

INDC

SACRORUM
CONCILIORUM

NOVA ET AMPLISSIMA COLLECTIO
CUJUS

JOANNES DOMINICUS MANSI

ET POST IPSIUS MORTEM FLORENTINUS ET VENETIANUS EDITORES

AB ANNO 1758 AD ANNUM 1798. PRIORES TRIGINTA UNUM TOMOS EDIDERUNT
NUNC AUTEM CONTINUATA ET, DEO FAVENTE, ABSOLUTA.

TOMUS TRIGESIMUS SECUNDUS.

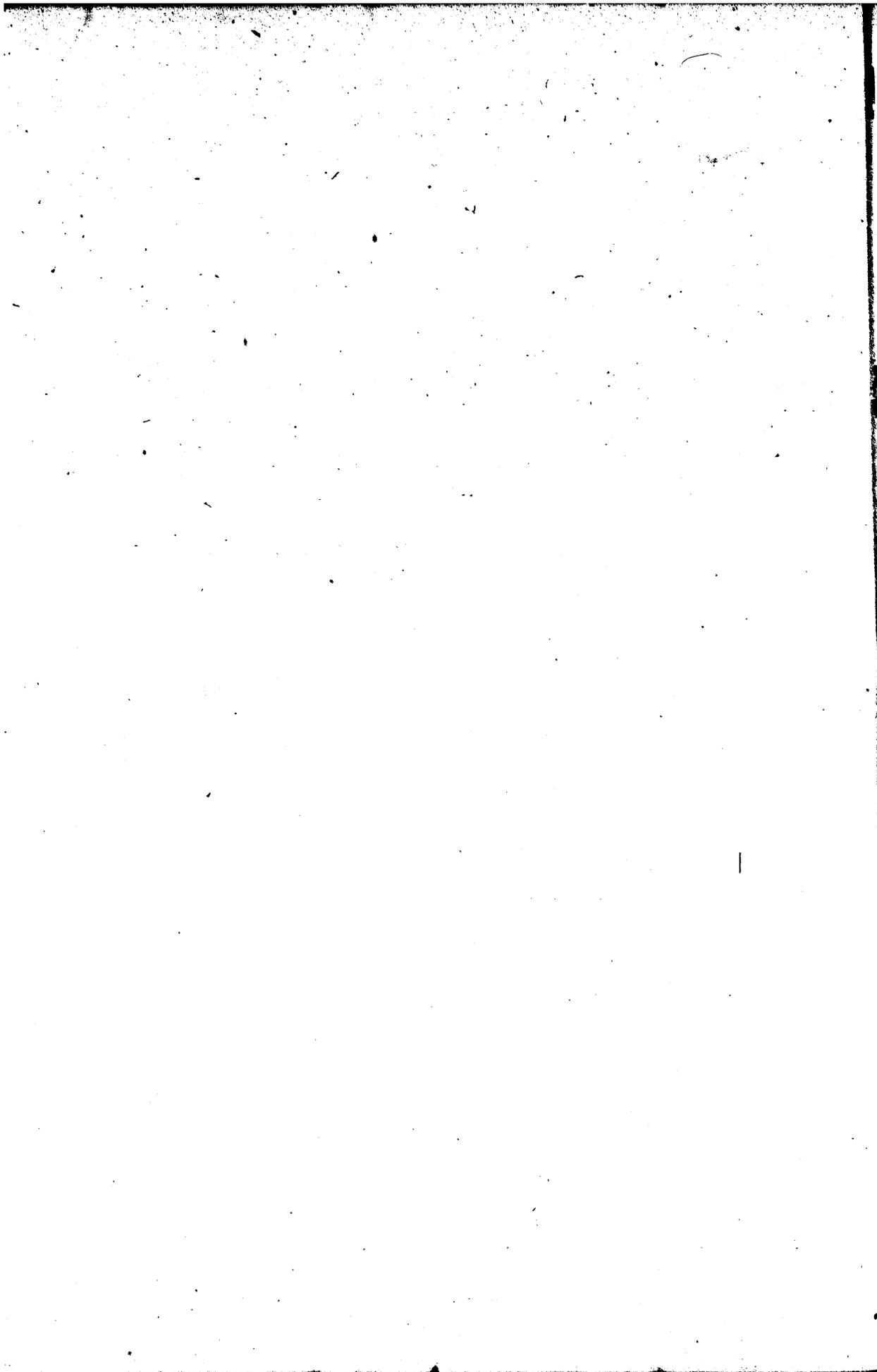
Ab anno MCDXXXVIII. ad annum MDIL.

PARISIIS

MDCCCII

EXPENSIS HUBERTI WELTER, BIBLIOPOLÆ.

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO XXXII. CONCILIORUM CONTINENTUR.

Quæ asterisco notata sunt, non solum in prioribus aliis editionibus quibus vero hæc nota f. impressa est, eorum quertus et annus; quibus vero additum signum o huius editioni est accessere.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
1438.	EUGENIUS IV. de quo supra. * <i>Nurembergenses duo conventus</i> , de quibus in historia concilii Basileensis &c. Augustini Patricii in tomo precedenti pag. 1371. 1372.	1454.	* <i>Thome Cantuar. archiepiscopi litteræ pro processibus generalibus per unum annum faciendis.</i> 153
1439.	* <i>Moguntinus conventus</i> in citata hitoria pag. 1375. * Cantuariense concilium. 1	1455.	CALLISTI PAPÆ III. VITA. 157 * <i>Ejusdem epistolæ tres ad Carolum VII. Franc. regem.</i> 158 & seq.
1440.	Frisingense. <i>ibid.</i> o Aschaffenburgense 21	1455.	* <i>Monito pro matrimoniis & testamentis in provincia Cantuariensi.</i> 161
1441.	* <i>Moguntinus conventus</i> in hitoria Patricii citata pag. 1409	1456.	o Salisburgense concilium. 163 * Sueffionense. 175
1445.	* Rotomagense concilium. 25	1457.	* Avenionense. 183 o <i>Ejusdem capitula</i> XXVIII <i>ibid.</i>
1446.	* Litteræ Apostolica ad Henricum VI. Angl. regem pro jejuniis quadragesimali. 33 * <i>Cleri Londinensis reformationes.</i> 35	1458.	PII PAPÆ II. VITA. 191 * <i>Ejusdem epistolæ duæ.</i> 193. 194 * <i>Ejusdem bulla retractationum.</i> 195 * <i>Charta Edwardi IV. Angl. regis, de libertatibus clericorum.</i> 267
1447.	NICOLAI PAPÆ V. VITA. 45 * <i>Ejusdem epistolæ vi</i> 46 & seq. * <i>Actamenta ad dirimendum schisma.</i> 52. 55 * <i>Instrumentum oratorum regis Franciæ, quo promittunt Amadeo tres bullas.</i> 59 * <i>Instrumentum oratorum Delfini Viennensis, ejusdem argumenti.</i> 60	1459.	* <i>Conventus Mantuanus.</i> 203 Ad Mantuanum concilium additio. — Mansi t. XXXV. col. 105-134.
1449.	* <i>Laufannensis concilii decreta duo</i> 60. 62 * <i>Amadei ducis Sabaudie, sive Felici V. bulla.</i> 69 * <i>Ejusdem aliæ litteræ, quibus abrogat confuras tempore schismatis factas.</i> <i>ibid.</i> * <i>Ejusdem aliæ, quibus a se collata cælitosa decernit.</i> 70	1459.	Ad Mantuanum concilium additio. — Mansi t. XXXV. col. 105-134.
1448.	Ad Laufannenfe concilium appendix. — Mansi t. XXXV. col. 65-88.	1460.	* Senonenfe concilium. 408
1448.	Turonensis concilii, <i>al.</i> Andegavenfis, summa. 75 * Idem concilium integrum. 77 1. * <i>Prefatio</i> <i>ibid.</i> 2. * <i>Capitula XVII</i> 78	1460.	Cantuariense concilium. — Mansi t. XXXV. col. 135. * Cantuariense concilium. 271
1449.	Lugdunense. 94 o <i>Ejusdem XVIII articuli</i> <i>ibid.</i>	1463.	* Cantuariense concilium. 271
1450.	* Sophianum conciliabulum, Gr. & Lat. 99	1464.	PAULI PAPÆ II. VITA. 273
1451.	o Moguntinum concilium. 113	1466.	* Eboracense concilium. 275 * <i>Constitutio Pauli papæ II. de rebus ecclesiæ non alienandis.</i> 287 o Antiqua Statuta Synodalia ecclesiæ Æduensis. 287
1451.	Ad Moguntinum concilium emendationes et additio. — Mansi t. XXXV. col. 89.	1467.	* <i>Pauli papæ III. epistola ad Lugdunensem archiepisc.</i> 359 * Colonienfis synodus. 361 o Seneventanum concilium. 367
1452.	* Colonienfe concilium. 145	1471.	SIXTI PAPÆ IV. VITA. 371 <i>Ejus decreta duo de festo immaculate Conceptionis virginis Mariæ.</i> 373. 374 * <i>De primis archiepisc. Scotiæ.</i> 375 * <i>Bulla Sixti IV. pro libertate clericorum & rerum suarum.</i> 377 o <i>Ejusdem damnatio quorundam propositionum a Petro de Olma, & aliis temere proditarum.</i> 378
1453.	Concilium provinciale Caphelense Limerici celebratum. — Mansi t. XXXV. col. 91.	1473.	o Matritense concilium. 381 Toletanum. <i>ibid.</i> 1. <i>Prefatio.</i> 383 2. <i>Capitula XXXIX.</i> 384

SYLLABUS

ANNO CHRISTI	ANNO CHRISTI	
	1512	Summariuſq; concili Lateranenſis. 653
		<i>Acta concilii.</i>
475.		Apparatus ad concilium. 665
		Epistola Sadoleti ad Bembum. 667
480.		Oratio Egidii Viterbienſis. 669
		I. Sefſio. 676
484.		Nomina præſentium. <i>ibid. & ſeq.</i>
485.		Bulla indictionis concilii per Julium papam. 681
486.		Bulla prorogationis concilii per eundem. 691
		Decretum eundem. de celebratione concilii de ejuſ officialibus. &c. 693
		Thomas Nigri epistola ad M. Marulum. 698
486.		Oratio Bernardi Zam archiep. Spalat. 700
488.		II. Sefſio. 707
		Nomina præſentium. <i>ibid.</i>
489.		Ferdinandi Aragonie regis mandatum. 711
490.		Bulla qua Pifanum conciliabulum damnatur & indicitur III. Sefſio. 714
491.		Bulla prorogationis ſeſſionis III. 719
		Epistola procuratoris ordinis Prædicatorum ad Thomam cardin. Strigon. 718
492.		Oratio Thomæ de Vio Cajetani. 719
494.		III. Sefſio. 727
		Nomina præſentium. <i>ibid.</i>
494.		Maximiliani Imp. mandatum. 731
		Schedula. qua nomine Imperatoris. irrita declarantur acta omnia Pifana. 733
501.		Bulla. qua reprobandur omnia per cardinales ſchismaticos acſitata. & indicitur IV. ſeſſio. <i>ibid.</i>
503.		Alexii episcopi Melitani epistola ad Julium II. 733
508.		Ejundem oratio. 739
		IV. Sefſio. 743
		Nomina præſentium. <i>ibid.</i>
509.		Mandatum Lauredani ducis Venetiarum. 747
510.		Litteræ Ludovici XI. regis Franc. ad Pium II. 749
		Bulla contra pragmaticam. & ejuſ aſſertores. 750
510.		Bulla. qua revocatur pragmatica. & ſeſſio V. indicitur. 753
		Oratio Chriſtophori Marcelli. 755
511.		V. Sefſio. 762
		Nomina præſentium. <i>ibid.</i>
		Mandatum Lucenfium. 766
		Bulla confirmationis conſtitutionis contra ſimo- niacam pravitatem in electione pontificis. 768
		Alteræ. qua indicitur ſeſſio VI. 772
		Oratio Joannis Mariæ de Monte. 775
		LEONIS PAPÆ X. VITA. 1001
		Idem Lateranenſe V. continuatum. 782 <i>& ſeq.</i>
		Bulla prorogationis ſeſſionis ſeſſionis. <i>ibid.</i>
		VI. Sefſio. 784
		Nomina præſentium. <i>ibid.</i>
		Mandatum Florentinorum. 789
		Bulla. qua datur talvus conductus venientibus ad concilium. & indicitur ſeptima ſeſſio. 792
		Congregatio prælatorum in Lateranenſi palatio. pro rebus concilii. 794
		Bulla prorogationis ſeptimæ ſeſſionis. 795
		Deputationes prælatorum ad diverſa negotia. 796
		Oratio Simonis Bengni episc. Modruſienſis. 798
		VII. Sefſio. 805
		Præſentium nomina. <i>ibid.</i>
		Mandatum regis Poloniæ. 810

TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI				
1513.	Mandatum ducis Mediolani.	811.	1516.	Litteræ Maximiliani imperatoris ad Leonem papam.	983	
	Mandatum marchionis Mantue.	812		Bulla, qua bonorum ecclesiasticorum decima exigitur ad sacram expeditionem, & concilio finis imponitur.	988	
	Mandatum ducum Mazovie.	814		Maximi Corvini episcopi licentis oratio.	993	
	Bernardini de Carvaal, & Friderici de S. Severino, olim cardinalium, schedula abjuratōnis schismatis, eorundemque restitutio. <i>ibid.</i>			* <i>Litteræ Maronitarum ad Leonem X.</i>	1003	
	Bulla, qua indicitur VIII. sessio.	815		* Rotomagenſe concilium.	1016	
	Prorogatio ejusdem sessionis	818		* <i>Textus integer concordatorum.</i>	<i>ibid.</i>	
	Baltasaris del Rio oratio.	819		1517.	Concilium Florentinum provinciale.	---
	VIII. Sessio.	827		Mansi t. XXXV. col. 215.		
	Nomina præsentium.	<i>ibid.</i>		1518.	Constitutiones Eboracensis provinciæ.	---
	Mandatum Ludovici Franc. regis.	832		Mansi t. XXXV. col. 309.		
	Mandatum marchionis Brandenburgensis.	836		1518.	* Concilium Dublinense.	1047
	Mandatum marchionis Montisferrati.	837		1519.	* <i>Leonis pape litteræ ad Valtellinum Cantuar. archiep.</i>	1049
	Supplicatio procuratoris concilii contra regios officiales, Provinciæ.	838 & seq.		1520.	<i>Bulla Leonis X. contra errores Lutheri.</i>	<i>ibid.</i>
	Bulla contra alienantes animam rationalem mortalem esse, & in omnibus unicam.	843		1521.	Mandatum cardinalis Wolfenſis episcopo Herefordenſi, de exquirendis libris M. Lutheri prohibitis. — Mansi t. XXXV. col. 319.	---
	Bulla de componenda pace inter principes Christianos, de reducendis Bohemis, & de IX. sessione.	845		1521.	Concilium provinciale Parisiense celebratum ab archiep. Senonensi et suffraganeis. — Mansi t. XXXV. col. 325.	---
	Bulla super reformatione	848		1522.	HADRIANI PAPÆ VI. VITA.	1059
	Prorogatio sessionis IX.	849		<i>Ejusdem brevis ad Fridericum Saxonie ducem, adversus Lutherum.</i>	1061	
	Congregationes in palatio apostolico.	<i>ibid.</i>		<i>Ejusdem brevis ad inquisitorem Comenſem.</i>	1070	
	Oratio Joannis Baptiste Garghæ.	850		o Rotomagenſe concilium	1071	
	1514.	IX. Sessio.		858	1523.	CLEMENTIS PAPÆ VII. VITA.
Præsentium nomina.		<i>ibid.</i>	1524.	* <i>Constitutio Ratisbonæ edita, ad cleri vitam reformandam, per Laurentium cardinalem Campegium, ad Germaniam legatum.</i>	<i>ibid.</i>	
Mandatum Emmanuelis regis Portugallie.		863	1527.	* <i>Ordinationes Valtellini archiepiscopi Cantuar. de numero procuratorum curiæ Cantuar.ensis.</i>	1093	
Accusatio contumaciæ prælatorum Gallorum.		864	o Lugdunenſe concilium.	1095		
Executio prælatorum Gallorum. <i>ibid. & seq.</i>			* Bituricenſe concilium	1141		
Bulla de pace inter Christianos principes componenda, & salvo conducto dato omnibus ad concilium venientibus.		869	Parisenſe, <i>alias</i> , Senonenſe.	1149		
Bulla reformationis curiæ.		874	1. Litteræ Antonii archiepiscopi	<i>ibid.</i>		
Indictio sessionis X.		885	2. Præfatio concilii.	1150		
Oratio Antonii Puci.		887	3. Generale decretum	1157		
Prorogatio sessionis X.		898	4. Decreta fidei XVI	1162		
Ejusdem altera prorogatio.	<i>ibid.</i>	5. Annotationes aliquot errorum, olim damnatorum, tunc repullulantium.	1178			
Litteræ salvi conductus pro prælatiſ Gallie.	899	6. Ad principes Christianos exhortatio de hæreticis exterminandis.	1180			
1515.	X. Sessio.	900	7. Decreta morum XL. cum præfatione.	1181		
	Nomina præsentium.	901	1529.	Convocatio prælatorum et cleri provinciæ Cantuar.ensis. — Mansi t. XXXV. col. 329.	---	
	Bulla de reformatione Montium pietatis.	905	1530.	Statuta et ordinationes concilii provinc. Cantuar.ensis. — Mansi t. XXXV. col. 339.	---	
	Bulla contra exemptos, & de ecclesiastica libertate, ac jurisdictione episcopali.	907	1533.	* <i>Breve Clementis VII. ad Franciscum primum Franc. regem, pro indicatione concilii generalis in Italia.</i>	1201	
	Bulla super impressione librorum.	912	* <i>Responsum Francisci primi.</i>	1203		
	Bulla de profitentibus pragmaticam, & indicatione sessionis XI.	913	1534.	PAULI PAPÆ III. VITA.	1203	
	Schedula oratoris regis Franciæ.	915	1536.	Colonienſe concilium.	1205	
	Oratio Stephani archiepiscopi Patracensis.	916	1538.	Concilium delectorum cardinalium et aliorum prælatorum de emendanda ecclesia, S. D. N. D. Paulo III. ipſo jubente, conscriptum. — Mansi t. XXXV. col. 345. —	---	
	Mandatum Caroli ducis Sabaudie.	929				
	Congregatio generalis pro discussione tractandorum in XI. sessione.	935				
1516.	XI. Sessio.	939				
	Nomina præsentium.	<i>ibid.</i>				
	Mandatum patriarchæ Maronitarum.	942				
	Bulla de modo prædicandi.	944				
	Bulla, qua continentur concordata cum Christianissimo rege	947				
	Bulla abrogationis pragmaticæ sanctionis.	965				
	Bulla de privilegiis religionum.	970				
	Indictio sessionis XII.	974				
	Prorogatio ejusdem sessionis	976				
	Congregatio prælatorum in palatio apostolico.	977				
XII. Sessio.	979					
	Nomina præsentium.	980				

SYLLABUS TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

ANNO
CHRISTI

1548.

Augustana synodus. 1295

1. Acta primæ diei synodi, quibus continentur

statuta XXXIII. 1296

2. Acta secundæ diei. 1324

3. Acta tertie diei. 1326

4. Martini Olavi oratio. 1327

Trevirensis synodus. 1335

1. Mandatum convocationis. *ibid.*

2. Oratio Pelargi. 1338

3. Edicta x. cum præfatione. 1347

4. Mandatum contra concubinos. 1353

1549.

Colonienſe concilium. 1357

1. Litteræ Caroli V. Imp. *ibid.*

2. Litteræ Adolphi archiepiscopi. 1359

ANNO
CHRISTI

1549.

3. Statutorum pars I. de institutione juven-
tutis. 1363

4. Pars II. de examine ordinandorum. 1368

5. Pars III. de perfunctione officiorum. 1372

6. Pars IV. de visitatione. 1377

7. Pars V. de synodorum celebratione. 1380

8. Pars VI. de jurisdictione ecclesiastica. 1381

9. Censura pro emendatione vitiorum. 1383

Moguntinum concilium. 1399 & seq.

1. Præfatio. 1401

2. Capitula XLVII. ad fidem pertinentia. 1404

3. Capitula LVII. ad mores pertinentia. 1417

Trevirensis concilium. 1439

ANNO
CHRISTI
1319.

ANNO
CHRISTI
1319.

CONSTITUTIO VEN. PATRIS DOMINI HENRICI CHICHELEY.

Cantuar. archiep. pro augmentatione exilium vicariarum, facta in convocacione
praelatorum & cleri provincie Cantuar. incœpta 1. die mensis Novembris
anno domini MCCCXXIX.

In eod. MS.
In Registro
principales
Chicheley.
Chicheley.
(nuncupato
Chicheley vol.
2.) fol. 122.
b.

CUM propter nimiam prorogationem A
litium, quæ ex subtili ordinis ju-
diciarii observantia nonnunquam
proveniens solet esse litigantibus
maxime pauperibus onerosa; jure
communi statutum sit, quod in quibusdam ca-
sibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu &
figura judicii procedi valeat: Ac in nostra Can-
tuar. provincia multæ sint ecclesiarum in fru-
ctibus satis abundantium exiles vicariæ, quarum
fructus propter tepescerentem modo plusquam so-
lito populi devotionem earundem vicariis, etiam
ut tenuem vitam ducant non sufficiunt; contra
quos insuper si augmentationem suæ portionis,
eorum locorum ordinariis agant, per rectores,
proprietaryve ecclesiarum hujusmodi, tot dif-
ficultates per exceptionum, dilationumque dis-
pendia opponuntur, quod a præpositis eorum
iustis querelis propter inopiam & obtinendum in
causa desperationem ab initio penitus desistere
compelluntur; præsentis concilii provida deli-
beratione statuimus, quod de cetero causa aug-
mentationis vicariarum exilium quæ quibusdam
casibus prædictis non multum ab similibus est, si-
militer & eodem modo, si hoc petat pars activa,
videlicet summarie & de plano, ac sine strepi-
tu, & figura judicii procedatur: Adjicientes,
quod ordinarii locorum vicarios affirmantes se
eisdem proprio juramento, paupertatis onere
nimium prægravatos, causam augmentationis
hujusmodi vicariarum suarum prosequentes, in C
forma pauperum admittant, suum officium in

hac parte gratis & liberaliter eis impendentes;
necnon ab advocatis, procuratoribus, ceterisque
officialibus & actorum scribis curiarum & con-
sistoriorum suorum patrocinia, factaque gra-
tis impendi faciant & liberaliter impant: Ita-
leque portiones hujusmodi vicariis assignate cu-
rent, quales pro fructibus & proventibus ec-
clesiæ rationabiliter suppetere, & ad onera quæ
ad vicarios pertinere debent viderint conveni-
re: Et quod non minor portio assignetur ali-
cui vicario, quam summa duodecim marcarum,
si ad tantam summam totius ecclesiæ ejus est
vicaria augmentanda fructus integri se exten-
dant.

Et ne locorum ordinarii prætextu difficulta-
tis citandi proprietarios & rectores hujusmodi,
qui nonnunquam moram trahunt extra diocæ-
ses, in quibus consistunt vicariæ, de quarum
augmentanda portione questio vertatur, sint ab
executione suorum officiorum quomodolibet im-
pediti; ejusdem concilii auctoritate statuimus;
quod in causis augmentationum prædictarum
per citationes in ecclesiis, quarum rectores aut
proprietary extra diocæsim ordinarii demandan-
tis citationem hujusmodi demorantur, aliquo
die dominico vel festivo, cum major in eisdem
affuerit populi multitudo publice & solenniter
factas; in quibus citationibus ad comparandum
ipsis citatis, ad minus dentur triginta dies, præ-
dicti rectores & proprietarii perinde ardentur ad
comparandum, ac si essent citatione hujusmodi
personaliter apprehensi.

ANNO
CHRISTI
1440.

ANNO
CHRISTI
1440.

CONCILIUM FRISINGENSE

In causa Ecclesiasticarum constitutionum tempore Nicodemi de Scala episcopi
celebratum anno domini MCCCXXL. sub Eugenio papa IV.

TITULI CAPITULORUM.

- I. De clericis peregrinis & ignotis.
- II. De iudiciis.
- III. De foro competentis.
- IV. De vice & honestate clericorum.
- V. De cohabitatione clericorum & mulierum.
- VI. De clericis non residentibus in ecclesiis vel præ-
bendis.
- VII. De præbendis & dignitatibus.
- VIII. De concessionibus præbenda & ecclesia non
vacantis.
- IX. De rebus ecclesia non alienandis.
- X. De sepulchris.
- XI. De decimis.
- XII. De regularibus & eorum statu.
- XIII. De jure patronatus & advocatis ecclesiarum.
- XIV. De censibus & exactionibus.
- XV. De benedictione salis & aspersorii diebus do-
minicis.

- XVI. De celebratione missarum.
- XVII. De baptismo.
- D XVIII. De custodia eucharistiæ, chrismati & ali-
orum sacramentorum.
- XIX. De clandestina desponsatione.
- XX. De simonia, & ne aliquid pro spiritualibus
exigatur vel promittatur.
- XXI. De Judæis.
- XXII. De usuris & usurariorum penis & præ-
sumptionibus.
- XXIII. De penis.
- XXIV. De penitentis & remissionibus.
- XXV. De sententiis excommunicationis, interdicti
& suspensionis.
- XXVI. De publicatione statutorum, & eorum co-
pia habenda.

Concil. General. Tom. XXXII.

A PRÆ-

ANNO
CHRISTI
1440.

P R Æ F A T I O.

Ad laudem & gloriam Dei omnipotentis, salutem quoque gregis nobis crediti. Nos Nicodemus ejusdem gratia episcopus Frisingensis, una cum venerabilibus fratribus nostris hinc de dilectis, Nicolao præposito, Henrico decano, totoque capitulo ecclesie nostrae Frisingensis, nec non venerabilibus patribus, honorabilibusque nobis Christo dilectis abbatibus, præpositis, archidiaconis, decanis, ac universo clero nostrae diocesis, mobis in hac sacra synodo assistentibus, ad coercionem excessuum, reformationemque morum, diligenti ac natura deliberatione præhabita, infra scriptas constitutiones & statuta ex causis rationabilibus solenniter & commuiter edidimus, & presentibus promulgamus, sub penis quoque in eis contentis præcipimus inviolabiliter observari; & ut infra continetur, in anno his publicari.

C A P I T U L A.

I.

Quia pastoralis sollicitudini incumbit, subditis providere, ne ab ignotis sedocantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus abjectos, & quod detestabilius est, sacrilegios, inhabiles circa divina, se ingressisse in animarum pericula & scandala plurimorum, districte sub excommunicationis pena præcipimus & mandamus universis nostrae diocesis prælatis, decanis, ecclesiarum rectoribus, plebanis & vice-plebanis, ne de cetero aliquem alienam diocesis, seu ignotum etiam peregrinum se pro presbytero, seu in sacris constituto gerentem, ad ipsorum consortium sacramentorum & sacramentalium administrationem, vel alias ad regimen quoquo modo admittant, nisi desuper litteris nostris aut vicarii nostri patentibus, aut aliis legitimis documentis fuerint certificati.

II.

Ne quisquam laicus vexetur per inanem citationem laboribus & expensis, statuimus, & præcipimus omnibus iudicibus ecclesiasticis nostrae diocesis, ne laicos quoslibet ad audientiam sui citent vel evocent, nisi causam citationis expriment nominatim & expresse, quae ad forum pertineat ecclesiasticum de jure vel consuetudine, nec citatum super aliis causis quam in citatorio expressis respondere compellant. Quoniam frustra forent iudiciorum strepitus & diffinitiones, si non fierent earundem executiones. Statuimus & sub excommunicationis pena mandamus omnibus & singulis nostris subditis, quod tam nostra quam aliorum nostrorum iudicum iussa, præcepta, mandata, sententias & processus cujuscumque continentiae aut tenoris firmiter sibi destinata devote recipiant, & fideliter exequantur, nuntios eorundem benevole acceptent, ad vindictam vel offensionem nullatenus prodeant, per proprium sigillum, si habuerint, in signum executionis celebratae litteras ipsas una cum subscriptione muniant & contingerent. Si quis autem contemptor vel neglector fuerit in aliquo præmissorum, ad præfatam penam, & nihilo minus parti læsæ teneatur ad reparandum expensas & damna pariter & in-

teresse, præmissa nostra taxatione vel iudicium eorundem, a quibus prædicta emanarunt, & hoc quantum in litem fuerit juratum.

ANNO
CHRISTI
1440.

III.

Quia privilegium fori ecclesie est immediate a jure divino, quandoquidem nec consensus, nec tolerantia excusare potest, animarum periculis providere volentes, statuimus, & universis Christi fidelibus nostrae diocesis districte præcipiendo inhibemus, ne quemquam clericum, aut personam ecclesiasticam, capitulum aut collegium quodcumque ad iudicium forense trahant: iudicibus quoque forensibus, ne quemquam eorundem coram se experiri cogant. Alioquin tam actor quam iudex sententiam excommunicationis ipso facto incurrant. In qua ipsos & ipsorum plebanos, dum in scriptis legitime requisiti fuerint, similiter sub eadem excommunicationis pena volumus illico excommunicatos publice denuntiari, nunquam ad absolutionis beneficium admittendos, donec parti læsæ super injuriis & expensis taliter irrogatis caveant vel satisfaciant competentè secundum æstimationem & declarationem legitimam, coram nobis vel iudice ecclesie nostrae rite faciendam. Salva nihilo minus exactione penarum in constitutionibus aliis super hoc per sedem apostolicam & in concilio provinciali promulgatarum.

Inhibemus, & sub pena excommunicationis interdiciamus omnibus Christi fidelibus, clericis & laicis nostrae diocesis, ut nullus ipsorum contra dictum salvatoris & sacros canones sine jussu nostro aut vicarii nostri speciali, præter iudices capituli nostri archidiaconi in Raetnbuch per archidiaconatum ibidem, de causis matrimonialibus diffiniat aut agnoscere præsumat.

Licet illorum qui occulte Dei iudicio affertunt, lepræ morbo perculli separatio a communione hominum majoribus gradibus ecclesie dumtaxat secundum expertorum medicorum examen sit cuedita, frequenti tamen querelarum assertionem percepimus, plures innocenter separatos, alios separandos toleratos, præfati statuto sub excommunicationis pena inhibemus, quod nullus deinceps nostrae diocesis clericus vel laicus quocumque modo vel forma quemquam sua temeritate audeat judicare leprosum, vel ab hominum separare communione. Sed universis & singulis sub nostra diocesi degentibus districte præcipimus, quod suborta fama contra quemquam, quod lepræ morbo percussus sit, talem nostrae aut vicarii nostri transmittat audientiae, tamquam ad sacerdotem Leviticum per nos aut vicarium nostrum amplius examini medicorum subiciendum pro experimento, an rumori veritas suffragetur: hoc tamen, nisi casus adeo sit indubitatus, quod tergiversatione nequeat occultari; puta, cum infirmus aperte profitetur, quod manus domini tetigerit eum.

IV.

Quia clericorum est, in seipsis implere voluntatem domini, & lucere per honestam conversationem, qualiter alios oportet in domo domini conversari, sacra synodo approbante statuimus, volumus & mandamus, universos clericos nostrae diocesis, præpositum beneficiatos & in

ANNO
CHRISTI
1440.

& in sacris constitutos honeste, clericaliter & devote se exhibere, a crapula & ebrietate abstinere, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monilia auro, argento, vel alio metallo excessive ad modum laicorum splendens abjicere omnino & vitare, vestes non tibi nec viridis coloris deferre desuper claufas, sic quod superior aliis superemineat, ut inferior nequeat maxime in summitate apparenter videri, birretum capiti superpositum cum caputo humeris imposito portare ipsis in publico deambulanti- bus. Contrafacientes vero, ultra poenam juris communis, per suspensionem a perceptione fructuum beneficiorum fabricarum applicandorum, secundum quod p̄tervia meruit & excessus, arctius debere per nos aut vicarium nostrum puniri.

Item inhibemus omnibus clericis supradictis, ne in publico vel alibi presentibus laicis tabernas intrent, nisi in itinere constituti, vel alia, ex causa rationabili, nec ludos inhonestos, maxime taxillorum exercent, nec talibus intersint. Contrafacientes vero poena juris communis & ad arbitrium nostrum aut vicarii nostri puniri volumus & mandamus.

Item statuimus, & in virtute sacre obedientie districte precipiendo mandamus, ut nullus clericorum, maxime beneficiorum caponem vel tabernarium hospitem sibi constituat continuum in domo habitationis sua, aut potum venalem negotiationis causa exponat publice, aut vendat: permittimus tamen domos prelati & monasterii pro hospitalitate rationabiliter introducta, & secundum permissum regule & juris communis. Contrafacientes arbitrio nostri, aut vicarii nostri, arctius puniri volentes.

Ne redemptoris domini nostri Jesu Christi patrimonium inutiliter consumatur, aut in usus temporales exquisitis diabolicis suggestionibus expendatur, de quo potius pauperum necessitatibus est subveniendum: statuimus ne clerici, maxime beneficiari, quacumque dignitate prefulgeant, mimis, jocularibus, lusionibus, buffonibus, galliardi, seu hominibus artis ludicre, preterea nuptiarum, militie, vel alterius similis cause, quidquam argantur.

V.

Volumus concubinatum vitari sub poenis decreti sacri generalis concilii Basiliensis, quas poenas una cum poenis juris communis contra inobedientes exequi precipimus & mandamus. Tenor autem predicti decreti sequitur per omnia in hæc verba

Sacrosancta generalis synodus Basiliensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam representans, ad perpetuam memoriam.

Concil. Basili.
Sess. XX.

Quicumque clericus cujuscumque status, conditionis, religionis, dignitatis, etiam si pontificali vel alterius preeminentie existat, qui post publicationem ejusdem in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi diaecesani omnino tacere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarium, a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem eccle-

Concil. General. Tom. XXXII.

sarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, converteret. Nec non & hujusmodi publicum concubinarium, ut primum tale esse innoverit, mox suus superior admonere teneatur, ut intra brevissimum terminum concubinam dimittat. Quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice resumpserit; jubet hæc sancta synodus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino prioret: & nihilo minus, hi publici concubinari, usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vite emendationem, fuerit dispensatum, ad suspensionem quorumque honorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidivo modo ad hujusmodi concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad predicta prout inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium coercitio pertinet, eos, ut predictum est, punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato modis omnibus digna privatione animadvertant. In conciliis enim provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna poena severiter procedant. Et si hi, quorum destitutio spectat ad summum pontificem, per concilia provincialia aut suos superiores propter publicum concubinatum competantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus & provincialibus quo ad suos servetur. poenis alius contra predictos & alios non publicos concubenarios statutis in tu robore permansurus. Publici autem intelligenti sunt non solum hi, quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit reigeneratione celari, notorius existit, sed & qui mulierem de incontinentia suspectam vel infamam tenet, & per suam superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit.

Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem habentes, pecuniarios questus a concubinariis percipere non erubescunt, patiundo eos in tali forditate sordescere, sub poena maledictionis eterne precipit, ne demceps sub pacto omnino compositionis aut spe alicujus questus talia quovis modo tolerent aut dissimulent: alioquin ultro premissam negligentie poenam duplum eius quod propterea acceperint, restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prelati modis omnibus curent a suis subditis etiam per brachii secularis auxilium, si opus fuerit, penitus arceri. Qui etiam ex tali concubinato procreatos filios apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper hæc sancta synodus, ut etiam in predictis synodis & capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit præterea omnibus secularibus viris, etiam si regali præfulgent dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum quocumque questu colore prelati, qui ratione officii sui adversus suos subditos pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub peccati mortalis poena

A 3 neces-

ANNO
CHRISTI
1440.

ANNO
CHRISTI
1490.

necessario evitandum, nisi omnes laicos tam A
veraciter quam solutos, ut similiter a concubi-
nata abstinere; nimis enim reprehensibilis
est, qui uxorem habet, & ad aliam stultice-
ram accedit. Qui vero solutus est, si conti-
nere velit, iuxta apostoli consilium uxorem
ducet. Pro hujus autem divini observatione
concepti, hi ad quos pertinet, tam salutari-
bus monitis, quam aliis tantis remediis cum
studio laborant.

V I.

Periculis animarum, que cunctis operibus
perferuntur, desiderantes occurrere, statuimus,
volumus, & sub pena privationis beneficii B
mandamus, ut omnes habentes ecclesias, qui-
bus animarum cura est annexa, personaliter
in eisdem resident, aut infra hinc & festum
sancti Michaelis proxime futurum nos aut vi-
carium nostrum legitime doceant, quare in
eisdem personaliter residere non debeant nec
teneantur. Quia beneficium datur propter of-
ficium, statuimus quod quicumque canonicus
ecclesie nostrae cathedralis, vel alterius colle-
giatae nostrae diocesis, per se vel alium offi-
cium suum, quod exhibere debet in ordine
quocumque secundum consuetudinem ecclesiasti-
cam hactenus observatam, per unam septima-
nam continuam neglexerit quocumque de causa C
vel occasione, decem libras denariorum
usualis monetae ad fabricam ejusdem ecclesie
solvere teneatur. Si vero minus quam per unam
septimanam neglexerit, eandem poenam pro-
portionabiliter secundum ratam temporis per-
solvere teneatur. Si quis vero per secundam
septimanam, ut praedicitur, neglexerit, a
perceptione fructuum & reddituum praebendae
quam obtinet in ecclesia, penitus sit suspen-
sus, donec poenam solverit integraliter super-
ius expressam. Qui autem per tertiam negle-
xerit septimanam, ad nullum actum capitula-
rem, nec ad aliquod stipendium praebendale
memorata, nec non ad arbitrium nostrum, sicut
alias sibi duxerimus adjungendum, puniatur. D

V I I.

Quia in tantam quorundam processit ambi-
tio, ut non duo vel tria, sed plura perhi-
beantur habere beneficia: de concilio venera-
bilium fratrum & patrum nostrorum hoc emen-
dandi cupientes, statuimus, & sub poena pri-
vationis beneficiorum mandamus, ut omnes &
singuli clerici nostrae diocesis incompatibilia de
jure beneficia retinentes, nobis aut vicario no-
stro infra hinc & festum sancti Michaelis dis-
pensationes super hoc obtentas indicent & osten-
dant. Inhibemus quoque sub eadem poena,
ne quisquam clericorum plures quam unum te-
neat vicarium, nisi evidentis necessitatis cau-
sa aliud sibi a nobis vel vicario nostro fuerit
indultum.

V I I I.

Ne per receptionem canonicorum praebendis
non vacantibus alienae mortis votum turpiter
ingeratur, statuimus, ut de cetero nullus re-
cipiatur in canonicum ecclesiae nostrae cathed-
ralis, nec alicujus alterius collegiatae nostrae
diocesis, nisi vacaverit praebenda, que illi qui

assumitur in canonicum, assignetur: alioquin
receptio in contrarium facta nulla sit ipso facto,
nisi facta fuerit de licentia nostra speciali.

ANNO
CHRISTI
1490.

I X.

Quia non omnibus liquet canones contra
alienationes rerum monasteriorum & ecclesia-
rum, jure prohibiciones publicando, omnino
inhibemus omnibus abbatibus, prioribus,
praepositis & aliis paratis ac clericis universis,
tam secularibus quam regularibus, sub pena
privationis administrationum ipsorum, ne de
rebus ecclesiarum vel monasteriorum suorum alie-
nationes sine licentia legitima faciant perpe-
tuas quocumque titulo, gratuito vel oneroso:
nec etiam res temporales insignes aut notabiles
praeter juris formam & licentiam secundum eam-
dem obtentam quocumque alienare praesumant;
statuimus, & irrefragabiliter diffinimus,
quod in qualibet parochia plebanus, assumptis
sibi duobus honestioribus subditis suis, quo-
rum quilibet habeat clavem unam, & ipse ter-
tiam, omnia que devotione fidelium ad fabri-
cam ecclesie, luminaria, vel ad alias utilitates
fuerint deputata, diligenter colligat & conser-
vet, & his usibus impendat, ad quos sunt de-
putata. Volumus etiam, quod nec tales sibi ad-
juncti, nec alii procuratores ecclesiarum quales-
cumque de rebus ecclesie praeter scitum plebani
quidquam disponant, ut res ipsa suspitione ca-
reat, & non detur occasio subtrahendi ree eccle-
siarum. Volumus, & sub excommunicationis
poena praecipimus, quod plebani & assumpti
sibi ad hoc officium seu ministerium exeque-
ndum, loci decano semel in anno quolibet ple-
nam teneantur reddere rationem. Quem ratio-
nes hujusmodi sub eadem poena, tam solite
quam attente, sub bonis testimoniis exigere vo-
lumus & recipere, atque auctoritate nostra sub
memorata poena inhibere plebanis & ecclesiarum
procuratoribus, ne res ecclesiarum nomine Vac-
carum vulgariter *Jammer Kue*, vel alias quovis
quesito colore sub specie usurarum mutent, aut
quomodolibet locent.

a f. quomo-
documque.

Statuimus, ut nullus ecclesiasticus vel secula-
ris, cujuscumque status & conditionis fuerit,
ecclesiarum vacantium aut clericorum deceden-
tium bona rapiat, dissipet aut invadat quocum-
que quesito colore. Contrafaciens decedens ec-
clesiastica careat sepultura: vivens autem cum
tota familia sua ab ingressu ecclesie arceatur,
donec ablata restituerit universa.

Item simili poena carentiae sepulturae deceden-
tium & ingressus ecclesie vivorum prohibemus
laicis, ne de sepulturis dandis se intromittant,
nec campanas vel ad divinum cultum deputata
contra voluntatem plebanorum quocumque mo-
do, praesertim ad profana & religioni ecclesia-
stica adversa contrectent, aut per mansionarios
ecclesiarum pertractari mandent auctorabiliter
contra sacros canones, nec in ecclesiis & rebus
earundem quidquam statuunt, vel quomodo-
cumque ordinare praesumant.

X.

Insuper praesenti constitutione duximus inhi-
bendum universis clericis nostrae diocesis, ne
suspensos patibulo, decollatos, vel alios qua-
litercumque per sententiam morti traditos, in
tormentis, ludis, publicis spectaculis, aut
alias occisos, vel subito defunctos, qui non eod-
dem

ANNO
CHRISTI
1040

dem anno confessi, vel alias in mortalibus peccatis morte prærenti fuerint, vel non receperint eucharisticum sacramentum, nisi de consilio sacerdotis duxerint abstinendum, tradere præsumant ecclesiasticam sepulturam absque licentia nostra aut vicarii nostri super hoc parita diligentius & obtenta, nihilque pro concessione huiusmodi exigatur, neque recipiatur, nisi voluntarie offerant; sed dumtaxat sibi salarium competens solvatur.

X I.

Multi secularium interdum in detestationem cleri temeritate propria decimas quas omnium dominus solvi præcepit, servitio suo mancipatis subtrahere non verentur in animarum suarum grande periculum. Ideoque cunctis prædicatoribus & confessoribus, religiosis & secularibus præcipimus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus in prædicationibus & confessionibus subditos suos studiosius moneant & inducant, quod memores salutis animarum decimas ipsas omnium terrarum nascentium sine diminutione integre; personales vero secundum laudabilem consuetudinem persolvant, si pœnas damnationis æternæ voluerint evitare.

X I I.

Quia religiosos, qui per religionem sponte assumptam Deo dicati sunt, purioris decet honestatis & vitæ nitore clarere, ut Deo possint salubrius famulari. Quapropter præsentis constitutione irrefragabiliter duximus statuendum, ut universi abbates, præpositi, priores, decani, ceterique monasteriorum præfessi nostræ diocesis, monastica & regulari vigeant disciplina, regulamque eis a sanctis patribus institutam, secundum quod sacrorum statuta canonum edocent, præsertim tria ordinis substantialia, videlicet abdicacionem proprietatis, obedientiam & continentiam, ceremonialiaque religionis secundum sanctam regulam & diffinitiones sanctorum patrum diligentius studeant in omnibus observare. Si quis autem prædictorum suæ salutis immemor promissorum extiterit violator seu neglector, secundum eandem regulam & diffinitiones patrum pœna condigna puniatur.

Quoniam nedum in viris, sed etiam in mulieribus Deo devotis vigere debet religio sancta & vita monastica secundum regulam suæ professionis & patrum sanctorum diffinitiones, imo tanto cautius tenentur prælati & alii eis præfecti vigilare, quanto fragiliores nolescunt: statimus, volumus & mandamus, quod omnes prælati quorumcumque ordinum mendicantium & non mendicantium, & alii quicumque monachi & non monachi nostræ diocesis, quibus etiam a Deo devotam mulierum cura est commissa, easdem paterne, pie & solerter secundum suam regulam & patrum diffinitiones ad observantiam regulæ & monasticæ vitæ inducant, informant & compellant juxta officii debitum: diligenter etiam vigilent, ne in receptione alicujus ipsarum quidquam per simoniam exigatur: negligentes vero & non reformantes, quoscumque religionis fuerint, maxime de ordine sancti francisci, qui triplicem regulam sive modum sancte vivendi declaravit, districta animadversione iudicii punire non tar-

Concil. General. Tom. XXXII.

adabimus. Insuper constitutionem Bonifacii papa octavi super clausura monialium editam, quæ incipit, Periculoso, cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

Quia nonnunquam sub specie religionis surgunt sectæ, nec non conventiones pestiferæ juribus inimicæ: præcipimus & mandamus cunctis ecclesiarum rectoribus nostræ diocesis, quod omnes viros & mulieres infra terminos suarum parochiarum degentes, sub specie religionum non approbatarum & communium in vita accepta, in communi vita popularium discrepantes requirant, quod infra mensem a sua requisitione ipsos informant, cujus religionis sint, & suæ vitæ ac status approbationem. Quod si non fecerint, ipsos teneant in omni obedientia parochiali, sicut alios parochianos; & nobis aut vicario nostro eisdem nihilo minus denun- tiare non omitterent.

X I I I.

Quamvis patroni & advocati sint in subsidium ecclesiarum admissi, sæpe tamen hoc tendit ad noxam & oppressionem, ut inde sentiant detrimentum, quod a defensione nascitur institutum: & infra constitutione præsentis sancimus & volumus, quod tam patroni quam advocati ecclesiarum, quoscumque præcæminentis aut status fuerint, gratia permessa, & antiquis jurebus ipsis & eorum progenitoribus in institutione prima, seu cum ipsi ad advocatus a principio per eos ad quos pertinuit, suscipiebantur, deputatis, penitus & omnino sicut contenti, & pro posse suo statum, honorem & res ecclesiarum requisiti fideliter teneantur & defendant. Item si patronatus plures filios aut heredes dereliquerit, omnes illi succedant in stirpem & in locum defuncti, ac nihil plus exigant, extorqueant vel recipiant, quam ei debebatur, in cujus locum & jus successerunt. Et nihilo minus sicut defunctus ecclesiam defendere, teneantur. Si quis vero in extorsione aut receptione juris advocatiæ modum excesserit memoratum, aut patronatus occasione, jure suo privetur, & nihilo minus sicut raptor & spoliator ecclesiæ puniatur.

X I V.

Quamvis res ecclesiasticæ non ad alium quam piæ usum in quem ordinatæ sunt, expendi debeant, salva sedis apostolicæ auctoritate, quidam tamen prælati & alii clerici plus timentes terrenam quam divinam offendere majestatem, non verentur laicis ecclesias quantum in eis est facere tributarias. Et infra: Sub excommunicationis pœna inhibemus universis prælati & clericis nostræ diocesis, ne novam & securam, aut quamvis aliam exactionem, laicis solvere præsumant, non habita super hoc superioris sui licentia speciali & expressa.

Item inhibemus omnibus clericis nostræ diocesis sub pœna jam dicta, ne aliquis eorum decano aut archidiacono sine nostro aut vicarii nostri mandato collectam vel exactionem solvere præsumat.

X V.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & volumus omnes sacerdotes, qui parochiis præsumunt,

A 3

ANNO
CHRISTI
1040

ANNO
CHRISTI
1200.

ANNO
CHRISTI
1200.

sent, singulis diebus dominicis equam & sal
 benedictionem, ac eandem una cum toto choro ad
 ipsas ecclesias spectantibus hanc consuetudinem esse mis-
 sarum solemniter processionibus christianis. Ut
 totum populum ad huiusmodi processiones invi-
 tetur, omnibus vere penitentibus confessis &
 contritis ipsam processionem devote sequenti-
 bus, ac illis qui huiusmodi processionibus li-
 benter interesse, sed quo minus interesse es-
 studia honorum suorum, infirmitate aut alio
 legitimo impedimento detinentur, sub fiducia
 divinae pietatis de thesauro ecclesiae quadragin-
 ta dies indulgentiarum de injunctis sibi peni-
 tentiis misericorditer relaxamus, & eandem in-
 dulgentiam per rectores supradictos volumus ex-
 hinc publicari.

XVI.

Volumus, & in virtute sanctae obedientiae
 mandamus, ut nullus divina missarum solem-
 nis sine luminibus celebrare praesumat, nec ho-
 stiam ante consecrationem in altum quoquo
 modo elevare, ne adorando hostiam non con-
 secratam populum idololatriam committere con-
 tingat.

Item statutum concilii provincialis Saltabu-
 gentis praesentibus nostris statutis inferendum
 duximus, cujus tenor sequitur in haec verba:
 Item statuimus, ut si quis clericus vel laicus
 utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, reli-
 gionis, vel status exulat, ausus sit praesumptio-
 ne damnabili publice praedicare, aut occulte do-
 cere, credere vel tenere, quod sacerdos in mor-
 tali peccato exiens non possit consistere corpus
 Christi, seu sic ligatus non possit absolvi vel
 ligare suos subditos a peccatis, pro haeretico &
 incredulo habeatur. Quem errorem huius sacri
 concilii approbatione damnamus, anathematiza-
 ramus, & penitus reprobamus, cum sacra
 scriptura dicat auctoritas, quod siue bonus siue
 malus fuerit minister, per utrumque Deus effe-
 ctum gratis confert, non enim quae sancta sunt
 coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta per
 hominum malitiam profanari. Unde sacerdos,
 quantumcumque pollutus existat, divina non
 potest pollui sacramenta, quae purgatoria
 cunctorum contagiorum existunt. Licite ergo a
 quocumque sacerdote ab ecclesia tolerato divi-
 na ministeria audiantur, & alia recipiantur
 ecclesiastica sacramenta. Damnatione simili re-
 probamus quorundam opinionem erroneam, as-
 serentem, episcopum, presbyterum, seu sacer-
 dotem curatum non posse solvere presbyteros
 fornicatos a torcationis reatu propter votum
 castitatis, iulibentes ne quisquam de cetero
 praedictam opinionem sub penis praedictis do-
 cere, tenere, aut dogmatizare quoquo modo
 praesumat publice vel occulte. Adiciamus quo-
 que, ut nullus in dioecesi nostra ad praedican-
 dum siue annuntiandum verbum Dei admitta-
 tur, nisi missus sit, & de missione sua consti-
 terit sufficienter.

a) Pater, 1777.
Boris. II.

Cupientes ac volentes indulgentias de corpo-
 re Christi per dominum nostrum sanctissimum,
 dominum Eugenium papam quartum concessas
 publicari, tenorem earundem praesentibus in-
 feri mandamus, qui sequitur, & est talis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, ad
 perpetuam rei memoriam.

Excellentissimum corporis & sanguinis domi-
 ni nostri Jesu Christi sacramentum, quod
 appropinquante passionis ejus hora dominus ipse
 signo praecipui, quo nos dilexit, amoris salu-
 briter instituit, & ejusdem commemorationem
 sanctissimam menti exultatione contem-
 planter, ad hoc inter singulos huiusmodi mer-
 catos sanguinem spiritualia dispensare munera
 votis exposcimus, ut illi condignis assurgentes
 laudibus, sua frequentia ad ipsius veneratio-
 nem sacramenti corda dirigant, & eo quo cor-
 poralis habetur praesentia salvatoris viatico fru-
 ctus vitam complectentes aeterna, caelestia con-
 scendant, ipsam qui nobis se in edulium tri-
 buit, perpetuo conspecturi. Sane dudum pius
 memoris Urbanus papa IV. praedecessor noster,
 ad orthodoxam corroboracionem & exaltacionem
 fidei digne & laudabiliter statuens, ut de tan-
 to sacramento praeter illam quae dicitur in ec-
 clesia fieret, annuatim memoria solemnior &
 specialior haberetur, & ad celebrandum ejus
 tam excelsum tamque gloriosum festum quin-
 tam post octavas pentecostes feriam designans,
 ac Christi fideles quoslibet ad colendum illud
 donis spiritualibus animare volens, omnibus
 vere penitentibus & confessis, qui matutinali
 officio festi ejusdem in ecclesia, in qua etiam
 illud celebraretur, interessent, centum; qui
 vero missis, totidem; & qui in primis ipsius
 festi matutinalibus vespertis, similiter centum;
 qui autem in secundis, tertis, nonae & completorii ho-
 rarum officiis, pro qualibet ipsarum quadra-
 ginta: iis autem qui per octavas ipsius festi
 matutinalibus vespertis, missae ac praedictarum
 horarum officiis interessent, singulis octavarum
 ipsarum diebus similiter centum. Et subse-
 quenter felicis recordationis Martinus papa V.
 etiam praedecessor noster, fideles eisdem ad
 impertendum pro veneratione sacramenti hu-
 jusmodi potiora reverentiae & devotionis exer-
 citia firmare cupiens, singulis ex eis vere pen-
 itentibus & confessis, qui & quoties in ipsius
 sacramenti profesto jejunium, vel loco ipsius
 alium pium juxta consilia suorum confessorum
 opus fecerint, etiam centum: & qui praemissa
 in ecclesiis, in quibus illa celebrari continge-
 ret, officiis interessent, nec non episcopis &
 aliis praelatis superioribus, qui dictis officiis li-
 benter interessent, sed quo minus eis in ipsis
 ecclesiis interesse possent, pro conservandis sua-
 rum dignitatum juribus, & aliis tunc legitime
 impedimentis, pro matutinali ducentos, & pro
 missae officio totidem, ac pro qualibet vesperta-
 rum etiam ducentos; reliquarum vero, videli-
 cet primis, tertis, sextae, nonae & completorii
 festi octuaginta: rursus autem in quibuslibet
 octavarum diebus pro singulis matutinalium mis-
 sarum & vespertarum, similiter centum; nec non
 reliquarum horarum officiorum huiusmodi, qua-
 draginta. Illis praeterea, qui processiones in
 quibus ipsum vivificum sacramentum dicto festo
 juxta praefatarum ritus ecclesiarum deferretur,
 continuo secuti forent, ac quibuslibet in festo
 ac octavarum diebus huiusmodi pro pace & tran-
 quillitate ecclesiae missas devote celebrantibus,
 pro singulis ipsarum, nec non aliis in eodem
 festo eucharisticum sacramentum devote sumentibus,
 etiam centum singulis annis profesto vice
 qua-

ANNO
CHRISTI
1440.

qualibet eis, qui dum corpus dominicæ com-
municandis deferretur infirmis, illud cum in-
oculo luminari procedendo vel sequendo vene-
rarentur, similiter: & qui tunc illud alias de-
voti secuti forent, etiam quinquaginta dies de
injunctis eis penitentibus misericorditer relaxa-
mus. Ac etiam ipse Martinus prædecessor nos-
ter, quod in festo & diebus octavarum hujus-
modi in terris & locis ecclesiasticis, quavis au-
thoritate suppositis interdicto, pulsatis campis,
janis apertis, & alta voce excommuni-
catis profus exclusis, sed interdictis, ut oculus
reconciliari starent, admissis, & illis qui cau-
sam vel occasionem hujusmodi interdicto de-
didissent, altari tunc nullatenus appropinqua-
ntibus, missis & officia præmissa licite celebrari
possent, auctoritate apostolica duxit conceden-
dum. Nos vero, quos interim ad summi apo-
stolatus apicem divina clementia prorexit, et-
iam pro frequentiori hujusmodi veneratione sa-
cramenti summis gestientes affectibus nostri par-
tes ministerii salubriter impertiri, nec non re-
lationes & concessionem prædictas apostolici
robore muniminis ipsorum notioni fidelium com-
mittentes, præmissis per eundem Martinum
prædecessorem, ut præfertur, relaxatis diebus
alios totidem dies pariformiter ab ipsis fide-
libus consequendos addicimus per presentes, &
insuper universos patriarchas, archiepiscopos,
episcopos & aliarum ecclesiarum prælatos mone-
mus & hortamur in domino, & eis per aposto-
lica scripta in virtute sanctæ obedientiæ distri-
cte præcipiendo mandamus, & in remissionem
peccaminum injungimus, ut per se vel alios
eorum subditos per singulas suarum civitatum
& diocesis ecclesias in dominicam festam &
festum * pdem proxime præcedente salutaribus
ad venerationem potissime sacramenti hujus mo-
nitis & exhortatione presentium, quorum etiam
tenor inter matutinales festi, nec non dierum
octavarum hujusmodi lectiones recitentur, lite-
rarum continentiam & effectum publicare & in-
sinuare procurent, ut ejusdem sacramenti sus-
fragante mysterio, subditi & fideles ipsi spiri-
tualium gratiarum uberiori fulciantur augmen-
to, & ab illo qui se pro ipsis immolavit hos-
tiam, post hujus vitæ cursum ad gloriam per-
ducantur eternam. Verum quia difficile foret
hujusmodi literas singulis exhiberi, volumus,
& eadem auctoritate decernimus, quod ipsa-
rum transumpto manu publica & sigillo alicujus
episcopalis vel superioris ecclesiasticæ curiæ
munito, tamquam præfatis, si originaliter exhi-
berent literas, plena fides exhibeatur, & per-
inde stetur, ac si originales literæ forent exhi-
bitæ vel offensæ.

Datæ Romæ apud sanctum Petrum anno in-
carnationis dominicæ millesimo quadringentesi-
mo tricesimo tertio, VII. Kalendas Junii, pon-
tificatus nostri anno tertio.

XVII.

Baptismus cum summa reverentia celebretur,
maxime in distinctione & prolatione verborum,
in quibus sacramenti virtus existit, his scilicet
verbis; *Ego baptizo te in nomine Patris & Filii
& Spiritus sancti*. Doceant igitur sacerdotes
tam matres quam feminas, in necessitate debere
parvulos baptizare eadem forma in suo idioma-
te; & quod patres & matres proprios infantes,
si summa necessitas exigit, poterunt baptizare:
& si sacerdotes super hoc diligenter inquirentes

A debitam formam in baptismo invenerint, quod
factum est, approbent, suppletis circa bap-
tizatum, quo ad unctorem olei in pectore & in
scapulis, & chrismatis in vertice, quod a lai-
cis est omisium. Si autem in baptismo debitam
formam non invenerint observatam, non differ-
ant pueros baptizare.

ANNO
CHRISTI
1440.

XVIII.

Item præcipiendo mandamus, ut secundum
constitutionem Lateranensis concilii eucharistia,
chrisma & oleum sanctum sub fideli custodia &
reverentia debita clavibus adhibitis conserven-
tur, ne possit ad illa temeraria manus extendi,
ad aliqua horribilia & nefanda exercenda. Si
vero is ad quem spectat custodia, ea incaute
reliquerit, ultra juris communis penas in libra
ceræ eidem ecclesie solvenda & applicanda pu-
niatur. Et si per ejus pigritiam aliquod nefan-
dum inde contigerit, ejusmodi subiaceat ultio-
ri juxta nostram aut vicarii nostri ordinationem
& delicti quantitatem. Sacramentum etiam eu-
charistia singulis mensibus ad minus semel reno-
vari præcipimus, aut pluries secundum locorum
exigentiam & opportunitatem.

In plerisque etiam ecclesiis mappæ, palla,
corporalia, & alia vestimenta divino cultui de-
putata tam inculta & immunda relinquunt,
quod interdum quibusdam sunt horrore, contra
statutum concilii generalis, universis custodi-
bus, sacristis, & ecclesiarum rectoribus districte
præcipimus, quatenus omnia vestimenta, orna-
menta ac vasa supra dicta per ipsos munda &
nitida conserventur; corporaliaque pluries infra
annum juxta casus exigentiam per clericos munda-
ntur. Si quis vero in transgressione hujusmo-
di statuti culpabilis fuerit, usque ad condignam
satisfactionem ab officio suspendatur.

XIX.

Statuimus & præcipimus universis Christi fi-
delibus nostræ diocesis, utriusque sexus, ne
quisquam eorum clandestinis desponsationibus
aut occultis matrimoniis intersit. Præcipimus
insuper in virtute sanctæ obedientiæ universis
ecclesiarum plebanis, quod postquam ipsi con-
stitit, pro certo, vel probabili fama, aliquos
clandestine contraxisse, ipsos statim ad publi-
candum in facie ecclesie aut jura sua prosequen-
dum coram ecclesiastico iudice per subractionem
sacramentorum, extra tamen necessitatis
articulum cogere non possint.

XX.

Districte præcipiendo interdiximus, ne qui-
quam sacerdotum pro reconciliatione peniten-
tium, aut pro administratione alicujus sacra-
menti, vel aliquorum sacramentalium, paci-
scatur de sibi danda pecunia, nec aliquo alio
æquivalenti pro eodem. Sed volumus dispositis
absque dilatione pro tempore & loco congruis
administrari & exhiberi secundum ritum eccle-
siæ verum, quod rationis & juris explorati ex-
istit, quod loci passionum sint pariter, & lo-
cii consolationum, permittimus expost exigere et-
iam cum imploratione officii iudicis quantita-
tem in talibus consuetudine debitam, ad quam
laicos hortamur, & quantum de jure est attrin-
gimus & compelli volumus.

Item inhibemus sub pena privationis officii,
ne

*) Feste, in
Dominicam
festam & fe-
stam peni-
tentium peni-
tentie &c. &c.

ANNO
CHRISTI
1140ANNO
CHRISTI
1140

ne aliquis sacerdotum quemquam notorie delinquentem accipere pecunias vel alio commodo temporalis pœna condigna corrigere prætermittat.

Item interdicimus & districte inhibemus, ne quisquam clericorum, cuiuscumque status fuerit, censum de aliquo beneficio, aut pecuniam vel emolumentum aliud, ex pacto quocumque nomine anticipanda pensionis, vel alio quocumque quaesito colore, augvat, vel quemquam augere compellat. Contra facientes, tam dantes quam recipientes, duplum quam dederint vel receperint nobis remissibiliter solvere teneantur, nihilo minus juxta arbitrium nostrum aut vicarii nostri arctius punientur.

a) Post. in
remissibiliter
ov. II.

Item volumus statutum concilii generalis Constantiensis & constitutionem de simonia editam publicari, ut in fine: quoniam contra transgressores ejusdem districtius, Deo dante, procedemus. Cujus statuti tenor sequitur per omnia in hæc verba:

Martini, C^o.

Multæ contra simoniacam pravitatem ab olim factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero, ut possumus, attentius providere, sacro approbante concilio, decernimus quod ordinati simoniace ab executione suorum ordinum sine eo ipso suspensi: electiones autem, postulationes, confirmationes, & quævis provisiones simoniace ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatum, officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque deinceps factæ, nullæ sint ipso jure, nullumque per illos juscuquam acquiritur, nec promoti, confirmati aut provisi faciant fructus suos; sed ad illorum restitutionem, tamquam inique ablatorum percipientes, teneantur. Statuimus insuper quod dantes & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiam si pontificali aut cardinalatus præfulgeant dignitate.

XXI.

Quamvis Judæi, qui sanguinis Christi vindictam in se receperunt, ubi servite Christianis, aut se laboribus nutrire parati sunt, benignitate ecclesie misericorditer tolerentur; ipsi tamen gratia sancta & tolerantia non contenti, orthodoxorum religionis Christianæ facultates usuris exhaustiunt, laqueos offensionis ingerunt, & petram scandali; in qua defensione & adjutorio aliquorum culpabilium laicorum detestabiliter foventur.

Hinc statuimus districte præcipiendo, quod Judæi in nostra diœcesi non permittantur sænari, nec uti famulis Christianis. Nullus quoque Christianus domos ad habitandum eisdem ad exercendum sænus locet, nec permittatur eis communio maxime ad frequentem vilitationem Christianorum, præterquam in casibus præmissis, ne eorumdem peccatis revolvantur. In die pentecostes fenestras & ostia clausa teneantur toto die. In diebus autem lamentationis & dominicæ passionis in publicum minime prodeant: cum salutaris hostia ad infirmos deportatur, caveant omni diligentia, ne contra Christianam fidem, beatam virginem, vel sanctos alios, contumeliosa verba proferant, nec permittantur cum simplicibus disputare de fide; ne calli-

dis sermonibus corda percutiant simplicium. Nullus cum eis edere presumat, aut balneari, aut medicinas ab eis capere. Si quis vero Judæorum in his culpabilis reperiatur fuerit, eidem commensio Christianorum denegetur. Quod si quis Judæorum mulierem cognoverit Christianam, pro tanto facinoræ viginti libras denariorum usualis monete domino loci, in quo scelus hoc perpetratum fuerit, irremissibiliter solvere teneatur. Ad hoc per captionem rerum & personarum, nec non aliis opportunis remediis compellendus. Idem, si Christianus, quod detestabilius est, propter periculum partus, cognoverit Judæam. Et si Judæus satisfacere pœna pecuniaria nequirit, carcerali custodiis mancipetur efficiendus, donec scandalum sopiatur. Christianus quoque ad Judæum accedens ultimam dictam multam, excommunicationis pœnam, absolutionis beneficium a nobis vel vicario nostro meruerit obtinere.

XXII.

Usurarum voraginem detestantes, inhibemus omnibus Christi fidelibus nostræ diœcesis, tam clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras mutuetur, aut in impignorationibus ultra sortem aliquid ex pacto recipiant, nec emptiones detestabiles faciant, aut alios quoslibet actus usurarios exercent. Quod si quis contra fecerit, ultra pœnas juris communis & concilii provincialis Saltzburgensis, subjaceat solutioni decem librarum denariorum usualium irremissibiliter solvendarum ad fabricam ecclesie, aut in usus pauperum, juxta nostrum aut judicantis nostri nomine arbitrium, convertendos. Inhibemus insuper sub excommunicationis pœna universis prælatis, decanis, plebanis, & ceteris quibuscumque religiosis & secularibus, ne aliquem dictis criminibus manifeste reum, satisfactione non præmissa, ad quam tamen eosdem induci volumus, modis possibilibus ecclesiasticæ tradant sepulturæ.

XXIII.

D Volumus & mandamus statutum divæ memorie Guidonis legati de latere per nostram diœcesim promulgari & publicari: quo cavetur, quod quicumque personam ecclesiasticam vulneraverit enormiter, captivaverit vel occiderit, ipso facto ea quæ ab ecclesia, nomine feudi, jure censuali, vel in emphyteusim, aut alias quocumque nomine tenuit, perdat penitus & amittat, in utilitatem ecclesie convertenda. Adjicimus quoque, quod in illa parochia, in qua canonicum ecclesie cathedralis capi contigerit vel detineri, vel alium in dignitate vel personatu seu clericali constitutum, donec liberetur & absolvatur, cesset generaliter a divinis, salva satisfactione eidem debita impendenda.

XXIV.

Quia nonnulli sacerdotes saculare vel religiosi in poenitentia freno laxare, & extra terminos sibi politos auctoritatem in casibus superioribus reservatis præsumere ausu temerario referunt, sub excommunicationis pœna inhibemus, ne quisquam sacerdotum, regularis vel secularis, nostræ diœcesis quemcumque sibi confidentem in casibus sedis apostolicæ de jure vel

ANNO
CHRISTI
1000.

vel consuetudine reservatis absolvere presumat, A
nisi habito desuper ejusdem sedis indulto & mandato speciali, nec etiam in casibus simili-
ter de jure aut consuetudine episcopo reservatis
aliquem absolvere attemptet, præsertim excom-
municationis majoris vinculo innodatum, hæ-
reticum, Judæum, factorem alterius eorundem,
laicum prædicatorem aut auditorem ejus, spo-
liatorem alicujus dotis ecclesiasticæ, aut sa-
cerdotem, maxime in agone laborantes, aut tem-
erariam occupatorem bonorum ecclesiæ, de-
populatorem agrorum, vinearum & hortorum,
incestuosum, fornicatorem cum sacra maritali,
homicidam, etiam casualem, publicantem con-
fessionem sibi factam, peccantem contra natu-
ram aut cum brutis, sacrilegum, incantatorem B
seu incantatricem, præcipue cum sacramentis,
sacramentalibus, vel ossibus mortuorum, pro-
lis oppressorem, etiam a casu incendiarium,
commerciam habentem cum Judæis, maxime in
usuris, propinquantem, ementem aut vendentem
venenum, præsertim in machinationem mortis
proximi, dæmonem invocantem, cudentem fal-
sam monetam, utentem scienter auro vel ar-
gento falso, cogentem Christianum dare ad
usuram, blasphemum nominis Christi vel san-
ctorum, falsum testem, cocuntem cum Judæa,
obligatum ad vagas restitutiones, nec quem-
quam alium enormibus criminibus irretitum,
non habitis a nobis desuper commissione specia-
li & expressa.

Item volumus, sub eadem pœna, omnes con-
fessores absolvendo uti ad minus istis verbis?
Ego absolvo te a peccatis tuis, & restituo te
sacramentis ecclesiæ. In nomine Patris & Filii
& Spiritus sancti.

Inhibemus insuper sub excommunicationis
pœna, districte præcipiendo, ne quisquam sa-
cerdotum, religiosus vel secularis, nostræ dioc-
cesis, non habita desuper sedis apostolicæ aut
nostræ seu vicarii nostri speciali licentia, se in-
tromittat de distributione rerum male acquisita-
rum, incertarum & vagarum.

Quia ex pastorali sollicitudine incumbit præ-
latis suorum subditorum vultum intrinsicus D
agnoscere secundum talentum sibi creditum,
statuimus propterea, volumus, & in virtu-
te sanctæ obedientiæ mandamus, ut omnes
abbates, præpositi, decani, archidiaconi nos-
træ diocesis, specialiter non exempti, nobis
aut vicario, omnes vero sacerdotes inferior-
es suis decanis, monachi suis abbatibus vel
præpositis, qui per præpositos soliti sunt gu-
bernari, sua peccata confiteantur, nisi alicui
ipsorum a superiore nostro, aut nobis, seu
vicario nostro, de spiritali indulto aliud sit
concessum.

Abusionibus questorum viam præcludere cu-
pientes, statuimus, volumus, & mandamus,
quod hi qui præsunt ecclesiis nullum quarum-
cumque occasione literarum petere vel collige-
re elemosynam permittant, nisi literis eorum-
dem pius diligenter perspectis, & nostris aut
vicarii nostri, quibus appareat quod suæ lite-
ræ sint veræ, ac eorundem auctoritas adhuc
duret, seu non expiraverit. Quo comperto,
nulla portione recepta, exacta vel requisita ab
eodem pro elemosyna petenda, admittatur. E
Quod si qui contra fecerint, triplum restituere
teneantur ad usus quibus elemosynæ sunt
deputatæ, remissione colligentium minime pro-
futura. Nec tunc, præter id quod in literis
continetur exhibitis, aliquid proponere populo

permittatur. Hortamur præterea universos &
singulos nostræ diocesis laicos, ne questores
& collectores hujusmodi in elemosynis colli-
gendis quoquo modo perturbent aut impedire
presumant.

Præcipimus insuper & mandamus omnibus
prælatis, rectoribus & vicariis ecclesiarum, sub
excommunicationis pœna, quod omnes falsos
questores, qui non exhibebunt per omnia sa-
nas literas, detineant captivos, ipsosque nobis
aut vicario nostro transmittant vel demerent
quantocius poterunt, pro demeritis puniendos,
taliter quod exemplis eorum ceteri similia facere
pertineant.

XXV.

Præcipimus, & in virtute sanctæ obedientiæ
inhibemus omnibus nostræ diocesis jurisdictioni
præsidentibus, ne quemquam clericum vel lai-
cum pro culpa vel contumacia excommuni-
cent, sine scriptis & monitione canonica non
præmissa.

Quoniam juris apices non omnibus inno-
tescunt, ad uberiores sacerdotum instructionem
& salubrem informationem, qualiter sacer-
dotes interdicti tempore se gerere debeant & ha-
bere, præsentem declaramus statuto, quod in-
terdicti tempore tam ab homine quam a jure
prolati, tam sani quam infirmi sunt ad reme-
dium paternæ admittendi, nisi fuerint interdi-
cti vel excommunicati, vel quorum dolo, cul-
pa, consilio, favore aut auxilio latum extitit
interdictum. Quibus & tantum viaticum & ba-
ptisma parvulorum conceduntur; nullus inun-
gatur, vel tradatur ecclesiasticæ sepultura;
præter clericos qui servaverunt interdictum;
nisi tales sint qui nominatim excommunicati,
interdicti vel suspensi fuerint. Qui vero clerici
non fuerint hujusmodi sententiâ innodati, si-
ne pulsatione campanarum & constantibus qui-
buscumque solemnitatibus cum silentio tumu-
lentur. Insuper sacerdotes populum habentes,
sine scrupulo conscientiæ, semel in hebdomada
viros & mulieres possunt ad ecclesiam convoca-
re, necnon ipsis exponere verbum Dei: Mulie-
res post partum non intronizentur cum solem-
nitate psalmi & orationum; nuptiæ sic non
benedicantur; nec aqua benedicta populus so-
lemniter aspergatur. Singulis diebus missæ in
ecclesiis celebrentur, & alia quævis divina offi-
cia, sicut prius, submissa tamen voce, januis
clausis omnino quibuslibet excommunicatis &
interdictis, ac omnibus aliis, nisi super hoc
privilegium exhibeant speciale, exclusis, mi-
nistris altaris dumtaxat exceptis, campanis non
pulsatis, bini vel insimul tres horas canonicas
simul legere possunt, ita quod foris seu extra
ecclesiam nullatenus audiantur. In festivitati-
bus vero natalis domini, paschæ, penteco-
stes, ac assumptionis beate virginis gloriosæ,
a vespere vigiliarum earundem usque ad ves-
peras earundem festivitatum inclusive, campa-
næ pulsentur, januis apertis alta voce divina
officia solemniter celebrentur, excommunicatis
prorsus exclusis; sed interdictis admittis; sic
tamen quod, propter quorum excessum in-
terdictum hujusmodi est prolatum, altari nul-
latenus appropinquent, nec in illis festivitati-
bus sepeliantur corpora mortuorum, neque vi-
vis & sanis illis diebus sacramentum eucharistiæ
ministretur. Præterea inhibemus ne in ecclesia
non consecrata, vel a jure vel ab homine in-
ter-

ANNO
CHRISTI
1000.P. IV. offi-
sanctibus.

ANNO
CHRISTI
1440.ANNO
CHRISTI
1440.

terdicta, vel execrata per humanum injuriosum sanguinem, vel semine humano & uxorio polluta, nullatenus divina celebrentur.

Item decreta sacri generalis concilii Basileensis de excommunicationis certo modo non vitandis, de interdictis non leviter ponendis decretata, & per nationem Germanicam acceptata, per diocesim nostram cupientes publicari, tenores eorumdem presentibus nostris statutis & constitutionibus duximus inserendos, qui sequuntur per omnia in hunc modum:

Ad vitandum scandala ac multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis, statuit hæc sancta synodus, quod nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum ministracione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiam aut censuram ecclesiasticam, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine vel a jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura hujusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, vel locum certum, a iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse: aut si aliquem ita notorie sententiam excommunicationis constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari: nam a communione illius abstinere vult, juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodo libet suffragari. Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgacione scandala multa consueverunt evenire, statuit hæc sancta synodus, quod nulla civitas, opidum, castrum, villa aut locus, ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum aut dominii, seu rectoris vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque privæ personæ hujusmodi loca interdicti nequaquam possunt auctoritate quacumque ordinaria vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata, seu in ecclesia publicata, ac domini seu rectores vel officiales ipsorum, locorum auctoritate iudicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejectionem, aut ad satisfactionem compulerint: qua etiam post biduum ejectionem recedente vel satisfacta, mox divina resumi possint: quod etiam in pendentibus locum habeat.

Pridem reverendissimus pater & dominus noster dominus Joannes sanctæ sedis Saltzburgerensis archiepiscopus nobis intimare curavit, quod nuper in dicta Moguntinensi indicta per illustrissimum principem & serenissimum dominum nostrum dominum Albertum, Romanorum, Bohemiarum, Hungariarum, &c. regem, oratores ejusdem domini regis, nec non aliqui sacri imperii principes electores propriis in personis, alii vero ac etiam totius Germanicæ nationis metropolitani per suos oratores convenientes, inter diversos tractatus ibidem præ manibus habitos, decreta edita in sacra Basileensi synodo, cum certis tamen restrictionibus, modificationibusque, temporum qualitatibus, ac dictæ Germanicæ nationi accomodis, concorditer acceptarunt. Quapropter nos hortando requisivit, quatenus dicta decreta per diocesim nostram reverenter publicare, crequi, & observari

mandaremus, sicut præfertur restricta & modificata. Nos vero mandatis superioris obedire, veluti tenemur, volentes dicta decreta, sicut & præmittitur, acceptata, cum quorundam ex eis qualificationibus & modificationibus, presentibus nostris statutis duximus quoad ipsorum initia adjungenda, mandantes quatenus omnes & singuli utriusque status homines nostra diocesis, quorum interest, ea fideliter observent sub penis in eisdem contentis. Et primo decretum per sacrum Constantiense concilium factum, & per sacrum Basileense concilium renovatum, de auctoritate & potestate sacrorum generalium conciliorum, temporibus & modis eadem convocandi & celebrandi, quod est primæ sessionis, & incipit: Frequens generalium conciliorum celebratio agri dominici præcipua cultura est, &c. Iterum decretum de electoribus duodecimæ sessionis, quod incipit: Sicut in construenda domo præcipue est architectoris cura. Sed quia lex sic clare non tendi potest, quin aliquam possit recipere dubitationem, petiitum est quatenus sacrum concilium declarare dignetur quod electiones pontificum & abbatum fiant servata forma in hoc decreto tradita; quodque in ceteris inferioribus dignitatibus electivis quibuscumque sufficiat modus & forma juramenti in eodem decreto expressi. Ceterum statuere dignetur sacrum concilium, quod promovendus per papam secundum quamdam clausulam hujus decreti, quæ incipit, Nisi ex magna, &c. remittatur consecrandus aut benedicendus ad suum superiorem immediatum; si forsitan talis promovendus fuerit præsens in Romana curia: quo tamen nihilo minus remittatur, ut hujusmodi suo immediato superiori præstet debitum juramentum; quodque etiam confirmatio electionum fiat per immediatum superiorem, ad quem spectat sus confirmandi: & si ipse sine causa rationabili confirmare distulerit, seu recusaverit, mediatus superior adiri poterit. Insuper quod etiam contingat provisionem per sacrum concilium domino papæ non fieri, nihilo minus electiones secundum formam hujus decreti & supra declaratam valeant fieri, & robur obtineant, neque, propterea quod sibi per sacrum concilium provisum non fuerit, quovis modo valeant impediri. Item decretum decimæ quintæ sessionis, de conciliis synodalibus & provincialibus observandis, quod incipit, Pridem hæc sancta synodus quoddam, &c. Item decretum decimæ nonæ sessionis, de Judæis & neophytis, quod incipit: Salvatoris nostri Jesu Christi sequens vestigia, &c. Item omnia saluberrima decreta vicefimæ sessionis, quorum primum disponit de publicis concubinariis, & incipit: Quicumque clericus, cujuscumque, &c. Secundum, de modo communicandi his qui dicuntur excommunicati, suspensi vel interdicti, & incipit: Ad vitandum scandala, &c. Tertium, de modo & forma ponendi interdictum in loco, & divina resumendi, & incipit: Ut lites citius terminentur, &c. Similiter omnia decreta vicefimæ primæ sessionis, quorum primum tollit annatas. Circa hoc tamen dignetur sacrum concilium declarare, quod non intendit per hoc decretum prohibere, quando licite exigatur & solvatur, si quid tempore receptionis beneficiati solitum sit solvi fabricæ vel pro ornamentis ecclesiæ, vel simili casu, ad usum tamen divini cultus, & non ad privatum com-

a Ferte, tra-
di. H.

ANNO
CHRISTI
1440.

modum personarum convertendum. Secundum A
decretum vicessimam sessionis disponit de
pacificis possessoribus non molestandis, & in-
cipit: Quicumque non violentus. Tertium
docet quomodo divinum officium sit in eccle-
sia celebrandum, & incipit: Si quis princi-
pem seculi. Quartum ostendit quo tempore
debet quis esse in choro, & incipit: Qui in
matutinis. Quintum, qualiter extra chorum
horum canonicorum sunt dicenda, & incipit:
Quoscumque etiam, &c. Sextum, de his qui
tempore divinarum vagantur per ecclesiam,
& incipit: Quicumque in ecclesia. Septi-
mum, quod tabula pendeat in choro, & in-
cipit: Ut cuncta in domo Dei ordinate, &c.
Octavum, quod in missa impleatur Credo, B
& quod non basile legatur missa, & incipit:
Abulum aliquarum ecclesiarum. Nonum, de
pignorantibus cultum divinum, & incipit:
Abulum etiam illum cultui divino, &c. Deci-
mum, de capitulis tempore missae non ten-
endis, & incipit: Prohibet haec sancta sy-
nodus. Undecimum, de spectaculis non faci-
endis in ecclesia, & incipit: Turpem et-
iam illum, &c. Similiter decretum de nume-
ro & qualitate cardinalium, de quo in vice-
simatertia sessionis, de electione cassanda,
(ex qua turbati possent ecclesia) & incipit: Li-
cet dudum haec sancta synodus, &c. Item de-
cretum ejusdem sessionis, per quod reservatio-
nes tolluntur, & incipit: Et quia multiplices.
Circum haec tamen dignetur sacrum concilium ius
commune renovare, quod propter huiusmodi
beneficia in dicto decreto sibi reservata conceit
infra spatium unius mensis, alioquin ordinarii
conferre valeant, quodque provisi a papa intra
quatuor menses ordinariis suam provisionem,
sub poena amissionis iuris, insinuare debeant.
Item decretum sessionis ejusdem tollens Clemen-
tinam Literis, de probat & incipit: Licet in
apostolicis, &c. Insuper decreta tricesimae sessio-
nis de comunione sacramenti eucharistiae, &
incipit: Ut lucidius videatur, &c. Item de-
cretum de collationibus beneficiorum tricesimae
primae sessionis, & incipit: Placuit divinae pie-
tati, &c. cum aliis decretis de qualificationi-
bus in ordine promovendorum loquentibus.
Supplicatur enim sacro concilio ut declarare di-
gnetur, quod vigore horum decretorum non
intendit tollere inferioribus ordinariis tempus
Lateranensis concilii, quodque ante ipsius la-
psum non habeat locum preventio.

XXVI.

ANNO
CHRISTI
1440.

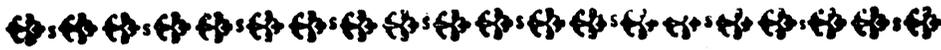
Quo haec statuta non tradantur oblivioni,
& ne quisquam ignorantiam valeat allegare,
sed ut subditi possint in eis frequentius medi-
tari, sub excommunicationis poena praecipimus
& injungimus omnibus abbatibus, praepositis,
prelatis, & decanis, ut transcriptionem pre-
dictorum & copiam totalem ac plenam habe-
ant, & ea his in anno de verbo ad verbum
abbates & praepositi, convocatis omnibus mo-
nachis & canonicis regularibus, & praepositi
seu decani cathedralis & collegiarum ecclesia-
rum, canonicis in unum collectis; decani ve-
ro singuli in conventu, collegio seu capitulo
suis confratribus omnibus, etiam non curatis,
accessitis publicent, & perlegant, aut publica-
ri & perlegi faciant. In contrarium, contra
hujus statuti neglectores seu contemptores in-
quisitionem habebimus diligentem, poenas exactis-
sime persequenti.

A. Fonti, pro-
secutori. M.

Acta conclusa & approbata sunt haec a sacra
synodo nostra episcopali, in ea nobis tunc per-
sonaliter praesidentibus, in aula nostra episco-
pali Fritingensi, die Veneris, secundo mensis
Septembris, anno domini millesimo quadrin-
gesimo quadragesimo. In quorum & rei sic
gestae robur & testimonium sigillum vicariatus
nostri praesentibus est impressum.

Formula juramenti soliti per testem synodalem
praefari.

Ego N. juro, quod amodo & antea quid-
quam novi aut audivi, aut postmodum inqui-
situs sum, quod contra voluntatem Dei &
totam Christianitatem in ista parochia, vel in
isto meo decanatu, (si decanus jurat) factum
sit aut futurum erit, si in diebus meis evene-
rit, cum ad meam cognitionem quocumque
modo perveniat, si scio, aut indicatum mihi
fuerit synodalem esse causam, & ad ministerium
episcopi pertinere, quod ego nec propter amo-
rem, nec propter timorem, nec propter pre-
cium, nec propter parentelam, nullatenus ce-
lem episcopo meo aut ejus missio, cui hoc in-
quirere iusserit, quandocumque me ex hoc in-
terrogaverit. Sic me Deus adjuvet, & haec
sancta Dei evangelia; (si presbyter est.) A-
lias sic: Et illorum sanctorum reliquias.

CONCILIUM ASCHAPPENBURGENSE

A Theodorico Archiepiscopo Moguntino anno 1440. Mense
Augusto celebratum.

Littera Archiepiscopi Moguntini, quibus
Concilium indicit.

Sinceram in Domino complacendi volunta-
tem, Reverende Pater, & amice charis-
sime. Notum est, ut ad litteram loquamur,
quanto propoliti nostri tenacitate procellosos
turbines, naviculam Petri principis Apostolorum
sanctissimi, hoc est, Ecclesiam Dei uni-
versalem, per schismatis horridi ingluviem in

E dies adolescentis, acerrime concurrentes, a fa-
cie ejusdem ablueret, ac deinceps venerabilem
metropolim nostram in unitatis suavitate cona-
ti fuimus custodire. Cujus etiam rei contem-
platione, quo praefata nostra pacata gauderet
metropolis, ac scissura istius, quae humanae
fragilitatis contracta est haud dubium demer-
itis, non attereretur incommodis, anno jam
decurso concilium indicimus provinciale, ubi
inter caetera, quod pepigerunt sacri Imperii
Prin-

Ex Schismati
differt. de
Concilio
Mogunti-
no.

ANNO
CHRISTI
1440.ANNO
CHRISTI
1440.

Principes, Coolectores nostri, fœdus cum protestatione ipsi subnixâ concorditer acceptatum. Sperabatur utique, quod in tanti virtutis fœderis ratio Germanica in se unita flagella atrocem nostram sanctam Dei ecclesiam insolito more constringentia posset accuratius decurtare. Videmus vero modo, qualiter nec impendit, nec satisficit, nec legibus nostris humanis Majestas Divina, nostris exacerbata facinoribus, hæcenus implicata, in nostrâ matris arietate, nostris auspiciis ingenii avulserit præoptata. Decrescit nimium reverentia a minoribus potioribus debita, momentaneis cessat vicibus obedientia, insurgunt propemodum perniciosissimæ lites, accedunt jurgiorum incommoda, pravæ quaruntur usurpationes. B nutriuntur schismata, diversa homicidiorum genera prorunt, rarissimus justitiæ vigor, variis ecclesiastica libertas, quam fundamentum esse præcipuum christianæ religionis esse existimamus, læscitur injuriis, Clerus, qui de sorte Christi est, pedetentim humiliatur, & ut plura paucis perstringamus, in hæreditate Domini ecclesia sepe contracta, & concisa, noxius dictum horror inhabitare depropeat. Qui profecto nobis indicium præparant, quantum humanæ concessum sit potestati, divinæ mitigandam fore potestatis ultionem, pacem in Ecclesia standam, & fidelium Principum opæ & auxilio sanctas schismatum proilus placandos.

Cognoscentes itaque, quodcumque in rebus tam arduis cum vestro & aliorum sanctæ nostræ Moguntinæ sedis affectorum fuerit ordinatum consilio, id ad beatitudinem nostræ metropolitæ accedere, & in ipsius gloriam plurimum redundare; quare generalem nostræ Moguntinæ provinciæ suffraganeorum conventionem in crastinum diem, quæ est dies Martis, post proximum festum assumptionis gloriosæ Virginis Mariæ immediate sequens, in oppidum nostrum Aschaffenburg, deliberatione maxima præcurrente, decrevimus instituendam; ad quam tanto ardentius motus nostros contulimus, quanto sincerius serenissimum Principem & Dominum, Dominum Fredericum Romanorum regem, & semper augustum, ad pacem in Ecclesia ponendam novimus inclinatum, quem hoc prætextu in dicta sua Serenitatis auctoritate in civitatem Nuremberg in festo S. Michaelis proxime futuro instituta, cum sacri sui Imperii Principibus Electoribus, Optimatibus, & Sacerdotibus novimus conventurum, ut inibi secum existentes dictorum nostrorum suffraganeorum prius fieri consiliis suis valeamus Serenitati consilia referre super præmissis, pro dicti Imperii & nostræ provinciæ profectu grata futura.

Vestram itaque amicitiam in D. N. J. C. hortamur, & sincerissime rogamus, quatenus ad hujusmodi congregationem die & loco præfatis institutam, omni cessante impedimento, pro debito, quo nostræ adstringimini Metropoli, vos conseratis propria in persona, aut saltem, evidenti prohibiti necessitate, vestros doctos & constantes viros transmittatis, ad tractandum, consulendum, concurrendum, & concludendum in dextera omnipotentis Dei & nostræ virtute unita, quo pacto præmissis modo occurratur dispendiis, ac etiam, si visum fuerit expedire, ad declarationem subeundam, cui partium ne adherendum, alia quoque, quæ necessaria videbuntur, ne una nobiscum improvisi ac intea-

ti, nobis circa rem familiarem præoccupatis, in tanto divagantes & oberrantes exitio, anfractibus irreparabilibus subjiciamur. Rogamus etiam charitatem vestram, ut nos de intentione vestra certificare nono detrectetis. Datum . . . . MCCCCXL.

Conclusa in Concilio.

Placuit conventioni Aschaffenburgensi protestationem, unionem, & fœdus dominorum Principum Electorum & aliorum conservari, manu teneri & defendi usque ad deliberationem effectivalem.

Receptum est ab omnibus, ut unusquisque suffraganeorum gravamina, impetrationes, & innovationes contra præmissam protestationem, aut alias in præjudicium Ecclesiæ suæ, aut subditorum suorum & quacumque parte contententium, præsertim durante tempore protestationis impetratas seu concessas, impetrata seu concessa, consignari faciat, ut tandem, postquam deliberatum fuerit, cui parti unanimis adhæsiō fieri debeat, præcaveatur indemnitas Ecclesiæ, vel subditorum, in quorum præjudicium præmissa urgere videantur. Et hæc per viam revocationis, restitutionis, vel aliam viam, prout Domino Metropolitano & suffraganeis suis videbitur expedire.

Avistatum est Concilium, ut Domini Suffraganei se vicissim, & una cum Domino Metropolitano constingant de non inclinando seu recipiendo aliquam partem, nisi prius & ante omnia ea, quæ per partes contententes, alium vel alios, quemcumque vel quoscumque, durante dicta protestatione, in præjudicium, læsionem, seu gravamen, directe, vel indirecte, Domini Metropolitani; suorum suffraganeorum, Ecclesiarum, Dominorum, Collegiorum, Prelatorum, personarum, & suorum subditorum quorumcumque, etiam contra fœdus, protestationem, & unionem dudum per sacri Romani imperii Principes electores & alios Metropolitanos initas, vel etiam contra decreta eisdem salvis modificationibus acceptata, in judicio vel extra, aut alias quomodolibet obtenta, impetrata, vel concessa sunt, obtinebuntur, impetrabuntur, vel concedentur, etiam motu proprio, in genere vel in specie, quocumque nomine censentur, revocentur, cessentur, & annullentur, & omnia in pristinum statum reformentur, & restituantur, & pro infectis habeantur, ac si hujusmodi impetratio seu concessio, impetrationes seu concessiones, nunquam emanassent, sed omnia & singula, durante dicta protestatione, per Ordinarios etiam quoscumque, vel eorum, aut cujuslibet eorundem acta, facta, & gesta per eisdem tempore protestationis prædictæ bona fide calumnientur, ne etiam, quod provisum est ad Concordiam, in noxam, lites, & jurgia convertatur.

Item si quis, cujuscumque status, conditionis, seu gradus fuerit, obtineat, aut obtinendis, impetratis seu impetrandis, concessis vel concedendis hujusmodi quomodolibet usus fuerit, etiam protestatione, unionem & fœdum dictorum Principum quorumcumque cessantibus, pœnis in dicta protestatione contentis eo ipso subiaceat; quas siquidem pœnas quisque diocesano in contrarietatem, seu contrarietates strictissime exequatur: severius etiam pro-

cessu-

ANNO
CHRISTI
1445.

cessurus, si contemptus qualitas deposcit, seu A
requirit.

Item teneatur quilibet dicecesanorum, Me-
tropolitico juri Ecclesie Moguntinæ subjec-
torum, per totam suam dicecesim presbyteris
missam celebraturis injungere, ut interponant
unam singularem collectam, in qua divinum
invocetur auxilium, ut matrem nostram, san-
ctam Dei ecclesiam universalem, per pacis &
tranquillitatis incrementa citius consoletur.

Item teneatur quilibet Dominorum suffraga-
neorum super præmissis firmiter & fideliter pro-
sequendum Dominum nostrum Metropolitanum

per patentem suam literam seu instrumentum
publicum, sigillo cujuslibet munitum, in op-
pido Franckenfurdenis in festo Omnium Sancto-
rum proxime accedente modis omnibus certi-
ficare.

Item ut universi & singuli suffraganeorum sub-
diti præmissis tenacius inhereant & obediant,
postquam per Dominos Suffraganeos acceptata,
& gratificata fuerint, ut præfertur placuit, ut
omnia & singula præmissa publicentur & prædi-
centur, ne quis per ignorantiam se audeat a
B præmissis subtrahere, aut excusare.

ANNO
CHRISTI
1445

** ROTHOMAGENSE CONCILIUM

Provinciale anno mccccxlv. indictione nona celebratum in manerii
archiepiscopalis capella die 15. Decembris sub Radulpho
Rousselio archiepiscopo.

*Ex codice Gotbuis characteribus excuso absque loco, & anno impressionis & nomine typographi
cui titulus est: Institutorum synodaliū dicecesis Rothomagensis in synodo
observandorum opusculum ab insignibus auctoritate viris compluribus
ad eorum informationem exaratum.*

*Radulphus miseratione divina Rothomagensis ar-
chiepiscopus, universis & singulis Christi fidei-
bus per totam nostram provinciam constitutis præ-
sentes inspecturis, visuris, lecturis & audientis,
salutem & curam in domino Jesu Christo.*

Cum ad laudem & gloriam omnipotentis sem-
perque viventis Dei hoc in tempore in u-
num pro provinciali synodo celebranda conve-
nissimus, primum ad ea merito conversi sumus
quo totius spiritualis nostri ædificii suum funda-
mentum conspiciunt fidem, sine qua impossibile
est placere Deo. Est enim lumen nostræ pere-
grinationis; quam qui deserunt per tenebras
plurimorum errorum vagantur incerti, salutis
obliti, & eterne promissionis immemores, a
quibus longe aliena mens omnium Christiano-
rum esse debet, ut intelligat in ea se quisque
vivere, qui ad perennem vitam cupit pervenire.
Ab hac quoddam invenimus per ignorantiam a-
licenos, alios per diversorum errorum anfractus,
plurimos per diversarum superstitionum & apo-
statarum varia genera, & diabolicas inventio-
nes, plurimos etiam per corruptos mores, &
innumera vitia, quibus (proh dolor!) totus fer-
me mundus implicatur. Quo fit ut religio san-
cta & immaculata parum sit cultui & honori,
ita ut miseri homines deducantur in interitum
indeficientibus inferni pœnis cruciandi. Hinc est
quod nos velut nostri pastoralis officii exigit ra-
tio talibus moribus curam adhibere cupientes,
quos deest toto mentis intuitu solutos fore, ne
quod in ipsius nostre fidei vergat detrimentum,
conformiter ad patrum nostrorum sacros cano-
nes hoc sacro approbante provinciali concilio
ordinamus, & præcipimus ab omnibus observa-
ri quæ sequuntur.

I.

Et primo præcipit & mandat hæc san-
cta synodus quod unusquisque fidelis fidem
Comit. General. Tom. XXXII

rectam quam sancta confitetur ecclesia in-
conculse teneat

II.

Item damnet omnem sententiam extol-
lentem se adversus simplicitatem & digni-
tatem fidei, &c.

III.

Præterea damnat omnes libellos, seu
quosdam tractatus artium magicarum &
divinatarum. Et super hoc deinceps sol-
liciti sint ordinarii per suas diceceses inqui-
rere si qui sint tales libri, & ad se evoca-
re.

IV.

Item statuit quod si quis contra Deum
vel aliquem sanctorum suorum, & ma-
xime beatam virginem linguam in blas-
phemiam abnegando præsumpserit relaxa-
re, per episcopum suum pœna mulsetur
annotata in capitulo, statumus. Rubricæ
de maledicis.

V.

Item prohibet hæc sancta synodus, ne
quis per corpus, caput, sanguinem, aut
membra Christi, seu virtutes aut similia
jurare præsumat. Quod si quis in hoc suo
creatore fuerit abusus puniatur pœna arbi-
traria secundum qualitatem delicti & af-
fuesactionem delinquentis.

B

VI.

ANNO
CHRISTI
1145.ANNO
CHRISTI
1145.

VI.

Item quod si qui inventi fuerint invocatores demonum, & de hoc legitime convicti, quemadmodum fieri solitum est, publice prædicentur cum mitra in signum perpetuæ infamiz. Qui si abjuraverint huiusmodi errorem, post peractam poenitentiam ad arbitrium diocæsani misericorditer poterunt relaxari. Si vero contumaciter in suo errore perseveraverint: si sint clerici degradati prius perpetuis mancipentur carceribus: Si vero laici, relinquuntur curiæ seculari puniendi. De aliis autem fortilegus, & aliis superstitionis puta carminatoribus, & brevia ad collam hominum, & equorum, seu alibi suspendentibus, ordinat hæc sancta synodus quod poena jejunii & carceris unius mensis puniantur pro prima vice. Si vero perseveraverint, poena graviori ad arbitrium episcopi competantur.

VII.

Item damnat modos illos, qui videntur introduci gratia questus denominando imagines, utpote, *Noſtre-Dame de Recouvrance*, *Noſtre-Dame de Pitié*, *de Conſolation* & *de Grace*, &c. Nam talia sunt occasio superstitionis in multis, quasi sit plus in una imagine, quam in alia. Abusores poena arbitraria competantur.

VIII.

Item ordinat quod de cetero non admittantur aliqui ad sacros ordines, nisi sint instructi expresse in articulis fidei, præceptis decalogi, sacramentis ecclesiæ, & quod sciant distinguere inter peccata & peccata, & opera misericordie, corporalia & spiritualia, & alia prout convenit tanto ordini, præsertim seculares beneficiorum curatorum capaces.

IX.

Item in grande obsequium fidei præcepit de cetero non admitti ad prædicandum verbum Dei ad populum regulares vel seculares, nisi prius districte examinati, & sufficientes reperti per episcopos, aut eorum vicarios.

X.

Item præcipit ipsa synodus quod unusquisque parochianus habeat semel in anno omnia peccata sua confiteri proprio sacerdoti; & ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum reverenter suscipere. Juxta decretum, Omnis utriusque sexus, & sub poenis in ea contentis.

XI.

Item &, ut honeste ac sancte creatori nostro serviat, prohibet hæc sancta synodus ludos, qui fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias inhoneste fieri in ecclesiis, aut cœmeteriis; cum tales ludi honestatem ecclesiasticam deturpent, omnes & singulos qui secus habere præsumerent excommunicationis sententiæ subjiciens, ac statuens, quod si dicti præsumptores distributiones aliquas in eisdem ecclesiis percipere sint soliti, illas per tres menses sequentes perdant, quæ inter alios honestos choriales dividantur.

XII.

Item quod pro sacris ordinibus ministrandis, & literis inde conficiendis, pro sacramento confirmationis, & benedictionibus vestimentorum, & vasorum ecclesiasticorum nihil recipiatur. Et pro delatione corporis Christi indigentibus nihil exigit labor seu minister, sed pia & laudabiles patriæ consuetudines observentur.

XIII.

Item quod collatores scholarum scholas ipsas peritos ætate, scientia & moribus probatis committant, & liberaliter ac sine exactiōe concedantur.

XIV.

Item quod beneficia ecclesiastica personis idoneis, & bene meritis tam ex parte patronorum ecclesiasticorum & laicorum, quam collatorum & ordinariorum liberaliter, & absque ulla illicita pactione conferantur, & ad illa præsententur.

XV.

Item quod promovendi ad sacros ordines ordinario, aut ab eo deputandis examinandis tali tempore se præsentent, quod ab illis bene & mature possint examinari: nec recipiantur aliqui ad ordines ipsos, nisi per examinationem sufficientem & debite factam reperiantur ætatis, & qualitatum aliarum quas sacri definiunt canones.

XVI.

Item quod ipsi sic promovendi habeant beneficium seu patrimonium, vel titulum verum & non fictum a suis parentibus & propinquis sine fraude: in quo si qui suos datores aut promotores circumvenerint, suorum sint ordinum executione suspensi.

XVII.

ANNO
CHRISTI
1445.

XVII.

Item inhibet ipsa synodus quibuscumque sacerdotibus ne pro missis per eos celebrandis turpes aliquas pactiones faciant

XVIII.

Item ordinat ipsa synodus, quod omnes clerici in suis beneficiis juxta eorum fundationem habitibus decentibus resideant. Et precipit ecclesiarum parochialium rectoribus, quod saltem dominicis diebus, & aliis solemnibus parochianos suos in fide & moribus instruant.

XIX.

Item monet eadem synodus archidiaconos suos archidiaconatus personaliter visitare. volentes quod in ecclesiis quas visitabunt presentem tunc populo verbum Dei explicant, saltem in parochiis solemnibus & magis populatis, ac cetera quae suo incumbunt officio absque dolo & fraude exequantur. Et si forte de licentia sedis apostolicae per procuratorem visitare possint, pro suis visitationibus faciendis tales deputent personas, quae in omnibus, & per omnia ipsorum archidiaconorum vices debite suppleant, ut in canon. *Ad haec*, de officio archidiacon. specialius declaratur.

XX.

Item cum ebrietas sit fomentum multorum malorum & potissime incentivum libidinis, quod omnes, & praesertim ecclesiastici a crapula & ebrietate mutuaque consuetudine bibendi ad potus aequales abstineant sub poena per suos ordinarios arbitranda, & quod tabernas publicas, & alia loca inhonesta non frequentent, nec in domibus propriis tabernas similes faciant.

XXI.

Item ordinat ipsa synodus quod si quis clericus beneficiatus per mensem post publicationem praesentis ordinationis publicus concubinarius repertus fuerit rigore per suum ordinarium corripiatur. etsi post alium terminum, qui sibi pro ea abjicienda statuetur, non repulerit, ipso facto fructus beneficiorum suorum perdat per tres menses, qui ad utilitatem ipsorum beneficiorum applicabuntur. Quam si abunde retinuerit, omnibus suis beneficiis privetur, & alias canonice puniatur. Ceteri autem tam clerici, quam laici fornicatores, & adulteri moneantur ut deinceps continent: alioquin contra ipsos procedatur, prout ipsorum exegerit culpa.

Concil. Gener. Tom. XXXII

A

XXII.

Item inhibet ipsa synodus omnibus in sacris ordinibus constitutis, ne mulieres aliquas, nisi de illa sint in quibus naturale, sedus nihil permittit saevi criminis suspicari, secum teneant. Et quod ipsi suos filios aut filias illegitimos in domo sua non habeant, nec eis per eosdem filios in ecclesia serviantur.

XXIII.

Item statuit eadem synodus quod locorum ordinarii moneant suos officarios ne nimium faciles sint in conveniendis personis super excessibus eis impositis, & ne eis in pecuniarum exactione ultra condignum gravent.

XXIV.

Item quod nullus citetur ex officio, nisi prius aliqualis praecesserit informatio, quae officiali loci ostensa fuerit, nec excommunicetur aliquis propter contumaciam, nisi in scriptis, aut alias legitime constiterit quod fuerit citatus: Et litterae excommunicatoriae rectoribus ecclesiarum infra mensem ad tardius praesententur.

XXV.

Item quia sine periculo animae cum excommunicatis communicari non potest, prohibet ipsa synodus omnibus suis subditis, ne cum excommunicatis quoquo modo participent in cibo, potu, colloquio, aut aliis commerciis. Et in ecclesiis parochialibus rectores in principio missarum injungant publice quod si ibi sint excommunicati recedant.

XXVI.

Item prohibet ipsa synodus quibuscumque personis catholicis ne crimine usurarum sub quacumque palliatione, aut colore sub poenis in jure contentis exercent, aut committant. Ac singulis personis ecclesiasticis, etiam religiosis, ne mercantiis aut negotiis saecularibus se implicent, & ne firmarum aut dominiorum temporalium sine receptoribus, nisi aliqua justa causa per suos ordinarios cum eis dispensetur. Et ulterius ecclesiarum parochialium rectoribus, qui in suis ecclesiis residere, ac de earum fructibus sustentari possunt, ne alias ecclesias aut decimas ad firmam recipiant.

XXVII.

Item inhibet omnibus presbyteris & clericis, ne suos contractus in mane personalibus

B 2

ANNO
CHRISTI
1445.

ANNO
CHRISTO
1445.

bus coram tabellione aut seculari iudice
passent, seu passari procurent: & ne sua
corpora potestati seculari submittant.

XXVIII.

Item statuit synodus quod omnes volun-
tarii homicidæ, auxiliatores, latrones, pu-
blici agricolarum & peregrinorum spoliato-
res, varum insidiatores, violatores, & in-
cendiarum ecclesiarum ipso facto excommu-
nicationem incurrant. Qui si absque pœni-
tentiâ & emenda debita, si potuerint, de-
cesserint, ecclesiastica careant sepultura. B
Præcipiens omnibus curatis, & eorum ca-
pellanis quod denuntient in suis ecclesiis hu-
jusmodi decretum prima dominica cujusli-
bet mensis, & aliis diebus solemnibus.

XXIX.

Item cum in ecclesiis cathedralibus &
collegiatis, ac aliis piis locis sæpe & sæ-
pius nonnulli pro suis negotiis, & causis
prophanis tractandis, consulendis & deci-
dendis: & alias otiose, inutiliter & vaga-
bunde conveniant & discurrant propter quod C
servitium divinum, & sermones qui inibi
fieri soliti sunt in salutem animarum, ad
detrimentum quam plurimum impediun-
tur; hortatur, monet & præcipit ipsa sy-
nodus omnibus, & singulis quatenus de
cetero a talibus abstineant: alias contra
ipsum procedetur, prout juris fuerit & ra-
tionis.

XXX.

Item cum in sacratissima nocte nativita-
tis domini nostri Jesu Christi, qui pro no-
bis miseris peccatoribus venit in mundum, D
ut nos proprio sanguine redimeret, maxi-
me deceat viros Christianos salutaribus in-
sistere, ac devotos esse, & ab his abstinere
quæ minus abducunt a reverentia creatoris.
Hortatur & monet hæc sancta synodus om-
nes & singulos quatenus ob reverentiam
nostri salvatoris a ludis taxillorum, & aliis
inhonestis abstineant sub pœna arbitraria.

XXXI.

Item præcipit ipsa synodus omnibus ec-
clesiarum rectoribus, eorum vicariis & E
aliis quorum interfuerit, quatenus dum
religiosi ad suas ecclesias cum literis ordina-
riorum causa prædicandi accesserint, eos
diebus a jure statutis requirant, ut tam in
suis prædicationibus, quam confessionibus
de licentia prædicta audiendis, exhortentur
populum ad decimas, & alia jura ecclesia-
stica fideliter persolvenda. Et similiter ipsis
religiosis, ut ita faciant sub pœnis ab ipso
jure statutis.

XXXII.

Item inhibet ne clerici præsertim in sa-
cris ordinibus constituti longas & amplas
cometas in suis capitiis deferant, sed bre-
ves & decentes nec simbrias federaturæ ha-
beant superius & inferius in suis tunicis,
quæ nimia longitudine aut brevitate notari
possint.

XXXIII.

Item ordinat ipsa synodus quod expleto
servitio divino ponantur reliquæ in locis
honestis, & firmentur ecclesiæ. Insuper
jubetur quod cœmeteria a terra prophana
distinguantur.

XXXIV.

Item in universorum ordinum, quos de-
vota Augustini & Benedicti ac norum
sanctorum adinvenit consideratio, & quos
humane salutis æmulus in plures vulneca-
vit partes, salutaris reparetur institutio,
singulique illorum professores, qui sub pau-
pertatis, castitatis & obedientiæ votis,
aliisque salutaribus institutis se domino fa-
mulaturos perpetuo ultronee devoverunt,
illorum æternorum fructuum, quos jugis
eorum consequetur obedientia, dulcedine
recreantur, ac per devotas ipsorum preces,
quæ profecto plurimum ex auditione non
carent, subveniatur indigentibus. Præci-
pit & ordinat eadem synodus quod in om-
nibus, & singulis hujus provincie tam vi-
rorum quam mulierum conventualibus lo-
cis, in aliquo loco ad hoc idoneo sit una
tabula in qua vulgariter, & ad longum
annotetur regula quæ per professores ipso-
rum conventuum profiteri consuevit.

XXXV.

Item ultra capitula quotidiana in ipsis
conventualibus locis fieri & celebrari soli-
ta, singulis diebus Mercurinis quatuor tem-
porum abbates, priores, aut superiores
ipsorum locorum omnes suos fratres absen-
tes in hac tam degente provincia convocent,
quam & aliis in locis, ipsis tunc præsen-
tibus per aliquem ex prædictioribus illius
legatur dicta regula; & si opus sit decla-
retur & exponatur extensius.

XXXVI.

Item quod abbates & priores, aut alii
superiores hujusmodi omnes suos subditos
& religiosos ad omnia, & singula in sua
regula contenta observanda per bonas, &
sanctas exhortationes inducant, rebelles au-
tem per debitas correctiones emendent.

Item

ANNO
CHRISTO
1445.

ANNO
CHRISTI
1446.

XXXVII.

Item quod ipsi regulares omnia sua concilia & capitula juxta eorum regulam studeant firmiter tenere, celebrare & observare.

XXXVIII.

Item quod visitatores & reformatores locorum praedictorum in suarum visitationum discursu super statu & regimine monasteriorum & locorum quae visitabunt, ac religiosorum in illis dependentium moribus & vita, suaeque regulae debita observantia curiose, prudenter, & fideliter inquirent, ac illos quos suae regulae contemptores esse repererint per ordinatas in eorum statutis poenas, aut graviores, si eorum exegerit contumacia, puniant.

XXXIX.

Item quod ubi abbates, priores, superiores, seu reformatores hujusmodi in praemissis forent negligentes, aut a sua regulari forsitan observantia deviant, statuit, praecipit & ordinat eadem synodus quod per

A locorum ordinariorum providentiam atque sollicitudinem provideatur.

XL.

Postremo cum occasione guerrarum, quae diutius vigerunt in hac Rothomagensi provincia inter ceteras maxime passa fuerit & attrita, pro quarum sedatione nunc inter principes tractatur sedulius. Hortatur igitur ipsa synodus in domino cunctos Christi fideles, ut pro complemento pacis & foederis inter reges & principes pacem ipsam tractantes, ac etiam prospero statu universalis ecclesiae domini nostri regis totiusque populi Christiani, tam per processiones, quam alias juges & devotas apud Deum velint preces effundere.

Actum & datum in sessione publica in capella manerii nostri archiepiscopatus Rothomagensis suffragantibus nostris, & capitulis nostris, & ecclesiarum suarum per procuratores ibidem cum pluribus archidiaconis, abbatibus & prioribus, in magno numero congregatis, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto, indictione nona mensis vero Decembris die decimaquinta, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Eugenii divina providentia papae IV. anno decimoquinto.

ANNO
CHRISTI
1446.

L I T T E R A E A P O S T O L I C A E

ANNO
CHRISTI
1446.

Henrico sexto Anglorum regi missae, (b) pro jejunio Quadragesimali.

Ex codice
ms. in regi-
stro princi-
pali domini
archiepisc.
Gaut. (s. 11.
8. fol.) fol.
46. a.
Lectio Au-
gustina hic
lectur. m. c. d. l. i.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, clarissimo in Christo filio Henrico regi Angliae illustri salutem & apostolicam benedictionem. Solemnissimarum quae a Romano pontifice celebrantur caeremoniarum, altiora aliquando sunt rationes, quaeque nedum a vulgo, sed nec a peritis passim intelliguntur. Honestaturi atque celsitudinem tuam munere celebri aliqua de illo praefati duximus non indignum. Inter multa quae jejunii Quadragesimalis temporibus mystice facit ecclesia, laetitiam a populo Israelitico habitam, quando primum illi potestas facta est a servitute in libertatem, atque in patriam redeundi, & simul fidelibus futurae beatitudinis annunciationem per contemplationem praesentem aliquantulum ante oculos proponere volens, ea dominica die, quam septimam a Septuagesima numeramus, primum omnia in divinis officiis gaudii & laetitiae plena ponit, quod faciliter advertere poteris, si verba epistolae illius diei & sumptum inde missarum introitum *Latare Jerusalem*, & inde *Gaudete in laetitia, qui in tristitia fuistis*, & *satiemini ab uberibus consolationis vestrae*, ne cetera percurramus considerabis. Et quia omnes satis verba orationesque attendunt, ut tam vulgo quam peri-

ditis, spirituque ad caelos erectis, ea communis gratiorque fieret laetitia, diem ipsam sapientissimi patres praedecessores nostri elegerunt: tum quia is septimus dominicus dies, septimam in qua salus data est significeret statem; tum etiam ut fidelis populi Quadragesimalis jejunii asperitas jam ad medium perducta, tempus aliquo solatio levaretur; quia in die dominica Romanus pontifex celebraturus, ad ecclesiam pergens & rediens ab eadem, auream manu sub aspectu populi desert rosam; eam vero rosam magno inspectantis educantisque populi comitatu atque applausu, in palatium apostolicum relatum, consuevit pontifex principi viro, qui tunc in curia, nobilitate, potentata & meritis habet digniorem locum, dono dare; qui princeps tanto ornatus munere & magno etiam cardinalium praetorumque comitatu stipatus, urbis plateas vicosque perlustrat, ne serus, debilitate, aut alia occupatio prohibere possit quominus ea laetitia omnibus sit communis. Hanc autem laetitiam, libertatisque recuperatae significationem palam populo factam, Romanos pontifices ad laetitiam, libertatis & pacis, aut conservandae, aut cum ablata esset recuperandae, dignissimo simul prudentissimoque consilio usos

a Forte, haec Rothomagensis. H. b Imo vero pro mittenda Rosa aurea, & decimis exigendis. H.
c Pro, itaque. H. d Pro, praefati. e Forte, oculis spirituque. H.

ANNO
CHRISTI
1446.

constat, cum ornatos tanto munere, & tanto cum trophæo principes ad rei ecclesiasticæ aut fidei Christianæ, tutelam, conservationemque aut instaurationem provocare voluerunt. Hinc nos quatuor nostri temporis, duos Romanorum, & alium Castellæ, quartum Aragonum reges, adversus infideles Christi hostes hortari atque impellere cupientes. eo rosa donavimus munere, ut si eos verba suavisque nostræ salutis non moverent, saltem apostolici muneris quendam quasi religio incitaret. Quæ proximis temporibus considerantes, & tum serenitatis maximam erga nos & Romanam ecclesiam fidem atque devotionem attendentes, non decons modo sed debitum existimavimus te eodem munere decorari, quandoquidem anno præterito a nobis requisitus conferre adversus Turcas Christi hostes pecuniarum ex decimis tuis regni præsidia. non solum id promittere facilis fuisti, sed armatorum insuper præsidia es pollicitus. quamquam eas ipsius quam ad te mittimus rosæ, speramus confidimusque partes fore, ut postquam tua sponte proclivis esse consuevisti, ad Romanæ ecclesiæ adversus barbaros, præsidia percam rosam. annueris, traharisque ad talia contra dictos Turcas perficienda quæ perpetuam tibi gloriam comparabunt. Si enim ea, quam Dei nostri dono habes, potentia adversus Romanæ ecclesiæ, & nostros hostes viriliter, animose at-

a) Lugo, anal.
metis. H.

A que ardentius insurges, dignus fuisse videberis dono rosæ, cujus significatio alias etiam præter supradictas habet proprietates; quia per colorem caritas ac bona voluntas efficiendi, & per seporum vel expectato saticitas ab eo qui accipit expectantur. Nec judicet quisquam a nobis ad tuam persuasionem esse coacta, cum in Romanorum pontificum monumentis illud observandum fore tradatur, ut rex Romanorum, a quo Romana ecclesia debitum semper expectat perfidium, nulla alia die quam prædicta dominica; & post datam hujusmodi rosam coronetur, a cujus rosæ proprietatibus, sive illam ipse, sive alius habuerit admonetur, b) prædictis rebus ecclesiæ & populi Christiani cum caritate, & plenaria executione præstandi. Cum itaque ad præsens & mittamus ad tuum illud regnum dilectum filium magistrum Lodovicum de Cardona cubicularium & nuncium nostrum, ut decimas anno præterito, supradictorum Iuratum causa impositas exigit, serenitatem tuam in domino exhortamur atque requiramus, ut favores ad id necessarios præstari facias; & tua insuper celsitudo cogitare incipiat alia præsidia, quæ nobis in tanta expeditione disponas ferre, Data Romæ apud sanctum Petrum at anno incarnationis 1446. octavo Kalendarum Julii pontificatus nostri anno 16.

ANNO
CHRISTI
1446.b) Præ.
sala. H.

REFORMATIONES CLERI DIOECESIS LEODIENSIS

Anno domini MCCCCXLVI. tempore Eugenii papæ IV. per reverendum patrem dominum Joannem episcopum Leodiensem factæ, & per capitulum majus Leodiense sigillatæ, ac postea per Nicolaum V. approbatæ.

Universis presentia statuta visuris seu auditoris C
Joannes Dei gratia episcopus Leodiensis
salutem in domino sinceram.

Q uamvis bonæ memoriæ Adolphus episcopus Leodiensis, prædecessor noster, ad extirpandum officiorum curiæ nostræ, nec non curialium venerabilium virorum, præpositi, capituli, archiepiscoporum nostrorum Leodiensium ipsas curias sequentium, abusus & excessus, quædam utilia statuta condiderit, quædam scilicet anno domini millesimo trecentesimo trigésimo septimo, mensis Septembris, die vigesima octava; quædam autem anno eodem, sed mensis Octobris die septima; alia quædam anno a nativitate ejusdem domini millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, mensis Julii die nona; & illa mandaverit sub certis pœnis in eisdem adjectis inviolabiliter observari. Illa tamen utiqueque observata non sunt: unde gravamina sunt addita nostris subditis graviora. Ideo eorundem subditorum incommodis obviare volentes, illa statuta & alia synodalia per prædecessores nostros edita, ac per nos noviter cum aliquibus additionibus innovata, salvis tamen infra scriptis statutis, de dicti nostri capituli consilio & consensu, innovamus, & de novo confirmamus, præcipientes auctoritate nostra districtius, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis in illis expressis, diligentius ab omnibus observari; quædam autem consideratione venerabilium majoris & secundariorum ecclesiarum nostrarum Leodiensium, capitulo-

c) legendum
archidiaconorum

rum ac cleri nostrarum civitatis & diocesis Leodiensis, de memorati nostri capituli majoris consilio & consensu, statuentes.

In primis siquidem statuimus, quod licentia testandi alicui probytero seu beneficiato per literas sub sigillo officialitatis curiæ Leodiensis concessa non expiret per cessum vel decessum illius episcopi, cujus tempore concessa fuit; sed perpetuo sit firma & valida.

Item si contingit sigilliferum vel officialem foraneum apponere manus ad bona mobilia alicujus presbyteri vel alterius beneficiati, ab intestato seu absque licentia testandi defuncti, conficiatur de illis bonis statim & fideliter inventarium, & quod exequiis & debitis solutis supercreverit, cedat dispositioni nostris convertendum prout nobis visum fuerit expediri.

Item quod de cetero pro absentia iusta festum sancti Egidii petenda non recipiatur ultra quam vicissimus denarius valoris annui beneficiorum, deductis realibus oneribus. Et ut de beneficiis, de quo absentia petetur, vero valore notitia, rectore potente, curtus habeatur, volumus notitiam eandem juramento rectorum & virorum fide dignorum coram illo, a quo petetur absentia, vel certo commissario in loco beneficii ad hoc dando, & nullatenus dari denegando, docere posse & debere. Proviso in hoc, quod dicto semel officiali vel sigillifero Leodiensi modo præmissis, seu archidiacono, suove vicario, non ardeat talis docens, absque legitima causa, valorem eundem

ANNO
CHRISTO
1446.

dem secundario deducere vel decere. Sed utraque prelatorum predictorum sit contentus documento coram altero ipsorum fideliter facto, nisi fructus beneficii huiusmodi augmententur vel diminuantur. Quodque pro placet cuiuscumque beneficii curati, quantumque valoris, ultra unum scutum veteris; beneficii vero non curati, ultra quatuor grossos veteres, quales subscribuntur, de cetero non recipiantur quovis modo. Volumus tamen & mandamus, pro placet ipsorum beneficiorum minus recipi, secundum fructum tenuitatem.

Item in absentia pro placet etiam conjunctim pro registrationibus tam per sigilliferum nostrum, quam archidiaconos ecclesie nostre Leodiensis non recipiantur amodo ultra quam duo grossi antiqui, quorum duodecim valebunt florenum Rhemensium & unum dimidium stufurum bonum. Quales etiam grossos solvi volumus in absentia & registrationibus, & quod nihil, quoad absentes, capiatur seu recipiatur abusive.

Item, quia diaconi, seu vicedecani & capitula secundariorum ecclesiarum nostrarum Leodiensium, hactenus plus onera, vexationes & labores nobiscum, & cum venerabili capitulo nostro Leodiensi, pro libertate ecclesiastica servanda & pro resistenda injuriarum, oppressio-num & gravaminum (pro dolor) clero nostro tam infra civitatem, quam extra, diversimode & plures retroactis temporibus obvenerunt, & in dies obveniunt, subire habuerunt & habent, dum talia vel similia occurrunt: idcirco ipsis dominis decanis seu vicedecanis & capitulis secundariorum ecclesiarum nostrarum Leodiensium preactarum, gratiose indulgentes, ordinamus & statuimus, ut inante nullus sigillifer noster pro tempore, aut aliquis archidiaconorum, sive vicarius eorundem, decanus seu vicedecanus Christianitatum seu conciliorum quorumcumque, aut alius prelatus quicumque nostrarum civitatis & diocesis Leodiensis, alicui canonico prebendato nostrarum ecclesiarum secundariorum Leodiensium preactarum, & residenti in eisdem, seu aliqua ipsarum, & extra eandem beneficium vel officium, seu beneficia vel officia nostre diocesis, curatum vel non curatum, aut curata vel non curata obtinenti, licentiam abeundi, fructusque ad nos vel nostram dispositionem, & ad prelatos predictos seu aliquem ipsorum ratione absentie huiusmodi spectantes, levandi & habendi ac faciendi illis vel illis laudabiliter in divinis deservire denegat. Sed concedere debeat unicuique canonico residenti, ut prefertur, petenti & competentem taxam juxta articulum sive punctum preactum, de no. donario singulis annis infra & ante festum beati Lamberti martyris offerenti: hortantes omnes & singulos decanos seu vicedecanos, & capitula omnium & singularum ecclesiarum nostrarum collegiarum, extra civitatem Leodiensem & infra diocesim nostram consentientium, ut ipsi & eorum singuli se favorabiliter in premissis cum canonicis residentibus in aliqua secundariorum ecclesiarum nostrarum preactarum se conforment. Et absentiam nulli ipsorum prelatorum & canonicorum residentium illam petenti denegent: scituri, quod si facere recusaverint, quod absit, non gaudebunt neque huerint nostris presentibus ordinamentibus sive statutis.

Item inhibemus, ne de cetero fructus bene-

ANNO
CHRISTO
1446.

ficiorum, in quibus rectores eorum personaliter resident, sub ficto colore, quasi ipsi sint absentes, aliquatenus arrestentur. Nec etiam eorum rectoribus qui absentes sunt cum licentia suorum prelatorum, huiusmodi licentiam dare debent, dum beneficia huiusmodi alias laudabiliter officientur, prout debent. Quodque si forsitan scienter vel ignoranter secus contigerit attentari, comperta veritate, summarius iudex sine aliqua difficultate arrestum tollat. Et si forsitan contra talem rectorem vel ejus procuratorem, aut alium habentem causam ab eo, occasione huiusmodi arresti quomodolibet fuerit pro contumacia, vel alias processum ad excommunicationem, suspensionem vel interdictum, absolutio sine difficultate impendatur. Et pro revocatione arresti atque absolute huiusmodi, & pro signo sive pro sigillo nihil recipiatur. Sed littere super huiusmodi revocationis seu absolute confectione, gratis per notarios ad alia deputatos signentur, & per eos ad quos spectat sigillare, gratis sigillantur. Et insuper si contingat collectorem fructuum vel beneficiorum absentis vel procuratorem negotiorum curie propter injustum arrestum vel injustam censuram huiusmodi condemnari in expensis, precipimus illas statim solvi, vel in iudicio deponi ad opus illius, cui eadem expensis sic ad iudicata fuerint.

Item statuimus, ut nullus collector fructuum beneficiorum, quorum rectores sine licentia sunt absentes, admittatur ad exercendum huiusmodi officium in iudicio vel extra, nisi prius juraverit quod non procurabit aliquos fructus aliquorum beneficiorum, in quibus rectores eorum personaliter resident, sub ficto colore predicto aliquatenus arrestari: nisi prius illo rectore debite in propria persona vel in loco beneficii vocato, iudex ad arrestationem huiusmodi ex aliqua rationabili causa, quam in huiusmodi decreto exprimi volumus, judicialiter decreverit procedendum. Et etiam nisi idem collector juraverit, quod beneficiis curatis & non curatis, quorum fructus colligere sibi commissum est, seu committeretur, debite & laudabiliter faciat deserviri: & quod solvet jura eorum, & onera etiam realia supportabit: & quod si bona eorundem propter tuum defectum diminuantur, ipse damnum plenarie refarciet absque fraude.

Item statuimus, quod si licentia abeundi precedat arrestationem antedictam, collector fructuum predictorum pro arrestatione, seu pro litteris, nihil percipiet. Si vero licentia huiusmodi arrestationem subsequatur, tunc per hoc volumus arrestum esse sublatum. Et collector, si presens sit, vel subcollector, duos dumtaxat grossos percipiet: alioquin, si absens fuerit, ad opus ejus, sigillifero vel vicario archidiaconi, qui arrestum posuit, pro arrestatione seu pro litteris nihil percipiet; dummodo tantumdem exposuerit, & arrestum non fuerit premature positum, in promptu solvi precipimus. Sed si propter loci distantiam plus moruerit, hoc sit in arbitrio iudicis.

Item de synodo celebranda, & de excessibus synodalibus ac examinatione & institutione procuratorum fiscalium, nec non de salario & scripturis sententiariorum, articulorum, copiatorum, notariorum, procuratorum quorumcumque, fiscalium & non fiscalium, curias nostras & aliorum prelatorum frequentantium, nec non de his qui cedere volunt bonis propter pau-

ANNO
CHRISTI
1446.

paupertatem, servetur & fiat, prout in statutis synodalibus, aut curie Leodiensis, nec non modificationibus tempore bonæ memoriæ domini Adulphi quondam episcopi Leodiensis factis, atque prout in pace Tungrensi & aliunde ordinatum est & provisum; salvo quod articulator non debeat contra unam personam super diversis excessibus facere diversos live plures processus, nisi iudex ex speciali causa decreverit hoc esse faciendum. Et stet contentus pro responsionibus & juramento ad articulos, si in eisdem sit unicus dumtaxat excessus, salario, prout illis provisum est in statutis & aliis prætactis. Et si fuerint plures excessus in eisdem articulis, sit contentus recipere & habere, prout iudex juxta quantitatem scripturarum, & responsionum ad eisdem decreverit recipiendum vel solvendum.

Item si citatus ex officio ad curiam nostram Leodiensem, vel alicujus archidiaconorum, responsivus super excessu quocumque fuerit propter suam contumaciam excommunicatus, statuimus ut hujusmodi contumax de cetero ultra summam seu valorem sex grossorum Turonensium; si vero presbyter, 12. grossorum, pro sua contumacia non plectetur. Si vero quis ad contumaciam instantiam per annum & amplius excommunicationis sententiam animo sustinuerit indurato, arbitrio iudicis plectetur. Et eo mediante, cuiuslibet tali sua absolutio gratis signetur, & pro duobus grossis, prout de illis provisum est, sigilletur. Et idem volumus observari per quoscumque iudices nostræ diocesis, etiam auctoritate apostolica fungentes.

Item statuimus, quod pro sententia definitiva seu interlocutoria, negotio sine impo-nente, signanda & sigillanda, non recipiatur ultra vigesimum denarium condemnationis vel absolutionis. Pro interlocutoria autem signanda & sigillanda, quæ vim non habet definitiva sententiæ, non recipiantur ultra duo grossi.

Item circa procuratores negotiorum statuimus, quod de cetero non sint in curia nostri officialis nisi quindecim procuratores negotiorum curiæ ejusdem, præter collectores; & quod in qualibet curiarum præpositi & archidiaconorum, non sit nisi unus. Et sint illi probi, discreti & fideles Latinum congrue loqui scientes, non presbyteri, tabelliones publici, notariatus officium in aliqua curiarum prædictarum exercentes, non infames, homicidæ, publici adulteri, manifesti usurarii, vel laici, & collectores fructuum beneficiorum vacantium vel absentium, sint presbyteri, aut bonæ fidei homines.

Item statuimus, quod nullus eorum sit sigillifer, archidiaconus vel notarius illius curiæ, ejus ipse est negotiorum procurator ordinatus, sed sint in singulis curiis singula officia distincta. Et sit unusquisque contentus suo officio.

Item cum in literis absentis ab aliquo beneficio per officialem nostrum & archidiaconos concedendæ exprimitur persona illi deservitura, cum clausula, una cum alio vel aliis beneficiis, nolumus quod talis deservitor pro licentia hujusmodi quidquam solvat, ex quo in hoc casu est ei licentia ad hoc concessa.

Item, statuimus, quod nullus de cetero citetur ad curiam Leodiensem, seu archidiaconorum, super suis excessibus responsivus,

nisi cum citatorio mittantur etiam articuli continentes excessus hujusmodi, vel saltem, nisi in ipso citatorio excessus sint taliter expressi, quod citatus possit plene instrui super quibus ipse in iudicio convenitur.

Item inhibemus, ne citatus aliquis auctoritate ordinaria, vel nostri conservatoris apostolici, ad civitatem Leodiensem pro sua causa agenda, vel defendenda, ac legitime prosequenda veniens, vel inde recedens, aut in ea domicilium fovens, & juri stare paratus, de cetero recipiatur, vel incarceretur, aut in carcere detineatur, nisi crimen in iure confessus, aut in crimine comprehensus fuerit seu de eo convictus. Et si contingat aliquem talem vel quemcumque alium, in crimine non deprehensum, non convictum detineri, illi dentur articuli celeriter & expedite: quod nisi factum fuerit, volumus & mandamus incontinenti sub cautione, quam iudex decreverit, emitti. Et prohibemus ne aliquis in diocesi Leodiensi beneficiatus, & in suo beneficio residens, pro quocumque crimine sibi imposito capiatur, vel etiam fructus sui beneficii arrescentur, nisi (ut præmittitur) convictus, aut saltem desuper prius debite citatus fuerit, ac comparere & juri stare non curaverit, vel de ejus fuga verisimiliter timeatur, aut crimen hujusmodi executionem in personam requireret.

Item quod de cetero executiones literarum monitoriarum, quæ impetrantur super contumacia iudicato vel recognito, teneantur iudici qui illas concessit modum & formam atque diem & horam suæ executionis, una cum speciali designatione personarum, in quas hujusmodi literas sunt executi, rescribere in sine earundem literarum, vel per transfixam, suamque recriptionem sigillo proprio & notorio, quo uti consueverunt, communitate.

Item juri communi & prædecessorum nostrorum statutis & ordinationibus innitentes, districte prohibemus, ne pro resignatione beneficiorum admittenda, & pro institutione & admissione ad beneficia, quidquam recipiatur, etiam quocumque colore quaesito. Nihilominus tamen pro scriptura, signo & sigillo trium proclamationum, ante institutionem seu admissionem fieri consuetorum, sex grossi, & pro institutione seu admissione, scriptura, signo & sigillo, duodecim grossi: & pro audientia unus grossus, recipi poterunt, & non ultra: Per quæ tamen non intendimus tollere jus quaesitum per antiquitatem temporis, archidiaconis & prælati aliis, habentibus compositionem de octava parte fructuum beneficii vel officii, ad quod quis admittitur, secundum tamen verum valorem dicti beneficii vel officii tempore admissionis hujusmodi: neque infringere consuetudinem laudabilem archidiaconorum & prælatorum, minus pro præmissis aut aliquo præmissorum recipere consuetorum. Quam præcipimus in suo statu irrefragabiliter observari.

Item circa visitationes, quas archidiaconi faciunt per se vel per suos vicarios, statuimus quod ipsi visitatores in his taliter se habeant, quod nihil contra canonicas sanctiones, sive synodales constitutiones aliquatenus faciant, seu fieri etiam permittant: sed his dumtaxat quæ eis licita sunt sint contenti: nihil penitus curialitatis, seu procuratoris nomine, a provisionibus mensæ sancti Spiritus, aut fabri-

ANNO
CHRISTI
1446.

ANNO
CHRISTI
1446.

bricæ, altaris officii appendiciis non separatim, seu fiscalibus, ecclesiarum capellis, aut etiam hospitalibus, recipiendo. Et quod ut melius observetur, volumus visitatores apostolica foris auctoritate committendos, ad hoc per eorum adstringi juramenta, in capitulo nostro Leodiensi præstanda. Et si secus in aliquo fieri contigerit, volumus hoc nobis, aut dicto capitulo nostro majori fideliter & quantocius nuntiari, ut quod reparandum fuerit debite reparetur. Et ulterius, quod deinceps visitationes per procuratores nequaquam admittantur, vel fiant etiam auctoritate apostolica, nisi mandata sive literæ apostolicæ debite obtinenda prius per nos episcopum præfatam, & nostrum venerabile capitulum, aut saltem per ipsum nostrum capitulum, viz, examinatz & admittæ fuerint sufficienter & deliberate.

Item si contingat reum de excessu aliquo, propter quem fuerit ex officio vel ad instantiam partis tractus in causam, componere ante litem contestationem, vel postquam aut antequam in causa sit juratum, nullus notarius in causa hujusmodi, sive procurator, aliquid ab eodem reo suoque procuratore exigere præsumat ratione alicujus juramenti, quod nondum in ipsa causa præstitum est, videlicet ut non recipiat notarius aliquid pro juramento calumniæ vel alio juramento, quod non fuit in causa præstitum. Nec super articulatis adversus eum penitentiam recipere vel componere volentem ad jurandum compellat. Si tamen aliqua de articulatis adversus eum penitentiam petens vel compositionem negaverit, intentionis nostræ est, quod respondeat medio juramento calumniæ ante penitentiam injungendam, vel compositionem fiendam.

Item quia nimis indiscrete quamplures literas, quæ dicuntur statutorum, & potissime per quas mandatur cessari a divinis, percepimus quæ curia nostra Leodiensi emanasse, statui-
mus quod de cetero literæ, quæ dicuntur statutorum, & potissime per quas mandatur cessari a divinis, dicantur per aliquem, seu aliquos nostræ curiæ prædictæ, expertum, seu expertos, practicum, seu practicos, & ligneto officialitatis per nostrum officialem, si rationabiles & jure vel statuto bene fundatz sint, in ipsarum capite muniantur, priusquam sigillentur.

Item statuimus, quod si canonicè intranti & pacificè possidenti per biennium, auctoritate apostolica legati vel ordinaria beneficium ecclesiasticum quodcumque litem in futurum super eodem beneficio moveri contingat, fructus ejusdem beneficii nullatenus ex eo capite, quod beneficium est litigiosum, vel quod occasione beneficii lis moveatur, illi subtrahantur vel arrescentur; sed eo casu ipse illos perciperet cum ea integritate, qua eos perciperet, si super hujusmodi beneficio vel ejus occasione lis mota non esset, nisi subtractionem vel arrestationem hujusmodi, mediante judicis competentis judiciali decreto, ex aliqua rationabili causa fieri contingat. Volumus autem quod tali possessori, cui super beneficio lis est mota, non denegetur absentia, si ex legitima causa se voluerit absentare.

Item statuimus, ut nullus de cetero fiat officialis nostri, seu alicujus archidiaconorum prædictorum officialis foraneus, nisi sit presby-

ter vel clericus vite laudabilis & honeste conversationis, qui officium hujusmodi exerceat laudabiliter & honeste, Et in quolibet concilio non sit nisi unus officialis foraneus, & unus archidiaconus foraneus, conciliis Geldrensisbus propter sui latitudinem, nec non Tungrensibus, Trajectensibus, & sancti Trudonis, propter idiomatum diversitatem dumtaxat exceptis.

Item quia cognovimus quosdam clericos, seu officiales foraneos, aliquando super matrimonii seu sponsalibus contractis partes contra hujusmodi matrimonium seu sponsalia opposcentes concordasse, & aliquando compositionem cum illis iniisse, & pecunias ea de causa recepisse: ut de cetero periculis animarum obvietur, inhibemus omnibus nostris subditis, ne super oppositionibus factis contra matrimonium seu sponsalia contractum seu tractata, concordiam aliquam faciant seu tractent, componere seu concordari sive tractari procurent: ne etiam aliquis hujusmodi compositionibus, concordiiis, tractatibus interesse præsumat. Sed super hujusmodi matrimonii, sponsalibus & oppositionibus expectetur sententia judicis competentis.

Item inhibemus, ne litem in aliqua curiarum prædictarum habendam in civitate Leodiensi ad causam ipsam procuratorem legitime constitutum vel substitutum aliquis citare seu citari facere præsumat ad aliquem actum, seu ad aliquos actus dictæ causæ, nisi de speciali & expresse mandato judicis ex aliqua rationabili causa hoc processerit.

Item etiam inhibemus, ne in aliqua causa notarius aliquis responsiones faciendas ad propositiones sive testes producendos audiat, recipiat, vel examinet extra curiam nostram, nisi iudex causæ illi præsentem vel absentem notario hoc expresse commiserit.

Item prohibemus, quod nequaquam uni presbytero committatur deservituta duarum ecclesiarum parochialium non condependentium, absque evidenti necessitate. Et si contingat ex tali necessitate uni presbytero deservitutam talium duarum ecclesiarum parochialium committi, nolumus tamen, quod talis presbyter bis celebret in die absque nostra licentia speciali, cum id in jure prohibeatur. Habentes autem plura beneficia, & illis simul deservientes, propterea non vexentur, nec quidquam ab eis exigatur vel recipiatur, dummodo oneri ipsorum possint satisfacere, & satisfacciant eum effectum.

Item quod curato residenti in cura sua, & obtento placet coadjutoris, si medio tempore decesserit, testamento per eum condito de licentia nostra illud non expiret per mortem dicti curati: sed durabit usque ad festum beati Joannis Baptistæ, mortem prædictam immediate subsequens.

Item similiter de curato absente, de nostra & aliorum prælatorum licentia, & testamento per eum de eadem nostra licentia condito, placet pro deservitore suo obtentum, per mortem ejusdem absentis curati non expiret, sed durabit, ut supra.

Item volumus, statuimus & ordinamus, quod nemini petenti licentiam, fructus sui altaris competentes non habenti ponendi & convertendi in augmentum hujusmodi sui beneficii vel altaris, per nostrum officialem & sigilliferum aut archidiaconos seu vicarios suos prædictos denegentur.

Pro-

ANNO
CHRISTI
1446.

ANNO
CHRISTI
1446.

Proviso, quod fructus levans in augmentum A
convertens, ipsi altari faciat debite in divinis
deserviri. Et post lapsum temporis sibi ad hoc
indulti computum inde reddere teneatur. Et
placet deservitoris sibi in hac parte gratis con-
cedatur.

Item si contingat deinceps aliquem presbyte-
rum curatum, vel alium quemcumque benefi-
ciatum, propter executionem mandatorum ec-
clesiasticorum minas & metum sustinere, propter
quas non audet in beneficio aut loco residere,
volumus & mandamus tali presbytero licentiam
absentendi ab huiusmodi suo beneficio gratis con-
cedi, metu ipso durante. Et nihilo minus
per iudicem, a quo mandata emanaverunt, B
sibi de expensis necessariis, honestate servata, B
pro eodem tempore debite provideri.

Item inhibemus, ne de cetero aliquis sit
iudex & sigillifer noster, seu vicarius & com-
ponens in eadem curia simul & semel. Quod-
que nullus conjugatus sit officialis aut sigilli-
fer noster, vicariusve alicujus archidiacono-
rum, aut iudex alicujus curiarum prædicta-
rum.

Item inhibemus, ne decani Christianitatum
sub colore visitationis factæ, vel illius remissione,
recipiant de suis quartis capellis pecunias
annuas, nisi personaliter visitaverint, & cum
effectu. Et tunc stent contenti quarta parte il-
lius, quod archidiaconis pro integræ ecclesiæ
visitatione debetur. Et idem volumus observa-
ri in solutione obsonii & cathedralici ipsarum
quartarum capellarum dictis decanis facienda.
Et nihilo minus residueant ipsi decani quilibet in
suo concilio, nisi fuerit officialis, sigillifer,
aut protonotarius noster, aut locum tenens al-
terius eorumdem. Salvisque privilegiis apostoli-
cis, vel nisi cum eis per nos aut nostros supe-
riores fuerit dispensatum.

Item statuimus, ut iidem decani rurales in so-
lutione absentiarum & placet, de suis quartis
capellis, ac etiam in proclamatione & admis-
sione ad easdem, & octava parte fructuum sint
contenti, & illis utantur sicut sigillifer & archi-
diaconi.

Item prohibemus ne sigillifer noster Leodien-
sis, aut aliquis alius, pro deliberatione sacri
chrismatis, olei sacri, aut olei infirmorum, in
civitate nostra Leodiensi decanis Christianita-
tum nostræ diocesis in hebdomada penitentia-
li deliberati solitorum, neque ipsi decani pro
ministracione huiusmodi sacramentorum contra-
tribus suorum conciliorum facienda quidquam
recipiant vel exigant, contra vel præter teno-
rem statutorum synodaliū, sed absque extor-
sione alicujus pecuniæ, sive sub colore expensa-
rum aut alias quomodocumque, illa expedite
deliberent, cum ad hoc ex debito suorum offi-
ciorum obligentur.

Item prohibemus, ne huiusmodi sacramenta
detineantur per nostrum sigilliferum, aut quem-
cumque alium, neque etiam eorum deliberatio
denegetur alicui propter deportationem aut ex-
ecutionem quorumcumque mandatorum ec-
clesiasticorum absque decreto nostri officialis spe-
ciali.

Item quamquam archidiaconi & decani Chri-
stianitatum audientiam & cognitionem causa-
rum coram eis intentatarum committere valeant,
tamen ut ipsi superioris jurisdictionem & aucto-
ritatem non defraudent, inhibemus ne decisio-
nem & definitivam sententiam ipsarum commi-
tere præsumant quoquo modo. Et similiter in-

hibemus officiali curiæ nostræ Leodiensis, ne
causas per viam appellationis ad eum devolu-
tas, aliquatenus committere præsumat. Et ne
causas alias per viam simplicis querelæ coram
eo intentatas, ultra semel committere præsu-
mat decidendas.

Item in factis præsentationum ad sacros or-
dines statuimus & ordinamus, quod pro præ-
sentatione ad quemlibet sacrum ordinem non
recipiantur ultra, nisi sex grossi, quales præ-
scribuntur in quarto puncto, sive articulo, ab
initio computando, pro scriptura, signo & si-
gillo in universo.

Item statuimus, quod de cetero curatus res-
cribens suis temporibus decanis, seu vice-deca-
nis alterius conciliorum nostræ diocesis, prout
moris est, debet semel dumtaxat in anno, &
non amplius, rescribere nomina & cognomina
beneficiorum curatorum & non curatorum, ac
officiorum infra parochiam suam consistentium,
una cum annuo valore beneficiorum vel officio-
rum huiusmodi juxta communem estimationem,
vel prout melius sciverit, ac nominibus ac co-
gnominibus rectorum eorumdem residentium at-
que absentium ab eisdem, & deservitorum
eorumdem, & excommunicatorum per annum
& amplius. Et item sic rescribens, non de-
bet ex officio citari super ulteriori rescriptione
facienda.

Item statuimus & ordinamus, quod nullus
presbyter super incontinentiis citetur, nisi mu-
lier nominata in citatorio, cum qua dicitur in-
contines, sit primo ad sanctam synodum pro-
vocata. Volumus tamen, quod in eventum,
in quem synodus in loco domicilii ejusdem mu-
lieris non fuerit celebrata, vel talis mulier per
dolum, fraudem, sive timorem scabinorum sy-
nodaliū sit neglecta, & in synodo non provo-
cata, & de hoc procurator fiscalis inquirere vo-
luerit, hoc licite facere poterit.

Item quia parum est statuta condere, nisi de-
bitis pœnis valentur, statuimus & ordinamus,
quod omnes officiales, sigilliferi, notarii, pro-
curatores negotiorum dictarum curiarum & cle-
rici foranei qui nunc sunt vel erunt, hæc sta-
tuta pro posse suo & bona fide, quantum in
eis erit, observent. Si quis autem officialis,
sigillifer, aut notarius, aut clericus foraneus,
officialis nostri vel archidiaconorum prædicto-
rum, aut procurator quicumque scienter di-
cta, statuta, vel eorum aliqua præsumpserit
violare, volumus & ordinamus quod talis sus-
pendatur ab exercitio officii ad sex menses &
ultra, prout suo iudici in ea parte videbitur
expedire; & alias arbitrio iudicis ejusdem pu-
niatur, prout hoc meruerit protervitas delin-
quentis.

Item præcipimus omnibus iudicibus, sigilli-
feris, officialibus, advocatis, procuratoribus
negotiorum dictarum curiarum, clericis foraneis
officialis nostri & archidiaconorum, nec non de-
canis conciliorum prædictorum, ac eorum vi-
cegerentibus sub pœna excommunicationis,
quod quilibet ipsorum, infra mensem post
præsentium publicationem, copiam statutorum
ipsorum habeat, ne super illis ignorantiam
aliquam valeat allegare. Et quod ipsi decani,
vel eorum vicegerentes rectoribus ecclesiarum sui
concilii ea publicent, & ipsi rectores eorum co-
piam recipiant quantocius poterunt. Et si ali-
quos violatores seu transgressores eorumdem sta-
tutorum, vel aliquos fallarios vel abutores li-
terarum apostolicarum vel delegatorum iudicium,
seu

ANNO
CHRISTI
1446.

ANNO CHRISTI 1446.

seu curiæ officialis nostri capituli, vel archidiaconorum prædictorum, vel super hoc diffamatum sciverint, invenerint, vel perceperint, illorum nomina vel excessus officiali nostro, prout statuta synodalia præcipiunt, denuntient, vel referant. Verum quoniam omnia præmissa per nos ordinata & statuta sunt dumtaxat propter abusus repellendos, & in melius reformatos, non intendimus per ea jurisdictionibus nostris per nos & per nostros officiales curiæ nostræ juratos, aut archidiaconatum ecclesiæ nostræ Leodiensis & aliorum prælatorum in aliquo derogare, salvis semper ordinationibus & statutis nostris superscriptis, in suo robore permanentibus. In quorum omnium testimo-

nium sigillum nostrum una cum sigillo dicti nostri capituli apposimus.

Et nos capitulum Leodiense prædictum, in signum consilii & consensus nostri super & in præmissis datorum, & ut statuta & alia præmissa robur obtineant perpetuæ firmitatis, sigillum nostrum, una cum sigillo dicti reverendi patris domini episcopi Leodiensis prædicti, his literis statutis duximus apponendum. Datum anno a nativitate domini 1446. mensis Junii die 4.

Et sunt prædictæ reformationes confirmatæ per S. D. N. Nicolaum papam V. anno incarnationis dominicæ 1451. xvij. Kalendas Novembris, pontificatus sui anno quinto.

ANNO CHRISTI 1446.

V I T A N I C O L A I P A P Æ V.

Nicolaus quo tempore pontifex factus.

NICOLAUS, Thomas antea, Lucas, patre medico natus, pridie Nonas Martii anno 1447. est electus, cum antea cardinales rogasset, ut ecclesiæ Dei maturius consulere. Nicolai nomen, ad memoriam Nicolai cardinalis Albergati de se optime meriti, sumpsit. Eodem anno episcopus, cardinalis, pontifex creatus fuit. Incidit ejus pontificatus in maximos Italiæ tumultus, gravissimisque casus. Quapropter, Romæ supplicationibus primum decretis, quas & ipse pedes celebravit, in varias provincias legatos misit: quibus diu frustra, tandem post diuturnas intermissaque clades, pacem ab Alphonso rege, Venetis, Florentinis, Sfortia, aliisque, qui mutuis armis decertabant, consecutus est, exceptis Genuensibus cum Alphonso pugnantibus. Anno 1449. sex cardinales creavit. Frederici imperatoris opera Felicem antipapam ad cedendum induxit; ac post, ut ei gratiam aliquam rependeret, & cardinalem & legatum Germaniæ designavit. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo incidit jubileum, quod prope infinito civium exterorumque conventu est a pontifice summa religione celebratum diligenter curante, ne quid in urbe necessarium desideraretur. Urbem firmissimis munitionibus auxit, quod imperatorem postero anno cum uxore adfuturum intellexerat: qui veniens, accepta impetri corona, rebus pacatis, discessit. Deprehensi sunt conjurati in pontificem, eorum duce Stephano Porcario: liquæ omnes suspensi. Interim Nicolaus latis elaboraverat, ut Constantinopolitanos a Turcis obiectos liberaret, dum ii ad catholicam fidem, ut pollicenti fuerant in concilio Florentino, reverterentur. Verum Turcatorum vis atque potentia mira celeritate urbem & impetum omne oppressit, adeo ut omnia pontificis tam facta quam cogitata anteverterit: quæ audita, pontificis animum ita perculerunt, ut ad podagiam, qua assidue cruciabat, febris quoque accesserit, qua sublatus est, & in Vaticanum delatus anno domini 1455. ix. Kalendas Aprilis, cum sedisset annos octo & dies novemdecim. Vir commendatissimus præcipua laude, qua cum in omne virorum genus se beneficium ac liberalem, tum maxime in eruditos viros præstitit, quorum ingenia non acu-

Poleonius lib. 8.

Federic. III. imperatorum coronavit. Constantinopolis a Turcis occupavit in ipso tempore pentecostes ann. Dom. 1453. prout Nicolaus auctore Gemadiao prædixerat.

te nimium & subtilius exquisivit, sed beneficiis aliisque muneribus usque oblatiis auit & provexit, eorumque industria per omnem Europam veterum libros qui jam intercederant, conquisivit: qua inquisitione Quintilianus, M. Cælius Apicius, Porphyrio in Horatium scriptor egregius, qui diu obliiti tenebris delituerant, in lucem prodierunt. Tot præterea bibliothecæ & ædificia, quot superiorum aliquis pontificum, restituit. Ingentem pecuniarum vim pauperum, maximeque nobilium elemosynis, & calamitos virginibus dotandis impendit. Nullum unquam aut curiale officium aut sacerdotium venale habuit: summæ ut liberalitati, ita religioni, justitiæ, clementiæ, paci operam dedit. Ad iracundiam, ut suscipiendam proclivior, ita ad deponendam fuit: nec solum iracundus, sed aliquantulum formidolosus habebatur. At leves hæ maculæ, veluti nævi quidam, decori magis & ornamento ceteris virtutibus interlucabant.

Nicolaus Ludov. des.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA I. CAROLO VII. FRANCORUM REGI.

ANNO CHRISTI 1447.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Carolo regi Franciæ illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

die 21. Mar. Ex auctoritate D. d. Heronimi edidit domini Lucas Bachers tome IV. Spicilegi. page 4. Quatuor Regem reddidit certiorum de sui electione in summum pontificem. rogatque ut in ejus regno ea de causa fiant supplicationes.

Immensa summi Dei bonitas & ineffabilis providentia volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per suam immensam caritatem ab æterna morte redimere, filium suum unigenitum nostræ mortalitatis carnem suscipere voluit, ut per ejus sacratissimam passionem depulsa priorum caligine delictorum, nos ad cælestia regna evocaret. Qui cum esset in terris prædicans regnum Dei, apostolos sibi elegit, ut suorum imitatores operum ecclesiam sanctam suam post ejus ad cælos gloriosissimam ascensionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffunderent, illam multiplicato fructu redderent amplio. Inter ipsos autem Petrum apostolorum principem & caput ecclesiæ constituit, data sibi & suis successoribus solvendi & ligandi plenaria potestate. Necessè enim fuit, cum sit unicuique finis hujus vitæ constitutus, ut Petri auctoritas, dignitas & potestas transfunderetur ad ejus in Roma

mana

ANNO CHRISTI 1447.

miana ecclesia successores, ut esset usque ad consummationem sæculi qui Christum representans esset caput ecclesie sue, & solvendi & ligandi potestatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipso Petro continuatam Romanorum pontificum successorem felici recordationis Eugenius papa IV. prædecessor noster, qui summus Romanæ ecclesie pontifex & verus Jesu Christi vicarius in sede Petri hæcenus præfuit, in hac alma urbe diem suum claudens extremum, animam Deo reddiderit: ipsius funeris in basilica principis apostolorum exequiarum celebratione solemniter de more & juxta observatam consuetudinem subsecuta; Nos una cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesie cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in conventu beate Mariæ de Minerva, loco ad id ex rationabilibus causis per ipsos fratres concorditer electo, modo & tempore congruo conclave ingressi sumus pro futuri pontificis electione; ubi tertia die, quæ fuit sexta præsentis mensis, missam in honorem sancti Spiritus de more celebrata, post diligentem tractatum (prout tantæ rei dignitas postulat) habitum, prædicti fratres ejus qui invocatus fuerat, gratia eorum cordibus infusa, nos tunc tituli sanctæ Susannæ presbyterum cardinalem in summum pontificem elegerunt, grave onus & nostris viribus impar nostris humilitis imponendo.

Nos igitur licet humilitatem nostram, & imbecillitatem ad tanti ponderis sarcinam deterrendam cognosceremus, tamen consilio quod est, qui elegit humiles ut fortis confunderet, vota nostra adjuvando prosequetur, nec deseret sperantes in se, suscepimus onus impositum nobis, ea etiam spe nos hortante, quod tuæ & aliorum Christi fidelium pro nobis ad altissimum portæ orationes & preces, nobis auxilium ad regendum suam ecclesiam apud salvatorem nostrum uberius impetrabunt, & fortiores reddent ad tantum regimen infirmitatem nostram. Idcirco exhortamur in domino tuam serenitatem, ut indicere velis, ut solemnes processiones cum celebratione missæ sancti Spiritus fiant in regno tuo, & simul precibus omnium fidelium altissimo supplicetur, ut nobis gratia sua assistat, & dirigat actus nostros, ut possimus condigne regere ecclesiam sanctam suam, & ea agere quæ spectant ad salutem animarum fidelium, extirpationem hæresis, pacem populi Christiani, & infidelium oppressionem. Nos quidem inter cetera intendimus in relevamen ecclesiarum omnium, cum nostræ curæ committæ sint, reducere cameram apostolicam ad antiquos & laudabiles mores: dispositi quoque sumus omnia agere, quantum permittet Deus, quæ spectant ad honorem & statum tuum & regni, & complacentiam votorum tuorum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto, duodecimo Kalendas Aprilis pontificatus nostri anno primo.

A. De Maggio.

die 11. Dec. Ex l. d. H. Nicolai Amedei in omni domo Sabaudie privatum, neque illud ad regem Francie devolutum

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA II. Ad omnes fideles.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Q Uam sit plena periculis & horrenda schismaticorum immanitas, qui vineam domi-

ni sabaoth, & inconfutibilem Christi vestem dividere satagunt & curbare nituntur, animarum illorum perditio docet, qui non veri baptisatis fonte renati, aliaque suscipientes nulliter sacramenta, viam universæ carnis ingressi in tetrum barathrum dilabuntur. Contra quos licet per felici recordationis Eugenium papam IV. prædecessorem nostrum, sacrasque & œcumenicas Ferrariensem, Florentinam, & Lateranensem synodos plurimi processus tam generales quam speciales habiti fuerint, diversas penas & sententias continentes, quas in suo robore volumus permanere, & habere presentibus pro expressis: Ex pastoralis tamen sollicitudinis cura, quam habere erga gregem dominicum perurgemus, ad iniquitatis alumnum Amedeum olim Sabaudie ducem, ejusque sectatores, adherentes, complices; & sequaces (ne ipsorum invalescente malitia furor hujus tempestatis invaleat, & ad similia animos aliorum inducat, præsertim in regno Francie, cui vicina Sabaudia est & proxima, & a quo illius regum opera infinita bona catholicæ fidei, omnique Christiano populo, continuatis temporibus proveniunt) oculos congrua animadversione convertimus, ut hujusmodi, pravorum requiritis, quantum eum Deo possumus, opportunis remediis occurramus.

Consideratione igitur præmissorum, diligentij cum fratribus nostris deliberatione præhabita ad ipsorum Amedei fautorum, adherentium, complicum, & sequacium proterviam extirpandam, carissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum regem illustrem (quem post progenitores suos Francie reges, qui, ut exacti temporis antiquitas fidelis insinuat, Romanam ecclesiam multipliciter extulerunt, propugnatorum præcipuum & paratam semper invenit) auctoritate apostolica presentium tenore vocamus, eique ducatum Sabaudie, omnemque ipsius Amedei notorii schismatici hæretici excommunicati & anathematizati terram; ac ejus fautorum, adherentium, complicum, & sequacium bona diversimode hæcenus confiscata donamus, firma spe fiduciaque tenentes, quod populi ducatus & terræ hujusmodi ad ovile domini ipsius, regis potentia reducentur; & per se vel per dilectum filium Ludovicum delphinum Viennensem primogenium suum, al-lumpto crucis signaculo, contra præfatos Amedeum & sequaces viriliter se accinget, & triumphum obtentum de hujusmodi nefandis hostibus reportabit. Et ut tam salubre negotium in manu forti & robusta procedat, omnes Christi fideles ad hoc fidei exercitium salutare, non solum piis exhortationibus, sed etiam superabundantibus gratis invocamus. Et ut universi & singuli eo libentius & animosius ad id currant, quo spiritualia dona, quæ temporalibus præferuntur, perciperint potiora: Nos de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus qui cum rege aut delphino præfato contra Amedeum & sequaces eisdem in propriis personis, propriisque expensis processerint, plenam suorum peccatorum justorum vitæ æternæ pollicemur augmentum: eis autem qui non in propriis personis hoc fecerint, sed eorum expensis alios iuxta facultates & qualitates suas viros idoneos destinaverint, ac his qui alienis expensis, sed in propriis personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum.

ANNO CHRISTI 1447. Declaret. Deinde fideles adhortatur, ut sumant arma in Amedeum o-jusque sequaces.

De-

ANNO
CHRISTI
1448.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, pridie Idus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA III.
ad omnes fideles.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam.

doc. 16. Jan.
Ex colligens
pho D. 2
c. 1000
Quæ schif.
matis, tem-
pore sunt
alia, omnia
sata vult ac
docent
pou. fra
Vide bul.
lam eundem
Nicolaus pap.
663. E. To-
m. XIII. fo-
p. approba-
tione, &c.

Tanto nos pacem & tranquillitatem cuncto-
rum fidelium procurare & amplecti convenit, quanto desideramus fructus uberrimos inde sequi. In eo quippe cor nostrum suavissime delectatur, quod diebus nostris sanctam Dei ecclesiam in pacis & unionis pulchritudine, ac debita integritate florentem videre valeamus.

Cum itaque superioribus temporibus propter divisiones laboratas inter felicis recordationis Eugenium papam IV. prædecessorem nostrum, & tunc Basiliense concilium, plurimum turbata, ac variis modis afflictæ fuerit ecclesia Dei, jam utem divina favente ac dirigente clementia, & tactu oratorum carissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ regum, nec non Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis illustris, integritas pacis & unionis consequenda dispositio optima videretur, Amedeo in sua obedientia Felice V. nominato, juri quod in papatu se habere asserit cedere volente, eis qui olim Basilea, nunc autem Lausanz, sub nomine generalis concilii permanerunt & permanent concurrentibus in idiplum, aliasque ad pacem ecclesiæ laborantibus. Cupientes igitur, quantum omnipotens donaverit, id agere, quo universi Christi fideles ipsius pacis jucunditate fruenter, animorum conjunctione libi invicem coherant, & rejeclis quæ ex discordia exorta fuerant, status uniuersusque, honor, fama, & reputatio illius, & integri remaneant, literas, processibus, mandata & decreta quæcumque; nec non excommunicationum, suspensionum, & interdicti, anathematizationumque; etiam privationum beneficiorum, officiorum ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopatum, abbatium, aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum: inhabilitationum quoque, nec non declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expulsiōnum personarum, ac bonorum mobilium ac immobilium, juriumque & jurisdictionum, publicationum & confiscationum, privationum feudorum: ac etiam quorumcumque iurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa; nec non absolutionum a fidelitatibus, & alias in eisdem literis, processibus, mandatis & decretis, quomodolibet contentas sententias, censuras & pœnas quascumque & qualitercumque statutas, inflictas, & promulgatas, expressæ, patres vel maiores, aut alterius cujuscumque natura forent, per præfatum Eugenium prædecessorem nostrum, & quibuscumque suis literis, quorumcumque tenorem & sub quacumque data existant, etiam si cum expressione, approbatione Ferrariensis, seu Florentini; aut alterius concilii generalis, sive per nos, aut per alium, seu alios, ipsius, aut nostra, seu quavis alia auctoritate contra dictum Basiliense concilium, & eos qui sub nomine generalis concilii tam in Basiliensi quam Lausanzensi civitatibus memo-

Concil. General. Tom. XXXII.

Aratis fuerunt & perseveraverunt: ut præfertur ac impræsentiarum perseverant: nec non contra præfatum Amedeum, Felicem V. in sua obedientia nuncupatum, ac qualvis personas ecclesiasticas, seculares vel regulares, ac etiam laicales, eisdem conjunctum, vel divisim adherentes, assistentes, obedientes, obsequentes, credentes, recipientes, ac quovis modo faventes, eosque sequentes, qui sunt & fuerant, cuiuscumque dignitatis, præminentiz, status, gradus, seu conditionis existant, etiam si pontificali, cardinalatus, regali, aut ducali dignitate præfulgeant. Contra dominia quoque, nec non communitates, universitates, etiam generales studiorum, civitates etiam, prædictam Basiliensem, ac oppida, & alia loca quæcumque præmissorum, occasione emanata, facta, concessa, decreta, promulgata. Simili quoque modo declarationes, & confirmationes, super præmissis, & eorum singulis, nostra, seu dicti prædecessoris auctoritate, quomodolibet factas: nec non processibus habitos per easdem, ac quæcumque inde secuta, etiam si ad sententiarum censurarum, atque pœnarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, vel plenariam executionem contra personas, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida, & loca supradicta; communiter, vel divisim quomodolibet sit processum: quorum omnium & singulorum tenores etiam si de illis plena & expressa, ac de verbo ad verbum præsentibus mentio habenda foret, hic pro sufficienter expressis haberi volumus. Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de sedis apostolicæ potestatis plenitudine, nec non de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu, decernimus, & declaramus nullum effectum penitus sortiri, sed perinde haberi debere, ac si nullatenus emanassent; eaque omnia & singula, cum inde secutis, in regestis ipsius Eugenii prædecessoris, & nostris, & locis aliis quibuscumque, aboleri & deleri mandantes, omnino tollimus, cassamus, irritamus & annullamus, ac pro infectis haberi volumus. Et nihilominus si, & in quantum oportuerit, ad abundantiam cautelam singulas ex personis, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida, atque loca supradictas & supradicta, ad famam, dignitates, honores, status, & privilegia quatenus illis eadem occasione privatæ, & privata prætendi possent, in statum pristinum & debitum restitimus, reponimus, & reintegramus plenariæ per præfatos, motu, scientia & plenitudine potestatis, ac consilio & assensu antedictis.

Et quoniam difficile foret præfatas literas ad singula, in quibus eis fides forsan facienda fuerit, loca deferre, dicta auctoritate decernimus, quod ipsarum transumpto manu publica & sigillo alicujus episcopalis, vel superioris ecclesiasticæ curiæ munito, tamquam præfatis si originales exhiberentur literis plena fides exhibeatur, & stetur perinde ac si dictæ originales literæ forent exhibitæ vel ostensæ: juribus, constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, declarationis, mandati, cassationis, arctationis, annullationis, voluntatis, restitutionis, repositionis, & reintegrationis, infringere, vel ei ausu temerario, contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum

ANNO
CHRISTI
1448.

C

torum

ANNO
CHRISTI
1448.

torum Petri & Pauli apostolorum ejus se nove-
rit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno
incarnationis dominicæ millesimo quadringente-
simo quadragesimo octavo, quintodecimo Ka-
lendas februarii, pontificatus nostri anno se-
cundo.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA IV.
Carolo VIII. Francorum regi.

Die 9. Aug. *Nicolaus episcopus servus servorum Dei, carissimo
in Christo filio Carolo Francorum regi
illustri, salutem & apostolicam
benedictionem.*

Gratis agit
quod res
maximam
curam im-
pendit, ut
pacem &
unitatem ec-
clesiæ conse-
laret.

Non possumus, Christianissime princeps,
non agere gratias omnipotenti Deo, qui
temporibus nostris serenitatem tuam Christia-
nissimo Francorum regno prælidere concessit; ita
ut pietate & religione, qua maxime polles, te
non tantum Gallis, sed universis reipublicæ
Christianæ divina providentia voluerit profutura-
rum. Non nobis ignotum erat tempore sanctæ
memoriæ prædecessoris nostri Eugenii papæ IV.
quantam operam præbuisset, ut ecclesiæ Dei uni-
tate & pace frueretur: cum nunquam neces-
sarius, nec laboribus pepercisses, ut sancto de-
siderio præfatum unitatis & pacis Christianitas
potiretur. Nobis postea divina providentia præ-
decessore nostro, ut credimus, ad meliora trans-
lato, in ipsius honore & onere succedentibus
divina miseratione concessum est, ut serenitatis
tuæ religiosissimam mentem & verbis experire-
mur & factis. Misit quippe ad nos celsitudo tua
legationem prælatorum ac aliorum insignium &
nobilitium virorum omni ex parte præstantem,
cum adeo insigni & præclaro comitatu, ut qui
sexaginta annorum in Romana curia memoriam
retinebant, nunquam meminerint tam præcla-
ram, tam insignem, tam numerosam legatio-
nem adventasse. Retulerunt oratores tui in to-
tius Romanæ curiæ auditorio publico, quæ us-
que in eam diem serenitatis tuæ cura atque o-
pera aditata essent; ex quibus nos totumque
auditorium, celsitudinis tuæ ad pacis & unitatis
ecclesiasticæ ardentissimum desiderium intellexi-
mus, quantoque Christianissima anima tua fla-
graret incendio, quod pax ecclesiæ redderetur;
ex quibus percepimus non tantum nos & præ-
sentem militantem ecclesiam, verum etiam &
usque in finem sæculi successorum, celsitudini tuæ
& Christianissimæ domui Franciæ debere gra-
tias immortales, quæ nunquam fluctuantem ec-
clesiam & apostolicam sedem deserere consue-
vit.

Audivimus oratores celsitudinis tuæ, non mo-
re communi, sed ut peculiare filios nostros su-
mus cum omni caritate complexi, apertentes eis
arcana cordis nostri, nihil eis occultum esse pa-
tentes, cujus apud te poterunt esse optimi tes-
tes. Volumus illorum consilio duigi, non du-
bitantes oratores principes tales esse, qualem
mittentem principem intelligeremus. Itaque pa-
tesfactis per omnia inferioribus cordis nostri,
nihil illis occultum esse voluimus; diximus quan-
tum cupiamus deformitatem ab ecclesia submo-
veri; quantum velimus ecclesiarum gravamina
moderari; quantum crediti nobis populi Chris-
tiani utilitatem magis procurare quam nostram.
Præterea ut serenitas tua, atque universi reges
& principes populi Christiani intelligerent cle-
mentiam & mansuetudinem apostolicæ sedis, ip-

sis aperuimus quantum spes nos serenitatis tuæ
posset auctoritas; tantum namque potest, ut
salvo Dei honore & ecclesiæ suæ, nihil est quod
celsitudini tuæ negare debeamus. Explicabant
omnia serenitati tuæ, quibus clementiam tuam
credituram minime dubitamus. Et licet non e-
xistimemus oportere addere calcaria sponte cur-
renti, rogamus tamen & oblectamus celsitudi-
nem tuam, ut in sancto desiderio & opere per-
severes, donec videris unitatem Dei ecclesiæ re-
stitutam. Multa super iis cum præfatis oratori-
bus tuis contulimus; sed maxime cum venerabi-
li fratre nostro archiepiscopo Remensi, viro pruden-
tissimo & gravissimo, cui præ ceteris expres-
sius aperuimus mentem nostram, & præcipue in
facto celebrandi concilii generalis, cui & tem-
pus & locum & silentii causas plene aperteque
patefecimus, serenitati tuæ pariter intimandas,
cui velle fidem adhibere plenariam: & apostoli-
cam sedem, quam semper progenitores tui præ ce-
teris principibus venerati atque tutati sunt, un-
deque sibi Christianissimi principis titulum ven-
dicarunt, ipsorum more tueri atque defendere;
tam sancti operis mercedem ab ipso ecclesiæ ca-
piti Jesu Christo domino nostro, & in militan-
te simul & triumphante ecclesia suscepturus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno
incarnationis dominicæ millesimo quadringente-
simo quadragesimo octavo, quinto Idus Augu-
sti, pontificatus nostri anno secundo:

ADVISAMENTA SEU propositiones.

*Ad dirimendum schisma tempore Amedei, Felicis
papæ V. nuncupati, exortum, ac pacem
ecclesiæ conciliandam.*

Advisamenta pro pace & unione in ecclesia
dandis.

Primo, quod dominus Felix det suas literas
in bona & secunda forma, de renuntiando papa-
tus in concilio Basiliensi statim habitus literis
super securitatibus, & aliis infra scriptis.

Secundo, Habeantur literæ domini Nicolai,
per quas omnes privationes, suspensiones, in-
habilitationes, processus, sententiæ, censuræ,
& pœnæ contra præfatum dominum Felicem,
contra Basiliense concilium, seu illos qui sunt
aut fuerunt in Basilea, ac eis adherentes &
obedientes cuiuscumque dignitatis, præeminen-
tiæ, aut status, etiam si pontificalis, ducalis,
cardinalatus, aut regalis existant: nec non com-
munitates, civitates & oppida, præsertim Ba-
siliensæ, occasione hujus divisionis per olim Eu-
genium in suis Ferrarienti ac Florentina, aut
quavis alia, sub nomine generalis concilii,
congregationibus, aut alterius, vel per ipsum
dominum Nicolaum, aut alium, seu alios
iplorum, vel alicujus eorum auctoritate fa-
ctas aut fulminatas, decerneret effectum for-
tiori non debere, sed perinde haberi ac si non
emanassent: siantque absolutiones, dispensa-
tiones, habilitationes, & restitutiones hinc in-
de ac cautelam.

Tertio, Habeantur literæ ipsius domini Ni-
colai in meliori forma, per quas omnes privati
& ipsiata suis ecclesiis patriarchalibus, metro-
politans, cathedralibus, dignitatibus, mona-
sticis, prioratibus, beneficiis & officiis eccle-
siasticis; nec non terris, feudis, possessionibus,
& rebus aliis quibuscumque, ratione & ad cau-
sam prædictæ divisionis, in pristinum & in in-
te-

ANNO
CHRISTI
1448.

Circa annu
Christi 1447
14 augusti.
pho D &
Hieroval.

ANNO
CHRISTI
1447.

tegrum reducantur, & reponantur; & super hoc habeatur litera in fortiori forma, velintque reges & principes dare favores & operam efficacem, ut hujusmodi litera suum sortiantur effectum.

iv. *Item*, Quod omnes domini cardinales utriusque obedientie cum honoribus, prerogativis, prerogativis, emolumentis debitis & consuetis remaneant, ut tales habeantur, reputentur, & honorentur. Quod si duo vel plures in eodem titulo concurrerint, provideatur quemadmodum in Constantiensi concilio actum extitit.

v. *Item*, Quod omnes officarii actu in curia dictorum domini Felicis, & Basiliensis concilii residentes, in suis officiis remaneant, & ad eorum exercitium libere, & sine aliqua contradictione, admittantur. Ubi autem duo in eodem officio concurrerint, qui officium non obtinebit, habeatur recommissus.

vi. *Item*, Dabit prefatus dominus Nicolaus literas suas, per quas actualiter & irrevocabiliter ex tunc convocet, quantum in eo est, concilium generale, in aliquo loco nationis Gallicane, prima die septimi mensis, postquam adimplenda per Basiliense concilium & dictum dominum Felicem fuerint executioni demandata & adimpleta, inchoandum: promittetque ipse dominus Nicolaus ipsam convocationem per universas provincias publicare modo consueto, & hoc infra tres menses postquam predicta fuerint adimpleta. Etiam statim post adimplerionem hujusmodi mittendo literas convocatorias eum omnimoda diligentia, ut consuetum est, in bullisque suis apponentur clausulae, & cautelae possibiles, etiam cum juramento, sollicitationem, & voto de non revocando, prorogando, mutando, vel impediendo dictam celebrationem concilii in hujusmodi termino.

vii. *Item*, Dabit literas approbatorias & confirmatorias, provisionum ecclesiarum patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dispositionum, collationum, monasteriorum dignitatum in metropolitanis & cathedralibus post pontificales majorum, aut in collegiatis principalium, beneficiorum secularium, & regularium, commendarum, administrationum, pensionum, dispensationum, indulgentiarum, privilegiorum, incorporationum, unionum, & aliarum quarumcumque concessionum, gratiam aut justitiam quomodolibet concernentium in locis, personis, & rebus obedientie prefati domini Felicis, vel Basiliensis concilii, per ipsos dominum Felicem & concilium, aut legatos eorumdem, & quoscumque alios de ipsorum auctoritate & mandato conjunctum & divisim factarum. Et hoc quoad possessores ecclesiarum, & beneficiorum, commendarum, administrationum, & pensionum predictorum, rejectis, cassatis, & annullatis per literas hujusmodi quibuscumque possessionibus per olim Eugenium, per ipsum dominum Nicolaum, aut quoscumque alios de eorum auctoritate factis; unicuique tamen jure ante hujusmodi quesito, semper salvo: verum si in una obedientia duo vel plures super uno, vel pluribus beneficiis litigarent, conditio possessoris non possidentis nullatenus prejudicet, sed cuilibet suum jus illegitimum permaneat, per easdem etiam literas aboleantur & cassentur sententiae in curia sui predecessoris & sui, contra obedientes prefato domino Felici & Basiliensi concilio inauditas

Concil. General. Tom. XXXII.

vel indefesos, qualitercumque post hanc divisionem subortam late.

viii. *Item*, Si aliqui possideant ecclesias aut beneficia, quarum vel quorum caput in una obedientia, & aliqua membra in altera existant, membra reducantur ad caput, sine tamen prejudicio illorum qui in ecclesiis, & beneficiis ante hujusmodi divisionem jus habebant, in quo & possessione sua conserventur.

ix. *Item*, Dabit prefatus dominus Nicolaus literas per quas promittet ratam & gratam provisionem rationabilem, honestam, & contentem pro statu, honore, ac quiete domini Felicis, per Basiliense concilium rationabiliter ac honeste advisandam & concludendam, in alio concilio futuro approbandam & confirmandam. Quibus quidem praemissis literis in extensiori, fortiori, & meliori forma habitis, prefatus dominus Felix decerneret omnes suspensiones, privationes, inhabilitationes, processus, fulminationes, sententias, censuras, poenas nomine & auctoritate suis, vel alicujus ab ipso auctoritatem habentis, emanatas occasione hujus divisionis contra quoscumque cujuscumque dignitatis, etiam papalis, imperialis, regalis, cardinalatus, ducalis, pontificalis, aut alterius existant, effectum sortiri non debere; sed perinde haberi ac si non emanassent: sicutque abolutiones, dispensationes, habilitationes, & restitutiones hinc inde ad cautelam. Quantum autem ad possessores, concessionem & collationes ecclesiarum, patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dignitatum, beneficiorum, secularium & regularium, commendarum, administrationum, pensionum quarumcumque valide firmarumque maneat, approbentur & ratificentur, &c. Dummodo hujusmodi ecclesias, beneficia & administrationes, pensiones & commendas per privationem occasione istius divisionis subortae, ipsi possessores non acquisiverint. Et super hoc habeantur literae in meliori forma.

x. *Item*, Post predictarum suspensionum, privationum, inhabilitationum, &c. cassationem & annulationem, ad statum ipse dominus Felix, facta prius nominatione loci pro generali concilio in natione Gallicana celebratione, habitis literis supradictis, renunciabit actualiter & effectualiter papatus in concilio Basiliensi: quod quidem concilium, postquam ipse dominus Felix renuntiaverit, similiter decerneret omnes suspensiones, privationes, inhabilitationes, processus, fulminationes, & censuras, & poenas nomine & auctoritate suis, vel alicujus ab ipso auctoritatem habentis, emanatas occasione hujus divisionis contra quoscumque cujuscumque dignitatis, etiam papalis, imperialis, regalis, cardinalatus, ducalis, pontificalis aut alterius existant, effectum sortiri non debere, quinimo quod perinde hab antur, ac si non emanassent. Quantum autem ad possessores, concessionem, & collationes ecclesiarum patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dignitatum, beneficiorum, secularium & regularium, commendarum, administrationum, pensionum quarumcumque, valide firmarumque maneat, approbentur & ratificentur, &c. Dummodo hujusmodi ecclesias & beneficia, administrationes, pensiones & commendas per privationem occasione istius subortae divisionis ipsi possessores non acquisiverint: & super habeantur literae in meliori forma.

C 2

XI.

ANNO
CHRISTI
1447.

ANNO
CHRISTII
1447ANNO
CHRISTII
1447.

xii. *Item*, Idem concilium Basiliense ordinabit, bonis respectibus & considerationibus la-
tius exprimentis, & presertim propter pacem
& unionem ecclesie, quod prefatus dominus
Nicolaus pro summo pontifice habeatur, sta-
tuendo & ordinando quod faciat & adimpleat
ea, quae summus pontifex facere tenetur: Man-
dabitque, eidem tanquam summo pontifici
ab omnibus Christi fidelibus obediendum esse.

xiii. *Item*, Post hoc, ipsum Basiliense con-
cilium statim se dissolvat modis debitis ac iux-
ta formam decretorum, salvis tamen infra di-
cendis.

xiiii. *Item*, Quod cum literis prefati domi-
ni dentur literae ex parte serenissimorum domi-
norum regum Francie & Anglie, & aliorum, de
beneplacito domini Nicolai; per quas in
verbo regio, & quantum in eis est, promit-
tent quod non poterit idem dominus Nicolaus
hujusmodi sue promotioni seu convocacioni con-
travenire, revocando hujusmodi convocatio-
nem, prorogando, mutando, obmittendo,
vel quomodolibet celebrationem concilii impe-
diendo. Nihilominus eo casu mittent suos ad
locum hujusmodi, tempore ad hoc prefato,
tamquam ad concilium generale, alioque so-
rum dominiorum & adherentium venire indu-
cent, adherentibusque illi, & obediunt tanquam
vero concilio, dando salvos conductus consu-
tos, faciendo, jubendoque fieri omnia, & sin-
gula quae pro celebratione & mantentione di-
cti concilii necessaria videbuntur. Quod si ista
vel alia sufficiens securitas haberi non possit, in
eo defectu dictum Basiliense concilium non te-
nebitur ordinare quod predictus dominus Ni-
colaus pro summo pontifice habeatur, nec se
dissolvere citius quam a prima die celebrationis
universalis concilii prefati. Ordinabit tamen
ipsum concilium statim habitis literis domini
Nicolai, quod illa prima die inchoationis fu-
turi concilii adveniente cessabit, & censetur
esse ipso facto dissolutum: Mandabitque ipsi
domino Nicolao, ab illa prima die prefati con-
cilii, actualiter inchoati tanquam summo pon-
tifici per omnes fore obediendum; Statuendo
etiam & ordinando quod ipse dominus Ni-
colaus facere tenetur: & de hoc habeantur literae
prefati concilii in meliori forma. Si autem di-
ctus Nicolaus directe vel indirecte impediret
quominus dictum concilium futurum celebraretur,
eo casu renunciatio & ordinatio supradic-
ta pro infectis habeantur.

qua ceteri status melius disponerent, & magna
bona universis Christianitatis proveniant: in-
tenduntque efficaciter laborare, quod divisio-
nes & differentiae modernis temporibus exis-
tentes in ecclesia Dei primitus sedentur & pacifi-
centur: quod unum concilium generale pro bono
ecclesie celebretur, quo magna bona, Deo
concedente, procurabuntur; nec non quod con-
ciliorum generalium auctoritas refloreat, & ab
omnibus in debita reverentia & observatione ha-
beat.

Et quoniam haecenus magna & pene inextri-
cabiles altercationes intervenerunt, inter felicis
recordationis Eugenium papam IV. & concilium
Basiliense, ac eos qui eidem interfuerunt; variique
processus, sive censurae, priva-
tiones & poenae, hinc inde occasione praemis-
sorum emanarunt, & adhuc aliqui in Basilea,
aliqui in Laterano se concilium habere dicunt,
quibus altercationibus finem expedire imponere,
ut citius & convenientius pax in Dei ecclesia
haberi, & ad pacatam & fructuosam celebra-
tionem unius concilii generalis perveniri possit.
Considerantes rex, & prefati principes electo-
res, quod catholica universalis ecclesia diffusa
per orbem & communitas fidelium, ut pluri-
mum hujusmodi processus, sententias, censu-
ras, privationes, & poenas, &c. hinc inde e-
manatas non recepit, nec gratas habuit, li-
cet jam ad informationem de iis habendam
magnum tempus effluerit; Volentes ininiti ipse
rex, & praedicti domini principes electores au-
stocitati, & observationi ipsius universalis ec-
clesiae, & eam insequentibus, atque efficere sa-
tagentes, quae ejusdem ecclesiae paci congruant,
sicuti pacem ipsam prosequi interest principum,
& praetorum, visum est disponendum & or-
dinandum, firmiterque observandum, etiam
quantum ad dominum ducem Sabaudiae, &
dominia sua, qui dispositioni & ordinationi
regis stare promisit, atque apud omnes, ubi
opus erit, prosequendum, quod sicut commu-
nior ecclesiae observatio hucusque habuit, pra-
fati processus, sententiae, censurae, privatio-
nes & poenae, occasione praemisissorum, & om-
nium ex eis dependentium. Esto etiam quod
in hujusmodi censuris, privationibus, &c. al-
lim causa adderentur, hinc inde emanatae, &
quaecumque mandata, ordinationes seu dicta
in hujusmodi rerum prosecutione, cujuscum-
que vel quorumcumque adversus quemcumque
vel quoscumque, omniscumque status, gra-
dus, dignitatis vel conditionis, etiam si pa-
pali, cardinalatus, archiepiscopalis, vel epi-
scopalis existerent, seu quocumque nomine et-
iam papae vel concilii haec facta sunt, pro
non factis habeantur: quorum omnium teno-
res hic habeantur pro expressis, etiam si talia
sint de quibus mentio specialis de verbo ad
verbum habenda foret. Esto etiam quod talia
universalem ecclesiam & auctoritatem concilio-
rum universalium, aut sedis apostolicae concer-
nant quovis modo: omnique dissensio, divi-
sio, & scissura occasione horum provenientis,
penitus auferatur & dimittatur, & ac si num-
quam praedicta facta fuissent, tractatus pacis,
concordiae inter praefatum papam Eugenium,
& omnes & singulos qui concilio Basiliensi in-
terfuerunt, seu tanquam eidem concilio, aut
gestis ejus adherentes, cum eo, seu ipse cum
eis, aliquas differentias habuerunt, adversatus
per

die 18 Junii
Com. D. d.
Hervoual.

PRO PACE ECCLESIAE

Propositiones ad cogendum concilium
generale.

Advitata in facto pacis ecclesie in quibus
reverendissimus in Christo pater, & illu-
strissimus princeps dominus Jacobus archiepi-
scopus Treverensis pro se, ac illustribus prin-
cipibus dominis T. archiepiscopo Colonien-
si, L. Comite palatino Rheno duce Bavarie, &
Fridericco duce Saxonie, suis coelectoribus se
conformare voluit serenissimo & Christianissi-
mo domino regi Francorum in modum qui se-
quitur.

Primo enim desiderant ipsa regia majestas,
& prefati domini quatuor electores sui confes-
detati, quod bona pax & tranquillitas urgeat
inter viros ecclesiasticos ubique per orbem, et

ANNO
CHRISTI
1447.

per ipsum Christianissimum dominum regem A
Francorum continuetur & perficiatur. Respe-
ctu sanctissimi domini nostri Nicolai pape V.
cui per eisdem qui concilio Basileensi, aut ge-
stis ejus quovismodo adhererunt, favorunt,
aut obediverunt, & per quoscumque alios,
qui prefato Eugenio aut ipsi sanctissimo do-
mino nostro pape Nicolao contrariati fuerint,
omnis honor, reverentia & obedientia, eisque
per ipsum sanctissimum dominum papam Ni-
colaum omnis amor & paterna dilectio absque
predictorum recordatione exhibeatur. Quod-
que deinceps ab appellatione concilii genera-
lis, tam in Basilea, quam in Laterano, (quæ
appellatio non unitati ecclesie de cetero profi-
ceret, sed obesset, penitus cesset, ut sic
omni impedimento sublato ad concilium gene-
rale, sicut præmittitur, habendum, quod ab
omnibus Christianis in unanimitate, & concor-
dia reputetur, perveniri possit.

Non tamen intendunt prefati domini, quod
per predicta, decretis acceptatis cum suis mo-
dificationibus, tam in imperio, quam in re-
gno Francie, aliquod intelligatur præjudicium
generari.

Item, quod unicuique volenti habere literas
super predictis, expediantur in forma meliori
dignum. Insuper arbitrantur regia majestas,
& principes electores prefati, & ad hoc ope-
ram cum effectu impendent, quod patri domi-
ni ducis Sabaudie se predictam observationi com-
munis universæ ecclesie diffusæ per orbem con-
formanti, & promissionem ejusdem domini ducis
filii sui prefato Christianissimo regi factam, C
quæ ipso patre sciente, & non contradicente
nec prohibente in dubio facta præsumitur, am-
plectenti cum effectu; atque pro tanto bono
pacis ecclesie omnino nomen, & titulum pa-
patus dimittenti, honor exhibeatur, ac sta-
tum, honorabilemque provisionem in ecclesia
habeat: nec non etiam quod per eum promoti
ad dignitates & honores ecclesiasticos, qui eos
acceptarunt, & ad beneficia quocumque, qui
ipsorum beneficiorum possessionem pacificam ha-
bent, in sua obedientia eadem assequantur &
obteant. Et similiter de iis qui sub nomine D
generalis concilii Basileensis promoti sunt in eo-
rum obedientia, officariis quoque suis omnis
consolatio possibilis fiat qui tam in Romana
curia, quam sub administratione domini pa-
tris prefati ducis Sabaudie habebuntur recom-
missi: aliqua tamen super predictis privatio-
nibus & promotionibus aliquos particulares tan-
gentia, bonum hujus negotii concernentia, in-
tendit rex aperire & moderare in conclusiones
hujus concordie.

Ultra predicta super loco & tempore futu-
ri concilii videbatur predictis dominis principi-
bus electoribus, quod haberet fieri in uno
quinque locorum in Alemania nominatorum,
sed domino regi Francie propter rationes E
quampures videtur, & ista instare intendit,
quod locus concilii rebus gerendis accommodus
determinetur in suo regno: verumtamen quan-
tum ad tempus advisatum est inter ipsum do-
minum regem Francorum, & principes ele-
ctores prefatos quod videtur omnibus ipsis
procurandum, ut incipiat illud concilium
de Kalendis Septembris proxime futuris ad
annum.

Item instabit dominus rex Francorum, quod
sanctissimus dominus Nicolaus papa V. concilium
Constantiense, decretum sequens, & a-
Concil. General. Tom. XXXII.

lia ejus decreta sicut cetera concilia, catholi-
cam militantem ecclesiam representantia ipso-
rum potestatem, honorem & eminentiam, sicut
& ceteri antecessores sui, suscipiet, amplectetur
& venerabitur.

Item, Quod dominus rex Francorum, &
quilibet suorum confederatorum habeat bullas
super indictionem futuri concilii, & susceptione
prædicta si obtenta fuerit.

Item, Si dominus Sabaudie vel dominus pa-
ter ejus, seu quicumque eidem adherentes iis
pacis & concordie mediis, de quibus in præ-
senti cedula continetur, repugnaverint, aut
acquiescere noluerint, seu distulerint, quod
non speratur, & deinceps contra eos, aut eo-
rum aliquos per sanctissimum dominum nostrum
Nicolaum papam procedatur, non confidant
quod de cetero in pacificandis, quantum ad
eos negotiis rex, & prefati principes electo-
res, quomodolibet se intromittant, quin imo
intendunt omnibus viis & modis justis, &
rationabilibus præbere auxilium & favorem
processibus, censuris & excommunicationibus
contra tales fiendis, maxime postquam con-
tenta in presentibus advisamentis fuerint per
sanctissimum dominum papam Nicolaum con-
cordata.

Item, supradictis advisamentis supra nomi-
natus reverendissimus in Christo pater, & il-
lustrissimus princeps dominus Jacobus archiepiscopus
Trevirensis pro se, nec non venerabilis
Joannes de Linth utriusque juris doctor, pro
parte reverendissimi in Christo patris, & illu-
strissimi principis domini Theodorici archiepiscopi
Colonienis, & magister Henricus Engel-
lard, pro parte illustrissimi & excellentis principis
Friderici ducis Saxonie, & sacri Romani im-
perii principum electorum missi ambassatores
ad prefatum Christianissimum dominum regem
Francorum, pro predictis dominis archiepiscopo
Colonienis, & ducem Saxonie, in vim lite-
rarum credentialium per eos nuperrime exhibi-
tarum prefato Christianissimo domino regi
Francorum, se conformant & concurrunt in
modum qui sequitur: Scilicet quod predicto-
rum advisamentorum prosecutio fiat diligenter
apud dominum patrem domini ducis Sabaudie,
& alios ubi erit opportunum, ex parte prefati
serenissimi, & Christianissimi domini nostri re-
gis Francorum, concurrentibus in hoc secum,
& se eidem conformantibus prefatis domino
archiepiscopo Trevirensi, & ambassiatoribus
ipsorum duorum archiepiscopi Colonienis, &
ducis Saxonie, propter multa pericula quæ in-
tervenire possent, si practica & expeditio præ-
missorum protraherentur in longum: dummo-
do tamen prefatis dominis archiepiscopis Tre-
virensi & Colonienis provisiones necessarie pro
eorum, & omnium suorum, ut præmittitur,
securitate & indemnitate, & literæ desuper
opportune sanctissimi domini nostri pape Ni-
colai sub motu proprio in forma meliori, se-
cundum appunctuata in predictis cedulis,
tradantur & deliberentur. Factum Bituricis
vigesimo octavo die Junii, anno domini mil-
lesimo quadringentesimo quadragésimo septimo.

ANNO
CHRISTI
1447.

ANNO CHRISTI 1449. d. 4. Aprilis.

EPISTOLA ORATORUM REGIS FRANCIAE.

tres bullas, quae abrogantur omnes litterae, postquam gra- dat afferuntur omnes privati alioquo officio, & contrahitur quae ex utraque parte sunt editae.

In causa Nicolai papa V. & Amedei Felicis itidem papa V. nuncupati.

Nos Alphonfus Segura, decanus Toletanus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Nicolai divina providentia papae V. orator; Jacobus misericordie divina patriarcha Antiochenus & episcopus Pictavenfis; Helias episcopus Electensis; Joannes comes Dunenensis, magnus camerarius Franciae; Jacobus Cordis; Guido Bernardi magister requistarum hospitii; Joannes le Bourfier, miles & cambellanus, & Thomas de Corcellis in sacra pagina professor, consilarii serenissimi & Christianissimi Francorum regis oratores, notum facimus universis: Quod cum nos, & deputati per dominum Amedeum, in sua obedientia Felicem nominatum, varios labores jamdiu, & diebus proximis multos tractatus habuerimus pro danda pace & unione in ecclesia sancta Dei; & tandem certi articuli nobis dati sint pro responsione pro parte domini Amedei, in sua obedientia Felicis nuncupati, ad dandam ipsam pacem & unionem, in quibus inter cetera continetur articulus, quo nos dicti oratores, per litteras nostris sigillis sigillatas nos obligamus dare, aut dari & tradi facere infra mensem Julii proxime futurum in sufficienti forma, praefato domino Amedeo, in sua obedientia Felicis nuncupati, in civitate Gebenensis vel Lausanensis, aut in manibus capituli Gebenensis tres bullas plumbatas, & debite expeditas in Romana curia: secundum formam minutarum hunc concordatarum, quarum tenor in obligatione designabitur: unam videlicet super cassatione processuum duplicatam, ut una sit sub data ante diem renunciationis fierendae per ipsum dominum Amedeum, in sua obedientia Felicem appellatum; alia sub data post dictam renunciationem: aliam super restitutione alias privatorum: & aliam super confirmatione gestorum.

Et quoniam veraciter scimus quod idem sanctissimus dominus noster Nicolaus papa toto cordis affectu praefatam pacem, & unionem ecclesiae desiderans, hujus intentionis est, quod praemissi tres articuli videlicet de cassatione processuum, confirmatione gestorum, nec non de restitutione privatorum, in omnibus & per omnia suum sortiantur effectum, quod nobis declaratum extitit per eandem expostitam per me praefatum decanum oratorem sua sanctitatis, virtute sui brevis. Attendentes etiam quod ipse sanctissimus dominus noster papa super dictis tribus articulis litteras suas super bullatas praesentari fecit, quae per eosdem deputatos non fuerunt sufficientes reputatae: Propterea nos oratores praesentari volentes; quantum nobis est possibile, pro ipsa pace & unione ecclesiae aboritate, per praesentes allecuramus, affirmamus per juramentum, & promittimus supra mentionatas litteras, seu bullas ipsius sanctissimi domini nostri Nicolai papae V. more Romanae curiae bullatas & expeditas in forma bona, & secundum minutas sic concordatas, quae manibus nostris subscritae sunt. Quarum prima de cassatione sic incipit: Tanto nos pacem, &

A tranquillitate custorum fidelium procurare & compleri convenit, &c. Et sic finit. Ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo, &c. Secunda de confirmatione gestorum sic incipit: Ut pacis, quae nihil desiderabilius, &c. Et sic finit. Si secus super his, &c. Nulli, &c. Tertia, de restitutione privatorum, sic incipit: A pacis auctore & omnium bonorum largitore, &c. Et sic finit: Auxilium sui brachii secularis praebent, favoresque opportunos exhibeant. Nulli ergo, &c. Praefato domino Amedeo in sua obedientia, Felicis V. nominato, sive in capitulo Gebenensi, realiter & cum effectu infra dictum tempus datum ut supra, praesentabimus & trademus, aut praesentari & tradi faciemus sine dolo & fraude. Et ad hoc tam conjunctim, quam divisim obligamus. Et ut ista observentur & firma sint, Nos oratores praefati nomina, & sigilla nostra huic litterae securitatis, & affirmationis & promissionis apposuimus.

Datum Lausanae die quarta Aprilis, anno domini millesimo quadringentesimo quadragésimo nono. Alphonfus decanus Toletanus, & domini nostri papae orator: Jacobus patriarcha Antiochenus, & episcopus Pictavenfis: Helias episcopus Electensis: Joannes comes Dunenensis, Jacobus Cueur, G. Bernardi, J. le Bourfier, Th. de Courcellis. Horum signis munita, ac sigillis septem cera rubra obfirmata.

EPISTOLA ORATORUM

Delphini Viennensis in eadem causa.

Nos Alphonfus Segura decanus Toletanus sanctissimi in Christo patris & domini nostri Nicolai divina providentia papae V. Joannes misericordie divina archiepiscopus & princeps Ebredunensis; & Gabriel de Bernes dominus de Targe magister hospitii, illustris principis domini Delphini Viennensis consilarii oratores: Notum facimus universis; quod cum nos una cum ambaxiatoribus domini genitoris nostri, & deputati per dominum Amedeum in sua obedientia Felicem nominatum, varios labores &c. Ut in praetatis litteris.

Nos oratores praefati nomina & sigilla nostra huic litterae securitatis, affirmationis, & promissionis apposuimus.

Datum Lausanae die quarta Aprilis, anno quadringentesimo nono. A. decanus Toletanus, & domini nostri papae orator: I. archiepiscopus & princeps Ebredunensis, Gabriel de Bernesio. signis ac sigillis duobus rubra cera crans obfirmata.

DECRETUM SYN. LAUSANENSIS.

Sacrosancta generalis synodus Lausanaensis in Spiritu sancto legitime convocata, universalem ecclesiam representans, ad perpetuam rei memoriam.

Beatae pacis aperta via domino concedente, qui tandem ecclesiam divinis attritam languoribus oculo pietatis respexit, summopere ac diligentem providendum est studio, ne divisionis alium amplius superstiti velligium, nullus mentes humanas ambiguitatis serupulus inquietet, nullius conscientia latarum & promulgatarum sententiarum ac censurarum formidine tabescat, aut scandalum patiatur; sed populum Christianum

ANNO CHRISTI 1449.

Ex eodem D. d'Hermaul.

Ejusdem argumenti.

Die 16. Aprilis. Commemoratio D. d'Hermaul.

Abrogat censuras ecclesiae catholicae scripturas.

ANNO
CHRISTI
1449.

num, quem secuit divisitque nubilosa discor-
dia, relaxat: & reintegret concordiam & com-
munionis serenitas. Superiori sane tempore,
sancta hæc Lausanensis synodus, dum Basilea in
Spiritu sancto legitime congregata perseveraret,
ne assentiret tunc Eugenio papæ IV. Ferrariz
congregationem sub nomine concilii generalis
erigenti; ac demum postquam erecta extitit, &
aliis ab inde subortis differentis, adversus cu-
riam suam sequentes, omnesque & singulos ei-
dem adherentes & faventes generaliter promul-
gavit sententias, censuras & penas. Nunc cum
per renunciationem quam sanctissimus dominus
Felix papa V. facere voluit de papatu pure, &
sincere, medium patatus & apertius ad consecu-
tionem perfectæ & integræ unionis in ecclesia
sancta Dei videatur: Cupiens eadem sancta syno-
dus tam excelli necessarii que boni contem-
ptu, cujus gratia cum præfato sanctissimo do-
mino Felice durissimis hæcenus non peperit la-
boribus, tolli de mundi medio que unioni,
tranquillitati & paci universalis ecclesiæ repu-
gnare aut officere quovismodo possent, omnes
& singulas excommunicationis, suspensionis &
interdicti, ac privationis beneficiorum, officio-
rum, dignitatum, etiam cardinalatus, patriar-
chialis, archiepiscopalis, episcopalis, abbatialis,
aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum,
vel mundanarum, nec non etiam privationis feo-
dorum, honorum, privilegiorum, ac quorumcumque
bonorum & jurium spiritualium & temporalium,
inhabilitationisque ad illa, seu alias sententias,
censuras & penas quacumque & qualescumque
ab eadem sancta synodo, seu ejus auctoritate
contra quascumque personas ecclesiasticas vel
seculares, ac etiam laicales, cujuscumque
status, gradus, ordinis, conditionis vel præ-
minentie, etiam cardinalatus, patriarchalis,
archiepiscopalis, episcopalis seu abbatialis, aut
alterius cujuscumque dignitatis ecclesiasticæ vel
mundanæ existant, contra capitula quoque &
collegia quorumvis ecclesiarum, & monasterio-
rum, ac ordinum; nec non dominia, communitates,
universitates, civitates, oppida, & alia quæ-
cumque loca præmissarum occasione differentiarum
generaliter emanatas, inflictas & promulgatas,
cum omnibus inde secutis, etiam ad sententiarum,
censurarum, privationum, atque penarum præ-
dictarum declarationem, seu illarum aut alicujus
earum publicationem, sive plenariam executionem
contra personas, capitula, collegia, dominia,
communitates, universitates, civitates, ac oppida
& loca prædicta, communitè vel divisim
quomodolibet processum foret, quorum omnium
& singulorum tenores, etiam de illis plena &
expressa, ac verbo ad verbum præsentibus
mentio habenda esset, vult hic pro expressis
haberi, decreti hujus tenore; & certa scientia
decernit & declarat effectum sortiri non debere,
sed perinde haberi ac si nullatenus emanasset.
Et nihilominus ad superabundantem cautelam a
prædictis atque censuris & penis occasione
diversionis prædictæ, illas & illarum etiam
absolutio & remissio sancta synodo reservata
tueri in aliis tunc decretis generaliter promulgatis
singulas personas ab olvens, omnemque irregu-
laritatis notam ac infamiam maculam, tam juris
quam facti, si quam fortassis contraxerint, re-
movendo & penitus abluendo, habilitat, & cum
eis quatenus indigent dispensat, ipsaque singulas
personas, nec non collegia, dominia, communitates,
universitates, oppida quoque & lo-

o. f. contem-
platu.

ca hujusmodi ad famam & honorem restituit,
reintegrat, plenarieque reponit.

Datum Lausanæ sessione publica hujus sanctæ
synodi in majori ecclesia Lausanensi sole-
mniter celebrata decimosexto Kalendas Maii, an-
no a nativitate domini, millesimo quadringentesimo
quadragessimono.

V. Languid.

ALIUD DECRETUM EJUSDEM
synodi Lausanensis.

Sacrosancta generalis synodus Lausanæ in Spiritu
sancto legitime congregata, universalem eccle-
siam representans, ad perpetuam rei memoriam.

Quantum Deo pax placeat, veritas aperit
scripturarum testimonium perhibentium; quod
salvator noster nascens ex virgine pacis
edictum præconiis angelorum proposuit pro-
mulgatum, pacem reliquit discipulis monitu-
rus, pacem resurgens a mortuis nuntiavit in-
ter cuncta præcepta salutaria eis specialiter il-
lud commendans, ut sincere inter se pacem ob-
servare curarent. Nos igitur pacem universalis
ecclesiæ desiderabiliter affectantes, ad id soler-
tius nostra apponimus studia, laborum quoque
& expensarum indefessas proinde habuimus &
habemus sollicitudines, ut sedatis divisionibus,
quibus Dei ecclesia impræsentiarum impeditur,
ac Petri navicula veluti procellosa concutitur
vehementia, negotium Dei & ecclesiæ lux san-
ctæ ad salutarem exitum per effectum optabilis
unionis & integræ pacis perducatur: ipsaque
Dei sponsa ecclesia sicut columba pulcherrima so-
liti retineat sui splendoris candorem, & universi
fideles virtuosis actibus dirigantur, paxque &
unitas in tota Christianitate refloreat, prout
hæc sancta synodus semper desideravit, & sum-
mopere desiderat: ad cujus tam religioni utili-
lem Christianæ, quam etiam necessariam rei
confummationem catholici principes, & carissi-
mi ecclesiæ filii, Franciæ, & Angliæ, ac Re-
natus Siciliæ reges, ac dilectus ecclesiæ filius
Ludovicus Delphinus Viennensis ejusdem regis
Franciæ primogenitus, illustres, ut fidei ma-
ter ecclesia eorum temporibus pacata reddere-
tur, & tranquilla permaneret, sua ad hoc mi-
nistrantes præsidia, solemnè pro pace hujusmo-
di tractanda, & componenda destinaverunt ora-
tores, quibus intervenientibus atque tractanti-
bus in hujusmodi pacis negotio: attenta etiam
sanctissimi tunc papæ Felicis V. pridem de pa-
pato pro bono pacis ejusdem liberaliter facta re-
nuntiatione, talis habetur dispositio, quod pa-
cem ipsam Deo auctore speramus de proximo
secuturam.

Ne autem præmissarum occasione divisionum
Christi fideles pace & unione hujusmodi frui
cupientes litium quomodolibet agitentur dispen-
dus; sed pax sincera & caritas inviolabilis in-
ter eos, nullo scrupulose timorateque illos per-
vergente conscientie stimulo, perseveret: Omnes
& singulas promotiones, electiones, confirma-
tiones, postulationum admissiones, translatio-
nes, commendas, administrationes, & provi-
siones quarumcumque patriarchalium, metropo-
litanarum, & aliarum cathedralium ecclesia-
rum, nec non abbatialium dignitates, & mona-
stiorum regularium quorumcumque exemptorum,
& non exemptorum; quascumque collationes,
provisiones, & dispositiones quorumcumque be-
nedictorum ecclesiasticorum regularium vel se-

ANNO
CHRISTI
1449.

Die 16. Apri-
lis.
Constitutum a
D. & H. Ma-
rial.
Rota voluit
potius quæ
tempore
schismatis
acta sunt.

rei publicæ.

ANNO
CHRISTI
1449.

cularium, de jure patronatus etiam laicorum, A cum cura vel sine cura, etiam ecclesie parochiales fuerint, aut canonicatus & prebende, dignitates majores post pontificales in cathedralibus, vel principales in collegiatis existant, personatus, perpetue administrationes, vel officia etiam curata vel electiva in quibuscumque ecclesiis: Prioratus etiam conventuales, aut alia beneficia cujuscumque conditionis, qualitatis, vel nature fuerint, etiam alterius generis quam expressa, parvi vel majoris; etiam si ex quavis causa tunc dispositioni apostolice specialiter vel generaliter reservata fuerint, vel alias affecta; vel ad nos seu ad sedem apostolicam quomodolibet devoluta, in vim seu preteritu quarum habita est possessio, & possidentur de presenti, B praterquam de ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, beneficiis, & officiis que prefate synodo incorporati ac eidem obedientes, adherentes atque sequentes, possidebant, & durantibus hujusmodi divisionibus, alterius quam ejusdem synodi auctoritate privati seu destituti sunt, vel contra ipsos possessores sententias, que in rem transtulerunt judicatum apud nos, dum in Balienensi, aut in hac Lausanensi civitatibus eramus & sumus constituti, hve in curia sanctissimi domini Felicis, tunc papae V. partibus descendentes obtinuerunt, aut surrogati sunt, aliter quam titulo privationis & spolii, seu destitutionis premissorum occasione divisionis factas: C admissiones etiam resignationum, quorumcumque beneficiorum, dignitatum ecclesiarum simpliciter vel ex causa permutationis, auctorizationes & institutiones: in vim etiam quarum habita est possessio; pensionum quarumcumque super quorumvis beneficiis ecclesiarum fructibus reservationes & assignationes, cum processibus & fulminationibus inde secutis: nec non uniones, annexiones, incorporationes quorumcumque dignitatum, & beneficiorum ecclesiarum, secularium & regularium, quibusvis patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus, abbatialibus, vel capitularibus, mensis, aut monasteriis, conventibus, dignitatibus, canonicatibus, & prebendis, vel beneficiis seu ad invicem sub quibusvis verborum formis: demembrationes ecclesiarum & beneficiorum quorumcumque; ecclesiarum quoque, monasteriorum, studiorumque generalium fundationes, erectiones, suppressiones & subjectiones; & quorumcumque beneficiorum creationes, exemptiones; item revocationes, pallii dationes, consecrationes, benedictiones, personatum de ordine ad ordinem translationes, infeudationes, institutiones, contractuum confirmationes, facultates restandi, concessionis, absolutiones, liberationes, quittantias super quibuscumque debitis ratione decimarum, semidecimarum, indulgentiarum, annatarum, communium & minorum servitiorum, vel alias quomodolibet; dispensationes tam super etatis, quam natalium, & aliarum inhabilitatum defectibus: Super incompatilibus in quocumque numero, etiam si ad curas parochiales, matrimonii, juramento, ordinibus, & voto etiam transmissio, & rebus aliis quibuscumque.

Nec non absolutiones a quibuscumque excommunicationis, anathematizationis, & aliis censuris ecclesiasticis, interdictorum tam generalium quam specialium relaxationes, ac illorum fulminationes, & appositiones juramentorum, etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula, irregularitate aut a-

lia inhabilitate undecumque processerit: Indulgentiarum ac privilegiorum; & quascumque alias concessionis; ac omnia & singula tam iustitiam, quam gratiam concernentia, tam in foro conscientie, quam in contentioso, in personis & locis que tempore concessionum & aliorum premissorum obdiderunt a prefato Eugenio post ejus suspensionem ab administratione papatus atque depositionem, seu Thomae Nicolao V. in sua obedientia, Romanis pontificibus nuncupatis, tam per ipsos successore quam alium seu alios, suo, aut alterius illorum mandato, etiam de latere legatos, sive alios quoscumque ab eis vel eorum altero, potestatem habentibus, conjunctim vel divisim qualitercumque facta, gesta, concessa, data, indulta, disposita & ordinata; etiam si majora & graviora aut alterius cujuscumque nature a premissis existant, & specialem requirunt expressionem; que volumus & decernimus pro expressis specificis haberi, cum omnibus & singulis inde secutis, ac etiam omnia & singula per ordinarios in dictis locis facta, prater illa & sine eorum preiudicio, que per ipsum Nicolaum, ut premititur, papam quintum in sua obedientia nuncupatum, tam super restitutione nostrae congregationi incorporatorum, & nobis adherentium quam super confirmatione gestorum per nos & ipsum dominum Felicem, nostraque aut illius auctoritate facienda, concedenda, approbanda & confirmanda sunt, prout continetur in certis minutis per carissimorum ecclesie filiorum Francie, & Anglie, & Renati Sicilie regum, necnon Delphini Viennensis dicti regis Francie primogeniti, illustrium, solemnes oratores concordatis, & manibus propriis subscriptis, quibus per hanc nostram confirmationem & approbationem nullatenus, derogari aut preiudicari intendimus, nec aliquid detrimentum afferri; quin immo decernimus illas plenam in omnibus ac in qualibet eorum parte roboris firmitatem obtinere debere, perinde ac si presentes nostre literae minime emanassent, pro bono pacis & unionis ecclesie, ex certa scientia, auctoritate universalis ecclesie presentium serie approbamus, ratificamus & confirmamus, rataque & firma haberi volumus.

Necnon potiori pro cautela, de personis patriarcharum, episcoporum, & abbatum, quibuscumque ecclesiis & monasteriis, quarum & quorum affecti sunt possessionem & possident de presenti: necnon de dignitatibus, prioratibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, & prebendis, commendis, ac beneficiis quibuscumque etiam dispositioni apostolice specialiter vel generaliter reservatis, devolutis, vel quomodolibet affectis eorum possessionibus quibuslibet, de novo providemus; ac ipsorum omnium fructus redditus, & proventus, necnon emolumenta singula, in quibuscumque & ubicumque etiam extra diocesim, in quibus ecclesia, monasterium, prioratus, dignitas, seu beneficium hujusmodi fuerint consistentia, ad eorum possessiones, excepto semper privationis & spolii titulo, spectare & pertinere; & quod ipsi in iurum ecclesiarum, monasteriorum, prioratum, dignitatum & beneficiorum, prout illorum singulos concernit, possessionibus pro hujusmodi bono pacis & unionis pacifici remaneant & quieti, decernimus & etiam declaramus: nomina & cognomina, valereque ipsorum beneficiorum & dignitatum, ac

ANNO
CHRISTI
1449.

a Prefato
scilicet in
pennoni de-
ceto H.

ANNO
CHRISTI
1649.

ac nonobstantibus ipsorum possessorum pro expressis habentes; constitutionibus & ordinationibus nostris & apostolicis ceterisque contrariis nonobstantibus quibuscumque.

Fructus etiam illos quos durante hujusmodi divisione ex dictis ecclesiis, dignitatibus, beneficiis, & officiis indebite perceperunt, etiam si nobis & cameræ nostræ debiti essent, penitus ipsis & eorum cuilibet remittimus munificentia liberali; camerario, thesaurario, clericis cameræ, collectoribus, subcollectoribus nostris quibuscumque inhibendo sub excommunicationis sententia, & aliis censuris ecclesiasticis atque penas quas remissioni & inhibitioni nostris hujusmodi quomodolibet contravenientes incurrere volumus ipso facto, ne fructus premissos, occasione premissa, dicta durante divisione, perceptos ac per nos remissos, ut praferatur, a quoquam quomodolibet exigere seu extorquere presumant; dictorum rursus possessorum singulis adversariis super praefatis ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus, officiis, & beneficiis perpetuum silentium imponentes; quascumque promotiones, impetrationes, concessionem, provisiones, declarationes & literas de super pro ipsis adversariis & aliis quibuscumque in praedictum hujusmodi ipsorum possessorum vel derogationem hujusmodi per nos confirmatorum quomodolibet, etiam ex certa scientia, per nos sine alium quemcumque nostra auctoritate sive alia quacumque factas, datas, concessas, & habitas etiam in vim earum ipsis vel alicui eorum, jus in re, vel ad rem questum foret; nec non definitivas, & alias etiam quæ partibus se non defendentibus in rem transiverunt judicatas, super ecclesiis & aliis praemissis apud nos vel alios ubicumque contra dictos possessores promulgatas sententias, & quæcumque inde secuta praedictis motu & scientia ac plenitudine potestatis pro bono pacis & unionis praedictorum cassamus, irritamus & annullamus; ac cassa, irrita, infecta, nulla, & inanis, ac jure vacua declaramus & denuntiamus. Illas vero ex sententia quæ pro dictis possessoribus super praemissis, ac etiam quascumque alias sententias quæ pro quibusvis partibus se defendentibus, illarum omnium nominibus & cognominibus pro expressis habentes & quæ in sententiam transiverunt judicatas in curiis praedictorum Eugenii & Nicolai nuncupatorum usque in hodiernum diem prolatae sunt, validas & ratas decernentes. Nec non quascumque lites & causas desuper apud nos vel alibi contra ipsos possessores, super praedictis ecclesiis, dignitatibus, beneficiis, & officiis quomodolibet pendentes: quorum omnium etiam si una, vel duæ, seu plures definitivæ vel aliæ sententia prolatae sunt, status praesentibus pro expressis habentes, ad nos advocamus & totaliter extinguimus.

Et pro majori omnium & singulorum securitate ac roboris validitate, quibuscumque personis tam ecclesiasticis quam secularibus, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, vel praesentis existant, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopalis, aut alia quacumque praesulgeant dignitate: Necnon quarumcumque, tam cathedralium, quam collegiarum, & aliarum ecclesiarum ac monasteriorum capitulis, collegiis, & conventibus, ac singularibus personis earundem: illique vel illis, ad quem seu ad quos dictarum ecclesiarum, beneficiorum & officiorum electio

collatio, provisio, praesentatio, seu quavis alia dispositio communiter vel divisim pertinet; ac hujusmodi possessorum adversariis, quibus per nos seu auctoritate nostra vel alia quacumque factæ sunt concessionem & provisionem, de hujusmodi ecclesiis, beneficiis, & officiis, possessis, omnibusque aliis & singulis quorum interest vel intererit quomodolibet in futurum mandamus expresse inhibentes; videlicet patriarchis archiepiscopis & episcopis, sub suspensionis ab ingressu ecclesiarum; minoribus vero personis singularibus, sub excommunicationis. Necnon dictorum possessorum adversariis sub simili excommunicationis ac privationis omnium & singulorum beneficiorum suorum qua obtinent, & inhabilitationis ad illa, & ad alia impoſitorum obtinenda perpetuumque infamia; collegiis vero, capitulis, & conventibus sub suspensionis a divinis, penis, sententia & censuris, quas contra facientes & rebelles, prout quemlibet ipsorum concernit, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc incurrere volumus ipso facto, ne ipsi seu ipsorum alter, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quæsito colore vel ingenio contra declarationes, concessionem, approbationes, ratificationes, confirmationes, & alia praedicta, vel eorum aliquod in praedictum, damnum, & gravamen dictorum possessorum, ac derogationem praemissorum per nos confirmatorum aut alicujus eorum facere, dicere & attentare; seu ipsi praenominati, ad quos spectat hujusmodi electio, collatio, provisio, praesentatio, seu quavis alia dispositio, quemquam alium ad ecclesias, dignitates, beneficia, & officia seu alia praesentia hactenus se posse recipere & admittere; neque possessores hujusmodi super praemissis in aliquo vexare, moleſtare, perturbare, seu inquietare quomodolibet praesumant aut praesumat: sed ea omnia & singula inviolabiliter, & sine contradictione quacumque, quantum in eis est, manuteneant & observent dictoque possessores in possessione sua hujusmodi teneant & defendant. Si qua etiam, quod absit, per quempiam quacumque, etiam auctoritate nostra, contra praemissa seu eorum aliqua aut in praedictum praedictorum possessorum, sive alicujus ipsorum novitates factæ fuerint, illas ac quacumque inde secuta, ex nunc prout ex tunc habemus, & haberi volumus pro infectis; & nihilominus contravenientes & rebelles hujusmodi, sive fuerint patriarcha, archiepiscopi, aut episcopi ab ingressu ecclesiarum; minores vero personas singulares excommunicatos; nec non dictos adversarios & eis auxilium dantes, ultra excommunicationis penam, beneficiis & officiis suis privatos inhabiles, & infames: Capitula vero, collegia & conventus a divinis suspensos per quemlibet ordinarium loci, aut alterum in dignitate constitutum, sive canonicum alicujus ecclesiae cathedralis per quemcumque ex hujusmodi possessoribus eligendum & requirendum: seu executores dando super hujusmodi nostra voluntate in curia Romana sive extra, declarari & denunciari volumus & mandamus.

Super quibus, omnibus & singulis ipsis, & eorum cuilibet auctoritate universalis ecclesiarum damus & concedimus facultatem, rejectis in praemissis omnibus, & singulis cautelis & appellacionibus quibuscumque in praedictum praemissorum, interpolitis, seu interponendis, quas tamquam frivolæ & inanes cum inde secutis & secuturis ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout

ANNO
CHRISTI
1649.

ANNO
CHRISTI
1449.

prout ex nunc, cassamus, irritamus, annullamus, & pro infectis haberi volumus: vicecanoniarum & quibusvis aliis officialibus Romanæ curiæ expresse inhibentes, ne ad cuiusvis instantiam super causis præsentiarum appellationum huiusmodi, aut alterius, via simplicis querelæ, seu restitutionis in integrum, aliquam commissionem signare, sive rescriptum etiam extra Romanam curiam concedere. Nec auditores causarum palatii apostolici seu ordinarii loci, aut quicumque alii, commissiones sive rescripta huiusmodi recipere, seu causas desuper & movendas audire præsumant seu attentent. Adiciendum quod si ullo unquam tempore appareret de aliqua concessione seu declaratione per nos aut nostra auctoritate quascumque clausulas etiam derogatorias, generales vel speciales, sub quacumque verborum forma in se continente (licet in ipsis dicatur non obstantibus clausulis dicentibus quod illis non derogetur, nisi de illis specialis mentio fiat, quod de verbo ad verbum & cum toto tenore illarum inseri debeat) facta seu fienda, per quam dictos possessores seu eorum aliquem in huiusmodi suorum beneficiorum possessione, seu alterius, turbati, vexati, molestati seu inquietati, aut contra nostras huiusmodi concessiones, provisiones, & alia per nos approbata fieri atque contraveniri posset, etiam ex certa scientia & auctoritate universalis ecclesiæ emanarent, seu emanassent, tales declarationes aut concessiones pro bono pacis & unionis ecclesiæ nullatenus effectum sortiri; sed pro infectis ex nunc prout ex tunc haberi volumus. Verum si in obedientia prædicti nuncupati Nicolai V. duo vel plures super uno vel pluribus beneficiis litigarent, possessor non possidenti non afferat præiudicium: sed cuiuslibet jus suum conservetur, semperque saluum etiam unicuique maneat jus quod ante huiusmodi divisionem sibi quaesitum erat: Et si aliqui fuerint ecclesiæ, seu beneficia, quarum seu quorum caput in una obedientia, & membra in altera existant, membra reducantur ad caput, salvo tamen quod membrum obtinens in illius remaneat possessione, si jus eidem competeat ante huiusmodi divisionem. Ceterum, quia difficile foret presentes literas ad singula, in quibus eis fides forsan facienda fuerit, loca deferre, dicta auctoritate universalis ecclesiæ decernimus, quod illarum transumpto manu publica & sigillo alicujus episcopi, aut illius vicarii, seu curiæ aut superioris ecclesiastici signato & munito, perinde ac si originales literæ huiusmodi exhiberentur, fides plenaria adhibeatur, & stet, irritum decernentes & inane, si secus super iis a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum, &c.

Datum Lausane decimo sexto Kalendas Maii, anno a nativitate domini milleesimo quadringentesimo quadiagesimo nono.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA V.

Carolo VII. Francorum regi.

De q. Mil. Et subrepto D. d. H. ronal. Gauso agit regi ad impetram in certitudine schismatis operam.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Carolo Francorum regi illustrissimo & apostolicam benedictionem.

Magno munere misericordie Dei, Christianissime princeps, apostolicæ sedis & totius ecclesiæ catholicæ multiplicata sunt gau-

dia, cum sancto & glorioso statu tuo perniciosissimum ichisma deletum est. Et licet in virtute Spiritus sancti hoc factum esse minime dubitemus, tamen per ministerium serenitatis tuæ, quod etiam prædecessore nostro vivente non desuit, consummatum est. Hæc pietati tuæ, hæc Christianissimis Francorum regibus victoria congruebat, ut qui sæpenumero contra hostes fidei dimicassent, & pro Christo gloriosissime mori elegerent, & a sedis apostolicæ cervicibus imminentem tyrannicam rabiem sæpius repulissent, etiam pro catholice ecclesiæ unitate & pace labores, sudores, expensas, vigiliæque perferrent. Digna profecto Christianissimo principe opera, dignus labor, & quem inaxime debeat creatori, a quo suscepit & tenet imperium, & redemptori, qui pro ejus salute æterna mori dignatus est. Clara hæc pugna, & insigne certamen, quo cum diabolo pro Christi corpore, quod est ecclesiæ, tua pietas dimicavit, quo nec gloriosior triumphus extitit ille fidelium, qui passi sunt ne idolis immolarent, imo, ut Dionysius Alexandrinus martyr auctor est, majus hoc putandum est esse martyrium, si quis pro ecclesiæ unitate & pace dura pertulerit: Ibi namque unusquisque pro sua tantum anima martyrium sustinet, in hoc vero pro tota ecclesiæ vita profunditur. Ineffabiliter ergo gaudemus in domino, quod labor tuus, & desiderium nostrum ad desideratum pervenit effectum: Unde cum propheta exclamare cogimur: *Adjutorium nostrum in nomine domini, qui fecit caelum & terram. Et, Dextera domini fecit virtutem. Et, Dominus fecit hæc omnia.* Turbarat ecclesiasticam pacem tempore progenitorum tuorum pacis inimicus, ac per longa tempora divisam detinebat ecclesiæ. Tandem non desuit misericordia Dei, quo desideratam unitatem suis fidelibus restituit. Invidit confestim ecclesiæ paci pacis inimicus, & confectis actibus in ecclesiæ schisma molius est: Neque enim, ut auctor est Augustinus, ipse accusator fratrum, & qui juxta evangelicum verbum ab initio homicida extitit, tanto altius quicquam machinatur, aut quærit, quam ecclesiæ scindere, quod illi divisa astutia suæ arteque prævaleant, illa vero in unitate manente dispereant, & velut fumus a facie venti penitus evanescant. Egimus omnipotenti Deo gratias, nec agere delinemus pro tanto munere præstito temporibus nostris, ne ingrati esse videamur. Legimus enim Ezechiam regem Juda, optimum & religiosissimum principem, in divina scriptura culpatum esse, quod juxta divina beneficia gratias non egisset.

Nos itaque, licet exiguis & impares auctori tanti operis quas possumus gratias ex toto corde nostro persolvimus, orantes misericordiam suam, ut desiderium cordis nostri suscipere pro gratiarum actione dignetur. Pietati vero tuæ pro tanti temporis laboribus & expensis, quid dignum, quid congruens referemus? Sentit profecto animus noster multo plus se debere quam possit, & hanc grati animi esse potissimam partem, cum se intelligit beneficii magnitudine superari. Hoc proficitur, hoc dicit, celsitudinem tuam in exhibendis sedi apostolicæ beneficiis Christianissimis principibus progenitoribus tuis imparem non fuisse, & propterea se pietati tuæ plurimum debere non dubitat. Suadet ipsa animi tui pietas, atque religiosum propositum, ut cum tanta feceris, ampliora petamus, ut peritorum more medicorum agrum

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO CHRISTI 1449

corpus ecclesie, nec plene redditum sanitati, A non deferat usque in finem, donec plene integre sanetur. Et sicut illi depulsa egritudine artibus suis & consiliis sanitatem redditam conservare consueverunt, ita pietas tua assistat & consiliis & auxiliis opportunis, ne recuperata unitas in ecclesia operante pacis inimico possit aliqua ex parte turbari. Deus autem omnipotens, qui celsitudinem tuam in hac tempora reservavit, Te & regno; & toti ecclesie Dei incolumem, felicem, atque gloriosum servare dignetur. Et beatissimi Petrus & Paulus, eorumque sanctissimi successores, qui in conspectu Dei semper assistunt, quique Romanam ecclesiam, & apostolicam sedem tuentur & servant, pro tua serenitatis incolumitate & incremento jugiter intercedant.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Signatum, D. Deluca.

EPISTOLA I. AMEDEI DUCIS SABAUDIÆ.

Felicis papae V. nuncupati.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Disponentes renuntiare papatu causa dandae pacis in ecclesia sancta Dei, quam castissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliae, & Siciliae regum, nec non Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis solennes oratores apud nos summa diligentia prosequuntur, ex alta nostrae mentis specula cuncta providere necesse est, per quae semotis cuiuscumque divisionis fomentis ad salutem animarum, & cuiuslibet honoris, famae, statusque conservationem, desiderata unionis consurgat & yigeat integritas. Omnis igitur & singulos quocumque nomine censeantur, qui ratione obedientiae, adhaesionis seu favoris, tam olim Eugenio IV. quam Nicolao papae V. in suis obedientiis sic nominatis, quomodolibet praestitorum & factorum, ecclesiarum forsitan metropolitanis, cathedralibus, monasteriis: dignitatibus etiam maioribus post pontificales in cathedralibus, aut principalibus in collegiatis ecclesiis: nec non monasteriis, prioratibus, praepositis, personatibus, administrationibus, & officiis, necnon canonicalibus, & praebendis, ceterisque quibuslibet beneficiis ecclesiasticis, cum cura vel sine cura, secularibus & regularibus, quibuscumque, &c. Us in priori decreto Lausanae, ceteris aliis verbis.

Datum Lausanae Nonis Aprilis, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, pontificatus nostri anno nono.

EJUSDEM FELICIS V. EPISTOLA II.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Um renuntiare papatu de proximo intendimus propter dandam ecclesiae pacem, cuius contemplatu Petri sedem domino vocante conscendimus, conveniens arbitramur, primum circa serenationem conscientiarum Christi fide-

Die 9. Aprilis. Commemoravit D. P. Herouard. Revocat & abrogat omnes censuras rationales & illegales.

lium oculos dirigere, easque tam salubri pacificare remedio, quod nullis ambiguitatibus involvantur, aut metu cenurarum atque poenarum occasione diversitatis obedientiarum detineantur illatarum. Omnes igitur literas, processus, & mandata quaecumque, nec non excommunicationis, suspensionis, & interdicti, anathematizationisque; etiam privationis beneficiorum, officiorum, ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopali, episcopali, abbatiali, aut altarium quorumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum; inhabilitationis quoque, nec non declarationis, innovationis, damnationis, reprobationis, expolitionis personarum, ac bonorum mobilium & immobilium, iuriumque & jurisdictionum publicationis & confiscationis, privationis quoque feudorum, aut etiam quorumcumque bonorum, & iurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationis ad illa: nec non absolutionis a fidelitatibus; & alias in eisdem literis, processibus & mandatis quomodolibet contentas sententias, censuras, & poenas quascumque, & qualitercumque statutas, inflictas & promulgatas: etiam expressis pares, vel minores, aut alterius cuiuscumque naturae forent, per nos aut per alium seu alios, nostra seu quavis alia auctoritate contra Gabrielem, Eugenium IV. seu contra Thomam, Nicolaum V. in suis obedientiis nominatos, nec non contra quavis personas ecclesiasticas seculares, vel regulares, ac etiam laicales, quae praefatis Eugenio & Nicolao nominatis conjunctim, vel divisim adherentes, assistentes, obedientes, obsequentes, credentes, recipientes, & quovis modo faventes, eosque sequentes, qui sunt ac fuerunt, & quoscumque dignitatis, &c. Qua aliis verbis in decreto Lausanaensi legere licet.

Datum Lausanae nonis Aprilis, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, pontificatus nostri anno nono.

EJUSDEM FELICIS V. EPISTOLA III.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Summopere desiderantes, ut pax integra iam tempore multo ab oratoribus solemnibus carissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliae, Siciliae regum, necnon Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis illustrissimi procurata, in universali ecclesia radicetur: opportunum iudicamus omnis divisionis seminarium & fomentum evellere, ne Christi fideles damnosis litibus, & discordiis in posterum contingat agitari. Omnes & singulas promotiones, electiones, confirmationes, postulationum admissiones, translationes, commendas, administrationes & provisiones quorumcumque patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum; nec non abbatialium dignitates, & monasteriorum regimina quorumcumque exemptorum & non exemptorum, quascumque collationes, provisiones & dispositiones quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, regularium vel secularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel secularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel sine cura, etiam ecclesiarum parochiales fuerint, aut canonicatus & praebendae, digni-

ANNO CHRISTI 1449

Die 9. Aprilis. Commemoravit D. P. Herouard. Omnes electiones, privilegia, & cuncta id genus a sacrosancta sede revocantur.

Die 9. Aprilis. Commemoravit D. P. Herouard. Revocat & abrogat omnes censuras rationales & illegales.

ANNO
CHRISTI
1449.

2 Fort. no-
bis obedi-
tes. 11.

dignitates majores post pontificales in cathedra
libus, vel principales in collegiatis existant,
personatus, perpetue administrationes, vel offi-
cia etiam curata, vel electiva in quibuscumque
ecclesiis; prioratus etiam conventuales; aut
alia beneficia cujuscumque conditionis, qual-
tatis, vel naturæ fuerint, etiam alterius ge-
neris quam expressa, parvi vel majoris, etiam
si ex quavis causa tunc dispositioni apostolica
reservata fuerint, vel alias affecta, vel ad nos,
seu ad sedem apostolicam quomodolibet devo-
luta, in vim seu prætextu quarum habita fue-
rit possessio, & possidentur de præsentibus præ-
terquam de ecclesiis; monasteriis, dignitati-
bus, beneficiis quæ non obediunt, adhe-
rentes, atque sequentes possidebant, & duran-
tibus hujusmodi divisionibus alias quam nostra
auctoritate privati seu deserviti sunt, vel con-
tra ipsos possessores sententias, quæ in rem
transierunt judicatam, in Basiliensi, aut in hac
Lausanensi civitatibus, sancta generali synodo
itidem permanente, sive in curia nostra parti-
bus se defendentibus obtinuerunt, aut surrogati
sunt, sive alias quam titulo privationis & spo-
lii seu destitutionis præmissarum occasione divi-
sionum factas; admissiones etiam resignationum
quorumcumque beneficiorum, dignitatum, ec-
clesiarum simpliciter vel ex causa permutatio-
nis; auctorizationes & institutiones, in vim
etiam quarum habita est possessio; pensionum
quorumcumque fructibus reservationes & assi-
gnationes, cum processibus & fulminationibus
inde secutis; Nec non uniones, annexiones,
incorporationes quorumcumque dignitatum, &
beneficiorum ecclesiasticorum secularium & re-
gularium quibusvis patriarchalibus, archiepisco-
palibus, abbatibus vel capitularibus men-
sis, & monasteriis, conventibus, dignitati-
bus, canonicatibus & præbendis vel beneficiis,
seu advicem sub quibusvis verborum formis,
dimebrationes ecclesiarum & beneficiorum quo-
rumcumque; ecclesiarum quoque, monasterio-
rum, studiorumque generalium fundationes,
erectiones, suppressiones, & subjectiones; &
quorumcumque beneficiorum creationes, exem-
ptiones, item revocationes, pallii dationes,
consecrationes, benedictiones, personarum de
ordine ad ordinem translationes, infeudatio-
nes, institutiones, contractuum confirmatio-
nes, facultates testandi, concessionem, abso-
lutiones, liberationes, quictancias super qui-
buscumque debitis ratione decimarum, semide-
cimarum, indulgentiarum, annatarum, com-
munitium & minorum servitorum, vel alias
quomodolibet: dispensationes tam super eta-
tis, quam natalium & aliarum inhabilitatum
defectibus, super incompatilibus in quocum-
que manere, etiam ad curas parochiales, ma-
trimoniis, juramento, ordinibus, & voto etiam
transmarino, & rebus aliis quibuscumque;
necnon absolutiones a quibuscumque, excom-
municationis, anathematizationis, & aliis cen-
suris ecclesiasticis; interdictionum tam genera-
lium, quam specialium relaxationes; rehabili-
tationes ab omni macula irregularitate, aut
alia inhabilitate, undecumque processerit; re-
stitutiones etiam ad famam, & honores; gra-
tiarum, iudulorum, indulgentiarum, & pri-
vilegiarum, & quascumque alias concessionem,
ac omnia & singula tam justitiam quam gra-
tiam concernentia, tam in foro conscientie,
quam contentioso, in personis & locis que

A tempore concessionum & aliorum præmissorum
obediverunt præfato Eugenio post ejus suspen-
sionem ab administratione papatus, atque de-
positionem, seu Thomæ Nicolao V. in sua obe-
dientia Romanis pontificibus sic nuncupatis,
tam per ipsos successive, quam alium, seu
alios, suo, aut alterius eorum mandato, etiam
de latere legatos, delegatos, sive alios quos-
cumque ab eis vel eorum altero potestatem ha-
bentes conjunctim vel divisim qualitercumque
facta, gesta, concessa, data, indulta, dis-
posita, & ordinata, etiam si majora & gravio-
ra, aut alterius cujuscumque a præmissis exis-
tant, & specialem requirentia expressionem,
que volumus, & decernimus pro expressis spe-
cifice haberi, cum omnibus & singulis inde
secutis, ac etiam omnia & singula per ordina-
rios in dictis locis facta præter illa, & sine eor-
um præjudicio que per ipsum Nicolaum, ut
præmittitur, papam V. in sua obedientia nun-
cupatum, tam super restitutione præfate san-
ctæ synodo nostræ congregationi incorporato-
rum, ac illi & nobis adherentium, quam
super infirmatione gestorum per eandem syno-
dum & nos nostraque aut illius auctoritate fa-
cienda, concedenda, approbanda, & confir-
manda sunt, prout continetur in certis minu-
tis per carissimorum ecclesiarum filiorum Franciæ,
& Angliæ regum, necnon Delphinum Viennensis
dicti regis Franciæ primogeniti illustrium to-
lennes oratores concordatis, & manibus pro-
priis subscriptis, quibus per hanc nostram con-
firmationem, & approbationem nullatenus de-
rogari, & præjudicari intendimus; nec ali-
quod detrimentum asserri; quinimmo decerni-
mus illas plenam in omnibus ac in qualibet
earum parte roboris firmitatem nostræ literæ mi-
nime emanassent, pro bono pacis & unionis
ecclesiæ motu proprio, ex certa scientia, &
de apostolica potestatis plenitudine, ac con-
silio & assensu venerabilium fratrum nostro-
rum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium,
præsentium serie approbamus, ratificamus &
confirmamus, rataque & firma habere volumus,
&c. *Ut in præfato decreto Lausana.*

Datum, ut supra.

.. NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA VI.
ad omnes Christi fideles.

*Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam.*

Tanto nos pacem & tranquillitatem cuncto-
rum fidelium procurare, & amplecti con-
venit, quanto desideramus fructus uberrimos
inde sequi. In eo quippe cor nostrum suavissi-
me delectatur, quod diebus nostris sanctam
Dei ecclesiam in pacis & unionis pulchritudi-
ne, ac debita integritate florentem videre va-
leamus. Cum itaque superioribus temporibus
propter divisiones subortas inter felicis recorda-
tionis Eugenium papam IV. prædecessorem nos-
trum, & tunc Basiliense concilium, plurimum
turbata, ac variis modis afflicta fuerit ecclesia
Dei: jam autem divina favente ac dirigente
clementia, tractatu oratorum carissimorum in
Christo filiorum, Francorum, Angliæ, & Re-
nati Siciliæ, regum, nec non Delphinum Vien-
nensis primogeniti Francorum regis illustris, pa-
cem ecclesiæ redditam agnosimus, dum perci-
pimus venerabilem & carissimum fratrem no-
strum

ANNO
CHRISTI
1449.

b. Add. na-
tura. 11.

ANNO
CHRISTI
1449.

strum Amedeum primum cardinalem episcopum Sabiniensem, in nonnullis provinciis apostolicae sedis legatum, vicariumque perpetuam, Felicem papam V. tunc in sua obedientia nominatum, juri, quod in papatu assererat se habere, ad hujusmodi pacem ecclesiae obtinendam cessisse. Hos vero qui Basileae, postmodum Lausanae, sub nomine generalis concilii haecenus permanserunt, ordinasse ac publicasse nobis tamquam unico & indubitato summo pontifici obediendum esse a cunctis fidelibus, & praefatam Lausanensem dissolvisse congregationem.

Cupientes igitur, quatenus omnipotens donaverit id agere, quo universi Christi fideles ipsius pacis jucunditate fruente, animorum conjunctione sibi invicem cohaerant, & reiectis quae ex discordia orta fuerant, status uniuscujusque honor, fama & reputatio illi & integri remaneant: literas, processus, mandata, & decreta quaecumque; nec non excommunicationum, suspensionum & interdicti, anathematizationisque, etiam privationis beneficiorum, officiorum ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopali, episcopali, abbatialium, aut aliarum quarumcumque dignitatum ecclesiasticarum, vel mundanarum; inhabilitationum quoque, nec non declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expositionum personarum, ac bonorum mobilium & immobilium, jurium ac jurisdictionum, publicationum & confiscationum, privationum feudorum, ac etiam quorumcumque jurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa: nec non abolutionum a fidelitatibus & alias in eisdem literis, processibus, mandatis & decretis quomodolibet contentas sententias, censuras & penas quascumque & qualitercumque statutas, inflictas, & promulgatas, etiam si expressae, majores vel pares, aut alterius cuiuscumque naturae forent, per praefatum Eugenium praedecessorem nostrum in quibuscumque literis suis quorumcumque tenorem, & sub quacumque data existant, etiam si cum expressione, approbatione Ferrariensis seu Florentini, aut alterius concilii generalis, sive per nos, aut per alium, seu alios, ipsius, aut nostra, seu quavis alia auctoritate contra dictum Basiliense concilium, & eos qui sub nomine generalis concilii tam in Basiliensi, quam in Lausanensi civitatibus memoratis fuerunt, ut praefertur; nec non contra praefatum venerabilem ac carissimum fratrem nostrum Amedeum primum cardinalem episcopum legatum, & vicarium supradictum Felicem V. in sua obedientia nuncupatum: ac quavis personas ecclesiasticas, saeculares vel regulares, ac etiam laicales, quae eisdem conjunctim vel divisim adherentes, assistentes, obedientes, credentes, recipientes, ac quovismodo faventes, eosque sequentes fuerunt, cuiuscumque dignitatis, praeminentiae, status, gradus, seu conditionis existant, etiam si pontifici, cardinalatus, regali, aut ducali dignitate praefulgeant. Contra dominia quoque, necnon communitates, universitates etiam generalium studiorum, civitates etiam, praesertim Basiliensem, ac oppida, & alia loca quaecumque praemissorum occasionem emanata facta, concessa, decreta, & promulgata. Simili quoque modo declarationes & confirmationes super praemissis, & eorum singulis, nostra, seu dicti praedecessoris auctoritate, quomodolibet factas: Nec non proces-

Concil. General. Tom. XXXII.

sus habitos per eandem, quaecumque inde sententiae, etiam si ad sententiarum, censurarum, atque poenarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, seu plenariam executionem, contra personas, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida & loca supradicta communiter vel divisim, quomodolibet sit processum; quorum omnium & singulorum tenores, etiam si de illis plena & expressa, ac de verbo ad verbum praesentibus mentio habenda foret, hic pro sufficienter expressis haberi volumus; motu proprio & ex certa scientia nostra, ac de sedis apostolicae potestatis plenitudine, nec non de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio & assensu decernimus & declaramus nullum effectum penitus sortiri, sed perinde haberi debere, ac si nullatenus emanassent; eaque omnia & singula, cum inde secutis, de registris ipsius Eugenii praedecessoris & nostris, & locis aliis quibuscumque aboleri & deleri mandantes, omnino tollimus, cassamus, irritamus, & annullamus, & pro infectis haberi volumus: Et nihilominus si & in quantum opus esset ad abundantem cautelam, singulas ex personis, dominia, communitates, civitates, oppida ac loca supradicta, & supradicta, ad famam, dignitates, honores, status & privilegia, quatenus illis eadem occasione privata & privata praetendi possent, in statum pristinum & debitum restituimus, reponimus, & reintegramus, plenarie per praesentes, motu, scientia & plenitudine potestatis ac consilio & assensu antedictis. Et quoniam difficile foret praesentes literas ad singula, in quibus eis fides foret facienda fuerit, loca deferre: dicta auctoritate decernimus, quod ipsarum transumpto manu publica, & sigillo alicujus episcopalis, vel superioris ecclesiasticae curiae munito, tamquam praefatis, si originales exhibeantur, literis plena fides habeatur, & perinde stetur: ac si dictae originales literae forent exhibitae vel ostensae; iuribus, constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum voluntatis, constitutionis, declarationis, mandati, cassationis, irritationis, annulationis, restitutionis, repositionis & reintegrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentate praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Spoleti, anno incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quadagesimo nono: quartodecimo Kalendas Julii, pontificatus nostri anno tercio.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Inter opuscula aurea theologica studio Petri Arcudii Coreyrei collecta ac G. & L. Romae edita in 4. anno 1630 extat Nicolai huius papae V. epistola ad Constantinum postremum Graecorum imperatorem scripta circa ann. 1450. atque e Latino in Graecum sermonem conversa a Theodoro Gaza Thessalonicensi. Eam si iudex, consulat ledere, non secus atque epistolam Georgii Trapezuntii Oretensis ad fratrem huius Constantini ac decessorem Joannem Paleologum scriptam anno circiter 1437. qua eum hortabatur, ut seclis Basiliensium vanis sollicitationibus ad synodum oecumenicam in Italia celebrandam proficeretur. Latine reddidit Jacobus Pontanus Germanus vir doctissimus S. J. ediditque una cum textu Graeco post chronicon Georgii Phranzae libris tres Ingoistadii in 4. anno Christi 1604. Appendici nostrum, si sit forte locus, utramque reservamus.

D

a CON-

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO
CHRISTI
1448.

CONCILIUM TURONENSE

ANNO
CHRISTI
1448.

PRO REFORMANDIS MORIBUS ECCLESIE

Celebratum Andegavi in Gallia anno domini MCCCXLVIII.
tempore Nicolai pape V.

DE hac synodo Possevinus in apparatu sacro hęc : Turonense concilium provinciale anno 1448. Nicolai autem quinti anno 2. celebratum est Andegavi, Joanne archiepiscopo Turonensi prefate. Adfuerunt episcopi seu suffraganei, Petrus Sammaritanensis, Joannes Commanensis, Guilielmus Nannetensis, Robertus Rhodanensis, ceterique tam episcopi quam abbates per procuratores. Summam autem, sive compendium hujus concilii misit ad me Parisiis vir doctissimus Franciscus Fevardentius theologus, ordinis Franciscani, de quo nos plura in verbo Franciscus Fevardentius. Ea vero est sequens.

A legio vel consuetudine bona prioratum vacantium ab eisdem dependentium ad se pertinere afferant, rotatim usensilibus & bonis aliis mobilibus demendant.

IX.

Archidiaconi, archipresbyteri, decani, & alia persona ecclesiastica, de jure aut consuetudine ecclesie visitantes, si non debito visitaverint, nihil percipiant : cum ferendum minime sit, ut temporalia metas, qui spiritualia non seminat, & potius quam quo Christi sunt, sua querat.

B

X.

Prohibetur ne aliquis, cujuscumque status vel conditionis existat, teneat concubinam : contrarium facientes, sui ubi superioris auctoritate canonice moniti fuerint, excommunicantur.

XI.

Prohibemus ne quis sententiam excommunicationis latam per judicem, occultam teneat, sed ipsam infra mensem a tempore quo lata fuit, faciat publicare.

XII.

Quia per clandestina matrimonia, a sanctis patribus non sine causa & merito prohibita, multa mala eveniunt : prohibemus ne quis presbyter secularis aut regularis de cetero talia matrimonia celebrare aut solemnizare presumat sub pena excommunicationis.

XIII.

Insultationes, clamores, sonus, & alios tumultus fieri solitos in secundis vel tertiis quorundam nuptiis, quos charivarium vulgo appellant, propter multa & gravis inconvenientia qua inde sequuntur, fieri omnino prohibemus sub excommunicationis sententia, & alia pena arbitraria.

XIV.

Excommunicantur invasores, raptores, depredatores, occupatores, suo nomine vel alieno, personarum ecclesiasticarum, rerum suarum, seu locorum religiosorum. Item qui domibus vel locis ecclesiasticis postuerint comestores. Et quia facientes & consentientes pari pena constringuntur, receptatores, defensores invasorum, & qui ad premissa dederint consilium vel favorem, publice vel occulte, eisdem pariter multentur. Et post mortem, nisi ipsi vel eorum heredes satisfecerint de premissis, ecclesiastica careant sepultura.

XV.

Comprobatur statutum reverendissimi Simonis sancti

I.

Quilibet sacerdos singulis diebus non solemnibus dicat officium mortuorum, ad minus cum tribus lectianibus, maxime cum pro fidelibus defunctis celebrabit : quia sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

II.

Distributiones quotidiana & anniversaria in ecclesiis metropolitanis, cathedralibus & collegiatis, pro interessentibus personaliter horis & anniversariis, non dantur absentibus, ita quod qui non laborat, non manducet.

III.

Nullus canonicus, aut alia persona ecclesiastica in diversis ecclesiis pro eadem hora distributiones recipiat.

IV.

Presentes horis canonicis silentium teneant, lectianibus diligenter intendant, orationes devote audiant ; nec bini & bini in choro horas ipsas dicere presumant.

V.

Ludos noxios & scandalosos omnibus quidem, sed clericis presertim prohibemus.

VI.

Tradicatores cujuscumque gradus vel conditionis existant, non in ecclesiis ad hanc rem theatris, sed locis Deo dicatis, cum omni reverentia & humilitate verbum divinum annuntient. Nec sacerdotes nisi in locis consecratis missas celebrent.

CAPUT VII. Decret.

VIII.

Prohibemus ne abbates, aut priores conventuales supra se abbates non habentes, qui de privi-

E

ANNO
CHRISTI
1448.

*Ha Romana ecclesia tituli sancta Cecilia cardinalis A
in Francia legati, quo sententiam excommunicationis eos incurere decrevit, qui quomodocumque nuntios bajulosque sententiarum aut executorum ecclesiasticorum iudicium hac occasione capere, decine re, occulide, carceri mancipare, aut quod gravius est, interficere conaverint.*

XVI.

Prohibemus ne ignota sanctorum aliquorum reliquia quasvis gratia per nostram provinciam deferantur. Contrarium facientes per locorum ordinarios districto compescantur.

XVII.

Statuimus ut amodo indulgentia per sedem apostolicam concessa vel concedenda, per rectorem aut alium providum, honestum & eruditum virum, per loci diocesannam, seu eius vicarium deputandum publicentur, & populo exponantur.

STATUTA CONCILII SIVE PROVINCIAE TURONENSIS PROVINCIALIS ANDEGAVENSIS Die Julii, anno domini 1448.

Integram concilium illud a Bivio eiusque brevioribus Starovolsio, Rivasio, Coriolano, aliisque Turonense vocatum, representamus ex apographo R. P. Jacobi Sironi S. I. illudque contulimus cum exemplari altero statutorum ecclesie Turonensis, nobiscum perhumaniter communicato a V. C. Egidio Menagio.

Joannes miseratione divina Turonensis archiepiscopus universis presentem literas inspecturis salutem in domino sempiternam. Inter curas & sollicitudines, que nostro pastoralis coherent officio illa precipue nos afficit visceribus cordis nostri infixis profundius atque solidius radicata nostrum incessanter suarum aculeis punitionum per annum urgens precipue nos incitat, & ecclesie, monasteriaque, & pia loca in provincia nostra constituta earumque personarum sollicitis provisionis remedio, prout nobis desuper ministratur, contra malignorum defenduntur incursum, cobibeantur injuriis, & violentiis propulsatis in pacis plenitudine delectentur, ut hostium sublata formidine in tranquillitate serena, & serenitate tranquilla pacis auctori cujus mancipantur obsequio eo devotius & acceptius valeant famulari. Ad ipsius igitur pacis auctoris gloriam, & honorem nostri districti pastoralis officii executionem juriumque libertatum, privilegiorum & immunitatum ecclesiarum provincie, cui divina disponente clementia presidemus, stabilimentum atque tuitionem vocatis per nos legitime omnibus, & singulis venerabilibus fratribus coepiscopis & suffraganeis nostris, ac aliis qui de jure vel consuetudine ad concilia ipsius nostrae provincie vocari debuerunt, apud civitatem Andegavensem, locum per nos ad presens concilium provinciale celebrandum electum. Comparentibusque ibidem personaliter in refectorio ecclesie Andegavensis, venerabilibus fratribus, & coepiscopis nostris Petro Macloricensi, Joanne Cœnomanensi, Guillelmo Nannetensi, & Roberto Redonensi. Ceteris venerabilibus fratribus coepiscopis, & suffraganeis nostris legitime excusatis, & per legatos seu procuratores suos sufficienter fundatis, se representantibus, nec

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1448.

non ab omnibus capitulorum procuratoribus ac pluribus aliis, qui ad concilium provinciale vocari consueverint. Prefati vero quatuor suffraganei nostri supra nominati ex ordinatione nostra pro hac vice, absque præjudicio in futurum prerogativarum sedium, & dignitatum suarum secundum tempus ordinationis seu consecrationis sue in ipso concilio sederunt, & loca habuerunt propter contentionem quamdam inter ipsos Cœnomanensem & Redonensem, Redonensemque, & Cœnomanensem episcopos respective de prerogativa sedis exortam. Matura deliberatione cum predictis fratribus nostris, & legatis comparentibus præhabita statuta infra scripta edidimus, nonnulla a prædecessoribus nostris edita innovando, quaedamque in melius reformando, ut sequitur.

I.

De rescriptis.

Dum Bonifacius papa VIII. salubriter statuit, quod quando actor & reus ejusdem civitatis vel diocesis fuerint, quod per literas apostolicas reus infra ipsas conveniatur & non extra, nisi certis casibus in dicta constitutione expressis. Ita tamen quod reus a fine diocesis ultra unam dietam non trahatur. Et quia nonnulli nostrae provincie constitutione abutuntur reum trahendo ad loca remota ultra unam dietam contra tenorem constitutionis predictae, & cum laboribus & expensis fatigant, volentes predictis abusionibus obviare, edicto perpetuo prohibemus ne quacumque persona ecclesiastica, secularis, regularis nec alia quacumque præfulgeat dignitate, quando actor & reus ejusdem fuerint civitatis & diocesis, reum extra ipsas audeat trahere, nisi in casibus in ipsa constitutione comprehensis, vel alias sibi competat ex beneficio literarum, & tunc usque ad unam dietam a fine diocesis & non ultra, & etiam in aliis casibus in dicta constitutione comprehensis in quibus permittitur, quod reum trahere valeat extra ipsas. Ita quod reus etiam ad loca non insignia non trahatur. Verum quia nonnulli in nostra provincia dietas diversimode nituntur computare: aliqui decem, alii duodecim leucas: taxamus autem pro dieta XII. leucas pro vulgari vel etiam usuali in diocesis Turonensi & Andegavensi: in Cœnomanie partibus X. leucas. Contrarium vero facientes per eum jurisdictionem sententiam incurrant excommunicationis in concilio Nannetensi per bonae memorie Philippum prædecessorem nostrum immediatum, ipso facto contra præmissa faciendò latam ex causa tollentem.

D 2 II.

ANNO
CHRISTI
1444.

II.

De temporibus ordinandorum

Præsenti decreto statuimus quod omnes principales personæ, prælati, & capita ecclesiarum collegiatarum, & omnes qui in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & regularibus nostræ provincie Turonensis obtinent dignitates, personatus, officia sive decani, præpositi, archidiaconi, archipresbyteri, capicerii, & alii quocumque nomine censeantur, & alii qui in alia beneficia rationem obtinent, quorum de jure statuto vel consuetudine tenentur promoveri in nostrâ provincia infra annum a tempore provisionis sibi factæ & possessionis adeptæ pacifice impedimento legitimo cessante saltem ad subdiaconatus ordinem se faciant promoveri; alioquin dignitatibus, personatibus, officiis lapsa anno absque modificatione aliqua sint privati. Item cum secundum apostolum non sit manus alicui cito imponenda, & ex hujus transgressione verbi magnus error hodie reperitur in Dei ecclesia, dum innumerose personæ contemptibiles vel abjectæ, scientia, & moribus insufficientes, ad sacerdotium, & quod longe damnabilius est ad curam, & regimen referuntur animarum: statuimus ut nullus amodo ad sacros ordines, & maxime sacerdotium promoveantur, nisi sine vita & moribus commendabiles ac literatura seu scientia sufficientes. Item exhortamur, ut de cetero prælati benedictionibus & gratiis in principio & fine mensæ secundum stilum Romanæ ecclesiæ utantur, & faciant coram se legi sacram bibiam, sive aliquid aliud de sacra scriptura dum fuerint in mensa.

III.

De vita & honestate clericorum

Quia sancta & salubris est cogitatio exorare pro defunctis ut a peccatis solvantur, exhortamur, ut quilibet presbyter nostræ provincie singulis diebus non solemnibus dicat officium ad minus cum tribus lectionibus, maxime cum pro ipsis defunctis celebrabit, & tunc priusquam celebret si commode fieri possit.

IV.

De clericis non residentibus.

Licet distributiones quotidianæ & anniversaria in ecclesiis metropolitanis cathedralibus & collegiatis pro interessentibus personaliter horis ipsis & anniversariis sint laudabiliter ordinata. Ita quod qui non

laborat non manducet, & nonnulli ecclesiarum prædictarum nostræ provincie canonici & alii qui de consuetudine dictas distributiones & anniversaria in ipsis ecclesiis recipiunt, recipiunt & tarde veniunt, & cito postquam intraverunt chorum recedunt sine causa. Ideoque exhortamur, ut prædicti canonici & alii qui prædictas distributiones & anniversaria in prædictis ecclesiis recipiunt, in principio horarum intrent chorum ipsis horis anniversariis & ad missam intersint, videlicet a primo psalmo usque ad finem illius horæ & anniversarii, nec non in introitu missæ a prima collecta usque ad finem totius ipsius missæ continue remansuri, nisi subsit causa legitima. Item statuimus quod nullus canonicus, aut alia quæcumque persona ecclesiastica in diversis ecclesiis pro eadem hora distributiones recipiat.

V.

De silentio in choro.

Præterea hujus sacri concilii auctoritate statuimus, ut præsentibus horis canonicis silentium teneant in clero, & præsertim lectionibus dum legentur diligenter intendant, & orationes dum dicentur humiliter audiant, & devote nec amodo in choro bini & bini horas dicere præsumant, exceptis ecclesiarum prælatis.

VI.

De ludis prohibitis

Cum vero sit asserendum illos esse noxios ludos, quorum experientia perniciose occasio vertitur in ecclesiæ opprobrium, & animarum inducitur periculum, & in quibusdam ecclesiis & locis provincie Turonensis audiverimus fuisse hæcenus corruptis siquidem & non honestis moribus observatum, quod in crastino paschæ clerici ecclesiarum & alii ad domos adjacentes accedant & alias cameras intrent, jacentes in lectis & nudos penitus ducant per vicos & plateas ad ipsas ecclesias, & non sine magno clamore, & alibi aquam super ipsos projiciant, ex quibus sequitur divini servitii perturbatio, corporum læsio, & membrorum quandoque mutilatio. Insuper quidam tam clerici quam laici in prima die Maii de mane ad domos aliorum accedunt & ipsos capiunt & cogunt per captionem vestium & aliorum bonorum suorum se redimere. Hujus igitur sacri concilii approbantes institutionem statuimus ut omnes de cetero a talibus abstineant, quod si contra fecerint, eosdem per illos ad quos spectant

ANNO
CHRISTI
1444.

ANNO
CHRISTI
1448.

Etant animadversione debita puniri præcipimus.

A alimentis aliisque oneribus eis incumbentibus supportandi usque ad novos fructus in eis dimittant. Contrarium vero facientes ab officio, & beneficio auctoritate hujus sacri concilii suspendimus, & si hujusmodi suspensionis sententiam per mensem sustinuerint, ad alia juris remedia per locorum diocesanos contra eos procedatur.

ANNO
CHRISTI
1448.

VII

De prædicantibus.

Præsentis tenore statuti præcipimus ut illi qui prædicandi licentiam acceperint cuiuscumque status, conditionis vel ordinis existant, in cathedris publicis & aliis locis solitis verbum Dei prædicent; inhibentes districte quibuscumque personis ecclesiasticis & secularibus, ne lignorum structuras, vulgariter chaufaria pro ipsis prædicantibus vel prædicare volentibus erigant, & ne ipsi prædicantes aut alii missas in locis non consecratis celebrent, præcipientes ut verbum Dei prædicent cum omni reverentia & humilitate, cessantibus horridis clamoribus, & impetuosis manuum elevationibus, excessivis signis, & gestibus in ecclesiis, nisi sublit causa rationalis arbitrio ordinarii relinquenda.

VIII

De religiosis domibus.

Inrefrenabili statuto prohibemus ne illi qui de consuetudine, de jure vel fundatione in nostra provincia eleemosynarias, leprosas, xenodochia vel domos Dei habent, committere quocumque colore sibi quæsitam pecuniam, vel quicquam aliud ratione commissionis, sigilli vel literæ recipiant. Quod si quis contrarium fecerit, id quod receptum fuerit teneatur restituere, & ultra poena triplici puniatur ad utilitatem loci superioris convertenda, super quo conscientia eorum oneratur.

Quia nonnulli abbates, & priores conventuales supra se abbates non habentes nostræ provincie, qui de privilegio, vel consuetudine bona prioratuum vacantium ab eisdem dependentium ad se pertinere asserunt, ipsos prioratus dum cessione aut morte priorum vacant, totaliter utensilibus & bonis aliis omnibus denudant: unde sæpe contingit quod in eisdem succedentibus cum sua familia usque ad novos fructus mendicare cogantur. Cum autem id ex cupiditate, quæ testante apostolo omnium malorum radix est, procedere videatur: ideo ipsorum prioratuum indemnitati providere cupientes, prohibemus ne abbates & priores prædicti hujusmodi prioratuum adeo dictis utensilibus, & bonis de cetero denudare præsumat; quin competentia utensilia sufficientemque provisionem ipsis successoribus, & eorum familiz pro

Concil. Gener. Tom. XXXII.

IX

De censibus.

Quoniam ut intelleximus nonnulli prælati, archidiaconi, archipresbyteri, decani, & aliæ personæ ecclesiasticæ de jure, aut consuetudine visitationis officium in nostra provincia exercentes, plures in die plerumque visitant ecclesias, a qualibet earum absque dispensatione legitima procuratorem integram etiam ultra solitum ab antiquo in pecunia numerata recipiendo, & cum hoc ab ipsarum ecclesiarum procuratoribus, seu thesaurariis pro suis clericis & apparitoribus expensas, & victualia exigunt: sic quod duplicem quodammodo contra juris dispositionem exigunt procuratorem, plerumque etiam non visitatis ipsis ecclesiis dictam procuratorem sibi solvi faciunt.

¶ Et si non contenti ab eisdem procuratoribus sive thesaurariis pro suis clericis, & servitoribus pecunias exigunt, seu per dictos clericos exigi permittunt, personas easdem graviter opprimendo. Cum autem ipsis sufficere debeant, ut temporalia metant a locis personaliter visitatis pro diebus quibus eis spiritualia subministrant, auctoritate præsentis concilii districte prohibemus, ne de cetero dispensatione legitima super hoc cessante archidiaconi, archipresbyteri, decani, aliæque personæ prædictæ ultra unam procuratorem recipere una die sive unum locum visitatum, sive plura etiam loca visitare sufficeret, ad procuratorem integram persolvendam quoquomodo præsumant: nec etiam, si non debite visitabunt, quicquam percipiant. Cum ferendum minime sit, ut temporalia metat, qui spiritualia non seminant, cessetque a modo ^b hujusmodi salubre visitationis officium omnis illicita exactio ac sit quilibet visitans procuratorem ab antiquo solvi solita contentus, ut potius quæ Jesu Christi sunt, quam sua quærere videatur. Si autem ^c prædictorum contra præmissa quicquam agere præsumperit, ecclesie a qua receptum fuerit, infra mensem reddere teneatur. Quod si non fecerit, se noverit jure ab officio & beneficio fore suspensum, quousque de duplo hujusmodi gravatis ec-

a Ferr. &
bc. H.b Ferr. ab
hujusmodi
salubri visi-
tationis of-
ficio. H.c Ferr. de
aliquo. H.

ANNO
CHRISTI
1448.

cleris plenariam impenderit satisfactionem, A
in illa & in hac dantium remissione, li-
beralitate, seu gratia valitura.

Cum juris provisione statutum sit quod
pro rebus propriis ecclesiarum, & perso-
narum quas non causa negotiandi deferunt
aut deferri faciunt, pedagia vel quidagia
nullatenus exigantur & in contrarium
facientes excommunicationis sententia sit
promulgata. Et bonæ memoriæ Gaufridus
prædecessor noster in concilio apud ca-
strum Gonerii celebrato salubriter prohi-
buerit, ne a clericis vel personis ecclesia-
sticis pro rebus propriis, vel etiam eccle-
siarum, quas non mercimonii causa per
terram vel aquam, vel per mare ducunt
vel duci faciunt, quicquam vel nomine a-
lieno pedagia, quidagia, costumis, exa-
ctiones nomine quocumque censerentur,
exigeret vel de novo imponeret, contra-
rium facientes excommunicationis senten-
tiam innotando, & res proprias clerico-
rum, ecclesiarum, & ecclesiasticarum per-
sonarum una videlicet, & alia de suis re-
bus hereditariis, & quas in terra sua vel
ecclesie recolligunt, & quæ de rebus reci-
piunt, & quæ collecta recepta, & habita
causa vendendi, vel pecuniam inde habi-
tam in usus proprios convertunt per ter-
ram, vel per aquam ducunt vel duci faci-
ciunt, intelligi debere declaravit hoc non
fieri causa mercimonii. Neque negotium
esse clericis & personis ecclesiasticis licitum
& honestum atque liberum a pedagogiis ac
costumis, & exactionibus aliis quibuscum-
que. Nos vero approbante concilio dictas
prohibitiones, declarationes, statuta, &
pœnas in præmissis comprehensas volumus
in suo robore permanere, ita quod qui
a personis ecclesiasticis pro præmissis rebus
quas ducunt vel duci faciunt per terram,
vel per aquam, per se, vel per alium a
ducentibus, vel aliis, qui vehunt vel trans-
ferunt, receperit pedagia, exactiones, vel
costumas, excommunicationis sententiam
incurrant ipso facto, & locus in quo pe-
dagia, costumis vel exactiones recipiunt,
ipso facto sit suppositus ecclesiastico inter-
dicto

X.

De adulterio

Perpetuo statuto prohibemus ne aliquis
cujuscumque status vel conditionis existat
sive persona ecclesiastica, sæcularisve fue-
rit, in nostra provincia de cetero notorie
teneat concubinam. Contrarium vero fa-
ciens postquam auctoritate sui superioris
canonice monitus fuerit, excommunicetur.

XL

De sententia excommunicationis

Prohibemus ne quis in nostra provincia
sententiam excommunicationis latam per
quemcumque judicem ordinarium, vel de-
legatum, ad ejus instantiam occultam te-
neat, sed ipsam infra mensem a tempore
quo lata fuerit faciat publicari sub pœna
xx. solidorum in pios usus a connectendo-
rum.

a Lys. cõ.
vettendõis
H.

B Statuimus etiam ut nullus sive sit ad in-
stantiam officii, sive partis alterius cita-
tus reputetur contumax, nisi die ad quam
citatus est adveniente fuerit specialiter sub
nomine, & cognomine suis alta voce &
judicialiter vocatus. Quod si contrarium fa-
ctum fuerit, & de facto contra eum sen-
tentia excommunicationis feratur, pro in-
justa habeatur, & sine sumptibus quate-
nus de facto processit de facto relaxetur si-
ne difficultate

C Item statuimus quod nullus in nostra
provincia præsumat citare ex officio, nisi
per literas judicis sigillatas, exceptis pro-
motore, & apparitoribus, vel nisi in fla-
grancia criminis fuerit deprehensus. Ordina-
rii vero & alii jurisdictionem habentes
studeant contra abutentes citationibus, &
mandatis suis in locis suæ jurisdictionis sub-
ditis diligenter providere.

XII

De matrimoniis.

D Quia per clandestina matrimonia a san-
ctis patribus non sine causa & merito pro-
hibita frequenter conjunguntur non con-
jungenda, & multa mala inde veniunt,
hoc facto approbante concilio prohibemus,
ne quis presbyter sæcularis, aut regularis
de cetero talia matrimonia celebrare aut
solemnizare præsumat. Contrarium vero fa-
cientes, aliosque scienter in eis existentes,
ac ea fieri procurantes excommunicationis
sententiam ipso facto incurrere decrevimus.
Ecclesie seu capelle in quibus talia fieri
contigerit ecclesiastico sint suppositæ inter-
dicto aliis pœnis juris nihilominus in suo
robore duraturis.

Cum divinis & humanis legibus om-
nibus, & singulis hominibus utriusque se-
xus, voto continentie non incluso, liceat
nuptiis devicta castitate celebratis, in gra-
dibus ab ecclesia concessis, matrimonialiter
copulari, conjugaliq[ue] nexu conjugum
alterius dissoluto, superstiti liceat etiam ad
secundas vel plures nuptias, toties quoties
sibi

ANNO
CHRISTI
1448.

sibi placuerit, convolare; contrariumque A
sentire sit erroneum, & quo minus hujus
divinæ dispensationi concessio suam plen-
num & liberum effectum sortiri valeat,
quodvis impedimentum apponere, vel effe-
ctu secuto, in secundarum nuptiarum vel
nubentium detestationem, circa domos ip-
sorum & alias, quævis ludibria, irrisio-
nes, vel opprobria factis vel verbis irroga-
re vel impendere, in prædictæ divinæ dis-
pensationis vilipendium vel contemptum
damnabiliter fieri videatur: abusum illum
damnablem, qui circa hoc quasi in consue-
tudinem deterrimam in quamplurimis civi-
tatis, & locis provincie Turonensis est
deductus, pulsatione patellarum, pelvium
& campanarum, eorum oris & manus si-
billatione, instrumento æruginariorum, si-
ve fabricantium, & aliarum rerum tono-
rosarum, vociferationibus tumultuosis, &
aliis ludibris & irrisionibus, in illo dam-
nabili actu (qui charivarium, vulgariter
charivari nuncupatur) circa domos nubentium, & in ipsorum detestationem & op-
probrium post eorum secundas nuptias fie-
ri consuetum, unde quamplurima inconve-
nientia & scandala sequi possunt in futu-
rum, & frequenter ex tali prætenso actu
in locis pluribus de die, & sub noctis um-
braculo mutilationes & homicidia sunt se-
cuta, multique a secundis nuptiis propter
verecundiam abstinentes vitam suam in
concupinatu illicito potius, quam in ma-
trimonio ducere in suarum animarum pe-
riculum elegerunt, de cetero in nostra
Turonensi provincia, & singulis suffraga-
neorum nostrorum civitatibus & locis, sa-
cro approbante concilio, sub excommuni-
cationis sententia & alia pena arbitraria, B
iuxta iudicium ordinariorum exigenda, & in
pios usus convertenda, tam clericis quam
laicis, cujuscumque status, gradus, ordi-
nis & conditionis vel præminentie fuerint
etiam quacumque temporali præfulgeant
auctoritate, talia de cetero fieri prohibe-
mus, decernentes ex nunc, prout ex tunc,
omnes illos & illas, qui ad hujusmodi ef-
fectum, ut prædicitur vulgariter nuncupa-
tum charivari, sive ad quemcumque alium
qui in opprobrium, ludibrium, irrisionem
vel detestationem, vel convicium sic se-
cundo nubentium verti possit, opem, vim
consilium, auxilium, consensum vel favo-
rem dederint directe vel indirecte, per se
vel alium, clam vel palam, excommuni-
cationis hujusmodi sententiam incuturos,
præmissis absterentibus per ipsorum locorum
ordinariorum exigendis & in prædictis opera con-
vertendis.

XIII.

De immunitate ecclesiarum.

Sacro approbante concilio excommuni-
camus invalores, raptores, depraudatores,
occupatores suo nomine vel etiam alieno
personarum ecclesiasticarum & rerum sua-
rum, vel ecclesie seu locorum religio-
rum, & quoscumque alios qui bona præ-
dicta indebite occupata detinuerunt, aut in
religiosorum domibus vel locis ecclesiasticis
posuerunt, comestores, & loca a ibi bo-
na taliter occupata, delata, recepta vel
detenta scienter fuerint, supposita eccle-
siastico interdieto, declaramus bona eccle-
siastica esse intelligenda in hoc casu, prout
in concilio apud castrium Montis, per bo-
næ memorie dominum Petrum prædeces-
sorem nostrum ultimo celebrato non solum
bona clericorum; verum etiam bona com-
modata, & ab eis conducta seu precario
concessa, & quorum ecclesiasticæ personæ
vel clerici habent possessionem aut detentio-
nem qualemcumque nec non personarum
ecclesiasticarum occasione in ipsorum præ-
judicium vel contemptum etiam homines
familiares, vel consanguinei vel ipsorum
bona, vel qui sub temporali sua jurisdic-
tione consistunt, indebite caperentur, vel
invaderentur, hac appellatione volumus
comprehendi. Et quia facientes & consen-
tientes per pœna constringit, receptatores,
defensores, invalores raptorum malefacto-
rum hujusmodi de quibus superius sit men-
tio, & qui ad præmissa dederint consilium
auxilium, favorem, publice, vel occulte,
eisdem penis quibus & ipsos maleficos, eo
ipso, quo ipsos vel res de quibus superius
sit mentio, scienter receptaverint, vel de-
fenderint, eadem excommunicationis sen-
tentia volumus innodari. Et ubicumque
fuerint raptores, occupatores, invalores,
defensores, receptatores præmissi, cesset
penitus servitium divinum ad minus donec
absolutionem meruerint obtinere. Et post-
quam publice excommunicati fuerint nul-
latenus absolvantur, nisi de præmissis sa-
tisfecerint competenter, & ecclesie emen-
dam fecerint competentem, nec tradentur
post mortem ecclesiasticæ sepulture, nisi
ipsi vel ipsorum heredes satisfecerint de præ-
missis ut superius est expressum; prædi-
ctum autem concilium dicti domini præ-
dicti, de quo superius sit mentio, innova-
mus, & volumus in suo robore permane-
re. Et quod omnia hic comprehensa fi-
dem faciant, ac si totum originale, &
tenor ipsius esset hic omnino de verbo ad
verbum comprehensus.

Præ-

ANNO
CHRISTI
1448.

ANNO
CHRISTI
1448.ANNO
CHRISTI
1448.

Præterea nonnulli domini temporales, & eorum officarii a viris ecclesiasticis prælati, tam secularibus quam regularibus, & alii qui nec fœda tenent ab eis, nec ut superiores recognoscunt, & insolita nituntur exigere & exigunt iuramenta, dictosque prælatos, & alias personas ecclesiasticas per minas, & terrores personarum, captionem bonorum, & rerum spoliationem, compellunt ad præstanda iuramenta. Ideoque sacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, vel ejus officarii per se, vel per alium a personis ecclesiasticis nova exigant iuramenta, nec ad ea præstanda compellant per minas, terrores, captionem corporum, occupationem rerum, & jurisdictionum, perturbationem, spoliationem parentum, & bonorum ecclesiæ, vel bonorum ipsorum mortem vel incarcerationem familiarum vel consanguineorum suorum. Contrarium vero facientes auctoritate præsentis concilii excommunicationis sententia innotamus, & terram eorum supponimus ecclesiastico interdictione. A qua nullatenus absolvantur, nec interdictum relaxetur, nisi primo de injuriis, damnis, & offensis tam personis quam ecclesiis satisfecerint competenter.

Verum nonnulli domini temporales, bailivi, præpositi, senescalli, capitanei servientes & allocati, procuratores, & alii ad illicita manus laxant, personas ecclesiasticas tam seculares, quam regulares quam plurimum capiendo, sine causa incarcerationas seu inprisonatas detinent, & quoque ipsas restituere contradicunt. Ideoque sacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, bailivus, præpositus, senescallus, capitaneus, serviens & allocatus, procurator, vel quicumque alius quocumque nomine censeatur, clericum vel quancumque aliam personam ecclesiasticam, regularem, vel secularem capiant sine causa nec tunc retineant, sed restituant suo judici cum informationibus, & bonis quæcumque reperta fuerint, ad quem spectat cognitio puniendi. Si quis vero seularis cujuscumque status vel conditionis fuerit, clericum, vel personas ecclesiasticas incarcerationas vel inprisonatas detinuerit, & requisitus non restituerit, una cum bonis, & informationibus legitimis, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto, & ex tunc in parochia in qua detinebitur dictus clericus, vel persona ecclesiastica, vel etiam transferetur, quamdiu ibi detinebitur, cesset penitus ad minus absque ulla monitione vel præcepto postquam curato constitit, vel ibi qui

a. Leg. vel
ibi. Et

A incarcerationatus fuerit, requisitus, & post requisitionem legitimam infra unum diem naturalem non fuerit restitutus: quod si ille qui clericum vel personam ecclesiasticam detinebit, sive ejus bailivus, senescallus, vel præpositus non possit tute adiri, vel alias nequeat inveniri, moneatur publice in ecclesia parochiali, si ad eam tutus sit accessus, alias in cathedrali ecclesia, quod clericum vel ecclesiasticam personam restituat, una cum bonis suis & informationibus, ut superius est expressum, infra certum tempus superioris arbitrio, in cujus civitate vel diocesi detentus fuerit incarcerationatus, moderandum: Quæ monitio ardeat monitum, ac si alias esset legitime monitus, & personaliter apprehensus. Quod si infra prædictum tempus persona ecclesiastica, vel clericus captus, vel incarcerationatus, restitutus non fuerit, lapso termino auctoritate præsentis concilii penitus subiaceat supradictis, & cesset ubi detinebitur vel transferetur, ad minus ut superius est expressum. Qui vero contra prædictam constitutionem nostram cessatione durante immiscuerit se divinis in casibus a jure non permissis, & collegium fuerit seularium vel regularium personarum, singulares personæ ipsius, & aliæ personæ singulares rectores ecclesiarum, & quæcumque aliæ etiam si fuerint regulares excommunicationis sententiam incurrant ipso facto; aliis statuto prædecessorum nostrorum contra tales promulgatis in suo robore duraturis. Porro iudices, capitanei, & alii seculares in illusionem nostræ provisionis hujus plerumque clericos, & personas ecclesiasticas in suis carceribus, ut præmittitur, detentas de una diocesi in aliam ac de loco ad locum malitiose transferunt, seu transferri procurant. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei ecclesiam conquevit adjicimus statuentes, quod dum, & quoties hoc fieri contigerit, episcopus in cujus civitate, aut diocesi fuerit translatus clericus detentus, ad preces, & rogatum alterius juxta formam, & tenorem præinsertæ provisionis, & constitutionis contra hujusmodi detentores procedere teneatur.

E Cum in jure canonico caveatur quod qui de cetero servare fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem statutam, & scriptores statutorum ipsorum, nec non potestates, rectores, consules, & consilarii locorum ubi hujusmodi statuta, & constitutiones de cetero edita fuerint, & servata; nec non illi qui secundum illa judicare præsumpserint, vel in formam publicam scribere judicata, excommunicationis sententiæ debeant

ANNO
CHRISTI
1448.

beant subiacere. Nonnulli suæ salutis obli-
si, & suæ verecundiæ non parcentes ju-
ris sententia verborum amplexa non sine
fraude circumvenire nituntur, non statu-
ta ut asserunt, banaa tamen faciunt pro-
clamari, præcepta & inhibitiones indu-
cunt, quod non est dubium in libertatis
ecclesiasticæ præjudicium redundare. Nos
itaque fraudibus malignorum quas adhibi-
tas fuisse cognovimus obviare volentes sta-
tuimus, ut quicumque suo nomine, vel
etiam alieno, cujuscumque gradus vel
conditionis existat, contra ipsius ecclesiæ
libertatem banaa, prohibitiones sive præ-
cepta fecerint, aut fieri procuraverint,
seu facientibus consilium dederint, & fa-
vorem, excommunicationis sententia sint
ligati.

In exem-
plari Men-
gano hie ha-
betur
Tit. De cen-
suris.

Dolentes * referimus quod in nonnullis
nostræ provinciæ partibus clerici seculares
vel regulares, ac laici clericis, ac reli-
giosis laborantibus in extremis beneficia
possidentibus excubias faciunt, & ante eo-
rum obitum ecclesias, & domos eorum
invadunt, occupant, in eis se introdu-
cunt, & aliquoties eas cum armatis deti-
nent obsessas; unde sæpe contingit ipsorum
beneficiatorum sensus perturbatio, & die-
rum abbreviatio: procurantque per se, &
suos complices talia impedimenta, quo mi-
nus expectantes apostolici, & alii forsan
auctoritate ordinaria canonice instituti pos-
sessionem dictorum beneficiorum nancisci
valeant. Et exinde ecclesiæ per aliqua tem-
pora divinis frustrantur obsequiis, benefi-
ciatque mortui pietatis officio relegato in-
humaniter absque missa, & aliis divinis
suffragiis, quæ cedunt in scandalum plu-
rimorum, & divinæ majestatis offensam.
Nos his quantum possumus obviare cupien-
tes, etsi a jure talia sint damnata, quia
tamen multis grassantibus opus est exem-
plo. Sacro approbante concilio prohibe-
mus tales invasiones, intrusiones, occu-
pationes, detentiones armatorum, & alio-
rum quorumcumque congregationes, &
sacrilegia in ecclesiis, & aliis locis sacris &
religiosis, & eorum domibus fieri de ce-
tero. Contrarium vero facientes eisdem
vim, auctoritatem, opem, juvamen
præbentes, & in præmissis culpabiles,
cujuscumque gradus, conditionis, digni-
tatis, auctoritatis, & præminentie exi-
stant, majoris excommunicationis senten-
tiam ipso facto incurrere decernimus. Et
si forsan in dicta excommunicationis sen-
tentia obdormierint, * postquam monitio-
nem auctoritate ordinaria eisdem canonice
factam a præmissis non destiterint, terram
eorum, si quam habent, canonico suppo-
nimus interdicto. Si vero plebejæ condi-

* Leg. post-
que mobi-
tione. H.

ANNO
CHRISTI
1448.

tionis, aut alias terram non possidentes exi-
stant, ultra dictam excommunicationis
sententiam diocesani arbitrio puniantur;
pœnis & censuris contra talia perpetrantes
in jure comprehensis in suo nihilominus ro-
bore duraturis.

Cum olim recolendæ memoriæ Simon
tituli sanctæ Cæcilie, presbyter cardina-
lis, legatus in Francia, in suo generali
concilio tunc Biturig. celebrato ad conser-
vationem, & defensionem jurisdictionis
ecclesiasticæ proinde duxerit statuendum,
quod si quis cujuscumque dignitatis exi-
stat, nuntios aut executores ecclesiastico-
rum judicium eorum literas, aut acta ju-
dicialia deferentes, hac occasione capere,
detinere, occultare, carceri mancipare,
aut quod gravius est censendum interfice-
re, literas, vel acta judicialia prædictis
personis memoratis auferre, eas rapere,
aut eas detrahere quoquomodo, vel sic
ablata celare præsumerent aut fieri procu-
rarent, excommunicationis sententiam in-
currerent ipso facto. Et postmodum Boni-
facius papa VIII. in quoquomodo jurisdic-
tionem ecclesiasticam impediens excom-
municationis sententiam per suam constitu-
tionem generalem in jure redactam, & in-
sertam ipso facto promulgaverit. Demum
hanc memoriæ Gaufridus prædecessor nos-
ter in suo provinciali concilio apud Sal-
morum celebrato hujusmodi ecclesiasticæ
jurisdictionis perturbatores similem excom-
municationis sententiam incurrere declara-
vit; ac nonnulli comites, barones, mili-
tes, baillivi, judices, procuratores, al-
locati, & seculares homines jurisdic-
tionem secularem exercentes, conjurationes,
contumelias, colligationes, seu conspi-
rationes faciunt quæ libertatem ecclesia-
sticam, & maxime dictam jurisdictionem
ecclesiasticam restringere, & diminuire ex-
quisitis fraudibus, & malitiarum astutiis
moliuntur, utpote in foro ecclesiastico li-
tigantes, seu litigare volentes super eccle-
siasticis causis, seu quæ ad ecclesiasticum
forum de jure, seu de consuetudine per-
tinent ad desistendum compellunt, tam
per se quam per personas interpositas, per
minas & terrores ipsorum litigantium, seu
in foro ecclesiastico litigare volentium, vel
parentum, consanguineorum, amicorum,
familiarium, nuntiorum, vel rerum ipso-
rum captionem, detentionem, inhibiti-
ones, applegiamenta, taxas, multas &
emendas eis imponendo, & quousque de-
stiterint a suis causis persequendis ipsorum
procuratores, notarios, & dictarum li-
terarum executores vel eas deferentes arre-
stando, & incarcerando falces suas non
abhorrentes ponere in messes alienas. Qua-
prop-

ANNO
CHRISTI
1448.

propter condolentis referimus plures ad forum suum ecclesiasticum recurrere non audentes suis iustis instantiis prosequendis directe vel indirecte cessantes, & desistere compelluntur. Unde nervus sanctæ matris ecclesiæ damnatione infringitur in ipsorum sic compellentium, & hoc fieri procurantium enormia pericula animarum, popularique scandalum, atque compulsorum huiusmodi lesionem, & gravamen jurisdictionem ecclesiasticam in præmissis ausibus nefariis, & damnabilibus incurrendo. Quos siquidem omnes, & singulos ut præmittitur compellentes, & etiam compelli procurantes, & ad ea sic damnabiliter perpetranda auctoritatem, vim, consilium, auxilium vel favorem, clam, vel palam, vel directe vel indirecte, publice vel occulte præstantes, & in præmissis culpabiles, cuiuscumque gradus, conditionis, dignitatis, aut præminentie existant, hoc sacro approbante concilio declaramus excommunicationis majoris vinculo innodatos; mandantes nihilominus & præcipientes omnibus, & singulis nostræ provinciæ suffraganeis, quatenus huiusmodi malefactores per civitates, & dioceses diebus dominicis, & festis sic excommunicatos prout sunt auctoribus quibus supra, faciant a suis subditis palam, & publice nominari.

XIV.

De reliquiis.

Quia Christianæ religioni non convenit ut sanctorum corpora, seu reliquie causa quæstus per mundum vehantur aut deterrantur, nonnullique hæctenus per nostram provinciam plures reliquias etiam ignotas huiusmodi quæstus causa detulerint, ad quas quamplures simplices causa venerationis accedentes variis figmentis, aut falsis documentis decipi potuerunt; sacro approbante concilio prohibemus ne de cetero huiusmodi reliquie per nostram deferantur provinciam; contrarium vero facientes per locorum ordinarios districte compescantur.

XV.

De indulgentiis.

Quia plerumque nonnullæ indulgentiæ a sede apostolica certis ecclesiis, & locis propriis ex causa rogati concessæ per ignotas, insufficientes & inhonestas personas prædicantur & populo opponuntur: unde hæctenus plurima in nostra provincia scanda-

a Fere, cupo
quæstus. H.

la sunt exorta, præsentis decreto statui-
mus, ut amodo indulgentiæ per ipsam se-
dem concessæ vel concedendæ, per recto-
rem aut alium providum & honestum, ac
scientificum virum, per loci diocesanum
seu eius vicarium b publicentur, & popu-
lo distincte exponantur.

ANNO
CHRISTI
1448.b Doyl, Arpa-
landam. H.

XVI.

De publicatione præsentis concilii.

Præterea ne quis super penis in præ-
senti concilio statutis prætextu ignorantie
se valeat excusare, statuimus & etiam or-
dinamus, quod rectores ecclesiarum qua-
rumlibet, ecclesiæ Turonensis, statuta in
præsentis concilio ordinata perpetuo anno
quolibet prima die dominica in adventu
domini; die dominica post festum epipha-
niæ domini; prima die dominica in qua-
dragesima; die dominica in passione; die
dominica post pentecostem; die dominica
post festum assumptionis beatæ Mariæ vir-
ginis, per se vel per alios in suis ecclesiis
publicent populo congregato, & lingua
materna effectualiter exponant, dum di-
vina ibi contigerit officia celebrari. Qui
vero in præmissis defecerit arbitrio ordina-
rii puniatur.

XVII.

De potestate absolvendi.

In omnibus autem casibus in quibus ex-
communicationum, suspensionum, vel
interdictorum sententias duximus in præ-
senti concilio promulgandas cuilibet episco-
po in suis civitate, & diocesi absolvendi
huiusmodi excommunicatos & suspensos,
& interdictos relaxandi in forma ecclesiæ
auctoritate præsentis concilii concedimus
potestatem.

Acta, deliberata, lecta, & conclusa fue-
runt supradicta statuta Andegavis in refectorio
ecclesiæ Andegavis ad prædictum concilium
provinciale celebrandum ordinato, anno domi-
ni 1448. mense Julii die 16. cum quindecim
diebus immediate præcedentibus, indictione 11.
pontificatus sanctissimi in Christo patris & do-
mini nostri D. Nicolai divina providentia papæ
V. anno 2. In quorum omnium & singulorum,
fidem & testimonium præsentis literas seu præ-
sents publicum instrumentum per notarios publi-
cos infra scriptos per nos, & dictos suffraga-
neos nostros ad hoc deputatos subscribi, & pu-
blicari, sigillorumque nostri ac suffraganeorum
dictorum præsentium fecimus munimine robo-
rari. Præsentibus venerabilibus, & circumspic-
tis viris dominis Joanne Bouhale scholastico
utriusque juris, Joanne Jocale archipresbyte-
ro legum, & Joanne Mousdes; utriusque ju-
ris,

ANNO CHRISTI 1448.

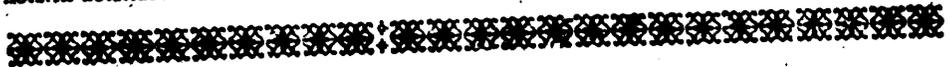
ANNO CHRISTI 1448.

ria, canonicis ecclesiam Andeg. Petro Hugueti A utriusque juris; Joanne de la Mousaie, legem doctoribus in universitate Andegav. actu regentibus, nec non magistris Petro Hermita, beati Martini Turonensis subdecano in utroque jure; Guidone de Versailles, ecclesiam Teron. cancellario & canonico in sacra pagina, Joane de Laille in utroque jure, Joanne Barberii in legibus licentiate, cum pluribus aliis testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Nos vicarii generales in spiritualibus ecclesiam Nannetensis, episcopali sede vacante sacrosanctam synodum, die data presentium in dicta ecclesia ut est moris celebrantes, omnia & singula statuta synodalia supradicta per pontifices Nannetenses suis temporibus edita que non fuerunt hactenus revocata, laudamus, ratificamus approbamus, ac etiam innovamus. Data & acta fuerunt hac in dicta Nannetensi ecclesia die Jovis proxima post festum sancti pentecostes domini vicesima octava mensis Maii, anno domini millesimo quadringentesimo octagesimo octavo, indictione quinta pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Innocentii papa VIII. anno quarto. Presentibus ibidem venerabilibus viris magistris Petro Pasquerelle de Turchis & de Raillé, Guillelmo Blanchet de Dervalo, Joanne l'Abbe de Bassa Goulena, & Guillelmo de Boitlesse de Veterina respectivo rectoribus, cum pluribus aliis testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis. Signatum l. Avis, notarius publicus, atque scriba de premissis rogatus. *Perum has alio pertinent.*

In codice ms. P. C. Agidii Menagii hac subscriptio habetur. Datum pro copia sub sigillo prefati reverendissimi in Christo patris, & domini D. archiepiscopi Turonensis, die decima octavo mensis, anno, indictione, die & pontificatu predictis. Sic signata hujusmodi copia, Cholelet predicti concilii scriba, & notarius Gasse pro copia datum, die decima octava anno predicto: Touars, dicti domini reverendissimi domini archiepiscopi secretarius sive scriba, ac presentis concilii cum prescriptis venerabilibus C notariis notarius.

ANNO. Veteri vices. R.

ANNO CHRISTI 1449.

ANNO CHRISTI 1449.

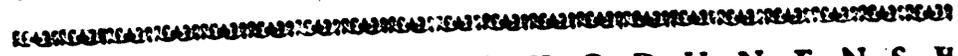
CONCILIUM LUGDUNENSIS

Pro schismate inter Nicolaum papam & Felicem antipapam tollendo congregatum anno domini MCCCCXLIX. tempore Nicolai papae V.

De hac synodo ita Genebrardus libro quarto suae chron. An. 1449. concilium Gallicanum Lugduni celebratum jussu Caroli regis ad tollendum schisma inter Nicolaum & Felicem, qui rogatus a concilio & Friderico III. imperatore, libere cessit pontificatu. Unde vulgo de eo ferebatur carmen:
*Lux fulsit mundo cessit Felix Nicolaus.
Atque haec ex libro Joannis le Maire. Vide epistola Nicolai Papa V. superius posita.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hae Genebrardus atque ex eo Severinus Einius decompia ex meo. libro Gallico. Nos longe postea ad conventum hunc Lugdunensem & synodum, ut vocant, Lausanensem spectantia exhibuimus supra, cum quibusdam epistolis Nicolai V. papae, aliique a R. P. Luca Dacherio editis tom. IV. Spicilegii ex locuplete pena V. C. D. de Vyon D. d'Herouval, in suprema rationum Pacificarum curia auditoris meritissimi. Ex his vero discas, laetor, qua ratione pax ecclesiam reddita sit, Amedeo dicto Felice V. in ordinem redacto.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Anno Domini M. CCCC. XLIX. celebratum.

Ex archivio regio Palensi.

Ex Martene Thesaur. Anecd. Tom. 4. P. 175.

Pro generali utilitate ecclesiam Gallicanarum, interim dum per concilia provincialia major speratur, visum est reverendissimis dominis patribus archiepiscopis & episcopis Lugduni congregatis sequentes articulos diligenter esse observandos, nec non in conciliis provincialibus & synodis episcoporum promulgandos.

Egregato infra missarum solemnia prohibitio blasphemiarum renovetur, & publicetur cum comminatione, quod si qui censuram canonicam contemptores existant, acriori poena, invocato, si opus sit, brachio seculari, in eos animadvertetur.

I.

II.

Contra blasphemias.

Primus articulus. Execrandum blasphemorum criminis commune flagitium, ex quo totiens offensa divina majestas pestilentis, fame & bellis in nos animadvertere creditur, coercere plurimum necesse est. Puniantur ergo blasphemii poenis & mulctis in cap. de maledictis contentis, & singulis diebus dominicis populo in ecclesiis con-

Secundus articulus. Ad vitandam effrenatam multitudinem clericorum, de cetero prelati ad clericatum & tonsuram non admittant, nisi quos ratio & jura permittunt.

III.

ANNO
CAROLTI
1566.
De ordinibus
ordinandis.

III.

Tertius articulus. Quamvis ad minores ordines suscipiendos non requiratur tanta sufficientia, quanta in ordinibus sacris; tamen ad eos non admittantur, nisi qui scient debite legere, & ante eorumdem ordinum collationem monentur de his que spectant ad officium, nec simul cum minoribus ordinibus conferatur subdiaconatus eadem die.

IV.

De ordinandorum examine.

Quartus articulus. Nullus promoveatur ad sacros ordines, nisi legitimis etatis, bonorum morum, sufficientis & competentis litteraturae, & ad probandum, si tales fuerint ordinandi, committantur viri docti bonae fide & conscientiae, qui examen incipiant feria quarta, & in principio fiat per aliquem dictorum examinatorum sollemnis exhortatio de officiis ordinandorum, & qualitatibus eorum, & pro ipsis ordinibus nihil recipiant ordinatores, nec episcopi portatiles, & ordinandi per tales portatiles seu episcopos carentes clero & populo examinentur, reperti insufficientes in qualitatibus praedictis sive per episcopos praedictos portatiles, sive in curia Romana ordinati, non admittantur ad executionem sui officii donec fuerint per suos dioecesanos approbati. Examinentur etiam illi quibus dantur litterae dimissoriae ad sacros ordines ante eorumdem litterarum dationem, sicut examinantur ante promotionem.

V.

De habitu clericorum.

Quintus articulus. Sacerdotes & in sacris ordinibus constituti, sive saeculares, sive regulares, prout jura volunt, vestes tam exteriores quam interiores & tonsuram statui suo convenientes & honestas deferant, maxime in ecclesiis & capitulis, durante servitio divino. Non autem deferant pileos in capite in ecclesiis tempore divinorum officiorum, & aliis publicis locis, nec calceos revestratos, sed deferant ipsi tunicas tales, non in parte superiori fronsatas, non in parte posteriori scissas. Insuper non administrent sacramenta, nisi cum superpellicis, nec nisi cum illis cantent officium divinum, aut servitium parochiale, maxime curati & vicarii.

VI.

Sextus articulus. Quantum attinet ad confirmationem electionum servetur decretum concilii Basileensis in titulo de Electionibus.

A

VII.

Septimus articulus. Quantum ad publicos concubinaris, & quantum ad divinum officium, serventur canones antiqui & decreta sacrorum conciliorum, maxime concilii Basileensis; que decreta in singulis synodis provincialibus & episcopalibus publicentur, legantur, & in capitulis generalibus ecclesiarum cathedralium.

VIII.

B

Octavus articulus. Circa clausuram monialium observetur capitulum *Periculis de sancta regala* in sexto, & Clementina *Attendentes* eo tit.

De clausura monialium.

IX.

Nonus articulus. Pro consecratione & benedictione calicum & vasorum sacrorum nec non altarium portatilium, & ornamentorum ecclesiasticorum nihil omnino accipiat.

Pro sacris benedictionibus nihil exigendum.

X.

Decimus articulus. Pro consecratione, benedictione, & reconciliatione ecclesiarum & cimeteriorum, nihil accipiat prae-ter procuracionem de jure consuetam seu debitam.

XI.

Undecimus articulus. Ad reformationem quorumcumque monasteriorum diligenter intendant praelati, ad quos spectat, & regulari vita religiosos vivere agant: ita ut sit numerus competens religiosorum in quolibet monasterio & prioratu conventuali, juxta intencionem fundatorum, habita ratione reddituum praesentium.

De reformatione monasteriorum.

XII.

Duodecimus articulus. Examinent praelati aut eorum commissi diligenter curatos, & vicarios curatorum absentium, antequam illis curam animarum committant: nullumque ad hoc committant, nisi formam & materiam sacramentorum, numerum peccatorum mortalium, species eorumdem, aliaque necessario scienda & ad regimen animarum requisita sciant & memoriter teneant.

De examine curatorum.

XIII.

Decimus tertius articulus. Praelati neminem promoveant ad sacros ordines, nisi quem constabit obtinere beneficium ecclesiasticum, vel actualiter habere patrimonium.

Non ordi- nandi, nisi beneficium aut patrimonium habentes.

ANNO
CHRISTI
1567.

nium, & eodem beneficio vel patrimonio realiter & pacifice gaudere, valoris annui ad minus viginti librarum Turonensium: & ad eisdem non promoveant habentem titulum patrimonialem jure donationis vel cessionis sibi factæ, nisi cum ipso titulo patrimoniali ipse donans cedens vel titulans aut alia idonea persona se suos & sua ordinario & ordinando obliget ad educationem ipsius talis ordinandi quamdiu vixerit, vel saltem donec pacifice obtineat beneficium ecclesiasticum, aut alium redditum annuum similis valoris viginti librarum. Exhortantur etiam ipsi prælati adhibere alias cautelas circa præmissa necessarias.

XIV.

De clandestinis matrimonis.

Decimus-quartus articulus. Ad evitanda clandestina matrimonia, prælati in suis diocesis subditis suis prohibeant, ne contrahant matrimonium per verba de presenti nisi intra fores ecclesiæ parochialis matrimonium contrahere volentium vel ulterius ipsorum, quando benedictio nuptialis debet fieri, & quod ille matrimonii contractus fiat per ministerium curati proprii, vel ejus vicarii, aut ab eo commissi sponfalibus, & tribus bannis prius per ipsum curatum proprium vel ejus vicarium aut ab eo commissum publice & alias debite factis; nec faciliter dispensent ipsi prælati super bannis. Si qui autem matrimonium in capellis vel ecclesiis exemptis contraxerint, aut contra præmissa in toto vel parte attentaverint excommunicentur, & deinde pro excommunicatis publice nuntientur, vel alias secundum quod facti qualitas aut statuta diocesum postulaverint, puniantur.

XV.

De abusu indulgentiarum.

Decimus-quintus articulus. Cum ex questorum & indulgentiariorum execrandis abusionibus incredibilia populo christiano tam in spiritualibus quam in temporalibus mala contingant, in grandem totius cleri ignominiam, sacrorumque profanationem, totius ecclesiasticæ disciplinæ enervationem, & intolerandam ecclesiæ decolorationem. Ad occurrendum ejusmodi abusibus, nulli deinceps permittatur questus gratia per parochias deferre reliquias, neque de gente in gentem confratrias publicare, neque in-

dulgentias questuosis hominibus prædicandas committere, aut ad firmam dare: ita quod si quedam & paucissime propter antiquitatem vel evidentem necessitatem permittantur publicari, non per destinatos ab eis, sed per viros probos ab ordinariis deputandos publicentur. Et si confessoribus opus est, tantum doctis & cognitis sacerdotibus secularibus aut religiosis reformatis confessiones audiendæ committantur. Et per deputatos ab eisdem ordinariis elemosynæ colligantur, recipiantur, & fideliter his quibus elargitæ fuerint reddantur, expensis moderatis ecclesiarum locorum ad quos elemosynæ hujusmodi spectabunt.

ANNO
CHRISTI
1567.

XVI.

Decimus-sextus articulus. Cum seculares potestates nituntur sæpissime assumere prædicatores in ecclesiis, prohibeatur omnibus prædicatoribus tam secularibus, quàm religiosis, ne habeant in quacumque diececi prædicari extra suas ecclesias, nisi licentia petita & obtenta ab ordinariis. Quantum ad mendicantes quibus permisum est audire confessiones, juxta Clementinam *Dudum de sepultura*, prohibeatur eis ne habeant confessiones audire, nisi ipsi realiter fuerint ordinario præsentati, & ab eo recepti & approbati.

De prædicatoribus & confessionariis.

XVII.

Decimus-septimus articulus. Sancti doctores de universitatibus, & alii ad quos spectat, moneant & cogant suos scholasticos, ut abstineant ab effrenatis & inhonestis habitibus eorum, puta barretis rubeis vestibus fronsatis, & camisiis, nec non caligis veloto ubicumque circumdatis, itaque suas vestes tales portent, & capita deferant secundum quod honestius & decentius fieri poterit.

De habitibus scholasticis.

XVIII.

Decimus-octavus articulus. Observentur etiam inviolabiliter decreta sacrosanctorum conciliorum Constantiensis & Basiliensis, & in ecclesiis & capitulis ecclesiarum cathedralium & regularium, nec non in conciliis provincialibus & synodis episcoporum publicentur.

ANNO CHRISTI 1450

ANNO CHRISTI 1450

SOPHIANA PSEUDOSYNODUS CONSTANTINOPOLI

In ecclesia sanctae Sophiae celebrata a schismaticis post mortem Joannis Palaeologi Imperatoris, sub fratre eius Constantino Dracole circa annum MCCCCL.

Ex Leone Allasio; in addendis ad caput IV. libri III. de perpetua ecclesia occidentalis & orientalis consensu pag. 1380. edis. Colonienfis.

Hæc fere diebus, amicorum ope, advchitur ex insula Chio exemplum Constantinopolitanæ synodi sub Joanne Palaeologo; ut tu quoque habeas, titulus ita concipiebatur.

Hinc liber initium sumit postremæ Constantinopolitanæ synodi, in sanctæ Sophiæ templo congregatæ, post exactam pseudosynodum Florentinam unius anni & dimidii intervallo, & post obitum Joannis Palaeologi, qui cum Latinis sentiebat, ab Italis sub spe auxilii delusus, ante tamen obitum orthodoxo dogmati assensum præbuerat, sub Constantino orthodoxo illius filio extracta est ex bibliotheca, propria manu scriptorum Constantiæ Lascaris, vere doctissimi, qui satis amplam claræque grammaticam edidit jussu sapientissimi Byzantini patriarchæ Athanasii, & transcripta a Theodoro Zygomala magis ecclesiæ prore-

A Επὶθεν τὸ βιβλίον ἀρχαίως ἢ ἐν Κοστα-
τινουπόλει ὑπὸ τῆς συνόδου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς
λαοῦ μετὰ τὴν γένεσιν τῆ ψαδοσυλλόγου
Φλωρεντίνου ἐπὶ τῆ αὐτῆ διαθήματι ἐκείνου, &
μετὰ τὴν πλῆθος τῶ Λατινοφρονοῦ Ἰωάννου τῶ Πα-
λαιολόγου, τῆ ἀκατηρίδος ὑπὸ τῆ Ἰταλῶν ἐπι-
βοηθείᾳ, & ἐπὶ πλῆθος σιωπορησάντος τῶ ὀρθο-
δόξῳ δογματι ἐπὶ τῶ ὀρθοδόξῳ ὑπὸ αὐτῶ Κωνσταν-
τίνῳ, ἐξέβληθη ἐκ τῆ τῆ βιβλιοθήκης ἰδιοκτησίῳ
Κωνσταντίνῳ τῶ Λασκάρου τῶ ὄντος σωφρονίτου, ἢ
ἐπὶ τῶ ἀπὸ τῆ γράμματικῆ διδάσκοντος, ἐπι-
ταχῆ τῶ σωφρονίτου τῶ Βυζαντινῶν κατελαρχῆ Ἀθανά-
σιου Κωνσταντινουπόλεως, ἢ μετὰ τὴν ἀπο-
θῆν τῶ Ζυγομαλά, ἀρτυροδίκου τῆς μεγάλης
ἐκκλησίας.

Synodus quatuor congressibus absolvitur.

I.

In primo presentibus tribus patriarchis, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, per œconomum Michaelem, & magnam rhetorem Theodorum accersitus Gregorius patriarcha Constantinopolitanus tertio, (nam bis antea vocatus comparere noluerat) ut synodo interfuit, somnum excutiat ferreum, neque ita negligenter se gerat in gregis sibi commissi gubernatione. Oeconomus & magnus Rhetor accedunt, patriarcharum, & reliquorum præsulum nomine rogant, ut ad synodum veniat, de decretis in synodo Florentina sententiam laturus. Respondet patriarcha:

Ego subscriptionibus consensu, existimans illam synodum ab aliis œcumenicis synodis, ante eam celebratis, nihil differre, neque Italos a Græcis, in iis quæ substantiam & exquisitam dogmatum veritatem spectant, discrepare. Sunt enim utriusque Christiani orthodoxi: & qui ante me patriarcha erat, nisi intempestive ante subscriptiones diem suum obiisset, subscriptione propria, ut ego mihi autumo, res ibi gestas confirmasset. Licet enim ille in synodo palam sententiam suam non enunciaverat, illius nihilominus archidiaconus referebat mihi, cum opinionem Imperatoris sequi.

C Εγὼ συνιδέμενος ταῖς ὑπογραφαῖς ἢ κατὰ μὲν
μὴδὲν ἐπιπέσει τῆ συνόδου τῆ ἀποστολικῆς οἰκου-
μενικῆς συνόδου διαφέρει· μὴ τῆς Ἰταλῶν τῆ
Γραικῶν ὑπὸ τῶς διαθήματι κατὰ τὴν δογμα-
τικὴν ἀκρίβειαν· κατὰ τὴν ὀρθοδόξον αἰσῶν ἀμ-
φω. οἶμαι δὲ ἢ τὴν ἀπὸ ἐμοῦ κατελαρχῆ γυνο-
ντο ἰωάννου ἢ μὴ ἀπὸ τῆ ὑπογραφῆς ἐ-
δυσμαῖς ἐπὶ τῶ βίῳ ὑπογράψαν· ἢ ἢ κατὰ τὴν
γνώμην ἐπὶ τῆ συνόδου ἀποφασίᾳ· ἐξήγησεν,
ὅμως ὁ ἀρχidiaconus ἐκείνου ἐφατὲ μοι τῆ δόξῃ
τῶ βασιλέως συντρέσθαι.

Et cum intulisset Theodorus, ab archidiacono audisse, papale cum dogma approbare, licet esset inficiens atque imperitus; respondit Gregorius:

Putate, omnia me, quæ Papa dicit dicere, eademque æque studere ac velle, quæ & synodus. Vices meas geret frater Leonardus, & respondebit.

D Φαίπει τὸ αὐτὸ ἐμὲ τὴν τάσιν τῆς δόξης σκοπὸν
διῶκεν, & μὴδὲν ἀπὸ τῆ συνόδου ἐπιπέσει. ἤξει
δ' αὐτ' ἐμὸς ὁ φράτηρ Λεονάρδος ἀπολογησόμενος.

Simul cum fratre Leonardo Gregorii omnia Missi patriarchis reliquis & synodo retulerunt, Statimque, nullo alio examine, sententia fertur, pellendum solio Gregorium, substituendum Athanasium; qui a tribus præsulibus, Macario Nicomediensi, Neophyto Nicæno, & Metrophane Cyziceno, in patriarcham promovetur, & ad synodum deducitur. Tum a fratre Leonardo, & Theodoro,

ANNO
CHRISTO
1050.

deus, magno ecclesiarum rethore, disceptari coepit de processione Spiritus sancti. Tandem, ac
si succubisset Leonardus, victoriaque esset apud Græcos, primus congressus finitur.

ANNO
CHRISTO
1050.

II.

Secundi primas sibi partes assumit Georgius Gemistus; deploratque Græcos delatos fuisse a Latinis, auxilia promissa non esse exhibita, unionem Florentinam simoniace ab Imperatore & alijs transactam. Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus, verbis Gemisti suavis, concludunt, auxilia per Latinos Græcis proficua futura fuisse; veritatem disputationibus, non vi imperatoria examinari debuisse; neque necessarium privatione compelli Græcos ad subscribendam. Subdit Gemistus, Latinos non permisisse sapientibus Græcorum disputare, sed ignavis atque imperitis: Ideoque semet in Galliam misit, ut libros conquireret; Gennadio disputationem non concessisse, exarcho synodi Epheso taciturnitatem præcepisse; Bessationem cardinalatum sibi aucupantem, causam tanti mali Græcis & Imperatori fuisse. His calculum addit Amyrutius: namque is etiam his congressibus Geryonem agit. Tum patriarchæ omnes, necnon & alii, fatentur se coactos ab Imperatore, & spe auxilii deceptos, & ne expensis redeundi in patriam privarentur, subscripsisse. Audiamus verba:

Πατριάρχης Αθανάσιος. ὄπως δ' ἐπορεύσῃ
Ἰωσήφ πατριάρχης, ἔσπερον ἐμὴν ἄρξιν τῆς βασιλ
δου, ὅπου τῆς ὑπογραφῆς τῶν βίβλων ἀτίλητοι τίτες
δ' ἦσαν οἱ ὑπογράψαντες; ὁ Εὐφροσύνης Μάρκος,
ὁ δ' Ἡρακλείας, ὑπὲρ ἐγὼ εἶκον τῆς ὑπογραφῆς
δοῦν ἰγνώσκον ἀδύνατον ὄντα, ἔμην δὲ ἐπιμέτρῃ
τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας ἀποκρίσθαι. ὁ δ' Ἰσίδωρος
Κλαίβης, καὶ Δωρόθεος Μονεμβασίας ὑπογρά
ψαν. Δωρόθεος. πλὴν τῶν κληρῶν ἀμφοῖν βίβλων
ἔστιν ὑπογραψῆς τῆς βασιλέως ταῖς ἀδελφότητος ὑπογρα
φῆς ὑπετίθηκα. ἀκούσῃ γὰρ ἔστιν ἀρχὴς σω
πίστες τὸ πλῆμμιλλημα, νομίματα δὲ τῆς ὑπο
γραφῆς, μὴ μόνως τῆς σφραγίδος ἀπο τῶν ἐπι
δοκῶν κατεργασθῆναι, ἀλλὰ ἔστιν ἡ τῆς τοῦ
μὲν ἐκείθεν τοῦ ἐκείθεν. πλὴν δ' οἱ Λατῖνοι
ὑπέστησαν τῆς βασιλέως μηδὲν ἀμνηστῆσαι. Οἱ πα
τριάρχαι. Ἐπιτηδὴρα πατριάρχαις ἔσονται οἱ
ἔσονται; ἢ μὴ ἐξέστη ἀληθείας τὴν τῆς ψα
δοσιμῶν ἐκείνης τῆς ἰδέας, ἢ παρὰ τῶν κλη
ρῶν δαίμων ἀκούσῃ τὸ ἰσχυρῶς μῆτις. ἀδελ
φότης δὲ ἢ ἡ συνόδος ἐκείνη ὡς πλῆμμι
λλημα. ἢ ἀδελφότης ἢ οἰκουμενικῆς συνόδου ἀντικατε
στήθη. ἀδελφότης γὰρ ὁ Θεὸς λοιμὸν κατεπέμψεν,
ἔμην δ' ἀνάστα. Δωρόθεος. Καὶ γὰρ μεταγεν
ώσων. Μητροπολίτης. Καί μοι συγχοί. ὄπως τῆς
ἀδελφότητος ψαδοσιμῶν. Δωρόθεος. Καί μοι συγχοί
τῆς βίβλου; ἢ τυραννικῆς ἐπιταγῆς; ἢ οὐκ ἀναμ
νηστῆσαι, ἢ μὴ εἰς μοῖον ὁ Θεός; ἀμνηστῆσαι γὰρ τὸ
πρῶτον. Μακρίδης Νικουαδίας. Καί μοι τῶν
συγχοίμων πατέρας. ἰτίς δὲ μοι ἔστι ὁ μη
τροπολίτης Κλαίβης καὶ Δωρόθεος ἀπὸ πρῶτον τῶν
πίστες μετὰ τῆς ὑπογραφῆς, ἢ τῶν τῶν τοῦ
ἐκείθεν ἐφουδίσθησαν τῶν τῶν ἀδελφότητος ἢ
ἀρχῶν, ἔστι οἰκουμενικῶν ἐπὶ τῆς συνόδου, ἔστι ἔσονται
ρακίσει τῶν δόλων τῶν Φλαγεντία συνόδου, ἢ
τῶν βίβλων, ἢ ἀποτίει διαφυλάττειν ἀπαράτρω
τοι τῶν ἐπὶ τῆς ἐγκυκλίου φωτίου συνόδου, ἢ συ
νήσσει ἢ ὁ πάπας Ἰωάννης. ἔστι ἢ διείρηται τῶν
προσθητοῖσιν τῶν συμβόλων ἀπὸ κείσεως κατα
δικάζουσαι ὅτι καὶ τῆς ἀρχῆς Πέτρου ἐκδοκῆς
μῆτις ἐπιταγῆς τῶν τῶν ἱερῶν συμβόλων ἐπι
ταγῆς. Ο πατριάρχης Θεοφάνης. Εἴη ἡμῖν πάν
των συγχοίμων ὁ Θεός. Ο Εὐφροσύνης. Εμὲ δ' αἰρετικὸν
εἶπαι ἐπίμνητον. Οἱ πατριάρχαι. Ἐπιτίσει ὁ πό
ς αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῶν αὐτῶν. ἢ γὰρ αἰρετικὰ
ἐφθίγη, ἢ τῶν δὲ τῶν ἀρχῶν διδασκαλίας ἐπι
ταγῆς, ἢ τῶν τῶν ἀπαράτρω δαφύλακτος. εἰ γὰρ ἢ
Concil. Gener. Tom. XXXII.

Athanasius patriarcha. Vere fato sanctus
Joseph patriarcha, qui ante me reginas
urbium presuit, ante subscriptionem vitam
cum morte commutavit. At quinam sub
scripserunt? Marcus Ephesius, Heraclen
sis & ego, subscriptionis assensum præbere
nolumus, cum illa contra canones esset,
neque divinæ doctrinæ, uti pat erat, re
sponderet. Isidorus vero Cizbi & Monem
basienis Dositheus subscripserunt. Dosi
theus. Præter callidam Gregorium ambo
vi jussuque Imperatoris iniquis subscrip
tionibus manus dedimus: inviti enim & no
lentes deliquimus, rati per illas subscrip
tiones, non impensas tantum, quæ nos ad
patriam reducerent, comparaturos, sed &
victoriam inde adversus hostes consecutu
ros. Tandem Latini Imperatorem decepe
runt, auxilia non ferentes. Patriarcha.
Quando calliditate & fraude & vi, & non
veritatis examine, pseudosynodus illa factam
habuit; secundum nostram sententiam pro
curatorium munus vires non habet; repu
diatur & synodus illa tamquam temeraria,
& sancti ac œcumenicis synodis adversa.
Namque Deus rejecit, pestem immittens,
non mortem. Dositheus. Pernitet me vio
lente subscriptionis. Condonet mihi Deus.
Metrophanes, Mihi quoque condonet. Vere
omnis homo mendax. Dositheus. Mihi quo
que condonet pro violenta & tyrannica jus
sione. Nullus sine peccato est, nisi solus
Deus. Delinquit, quod mutabile est. Me
trophanes. Mihi quoque veniam
concedat. Præcepit enim mihi Cizbi me
tropolitæ, dominus Dorotheus, semper ser
vare fidem cum infra scriptis, qui antiqui
tus illuminati sunt; fidem scilicet sancto
rum & universalium septem synodorum: &
fratrem Florentinæ conventus, & vim re
pellere; quinimmo conservare immutabi
lem synodum sub sanctissimo Photio, cui
consentit Joannes Papa: in qua decernitur,
cum qui aliquid symbolo addidisset, con
demnandum. Cum & in sancti Petri tem
plo, jussu Pontificis, incisum sanctum sym
bolum apparuit. Patriarcha Theophanes.
Condonet nobis omnibus Deus. Ephesius.
Me vero hæreticum esse existimabant. Pa
triarcha. Cadat labor eorum super capita ip
sorum: neque enim hæreses enuncias,
sed sanctorum doctrinam in omnibus, con
tinuatione perpetua & inviolabili, conser
vabas. Etenim si additio causa scandali
fuit, prorsus ademptio pacem erat concilia
E 2 IIIA,

ANNO CHRISTI 1410

ANNO CHRISTI 1410

ἐπιπολῆς; μήτε τὴ μικρὰ ἰση γυναικα παραδοῦναι. ἢ
 τὸ αὐτὸ φησι καὶ ὁ Νύστος ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τῷ
 Εὐνομιανῶν λόγῳ, καὶ λόγῳ ἰδ. πρὸς Εφε-
 σίους ἐπιπολῆς, τὸ εἰς αἵρεσιν περὶ τὴν ἰση, τὸ
 τῶν ἐκκλησιῶν χίτας, μὴ ἰσάλω ἢ κακόν.
 ἡμεῖς δ' ἢ καταλαδῶντες, ἀταγε, ἀλλὰ διορ-
 θῶν ἐπιθυμῶντες, ταῦτα πάντα τῷ ἀμαρτη-
 μάτων καπερδμήταίω. καὶ εἶδε ταῦτα ἀδελφι-
 κῶς δέξαιτο. τί οὐκ ἐστὶν, εἰ μὴ τὸν Φλωρεν-
 τίνον σύλλογον ἀτάτλω ἢ ἐφρακιζμοῖν, καὶ
 ἐκλότμοι, καὶ βίαιοι, καὶ τῆς ἀνωτέρας ἐστρεφείας
 ἀπολινητόμοι; ὁ μὲν γὰρ προδότος Βησσαρίου,
 ἀλλὰ μὲν καὶ τῶν ἐφρακίων, ἀλλὰ δ' Ἐκκλησί-
 ῶν τῷ σώματι, ἐπειθε τὸν πατριάρχην ὀροσε-
 φελύται τὸν Ἰταλὸν πρὸς τὸ ἡμίτερον δόγμα
 διώκεσθαι διὰ τῆς διαλέξεως τὸν δὲ βασιλέα διὰ
 τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀγαρῶν προσηγήτασθαι. ἐπεὶ
 δὲ τῶν περὶ Φερρασίαν, καὶ Φλωρεντίας ἐπὶ τῆς
 ἀνατολικῆς συνόδου, ἐπηβίβητο τοῖς Λα-
 τίνους, εἰν αὐτὸν καρδιάλως καταστήσασθαι, περὶ
 σα τὸν Γραικὸν τῆ ἰση τὴν δόξην συνθεῖσθαι. καὶ
 δὲ βασιλέα λωδίασεν τῶν μὲν τῆς Ἰταλῶν ἐνω-
 σης ὑπὲρ τῆς ταῖς χερσὶν ἐστρεφείας, ὅπως τρέ-
 σοιοι καὶ τῆς Ἀγαρῶν ἀρε. ἡ γὰρ δὲ Ἰταλοὶ
 καὶ ὑποδῶντο μικρὰ διωκόμενοι. καὶ ταῦτα Ἰτα-
 λοὶ ἰτάτησαν, καὶ ἰταπῆσαν. τῶν γὰρ ἡτῆθεν
 λόγους ἐμειλλοὶ βίκα κρατήσαν. αὐτοὶ αὖ ἐσω-
 σαν καὶ αἱ ὑπογραφαί, καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη συν-
 λάσις, καὶ τῆς συνόδου ἐσω ἀλλοτριωθήσθαι, ὡς
 βίας καὶ ἀτάτης γέμετα. τῶν μὲν γὰρ οἰκουμενικῆς
 συνόδου ἐπεκέρωσιν οἱ πατριάρχαι καὶ ἡ οἰκουμενική.
 ταύτῃ δὲ οἱ πατριάρχαι ὡς θεομιστῆ μὲν τῆς
 ἀνατολῆς ἠθέτησαν.

V.

Subnectuntur postea nonnulla, quae Latini in Graecis animadvertunt; pueros nempe baptizari
 aquae immerfos: episcopos & sacerdotes limoniace ordinari; solvere matrimonia, & novas super-
 inducere uxores. Singulis respondent, & tactum excusant. Clauduntque statim congressum sub-
 scriptiones patriarcharum & metropolitaram, & aliorum.

Ἀθανάσιος ἐπίσκοπος Θεῶν ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντι-
 νουπόλεως πᾶσι Ρώμης, καὶ οἰκουμενικῆς πατριαρχίας,
 ἐπίσκοπος Φιλοθέος Ἀλεξανδρείας, ἐπίσκοπος
 Ἀναθίας πατριαρχίας οὐδαμῶς Θεῶν Ἀντιοχείας,
 ἐπίσκοπος Θεοφάνης Θεῶν χορηθῶντος πατριαρχίας
 Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Μάρκος ὁ Εφεσῖν ἐπίσκοπος,
 καὶ ὁ Ἰσακχος τῆς πατριαρχίας Ἡρακλείας Ἀντιπῆς
 ἐπίσκοπος, ἔχων καὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἀνωτέρας ἐπιτοκῶν
 Καίσαρειας. Κωνσταντῖνος ἐπίσκοπος Ἀθύρας, καὶ ὡς
 ἀπὸ μέρους Κωνσταντῆς ἐπιτοκῶν Κύπρου. Παρθε-
 νῆος Κυζίκου. Νικόλαος ἐπίσκοπος Σάρδεων. Σταυράκιος
 ἐπίσκοπος Νικαίας. Γρηγόριος ἐπίσκοπος Νεοχρηστί-
 ας. Θεόδωρος ἐπίσκοπος Σταυροπόλεως. Θεοφύλακτος
 ἐπίσκοπος Λαοδικείας. Θεόδωρος ἐπίσκοπος Ἰκονίας.
 Γεώργιος Συναδῶν, ἔχων καὶ τῶν γυναικῶν Μακαρίου ἐπιτοκῶν
 Ρόδου, καὶ Ἀδελφεινῶν, καὶ Μελῶν Μιτυληνῶν. Οπε-
 τῆρος μετροπόλεως Νικομηδείας Μακάριος, ἔχων
 καὶ τὸν λόγον τῆς Δαμιανῆς Μολδοβλαχίας. ὁ
 Κωνσταντῖνος Δίφρας. ὁ Γάνης Γρηγόριος. ὁ Με-
 λενίκης Μαλθαῶν. ὁ Αἰχμάνης Σωφρόνιος. ὁ με-
 τῆς Συνόδου. Concil. Gen. Tom. XXXII.

epist. ad Galatas: Parva; dicit, contem-
 penda non sunt. Hoc idem Nyssenus tradit,
 & orat. 11. in epist. ad Ephesios, non minus
 esse malum, ait, ecclesiam scindere, quam
 in haeresim incidere. Nos porro, non de-
 trahentes, absit, sed corrigere exoptantes,
 hos omnes eorumdem errores recensuimus;
 & utinam haec fraterne acceperint. Non
 aliud ergo inde sequitur, nisi conventum
 Florentinum fraudem esse & deceptionem,
 & universalem & violentam, nulliusque su-
 perioris diligentiae compotem. Namque
 proditor Bellario, alia occultans in ani-
 mo, alia ore enuncians, suadebat patri-
 archis, posse se per disputationes, ad no-
 strum dogma suscipiendum Latinos com-
 pellere; Imperatori, per unionem Agare-
 nos debellare. Cum vero Ferrariam & Flo-
 rentiam orientalis congregatio pervenisset,
 promisit Latinis, si ipsum cardinalem creas-
 sent, persuadere Graecis, eorum opinionem
 sequi, Imperatorem vero cogebat, cum
 Italis unionem amplius unius amplecti, ut
 posset de Agarenis victoriam referre. Ve-
 rumtamen Itali fallacias fingebant, & in-
 genia promittebant, cum parva possent.
 Et hac ratione Itali decepterunt, decepti-
 que sunt. Superati enim sermone, superi-
 ores erant vi evasuri. Inritae itaque sunt
 & subscriptiones, & pravus ille congres-
 sus, extraque alias synodos exciatur, tam-
 quam fraudis & violentiae plenus. Nam
 aetas aecumenicas synodos stabiliebant patri-
 archae, & universus terrarum orbis;
 hanc vero patriarchae, tamquam
 Deo exotiam, cum universo oriente reje-
 cerunt.

Athanasius misericordiae divinae episcopus
 Constantinopolitanus novae Romae & aecu-
 menicus patriarcha subscripsi. Philotheus
 Alexandrinus subscripsi. Ananias patriar-
 cha benignitate divina Antiochenus sub-
 scripsi. Theophanes, concessione divina
 patriarcha Hierosolymitanus subscripsi.
 Marcus Ephesus subscripsi, & ut exarchus
 patriarcharum. Heracleensis Antonius sub-
 scripsi, de mente etiam Agapii Caesariensis
 episcopi. Constantinus episcopus Ancyra-
 nus, & ex parte Constantini episcopi
 Cypri. Parthenius episcopus Cyzicenus.
 Nicolaus episcopus Sardium. Stauracius e-
 piscopus Niczenus. Gregorius episcopus
 Neocaesariensis. Theodorus episcopus Stau-
 ropolitanus. Theophylactus episcopus Lao-
 diceus. Theodorus episcopus Iconiensis.
 Georgius Synadotum, & ex mente etiam
 Macarii episcopi Rhodii, Adrianopolita-
 ni, & Menz Mitylenzi. Humilis metro-
 polita Nicomedensis Macarius, vices ge-
 rens & Damiani Moldoblachiae. Callistus
 Dithae. Gani Gregorius. Melenici Mat-
 thaeus. Anchiati Sophronius. Magnus sec-
 E 3 vophy-

ANNO CHRISTI 1450

ANNO CHRISTI 1450

solum post concilium Florentinum unionem fovit ipse, aliosque compulit ut foverent, patriarcham instituentem Metrophanem Cyzicenum, unioni addictissimum, ideoque schismaticis exolum; sed, & antequam ipse vitam obiret, anno MCCCCXLV. Gregorium protolyncellum, virum vere catholicum, & ipsi patrem spiritualem sive a confessionibus, in patriarcham promovit; quo adhuc superstitie, ecclesiam gubernante, & unionem machinis omnibus ac viribus prolatante, excessit e vita. Quomodo itaque fateri non erubescunt, Joannem ante obitum, Romanam ecclesiam renunciantem, Græcorum erroribus adhæsisse? Omnium denique irrisione ludendum est, quod in fine tituli appingitur de Constantino Lascari; eum scilicet, jussu Byzantini patriarchæ, Grammaticæ artis præcepta edidisse. Sane omnium infantissimum dictum. Constantinus in Italia ipsa, sed Messanæ præcipue & Mediolani, Grammaticæ institutionem pro Græcis ipsis & Latinis qui ad discendas literas Græcas animum addixerant, compositam publicavit. Ubi sane nulla Byzantini patriarchæ auctoritas poterat intercedere. Sed quis erit iste patriarcha Athanasius, cum nullus hîc, & quod magis est, subsequenter temporibus hoc nomine patriarcha, neque a Græcis, neque a Latinis recenseatur, nisi ipse fictitius in hac synodo? Sed cujus hortatu Constantinus opus exegit? Audiatur ipse, si libet, lib. 111.

Τὸ μὴ περὶ ὀνόματος Ἰεζίδου ἐν Μεδιολάνῳ ἂν ἐπιφραξίσκῃ Σωφροῦν τῷ ἱγυμόνῳ, ἀξιώσῃ Φιλίππῳ, ἔ Βαρθολομαίῳ τῷ Χάλκι, ἔ Βονίνῳ τῷ Μομβρικίῳ, οἷς χαλεβόδητος ἔ τὸς κατόρας ἡ ῥημάτων ἑροτίθηκα τῇ ἡ ὀκτῷ μερῶν τῷ λόγῳ ἐπιτομῇ, τῇ πολλὰς ἐκτυπῶθῆσιν, οἱ τῇ ὑποθέσει πύτη ἡμοροῖ, ἐπι ἀπὸ Θεογονίας χιλιοῦ τετρακοσιοῦ ἑξήκοντῶ τρίτῳ. τὸ δὲ περὶ ῥήματος ἐχέδιδῶν μὴ ἐμῶ, Ἰεζίδου δὲ ἐπταῦθα ἐν Μεσσηνί τῶς Σικελίας. ἐτι ἔ τὸ περὶ συνωπῆτος ἡ ῥημάτων ἔ Λατίνῳ, ἔ ἄλλῃ τινά.

De nomine quidem editum fuit Mediolani, tempestate Francisci Sfortie ducis, rogatu Philippi Ferusini, & Bartholomæi Chalci, & Bonini Mombriicii: quibus gratificatus & regulas verborum addidi, octo partium orationis compendio septennero impresso, quæ argumento huic congruebant, anno a Dei ortu MCCCCLXIII. De verbo autem congestus quidem ibi, editus autem est hic Messanæ Siciliæ, etiam de constructione verborum secundum Latinos, & nonnulla alia.

Constantinus Lascaris dicit, rogatu Philippi Ferusini, Bartholomæi Chalci, & Bonini Mombriicii grammaticas has institutiones conscripsisse; & nebulones isti, synodi collectores, asseverant jussu patriarchæ Byzantini Athanasii eas composuisse. Cui potius credendum est? Constantino ipsi Lascari, an succenturiatis hujusmodi? Jussionem illam dicent, non referri ad grammaticam, sed ad excriptionem synodi, nempe ex autographis Constantini, jussione Athanasii patriarchæ, illam exscriptam fuisse. Non dubium: fateor. At si compositione verba moveas colloquesque ut lubet, quæ nam tum erit certa auctoris sententia? quid non ipsi, dummodo libeat, e quibuslibet verbis eatorquebimus? Sane id dictu difficile fuerit, natam vix synodum, eodem tempore, dirigentis synodum jussu descriptam fuisse ex externo autographo. Annon habebat notarios & sua archiva, ex quibus sua excriberet, absque eo quod ad externos recurreret? An suis magis fida Constantini illa Athanasius, rerum auctor, monumenta recognoscere debuit? Sed quis nugas has nugacissimas non rideret?

In primo congressu nuncupatur patriarcha Antiochenus, Dorotheus; in subscriptionibus, Ananias: qui an idem sit cum Dorotheo, vel an mortuo Dorotheo Ananias successerit, quod in continuata synodo tacendum non erat, nullo in loco exprimitur. Et Dorotheum triennium post superfuisset, ex trium patriarcharum synodo, cui interfuit, palam est. Quomodo itaque Dorotheus in Ananiam abierit, dicat, qui nugas ista hæc simul concinnavit. Sic ordinantes Athanasium patriarcham, Nicænus episcopus nuncupatur Neophytus, Cyzicenus Metrophanes; in subscriptionibus, hic Parthenius, ille Stauracius vocatur. In tam brevi spatio temporis ex animo eorum, qui tandiu fuerunt in ludo, plane nomina effluxisse? Tam repente hos quidem demortuos, tum postmodum revivisse, & pristinam dignitatem recuperasse? Sic in secundo congressu, Ciesi metropolitæ Isidorus Dorotheum induit, & eligitur Athanasius. Anno MCCCCXL. quo hæc synodus coacta dicitur, nondum erat patriarcha Gregorius; qui post Metrophanem anno MCCCCXLV. in patriarcham renunciat. Et hic nihilominus deponitur Gregorius, quinquennio antequam patriarcha renunciaretur. Quis ista tam absurda somniaret, nisi historiam universam infans ac impetitus? Et ego credidero, circa ea tempora scriptam esse? An tradi facile poterit, nescisse tunc temporis patriarchas vel universam synodum nomen patriarchæ, qui Constantinopoli præerat, & loco illius alium, post quinquennium futurum, quem ipsi nec divinare poterant, supposuisse? Adde, Gregorium tum depositum asserere, ante eum fuisse patriarcham Josephum: quod aversum esse a vero, ex his quæ diximus, de Bessarione & Metrophane certum est. Et ut magis irrideas infantiam, Athanasius patriarcha, patrum scilicet gestarum & sui memor, dicit, ante se Byzantii patriarcham fuisse Josephum.

Ὅπως δ' ἀποθανῶν Ἰωσήφ πατριάρχῃς, πρὸ ἐμῶ ἀρχῆς τῆς Βασιλείᾳ, πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν βίῶν ἀπέλιτε.

Vere demortuus Josephus patriarcha, qui ante me reginæ urbium præfuit, antequam subscriberet, vitam deposuit.

Annon ante eum, post Josephum fuit Metrophanes Cyzicenus, & Gregorius hic depositus? Dices, eos noluisse honore patriarchatus cohonestare, quod Latinis adhæserint. At hoc etiam de Josepho multo magis asserendum est, & tamen eum inter patriarchas retulit. Alii dicent, verbis illis.

ANNO
CHRISTI
1450

ANNO
CHRISTI
1450

illis, qui tunc; ante me, non notari patriarcham, qui tibi proxime in patriarchatu processit, sed quemcumque ante eum qui processit dicitur. Quare nihil intererit, ut vera ipse fateatur, sive ante eum proximum, sive ante eum aliquando patriarcham: quæ ratione patriarcha & Josephus & alii superiores patriarcham ante eum dici possunt. Non negarim. Sed in aliis quoque rebus aperitissima hujus scriptoris infantia, & involutus loquendi modus, ut errorem illi obiectam, impellit. Patriarcha item hic Athanasius, recens electus, quisnam homo fuerit, neque synodus dicit, neque ex aliis illius temporis scriptoribus discere possumus. Quem sane, cum alios etiam catholicos diligentissime recensuerint, tantum schismatis & Græcorum sententiarum factorem, innominatum non præterissent. Eum ipse anxius perquisivi; semper tamen inter vivos hominem queritavi mortuum. Unum tamen esse se ex iis, qui in synodo Florentina fuerant, ipsemet dicit congressu secundo, & una cum Ephesio & Heracleensi noluisse subscribere. Inter eos, qui Florentinae synodo interfuere, nullus occurrit Athanasius, nisi ille qui fuerat hegumenus monasterii Periblepti. Qui cum subscribat etiam in hac pseudosynodo post patriarcham Athanasium & alios, hegumenus Periblepti esse non potuit. Potuit esse alius. Verum cum se æqualem faciat Ephesio & Heracleensi metropolitibus, omnino, ut verisimile est, nomen illius actus non tacuissent.

Vin plura? Audi. Athanasius hic patriarcha consecratur a Macario Nicomediensi, Neophyto Niceno, & Metrophane Cyziceno. O Græcorum in conservandis suis ritibus falsam jactantiam! O temere interruptam, quæ probe sancteque præscripta, sanctionem! Quis nescit ab Heracleensi consecrari Constantinopolitanum antistitem: Idque adeo firmum fuisse, ut aliquando de dignitate illius, qui ab Heracleensi non fuerat consecratus, fuerit dubitatum & acriter disceptatum? Et ista mihi synodus suadebit, præsentem Heracleensi Antonio, ab alio quam ab illo Athanasium consecratum? Ante Constantinopolim exilium, & post eam captam a Turca, semper in electione patriarcharum, communis illa ænia inculcatur, ab Heracleensi fuisse consecratum. Et nunc præsentem Heracleensi nullus est? Præterea, Metrophanes iste Cyzicenus ille idem omnino erit, qui ante Gregorium patriarcham administravit, illique postea renunciavit. Quomodo ergo, tum demum Cyzici episcopus factus Athanasium cum aliis ordinar? Id dicit, qui nescit consuetudines Græcorum. Semel depositus, & potissimum ob hæresim, ut fuerat hic Metrophanes, numquam in posterum se ministeriis ecclesiasticis se immiscet. Metrophanem deposuerunt ante istam synodum patriarchæ Syriæ. Erit hic alius episcopus Cyzicenus eodem nomine Metrophanes, qui functionem perogit. Potuit esse; fatetur. Quare ergo cum aliis hic commemoratis in sine synodi non subscripsit, cum eadem opinionibus tutaretur & sectaretur? Si quis præterea enucleate judicium de Gregorio consideraverit, nã ille ridebit patriarcharum judicium, in quo nulli juridici termini, nulla expressa sententia, nulla eligendi iustitia conspiciuntur, sed consula omnia, & nugatorie gesta in re tam gravi. An sufficit dicere in negotio tam arduo;

Ejiciatur: ordinaturi presules tres sint: A *Εκβαλλέτω· οἱ χειροτονήταρες ἀρχιερεῖς τρεῖς ἐς ὅτι· καθέλωμεν, ἀντιτετήρηθη.*

In congressu tertio dicitur, synodum Florentinæ propter pestem interruptam.

Jure merito itaque & nos rejecimus, tamquam fraudem & vim, Florentinam congregationem, quam una nobiscum Deus per ingentem pestem rejecit, quemadmodum sub Copronymo, & iconomacho Leone.

Εἰκότως ἄρα ἔχουμε ἀποτάμεθα ὡς ἀτάκτοι καὶ βίαι τὸν ἐν Φλωρεντία σύνοδος, ὃν τινα πῶτα τοῦ κυρίου ὁ θεὸς διὰ τὴν μεγάλην λιμῆν, ὡς καὶ ἐπὶ τὸν Κωνσταντινου, καὶ τὸν ἰκονομάχου Λέοντος.

Hoc vero falsum est: pestis enim Ferraria Florentiam patres & universam synodum compulit, in qua postmodum pestis non fuit.

In congressu quarto tradit, disputatum esse in Florentina de verbis Dominicis: an illis videlicet transfunderetur panis & vinum in corpus & sanguinem Christi, an vero necessario acquirantur, ut id fiat, & preces patrum lubnetur.

Patriarcha. Quod vero conclusistis de hora immutationis eucharistiæ? Ephesus. Superati sunt & in hoc, quemadmodum & in aliis, Latini. Namque liturgiæ in precibus post verba Dominica: hæc, inquit, panem hunc corpus Christi, vinum vero sanguinem, immutans Spiritu sancto tuo. Hæc illi hoc modo expoluerunt: μεταβαλὼν, tempore secundi imperfecti, postquam ea immutaveris; fac panem corpus, & vinum sanguinem, ut fiat communicantibus in salutem corporis & anime.

Πατριάρχης. τί δὲ σιωπεράναί τετεῖ τῆς ὥρας τῆς μεταβολῆς τῆς εὐχαριστίας; Ο Εφῆσος. ἠτιμωται ἡ ἑτ' τῶτο ὡς ἡ ἑτ' ἀλλὰ οἱ Λατῖνοι. αἱ ἡ λειτουργία ἐπὶ τῆ ἀρχῆν μετὰ τὴν κυριακῆς λόγους, ποιῆτον (φασὶ) τὸν μῆικτον σῶμα Χριστοῦ, τὸν δὲ οἶνον αἷμα μεταβαλὼν τῶ ἐνδύματι σὺ τῶ ἁγίῳ. ταῦτα δ' ὡδε ἐκείνοι ἑξηγήσαντο μεταβαλὼν ἐν χρόνῳ δάπτει ἀορίστῳ. ποιῆσον τὸ ἄρτον τὸ σῶμα, ἔ τὸν οἶνον τὸ αἷμα, ὡς ἡμεῖς τοῖς μεταλαμβάνοντι εἰς ἰασὺ ψυχῆς π καὶ σώματος.

Quod etiam falsissimum est: in synodo siquidem Florentina Latini iater alia & hoc quoque queriverunt a Græcis; Quare non contenti estis Domini verbis; Accipite & comedite. sed postea dicitis, Et fac panem quidem hunc pretiosum Corpus Christi tui, & transfundens ea Spiritu sancto tuo; Amen, amen, amen?

Subdunt

ANNO CHRISTI 1450.

Subdant acta, hoc, quemadmodum & alia, canonice legitimeque fuisse dissoluta per Nicylenelem. Unde ergo emersit tam proluxa disputatio, quam hic Ephesus profudit? Illud quod contemnendum non est, disputationis modum in hac synodo longe esse diversum ab eo, qui eo tempore erat in usu: immo recentioribus haereticis plane deprompta: & auctores ab iisdem laudati, qui Graecis non sunt ita familiares, cum lingua Latina scripserint; & hic fere afferuntur eorum operibus congesta, quales fuerint Augustinus, Tertullianus, Hieronymus, Cyrillus, Ambrosius, Leo Papa, Anselmus, Petrus Lombardus, Beda, Gratianus, Bernardus, Thomas Aquinas, Scotus, Hilarius; quorum omnia scripta, licet nonnulla, omnia tamen in linguam Graecam versa non sunt. Hinc ipse Marcus Ephesius, ut supra vidimus, dicta occidentalium patrum & doctorem se non cognoscere, ingenue fatetur.

ANNO CHRISTI 1450.

Καὶ γὰρ οἱ μεταβλήθησιν ποτὶ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶτταν. A Neque enim unquam in hanc nostram linguam versa sunt.

Quanam itaque ratione in hac synodo in tanta copia afferuntur? Si recte consideres, Latinos ipsos ex propriis doctoribus, non Graecos, argumenta & sententias recolligere affirmabis omnino. Sed de hac pseudosynodo, ejusque fraude, haec nunc satis sint: quam nos, ut ab aliis discernamus, quod in sanctis Sophis templo celebrata dicitur, synodum Sophidiam nuncupavimus. Haec Allatus.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Anno 1451. celebratum fuisse Moguntinum concilium praeside Nicolao de Casa S. R. E. cardinale, & per Alemanniam de latere legato monimus in synodo. Verum illud tibi nunc representare non potuimus: si tempori ad nos accesserit, illud in appendixem conspiciemus. Interim tibi exhibebimus Colonense eodem Culsao card. praeside habitum comprobante Theodrico archiepiscopo Colonensi.

ANNO CHRISTI 1451. Ex Lunigii Spicilegio Ecclési. Con. an. 11 p. 68.

CONCILIUM MOGUNTINUM

ANNO CHRISTI 1451.

Anno MCCCCLI. celebratum.

REverendissimus in Christo pater & dominus B dominus Theodoricus archiepiscopus Moguntinen. &c. Super propositis pridem & avilatis in sacra provinciali synodo ad diem dominicam post festum sancti Martini De anno domini Millelesimo quadringentesimo quinquagesimo primo cum continuatione dierum sequentium per suam paternitatem reverendissimam in dicta una cum provincialibus sive suffraganeis & eorundem procuratoribus deliberavit ac in modum infrascriptum conclusit.

Primo synodus sancta acceptat ordinationem sive decretum sacri basilien. generalis concilii de provincialibus & dioecesanis conciliis celebrandis editum ac dudum per vocationem nostram acceptatum inantea praticari & observari precepit. Voluitque quod quo ad missas letantias & orationes cum ceremoniis per reverendissimum in Christo patrem dominum nicolaum tituli sancti petri ad vincula cardinalem apostolice sedis per alemanniam legatum jam observatum de cetero ipsa provincialia concilia celebrentur & observentur prout & antiquitus fieri solitum est & consuetum fuit, que & in libris statutorum provincialium conscribi vult & registrari.

Venero vero statuti basilien. concilii de quo supra fit mentio sequitur & est talis.

Sacro sancta generalis synodus basilien. in spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei memoriam. Pridem haec sancta synodus quod tam saluberrimum promulgavit decretum pro stabilitate & robore generalium conciliorum quorum frequens celebratio precipue est agni dominici cultura. Verum cum ad eandem culturam non dubium sit pertinere episcopales synodos & concilia provincialia prout veteres ca-

nones decreverunt frequentari. Ideo eadem sancta synodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari statuit atque precipit sinodum episcopalem in qualibet dioecesi post octavas dominice resurrectionis vel alia die secundum consuetudinem dyocesis ad minus semel in anno ubi vero est consuetudo his annuatim celebrari per dioecesanum propria in persona nisi canonico impedimento fuerit prepeditus tunc per vicarium ydoceum que synodus saltem biduo vel triduo duret vel prout necessarium episcopo visum fuerit. Exprimitur autem dies conveniens dyocesano & omnibus aliis qui in hujusmodi synodo interesse tenentur infra missarum solemnia vel post dyocesanos vel alius ejus nomine verbum dei proponat exhortando omnes ad bonos mores sectandum Abstinentumque a viciis & ea que pertinent ad ecclesiasticam disciplinam & officia singulorum & presertim ut hi quibus cura animarum commissa est diebus dominicis & aliis solennitatibus plebem subjectam doctrinis ac monitis salutaribus instruant Postea legantur statuta sinodalia & provincialia & inter alia alias compendiosus tractatus docens quomodo sacramenta ministrare debeant & alia utilia pro instructione sacerdotum Deinde ipse episcopus dyocesanus de vita & moribus subditorum solliciter inquirat labem symoniace pravitatis contra usus usurarios concubinarum fornicationem & alia quevis crimina excessus debita correctione cohibeat. Alienationes rerum ecclesiasticarum a jure prohibitas revocet. Abusus clericorum & aliorum subditorum qui circa divinum officium delatione debiti habitus detecerint in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sepe contingunt ex eo quod constitutio bonifacii pape octavi que incipit periculosa edita super claustris monialium non servatur studeat ipse dyocesanus ut omni-

ANNO
CHRISTI
1451.

no juxta ipsius constitutionis tenorem executio demandetur necnon ut quicumque religioni dyoclesano subiecti regulas & constitutiones suarum religionum presertim ut ab eis omnis proprietatis abdicetur & inviolabiliter observent nec etiam in receptione ipsorum ad religionem quicquam per simoniacam pravitatem erigatur. Precipua autem in ipsa synodo episcopi cura sit inquirere, ac debitis remediis occurrere ne aliquod dogma hereticum erroneum aut scandalosum aut plarium aurium offensivum sortilegia divinationes incantationes superstitiones & quevis dyabolica signenta dyoclesim suam inficiant. Instaurantur preterea testes synodales viii graves providi & honesti legis dei zelum habentes juxta diocesis latitudinem in numero aut alii eorum potestatem habentes ubi alii non sint ad hec instituti qui si dyoclesano minus ydonei videantur eos amovendo alios prout ei videbitur expedire instituant. Hi autem sine manibus ipsius dyoclesani seu sui vicarii jurare teneantur ut tradit canon. episcopus in synodo qui per anni circulum lustrantes ipsam dyoclesim que corrigenda vel reformanda viderint his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet referant que nisi correcte vel reformata jam fuerint ad synodum subsequentem proferant in qua debitis remediis occurratur sed & preter illa qui a testibus synodalibus vel aliis eorum officium exercentibus dyoclesanus audierit inquirat & ipse diligenter de cunctis suorum subditorum excessibus & taliter in delinquentes insurgat correctionis debite disciplina ut aliis malignari volentibus transeat in exemplum. Celebratur quoque in singulis parochiis infra biennium a fine concilii generalis & deinde ad minus semel de triennio in triennium provinciale concilium in loco tuto. Quod si episcopus canonico fuerit impedimento detentus procuratorem suum destinet non solum ad excusandum & approbandum absentis causas sed etiam ipsius nomine in concilio interessendum. Alioquin ipse episcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni sue ecclesie qui personam in ipso concilio deputandum in ipsius ecclesie sue fabricam effectualiter convertantur eo ipso sit suspensus. Alii vero venire negligentes concilii arbitrio puniantur aliis penis juris in suo robore duratis. Concilio autem generali durante & per sex menses ante hujusmodi provincialia concilia non celebrentur. Porro in hujusmodi inchoatione concilii provincialis ipse metropolitanus vel alius ejus nomine infra missarum solennia vel post exhortatorium sermonem faciat ea que ad ecclesiasticum statum & precipue ad pontificale officium pertinent seriose memorando comminandoque singulis juxta prophete sententiam si eorum culpa cujusvis anima perierit ipsius sanguis de manibus eorum a domino exigeretur. Precipue autem tunc fiat monitio exacta ut dignis & benemeritis quorum vita testimonio sufficienti non sit ordines & beneficia sine ulla simoniaca labe conferantur. Et super omnia ut in animarum cura committenda summa diligentia & matura inquisitio adhibeatur. Et ut bona ecclesiastica nullatenus ad usum illicitos quinimo ad honorem dei ecclesiarum conservationem habendo secundum sacros canones precipuam curam pauperum & indigentium laudabiliter convertantur scientes quod de his omnibus apud tribunal eterni judicis usque ad minimum quadrantem rationem reddituri sunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis excessibus moribusque

A subditorum reformandis & precipue qualiter episcopi in conferendis beneficiis confirmandis electionibus ministrandis ordinibus deputando confessionibus predicando ad populum & puniendo excessus subditorum observationem que episcopalem synodorum ceterisque ad officium episcopale ac jurisdictionem eorum in spiritualibus & temporalibus quomodolibet spectantibus se gesserint & presertim an a simoniaca labe manus innocias servent ut omnes qui in premisis deliquisse comperti fuerint per ipsum concilium corrigantur & puniantur. Simili modo de ipso metropolitanano circa omnia predicta diligenter inquiratur cujus excessus & defectus ipsum concilium eidem specialiter exprimat ipsum admonendo & obsecrando ut cum pater vocetur & esse debeat a talibus omnino desistat, & nihilominus inquisitionem de ipso habitam & in scriptis redactam ad romanum pontificem vel alium ejus superiorem si quem habet sine mora transmittat ut ab ipso punitionem & reformationem suscipiat concedentem. Inter cetera si que discordie contentiones inimicitie inter quasque fuerint que quietem & tranquillitatem provincie possunt perturbare curet omni studio sacrum concilium illa sedare & more piorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilantanter intendat. Et si inter regna provincias seu principatus hujusmodi discordias suscitari contigerit. Mox sancti dei antistites concilia provincialium suarum simul congregati procurent & sibi invicem concilium & auxilium impendent contra discordiarum fomenta amputare studeant neque hoc alicujus amore vel odio pretermittent. Sed ad Deum solum & salutem populi mentis oculos dirigentes ad hoc sanctum pacis opus omni tepiditate semota invigilent. Cogitentur insuper in provinciali synodo que immediate Concilium generale subsequens antecedit omnia, que in eodem generali concilio visa fuerint prosequenda ad dei gloriam & provincie commodum salutemque populi christiani ibidem eligantur in numero competenti qui ad proximum generale concilium vite totius provincie debeant proficisci quibus per subsidium vel alias provideatur prout de jure & concilio provincialium visum fuerit expedire. Ita quod illi qui ultra personas ut predictum est deputatas ad ipsum concilium generale accedere voluerint aut eorum clemens nullatenus propterea graventur. Relegantur in unoquoque provinciali concilio que locundum canonicas sanctiones in ejusdem legi precipiuntur ut ea inviolabiliter observentur & transgressoribus pene debite inferantur quod si metropolitanus seu dyoclesani predictis terminis in celebrandis provincialibus & episcopalibus synodis cessante legitimo impedimento negligentes fuerint medietatem omnium fructuum & bonorum obvenientium ratione suarum ecclesiarum ad eos pertinentium fabricae ipsarum ecclesiarum applicandam eo ipso amittant qui si in eadem negligentia per tres proximos menses perseveraverint ab officiis & beneficiis sint ipso facto suspensi quibus transactis temporibus sub antelapsis penis antiquior in provincia ordine episcopus ipsius metropolitanus episcopi aut major in dignitate post pontificalem in sacris constitutis nisi ad alios forsitan de consuetudine vel privilegio pertinet negligentiam in celebrandis predictis provincialibus & episcopalibus synodis supplere teneantur. Jubeat insuper hec sancta synodus omnibus prelati religionum & ordinum quorumcumque ad

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

ad quos celebrare capitula pertinent quod illa A
statutis temporibus supradictis penis servent &
servari faciant. In quibus secundum canonicas
sanctiones cum omni studio & diligentia ad
veram singularum religionum & ordinum refor-
mationem intendat ita ut deinceps in singulis
monasteriis juxta proprias regulas & constitu-
tiones debite regularis vigeat observantia &
precipue vero tria substantialia professionis vo-
ta omnino observentur per premissa autem hec
sancta synodus non intendit juribus quorum-
cunque quomodolibet derogare. Datum bali-
lee in sessione publica ejusdem sancte synodi in
ecclesia majori basilicensi solenniter celebrata vt.
Kal. decembris Anno a nativitate domini Mil-
lesimo quadringentesimo tricesimo tertio Ord-
navit etiam libellum utilem & instructivum per
sanctum Thomam de articulis fidei & sacra-
mentis editum. In omnibus tam provinciali-
bus quam dioecesanis synodis legi & singulis re-
ctoribus parochialium ecclesiarum communicari
Cujus libelli tenor sequitur & est talis.

*Incipit libellus utilis & instructivus de articulis fidei
& ecclesiasticis sacramentis editus per sanctum
thomam qui legi & pronunciarum debet in
singulis synodis ut supra*

Pastulavit a me vestra dilectio ut de articu-
lis fidei & ecclesie sacramentis aliqua vobis
compendiose pro memoriali transcriberem cum
dubitationibus quo contra hec possunt moveri. C
Verum cum omne theologorum studium versetur
circa dubitationes contingentes articulos fi-
dei & ecclesie sacramenta si ad plenum vestre
petitioni satisfacere vellem oporteret totius theo-
logie summam comprehendere difficiles ques-
tiones quod quantum sit operosum vestra uti-
que credit prudentia unde ad presens vobis suf-
ficiat si articulos fidei & ecclesie sacramenta bre-
viter vobis distinguam & qui errores sint contra
quemlibet eorum vitandi.

In primis ergo vos scire oportet quod tota
fides christiana circa divinitatem & humanita-
tem Christi versatur Unde Christus voce homi-
nis loquens dixit Joh. xvii. creditis in deum D
& in me credite. Circa autem utrumque isto-
rum & a quibusdam sex & a quibusdam septem
articulis distinguuntur & sic omnes articuli fi-
dei secundum quosdam quattuordecim esse di-
cuntur. Primo ergo sex articulos circa divini-
tatis fidem sic distinguunt. Sunt enim circa
divinitatem tria consideranda scilicet unitas di-
vine essentie trinitas personarum & effectus di-
vine virtutis.

*Sequitur de unitate divine essentie. Primus
articulus.*

Primus ergo articulus est ut credamus divine
essentie unitatem secundum illud Deuter. VI.
Audi Israel dominus deus tuus unus est Contra
hunc autem articulum plures errores vitandi oc-
currunt Primo quidem gentilium sive pagano-
rum ponentium plures deos Contra quos dicitur
Ezo. XX. Non habebis deos alienos coram
me. Secundus est error manicheorum qui
ponunt duo principia principaliter esse unum a
quo sunt omnia bona & aliud a quo sunt om-
nia mala. Contra quos dicitur Isa. XIV. Ego
dominus & non est alter deus somans lucem &
creans tenebras & faciens pacem & creans malum
ego dominus faciens omnia hec Dicitur autem

deus create malum quia ipse secundum suam ju-
sticiam infligit malum pene & permittit esse in
sua creatura malum culpe. Tertius error antropo-
positarum ponentium quidem unum deum sic di-
centium eum esse corporeum ad modum humani
corporis esse formatum Contra quos dicitur Joh.
VII. Spiritus est deus & Isa. XL. Cui similem
fecistis Deum aut quam ymaginem ponetis ei.
Quartus est error epicureorum dicentium quod
deus non habeat scientiam & providentiam de
rebus humanis Contra quos dicitur prima petri
ultimo Omnem sollicitudinem projicientes in eum
quoniam ipsi cura est de vobis. Quintus est er-
ror quorundam gentilium Philosophorum dicen-
tium deum non esse omnipotentem sed solum
potest ea que naturaliter sunt Contra quos di-
citur in psalmo Omnia quocunque voluit domi-
nus fecit. Omnes igitur hi vel derogant unita-
ti divine essentie vel perfectioni. Unde contra
omnes ponitur in simbolo Credo in unum deum
patrem omnipotentem.

De trinitate personarum in una essen.

Secundus articulus est quod sunt tres persone
divine in una essentia Prima canonica Joannis
ultimo. Tres sunt qui testimonium dant in
celo pater & filius & spiritus sanctus & hinc
unum sunt. Contra autem hunc articulum sunt
plures errores Primus quidem est Sabellii qui po-
luit unam essentiam sed negat trinitatem perso-
narum dicens quod una persona dicitur pater
quandoque filius quandoque spiritus sanctus.
Secundus est error Arii qui posuit tres perso-
nas sed negavit essentie unitatem Dicens filium
esse alterius substantie a patre & esse creaturam
& minorem patre non coequalem nec coeternum
sed quod incepit esse postquam non fuerat. Et
contra hos duos errores dicit dominus Joh. X.
Ego & pater unum sumus quia ut dicit augu-
sti. Quod dicit unum liberat te ab ario Quod
dicit pluraliter sumus liberat te a sabellio. Ter-
tius error est Eunomii qui posuit filium dissimi-
lem patri Contra quem dicitur Colo. i. Qui
est ymago invisibilis. Quartus est error mace-
donii qui posuit spiritum sanctum creaturam
Contra quem dicitur II. Corinth. III. Domi-
nus autem spiritus est & ubi spiritus domini ibi
libertas. Quintus error grecorum qui dicunt
spiritum sanctum procedere a patre & non a
filio Contra quos dicitur Joannis XVII. Pa-
raclitus autem spiritus sanctus quem mittit
pater in nomine meo quia scilicet eum mittit
pater tanquam spiritum filii & a filio proce-
dentem. Et Joh. VI. dicitur ille me clarifica-
bit quia de meo accipiet Et contra omnes hos
errores dicitur in simbolo Credo in deum pa-
trem & in filium ejus genitum non factum con-
substantialem patri. Et in spiritum sanctum do-
minum & vivificantem Qui ex patre filioque
procedit.

*De effectibus divine virtutis & primo de creatione
quorum primus pertinet ad creatio-
nem rerum in esse nature videtur
Tertius articulus.*

Alii vero quattuor articuli divinitatis perti-
nent ad effectus divine virtutis Quorum primus
qui est tertius pertinet ad creationem rerum in
esse nature secundum illud Dixit & facta sunt
& mandavit & creata sunt Contra hunc articu-
lum Primo quidem est democritus & epicurus
quod

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

quod neque materia mundi nec ipsa mundi com-
positio est a deo sed mundus casu est factus per
concursum corporum indivisibilium que rerum
principia extimabant. Contra quos dicitur in
psalm. Verbo domini celi firmati sunt id est se-
cundum rationem eternam non autem a casu.
Secundus error est platonis & anaxagore qui po-
suerunt mundum factum a deo sed ex materia
prejacenti. Contra quos dicitur in psalm. Man-
davit & creata sunt id est ex nihilo facta.
Tertius est error aristotelis qui posuit mundum
non a deo factum sed ab eterno fuisse Contra
quem dicitur Gen. I. In principio creavit deus
celum & terram. Quartus est error manicheo-
rum qui posuerunt deum esse creatorem invisi-
bilium & visibilia a diabolo facta Contra quos
dicitur Hebr. XI. fide intelligimus apta esse
secula verbo dei ut ex invisibilibus visibilia fie-
rent. Quintus est error simonis magi & menan-
dri ejus discipuli & multorum aliorum hereti-
corum eos sequentium qui creationem mundi
non deo sed angelis ejus attribuunt. Contra
quos dicit paulus Act. XVII. Deus qui fecit
mundum & omnia que in eo sunt hic celi &
terre cum sit dominus &c. Sextus est error eo-
rum qui dixerunt deum per semetipsum non gu-
bernare mundum sed per quasdam potestates si-
bi subjectas Contra quos dicitur Job. XXXVII.
Quem constituit alium super terram aut quem
posuit super orbem quem fabricatus est & con-
tra hos errores dicitur in simbolo factorem vel
creatorem celi & terre visibilium omnium & in-
visibilium.

*De effectu gratie per quam justificamur
a Deo.*

Quartus articulus pertinet ad effectus gratie
per quam justificamur a deo secundum illud Ro.
III. Justificati gratis per gratiam ipsius scilicet
Dei. Et sub hoc articulo comprehenduntur
omnia sacramenta ecclesie & quecumque perti-
nent ad ecclesie unitatem & dona spiritus san-
cti & justitiam hominum Et quia de sacramen-
tis ecclesie postea erit agendum interim super-
sedeamus & alios errores contra hunc articulum
exponamus. Primus quorum est cherinthi &
ebionis & etiam naeareorum qui dixerunt; gra-
tiam christi non sufficere ad salutem nisi aliquis
circumcisionem & alia legis mandata custodiat
Contra quod dicitur. Ro. III. Arbitramur justi-
ficari hominem per fidem sine operibus legis. Se-
cundus est error donatistarum qui posuerunt
gratiam christi solum in affrica remanisse qui
ibi totus alius mundus communicabat celi-
ano carthagineensi episcopo quem ipsi damnave-
runt & in hoc negabant ecclesie unitatem.
Contra quos dicitur Coloss. III. quod in christo
jesu non est gentilis & judeus circumcisio
& preputium barbarus & scita servus & liber
sed omnia & in omnibus christus. Tertius est
error pelagianorum qui primo quidem negave-
runt peccatum originale esse in parvulis contra
illud quod apostolus dicit Ro. V. Per unum
hominem peccatum in hunc mundum intravit
Et in psalm. Ecce enim in iniquitatibus con-
ceptus sum Secundo dicunt quod principium
boni operis & hominum a se ipso sed con-
summatio est a deo Contra illud quod aposto-
lus dicit Phil. II. Deus est qui operatur in
nobis & velle & perficere pro bona volunta-
te. Tertio dicunt gratiam dei dari homini-
bus secundum sua merita contra illud quod

apostolus dicit. Ro. XI. Si autem gratia jam
non ex operibus alioquin gratia non est gra-
tia. Quartus est error Origenis qui posuit
omnes animas simul creatas cum angelis &
pro diversitate eorum qui ibi egerunt quosdam
homines vocati a deo per gratiam quosdam
in fidelitate relinqui. Contra quod dicit apo-
stolus Ro. IX. Cum nondum nati essent aut
aliquid boni aut mali egissent dictum est quod
major serviet minori. Quintus est error Ca-
tharigarum id est montani prisce & maxille
qui dicunt prophetas quasi arrepticios fuisse
& quod non prophetaverunt per spiritum san-
ctum. Contra quos dicitur II. Petri I. Non
enim voluntate humana allata est aliquando
prophetia sed spiritu sancto inspirati locuti
sunt sancti dei homines. Dicunt etiam quod
promissio de adventu spiritus sancti non fuit
in apostolis completa sed in eis. Contra il-
lud quod dicitur Act. II. Et factus est repen-
te de celo sonus tanquam spiritus vehementis
& replevit totam domum. Sextus est error
Cerdonis qui primo dixit deum legis & pro-
phetarum non esse patrem christi nec bonum
deum esse sed neque justum. Patrem vero
christi bonum quem & manichei locuti sunt
legem reprobantes. Contra quos dicitur Ro. VII.
Lex quidem sancta & mandatum sanctum & ju-
stum & bonum & Ro. I. Quod ante promiserat
per prophetas suos in scripturis sanctis de fi-
lio suo. Septimus est error illorum qui dixe-
runt quedam que ad perfectionem vite perti-
nent esse de necessitate salutis quorum quidam
qui se arrogantissime apostolos procuraverunt
nullam spem putant salutis habere eos qui
utuntur conjugibus & propria possident aliive-
ro scilicet Iaciani non vescuntur carnibus est-
que omnino abominantur secundum illud apo-
stoli 1. Thim. VII. Docentes abstinere a cibis
quos deus creavit ad percipiendum cum gra-
tiam actione fidelibus Iusticiani autem di-
cunt hominem non posse salvari nisi continuo
oret propter illud quod dicit Luce XVIII. O-
portet semper orare & non deficere quod sic
accipitur secundum Augu. ut nulla dies inter-
mittatur sine certa orandi opera. Alii vero
qui passolorinchite vocantur in tantum silentio
student ut naribus & labiis suis digitum ap-
ponant Passolos enim grece latine dicitur paul-
lus & rinchos nasus. Quidam etiam dicunt
quod homo non potest salvari nisi semper nu-
dis pedibus ambulet. Contra omnes aposto-
lus dicit 1. Cor. VI. Omnia mihi licent sed
non omnia expediunt ex quo datur intelligi
quod licet aliqua a sanctis viris assumantur
tanquam expedientia non tamen propter hoc
opposita redduntur illicita. Octavus error est
eorum qui dicunt e contrario opera virtutum
non esse preferenda communi vite fidelium si-
cut Jovinianus posuit quod virginitas non
preferatur conjugio Contra illud quod dicitur
1. Cor. VII. qui matrimonio jungit filiam
suam bene facit qui non jungit melius facit
& sicut vigilantius qui equavit quasi divitias
possidentium statui pauperitatis propter christum
assumpta Contra quem dominus dicit
Math. XIX. Si vis perfectus esse vade & ven-
de omnia que habes & da pauperibus & veni
sequere me Nonus est error negantium libe-
rum arbitrium sicut negavit Sabellius dicens
Animas que sunt male creationis non posse
non peccare contra quod dicitur prima cano-
nica Joh. II. Hec scribo vobis ut non peccetis.

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

tis. Decimus error fuit priscillianistarum & etiam mathematicorum dicentium homines esse fatalibus stellis colligatos ita quod eorum opera sint necessitati astrorum subiecta Contra quos dicitur Jerem. X. A signis coli nolite timere que gentes timent. Undecimus est error dicentium quod homines gratiam dei & caritatem habentes peccare non possunt ita quod asserunt eos qui aliquando peccant nunquam caritatem habuisse. Contra quod, dicitur Apoc. II. Caritatem tuam primam reliquisti memor esto unde excideris. Duodecimus est error eorum qui ea que ab ecclesia dei universaliter statuta sunt dicunt non esse servanda sicut arriani qui dicunt statuta jejunia non esse solemniter celebranda sed cum quis voluerit jejuret ne videatur esse sub lege & sicut tetratochite id est quartadecimani qui dicunt quartadecima luna pascha esse celebrandum quocumque die septimane occurrit & eadem ratio est de quibusdam ab ecclesia institutis Et contra omnes istos errores in simbolo dicitur apostolorum. Sanctam ecclesiam catholicam sanctorum communionem remissionem peccatorum. Et in simbolo patrum dicitur qui locutus est per prophetas & unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam Consteat unum baptismum in remissionem peccatorum.

De resurrectione mortuorum.

Quintus articulus est de resurrectione mortuorum de qua dicitur prime Corinth. XV. Omnes quidem resurgemus contra quem sunt plures errores. Quorum primus est error valentini qui carnis resurrectionem negavit quem & plures heretici sunt secuti. Contra quem dicitur 1. Corinth. XV. Si autem christus predicatur quod resurrexit a mortuis quemadmodum quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est. Secundus est error vincentii & filechii Contra quos dicit apostolus quod a veritate exciderunt dicentes resurrectionem iam factam vel quia non credebant resurrectionem nisi spirituales vel quia non dicebant alios resurrecturos nisi illos qui cum christo resurrexerunt. Tertius est error quorundam modernorum hereticorum qui dicunt resurrectionem futuram non tantum eorumdem corporum sed anime resument quedam corpora celestia Contra quos apostolus dicit 1. Corinth. XV. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem Quartus est error Sittii patriarche constantinopolitani qui posuit quod corpora nostra erunt aeri vel vento similia ut origenes narrat in XVII. moralium Contra quem est quod dominus post resurrectionem suam corpus suum discipulis palpandum exhibuit dicens Lu. ultimo Palpate & videte Cum tamen apostolus dicit Phil. III. quod reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. Quintus est error dicentium quod corpora humana in resurrectione vertentur in spiritum. Contra quos luce ultimo. Spiritus carnem & ossa non habet. Sextus error est Cherinthi qui mille annos post resurrectionem in terreno regno christi fabulatur futuros in quibus homines carnales ventris ac libidinis voluptates habebunt contra quem dicitur Matth. XXII. In resurrectione neque nubent neque nubentur. Quidam etiam dixerunt quod post resurrectionem mortuorum in eodem statu in quo nunc est mundus manebit Contra quos dicit Apoc. XXI. Vidi celum novum & terram novam. Et apo-

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1451.

A stolus dicit Rom. VIII. quod ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei Et contra hos omnes errores dicitur carnis resurrectionem. Et in alio simbolo expecto resurrectionem mortuorum.

De ultimo effectu divinitatis qui est remuneratio bonorum & puniatio malorum.

Sextus articulus pertinet ad ultimum effectum divinitatis qui est remuneratio bonorum & puniatio malorum secundum illud psalm. Tu reddis unicuique juxta opera sua. Et contra hunc fuerunt multi errores quorum primus est dicentium quod anima moritur cum corpore sicut arabs asserit vel etiam post modicum intervallum sicut Senon dixit ut recitatur in libro de ecclesiasticis dogmatibus Contra quem est quod dicit apostolus Phil. I. Desiderium habens dissolvi & esse cum christo Apoc. VI. Vidi sub altare dei animas interfectorum propter verbum dei. Secundus est error origenis qui posuit demones & homines damnatos iterum posse purgari & redire in gloriam & angelos sanctos & homines beatos iterum posse ad mala reduci quod est contra auctoritatem domini Matth. XXV. Ibant hi in supplicium eternum. Iusti autem in vitam eternam. Tertius est error dicentium quod omnia premia & omnes pene malorum erunt equales Contra quorum primum dicitur 1. Corinth. XV. Stella enim differt in claritate &c. Contra secundum dicitur Matth. XI. Tyro & Sydoni remissius erit in die judicii quam vobis. Quartus est error dicentium animas malorum non statim post mortem descendere ad infernum nec aliquas sanctorum animas paradysum intrare ante diem judicii contra quos dicitur Lu. XVI. Mortuus est dives & sepultus in inferno 2. Cor. V. Scimus enim si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur domum habemus non manufactam conservatam in celis. Quintus est error dicentium non esse purgatorium animarum post mortem earum scilicet qui in caritate decedentes aliquid purgabile habent. Contra quos dicitur 1. Corinth. III. Si quis edificavit super fundamentum scilicet fidei per dilectionem operantis lignum venum stipulam detrimentum patietur ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem & contra quorum errores dicitur in simbolo vitam eternam amen vel vitam venturi seculi amen. Alii vero qui septem articulos circa fidem divinitatis assignant eos sic distinguunt ut primus sit de essentie unitate. Secundus de persona patris. Tertius de persona filii. Quartus de persona spiritus sancti. Quintus de effectu creationis. Sextus de effectu justificationis. Septimus de effectu remunerationis in quo comprehendunt resurrectionem & vitam eternam & sic dum predictorum articulo- rum sex secundum dividunt in tres quintum vero & sextum compingunt in unum hunc secundum eos septem articuli nec refert quantum ad divinitatem fidei vel errorum vitiationi qualiter distinguantur.

F

Sc-

ANNO
CHRISTI
1451.

Sequitur de articulis qui pertinent ad humanitatem christi. Et primo de conceptione & natiuitate eius.

Nunc restat considerare articulos qui pertinent ad humanitatem christi Circa quam etiam quidam sex articulos distinguunt. Quorum primus est circa conceptionem & natiuitatem christi secundum quod dicitur ysaie. vii. & introducit Matth. I. Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabitur nomen eius immanuel. Et contra hunc multi errores fuerunt. Quorum primus est dicentium christum esse purum hominem & quod non temper fuit sed a maria virgine sumptis exordium seu initium & iste est error Capoceratis cherinti embionis & pauli samofetani & forini Contra quos dicitur Rom. VIII. Ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus amen. Secundus est error manicheorum dicentium quod christus non habuit verum corpus sed fantasticum. Contra quod est quod dominus dicit Luce ultimo Reprehendens errorem discipulorum suorum qui perterriti & conturbati extimabant se spiritum videre & matt. XVII. videntes eum discipuli super mare ambulantes turbati sunt dicentes quia fantasma est. & pre timore clamauerunt. Quorum opinionem dominus remouet dicens Habete fiduciam ego sum nolite timere. Tertius est error valentini qui dixit christum celeste corpus attulisse nichilque de virgine assumpsisse, sed per illam tanquam per vitrum aut fistulam sine ulla de illa assumpta carne transisse. Contra quod dicitur ad gall. VII. Misit deus filium suum factum ex muliere. Quartus est error appolinaris qui dixit aliquid verbi fuisse in carnem conuersum aut transmutatum non autem de matre carne sumptum propter illud quod dicitur Joh. I. Verbum caro factum est propter hoc intelligens quod verbum sit in carnem conuersum Contra quod statim ibidem subditur & habitauit in nobis. Non autem in nostra natura integre habitasset si fuisset in carne conuersum. Unde intelligendum est verbum caro factum est. i. e. verbum factum est homo sic enim caro frequenter sumitur in scripturis secundum illud ysaie XL. Videbit omnis caro patenter quod os domini nominauit. Quintus est error arrii qui posuit christum humanam animam non habuisse sed verbum fuisse loco anime Contra quod dicitur Joh. X. Nemo tollit a me animam meam sed ego ponam eam & iterum sumam eam. Sextus est error appolinaris qui cum predicto testimonio & aliis conuinceretur humanam animam christum habuisse posuit quod christus non habuit intellectum humanum sed verbum dei fuit ei loco intellectus. Contra quod est quod dominus se hominem esse constetur dicens Joh. VII. Quid me queritis interficere hominem qui veritatem locutus sum vobis non tamen fuisset homo si anima rationali caruisset. Septimus est error euticii qui posuit in christo unam naturam compositam ex diuinitate & humanitate. Contra quod apostolus dicit phil. II. Qui cum in forma dei esset formam serui accepit Manifeste distinguens in eo duas naturas diuinam & humanam. Octauus est error Monocelitarum ponentium in christo unam scientiam & voluntatem. Contra quod dicit dominus Matth. XXVI. Non sicut ego volo sed sicut tu. Ubi manifeste ponitur alia voluntas humana alia voluntas diuina que est

A communis patri & filio. Nonus est error nestorii qui posuit christum deum perfectum & hominem perfectum & tantum aliam dixit personam hominis aliam personam dei. Et quod non est facta unio dei & hominis in una persona christi sed solum secundum gratie inhabitationem. Ita quod negant beatam mariam virginem esse matrem dei sed dicit esse matrem hominis christi. Contra quod dicitur Luce. 1. Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius dei. Decimus est error Carpocratis qui hominem christum de utroque parente natum putasse perhibet. Contra quod dicitur Matth. I. Antequam conuenient inventa est in utero habens. Undecimus est error Elandii dicentis quod postquam beata virgo peperit christum ex ioseph plures filios genuit. Contra quod dicit Egechi. XVII. Porta hec clausa erit & non aperietur & vir non transibit per eam quoniam dominus deus israel ingressus est per eam & contra omnes hos errores in simbolo apostolorum dicitur quod filius dei conceptus est de spiritu sancto natus ex maria virgine Et in simbolo patrum. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de celis & incarnatus est de spiritu sancto ex maria virgine & homo factus est.

De passione & morte christi.

Secundus articulus est de passione & morte christi secundum quod dominus ipse predixit dicens Matth. XX. Ecce ascendimus hierosolimam & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & condemnabunt eum gentibus ad illudendum & flagellandum & cruciandum Contra hunc articulum plures errores fuerunt. Primus quidem est error manicheorum qui sicut corpus christi fantasticum asserunt ita passionem christi non in veritate sed in fantasia esse arbitrantur. Contra quod dicit ysaie LIII. Vere languores nostros ipse tulit & dolores nostros ipse portauit & tanquam ovis ad occisionem ductus est quod etiam inducitur Actuum VIII. Secundus error est Gallani qui in christo unam naturam posuit seu incorruptibilem & immortalem. Contra quod dicitur 1. Petri III. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustus ut nos offerret deo. Et contra hos errores ponitur in simbolo. Crucifixus mortuus & sepultus.

De resurrectione christi.

Tertius articulus est de resurrectione christi secundum quod ipse dixit Matth. XX. Et tertia die resurget. Et contra hunc articulum Primo quidem erravit Cerinthus asserens christum non resurrexisse sed resurrecturum esse. Contra quod dicitur 1. Corinth. XV. Resurrexit tertia die secundum scripturas. Secundus error est qui imponitur origeni quod sit iterum pro salute demonum pasturus. Contra quod dicitur Rom. VI. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur. Et contra hos errores dicitur in simbolo. Tertia die resurrexit a mortuis.

De descensu ad inferos.

Quartus articulus est de descensu ad inferos corpore jacente in sepulchro Ephes. VII. Descendit primo in inferiores partes terre unde in simbolo dicitur. Descendit ad inferna quod est

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

contra quosdam qui poluerunt ipsum christum A
non descendisse per ipsum ad inferos. Cum ta-
men petrus dicit Act. II. quod non est dereli-
ctus in inferno.

De ascensione christi.

Quintus articulus est de ascensione christi in
celum de quo ipse dixit Joan. XX. Ascendo ad
patrem meum & patrem vestrum. Circa quem
errant geluciani qui negant salvatorem in carne
sedere ad dexteram dei patris. Secundus error
est quod hominem exiit & in sole posuit. Con-
tra quod dicitur Matth. ult. Dominus quidem
jesus postquam locutus est eis assumptus est in
celum & sedet ad dexteram dei. Unde in sim-
bolo dicitur Ascendit in celum sedet ad dexte-
ram dei patris omnipotentis.

De adventu christi ad iudicium.

Sextus articulus est de adventu ad iudicium
de quo ipse dominus dicit Matth. XXV. Cum
venerit filius hominis in maiestate sua &c. Tunc
sedebit in sede maiestatis sue & omnes angeli
cum eo. Et petrus dicit Act. X. Hic est qui
constitutus est a deo iudex vivorum & mortuo-
rum id est bonorum & malorum sive eorum qui
jam mortui sunt & eorum qui in adventu chris-
ti vivi inveniuntur. Et circa hunc articulum
errant illi de quibus dicitur II. Petri III. Ven-
ient in novissimis diebus in deceptionem illu-
soreis iuxta proprias concupiscentias ambulantes
& dicentes. Ubi est nunc promissio aut adven-
tus ejus. Contra quos dicitur Job. XIX. Fugite
a facie gladii quoniam ultor iniquitatis est
gladius & scitote esse iudicium. Unde in sim-
bolo dicitur. Inde venturus est iudicare vivos
& mortuos. Illi autem qui septem articulos hu-
manitatis ponunt distinguunt primum articu-
lum in duos ponentes scilicet sub uno articu-
lo conceptionem christi & sub alio ejus nati-
vitatem.

*De sacramentis ecclesie que omnia comprehenduntur
sub quarto articulo.*

Nunc restat considerare de ecclesie sacramen-
tis que tamen omnia comprehenduntur sub qua-
rto articulo que ad effectum gratie pertinent.
Sed quia speciale de sacramentis fecistis men-
tionem de his seorsum est agendum. Est ergo
primo sciendum quod sicut Aug. dicit X. de civi-
tate dei. Sacramentum est sacrum secretum vel
sacre rei signum. Fuerunt autem in veteri lege
quedam sacramenta id est sacre rei signa sicut
agnus paschalis & alia sacramenta legalia que
quidem solum significabant gratiam christi non
tamen eam causabant. Unde apostolus gall.
VII. vocat ea egena & infirma elementa Ege-
na quidem quia gratiam non continebant. In-
firma quia gratiam conferre non poterant. Sa-
cramenta vero nove legis continent & conferunt
gratiam. In eis enim virtus christi sub regu-
mento rerum visibilium secretius operatur salu-
tem ut dicit augustinus. Et ideo sacramentum nove
legis est invisibilis gratie visibilis forma ita ut
ejus imaginem gerat & causa existat. Sic ab-
lutio que fit in aqua baptismatis representat
interiorem mundationem que fit a peccatis per
virtutem baptismi. Sunt autem sacramenta
nove legis septem baptismus confirmatio eu-
charistia penitentia extrema unctio ordo & ma-

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1451.

trimonium. Quorum prima quinque ordinan-
tur ad perfectionem unius hominis in seipso.
Alia vero duo ordinantur ad perfectionem
multiplicationis totius ecclesie. Vita enim spi-
ritualis conformatur vite corporali. In vita
enim corporali homo perficitur. Primo qui-
dem per generationem qua nascitur in hoc
mundo secundo per augmentum quo producit
quantitatem & virtutem perfectam tertio per
cibum quo sustentatur hominis vita & virtus
& hoc quidem sufficeret si nunquam enim in-
firmari contingeret. Sed quia homo frequen-
ter infirmatur indiget sanatione. Sic etiam in
vita spirituali. Primo quidem indiget homo
regeneratione que fit per baptismum secundum
illud Joh. III. Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& spiritu sancto &c. Secundo quod homo ac-
cipiat perfectam virtutem quasi quoddam spi-
rituale augmentum scilicet per sacramentum
confirmationis ad similitudinem apostolorum
quos spiritus sanctus super eos veniens confir-
mavit. Unde dominus eis dixit Luc. VI. Se-
dete hic donec induamini virtute ex alto.
Tertio oportet quod homo spiritualiter nu-
tietur per eucharisticum sacramentum secundum
illud Johan. VI. Nisi manducaveritis carnem
filii hominis. Quarto oportet quod homo la-
netur spiritualiter & hoc per sacramentum pe-
nitentie secundum illud psalmiste. Sana ani-
mam meam quia peccavi tibi spiritualiter autem
simul & corporaliter per sacramentum ex-
treme unctiois secundum illud. Ja. ultimo.
Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros ec-
clesie & orent super eum. Ungentes eum oleo
sancto in nomine domini & oratio fidei san-
abit infirmum & allevabit eum dominus & si in
peccatis fuerit remittentur ei. Quantum autem
ad communem ecclesie utilitatem ordinantur
duo sacramenta scilicet ordo & matrimonium
quia per ordinem ecclesia gubernatur & mul-
tiplicatur spiritualiter per matrimonium autem
multiplicatur corporaliter. Est autem conside-
randum quod predicta septem sacramenta que-
dam habent communia quedam propria. Com-
mune quidem est omnibus sacramentis quod
conferant gratiam sicut dictum est & est omni-
bus commune quod omne sacramentum consi-
stet in verbis & rebus corporalibus sicut in chris-
to qui est sacramentorum actor est verbum caro
factum sicut caro christi sanctificata est &
virtutem sanctificandi habet per verbum sibi
unitum ita & res sacramentorum sanctificantur
& vim sanctificandi habent per verba que in
eis proferuntur. Unde augustinus dicit super Jo-
hann. Accedit verbum ad elementum & fit sa-
cramentum Unde verba quibus sanctificantur
sacramenta dicuntur forme sacramentorum sicut
aqua baptismi est materia & crisma confirma-
tionis. Requiritur autem in quolibet sacramen-
to persona ministri conferentis sacramentum cum
intentione faciendi quod facit ecclesia quorum
erium si aliquid desit i. e. si non sit debita for-
ma verborum si non sit debita materia si mini-
ster sacramenti non intendit conferre sacramen-
tum non perficitur sacramentum. Impeditur et-
iam effectus sacramenti per culpam recipientis
puta si fictus accedit & non corde parato ad
susceptendum sacramentum. Talis enim licet
sacramentum accipiat effectum tamen sacramen-
ti i. e. gratiam spiritus sancti non recipit quia
ut dicitur Sapient. I. Spiritus sanctus discipline
effugiet fictum. E converso aliqui nondum re-
ceperunt sacramentum qui tamen effectum sa-

F 2 cra-

ANNO
CHRISTI
1451.

cramenti suscipiunt propter devotionem quam A
habent ad sacramentum in voto sive desiderio
Sunt autem & quedam propria sacramentis qui-
busdam . Nam quedam horum imprimunt ca-
racterem i. e. spirituale quoddam signum di-
stinctivum a ceteris sicut in sacramento bap-
tismi in sacramento ordinis & in sacramento con-
firmationis & talia sacramenta nunquam reite-
rantur super eandem personam . Nunquam enim
ille qui est baptizatus debet ulterius baptizari
nec confirmatus iterum confirmari nec ordinatus
iterum ordinari . Quia caracter qui in hujus-
modi sacramentis imprimitur indelebilis est . In
aliis vero sacramentis non imprimitur caracter
suscipienti ea & ideo possunt reiterari quantum
ad personam suscipientem . Non tamen quan- B
tum ad materiam benedicendam . Potest enim
unus homo eucharistiam pluries sumere penitere
frequenter extremam unctionem suscipere frequen-
ter matrimonium contrahere . Non tamen eadem
hostia debet frequenter consecrari . Nec idem
oleum infirmorum debet frequenter benedici .
Est etiam alia differentia quod quedam sacra-
menta sunt de necessitate salutis sicut baptismus
& penitentia que sunt inflitura ad purgandum
peccata quibus non exsistentibus non potest ho-
mo salvari . Alia vero sacramenta non sunt de
necessitate salutis quia sine eis potest esse salvus
nisi propter contemptum sacramenti . His visis
in communi circa ecclesie sacramenta oportet
quedam in speciali de singulis dicere .

*De septem sacramentis in speciali . Et primo
de baptismo .*

Primo ergo circa baptismum sciendum est
quod materia baptismi est aqua vera & natu-
ralis nec differt utrum sit frigida vel calida
vel calefacta . In aquis autem artificialibus si-
cut est aqua rosacea & alius hujusmodi bap-
tizari non potest . Forma baptismi est illa ego
te baptizo in nomine patris & filii & spiritus
sancti amen . Minister autem hujus sacramen-
ti primus est sacerdos cui ex officio competit
baptizare . In articulo autem necessitatis non
solum diaconus sed etiam laicus & mulier im- D
mo etiam paganus & hereticus potest baptiza-
re dummodo teneat formam ecclesie & intendit
facere quod facit ecclesia . Si vero extra arti-
culum necessitatis aliquis a talibus baptizetur
recipit quidem sacramentum & debet iterum
non baptizari non tamen recipit gratiam sacra-
menti quia facti reputantur utpote contra sta-
tutum ecclesie sacramentum recipientes . Effe-
ctus autem baptismi est remissio culpe origi-
nalis & actualis & etiam totius culpe & pene
ira quod baptizatis nulla est satisfactio in-
jungenda pro peccatis preteritis sed statim mor-
tientes post baptismum introducuntur ad glo-
riam dei . Unde effectus baptismatis ponitur
apertio janue paradisi . Contra hoc sacramentum
fuerunt aliqui errores stultitiorum . Primus
quidem quod baptismum in aqua non recipi-
unt sed solum baptismum spirituale . Contra
quos dicit dominus johannis III . Nisi quis re-
natus fuerit ex aqua & spiritu sancto . Se-
cundus error fuit donatistarum rebaptizantium
eos qui sunt a catholicis baptizati contra quos
dicitur johannis primo . Super quem videris
spiritum descendentem & manentem super eum .
Hic est qui baptizat i. e. christus . Unde non
nocet homo malus minister nec in hoc nec in
aliis sacramentis quia christus est bonus qui in-

terius perficit sacramentum . Quartus est error
pelagianorum qui dicunt pueros propterea bap-
tizari ut adoptati per regenerationem admit-
tantur ad regnum de bono in melius translati
non quod ista renovatione ab aliquo malo obli-
gationis veteris absolvantur .

De sacramento confirmationis .

Secundum est sacramentum confirmationis cu-
jus materia est chrisma confectum ex oleo quod
designat nitorem conscientie & balsamo quod
significat odorem bone fame per episcopum be-
nedictum . Forma autem hujus sacramenti est
talie . Consigno te signo crucis & confirmo te
chrismate salutis in nomine patris & filii &
spiritus sancti amen . Minister autem hujus sa-
cramenti est solus episcopus . Non enim licet
sacerdoti confirmandos chrismate fronte inunge-
re . Effectus autem hujus sacramenti est quod
in eo datur spiritus sanctus ad robur sicut da-
tus est apostolis in die pentecostes ut scilicet
christianus audacter confiteatur nomen christi
Nam confirmandus in fronte inungatur in quo
est sedes verecundie ut scilicet nomen christi
confiteri non erubescat & precipue crucem ejus
que est judeis scandalum gentilibus autem stul-
ticia & propter hoc etiam signo crucis consi-
gnantur . Contra autem hoc sacramentum est
error quorundam grecorum dicentium quod sa-
cerdos simplex hoc sacramentum conferre habe-
at . Contra quos dicitur Actuum VIII . quod
apostoli miserunt petrum & johannem apostolos
qui imponebant manus super eos qui baptizati
erant a philippo dyacono & accipiebant spiri-
tum sanctum . Episcopi autem sunt in ecclesia
loco apostolorum & loco illius manus impositio-
nis datur in ecclesia confirmatio .

De sacramento eucharistie .

Tertium sacramentum est eucharistia cujus ma-
teria est panis triticeus & vinum de vite mo-
dica aqua permixtum ita quod aqua transeat in
vinum . Nam aqua significat populum qui in-
corporatur christo de alio autem pane quam
triticeo & de alio vino quam vitis non po-
test confici hoc sacramentum . Forma au-
tem hujus sacramenti sunt verba christi dicen-
tis . Hoc est corpus meum . Et hic est calix
sanguinis mei novi & eterni testamenti qui pro
vobis & pro multis effundetur in remissionem
peccatorum quia sacerdos in persona christi
loquens hoc conficit sacramentum . Minister
autem hujus sacramenti est sacerdos nec ali-
quis alius potest conficere corpus christi . Ef-
fectus autem hujus sacramenti est duplex Quo-
rum primus consistit in ipsa consecratione sa-
cramenti . Nam virtute predictorum verborum
panis convertitur in corpus christi & vinum in
E sanguinem . Ita tamen quod totus christus
continetur sub speciebus panis que remanent
sine subjecto & totus christus sub speciebus vi-
ni & sub qualibet parte hostie consecrate vi-
ni consecrati . Ita quod separatione facta
utrobique est totus christus Alius vero effectus
est hujus sacramenti quem facit in anima digne
sumentis facit enim adunationem hominis ad
christum sicut ipse dicit Iohann . VI . Qui man-
ducat carnem meam & bibit sanguinem meum
in me manet & ego in eo & qui manducat me
& ipse vivet propter me . Et quia per gratiam
homo christo incorporatur & membris eius uni-
tur

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

tur Conveniens est quod propter hoc sacramentum in fumentibus digne gratia augetur. Sic ergo in hoc sacramento est aliquid quod est sacramentum tantum scilicet ipsa species panis & vini & aliud quod est res & sacramentum scilicet ipsius corpus christi verum & aliud quod est res tantum scilicet unitas corporis militi & ecclesie quam hoc sacramentum significat & creat. Fuerunt autem & contra hoc sacramentum multi errores. Quorum primus est eorum qui dicunt quod in hoc sacramento non est verum corpus christi sed tantum significative Cujus erroris dicitur fuisse beringarius. Contra quod dicit Iohann. VI. caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Secundus error est aecodonicarum qui offerunt in sacramento panem & calicem dicentes a primis hominibus oblatines de fructibus terre & ovium fuisse celebratas. Contra quod est quod dominus hujus sacramenti institutor panem & vinum discipulis suis dedit. Tertius est error Catiscarum & preparatorum qui de infantis sanguine quem de toto ejus corpore minutum punctationibus ex valentibus extorquent & inde eucharistiam suam conficere perhibentur miltentes cum farina & panem inde facientes quod magis est sacrificium demonum quam sacrificium christi secundum illud psalm. Effuderunt sanguinem innocentem quem sacrificaverunt sculptilibus chanaan. Quartus est error aquinorum qui aquam solam in sacrificio offerunt cum tamen proverbiorum IX. dicatur. Ex ore sapientis qui est christus bibite vinum quod miscui vobis. Quintus est error Epitarum qui serpentem esse christum catimantes habent unum colubum asuetum panes lingua lambere atque ei velut eucharistiam sacrificant. Sextus est error preputianorum qui tantum dant mulieribus principatum ut sacerdotes apud eos honorentur. Septimus est error pauperum de lugdunio qui dicunt iustum hominem conficere hoc sacramentum contra quod est quod dominus apostolis suis potestatem tradidit hoc sacramentum celebrandi. Unde solum illi qui quadam successione ab apostolis ceperunt hanc potestatem possunt hoc sacramentum conficere. Octavus est error quorundam qui dicuntur adamiani quali imitantes nuditatem adeo ita quod matres femineque conveniant nudi lectiones audiunt nudi orant nudi celebrant nudi. Contra quos dicitur I. Corint. XVIII. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis.

De sacramento penitentie.

Quartum est sacramentum penitentie Cuius quidem materia sunt actus penitentie qui dicuntur tres penitentie partes. Quartum prima est cordis contritio ad quam pertinet ut homo doleat de peccato commisso & proponat se de cetero non peccaturum. Secunda pars est oris confessio ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet integraliter suo sacerdoti confiteatur non dividens ea diversis sacerdotibus. Tertia pars est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis que quidem precipue fit per jejunium orationem & elemosinam. Forma autem hujus sacramenti sunt verba absolutionis que sacerdos profert cum dicit Ego te absolvo. Minister hujus sacramenti est sacerdos habens auctoritatem absolventi vel ordinatam vel ex commissione superioris. Effectus hujus sacra-

Concil. General. Tom. XXXII.

menti est absolutio a peccato est autem contra hoc sacramentum error Manicheorum qui dicunt hominem post baptismum peccantem non posse per penitentiam veniam consequi. Contra quos dicitur Apoc. VI. Memor esto unde excideris & penitentiam age.

De sacramento extreme unctionis.

Quintum sacramentum est extreme unctionis. Cujus materia est oleum olive per episcopum benedictum. Hoc autem sacramentum non debet dari nisi infirmo quando timetur de periculo mortis qui debet inungi in locis quinque videlicet in oculis propter vitium in auribus propter auditum in naribus propter odoratum in ore propter gustum vel locutionem in manibus propter tactum in pedibus propter gressum. Quidam autem inunguntur in renibus propter delectationem que in renibus viget. Forma autem hujus sacramenti est ista. Per istam unctionem & dei benedictionem & suam pulcherrimam misericordiam; dulceat tibi deus quicquid deliquisti per visum. Similiter & de aliis sensibus. Minister autem hujus sacramenti est sacerdos. Effectus autem hujus sacramenti est sanatio mentis & corporis. Contra hoc sacramentum est error Eradonicarum qui feruntur suos mortuantes novo modo quasi redimeat per oleum balsamum & aquam cum invocationibus quas heretici verbis dicunt supra capita eorum quod est contra formam apostoli Jacob ut supra dictum est.

De sacramento ordinis.

Sextum est sacramentum ordinis. Sunt autem septem ordines Presbyteratus diaconatus subdiaconatus acolitatus ordo exorciste lectoris & hostiarii. Clericatus autem non est ordo sed quedam professio vite circa divinitatis ministerium episcopatus autem magis est dignitas quam ordo. Materia hujus sacramenti est illud materiale per cuius traditionem fertur ordo. Sicut presbyteratus traditur per calicis collationem. Et quilibet ordo traditur per collationem illius rei que precipue pertinet ad ministerium illius ordinis. Forma autem hujus sacramenti est talis. Accipe potestatem offerendi sacramentum in ecclesia pro vivis & mortuis. Et idem est dicendum in aliis ordinibus. Minister hujus sacramenti est episcopus qui confert ordines. Effectus hujus sacramenti est augmentum gratie ad hoc ut aliquis sit idoneus minister christi. Contra hoc sacramentum fuit error Arianus qui dicebat episcopum a presbyterico non discerni.

De sacramento matrimonii.

Septimum sacramentum est matrimonium quod est signum conjunctionis christi & ecclesie. Causa autem efficiens matrimonii est mutuus consensus per verba de presenti expressus. Est autem duplex bonum matrimonii. Quorum primum est proles suspicienda & educanda ad cultum dei. Secundum est fides quam unus conjugum debet alteri servare. Tertium est sacramentum id est indivisibilitas matrimonii propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem christi & ecclesie. Est autem contra hoc sacramentum multiplex error. Primus quidem est tracia-

F 3 no-

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

norum qui nuptias damnant. Contra illud dicitur 1. Cor. VII. Mulier non peccat si nubat. Secundus est error Joviniani qui nuptias equavit virginitati de quo supra dictum est. Tertius est error Nicolaitarum qui indifferenter mutuis uxoribus utuntur. Fuerunt & multi alii heretici turpia quaedam dicentes & exercentes. Contra illos dicitur ad hebreos ultii. Sit honorabile concubium in omnibus & thorus immaculatus.

Conclusio.

• Horum autem virtute sacramentorum homo perducitur ad futuram gloriam que consistit in septem dotibus tribus anime & quatuor corporis. Prima dos anime est visio dei per essentiam Job. III. Videmus deum licuti est. Secunda est comprehensio qua scilicet Deum apprehendimus quali nostram mercedem 1. Cor. XI. Sic currite ut comprehendatis. Tertia est fructio qua in deo delectabimur secundum illud Job XXII. Tunc super omnipotentem deliciis affluet. Prima autem dos corporis est impassibilitas secundum illud 1. Cor. XV. oportet induere corruptibile hoc incorruptionem. Secunda est claritas secundum illud Matth. XIII. Fulgebunt iusti sicut sol. Tertia est agilitas per quam celeriter addele possunt ubi volunt Sap. III. Tanquam scintille discurrunt in arundinetis. quarta est subtilitas per quam poterunt quecumque voluerint penetrare secundum illud 1. Cor. XV. Seminatur corpus animale & resurget spirituale que omnia nobis prestare dignetur qui cum patre & spiritu sancto vivit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Innovat preterea omnia statuta provincialia per quondam bone memorie petrum Geihardum alioque & nunc modernum Theodericum archiepiscopos sedis moguntinensium. in unum volumen redacta & illa publicari atque servari mandata prout in ipsis continentur statutis. Et quia in dictis statutis inter cetera quoddam statutum de judeis & crucis christi inimicis continetur quod incipit. Licet olim in quo mandantur subreptionis pena divinatorum & subtractionis communionis penis quod judei signa detere debeant declarando adjicit signum illud esse debere circulum de filis croceis in veste extrinseca ante pedes quoad masculos & due rige blyvi coloris in peplis mulierum conformiter ut in urbe romana. Addidit etiam sacrosancta Synodus capitulum. Post miserabilem de usuro illi statuto esse annexendum & inferendum & cum eo publicandum.

Cujus capit. tenor sequitur & est talis.

Post miserabilem & contra judeos ad remittendas christianis uluras per principes & potestates compelli precipimus seculares & donec eis remiserint christi fidelibus tam in mercimoniis quam in aliis per excommunicationis sententiam eis jubemus communionem omnimodam denegari.

De vitio concubinatus.

Ceterum sancta synodus statuit quod ante omnia locorum ordinari detestabile concubinatus vitium a clero extirpetur contra notorios concubinarios per penas juris & in decretis facti basilien. concilii & statutis provincialibus contentas procedentes quodque nihilominus hujus-

modi concubinarii publici a perceptione fructuum suorum beneficiorum ipso facto sint suspensi. Quinimo specialiter voluit ne prelati capitula sive collegia sub pena interdicti eisdem taliter in concubinato perseverantibus aliquos fructus administrent. Concubine vero ipsorum si infra triduum requisite se non elongaverint & abcefferint excommunicationis sententiam incurrant ipso facto ac nihilominus si in tali peccato perseveranter decesserint ecclesiastica carcant sepultura.

Tenor vero statuti sacri basilienfis concilii de quo supra fit mentio sequitur & est talis.

Sacrosancta synodus generalis basilien. in spiritu sancto legitime celebrata universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei memoriam. Quicumque clericus cujuscunque status conditionis religionis dignitatis etiam pontificalis vel alterius preeminentie quilibet qui post hujus constitutionis noticiam quam habere presumatur per duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis cathedralibus quam ipsi diocessani omnino facere teneantur postquam eadem constitutio ad eorum noticiam pervenerit fuerit publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spacio sit ipso facto suspensus quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem ex quibus hi fructus percipiuntur convertat nec non & hujusmodi publicum concubinarium ut primum talem esse innotuerit mox suus superior monere teneatur ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat quod si non dimiserit vel dimissam ut aliam publice resumpserit jubet insuper hec sancta synodus ut ipsum suis omnibus beneficiis omnino privet. Et nihilominus hi publici concubinarii usque quocumque eis per suos superiores post ipsorum dimissionem manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum ad susceptionem quorumcumque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi publicum concubinatum redierint sine spe alicujus dispensationis ad predicta prorsus inhabiles existant quod si hi ad quos talium correctio pertinet eos ut predictum est punire neglexerint eorum superiores tam in ipsos de neglectu quam illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena severiter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat per concilia provincialia aut superiores suos propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus & provincialibus quo ad suos servetur penis aliis contra predictos & alios non publicos concubinarios statutis in suo robore permanentibus Publici autem intelligendi sunt non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam seu per rei evidentiam que nulla possit tergiversatione celari notorius est. Sed qui mulierem de incontinentia suspectam & intamam tenet & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurif-

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

jurisdictionem ecclesiasticam habentes pecunia-
A
rios questus a concubinariis recipere non erube-
scunt patiendo eos in tali feditate sordescere sub
pena maledictionis eterne precepit ne deinceps
sub pacto compositione aut spe alicujus questus
talia quovis modo tolerant aut dissimulent.
Alioquin ultra premissam negligentie penam
duplum ejus quod propterea acceperint restituere
ad pios usus omnino teneantur & compellantur.
Ipsas autem concubinas seu mulieres suspec-
tas prelati modis omnibus curent a suis subdi-
tis etiam per brachii secularis auxilium si opus
fuerit penitus arcere. Qui etiam ex talis concu-
binatu procreatos filios apud parentes suos co-
habitare permittant. Jubet insuper hec sancta
synodus ut etiam in predictis synodis & ca-
pitulis hec constitutio publicetur & quilibet
suos subditos ad ipsarum concubinarum dimis-
sionem moneat diligenter. Injungit preterea
omnibus secularibus viris etiam si regali presul-
gent dignitate ne ullum qualecumque infe-
rant impedimentum quocumque questu colore
prelatis qui ratione officii sui adversus suos sub-
ditos pro divino concubinato procedant & cum
omne fornicationis crimen lege divina prohibi-
tum sit & sub peccati mortalis pena necessa-
rio evitandum monet omnes laicos tam uxo-
ratos quam solutos ut similiter a concubinato
abstineant. Nimis enim reprehensibilis est qui
uxorem habet & ad aliam mulierem accedit.
C
Qui vero solutus est qui continere nolit juxta
apostoli consilium uxorem ducat pro hujus au-
tem divini observatione precepti hi ad quos
pertinet tam salutaribus monitis quam aliis ca-
nonicis remediis omni studio laborent.

De mercatoribus diebus festivis.

Circa abusum preceptis divinis contrarium
quorundam laicorum qui christiana religione
neglecta diebus dominicis & festivis publice
mercatum evercent & lucris ac cupiditatibus non
verentur insistere providens sancta synodus man-
dat omnibus locorum ordinariis ut sub pena
suspensionis a perceptione sacramentorum etiam
privatione ecclesiastice sepulture per ecclesias
parochiales suarum dyocesium publice prohibe-
ant. Ne de cetero predictis diebus dominicis
& festivis quodcumque publicum mercatum re-
tam vendibilium que ad usum quotidiani usus
necessarie non sunt quovis modo fiant.

De abusu questionariorum.

Abusus questionariorum qui quotidie excrescit
volentes reprimere mandat sancta synodus ne
admittantur questionarii ipsi aliter quam secun-
dum formam juxta dispositionem juris cum liti-
ris dyocellanorum. Et ut via malicie eis preclu-
datur curent locorum ordinarii in suis literis
non solum formam juris sed etiam indulgentias
quas publicare valeant exprimere ne quicquam
aliud quam in eisdem literis exprimitur liceat
dictis questionariis populo proponere.

De fraternitatibus novis.

Item sancta synodus prohibet ne de cetero
admittantur quocumque nove fraternitates ex
quibus verisimiliter detrahi posset honori seu
juribus ecclesiarum parochialium quinimo vult
quod jam factis nullus adhibeatur favor nec in-
dulgentie eis concedantur.

De interdictis.

Sancta etiam synodus acceptat constitutionem
pape bonifacii pape octavi incipientem provide.
Que statutis provincialibus reperit adiuncta una
cum ordinatione in sacro basilien. concilio super
modo ponendi interdicta facta quas quedam con-
stitutiones & ordinationes vult & mandat pu-
blicari ac certa ponenda & tenenda interdicta
omnino observari.

*Tenor vero statuti de quo supra fit mentio
sequitur & est talis.*

B
Provide attendentes quod ut frequentius quam-
vis non sine culpa tamen multorum interdicti
sententie proferuntur quodque sunt nonnulli ju-
dices nimis prompti ad proferendas eadem et-
iam in negotiis sive causis que plus interdum ex
cupiditate quam caritatis radice perspicuis judi-
ciis procedere arguuntur. Quodque tempore
interdicti divina organa suspenduntur & laudes
nec ecclesiastica sacramenta ut solent tolluntur
mortuis seu minuuntur suffragia presertim per
oblationem frequentem hostie salutaris adole-
scentes & parvuli percipientes rarius sacramenta
minus inflammantur & solidantur in fide fide-
lium devotio tepescit hereses pullulant & multi-
plicatur pericula animarum presentis constitu-
tionis providemus edicto ut nulla provincia ci-
vitas castrum villa locus territorium vel distri-
ctus auctoritate ordinaria vel delegata suppona-
tur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito
vel pro cujuscumque monete vel pecunie quantitate
sub quacumque occasione vel causa seu quovis
questu colore pro eo maxime quod ipsorum do-
mini rectores seu officiales quocumque nomine
censeantur aut incolae seu habitatores aut singu-
lares persone ipsorum statutis vel statuendis or-
dinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debi-
tum seu quantitatem non solverint hactenus vel
in antea non persolvant. Nos quoque enim
discernimus irritum & inane si secus hactenus
extitit attentatum vel contigerit attentari illud-
que revocamus omnino non obstantibus quibus-
cumque contractibus obligationibus pactis con-
ventionibus compositionibus submissionibus fide-
jussionibus consentibus processibus & sententiis
super hoc habitis vel habendis juramentorum
penalium temporalium vel spiritualium seu mul-
tarum seu quacumque alia firmitate vallatis nisi
talis suppositio interdicti hactenus foret facta
vel in antea fieret de apostolice sedis licentia
speciali & expressa per ipsius sedis patentes liti-
ras apparente.

*De interdictis non leviter ponendis
ex concilio basilienfi.*

E
Quoniam ex interdictorum promulgatione
multa consueverunt scandala evenire. Statuit hec
sancta synodus quod nulla civitas opidum ca-
strum villa aut locus ecclesiastico supponi pos-
sint interdicto nisi ex causa seu culpa ipsorum
locorum aut dominii seu rectoris vel officialium
propter culpam aut causam alterius cujuscumque
private persone hujusmodi loco nequaquam in-
terdicti possint auctoritate quacumque ordinaria
vel delegata nisi talis persona prius fuerit ex-
communicata & denunciata seu in ecclesia pu-
blicata ac domini seu rectores vel officiales ip-
sorum locorum auctoritate judicis requisiti per-
sonam

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

sonam excommunicatam infra biduum cum effectu non egerint aut ad satisfaciendum compulerint qua etiam post biduum ejecta recedente vel satisfaciente mox divina resumit quod etiam in precedentibus locum habeat.

Sancta etiam synodus recipit laudat & commendat bullam super deliberationibus in capitulo moguntinen. in his presertim que pretenduntur esse gloriose faciendum a sanctissimo domino nostro domino nicolao papa quinto emanatam. Vultque hec sancta synodus quod in omnibus aliis tam cathedralium quam collegiarum ecclesiarum provincie moguntinen. capitulis & sub penis in eodem contentis fiatque executio contra non observantes per ordinatum loci vel ejus in spiritualibus vicarium aut alium cui duxerit id committendum mandatque hec sancta synodus ut singuli ex observantibus aut observari volentibus oppositores & non observantes sub pena suspensionis a divinis late sententie dyocessano loci denuncient & nihilominus a majori parte concludatur.

*Tenor bulle de qua supra fit mentio sequitur
est talis.*

Nicolaus episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Injunctum nobis desuper quo universis orbis restringimur ecclesiis apostolice servitutis officium sedula nos perurgit instantia illarum jugiter intendere profectibus & ut elisis ab ejus cujusvis note dispendiis votive directionis ope fruatur prout expedire conspicimus salubriter providere. Cum itaque sicut dilectus filius noster Johannes sancti angeli dyaconus cardinalis nuper nobis exposuit in ecclesia moguntinen. quedam detestabilis & nulla si sic dici meretur consuetudo irrepit & invalescit quod in occurrentibus pro ecclesie ipsius tractatibus & negociis ea que pluribus etiam majori parte agenda & amplectenda videntur. Paucorum etiam duorum vel unius contradictione perumque non excommunicationis aut juris tramite sed pro nudo lenique voluntatis libito procedente conclusionem & executionem habere possunt sicque negocia ipsa que eam propter divina temporalia quibus ecclesia ipsa moguntinen. notabiliter dotata est quam etiam similis temporum conditiones plus solito quotidie multiplicentur & ingruunt graviora pro eo quod omnium consensus haberi non potest sepius vel plus debito periculo suis retardantur aut penitus remanent impedita. Unde ecclesia in temporalibus & spiritualibus varia passa est & majora non sine scandalorum & disensionum fomento pati posset dispendia & etiam detrimenta. Sunt etiam in dicta ecclesia nonnulli ut tuam presumptionem palliare videantur & in agendis negociis aliorum conclusionem impedire valeant negocia ipsa fore cum tamen non sint pro utu contendunt sicque iterum paucorum aut unius contradictione aliorum vota suspenduntur. Nos igitur attendentes quod premissa canonicis sanctionibus obviare & licet illis sufficienter provisum existat nos etiam prout ex pastoralis nobis incumbit officio animadversione debita providere volentes ut quos dei timor & canonica instituta a talibus presumptionibus retrahere non possunt saltem ecclesiastica disciplina coerceat & compescat. Ex premissis & aliis rationabilibus causis nos non immerito moventibus consuetudinem predictam tanquam sacris canonibus contrariam & inimicam auctoritate apostolica peni-

tus reprobamus viribus & destituimus aboleamus districtius inhibentes universis & singulis ipsius ecclesie personis sub excommunicationis pena quam alias ipso facto incurrant ne quisquam ex ipsis pretextu consuetudinis hujusmodi de cetero in capitulo & conventibus suis majori parte quominus juxta juris communis dispositionem in agendis & tractandis concludere & exequi valeant resistere seu opponere vel impedire seu impedientibus assistere & favere quoquo modo audeat seu presumat Volentes insuper & statuantes auctoritate prefata quod si aliquando super negociis de quibus agitur quod sit gratiose vel non in capitulo predictae ecclesie alteratio oriatur discussioni & determinationi majoris partis in capitulo stetur quodque ea que sic per easdem duas partes distincta fuerint determinata & conclusa partis minoris oppositione seu impedimento non obstante exequantur pena sub predicta preterea cupientes ut inhibito voluntas ordinatio & alia premissa firmiter & inviolabiliter observentur venerabili fratri nostro archiepiscopo moguntinen. ac ejus in spiritualibus vicario & officiali generali per hec scripta mandamus quatinus ipsi vel eorum alter per se vel per alium seu alios premissa omnia & singula ubi & quando expedire viderit auctoritate apostolica solemniter publicare ac omnes & singulos quos excommunicationis sententiam hujusmodi propter premissa incurrisse constiterit tamdiu in dicta ecclesia & aliis locis de quibus eis videbitur excommunicatos publice nunciare studeant & procurent faciantque ab aliis nunciari & ut tales ab omnibus artibus evitare donec ipsi excommunicati singuli videlicet eorum quod contra prohibitionem nostram hujusmodi & alia premissa deinceps quomodolibet venire vel attentare non debeant singuli corporaliter prestiterint juramenta & absolutionis beneficium a sententia hujusmodi meruerint obtinere. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo non obstante felix recordationis bonifacii pape octavi predecessoris nostri quibus cavetur ut quis extra suam civitatem vel diocesim nisi in certis exceptis casibus & in illis ultra unam dietam a fine sue diocesis evocetur seu ne iudices a sede apostolica deputati fuerint contra quoscumque procedere sive alii vel aliis vires suas committere presumant ac de duabus dictis in concilio generali & aliis apostolicis constitutionibus. Ne vero predicta & aliis ecclesie predictae statutis & consuetudinibus juramento confirmatione vel quacumque alia firmitate roboratis contrariis quibuscumque aut si aliquibus communiter & divisim a dicta sit sede indultum quod interdicti suspendi & excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre reprobationis destitutionis abolitionis inhibitionis voluntatis & statuti infringere vel ei ausu temerario contraire si quis autem hoc attentare presumpserit indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum rome apud sanctum petrum Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. Kal. decembr. pontificatus nostri anno quarto.

Bulla pro executione caroline.

Sancta synodus recipit laudat & commendat bullam

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

bullam per sanctissimum dominum nostrum dominum nicolaum papam quintum pro executione caroline & contra diffidatores concessam & per reverendissimum dominum cardinalem augustinum impetratam. Sub cuius transumpto quibus in hac provincia transmissa est transmittetur. Vultque etiam precipit atque mandat hec sancta synodus ut statutis provincialibus inseratur & executio eiusdem juxta ipsius tenorem omnino fiat.

Tenor vero dictæ caroline de qua supra fit mentio sequitur & est talis.

Petrus misericordie divina tituli sancti vitalis sacrosanctæ romane ecclesie presbyter cardinalis & episcopus augustenn. Universis & singulis ad quos presentes nostre literæ pervenerint Salutem in Domino & subscriptorum noticiam indubitatam Universitati vestre notum facimus quod literas sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini nicolai divina providentia pape quinti ejus vera bulla blumbea in cordula canapi more romane curie impendens. bullatas salvas sanas & integras ac omni suspicionis nota carentes mature vidimus & in evidens testimonium existentie & veritatis earundem hic de verbo ad verbum transsumimus & transumi & exemplari fecimus Quorum tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis. Nicolaus servus servorum dei venerabilibus fratribus archiepiscopis & dilectis filiis abbatibus prepositis prioribus exemptis & non exemptis ceterisque personis ecclesiasticis quibuscunque per alemaniam ubilibet constitutis Salutem & apostolicam benedictionem. Enormitas nephandi sceleris quod per non nullos maledictionis filios in partibus alemanie impudenter ut intelleximus perpetratur, mentem nostram taliter perturbavit quod nisi cum dolore id vobis significare non possumus. Accepimus siquidem quod ipsi maledictionis & iniquitatis alumni prelatos sacerdotes domini & alias ecclesiasticas personas diffidare & taliter pertractare ac eos & illis adherentes invadere trucidare capere bonis expilare ac expoliare ac severissimis suppliciis affigere & quod omnis lex divina & humana detollatur incarcerare non formidant & cum premissa perpetrare ac si gloriosum & laudabile opus fecissent inde se jactant & gloriantur Quapropter ad nostrum spectat officium super his oportune providere. Vobis universis & singulis in virtute sancte obediencie districte precipiendo mandamus & quemlibet vestrum in visceribus domini nostri Jesu Christi hortamur quatinus contra omnes & singulos sacrilegos predictos cujuscunque dignitatis status ordinis vel condicionis fuerint etiam si ducali comitali vel quavis alia mundana dignitate prefulgeant juxta constitutionem per felicis recordationis martinum papam quintum predecessorem nostrum dudum editam que carolina vocatur quam vos & quemlibet vestrum expeditam habere & quater in anno ad minus vestris in dyoecibus & in ecclesiis coram plebe & populi multitudine in ambonibus publicari volumus & mandamus ne prefati sacrilegi tyranni ignorantiam pretendere valeant quovis modo auctoritate nostra procedatis. Non enim leviter credendum est quavis orthodoxe fidei cultores precipue eos qui de nobili genere procreati exsistant in tante desperationis labem profligare ut agnitis tot penarum censuris quibus

hujusmodi sacrilegum genus hominum innodatur atque involvitur aliquo modo talia flagitiosa & enormia crimina committere velle. Inhibeatis nihilominus eadem auctoritate dilectis filiis nobilibus viris ducibus marchionibus principibus comitibus baronibus militibus militariibus magistris civium civibus consulibus proconsulibus communitatibus & universitatibus civitatum opidorum castrorum & locorum quorumcunque sub penis & censuris in eadem constitutione contentis & aliis formidabilibus prout vobis videbitur ne dictos sacrilegos quovis modo recipiant sive admittant seu eis auxilium vel favorem prestant aut in civitatibus dominiis castris terris locis districtibus eorum ditioni subiectis aliquatenus morari permittant recipi sive hospitari eis saluum conductum aut aliam defensionem sub quacunque forma ullatenus prestando & quia difficile foret hanc nostre ordinationis & intentionis seriem sub bulla ad quemlibet vestrum destinare volumus & apostolica auctoritate discernimus quod transumpta bullæ hujus nostre ordinationis & intentionis sigillo dilecti filii nostri petri tituli sancte romane ecclesie presbyteri cardinalis augustini nuncupati munito & per duos autenticos notarios subscriptos illis prorsus fides in judicio & extra adhibeatur sicut si illa sub bulla nostra cujuslibet vestrum mittoremus interclusam. Sic ergo venerabiles fratres & dilecti filii pro ecclesiastica libertate conservanda pugnetis quod beato thome pluribusque aliis sanctis martiribus qui pro hujusmodi libertate tutanda mori non timuerunt possitis quo ad hoc non immerito coequari Datum rome apud sanctum petrum Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo. Idus Februarii Pontificatus nostri anno quarto. Qua igitur habita collatione diligenti compertum est presens nostrum transumptum cum originalibus literis per omnia & in omnibus concordare & quod nihil depositum appositum seu transumptum fuerit neque est quod sensum earundem literarum apostolicarum variaret in aliquo seu mutaret intellectum. Ideo illis auctoritatem nostram & decretam interposuimus & presentibus interponimus. Volentes & statuentes ut huic nostro transumpto sicuti literis originalibus antedictis in judiciis & extra stetur credatur & adhibeatur in omnibus plena fides. In quorum omnium & singulorum fidem robor & testimonium premissorum presentes literas sive presens publicum instrumentum hujusmodi nostri transumptum & exemptum in se continentes sive continens inde fieri & per notarios publicos infra scriptos curie nostre juratos subscribi & publicari mandavimus nostrique sigilli jussimus & fecimus appensione communiri.

Datum & actum auguste Anno a nativitate domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo. Indicione quartadecima Pontificatus dicti domini nostri pape anno quinto, die vero martis tertia decima mensis aprilis, horavesperarum vel quasi in aula nostra episcopali presentibus ibidem venerabili viro magistro leonardo in decretis licentiate canonico majoris augustenn. & beate marie virginis in fuchtvangen nostre diocesis ecclesiarum preposito nostro in spiritualibus vicario & officiali generali Johanne schott armigero castellano nostro in faucibus alpium, Johanne vvestersteten armigero nostre dyocesis & provido viro Johanne laucher cancellario nostro testibus ad premissa

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

missa in testimonium evidens vocatis pariter & A rogatis .

Et ego nicolaus bermir de torgav clericus missinae dyocesi. publicus sacra imperiali auctoritate notarius & curie augustanae scriba juratos quia predictis transumptione collationi & auctoritatis ac decreti impositione omnibusque aliis & singulis dum sic ut premititur agerentur & fierent una cum notario publico subscripto & testibus superscriptis presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi ideoque de mandato suprascripti reverendissimi patris domini cardinalis presens transumptum per alium me aliis tunc preposito negociis fideliter scriptum una cum notario publico inscripto exinde confeci subscripsi publicavi & in hanc publici instrumenti B formam redegi signoque & nomine meis solitis & consuetis ac cum appensione sigilli memorati domini cardinalis signavi & munivi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum premisorum .

Et ego ualtricus rulin de navu clericus augustensis dyocesis publicus sacra imperiali auctoritate notarius causarumque curie augustanae scriba juratus quia preinsertarum literarum apostolicarum transumptione collationi auctoritatis & decreti interpolationi omnibusque aliis & singulis premissis dum sic ut premititur agerentur & fierent una cum notario & testibus superscriptis presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi . Ideoque de mandato suprascripti reverendissimi patris domini cardinalis presens transumptum per alium me aliis tunc preposito negociis fideliter scriptum una cum notario publico prescripto exinde confeci subscripsi publicavi & in hanc publici instrumenti formam redegi signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi & munivi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum premisorum .

De reformatione monasteriorum .

Super vero reformatione monasteriorum & personarum religiosarum vult omnino sancta synodus quod ordinarii ipsi diligenter invigilent ad eosdem religiosos ac eorum monasteria tam virorum quam mulierum ad observantiam vite regularis & debita clausura & precipue ne quis ad monasteria monialium extra casus a jure permittos ingrediatur , ipseque moniales non egrediantur penis & censuris & remediis juris scripti & constitutionum generalium & provincialium conciliorum ac auctoritate apostolica specialiter desuper editorum effectualiter stringant & compellant etiam per depositionem & privationem privilegiorum incorporationum & unionum & inhabilitationem ad dignitates & officia .

De fratribus mendicantibus presentatis .

Sacra synodus attendens apostolicam sedem fratribus mendicantibus privilegia & inedificationem ecclesie concessisse & ob hoc in clementina dudum fratres presentandos episcopo & per eum ad auditionem confessionum admittendos vult esse ydoneos & probate vite & quia illi qui vota solennia non observant non possunt dici probate vite Unde cum episcopos ad quos spectat curam gregis sui habere admonitos esse convenit ne alios admittant quam ut clementina habet qualificados , ita quod eis constet per facti evidentiam aut testimonio bono-

rum hominum eos dignos esse quibus sibi creditas animas absolvendas committant hunc ad finem ut fratres ipsi religionis sue observantiam citius adaugeant aut acceptent . Mandat synodus quod quisque episcopus fratribus ordinis mendicantium cum omni caritate regularem observantiam persuadeat , offerendo ad hoc omnem gratiam & benivolentiam cum comminatione , quod nisi infra competens tempus eis per quemlibet episcopum prehendum , per facti evidentiam regularem vitam secundum professionem suam servare inceperint & continuerint , quod tunc post lapsum termini istius eos tales ydoneos minus probate vite ad audiendum confessionem predicationes & petitiones ac alios actus legitimos non admittant , Episcopi etiam non patientur fratres in terminis longiores moras trahere sed operam dent ut petitione peracta ad suos conventus redeant nisi eos in audiendis confessionibus & predicatione verbi dei diutius morari in aliquo loco judicaverint expedire .

De offensione eucharistie .

Propter reverentiam divinissimo eucharistie sacramento exhibendam & ne populi fidelis devotio ex frequenti ejus visione tepescat , ordinaat hec sancta synodus quod deinceps ipsum sacramentum viubiliter in monasteriis preterquam in festo corporis Christi & per ejus octavas deferri , & tunc non nisi sub divino officio octave ejusdem ostendi debeat etiam occasione cujuscunque fraternitatis aut institutionis desuper facte mandans ordinariis locorum ut contra presbyteros qui in premissis excedere per indictionem gravium penarum procedant .

De corruptelis & abasionibus canonicorum .

Sancta etiam synodus quia informata est in nonnullis ecclesiis provincie moguntinae tam cathedralibus quam collegiatis pessimas & jure divino & positivo ac rationi contrarias vigere & ex corruptela introductas esse consuetudines presertim in nominando personas ante vacationem beneficii , & sepe puero sine discretionem ante quartumdecimum annum habendo minime respectum ad ecclesiam & dei cultum sed potius ad carnem vel aliud commodum aut spem ex pacto aliquid etiam in beneficiis pro se vel suis consequendi & in exactione pecunie antequam quis ad possessionem prebende admittatur quod utique spem venditionis ac simoniace pravitate habere dinoscitur Que quidem pecunia quod pejus est apud quasdam ecclesias non in ecclesiam sed proprios canonicorum usus convertitur quod utique a vicio simoniace pravitate nunquam excusari potest in receptione vini pladorum vel aliarum rerum in excessivis annis expectantie in quibus quod horrendum est neque quotidiane distributiones expectanti tribuntur in emancipationem quam ita appellare solent doctorum & notabilium personarum cum receptione multarum pecuniarum in admissione ad capitula eorum qui latinum congrue fari nesciunt nec intelligant in eo quod canonici suis decanis in licitis & honestis obedire & ad divina ministrare contemnant . Si pro vagabunditate in ecclesia vel ante aut cavillationibus in choro vel similibus arguantur non attendant neque curent quod ad interessendum divinis officii

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1431.

cis astringi sub suspensione absentium comprehendi volunt ac quod in certo parvo tempore sub una lectione psalmo epistola evangelio vel alio presentias se deservisse contendant & statim ad secularia negotia vel lascivias revertantur aut eant quod etiam tempore divinarum vesperorum precipue choreas publicas stibas & alias conventiones laycorum visitent & frequentent illisque ac ludis diversis potationisque vinorum apud eandem interfiant & immisceant habitum & tonsuram statui suo condecens non deferant & si quandoque vel parvam coronam deferant per revolutionem crinium de qua potius gloriari deberent abscondunt longos crines seu comam adeo ut aures videri nequeant nutriant demumque quod dictu audituque mirabile est quod per certa anni tempora circa autumnum precipue cum magis gratiarum actioni dum torcularia vino redundant insistere deberent a divinis cessant & Vacantias faciunt liberique & ab obedientia pro tali tempore absoluti esse volunt quando contra deum & obedientiam prescribere possint. Pluraque alia contra sacros canones & provincialia synodaliaque statuta in dei offensam animarum suarum periculum & scandalorum plurimorum agent seque pretextu consuetudinum & observantiarum excusare nitentur cum non attendant corruptelas potius esse & vetulatas errorum multa denique juramenta illicita a diversis tam tempore electionis sive collationis beneficiorum prestantur ex quibus hi qui talia recipiunt commoda privata consequi sperant ac etiam via correctionis debite precluditur & impediuntur sepe prelati ne ecclesiarum suarum utilitatem possint procurare. Similiter & a rectoribus ecclesiarum sive vicariis eorundem perpetuis sub solvendis annuis pensionibus hujusmodi juramenta illicita extorquentur quibus obstantibus propter carentiam necessariis victus ecclesie ipse divino defraudantur obsequio. Hec itaque sancta synodus premissa omnia damnat. Mandans omnibus & singulis locorum ordinariis ac etiam prelati inferioribus quibus correctio per statuta provincialia conceditur & injungitur ut non obstant premissis damnatis consuetudinibus & observantiis ad quorum continuationem neminem quocumque juramento cum vinculum iniquitatis non sic astringi declarat quatenus sub excommunicationis alisque statutis expressis & comprehensis penis juxta juris & dictorum statutorum formam circa premissa invigilent callent corrigant statuunt ordinent & emendent quantoties realiter & cum effectu Volens hec sancta synodus ut ubi infra spacium quinque mensium immediate sequentium dyocesani ac inferiores prelati in & circa premissa negligentes & remissi fuerint superior immediatus aut futura provincialis synodus corrigat statuatur ordinet & emendet ac etiam ad declarationem penarum contra & adversus ordinarios locorum & inferiores prelatos procedat.

Petit igitur prefatus reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Theodericus archiepiscopus totaque provincialis synodus moguntinae quatinus vos reverendissime in Christo pater & domine domine nicolae tituli sancti petri ad vincula sacrosancte romane ecclesie cardinalis & apostolice sedis per alemaniam legatus superscriptis deliberatis & conclusis robor confirmationis & approbationis auctoritate legationis vestre in forma meliori adicere dignemini dantes & concedentes etiam speciales fa-

cultates pro executione in defectum potestatis ordinariarum cum penarum additionibus ubi opportunum judicaverit ut speratus reformationis fructus laudabiliter exinde proveniat.

ANNO
CHRISTI
1431.

Confirmatio reverendissimi domini legati.

Quoniam captas conclusiones per vos reverendissimum in Christo patrem dominum theodericum archiepiscopum moguntinam consentientibus comprovincialibus vestris legi audivimus & eas reformationi quam querimus judicavimus plurimum profuturas ipsas uti patitur ratas & gratas habentes auctoritate Apostolica nobis tradita in dei nomine confirmamus & per obedientiam & sub penis per vos ad singula statuta ubi visum fuerit adjungendis precipimus illa observari ordinationibus ubilibet per vos factis hac potestate nobis ad visitandum corrigendum & statuendum & aliis in bulla legationis nostre contentis semper salvis quibus per hanc nostram confirmationem nequaquam intendimus derogare super his & earum executione literas decernentes oportunas relevantes sanctissimo domino nostro pape ac nobis legationem duram potestatem addendi corrigendi interpretandi & declarandi & queque alia faciendi per que sancta reformatio que solum queritur poterit augeri. Jure metropolitano reverendissimi domini moguntinam & ordinariarum provincie semper salvo. Insuper sub spe quod in dictis quinque mensibus de quinque in fine dictorum conclusorum continetur effectualis executio eorum per reverendissimum dominum Moguntinam & suffraganeos suos fieri debeat suspendimus & relaxamus omnes & singulas censuras & penas in ordinationibus & statutis nostris ubicumque locorum provincie moguntinam emanatis positas & comprehensas quantum ad eos qui illas & illa simpliciter non assumpserint aut uti volunt in & totam provinciam moguntinam per dictos quinque menses ita tamen quod executio dictorum statutorum provincialium interim fiat juxta eandem formam & tenorem & si illam fieri & observari contingeret. Volumus dictas censuras & penas nostras etiam ex post quando observaverint locum habere non debere. Si vero executio non fuerit dictorum statutorum provincialium ex tunc in his in quibus executio eorundem facta non est. Volumus penas & censuras mandatorum nostrorum in locis in quibus publica sunt sibi locum vendicare Similiter in defectum executionis hujusmodi contra alios quibus hujusmodi mandata nostra insinuata non fuerunt ratione previa processuri.

Post premissam confirmationem reverendissimus dominus legatus publicari fecit literas indulgentiarum quas dedit omnibus sacerdotibus qui infra missarum solennia in principio & in fine in concludendo collectam ultimam addiderint & famulos tuos N. papam & N. episcopum nostros una cum universa ecclesia catholica ab omni adversitate custodi per quadringenta dierum indulgentiarum pro quolibet die dominico.

Item dictus dominus legatus ad instantiam reverendissimi domini moguntinam & suffraganeorum suorum extendit ordinationem & concordiam factas in synodo bambergensi inter rectores parochialium ecclesiarum & mendicantes ad

ANNO
CHRISTI
1451.

ad totam provinciam moguntinam. & decrevit
literas cuilibet qui illa habere voluerit in spe-
ciali desuper concedendas.

*Sequitur littera de fratribus mendicantibus de qua
supra fit mentio.*

Nicolaus miseratione divina tituli sancti pe-
tri ad vincula sacrosancte romane ecclesie pres-
biter cardinalis apostolice sedis per alemaniam
legatus. In dioecesi bambergensi synodo pre-
sidentis universis Christi fidelibus ejusdem dyoce-
sis salutem in domino sempiternam. Quoniam
ex officio nostro incumbit ut undique ea que
pacis sunt diligenti studio promoveamus maxi-
me autem quando ad id apostolice sedis singu-
laris jussu accedit. Sane ad sanctissimum do-
minum nostrum nicolaum papam quinqu-
tum delato inter plebanos & mendicantes opidi
numbergensem dicte dyocesis non parvas fore dis-
sentientias exortas & nobis per eundem sanctissi-
mum dominum nostrum commisso ut easdem de
medio facere curarem atque post intellecto in
hac bambergensi dyocesi. in plerisque locis similes
querelas esse quodque scandala plurima in po-
pulo ex hoc oriuntur auditis in hac synodo que-
relis super hoc & responsionibus per hanc nos-
tram ordinationem de synodali consensu de li-
bertate factam uti sequitur providemus. Et
quia jam dudum circa publicationem capituli con-
cillii generalis Omnis utriusque sexus statutum
synodale de publicando dictum capitulum omnis
utriusque sexus concillii generalis per omnes do-
minicas quadragesime approbantes auctoritate le-
gationis nostre qua fungimur decernimus quod
publicatio illa in dicto opido numbergensi. per
deputatos a domino episcopo Bambergensi. sim-
pliciter ut textus jacet tantum fiat Inhibentes
super eadem auctoritate ne quisquam cujuscum-
que conditionis ecclesiastice vel secularis infra
limites dyocesis bambergensi. constitutus exem-
ptus vel non exemptus quovis modo directe vel
indirecte publice seu occulte quenquam ab ob-
servantia jam dicte constitutionis ac quod ille
suo sacerdoti a quo sacramentum eucharistie reci-
pere tenetur vel alteri de licentia eiusdem sal-
tem semel in anno non confiteatur aut ab in-
teressendo divinis saltem diebus dominicis &
majoribus festivitibus in sua parochiali eccle-
sia aut a solutione jurium parochialium retra-
here presumat. Quin imo volumus quod quis-
quis talia fecerit etiam cujuscumque ordinis seu
religionis exemptus vel non exemptus suspen-
sionis ab ingressu ecclesie & perceptione sacra-
menti eucharistie sententiam incurrat absolutio-
nem preterquam in mortis articulo apostolice
sedi reservantes. Et quia fratres de ordine men-
dicantium modo quo in clementina dudum po-
nitur presentati & per episcopum admissi in ca-
sibus episcopis per reservationem pape aut epis-
copi non prohibitis eis consistentes veraciter ab-
solvimus. Pari pena inhibemus ne quisquam
cujuscumque conditionis fuerit ecclesiastice vel
secularis exemptus aut non exemptus potestatem
absolvendi eorundem fratrum sic admissorum
detrahere directe vel indirecte publice vel oc-
culte presumat. Quinimo volumus quod quis-
que talia fecerit suspensionis ab ingressu eccle-
sie & perceptione sacramenti eucharistie senten-
tiam incurrat abolitionem preterquam in mor-
tis articulo apostolice sedi reservantes & ad fi-
nem ut populus sciat qui sint tales admissi &
qui casus prohibiti Statuimus & dicta auctori-
tate ordinamus quod dominus bambergensi. episcopus
omni anno in prima dominica quadrage-

simè deinceps per principalia loca totius sue
dyocesis hanc nostram ordinationem & fratres
per eum admissos eos ad confessionem audien-
dos nominatum ac casus pape atque sibi refer-
vatos & in quibus sibi reservatis auctoritatem
dedit absolvendi publicationem populo facien-
dam disponere teneatur. Prohibemus sub simi-
li suspensionis late sententie pena ne amplius
quisquam ex fratribus mendicantibus contra ple-
banos aut plebanum quicumque contra fratres
ipsos predicare presumant Sed qui causam que-
relæ habuerit judicem adeat competentem. Da-
tum Bamberge in synodo dyocesana per nos ibi-
dem in ecclesia majori solemniter celebrata. Die
lune tertia mai. Anno a nativitate domini Mil-
lesimo quadringentesimo quinquagesimo primo.
Pontificatus sanctissimi in Christo patris & do-
mini nostri domini nicolai divina providentia
pape quinti Anno quinto.

*Statutum de questoribus de novo
adjunctum.*

Cum divinarum officiorum rectores in divinis
officiis & parochialibus juribus per elemolina-
rum questores sepius perturbentur statuimus &
ordinamus ut hujusmodi questores vigore lite-
rarum auctoritate nostra ipsis concessarum aut
in antea concedendarum. In festivitibus do-
mini nostri jesu christi pasche penthecostes nati-
vitatibus gloriose virginis marie purificationis an-
nunciationis & assumptionis nec non ecclesiarum
parochialium patrocinii & ipsarum dedi-
cationum anniversariis deinceps ad stationes fa-
ciendas aut elemosinas ipsis ecclesiis petendas
nequaquam admittantur.

De indulgentiis festi corporis christi.

Indulgentias festi corporis christi a papa ur-
bano martino & eugenio confirmatas mandamus
vobis omnibus & singulis plebanis & divinarum
rectoribus quatinus indulgentias infra scriptas
a tribus romanis pontificibus ad augmentum
devotionis christifidelium circa venerationem &
reverentiam venerabilissimi sacramenti corporis
& sanguinis domini nostri jesu christi per quod
salvati & liberati sumus interessentibus missis &
horis canonicis in festo ipsius sacramenti & octa-
vas ejusdem de thesauro ipsius ecclesie datas &
concessas singulis annis publicare in ecclesiis ves-
tris die penthecostes & in octava ejusdem subdi-
tis vestris non dimittetis ne tedium generet
prolixitas eas summam insinuetis Summa in
primis vespere a tribus romanis pontificibus
pretactis. Quingenti dies indulgentiarum & ad
completorium sunt ducenti dies summa in ma-
tutinis quingenti dies sunt ipso die summa in
missa totidem scilicet quingenti dies summa in
secundis vespere quingenti dies summa vero
ad horas ipso die corporis christi scilicet
primam tertiam sextam nonam & completorium
sunt mille dies indulgentiarum. Sed qualibet
die per octavas sunt quingenti dies. Quicum-
que jejunaverit in profesto corporis christi vel
qui opus pium aliud de consilio sui sacerdotis
fecerit habebit etiam ducentos dies. Existen-
tes in processione ducentos dies. Qui commu-
nicant ducentos dies. Quicumque procedit vel
sequitur sacramentum quando portatur infirmis
cum incenso lumine ducentos dies. Qui vero
sine lumine centum dies. Presbyteri celebra-
tes missam pro pace seu tranquillitate quotiens
per

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO CHRISTI 1451. per octavas fecerint totiens habebunt ducentos A contritos & confessos in remissionem peccaminum. Datum anno domini Millefimo quadringentesimo quinquagesimo primo ANNO CHRISTI 1451.

ANNO CHRISTI 1452. ** STATUTA IN CONCILIO PROVINCIALI COLONIENSI ANNO CHRISTI 1452.

Per dominum Nicolaum de Cusa cardinalem & legatum de latere per Alemaniam, comprobante archiepiscopo Coloniensi Theoderico.

Receptio & comprobatio statutorum provinciarum Nicolai Cusani cardinalis.

Theodericus Dei gratia sancta Coloniensis ecclesia archiepiscopus, sacri Romani imperii per Italian archicancellarius, Westphalia & Angaria dux, apostolica sedis legatus, &c. Reverendo in Christo patri, domino Joanni episcopo Leodiensi, salutem in domino.

Quia reverendissimus in Christo pater ac dominus D. Nicolaus tituli S. Petri ad vincula sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis, ac per Alemaniam apostolicae sedis legatus, in provinciali concilio Coloniensi, per suam paternitatem reverendissimam ac nos indicto ac convocato, pro reformatione ecclesiastici status, nonnullas ordinationes & statuta condiderit, statuerit, & ordinaverit, quarum & quorum omnium tenores de verbo ad verbum sequuntur, & sunt tales:

Nicolaus miseratione divina tituli S. Petri ad vincula, sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis, per Alemaniam & nonnulla alia regna ac provincias apostolicae sedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

Adspirante divinae pietatis influxu, & vigore apostolici spiritus, qui (teste Hieronymo) Petri cathedram non deserit, se nunc ad pascendum dominicum gregem diligenter convertente, actum est, quod sanctissimus dominus noster, dominus Nicolaus papa V. oculos ad hanc magnam provinciam Coloniensem attollens, nos, licet omnium sacri collegii cardinalium minimum, transierit, ut videamus, qualiter vos patres & filii sui dilecti, in via domini proficiatis: Hinc Deo gratias agamus, qui nos ad divina mysteria sollicitanda collegit, ut mutuis consiliis cuncta in melius dirigantur. Et quoniam nunc ad hanc, vos reverendissime domine Theodorice archiepiscope Coloniensis, cum venerabili capitulo, ac vestrorum comprovincialium vices agentibus, venerabilibusque abbatibus, praepositis, decanis, canonicis, aliisque religiosiis & devotis, doctisque sacerdotibus & magistris numero copioso: tempus adesse credimus, ut nunc deliberationum communium per plures dies digeste factarum, fructuosa definitio subsequatur: Quae ut clarius fiat, praemittendum arbitratur, nos non velle, per ea quae statuemus, apostolicis aut legatorum ejus, aut nostris antea factis ordinationibus in aliquo detrudere, neque etiam comprovincialium aut synodalium dioecesium statutis, laudabilibusque consuetudinibus quibuscumque (quae per nostra statim promulganda decreta non corrigantur aut limitantur) derogare, nec etiam auctoritati apostolicae sedis, aut ejus legati, nec metropolitani aut suorum coepiscoporum comprovincialium, nec juribus, libertatibus, privilegiis ac exemptionibus praedictum fieri quovis modo: sed

Concil. General. Tom. XXXII

potius jus uniuscujuslibet, quale habere dignoscitur, salvum esse volumus. Ad aliqualem autem ecclesiastici status reformationem, quousque Deus majori observantiae commodius tempus concesserit, nos Nicolaus cardinalis legatus, &c. Supradictus, huic sacro provinciali concilio auctoritate sanctissimi domini nostri Nicolai papae V. presidentes, de expresso reverendissimi in Christo patris ac domini nostri, domini Theodorici archiepiscopi praescripti, nobis concedentis, ac sui venerabilis capituli, omniumque comprovincialium consensu, universaque synodo concorditer approbante, statuimus, & ordinamus ut sequitur.

In primis, quod de cetero de triennio in triennium servetur concilium provinciale in sancta civitate Coloniensi, statim post octavas dominicae resurrectionis, in forma, & sub penis juris communis, cum litanis, & solemnitatibus nunc adhibitis, seu alias congruentibus, videlicet quod dicatur missa, legantur litaniae, & fiat sermo exhortationis.

Item quod singulis annis in dioecibus suffraganeorum comprovincialium, serventur concilia episcopalia seu synodalia per ipsos suffraganeos, seu illos ad quos de antiqua consuetudine spectat, in quibus corrigenda corrigantur juxta canonum & statutorum continentiam.

Insuper laudamus & legi mandamus in synodis dioecesanorum libellum S. Thomae de Aquino, de articulis fidei & sacramentis ecclesiae: quodque praecipiat curatis, ut partem quae est de sacramentis, habeant & studeant diligenter.

Item volumus & mandamus, quod statuta provincialia bonae memoriae Engelberti seu Henrici archiepiscoporum Coloniensium, cum additionibus aliorum subsequentium, tam Romanorum, quam comprovincialium pontificum, circa tuitionem ecclesiasticae libertatis, & non alias, innoventur, publicentur crebrius & districte serventur.

Item quod Judaei intra decem menses, & ab eo tempore inantea per totam provinciam Coloniensem deferant signum, videlicet circulum de filis croceis, in veste extrinseca ante pectoralia: & hoc, quoad masculos: quodque feminae deferant duas rigas blavii coloris in pectus earumdem ad instar Judaeorum in urbe Romana. Et quod nihilominus serventur decretalis, Post miserabilem, extra de usuris. Ad quae omnino compellantur, tam per ecclesiasticam, quam saecularem potestatem.

Item circa ingressum ad beneficia & ordines, ac permutationem beneficiorum, atque residencias curatorum, statuimus jura & statuta provincialia & episcopalia observari, ac in proxima visitatione, quam fieri mandamus, corrigenda, absque dissimulatione corrigi & emendari.

Insuper ad reformationem moris ecclesiastici status, ordinamus & statuimus, quod presbyteri, diaconi, subdiaconi, & alii in minoribus

G or.

ANNO
CHRISTI
1452.

ordinibus constituti de cetero tonsuram deferant clericalem, atque crines longos, & tamen licet tonio, quod auribus patentibus incidant: Ita quod status & gradus cujuslibet eorundem, discerni commode possint, & valeant: Et quod velles deferant competenter longas, decentes & honestas, in lateribus clausas, juxta morem & consuetudinem diocesium seu locorum.

Item ut singuli diocesani provideant in suis diocesis, ne de cetero dominicis & festivis diebus ad honorem Dei indictis, mercatus rerum vendibilium, quæ ad usum quotidiani victus necessariz non existant, quomodolibet fiat, nisi in calibus permissis a jure, & præsertim juxta determinationem S. Thomæ de Aquino supra dicti.

Item abusum quatuoriorum, qui quotidie exerceat, reprimendo, mandamus, & præcipimus, ne de cetero admittantur, nisi juxta formam juris communis, & tenorem statutorum synodaliū diocesium prædictarum.

Item prohibemus, ne de cetero auctoritate quacumque erigantur, admittantur, vel confirmantur aliquæ novæ congregationes virorum aut mulierum, etiam in communi vita vivere adpiscantur, nisi aliquam regulam per sedem apostolicam approbatam, expresse profiteantur, seu acceptent. Mandamus præterea talibus congregationibus jam forsitan existentibus, nisi sic qualificatis, omnem favorem subtrahi, nec easdem aliquo privilegio vel indulto de cetero communiti debere, offerentes nihilominus congregationibus qualificatis supra tactis favorem & auxilium.

Item statuimus ne de cetero quacumque auctoritate admittantur aliquæ novæ fraternitates, ex quibus verisimiliter detrahi possit religioni & juribus ecclesiarum: quodque nullæ indulgentiæ talibus concedantur.

Item statuimus, quod quicumque clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus, qui post hujusmodi constitutionis notitiam, (quam habere præsumatur post duos menses a tempore publicationis, quæ inferius fieri mandatur) fuerit publicus concubiniarius, in crimine hujusmodi perseverando, a perceptione fructuum beneficiorum suorum, trium mensium spatio sit ipso facto suspensus. Quos superior, ad quem id alias immediate spectat, ad fabricam, vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Quodque si superior, ad quem id spectat, viderit concubiniarium illum metu prædictæ suspensionis fructuum non retrahi, tunc antequam ad ultiores juris penas, eidem indigendas, procedatur, eundem tamen publicam concubiniarium canonicè moneat, & aviset, quod nisi intra terminum tunc sibi præfixendum cesserit, ad dictas penas se processurum. Et nihilominus hi publici concubiniarii post hujusmodi suspensionem ac monitionem & processum, usquequo cum ipsis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum ad susceptionem novi tituli, quorumcumque beneficiorum aut officiorum, honoris seu dignitatis ecclesiasticorum sint inhabiles. Quod si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant: Quod, si hi, ad quos talium correctio pertinet, ipsos (ut prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concu-

binatu, modis omnibus digna punitione animadvertant. Publici autem intelligendi sunt non solum hi, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam quæ nulla posset tergiversatione celari, notorius est: sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, ac per leporiorem suam admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Clerici vero in sacris non beneficiati, ubi beneficiati caderent in suspensionem fructuum cadent similiter in suspensionem ab ingressu ecclesie: & contra eos procedatur ad graviores penas, etiam multas.

Item statuimus, quod nullus officialis iudex in aliquo loco interdictum ecclesiasticum ponat simpliciter vel ad tempus pro pecuniario debito, juxta constitutionem Bonifacii papæ VIII. quæ incipit, Provide, &c. Nisi pro debito ecclesie, vel beneficio ecclesiastico, similiter nisi in rescripto apostolico aliud expresse continetur. In quo si quidem interdictum ecclesiastico, & cessu a divinis, volumus jus commune atque statuta tam provincialia quam synodalia servari. Nolumus tamen per hoc secludere, quin si iudices sæculares aut domini temporales in subsidium fuerint requisiti, ad compellendum excommunicatos redire ad gremium sanctæ matris ecclesie, & propter eorum inobedientiam fuerint excommunicati, & in ea excommunicationis sententia per annum rebelliter infunderint, quod tum adversus ipsos iudices seu dominos tales procedi possit ad interdictum ecclesiasticum & cessationem a divinis.

Item pro reformatione monasteriorum & religiosarum personarum, statuimus atque districtius præcipimus, quod desuper ordinari diligentè invigilent, ipsosque religiosos utriusque sexus, juxta tenorem juris communis & statutorum synodaliū suorum, ad observantiam vitæ regularis constringant.

Item attendentes apostolicam sedem fratribus mendicantibus privilegia in edificationem ecclesie concessisse, & ob hoc in Clement. Dudum, &c. fratres presentandos episcopo, & per eum ad audientiam confessionis admittendos; vult esse idoneos & probatæ vitæ: & quia episcopi, ad quos voto solemni spectat curam gregis eorum habere, admonitos esse convenit, ne admittant alios, quam ut Clementina illa habet, qualificatos: ita quod eis constet per facti evidentiam, aut testimonio bonorum hominum, eos dignos esse, quibus sibi creditas animas absolvendi claves committant: Hinc ad finem, ut fratres ipsi religionis suæ observantiam citius adaugeant seu acceptent, intentionis nostræ extitit, quod quisque episcopus suffraganeus fratribus ordinis mendicantium cum omni caritate regularem observantiam persuadeat, offerendo ad hoc omnem gratiam & benevolentiam, cum comminatione, quod nisi intra competens tempus, eis per quemlibet episcopum præfixendum, per facti evidentiam regularem vitam secundum professionem ipsorum servare inceperint, & continuaverint, quod tunc post lapsum terminum eos tales inidoneos, minus probatæ vitæ, ad audientiam confessionum, prædicationes & petitiones, ac alios actus legitimos non admittat. Episcopi etiam non patiantur fratres in terminis longiores moras trahere, sed operam dent, ut petitione peracta, ad suos conventus redeant, nisi eos in audiendis confessionibus & prædicatione verbi Dei, diutius morari in aliquo loco debere judicaverit.

Item

ANNO
CHRISTI
1452.

ANNO
CHRISTI
1492.

ANNO
CHRISTI
1492.

Item statuiamus & ordinamus, quod visitationes fiant, prout de iure precipitur: & si ordinarii in visitationibus suarum diocesium vel alias reperiant concursum populi ad aliquas imagines cognoverintque informatione summaria recepta populum amplius ad dispositionem figurarum talis imaginis, quam salva fide expediat, inclinari, quod tunc imaginem tollant, & alias omnino provideant, ne idololatriam committant. Similiter si hostia transformetur in cruentam carnem seu in sanguinem apparentem, occultetur penitus & omnino juxta traditionem iuris, nec populo quomodolibet publicetur: ipsa ostendatur, ne seducatur & questuarius securus populo prohibeatur.

Item ad maiorem honorem sanctissimi sacramenti statuiamus, quod deinceps ipsum sanctissimum sacramentum, nullatenus visibiliter in quibuscumque monstrantibus ponatur aut deferatur, nisi in sanctissimo festo corporis Christi cum suis octavis semel in anno, in qualibet civitate aut oppido, seu parochia, vel ex singulari indulto ordinarii, aut alias pro pace aut alia necessitate imminente, ex indispositione temp. praevalente: & tunc cum summa reverentia atque devotione; in praemissis tamen laudabilibus consuetudinibus hujus metropoliticae & cathedralium ecclesiarum suffraganeorum ejusdem semper salvis.

Item cum natura quotidie novas deperat edere formas, & omnia subjacent mutationi, reservamus provinciali synodo proxima & sequenti, liberam & absolutam potestatem superius statuta, ordinata, & per nos praecipita, emendandi, corrigendi, reformandi, & commutandi, prout juxta malitiam atque qualitatem temporis & subditorum, provinciae Coloniae videbitur expedire.

Ceterum expresse permittimus metropolitano & ordinariis provinciae & diocesium praedictarum, ac unicuique ordinario, beneficium absolutionis a poenitentia & censuris quibuscumque, tam in praemissis hujus sanctae synodi, quam aliis provincialibus & synodalibus statutis contentis & comprehensis, exceptis apostolicae sedis de jure reservatis.

Item volumus & mandamus, quod per ordinarios locorum intra mensem omnia supra scripta, per dioceses singulorum publicentur. Statuimusque insuper & declaramus, quod omnia praedicta capitula cum suis poenitentia, ligent a tempore publicationis comprovincialium, intra duos menses immediate sequentes, atque per eos, ad quos spectat, post publicationem in delinquentes executioni demandari.

Item in robur omnium decernimus super his opportunas literas, quas tam nostro, quam reverendissimi domini archiepiscopi, sigillo volumus communiri.

Aliarum vero literarum, de quibus supra fit mentio, tenores, de verbo ad verbum sequuntur, & sunt tales, videlicet.

Ut monastica persona tam exempta, quam non exempta, regularem vitam juxta regulam ordinis quem professus fuerit, vivant: alioquin sine inhabiles, & ineligiblees, &c.

Nicolaus miseratione divina tituli sancti Petri ad vincula, sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis per Germaniam, & nonnulla alia regna, & provincias apostolicas, sedis legatus, reverendissimo ac reverendis in Concil. general. Tom. XXXII.

A Christo patribus domialis, Theoderico archiepiscopo Coloniae, ac universis episcopis per provinciam Coloniaensem constitutis, salutem in domino sempiternam. Quoniam sanctissimus dominus noster, dominus Nicolaus divina providentia papa V. curam habens us universalis ecclesiae sibi commissa, in suis membris per orbem diffusis salubriter gubernetur, nos ad hanc Coloniaensem, quemadmodum & ad nonnullas alias Alemanicae nationis provincias, pro communi animarum salute procuranda, transmisit, plurimas ad id opportunas nobis tribuens facultates: Nos considerantes ad honorem Dei, animarum ipsarum salutem, ac populi Christiani gratam consolationem tendere, si omni studio,

B & diligentia procurabimus, quod personae religiosae quaecumque regulam per sedem apostolicam approbatam tacite vel expresse professae, secundum regulam hujusmodi religionis sum vivant, & Deo altissimo reddant vota sua: considerantes etiam, quomodo ob hanc causam eidem religiosae personae, ut in observantia regulari omnipotenti Deo eo liberius, & quietius servire possint, & debeant, ab apostolica sede plurima privilegia, & indulta multa concessa, pluresque parochiales ecclesiae cum eorum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitis & incorporatae existunt: quarum quidem religiosarum personarum nonnullae, tantis ingratis beneficiis, salutem suam miserabiliter negligentes, dictarum religionum suarum regulas, & statuta observare non curant: quoniam temerarie contradicunt, in grave animarum suarum periculum, & scandalum religionum. Quapropter nisi mores illi pravi, & dissolutam vitam abjecerint, ac ad eam redierint, opera priorum patrum, in quorum locum successerant, devote adimplendo, privilegia ac indulta atque ecclesias praedictas juste merentur amittere, quorum si in pertinacia, seu incorrigibiles perseverare presumpserint, nequaquam poterunt esse digni. Hinc est quod nos autoritate apostolica, qua in hac parte fungimur, omnibus, & singulis personis religiosae monasteriorum quorumcumque tam virorum quam mulierum, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutis, exemptis, & non exemptis, sub poenitentia amissionis, & revocationis omnium, & singulorum privilegiorum, indultorum & unionum praedictorum, eis & eorum monasteriis quaecumque etiam apostolica auctoritate concessorum & factorum, districte praecipiendo mandamus, quatenus intra unum annum a die datae praesentium computandum, regularem vitam juxta regulas & statuta ordinis, quem (ut praemittitur) professae sunt, effectualiter observare incipiant, & sic inceptam, fideliter continuare student, ut teneantur. Eadem auctoritate ordinamus, decernimus, & declaramus, omnes & singulas personas religiosas praedictas, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutas, quae intra dictum annum regularis vitae observantiam animo continuandi effectualiter non inceperint, post lapsum ejusdem anni, in antea, ad quaecumque dignitatem fore inhabiles, ac ineligiblees: quodque post lapsum duorum annorum, a data praesentium numerandum, nulla tamen personarum religiosarum, nisi prius saltem per annum integrum immediate praecedentem, regularem tenuerit observantiam, ad quaecumque dignitatem eligibilis existat. Mandantes insuper

C quod personae religiosae quaecumque regulam per sedem apostolicam approbatam tacite vel expresse professae, secundum regulam hujusmodi religionis sum vivant, & Deo altissimo reddant vota sua: considerantes etiam, quomodo ob hanc causam eidem religiosae personae, ut in observantia regulari omnipotenti Deo eo liberius, & quietius servire possint, & debeant, ab apostolica sede plurima privilegia, & indulta multa concessa, pluresque parochiales ecclesiae cum eorum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitis & incorporatae existunt: quarum quidem religiosarum personarum nonnullae, tantis ingratis beneficiis, salutem suam miserabiliter negligentes, dictarum religionum suarum regulas, & statuta observare non curant: quoniam temerarie contradicunt, in grave animarum suarum periculum, & scandalum religionum. Quapropter nisi mores illi pravi, & dissolutam vitam abjecerint, ac ad eam redierint, opera priorum patrum, in quorum locum successerant, devote adimplendo, privilegia ac indulta atque ecclesias praedictas juste merentur amittere, quorum si in pertinacia, seu incorrigibiles perseverare presumpserint, nequaquam poterunt esse digni. Hinc est quod nos autoritate apostolica, qua in hac parte fungimur, omnibus, & singulis personis religiosae monasteriorum quorumcumque tam virorum quam mulierum, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutis, exemptis, & non exemptis, sub poenitentia amissionis, & revocationis omnium, & singulorum privilegiorum, indultorum & unionum praedictorum, eis & eorum monasteriis quaecumque etiam apostolica auctoritate concessorum & factorum, districte praecipiendo mandamus, quatenus intra unum annum a die datae praesentium computandum, regularem vitam juxta regulas & statuta ordinis, quem (ut praemittitur) professae sunt, effectualiter observare incipiant, & sic inceptam, fideliter continuare student, ut teneantur. Eadem auctoritate ordinamus, decernimus, & declaramus, omnes & singulas personas religiosas praedictas, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutas, quae intra dictum annum regularis vitae observantiam animo continuandi effectualiter non inceperint, post lapsum ejusdem anni, in antea, ad quaecumque dignitatem fore inhabiles, ac ineligiblees: quodque post lapsum duorum annorum, a data praesentium numerandum, nulla tamen personarum religiosarum, nisi prius saltem per annum integrum immediate praecedentem, regularem tenuerit observantiam, ad quaecumque dignitatem eligibilis existat. Mandantes insuper

D quod personae religiosae quaecumque regulam per sedem apostolicam approbatam tacite vel expresse professae, secundum regulam hujusmodi religionis sum vivant, & Deo altissimo reddant vota sua: considerantes etiam, quomodo ob hanc causam eidem religiosae personae, ut in observantia regulari omnipotenti Deo eo liberius, & quietius servire possint, & debeant, ab apostolica sede plurima privilegia, & indulta multa concessa, pluresque parochiales ecclesiae cum eorum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitis & incorporatae existunt: quarum quidem religiosarum personarum nonnullae, tantis ingratis beneficiis, salutem suam miserabiliter negligentes, dictarum religionum suarum regulas, & statuta observare non curant: quoniam temerarie contradicunt, in grave animarum suarum periculum, & scandalum religionum. Quapropter nisi mores illi pravi, & dissolutam vitam abjecerint, ac ad eam redierint, opera priorum patrum, in quorum locum successerant, devote adimplendo, privilegia ac indulta atque ecclesias praedictas juste merentur amittere, quorum si in pertinacia, seu incorrigibiles perseverare presumpserint, nequaquam poterunt esse digni. Hinc est quod nos autoritate apostolica, qua in hac parte fungimur, omnibus, & singulis personis religiosae monasteriorum quorumcumque tam virorum quam mulierum, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutis, exemptis, & non exemptis, sub poenitentia amissionis, & revocationis omnium, & singulorum privilegiorum, indultorum & unionum praedictorum, eis & eorum monasteriis quaecumque etiam apostolica auctoritate concessorum & factorum, districte praecipiendo mandamus, quatenus intra unum annum a die datae praesentium computandum, regularem vitam juxta regulas & statuta ordinis, quem (ut praemittitur) professae sunt, effectualiter observare incipiant, & sic inceptam, fideliter continuare student, ut teneantur. Eadem auctoritate ordinamus, decernimus, & declaramus, omnes & singulas personas religiosas praedictas, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutas, quae intra dictum annum regularis vitae observantiam animo continuandi effectualiter non inceperint, post lapsum ejusdem anni, in antea, ad quaecumque dignitatem fore inhabiles, ac ineligiblees: quodque post lapsum duorum annorum, a data praesentium numerandum, nulla tamen personarum religiosarum, nisi prius saltem per annum integrum immediate praecedentem, regularem tenuerit observantiam, ad quaecumque dignitatem eligibilis existat. Mandantes insuper

E quod personae religiosae quaecumque regulam per sedem apostolicam approbatam tacite vel expresse professae, secundum regulam hujusmodi religionis sum vivant, & Deo altissimo reddant vota sua: considerantes etiam, quomodo ob hanc causam eidem religiosae personae, ut in observantia regulari omnipotenti Deo eo liberius, & quietius servire possint, & debeant, ab apostolica sede plurima privilegia, & indulta multa concessa, pluresque parochiales ecclesiae cum eorum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitis & incorporatae existunt: quarum quidem religiosarum personarum nonnullae, tantis ingratis beneficiis, salutem suam miserabiliter negligentes, dictarum religionum suarum regulas, & statuta observare non curant: quoniam temerarie contradicunt, in grave animarum suarum periculum, & scandalum religionum. Quapropter nisi mores illi pravi, & dissolutam vitam abjecerint, ac ad eam redierint, opera priorum patrum, in quorum locum successerant, devote adimplendo, privilegia ac indulta atque ecclesias praedictas juste merentur amittere, quorum si in pertinacia, seu incorrigibiles perseverare presumpserint, nequaquam poterunt esse digni. Hinc est quod nos autoritate apostolica, qua in hac parte fungimur, omnibus, & singulis personis religiosae monasteriorum quorumcumque tam virorum quam mulierum, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutis, exemptis, & non exemptis, sub poenitentia amissionis, & revocationis omnium, & singulorum privilegiorum, indultorum & unionum praedictorum, eis & eorum monasteriis quaecumque etiam apostolica auctoritate concessorum & factorum, districte praecipiendo mandamus, quatenus intra unum annum a die datae praesentium computandum, regularem vitam juxta regulas & statuta ordinis, quem (ut praemittitur) professae sunt, effectualiter observare incipiant, & sic inceptam, fideliter continuare student, ut teneantur. Eadem auctoritate ordinamus, decernimus, & declaramus, omnes & singulas personas religiosas praedictas, per civitatem, diocesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutas, quae intra dictum annum regularis vitae observantiam animo continuandi effectualiter non inceperint, post lapsum ejusdem anni, in antea, ad quaecumque dignitatem fore inhabiles, ac ineligiblees: quodque post lapsum duorum annorum, a data praesentium numerandum, nulla tamen personarum religiosarum, nisi prius saltem per annum integrum immediate praecedentem, regularem tenuerit observantiam, ad quaecumque dignitatem eligibilis existat. Mandantes insuper

ANNO
CHRISTI
1452

ANNO
CHRISTI
1452

vobis reverendissimo, ac reverendis patribus dominis archiepiscopo, & episcopis prefatis, ac omnibus aliis & singulis ad quod de jure, consuetudine vel privilegio electionum, & personarum ac monasteriorum prefatorum confirmatio pertinet, ne contra ordinationem, decretum, ac declarationem nostras hujusmodi veniendo, ullam electionem de persona (ut prefertur) inhabili pro tempore factam, quovis modo confirmetis, seu confirmare attentetis, sive presumatis.

Quod si secus feceritis aut fecerint, confirmationes eadem simili auctoritate apostolica ex nunc, prout ex tunc, & ex tunc, prout ex nunc decernimus irritas & inanes, nulliusque existere roboris vel momenti. Et si forsan intra ipsum B primum annum a data presentium computandum, casus variationis alicujus dignitatis occurrerit ad quam persona eligeretur, que in observantia regulari sui ordinis antea non stetit per annum, aut vitam regularem hujusmodi nondum incipisset servare, circa illam confirmator agere poterit, prout de juris communis dispositione fuerit faciendum.

Ut igitur hæc sancta nostra ordinatio, & caritativa admonitio, ad omnium, quorum interest, intererit, vel in futurum interesse poterit, publicam deducatur notitiam, vobis reverendissimo patri domino archiepiscopo, ac etiam episcopis prefatis, firmiter precipimus & mandamus, quatenus has nostras literas, & in eis contenta, per vestras provinciam & diocesem, & ubicumque opus esse judicaveritis, intra unius mensis spatium a tempore receptionis presentium, insinuare ac publicare curetis, & ea, quantum ad vos spectat, observetis, ac aliis omnibus, quorum interest, faciatis inviolabiliter observari. Datum Colonie sub nostro sigillo, die tertia mensis Martii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri Nicolai divina providentia papæ V. anno 5.

Auctoritate apostolica precipitur, ut per provinciam Coloniensem dominicis diebus, ad finem collectarum missa oratur nominatim pro papa, & antistite loci.

Nicolaus miseratione divina tituli S. Petri ad vincula ecclesie sacrosanctæ Romanæ, presbyter cardinalis, per Alemaniam, & nonnulla alia regna, ac provincias, apostolicæ sedis legatus, universis & singulis, ad quorum notitiam presentes nostræ literæ pervenerint, salutem in domino sempiternam. Quoniam dignum esse dignoscitur, ut qui in sanctorum patrum vestigiis, quoad fidem, ambulamus, eorundem etiam, quantum ex alto conceditur, sacras observantias imitemur. Apostolus autem Paulus, sciens subditorum salutem in Deo accepto presule plurimum conservari, precepit pro rectoribus, & sublimibus indefinenter preces effundi; sic etiam legimus in apostolorum actibus, ecclesiam sine intermissione pro beatissimo apostolorum principe Petro orasse: unde extat constitutum, Romani pontificis nomen inter sacra debere recitari: Hoc enim sancti patres universalis ecclesie unitati perutile arbitrati sunt: verum sicut Romanus pontifex universæ ecclesie catholice curam habet, ita in solitudinis partem singuli episcopi vocati noscuntur: quare etiam convenit, in singulorum diocesisibus pro

A pontificibus singulis orationes effundi: hoc quidem pro unitatis ecclesie universalis, & diocesis cujuscumque conservatione judicamus convenire: ideoque sacro Coloniensi provinciali concilio, cui auctoritate sanctissimi domini nostri, domini Nicolai divina providentia papæ V. prefidemus, concorditer approbante, ordinamus quod ex nunc inantea sacerdos quilibet dictæ provincie, singulis diebus dominicis, dum celebraverit, ad finem collectarum, tam in principio, quam in ultimo missa adjicere debeat orationem, que sequitur: Ecce famulos tuos N. papam, & N. antistitem nostrum, una cum universa ecclesia catholica, ab omni adversitate custodi. Per dominum nostrum, &c.

Et ut in Coloniensi diocesi sanctissimus dominus noster, dominus Nicolaus papæ V. ac Theodericus nunc antistes, sic & ipsorum successores in prefcripta oratione nominandi sunt. Ut autem omnis sacerdos ordinationem hujusmodi observans, spiritualis thesauri se gaudeat munere refectum, cuilibet sacerdoti pro quolibet die dominica qua dictam orationem collectis ipsis adjunxerit, ut prefertur, quinquaginta dies de injunctis sibi penitentibus, auctoritate legationis nostræ, qua fungimur, misericorditer in domino relaxamus. Volumus etiam & precipimus, ordinationem, & concessionem nostras hujusmodi per totam Coloniensem diocesim, tam regularibus, quam secularibus, exemptis, & non exemptis presbyteris, per officialem diocesis ejusdem diligenter publicari. Datum Colonie sub nostro sigillo, die tertia mensis Martii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri Nicolai divina providentia papæ V. anno 5.

Statuta Conradi, & Sifridi archiepiscoporum de regulari observantia, auctoritate apostolica confirmantur, declarantur, & ad exemptos quorumcumque ordinum extenduntur.

Nicolaus miseratione divina tituli sancti Petri ad vincula, sacrosanctæ Romanæ ecclesie presbyter cardinalis, per Alemaniam, & nonnulla alia regna, & provincias apostolicæ sedis legatus. Quoniam religiones multum a viis prædecessorum hoc tempore adeo declinaverunt, quod in plerisque monasteriis, non solum monastica vita, sed & regularum scientia periisse dignoscitur: que cum in statutis provincialibus Conradi, & synodalibus Sifridi lumen annotentur, & precipiantur sub excommunicationis lætæ sententiæ poena observari, religiosas personas reformari debere per ordinarios secundum juris, & statutorum synodalium formas: Hinc ut in religiosorum notitiam ordinatio conciliorum prefatorum archiepiscopus deducatur, statuta illa de religiosis, apostolica auctoritate innovamus: quorum tenor ex synodalibus decretis Sifridi cap. vii. sequitur & est talis.

Statuimus ut nullus monachus aut monialis claustrum suum exeat, per civitates, villas, vel oppida discurrendo, aut in villa monasterio adjacente comedendo, nisi ex causa rationabili & urgente: & id tunc fiat cum sui prelati vel prelatæ licentia. Quam licentiam volumus ut prelati, vel prelata non dent, nisi causa examinata, quod sit evidens, & non possit sine scandalo denegari,

Item

ANNO
CHRISTI
1452.

Item in oratorio, refectorio, & dormitorio per monachos continuum semper silentium observetur. In claustris vero illis horis servent silentium, quibus observantia precipit regularis. In refectorio autem omnes comedant, & non carnes nisi in infirmaria. Una sit omnibus coquina & communis cibus, nisi de licentia abbatis vel prioris, & ex causa. Speciales cameras & comestiones ibidem districtius inhibemus. Omnes in communi dormitorio dormiant, nisi debiles fuerint vel infirmi. Divinum officium, secundum regulam beati Benedicti vel Augustini, & institutiones sanctorum patrum celebrent. Item sub pena excommunicationis lata sententia precipimus, ut omnes religiosi & precipue sanctimoniales, habitum, & peplum, & velum secundum regulam ferant ubicumque fuerint constituti. Cappas, manicas, tunicas, phalas, indumenta, tabbardos, calceos vel caligas non ferant, nisi beati Benedicti, & beati Augustini regulæ congruentes. Quod propter abulum qui his temporibus in talibus inolevit, sub pena excommunicationis lata sententia precipimus ab omnibus tam monachis, quam monialibus firmiter observari, Propria non habeant, nec pecuniam, nisi cui hoc committitur ratione officii, vel administrationis sibi commissæ per abbatem.

Item officia, vel administrationes habentes, contractus non ineant, locationes quarumcumque rerum mobilium vel immobilium non faciant: mutuum aliquatenus non recipiant a quocumque præter scitum abbatis & conventus. Et si contra fecerint, sciant contractum huiusmodi non tenere, & se sententiam excommunicationis in ipsos, in hoc casu a nobis latam in his scriptis, incurrisse. Et hæc eadem extendi volumus ad prelatos, & canonicos regulares ac Præmonstratenses, & alios quoslibet religiosos.

Item abbatibus & prioribus districtè precipimus, ut omnia & singula quæ ad regulam, & ordinem pertinent, faciant omnibus & singulis inviolabiliter observari, cum appositione penæ quæ in regula continetur: rebelles vero, & incorrigibiles ad nos deferentes, ut ipsorum per nos rebellio compellatur.

Item statuimus, ut secundum statutum concilii generalis domini Innocentii papæ III. per

abbates, priores, præpositos ordinis sancti Benedicti nostræ civitatis & diocesis, de triennio in triennium commune capitulum observetur. Cujus concilii tenorem volumus ut singuli habeant, ut sciant qualiter huiusmodi capitulum servare teneantur. Et quia huiusmodi statutum est negligenter servatum, licet dominus Conradus prædecessor noster antedictus hoc mandaverit, nos penam adjicimus, & non servantes excommunicamus in his scriptis. Usque huc verba statuti.

Nos autem pro clariori intellectu eisdem, volumus excommunicationis penas intelligi, in eas personas religiosas ferri, quæ aut communem vitam, aut paupertatem, modo quo supra precipitur, aut obedientiam, aut stabilitatem in monasterio, nisi licentia interveniat, aut quæ habitum religionis non deserunt, aut administrando sua auctoritate contractus faciunt, cujuscumque etiam religionis fuerint. Et quoniam nonnullæ reperiuntur religiones, post constitutionem dictam exortæ & exemptæ, & quæ, licet sint de provincia Colonienfis, se comprehendi non putant, & periculosam censuram parvipendunt: Hinc nos apostolica auctoritate decernimus, statutum illud in jam dictis per nos casibus cum sua pena ad omnes, & singulas religiones tam exemptas, quam non exemptas, etiam Cistercienses, ubilibet per provinciam constitutos extendi: ita tamen, quod non nisi anno revoluto pena locum sibi vendicat. Precipimus igitur, omnibus religiosi personis, exemptis & non exemptis, per provinciam constitutis, ut quanto citius ad reformationem se adaptent, illam recipiant, & continent. Quod si intra annum non ceceerint, eo ipso in penam statuti prælibati, & alias juris, & regularum suarum penas se sciant incidisse, per hanc tamen annalem penæ suspensionem, non credant secum dispensatum, quominus ad votorum suorum observantiam sub pena peccati mortalis, semper sint adstricti. Datum Colonie sub nostro sigillo die octavo mensis Martii, anno a natiuitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Nicolai divina providentia papæ V. anno quinto.

ANNO
CHRISTI
1452.ANNO
CHRISTI
1454.Ex codice
mC in regi-
stro princi-
pali domini
archiepsic.
Cant. (non-
cupato Bour-
chier) fol. a. 2.

STATUTUM ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

Litera pro processionibus generalibus per unum annum fieri.

Thomas permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas & apostolicæ sedis legatus, venerabili confratri nostro Thomæ Dei gratia Londonensi episcopo salutem, & fraternæ dilectionis continuum incrementum. Cum inter cetera humana præsidia adversus spirituales carnalesque hostes, aliaque humano generi imminencia pericula, nihil in humanis orationis instantia præstantius aut efficacius existat, quæ sola Deo nos conjungit, & cum eodem colloquentes efficit, angelorumque choris associat, & ipsi Deo gratuitum sacrificium præstet; Hanc ideo in nostris necessitatibus, periculis, calamitatibus, & ruinis relevandis tamquam nobis utilissimam commo-

distimamque in sacrificium Deo jugiter offeramus necesse est, juxta illud paralipomenon, cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, ut mentes, manusque nostras ad se tollamus: Nam hujus felici præsidio populus Israeliticus olim insultantem sibi infestissimum Amalech devicit; Hujus inquam egregio munimine, Judith vidua devotissima, salutisque populi Dei zelantissima frater de Olopherne, ac ejus ingenti pomposoque exercitu gloriose triumphavit. Sic Jolaphat rex Jerusalem, congregatam adversus se ingentem hostium suorum multitudinem, precibus & jejuniiis apud altissimum per eundem & populum suum devotissime per solutus debellavit ac interemit; ita ut nec unus ex eis superstes remansit. Cetera hujus generis exempla, quæ nos ad hanc orationis instantiam in nostris necessitatibus, & periculis tanquam

ANNO
CHRISTI
1454.

ANNO
CHRISTI
1454

turrim quendam fortissimam fiducialius accurre & confugere invitant, tanquam seculo nostro notissima hic pertransire decrevimus: Verum quia nedum urgente necessitate, sed & favoris prosperitatisque secunda aura resstante, orationum felici presidio opus esse dignoscitur, cum ei qui sibi stare videtur, tum praesertim maxima cautela opus est, ut apud se praevideat ne labatur aut cadat, cum hinc securius & confidentius ille hostis antiquus humanam imbecillitatem invadat, dum illam nudam & inermem, & de suis periculis minime sollicitam conspicit. Hinc est, quod cum a diu contra & adversus nos Christiani nominis professores & alumnos, persecutor ille saevissimus ferro, & igne crudelissime delavieit, ac magnam heu! hujus Christiani orbis partem suo nefandissimo dominio injulte ac tyrannice subegerit, ac totam ipsius religionem nostram Christianam in exterminium deducere suis pro viribus satagerit; ille tamen qui contritorum gemitus ac suspiria non despicit, qui cum juste iratus fuerit minime recordatur, & malis cessantibus afflictis consolationem tribuit, sua sola gratia ex lux misericordissimae pietatis immensitate nobis ejusdem Christianitatis professoribus & alumnis, in his nostris calamitatibus opportune, & gratiose jam nuper subvenit, & de magna parte exercitus ipsius nefandissimi Christiani nominis persecutoris sua gratia gloriose triumphare fecit.

Et licet insuper hoc inclitum regnum Angliae, per nonnulla tempora in suo capite scilicet rege nostro Christianissimo, variis corporis sui aegritudinibus presso, ipsis insuper nostris intrinsicis & intestinis malis, quibus jam a diu salus reipublicae non mediocriter periclitata fuit, graviter ac pene inconsolabiliter moerens elangueret; divina tamen in nos jam nuper relucente respiranteque gratia, ac ipsum regem nostrum ab ipsis quibus sic a diu detinebatur infirmitatibus misericorditer relevante magnifice relevatum recreatumque, Deo gratias immensas & immortales exigit in praesenti. Quas ob res divina gratia per eum modum, ut praemittitur, extenuatas resumat, quod Deus avertat, ne vel ille Christianissimus princeps rex noster in pristinos languores, quod longe procul & immensum ablit a nobis, reincidat, nunc gratiarum actionibus immensis & immortalibus, per nos Deo gratiarum omnium largitori ex intimis persolvendis, nunquam devotissimis orationum instantiis, ne ut praemittitur, quod Deus avertat, in has calamitates praedictas relabamur, aut in illis malis intestinis periculose, prout hactenus, diutius immoremur, tanquam praestantissimis efficacissimisque praesidiis permaximis nobis opus est. Quocirca ut illa nostra adversus illos orthodoxae fidei nostrae persecutores felix jam inchoata expeditio, ac ipsius Christianissimi principis domini nostri regis, reique publicae hujus incliti regni sui salus & status, de die in diem, citius ad perfectum crecant, prosperentur, & invalescant; ac illa mala intrinsicca feliciter ac gratiose, divina mediante inspiranteque gratia, sopiantur, quasdam solemnes processiones per nostram Cantuariensem provinciam in ecclesiis cathedralibus, regularibus, collegiatis, ac aliis per unum annum fieri ac concelebrari debere decrevimus. Quocirca fra cernitati vestrae, tenore praesentium, committimus & mandamus, quatinus omnibus & singulis nostris contratribus & coepiscopis no-

a) Ferris, ob
ipsum H.

strae Cantuariensis ecclesiae suffraganeis, vice & auctoritate nostris, cum omni celeritate qua poteritis, vestris literis harum seriem continentibus injungatis, quod ipsorum singuli in ecclesiis suis cathedralibus, ac aliis ecclesiis conventualibus & collegiatis, tam regularibus quam secularibus, necnon parochialibus suarum civitatum & dioeceseum, diebus dominicis & festivis, subditos suos clericos & laicos efficaciter moneant & inducant, seu moneri faciant & induci, quod tam ipsis diebus dominicis & festivis, quam singulis quartis ac sextis feriis, omni cordis humilitate, solemnes processiones, pro illorum nefandissimorum orthodoxae fidei nostrae ac professorum ejusdem adversariorum potentius, longe & procul a finibus nostri orbis Christiani arcendis & removendis; & quod velit altissimus, profusus extinguendis & exterminandis; necnon pro salubri votivoque statu domini nostri regis, hujusque incliti regni sui Angliae, plenius, maturius, ac feliciter restaurandis & reintegrandis, ac de die in diem ad meliora salubrioraque, favente domino, feliciter promovendis & prosperandis; proque aliis regi nostro nobis regnoque suo hujusmodi imminentiibus necessitatibus & periculis, cito, celeriter, & indilate relevandis & gratiose evitandis, aliisque quibus periculose circumdamur, & vallamur ab exteris malis a nobis profusus avertendis, auferendis, & depellendis, faciant cum omni devotionis affectu solemniter ac devote celebrari, devotasque letanias cum aliis suffragiis congruis & Deo gratis, dici, & decantari, populos sibi insuper subiectos efficaciter adhortentur, quatinus die noctuque pro hujusmodi a nobis totaque Christianitate depellendis, avertendisque malis cum eis congruum ad id tempus vacaverit, cum omni cordis humilitate devotis orationibus jugiter instent.

Et vos nihilominus, confrater carissime, praemissa in civitate & dioecesi vestris, per vestros, humiliter ac devote, diebus & temporibus ac locis consimilibus fieri faciatis. Et ut ad ea quae praemissa sunt pia devotionis opera frequentius atque sollicitius offerenda propensius excitentur; Nos de Dei omnipotentis immensa misericordia, & beatissimae Mariae virginis matris suae, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, necnon sanctorum Alphegi & Thomae, martyrum patronorum nostrorum, omniumque sanctorum sacris meritis & precibus confidentes, universis & singulis subditis nostris de peccatis suis vere poenitentibus confessis & contritis, qui infra praedictum annum aliquo die Mercurii, seu Veneris in processione hujusmodi de qua praetertur solemniter facienda interfuerint, & praemissis de causis Deum precibus devotis interpellaverint, aut aliquo dierum dierum, vel aliquo die quocumque infra eundem annum jejunaverint, missam vel septem psalmos cum letania, aut nocturnum psalterii Davidici, vel psalterium vulgare nuncupatum beatae Mariae virginis dixerint, b ad locum aliquem ob reverentiam vel memoriam Dei, vel alicujus sanctorum suorum ex causa peregrinationis visitari solitum adierint, aut aliquid in opus elemosynae erogaverint, aut de peccatis suis ut se ad praemissa sacrificia offerenda acceptiores Deo reddere valeant debite confessi fuerint & exercuerint, quadraginta dies indulgentiae gratiose concedimus per praesentes. Et a vobis

ANNO
CHRISTI
1454

b) Ferris, aut
locum. H.

ANNO
CHRISTI
1454.

vobis ceterisque confratribus & suffraganeis nostris, vestris ac suis subditis præmissa facientibus, indulgentias a vobis concedi solitas depo-

scimus elargiri. Datæ in manerio nostro de Croydon, 19. die mensis Januarii anno domini 1454 & nostræ translationis anno primo.

ANNO
CHRISTI
1454.

ANNO
CHRISTI
1455.

V I T A

ANNO
CHRISTI
1455.

C A L L I S T I P A P Æ I I I .

Callistus III.
quando pontifex sedavit.

Turcos bello infestavit.

Callistus, Alphonus Borgia antea vocatus, vir & Cæsarei & pontificii juris consultissimus, Alphonfi regis consilio & secretis adhibitus. Cum de pace inter Eugenium & Alphonsum regem ageretur, se maxime id curante, purpuream dignitatem oblatam recusavit, nec prius accepit, quam rem inchoatam ex animi sententia perfecisset. Cardinalistituli sanctorum quatuor Coronatorum creatus est. Denique anno domini 1455. sexto Idus Aprilis Callisti nomine pontifex renuntiatus, statim Turcis bellum indicens, quod multo antea voverat, viros per universam Europam misit, qui sacra prædicatione animos omnium ad hoc tam præclarum bellum inflammarent. Itaque sedecim trecentis fabricatis, & undique coactis auxiliis, classem duce patriarcha Aquilejensi in maritimas Asiæ oras immisit. Magna contentio Romæ exorta inter Ursinorum factionem & comitem Anguillaræ, cui favebant Columnenses, pontificis auctoritate sedata est. Beatum Vincentium Hispanum, Edmundum Anglum, inter sanctos adscripsit. Palumbaram Sabellis restituit, quæ ab eisdem ad ecclesiam delegerat. Cum per aliquot dies formidabilis cometes visus esset, supplicationes decrevit ad iram Dei averteendam, & ut ictu quodam campanæ ad meridiem (qui mos adhuc servatur) fideles ad Deum conversi suos ardentibus precibus juvarent, qui cum Turcis dimicabant. Senenses armis Piccinini pene oppressos sublevavit. Novem cardinales, quorum duos nepotes, & Æneam Piccolomineum, quem deinde successorem habuit, elegit. Mortuo dehinc Alphonso, quia nullus legitimus heres supererat, regnum Neapolitanum ecclesie repetiit: & quidem Ferdinando repugnanti magnas attulisset difficultates, nisi mors interessisset. Obiit octuagenario major, & sepultus est in sacrario basilicæ sancti Petri, anno domini 1457. octavo Idus Augusti, cum sedisset annos duos, menses quatuor. Ita Pius II. in epistola ad Parisiensem academiam. Onuphrius vero scribit illum anno 1458. decessisse, atque adeo tribus annis sedem apostolicam tenuisse. Hic arctissimam societatem iniit cum Persarum, Armenorum, Tartarorum regibus, a quibus & legationes accepit, & eos vicissim in Turcas concitavit. In pauperes liberalissimum, victu continentissimum fuisse tradunt. Facilem cuivis ad se aditum præbebat: eaque integritate, ac neque cardinalis, neque episcopus beneficium ullum in commendationem unquam acceperit, Valentina tantum ecclesia contentus. Ædem sanctæ Priscæ, Urbis mœnia resarcivit; nec variis occupationibus circumventus divinarum & humanarum rerum studia intermisit. Officium celebritatis transfigurationis composuit, & ea ratione qua corporis domini dies celebratur, agivoluit. Alphonsum inimicorem habuit, quod is episcopatus pro iis petebat, in quibus aliquid ad hujus mu-

neris dignitatem desiderabatur. Non possum præterire eam vocem quam quotidie usurpabat: Nulli dubium est, quin apostolica sedes sit omnium ecclesiarum parens, a cujus nos regulis deflectere indecorum est. Hæc ex Massono.

** CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA I.
Carolo VII. Galliæ regi.

ANNO
CHRISTI
1455.

Callistus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Carolo, Francorum regi illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

ANNO
CHRISTI
1455.
die 8. Aprilis.

Immensa summi Dei bonitas, & ineffabilis providentia, volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per suam infinitam caritatem ab æterna morte redimere, filium unigenitum nostræ mortalitatis carnem suscipere voluit, ut per ejus sacratissimam passionem depulsa priorum caligine delictorum, nos ad regna cælestia evocaret, qui cum esset in terris prædicans regnum, apostolos sibi elegit, ut suorum imitatores operum ecclesiam sanctam suam post ad cælos gloriosissimam ascensionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes illam multiplicato fructu redderent ampliolem; inter ipsos autem, Petrum apostolorum principem, & caput ecclesie constituit, data sibi & suis successoribus solvendi, & ligandi plenaria potestate. Necessè enim fuit cum unicuique huic vitæ finis constitutus, ut Petri auctoritas, dignitas, & potestas traderetur ad ejus in Romana ecclesia successores, ut esset usque ad sæculi consummationem, qui Christum repræsentans, caput esset ecclesie sue, & solvendi, & ligandi potestatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipso Petro continuatam Romanorum pontificum successionem felicis recordationis Nicolaus papa V. prædecessor noster, qui summus Romanæ ecclesie pontifex, & verus Christi Jesu vicarius in sede Petri hætenus præfuit in hac alma urbe, suum diem claudens extremum, animam Deo reddiderit, ipsius funeris in basilica principis apostolorum exequiarum celebratione solemnè de more, & juxta observatam consuetudinem subsecuta: Nos una cum venerabilibus fratribus nostris, sanctæ Romanæ ecclesie cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in palatio apostolico apud basilicam beati Petri apostolorum principis, in quo idem prædecessor dum viveret habitaret, & cursum præsentis vitæ sinierat, convenientes in unum modo & tempore congruis, conclave ingressi sumus pro summi pontificis electione, ubi facta celebratione missæ in honorem sancti Spiritus, & post diligentem tractatum, prout tantæ rei dignitas postulabat, prædicti fratres, ejus qui invocatus fuerat gratia cordibus ipsorum infusa, nos cum tituli sanctorum quatuor Coronatorum presbyterum cardinalem, & episc.

Regem reddidit certior de sua in Iannium pontificem electione, ac mentem suam aperit de pellendis Turcis Constantinopoli. - In tome VII. spicilègi, côm. a D. d'Herouval.

ANNO
CHRISTI
1455.

& episcopum Valentinenſem, in ſummum pontificem elegerunt, grave onus, & noſtris viribus impar noſtris humeris imponendo. Nos igitur licet humilitatem noſtram, & imbecillitatem ad tanti ponderis ſarcinam ſuſtinendam cognoſceremus, tamen conſiſi, quod is qui elegit humiles ut fortia confunderet, vota noſtra adjuvando proſequetur, nec deſeret in ſe ſperantes; ſuſcepimus onus impoſitum nobis, ea etiam ſpe nos hortante, quod tuæ & aliorum Chriſti fidelium pro nobis ad altiſſimum porrectæ orationes, & preces auxilium ad regendum ſuam eccleſiam apud ſalvatorem noſtrum uberius impetrabunt, & fortiorem reddent ad tantum reſiſtendum inſirmitatem noſtram. Idcirco hortamur in domino tuam ſerenitatem ut indicere velis, ut ſolemnes proceſſiones cum celebratione miſſæ ſancti Spiritus ſiant in regnis tuis, & ſimul precibus omnium fidelium altiſſimo ſupplicetur, ut nobis gratia ſua aſſiſtat, & dirigat actus noſtros, ut poſſimus condigne regere eccleſiam ſanctam ſuam, & ea agere quæ ſpectant ad ſalutem animarum fidelium, extirpationem hæreſum, & pacem populi Chriſtiani. Inter cetera autem intendimus circa oppreſſionem Turcorum & aliorum infidelium omnes vires; & conatus noſtros adhibere, ut illi immaniſſimi hoſtes Chriſtiani nominis, non ſolum a civitate Conſtantinopolitana, quam nuperrime occuparunt, ſed a ſinibus Europæ penitus expellantur; diſpoſiti quoque ſumus omnia agere quantum cum Deo poterimus, quæ ſpectent ad honorem & ſtatum tuum. Ceterum bullam plumbeam ſine impreſſione noſtri nominis eſſe præſentibus appenſam tua ſublimitas non miretur, ſed potius gratuletur, eo maxime quia ejuſdem tuæ ſublimitatis deſiderio occurrentes, ipſas literas ante accepta coronationis noſtræ inſignia duximus transmittendas, infra quod tempus perfectæ bullæ uſus cum pontificis impreſſione nominis, de conſuetudine non habetur.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſexto idus Aprilis, milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto.

CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA II. D

Calliſtus episcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Carolo Francorum regi illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Gratias agit reg. Franco- tum de ip ſuis erga ſe dem apoſto- licam cultu ſingulari. Ex eodem ſpicil.

Et ſi ſatis cognitum haberemus tuam ſerenitatem hanc ſedem apoſtolicam & ſedentes in ea more Chriſtianiſſimorum progenitorum tuorum lumina fide, & ſinceritate colere ac venerari, permaxime tamen lætati ſumus, quod præclaram erga nos, & ipſam ſedem devotionem tuam per oratores tuæ ſublimitatis, tam ample & religioſe declaraveris in dando nobis obedientiam, quæ Romanis pontificibus in principio ſuæ aſſumptionis ad apoſtolatus apicem ſemper publice conſuevit præſtari. Nam cum tua cellitudo ſit fidei noſtræ ſingulare decus & ornamentum, atque ad eam propagandam plurimum conducat tua auctoritas & potentia, non eſt reſparvi momenti apud ceteros principes & populos Chriſtianos, quod ipſam apoſtolicam ſedem devotiſſime venereris. Quare lætamur quidem merito, & tuam ſerenitatem omni laude, &

commendatione dignam judicamus, commendantes plurimum ſublimitatem tuam, quod tales ad nos oratores deſtinaveris, qui cum omni gravitate, maturitate & modeſtia quæ ſibi commiſeras, non minus eleganter, quam prudenter expoſuerunt; nec dicere poſſemus quam libenter illos audiverimus, cum de rebus tuis apud nos agerent. Nam cum maximo ſtudio, & amore tuam cellitudinem ſemper proſecuti fuerimus, gratiſſima nobis fuerunt omnia per illos relata, quibus annuimus, quemadmodum ex aliis literis noſtris, & ex relatione dictorum oratorum latius intelliges.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto, tertio Kalend. Martii, pontificatus noſtri anno primo.

CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA III. Carolo VII. Regi Francorum.

Cariſſimo in Chriſto filio, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Licet jamdiu nec immerito ſerenitatem tuam omni affectione dilexerimus, tamen receptis nuper humaniſſimis literis tuis, quibus ipſa ſerenitas nobis aperte regioque animo, & liberalitate ſignificat ſe pro ſacro-ſanctæ catholicæ fidei deſenſione & exhortatione paratam eſſe conſentire, ut decima ſuper univerſali eccleſia, & præſertim in tuo regno levetur? Adeo ex hac tam mirifica, & catholico rege digna liberalitate animus noſter gaudet, ut fatendum ſit jamdiu nihil nobis accidiſſe jucundius. Tuæ itaque cellitudini immortales gratias agimus, quæ majorum ſuorum veſtigia ſequitur, in quibus ſemper firmum columen, & præſidium catholicæ fidei conſtitutum ſuit. Nunc, cariſſime ſili, nunc promendæ ſunt omnes vires facultateſque; nunc clara voce ipſa Chriſtiana fides auxilium vocat, ut immaniſſimorum hoſtium ſaror læviens in Chriſti fideles reprimatur; quod facile erit, ſi prius quam illorum audacia & rabies invaleſcant viriliter reſiſtatur. Deus & beatiſſimi apoſtolorum principes nobiſcum erunt, & ſancti Spiritus aura naviculam Petri ad optatum portum, ſuperatis fluctibus, adducet. Nos autem magno animo ſumus; & quæ ad obſiſtendum inimicis Chriſti neceſſaria ſunt, omni cura & celeritate paramus, hortamurque ac rogamus tuam ſerenitatem, ut quæ liberaliter obtulit, pro rei magnitudine, & neceſſitate adimpleat, detque operam ut decima hujusmodi exigatur, ut pecuniæ non deſint operi ſanctiſſimo. Et ut efficacius tua cellitudo mentem noſtram conſiſtat, intelligere poſſit, remittimus ad eandem dilectum filium Ludovicum Leſcales, quem virum bonum, Deum timentem cognovimus. Ob idque voluntatem noſtram ſerenitati tuæ per eundem ſignificandam ordinavimus: quam precamur ut ipſi Ludovico in omnibus quæ noſtro nomine narraverit, ſine aliquo dubio, prout in aliis noſtris literis ſcripſimus, pleniſſimam fidem adhibere velit: orantes Deum pro felici ſtatu tuæ cellitudinis.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo piſcatoris, die 1. Maii, 1456. pontificatus noſtri anno ſecundo.

ANNO
CHRISTI
1455.

ANNO
CHRISTI
1456.
Die 1. Maii.

Gratias agit quod rex permiſiſit decimam in ſubſidium exercitus contra Turcos exigi. Ex eodem ſpicil. a Forz, exaltatione. M.

** THOMÆ ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

Monitio per edictum publicum ne matrimonia contrahantur, aut testamenta condantur, nisi coram duobus aut tribus testibus.

Ex eod. MS.
in Registro
municipali
archiepiscopi
Cantuariae
(nuncupati
Bourne)

fol. 5. a.

Thomas permissione divina, &c. Universis & singulis rectoribus, vicariis, & curatis, ac eorum vices gerentibus per nostram civitatem diocesim & provinciam Cantuariensem constitutis; necnon universis & singulis pabulum verbi Dei clero & populo ad crucem S. Pauli London, ministraturis & exposituris salutem, gratiam & benedictionem. Licet sancta mater ecclesia solum de manifestis, & notoriis iudicet, non de occultis, quae divino iudicio sunt relinquenda, qui solus scrutator cordium & cogitationum iudex existit, ac injuriam Deo faciat, qui iudicat de occultis huiusmodi: quia si singula scilicet notoria & occulta hic forent puniendi, divina iudicia locum non haberent, quod dicere aut sentire nefas existit. Hinc est quod pie statuit eadem sancta mater ecclesia, quod volentes condere sua testamenta sive ultimas voluntates, secum habeant testes idoneos; videlicet proprios curatos, ac eorum vices gerentes, ac alios per quos veritas testamentorum sive ultimarum voluntatum huiusmodi probari possit, si denegetur: Pari consideratione statuit eadem sancta mater ecclesia, quod contrahentes matrimonium vel si dem dantes matrimonio contrahendo, secum pari modo duos testes aut plures praesentes habeant per quos matrimonium huiusmodi probari possit si per aliquam partem contingat id deest denegari. Ex querela tamen multorum notorietateque facti, ac experientia negotiorum ad nostrum pluries pervenit auditum, quod in nonnullis locis & partibus nostrae Cantuariensis provinciae antedictae, & praesertim in illa inclycitate London, novus usus, verius novus morbus irrepsit, quod testantes huiusmodi solum scriptorem aliquem in confectione testamentorum suorum sibi advocant, nullis testibus in ea parte vocatis; qui quidem scriptores copias testamentorum huiusmodi secum ad domos suas privatas deferentes, in mundum redigunt, complicant & claudunt, ac ad testatores huiusmodi in articulo mortis positos, sic clausa apportant, ac in praesentia eorumdem testatorum, ac quorundam aliorum ad id vocatorum, quid in eis continetur penitus nescientium, ut puta qui nec factioni, lectioni, aut recitationi testamentorum huiusmodi interfuerunt, eadem sigillari faciunt, quod ad probationem testamentorum huiusmodi nihil prorsus adminiculatur. Quodque alii nonnulli usque ad extremum vitae suae exitum testari renunt. Alii insuper residuum bonorum suorum disponere negligunt, ex quo nonnunquam contingit, quod comparentes contradictores & huiusmodi testamenta negantes, testamenta huiusmodi ob defectum, ac inopiam probationum cassantur & adnihilantur; sicque testatores huiusmodi intestati decedunt, ac si nullum testamentum condidissent, residuumque bonorum suorum huiusmodi perperam & iniique in usus suos prophanos, executores sive bonorum huiusmodi administratores damnabiliter convertunt. Idem in matrimonio occulte, aut clandestine contracto pluries contingit, quod etsi ob defectum & inopiam probationem contra negantem, in iudicio militantis ecclesiam subsistere nequeat apud tamen ecclesiam triumphantem, quae nec

fallit nec fallitur, verum licet occultum matrimonium nihilominus existit: quia de re multotiens ac frequenter evenit, quod una pars contrahentium, interdum utraque ad secunda convolat vota, adulterium committendo, filios spurios & adulterinos generando; sic non suis parentibus in hereditate filii illegitimi succedunt, sicque successoria edicta nequissime pervertuntur; ac etiam plura ac gravia animarum pericula ob defectum probationum contra negantes in hac parte necessarium generantur.

Quocirca vobis communiter & divisim committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatinus omnia & singula in his literis nostris contenta, in ecclesiis vestris parochialibus & aliis locis publicis, ac ad crucem S. Pauli London antedictam publicetis; & nihilominus auctoritate nostra moneatis quoscumque infra nostram Cantuariensem provinciam constitutos, & iungatis eisdem, prout velint & optent huiusmodi testamenta sua, necnon contractus huiusmodi matrimoniales firma, rata, & stabilia permanere, quatinus testamenta sua huiusmodi in praesentia duorum aut trium testium idoneorum, ut praemittitur, in sana mente aut conscientia, aut perlegi & recitari faciant, & nihilominus viri ac mulieres in senectute saltem constituti, in sanitate corporali sanaque memoria ac integra mente sua condant testamenta, in quibus clare & aperte sua faciant describi legata; necnon cui aut quibus cuive usui, aut usibus residua bonorum suorum huiusmodi applicari voluerint. Et quod in fine testamentorum huiusmodi inserant nomina duorum aut trium huiusmodi, quorum unus sit sacerdos parochialis, aut proprius curatus, si commode fieri poterit, qui huiusmodi testamentorum factioni aut recitationi, aut lectioni in praesentia testatorum huiusmodi sanae memoriae existentium, ac lectionem & recitationem per alios factas diligenter advertentium, & intelligentium, aut per se idem facientium personaliter interfuerint; non autem solum ut affolet qui in sigillatione testamentorum huiusmodi praesentes fuerint, quod ad rem non pertinet, necquicquam ad ostensionem veritatis testamentorum huiusmodi adminiculatur. Injungatis insuper utriusque sexus viris ac mulieribus, ne mutuo fidem dent de matrimonio contrahendo, aut matrimonium quoquo modo contrahant, nisi in praesentia duorum aut trium testium idoneorum, per quos matrimonium huiusmodi, si quando, inimico homine procurante, id per aliquem contrahentium denegari contingat, luculenter probari possit. Preterea moneatis efficaciter, & inducat in sermonibus vestris huiusmodi dictos subditos nostros; quod in singulis causis, criminibus, & negotiis fori ecclesiasticum saltem concernentibus consimiliter duos aut plures testes idoneos secum adhibeant, prout voluerint in his victoriam obtinere, & iniustitiam complementum contra & adversus huiusmodi negantes ab ecclesia, ecclesiasticoque iudicio reportare. Datis in manerio nostro de Lamethie vigesimoquinto die mensis Maii, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimoquinto, & nostrae translationis anno primo.

CON.

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

CONCILIUM SALISBURGENSIS

A Sigismundo Archiepiscopo anno Christi 1456. celebratum.

Et Hænsell
Germ. loc. 10.
p. 491.

Cum alia concilii presentis alia desiderantur, non abs re erit hic afferre conquæsitæ varias, pæssulationes, interrogationes, informationes a diocessibus Salisburgensibus provincia Concilio exhibitas.

Advisamenta in sacro concilio Provinciali Salzburgenſi porrecta de anno a Nativitate Domini 1456. Dominica Jubilate, quæ fuit 18. Aprilis, recto ordine subsequuntur.

Advisamenta Domini episcopi Seccoviensis.

Reverendus in Christo pater & D. D. episcopus Seccoviensis sacro concilio exponit gravi cum querela; quomodo quidam Fratres Ordinis Minorum B. Francisci de observantia nuncupati, nuper ad diocessum suam venientes, quemdam fundum a laicali potestate recipiendo, quoddam claustrum sui ordinis ibidem de novo propria temeritate in contemptu suæ potestatis ordinavit, ipsius consensu ad id non accedente, ac in gravissimum præjudicium & jacturam parochialis ecclesiæ, sub cuius limitibus dictus fundus situs est; aliarum quoque ecclesiarum parochialium circumjacentium detrimentum non modicum, construere nituntur, velut hodie edificare non cessant, estque locus ipse in solitudine positus, ubi ipsi fratres neque officium prædicationis, super quo idem ordo originaliter institutus est, nec victus necessitatem malitia vagationis devitata habere possunt. Quare petit præfatus reverendus pater humillima cum instantia per sacram synodum sibi & Clero suæ diocesis provideri opportune, ut dicti fratres ita coerceantur, quod ab opere hujusmodi structuræ cessantes in antea talia attentare non præsumant; talis quoque resistentia adhibeatur fratribus eisdem, qua ordo beati Petri in honore & quiete pristina conservetur.

Fertur namque dictos Fratres etiam in aliis locis & civitatibus provincie Salzburgenſis fundos & loca ipsis pro claustris sui ordinis placencia, non requisitis ordinariis locorum eorundem, contra Canonica instituta occupando recepisse. Et si forte præfati fratres quocumque indulto Apostolico fundos recipiendi & claustra sui ordinis, ut præmissum est, propria auctoritate ubicumque erigendi se prætenderent munitos (velut præfatus episcopus ex quadam missiva superiorum fratrum prædictorum sibi transmissa ipsos ad ipsum habere accepit; quamvis suam paratus est sacre synodo ad legendum exhibere) & si sit, quod tunc ipsa sacra synodus apud apostolicam sedem vel revocationem hujusmodi procuret, aut alio modo provideat, ne ecclesiæ parochiales provincie Salzburgenſis ita enormiter legantur. Timor namque vehemens est per tolerantiam talium novarum religionum in longum extinctionem cleri secularis sequi posse.

Littera parochorum circa Kremſ' commorantium ad episcopum Pataviensium.

Reverendissime pater, & domine gratiosissime, humillimis subjectionibus, ac omni reverentia & obedientia præmissis. Non subsequentes plebani Andreas in Levubs, Conradus in Gobolzburg, Servatius in Hadersdorff, Thomas in Czebzig, Paulus in Schaimberg, Johannes in Lengenfeld, Petrus in Schiltarn, Gabriel in Stretznig, Thomas in Geresdorff, & Johannes plebanus in Gordsdorff, ceterique ecclesiarum provincialium rectores, vicegerentes, & altaristæ per districtum circumferentialiter circa Kremſ' commorantes, vestræ R. P. notum facimus, quomodo isti Capistranei, scilicet Fratres Minores de observantia ad nostras ecclesias vicini in foro Levubs ligneum construxerunt oratorium, de facto prædicant, & ut timetur, confessionibus suis plebianos nostros a nobis averſuri: quod nostris ecclesiis, & nobis in maximum cedet præjudicium; quoniam nec de grano, neque de guttula vini in decimis gaudemus; sed solum fructibus cottidianis & culturis, de quibus quasi quilibet suo collatori censuarius existit. Et unde V. R. P. ac principi jura episcopalia & steuras præstare tenemur. Imo fabrica ecclesiæ Pataviensis, & omnes pauperes & structuræ notabiliter sentient detrimentum. Quare omnes prædicti R. P. V. capellani ad vos tanquam gratiosissimum nostrum &c. reverentes eadem humillime in Domino deprecantes, ut istis novis institutionibus maxime præjudicialibus nostris ecclesiis, & nobis obſtare dignentur gratiosissime cum effectu, in eo salutem populo & provisionem nobis & commodum paterne ostendatis &c. harum omnium nostrorum secutis subimpressis testimonio litterarum. Datum in Leubs septima Maii 1456.

Advisamenta ex parte reverendissimi in Christo patris & D. D. Tybaldi episcopi Laventini totiusque Cleri sibi commissi.

Reverendissime Pater. Præpositus S. Andreæ ecclesiæ Laventini Archidiaconus nimis gravatum se fore credit per suum ordinarium, sibi in latere constitutum, in cura animarum plebanis ac Vicariis compensanda, qui sibi ex jure Archidiaconatus sui hujusmodi curam animarum dare acribit.

Item declaretur, qui casus sint ipsi Archidiacono a jure vel consuetudine reservati.

Item quid agendum sit de plebe in Laventini diocesi. quæ se alias in proxima visitatione Commissariorum D. Episcopi Laventini reddidit contumacem ad juramenta præstanda super inquisitionem vitiorum ac aliorum extirporandorum.

Item ex parte ecclesiæ parochialis S. Johannis in Gorgig Salzburgenſis diocesi. quæ est de

ANNO
CHRISTI
1456.

de presentatione V. R. P. & de collatione A
Rev. Patris D. episcopi Laventia. diocel. an
dicta ecclesia S. Johannis in Gorgig subiaceat
diocelano, & qui ejusdem ecclesie Vicari-
us habeat dare curam animarum & cognoscere
de causis?

Item quid agendum sit cum plebano in mu-
ta prope Marenberg Laventia. diocel. qui con-
tumaciter se ablenare presumpsit? &c.

Item de publicis remittendis quantum quis
pro Archidiacono solvere debeat? & qualiter
imitti debeant ceteris causis? & an ad solum ple-
banum seu ipsius locumtenentem pro injungenda
pecunia sint iterum remittendi?

Item de festo S. Matthie Apostoli quando in
anno bisextili sit celebrandum?

Item laicalis potestas usurpare conatur iurisdic-
tionem spiritualem, omnino suppeditanda,
contra jus commune, presertim de decimis,
que debentur de jure communi & divino
ecclesie, se intromittunt judicando de
eis: cum tamen incapaces hujusmodi iurisdic-
tionum existant.

Item causas dotis, donationis propter nu-
ptias, & similes, non permittunt tractari in
foro ecclesiastico, & omnino iudicem ecclesia-
sticum excludere conantur: cum tamen in hu-
jusmodi causis locus sit preventioni; causam
subjungentes, quod majori modo contrahitur
sub specie dotis & donationis propter nuptias
sub obligati: -- jorum forensium, vulgariter C
Laudgericht, & propter non solutionem in ter-
mino promissa dotis vel donationis propter
nuptias, ut presertur, pretendant solum stare
arbitrio iudicium forensium.

Item de peculio Clericorum, & de rebus
relictis per Rectores presbyteros & Clericos
post eorum mortem, Laici se intromittunt,
& de illis disponunt, non obstantibus privi-
legiis & libertatibus ecclesiasticis, & per hæc
privilegia & libertates ecclesiasticas impedi-
tantur.

Item excommunicati & denunciati non ve-
reantur intrare ecclesias, stantes scienter ultra
annum in eorum protervitate, & excommu-
nicatione, tanquam suspecti de hæresi. Et
postquam ordinarii loci juxta juris exigentiam
contra eisdem processum juris instaurare vol-
unt, imponunt minas multum formidabiles,
que in constantem virum metu concurrente
cadere possunt. Per hoc vilipendantur privi-
legia, & ecclesiasticas libertates, & magna
pericula; & gravamina ecclesiis proveniunt
ex istis.

Item laicalis potestas in civitatibus majori-
bus decernit statuta, quod nullus Clericorum
preedium cujuscumque conditionis onerare, &
in remedium animæ suæ disponere potest. In-
super & redditus legitime possessos contra ju-
ris dispositionem, quo cavetur, quod nul-
lus Clericorum, cujuscumque conditionis exi-
stat, res ecclesiarum laicali potestate submit-
tere debet sub pœnis maximis, & merito
formidabilibus, de quo in capitulo hoc con-
suetissimo: *de rebus ecclesia non alienandis*
lib. 6.

Item manifestos Usurarios absque satisfactio-
ne condigna per ipsos, vel eorum hæredes facta,
Religiosi ordinum mendicantium ecclesia-
sticis sepulturæ tradere non verentur. Ex quo
oritur contra Clerum maxima suspicio: quia
laici dicunt: tales religiosi sunt tantæ devo-
tionis, & intelligentiæ, qui si hujusmodi usu-

rarii non essent sepeliendi, eos nunquam sepe-
lirent.

Hinc Patres hujus sacri Concilii accusati sunt
de correctione breviarii Salaburgens. & Pata-
viens. ecclesiarum, maxime de sabbato sancto
Pasche, ubi cavetur, quod pueri post baptis-
mum non laudentur, quousque procurentur in
corpore & sanguine Christi.

Item sunt nonnulli episcopi, Abbates, Pra-
positi, Monasteria, Collegia, Nobiles, &
alii personæ ecclesiasticæ & seculares habentes
infra limites parochialium ecclesiarum decimas
unam, duas, vel tertiam partes, vel etiam
omnem decimam eis incorporatam, vel aliis
debitam. Hi postquam novales decime in eis-
dem ecclesiis de jure Rectoribus ecclesiarum de-
bite fieri contingunt, novales decimas hujus-
modi contra juris dispositionem in animarum
suarum periculum & damnationem contra vo-
luntatem Rectoris violenter rapiunt, & acci-
piunt.

Dignetur igitur hæc sacra provincialis syno-
dus super his de opportuno remedio salubriter
providere. Nam plures etiam sententias definiti-
vas contra recipientes & rapientes decimas no-
vales hujusmodi in consistorio Salaburgensi fa-
ctæ sunt, quibus tamen aliqui Nobiles & Pra-
lati nunquam parere curaverunt, prout non cu-
rant de presenti &c.

Item sunt nonnulli laici accipientes decimas,
& omnia Novalia etiam appropriantes, & ma-
nu violenta detinentes.

Item accusatus Synodus ex parte quorundam
laicorum, qui absque scitu & consensu suorum
accedunt curiam Romanam, & ibidem a Car-
dinalibus impetrant indulgentias ad filiales ec-
clesias in damnum maximum jorum parochia-
lium, & matricum ecclesiarum: & eisdem in-
dulgentiis ita exorbitantes sunt, quod non so-
lum concessa sunt in diebus festis, sed etiam in
diebus feriatis. Postquam vero laici prædicti
litteras hujusmodi ad partes illas attulerint, pe-
tunt ab ordinariis easdem confirmari; qui do-
minii ordinarii etiam absque scitu & consensu
plebanorum in gravamen & jacturam ecclesia-
rum parochialium confirmant.

Provideant igitur, quid plebanis in his sit
faciendum, qui quodammodo perplexi sunt in-
ter duo adversa, tum quia tenentur ecclesias
suas indemnes servare, tum etiam quia tenen-
tur ordinarii auctoritati obedire.

Item provideatur, quomodo Mendicantes de-
beant audire confessiones; & an quilibet fidelis
teneatur quolibet anno ad minimum semel con-
fiteri suo plebano juxta tit. *Omnis utriusque*
et c. & plura alia, que conclusa sunt in sy-
nodo provinciali Moguatin. petuntur hic con-
cludi.

Item plebani gravantur per Mendicantes,
quia sine licentia communicant populum; imo
dicunt, quod non sunt oves plebanis commissa,
sed sunt oves episcopi.

Item clerici gravantur, quod violenter tra-
hantur ad forum vetitum; imo prohibentur,
ne aliquem citent ad iudicium spirituale pro re-
bus ecclesiasticis, ut super decimis, testamen-
tis, & in causis rationabilibus; imo aliqui
Clerici sponte se submitunt iurisdictioni se-
culari absque licentia suorum superiorum.

Item de agris & pratis de novo excultis laici
propriis motibus & violenter privant plebanos
decimis contra jus commune.

Item iudices, & præfecti, præcones, & cu-
teri

ANNO
CHRISTI
1456.

ANNO
CHRISTI
1456.

terti laici violenter auferunt bona relicta per A presbyteros & clericos beneficiatos; imo conlanguinei eorum pretendunt & volunt taliam esse heredes, & sic impediunt testamenta, & ultimam eorum voluntatem, quamvis de elemosyna & beneficiis sint acquisita.

Item quando clericus beneficiatus moritur, statim laici intromittunt se de possessione beneficii, & bonis per talem relicta, a quibus oportet postea emere possessionem. Et contingit pluries, quod possessio traditur non habenti iustum titulum &c.

Item seculares advocati gravant ecclesias augendo advocatias diversis modis, puta venaticis canibus, vecturis & laboribus variis; & idem faciunt alii Nobiles & principes, & eorum locumtenentes.

Item Nobiles compellunt ecclesiarum colonos ad labores suos vulgariter *Scharworts*, ut in messe, in feno, & in fossis.

Idem volunt habere a plebanis & eorum colonis.

Item laici proprio motu se intromittunt de rebus temporalibus ecclesiarum, facientes de illis rationem; cum saepius non vocantes ad hoc suum plebanum, vendunt ad placitum res ecclesiarum, construunt & destruunt ecclesias.

Item absque scitu plebani auferunt vitas, ad quas etiam soli habent claves. Instituunt & destituunt ad voluntatem suam Campanatores & Magistros scholarum; placeat vel displiceat plebanis. Item acceptant anniversariam defunctorum, & soli deputant plebano & suis sacerdotibus stipendia, sicut ipsis laicis placet: & si non vult plebanus consentire, remittunt ad alias ecclesias puta Monasteria vel hospitalia, quae ipsi regunt. Etiam instituunt praedia ecclesiarum & destituunt. Et si plebanus aliquem instituit, ipsi eundem non admittunt nisi placeat eis.

Item principes gravant Clericos per venatores.

Item Nobiles quoque inhihent plebanis, ne praedicent nisi ad eorum voluntatem, & faciunt eos expectare, quousque surgant de somno.

Item volunt, quod presbyteri eorum tabernas intrent. Quod si non fecerint, damna & gravamina eis inferunt.

Item de certis praediis non volunt dare decimam.

Item laici usurpant sibi praedia, super quibus ecclesiam sunt fundatae.

Item provideatur contra collectores, ne amplius admittantur per ordinarios locorum, quia nimirum gravant plebanum. Et quidam ipsorum ascendunt ambonem, & decipiunt populum in suis praedicationibus & indulgentiis. Etiam portant secum reliquias, cum quibus stant publice in ecclesiis, quando populus dicit offertorium.

Item fiat executio Carolinae.

Item provideatur, quod sacramentum eucharistiae non fiat nimis commune, quia feriis quintis per certos deferretur publice cum processione per ecclesias, & circuitus in ecclesiis absque licentia superiorum. Et hoc idem fit a religiosiis feriis quintis, per hoc attrahentes sibi populum, & impediendes iura parochialia.

Item provideatur de laicis contra Clericos auctoritate sua arrestantibus bona, fructus red-

ditus, & proventus clericorum & clericos, militantibus vulgariter *Wandelus*.

Item de laicis, qui auctoritate sua capiunt Clericos, & presbytero praesentant Episcopo.

Advisamenta Ratisbonensia.

Item provideatur contra laicos diffidentes clericos, ducentes eosdem in Bohemiam, cremantes corpora & bona eorum.

Item tales cogunt clericos ad dandum pecuniam pro securitate eorum.

Item quomodo cum ditionibus laicis post reconciliationem ad terram reverfus agendum sit.

Item provideatur specialiter in diocesi Ratisbonensi contra hoc, quod clerici coguntur ad damnationem pecuniae, vulgariter *Abing*, ad Bohemiam; quod quotidianum est propter inimicos diffidentes generaliter omnem clerum.

Item Clerici, qui provocant consanguineos suos, & alios laicos ad diffidandum clero; & quomodo agendum sit cum Clericis, qui per se faciunt tales diffidationes, & intrant Bohemiam, cum fuerint reversi.

Item an concepta in concilio provinciali Moguntino sint acceptanda.

Item de iurisdictione reverendissimi domini C Salzburg. quod plures ad eandem curiam, & etiam Romam trahuntur solum pro hoc, ut propter distantiam fatigent colligantes ad concordandum cum eisdem: & arrestationibus a sede Salzburg. emanantibus.

Item fiat provisio, ut matrimonium possit licite contrahi & consummari & nuptiz solemniter celebrari temporibus a iure interdictis, puta in septuagesima &c. ut sit alio tempore Domini.

Item quidam Religiosi praesertim Cisterciensis Ordinis in capellis sibi subiectis extra septa monasteriorum situs praedicant, festa indicunt, sollemnes benedictiones in mitris faciunt, publicas missas decantant tempore, quo publica missa diebus Dominicis & festivis in ecclesiis parochialibus peragitur. Per hoc parochianos a suo pastore, & ecclesia matrice retrahendo. pretendendo praedicta sibi vigore exemptionis, consuetudinis, & privilegiorum licere, cum tamen curam animarum minime habeant.

Item mortuos sepeliunt; parochianos alienos in casibus episcopis reservatis absolunt, sacramentum eucharistiae, & alia contra *Clem.* Religiosi administrant omnia, pretendentes sibi ex privilegiis licere, quae tamen ostendere recusant. Novas capellas absque licentia ordinariarum erigunt in locis non exemptis. & offertoria ibidem observantia usurpant.

Item petitur moderari statutum de tabernaculis quoad poenam suspensionis ab officio, cum ex hoc plures incurrant irregularitatem. tempore hujus suspensionis se divinis, ut prius, ingereutes.

Item petitur declarari quotiens Criminalii debeant in anno admitti a plebanis, cum multum praedificent curatis & eorum sociis, & cum pretendant se exemptos, qualiter prohiberi debent ab eorum excessibus, cum nimis difficile foret semper ad sedem apostolicam recurri.

Ad.

ANNO
CHRISTI
1456.

ANNO
CHRISTI
1166.*Advisamenta qua respiciunt diocesim
Salisburgensem.*

Sacerdos secularis omnia trina oratione & quindecim gradibus, incipit matutinas, continuando omnes horas canonicas secundum rubricam Salzborgen. paucis mutatis; primo ad summum festum, ad primam, ad Completorium, immediate post symbolum dicatur versus cum collectis ad binas partes usque ibi: *Sacerdotes*. De sanctis trinum lectionum oret sine precibus. Capitulum post primam secundum choram, demptis quinque Psalmis, scilicet: *Verba mea* &c. In adventu & quadragesima suffragia de patronis sub una antiphona, scilicet ad Vesperas: *Fulgens iusti*; & ad matutinum: *Corpora Sanctorum*, & una collecta, in quo nominentur patroni, scilicet *Rudbertus*, *Virgilius*, & *Martinus*, una cum aliis suffragiis consueta. Infra Pascha, & Pentecosten diebus Dominicis in Matutinis ad quemlibet Nocturnum tres Psalmos cum una Antiphona. Ad primam: *Deus in nomine* &c. cum reliquis; quod hoc tempus in omnibus diocesis privilegium est prae aliis temporibus.

Quocumque etiam die dicuntur VII. Psalmi ad horas, eodem die dicatur letania, aliis vero diebus neque VII. psalmi, neque letania.

Orare quotidie cursum & vigiliis mortuorum stet in arbitrio cuiuslibet volentis orate ex devotione; sed nullus ad huiusmodi sit ex debito adstrictus.

Item semel in septimana, quando commodum fieri poterit, horae de patronis teneantur, ut in aliis diocesis fit.

Item praecipitur in quodam statuto provincialis festa SS. *Rudberti*, *Virgilio* & *Augustini* celebrari. Petitur relaxatio de festo translationis S. Virgilio; quod non potest commodum celebrari propter occupationes vindemiarum, propter quod plures scandalizantur.

Item fiat provisio de remediis mortuorum, ne plebanus nimium graventur.

Advisamenta Cleri Stiria Inferioris.

Primo Serenissimus dominus noster Imperator nos communem Clerum beneficium in suis terris & dominiis constitutum variis & continuis exactionibus suarum Steurarum solet aggravare, conandonos redigere in continuam servitutem contra ecclesiasticam libertatem, qua minime uti valeamus. Petit clerus humillime ut providentur contra futura similia sive per scripta reverendis. D. nostri archiepiscopi, vel alio modo, aut per convocationem Cleri prout proxime factum est. Paratos enim esset idem Clerus potius sustinere spolia, vel alia mala, quam ita redigi in continuam servitutem, attempto quod si in Ecclesiis spolia committentur, cessaretur a divinis tam diu, quousque spolia restituerentur, vel alia fierent.

Gravatur etiam clerus curatus in variis & plurimis articulis per Monachos mendicantes, ut sequitur.

Primo solent nobis Ecclesiarum parochialium rectoribus populum nobis commissum abstrahere, praecipue in propitiationibus, recipiendo de eisdem propitiationibus vigiliarum, exequiarum, Missarum, & diversorum officiorum minus quam solito recipi solet in parochiis nostris contra laudabilem ecclesiarum nostrarum

Concil. General. Tom. XXXII

A contuetudinem hactenus observatam: puta vix tertiam partem, & sic populus propter minorem solutionem ad ipsos affluit nobis in grave praerudicium.

Item solent plerique mendicantium, Priores & guardiani in suis claustris benedictiones facere solemnes, videlicet in diebus festis Purificationis gloriosae Virginis Candelarum; in die Palmarum, ipsarum palmarum; in die Resurrectionis dominicae, carniem etiam in domibus plebanorum. Item in die S. Stephani protomartyris, salis & aquae benedictiones celebrare solemnes.

Item in die Parasceves ornare sepulchrum Domini, imponentes ibi Sacramentum Eucaristiae, candelis plurimis accensis, canentes quoque Plalterium usque ad diem Paschae; quae omnia insignia sunt parochialia, & solummodo ad ecclesias parochiales videntur pertinere.

Item in diebus festis & dominicis solent de mane hora inconsueta praedicare & alios actus exercere, ita quod populus in diebus dominicis & maximis festivitibus praecipue sermonem audire, & ad officia, quae in suis parochiis, frequenter venire negligitur in animarum suarum dispendium, & nobis rectoribus maximum praerudicium.

Item praedicti Monachi gaudent privilegio audiendi confessionem, populum inducant, ut apud eos Confessores suos eligant, etsi in loco habeantur sufficientes & bene docti presbyteri seculares, ad quos pertinent, imo peritiores, quam sint ipsi Monachi. Et etsi ibi non est multitudo populi, ita quod plebanus cum suis optime sufficiant plebi suae. Praesumitur enim, ut verum est, quod Monachi in audiendis confessionibus plebem ad se alliciant, & ipsis missas & alia apud eos peragenda in poenam injungunt; absolventes etiam quoscumque casualiter publicos & occultos, qui ex hoc in suis sceleribus eo temerarius persistunt in maximam damnationem animarum plebis.

Item sunt certa claustra mendicantium habentia in ecclesiis suis non tantum unam sed duas aut plures campanas, quas quotidie ad officium compellant, sicut in ecclesiis parochialibus fieri solet, nec a talibus volunt abstinere. Dixit enim quidam Prior ordinis Eremitarum S. Augustini in Ragkerspurgo: si plebanus in duabus campanis suis displicentiam habet, ipse vellet addere tertiam.

*Advisamenta Archiepiscopi & Cleri Archiepiscopatus
Karinthia inferioris Salzburgensis
diocesis.*

Primo quidem providentur per sacrum Concilium, quod Clerus & ecclesiasticae personae juxta Lateran. & generales Conciliorum ac imperialium sanctionum statuta ab omni steurarum secularium impositione immunes existant, & debita potiantur libertate. Inhibendum quoque esset ipsis Clericis & ecclesiasticis personis sub poenas & censuris formidabilibus, ne steuras & exactiones huiusmodi sub cuiuscumque contractus colore sine expresso Romani pontificis assensu potestati temporali largiantur.

Item quod statuta ven. mem. D. Peligrini sub titulo: *ne Clerici in foro vetito conveniantur*, & sel. record. D. Eberhardi sub titulo: *de foro competentis* situata, olim S. Salz. ecclesiae Archiepiscoporum in suis provincialibus Conciliis edita districtius observari mandentur.

H

Item

ANNO
CHRISTI
1166.

ANNO
CHRISTI
1456.

Item quod declararetur per sacram Synodum, qua die post festum cathedræ S. Petri festum S. Mathis apostoli anno bissextili sit celebrandum, ne ex diversa ejus celebratione; veluti sapius contigit, scandalum generetur in populo.

Item quod unus tantum patrinus juxta canonica instituta ad levandum de sacro fonte puerum admittatur, indibeatur quoque Archidiaconibus, Decanis, & cæteris presbyteris curatis, ne contra hujusmodi statutum dispensent secundum favorem, & sui libitum voluntatis.

Item quod si, qui ad auctoritatem superiorum mittendi sunt, litteras sui curati presbyteri, qualitatem, & circumstantias culpæ, propter quam superiorem requirere tenentur, continentem requirant, & Superiori presentent. Ipse quoque superior litteras absolutio- nis eidem Curato transmittat; quod & si is, qui superioris auctoritatem adiit, publice delinquendo plebem scandalizavit, superior eundem suo curato remittat publice puniendum, modum pœnæ sibi injungendæ scripto tenus declarando.

Item quod fratres Ordinum Mendicantium in oppidis & civitatibus provinciæ Salzburgensis degentes in suis predicationibus, parochialium Ecclesiarum rectoribus non derogent, aut detrahant; eaque hora, & maxime diebus dominicis & festivis, qua in ecclesiis parochialibus divina peraguntur missarum solemnia, & populo Dei verbum prædicatur, prædicationibus suis & prolongatione officiorum divinatorum populum a frequentatione & visitatione suarum parochialium ecclesiæ non retrahant ac retardent.

Item quod Archidiaconi, Decani, & provincialium Ecclesiarum rectores, cæterique presbyteri Curati ab eis, qui pro delictis suis eorum auctoritatem requirere tenentur, pecunias non exigant; sed beneficium absolutio- nis pro Deo, cui iustum est, gratis impertiantur, presbyterosque delinquentes condigna pœna castigant, cum ex præmissis interdum grandia scandala visa sunt exoriri.

Item quod ab Ecclesiis pro chrismate pecunia non exigatur, sive oblata requiratur.

Item quod de baptismo bastardis & spuris ac aliis illegitime natis conferendo pecunia non exigatur.

Item quod testamenta observentur.

*Avisamentum de Archi-Diaconatu Stiria
Marchia Superioris.*

Exponitur pro parte cleri Archi-Diaconatus Stiria, Marchia superioris, qualiter quedam Monasteria ejusdem Archi-Diaconatus longe post eorum foundationem quasdam Ecclesias tunc rectas per presbyteros sæculares, suis monasteriis incorporaverunt, quorum prælati, quanquam de hujusmodi Ecclesiis maximum habeant emolumentum, nolunt tamen obligari ad hujusmodi onera ecclesiarum, nec compati Clero dicti Archi-Diaconatus in stera, & contributionibus ipsi clero impositis, secundum quod Rectores olim earundem ecclesiarum contribuere consueverunt, asserentes se alias contribuere oportere occasione suorum monasteriorum de singulis redditibus eorundem. Supplicat Clerus prædictus, quatenus attento quod præfati prælati ab hujusmodi Ecclesiis habeant emolumentum, merito subeunt onus, ipsis provideri de

remedio opportuno: quod nisi fiat, continget propter nonnullas ecclesias noviter in nova civitate, & alibi incorporatas, dictum Clerum multipliciter aggravari, & quod tandem decem aut modico plures plebani intolerabilem steram persolvent, qui in dies & annos non minorantur, imo potius augmentantur,

*Avisamenta generalia totam provinciam
respicientia.*

Primo a sancto Concilio petitur declarari, de quibus episcopalibus casibus, & quomodo Curatus se debeat intrmittere; maxime autem de damnabili divinatione, superstitionis & incantationis usu.

Item provideatur, ut fiat liber agendarum pro administratione sacrorum & omni benedictione in ecclesiis parochialibus fienda; secundum ejusmodi formam, omnes per totam provinciam operari debent.

Item fiat provisio de minutis decimis, de quibus parochiani dumtaxat tertiam partem suis Curatis porrigunt, imo non semper tertiam, sed plerumque eandem dare omnino recusant, contra provincialia alia edita statuta, & juris communis dispositionem.

Item hoc ipsum fiat de decimis novalibus, ut & iste secundum juris communis & statutorum provincialium ordinationem Curatis tribuantur. Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes novalium in gravamen suarum animarum sibi imbutare non verentur.

Item provideatur, ut Curatis de collectis suarum Ecclesiarum tertia pars cedat; hujusmodi namque collectæ ut plurimum in detrimentum vergunt Curatis; quia in summis festivitatibus ad offerendum obligati, si ad tabulam vitricorum quidquam porrexerint, se estimant etiam offeritorium explevisse.

Item petitur declarari, in quibus Curatus a parochianis suis habeat ex posteris decimam personalem juxta consuetudinem civitatis Salzburgensis.

Item si secundum constitutionem S. Matris Ecclesie ad festa paschalia rite & legitime confessum & communicatum infra ejusdem anni spatium casu, ruina, vel quovis alio modo, absque tamen finali confessione, & Sacramentorum provisione moti contingat, an tali in- requisito superiore concedenda sit ecclesiastica sepultura? vel an pro ea remittendum sit ad superiorem? Et an talis, vel quis alter, & quo casu dici debeat præventus.

Item petitur secundum priorum decreta conciliorum provincialium, & episcopalium dari mandata contra debitores Ecclesiarum, ut ipsi earundem debita ab eis mutuata sub alicujus pœnæ incursu pro certo termino exsolvere compellantur.

Item concedatur mandatum Curatis ad reddendum, alienandum, & tollendum vacas & fabrica locatas, sive vacas perpetuas vulgariter *ammer Kae*, ut pecuniæ exinde collectæ usui ecclesiarum applicentur.

Item quid agendum sit in provincia de rectoribus curruum dominicis & aliis festivis diebus, cum vestris suis propria domiciliis eorum ex- untibus & molitoribus eisdem diebus molentibus, cæterisque publice laborantibus in illis diebus, de quibus suis plebanis indubitanter constat.

Item

ANNO
CHRISTI
1456.

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

Item idem petitur quid de infirmitatibus & car-
nificibus, præfatis festivitatum diebus tempo-
re divini cultus sua mercimonia venundantibus
in parochia, cujus plebisani existunt, & ex-
tra tempus nundinarum & dedicationum; quia
secus in his & infirmitatibus advenis foret, qui
forte sumptuum necessitate coguntur.

Item petitur etiam decerni seu declarari, qua
poena plectendi sunt dominicis diebus & cæte-
ris festivitatum ad fores ecclesiarum & in ci-
miteriis tempore sermonum & divinarum cul-
tum stantes sibi mutuo confabulando, & qui-
bus modis & ordine de hac abusione sint re-
ducenti.

Item dignetur sacra synodus istam mirabi-
lem, imo revera insanam consuetudinem im-
mutare & delere, qua in quibusdam parochiis
die resurrectionis dominicæ mane venerabile Sa-
cramentum manibus presbyteri cunctis, vel
equitantis, adjuncta sibi plebe, sine reveren-
tia, & devotione, modo quodam ridiculo cla-
moribus & cantibus insolitis per circuitum pa-
rochiæ defertur. In quibusdam vero locis hæc
peractio prandio non majori reverentia solita
sunt.

Item hoc ipsum petitur de plerumque mira-
bili consuetudine, qua istud pretiosissimum
Sacramentum singulis dominicis diebus a festo
Ascensionis, seu Pentecostes usque ad festum
S. Laurentii vel Jacobi in cimiteriis ecclesiarum
sæpissime modica vel pene nulla devotione cir-
cumducitur, lectis ibidem cum certis collectis,
versus quatuor partes mundi, quatuor initiis
Evangeliorum, non sub una, sed sub diversa
forma.

Cæterum instantius petitur inhiberi istam præ-
cæteris periculiosam consuetudinem, potius
autem abusione seu corruptelam, per quam
presbyteri quantumcumque ab Ecclesiis longi,
quotiescumque in die vel septimana tonitrua,
fulmina, coruscationes, vel venti insurgunt,
unde tempestatem vel grandinem timent immi-
nere, illud salutare Sacramentum foras ad ci-
miterium irreverenter efferunt; quanquam etiam
vix ædituus vel juvenis campanam bajolans
adest, & vulgus advertere non curans instat
labori. Unde certe pericula gravia sunt exor-
ta. Compertum namque est, quod ex hujus-
modi tempestatum & ventorum invalescentia,
tecta Ecclesiarum & turrium confecta cecide-
runt, & presbyteri casu horum tacti semimor-
tui inventi sunt, venerabili sacramento cum
vase in terram prostrato.

Quibus tempestatibus cautius & melius credi-
tur provideri, si per idem præfatum anni tem-
pus continuum expletis divinarum mysteriis quo-
tidie omnium Ecclesiarum campanæ tangeren-
tur, & unusquisque hominum bonæ rationis,
ubicumque constitutus, iis auditis pro pace &
tranquillitate ac republica secundum sibi da-
tam gratiam oraret; pro quo etiam tempore &
sacerdos loci legeret dicta initia Evangeliorum
quatuor, vel unum cum collectis aptis, secun-

dum decreta & determinationem istius sacratis-
simi Concilii.

Ea propter hoc sanctissimum Concilium sta-
tuat & exponat, quibus tempore & casu, ex-
tra tamen casum morte laborantium, istud
venerabilissimum Sacramentum a loco suo sacro
communis ipsius repositionis debeat, & licite
possit amoveri, ut puta in articulo mortis,
inundatione aquarum, guerrarum, ignis pe-
stis contagiarum, seu alterius mali communis,
vel reipublicæ.

Item deinde hoc sacratissimum Concilium
compescat plurima festa incognitorum Sancto-
rum, ut quintas ferias Paschæ, Pentecostes,
Nativitatis proximas, & sextam feriam imme-
diatam post festum Ascensionis Domini, festa
beatorum Ottonis, Colomanni, & plerum-
que aliorum, quæ quidem festa multi laici &
vetulae amplius, quam Dominicas & alios dies
festos ab ecclesia indictos plurimum supersti-
tiose colunt & festivant. Unde Simplicis fe-
sta S. matris ecclesiæ minus curant festivate.

Item fiat declaratio, quomodo colligentium
ad Ecclesias, capellas, monasteria, & hospi-
talia, indulgentiæ vulgo interpretandæ sint,
& insinuandæ, cum litteris indulgentiarum
communi stylo inseratur: *quicumque causa de-
votionis illuc confluxerint, & piis manibus porre-
xerint adjutrices &c. indulgentiam & gratiam con-
sequantur.* Certum est autem, quod multi
elemosynam dant, qui ecclesias seu loca illa
nunquam videbunt.

Item tales collectores emunt, & mercantur
collecturas ab ecclesiis, quamque per 10. vel
12. libras denn. & per annum 40. vel 50. ac-
cumulant, dantque 1. libram denn. pro litte-
ra per diocesim exhortatoria; virtute cujus
pro suo commodo multo amplius pecunias re-
colligunt, multaque facinora & scandala com-
mittunt, bibunt, noctuque ludant, & blas-
phemant, in tabernis per noctes integras vane
& turpiter consumentes, quod ad Dei cultum &
honorem fideles porrexerunt. Ecce qualis fias.

Item compellantur omnes Curati gerere sol-
licitudinem circa plebem suam, examinando
in confessione, & informando diebus festis
dominicalem orationem. Multi enim in hac
oratione errant, imo penitus ignorant.

Item provideat sancta synodus, ut paupe-
res peregrini continue de loco in locum dis-
currentes, & similiter vagi scholares cum reti-
bus, vel sine, discurrentes, & quodammo-
do discredere facientes, multique alii truffato-
res, & terrarum exploratores foras eliciantur,
& in provincia ista nullatenus ita discurrere &
mendicare permittantur.

Item inhibeatur Curatis, ne sanctum oleum
infirmorum, seu cathecumenorum extra locum
sacrum in non sacro, ut puta camera vel co-
quina, faciant conservari, neque ipsum pote-
stati tradant laicali ad custodiendum, vel rus-
sus ad ecclesias deferendum, quod tamen in
nonnullis parochiis consuevit observari.

** CONCILIIUM SVESSEONENSE.

Statuta concilii Rhemenſis provincie, apud Sveſſionem, die Veneris,
undecima menſis Julii, anno domini 1456. celebrati

U Niverſis preſentes literas inſpecturis, Joannes, miſeratione divina archiepiſcopus Rhemenſis, Joannes Sveſſionenſis, Antonius Laudunenſis, Joannes Ambianenſis, & Joannes Sylvaſenſis, epiſcopi ſuffraganei Rhemenſis provincie, una cum aliorum ſuffraganeorum ejuſdem provincie abſentium, & cathedralium eccleſiarum procuratoribus, in concilio provinciali apud Sveſſionem congregati, aliis omnibus, qui poterunt, & debuerunt intereſſe, debite convocatis in domino ſalutem. Cum per longam celebrationis conciliorum provincialium intermiſſionem, in hac Rhemenſi provincia, ſtatus eccleſiaſticus gravem ruinam, & multiplicia incommoda, ac innumera detrimenta patiatur; vepribus & ſpinis vitiorum, per defectum culturae agri domini undique pullulantibus, ac variis oppreſſionibus, & gravaminibus ultra modum adverſis jura, libertates, & auctoritatem eccleſie incrementibus, ex quibus divinus cultus minuitur, atque in diverſis partibus prophanatur, & ipſius Chriſti ſponſe ſplendor, atque dignitas plurimum denigratur, in offenſam omnipotentis Dei, ac perditionem animarum: Nos in hac ſynodo, favente altiſſimi gratia, congregati, ad reſtaurationem domus Dei, & ſalutem gregis dominici, (quantum in nobis eſt) intendere cupientes. Primo ſtatuiſmus, ut in ſingulis eccleſiis cathedralibus, ac collegiatis, atque monaſteriis hujus provincie Rhemenſis, divinum ſervitium in cantus prolatione, habituſtum honeſtate, & aliis ad debitam venerationem divini cultus pertinentibus, decenter & reverenter celebretur: cui omnes de eccleſia debite interſine, domino ſervientes conformiter ad intentionem, decreti quod incipit. *Si quis principem ſaeculi, &c.* Deliberationem in congregatione Bituricensi, dudum ſuper acceptatione ejuſdem decreti, & aliorum celebrata, ac conſuetudines laudabiles ſingularum eccleſiarum monentes decanos, cantores, & alios ad quos pertinet corrigere defectus chori, ſub obteſtatione divini iudicii, ac poenis per eorum ſuperiores arbitrandis, perturbantes divinum officium, cum tabulationibus, riſibus, aut alias in eo delinquentes, & deficientes diligenter puniant, & corrigant. Praecipimus inſuper & mandamus hoc inviolabiliter obſervari, ut vagantes per eccleſiam deambulando, ſeu etiam ſedentes extra chorum otioſi, adinvicem conſabulando, tempore divinorum officiorum, praefertim dum matutinorum, miſſae majoris, & veſperarum officia celebrari contigerit, totius diei emolumentum, tam in pane quam in diſtributionibus amittant: & hoc per illos, ad quos pertinet omnino, executioni demandetur. Advertantque in ſingulis eccleſiis canonici praefati, ut tali hora, ſua capitula tenere incipiant, quod non impediantur ab interreſſendo majori miſſae, conformiter ad ea, quae in praedicto decreto ſunt ordinata. Tenor vero decreti (de quo ſupra) ſequitur

ſub his verbis. Si quis principem ſaeculi rogaturus, habitu honeſto, geſtu decenti, prolatione non praecipiti, ſed diſtincta, attenta quoque mente, ſeipſum ac verba ſtudet componere: quanto diligentius in hoc ſacro loco, omnipotentem oraturus Deum haec omnia facere curabit? Statuit igitur haec ſancta ſynodus, ut cunctis cathedralibus, ac collegiatis eccleſiis, horis debitis, non curſum, ac ſeſtinanter, ſed aſtrictim & tractim, cum pauſa decenti (praefertim in medio cujuſlibet verſiculi psalmodiarum) debita, faciendo inter ſolenne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus perſolvantur: horas canonicas diſturi, cum tunica talari, ac ſuperpelliceis mundis, ultra medias tibias longis, vel cappis, juxta temporum vel regionum diverſitatem, eccleſias ingrediantur: Non capacia, ſed almucias, vel bireta tenentes in capite: qui cum in choro fuerint, gravitatem ſervent, quam & locus & officium exigunt. Non inſimul cum aliis fabulantes, ſeu colloquentes, aut literas ſeu ſcripturas alias legentes, & cum psallendi gratia ibidem conveniant: muta & clauſa labia tenere non debent: ſed omnes, (praefertim qui majori funguntur honore) in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur: cum dicitur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, omnes conſurgant: cum nominatur illud glorioliſſimum nomen Jeſus, *In quo omne genus ſeſſitur, caeleſtium, terreſtrium, & infernarum*, omnes caput inclinent.

Nemo ibidem, dum horum in communi publice cantantur, legat, vel dicat privatum officium: nam non ſolum obſequium (cui obnoxius eſt) choro ſubtrahit, ſed alios psallentes perturbat. Super his debite obſervandis, aliisque ad divini officii proſecutionem, ac chori diſciplinam ſpectantibus; decanus, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circumſpiciens. Horum autem tranſgreſſores, illius horum, in qua circa praedicta exceſſerint, vel alia majori (pro ut tranſgreſſionis gravitas exigit) plectantur poena: ſalvis tamen laudabilibus conſuetudinibus & ſtatutis, ac obſervantia ſpectabilibus eccleſiarum ſingularum regni & Delphinatus. Inſuper mandat, & praecipit hoc ſacrum concilium, ut turpis ille abusus, in alio decreto per dictam congregationem acceptato prohibitus, omnino a ſingulis eccleſiis, a monaſteriis quorumcumque religioſorum, & religioſarum hujus provincie extirpetur; quo larvales & theatrales joci, choreae, mercimonia, negotiationes, & alia, eccleſiam, divinum officium, vel ejus honeſtatem perturbantia, fieri prohibentur. Quodque poena contra ordinarios decanos, & rectores (qui talia fieri permittunt) in eodem decreto contenta, de ſuſpenſione a perceptione omnium proventuum eccleſiaſticorum per trium menſium ſpatium, etiam in realem executionem demandetur: adjacentes, quod etiam mercimonia, & negotiationes, intra eccle-

ANNO
CHRISTI
1654.

ecclesiam fieri nullatenus de cetero permittantur. Quodque infra septa, seu clausuram monasteriorum, tam virorum, quam mulierum, choreas, & tripudia nullo tempore exerceantur per quoscumque: nec etiam extra ipsa monasteria liceat religiosis personis in quibuscumque locis prefatas choreas, & tripudia agere. In contrarium facientes, per superiores eorum debite puniantur. Item ordinarii, & alii iudices, diligenter puniant clericos ales, & ebrietati servientes, ac tabernas etiam frequentantes, & acrius eos qui tempore jejunii hoc faciunt. Et quoniam domini episcopi, qui ceteris exemplum honestatis esse debent, & ea que in divinis scripturis, & sacris canonibus, ac iuribus statuuntur in seipsis maxime observare, ipsi habitus honestos, superlunariibus amictos, prout iura volunt, tam in suis dioccesibus, quam extra deferant, non nimis breves aut viles, sed nec nimis curiosos: modestiam in incessu, & verbis habeant: sintque tales in omni conversatione, quales eos apostolica regula esse jubet, & canonicæ sanctiones. Hortamur etiam dominos episcopos predictos, quatenus in ordinibus, etiam prima tonsura, conferendis, ad servitium Dei, & honorem ecclesiæ vigilantiter & discrete intendant: talesque ad ipsos sacros promoveant ordines, quos & vitæ honestas, & idoneitas personæ, tam in literarum scientia, quam ætate commendat: iuxta juris dispositionem, abusus omnes circa præmissa vitantes: Insuper mandamus, & districte præcipimus, decretum, per ecclesiam Gallicanam Bituris acceptatum, intitulatum, *De concubinariis*, per totam Rhenanicam provinciam, ab omnibus quibuscumque, etiam si episcopalis dignitatis, aut altius præminentis existant, inconvulso, & inviolabiliter observari: cujus quidem decreti tenor sequitur.

Quicumque clericus cujuscumque conditionis, status, religionis, dignitatis, (etiam si pontificalis vel alterius præminentis existat) qui post hujus constitutionis notitiam (quam habere præsumatur, per duos menses post publicationem ejusdem) in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi diocæsani omnino sacre teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarium: a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum, trium mensium spatio, sit ipso facto suspensus, quos suus superior, in fabricam, vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Nec non & ejusmodi publicum concubinarium, ut primum esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat. Quod si non dimiserit, vel dimissam, aut aliam publice resumpserit; jubet hæc sancta synodus, ut ipsum suis beneficiis privet omnino, & nihilominus hi publici concubinarij (usquequo cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum) ad suspensionem quorumcumque bonorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem, reciduo vomitu, ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad predicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos, ut præ-

Concil. General. Tom. XXXII.

A dictum est, punire neglexerint; eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato, modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus, adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna poena severiter procedatur, & si hi, quorum delictio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia, & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus, & provincialibus (quoad suos) serventur: Poenis aliis contra predictos, & alios non publicos concubinarium, statutis in suo robore permaneris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi, quorum concubinatus, per sententiam, aut confessionem in iure factam, seu per rei evidentiam, quam nulla posset tergiversatione celari, notorius est. Sed qui mulierem de incontinentia suspectam, & infamam tenet, & per suam superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus, nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios questus a concubinariis percipere non erubescunt, patiendos eos in tali sordiditate sordescere; sub poena maledictionis æternæ præcipit, ne sub pacto, compositione, aut spe alicujus questus, deinceps talia quovismodo tolerant, aut dissimulent: alioqui ultra præmissam negligentiam poenam, duplum ejus quod propterea acceperint, restituere ad pios usus omnino teneantur. Ipsas autem concubinas, seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent a suis subditis (etiam per brachii secularis auxilium si opus fuerit) penitus arce-
re. Quod etiam, a tali concubinato procreatos filios, apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper hæc sancta synodus, ut etiam in predictis synodis, & capitulis hæc constitutio publicetur: & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit præterea omnibus secularibus viris (etiam si regali præfulgeant dignitate) ac ullum qualecumque inferant impedimentum, quocumque questu colore, prælati, qui ratione officii sui, adversus subditos suos, pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub poena peccati mortalis necessario evitandum, monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinato absterneant: Nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad alienam uxorem accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta apostoli doctrinam, ducat uxorem. Pro hujusmodi observatione præcepti, hi, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis omni studio laborent. Et ut nullus, quantatumque præfati decreti pretendere possit ignorantiam: Jubemus hoc decretum per dominos episcopos, & tam cathedralium quam collegiarum ecclesiarum capitula, nec non abbates, & ceteros jurisdictionem ecclesiasticam habentes, infra duos menses a fine præsentis concilii numerandos, suis subditis intimari. Et deinde, in singulis synodis diocæsanorum, nec non generalibus quorum-

H 3

cum-

ANNO
CHRISTI
1654.

ANNO
CHRISTI
1456.

cumque ecclesiarum capitulis, etiam evocatis ad hoc lingulis suppositis eandem, alia & intelligibili voce publicari. Moneant insuper dicti domini episcopi, capitula, abbates, nec non jurisdictionem habentes omnes & singulos suos subditos concubinos notorios generaliter, quatenus infra trium mensium spatium concubinas suas, seu mulieres suspectas, & diffamatas abjiciant, & dimittant. Et quoniam nonnulla capitula ecclesiarum, ad subditorum suorum, de hoc crimine diffamatorum, correctionem minus diligenter hactenus comperimus processisse: unde peccata in dies magis foveantur, & deterioribus adaugentur incrementis, in grave scandalum ecclesiastici status, & perditionem animarum, Præcipimus, & mandamus omnibus & singulis ecclesiarum cathedralium & collegatarum capitulis, ac præsidibus in eisdem, sub poenis ipsorum suspensionis a divinis, & aliis per suos superiores arbitrandis, quatenus post prædictorum trium mensium, a tempore præmissæ monitionis generalis, spatium elapsum, infra quindecim dies, proxime sequentes, contra singulos subditos suos de hoc crimine diffamatos (qui prædictas concubinas suas realiter, & cum effectu non dimiserint) procedant via juris, specialiter & nominatim ad declarandum eos prædictam suspensionem fructuum spatii trium mensium incurrisse, nec non consequenter, ad ultteriores poenas juxta tenorem decreti superscripti, eisdem indulgendas. Et si hoc facere neglexerint, superiores eorum, ad executionem poenarum prædictarum contra ipsos negligentes sine dissimulatione procedant. Ac etiam episcopos ac alios quoscumque ecclesiasticam jurisdictionem habentes, qui ejusdem criminis punitione negligentes invenirentur, superiores eorum puniant, de neglectu, & in defectu ipsorum, poenas contra concubinos prædictos decreto positas, cum omni diligentia realiter exequantur. Injungimus universis episcopis & aliis jurisdictionem ecclesiasticam exercentibus, quatenus ad correctionem fornicatorum, & maxime adulterorum publicorum, intendant, & invigilent, prout animarum salutis viderint expedire. Monemus omnes & singulos dominos episcopos, capitula, abbates, & alios jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, quatenus suos subditos ecclesiasticos ad honeste, & cum habitu condecienti incedendum compellant, tunicas nimium breves, aut in spatulis elevatas, vel capellos, sive pilea in capitibus, seu forculares rostratos, vel rubei, caelestis, purpurei, viridisve, aut crocei colorum caligas eos deferre, aut ad pilam maxime, usque ad camisiam exutos in theatris, vel locis publicis, ludere non permittant: sed potius ea omnia sic indecentia prohibeant. Sacerdotesque & alios quoscumque ecclesiasticos, a mercantiis publicis, & negotiationibus secularibus exercentibus præcipiant abstinere. Contra facientes, prout eorum transgressio exegerit, debite puniendo. Item: cum in multis partibus rectores ecclesiarum parochialium, adeo modicam provisionem habeant, quod non reperitur, qui ipsis ecclesiis deservire velint, quod cedit in grave præjudicium animarum; provideant omnes prælati, & patroni, quatenus secundum dispositionem juris (in capitulo, *De monachis, de præbendis in antiquis, & capitulo, Suscepti regimini*, eodem titulo, & in sexto, & Clementinis) id est, de jure patronatus, con-

grua portio præfatis rectoribus assignetur, ne pro defectu administrationis, ipsarum animarum, prædicti prælati, & patroni, apud Deum & homines veniant reprehendendi. Item ad obviandum exquisitis & abulivis modis, quibus nonnulli quæstiones, pecunias a pauperibus extrahere conantur, contra dispositionem juris, utente, seu uti facientes prædicatione verbi Dei, ad finem quæstus eorum, ipsam principaliter applicando. Prohibemus quibuscumque quæstoribus, ne in hac provincia Rhementi, prætextu indulgentiarum, vel aliorum quorumcumque, faciendo suas quæstas prædicent verbum Dei. Sed solum negotium suum verbis planius exponant, vel etiam literas, si quas habeant, legant, seu legi faciant. Et si forsitan aliqui doctores, vel alii qui ad prædicandum idonei cum ipsis venerint, & prædicare velint, nihil in suo sermone quæstuosum exponant, & contra eos servetur cap. *Cum ex eo*. Et Clement. *Abusivis, de penitentia & remissionem*. Noltramque præsentem prohibitionem ordinarii locorum faciant diligenter observari. Item quia ex inordinata multitudine religiosorum, qui ad confessionem audiendas deputantur, plurimum utriusque sexus nimia libertate utentes, pro libito suo, quibus volunt consentire, & absolutionem obtinendi (præsertim in casibus reservatis) audaciores sunt, ad graviora peccata perpetranda: admonemus omnes episcopos hujus provincie, quatenus juxta formam Clementine, *Datum: & decretalis supra cathedram*, in eadem insertæ, personis taliter qualificatis, & in tali numero ex conventibus religiosorum mendicantium, licentiam audiendi confessiones concedant, sicut in prædicta decretali continetur. Et illis non ita indifferenter casus episcopales concedant, sicuti hactenus in multis diocesis fieri consuevit. Sed ubi necessitatem viderint aliquos casus particulares concedendi, cum tanta discretione hoc faciant, ut per hoc non detur subditis occasio liberius ad peccata, & crimina graviora prorumpendi. Item licet in antiquis juribus, salubriter instituta fuerint tempora, in quibus non debent matrimonia celebrari, tamen nonnulli per abusum, in hujusmodi temporibus prohibitis, contra ipsorum juris intentionem, festa, & convivia, choreas, & tripudia, tamquam pro solemnizatione ipsorum matrimoniorum exercent. Inhibemus ne de cetero in prædictis temporibus, neque etiam die trinitatis talia fiant: & interestes talibus conviviis, & festis, per ordinarios debite corrigantur, & gravius ecclesiastici, si talibus interfuerint. Insuper præcipimus, quod aliis temporibus matrimonia non fiant in domibus, sed tantum in ecclesiis, ac hora competenti, & die clara celebrentur, advertantque domini episcopi, ne super bannis ante matrimonium fiendis sine causa rationabili dispensent. Præterea constitutiones conciliorum provincialium, tempore bonæ memoriæ dominorum Roberti de Cortenayo, apud Sylvanectum, anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo quarto: tam super libertate, jurisdictione, & immunitate ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum, ac poenis contra perturbatores earum, quam super reformatione morum editas laudamus, approbamus, & ratificamus: & quantum opus est hujus præsentis concilii decreto, renovamus, mandantes, ut deinceps in nostra provincia serventur, & ex-

ANNO
CHRISTI
1456.a) For. pla-
rimi. H.

ciclo-

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

ditioni demandentur. Ceterum & si contra dominos seculares, ecclesiarum jurisdictionem impediens, excommunicationes, & alie pene, per dicta statuta provincialia sunt adjecta, tanto magis in ecclesiasticis qui eandem jurisdictionem ecclesiasticam non solum non impedire, sed & promovere, & exaltare tenentur, locum habere debent: Idecirco sub excommunicationis pena, & aliis, in prædictis conciliis provincialibus, declaratis penis, universis & singulis prælatis, & ecclesiasticis personis, totius provincie Rhemenfis, cujuscumque dignitatis seu præminentie existant, prohibemus: ne in terris, quibus, ad eos & eorum ecclesias, monasteria, & dignitates jurisdictionis temporalis pertinet, directe vel indirecte, quovis quæsito colore tacite vel expresse, per se, vel alios, prohibitiones fiant, aut per alios quoscumque iudices vel officarios temporales fieri procurent, subditis suis iudicibus ecclesiasticis, vel alias quibuscumque, aut penas, minas, vel terrores adiciant, quominus in terris hujusmodi in suo dominio temporali subiectis, citationes, monitiones, & mandata curiarum ecclesiasticarum etiam in personalibus actionibus, & alias libere possint executioni demandari. Et si hæcenus tales prohibitiones fecerint, aut minas, aut terrores incutiant, infra unum mensem, a die publicationis præsentis statuti, in singulis diocæsis, quam ordinari diligenter facere teneant, sub eadem pena, publice revocent aut faciant revocari. Item quia nonnulli, tam clerici, quam laici, sentientes se super suis excessibus, delictis, seu debitis, coram iudice ecclesiastico esse citatos, de suis causis iustitia diffidentes, ad dominorum temporalium, seu officiariorum aut servitorum eorumdem potentiam recurrunt: literasque comminatorias, aut minas verbales impetrant, & armatos adducunt, & alia faciunt, quod timor tam iudicibus quam officariis suis, ac partibus incutitur, unde non modicum ecclesiastica jurisdictionis perturbatur & læditur: prohibemus sub pena excommunicationis: Ne clerici vel laici, coram ecclesiastico iudice tracti, armatos adducant, literas comminatorias, seu minas verbales hujusmodi, aut alia quæcumque impetrent, vel procurent, unde directe, vel indirecte ecclesiastica jurisdictionis aliquatenus valeat impediri. Item, statumus, quod in causis summam duorum Francorum monete loci non transcendentes, libellus inscriptus non admittatur: & in talibus tamquam minimis, ad discretionem iudicum summarie de plano procedatur. Qui tam in his, quam aliis, omnes frivolas dilationes studeant refecare. Et ut religiosæ personæ Deo dicatæ, sicut præ ceteris districtius domino votis solemnibus mancipantur, sic earum vita, & conversatio honeste refulgeat, & aliis bene

vivendi propitium indicet exemplum; Statumus, & ordinamus, quod omnes, & singuli abbates, abbatissæ, priores, & præpositi quorumcumque monasteriorum, ordinum sanctorum Benedicti, & Augustini, provincie Rhemenfis, tam in se, quam in suis religiosis, & subditis, omnem evagandi, levitatisque materiam evitent, & faciant evitari. Jejunia ab adventu usque ad festum nativitatis domini, & a septuagesima usque ad festum sancti pasche, abstinentiamque ab esu carnis, singulis quartis feriis totius anni, tam in publico quam in privato diligenter observent. Composita & rationes præsentibus religiosis reddant. in vestibus & habitibus, juxta suorum ordinum observationem, ac in gestibus & verbis honestatem & gravitatem gerant. Zonas argentæ, solutales laqueatos, breves tunicas, & alia, quæ vanitatis pompæ indicia sunt, evitent. Religiosos, sine quæstu pro ingressu religionis recipiant, secundum canonicas sanctiones: novicios, & alios in cultu divino, & sacrarum lectione scripturarum instrui faciant, regulas suorum ordinum, juxta limitationes suæ constitutionis, felicitis recordationis, domini Benedicti papæ XII. circa reformationem religiosorum eorumdem ordinum editas, & appositas teneant. Quas constitutiones singuli abbates, abbatissæ, priores, & præpositi, prout sunt editæ, in vulgari expostas juxta sui ordinis qualitatem, saltem ter in anno legere teneantur, habitusque suarum religionum non deserant, apostasiam (cui excommunicationis sententia ipso facto annectitur) prorsus evitent. Maxime vero religiosi mulierum, & religiosæ virorum frequentationem & consortia effugiant, ac alias juxta suorum ordinum laudabilia constituta, ac sanctorum patrum decreta, nec non canonicas sanctiones vivere statuant. Ita ut servitium exhibeant Deo gratum, ac ex eorum bona conversatione, ceteri valeant ad honestatis & munditiæ zelum ferventius incitari. Mandantes universis eorumdem abbatum, abbatissarum, priorum, & præpositorum superioribus; Quatenus ipsos, ad præmissorum observationem (si aliquatenus defecerint) via juris vigilantè coerceant. Et nihilominus dicti religiosi capitula suorum ordinum observent, dictis aliis statutis provincialibus, circa præmissa omnia & singula in suo robore permanentibus. In quorum omnium & singulorum testimonium & munimen: Nos archiepiscopus, & episcopi præfati literis præsentibus sigilla nostra duximus apponenda. Datum Sveffione anno MCCCCLVI. indictione tertia; mensis vero Julii, die Veneris undecima: Pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri, domini Calisti, divina providentia papæ III. anno primo. *Finit.*

CONCILIIUM AVENIONENSE

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Avenionense concilium pro reformatione disciplinae ecclesiasticae celebratum, praeside Petro de Fano Albanensi episcopo S. R. E. cardinale archiepiscopo Arelatensi & legato Avenionensi, dicitur extitisse in bibliotheca illustrissimi episcopi Vaconensis, ejusque sit mentio in purpura Mariana R. F. Hippolyti Maracci clerici regularis mihi pag. 369. Quae hic §. XVI. exhibebimus donec integri illa acta sancisci liceant.

Petrus de Fano, senior, Gallus, ordinis Minorum, Martino V. pontifice maximo cardinalitio honore insignitus, vir suo saeculo magnus, qui in concilio Constantiensi cum cardinalibus, & in Hispania legatus, schisma delevit, duos Hispaniae reges confoderavit, & diversas provincias, ut pater patriae, annis triginta duobus, summa cum laude administravit. Inter alia pietatis obsequia, quibus Deiparae virginis amorem in corde suo ardere manifeste declaravit, anno 1457. sedis apostolicae a latere legatus, celebravit Avenione concilium provinciale, in quo inter alias ordinationes, statutum edidit tenoris sequentis: *Decretum in concilio Basiliensi factum de conceptione beatissimae virginis Mariae, statuimus inviolabiliter observari, districto omnibus inbibendo sub excommunicationis poena, ne quisquam aliquid in contrarium predicare, vel publice disputare presumas: quod si fecerit, distam sententiam cum incurere volumus ipso facto, & in prima synodo per dioceses, per quemlibet celebranda, praedicta statuimus publicari, & curatis ecclesiarum injungi, ut hac populo manifestent. Datum in ecclesia cathedrali Avenionensi, die 21. mensis Septembris, anno incarnationis dominicae 1457. pontificatus domini nostri Calixti papa III. anno tertio.* Subscriperunt huic statuto, non solum ipse Petrus, qui toti praerat concilio, sed Alanus Coetivus S. R. E. cardinalis (de quo supra) Robertus Aquentis archiepiscopus: Petrus episcopus Aptensis: Georgius Senecensis: Gaucherius Vapicensis: Nicolaus Massiliensis: Petrus Dignensis: Petrus Glandavensis: Palamedes Cavallicensis: Pontius Vasionensis: Jo: Rhegiensis: Stephanus Tricastinensis: Michael Carpentoraensis: & Joannes Auraliensis. Ceterum animam caelo reddidit Petrus hic noster anno post redemptum genus humanum 1463. die 3. Decembris.

CONCILIIUM AVENIONENSE

Ex Memore. Anno MCCCCLVII. a Petro Albanensi & Alanus S. Praxedis cardinalibus apostolicae sedis legatis celebratum.

Ex MS. ecclesia Avenionensis.

In nomine Dei, amen. Quoniam olim a sanctis patribus noscitur statutum, ut metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non dimittant concilia celebrare, in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, praesertim in clero, diligentem habeant Domini de timore tractatum: regulas, & maxime quae statutae sunt in generalibus conciliis relegentes, ut eas faciant observari, debitam poenam transgressoribus infligendo. Cum statuta etiam in generali concilio

A Constantiensi tum alterius temporis praescripta fuerint a congregatione ibidem patribus ordinata, ut etiam id valeat efficaciter adimpleri, Nos Petrus miseratione divina Albanensis episcopus, sanctae Romanae ecclesiae cardinalis de Fano & Alanus tituli sanctae Praxedis sanctae Romanae ecclesiae cardinalis Avenionensis vulgari nuncupati, a latere sedis apostolicae legati, reverendos in Christo patres dominos Robertum Aquentem archiepiscopum, dominum Petrum Aptensem episcopum, dominum Georgium Senecensem, dominum Gaucherium Vapicensem, dominum Nicolaum Massiliensem, dominum Petrum Dignensem, dominum Petrum Glandavensem, dominum Palamedem Cavallicensem, dominum Pontium Vasionensem, dominum Joannem Rhegiensem, dominum Stephanum Tricastinensem, dominum Michaellem Carpentoraensem, dominum Joannem Amastoric. episcopos, dominum Andream abbatem Sancti Honorati insulae, Grassensis diocesis, ac capitula ecclesiarum cathedralium, nec non & ceteros hic descriptos duximus convocandos, ut supra his & aliis, prout utilitati & honestati congruit, provida deliberatione procedamus, & quae statuerimus faciamus, dante Domino, debite observari.

I.

C Ea propter in primis statuimus & ordinamus confirmandas & renovandas fore omnes & singulas ordinationes factas in concilio S. Rufi extra muros civitatis Avenionensis per reverendos patres dominos archiepiscopos Arelatensem, Aquentem, & Ebredunensem una cum suffraganeis, & aliis in eisdem conciliis convocatis, illaque praesentium tenore confirmamus, & etiam renovamus.

II.

D Item renovamus, de novo edimus statuta facta in concilio provinciali ultimo in Arelate celebrato, hoc dempto quod in quantum in illo derogabitur cuidam ordinationi factae in S. Rufo circa poenam statuti eorum, qui per aliquos menses excommunicationis sententiam sustinuerunt; volumus quod per omnia servetur poena statuti cujusdam editi in S. Rufo... ut in absolvendo exactum fuerit in usus pios seu ornamentis ecclesiae convertantur.

III.

ANNO
CHRISTI
1457.ANNO
CHRISTI
1457.

III.

Statuta vero duo, quorum unum de residentia loquitur canonicorum, & reliquum de unione prebendarum distinctarum fienda mensis capitulari, quoad presens, suspendimus, donec circa illa plenius fuerit ordinatum.

IV.

Præterea statuto facto de medicinis a Judæis non recipiendis adjicimus, hoc locum habere, nisi necessitas aliud suaserit ordinandum.

V.

Item, statuto quod prohibet, ne persona ecclesiastica præsumat jurisdictionem suam, seu vices aut potestatem suam, vel aliquid quod pertineat ad jurisdictionem spiritualem personis secularibus arendare, quod arendamenta jam facta non intendimus extendere, si terminus ipsorum arendamentorum non fuerit jam effluxus, sed in arendamentis in posterum fiendis id volumus observari.

VI.

Præterea statuimus, quod quilibet episcopus in sua diocesi tenorem constitutionis in concilio Viennensi editæ circa portionem per præsentem assignandam faciat inviolabiliter observari: & si huc usque non fuerit congrua portio assignata, illam dum beneficium vacare contigerit, aut cum postea requisitus fuerit, non differat assignare.

VII.

Humiliter etiam statuimus, quod regimini parochialium ecclesiarum religiosi ordinum mendicantium nullatenus præficiantur, nisi summa necessitas aliud duxerit permittendum. Idem dicimus in officialibus in cathedralibus deputandis.

VIII.

Verum quia bonorum meritum culpam timet etiam ubi culpa minime reperitur, præsentium tenore concedimus, quod si quis ex congregatione præsentis per nos convocata; ex transgressione statutorum provincialium hætenus promulgatorum, sententias in his latus vel aliquam ex eis sentiat se incurrisse, per confessorem per ipsum eligendum quilibet eorum valeat absolvi, penitentia per eundem imposita competenti.

A

IX.

Præterea decretum in concilio Basilienensi factum de Conceptione beatissimæ Virginis Mariæ statuimus inviolabiliter observari, districtè omnibus inhibendo sub excommunicationis pœna, ne quisquam aliquid in contrarium prædicare vel publice disputare præsumat. Quod si fecerit, dictam sententiam cum incurrisse volumus ipso facto, & in prima synodo per diocesim per quemlibet celebranda, prædicta statuimus prædicari, & curatis ecclesiarum injungi, ut hæc populo manifestent.

X.

Præterea ordinamus, quod quilibet prælatus pro se, & quodlibet capitulum ecclesiæ cathedralis etiam pro se saltem recipiat copiam horum nostrorum statutorum infra unum annum a tempore datæ præsentium computandum.

XI.

Item, cum propter diversa occurrentia per supervenientia negotia atque temporis indispositionem hoc concilium complere nequeamus commode de præsentis, circa omnia quæ in eo proposita extiterunt, hoc præsens concilium de communi consensu prorogamus hinc ad secundam dominicam quadragesimæ, quam diem sub pœnis vacationis per nos factæ provincialiter assignamus: præcipientes omnibus suffraganeis, seu vicariis ipsorum, hic præsentibus, quatenus ad eandem diem exemptos & non exemptos juxta plenam nostram vocationem, non differant convocare. Actum & datum in ecclesia cathedrali Avenionensi die VII. mensis Septembris, anno Incarnationis dominicæ MCCCCLVII. pontificatus domini nostri domini Calixti papæ III. anno III.

XII.

Cum hoc sacrum provinciale concilium propter temporis indispositionem, ut superius patet, prorogatum fuisset, nos Petrus miseratione divina, episcopus Albanensis Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis de Fuxo vulgariter nuncupatus, sedis apostolicæ legatus, prædicto concilio præsidens de voluntate & communi consensu reverendorum in Christo patrum dominorum episcoporum, videlicet domini Petri Aptensis, domini Eugenii Senesensis, domini Petri Digenensis, domini Petri Glandanensis, domini Palmedi Cavallicensis, domini Michaelis Carpentoratensis, domini Jo-

ANNO
CHRISTI
1457.

Johannis Arausienensis ; domini Petri ab-
batis S. Honorati insulæ Lirinensis Gra-
ciensis diocesis, ceterorumque plurimo-
rum in prædicto concilio congregatorum
vestigii sanctorum patrum inhzentes con-
tinationemque illius concilii sequentes.

Statuimus, in primis contra illos, qui
de enormi & execrabili blasphemia in De-
um æternum, ejusque gloriosissimam Vir-
ginem matrem, & sanctos non verentur
verba inhoestissima & blasphema profer-
re, ut ordinarii locorum servent & serva-
ri faciant capitulum, statuimusque de
clerico maledicto, quod provideant su-
per hoc, & pœnam super hoc adji-
ciant.

XIII.

Item, statuimus dies sequentes solem-
niter fore venerandos, ita quod in eis mer-
catum vel nundinæ minime fiant, in ho-
norem & reverentiam, videlicet Natalis
Domini nostri Jesu-Christi S. Stephani pro-
tomartyris, S. Johannis evangelistæ, SS.
Innocentium, Circumcisionis, Epipha-
niæ, Resurrectionis Domini cum duobus
sequentibus diebus, Corporis Christi, Na-
tivitatis beati Johannis Baptistæ, Transfi-
gurationis Domini, festivitates omnes glo-
riosissimæ Virginis Mariæ, duodecim apo-
stolorum, B. Laurentii, dedicationis B.
Michaelis, solemnitatis omnium sancto-
rum, dies dominicos, diesque ceterarum
solemnitatum quos singuli episcopi duxe-
runt solemniter venerandos, & hoc sub
pœna excommunicationis; addentes tamen
quod per hoc non intendimus tollere domi-
nis episcopis in suis diocesis facultatem,
qui causa rationabili subsistente, messium
stantium tempore sive vindemiarum possint
in præmissis licentiam aliquam officio missæ
complete largiri.

XIV.

Item, statuimus quod in personis alie-
næ diocesis confirmandis seu sacramentum
confirmationis per episcopos ipsos conferen-
dum, signetur, ut hætenus in similibus
fuit observatum.

XV.

Item, quia dubitatum fuit, si infanti-
bus possit sacramentum confirmationis con-
ferri. Super hoc autem quia plures dubi-
tant; statuimus quod saniolem intellectum
super hoc amplectentes, infantibus pos-
sit hoc sacramentum confirmationis con-
ferri, cum discretione tamen episcopo-
rum.

XVI.

Statuimus etiam jus commune in hoc
sequendo, ne aliquis hæsitet ubi de jure
non est hæsitandum, quod nullus episco-
pus ordinem subdiaconatus cum minoribus
ordinibus eidem nullatenus eadem die con-
ferre possit.

XVII.

Item, nonnulli dubitant diebus ordina-
tionum posse episcopos ordines incompletos
celebrare, utpote si desit in celebratione
dictorum ordinum diaconus, vel sacerdos,
possit episcopus illis qui erunt præsentibus
alios ordines conferre. Super hoc autem,
ne alicui vertatur in dubium, statuit hæc
congregatio, cum quilibet ordo per se sit
completus suum caracterem habens desti-
natum, non videtur quod carentia promo-
vendum ad aliquem ordinem, impediatur
alios ordines celebrari. Propterea declara-
mus hominem alienæ diocesis, nec benefi-
ciatum, nec domiciliatum, etiam si in
illa diocesi per antiquam consuetudinem
super bonis suis intitulus fuerit, ad or-
dines non posse promoveri, nec licentiam
dari ad ordines promovendi, sine litteris
dimissoriis episcopi suæ originis, cum plu-
res circa hoc hætenus fraudes fuerint per-
petratæ.

XVIII.

Cæterum cum sæpe contingat religiosos
exemptos curam exercere animarum, &
in illa sæpius delinquere, statuimus cum
per exemptionem ecclesiæ concessam curatus
qui curam parochianorum exerceat, quoad
ea quæ ad ipsam curam pertinent non sit
exemptus, possit ipse ordinarius in talem
curam exercentem suam jurisdictionem,
si delinquat, licite exercere.

XIX.

Item, cum eo quod indigni ad ecclesia-
stica beneficia promoventur, magna dam-
na proveniant; præcipimus & statuimus,
ut prætermisissis indignis, idonei assuman-
tur, qui Deo & ecclesiis velint & vale-
ant congruentem impendere famulatum.
Quod si fuerit contrarium attentatum,
pœnæ subiaceant capituli *Grave de præ-*
bendis, quod factum existit in concilio ge-
nerali.

XX.

Item, quoniam aliqui a sede apostolica
delegati suis potestatibus sæpe abutuntur,
statuimus ut super hoc provideant ordi-
na-

ANNO
CHRISTI
1457.

ANNO
CHRISTI
1457.

narii, ad quos de jure potest haberi re-

dem religiosorum praelatos requisiti fuerint, tales delinquentes in premissis remittere, remittantur per eorundem praelatos castigaturi.

ANNO
CHRISTI
1455.

XXI.

Item, quia multoties nonnulli vigore potestatis conservatoris aut conservatorum citant & citari faciunt quamplurimos, & eosdem vexant, non inferentes in litteris citatoris potestatem talis conservatoris: ex quibus repertum est plures vexari, & quamplurima incommoda passos fuisse; statuimus & ordinamus, incommotis subditorum obviare volentes, ut talibus litteris non pareatur, nisi in dicta citatione inserta sit potestas talium conservatorum de verbo ad verbum, aut expresse potestas talis conservatoris ordinario aut suo officiali presentetur, & copia inde fiat si fuerit postulata.

XXII.

Item, quoniam omnes religionis debitum adstringit ad morum honestatem, cum ex ipsorum vita & conversatione pendeat qualiter alii debeant conversari & vivere; statuimus & ordinamus statutum in concilio provinciali Apeni factum observari, quod de verbo ad verbum his volumus inferi, & tenor talis est: Item, quod praelati capiant quoscumque religiosos, quos repererint sine habitu, & detineant, donec requirantur. Ex quoniam ex crescente contumacia, debet crescere & poena: quia religiosi istius temporis non verentur soli incedere, & pileati, interdum habitibus suis abutentes, & religionis suae immemores, statuimus ideoque & ordinamus hoc presenti statuto inviolabiliter observando, ne religiosus aliquis mendicans sine socio ejusdem religionis per civitatem aut loca discurrere audeat, nisi pro quastis eorundem conventus fiendis, neque alii religiosi etiam cujuscumque ordinis & religionis existant, nisi in habitu suae religionis incedere pileosque sive capellos per civitates & loca, nisi causa itineris, aut (a) poleynas in sotularibus suis portare audeant. Quod si secus fecerint, & in istis habitibus reperti fuerint, ordinarii eos capere aut capi facere possint, & juxta arbitrium castigare, & si per eorum-

XXIII.

Item, circa signam sive notam per Judaeos deferendam cum quamplurimi in eis excedunt & vagantur hinc inde miscendo se pluribus, statuimus & renovamus laudabile statutam S. Rufi inconvulsi observari.

XXIV.

Item, quia Judaei tenent nutrices christianas, & servientes christianos in eorum domibus, contra juris communis dispositionem, sanctamque fidem catholicam inviolatamque religionem christianam: super hoc itaque statuimus, jus commune per sanctos patres editum inviolabiliter observari, & per dioecanos in suis dioecesibus facere sine difficultate teneri & observari.

XXV.

Item, quia Judaei carnes seratas juxta eorum vaculum, & per macellarios christianos vendunt, seu vendi faciunt, super hoc autem abusu execrabili providentes, statuimus sub excommunicationis poena tam contra ipsos macellarios carnes eas seratas vendentes, quam contra christianos qui eas scienter emunt seu emere praesumunt (b).

XXVI.

Præterea quoniam crimen usurarium, sic pro dolor, invaluit, quod a multis tamquam ars licita & honesta exerceatur: Prohibemus, cum usurae utroque testamento prohibeantur, illas sub excommunicationis poena exerceri: quam contrarium facientes, ipso facto, incurrere volumus: & postquam constiterit eos publice usuram exercuisse, excommunicati denuntientur tamdiu & donec restitutionem fecerint, rece-

[a] Quid sint Poleynae seu Poulcane dicitur docet Nangii continuator ad annum 1365. his verbis *Sotulares habebant, in quibus vestra longissima in parte anteriori ad modum unius coram in longum, alii in obliquum ut griffones habent vestra & naturaliter pro ungibus gerunt, ipsi communiter deportabant: qua quidem vestra Poulcane gallice nominabant.* Atque hujusmodi vestra calcetorum a Carolo rege fuisse prohibita & etiam ab Urbano papa V. hujusmodi Poleynae dicitur sunt etiam Pigatae, quarum originem ad Fulconem Andegavensem comitem referunt, cum pedes deformes haberet, longos sibi calcetis, quibus pedum tubera operiret, fieri curavit, cum sacra rotundi ad modum pedis essent calcetis compositi. Quo ex tempore non modo laici, sed etiam clerici, quandoque etiam monachi usi sunt. Unde sacros in calcetibus quasi caudas scorpionum quas vulgo Pigatas appellant, faciebant, inquit Ordericus Vitalis.

(b) Hic dicitur videtur aliquid v. g. no id fac, aut quid simile.

ANNO
CHRISTI
1456.

recepturi & alias poenas per ordinarios donec fuerint castigati: & si tales decesserint, ecclesiastica careant sepultura. Et eadem poena volumus ligari notarios tales contractus usurarios scienter recipientes. Quod quidem statutum singulis diebus dominicis per curatos in suis ecclesiis publicari volumus.

XXVII.

Item, cum inter statuta in S. Ruffo ordinata dispositum fuerit super modo contribuendi circa expensas factas in legatis & nuntiis sedis apostolicæ: illum eundem ordinem in contributione fienda circa expensas factas in conciliis provincialibus, & fienda in posterum decernimus observari. Ad cuius statuti observantiam, per locorum ordinarios contradicentes valeant curari.

XXVIII.

Postremo cum multa dietim infurgant

negotia statum ecclesiasticum concernentia, quæ ad præsens declarare minime possumus, statuimus & ordinamus futurum concilium per nos fore hinc ad biennium observandum in præsentî civitate Avenionensi, & lapso biennio inchoandum tertia dominica post festum Resurrectionis Domini, quam diem pro termino peremptorio cuilibet de provinciis & dioccesibus ad hoc concilium convocatis tam exempto quam non exempto, tenore hujus statuti sub poenis & censuris in congregatione ejus concilii promulgatis & declaratis assignamus, statuentes ut quilibet diocesanus in sua diocesi hanc ordinationem notificet tam ecclesiis collegiatis & conventualibus, quam præsentibus in eisdem juxta formam & continentiam litterarum per nos alias in prima convocatione concessarum. Datum & actum Avenione in ecclesia cathedrali die XXIII. Martii anno Incarnationis Domini MCCCCLVII.

ANNO
CHRISTI
1456.

ANNO
CHRISTI
1457.

V I T A

ANNO
CHRISTI
1457.

P I I P A P A E I I .

Vixit quatuordecim annis pontifex hic.

Vixit illi annis & dies quatuordecim.

Plus, Aeneas Piccolominens antea vocatus, communi omnium consensu pontifex renuntiatur, Friderico III. imperante, anno domini 1457. vel secundum Onuphrium 1458. decimoquarto Kalendas Septembris. Hic, cum adolescentiorem ætatem suam politionibus literis informasset, paulo post quam e Senensis gymnasii studio prodisset, cum dominico Capranica cardinale Basileam venit, concilioque ibidem celebrato, sacris ordinibus necdum initiatus, per errorem non tantum tenacissime adheret, verum etiam scriptis ad rectorem & universitatem Colonensem dialogo & epistolis, ejusdem concilii auctoritatem approbavit. Manens Basileæ Felicem quintum antipapam tamquam verum Christi vicarium veneratus est. At cum Fridericus Romanorum rex Aquilgrani coronatus, domum repetens, Basilea transitum fecisset, rogatusque Felicem illic præsentem accedere, eidemque tamquam Romano pontifici honorem exhibere, aut publice cum eo verba miscere recusasset, a sententia sua erronea decedere incipiens, in aula imperatoris Friderici, cujus rogatu in familiam ejus transit, atque in ea aliquot annis permansit, doctissimorum virorum imperatorem adeuntium conversatione instructus, omniumque cardinalium sese pontifici Eugenio submittentium exemplo motus, Romam venit, Basileense dogma de auctoritate concilii rejecit, & Eugenio pontifici caput submitit. Post veritatem cognitam, cum Basileæ clericali tonsura insignitus, in Austria cum minoribus ordinibus subdiaconatus & diaconatus sacros ordines recepit, in urbe ad presbyteratum, & postea per Callistum tertium ad cardinalatum promotus, eidem mortuo, cum

de successore quæreretur, & cardinales ad Electionem cardinalem Græcum suffragarentur, eosque ab hoc eligendo Alanus cardinalis Avenionensis avertisset, quod indecorum videretur Græcum evehere, quasi Roma viris sapientissimis doctissimisque careret, in pontificatu subrogatur. Pontifex factus primum belli incendium a Piccinino in Umbria excitatum suppressit, Assisium & Nuceram recuperavit. Mantuæ conventum regum & principum induxit, quo & ipse accedens, multis & principibus & legatis præsentibus, de bello in Turcas suscipiendo constitutum est. Pius Romam revertens, Viterbium se recepit, & ab ecclesiasticæ ditionis finibus tyrannos quosdam exterminavit. Regnum Neapolitanum Ferdinando confirmavit, & Latinum cardinalem Ursinum eo misit, qui eundem regem coronaret, quem etiam in clade illa qua apud Sarnum afflicus est, adjuvit, qua ope is regnum tutatus est. Sigismundum Malatestam & censuris & armis cohibuit. Fœdus inivit cum rege Hungariæ, Burgundie duce, in varias regiones tendens, magnos labores tulit. Regem Bohemie citari iussit. Episcopum Moguntinum non recte de fide sentientem dignitate spoliavit. Sigismundum Austrie ducem anathemate damnavit, quod cardinalem quemdam in vincula coniecisset. Ludovico Gallie regi de ecclesiastica libertate detrahenti audacter restitit. Borsum Mutinæ ducem acriter interminatus est, quod rebus Gallie & Sigismundi Malatestæ velut ecclesie hostis faveret. Affinitatem cum Ferdinando rege contraxit. Beatam Catharinam Senensem inter sanctas retulit, Romæ, Senis, & aliis plerisque locis multa eleganter magnificeque

Catharinam
Senensem
sanctam
canonizavit.

ex-

ANNO
CHRISTI
1457.

extraxit. Cornelianam civitatem appellari voluit, & de suo nomine Pientiam dixit. Obiit Anconæ febrî absumptus septimo Kalendas Septembris, anno domini 1464. decimaquinta Augusti, cum sedisset annos sex, menses undecim, & dies vigintiseptem. Corpus Romam delatum, apud sanctum Petrum conditum est. Pius multa ingenii sui monumenta edidit, dialogos, epistolas, orationes diversis personis, Bohemorum historiam; commentarios de suis rebus duodecim libris complexus est: epigrammata, variaque poematum genera lepide & acute scripsit; quo studio ita delectatus est, ut poetæ nomen etiam ipse inscriptionibus usurparet, ut constat ex epistola quadam ad parentem data, cui inscriptum est: *Aeneas Silvius poeta genitori suo Silvio salutem. Auri divitiarumque contemptor fuit: adeo ut cum oblato ei essent thesauri a Callisto relicti, videre recusans dixerit: Auserte hæc: citius enim expendemus, quam alii congesserint. Ejus virtute a Platina immensa propemodum enumerantur. Id vero nullatenus prætermittendum, quod generosa quadam indole ignoscerebat, neque unquam in eos animadvertit, quorum in se maledicta aliqua accepisset.*

ANNO
CHRISTI
1459.

Dec. 11. Oct.

PII PAPÆ II. EPISTOLA I.
Carissimo in Christo filio nostro Carolo VII.
Francorum regi illustri.

*Carissime in Christo Fili salutem & apostolicam
benedictionem.*

* Ex Tomo
VII ipsile-
gii com-
muni. A. D. de
Vico.

Intelleximus dilectum filium Guillelmum de Torreta votum emisisse societatem sub vocabulo Jesu nuncupatam, ad Dei honorem & infidelium oppugnationem noviter institutam ingrediendi, & in ea una cum aliis pro defensione fidei christianæ contra Turcos persistere velle. Verum cum is impræsentiarum in civitate Astensis in tuis servitiis permanere asseratur, & votum suum hujusmodi ad desiderium adimplere nequeat, nisi tuæ serenitatis licentiam obtineat, exhortamur ideoque celsitudinem tuam ac rogamus, ut tu, qui Christianissimum nomen a proavis & prædecessoribus tuis clarissimis regibus per longissimam temporum seriem ductum amplioribus tuis virtutibus roborasti, in hac pia causa non deficias, & præfato Guillelmo, quem propter suas eximias virtutes ac merita promotorem dictæ societatis deputavimus, liberam licentiam concedere placeat, ut cum bona gratia tuæ sublimitatis recedere, & ad serviendum præfatæ societati accedere valeat. In quo rem Deo imprimis acceptam, fidei utilem & necessariam, & honori tuæ regis amplitudinis convenientem efficias.

Datum Mantuæ sub annulo Piscatoris die decimatertia Octobris, millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono pontificatus vero nostri anno secundo.

Martellus.

ANNO
CHRISTI
1461.

PII PAPÆ II. EPISTOLA II.

Epistola missa episcopo Atrebatensi apostolicæ sedis legato.

*Venerabilis frater, salutem & apostolicam
benedictionem.*

Veniens ad nos proximis diebus dilectus filius Prosper de Casualio orator ducalis, multa nobis exposuit quæ jocunda cordi nostro fuerunt. Rediit enim proxime ex Galliis, ubi cum carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum rege familiariter est conversatus. Fuit secum cum in minoribus ageret, fuit & postquam in regnum paternum successit. Minutatim de serenitate sua volumus cuncta audire, ipse libentissime omnia rerulit. Memorat celsitudinem suam esse justæ & honestæ cultricem, devotionem plurimam ad Romanam ecclesiam gerere, de nobis quoque eum filii caritate sentire & loqui, in omnibus dictis & factis catholici principis documentum præstare. Magnum hoc duximus donum, magnum lucrum apostolicæ sedis, quæ veræ religionis cultores in tam præclaro regno posuerit, ut nota nobis hæc fierent. Misit ad nos eum Prosperum dilectus filius nobilis vir Franciscus Sforcia Mediolanensis dux, pariter & ipse ejus benevolentia gaudens. Non dubitamus, bonam mentem suam continua exhortatione augebis, implebitque veri prælati officium.

Nos ideo hæc ad te scribimus ut spem & consolationem nostram cognoscas, sciasque compisse nos mirum in modum suam serenitatem diligere. Quem in omnibus quæ sine offensione Dei poterimus, præ ceteris regibus amplectemur, & appositis gratiis exaltabimus; sperantes eodem erga nos animo ipsum quoque semper futurum. Quam nostram mentem volumus celsitudini suæ crebro inculces. Exultavi autem his diebus literis tuis, quas de intentione sua ad tollendum pragmaticam miserat. Eidem propria manu literas dedimus, quarum exemplum credimus ad te pervenisse. Itaque hortamur ut omnium quæ diximus frequentem illi memoriam facias. Sunt enim vero corde cogitata & scripta, & in se continent quod non minus ad gloriam suam, quam ad desiderium nostrum pertineat. Audivimus cancellarios nonnullos istuc ex regno Neapolitano venisse, a turbulentis quibusdam transmissos: eorum consuetudinem nostri, mendaces sunt & dolosi, semper ad incendendos animos parati. Si aures habebunt, nitentur persuadere quamplura quæ forsitan credita non inveniuntur ita esse ut dicent. Et rei diligenter intende, & regiam celsitudinem doce quales hi homines sunt, & quam a se repellendi.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die undecima Novembris, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, pontificatus nostri anno quarto.

ANNO
CHRISTI
1461.

PII PAPÆ II. BULLA

RETRACTATIONUM OMNIUM,

Dudum per eum in minoribus adhuc agentem,
pro concilio Basiliensi, & contra Eugenium
summum pontificem scriptorum.

*Pius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis,
rectori & universitati schola Coloniensis, sala-
tem & apostolicam benedictionem.*

IN minoribus agentes, nondum sacris ordi-
nibus initiati, cum Basiliam inter eos versa-
remur, qui se generale concilium facere, &
universalem ecclesiam representare aiebant, dia-
logorum quemdam libellum ad vos scriptum,
in quo de auctoritate concilii generalis, ac de
gestis Basiliensium & Eugenii papæ contradi-
ctione, ea probavimus vel damnavimus, quæ
probanda vel damnanda censuimus: quantum
capiebamus, tantum defendimus, aut oppu-
gnavimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gra-
viam, nihil ad odium retulimus. Existimavi-
mus bene agere, & recta incedere via: nec
mentis nostræ aliud erat objectum, quam pu-
blica utilitas & amor veri. Sed quis non errat
morta'is? Sapientem inquiunt philosophi nun-
quam errare? verum est. At quis sapiens,
nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus?

Luc. 18. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:*
non est qui faciat bonum, non est usque ad unum,
inquit propheta regius. Declinavimus & nos
ab utero matris, erravimus in invio, & non
in via: ambulavimus in tenebris, & procul a
vera luce recessimus: nec nobis tantum erravi-
mus, alios quoque in præcipitium traximus,
& cæcis ducatum præbentes cæci, cum illis in
foveam recidimus. Forſitan & aliquos ex vo-
bis scripta nostra decipere, & de via deduxe-
runt: quorum sanguinem si de manibus nostris
requiserit dominus, non habemus quod respon-
dere possimus, nisi nos, ut homines, peccavi-
ſſe, qui arbitantes rectum iter ostendere, obli-
quum monstravimus. In misericordia tantum
Dei spes nostra sita est, quæ super omnia
opera ejus elucet. Sed haudquaquam satis fue-
rit divinam misericordiam implorare & dicere:
Parce domine: parce peccatis nostris: nisi pro
viribus vulnera quæ infiximus, veritate cura-
re annitatur; & sicut est in fabulis, sagitta
quæ vulneravit, afferat opem: sive ut canit
ecclesia, Medelam inde ferat hostis, unde læ-
ſerat. Mortem quidam prius sibi consciverint,
quam videri velint aliquando male sensitse: &
nonnulli ne vel ad horam videantur errasse,
semper errant; & dum vel minimam tolerare
honoris jacturam nequeunt, totum abiciunt,
& perpetua notantur infamia, & in pessimas
prolabuntur hæreses: qui ne appareant incon-
stantes, pertinaces efficiuntur. Superbissimi hoc
agunt, qui videri dii, non homines, volunt:
quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in
magno conventu Hieronymus & Joannes hære-
sarchæ. Nos homines sumus, & ut homines
erravimus: neque imus inficias, multa quæ
diximus, scripsimus, egimus, damnari posse:
verum non ut Arius, & alia blasphemorum turba,
ex animo damnatam viam elegimus: seducti
peccavimus, ut Paulus, & ignorantèr perſe-

Luc. 18.
Mat. 11.

Acuti fuimus ecclesiam Dei, & Romanam pri-
mamque sedem. Propter quod prostrati ante
oculos divinæ pietatis, supplices oramus: *Dilectis*
juventatis mee & ignorantias ne meminere,
&c. Pudet erroris, poenitet male fecisse, &
male dictorum scriptorumque vehementer poeni-
tet: plus scripto quam facto nocuimus. Sed
quid agamus? scriptum & semel emissum volat
irrevocabile verbum. Non sunt in potestate
nostra scripta, quæ in multas inciderunt man-
us, & vulgo leguntur. Utinam latuissent
quæ sunt edita. Nam si futuro in sæculo man-
ſerint, & aut in malignas mentes inciderint,
aut incautas, forteſſe scandalum parient. Qui
hæc scripsit, inquit, in beati tandem Pe-
tri cathedra ſedit, & Christi ſalvatoris vicari-
atum geſſit. Ita ſcripsit Aneas, qui poſtea
ſummum pontificatum adeptus, Pius II. appel-
latus eſt, nec invenitur mutasse propositum.
Qui eum elegerunt, & in ſummo apoſtolatus
vertice collocarunt, ab iis ſcripta ejus appro-
bata videntur. Verendum eſt, ne talia no-
ſtris aliquando ſucceſſoribus obſcijiantur, & quæ
fuerunt Aneæ, dicantur Pii, atque ab ea ſe-
de auctoritatem vendicent, adverſus quam igno-
ranteſſe latraverunt. Cogimur igitur, dilecti
filii, beatum Auguſtinum imitari, qui, cum
aliqua in ſuis voluminibus erronea inſeruiſſet,
retractationes edidit. Humilis & probatiſſimi
vir ingenii, qui ſuas ineptias verecunde confi-
teri ac corrigere, quam impudenter defendere
maluit. Idem & nos faciemus: conſitebimur
ingenuè ignorantias noſtras, ne per ea quæ
ſcripsimus juvenes, error irrepat, qui poſſit in
ſuturum apoſtolice ſanctæ ſedis ſedem popugnare.
Nam ſi quem decuit unquam Romani primique
throni eminentiam & gloriam defendere ac ex-
tollere, nos illi ſumus, quos ſiſe ullis meri-
tis pius & miſericors Deus ſola diſpenſatione
ſua ad beati Petri ſolum, & dilectiſſimi filii
ſui domini noſtri Jeſu Chriſti vicariatum evo-
cavit. Quibus ex rebus dilectiones veſtras hor-
tatur, & in domino commonemus, ne prio-
ribus illis ſcriptis inhereatis, aut fidem ullam
præſtetis, quæ ſupremam apoſtolice ſedis au-
thoritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid
aſtrunt, quod ſacroſancta Romana non am-
pletitur eccleſia. Suadete omnibus, ut id ſo-
lum præ ceteris venerentur, in quo ſalvator
dominus ſuos vicarios collocavit, & quod beati
apoſtoli Petrus & Paulus ſuo ſanguine dica-
verunt: nec putetis divinam providentiam quæ
cuncta gubernat, & nihil negligit eorum quæ
creavit, inordinatam reliquiſſe militantem ec-
cleſiam, quæ cum ſit ſponſa Chriſti, profe-
cto a Deo eſt, & ordinem habet, dicente
apoſtolo, Quæ ſunt, a Deo ordinata eſſe.
Requirit autem ordo, ut inferiora a ſuperio-
ribus gubernentur, & ad unum tandem perve-
niatur tamquam principem & moderatorem cun-
ctorum quæ infra ſe ſunt. Sicut græves unam
ſequuntur, & in apibus unus eſt rex: ita & in
eccleſia militanti, quæ inſtar triumphantis ha-
bet, unus eſt omnium moderator & arbiter,
Jeſu Chriſti vicarius: a quo, tamquam capi-
te, omnis in ſubjecta membra poteſtas, & au-
thoritas derivatur, quæ a Chriſto domino Deo
noſtro ſine medio in ipſum inſluit. Nec profe-
cto in alium, tamquam ſui exercitus ducem,
ſupremam auctoritatem Chriſtus principaliter
derivaret, quam in ſuum vicarium, qui pri-
mus fuit Petrus, cui commiſſam novimus do-
minici gregis curam. Nec duos plureſve Pe-

ANNO
CHRISTI
1461.

2pm. 13.

ANNO
CHRISTI
1461.

Matth. 16.

Joan. 21.

1. Cor. 10.

1. Petri. qu.

11.

tros evangelibus commemorant, nec duos aut A
plures instituit dominus, qui suum locum tam-
quam capita tenerent aequalia: sed unum con-
stituit, ut verticem ac ducem & pastorem uni-
versi gregis, Simonem Petrum, dicens: Tu es
Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam
meam: & tibi dabo claves regni caelorum, &
quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum
& in caelo: & quodcumque solveris super terram,
erit solutum & in caelo. Et, Pascite oves meas.
Quae nulli alteri seorsum dicta leguntur, nisi
Petro, ut in Petro unitas & summa contine-
retur auctoritas. Nec alius a petra dictus est
Petrus, nisi Simon: ut intelligeremus unicum
esse verum & solidum petrae, id est Christi (ut
Paulus exponit) locum tenentem, Simonem
Petrum, qui solus pro domino in periculo con-
stituto exemit gladium. Petrus igitur, & suc-
cessores ejus Romani pontifices primatum in ec-
clesia tenuerunt; & nos hodie, quamvis indi-
gni, sola domini voluntate digni tenemus: &
quicumque Romanus secundum canonicas san-
ctiones praescribitur ecclesiae, quam primum ele-
ctus est in sacro collegio, supremam a Deo po-
testatem sine medio consequitur, & per ordinem
in omnem diffundit ecclesiam, cujus peccata
divino iudicio ponenda relinquuntur. Si quid
adversus hanc doctrinam inveneritis aut in dia-
logis, aut in epistolis nostris, quae plures a
nobis sunt editae; aut in aliis opusculis nostris
(multa enim scripsimus adhuc juvenes) respui-
te atque contemnite: sequimini quem nunc dici-
mus, & leni magis quam juveni credite: nec
privatum hominem plures facite quam pontifi-
cem: Aeneam rejicite, Pium recipite. Illud
gentile nomen parentes indidere nascenti: hoc
Christianum in apostolatu suscepimus. Dicent
fortasse aliqui cum pontificatu hanc nobis opi-
nionem advenisse, & cum dignitate mutatam
esse sententiam. Haud ita est, longe aliter
actum. Audite, filii, conversationem nos-
tram: brevis narratio erit, quae vobis, quan-
tum ad rem attinet, veritatem aperiet, &
objectioni faciet satis. Anno salutis primo &
trigesimo supra millesimum quadringentesimum,
cum Dominico Capranica, quem Martinus
quintus in secreto consistorio cardinalem crea-
verat, Eugenius IV. spreverat, Basileam pe-
tivimus, ibique concilium inchoatum inveni-
mus, verum ab Eugenio revocatum, quam-
vis congregati noluerant obedire, asserentes
jam inceptum concilium, sine consensu patrum
qui convenissent, haudquaquam potuisse dis-
solvi. Julianus aderat sancti Angeli cardina-
lis, natione Romanus, moribus & doctrinam
conspicuis. Is, cum ceteris praesertim, audita
Eugenii revocatione, praesidentiam dimisit,
tamquam summo pontifici vellet obedire: sed
cum angeliceret in dies, Eugenio vel invito
concilium, & multi ex diversis regionibus epis-
copi & regum legati adventarent, cardinales
quoque ex Romana curia profugi in dies non-
nulli concurrerent, praesidentiam resumpsit, &
auctoritatem concilii mirum in modum extol-
lens, eminentiam primae sedis suppressere coe-
pit. Venientes Eugenii legatos, & potestatem
Romanorum praesulum magnificantes, apparen-
ter confutavit & cum esset facundissimus,
facile persuasit auditoribus quae cupiebat. Car-
dinales ex urbe profecti, Eugenio insensu, vi-
tam ejus moremque carpebant. Accedebant in
horas catervatim novi curiales, qui (ut est
omnis multitudo maledica, & inimica princi-

Concil. General. Tom. XXXII.

pi) Eugenii nomen modis omnibus lacerabant.
Nos, qui ex patria juvenes, non ex Urbe il-
luc migraveramus, & nova tum primum avis
ex Senensi gymnasio evolaveramus, rudes &
inexpertus, vera esse arbitrabamur quaecumque
dicebantur; nec putabamus mentiri alios, qui
nesciremus ipsi mentiri, atque, ut est innat-
um homini, tetra & horrenda crimina odio
habebamus: nec Eugenium deligere poteramus,
quem tot tantique testes indignum pontificio
dicerent. Aderant legati Parisiensis scholae, cu-
jus est fama percelebris: adfuerunt & aliquan-
do vestri & aliorum studiorum Germanicae na-
tionis oratores: & uno cuncti ore concilii ge-
neralis auctoritatem ad caelum efferebant. De
potestate Romani pontificis pauci erant qui lo-
qui praesumerent: omnes qui publice loqueban-
tur, praerientes auribus, multitudinam applau-
debant. Accessit & ipse Eugenii consensus,
qui dissolutionem concilii a se factam revoca-
vit, & progressum ejus approbavit, cum re-
conciliata synodus Eugenio videretur, & pax
ecclesiae data. Praeterita enim omnia per suas
literas concilii patres Eugenio sese remissuros,
& pedes ejus tamquam beati Petri excolatu-
ros promiserant, si revocata dissolutione, con-
cilio cursum permetteret, atque illi cohaereret.
Novum intercessere discordiae, tum aliis de re-
bus, tum potissime super translatione concilii
Graecorum causa in alium locum. Eugenius in
Italia non sine ratione concilium petebat: po-
pularitas synodalis transire montes horrebat, &
in Avenione, aut in Sabaudia locum deside-
rabat. Adiverunt per id temporis duo viri ex
Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormi-
tanus archiepiscopus, & Ludovicus Pontanus
apostolicae sedis notarius, Alphonsi magni re-
gis oratores, qui velut duo orbis sidera, cum
pontificii juris & totius civilis sapientiae duo
praecipua lumina & clarissima consuebantur. Hi
dictis scriptisque concilii gesta probabant, Eu-
genii facta damnabant: nec erat qui aut vel-
let, aut auderet dicta eorum refellere. Quid
ageremus? audire potuimus, non discere?
Rude nimis ingenium est, quod per singulos
dies audita & inculcata non capit. Quales ma-
gistri sunt, tales discipuli evadere solent. Pau-
cos inventas Aristoteles, qui Platonica norint
destruere dogmata. Non est discipulus supra ma-
gistrum, inquit dominus: nec nos magistrum
potuimus superare. Julianus nobis, & Nico-
laus, & Ludovicus, & alii complures fuere
magistri, schola Basileensis conventus, in quo
raro aliquis Eugenii causam defendit. Adver-
sus concilii dignitatem mutire aliquid, crimen
haeresis fuit. Una omnium vox concilium Eu-
genio praeferebat: de sedis apostolicae praesul-
entia, aut silentium, aut contemptus, con-
cilio, concilium cuncta sonabant. Didici-
mus ergo quae audivimus, & post aliquot annos
existimantes nos aliquid esse, diximus, ut est
apud satyricum,

Semper ego audire tantum? nunquam ne re-
spondam?

Peduit semper discipulum agere, subtrahi-
mus ferulae manum, coepimus loqui, & ma-
gistri personam induimus. Scripsimus epistolas
& opuscula: hoc omnibus passim datur: do-
cti & indocti scribunt: & quae scribit ipse,
nemo contemnit, nisi editionis fervorem tem-
pus extinxerit. Nobis placebant scripserat nostra
more poetarum, qui poemata sua tanquam fi-
lios amant. Nec Basiles quemquam invenie-

I 2

ba-

ANNO
CHRISTI
1461.

11. d. d. d.

L. 6.

Jovanelli.

ANNO
CHRISTI
1449

Nota tulli
monium de
Amedeo.

* Itet

bamus, qui ea damnaret: probant enim similia similes. Applaudebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur: & quamquam postea Eugenius concilium in Italiam transfulerit, & cum Graecis Ferrariae, ac deum Florentiae convenerit: quamquam Julianus sancti Angeli & Joannes sancti Petri cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quamquam paucissimi in fide Basileensi remansissent, nolimus tamen cedere, existimantes cunctos qui abibant, metu recedere, ne bona temporalia perderent: & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset, perseverandum putavimus, ne partem quae verior nobis apparebat, relinquentes, detrimendum animae faceremus. Mansimus igitur Basileae, quoad Eugenio, ut credidimus, iusto iudicio deposito, Amedeus Sabaudienis iustitias est, & Felix quintus appellatus: quem non ut idolum (quod erat) sed tamquam verum Christi vicarium venerati fuimus, nihil ad haec sinistra putantes intercessisse. At cum Fridericus Romanorum rex Aquilgrani coronatus, domum repetens, Basileam transitum fecisset; rogatusque Felicem illic praesentem accedere, nullo pacto persuaderi potuisset, ut honorem ei tamquam Romano pontifici exhiberet, aut publice cum eo verba misceret: tum primum consideravimus possibile esse, quod partem erroneam sequeremur, quando rex, imperator Romanorum futurus, in tanto negotio dubius esset, & ad Eugenium inclinaret magis. Multum & saepe inter nos ipsos cogitavimus, quis esset modus invenienda verum. Nunquam enim volentes erravimus. Rogati in familiam Friderici transire, non renuimus. Erat tunc ille cum tota fere Germania neutralis. Concilium Basileae dicebant esse Germani, & idolum ejus respuebant: Eugenium Christi vicarium appellabant, & concilium ab eo celebratum recusabant: nec Eugenio, nec Basileensibus plene obediebant. Placuit ad neutrales transire, ut verum apud eos liberius audiremus; & si recedendum esset ab uno extremorum, per aliquod medium transiremus ad alterum; & eorum iudicium spectaremus, qui non essent affectu causae. Mansimus in aula Friderici pluribus annis, illic varias audivimus opiniones. Neutralitatem idcirco Teutones inducant, ut concordia facilius inveniretur, non ex consilio Solonis, qui tumultuante civitate extorrem fecit eum qui sine parte remansit. Multa inter neutrales didicimus, quae nos antea latebant. Eugenium falso de multis accusatum invenimus, cardinales qui Basileam venerant, ob privatas inimicitias bono & sancto viro notam inurere voluisse: qui tamen cuncti postea ad eum redierunt, & veniam errati petierunt. Forte per id tempus Julianus sancti Angeli cardinalis, cujus supra meminimus, ex Hungaria, quae sibi decreta contra Turcas fuerat provincia, Flavianum venit, (quae hodie Vienna dicitur) praecipuum Austriae columnen. Saepe cum eo sermonem pro veteri consuetudine miscuimus, saepe de rebus Basileensibus disputavimus. Tuebamur antiquam sententiam, ille novam defendebat: extollebamus generalis concilii auctoritatem, ille apostolicae sedis potestatem magnopere collaudabat: dicebamus concilium Basileense jure perseverasse, quamvis Eugenius praesidentes revocasset, & hoc ejus factum accusabamus: ille dissolutum seu

translatum rite concilium affirmabat, & Basileensium opera multis modis detestabatur, Basileaeque non synodum ecclesiam, sed latam & ministrorum ejus synagogam remansisse dicebat. Diutina fuit inter nos concertatio, verum modesta & caritate plena. Ad extremum cum suis scriptis didicisque cardinales vinceremus, premeremurque vehementer, subridens ille: Tu, inquit, Aenea, tabellis obfignatis agis mecum: & quoniam aliquando sentimus, ut dicis, idcirco & hodie idem putas debere sentire, & addictos priori sententiae censet. Verum propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam usque ad mortem possumus. Cur enim non liceat omni tempore, relicto falso, verum amplecti? Fateor me dixisse & scripsisse quae referis, verum a vero remotum errasse. At tu, qui, ut ais, me doctore Basileensibus credere adductus es, errantem olim sectatus es, cur modo non sequeris recta monentem? Praesumpti de meipso, dum essem Basileae, nimis; quamvis deceptus decepi, & credens prodeisse, nocui, in medio ecclesiam docens quae non didici: cecus erravi, & in tenebris ambulavi: reliqui tandem ecclesiam malignantium, & cum impiis federe recusavi. Revelavit dominus oculos meos, & consideravi mirabilia de lege sua. Cognovi priorem errorem, & quantum a vero procul abissent Basileenses, plane intellexi. Adii Romanam curiam, & Eugenio, cui fuisset rebellis, submissi cervicem: a quo misericordiam consecutus, ad unionem Graecorum navavi operam: & illis Romanae ecclesiae reconciliatis, adversus impios Turcas legationem cecepi. Castigans castigavit me dominus, & morti non tradidit me, sed humilitatum exaltavit: quia cognito in errore non perseveravi; sed mox in viam redii, & ex magistro factus discipulus, ex magno parvus, expurgato veteri fermento, novum hominem indui, & vere matris lacte nutritus, ad fontem veri perveni, quem sancti doctores ostendunt Graeci & Latini, quorum una vox est, salvari non posse qui sanctae Romanae ecclesiae non tenet unitatem: omnesque illas virtutes mancas esse ei qui summo pontifici obedire recusat, quamvis in sacco & cinere jacens, dies & noctes jejundet & oret, & in ceteris videatur legem implere: quia melior est obedientia quam victimae, & omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta est: & Romanum praesulem in ecclesiae vertice constitutum esse constat, a quo nullam ex ovibus Christi exemplam novimus. Ego ad ovile redii, qui diu irraveram extra causas, & pastorem Eugenii vocem audivi. Tu si sapias, idem facies. Haeserunt pectori nostro verba viri, quae saepe ad nos repetiit non sine caritate ardenti & amore singulari. Interea ex diversis regionibus homines doctissimi Caesarem adierunt, quibuscum placidos de eisdem rebus miscuimus sermones, semper ad verum intenti, cujus est natura hominis avida. Multum profuit nobis Joannes Carvajalis apostolici palatii auditor, natione Hispanus, qui Juliano defuncto, in titulo cardinalatus ac legatione successit: quocum saepe de concilio Basileensium amice disputavimus. Nemo doctus ad imperatorem venit, quem de his rebus in colloquio non adduceremus. Cumque Caesar ad unionem ecclesiae procurandam in Nuremberga suae nationis conventum instituisset, decrevissetque sum-

ANNO
CHRISTI
1449.

* al. cum

* 20. 15.

Ann. 13.

* vides.

EDM

ANNO
CHRISTI
1463.ANNO
CHRISTI
1463.

num pontificem adhortari, ut Constantiae no-
vum concilium indiceret, legatumque mitte-
ret, ac Basileenses pariter induceret, ut eo
se transferrent, ut ibi pax ecclesiarum redderetur;
primum Basileenses recusare. Quod audiens
Thomas Asselbachius ex Germania insignis
theologus: Nunc, inquit, scio Basileenses
Spiritus sanctum non habere ductorem, quan-
do tam equam imperatoris legem effugiunt.
Idem multi alii dixere viri doctissimi & opi-
nionem sanctitatis illustres. Quibus considera-
tis, caligo tandem ab oculis nostris cecidit,
quae velut araneorum tela verum cernere impe-
diebat. Recognovimus errorem nostrum, ve-
nimus Romam, Basileense dogma rejecimus,
Eugenio pontifici maximo caput submisimus,
& reconciliati ecclesiae Romanae, doctrinam
ejus imbuimus, & illud Hieronymi diximus:
Ego nullum primum nisi Christum sequens.
beatitudini tuae, id est, cathedrae Petri, com-
munionem consocior. Super illam fundatam
ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum
agnum dominicum comederit, profanus est:
si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnan-
te diluvio. Erasmusque adhuc pene laici,
quando ad Eugenii obedientiam redimus.
Ex Basilea clericali tantum charactere insi-
gniti recessimus, nec unquam sacros imbu-
imus ordines, nisi post veritatem cognitam,
Basileensi cecitate relicta. In Austria mino-
res ordines ac subdiaconatum & diaconatum
recepimus: in Urbe ad presbyteratum perveni-
mus. Haec est conversatio nostra, per hos
gradus e tenebris ad lucem migravimus. Ad
quam rem non parum luminis nobis attulit
Thomas † Sarazanus theologice sapientiae ce-
lebratus ac acutissimus interpres, qui pos-
tea in summo collocatus apostolatu Nico-
lai V. nomen accepit. His auctoribus unam
ecclesiam catholicam & apostolicam esse didi-
cimus matrem omnium fidelium, extra quam
non invenitur salus, sponsam Christi immacu-
latam, in qua omnes qui militant, finem
sibi proponunt vitam aeternam. Ideo enim
in ecclesia militanti laborant homines, & cum
demonibus tanquam hostibus pugnant, ut
pacem tandem assequantur, & cum Jesu ma-
gistro ac legifero suo in caelesti Jerusalem
triumphare ac regnare possint. Hic finis Chri-
stiano proponitur, huc omnes ecclesiae mili-
tantis conatus, omnes leges, omnes regulae
tendunt. Et quoniam ecclesia quidam exerci-
tus est Deo militans, terribilis ut castrorum
acies ordinata dicitur: uni procul dubio im-
peratori subjecta, ad cuius nutum cuncta re-
feruntur. Cumque pius ac maximus & opti-
mus Deus in suo sanguine fundaverit eccle-
siam, eamque voluerit ad finem ulque saeculi
perdurare: quis non dixerit in ea id regi-
men institutum esse, quod optimum censetur?
At vero inter genera gubernationum
communis philosophorum sententia est, praes-
tare monarchiam, & Romani, quorum to-
to micuit orbe dignitas, quamvis ejectis regi-
bus duos annos consules elegerunt, & mo-
do tribunos addidere, modo alios magistra-
tus invenere: in adversis tamen casibus, bel-
lisque gravioribus ad unum aliquem recurrunt,
virtute & auctoritate praestantem, quem
dictatorem appellaverunt, cuius dicto non li-
ceret adversari: & quamquam dictaturam ab
initio temporaneam instituerunt, in Julio ta-
men & successoribus ejus perpetua effecta est.

Concil. General. Tom. XXXII.

A Nec unquam Romana res admirabilior aut cel-
sior fuit, quam sub Augusto Caesare, quan-
do jam clausis Jani portis totus fere orbis sub
unius hominis gubernatione quievit. Quo tem-
pore natus mundi salvator monarchicum re-
gimen ceteris praetulisse videtur gubernationi-
bus. Idem probat totius fere orbis consuetudo,
cujus maximam partem gubernant reges, sive
Christianos intueamur, sive barbaros. Et
quamvis civitates aliquot reperiantur, quae
cum maxime serviant liberas sese vocitant, si-
ne rege viventes: non possunt tamen effugere,
quia unum praefert aliis, eique tanquam
capiti pro tempore obediant. Quid plura?
caelestis aula nos admonet. Quid illa pulchrius?
quid ordinatius? quid majus aut durabilius?
quid melius aut beatius? Quamvis in ea &
angelorum diversi sint ordines, & sanctorum
spirituum innumerabiles chori, unus est tamen
omnium rex aeternus Deus, qui condidit uni-
versa, & nihil negligit eorum quae condidit:
cujus filius unigenitus Christus Jesus, cum pro
nostra salute venisset in hunc mundum, servi-
li accepta forma, ecclesiam, de qua loqui-
mur, in cruce patiens, suo sanguine acqui-
vit, & in ea usque in diem ascensionis cor-
poraliter praesedit, & tanquam dux verus &
imperator cuncta in finem suum direxit. Et
cum ascendisset in caelum, cum indubitanter
sui gregis pastorem reliquit, cui dixerat:
Pasce oves meas, & Tibi dabo claves regni Matth. 16.
calorum. Neque enim dixit, & non fecit,
qui solus est verax. Grex Christi, ecclesia
est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pas-
tor bonus, qui posuit animam suam pro ovi-
bus suis. Secundus pastor Petrus extitit, ab
ipso domino institutus, atque omni potestate
donatus, quae ad bene regendum commissa
oves necessaria ducitur. Alioquin Christus qui
sapientia Patris est, & omnino sapienter egit,
ecclesiae suae haud sufficienter providisset: quod
est nefarium asserere. Et quamvis plures per
orbem ecclesiae instituta fuerint, & plures
episcopi, id est, plures greges, & ovilia
plura, & pastores plures: omnes tamen
sub uno pastore & in uno grege atque ovili
continebantur, sicut & hodie continentur:
quia unus est Christi thalamus, una sponsa,
unum ovile, & unus pastor, & omnium epis-
coporum unus episcopus Romanus praesul, beati
Petri successor, & Jesu Christi vicarius. Pe-
trus enim in Antiochia primum sedit, deinde
Romam venit. Unde cum persecutionem fu-
giens vellet abire, a domino prohibitus est,
& hic glorioso martyrio vitam finivit, succes-
sore Clemente substituto. Atque ita in hanc
usque diem servatum est, ut qui Romae sede-
rit antistes rite institutus per legitimam electio-
nis tramitem, tanquam Aaron vocatus a do-
mino, hunc omnes Christianae plebes, omnes
populi, omnes reges, omnes clerici, omnes
episcopi tanquam Jesu Christi vicarium, & beati
Petri successorem, universalis ecclesiae caput ac
rectorem & ducem venerati sint. Inter quos
plurimi pro Christi nomine asperimus perpessus
si cruciatus, & morte multati, coronam mar-
tyrii susceperunt. Plurimi confessores egregii,
vita, moribus & doctrina fulgentes, quamvis
sine sanguinis effusione, non tamen sine peri-
culis & labore ac voluntate parata pro conser-
vanda sacri evangelii auctoritate moriendi, ad
caelestem gloriam pervenere: ut Gregorii, Da-
mati, Leonis, Innocentii, Bonifacii, Bene-

I 3 dicti,

ANNO CHRISTI 1463.

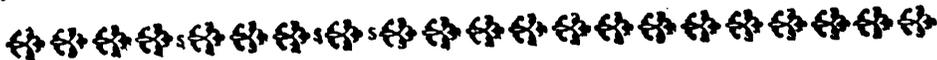
dicti, & alia nomina, inter quos tertius clauit Eugenius, ex monasterio sancti Anastasii ad summum sacerdotium evocatus; ad quem divus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinam fulgore quam vitam sanctimoniam illustris, inter multa, hujusmodi verba conscripsit: Indagemus, inquit, adhuc diligentius quid sis, quam geras videlicet personam pro tempore in ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, tu summus pontifex, tu princeps episcoporum, tu heres apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt & alii quidem cæli janitores & gregum pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differentiùs utrumque præ illis nomen hereditasti. Habent illi assignatos sibi greges, singuli singulos, tibi universi crediti uni sumus. Nec modo ovium, sed & pastorum tu unus omnium pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium tertium scribit, cui supremam & omnimodam in ecclesia potestatem concedit. Quod ille de tertio testatur Eugenio, hoc nos de quarto & omnibus aliis Romanis pontificibus profiteremur, quia dignatus est auctoritas. Liqueat igitur, omnium in ecclesia caput esse & unum principem: quia pax populi ex uno rectore dependet, & pluralitas principum discordiam parit. Christus ecclesiam suam in ultimo testamento pacem reliquit, & pacem multis verbis commendavit. Dedit ergo

Jan 24.

& regimen pacis amicum, id est, monarchicum, sub beato Petro & successoribus eius administrari cuncta præcipiens, clavibus illi commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani pontificis auctoritate & potestate sentimus, cui & congregare generalia concilia, & dissolvere datum est. Qui etiam filius est propter regenerationem, propter dignitatem tamen pater habetur: & sicuti filiationis causa venerari debet ecclesiam tamquam matrem, ita & prælationis causa præfertur ei, ut pastor gregi, princeps populo, rector familiarum. Cum his & generalis concilii auctoritatem & potestatem complectimur, quemadmodum & ævo nostro Constantiæ, dum ibi fuit synodus universalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantiense concilium, & cuncta quæ præcesserunt, a Romanis pontificibus nostris prædecessoribus approbata: inter quos nullum invenimus unquam fuisse ratum, quod stante Romano iuducato præfule, absque ipsius auctoritate convenerit: quia non est corpus ecclesie sine capite, & omnis ex capite defluit in membra potestas: Hæc nostra sententia est, filii, hæc credimus & profiteremur: hæc jam senes, & in apostolatus apice constituti, pro veritate asserimus. Si que vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent, illa tamquam erronea, & juvenilis animi parum pensata iudicio, revocamus atque omnino respicimus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sexto Kalendas Maias, anno 1463.

ANNO CHRISTI 1463.

Ac propter regenerationem concilium.

ANNO CHRISTI 1459. In Collectis Append. Tom. XIII.

CONVENTUS MANTUANUS

ANNO CHRISTI 1459.

A Pio Papa II. ad bellum sacrum in Turcos suscipiendum habitus anno Christi MCCCCLIX.

Invitatis Christianis principibus omnibus, aliisque D per se, aliis per legatos presentibus.

Quamvis concilii neque nomen, neque dignitatem, hic conventus habeat: tamen cum ejusdem nominis multi, dignitatibus longe minoribus, in hoc concilio corpore locum nec immerito habuerint; & huic præfuerit ecclesia caput, non tantum principum ac legatorum orationes audient, sed etiam episcoporum & cardinalium suffragia exquirent; minime nobis omittenda visa sunt eius acta, quantum variis ex monumentis colligi poterunt.

Calendis Junii, aie Goholinus lib. 11. commentariorum Pii II. quo dies statuta initiando conventui fuit, Pontifex ex palatio cum cardinalibus, episcopis, & omni clero ad ecclesiam descendit, urbis regionis ex omni ordine iussis adesse. Res Divina solemnibus apparatu, & ingenti constantium devotione, peracta est. Tum Coroneus episcopus, vir doctrina & honestate insignis, sermonem habuit: in quo & Pontificis propositum, & conventus causam, & necessitatem rei gerendæ explicavit: hortatus eos, qui advenerant, puris & volentibus animis desiderium Præfulis adjuvarent.

Pius autem ex folio suo, cum jam omnes assurgere vellent, manu silentium indixit, atque in hunc modum effatus est. Speravi-

mus, fratres ac filii, hanc urbem adeuntes, frequentes, qui præcessissent, regum legatos invenire: pauci adfuerunt, ut videmus decepti sumus. Non est religionis cura apud Christianos, quantum credidimus. Conventionis diem longissimam statuimus: nemo temporis brevitatem accuset, nemo viarum incommoda causetur. Nos ægritudine laborantes, & affecti senio, Apenninum & hiemem contemimus: nec nos alma Roma remorari potuit, quamvis mediam inter latrones constituta, nostram præsentiam magnopere desideraret: reliquimus ecclesiam patrimonium, non sine periculo, ut fidei catholice subveniremus, quam Turcæ pessundare nituntur. Videbamus illorum opes in dies augeri, & arma, quæ jam Græciam & Illyricum obtinissent, in Pannonia grassari, & Hungarorum fidelem gentem multis afflictere cladibus. Verebatur, quod futurum est nisi sapiamus devictis Hungaris, & Germanos & Italos, & omnem prorsus Europam subactum iri, quod absque religionis nostræ subversione fieri non posset. Copitavimus hoc malum avertere: indiximus hoc in loco conventum: vocavimus principes, ac populos, ut communi consilio rem Christianam tueremur: venimus spe pleni, quam vanam fuisse dolemus. Pudet nos tantam esse Christianorum negligentiam: alii deliciis indulgent, alios avaritia retinet. Turcæ pro

30 sua

ANNO
CHRISTI
1459.

fua damnatissima lecta non reculant mor-
tem : nos pro sancto Christi evangelio , nec
subire sumptus , nec labores perferre vel mi-
nimos possumus : si sic pergimus , actum de
nobis fuerit : peribimus brevi , nisi alios as-
sumimus spiritus . Ob quas res voshorta-
mur , viri religiosi , ut orationibus assiduis
Deum precemini , Christianis regibus aliam
mentem præbeat , sui populi animos exci-
tet , corda fidelium incendat : ut jam tan-
dem arma sumentes injurias ulciscantur , qui-
bus religionem nostram in dies Turcorum affi-
ciant . Agite fratres , agite filii : converti-
mini ad Deum toto corde : vigilate , ora-
te , jejuniis & elemosynis peccata vestra re-
dimitte , facite opera digna poenitentis : sic
enim placatus Deus nostri miseretur , &
audentibus nobis hostes tradet in manus no-
stras . Nos hic tamdiu manebimus , donec
animos principum exploremus . Quod si ven-
turi fuerint , simul cum ipsis resp. consue-
mus : si minus , necessarium erit domum
repetere , eamque sortem ferre quam Domi-
nus dederit . Verum defendenda religionis
propositum , quoad vires vitæque suppetant ,
nec desicemus , nec durum potabimus , si res
petierit , pro nostris ovibus animam pone-
re . Exceperunt cardinales & episcopi mira
attentione Pontificis verba , ejusque mentem
magnis præconiis extulerunt : ac rebus geren-
dis honestum putavere principium datum , ve-
nia delictorum omnibus concessa qui suam con-
scientiam per confessionem rite purgassent .

*Prima deinde cura Pontificis fuit , ut principes
omnes de suo Mantuam adventu certiores face-
ret , hortareturque , ut vel ipsi per se , vel sal-
tem per legatos adessent . Ha ad Fridericum Imp.
ad Carolum Franc. regem , ad Sabaudia & Bava-
ria duces , ad Venetos , Florentinos , & alios da-
ta littera .*

Ex Anali-
bus Oederic.
Raynaldi .

Pius papa II. regibus , principibus &
communitatibus .

Carissime in Christo fili &c. Jam duce Al-
tissimo ad civitatem Mantuanam pervenimus D
ad quam cum antea per litteras nostras , Ka-
lendas Junii , dietæ tenendæ causa venturos
promississemus , quinto ante hunc terminum
die personaliter assumimus . Venimus autem non
sine magnis personæ & rerum nostrarum incom-
modis : siquidem ætas nostra jam ingravescentis
quietem desiderat , & patrimonium etiam pon-
tificis præsentia destitutum , manifestis pericu-
lis quotidie subjacet . Omnia hæc tamen pro
Deo magni facienda non duximus : scientes fi-
delium populorum salutem , & causam sacro-
sanctæ fidei catholicæ , anteferenda esse cunctis
laboribus atque periculis . Sperabamus præsen-
tiam tuam , vel si id non posses , oratores sal-
tem tuæ celsitudinis , hic invenire : inventi a
nobis non sunt . & dolemus fuisse nos primos ,
qui ad opus æque omnibus pro suis juribus de-
bitum huc convenerimus . Hortamur itaque in
Domino , & toto affectu nostro serenitatem
tuam requirimus , ut cogitans quid a te omni-
potens Deus hoc tempore necessario querat ,
quid salus communis omnium postulet , quid
denique conveniat debito tuo , velis per te ip-
sum (quod in primis optamus) vel per orato-
res antedictos viros præstantes , & tantæ so-
lemnitati idoneos , celeriter convenire , nec
pati ut in communi principum Christianorum

conventu , presidente vicario Christi , vox tua
Altissimo desit . Sunt enim , si proposito no-
stro adjutores non deerunt , quamplurima ad
felicem prosecutionem parata : nunc præsertim
cum Peloponnesus ferme tota , quæ Morea di-
citur , ab impietate Turcorum rebellans ad
Christianam devotionem redierit , & piis votis
opem ex his locis expectet . Est autem is lo-
cus tanta ad omnia bene gerenda terra mari-
que opportunitatis , ut nulla orientalis regio
majorem facultatem tuendi nostros , & vires
Turcorum conterendi , possit præstare : quin
certe in antiquam servitutem & cladem redire
necesse habebit , nisi matura subventio adit .
Nos , quando principes antedictos , vel eorum
oratores hic non invenimus , expectare adhuc
eorundem adventum aliquod tempus decrevi-
mus : si venient , tota mente ad impediendum
opus inceptum intendemus : si minus , cum
per nos ferre tantam molem non valeamus ,
excusata erit , ut confidimus , Deo & homini-
bus necessitas nostra : videndumque erit princi-
pibus ipsis , quorum opes stare Christianam rem-
publicam decet , ne Redemptori suo , & sibi ,
cum sempiterna ignominia & clade eorum ,
qui quotidie dant sanguinem suum pro fi-
de , defuisse appareant . Datum Mantua .

*Pergis Gobelinus : Interea legati ex Cypro ,
Rhodo , Lesbo , ac nonnulli ex Asia , præsto
adunt . Tum vero Albani , Epirotæ , Bos-
nenses , & omnis ora Illyrici , missis oratori-
bus auxilium petere . Et infra Cum jam legati
regum , principumque convenire coepissent ,
magna de sedibus orta contemprio est : nec re-
ges regibus , nec duces ducibus cedere , locum
sibi quisque in consensu primum arrogare , ver-
bis nutibusque contendere : quod ne rebus ge-
rendis officeret , Pontifex legem edidit , ne
vel postpositi detrimentum , vel prælati luctum
honoris jurisque aliquod ferrent : nec tamen hoc
pacto pacari omnes potuere , sicut postea dice-
mus . Nec ordo episcoporum consuetudinem
Romane curie animo ferebat æquo , quæ no-
tarios apostolicos anteponebat . Contra pluri-
mi morem curiæ sacram esse legem , & nullo
mutandam pacto censebant , scandalum ingens
futurum , & orbem quodammodo ruiturum af-
firmantes , si quid adversus notarios statueretur .
At Pius altitudinem episcopalis eminentiæ
animo volvens , qua nihil est in ecclesiâ
sublimius , & quod ipse Romanus præsul Jesus
Christi vicarius , episcopi nomine contentatur ,
notarios corruptela quadam , non consuetudi-
ne , prælatos episcopis judicavit : idque dein-
ceps prohibuit , edita lege , quam totus fer-
me orbis collaudavit . Notarii etsi ambiendo
contra niterentur , & multa in Præfulem pro-
bra jactarent , legem tamen vel inviti rece-
perunt .*

*Pontificis decretum pro componendis qua oris
erant de sedendi prerogativa contentionibus , hoc
fuit .*

Ad perpetuam rei memoriam .

Conventum in nomine domini Jesu Christi
pro tuitione fidei catholicæ , & infidelium ho-
stium impugnatione , celebrantes in hac civita-
te Mantuæ , ne quid emergat , quod sanctum
hoc & necessarium opus possit turbare , quem-
admodum procul dubio feret , si de presiden-
tia inter se contendentes legationes , quæ ad-
sunt & quæ venturæ sunt , seu principales ip-
sæ ,

ANNO
CHRISTI
1459.

Ex Oederic.
Raynaldi .

ANNO
CHRISTI
1459.

in publicis actibus libere intervenire non possent: de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio & assensu, cum quibus matura prius deliberatio est habita, presentium tenore apostolica auctoritate decernimus & declaramus, per quemvis digniorem seu minus dignum locum tam principalium quam legatorum oratorum, seu nunciorum, & procuratorum quorumcumque regum, principum, universitatum, & aliorum, quovis nomine censeantur, quem toto hoc durante conventu inter eundem, standum, aut sedendum, sive in capella nostra, sive in ecclesiis, sive in consistoriis, sive in aliis locis, in actibus publicis ac privatis, teneri contigerit, principalibus dominis, tam presentibus, quam illis a quibus iidem oratores sunt missi, nullam prorsus aut prajudicium fieri aut prerogativam acquiri; sed perinde in honoribus, dignitatibus, & preeminentiis haberi & reputari debere, ac si hujusmodi receptio vel assignatio nullatenus intervenisset. Nulli ergo &c. datum Mantuæ anno 1459. 18. Kalend. Septembris, pontificatus nostri anno primo.

Postquam diu procrastinatum, inditum tandem primis actus est ad diem IX. Septembris, ut consilium videretur ex Paj-latoris ad Joannem Cervial in Hungaria legatum pridie datis, quarum hoc fragmentum Raynaldus refert: Tractatum dietæ duce Altissimo cras incipere intendimus. Adhuc enim ex omnibus ferme Christi fidelium nationibus, & ex tota Italia, oratores: conventurosque ante medium presentem mensem Mediolani & Mutinæ duces speramus. Ex Gallia quoque, & Anglia, & Britannia, solemnes legationes propediem aderunt. Concedat Divina pietas, ut quod pro augmento catholice fidei & Christianorum conservatione optamus, perficere cum his valeamus.

Quid autem primo isto actu actum sit, narrat iohannes Gabelius his verbis: Cum plenum jam concilium esset, quamvis nondum Franci venissent, placuit Romano pontifici, priusquam dux Franciscus Mediolani abiret, qui diu retineri non poterat, simul omnes alii qui presentes aderant, atque ad belli susceptionem cohortari. Facta igitur re Divina in ecclesia cathedrali, principes ac legati omnes in concionem accersiti sunt. Multæ ibi de sessione contentiones fuere: sed nulla major, quam Venetorum & Sabaudiensium. Illi potentiam & antiquitatem sui imperii præferebant, isti nobilitatem sanguinis & consuetudinem. Pontifex, cum alio modo sopiri controversia nequiret, crescerentque paulatim iurgia, & jam Ursatius Justinianus orator Venetorum accinctus ad rixam videretur: Venetis post oratores ducis Burgundie collocatis, Sabaudienfes ad scabellum sui solii sedere iussit: atque imperato silentio, horis circiter tribus peroravit:

Oratio ipsa inter eius epistolæ edita est ccccxcvii. & a nobis hic edenda. Cuius inscriptioni si credimus, a die 9. Septemb. quo initium dare sacris conventibus pontifex statuerat, ad vigesimum eius mensis diem dilatas fuisse primam sessionem oportet.

Oratio Pii Pape II. habita in conventu Mantuano, VI. Kal. Octobr. Anno Domini, MCCCCLIX.

Cum bellum hodie adversus impiam Turcorum gentem pro Dei honore ac salute rei-

publicæ Christianæ suaviter sumus, bene est, venerabiles in Christo fratres, ac filii dilectissimi, priusquam vos verbis aggrediamur, divinitatem ipsam, cujus in primis auxilium expectandum est, paucis in hunc modum affari. Protector noster aspice Deus, & respice in faciem populi tui. Respice super hanc familiam tuam, pro qua dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium, & crucis subire tormentum. Misereere plebis tuæ, & ne des hereditatem tuam in perditionem, quam propemodum instare videmus. Surrexerunt enim iniqui & impii, qui te non noverunt: venerunt gentes in hereditatem tuam, polleerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: Vineam tuam exterminavit aper de sylvâ, & singularis ferus depastus est eam. Nos quamvis in hoc loco tuo ut arbitramur nutu, ad tuendam religionem tuam convenimus, nihil tamen possumus nisi ades & præsidium offers: nihil sine te valet humana fragilitas. Tua est potestas, tuum imperium, tua omnis virtus. Tu fundasti cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Idem est tibi velle, quod posse: nihil est quod tu valeat resistere voluntati. Adjuva nos in te uno sperantes, & te solum Deum pura mente colentes. Fac nobiscum signum in bonum, & mitte nobis auxilium de loco sancto. Da nobis cor ut faciamus voluntatem tuam, & in præceptis tuis ambulemus. Scimus quia tu non dees Domine Deus, opem tuam simpliciter implorantibus: sed nos ipsi desumus nobis. Frigent peccata nostra,ingere calorem,ingere flammam, ure corda & renes nostros: ut tuo tantum igne succens, quæ tibi sunt placita meditemur, ac frædam & peccatricem Turcorum gentem, si tua voluntas est, de Christianorum finibus eiciamus.

Vos autem, magnanimi & generosi proceres qui adestis, ne claudite, precamur, aures, ne divertite mentem: aperite Deo interiora vestra, qui mox volentibus vobis in animas vestras illabetur, & vos sibi templum atque habitaculum faciet. Audite nos sua vice loquentes. Verba nostra, verba Dei sunt, qui filii sui Jesu Christi, quamvis indigni, vices in terris gerimus. Ipse nos fari jubet, ipse in ore nostro verba posuit, ipse nos bellum suadere in Turcos imperat. Non vos hodie cardinales aut episcopos, aut minoris ordinis sacerdotes, sermone nostro compellabimus, quos constat armis ineptos esse, & piaculum ac sacrilegium fuerit, nisi per se ipsos in causa fidei quæ sunt ab eis expetenda, hoc est aurum & orationes, sua sponte obtulerint. Vos illustres duces, vos marchiones, vos comites, vos regum ac principum oratores, vos fortes & exercitatos in bellis viros, verba nostra commune facient, vos tangant, vos requirent quibus datum est arma sumere, non ut inter vos dimicetis, sed ut ecclesiam, ut religionem, ut fidem Christianam, a barbarorum & infidelium incursumus defendatis. Potestas enim, ut inquit Paulus, gladium portat, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum. Videtis in quo statu, in quo discrimine sumus, & quantum a Turcis urgemur, premimur, infestamur. Non ignoratis, nisi arma fumentes eorum impetum retunditis, haud dubium quin lex evangelica & omnis nostra religio pessumdetur. Audite igitur, viri fortes, atque attentas aures adhibete, bellum suavero quod hodie nobis nimis incumbit.

o) Peru, suspiciat. H.

Tria,

ANNO
CHRISTI
1459.

Tria, ut nostra fert opinio, principaliter explicanda & suadenda sunt. Primum est, ut causas iustas atque urgentes ostendat, propter quas pugnare oporteat. Secundum ut facultates adesse doceat belli gerendi, & certam quodammodo victoris spem faciat. Tertium ac postremum, ut magna assecuturos premia victores patefaciat. In his hodie nobis elaborandum est, atque in his tota nostra consumetur oratio.

De causis belligerandi primum dicere oportet, quæ dum sunt præcipue & maximæ. Prima est, ut susceptas injurias ulciscetas, res amissas recuperemus. Altera, ut futura, quæ prope imminere videmus, pericula evitemus. Ostendamus quænam sunt illa quæ amisimus. Quas nobis & Deo nostro injurias intulerunt Turci, insidiosa Christianitati vulnera, illatas contumelias, iniustam notam facile cognoscetis: si, quæ fuit olim Christiana religio, & quæ nunc sit, omnino æstimabitis. Cognoscite hoc, togamus, & quantum gloriari possitis animadvertite. Sacrosanctum evangelium quod ablatis idololorum spurcitiis, Salvator noster mundo inferuit, non unum dumtaxat terræ angulum aut unam provinciam, sed universum ferme orbem implevit, quemadmodum regius propheta multis ante sæculis de beatis apostolis futuris præviderat: dicens: *In omnem terram exiit Joannis eorum, & in fines orbis terra verba eorum*: Per hos enim evangelium mundo innotuit, quos ex piscatoribus Salvator ipse prædicatores effecerat, dicens: *Venite post me, faciam vos piscatores hominum*. Nec vana promissio fuit: piscati enim sunt apostoli non sibi ipsis, sed Christo domino, universum fere orbem. Omnes reges, omnes populi, in eorum seu retia, seu sagenas incidunt. Impletum est enim illud Danielis vaticinium, dicentis: *omnes reges, omnes tribus, omnes linguæ serviant ei*. Verius Christo quam Augusto Virgilianum istud attribui potest:

Super Garamantas & Indos

Proferet imperium: jacet extra fidera tellus,
Extra anni Solisque vias, ubi cælis Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus ap-
tum.

Nam circa tempora Constantini magni natum ex Maria puerum Indi simul & Hispani colebant. Nec septentrio, nec meridies, Christum ignorabat. Vox Romani præsulis, tantum Jesu Christi vicarii, maria & terras penetrabat. Pax alta per omnes & tranquilla quies Christianos ibat: jacebat pardus cum agno, & leo cum vitulo accubabat: gens sancta, gens electa, populus acquisitionis, Christiani habebantur, tributa ex gentibus accipientes, & in capite populorum politi.

Hæc fuit olim, o Christiani, majorum vestrorum gloria, hoc imperium, hæc autoritas. Nunc quo nos Turci & Saraceni redegerint, paucis animadvertite, docebimus. Indi, quamvis Christiani feruntur, & Armeni per Asiam dispersi, & pariter Æthiopes, in multis tamen versantur erroribus: & ignorantes, quam nosse debuerant Christi legem, ignorantur a Domino. Quod reliquum est Asiæ atque Africae, Christi nomen atque legem implicato prosequitur odio.

Cæpit hæc calamitas sub Heraclio Cæsare. Nam cum aperta esset omnibus via salutis per Christum Dei filium, qui annis antea circiter sexcentis mortem nostram moriendo destruxerat: invidens humano generi diabolus, & ni-

mium doleas Christum ubique regnare, pseudopphetam excitavit in Arabia Mahometum nomine, sceleratum hominem, qui se Dei nuncium ementitus, contrariam evangelio legem condidit, de qua paulo post suo loco dicemus. Degeneraverat jam apud Græcos imperium, Romana virtus sub aliud translata cælum elanguerat: quæ res, Christianas opes paulatim evertit. Manserunt tamen in Asia complures Christiani usque ad tempora Pipini Francorum regis, qui anno abhinc circiter DC. magoo nomine apud Germanos & Gallos regnavit. Tum vero digressi a Scythia Turci, Cappadociam, Pontum, Bithyniam, Troadem, Ciliciam, & omnem minorem Asiam occuparunt: & nostra negligentia potentes facti, non solum veros Christianos ex Asia pepulerunt, sed transmissis navibus Helleponto, Macedoniam, Thraciam, Atticam, Bæotiam, Phocidem, Achaiam, Acharniam, Epirum, Pontum, & utramque Mitham armis invaserunt: & in Aegeo ac Ionio mari Oyclades, & alias quamplures insulas subjicientes, hos Christianos ad Orientis terminos posuere. Ad Meridiem Barbari ex Africa, non solum inferi maris insulas, sed ipsa quoque Italiae littora classibus infestant. In Occidente magnam Bæticam partem, quam Granatam vocant, Mauri occupant, & Hispanos agitant reges. Ad septentrionem, gelidamque Arcton, Lithuani, Polonis contemini, magna ex parte ritu gentium vivunt. Veneres Ungari ad ortum Tanais pœnentes, & Tartari cum quibus Livonii pugnant, Christum proflus ignorant, & ultimi Nortvegii populi cum semiferis hominibus bellum gerunt.

Hi sunt termini vestri, o Christiani, sic circumdati estis, sic in angulum coarctati, potentissimi quondam domini, & orbis possessores. En quantum imperium amisistis! quot nobiles urbes, quot ditissimas provincias perdidistis? inter quas etiam Judæam neglexistis, terram nobilem, terram sanctam, terram lacte & melle fluentem, terram in qua primi nostræ fidei flores apparuerunt. Heu pudor! heu dolor! fons & origo nostræ salutis Sion ad hostes deficit. Templum illud Salomonis fama clarum, in quo Dominus totiens prædicavit, Bethlehem in qua natus est, Jordanem in qua baptizatus est, Thabor in quo transfiguratus, Calvariam in qua crucifixus, ipsius crucis possident inimici. Sepulcrum Domini gloriolum, lectumque illum purpureum, crocos spirantem, & suavissimis fragrantem odoribus, in quo propter nos & vitam nostram obdormivit in Domino, nisi hostes velint, invisere non potestis. At Saraceni Mahometem habent in potestate apud Mecham, in qua si vera est fama, falsi prophetae cadaver in arca ferrea conditum, vi magnetis pendet in aere. Vos vero, infelices ac miserissimi Christiani, sepulcro Dei vestri, & urbe clarissima Hierosolyma privati estis. Tacemus Alexandriam, Thebas, Memphim, ac omnem Ægyptum: tacemus Antiochiam, in qua primum Christianorum nomen est auditum: tacemus Ephesum & alias apostolicas sedes in Asia perditas: tacemus septem ecclesias, ad quas Joannes scripsit apocalypsum. Hierosolymam novi ac veteris testamenti matrem in hostium esse potestate, satis flere & dolere non possumus: pro qua recuperanda nullus labor evitari deberet, nullum declinari bellum.

Nam si pro repetendis rebus justam belli causam veteres putavero: quis umquam justius induit

ANNO
CHRISTI
1459.

Mal. 10.

Matth. 4.

Dan. 2.

B

C

D

E

ANNO
CHRISTI
1659.

ANNO
CHRISTI
1659.

dute arma, quam vos, Christiani? quibus tot A
urbes, tot provincie sunt ereptæ, tot adempta
regna, tantum ablatum imperium. Judei cum
sederis arcem amississent, pro recuperatione nul-
lum belli periculum vitare. Græci ob raptam
Helenam decennale bellum gessere. Carthagi-
nenses propter fines paululum ampliandos cruen-
tissima prælia cum Cyrenensibus committere; pro
quibus etiam Phileni fratres interierunt. Ro-
mani sæpe fociorum causa sumptis armis in pu-
gnam exire. Revolvite historias: nullum um-
quam bellum tot causas habuit, quot vobis ad-
versus Turcos occurrunt. Sed quid ad nos ve-
tera? dicat aliquis: toleraverunt hanc infamiam
proavi nostri, cur nos illis meliores sumus? cur
tanta gloriam cupiditas, ut majorum injurias no-
stro sanguine vindicemus? Esto, patres vestri
negligentes fuerint, honoremque suum parvi
fecerint: an propterea vestrum negligetis, &
duplici notari turpitudine, hereditaria scilicet
& vestra, patiemini? an potius magnificis ope-
ribus deterfa progenitorum infamia gloriosum
nomen acquirere conabimini?

Sed negligamus, si sic libet, antiquam igno-
miniam, vetusta damna, nec nos urgeat quod
nos pupugit ante. Transeat omnis Asia, om-
nis Africa: Europam saltem inspicimus, &
nostri temporis rationem reddamus. An parum
nostra ætate nostra culpa perditum est? Con-
stantinopolim Orientalis imperii caput, & to-
tius Græciæ columen, non patres nostri, sed C
nos ipsi amisimus: qui dum torpentes in otio
domi sedemus, usque Danubium & Savum
Turcorum arma penetrare permittimus. Capta
est nobilissima urbs regia culpa nostra, quam
Paulanias primus condidit, Constantinus ma-
gnus instauravit, & in æmulationem antiquæ
Romæ amplificavit & magnificavit. In egen-
tis imperator & ipse Constantinus nomine. in-
teremptus est: turba ingens trucidata: templa
Dei magni polluta sunt, inter quæ nobile opus
Justiniani sanctæ Sophiæ vocatum, retro Ma-
hometis ritu sædatum est. Beatæ virginis ma-
rtiris Domini, & aliorum sanctorum imagines
deletæ sunt: altaria dirupta: reliquæ marty-
rum porcis objectæ, sacerdotes occisi: matro-
næ & puellæ, ipsæque sacræ virgines ad libi-
dinem raptæ. Nobiles urbis inter vina & epu-
las, ipsius Turcorum ducis jugulati: Salvato-
ris nostri simulacrum in cruce pendentis, in
derisionem atque contemptum, præcedentibus
qui dicerent: hic est Christianorum Deus, in
castra delatum: sputo, luto, atque omni sæ-
ditate jactatum. Nova sunt hæc, & sub ocu-
lis nostris gesta, hæc sunt, & tamen excitari
non possumus: cum vitulis marinis, cum Dru-
so dormimus, lethargum patimur, qui tot
contumeliis agitati, e somno surgere non vel-
lemus.

Heu furias! heu artes dæmonum! pugnare
potius inter se Christiani volunt, quam Turcos
adoriri. Civilia bella magis cupiunt, quam
externa, & sæpe parvis de causis cruentissima
committunt prælia. Pulsatus modo villicus,
modo servus, magnos traxit in arma reges.
In Turcos qui Deum nostrum blasphemant,
ecclesias nostras dirunt, & omne Christianum
nomen perdere satagunt, nemo audeat arma su-
mere. Omnes in arcum pravum dati sumus,
declinavimus omnes, simul inutiles facti su-
mus: non est qui faciat bonum, non est usque
ad unum. Sed cogitabitur melius, viri pruden-
tes, & fortem induentes animum, recuperare

que sunt amissa, & acceptas injurias vindicare
conabimini.

At tantum de priori belli gerendi causa sit
dictum. Nunc alteram attingamus, hoc est,
ut futura & prope imminencia nostris cervicibus
mala evitemus. Possent fortasse aliquo modo
tolerari præterita, si finis malorum esset, &
non majora impenderent discrimina. Sed quo
pacto sperare quietem ab ea gente possumus,
que sanguinem nostrum sitit? quæ, occupata
Græcia, in Ungariam, id est in viscera no-
stra, gladium adigit? Juvenis est adversarius
noster, ætate florida, robusto corpore, ani-
mo vasto, tumido cursu victoriarum, quas si
bi nostra negligentia peperit. Vanus est, de-
ceptus est si quis arbitratur adolescentem quie-
tutum esse auro abundantem, armis assuetum,
& dominandi cupiditate inflammatum. Ponite
hanc spem, nunquam ille arma deponet, nisi
aut victus, aut omnium victor extiterit. Pro-
xima illi quæque victoris, gradus erit alteri-
us, donec subactis occidentalibus regibus, de-
lecto Christi evangelio, Mahometicam legem ubi-
que gentium inferat.

Neque arbitremini longam moram priusquam
vos adeat. Nam vicinæ illis gentes tot bellis
atritæ, nisi opem feris, amplius carpere non
audebunt. Soli fideles Ungari perseverant, non
tamen diu stabunt, nisi adjuti. Et hi quidem
muri loco vobis ad Orientem remanserunt:
quo diruto, neque Teuthones, neque Bohe-
mi, neque Poloni, satis tuti erunt. Non as-
peri montes, non alta flumina iter impediunt.
Nihil erit victa Ungaria Turcis invium; nihil
insuperabile orbis imperium querentibus: per
Carnos & Forum Julii terrestribus copiis facilis
in Italiam patebit transitus. Navali exercitui
ex Vallata, quam Turci possident, unius no-
dis navigatione Brundisium patet: & in supe-
riori parte & inferiori aperta est Turcis Italia.
Utinam mendaces & falsi prophætæ simus in
hæc parte: sed credite nos solum recitare Sy-
billæ: venient, venient Turci, nisi obviam
imus, & auferent nobis locum & gentem. Non
timent hæc fortasse Hispani & Galli, neque
Theutones qui Rhenum accolunt, neque An-
glici oceano circumfusi. At prudentes reipubli-
cæ gubernatores, bellum foris quam domi ma-
lunt, & remotissimam laudant militiam. Per-
niciosa & funesta sunt quæ gerimus in nostris
laribus bella. Romanis orbis domitoribus nul-
la suscepta calamitas durior, quam in Italia
fuit, nec illi Annibalem feliciter quam in A-
frica vicerunt. Credite nobis: proceres, cre-
dite nobis. Non est cur amplius dissimuletis,
non est cur amplius differatis arma sumere. Si
agros vestros, si focios, si liberos, si uxores,
si libertatem, si fidem ipsam in qua baptizati
& renati estis, retinere cupitis, bellum nobis
credite, bellum geratis oportet. Neque vobis
bellum injustum suademus, qui ejus incum te-
nemus de quo scriptum est: *Justitia & iudicium*
preparatio seditionis. Nec plura de primo ac prin-
cipali membro.

Auditis, viri præstantissimi ac nobilissimi,
quas ob causas in Turcos pugnare oporteat:
nam & susceptæ injuriæ id exposcunt, & in
futurum Christianorum indemnitati consulen-
dum est. Nunc quod erat secundum ordinem
nostri membrum, id est, an possitis hoc bel-
lum gerere, & an victoria speranda sit, ani-
madvertite. Cum Christianis nobis sermo est,
qui divitem Italiam, nobilem Galliam, for-
tem

Paulanias primus condidit, Constantinus magnus instauravit, & in æmulationem antiquæ Romæ amplificavit & magnificavit.

E

Psalm. 8.

h. Fortis, proci-
nis nobis, h.

tem

ANNO
CHRISTI
1459.

tem Hispaniam, bellicosam ac populosam Germaniam incolunt: his arma, his equi, his homines, his pecunia abunde suppetunt. His vires longe majores quam Turcis adsunt. Audivimus tamen nonnullos esse, qui Turcos supra modum extollunt, nec superabiles putant tot priorum victores. Nos magnas esse Turcorum opes fatemur: sed multo minores, quam fama ferantur, neque nostris quovis modo comparandas. Illi enim, etsi omnes conatus adhibeant, supra tamen ducenta millia hominum non educunt. Sed quos homines? imbelles atque inermes, ex Asianis & Graecis mixtos. Nostis quanti faciat Asianos Remulus ille Virgilius, cujus sunt verba:

*O vera Phrygia, neque enim Phryges, ire per
alta.*

*Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia can-
tum.*

*Tympana vos buxusque vocat Bercynthia ma-
trix*

Idaea: fuisse arma viris, & cedere ferro.

Græci quoque, illustres quondam animæ, haudquaquam vigorem antiquum retinent. Degeneraverunt ferme omnes, qui Turcis parent, neque in armis, neque in litteris pristinum referunt spiritum. Ceciderunt omnia cum imperio. Non stant simul fortia pectora & servitus. Qui fortes viri in castris Turcorum militant ex Christianis, sunt ad summum quadraginta millia, nigra atque infelices animæ, quæ ubi vos armatos viderint, furis agitatis scelerum, & ultorem Deum ante ora cernentes, ferrum stringere non audebunt. Reliqua turba in prælio nulli est usus, nisi cæde sua fatiget hostes. Percurrite gesta majorum: Asiana bella muliebria putaverunt. Alexander magni Alexandri propinquus cum bellum gereret in Italia: Frater meus, inquit, in Asia cum scæminis pugnat: mihi autem cum viris certamen est. Julius Cæsar cum de potentibus gentibus triumpharet, quæ Asiam incolunt, in curru suo hæc verba iussit scribi, veni, vidi, vici: ac si solo aspectu superandos diceret Asianos. Gotfridus, & alii qui secum in Asia militaverunt, parva sæpe manu innumerabiles hostium copias deleverunt: ac ipsos Turcos tanquam pecudes mactaverunt.

Sed arbitramini fortasse meliores hodie Turcos esse, victa Græcia, quam olim fuerint. At quales sint, pugna Taurunensis ostendit, anno ab hinc tertio gesta. Taurunum vocaverunt præsi oppidum ad confluentes Savum ac Danubium situm: hoc ævo nostro, alii Albanam, alii Belgradum vocant propter situm, non magni momenti castellum. Id cunctis viribus suis Turci expugnare adnixi sunt: pugnatum est interdiu noctaque summa contentione. Erant Christiani milites, qui oppidum tuebantur, pauci cruce signati, non nobiles aut divites, non armis assueti, non armis recti, sed rudes, incompositi, ægrestes. Et hi tamen Turcos vicere, non tam ferrum, quam fidem hostibus opponentes. Ab his tumidus ille Turcorum imperator, insuperabilis antea creditus, & terror gentium appellatus, in acie victus, ab obsidione dejectus, castris exutus, turpem arripere fugam compulsus est. Quid Joannis de Hunniade victorias referamus? Quid Georgii Albani triumphos commemoremus? cujus conspectum nunquam ferre Turcorum acies potuerunt. Unus nobis exemplo sat est Joannes Vintimilius, qui cum trecentis militibus

in Epirum profectus, suppetias nepoti ferrens, supra decem millia hostium fudit, stravit, delevit. Hi sunt hostes vestri, o Christiani. Cum his vobis hominibus pugnandum est, qui neque ferire, neque feriri nisi in terga noverunt.

Quamquam, etsi fortissimi essent & bellicosissimi: in Deo tamen sperandum erat, qui causam suam nequarum læset. An non scriptum est: *In Deo facta est virtus, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros?* Orabat Moyses in monte, & populos vincebat in acie: Sol retinuit cursum suum, ne victoris Josue retineret cursum: Madianitarum plenissima & munitissima castra cum trecentis viris dissipavit Gedeon: Ammonitarum numerosam exercitum cum paucis militibus superavit Jephthe: superbissimos Philistæos solus humiliavit Samson. Nec in manu scæminæ, cum Deus voluit, victoria defuit. Potentes in armis Chanaanæos exterminavit Debora, Sisaram interfecit Jahel, & Holofernem obruncavit Judith. Multa sunt ejusmodi in veteri lege: nec nova magnificis caret exemplis. Constantino magno pugnam timentis, signum crucis in cælo monstratum est, & vox divinitus audita, quæ diceret: In hoc, Constantine, vince. De Theodosio piissimo imperatore illi sunt verus.

*O nimium dilecte Deo, cui militat arbor,
Et conjurati veniunt ad classica venti.*

In Britannia quæ nunc Anglia nuncupatur, ut autor est Beda, barbarorum ingentes copias pauci admodum Christiani & inermes, alta voce canentes Alleluja, deleverunt. Non est abbreviata manus Domini, quamvis elongata est a nobis misericordia sua propter peccata nostra: sed propitiabilis est Dominus Deus noster, & multus ad ignoscendum. Si redierimus ad eum, & ipse ad nos redibit. Facile per obedientiam placabimus, quem per contumaciam irritavimus: qui ut primum nos viderit humiliatos corde, mox odium in nos conceptum vertet in hostes, & nobis victoriam mittet.

Hanc Deam esse veteres putavere, quam Jupiter mitteret. Illam vero tanquam regi Deorum obtemperantem ad eos ire quos iussit, & in eorum parte consistere. At hoc verum est, sicut ait Augustinus, non de illo Jove, quem Deorum regem pro sua opinione fixerunt, sed de illo vero rege seculorum, quod mittat non victoriam quæ nulla est substantia, sed angelum suum, & faciat vincere quem voluerit. Sicut in castris Assyriorum accidit Ezechiam regem obsidentibus, in quibus angelus Domini centum & octuaginta quinque millia hominum una nocte interfecit. Hæc victoria, id est hic angelus, omnibus procul dubio de cælo mittitur, qui pro causa Dei recto & magno animo pugnant. Verum cum eo hoste nobis pugnandum est, qui Deo nostro profus adversatur.

Libet hoc loco pauca de Saracenorum lege referre, quam Turci sequuntur, ut confidentius pugnam ineatis, quo foediores, ac magis impios cognoveritis. Sceleratissima est Mahometæa lex, quæ non solum Christi divinitatem respuit, sed innumerabilibus aliis scætet erroribus. Namque ut præteream deliramenta & ineptias illas, quibus angelos corporeos, de flamma ignis creatos, interituros affirmat, & Origeni consentiens dæmones aliquando salvandos tradit, & cælum de fumo factum, & Lunam æque splenduisse cum Sole, sed volitantis

ANNO
CHRISTI
1459.

Psalm. 107.

Quidam.

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

angeli Gabrielis ala tactam fulgorem amississe. A
Qui illud tolerare queat, quod mundum, cum
Democrito sentiens fortuna, casuque submit-
tit, & Divinam providentiam aufert? Quid
quod sacrosandam Trinitatem respuit, & im-
possibile ait Deum habere Filium? Et quam-
vis Christum ex Virgine natum consentit, ju-
stum & sanctum hominem, qui cunctas cura-
verit aegritudines: Deum tamen esse cum Ario
negat, nec pro nobis obtulisse ceniet, sed subla-
tum a Deo, in fine seculi moriturum, & tum
denique surrecturum, Judæos autem alium sibi
similem crucifixisse, delirant. Nec sancti Spi-
ritus dignitatem gloriæque consentit, quem crea-
turam cum Nestorio Macedonioque mentitur.
Et omne fidei meritum aufert, in sua qua-
cumque secta salvari hominem perhibet, alio-
quin recte viventem, nisi a sua lege abierit. Et
quia non constant inter se mendacia, alio loco
neminem salvari asserit extra legem a se tradi-
tam: in qua beato Paulo contradicens, cir-
cumcisionem servari præcipit. Et vini tantum
consuetudinem prohibens, cæteras voluptates
indulget: supra & adulteria cum captivis &
emptis mulieribus admittit: uxores plurimas,
& cum his divortia, passim concedit: nec con-
cubitus naturæ adversos inhibet. Postremo ho-
mo bestialis futuræ vitæ beatitudinem sola car-
nis voluptate metitur. En sapientem hominem,
qui se Dei prophetam audent nominare, teme-
rator antiquæ legis, corruptor novæ, prostitu-
tor animarum, verus procurator Orci, & pri-
mus Satanae satelles: cujus auditores, inferni
mancia sunt, quales Turcos esse non dubita-
mus: adversus quos armis contendere, sacri-
ficium Deo fuerit & acceptissimum spectacul-
um.

Cæterum quia divinitatem Christi, ut dixi-
mus, impia Saracenorum & Turcorum secta
profus excludit: non abs re fuerit hoc in loco,
majestatem ejus & gloriam in medium afferre,
cunctisque palam facere, Christum quem colim-
us, & cujus causa bellum suademus, verum
Deum esse, sibi que thura deberi & divinos ho-
nores. Aggrediamur igitur hunc articulum:
semper enim conandum est, ut veritas magis
atque magis eluceat. Agemus autem pingui
Minerva, non more philosophorum, quos vix
illuminatissima possunt intelligere mentes. Ut
quisquis cum proximo suo loquitur, ita & nos
hodie vobiscum loquimur. Cupimus enim et-
iam a piscatoribus intelligi, qui fidem a pisca-
toribus accepimus. In primis autem illud assu-
mimus, quod omnes ferme concedunt, Deum
scilicet unum esse, a quo omnia condita sunt,
& gubernantur universa. Docent viri sapientes
tantam mundi machinam, & tantum rerum or-
dinem, quantum in mundo cernimus, stare
non posse: nisi & unus esset rector omnibus
imperans. Recipimus igitur confessa majorum,
qui mundialis machinæ rectorem, & quidem
unum, esse fateantur, eumque Deum vocant,
quo nihil majus, nihil melius, aut inveniri
aut excogitari queat. Hunc nos Christum esse,
lucè clarius ostendemus: ad quod efficiendum
tutissima & apertissima via ex miraculis ejus
operibus patet. Nam & ipse interrogatus a Ju-
dæis, an Christus esset: *Loquor vobis*, inquit,
& non creditis mihi: opera qua ego facio in no-
mine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me.
Facessant igitur dialecticorum syllogismi, &
oratorum inductiones: ipsa nobis Christi ope-
ra, Christi divinitatem ostendant, religio-

Jan. 10.

nisque nostræ fidem confirmant facta, non
verba.

Ponatur igitur ante oculos nostræ mentis ho-
mo, qui vocatus ad nuptias aquam in vinum
convertat; quocumque iter faciat, ægrotos so-
lo verbo sanitati restituat, mutorum linguas in
eloquium solvat, claudis gradiendi facultatem
tribuat; cæcis lumen, surdis auditum præbe-
at; paralyticorum membra consolidet, resper-
sos elephantis maculis repurget; ac non solum
vires imbecillis adjiciat, sed ipsos quoque mor-
tuos in sepulcro quatuordecim annos, tamquam so-
mno solutos, ad vitam revocet; secreta & co-
gitationes hominum intelligat, futura prænun-
ciat, dæmonia ejiciat, super aquas siccis pedi-
bus ambalet, ventis imperet atque mari; po-
stremo volens, juxta sermonem suum prius ha-
bitum, captus a Judæis, crucifigatur, interfi-
ciatur, sepeliatur, & tertia die resurgens,
tractandum palpandumque corpus suum discipu-
lis offerat, edat & bibat cum eis, & tandem
post quadraginta dies videntibus illis in celum
ascendat. Quid hic post tot signa dicemus?
an non interrogatus a discipulis Joannis, *Tu es*

qui venturus es, an alium expectamus? interro-
gatores ipsos ad miracula remisit? Certissima
quippe divinitatis argumentatio est, miracu-
lorum ostensio. Quod si nonnulli philosopho-
rum, naturam ipsam Deam esse putaverunt:
cur non magis Deus ille credendus est, qui na-
turæ dominium se habuisse miraculis patefecit?
Dicat fortasse aliquis, Moysen, Heliam, He-
lizum, ceterosque prophetas, & ipsius Chri-
sti discipulos, signa & portenta fecisse, ac na-
turæ cultum retinuisse, non tamen fuisse Deos.
Verum est id quidem, sed neque illi Deos se-
se dixerunt. Mentiri enim, & miracula facere
supra naturam quæ Christus fecit, nulli est da-
tum: sicut apud Joannem testatur cæcus a Do-
mino liberatus, *scimus* inquit, *quia peccatores* Jan. 9.
res, hoc est mendaces, *Deus non audit*. Et Jan. 9.
Nicodemus: *Rabbi scimus*, inquit, *quia a Deo*
venisti: nemo enim potest hæc signa facere que tu
facis, nisi esset cum eo Deus. At hæc quæ retu-
limus, & alia quam plurima de Christo mira-
cula, sacrosancta quatuor evangelia tradunt,
quatuor uberrimi testes affirmant. Accedunt
epistolæ doctoris gentium Pauli, & actus apo-
stolorum: ex quibus palam fit, ea signa Chri-
stum fecisse, per quæ naturæ dominus osten-
deretur. Fuit igitur cum eo Deus, & ipse
verax: neque enim mendacibus Deus conjun-
gitur. Si verax Christus, igitur & Deus, qui
de seipso dicit in Evangelio: *Ego sum via*, Jan. 14
veritas, & vita. Et: *Qui videt me, videt*
& patrem. Et rursus: *Ego & pater unum*
sumus. Et alio loco: *Pater, clarifica me ea* Jan. 10.
claritate quam habui apud te priusquam mundus
fieret. Quibus verbis se Deum esse manifestis-
sime testatus est.

Quod si quis evangelio non credit, non vi-
demus cur Moyse credat, & aliis antiquæ legis
scriptoribus. Credunt Græci Herodoto, Tho-
cydidi, Polybio, Xenophonti, Diodoro:
credunt Romani Livio, Sallustio, Trogo,
Cornelio, Svetonio: credunt & alii suis hi-
storiciis. Cur nos non credimus nostris?
quamquam illi minime cum nostris comparandi
sunt: illi enim nullius autoritate recepti sunt,
sanctum evangelium multa patrum concilia pri-
us approbaverunt, quam legendum ecclesiis tra-
deretur.

Ad cujus robur etiam martyres accedunt, qui
pro

ANNO
CHRISTI
1459.

pro testamento Domini sua corpora tradiderunt, & laverunt stolas suas in sanguine agni: inter quos etiam virgunculus magno miraculo non espavere supplicia. Accedunt & sanctissimi doctores, qui cum essent perspicacissimi, nequaquam evangelio credidissent, nisi veram ejus historiam cognovissent: sicut apud Græcos Dionysius Areopagita, Joannes Chrysostomus, Gregorius Nazianzenus, Cyrillus, Athanasius, magnus Basilius, & alii quam plures apud Latinos, quatuor doctores fama illustres, Gregorius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & ultra illos Cyprianus Carthaginensis, Isidorus Hispalensis, Hilarius Pictaviensis, Eusebius Vercellensis; proximi vero nostro, Thomas Aquinas, & Albertus magnus natione Suevus, & alii pene innumerabiles, qui de Christi divinitate, non more philosophorum qui sibi ipsis adversantur, sed omnes uno ore loquuntur: ut sine Deo putanda non sit tanta unitas atque concordia. Confert & multum Romanorum auctoritas, qui cum essent sapientissimi quondam domini & orbis possessores, collum evangelio nunquam submitterent, nisi aut rationibus victi, aut miraculis tracti. Quis præterea viros fortes, eosdemque prudentes, Hispanos, Gallos, ac Germanos evangelium suscepisse crediderit, nisi magnis rationibus persuasos? sane cum lex Gentium mollis esset, Christianorum durior: nemo hanc subire voluisset, nisi auctorem ejus Deum esse didicisset.

Sed illud omnem ambiguitatem excludit, omnem titubationem avertit, omnem credendi moram expellit, quod multis sæculis priusquam Christus carnem indueret, nativitas ejus ex Virgine, sanctimonia vitæ, miraculorum patratio, legis editio, captivitas, tormentum, peripellio, crucifixio, mors, resurrectio, in celum ascensio, & reliqua quæ de ipso legitur, ita in prophetis scripta reperiebantur, sicut postea gesta sunt. Legite Esaiam, Hieremiam, Danielelem, Ezechielem, David, Salomonem, & alios prophetas: quæcumque de Christo jam facta commemorant evangelistæ, eadem divino afflato spiritu propheta, futura prædixerunt, Deum & hominem in Christo recognoscentes. Nec sibyllarum contemnenda est auctoritas, quæ longo tempore ante nativitatem Domini eam vaticinatæ, ut Firmianus & Augustinus affirmant, plura de Christi deitate cecinerunt.

His conjungitur honestissima lex Christi, omni ex parte venerabilis ac modesta. Nam quid aliud Christus docet, quam cælestem mortales in terris vitam? Jubeat enim nos Deum colere, festos dies sanctificare, proximos quasi nos ipsos diligere, pauperum misereri, viduas & pupillos atque omnes imbecillos protegere, infirmos & in carcere clausos visitare, mortuos sepelire, castis nōdum manibus, sed etiam oculis esse; adulteria, stupra, fornicationes, jurgia, lites, ebrietates fugere; primos in cœnis accubitus, & hinc mundi pompas, omnes blanditias devitare; reges ac parentes honorare, magistratibus ac sacerdotibus obedire: postremo thesaurus verosipiamque felicitatem non in terra, sed in cælo querere. Hæc lex Christi est, hoc præceptum, hoc testamentum ejus.

Conjuncte nunc omnia simul. Christus ex virgine natus, castissimam vitam ducit, signa & miracula facit, naturæ imoerat, legem per-

Concil. General. Tom. XXXII.

festissimam edit, quæ orbis consensu recipitur, Deum se dicit & hominem: Propheta, martyres, & doctores sibi assipulantur. Quid hæc inferunt simul juncta? nisi verum esse testimonium Christi de seipso, & ipsum verum atque indubitatum esse Deum; Mahometem Arabicum, falsum, mendacem, perditum, ac omnino respiciendum qui hæc negavit: Verus igitur Christus Deus, verus: verus Deus & homo Christus Jesus, qui cum Patre & Spiritu sancto personarum Trinitate colendus, misertus humani generis, primi parentis culpa, ut jam primi damnati, ut nos redimeret, ex arce cælestis & altissimo Dei throno, splendor æternæ gloriæ, figura substantiæ Dei, moderator orbis, judex futuri sæculi, ad nos descendit. Neque rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed formam servi accipiens, exinanivit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Neque ista sine suppliciis atque tormentis, sed dorsum suum, ut ait Esaias, posuit ad flagella, maxillas suas ad palmas; genas suas a seditione spatorum non avertit. Speciosus forma patris filii hominum, speciem atque decorem amisit, ductus est tanquam ovis ad victimam, & inter latrones deputatus est. Diviserunt sibi vestimenta ejus, & super vestem suam miserunt sortem. In siti sua potatus est aceto, & spinam coronam posuerunt super caput ejus. Non fuit dolor sicut dolor suus: a planta pedis usque ad verticem non erat in eo sanitas, nec tamen ejulatus emiit. Sicut agnus coram tondeute siluit.

O homo, o Christiane, o qui fidelis videri vis: cur ista Christum tulisse existimas? Justus erat, & dolus non est inventus in ore ejus: cur tot suppliciis subjicitur innocens? pro te doluit homo, peccata tua ipse portavit homo, & tu suo livore sanatus es homo. Bonus pastor animam suam posuit pro suis, & mortem tuam morte sua redemit. Et quas tu illi gratias reddis? Quid facis? quid cogitas, ut gratus inveniaris? Turci nomen suum blasphemant, altaria sua diruunt, legem suam, hereditatem tuam perdere conantur: & tu domi jaces in otio. O reges, o duces, o viri potentes, surgite jam tandem, & Christi Dei vestri religionem ac honorem defendite: quando nec opes, nec vires vobis, quam Turcis, minores sunt; & certissimi estis, pugnaturis vobis pro lege Domini Divinum auxilium implorante minime defuturum. Nec plura de secundo & principali articulo.

Tertium & ultimum modo, si placet, quam brevissime absolvamus: hoc est, quæ præmia consecuturi sint, adversus hostes fidei pugnaturi. Audite, adhibete aures, fortissimi milites. Magna sunt, & inextimabilia bona, quæ hujus honestissimi belli victores adipiscemini. In primis quæcumque in hoc bello acquiratis, arma, equos, vestes, argentum, aurum, servos, ancillas, agros, urbes, provincias, regna, juste & licite pro nostra distributione possidebitis: & ultra hoc, clarissimum nomen & famam æternam cum viris illustribus consequemini. Sunt hæc quidem more gentium expectanda. Nec majora quæsiere Romani, Græci, barbari belligerantes.

At vobis o proceres præmia longe majora mittuntur. Nam regni cælestis possessio & Christi hereditas vobis offertur: & hæc quidem non solum viventibus, verum etiam sortiter

K occum-

ANNO
CHRISTI
1459.

a Fere, pro
orbis suis
H.

ANNO
CHRISTI
1459.

Cic. 3. orat.
Sulpic.

occumbentibus. Nam quod prædecessores no-
stros Urbanos, Eugenios, Innocentios, Ale-
xandros, atque alios fecisse constat, Christia-
nos omnes cruce signabimus in hanc expeditionem
ituros, & pugnaturis pro lege Domini
plenissimam omnium peccatorum suorum ven-
iam largiemur, & apostolicis clavibus Para-
disi portas aperiemus. Omnibus, inquit Ora-
tor, qui patriam juverint, auxerint, defen-
derint, certum est esse in celo definitum lo-
cum, in quo beati ævo sempiterno fruantur.
Verius & certius hoc illis promittitur, qui
religionem Christianam & orthodoxam fidem
tuebantur, & adversus impios Turcos invictis
animis bellum gerent.

Festinemus igitur ad hoc bellum, in quo mor-
ientes veram inveniemus vitam. Non hæc
quam vivimus vita est, sed potius mors, quæ
sugit velut umbra, & numquam in eodem sta-
tu permanet. Sicut lilia & flores deficiunt.
Levissima res est, quæ hominem extinguit.
Bellula minims nobis insidiantur, & parvuli
serpentis morsu, aranei nonnunquam istu, pe-
rimus. Anacreon poeta acino uvæ passus, &
Fabius senator in haustu lactis uno pilo stran-
gulatus est. Nihil fragilius humana vita, quæ
tam incerta, tam brevissima. Ævum nostrum,
ut quam longissimum sit, teste David in ipsis
septuaginta vel octuaginta finitur annis. Quid
amplius, nisi labor & dolor? At esto Nesto-
æos vivas annos, & Mathusalem impleas æta-
tem, quid tibi postquam cursus peractus est?
breve est quicquid finitur: & stultitia est, in
his spem ponere quæ prætereunt. O homo mor-
iendum est, quisquis eos, & hæc relinquenda
quæ sunt in terris carissima. Nemo natus non
moritur: a morte mortales appellamur. Nemo
nostrum novit, an horam victurus sit: & ta-
men hæc tenena diligimus, quæ mox relictu-
ri sumus.

Quin potius transitoria pro perpetua immu-
tamus, & hoc Turcense bellum aggredi-
mur, per quod possumus immortales fieri, &
ad illam civitatem Hierusalem pervenire, quam
summus rerum opifex mira pulchritudine & ar-
tificio inenarrabili molitus est? In qua Deum
ipsum facie ad faciem videbimus, & ipsius bo-
nitate fruemur: in qua sanctos intruimus an-
gelos, & omnium spirituum beatorum ordines
quasi concives & contubernales habebimus: in
qua nihil nos latebit eorum quæ ubique sunt.
Liberatus enim hæc terrena compage animus,
omnium rerum scientiam non, ut sentit Plato,
recuperabit, sed ut Aristoteli & nostris
placet doctoribus, consequetur. Illic nihil ti-
mebimus, nec planetæ, neque cometæ nobis
formidabiles erunt, quos perhorrescunt reges.
Sedebimus (ut propheta testatur) in pulcritudine
pacis, in tabernaculis fiducia, in requie opulenta.
Inveniemus sabbatum sine vespero: id est,
requiem sine fine: renovabitur ut aquilæ juven-
tus nostra, quæ nullo senio, nulla temporis
longitudine corruptetur: satiabimur apparente
gloria Salvatoris nostri, quem sine fine vide-
bimus, sine fine amabimus, sine fatigatione
laudabimus. O igitur nobile bellum! o felix
præmium! o expectabilem pugnam! ex qua,
sive vincimus, sive vincimur, semper reges
evadimus, & cum Deo nostro triumphantes,
lucidas Paradisi sedes quærimus, pro quibus
consequendis Stephanus protomartyr lapidibus
cælis est, Petrus & Andreas in cruce suspen-
si, Paulus securi percussus, Bartholomæus vi-

a Pers. ex.
petibilem
est.

vens cute nudatus, Sebastianus sagittis confos-
sus, Laurentius flammis exustus.

ANNO
CHRISTI
1459.

Sed non hæc a vobis viri fortes, supplicia
requiruntur, minori pretio cælum promittitur.
Pugnate tantum fortibus animis pro lege Domini,
& omnia consequemini, de quibus scripsit
Paulus: quia nec oculus vidit, nec auris audi-
vit, nec in cor hominis ascendit, quæ promittit
Dominus diligentibus se. O stulti & tardi ad
credendum in his quæ factæ promittuntur litte-
ræ, digito Dei revelatæ atque concipitæ! O
si adessent nunc Godfridus, Baldevinus, Es-
tadius, Hugo magnus, Boemundus, Tan-
credus, & alii viri fortes, qui quondam Hiero-
solyman per medias Turcorum acies pene-
trantes, armis recuperaverunt! non sinerent
profecto tot nos verbis facere, sed asurgentes,
ut olim coram Urbano secundo prædecessore
nostro, Deus vult, Deus vult, alacri voce
clamarant.

Vos taciti finem orationis expectatis, nec
hortamentis nostris moveri videmini. Et for-
tasse sunt inter vos qui ajunt: multa hic ponti-
fex loquitur, ut nos mittat in aciem, & cor-
pora nostra hostium objiciat gladiis: sacerdotum
hic mos est, alligant aliis onera gravissima,
quæ ipsi digito nolunt attingere. Nolite
ita putare, filii, nemo patrum vestrorum me-
moria in hac sede sedet, qui pro fide Christi
majora fecerit, quam nos juvantibus vobis, &
Domino favente, facturi sumus. Venimus
huc, ut videtis, non parum debiles, neque
sine periculo nostri corporis, neque sine dam-
no terrarum ecclesiæ: plus defensionem fidei,
quam patrimonium beati Petri fecimus, &
quam valetudinem & quietem nostram. Ac-
creverunt expensæ mirum in modum: redditus
autem apprime diminuti sunt. Neque ista glo-
riabundi referimus: tædè pudetque nos plura
facere non potuisse. O si quæ fuerant juveni-
li in corpore vires, hæc nunc adessent: non
iretis ad bellum sine nobis, neque periculum
sine nobis subiretis. Ipsi ante signa procedere-
mus: ipsi crucem Domini portaremus: ipsi vex-
illum Christi perfidis hostibus objiceremus,
D beatosque nos ipsos arbitraremur, quibus da-
tum esset pro JESU mori. Et nunc si censetis,
non recusabimus egrotum corpus, festinque
animam in hanc felicem expeditionem Christo
devovere. Per castra, per acies, per medicos
hostes, si suadetis, lætica vehi generosam
putabimus, nec magnifica verba ignavo pro-
sequemur animo. Consultite quid magis Chris-
tiane rei conducat. Nihil adversabimur de
corpore nostro, de persona, de pecunia no-
stra, vestrum judicium amplectemur. Metimi-
ni vires Apostolicas: æstimate quid tempora-
lia, quid spiritualia simul conferant, & quod
vobis videtur humeris nostris onus imponite:
nihil recusabimus. Duos habet ecclesia thesau-
ros, spirituales alterum, materiale alterum:
utrumque liberaliter erogabimus, & illum qui
numquam exhauriri, & hunc qui nunquam im-
pleri potest.

Impresentialium tamen nihil aliud ex vobis
petimus, nisi ut bellum contra Turcos geren-
dum decernatis. De pecuniis conquierendis, de
ducibus eligendis, de classibus instruendis, de
sede belli, de tempore expeditionis, postea
differemus: neque difficilis consultatio erit,
quando nec arma, nec equi, nec naves, nec
pecuniæ, nec fortissimi milites, nec peritissi-
mi duces Christianis desunt. Adsit tantum

ANNO
CHRISTI
1459.

communis voluntas hujus honestissimi belli g-
rondi . Quam ut mentibus vestris inserat ille
rogamus , qui cum Patre & Spiritu sancto uno
sine regnat Jesus Christus . Amen .

Pontifex cum finem fecisset , *ait Gobelinus* ,
Bellation cardinalis Græcus pro collegio locu-
tas , non pauciora quam pontifex verba fecit :
ostendens quantam passi jacturam Christiani
essent perditâ Constantinopoli , & quæ insta-
rent mala , nisi Turcarum comatibus obviam
iretur . Docuit facilem esse audentibus victo-
riam , suasitque multis rationibus bellum esse
capessendum . Laudare probareque omnia sa-
cratum collegium affirmavit , quæ Pontifex ma-
ximas orando dixisset . Laudata est ejus oratio :
etiam Græcam facundiam quantum Latina præmi-
set , ostenderit .

Aderat ab Imperatore missus Antonius epis-
copus Tergestinus , qui nihil ausus est in tan-
to conventu proloqui . Collega ejus Joannes
Inderbachius egrotabat . Cæteri oratores re-
gum , principum , civitatum , concordibus vo-
tu verba Pontificis probavere . Franciscus Sfor-
tia militari eloquentia , & verbis patriis ,
suscipiendum in hostes fidei bellum magno-
pere suasit , seque & sua in eam rem ob-
tulit .

Aderant & oratores Hungariz , qui suo lo-
co dicendi copiam adepti (ultimi enim fuere
qui loquerentur , cum petitori opem venissent)
Pontifice laudato , qui de communi salute so-
licitus esset , Imperatorem pluribus verbis cri-
minati sunt , qui laborantibus Turcarum bello
Hungariz molestias addidissent , novis tumul-
tibus regnum involvens . Fremebat his auditis
adversus Imperatorem tota concio : nec orator
ejus in tanto confesso objecta diluere audebat ,
ut qui concione non esset alloqui solitus . Tum
Pontifex : Præter rem & contra rem , inquit ,
Hungari locuti estis . Vos opem queritis : &
qui postulant opitulari , verbis læcessitis . Male
misericordia & arrogantia simul habitant . Nos Im-
peratorem amantem justis novimus , nec regem
vestrum ab honesto discedere arbitramur . Quam-
vis de regno dissentiant , nemo tamen injustam
habere se causam arbitrat . Cum veritatem
noverint , obediant veritati . Danda est ope-
ra , ut in amicitiam redeant . Missimus ad eos
legatum unum , mittemus & alium , si opus
fuerit . Siluere his auditis Hungari : reliqui
omnes verba Pontificis probavere , & unitis
animis bellum esse gerendum adversus Tur-
cas decreverunt . Et concio ejus diei solu-
ta est .

Postridie in Pontificis palatium convenisse quid-
quid erat Italici nominis , narrat Gobelinus , mul-
taque agitata de modo belli terra marique Turcis
inferendi : & desisse Pontificem in hæc verba :
Nostra sententia est , si consulitis , ut clerici
suorum proventuum in hunc usum triennio de-
cimam afferant , laici trigessimam , Judæi om-
nium quæ possident vigesimam . Hinc pecunias
abunde corrademus huic bello necessarias . Si
qui plus conferre voluerint , in lucro erit . Vos
si melius aliquid cogitastis , proponite in me-
dium : nos consilia vestra sequemur . Placuit
omnibus Pontificis sententia , & secundum eam
decretum ediderunt : cui , præter oratores
Venetos ac Florentinos , cæteri subscripse-
runt .

Et infra . Interea de legatis Francorum ad-
ventantibus rumor oboritur , quod amici Ve-
Concil. Gener. Tom. XXXII.

netis , infesti papæ propter regnum Sicilia , ANNO
ad concilium veniant . Deinde . Legationis CHRISTI
principes fuere , Turonensis archiepiscopus ve-
nerabilis senex , episcopus Parisienus disputator
acutus , Thomas Corcellus insignis theologus ,
& Bailivius Rotomagensis . Renatus Sicilia rex
oratores suos his adjunxit , episcopum Massi-
liensem , & militis sui magistrum . Seque-
bantur & ducis Britanniz legati , nepos ejus ,
& Macloviensis episcopus , & quamplures alii
viri præstantes . Adhuc & legatio Genuen-
sum , qui Francis tanquam dominis adula-
bantur .

Quæ ad Francos in hoc conventu attinent ,
in ea quæ subjicimus Nicolai Petiti narratio-
ne , uberius descripta sunt .

NICOLAI PETITI

Narratio eorum quæ in conventu Mantua-
no acta coram Pio Papa II.

Ad Juvenalem Ursinum Francia
cancellarium .

Ex Gallico in Latinum translata .

Honoratissimo & reverende Domine , salve-
re te plurimum jubeo . Libenter scripsi-
ssem tibi quo pacto pertransierimus ditionem
comitis Francisci : sed non vacavit , festinan-
timum tabellario . Hanc igitur in urbem Man-
tuam , Regia legatio pervenit xvi. die hujus
mensis Novembris . Quo die præsto fuerunt sub
ingressum urbis magno numero , tum Siculi re-
gis tum Aurelianensis ducis domestici ac fami-
liares , qui Regiam legationem simul omnes
deduxerunt . Processere obviam præfules fre-
quentissimi , ad quintum usque milliare extra
Mantuam , ad abbatiam cognomento Divæ Ma-
riæ de gratia , ubi corpora procurabant legati
interim dum accederet dominus de Montflore-
au , aliique Venetias profecti , qui tempore
subeuntibus urbem legatis , advenerunt . Ad
tertium ab urbe lapidem , occurrit Marchio
Mantuanus cum liberis , magna pompa , sti-
pante ingenti tum civium & aliorum , tum
buccinatorum ac tibicinum copia . Salute ul-
tro citroque data , adjunxit ille sese ad prima-
rium legatum , frater ipsos & liberi legatos
secuti . Equis investiti succedebant episcopi , &
cardinalium familiares : familiæ cujusque prin-
cipe officii & urbanitatis ergo adeunte & sa-
lutante Turonensem archiepiscopum , ut po-
te qui primas tum gereret , subelabat ille lei-
licet præ adeuntium & salutantium multitudine ,
qui alii subibant ex aliis . Prodiit obviam
omnis legatorum natio quæ Mantua con-
federat : ipsique adeo Veneti , qui ad quin-
tum lapidem processere , ad eum usque locum
ubi cibus sumebatur , quique ibidem egregia
oratione adventum legatis regiis sunt gratula-
ti . Iidem cum Sabaudis altercati sunt utri præ-
cederent ; prolores tulere Veneti , cum horam
constitutam antevertissent , interque legatos
iplos fuere collocati . Aula suæ administratos mi-
sit Pontifex , referendarios , armigeros , cla-
vigeros , aliosque complures ; Quid plura ?
tanta hominum multitudo extra urbem proces-
serat , ut aditus ejus intercluderet : convenit-
que inter omnes qui cæteros superiores legatos

K 2 ut-

ANNO
CHRISTI
1459

urbem subeuntes viderunt, nihil haecenus quidquam simile contigisse.

Exceptis in urbem legatis, subinde ingressa est Marchionis conjux cum filiabus, quae Turonensis archiepiscopi domum petiere. Diem summus Pontifex constituerat ad solemnem audientiam, quam consistorium publicum vocant: sed quis minus belle tum habebat, distulit in alium diem, neque ultra Mercurii diem tempus extrahetur. Excusavit se pluribus: sibique constitutum esse ait proponentem legatum audire fusa, & post illum verba habere. Orationem puto fore longe elegantissimam, quantum auguror. Cujus hoc thema: *Secundum nomen tuum, sic & laus tua in fines orbis terrarum*. Dividitur illa duas in partes, quarum postrema in argutis & acuminibus tota est. Habebit, ni fallor, pontifex quod aures arrigat. Plurimi e cardinalibus qui argumenti hujus vim & dignitatem nondum satis perspectam habent, suspensi huc de rei exitu. Est ingens certe & ampla dicendi seges, maxime si spectentur ea quae sunt a Pontifice dicta, de quibus certis autoribus compertum est. Exemplum habere vellem orationis a Venetis habitae, quae sane dignitatis habuit & splendoris plurimum, in rege nostro laudando, cum dicerent rem hanc sine illo, aliisque fœdere cum eo junctis: conficere sententia non posse; immo cum ita compellarent Pontificem: Homo es inopi tenuique loco ortus, & ignoras quid sit Turcis quo instituti modo bellum inferre. Expectandum est quid magnus rex consilii capiat, & alii sine quibus nihil fieri potest. Quibus verbis valde indignatus est pontifex.

Accesserunt Genuenses, seque addiderunt legatis; excusantes plurimum quod ingressi cum ceteris urbem non essent. Nihil proponunt, sed legatos ubique affectabuntur; uti & ipsi quoque Siculi.

Magno apparatu adventit Austris dux, & ad regis causam sententiamque plane accedit, ac Hispania cum eo tota. Postquam erit peroratum quid animi sit Pontifici intelligitur, quem ajunt minus bene affectum. Quod sane mirum est.

Has literas cum deproperarem, tabellarius qui discessum urgebat, tandem a legatis est retentus dum oratio coram Pontifice habitata esset.

Itaque hoc tandem die qui hujus mensis primus & vigesimus est, sacrum consistorium habuit Pontifex publice in ecclesia cathedrali, ut major ex loci dignitate, regis legationi honores haberetur.

Dixit eleganter & copiose Parisiensis episcopus per horas duas & amplius: ab his verbis duxit orationem more gallico: *Secundum nomen tuum; sic & laus tua, in fines terra*. Eam partitus est in duo capita; quorum postremum negotii peracti clausula reservat. Ut enim se geret Pontifex, ita perorabitur ad extremum. Conspergit orationem suam petitis tum e sacra scriptura locis, tum e canonico jure, & aliis artis poeticae autoribus, quae belle in rem caderent. Præcepta libri elegantiarum super hoc vocabulo *pronunciatio* servavit apprime. Ubi enim dicendum esset aliquid mollius, tum moderabatur apprime vocem & ad suavitatem inflectebat, accentum & omnium ad grammaticæ leges interpunctionum observantissimus: ubi quid asperius dicendum, attollebat vocem tan-

ta cum gravitate & contentione, ut audientes mirifice caperet. Dixit sane confidenter de rege ejusque majoribus multa in eorum laudem, maxime quanto cum animo operam suam Rex studiumque in ecclesiam contulisset, quam & ornasset & vindicasset, id utatis preferentiam cum repudiasset Ichisma, seque Christianum regem haberi & esse voluisset, hominum honore omni & gloria posthabitis.

Egit subinde reliqua oratione idem Parisiensis episcopus de Neapolitano regno, & Genuensi causa. Quibus propositis finem dicendi fecit, exhibita pro more obedientia, & ut olim a superioribus Gallis regibus fieri consuevit.

Absoluta oratione cum oratoris virtutem nosset Pontifex, exorsus est compellendo Parisiensem episcopum, his verbis: Orationem tuam, venerabilis frater noster Parisiorum episcope, laude dignam audivimus: dictis tuis, non quantum tua elegans postulat oratio, sed pro viribus respondendum. Orationem suam hunc in modum prosecutus est pontifex, eamque in sex divisit partes: primam, de seipso, uti Parisiensis episcopus fecerat, de qua dixit brevissime: secundam de apostolica sede, de qua prolixius, & omnia quae ad ejusdem sedis laudem pertinerent, & ad rem facerent suam, protulit, bis haec verba repetendo: Arbitramur omnes principes catholicos, ecclesiae Romanae & Sedi apostolicae debere esse subjectos: quod bisariam, perinde ut profertur, sumi potest. Tertia pars, fuit de voluntate ac studio regis erga Romanam ecclesiam, maxime in re presenti. Quo loco enumerare ac laudare cepit magna Francorum regum factora jam inde a Caroli Magni, atque adeo Clodovei temporibus, & quam vehementer a regibus Christianissimis honorata ac defensa sit Romana ecclesia. Ad Regem cum venisset, laudare illum institit atque extollere mirifice, atque asserere, non posse Turcicos impetus absque illo reprimi: regnum pariter laudavit, variasque fecit descriptiones Franciae & Galliarum: deque Franciae nominis origine, de Parisiensis academias supra ceteras praestantia, de pulcherrimis regni ecclesiis ac monasteriis, multa dixit. Quartum fuit de rege Siciliae, proque ipso. In quo valde attoniti fuerunt Catalani cum ad hunc locum ita orsus est pontifex: Pro parte carissimi in Christo filii regis Renati Siciliae ac Jerusalem regis illustris. Quia a domino Ferdinando stabant, solvere voluerunt concionem: verum iis silentium induit pontifex, & audientiam negavit. Quinto dixit de causa Genuensi: quam sibi commendatissimam ostendit, quippe quae ecclesiam ditio-nem ac patrimonium spectat. Sextum postremumque locum occupavit obedientia & reverentia filialis, pro qua & se, & fratres suas cardinales gratias habere dixit.

Iis explicatis, legati regis Siciliae, regis Christianissimi legatis assistentibus eandem in formam, obedientiam pro regis Siciliae ditio-nibus omnibus praestiterunt, in quam a rege prius concepta fuerat, his verbis: Rex Siciliae, uti membrum sequens regem Christianissimum caput summa &c. facit & adhaeret &c.

Locuti sunt deinde Genuenses in hunc modum: Nos Januenses subditi & fideles Christianissimi domini nostri Francorum regis, praebemus obedientiam de omnibus terris &c.

ANNO
CHRISTI
1459

ANNO
CHRISTI
1459.

dominiis, ubilibet &c. quemadmodum fuit A
expositum pro parte ambasciatorum Christianis-
sime majestatis. Instrumentum potestatis a Re-
ge legatis datæ de Gallico in Latinum conver-
sum pridie fuerat, inasum cardinalium stotavilla-
ni, & Avenionensis: illudque pontifex summa
voluptate audiit.

His confectis, compellavit pontifex Austria
ducem, qui ut honorem adderet legationi,
interesse consistorio voluit. Uno verbo trium-
phat Francorum gens: legationem affectati
sunt semper Hispani tum in consistorio tum in
urbe, iis suffragati quæ regis nomine fierent.
Agnoscit Pontifex vires ac potentiam Regis.
Spero latissimum exitum habitura omnia. Du-
bitabat Pontifex an consilium esset obedientiam
illi certis conditionibus exhibere. Sed humanis-
sime tandem excepit legatos, iisque palatium
suum, in quo habitarent, obtulit. Mantuæ
21. Novembris.

P I I P A P Æ I I.

Oratio habita in conventu Mantuano.

Non extat
hæc oratio
Parsicofis
episcopi.

Respondet orationi Guillelmi Parisiensis episcopi,
oratoris Regis Francia.

Multa hic hodie magna que dicta fuerunt,
auditu digna. Nam quatuor orationes C
audivimus, quarum tres tum pro carissimo fi-
lio Carolo Christianissimo Francorum rege illu-
stri, tum pro carissimo filio Renato etiam re-
ge illustri, tum pro præpotenti Januensium po-
pulo dictæ sunt: altera maximo eloquentiæ
splendore ostendit orator elegans & doctor Gre-
gorius, quantum polleret religio, dignitas,
& illusterrimus Austriae sanguis. Tua oratio,
venerabilis frater Parisiorum episcope, lauda-
tione non eget: nam congesta coronæ hujus
atque confessus totius attentio quanta fuerit,
plene ostendit: elegans quidem verborum orna-
tu, plena & artis & venustatis, sententiarum
varietate redundans, quodque his majus est,
elocutione suavi: cui respondebimus non ordi-
ne illo quo per te dicta est, sed quo multa
prætereuntes, majora collegimus: sex partes
inde complexi, quarum quidem prima laudi-
bus personæ nostræ niti magnopere visa est,
secunda beatissimi Petri, cujus nunc infidemus
sedi, dignitatem aperuit: tertia, præstitam
per eundem Christianissimum regem explicavit
obedientiam. In quarta commendavit nobis Chri-
stianissimus rex Renatum regem, populumque Ja-
nuæ: quinta in ipsius regis atque regni Fran-
corum laude versatur: sexta, optimam vo-
luntatem regis ejusdem expressit, in eo quod
pertingit expeditionem in Turcos.

Quod primum attinet, non inflatur, non
extollitur laudibus, infirmitatis suæ conscium E
pectus. Scimus quidem & agnoscimus nostras
infirmitates, nec arbitramur aliud, cur Divi-
na bonitas nos ad sacri vicariatus Petri solium,
& fastigia sancta provexit, nisi ut ex nostra
tenuitate luceret sua potestas, ex imperfectio
nostro fulgeret virtus ipsius, qui piscatores,
qui homines, & vulgo qui infirma mundi ele-
git, ut fortia quæque confunderent; urque
tot miraculorum fulgorem, tantam vim fidei,
quæ potestate mundum omnem complexa sit,
quæ ubique radices egerit, non hominis cu-
jusque merito, sed ipsi soli Deo adscriberemus.

Concil. General. Tom. XXXII.

Præclare vero cui meritis impares infidemus bea-
tissimi Petri sedem laudasti, quam nemo præ-
stantissimo ingenio & flagranti studio satis di-
gno unquam laudavit.

Non enim principes, non reges, non im-
peratores, non potentes populi, non patrum
& conciliorum decreta Romanam & Apostoli-
cam sedem fixerunt & crexerunt; nec ullis sy-
nodicis constitutis, omnibus ecclesiis per orbem
prælata est: sed omnes ecclesias per orbem spar-
sas universum, unam ecclesiam esse, unum si-
bi thalamum, & ipsius præsidem fore beatum
Petrum, voluit Christus verus homo, qui re-
gnat in Trinitate verus Deus. Hæc sedes est
una perfecta matris suæ, una electa genetricis
B suæ: hæc est apostolica sedes, quam verbum
illud, per quod cælum & terra creata sunt,
non hominum mortalitas fluxa, instruit: hæc
quam prophetarum præfatio constituit Deus
super gentes & regna, quam apostolorum tes-
timonio, martyrum sanguine, imperialis se-
dis adeptione, munivit: hujus ordinationi
quisquis resistit, utique potestati Dei re-
sistit.

Nemo in pravum sensum sermonem nostrum
detorqueat, nemo carissimum in Christo fi-
lium Carolum Francorum regem illustrem putet
a nobis insulari: nam Christianissimus ille
rex, ut audivistis, obedientiam apostolicæ se-
di omni ornatu impendit: sed illos loquimur,
qui aliud aut docent, aut sentiunt, quam ip-
se, qui est caput totius ecclesiæ, cui ait Do-
minus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædi-
ficabo ecclesiam meam.

Nemo se fallat, nemo veritatem fidei per-
fida prævaricatione corrumpat. Ecclesia una
est, quæ in multitudinem latius incremento
fecunditatis extenditur, quomodo multi radii
Solis sunt, sed unum lumen & rami arboris
multi sunt, sed robur unum tenaci radice fun-
datum, & quomodo de fonte uno rivi pluri-
desfluunt, & numerositas licet diffusa videatur
exundante copiarum largitate, unitas tamen ser-
vatur in origine. Avelle radium Solis a corpo-
re, divisionem unitas non capit; ab arbore
D frange ramum, fructus germinare non poterit;
a fronte præcide rivum, præcisus decrevit.
Sic ecclesia Dei luce perfusa per totum orbem
radios suos porrigit; unum tamen est, quod
ubique diffunditur, unum tantum caput est,
& una origo, & una mater ecclesia, quæ in-
corrupta unam domum novit, unius cubiculi
sanctitatem casto pudore custodit. Alienus est,
profanus est, hostis est, & habere non potest
Deum patrem, qui Romanæ sedis, quæ uni-
versalem ecclesiam virtute complectitur, non
tenuerit unitatem. Hæc sedes demum est,
quæ potestatem ligandi atque solvendi accepit:
quam si quis corripientem, corrigentem, ju-
bentem contempserit, censeri debet sicut ethni-
cus & publicanus. Positus in petra legitur Moy-
ses, ut faciem Dei contempleretur. Super hanc
petram ædificavit ecclesiam suam præpotens Deus:
quam qui non agnoscit, Divinam præsentiam
intueri non poterit. Sola quippe est per quam
Dominus sacrificium accipiat libenter; sola,
quæ pro errantibus intercedat fiducialiter;
sola est, quæ intra se posita valida cari-
tatis compage custodit. Hæc est arca &
navis, quam ingressi non immergantur di-
ludio, sed super aquas erecti in sublime
feruntur: omnes autem extra istius sedis arcam
præclusos diluvium extinguit & perimit.

ANNO
CHRISTI
1459.

No

ANNO
CHRISTI
1459.

Nemo sibi blandiatur, confessorum auctoritate istius Apostolicæ sedis potestatem restringi, quam incommutabilis Dei sententiam firmavit: neque quorumlibet doctorum & magistrorum in adversum audiantur opiniones, quæ concilium Florentinum destruxit. Quicumque enim ab unitate istius sedis, ab auctoritate beati Petri sejungitur, ingredi non poterit januam regni cælestis. Diximus pro angustia, & pro hora jam altiore, fortasse diffusus; pro hoc domicilio imperii Divini, religionis & gloriæ, pro imagine cælestis solii & excellentiæ, parum, pro qua nimium dici non potest: sed nos utcumque materia locuples, longius traxit.

Nunc vero tertium, quod obedientiam præstitam vice Christianissimi regis attinet, Romanos & venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, ut est integer delata, complectimur. Habe: hoc a natura Rex, & a majoribus in se transfusum, tuerique non immerito debet obedientiæ meritum, quod sacrificiis præferri divinitus promulgata lex sanxit: beneque prospicit suo decori, suæ gloriæ, suæ saluti, cum secutis semper Romanæ sedis obedientiam suis majoribus videat evenisse prosperitatem, quodque quantum quilibet regum detraxit ex obedientiæ studio, tantum amittit ex gloria.

Quod quarto loco esflagitasti, carissimum in Christo filium Renatum regem Siciliæ illustrem, Januensemque populum commendatos habeamus: nos quoque velimus Christiano illos favore complecti; Cum & responsuri simus suo loco legatis ipsius, hanc rem differemus, illam strictim tunc tractaturi: quia secretior locus ad ista petitur a te, & polliceris tunc nobis aperta in plurima latius.

Quintum vero, cum tu venerabilis frater sis exoritur collaudare ipsum Christianissimum regem, nec sustinet angustia temporis, nec satis dicere possumus ad dignitatem, neque etiam opus est extollere univerlas prope quas audivimus inesse ipsi virtutes: nec fas est Solem facibus adjuvare, ut nunc dicebat regis Renati orator. Nec una Francorum regum progenies est, quæ magnitudine dominii antistat aliis. Nam C. Cæsar quem cosmographi sequuntur, latissimam Galliam propterea ostendit, quod eam descripsit complecti quidquid inter Oceanum, Rhenum, Alpes, montes Pyrenæos continetur. Vetustas vero gentis Francorum jam satis constat pluribus annalibus, eaque ad orientalem primum plagam sedidit, demum magna hominum vi Gallias inmigratione. Qui relederunt, non Francorum, sed Francorum retinent nomen. Illud autem regum genus, quod ab Orientalibus tractum, est Francorum nomen adeptum, ut venit & migravit, Galliam suis virtutibus illustravit, adjunxit quoque non omnem: Helvetiorum nempe populi, paucisque exceptis Belgæ gens, secluduntur ab ipso regno.

Nihil vero videtur præstabilius regni ipsius religione, qua semper sic floruit, ut præcipui Romanæ sedis defensores, & fidei athletæ, omnibus regibus aliis Christianissimi nominis semper gloria præstiterint Francorum Reges. Quid enim tam admirabile, quam cernere in ipso regno sparsos tanquam flores, ecclesiasticos cætos, & præter infinitam in ipso regno collegiorum multitudinem, centum & unum episcopatus, & innumerabilem in illo mona-

sticiorum ubique opus illustre, illustres opes, unumque regem Francorum (si bene Salomon, in multitudine, inquit, populi gloria regis) qui admirabili populorum multitudine, riorumque viribus polleat, quibus natura sit datum, ut acres ingenio, pugnacissimi bello reperiantur. Sunt quidem in regno ipso ducatus & plures maximi, comitatulque æquandi regnis, & mite cælum, ær suavis, fertilis ager. Sunt in ipso studia plurima scholasticorum, sed tuum illud Parisiorum, venerabilis frater, sentur illustrius, in quo theologiæ maxime necessaria doctrina viget, ex quo etiam magisterium promeruisse, magni honoris, maximæque difficultatis existimatur. Ita omnibus & fortunæ, & naturæ, & doctrinæ, & religionis puræ, præsidii collustratur Franciæ florentissimum regnum.

Quid reges veteres majoresque hujus Christianissimi regis, qui non solum regibus plurimis & maximis anteponerentur, sed veteribus illis Scipionibus Corneliisque comparantur? Celebratur ab oratoribus pluribusque poetis virtus eminentissima Caroli Magni, & Ludovici primi. Fuerunt & Dagoberti & Philippi reges, quorum virtutem Carolus ad præsens rex & reddit & imitatur. Nam & religionis & ceremoniarum sentur observantissimus, & præclara regnorum gubernatrice sapientia, regnum quod dissipatum accepit, florentissima pace tranquillitateque moderatur. Est autem ex sapientia regis, populorum pax, & tempestatum fluctuumque secunda depulsio. Plura de æquitate, de justitia, de temperantia, de pietate ipsius, dicenda forent: nisi defatigatis animis ex auditione quatuor orationum, hora detraheret dicendi prolixitatem.

Quod igitur exordium sumpsisti, quasi jure nostro ad extremam orationis partem sumemus: Secundum nomen tuum, sit & laus tua in fine terra. Nam cum oppugnantibus Turcis Christianorum fines imminet extrema calamitas, in Rege vero sit ea potentia, ut ipse vel solus, vel cum paucis aliis, mederi possit: nos tui thematici, venerabilis frater, nolumus auctoritatem negligere: nos enim & regem, qui & Christianissimus sit & appelletur, & regem Franciæ Carolum, dictis per te votis alloquimur: Secundum nomen tuum, sit & laus tua in fine terra. Calamitas Græcorum jamdiu deserta est, jam Latinorum quotidianæ clades per omnes angulos orbis intelliguntur. Quid tam regium, tam liberale, tam dignum nomine regis, quam opem ferre peccantibus, succurrere afflictis, dare salutem periclitantibus, liberare periculis fratres eodem secum baptismatis fonte renatos, retinere quos Turcus lacessit principes in dignitate? Quid tam decens Christianum regem, quam Christianæ religionis decus armis contra arma, vi contra vim protegere, nec sinere tot Christianas provincias in servitutem Turcorum & furdam superstitionem perverti? Quid tam proprium Franciæ, quam semper ad omnes pia fide paratas expeditiones tenere arma, quibus protegi valeat Christianus populus, vel impetere fidei hostes, vel se ulcisci lacessitam? Nulla certe legitur expeditio adversus infideles acta insigniter, in qua Francorum non polleat nomen, eniteat virtus, fulgeat fortitudo, multaque pereximia gesta. Per Antiochiam, per Hierosolymas, per Damascum, Syriam, Phœnicem, & usque Mesopotamiam, pro populi

reli-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

religione arma circumtulere, victoresque religionibus illis sunt dominati: quamquam hæc postea per inertiam nostram amisimus.

Ac ne plura quæ sunt innumerabilia connumeremus, multis in historiis legimus illum prope divinum regem Carolum Magnum, cujus exemplis incumbere Carolus Christianissimus rex debet & studet, & Ludovicum regem, multosque Francorum reges legimus, quorum per Italiam, Africam, Syriam, tum religionis, tum fortitudinis fuerunt impressa vestigia. His unum studium peculiare fuit, tueri fidem & defendere sedis apostolicæ autoritatem. Id quidem agentes tanquam gratissimi: nam & illecti & provocati, & apostolicæ sedis beneficiis amplissimis præventi, tanto animo tanta gesserunt: tum præter cætera ab ipso fonte & capite Christianæ religionis apostolica sede, ad eos fidei religio orta, & per totum occidentem diffusa fluxit, & emanavit. Nos ista tanta tamque multa longius produceremus, nisi alio tempore aperturum te in hanc rem plura pollicitus esses: & nisi defatigatio hujus coronæ atque confessus, horaque tardior, amplioris sermonis eriperet aviditatem.

Integram non esse hanc Pii orationem intelligimus ex Petri narratione sicut inus descripta: qui dicta tum a pontifice nonnulla asserit, quæ hic non extant. Deinde orationis hujus partim non omnino idem ordo est, qui tum a Gobelino, tum a Petri refertur. Quia tamen vera sit Pontificis ad Parisiensem episcopum responsio, postea fortasse recognita, dabitare non possumus: cum & eum compelleret Pontifex, seque respondere profiteretur orationi, cujus ille initium duxerat ab his Davidis vocibus, secundum nomen tuum, sic & laus tua in fines terræ.

Qua deinde, quod ad Gallicanam legationem attingit, senta fiat, ex Gobelino repetendum.

Post dies aliquot, inquit, adentes Franci Pontificem, habere se aliqua dixerunt, de regno Sicilia, quæ præsentibus nonnullorum principum legatis exponere vellent. Pontifex libertatem fecit advocandi quos cuperent. Adventaverat Imperatoris nova legatio, cujus principes fuere, Joannes episcopus Estetensis, virtute & autoritate insignis, & Georgius Tridentinus Pontifici jam pridem notus, tum Carolus marchio Badensis, cui soror Imperatoris nupsit. Aderant & legati Castellæ regis, episcopus Ovetensis, & monachus quidam Ordinis Minorum, ex Judæis ad Christianam religionem conversus. Indigna tanto principe legatio. Miserat & Alfonso Lusitanæ rex oratores suos non ignobiles. Hos & alios plures accesserunt Franci: adentesque Pontificem, Rotomagensi bailivio dicendi provinciam mandavere: qui facto silentio, Francorum, quos appellavit Liliatos, egregia pro religione facinora, & quot in apostolicam sedem beneficia contulissent, longa oratione narravit. Regnum Sicilia quo pacto ad eos pervenisset, & quanto sanguine fuisset emptum, exposuit. Alfonso armis non jure usam. Qui eos eiecit, indigne Pium fecisse, qui filium Alfonso spurium ac coronæ indignum, tanto regno præfecisset, Renatum sprevisset verum regem, quod Calixtus, quamvis Aragonensis, efficeret noluisse. Injuriam passos esse a Pontifice Francos. Pium, qui nobilissimo Liliatorum spreto sanguine prætulisset Aragonenses, petere ut inconsulte facta, consulte revocaret, Renato regnum decerneret, Ferdinandum rei-

ceret; sic futurum, ut contumelia Francis illata compensaretur. Hæc orationis sententia fuit.

Quibus auditis cristas cuncti erigere, qui Francis erant amici: & quasi victores exultare; nec ausurum respondere Pontificem arbitrari. Ipse vero paucis pro tempore usus: Audivimus, inquit, oratores regii, qui pro Renati causa dixistis, non sine accusatione nostra. Nos quæ fecimus in regno Sicilia, consulente cardinalium senatu gesta sunt: nunc si revocari tanquam injuste acta petuntur, æquum est, ut eorum consilium exquiramus: quo habito, responsum & querelis & petitionibus vestris dabimus. Atque ita conventum dimisit.

Posthæc Pontifex gravi ægritudine stomachi affectus est, & arida tussi adeo vexatus, ut de vita ejus & ipse & medici dubitarent. Franci vero ea re cognita, simulationem esse non ægritudinem dicere, responsum exigere, properare, instare, victum Pontificem suis rationibus existimare, ac propterea responsum effugere. Quod cum Pius cognovisset: Etsi me, inquit, media in concione mori oporteat, respondebo: nec vincet animum dolor, nec faciet ægritudo, ut timere videar. Vocatis igitur cardinalibus, & communicato responso quod facturum erat, quamvis nonnulli inter paucos respondendum suaderent, ipse legatos omnes principum accessit iussit, & qui præstantes erant in curia viri. Qui cum frequentes convenissent, Pontifex languidus, & ingenti dolore oppressus, cubiculum exiit, & in aula sua, sublimi sedens solio, indicto silentio, pallidus, & admodum anxius, vix fari poterat: at ubi calor invaluit, ardens, dicendi vi dolore superato, ac fluentibus verbis, sine ullo labore locutus, trium horarum habuit orationem.

Eam hic tibi ex Dacherlani Spicilegii tomo VIII. repræsentato.

P I I P A P E II.

D Responsio ad orationem Oratorum Gallicorum in conventu Mantuano.

Responsum verbis vestris, insignes Oratores, quæ superioribus diebus ad nos habita longe plura continuerunt, quam scripta nobis postmodum reddita: non audeamus cum Salvatore nostro dicere: *Quis vestrum de peccato nos arguet?* sumus enim peccatores, non negamus, & iniquitate circumdati. Solus ille bonus, solus immaculatus & innocens agnus, solus irreprehensibilis in hoc mundo versatus est, quem digito Joannes ostendit, dicens: *Eccc agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi.* Possimus tamen & audeamus ipsis verbis uti, quibus Salvator usus est cum impie nefarieque cæderetur: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cadis?* Verba vestra quamvis modesta fuerint, & nihil a vobis dictum est impudenter, nihil insolenter: existimationem tamen nostram apud intelligentes & oculos viros non parum læsere. Nam quid aliud insinuavit vestra oratio, quam Sicilia regnum Renato regi exploratissimo jure deberi, & nos a rectitudinis tramite deviasse, qui illud alteri concessimus, & inclitiam Francorum domum de Romana ecclesia optime meritam negleximus atque contemp-

imus,

ANNO
CHRISTI
1459.

Jan. 6.

Jan. 1.

Jan. 18.

ANNO
CHRISTI
1459.

mus, ex qua Renatus ipse natus est? Hæc enim licet ea reverentia exposuistis, quæ hoc loco digna est, & qua tanti regis oratores uti decuit: reprehensos nos tamen & læsos esse his sermonibus nemo sanæ mentis ignorat. Licet igitur dicere cum magistro & domino nostro: si male locuti fuimus, id est, si quid injuste circa regni Siciliæ dispositionem egimus, testimonium perhibete de malo; si autem bene, quid nos cæditis?

Sed minime hoc testimonium neglexistis. Ostendere conati estis multis rationibus, regnum Siciliæ ad Renatum pertinere, cujus progenitores ab ecclesia Romana investiti, possessionem ejus diuturne obtinere: a Karolo scilicet, quem primum in eo regno vocant, usque ad hunc Renatum, quem Alfonso rex Aragonum armis deturbavit. Etenim quamvis aliquando Hungariz reges, quos vocant Dyrrhachienfes, regnum illud obtinuerint: a Karoli tamen sanguine, ex quo illi descenderant, non abiit: jus autem Dyrrhachienfium a Johanna prima ex voluntate & decreto Romanæ sedis in Ludovicum Andegavensem regem sanguine Francorum genitum, postea transfusum est: in quo successit filius sui nominis, & iterum nepos Ludovicus tertius, & denique Renatus, de quo nunc agitur, & cui regnum hoc non solum ex concessione Romani pontificis Eugenii, sed paterno & avito successione jure deberi putatis.

Commemorastis deinde Francorum in apostolicam sedem præclara & multa merita: quibus postergatis aut oblivioni traditis, haud recte a nobis esse factum contenditis, quod regnum Siciliæ in Aragonensem familiam transmiserimus. In quo non solum nos, sed prædecessores nostros arguitis, & tum injuriam, tum ingratitudinem Romanæ primæque sedis accusare videmini.

His nos meritis impetiti, his colaphis cæsi, his vulnerati sagittis sumus: sic vos testimonium de malo nostro perhibetis. Non dicemus hic quod ex officio dignitateque sedis nostræ competit: oves pastorem suum non accusent, neque reprehendant: non damnabimus feram, tanquam surgat adversus illum qui trahit in eam. Beatum Petrum apostolum principem, cujus locum tenemus indigni, potius imitabimur, qui reprehensus quod gentibus divertisset, rationem facti sui reddere non recusavit. Neque beatum Leonem IV. si oportuerit, sequi pigebit, qui ad Ludovicum imperatorem scribens: Nos, inquit, si quid incompetenter egimus, & in subditis justæ legis tramitem non servavimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare, re iudicio. Sic enim ex humilitatis dispensatione sæpe nostri prædecessores factitarunt, ut rationem de omnibus etiam minimis, redderent eorum quæ fecissent. Neque enim, tanquam dominantes in clerum, sed forma facti gregis, esse debemus, non ignorantes, potestatem in ecclesia ad ædificationem, non in destructionem nobis attributam; & quod tanto promptiores ad reddendam rationem nos ipsos exhibere debemus, quanto majoribus cumulati donis & præventi gratiis a Domino sumus. Nam multa quæ aliis essent minora & digna venia, peccata nobis capitalia sunt. Verum est enim quod ille ait, quamquam profanus & hæreticus auctor.

Omne animi vitium tanto conspectius in se

a Legi feram ex 10. 15.

1. Pet. 1.

A Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Quod si pie & juste vivere præceptum omnibus est: hoc tamen Romanum præfulem præ cæteris decet, qui gregis Domini pastor & caput ecclesiæ, suo exemplo reliquos trahit: hunc non solum esse propter seipsum, sed videri quoque bonum propter proximos oportet. Neque cuiquam tam necessarium est, quam summo sacerdoti, famam servare bonam, cujus neglectores testimoniis Salomonis crudeles habentur.

Feretis igitur æquo animo, præstantissimi oratores, si nostri nominis curam gerentes, innocentiam nostram tum cæteris omnibus, tum regi vestro excellentissimo, notam facere studebimus, & de his quæ sunt nobis objecta purgabimur. Etenim quamvis per infamiam & bonam famam transeundum esse Apostolus ait: summo tamen studio invidendum est, ut falsi rumores cessent, & boni nominis odor custodiatur, & omnis calumnia procul abfit. Putabamus quidem regem Franciæ nihil sinistra de nobis credere, in his præsertim rebus quæ suam serenitatem concernunt. Nam teste Deo, cui mentiri sceleratissimum est, suum honorem, suam gloriam, & domus suæ claritatem, regni que potentiam, semper magni fecimus, & multa in ejus laudem publice privatimque sumus locuti. Nunc de nobis cur male sentiat, & cur sibi putet injuriam, non possumus non mirari. Delatorum hæc jacula sunt: suggererunt impii pio regi, non vera: falsa calumnia nobis imposita est. Angeremur cruciaremurque vehementius, nisi sciremus solitam esse apostolicam cymbam sæpenumero fluctuare, & procellis agitari frequentibus. Semper virtutes invidia lequitur, feruntque summos fulgura montes. Symmachum & Damasum prædecessores nostros falsi accusatores in magna dejecere pericula. Nec Petro nec Paulo calumniatorum verba peperere.

Non est discipulus supra magistrum, nec servus major domino suo. Salvatorem nostrum alii vini potatorem, alii dæmonium habere mentiri sunt. Quid mirum, si & nos vilis pulvis ac cinis, labiis subjaceamus iniquis? Non dolemus, quod nos lingua dolosa prosequitur: sed regi optimo pessimam linguam fecisse fidem, molestissime & amarissime ferimus. Recte Pythagoras hirundinem, id est garrulum, & verborum relatorem, in domo non esse tenendum monuit: & propheta liberari sæpe optat a labiis iniquis & lingua dolosa.

Vulneraverunt nos verba malorum, & apud sapientem regem velut stulti habiti sumus: stultos dicimus, quia omnis injustus stultitiæ argui potest. Injustitia nobis & ingratitudo imputata est, quoniam Renato regi bene merenti jus suum abstulisse dicimur. Tolerabimus hanc infamiam? an potius innocentiam nostram & apostolicæ sedis clementiam, justitiam, æquitatem, benignitatem, omnibus ostendemus? Vos regii oratores, filii estis apostolicæ sedis: non audietis inviti matrem vestram objecta sibi diluere crimina. Docti & justis estis: libenter quæ justa sunt audietis. Regem vestrum magnopere colitis: gratum vobis erit, illi nos nihil injurias fuisse verbis nostris intelligere. Ipse quoque rex, ut nostra fert opinio, quæ sibi de nostro in se aut suos odio relata sunt, ut falsa demonstrantur plurimum cupit: satisfaciemus deside-

ANNO
CHRISTI
1459.

Matth. 16.

Psalm. 119.

ANNO
CHRISTI
1459

rio suo, & vobis, qui etiam vestra oratione existimationem nostram haud parum laesistis, non tamen vestro nomine locuti estis, sed regis, cui remote a nobis agenti facile fuit falsa pro veris inculcare. Sed jam ad rem veniamus, vobisque per singula capitula respondeamus.

Duo principaliter per vos proposita sunt. Primum Januam respicit, alterum regem Renatum. In primo commendastis nobis nobilem populum Januam, qui commendatissimus nobis erit, & suis meritis & regia contemplatione. Petivistis archiepiscopum ejus urbis, tanquam laesa majestatis reum, ad aliam ecclesiam transferri. Obstant desiderio vestro decreta summorum pontificum, quae praetatos invitos non cognita causa transferri prohibent: quod etiam in concilio Constantiensi extitit repetitum. Placeat tamen vobis requirentibus causam adversum eum committere, & juxta canonicas sanctiones procedere.

Supplicastis deinde ut heredibus Perrini quondam Januensis Ducis, in ea causa quam habuerat adversus mercatores Avinionenses, silentium imponamus. Non est moris nostri silentium cuiquam imponere, nisi causa diligenter inspecta. Suspendemus tamen censuras jam fulminatas ad aliquod tempus, ut interim negotium discussi possit, & justitia vobis favorabiliter ministrari.

In secundo principali membro quatuor capita esse notavimus: primum, jus Renati regis illustri in regno Siciliae; secundum, gloriosa Francorum gesta; tertium, contumeliam eis factam; quartum ac postremum, petitiones regis conclusit. Reddenda est sua unicuique particulae responsio succincta, & pro rei magnitudine brevis.

Nam quod primum dicitis, regnum Siciliae regi Renato deberi: neque probamus, neque improbamus, priusquam causa discutatur. Quod si dicat aliquis, cur ergo indiscussa & incognita causa Ferdinando regnum commisit? reddetur inferius ratio. Nunc tantum hoc dicimus, nos vestro juri minime adversari, neque ullam esse gentem, cui de illo regno magis quam Francis faveamus, si constituerit eis jus competere. Nam cur nos Francorum genus excluderemus, quod tum nobilissimum, tum virtutis amantissimum est, ac de nostra sede optime meritum? Non exclusimus nos Francos, sed exclusos invenimus; non pretulimus aliquem sanguini vestro, sed praetatos invenimus; non viam novam reperimus, sed veterem tenuimus; nihil juri Francorum detraximus, quamvis regnum ac regni coronam Ferdinando certo modo concessimus, sicut postea suo loco ostendemus. Sicubi de jure contentio, nihil aliud nobis incumbit, quam partibus auditis jus reddere, qui regni Siciliae directum dominium Romanae ecclesiae nomine, nullo dubitante, retinemus.

Verum sicut ea quae de Renati regis jure dixistis, neque negamus, neque probamus: ita & illa manifeste atque apertissime confirmamus, quae de gestis Francorum magnificentissimis, & eorum ingentibus meritis in medium attulistis. Magna est Karoli Martelli, jam major Pipini, maxima sequentis Karoli, qui ob ingentia facta id Magni cognomen adeptus est, quod Alexander Macedo orbe subactis, & Cnejus Pompejus, & Constantinus primus, clarissimis rebus gestis meruere. Plena est

omnis Francorum historia, nulla unquam vestrae gentis gloriam contulerit. Nam quis Danos Normannosque religionem Christi per Galliam persequentes compescuit? Franci. Quis Saxones toties fidei catholicae rebellantes perfregit? Franci. Quis Bohemos ac Polonos Christiano nomini insultantes sedegit? Franci. Quis Hungaros Pannonias devastantes coercuit? Franci. Quis Longobardos Romanam diripientes Ecclesiam conterruit? Franci. Quis Graecos ex Campania atque Apulia expulit? Franci. Quis Saracenos Trigacia deturbavit? Franci. Quis citeriorem Hispaniam ex manu eorum eripuit? Franci. Quis Antiochiam, Ptolemaidem, Alexandriam, & nostrae salutis officinam Hierosolymam, ex Barbarorum dentibus aliquando extrahere praesumpsit? Franci. Qui usque ad Euphratem & Tigrim signum crucis portare, ac ipsam Mesopotamiam urbem Christiano nomini restituere ausi sunt? Franci. Quis veratam, laceratam, conculatam, & omnibus modis a tyrannis oppressam apostolicam sedem in pristinam libertatem & gloriam reduxit? Franci.

Non sunt haec ignota: non potest abscondi civitas supra montem posita: nulla gens tam barbara, tam inculta, tam inhospita est, ad quam Francorum gloria non pervenit. Illustre gentis vestrae nomen in omne permanebit aevum: patres filiis, filii nepotibus in generatione & generationem nobilissimi sanguinis excellentiam & clarissima facta referabunt. Exigit sibi Francorum virtus monumentum aere perennius, quod nulla destruat vetustas.

Sed cur haec ante oculos nostros commemorantur, qui nunquam ea negavimus, sed publice ac privatim honoris causa saepe recitavimus? An ista commemoratio exprobratio est immemorae beneficii? Nemo qui vos audit, oratores, alio sensu locutos putat. Et sane ita est. Nam cur haec vos retulistis majorum insignia? Cur veterum imagines ante oculos nostros posuistis? Cur triumphos & vestrae gentis trophaea commemorastis, & Romanam ecclesiam suis adjutam juribus? nisi quod indigna perperos esse Francos arbitramini, quibus post tot beneficia, tum religioni, tum fidei catholicae, & Romanae ecclesiae praestata, regnum Siciliae est ademptum? Ingrata igitur sedes apostolica, ingrati & nos, qui bene merentibus jus suum auferimus, indignis alienum concedimus.

Excusanda est hoc loco sacrosancta Romanae & apostolicae sedis auctoritas, & ab ingratitude nota eximenda tanta majestas. Ad quam rem necessarium est, ut & beneficia referantur, quae Romani praefules in Francorum familiam contulerunt: neque erit inutile & hanc partem cognovisse.

Fatemur, magna sunt, neque quispiam parva dixerit, quae Francis Romanae sedis praestiterunt: sed & mater apostolica sede bene merentes filios suos non rejicit, nec laborantes in vinea Domini mercede debita fraudat. Horum siquidem qui libata gessere perpetuo memoratur. Quaecumque haecenus potuit, quaecumque habuit, in augmentum gloriae eorumque salutis contulit: semperque ut domum illam praecipuam tenuit, cujus praesidio in suis adversis se tueretur; sic & primam habuit, in quam omnem amoris, benignitatisque suae sinum effunderet. Nam si vetera simul & nova recolimus, beneficentissima semper inventa est beati

ANNO
CHRISTI
1459.

M. M.

b. Forti, qui-
libet ut ges-
serit, perpe-
tuo mune-
ratur. H.

ANNO
CHRISTI
1452

Epist. 5.

beati Petri & summi præstulis cathedra, cum in A
ceteros omnes, tum in Francos, in vestros.
Institamus hic paululum, & quantum generè
velut profuerit, quantum fuerit, quantumque
consulerit, animadvertamus. Quis vobis lu-
men fidei, quis legem evangelicam, quis Chri-
sti sacramenta, quis viam vitam, nisi sedes apo-
stolica monstravit? *Eratis aliquando tenebra,*
nunc autem lux in Domino estis. Eratis mancipia
satanae, nunc filii Dei per adoptionem facti
estis: eratis gehennæ servi, nunc hereditatem
regni caelestis expectatis. Unde vobis hæc li-
bertas, nisi per primam sedem, que missis in
Galliam atque Germaniam prædicatoribus ver-
bi Dei, extirpato lolio, boni tritici semen in
cordibus patrum vestrorum seminavit, & ab-
errantes Francos ad ovile Christi perduxit? Ni-
hil his majus adinveniri potest, nulla his com-
pensari bona, nulla beneficia, nulla obsequia
possunt: spiritualia hæc, & tam vestra quam
aliis nationibus communia.

Ad secularia veniamus: & in his quoque
multa sunt que recenseri possunt ab apostolica
majestate in Francorum prosapia congesta cu-
mulataque dona. Languebat eorum regnum,
& ad eorum interemptionem desuebat in mani-
bus Childerici inutilis regis. Non tulit Za-
charias antecessor noster nobilissimi regni rui-
nam: sed missis legatis regem totondit, & in
monasterio reclusit, Pipinoque, qui major do-
mus esset & ingenio valeret, regimen, no-
men, & gubernationem commisit. Atque ita
servatum est Franciæ regnum, & in gentem
que nunc regnat derivatum, quod per rectam
lineam in aliam familiam detrebat. Nam
Pipinus, quamvis Francus, regis ab sanguine
natus, gradu tamen remotior erat. Hanc ille
ex apostolica sede gratiam tulit, nec mino-
rem filius ejus Karolus consequutus est. Nam
cum defuncto patre germanus quoque Karolo-
mannus obiisset: uxor ejus Berta Hildegardæ
uxoris Karoli gloriæ invidens, ad Desiderium
Longobardorum regem cum liberis confugit,
quos ille benigne suscepit, existimans per eos
Francorum vires se facile concussurum, præ-
sertim si Romanus præsul ex filii Karolo-
manni alterum in Franciæ regem inungeret. D
Præsidebat tunc in apostolica sede Hadrianus
primus, qui neque precibus, neque minis,
neque promissis ullis hæc potuit, ut impio
Desiderii desiderio consentiret, quamvis exar-
chatus Ravennas, & omnis ager ecclesiæ,
Longobardorum ferro diriperentur, & igne va-
starentur. Que res Karolo unitum regnum re-
tinuit.

Magnum hoc: sed majus illud, quod Leo
tertius Romanus præsul in eundem Karolum
contulit. Etenim Leone quarto, qui duos
inter Constantinos imperavit, alterius filius,
alterius pater. Italiam negligente, & in hæ-
resim lapsa, qui sculpturas imaginum exhor-
rebat prohibebatque: indignatus Leo ponti-
fex maximus, imperium de Græcis ad Ger-
manos in persona magnifici Karoli Magni
transiit. Quid majus potuit apostolica se-
des præstare Francorum domui, quam eam
Romano imperio decorare, provinciarum do-
minam & principem populorum, gentium,
nationumque constituere? *Quid potui facere*
vinea mea (inquit propheta in persona Do-
mini) *& non feci?* Honorata est præ ceteris
Francorum gens, & in sublimi vertice mon-
tium a Romana ecclesiâ suscepto imperio col-

Epist. 5.

locata. Neque, ut vos asserere visis estis,
dimidiatum imperium ad Francos dimisum
est; sive duo imperia facta, Græcorum alte-
rum, Latinorum alterum. Nunquam Roma-
ni præsulcs hanc absurditatem commisissent,
ut hosti fidei gladium dimitterent. Totum &
solidum translatum est imperium: sed Karolus
iple cum Ilene pius imperatrice, & Constans-
tini sexti matre, & deinde cum Nicephoro pa-
tricio, & cum eodem postea imperatoris no-
men adeptus, imperium partitus est; & quod
totum accepit, dimidiatum retinuit, Orien-
tales Græcis partes dimittebat, sibi Occiduas
servans. Et quamvis imperium ad eos Fran-
cos transierit, qui tum Galliam Germa-
niamque possidebant, & postea in eis con-
tinuatum sit, qui Germanis præsunt: non ta-
men Franci qui remanserunt in Gallia, quo-
rum Karolus soboles est, ab apostolica sede
relictæ sunt. Quis enim tot pontificales, tot
metropolitanas sedes in regno Franciæ, nisi Ro-
manus pontifex, erigi jussit? Quis tot privi-
legia, tot gratiæ, tot indulgentias, vestris
ecclesiis ac monasteriis, nisi Romanus pontifex
concessit? Quis gymnasia litterarum, scholam
illam Parisiensem orbe toto percelebrem & fama
claram, nisi beati Petri successores illustrave-
runt, a quibus ea indulta consecuta sunt, que
vix optare audebat?

Illud quoque quod a vobis relatum de regno
Siciliæ in Francorum familiam translato, quis
non intelligit præclarum & maximum fuisse mu-
nus? Dicit fortasse quispiam, & vos, domi-
ni oratione vestra sentire videmini: occupabant
tyranni regnum, Manfredusque armis potens
expelli non poterat: largita est Romana sedes
quod sibi obtinere nequibat, donare quam per-
dere maluit.

Haud quidem ita est. Innocentius enim
quartus Romanæ urbis antistes, natione Ja-
nuensis, cum deposito Frederico, ex Gallia in
Italiam redisset, Neapolim se contulit, ibi-
que tanquam dominus est receptus; ad quem
salutandum omnes ferme regni proceres concur-
rerunt, se suaque illi committentes. Inter quos
etiam Manfredus fuit: neque dubium quin re-
gno toto potitus fuisset Innocentius, nisi mor-
te immatura rebus excessisset humanis. Nec mi-
nor spes successoribus afferebatur, si non mi-
nor illis animus, non segnior cura fuisset quam
Innocentio. Sed defuncto Alexandro quarto
apud Avarinam qui successerat Innocentio
Urbanus quartus natione Trecentis, armorum
curam & belli molestias, ut par erat, ex-
ecratus, Karolum Andegavensem ex Francorum
domo ad hoc regnum vocandum censuit. Sed
prius obiit quam Karolus intraret Italiam.
Intravit autem sub Clemente quarto, cum tri-
ginta triremibus Romam petens, ubi per an-
num senatoria dignitate functus, & deinde
cum conjugè Beatrice jussu pontificis apud La-
teranum, Siculi regni coronam adeptus, ad
bellum profectus est, in quo victor, non sine
magnis ecclesiæ Romanæ auxiliis, possessionem
quietam & tranquillam obtinuit. Fuissent &
alii, qui hoc oneris cum tanto honore & emo-
lumento suscepissent cupide: sed liliatos, ut
vos appellatis, præferendos omnibus censuit
apostolica majestas. Intrarunt Franci regnum,
eoque armis potiti: at non sine ecclesiæ Ro-
manæ præsidio, que non solum titulum de-
dit, sed etiam arma conjunxit, & anathema
in hostes promulgavit, quod non parvi mo-
men-

ANNO
CHRISTI
1452

Epist. 5.

ANNO
CHRISTI
1459.

menti fuit. Tenentur exinde Franci regnum a longo tempore (non verum inficior) Karolus, & item Karolus, & Robertus, & Johanna quæ prior dicta est: at non sine magno favore & magna ope Romanorum pontificum. Neque enim Conradus Federici II. nepos, qui consilio numerofo exercitu ex Germania in Italiam venerat, ut avitum regnum vindicaret, absque Romani præfulis auxilio vincti capique potuisset.

Johannes XXI. adeo Karolum dilexit, ut ei Græcorum imperium committere cogitaverit: fecissetque suo desiderio satis, privato Michael Palæologo qui conventa Lugduni non servarat, nisi cogitationes actionesque suas repentinus interrupisset obitus. Simile studium fuit & Martini quarti, qui Nicolaum tertium sequutus est. Ipse enim senatoriam dignitatem Karolo restituit, Michaellem Constantinopolitanum excommunicavit. Impedivit autem Martini conatus Siculorum novitas, & Petrus Aragonensis, qui rebellantem Karolo Trinacriam advectus, eam cum valida classe subegit.

Multa inter Karolum & Petrum terra marique sequuta sunt prælia, & ab ingentibus cladibus concussus est regnum: nec servari a Francis potuisset, ni sedes apostolica adiutrix fuisset. Captus fuit navali prælio Karolus secundus, & apud Aragoniam in carcere detinebatur: cum Karolus pater, e vita excessit. Vacabant sine principe, sine auxiliis, Neapolitani, Capuani, Cajetani, cæterique regni accolæ. Sed affuit sedis apostolicæ legatus, qui consolaturs afflictum & pæne desperantem populum, in fide retinuit, neque ullum Petrus Aragonensis apud Romanam ecclesiam præsidium invenire potuit, quominus cum filiis & uxore extra ecclesiam fieret, quoniam Francis fuisset injuriatus. Martinus quartus anathema in eum promulgavit, quod etiam Honorius quartus gente Sabella natus innovavit. Nisi Romani consules Francorum partes enixissime adjuvissent, evanisset in carcere Carolus secundus, & regnum Siciliae in alienas manus haud dubie pervenisset. Quid Robertus Karoli filius hujusmet? hic Romanam ecclesiam sibi clementem & benignam expertus est. Qualia ei & quam inexplicabilia cum Romano imperatore Henrico septimo certamina imminabant, nisi Clemens quintus certamina imminebant, nisi Clemens quintus auxilio fuisset? qui etiam sui causa Clementinam eam edidit, quam vocant *Paschalis*. Quid Karolus Roberti filius, qui Florentiam dominatum obtinuit? Quos & illi favores Johannes XXII. adversus Vicecomites Mediolanenses præstitit? Qui etiam Johannes e gente Ursina Cardinalem, magni nominis virum, in Etruriam, ut ipsi assisteret, legatum mittere non dubitavit. Quid Johanna? Numquid & ipsa hujus sedis auxilia persequitur? Fugerat ipsa cum secundo viro in provinciam Narbonensem: cum Ludovicus rex Hungariæ ulturus fratrem, quem Johanna virum suum interfici jussisse ferebatur, in Apuliam trajecit. At sequestro Romano pontifice Clemente sexto, qui legatum ad eam rem misit Guidonem episcopum Portuensem, pax his legibus data est, ut Johanna regnum recuperaret. Scissum est deinde regnum, & ipse Francorum sanguis inter se collisus est. Nam cum Ludovicus rex Hungariæ, iterum necis fratris memor Karolum in Italiam misisset, qui pænas interfecti viri ex Joanna deposceret;

& jam hic deletis Joahanna copiis, & capta Neapoli, regnum in potestatem suam redegit, Johannaque nova in arce clausam obdidit; Ludovicus vero Andegavensis ad eam deliberandam cum magna equitum manu in regnum venisset, & jam schisma esset in ecclesia Dei, & Franci atque Hispani Clementem septimum, Romani & reliqui ferme omnes Urbanum sextum beati Petri successorem putarent: ut quisque pontifex sibi consultum ratus est, sic favores suos impertitus est: nec tamen a Francorum sanguine regnum recessit. Si quidem & Dyrrachienles & Andegavensiles Francorum a stirpe duxerunt originem. Urbanus sextus primo amicus, deinde hostis Carolo Dyrrachiensi fuit: quem etiam regno privasse fertur, cum circumseptus in Etruria ab eo detineretur: nec filio ejus Ladislao impuberi placatus est, cui & regni possessionem adimere conatus est, & Ludovici Andegavensis partibus favit.

Contrariam viam tenuit Bonifacius IX. successor ejus, qui Ladislao ad regnum restituit & coronam mandavit, Ludovici fautoribus & amicis prorsus atritis. Derivatus est in partes Romanus summus pontifex per varias manus usque ad Johannem XXIII. qui Constantiæ in magna synodo durante schismate depositus, cum defuncto Bonifacio nono Innocentius septimus, & Gregorius duodecimus, & Alexander quintus, in apostolica cathedra sedissent. Johannes autem adeo partibus Andegavensium favit, ut prius Roma pelli iustinuerit, quam Ladislao conciliari velle.

Quid Martinus quintus? Quanta hic incommoda passus est, ut generi Andegavensi serviret? Adoptaverat Johanna illa Ludovicum Andegavensem sibi filium: id ratum Martinus habuit. Cum mutasset Johanna propositum, & Alphonsum ex Aragonia vocasset, non mutavit Martinus aut animum aut sententiam; sed amicus Ludovico, Alfonso semper infestus fuit. Invalerat Brachius Petrus Aquilam, haud contemnendam Aprutiorum urbem, eamque cinctam obudione premebat: neque dubium videbatur, quin ea potitus, universum ad se regnum traheret: tanta ejus inter belli duces auctoritas erat. Martinus collecto milite, & magnis copiis magno ære paratis, inter quorum ductores Franciscus Sfortia, qui nunc Mediolanensibus dominatur, tum admodum adolescens, egregiam navavit operam. Vidus est in prælio Brachius, captusque, paulo post ex vulnere mortuus obses, & civitas liberata, & regnum Andegavensi familiæ, Romanæ ecclesiæ sumptibus, reservatum. Cumque Alfonso modo una, modo altera via regnum invaderet, & recentibus diætim classibus vigeret: semper Martinum adversum habuit, nec eo vivo potiri suo desiderio valuit, ab illius ducibus impeditus, & ab eo extra sacramenta & communionem fidelium factus. Et quamvis graves hi essent Martini sumptus: non tamen destitit, quin omnia experiretur, per quæ regnum, Alfonso negatum, ad Francos integrum deveniret. Non aliter Samuel regno David, quam Martinus Andegavensi domino favit.

Successit Martino Eugenius IV. & idem prosequutus, summa vi regnum Alfonso prohibuit. Missus est adversus eum Johannes Cardinalis Vitellus, & Johannes Cardinalis Tarentinus: sæpe collatis signis & regis & pontificis copiæ inter se dimicant. Et quamvis Renatus regno

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

excesserit, visusque fuerit victori Alfonso cedere: Eugenius tamen illi non cessit, sed omnem belli molem in se suscepit. Incredibile fuerit, si auri pondus retulerimus, quod Romana ecclesia, pro servando Francis regno profudit. Nam solus Eugenius longe supra quinquaginta millia auri nummum in expeditionibus assumpsit. Tacemus rapinas, incendia, cedes & innumerabilia damna, quae subditi ecclesiam perulerunt, & Anconitanæ Marchiæ conditionem, & multarum urbium rebellionem: quæ omnia passus est potius quam regi Alfonso blandiretur, Renato adversaretur, quem nunquam reliquit.

Sed neque rex ipse Carolus qui tempestate nostra Franciæ præsidet, ab apostolica sede relictus est. Bis enim memoriam nostram cardinalis sanctæ crucis in Galliam missus est, ut quieti ejus regni consuleret, primo ex Martini decreto, secundo Eugenii. Norunt omnes ejus doctrinæ, cujus sanctimonie, cujus hic autoritatis vir fuerit, ex cujus familia duo Romani præfules adsumpti sunt, Nicolaus V. & Pius II. ambo enim illius discipuli & contubernales fuimus, ambo ex illius schola ad apostolatam summam inferutabili Dei judicio vocati sumus, in minoribus agentes. In Atrebatensi enim magno conventu ei servivimus, sed Nicolaus major natu & meritis, majori loco apud eum fuit. In eo conventu legatus apostolicus, quamvis capitales inimicitias inter Carolum regem Franciæ & Philippum Burgundiæ ducem vigerent, & odia hinc & inde pene implacabilia extarent: alteri tamen alterum conciliavit, & pacem illam Atrebatensem, confecit, ex qua regnum Carolo firmatum est & soliditatum, & afflictæ laceratæque Franciæ quies data.

Sæpe in hunc modum Romani sedes consolata est Francos: neque regnum unquam in calamitatem lapsam est, quin vigili cura nostri antecessores ejus saluti studuerint. Longum esset omnia commemorare quæ Franci ex sede nostra receperunt beneficia: illud exploratum manifestissimumque est, nulli unquam genti prædecessores nostros majores honores favoreque præstitisse, quam Franci. Quibus ex rebus, non est cur prima sedes ingratitude acculetur.

Sed dicitis tacite, non bona opera esse quæ lapidentur, sed mala: atque idcirco displicatis regem Franciæ laudibus atque meritis, ad ea transivistis, quæ contra liliatos sive pernos, sive per nostros antecessores, facta esse dicuntur. Tertium hoc vestræ orationis membrum, cui nunc satisfaciendum. Gravior hic locus cæteris est, in quo palam animadvertimus, regem vestrum de rebus gestis non bene instructum esse. Nec vobis ipsis omnia cognita sunt: multa enim quasi vera dixistis, quæ sunt a vero remota. Non impingimus modestiæ vestræ mendacium, nec quovis modo vos accusamus: ex alieno relatu loquuti estis. Verba ipsa vestra cum grano salis, ut ajunt, pronuntiata sunt: audita & vobis commissa exposuistis. Illos poena dignos censemus, qui vel regi vel vobis ficta pro veris suggestere. Mala illis mens, malus animus. Ut nocerent nobis, os in cælum posuere: fulmina & flammæ ore conceptas tonere non potuerunt. *Alienari sunt peccatores a vultu, erraverunt ab utero, loquuti sunt falsa. Sed mentita est iniquitas sibi: & sagitta parvulorum facta sunt plaga eorum.* Ma-

Palm. 59.
Psalm. 25.
Psalm. 25.

agna vis veritatis, quæ contra omnes hominum insidias, omnes artes, per se ipsam facile emergit. Recte Pythagoras post Deum veritatem esse colendam affirmavit, quæ sola homines Deo proximos facit. Nihil veritate fortius, ut in Esdra legitur. Et in evangelio Salvator noster se veritatem appellat. Consentiamus igitur veritati, eique caput inclinemus, neque recedamus ab ea: audiamus quid obiciatur.

Accusatur Eugenius prædecessor noster, qui Alfonso Hispano & Renati hosti regnum Siciliae commisit, & Francorum sanguinem sprexit. Hæc injuria, hæc contumelia regi Franciæ facta contendimus, vilipensa & contempta est nobilissima domus, tota eminentior Europa, toto generosior orbe, de Romana ecclesia optime merita. Indignum facinus, Aragonenses prælati sunt Franci. Et quid hic respondebimus? non defunt arma, quibus adversantium tela repellantur. Non negamus regnum Siciliae Aragonensi commissum esse: sed hortamur Francos, ut facta sua meminerint & de se ipsis rationem reddant; & judicantes alios, ut jubet Pythagoras, stateram ne transiliant. Nemo sibi ipsi ignoscat: sæpe Deum odisse deprehenditur, qui se nimium diligit: & grandior in se ipsum pietas, in Deum impietas est. Ac rem sui se judicem exhibere necesse est, qui alios læcessit. Intelligamus igitur dilucide presseque Renati, tum Eugenii opera, eaque hoc loco referamus: exinde mundus judicet, immo vero Deus, apud quem non est acceptio personarum, quis alter alteri fuerit injurius. Adversatus est dia Alfonso, ut dictum est, Eugenius, & potius extrema omnia passus, quam illi regnum committeret.

*Justum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni,
Mente quatit solida.*

Et quamvis rex vester alieno auscultans consilio, novam quamdam legem, & inauditam & incognitam prius, quam pragmaticam vocat, servari, atque Romanam ecclesiam in juribus suis antiquis & diutius observatis turbari permisisset: non tamen perducere potuit, ut regnum Siciliae, quod est ecclesiae peculiare, Franci adimeret: sed oblectum in Neapoli Renatum, quibus potuit auxiliis consolatus est, frumentique copiam maximam atque vini magnam ei vim misit, quo clausum populum & fame pereuntem in fide contineret.

Cumque paulo post armis Alfonsi cedens Renatus, ad Eugenium Florentiæ degentem venisset: ab eo benigne susceptus, investituram, ut ajunt, regni tum primum consequutus est. Ibi multa Eugenio promissa a Renato rege, quæ minime observata sunt: ex quibus quinque in hac parte referre libet, quæ suis in litteris continentur aurea bulla munitis, quæ apud nos custodiuntur. Primo enim auri quinque millia nummum brevi se numeraturum promisit, quæ nunquam postea dissoluta sunt; & cum pinguioris fortunæ fuerit, alia unum & triginta millia: neque hæc numerata fuerunt. Promisit ecclesiam Aragonensem procuratori Eugenii tradere, non est tradita. Promisit curatum se summo studio ut pragmatica sanctio deleteretur, non est deleta. Non accusamus Renatum fractæ fidei, aut promiss-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

missi non servati. Fortassis etiam sibi excusatio est, cur hæc non fecerit: & aliqua sunt quæ non erant in sua potestate: ipse tamen Eugenio nunquam satis excusatus est. Cum ergo hinc rex Franciæ Romanam ecclesiam adversus consuetudinem progenitorum impediri lineret, & Renatus neque auxilia admitteret, neque promissa servata apparerent: illius rex Alfonso patrimonium beati Petri magnis exercitibus intraret, premeret, laniet, & Franciscus Sfortia Vicecomes, nunc Mediolanensis dominus, agrum Picenum invalisset, & Basilienis sub nomine generalis concilii excitaret turbas: cepit concilium Eugenius, quod cardinales & viri prudentes sumendum pro tempore iusserunt. Nunc non disputamus de iure inter partes: hoc est agendum in iudicio. Pacem Eugenius ab Alfonso non utilem tantum, verum etiam necessariam accepit: eique non solum regnum promisit, sed ultro nonnulla de patrimonio ecclesiæ oppida tradidit: inter quæ Tarentina fuit, quæ olim Anser appellata est. Sic consuetudo belli est, pax pro victoris libidine semper emittit. Istus causis Eugenius Siculi regni titulum Alfonso largitus est, cum iam Renatus nec unam domum, nec unam terræ glebam, in regno possideret, & tanquam spem omnem vindicandi posthac regni profusus amisisset, arcem novam quæ Neapoli adjacet, hosti vendidisset, & nonnullis fidelitatis juramenta remisisset.

Nec Alfonso ingratus Eugenio fuit: qui Picenos in obedientiam ecclesiæ suis armis reduxit. Idem Eugenius Ferdinandum Alfonsi filium extra matrimonium natum, ad regnum Neapolitanum live Siciliæ successorem, auctoritate apostolica idoneum reddidit: cui præter genituræ maculam nil obitabat, litteris & moribus egregie instituto. Neque novum est, huiusmodi viros ad regni fastigia provehi. Nam quamvis sancta lex est, quæ vetito natos coitu dignitatibus arceat (sic enim incontinentia non parum coeretur) attamen vitium patris, non filii est: clarissimos reges tam ex illicito quam ex alio minus digno concubitu natos constat. Romulus ex Rhea sacerdote natus, & Servius ex ancilla, Romæ regnaverunt: apud Græcos Hercules clarus habetur, quamvis Alcmena eum ex adulterio genuerit: & Alexander Macedonem orbis dominum Olympias ex alio quam ex Philippo concepisse traditur: & Numida natus ex ancilla Malinix incognita regnum tenuit: inter Hebræos Jacob ex ancillis magnos sustulit patriarchas: & Phares ex Thamar inde natus est, ex cuius progenie Christi natiuitas secundum carnem trahit originem: & Jephthe meretricis filius Israel iudicavit: & Salomon ex ea quæ fuit Uriæ progeneratus est, cum qua, lege nostra matrimonium contrahere non licuisset. Et ne pluribus utamur exemplis, satis est Constantinus magnus, qui quamvis ex Helena stabularia (sicut ait Ambrosius) genitus esset, Romani tamen imperii monarchiam conscendit, & magnifice gubernavit: & Carolus etiam magnus Carolum filium extra matrimonium genitum non ignobiliter præfecit. Nec plura in Eugenii apologiam.

Nunc ad Nicolaum transeundum est, qui nationi vestræ amicissimus fuit, & tamen Alfonso regnum confirmavit, & Ferdinandi legitimationem ratam gratamque habens, extendit ampliatque. Quod hic si salvatur Eugenius, & Nicolaus saluus est. Ille privilegium dedit his quæ postea sequuta sunt. Sed procedamus ul-

Concil. General. Tom. XXXII.

terius. Per tempora Nicolai flagrabat omnis Italia bello: hinc Alfonso Veneti socia arma commiserant, inde Francisco Sfortia Mediolanensi potito Florentini ex fœdere iuncti, communibus viribus bellum administrabant: ardebant omnia: ubique rapina: neque profana, neque sacra tuta erant. Elati Constantinopolitana victoria Turci, & impune per Rusciam & Albaniam debacchati, extremum Hungaris excidium minabantur, Operis precium Nicolao visum est in tantis periculis de pace Italica agere, & arma quibus cives urgebantur, in hostes vertere. Conventus apud Neapolim dictus est: eo cardinalis Firmanus ex decreto Nicolai, Legati ex tota Italia se contulere: inter quos tandem pax conclusa est, & fœdus promissum, cuius tamen conservatorem Romanum præulem designarunt. In eo fœdere ab omnibus recepto inter alia cautum est, ut quæcumque Alfonso rege ordinata essent, eadem omnia cum Ferdinando filio tractata & recepta esse intelligantur, quem futurum regni successorem idem fœdus appellat: quod Apostolicæ sedis Legatus amplexus est, omnis Italia recepit, & Nicolaus postea ratum habuit & confirmavit. Similiter & Calixtus egit, & nos post coronationem nostram ex consilio fratrum, vestigia prædecessorum nostrorum sectantes: ne tam salutaris pacis vinculum solveretur, fœdus ipsum comprobavimus. Sed de rebus nostris paulo post agemus.

Nunc expositis Nicolai & Eugenii operibus, quæ quantum calumniari carpive possint plane cognoscitis: ad Calixtum transeamus, quem magnificis verbis ac laudibus profecuti estis, nec abs re. Fuit enim doctrina singulari præditus, & suo tempore civilis sapientiæ facile princeps, & maximarum rerum experientia calens, & qui multorum mores vidit & urbes. Dicitis hunc, quamvis ejus nationis esset, cuius Alfonso, alique multa deberet, non tamen justitiam ejus tandem violare voluisse, sed filium ejus regno privasse. Nihil horum negamus: verum incivile est, non totum referre: supplebimus nos, quod vestræ orationi defuit & deficit. Calixtus enim, mox ut pontificatum adiit, id fœdus cuius supra mentionem fecimus, ratum gratumque habuit, eoque usus est cum Jacobo Picenino Senesens bello quateret, adversus quem vi fœderis & Venetis & reliquos Italiæ potentatus excitavit: neque Alfonso regi investituram negasset, nisi Marchiam Anconitanam & plura alia regi feudo adjici petivisset. Alfonso autem vita functo, qua ratione incertum est, Ferdinandum, quem ex fœdere successorem Alfonso in regno Sicilia acceptaverat, a regno removit. Illud certum est, quod regnum Sicilia non ad Francorum prosapiam, sed ad Romanam ecclesiam devolutum esse declaravit. Testantur hoc ejus litteræ, & recens curialium extat memoria: nihil dicimus, quod in promptu probare non possimus. Si vixisset diutius providus & magnanimus pontifex, vidissent omnes, quo suus ferebatur & aspirabat animus, quem nemo regnum hoc generi Gallico aut quærere aut servare arbitratus est. Non est igitur, quod magno opere ad Renati causam assumatis facta Calixti, quamvis Ferdinando regnum adimere conatus sit.

Ceterum eo in aliam vitam translato, nos ei, quamvis indigni & tanto ponderi profus insufficientes, ut Altissimo placuit, suffecti sumus. Ad res nostras modo veniendum est,

L. quæ

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

quas multi lacerant carpuntque . Homines su-
maus & fragiles : labimur , fallimur , decipi-
mur . Inviti tamen erramus , & cum recogno-
scimus errorem , malumus illum cum nostro po-
tius revocare rubore , quam cum subditorum
scandalo damnoque retinere . Verum in hoc
negotio regni Siciliæ nihil factum est a nobis ,
quod reprehensione dignum existimemus , quam-
vis illud Ferdinando concessimus . Sed accusa-
mur quod illegitimo & inhabili eximiam regni
dignitatem & coronam elargiti sumus ; quod
inlicitam Francorum domum prævimus & abje-
cimus ; nec oratores Caroli & Renati audire
dignati sumus . Hæc summa est accusationis ,
eo omnes orationis vestre nervi tendunt . Pa-
rum est quod Eugenius , quod Nicolaus , quod
Calixtus fecit . Pius est , qui Francos , qui
nationem Gallicam , qui æquitatem justitiamque
contemnit : in Pium omnia tela cadunt . To-
lerabilia sunt , quæ nostri antecessores fecerunt :
quod nos facimus , ferri non potest . Illi excusa-
ti , nos injusti , nos ingrati , nos impii sumus ,
quamvis Pii nomine vocitemur . Sed non deest
nobis animus quo purgemur . Dominus auxilia-
tor noster , non timebimus quid faciant nobis
homines : bonus & misericors Deus , qui non
patietur tentari homines supra vires suas : ne-
que nos impingi falso crimine sinet , quod re-
fellere non valeamus . Comprehendimus vestris
ex dictis , neque vobis , neque regi vestro ve-
ritatem omnem esse detectam : sed dicta esse ,
quæ contra nos viderentur , tacita quæ pro no-
bis adduci poterant . Nam quid majus est , se-
qui , an præcedere ? Nos apertum a prædeces-
soribus iter sequuti sumus , & monstratam viam
tenuimus : nihil plus egimus , quam nostros
antecessores egisse reperimus . Dicat aliquis ,
per viam publicam ne ambules , quod Pytha-
goricum fuisse præceptum Hieronymus affirmat ,
& hoc exponitur , id est , multorum ne sequa-
ris errores : nos autem Eugenium aut Nico-
laum sequi arbitramur , quos fuisse prælu-
les rectissimi judicii , & integerrimæ vitæ con-
stat .

Sed aperiamus amplius innocentiam nostram ,
factaque nostra non solum exemplo & autorita-
te , verum etiam ratione defendamus : & quo
in statu esset ecclesia cum summi præsulatus
ascendimus cathedram , ostendamus . Audite
nunc , longa res est , & breviter explicabitur .
Invaserat Jacobus Picininus agrum ecclesiæ , non
ignobilis nostri temporis copiarum ductor ;
Assisiorum arcem per prodicionem præfecti ar-
cis obtinuerat , & urbem exinde in pote-
statem acceperat ; Nuceriam quoque invaserat ,
& oppidum Evarardi potius , arcem summa vi
oppugnabat . Timebant vicini Fulginatei , nec
minus Spoletani , quorum arcis præfectus ad
Picininum inclinare videbatur , munitaque lo-
ca ecclesiæ in manibus Catalanorum detineban-
tur : quos etiam fideles constantisque putaremus ,
nexus tamen & amor nationis , timorem incu-
tiebat , ne cum Ferdinando sentirent , qui re-
gno Siciliæ nemine adversante potiebatur . Fue-
rat apud Capuam conventus principum : omnes
illi iurejurando fidem ut regi suo prælitterant ,
nec una quidem vox audita fuerat , quæ Renatum
desiderare videretur . Quæta omnia in regno
erant : petebatur a nobis , ut Ferdinandum
investiremus : instabant Veneti jure fœderis ,
instabat dux Mediolani , instabant Florentini :
ajebant omnes , non posse illi regnum negari ,
quod patris ultima voluntate , & omnium po-

pulorum assensu recepisset . Picininus , qui jam
tria oppida ecclesiæ occupasset , nisi Ferdinan-
do cui militabat regnum committeremus , ma-
ximum subditis nostris malum illaturus videba-
tur . Pacem Romani , pacem Umbri , pacem
Picenates , pacem omnes per circuitum pete-
bant : omnis mora gravis , omnis contradictio
periculosa judicabatur . Nobis nihil antiquius
videbatur , nihil animo nostro fixius hærebat ,
quam conventum Christianorum facere , in quo
de retundenda Turcorum insolentia , & Chri-
stianorum sanguine defendendo tractaremus .
Imminebat ecclesiæ gravissimum & periculosissi-
mum bellum , si Ferdinandi postulationi ad versa-
remur : nec nobis vires erant quibus resistere-
mus , nec Massiliensis episcopus a Renato mis-
sus aliud tulerat , quam verba dubia & incer-
tas promissiones : spes in Renato longinqua ,
& auxilium dubium , in Ferdinando propin-
quus hostis & apertissimum damnum . Nec rex
Franciæ apud nos legatum habuit , ut nobis
persuasum esse videremus ; quamvis Decanus
Carnotensis Romæ tunc ageret , qui ad Calix-
tum missus , Turcorum , non regni Siciliæ cau-
sam tractaturus venerat ; & mortuo Calixto ni-
hil habebat quod nobiscum ageret , nec verba
ponderis habebat extincta legatione : quamvis
impulsus ab aliis aliquando nos in hac parte
compellaverit . Quid faceremus ? Armane mo-
vere pro regno ejus oportuit , qui nihil cura-
re videretur , otiosam vitam domi agens ? im-
paribus ne hosti viribus occurrendum illiden-
dumque muto caput fuit ? castra & arcus ec-
clesiæ perdere , patrimonium beati Petri di-
lapidare , subditos omnes rapinæ & neci
objicere , defensionem fidei negligere debui-
mus ?

Profecto non ita nobis & fratribus nostris vi-
sum est : sed cum aliud non possemus , Ferdi-
nando potius morem gerere , quam religionis ,
quam fidei defensionem negligere maluimus .
Conceduntur enim multa necessitati , & inter
duo mala minus eligitur . Quid igitur fecimus ?
nil amplius sane quam antecessores nostri fe-
cerant , quamvis illi Alfonso , nos Ferdinan-
do commisimus . At cui Ferdinando ? Nempe
filio regis , etiam non legitime nato , autorita-
te tamen apostolica legitimito , & heredi a
patre rege destinato & instituto , & a regnico-
lis recepto , nobis vi percussi pridem fœderis
ab universali Italia commendato , regni etiam
possessori , sive , ut vos vultis , occupatori .
Nihil juri vestro detrahimus , nec tamen huic
tot favoribus munito aliter regnum commisi-
mus , quam si necessarium esset , id est , si ad
nos devolutum existeret , aut si illi jure here-
ditario deberetur . Et quis hæc damnare po-
test ? si pater ejus rex fuerat , cumque legiti-
matum heredem instituerat , injuria erat pater-
num regnum ei negare : si nostrum devolutio-
ne fuit , licebat nobis cui vellemus dare : &
illi dare voluimus . Si ad Francos regemve Re-
natum pertinuit , aut ad alium pertinuit , nihil
ei dedimus , neque dare voluimus . Reservavi-
mus enim nostris in litteris aliorum jura , quod
antecessores nostri non fecerunt . Quid igitur
calumniamur ? quid reprehendimus ? quis non
intelligit , pio regi vestro & vobis dictas esse
nugas , quibus persuasum est nos Francorum
inlicitam domum regno privasse , qui neminem
privamus , nemini jus abstulimus , nemini de-
rogamus ?

At si devolutum erat (dicat fortasse aliquis)

pro-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1619.

præterendi fuerunt Franci. Præstullemus, si A
tam prope fuissent, quam Ferdinandus, & non
nobis tantum impendisset discrimen, atque ne-
cessitas coegisset. At grave est, coronatum es-
se Ferdinandum. Certe si jure investitus est,
juste quoque coronatus est: si jure caret, nihil
ei corona confert. At populorum favorem vi-
conciliat. Cum jussimus coronari, non erat
tavoire opus, omnes ei populi, proceresque fa-
rebant. Conventum insuper erat, coronam illi
dandam esse cum peteret, quemadmodum an-
tecessores nostri Eugenius & Nicolaus cum Al-
fonso patre convenerant. Non potuimus peten-
ti negare, & promissis obviam ire. Nam si pri-
vati homines ex pacto tenentur: & principes
tenenti non est ambiguum.

1611.

Nota est nobis modestia & integritas vestri
regis: numquam ille ex nobis peteret, ut pro-
missa rescinderemus, quorum tanta vis est, ut
Deus etiam ex his compelli possit, dicente
propheta: *Memento, Domine, verbi tui, in
quo mihi spes dedisti.* Dicitis fortasse, nos co-
ronam non debuisset promittere. Verum est, si
non licuit investire: at si licuit illud, & hoc
licuit. Sed de justo licitoque certamine, con-
tendentibus inter se partibus dimittamus. Nos
si de facto nostro conveniamur, non reperiemur
inermes. Et jam satis nostra in parte ostensa est
restitudo.

Nunc illud attingamus, quod de Aquilanis
& aliis plerisque objectum est, quod se nobis
dedere volentes rejecimus, ut asseruistis, ne
Ferdinando incommoda daremus, Laus nostra
hæc est, qui Ferdinando fidem conservavimus,
neque parti vestræ injuriati sumus, cum nobis
illi, non Renato sese subiicere vellent. Nos
certe nihil aliud facere decuit, sive ante inve-
stituram, sive post, ne regnum divideremus,
quod tunc erat unitum.

Rursum & illud reprehendistis, quod equi-
tes regnum petentes, qui militare Ferdinando
vellent, transire permisimus; qui ei adversa-
rentur, his iter clausimus. Neque hæc nega-
mus: sed decuit nos ita facere. Et hoc quo-
que ad fidem nostram spectabat, ut salvum esse
vellemus, qui ex nobis regnum accepisset. Ne-
que hoc Francis molestum esse debuit: neque
ex vobis transitum petiit qui Renati causam ef-
ficeret acturus, cujus nominis in regno mirum si-
lentium erat. Princeps Tarenti primus omnium
adversari Ferdinando cepit, non quia regem
cum esse negavit, sed quia insidias ab eo sibi
paratas diceret. Nam quoties ad nos scripsit,
semper Ferdinandum regem appellavit: nec aliud
ex nobis petiit, quam securitatem, ne sub il-
lo rege periret. Promittebamus id sibi. Cæte-
rum lumentum arma contra dominum ministrare
auxilia non debemus, neque ministrantibus lo-
cum dare: sed missimus legatum, qui rebus
inspectis regni, regem principi conciliaret:
quod & factum est, Venetorum oratoribus in-
tervenientibus: quamvis postea nova exorta
dissidia simulatam fuisse concordiam ostende-
rint, ut fides quæcumque, diuturnitate re-
rum innotescunt. Noltri officii erat pacem in
regno querere, ut sive Renati sive Ferdinandi
sit, integrum potius, quam laceratum suo do-
mino pareat.

Sed imputatis nobis, quod Jacobo Picinino
in regnum transire volenti, quamvis Renato
stipendia faciat, iter præclulimus. Nihil cer-
te nobis de stipendiis constat, licet vulgo ita
seratur, cujus rumores sæpe inanes falsosque

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1619.

vidimus. Illud certum est, iter a nobis Jaco-
bum numquam petivisse. Sed arguitur negatio
ex copiis quas missimus in Etruriam ex agro
Bononiensi, ac ex aliis gentibus, quos mili-
mus Marchis saltum & Apeninam tueri. Id nos
tutele nostræ causa fecimus, veriti ne Picinini
transitus, cujus non parvæ copię esse ferun-
tur, agrum ecclesiæ laderet, aut mutationem
aliquam in oppidis nostris, ut antea, faceret,
in quibus plurimi sunt inquieti homines, & re-
rum novarum cupidi. Nec quispiam arguen-
dus est, si res suas diligenter custodit: in qua
parte periculosius est nimis sperare quam time-
re nimis.

Atque hoc modo singulis objectionibus res-
pondisse sufficiat. Quod si non omnibus verba
nostra fidem faciunt, satis est nobis, quia ne-
mo adversus ea que loquuti sumus absque men-
dacio loqui potest. Numquam enim aut regi
Franciæ aut Renato nocere studimus, sive fa-
cta nostra, sive vestra inspiciamus. Sed mini-
me pari modestia erga nos Renatus est. Testis
est ipse modestissimus Francorum rex, qui Re-
nati oratores adversus nos multa loquutus audi-
vit. Testes sunt quam plurimi Germaniæ prin-
cipes, ad quos Renati litteræ pervenerunt,
nos partiales ac injustos appellantes, qui do-
mum Franciæ regno Sicilia privavimus. Tes-
tes sunt subditi ejus de Provincia & in Lo-
tharingia, quibus imperatum est, ne nostra
mandata susciperent. Testis est cardinalis Fu-
xi grandævus & fide dignus senex, qui ad nos
scribens, idcirco litteris suæ legationis per Pro-
vinciam jussu Renati non esse paritum asser-
mat, quoniam in earum calce pontificatus no-
stri annus annotatus est. Nolentes enim & in-
viti referimus, non ut regem Renatum fugil-
lemus, sed ut nostram obedientiam ostenda-
mus. Nam quantum ad regem attinet, nos eum
& pium & mansuetum existimamus, & accu-
sari potius ab eo, quam accusare eum volu-
mus; & injuriam pati, quam facere. Audi-
vimus Apostolum dicentem: *Non vos ultiscen-
tes, carissimi, sed date locum ira: mihi vindic-
tam, & ego retribuam.* Sed nec vindictam
poscimus, Deum potius rogamus & enixe pre-
camur, ut huic regi benignus sit & clemens,
quando per obedientiam publice præstitam Ro-
manæ sedi & matri & alumniæ suæ reconcilia-
tus est. Fuerat bonus & mitis princeps, ut
videmus, de veritate non bene instructus: &
quod summum est, credens se læcessum inju-
riis, non potuit tacere, non læcessere: sed
cito ignis stipule conticescit, & exundans flam-
ma deficientibus nutrimentis paulatim evanes-
cit. Caveat tamen rex ipse, ne sedem apo-
stolicam læcessendo, in eas incidat pœnas,
quibus vassalli contra dominos committentes
plectuntur.

Illud autem nobis grave, & Christianæ re-
ligioni periculosum & valde noxium est, quia
stante hoc conventu Mantuano, & nobis pro
tutela fidei laborantibus, classis Januæ armata
est, & in regnum missa, & novus ignis ac-
census, & omnis Italiæ turbata quies. Non
erant hæc tempora, que novas inter Christia-
nos lites cuperent: cum Turcis nunc depugnan-
dum erat, pro fide, pro religione certandum.
Divinus honor tuendus quem Turci concutere
nituntur. Quo loco satis admirari non possu-
mus de providentia & intentione regis, qui
cum annos duos & viginti tacuisset, nunc de-
mum arma sumere, & regnum vindicare ador-
sus

ANNO
CHRISTI
1492.

sus est iniquo & inopportuno tempore : idque clam nobis, ad quos directum hujus regni dominium spectat, & de omni controversia in eo iudicium. Quibus ex rebus aperte cognoscitis, potentissimi oratores, non nos esse qui Carolo Renato clarissimis regibus, vel domui Franciæ sumus injuriati : sed potius nobis & Romane sedis contumeliam irrogatam, quam pro Deo salvatore nostro parvi facimus : scientes quod cum flagellamur, cum vituperamur, cum scandalum patimur, tunc Deo curam sumus, dicente scriptura : *Ne mundo scandalis : & , quem Deus diligit , corrigat & castigat .*

Matth. 18.
Luk. 12.

Sed jam tempus est, ut ad petitiones vestras descendamus, quæ hujus summae sunt. Ut rescindantur quæcumque Ferdinandi gratia facta sunt, regnum Renato concedamus, homagium ab eo recipiamus, Legatum mittamus, qui Renati partes consoletur, Ferdinandum terreat : huic favores accumulet, illi auferat : Picinino denique iter in regnum aperiatur. Postulata hæc cum audivimus, intelleximus omnes in sua causa nimis affectos esse ; idque vobis accidere. Nam cum paulo ante questus sitis, quod inaudito Renato rege, incognita causa, Ferdinando regnum commissimus : nunc tamen inaudito Ferdinando, quæ sunt ei concessa rescindi postulatis. Cur hoc vestræ parti arrogatis ? Ut pari referatur, dicat aliquis. Verum hæc imparia sunt : nos Renato nihil abstulimus, ut ante monstravimus : vos quidquid concessum est Ferdinando, retractari revocarique petitis abrogando. Igitur audienda est alia pars, consulto matureque procedendum est : ne sine causa jus questum, si quod est, auferatur. Cumque non ipsi simus, qui primo in Aragonensem jus regni transmisimus, & adversarius vester magnam regni partem obtineat : exigit ratio, exposcit æquitas, requirit consuetudo, jubet antiquitas, prius audire partes, quam juris cuiuspiam detractio fiat. Quod si juris iter placet, deponenda sunt arma, & legibus disputandum : nos æqui iudicis partes tenebimus. Nam quid nostra interest, uter vestrum possideat regnum ? Quippe si discussa causa constiterit Renati regnum esse, aut ei deberi : non solum quæ petitis, sed majora horum faciemus.

De itinere comitis Jacobi aperiendo, nisi ab eo petatur, & nisi se Renato militare fateatur, non videmus, quid respondere possimus : nec nobis satis est quia securitatem promittitis. Nam contra tenentes arma, sola post Deum securitas est in armis. Cognoscimus nostri temporis milites, & quantum eis credere oporteat, non ignoramus. Tritum est illud apud eos detestabile verbum : si violandum est jus, regnandi causa violandum. Et illud quoque verum :

Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur :

Venalesque manus : ibi fas, ubi plurima merces .

Nos & armis, & orationibus piorum res ecclesiarum servare studebimus : si decipiemur, si violabimur, ipse Dominus iudex erit, qui ait Petro : *Modica fidei, quare dubitasti ?* Præsentia & futura in manu Dei sunt : ipse nos secundum voluntatem suam dirigat, & ad eam etiam vestrorum manus mentesque trahat, pacemque illis Christianam suadeat, qua nihil

Matth. 16.

A dukius, nihil suavius inveniri potest. Etenim cur non potius dimissis armis, aut per communes amicos, aut legibus, aut jure, hæc lis regni dirimitur ? Si bellum eligitur, hoc est quod milites optant, equites hoc illi immortale capiunt esse : hinc alentur, hinc pinguescunt, hinc & ad principatus & ad regna conspirant. Satius fuerit regnum amittere, quam eos alere canes, qui omnes regni opes, & ipsos denique reges devorent.

Exposcit præterea tempus hoc, ut Christiani sepositis inter se odiis, concordibus animis atque studiis, ad tutelam fidei se accingant, & tela quæ viscera nostra sodiunt, Turcorum pectora feriant. Juvate nos, oratores, & ingenta vestra attendite, aperite media excogitate vias, quibus non solum hæc lites regni, sed aliæ quoque Christianorum controversiæ sopiantur : audiemus consilia vestra, iudicium vestris plurimum tribuemus. Nolite nobis, nolite Christo deesse : Christi hoc negotium est. Nihil deerit : quidquid in nobis consilii aut auxilii erit, studii, diligentur, vobis & reipublice in hac parte communicabimus. Nostro iudicio nullo pacto ferendum, ut hæc regni dissensio latius efferatur : aut pace, aut iudiciis componenda est. Si ferro dirimitur, actum est de regno : & verendum, ne hoc incendium per omnem Italiam latius evagetur. Injurioli essemus & inimici patriæ, si pro nostra virili parte pacare Italiam non curaremus. Dissidentes in Germania principes per legatos conciliamus : & nunc viscera nostra patiemur evelli, Italiam lacerari, regnum ecclesiarum incendi, diripi, desolari ? non sicut hæc nobis volentibus. In Turcos, qui vere Christianus est, in Turcos armari debet, & Christiano parere sanguini. Non debet Renato durum videri, si pro communi salute paululum arma continere cogatur, qui per tot annos nullo rogante conticuit. Cogitemus tandem quo pacto regnum hoc quietum reddatur : & non sinamus portam hanc Turco aperiri. Nihil enim ille magis cupit, quam vires Italicas inter se concurrere, ut tandem ab his vocetur qui fuerint debiliores : sicut in Græcia factum est. Dissidentibus enim inter se Constantinopolitanis imperatoribus, vocati in auxilium Turci ab iis qui erant inferiores, utrumque oppreserunt. Agite, præstabiles oratores, incumbite huic parti, consulite in medium quæ pacis sunt. Nam hoc potissimum est, quod sapientissimum regem vestrum vobis mandasse in litteris ejus vidimus. Intellexit sua prudentissima serenitas, ad domandam Turcorum sævitiam, Christianorum pacem atque concordiam necessariam esse, ejusque rei curam in hoc conventu vestræ circumspectioni commisit. Expectamus, quæ media querendæ pacis afferatis. Maximi & potentissimi regis vices geritis, multum in vobis situm est : imperator eo animo est, ut pax per omnem Christianitatem reformetur : idem propositum nostrum est. Si eo concurrat rex vester, concurrent & alii quam plurimi : & cessabunt tandem civilia & intestina bella, vertentur Christianorum tela in hostes fidei, sentient Turci quam valeat Christianus miles, & quantum in hostes assurgat Christianus rex vester. Consensu populorum nationumque vocitatur Christianissimus : magni honoris nomen gerit, servanda est & ad posteros transmittenda hæc dignitas virtute majorum quaesita. Verum sicut imperia,

ANNO
CHRISTI
1492.

f. continuit.

ANNO
CHRISTI
1459.

tia, ita & egregia cognomina his artibus retinentur, quibus ab initio parva sunt. Franci autem ab initio pro defensione & augmento catholicæ fidei, pro tutela & gloria Romanæ sedis, nulla timuerunt pericula, nullos declinaverunt labores, nullos fugerunt sumptus: sed delicias, voluptates, regna, imperia, ipsam denique vitam pro communi salute contempserunt: & nunc in Europa, nunc in Asia, cum adversus inimicos crucis depugnarent, Christianissimi jure merito vocati sunt. His nunc itineribus iocedendum est, ut hereditas tanti nominis conservetur.

Venistis, oratores, ad hanc conventum, qui de communi Christianorum salute sollicitus est: rex maximus & potentissimus vos misit, in quem oculi omnium respiciunt, cujus progenitores sæpe rem Christianam tutati sunt: audiamus quam rebus afflictis consolationem afferatis. Non ambigimus, quin vobis multa commissa sint. Consulite in medium quæ pacis inter Christianos, quæ belli contra Turcos sunt: & spem quam de vestro adventu concepimus implete. Sapientes viri estis, & periculum in quo estis & sumus, agnoscitis. Christi an Machometi lex plus valeat, in certamen jam venit. Ferus ille & terribilis coluber evangelium nostri Salvatoris ex Asia deturbavit, & Aegyptios, Afros, Mauros, & Hispaniæ partem, suæ vesaniæ subegit, & diebus nostris Byzantium regiam urbem, & imperii Orientalis quondam caput, armis evicit, & usque ad Danubium & Savam signa protulit. Jam Hungaris imminet, jam jam Germaniæ & Italiæ servitutem minatur, nec cessabit victoriam sequi, nisi magno resistimus animo. Tædet referre quanta patiuntur infelices Christiani, qui proximi sunt rugienti & sevissimo leoni. In servitatem pueri capiuntur, matronæ ac puellæ libidinem foedissimæ gentis replere coguntur, virorum alii crucis, alii palos subeunt, quidam exemplo Isaiæ secti per medium animas tradunt, quibusdam etiam vivis in morem Bartholomæi cutis adimitur: nullum tormenti genus nostri non ferunt: non ætati, non sexui parcitur: sanguis omnium qui pereunt ex nostris manibus requiretur. Jam Rossiani ætate nostra desciverunt a fide, jam Bohemi desciverunt. Bulgaria & Græcia tota Turcorum est, nisi Peloponnesi portio quædam. Albani exhausti sunt, Hungari fessi, Valachi exterriti: nisi opem ferimus, aut fugere aut sese dedere, & cum perfido Machometo Christum blasphemare cogentur. Et nos interim miseri inter nos contendemus? Absint hæc lites, facessant jurgia, resurgat pax, si non perpetua, saltem temporalis, donec Turcorum pestis ab Europa deiciatur. Quod facile fiet, si magnus & pius vester rex suas manus, suas operas interpulerit, & vos ipsi totis assurgatis viribus, consulendo, dirigendo, agendo, nihil omittendo, usquequo pace inter Christianos composita, terrestris & maritimus exercitus ducatur in Turcos, adversus quos raro sine Francorum sanguine feliciter pugnatum est.

Ceterum quia pragmaticæ sanctionis superioris incidit mentio, cujus secreta magis pulsavimus, quam aperuimus: urget nos congruentia, immo vero caritas qua genti vestræ devincti sumus, priusquam finem dicendi faciamus, de ea aliqua libere: ne taciturnitas nostra indulgentia reputetur; & quod sanabile vulnus est, fiat mortale; & nos a consortio ve-

Contil. Gener. Tom. XXXII

Astro oporteat abstinere, quoniam sicut in veteri lege sancitum est, supra omnem animam que mortuus est non ingrediatur pontifex: quod teste Hieronymo perinde accipiendum est, ac si dicat, ubicumque peccatum est, & in peccato mors illuc pontifex non accedet. Cupimus sanctam esse Francorum gentem, & omni carere macula, & cum Apostolo dicere: *Respondi enim vos mihi viro virginem castam exhibere Christo*. At hoc fieri non potest, nisi hæc sanctionis macula seu ruga deponatur: quæ quomodo introducta sit, ipsi nescitis. Certe non auctoritate generalis synodi, nec Romanorum decreto pontificum recepta est: quamvis de causis ecclesiasticis tractatus absque placito Romano sedis stare non possit.

B Ferunt aliqui, idcirco initium ei datum, quia nimis onerarent Romani pontifices regnum Franciæ, nimisque pecunias contraderent. Mirum si hæc ratio Carolum movit, quem prædecessoris sui Magni Caroli docebat imitatore esse, cujus hæc verba leguntur in memoria beati Petri apostoli: *Honoremus sanctam Romanam ecclesiam & apostolicam sedem; ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistræ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: & licet vix ferendum ab illa sancta lege de imponatur jugum, tamen seramas, & pia devotione toleremus. Non est credibile, Carolum qui modo regnat, suo sensu hanc pragmaticam introduxisse. Deceptum putamus, & pia menti suggesta fuisse non vera. Nam quo pacto religiosus princeps ea servari sivistet, quorum prætextu summa sedis apostolicæ auctoritas læditur, religionis nostræ vires enervantur, unitasque ecclesiæ & libertas perimitur? verbum durum, durius factum. Audite patienter, hortamur. Vulnere quæ putrescunt, non olei lenitate, sed vini potius austeritate sanantur. Non ponderamus causarum auditionem, non beneficiorum collationem, non alia multa quæ curare putamus. Illud nos angit, quod animarum perditionem ruinamque cernimus, & nobilissimi regni gloriam labefactam. Nam quo pacto tolerandum est, clericorum iudices laicos esse factos? pastorum causas oves cognoscere? siccine regale genus & sacerdotale suum? Non explicabimus honoris causam, quantum diminuta est in Gallia sacerdotalis auctoritas: & f. sumus, sed melius norunt, qui pro nutu secularis potestatis spiritualem gladium nunc exercent, nunc excludunt. Præsul vero Romanus, cujus parochia orbis est, cujus provincia nec Oceano clauditur, in regno Franciæ tantum jurisdictionis habeat, quantum placet Parlamento. Non sacrilegum, non patricidam, non hæreticum punire permittitur, quamvis ecclesiasticum, nisi parlamenti consensus adit: cujus tantam esse auctoritatem nonnulli existimant, ut censuris etiam nostris præcludere aditum possit.*

C

D

E

ANNO
CHRISTI
1459.
Lob. 21.

Concil. d.
19. e. in
memoriam
Concil. Tri-
ent.

f. sumus, sed
inst.

2. Theof. 5.

ANNO
CHRISTI
1459.

quia post discessionem homo peccati. Adventum quippe Antichristi sollicitat, qui discessionem a Romana ecclesia querunt: qualem prae se ferre videntur, qui sub obtentu pragmaticae sanctionis fieri dicuntur.

Sed credimus hanc, ut ante diximus, regi vestro incognita esse, cujus natura benigna est & inimica mali. Docendus est & instruendus, ne pestem hanc debacchari amplius & animas interficere sinat. Vos luceram estis ardentes coram eo, & candelabra lucentia in domo Domini: sic lucete, ut lux vestra tenebras omnes ac caliginis pragmaticae sanctionis ex nobili & Christianissima Francorum gente depellat; solumque lumen Solis, id est veritatis splendor, & veritas eluceat. Quod si rex vester opera vestra fecerit: & vos mercedem recipietis a Domino, & par suis progenitoribus, majorque, per omnes orbis ecclesias, & in Romana potissimum, jure merito & erit & vocabimur Christianissimi.

In spicileg.
Duch. Tom.
IX.

Responsio legatorum Caroli VII. Regis Francorum ad superiorem Pii Papae II. orationem.

f. Genua pro
discessionibus.

JAM certis lapsis diebus, beatissime pater; ad praesentiam vestrae sanctitatis jussu sacrae majestatis Christianissimi domini nostri regis Francorum, veniam primum eidem, obedientiam & reverentiam filialem, sicut . . . . . ejusdem majestatis consuetum est, cum ea qua potuimus reverentia & devotione praestitimus. Nos quoque ad concludendum de succursu praestando fidei catholicae, ob quem haec conventio indicta est, venisse insinuavimus, paratissimos nos esse audire quae in praesenti conventionatione aperientur, & in his cooperari omnibus modis rationabilibus. Quibus auditis vestra sanctitas benigne nos suscepit, plures & celeberrimas laudes suis elegantissimis sermonibus regi nostro Christianissimo attribuens.

Altera autem die ad ejusdem vestrae sanctitatis praesentiam pro materia regis Siciliae, & insignis Januae civitatis accessimus: vocatis tamen nobilibus principibus, seu principum ambaxiatoribus, qui domino nostro regi foederibus, amicitia singulari, & cognatione juncti sunt, sicut nobis in instructionibus expresse mandatum fuerat. In quibus causis quas pro tuendo non solum jure praefati domini regis Renati, sed totius domus regiae Francorum deduximus: nihil diximus animo quempiam accusandi, aut eorum qui jam vita functi sunt, aut qui adhuc in humanis agunt; sed dumtaxat juris prosequendi gratia, quod praefatis regibus & inclitis domui eorum competit: justamque rem petere arbitrati sumus, querendo praefatum dominum Siciliae regem in rem suam restitui, & in contrarium acta cassari.

Super his cum ea modestia qua scivimus & potuimus locuti sumus, sicut vestra sanctitas pro sua clementia benigne interpretata est, cum primum super his respondit: & quid insuper sciendum sit, vestra sanctitas cum reverendissimis patribus dominis cardinalibus cogitare poterit, ut ipsius regni praedicto domino Renato, cui debitum est, justa restitutio fiat: quam nullatenus in praevjudicium succursus fidei catholicae cedere putavimus, quin potius ad ejus auxilium singulare, dum ille strenuissimus & victoriosissimus princeps dominus dux Cala-

brim, filius permominati regis, qui restitutionem regni paterni, auxiliante sibi Divino praesidio, manu valida prosequitur, virtutibus optimis praeditus, in aetate convenienti constitutus, regibus & magnis principibus omnium fere nationum religionis Christianae conjunctus, magna auxilia ipsi fidei catholicae Altissimo dirigente ferre poterit.

Sed dum his in rebus super nostris petitionibus responsum discretissimum oratione vestrae sanctitatis dictum est: aliqua dicta fuere, quibus pro tuendo Christianissimi domini nostri regis honore, jure, & fama, cum omni reverentia vestrae beatitudinis, & sanctae sedis apostolicae, ut fideles nuncios tanti regis aliquid breviter respondere compellimur.

Non enim imprimis subterire possumus unum, quod ipsius domini nostri regis honorem admodum concernit: illud videlicet, quod inter cetera praelocuta, enarrando beneficia regibus & regno Francorum a sede apostolica praestita, dictum est: Zachariam papam legatum in Franciam misisse, & per eundem tonium fuisse Hildericum regem, atque Pipino Caroli Martelli filio majori domus regiae, longe tamen distanti a sanguine regio, ipsius regni regimen concessum extitisse: quo mortuo, succedentibus sibi & Carolomanno, & suis filiis mortuo Carolomanno, postulantibus sedi apostolicae Desiderio relictaeque dicti Carolomanni & suis filiis, ad regnum seu portionem regni praedicti Carolomanno contingentem eisdem filios vocari, sedes apostolica rejectis supplicationibus praefatis, omnia jura regni collata in Pipinam, praefato Carolomanno confirmavit, & in eum contulit. Quibus verbis innui videtur, Christianissimos Francorum reges, ex hinc successores non ex vera stirpe Clodovei descendisse, necnon regni dispositionem sedi apostolicae competere.

Ut autem hujus rei veritas omnibus innotescat, nec quidquam sinistram animis audientium concipiatur: scimus ex historiographis & chronicis authenticis ac probatis, quibus fides adhibetur, quis fuit Clodoveus ille Christianissimus rex, ad quem e caelo lilia transmissa fuere, sacraque unctio, & alia quae divinitus recepit, quae usque in hodiernum diem tum in sacra unctio, tum in miraculis diem coruscantibus, tum in curatione ulcerum quae vulgariter *serocelles*, latine vero *scrofulae* nuncupantur, & in vexillo auriflammeo ad Francorum reges caelitus emisso, tum in aliis singularitatibus, & specialissimis praerogativis pluribus, & diversimodis impenis apud Francorum reges permanent. E perlectis ad plenum historicis & chronicis authenticis clare constabit, Pipinum praefatum a stirpe Clodovei & successoribus ejus descendisse, & a sanguine regio processisse. In quantum vero regem & regnum ipsum tantis tamque insignibus donis caelitus decoratum & illustratum concernit: certum est, eisdem nulli in terris subjici, nec cuiquam humanam subjacere potestati.

Unum aliud in postrema parte prelibatae orationis tactum est, cui aliqua ex parte etiam respondere cogimur. Arguitur quidem ipse dominus noster rex, quod pragmaticam sanctionem in suo regno sustinet, quae privilegium sedis apostolicae derogare praetenditur: atque exinde regnum ipsum rugam atque maculam contraxisse allegatur. In qua re pro de-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

scendendi ipsius regis & regni innocentia, honore, & fama, ut tenemur, aliqua in presentia explicare duximus.

Presentata olim fuerunt decreta concilii generalis Basileensis Christianissimo nostro regi: presentibusque quam pluribus principibus & proceribus regni sui necnon etiam absentium oratoribus, ipse habita consultatione archiepiscoporum & episcoporum, atque universitatum, aliorumque peritorum & prudentium regni, informatus est quomodo hæc erant edita auctoritate præfati concilii, quod ex institutione duorum præcedentium conciliorum Constantiensis & Senensis, nec non etiam duorum Romanorum pontificum Martini V. & Eugenii IV. ad reformationem ecclesiarum in capite & in membris fuerat convocatum.

Intellexit præterea, hæc decreta sacris canonibus antiquorum conciliorum, ac decretis summorum pontificum, confirmari. Propter quæ, sicut devotus ecclesiarum filius, sicut princeps catholicus & Christianissimus, eadem decreta cum aliquibus additionibus, quæ sedi apostolicæ nequaquam derogare videbantur, acceptare duxit.

Nec in acceptione prædicta ullatenus præjudicium privilegiis apostolicæ sedis afferre putavit, quam semper & venerari, & honorare decrevit. Quin etiam ab illo tempore ad summum pontificem subditi regni illius, sicut ad Christi vicarium & pastorem, summum recursum semper habuerunt. Nec aliquis de seitu ipsius Christianissimi regis in regno suo sibi quidpiam eorum usurpare præsumpsit, quæ ad solum summum pontificem pertinere noscuntur. Et ulterius legatis & nunciis per eandem sedem missis sæpenumero oblationes & variaz aperturæ factæ sunt: in quibus semper benigne, & pie regis & prælatorum animis ad quæque rationalia se reddidit inclinatum. Et quidquid canonice & rationabiliter in hac parte videbitur sciendum, ad hoc Christianissima majestas paratam se exhibebit, & observabit inconcussè.

Quantum vero ad ea quæ adversus curiam Parlamenti ipsius domini nostri regis objecta sunt: omnibus intelligere placeat, quod hæc venerabilis ex ecclesiasticis & secularibus viris juris peritiam habentibus constituta usque ad numerum octuaginta personarum, absque duodecim paribus ecclesiasticis & secularibus, & octo magistris hospitii regis, qui omnes de corpore ipsius curiæ existunt, quamplurimum necessaria est ad conservationem ecclesiarum & jurium suorum: & de quibuscumque ad eos querimonia defertur, sive de officiariis regis, sive de quibuscumque aliis in ipso regno, quantumcumque potentibus, per ipsam cuique iustitia ministratur. Quod si ita per omnes regiones orbis Christiani fieret, non ita in multis patrimonialia ecclesiarum direpta, & dilapsa forent, sicut, pro dolor esse referuntur. Tantaque ab antiquo fama est illius curiæ, quod nedum subditi aliorum regnorum Christianorum in causis privatis ad iudicium illius curiæ recurrere voluerunt, prout & adhuc multi faciunt, sed etiam infideles interdum hoc idem fecerunt. Nec est verisimile, quod tam solemnibus curia aliquid sinisterum agere vellet, quod sibi ad culpam & notam impandum esse videretur.

Super omnibus tamen præmissis Christianissimus dominus noster rex pleniore deliberatione

habita, & consultis viris peritis juris Divini & humani, quorum in regno suo copiosa est multitudo, poterit exinde quidnam apendum sit maturius & sanctius advisare. Sed hæc pæpæ nos sui oratores effari ad præsens duximus, ne defensionem iustitiam, honoris, & fame ipsius domini nostri regis, intactam præterire videamur.

Et in his ad honorem Dei, universalis ecclesiarum, & sanctæ sedis apostolicæ obsequium, utilitatemque ac prosperitatem fidei catholicæ, & totius Christianitatis, & apud ipsam dominum nostrum regem, & ubicumque poterimus, pro viribus laborare curabimus.

Quia tamen in articulis præcedentibus, de facto regis Siciliae mentionem facientibus, verba generalia sunt, & absque specificatione: ut de intentione dictorum oratorum in materia prædicta sanctissimus dominus noster plenius valeat certiorari, supplicant oratores præfati eidem sanctissimo domino nostro, quatenus supplicationes hæc in re sui sanctitati ex parte dictorum oratorum potestas admittere dignetur.

Ad quæ vestra sanctitas, ultra rationes alias in parte hæc allegatas, inclinari debere videretur zelo defensionis fidei, ut votivus inde sequatur effectus, causis & rationibus sequentibus. Nam prædictus rex Renatus consanguineus est in linea masculina Christianissimo regi, & fere omnibus majoribus principibus regni in tertio gradu. Christianissima regina Maria regis Renati soror, in secundo gradu. Regina etiam Angliæ filia est legitima prædicti regis Renati, rexque Angliæ ipse regis filius in ætate. Dominus dux Calabriae prædictorum regis & reginae frater est principis; Wallis eorum heredis avunculus, & in parentela proximior . . . . . consanguinei sunt germani: idem princeps & filius prælocuti domini ducis Calabriae. Dominus etiam comes Cenomanie, qui a juventute continua traxit moram cum Christianissimo rege, in cuius domo aliter ac suis præcaris & dilectissimus, germanus est ipsius regis Siciliae.

Et ultra hæc, inter cæteras provincias, nationes, & territoria regni nostri, citra præjudicium quorumcumque aliorum, nobiles & proceres Andegaviae & Cenomanie præfati regis Renati subditi, regi nostro supremo & coronæ servierunt prudenter, efficaciter, & indefessè. Unde vocem, famam, & nomen in Franciæ regno non modicum & meruerunt. Et cum de tanta materia, prout est fidei defensio, locus erit sermonem facere: eorum vox & opinio non mediocriter erunt importantis.

Et si tanti principes & nobiles quilibet suo respectu effectualiter cognoscant, vestram sanctitatem erga dictum regem Renatum in suis supplicationibus aures benignas inclinare, sibi que in suis iure & ratione legitime favere: eorum ex parte nulli dubium est, in materia prædicta fidei ferventiores & animosiores se præbere, ac exhortationibus & desideriiis sedis apostolicæ & promotiones & inclinationes . . . . .

Similiter ut iura, & prærogativa Christianissimæ majestatis illibata remaneant: placeat sanctissimo domino nostro mandare, sententias contra Perrinum de Campe-frigoze latas per iudices

ANNO
CHRISTI
1459.

a Pr. prom-
pione. H.

Docet hic
articulus e-
mus in M.
puzido &
lucano.

ANNO CHRISTI 1469.

dices competentes, occasione maleficorum & A delictorum per dictum Perrinum perpetratorum in & adversus regiam majestatem (de quibus sententiis nec non & de processu in hac materia agitato, iidem oratores promptam offerunt facere fidem) executioni debita demandari, silentiumque imponi pretendentes se illius Perrini heredes, aut ab eo causam habere, super censuris & sententiis excommunicationis per eos, ut fertur, obtentis, adversus mercatores Avenionenses: eisdemque mercatores absolvi, quietos vero & pacificos erga predictos, se, ut pramittitur, jus habere dicentes, teneri.

Espeicologie Desheriano Tom. II.

ORATIO ALIA

Legatorum Regis Francie coram Pio Papa II. recitata in Conventu Mantuano.

A Udiverunt Christianissima majestatis oratores, Pater beatissime, quum tum oratio dilectissima vestre sanctitatis bina vice, tum etiam organo reverendissimorum dominorum ab eadem sanctitate deputatorum in hac parte, diversis diebus pro . . . . . materis principalis huius conventionis dicta, exposita & aperta . . . . . divisa.

Prima enim pars aperturam conventionis in festo beati Johannis proximo futuro facit inter excellentissimos principes, Christianissimum Francie, & serenissimum Anglie, reges confederatos, & illustrissimum dominum ducem Burgundie . . . . . quatuor locorum nominatorum, videlicet Avinionis, Metis, Colonie, & Lo . . . . . ut media pacis inter principes predictos perquiri possint, exindeque advisari super succursu effectuali, & defensione fidei adversus immanissimum Turcum.

Secunda autem pars narrativa fuit oppressio- num & vexationum occurrentium in patria Hungarie persequente Turco. Qua in materia necesse est & celeriter de remedio providere oportuno, nulla expectata conventionem: alioquin imminens restat periculum pro tota perditione Hungarie, aut alio magno scandalo inde secuturo; quum provisio non aliter pro presenti commode fieri potest, nisi mediantibus pecuniis in stipendia Hungarorum convertendis, qui dicunt nullatenus posse aliter onus guerre contra dictum Turcum sustinere. Et hoc ut huic materis succuratur, vestra sanctitas decimam beneficiorum ecclesiasticorum Francie postulat.

Beatissime Pater, ut pluries expositum fuit vestre sanctitati, in fide orthodoxa nullus invenitur princeps inclinatio ad effectivalem succursum fidei orthodoxe, nullatenus parcendo consanguineis, subditis, & facultatibus regni, immo & propriam exponendo personam, si opus fuerit, & facultas aderit, quam rex Christianissimus supremus dominus noster, regno, terris, & dominiis suis in securitate manentibus: quod si fecus fieret, nec honestum, rationabile, aut laudabile a quoquam reputari deberet.

Igitur aperturam faciente vestra sanctitate, ut conventio teneatur inter reges prefatos, ob securitatem & amicitiam inter eos procurandam & componendam, & discordiam & hesitatio-

nem cedendam hoc laudabile & gratiosum plerimum . . . . . quia inimicos nostros formidamus rationibus prioribus diebus de . . . . . ob honorem Dei, sedis apostolice, & orthodoxe fidei, ac propter bona quum . . . . . contingere sperata sunt. Et utinam finis succedere possit votivus . . . . . nobis pacificatis & viribus coadunatis Turcum illum immanissimum possemus . . . . . ad honorem salvatoris nostri Jesu Christi, qui pro nobis debella . . . . . fidei exaltationem, ac nostrarum salutem animarum. Et credimus prefatam principem nostrum hanc aperturam non egere suscipere.

B De locis tamen certitudinem ullam minime dare possumus: quamquam speramus loca ipsa, aut aliqua ipsorum, satis grata fore supremo domino nostro. Quia tamen hac in dispositione predictorum principum plus videntur jacere quam in nobis: relationem condignam faciemus Christianissimo nostro principi, ut hac in re deliberare valeat, certioreque vestram reddere sanctitatem: idemque speramus fore pro parte serenissimi regis Anglie. Et certitudinibus hinc inde habitis, poterit locus aptius appunctuari & concordari, & ut princeps noster animum ferventiorum ad hac prelatum dignetur. Obscuritate enim seclusa, libenter intelligeremus a vestra sanctitate, quisnam legatus a latere transmittendus erit ex parte vestre sanctitatis in conventionem predictam.

C Et cum inter ceteros principes prenomina- tos placuit vestre sanctitati semper cum regibus nominatim comprehendere illustrissimum dominum Burgundie ducem, ut interfit, vel ejus oratores, in conventionem prelocuta: nulli dubium est, illustrissimum illum principem a profapia liliatorum descendisse, consanguineum proximum & subditum Christianissime majestatis fore: & tamquam talem toties quoties treugis aut appunctuamenta habita fuerunt inter regem nostrum Christianissimum & Anglos, idem rex in prefatis treugis & appunctuamentis illustrissimum illum ducem de parte sua cum ceteris magnatibus & proceribus regni in gradu suo semper eum comprehendit: speramusque in presenti conventionem quod similiter faciet. Sed omnibus notum est, cum guerra sit inter Francos & Anglos, regibus ipsis Francie & Anglie pertinet etiam facere . . . . . & appunctuamenta, quorum subditi fideles & obsequiales semper eis . . . . . comprehenduntur.

D Ad secundam vero partem, mentionem facientem de decima levanda in regno Francie: recentis memorie est, decimam nuperrime levatam a prefato rege, cujus solutio vix adhuc perfecta est, aut saltem qui hac de causa fuerant . . . . . isto die quieti, fuitque in favorem fidei ad verum valorem collecta secundum privilegium Gallicanum, quod nullatenus permissum fuisset nisi in favorem fidei. Et si pecunie adhuc integre sunt, prout verisimiliter credendum est: non est opus novam petere decimam. Si autem consumptae sunt, fructus nullus exinde nobis apparet secutus. Et nisi horum declaratio clarior & Regi ac prelati magis notorie videretur: nul- lomodo ausi essemus postulatam nuperrime concordare decimam, nec facultatem habemus aut potestatem faciendi. Vidimus, perlegimus, & iterato prospeximus nostras instructions, que procuratorium nostrum limi- tant,

ANNO CHRISTI 1469.

ANNO
CHRISTI
1659.ANNO
CHRISTI
1659.

tant, tenore quarum certum est omnibus in-
tuentibus, quod ita est sicut dicimus, nec
aliter fieri possumus. Quod est sacre-
mentum, remota pena legatorum transcenden-
tium fines mandati, nostri promissi concor-
dia, aut concessa invalidę essent, nec apud
principem nostram ratificarentur, aut emolo-
gantur.

Præterea nobis visum est vestram sanctitatem
advertere debere ad unum in hac materia. Cu-
pit enim eadem sanctitas conventionem futuram
votivum suscipere effectum: quod formidan-
dum plurimum foret alium finem suscipere, si
prædicta concordarem, quia ultra ea que no-
bis impingi possent pro transgressione manda-
ti, dicerent prælati, & non absque colore,
quod istud esset præparativum alterius decimę,
vel aliarum decimarum, in conventionem præ-
dicta tenenda: conquererentur quoque dicti
prælati, & non absque causa, ex solutione
primę decimę; & formidantes de tertia aut
quarta decimę, plus forsitan optarent conclu-
sionem nullam fore in conventionem sperata,
quam illum exitum votivum ab eadem sanctita-
te desideratum. Et ratio, quia inde sequi pos-
set destructio omnium ecclesiarum regni nostri,
aut saltem onus valde importabile.

Et ad objectum nobis factum, quod tres
decimę sunt in Italia: alia est ratio, beate
Pater, nostro in regno pactum reformat: nam
majoris valoris est unius provincię decima in
regno nostro, quam medię partis aut duarum
partium totius Italie. Sciunt qui receptas se-
cerunt, & redditus cognoscunt ecclesiarum.

Et ad objectum nobis factum de illustrissi-
mo domino duce Burgundię, qui armatam ses-
millium hominum promisit pro succursu fidei
&c. quamquam non tantę sit æstimationis &
reputationis, sicut est potentissimus Franco-
rum Rex: habere debet vestro Christianissimo.
Primum, quod quidquid promisit retroactis
temporibus cuiuscumque personę, inconcussę ob-
servavit. Secundum, quod quidquid promit-
tet, effectualiter adimplebit. Tertium, quod
nunquam sub incerto aut conditione promissum
aliquod faciet.

Promissum enim illustrissimi domini ducis
Burgundię sub incerto est, & cum condicio-
ne: videlicet tam pro subsidio jam levato in
regno & extra regnum, quam pro subsidio le-
vando in prædictis terris. Et etiam hoc pro-
mittit, tam pro terris suis & dominiis exis-
tentibus in regno, quam extra regnum: nul-
la facta divisione aut partitione hominum sub-
sidiandorum & levandorum pro terris regnicolis
& forensibus.

Et non mirum si plura promisit ipse domi-
nus dux Burgundię. Nam jam plures pecunias
levavit permisso Christianissimę majestatis, qui
in favorem fidei litteras autoritatis & facultatis
eidem concessit levandi subsidia super genti-
bus ecclesiasticis, & etiam laicis in omnibus
terris & dominiis existentibus in regno, sicut
postulare & expetere voluit, interdicens sum-
primę curię Parliamenti, omnibusque judi-
cibus ac etiam... sue omnia remedia & provi-
siones que huic materię præjudicare possunt.
Quibus de causis nullum impedimentum in le-
vatione earum invenit: quod locus factum fuis-
set, nisi auxilio Christianissimę majestatis usus
medio superius tacto. Nam cum denarii sine
principis supremi, levari nequeunt publica ces-

sante autoritate prædicti principis supremi.
Non loquor de episcopis, aut majoribus di-
gnitatibus ecclesiarum: non loquor de decibus,
marchionibus, comitibus, baronibus, ceteri-
susque nobilibus aut burgensibus, immo de
... minore curato, capellano, vel respectu
status laicalis agriculturę vel ministeriali. Si
de alienatione, aut exactione prædictarum pe-
cuniarum appellasset, incontinenti provisio-
nem obtinissent: & quas pecunias sic levatas
ad utilitatem impę dicti domini ducis Burgun-
dię, oratione præmissa, credendum est ipsum
dominum dictum sanas & intactas apud ipsum
conservare.

Quod non ita dici potest de Christianissimo
rege. Nam ob causam prædictam ex parte
nullę fuerunt in suo regno pecunię levate: &
quoad decimam moderatam super gentes eccle-
siasticas, nunquam ad eam solus denarius per-
venit, nec apud ipsum remansit: hoc excepto
dumtaxat, quod ejus jussu fratres ordinis de
Rhodo pro conservatione sue insule, quod
pium opus erat, sexdecim millia ducatorum
ex prædicta decima receperunt, residuo rema-
nente in dispositione sedis apostolicę.

Et ideo, beatissime Pater, non egre fe-
rat vestra beatitudo, si decimam aut aliud
subsidium certum impresentiarum minime offe-
rimus: quia longa est differentia materię re-
gis & regni nostri erga plures alios, qui non
simili laborant ægritudine.

Sed nomine sui majestatis illud dicere & af-
securare possumus, quod regno Francię in se-
curitate respectu suorum inimicorum remanen-
te, tum de subditis tum de facultatibus regni,
tum de bonis ecclesiasticis & laicorum, & si
opus sit de propria persona, nullus serven-
tor, inclinatio, aut animosior tum effectu
invenietur inter principes orthodoxos pro suc-
cursu & auxilio effectualibus fidei, in quan-
tum regni extensionem concernere poterit, &
ejus vires, sicut est Christianus noster rex &
princeps.

Non quia honorem, voluntatem, affectio-
nem & potentiam aliorum regum serenissimo-
rum & principum ad causam præmissorum in
ullo minuire intendimus, nec autoritatem,
excellenciam, seu præminentiam quancumque
super eos habere vel pretendere volumus, aut
iplos præcellere quoquo modo arbitremur, nisi
juxta gradum & ritum antiquitus observatos:
immo quod unicuique regi & principi hono-
rem vult servare illęsam, cum ipse ad perfe-
ctionem hujus sancti operis laborare curans,
viresque suas cum eisdem adunare, communi-
que consilio uti: ut unanimi consensu, volun-
tate unita, & zelo orthodoxo classem poten-
tissimam parare possint, negotiumque perage-
re gratum, & universę Christianitati utile.
Unde in hac vita honorem quilibet in suo gra-
du, & juxta suorum exigentiam meritum,
reportare possit, & in sine gloria consequi
sempernam.

Restat tamen unum quod oblique prætermis-
sione honoris principis nostri, & nostrę natio-
nis, maximęque culpe nobis realpinatis im-
ponende, nullatenus subicere possumus. Cum
illa tamen humilitate & sincera devotione, non est regni,
si non est
quibus decet sanctam alloqui apostolicam se-
dem, explicanda, quam exoramus, ut cum
benigna supportatione & affabili mansuetudi-
ne ipsa suscipere dignetur. Reliqua desunt.

Qua

ANNO
CHRISTI
1459.

Que deinde in conventu gesta sunt, narrare A
jampridem in ecclesia Dei essentialis consuetudo
adversus Romani pontificis censuras: victi enim,
damna:que apostolica sententia ad futurum
consilium appellabant. Judicem qui non erat,
& superiorem Romano præsuli dabant, qui non
invenitur in terris: & cum ipsi a suis sententiis
appellari non linerent, a Christi vicario ap-
pellandum esse consentiebant. Consuluit Pius
in ea re patres, qui aderant in conventu, quid
conferent. Illi concordati voto responderunt, ap-
pellationes hujuscemodi cum suis autoribus,
damnandas esse: atque ita decretum editum est,
quod appellantes a Romano præsule ad futurum
concilium, tanquam hæretici fautores, & læsæ B
majestatis reos, plecendos esse statuit. Quod
pontifex postea diplomate confirmavit, atque
lancivit, ejusque seriem inserendam fore valde
utilem existimavi.

*Pius episcopus servus servorum Dei, ad fu-
turam rei memoriam.*

Execrabilis, & pristinis temporibus inau-
ditus, & tempestate nostra inolevit abu-
sus, ut a Romano pontifice Jesu Christi vi-
cario, cui dictum est in persona beati Pe-
tri, *Pasce oves meas, & quodcumque liga-*
veris super terram, erit ligatum & in celo,
nonnulli spiritu rebellionis imbuti, non sa-
nioris cupiditate judicii, commissi evasione
peccati, ad futurum concilium provocare
præsument: quod quantum sacris canonibus
adversetur, quantumque reipublicæ Chri-
stianæ noxium sit, quisquis non ignarus ju-
rium, intelligere potest. Namque ut alia
prætereamus, quæ huic corruptelæ manife-
stissime refragantur: quis non illud ridicu-
lum judicaverit; quod ad id appellatur,
quod nusquam est, neque scitur quod futu-
rum sit? pauperes a potentioribus multipli-
citer opprimuntur, remanent impunita sce-
lera, nutritur adversus primam sedem rebel-
lio, libertas delinquendi conceditur, & om-
nis ecclesiastica disciplina & hierarchicus or-
do confunditur.

Volentes igitur hoc pestiferum virus a Chri-
sti ecclesia procul pellere, & ovium nobis
commissarum saluti consulere, omnemque
materiam scandali ab ovili nostri salvatoris
areere: de venerabilium fratrum nostrorum
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, cun-
ctorumque prælatorum, ac Divini humani-
que juris interpretum, curiam sequentium,
consilio ac assensu, ac certa nostra scientia,
hujusmodi provocaciones, introductiones
damnamus, & tanquam erroneas, ac dete-
stabilis reprobamus: cassantes, & penitus
annullantes, si quæ hæcenus taliter inter-
positæ reperiantur, easque tanquam inanes E
ac pestiferas, nullius momenti esse decerni-
mus, ac declaramus: præcipientes deinceps,
ut nemo audeat, quovis quæsito colore, ab
ordinationibus, sententiis, sive mandatis
quibuscumque nostris ac successorum nostro-
rum, talem appellationem interponere, aut
interpositam per alium adhærere, seu eis quo-
modolibet uti. Si quis autem contra fece-
rit, a die publicationis præsentium in can-
cellaria apostolica, post duos menses, cu-
juscumque status, gradus, ordinis, vel con-
ditionis fuerit, etiam si imperiali, regali,

vel pontificali p̄fulgeat dignitate, ipso fa-
cto sententiam execrationis incurrat: a qua
nisi per Romanum pontificem, & in mortis
articulo, absolvi non possit. Universitas
vero, sive collegium, ecclesiastico subiaceat
interdicto: & nihilo minus tam collegia &
universitates, quam prædictæ, & alius que-
cunque personæ, eas pœnas ac censuras in-
currant, quas rei majestatis, & hæreticæ
pravitatis fautores, incurtere dignoscuntur.
Tabelliones insuper, ac testes, qui hujus-
modi actibus interfuerint, & generaliter,
qui scienter consilium, auxilium dederint,
vel favorem talibus appellantiibus, pari po-
na plecantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam nostrorum voluntatis, damnatio-
nis, reprobationis, cassationis, annulla-
tionis, decreti, declarationis, & manda-
ti infringere, vel ei ausu temerario contrai-
re. Si quis autem hoc attentare præsumpe-
rit, indignationem omnipotentis Dei, &
beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus,
se noverit incursum. Datum Mantuæ, In-
carnationis dominicæ millesimo quadringen-
tesimo quinquagesimo nono, quinto deci-
mo calendæ Februarii, pontificatus nostri
anno secundo.

Paucis deinde diebus, congregatis in templo
beati Petri patribus, & universis principum
legatis, re Divina peracta, pontifex e solio
suo indico silentio: Octavum hic agimus
mentem, inquit, fratres, ac filii, eos ex-
pectantes, qui ad conventum vocati fuerunt.
Nostis qui venire: deinceps sperare alicujus
adventum, qui conferre aliquid ad rem no-
stram possit, vanum est. Licet jam hinc
abire. Peregimus quæ hoc in loco facienda
fuerunt: utinam Dei bene acta sit causa.
Quamvis meliora concepimus, quam inve-
nimus: non tamen nihil omnino peractum
est, neque spes omnis cecidit. Dicendum
est quo res deductæ sunt, ut sciant omnes
quid adit spei, & qui reges, quique po-
puli ad tuendam fidem, vel prompti fue-
rint, vel negligentes. Hungari, si adju-
ventur, summo conatu & universis viribus
suis Turcas invadent: Germani exercitum
pollicentur duorum & quadraginta millium
bellatorum: Burgundus sex millium: Itali
(exceptis Venetis, ac Genuensibus) cleri
decimas, populi trigessimas annuorum red-
dituum, ac vigesimas Judaicæ substantiæ,
ex quibus navales copias sustentari, queant.
Idem facit Joannes rex Arragonum: Ragu-
sei duas triremes offerunt: Rhodii quatuor.
Hæc tanquam certa solenni stipulatione per
principes ac legatos promissa sunt. Veneti
quamvis publice nihil promiserint, cum ta-
men expeditionem paratam viderint, haud-
quaquam deerunt: neque patientur, ut suis
majoribus deteriores videri possint. Idem de
Francis, de Castellanis, de Portugallensi-
bus dicimus. Anglia civilibus agitata mo-
tibus, spem nullam pollicetur, neque Sco-
tia in intimo abscondita Oceano: Dacia
quoque, Svecia, ac Norvegia, remotio-
res provinciæ sunt, quam milites possint
mittere; nec, solis contentæ piscibus, pe-
cuniam ministrare possunt: Poloni Turcis
per Moldaviam contermini, suam causam
deserere non audebunt: Bohemos mercede li-
cebit conducere, suo ære extra regnum non
,, mil-

ANNO
CHRISTI
1459.

Jon. 31.
Mat. 16.

ANNO
CHRISTI
1659.

20 militabant: Sic res Christianæ se habent. A
21 Classis pecunia Italica parabit, si non Ve-
22 netiis, at saltem Genas, aut in Arago-
23 nia nec minor erit, quam res ipsa depol-
24 cat. Hungari viginti millia equitum arma-
25 bunt, pedum hæud minorem numerum:
26 qui Germanis juncti ac Burgundis, duode-
27 nonaginta millia militum in castris habe-
28 bunt. Et quis non his copiis superatum iri
29 Turcas arbitretur? His accedet Georgius
30 Scanderbechius & Albanorum fortissima
31 manus: & mul per Græciam ab hoste de-
32 ficient: & in Asia Charamannus, & Arme-
33 norum populi Turcas a tergo feriant.
34 Non est cur desperemus: tantum Deus ipse
35 hic gesta sunt, & ut narrate domi, quæ
36 cepta secundet. Itæ & narrate domi, quæ
37 hic gesta sunt, & ut promissa in tempore
38 faciant dominos vestros admonitos reddi-
39 te; utque propitia nobis sit Divina pie-
40 tas, orationibus, & operibus piis operam
41 date.

Borhis
Etruscis.

His dictis oblationes suas cuncti qui aderant confirmare: qui nihil obtulerant, confusi tacere. Oratores Borhis, ut plus aliquid fecisse, quam reliqui viderentur, aurorum tercenta millia in expeditionem adversus Turcas polliciti sunt, non sine auditorum admiratione. Postquam omnes finire, jussit Pontifex cardinales, episcopos, abbates, & sacerdotes cunctos qui aderant, sacras induere vestes: & ipse suo solio descendens, ad gradus majoris aræ se convertit, ibique flexis genibus suspirans, atque illacrymans supplicii voce, delectos & psalmis versiculos, qui ad rem accommodati viderentur, respondentibus prælatis & omni clero, longo spatio decantavit: & oratione præmissa populo benedixit. Atque in hunc modum Mantuano conventui finem imposuit.

Dedit Pius ex eodem conventu XII Januarii anno 1560. litteras ad Fredericum Imp. apud Oacricum Reynaldum extantes, quibus cum Christiani contra Turcos exercitus ducem constituit. Edicta quoque duo ibidem edidit, alterum quo sacram expeditionem indicit; alterum quo laici omnes in Italia partem præsentium trigesimam in belli sumptus pendere jussi sunt. Quæ hic tibi ex ejus annalibus exhibemus.

P I I P A P A E I I

Decretum in conventu Mantuano editum
de sacro bello in Turcas.

Ad perpetuam rei memoriam.

ECclesiam Christi variis mundi turbulibus ac persecutionibus agitatum, ex Divinis scripturis, & veterum annalibus, semper agnovimus: quæ cum a capite ac sponso suo, Christo scilicet autore, regatur, cui, sicut ipse testatur, omnis potestas in cælo & in terra divinitus est attributa, nunquam sine nutu Divinæ dispositionis talia sustineret, nisi ipse ad correctionem exercitationemque fidelium hoc inferri permitteret. Interdum etiam impios & infestis occulto aliquo instinctu ad puniendam populi sui peccata excitat. Sic namque per ignavos & nescios errata populi sui corrigit & punnit Divina justitia: sicut quondam per Sennacherib, per Nabuchodonotor, per Antiochum,

aliisque quam plures, populum Israeliticum delinquentem afflixit, sicut ipse per prophetam eloquitur: *Virgo sororis mei Affur: ipse autem nos egnovit.* Verum et si profanis & impiis, tanquam instrumentis atque flagellis, ad coercenda peccata utatur Altissimus: illos tamen impia vanitate superbientes, & quasi secures & terras, contra eum qui cædit & secat in eis, gloriantes, etiam per illos ipsos, quos prius flagellari permisit, emendatos atque correctos deprimat & conterit Divina potentia. Quæ cum in Divinis scripturis facta legantur, & ad nostram instructionem scripta probentur: cunctos fideles oportet præsentem persecutionis angustiam, & pari penitentis fructu divertere, & animos spe Divina fundare, scientes se Divina prædicatione & prophetica in psalmis contestatione communitos, dicente Domino: *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: misericordiam autem meam non disperdam ab eis. neque noceto in veritate mea, neque profanabo testamentum meum.*

Quamquam autem Turcorum pressuram, & persecutionis instantis rabiem, merito nostram iniquitatis incidisse profiteri humiliter debeamus: speramus tamen atque confidimus, illis diutius sævire permittum, ut superbia eorum altius ascendente, & Divinam ultionem provocante, jam, quasi eorum malitia consummata, acriori vindicta plequantur, quos licet Deus propter peccatum in filios Israel sævire permisisset, illos tamen in manu eorum cum omni terra tradidit, præcipiens, ut nemini parcerent, sed illos ultima intermitione delerent. Quod si pridem multifariis gentilium atque hæreticorum persecutionibus fideles suos voluit comprobare: istis tamen temporibus vergente jam sæculi occasu, quo, Salvatore testante, omnium abundavit iniquitas, & refriguit caritas multorum, gravior procella, & terribilior pressura, qualis ante non fuit, cervicibus nostris incumbit, cum radix illa peccati, minister diaboli, Antichristi præcursor, perfidissimus Mahumet, spiritu superbiz elatus, in Christi cultores rabiem sui furoris exercet, qui illa miseranda, & nunquam satis desenda Constantinopolitana cæde ac strage grassatus, nec tamen satiat, tamquam sanguinaria bestia, hausto Christiano sanguine pollutas fauces explere non potest; sed novas in Dei cultores penas excogitat. Cujus insatiabilis carnificis tanta rabies est, tam inexplicabilis libido dominandi, ut totum Occidentem sibi subiicere, & totius Christiani nominis partem ac molliatur exitiam: cujus cum execranda rabies intolerabilisque superbia semper exerceat, adeo jam dies ultionis ipsius, & vindictæ tempora festinare creduntur.

Sane licet felicis recordationis Nicolaus Papa V. prædecessor noster, post ipsius Constantinopolitanz urbis calamitosam excidium, ad vindicandas Christi injurias, & illius furorem reprimendum, generalem expeditionem indixerit, regesque & principes, atque sæculi potententes, & cunctos Christianos, ad defensionem fidei excitavit; & ipsum pio studio felicis recordationis, Callistus Papa tertius fuerit imitatus: nullus tamen hætenus optatus fructus peccatis exigentibus secutus esse dignoscitur. Nec interea destitit Divina censura acrioribus

ANNO
CHRISTI
1559

nos verberibus excitare, Christianis finitimis cade, rapina, tormentis, & miserabili servitute affectis: donec jam incendium sensum excrescens, omnia per circuitum erumpente flamma conflagrare cepit.

Nos vero, qui ipsi prædecessoribus, sicut Domino placuit, re infecta sublati, Divina favente clementia ad apicem summi apostolatus fuimus assumpti, Divina vocis cohortamur imperio, ut in tanto fidei Christianæ discrimine periculum desidiæ, quatenus possumus, declinemus. Itaque fidei urgente nos zelo, in ipsis nostri apostolatus initiis, ad excitandum Christianorum soporem Mantuam nos advehi fecimus, ubi in præsentiarum constituti, generalem conventum pro fidei causa tenemus, multa cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, ac principibus, tam ecclesiasticis quam secularibus, sive eorundem principum legatis, conferentes atque tractantes, post maturam & diutinam deliberationem, de eorundem fratrum consilio & assensu, nec non oratorum & prælatorum in conventu Mantuano præsentium unanimi voto, modo quo sequitur, æximus providendum.

In primis generale bellum atque expeditionem contra perfidissimos Turcos, Dei nostri acerrimos hostes, more prædecessorum nostrorum, qui generales expeditiones, vel ad liberandum terram sanctam, vel contra alios infideles indixerunt, ab omnibus Christi fidelibus triennio duraturum gerendum ac suscipiendum esse decernimus: omnes & singulos Christianos ad præsidium ejus belli pariter pro viribus invitantes: decernentes pariter, in tantæ necessitatis articulo unumquemque pro viribus, & secundum quatum iura dicendum, ex suis facultatibus debere conferre. Et quoniam Moyses, qui summi sacerdotis & Christi vicarii typum gessit, ad superandum Amalech figuram Christi portabat, in signo & sacramento crucis allevabat lupinas manus, nec vincere adversarium potuit, nisi postquam stabilis in signo allevatis jugiter manibus orando perseveravit: utrumque intelligimus faciendum.

Itaque scientes fidelibus de instantia orationis esse fidendum: mandamus ut in omnibus civitatibus, ac locis insignibus, diebus Dominicis preces, in sacrificiis ac Missarum solemnibus nominatum, ad Dominum effundantur, ut ipse, qui est propugnator invictus, propugnatores suos adjuvet, & pro sui nominis gloria decertantibus in prælio tanquam Dominus fortis ac præpotens præliator assistat: milites vero, & bellatores ipso vivifico signo, quod Moyses in figura contra serpentem erexit, contra alterum vero serpentem diaboliq; ministrum Mahumetem volumus insignire, illius signi memoriam præferentes, quod super domos, cum terram Egypti Deus percuteret, iussit affigi: quandoquidem in imagine præcedens veritate complebitur, ut in agni sanguine, & in signo Christi, victoriæ trophæum sint relaturi.

Insuper universos Christianorum principes, quacumque, etiam imperatoria, regali, aut reginali, ducali, vel quacumque dignitate præfulgeant, voce Domini commoneamus, ut cognoscant se reddituros esse rationem propter ecclesiam sanguine redemptam, quam ab illo tuendam acciperunt, quorum Deus virtutem excitare nos iussit, ac ore prophetico commoneere, dicens: *Nunc reges intelligite, erudimi-*

Ant qui iudicatis terram: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus. Terribilis est enim qui auferi spiritum principum, terribilis apud reges terra. Meminerint Saulis exempli, ni pro eo quod non obedivisset voci Domini, & Amalechus ejus hostes extrema interemptione non delevisset, a Domino reprobatus fuit, ac regno mulctatus. Proinde illos per misericordiam Domini nostri Jesu Christi obsecramus. & per tremendam ejus judicium obtestamur, ut ad defensionem Christianæ fidei, sicut proprio & necessario incumbit officio, fortiter exurgant & potenter, scituri quia major est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum, Joanne in epistola contestante atque dicente: Major est qui in vobis est, quam qui in mundo est: habituri in medio sui regem regum, principem pacis, electum præ confortibus suis, qui illis pugnantibus propugnator assistet, immarcescibiles coronas ab eo gloriæ susceperunt.

Omnibus autem, qui in hoc sancto opere Christo militare voluerint, & personaliter in hanc expeditionem accesserint, & in eadem per octo menses cujuslibet anni, quatenus tanto operi opus fuerit, in Kal. mensis Aprilis proxime futuri inchoandos, sive clerici, sive laici, quacumque ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, perseveraverint; necnon illis, qui etiam post mensem prædictum Aprilis ad hujusmodi expeditionem se conferant, & vel per octo menses, ut præfertur, sive ulque ad reditum exercitus, ibidem permanerint: nos de omnipotentis Dei misericordia & beatorum apostolorum Petri & Pauli autoritate confisi, & ex illa, quam nobis licet indignis contulit Deus, ligandi atque solvendi potestate, plenissimam omnium peccatorum suorum remissionem, qualis per prædecessores nostros proficiscentibus in subsidium terræ sanctæ, & in anno Jubilæi Urbis basilicas visitantibus, dari consuevit, concedimus & autoritate apostolica impartimus: confidentes in verbo illius qui falli non potest, quique patrem precatus, eloquitur: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego fuero, & ipsi sint mecum, ut videant claritatem, quam mihi dedisti priusquam mundus fieret: omnium, qui in hac sancta expeditione pro veritate fidei, & defensione Christianæ religionis, obierint, animas ad gloriam immortalitatis evectas cum Christo, quem pia morte fuerint imitati, cuique fideles animas devoverint, in æternis sedibus regniq; celestibus perenniter gavisuras: eos autem, qui propriis personis non accesserint, si pro se unum pugnaturum emisserint, & per dictum tempus propriis facultatibus sustentaverint, tam mittentes, quam bellatores & missos, alienis etiam expensis militantes, hujusmodi plenariæ remissionis volumus atque decernimus esse participes.*

Ut autem omnis sexus, ætas, atque conditio, hujusmodi indulgentiæ particeps esse possit: volumus ut quæcumque cœnobias seu loca religiosorum, marium vel mulierum, quacumque ordinis seu professionis existant, qui pro singulis decem suppositis claustris sui unum bellatorem suis sumptibus per octo menses duraturum destinaverint, hujusmodi indulgentias plenarie consequantur.

Quod si forte præfixo tempore non exacto, ipsorum aliquos post iter arreptum in prosecutione pii & sancti operis ex hac luce migrare

ANNO
CHRISTI
1650.

contigerit : volumus atque concedimus, ut prefatam indulgentiam integraliter consequatur, &c. *Abrogat ceteras indulgentias, exceptis illis qua Urbis basilicas infrascriptis concessa sunt : cruce signatus in cimiterium apostolicum accipit, omnibusque operibus exsolvis : piratas & cum eis sentientes, qui bello sacro obstitunt, anathemate percellit, aliisque panis legibus constitutis nullat.* Dat. Mantuz, &c. XVIII. Kal. Februarii, pontificatus nostri anno II.

Hoc autem decretum principum omnium consensu editum esset Pontifex idem in literis ad Anonymum, quarum hoc fragmentum Reynardus refert : Convocatis omnibus principibus & populis qui sub lege Christi censentur, sessionem publicam celebrantes, habita cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus consultatione maturata, unanimi quoque voto aliquorum catholicorum principum in conventu Mantuano exstantium, necnon oratorum carissimorum in Christo filiorum nostrorum Friderici Romanorum Imp. semper augusti, & regum illustrium, & aliorum dominorum temporalium, & communitatum ac populorum simili assensu interveniente, & nemine eorum discrepante, in primis adversus impiam Turcorum gentem bellum triennio duraturum pro Dei honore suscipiendum indicimus.

Nunc editum alteram represento.

PII PAPÆ II.

Decretum in Conventu Mantuano editum de trigesima parte proventuum in bellum Turcicum a singulis per Italiam laicis eroganda.

Ad futuram rei memoriam.

Adversus impiam Turcorum gentem bellum triennio duraturum pro Dei honore suscipiendum indicimus. Verum quia adversus nationibus, & provinciis, que sub fide Christi consistunt, pro locorum opportunitate & situ, juxta dispositiones & qualitates earum, diversa quoque auxilia & suffragia fidei comparari possunt, que usi hanc necessaria bello & sanctæ expeditioni erunt : cum inelita & prepotenti natione Italica primum tractatum inchoantes, quam integram cum omni suo potentatu habeamus : tandem inspirante Domino, qui ubi & quando vult spirat, Italiam principes, & dominiorum, qui presentes non assuerunt, sed potentatum ejusdem nationis oratores, plena auctoritate suffulti, in unum convenientes, de pecuniis, rebus, & bonis sibi a Deo collatis, per laicales personas trigessimam partem omnium fructuum & proventuum annuorum contribui facere in subsidium fidei, & pro sustentando bello tanto, authenticis scripturis se sponte astrinxerunt.

Et licet nos, quibus datum est vices illius gerere, qui cunctorum est Dominus, urgente tali necessitate, cum caput sumus ecclesiam militantis constituti, Christianis ut fidei sum sustentant imperare absque aliquorum consensu potuissimus : gratias tamen imprimis Deo omnipotenti agimus, qui mentes omnium voluntarias in hoc efficere dignatus est, eandemque

Italicam nationem plurimum in Domino commendamus. Quare cum ad tabiem & potentiam Turcorum comprimendam necessaria sit maxima armorum vis, & maritima classis, ac terrestris non parvus exercitus, neque ea fieri & sustentari possint sine gravissimo sumptu auctoritate omnipotentis Dei, & nostra, ab universis & singulis Christi fidelibus in natione Italica constitutis, cujuscumque dignitatis, status, gradus, & preeminentiam fuerint, laicalibus personis utriusque sexus, eandem trigessimam partem omnium fructuum, reddituum, & proventuum annuorum, undecumque & quomodocumque ex possessionibus, agris, palatis, nemoribus, animalibus, mercimoniis, & quibuscumque officiis publicis, & privatis exercitiis, industriis, & artibus mechanicis, vel aliis qualitercumque ad eorum manus devenientium, per triennium imponimus per presentes. *Et infra.*

Communitates quoque, que suis legibus & moribus vivunt, & omnes Christi fideles in dicta natione existentes, includendo etiam insulas Siciliæ, Sardinie, & Corsicæ, per visceram misericordiam Domini nostri Jesu Christi, per passionem ejus & crucem, per sanctam baptismam, in quo baptizati & renati existunt, deprecamur, requirimus, & in virtute nominis Christi, quod supra omne nomen est, precipimus & mandamus, ut prompto animo in subventione tam sancta, pro tuendo nomine Christiano quod profitemur, pro evitandis periculis eorum certicibus imminuentibus, prompto, fideliter, & sine aliqua fraude, portunculam trigessimam hujusmodi contribui & erogari velint : cum pro fide non solum hanc temporariam & continuo perirentem substantiam, sed sanguinem & vitam exponere stricti sint. Carterum ut Christi fideles in tam sanctum opus, ferventius animentur, quo spiritualibus gratis conspexerint se secedere, eis qui absque fraude aliqua, & in terminis constitutis integre trigessimam prefatam persolverint, plenariam omnium peccatorum suorum semel in vita, etiam de quibuscumque casibus reservatis apostolicæ sedi, in forma ecclesiæ consueta veniam largimur. Aliis vero, qui ultra trigessimam, juxta eorum conscientiam judicium supererogaverint, ut confessor idoneus, quem elegerint, sub simili forma ecclesiæ plenariam remissionem in mortali articulo concedere valeat, per presentes indulgemus. Fraudantes vero trigessimam, & semetipsos, ac conscientiam propriam, excommunicationis sententiam, & ecclesiasticis censuris volumus innodari, &c. *Sublata, pronuntiat quatenus contraria privilegia.* Datum Mantuz, &c. XIII. Kal. Februarii, pontificatus nostri anno II.

NOTA SEVERINI BINII.

Conventum illum Mantuanum, quo auctore Pio pontifice in presentia plurimorum regum, principum vel legatorum. editum est de bello contra Turcas suscipiendo, recentiores quidam concilium esse voluit : sed immerito ; tum quod vix unus episcopus interfuisse legatur ; tum etiam quod Platina & Chalcocondylas unus comperto scriptores, non sicut quam conventum appellent. Non dubito quin Genebrardus in posteriore editione sue chronologie hac de causa sustulerit concilium Mantuanum, quod in prioræ editione sub Pio II. collocatum invenitur.

ANNO
CHRISTI
1462.ANNO
CHRISTI
1462.

**CHARTA REGIS EDUARDI QUARTI

De libertatibus clericorum; & ne ipsi clerici per laicos arrestentur, aut in aliquo per breve, de prœmunire facias, vexentur, & quod decimam de grossis arboribus libere exigere valeant.

VOL. I. E. 4
P. 2. M. 1.

Eduardus Dei gratia, rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ, universis & singulis archiepiscopis, abbatibus, prioribus, comitibus, iusticiariis, baronibus, vicecomitibus, escaetoribus, coronatoribus, præpositis, ministris ac omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. Sciatis, quod cum inter alias causas multarum & ingentium calamitatum, quibus omnipotens Deus hoc regnum nostrum Angliæ, peccatis exigentibus hæcenus incessante, assidui sustinuit, ex præcipue & sane veremur, & vere credimus existere iudicatum, quod prælati & ministri ecclesiæ Anglicanæ libertatibus, prærogativis ac consuetudinibus ecclesiæ universalis, quas violare absque pœna multiplicis censuræ nemo fidelis potest, non sunt pro se & rebus suis pacifice seu libere jam multis annis gaudere permisi: Ne igitur nos qui jamdudum, divina opitulante gratia, regni dignitatis apicem, ad nos jure hereditario pertinentem consecuti sumus, iram ipsius Dei adversum nos exasperare videamur, cupientes de cetero, non tam universalis ecclesiæ matris nostræ institutis firmiter insistere, quam cæteris Christianis & catholicis principibus, apud quos canones & decreta sanctorum patrum debite honorantur, iuste ac unanimiter consentire, ad honorem ipsius summipotentis Dei ac Christianæ fidei incrementum, & ut populus nobis subditus excommunicationum pœnas, & ecclesiæ censuras cautius in futuro evitare, ac regnum nostrum Angliæ sub iustis legibus amodo prospere valeant: Nos de gratia nostra speciali, & ex mero motu nostro dedimus & concessimus, ac pro nobis, heredibus, & successoribus nostris præsentem chartam nostram confirmamus, venerabilibus patribus Thomæ Cantuariensi & Vvillielmo Eborum archiepiscopis; Thomæ Londonensi; Vvillielmo Vvintoniensi; Joanni Rossensi; Joanni Vvigorneri; Richardo Sarum; Thomæ Bathoniensi; & Vvelleni; Vvaltero Norwycensi; Joanni Herefordensi; Jacobo Bangorensi; Joanni Lincolnensi; Vvillielmo Eliensi; Georgio Exoniensi; Joanni Lichfeldiensi & Coventriensi; Joanni Landavensi; Joanni Cestrensi; Roberto Menevensi; Laurentio Dunelmensi; & Joanni Carliolensi episcopis; universisque ac singulis prælatibus, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, officialibus, commissariis, rectoribus, vicariis, & eorum successoribus, presbyteris, capellanis, ac omnibus clericis in sacris ordinibus constitutis, necnon religiosis personis in quacumque religione per sanctam matrem ecclesiam approbata professis & convertis quibuscumque, presentibus & futuris, ubicumque infra regnum nostrum Angliæ & partes Vvalliæ commorantibus, quod de cetero, nullus iusticiarius, vicecomes, commissarius, escaetor, coronator, ballivus, aliusve officarius, aut minister noster vel heredum nostrorum aut aliorum, qui curias legales ex concessione nostra

aut prædecessorum nostrorum, aliave auctoritate tenent, inquirat seu inquiri faciat de excessibus, felonis, rapibus mulierum, prodicionibus aliisque quibuscumque transgressionibus perpetratis seu perpetrandis, seu sic dicta perpetrata fuisse per aliquem vel aliquos archiepiscopum vel archiepiscopos, episcopum vel episcopos, abbatem vel abbates, priorem vel priores, decanum vel decanos, archidiaconum vel archidiaconos, officarios, commissarios, rectores, vicarios, seu eorum successores, presbyteros, capellanos & clericos quoscumque infra sacros ordines constitutos, aut religiosas personas supradictas presentes vel futuras.

B Et si contingat aliquam duodenam, quæstamve, aliquem vel aliquos hujusmodi archiepiscopos, episcopos, prælatos, abbates, priores, decanos, archidiaconos, officarios, commissarios, rectores, vicarios & eorum successores, presbyteros, capellanos vel aliquos clericos in sacris ordinibus constitutos de cetero indiciare, præsentare, accusare vel impetere, quod tunc ipse vel ipsi, iusticiarius, vicecomes, escaetor, coronator, præpositus, ballivus, minister, aliusve officarius, statim post receptionem hujusmodi indictionis, præsentationis, accusationis, impetitionisve, ipsam indictionem, accusationem, præsentationem, vel impetitionem absque arrestatione, seu captione, incarcerationeve clerici vel clericorum hujusmodi indicatorum, præsentatorum, accusatorumve, impetitorum bonorum aut cattallorum eorundem, archiepiscopis, episcopis ac singulis prælatibus, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, qui in hujusmodi indictionis ordinarium habent jurisdictionem transmittant. Et quod liceat ipsis ordinariis contra hujusmodi sic indictatos, præsentatos, accusatos, impetitos judicialiter secundum jura ecclesiastica procedere, ipsam quoque causam seu causas cum omnibus eorum consequentibus, dependentibus, emergentibus, incidentibus, & annexis finaliter decidere; licebit etiam ipsis archiepiscopis, episcopis, universisque ac singulis prælatibus, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, officialibus, absque hujusmodi aliqua indictione, præsentatione, accusatione vel impetitione, ab hujusmodi iusticiariis, vicecomitibus, escaetoribus, coronatoribus, præpositis, ministris, ballivis, aliisque officialibus sibi transmissis, indictiones, præsentationes, accusationes, detectiones, impetitionesve privatas hujusmodi clericorum in sacris ordinibus constitutorum, necnon religiosarum personarum, quarumcumque sibi subditarum recipere, & super hujusmodi præsentatione, indictione, accusatione, detectione, vel impetitione, inquisitiones facere, ulteriusque secundum jura ecclesiastica usque ad finem negotii procedere, & id finaliter terminare cum effectu, absque ali-

ANNO
CHRISTI
1462.

aliqua molestatione, vexatione aut impedimento, vel poena aliqua ex parte nostra vel heredum nostrorum quoquo modo facienda aut imponenda.

Et si quis vel qui justiciariorum, vicecomitum, escaetorum, coronatorum, ballivorum, ministrorum nostrorum, seu heredum aut successorum nostrorum, aut aliorum fidelium & subditorum nostrorum, contra premissam voluntatem & concessionem nostram: in toto vel in aliqua sua parte contravenire vel facere presumpserint, vel presumpserit, archiepiscopi, episcopi, & ceteri iudices ecclesiastici in ea parte pro tempore existentes, in presumentem vel presumentes hujusmodi, censuras ecclesiasticas contra hujusmodi personas jurisdictionem ecclesiasticam sic impediens aut impedire procurantes, consentientes & agentes, in canonibus & constitutionibus sanctorum patrum latis, declarare & proferre nullatenus, neque a denuntiatione seu executione censurarum hujusmodi propter aliquam prohibitionem a cancellaria nostra, sive de uno banco vel alio, aut aliqua curia quacumque nostra, heredum, aut successorum nostrorum imposturum obtinendas quovis modo superledeant, sed plene eorum judicia secundum sacros canones exercent. Et si quis justiciariorum, vicecomitum, ballivorum, escaetorum, coronatorum, aut ministrorum nostrorum seu aliorum quorumcumque vere vel preterea malefactores arretraverint, attachiaverint, tenuerint, incarcerationiverint vel custodierint, & sic arrestatus, tentus, attachiatus, incarcerationatus vel custoditus se clericum dicens ad ordinarium loci mitti vel remitti petat, sive ordinarius loci ipsum petat aut repetat, statim & indilate, & etiam ante causae cognitionem seu examinationem de clericatu, quia de preterea spirituali sit questio, ad ecclesiasticum suum iudicem, vocato tamen iudice seculari aut alio ad cuius interesse dubitationis illius pertineat decisio. Et si per iudicem ecclesiasticum clericus reperiatur, sub jurisdictione ecclesiastica iudicandus remaneat; alias autem ad iudicem sive curiam temporalem omnino restituatur.

remittit or.
aut quod r. r.
modo dicit.

Quod arch.
no de p. r.
suboribus
tulvatur.

Concessimus etiam & confirmamus, pro nobis, heredibus, & successoribus nostris, prefatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, rectoribus, vicariis, & eorum successoribus, clericis, & ecclesiasticis personis quibuscumque presentibus & futuris, infra regnum nostrum Angliæ, partes Walliæ, & provincias predicti regni, quod in curia ecclesiastica, de & super causa decimarum, etiam grossarum viginti vel viginti & unius annorum aut majoris etatis arborum, ubi ad partis instantiam vel iudicis officium agitur vel proceditur, sive executio quocumque fiat vel petatur, liceat iudici ecclesiastico, absque metu & poena quocumque prohibitionis aut brevis d. *Præmunire facias* vel alterius, etiam nulla consultatione ex parte nostra heredum vel successorum nostrorum obtemperata seu habita, libere & intrepidè procedere, ac sententiam ferre, & inde executionem facere quibuscumque prohibitionibus, auctoritate nostra vel heredum nostrorum in dictis causis impetratis, concedendis, vel impetrandis: Et statuto Richardi nuper regis Angliæ post conquestum secundi, in parlamento apud Wyntoniam anno regni sui sextodecimo tenuto, factis; ceterisque omnibus statutis no-

Concil. General. Tom. XXXI.

strorum predecessorum contra libertatem & jurisdictionem ecclesiasticam qualitercumque editis, seu declarationibus occasionibus earumdem factis non obstantibus, quorum statutorum poenas & actiones in eisdem contentas, prefatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, rectoribus, vicariis, eorumque successoribus; necnon omnibus personis, aliquam dictarum causarum in foro ecclesiastico prosequendis, & in eis defendendis, dictarumque partium agentum & defendentium procuratoribus, consiliariis, testibus & notariis, pro nobis & heredibus nostris in perpetuum relaxamus & pardonus, ac cum dictis archiepiscopis, episcopis, eorumque successoribus, ut ipsi libere & impune in omnibus premissis per nos recitatis & concessis procedere, & partes hujusmodi hinc inde, ut prefertur, prosequi, & in illis concludere, & ea secundum canones finaliter terminare, & executioni demandare valeant, licentiamus, & de gratia nostra speciali dispensamus, pro nobis & heredibus nostris in perpetuum.

Mandantes omnibus subditis nostris, quod nullus eorum aliquod premissorum infringere aut violare attemptet, seu faciat attemptari, secundum quod voluerint indignationem nostræ regis majestatis evadere in futurum. Et si (quod absit) aliquis justiciariorum, vicecomitum, vel escaetorum, coronatorum, ballivorum, per se aut suos ministros premissa vel aliquod premissorum facere recusaverit, aut eis contravenire aut attemptare presumpserit, quod extunc infra quindecim dies a tempore requisitionis sibi factæ per ordinarium loci aut ejus officialem, archidiaconum loci vel ejus officialem, cujus retorno seu certificatorio stabitur in hac parte, omnino compariat, personaliter in cancellariam nostram sub poena ducentarum librarum ad dicendum causam quare pro contemptu hujusmodi arbitrio nostro puniri non debeat, cujus poenam sic commisit, duæ partes ad usum nostrum levari debent, & certis pars ejusdem poenæ ad usum clerici sic venati levari debet, & sic fieri ac strictè observari volumus & mandamus.

Insuper concessimus de gratia nostra speciali, quod nullus ordinarius, iudexve spiritualis, sive aliquis alius causam suam prosequens, in curia ecclesiastica vel spirituali, aliquo modo gravetur, inquietetur, vexetur, aut alio modo molestetur per breve de Præmunire factas, pro prosecutione seu decisione alicujus causæ in curia spirituali determinandæ, & infra regnum inchoatæ. Et quod nec iudex nec pars prosequens, causam, vel pars defendens, neque earum partium consiliarii, in aliquam poenam in statuto de Præmunire factas contentam, incidat. Provisio, semper, quod hæc nostra præsens concessio ad impetrantes beneficia vel exemptiones, aut capacitates cum portione monachali nullatenus extendatur.

Et ulterius ex uberiori gratia nostra volumus & ordinamus, quod si presentes littere nostræ in forma vel materia, seu ex quacumque alia causa, quoad debitum effectum & intentionem presentis concessionis nostræ, seu exonerationis predictæ, minus validæ, sive insufficientes existant, existere contingerint, aut aliquis defectus vel insufficiencia in eisdem

M 2 lit.

ANNO
CHRISTI
1462.

ANNO
CHRISTI
1463.

literis reperitur seu reperiri contigerit, quod A
cancellarius noster Angliæ modernus existens,
& quicumque alias de tempore in tempus fu-
turum tam presentes literas nostras reformet
quam fieri faciat alias literas nostras in ea par-
te validas & sufficientes totiens quotiens ex
parte cleri Cantuariensis provincie petatur,
quousque dicti archiepiscopi, episcopi, ab-
bates, priores, decani, archidiaconi, re-
ctores, vicarii, & successores eorundem, de-
bitum effectum & intentionem presentis con-
cessionis nostræ & exonerationis prædictæ, ha-
buerint sibi & successoribus suis in perpetuum,
absque aliqua alia prosecutione penes nos,
heredes seu successores nostros facienda, siue
aliquo alio vvasante in hac parte prosequen-
do: Et hoc absque feodo inde ad opus no-

strum capiendo seu solvendo: His testibus
præclarissimis fratribus nostris Georgio Claren-
cis, & Richardo Glocestrie, ac carissimis
consanguineis nostris Joanne Norfolkis, &
Joanne Suffolcie ducibus, necnon carissimis
consanguineis nostris Richardo Vvarvici came-
rario Angliæ; Joanne Vvigorin thesaurario
Angliæ; Henrico Essexie, & Vvillielmo
Cant. senescallo hospitii nostri, comitibus;
ac dilectis & fidelibus nostris Joanne Nevell
de Montagu, Vvillielmo Hastings de Ha-
stinges camerario nostro, & Joanne Fogge
thesaurario hospitii nostri militibus & aliis.
Date per manum nostram apud palatium no-
strum Vvicesmonasteriense secundo die Novem-
bris anno regni nostri secundo.

ANNO
CHRISTI
1463.

CONSTITUTIONES THOMÆ BOURCHIER

Cantuariensis Archiepiscopi, totius Angliæ primatis, & apostolicæ sedis legati,
in ecclesia cathedrali S. Pauli London. edixit, prælaris & clero Cantuariensis
provinciæ ad tunc & ibidem convocatis, sexto die mensis Julii
anno Domini MCCCCLXIII.

In cod. MS.
in registro
principali
domini ar-
chiepiscopi
Cantuar.
(nuncupati
Bourchier)
fol. 19. b.

Q Uamvis sacris canonibus testantibus, om-
nium ecclesiarum, earumque jurium per-
sonarum & rerum, simili modo bonorum pio-
rum locorum ad episcopos dispositio pertinere
dignoscatur; deoetque domum Dei sanctitudo,
debet, ut cujus in pace factus est locus cultus
divinus sit cum debita veneratione pacificus;
debet ut nulla mentium Christianorum in eccle-
sia sit turbatio, aut juris secularis potestatis
executio; verumtamen per nimiam audaciam
imo verius temeritatem laicorum quorundam
officiariorum secularis potestatis in provincia
Cantuariensis, suarum animarum salutis imme-
morum, tanta contra ecclesias inolevit abu-
sio, quod vicecomites, subvicecomites, bal-
livi, satrapæ, bedelli & satellites, per se &
suos deputatos his diebus plus solito, utrius-
que sexus personas in ecclesiis, & aliis locis
Deo consecratis pacifice existentes, & in eis-
dem expectare & moram facere desiderantes,
orationi & devotioni ibidem fortassis inten-
dentes, arrestari, vel ab ecclesiis earumque
cæmeteriis, aliis locis, ut præfertur, Deo
sacratissimis, vi trahere, & per vim, non abs-
que magna divini cultus turbatione, & ali-
quotiens pugna, & ecclesiarum pollutione, sub
colore executionis officii potestatis secularis
nullo justo medio in ecclesiis fiendo exire com-
pellere non verentur, in magnum ecclesiarum
scandalum & detrimentum, & eorum anima-
rum periculum, aliorumque exemplum perni-
ciosum. Nos vero Thomas permissione divi-
na Cantuariensis archiepiscopus, cupientes tan-
tis abusionibus legi Dei, & suæ sanctæ eccle-
siæ reprobatis remedium apponere ut tenemur,
& ne alias videamur approbare, presentis
concilii provincialis auctoritate ordinamus &
prohibemus, sub pœna excommunicationis,
quod nullus potestatis secularis officarius quo-
cumque nomine censetur, aliquam personam,
virum vel feminam, in ecclesia sancti Pauli
civitatis London, aut aliqua alia ecclesia seu
loco consecrato in provincia Cantuariensi exi-
stente, præsertim dum divina celebrantur in

eisdem, in causa civili seu pecuniaria, arre-
stare, aut extra ecclesiam vel hujusmodi locum
sacrum aliquo modo exire compellat. Si quis
autem vicecomes, subvicecomes, major, bal-
livus, satrapa, bedellus, satellites seu alius
secularis potestatis officarius, quocumque no-
mine censetur, hujusmodi nostri statuti teme-
rarius violator extiterit, ac hujusmodi viola-
tioni auctoritatem, auxilium vel consensum præ-
buerit, ipsum ipso facto in majoris excom-
municationis sententiam incurrere volumus, ab
eadem, quousque ecclesiis & aliis personis in
hac parte læsis competenter satisfecerint, nul-
latenus absolvendis, absolutionemque eorun-
dem locorum diocesanis specialiter reservamus.
Ipsosque qui per violentiam in ecclesiis seu
aliis locis consecratis etiam in laicum manus
violentas injiciunt, ea sententia volumus esse
innodatos.

Constitutio contra vestituras clericorum.

Q Uamquam in hoc catholico & glorioso An-
gliæ regno, contra novos insolentes & de-
formes abusiones vestituræ cleri & populi jam
pluribus annis per prædicatores verbi Dei, jux-
ta apostoli doctrinam arguendo, increpan-
do, & obsecrando, satis ac satis consultum
& clamatum fuerit; nulli tamen, quod do-
lendum est, vel pauci saltem reperiuntur, qui
ab hujusmodi abusionibus desistere velint: Ex-
pedit igitur, ut quos divinus amor a malo
non revocat, metus pœnæ coerceat; Et si nos,
qui divina permissione ad corrigendum alios
præpositi sumus, nos ipsos ac clerum nostrum
corrige & reformare negligamus, veremur ne
populus nobis subiectus, vitam & mores no-
stros sermonibus & prædicationibus nostris dis-
crepantes animadvertant, ac inde occasione
capta verbis nostris minus confidentes, eccle-
siam Christi, quod ipse avertat, ejusque mi-
nistros ac eorum sanam doctrinam & auctori-
tatem contemnere excitentur. Volentes igitur,
in quantum Deus nobis dederit, huic malo
ne

ANNO
CHRISTI
1444.

ne de manibus nostris in extremo die requira- A
tur, remedium apponere, auctoritate nostra
metropolitica, de unanimi consensu & assensu
venerabilium fratrum nostrorum dominorum
episcoporum, ac totius cleri nostrae Cantu-
riensis provinciae, praesentis provincialis con-
cilii decreto, statuimus, & ordinamus, ne
quis sacerdos aut clericus in sacris ordinibus
constitutus, vel ad beneficium ecclesiasticum
promotus, togam, seu superiorem vestem ni-
si clausam a parte anteriori, & non pertotum
apertam, neque in fimbria aut circumferentia
inferiori ejusdem, borduram de pellibus aut
furraturis; & ne quis in aliqua universitate
non graduatus, nec in aliqua dignitate eccle-
siastica constitutus, presbyteris, & clericis in
servitio domini regis dumtaxat exceptis, cap-
pucium penulatum, aut alias duplex, vel de
se simplex cum corneto vel liripipio brevi, mo-
re praetorum & graduatorum, aut in zona,
enle, vel sica, vel "marcipio, exterius au-
reum deauratumve; Et ne quis dictarum per-
sonarum, seu familiarum domesticarum archie-
piscopi, episcopi, abbatis, prioris, decani,
archidiaconi, seu cujusvis alterius eccle-
siastici viri, ad vadia & stipendia cuiquam
eorundem servicus, & maxime ille qui spiri-
tuali officio inservit, deformes vestes, & ec-
clesiasticas scandalosas; neque in diploide, tuni-
ca, aut toga, farcimenta, Anglice Bolsters, C

l. modis
pio.

circa humeros; neque vestem superiorem adeo
brevem, quae pudenda non tegat & operiat; aut
seculares nimium rostratos, de cetero in
publico deferat; aut quovis genere talium ve-
stiarum uti praesumat. Si quis autem hujus
statuti & ordinationis, post mensem a tempo-
re publicationis ejusdem, transgressor repertus
fuerit, si promotus ad beneficium ecclesiasti-
cum, a perceptione fructuum ejusdem; non
promotus, sive clericus, sive laicus, ab offi-
cio & servitio, quod obtinet; quousque se
ipsum emendaverit & reformaverit penitus ex-
pellatur. Dominus autem vel magister, qui
hujusmodi transgressorem non reformatum reti-
net, aut de novo recipit, onus & periculum
coram supremo iudice in se conscientiam suam
& animam suscipiat. Et quoniam nos in per-
sona nostra pro gratia quam Deus ipse nobis
dabit, ad hujus constitutionis observantiam,
omnem nostram diligentiam adhibere dispositi
sumus, & ita intendimus, venerabiles fratres
nostros dominos episcopos in domino exhorta-
mur, ceteraque personas ecclesiasticas infe-
riores, omnes & singulas nobis subditas, in
virtute districtae obedientiae firmiter in eodem
monemus, ut ad ipsius omnipotentis Dei lau-
dem, & ecclesiam suam scandalum vitandum in
hac parte se habeant, ut constitutionem istam
gravioribus poenis in futurum minare non co-
gamur.

ANNO
CHRISTI
1444.

V I T A P A U L I P A P A E I I

Quando pos-
sitis factus.

Platina cura a
Paulo sacra-
conatus.

PAULUS nobili genere ortus, Petrus co-
gnomento Baibus antea vocatus, ab Eu-
genio avunculo per varios honorum gradus ad
cardinalatum evehctus, Pio mortuo, pridie
Kalendas Septembris pontifex creatur, Friderico
III. imperante. Abbreviatores, ut vocant,
a Pio in curiam adscitos officio privavit, inter
quos Platina, quod tum insolentius epistola D
quadam factum redarguisset, in custodiam de-
strusus est. Paulus canonicos in basilica Late-
ranensi collocatos, & a Callisto ejectos, re-
stituit. Legatos ad principes misit, eosque,
licet frustra, cohortatus est ad bellum inferen-
dum Turcis, qui universa jam Epiro in po-
testatem redacta, in Illyricum irruptionem facie-
bant. Regis Fernandi copiis adjutus, Dei-
phobum & Franciscum Anguillaris oppressit,
eosque tanquam ecclesiam hostes novem castel-
lis spoliavit. Hinc ad contentionem venit cum
Fernando rege, quod is ob officium praesti-
tum pontifici plures sibi annuos census remitti
postulabat. Episcopum Conchensem Mediola-
num misit, qui urbem illam erga Galeatum E
Francisci Sfortiae nuper mortui filium in fide
contineret. Magnum Rhodiorum militum ma-
gistrum Romam vocavit; ut ejus rem pene la-
bantem adjuvaret. Quo Romae mortuo, Caro-
lum Ursinum in ejus locum subrogavit. Post
diuturna bellorum dissidia, multos Italiae prin-
cipatus inter se conciliavit. Hinc ad hilarita-
tem declinans, veterum imitatione populo lu-

dos & spectacula edidit, epulumque dedit.
Fridricum Caesarem, Romam ex voto venien-
tem, apparatissime suscepit. Idem Borso praes-
titit, quem Ferrariae ducem creaverat. Hun-
garos & Germanos in Georgium Bohemae re-
gem perfidum hominem commovit, ex quo re-
gia omnino domus deleta est. In Toiphæ do-
minos bellum suscepit: quo infeliciter gesto,
oppidum decem & septem millibus aureorum
mercatus est. Obiit apoplexia morbo anno do-
mini 1471. octavo Kalendas Augusti, cum se-
disset annos sex, menses decem, & dies vigin-
tiseptem. Hic cardinalibus purpuratas vestes, &
quidem ornatiores, dedit. Aedes ad sanctum
Marcum & Vaticanas magnificentissimas aedifi-
cavit. Cardinalibus & episcopis tenuioris for-
tunae, virginibus, viduis, valetudinariis opem
liberaliter praestitit. Annonae curam solliciti-
orem gessit: preciosissimis gemmis mirum in mo-
dum oblectatus est. Paululum difficilis in agen-
do habitus, graviter in flagitiosos animadvertit,
suos audaces nimium & insolentes non tulit.
Floruit ea tempestate Dionysius Carthusa-
nus, tot excellentium librorum auctor, de
quo illud aliquando testimonium protulit Eu-
genius: Letetur mater ecclesia, quae talem ha-
bet filium. De Platina, qui vitam Pauli se-
cundi animo hostili & offenso magis quam hi-
storice describit, recte illud a quodam Papien-
si scriptum existimamus: Platinae quidem quis
non ignoscat, si sit iratus?

CONSTITUTIONES GEORGII NEVILL ARCHIEPISCOPI EBORUM

In synodo provinciali, infra ecclesiam Metropolitanam Eboracensem edita
xxvi. die mensis Aprilis anno domini MCCCCLXVI

Ex vet. cod.
M. S. in bibl.
Cooper. sub
officio Virel.
li. A. 5. L. 66.
A.

Tertius

f. pluri.
mos.

GEOGIUS permissione divina, archie-
piscopus Eborum, Angliæ primas, & apo-
stolicæ sedis legatus; universis & singulis ab-
batibus, prioribus, ministris, rectoribus, vi-
cariis, & alijs ecclesiarum prelati, ac qui-
buscumque clericis & laicis nostrarum Eborum
diocesis & provincie, salutem in domino
sempiternam. Et si nonnullæ constitutiones per-
quam utiles, a prædecessoribus nostris Eborum
archiepiscopis in synodis provincie per ipsos
celebratæ, ad conservationem ecclesiasticæ li-
bertatis, ad conservationem ecclesiasticæ li-
bertatis, fidei quoque munimen, editæ sint
& legitime promulgatæ; antiquus tamen ho-
stis admodum invidens salutem fidelium, & sem-
per suggerens mala, ac quoad potest nova
piscis adiciens, quo plurimos secum ad
cetera trahat, miris in dies singulos artibus labo-
rare non desinit, ut orthodoxam fidem avertat,
quietem perturbet mortalium, libertatem quo-
que ecclesiasticam labefactet: Nos igitur tam
hujusmodi moliminibus, insidiisque diaboli,
quam maleficiis hominum obstare atque ob-
viare volentes; ad munimen fidei & augmen-
tum ejusdem, reformationemque morum, ac
defensionem ecclesiasticæ libertatis, de con-
sensu & assensu suffraganeorum nostrorum ac
prelatorum, & cleri nostræ provincie, has
constitutiones fieri fecimus quas promulgamus,
ac aliis prius editis superaddimus, & inter alia
statuta provincialia scribi & incorporari, ac
ab omnibus subditis nostræ Eborum provincie
firmiter volumus observari.

Ignorantia sacerdotum plurimum præcipit
in fovendam erroris, & clericorum stultitia vel
ruditas qui . . . . canonica filios fidelium
instruere jubentur, magis aliquando ad errorem
proficere quam doctrinam; quidam enim cete-
ris prædicantes non semper loca visitant que
magis constant vengatis lumine indigere, tes-
tante propheta, *quia parvuli petierunt panem
& non erat qui frangeret*: Et alio clamante,
*quia egeni & pauperes quarunt aquas, lingua-
rum siti aruit*; In quorum remedium discrim-
inum statuendo præcipimus, ut quilibet sa-
cerdos plebi præsidens, quater in anno; hoc
est semel in quolibet quarterio anni, die una
solenni vel pluribus, per se vel per alium ex-
ponat populo vulgariter, absque cujuslibet sub-
silitatis textura fantastica; quatuordecim fidei
articulos; decem mandata decalogi; duo præ-
cepta evangelii, scilicet gemine caritatis; septem
opera misericordie; septem peccata capi-
talia cum sua progenie; septem virtutes prin-
cipales; ac septem gratie sacramenta: Et ne-
quis a prædictis per ignorantiam se excuset,
cumque omnes in ministris ecclesie seite teneantur,
ea perstringimus summa brevitate: Sciendum
est igitur septem fidei articulos pertinentes ad
mysterium Trinitatis; quorum quatuor perti-
nent ad divinitatis intrinsecam, tres vero ad
effectus. Primus est unitas divine essentiae in
trium personarum indivisibili Trinitate, juxta
illud *Credo in unum Deum*. Secundus est, cre-

de e patrem ingenitum esse Deum. Tertius est
credere Filium unigenitum esse Deum. Quar-
tus est credere Spiritum sanctum nec genitum
nec ingenitum esse Deum, sed a Patre & Fi-
lio pariter procedentem, Quintus est creatio
cæli & terræ, hoc est, omnis visibilis & in-
visibilis creaturæ a tota indivisibili Trinitate.
Sextus est, sanctificatio ecclesie per Spiritum
sanctum, & gratie sacramenta & cetera omnia
in quibus communicat ecclesia Christiana; in
quo intelligitur, quod ecclesia cum suis sacra-
mentis & legibus per Spiritum sanctum omni
homini quantumcumque peccatori sufficit ad sa-
lutem; & quod extra ecclesiam non est salus,
Septimus est consummatio ecclesie per gloriam
æternam in anima & corpore veraciter suscitanda:
Et per oppositum intelligitur æterna dam-
natio reproborum.

Item alii septem articuli pertinent ad Christi
humanitatem. Primus est incarnatio seu vera
carnis assumptio . . . . per Spiritum sanctum e
virgine gloriosa. Secundus est veri incarnati
Dei nativitas ex virgine incorrupta. Tertius
est veri Christi Dei passio & mors in cruce sub
tyranno Pilato. Quartus est descensus Christi
Dei ad inferos in anima, quiescente corpore
in sepulchro, ad spoliationem tartari. Quin-
tus est vera Christi resurrectio. Sextus est ve-
ra ipsius ad cælos ascensio. Septimus est ipsius
venturi ad iudicium certissima expectatio.

Item decem mandatorum veteris testamenti
tria ordinantur ad Deum, que dicuntur man-
data primæ tabule, septem vero ad proxi-
mum, que dicuntur secundæ tabule mandata.
In primo prohibetur omnis idololatria, cum
dicitur, *Non habebis dominos alienos coram me*;
in quo implicite prohibentur omnia sortilegia,
& omnes incantationes, cum superstitionibus
characterum & hujusmodi figmentorum. In
secundo cum dicitur, *Non assumes nomen Dei
in vanum*, prohibetur principaliter hæresis uni-
versæ, & . . . . arie omnis blasphemia, & ir-
reverens Dei nominatio; præcipue in perjurio.
In tertio mandato cum dicitur, *Memento ut
sabbatum sanctifices*, præcipitur cultus religio-
nis Christianæ, ad quem indifferenter clerici
ac laici obligantur; ubi sciendum est, obliga-
tio ad feriandum in sabbato legali, secundum
formam veteris testamenti expiravit omnino cum
ceteris in lege ceremoniis; & sufficit in novo
testamento modus vacandi cultui divino diebus
dominicus & ceteris diebus solennibus, ad hoc
auctoritate ecclesie deputatis; quibus diebus
modus vacandi non est sumendus a superstitio-
ne Judaica, sed a canone institutionis. Pri-
mum secundæ tabule mandatum est patrem &
matrem explicite, temporaliter & spiritualiter
honorare, implicite autem & . . . . arie omnis
homo pro sui gradus merito, ex eodem man-
dato intelligitur honorandus; In hoc autem
mandato intelliguntur non solum pater & ma-
ter carnaliter, verum etiam spiritualiter, ut pa-
ter sit prælatus ecclesie medius vel immedia-

tus;

ANNO
CHRISTI
1466.ANNO
CHRISTI
1466.

tus: mater autem ecclesie, cujus sunt filii catholici universi. Secundum est, *Non occides*; in quo explicite inhibetur omnis illicita alicujus personae interemptio, consensu, verbo, opere, vel favore: Implicite vero omnis iniusta persona laeso inhibetur: Spiritualiter etiam occidunt qui non reficiunt indigentes. Similiter occidunt qui detrahunt, vel qui innocentes opprimunt & confundunt. Tertium mandatum est, *Non machaberis*; in quo explicite inhibetur adulterium: implicite vero fornicatio, quia explicite inhibetur in Deuteronomio xxiii. capitulo; ubi dicitur *non eris meretrix de filiabus Israel, neque fornicator de filiis Israel*. Inhibetur etiam in eodem mandato omnis conjunctio viri & mulieris, quoniam bona matrimonii non excusant: Omnis etiam voluntaria pollutio quocumque modo aliter studiose & voluntaria procurata. Quartum mandatum est *non facies furtum*; quo explicite prohibetur clandestina contractatio, rei alicujus diminutio: Implicite vero omnis injuriola, seu per fraudem, seu per usuram, seu per violentiam, seu per metum rei usurpatio alicujus. Quintum mandatum est, *non loquere contra proximum tuum falsum testimonium*; in quo explicite prohibetur falsa testificatio contra indignum ad merita promovendum: In hoc etiam mandato omne mendacium, praecipue perniciosum condemnatur. Sextum mandatum, *non concupisces domum proximi tui . . . . cum ejus injuria*. In quo mandato explicite inhibetur cupiditas possessionis immobilis catholici praecipue cujuscumque. Septimum mandatum est, *non desiderabis uxorem proximi tui, nec ejus servum, nec ancillam, nec asinum, nec ovem*. In quibus omnis cupiditas possessionis alienae quantum ad res mobiles condemnatur.

His autem mandatis duo superaddidit evangelium; scilicet dilectionem Dei & proximi: Deum diligit qui praedicta mandata ex amore, non ex timore principaliter custodit; proximum autem debet quilibet diligere sicut semetipsum; ubi hoc . . . sicut non dicit aequalitatem sed . . . ut videlicet diligas proximum tuum ad quod teipsum, hoc est ad bonum, non ad malum; & quomodo teipsum, hoc est spiritualiter non carnaliter, secundum quod carnaliter vitium dicitur. Item quantum teipsum, hoc est in prosperitate & adversitate, sanitate & infirmitate: Item teipsum respectu temporalium pro tanto ut plus diligas proximi tui animam, seu animae salutem aeternam, quam tuam vitam propriam temporalem, sicut animae tuae vitam debes praeponeere vitae carnis tuae: Item qualiter teipsum, ut videlicet omni homini in necessitate subvenias, sicut tibi velles in necessitate subveniri; & haec omnia intelliguntur cum dicitur, *Dilige proximum tuum sicut teipsum*.

Sex autem opera misericordiae ex Matthaei evangelio patefunt; quae sunt *pascere famelicum*; *potare sitibundum*; *hospitio praecipere peregrinum*; *vestire nudum*; *visitare infirmum*; *consolari carceri mancipatum*; septimum vero ex Tobia colligitur, quod est *sepelire corpora mortuorum*.

Septem sunt peccata capitalia, videlicet, *Superbia*; *invidia*; *ira*; *acedia*; *avaritia*; *gula*; & *luxuria*: Et est superbia amor proprii excellentiae, de qua oriuntur *jaecantia*, ostentatio, hypocrisis, schismata, & similia. Invidia est felicitatis alienae odium, de qua oriuntur de-

tractio, murmuratio, dissensio, perversa judicia, & similia. Ira est appetitus vindictae & nocementi alieni, qui cum perseverat, in corde fit odium; de qua oriuntur persecutiones verborum, & factorum, plaga, homicidia, & similia. Acedia est tedium boni spiritualis, ex quo homo nec in Deo nec in divinis laudibus delectat; ex qua sequuntur ignavia, pusillanimitas, desperatio, & similia. Avaritia est immoderatus amor mobilium vel immobilium assumentium, vel illicite acquirendo, vel illicite detinendo; ex qua oriuntur *fraus*, *furtum*, *sortilegia*, *sacrilegia*, *simonia*, & omne turpe incrementum. Gula est immoderatus amor delectationis secundum gustum in cibo & potu, in qua multipliciter peccatur, scilicet in tempore, quando comeditur nimis mane aut nimis tarde vel nimis assidue; in qualitate, cum queruntur cibaria delicata; item in quantitate quando nimis comeditur vel bibitur, quod est vilissimum genus gulae, & est nimium in cibo & potu quando corpus aggravat, vel quando impedit sensum interiore aut exteriorem, seu quando laedit corporis sanitatem: item aviditate, seu voracitate, & ultimo in curiosa & exquilita alimentorum preparatione ad gulae delectationem excitandam; quae quamquam continentur in hoc versu, *Præprope, laute . . . . ardentem studiose*. Luxuria vero, non oportet notificare, cujus infamia earundem inliciti universum.

Septem vero virtutes principales sunt, fides, spes, & caritas, quae ad Deum pertinent & idcirco theologicæ appellantur, prudentia, justitia, temperantia & fortitudo, per quas ad seipsum & proximum homo ordinatur; & est actus prudentis bonum eligere; actus justitiae recte facere; actus temperantis, non obedire deliciis; actus fortitudinis non dimittere bonum agendum pro angustiis vel molestiis quibuscumque: Et dicuntur esse quatuor virtutes cardinales, hoc est principales, quia istis quatuor plures aliae sunt subjectae, de quibus quatuor simplicibus laboramus ad praesens, amplius nec tractamus.

Septem sunt gratiae sacramenta, quorum dispensatores ecclesiae sunt praelati, quorumcumque ab omnibus debent recipi Christianis; utpote baptismus, confirmatio, poenitentia, eucharistia, suo tempore extrema-unctio, quantum tantum illis dari debet qui gravis infirmitatis indicibus videntur mortis appropinquare periculis, quibus omnino fieri potest detur, dum sint compotes mentis & rationis. Et si contingat eis phrenetici, vel quacumque alienatione mentis laborare, si ante alienationem erant de sua salute solliciti consulimus nihilominus eis hoc sacramentum fiducialiter ministrare: Credimus enim & experimento didicimus quantumcumque phrenetico si tamen sit praedestinationis filius ipsius susceptionem vel ad habendum dilucidum intervallum, vel saltem ad spirituale gaudium sive commodum, utpote ad augmentum gratiae, profuturum.

Sunt etiam alia duo sacramenta, ordo & matrimonium, quorum primum . . . . convenit, secundum vero novi testamenti tempore solum convenit in per . . . . tamen per ipsum ex vi sacramenti credimus largiri gratiam, si sincero animo contrahatur.

Quamquam exsolventibus bene decimas Deus frugum omnium abundantiam & possessionum uber-

* Legi, quae
multipliciter. II.* f. nimis
orbem.* quorum
quaque

ANNO
CHRISTI
1466.

uberitatem tribuit, tamen dolenter referimus A quod nonnulli nostræ provincie, contra testamento veteris atque novi doctrinam, de silvis suis cædis, & lignis arborum cæduarum excisis in eis circa quæ minus quam circa fructus agrorum labores impendant, decimas Deo & ecclesiis quibus debentur notorie per . . . quod ipsas in præterito non dederunt, solvere contradicunt, quod æstimant idcirco licere quod legem moris de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, in dubium etiam revocantes quæ silva cædua sit dicenda: Nos igitur advertentes quod si sua portione sit ecclesia defraudata diuturnum crimen propterea non minuitur sed augetur, ac fame & penuria omnique rerum egestas opprimunt. . . decimas non solventes hujusmodi, declaramus provisione concilii silvam cæduam illam fore, quæ cuiuscumque existens generis arborum in hoc habeatur ut cædatur aut est habilis ad cædendum; quæ etiam succifa rursus ex stipitibus aut radicibus renascatur, ac ex ea decimam partem utpote reallem & prædialem baptismalibus seu matricibus ecclesiis persolvendam; nec non silvarum possessores hujusmodi ad præstationem decimarum ipsorum lignorum excisorum in iis sicut fœni & bladorum omni censura ecclesiastica fore canonicè compellendos.

Cordis dolore concutimur, intuentes in nostra provincia, malitia excrecente pessima corruptela noviter inolevit, dum ecclesiarum prælati & beneficiati ecclesiastici, atque nonnulli laici mortis vicinæ conjecturam verisimilem obversantes, universa bona sua, seu quotam eorum partem tam notabilem donari inter viros seu aliter alienare præsumunt; quod nedum ecclesiis ad quarum domos, ædificia, & cancellos reparanda dum vivebant fuerant obligati, suis excluduntur remediis; sed rex & alii quibus sic alienantes efficaciter tenebantur, suis juribus, uxoresque & liberi conjugatorum suis portionibus, de consuetudine vel de jure ipsis debitis irrecoverabiliter defraudantur. Quidam etiam doli nimium experti languentibus in extremis hujusmodi alienationes facere consulerunt, temere procurarunt, ipsosque languentes consiliis & suasionibus perveris a voluntate testandi nequiter perverterunt; ex quibus impedire testamenti liberam factionem ac ecclesias & ceteros supradictos suo jure non ambigitur malitiose privare: Unde præsentem deliberatione concilii omnes & singulos in nostra provincia donantes seu alienantes taliter bona sua, malitia sive fraude, ac hujusmodi malitiæ sive fraudis concios, sic recipientes sic alienata, in eos & ad hoc dantes consilium, auxilium, vel favorem, majoris excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto, donantes & sua bona in ipsa providentia taliter alienantes propter sui gravitatem excessus, nisi prius pœniterint, & dictam donationem effectualiter, quantum in eis fuerit, revoverint, ecclesiastica careant sepultura: ceterum ne probationis fraudis vel malitiæ in hac parte difficultas hanc provisionem præsentem reddat inutilem, statuimus, quod quotiescunque aliquis dictæ provincie bona sua omnia sicut præfertur donaverit, aut alias quovis titulo alienaverit, seu in quantitate tam notabili, quod appareat de residuo ecclesiis vel creditoribus aliis de suis debitis, uxoribus & liberis de suis portionibus supradictis non posse satisfieri sicut decet, alienatio hujusmodi per ma-

litiam sive fraudem eo ipso fieri censetur malitiam sive fraudis probatione . . . . . teriori minime requisita.

Accidit novitate perversa, quod cum ecclesiarum prælati deviorum disciplina peccatis & excessibus subditorum nituntur inquirere, magnates & potestantes alii seculares, officia impedire molientes eorum, inhibent laicis ipsorum tenentibus aut nativis, ne ad ordinatum citationes pro suorum criminum vel excessuum correctionibus canonicè subeundis, quarum correctio & punitio ad ipsos ordinarios nocitur pertinere de consuetudine vel de jure, aut pro testamentorum probationibus, approbationibus, intimationibus, aut calculis de bonis defunctorum administratis per eos, seu computis, & aliis testamentariis juribus extra locum domicilii veniant & compareant coram eis; & ne in locis sui domini per prælatos exerceant præmissa impediunt & procurant. . . & faciunt nequiter impediri, sibi quoque super his jurisdictionem usurpant: Alii præterea viros ecclesiasticos jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, & suis subditis, pro eorum culpis & excessibus pœnitentias corporales seu pecuniarias imponentes, ac ipsos facere cogentes easdem sicut ipsis ordinariis licet, aut pro pœnitentiis corporalibus juxta modum excessuum suorum impositis, redemptiones pecuniarias, prout juxta poterunt admittentes, de & super extorsionibus excessivis judicant; sicque judicantes attachiant & incarcerant, ac super his in foro seculari eos sibi respondere compellunt, quibus multas pecuniarias ea occasione in foro prædicto seculari imponi procurant & faciunt indebite pro libito voluntatis.

Frequenter etiam multi cum turbis & strepitu ad judicia concurrunt ecclesiastica, ac iudices litigantes seu habentes ibidem alia expedire graviter sic exterrant, quod ecclesiastica confunditur jurisdictio & opprobriose officium prælatorum suspenditur & nequiter impeditur, ac in culpam de facili homines currunt dum pœna non reprimat transgressores impunentem sibi pœnitentialem nutriunt & antiqui hostis insidiis levem aditum præparent & frequentem: Alii siquidem multos pro eo, quod causas & negotia in foro ecclesiastico de jure vel consuetudine pertractanda ibidem contra adversarios suos movent; necnon advocatos postulantes pro eis, & procuratores alios, qui ministros & ecclesiasticos iudices cognoscetes, super his judicari, attachiari, carceri quoque mancipari, & alios in foro seculari multipliciter faciunt fatigari, & procurant, suisque tenentibus & aliis ad forum ecclesiasticum pro causis seu negotiis in ipso de consuetudine vel de jure tractandis recurrentibus, si non desistant & in foro seculari super his litigent, imponunt sæpissime graves multas, ipsosque affligunt & vexant injuste multimodis laboribus & expensis. Alii vero episcopos, archidiaconos, & officiales eorum ac alios ordinarios iudices jurisdictionem in civitatibus seu locis aliis eis subjectis debite exercere volentes, de & super his quæ spectant notorie ad eisdem, seu pro exercitio jurisdictionis ecclesiasticæ, mandata sua licita & canonica destinantes, executionesque eorum debite faciendas impediunt vel impediri procurant injuste, ac nuncios mandata hujusmodi deferentes & facere debite justas executiones, volentes, capere, verberare, malo

ANNO
CHRISTI
1466.

L. 1. 2.

ANNO
CHRISTI
1466.ANNO
CHRISTI
1466.

male tractare injuriose presumunt. Quidam A etiam domini temporales & eorum ballivi bona decedentium ab intestato in suis districtibus ad ipsos dominos pretendentes fore, quamvis erronee devoluta, ac per ordinarios bona hujusmodi pro debitorum solatione sic decedentium, ac etiam in alios pios usus pro ipsorum animarum salute convertantur utiliter, pro eo consensu regio & magnatum regni Angliæ, tamquam pro jure, ecclesiasticaque libertate ab olim existit ordinatum, impediunt in derogationem ecclesiasticæ libertatis, jurisque jurisdictionis ecclesiasticorum impedimentum & læsionem enormem: Nos igitur præsentis deliberatione concilii, omnes & singulos in præmissis vel eorum aliquibus delinquentes, seu præmissa vel B eorum aliqua in suis facta negotiis seu nominibus eorum rata vel accepta habentes, hoc sacro approbante concilio pronunciamus majoris excommunicationis sententia innodari, quorum abolitionem diocesis locorum episcopis, vel jurisdictionem episcopalem habentibus specialiter reservamus, delinquentes hujusmodi quater annis singulis in cunctis ecclesiis parochialis nostræ Eborum provincie excommunicatos, in genere precipimus publice pronuntiare.

Dierum invalescens malitia, quia mundus in deteriora jugiter labitur, hominum mentes in apertam facit nequitiam proflire; unde nostræ provincie Eborum nonnulli aliis malignari conantes, brevia regia de compoto sive transgressione, vel alia contra illos quibus nocere desiderant ad extraneos comitatus in quibus sui adversarii nunquam fuerunt, nec contraxerunt vel deliquerunt ibidem, bonave administrarunt inibi conjunctumque fraudulenter & malitiose impetrare præsumunt; & adeo contra eos ignorantibus clam prosequuntur in illis quod ut la-gantur vel foris baniantur a regno. Unde cum processus & sententiæ contra ignorantes & taliter indefensos habiti a jure merito reprobentur, nec sit malitiis hominum indulgendum; statuímus, ut quicumque clerici vel laici in nostra provincia talia lurrepticie, fraudulenter vel malitiose de cetero ut præmittitur impetrantes & prosequentes, facientes, procurantes, seu ad ea impendentes scienter consentium, auxilium, consilium, vel favorem, aut ea rata habentes nomine suo facta, majoris excommunicationis incurrant sententiam ipso facto.

Licet ex statutis concilii generalis & Clementis papæ prohibitum sit expresse, ne questores aliqui nisi apostolicas, vel diocesani litteras exhibuerint, quomodolibet admittantur, vel permittantur aliud aut populo prædicare vel exponere, quam quod in literis continetur supradictis, literis apostolicis per diocesanum prius diligenter examinatis: Quidam tamen questores hujusmodi non sine magna temeritate audacia & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo, motu suo concesserunt; super votis dispensarunt; a perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis absolverunt; male ablata incerta data sibi pecunie quantitate remiserunt, tertiam aut quartam partem de penitentibus injunctis relaxarunt; animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum qui elemosynas eis contulerint de purgatorio, ut afferuerunt, mendaciter extrahebant, & ad gaudia paradisi perducebant. Benefactoribus locorum quorum questores extiterunt remissionem

plenariam peccatorum indulserunt; & ut eorum utamur verbis, a pena & culpa absoluerunt, quo Clemens papa prædictus in concilio Viennensi hujusmodi abusus de cetero attemptari omnino inhibuit, ac omnia privilegia si quis super præmissis, vel eorum aliquo fuerint, aliquibus locis, ordinibus, vel personis quæstorum hujusmodi quomodocumque concessa, auctoritate apostolica penitus revocavit: Volens questores, si qui in præmissis vel aliquo præmissorum deliquerunt, seu alias etiam cum suis quibuscumque privilegiis abusi fuerint, per locorum episcopos debite paniri, nullo eis in hac parte privilegio suffragante. Questores tamen prædicti his diebus avaritiis veneno inebriati ut aurum & argentum subtili & fallaci ingenio extorqueant, aliqua de abusionibus prædictis, & alias majores vel continuas attemptare præsumunt, ut puta excommunicatos a iudiciis ecclesiasticis absolvent, & penitentiam publicam & solemnem per locorum ordinarios pro publicis excessibus indictam remittunt, seu saltem diebus quibus ipsos ad ecclesiæ causa penitentis perimplende venire contigerit differre, & mortem sibi consciscentes in cœmeteriis sepelire præsumunt, aliasque nonnulla enormia committere non verentur, per quæ censura ecclesiastica vilescit & clavium ecclesiæ auctoritas deducitur in contemptum: Nos ergo hujusmodi abusus plenius abolere volentes, volumus & precipimus in nostris diocesi & provincia, statuta conciliorum prædictorum firmiter observari, ac cum literis hujusmodi apostolicæ per diocesanum examinatas fuerint, scedulam de indulgentiis hujusmodi conscribi, & literis suis annexi; nil quoque per questores proponi & prædicari, nisi quod in scedula prædicta continetur. Quod si questores aliqui, aliqua de abusionibus prædictis de cetero attemptare præsumperint, seu præsentis nostræ constitutioni in aliqua sui parte contraverint, ab officio prædicto penitus expellantur, & ad dictum officium de cetero nullatenus admittantur. Si quis vero rector, vel vicarius, capellanus, vel curatus aliquem de D questoribus hujusmodi contra formam conciliorum in ecclesia sive capella sua admiserint, penam xl. solidorum legalis monete Angliæ fabricæ ecclesiæ metropolitice Eborum applicandorum, solvere teneatur: Per hanc tamen constitutionem his qui jurisdictionem episcopalem habent nolumus in aliquo præjudicium generari.

Cum inter nonnullos parochianos nostræ diocesis talis inolevit protervitas, quod ad fabricam matricis ecclesiæ suæ parochialis conferre nolunt, arbitrantes se ab omnibus hujusmodi excusari posse, pro eo quod ad fabricam capellarum infra parochias suas sitarum contribuunt: Nos attendentes quod parochiani prædicti ad contribuendum matrici suæ ecclesiæ priusquam capellæ magisque tenebantur; proinde statuimus, quod licet parochiani antedicti ad refectionem & reparationem capellarum hujusmodi conferant, a contributione ad ecclesiæ matricis suæ fabricam, & reparationem ac alias onera parochialis quæcumque supportanda nullatenus excusentur, sed juxta discretionem ordinarii sui contribuere teneantur. Quod si hujusmodi parochiani onera prædicta post monitionem legitimam eis in hac parte factam subire recusaverint, capellæ prædictæ interdican-tur, & divina in eisdem non celebrentur, quous-

ANNO
CHRISTI
1466.

quosque parochiani huiusmodi onera prædicta A
lubeant cum effectu, seu saltem ad ea subeun-
da sufficientem præstitierint cautionem.

Quamquam bonæ memoriæ Ottobonus olim
sedis apostolicæ in Anglia legatus, monachos
seu canonicos regulares, per maneria vel ec-
clesias solos morari firmiter & distincte prohi-
buit; mandans abbatibus & prioribus quibus-
cumque, ut si qui tales fuerint, eos sine mo-
ræ dispendio revocarent ad conventum, vel sibi
unum monachum vel canonicum sociare stude-
rent, alioquin ipsos abbates & priores donec
id impleverint decrevit fore suspensos: Non-
nulli tamen abbates, priores, & præpositi re-
ligiosorum, non solum monachos, canoni-
cos, & alios subditos suos extra septa mona-
sterii sui morari permittunt, verum etiam li-
centiam per suas literas patentes ad abstanti-
andum se a monasteriis suis, ac animalia & ser-
vitia recipienda & inter sæculares personas
unienda eis conferunt & concedunt; ex qui-
bus huiusmodi subditi occasionem vagandi con-
tra canonicas sanctiones ac regulares institutio-
nes sæpius habere dignoscuntur: Nos huiusmo-
di licentias sæculares quoque eorundem tam in-
decentes quam animabus eorundem religio-
rum periculosas esse conspicientes, firmiter in-
jungendo mandamus, quatinus nullus abbas,
prior, præpositus, minister, magister, seu
alius quicumque religiosus præsidens, quocum-
que censetur nomine, subditis suis huiusmo-
di licentiam de cetero concedere præsumat, sub
pœna xl. solidorum sterlingorum, quam, citra
pœnam constitutionum legationum prædicto-
rum, ipsum delinquentem incurere volumus,
fabricæ ecclesiæ nostræ metropolitane Eborum
fideliter applicandorum, ipsumque religiosum
sic vagantem tanquam apostatam haberi volu-
mus & computari: per hanc tamen nostram
constitutionem hiis quibus ad deserviendum in
ecclesiis suis vel capellis per unum religiosum
de subditis suis sedes apostolica indulgit, nolu-
mus in aliquo derogare.

Cum ecclesia Dei secundum evangelicam ve-
ritatem domus orationis esse debeat, sacrique
canones & leges civiles ob Dei reverentiam, & D
ut Christi fideles convenientius orationi insiste-
rent in eadem, providentius statuerunt, ne
quis ad eam confugiens, seu ibidem causa ora-
tionis, vel alias insistens ab eadem extraha-
tur, citetur, vel arrestetur in eadem. Nos
volentes leges huiusmodi in quantum possumus
imitari, provida deliberatione habita, statui-
mus, quatinus nulla ecclesiastica sæcularive
persona quemdam occasione alicujus actionis,
seu querelæ in ecclesia aliqua tempore quo di-
vina celebrantur in eadem, nisi propter offensam
in dicta ecclesia immediate, aut paulo ante arre-
stationem huiusmodi factam arrestet, citet, vel ex-
trahat, arrestative, citari, vel extrahi faciat sub
pœna excommunicationis majoris, quam in hac
parte delinquentem incurere volumus ipso facto.

Cum sacro eloquio jubente de omnibus quæ
novantur per annum, & nullo tempore exclu-
lo decimæ sint cum omni integritate absque
diminutione solvendæ, omnibus & singulis re-
ctoribus, vicariis, capellanis parochialibus;
& ecclesiarum parochialium curatis, per no-
stram provinciam constitutis, in virtute obe-
dientiæ mandamus, firmiter injungentes, qua-
tinus diligenter moneant & efficaciter indu-
cant, & quilibet ipsorum in parochia sua mo-
neat & inducat, quod dicti parochiani om-

nes decimas inferius annotatas suis ecclesiis
pertolvent, videlicet decimam lactis, seu lac-
ticinii a primo tempore sue innovationis,
tam in mense Augusti, quam in aliis mensi-
bus; de provenibus etiam boscorum; virgulo-
rum; pannagis silvarum; vivariorum; pis-
cariarum; fluminum; stagnorum; arborum
prostratarum & excisarum; pecorum; colum-
barum; seminum; fructuum & bestiarum;
vvarennarum aucipitii; hortorum; cultilagio-
rum; lanæ; lini; croci; grani; terresecidio-
rum; & carbonum in locis ubi fabricantur &
sodiuntur; cygnorum & caponum; auarum;
aoatum; ovorum; agrorum; apum mellis &
ceræ proventuum; molendinorum; venatio-
num; vellerum; artificiorum; negotiatio-
num; necuon & agnorum; vitulorum; pullo-
rum; equorum; capriolorum; & aliorum fer-
tuum animalium tunc ad decimam dandorum
cum se alendo in pascuis a matribus separatis
commode vivere possint. De fructibus & gar-
bis, quareræ calce, mineris, de nutrimen-
tis animalium, pascuis, pasturis, tam com-
munibus quam non communibus secundum nu-
merum animalium & dierum, sicut expedit ec-
clesiis: De fœno ubicumque crescit, aut in se-
mitis, magnis pratis, sive parvis secundum
verum valorem; & de omnibus provenibus
aliarum rerum de cetero satisfaciunt competen-
ter ecclesiis quibus de jure tenentur, nullis ex-
pensis ratione præstationis decimarum dedu-
ctis, seu retentis, nisi tantum de præstatio-
ne decimarum artificiorum & negotiationum.
Quod si monitionibus huiusmodi parere con-
temperint, per suspensionem excommunica-
tionis, & interdicti sententias per ordinarios
locorum ad præstationem decimarum prædicta-
rum compellantur consuetudine contraria ne-
quaquam obstante; quæ peccata non minue-
re sed augere dignoscitur. Data synodo pro-
vinciali celebrata in ecclesia metropolitana E-
borum 26. die mensis Aprilis, anno domini
1466.

Scrutatis insuper registris recolendæ memo-
riæ Joannis nuper ecclesiæ Romane tituli sancti
Balbinæ presbyteri cardinalis, & præde-
cessoris nostri, meminimus constitutiones sub-
scriptas per ipsum in ecclesia metropolitana
Eborum celebratas rite & legitime editas, non
tamen in libro statutorum provincialium inter
alias inscriptas & incorporatas; volumus igitur
ipsas inter alias constitutiones publicari,
promulgari, & incorporari, ac ab omnibus
nostræ provinciæ subditis firmiter observari.

Certitudinem præsentium, & memoriam fu-
tutorum sane intendentes, qualiter olim pa-
tres & prædecessores Eborum archiepiscopi cum
suffraganeis eorum, ad extirpandum vitia, &
mores nutriendos plures & diversas constitutio-
nes necessarias & salubres vicissim suis edide-
runt temporibus: Nos vero Joannes archiepiscopus
antedictus eorum vestigiis sequi inherentes;
& volentes in vinea domini ob salutem
& quietem populi nobis subiecti laborare, ut
veræ retributionis recipere valeamus denarium
post laborem, de suffraganeorum nostrorum
ac prælatorum & cleri nostræ provinciæ in hoc
concilio provinciali nobis assistentium, delibe-
rato consilio statuimus, providemus, decerni-
mus, & ordinamus, quod presbyteri etiam
cantarias habentes, & alii sacerdotes propriis
sumptibus vel animalibus sustentati, in nostris
civitate, diocesi & provincia divina celebran-

tes,

ANNO
CHRISTI
1466.

ANNO
CHRISTI
1466.ANNO
CHRISTI
1466.

tes, proximo die dominico, seu festivo post admissionem suam ad celebrandum in ecclesiis, capellis, vel locis aliis divino cultui dispositis, jurabunt tactis sacrosanctis Dei evangelis, coram rectoribus, vicariis, vel aliis locum eorum tenentibus, quod ecclesiis vel capellis eorum vicegerentes nullum omnino inferent prejudicium vel damnum, circa oblationes, portiones, decimas, trentalia, denarios pro requestris sive legatis mortuorum, vel alia jura quocumque nomine censeantur; imo quatinus in eis est eisdem rectores, vicarios, & eorum locum tenentes servabunt indemnes in premissis & singulis premissorum. Jurent etiam specialiter dicti sacerdotes, quod odia, scandala, rixas, contumelias, seu contentiones inter rectores, vicarios, ac eorum parochianos nullo modo sustinent, foveant aut sustineant quatinus in eis erit, imo concordiam nutriant & observent inter eos: Et prefati sacerdotes infra civitatem, diocesim, & provinciam nostras divina non celebrent, sed eis expresse interdicanter, donec premissa presterint juramenta, vel per eos steterit quo minus presterint, & celebrare si presumerint, preter penas alias quas canones inducunt contra celebrantes in locis interdictis, irregularitatem incurrant, si eorum suis ordinariis super premissis fuerint convicti. Insuper tamen eis interdicitur divina celebratio donec fuerit cum eis super hoc legitime dispensatum.

a. Fm. vel G
per eos... &
celebrare
6c. 11.

Præterea presbyteri ipsi non audient confessiones parochianorum vel capellanorum in ecclesiis in quibus divina celebrant, nisi in casibus a jure permixtis vel licentia presidentium in ipsis ecclesiis perita & obtenta. Insuper presbyteri memorari debent, & jurent interesse in cancellis ecclesiarum in qua deserviunt matutinis horis, processionibus, missis & vesperis, & aliis divinis officiis inibi prestantes, induti superpellicis quæ sibi propriis expensis providebunt; & ad assignationem curatorum hujusmodi lectiones, epistolas & evangelia in missis solennibus legent, & cum concione mortuorum lectiones, mortuorum die una in ecclesiis hujusmodi missæ sicut plures solennes, missas alias cum nota celebrent & percantent, ac tempore hujusmodi divinarum, sic in ecclesiis ipsius celebratorum etiam in navi ecclesiarum vel cæmeteriis aut campis vagari minime præsumant.

Præterea dicti sacerdotes diebus dominicis & festivis, vel si corpus alicujus defuncti, vel nuptiæ celebrandæ fuerint in ecclesiis supradictis, missas suas post lectum evangelium majoris missæ incipiant, & non prius, & eas sic compleant: nisi per predictos rectores, vicarios, vel presidentes ad hoc fuerint specialiter licentati.

Item sacerdotes predicti, & alii presbyteri curati suis vacent libris; & tabernas, spectacula, cellulas mulierum suspectarum, vel ludos noxios, seu prohibitos sub pena suspensionis a divinis nullatenus exercent. Rectores vero, vicarii, & eorum locum tenentes predicti benigne debent recipere juramenta predicta, & de hac nostra constitutione ad memoriam presentium & futurorum copiam in suis habeant ecclesiis.

Præterea nos fida & concordati relatione informati, & rerum experientia edocti, quod nonnulli abbates, priores, abbates proprios non habentes, hospitalarii & alii administratores, bonorum ecclesiasticorum, in desolationibus mona-

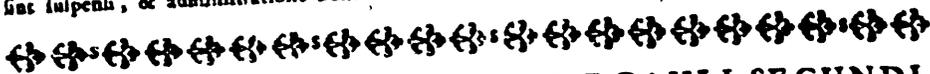
stiorum, prioratum, & locorum aliorum quibus præsent & proficere deberent, bona hujusmodi monasteriorum, prioratum, & aliorum locorum ecclesiasticorum, videlicet arbores silvarum ceduarum, & etiam non ceduarum, redditus, possessiones, & alia jura sua vendunt & alienant, ac pensiones, corrodia, & liberationes ad vitam vel longi temporis spatium vendunt & concedunt; necnon ecclesias sibi, & eorum monasteriis appropriatas ad firmam dimittunt, & pecunias præ manibus receptas in usus proprios exponunt & convertunt, mutuumque recipiunt, ac se & monasteria sua successoresque suos ad jura, redditus, & possessiones suas perinde obligant, & districtioni seculari submittunt; nec non & alia bona sua mobilia suis notis, & amicis in namentum donant & contribuunt, sic quod occasione premissorum eorum monasteria ac domos, & loca eis pertinentia propter defectum reparationis collabuntur, & maximam minantur ruinam, divinus cultus in locis hujusmodi premissorum occasione diminuitur, observantia regularis negligitur, ac bona hujusmodi monasteriorum propter abusus hujusmodi, quod dolenter referimus, devastata sunt pariter & consumpta. Nos Joannes archiepiscopus antedictus, monasteriorum, prioratum, hospitalium, & locorum aliorum religiosorum infra nostram provinciam Eborum existentium, indemnitate occurrere desiderabiliter affectantes, & super eis remedium opportunum adhibere, de suffraganeorum nostrorum advisamento, & consilio statuimus & ordinamus, quod si salvis aliis provisionibus, statutis, constitutionibus, ordinationibus, & remediis super hujusmodi venditionibus, alienationibus & concessionibus, antiquorum patrum auctoritate editis, ut cum venditio arborum, silvarum non ceduarum, vel ceduarum, ad magnam quantitatem, vel concessio jurium, reddituum, vel possessionum aut pensionum, corrodiorum, sive liberatarum ad vitam alicujus vel longi temporis spatium fieret alienatio, tractatus duorum dierum ad minus inter abbatem & ejus conventum, aut priorem, abbatem proprium non habentem, cum suo conventu præcedere debeat diligens & maturus; & si post tractatum hujusmodi solennem prefatis abbati; & conventui, seu priori abbatem proprium non habenti, & ejus conventui visum fuerit, quod hujusmodi venditiones, alienationes, & liberatarum concessionibus, vel mutuarum receptionibus, eorum monasteriis, prioratibus, vel aliis locis necessariis fuerint & utiles, seu opportune, tunc super alienationibus, venditionibus, & concessionibus premissis nobiscum in nostra diocesi & provincia nostra, & cum suffraganeis nostris in eorum diocesibus, ac nostris & suis successoribus temporibus profuturis tractatum habeant specialem, & post licentiam & auctoritatem a nobis seu nostris suffraganeis in diocesibus suis præhabitis, ad premissas venditiones, alienationes, & concessionem liberam habeant facultatem. Quod si abbates predicti, priores vel hospitalarii contra hanc nostram ordinationem, sive provisionem venditionibus, vel concessionibus nulla præhabita auctoritate fecerint, hujusmodi venditiones, alienationes & concessionibus, ad vitam vel in perpetuum pro nullo habeantur, & omnimoda careant firmitate: Et nihilominus præter alias penas in diversis ordinationibus inde provis, predicti abba-

* porro futuris.

ANNO CHRISTI 1467.

abbates, priores, & hospitalarii hanc nostram A constitutionem infringentes, violantes, & contumaces, eo facto a celebratione divinarum sint suspensi, & administratione bonorum mo-

nasteriorum, ac dignitate, & officiis quibus ANNO præsunt ipso facto in perpetuum privati exi- CHRISTI 1467.

CONSTITUTIO DOMINI PAPÆ PAULI SECUNDI,

De rebus ecclesie non alienandis.

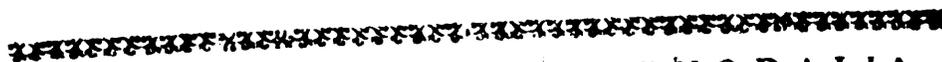
Ex cod. MS. p. 100. Sam. Roper. de hosp. Lincolniens. arm.

PAULUS episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ambitiosam cupiditatem illorum, precipue qui divinis & humanis affectati, damnatione postposita, immobilia & preclara mobilia Deo dicata, ex quibus ecclesiam, monasteria & pia loca reguntur illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento, exquisitis modis usurpare presumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra tuentium; necnon infeudationem vel contractum emphyteoticum, preterquam in casibus a jure permissis; ac de rebus & bonis in emphyteosim, ab antiquo concedi solitis; ac de fructibus & bonis, que servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia, hac perpetua valitura constitutione fieri omnino prohibemus, predecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, que tenore presentium innovamus, in suo nihilominus robore permanentes: Si quis autem contra hujus nostre prohibitionis seriem, de bonis & rebus eiusdem quicquam alienare presumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductione & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sunt roboris vel momenti; & tam qui alienat, quam is qui alienatas res & bona predicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat: alienanti vero bona ecclesiarum, monasteriorum, locorumque ipsorum, quorumlibet, inconsulto Romano pontifice, aut

contra presentis constitutionis tenorem, & pontificali vel abbatiati prefulgeat dignitate, sit ingressu ecclesie penitus interdictus: Et si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem, a regimine, & administratione suae ecclesie vel monasterii cui preesidet, in spiritualibus & temporalibus sit eo ipso suspensus.

Inferiores vero, prelati, commendatarii, & alii ecclesiarum rectores beneficiati, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, preposituris, prepositatibus, prebendis, aliisque ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, secularibus & regularibus, beneficiis, quorum res & bona alienant dumtaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare ceaseantur; pollintque per locorum ordinarios, vel alios ad quos eorum collocatio pertinet, personis idoneis, illis exceptis que propterea private fuerint, libere de jure conferri, nisi alias dispositioni apostolicæ sedis sint specialiter aut generaliter reservata; & nihilominus alienate res & bona hujusmodi ad ecclesias, monasteria, & loca pia ad que ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre prohibitionis & innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire: Si quis hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum. Data Romæ apud sanctam Mariam, anno dominicæ incarnationis millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, Kalendis Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Ex Ferr. Hist. II.

ANTIQUA STATUTA SYNODALIA

Ecclesie Eboracensis.

Ex Martene Thesuro Anecd. t. 4. p. 467.

Ex hic adnectimus, cum pleraque ante annum 1300. edita sint, & plurima ad optimam in Clero disciplinam stabilendam moreque in melius reformandos continent. Ex MS. codice 400. circiter annorum Oratorii Trecentis illa eruit P. Martene, ac fide et imperitii amanentis vel ignorantia, vel olerantia corrupta, ab quibus in locis emendavit.

INCIPIUNT STATUTA SYNODALIA TAM NOVA QUAM VETERA.

I

Præcipitur districtius, ut omnes presbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad synodum & si gravi infirmitate detenti, aut alia inevitabili ne-

cessitate venire non possint, suum mittant capellanum aut clericum loco sui.

II.

Præcipitur archipresbyteris, aut presbyteris ut in eundo & redeundo a synodo honeste ambulent, & honesta quarant hospitium, & in eis circumspicte se habeant, ac

ne status clericorum vertatur in opprobrium A
& contentum.

III.

De baptis-
mo. Baptismus cum honore & reverentia
celebretur, & cum magna cautela, &
maxime in distinctione verborum, scilicet
(*) *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii &
Spiritus-sancti, Amen.* Et in (a) Roma-
no sub eadem forma doceant sacerdotes
frequenter laicos debere baptizare in ne-
cessitate.

IV.

Pro baptismo nihil omnino exigatur,
sed quicquid offertur gratis accipiatur.

V.

Fontes sub fera & clavi custodiantur
propter sortilegia. Chrisma similiter &
sanctum oleum sub clave servantur.

VI.

Semper sacerdos interroget laicum dili-
genter, cum in necessitate baptizaverit
puerum, quid dixerit aut quid fecerit: &
si invenerit laicum discrete & modo debi-
to baptizasse, & formam verborum in
Romano protulisse, approbet factum, &
non baptizet puerum; & tunc oblato pue-
ro ad fores ecclesie, suppleatur quod
deest, scilicet pabulum salis, & linitio
cum saliva. Exorcismi tum dicantur, &
super fontes sine merfione omnia fiant que
solent fieri.

VII.

Si vero dubium fuerit sub qua forma
verborum puer baptizatus fuerit, tunc
sacerdos omnia faciat, & mergens dicat:
*Si tu non es baptizatus, ego baptizo te, in
nomine Patris, & Filii & Spiritus-sancti.*
Sin autem, inquirat in quo defecerit, &
defectum suppleat. Si in toto defecerit,
baptizet puerum, & si aliqua dubitatio
intervenerit, ad nos, vel ad officialem
nostrum, vel ad pœnitentialem no-
strum recurrat.

VIII.

Ad elevandum puerum de sacro fonte
tres ad plura recipiantur, quod enim am-
plius est, a malo est.

Concil. General. Tom. XXXII.

IX.

Sacerdotes moneant sæpe populum ad ^{De confir-}
confirmationem puerorum. Post baptis-^{matuac.}
mum enim debet suscipi sacramentum
confirmationis. Quod si confirmandus adul-
tus fuerit, prius confiteatur & postea
confirmetur: Jejuni & non . . . . .
ad confirmationem accedant. Sæpe dica-
tur laicis ne diu expectent ad confirmatio-
nem adventum episcopi; sed ducant ad
eum pueros suos, & alios qui non sunt
B confirmati, ubi cum prope audierint, &
secum deferant bandellos latos, mundos,
& satis longos, & dicatur etiam eis quod
possint nomina confirmandorum mutare in
confirmatione, si velint.

X.

Nullus sacerdos confirmare præsumat,
aut virgines consecrare. Solius enim epis-
copi est confirmare, virgines consecrare,
aut ordines dare.

XI.

Sacerdos ministrans diligenter attendat ^{De def. Al-}
quod hostia sit rotunda & integra, & in-^{bes in fact-}
tegrum habeat circulum, & quod vinum ^{facto roman-}
non sit acetosum, & quod aquam non ^{genibus.}
omittat.

XII.

Si palla altaris inde tineta fuerit, re-
cindenda est pars illa, & pro reliquiis
servanda. Si super albam vel super casu-
lam degittet, similiter fiet. Si super
D vestimentum ceciderit, comburenda est
pars illa, & cinis in sacrario reponendus.
Si vero in terram ceciderit, lingendus
est, & extergendus, & radendus est
locus ipse, sive lapis sit, sive lignum,
sive terra fuerit, & pulvis in loco sacro
reponendus.

XIII.

Porro si in ipso sanguine musca vel ara-
nea vel aliquid tale ceciderit, quod vix
sine vomitu & cum periculo corporis ali-
ter sumi non possit, igne cremandus est,
E & sanguis Domini fumendus. Illud enim
quod intus ceciderit, prius debet in calice
vino perfundi, & quanto diligentius fieri
potest ablui, & super piscinam comburi
debet, & illam abluionem sacerdos fu-
mere debet. Quod si fides ipsa id quod
N cecid-

(*) Id est vulgari lingua, quo scilicet liber Uluum Cisterciensium cap. 93. Si conversus est, inquit, monachus,
qui non intelligit litteras, idem illi ROMANE expensat sacerdos, & conversus ROMANE confitatur.

eciderit quempiam fumere fecerit, Deo A gratias. Quod si de corpore Domini super pallam altaris aliquid ceciderit, vel super aliud vestimentum, non incidatur, sed vino abluatur, & a ministro sumatur vinum illud. Quod si infirmo datum rejicitur, prout diligentius poterit, suscipiatur & constrictum in calice cum vino sumatur; si integrum sumi non potest, eo quod ex ore alterius projectum sit, reus hujusmodi negligentiae; & qui cum eo participes fuerint culpae, competenti subiaceant disciplinae. Si autem super lignum vel super lapidem ceciderit, modus supradictus de sanguine Domini observandus.

XIV.

Linteamina altaris & indumenta saepe abluantur ob reverentiam & praesentiam Salvatoris nostri & totius curiae caelestis quae cum eo praesens est, quotiescumque missa celebratur.

XV.

De Escheri
De infirmo
deservendo.
Non permittant presbyteri diaconos deferre infirmis corpus Domini nostri JESU CHRISTI, sed in necessitate, cum sacerdos absens fuerit. Sed semper sacerdos cum magna reverentia & maturitate deferant illud in pixide eburnea bene clausa propter casum, & cum lucerna praecedente, cantantes VII. psalmos & alias orationes. Sic enim persolvent debitum infirmo, & audientes invitabuntur ad exhibendam Deo reverentiam & honorem.

XVI.

Moneantur frequenter & communiter laici, ut ubicumque viderint deferri corpus Domini, statim genua flectant tamquam Domino & Creatori suo in terram, & junctis manibus, quousque transferit, orantes.

XVII.

Sacerdos sive diaconus corporalia saepe abluat in vase mundo ad hoc specialiter deputato, indutus superlicio. Omnes ablutiones, si fieri potest, in piscina reponentur, vel saltem reponantur in baptisterio.

XVIII.

Item, linteamina altaris & indumenta sacerdotalia non nisi a sacerdote, vel a diacono, vel ab aliqua matrona honesta, vel virgine, sine appositione aliorum pan-

norum debent lavari convenienter: quia absurdum est in sacris sustinere quod esset indecorum in profanis.

XIX.

Cum summa reverentia deferatur oleum sacrum ad infirmos, & eos ungant sacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quae ad hoc sunt ordinatae; & nihil penitus inde exigatur, sive a paupere, sive a divite. sed si quid gratis datum fuerit, in elemosyna recipiatur.

XX.

Ad sacramentum extremae-unctionis moneant saepe populum sacerdotes non tantum divites & senes, sed pauperes & juvenes & omnes, maxime a XIV. annis & supra, ut communiter se paratos exhibeant cum necessitas fuerit: quia per hoc sacramentum venialia dimittuntur peccata, & quandoque alleviatur infirmus & ad veram contritionem & aeterni gaudii consecutionem animus incitatur. Docent autem sacerdotes populum hoc sacramentum posse licite iterari & saepe recipi, scilicet in qualibet magna infirmitate vel necessitate, cum metus est mortis, & post susceptum licite posse reverti eum qui convalescit ab infirmitate ad opus conjugale.

XXI.

De libro fo
cerdotum.
Librum qui dicitur manuale singuli presbyteri parochiales habeant, ubi continetur ordo extremae-unctionis, catechismi, baptismi & hujusmodi. Habeant etiam singuli capellani ordinarium officiorum ecclesiae, secundum usum qui servatur in majori ecclesia, & libros alios in quibus possit competenter divinum officium tam diurnum quam nocturnum celebrari.

XXII.

De choris.
Prohibeant sacerdotes sub poena excommunicationis choreas in cimiterio vel in ecclesia duci. Moneant etiam ne alibi fiant, quia ut dicit Augustinus, melius est diebus dominicis & festivis fodere vel arare, quam choreas ducere. Quam grave peccatum sit in loco sacro choreas & berlationes ducere, perpendi ex poenitentia secundum canonum rigorem talibus injungenda potest. Si quis berlationes ante ecclesias sanctorum fecerit, emendatione pollicita tribus annis poeniteat.

XXIII.

Præcipitur sacerdoti, ut divino officio cele-

celebrato, & populo regresso ad pro-
pria, ecclesias suas firmare studeant
diligenter.

XXIV.

Nullus de novo in cimiterio permittatur
ædificare, nec domus aliqua si destructa
fuerit, durante per annum ruina, ibi
reædificetur, nec situs, nec immundities
in cimiteriis adunetur.

XXV.

Nulli clerico fervire permittatur altari,
nisi cum superlicio aut cappa clausa.

XXVI.

De missa. Nullus bis in die audeat missam cele-
brare, aut cum duplici introitu, nisi in
magna necessitate, excepto die Nativita-
tis & Resurrectionis Domini.

XXVII.

Nullus antequam matutinas dixerit ca-
nonicas & primam præsumat aliqua ne-
cessitate missam celebrare

XXVIII.

*De confes-
sione.* Sacerdos circa confessionem maximam
curam habeat & cautelam, & diligenter
inquirat peccata usitata singulatim, inusi-
tata autem non nisi a longe per aliquam
circumstantiam: sic tamen ut ceteris de-
tur materia confitendi. Ad audiendam
confessionem apertum locum sibi eligant
sacerdotes, ut communiter ab omnibus
videri possint, & in locis editis aut extra
ecclesiam nullus accipiat confessionem, nisi
in præmaxima necessitate

XXIX.

In confessione habeat sacerdos oculos
in terram, vultum humilem, nec faciem
respiciat confitentis, & maxime mulie-
ris, causa honestatis, & eam pro posse
suo pluribus modis suadeat ut integre con-
fiteatur, aliter dicat ei nihil valere.

XXX.

Sacerdotes majora peccata reservent ma-
joribus in confessione, sicut homicidia,
sacrilegia, peccata contra naturam, in-
cestus, & stuprum virginum, iniectio-
nes manuum in parentes, vota fracta &
hujusmodi.

Concil. General. Tom. XXXII.

XXXI.

Sunt autem tria in quibus nullus habet
potestatem, nisi solus papa vel ejus man-
datum, scilicet iniectio atrox in clericos
vel quoscunque religiosos, incendia eccle-
siaz, & simonia. Nihilominus rei talium
remittendi sunt ad episcopum:

XXXII.

In confessione sibi caveant sacerdotes ne
inquirant nomina personarum cum quibus
peccaverint confitentes ei, sed circumstan-
tias & qualitates.

XXXIII.

Nullus ira vel odio vel etiam mortis
metu in aliquo audeat revelare confes-
sionem signo vel verbo generaliter vel specia-
liter, ut dicendo *Ego scio qualis estis*. Et
si revelaverit, debet sine misericordia de-
gradari. *Extra de penitentia & rem. cap.
omnes.*

XXXIV.

Nullus sacerdos audeat dubio casu perficere
matrimonium, episcopo inconsulto, *De matri-
monio.* sed ad eum semper omnes matrimonii dubi-
tationes deferat. Prohibetur districte sub
pœna suspensionis, ne ullus sacerdos aut
capellanus exigat aliquid ante benedictionem
nuptialem, sive pro testimonio fe-
rendo, sive pro matrimonio celebrando
occasione ferculorum quæ debentur pro
nuptiis.

XXXV.

Celebrato matrimonio recipiat fercula
sua, & sic exigat si necesse fuerit. Pro-
hibeant sacerdotes publice in ecclesia sub
pœna excommunicationis quod nullus con-
jugatus transeat ad religionem, aut recipia-
tur nisi per episcopum.

XXXVI.

Prohibeant sacerdotibus, ne testamenta
sua ordinent per manum laicalem, &
quod de consilio archipresbyterorum vel
eorum vices gerentium ordinent & pro
posse suo in vita & in sanitate sua exi-
stentes sua conficiant & ordinent testa-
menta, & ipsi frequenter laicis prohi-
beant, ne sua testamenta faciant sine præ-
sentia sacerdotis. *De testa-
mentis.*

N 2 XXXVII.

A

XXXVII.

Prohibetur districte ne pro (a) interra-
gio corpus differatur sepeliri, sed post se-
pulturam, si aliquid datum fuerit, in ec-
clesia recipiatur, & secundum laudabiles
consuetudines exigatur.

XXXVIII.

Nullus sacerdos vel capellanus teneat in
domo sua aliqua occasione mulierem, nisi
sit aut soror, aut mater, aut alia de qua
suspectio non habeatur.

XXXIX.

Sacramen-
talis mini-
stranda. Prohibemus etiam ne sacerdotes vel cle-
rici, occasione alicujus consuetudinis, pro
baptismo, pro sepultura, pro benedictione
nuptiali, sive aliis ecclesiasticis sacramen-
tis aliquid exigere vel extorquere præsu-
mant: sed ea liberaliter & sine aliqua diffi-
cultate qualibet studeant ministrare. Monean-
tur tamen laici ne quod pro reverentia sa-
cramentorum devotione fidelium introdu-
ctum est, velint aliquatenus revocare.

XL.

Inde sacer-
dotibus pro-
hibita. Prohibetur sacerdotibus penitus ludere
cum decis, & interesse spectaculis & cho-
reis, & intrare tabernas causa potandi, &
sine amico & comite clerico intrare domos
alienas, aut discurrere per vicos & pla-
teas, & ne habeant capas allatas & vestes
inordinatas omnino prohibetur.

XLI.

Item, prohibetur sacerdotibus, ne ha-
beant secum prolem quam genuerint in sa-
cro ordine propter scandalum.

XLII.

Nullus clericus vel regularis fidejubeat
Judæo vel foeneratori, nec obliget pignori
ornamenta ecclesie vel libros Judæo, & ma-
xime calicem.

XLIII.

De publicis
verbis. Nullus recipiatur ad prædicandum, nisi
sit authentica persona, vel ab episcopo mis-
sus; & tunc si sit prædicator quæstarius
non admittatur ad prædicandum, sed tan-
tummodo exponat indulgentiam quam ha-
bet & mandatam.

XLIV.

Nullus clericus faciat jusjurandum patro-
nis antequam fuerit episcopo præsentatus.

XLV.

Die dominica præcedente synodum sacer-
dotes qui non habent capellanos, in suis
parochiis inquirent publice in ecclesia, si
qui infirmi in parochia fuerint: statim eos
visitent, & faciant eis quidquid necesse fue-
rit ad salutem animarum: ne mora quam
sunt facturi in synodo, fiat occasio peri-
culi eorum salutis. Nullus . . . . .

XLVI.

Præcipitur presbyteris, ut immobilia de
bonis ecclesie acquisita tantummodo eccle-
siis legant: de jure enim aliud non possunt,
de mobilibus vero suis rationabile faciant le-
garum . . . . .

XLVII.

Præcipitur presbyteris, ut cum incepe-
rint tenentes hostiam, ut non elevent eam
statim nimis alte, ita quod possit videri a
populo: sed quasi ante pectus teneant eam,
donec dixerint *hoc est corpus meum*: & tunc
elevent ita quod possit a populo videri.

De hostia
post con-
secrationem
elevanda.

XLVIII.

Præcipitur presbyteris, ut si res ecclesia-
sticæ a suis parochiis captæ detinentur, ca-
pientes res ipsas restitutionem vel recreden-
tiam denegantes, cessent a divinis ubi fue-
rit prædo vel præda, & prædo excommu-
nicetur.

XLIX.

Item, præcipitur novissime, ut si conti-
gerit cessare a divinis, ut præmissum est,
ubi fuerit prædo vel præda, & mandata sy-
nodalia propter hoc observari; ad nostrum
officium Eduensem super remotionem in-
terdicti & absolutionem recurratur; nec re-
moveatur interdictum, donec primitus res
capta restituatur, & damna ecclesie, in
qua cessatum fuerit, injuria facta ecclesie,
& injuria facta ei cui res ablata fuerit, &
emenda nostra competens restituta fuerit,
ac etiam emendata, & tunc per officium
nostrum Eduensem dicta sententia interdi-
cti possit removeri.

De interdi-
cto pro præ-
da.

(a.) Id est per pecunia que dari solet presbytero sepelienti.

L.

De usura-
ris . De usurariis autem, quod novum & ve-
tus reprobatur testamentum, præcipitur di-
strictè, ut singulis diebus dominicis ma-
nifestos usurarios excommunicent, & ex-
pressis nominibus denuntient excommuni-
catos.

L I.

Novissime præcipitur contra usurarios,
ut excommunicentur singulis diebus domi-
nicis & campanis pulsatis, & candelis ac-
censis, & faciant sacerdotes * excommu-
nicationes; quod publici usurarii in cimi-
terio nullatenus sepeliantur, poena cano-
nica contra negligentes curatos & vicarios
nihilominus infligenda.

L II.

Si qui vero se & sua locis religiosi
contulerint in vita sua, super his archi-
diaconus Ædubensis consulatur.

L III.

De excom-
munican-
dis . Excommunicentur, monitione præmissa,
fornicarii.

L IV.

Nullus vicarius sine mandato episcopi
recipiantur.

L V.

Omnes curati & vicarii mandata ha-
beant synodalia, & si non habeant, poe-
nam incurrant.

L VI.

Publice excommunicentur interfectores
capellanorum & clericorum & qui eos
repperint, seu artiores injurias eis intu-
lerint.

L VII.

Capellani in hac parte præcaventes, E
ut dictorum malefactorum nomina ha-
beant; & ipsos singulis diebus domini-
cis excommunicare non omittant.

L VIII.

Si qui per annum excommunicationis
sententiam sustinuerint, nomina eorundem
in subsequenti synodo afferantur.

Concil. General. Tom. XXXII.

LIX.

Præcipitur archipresbyteris & presby-
teris, ut si constiterit aliquos esse excom-
municatos, denuntient in parochiis suis,
postquam excommunicationis sententiam
per duas quadragenas sustinuerint, & ex-
communicent eos singulis diebus domini-
cis & festivis, & ipsos excommunicatos
& aggravatos auctoritate nostra denun-
tiant, licet litterarum mandatum non re-
ceperint: monentes omnes subditos suos,
ne cum talibus participent. Et si moniti
excommunicatos denuntiant, & hoc tam-
diu faciant, donec a nobis aliud recepe-
rint in mandatis.

L X.

Caveant archipresbyteri, ut eorum sub-
diti veniant ad synodum in habitu com-
petenti; maxime illi qui in diocesis
sunt extraneis vicini, honeste se habeant
in villa.

L XI.

Præcipitur enim, ne mixtantur ad con-
fessiones, nisi sacerdotes.

L XII.

Omnibus illis qui cum presbytero cor-
pus Christi secum comitandum deferente
infirmos visitabunt, dominus episcopus xx.
dies de injunctis sibi poenitentis miseri-
corditer relaxet.

L XIII.

Si quis religiosos curatos seu vicarios
super aliquibus infestaverit, archipres-
byterorum consilium in hac parte requira-
tur, domini episcopi consignetur.

L XIV.

De furto, de usura, de rapina sibi
valde caveant sacerdotes, ne commiten-
tibus talia injungant poenitentias missa-
rum, & eleemosynarum, & hujusmodi,
priusquam quod poterint reddiderint, non
enim dimittitur peccatum, nisi restituatur
ablatum.

L XV.

Excommunicentur servientes christiani,
& pedisseque, & murrices, quæ in ser-
vicio Judæorum commorantur; & nisi poe-
nituerint, tam in vita quam in morte ab
omnibus aliis evitentur.

N 3

L XVI.

LXVI.

Excommunicentur autem qui dederunt vel præmium acceperunt pro celandis illegitimis matrimoniis, & qui se fecerunt & faciunt clandestine benedicti.

LXVII.

De matrimonio.

Item, præcipitur novissime & districte omnibus archipresbyteris, curatis & vicariis, & de novo, ut super matrimoniis de cetero contrahendis sive sint nobiles, sive alii, quicumque velint contrahere matrimonium, ut tribus diebus dominicis aut festivis IX. lectionum banna publice proclament, ac etiam solemniser, antequam procedant ad benedictionem nuptialem conferendam, & mandatum hujusmodi nobilium in capellam & aliorum etiam capellas in suis domibus significant: ut publicent coram bonis & capellanis in prædictis capellis servientibus monitiones & inhibitiones super suspensionis & facient de præmissis.

LXVIII.

Archipresbyteri vero nomina personarum matrimonium contrahentium, & capellanorum benedictionem impendentium contra mandatum ejusmodi, cum ad notitiam pervenerint, nobis indicent.

LXIX.

De vicariis autem, præcipitur ut de alia dioecesi vicarii non admittantur.

LXX.

Curati in suis parochiis personis propriis studeant deservire; præcipientes ut curam habentes, dimissis propriis suis, vicarii ne fiant alienis

LXXI.

Festa Dei-genitricis Virginis MARIE & apostolorum & aliorum sanctorum quos celebrare consuevit ecclesia, cum circa eorum celebrationem devotio populi his diebus requisierit, sub poena excommunicationis præcipimus observari: ut eorum meritis & intercessionibus ad eorum consortia pervenire valeamus.

LXXII.

Festa vero Nazarii & Celsi martyrum & beati Lazari iungantur solemniter observari.

LXXIII.

Præcipitur ut omnes curati habeant gilla propria.

LXXIV.

Item, præcipitur ne aliquis eiret aliquem personaliter, nisi mandatum super hoc receperit, vel nisi causa fuerit criminalis, vel pro veritate dicenda, vel pro sacramento calumnie faciendo.

LXXV.

Item, præcipitur ne aliquis iudex ordinarius vel delegatus interdicti vel suspensionis seu excommunicationis sententiam proferat, nisi semper in scriptis, in quibus etiam exprimat causam vel causas excommunicationis. Exemplum autem scripturæ tradatur excommunicato infra mensem, si ab eo fuerit requisitus: alioquin noverit se suspensum ipso jure.

LXXVI.

Item præcipitur, ut nullus iudex participans excommunicatis ab eo majori excommunicatione audeat excommunicare ante monitionem canonicam. Postquam vero fuerit monitus quis ne communique excommunicato; extunc si frequenter ei communicaverit, poterit eam majori excommunicatione ligare.

LXXVII.

Item præcipitur, ut omnes utriusque sexus fideles postquam, ad annos discretionis pervenerint, semel in anno peccata sua sacerdoti proprio confiteantur, & saltem in Pascha recipiat Eucharistie sacramentum, nisi de consilio sacerdotis proprii duxerit abstinendum.

LXXVIII.

Item præcipitur, ut archipresbyteri de causis audiendis se nullatenus intromittant.

LXXIX.

Item præcipitur archipresbyteris, ut ipsi faciant ecclesias eorum qui non faciunt in eis residentiam personalem, & teneant illas, donec aliud a nobis super hoc receperint mandatum.

LXXX.

LXXX.

Item præcipitur archipresbyteris, ut non recedant a villa sine mandato nostro speciali.

LXXXI.

Item novissime præcipimus, ut in ecclesiis vestris diebus dominicis & festivis statutum hujusmodi publicetur: videlicet quicumque mandatum vel præceptum seu licentiam alicui dederint capiendi illos qui in aliquas sententias excommunicationis protrulerint, seu illos ad quorum instantiam sunt prolatae, vel easdem sententias observantes, vel nolentes participare excommunicatis, ex eisdem sententiis: nisi mandatum seu præceptum, seu licentiam revocaverint, re in reagravatione existente, in excommunicationis sententiam auctoritate apostolica incidant ipso facto.

LXXXII.

Item, præcipitur quod si ad bonorum captionem actione ipsorum mandati sive licentiae processum fuerit, restituta spoliatis aut satisfactio pro ipsis impensa, ipso facto sententiam excommunicationis incurrent supradicti mandatores sive præceptores, seu licentiam concedentes. Eadem quoque sententia excommunicationis sunt innodati omnes qui obediunt prædictis mandantibus, præcipientibus, & licentiam concedentibus in præmissis vel in aliquo præmissorum. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio; extunc non possint, nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere.

LXXXIII.

Item, denuntientur excommunicati auctoritate apostolica singulis diebus dominicis omnes illi qui restringunt ecclesiasticas libertates, nec non qui de cetero servari faciunt statuta, edicta, consuetudines introductas contra ecclesiarum libertatem.

LXXXIV.

Item, statuarios, scriptores statutorum ipsorum, nec non illos qui præsumserint judicare, vel in publicam formam resolvere iudicata:

LXXXV.

Item, omnes illi denuntientur excommunicati auctoritate nostra, qui impediunt vel perturbant jurisdictionem curiæ nostræ Æduensis tacite vel expresse.

LXXXVI.

Sunt nonnulli qui se sponte & propriae voluntatis arbitrio damnationi perpetue mancipant & aeternæ, dum excommunicationis sententiam in eos iuste latam, non brevi tantum temporis intervallo, sed in durato animo contumaciter sustinent ultra annum: non attendentes quod medicinalis est excommunicationis sententia, non mortalis; & quod sancta mater ecclesia numquam claudit gremium redeundi. Ideoque statuimus, & ordinamus, quod omnes ecclesiarum curati vel eorum vicarii in ecclesiis suis publice & solemniter in parochiis suis publicent & exponant, quod si deinceps sint aliqui de subditis nostris, cujuscumque conditionis, aut status, qui excommunicationis sententiam, ut præmittitur, sustinere præsumserint ultra annum; contra ipsos acrius quam poterimus procedemus: cum excommunicatio tanto temporis intervallo tam proluxa morosa pertinacia & obstinatio, per quas quis efficitur membrum diaboli, hæresim sapere videatur.

LXXXVII.

Item, ut rectores ecclesiarum parochialium nostræ diocesis deinceps, auctore Domino, plenius habeant scientiam prædicandi, ut commissum sibi populum frequenter reficiant pabulo spirituali.

LXXXVIII.

Statuimus & ordinamus, quod singuli archipresbyteri nostræ diocesis duos ecclesiarum rectores de singulis archipresbyteratibus, quos magis dociles, idoneos, & paratos cognoverint, & ad audiendam theologiam, & proficiendos in eadem nobis aut officiali nostro ipse statuendo omni gratia . . . cessantibus & favore

LXXXIX.

Item, præcipimus firmiter & districte, quod omnes singuli ecclesiarum rectores nostræ diocesis, vel eorum vicarii, singulos parochianos suos in generali moneant efficaciter & inducant, ut vir & uxor cujuslibet domus, aut saltem alter eorum, & liberi de domo intelligibiles & capaces ad ecclesiam suam parochialem conveniant singulis diebus dominicis & festivis ad divinum officium audiendum, & mandata ecclesiastica audienda, & quod sacerdotes eorum confessiones audientes loco poenitent-

Contra excommunicationem sententiatas.

B

C

D

officium divinum.

Contra libertatem ecclesiasticam.

tentia^A injungant eisdem pro bono obedientia^A premissa facienda, & quod ipsi sacerdotes suos subditos erudiant in oratione dominica *Pater noster*, & symbolo apostolorum *Credo in Deum*, & missis suis aut prædicationibus frequenter exponant pro scientia & industria sua, quas sibi Dominus administraverit, & æternæ vitæ præmium & gloriam, & poenas inferni varias & diversas quas damnati æternaliter sustinebant, & vias pro modulo suæ scientiæ exponant.

XC.

De decimis. Item, cum decimæ sint distributio egentium animarum, quas in signum domini universalis sibi Dominus specialiter reservavit, & pro facto non ab homine, sed ab ipso Domino institutæ sunt, quasi cibus in domo Domini pro ministris & servientibus ecclesiæ sustentandis. Vobis universis & singulis præcipimus firmiter & districte, quatenus laicis parochianis vestris, quos vobis constat decimas detinere, frequenter exponatis, & maxime cum eorum confessiones contigerit vos audire, quod eas in suarum periculum detineant animarum. Aliis autem, qui veram decimam non persolverint, similiter exponatis & dicatis, quod veram reddant decimam, & persolvant illis sacerdotibus, a quibus ecclesiastica receperint sacramenta, & quod aliter salvari non possint, scriptura testante quæ ait, quod tales Dominus ad decimam revocabit, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum.

XCI.

Item, cum religiosi tam exempti quam non exempti sit a jure generaliter interdictum, ne decimas sine consensu episcoporum de manu recipiant laicorum, aut ab ipsis religiosi in feudum tenere recognoscant, & nisi illas dumtaxat decimas, quas laici ante Lateranense concilium detinebant: distinctius vestrum quilibet solemniter inquirat, an religiosi quicumque exempti aut non exempti, sive clerici aliquas decimas acquisierint a laicis a triginta annis citra in nostro episcopatu Eduensi. Quod si facta inquisitione vobis constiterit ita esse, aut talia fieri potuerint in futurum, nobis aut officiali nostro sine moræ dispendio nuntietis.

XCII.

Item, vestram prudentiam scire volumus, quod si pro eo in reges, principes, barones, nobiles, baillivos, ministros eorum, vel alios excommunicationis,

suspensionis, interdicti fuerit sententia promulgata, aliquos in persona sua aut bonis suis vel suorum gravari, eos qui tales sententias observantes vel taliter excommunicatis communicare volentes, nisi datam sententiam revocare duxerit re integra, vel si occasione hujus licentiæ ad captionem bonorum alicujus fuit processum, nisi bona ipsa infra octo dierum spatium fuerint restituta, aut condigna expressa satisfactio, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. Eadem quoque sententia innodati utentes tali licentia sibi data atque committenda. Dari licentia prohibetur aut talia committere per seipsum. Qui autem in eadem sententia permanerit spatio duorum mensium, extunc ab ea non potest, nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere.

XCIII.

Item, sub poena excommunicationis inhibemus omnibus & singulis ecclesiarum rectoribus, ut secum vicarios aliquatenus non assumant, donec eos aut officiali nostro duxerint præsentandos: quos tales esse volumus, qui sciant legere, construere, intelligere, & cantare.

XCIV.

Item, universis & singulis archipresbyteris præcipimus firmiter & districte, quod cum omni solertia & cura adhibita diligenter inquirant, & subtiliter investigent ab archipresbyteratibus suis, si sint aliqui sacerdotes aut clerici lufores, tabernarii, negotiatores, secum suspectas mulieres tenentes, & præcipue incontinentis vitæ. Quos autem tales invenerint, eorum nomina nobis aut officiali nostro quam citius potuerint mittere non postponant.

XCV.

Item, cum in Lateranensi concilio salubriter fuerit institutum, ne monachi singuli ponantur per villas & oppida, sed secum unum habeant ad cautelam: cujus in iis quæ Dei sunt & observantiæ regularis tam consortio quam solatio perfruatur; cum solitudo merito reproberetur, Salomone dicente: *ne soli, quis cum ceciderit, non est qui sublevet eum.* Ideoque statuimus, & præcipimus sub poena excommunicationis, quod singuli priores, tam monachi quam canonici regulares canonicos non habentes in episcopatu nostro, extunc manentes secum monachum unum aut canonicum regularem

larem habeant, juxta concilium memoratum, nisi ex causa rationabili aliud a nobis fuerit ordinatum. Præcipientes vobis archipresbyteris omnibus & singulis, quod si in cognitionem vestram aut aliquorum vestrum devenerit, priores aliquos aut aliquem in episcopatu nostro statutum & præceptum nostrum infringere, & firmiter non servare . . . . . nobis aut officiali nostro sine moræ dispendio renunciatis: ut tales aut talem puniamus poena debita transgressores.

XCVI.

De residentia.

Item, de non residentibus, ut ecclesiarum rectores gregis dominici diligentius & efficacius curam gerant, statuimus & præcipimus firmiter & districte, ut omnes ecclesiarum rectores nostræ diocesis in ecclesiis suis residentiam faciant personalem, nisi super hoc a nobis gratiam obtineant specialem. Sciant omnes & singuli prædicti ecclesiarum rectores, quod si qui fuerint, qui a nobis gratiam obtinuerint supradictam, quartam partem reddituum & proventuum ecclesiarum suarum durante gratia supradicta, in refectionem & reparationem domorum illarum ecclesiarum suarum quarum rectores talem a nobis gratiam fuerint affecti, aut alio modo juxta nostræ dispositionis arbitrium, in utilitate talium ecclesiarum; aliam vero quartam partem in opus fabricæ beati Nazarii statuimus & ordinamus convertendam. Statutam aliam ad eos extendi volumus qui de nostra licentia & gratia audierint theologiam facultatem.

XCVII.

De clandestinis matrimoniis.

Item, forma concilii generalis, per quod clandestina matrimonia fieri districte inhibentur, cum poenis ibidem adjectis præsentis scripto in vestrum omnium referimus noticiam pleniorum. Si matrimonia fuerint contrahenda in ecclesiis, per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, ut infra illum qui voluerit legitimum impedimentum opponat. Quo quidem prætermissis, & bannis faciendis in ecclesia similiter prætermissis, talia matrimonia clandestina reputantur. Ideoque firmiter inhibemus, ne quibuslibet matrimonium inter se contrahere volentibus impendatur benedictio nuptialis, nisi bannis prius in ecclesia propositis tribus diebus dominicis aut festivis perniciose consuetudine inter nobiles super hoc hætenus observata aliquatinus non obstante. Quod si secus factum

A fuerit, poena est ut soboles ex tali conjunctione suscepta etiam ignoranter illegitima reputetur. Quod verum intelligo si in gradu prohibito contraherent.

XCVIII.

Item, cum in utroque tam novo quam veteri Testamento damnetur improba usurarum vorago, ac etiam multis quaestionibus super hoc per summos pontifices promulgatis poena manifesta usurariis imponatur: poenas prædictas hic inferius annotamus. Porro usurarii manifesti nec ad communionem altaris debent admitti, nec christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam; sed nec oblationem eorum quisquam accipere debet: qui autem receperit, aut tales christianæ tradiderit sepulturæ; & quæ acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium episcopi satisfecerit, ab officii sui manebit executione suspensus.

XCIX.

C Item, quamquam usurarii manifesti, de usuris quas receperunt satisfieri expressa quantitate vel distincte in ultima voluntate mandaverint, tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris suis fuerit prout facultates pariuntur eorum plenarie satisfactum, vel illis quibus est restitutio facienda, si præsto sint, aut aliis qui pro eis possunt acquirere, vel eis assentientibus loci ordinario, vel ejus vices gerenti, sive rectori ecclesie sufficienter cautum de restitutione facienda. D Omnes enim religiosi qui usurarios manifestos tradunt ecclesiasticæ sepulturæ: poenas incurrunt superius annotatas.

C.

Item, nullus interesse debet in manifestorum usurariorum testamentis.

CI.

B Item, nullus debet eos recipere ad confessionem, aut eos absolvere, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent, ut præmittitur, idoneam cautionem. Testamenta autem manifestorum aliter non valeant, sed sunt irrita ipso jure.

Expliciumus mandata Synodalia.

*Synodus est semper die veneris post octavas
omnium sanctorum & die Martis post
quindenam Penecostes.*

STATUTA SYNODALIA EDITA

In synodo hyemali, anno Domini M. CC.
XCIX. ex parte domini
B. episcopi.

Quia humana natura de facili prolabitur ad delicta, expedit ut homini noxius appetitus frænetur, & ligetur legalibus constitutionibus & præceptis; ut declinet prohibita & permiffa sequatur. Unde nos BARTHOLOMÆUS permiffione divina Eduensis episcopus ad correctiones morum, constitutiones, statuta & præcepta edimus, promulgamus, facimus, & publicamus infra scripta.

I.

Sanctissimus pater dominus Bonifacius papa VIII. duxit provida deliberatione statuendum ut nullis, nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum cathedralium canonicis causæ auctoritate litterarum sedis apostolicæ vel legatorum ejusdem de cetero committerentur, vel audierentur alibi quam in civitatibus, vel in locis insignibus, ubi possunt haberi commode juris copia peritorum, & quod si eisdem civitatibus & diocesis actor & reus fuerint extra ipsas causa non commutatur, vel conveniatur aliquis eorum; nisi ab ipso contra aliquem de sua diocesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus capitulum seu universitatem civitatis, villæ aut castri fuerit actio dirigenda, vel ubi actor eandem civitatem vel diocesim intrare non audens, aut sui adversarii provinciam merito perhorrescens eum infra ipsas secure nequeant convenire. In quibus casibus extra dictas civitates & diocesim possit contra prædictos causa committenda, tamen impetrans de dicto timore quemadmodum litteris commissis exprimere teneatur, primo judici eisdem faciat, saltem per proprium juramentum, alias judex ipse nullatenus procedat; sed partem a sua jurisdictione dimittens, eundem impetrantem in expensis legitimis alteri parti condemnet, & quod etiam nullus eorum ultra unam diem a fine suæ diocesis in dictis duobus casibus valeat conveniri. Statuit etiam ut cum actor & reus in civitate & diocesi fuerint diversarum; si actor & reus in civitate & diocesi rei judicem recusat, ipsum judicem non in sua, sed in alia civitate & diocesi libere valeat impetrare, eumque trahere ad eundem, dummodo locus ad quem eum traxerit, ultra

A unam diem, sicut in casu alio præmittitur, minime sit remotus, & quod in nullo casuum prædictorum judex extra civitatem vel diocesim in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat, nisi ad id expressus accesserit eorundem assensus, neque alibi quam extra illud, & personis dumtaxat designatis superius, committat quomodolibet vices suas; quidquid aliud contra præmissa vel eorum aliquid contigerit attentari, voluit & decrevit fore ipso jure irritum & inane. Unde nos universis subditis nostris generaliter prohibemus, ne contra prædictæ constitutionis apostolicæ tenorem scienter quidquam parere vel obedire præsumant: & si quis ausu temerario contrarium fecerit, ipsi convento ad expensas & interesse teneatur, alias nihilominus secundum arbitrium nostrum puniendus. Si quis vero in nostra diocesi litteris apostolicis abusus fuerit, contra tenorem prædictæ constitutionis apostolicæ temere veniendo, vel alias scienter, cujusque conditionis, status, vel dignitatis existat, etiam exemptionis privilegio gaudeat, cum reatus omnem honorem excludat, & contra exemptos delinquentes extra rem privilegiam jurisdictione sua possit uti, ingressum ecclesie sibi noverit interdictum, quousque ab illicita occasione in causam destiterit, & lapsa occasione hujusmodi ad arbitrium nostrum satisfecerit competenter.

II. Ne quis citet auctoritate apostolica, nisi viso autentico.

Item, cum alias synodali constitutione fuerit a nostris prædecessoribus interdictum, ne aliquis auctoritate litterarum sedis apostolicæ vel legatorum ejusdem aliquem citare præsumat, nisi viso autentico: nos statuto hujusmodi addendum duximus, inhibendo ne cuiquam liceat se a sede apostolica vel auctoritate litterarum sedis apostolicæ . . . judicem deputatum supercitet vel excommunicet denunciandum ab aliquo, pareatur, nisi prius viso autentico, vel facta fide de eo & ipsius retenta copia, sumptibus illius cujus intererit, & qui eo rescripto apostolico est usus: qui super hoc instructus veniat, si commode fieri poterit, transcribendi, cum legalis decernat auctoritas, nemini asserenti cum mandatis principaliter venisse fidem esse; nisi super hoc ipsius principis ostenderit litteras, adhibendam, & etiam secundum canonicas sanctiones mandatum illius qui se asserit a sede apostolica vel auctoritate ejusdem judicem deputatum non sit, nisi prius facta fide de mandato apostolico executioni necessario demandando.

III.

III. *Contra sabelliones.*

Cum secundum canonicas sanctiones tabellionatus officium clericis in sacris ordinibus constitutis debeat interdici generaliter, inhibemus, & monemus omnes una monitione peremptorie pro omnibus, ne aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus, maxime beneficiatus, tabellionatus officium audeat exercere absque nostra licentia speciali: alioquin adversus facientes in contrarium per subtractionem beneficiorum, & alias poenas, prout nobis iustum visum fuerit, procedemus.

IV. *Contra impediētes curiam ecclesiasticam.*

Cum per SS. patrem D. Bonifacium papam VIII. salubriter sit statutum, ne qui ad forum ecclesiasticum recurrentes super causis quæ ad eundem forum de jure vel antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quæstionibus hujusmodi litigandum, per ipsorum jure ecclesiasticorum aut litigatorum seu valentium litigare, aut propinquorum ipsorum seu rerum illorum aut ecclesiarum suarum etiam cautionem modisve aliis quibuscumque compelli faciat, vel procuret, nec per se alios impediatur, quominus coram iudicibus ecclesiasticis querelantes, de causis quæ, ut præmissum est, ad cognitionem pertinent eorundem, possent libere justitiam obtinere, nec ad prædicta faciendâ det consilium, auxilium, vel favorem, & quod si quis contra præsumserit, excommunicationi subiciatur ipso facto, & nonnulli tam laici quam clerici religiosi ac alii jurisdictionem temporalem obtinentes, suis subditis præsumserint & frequenter præsumant inhibere ne unus alium in foro ecclesiastico audeat convenire, vel ad iudicium evocari facere aut evacuare, sic impediendo quominus volentes coram iudicibus ecclesiasticis litigare super actionibus personalibus & causis quæ ad eorum cognitionem de jure vel consuetudine pertineant, suam possent coram eis justitiam obtinere: nos universos & singulos in generali monemus, ut infra tres menses a tempore publicatæ monitionis & constitutionis hujusmodi, quibus inhibitiones prædictæ factæ fuerint, producere non morentur, & a talibus illicitis inhibitionibus in posterum desistant; alioquin nos omnes perturbatores hujusmodi declaramus in excommunicationis prædictæ vinculum incidisse.

V. *Ne fiant clandestina matrimonia.*

Prohibemus insuper, ut nullus sacerdos matrimonium contrahentem sine licentia nostra ad benedictionem nuptialem recipiat, si in dicto matrimonio vel circa illud aliquod dubium fuerit; alioquin sacerdos qui contra fecerit, ipso facto subiaceat ecclesiastico interdicto.

Cum clandestina matrimonia canonicæ prohibeant sanctiones, quibus etiam cavetur, ut cum matrimonia fuerint inter aliquos contrahenda, sacerdotes in ecclesiis publice proponant competenti termino præstituro, ut infra illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentum proponat: ex quo datur intelligi, quod antequam per verba de præsentem inter volentes matrimonium contrahere contrahatur, debent banna proponi in ecclesiis publice per presbyteros, ut est moris: prohibemus ne aliquæ personæ matrimonium contrahant, nisi in facie ecclesie, quando debet benedictio nuptialis celebrari.

Inhibemus etiam ne aliquis sacerdos vel alius talibus matrimoniis per verba de præsentem aliter, quam dictum est, contrahendis interesse præsumat, vel ad hoc præbere consilium vel assensum.

Poterunt tamen volentes contrahere per verba de futuro matrimonium aliter consentire, scilicet promissionem facere de matrimonio, si sancta concordat vel consenserit ecclesia, contrahendo. Ad hoc tamen non fiat, nisi in præsentia sacerdotis; qui vero contra . . . . quam illi qui intererunt vel ad hoc dabunt consilium, auxilium vel assensum, ecclesiastico supponantur interdicto, alias nihilominus juxta nostrum arbitrium puniendi. Sacerdos vero qui bannis non præcedentibus contrahentes ad benedictionem nuptialem admiserit, sine speciali mandato nostro, sive regularis sive secularis fuerit, ab officio & beneficio suspendatur. Illi vero qui in hujusmodi benedictione præsentem fuerint, & consilium dederint vel assensum, supponantur ecclesiastico interdicto.

VI. *Ne rectores ecclesiarum peregrinentur sine licentia episcopi.*

Cum ministros altaris peregrinari absque superioris sui licentia canonica prohibeant instituta, inhibemus ne rectores ecclesiarum & religiosi sine nostro vel alterius superioris, ad quem id pertinet, licentia, peregrinationis causa, voto crucis excepto, ecclesias deferant, vel ab eis se videant absentare, quarum debent servitio insudare, contrarium facientibus poenas juxta nostrum arbitrium supponenda.

VII. *Ne ecclesia, vel prioratus, aut hospitalia vel domus Dei, qua per clericos conservantur regi, laicis ad firmam tradantur.*

Statuta canonum inhaerentes, prohibemus ne ecclesiae, seu prioratus, aut hospitalia, seu domus Dei, quae consueverunt per ecclesiasticas personas gubernari, seu officia vel ministeria quaecumque solita clericis vel personis ecclesiasticis assignari, & per eosdem, non per laicos gubernari, concedantur sub annuo censu, vel ad firmam, seu admodiationem, seu dato pretio, alicui vel aliquibus committantur, maxime sine nostra licentia speciali.

Si vero in contrarium praesumerint: contractus huiusmodi careat roboris firmitate, & recipientes ecclesias, prioratus, loca & officia praedicta dimittere, & fructus & proventus inde perceptos restituere, sine spe restitutionis, propter hoc, datae pecuniae teneantur. Qui fructus & pecunia in perpetuam utilitatem prioratum, ecclesiarum, vel locorum, seu officiorum quibus contractum fuerit, vel in alios pios usus iuxta nostrum vel episcopi pro tempore existentis arbitrium convertantur.

VIII. *Contra illos qui tenent concubinas vel mulieres suspectas.*

Monemus in generali universos tam clericos, maxime in ordinibus sacris constitutos, quam laicos, ne in domibus suis vel etiam alienis publice concubinas, vel mulieres de quibus sinistra suspicio vel scandalum oritur, teneant: alioquin clerici sine ab officio suspensi, & laici ecclesiastico interdicto sint suppositi ipso facto, praeter poenas alias a jure vel a consuetudine, legatorum sedis apostolicae constitutionibus synodalibus contra tales statutas, quas nihilominus incurrant.

IX. *De usuris.*

Poenam contra usurarios a jure statutam ad illos qui contractus quoscumque in fraude usuraria faciunt extendi volumus, seu contra illos locum habere declaramus: inhibentes ne talium corpora, si eorum delicta fuerint manifesta, tradantur ecclesiasticae sepulturae, nisi prius his a quibus usuras exegerint, vel quos per contractus huiusmodi laeserint, satisfecerint dum vivebant, vel satisfaciendo pro suarum viribus facultatem, praestiterint idoneam cautionem, vel post mortem ipsorum heredes eorum satisfecerint, vel cautionem huiusmodi ipsorum defunctorum nomine procuraverint prohibere circa quanti-

tatem si de ea constiterit: alioquin juxta nostrum arbitrium, aut ordinarii, vel sacerdotis proprii, pro iis quae ex tractibus usurariis inutis, illis a quibus illicite exegerint, in cautione ejusmodi exprimendam; si vero delictum eorum non fuerit manifestum, sed super hoc fuerint publice diffamati, differant curati eorum eidem ministrare; vel facere ministrare ecclesiasticam sepulturam, quousque ad arbitrium nostri, vel episcopi qui pro tempore fuerit, purgatio sufficiens super hoc fuerit pro eisdem.

X. *Contra laicos qui detinent decimas.*

Cum canonice prohibeant instituta, ne laici de decimis cum animarum suarum periculo detinentes, possint in laicos quocumque modo transferre: alioquin si quis eas receperit, & ecclesiae non reddiderit, ecclesiastica careat sepultura: & simili poenae debent subjacere laici, qui decimas novallium perceperint vel detinent, nisi eas reddiderint ecclesiae cui debentur: nec non & illi qui veteres decimas de rebus & possessionibus quas tenent, & de quibus parochiali ecclesiae debentur, vel solvi ab antiqua consuetudine decima consuevit reddere ipsi ecclesiae, modo debito non curant, nisi de iis satisfecerint competenter: nos moti simili ratione inhibemus tales, nisi decimas huiusmodi ecclesiae praedictae reddiderint, vel de his satisfecerint, admitti ad ecclesiasticam sepulturam.

XI. *Ut moniales includantur.*

Cum per constitutionem sanctissimi patris D. Bonifacii papae VIII. provide sit statutum universas moniales praesentes & futuras, cujuscumque religionis vel ordinis, sub perpetua in suis monasteriis debere permanere clausula: ita quod nullae monialium professae religionis tacite vel expresse sit vel esse possit, quacumque ratione vel causa, nisi forte tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo commorari, egrediendi ipsa monasteria sine licentia vel facultate; & quod nulli aliquatenus personae inhonestae nec etiam jam honestae, nisi rationabilis vel manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit speciali licentia, ingressus vel accessus pateat ad easdem: ut sic a publicis & mundanis aspectibus separatae omnino valeant liberius, & lasciviendi opportunitate sublata eisdem, corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. Et quoniam in eadem constitutione patriarchis, primatibus, archiepiscopis, & episcopis universis districte, & in virtute san-

sanctæ obedientiæ, sub attestatione divini A
 iudicii & interminationis maledictionis æter-
 næ sit iunctum, ut eorum quilibet in
 civitate & diocesi propria, in monasteriis
 monialium sibi de iure ordinario subje-
 ctis, sive in iis quæ ad Romanam imme-
 diate spectant ecclesiam, sedis apostolicæ
 auctoritate, de clausura convenienti, ubi
 non est, ipsorum monasteriorum expen-
 sis & fidelium elemosynis, quas ad hoc
 procurandum, quamprimum potuerint,
 providere procurent: contraditores & re-
 belles per censuram ecclesiasticam, appella-
 tione postposita, compescendo: invoca-
 to ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii
 secularis. Nos volentes, ut tene-
 mur, statutis & præceptis apostolicis obe-
 dire, & quod ad nos spectat & nobis
 incumbit exsequi reverenter, monemus in
 generali universas & singulas moniales in
 monasteriis nostræ civitatis & diocesis,
 religionem tacite vel expresse professas, ut
 in eisdem monasteriis sint & esse consen-
 tiant sub convenienti clausura, nec impe-
 dianc per se vel per alios, quominus
 clausura conveniens ubi non est fiat, & C
 quominus ibidem quamprimum commode
 fieri poterit, includantur. Monemus
 etiam universas abbatissas & priorissas, ut
 in ipsis monasteriis, ubi non est clausura,
 conveniens pro ipsarum monialium
 inclusione, infra proximam sequentem
 synodum, faciant & fieri consentiant con-
 venientem ad hoc clausuram expensis ipso-
 rum monasteriorum secundum vires facultat-
 um ipsorum monasteriorum: & si ad
 hoc non suppetant, probabimus diligen-
 ter quod deerit fidelium elemosynis sup-
 pleri. Verum quia intelleximus, quod D
 nonnullæ honestatis causis, & monachali
 modestia, sexusque verecundia abjectis,
 intra monasteria personas suspectas admit-
 tunt, in Dei offensam, religionis opprobrium,
 & scandalum plurimorum; monemus
 universas & singulas moniales nostræ
 civitatis & diocesis tacite vel expresse
 religionem professas, ne monasteria sua post
 clausuram egrediantur, nisi in casibus in
 dicta constitutione expressis: & quod in-
 tra monasteria sua personas suspectas, vel
 alias contra tenorem dictæ constitutionis, E
 non admittant. Monentes etiam abbatissas
 & priorissas earundem, ne extra casus
 prædictos concedant monialibus licentiam
 exeundi. Monemus etiam sub poena ex-
 communicationis universos & singulos, cu-
 juscumque dignitatis, status, vel condi-
 tionis existant, ut nullus nisi rationabi-
 lis & manifesta causa existat, ac de illius
 ad quem pertinetur licentia, ingrediatur
 ad eandem. Monemus universos & singu-

Concil. Gener. Tom. XXXII.

los, ut nulli prædictas moniales a suis
 monasteriis extra casus, de quibus in dicta
 constitutione Bonifacii fit mentio,
 exeuntes, vel egressas, scienter recipiant
 in suis domibus vel habitaculis. Monemus
 etiam in generali, ut nullus moniales
 prædictas, vel earum aliquam in suis
 monasteriis, vel extra, ad coitum sollicitare,
 nec earum pudicitiam violare, nec etiam
 attentare præsumat: quod redundaret in
 Christi earum sponsi injuriam vel offensam:
 alioquin ipso facto subiacetur ecclesiastico
 interdicto. Contra vero eos & eas qui his
 vel aliis monialibus nostris præmissis non
 paruerint, vel in contrarium fecerint, prout
 delicti qualitas exegerit, graviter procedemus.

XII. De non residentibus.

Felicis recordationis dominus Innocentius
 papa III. circumspècta deliberatione
 statuit, ut qui parochialem habet ecclesiam,
 non per vicarium, sed per seipsum illi
 deserviat in ordine quem ipsius ecclesie
 cura exquirat: alioquin eo privato ipsa
 ecclesia, alii libere conferatur, qui velit
 & possit quod dictum est adimplere.
 Unde nos tam ipsius domini Innocentii,
 quam etiam quorundam prædecessorum
 nostrorum, qui circa præscripta statuta
 aliqua addiderunt, vestigiis inherentes,
 monemus in generali universos & singulos
 parochialium ecclesiarum rectores, ut
 personaliter resideant in eisdem, ut illis
 deserviant, non per vicarios, sed per se-
 metipsos; statuentes quod fructus omnes
 & proventus, quos de eisdem ecclesiis
 per se vel per alios perceperunt pro tem-
 pore quo in eisdem ecclesiis personalem
 residentiam non fecerunt, eisdem restituere
 teneantur tam in utilitatem ipsarum eccle-
 siarum, quam in usum fabricæ ecclesie
 nostræ sancti Nazarii, vel alios pios
 usus juxta nostrum vel episcopi Æduensis
 qui pro tempore fuerit arbitrium conver-
 tendos; nam illi qui altari non serviunt,
 minime debent de altari vivere; & nihilominus
 si per sex menses a tempore quo præ-
 sens monitio vel statutum ad ipsos de-
 venerint, ab ipsis ecclesiis absentes fue-
 rint, seu debitum servitium in divinis eis
 non exhibuerint, amoveantur ab eisdem
 ecclesiis, nisi de nostra vel episcopi qui
 pro tempore fuerit, vel alterius superioris
 ad quem id pertinetur licentia absentes
 fuerint, vel dispensationem super hoc ha-
 buerint competentem.

O

XIII.

XIII. *Ne quis curatus assumat vicarium cuius potestatem absolvendi parochianos suos, sine licentia episcopi qui pro tempore fuerit.*

Cum sit ars artium regimen animarum, perniciosum debet non immerito reputari, quod hi quibus dictum est regimen commissum, & quorum industria ad hoc specialiter est ecclesia gubernanda, vicarios sibi associant & assumunt, rudes maxime & ignaros, quibus potestatem absolvendi, administrationem ecclesiasticorum sacramentorum, & ea quae ad curam pertinent animarum committunt generaliter pro suae libito voluntatis, in suorum subditorum periculum animarum: unde nos volentes super his convenientem adhibere medelam, firmiter inhibemus & generaliter monemus, ne curati parochialium ecclesiarum saeculares vel religiosos vicarios seu presbyteros ad executionem huius potestatis in suis ecclesiis vel parochiis admittant, & ne ipsi vicarii vel presbyteri eandem executionem usurpent, sine nostra licentia speciali, & ne aliqui ab eisdem vicariis recipiant scienter ecclesiastica sacramenta. Si quis vero nostrae inhibitionis huiusmodi tenerarius violator extiterit, ad poenae gravioris impositionem contra eum procedemus. Non tamen per hoc quominus eisdem curatis, ipsis necessitate inevitabili, vel ex causa rationabili temporaliter impeditis, liceat ad supplendum ea quae sibi in praedictis incumbunt, presbyteros invitare; super impedimentis vero perpetuis longo tempore duraturis, ad nos volumus habere recursum.

XIV. *Nullus curatus vel presbyter eligat confessorem sine licentia episcopi.*

Cum nulla possit consuetudine introduci, quod aliquis praeter sui superioris licentiam sibi eligere valeat confessorem, qui eum possit absolvere vel alligare, prout sanctissimi patris domini Bonifacii papae VIII. constitutio plenius exprimit & declarat; praesenti statuto firmiter inhibemus, ne aliquis subditus noster praeter nostram vel alterius superioris ipsius animae curam habentis licentiam, alium non habentem super hoc a sede apostolica potestatem eligat in foro poenitentiae confessorem, nec ei confiteatur, nisi in mortis articulo vel casu necessario, ubi non potest haberi copia proprii sacerdotis.

XV. *Contra illos qui plura beneficia vel dignitates obtinent sine dispensatione.*

Monemus in generali quoscumque subditos nostros plures dignitates seu beneficia, quibus cura imminet animarum, vel quae requirunt residentiam personalem, seu unum personatum aut dignitatem cum alio beneficio cui annexa est cura similis, vel cui annexum est onus residentiae, personaliter obtinentes, ut dispensationes, auctoritate quarum huiusmodi ecclesias vel beneficia, personatus vel dignitates asserunt canonice se tenere, infra tres menses nobis aut officio nostro studeant exhibere: alioquin a perceptione fructuum personatus, vel dignitatis, seu beneficii personalem residentiam requirentis, loca sic dicta obtinentes noverint se suspensos, quousque praedictae monitioni nostrae paruerint cum effectu.

XVI. *Ut archipresbyteri fassint prioratus & ecclesias, quas monachi regere consueverunt, nisi ibi sint duo monachi.*

Praecipimus archipresbyteris nostris, ut prioratus & ecclesias in quibus monachi ministrare consueverunt, vel quae consueverunt per monachos gubernari, nisi sint ibidem duo monachi residentes, fassint auctoritate nostra, & fassitos retineant quousque a nobis aliud receperint in mandatis.

XVII. *Ne abbates vel quivis regularis in prioratibus vel ecclesiis ad collationem suam spectantibus dona capiant post mortem rectorum.*

Edicto perpetuo prohibuit pater SS. D. Bonifacius papa VIII. ne abbates seu quivis regulares praelati in prioratibus vel ecclesiis ad collationem, ordinationem seu praesentationem pertinentibus eorum, bona manentium quae cum morientibus ecclesiarum rectoribus seu ministris inventa fuerint vacationis tempore, ob reverentiam quae in utilitate eorundem expendi debent, vel futuris successoribus reservari, occupare aut in usus suos convertere quoquomodo non praesumant, nisi de speciali privilegio vel consuetudine iam scripta legitime seu alia causa rationabili hoc etiam eis competere dignoscatur: alioquin ipsi abbates & alii inferiores praelati regulares ab officio & beneficio tandem eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de praedictis. Porro ubi ex privilegio aliquis praedictorum asserit bona sibi com-

competere supradicta, idem apostolicus declaravit quid de illis bonis . . . . .

XVIII. *Ne causa secularium iudicium in ecclesiis vel cimiteriis audiantur.*

Felicis recordationis Gregorius papa X. duxit deliberatione provida itatuendum, ut in ecclesiis & cimiteriis earundem secularium iudiciorum strepitus conquiescant, & quod nulla causa, maxime criminalis, per laicos ageretur ibidem, & quod loca eadem essent a laicorum cognitionibus aliena, & quod processus habitus causarum secularium cum secularibus & specialiter prolatae sententiae in eisdem & processus habitus omni careant roboris firmitate: & quod praemissa sic interdicta per ecclesiasticos iudices eorum locorum cum auctoritate praedicti canonis compefcantur. Unde nos auctoritate praedicta monemus in generali omnes iudices, ne in ecclesiis suis vel earum cimiteriis nostrae dioecesis causarum quarumcumque cognitionem exercent, vel processus quoscumque iudiciales in eisdem: alioquin si moniti per archipresbyteros vel rectores parochialium ecclesiarum dictorum locorum desistere noluerint, per eos vel per eorum aliquem excommunicationis vinculo innotandatur.

XIX. *Ne quis, etiam exempti celebrent divina in civitatibus, castris, vel aliis locis interdictis, nec ad ea admittant interdictos vel excommunicatos.*

Sanctissimus pater dominus Bonifacius papa VIII. statuendo decrevit, ne aliqui seculares aut regulares quicumque exempti seu libertatis sedis apostolicae privilegii communiti, cuiuscumque ordinis, status, vel conditionis existant, scienter celebrent, vel faciant celebrari divina in civitatibus, castris, villis, nisi quatinus eis a iure competierit, seu locis aliis interdictis ab ordinariis, seu delegatis iudicibus, vel a iure admittant excommunicatos publice vel interdictos ad divina officia seu ecclesiastica vel ecclesiasticam sepulturam; alioquin sibi ingressum ecclesiae noverint interdictum, donec de transgressione huiusmodi ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt, satisfecerint competenter. Nos vero subditos nostros ad observantiam constitutionis praedictae inhortantes, monemus auctoritate nostra publice in generali, una monitione peremptoria pro omnibus, & eis inhibemus, ne quis celebrantibus in locis, ut dictum est, interdictis audeat divina celebrare, aut recipiat ibidem ecclesiastica sacramenta, nisi in casibus a iure

Concil. Gener. Tom. XXXII.

permissis; ne contra praedictam constitutionem procuret quoquomodo aliquem publice excommunicatum vel interdictum admitti ad ecclesiasticam sepulturam, vel ad ecclesiastica sacramenta; vel ad hoc praesumat ipse idem consilium adhibere. Si quis vero scienter contra praesumerit, ecclesiastico subiaceat interdicto, alias nihilominus prout visum fuerit puniendus.

XX. *Ut publicentur constitutiones ne quis dicat eas ignorare.*

Ne autem supra praedictas nostras constitutiones, monitiones, vel inhibitiones, aliquis ignorantiam possit allegare; praecipimus in virtute sanctae obedientiae universis & singulis curatis ecclesiarum civitatis & dioecesis nostrae Eduensis nobis subditis, ut eas maxime quae tangunt laicos, religiosos, & clericos, in ecclesiis suis praesentibus clero & populo legant publice, & in vulgari sermone exponant, vel legi & exponi faciant aliquibus diebus solemnibus & festis: facientes praemissa praesentes in hac synodo infra mensem postquam ad suas ecclesias reversi fuerint: absentes vero infra idoneum temporis spatium, postquam praedictae constitutiones, monitiones & inhibitiones in ipsorum deductae fuerint notitiam.

Hic sequuntur in MS. constitutiones provincialis concilii apud Auziam celebrati anno 1294. edita apud Johannem Mariam La Mure historia Lugdunensis pag. 342. & concilii Matisconensis anni 1286. quas habes supra pag. 203.

STATUTA SYNODALIA

Bartholomaei Eduensis episcopi, anno M. CCC. edita.

Anno 1300.

Incipiunt additiones factae per dominum Bartholomaeum Eduensem episcopum constitutionibus in synodo hyemali celebrata a dicto domino episcopo, anno Domini millesimo trecentesimo.

I.

Cum clandestina matrimonia fuerint inter aliquos contrahenda, sacerdotes in ecclesiis publice proponant competenti termino praestituto, ut infra illum qui voluerit legitimum impedimentum proponat, ex quo datur intelligi quod antequam per verba de praesenti inter volentes contrahere matrimonium contrahatur, debent banna proponi in ecclesiis publice per presbyteros, ut moris est.

De matrimonio.

II.

Prohibemus ne aliquae personae matrimonium inter se contrahant per verba de praesenti.

O 2

sen.

sentis, hannis non præcedentibus publice in A tra quas naturale foedus nihil sævi trimi- Anno 1300.
ecclesiis, nisi in-facie ecclesiæ quando debet nis suspicari permittat.

nuptialis benedictio celebrari.

III.

Inhibemus etiam, ne aliquis sacerdos, vel alius, talibus matrimoniis per verba de præsentia aliter quam dictum est contrahendis interesse præsumat, vel præbere consilium vel assensum; Poterunt tamen volentes contrahere per verba de futuro, matrimonialiter consentire, scilicet promissionem facere de matrimonio, si sancta consenserit ecclesia, contrahendo, & hoc tamen non fiat nisi in præsentia sacerdotis.

IV.

Qui vero contra inhibitionem nostram fecerit, tam contrahentes modo prohibito, quam illi qui intererint, vel ad hoc dabunt consilium vel assensum, ecclesiastico supponantur interdicto, alias nihilominus juxta nostrum arbitrium puniendi. Sacerdotes vero qui non præcedentibus hannis contrahentes ad benedictionem nuptialem admiserint sine nostrò speciali mandato, sive regulares, sive sæculares fuerint, ecclesiastico subiaceant interdicto: nihilominus ab officio & beneficio deponantur. Illi vero qui hujusmodi benedictioni præsentis fuerint, & consensum dederint vel assensum, ecclesiastico subiaceant interdicto.

V.

Prohibemus etiam insuper ut nullum sacerdos matrimonium contrahentem sine nostra licentia ad benedictionem recipiat nuptialem, si in dicto matrimonio vel circa illud aliquod dubium fuerit: qui contra fecerit, ipso facto subiaceat ecclesiastico interdicto.

VI.

Suspensum
seminarum
cohabitatio
prohibita. Monemus in generali tam clericos quam laicos, ne in domibus suis vel etiam alienis teneant concubinas, vel mulieres de quibus sinistra suspicio vel scandalum oriatur: alioquin clerici ab officio sint suspensi, & laici ecclesiastico interdicto sine suppositi ipso facto, præter poenam a jure vel a constitutionibus legatorum sedis apostolicæ seu constitutionibus synodalibus contra tales statutas, quas nihilominus incurrent. Inhibemus & monemus insuper sub poena excommunicationis ne sacerdotes & aliæ personæ ecclesiasticæ in sacris ordinibus constitutæ ulla omnino mulieres in domibus suis, nisi tales teneant, con-

VII.

Inhibemus & monemus, ne quis cujuscumque status & conditionis aut dignitatis existat, propter factum vel occasionem ecclesiasticæ personæ homines ecclesiæ aut bona ipsorum hominum capiat, saisiat, vel arceat a casu a jure non concessio: alioquin si prædo requisitus prædicta non restituerit, extunc in loco ubi prædo vel præda fuerint cessetur penitus a divinis: & prædo nihilominus incurrat in excommunicationis sententiam ipso facto: & si præda ad locum alium transferatur, primus locus nihilominus remaneat interdictus, donec a nobis vel ab officio nostro amotum fuerit interdictum.

STATUTA SYNODALIA

Bartholomæi Eduensis episcopi anno
M. CCCI. edita.

C I. Item additiones facta per dominum Bartholomæum Eduensem episcopum in synodo byemali, que fuit anno Domini M. CCCI.

Anno 1301. Cum per felicis recordationis Alexandrum papam III. salubriter edictum fuerit & statutum, ut nullus in regimine ecclesiæ parochialis suscipiatur, nisi vigesimum quintum annum ætatis suæ attigerit, ac moribus & scientia commendandus existat, & qui ad regimen assumptus hujusmodi fuerit, si monitus in fixo & præfixo a canonibus tempore non fuerit in presbyterum ordinatus, a regiminis ejusmodi amoveatur officio, & alii conferatur: idcirco nos ipsius vestigiis inhaerentes, in generali monemus quoscumque clericos, seu ecclesiasticas personas nobis subditas, & in nostra dioecesi beneficium ecclesiasticum obtinentes, ut ipsi infra annum a tempore constitutionis & monitionis hujusmodi numerandum, se faciant ad ordines quos onus suum requirit promoveri: alioquin a beneficiis suis prædictis juxta tenorem constitutionis extunc amovebimus, & aliis conferemus. Hanc vero nostram constitutionem contra illos locum habere volumus, qui hujusmodi beneficia, quorum onus susceptionem ordinum requirit ante Lugdunense concilium sunt adepti.

II. Contra clericos qui non deserunt tonsuram clericalem & habitum clericalem.

Cum clerici qui gaudere volunt privilegio clericali, debeant clericaliter vivere, & ad minus,

Anno 1301.

minus deferre habitum & tonsuram clericalem, ut per hoc a laicis discriminentur; presentis constitutione monemus omnes & singulos nostræ diocesis, non habentes vestes clericales, ac per curatos locorum moneantur, & specialiter moneri mandamus, ut ipsi qui eas abjecerint, infra duos menses a tempore huius nostræ monitionis & constitutionis promulgatæ, resumant tonsuram & habitum clericalem, eas ulterius nullatenus dimissuri: alioquin extunc volumus interdicto ecclesiastico subiacere, nihilominus si eorum protervitas hoc requirat, ad alias pœnas processuri. Hanc vero constitutionem extendi volumus ad clericos uxoratos, qui cum unicis & virginibus contraverunt, si gaudere volunt privilegio clericali.

III.

Prohibemus sub pœna excommunicationis & monemus in generali omnes clericos in sacris ordinibus constitutos, præsertim beneficiatos, & beneficium ecclesiasticum obtinentes, ne sæculares negotiationes pro cupiditate alicujus lucri temporaliter audeant exercere. Quod si contrarium fecerint, pœnas alias poterunt formidare.

IV. *Quod festa SS. apostolorum & evangelistarum & quatuor doctorum duplici officio celebrentur.*

Provida deliberatione dominus Bonifacius papa VIII. statuit ac decrevit festa gloriosa XII. apostolorum, qui viventes in carne sanctam matrem ecclesiam suo glorioso sanguine plantaverunt, & IV. evangelistarum, per quorum ministerium sacro-sancta evangelia illuxerunt, nec non IV. confessorum, Gregorii videlicet, Augustini, Ambrosii, ac Hieronymi, quos egregios virtute ipsius ecclesiæ patres constat fuisse, prout eorum salutaria documenta manifeste declarant, per diversas orbis ecclesias sub officio duplici perpetuis futuris temporibus annis singulis solemniter celebrari, ut sicut eos commendat ingentior excellentia meritorum, sic & alma mater ecclesia studiosius honorare & laudabilioribus præconiis efferre non desistat. Nos autem constitutionem dicti domini Bonifacii patris nostri per omnia commendabilem sequentes, vobis præcipimus & mandamus, ac in generali monemus, ut festivitates prædictas eorundem apostolorum, evangelistarum & confessorum juxta tenorem prædictæ constitutionis anno singulo vel annis singulis in ecclesiis nostris sub officio duplici perpetuo celebretis.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

V.

Sæpe nonnulli litteras impetratas a curia nostra Eduensi vel a curiis archidiaconorum nobis subditorum, pro citandis personis aliquibus ad eorum instantiam quandoque.... fraudulenter, nec eas executoribus quibus diriguntur curam, nisi parum ante terminum ad comparandum coram iudice in eisdem litteris assignatum, præsentare executioni debitæ demandans, ne sit citato querendi advocarum & componendi facultas. Nos super hoc opportuno remedio providere volentes, præcipimus litteras hujusmodi citatorias competentem tempore præsentari, statuentes ut si medietas temporis in citatione comprehensi, scilicet a die citationis usque ad diem comparitionis elapsa fuerit antequam citatio ei qui dirigitur, non teneatur executoriam executioni tradere; sed eo ipso effectus citationis sit suspensus, & ipsum edictum citatorium circumductum canonice impeditum.

VI.

Item, præcipimus, quod si quis a nostra diocesi vel archidiaconorum prædictorum curiis excommunicationis vel interdicti sententiam quamvis legitimo defectu contra citatum ad sui instantiam & non comparentem impetraverit, teneatur litteram excommunicationis vel interdicti hujusmodi infra XV. dies a tempore impetrationis ei cui dirigitur præsentare: alioquin executor ad faciendum mandatum comprehensum in littera minime teneatur: sed extunc excommunicationis vel interdicti sit effectus totaliter annullatus, nec post executionem aggravatio, donec persona sic ligata in ecclesia saltem per unum diem dominicum interdicta vel excommunicata publice nunciatur, alias impetrans nostro arbitrio puniatur.

VII.

Item, prohibemus etiam, ne aliqui in locis privatis absque licentia prælati vel curati loci illius præsumat divina celebrare, & ne aliqui sacerdotes veniant ad festa seu beneficia mortuorum non invitati.

VIII.

Item, ne confratriæ fiant, nisi in locis ubi consueverunt suas confratrias exercere sub pœna decem librarum domino episcopo applicanda. Et ne aliqui portent arma voluntarie. Quod si contra fecerint, excommunicati nuntientur.

O 3

STA-

Anno 1315.

STATUTA SYNODALIA

Domini Eliz episcopi, anno M. CCC. XV.
edita.

Anno Domini M. CCC. XV. die Martis post quindenam Pentecostes ex parte domini episcopi Eduensis presentibus archipresbyteris totius Eduensis diocesis statuta sunt ea quae inferius continentur.

I.

Periculis modis omnibus obviandum. Datum est intelligi reverendo patri domino episcopo Eduensi, quod nonnulli maligni portantibus litteras domini episcopi vel sui officialis Eduensis insidiantur, & eos capiunt, verberant, vel litteras destruunt. Idecirco statuímus, ut quocumque praedictae litterae ad quemlibet curatum vel vicarium Eduensis diocesis pervenerint, & deportans coram eis periculum allegaverit, quod ipsum dictum nuncium contineri expediant, ut dictum mandatum in dictis litteris contentum faciant sub poena x. librarum, quousque nuncius portans secundum canonum estimationem possit esse in loco securo, nisi alia causa necessaria emerit.

II.

Item praecipitur, quod quolibet mense manuale legatur.

III.

Item, omnes impediētes & perturbantes jurisdictionem ecclesiasticam, ubi de jure & antiqua consuetudine jurisdictio ad forum ecclesiasticum dignoscitur pertinere, sive adeundo ad curiam, sive redeundo, vel alias quoquomodo, sint constitutione Bonifaciana excommunicatione innodati, vobis praecipiendo mandamus in virtute sanctae obedientiae, & sub poena excommunicationis injungimus, quod omnes tales excommunicatos publice nunciatis diebus dominicis & festivis, & ab omnibus celebrantibus in archipresbyteratibus nostris hoc in ecclesiis sive capitulis, sive alibi, sub eadem poena excommunicationis omnes tales turbantes eodem modo nunciari faciatis.

IV.

Item, diebus dominicis publici usurarii excommunicentur.

A

V.

Item, sollicitatores monialium excommunicamus, excommunicati publice nuncientur.

STATUTA SYNODALIA.

Anno Domini M. CCC. XVI. in synodo hyemali domini Eliz edita.

Sequuntur mandata synodalia pro domino episcopo facta per officialem Eduensem, synodum tenentem Eduae, pro dicto episcopo in eadem synodo hyemali.

I.

Omnes archipresbyteros episcopatus Eduensis hic non astantes auctoritate domini episcopi in his scriptis excommunicamus, & excommunicati publice nuncientur.

II.

Item, alias fuit injunctum archipresbyteris ex parte domini episcopi, quod visitarent ecclesias parochiales suorum archipresbyteratuum, pro dicto domino episcopo, & post visitationem redderent rationem suae visitationis domino episcopo vel ejus officio; quod non fecerunt: unde dominus episcopus dolet, & propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt & incurrunt, nisi fecerint super hoc quod incumbit.

III.

Item, injunctum fuit eidem quod siresint omnes fructus ecclesiae curatorum non residentium in eisdem; quod similiter non fecerunt: & ob hoc sententiam excommunicationis incurrunt, & incurrunt, nisi fecerint quod incumbit.

IV.

Item, sub poena excommunicationis fuit dictis archipresbyteris injunctum alias, quod afferrent testamenta & inventoria curatorum suorum archipresbyteratuum decedentium, quod non fecerunt: & propter hoc injungimus eidem, quod omnia praemissa, ut praemittitur, injuncta faciant sub poena x. librarum domino episcopo applicandarum contra non parentes in eisdem.

V.

Item, praecipit dominus episcopus quod fructus beneficiorum residentiam deposcentium ab ipsis archipresbyteris mittantur sigillifero Eduensi.

VI.

Anno 1316.

visitatio parochiarum.

Residentia.

Testamenta.

Residentia.

Anno 1316.

VI.

Item, præcipit dominus episcopus quod fructus prioratuum episcopatus Æduensis in quibus non sunt residentes religiosi secundum exigentiam prioratuum ipsorum expendantur.

VII.

Celeberrimo
die uno die
votum.

Item, inhibet dominus episcopus singulis presbyteris sub poena x. librarum Turonensium sibi applicandarum, ne quis bis in die celebrare præsumat, nisi quatenus per sacros canones est permittum die Natalis Domini & Paschæ, & in ecclesia altari annexa.

VIII.

Item, præcipit dominus episcopus quod omnes excessus quos visitando invenerint domino episcopo vel ejus officiali Æduensi mittant, vel afferant in scriptis, & nomina excedentium.

IX.

Ædificia be-
nificiorum.

Item, quod ipsi archipresbyteri domos ecclesiarum archipresbyteratuum suorum & suas ruinosas, & ædificia earumdem de fructibus ipsarum ecclesiarum reedificari faciant, nec permittant rectores ipsarum ecclesiarum gaudere de fructibus earum, donec domus & ædificia hujusmodi reedificata fuerint competenter.

X.

Item, inhibet dominus episcopus, ne aliquis de sponalibus coram iudice sæculari præsumat.

XI.

Cimiteria
polluta.

Item, præcipit dominus quod quotiescumque cimiteria ecclesiarum polluta fuerint, quod significant domino episcopo aut officiali suo: & ita injungant ex parte domini episcopi singulis curatis archipresbyteratuum suorum.

XII.

Item, non est intentionis domini episcopi quod si aliqui dicunt se exemptos a jurisdictione sua, vicariorum, vel officiorum suorum, quod non sint de jure, cum sint subiecti.

A

STATUTA SYNODALIA

Anno 1317.
Gratiorum
ad hoc post
comestio-
nem.

Elizæ Æduensis episcopi, an. MCCC. XVII. edita.

Anno Domini M. CCC. XVII. die veneris post festum omnium Sanctorum additiones factæ per dominum Eliam.

I.

Statuiimus, volumus & præcipimus quod si quis clericus vel presbyter, vel alia persona ecclesiastica, cujuscumque conditionis aut status existat, dicat gratias pro comestione, quod ipse cum gratias dicat istum psalmum *De profundis* & istam orationem *Fidelium Deus omnium*.

II.

Item, districte & sub poena excommunicationis inhibemus omnibus & singulis personis, cujuscumque conditionis aut status existant, & in nostra diocesi Æduensi constitutos monemus una monitione peremptoria pro omnibus, ut ipsi aut aliqui ipsorum confocios seu procuratores venientes aut venire volentes ad nostram curiam Æduensem molestant non præsumant, nec etiam jura nostræ curiæ audeant impedire in aliquo, seu & perturbare: quod si fecerint attentaverint; excommunicationi se noverint subiacere.

III.

Item, cum sacris canonibus caveatur expressè, quod clerici arma portantes excommunicentur, quorundam clericorum violentiæ perversæ temeritatis audacia eo processit, quod ipsi honestati & ordini clericali non minimum derogantes, sacræ constitutioni super hoc editæ immemores, in eorum animarum & corporum periculum & scandalum plurimorum, arma deferunt in civitate nostra Æduensi & aliis locis quampluribus nostræ Æduensis diocesis, & maxime causa nocendi, injurias irrogandi, ex quo iam multa homicidia & mutilationes membrorum exinde fuerint subsicura, prout rerum experientia docuit evidenter. Nos igitur vestigiis bonæ memoriæ domini BARTHOLOMÆI prædecessoris nostri quondam episcopi Æduensis inhaerentes, & malitiis hominum, sive periculis animarum paternæ sollicitudine salubriter obviare curantes, ex communi canonicorum consensu justis de causis duximus demandandum. Quamobrem auctoritate nostra ordinaria inhibemus omnibus & singulis clericis nostræ dio-

Contra clericos
arma
deferentes.

Anno 1117.

diocesis, maxime in sacris ordinibus constitutis, cuiuscumque conditionis aut status, & ipsos in generali monemus una monitione peremptoria pro omnibus, ne ipsi voluntarie, & maxime causa nocendi arma de cetero deferant quoquo modo, nisi causa rationalis id deposcat. Et tunc etiam non deferant absque nostra licentia speciali. Quod si secus attentare presumerint, extunc post spatium unius diei a tempore huius constitutionis numerandi, ipso facto, excommunicationi se noverint subiacere.

IV.

De emendis
excommunicatorum.

Item, eum membra se debeant capiti tamquam digniori merito conformare, querimonia multorum subditorum nostrorum frequentius excitari, qui asserunt quod officiales archidiaconorum nobis subditorum ab excommunicatis eorum auctoritate immoderatas & importabiles emendas levent, & pro sua libito voluntatis in ipsorum subditorum perniciem & jacturam, zelo cupiditatis accensi percipiunt, antequam excommunicati predicti pro contumacia, pro re confessa seu adjudicata, in dicta permanserint sententia per triginta dierum spatium, prout in nostra curia Eduensi fieri consuevit: a conformitate nostrae curiae Eduensis temere recedendo. Quamobrem statuimus, & praecipimus, aut etiam inhibemus, ne de cetero ab excommunicatis auctoritate eorum ultra solitum dierum numerum & diutius observatum in nostra curia Eduensi levent seu recipiant officiales predicti vel eorum sigilliter emendas ab excommunicatis predictis. Quod si secus attentaverint, nos contra ipsos arctius procedemus quod ius erit.

V.

De statuta
synodalibus.

Item, praecipimus districte, sub poena excommunicationis, & in virtute sanctae obedientiae injungimus, ut archipresbyteri, & eorum vices gerentes, & rectores ecclesiarum mandata synodalia nova & vetera edita a praedecessoribus nostris, & specialiter constitutiones conciliorum provincialium Matifoenensis & Antae penes se habeant: & si penes se non habent, quod non credimus, infra mensem a tempore praesentis synodi penes se habeant, & ipsa sibi conscribi faciant indilate: & quod archipresbyteri eisdem rectoribus & eorum vicariis & capellanis aliis quibuscumque in eorum archipresbyteratibus praedicta mandata synodalia & constitutiones in suis convocationibus propter hoc in proximo faciendis legant lingua latina, & exponant, ne in hiis ignorantiam

A praetendere valeant quoquo modo. Quod si praemissa a nobis injuncta & praecipua adimplere noluerint, & neglexerint, nos ipsos de inobedientia & transgressione mandatorum nostrorum graviter puniemus; eisdem archipresbyteris nihilominus injungentes ut nomina rectorum ecclesiarum in suis ecclesiis non residentium antequam recedant nobis tradant in scriptis.

VI.

B Item, apertio & publicatio testamentorum seu ultimarum voluntatum personarum ecclesiasticarum nostrae diocesis ad nos spectat de jure & antiqua consuetudine diutius observata in nostro episcopatu Eduensi; Praecipimus & injungimus rectoribus universis & ceteris personis ecclesiasticis civitatis & diocesis Eduensis & eorum executoribus seu heredibus ut testamenta seu ultimas voluntates personarum ecclesiasticarum & rectorum dictae diocesis, cuiuscumque conditionis, status, vel auctoritatis existant, decedentium, nobis aut officiali nostro Eduensi deferant & apponent, & praesentari faciant in curia Eduensi, nec de executione & bonis decedentium se aliquatenus intromittant, donec praedicta testamenta dictorum decedentium fuerint, ut praemittitur, publicata, & per nos aut dominum officialem approbata. Aliter contrarium attendentes graviter puniemus.

De testamento.

VII.

D Item, saepe contingit, quod variis excusationibus sunt convocationes per archipresbyteros, ad quos curati vel eorum loca tenentes venire & comparere, ut tenentur, negligunt, contumaciter contemnunt, cessante impedimento legitimo, noxam inobedientiae temere incurrendo. Quare huic morbo nos congruo remedio occurrentes, statuimus, & injungimus firmiter sub virtute sanctae obedientiae & sub poena quadraginta solidorum in pios usus secundum nostrum vel episcopi qui pro tempore fuerit arbitrium convertendorum, quod de cetero curati personaliter, si praesentes fuerint; si autem impediti impedimento canonico fuerint, eorum loca tenentes, cum litteris excusationis plenum mandatum habentibus speciale de adimplendo & tenendo quae in convocationibus fieri compareant fideliter & devote, quae in ipsis fieri convocationibus adimpleant, ut tenentur.

De convocationibus ab archipresbyteris factis.

VIII.

E Religiosi quicumque exempti, qui novadium aut alias decimas ecclesiis parochialibus debi-

De decimis.

Anno 1317.

debitas, ad eos ex aliqua causa . . . appropriare sibi præsumferint, aut ex quibus fraudibus sive coloribus usurpare, seu qui de animalibus familiarium & pastorum suorum vel aliorum etiam animalium ipsa earum gregibus immiscentium, seu qui de animalibus quas in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt, easque tradunt venditoribus vel aliis ab ipsis tenenda, seu qui de terris quas tradunt aliis excolendas decimam solvi ecclesiis non permisissent aut prohibuerunt: nisi post requisitionem per eos quorum intererit super hoc eis factam a præmissis destiterint infra mensem, aut si de iis quæ usurpare contra præmissa, vel retinere præsumserint, infra duos menses damnificatis ecclesiis emendam non fecerint competentem, sint, & tamdiu maneat ab officiis & administrationibus & beneficiis suis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, ut superius est expressum. Et si religiosi huiusmodi administrationes vel beneficia non habeant, eo casu quo alii subditi suspensi sunt, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, nisi satisfaciant nullatenus absolventi privilegiis non obstantibus quibuscumque. Ceterum præmissa extendi volumus ad animalia, quæ per religiosorum ipsos donatos seu oblatos tenentur, dum tamen illis religiosus eisdem cum effectu donaverint aut obtulerint se & sua.

STATUTA SYNODALIA

Petri Bertrandi episcopi Eduensis, anno Domini M. CCC. XXII. edita.

Incipiunt statuta synodi hyemalis recitata ab officiali Eduensi pro domino P. episcopo.

I.

Anno 1312.

Archidiaconos & archipresbyteros ad dictam synodum non comparentes, nisi causam legitimam habeant, contumaces reputamus.

II.

De residentia.

Item, præcipitur archipresbyteris, & sub poena excommunicationis, quod fructus ecclesiarum curatorum non residentium saisiant; & nihilominus ipsos curatos moneant, ut infra mensem a tempore monitionis sibi factæ resideant in ecclesiis suis sub poena excommunicationis.

III.

Item, injungitur expresse prædictis archipresbyteris, quod nomina curatorum non residentium, & eorum qui per annum extiterint & non fuerint ordinati secundum canonicas sanctiones nobis tradant in scriptis.

IV.

Item, quod ipsi archipresbyteri nobis tradant in scriptis ad quolibet synodum defectus quos visitando receperunt.

V.

Item, quod usurarii publici & concubinarij, nec non perturbantes jurisdictionem ecclesiasticam, & detinentes jura ecclesiastica, denunciarentur excommunicati, nominando alios excommunicatos singulis dominicis.

VI.

Item, quod amodo non admittantur vicarii, sed expellantur non habentes litteras approbationis & licentiam celebrandi & deservendi ecclesiis parochialibus: nec recipiantur vicarii alterius diocesis absque licentia officialis.

VII.

Item, monemus per præsentia statuta omnes & singulos curatos & alias quascumque personas ecclesiasticas diocesis Eduensis: & per archipresbyteros moneantur qui super hoc monendi fuerint, quod si aliquas litteras vel processus habuerint qui ad episcopatum pertineant, quod infra x. dies domino officiali Eduensi tradant sub poena excommunicationis.

VIII.

Item, quod si litteræ falsæ in sigillo vel in littera inveniuntur, dicto officiali Eduensi remittantur.

IX.

Item, si sint aliqui perturbantes jurisdictionem ecclesiasticam, vel qui fecerint injuriam personis ecclesiasticis, & contra eos non audeant denunciare & publicare sententias archipresbyteri sive curati in quorum parochia ipsi morabuntur, faciant informationes secretas, & nobis eas remittant, ut sic evitare possint malitiam eorum.

X.

Item, inhibemus clericis & aliis omnibus personis ecclesiasticis quibuscumque, ne super actione vel alia ad forum ecclesiasticum pertinentia respondeant coram iudice seculari.

XI.

Anno 1312.

De vicariis.

D

E

De perturbantibus licentiam celebrandi ecclesiasticam.

Anno 1795.

XL

De excom-
municatis.

Item, inhibemus omnibus curatis ne literas aliquas derogatorias præsumant exequi absque nostro speciali mandato.

XII.

Item, inhibemus quod omnes illos qui per annum excommunicationis sententiam sustinuerint moneantur, quod faciant se absolvi infra mensem: quod nisi fecerint, citentur pro hoc personaliter ad synodum sequentem super articulis fidei responsuri, & pro meritis recepturi.

XIII.

Item, quilibet curatus prædicta statuta penes se habeat infra mensem, & firmiter observet.

XIV.

Item, præcipimus & mandamus expresse, & sub pœna excommunicationis, nec non & sub pœna quadraginta solidorum applicandorum videlicet medietatem domino episcopo Eduensi, & aliam medietatem archipresbyteris omnibusque curatis, ut ipsi & eorum quilibet, ad convocacionem singulorum archipresbyteratum suorum post synodum de mandato domini episcopi factam & faciendam ipsi curati inter sint & compareant personaliter, nisi habuerint legitimam excusacionem; quam si habuerint, mittant ad ipsam convocacionem capellanum procuratorem vel alium mandato speciali instructum legitime, prædicta synodalia præcepta & mandata domini episcopi Eduensis & nostra audituri. Datum anno & die suprascriptis, sub sigillo curiæ Eduensis. Deo gratias. Benedictus Deus in donis suis, &c.

STATUTA SYNODALIA.

Petri Bertrandi episcopi Eduensis edita, anno Domini M. CCC. XXIII.

Incipiunt statuta synodalia D. Bertrandi episcopi Eduensis.

I.

Anno 1795. **O**mnes curatos, qui ad hanc synodum non venerunt, se mandato patris domini episcopi Eduensis excusatos habentes, abbates, priores, archidiaconos, archipresbyteros, ceterosque qui venire tenentur ad præsentem synodum, & non venerint, nec

A se legitime excusaverint, nisi de licentia potestatem habentes super hoc remanserint, contumaces reputamus.

II.

Item, præcipimus sub excommunicationis pœna, ut quilibet curatus statuta synodalia & provincialia habeat & sæpe studeat in eisdem.

III.

B Monemus insuper sub excommunicationis pœna, ut omnes curati in suis faciant ecclesiis residentiam personalem, prout de jure tenentur.

IV.

Inhibemus siquidem curatis omnibus, ne laicalia officia, præposituras scilicet, & bailivias vel consimilia dominiorum temporalium aliquatenus exercere præsumant, nec aliis officiis ordinem suum non decentibus sese immisceant quoquomodo.

V.

Omnes usurarios & concubinos manifestos excommunicatos denuntiamus, & præcipimus palam & publice nuntiari: inhibentes omnibus sacerdotibus, ne in domo sua occasione quacumque mulierem aliquam teneant, de qua sinistra suspicio habeatur, & ne officia publica exercent, seu teneant tabernas.

VI.

Item, inhibemus personis omnibus ecclesiasticis, ne super actionibus ad forum ecclesiasticum spectantibus respondeant coram iudice seculari.

VII.

Item, inhibemus omnibus nostris subditis, ne literas aliquas derogatorias præsumant exequi absque nostro speciali manda-

VIII.

Inhibemus etiam omnibus curatis & aliis quibuscumque, ne mandata iudicum sedis apostolicæ aliquatenus exequantur, nisi prius facta fidei de rescripto & commissione ac copia partis citandæ, si petierit, suis sumptibus & expensis.

IX.

IX.

Item, inhibemus ne commissarius aliquis, quantacumque fulgeat dignitate, litteras absolutorias aut etiam de visu dare presumat, nec aliqua remittere de his quæ sibi denunciata fuerint quoquo modo.

X.

Omnes qui præcepta monitionis & inhibita huiusmodi vel aliqua eorundem facere præsumserint, excommunicationi decernimus subiacere.

XI.

Item, curationes generales deinceps fieri prohibemus: præcipientes curatis omnibus & eorum loca tenentibus ne eisdem exequantur.

XII.

Item, præcipimus archipresbyteris & loca tenentibus eorum, ut ecclesias rectorum non residentium in eisdem cum iure & pertinentia earundem, & eorum qui infra annum a tempore provisionis sibi factæ ad sacerdotium non fuerunt promoti, laiciant, & ad manum dicti domini episcopi & nostram ponant & teneant ac exspectant, donec a nobis aliud receperint in mandatis.

XIII.

Inhibemus insuper, ne de villa exeant absque nostro speciali mandato, eisdem strictissime injungentes, ut defectus quos visitando reperierunt, nobis sub sigillis suis tradant & in scriptis.

XIV.

Item, prohibemus archipresbyteris omnibus, ac loca tenentibus eorundem sub excommunicationis sententia, quam in non parentes ferimus in iis scriptis, ne de causis cognoscant aliquibus, nisi de mandato dicti domini officialis Æduensis processerit speciali.

XV.

Item, præcipimus ut omnes excommunicatos, qui per annum sustinuerint sententiam, moneantur a suis rectoribus per tres dies dominicos in suis ecclesiis nominatim, ut infra tres menses se absolvi faciant & procurent: alioquin quod cirentur ad synodum instantem super articulos fidei responsuri: cum merito habeantur ob hoc de fide suspecti: quorum citatorum nomina no-

XVI.

Item, cum ad nostrum spectet officium testamenta seu voluntates ultimas decedentium in civitate & diocesi Æduensi executioni facere demandare; præcipimus & mandamus, quod post testamenta seu voluntates ultimas quorumcumque decedentium, infra mensem a tempore obitus eorundem ad nostram curiam deferantur, ut eas faciamus executioni prout nostro incumbit officio demandare.

XVII.

Item, inhibemus ne sacerdotes in ecclesiis suis seu cimiteriis communicare permittant, & quod nullos ad prædicandum in ecclesiis suis permittant, nisi sit persona authentica; nec quæstores aliquos prædicare permittant, sed suarum tenorem exponere litterarum dumtaxat, nec ad hoc quæstores eosdem admitti volumus absque nostrarum testimonio litterarum.

XVIII.

Inhibemus si quidem rectoribus ecclesiarum omnibus, ne in ecclesiis suis & cimiteriis curias laicorum dominorum temporarium exerceri permittant: & si in eis violentia aliqua inferatur, nobis referant infra mensem, & providebimus de remedio opportuno.

XIX.

Item, omnes illos qui nuntios aut executores litterarum nostræ curiæ, aut eisdem litteras deferentes, hac occasione capere, verberare, detinere, occultare, vel per carcerem mancipare, aut litteras ipsas memoratis personis auferre, seu eas rumpere, cancellare, aut aliter detinere quomodo, vel sic ablata celare, vel venienti seu venire volenti ad dictam curiam in aliquo molestare præsumserint, aut ut ista fiat procuraverint, vel facienti operam, consilium vel favorem duxerint adhibendum, quos in hiis scriptis excommunicamus, præcipimus excommunicatos palam & publice nuntiari per omnes curatos diocesis Æduensis singulis diebus dominicis & festivis: injungentes insuper curatis eisdem, ut non eorundem quos sciverint sic jurisdictioni ecclesiasticæ clam vel palam, directe vel indirecte, publice vel occulte, vel alio quomodolibet perturbare, nobis in scriptis infra mensem mittere secreta procurent.

XX.

Anno 1323.

XX.

Item, inhibemus rectoribus omnibus, seu curatis, ne alienum parochianum admittant ad ecclesiastica sacramenta, nem ea sibi ministrare præsumant, absque sui curati licentia speciali; & ne absolutiones sibi directas & in posterum dirigendas aliquibus, præterquam suis vicariis exequandas committant, & ne vicarios recipiant, nisi fuerint per nos primitus approbati.

XXI.

Item, omnes clandestina matrimonia contrahentes, & qui in eis intererunt, quos in his scriptis excommunicamus, præcipimus & mandamus excommunicatos publice nominari.

XXII.

Item, præcipimus curatis omnibus & cuilibet eorumdem sub poena decem librarum Turonensium applicandarum domino episcopo, ut portitores litterarum nostrarum ubicumque requisiti fuerint secrete, procurant celeriter expedire, & in executione litterarum ipsarum deferant, donec portitor eandem per unam leucam & amplius se poterit elongasse, ut quorundam malitiis obvietur.

XXIII.

Item, præcipimus quod fontes cum sera clausi custodiantur, propter sortilegia & indumenta sacerdotalia, mappæ, seu panni altaris commodius custodiantur.

XXIV.

Item, monemus omnes & singulos sacerdotibus idoneis peccata sua confiteri, talibus qui super hoc habeant potestatem.

XXV.

Item, inhibemus sub poena excommunicationis officialibus & sigilliferis archidiaconorum, ac præcipimus ne concedant alicui litteras absolutorias vel deliberatorias matrimonium contrahere volenti sine auctoritate & licentia nostra speciali, cum istud ad nostram spectet jure ordinario potestatem.

XXVI.

Item, præcipimus sollicitatores monialium excommunicatos publice nunciari: monentes etiam abbatissas & priorissas earumdem, ne extra casus de jure expressos,

A concedant ipsis monialibus licentiam excommunicationis universos & singulos cujuslibet status, conditionis, vel dignitatis existant, ut nullus, nisi rationabili & manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit licentia, ingrediatur ad easdem. Monentes nihilominus universos & singulos, ut nulli moniales, extra casus in jure expressos, a suis monasteriis exeuntes vel egressas scienter recipiant in suis domibus seu habitaculis vel receptent; nec earum pudicitiam violare, sed nec etiam attentare præsumant: quod redundaret in Christi earum sponsi injuriam & offensam.

Anno 1323.

XXVII.

Item, singula quæ superius sunt expressa injungimus, aut una cum poenis superius declaratis districtius inhibemus sub poena decem librarum Turonensium domino episcopo applicandarum contra inobedientes & pro quolibet singulorum.

XXVIII.

Monemus presbyterum, & ex causa omnes & singulos habentes litteras vel instrumenta ad jura episcopalia domini Eduensis super feodis, contractibus, & rebus aliis quibuscumque & ad jus episcopale ecclesiæ Eduensis pertinentes, ut infra mensura tempore notitiæ continue numerandum dicto domino episcopo, seu vicariis suis, aut nobis restituant, notificent, & revelent: alioquin ipsos extunc in his scriptis excommunicamus, & per nos excommunicati, publice nuntientur.

STATUTA SYNODALIA

Johannis Rolin episcopi Eduensis & cardinalis, anno M. CCCC. LXVIII. edita.

Ex bibliotheca illustrissimi domini Roberti in senatu Divionensi præsidis.

Statuta antiqua hujus civitatis & diocesis Eduensis noviter confirmata & corroborata per reverendissimum in Christo patrem ac dominum nostrum dominum JOHANNEM ROLIN titulo S. Stephani in Celio-monte presbyterum cardinalem & episcopum Eduensem hoc præfenti anno Domini M. CCCC. LXVIII. & per reverendum in Christo patrem dominum ANTONIUM BUSSONIS sacre theologie professorem, episcopum Bethleemitanensem & priorem Anziaci & S. Rachenis: & per egregios & circumspectos viros domi-

Anno 1468.

Anno 1466.

dominum Anthonium Jusz utriusque juris A
famosum doctorem decanum Eduensem, &
magistrum Guillelmum Mace abbatem se-
cularum Cervidoni canonicum Eduensem
& Autissiodorensis, vicarios generales in
spiritualibus & temporalibus dicti reveren-
dissimi patris in hac synodo aestivali pu-
blicata in hoc palatio episcopali Eduensi,
ut moris est fieri.

I.

In primis reputabuntur contumaces omnes B
& singuli archipresbyteri civitatis & dioce-
sis, qui personaliter non comparent in hac
presenti synodo & qui se legitime non ex-
citant, quorum nomina sunt hic.

Archipresbyter Eduensis.
Archipresbyter Blanziaci.
Archipresbyter Luzei.
Archipresbyter Perreciaci.
Archipresbyter de Kadrellis.
Archipresbyter de Bosco.
Archipresbyter Sinemuri Bricunensis.
Archipresbyter Perrastictæ.
Archipresbyter de Molinis.
Archipresbyter de Borbonio.
Archipresbyter Bernensis.
Archipresbyter Vergeii.
Archipresbyter de Arneto.
Archipresbyter Colcharum.
Archipresbyter Flavigneii.
Archipresbyter de Pouleio in Auxio.
Archipresbyter Sinemuri in Auxio.
Archipresbyter Dinsmi.
Archipresbyter Thullionis.
Archipresbyter Avalonis.
Archipresbyter Corbigniaci.
Archipresbyter Sede-loci.
Archipresbyter de Quadratis.
Archipresbyter Danox.

De venien-
tibus ad sy-
nodum.

Injungitur tamen presbyteris & ceteris,
qui interesse tenentur in synodis, quod de
cetero veniant & intrent synodum in vesti-
bus longis cum superpeliciis seu albis aut
cappa clausa, prout antedictum salubriter
est statutum: aliter reputabuntur contuma-
ces. Et similiter agant curati in convoca-
tionibus archipresbyterorum.

II.

Item, quod archipresbyteri seu curati
ad synodum venientes, seu ab eadem recedentes,
decenter incedant, & honesta que-
rant hospitia: in quibus mature, & gra-
viter se habeant, ne status clericorum ver-
tatur in derisum populi & scandalum.

Concil. Gen. Tom. XXXII.

III.

Item ordinatur, quod pro stata sanctif-
sini domini nostri papæ, & sanctæ Roma-
næ Ecclesiæ & sedis apostolicæ & universæ
Ecclesiæ, & pro unione & pace ejusdem,
nec non regni Franciæ christianissimi domi-
ni nostri regis, & illustrissimi domini ducis
Burgundiæ & Brabantis in singulis ecclesiis
civitatis & diocesis Eduensis singulis die-
bus & maxime dominicis & festivis inter
missarum solemnias, videlicet post *Te igitur*
noster dicatur psalmus *Latus sum*, preces
& orationes ad hoc salubriter ordinatæ:
& ecclesiastici singuli dictam ordinationem
studeant observare. Et dictus dominus
noster cardinalis in perpetuum centum dies
indulgentiarum omnibus & singulis devote
orantibus pro præmissis, & canentibus di-
ctas orationes concessit.

Præmissa pro
papa, rege
& duce Bur-
gundiæ.

IV.

Item, pro parte dicti domini nostri car-
dinalis episcopi prædicti omnibus & singu-
lis curatis civitatis & diocesis Eduensis
concedunt præfati domini vicarii licentiam
quod possint eligere confessorem seu con-
fessores idoneos, qui de peccatis que sibi
confitebuntur, nisi fuerint reservata, eos
absolvere valeant hinc ad proximam futu-
ram synodum aestivalem.

De confes-
sore con-
vocatione
curatorum.

V.

Item, statuitur ut archipresbyteri a cu-
ratis subditis suis contententibus & ne-
gligentibus ad suas convocationes, prout
tenentur, convenire, poenam quadraginta
solidorum exigere valeant seu levare: cu-
jus medietas dicto domino cardinali & epis-
copo: & alia medietas eisdem archipresby-
teris applicetur, & sub eadem poena injun-
gitur dictis archipresbyteris, & curatis, ut
in synodis generalibus conveniant.

De negligen-
tibus con-
vocatione
curatorum.

VI.

Injungitur presbyteris & curatis quod
E baptismus cum honore & reverentia cele-
bretur, & cum magna cautela, & spe-
cialiter in distinctione verborum que sunt
ista: *Ego baptizo te in nomine Patris, &
Filii, & Spiritus-sancti, Amen*. Et doceat
sacerdos in romano laicos, & specialiter
astantes in necessitate baptizare sub forma
pristina.

De bap-
tismo.

VII.

Fontes sub sera clausi custodiantur propter
P sorti-

339
 Anno 1488. **fortilegia** : chrisma , & etiam oleum infirmorum sub clave serventur diligenter .

VIII.

Sacerdos semper laicum prudenter interroget cum in necessitate baptizaverit , quid dixerit & quid fecerit , & si invenerit laicum discrete & modo debito baptizasse , & formam verborum in romano debite protulisse , approbet factum . Et si aliqua dubitatio emiserit , ad dominum nostrum cardinalem & episcopum vel officialem recurratur .

IX.

De partimoniis . Inhibetur quod ad levandum puerum de sacro fonte , ne ultra duo recipiantur ; & sacerdos contrarium faciens , pro qualibet vice qua plures receperit , viginti solidos Turonenses solvere teneatur ; nisi sint consanguinei proximi , aut viri ecclesiastici in sacris ordinibus constituti .

X.

De missis . Nullus in die bis audeat celebrare , nisi in magna necessitate , excepto die Nativitatis Domini .

XI.

Nullus etiam antequam matutinas & primam dixerit canonicas , missam aliqua necessitate celebrare presumat .

XII.

Inhibetur officialibus & sigilliferis archidiaconorum , ne deinceps mandata contra juris formam & stilum curie Eduensis , secundum quem regulare se debent , concedere audeant vel presumant , dictique sigilliferi pro litteris sigillandis ultra summam taxaram in curia Eduensi levare seu exigere non presumant .

XIII.

Presbyteri hostiam populo non ostendant , sed ipsam teneant ante pectus , ut videri non possit a populo donec dixerint illa verba : *Hoc est enim Corpus meum* ; & advertat diligenter sacerdos , quod hostia sit munda , integra , & circumquaque rotunda , & quod vinum non sit acetosum , & aquam cum vino ponere non obmittat .

XIV.

De matrimonio . Nullus sacerdos audeat in casu dubio matrimonium perficere , domino cardinali Eduensi episcopo vel eius officiali inconsultis : Anno 1488.

duens episcopo vel eius officiali inconsultis : Anno 1488. contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant ipso facto . Districte etiam sub poena suspensionis prohibetur , ut nullus capellanus vel sacerdos aliquid exigat ante benedictionem nuptialem occasione ferculorum quae debentur pro nuptiis , vel aliqua causa quacumque : sed celebrato matrimonio , dicta fercula recipiat , & si necesse fuerit exigat consueta .

XV.

Inhibetur districte sub excommunicationis poena & omni alia poena , quam incurere possent , officialibus & sigilliferis archidiaconorum , ne concedant deliberatorias litteras aliquibus matrimonium contrahere volentibus sine licentia domini cardinalis & episcopi praedicti : cum istud jure ordinario ad dictum dominum cardinalem episcopum , seu eius officialem spectet .

XVI.

C Larvaria Gallice *Charroni* de cetero fieri prohibentur sub poena excommunicationis & centum solidorum elemosynae dicti reverendissimi patris applicandorum .

XVII.

Nulli iudices saeculares in ecclesiis vel cimiteriis eorumdem quarumcumque causarum cognitionem exercent , vel processus quoscumque judiciales faciant in eisdem : alioquin si moniti per presbyteros vel rectores ipsarum ecclesiarum desistere noluerint , per eorum alterum excommunicationis vinculo innodentur .

XVIII.

Prohibeatur per sacerdotes sub poena excommunicationis choreas fieri & duci in cimiteriis eorumdem : quibus sacerdotibus districte praecipitur , ut divino officio celebrato , & populo ad propria regresso , suas ecclesias firmare studeant diligenter .

XIX.

Sacerdotes parochianos suos saepius in generali moneant & inducant , ut de qualibet domo vir , & uxor , & liberi intelligibiles & capaces ad ecclesiam suam parochialem conveniant singulis diebus dominicis & festivis ad divinum officium , & mandata ecclesiastica audienda , & hoc eis in confessionibus injungatur , & sacerdotes

Anno 1468

doceat etiam subditos suos erudiant diligenter in oratione Dominica, scilicet, *Pater noster*, & in symbolis scilicet *Credo in Deum*; & *Credo in Spiritum sanctum*, & eisdem exponant pro modo scientiæ eisdem a Domino ministratæ æternæ vitæ gloriam, & præmia, ac poenas inferni miserabiles, & diversas, & vias eisdem ostendant cum devotione magna, prout melius poterunt per quas gloriam æternam, si bene egerint, vel damnationem, si contrarium fecerint, consequentur: exponendo eisdem sæpius septem peccata mortalia & opera misericordie, & alia quæ circa hæc fuerint opportuna, ut tanquam veri pastores de ovibus sibi commissis in die iudicii idoneam habeant reddere rationem: & quod singulis diebus dominicis inter missarum solemniam populo dictos *Pater noster*, *Ave Maria*, *Credo in Deum*, *Credo in Spiritum*, *Confiteor*, *Misereatur vestri*, tractius alta & intelligibili voce pronuncient: ita quod astantes intelligere valeant, & hoc sub poena viginti solidorum Parisiensium & suspensionis ab officio eorum per tres menses.

XX.

Inhibemus rectoribus omnibus & curatis ne alienum parochianum admittant ad ecclesiastica sacramenta, nec ea sibi ministrare præsumant, absque sui curati licentia speciali; nisi confessionis, eucharistiæ, & extremæ-unctionis sacramenta, in casu tamen necessitatis, & ne absolutiones sibi directas vel in posterum dirigendas aliquibus, præter suis vicariis exequendas committant, quos vicarios non recipiant, nisi per dominum cardinalem Eduensem prædictum, vel ejus officialem primitus fuerint approbati. Qui autem scienter contra prædicta fecerint, per tres menses a beneficio sint suspensi, & poenam centum solidorum Parisiensium incurrant.

XXI.

Prohibetur sacerdotibus ludere penitus cum decimis & interesse spectaculis & choreis, & tabernas intrare causa potandi, nisi peregrinando, & inhoneste discurrere per vicus & plateas. Contrarium autem facientes ab officio suspendantur.

XXII.

Inhibetur sub poenis juris omnibus sacerdotibus, ne teneant secum prolem quam in sacro ordine genuerunt, ne scandalum generetur.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

XXIII.

Nullus clericus vel laicus in domibus suis vel etiam alienis teneat concubinam vel mulierem de qua suspicio habeatur: alioquin clerici usque ad satisfactionem conditionem ab officio & beneficio sint suspensi: laici vero ecclesiastico subjaceant interdicto. Manifeste autem fornicantes sunt excommunicari ipso facto.

XXIV.

Districte præcipitur omnibus & singulis clericis civitatis & diocesis Eduensis, maxime curam animarum habentibus, & in sacris ordinibus constitutis, ut deinceps utantur vestibus decentibus & honestis: ita videlicet, quod vestis eorum superior sit oputegium vel opulenta, longa vestis usque ad talones, vel circa, prout volunt canonicæ functiones: habeant manicas laticas & longas, & in parte anteriori non pendentes vel excisas ad modum joculariorum. Non sint etiam vestes eorum a parte superiori nimis excisæ, vel etiam incolatæ sicut multi faciunt, ne carnes eorum inverecunde videantur. Capuciis ac caligiis viridibus vel rubeis vel aliis inhonestis non utantur.

XXV.

Item, archipresbyteris prædictis omnibus injungitur, ut ipsi, sub poena centum solidorum elemosynæ dicti domini cardinalis & episcopi Eduensis applicandorum, tradant ista die dictis dominis vicariis vel procuratori præfati reverendissimi nomina curarum in suis ecclesiis non residendum, & defectus quos reperierint visitando, si visitaverint post synodum hyemalem ultimo præteritam; ponantque dicti archipresbyteri ad manum dicti domini cardinalis & episcopi fructus & proventus ecclesiarum parochialium curarum prædictorum non residendum in eisdem.

XXVI.

Cum decimæ sint tributa egentium animarum, quas in signum universalis domini Dominus sibi specialiter reservavit; omnibus & singulis sacerdotibus & religiosis præcipimus, quod laicos diligenter ammonent, & maxime in prædicationibus suis, & confessionibus eorum audiendis, quod decimas integraliter persolvant ecclesiis, a quibus recipiant ecclesiastica sacramenta, vel aliis quibus debentur de consuetudine, privilegio vel de jure: intimantes eisdem

Ann. 1461. sollicitis quod aliter salvari non possunt. **A** intestati, vel si testamentum considerint, *Ann. 1461.* Laicus qui decimas de manu laici receperit, nisi ecclesie ad quam pertinent reddiderit, ecclesiastica careat sepultura.

XXVII.

Item, quia nonnulli civitatis & diocesis *Æduensis* pro re cognita, adjudicata, & manifesta offensa, excommunicationis sententia ligantur: postmodum illi ad quorum instantiam prædicta fertur sententia se absentant, & causa quare dicti excommunicati sic fuerint ligati penitus ignoratur, nisi a dictis excommunicatis & sic ligatis, quibus de facili non creditur: dictique sic ligati humiliter absolvi petentes, & satisfactionem facere paratos asserunt, si cui facerent reperirent: prætextu cujus dictis, sicut præmittitur, ligatis provideri non potest, ut decet, idcirco ex parte domini cardinalis episcopi, sub poena prædicta præcipitur ac etiam injungitur omnibus & singulis ecclesiarum parochialium civitatis & diocesis prædictis rectoribus, ut ipsi deinceps in registris suis dictos ligatos inscribendo, ponant diem qua litteras contra ipsos receperint, summam, terminum & causam defectus, quorum dictas sententias incurrent, ut ipsis petentibus & de registro parochialis ecclesie, in quantum ipsi tangit, docentibus, nec non illis ad quorum instantiam dictæ fuerunt latæ sententiæ posita de congruo remedio provideri.

XXVIII.

De excom. munitis. Item, injungitur rectoribus seu curatis prædictis, ut ipsi infra instans festum beate Mariæ Magdalene, nomina & cognomina omnium parochianorum suorum, qui sententiam excommunicationis per annum & ultra sustinuerunt, domino officiali *Æduensi* seu procuratori domini cardinalis episcopi prædicti revelare, & in valvis ecclesiarum suarum parochialium pingere non obmittant: alioquin contra dictos rectores seu curatos procedatur tamquam contra receptatores excommunicatorum prædictorum.

XXIX.

Item, archipresbyteri juxta formam constitutionum provincialium, bona mobilia curatorum, presbyterorum, & aliorum virorum ecclesiasticorum decedentium, ad manum dicti domini nostri cardinalis episcopi ponant, & de ipsis inventarium legitime faciant, & sub ipsa manu regant ad utilitatem quorum intererit, si decesserint

B intestati, vel si testamentum considerint, ad opus executionis bonorum prædictorum, absque consumptione vel distractione aliquibus facientes, & hoc sub poena perditionis lecti, quem dicti archipresbyteri recipiunt de bonis curati defuncti.

XXX.

Item, præfati archipresbyteri in suis primis convocationibus significant omnibus & singulis curatis archipresbyteratum suorum, quod ipsi infra tempus *B. Andreæ* apostoli mittant vel asserant prædictis dominis vicariis nomina & cognomina concubinariorum, usurariorum, & sortilegorum manifestorum infra proximum festum *B. Andreæ* prædictum.

XXXI.

Item auctoritate etiam dictarum constitutionum provincialium & synodaliū denuntient excommunicatos omnes & singulos qui scienter impediunt directe vel indirecte jurisdictionem curiæ *Æduensis*: & istam denunciationem faciant diligenter archipresbyteri & rectores prædicti sub poena centum solidorum *Turonensium* electo synæ dicto *Domino* applicandorum, palam & publice singulis diebus dominicis & festivis, dum missarum solemnias celebrantur, & omittentes graviter punientur etiam ultra poenam prædictam.

XXXII.

Item, archipresbyteri significant curatis suis, videlicet quilibet in suo archipresbyteratu quod aliquos questores non recipiant absque litteris testimonialibus sub sigillo domini episcopi *Æduensis* prædicti, vel ejusdem domini curiæ consecris, & etiam tales munitos litteris bonis non permittant prædicare ultra quod in dictis litteris videbunt specialiter contineri: & quod copiis litterarum suarum fides non adhibeatur, nisi sint sigillis prædictis sigillatæ, ac signis notariorum bene notorum signatæ.

E

XXXIII.

Item, archipresbyteri tradent in scriptis nomina & cognomina curatorum in suis convocationibus venire & comparere contententium, ad finem quod poena per constitutiones synodales contra tales imposita ab ipsis exigatur.

XXXIV.

Anno 1461.

Anno 1468.

XXXIV.

Item, aliis consuetudinibus super hoc editis hætenus adhærendo, omnibus & singulis ecclesiarum rectoribus civitatis & diocesis auctoritate dicti domini cardinalis Eduensis episcopi inhibetur, ne aliquas litteras de rogamus, aut quascumque alias litteras extranei iudicis exsequi præsumant absque ipsius domini cardinalis episcopi aut vicariorum seu officialis ipsius speciali mandato. Contrarium facientes ab officio & beneficio suspendantur ipso facto.

XXXV.

Item, quod de cetero notarii & jurati curiæ episcopalis Eduensis prothocolla sua non scribant, neque signis signent in papiris vel registris personarum, ad quarum commodum ipsa prothocolla fuerint & erunt recepta, prout etiam fieri non debet: Et hoc sub poena privationis officii eorundem, nec non omni alia poena quam possent incurrere erga dominum nostrum cardinalem & episcopum contrarium faciendo.

XXXVI.

Item, ordinatur & præcipitur curatis & ecclesiarum rectoribus sub poenis in aliis constitutionibus super hoc hætenus canonicè editis, ut ipsi & eorum singuli litteras & mandata a dicto domino cardinali episcopo, vel ejus vicariis aut officiali emanatas & emanandas eis directas & dirigendas statim & indilate, postquam eas viderint & receperint, absque aliqua dilatione vel notificatione partibus contra quas deferuntur aliquantulum facienda executioni studeant demandare, & ipsa pro executione sigillare sine mora, dictam executionem nulli notificare, donec & quousque portitores per unam leucam se potuerint elongasse, ut fraudibus & machinationibus illorum contra quos fuerint executæ obvietur: alioquin si contra præmissa & per malitiam aliquid fecerint, poenam excommunicationis & arbitrariam ipso facto incurrant.

XXXVII.

Curati, dimissis propriis ecclesiis, vicarii in alienis non sint: sed in suis ecclesiis personaliter sub poena privationis studeant deservire, nec suam parochialem ecclesiam laicis admodiare præsumant.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

XXXVIII.

Nullus mulieres concubinas in puerperio jacentes purificet, seu ad purificationem admittat, nisi de dicti domini cardinalis episcopi, seu officialis ejus, processerit voluntate, & sub poena excommunicationis ferendæ & decem librarum Parisensium.

XXXIX.

Injungitur sacerdotibus & maxime curam animarum habentibus, ut cum sciverint clericos per dominos temporales captos & eorum carceribus mancipatos, dictos clericos cum eorum bonis mobilibus & informationibus, quarum vigore eos detinent captos, indilate dominis temporibus seu eorum iudicibus aut officialibus ex parte domini cardinalis episcopi Eduensis prædicti perant & requirant, & dictos clericos sub fida custodia, expensis dicti domini cardinalis episcopi, carceribus episcopalis Eduensis abducant. Et si domini prædicti seu eorum officarii aut iudices dicto clericos sic captos prædictis curatis restituere recusaverint, aut plus debito distulerint, cessetur in dicta ecclesia seu parochia, ubi talis mancipatus fuerit, penitus a divinis, absque alio mandato expectando. Et hoc sub omni poena quam incurrere possint, tamquam contra contemnentem ordinationes synodales, aspernentem propriam professionem & statutum proprium.

XL.

Item, quia nonnulli curati dum recipiunt absolutiones relaxatorias seu relaxamenta usque ad tempus, tenent, ut dicitur, partes excommunicatas per absolutionem minus juste & contra juris formam, ac in animarum talium defraudationem. Universis, & singulis archipresbyteris curatis ex parte domini cardinalis episcopi Eduensis districte præcipitur, ut de cetero dum tales litteras receperint, in registris suis registrent per hunc modum, videlicet: Relaxatus est talis, & absolutus hinc usque ad tale tempus & non ultra, juxta formam litterarum super hoc directarum, & dicto termino elapso excommunicatos & retrufos, ut prius, publice denuncient absque alio mandato super hoc expectando: & hoc sub poena excommunicationis & decem librarum elemosynæ dicti domini cardinalis episcopi applicandarum.

Anno 1468.

nonnulli iniquitatis filii civitatis & diocesis Eduensis Deum verum omnipotentem præ oculis non habentes, suæque salutis immemores, qui maligno imbuti spiritu & abusu pessimo & temerario, Deum & ejus sanctos ac eorum nomina inverecunde jurant & blasphemant: de mandato domini officialis Eduensis statuitur, injungitur, & ordinatur ad honorem Dei & totius curiæ superiorum civium, ac etiam pro observatione præceptorum decalogi omnibus & singulis ecclesiarum parochialium civitatis & diocesis curatis & rectoribus, quatinus quilibet ipsorum singulis diebus dominicis & festivis solemnibus post offertorium inhibeant auctoritate nostra suis parochianis, quibus etiam inhibemus ad poenam excommunicationis & sexaginta solidorum Turonensium elemosynæ domini cardinalis Eduensis episcopi applicandorum, & in pios usus convertendorum, ne de cetero nomen Domini nostri JESU-CHRISTI, ejus Genitricis & suorum sanctorum qualitercumque abnegent, blasphement, aut turpiter jurent, sicut hæcenus ante consueverunt. Et eisdem intimantes, quod si post inhibitionem malitiose aut contumaciter in contemptum dictæ nostræ inhibitionis in prædictorum juramentorum abusu perseveraverint, contra ipsos ut de fide suspectos procedetur, justitia median- te. Volumus etiam quod quilibet archipresbyter præsentem constitutionem penes clericum & scribam causarum officii curiæ nostræ capiat, & copiam ipsius curatis sibi subditis publicent & intiment singulis diebus, &c. ac ipsius transgressores nobis aut procuratori domini cardinalis episcopi sub dicta poena quam citius poterunt notificent & intiment.

X L V.

Abolatio blasphemorum episcopo reservata.

Item, quia crescente malitia, crescere debeat & poena, & ut subditi dicti reverendissimi patris a tali & nephando crimine arceantur, adhærendo præfate constitutioni, omnibus & singulis cujuscumque sexus existant inhibemus, ne quis de cetero sub excommunicationis poena Deum blasphemare seu denegare habeat. Absolutionem vero tanti facinoris perpetrantium præfate reverendissimo patri, seu ab ipso in hoc casu specialiter deputatis tantummodo reservantes. Injungentes omnibus & singulis archipresbyteris, curatis, vicariis & aliis rectoribus ecclesiarum, ut dum contigerit eorum

parochianos in confessionibus audire, ipsos specialiter & expresse interroget an Deum blasphemaverint, seu denegaverint; & si per eorum confessiones reperierint ita esse, ad beneficium absolutionis obtinendum eosdem remittent dicto reverendissimo patri, seu specialiter & expresse ab ipso in civitate Eduensi dumtaxat deputatis vel deputandis.

X L V I.

Præterea ut animarum obvietur periculis, etiam secundum juris dispositionem juxta capitulum *Ut animarum*, de constitutionibus LVI. ne forsan aliqui ex nostris subditis habeant crassam & supinam ignorantiam, suntque quandoque aliqui archipresbyteri, curati, vicarii, seu sacerdotes, quibus, seu ad quos cum mandata nostra vel curiæ nostræ Eduensis ad eosdem deferuntur, vel mandantur executioni demandari, dicti archipresbyteri, rectores seu vicarii ecclesiarum ipsarum nostræ civitatis & diocesis Eduensis cum eisdem literas receperint, & eisdem pro libito suæ voluntatis quandoque executioni odio vel favore pro executis vel executioni demandatis vel non demandatis habent; non obstante quod prædictas nostras literas vel dicti officialis nostri receperint, interdicti vel excommunicationis vinculo sint innodati. Cum vero ad nostrum pastorale officium animabus nostrorum subditorum spectet salubriter providere, suntque plures persone dictæ nostræ civitatis & diocesis juris divini, canonici & civilis ignari, qui inter ignorantiam crassam & supinam decernere nesciunt, quod tamen diffiteri vel negare juxta dictum capitulum non deberet, propter quod aliqui ex ipsis in dicta ignorantia crassa vel supina interdum moriuntur & decedunt, dicta excommunicationis sententia innodati, non credentes in eisdem incidisse: & qui si talia scirent, animabus ipsorum providerent. Nos igitur talibus periculis obviare quantum cum Deo possumus, ut tenemur, cupientes volumus & ordinamus auctoritate hujus nostræ constitutionis synodalis, ut dum & quotiens mandata nostra vel curiæ nostræ Eduensis a nobis vel officiali nostro emanata fuerint, mox & incontinenti exequenda, eadem sub excommunicationis poena, quam canonica monitione præmissa in vos & vestrum quemlibet ferimus, nisi quæ vobis præcipimus & mandamus

Anno 1466.

damus in his scriptis, curaveritis adimplere eadem mandata, pro executis seu executioni demandatis habeatis, absque hoc quod vobis seu cuiquam vestrum licitum sit etiam sub poena trium marcharum argenti elemosynæ nostræ applicandarum, & in pios usus convertendarum habere vel vobis licere dicta mandata pro executis vel executioni demandatis: scientes quod nisi mandata prædicta curaveritis adimplere, nos contra vos & vestrum quemlibet inobedientem & rebellem per excommunicationis sententiam & exactionem dictæ poenæ & alias debite contra vos & vestrum quemlibet procedemus, justitia mediante.

XLVII.

De clericis & laicis institutis.

Jam pridem in abusum devenit, quod plures laici, quibus disponendi de rebus ecclesiasticis auctoritas noscitur interdicta, clericos in beneficiis de facto instituunt; licet de jure vel ratione non possunt. Importunitas autem talium clericorum per ambitionem eam institutionem sibi sufficere credunt, tam ad promotionem ordinum sacrorum, quam fructus obtinendos: prohibemus sub poena excommunicationis, ne quis laicus in quocumque beneficio sub titulo & nomine beneficii creato, cum cura aut sine cura, sive cappellania fuerit duplex aut simplex beneficium, institutionem auctorizabilem de quacumque persona usurpare vel attentare audeat, nec sub dicta poena quisquam clericus a laico talem institutionem recipiat etiam pro ordinibus assumendis: alioquin fiat inhabilis ad promotionem ordinum quorumcumque & aliorum beneficiorum, & ab illo sic obtento tamquam jus non habens repellatur. Ubi tamen facultatem præsentandi habuerint dicti laici, per hoc præsens statutum in quocumque nolumus derogare, quominus præsentare possint nobis aut nostris vicariis seu officiali, & præsentati legitime institui, si alias fuerint idonei.

XLVIII.

Cum actus judiciales adeo certis finibus concludi debeant, quod nulla varietas præjudicium partibus litigantibus afferre possit, & respublica in executione justitiæ detrimentum patiarur: statuitur & ordinatur, quod citationes, monitiones,

& omnes literæ ad iudicium curiæ episcopalis Eduensis convocatoriæ contineant nomina & cognomina impetranium, & illorum adversus quos impetrantur, ambarum partium, per designationem nominis & cognominis indubitanter demonstrando.

XLIX.

Item, quia sæpe in dicta curia Eduensis si dubitatur de die dictæ executionis, nec apparet per relationem alicujus executoris, propter quod sæpe partes principali negotio derelicto, super hoc incidenti se inaniter gravant laboribus & expensis. Igitur sæpe dicta auctoritate præcipitur, & mandatur omnibus & singulis executoribus litterarum dictæ curiæ episcopalis Eduensis, quod ad personam principalem, si apprehendere sine difficultate possint; alioquin in ejus domicilio aut parochiali ecclesia hora missæ dum populus ibi convenit ad divina audientia, executionem mandatorum dicti reverendissimi patris & suorum officiorum faciant, & si scribere seiant suam conscientiam super hoc exonerando, quod de executione sua debitam relationem faciant, annum, diem & locum executionis expresse designando: & hoc in sua brevi cartula vel dorso ipsarum litterarum hanc formam tenendo, si aliam plenioram non curaverint apponere, videlicet: *Anno & die tali citari talem in sua persona executionem faciendum in domo vel in ecclesia ad diem & locum retro nominatos, si ibi sint. Alioquin executor apponat vel sub hac forma: Anno & die tali facti in propria persona principalis nominati aut in domo vel ecclesia quod retro mandatur, teste signo meo, &c.* Alii vero qui dono scientiæ adeo sunt privati, quod scribere dicunt se nescire, præcipitur quod sua signata seu sigilla curiam certificent sic & taliter, quod dubitationi vel fraudi non relinquatur locus, si Dei offensam & poenam decem librarum omnes & singuli supradicti evitare voluerint.

E

L

Quamvis obligationes, contractus, confessiones, & res judicata suo non frustrantur effectu, nisi per longissimum tempus præsens effluxerit; multi tamen difficultant, si post annum vel mensem adjudicationes curiæ nostræ, monitiones, confessiones, & obligationes seu litteræ de

Anno 1468.

de Nisi, quæ certum diem habent, ea A
possunt executioni demandari. Ordinamus
igitur quod cum prædictæ literæ de Nisi,
seu obligationes sub curia nostra receptæ,
adjudicationes, monitionesque per curiam
nostram declaratæ fuerint, infra sex men-
ses a die ibi designato & effluxo execu-
tioni demandentur absque difficultate qua-
cumque. Post vero dictos sex menses non
nisi habeant annexam curiæ nostræ, quæ
similiter durabit per dictum spatium sex
mensium, nec ante dictos sex menses vel
post executio præmissarum fiat contra ja-
centem in periculo mortis, &c.

L I.

De denun-
tiationis ex-
communicati-
onis.

Item, rectoribus parochialium eccle-
siarum civitatis & diocesis Eduensis præ-
dictis injungitur, ut ipsorum quilibet,
prout ad ipsos spectat, omnes & singulos
interdictos, excommunicatos, aggravatos
& reaggravatos suæ parochiæ publicè de-
nuntient in ecclesiis suis diebus dominicis, C
& ad minus quando eis divina celebrare
contigerit, & contenta literarum super
hoc directarum studeant observare, & de
verbo ad verbum secundum formam & te-
norem earundem exponere, sub poena
excommunicationis & centum solidorum.

L II.

De poena
excommuni-
cationis
quæ divinis
ministrat.

Cum excommunicatus sit membrum pu-
tridum, ejectum ab ecclesia, & rociens
quociens satagit interesse divino officio,
præcipue dum sacramentum sacre hostiæ
conficitur, præsumtuose agit, contemnen-
do claves Ecclesiæ; juxta statutum pro-
vinciale sententiam excommunicationis in-
currat, & ad poenam centum solidorum
Parisiensium puniatur.

L III.

Item, prædicti domini vicarii injungant
ex parte dicti reverendissimi patris cardi-
nalis episcopi Eduensis dictis curatis, qui-
bus etiam, nec non archipresbyteris præ-
dictis injungitur, ut ipsi singulis diebus
dominicis & festivis juxta formam constitu-
tionum synodaliū & provincialium hacten-
us super hoc editarum, generaliter de-
nuntient excommunicatos concubinos,
usurarios & fortilegos manifestos.

L IV.

Item, omnibus & singulis notariis cu-
riæ Eduensis, in civitate & diocesi Edu-
duensi constitutis sub poena privationis sui
officii, & alia quam incurrere possent con-
trarium faciendo, præcipitur & etiam in-
jungitur, ut ipsi ad minus bis in anno
omnes & singulos contractus, testamenta
& instrumenta quæcumque sub sigillo di-
ctæ curiæ ab ipsis receptos & recepta si-
gillo prædicto sigillari faciant & procu-
rent, nec ipsos, vel ipsa partibus red-
dant, donec fuerint primus sigillata, &
istud curatis civitatis, & diocesis prædi-
ctis in ecclesiis suis intimare infra unum
mensem a die hodierna computandum non
obmittant.

L V.

Item, quod quando præfati notarii re-
cipiant testamentum aliquod seu ultimam
voluntatem alicujus personæ ecclesiasticæ
vel secularis, sub sigillo curiæ Eduensis
illud infra quadraginta dies a tempore re-
ceptionis testamenti post mortem testato-
ris grossare, & in formam redigere, ac
dicto sigillo sigillare sub poena prædicta
faciant & procurent, ut perinde in papi-
ris dictæ curiæ registretur, ut citius exe-
cutioni demandetur ad exonerationem ani-
mæ testatoris, & commodum personarum,
ecclesiarum & locorum, quibus legata pia
& alia erunt facta.

L VI.

Cum secundum jura canonica & anti-
quorum patrum constitutiones, sacerdoti-
bus & clericis in sacris ordinibus consti-
tutus verum sit, ne clerici laicorum
fiant ministri, nec in rebus eorum tabel-
liones seu procuratores generales existant.
Et quia indignum est eis clericis ab ec-
clesia subveniri, per quos constat in ec-
clesia scandalum generari: attendentes
etiam doctrinam apostoli dicentis, *nemo
militans Deo implicet se secularibus negotiis*:
& qui seculariter agit ab ecclesiastico
fiat ministerio alienus, pro eo quod offi-
cio clericali neglecto, fluctibus sæculi ut
potentibus placeat se injungi; omnibus
viris ecclesiasticis nostræ Eduensis diocesis
in sacris ordinibus constitutis preceptes
inhi-

Anno 1690. inhibemus sub excommunicationis pœna & viginti librarum Turonensium elemosynæ prædicti reverendissimi patris applicandarum, ne de cetero ministri laicorum fiant: nec in rebus eorum tabelliones & procuratores generales existant, nec intendant quovis modo, nec aliqua officia secularia exercere quomodolibet procurent.

LVII.

De residua. Quamvis jus commune necessitatem residentis imponat omnibus qui beneficia vel officia obtinent ecclesiastica, quibus inest divinum officium in celebrando semel in die aut pluries ibidem, sive in hebdomada, mense, vel anno quolibet incumbat talis celebratio, vel alia efficiendi ministeria; prædecessoresque dicti reverendissimi patris domini cardinalis Eduensis episcopi varias ac diversas pœnas ad hunc finem contra deficientes sæpe promulgaverunt, aliquando suspensionem, aliquando privationem fructuum, aliquando privationem beneficii: nihilominus tamen, devotione frigescente, & cura debiti officii postposita, in hac diocesi, quasi nullus ex præmissis restat fructus. Quapropter præsentis edicto decernimus, quascumque personas ecclesiasticas beneficia, vel officia ecclesiastica obtinentes, qualiacumque sint, vel curata, vel non curata, dignitates, personatus, officia, præbendæ, capellanæ, oratoria, vel alia quælibet, sub nomine & titulo beneficii creata: quibus ex fundatione, statuto, vel consuetudine, aut alias debetur residentia personalis ratione & ex causa ibi celebrandi, seu alias divinum officium exercendi inibi, ut personaliter resideant & divinum officium quod incumbit exercent devote, prout fundatio, statutum, consuetudo, vel alia ordinatio exigit. Quod si in animarum suarum periculum infra festum Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis proximo futurum divinum cultum prætermittentes residere personaliter ex debitoque officium quod incumbit exercere non curaverint, extunc in antea eo ipso sint privati auctoritate præsentis constitutionis synodalis, dicto termino adveniente, pœnam trium marcharum argenti, & excommunicationis nihilominus incurfuri, & restitutionem omnium fructuum a tempore quo residentiam hætenus obtulerint, non obstante quacumque pluralitate aliorum beneficiorum vel alia excusatione minus iusta, nisi dispensationem vel aliam rationabilem cau-

Anno 1697. sam ex evidenti necessitate vel utilitate beneficii, vel prærogativa personæ per nos vel per superiores nostros concessas sufficienter ostenderit infra dictum tempus.

LVIII.

Plerumque ad civitatem & diocesim De peregrinis ad divinum non admittendo. Eduensem aliunde veniunt peregrini & advenæ, quorum origo, mores, qualitas, professio penitus ignoratur: se gerentes in habitu vel officio pro clericis & sacerdotibus rite ordinatis, se divinis officii temerarie miscendo, licet aliquando non sint in tali ordine, aut alias apostatæ sint, vel tales quibus celebrationem divinatorum officiorum attentare interdictum est, ut de eorum ignorantia & delictis taceamus: eorum animabus providere volentes, periculisque aliorum obviare, interdicens districte prohibemus omnibus & singulis sacerdotibus, diaconibus, subdiaconibus, clericis quibuscumque & personis aliis quæcumque sint, ne quis in civitate vel diocesi Eduensi, seu loco, vel parte earumdem se immiscere audeat in publico celebrationi divinatorum officiorum, nec populo ecclesiastica præsumat ministrare sacramenta, sub pœna excommunicationis, quam incurrat ipso facto, auctoritate reverendissimi patris ac domini nostri domini cardinalis Eduensis episcopi, & trium marcharum argenti, vel incarcerationis per annum, ut luant in corpore qui non habent in ære. Curati autem & alii quibus pertinet, prædictos recipientes non approbatos, per dictum dominum cardinalem Eduensem episcopum seu ejus officialem pœnam suspensionis ab officio & beneficio per annum similiter incurrent: prædicta autem inhibito, interdictum, pœna hujus statuti locum habent in eis qui approbati non fuerint per dictum dominum cardinalem episcopum vel ejus officialem.

LIX.

Plurimæ subjectorum sollicitudines nobis expositæ, & eorum interpellationes pro indemnitate rerum & quiete republicæ legem communem desiderant, quæ sufficiat non habentibus privatam remedium, si contingat denuntiationes & banna matrimoniorum quarumcumque personarum publicari, & publice nuntiari in ecclesiis, ut moris est, ne quis curatus,

Ann. 1468. tus, rector, vel vicarius ecclesiarum pa- A
 rochialium nostrae dioecesis Eduensis am-
 bigat deinceps quibus diebus celebrare
 debeat dicta banna, statuimus & ordi-
 namus quod omnibus & singulis diebus
 dominicis dumtaxat & non aliis diebus
 dicta banna & denunciations matrimo-
 niorum in ecclesiis denunciari & publica-
 ri possint & valeant, dum populus af-
 fuerit in divinis officiis horis consuetis,
 inhibentes dictis curatis & rectoribus sub
 poena excommunicationis & alia poena gra-
 viori, si contrarium fecerint, ne alio B
 tempore vel aliis diebus dictas publicatio-
 nes vel denunciations attentare audeant
 vel praesumant.

L X.

Constitutio
 de matrimo-
 nio revoca-
 ta.

JOHANNES ROLIN permissione divi-
 vina cardinalis episcopus Eduensis omni-
 bus nobis subditis salutem. Cum consti-
 tutiones & statuta in abusum cedunt sub-
 ditorum, merito sint revocanda, & in C
 melius reformanda: constitutionem syno-
 dalem ab officariis nostris nuper editam
 quae sic incipit: *Quia plerique trepidant,*
 &c. per quam in minori aetate duodecim
 annorum constitutos & per decem annos
 in dioecesi Eduensi residentes, ac in ea-
 dem dioecesi natos, licet eorum parentes
 aliunde venerint, absque nostro aut cu-
 riae nostrae mandato matrimonialiter con-
 trahere, aliaque sacramenta ecclesiastica
 suscipere posse, & ad illa recipi debere
 in civitate & dioecesi nostris praedictis D
 dicitur. Cujus quidem constitutionis pra-
 textu, curati seu vicarii & alii recto-
 res parochialium ecclesiarum civitatis &
 dioecesis nostrarum praedictarum eadem
 constitutione abutendo, & illam consti-
 tutionem contra intentionem constitutio-
 nis & constituentis extendendo, & inter-
 pretando, indifferenter omnibus personis
 petentibus praefata, tam matrimonium
 quam alia sacramenta ecclesiastica confe-
 runt. Quibus abusus obviare cupientes
 & praedecessorum nostrorum constitutioni-
 bus antiquis inhaerere volentes, dictam E
 constitutionem per praesentes revocandam
 duximus & revocamus & praefatas anti-
 quas synodales constitutiones super hiis a
 praedecessoribus nostris factas & approba-
 tas observari volumus.

L X I.

JOHANNES ROLIN permissione divi-
 na cardinalis episcopus Eduensis archidia-
 conis, archipresbyteris, curatis, & ec-
 clesiarum rectoribus, & omnibus nostris
 subditis salutem. Sicut pia mater pro fi-
 liorum salute semper anxia est, nec um-
 quam quiescit, donec, si qua dissensio
 inter ipsos sit, sopita fuerit: sic & nos
 qui immerito praesidentiam obtinemus in
 ecclesia Eduensi, omni studio desideramus
 & optamus subditos nostros in unio-
 ne pacis regere, & piam matrem eccle-
 siam revereri, praecipua ipsius ad unguem
 observare, & dissensionibus ipsarum ob-
 viare, a paucis diebus citra nonnullae al-
 tercationes inter subditos nostros exorta
 sunt super colendis festivitatibus sancto-
 rum, quibus differentiis obviare volen-
 tes, quantum cum Deo possumus, ad
 perpetuam rei memoriam statutis synodali-
 bus nostris adherendo, ordinamus & pra-
 cipimus omnibus subditis nostris, sub ex-
 communicationis & omni alia poena in an-
 tiquis ordinationibus praedecessorum nostro-
 rum taxata, festa sequentia observare,
 & ab omni opere servili abstinendo, vi-
 delicet festum Nativitatis Domini, Ste-
 phani proto-martyris, Johannis Evange-
 listae, Circumcisionis Domini, Epipha-
 niae Domini, Anthonii confessoris, Vin-
 centii martyris, Conversionis S. Pauli apo-
 stoli, Purificationis Beatae MARIE, Ca-
 thedrae S. Petri, Mathiae apostoli, An-
 nunciationis Dominicae, Resurrectionis Do-
 mini cum diebus Lunae, & Martis se-
 quentibus, Georgii martyris, Marci E-
 vangelistae, apostolorum Philippi & Jaco-
 bi, Johannis Evangelistae ante portam la-
 tinam, Ascensionis Domini, Penthecostes
 cum duobus diebus sequentibus, beatae
 Trinitatis, & sanctae Eucharistiae, Bar-
 nabae apostoli, Johannis Baptistae, apo-
 stolorum Petri & Pauli, B. M. Magda-
 lenae, Jacobi apostoli, Nazarii & Col-
 si, Petri ad vincula, Laurentii marty-
 ris, Assumptionis B. Mariae Virginis, S.
 Simphoriani in civitate & suburbis Eduen-
 sibus, Bartholomaei apostoli, Decollati-
 onis S. Johannis-Baptistae, Beati Lazari
 in civitate & suburbis Eduensibus, Na-
 tivitatis matris Domini nostri, Exaltatio-
 nis S. Crucis, Matthaei apostoli, Ando-
 chii in civitate & suburbis, Michaelis
 archangeli, Leodegarii in civitate & su-
 burbiis, Dionysii martyris, Lucae Evan-
 gelistae, Simonis & Judae, omnium sancto-
 rum,

Anno 1469

rum, S. Martini episcopi & confessoris, Andreæ apostoli, Conceptionis nostræ Dominæ, Thoniz apostoli, Patronorum ecclesiarum & illorum sub quorum vocabulis dotatæ sunt: non intelligentes quin alia festa secundum devotionem fidelium observari possint, sed non præcipiuntur observari sub poenis a jure ordinatis, nisi more solito. Et ne hoc salubre statutum seu constitutio synodalis conniventibus oculis sub dissimulatione transcat; injungimus omnibus archipresbyteris & ecclesiarum rectoribus nostræ civitatis & diocesis, sub poenis quinquaginta solidorum Turonensium, ut infra duos menses proximos quilibet in sua parochiali ecclesia hanc constitutionem de verbo ad verbum scriptam habeat authentice in pergamento in tabula lignea, ut ponant super altare, aut in loco eminenti, ut videntes videant, & de prædictis ignorantiam non habeant.

LXII.

Statutum publicatio.

Noverint universi quod anno Domini M. CCCC. LXVIII. die vero Martis post octavas solemnitatis festi omnium sanctorum, quæ fuit quindecima mensis novembris, in synodo hyemali tena in capella palatii episcopalis Eduensis per reverendum in Christo patrem dominum Anthonium Buissonis sacre theologie professorem, episcopum Bethleemitanensem & priorem Anziaci & S. Rachonis Eduensis, & per egregios & circumspectos viros dominos Anthonium Jusse utriusque juris famosum doctorem decanum Eduensem, & magistrum Guillelmum Mace abbatem secularem Cerviduni canonicum Eduensem & Autissioderensem, vicarios generales in spiritualibus & temporalibus reverendissimi in

Christo patris ac domini domini JOHANNIS ROLIN permissione divina tit. sancti Stephani in Coelio-monte sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyteri cardinalis episcopi Eduensis, in præsentia archipresbyterorum civitatis & diocesis Eduensis, seu eorum vices gerentium in eadem synodo congregatorum ac plurium aliarum personarum ecclesiasticarum & secularium inibi existentium lectæ & publicatæ fuerunt publice, notorie, alta & intelligibili voce per alterum notariorum infra scriptorum, omnibus scire & videre scientibus & volentibus præsentibus constitutiones synodales superius descriptæ & insertæ; nemine ad hoc discrepante; quibus constitutionibus synodalibus lectis & publicatis, ut supra, nobilis & providus vir Magister Guillelmus Lombardi in utroque jure licentiatas procuratorque generalis, & nomine procuratorio dicti reverendissimi patris, promotorque causarum officii curiæ sedis episcopalis Eduensis, petiit & requisivit nobis notariis subscriptis instrumentum seu instrumenta publicum seu publica sibi fieri, tradi, & deliberari: quod seu quæ eidem concessimus. Acta fuerunt hæc anno, die & loco prædictis, præsentibus venerabilibus & discretis magistris Hugone Majoris in sacra pagina professore, Philippo de Landes, Johanne Thorini, Guillelmo Boucheri, Guillelmo Groneti, Hugone de Salinis, canonicis Eduensibus virisque providis & discretis, magistro Benedicto Miloti, Johanne Vituzelli, Philippo Grignardi, Petro de Piliis juris peritus, nec non nobilibus & discretis viris Johanne Majoris, magistro Petro Pitouisi, dominis Petro Morisoti, Bartholomeo de Vevra presbyteris, & pluribus aliis in multitudine copiosa ad præmissa vocatis & rogatis.

Anno 1469.

ANNO CHRISTI 1469.

ANNO CHRISTI 1469.

** E P I S T O L A P A U L I P A P Æ

Ad Lugdunensem archiepiscopum.

Venerabili fratri archiepiscopo Lugdunensi
Paulus papa II.

Communi-
cavit D. Da-
cubrio O. R.
D. de Vien-
d'Arcenal
vir huma-
nissimus.

Venerabilis frater. salutem & apostolicam E benedictionem consueverunt prædecessores nostri Romani pontifices, annis singulis in die cænz domini sedentes pro tribunali in pontificalibus parati, assistentibus sibi venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, nec non archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis, similiter in pontificalibus constitutis, ex eminenti aliquo loco, audiente multitudine tam curialium & incolarum, quam peregrinorum ad urbem Romam eo tempore propter indulgentias & benedictionem apostolicam confluentium, ad majorem detestatio-

nem gravium quorundam criminum, quoscumque criminibus ipsis illaqueatos solenni publicatione cum candelis accensis, & deinde extinctis, & in terram projectis, excommunicatos denunciare; quem ritum & laudabilem consuetudinem nos quoque securi, tempore nostro observavimus, & observaturi sumus, nihilque hæcenus excommunicationi consuetæ addidimus, præter justissimam & omnino necessariam condemnationem obstinatæ perditionis filii Georgii de Pogiebrat, Hussitarum hæresim non modo pertinaciter tenentis, verum etiam illam totis conatibus defendentis. Cum autem non mirum sit nonnullos in provincia tua esse eisdem criminibus in supradictis bulla, & publicatione contentis irretitos, nemoque, quamvis

ANNO
CHRISTI
1469.

vis excommunicatio ipsa prae-
ter hujusmodi so- A
lennem publicationem singulis annis in propa-
tulo aliquo ad tempus aliquod affigatur, itaut
quicumque voluerint illa legere, vel inde exem-
plum transferre optime possint, ne quisquam
verisimiliter ubivis constitutus ignorantiam
pretendere valeat. Nos tamen pro debito pa-
storalis officii, ne ignorantia hujusmodi sub
quavis excusatione pretendi possit, obviare,
& quantum in nobis est etiam salubris in ipsa
provincia tua providere cupientes, literas ex-
communicationis, & publicationis originales
cum praesentibus ad fraternitatem tuam trans-
mittimus, eidem committentes, & in virtute
sanctae obedientiae mandantes, ut ter saltem
singulis annis tribus festivis diebus infra missa-
rum solennia, dum populus ad divina concur-
rerit, non solum in metropolitana, & aliis
locis civitatis, & diocesis tuae, sed etiam a
singulis suffraganeis tuis in cathedralibus civi-

tatum, & diocesum suarum ecclesiis, per uni-
versam provinciam tuam palam & solenniter,
alta & intelligibili voce, non tantum in Lati-
no, sed etiam in maternis & vulgari sermo-
ne, juxta idioma uniuscujusque loci, publica-
ri facias, transmittens singulis ipsorum suffra-
ganeorum tuam transumptam ad literam ori-
ginalis ipsius nostri, manu proprii notarii co-
ram testibus, ac tuo pendentem sigillo roborata-
tum. Cui quidem transumpto ex nunc, prout
ex tunc, & e contra, decernimus & manda-
mus, ab eisdem suffraganeis tuis, & ab aliis
quibuscumque, indubitata fide tanquam
eidem originali nostro, non obstantibus in
praemissis omnibus contrariis quibuscumque,
omnino adhiberi. Datum Romae apud sanctum
Petrum sub anulo piscatoris, die 23.
Februarii 1469. pontificatus nostri, anno
quinto.

ANNO
CHRISTI
1469.

L. DATHUS.

ANNO
CHRISTI
1470.ANNO
CHRISTI
1470.

* * * STATUTA CURIAE COLONIENSIS,

Edita per Reverendiss. D. Robertum archiepiscopum Coloniensem.

ROBERTUS Dei gratia sanctae Colo-
nienensis ecclesiae archiepiscopus, sacri Ro-
mani imperii princeps elector, ac per Italiam
archicancellarius, Westphaliae, & Angariae C
dux &c. Quia (ut experientia didicimus) pa-
troni causarum, advocati, procuratores & no-
tarii, coram officiali nostro pro tempore exi-
stentes, a juris ordine saepius deviarunt: pro-
pter quod & partes litigantes inutilibus expen-
sis gravari, sententias super hujusmodi nulli-
ter servato processu, in Romana curia annul-
lari, & cassari saepius contingit: Nos modum
procedendi in causis quibuscumque coram dicto
officiali pendentibus introducendum dare cu-
pientes, habita desuper cum venerabili capitu-
lo nostro, jurisperitis, & practicis consiliariis
nostris deliberatione matura, statuimus, & or-
dinavimus, ac statuimus & ordinamus, ea quae
sequuntur.

In primis innovamus statuta bonae memoriae
Theoderici archiepiscopi Colonienensis praedecesso-
ris nostri, circa judicium ordinatum ordi-
nem laudabiliter edita, praesertim circa ha-
bilitates personarum, advocatorum, procura-
torum, & notariorum, & quae causa censetur
summaria & levis, videlicet illa quae non
excedit summam duodecim florenorum auri ele-
ctorum imperii: Reliquae vero causae super re-
bus dictam summam excedentibus, cencantur
plene.

Item statuimus & ordinamus, quod causae in-
troducuntur super rebus non excedentibus valorem
octo marcarum Colonienensium, censentur mi-
nimae, etiam si inter pauperimas personas ven-
tilarentur.

Item statuimus & ordinamus, quod in cau-
sis prophanis summaris servabuntur termini &
modus procedendi, sicut in causis beneficiali-
bus, decimarum, matrimonialibus, & usura-
rum, prout infra patebit.

*De observatione terminorum in causis plenis mere
prophanis, & termini servandi in causis pro-
phanis super summa excedente valorem duode-
cim florenorum Rhenensium.*

*Termini substantialis servandi in prima
instantia.*

Primus terminus substantialis necessarius est
post citationem ad causam, seu post resolutionem
monitorii, videlicet quod citetur reus ad
libellandum ad secundam diem. Si tunc libel-
lus non esset paratus, posset dari certa sche-
dula, in qua inchoatus est libellus nondum
perfectus, & obtinendi ad corrigendum ad pri-
mam diem, ut terminus servetur in primo ter-
mino praefixo, & iste terminus est communis
utriusque parti, ita quod licet tam actori, quam
reo libellare, si vult. Libello realiter oblato,
citetur pars adversa, vel praefigatur procurato-
ri apud acta, terminus ad respondendum li-
bello oblato, & ad litem desuper contestan-
dam, & jurandum de calumnia. Primo ad
primam diem juridicam, & iste terminus,
quoad litem contestationem, & juramentum ca-
lurniae, est communis. Secundo, ad idem,
sub poena excommunicationis ad primam diem.
Tertio, ad idem, sub excommunicationis
poena; alioqui ad videndum partem adversam
excommunicari, ob non responsum libelli.
Interea ostendatur libellus, & exceptiones, si
datae sint contra libellum, officiali, ut admit-
tat libellum, vel rejiciat, & compellat ad li-
tem contestandam ut moris est. Lite contesta-
ta, & jurato de calumnia, praefigatur parti
terminus ad articulandum, qui etiam est com-
munis utrique parti ad secundam. In quo si
libellus fuerit articulatus, dispositivus & bo-
nus, potest repeti libellus loco articulorum,
vel potest fieri major specificatio in articulis,
quam fuit in libello, de tempore, loco, &c.
Alioqui si libellus fuerit narrativus, fiant ar-
ticuli ad longum, concludendo ad primam pe-
titionem datam in libello. Et tunc citetur ad-
ver-

ANNO
CHRISTI
1479.

versarius ad dicendum contra articulos ad secundam. Quo termino servato, citetur adversarius, vel praefigatur terminus ad producendum omnia ad secundam, qui etiam est communis. Et in illo termino potest petere procurator admittere articulos suos ad probandum, parte praesente adversa, vel etiam ad hoc citata, si absens fuerit, & desuper producere jura & testes. Si non habet, producat jura verbo, cum protestatione ad producendum eadem jura facta, suis loco & tempore opportunis. Et citatur adversarius ad dicendum contra ad secundam diem, & in illo accusetur contumacia: vel reus excipiat, si voluerit, si non habet negata parata, vel diem per officialem. Ultimo potest cautelam servari terminus ad declarandum, si aliqua essent dubia, ad secundam diem. Lapsis tunc terminis probatoriis assignandis, concludatur, & feratur sententia.

Termini in secunda instantia servandi.

Similiter in secunda instantia, nisi quod articuli dati in prima instantia, repetantur in termino ad articulandum: & quod omnes termini servati in prima instantia ad secundam, serventur in secunda & tertia instantia ad primam diem.

Termini super desertione appellationis.

Ad effectum pronuntiandi super desertione sententiae, necessario servandi sunt termini ad docendum de diligentia persecutionis appellationis, primo, secundo, tertio, & quarto, ex superabundanti semper ad primam diem juridicam, & nullus alius terminus.

Termini super declaratione incursum censurarum alicujus mandati, vel canonis, seu statutorum.

Ad effectum quem declarandi incidisse in poenas contentas in literis executorialibus vel inhibitionis, vel aliis quibuscumque, serventur necessario termini ad docendum se paruisse literis hujusmodi primo, secundo, tertio, semper ad primam diem: si tamen est prohibitio in inhibitione, ne tale quid fiat, necessarium est articulare, inhibita post inhibitionem talia fecisse, & parte citata ad dicendum contra articulos super hujusmodi contraventione datos ad primam diem, absque litis contestatione admittantur, & probentur: & facta probatione, fiat declaratio.

Termini servandi in causis appellationum a gravamine.

In causa gravaminis, puta in omnibus gravaminibus, etiam habentibus vim diffinitivam, videlicet in causis appellationum interpositarum a sententia nullitatis quacumque, vel a sententia lata super desertione quacumque post dilationem producatur appellatio, si actor vult servare terminos: vel repetatur, prout est in actis: & citetur adversarius ad dicendum contra, ad primam diem: & servato illo termino, accusata contumacia, citetur adversarius ad impugnandum, & justificandum ad primam diem. Illis terminis servatis, nihil plus est agendum, nisi ferre sententiam habitis actis.

Termini servandi super nullitate processus.

Sic tamen, quod si agitur super nullitate resultante ex eisdem actis, non est opus servare terminos: si autem debet constare de nullitate non ex eisdem actis, sed aliunde extra acta, tunc necessaria est libelli oblatio, litis contestatio, & terminorum observantia, sicuti in mere prophanis causis, etiam principalis causa esset beneficialis vel sui natura summaria.

Termini in causis mere ecclesiasticis.

In causis beneficialibus, matrimonialibus, decimarum, usurarum, summariis fondata jurisdictione, servetur terminus ad libellandum, & jurandum de calumnia ad primam diem: & in illo termino detur libellus verbo a sine scripto, & juretur de calumnia, & citetur adversarius ad articulandum ad secundam. In quo termino dentur pro quacumque parte (quae voluerit) articuli, facta vel verbo, si articuli non sunt facti: & citetur adversarius ad dicendum contra articulos ad secundam diem. Et tunc accusetur contumacia nil dicentis contra articulos: quo termino servato, possunt peti articuli ad probandum admitti, & fieri probationes, si placuerit. Et si hoc fiat, sive non, nihilominus servetur terminus ad producendum omnia ad secundam: & deinde ad ducendum contra producta ad secundam diem: & tunc possunt dari articuli facta, si prius non fuerint dati, & fieri probationes per utraque partes quem voluerint. Si autem aliqua partium subterfugit, infert pars petens expeditionem semper pro conclusione, ut supra.

Termini in eisdem causis in 2. & 3. instantia.

Similiter fiat in secunda instantia, nisi quod omnes termini serventur ad primam diem, praeterquam ad articulandum, qui servetur ad secundam diem: similiter fiat in tertia instantia, nisi quod omnes termini serventur ad primam diem.

Forma procedendi in minimis causis.

In minimis tamen causis intra duodecim florenos Rhenenses; vel circiter, vel super parvis injuriis verbalibus, nullus processus fiat. Sed dumtaxat juxta statuta deducantur in una parva scheda factum dispositive & clare per articulos, & citata parte ad dicendum contra ad primam diem. Illis admissis ad probandum, facta responsione, fiat probatio summaria: & in illis notarii non debent extendere terminos, nec registrum: sed abbreviare, quantum possunt, sicuti scribendo protocollum.

In causis confessati.

Insuper in causis confessati sive recogniti, servetur stylus huculque servatus per viam monitorii.

In causis reddituum, & submissionum.

In causis reddituum & submissionum, incipiatur per monitorium, donec fiat resolutio.

ANNO
CHRISTI
1470.*In causis antiquorum reddituum ecclesiarum,
a monitorio.*

Item notarii scribant in actis nomina procuratorum in singulis terminis, qui comparuerint, & ipsi testium productione dicant illa verba, in N. ex adverso procuratoris presentia &c.

Item notarii in prima citatione vel monitorio emittendo, designent specie rem, super qua actor intendit agere, & ponant clausulam cum certificatione, sive comparuerint, sive non, nihilominus procedatur usque ad definitivam sententiam inclusive, vel ad excommunicationem ob non responsum libelli, si liti contestatio necessaria fuerit: vel ad immisionem in possessionem ex primo decreto, prout de jure per citationes ad valvas ecclesiarum majoris, & portas aule nostrae Colonienfis assignandas, ipsorum citatorum absentia vel contumacia non obstante. Et hujusmodi prima citatio decernatur per dominum officialem in causis magnis, sive prophanis, sive matrimonialibus, decimarum aut usurarum.

Item notarii nulli dabunt hujusmodi citationes vel monitoria, nisi principales ipsimet petierint, & apud acta constituerint: vel procurator curiae nostrae legitimam cautionem fecerit de ratificatione principalis, cum constitutione ante executionem monitorii vel citationis, sub poena decem florenorum sisco applicandorum.

Item dicant, qui est terminus solitus ad prosequendam appellationem, & non ponant in genere, cum terminis solitis.

Item in causis appellationum, vel ubi pendet terminus aliquis substantialis, ponant festa que impediunt audientiam, & cursum causatum, & quaecumque impedimenta occurrentia.

Item nullus notarius subscribat acta, nisi sigillata sigillo curiae nostrae.

Item statuimus & ordinamus, quod procuratores secundum ordinem eorum, causas suas distinguere, & clare proponant absque clamore, & multiplicatione verborum, & uno loquente, alii taceant & auscultent. Et interea nullus advocatorum, procuratorum, notariorum, seu sollicitatorum, proponentem impediatur verbo vel facto, aut confabulatione inter se faciant, sub poena unius marci Colonienfis irremissibiliter per officialem, & sigilliferum pro tempore exigenda: ac etiam suspensionis ab officio, si unus impius deliquerit.

Item statuimus & ordinamus, quod uno procuratore proponente, alii procuratores fixe stent in locis sibi deputatis: nec a locis recedant, sine domini officialis licentia petita & obtenta, sub similibus poenis pecuniariis & suspensionis.

In causis fiscalibus, seu inquisitionis.

Item statuimus & ordinamus, quod in cau-

A sis sici inquisitionis super criminibus per subditos commissis hoc ordine procedatur. Videlicet, citatione vel monitione emissa ad respondendum personaliter super obijciendis, citatus personaliter sine scriptis coram aliquo notario curiae nostrae jurato, per officialem sive sigilliferum deputando aut deputato, in presentia ipsius sigilliferi respondeat singulariter singulis articulis in scriptis exhibitis medio juramento. Et si constiterit delictum, injungatur ei poenitentia salutaris: si pro levis, per dominum sigilliferum dumtaxat: in gravibus autem, de consilio dicti officialis. Et si negaverit, denetur articuli excessuum juridice, & citetur reus vel procurator per eum constituendus, ad dicendum contra ad secundam, deinde fiat deusper liti contestatio more solito, & praestetur juramentum calumniae, & serventur termini, sicuti in ceteris causis prophanis.

Item statuimus ordinamus, quod advocati, & procuratores, & notarii praemissa, in quantum eos concernunt, non adimplentes, seu clientulos suos inutilibus expensis ex eorum negligentia gravantes, praeter damna expensarum & interesse, ad quem parti gravatus obligantur, ad arbitrium domini officialis pro tempore existentis, arbitrarie poeniantur.

Item statuimus & ordinamus quod si libellum vel articulos ex eorum ineptitudine rejici contigerit, advocatus vel procurator qui illos fecerit, ad expensas utriusque parti teneatur, & alias arbitrarie poenatur: similiter observetur, si inutiles terminos observaverit, & processum inutilem fecerit, quare in principio causae deliberent inter se de modo procedendi, & ad quem finem velint agere: ne partes inutilibus expensis vexent, & lites reddant immortales.

In robur & testimonium praemissorum, sigillum sive secretum nostrum presentibus nostris statutis, & ordinationibus in tribus foliis cum dimidio papyri conscriptis, per singula folia de mandato nostro est appensum, anno domini 1470. die quidem Jovis, penultima mensis Augusti.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Miracula S. Catharinae Vahbenensis ex mandato Henrici episcopi Lincolniensis usque ad annum 1471. successively collecta & una cum vita Holmiae impressa hoc clausula terminantur.

Et ego Benedictus Paulus, clericus Upsalensis diocesis, publicus imperiali auctoritate vocatus, quos praesentis libri praefationem, lectionem, annotationem, continuationem perierit, & de articulo ad articulum distentationem humanam, & secretorum appensum, omnibusque aliis, & singulis in sacro concilio Archiepiscopi diocesis celebrato actis, & factis praesens personaliter interfui, cogno sc fieri prout ante dictum est ubi & audit, ideo est.

Plus nec hinc, nec aliunde possum suggerere de hoc concilio, inquit in suis ad me literis R. P. Daniel Papbrochius S. I. Antwerpia scriptis.

ANNO
CHRISTI
1470.ANNO
CHRISTI
1470.

CONCILIIUM BENEVENTANUM

Habitum die 24 Augusti 1470. a Corrado Capycio Archiepiscopo.

Edidit Card. Ursinus in Synodico Beneventano, ex exemplari in archivo
Metropolitano asservato.Edidit Card.
Ursinus in
Synodico
Beneventano.

IN nomine Domini Jesu Christi Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo septuagesimo. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & domini nostri Domini Pauli Divina providentia Papae secundi anno sexto, die vigesima quarta mensis Augusti, tertie indictionis.

Nos Corradus miseratione divina archiepiscopus Beneventanus, & in civitate Beneventana, eoque districtu pro sancta Romana Ecclesia Gubernator universalis. Licet multitudinem libertatis naturaliter conditio suspiret humana, quia tamen, ut plurimum examine rationis amisso in precipitium perversae labitur voluntatis, datum est, ut vinculis disciplinae restricta sub iugo Domini obviam collum ponat, ut homo hominibus praeratur ad motus illicitos loris iustitiae refrenandos; attendentes quoque, quod in hac parte praerimus, plus solito propter corruptas affectiones hominum, invalescentes nequitas, & audacias perverforum, potest unicuique clero, & populo esse beatus nil, quasi bono duce praevio bene duci, eo maxime quia nostri suscepti pastoralis regiminis, & prelacionis debitum, & cura nos sollicitant, ut utilitas subditorum in illis precipiatur, propter quae animarum salutis consulitur; nunc novarum constitutionum, ordinationum & statutorum editione, nunc nostrorum praedecessorum haecenus constitutionum, & ordinationum interpretatione, confirmatione, & ordinatione, & quamvis adjectione plenitudo non egeat, nec firmitate, quod est firmum, confirmatur tamen interdum, non quod necessitas id exposcat, sed ut confirmantis animus clareat: volentesque sollicite providere, ac cupientes quod nostri subditi a quibuslibet noxiis praeserventur illlesi, & ab eis omnia scandala removeantur, quia dum eorum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace; verum quia perverforum audacia exigit, ut non sola prohibitione sumus contenti, sed etiam negligentibus penam imponamus: ideo habita super hoc plena deliberatione una cum reverendis in Christo patribus suffraganeis nostris, ac venerabilibus viris Canonice nostris, & Capitulo nostrae Ecclesiae Beneventanae hic in Synodo congregatis, ac de eorum consensu & voluntate omnes & singulas constitutiones, ordinationes, & statuta, factas & editas, facta & edita huiusmodi per nostros Praedecessores approbamus, & confirmamus: & considerantes quod magis timeatur, quod specialiter, quam quod generaliter demandatur, infrascriptas declarationes, adjectiones eidem, ac de novo Constitutiones, & ordinationes auctoritate metropolitana facimus, & ordinamus, mandantes nihilominus ab omnibus praedictis dominis Episcopis, & qui pro tempore fuerint eorum, & nostris subditis, observari, legi, & recipi

sub pena & ad poenam nostro, & dictorum nostrorum suffraganeorum in eorum subditis arbitrio imponenda pro transgressione, ac praeter eam poenam, quae in eis particulariter apponitur in contrafacientes.

CAP. I.

Laicorum ministri, aut Procuratores, Clerici ne existant: Contrafacientes qua poena plerendi?

IN primis denunciamus, notificamus, & prohibemus omnibus & singulis Sacerdotibus, & Clericis nostrae civitatis, & dioecesis Beneventanae, ac nostrae totius provinciae, mandantesque nihilominus eidem singulis, ne Ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere praesumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, decernimus, & declaramus eis minime ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, ac eosdem nostro & nostrorum suffraganeorum, ac successorum arbitrio alias puniendos.

Ex cap. Sacerdotibus, ne Clerici, vel Monachi.

CAP. II.

Saecularium quorumcumque negotia, & officia Clerici ne suscipiant. Poena in transgressores statuitur.

Item prohibemus, & interdicimus praedictis Sacerdotibus, & Clericis procuraciones villarum, aut iurisdictiones etiam saeculares, sub aliquibus Principibus & saecularibus viris, ut iustitiarum eorum fiant, ac tabellionatus officium exercere praesument. Si quis autem adversus hoc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli dicentis: *Nemo militans Deo implicat se saecularibus negotiis, saeculariter agit*, ab Ecclesiastico decernimus ministerio esse alienum, pro eo quod officio clericali neglecto fluctibus saeculi, ut potestatis placeat, se immergit.

Ex sed. nec. Eodem tit.

ad Timot.

CAP.

ANNO
CHRISTI
1470.

C A P. III.

*Regulares a sacro fonte infantis ne leventur.
Parochi in Baptismo, Episcopi in Chris-
matis ministerio eosdem non admittent.*

Ex c. Perve-
nit ad nos
XVIII. q. 2.
c. non licet
c. Monachi
de consecr.
d. 4.

Item statuimus, præcipimus, & ordi-
namus, quod nullus Monachorum & Fra-
trum debeat contrahere compaternitatem
cum aliquibus: & si de facto præsumple-
rint, ipsam compaternitatem sic contra-
ctam decernimus, & declaramus de jure
non subsistere, nisi si eidem Monacho B
vel Fratri hoc competat ex debito officii:
mandantesque nihilominus omnibus & sin-
gulis Ecclesiarum Rectoribus, & eorum
locumtenentibus in virtute sanctæ obedien-
tiæ, ac sub excommunicationis poena, ut
non debeant aliquem monachorum, sive
Fratrum admittere ad suscipiendum de sa-
cro fonte aliquem puerum: & similiter
dictis dominis Episcopis, ut non debeant
admittere aliquem Monachorum sive Fra-
trum in compatrem in confirmatione ali-
cujus pueri sub poena nostro, & nostro C
rum successorum arbitrio eisdem imponen-
da.

C A P. IV.

*Processio in alienam parochiam absque consensu
Rectoris, aut privilegio Apostolico non
est ducenda.*

Ex c. Ecce-
les XVIII. q.
1. si unus-
quisque etc.

Item præcipimus, statuimus, & ordi-
namus, ut nullus, processionaliter ingre-
diatur parochiam alicujus Rectoris sine D
ipsius licentia sub excommunicationis po-
ena, quam ipso facto volumus, & de-
claramus incurfuros contrafacientes, Apo-
stolicis tamen privilegiis, semper salvis.

C A P. V.

*Contra Presbiterum bigama benedicentem ex-
communicatio proponitur.*

Ex c. de his
a XXXI. q. c.
cap. Capella
non de se-
cunda sup
ita.

Item præcipimus, statuimus, & ordi-
namus, ut vir, aut mulier, ad biga-
mum transiens, non debeat a presbytero E
benedici, quia cum alia vice benedicti
sint, eorum benedictio reiterari non de-
bet, nisi in eo loco, ubi vigeret hujus-
modi legitima, & approbata consuetudo,
sub poena excommunicationis.

Concil. General. Tom. XXXII.

A

C A P. VI.

*Duorum compatrum filii matrimonio jungi
non possunt ei, qua compaternita-
tem inducunt.*

Item ad tollendum omnem ambiguita-
tem & opinionem aliquorum, quam du-
dum experti fuimus, decernimus, &
declaramus, ac præcipimus, statuimus, &
& ordinamus, quod filii duorum compa-
trum, sive ante, sive post compaternita-
tem geniti, non possint, nec valeant
matrimonium contrahere cum ea persona,
per quam perventum est ad compaternita-
tem sub poena excommunicationis: si con-
trarium fuerit, decernimus de jure non
subsistere.

Ex c. utrum
omnem de
cogn. speli-
mali.

C A P. VII.

*Nisi per baptismum, aut confirmationem
compaternitas non subsistit.*

Item volentes malitiis & figmentis ho-
minum obviare, præcipimus, statuimus,
& ordinamus, ut nullus compaternitatem
extra Sacramentum Baptismi, & Confir-
mationis, neque per largitionem vestis,
ut vulgariter dicitur, *lo Cappello*, ne-
que per solam præstationem fidei sine Sa-
cramento, vel alio aliquo modo contra-
hat sub poena excommunicationis, decla-
rantes & decernentes per quidquid actum
fuerit ad contrahendum compaternitatem
extra dictum Sacramentum, compaterni-
tatem de jure non subsistere.

C A P. VIII.

*Suffraganei Episcopi, Abbates, ceterique,
ut hic, ad provinciale Concilium quotian-
nis accedent. Pena non accedentibus in-
dicitur.*

Item supplentes, adjungentes, & adji-
cientes constitutioni nostrorum Prædeces-
sorum qua cavetur, quod omnes & sin-
guli tam Episcopi, quam Abbates suffra-
ganei & subditi, quam etiam Archi-
presbyteri, Procuratores, Præpositi, &
aliarum Ecclesiarum Rectores civitatis &
diocesis nostræ Beneventanæ annis singu-
lis uno die ante festum S. Bartholomæi
de mense Augusti ad civitatem Beneven-
tanam se conferre, & in eadem perma-
nere personaliter teneatur ad Concilium
celebrandum sub poena pecuniaria, prout
in ipsa Constitutione continetur, ad quam
referimus. Statuimus, præcipimus, &

Q 3 ordi-

ANNO
CHRISTI
1470.

ordinamus, quod dicti domini Episcopi suffraganei teneantur, & debeant venire, ut supra, sine alia monitione, & vocatione, sed solum presentis Constitutionis tenore sub poena, & ad poenam interdicti ab ingressu Ecclesiae, & Sacerdotalibus ministeriis, quam contravenientes ipso facto incurrant, cessante tamen legitimo impedimento, praeter aliam poenam pecuniariam nostro, & nostrorum successorum arbitrio imponendam. Caeteri vero subditi, Abbates, Archipresbyteri, & Rectores, ut supra, in dicta Constitutione denominati, teneantur comparere personaliter, non dum in Synodorum Constitutionibus, sed in primis vespers dicti festi S. Bartholomaei, & in Missa interesse processionaliter superpelliceis indui in processione facienda in primis vespers, & in Missa sub poena, & ad poenam excommunicationis, & unius ducati in quemlibet contravenientem.

Synodales Constitutiones aliter ne commodentur.

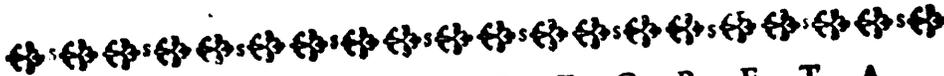
Item praecipimus, statuimus, & ordinamus, quod nullus praedictorum debeat commodare in dicta Synodo Constitutiones demonstrandas, & unusquisque habeat suas proprias, sub poena excommunicationis, & unius ducati.

CAP. X.

Synodales Constitutiones sancti habeant infra mensem

Item praecipimus, statuimus, & ordinamus, quod unusquisque praesentes nostras Constitutiones, declarationes, & adiectiones capere debeat, & habeat, nostri rotundi sigilli impressione roboratas, infra mensem a die datae praesentium, & adjungat aliis constitutionibus Praedecessorum nostrorum sub poena excommunicationis, & unius ducati. Amen.

Loco ✠ Signi. ☩

ANNO
CHRISTI
1471.

VITA ET DECRETA

SIXTI PAPER IV.

ANNO
CHRISTI
1471.

Notus quod papa Sixtus.

SIXTUS ex nobili gente Ruverea oriundus, & Franciscus antea nominatus, patriam relinquens, venit Patavium, ibique per viginti quinque annos moratus, a Paulo II. Bessarionis Niceni cardinalis rogatu ex ordinis Minorum generali ministro cardinalis factus, post obitum Pauli creatus est pontifex maximus anno domini 1471. quinto Idus Augusti, tempore Friderici III. Imperatoris. Cardinales quatuor legatos delegit: quorum tres ad reges Galliae Hungariae & Aragoniae misit, ut ad pacem eos cohortarentur: quartum, post foedus cum Fernando rege & Venetis initum, maritima classe in Turcas armavit. Sed uterque conatus irritus cecidit. Dehinc ut quorundam tyrannorum Umbriae audaciam comprimeret, Ferdinandi regis auxiliariis copiis Federicum, antea Montisfeltrii comitem, deinde a se grandiori nomine Urbini ducem appellatum, praefecit, quibus & Julianum nepotem cardinalem praeposuit. Persecutus est Laurentium & Julianum Mediceos fratres, ex quo bellum intulit Florentinis. Inita societate cum Venetis, & Roberto Malatesta exercitus sui duce creato, Calabriae ducem praelio fudit. Conciliato sibi rege Neapolis, arma in Columnenses vertit. A Venerorum amicitia se subtrahens, sacris interdixit, & adversus eos cum aliis principibus societatem inivit. Liberale hospitium praebuit Palaeologo Peloponnesi domino, despota Epitri, regis Cypri ac Bosphori, qui Turcarum armis profugi, patriisque bonis spoliati, se cum omnes eo contulerant. Idem quoque officium exhibuit Christierno Danorum regi, qui pari honore Sixtum persecutus est, eique in cubiculum rediunti excuntique semper adiuit, lavantique manus pelvim praebuit. Idem quoque praestitit Fernando, ducibusque Calabriae & Saxoniae, qui Romam pietatis studio venerant. Census Fernando remisit, dum tamen quotannis loco census equum egregie instructum phaleratumque persolveret. Beatum Bonaventuram in sanctorum catalogum retulit. Festis solennibus etiam diem conceptionis, praesentationis beatae virginis, sanctae Annae, Iosephi & Francisci adscripsit. Annum Jubilaei ad vigesimum quintum annum redegit. Cavet edicto, ne porphyretici lapides, neve marmorei ad prophanos usus e templis tollerentur. Ut Franciscanorum & Dominicanorum pacifice viverent, decrevit de conceptione virginis quamlibet adversantium opinionum sine haereticis vitio sustineri posse. Catholicis regis nomen Ferdinando & Isabella tribuit, officiumque inquisitionis in Hispania collocavit. Petrum athenicam cardinalem sancti Sixti creavit. Hieronymo Forum Livii dedit, Antonio Ordelafco adeptum; & effecit, ut dux Insularum Catharinam naturalem filiam & Imolam ei in dotem daret. Sed infelicem habuit exitum vitae. Occisus quippe est domi suae in oculis Catharinae uxoris. Sixtus ad ornatum elegantiamque operibus excolere cepit, vias lateritias sternere, eaque loca reformare, quae tenebrosa aut humida nimium, aut deformem civitatem, aut insalubrem reddebant; pontem sui nominis extruere, aquae virginis ductum corrivare, celeberrimam Vaticanam bibliothecam libris undique conquisitis erigere. Ingens ecclesiae propugnator, generosus indolis, liberalis, excelsi animi fuit. Primus venalia habuit curiae officia, & nova ad lu-

ANNO
CHRISTI
1471.

lacrum excogitavit. Nonnulla conscripsit, quæ A apud eruditos viros in precio sunt. Obiit septuagenarius, podagra aliisque curis vexatus, & sepultus est in Vaticano, anno domini 1484. pridie Idus Augusti, cum sedisset annos tredecim, & dies quatuor.

NOTA F. LAURENTII SURII.

Hoc loco adscribenda posuimus, quæ Sixtus IV. pontifex maximus de conceptione sacratissimæ virginis Mariæ promulgavit & sanxit, quemadmodum in concavationibus libro tertio tit. de reliquiis & veneratione sanctorum leguntur, propterea quod synodus Tridentina Sixti hujus venerationis fecuta est. Verbo synodi ejus hæc sunt verba: *Declarat sacra hæc ipsa sancta synodus, non esse sua inventionis, comprehendere in hæc decretis, ubi de peccata originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam Dei gratulicem, sed observandas esse constitutiones felicitis recordationis Sixti papa IV. sub penis in ejus constitutionibus contentis, quæ tenentur hæc synodus. Ipsius igitur Sixti pontificis, ne longius ea, loquor, peccata cogaris, verba subjicimus, & primo quidem de festi conceptionis celebratione, deinde de penis in eo constitutis, qui conceptionem ipsam oppugnant.*

ANNO
CHRISTI
1476.

DECRETUM SIXTI IV.

PONTIFICIS MAXIMI.

De festo conceptionis immaculatæ virginis Mariæ.

CUM præ excelsa meritorum insignia, quibus regina cælorum, virgo Dei genitrix gloriosa, sedibus prælata æthereis, sideribus quasi stella matutina perutilans, devotæ considerationis indagine perscrutatur, & infra peccatoris arcana revolvimus, quod ipsa, utpote via misericordie, mater gratiæ & pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix & pervigil, ad regem quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum reputamus, universos Christi fideles, ut omnipotenti Deo, (cujus providentia ejusdem virginis humilitatem ab æterno respiciens, pro concilianda suo auctori humana natura, lapsu primi hominis æternæ morti obnoxia, eam sui unigeniti habitaculum sancti Spiritus præparatione constituit, ex qua carnem nostræ mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, & immaculata virgo nihilo minus post partum remaneret:) de ipsius immaculatæ virginis mira conceptione gratias & laudes referant, & institutas propterea in ecclesia Dei missas & alia divina officia dicant, & illis intersint, indulgentiis & peccatorum remissionibus invitare, ut exinde fiant ejusdem virginis meritis & intercessione divinæ gratiæ aptiores. Hac igitur consideratione inducti, ejusdem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, auctoritate apostolica hæc in perpetuum valitura constitutione statuimus & ordinamus, quod omnes & singuli Christi fideles utriusque sexus, qui missam & officium conceptionis ejusdem virginis gloriosæ, juxta piam, devotam & laudabilem ordinationem dilecti filii magistri Leonardi de Nogarolis clerici Veronensis, notarii nostri; & que desuper a nobis emanavit, missæ & officii hujusmodi institutionem, in die festivitatis conceptionis ejusdem virginis Mariæ, & per octavas ejus devotè celebraverint & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint:

quoties id fecerint, eandem prorsus indulgentiam & peccatorum remissionem consequantur, quam juxta felicitis recordationis Urbani IV. in concilio Viennensi approbatæ, ac Martini V. & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum constitutiones consequuntur illi, qui missam & horas canonicas in festo corporis & sanguinis domini nostri Jesu Christi a primis vespere, & per illius octavas juxta Romanæ ecclesiæ constitutionem celebrant, dicunt, aut missæ officio & horis hujusmodi interfuerint, presentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1476. Kalendis Martii, pontificatus nostri anno sexto.

ANNO
CHRISTI
1476.
o. f. 476.
basam.

ALIUD DECRETUM SIXTI IV.

ANNO
CHRISTI
1476.

PONTIFICIS MAXIMI.

De eadem conceptione virginis mariæ

GRave nimis gerimus & molestem, cum sinistra nobis de quibusdam ecclesiasticis personis referuntur. Sed in eorum qui ad evangelizandum verbum Dei sunt deputati, excellentibus predicando commissis eo gravius provocamur, quo illi periculosius remaneat incorrecti: cum facile deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publice predicando diffusis & damnabilibus imprimuntur errores. Sane cum sancta Romana ecclesia de intemerata semperque virginis Mariæ conceptione publice festum solenniter celebret, & speciale ac proprium super hoc officium ordinaverit, nonnulli, ut accepimus, diversorum ordinum predicatorum in suis sermonibus ad populum publice per diversas civitates & terras affirmare hæcenus non erubuerunt, & quotidie predicare non cessant, omnes illos qui tenent aut asserunt eandem gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originali peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos: ejusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorum qui eam sine hujusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis predicationibus non contenti, & præfatis assertionibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt, ex quorum assertionibus & predicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & majora merito exoriri formidantur in dies. Nos igitur hujusmodi temerariis ausibus ac perverfis assertionibus ac scandalosis, quæ exinde in Dei ecclesia exoriri possunt, quantum nobis ex alto conceditur, obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione & certa scientia, hujusmodi assertiones predicatorum eorundem & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerent, eos qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originali peccati macula in sua conceptione præservatam fuisse, propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare; aut hujusmodi officium conceptionis celebrantes, seu hujusmodi sermones audientes, alicujus peccati reatum incurrere; utpote falsas & erroneas, & a veritate penitus alienas, editoique desuper libros prædictos id continentes, quoad hoc, auctoritate apostolica

ANNO
CHRISTI
1483.

lica tenore presentium reprobamus & damna-
mus, ac motu, scientia & auctoritate prædi-
ctis statuimus & ordinamus, quod prædicato-
res verbi Dei, & quicumque alii, cuiuscum-
que status, gradus aut ordinis ac conditionis
fuerint, qui de cetero ausu temerario præ-
sumpserint in eorum sermonibus ad populum,
seu alias quomodolibet affirmare, huiusmodi
sic per nos improbatas & damnatas assertiones
veras esse, aut dictos libros pro veris legere,
tenere vel habere, postquam de presentibus
scientiam habuerint, excommunicationis sen-
tentiam eo ipso incurrant, a qua ab alio quam
a Romano pontifice (nisi in mortis articulo)
nequeant absolutionis beneficium obtinere.
Item motu, scientia & auctoritate similibus,
simili poenæ ac censuræ subijcientes eos qui ausi
fuerint asserere, contrariam opinionem tenen-
tes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum
originali peccato fuisse conceptam, hæresis cri-
men vel peccatum incurrere mortale, cum non-
dum sit a Romana ecclesia & apostolica sede
decisum: non obstantibus constitutionibus, &
ordinationibus apostolicis contrariis quibuscum-
que, quibus communiter vel divisim a sede
apostolica indultum existat, quod interdicti,
suspendi vel excommunicari non possint per li-
teras apostolicas non facientes plenam ac ex-
pressam, ac de verbo ad verbum de indulto
huiusmodi mentionem. Et ne de præmissis ali-
quando valeant ignorantiam allegare, volu-
mus, quod locorum ordinarii requisiti præ-
sentes literas in ecclesiis consistentibus in eorum
civitatibus, & suarum diocesium locis insigni-
bus, dum major ibi multitudo populi ad divi-
na convenit, sermonibus ad populum man-
dent & faciant publicari. Præterea quia diffi-
cile foret presentes literas ad singula loca, in
quibus expediens fuerit, deferre: etiam volu-
mus, & dicta auctoritate decernimus, quod
earundem literarum transumpto manu publici
notarii confecto, & authentico alicujus præ-
lati ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur,
prout staretur eisdem originalibus literis, si fo-
rent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis,
damnationis, statuti, ordinationis,
voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumpserit, indignationem omnipoten-
tis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolo-
rum ejus se noverit incursum. Datum Ro-
mæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis
dominice 1483. pridie Nonas Septembris,
pontificatus nostri anno decimotertio.

ANNO
CHRISTI
1471.

De primis archiepisc. Scotia, (id est, S. Andreae, & Glasguensis) institutis a Sixto papa IV. anno domini 1471. qui fuit annus 2. Edwardi IV.

Pag. 709.
Tom II. col.
ed. Brit.

NE apud Scotos male audiam, qui in re-
ferendis ipsorum antiquitatibus & rebus
gestis, Anglos plerumque habent suspectos &
explosos: dabo quod ex suis auctor (pluribus
sat antiquis gentibus, ut nostram taceam) de
hoc tradidit: & primum de archiepiscopo S.
Andreae.

Exciso (inquit) Diolorum imperio, delectoque
in Albione gentis illius nomine, Kennethus III.
Abernetcho sedem episcopalem Andropolim tran-
sulit, circa annum domini 850. mansitque is an-
tistes in præcipuo honore pene 300 annis, diceba-

Dampier op.
pat. lib. 1.
c. 14 pag. 64.

ANNO
CHRISTI
1471.

arque Maximus Scotorum episcopus. Ex eisdem
annalibus (puta Scotiis) clarum. Post multa
deinde sæcula, Jacobo III. rege vehementius in-
stante, illius sedis antistes archiepiscopus & ro-
gati primas inauguratus a Sixto IV. sub anno
1471. Licet alii regni prælati indignarentur, fro-
merent, ac ingentes pecunia summas regi ad id
impediendum offerrent. Append. histor. Scot.
pag. 390. fuitque novi honoris primus præsul Pa-
tricius Grahamus (de quo in successione supra.)
Et licet tum quidem archiepiscopus institutus,
exempta tamen juri Anglicano diu antea Scotica
ecclesia, scilicet anno 1178. ut in vita S. Gil-
berti Moravienfis archidiaconi extat apud Polydo-
rum Virgilium, Howdenam, & alios.

Hæc ille: sed rationem qua adductus est
Sixtus papa, ad novum hunc archiepiscopum
instituendum non aperuit: Nos illam ex aliis
recitabimus.

Hoc anno 1474. mense Septembris Patricius
Graham episcopus S. Andreae indulgentiam pro-
mulgavit, quia, ipsomet flagitante, suam in
archiepiscopatum sedem papa jam crexerat. Qua-
stus enim est apud papam; quod cum archiepiscopus
Eboracensis metropolitanus esset Scotia, sa-
viretque sapius bellum inter Anglos & Scotos,
Scoti ad suum metropolitanum minime potuerunt
pervenire: & hoc præsertim in appellationum cau-
sis. Papa igitur (ut quidam scribunt) consul-
tus visum est, episcopum S. Andreae primatem
& metropolitanum Scotia constituere; ordinavit-
que duodecim alios episcopos Scotia ejus subesse pri-
matui; qui venientes, colligendas undecim mille
marcas regi obtulerunt, ut ab eorum parte con-
tra archiepiscopum ceterosque prælatos Romam hu-
jus, negotii promovendi causa missos staret.
Histor. Scotiæ ab Anglo Anglice conscripta,
pag. 282. & a nobis sic Latine reddita.

De institutione archiepiscopatus Glasguensis,
sic idem Scotus ibidem inferius.

Glasguensis archiepiscopus factus est sub eodem
Jacobus III. rege, pallium concedente Sixto IV.
pontifice primo sui pontificatus anno, i. e. anno
1471. Quod ei olim nomen fuerit urbi non constat,
illud modo in confesso est, S. Kentigernum sedem
ibi episcopalem habere frequentius solitum: quare
ab eo episcopatus nomen accepit, ait Boethius lib.
IX. hist. Scot. pag. 167. a quo tamen fundatio fa-
cta, & census assignati, apud me in incerto est.
Academia etiam jure gloriatur, cujus auctor anti-
stes quidam ipsius, &c.

Sub archiepiscopo S. Andreae, sedes (inquit) suæ
& suffraganei V III.

Dunkeldensis.	Dumblanensis.
Aberdonensis.	Brechinensis.
Moravienfis.	Rossensis.
Cathenenfis.	Orcadiensis.

Sub Glasguensi archiepiscopo suffraganei III.

Candidæ Casæ, seu Gallovidiæ.
Lefmorensis, seu Argatheliæ.
Insularum Hebridum.

** BUL.

ANNO
CHRISTI
1476.

" * BULLA SIXTI IV.

Pro libertate clericorum & rerum suarum; & ne ipsi clerici per laicos arrescuntur, aut molestantur in personis seu rebus suis, &c.

Ex cod. MS.
in bibliot.
Cotton. sub
officij Cleo.
pate L. 2.

SIXTUS episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Officii pastoralis cum jubente & sacrorum canonum auctoritate prævia, sicut in judiciis secularium personarum illarum jura & privilegia per ecclesiasticas personas turbari nolumus; ita eis præjudicantibus juribus ecclesiasticis, quæ violare sine indignatione divini judicii liceat nemini, debita correctione resistere cogimur, uti seculares ipsa sua sorte contenti, pro Dei honore & apostolicæ sedis reverentia alterius negotium prejudicialiter attemptare non præsumant, quod postmodum in æterna damnatione eos acrius luere conveniat. Cum itaque sicut ex venerabilium fratrum nostrorum primatum, archiepiscoporum, episcoporum, ac dilectorum filiorum abbatum, priorum, & aliorum prælatorum, & universi cleri regni Angliæ, & domini Vvalliæ, non sine gravi cordis nostri amaritudine lamentabili insinuatione percepimus, usque adeo hostis bonorum operum, & malorum seminator & discordiarum omni in regno & dominiis præfatis prævaluit astutia, quod nonnulli iniquitatis filii, sacerdotes & clericos tam religiosos quam seculares regni & domini prædictorum in dies falsis suggestionibus, de excessibus & criminibus coram iudicibus secularibus, eorumque officialibus & ministris infamant & accusant, & juxta vulgare patris præfati multipliciter perjurando indicant; ex quibus sic enormiter perpetratis, sacerdotibus & cleri præfati carceribus publicis mancipantur, & pro eorum liberatione seculares, hujusmodi patrimonium Christi extorquent, eorumque beneficia, decimas & portiones, fructus, redditus, & proventus resignare atque aliis locare cogunt & compellunt; ac in beneficiis, domibus, & curis eisdem commissis, sine hujusmodi exactionibus & extorsionibus stare pacifice non permittunt, in totius fidei Christianæ & religionis opprobrium & gravamen, animarum suarum perniciem, ac sedis apostolicæ vilipendium non modicum. Nos igitur tantis malis & inconvenienciis, Deo nobis assistente propitio, ne de cetero perpetrentur, præsertim in dicto regno quod sacre religionis tutamen & domicilium esse consuevit, quod cum Deo possumus obviare satagentes, primatum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, prælatorum, ac aliorum clericorum hujusmodi in hac parte supplicationibus inclinati hac irrefragabili & perpetuo valitura constitutione sanximus, ut quicumque per calumniam odii, malitiæ, invidiæ, doli, vel lucri causa, aliquem sacerdotem religiosum vel secularem; vel aliquem quemcumque in quibuscumque gradibus, ordinibus, vel dignitatibus constitutis, coram secularibus iudicibus eorumve officialibus, deputatis, sive ministris, accusare, indicare, & ad carceres sive publica opprobria vel spectacula trahi facere, bonave pensiones, decimas vel feoda, potentia, metu vel fraude, vel aliquo alio modo eos sic, ut præfertur, vendere, vel locare, aut resignare arceverint seu coegerint, aut fieri pro-

A curaverint, ut præmittitur, estunc excommunicationis & anathematis vinculo eo ipso alligati & irretiti existant, reos se divino iudicio de perpetrata iniquitate fore scientes; a quibus sententiis & penis nisi per Romanum pontificem, aut loci diocesanaum, nisi in mortis articulo constituti, præmissa tamen congrua satisfactione, absolvi non possint seu valeant, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis; necnon bonæ memoriæ Ottonis & Octoboni olim in dicto regno apostolico sedis apostolicæ legatorum, ac in provincialibus synodis & conciliis generalibus vel specialibus editis, ceterisque contrariis quibuscumque; volumus autem quicumque concessionibus seu indulgentiis de absolvendi eos, seu eligendi confessores in casibus reservatis, qui eos absolvant, per nos vel sedem apostolicam concessis & impostero concedendis, talibus nullatenus suffragentur: Quodque omnes archiepiscopi, episcopi dicti regni, ac etiam domini Vvalliæ, annuatim præsentem litteras vel eorum transumptum in primo die dominico quadragesimæ perpetuis futuris temporibus sub suspensionis pena, in eorum cathedralibus & aliis ecclesiis ubi major pars populi aderit, publice per se vel alium seu alios legere & exponere ac publicare, seu exponi, legi & publicari facere teneantur, ut ignorantiam præmissæ constitutionis nullatenus præterdere, & ab hujusmodi injuriis malis, si gehennam incendii evitare voluerint, fidelius valeant abstinere. Et insuper quia difficile foret præsentem litteras singulis exhibere, volumus, & eadem auctoritate decrevimus, quod ipsorum transumptum manu publica & sigillo alicujus episcopi vel superioris ecclesiæ vel curiæ munito, tanquam præfatis litteris originalibus plena fides adhibeatur, & perinde stetur, ac si dictæ originales litteræ forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis, voluntatis, & decreti infringere vel ei ausu temerario contraire: Siquis autem hoc attemptare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXVI. quinto decimo Kalendarum Junii, pontificatus nostri anno quinto.

¶ EJUSDEM SIXTI PAPÆ IV.

Damnatio quorundam propositionum a Petro de Osma & aliis temere productarum, præsertim circa peccatorum confessionem, & alia sanctæ Romanæ ecclesiæ sacramenta.

Sixtus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Licet ea quæ de nostro mandato rite sunt, plenam obtineant roboris firmitatem; tamen illis interdum nostri muniminis robor adjectum, ut eo firmius illibata persistant, quo magis nostro fuerint præsidio communita. Dandum siquidem ad audientiam nostram deducto, quod a medico tunc decurso tempore citæ, in Hispaniarum regnis, & præsertim in Universitate Studii Salmantini, fuerant & adhuc erant, nonnulli iniquitatis filii, qui quasdam falsas, sanctæ Catholicæ fidei contrarias, erroneas, scan-

ANNO
CHRISTI
1476.

Ex Hard.
Concil. t. 9.
p. 1498.

ANNO
CHRISTI
1479.ANNO
CHRISTI
1479.

scandalosæ, & male sonantes propositiones, A
præsertim circa peccatorum confessionem, &
ecclesiastica sacramenta, in Studio hujusmodi,
& in frequentissimo hominum conventu, veras
esse publice affirmare, & pertinacissime susten-
tare ac defendere; apertissimas sacræ Scripturæ
auctoritates eorum erroribus repugnantes, illa-
rum rectum, clarum, & apertum sensum,
falsis eorum interpretationibus impudenter vio-
lando resellere; hujusmodi quoque eorum fal-
sa dogmata, manifeste hæreticæ pravitatis la-
bem continentia, in aliorum mentes inserere,
& simplicium animas illaqueare; & ut illa in
plurium notitiam pervenirent, & in perpetuum
de illis memoria haberetur, & in perpetuum
& in publicum, ut illos legendi omnibus esset
facultas, tradere præsumperunt eatenus, &
præsumebant; Nos tunc venerabili fratri nostro
Alonso archiepiscopo Toletano per alias nos-
tras litteras commisimus, ut assumptis secum
aliquibus in Theologia Magistris, & aliis vi-
riis litteratis, vocatis iis, qui propositiones
ipsas veras esse affirmare nati erant, & nite-
bantur in dies; & auditis quæ ipsi pro illarum
veritate, & alii Christi fideles ad dilucidan-
dum earum falsitatem deducere vellent; an quæ
in propositionibus hujusmodi continebantur,
falsa, & fidei præfate contraria, erronea, &
male sonantia existerent, auctoritate nostra
decideret, & declararet; & declaratione hujus-
modi facta, illos qui in præmissis culpabiles
esse reperiret, si juxta sanctorum Patrum insti-
tuta & canonicas sanctiones se emendare, &
depositis de cordibus eorum totaliter erroribus
prædictis ad ecclesiam unitatem, hæreticæ labe
hujusmodi abjurata, redire; & juxta declara-
tionem suam tales propositiones esse scandalo-
sas, falsas, & hæreticas, ac male sonantes
fateri, & desuper confectum librum hujusmo-
di retractare & cum effectu refutare reculerent;
& in illis, eorumque erroribus pertinaciter in-
sistere vellent; hæreticos, ac censuris ac pe-
nis in tales a jure promulgatis irretitos esse de-
cerneret, plena sibi auctoritate concessa, prout
in nostris inde tunc confectis litteris, plenius
continetur.

Postmodum vero, sicut accepimus, præfa-
tus archiepiscopus, ad executionem dictarum
litterarum, earum forma servata rite proce-
dens, dilectos filios, Petrum de Prezamo, &
Petrum de Ocanno, ac Petrum de Caloca,
neon Didacum de Betonno, Martinum quo-
que Alphonsi de la Torre, magistros; & Pe-
trum Didaci de Costanna, & Joannem de Quin-
tanapaglia, licentiatos in Theologia; necnon
Tellium de Bvandia Toletanum, & Vascunum
de Piteia de Talavera, in eadem ecclesia as-
chidiatonos, Marchiones; & Thomam de
Cuensa, & Joannem de Medina, Decretorum
Doctores; & Garciam Fernandi de Alcala in
eisdem Decretis Licentiatum; & alios quam-
plures Magistros in Theologia, & Doctores,
& Licentiatos in eisdem Decretis; alios quo-
que quamplurimos doctos & Licentiatos litte-
ratos viros, ex diversis regnorum prædictorum
locis; pariter & dilectum filium Petrum de
Osma, propositionum prædictarum auctorem,
ejusque sequaces, coram se ad suum oppidum
de Alcala, Toletanæ diocesis, evocari fecit;
& dicto Petro de Osma, ac sequacibus, mini-
me comparentibus, debito tempore expecta-
tis; matura super omnibus propositionibus præ-
dictis deliberatione præhabita; de unanimi

consilio & assensu Magistrorum & Doctorum
prædictorum, declaravit illas propositiones,
per quas Petrus de Osma & ejus sequaces præ-
dicti pertinaciter affirmare non verentur, Con-
fessionem peccatorum, ex universalis Ecclesie
realiter statuto, non divino jure compertum
fore: Et peccata mortalia, quoad culpam &
pœnam alterius sæculi, absque confessione, so-
la cordis contritione; pravas vero cogitatio-
nes sola displicentia deleri: Et quod confessio
secreta sit, necessario non exigi; Et non pe-
rfecta penitentia contentes absolvi non debe-
re: Et Romanum Pontificem Purgatorii penam
remittere, & super his quæ universalis Eccle-
sia statuit dispensare non posse. Sacramentum
quoque penitentiae, quantum ad collationem
gratis, naturam, non autem institutionis novi
aut veteris Testamenti existere: & alias, quas
propter earum enormitatem (ut illi, qui de
eis notitiam habent, obliviscantur earum; &
qui de eis notitiam non habent, ex præmissis
non instruantur in eis;) silentio prætereundas
ducimus; falsas, sanctæ Catholicæ ecclesie fi-
dei contrarias, erroneas, & scandalosæ, ac
a fidei veritate alienas, ac sanctorum Patrum
decretis & Apostolicis constitutionibus contra-
rias fore, manifestam hæresim continere, di-
ctarum litterarum & per illas sibi concessa fa-
cultatis vigore declaravit, & pro talibus ha-
beri & reputari debere decrevit, prout in qui-
busdam authenticis scripturis desuper confectis
plenius continetur.

Et demum præmissis, sicut præfertur, ges-
tis, & propositis in Consistorio eorum nobis;
Nos dilectis filiis nostris Stephano tituli sanctæ
Mariæ in trans-Tiberim, & Joanni tituli S. Pra-
xedis, presbyteris Cardinalibus commisimus,
ut de præmissis gestis per ipsum archiepiscopum
diligenter se informarent; & quæ invenerint,
nobis, & aliis fratribus nostris sanctæ Roma-
næ ecclesie Cardinalibus referrent. Qui tam
zelo fidei, quam ut nostris parerent manda-
tis, onus hujusmodi promptissima voluntate
susipientes, cuncta diligenter rimarunt; &
quæ invenerunt, nobis & aliis fratribus no-
stris memoratis fideliter retulerunt; propo-
sitiones præfatas erroneas fore, pluribus auctori-
tibus & rationibus, præter illas, quas in Ar-
chiepiscopi processibus invenerunt, etiam de-
monstrantes, zelo fidei memorate.

Nos igitur, ad quem spectat erroris hujus-
modi extirpare, habita eorumdem sanctæ Ma-
riæ in trans-Tiberim, & sanctæ Præxedis Car-
dinalium relatione prædicta; ipsius Archiepiscopi
soleritiam & diligentiam in præmissis plu-
rimum in Domino commendantes; ex certa
scientia, Archiepiscopi declarationem, & de-
cretum hujusmodi, & prout illa concernunt,
omnia & singula in scripturis prædictis Archie-
piscopi super præmissis confectis contenta, au-
thoritate Apostolica tenore præsentium, de eo-
rumdem referentium & aliorum fratrum nostro-
rum unanimi consilio & assensu laudamus, con-
firmamus, approbamus, ac præsentis scriptis
patrociniis communimus; suppletentes omnes &
singulos defectus, si qui forsan intervenerint
in eisdem.

Et nihilominus pro potioris cautelæ suffra-
gio, omnes & singulas propositiones prædictas,
falsas, sanctæ fidei catholicæ contrarias, er-
roneas, & scandalosæ, & ab evangelica ve-
ritate penitus alienas, sanctorum Patrum quo-
que decretis & aliis Apostolicis constitutionibus
con-

ANNO
CHRISTI
1473.

contrarias fore, ac manifestam heresim continere, dicta auctoritate declaramus. Prefato quoque Archiepiscopo scientia & auctoritate predictis committimus & mandamus, ut contra dicti Petri de Osma sequaces predictos, si hujusmodi heresim, in quam prolapsi sunt, abjurare, & eundem Petrum, prout errantem secuti sunt, errores suos abjacentem & se emendantem sequi recusaverint, aut malitiose distulerint, juxta predictarum aliarum nostrarum litterarum continentiam, tamquam hereticos procedere non omittat.

Et ut gesta per eum probe & laudabiliter, zelo fidel, de mandato nostro, & per nos merito approbata, ad omnem illarum incolarum partium notitiam facilius perveniant; quibus habitis possint seipfos, ita ne in predictos prolabantur errores, liberius custodire: presentes nostras litteras, cum processu per eum ha-

bito, ac dicti Petri abjuracione, singulis illarum partium episcopis significare non omitat: qui post significationem eandem, clero & populo suarum civitatum & diocesium ea publicari procurent; & generaliter omnia faciant, que pro hujusmodi heresis extirpatione necessaria fuerint, seu quomodolibet opportuna videbuntur. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, que in dictis litteris volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo, &c. nostre laudationis, confirmationis, & approbationis, communitiois, declarationis, commissionis & mandati paginam infringere, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, quinto Idus Augusti, Pontificatus nostri anno octavo.

ANNO
CHRISTI
1473.ANNO
CHRISTI
1473.In Card. de
Aguirre C&C
il. Hisp.
Tom. 1. p.
671.

CONCILIUM MATRITENSE

Prefide D. Roderico de Borgia Cardin. Legato, celebratum
anno Domini 1473.

ANNO
CHRISTI
1473.

IN Hispaniæ Sacerdotes invaserat pudenda litterarum incititia, usque eo ut pauci Latine scirent, ventri gulæque servientes: avaritia rapaces in Ecclesia Dei manus injecerat: & quod olim emere Sacerdotia Simonia erat, tunc industria censebatur. Neque intelligebant cœci Principes, cœcioresque Pontifices, irato Deo fieri hoc commercii genus: quod facias, an patiaris, perinde est. Habito Madriti ad principium anni 1473. conventu Episcoporum ac Sacerdotum evocatorum a Rodérico Cardi-

nale Vice-Cancellario, in Hispaniam misso pro negotio belli Torcici, & pace inter Reges concilianda; predicto incititia malo medicinæ faciendæ ratio excogitata est, ut impetraretur a Pontifice Romano, uti in singulis Ecclesiis Cathedralibus bini Canonici instituerentur, suffragii Episcopi & Collegii, quorum alter Theologo, alter jure consulto obveniret. Cujus impetrati Pontificii diplomatis præcipuam partem Mariana hujusmodi narrationi suæ inseruit.

CONCILIUM TOLETANUM

In oppido quodam Hispaniæ de "Aranda, ad reformandos cleri populique mores celebratum anno domini MCCCCLXXIII. tempore Sixti Papæ VI.

* Ideoque a
quibusdam
dicitur com-
muni.

TITULI CAPITULORUM.

- D IX. Processus qui debet fieri contra clericos qui publice tenent concubinam.
- X. Quod non scienti loqui Latinaliter non conferantur parochiales ecclesia, nec canonicatus & dignitates.
- XI. Quod clerici non ludant ad taxillos.
- XII. Quod episcopi ter, & sacerdotes saltem in anno celebrent.
- XIII. Quod nulli predicent sine licentia pralatorum, & quod quæstores legant dumtaxat litteras quas sibi concesserint diocesani, nihilque aliud proponant.
- XIV. Quod clerici in minoribus deserant consuetudinem unius regalis, & habitum congruentem; alioquin perdant privilegium: & quod litteræ ordinum presententur coram diocesani.
- XV. Quod clerici in sacris ordinibus constituti aut beneficiati non vivant cum domini temporibus ad auxilia armorum præstanda.
- XVI. Quod non fiant nuptia, nec carnales commix-
- I. Quod archiepiscopi provincialia in biennio, & episcopi synodalia annuatim saltem concilia celebrent.
- II. Quod rectores ecclesiarum habeant in scriptis articulos fidei &c. & publicent populo.
- III. Quod non promoveantur ad sacros ordines non scientes loqui Latinaliter.
- IV. Quod non admittantur clerici aliarum diocesium sine litteris commendatitiis.
- V. Quod pralati non incedant publice sine rochetto, nec induantur sericis vestibus, nec calcient sotulares albos; & quod ad mensam ipsorum legantur sacra scriptura.
- VI. Quod non induantur clerici vestibus sericis rubris vel viridibus, nec calcient sotulares albos, vel borsegues albos vel rubros, nisi cum nigris desuper sotularibus.
- VII. Quod observentur dies dominici & festivi.
- VIII. Quod clerici non induantur luteis vestibus.

ANNO
CHRISTI
1473.ANNO
CHRISTI
1473.

- mixtiones, nec solemnitates tempore a jure ve-
tito.
- XVII. Quod qui clandestine contraxerint, nisi mi-
nus quinque testes adfuerint, excommunicatio-
nis sententiam incurrant.
- XVIII. Quod qui violenter occupaverint possessiones
beneficiorum, sine excommunicari ipso facto.
- XIX. Quod non fiant in ecclesiis representationes in-
honeste, dum divina aguntur.
- XX. Quod decedentes in duello carere ecclesiastica
sepultura, & non dicantur pro eis divina,
nec recipiantur oblationes.
- XXI. Quod prohibentes tracturas decimarum &c.
sine excommunicati.
- XXII. Quod raptores carere ecclesiastica sepul-
tura.
- XXIII. Quod excommunicatus in una diocesi evi-
tetur in aliis.
- XXIV. Quod civitas vel villa de qua clerici fue-
rint expulsi, subjaceant interdicto.
- XXV. Quod ordines gratis concedantur.
- XXVI. Quod pena supradicta contra beneficiatos
habeant locum etiam in rectoribus & digni-
tatis.
- XXVII. Quod episcopi in suis diocesis absolvant
a censuris predictis.
- XXVIII. Quod haec constitutiones infra duos men-
ses publicentur, & deinde post quadraginta
dies obligent.
- XXIX. Quod ponantur castes synodales in qualibet
diocesi per prelatos, &c.

CONSTITUTIONES REVERENDISSIMI IN
Christo patris ac domini Alphonsi Carrillo archi-
episcopi Toletani, edita in provinciali concilio per
eum in oppido de Aranda cum suis suffraganeis
celebrato.

P R A E F A T I O.

Q Uoniam a nascentis origine mundica ipsa
humana conditio decliva ad malum fuisse
dignoscitur, lex ideo prodita est, quae mortali-
um devios motus sua virtute reprimeret, ip-
sosque suo dirigeret conditori. Sed quia adhuc
ipsa novas semper conatur edere formas, qui-
bus quaeque sanctio etiam maturo digesta consi-
lio non sufficit providere, ex quo morum sub-
versio in clero & populo frequenter obrepit,
fuisse noscitur saluberrima superiorum auctori-
tas, quae novarum promulgationibus legum
mortalium novis machinationibus in dies occur-
rat, ac providi cultoris sarculo extirpet vitia,
virtutes inserat, moresque reformet. Hoc sanc-
ctissimus edodi intuentes canonum conditores,
providere decreverunt, sacrosancta ipsa provin-
cialia concilia per metropolitanos antistites cum
eorum suffraganeis annis singulis celebranda.
Sed, proh dolor, generis inimicus humani tot
calamitatum pressuris, totque turbationibus &
arumnis universam replevit Hispaniam, ut tam
pium sanctumque opus efficere, ac longissimis
citra temporibus anterioribus nostris, & nobis
penitus sit adempta facultas, ita ut eadem sa-
cra concilia, illorumque auctoritates pene ob-
ducere videatur oblivio in ecclesiae jacturam non
modicam & fidelium animarum. Nunc ergo nos,
quem licet immeritum in patriarchali Toletana
sede, ac in universis Hispaniarum provinciis di-
vina dignatio praetulit in primatem, amplissi-
ma ipsa sollicitudinis pari humeris nostris impo-
sita, qua nedum super suas oves, sed super il-
larum pastores ab ipso domino, cujus judicia

A imperferutabilia sunt, nos conspicimus confi-
tutum. Saepe numero pulsavit cor nostrum inter
hujus mundi pressuras, quibus pro tuenda ju-
stitia & republica dirigenda temporum causante
malitia incessante urgentur, id modicum otii,
quo negotiorum moles nos respirare concedit,
altissimo dedicare, ut in ejus vinea cultura,
praesertim circa praemissa, totum id quod sit pos-
sibile peragamus, in ipso non ab re fiduciam
obtinentes, qui etiam in mediis fluctibus,
quemadmodum est pollicitus, spem suam
non deseret praedilectam; diffidiorumque vepribus
ac vitiorum tribulis amputatis, fructus dul-
cis subscedet: quo in consortio illorum, quo-
rum vices gerimus, fruatur in excelis. Haec
igitur, redemptoris nostri postulato suffragio,
effectui mancipantes, Nos Alphonsus Carrillo
miseratione divina archiepiscopus Toletanus,
Hispaniarum primas, ac regnorum Castellae ma-
jor cancellarius, reverendos in Christo patres
dominos episcopos comprovinciales & suffraga-
neos nostros, ac nostrum & eorum capitula,
illorumque venerabiles procuratores ad oppi-
dum hoc de Aranda nostrae provinciae & Oxo-
menis diocesis, per nostras patentes literas
fecimus convocari, & una cum eisdem suffraga-
neis, ac in suorum capitulorum praesentia pre-
dictorum, super morum reformatione, aliique
Dei cultum & salutem tangentibus animarum,
& concilium provinciale deliberavimus celebra-
re. In eo constitutiones edidimus infra scriptas,
die videlicet quinta mensis Decembris de anno
domini 1473. quo die concilium praefatum ex-
titerit terminatum.

C A P I T U L A.

I.

C A N D O R aeternae lucis Christus Je-
sus, qui ecclesiam suam nova sem-
per prole fecundat, sanctorum patrum &
antistitem corda splendore suae gratiae cle-
menter illustravit: eosque in domo domi-
ni ideo divina potestas ceteris praefere ab
alto decrevit, ut ab eis salutaria prodeant
statuta, quibus velut uberrimis fontibus
tota terra irrigata redemptori nostro red-
dat fructum suum. Quia vero sacrorum
canonum institutis sancitum novimus ab
antiquo, per metropolitanos antistites cum
suis suffraganeis provincialia concilia annis
singulis debere celebrari: nos pari ratione
sacro approbante concilio statuimus, ut
iidem metropolitani cum suffraganeis suis,
per se vel per alios, quatenus de jure con-
ceditur, ipsis legitime impeditis, conci-
lium provinciale loco & tempore opportu-
nis saltem in biennio, & episcopi nostri in
suis diocesis synodale annuatim cele-
brent: & si hoc negligenter omiserint, tam-
diu ab ingressu ecclesiae sint suspensi, do-
nec negligentiam suam archiepiscopus pro-
vincialis, & episcopi synodalia concilia ce-
lebrando purgaverint: adjicientes, quod
episcopi qui vocati per metropolitanum ad
eandem concilia venire neglexerint, nisi ca-
noni-

ANNO
CHRISTI
1471.

nonico, evidenti & inevitabili impedimento fuerint, præpediti, eo ipso similiter ab ingressu ecclesiarum per tres menses sint suspensi: & nihilo minus sic impediti, ut præmittitur, procuratores suos sufficientes & instructos ad ea quæ in concilio expedienda erunt, & cum quibus de impedimento hujusmodi fidem & probationem indubiam faciant, mittere teneantur: alias ipso facto eandem suspensionem & ducentorum florenorum poenam incurrant, expensis concilii applicandam.

II.

Arma militiæ nostræ adversus spirituales nequitiæ maxime consistunt in fide. Hæc enim lapis angularis est, & fundamentum totius nostri operis. Ideoque volentes æternam salutem adipisci, oportet de fide & moribus esse eruditum. Quapropter universis ac singulis parochialium ecclesiarum rectoribus per nostram provinciam ubilibet constitutis sacro approbante concilio præcipimus, ut de cetero habeant in scriptis articulos fidei & præcepta decalogi, ecclesiarum sacramenta, species vitiorum & virtutum; & diebus dominicis a septuagesima usque ad dominicam in passionem exclusive, solemniter in suis ecclesiis publicent ipsa, & publicari faciant. Clerici vero contrarium facientes, duorum regalium pro qualibet dominica quam prætermiserint, poenam incurrant, medietatem hujus poenæ sequenti concilio, medietatem vero fabricæ illius ecclesiarum in qua publicatio debuisset fieri, irremissibiliter applicandam.

III.

Agri domini cultura non est indignis operariis committenda, sed illi dumtaxat conducendi sunt in domo domini, qui secundum apostolum sciant quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, & inter lepram & non lepram discernere noverint. Ideoque sacro approbante concilio statuimus, nullum ad sacros ordines de cetero promovendum, nisi sciat Latinaliter loqui. Quia tamen plerumque contingit ob defectum, negligentiam vel dolum eorum quibus ab episcopis ordinum examinatio committitur, quod indocti & omnino ignari, tam juris dispositione, quam earundem constitutionum tenore, aliasque indigni ut digni & idonei prædictis episcopis præsentantur, sicque per eos ad sacros ordines promoventur. Nos religionis nostræ aditum pervigili cura custodire volentes, episcopos per viscera misericordie.

Concil. General. Tom. XXXII.

ricordiæ domini nostri Jesu Christi hortamur, & in virtute obedientiæ monemus, quatenus si prædictorum ordinum celebrationi, & promovendorum ad sacros ordines examini personaliter non adfuerint, duos saltem viros idoneos scientiæ & moribus approbatos deputent, quibus officium examinationis pariter committant, injungendo eisdem sub excommunicationis poenâ, ut orus hoc sibi creditum fideliter exequantur, nec quidquam dolo, prece, negligentia, munere, vel alias indebite agant. Prælati autem sacrum ordinem per seipios contra prædictam prohibitionem * non scientes loqui Latinaliter con-

ferentes, præter poenâs a jure statutas, a quorumcumque sacrorum ordinum, quos tali contulerit, ipsumque indigne promotum ab executione suscepti ordinis: examinatores vero in præmissis culpabiles ab officio & beneficio per annum noverint se suspensos, nisi ex causa rationabili & multum necessaria, ut in dicta constitutione continetur, cum eisdem promotis prælati viderint dispensandum.

IV.

Ut non vituperetur ministerium nostrum, melius est in domum Dei paucos ministros idoneos adire, quam plures & indignos. Quoniam autem plerumque contingit, ut clerici aliarum diocesium excommunicati, quidam suspensi, vel interditi, seu alias inhabiles, propriam patriam deferentes, in nostras se transferant regiones, ibique incogniti divina officia celebrare nitantur: Nos fidelium saluti animarum, ubi majus vertitur periculum, consulere volentes, universis ac singulis archiepiscopis, vicariis, rectoribus, capellanis, clericisque curatis & non curatis per nostram provinciam ubilibet constitutis, nostro approbante concilio præcipimus, ne de cetero hujusmodi clericos ad sanctæ matris ecclesiarum sacramentorum administrationem recipiant, aut in suis ecclesiis ministrare permittant, nostra vel episcoporum, in quorum diocesi moram traxerint, non obtenta atque * edocta commendationis licentia. Si vero secus fecerint, triginta regalium poenam eo ipso incurrant, dimidium fabricæ suarum ecclesiarum, dimidium vero pro expensis futuri sequentis concilii applicandam.

V.

Gloriosum sacrosanctæ ecclesiarum corpus ab æterna Dei Patris providentia admirabiliter ordinatum, nullam jure in se de-

R formi-

ANNO
CHRISTI
1471.

ANNO
CHRISTI
1473.

formitatem continere debet. Nos vero qui A
prælacionis infula, licet immeriti, nutu
divino altius evecti sumus, tanto honesta-
tis & vitæ fama inter alios præluere te-
nemur, velut sidera in firmamento cæli,
quanto majora sumpimus de manu domi-
ni, quatenus & membra per bona opera
suo capiti correspondeant. Quia igitur per
exteriorem habitum, qui qualisve inte-
rior prælatorum ornatus esse debeat, si-
gnificatur, prædecessorum nostrorum hor-
tamenta sectantes statuimus, sacro appro-
bante concilio, ut archiepiscopi & episco-
pi veste lineæ superiori, vulgariter roque-
to nuncupata, in publico semper utantur.
Sericas vero vestes qualescumque, aut bre-
vitate notandas, nec non sotulares albos
ipsis præsentium tenore prohibemus. Con-
trarium vero facientes viginti florenorum
aureorum poenam qualibet vice ipso sacro
incurrant, dimidietatem ipsius poenæ fabri-
cæ ipsarum ecclesiarum, dimidietatem ve-
ro pro expensis concilii sequentis irremissi-
biliter applicandam. In mensa vero præla-
torum omnimoda servetur honestas, &
sacra scripturæ legantur, ita videlicet, ut C
sacres fumant cibum, & aures eluriant
verbum Dei.

VI.

Ceterum ne clerici postquam in sacris or-
dinibus fuerint constituti, aut beneficiati
extiterint, sericum, præterquam ab inte-
riori futura chlamydis aut capuciorum,
quæ vulgariter forratæ appellantur, nec
rubeas seu claras virides vestes induere, aut
caligas ejusdem coloris, seu sotulares al-
bos, vel borsegnes albos vel rubeos, nisi D
cum nigris desuper sotularibus dumtaxat
calciare de cetero præsentis constitutionis
tenore prohibemus. Clerici autem contra-
rium facientes, si in metropolitana aut ca-
thedralibus ecclesiis beneficiati fuerint, per
decem dies qualibet vice eo ipso portione
sua mulctentur. Alii vero clerici extra
prædictas ecclesias beneficiati duorum flo-
renorum poenam qualibet vice irremissi-
bilem incurrant, dimidietatem fabricæ illius
ecclesiæ in qua beneficiati existunt, dimi-
dietatem vero pro teste synodali hoc exe-
quente applicantes. Si tamen beneficiati
non fuerint, unius floreni pro teste prædi-
cto poena puniantur. Decani nihilo minus
& alii ad quos id pertinet, si multationem
prædictam remiserint quoquo modo,
ipso sacro a divinis per mensam qualibet
vice noverint se suspensos

VII.

Cælestis hierarchiæ rex, qui sua mun-
dum ineffabili providentia plasnavit, ita
quidem actus nostros in beneplacito suo
dixit sanctæ majestatis, ut & laboris &
requiei dies non immerito destinaret. In
illis enim Dei populus in sudore vultus sui
vesceretur pane suo, in his fatiscencia mem-
bra a servili opere detracta, Deo offerre
curaret. Ea propter nos prædecessorum
nostrorum vestigis inhaerentes, sacro ap-
probante concilio, diebus dominicis & fe-
stivis ab omni servili opere fideles quiesce-
re jubemus: nec liceat cuiquam rusticalia
seu artificialia opera exercere, aut agros
colere, nisi urgente necessitate, vel eviden-
ti pietatis causa, & hoc de licentia sui sa-
cerdotis. Infideles vero præfatis diebus of-
ficiis suis publice non utantur. Contrarium
vero facientes, per iudices, officiales, vel
alios ad quos spectat, legitime puniantur.
Qui si negligentes in hoc fuerint, graviter
puniantur: si vero dolo vel precio contra-
rium permiserint, ipso sacro sententiam ex-
communicationis incurrant.

VIII.

Quamvis omnis gloria * a aspira, cum
ad æternam salutem abintus esse debeat, Locus ob-
scurus.
a) Locus, ad
paronium
ad æternam.
H.
verum quia militamus illi, cum quo omnis
pulcritudo agri est, vilibus vestibus uti non
deberimus. Absurdum ergo & reprehensibi-
lem quorundam clericorum abusum, qui
lugubres & luctuosas vestes induunt, &
flebiliores quam suæ congruæ honestati, ex
eo se reddunt, quia parentes consanguinei-
que eorum & amici corruptibilem carnis
nostræ molem deponentes, ad æternam pa-
triam de præsentis exilii miseria convola-
runt, penitus abolere volentes; cum & se-
cundum sententiam ore benedicto prolata-
tam, qui credit in Christum, etiam si J. m. 11.
mortuus fuerit, vivet: præsentis constitu-
tionis serie, sacro approbante concilio sta-
tuimus, ut ulterius luctuosas vestes induere
clerici in sacris ordinibus constituti vel
beneficiati nostræ provinciæ non audeant.
E Contrarium vero facientes eo ipso a perce-
ptione fructuum suorum beneficiorum per
tres menses qualibet vice sint suspensi, *
medietatem prædictorum fructuum pro
expensis sequentis concilii, medietatem ve-
ro pro teste synodali eos accusante appli-
candam. Episcopi autem & alii prælati
præmissa observare teneantur: & si contra
fecerint, viginti florenorum poenam pro
qualibet vice eo ipso incurrant concilio se-
quenti applicandam.

Tri-

ANNO
CHRISTI
1473.

IX.

fol. 6.

Tristissimo impellimur animo recensere turpis conditionis foedissimum scelus, quo & clerici in conspectu populi contemptibiles redduntur, iramque divinæ ultionis sibi thesaurizant, & reverendissimum illud serenissimumque Christi corpus omnem mundi palcritudinem excellens, sacerdos pollutus manibus (proh pudor) tractare non formidat, dicente domino: *Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem*. Et alibi: *Mundanini qui fertis vasa Dei*. Ideoque prædecessorum nostrorum velligis inhærentes, sacro approbante concilio statuimus, ut quicumque clerici in sacris ordinibus constituti, seu beneficiati, si post duos menses postquam super hoc moniti aut requisiti fuerint nominatim, concubinam seu concubinas publice tenuerint, vel dimissam seu aliam admisserint; si beneficiati existant, tertia parte fructuum beneficiorum omnium quæ pro illo tempore obtinuerint, ipso facto penitus sint privati. Si vero per alios duos menses, duos prædictos immediate sequentes, in eodem crimine continuaverint vitam foedam, alia tertia parte fructuum noverint se privatos. Quod si forte, Dei timore contempto, per alios duos menses post quatuor partes immediate sequentes in peccato persistere memorato, reliqua tertia parte fructuum ipsos privamus omnimode. Antedictas vero partes fructuum, & ipsarum quamlibet in cathedralibus & collegiatis ecclesiis, quoad bona quæ de communi mensa fuerint, ad communem mensam capituli, aliz vero pro expensis sequentis concilii: & in parochialibus ecclesiis medietatem fabricæ earum, alteram vero medietatem prædicto concilio applicandam. Quod si forte nec adhuc ad cor redierint, sed præseus nostrum contemnerent mandatum, se ostenderint tam execrandæ turpitudinis amatores, suis prælatis prædictis & ipsorum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub animarum suarum periculo districtè præcipimus & mandamus, quod infra quatuor menses a supradictis sex mensibus numerandos, transgressores prædictos qui concubinas non dimiserint, easdem ulterius non admitturi, nec aliam aliquam recepturi, omnino beneficiis suis privent, ipsosque in limbo peccatorum tandem fixos, donec se correxerint, & postea per quinque menses inhabiles esse denunciant ad superiores ordines & ad quæcumque ecclesiastica obtinenda. Volumus etiam, quod si quis de prædictis, postquam beneficio seu beneficiis privatus fuerit mo-

Concil. General. Tom. XXXII.

Ad prædicto, manus rapaces ad dictorum beneficiorum fructus, seu ad aliquam ejus partem*, incurrant excommunicationis sententiam ipso facto, a qua non possint absolvi, nisi de sic occupatis restitutione integra, & beneficiorum quibus privati fuerint, ut præmittitur, dimissione plenaria, prius factis. Verum quia peccata multa non vult dimittere dominus ultionum, statuimus dicto approbante concilio, quod clerici non beneficiati, tam sacerdotes quam diaconi & subdiaconi, seu inferiores clerici, qui non erubescunt concubinas publice detinere, si sacerdos fuerit, capellaniam perpetuam vel temporalem tenere vel habere non possit, & usque ad unum annum, postquam se de prædicto peccato plene correxerit, ad obtinendum ecclesiasticum beneficium sit inhabilis & indignus. Diaconi & subdiaconi ac minores clerici usque ad annum post correctionem jam dictam sint ad superiores ordines inhabiles, & ad quæcumque beneficia ecclesiastica obtinendum. Si vero adhuc incorrigibiles extiterint, procedatur per alia juris remedia contra ipsos. Et quia majori culpæ justo Dei judicio major debetur & poena, statuimus, ut quicumque in tam profundum peccatorum devenierit, quod publice concubinam seu concubinas detineant infideles, aut moniales, si beneficiati fuerint, per duos menses a die publicationis hujus constitutionis in cathedralibus ecclesiis faciendæ ipso facto privati sint beneficiis obtentis, cujuscumque conditionis beneficia ipsa existant, & reddantur inhabiles ad beneficia quæcumque obtinenda. Si vero beneficiati non fuerint, ad suscipiendos sacros ordines & ad obtinenda beneficia sint penitus inhabiles & indigni, ac tam beneficiati, quam non beneficiati, qui eas sic detinere præsumperint, per suos prælatos per biennium ad minus in carcere detrudantur, quibus per diocesanos poenæ graves aliz prout discretioni suæ videbitur, imponantur. Si tamen hi clerici ad cor redeuntes vere penituerint de peccato, concedimus quod ipsorum diocesani cum eis post biennium dumtaxat a sua correctione numerandum possint, quoad ordines & simplicia beneficia, misericorditer dispensare. Volumus insuper & mandamus, quatenus prælati omnes & singuli in suis diocesis per viros probos & timentes Deum diligenter inquisitionem, quotiens expedire viderint, faciant; qui, quot, quales, & ubi fuerint præmissa crimina committentes; atque ad poenas suprapositas in ipsos exequendas insurgant viriliter, ut domus Dei strenui zelatores; & tam ipsi clerici in publico concubi-

ANNO
CHRISTI
1473.

R 2 natu

ANNO
CHRISTI
1471.

natu decedentes, quam ipsæ concubinæ, ecclesiastica careant sepultura. Volumus insuper quod collatio cuiuscumque benefici facta clerico, qui tempore collationis sibi factæ, aut super duos menses ante vel post fuit, est, aut fuerit publicus concubinarium, sit nulla; & quod collatores beneficiorum in literis collationum hoc apponi faciant expresse. Si tamen (quod Deus avertat) sacri episcopi, & prælati concubinas publice tenuerint, tam diu a fructuum suarum dignitatum perceptione sint suspensi, donec eas realiter dimiserint.

X.

Cum in constitutione nostra quæ incipit, Agri dominici, contineatur, nullum ad sacros ordines promovendum, nisi Latinaliter sciat loqui, id etiam summa observantia cavendum est in collationibus parochialium ecclesiarum. Nam cum ars artium sit regimen animarum, pariratione sacro approbante concilio statuimus, nullum de parochiali ecclesia debere provideri, nisi saltem Latinaliter sciat loqui. Attendentes etiam, quod quanto crescunt dona, tantum etiam rationes crescunt donorum, eandem constitutionem ad canonicos tam metropolitanarum, quam cathedralium nostræ provincie ecclesiarum, & ad majores post canonicatus earundem ecclesiarum dignitates extendi tenore præsentium eodem approbante concilio volumus & inhibemus, nisi ex causa multum evidenti & necessaria cum ipsis canonicis & dignitatibus prælati viderint dispensandum.

XI.

Cedit in opprobrium nostræ religionis, quod ministri ecclesie adeo vitam degere inhonestam non verentur, ut etiam otium amplectentes, in vilipendium sui ordinis se immisceant ludis inhonestis: ex quibus quanta perjuria, scandala, homicidia & mala sequuntur, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes ergo paterno consilio, ubi discordiarum materiam obrepere sentimus, dispensariis obviare futuris, ludum taxillorum publice vel occulte universis clericis in sacris ordinibus constitutis, sive etiam beneficiatis nostræ provincie, sacro approbante concilio prohibemus. Contrarium vero facientes triginta regalium qualibet vice poenam incurrant, medietatem fabricæ suarum ecclesiarum, medietatem vero expensis sequentis concilii applicandam.

XII.

Magna mentis amaritudine referimus,

A quod nonnulli nostras provincie clerici in presbyteratus ordine constituti sacramentum eucharistie, in quo spiritualis dulcedo in fonte gustatur, post susceptum sacerdotalem ordinem, prout tenentur, in animarum suarum periculum & divini cultus detrimentum, celebrare contemunt. Ideo sacro approbante concilio statuimus, ut clerici per nostram provinciam constituti, cuiuscumque status, gradus, ordinis seu conditionis existant, postquam presbyteratus ordinem ascenderint, quater in anno missam devote per se saltem celebrent, nisi de consilio sui prælati duxerint abstinendum. Contrarium vero facientes triginta regalium qualibet vice poenam incurrant, concilio sequenti & synodali testii æqualiter applicandam. Hortamur præterea nostræ provincie prælatos ob reverentiam Jesu Christi, ut ter in anno ad minus celebrent. Si vero secus egerint, graviter in sequenti concilio arguantur.

XIII.

B Prædicationis officium quod animarum pabulum est spirituale, illis dumtaxat est commendandum, qui non ambitione temporalis substantiæ, sed animarum zelo intendant & profectui. Verum quia prælatorum (ut ita dicamus) incuria plures religiosi & clerici, ac alii nonnulli per ecclesias laxatis habitis discurrunt, & plebibus varia & ridiculosa exponunt, & gratias concedunt innumeras pro exigua quantitate, quas nec immensa divinæ largitatis clementia, nec sacra summi pontificis auctoritas consuevit erogare, in nostræ religionis vilipendium & fidelium periculum animarum: Nos hostiles calliditates & astutias in domino præcludere cupientes, sacro approbante concilio statuimus, ne de cetero quicumque prædicatores, tam religiosi quam sæculares, per nostram provinciam gratia prædicationis officium exercendi discurrere audeant quomodolibet, nostra & episcoporum, in quorum diocesi moram traxerint, non obtenta & edocta licentia. Quæstores vero qui sæpe non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt quærunt, etsi bullas apostolicas, aut gratiarum concessionem asserant se habere, nihilo minus teneantur eas diocesano divulgandas præsentare; qui postquam illas examinaverit, continentiam & veritatem ipsarum bullarum seu indulgentiarum plene deductam per literas suas eidem quæstoribus suis exhiberi curabit. Idemque quæstores sola lectione hujusmodi literarum per rectores ecclesiarum, ubi eos declinare contigerit, contenti, nihil

ANNO
CHRISTI
1471.

ANNO
CHRISTI
1471.

nihil aliud verbo tenus vel scriptis per se A
vel per alios proponere audeant, cum &
prædicta instructio satis sufficiens sit ad fi-
delium animos pio operi inducendum. Præ-
lati vero qui contra præsentis constitutio-
nis tenorem prædicationis licentiam contu-
lerint, per mensem ab ingressu ecclesiæ,
& officiales seu vicarii eorundem in præ-
missis delinquentes per annum ab officio
ipso facto sint suspensi. Quætores nihilo-
minus contrarium facientes per tres men-
ses de mandato diocesani in carcerem de-
tradantur, & sic ablata duplicata resti-
tuant, fabricæ ecclesiarum & camerae &
prælati æqualiter applicanda. Rectores præ-
terea ecclesiarum id observare teneantur,
& hanc nostram constitutionem in tabula
patenti & præcedenti in suis ecclesiis te-
neant, ne quisquam ignorantie præsidium
sibi pareat. Qui si secus egerint, triginta re-
galium pœnam, ut præmittitur, dividen-
dam eo ipso incurrant.

XIV.

Ut qui susceptæ suæ professionis habi- C
tum dedignantur, privilegiis gaudeant si-
bi concessis, nec nostri juris auctoritas,
nec ordo exigit rationis. Frustra namque
auxilium legis invocat, qui committit in
legem. Quia vero sæpe contingit, ut cle-
rici in minoribus constituti, tam conjuga-
ti quam non conjugati, prætextu suorum
clericatum gravia & enormia commit-
tant, quæ in animarum suarum pericu-
lum & ejusdem ordinis opprobrium ce-
dunt: Nos volentes cavere, ne favore ec-
clesiasticæ libertatis quidquam illicitum at-
tentetur, quod vel divinam offendant ma-
jestatem vel scandalum inducere possit, D
recolendæ memoriæ Petri de Luna cardina-
lis & legati vestigiis inhaerentes, sacro
approbante concilio statuimus, ut de ce-
tero prædicti clerici, tam conjugati quam
non conjugati, tonsuram quantitatis unius
regalis, & vestem superiorem non virga-
ram neque partitam, ad medietatem ti-
biæ vel fere declinantem deferant con-
gruentem. Non autem deterrentes hujus-
modi habitum, si conjugati fuerint, eo
ipso: si vero non conjugati, & excessivis E
& enormibus se ingesserint, & ea fre-
quentaverint, privilegium omnino amit-
tant clericale. Hortamur præterea univer-
sos episcopos in virtute sanctæ obedi-
entiæ, nostrisque & eorum officialibus, vi-
cariis & loca tenentibus quibuscumque per
nostram provinciam ubilibet constitutis,
sub excommunicationis pœna districte præ-
ter pœnas a jure statutas præcipiendo man-
damus, ut prædictos clericos criminaliter,
Concil. General. Tom. XX XII

ANNO
CHRISTI
1471.

ut præteritur, delinquentes, ad curiam ec-
clesiasticam propter privilegium clericale
per sæculares judices remissos, debita ani-
madvertione, prout qualitas exegerit, pu-
niant & castigent; impunitos vero non re-
laxent, absolvant, vel abire permittant.
Promotores vero & fiscales, qui ad accu-
sandum hujusmodi clericos jura aut præla-
ti monita præponunt, si malitiose ab accu-
sando se subtraxerint vel negligenter fece-
rint, aut quidquam dolo omiserint, quo-
minus hujusmodi executio tolli seu impe-
diri possit, saltem vel differri, eo ipso ab
officio suo sint privati, alias arbitrio supe-
riorum puniendi. Prælati præterea nostræ
provinciæ infra tres menses a die præsentis
publicationis teneantur facere coram se præ-
sentari literas minorum ordinum hujusmo-
di clericorum, nihil exigente pro præsentatione
ipsarum, præterquam unum mara-
betinum pro notario, pro cujuslibet tituli
præsentatione.

XV.

Ut digne ambulemus in vocatione qua
vocati sumus, non solum morum & vitæ
alios præcellere debemus honestate, sed
etiam, & ecclesiæ libertatem tueri debe-
mus. Absurdum nempe & nostræ religio-
ni dispar & incongruum videtur, ut rega-
le genus sacerdotum, cum temporalibus
dominis militariter vivendo, in eorum ser-
vilitatem redigatur. Ideoque sacrorum pa-
trum vestigiis inhaerendo, nostro appro-
bante concilio hortamur universos & singu-
los nostræ provinciæ episcopos, ob reve-
rentiam & honorem suarum pontificalium
dignitatum; ceterisque ecclesiæ in sacris
ordinibus constitutis aut beneficiatis distri-
cte præcipimus, ne cum dominis sæculari-
bus, cujuscumque gradus, status, ordinis
seu conditionis existant, exceptis regia ma-
jestate & regis personis, vitam militarem
ad auxilia armorum præstanda ducere au-
deant dissolutam, seu ab eis terras, sti-
pendia & salaria vel pecunias quascum-
que, ut armis per se vel per alios deser-
viant, cum equitum seu peditum gentibus,
quomodolibet exigere vel levare præsumant.
Qui si secus egerint, tam diu ab officio &
beneficio sint suspensi, donec absque omni
simulatione & fictione a prædictis realiter
cessaverint; fructibus beneficiorum suorum
medio tempore provenientium concilio se-
quenti applicandis.

XVI.

Cum secundum legitimas sanctiones
non sit dubium eos in legem committere,
R 3 qui

ANNO
CHRISTI
1471.

qui verba legis amplexi, contra ejus nituntur voluntatem: & quia tempore, quo sacrorum canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere ac carnaliter commisceri, ac proinde convivia publica, strepitus & choreas facere, parentes quoque & amicos invitare, & cum histrionibus & jocularibus solemniter nuptias celebrare, & ad ecclesias sic * incidere plerumque contingit: Nos contendentes quod vera sacrorum canonum intentio fuit, non tam ecclesie solemnitates & nuptiales benedictiones, quam carnales commixtiones prohibere, perniciosam consuetudinem hujusmodi divellere cupientes, sacro approbante concilio, commixtiones predictas, strepitus, choreas, jocolationes & alias solemnitates ac convivia, temporibus quibus solemnitas ecclesie interdicitur, & cessant nuptiales benedictiones, fieri de cetero prohibemus, statuentes, ut qui contra hujusmodi nostrae constitutionis tenorem nupsent, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & nihilo minus clerici qui praefatis nubentibus missas dixerint, decem florenorum poena puniantur. Hanc autem nostram constitutionem qualibet prima dominica adventus & quadragesimae a rectoribus parochialium ecclesiarum in suis ecclesiis, dum populus ad divina convenerit, sub decem regalium poena, qualibet dominica quam praetermiserint, publicari mandamus, praedictis poenis concilio & synodali testi applicandis aequaliter.

XVII

Ut jurgiorum materia & dubietatis occasio tollatur, quae nonnunquam ex clandestinis desponsationibus solent evenire, sacrorum canonum institutis proinde noscitur institutum, sponsalia publice in facie ecclesiae coram populo solemniter celebrari. Nos vero juxta canonicas sanctiones, sacro approbante concilio, desponsationes clandestinas hujusmodi vel occultas fieri omnino de cetero prohibemus, statuentes, ut qui sponsalia hujusmodi clandestina contrahere praesumpserint, nisi ad minus quinque testes ibidem adfuerint, per quos, dum opus fuerit, sponsalia praedicta probentur, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & eisdem contrahentibus nuptiales benedictiones tamdiu denegentur, donec a sententia praedicta absolutionis beneficium assequantur. Clerici vero qui tali clandestinae desponsationi interfuerint, praeterquam si quinque testes adfuerint; aut sic desponsatis benedictiones contulerint nuptiales, eo ipso ab officio & beneficio per tres men-

ses sint suspensi; medietate fructuum ipso tempore de beneficio seu beneficiis suis provenientes fabricis ecclesiarum, medietate vero expensis sequentis concilii applicandis.

XVIII

Quoniam nonnulli terrarum domini, & eorum locatenentes, nec non clerici & laici, aliique inferioris fortunae viri, verae salutis immemores, nedum suis contenti metis, manus suas extendere ad iniquitatem non formidant, ecclesias, Dei timore neglecto, ut possessiones beneficiorum pro tempore vacantium, seu vacare expectantium, obtineant, indebite occupant, detinent & incastellant, ipsasque possessiones more venalium rerum vendunt, & super ipsis indebite paciscuntur, ex quo plurima scandala, homicidia, & alia damna prodire sentimus, sed & divina officia & ecclesiastica sacramenta impediuntur. Nos perniciosam hanc corruptelam penitus delere volentes, sacro approbante concilio statuimus, ne de cetero praedictas ecclesias quispiam, tam laici quam clerici, cujuscumque status, gradus, ordinis seu conditionis existant, incastellare, munire, vel quovis quaesito colore per se vel per alios, directe vel indirecte occupare, aut possessiones vendere vel emere, aut super ipsis illicite componere vel pacisci, vel de manu & posse incastellantium seu occupantium recipere praesumant. Contrarium vero facientes, tam occupatores, incastellatores, venditores, illicitique compositores hujusmodi, etiam praetextu gratiarum expectatarum, & quarumlibet collationum, quam qui ipsis ad hoc auxilium, consilium vel favorem dederint, ut praemititur, sententiam excommunicationis & quinquaginta florenorum poenam propter injuriam ecclesiae illatam quilibet ipsorum qualibet vice ipso facto incurrant. In ecclesiis vero sic occupatis, durante occupatione hujusmodi, clerici sub eadem excommunicationis poena cessent a divinis. Acceptantes autem, ut praefertur, delinquentes ea vice jure, si quod habebant ad ipsa beneficia, sint ipso facto privati. Demum si consilio, auxilio, mandato vel favore dominorum temporalium quorumcumque, vel eorum locatenentium, quocumque nomine censeantur, occupatio, incastellatio, munritio, venditio seu compositio hujusmodi fieri contingat, ultra sententias & poenas jam dictas, terrae ipsorum tamdiu ecclesiastico supponantur interdicto, donec debita praecedente satisfactione, ab occupatione praedicta desistentes, & de poenis praedictis alias-

ANNO
CHRISTI
1471.

ANNO
CHRISTI
1473.ANNO
CHRISTI
1473.

aliasque satisficientes, arbitrio prælati relaxentur: dimidietatem vero prædictorum florenorum cameræ nostræ & episcoporum, in quorum diocesi prædicta fieri contigerit, dimidietatem vero expensis sequentis concilii applicandam.

XIX.

Ab ecclesia, ubi redemptor noster Jesus, in cuius nomine omne genu flectitur, jugiter pro nobis immolatur, turpitudine quæque merito est abolenda. Quia vero quædam tam in metropolitanis, quam in cathedralibus & aliis ecclesiis nostræ provincie consuetudo inolevit, ut videlicet in festis nativitatis domini Jesu Christi, & sanctorum Stephani, Joannis & Innocentium, aliisque certis diebus festivis, etiam in solemnitatibus missarum novarum, dum divina aguntur, ludii theatrales, larvæ, monstra, spectacula, nec non quamplurima inhonesta & diversa figmenta in ecclesiis introducuntur; tumultuationes quoque & turpia carmina & derisorii sermones dicuntur, adeo quod divinum officium impediunt, & populum reddunt indevotum: Nos hanc corruptelam, sacro approbante concilio, revocantes, hujusmodi larvas, ludos, monstra, spectacula, figmenta & tumultuationes fieri; carmina quoque turpia & sermones illicitos dici tam in metropolitanis quam cathedralibus, ceterisque nostræ provincie ecclesiis, dum divina celebrantur, præsentium serie omnino prohibemus, statuentes nihilo minus, ut clerici qui præmissa ludibria & inhonesta figmenta officiis divinis immiscuerint, aut immisceri permiserint, si in præfatis metropolitanis seu cathedralibus ecclesiis beneficiati extiterint, eo ipso per mensem portionibus suis multentur: si vero in parochialibus fuerint beneficiati, triginta; & si beneficiati non fuerint, quindecim regaliæ poenam incurrant, fabricis ecclesiarum & testi synodali æqualiter applicandam. Per hoc tam honestas representationes & devotas, quæ populum ad devotionem movent, tam in præfatis diebus quam in aliis non intendimus prohibere.

XX.

Præterea, quoniam suadente pacis inimico & bellorum favore, qui vineam domini exterminare nititur, lites & contentiones inter nonnullos laicos ac etiam clericos obrepere solent, per quas ad invicem se desidiunt & bella aggrediuntur, ex illisque temere hinc inde certantium homicidia sequuntur; etsi hæc ipsa duella de jure,

aliasque regie majestatis prohibitione interdicta sint: Nos tamen animadvertentes, quod fratrum in fratres exaratio in divina majestatis offensam & evidens vergitur periculum animarum; sanctorum vestigiis inhærentes, sacro approbante concilio statui-
mus, ut qui in pugna, certamine, torneamento hujusmodi decesserint, aut a pugna vulnerati evaserint, adeo quod postea ex eo ipso ab hac luce migrare contigerit, etiamsi ante obitum receperint penitentis sacramentum, ecclesiastica ipso facto careant sepultura, & divina officia pro ipsis non dicantur, nec oblationes admittantur. Clerici vero eos sepelientes per sex menses ab officio & beneficio sint suspensi, fructibus vero medio tempore provenientibus a beneficiis hujusmodi fabricæ ecclesiarum suarum & concilio sequenti æqualiter applicandis.

XXI.

Quoniam non sumus filii ancillæ, sed liberæ, quia mater nostra Jerusalem libera est, & ab omni servitute penitus exempta, libertatem nostram tueri tenemur. In quibusdam tamen terrarum partibus adeo quorundam magnatum, potentum, procerum & dominorum temporalium utriusque sexus, communitatum quoque, justitiariorum & aliorum laicorum cupiditas excrevit, ut nedum quod redditus, decimæ, jura prælati & clero debita non recuperentur, recipiantur, arrendentur, exigantur & leventur, diversimode prohibent; sed etiam bladi, annonæ, vini, olei, leguminum, armentorum, pecorum, pecudum & aliorum terræ fructuum, tam decimarum quam primitiarum tracturas, exitus, redditus, nec non transitus a loco in locum vetant & interdunt in ecclesiasticæ libertatis derogationem, jacturam & detrimentum. Nos attendentes, quod domini est terra & plenitudo ejus, & ipse in signum & recognitionem domini de terræ frugibus decimas & primitias sibi pro suis ministris qui habitant in domo sua, integras reservavit, & quod non licet laicos contra regis regum sanctionem decimas & primitias Christo dedicatas sibi ipsis vendicare, vel quomodolibet detinere: statui-
mus sacro approbante concilio, ne de cetero magistri ordinum, duces, marchiones, comites, magnates, potentes, communitates, universitates, justitiani, castellani, officiales, rectores, laici utriusque sexus, cujuscumque status, gradus, ordinis, præminentie vel conditionis existant, & quacumque præfulgeant dignitate, seu auctoritate fungantur, tractus, ductus, exitus, redditus, ingressus & re-
gref.

ANNO
CHRISTI
1473.

gressus fructuum quorumcumque ad prædictas decimas & primitias spectantium de jure seu consuetudine, per se vel per alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, aut quovis quæsito colore impediunt, seu impediri faciunt, quo minus nos prælati nostræ provincie, ecclesie, decani & capitula, & alie ecclesiasticæ personæ, & fructuum prædictorum arrendatores, possint & valeant de ipsis liberediti & gaudere. Contrarium vero facientes, si magistri, duces, marchiones & comites fuerint, & infra quindecim dies, postquam eandem prohibitionem fecerint, aut fieri jusserint, non revocaverint, & libere fructus, decimas atque primitias, & alios ecclesiasticos redditus hujusmodi ab eorum dominiis & districtibus extrahi non permiserint, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant: eademque sententia ceteri inferiores prædicti in præmissis culpabiles etiam innodentur, si infra sex dies ab eadem publicatione, ut præmittitur, numerandos, revocationem & liberam permissionem præfatis non fecerint realiter & cum effectu, terræque ipsorum dominorum & magnatum, & loca ubi hujusmodi prohibitiones fieri contigerit, tamdiu ecclesiastico subiaceant interdicto, donec a præmissis desistentes, & arbitrio prælati satisfacientes, beneficium absolutio- nis & interdicti relaxationem obtinere mereantur.

XXII.

Raptores, quos divinus timor a malo non revocat, temporali saltem pœna merito sunt puniendi. Ideoque sacro approbante concilio statuimus, ut tales scelerati quamdiu ab hac luce migraverint, ecclesiastica careant sepultura. Si vero fuerint sepulti, exhumentur, etiamsi hujusmodi raptores ante obitum pœnitentiæ sacramentum receperint, & de rapinis satisfecerint: nec pro eis divina dicantur, aut oblationes admittantur. Adjicientes nihilo minus, quod famosi aut publici raptores ultra pœnas prædictas ipso jure sint intestabiles, nec ex testamento capere possint: filiique eorum sint inhabiles ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Clerici vero hanc nostram constitutionem infringentes, quinque florenorum pœnam incurrant pro expensis concilii, alias & superioris arbitrio puniendi.

XXIII.

Quia una & eadem est sancta mater ecclesia, statuimus sacro approbante concilio, ut si super fractione, violatione aut deo-

gatione libertatis seu immunitatis ecclesie, & bonorum immobilium ecclesiarum occupatione, prælatus seu officiales vel vicarii aliquem excommunicaverint, & voluerint quod hujusmodi excommunicatio in aliis diocesis observetur, tunc episcopi qui per eum fuerint requisiti, receptis literis suis, illas pro plena probatione quantum ad hoc habentes, nulla partis allegatione vel exceptione admissa, teneantur excommunicationem prædictam in suis diocesis observare, & observari facere & publicari. Si tamen decreverit ad interdictum procedere, qualecumque tale sit interdictum, & voluerit quod alii prælati illud observent, utputa quia delinquens declinat ad eorum diocesis, vel habet in eisdem terras, dominia, vel districtus, tunc prælatus vel iudex seu officialis teneantur mittere ad conviciorem episcopum vel metropolitanum processum hujusmodi, suo & duorum peritorum nominibus roboratum, qui, consulto sibi de legalitate processus, simpliciter & de plano, absque citatione seu audientia partis, literas suas testimoniales exinde impendant. Quo facto, omnes prælati super hoc requisiti teneantur interdicta hujusmodi in suis diocesis juxta formam processus observare & observari facere.

XXIV.

Sanctorum patrum statuta proclamant, laicis disponendi de rebus ecclesiasticis nullam esse attributam potestatem, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. In tantum tamen laicorum audacia inolevit, quod in alienam messem falcem suam mittere non formident; taliaque præsumunt, per quæ ecclesiastica violatur libertas. Nam ut efficax rerum mater experientia manifestat, nonnulli domini temporales, justitiani, rectores, civitates vel communitates banniunt & expellunt de civitatibus, villis & terris suis, & in quibus curam gubernationis exercent, clericos in metropolitanis, cathedralibus & aliis ecclesiis dignitates & beneficia obtinentes, & aliis ingressum & aditum suarum ecclesiarum interdicunt in divini cultus detrimentum, & ecclesiasticæ libertatis derogationem. Ideo sacro approbante concilio statuimus, ut nullus secularis dominus temporalis, cujuscumque status aut dignitatis seu conditionis existat, justitarius, rector civitatis, vel communitatis, seu curam gubernationis exercent, vel quivis clericus, expellat, vel banniat clericos supradictos, vel venientibus aditum liberum deneget, quo minus in suis ecclesiis possint deservire. Si vero contra

ANNO
CHRISTI
1473.

tra prædicta vel eorum aliquod attentatum fuerit, propter expellendum, bannientium, vel eam admittentium culpam, civitas vel villa, in qua contra factum fuerit, ipso facto sit interdicta; & tamdiu in ea interdictum seruetur, donec expulsus vel bannitus fuerit restitutus, & veniens admittus, & de injuria & damnis læso plene fuerit satisfactum.

XXV.

Ordinum collatio gratiose a sanctis episcopis est concedenda, cum præcipue ordo sit sacramentum spirituale. Præcipimus igitur universis episcopis nostræ provinciæ, ut pro conferendis ordinibus quibuscumque nihil penitus ante vel post, seu cum iisdem ordines celebrant, exigant seu recipiant: nec janitores, barbitonfores & alios officiales quidquam exigere, seu levare permittant, etiam pro sigillo & cera, sed gratis & liberaliter impendant. Notarii vero pro literis ordinum & reverendis decem dumtaxat marabetinos recipere debeant; & si contra fecerint, quod receperint, duplicatum restituant sequenti concilio applicandum.

XXVI.

Ad tollendas ambiguitates, sacro approbante concilio declaramus, poenas contra beneficiatos indictas locum sibi etiam vindicare in obtinentibus parochiales ecclesias & dignitates quascumque, etiam majores post pontificales.

XXVII.

Concedimus universis episcopis nostræ provinciæ, sacro approbante concilio, ut a sententiis & censuris in præsentibus nostris constitutionibus latis, & promulgatis singuli eorum in suis diocæsiibus, satisfactione debita præcedenti, possint & valeant innodatos absolvere; idque nos in nostrâ diocæsi modo prædicto facere valcamus.

XXVIII.

Rursus coepiscopis nostris in virtute obedientiæ districtè jubemus, ut infra duos menses a die harum nostrarum constitutionum præsentis publicationis immediate numerandos, ipsas teneantur in suis diocæsiibus in synodis, si eas celebraverint, alias in ecclesiis cathedralibus publicari facere. Et nihilo minus in capitibus

A archipresbyteratus vocatis rectoribus, verum post quadraginta dies a die hujusmodi publicationis immediate computandos, volumus & decernimus, sacro approbante concilio, ut hæc nostræ constitutiones ligent, & ad sui veram observantiam omnes & singulos, prout in eisdem continentur, arctent & obligent.

XXIX.

B Sancitum novimus sanctorum patrum institutis, in provinciali concilio per singulas metropolitani & suffraganeorum diocæses synodales testes fore deputandos, qui diligenter inquirent quæ corrigenda & reformanda viderint, per eos in sequenti concilio nuntianda. Nos vero statuta eadem saluberrima reparantes, sacro approbante concilio statuimus, ut per nos & suffraganeos nostros viri providi, fideles & honesti deputentur ultra provinciales testes per nos & coepiscopos nostros in conciliis designandos, qui sine judiciali cognitione solícite inquirent per eisdem diocæses, quæ viderint corrigenda & reformanda, eaque fideliter diocæsanis denuntient, qui per promotores & procuratores suos fiscales ipsa petere, protequi & exequi teneantur, & nihilo minus illa verbo vel scriptis in forma authentica & sub virtute juramenti referant & denuntient, recipientes primitus ab eisdem testibus & promotoribus, quod in officii prædicti executione fideliter se habebunt, corporale juramentum. Si vero (quod absit) præfati testes & promotores fiscales in investiganda veritate eorum quæ sibi committuntur, dolo vel malitia a denuntiatione executioneque prædictis cessaverint quoquo modo, aut poenarum prædictarum quidquam remiserint, aut super ipsis compositionem vel pactum fecerint, quominus prædictæ constitutionis debitum sortiantur effectum, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, alias arbitrio concilii puniendi. Nos præterea & nostræ provinciæ episcopi poenas pecuniales superius impositas a delinquentibus exigere & levare facere, ipsasque fideli custodia sequenti concilio reservare, præter illas quæ juxta dispositionem prædictarum constitutionum fabricis seu synodalibus testibus applicatæ sunt, quas ipsi ecclesiis & testibus integre, & plenarie persolvi faciemus, & facient, tenemur & teneantur. Publicatæ fuerunt hæc constitutiones in prædicto oppido de Aranda, die mense, & anno quibus supra, præsentibus ibidem reverendis dominis Joanne Arias episcopo Segobienti, & Didaco de Mendoza episcopo Palentinensi, necnon Didaco Gun-

ANNO
CHRISTI
1473.

ANNO
CHRISTI
1473.

Gundisalvi canonico Giennensi, procuratore episcopi Giennensis, & Nuncio Alvarez cantore Conchensi, procuratore episcopi Conchensis, & Joanne Gundisalvi de Avila in decretis baccalaureo, procuratore episcopi Oxoniensis, & Nuncio Gundisalvi capellano majori & procuratore ecclesie Seguntinensis; & aliis pluribus episcopis & procuratoribus, qui huic publicationi in ecclesia sancti Joannis ejusdem oppidi voluerunt interesse.

A. archiepiscopus Toletanus.

De mandato reverendissimi domini mei archiepiscopi, Petrus de Ponte ejusdem domini secretarius.

NOTA SEVERINI BINII.

A. Concilium. Acta hujus & quarundam aliarum synodorum Hispanicarum, quas supra suis locis inseruimus ex archivo Conchensi excerptis in Hispania Valentius Severinus Belgæ, anno domini 1563, addiditque, eadem in archivo Toletano haberi. Qua occasione eadem ad nostras manus devenimus, supra diversis in locis indicavi. Synodum hæcenus, ut puto, nullibi excusam, moribusque reformandis spiritum, nec non Hispanicæ fidei ac religionis notam & indicem, huic editioni omnino inserendam esse putavi. Tu vero, lector amice, eadem utere, frue.

Hæc Binius: quibus subjungenda censuræ ex Joannis Marianæ S. I. historia Hispanica, inseruit annalibus suis ecclesiasticis ad huncce annum 1473. illustrissimus Spondanus. In Hispania sacerdotes (inquit Mariana) invaluerat pudenda litterarum incertitia; usque eo ut pauci Latine scirent, ventri gulæque servientes. Avaritia rapaces in ecclesiam Dei manus iniecerat: & quod olim emere sacerdotia simonia erat, tunc industria censebatur; neque intelligebant cæci principes, cæciarumque pontifices, irato Deo fieri hoc commercii genus: quod facias,

an patiaris, perinde est. Habito Madriti ad principium anni conventu episcoporum ac sacerdotum, evocatorum a Roderico cardinali vicecancellario, quem in Hispaniam missum vidimus pro negotio belli Turcici, & pace inter reges concilianda; prædicto incertis malo medicinæ faciendæ ratio excogitata est, ut impetraretur a pontifice Romano, ut singulis ecclesiis cathedralibus bini canonicatus, suffragii episcopi & collegii, theologo unus, alter jureconsulto oveniret. Cujus impetrati pontificii diplomatis præcipuam partem idem Mariana hujusmodi narrationi suæ inseruit. Pertinetque ad hanc cleri ignaviam, quod ad finem anni in oppido Arandæ ab Alfonso Carillo Toletano archiepiscopo concilio provincie celebrato, statutum inter cetera fuit, ne cura ecclesiarum, aut dignitates, ullis crederentur, qui Latine nescirent: ut episcopi minimum ter, minoribus presbyteri quater singulis annis missam celebrarent. Addito etiam salubriter, ut episcopi semper in publico linteati viserentur: & ut viris sacri ordinis nefas esset se se obsequiis procerum addicere, aut eorum stipendia facere, præterquam regis.

OSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Conventum in urbe Aurelianensi celebratum fuisse anno 1479. tempore Sixti IV. summi pontificis, & Ludovici XI. Christianissimi Francorum regis pro renovanda, quæ abolita fuerat, pragmatica sanctione; tum deinde re infecta concilium Lugduni indictum narrat Joann. Maius, atque ex eo alii: Tu consule quæ Tomi XII. supra pag. 1433. B. adduximus in eam rem ex summa concilio V. C. Ludovici Baillii. Neque vero alienum fuerit hic obiter observare eodem anno 1479. errores quibus Petrus de Osma Salmanticensis academiam infecerat, tum ab Alfonso Toletano archiepiscopo, tum ab ipso papa Sixto IV. condemnatos fuisse. In Germania quoque apud Moguntiam extinctam fuisse hæresim Joannis Ruchard de Vvessalia teste Trithemio, quem pluribus refert vir de ecclesiastica historia quam optime meritus. Odolricus Raynaldus tomo XII. suorum annalium. Verum hæc absque conciliis facta non inficiamus, ideoque paucis tantum atque obiter fuisse a nobis perstringenda.

ANNO
CHRISTI
1484.

ANNO
CHRISTI
1484.

V I T A
I N N O C E N T I I P A P Æ V I I I.

Innocentius
quando pa
pa electus.

Innocentius, antea Joannes Baptista cognomento Cybo vocatus, patre Aaron equite aurato, sacri imperialis palatii comite, Neapolitano prorege & Romano senatore natus, post varios honorum gradus a Sixto IV. cardinalis creatus est, eoque defuncto subrogatus est in pontificatu anno domini 1484. 1v. Kalendas Septembris, Friderico III. imperante. Ad principatum veterem illam morum facilitatem humanitatemque attulit, quam in privata vita retinuerat. Principes Christianos, sæpius iteratis nuntiis, ad concordiam, ac proinde ad expeditionem Turcicam hortatus est. Subdito sibi magistratui serio præcepit, ut justitiam omnes recte ac mature administrarent. Ad Friderici III. instantiam sanctum Leopoldum ducem Austriacum in sanctorum numerum ac canonem retulit. Fernandum regem Hispaniæ, ob non solutionem debiti census, jure regni spoliasset, nisi metu belli, quod a Florentinis & duce Medio-

lani Fernandi locis imminebat, ad concordiam rediisset. Hoc pontifice Zizimus frater regis Turcarum a Rhodiis captus, Romam adductus fuit. Innocentius ad res domesticas pacandas conversus, urbanos motus civium compescuit, & Columnenses cum Urbinis, Marganos cum gente Sanctactucia pacavit. Sicarios & grassatores sustulit, & in eorum fautores, alioque curia officia perpetam administrantes graviter animadvertit. Annonam auxit, Bocalinum Auximorum tyrannum ducis Mediolanensis auxilio perdomuit. Porticus atque hortos adis Vaticanæ, tribunal ecclesie Lateranensis, diaconiam sanctæ Mariæ in Via lata restituit. Eodem anno partem dominicæ crucis reperit: sacram illam cuspidem, qua Christi domini latus perfossum est, a Turcarum rege dono accepit. Procero corpore & pleno decoris erat, regiamque formam a proavis veluti hereditariam acceperat. Deerat illi quod non satis prospera valetudine uteretur.

Nam

ANNO
CHRISTI
1484.

Nam biennio antequam decederet, in eccliam A
ex morbo incidens, horis fere viginti sine arte-
riarum motu immobilis permanit. Eadem agri-
tudine oppressus interiit octavo Kalendas Sexti-

lis, circiter horam quintam noctis, anno domi-
ni 1492. cum sedisset annos septem, menses de-
cem & dies vigintiseptem, & sepultus est in Va-
ticano.

ANNO
CHRISTI
1484.ANNO
CHRISTI
1486.

** CONCILIIUM LONDONENSE,

ANNO
CHRISTI
1486.

*Secundum Decretum Johannis Morton Cantuar. Archiepiscopi, & apostolica sedis legati, in convocacione
prelatorum & cleri Cantuar. provincie, habita in ecclesia S. Pauli
Londinensis 13. die mensis Februarii an. dominice incarnationis
1486. & translationis sue anno primo.*

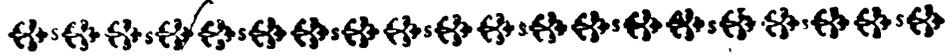
Ex codice
ms. in regi-
stro princi-
pali domini
archiepisc.
Cant. (nun-
cupato Mer-
ino fol. 14 b.

Quia sacro testante eloquio sancta & salubris B
est cogitatio pro defunctis exorare; & te-
nemur bonum facere, maxime ad domesticos,
hoc sacro approbante concilio statuimus, ut de
cetero cum aliquem confratrum coepiscoporum
provincie nostre Cantuariensis diem suum obire
contigerit, ipsiusque mors episcopis superstiti-
bus fuerit notificata, quando commode fieri pos-
sit quilibet episcopus nostrae provincie sic super-
stes, exequias, & sex missas pro anima episco-
pi sic in fata decedentis, per se vel per alium
infra mensem a tempore notitiae mortis ejusdem
episcopi dicere teneatur, uti poenam canonum

voluntarie transgressoribus impositam evitare ve-
lint.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Anno 1486. celebratum fuisse dicitur in Anglia Lan-
berghense concilium praeside Thoma archiepiscopo Cantuar.
ensi, & cardinali adversus errores Reginaldi Præstici e-
piscopi Cantuariensis in eadem provincia, qui projectus
in ignem libris episcopatu depositus, & in cenobium de-
positus fuit, ut monimus pag. 254. Historice nostrae sy-
nopcos. Verum illius synodi acta, nec ab Anglis in ul-
tima conciliorum Britannicorum collectione excusa sunt,
nec ad manus meas hactenus pervenerunt.

ANNO
CHRISTI
1485.ANNO
CHRISTI
1485.

** LITERÆ INNOCENTII PAPÆ VIII.

Henrico VII. Angliæ regi directæ, pro libertate clericorum.

Ex vet. cod.
ms. in bibl.
Cæsar. sub
effigie Cle-
mæntis E. 2.

Carissime in Christo fili, salutem & aposto- C
licam benedictionem. Non possumus non
magnopere lætari & in domino gaudere, cum
ad nos fide dignorum hominum relatione affer-
tus majestatem tuam (ut regem & principem ca-
tholicum maxime decet) pia religiosaque inten-
tione, nihil aliud pene animo versare & cogita-
re, quam quomodo cultus divinus in omni re-
gno tuo quotidie augeatur; & ut cetera omit-
tamus, qua commendatione ac laude quod nu-
perrime in ecclesia Eborum cum summa Dei glo-
ria, & majestatis tue honore institutum est di-
gne prosequi quispiam posse. Facis in hoc fili
carissime rem dignam inelyto Angliæ regno; D
dignam clarissimis regibus & progenitoribus tuis
dignam postremo pristina illa devotione ac pie-
tate erga Deum tua, quem rogamus, ut in te
conservet hunc religionis & fidei Christianæ ze-
lam, quod ut ipsius ineffabili benignitate gra-
tiaque consequi possis, majestatem tuam, pro
paterna qua ipsam prosequimur caritate mone-
mus, & hortamur in domino, ut deinceps om-
nem operam, diligentiam, & auctoritatem suam
interponere velis, ut quod hactenus factum est
cum Dei offensa, nullo modo fieri permittat,
sed omnino, ut decet, prohibeat majestas tua
in regno illo inelyto & devotissimo. Non enim E
sine dolore cordis audire potuimus, quod sacer-
dotes nonnulli, non ab episcopis, aut aliis ju-
risdictionem in eos habentibus capti, neque exa-
minati, sed per seculares judices contra omne
fas, contra sanctorum patrum decreta, contra
summorum pontificum & conciliorum genera-
lium constitutiones partim tormentis subjecti,
partim crudelissime laniati, & partim etiam tur-
suspensi fuerunt; qui tamen debuissent per ju-
dices ecclesiasticos prius judicari, & deinde, si

peccassent, seculari curis relinqui: Quodque
ecclesiarum cathedralium prædia, Deo jampridem
pro peccatorum & animarum redemptione
dedicata in feodalitates ipsorum episcoporum,
non tamen accusatorum, aut hac sancta sede in-
dicatorum, seu condemnatorum quæsito colore
prophanantur & confiscantur, atque ut hoc fieri
possit, regii decreti accedit auctoritas, quam rem
etiam si bona illa feodalia, iniquam & Deo ma-
xime odibilem, ut fieri non permittat, etiam at-
que etiam rogamus & obsecramus in domino ma-
jestatem tuam. Absit perpetuo hæc macula ab
inelyto & catholico animo tuo, absit a te, ac
domo & cognatione tua tam detestabile facinus;
deleatur perpetuo ex omnibus annalibus tuis tam
perniciosa lex, id quod majestatem tuam pro sin-
gulari prudentia, propria devotione, ac Dei ho-
nore omnino futuram nullo modo dubitare pos-
sumus. Quæ autem scribimus tamquam ab op-
timo & paterno animo profecta, suscipiat maje-
stas tua, & ita etiam accipiat. Non possumus
enim sine gravi indignatione domini ac redem-
ptoris nostri Jesu Christi, cujus vices in terris,
licet meritis insufficientibus, gerimus, verba pal-
pantia & adulatoria loqui, & scribere majestati
tue, cum præsertim juxta Ezechielis prophetæ
verba, *Sanguinem ejus de manu tua requiram dicas
dominus*. Confidimus autem in eo, quod te ita
in futurum illuminabit, & gratia sua proteget,
quod si quid satore zizanie instigante, detestan-
dæ consuetudinis inolevit in regno tuo, tua pos-
simum prudentia & religione intercedente cor-
rigetur in melius; quod si, ut certissime spera-
mus, fecerit majestas tua, dirigentur in domino
gressus tui, & superatis visibilibus, & invisibilibus
hostibus tuis de virtute in virtutem ambulabis:
Nos etiam omnibus honestis, & opportunis gratiis
& fa-

ANNO
CHRISTI
1485.

& favoribus, tam spiritualibus, quam temporalibus semper in domino majestatem tuam profequemur. Data Romæ apud Sanctum Petrum sub

annulo Piscatoris, die septimo Maii 1485. pontificatus nostri anno primo.

ANNO
CHRISTI
1485.

Ex Concilio
Append.
Tom. IIII

CONCILIUM SENONENSE

Anno Domini MCCCCLXXXV. die xxiiii. Junii Præfide Triflando de Salazar, Archiepiscopo celebratum.

Ex congrega-
tione editum
in Specielegio
Duchetanus,
Tom. V.

In quo constitutiones Concilii eidem Senonensis, Anno Domini MCCCCLIX. congregati sub Ludovico de Meliduno Triflandi decessore, innovantur, nonnullæ immutantur, pauca adduntur.

IN nomine Domini, Amen. Universis præsentibus literas inspecturis, Triflandus miseratione divina Senonensis archiepiscopus, salutem in eo qui est omnium vera salus. Suscepti pastoralis officii cura sollicitat, subditorum compendiis, in quorum prosperitate prosperamus, & animarum salutis jugi attentione cogitationis intendamus: quatenus a nobis excusso negligentia somno, nostrique cordis oculis diligenter vigilantibus, eorumdem subditorum periculis & incommodis obviare, animasque ipsas Deo lucrifacere, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Sed cum plures uno severius incedant, fortius resistant, facilius operentur, & in Deo jocundius exultentur: ad hæc sacra instituta sunt concilia, ut in ecclesia unitas, animorum concordia, & vitæ puritas, ordine debito conserventur. Quod si per subversiones morum, illecebras vitiorum, & Divinorum transgressionem præceptorum, hæc impediri vel turbari contingat: dignum est, ut sacris conciliis summa cum diligentia & sollicitudinis studio reformentur, reparentur & emendentur. Itaque si nunc statum ecclesiasticum recte consideremus, ipsum multimodis contaminatum, & sanctissimorum patrum traditionibus errantem invenimus. Et licet alias tam per sacras canonicas quam provinciales sanctiones salubriter sit provistum: quia tamen nulla sanctio, quantumcumque perpenso digesta consilio, ad humanæ naturæ varietatem sufficit; nec aliquid adeo certum clarumque vix statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus jura & statuta jam facta medere non possunt, in dubium revocetur: necessaria est superioris autoritas, ut per cultoris providi sarculum extirpet vitia, virtutes inserat, excessus corrigat, moresque reformet. Hinc est quod nos Triflandus prædictus cupientes super his, quantum nobis ex alto conceditur, opportunum adhibere remedium, in nostro sacro provinciali concilio, die Sabbati vicesima tertia mensis Junii, cum continuatione dierum sequentium, anni Domini millesimi quadringentesimi octuagesimi quinti, una cum venerabilibus fratribus nostris dominis Agilone Carnotensi, suffraganeorum nostræ provincie decano, Joanne Antissiodorensi, Petro Nivernensi, Joanne Meldensi, & Jacobo Trecelesi, episcopis, ac vicario & procuratore venerabilis fratris & suffraganei nostri domini Francisci episcopi Aurelianensis, venerabili etiam fratre & suffraganeo nostro domino Ludovico Parisiensi episcopo se contumaciter absentante, & pro contumace de eorum fratrum nostrorum consilio a nobis reputato: nonnullisque abbatibus, prio-

ribus conventualibus, tam cathedralium quam collegiarum ecclesiarum procuratoribus, cæterisque quam plurimis ecclesiasticis, tam secularibus quam regularibus, exemptis & non exemptis, nostrarum diocesis & provincie Senonensis, qui tam de jure quam de consuetudine potuerunt & debuerunt interesse, nonnullis tamen, licet debite convocatis, minime comparentibus, nec pro se mittentibus ad ordinandum, statuendum, & reformandum ea que essent ordinanda, statuenda, corrigenda, & reformanda, celebrato in nostra civitate Senonensi, congregatis.

Eodem approbante Concilio statuimus & ordinavimus, sacras constitutiones canonicas, & etiam provinciales, circa præmissa in postremo provinciali Concilio per defunctum bonæ memoriæ dominum Ludovicum immediatum prædecessorem nostrum in dicta civitate Senonensi, die Martii post Dominicam diem, qua in sancta Dei ecclesia pro Missæ officio cantatum extitit *Reminiscere*, tertia mensis Martii, cum certatum altarum inde secularum dierum continuatione, anni videlicet Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi celebrato ordinato & facta, publicatas & editas, in eodem nostro sacro provinciali concilio fore publicandas, & alta voce legendas: quas ne fraudatrix oblivio a memoria evellat, vel extutiat, hic propriis diximus & iussimus inferendas vocabulis.

Statut. habet
constitutiones
a præde-
cessore suo
Ludovico
editas anno
1460.

CONCILIUM SENONENSE.

Anno MCCCCLIX. celebratum.

In hoc anno MCCCCLXXXV. confirmatum.

Sed in hoc
tempore Gallica-
no, cum effect
scriptis anno
1467. more
comparandi
nunc rece-
pit. H.

IN nomine Domini, Amen. Universis præsentibus literas inspecturis, Ludovicus miseratione divina Senonensis archiepiscopus, salutem in Domino sempiternam. Provincialis sollicitudinis cura nostris incumbens humeris, non solum pro merito apud Deum consequendo, verum ne de torpore, delidia, aut neglectu villicationis nostræ, in die tremendi iudicii arguamur, nosmetipsam excitat officium, ut quantum cum supremo directore possumus, cæteris quibuscumque postpositis, salutis provincialis gregis nobis commissi paternam intendamus affectu, & devia quæque in viam, deformata in formam, & morum obnubilata vitio in splendorem reparentur antiquum. Quanta enim autoritate provincialia concilia, quæ a Christo, sacroque apostolorum collegio sumptum exordia, resurgant, veritas quæ seipsum in medio stare pollicetur, & dicit, **ostendit.**

ANNO
CHRISTI
1485.

ostendit & manifestat. Quæ si retroactis temporibus, malitia dierum, voraginibus guerrarum exigentibus, minus per eorum celebrationem in notitiam reducta fuerint, vel effectum: nunc impedimentis caelesti dono cessantibus, & ea venerari & colere ad Dei laudem, animarumque salutem, ac vitiorum extirpationem, decrevimus.

Præfatio igitur per nostras patentes litteras termino ad diem Martis post Dominicam diem, qua in sancta Dei Ecclesia pro Missis introitu *Reminsere* cantatum est, tertia mensis Martii hujus anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi more Gallicano, cum continuatione dierum sequentium, usque ad hanc presentem diffinitionis diem. Qua die, seu alia ab ea dependente & continuata, certis de causis rationabilibus nos ad hoc moventibus, videlicet die Jovis inde sequente, que fuit quinta prædicti mensis Martii, post præsentationes & communicationes cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris inferius descriptis, dicta die Martii & Mercurii sequentis præhabitis, patrum & prædecessorum nostrorum in consimilibus salutaris insequentis vestigia, in præsentia dierum fratrum & suffraganeorum nostrorum, videlicet Milonis Carnotensis decani suffraganeorum nostrorum, Guilielmi Parisiensis, Joannis Meldensis, & Ludovici Trecentis, Dei gratia episcoporum; nec non venerabilis & discreti viri domini Stephani Plaisance utriusque juris doctoris, venerabilis fratris etiam & suffraganei nostri domini Theobaldi Dei gratia Aurelianensis episcopi debite excusati procuratoris; nonnullorumque abbatum, & priorum conventualium ac cathedralium, & collegiarum ecclesiarum procuratorum; plurimorumque virorum ecclesiasticorum tam secularium, quam regularium, exemptorum & non exemptorum in magno & notabili numero, tam pro seipsis quam aliorum absentium convocatorum procuratorum, nonnullis tamen, licet debite convocatis minime comparentibus, nec pro se mittentibus. Missæque de sancto Spiritu cum devotis orationibus atque prostrationibus per nos in nostra Senonensi ecclesia devotissime celebrata, ac solemniter verbi Dei exhortatione ad reformationem salutarem hujus nostræ provinciæ præhabita, ad locum pro dicti concilii celebratione designatum congruo ordine accedentibus, & in eo juxta morem patrum in locis ordinatis, absque cujuscumque dignitatis eorum præjudicio sedentibus, absentibus, qui citati fuerant, debite evocatis, & eorum absentia, Dei repleta præsentia; iterum in eodem loco expositione & declaratione, de autoritate & institutione conciliorum provincialium, de necessitate & utilitate eorum, de modo procedendi in eis seriose habita atque facta, ac libertate omnibus concessa atque data, ut quæcumque corrigenda vel emendanda in statu ecclesiastico cognoscant, plena cum libertate, solum Deum habentes præ oculis, in medium suo ordine deducere, habentes animum liberum atque relictum. Visisque & auditis & verbo atque scriptis nonnullis variis consultationibus, consiliis, tractatibus, & advisamentis, per viros doctos & expertos traditis & expositis; lectione in publico prædecessorum nostrorum in consimilibus provincialibus conciliis, ordinationibus & statutis, ut ordinatius & convenientius omnia determinarentur, fierent, & concluderentur, absque confusione quacumque, quatuor

Concil. General. Tom. XXXII.

A principalia per dies varios tractanda censuimus. Primum de Dei reverentia atque cultu, & de divini servitii celebratione sincera & devota; in quo præcipue consistit vocatio & conversatio ecclesiastica, & in quo summe consistit salus nostra. Secundum de correctione morum virorum ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, vestibus, vita, moribus & doctrina. Tertium de fideli administratione, & bonorum temporalium conversatione, eorumque sincera & debita distributione. Quartum oppressiones & gravamina ecclesiis & viris ecclesiasticis illata & inferenda, Domino dirigente perquirenda. Nos igitur in hac sancta synodo favente altissimo Divina gratia congregati, ad reformationem domus Dei, & salutem gregis Domini, morum reformationem, & pacem ecclesiæ nostræ provinciæ, pro viribus jugiter ex nostri officii debito intendere, & solerter vigilare cupientes, cum consilio, deliberationeque, ac voluntate omnium nostrorum pariter & assensu, statuimus & ordinamus statuta & ordinationes que sequuntur.

ARTICULUS PRIMUS

CAPUT I.

De modo celebrandi servitium.

De assistentia Ministrorum.

Licet antiqua patrum traditio, ac sacrorum conciliorum, summorumque pontificum canones & salutaria decreta, & conciliorum provincialium statuta, modum & formam, & qualiter in domo Domini conversandum sit, verbo pariter & exemplo posterioribus reliquerit, & salubriter in Domino providerint: quia tamen ipsa experientia docente, in neglectum, oblivionem vel contemptum, nostris prohi dolor! temporibus collapsa sunt, dignum visum est in præmissis, tum antiquorum innovatione, tum novorum editione præceptorum, ad perpetuam rei memoriam piam adhibere medelam. Cum igitur que a majoribus constituta sunt majori semper autoritate firmentur, & funiculus triplex de difficili rumpatur: volentes & cupientes, ut sancta & salubris ordinatio & constitutio sacri generalis Basiliensis concilii per prælatos totius regni, pariter & delphinatus, Biturris acceptata, decenter circa Divini celebrationem servitii, in cantu, prolatione, determinatione horarum, assistentia & honestate ministrorum, que in dissuetudinem & neglectum a multis deducta est sub ipsius autoritate generalis concilii congregatos, etiam Biturices ac hujus nostri ordinatione concilii debite publicetur, & fideliter observetur. Illam inter cætera hujus provincialis concilii decreta duximus inferendam, cujus tenor sequitur & est talis.

Si quis Principem sæculi rogaturus habitu honesto, gestu decente, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente seipsum ac verba studet componere; quanto diligentius in hoc loco sacro omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc sancta synodus, ut in cunctis cathedralibus & collegiatis ecclesiis, horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divinus per singulas horas non cursim ac festinan-

S ter,

ANNO
CHRISTI
1485.

Conc. general.
de Basilea.
se receptum a
Gallie Præ-
latu.

Idem. Quo-
modo divi-
nam officii
in ecclesia ce-
lebrandum
sit.

ANNO CHRISTI 1485.

Verba canonum in choro.

Huc usque in edico concilio nulli.

Quo tempore quisque debet esse in choro.

In ord. ff. Quales debent esse canonice oratio chororum dicenda sunt.

ter, sed tractum & cum pausa decenti, præsertim in medio cujuslibet versiculi psalmodum, debitam faciendo inter solemne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica talari & superpelliciiis mundis, ultra medias tibias longis, vel cappis juxta temporum & regionum diversitatem, ecclesias ingrediantur, non capucia sed almutia vel bireta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem servent quam locus & officium exigunt, non in simul aut cum aliis fabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes: & cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta aut clara labia tenere non debent, sed omnes, præsertim qui majori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur *Gloria Patri*, & *Filio*, & *Spiritus sancto*, omnes consurgant. Cum nominatur illud gloriolum nomen JESUS, in quo omne genu flectetur, caelestium, terrenorum & infernorum; omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat vel dicat privatim officium: nam non solum obsequium, qui obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite observandis aliisque ad Divini officii prosecutionem, ac chori disciplinam spectantibus, Decanus, vel cui incumbit onus, diligenter invigilet; hinc inde, ne quid inordinate fiat, circumspiciens. Horum autem transgressores, illius horæ in qua circa prædicta excesserint, vel alia majori, prout transgressionis gravitas exigit, plectantur poena. *Salvus* tamen laudabiliter consuetudinibus & statutis, ac observantiis specialibus ecclesiarum singularum regni & Delphinatus. Item acceptat decretum quo tempore quisque debet esse in choro, quod incipit: Qui in matutinis ante finem Psalmi, *Venite exultemus*; in aliis horis, ante finem psalmi primi; in Missa, ante ultimum *Kyrie eleison*, usque in finem, Divino officio non interfuerint, nisi forte necessitate cogente, aut petita & obtenta a præsidente chori licentia discedere oporteat, pro illa hora absens videatur. *Salvus* Ecclesiarum consuetudinibus, si quis forte circa hæc arctiores existant. Idem observetur in his qui a principio usque in finem in processionibus non permanferint. Pro cujus executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non convenientes, juramento strictus agere fideliter & nulli parcere. Jubet etiam hæc sancta synodus, quod in illis ecclesiis, in quibus singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur, ut juxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumentum; tollens prorsus abusum illum, quo in una dumtaxat hora præsens, totius diei distributiones usurpat: & illum, quo præpositi, vel Decani, aut alii officiales, ex hoc solum quod officiales sint, licet actualiter pro utilitate Ecclesiarum non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Item acceptat decretum qualiter horæ canonicæ sint dicendæ extra chorum, quod incipit: Quoscumque etiam alibi beneficiatos, seu in sacris constitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc sancta synodus, si oratione suas Deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture, vel inter dentes, seu deglutendo, aut syncopando dictiones vel collo-

quia, nec risus intermiscendo, sed sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbisque distinctis peragant; ac tali in loco unde a devotione non detrahantur, ad quam se disponere & preparare debent juxta id quod scriptum est: *Ante orationem prepara animam tuam, ne sis quasi qui tentat Deum.*

Item acceptat decretum, quo tempore divinatorum officiorum vagantur per ecclesiam, quod incipit: Quicumque in ecclesia beneficiatus, præsertim de majoribus, Divinorum tempore per ecclesiam, vel foris circa ipsam deambulando, vel aliis colloquendo, vagari visus fuerit, non solum illius horæ, sed totius diei præsentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus non deliterit, per mensem distributionibus careat, vel graviori, si pertinacia exegerit, poenæ subiaceat: ita ut tamen delistere cogatur. Prohibetur etiam ne Divina officia tumultuosi quorumcumque per ecclesiam discursus impediunt vel perturbent. Regulares qui in conventualibus ecclesiis circa prædicta excesserint, gravi poena superioris arbitrio castigentur.

Item acceptat decretum de tabula pendente in choro, quod incipit: Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet sciat quid agendum imminet, statuatur tabula aliqua continue pendens in choro: in qua, quid per unumquemque ex canonicis, vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam, aut majus tempus, legendum cantandumve sit. Qui autem secundum quod ibi descriptum fuerit facere per se, vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Hæc omnia ex dicti sacri concilii generalis, & congregatione Biturica; nec non & alia circa Divini servitii celebrationem in eodem sacro concilio & congregatione celebrata, quæ in constitutione pragmatica circa Divinum servitium continentur, & hic cauta brevitas omittuntur: quæ latius in dictis constitutionibus & ordinationibus poterunt videri, & publicari volumus & servari: adjicientes insuper circa Ecclesiarum & conversationis in ea honestatem, & circa Divini celebrationem servitii quæ sequuntur.

CAPUT II.

De honesta conversatione in ecclesia; & prohibitione garrulationum & deambulationum.

De observandis circa cultum.

Cum domum Domini, quæ domus orationis, non negotiationis, aut confabulationis esse dignoscitur, deceat sanctitudo, & ex ordinatione sanctissima jamdudum celeberrimi Lugdunensis concilii in quo & Latinorum pariter & Græcorum, Ecclesiasticorum & secularium principum, & aliorum numerosa convenit multitudo, ad sacras ecclesias humilis & devotus esse debeat ingressus, & egressus, & sancta in eis conversatio pariter & devota, quæ Deo & hominibus placita & accepta sit, aspicientes instruat, edificet pariter, reficiat & delectet. Statuimus & ordinamus, hortamur, monemus, juxta prædicti Lugdunensis statuta concilii, ut ad Ecclesiam accedentes devotis orationibus & di-

ANNO CHRISTI 1485.

Eccl. l. 22.

Idem. De his qui tempore divinatorum vagantur per ecclesiam.

Idem. De tabula pendente in choro.

Idem. De offi. videtur continetur.

Conc. Lugd. an. 1574.

Presidente Greg. X. c. 15.

ANNO
CHRISTI
1685.

vinum nominis invocationi & venerationi insistere habeant. Nullus in locis eisdem, in quibus vota Domino convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent universitatum, & societatum quarumlibet consilia, conaciones & publica parlamenta, vanaque & multo fortius fœda & prophana colloquia, confabulationes, & alia quæ possunt Divinum servitium perturbare, aut oculos Divinæ majestatis offendere; ne ubi peccatorum venia postulanda, ibi detur peccandi occasio, aut committi deprehendantur peccata. Quia vero petulanti animo dicti sacri concilii inhibitiones sanctissimas, & cohibitiones ante dictas, multi contemnere non verentur: alii propter ignorantiam & neglectum; alii per temeritatem & contemptum: statimus & ordinamus, dictam ordinationem prædictæ celeberrimi concilii in corpore juris scriptam, incipientem: *Domini Domini decet sanctitudo*, etiam verbis gallicis sæpius populo prædicari, & transgressores quoscumque, ultra Divinæ majestatis indignationem quam incurrunt, sicuti in eodem sacro concilio constitutum esse dignoscitur, per ordinarios coerceri.

Adjicientes insuper, quod viri ecclesiastici, in quibus transgressio periculosior esse dignoscitur, tempore servitii in choro diligenter assistant & in oratione unanimes, a garrulationibus & confabulationibus & omnibus quæ Divino cultui impedimentum afferre possent, vel scandalum aut detrimentum, penitus abstineant; his quæ in choro cantantur diligenter intendant, in conformitate cæterarum gentium, flexiones, stationes, vel cessiones in conformitate & concordia chori, absque disparitate cæterorum conservent. Horas suas particulariter vel alia sua servitia, per se vel cum alio in choro non dicant, ad nihil aliud quam ad servitium chori diligenter attendant. Quia vero sancta & salutaris divini servitii cultus observatio per deambulationes prædictas, garrulationes, circuitiones & evagationes a choro & loco servitii plurimum impeditur & scandala plurima in Dei ecclesia & fidelium mentibus generantur: statimus & ordinamus, omnes a talibus deambulationibus & confabulationibus abstinere, prout in decreto sacri generalis concilii superius citato continetur. Injuvengentes decanis, cantoribus, abbatibus, prioribus & officariis quibuscumque, ad quos spectat alios corrigere atque dirigere, ut zelo Domini qui nummularios de templo & negotiatores deiecit, convenienter accessi, talia reprimant & corrigant tam increpationibus publicis & privatis, quam privationibus distributionum, & penis aliis & censuris, contra contemptores viriliter & absque acceptione personarum procedentes, prout qualitas personarum, & quantitas excessus, ac continuatio, requirere videbuntur, ad Dei & ecclesiæ gloriam & honorem, ad exemplum & bonam ædificationem cæterorum.

C A P U T III.

De choris & ludis in ecclesia non fœdis.

Item cum per choreas, & lodos theatrales, ludificationes, & insolentias, soleant templa Domini profanari, & sacra in vilipendium deduci, in virisque ecclesiasticis talibus se immiscentibus scandala & opprobria generari, la-

Concil. General. Tom. XXXII.

dos, & choreas, & tales insolentias, in sacris ecclesiis & locis de cætero fieri prohibemus. Quod si ad memoriam festivitatum & venerationem Dei ac sanctorum, aliquid iuxta consuetudines ecclesiarum, in Nativitate Domini, vel Resurrectione, videantur faciendum: hoc fiat cum honestate & pace, absque prolongatione, impedimento, vel diminutione servitii, lartatione & sordidatione faciei, ex speciali permissione Ordinarii, & beneplacito ministrorum ipsius ecclesie. Ut autem hæc insolentia ludorum, circa festum præsertim Innocentium, in aliis nostris provincialibus statutis prohibita, & quam prohibitionem iterum renovamus, penitus arceantur: Constitutionem sacri Basilienfis concilii observandam, & huic nostro præfati statuto duximus inferendam, cujus tenor sequitur, & est talis:

„ Turpem etiam illum abusum in quibusdam
„ frequentatum ecclesiis, quo certis annis non
„ nulli cum mitra, baculo, ac vestibus pontifi-
„ calibus, more episcoporum benedicunt; alii
„ ut reges & duces induti, quod festum fatuo-
„ rum, vel Innocentium, seu puerorum, in qui-
„ busdam regionibus nuncupatur; alii larvales
„ & theatrales jocos, alii choreas ac tripudia
„ marium ac mulierum facientes, homines ad
„ spectanda & cachinnationes movent; alii co-
„ messationes & convivia ibidem præparantes.
„ Hæc Synodus detestans, statuit & jubet, tam
„ ordinariis, quam ecclesiarum decanis & rectoribus, sub pena suspensionis omnium proven-
„ tuum ecclesiarum, trium mensium spatio, ut
„ hæc aut similia ludibria, etiam mercantias,
„ seu negotiationes nondinatum, in ecclesia,
„ que domus orationis debet esse, & etiam co-
„ metariis, exercere amplius non permittant;
„ transgressoresque per censuram ecclesiasticam,
„ aliaque juris remedia, punire non negli-
„ gant.

Adjicientes etiam, quod mercimonia negotiationis intra ecclesiam fieri nullatenus de cætero permittantur. Quodque infra septa seu cianularum monasteriorum, tam virorum, quam mulierum, choreas & tripudia nullo unquam tempore exercentur per quoscumque; nec etiam extra ipsa monasteria liceat religiosis personis in quibuscumque locis præfatas choreas & tripudia agere; & in contrarium facientes per eorum superiores debite puniantur.

C A P U T IV.

De distributionibus & discurribus qui plures præbendas in eadem civitate obtinent.

Cum ad sacrum provinciale concilium Parisiense celebratum multæ fuissent delatæ querimonie super evagatione & discursu canonicorum, & aliorum, in eadem civitate & villa in pluribus ecclesiis præbendas & beneficia obtinentium, dictam sacrum provinciale concilium certas monitiones & injunctiones censuit facendas. Quarum tenor sequitur sub his verbis.

In aliquibus villis & civitatibus hujus nostre Senonensis provincie plures sunt præbendatæ ecclesie, in quibus omnibus, vel duabus ex ipsis, aliqui præbendati existunt, qui inhonestæ cupiditatis radice moti, quotidie volunt eisdem horis suas distributiones in utrisque ecclesiis lucrari; ex quo plerumque accidit, quod de una ecclesia ad aliam cum suis vestimentis ecclesia-

S 2

ficiis

ANNO
CHRISTI
1685.

Sess. 21. fœ
sum. De
spectantia
in ecclesia
non facten-
dis.

o. d. 20

Ex concilio
provincie
Senon. Parisi-
ensis celebrato.

ANNO
CHRISTI
1485.

sticis per villam discurrunt celeriter, ex quo a popularibus illudentur, eorumque devotio & reverentia ad Deum & ecclesiam diminuantur. Quapropter nos supradictarum ecclesiarum capitulis injungimus, quatenus sic circa tales disturfiones & abusus ad honorem Dei curent providere, quod opus non sit aliunde perquirere remedium. Hujus ergo sacri auctoritate concilii injungimus, quatenus ordinarii & superiores dictorum capitulorum & ecclesiarum, de diligentibus per capitula circa hoc factis, & habitis diligentem loquirant, & cum omni cura & sollicitudine, personarum qualitate, ac ipsarum ecclesiarum pecunia vel abundantia pensaris & attentis, provisionem adhibeant, ut omnis turpis questus, & evagatio, & servitii neglectus evitentur, & scandalis ex discursibus & talibus occurratur. Providentes etiam, ut horum singulis, praesertim principalibus, Missis, Matutinis, & Vesperis distributiones ordinentur, nec unus una hora distributionem alterius habeat vel luereat. Facientes etiam circa hanc distributionem materiam obicrari decretum circa hoc in sacro Basilienfi constitutum concilio, & per ecclesiam Regni & Delphinatus Biturici acceptatum.

Ad. 21.
Quo tempore quisque debet esse in choro.

Concil. Lateran. IV. cap. 19. Ne ecclesiarum mundaia suppellectilibus exponantur.

Cum sacrum Lateranense concilium reliqui voluerunt intactum, quod quidem clerici & administratores ecclesiarum, sic ecclesias inculcatas & immundas relinquunt, quod domus potius laicae, vel ruales, quam Dei basilicae videantur; alii vero, & praecipue sacerdotes ad quos spectat, sic corporalia, vasa ministerii, vestimenta sacra, palas altaris, & ornamenta sic immunda inculcatae relinquunt, ut interdum aliquibus horum sint potius quam honori. Praecipimus igitur ut oratoria, vasa, & vestimenta praedicta, munda & nitida conserventur: neglectores per ordinarios & alios visitantes debite puniantur. Cum nimis videatur absurdum in lacris sordes negligere, quae dedecent in prophantis.

Id. cap. 20.

Ordinamus etiam juxta dicti Sacri Lateranensis statuta concilii, ut Eucharistia & chrisma sub fidei sacerdotum custodia clavibus adhibitis conserventur, ne possit temeraria manus ad illa applicari. Incaute talia relinquentes, ab officio suo secundum dicti ordinationem concilii ad tempus suspendantur. Et si quid propter eorum incuriam nefandum contigerit, graviter puniantur.

CAPUT V.

De observandis circa processiones, & deformitatibus vitandis.

Quoniam in processibus tam ordinariis & antiquis, quam pro necessitatibus occurrentibus specialiter in dictis spiritualibus, cleri & populi devotio & honestas debent potissimum relucere, ut quae impetanda sunt a Domino facilius impetrentur, ac mutua devotione omnes ad sinceram ac devotam orationem provocentur attendentes multos in ipsis processibus quandoque intervenire defectus, statuimus & ordinamus, quod vocati ad processiones, praesertim ecclesiastici, decenter & cum habitibus ecclesiasticis, cum omni humilitate & reverentia ad loca processuum accedant, maneat, & redeant in ordine congruo & decenti, a laicis & eorum commixtione separati. Illam pestiferam & inhonestum corrigenes abusum, quo moniales quae-

dam & religiosam mulieres cum viris ecclesiasticis ad dictas processiones accedere & incedere praesumunt. Prohibentes de cetero dictas moniales ad dictas publicas processiones non venire, sed eas duntaxat in suis ecclesiis & claustris celebrare. Quod si se aliter ad dictas processiones ingesserint, a suis ordinariis debite puniantur, & in ipsis processibus minime admittantur. Ordinamus insuper, juvenes & alios a ludis & clamorationibus circa loca processuum omnino abstinere. Hortantes & monentes unumquemque, & praesertim viros ecclesiasticos, in Missa, vel in processione, convenienter assistere, & ea pro quibus processio indicta extitit cum omni sinceritate & devotione perficere.

ANNO
CHRISTI
1485.

ARTICULUS II.

CAPUT I.

Circa reformationem morum.

PRIMO DE EPISCOPIS.

ET si cunctis temporibus circa conversationem & vitam ministrorum ecclesiarum probatam esse oporteat, exemplarem pariter & honestam, ut ceteris recte vivendi exemplum & formam insinuent & demonstrent: urget tamen vehementius periculosa temporum nostrorum conditio, quibus & abundare noscitur iniquitas & refrigerere caritas, ut omnia ad sanctam morum reformationem ferventiora studia conferamus. A capite igitur, hoc est, a praelatis & episcopis qui velut civitas supra montem, & lucerna super candelabrum, & tanquam speculatores in domo Domini positi, ceteris relucere tenentur, ex quorum conversatione, vita pariter & doctrina, pendere dignoscitur ceterorum salus, directio atque forma, statuimus & ordinamus ut omnes & singuli hujus provinciae, archiepiscopus & episcopi eorumque successores, vitam munditia, morum gravitate, & conversationis exemplo, opere pariter & sermone, omnibus viribus suis decreta apostolicae regulae, quae in consecratione sua professi sunt, & ea quae in Divinis scripturis, canonibus, & juribus de episcopis statuuntur, diligenter videant, relegant & observent in suis diocesis: nisi ex causa necessaria, honesta, vel probabili resideant, & principaliter post tempus visitationis diocesium suarum, & locorum suorum campestrium, in civitate sua mansionem & determinationem habeant, & faciant. In festivitibus solemnitibus per se in ecclesiis suis solemniter celebrent. Ab omni deformitate & nota in cappis, capuciis, & habitibus suis, penitus abstineant. Cum rochetis & vestibus honestis, ac cappis condecentibus & capucis, absque nota & superfluitate, more patrum suorum & cum gravitate incedant: ut loco quocumque pervenerint, omnia vicia propria integritate illustrent. Domini sui bene praesint & familiam moderatam & disciplinam habeant, & teneant honestos, doctos, & ecclesiasticos viros, in Divinis Scripturis & canonibus eruditos, praesertim in visitationibus suis, secum semper habeant. Contra haereses & sortilegia, doctrinasque pestiferas, & superstitiones novas, cum omni vigilantia, & proborum ac timoratorum consilio, diligenter vigilent & intendant. Ordines munde & sancte conferant doctis & probatis, & de beneficiis provideant. Ab indebitis & injustis exactionibus cessent & absti-

ne sua professi sunt, & ea quae in Divinis scripturis, canonibus, & juribus de episcopis statuuntur, diligenter videant, relegant & observent in suis diocesis: nisi ex causa necessaria, honesta, vel probabili resideant, & principaliter post tempus visitationis diocesium suarum, & locorum suorum campestrium, in civitate sua mansionem & determinationem habeant, & faciant. In festivitibus solemnitibus per se in ecclesiis suis solemniter celebrent. Ab omni deformitate & nota in cappis, capuciis, & habitibus suis, penitus abstineant. Cum rochetis & vestibus honestis, ac cappis condecentibus & capucis, absque nota & superfluitate, more patrum suorum & cum gravitate incedant: ut loco quocumque pervenerint, omnia vicia propria integritate illustrent. Domini sui bene praesint & familiam moderatam & disciplinam habeant, & teneant honestos, doctos, & ecclesiasticos viros, in Divinis Scripturis & canonibus eruditos, praesertim in visitationibus suis, secum semper habeant. Contra haereses & sortilegia, doctrinasque pestiferas, & superstitiones novas, cum omni vigilantia, & proborum ac timoratorum consilio, diligenter vigilent & intendant. Ordines munde & sancte conferant doctis & probatis, & de beneficiis provideant. Ab indebitis & injustis exactionibus cessent & absti-

ANNO
CHRISTI
1489.

abstineant, suosque officarios & commissos abstinere faciant. Illa quoque de ordinibus celebrandis, & de jurisdictionibus reformandis, infirmitas subjungendis, & in antiquis statutis provincialibus notatis; etiam ultra ista continentur, fideliter observent, & per suos observari faciant: se tales in omnibus exhibentes, quales ipsa apostolica regula instituit, ordinat atque jubet, & canonice statuunt sanctiones.

CAPUT II.

De ordinibus celebrandis.

CUM in sacris ordinibus conferendis fidele, B
solemne, & devotum procedere debeat scrupulum & examen in scientia, moribus & etate: statimus & ordinamus ne de cetero episcopi presuman aliquos ad sacros ordines, & praesertim ad sacrum sacerdotii ordinem promovere, nisi sint etatis legitima, bonae & probatae vitae, & conversationis honestae. Sciant legere & construere epistolae & evangelia ac reliquum officium bene & convenienter intelligere. Ubi autem non valeret idem episcopi lapradictorum examinandorum examinationi interesse: saltem provideant de bonis, probis, & scientificis viris, qui solum Deum praeculis habentes, scient, & velint ac teneantur sub penis & censuris promovendos examinare in moribus, scientia & etate in articulis fidei, praeceptis decalogi, & aliis quae videntur ad eorum officium pertinere. Item quis ad sacrum subdiaconatus ordinem promoti, noscere & intelligere debent se Deo & ecclesiae, laicali statu relicto, dedicatos esse: praecipimus omnibus & singulis episcopis, ut dum contigerit sacros ordines celebrare, ceteris ordinandis praesentibus, incide, claro & intelligibili sermone exponant, qualiter nulli ad praedictum subdiaconatus ordinem, & alios superiores sacros ordines admitti debent, nisi sint vitae munditia, & conversatione honesta, litteris sacris & Divinis, mysteriisque ecclesiasticis, prout eorum exigit vocatio praesens, convenienter instructi, probati, & examinati. Quibus etiam D
ad saeculi statum, & matrimonium de cetero contrahendum, omnino sacris canonibus sub castitate & continentia est interdictus regressus; cum aliis exhortationibus devotis, quae in libris pontificalibus continentur, alias etiam opportunas exhortationes addendo, prout providentia ipsius promoventis videbitur expedire.

CAPUT III.

De visitationibus.

CUM visitationis officium ad Dei honorem, & ecclesiarum in temporalibus & spiritualibus utilitatem & profectum, ad salutem animarum, ad edificationem populi, & morum reformationem, a sanctis patribus fuerit salubriter institutum, & jam plerumque per nonnullos ad officium visitationis commissos ad medellam, & salutem fuerat ordinatum, ad noxam veniat pariter & detrimentum: statimus & ordinamus quod episcopi, & alii ad quos spectat, & per eos ordinati vel commissi, sic salubriter praedictum officium habeant exercere, quod paternae & publicae utilitati juxta patrum ordinationes potius intendere videantur, quam ad emolumenta vel questum. Ad Dei igitur honorem & ec-
Concil. General. Tom. XXXII.

clesiarum profectum loca ecclesiastica causa visitationis subintrantes, honestos habitus & congruentes deferant: sacramenta, praesertim eucharistiam, cum habitu ecclesiastico honesto, accensis luminaribus devote visitent: & verbum Domini populo adunato proponant, aut proponi faciant: aut saltem salubres admonitiones, si populi paucitas praedicationem requirere minime videatur, convenienter faciant & devote de vita & moribus, praesertim sacerdotum, diligenter inquirant: inventaria bonorum ecclesiarum mobilium & immobilium videant; & contra alienantes & alienatores provideant: de reparationibus ecclesiarum, & ornamentorum ecclesiarum, juxta locorum pariter & temporum qualitatem, sollicitudinem bonam gerant; provisionem apponant in procuracionibus exigendis, se graves & onerosos minime exhibeant sed etiam ultra moderationem extravagantia, *Vas electionis*, quam sub gravissimis penis non possunt excedere, pro locorum & personarum penuria se pios & moderatos exhibeant: ad sui utilitatem nova onera super fabricas ecclesiarum non imponant. Quae in victualibus eis praestita fuerint, a summa & taxatione procuracionis deducant, sicut in eadem constitutione *Vas electionis*, est cautum: ab illis qui solum tenentur ad passum, quod appositum fuerit & paratum benigne & gratanter recipiant: se tales in omnibus exhibentes, quales jura constituunt, & canonice sanctiones. Quod si ex concessione quacumque, etiam sedis apostolicae, &c. aliqui per procuratores vel commissarios duxerint visitandum: probatas, doctas, & timoratas personas ad hujusmodi ministerium eligant, qui doctrina pariter & exemplo locis & populis probere valeant; & ut jam praedictum est, se in omni timore Domini, in omni modestia & honestate clero & populo exhibeant, & praemissa omnia, & quaecumque alia, quae visitationis officio noscuntur incumbere, fideliter exerceant & devote: se non graves, nec onerosos, sed pios & benignos, & in exigendis procuracionibus, & aliis exhibentes, qui de ipsis procuracionibus, etiam expensis & victualibus, uti dictum est, deducendo, salaria sui laboris percipiant moderate, non accipientes ad firmam, vel summam determinatam, ipsam visitationis officium; nec aliquid attentantes contra prohibitionem jurium & traditiones patrum in populi scandalum, gravamen ecclesiarum, & ipsarum praecipue periculum animarum.

CAPUT IV.

De collatione beneficiorum.

CUM in provisione, praesentatione, collatione, & institutione beneficiorum ecclesiasticorum, praelatorum & collatorum praecipua versari debeat sollicitudo, ut viris provideant idoneis, doctis pariter & probatis, & praesertim in dignitatibus, & parochialibus ecclesiis, & maxime parochialium ecclesiarum rectoribus, quibus regimen animarum, quod est ars artium, curaque noscitur esse commissa, & in quorum manibus animae fidelium & sacramenta ecclesiastica, prout ad eorum administrationem competit, fideliter reponantur, & in partem sollicitudinis singularum dioecesium vocantur; sacrique canones & apostolica decreta episcopis, & aliis, quibus praemissa spectare dignoscuntur, in periculo animarum suarum,

ANNO
CHRISTI
1489.lib. 1. de
canonibus,
c. 20. &
procurat.

ANNO
CHRISTI
1483.

ANNO
CHRISTI
1483.

tanquam de preciosissimo talento sibi per supremum directorem commisso, bene & fideliter disponere injunxerint (quod, proh dolor! nostris temporibus minus aut saltem non satis fructuose hactenus observatum est) precipimus omnibus & singulis episcopis, ac aliis antedictis, ut neque ad carnalitatem, aut preces, aut alias inordinate respicientes, summopere curent in beneficiis notabiles viros, providos & moribus bene compositos, probatos & examinatos, instituire, promovere, & ordinate, per quos cultus Dei, & ecclesiasticus ordo, nostris in diebus possit & valeat augmentari. Providentes etiam & sollicitudinem gerentes, ut iuxta qualificationes & ordinationes sacrorum conciliorum & canonum, viris dignis, graduatis, & per universitates nominatis, in ordine & turno eorum provideant, decreta concilii & ecclesie conservando.

CAPUT V.

De concubinariis.

Cum in viris ecclesiasticis, praesertim in sacris ordinibus constitutis, ad cultum Domini, qui sanctus sanctorum dicitur, specialius evocatis, quorum est sancta tractare, & ministrare populo mysteria, vitae munditia & castitatis honestas praecipue requirantur; & ex imunda & impudica conversatione plurimorum, in Dei ecclesia magna quotidie scandala & pericula oriantur, & majora oriri verisimiliter formidentur: volentes huic morbo & scandalo pernicioso decenter obviare, cum jam multa in Dei ecclesia super his fuerint instituta, statutum praecipue super concubinariis in sacro Basiliensi concilio salubriter institutum, & in congregatione Biturica publicatum, iterum inter hujusmodi statuta inseri, publicari, & observari censuimus: cujus tenor sequitur:

Conc. Basili.
sub initium

Quicumque clericus cujuscumque status, religionis, conditionis, dignitatis, etiam si pontificalis, vel alterius praesentis existat, qui post hujus constitutionis notitiam quam habere praesumatur, duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi dioecesani omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinariis: a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum, trium mensium spatio sit ipso facto suspensus; quos sui superioris arbitrio in fabricam, vel aliam evidentem utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon & hujusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat; quam si non dimiserit, aut dimissam aut aliam resumpserit, jubet hae sancta synodus ut ipsis suis omnibus beneficiis omnino privetur. Et nihilominus hi publici concubinarij usquequo cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitae emendationem, fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem ad hujusmodi publicum concubinarium redierint, sine spe alicujus dispensationis ad praedicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos, ut dictum est, pu-

re neglexerint: eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato, modis omnibus digna animadvertant positione. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus, adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna poena, severiter procedatur. Et si hi, quorum delictum ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores, propter publicum concubinarium reperiantur privatione digni: statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferatur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus & provincialibus, quoad suos, serventur, poenis aliis contra praedictos & alios non publicos concubenarios statutis in suo robore permanentibus. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quae nulla potest tergiversatione celari, sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamam tenet, & per suum superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit.

Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarias questus a concubinariis percipere non erubescunt, patiendo eos in tali scelerate sordescere: sub poena maledictionis aeternae praecipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicujus questus, talia quovis modo tollant aut dissimulent: alioquin ultra praemissam negligentiae poenam, duplum ejus quod propterea acceperunt restituere ad pios usus omnino teneantur. Ipsae autem concubinas, seu mulieres suspectas, praelati modis omnibus curent a suis subditis, etiam per brachii secularis auxilium, si opus sit, penitus arcere: qui etiam de tali concubinato procreatos filios apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper haec sancta synodus, ut etiam in praedictis synodis & capitulis haec constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit propterea omnibus secularibus viris, etiam si regali praesulgeant dignitate, ne vllum qualecumque inferant impedimentum, quocumque questu colore, praelatis, qui ratione officii sui adversus suos subditos pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege Divina prohibitum sit, & sub poena mortalis peccati necessario evitandum: monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant. Nimis enim reprehensibilis est, qui habet uxorem, & ad mulierem alienam accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta Apostoli consilium uxorem ducat. Pro hujusmodi autem Divini observatione praeccepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis, omni studio laborent.

Post hujusmodi autem constitutionis sacri concilii novam publicationem in synodis dioecesanorum faciendam, injungimus omnibus ordinariis nostrae provinciae Senonensis, & aliis ad quos spectat, ad dicti executionem concilii viriliter & diligenter procedere, juxta formam in dicto concilio & dicta constitutione comprehensam: sub poenis & censuris quae contra

Con. 1483.

tales

ANNO
CHRISTI
1645.

tales concubinos, & contra iudices negli-
gentes in dicta constitutione continentur.

CAPUT VI.

*De deformitatibus vestimentorum & habituum .
maxime in ecclesiasticis.*

UT autem morum gravitas non solum in vi-
tis munditiis, sed & in conversatione ho-
nesta, & habitus & gestus conducentia, in vi-
ris ecclesiasticis, & ecclesiarum ministris resurgat;
& ad honestatem & observantiam laudabilem,
pristinisque patrum mores omnia reducantur:
volentes novitatibus scandalosis, & deformitatibus
monstruosis in pompis & plicaturis tunicarum,
superius pariter & inferius, in coma capitis per
capillorum dilatationem & defluxum supernuda
colli, & usque ad superficiem frontis & oculo-
rum, in dispositione turpissima & indecenti
polenarum, quas insolentia pestifera, & inde-
cens conversatio plurimorum exemplo seducta
pernicie nostris temporibus introduxit, salubri-
ter providere, præsertim in viris ecclesiasticis,
& ecclesiarum ministris, qui formam cæteris præbe-
re tenentur & exemplum: statuimus & ordina-
mus, ut post publicationem hujus statuti, vi-
ri ecclesiastici in talibus culpabiles, sub Divini
obtestatione iudicii, & in suorum periculum
animarum, ab hujusmodi deformitate & inde-
centia penitus abstineant, & ad morum decen-
tiam & patrum observationem solitam in tali-
bus habitibus se reducant; vestes honestas,
tonsuras concedentes, in forma honesta & suo
statui condecens deferendo. Super quo etiam
unumquemque eorum per suos superiores parti-
culariter ceniemus admonendum. Quod si post
mensam a die nostrorum presentium statutorum
publicationis talibus utendum censuerint, &
his nostris salutaribus ordinationibus obtempe-
rare neglexerint: a choro & conversatione ex-
cludantur; & eis in ecclesia, donec resipuerint,
& prædictas deformitates ejecerint, distribu-
tiones penitus denegentur, & pro dilatione & con-
temptu per suos superiores arbitrarie puniantur.
Quod si præmissa omnia post mensam alium du-
xerint negligenda: per censuram ecclesiasticam,
vel per totalem subtractionem fructuum suorum
beneficiorum, poena contra eos augeatur, eor-
umque poenitio publicetur; taliter quod cæte-
ris cedere valeat in exemplum: injungentes om-
nibus ad quos ex officio spectare dignoscitur,
vel distributiones ministrare, a choro scanda-
lum facientes ejicere, vel delinquentes coerce-
re, ut in his diligentissime invigilent absque
personarum acceptatione quacumque. Quod si in
religiosis, qui ad ampliore[m] vestium & habi-
tuum honestatem voto & professione tenentur,
hæc inhonestas vestium reperiat a superiori-
bus suis in capitulis, & alibi: tanquam pro
transgressionibus regulæ majoribus debite pu-
niantur, & a talibus abstinere cogantur. Alio-
quin per ordinarios contra eos tanquam pro
gravi crimine per incarcerationem, aut alias de-
bite procedatur.

Ut autem condecens ad honestatem omnia
reducantur, monemus & exhortamur patres,
tutores, & directores juvenum, & præsertim
magistros in scholasticis studiis, ut juvenes in
doctrina & timore Domini habeant erudire,
dirigere pariter & docere, & a talibus deforma-
tibus arcere & cohibere. Volentes & ordinan-
tes insuper, quod talibus deformitatibus ini-

gentes, si ad sacros ordines advenerint, a sa-
crosanctis abstinere cogantur; alioquin ad ipsos or-
dines non admittantur; talibus beneficia eccle-
siastica tanquam indignis denegentur, ad fami-
liaritatem & consortium prælatorum, & alio-
rum virorum ecclesiasticorum, minime admit-
tantur. Commissi vicarii ad serviendum curis
& parochialibus ecclesiis, & capellanis adja-
centibus eis, in talibus culpabiles, a tali ad-
ministracione repellantur. Insuper dignum &
congruum arbitramur, ut prælati & alii eccle-
siastici viri etiam familiares laicos in domo &
familia commorantes ad modestiam & mode-
rationem, quantum fieri poterit, secundum
vocationem eorum, reducant in præmissis, ad
bonam edificationem aliorum pariter & exem-
plum.

CAPUT VII.

*De clericis, tabernis, & negotiationibus illicitis se
immiscensibus.*

CUM circa gravitatem morum, & conversa-
tionem honestam virorum ecclesiasticorum,
& præcipue sacerdotum, ac eorum maxime
qui curam & regimen obtinent animarum, jam
& legis Divinæ & sanctorum patrum regulæ,
& constitutiones quam plurimas, atque sanctis-
sima emanaverint instituta, ac plura in nostris
provincialibus conciliis fuerint promulgata sta-
tuta: & omnibus episcopis, & aliis ad quos
spectat subditorum mores & vitam in melius re-
formare, & viam scandalis & inconvenientibus
præcludere, districtè præcipiendum mandamus,
& eos ac subditos hortamur, quatenus diligen-
ter observent, & a suis subditis faciant obser-
vari, quæ sanctorum patrum decretis & cano-
nicis institutionibus, ac nostris prædictis pro-
vincialibus conciliis, de vita & honestate cle-
ricorum fuerint laudabiliter instituta: ecclesia-
sticos viros, & præsertim sacerdotes Dei, ebrie-
tati & vinolentiæ deditos, & qui tabernas in-
honeste frequentant, aut qui negotiationibus,
mercimoniis, questibus, aut officiis clericali
statui non convenientibus, se immiscant, sæ-
pius commoneo, & poenis & censuris, pro-
ut jura statuunt, rigide coercendo: sic quod &
transgressores, & delinquentes, in talibus ar-
ceantur, a transgressionibus & culpa; & ordinarii,
seu alii ad quos spectat, notari vel reprehendi
non valeant, de transgressionibus, tolerantia
vel negligentia.

CAPUT VIII.

*De ludensibus ad taxillos, & aliis ludos
illicitos.*

CUM ex debito nostri pastoralis officii juxta
canonicas sanctiones, teneamur ludos per-
niciosos, indecentes, & inhonestos, quorum
occasione sub quadam curialitatis aut consolati-
onis imagine ad dissolutionis materiam deveni-
tur, ab ecclesia & ecclesiasticis, præsertim in
sacris ordinibus constitutis, extirpare atque ab-
ficere, & delinquentes in talibus coercere: at-
tendentes, circa ludos taxillorum, alearum,
& alios, jam plura a sanctis patribus constituta,
& in nostris provincialibus conciliis ordi-
nata, quæ a multis hodie penitus negliguntur:
omnibus episcopis, & aliis ad quos spectat de-
linquentes & scandala in talibus facientes cor-
ri-

ANNO
CHRISTI
1485.

rigere, specialiter injungimus, quatenus constituta a sanctis patribus & Romanis pontificibus, sæpius ecclesiasticis sibi commissis insinuant, & insinuari procurant: sacerdotes & alios in sacris ordinibus constitutos ad taxillos publice aut consuetudinarie ludere non verentes, per suspensiones ad tempus ab officio & beneficio, per excommunicationem in locis publicis sæpius promulgandam, & alias, debite & rigide coerendo. Alios vero non sic publicos, nec consuetudinarios, per applicationem unius libræ ceræ parochiali vel cathedrali ecclesiæ pro qualibet vice, qua ludendum duxerint ad taxillos, & alias arbitrarie puniendo. Aleatores vero, seu ad aleas ludentes, præsertim illos qui in publicis locis, in ostiis, & operatoris laicorum, in scandalum status ecclesiastici ludere non verentur, aut qui ad palmam seu pilam in camisia, & alias inhoneste & iaverecunde, publice consuetudinarie ludere non verecundantur aut formidant: ordinarii & alii ad quos spectat, sæpius commoneant, & contemptores suarum monitionum sic penis legitimis coerceant, quod cæteris cedere valeat in exemplum.

CAPUT IX.

De quæstoribus, & reformatione eorum.

Cum ex inordinata quæstorum multitudine sæpe gravamina plurima ecclesiam & fidelibus populis inferantur, & per quæstores ipsos abusus multiplices committantur, prædicationis officium usurpando, & per mendacia & ficta blandimenta pauperum & simplicium pecunias extorquendo; & quod deterius est, sanctæ sedis apostolicæ & aliorum inferiorum interdum bullas simulando, falsificando, & etiam corrumpendo; ac per ecclesias, dioceses & parochias, vagando absque litteris ordinariarum, ad quorum officium spectat quæstores ipsos & ipsorum litteras probare & examinare: nos circa tales nequitias & abusus providere volentes, omnibus episcopis hujus provincie injungimus, quatenus non alias quæstores ipsos per suas dioceses quæstas facere permittant, nisi prius per se aut per suos commissos probatos & doctos in talibus, eorum litteras ad plenum viderint & intellexerint, & de earum veritate ac falsitate plene cognoverint: omni prædicatione ac reliquiarum delatione eisdem quæstoribus penitus interdicta, nisi ordinarius ipse ex causa legitima, prædicationem vel reliquiarum delationem alicui notabili persone probatæ, & nominatæ, & in sacris ordinibus constitutæ, pro magna & pia causa in litteris ordinarii exprimens, aliud duxerit ordinandum. Quod si quæstores contra prædicta quæstis uti aut aliter abuti comperti fuerint: acriter puniantur pena publica, & tali, quod cæteris cedere valeat in exemplum; quodque prælati de participatione turpis quæstus, quæstoribus jura canonica aut de negligentia vel dissimulatione nullo modo notari valeant, aut in aliquo reprehendi. In his autem quæstus atque & statuta laudabiliter observari volumus, & præsertim cum ex eo; & Clem. abusibus de pen. & re.

CAPUT X.

De officariis jurisdictionis ecclesiasticæ, & eorum reformatione.

Publica atque communi fama referente didicimus, quod curiarum multarum ecclesiasticarum officarii, advocati, procuratores, promotores, tabelliones, & notarii, in supradictis curiis faciant abusus multiplices, & pauperibus & simplicibus, exquisitis & illicitis modis pecuniam extorquendo, illosque in pluribus malitiosis & damnandis involutionibus processuum involvendo & illaqueando. Quapropter nos, qui subditorum nostrorum quietem petramus, supradictis abusus de opportuno remedio affectantes provideri, omnibus episcopis hujus Senonensis provincie, ac cæteris qui jurisdictionem habent ecclesiasticam, subobtestatione Divini judicii, & suarum periculum animarum, & penis contra negligentes iudices in jure comprehensis, præcipimus, quod circa suas jurisdictiones sic curent infra festum omnium sanctorum salubriter providere, faciendo scilicet ad ordinationem suarum curiarum ecclesiasticarum ordinationes, statuta etiam penalia, vel jam edita sic faciant observari, quod apud Deum meritum possint reportare, & opus non sit in proximo provinciali concilio eorum negligentiam corrigere. Provideant etiam circa honestatem & probitatem officiariorum, eorum multitudinem moderando, ac etiam circa taxationem litterarum quarumcumque, salarium eorundem officiariorum qui quandoque pro suo salario & laboribus plus debito exigere non verentur in grave præjudicium subditorum. Provideant etiam iidem prælati quod non ita faciliter feratur sententia excommunicationis, & præcipue quod pro una contumacia non feratur.

ARTICULUS TERTIUS.

CAPUT I.

Circa reformationem religiosorum.

Cum Benedictus papa duodecimus, qui ad bestissimorum patrum Benedicti & Augustini religionem zelum gerebat non modicum, ad supradictarum regularum observantiam multas constitutiones ediderit, quæ Benedictinæ nuncupantur, & quæ a pluribus religiosi negliguntur, immo penitus ignorantur in magnum suarum periculum animarum: ea propter omnes abbates, priores ac præpositos eorundem ordinum, in Domino exhortamur, quatenus in suis monasteriis supradictas Benedictinas constitutiones habeant, & eas frequenter legant & relegant, ut sciant qualiter oporteat eos in religionis semita ambulare. Ad majorem autem evidentiam, ex ipsis constitutionibus aliqua his nostris statutis duximus inserenda, & ab ipsis religiosi una cum aliis regularibus disciplinis, & suarum religionum laudabilibus constitutionibus & institutionibus specialiter observanda.

Et primo cum idem Benedictus duodecimus papa voluerit & ordinaverit, quod in monasteriis quorumlibet ordinum, abbates vel alii superiores provideant de idoneis magistris, qui novitios & juvenes, ceterosque illiteratos & indoctos religiosos in grammaticæ rudimentis,

ANNO
CHRISTI
1485.

Cap. de stud.

&

ANNO
CHRISTI
1485.

& intellectu scripturarum sanctarum, & eorum
quæ in ecclesiis leguntur, habeant convenienter
instruere, ut sic sacrarum scripturarum lectura
& intellectus, religiosus ipsis otiositatem aufe-
rat, devotionem dilatat & augeat, & ad san-
ctorum patrum sequendas doctrinas & exempla
inducat: hoc salutare statutum duximus de cæ-
tero in singulis religionibus observandum: or-
dinantes, quatenus hi ad quos spectat, super
hoc sollicitudinem adhibeant specialem, super
quo etiam in visitationibus dictorum monaste-
riorum per ordinarios & alios inquisitionem fieri
volumus diligentem.

Cap. 1. de ca-
pit. Generali
& reddendis
rationibus

Item cum idem Benedictus papa circa spiri-
tualia temporaliaque commoda; ac commodum
statum religiosorum, cupiens providere, inter
cetera quæ ad observantiam regularum sancto-
rum Benedicti & Augustini statuit, voluerit &
ordinaverit, quod omnes abbates, abbatissæ,
priores, priorissæ, singulis annis in suis capi-
tulis generalibus sive annualibus, quæ scilicet
tenentur singulis annis cum religionis, prioribus,
ac quibuscumque membris sibi subditis ce-
lebrare, statum eorum monasteriorum vel prio-
ratorum quibus præesse dignoscuntur, quoad re-
ceptas, mitas, atque debita, & credita, cor-
am assistantibus insinuent & declarent. Quodque
omnes & singuli eorumdem monasteriorum offi-
ciarii, de suis administrationibus saltem bis in
anno computum reddant, sive rationem: ut
singuli religiosi per hoc scire valeant, saltem
in grosso, suorum statum monasteriorum. Nos
igitur ejusdem vestigiis inhaerentes, omnes ab-
bates, abbatissas, ceterosque supradictos in
Domino exhortamur, quatenus prædictum sta-
tutum, & etiam alias in provinciali concilio
ordinatum, cum omni diligentia servent, &
observari procurent.

Cap. 16. De
usu & absti-
nentia carni-
um, &c.

Item cum idem Benedictus papa modum ap-
ponere volens circa antiqua jura, quæ de ab-
stinentia carniæ & jejuniis a religiosis ordinis
S. Benedicti observandis satis rigide loquuntur,
propter quod in pluribus monasteriis remisse ob-
servantur, materia deliberatione præhabita sta-
tuerit & ordinaverit, quod iidem religiosi per
singulas quartas ferias totius anni ab usu carniæ
ad minus se abstineant; & quod in Adventu
Domini, & Septuagesima, jejunia observent:
attendentes prædictam moderationem, licet
omni rigore & austeritate careat, in pluribus
monasteriis ejusdem ordinis omnino contemni:
omnes abbates, priores, & præpositos ejusdem
ordinis in Domino exhortamur, quatenus de
cætero supradictis diebus & temporibus a car-
nibus abstineant, & jejument, cum idem a plu-
ribus secularibus, clericis, & mere laicis, so-
licite custodiantur. Ad regulares canonicos circa
jejunia & abstinentiam carniæ, id ipsum ob-
servari exhortamur, quod idem Benedictus pri-
dem in suis constitutionibus, quæ Benedictinæ
dicuntur, ab eisdem voluit observari.

CAPUT II.

Religiosi modesti se gerant in vestimentis.

Um evagatio, dissolutio, atque levitas,
maxime indecentia vestium, debeant a
religiosis evitari, cum illa sint devotioni & ho-
nestati religionis contraria & inimica: omnes
abbates, priores & præpositos, sive quoscum-
que alios religiosos, cujuscumque sint ordinis

vel religionis, in caritate Domini monemus,
quatenus amodo a se & suis subditis omnem
evagandi materiam, quantum eis possibile erit,
repellere conentur; & servent ac observari fa-
ciant ea quæ a sanctis patribus de honestate ac
gravitate religiosorum fuerunt laudabiliter insti-
tuta, tam in vestibus quam in calcamentis,
necnon in gestibus & incessibus eorumdem; &
quod præcipue ea, quæ de floccis vel cocellis,
cappis, atque capuciis fixis super humeros,
botis, & sotalibus corrigiatis Clem. Ne in
agro, salubriter statuit, servent & faciant sa-
lubriter observari. Quam quidem Clementi-
nam, & constitutiones salutaris in ea conten-
tas, in capitulis maxime generalibus dictorum
religiosorum præcipimus sæpius publicari, &
verbis etiam Gallicis, si opus sit, clare &
lucide exponi, ut sic via indecentiis & abu-
sionibus præcludatur, propter quas lodiæ reli-
giosi a secularibus in opprobrium habentur
& contemptum; qui tamen ceteris de-
bent esse forma religionis pariter & exem-
plum.

ANNO
CHRISTI
1485.

Nota in
clero. Ne in
agro. de flo-
ccis.

CAPUT III.

*Nihil recipiendum ex pacto pro ingressu
Religionis.*

Quia canonice institutiones, quæ de Simo-
nia loquuntur, districtè prohibent pro in-
gressu religionis ab ipsis ingredientibus, vel eo-
rum nomine, quicquam exigi, etiam prætextu
cujuscumque consuetudinis, quæ potius dici de-
bet corruptela: omnibus abbatibus & abbatissis,
prioribus & priorissis, & aliis quibuscum-
que, suademus, quod jura de hac materia lo-
quentia diligenter observent, sic scilicet, quod
pro ingressu religionis pro se vel monasteriis
suis ex pacto vel conventione nihil recipiant.
Si autem post ipsum religionis ingressum ali-
quid fuerit ab ipsis ingredientibus, vel eorum
parentibus, monasterio ex devotione oblatum,
illud recipi minime prohibemus.

CAPUT IV.

De decimis & parochis quid observandum.

Licet per jura canonica fuerit sufficienter pro-
visum circa patronos parochialium ecclesia-
rum, jura decimarum in parochias obtinentes,
tam religiosos quam seculares, exemptos &
non exemptos, quod scilicet bene & competen-
ter provideant curatis ecclesiarum prædictarum,
in quibus habent jus patronatus: quia tamen
eadem jura multis in locis negliguntur, & pro-
pter hoc sunt plures ex eisdem ecclesiis vacan-
tes, & pastoribus viduæ, in magnum peri-
culum animarum: omnes hujus provincie epis-
copos in Domino exhortamur, quatenus jura
prædicta, & præcipue cap. de Monachis, tit.
de præbend. & cap. 1. eo tit. in v. & Clem.
1. de jure patronatus, irrefragabiliter faciant
observari.

A R-

ANNO
CHRISTI
1485.

ARTICULUS QUARTUS.

Concernens statam laicorum, & generaliter
omnium fidelium.

CAPUT I.

Quomodo festa sunt celebranda.

Cum circa celebrationem festorum & dierum majestati Divinæ, Christi & sanctorum solemnitatibus, specialiter dedicatorum, multa in nostris provincialibus conciliis, & synodali- bus constitutionibus diocesum singularum fuerint laudabiliter instituta, scripturarum sanctarum & canonicarum institutionum testimonio roborata: omnes episcopos & parochiales sacer- dotes, & alios ad quos spectat, curam volumus gerere specialem, ut dies ipsi Domino sanctificati nullis servilibus operibus profanentur, nec vanitatibus aut voluptatibus occupentur; sed Divinis vacando officiis, expositioni & au- ditioni Divinorum eloquiorum, laudes, vota, & sacrificia Domino offerantur, & ad hæc omnia populi sapius moneantur. Si quid autem in his transgressionis vel omissionis fuerit commis- sum, poena contra transgressores ad devotionis omittæ vel neglectæ per pia opera supplementum; non ad privatum emolumentum applicetur vel quæstum. Ut autem quo celebriores & majores Domino solemnitates celebrantur, eo convenientius populi præparentur: volumus & ordinamus, quod parochiales sacerdotes & re- ctiores ecclesiarum, in quinque festivitatis præcipuis, etiam ultra Pascha, videlicet Nati- vilitatis Domini, Ascensionis, Pentecostes, Assumptionis B. MARIE, & omnium Sancto- rum, populos horrentur pariter & moneant piis commotionibus & devotis, & sua confiteri pec- cata. & se ad celebritatem & devotionem in ipsis solemnitatibus specialius præparare, di- ctas commotiones piæ & devotas die Domi- nica ante ipsarum celebritatem festivitatum de- bite faciendo.

CAPUT II.

Quibus penis afficiendi qui in blasphemiam, vel execrabilia juramenta incidunt.

Cum propter horrendam Divini nominis blas- phemiam, ac execrabilia plurium juramen- ta, ultra æternæ damnationis interitum propter talia debitum, etiam temporales plagæ, bel- la, pestilentis, fructuum vastationes atque cla- des, tempestates atque tonitrua, ac mala in populis evenire soleant ex Divini animadver- sione judicii quam plurima; & contra blasphemantes & execrabiles juratores, ac Deum tem- mere denegantes, tam sacrorum conciliorum, quam Romanorum pontificum, quin immo & principum secularium plurima emanarint insti- tuta, quæ a multis hodie negliguntur: atten- dentes ex testimoniis scripturarum, quod Dei & sanctorum injurias dissimulare, nefarium & periculosissimum judicatur; quodque crimina- lium in negligentibus prælatis & iudicibus qui tales retrahere negligunt a delictis, etiam quan- doque severissime vindicatur: omnibus episco- pis, & aliis ad quos spectat in nostra provin- cia subditorum mores & vitam in melius reformare, sub obtestatione Divini judicii præci-

Apiendo mandamus, quatenus populos Domini sapius commoneant, ac faciant particulariter ac spiritualiter commoveri, a talibus horrendis abstinere, horrorem ac detestationem criminis, ac penas temporales pariter & æternas, corpo- rales & spirituales, in contra delinquentes in talibus a jure & constitutionibus etiam princi- pum ordinatas atque impositas, intimidando; ac penas legitimas, absque exceptione perso- narum, pro quantitate & qualitate criminum, juxta sanctiones canonicas, omni timore ac ne- gligentia postpositis, delinquentibus imponen- do: videlicet pro prima vice penas pecuniarias in cera vel aliter fabricis ecclesiarum, & non alibi, applicandas; pro secunda per incarcerationem & jejunia in carceribus facienda; pro tertia contra assuetos per installationem vel aliam penam publicam procedendo. Sic quod cæteris cedere valeat in exemplum, & Divina valeat ira placari, & Dei misericordia & pietas a popu- lis obtineri.

CAPUT III.

Decime solvenda.

Quærimonia plurimorum religiosorum & aliorum ecclesiasticorum audivimus, quod licet Dominus in veteri Testamento præceperit, perceptores fructuum ecclesiarum ministris decimas tribuere: tamen his nostris temporibus easdem diminuisse conantur, ut jam ex eis aliqui dicant & asserant, decimalia jura non nisi ad voluntatem fore solvenda; propter quod ecclesiarum & earum ministrum maxima damna & incommoda pariuntur. Quapropter nos circa tales hominum nequitas occurrere cupientes, omni- bus episcopis, archidiaconis, decanis ruralibus, ceterisque ecclesiarum rectoribus præcipimus, quatenus Dominicis diebus, necnon messium & vindemiarum temporibus, admoneant & hor- tentur, faciantque admoneri & hortari per eos qui verbum Dei populo prædicant, omnes qui ad solutionem decimarum teneantur, quod ipsi amodo solvant bene & competenter sine fraude vel deceptione, qualibet ulla contraria consue- tudine non obstante, penas in scripturis sanctis, & canonicis institutionibus, contra non solventes ordinatas, ac penam & temporalia & spiritualia solventibus repromissa, populis int- timando. Singulos autem ordinum mendican- tium fratres, qui ad prædicationes faciendas, vel confessiones audiendas, in diocæsi- bus admittuntur, juxta constitutiones Concilii gene- ralis & cap. *Capsentes, in Clementini*. Admone- mus sub penis in eodem capite contentis, qua- tenus populis prædicantes aut confessiones au- dientes, juxta formam illius populos ipsos com- moneant ad prædictam solutionem decimarum, nihilque privatim vel publice proponant per quod ab ipsarum solutione decimarum populi labrahantur.

CAPUT IV.

*Matrimonium publice in ecclesia est
contrahendum.*

Cum jura canonica non sine magnis ratio- nibus jubeant matrimoniorum contractus in ecclesiis publice celebrari, scilicet propter sacramenti dignitatem, reverentiam & hono- rem, in quo confertur gratia sicut & in cæte-

ANNO
CHRISTI
1485.a Brit. Vieu-
nenis Lib. 5.
tit. 8.

TIS

ANNO
CHRISTI
1483.

ris sacramentis; & etiam ad tollendam omnem malam peccati suspensionem, cum plures estimare possent inter ipsos conjuges solum fore concubinatum si de ipso matrimonio publice non apparet: his tamen non obstantibus plures sunt, qui a suis praelatis facilliter obienta licentia, non in ipsis ecclesiis, sed in privatis oratoriiis matrimonia contrahunt, & solemnizant, quod cedit in maximum ejusdem sacramenti contemptum. Nos autem circa id providere volentes, omnibus episcopis, & ecclesiarum rectoribus, sub pena interdicti & ingressus ecclesiam per unum mensem, prohibemus, ne de cetero in privatis oratoriiis solemnizationem matrimoniorum faciant aut fieri dispen- sent, nisi forsitan subiturgens & necessaria causa & non ficta, etiam pluribus presentibus. Insuper sub eisdem penis propter easdem causas ipsi & aliis, quibus de jure vel consuetudine id competit, injungimus, ne de cetero ita facilliter dispenitent super bannis & matrimoniis concedendis, etiam pretextu cujuscumque pecunie, sicut hactenus dispensare consueverunt.

CAPUT V.

Certis anni temporibus cur matrimonia celebrari prohibeantur.

Cum certis anni temporibus matrimonia ab ecclesia prohibeantur celebrari, scilicet tempore Adventus, Septuagesime & Rogationum; & quia tunc omnes magis quam aliis temporibus debent devotioni & orationi intendere, a quibus tamen retrahit plurimum carnale commercium; eo etiam quod illis devotionis temporibus festa, choree, ludi & convivia, que in nuptiis fieri solent, non bene congruunt, sed verius opponuntur devotioni & contemplationi: nihilominus tamen in hac Senonensi provincia quaedam mala consuetudo vel corruptela inolevit, quod scilicet supradictis temporibus plurimz fiant festivitates nuptiarum, choree, ludi, convivia, & alia indecentia, que eisdem festis, conviviiis vel choreis frequenter evente consueverunt; que omnia, & non ipsum matrimonium contractum, intendebant jura prohibere. Expropter nos predictum abulum seu corruptelam extirpare volentes, omnibus & singulis viris ecclesiasticis, ac ceteris, necnon feminis hujus provincie, sub excommunicationis pena inhibemus, ne supradictis temporibus audeant facere vel fieri procurare solemnizationes nuptiarum, id est, convivia, festa, choreas vel cetera hujusmodi, vel eisdem quomodolibet interesse: precipientes interim episcopis & curatis seu presbyteris ecclesiarum parochialium, quatenus hoc presens statutum in suis ecclesiis publicent & publicari faciant diligenter, & maxime duobus vel tribus Dominicis ante supradicta devotionis tempora.

CAPUT VI.

Libertates & immunitates ecclesia adversus iudices seculi sunt propugnanda.

Cum circa gravamina, que per multos iudices seculares & officarios curiarum secularium multipliciter ecclesiis sacrosanctis, & ecclesiasticis viris, in jurisdictionibus suis, libertatibus & privilegiis, ut personis pariter &

in bonis, quotidie inferuntur, multz constitutiones & ordinationes in Scripturis sacris atque canonibus fuerint promulgatz, que jam in multis hujus nostre Senonensis provincie locis fuerunt solemniter publicatz, & secundum consuetudines ecclesiarum laudabiles multoties ordinatis diebus publicantur: nostrorum predeceutorum vestigiis inherentes, & sancte ecclesie jura & privilegia nostris temporibus conculcari dolentes, easdem constitutiones, penas pariter & censuras, secundum observationes & consuetudines hactenus in ecclesiis conservatas publicari volumus & mandamus, monentes & exhortantes omnes & singulos hujus nostre provincie prelatos, quatenus monitionibus premissis canonicis, ut seculares ipsi a talibus gravaminibus & molestationibus abstineant, & ad publicationem & executionem dictarum constitutionum procedant & procedi faciant, prout uniuscujusque prelati moderationi & discretioni, necessitati ac qualitati temporum, videbitur expedire: jura ecclesie sicuti ad unumquemque eorum spectat & convenit, convenienter ac viriliter defendendo, & se in morum pio domo Domini opponendo: sic quod & jura ecclesiarum valeant conservari, & prelati & episcopi de negligentia apud Deum & homines minime valeant accusari.

CAPUT VII.

Qua a monialibus observari debeant.

Ad nostrum quibusdam referentibus devenit auditum, quod episcopi hujus provincie Senonensis observare & observari facere omitunt ea, que statuta canonica circa moniales observari jubent: propter quod magna scandala, & spiritualia & temporalia incommoda, frequenter eveniunt, ac in posterum contingere prelumuntur, nisi de salutari remedio occurratur. Quapropter eisdem episcopis districte precipimus, quatenus predicta statuta faciant in suis diocesis inviolabiliter custodiri, & precipue cap. Monasteria, de vi. & ho. cleric. Statutum felicitis recordationis Bonifacii octavi, quod incipit: *ut periculosa*, de statu monachorum in 6. & c. *attendentes*, eodem tit. in Clem. Que capitula cum aliis constitutionibus ad statum monialium pertinentibus per eos, ad quos spectat, volumus ipsis monialibus etiam verbis gallicis exponi & publicari, servata semper gravitate & honestate, que in talibus visitationibus monialium debet a visitatoribus observari.

Conclusio totius Concilii.

Pro conclusione autem omnium premissorum statutorum nostrorum, & vera executione eorum, volumus & ordinamus quod testes synodales in diocesi qualibet ordinati, & inferius nominandi, diligenter inquirent si predicta statuta ab omnibus observantur, prout in c. *ficut olim*, de accusatombus, in decretalibus continetur, in alio proximo provinciali debite & fideliter relaturi que circa ea viderint minime observari. Statuimus insuper & precipimus quod omnes suffraganei nostri, abbatesque, priores conventuales, & capitula ecclesiarum nostre Senonensis provincie, necnon decani rurales cujuslibet diocesis, copiam habeant authenticam nostrorum presentium statutorum, illaque faciant infra duorum mensium spatium in suis sy.

ANNO
CHRISTI
1483.

1483. 11. 10.
1483. 11. 10.
1483. 11. 10.
1483. 11. 10.
1483. 11. 10.

ANNO CHRISTI 1485.

synodis & aliis locis solemniter publicari & declarari. Præcipue autem volumus, quod illa que concernunt vel concernere possunt statum & mores laicorum, faciant iidem suffraganei & decani in publicis prædicationibus & vulgari sermone coram populo exponi, ne aliqui valeant eorumdem ignorantiam prætere.

Testes autem synodales hujus sacri provincialis concilii Senonensis, eodem approbante concilio, in qualibet diocesi ordinamus, nominamus & eligimus infra scriptos: scilicet pro diocesi Senonensi decanum Christianitatis Provenensis, & officialem sancti Juliani de saltu; pro diocesi Carnotensi, decanum ecclesie collegiatæ B. MARLE de Medunta; pro diocesi Parisiensi decanum ecclesie collegiatæ S. Germani Autissiodorensis Parisiensis, & decanum ruralem de Fontenaio, pro diocesi Aurelianensi, cantores ecclesiarum collegiatarum de Sulliac, & S. Petri Puellarum; pro diocesi Nivernensi, abbatem S. Martini Nivernensis, & præpositum de Jannaio; pro Autissiodorensi diocesi, archipresbyteros S. Prisci de Varzaico; pro diocesi Meldensi, decanos rurales de Columbaris, & de Domno Martino; pro diocesi Trecenti, decanum Christianitatis Trecentis, & decanum Christianitatis de Seranna.

Nos vero LUDOVICUS archiepiscopus antedictus, in dicto concilio provinciali præsentibus, ipso approbante concilio, omnia & singula statuta prædicta teneri & inviolabiliter observari ab omnibus & singulis nostris Senonensis provincie volumus & jubemus: ipsaque statuta & omnia præmissa laudamus, approbamus, concludimus & definimus, prout superius est expressum, ulteriorem ipsius sacri concilii prosecutionem & continuationem, quoad ea que nondum perfecta sunt, de fratrum & suffraganeorum nostrorum, ac aliorum in eodem provinciali concilio comparentium, voluntate & consensu, hinc ad diem quintam mensis Julii anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi secundi Parisius cum continuatione dierum sequentium, si commode fieri possit; alioquin ex nova assignatione seu evocatione usque in triennium prorogantes, dictamque diem cum continuatione dierum sequentium, pro ipsius concilii & agendorum in eo, que nunc expediri obstantibus certis, justis, & evidentibus impedimentis, minime potuerunt, ad effectum deduci, totali & finali conclusione, Parisius præfixentes, statuentes, & ordinantes.

In quorum omnium & singulorum certitudinem præmissorum, præsentibus nostras litteras exinde fieri, & per notarios publicos scribasque concilii provincialis prædicti infra scriptos, subscribi & publicari mandavimus, notariarumque, archiepiscopi & episcoporum suffraganeorum præsentium appensione sigillorum, fecimus & jussimus communiri. Datum & actum quoad præmissorum conclusionem in ecclesia nostra Senonensi, nobis inibi mane hora concilii sueta in eodem concilio præsentibus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo more Gallicano, Indictione nona, mensis vero Martii die duodecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pii divina providentia papæ secundi anno tertio: præsentibus ad hæc reverendo in Christo patre ac domino domino . . . . . Dei gratia Lingoniensi episcopo; venerabilibusque & discretis viris dominis & magistris Petro Surrelli, Ludovico Brochet,

Testes synodales hujus concilii.

Indicetur aliud concilium Parisiense celebratum anno 1481.

Locus concilii an. 1480.

Pii papæ secundi an. 3.

* Claudio.

A canonicis Senonensibus, Petro Regineo canonico & officiali Nivernensi, in decretis licentiatum una cum plebis multitudinæ copiosa ad hæc congregatum, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Quibus statutis, sanctionibus, & ordinationibus præinsertis, lectis & publicatis, eodem sacro præsentis approbante concilio, ipsas laudavimus, ratificavimus, approbavimus, & innovavimus; laudamusque, ratificamus, approbamus & innovamus per præsentem, decernentes eisdem fore inviolabiliter observandas sub penis in eisdem contentis. Et insuper quod eorumdem transgressores seu contra facientes, & eas non servantes, per suos superiores, ordinarios, judices ecclesiasticos, pena arbitraria secundum personarum qualitatem, & excessus gravitatem, puniantur. Verum quia secundum varietatem temporum variantur statuta humana, ordinationes & statuta correctionem morum virorum ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, vestibus, vita & moribus & doctrina edita vel edita, cum plures super vestibus deformitates in disuetudinem nedum ecclesiasticorum, verum etiam laicorum penitus abcesserint, nostrisque modernis temporibus hominum instabilitate quam plures alii supervenerint ordini ecclesiastico nulloatenus convenientes: prædicto sacro approbante concilio ipsas diximus innovandas, immutandas & emendandas sub hac verborum serie.

Scandalosam habituum deformitatem in viris ecclesiasticis religiosisque, ac ministris, indecenti conversatione temporibus nostris introductam prohibere volentes: statuimus, & de novo ordinamus, quod viri ecclesiastici, religiosi, ac ecclesiarum ministri, tunicas retro scissas, neque cernetas & pileos, brodequinos seu pantoflas, nisi forsitan causa in valetudinis alicujus, signanter per villam, civitatem, & per ecclesiam, & Divino servitio interessendo, quoquo modo deferant; & sub Divini obestatione judicii ab hujusmodi deformitate & indecentia, nec non a caligarum albarum vel diversorum colorum delatione penitus abstineant.

Item quod religiosi, cujuscumque ordinis, status vel prælaturæ existant, a suæ vocationis habitu congruo non recedant, neque foderaturas statui suo non congruentes, & maxime minutos verutos, neque zonas de veluto aureas seu deauratas, aut hosculos etiam, nec habitus de serico supra tunicas patentas, neque aliter indecenter, in vilipendium sui status, & ordinis deferant: sed more sanctorum patrum incendant & eorum vestigiis inhaerendo habitus deferant.

Item volumus & ordinamus, omnia supra scripta, sicut præmittitur in præsentis sacro provinciali concilio, statuta & innovata, per omnes suffraganeos nostros in suis synodis intimari, publicari, & lingua materna populis assistentibus per eisdem inviolabiliter observari: scientes omnes & singuli, qui negligentes, contumaces, & culpabiles fuerint in præmissis & singulis eorumdem, quod veritate comperta, eorum negligentia, culpa, seu contumacia, severissime puniantur per ordinarios suos.

Hujus autem sacri concilii provincialis Senonensis, eodem approbante & confirmante concilio, in qualibet hujus provincie diocesi, nominamus, eligimus, & ordinamus testes synodales qui sequuntur: videlicet pro diocesi Senonensi abbatem S. Petri vivi prope Senonis, ac decanum Christianitatum Provenensis & Musteroili: pro diocesi Carnotensi, magistrum Dionysium

ANNO CHRISTI 1485.

Constitutiones concilii sub Ludovico innovantur (quibusdam immutatis & editis) a præsentibus concilii.

De habitu clericorum.

ac religiosorum.

ANNO
CHRISTI
1485.

sum de Paris decanum Castriduni, & magistrum A
Ludovicum de Quiernay decanum S. Salvatoris
Blesensis: pro diocesi Aurelianensi magistrum
Johannem Cotereau cantorem & canonicum san-
cti Petri virorem Aurelianensis, ac cantorem B.
MARIÆ de Magduno: pro diocesi Nivernensi
abbatem S. Martini Nivernensis, & decanum
de Trahejo: pro diocesi Autissiodorensi, can-
torem B. Marini in civitate Autissiodorensi, &
thesaurarium ecclesie collegiatae de Conada: pro
diocesi Meldensi, abbatem S. Pharaonis, & de-
canum de Clava: & pro diocesi Trecenti abba-
tem monasterii Arremarensis, magistrum Nico-
laum Heraut, & decanum S. Margaretae.

Nos igitur Trifandus archiepiscopus prae-
minatus, affato in provinciali, & ipso appro-
bante, praesidentes concilio, ulteriorem ipsius
concilii prosecutionem & continuationem hinc
ad triennium, seu donec & quousque causis e-
mergentibus concilium convocare expedierit,
quibus occurrentibus, eisdem fratribus suffra-
ganeis nostris, & aliis quorum intererit, signifi-
cavimus & notificavimus, cum protestationibus
tamen in talibus fieri solitis & requisitis, praes-
entes, statuentes & ordinantes.

In quorum omnium & singulorum fidem, ro-
bur & approbationem praemissorum, has nostras
litteras exinde confici, & per notarios subscrip-

tos dicti provincialis concilii scribas seu graphia-
rios creatos & juratos, signari & publicari man-
davimus: ac nostrorum, archiepiscopi praesiden-
tis, & episcoporum suffraganeorum nostrorum
praesentium munimae impedimenti sigillorum,
roborari fecimus & jussimus. Datum & actum
quoad praemissorum conclusionem & definitio-
nem in nostra Senonensi ecclesia, nobis ibidem
mane hora nona vel circumcirca in eodem con-
cilio praesidentibus, anno Domini millesimo
quadringentesimo octuagesimo quinto, more
Gallicano computando, Indictione tertia, men-
sis vero Augusti die prima, pontificatus sanctis-
simi in Christo patris & domini nostri Innocen-
tii superna providentia papa octavi anno primo
praesentibus ad haec venerabilibus & circumspe-
ctis viris domibus & magistris, Ludovico de Me-
loduno archidiacono Senonensi, Andrea Colin
thesaurario ecclesie Senonensis, Ludovico Bro-
chet archidiacono Meledunensi in eadem ecclesia
Senonensi, Huberto Bernier priore S. Flosculi
Aurelianensis, jurisperitis; nobilibusque & ho-
norable personis Hectore de Salaar S. Juste,
Petro Piedeter, de Champlato, dominis tempo-
ralibus, Petro de Viechastel receptore ordina-
rio Senonensi, una cum pluribus aliis personis
fide dignis testibus ad praemissa vocatis speciali-
ter & rogatis.

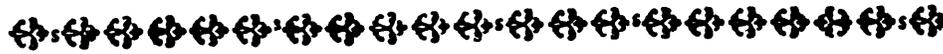
Guillelmo. I. Baumery. Bapulae.

ANNO
CHRISTI
1485.

Locus &
tempus
Concilii
Senonensis
sub Trifan-
do an. 1485.

Annus
Pontificatus
Innocentii
VIII.

ANNO
CHRISTI
1489.

CONCILIIUM MAGDEBURGENSE.

Ab Alberto Archiepiscopo an. 1489. celebratum, in quo etiam provincialia
praedecessorum suorum statuta reformat, & innovat.

Ex Lunigii
Spicileg.
Concilii. 2.
p. 276.

Albertus Dei gratia sancte Magdeburgensis
ecclesie archiepiscopus, Universis Prelatis,
Capitulis, Conventibus, Clero & Clericis ac
Christi fidelibus, tam religiosis, quam seculari-
bus, sexus utriusque, per nostram Magdebur-
gensem provinciam ubilibet constitutis, In do-
mino salutem ac presens opusculum gratanter
acceptare, Lectio studio frequenti memorie
commendare acceptatumque districtus effectuali
observantia adimplere. Licet a diversis nostris
praedecessoribus conciliis diversis provincialibus
celebratis plurima statuta & diversa provincia-
lia, per que tam clericorum quam laicorum sta-
tus resplendet adornatus, vicis repulsis, scan-
dalis rescatis & nocivis quibusque eminus pro-
fugatis, edita & promulgata pervenerunt in lu-
cem; Et quamquam sel. Record. Borchardus pre-
decessor noster novissimus & tali nomine desi-
gnatus omnium praedecessorum suorum & nostro-
rum statuta in unum collecta opusculum sub cer-
tis rubricis adunasset; Tamen modum & for-
mam, quam alii archiepiscopi in suis statutis
provincialibus digne servaverunt, pretermisit ob-
servare causa congruenti ipsam pro temporis
tunc currentis dispositione moveate. Nos vero
ordinem & rubricas positas in Constitutione sa-
cre Romane ecclesie, quam sequi expediat & sum-
ma reverentia decet venerari, quia ex ipsa sola
veritas conspicitur, & que intra se positos vali-
da caritatis compage custodit, sequi volentes;
Quia turpis est pars que se toto minime confor-
mat universo, statuta provincialia predicti Bor-
chardi & aliorum praedecessorum nostrorum, &
que ipsis in hoc presenti concilio per nos edita,
Concil. General. Tom. XXII

C de consensu & approbatione venerabilium fra-
trum nostrorum & Coepiscoporum nostre pro-
vincie. B. Misnensis, C. Merseburgensis, D.
Nuenburgensis, E. Havelburgensis, F. Branden-
burgensis adjecimus, aliis statutis praedecessorum
nostrorum immutatis ac in melius reformatis,
aliis etiam penitus rescatis prout tempus expo-
scit & causarum de novo incumbentium facultas
requirit, ordinare secundum rubricas & juxta
ordinem in constitutionibus Romane ecclesie ob-
servatum presenti opusculo inscribi fecimus an-
notatas, ut legentibus provincie subditis que ad
ipsorum observantiam tenentur adstricti, facilius
sit aditus, statuta ipsa, cum casus ipsorum, vel
alicujus eorum in dubium venerit facultas, inve-
niendi statuta etiam praedecessorum nostrorum,
quocumque tenoris existant, etiam nostro presen-
ti que volumine minime reperiantur inserta &
praesentibus annumerata, volumus habere pro
cassatis & rejectis, nec quemquam de nostra pro-
vincia ad ipsorum observantiam in judiciis vel
extra in actibus suis sed dumtaxat ad ea, que
in presenti volumine continentur, fore obliga-
tum.

De summa trinitate & fide Catholica.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburg.

Quae propter sui exquisitissimam & probatissi-
simam perfectionem ac clarissimam & lucidissi-
mam veritatem adjectione vel declaratione ulla
non indiget, ad quam imprimis, tanquam prin-
cipium medium finem salutis omnium, corda,
T manus

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1485.

manus & oculos elevamus, devotis nihil aliud est credendum, tenendum, vel docendum, nisi quod Romana credit, tenet, docet ecclesia, pi-
illima, sanctissima & prudentissima mater no-
stra. Ita tamen ut omnes prelati articulos fidei
principales fideliter suos subditos doceant laycos,
simpliciter credere, sicut ecclesia clericos vere
explicite & distincte.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Imprimis igitur statuimus, ut si aliquis clericus vel laycus, utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis, vel status existat, aulus sit, presumptione dampnabili, publice predicare, vel occulte docere, credere, vel tenere, quod sacerdos in mortali existens peccato non possit consecrere corpus christi, seu sic ligatus non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro heretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione dampnamus anathematizamus & penitus reprobamus. Cum sacre scripture dicat auctoritas, quod siue bonus siue malus sit minister per utrumque deus effectum gratie confert. Non enim que sancta sunt, coinquinari possunt nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare. Unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, divina non potest pollere sacramenta, que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocumque sacerdote ab ecclesia tolerato divina mysteria audiuntur & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta,

Rubrica de Constitutione.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Canonum statuta primum, & demum constitutiones provinciales tam a nostris predecessoribus, quam a nobis editas & presentibus insertas ab omnibus sciri ac inviolabiliter custodiri mandamus sub obtentu juris & honoris eorum, post presentem enim publicationem ignorans ignorabitur & negligens negligetur.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Statuimus, ut presens libellus de constitutionibus provincialibus in singulis ecclesiis cathedralibus sub sigillo nostro ac deinde in aliis ecclesiis collegiatis & conventualibus nostre provincie, infra tres menses a presentium publicatione computandos, sub sigillo dyocesanorum sine excusatione qualibet habeatur conscriptus & in choro jaceat, ut sic possit patere cuilibet legere seu videre volenti. Ut autem communis utilitas predictarum constitutionum in noticiam luculentam cunctorum deveniat, Venerabilibus fratribus & coepiscopis nostris injungimus & mandamus in virtute sancte obediencie, quatenus ipsas mox scribi faciant & procurent, ac anno quolibet in singulis eorum synodis in toto clero ubi sic commode fieri poterit, alioquin alibi legi faciant & injungant subditis suis, ut eas quilibet sibi procuret, & tenorem earum memorie recommendet & maxime archidiaconis & suis subditis, sc. decanis ruralibus, archipresbyteris & presbyteris injungant. Nos insuper de omnipotentis dei misericordia beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate, nec non Mauricii & socio-

rum ejus, patroni nostri, meritis confisi, omnibus vere penitentibus confessis, qui eas sibi comparaverint, legerint, aut legi audierint, quocumque hoc fecerint, xl. dies de injuncta sibi penitentia relaxamus.

De constitutionibus Frederici & Karoli Imperatoris.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Presenti statuto, sacro approbante concilio ordinamus & mandamus districte observari, ut quilibet episcopus cum suo capitulo nostre provincie, pro se ac suis capitularibus, prelati, religiosi & secularibus, & generaliter pro clericis sue civitatis & dioecel. universis pro temporibus futuris procurent & habeant sine defectu constitutionem sel. Record. Frederici & Karoli quarti Romani imperatoris quam & nos cum nostro capitulo eodem modo servare intendimus & quantum possumus nostros successores hortamur sub bulla papali perpetuo durante, si ipsam sic obtinere potuerint vel ad tempus obtentam in eisdem conservatoribus, verius tamen executoribus in locis eis congruis qui in casibus dicti privilegii & quocumque episcopus & suum capitulum & clerum religiosum & secularem sue civitatis & dioecel. ab injuriis per quempiam ipsis inferendis defendant, juxta dicti privilegii continentiam, injuriatoribus penas contentas in eodem instigant. Processus contra tales penales secundum dictam Karolinam & usque ad satisfactionem debitam & quousque injuriatores sint a sede apostolica absoluti, vel ab aliis, quibus hujusmodi potestas dinoscitur reservata, qui sibi specialiter in casibus dicte Karoline absolutionem, & interdixi relaxationem relevaverunt. Volumus etiam, ut quater in anno quilibet curatus civitatis & dioecel. nostre provincie, videlicet dominicis diebus immediate quatuor tempora sequentibus suis parochianis, infra missarum sollempnia, pronuntiet publicando sub lingua teutonica & suos parochianos ammonet diligenter, ut se caveant, ne in penas dicte Karoline incidant laqueati. Volumus etiam & mandamus, ut in singulis synodis episcopalibus prelati & clericis universis ibidem presentibus dicte Karoline diligenter publicetur, quam presenti statuto in fine volumus de verbo ad verbum annotari.

Rubrica de Rescriptis.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Cum secundum legitimas sanctiones presens provincie delegatos principes ad ipsius presidis provinciam declinantes non debeat ex officii debito sinere amplius facere quam eorum legatio se extendat.

De processibus judicum delegatorum.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Attendentes, quod judices delegati a sede apostolica & a legatis a latere vel aliis legatis conservatores, deputati gratiarum executores, vel ab eis subdelegati judices, subconservatores vel

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1521.

vel subsecutores deputati, communiter vel divi-
sim, potestatem eis traditam & mandatorum suo-
rum fines transcedant multis modis, & aliquibus
frandibus exequiis etiam sepe Valle apostolice
per nonnullos iniquitatis filios falsificentur, que
etiam alias ipso jure sunt nulle. Et per sic falsi-
ficatas executores, iudices supradicti, eorum fal-
sitate minime cognita que de facili non potest
disciplinari. Cum autem processus eorum aucto-
ritate fulminati sint ipso jure & facto nulli, ne-
quis ad eorum executionem, taceo observantiam
teneatur obligatus, diversos fulminantes proces-
sus limites sui mandati excedentes loca ecclesia-
stico interdicto seu cessationi generali pro rebus
mobilibus vel pro pecuniaria summa supponen-
tes. Unde sacro approbante concilio statuimus, B
ut nullus plebanus, seu vicarius, vel quicumque
alter clericus, vel prelatus, citationem seu pro-
cessum aliquem a iudice delegato sedis aposto-
lice vel subdelegato ipsius, vel a legato dicte
sedis apostolice etiam a latere, gratiarum exe-
cutoribus vel conservatoribus, vel ab ipsis com-
muniter subdelegatis, vel divisiim, sibi directos
de citando quemcumque, monendo, vel trahen-
do ultra unam dietam vulgarem notorie compu-
tandam a fine diocesis admittant, de quorum
auctoritate ante omnia debet constare, vel ali-
quatenus exequantur, nisi fuerint per vidimus
dyocelani approbati. Pro quo vidimus officiales
episcopi, vel alius, qui hoc officium habet ex-
ercere, non antequam recipiet, quam tres solid.
denariorum communium & in illa dyocel. cur-
rencium, contrarium faciens sit ab ingressu ec-
clesie suspensus, quousque parti sic indebite e-
xactionate duplam restituat. Statuimus etiam re-
scripta conservatoria papalia, litteras gratiarum
legatorum quorumcumque & subdelegationes a
peditibus officialibus, vel aliis, qui hoc officium
gerunt per nostram provinciam nostrorum suffra-
ganeorum debere examinari examinatione dili-
genti faciendam, & ut evitentur omnis salutas
& corruptela, exhiberi. Si autem contingat,
quenquam plebanum curatum, seu clericum, et-
iam in dignitate constitutum, in civitatibus &
dyocel. nostre provincie per iudices delegatos se-
dis apostolice, vel legatorum ipsorum conserva-
tores, gratiarum executores, vel ab eis deputa-
tos, citari vel vexari pro eo, quod sine vidi-
mus sui dyocelani eorum citationes & processus
alios quoscumque requisiti spreverint recipere &
executionem debite demandare; Ex tunc epis-
copus cui dicti plebani, curati & alii clerici
subiungunt, & in cujus civitatibus & dyocel. no-
stre provincie sunt beneficiati, ipsos totius cleri
sumptibus & expensis defendere non tardabit,
cum ad ipsum spectat, ut suam jurisdictionem
teneatur. Nihilominus, si episcopus in premis-
sis negligens inveniatur, subdito, si que dama-
na receperit & expensas fecerit, ad arbitrium
nostrum, vel nostri in spiritualibus vicarii, sibi
plene restituat & cum effectu.

*Rubrica de electione.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Item quamvis provisum sit canonice de illis
nondum in sacris ordinibus constitutis, quibus
de ecclesiis parrochialibus providetur & qui ta-
les parrochiales ecclesias ea de causa recipiunt
dumtaxat, ut eas rebus & bonis inventis in cil-
Concil. General. Tom. XXXII.

dem mobilibus, precipue facimus de alienatio-
ne rerum immobilium, possint spoliare, etiam
fructus universos primi anni, infra quem debe-
rent ad sacerdotium promoveri, recipiant, in
suos usus convertent minime promoti, dictas
parrochiales ecclesias sic spoliatas & defraudatas
tacite resignando vel expresse patronis eorum,
vel collatoribus. Volumus autem jus, quod in
casu illo providit, ad permutantes infra annum
si sint promoti, si non, prorogari, ita ut bo-
na inventa in dotibus ecclesiarum predictarum
apud ecclesias tales debeant sine qualibet dimi-
nutione suis successoribus remanere pro eorum
sustentatione. In promissis vero reperi culpabi-
les & delinquentes, a perceptione beneficiorum,
que obtinent in provincia nostra, volumus esse
suspensos, nec fructus ipsorum posse facere suos,
nec in utilitatem suam debere convertere, do-
nec ablata priori ecclesie omni cum restituant
integritate.

*Rubrica de scrutinio in ordine faciando.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburg.*

Statuimus ad terrorem malefactorum, ut uni-
versi episcopi provincie Magdeburgensis ac eorum
vicarii, quando volunt & debent suis temporibus
ordines celebrare, committant expresse exami-
natoribus clericorum ordinandorum, sub ana-
thematis interminatione, ut inter cetera per-
quirenda fidei diligencia perquirant, sub ob-
tentu honoris percipiendi a singulis ordinandis
Religiosis, cujuscunque ordinis, vel secularibus,
ut si patres avi, ac progenitores eorum
usque ad quartam lineam ascendentes captiva-
verint, captivos detinuerint, occiderint,
mutilaverint, proscripserint, bannizaverint;
dissidaverint clericum in sacris ordinibus consti-
tutum & pro clerico se gerentem, etiam si in
minoribus fuerit constitutus, & pro tali se ge-
rebat habitum & tonsuram deferens; Eum quem
in aliquo premissorum affectum per aliquem pro-
genitorum suorum usque ad lineam memoratam
invenierint, si factum istud sit notorium, vel
scitum in loco natalitatis sue, nullatenus ad-
mittant. Prelati vero, vel eorum vices geren-
tes, quorum interest investire, vel instituere
presentatos, ante investituram vel institutio-
nem cum summa diligencia de hiis querant, &
quos tales invenierint, vicio progenitorum la-
borantes, de quo scriptum est, nullo modo
instituant vel investiant ad aliquod beneficium,
vel officium, ecclesiasticam etiam dignitatem.
Et si tales quovis modo per negligenciam ordi-
nancium fuerint ordinati, vel per propriam ta-
curnitatem, cum de hoc constiterit, sint ab
ordinibus sic susceptis suspensi & maneat, do-
nec a suis dyocelanis dispensacionem meruerint
obtinere. Instituti etiam in beneficio vel clau-
stris professi vel monasterio oblati, sint ipso fa-
cto jure, quod habent in beneficiis, privati.
Oblati vero & professi a dictis claustris expel-
lantur, vel saltem suspensi maneat ab ordini-
bus sic susceptis, donec dyocelani sui cum eis
dispensaverint, ipsorum meritis & laudabili
conversacione eorum hoc exigente & cum bene-
ficio institutis. Etiam dyocelani prout viderint
expedire, habeant plenam potestatem in hiis
dispensandi; Examinatores insuper & prelati,
ac eorum vices gerentes, qui secus in premis-
sis agere presumpserint, in futuro per suos su-
periores immediatos suspensionis sententia per-
cel-

ANNO
CHRISTI
1521.

ANNO
CHRISTI
1545.

cellantur : alias etiam pro tanta negligencia per dyocelanos suos ordinarios graviter puniendi.

Rubrica de renuntiacione.

Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgen.

Nullus ecclesiam vel beneficium ecclesiasticum dimittere, vel recipere presumat, sine superioris sui auctoritate, quod sub pena suspensionis firmiter inhibemus, etiam quodcumque fuerit, curatum vel non curatum, quod ea de causa recepit dumtaxat, ut sub ipsius titulo ad sacros ordines & ad sacerdotium promoveatur. Nam decens est, ut sicut in recipiendo beneficia ecclesiastica canonum statuta observantur, sic & pari modo in dimittendo & in renuntiando beneficio seu beneficiis ecclesiasticis debent canones observari.

De temporibus ordinationum.

Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgen.

Statuimus, quod nullus ad examinationem aliquatenus admittatur, nisi ante confiteatur omnia sua delicta ydoneo sacerdoti, & quia pauci sunt, qui sua delicta, vel sequelas intelligunt delictorum, ideo per discretum confessorum debet instrui ordinandus & talem seu tales vicarius episcopi, qui statuta canonum non ignorant seu alios ydoneos pro ordinandis, secundum ipsorum pluralitatem, vel paucitatem, tempore ordinationis deputabit, etiam in loco ubi continget ordines celebrari, vel vicario in pontificalibus, qui ordines celebrabit, si de ejus puritate conscientie confusus fuerit, tribuat facultatem, ordinandos in confessione expediendi, & talibus confessoribus injungimus sub interminatione maledictionis eterne, ut ordinandos, quos invenerunt repellendos in foro suo, id est anime, ubi factum eorum est occultum, admoneant, ne quovismodo ad ordinum susceptiones procedant. Si autem casus eorum non prestaret eis perpetuum impedimentum, sed esset dispensabilis per episcopum suum, vel papam vel per alios, sicut per archiepiscopum, vel cardinales certos, in casibus eis specialiter reservatis, pro dispensatione remittant ad eosdem superiores obtinenda.

Rubrica de clericis peregrinis.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Nullus in ecclesia sua ignotum, seu peregrinum de alia dioecesi venientem, ad celebrationem divinarum in publico presumat admittere, licet formatas suas litteras sue ordinationis exhibeat, nisi & ostendat litteras dioecesis episcopi, vel ejus vicarii, in cujus dioecesi se petit admitti, in quibus continetur expresse, quod in ejus dyocesi in spiritualibus habeat licentiam celebrandi, ne ignoti & de longinquo venientes, qui frequenter sunt apostate criminoli & irregulares, in sua temeritatis malicia foveantur & tribuantur audacia divina prophanandi.

A Contrariam faciens in una marca puri & defraudati argenti, pro admissione qualibet, per loci archidiaconum puniatur. Si vero archidiaconum non habuerit tunc per dioecelanos, vel ejus vicarium in spiritualibus, cujuscumque etiam dignitatis fuerit, Abbas, Prepositus, vel Decanus, medietatem archidiaconatus utilitati, vel dioecelani, ubi non habent archidiaconum, vel alium prelatum, ejus loci delinquentes, reliquam vero medietatem fabricae Cathedralis ecclesiae convertendam.

Rubrica de officio ordinarii.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum quilibet archiepiscopus & episcopus, canone disponente, teneatur dominicis diebus singulis & festivitatibus aliis, praesertim summis, in ecclesia sua, populo sibi credito, se presentem exhibere, missam celebrare, Verbum dei proponere, ac indulgentias dare; Unde precipimus, quod quilibet episcopus nostrae provinciae, maxime in summis festivitatibus, nisi necessitate prohibente, vel causa rationabili eum excusante, sit praesens in ecclesia sua Cathedrali, Verbum dei proponat, vel se presente, per alium ydoneum proponi faciat & indulgentias populo det, missam in eadem ecclesia devotius celebrando.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Post haec statuimus, ut singuli Episcoporum nostrae provinciae suos carceres habeant juxta ecclesiam Cathedralam, pro clericis dumtaxat, & speciales, ita quod nullatenus cum furibus & aliis ultimo supplicio deputatis vel deputandis clerici detineantur in carceribus, in quibus falsarii clerici, vel monachi incorrigibiles & apostate, vel alii, qui hoc meruerint recludantur perpetue, vel ad tempus, prout eorum exposcunt excessus ad quod efficacius sequendum alie ecclesiae, si opus fuerit, subsidium conferant & juvamen. Episcopus tamen cum suo capitulo carcerem procurabit apud ecclesiam majorem, vel in alio loco congruo, & custodem carceris unum, vel plures, secundum quod opus fuerit, suis sumptibus & expensis; Juratos tamen prius, quod fideliter velint praesente incarceratis & eos custodire diligenter & humaniter tractare, deputabit, & de expensis nihilominus incarceratis etiam providebit juxta canonum precepta in vestitu patitur & amictu.

Rubrica de officio delegati.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia frequenter injuriati clerici, seculares vel religiosi, facultatibus destituti, vel minus, ydonei, etiam si eis rerum affluentia fuerit copiosa, vel metu concussi & tali, qui merito cadere debet in constantem, contra suos injuriatores, pro justitia consequenda cum satisfactione debita non presumant actionem intentare. Statutorum nostrae provinciae etiam exe-

ANNO
CHRISTI
1545.

ANNO
CHRISTI
1485.

cutores in civitatibus, vel diocibus deputati, ubi clerico injuriato vel religioso injuria illata est, injuriantiam potentiam perhorrescentes, contra tales requisiti per dictos clericos, vel ex suo officio procedere, vel processus fulminare solummodo; Ne ergo injuriatores & clericis secularibus, vel religiosis, injuriam, seu violentiam in personis eorum, rebus & bonis ecclesiarum suarum & suis juribus, & libertatibus familia, consanguineis nepotibus vel nepotibus inferentes, transcat impuniri & de sua temeritatis violentia commodum reportent, gloriantes cum illis, qui letantur cum malefactoribus; Sacro igitur approbante concilio presenti statuto ordinamus, ut clerici cujuslibet civitatis & diocesis nostre provincie habeat unum vel plures procuratores fiscales, quos etiam in locis congruis & securis, ubi tyrannorum potentiam non habeat formidare, Episcopus loci, cum consensu sui capituli prelatorum & sanioris cleri partis sue civitatis & diocesis deputabit, qui clericorum secularium & religiosorum injuriam, ut promotores curie, cum clerici injuriati seculares vel religiosi propter inopiam vel injuriantiam potentiam suam justitiam contra injuriantes prosequi non presumant, dictorum injuriatorum justitiam coram executore loci Karoline vel urbane prosequi festinabunt, & requisiti per injuriatos, vel suo officio illis agere non valentibus, procurent processus, juxta C statuta nostre provincie, cum suis penis contra injuriantes & usque ad satisfactionem congruam fulminari, & per subditos nostre provincie arcus observari. Predicto vero procuratori fiscali, seu procuratoribus, Episcopus loci & per quem cum suo clero fuerit, seu fuerint deputati, eis de expensis, quas in prosecutione injuriarum & pro injuriatis clericis secularibus vel religiosis facient, si injuriati predicti procuratori de stipendio congruo pro suis laboribus & expensis satisfacere noluerint, seu inopia eos excusante non potuerint, providebit.

*De subsidio Juris.**Statutum Borchardi ex Concil. Hallen.*

Congruum reputamus & consonum equitati, quod executores statutorum nostre provincie sibi debeant, necessitate seu utilitate exigente, ad invicem suffragari; Unde presenti statuto sanimus, quod quilibet executor, dum super processibus & sententiis per eum in sua dyocesi factis & habitis executorem alterius diocesis super eis publicandis & etiam observandis duxerit per suas litteras requirendum, quod idem requisitus, occasione postposita, nisi in necessitate inevitabili se excusare valeat, requisitionem hujusmodi admittere teneatur.

*De executore negligente vel denegante justitiam.**Borchardus ex concilio Hallen.*

Si executor in aliqua diocesi nostre provincie deputatus executionis sue ministerium facere negligat, seu denegat conquirenti & potissime, per procuratorem fiscalem requisitus, ad instantiam injuriam passi, seu pro eo extunc ad episcopum loci ordinarium in casu hujusmodi re-

Conc. General. Tom. XXII

curatur, qui executorem suum pro commissa negligentia corrigat & ad faciendam debitam executionem compellat. Adicientes quod nec per nos, nec coepiscopos nostros sentencie executoris rite & rationabiliter late de facto possint vel debeant revocari, nec eorum officium aliquatenus impediri.

Borchardus ex concilio Hallen.

Cum statutorum nostrorum remediis intendamus contra notorias injurias & violentias providere, decernimus, quod executores statutorum hujusmodi ad ea, que judicalem indaginem exigunt, se nullatenus intromittant, nec ad talia, que ordinem judicium requirunt, suam extendant aliquatenus potestatem, quia in talibus juris & judiciorum ordinem servare juxta canonum instituta expedit & rigorem.

*De exceptionibus & repulsione testium in causa notorietatis.**Borchardus ex concilio Hallen.*

Plerumque tamen id, quod notorium asseritur, apud executorem notorium non habetur & ad hoc testes quandoque producantur a parte, ut executori de notorio fides fiat; Unde a quibusdam revocatur in dubium, an executor exceptiones propositas contra testes productos ad notorium ostendendum admittere teneatur. Et licet super eo diversi doctores sentire diversimode videantur, quibusdam asserentibus hujusmodi exceptiones debere admitti, aliis vero asserentibus, ipsas in casu hujusmodi repellendas; Nos tamen decernimus & declaramus, illi opinioni, favore ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum potius adherendum, que exceptiones tales asserit non esse contra testes hujusmodi admittendas. Tales namque ad judicem, ordine judiciali procedentem, non autem ad executorem, qui circa notoria intendit, pertinere videntur, nisi exceptiones obiecte adeo forent sufficientes & notorie, quod nulla possent tergiversatione D celari, quod discreti executoris arbitrio duximus relinquendum.

*Rubrica de majoritate & obedientia.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.*

Sacro approbante concilio statuimus, ut nulli clerici, nobilium capellani, in capellis castro- rum dominorum suorum, celebrare presumant, seu alia conferre sacramenta ecclesiastica nisi ante episcopo loci, si dicte capelle subsint episcopo immediate, & ad eas habeat instituire, vel alteri prelato, Archidiacono, preposito, decano rurali, qui hoc jus obtinet in dicte capella, manualement obedientiam faciant, & etiam ad sinod. veniant e capella certis temporibus & statutis, recepturi & mandata ecclesiastica & predicaturi suis dominis & eorum castrensibus, secundum quod fuerit opportunum. Cum plebani, in quorum terminis castra consistunt hoc facere frequenter non audeant, propter tyrannidem dominorum; qui autem ante obedientiam sic, ut premissum, prestitam prelati, quibus subsunt, immediate capellas tales officiare presumpserint, sint ipso facto excommunicati, ac per totum archidiaconatum, in quo hujusmodi capelle consistunt, excommunicati

T 3 nun-

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1521.

nequenter per ecclesiarum rectores tanto tem-
pore, quousque satisficiant & obediant, ut est
dictum.

De his, qui vi & metu causa sunt.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum obedientia potissime meritum vite con-
ferat & victimis praefertur, in quibus aliena ca-
ro, sive in ipsa deo propria consecratur. Unde
quamplures plebani sacerdotes & clerici hoc
minime attendunt & cum eis superiorum man-
data dirigimus etiam pro executione debita fa-
cienda requisiti, tanquam vano metu concussi,
& talem allegantes, ipsa mandata erequi, seu
processus etiam debite executioni mandare, in
suarum animarum periculum, contemnunt pen-
nas diversas ecclesiasticas frequenter & legales
aliquando ob hoc miserabiliter incurrunt la-
queati pro christo & ipsius sponsa matre eccle-
sia, cujus stipendio & christi patrimonio laute
resiciuntur, saginati. Ex adverso ascendere ac
pro ejus libertatibus conservandis bellare refu-
giunt, quapropter ecclesiastica censura contem-
nuntur, necnon ecclesiasticae disciplinae dissolvi-
tur, clavium potestas ludibrio fit & vilescit.
Sacri hujus igitur consilii provida deliberatione
sanximus, definientes, ut nullus prelatorum,
plebanorum, curatorum, seu clericorum nostre
provinciae debeat se excusare, quo minus requi-
situs ad executionem mandatorum suorum pre-
latorum, superiorum & executorum statutorum
procedant, & debite exequantur, & ipsi eadem
observent, & per suos faciant observari, etiam
si penas & censuras contineant ecclesiasticas,
seu legales, etiam si metum corporum rerum
suarum temporalium, seu majoris partis amissi-
onem pro sua allegant excusatione in antea,
cum revera quisque prelatus, plebanus, cura-
tus & clericus potissime, taceamus de laicis,
potius debet omnia mala pati presentis status,
quam malum inobediencie incurrere, Etiam si
per ydoneos testes coram superiore a quo man-
data & processus diriguntur, se offerant para-
tos ad probandum hujusmodi metum; In hiis
enim que in non faciendo consistunt, ut pote
cum mandatur non communicari excommunica-
tis, non celebrare in locis interdictis, aut co-
ram majoris sententiae excommunicatis, seu
aliis hujusmodi nullus omnino nec rerum nec
corporum, quantumcunque probatus metus, ne-
quaquam possit vel debeat excusare a talium ob-
servacione firmiter & intrepide exequenda; quia
melius esset viam veritatis non agnovisse, quam
ut quis, post agnitam, ab ea discedat ut pro-
phanus & ydolor sceleratus.

De alienacione iudicii mutandi causa.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Quia plerumque cessiones actionum in frau-
dem sunt alii, vere pure & simpliciter ex cau-
sa legitima, vel ex causis; Statuimus, ut ces-
siones actionum, que iustis causis vel causa pro-
cedunt, in presencia ipsorum episcoporum, vel
iudicum, vel officialium eorum & de licentia
eorundem, si cognoscant legitimas esse, fiant,
jurent etiam cedentes, quod non simulate sed
vere cedant, alioquin secus factas decernimus
non tenere.

Contra impedientes, ne citatio ad eos perveniat.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Et quia quidam propter potentiam, quidam
propter crudelitatem magnam personaliter cita-
ri non possunt, quidam etiam in castris habi-
tant, Ita quod nulla potest propter eorum ty-
rannidem citatio ad eos pervenire vel aditus
haberi securus; Idcirco provida & necessaria de-
liberacione statimus, ut contra tales citacio-
nis edictum apud parochialem ecclesiam ipsa-
rum publice & legitime proponatur. Quod si
parochialis sacerdos, quod tales citare non pos-
sit coram superiore non simplici, vel proprio
juramento, sed iustis probaverit documentis,
in Cathedrali ecclesia tribus dominicis diebus
continue citentur in ambone, dummodo citan-
di infra unam diem sint a Cathedrali eccle-
sia constituti Alioquin ad tres quindenae sol-
lemniter evocentur & ex tunc contra hujusmo-
di ac si personaliter citati fuerint, procedatur,
ne ex malicia hujusmodi valeant commodum re-
portare.

Rubrica de foro competenti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Preterea quidam crudeles homines & perver-
si, dum ad forum ecclesiasticum in causis etiam,
de quibus ecclesia merito habet agnoscere, ab
actoribus evocantur, illius auctoritatis, que di-
cit: Qui honorat missum, mittentem honorat,
immemores existentes, Nuntios ecclesiastico-
rum iudicum, citationes excommunicationes vel
alias judiciales vel jurisdictionis litteras deferen-
tes, verbis quandoque probrosis & diris verbe-
ribus afficientes, quosdam etiam captivantes,
vulnerantes, mutilantes & nonnullos occidentes
alias interdum suis rebus temere & publice spo-
liantes, multipliciter afficiunt & perturbant &
impediunt citationem & litterarum executiones,
in non modicam ecclesiasticae libertatis contumeliam
& iacturam. Considerantes igitur mali-
ciosis hominum non esse aliquatenus indulgen-
dum, Hoc sacro approbante concilio duximus
statuendum, ut reus, nuntios acta judicialia
deferentes, per se, vel per alium verberans,
spolians, vulnerans, mutilans, occidens, cap-
tivans, lite etiam non contestata, auctoritate
hujusmodi concilii habeatur penitus pro con-
victo. Actor vero in causa reconventionis simi-
lia perpetrare per se, vel per alium non formi-
dans, super in iudicia contra eum actione am-
plius nullatenus audiatur. Et insuper uterque,
ac omnes alii, qui nomine & actione eorum talia
presumpserunt usque ad condignam satisfac-
tionem lesa & iudicibus summaria cognacione
super hujusmodi fore facto prehabita, percel-
lantur adeo iustis & gravibus penis, ut alii me-
tu pene a similibus arceantur. Ita etiam, quod
si tales sint clerici, pena contra captivantes cle-
ricos, vulnerantes, mutilantes, verberantes &
occidentes promulgata in statutis nostris provin-
cialibus, & predecessorum nostrorum, huic vo-
luntati inscriptis, usque ad satisfactionem con-
gruam, districtius observetur. Penae etiam a
canonibus & legibus talibus inscriptis nihilomi-
nus rigorose observatis. Preterea hujus appro-
bacione concilii statuimus & vobis universis &
singulis rectoribus ecclesiarum parrochialium,
seu

ANNO
CHRISTI
1521.

ANNO
CHRISTI
1495.

ANNO
CHRISTI
1495.

seu vices eorum gerentibus, per nostram provinciam constitutis, sub pena suspensionis ecclesie ab ingressu precipimus & mandamus, quatenus omnes, tam clericos quam laicos in terminis ecclesiarum constitutos, cujuscumque dignitatis, nobilitatis, conditionis, aut status existant, publice in vestris ecclesiis moneatis, ne jurisdictionem ecclesiasticam, nuncios, mandata nostra, seu litteras nostras, vel iudicium nostrorum, etiam nostrorum suffraganeorum & iudicium quorumcumque nostre provincie ecclesiasticorum, deserentes, verberando, offendendo, vulnerando, mutilando, capiando, occidendo, seu ipsas litteras lacerando, vel quocumque alio modo impedire presument; Alloquin contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrere volumus ipso facto & excommunicatos a canone nuntiavimus, & ab omnibus arcibus evitandos, singulis diebus dominicis, accensis candelis, & pulsatis campanis, cum vobis de hoc per evidenciam facti constiterit, etiamsi aliud mandatum nostrum iudicium nostrorum, suffraganeorum nostrorum, vel eorum iudicium super hoc non receperitis in vestris ecclesiis, publice nuntiatis, quousque a sententiis excommunicationis huiusmodi per nos, vel iudices nostros, seu nostros suffraganeos, vel eorum iudices, si in civitate vel diocesi, seu altera eorum excessus huiusmodi commissus reperitur, fuerint legitime absoluti Adiciamus insuper, quod quilibet episcopus in sua dyocesi, prout sibi expedire videbitur, super statutis huiusmodi valeat dispensare.

A provincia. domicilium tamen habens, aliunde veniens, hunc excessum committens, in nostra provincia, propter quam se subditum nostre jurisdictioni faciat, Volumus presenti constitutione esse inhabilem ad beneficium ecclesiasticum in nostra provincia obtinendum, donec a nobis, si hunc excessum commiserit in nostra civitate, vel diocesi, seu a nostris suffraganeis, in quorum civitate, vel diocesi, vel alterius eorum, huiusmodi excessus commiserit satisfactione condigna fuerit cum eo misericorditer dispensatum.

De fide instrumentorum.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum ex eo, quod plerique adeo rudes & ignari inveniantur, quod per se protocollo facere penitus ignorant, & alii se notarios publicos mentientes, conficere instrumenta presumant, ex quibus incommoda & pericula oriuntur, quibus nos obviare volentes, prohibemus, ne pro notario publico se quisquam gerat, vel quevis instrumenta conficiat in nostra provincia, vel quisquam eis utatur confectis, antequam de creatione sua loci diocesano, vel ejus officiali fecerit plenam fidem, contrarium faciens excommunicationis sententiam incidat ipso facto, & instrumenta per eum confecta sint irrita ipso facto, & alias per loci diocesani conficiens cum utentibus scienter pena debita puniatur.

De Jurjurando.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum legis veteris auctoritas & evangelica veritas invincibilis precipiat, quod omne verbum debeat stare in ore duorum, vel trium, unde prohibemus omnibus spiritualibus iudicibus, ne de cetero in iudiciis in quacunque causa juramentum deferant decisorium, adversa parte volente iuramentum suum per testes probare fidedignos, & hoc petente.

De exceptionibus a loco non tuto.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Quoniam exceptio de loco non tuto nunquam ad fugam ab opponente confingitur, ut ejus ope evitatur iudicium & conquirens defrauderetur, quod sicut experientia docuit plerumque fieri consuevit coram executoribus nostre provincie. Quamvis exceptio eadem adeo videatur legitima, quod si repulsa fuerit, licite valeat appellari. An igitur executor statutorum exceptionem huiusmodi coram eo propositam teneatur admittere, vel repellere non immerito dubitatur; Unde, juxta prudentiam concilium & doctrinam, duximus statuendum, quod si quis coram executore locum, ad quem citatus existit, sibi asserit non securum, petens sibi locum alium tutum & idoneum assignari, quod idem excipiens ad mandatum executoris debeat exprimere coram eo, quia in illo securo, quem postulat, velit proponere vel probare. Et si tale quid exprimere iustus, contumaciter recusaverit, ex tunc executor in negotio proposito, tali exceptione non obstante, procedere non obmittat. Si vero aliquis, vel ali-

Ut nullus iudex secularis quemquam spirituales iudicet.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum layci etiam, cujuscumque dignitatis, status & preeminencie fuerint, de rebus ecclesie disponere non habeant, multo forcius prelatos & clericos, seu quemcumque de personis ecclesiasticis, vel laycum religiosum alicui religioni dedicatum, etiamsi nondum fuerit tacite professus vel expresse, cum omnes tales sunt in sortem domini electi & a seculari potestate & a iudicio, tam in criminalibus causis, quam civilibus, christi privilegio exempti punire; Unde univervis iudicibus secularibus, per nostram provinciam constitutis, districtius inhibemus & mandamus, ne quenquam prelatum, tam regularem quam secularem, clericum, vel laycum religiosum, contra ecclesiasticam libertatem, ad cujuscumque instantiam layci vel clerici, vel ex suo officio ad iudicium trahere seculare per se, vel procuratorem, etiam ipsum iudicare, vel sententiarum presumant; Actor vero, si laycus fuerit, qui hoc procuraverit cum iudice, ambo sint sententia excommunicationis majoris ligati ipso facto, quem sic citatum & per iudicem, aut officialem episcopi in synodo episcopali & in propriis eorum parrochiis, ac aliis vicinis sic excommunicatos, donec parti citanti & episcopo loci de huiusmodi excessu satisfactionem prebuerint, excommunicatum publice faciat denunciare. Clericus vero, qui sic procuraverit clericum alium, ad sui, vel alterius instantiam, ad iudicium evocare seculare, sit beneficio suo meliori, si plura obtinet, in natura in nostra provincia ipso facto privatus; Si vero unum dumtaxat, eodem etiam sit ipso facto privatus: Si vero nullum beneficium obtinet, in nostra

ANNO
CHRISTI
1485.

aliqua dixerit exprimendo, executoris reliquatur arbitrio, an super tali, vel talibus expressis sit exceptio admittenda, & locus securus super expressis & propositis assignandus, nam forsitan expressa reperientur frivola vel impertinencia, aut talia de quibus executor intrmittere non valebit, & sic per expressionem talium facilius poterit opponenciam fraudibus obviare, ita tamen, quod si fuerit exceptio super loco non tuto probanda coram executore loci, ubi proponitur, probacio ejus fiat.

*De appellacionibus.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Quia sepe contingit in causa appellacionum ad nos a nostris suffraganeis appellari, vel ad ipsos a iudicibus eis subjectis interpositis a sententiis diffinitis provocari per superiores, cum omnia secundum formam juris attemptata, & abolvi appellantes, & ipsi revocatis, predicti appellantes, in delusionem juris, iudicium & partis appellate a prosecutione sue appellacionis desistant. Ne igitur provisio facta ad remedium, ut experimento didicimus, tendat ad noxam; Statuimus, ut si infra duos menses, post revocationem huiusmodi ipsi appellantes prosequi appellaciones suas non curaverint, extunc per inferiores iudices, a quibus appellaverunt, in pristinas sententias retradantur, tamdiu eisdem ligati publice nuntiatur quousque, iusta causa cessante, ad appellacionum suarum prosecutionem, moram suam expiando, redire festinent, vel pervant iudicatis.

*Rubrica de vita & honestate Clericorum.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Ad hec, quia clerici vagabundi, qui Ebrhardini dicuntur, quorum vita deo utilis est, Clericos & ipsos laycos scandalizant, discurrendo per terras, in villis, que carent propriis sacerdotibus, celebrare presumunt, seu quod verius in quantum in ipsis est divina prophannare officia; Statuimus ut tales ad mandatum diocesani, vel loci archidiaconi, teneantur in custodia carcerali, ad hoc, si necesse fuerit, invocato auxilio brachii secularis, salvis nihilominus constitutionibus contra tales per sedem apostolicam promulgatis.

*Rubrica contra clericos militares.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Contra clericos militares & presertim in sacris constitutos, qui, clericali scemate derelicto, Comam nutriunt, & gestantes habitum laycalem, coram prelatiis suis & in ecclesiis, in quibus habent beneficia neque reverenter incedunt; Denique post tyrocinia & actus aliorum militares, quos interdum exercent, habitum pristinum relinquentes, ad beneficia priora se admitti impune desiderant, sic terram viis duabus ingredi non verentur; Hoc sacro consilio approbante, statuimus, ut apostatantes huiusmodi, si, antequam a suis prelatiis, sive capitulis evocati, & prius habitis beneficiis fuerint spoliati, ad suas ecclesias, seu prebendas redire voluerint, non aliter admittantur, nisi discipline claustra vel carcerem tanto tempore

sustineant, quando a suis ecclesiis eos constituerit taliter aberrasse. Ne minus satisfactionum prolixitas quam prevaricationum diuturnitas prorogetur, & sic reversi debent ultimum in capitulo & in choro, processionibus & aliis actibus locum dumtaxat perpetim obtinere.

*De cohabitacione Clericorum.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Attendentes, quod omnibus dei ministris & in ejus sortem sua divina providencia electis & omnibus religiosiis sit a sacris canonibus preceptum, ut non solum abstineant a malo, sed etiam ab omni specie mali. Unde quoslibet canonicos tam Cathedralium, quam collegiatarum ecclesiarum nostre provincie, ceterosque beneficiatos hortamur, & in visceribus christi oblectamus, ne ammodo in stibus venalibus & publicis balnea recipiant, ubi spectatarum personarum presencia se prebet frequenter scandalose, sed in stibus suarum ecclesiarum, aut in propriis curiis suis, personis suspectis balnea sua faciant longe exclusis, que in singulis ecclesiis nostre provincie Cathedralibus & collegiatis si non habeantur volumus edificari, vel si sunt defeciuosa infra mensem restaurari & debitis temporibus calesceri mandamus & de quindena in quindenam precipimus deputatis consuets & honestis ministris pro canonicorum & clericorum usu balneandi. Religiosis universis nostre provincie in monasteriis degentibus, quibus urbium & populi frequencia locorumque publicorum aditus est interdictus, omnino prohibemus presenti nostro statuto, ne quis eorum mande de cetero in stiba prefata, extra septa monasterii sui, balnea publica subire, sed habeant stibas suas communes, ut ecclesie Cathedralis & collegiate in monasteriis suis, & pro conventu suo, quas eis calesceri jubemus, ac in eis de quindena in quindenam deputatis etiam consuets & honestis ministris pro religiosiis balneantibus obsequiis exhibendum. Presens etiam statutum ad sanctimonialiales nostre provincie prout concernit religiosos, observandum prorogamus, proviso, quod si qui religiosi, vel moniales, infirmitate ipsorum exigente, pro remedio recuperande conservandeque sanitatis balnea subire coguntur, pro eisdem in quolibet monasterio parvula stupella construat & habeatur aptata requisitis, ut dum opus fuerit, infirmi in ea dumtaxat pro remedio, balnea suscipiant & nullatenus sani in eis balneis uti permittantur. Religiosi vero habitantes in parrochiis, vel aliis locis, certis officiis deputati, in curiis suis habeant stibellas parvulas, in quibus, sectus suspectis personis, balneis promundicia, seu pro remedio, cum infirmitas hoc exposit, perfruantur. Transgressores vero huius statuti salutaris, tam seculares, quam religiosos, volumus, si canonici sunt, ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum, vel alii beneficiati per suos episcopos pena debita emendari; Si vero religiosi vel moniales, pena graviori, post carceralem, per suos prelatos precipimus emendari; Si autem ipsorum religiosorum, vel monialium prelati, pro huiusmodi excessibus, corrigere neglexerint, Episcopus loci ipsorum negligentiam severitate debita supplebit contra delinquentes observata.

Ru-

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1485.*Rubrica de concubinariis.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Attendentes, quod scriptum est & dictum precipue sacerdotibus & clericis universis, in sacris constitutis: Sancti estote, quia sanctus ego sum. Precipimus hujus sacri approbatione concilii, ut sacerdotes universi & clerici in sacris ordinibus constituti & alii simplices, dei servicio mancipati, studeant caste vivere & continenter, quatenus in conspectu omnipotentis dei puro corde valeant & mundo corpore ministrare. Si quis autem clericorum visus fuerit deinceps in incontinentie vicio laborare, publice concubinam secum detinendo, vel alias sepositam in domo nutriendo aliena, fama publica hoc attestante, ita quod vulgariter dicitur talis est concubina ipsius, post ammonitionem canonicam ei per suos prelatos immediatos factam; verbo, vel in scriptis, illam profus de domo sua non expulerit, vel a se posite vicium & amictum subtraxerit, aut ipsius consortium penitus evitaverit, officio & beneficio suo privetur. Si vero nec fetorem sue libidinis curaverit evitare, quia, crescente contumacia, crescere debet & poena, anathematis gladio feriatur. Qui vero voluptatibus inhiantes concubinas utique ad hec tempora temerint publice, nedelictum preceptum transeat impositum, eos sub tali poena durissimas religandos, ut si canonici fuerint, vel beneficiati in ecclesia Cathedrali, vel collegiata, xl. diebus in claustris suis in quadragesimali cibo jejunent. Si autem hoc agere contempserint, Prepositis decanis & Capitulis ecclesiarum suarum, sub anathematis poena prohibemus, ne prebendarum fructus eis ministrent, vel ad chorum, vel ad consortium capituli eos admittant, nisi digna penitencia, de qua premititur dispensatione seclusa incepta & peracta plenarie. Qui vero sic ammotas resumpserint, decernimus eos beneficiis esse privandos, statuentes, ut illi, ad quorum collectionem eorum beneficia pertinent, ipsis privatis, ea personis ydoneis assignent infra tempus in Lateranensi concilio comprehensum, alioquin proximis superiorum suorum ex tunc ea studeant assignare. Si vero decani, vel alii eorum superiorum excessum scientes, dissimulare presumpserint, ipsos volumus & pronunciamus a perceptione fructuum suorum beneficiorum non solum suspensos, que obtineat in nostra provincia, sed privatos, fabricae ecclesie ubi prelati sunt, applicandos.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

De clericis concubinariis rualibus rigor superius expressus servetur, quorum archidiaconi si eos in suis iniquitatibus voluerint confovere, vel eorum dissimulare excessus, sciant ab officio se suspendendos, & si in presumptione permanserint, precipimus eos per episcopos suos a dignitatibus removeri, que dignitates per eodem episcopos, vel alios; ad quos donatio spectat, personis ydoneis infra tempus Lateranensis concilii assignentur.

*De institutionibus.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Quoniam sacrorum canonum statutis prohibendum invenitur districte, ne aliquis clericus a laico de beneficio ecclesiastico, in quo jus obtinet patronatus, institui se permittat, vel se ipsum de facto instituat, vel quisquam talis electus, vel postulatus, ad aliquam dignitatem, vel officium secularis vel regularis, cujuscunque ordinis, etiam in concordia se ipsum intendat, vel procuret intrudi, non ingrediens per officium, sed ut fur per devia aliunde, & non canonicè subintrans, sed potius presentatus episcopo, ab eo vel loci archidiacono investituram recipiat, prout ad alterum eorum spectare dinoscitur. Si vero aliquis fuerit electus, vel postulatus ad aliquam dignitatem in concordia, vel a saniori & majori parte sui capituli, seu conventus episcopo presentatus, per ipsum confirmetur & mandetur institui, electione vel postulatione ipsius tamen prius per diligentem examinationem canonica reperta & pronuntiata. Si quis autem electorum & postulatorum se in dignitatem intraserit, spiritalia vel temporalia amministrando in parte vel in toto, omni jure questio sibi per talem presentationem, electionem seu postulationem, sit ipso facto privatus, nec de cetero ad ullam dignitatem, officium, vel beneficium assumatur. Volumus autem presens statutum ad reverendos fratres, episcopos suffraganeos nostre provincie, minime extendi.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Cum frequenter magis a tramite regule & statutorum observancia divertere videntur, qui amplioribus privilegiis persulgent premuniti, presertim hospitalarii fratres de domo teuthonica, & alii religiosi ordinum quorumcunque, ubi layci, licet minus provide, sacerdotibus & aliis clericis principantur. Et quoniam eis sit prohibitum sanctionibus canonicis in diversis, ne ad ecclesias parrochiales, vel cappellas, quas a sede apostolica, non tamen pleno jure, eis subjectas, vel a diocesano, vel suo capitulo, suis domibus vel monasteriis obtinuerunt, vel obtinebunt in futurum, unitas & incorporatas, & que consueverunt per seculares clericos regi & a tanto tempore recte sunt, de cujus contrarium memoria hominum non existit, per suos confratres offitiare presumant, sed clericos seculares & ydoneos, episcopo sive archidiacono loci, infra tempus debitum, presentent, qui illos instituent, tanquam perpetuos vicarios in eisdem, ordinata ipsis porcione congrua, pro ipsorum victu decenti & amictu, de quo etiam possunt large hospitalitatem, episcopalia onera supportare, & archidiacono ipsorum, vel alteri prelato ipsius loci, integre de suo jure annuatim & debitis temporibus respondere, quam porcionem debitam & congruam episcopus, vocatis supradictis, quibus ecclesia parrochialis, vel cappella est incorporata & unita, & in eorum presencia, ante institutionem presentari taxabit, & instituendo taxatam faciat per predictos religiosos & fratres in sua presencia in tutioribus bonis dicte parrochialis ecclesie vel capel-

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1485.

pelle assignari. Et jurabunt dicti fratres pro se & suo conventu, exhibito mandato super hoc sufficienti, quod hujusmodi porcionem dicto instituendo per pactum non minuent, vel alias quocunque modo sibi auferent in parte vel in toto. Et si contingeret ex quacunque causa etiam dictam porcionem in parte, vel in toto deperire, ipsi aliam coram ordinario loci & ad ejus arbitrium in loco deperdite assignare, & quod dictum vicarium sic instituendum non procurabunt amoveri, vel occasione sibi dent, dictum beneficium resignandi & dimittendi, cum talis sit episcopo, vel archidiacono, vel alteri prelato presentatus, titulum habeat perpetuum in beneficio, nec per eos ad libitum ipsorum possit, vel debeat de predicto beneficio amoveri, ad istam etiam tenentur predicti religiosi ex juris dispositione & precepto, quacunque eorum exemptione non obstante.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Preterea statuimus, ne religiosi, cujuscunque ordinis, vel religionis existant, privilegiati fines suorum excedant privilegiorum, cum privilegium mercatur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Si qui etiam religiosorum, per donationem, vel alium legitimum titulum, jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acqviserint, talia beneficia propria temeritate suis usibus non usurpent, sed ipsi vacantibus ad ea sacerdotes ydoneos seculares, per quos regi consueverunt, & non fratres sui ordinis, vel alterius presentent, nec bona ipsorum ecclesiarum, corporalia vel incorporalia, seu libertates quascunque, detracta suis monasteriis, vel domibus, dignitatibus vel officiis applicare presument; Contrarium vero facientes, sint jure patronatus, quod habent in predictis ecclesiis, ipso facto privati. Demum si predicti religiosi ad beneficia predicta, curata vel non curata, infra tempus a jure statutum, dioecesanis loci, vel archidiaconis, ubi habet institutionem, vel alius prelatus quicunque, non presentaverint talem, per quem, vel quos, ecclesia recta est, vel aliud beneficium, ex quo, propter lapsum temporis & negligentiam sunt auctoritate presentis constitutionis jure patronatus quod ad ipsa beneficia habuerunt, privati; Volumus jus patronatus ad dyocesanum loci sine omni exceptione fore devolutum. Qui, prout ecclesie expediat, providum virum secularem & ydoneum instituat, dummodo per talem consuetum sit regi, sive curatum sit, sive non curatum. Si quas etiam ecclesias parrochiales, infra quarum limites, grangias & monasteria habuerint terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus de jure decimam solvere tenentur, in decimatione fraudaverint omnes ipsi ad hoc opem vel operam dantes & ipsorum servitiis intendentes decernimus ipso facto sententiam excommunicationis incurrisse. Quicunque vero ausu temerario contra dictam constitutionem venerit cujuscunque status fuerit vel conditionis ipso facto sit anathematis sententia innodatus. Et si clericus fuerit qui talia commiserit opem vel operam concilium vel auxilium predictis vel alicui predictorum adhibuerit perpetrandi omnibus sit beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus privatus que obtinet in nostra provincia & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Layco-

rum etiam contra presentem nostram constitutionem in aliquo venturum filii & nepotes utique in quartam generationem nisi sufficienter injuriam passis satisfactum fuerit ad omnem honorem & dignitates ecclesiasticas inhabiles sint & eos etiam inhibemus sub anathematis pena quam ex nunc in omnes contrariam facientes ferimus in ecclesia dei promoveri.

De sede vacante.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Quoniam in quibusdam Alemaniæ locis fundatores ecclesiarum, vel heredes ipsorum potestate, in qua hucusque ecclesia sustinuit, abutuntur, partem decimarum, vel aliarum obventionum ecclesiasticarum, in quibus jus obtinent patronatus, sibi retinentes, ex pacto tamen presentant clericos ad eandem, huic valueri canceloso & symoniaco censure ferrum apponimus, decernentes, ut ex quo constiterit patronum hujusmodi perpetrasse flagitium hoc, anathemate feriatur, & ejus terra ponatur sub ecclesiastico interdicto, donec ecclesiam liberam suo juri dimittat, salvo jure patronatus, quod eis de jure reservamus, quod possunt per juris ignorantiam excusari. Qui vero cupiditate ducti taliter a patronis presentationem receperint, officio beneficioque priventur, nec ad beneficium, vel actus ecclesiasticos admittantur, nisi per sedem apostolicam secum fuerit dispensatum. Episcopi vero aut archidiaconi, aut alii prelati, jus instituendi habentes, qui talibus scienter curam commiserint animarum, ab institutione beneficiorum & collatione perpetuo sint suspensi.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Cum, beneficia ecclesiastica sine diminutione conferri debeant, quidam ecclesiarum patroni, personis ydoneis pretermisiss tales ad ea presentent, qui porcione, quam talibus dant, debent esse contenti, reliquum suis usibus totaliter applicando; Unde, ad hujusmodi mali perniciem extirpandam, statuimus, quod si tales clerici se porcione debita spoliari videntes, ad episcopum suum querelam non detulerint, auctoritate hujus concilii sint ipso jure suspensi, & nihilominus eisdem ecclesiis priventur per episcopum, & de plebano ydoneo provideatur ipsis ecclesiis vel aliis beneficiis. Si vero ad superiorem hanc detulerint questionem, ipse patronus per censuram ecclesiasticam ab hujusmodi molestatione compectat. Adiciendo nihilominus, quod si in hoc pertinax patronus existierit, ad presentationem ecclesie talis, cum proxime vacaverit, pro illa vice domtaxat jure presentandi sit privatus, & episcopus ea vice patronatus jure fungatur.

De rebus ecclesie non alienandis.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Interdicimus, ne in dignitate constituti & administrationem habentes administratores perpetui, seu temporales ecclesiarum, seu monasteriorum, etiam monialium, & alii beneficiarii, quicunque de rebus ad eorum dignitates, administrationem, seu beneficia pertinentibus, potissime

ANNO
CHRISTI
1485.

tissime mobilibus, etiam juribus corporalibus A
alienare quocunque modo alienationis titulo
presumant. Verbo autem alienationis, vendi-
tionis, donationis, obligationis, permutationis,
vel in emphiteusim, sicut in quibusdam ecclesiis
& monasteriis fieri consuevit, perpetuum contra-
ctum volumus comprehendere, ut nunc communi-
ter consueverunt, habito etiam consensu om-
nium de collegio seu monasterio, nisi dyocesa-
ni consensus, in qualibet tali venditione requi-
situs, accedat, & fuerit obtentus. Et si quid
contra premissa fuerit, vel alterum ipsorum at-
temptatum & factum, ex nunc irritum decerni-
mus & inane. Foresta quoque nemorum secari
& piscinas evacuare non faciant, sine fratrum B
concilio & assensu, si fecerint, in usum mona-
sterii seu ecclesie, pretium committatur. Abbas
vero, vel obis, cuiuscumque monasterii, si
de rebus ecclesie quicquam, citra formam cano-
nicam, alienare presumpserint, etiam ad di-
gnitatem suam divisam, vel conjunctam parti-
entibus, ipsum superior, cum id certis clare-
rit argumentis, a suo in continenti deponat of-
ficio, nec de cetero ad dignitatem aliquam, vel
administrationem admittatur, nisi secum sit per
loci episcopum misericorditer dispensatum, au-
thoritate presentis concilii decernentes, ut in
mutuo contrahendo nec non obligatione, sacri
canones observentur, qui eos creditores tantam
appellant, qui probant mutuum in utilitatem C
ecclesie cecidisse.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Ceterum nonnulli ecclesiarum advocati, spe
defensionis earum in advocatos ea conditione
primo assumpti, quod de certis stipendiis & ser-
vitiis spontanee deputatis eisdem, ipsarum eccle-
siarum jura, possessiones & homines defendere
debeant, facti sunt ex defensoribus offensores
eo, quod tam immoderatis exactionibus & ser-
vitiis angarent homines, quod non possint pro-
priis dominis persolvere census suos, aliasque il-
licite dividentes advocacias in partes, inferiori-
bus suis eas in grave ipsarum ecclesiarum dis-
pendium, impehodare presumant. Quia privile-
gium meretur amittere, qui concessa sibi abuti-
tur potestate; Statuimus, quod sponte assignatis
sibi primo stipendiis & servitiis sint contenti,
prout coram imperio est obtentum, sententia
principis approbante, alias & ecclesiarum jura
possessiones & homines defendant & protegant,
ut tenentur, nichil aliud in eorum potestatibus,
juribus & possessionibus & hominibus usurpantes
reintegret advocacias, quas in partes dilacerasse
& inferioribus impehodasse noscuntur; Pheu-
dotarii vero eas taliter occupatas dimittant.
Quod si non fecerint, infra mensem moniti per
ordinarios, vel alios suos inferiores, ipse advoca-
tus & pheudotarius suus ad id faciendum per
excommunicationis & interdicti sententias com-
pellantur. Demum statuimus, ut si quis eccle-
siarum vel clericorum bona, sive homines, tem-
eritate invalerit spoliis, incendiis, vel rapinis,
aut tollendi pignoris occasione aliqua, quam
contra alicujus ecclesie advocatum se proponit
habere, secundum statuta edita contra invaluores
rerum & personarum ecclesiasticarum, contra ta-
les procedatur & usque ad satisfactionem condi-
tionem observentur.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgenf.*

Hac constitutione sanximus, cunctos ecclesia-
rum advocatos infra provincie terminos consti-
tutos, cuiuscumque preeminentie sint aut status,
eisdem debere juribus esse contentos, que ipsis,
seu eorum antecessoribus fuerint concessa tempo-
re, quo advocatiam unius susceperint, & eccle-
sias quarum advocati existunt defendere studeant
& manuteneere pro posse.

*Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgenf.*

Insuper statuimus, ne persona quantumcum-
que nobilitate, aut preeminentie statu presu-
geat, ecclesias aut ecclesiastica bona, Jura, Ju-
risdictiones, Civitates, Opida, Castra, Villas,
districtus, predia, vasalios, litones, servos &
alios subditos quoscumque eorum, violenter,
auctoritate propria, occupare, aut occupando
invadere, vel scienter occupantibus ecclesias,
aut bona ecclesiastica predicta presumant presta-
re quomodolibet per se, vel per alium aut alios
consilium auxilium & favorem. Et nisi requisi-
tus infra mensem ecclesie sele, aut prelo ip-
sius, dampnum illatum emendaverit, ipso facto
anathematis vinculo sit innodatus, nec absolva-
tur per suum episcopum, nisi satisfecerit & cau-
tione prestita episcopo suo de similibus im-
psterum non committendis.

*Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Hoc sacro approbante concilio districtius inhi-
bemus, ne aliquis episcopus, vel prelati, ca-
pitulum, vel conventus, aliqua bona immobili-
a, sub pignoribus, que vulgariter underpan-
dynghe dicuntur, ponant aut obligent, quibus-
cumque personis, contractum alienationis rerum
ecclesie perpetuum roborandum, sine expresso
consensu episcopi & juris solennitatibus, que in
rerum hujusmodi alienatione requiruntur alioquin
factum ipsum decernimus irritum & inane. Et
episcopi qui hoc fecerint, ab ingressu ecclesie
suspendendi, alios vero prelatos ab officio & be-
neficio, personas vero alias excommunicationis
sententia ipso facto decernimus subiacere. Et
mandantes nihilominus volumus hujusmodi con-
tractus alienationis factos etiam cum quibus-
cumque cum contra juris ordinem & preceptum
sint celebrati, esse irritos & ipso jure nullos,
nec ecclesias, monasteria, beneficia quecumque
ad ipsorum observantiam fore obligata. Manda-
mus successoribus contrahentium, ut omni dili-
gentia adhibita studeant bona ecclesiarum sua-
rum, monasteriorum, seu beneficiorum, sic de
facto alienata ad jus ipsarum ecclesiarum mona-
steriorum seu beneficiorum suorum revocare in
sortem computatis fructibus quos dictorum bo-
norum detentores perceperunt, invocato ad hoc,
si opus est, superiorum suorum adiutorio & suc-
cursu. In premissis vero negligentes volumus et-
iam pro tanta negligentia, si convicti fuerint,
ab ingressu ecclesie suspendi, inferiores vero a
suis administrationibus seu beneficiis per suos
superiores suspendendos.

Item de rebus ecclesie & ornatu nulli private
persone obligandum aliqua concedantur, & si
aliquibus sunt concessa, illa infra mensem redi-
mere

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1489.

mere & ecclesie restituere compellantur. Item statuimus, ut proventus fabricae uni, vel duabus personis fidedignis in singulis ecclesiis committantur, qui eos ad opus ecclesie convertant utiliter & singulis justam de ipsis & certam capitulo reddant rationem, & ne idem redditus dividantur, vel ad expensas messis vel autumnii, seu extraordinaria onera convertantur. Obveniencia etiam de prebendis suspensorum & tempore suspensionis & aliorum beneficiariorum ad usum fabricae convertantur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Et quoniam pauci sunt in singulis ecclesiis qui predia & redditus ecclesie plene cognoscant nisi illi, qui officia forsitan habuerunt & multa vel aliqua, propter negligentiam officiariorum & statum temporis inequalem, ex eo sunt perdita vel distracta, statuimus, quod predia & redditus ecclesiarum, jura corporalia, vel incorporalia, jurisdictiones, libertates & servitutes quaecunque ecclesiarum, monasteriorum, communium dignitatum beneficiariorum & officiorum etiam laycorum, qui ecclesie specialiter oblaqueantur, in duobus libris conscribantur, & quibus terminis redditus praemissorum sunt emonendi & colligendi, ac quibus usibus exponendi, quorum unus ponatur in loco ecclesie, vel monasterii tuto & tali, ubi tamen quilibet de ecclesia vel monasterio, cujus interest, pro suo interesse possit tempore, cum sibi incumbit, ratione suae dignitatis, beneficii, vel officii congruum habere accessum. Alius vero liber referretur in loco ecclesie, vel monasterii, ubi privilegia & clenodia alia referantur, tuciori.

Rubrica de emptione & venditione.

Nullus etiam predam aliquam scienter emere vel retinere presumat, alioquin, nisi ipsam statim restituat, excommunicationis sententia percellatur.

Rubrica de pignoribus.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Detestanda quorundam temeritas, qui in sua causa jus sibi dicere contra sanctiones legitimas moliantur, nonnunquam personis ecclesiasticis exhibet se molestam, quoniam aliquid ipsis contra personas ecclesiasticas habere proponunt, licet persone praedictae ecclesiastice paratas se exhibent stare juri coram suo iudice ecclesiastico competente; Nihilominus tamen iidem temerarii impignorationes, quae vulgo pandynge dicuntur, frequenter in rebus & bonis ad beneficia dictarum ecclesiasticarum personarum spectantibus, vel in personis ipsorum committere non verentur; Unde non modica damna & injurie, cum tediis variis, bonis ecclesiarum, ecclesiasticarum personarum, villis & villanis, & subditis eorum, fraudibus exquisitis, inferuntur. Attendentes igitur, quod praemissa invasiones, quae, ut eorum verbis utamur, pandynge vocantur, de cetero conniventibus oculis dissimulare non debemus; Unde provida deliberatione sacri concilii autoritate sanximus, quod quicumque nobilis, Baro, Comes, Vasallus, seu singularis persona, ipsorum advocati, vel officii, aut alia quaecunque persona, eorum nomine, hujusmodi pandynge fecerint,

A fieri mandaverint, ratam habuerint, concilium, seu auxilium prestiterint, si persona fuerit singularis, ipsam excommunicationis sententiae volumus ipso facto subjacere; Si requisitus per executores ex officio suo, vel ad instantiam injuriam passi, infra quindecim dies, res, persone ecclesiastice, si ad ipsam nomine ecclesie pertineant, vel nomine suo proprio non restituerit, integraliter & cum effectu, damna resarciant cum satisfactione, de injuriis, praemissa occasione illatis, persone ecclesiastice, seu ejus hominibus & subditis vel ad arbitrium executoris, infra quindecim dies sibi assignatos, contumaciter adimplere neglexerit, Volumus in loco domicilii ipsius strictissimum servari interdictum lapsis quindecim diebus praedictis & cum contingerit ipsum ad alia loca pervenire nostrae provinciae, & quamdiu moram traxerit in aliqua parochia extra locum sui domicilii, in eadem parochia & in ejus praesentia strictissimum ratione illius parochiae servabitur interdictum. Si vero proconsules, consules, rectores civitatis opidi castri vel ville in praemissis culpabiles reperti fuerint per se, vel per alios hujusmodi pandynge fecerint, vel fieri mandaverint, persone singulares hoc facientes, vel mandantes eo ipso sunt excommunicati, loca vero eorum, si infra quindecim dies requisiti per executores ex officio suo, vel ad instantiam injuriam passi, non satisfecerint, proinde supra est expressum, ecclesiastico subiecti sunt interdictio.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Contingit interdum, quod rectores, seu majores civitatis, aut opidi alicujus contra dominos suos, ad quos civitas, aut oppidum spectare dinoscitur, spiritu rebellionis assumpti, civitatem vel oppidum alterius domini ditioni subiciunt & submitunt, ad hoc etiam sibi constituentes in signum & recognitionem submissionis de certa summa pecuniae annuam pensionem, quod plerumque ex ea causa se facere dolose pretendunt, ut tam in rebus quam in personis tuicionis & defensionis praesidio teneantur; Unde igitur ex presumptione hujusmodi veris dominis damna gravia inferuntur ipsique praesumptores occasione hujusmodi fraudulenta a consuetis dominorum suorum serviciis se subducunt & debite fidelitatis vinculum dissolvunt & dissensiones exinde & scandala suscitentur; Unde statuimus & sanximus, quod quicumque submissiones hujusmodi in civitatibus, opidis, castris, jurisdictionibus, juribus, aut rebus quibuscunque ad ecclesiam alienam nostrae provinciae spectantibus, quocunque colore quesito, facere presumpserint perpetuo sint in --- & pheidis, si quae a quibusvis ecclesiis Magdeburgensis provinciae obtinuerint, ipso facto privati. Et singulares persone, si quae talia fecerint, aut rata habuerint, aut ad ea prestiterint consilium, auxilium, aut favorem, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Et si civitas, oppidum, castrum, vel villa fuerit, quod taliter alieno domino est commissum, ecclesiastico subiacet interdictio.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Insuper & is, qui submissionem causa illicita, aut alicujus utilitatis, aut commodi temporalis cupiditate seductus, aut appetitu domnandi

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489.

nandi presumptuose deceptus, vel ab hoc, a
quamvis alia causa allectus, ad se receperit, a
tali submissione infra mensem omnino recedere,
atque infra eundem mensem, quicquid ad eum
hujusmodi submissionis occasione, quocumque
modo pervenit, totaliter restituere tenentur,
alioquin excommunicationis sententiam incidet
ipso facto. Volumus autem quod hoc statu-
tum locum non habeat in precedentibus, sed
in futuris.

Sequitur de testamentis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Clericus de proventibus anni gratie vel alias
de rebus, intuitu ecclesie aut beneficiorum suo-
rum acquisitis, concubine sue, vel filii ex for-
nicatione genitis, quicquam penitus non relin-
quat, quod si fecerit, legatum non teneatur &
quod taliter est relictum ecclesie applicetur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Abolendam de domo domini consuetudinem
vel potius corruptelam, seu temeritatem qua
clerici in signum pudicie deberent ostendere
laycis, quibus sunt positi in exemplum, in ar-
gumentum sue finalis impenitentie, fructus
prebendarum suarum concubinis, vel spuris
suis legant in ultima voluntate, rigor ecclesia-
sticus debet exercere; Quare sub anathematis
vinculo prohibemus, ne de cetero clerici, gra-
cie anni abutentes, cum de rebus ecclesie nul-
lum possint condere testamentum, fructus be-
nificiorum etiam ecclesiasticorum, spuris vel
concubinis dimittant. Qui vero contra hanc in-
hibitionem venire presumpserit in signum sue
perditionis ecclesiastica careat sepultura, &
quibus taliter fructus legant, eis careant ipso
jure. Qui autem testamentum tale post mortem
defuncti manuteneat voluit & per quorum ma-
nus personis illis fructus prebende fuerint mini-
strati, ecclesia ipsius manutentionis vel mini-
strantis sit supposita interdictio.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Adhoc quia quedam in quibusdam partibus
consuetudo ymmo corruptela detestabilis obser-
vatur, videlicet, quod tam clericus, quam lai-
cus in lecto egritudinis constitutus ultra quin-
que solidos usualis monete, vel aliam summam,
juxta loci illius consuetudinem limitatam, nec
piis locis nec personis ecclesiasticis pro anime
sue remedio & salute aliqua possit ordinare &
donare legata; Consideramus predictam consue-
tudinem & sacris canonibus & secularibus legi-
bus obviare & cum omnia jura clament, quod
ultima voluntas, vel ultimum hominis testamen-
tum immobile perseveret, & nihil sit, quod
hominibus magis debeat, quam ut supreme
voluntatis liber stilius existat, eandem consue-
tudinem deo odibilem, animabus & bonis mo-
ribus inimicam, auctoritate hujus sacri concilii
penitus reprobamus, firmes statuantes, ut
ubicunque jura a testamentorum non prohibent
facione, & in sanitate, vel in lecto egritudi-
nis constituto legandi, donandi, disponendi &
ordinandi de bonis sibi collatis circa pia loca
& personas ecclesiasticas, dummodo suos legit-
imos non pretereat heredes, libera sit facul-
tas; Volentes & precipientes districtis, ut per

Conc. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1489.

A locorum Episcopos & ceteros prelatos juridi-
ctionem habentes universi clerici & layci im-
peditos defunctorum legata, seu ultimas volun-
tates, per excommunicationis in personas & in-
terdicti in loca sententias, octo dierum moni-
cione premissa, ferendas, ab hujusmodi impe-
dimentis desistere compellantur. Ad quarum
execuciones & debitas aggravaciones, preceden-
te tempore faciendas episcopi & prelati, ad
quos testamentorum defensio, utroque jure sua-
dente, dimoscitur pertinere, tam bonivolos se
exhibeant & paratos, ac hujusmodi negligencia
de eorum manibus in die districti iudicii re-
quiratur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Statuimus & a cunctis precipimus immobili-
ter observari ut mansuetos ad exequendas ul-
timas decedentium voluntates electi antequam
de rebus seu bonis defuncti se aliquatenus in-
tromittant Inventarium faciant sub fidedigna-
rum testimonio de eisdem ac infra annum cun-
cta disponant secundum placita defunctorum ad
que per locorum dyocel. districtissime compellan-
tur. Clericos vero & laycos hoc statutum
salutare violantes in toto vel in parte volumus
penis canonum & legum fore subiectos. Qui-
bus premisis delinquentes tenentur stricti &
nota infamie incurere ipso facto.

Rubrica de sepulturis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum sacris canonibus sit consonum, ubi quis
vires receperit ecclesiastica sacramenta, quod
ibi etiam mortuus requiescat, omnibus christi
fidelibus, qui sepulti fuerint in suis ecclesiis
& parrochiis, dei omnipotentis misericordia & bea-
torum Petri & Pauli apostolorum ejus & beati
Mauritii patroni nostri & sociorum ejus consensu,
in relevamen suorum peccaminum, 40. dies in-
dulgentiarum de injuncta sibi penitencia mila-
ricorditer relaxamus.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Ad nostrum pervenit auditum, plurimos no-
strorum subditorum & maxime qui rectores sunt
ecclesiarum & curati parrochialium, quod qui-
dam domini temporales, duces, comites, baro-
nes, vasalli, civitatum, opidorum, castrorum
& villarum potestates, advocati, rectores, pro-
consules, consules, altermanni, seu vitrici ec-
clesiarum parrochialium & cappellarum, camp-
narum ecclesie & ornatus dominium sibi ascri-
bentes, in damnacionem suarum animarum &
ecclesiastica libertatis derogacionem, suam po-
testatem ad eis prohibita extendentes, tempore
interdicti, in solennitatibus ecclesie majoribus,
in calend. eorum, seu nuptiis divitum & po-
tentum, cum funera traduntur sepulture, vel
eorum peraguntur exequis, vel cum anniversa-
ria sunt, vel memorie defunctorum, campanas
pulsare & alias solennitates facere, ornatum ec-
clesie exponere, ac si ecclesia & cimiterium ejus
nullo ecclesiastico subjaceret interdicto, etiam
tempore interdicti diebus solennibus, palma-
rum, pasche, ascensionis, Pentecostes & aliis
festivitatibus, in quibus statut ecclesia proces-
siones fieri solennes & observat in locis non in-
terdictis, Layci hujusmodi processiones eis veri-

V

tas

ANNO
CHRISTI
1495.

tas cum crucibus, vexillis & reliquiis facere presumat, etiam tempore interdicti sacerdotum sibi officium assumptis, claves ecclesie contemnendo, Unde presenti statuto sancimus, ut nullus dux, comes, vel baro, vel quicumque alius laycus, presumat, tempore interdicti, huiusmodi processiones mandare, ut fiant facere, per se, vel interesse, Transgressores huius statuti & contrarium facientes volumus sententia excommunicationis majoris ex facto esse ligatos & loca, in quibus huiusmodi processiones fiunt, subjacere interdicto, donec episcopo loci satisfaciant de tanto temeritatis excessu, & caveant sibi ydonee, nec de cetero concilia attemptent.

Cum laycis nulla sit attributa facultas de rebus ecclesie disponendi, quibus manet perpetua obligatio ecclesie obsequendi, quia nonnulli principes & Barones nostrae provinciae ac alii temporales domini in castris opidis & villis seu communitatibus eis subjectis nec non civitatum proconsules & rectores hereticis & ipsis penitus interdictis iure divino pariter & canonico se abstinere, ut tenentur, non formidant: Statuta super modo offerendi & funerum exequias peragendi in suis civitatibus, castris, opidis & villis statuerunt in quarum animarum periculum & damnationem, primo, ut defunctorum exequie non nisi certis diebus possint peragi in septimana nam in pulsibus, missis & quod certe missae celebrantur pro animabus eorum & non plures ac etiam quotiens offertorium fieri debet ad missas predictas & quod unico pulsu omnibus peragendum in uno die vel diebus per eos statutos in septimana sufficiunt, in ecclesiis, in quibus defunctorum anniversaria vel memorie quaecunque peragentur; Sacro igitur approbante concilio statuimus & ordinamus, ut quicumque nobiles, barones, & persone singulares in civitatibus opidis castris villis seu civitatum opidorum castrorum, aut villarum proconsules, consules, rectores, aut alio quocunque nomine censeantur per se, vel per alios huiusmodi statuta fecerint vel facta servaverint, nisi infra mensem post requisitionem eis factam per executores statutorum illius dyocesis, ubi talia facta fuerint & servata predicta statuta, si sic dici merentur, cum verius sint corruptele & laquei animarum, ab earum observatione penitus destiterint, ipsis tamen de libris capitularibus suis prius omnia deletis, & caveant executores ydonee quod talia statuta de cetero non statuunt, nec edita & statuta observent; Contrarium facientes persone singulares, post lapsum dicti mensis, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant, loca vero in quibus huiusmodi statuta edi & servari contigerit, ecclesiastico post mensem predictum subjaceant interdicto.

De parrochiis & alienis parrochianis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Desiderantes divinum cultum non minui sed augeri & ministerios ecclesiarum in divinis officiis peragendis nullatenus impediri, statuimus, quod rectores ecclesiarum, quibus celebratio divinarum & cura populi est commissa, ad pulsandum vel pulsari faciendum pro conventionem populi ad divinarum audicionem & ad talia, que salutem respiciunt animarum, liberam, quacunque hora eis placita & congrua, habeant potestatem, nec a tali libertate a quacunque

A possint vel debeant prohiberi; Cum indignum valde sit, ut talia ex arbitrio pendeant alieno, ut videlicet per quemquam laycum, vel laycos certa forma aut hora minus congrua imponantur. Si quis autem contrariam huius statuti attemptare presumpserit prohibitionem, aut impedimentum aliquod inferendo, nisi, monitus per rectorem ecclesie, cessaverit infra mensem, eo ipso sententiam excommunicationis incurram. Non obstante, si quid consuetudine in contrarium allegetur, que cum ecclesiis sit onerosa, merito est reprobanda juxta canonum sanctiones.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Nos sanctorum patrum, qui ecclesie sancte dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt, statuta considerantes, Huius sacri approbatione concilii Universis sacerdotibus, tam religiosis, quam secularibus cujuscunque ordinis, conditionis, sive status existant, in civitatibus, dyocesi, vel provincia Magdeburg. degentibus, sub debito juramenti, quod episcopo in receptione sacerdotii prestiterunt, sub interminatione divini iudicii, firmiter inhibemus, ne quis alienum parrochianum, cujus cura per episcopum, vel loci archidiaconum, seu eius super eo vicarium alii est commissa, presumat, excepta necessitatis causa, que legem non habet ad confessionem recipere, vel ad porrigendum ei aliquod ecclesiasticum sacramentum, nisi petita & obtenta desuper licentia proprii sacerdotis, cum certi & indubitati juris existat, talem a tali aequaliter solvi non posse, vel ligari, & ex hoc ordinem ecclesie per majores & sanctos patres institutum timendum est confundi, quod per universos plebanos singulis diebus dominicis & festivis coram suis parrochialibus precipimus publicari.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Halien.

Insuper statuimus, quod clerici parrochialium provolores, vel vitrici, qui Altermanni in vulgari vocabulo nuncupantur, de rebus ecclesiarum, que recipiunt & expendunt, ad requisitionem rectoris ecclesie, quem ad hanc in virtute sancte obediencie duximus astringendum, bis in anno, in presencia ipsius rectoris & quorundam aliorum de parrochiis honestorum virorum, rationem reddere teneantur, ut & de predictorum concilio & consensu res ecclesiarum ad usum eorundem congruos & decentes utiliter convertantur, ac pariter nos & aliorum locorum episcopi, quibus ecclesiarum cura & sollicitudo imminet super rebus ecclesiarum per rectores ipsius super hoc requisitos possimus apercius informari.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

E Cum sanctorum ymaginibus, propter illorum reverenciam, quos figurant, locus dignior debeatur; Ob hoc presenti statuto prohibemus, ne in civitatibus, opidis, castris, vel villis, vel eorum plateis, sive in viis ante civitatem, opida, castra, vel villas, etiam in locis aliis quibuscunque nemo de cetero presumat ymaginem sancte crucis erigere, sive alias ymagines pictas, incorporeas seu corporeas, in aliqua materia, sub teitura, vel sine teitura, & oratoria facere sub quocunque colore, cum homines sepe per tales ymagines & cruces ad ydo-

ANNO
CHRISTI
1495.

ANNO
CHRISTI
1439.

lariam alliciantur committendam, sine diocesa-
ni, vel ejus vicarii in spiritualibus consensu
expresso. Etiam prohibemus sub anathematis
vinculo, vitricis ecclesiarum, seu altermannis,
ne de cetero fidelium elemosinas petitori, mani-
bus suis sanctorum ymagines vel reliquias cum
tabulis, vel preter tabulas secum delatas, cir-
cuite diebus festivis & celebribus de cetero
presumant, diebus dedicationis ac patroni ip-
sius ecclesie dumtaxat exceptis, & tunc demum
post offertorium majoris missae, cum ista om-
nia ex avaricie radice procedere videntur in-
dubie, & ipsorum plebanorum, seu curatorum
& capellarum rectoribus damna non modica
inferant & suo jure defraudant, cum omnes
oblaciones facte in parrochia, vel infra limi-
tes ipsius, in loco quocunque, etiam speciei
cujuscunque, Plebano ecclesie pertinent & de
jure communi debentur. Etiam prohibemus lay-
cis quibuscunque, presertim vitricis ecclesiarum
& altermannis, ne de cetero in ecclesiis par-
rochialibus, etiam capellis, vel ante in cimi-
teriis presumant ymagines ponere & offerro-
rium factum coram eisdem recipere, quocun-
que quesito colore, etiam si ad hoc plebani,
curati, vel capellarum rectorum expressus ac-
cedat consensus, cum tales sint a canonibus
condemnati. Etiam si que tales ymagines jam
temporibus retroactis posite in locis predictis,
illas volumus infra mensem per vitricos eccle-
siarum seu capellarum demoliri, & oblata co-
ram talibus ymaginibus volumus plebano, seu
curato, vel rectori capelle pro medietate ad
usum suum presentari, reliquam medietatem
volumus sicut dyocesi loci integre applicari.
Et super premissis volumus per officiales epis-
coporum nostre provincie diligenti executione
invigilare.

*Albertus archiepiscopus ex Concilio Magde-
burgen.*

Licet jure communi preceptum sit & manda-
tum, ut quislibet christi fidelis utriusque sexus
debeat & teneatur singulis diebus dominicis ani-
mi cujuslibet & aliis diebus solennibus missam
integram in sua parrochia & majorem seu par-
rochialem integre audire & verbum dei, ad quod
quemlibet nostre provincie curatum predicandum
suis subditis per se vel alium ydoneum nomine
suo, eosque ad audiendum obligamus.

De statu Monachorum.

*Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Statuimus insuper, ut in singulis monasteriis
facte monialium fenestre prolatorie, que ad lo-
quendum sunt deputate, & precipue, per quas
habent confiteri, duplicata habeant serra-
menta, nec alicui virorum permittatur, moniales visita-
re potissime monasterium ingrediendo, sed cum
opus fuerit, parentes admittantur & medici,
tunc aliqua fuerit gravi infirmitate detenta & ei
suffragio medici sit opus, tunc tantum medicus
cum laudabili testimonio, preposito presente,
durante infirmitate, quotiens opus fuerit, egro-
tam visitabit, nec alicui moniali nostre provin-
cie liceat clausuram sui monasterii egredi, pro
quacunque causa, sine licentia sui dyocelani e-
piscopi, etiam si fuerit exempta, nisi in casu de-
cretalis: Indempnitatibus bonifacii octavi.

Concil. General. Tom. XXXII.

Prohibemus etiam, ne de cetero moniales no-
stre provincie in monasteriis, vel ecclesiis suis
sub quocunque colore, in memoriam alicujus
sancti, vel presumpse consuetudinis in suo pro-
prio habitu, vel alieno, ludos facere presumant
sive larvis, cum larvis, nec etiam per extraneos
ludos aliquos, seu spectacula quocunque fieri
permittant. Similiter prohibemus & vel in vi-
ceribus Jhesu Christi obsecramus, ne tempore
oblacionis sanctimonialium & cum vestiantur,
vel quocunque alio tempore, comestiones,
seu choree fieri in monasterio permittantur, nec
aliquo tempore secularibus personis, quantum-
cunque monialibus propinquis sint mulieres, vel
puelle, infra claustra & septa monialium perno-
tandi hospicium prebeat, etiam ipse monia-
les in licitis & honestis suis prepositis & prela-
tis obediant reverenter nec alicui, preter epis-
copi sui vel ejus vicarii in spiritualibus licen-
tiam requisitam & obtentam sua peccata confi-
teri presumant; Nihilominus unicuique preposi-
to sanctimonialium nostre provincie districte pre-
cipimus, ut claustra eis commissa fideliter ser-
vent sub clausura, portas, per quas consuevit
fieri accessus ad eas, ab extra claudant firmibus
seris & clavibus apud se diligenti custodia sele-
varis nec cuiquam aperiant, nisi in casibus su-
perius expressis. Si autem abbatissa, sive prio-
rissa, vel prepositus, contra premissa fecerint in
parte vel in toto presens statutum violando,
Abbatissam, Priorissam volumus ab officio, seu
sua dignitate cecidisse ipso facto prepositum ab
ingressu ecclesie suspendi, donec a suo dyocesi.
vel ejus vicario in spiritualibus meruerit relaxa-
cionis beneficium obtinere. Nota si non placet
ista pena addiciatur, quod abbatissa debet de-
poni & prepositus per suum dyocesi. debet sus-
pendi.

ANNO
CHRISTI
1439.

*Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Compaternitatem a monachis & monialibus
contrahi districtius prohibemus, statuentes, ut
si aliqua claustra monialium ad inopiam tan-
tam devenierint, quod ibi de proventibus mona-
sterii sustentari non possint & ab amicis panis,
vinum, denarii, vel aliquid hujus eis mittatur
eisdem non ipse moniales hoc recipiant sed ab-
batissa, vel magistre sue id significant, ut de
ejus arbitrio eque, secundum deum & observa-
tiam regule, de talibus disponat & ita, quod
in communes usus convertantur & distribuatur
unicuique prout opus est. Istud statutum etiam
a monachis volumus observari.

*Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Prohibemus etiam monialibus, statuentes, ut
sacri canones jam prohibuerunt, ne aliqua mo-
nialis de cetero professa vel non professa aliquod
artificium, vel manuum suarum opus exerceat
causa lucri, seu negotii cujuscunque, nec pur-
sas cyrothecas, vel alia similia faciat, etiam a-
micis, nec aliis, ut gratis tribuat vel impendat.
Nam non decet viam dei agnovisse & post agni-
tam optimam partem deseruisse, nisi paupertatis
defectus ipsas ad laborandum, redditibus mona-
sterii destructis districtius compelleret & amico-
rum suffragio destituit.

ANNO
CHRISTI
1440.

*Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgenfi.*

Ad hec quia inventularum Reginarum lapsus frequens & evidens statum religionis deformant & plurimos scandalizat, statuimus, ut nulla de cetero in earum numerum admittatur, nisi quadragesimum etatis sue annum excefferit & probata a penis existat, sexagenarium numerum, quem scripsit apostolus talibus assumendi propter fragilitatem nostri temporis ad quadragesimum numerum restringens.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Sub pena etiam anathematis prohibemus, ne clericus vel religiosus quispiam introeat in domum earundem, sed si quis ex iusta causa & honesta cuque earum loqui voluerit, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciat manifeste, ne sinistra contra ipsos suspicio oriaturs, alioquin gravi subiacet ultioni, quam talibus per dioecesanum loci precipimus infligendam.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Etiam & habitum nec non conventicula suspitione mali non vacuam Bobechariorum, clamantium per plateas & vicos civitatum opidorum & villarum hoc vulgare: Brot dorch got; Nec non qualibet alias singularitates a sancta dei ecclesia non receptas colementium reprobamus mandantes sub pena suspensionis Univerfis plebanis per civitatem dyocel. & provinciam Magdeburgen. constitutis, ut tales Bobecharios & vicarios publice tribus diebus dominicis & festivis ammonerent, quos & nos presentibus ammonemus, ut huiusmodi singularitatibus derelictis se teneant, sicut alii christiani, & quod non predicent in cavernis & in aliis locis publicis & cum Beguinis se conformantibus eisdem moribus, habitu & incessu. Alioquin ex tunc ipsos extra terminos suarum parrochiarum per excommunicationis sententiam auctoritate huius concilii repellere non obmittent denuntiantque vicinis sacerdotibus ut tales sic repullos in suis parrochiis non admittant. Idem de Beguinis pestiferis duximus statuendum.

Rubrica de capellis monachorum.

*Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Firmiter prohibemus presentis concilii auctoritate, ne episcopi vel Archiepiscopi concessionibus ecclesiarum, que sunt hospitaliaris vel aliis religiosi cujuslibet approbationis consensum ullo modo exhibeant, donantes eis parrochiales ecclesias, cappellas viventes incorporantes, seu quevis alia beneficia, nisi requisito prius & habito consensu capituli ecclesie Cathedralis. Aliiter concessionis huius donationes uniones incorporaciones sive factas sive de cetero faciendas vires non decernimus habere.

*Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Quia plerumque religiosi & presertim de ordinibus mendicantium, iam derelictis suis monasteriis aliqui in apostasia, alii vero habitum

ANNO
CHRISTI
1440.

A *l*ius religionis desertentes, alii de consensu superiorum sui ordinis, alii propter eorum scitum & consensum cum sint terminarii, certis locis deputati, regimen parrochialium ecclesiarum suscipiunt curam populi gerentes ipsi sacramenta ecclesiastica ministrando. Baptizantes, matrimonium celebrantes Corpore christi & sanguine sacrosanctis eos reficientes, preter archidiaconi & precipue dyocelani loci consensum & auctoritatem: Alii curatorum ipsorum de consensu, alii populi de consensu parrochialis. Cum igitur predicti religiosi precipue mendicantes regimen populi suscipere & exercere, & sacramenta ministrare prohibeantur; Quapropter presentis statuti auctoritate sacro concilio approbante, prohibemus, ne predicti religiosi & presertim mendicantes presument de cetero regimen alicujus parrochialis ecclesie suscipere & curam gerere. In contrarium facientes, nisi infra quindocim dies moniti per dioecesanum, vel ejus vicarium in spiritualibus destiterint, sententiam excommunicationis ipsos & quemlibet eorum volumus incurere ipso facto & ab officio quod auctoritate clementine debent exequi in dioecel. certa & civitate volumus esse privatos, nec de cetero ad illud officium exercendum in nostra provincia per quemquam curatorum admittendos.

*Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

C Ad extirpandam detestabilem corruptelam & abusum quorumlibet patronorum nostre provincie spiritualium, seu secularium, quam quidam eorum hucusque temeritate propria, in derogacionem ecclesiastice libertatis, & animum suarum grave dispendium, observare presumpserunt & observarunt, domos, curias, habitaciones & dotes ecclesiarum, precipue parrochialium cappellarum & aliorum beneficiorum spoliando, mobilibus rebus inventis in dictis domibus, curiis, habitacionibus ecclesiarum predictarum parrochialium cappellarum, & aliorum beneficiorum, aut in aliis locis quibuscunque plebanis, curatis, cappellanis, seu aliaribus, aut aliis beneficiatis, defunctis vel nondum defunctis sed in agone constitutis, omni dei timore postposito, spoliantes & res spoliatas hujus abduerunt & frequenter temporibus retroactis abduerunt (sive ilique usibus applicatis, presenti nostro statuto, sacro approbante concilio, reprobamus & condempnamus cum suis presumptoribus, sicut a jure dinoscitur reprobata & maxime cum tales res presumantur intuitu ecclesiarum acquisite potissime mobiles de immobilibus non hesitantibus, & debeant futuris plebanis seu curatis & eorum usibus quomodo fuerint plebani, seu curati, remanere, post mortem vero eorum seu recessum, si dictas parrochiales ecclesias dimiserint permutando, vel simpliciter renuncian- do, nihilominus res acquisite per dictos curatos etiam mobiles & intuitu ecclesiarum dictarum, sicut sacra canonum precipit auctoritas, apud ecclesias dimittent, relinquentes usibus successorum suorum, qui sicut & sui predecessores in eisdem viventes & constituti in sanitate consentur usufructuarii in rebus predictis. Infirmantes vero ad mortem & in morte usurarii dumtaxat a jure sunt constituti; Presenti ergo constitutione sanximus, ut non solum patroni ecclesiarum, cappellarum & beneficiorum seculares, spirituales, vel regulares, advocati, officiiati, dominorum temporalium, potissime eccle-

ANNO
CHRISTI
1527.

ecclesiasticorum seu quicumque alius, vel alii, A nomine suo proprio, seu alieno. Deinde & in antea curias & doti, domos, allodia ecclesiarum parochialium, cappellarum, seu quorumcunque beneficiorum ecclesiasticorum & alias res quascunque apud quoscunque etiam existentes presumpserint etiam sub quocunque colore spoliare & ad se recipere, plebanis, curatis, cappellanis & quibuslibet aliis beneficiatis defunctis, vel adhuc laborantibus in agone, res mobiles, seu immobiles abducere de eisdem, vel a creditoribus eorum monere, vel saltem arre- stare, arrestatas ammonere & detinere, spoliatores tales ipso facto cum eorum complicibus, in facto spoliacionis detencionis eis auxilium prebentibus, sententias excommunicationis majoris presentati statuto & auctoritate fore decernimus ligatos. Addicientes etiam si tales spoliatores arrestatores usurpatores & detentores per archidiaconum loci, vel successorem in beneficio hujusmodi requisiti res spoliatas de predictis curiis, dotibus, domibus ecclesiarum, vel aliorum locorum, ubi fuerint recondite, infra quindecim dies post requisicionem dictis spoliatoribus factam verbo, vel in scriptis per archidiaconum loci, vel in beneficio successorum integre & sine omni diminucione reportaverint, restituerint, seu procuraverint, restitui & reportari, & reportent & restituant. Plebanis curatis & aliis beneficiatis in parochiis, ubi tales fuerint visi & quamdin moram fecerint in eisdem extra domicilium eorum proficiscentes & in eorum presencia & precipue in loco domicilii eorum strictissimum servetur interdictum, quod nullatenus per executores loci & nostrorum statutorum relaxetur, nisi omnibus ablatis spoliatis & abductis integre & plene ecclesiis, cappellis, seu beneficiis aliis restitutis & reportatis nihilominus beneficiatis successoribus in dictis beneficiis satisfactione exhibita congrua & decenti, ad arbitrium executoris statutorum loci de tante remeritatis ausu & presumptione.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia plerique ecclesiarum patroni, qui etiam aliquotiens a jure advocati nuncupantur suis terminis non contenti, ultra pensionem & redditus, seu proventus ab antiquo eis & a primeva fundacione deputatos nova jura sibi in dictis ecclesiis & earum bonis vendicantes, diripiunt & usurpant sibi bona & res dictarum ecclesiarum, propter quod spiritualia, que sine temporalibus consistere non possunt, dictis ecclesiis subtrahuntur, hoc facto approbante concilio statuimus, ut hujusmodi patroni, sive advocati, in premissis delinquentes, per executores loci, ex officio statutorum, vel ad instantiam partis injuriam passe & pro ecclesia, seu monasterio requisiti a vendicatione indebita novorum jurium servitorum & exactione quilibet infra XV. dies penitus desistant & bona ecclesiarum direpta & usurpata, ut premissum est, integraliter & cum effectu ecclesiis monasteriis, quecunque fuerint, & earum personis restituant, ac de injuriis ac preumptis violentiis, ad arbitrium dicti executoris, dictis ecclesiis, monasteriis & earum personis, ipsorum nomine satisfaciant; Alioquin diripientes, usurpantes, vendicantes exactionantes, extorquentes & retinentes hujusmodi nova jura, seu bona ex tunc ipso facto a jure advocatie seu pa-

Concil. Gener. Tom. XXXII

tronatus volumus & decernimus cecidisse, & ad eorum heredes proximiores, descendentes in recta linea si sint; illis vero deficientibus ad ascendentes similiter in recta linea; Illis etiam deficientibus ad loci dyocesi. fore devolutum & non solum Jus patronatus, sed & omne jus, quod predicti delinquentes in dictis ecclesiis & monasteriis & earum bonis pretendebant se habere. Idem contra patronos ecclesiarum, qui bona clericorum decedentium sibi usurpant contra statuta Lugdunen. concilii, ut a jure patronatus & presentandi cadant, & nihilominus expressis superius & in presenti statuto, si requisiti fuerint, ut premissum est, per executores, res & bona decedentium clericorum inventa & ablata, infra terminum superius expressum, non restituerint, & de injuriis satisfecerint juxta formam superius expressam volumus & decernimus incurrere ipso facto. Hoc statutum per locorum ordinarios districte, invocato ad hoc, si opus fuerit auxilio brachii secularis, decernimus exequendum.

Rubrica de consecratione ecclesie vel altaris.

Borchardus Archiepiscopus ex concilio Halten.

Et quia ecclesiarum reconciliatio dubitari consuevit a multis. Presentis concilii auctoritate declaramus, quod ecclesia violata per alium, quam episcopum, reconciliari non potest eaque sub episcopatus ordine non nisi episcopo valeat demandari.

Rubrica de celebratione missarum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Presentis concilii auctoritate ordinamus, statuentes, ne de cetero quisquam clericorum, seu religiosorum presumat illa die, qua missam suam primam celebrat, convivii & commestrationibus, choreis & aliis ludibriis exhilarari per se, vel per suos invitatos, & dumtaxat invitandorum numerum ad decem scutellas restringat, nullatenus etiam joculariores, fistulatores ac quoscunque hystriones, vel mimas admittat, ne ejus mens, que pro illo tempore potissime deo dedicata aliis, quam divine contemplacioni devotius intendat.

Rubrica de baptismo & ejus effectu.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Baptismus cum summa reverentia celebretur maxime in distinctione & prolacione verborum, in quibus sacramenti virtus consistit, hiis scilicet verbis: Ego te baptizo in nomine patris & filii & spiritus Sancti. Doceant etiam sacerdotes, tam mares, quam feminas in necessitate debere parvulos baptizare, eadem forma in suo ydeomate servata, & quod patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat, ita quod alios habere non possint, potuerint baptizare. Et si sacerdotes super hoc diligencius inquirentes debitam formam servatam in baptismate inveniant, quod factum est approbent, suppletentes circa baptismatum quoad unctiorem olei in

V 3 pc

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1489.

posuere & in scapulis & trismatis in vertice, quod a laicis est obmissum & fieri non potest. Si autem in baptisate debitam formam non invenerint observatam debent eos baptizare denovo & alia circa hoc necessaria adimplere.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum autem contingat infirmos sacra unctione perungi in extremis attendant sacerdotes quod formam verborum scriptam in libris agendorum suorum debite & perfecte expriment & cum devocione, sicut & in sacra dominici corporis consecratione fieri christus instituit & ecclesia videtur attentius observare & simili modo formam observent & verba debite expriment aliis sacramentis appropriata.

De custodia Eucharistie.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Statuimus, ut in cunctis nostre provincie ecclesiis & monasteriis baptismus, crisma, oleum, eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis observentur, ne possit ad illa manus temeraria extendi: Palle quoque altaris vasa, corporalia & vestimenta ministrorum munda & nitida conserventur; Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere que dedecent & in prophanis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Quia sacerdotes & campanarii, qui sacerdotibus ad altare circa baptismum, deportationem olei & corporis domini ad infirmos assistunt, & juxta quod officium eorum requirit, ministrant super vestimenta sua superpellicis sacerdotes & campanarii camillis albis utuntur, districte precipimus observari. Quas quidam camillas campanariorum & superpellicia sacerdotum populus cujuslibet parrochie, vel vitrici, aut altermanni ipsorum nomine, quando & quotiens necesse fuerit, de elemosinis, que ad fabricam elargientur, procurabunt. Altermanni seu vitrici ecclesiarum predictarum in predictis reperi negligentis per archidiaconos suos digna pena corrigantur. Approbatione totius concilii statuentes, ut sacerdotes, qui post publicationem hujus statusi superpellicium pro se & camillam pro suo campanario non habuerint & portaverint in ecclesiis in divinis & cum sacramenta detulerint ad infirmos attamen ipsos in ecclesia ministrare contingat, per officialem episcopi principalem digna pena emendantur.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia felix record. Urbanus papa sextus salubriter providit gravi abusione, qua plerique sacerdotes seculares & religiosi, exempti & non exempti, & precipue mendicantium ordinum fratres, in ecclesiis suis & monasteriis, tempore generalia vel specialia interdicta, consueverunt

ANNO
CHRISTI
1489.

Corpus christi in patulo exponere & in altari, vel alio loco in vase perspicuo, ita ut laici, quibus tempore interdicti divinorum participatio omnino est interdicta, nisi in certis casibus & per consequens visio corporis christi, ne quod una via prohibitum esse dinoscitur per aliam eque illicitam lucri causa concessum & questus videatur, & hujusmodi abusionem committentes, tam clericos seculares, quam religiosos ordinum quorumcunque, exemptos & non exemptos, & precipue mendicantium ordinum fratres vinculo excommunicationis constrinxit; No ergo clerici seculares & regulares, exempti & non exempti, precipue fratres mendicantes in nostra provincia degentes ignorantiam pretendentes, que non potest esse, nisi crassa vel supina predicti statuti, penam incurrant laqueati; Volumus & mandamus predictum statutum Urbani sexti in singulis sinodis nostris ac fratrum & coepiscoporum nostre provincie legi & publicari, ut metu pene ipsius abulum predictum de nostra provincia profugatum extirpemus. Injungentes, predictis fratribus & coepiscopis nostre provincie cum suis executoribus Canonumque & eorum officialibus, ut quoscunque culpabiles invenerint in premissis in suis civitatibus & diocesis, seculares vel religiosas, exemptos & non exemptos, etiam mendicantium ordinum fratres, faciant penam constitutionis predictae denunciare incidisse & ab omnibus artibus evitari, donec dyocelano loci in cujus civitate vel dyocel. hujusmodi excessus committere presumpserunt satisfaciant & se doceant legitime absolutos.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Insuper sacra approbacione concilii statuimus & ordinamus & precipimus proleptis statuti auctoritate districtius observari, ne quisquam parochialis presbiter in ruralibus seu in villis beneficiatus amplius presumat sicut in civitatibus & opidis solus divina officia peragere & presertim missam cantare, vel legere, sine socio clerico, seu adjutore, vel layco scienti honesto, secundum quod hoc canones dudum statuerunt. Predictis vero campanariis, sicut premissum est, ad officium eorum assumptis nullatenus ornatus ecclesie custodiendus committatur nisi ipsi de custodia ejus fideli Plebanis & altermannis ecclesie cautionem idoneam prestiterint de dicto ornatu fideliter & munde custodiendo, & quod, deposito ipsorum officio, velint ipsum altermannis & plebanis integre restituere cum inventario super hoc facto & eis tradito ornatu cum predicto, quod inventarium in tradicione & commissione ornatus singulis campanariis confici volumus duplicatum, Unum tradendum campanario assumpto, alium seu correspondentem plebanus seu curatus sibi reservent fideliter custodiendo, & cum dictus campanarius amotus fuerit plebano & vitricis predictae ecclesie ornatum sibi presentatum & diligenter custoditum munde & integre restituat cum inventario suo successori sub premissis pacto committendum.

ANNO
CHRISTI
1549.*Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgen.*

Statuimus, ut dictum sacramentum Eucharistie, quod summa dignum est veneratione inter sacramenta, & sanctissimum cum ad infirmum deferatur, presbiter nullatenus incedat in calopedis, sed tantum calciatus & habitu decenti superpellicio indutus, defrensus desuper stulam, Corpusque dominicum decenter ante pectus suum portet, luminaribus cereis ardentibus una vel pluribus ante latus cum campanula continue resonante in mappa serica vel alia decenti & munda. Quod dum christi fideles, cum sic deferatur ad infirmum, sequi hortamur, presbiterum deferentem sequentes humiliter & devote ad infirmum & de infirmo redeuntem ad ecclesiam xl. dierum de penitentia eis injuncta relaxata ante fores ecclesie pronuntiatione presbiteri nostra auctoritate recepturi, quam omnibus vere confessis & contritis dandam & pronuntiantiam presentibus concedimus & indulgemus, & de quolibet infirmo visitato; Si autem contingeret, quod nulla eucharistia visitatis infirmis in pixide remaneret ad ecclesiam reportandam, ex tunc ante ostium infirmi visitati, candelis extinctis, campana cessante a pulsu, presbiter ibidem pronuntians indulgentiis, Pixidem ad ecclesiam reportet sine sollemnitate, populum licentiano, ne ydolatria quevis per populum simplicem committatur improbile.

*De observatione Jejunii.**Albertus Archiepiscopus ex cons. Magdeburgen.*

Adhuc etiam prohibemus, ne quis adultus pariter & discretus ordinaria & statuta jejunia, ut quadragesimale quatuor temporum & vigiliarum presumat infringere, nec hujusmodi necessaria jejunia pretextu votivi & extraordinarii jejunii violare, cum tale damnum tali lucro deus velit compensari. Inherentes priori concilio pravam consuetudinem quorundam reprobamus, qui sextam feriam violant, Sabbato, vel quarta feria vel die in ebdomate jejunantes. Hoc de cetero fieri hujus sacra auctoritate concilii firmiter prohibemus & presertim illa jejunia superstitiosa, quibus deum temptare videntur, vel alias machinantur in malum, ut sic jejunent, ut die jejunii tribus bucellis panis & totidem cerevisie vel aque pro die naturali sunt contenti, vel alio modo superstitiose jejunant usque ad visionem syderum, more gentilium & judeorum, hec & hujusmodi similia cum religioni christiane sint inimica, sacri concilii approbatione de cetero fieri prohibemus, Injungentes confessoribus tam secularibus, quam religiosis de ordine mendicantium presentatis & admittis, ut confitentes sibi ab hujusmodi jejniis superstitiosis retrahant. Distinctius eis inhibentes, ne talia de cetero faciant, sed ecclesie jejunia, que mature congruant & deo sunt accepta cum omni sinceritate observent.

A

*Rubrica de ecclesiis edificandis.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.*

Prohibemus etiam, ut religiosi vel quilibet alii Ecclesias de novo fundare, vel fundatas transferre, sine episcopi diocesani licentia & sine primarii lapidis benedictione presumant, aliter fundata ecclesia diruatur, & is, qui fundat, si clericus existat, vel monachus ab officio suspendatur, alia pena nihilominus juxta superiorum arbitrium puniendus, si laycus fuerit usque ad satisfactionem condignam excommunicationis vinculo innodetur. Item altaria superflua per ecclesias parrochiales omnia tollantur, nec altare, nec aliquid de novo fiat, nisi episcopo permittente, nec tunc etiam, nisi eidem altari tantum in provenibus assignetur, ut saltem luminaria & ornatum conrequiritur, ultra victum, ministri habeant competentem.

Hoc presentis statuti auctoritate declarantes, quod episcopus primarium lapidem benedicere & in fundamento locare propria in persona tenetur, nec benedictionem lapidum seu positionem eorumdem alii debeat, quam episcopo demandare.

*Rubrica de Immunitate ecclesiarum & cimiteriorum.**Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburg.*

Excommunicamus & anathematizamus omnes, qui dedicatas deo ecclesias ausu sacrilego prophanantes faciunt munitiones de ipsis, ad infirmandum eas perfodiunt cimiteria, ossibus mortuorum ejectis, omnes quoque adhibentes opem, vel operam, concilium, vel juvamen decernimus excommunicationis sententie subjacere; Ecclesias etiam taliter prophanatas & nihilominus omnia illa loca, in quibus actores aut opem, concilium opportunum, aut prestantes juvamen habent domicilia, vel receptacula subicimus ex nunc ecclesiastico interdictio. In graviores etiam penam subtrahantur eorum familie, sacramenta & ecclesiastica sepultura, donec cum debita satisfactione munitione destruantur. Preterea, quia quidam a personis ecclesiasticis, contra libertatem earum & approbatam consuetudinem, ex antiquis obtentam temporibus, ab eis pedagia & theologia interdum extorquent injuste, tales ad abstinentium ab hujusmodi angariis & ad restituendum sic extorta injuste per ordinarios suos monitione premissa, per ecclesiasticam cogantur censuram.

E

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Ad hoc sacro approbante concilio irritamus & irrita nunciamus omnia statuta & consuetudines, que civitates, vel loca, potestates consules vel quecumque alie persone contra libertates ecclesie ac personas ecclesiasticas edere, vel servare adversus canonicas sanctiones presumpserunt & eadem a suis capitulis mandamus infra duos menses post hujusmodi publicationem statuti penitus aboleri & si similia de cetero ac-

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1539.

cepaverint ipso jure decernimus esse nulla. A-
Potestas vero, ac omnes statuarii ipsorum lo-
corum ea pro statutis observantes, & qui,
secundum statuta & consuetudines memoratas,
judicaverint ex tunc inhabiles sine omnem in
ecclesia dei legitimum ad actum, salvis nihilo-
minus penis aliis contra tales in generali concilio
promulgatis.

Item statuimus, ut quaecunque civitas, vel
communitas, persona publica, vel privata,
Collectas, sive exactiones, angarias, sive pec-
angarias, ecclesiis vel aliis piis locis, aut ec-
clesiasticis personis imponant, vel bona ec-
clesiastica invadere presumant quadruplum refundant,
si requisiti contempserint emendare.

Jurisdictionem ecclesiasticam preterquam per
vias a canonibus indultas nullus attemptet ali-
quatenus impedire & ecclesiarum vel aliorum lo-
corum immunitatem de jure & de consuetudine
obtentam infringere, aut aliquatenus violare pre-
sumat.

Novas etiam actiones, que vulgo Inghelt no-
minantur, vel alio nomine nulla civitatum in-
stituat, & ab institutis post hujusmodi edicti
publicationem infra mensem desinat, nec men-
suras rerum venalium ab antiquo servatas & a
fidelibus approbatas minuere, vel immutare pre-
sumat. De servis & mancipiis ecclesiarum in ci-
vitatibus residentibus & post eorundem servo-
rum mortem ecclesie debita jura, quarum servi
fuerant, recipere minime prohibeantur.

Insuper statuimus, ut persona quacun-
que nobilitate, aut preeminencia status presulge-
at ecclesiasticas personas, aut ecclesiastica bona,
jura, jurisdictiones & vasallos eorum
violenter, aut autoritate propria publica oc-
cupare, aut occupando invadere, vel scienter
occupantibus ecclesias & bona predicta pre-
stare presumant quomodolibet per se, vel
per alium, aut alios, concilium, auxilium,
vel favorem, & nisi infra XV. dies ecclesie
lesse, aut prelato ipsius damnum illatum e-
mendaverint, ipso facto sit anathematis vin-
culo innodatus, Decedentium etiam clericorum
peculium occupate, vel occupatum detinere
omnibus laycis sub anathematis pena ex-
nunc, prout extunc, in ipsos lata, discretius
inhibemus.

De Sponsalibus & matrimonio.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Matrimonium statuimus ut cum omni reve-
rentia & honore in conspectu ecclesie celebretur.
Et cum matrimonium fuerit contrahendum
per presbiteros proprios, seu eorum vices ge-
rentes, tribus diebus dominicis in ecclesiis, aut
aliis festivis diebus a se distantibus publice pro-
ponatur, ut si quod impedimentum matrimonii
contrahendi noverint aliqui, illis, infra ter-
minum competentem ab ipsis presbiteris pre-
hendendum, in facie ecclesie, sine difficultate, re-
velent: Excommunicationis sententia quoque
in genere proferatur in omnes hujusmodi impe-
dimentum celantes, a qua, sine satisfactione
debita, nullatenus absolvantur. Et si qui tem-
pore hujus denunciationis presentes fuerint &
impedimentum celaverint, postmodum nec ad
accusationem, nec ad testimonium contra ip-
sum matrimonium admittantur, nisi tales sint
casus, qui matrimonium dirimunt sic contra-

ctum, vel probati, matrimonium nullum red-
dant & conjunctos omnino separandos.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Cum sacramentum matrimonii sit magnum,
significauone & institutione primum, & om-
ni reverentia & celebritate dignum; Volentes
igitur ejus nobilitatem significationem & cele-
britatem omnibus christi fidelibus, cujuscum-
que conditionis, status, aut sexus fuerint,
attentius commendare; Sacro igitur approban-
te concilio statuimus, ne quis laycus etiam,
cujuscumque status, preeminencie vel nobilita-
tis fuerit, presumat, aliquos matrimonialiter
copulare in domibus, vel extra etiam in eccle-
sia, cum laycis sacramentorum administratio
penitus sit interdicta. Sed cum aliqui fuerint
desponsati per parentes, vel propinquiores,
defunctis parentibus, vel, viventibus parenti-
bus, de eorum consensu, vel seiplos despon-
saverunt, sponsalia contrahendo per verba de
futuro, vel matrimonium de presenti nihilomi-
nus per curatos suos, qui sunt ipsorum pro-
prii sacerdotes & immediati, tribus diebus domini-
cis in ecclesiis parochialibus, aut aliis festivis
diebus tribus a se distantibus, per edictum pu-
blice proponantur infra missarum solennia coram
christi fidelibus & parochianis, qui illo
tempore tenentur in parochiis suis propriis esse
congregati, ut si quis, vel qui sint, qui in-
ter desponsatos de futuro, vel de presenti, aut
desponsandos aliquod impedimentum noverint,
propter quod matrimonio jungi non possint,
vel matrimonio jam juncti simul remanere, il-
lud infra tempus proclamationis per curatum
contrahere volentibus prestandum in facie ec-
clesie & ipsis contrahere volentibus & consan-
guineis ipsorum omni studio adhibito & sine
difficultate revelant; Excommunicationis quo-
que sententia in genere proferatur in omnibus
hujusmodi impedimentum celantibus a qua si-
ne satisfactione debita nullatenus absolvantur.
Et si qui tempore hujusmodi denunciationis
presentes fuerint & impedimentum celaverint
postmodum nec ad accusationem nec ad testi-
monium live in ecclesia, sive extra in alio lo-
co contra ipsum matrimonium admittantur.
Layci vero personas matrimonio copulantes vo-
luntis excommunicationis sententia majoris esse
subjectos, etiam si trina proclamatio publica
in ecclesia & distinctis diebus eam debito pre-
cesserit intervallo, conjunctos vero, vel se
conjugentes, preter alias penas ipsis a jure
canonico & eorum filiis procreandis vel pro-
creatis inflatas, volumus a participatione sa-
cramentorum penitus esse exclusos. Et si con-
tigerit ipsos, vel aliquos eorum, ante recon-
ciliationem obtentam a suo episcopo dumtaxat,
vel suo vicario in spiritualibus, cui ipsam du-
ximus reservandam, ex hoc seculo migrari,
ecclesiastica careant sepultura, nec dispensetur
super hoc per episcopum suum, nisi evidens &
racionabilis causa dispensacionem inducat & ex-
poscant, & presens statutum volumus celebre per
curatos nostre provincie quater in anno, qua-
libet die dominica post quatuor tempora in-
fra missarum solennia parochianis suis adu-
natis verbo dei proposito & festivis diebus in-
dictis, sicut tenentur, fideliter publicari.

ANNO
CHRISTI
1539.

ANNO
CHRISTI
1486*Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Item adicientes ordinamus, quod decani & capitula ecclesiarum nostre provincie, tam Cathedralium, quam collegiarum Abbates, Prepositi & alii prelati religiosorum ac ipsorum conventus presens statutum violantes, & numerum personarum idonearum obmittentes ad litterarum studia destinare privilegiata, pro quolibet anno summam, quam suis studentibus taxatam, & quam eis ministrare teneantur, episcopo loci, sine qualibet excusatione solvant pro emenda, nisi evidens ecclesie sue, seu conventus paupertas ipso, & de hoc per episcopum cognito, possit excusare. Prepositi vero rurales, plebani & curati, quorum beneficia valent, eorum supportatis oneribus, in studio eis triginta florenorum auri ministrare, vel amplius, si ipsi per triennium ad minus in studiis privilegiatis in theologia, vel in iure canonico, studere contempserint, nisi antequam eorum beneficia fuerint adepta, jam per tantum tempus, ut prescriptum est, in studiis privilegiatis jam profecti studuerint, vel alia causa rationabilis ipsos possit excusare, de qua tamen suo episcopo fidem faciant, creditivam summam, quam de suis beneficiis annuatim possint habere & in studio debent expendere, cum profectu episcopo loci solvant integraliter pro emenda.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Insuper addicimus statuentes, ne quis canonicus ecclesiarum nostre provincie Cathedralium, secularium, vel collegiarum, in antea emancipetur, stallum in choro, locum & vocem in capitulo habeat, seu debeat obtinere, nisi prius vitam suam per biennium continentem & integrum, causa studii dumtaxat manens in studio privilegiato & proficiens, bonis moribus & actibus probaverit virtuosus.

*Rubrica de cognitione spirituali.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Juxta canonum statuta servetur in baptismo conferendo & in confirmatione, quod duo dumtaxat teneant puerum in baptismo & fiant compater & unus vel duo ad major.

*Rubrica de magistris.**Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Recolentes altis cum suspiriis ecclesiarum nostram metropolitancam aliasque ecclesias Cathedralium collegiatas religiosorum monasteria, preposituras rurales, plebanos, parrochiales ecclesias veteraque quamplurima beneficia nostre provincie virorum litteratorum non solum decore inclito, sed eorum auxilio & consilio destitutas, qui fidem sacrosanctam, ecclesiarum libertates, jura & personarum privilegia, antequam quam milites rempublicam armata milicia, sunt potentes defendere; Un-

A de sacro approbante concilio statuimus & ordinamus ut pro quolibet tempore futuro decanus & capitulum nostre ecclesie metropolitanae deputet & habeat habiles ad proficiendum in studio privilegiato de gremio capituli nostri, seu alias de ecclesia unum in sacra pagina proficientem, alium in iure canonico, & tertium in legibus. Ecclesie vero alie Cathedralium duos, unum in theologia, reliquum in iure canonico, vel in legibus proficientes; Ecclesie vero collegiate & monasteria unum in theologia, seu in iure canonico proficientem, quibus prebendarum suarum corpora, iuxta canonum precepta, ad triennium integre ministrabunt. Et si predicti studentes de ecclesiis Cathedralibus nostre provincie & collegiatis non habeant ab ecclesia ratione dignitatis personarum, vel officiorum, si quas obtinent & ultra corpus sue prebende, unde possunt in studio victum habere decentem & amicum & libros necessarios comparare; Volumus eis subvenire per decanos & capitula eorum ad valorem corporis prebendarum suarum de communi. Abbates vero, Prepositi & alii prelati religiosorum, suis religiosi, taxatis ipsorum prebendis, cum omnibus obventionibus suis summam taxatam in studio permanentibus pro quolibet anno ministrabunt & ultra illam equivalentem summam de communi ministrare studentibus predictis ydoneis non obmittant, sed tamen prelati & conventus bona sint indistincta. Si vero distincta prelati de portione addenda quartam, de redditibus sue dignitatis studentis; Conventus vero tres particulas de suis bonis ministrabunt; Prepositi vero rurales, plebani, seu curati, qui verbo & exemplo suis subditis residentibus continue preesse tenentur, qui annuatim pro subsidio studii sui possint in absentia .XXX. floren. habere de suis beneficiis predictis ad minus per triennium in studio juris canonici, vel theologie, debent permanere. Si qui autem de predictis prepositis ruralibus plebanis curatis, vel aliis beneficiatis in dignitatibus constituti Ecclesiarum Cathedralium & collegiarum canonici, monasteriorum religiosi, habiles & idonei, velint usque ad magistrum, seu doctoratum in aliqua scientiarum predictarum in studio remanere, illis omnino volumus per suos episcopos licentiam largam impartiri, proviso, quod tempore studii ipsorum, beneficiis suis predictis fideliter, viris idoneis ad hoc assumptis per superiorem, ad quem hoc spectare disolcitur, provideatur. Si qui autem canonicorum, tam Cathedralium, quam collegiarum ecclesiarum, seu religiosi, habiles tamen & idonei, velint usque ad magistrum, seu doctoratum in aliqua scientiarum predictarum in studio remanere; Illis volumus omnino, ac, si canonici sunt, per suos decanos & capitula, si vero religiosi, per suos prelatos & conventum largam licentiam decernimus concedendam & nihilominus ipsis & cuilibet ipsorum debent corpora suarum prebendarum duplicata cum moderacione prescripta pro quolibet anno integre & sine defectu ministrari.

M-

ANNO
CHRISTI
1530.

Rubrica de Iudeis.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Cum gens judaica crucis christi & nostre religionis inimica, ut rei evidenter multis signis edocuit & scripturarum sanctarum testimonia veritatis. Cum ergo nostre religionis profectio, que pro inimicis, doctrina evangelica instructa, docet exorare, ipsos sustinet, in memoriam dominice passionis, & humanitatis duntaxat intuitu pacienter tollerando, quia etiam sicut gentiles & pagani lumine vultus sui retulgent insigati, non tamen sic tollerandi sunt, ut privilegia habeant, propriam legem transgrediendi, nostramque legem & religionem, christum dominum nostrum maledicendi, blasphemandi & contumelias diversis afficiendi; Unde sacro approbante concilio statuimus & districtius precipimus observari, ut iudei, intra provinciam nostram moram facientes, de cetero, sub penis infra notatis, canones contra eos scriptos, qualiter se habere debeant in septimana dominice passionis, penitus observent per eorum illud tempus, domos suas & fenestras clausas teneant, nec de domibus suis in publicum prodeant, etiam suas synagogas visitando. Sed antea, de sibi necessariis pro illo tempore pro victu & in aliis provideant, ne christianis sacratissime passionis memoriam exhibentibus & lamentationis signa presentantibus illis diebus ab eodem judeorum populo illudatur. Judeos vero contrarium facientes volumus per locorum ordinarios, penis pecuniariis graviter multari, & eorum rebellionem exigente, si in premissis culpabiles reperi fuerint, contra eos brachium invocare seculare.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Insuper districte precipiendo, presentis concilii approbatione mandamus, ne per principes nostre provincie, comites, barones, per se, vel per alios christianos dictis iudeis seculares dignitates, officia publica, vel privata de eorum regenda committantur, cum valde sit indecens, filium libere filio ancille subesse debere & famulari, & si que commissa sunt, quod abest, infra quindecim dies post publicationem presentium, per committentes tales dignitates, officia publica, vel occulta revocentur, que & nos presentis concilio revocamus, quod si non fecerint per locorum diocesanos committentes debeant excommunicari districte, Judei pecuniaria summa multari, juxta ipsorum facultatum possibilitatem, quam si non curaverint, participatio christianorum, juxta canonum documenta, penitus subtrahatur. Revocamus cassamus & tollimus omnia privilegia libertatis, in quibus eis concessum est & contra veritatem evangelicam, & de tali igitur preceptum, ne rem furtivam eis in pignus datam teneantur, domino suo requirenti, gratis & sine omni solutione restituere, cum hoc non liceat christiano, nec dicere debet christi & ejus crucis ac nostre religionis inimico; Judei vero renuentes & contradicentes res furtivas dominis suis gratis restituere, cum ipsis furibus communicare videntur in furto, similiter in spolio & in preda. Medicas bonorum suorum, que possident sit consecrata, & sine omni juris au-

ilio, fisco ordinarii sit applicata. Insuper, sicut canones precipiunt, nullus judeus nostre provincie christianos, masculam vel feminam, in domibus suis in servicio teneat, vel extra vel in mensa, nec in stuba judeorum & eis propria, vel sua, aut in publica communicet, seu commercium habeat cum eisdem in cibo, vel in potu, nullatenus eorum munera, etiam si sint cuculenta vel poculenta recipiat. Attendens illud prophete: Quod ignis descendit de celo & tabernacula eorum combussit, qui libenter munera ceperunt & potissime a christi inimicis & suis. Inhibemus & universis christi fidelibus nostre provincie, ne aliquo tempore infirmantes, seu sani, judeos medicos ad se advocent, nec medicamina, vel consilia quovis modo ab eis recipiant, contrarium facientes per locorum ordinarios sanos volumus excommunicari christianos, infirmos vero in premissis culpabiles repositos, si ab illa infirmitate decesserint, nisi digne penituerint & abjuraverint judeorum consilia & medicinam. Similiter etiam sani si in hoc delicto decesserint, penitentia digna non premissa & cum satisfactione debita ordinatio exhibita pro tante temeritatis excessu etiam careant ecclesiastica sepultura.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Item cum in sacro concilio romanorum pontificum olim sacratissime sit sanxatum, ne judeis sub alendo puerorum obrento, nec pro servitio, nec pro qualibet alia re christiana mancipia habere in domibus suis permittatur, & quod execrentur christianos, qui cum presumpserint habitare cum ipsis per continuam conversationem & assiduam familiaritatem & suam superstitionem & perfidiam execrabilem incontinentium possint simplicium christianorum animos de facili inclinare. Nos, qui dei injurias graviter portamus, hujus canonis auctoritate statuimus, ut omnes christiani nostre provincie, sub quocumque pretexto judeorum domibus inhabitantes, infra quindecim dies, post publicationem hujus statuti, de judeorum domibus, nunquam postmodum reverturi, recedant. Nullatenus etiam judeorum pueros lacte suo nutriant, vel alia servitia prestent, cum omne participium christianis habendum cum judeis strictissime sit interdictum, ut sacri canones publice declamant precipiendo, alioquin christiani contrarium facientes per sententiam excommunicationis percellantur, & alii christiani tandiu a judeorum familiaritate & commercio arceantur, quamdiu hujusmodi christianos presumpserint in suis domibus retinere.

Rubrica de hereticis.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Universos canones & statuta, prout a sancta matre ecclesia sunt edita a spiritu sancto docente, qui universum corpus ecclesie suo statu regit & vivificat, que etiam, domino Jesu christo ad patrem suum intercedente, a Catholicis regulis constitutis & veritate declinare non possit ipso attestante, qui dicit: ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, sacri approbatione concilii, ut tenemur stricti, & tanquam vere fidei celatores, precipimus &

man-

ANNO
CHRISTI
1530.

ANNO
CHRISTI
1520.

mandamus in omnibus suis capitulis & articulis districtis, omni metu cessante & potentium terrore, observari, & potissime per confratres nostros & eorum vicarios in spiritualibus, ad quos hoc principaliter pertinet, ut ipsi diligentissimo studio per se & per suos vicarios, sicut & nos intendimus, sollicita cura & toto conatu invigilent, ut hereticos & schismaticos repositos in suis civitatibus & diocesis penitus exterminent, frequenter scrutinium contra eos repositos observent, eis penas debitas infligendo, etiam si opus est, ut fieri debeat pro executione ultimata, brachio ad hoc invocato seculari.

*Rubrica de schismaticis.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Cum igitur veteri testamento omne genus augurii auruspicum, malefici & incantationis, sub pena corporis, fuit populo judaico prohibitum & interdictum pro tanto, quia de quo legis preceptum continens, dominum Deum tuum solum adorabis & ab ipso postules auxilium, & in ipso omnia tua consilia permanent, unde omnes augurium facientes masculos & feminas, fitones & fitonissas, auruspices, maleficos, incantatores, presenti statuto, approbante sacro concilio, excommunicamus & volumus eos ad nos & in nostra civitate & dioecesi, vel ad nostrum vicarium in spiritualibus, cum penituerint, remitti absolvendos. Inhibentes strictissime sub interminatione divini iudicii, ne quis religiosus, curatus, vel sacerdos aliquis, in isto casu, vel consimili, eos sub confidentia aliqua absolvere presumat, injungentes omnibus curatis per nostram provinciam constitutis, ut in suis parrochiis non permittant hujusmodi homines habitare, sed diligentem inquisitione prehabita cum tales inventi non nuntiant vicario episcopi & cooperentur ut de suis parrochiis expellantur. Cum tales repositi fuerint pena etiam eis debita pro modo culpe prius infligenda. Si autem aliqui tales repositi fuerint, & vere, non simulate, ad gremium sancte matris ecclesie redire voluerint, signa penitentie ostendentes, abjuratis sceleribus prioribus commissis, recipiantur a proprio curato, & absolute obtenta per dioecesanum, vel suum vicarium in spiritualibus, quibus reservata est vel alterum ipsorum nihilominus, quia deum creatorem temptantes sponte per idololatriam offenderunt, quatuor diebus dominicis nudis pedibus cum processio sic per cimiterium dominicalem crucem, vel vexillum antecedant, caputio abjecto, cincturam nudam propriam in collo portantes processione intrante ante fores ecclesie maneat, & post omnes primo introeant. Attendentes chorum illi sic stantes nudis pedibus non longe retro presbyterum, sine caputio, cingulum tenentes in collo totam missam, in signum vere penitentie audiant & conversorum defensores, receptatores, credentes horum, simili pena volumus emendari.

*Rubrica de apostatis.**Bartholomaeus archiepiscopus ex conc. Halien.*

Contingit aliquotiens, quod nonnulli clerici vinculo excommunicationis astricti, vel prophani, vel irregulares, seu aliter ad divinarum ce-

lebrationem indigni dioecis, in qua de his habetur noticia fugientes, ad dioec. aliam se transferunt fraudulenter, ut sic debitas tuorum excessuum penas evitent & divinis se ibidem ingerant officiis, aut ea celebrent, sicut prius, non verentes in his suam ledere conscientiam nec divinam offendere majestatem. Cum itaque non sit malitiis indulgendum, precipimus statuentes, quod executor in ea dioecesi, in qua predicta sunt notoria, vel hujus noticiam de eisdem talibus, in quorum dioec. dicti presumptores se receperint, denunciare per suas litteras teneatur ut ipsi tales excommunicatos faciant excommunicatos & ab omnibus actibus evitandos publice nuntiari, & ut in suis locis, pro posse eorum, nullatenus stare vel morari permittant, ne forte in sua rebellionem & inobedientiam ac delicto notorio ipsos fovere cum aliquorum scandalo videantur; Invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

*Rubrica de raptoribus.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Cum igitur seculares potestates Barones nobiles vasalli advocati officii civitatum opidorum villarum rectores vel alie persone singulares, ausu sacrilego, diabolico instinctu seducti, non solum viris ecclesiasticis & universis milicie clericali adscriptis opido sunt intesti, ipso occidere, vulnerare, mutilare, captivare, captivos detinere & non solum ipsos, sed ipsorum familiam utriusque sexus cum eis habitantem, vel alibi pro eis & in eorum odium contra ecclesiasticam libertatem non verentur, sui status & honoris prodigi & sceleratis nequitiores, volentes eorum malitiis obviare & a tante temeritatis ausu penarum acerbitate prohibere Sacri approbatione concilii sanximus ut quicumque principum, comitum, Baronum nobilitium, per se, vel per alias personas ipsorum advocati, vasallini, vel officii civitatum, opidorum, villarum & castrorum rectores etiam per se, seu per alias personas mandantes, ratum habentes, consilium, auxilium & favorem, danis, vel dantes in premissis, Abbatem, Propositum, Decanum, priorem, Archidiaconum, seu quemlibet alium, in dignitate ecclesiastica constitutum, seculari vel religioso, canonicum ecclesie Cathedralis vel collegiate plebanum, curatum, presbiterum, monachum cujuslibet ordinis etiam fratrem ordinum mendicantium, seu clericum in sacris constitutum & quemlibet alium clericum, clericaliter viventem, habitum & tonsuram deferentem clericalem, occiderit, vulneraverit, mutilaverit, captivaverit, captivum detinuerit, vel eorum confanguineos, aut alios eorum familiares cum eis, vel alibi habitantes, sexus utriusque, in ipsorum odium, displicentiam, & pro eis, vel alias propria temeritate, ut in terminis archidiaconatus illius & per totum illius archidiaconatum, ubi aliquem de predictis personis, seu clericum secularem, vel religiosum ordinis cujuscunque in sacris ordinibus constitutum, vel simplicem & pro clerico se gerentem, etiam novitium, vel convertitum ordinis cujuscunque, habitum sui ordinis deferentem, & sub obedientia constitutum, occiderit, vulnerari, mutilari, capi, vel detineri constituerit, eo ipso servetur strictissimum interdictum. Adicientes ut non solum in archidiaconatu, in quo hujusmodi excessus fiunt, sed

ANNO
CHRISTI
1520.

ANNO
CHRISTI
1449.

sed ubi committentur in futurum, sed etiam in omnibus locis nostre provincie, in quibus prolixiorum clericorum & religiosorum occisores, vulneratores, mutilatores, captivatores, vel detinentes eos captivos, & eorum complices, qui eis huiusmodi maleficium & excessum mandaverint, ratum habuerint, concilium aut auxilium prestitierint, seu domicilium, jurisdictionem, de facto vel de jure obtinuerunt, & illis quoque locis, ubi tales receptaculum habuerint, infra nostram provinciam servetur strictissimum interdictum; Ita videlicet, quod corpora mortuorum ad sepulturam ecclesiasticam nullatenus admittantur. Et si forte in ecclesiis, vel cimiteriis per abusum laycalis potentie huiusmodi corpora sepulta fuerint, nisi prius ejectis inde corporibus, nullatenus relaxetur. Et clericis captivis, vulneratis, mutilatis, vel eorum consanguineis, nepotibus, vel neptibus, vel aliis eorum familiaribus sexus utriusque pristinae libertati restitutus, cum debita satisfactione ipsis, & episcopo loci factis, exhibita cum plena restitutione ablatores, si que eis ablata sunt, vel rebus suis spoliati. Si autem occisi fuerint, vel in captivitate, vel vulneribus mortui, tunc etiam interdictum nullatenus relaxetur, nisi per occisores, vel in quorum captivitate mortui sunt, amicis & episcopo loci & beneficio satisfactio sit, secundum canonicas traditiones, exhibita & cum effectu. Adicimus etiam, ut non solum in terminis archidiaconatus, in quo prelatum, seu religiosum aliquem canonicum, plebanum, curatum, clericum sacros ordines habentem, vel simplicem & pro clerico se gerentem, temere occidi, vulnerari, mutilari, captivari, captivum detineri, contingat, seu eorum consanguineos, vel familiam sexus utriusque, sed in terminis archidiaconatus in quo quenquam talium detineri consiterit, vel eorum consanguineos & familiam pro eis & in ipsorum odium strictissimum servetur interdictum, ut sic tam nobiles, quam magnates, quam etiam populares cum plebe, contra malefactores huiusmodi, ex divinatorum carentia precocati, confurgant ad liberationem illius, vel illorum, qui ausu sacrilego detinentur captivos, vel captivis auxilium prestituri; Nihilominus tamen occisores, mutilatores, vulneratores, captivatores & clericos in captivitate detinentes volumus ad sedem apostolicam, pro absolutione obtinenda, remitti, & eos, si in parrochiis in quibus habitaverint, vili fuerint, moram fecerint & in parrochiis archidiaconatus illius & eos in propriis parrochiis & in omnibus parrochiis ubi maleficium perpetraverint archidiaconos illius per curatos singulis diebus dominicis & festivis publicari & nuntiari sententia excommunicationis majoris, canone: si quid suadente dyabolo, fore ligatos, nec predicti curati ab executione hujus statuti diebus predictis cessare presumant, nisi de absolutione apostolica predictis malefactoribus impensa, approbatione vicario diocesis in spiritualibus interposita, fuerint certificati, quam approbationem predictus vicarius facere non presumat, nisi predicti malefactores, ultra aliam satisfactionem exhibitam vel exhibendam, ydonee caveant predicto vicario, quod talia de cetero facere non presumant. Et istum ultimum articulum non solum de occisoribus, vulneratoribus, mutilatoribus, captivatoribus & detentoribus clericorum in captivitate volumus observari, sed etiam de prestantibus consilium, auxilium & favorem,

A cum tales juris auctoritas pari pena constingit & cum de hoc fuerint convicti.

ANNO
CHRISTI
1449.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Nos igitur statuto precedenti ipsa duximus adjungendum firmiter statuente quod si temerarii captivatores clericorum aliquos de familia sua habuerint clericos consiliarios & scriptores, iidem statim se detrahant a communicatione eorum non solum in divinis, sed etiam in mensa aut in aliis, quibus excommunicato quomodolibet communicatur illicite, nec conciliis eorum interfiant, nisi forte tractatum habereant cum eis de procuranda liberatione eorum, quam si infra duos menses procurare non poterint, sub pena excommunicationis late sententie precipimus, quod extunc non solum a concilio & scribendo se abstrahant, sed omnino ab eis recedant, quam si iidem clerici per unum mensem sustinuerint, extunc periculum suorum beneficiorum incurrant ita, quod ipsorum beneficia aliis conferri valeant, nec non inhabiles ad alia capienda ex tali mora reddantur in nostra provincia. Advocati qui patrocinium, vel defensionem assumpserint quorumlibet clericorum detentorum, aut etiam in occulto eis dederint concilium, vel litteras excusationum disceperint, vel scripserint, aut litteras quascumque a superioribus impetraverint, quibus a liberatione clerici, vel refusione dampnorum de satisfactione ecclesie quoquo modo de facto valeat colerare, nisi prius clericum dimiserint, ablata restituerint, aut ecclesie satisfecerint de offensa, excommunicationis sententia innodamus.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Preterea cum predecessorum nostrorum statutum per penas contra captivatores clericorum predictas ad hoc non ecclesiis, nec ecclesiasticis personis sufficienter provisum existat, considerantes, quod pro delicto sacri canonis interdum punire precipiunt totam terram & ad quartam generationem filii puniuntur: Nos de similibus ad similia procedere cupientes, provida deliberatione hujus concilii predecessorum nostrorum statutis duximus admittendum irrefragabiliter statuentes, ut non solum eorum filii, qui canonicos & in minoribus ordinibus constitutos & ceteros clericos pro clericis se gerentibus ac alias personas ecclesiasticas captivare, detinere, occidere, mutilare, ac letalibus nimis atrocibus vulneribus, quibus per medicorum nequit industriam subveniri, vulnerare presumunt, sed omnes eorum sacrilegorum utriusque sexus ab ipsis descendens posteritas usque ad quartam generationem, nec ad sacros ordines, nec ad aliquam beneficia ecclesiastica, nec in claustris, nec cenobiis, cujuscunque ordinis nostre provincie admittantur. Quod si contrarium factum fuerit ex malitia & ignorantia ordinatos ab executione ordinum perpetuo volumus esse suspensos; Receptos vero ad beneficia ecclesiastica secularium ecclesiarum pro non receptis haberi decernimus ipso facto. Sed ne personis in monasteriis sive claustris receptis detur via ad secularem habitum redeundi, tales quidem in suis monasteriis ita volumus remanere, quod in conventu ultimi reputentur & nunquam ad officia, vel ad aliquas dignitates assumantur; De illis autem

ANNO
CHRISTI
1499.

autem personis, que in ecclesiis conventualibus, aut monasteriis ante hoc nimirum statutum inveniuntur promote auctoritate hujus sacri concilii districte precipimus observari ut si parentes ipsorum aliquid commiserint premissorum, predictæ persone quæ hujusmodi suorum parentum delictum nunquam ad personatus vel dignitates aliquas assumantur, sed in suis gradibus persistentes ad ulteriores efficiantur inhabiles & indigni ipso facto, omnibus aliis penis contra ordinantes presentantes & recipientes personas hujusmodi in priori concilio constitutis in suo robore duraturis.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Verum quia in concilio anteriori statuitur, omnes penas contra occisores captivatores ibidem statutas inviolabiliter observandas donec captum liberum & solutum dimitti contingat, prestita satisfactione debita & condigna, pari ratione & hunc duximus statuendum, quod nisi mutilato, percusso, seu vulnerato fuerit per emendam condignam & satisfactionem debitam satisfactum; nequaquam cessandum esse ab executione, seu observatione penarum percussoribus seu vulneratoribus superius inflictarum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgenfi.

Similiter volumus advocati capitanei abbatis, prepositi, archidiaconi canonici, vel rectoris alicujus ecclesie, aut clerici cujuscumque sufficere pro executione facienda insinuationem, quam super hoc fama defert promulgata.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgenfi.

Statuimus etiam, ut nullus manus fidelis amicus, vel aliquis habens potestatem rerum captivati promittat, vel det aliquam pro liberatione ipsius, vel dando se interponat vel alias aliquam cautionem faciat. Quod si contra statutum hujus sacri concilii quisquis in casu hujusmodi inventus fuerit alicui dedisse, vel promississe, in tanto diocelano pene nomine teneatur strictus. Adicientes, quod si detentor clerici per unum mensem clericum detinuerit captivatum, aut eo dimisso infra annum a tempore captivitatis, clericum computandum satisfactione neglecta non obtinuerit se absolvi, ex tunc ab omnibus seculis cadat ipso jure, que a quibuscunque ecclesiis noscitur obtinere. Hec omnia contra captivatores episcoporum multo fortius volumus observari, eo adjecto, quod episcopo captivato clerici a familia captivatoris statim recedere teneantur, quod captivatores tales ipso facto non solum a juris cadant perpetuo phecudo, que captivitatis tempore a quibuscunque ecclesiis obtinebant, verum etiam ipso facto cum omni posteritate fiant inhabiles in eternam ad phecuda quelibet a quibuscunque ecclesiis assequenda aut bona eorum quelibet, que habuerunt captivitatis tempore propria ecclesie applicentur, etiam hii qui phecuda eis duxerint concedenda ipso facto excommunicationis sententiam incurrant. Quod si proximi domini feudorum phecuda illa, in quibus casibus premissis episcoporum vel clericorum captivatores ceciderunt, infra mensem unum, vel duos concedere, vel ad se nec

Concil. Genral. Tom. XXXII.

glexerit revocare; Ex tunc phecudorum ipsorum collatio ad superiorem proximum devolvatur, id quod de occisoribus & mutilatoribus clericorum multo fortius volumus observari. Urbanus ad perpetuam rei memoriam &c. Quia sicut displicenter recepimus nonnulli diversarum partium principes, marchiones, Duces, Comites, Barones & alii nobiles, nec non potestates, capitanei, ballivi, scabini, advocati, rectores, iudices & consules, alique officiales & conciliarii civitatum, opidorum, castrorum, aliorum locorum alique layci & laycales persone, dominium seu jurisdictionem in temporalibus habentes, nec non ipsarum civitatum communia, ac opidorum, terrarum & aliorum locorum universitates, non attendentes, quod laycis in clericos & personas ecclesiasticas nulla est attributa potestas, ipsos clericos & personas ecclesiasticas, etiam interdum in dignitatibus constitutos temeritate propria banire seu relegare, aut proscribere non videntur nos adversus temeritatem hujusmodi remedium apponere cupientes, omnes & singulos talia presumentes, aut ea fieri mandantes, seu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis dantes concilium, auxilium, vel favorem, cujuscumque preeminentie, dignitatis, status, vel conditionis existant, si singulares persone fuerint eorum videlicet singulos, vel si communia vel universitates extiterint omnes & singulos eorundem communium & universitatum potestates, capitaneos, ballivos, scabinos, Advocatos, Rectores, Judices, Consules & officiales quocunque nomine censeantur & conciliarios & privatas personas, que hujus sacrilegii principales prestatores existunt, excommunicationis sententias incurtere, nec non quemlibet eorundem communium seu universitatum ac illas illorum principum, marchionum, ducum, comitum baronum, nobilium & majorum, quorumcunque laycorum & laycarum personarum tanta preumentium, in quibus talia fierent, civitates, opida, terras, castra & alia loca ecclesiastico interdicto subiacere volumus ipso facto, nec ab ipsis sententiis per alium, quam Papam Romanum poterit, preterquam in mortis articulo absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium etiam relaxari, non obstante si aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem & de eorum propriis nominibus in quibuscunque constitutionibus, privilegiis & literis apostolicis contentis, de quibus etiam plenam & expressam in dictis litteris fieri oporteat mentionem. Nulli ergo &c. Datum romæ IIII. ydus decembris, nostri pontificatus anno VI. urbani quinti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgenfi.

Considerantes, quod clericorum quorumcunque, precipue in dignitate constitutorum, sive religiosi fuerint, sive seculares, occisoribus, mutilatoribus tanti criminis attempta enormitate nondum sit sufficiens pena per constitutiones predecessorum nostrorum & nostras inflictæ, sacro approbante concilio, presenti statuto ordinamus & adicimus, quod ultra alias penas, emendas & satisfactiones, predicti occisores & mutilatores & eorum quelibet debet tribus diebus dominicis se continue sequentibus, nudis pedibus, & corpore

X

porc

ANNO
CHRISTI
1499.

ANNO
CHRISTI
1489.

potere tantum femoralia habens, in ecclesia Cathedrali civitatis & diocesis illius, in qua clericum occidit, seu mutilavit, processionem illam horra, qua fit in dicta ecclesia, nudus & discalciatus, deferens rotam parvulam in dorso & virgam in qualibet manu, antecedere continue, donec, circuitu facto, processio ecclesiam ingreditur, & ante illam januam, per quam processio ingreditur, subleget, & duobus ultimis prelati, vel canonicis, in processione, & cuilibet eorum, unam virgam presentabit ad manum. & in signum vere penitentiae petet se cum predictis virgis emendari: qui, receptis virgis predictis, ipsum leviter pro qualibet vice castigatum emendabunt. Si autem esset curatus alicujus parochialis ecclesie, seu canonicus ecclesie collegiate, vel religiosus alicujus monasterii, ultra emendam premissam, quam quilibet talis facinorosus facere teneretur & debet in ecclesia Cathedrali, & illa peracta, in eadem ecclesia similem faciat & tribus diebus dominicis ante processionem, & observata simili forma in beneficio occisi vel mutilati nobiliori, si plura obtinet, & secularis fuerit, si vero religiosus, in monasterio suo servetur talis modus & forma. Nolumus etiam istam emendam per quemquam debere remitti venerabilem fratrem nostrum provincie episcopum, nec predictos facinorosos ad communionem christi fidelium recipi & admitti, nisi emendam prescriptam in forma sua observent, ultra alias emendas & penitencias predictas injunctas a lege vel a canone facinorosus, & hujusmodi constitutionem volumus districtius observari per illos, qui proprios plebanos, seu curatos occidunt, vel mutilant, vulnificant, captivant, vel detinent captivos, & similiter per vasallos & omnes subditos ecclesiarum & monasteriorum in premissis delinquentes.

Rubrica de usuris.

Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgensi.

Contra usurarios juxta statutum Lateranensis concilii procedatur, ut si notorius fuerit ipsorum excessus sine distinctione aliqua ecclesiastica careant sepultura. Nihilominus ipsorum heredes ad restituendum usuras per censuram ecclesiasticam compellendi. Si quis autem tales sepelire presumpserit suis beneficiis spoliatur excommunicationis sententia singulis diebus dominicis sollempnibus proferatur in omnes, quicumque usuras de cetero presumpserint exercere. Hoc priori concilio adjunctes, ut si, non notorii usurarii, demum in egritudine constituti absolvi desiderant, nullatenus audiantur, nisi primitus satisfaciant, vel heredes suos tales habeant, quod pro eis satisfaciant in quantum possibile fuerit de usuris.

Sacri concilii approbatione ordinamus statuentes, ut in usurarios omnes cunctis diebus dominicis & festivis per locorum plebanos & eorum vicarios auctoritate nostra excommunicationis sententia proferatur ita, ut qui publice exercent usuras, aut qui coram ecclesia de usura convicti fuerint aut confessi, aut qui per juratos villarum pro usurariis publice sunt proclamati excommunicentur sollempniter nominatim. Qui vero de usu vitio sola sunt suspitione notabiles, nisi, datis sibi super hoc a Prelatis, plebanis, seu vicariis certis terminis, se de hujusmodi vitio legitime coram ecclesia expurgaverint, & debito-

res usurarum & fidejussores datos forsitan super eis absolventur simpliciter & publice ab usuris, excommunicentur similiter nominatim cum eis, qui solvunt usuras, nec accusant, post communicationem factam eisdem, infra mensem. Ab usurariis autem manifestis juxta Lateranense concilium nullus omnino oblationes recipiat, nec ad communionem admittatur altaris & si in hoc peccato decesserint non recipiantur ad ecclesiasticam sepulturam; Qui autem contra premissa fecerit easque recepit, restituere compellatur, & donec, secundum sui episcopi vel ejus in spiritualibus vicarii arbitrium satisfecerit, ab officio sui maneat executione suspensus. Tales si restituere non curaverint a peccato, deinde, post restitutionem, que male extorserunt per usurariam pravitatem, si ad restitutionem omnium eorum suffecerint facultates, vel si in toto solvendo non fugerint, prius restituta ex, ad quam suffecerint, portione, de reddendo residuo sortitu tempore sufficientem cautionem adhibeant eis, vel eorum heredibus, si existant, ex quibus extorserunt usuras, alioquin pauperibus vel piis locis juxta ordinationem suorum episcoporum, vel ipsi in spiritualibus satisfactione idonea, prestata cautione, ab eisdem suis episcopis, vel eorum vicariis in spiritualibus absolutionis beneficium consequantur. Nos enim solum predictis absolutionem talium duximus committendam, ne per quorundam sacerdotum simplicitatem & per malitiam aliorum, qui contra restitutionem hujusmodi proprium questum querunt, non salutem animarum, vel commodum proximorum, quibus est merito restitutio facienda, contra usurarios aliquid incongruum statuerent. Quod si usurarii prescripti, spe finalis penitentiae & absolutionis extreme, claves ecclesie sancti contempserint & temere sustinuerint anathema, sequi in extremis absolvi petierint, juxta provisionem statuti Lateranensis concilii non statim, sed proprio juramento, est eis absolutio impendenda, nisi prius male cuncta extorta restituant dummodo in bonis mobilibus & immobilibus tantum habeant, quod restituere valeant universa, vel saltem refundant, in quantum ipsorum facultates se extendunt, & de reliquo refundendo & satisfaciendo ecclesie, sanitate recepta & copia rerum facta, dederint fidejussores idoneos consanguineos & affines. Quod si fidejussores tales non extiterint & in eis appareant vere penitentiae signa, recepto sub forma prescripta proprio sacramento admittantur ad penitentiam & eucharistie sacramentum. Sed in penam tam diuturni contemptus clavium, ad terrorem aliorum, negetur eis extrema unctio & ecclesiastica sepultura, nisi forte, suadente causa legitima, hoc a nobis eis ex gratia contigerit indulgeri. Ad que etiam duo ultima consequenda non sufficient proprium juramentum & penitentiae signa premissa, cum pater & mater male acquisita restituere sint parati, sed forsitan fidei contradicunt vel propterantibus nolunt per premissa exponere cautiones, vel cum uxor pro marito, vel e converso maritus pro uxore similia facere detractant. Adicientes, quod si usurarii manifesti per mensem unum temere in excommunicatione duraverint & tunc uxoribus & filiis ac propriis ipsorum mancipiis divina & sacramenta eucharistie subtrahantur, baptismate parvulorum & penitentia morientium exceptis, servientibus aliis & ancillis conductitiis & colonis eorum excommunicationis gladio feriendis.

Preterea cum delicta privilegiorum emunitatis

non

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489.

non habeant & delinquentem pena, non dignitas, merito comitetur, statuimus, ut quilibet, siue miles, siue ministerialis noster existat, seu ex quocunque privilegio, siue prescriptione restulerit superularis, cessante in hoc crimine omni privilegio, sub officio fratrum nostrorum, episcoporum nostre provincie conveniri debeat, cum privilegium meretur amittere, qui sui honoris & fori tam viliter abutitur, potestate nihilominus & hoc contra captivatores spoliatores ecclesiarum & clericorum ministeriales sint vel alias gaudeant privilegio & contra fidei iustos datos ab usurariis volumus observari, videlicet, quod per nostros officiales, vel nostrorum fratrum coepiscoporum valeant coartari.

Rubrica de crimine falsi.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Et quia plerique falsarii litteris apostolicis & aliorum prelatorum testimoniis asserunt se munitos, hoc sanctum decrevit concilium, ne tales, qualiacunque scripta deferunt, a clericis vel a quibuscunque aliis personis recipiantur in ecclesiis, vel in domo, nisi prius ipsorum littere per episcopum diocesis, si ejus copia possit habere, alioquin ejus in spiritualibus vicariis examine fuerint diligenter & nisi ipsius episcopi, vel vicarii litteris testimonialibus sint muniti; Et hoc ideo quia per sacerdotes simplices non possit de facili litterarum veritas vel falsitas indagari. Sane, quocunque persona ecclesiastica, ultra hanc formam, tales receperit, ipso jure ab officio & beneficio per triennium sit suspensa, alia pena nihilominus juxta superiorum arbitrium punienda. Istud quoque presentis auctoritate concilii huic capitulo duximus admittendum, ut si tales, sine dictis litteris testimonialibus petitiones suas presumpserint promovere, plebanicitatum ac villarum, ac alii, ad quos veniunt, eos cum rebus eorum seculare iudicium, si alias detineri non possint, non dubitent occupare, dyocessano seu archidiacono presentandos.

Rubrica de sortilegiis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Excommunicamus & anathematizamus omnes sortilegos, firmiter prohibentes, ne ab alio, quam suo episcopo, nisi forsan in mortis articulo, absolvantur & hanc excommunicationis sententiam singulis diebus dominicis & festivis per sacerdotes in eorum ecclesiis & capitulis precipimus publicari.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburg.

Cum scriptum sit in lege domini, quod quicumque non obtemperasset sacerdotibus, extra castra positus dilapidabatur a populo, aut gladio cervicis subjecta expiabat contemptum & in presentia ecclesie inobedientes cuncti de ecclesia rapido ore demonum trahebantur. Multi nomine sacerdotes censuram ecclesie contempnentes, excommunicati vel suspensi a prelati suis, exigentibus culpis eorum, immemores, quod episcopus & prelati clavium celorum sit collata potestas, attemptare sibi interdicta ministeria

Concil. Gener. Tom. XXXII.

non verentur, contra quos volumus rigorem ecclesiasticum exercere; Statuimus igitur, ut tales sine spe restitutionis, ab officiis deponantur & infames ac detestabiles facti de cetero ad beneficia ecclesiastica nullatenus admittantur, nisi per penitentiam approbatam & conversationem laudabilem sedis apostolice gratiam meruerint obtinere.

Rubrica de privilegiis & excessibus privilegiatorum.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

- B** Preterea statuimus, ne religiosi cujuscunque ordinis, vel religionis existant, privilegiati, si neque excedant suorum privilegiorum, cum privilegium meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate. Si qui etiam religiosorum per donationem, vel alium legitimum titulum, jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acquisierint, talia beneficia, propria temeritate, suis usibus non usurpent, sed, ipsis vacantibus, ad ea sacerdotes idoneos, per quos regi consueverint & sunt recte, pervertent, nulla bona, detractis predictis beneficiis, usibus suis reservent, Abbatie, prioratus, conventui, seu aliquibus officiis applicando. Sed ordinarius institutionem, exacta diligentia, faciet instituti, ad presentationem dictorum religiosorum, vel quem ipse ex officio suo instituerit, beneficia ad ipsum devoluta ex negligentia dictorum religiosorum de temporalibus ad dictum beneficium juribus corporalibus & incorporalibus integre faciat responderi; alioquin elapso tempore a jure statuto ordinarius loci, prout ecclesie expediat, providum virum instituat in curatum. Si quas etiam ecclesias parrochiales, & in eorum limitibus grangia & monasteria habuerint, Terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus jure decimam solvere tenentur & decimationem defraudaverint, omnes, ipsis ad hoc operam, vel operam dantes, & ipsorum servitus intendentes, decernimus ipso facto excommunicationis sententiam incurrisse. Quicumque vero ausu temerario contra predictam constitutionem venerit, cujuscunque status fuerit vel conditionis, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus. Et si clericus fuerit, qui talia commiserint, aut operam, vel operam, consilium, auxilium predictis vel alicui predictorum exhiberit perpetrandi, omnibus sit beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus privatus, & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Laycorum etiam contra presentem nostram constitutionem in aliquo venientium filii & nepotes, usque in quartam generationem, nisi sufficienter injuriam passio satisfactum fuerit, ad omnem honorem & dignitates ecclesiasticas inhabiles sint & eos etiam inhibemus, sub anathematis pena, quam ex nunc in omnes contrarium facientes ferimus, in ecclesia dei ulterius promoveri. Et quia de canonicis & clericis conviciatoribus & percussoribus per predecessorum nostrorum concilia seu statuta, nulla certa forma vel pena, preter eam, que jure communi comprehendi invenitur, expressas; Nos attendentes, quod plus timeri solet, quod specialiter alicui precipitur, quam quod generaliter imperatur; approbatione totius concilii necessario duximus statuendum, canonicus, qui sue, vel alterius ecclesie canonicum verbis probrosis afficit manifeste, per quartam; si

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1499.

vero convitia manifesta dixerit in prelatum, per mediam partem anni a Tractatu & consortio sui capiti, nec non a perceptione fructuum sue prebende penitus sit exclusus. Si quis autem canonicorum in predictas personas, etiam citra sanguinis effusionem, manus injecerit temere violentas, penas predictas dupliciter patiarur, pro vulnere vero hujusmodi personis ab aliquo canonicorum illato, si etiam nullius membri mutilatio ex tali vulnere fuerit spectata, sine omni remissione quadrupliciter puniatur, & insuper in utroque casu, juxta sui diocesis arbitrium, leso satisfactore competenter debet, antequam restitutionis beneficium assequatur, sed pro temeraria membri mutilatione omni beneficio ecclesiastico ipso jure sit privatus. Quae omnia & singula circa alios clericos beneficiatos, si personas ecclesiasticas predictis modis ledant, seu ledantur ab ipsis, juxta praemissam formam & ordinem, sub penis eisdem observari, mandamus, salvis tamen aliis penis in sacris canonibus contra temerarios violentarum manuum in clericos injectores expressis, salvis etiam aliis juribus, quae vim repellere permittunt.

Rubrica de penis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Statuentes presentis constitutione, ut si quando contrigerit personam ecclesiasticam, vel ejus familiam domesticam captivari, & ad aliquam civitatem, opidum, castrum, villam, captum duci & in dicta civitate opido castro vel villa captivum detineri in vinculis incarcerationum, vel alias quocunque modo, aut infra terminos ipsorum in aliquo loco, seu res ipsorum spirituum personarum abduci, vel abducta detineri, Sacerdotes, vel capellani civitatis, opidis, castris, ville, cujuscunque eminentie vel status fuerint, exempti, presentis nostre constitutionis vigore & auctoritate, non exempti vero in subditiis juris, quos etiam requirimus per presentes postquam sic seiverint & ad eorum noticiam devenierint & quousque predictae persone ecclesiasticae, vel eorum familie, consanguinei, vel nepotes eorum bona sic in predam vel spoliis abducta detineant, non expectato super eo superioris mandato, cessent a divinis, strictissimum ecclesiasticum servantes interdictum, & nihilominus predicti sacerdotes, capellani dicte civitatis, opidi, castri, ville, presentis constitutionis auctoritate in unum congregati, adeant & requirant dominos civitatis, opidi, castri, vel ville, ne predictas personas ecclesiasticas aliunde ad bona sua adductas seu eorum familiam, ipsorum nepotes & neptes cum suis rebus captivos detineri permittant, nec aliunde ad loca alii deduci ulterius, seu ipsorum bona & res quocunque, sed mox personis predictis pristinae redditae libertati, ipsi etiam ipsorum bona integraliter restituant. Quod si dicti domini temporales civitatis, opidi, castri, ville, vel alterius loci, seu alie potestates temporales adimplere contempserint requirite, volumus ipsas sententia excommunicationis majoris & quolibet eorum fore ligatum & tandem excommunicatos denunciari & loca predicta, in quibus visi fuerint & moram traxerint, & in eorum presentia quamdiu ibi fuerint, esse supposita ecclesiastico interdicto nec absolvantur a predictis sententiis, nec interdictum relaxetur, nisi ad arbitrium executoris loci

A personis lesis plenarie satisfaciant, maxime puellae & mulieribus, quas corruperunt & quibus abusu sunt, & pro tante temeritatis excessu poenam patientur, sicut occisores & mutilatores clericorum, incendentes ante crucem nudi & discalciati, secundum quod occisores clericorum, vel mutilatores, ultra omnes alias penas eis indictas, facere tenentur stricti, nec istam penam per quemquam venerabilium fratrum nostrorum coepiscoporum nostrae provinciae nec per archiepiscopum volumus remitti.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

B Ex multorum querelis recepimus nostrorum subditorum, qui & ipsi, quod dolenter referimus, experientia didicimus evidenti, quomodo mendicantium ordinum fratres, sine institutionis & professionis observantiae facti immemores, soliti incedere in campis, in civitatibus & villis, nunc pedestres, nunc in equis, nunc in corribus alii sine habitu, aliquando habitu sine professionis deferentes, presumunt & curatis nostrae provinciae, quibus deputati terminarii, ad supportandum cum eis ipsorum onera in confessionibus eorum subditis, dummodo tamen presentati fuerint, audiendo, jam facti sunt in gravamen. Et cum solum in adventum domini usque ad diem circumcissionis domini inclusive & per quadragesimam usque ad octavam pasche & per festum penthecostes, ac Assumptionis beate marie virginis deberent in locis, ubi terminarii deputati sunt, in verbo dei requisiti proponendo, & licentiam duntaxat per curatos in confessionibus audiendis prestare subsidium, suis sanctis moribus populum ad profectum incitare solent. Nunc vero privilegiis eis concessis ab universali ecclesia presumptuose abutentes fere per totum annum in locis, ubi terminarii deputati sunt, & in domibus suis frequenter soliti cum mulieribus, quas ipsorum martas, ut eorum verbis utamur, habitare non verentur, ex quibus scandala plurima frequenter oriuntur in populo, nunc medicorum officium exercentes, nunc se artifices in diversis artibus & artificiiis mercantes, victum per tales abusus querentes, & quod deterius est, in stabis communibus inter populares balneari non verentur. Volentes igitur predictorum mendicantium fratrum ordinum & praesertim terminarios terminis suorum privilegiorum esse contentos, nec ipsos debere presumere, quae suam professionem dedecent & scandalum ponunt in populo; Unde sacro approbante concilio, statuto presenti ordinamus, statuentes & prohibentes, ne quis mendicantium ordinum frater de cetero presumat solus, etiam in habitu sine professionis & nullatenus habitu deposito, monasterium suum egrediendo, per quevis loca nostrae provinciae incedere, vel morari, praesertim in domibus & in locis, ubi sunt terminarii deputati extra tempora praescripta, nec medicorum officium, aut aliud quodcumque artificium assumere & exercere, quod sine religioni non congruit, nec balnea recipere in stabis communibus & inter populares, ubi frequenter suspectarum mulierum se prebet copiosa presentia. Si qui vero religiosi hoc salutare statutum violantes, presumpserint soliti in civitatibus, castris, villis, vel per alia loca nostrae provinciae incedere, sine socio sui ordinis, habitu sine professionis deposito, vel delato vel incedentes in calopediis, medicorum officium, vel aliud officium, quod sine religioni non congruit, pre-

ANNO
CHRISTI
1499.

ANNO
CHRISTI
1499.

presumerint exercere seu in locis, ubi sunt terminarii, & extra tempora prescripta & eis concessa, habitare, vel balnea publica adire & balneari in eisdem; Volumus per curatos, in quorum parochiis sunt deputati, ad suos superiores & ad manendum amplius in claustris suis remitti, & de cetero eos pro terminariis minime sustineri; Si autem predicatorum mendicantium ordinum fratribus sit solis, ipsorum habitata deposito, vel delato repertis, vel in stabulis communibus balneantibus injuria illata fuerit, volumus eis per executores statutorum nostrorum nostre provincie, si injurati fuerint, subveniri minime, nec ipsos ad predicandum verbum dei in ecclesiis nostre provincie, vel ad audiendum confessiones, vel ad petendum caritativa subsidia a populo nostre provincie per plebanos & curatos admitti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Hoc facto approbante concilio statuimus ut si quis in hoc sacrilegii genus irreperit, quod archiepiscopum vel episcopum nostre provincie fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit aut ceperit, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut concilium dederit, vel favorem, aut postea acceptaverit, vel defensaverit eundem, sic, ut reus criminis lese majestatis, perpetuo sit infamis; Diffidatus nihilominus & bannitus sit interstabilis, dentur cuncta ejus edificia in ruinam, & ut perpetuam notam infamie perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur, nullus ei debita reddere, nullus in judicio respondere teneatur. Quicquid etiam in bonis reperitur ipsius, ipsi ecclesie, cujus est episcopus, applicetur, ut ex illis nihil transmittat ad posteros, sed potius cum ipso quodammodo damnetur & sua. Si que vero feuda, officium, vel beneficium spirituale, aut temporale ab aliquibus ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, que sic libere ad ecclesias convertantur, quod ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis predicatorum filios habens, vel nepotes, per rectam lineam descendentes beneficiatos, quibus beneficio sit eo ipso privatus. Nulli preterea talium filiorum atque nepotum per virilem sexum descendendum ab eisdem alicujus aperiat janua dignitatis, aut honoris ecclesiastici, vel mundani. Et ut magis famosa sit eis infamia, ab omnibus actibus legitimis repellatur. Volumus etiam & presenti statuto adicimus, ut in executione predicta, sicut ex injunctioe manuum violenta ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & tam insecutor, quam supradicti alii, tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perduraverint, singulis diebus dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis, per omnes loci illius ecclesias, in quo tantum fuerit facinus perpetratum, nec non civitatis, diocesis, vicinarum excommunicati publice nuntiarentur, nec ab alio quam a provinciali concilio, vel summo pontifice possint absolvi, preterquam in mortis articulo, obtinere. Cum autem primo fuerint absolvendi, primo sufficienter & idonee caveant, quod inferende pene parebunt, & auxiliante domino penitentiam peragent injungendam. Deinde per omnes illius loci ecclesias principales vicinorumque locorum, diebus dominicis & sollempnibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & virgas seu

Concil. Gener. Tom. XXXII

fertiles ferentes in manibus, cum quibus per eandem ecclesias publice sustinentur, ibidem actu penitentiam per annum integrum, nec inde postmodum reversuri, absque dicti archiepiscopi, vel episcopi lesi, vel sic offensi & ecclesie sue licentia spirituali. Ceterum cum tales gratiam reconciliationis meruerint, beneficio absolutionis obtento, indulgeatur licentia, ut suam & suarum injuriam prosequantur & debitorum illorum, que contracta fuerunt post absolutionem acquiritam repetitio non negetur. Preterea precipimus, ut prebendes provinciarum, domini, seu rectores, scholastici & alii domini temporales civitatum, opidorum, castrorum, villarum, & aliorum locorum, contra presumptores predictos, presentis statuti tenorem districte obviarent & faciant observari, quod si non fecerint tam ipsi quam officiales episcoporum infra mensem, postquam res ad ipsorum noticiam pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant; Civitates vero & universitates alie, que talia presumentes receptaverint, vel in hiis consilium, vel auxilium dederint, vel infra mensem taliter saltem delinquentes, prout tanti facinoris enormitas exegerit & facultas eis offerit, non duxerint puniendos, ecclesiastico subjaceant interdictio.

Berhardus archiepiscopus ex conc. Hallem.

Ut autem penas premissas contra captivatores, vel detentores personarum ecclesiasticarum nostre provincie hoc concilio generaliter promulgatas mitigare, remittere, interpretari, declarare, vel etiam ampliare, prout facti qualitas exegerit valeamus, tam nobis, quam cuilibet fratrum coepiscoporum nostrorum in sua diocesi libera sit facultas, penis prioribus super archiepiscopi, vel episcopi captivitate, seu detentione, statutis immutatis, nisi super hoc omnium nostrum accedente communi concilio & consensu.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum non solum clerici, sed etiam ipsorum familia utriusque sexus sint & esse debeant a secularium quorumcumque judicio & potestatum secularium potestate, invasione, oppressione, & in jure exempti; Hoc tamen multe seculares persone, potestates, advocati, ballivi civitatum, castrorum, opidorum & villarum rectores per se, vel alium vel alios, curatorum, plebanorum, & aliorum clericorum familiares, vel ancillas, vel eorum consanguineas, cum eis habitantes vel alibi moram trahentes in ipsorum clericorum odium invadere per se, vel per submissas personas verberare, vulnerare, captivas ducere, & eis abductis & captivis detentis abuti non verentur, ipsas etiam rebus suis spoliantes & exactionantes, attendentes, quod hujusmodi injurias, vel libertates ecclesiasticarum personarum violationem non debemus sub aliqua dissimulatione sustinere. Ea propter presentis constitutionis auctoritate, sacra approbatione concilii, statuimus, ut quicumque singularis persona, premissas personas, vel eorum aliquam verberaverit, vulneraverit, captivas duxerit, mutilaverit eis abusus fuerit, rebus suis spoliaverit, vel exactionaverit, sit ipso facto excommunicationis sententia innotatus, & nihilominus, ubi domicilia ha-

ANNO
CHRISTI
1499.

ANNO
CHRISTI
1489.

baerit, vel moram traxerit & in ejus presentia servetur strictissimum interdictum, quousque hujusmodi personas & praesertim mulieres, puellas, seu virgines quibus abusus est pristinae restituerit libertati ac etiam rebus earum integre restitutis atque satisfactio de injuriis eis illatis ad arbitrium executoris dyocesis ubi predicta committi continget.

Borhardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Insuper & is, qui submissione tam illicita, aut alicujus utilitatis, aut commodi temporali cupiditate seductus, aut appetitu dominandi presumptuose deceptus vel ad hoc quavis alia causa allectus, ad se receperit a tali submissione infra mensem non recedere atque infra eundem mensem, quicquid ad eum hujusmodi submissionis occasione, quocumque modo pervenit, vero domino loci in cujus injuriam est receptum, totaliter restituere teneatur, alioquin excommunicationis sententiam incidat ipso facto.

Rubrica de confessionibus & penitentia.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

In confessionibus audiendis maximam adhibeant diligentiam sacerdotes, ita ut a penitente usitata peccata & omnia sigillatim, insulata vero tantum per quasdam circumlocutiones caute perquirant, ne inexpertis detur materia, quod ante nescierant, ne verbo, aut signo, vel aliquo modo prodant aliquatenus peccatorem. Sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque omni expressione persone caute perquirant, quoniam qui peccatum in penitentiali iudicio sibi directum presumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio ipsum decernimus deponendum, verum etiam ad agendum penitentiam in arum monasterium detrudendum. Verum quia quidam confessores, etsi personam confitentis non expriment, circumlocutionibus tamen contentum peccata & circumstantiis sub quodam generalitatis involuero indirecte publicant contentum, concilium proxime celebratum clarius elucidando statuimus, ut nullus sacerdos expressa religione, conditione, seu statu alicujus peccatum recitet contentis, ymmo nec peccati qualitas, locus, vel vicinia perpetuati facinoris indicetur, aut specificatione peccati humana fragilitas ad perpetrandum similia provocetur.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Et quia plerumque infirmos sua confiteri peccata, propter multorum presentiam erubescere contingit, illud a sacerdotibus precipimus strictissime observari, ut ipsi familiariter & secrete audiant confessionem, si mortis periculum non subsistat, & postea ad eum deferant cum devotione habitu & reverentia condecanti hospitali salutarem.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Prohibemus etiam, ne quis sacerdos ab uno sibi confitente de aliorum peccatis, nominibus expressis, inquirat, & ne missas, quas penitenti procurandas injunxerit, ipsamet celebrare

A presumat & ne pro vivis fiat aliquid tricennarium, vel annuale.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quamvis ecclesia tolleret, quod, de convenientia proprii sacerdotis, subditi presbiterorum & plebanorum, pro majori concilio adipiscendo, religiosis quibusdam confiteantur interdum; Volumus tamen ymmo sacri concilii auctoritate, sub pena excommunicationis late sententiae inhibemus, omnibus religiosis ne subditis plebanorum, maxime autem Beguinis, Vagerdinis & inclusis, aut aliis personis hujusmodi communicent corpus domini, aut alia portigent ecclesiastica sacramenta parvulis vel adultis. Hoc etiam sub eadem pena religiosis omnibus firmiter inhibentes, ut cum processiones & stationes solennes, quas observat ecclesia generalis, ex institutione ecclesiae & magne auctoritatis & multe opitulationis existant, utpote in quibus dominus honoratur votis communibus & placatur, ne populum abstrahant ab eisdem, predicationes nunc ipsis instaurando, ymmo in predicationibus sedulo proponant eisdem, quod totaliter tenentur interesse festivitatis, & quod peccent se ab hujusmodi processionibus abstrahendo, eidem populo exponant, quod matricem ecclesiam in precipuis festivitatis tenentur accedere, ac illam sua presentia honorare, a quo sacramentorum gratia in eos, quasi ex fundamentali gurgite instat & descendit, ipsique tunc abstineant ab omnibus allecivis, quibus abstrahi posset populus, quo minus ad solennitatem veniat sue matris. Interdicimus etiam omnibus religiosis mendicantibus, ne ipsi presument de cetero novas facere adventiones in processionibus & aliis, nec dominicis diebus & aliis festis circuitum faciant processionaliter per ambitus, cimiteria & ecclesias, secum reliquias deferentes, nisi diebus dedicationis suarum ecclesiarum. Nec cereos in die purificationis populo solenniter benedicant, nec ramos, palmas, seu frondes in die palmarum, neque herbas, vel alios fructus in die assumptionis beate marie virginis, vel alio quocumque die premissa, vel consimilia de cetero facere presumant. Requiritur omnes igitur fratres & coepiscopos nostre provincie & ipsorum officiales, ut diligenti cura invigilent, ut mendicantium ordinum fratres in premissis culpabiles reperiunt ab hujusmodi excessibus supra modum exquisitis & a jure non permissis cessare compellant, & episcopo loci de tante temeritatis excessu satisfacere per districtiorem ecclesiasticam compellant, executore statutorum loci hoc efficitate.

E *Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.*

In furto, usura, rapina & fraude ante omnia injungant penitentibus, si possint, ablata restituant, alias nulla valebit eis satisfactio ad salutem, cum non dimittatur peccatum, nisi restituantur ablata.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Sunt autem tria peccata, que in satisfactio-

ANNO
CHRISTI
1489.

nibus

ANNO CHRISTI 1489. nibus injungendis sunt domino apostolico referenda, scilicet in clericis, vel alias personas, vel alios quoscunque religiosos injectio manuum violenta, Ecclesiarum vel religiosorum locorum incendia, & symonia in ordine perpetrata; In aliis peccatis minoribus, secundum quantitatem culpe & pluralitatem confitentis, rationabilem satisfactionem temperent sacerdotes.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Statuimus quod Sacerdotes in satisfactionibus injungendis, in religione sedentibus, ac majoribus majora referent, utpote homicidia, sacrilegia, incendia, peccatum contra naturam, concubitum personarum conventualium in sacris ordinibus constitutarum, Incestus, videlicet cum consanguinea, vel affine, vel cum ea, que votum castitatis emisit, Injections manuum in parentes, oppressiones parvulorum, negligentiam parentum in ignem vel aquam natos amittentium, beneficiatorum perjuria, solennes fidei fractiones, votorum transgressiones, Symoniam, Adulteria, Hereses, Apostasias, Maleficia eorum, qui maleficiunt conjuges, ne possint coire, vel qui procurant sterilitatem mulierum, vel abortum, Falsarios qui sigilla, litteras vel monetam falsificant: In hujusmodi peccatis & similibus detentos mittant sacerdotes ad episcopos absolvendos, nec absolvant, preterquam in mortis articulo, absque loci episcopi licentia speciali. Declarantes, quod illi quibus hanc duximus committendam, potestatem illam aliis personis non habeant committendi. In dubio autem consulant episcopum, vel ejus vices gerentem, vel alios sapientes quorum concilio penitentem absolvant, vel transmittant ad alium absolvendum.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia clerici quidam & layci, vinculo excommunicationis astricti, fiducia finalis penitentiae & absolutionis extreme, claves ecclesie contemnunt tempore sanitatis; Hujus sacri concilii auctoritate statuimus, ut tales in extremis ad reconciliationis beneficium nullatenus admittantur donec sub proprio juramento, nisi ydoneam cautionem prestent, quod sive moriantur, sive convalescant, per se, vel per suos, in quantum ipsis est possibile, satisfaciant de commisso.

Rubrica de sententia excommunicationis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Si episcopus aliquem excommunicat certa de causa, denunciet vicinis episcopis per suas patentes litteras, ut excommunicatum faciant denunciari & vitari. Ex tunc sine aliqua difficultate vicini episcopi excommunicatum faciant publice denunciari & in dyocesis suis artius evitari. Si vero episcopi in hoc fuerint negligentes, vel excommunicatis communicaverint, tamdiu Cathedralium ecclesiarum canonici sibi non communicent, quamdiu huic salubri statuto presumpserint obviare.

Rubrica de verborum significacionibus.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Parum enim esset maliciis hominum occurrere per bonorum jurium sanctiones, nisi quibus data, ad ipsorum observanciam prout tui status concernunt decorem, iusto modo compellantur; Sacro igitur approbante concilio statuentes ordinamus, quod licet statuta provincialia presentis opusculi sint ab omnibus subditis nostre provincie debita reverentia & observantia amplectenda, tamen non omnia omnibus communiter precepta videntur, sed aliqua Prelatis aliqua Canonicis secularibus, aliqua curatis & Plebanis, aliqua vero religiosis, verus utriusque; Quapropter volumus & precipimus, ut plebani & curati statuta presentis opusculi habeant & frequenter perlegant, & presertim, que specialiter eis loquantur, ad menssem semel cum diligentia perlegant, & memorie sue commendent, ne penas ipsorum incurrant laqueati. Etiam statuta presentis opusculi habeant & perlegant monachi & ipsorum prelati, & quique regulares statuta ipsos concernentia, per que vita & status sue professionis conservatur in decore. Volumus singulis septimanis & feriis sextis, ipsis congregatis in unum, lectione diligenti recitari, & istum modum precipue volumus per prepositos sanctimonialium & per ipsas moniales observari, ut semel in septimana, videlicet feriis sextis, hora capitulari, ipsi in unum congregatis, statuta, que de emendacione status ipsarum in presenti opusculo conscripta videntur ipse habeant, & perlegant studio diligenti & observent, ne inprovidis penis eorum laqueentur.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum in aliquo statuto sedis apostolice, ejus legati, vel nostre provincie iudicum, dicte sedis executorum, conservatorum, processibus, vel ordinariorum mandatis ponitur ista oratio. Supponimus civitatem, opidum, castrum, villam, vel aliquem locum ecclesiastico, vel strictissimo interdicto, vel ista oratio: cessetis per civitatem, opidum, castrum, villam, vel alium locum a divinis, vel penitus divinis, iste orationes parem vim habent, & tunc per totam civitatem & ejus suburbia debet servari strictissimum interdictum & exempti, quacun- que exemptione non obstante, tenentur ad ipsius observacionem, & tunc est interdictum generale & comprehendit omnes ecclesias civitatis &c.

E Cum vero in aliquo statuto predictorum dicitur, ecclesiam talem, monasterium vel capellam supponimus districtissimo interdicto, tunc solum illa ecclesia est interdicta, & in illo interdicto non habet locum capitulum, alma mater, quia est interdictum speciale. Idem esset, si in aliquo statuto, vel processu diceretur: interdicimus, seu supponimus ecclesiastico interdicto civitatis, castri, vel ville ecclesiam, tunc in tali ecclesia est interdictum speciale.

Item si diceretur in aliquo statuto. processibus

ANNO
CHRISTI
1490.

bus seu mandato : Volumus per civitatem, opidum, castrum, vel villam & mandamus cessari a solemnibus divinarum, vel dicitur sic cessatis in ecclesia sancti Martini a solemnibus divinarum, in hoc casu omnia divina omittenda peraguntur, sicut prius legendo & sacramenta ecclesiastica ministrantur non prohibitis sanis & infirmis ut prius, sed solum tunc cessatur a cantu & ab organis.

Regule Juris.

Omne statutum presentis opusculi aut continet mandatum, aut concilium.

Statutum continens mandatum, seu preceptum, obligat omnes subditos nostre provincie, quibus dirigitur sub pena peccati.

Statutum continens concilium, licet transgress-

A for penam non meretur, tamen perfectius vivet ipsum adimplendo.

Sicut diversi sunt status hominum nostre provincie, ita opportunum fuit, diversa statuta edere, quibus mali retrahantur a noxiis & boni dirigantur vel ministrantur ad opera virtutis.

Omne statutum continens preceptum presentis nostri opusculi, sive affirmativum, sive negativum, ligat & constringit subditos nostre provincie, quibus dirigitur, secundum suam limitationem & adjectas condiciones.

Sanctorum patrum regulis & statutis christianus regatur in vita, verbis & factis, ut sciat & faciat, quod acceptum est omnipotenti deo, qui vivit & regnat per omnia secula seculorum.

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1490.

CONCILIUM SALISBURGENSE

ANNO
CHRISTI
1490.

Ab Henrico Archiepiscopo anno 1490. celebratum.

Ex Lunigi
Spicilieg.
Concilii. 11.
p. 770.

AD honorem laudem & gloriam omnipotentis Dei, gloriose virginis Marie, totiusque celestis curie triumphantis, & incrementum fidei christiane Nos Fridericus Dei gratia sancte Salzeburgensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, Sixtus Frisingen. Georgius chiemem. Mathias Seccovien. ecclesiarum episcopi Oratores & procuratores Ratisponen. Patavien. Brixinenf. Laventinen. episcoporum ac capitulorum ecclesiarum cathedralium ac collegiatarum secularium & regularium pleno mandato suffulti Prelati & eorum oratores & procuratores in sancto concilio provinciali in ecclesia parochiali sancti Nicolai oppidi Muldorff Salzeburgen. diocesis Decima nona mensis octobris Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo celebrato congregati de concilio omnium huic sacro concilio interessentium constitutiones & statuta provincie Salzeburgen. salubriter condita & edita sunt in hunc qui sequitur modum :

De vita & honestate clericorum.

Quia Clericorum est in seipsis implere Domini voluntatem & Tacere per bonam conversationem qualiter oportet alios in domo Domini conversari, sacro provinciali concilio approbante statuimus, volumus & mandamus universos Clericos provincie nostre, presertim beneficiatos & in sacris constitutos, honeste, clericalliter & devote se exhibere, a crapula & ebrietate abstinere, indumenta que scissa in oris seu extremitatibus ab extra superducta non deferre, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monialia auro argento vel alio metallo excessive splendens, ad modum laicorum abjicere penitus & vitare. Vestimenta rubei aut viridis coloris deferre clericos omnino prohibemus, equalibus colliriis in jopulis tunicis sive mantellis ne alterum respectu alterius circumferentis ominentius appareat utantur, mitram seu birreta capiti suppositam, capucium humeris suis clerici reverenter deferant, ipsi in publico deambulantibus; Contrafacientes vero ultra penas juris communis per suspensionem proventuum beneficiorum ecclesiasticorum sa-

brice applicandorum secundum quod protervia demeruit & excessus artius per nos officiales & archidiaconos nostros aut ordinarios loci seu eorundem vicarios & officiales puniantur.

C Item inhibemus omnibus clericis supradictis in publico vel alibi presentibus laicis tabernas intrare preterquam in itinere constitutis, vel ex alia causa rationabili, & omnes ludos inhonestos maxime taxillorum exercere; Contrafacientes pena juris communis & ad arbitrium nostrum seu superiorum suorum in ipsos jurisdictionem habentium poni volumus & mandamus.

D Item statuimus & in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus ut nullus clericorum cauponem vel tabernarium hospitem sibi constituat continuum in domo habitationis sue, aut potum venalem negociationis causa publice exponat vel vendat, nisi ex antiqua consuetudine hactenus observata jus publice vendendi vinum habuisset. Permittimus tamen domos prelati & monasteriis pro hospitalitate rationabiliter introductas & secundum permillum regule & juris communis. Contrafacientes vero arbitrio nostro & suorum superiorum in eos jurisdictionem habentium puniri volumus & mandamus ut etiam clerici qui in domini sortem assumptus est, divinis officiosis intendat ministeriis districte inhibemus & sub obedientie pena mandamus ne quis clericus cujuscuque dignitatis religionis aut status existat, venationes & silvaticas vagationes cum canibus exercet penis nihilominus juris contra tales promulgatis in suo robore permanentur.

De continentia clericorum.

E Volumus concubinatum evitari sub penis & juxta decretum sacri generalis Basiliensis concilii quas penas una cum penis juris contra inobedientes exequi precipimus & mandamus. Cujus decreti tenor sequitur per omnia in hec verba: Sacrosancta generalis Synodus Basiliensis in spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam representans ad perpetuum rei me-

ANNO
CHRISTI
1496.

moriam. Quicumque clericus cujuscumque status conditionis religionis dignitatis, etiam si pontificali vel alterius preeminentie existat, qui post hujus constitutionis notitiam quam habere presumatur per duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis Cathedralibus quam ipsi diocesani omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubiniarius a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spacio, sit ipso facto suspensus quos suas superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem ex quibus hii fructus percipiuntur convertat: nec non & hujusmodi publicum concubiniarium ut primum talem esse innotuerit, mox suis superior admonere teneatur ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice resumpserit Juberet hec sancta synodus ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet & nihilominus hi publici concubiniarii usque cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum, ad suspensionem quorumcumque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum sint inabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinatum redierint, sine specialis dispensationis ad predicta peritus inabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet eos ut predictum est punire neglexerint eorum superiores tam in ipsos de neglectu in illis quam concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant; In conciliis etiam provincialibus & sinodalibus adversus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena severiter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia aut suos superiores propter publicam concubinatum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus & provincialibus quoad suos servetur, penis aliis contra predictos & alios non publicos concubiniarios statutis in suo robore permaneris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam seu per rei evidentiam que nulla possit tergiversatione celari, notorius est; Sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamam tenet, per suum superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem habentes pecuniarios questus a concubiniariis percipere non erubescunt, paciendos eos in tali feditate sordescere sub pena maledictionis eterne precipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicujus questus, talia quovis modo tolerant aut dissimulent. Alioquin ultra premissam negligentie penam duplum eis quod propterea acceperint restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prelati modis omnibus curant a suis subditis etiam per brachii secularis auxilium si opus fuerit penitus arceri. Qui etiam ex tali concubinato procreatos filios apud patres suos cohabitare non permittant. Juberet insuper hec sancta synodus ut etiam in predictis sinodis & capitulis hec constitutio publicetur & quilibet suos subditos

A ad ipsarum concubinatum dimissionem moveat diligenter.

Injuncte preterea omnibus secularibus viris etiam regali prefulgeant dignitate, ne ullum qualescumque inserant impedimentum quocumque questu colore, prelati qui rationem officii sui adversus suos subditos pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub peccati mortalis pena necessario evitandum monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant. Nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet & aliam mulierem accedit. Qui vero solutus est etiam continere nolit, juxta Apostoli consilium, uxorem ducat. Pro hujus autem divini observatione precepti hii ad quos pertinet tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De clericis ignotis & peregrinis.

Quia pastoralis sollicitudini incumbit subditis providere, ne ab ignotis seducantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus reprobos abjectos & quod detestabilis est facinorosos & inabiles circa divina se ingressisse in animarum pericula & scandalum plurimorum, hoc sacro approbante concilio districto sub excommunicationis pena precipimus & mandamus universis provincie nostre, prelati, archidiaconis, decanis & ecclesiarum rectoribus, ne de cetero aliquem aliene diocesis seu peregrinum se pro presbitero gerentem, apud ipsorum consortium sacramentorum & sacramentalium administrationes vel alias regimini cure quoquomodo admittant, Nisi deluper nostris aut loci illius ordinarii seu ejus vicarii vel officialis patentibus literis, aut alias legitimis documentis certificati fuerint.

Ne clerici fornicariis, vixi secularibus & similibus goliardis largiantur.

D No redemptoris nostri crucifixi patrimonium lautiliter expendatur, & in usus turpes exquisitis diabolicis suasionibus convertatur, de quo pauperum necessitatibus est succurrendum statumus & in virtute sancte obedientie inhibemus, ne prelati religiosi aut seculares, & clerici quocumque nomine censeantur. Mimis, jocularibus, histrionibus, buffonibus, seu hominibus artis lubrico, pretextu nuptiarum, militie vel alterius similis cause quicquam sub quocumque modo specie aut forma nec etiam in pecunia numerata largiantur.

Ut clerici personaliter resideant nec plura beneficia habeant.

E Animarum periculis que cunctis opibus preferuntur desiderantes occurrere, statumus volumus & sub pena privationis beneficii mandamus ut omnes habentes ecclesias quibus cura animarum dinoscitur annexa personaliter in eisdem resideant, absentes vero infra hinc & tres menses proximum futuros a die publicationis presentis computandos se ad residentiam personalem recipiant, aut eorum quilibet suum diocesanum, aut ejus la spiritualibus vicarium aut officialem legitime informet, quare in eisdem residere non debeat nec teneatur. Omnes quo-

ANNO
CHRISTI
1496.

ANNO
CHRISTI
1490.

que & singuli incompatibilia de jure beneficia retinentes eorundem ordinariis aut vicariis vel officialibus ipsorum infra eundem terminum dispensationes super hoc obtentas indicent & ostendant. Inhibemus quoque sub eadem pena, ne quisquam vicariam teneat preter unam nisi necessitatis evidenter causa aliud per dilectum aut ejus vicarium vel officialem permissum fuerit & concessum.

De penitentia.

Quosdam nonnulli sacerdotes regulares & seculares in penitentia frena laxare, & extra terminos sibi positos auctoritatem in casibus superioribus reservatis pretere anse temerario referuntur, sub excommunicationis pena hoc approbante sacro concilio provinciali inhibemus ne quisquam sacerdotum religiosus vel secularis totius nostre Saltzburgeris provincie, quecumque sibi consistentem in casibus le-di apostolice de jure vel consuetudine reservatis absolvere presumat: nisi habito ejusdem sedis desuper indulgentia & mandato speciali. Nec etiam in casibus similiter de jure aut consuetudine episcopo reservatis aliquem absolvere attemptet, presertim excommunicationis majoris vinculo innodatum hereticum, judicum, fautores eorundem laicum predicatorem aut auditores ejus, spoliatorem alicujus dotis, aut sacerdotis maxime in agone, aut temerarium occupatorem bonorum ecclesie, depopulatorem agrorum vinearum aut oriorum, luxuriosum, fornicatorem cum sanctimoniali, homicidam etiam casualem, publicantem confessionem, peccantem contra naturam aut cum brutis, sacrilegum, incantatorem aut incantatricem precipue cum sacramentis sacramentalibus vel offibus mortuorum, prolis oppressorem etiam a casu, incendiarium, commercia habentem cum judeis maxime in usuris, preparantem propinquantem ementem, aut vendentem venenum presertim in machinationem mortis proximi, demonem invocantem, eudantem falsam monentem, utentem scienter auro & argento falso, cogentem christianum dare usuram, blasphemum christi nominis vel sanctorum, falsum testem, coeuntem cum judea, obligatum ad vagas restitutiones, nec quemquam alium enormibus criminibus irretitum, non habita desuper a nobis metropolitano, vel suo diocesano, aut eorum in hac parte vicario commissione speciali & expressa, vagarum etenim rerum distributionem eorum ordinariis referent, ad ipsosque legitime deducant. Quod si secus factum per eosdem fuerit tantundem fabricae ecclesie Cathedralis sub qua degunt quantum distribuere contra hujusmodi prohibitionem presumpserint, sub excommunicationis pena infra duos menses immediate sequentes persolvant.

Inhibemus insuper sub dicta excommunicationis pena districte precipiendo ne quisquam sacerdotum secularis vel religiosus nostre Saltzburgeris provincie non habita desuper sedis apostolice aut ordinarii sui vel ejus in hac parte vicarii aut officialis licentia speciali se intromittat de distributione rerum male acquisitarum, incertarum, seu vagarum.

Forma absolutionis.

Item volumus sub eadem pena omnes con-

A fessores absolvendo uti ad minus illis verbis: ANNO
Ego absolvo te a peccatis tuis & restituo te Sa- CHRISTI
cramentis ecclesie in nomine patris & filii & spi- 1490.
ritus sancti.

De benedictione salis & aspersorii dominicis diebus.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute sancte obedientie & volumus omnes sacerdotes qui parrochiis presunt singulis diebus dominicis aquam & sal benedicere ac eosdem una cum toto clero ad ipsas ecclesias spectantes horis consuetis ante missarum solennia ecclesiarum personaliter circumire. Ut autem populus ad hujusmodi processiones invitetur, omnibus vere penitentibus confessis & contritis ipsam processionem devote sequentibus sub fiducia divine pietatis de thesauro ecclesie quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis penitentis in domino misericorditer relaxamus. Quas quidem indulgentias per rectores supradictos ex tunc volumus publicari.

De Simonia & ne aliquid pro sacramentis & sacramentalibus exigatur.

Districte precipiendo interdiciamus, ne quisquam Sacerdotum pro reconciliatione penitentium aut pro administratione alicujus sacramenti vel aliquorum sacramentalium pacificetur de sibi danda pecunia vel aliquo alio equivalenti pro eodem sed volumus dispositis atque dilatione pro tempore & loco congruis eadem administrari & exhiberi secundum ritum ecclesie. Verum quia rationis & juris explorati exiit quod socii passionum sine pariter & socii consolationum permittimus ex post exigi etiam cum imploratione officii judicis quantitatem in talibus ex consuetudine debitam, ad quam laicos hortamur & quantum de jure est astingi & compelli volumus.

Item volumus statutum sive decretum generalis concilii Constant. de Simonia editum publicari ut in fine, quoniam transgressores ejusdem districte deo dante procedemus, cujus tenor per omnia sequitur in hec verba Martinus &c. Multe contra Simoniacam pravitatem ab olim facte sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero ut possumus attentius providere, sacro approbante concilio declaramus quod ordinate simoniace ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones aut postulationes, confirmationes & quevis provisiones simoniace ecclesiarum monasteriorum dignitatum personatum officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque deinceps facte nulle sint ipso jure, nullumque per illas jus cuiquam acquiratur nec promoti, confirmati aut provisii faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem tanquam inique ablatorum percipientes teneantur. Statuimus insuper quod dantes & recipientes ipso facto, sententiam excommunicationis incurrant, etiam si pontificali aut cardinalatus prefulgeant dignitate.

Item interdiciamus & districte inhibemus, ne quisquam clericorum cujuscunque status fuerit, censum de aliquo beneficio aut pecuniam vel emolumentum aliud ex pacto, quoquomodo nomine anticipande absentie seu pensionis vel alio quocunque quesito colore auget, vel aliquem

ANNO
CHRISTI
1190.

quem argere compellat; Contrafacientes tam A
dantes quam recipientes duplum quod dederint
vel receperint nobis aut loci ordinario seu vica-
riis nostris irremissibiliter solvere teneantur &
nihilominus juxta arbitrium nostrum artius pu-
niantur.

Item inhibemus sub pena privationis officii
ne aliquis sacerdotum quemquam notorie de-
linquentem accepta pecunia vel alio commo-
do temporali pena condigna corrigere preter-
mittat.

*De usurariis & eorum penis nec non promi-
ssionibus.*

Usurarum voraginem detestantes hoc sacro B
approbante concilio inhibemus omnibus chris-
ti-fidelibus nostre Salzeburgensis provincie tam
clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras
mutuent, aut in pignorationem ultra sortem
aliquid ex pacto recipiant, nec preemptiones
detestabiles faciant, aut alios quoslibet ad us
usurarios exerceant. Quod si quis contrafec-
rit ultra penas juris communis & conciliorum
provincialium Salzeburgensium per predecesso-
res nostros bone memorie celebratorum sub-
jaceat solutioni decem librarum denariorum
usualium irremissibiliter ad fabricam ecclesie
sub qua degunt aut in usus pauperum juxta
superioris in hac parte judicantis arbitrium
convertendas.

Inhibemus insuper sub excommunicationis C
pena universis prelati, archidiaconi, decan-
is, plebanis, & ceteris quibuscunque reli-
giosis & secularibus ne aliquem dictis cri-
minibus manifeste reum, satisfactione non
promissa ad quam tamen eisdem induci vo-
lumus modis possibilibus ecclesiastice tradant
sepulture.

*Ne preventi & in enormibus peccatis decedentes
aut occisi ecclesiastice tradantur se-
pulture.*

Insuper presenti constitutione duximus inhi- D
bendum universis clericis totius Salzeburgensis
provincie ne suspensos patibulo decollatos vel
alias qualitercunque per sententiam morti tra-
ditos in torneamentis, ludis publicis, specta-
culis aut alias occisos vel subito defunctos qui
non eodem anno confessi vel alias in peccatis
mortalibus morte preventi fuerint, vel non re-
ceperunt eucharistie sacramentum, nisi de con-
cilio sacerdotis duxerit abstinendum, tradere
presumant ecclesiastice sepulture, nisi de licen-
tia ordinarii, aut ejus in hac parte vicarii vel
officialis super hoc diligentius petita & obtenta
nihilque pro concessione hujusmodi preter con-
suetudinem exigatur seu recipiatur.

*De elemosinariis & questoribus admittendis
vel non.*

Abusionibus questorum viam precludere cu-
pientes, statuimus, volumus & mandamus,
quod hi qui presunt ecclesiis nullum quarum-
cunque occasione litterarum etiam potestatum
secularium petere aut colligere elemosinam per-
mittant, nisi litteris eorundem prius diligenter
perceptis, & ordinarii quibus appareat quod
sue littere sint vere, ac earundem auctoritas
adhuc duret seu non expiraverit, quo comper-
to nulla portione recepta exacta vel requisita

ab eisdem pro elemosina petenda admittan- ANNO
tur. Quod si qui contrafecerint triplum re- CHRISTI
stituere teneantur ad usus quibus elemosine 1190.
sunt deputate, remissione colligentium mini-
me profutura, nec questores seu collectores
propria in persona quicquam proponere po-
pulo permittantur, sed per plebanos seu re-
ctores ecclesiarum promoveantur. Mortantes pro-
pterea universos & singulos nostre Salzebur-
gensis provincie laicos ut questores & colle-
ctores hujusmodi in elemosinis colligendis quo-
quomodo perturbent aut impedire presument.
Precipimus insuper & mandamus omnibus pre-
latis rectoribus & vicariis ecclesiarum sub ex-
communicationis pena quod omnes falsos que-
stores, qui non exhibent per omnia sanas
litteras detineant captivos, ipsosque nobis
aut loci ordinario seu vicariis nostris trans-
mittant seu denuntient quantocius poterint
pro demeritis puniendos taliter quod exem-
plis eorum ceteri similia facere pertimescant.

*Ne mendicantes sine testimonio litterarum suorum
superiorum & episcopi admittantur.*

Volumus, statuimus & mandamus quod re-
ctores ecclesiarum nostre Salzeburgensis provin-
cie, fratres mendicantes nequaquam invitent
vel admittant nisi de proponendo verbum Dei
& audiendis confessionibus a suis superioribus
licentiam, & ab ordinario auctoritatem cano-
nice presentationis examinationis & admissio-
nis litteris authenticis & patencibus habeant.
Volumus quoque rectores laicis sub excommu-
nicationis pena inhiberi ne alios fratres mendi-
cantes quam taliter presentatos & admissos in
confessionibus adeant. Ipsi etiam fratres in de-
cedentium sive recedentium talium presentato-
rum & admissorum locum nullum surrogare aut
substituere quoquomodo debeant, nisi prius sit
ordinario presentatus & per eundem ut prefer-
tur admissus. Insuper volumus & sub excommu-
nicationis pena mandamus ne quivis admini-
strationem & curam animarum exercens religio-
sos quoscunque etiam si litteras suorum superio-
rum ut extra monasteria sua morari valeant eisdem
ostendant, admittant.

*De bonis fabricae ecclesie & ratione de eisdem
reddenda.*

Statuimus & hoc sacro approbante concilio
irrefragabiliter diffinimus quod in qualibet par-
rochia plebanus, assumptis sibi vitricis ecclesie
& duobus honestioribus ex parochianis suis
quos communitas ibidem ad hoc duxerit eli-
gendos, quorum vitricorum quilibet habeat
clavem unam, & ipse tertiam, omniaque de-
votione fidelium ad fabricam ecclesie, lumina-
ria vel ad alias utilitates fuerint deputata dili-
genter colligat & conservet, & his usibus im-
pendat ad quos sunt deputata. Volumus etiam
quod nec vitrici nec tales sibi adjuncti nec alii
procuratores ecclesiarum qualescunque de rebus
ecclesie preter scitum plebani quicquam dispo-
nant. Ut autem res ipsa suspicione careat, &
non detur occasio subtrahendi res ecclesiarum
Volumus & sub excommunicationis pena preci-
pimus quod plebanus vitrici & assumpti sibi ad
hoc officium seu ministerium exequendum loci
archidiacono aut decano seu communitatis eju-
mo-

ANNO
CHRISTI
1490.

dem parrochie semel in anno plenam teneantur facere rationem, quam vel quas huiusmodi rationes sub pena eadem tam sollicitè quam attentè sub bonis testimoniis exigere volumus & recipere atque auctoritate ordinaria sub memorata pena inhibere plebanis vicariis & ecclesiarum procuratoribus ne res ecclesiarum quovis quæsito colore mutuent seu iocent.

Ne vacantes ecclesie spolientur & quod ablata eisdem restituantur.

Statuimus ut nullus ecclesiasticus vel secularis cuiuscumque status vel conditionis fuerit, ecclesiarum vacantium, aut clericorum decedentium bona rapiat, dissipet, aut invadat, quocumque quæsito colore, contrascentes, decedens ecclesiastica careat sepultura, vivens autem cum tota familia sua ab ingressu ecclesie arceatur donec ablata restituerit universa; crescente vero temeritate & contumacia eorundem majori & artiori pena constringantur.

Item simili pena carentie sepulture decedentium & ingressus ecclesie vivorum, prohibemus laicis ne de sepulturis dandis se intromittant nec campanas aut alia ad divinum cultum deputata contra voluntatem plebanorum quocumque modo presertim ad prophanam & religioni ecclesie adversa contrectent aut per mansionarios ecclesiarum pertractari mandent auctorizabiliter contra sacros canones nec in ecclesia & rebus earundem quicquam statuunt aut quocumque ordinare presumant.

Ne clerici exactiones persolvant.

Quamvis res ecclesiastice non ad alium quam piium usum in quem ordinati sunt expendi debeant, salva sedis apostolice auctoritate, quidam tamen prelati & alii clerici plus timentes terrenam quam divinam offendere maiestatem, non verentur laicis ecclesias quantum in eis est, facere tributarias & infra sub excommunicationis pena inhibemus universis prelati & clericis nostre Salzburg. provincie ne tallias stearas seu qualvis alias exactiones laicis solvere presumant, non habita super hoc licentia superiorum specialia & expressa.

Item inhibemus omnibus clericis ejusdem nostre provincie sub pena jam dicta ne aliquis eorum decano vel archidiacono sine mandato sui ordinarii seu ejus vicarii collectam aut exactionem solvere presumat.

De patronis & advocatis ecclesiarum.

Quamvis patroni & advocati sunt in subsidium ecclesiarum admissi sepe tamen hoc tendit ad noxam & oppressionem ut inde lentiant detrimentum quod ad defensionem noscitur institutum ut infra, constitutione presenti sancimus & volumus quod tam patroni quam advocati ecclesie cuiuscumque preeminentie aut status fuerint gratia premissa, aut antiquis iuribus ipsis & eorum progenitoribus in institutione prima seu cum ipsi ad advocatias a principio per eos ad quos pertinuit suscipiebantur deputatis penitus & omnino stent contenti, & pro posse suo statum honorem & res ecclesiarum requisiti fideliter tueantur & defendant.

Item si patronus plures filios aut heredes reliquerit omnes illi succedant in stirpem & in locum defuncti & nihil plus exigant extorqueant

vel recipiant quam eis debebatur in cujus locum & jus successerunt & nihilominus sicut defunctus ecclesiam defendere teneantur. Si quis vero in extorsione aut receptione juris advocatie modum exceßerit memoratum, occasione juris patronatus jure suo privetur & nihilominus sicut raptor & spoliator ecclesie puniatur.

Contra violatores ecclesiasticarum personarum.

Volumus & mandamus statutum divine memorie Guidonis legati de latere per provinciam nostram Salzburgensem publicari quo cavetur, quod quicumque personam ecclesiasticam vulneraverit, captivaverit vel occiderit, ipso facto ea que ab ecclesia nomine feudi jure censuali aut in emphiteusim aut alias quocumque nomine tenuit, perdat penitus & amittat in utilitatem ecclesie convertenda. Adjicimus quoque quod in illa parrochia in qua canonicum ecclesie cathedralis capi contigerit vel detineri vel alium in dignitate vel personatu seu clericatu constitutum donec liberetur & absolvatur, cessetur generaliter a divinis, salva satisfactione eidem debita impendenda.

Ne clerici citentur ad iudicium forensi.

Quia privilegium fori ecclesie est immediate a jure divino contra quod nec consensus nec tolerantia excusare potest; Animarum periculis providere volentes statuimus & universis christi fidelibus per provinciam nostram Salzburgensem ubilibet constitutis districte precipiendo mandamus ne quencumque clericum, aut personam ecclesiasticam, capitulum aut collegium quocumque ad iudicium forensi trahant, iudicibus quoque forensibus ne quencumque eorundem coram se experiri cogant alioquin tam actor quam iudex sententiam excommunicationis ipso facto incurrant, in quo ipsos & eorum quencumque per ipsorum plebanos dum in scriptis legitime requisiti fuerint sub eadem excommunicationis pena volumus illico excommunicatos publice denuntiari nunquam ad absolutionis beneficium admittendos donec parti lese super expensis & injuriis taliter irrogatis caveant vel satisfaciant competenter, secundum extimationem & declarationem legitimam coram ordinario aut ejus vicario rite faciendas salvo nihilominus aliis penarum constitutionibus a jure communi & per sedem apostolicam ac in concilio provinciali promulgatis.

Ne clerici citent laicos causa non expressa.

Ne quisquam laicus vexetur per inanem citationem laboribus & expensis, statuimus precipimus & mandamus universis iudicibus ecclesiasticis per provinciam nostram Salzburgensem ubilibet constitutis, ne laicos quoslibet ad audientiam sui citent vel evocent causa vocationis nominatim non expressa & que talis sit que de jure vel consuetudine ad forum pertineat ecclesiasticum nec citatum super aliis causis quam in citatorio expressis respondere compellant.

Ne

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1496.*Ne iudices ecclesiastici nostro provincie excommunicant sine scriptis.*

Precipimus ac in virtute sancte obedientie inhibemus omnibus per provinciam Salzeburgensem jurisdictionem providen. ne quemquam clericum vel laicum pro culpa vel contumacia excommunicent sine scriptis & monitione canonica non premissa.

Ut de causis matrimonialibus nemo quam iudex ecclesiasticus distinet.

Inhibemus & sub pena excommunicationis interdictionem omnibus christi-fidelibus clericis & laicis per provinciam nostram Salzeburg. ubilibet constitutis ut nullas ipsorum contra dictam Salvatoris & sacros canones de causis matrimonialibus cognoscere, concordare seu distinare qualitercunque presumat, absque licentia ordinarii seu vicarii vel officialis iussa & mandato speciali.

Contra clandestinas desponsationes.

Statuimus & precipimus universis christi-fidelibus per provinciam nostram Salzeburgensem constitutis, ne quisquam eorum clandestinis desponsationibus aut occultis matrimoniis intersit. Precipimus insuper in virtute sancte obedientie universis ecclesiarum plebanis quod postquam ipsis constiterit pro certo vel probabili fama aliquos clandestine contraxisse, ipsos statim ad publicandum in facie ecclesie aut jura sua persequendum coram ecclesiastico iudice per subtractionem sacramentorum extra tamen necessitatis articulum, cogere non postponant.

Ut mandata iudicum exequantur.

Quoniam frustra forent iudiciorum strepitus & diffinitiones si non fierent eorundem executiones statuimus & sub excommunicationis pena mandamus omnibus & singulis per provinciam nostram Salzeburgensem constitutis, quod tam nostra quam aliorum nostrorum iudicum iussa precepta, citationes, mandata, sententias, & processus cujuscunque continentie aut tenoris fuerint sibi destinata devote recipiant, & fideliter exequantur. Nuncios eorundem benevole acceptent, ad viandam vel offensionem nullatenus procedant, & per proprium sigillum si habuerint in signum executionis celebrate, vel cum subscriptione manus proprie muniant & consignent. Si quis autem contemptor vel neglector fuerit in aliquo premissorum ad prefatam penam nihilominus parti lese teneatur ad refarciendum expensas, damna, pariter & interesse premissa ordinarii taxatione, vel iudicum eorundem a quibus predicta mandata emanarunt, & hoc quantum fuerit in litem juratum.

De interdicto observando.

Quoniam juris apices non omnibus innotescunt ad uberiorem sacerdotum instructionem & salubrem informationem qualiter sacerdotes interdicti tempore se gerere debeant & habere, presenti declaramus statuto quod interdicti tempore tam ab homine quam a jure prolatis, tam sani quam infirmi sunt ad remedium penitentiae admittendi, nisi fuerint interdicti, vel ex-

Conc. General. Tom. XXXII.

A communicati, vel quorum dolo, culpa, concilio, favore aut auxilio latum extitit interdictum, quibus tantum vaticum & baptisma parvulorum conceduntur, nullus injungatur, vel tradatur ecclesiastico sepulture, preter clericos qui servaverint interdictum, nisi tales sint qui nominatim excommunicati, interdicti vel lapsi fuerint. Qui vero clerici non fuerint hujusmodi sententis innotati, sine pulsatione campanarum cessantibus quibuslibet solemnitatibus cum silentio tumultentur. Insuper sacerdotes populum habentes sine serupulo conscientie, semel in octidomada viros & mulieres possunt ad ecclesias convocare, nec non ipsi exponere verbum dei Mulieres post partum non intronizentur cum solemnitate psalmi & orationum Nuptie sic non benedicantur Nec aqua benedicta populus solemniter aspergatur Singulis diebus missae in ecclesiis celebrentur & alia quaevis divina officia sicut prius submissa tamen voce, januis clausis, omnino quibuslibet excommunicatis & interdictis exclusis, ministris altaris dumtaxat exceptis & omnibus aliis, nisi super hoc privilegium exhibeant speciale. Campanis non pulsatis, bini vel inhiusmodi tres horas canonicas simul legere possunt, ita tamen quod foris seu extra ecclesiam nullatenus audiantur In festivitibus natalis domini, pasche, pentecostes, assumptionis beate marie virginis a vesperis vigillarum orandum usque ad vesperam predictorum dierum inclusive, campanae pulsentur aperiantur ecclesiarum januae, divina quoque officia solemniter celebrentur, excommunicatis profus exclusis, sed interdictis admittis qui si causam dederint interdicto altari nullatenus appropinquent Nec in illis festivitibus sepellantur corpora mortuorum, neque vivis & sanis illis diebus sacramentum eucharistie ministraretur. Preterea inhibemus ne in ecclesia non consecrata vel a jure aut ab homine interdicta vel execrata per humanum injuriosum sanguinem aut semine polluta nullatenus divina celebrentur.

Item decreta sacri generalis Basiliensis concilii de interdictis non leviter ponendis de excommunicatis certo modo non vitandis per provinciam nostram Salzeburgensem publicari cupientes, tenores eorundem presentibus nostris statuti & constitutionibus inferendos duximus, qui sequuntur per omnia in hunc modum. Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione scandala multa consueverunt evenire statuit hec sancta synodus quod nulla civitas opidum castrum, villa aut locus, ecclesiastico supponi possint interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini seu rectorum vel officialium, propter culpam autem seu causam alterius cujuscunque private persone hujusmodi loca interdicti nequaquam auctoritate possint quacunque ordinata vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata seu in ecclesia publicata, ac domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum auctoritate iudicis requisiti hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non egerint, aut ad satisfactionem non compulerint, quae etiam post biduum ejecta recedente vel satisfaciente mox divina resumi possint, quod etiam in causis pendentibus locum habeat.

De excommunicatis certo modo non vitandis.

Ad vitanda scandala ac multa pericula subveniendumque conscientis timoratis statuit quod

Y ne-

ANNO
CHRISTI
1496.

ANNO
CHRISTI
1490.

nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis vel extra preceptu cujuscunque sententie aut censurę ecclesiasticę seu suspensionis aut prohibitionis ab homine vel a jure generaliter promulgate, teneatur abstinere, vel aliquem vivare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia prohibitio suspensio vel censura hujusmodi fuerint in vel contra personam, collegium, aut universitatem ecclesiam; vel locum certum a iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse. Aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam confiteri incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere vult iusta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicato suspensos interdictos seu prohibitos non intendit in aliquo relevare nec eis quomodolibet suffragari.

Ut detime cum integritate persolvantur.

Multi secularium interdum in detestationem eleri. temeritate propria decimas, quas omnium dominus solvi precepit, subtrahere non veretur in animarum grande periculum. Cunctis preterea predicatoribus & confessoribus religiosis & secularibus precipimus & in virtute sanctę obediencie mandamus, quatenus in predicationibus & confessionibus subditos suos studiosius moneant & indicent, quod memores salutis animarum, decimas ipsas omnium terre nascentium sine diminutione integre, personales vero secundum laudabilem consuetudinem persolvant si penas damnationis eterne voluerint evitare.

De iudicio leproforum.

Licet illorum qui occulto Dei iudicio afferuntur lepre morbo percussi separatio a communione hominum majoribus gradibus ecclesie duntaxat secundum expertorum medicorum examen sit credita frequenter tamen querulantium assertionem recipimus plures innocenter separatos alios separandos, tolleratos presentis statuto sub excommunicationis pena inhibemus quod nullus deinceps clericus vel laicus Salzeburgens. provincie quocunque modo vel forma quemquam hominem sua temeritate audeat iudicare leprosum, vel ab homine separare a communione. Sed universis & singulis sub prefata provincia nostra degentibus, districte precipimus, quod suborta fama contra quemquam quod lepre morbo percussus sit, talem loci ordinarii transmittat audientie tanquam ad sacerdotem leviticum per ipsum amplius examini medicorum subiiciendum pro experimento, an rumor veritas suffragetur hoc tamen nisi sit casus adeo indubitatus quod tergiversatione nequeat occultari, puta cum infirmus aperte profutur se manum domini tetigisse.

De observantia regulari.

Quia religiosos qui per religionem sponte assumptam Deo dicati sunt puriores decet honestatis & vite nitore clarere ut Deo salubrius possint famulari. Quapropter presentis constitutione irrefragabiliter durimus statuendum, ut universi abbates prepositi priores decani ceterique monasteriorum professi in nostra Salzeburgen. provincia constituti, monastica regulari vivant

A disciplina regulamque eis a sanctis patribus institutam, secundum quod sacrorum statuta canonum edocent, preterea tria ordinis substantia videlicet abdicacionem proprietatis, obedientiam, & continentiam ceremonialique religionis, secundum sanctam regulam & definitionem sanctorum patrum, diligentius studeant in omnibus observare. Si quis autem predictorum sue salutis immemor premissorum extiterit violator seu neglector, secundum eandem regulam & definitionem patrum, pena condigna puniatur.

De mandatis Deo devotis.

Quoniam pedum in viris sed etiam in mulieribus Deo devota vigere debet religio sancta, & vita monastica secundum regulam & professionis & sanctorum patrum definitiones ymmo tanto cautius tenentur prelati & alii eis prefecti vigilare, quanto fragillioris sexus esse noscuntur. Statuimus volumus & mandamus quod omnes prelati quoruncunque ordinum mendicantium & non mendicantium ac alii quicunque monachi, & non monachi nostre provincie Salzeburgen. quibus cura Deo devotarum mulierum est commissa, eisdem paterne pie & solerter secundum suam regulam & patrum definitiones ad observantiam regule & monastice vite inducant, informant & compellant iusta officii debitum, diligenter etiam vigilent ne in receptione ipsarum ad religionem quicquam per simoniam exigatur. Negligentes vero & non reformantes cujuscunque religionis fuerint maxime de ordine sancti Francisci, qui triplicem regulam sive modum sanctę vivendi declaraverunt, districta animadversione per ordinarium puniantur. Insuper constitutionem Bonifacii pape octavi super clausura monialium editam que incipit periculoso cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

Contra inventores fellarum.

Quia nonnunquam sub specie religionis surgunt sedes nec non conventiones pestifere iuribus inimice, precipimus & mandamus cunctis ecclesiarum rectoribus dicte nostre provincie quod omnes viros & mulieres infra terminos suarum parochiarum degentes sub specie religionis non approbatarum & communium in vita accepta a communi vita populorum discrepantes requirant, quod infra mensem a sua requisitione ipsos informant cuius religionis sint & sue vite status approbationem, quod si non fecerint, ipsos teneant in omni obedientia parochiali sicut alios parochianos & ordinario eisdem nihilominus denunciare non obmittant.

De rebus ecclesiarum non alienandis.

Quia non omnibus liquet canones contra alienationem rerum monasteriorum jurium prohibitiones publicandas omnino inhibemus omnibus abbatibus prioribus prepositis ac aliis prelatibus tam secularibus quam regularibus sub pena privationis administrationis ipsorum, ne de rebus ecclesiarum suarum, vel monasteriorum suorum alienationes, sine licentia petita & obtenta faciant perpetuas quocunque titulo gratuito vel oneroso. Nec etiam res temporales insignes aut notabiles preter juris formam & licentiam secundum eandem obtentam quomodocunque alienare presumant.

De

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1490.

De baptismo.

Baptismus cum summa reverentia celebratur, maxime in distinctione & prolatione verborum in quibus sacramenti virtus existit his scilicet verbis: Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti. Doceant igitur sacerdotes tam viros quam feminas in necessitate debere parvulos baptizare eadem forma in suo idiomate; & quod patres & matres proprios infantes si summa necessitas exigit poterunt baptizare, & si sacerdotes super hoc diligenter inquirerent, debitam formam in baptismo inveniant; quod factum est approbnet, supplentes circa baptismum quoad unctionem olei in pectore & in scapulis & crismatis in vertice quod a laicis est obmissum. Si autem in baptismo debitam formam non invenerint observatam, non differant pueros baptizare.

De eucharistia & aliorum sacramentorum ecclesie custodia.

Item precipiendo mandamus ut secundum constitutionem lateranensem concilii eucharistia, crisma & oleum sanctum sub fidei custodia & reverentia debita clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi aliqua horribilia & nefanda exercenda si vero is ad quem spectat custodia ea incaute reliquerit ultra juris communis penas in libra cere, eidem ecclesie solvenda & applicanda puniatur. Et si per ejus pigritiam aliquid nefandum inde contigerit graviori subiaceat ultioni, juxta nostram aut superioris sui ordinationem & delicti quantitatem. Sacramentum etiam eucharistie singulis mensibus ad minus semel renovari precipimus, aut pluries secundum locorum exigentiam & oportunitatem. In plerisque etiam ecclesiis, mappae palle corporalia & alia vestimenta divino cultui deputata tam inculta quam immunda relinquuntur, quod interdum quibusdam sunt horrore, contra statuta concilii generalis universis custodibus sacristis & ecclesiarum rectoribus districte precipimus, quatenus omnia vestimenta & ornamenta ac vasa supradicta per ipsos munda & nitida conserventur, corporaliaque pluries infra annum, juxta casus exigentiam per clericos mudentur. Si quis vero in transgressione hujusmodi statuti culpabilis fuerit usque ad condignam satisfactionem ab officio suspendatur,

Ex epistola Eusebii pape, epistola, li.

Constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut intincto quisquam celebrare presumat: sed in puro lintheo ab episcopo consecrato tereno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus domini nostri Jesu Christi in sudone linea munda sepultum fuit. Volumus etiam & in virtute sancte obedientie mandamus ut nullus divina missarum solennia sine luminibus celebrare presumat, nec hostiam ante consecrationem in altum quoquomodo elevare ne adorando hostiam non consecratam populum idolatriam committere contingat.

Item statutum concilii provincialis Salisburgensis per predecessores nostros editum presentibus nostris statutis duximus intermedium cuius tenor sequitur in hec verba: Item statuimus quod si aliquis clericus vel laicus, utriusque

Concil. General. Tom. XXXII.

A sexus cujuscunque dignitatis religionis vel status existat aulus sit presumptione damnabili publice predicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit conficere corpus christi, seu sic ligatus, non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro heretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione damnamus anathematizamus & penitus reprobamus, cum sacre scripture dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus fuerit minister per utrumque Deus effectum gratie confert. Non enim que sancta sunt coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta propter hominum malitiam prophanari. Unde sacerdos quantumcunque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocunque sacerdote ab ecclesia tolerato divina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta. Damnatione simili reprobamus quorundam opinionem erroneam, asserentem episcopum, presbiterum seu sacerdotem curatum non posse solvere presbiteros fornicarios, a fornicationis reatu, propter votum castitatis. Inhibentes ne quisquam de cetero predictam opinionem sub penis predictis docere, tenere aut dogmatizare quoquomodo presumat publice vel occulte. Adjicimus quoque ut nullus in provincia nostra ad predicandum sive annuntiandum verbum Dei admittatur, nisi missus sit, & de missione sua constiterit sufficienter.

Quomodo divinum officium in ecclesia fit celebrandum.

Item volumus quod divinus cultus rite & laudabiliter per omnia peragatur, prout sacrosancta synodus Basiliensis in sessione vigesima prima salubriter statuit in hunc qui sequitur modum: Si quis principem seculi rogaturus habitu honesto gestu decenti prolatione non precipiti sed distincta, attenta quoque mente seipsum ac verba studet componere, quanto diligentius sacro loco omnipotentem oraturus Deum hec omnia facere curabit statuit igitur hec sancta synodus ut in cunctis Cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis debitis congrua pulsatione premissa, laudes divine per singulas horas non cursim ac festinanter, sed assatum & tractatum, & cum pausa decenti presertim in medio cujuslibet versiculi psalmodum debite faciendo inter solenne ac feriale officium differentiam reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica talari ac superpellicis mundis ultra medias tybias ingrediantur, non capucia, sed almucias vel pircas tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint gravitatem servant quam & locus & officium exigunt non insimul aut cum aliis confabulantes seu colloquentes aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem convenienter muta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes presertim qui majori funguntur honore in psalmis hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur gloria patri & filio & spiritui sancto omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen Jesus, in quo omne genu flexitur caelestium terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum hore in communi publice cantantur, legat vel dicat privatim officium: Nam

Y 2 non

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1490.

non solum obsequium quo obnoxius est choro subtrahit, sed alios psallentes perturbat super hiis debitis observandis aliisque ad divini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus Decanus vel cui onus incumbit diligenter invigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circumspiciat. Morum autem transgressores illius hore in qua circa predicta excesserint, vel alia majori prout transgressionis gravitas exigit placeatur pena.

Quo tempore quisque in choro debeat esse.

Qui in matutinis ante hanc psalmi Venite exultemus, in aliis horis ante hanc psalmi, in missa ante ultimum kyrieleison usque in hanc divina officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente ac perita & obtemperata a presidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absentem censetur, salvis ecclesiarum consuetudinibus si que forte circa hoc artiores existant. Idem in his observationibus non permanserit pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non convenientes, juramento strictus fideliter agere & nulli parere.

Jubet etiam hec sancta synodus quod in illis ecclesiis in quibus singulis horis certe distributiones statate non sunt omnino etiam de grossis fructibus si opus sit deputentur ut iuxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumentum, tollens prorsus abulum illum quo in una dumtaxat hora presens totius diei distributionem usurpat, & illum quo prepositi vel decani aut alii officiales ex hoc solum quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesie non abint quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter hore canonice extra chorum dicende sunt.

Quoscunque etiam alibi beneficiatos seu in sacris constitutos cum ad horas canonicas teneantur admonet hec sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore capiant ut non in guttore vel inter dentes seu deglutendo seu incopando dictiones, nec colloquia vel risus intermiscendo, sed sive soli sive associati divinum diurnum nocturnumque officium reverenter verbis distinctis peragant ac tali in loco ut a devotione non retrahantur ad quam se disponere & preparare debent iuxta id quod scriptum est: Ante orationem prepara animam tuam ne sis quasi qui temptat Deum.

De his qui tempore divinarum vagantur per ecclesiam.

Quicumque in ecclesia beneficiatus, presertim de majoribus divinarum tempore per ecclesiam vel foris circa ipsam deambulando aut cum aliis colloquendo vagari visus fuerit, non solum illius hore sed totius diei presentiam ipso facto amittat Qui si semel correctus non desisterit per mensum distributionibus careat, vel graviori si pertinacia id exegerit poene subiaceat, ita ut tandem desistere cogatur, Prohibentur etiam ne divina officia tumultuosi quorumcumque per ecclesiam discursus impediunt aut perturbent Regulares qui

A in conventualibus ecclesiis circa predicta excesserint gravi pena superioris arbitrio castigentur.

De rebata pendente in choro.

Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet sciat quid sibi agendum imminet, statuatur tabella aliqua continue pendens in choro, in qua quid per unamquemque ex canonicis vel aliis beneficiatis in singulis hore per ebdomadam aut majus tempus legendum cantandumve sit Qui autem secundum quod ibi descriptus fuerit facere per se vel alium neglexerit pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Predecessorum nostrorum ducti vestigiis statim inhibentes hujus sacri approbatione concilii, ut nullus sacerdotum noviciorum, illa die qua primam missam celebrare voluerit, in exordio publicationis sanctissimi sui officii oblatarius Deo primicias, gratie ac salutis sibi collate, aliquos ad convivium invitare aut invitatos habere aut procurare per se vel per alium ullo modo presumat, sed ad solum Deum cujus militie est ascriptus dirigat etiam sui cordis maxime die illa devotus curis & sollicitudinibus temporalium quibus mentes hominum distraherentur exutus, remotis vanitatibus, hystrionum curibus, tumultibus, & insolentis reproborum, qui etiam sepe venient non vacati.

Item volumus & mandamus in futurum ab usum quo nonnulli presbiteri suos subditos sibi confiteatur etiam in casibus in quibus non habent potestatem absolvendi, absolutione non obtenta ad communionem admittunt & post communionem pro absolutione transmittunt, penitus aboleri, & nullum christi-fidelem sine absolutione in forma ecclesie solita & consueta admitti.

De clandestina desponsatione & publicandis nuptiis.

Quia experientia rerum omnium magistra didicimus ex eo quod decretum concilii generalis de clandestina desponsatione in nonnullis diocesis provincie nostre per ab usum in oblivionem venit, & observatum non existit, plures in gradibus consanguinitatis & affinitatis lege divina ac canonica prohibitis, ac cognatione spiritali conjuncti, matrimonia verius contubernia contrahere non sunt veriti, in suarum animarum periculum ac scandalum plurimorum. Nos ex pastoralis officii debito animarum saluti quantum in nobis est prospicere cupientes, sacra synodo approbante statuimus & ordinamus, ut de cetero nulli sacerdotes clandestinis matrimoniis intendant sed contrahere volentes publice in ecclesia coram plebis sue multitudinem solemniter copulent, ita tamen quod ante copulationem hujusmodi ad minus una die dominica vel festiva de ambone suarum ecclesiarum infra missarum solennia personas contrahere volentes nominent, & adhortentur omnes ut & aliquis sit qui inter eos matrimonium contrahere proponunt impedimentum sciat, quod vel contrahendum impedit, vel etiam dirimat matrimonium jam tractatum publicent, vel denuncient, & post publicationem in ambone ut premititur factam per triduum expectent, an forsitan aliquis comparuerit qui impedimentum legit-

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1496.

legittimum allegaverit. Et si talis legitimus accusator vel denunciator veniat, curatus cavent ne partes coqueat, priusquam de allegato impedimento cognitum fuerit, quod si locus factum fuerit condigna pena se puniendum sciat. Verum si nullus contradictor apparuerit, post lapsum dicti termini curatus per se aut suum substitutum partes ipsas libere conjungat, si aliud canonicum impedimentum illis non obstat.

De curatis gravantibus subditos in exactione jurium parochialium.

Item quia quidam nomine solo & non re sacerdotes curati & illorum vicarii plus lucris temporalibus quam animarum saluti intendentes, magisque sua quam que Dei sunt querentes, sibi subiectos in remediis & aliis parochialibus juribus gravant, de sepultura & aliis spiritualibus pacificuntur ac statui suorum in divinis cooperatores detrahentes, illos certo pretio minus debito conveniunt, propter quod etiam presbiteros indoctos & minus abiles recipere coguntur & recipiunt. Nos huic vicio pestifero succurrere cupientes, sacro provinciali approbante concilio statuimus, volumus & ordinamus, ut prefati curati eorumque vicecurati a predictis in futurum desistant realiter & cum effectu, ac ipsi parochialibus juribus secundum antiquam & laudabilem ecclesie consuetudinem sint contenti, ac suis in divinis cooperatores debita & consueta salaria solvant, ac tales in cooperatores recipiant, de quorum vita & moribus valeant & possint respondere, certificantes eos qui in premissis culpabiles reperti fuerint, quod canonicam ultionem & condignam penam non evadant.

De remittendis ad auctoritatem episcopi & ad curatos.

Avifati sint singuli curati: ut vigore quantumcunque litterarum confessionalium personis privatis concessarum a nobis vel ordinario loci emanatarum non absolvant aliquos in publicis & notoriis criminibus constitutos, sed eosdem cum litteris suis clausis, ad nos & loci ordinarios seu vicarios & officiales nostros publice in loco ubi publice deliquerunt pro qualitate criminum puniendum transmittant, seriem & qualitatem hujusmodi notorii criminis in se continentibus. Preterea idem curati cauti sint, ne occulta crimina in hujusmodi suis litteris scribant, ne aliquo modo contingat sigillum confessionis aperiri. Preterea omnes notorie criminosos quorum excessus totam parochiam scandalizat, & qui alias publicas penitentias egerunt, nihilominus tanquam canes redierunt ad vomitum & peccata priora, si non sunt perione nobiles aut mulieres, ad solemnem penitentiam peragendam (quam vulgus carrenam appellat) mittantur.

De novis ecclesiis erigendis.

Hoc presentis concilii consensu declaramus, ut juxta canonicas sanctiones nullus in parochia sua exigat vel erigere paciatur novas ecclesias, vel in campis statuas cum truncis ad quas pecunie reponantur nisi Episcopus vel alius de licentia sua primum lapidem ponat cum populus novitate gaudeat & matrices ecclesie debitis

Concil. General. Tom. XXXII

A fraudentur honoribus, & sepe numero falsa pro veris in his locis publicari dicantur. Volentes & mandantes ut archidiaconi vel decani rurales ad nos vel vicarium nostrum vel alios superiores suos deferant, ubi similia attemptantur, & cum cause cognitione quod justum est decreverimus. Non tamen per hoc volumus prohibere quia statue vel ex lapide vel ex ligno in laudem salvatoris & sanctorum ejus erigi possunt, ita tamen quod illa fiant juxta communem consuetudinem patrie absque ligneis capellis vel asserum conglutinatione ad instar capellarum.

Volumus etiam ut archidiaconi & decani rurales attenti sint ad informandum sacerdotes parochiales & eorum cooperatores formas sacramentorum juxta libros, obsequiales appellatos, de proximo imprimendos, ita ut officium suum laudabiliter exercere possint.

Ut spirituales citati ad judicium seculare non compareant.

Item volumus & ordinamus ac hoc sacro approbante concilio provinciali districte in virtute sancte obedientie mandamus omnibus & lingulis abbatibus prepositis archidiaconis decanis capitulis & presbiteris & clericis per provinciam nostram Salzburgensem ubilibet constitutis, ut vocati ad judicium seculare in causis criminalibus aut civilibus ad judicium seculare non spectantibus, non compareant, nisi prius se iudici suo spirituali illius cause ordinario representent concilium & auxilium illius imploraturi, contra rebelles ad penas juris procedatur justitia mediante. Item ordinamus ut in causis decimarum, matrimonialium & aliis de jure vel consuetudine ad forum ecclesie spectantibus nullus trahatur vel respondeat in judicio seculari, alioquin contra judicem trahentem, & eum respondentem procedatur prout de jure per eum ad quem jurisdictio causatum hujusmodi in provincia nostra Salzburgen. spectat & pertinet.

De notariis publicis.

D Placuit nostro sacro concilio ut nullus se publicum notarium asserens ad officium tabellionatus exercendum aliquatenus admittatur, nisi per litteras testimoniales, nec credatur eis nisi per ordinarium loci vel ejus vicarium seu officialem sint approbati & admissi, cum sepe a notariis ignotis & imperitis gravia soleant provenire pericula.

De prelati ordinis sancti Benedicti.

E Statuimus etiam auctoritate sacri concilii provincialis, quod abbates priores & prelati ordinis sancti Benedicti provincie nostre Salzburgenis capitula eorum que multo nunc transacto tempore per eos non sunt habita, non absque divini cultus diminutione & monasteriorum ejusdem ordinis detrimento Quintadecima die Junii de Anno Domini, &c. Nonagesimo primo que est dies sancti Viti proxime futura in civitate nostra Salzburgen. capitulum celebrent, & postea simile proximis tribus annis, singulis annis in loco huic rei accomodo pro augmento divini cultus & bona reformatione totius ordinis teneant. Et postea de triennio in triennium juxta sacri Basilien. concilii dispositionem celebrare non omittant, ita tamen quod in eisdem capitulis nihil tractent quod

ANNO
CHRISTI
1496.

ANNO
CHRISTI
1490.jurisdictionibus ordinariorum locorum quoquo- A
modo prejudicare possit.*Innocentius papa tertius in concilio generali.*

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur suo proprio sacerdoti, Et injunctam sibi penitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens ad minus in pascha eucharistie sacramentum, nisi forsan de proprii sacerdotis concilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & vivens ab ingressu ecclesie areatur, & moriens christiana careat sepultura. B
Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicatur, ne quisquam ex ignorantie cecitate velamen excusationis assumat, Si quis autem alieno sacerdoti voluerit iuxta de causa, sua peccata confiteri, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit solvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus, & eautus ut more periti medici superfundat vinum & oleum vulneribus lauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias & peccati, quibus prudenter intelligat quale debeat prebere concilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo, ad sanandum egrotum. Caveat autem omnino ne verbo aut signo aut quovis alio modo prodatur aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori concilio indiguerit, illud absque ulla expressione persone, cauto requirat. Quoniam qui peccatum in penitentiali foro sibi detectum presumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam penitentiam in artum monasterium detrudendum.

Bulla de conciliis celebrandis.

Sacrofancta generalis Basiliensis Sinodus in spiritulancio legitime congregata universalem ecclesiam representans Ad futuram rei memoriam, pridem hoc sancta sinodus quoddam saluberrimum promulgavit decretum, pro stabilitate & robore generalium conciliorum quorum frequens celebratio precipua est agri dominici cultura, verum cum ad eandem culturam non dubium sit pertinere, episcopales sinodos & concilia provincialia, prout veteres canones decreverunt frequentare. Ideo eadem sancta sinodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari, statuit atque precipit sinodum episcopalem in qualibet dioc. post octavas dominice resurrectionis, vel alia die secundum consuetudines dioc. ad minus semel in anno ubi non est consuetudo bis annuatim celebrari, per dioecesanum in propria persona nisi canonico impedimento fuerit impeditus & tunc per vicarium ad hoc idoneum, que sinodus saltem triduo vel biduo duret, vel prout necessarium episcopo fuerit vium. Primo autem die convenientibus dioecetano & omnibus aliis qui in hujusmodi sinodo interesse tenentur, infra missarum solemnias vel post, dioecesanus vel alius ejus nomine verbum Dei proponat, exhortando omnes ad bonos mores sectandum, abstinendum a viciis, & ad ea que pertinent ad ecclesiasticam disciplinam, & officia singulorum, & presertim ut hi quibus animarum cura commissa est diebus dominicis & aliis solennibus ple-

ANNO
CHRISTI
1490.

bem subjectam doctrinis & monitis salutaribus instruant, Postea legantur statuta, provincialia, & synodalia, & inter alia aliquis compendiosus tractatus docens quomodo sacramenta ministrari debeant, & alia utilia pro instructione sacerdotum Deinde ipse dioecesanus de vita & moribus subditorum solerter inquireat, labem simoniace pravitatis, contractus usurarius, concubinatum, fornicationem, & alia quevis crimina & excessus debita correctione cohibeat, alienationes rerum ecclesiasticarum jure prohibitas revocet, abusus clericorum & aliorum subditorum, qui circa divinum officium delatione debiti habitus defecerint in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sepius contingunt, ex eo quod constitutio Bonifacii pape octavi que incipit periculoso edita super monialium clausura non servatur, studeat ipse dioecesanus ut omnino juxta ipsius constitutionis tenorem executioni demandetur, necnon ut quicumque religiosi dioecetano subjecti regulas & constitutiones suarum religionum presertim ut ab eis omnis proprietatis abdicetur, inviolabiliter observent, ne etiam in receptione ipsorum ad religionem quicquam per simoniam exigatur, preterea autem in ipsa sinodo episcopi cura sit inquirere ac debitis remediis occurrere, ne aliquod dogma hereticum erroneum ac scandalosum seu piarum aurium offensivum, sortilegia, divinationes, incantationes, superstitiones, & quevis diabolica signa dioecesi suam inficiant. Instituantur preterea testes synodales viri graves providi & honesti, legis Dei zelum habentes, juxta diocesis latitudinem in numero competentium aut alii eorum potestatem habentes ubi alii ad hoc non sunt instituti qui si dioecetano minus idonei videantur eos amovendo alios prout videbitur expedire instituat. Hi autem in manibus ipsius dioecetani vel sui vicarii jurare teneantur, ut tradit Canon XXXV. q. VI. Episcopus in sinodo. qui per anni circulum lustrantes ipsam dioecesi que corrigenda vel reformanda viderint, his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet referant, que nisi correcta vel reformata jam fuerint, ad sinodum referent subsequenter in qua debitis remediis occurratur. Sed & preter illa que a testibus synodalibus vel aliis eorum officium exorserint dioecesanus audierit, inquireat ipse diligenter de cunctis suorum subditorum excessibus & taliter delinquentes inturgat correctionis debite disciplina, ut aliis malignari volentibus traheatur inde in exemplum. Celebraretur quoque in singulis provinciis saltem infra biennium a fine concilii generalis, & deinde ad minus semel de triennio in triennium provinciale concilium in loco tuto in quo tam archiepiscopus quam suffraganei omnes, & alii qui in hujusmodi conciliis provincialibus interesse tenentur debite vocati intersunt. Quod si episcopus canonico fuerit impedimento detentus procuratorem suum destinet non solum ad excusandum & probandum absentie causas, sed etiam ipsius nomine in concilio interessendum suscipiendumque quicquid concilium duxerit statuendum, alioquin ipse episcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni sue ecclesie qui per personam in ipso concilio deputandam in ipsius ecclesie sue fabricam effectualiter convertantur, eo ipso sit suspensus Alii vero venire negligentes, concilii arbitrio puniantur aliis juris penis in suo robore duraturis. Concilio autem generali durante & per

ANNO
CHRISTI
1490.

& per sex menses ante hujusmodi provincialia A concilia non celebrentur, porro in hujus inchoatione concilii ipse metropolitanus vel alius ejus nomine infra missarum solennia vel post, exhortatorium sermonem faciat ea que ad statum ecclesiasticum & precipue ad pontificale officium pertinent seriose memorando, comminandoque singulis quod juxta prophete sententiam si eorum culpa cujusvis anima peribit, illius sanguis de manibus eorum a domino exigetur. Precipue autem tunc fiat monitio exacta, ut dignis & benemeritis quorum vita sufficienti testimonio nota sit, ordines & beneficia sine ulla simoniaca labe conferantur, & super omnia ut in animarum cura committenda summa diligentia & materie inquisitio adhibeatur, B & ut bona ecclesiastica nullatenus ad usus illicitos quinymmo ad honorem Dei, ecclesiarum conservationem habendo secundum sacros canones precipuam curam pauperum & indigentium, laudabiliter convertantur, scientes, quod his omnibus apud tribunal aeterni judicis usque ad minimum quadrantem rationem redditori sunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis excessibus moribusque subditorum reformandis, & precipue qualiter episcopi in conferendis beneficiis confirmandis electionibus, ministrandis ordinibus, deputandis confessoribus predicando ad populum, & puniendo excessus subditorum observationeque eorum in spiritualibus & temporalibus quomodolibet C spectantibus se gesserint & presertim qui simoniaca labe manus innoxias servent diligens inquisitio secundum juris dispositionem fiat, ut omnes qui in premissis deliquisse comperti fuerint per ipsum concilium puniantur & corrigantur. Simili modo de ipso metropolitano diligenter inquirentur excessus & defectus de eo concilio exprimendis ipsum admonendo & obsecrando, ut cum aliorum pater vocetur & esse debeat, a talibus omnino desistat, & nihilominus inquisitionem de ipso habitam in scriptis redactam ad romanum pontificem, vel ejus superiorem si quem habet, sine mora transmittat, ut ab eo punitionem & reformationem suscipiat concedentem. Inter cetera si que discordie contentiones & inimicitie inter quoscunque vigerint, que quietem & tranquillitatem provincie possent perturbare, curet omni studio sacrum concilium illa sedare, & more priorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilantem intendat. Et si inter regna provincias seu principatus hujusmodi discordias suscitari contigerit, mox sancti Dei antistes concilia provincialium suarum simul congregari procurent & sibi invicem consilium & auxilium impendentes discordiarum fomenta amputare studeant, nec hoc alicujus amore vel odio pretermittant, sed ad Deum solum & ad salutem populi mentis oculos erigentes ad sanctum patris opus (omni tepiditate semota) invigilent. Cogitentur insuper in provinciali synodo que immediete generale concilium sequens antecessit, omnia que in eodem generali concilio visa fuerint prosequenda, ad Dei gloriam ac provincie commodum, salutemque populi christiani, ibidemque eligantur in numero competentis qui ad proximum generale concilium nomine provincie debeant proficisci, quibus per subsidium vel alias provideatur prout de jure & de concilio provinciali visum fuerit expedire, ita tamen quod illi qui ultra personas ut predictum est deputatas ad ipsum concilium

generale accedere voluerint, aut eorum clerus nullatenus propterea gravetur. Relegentur in unoquoque provinciali concilio que secundum canonicas sanctiones in eisdem legi precipiuntur ut ea & inviolabiliter oberventur & transgressoribus pene debite inferantur. Quod si metropolitanus vel diocesanus predictis terminis in celebrandis provincialibus & episcopalibus synodis cessante legitimo impedimento fuerint negligentes medietatem omnium fructuum & obventionum ratione suarum ecclesiarum ad eos pertinentium fabricae ipsarum ecclesiarum applicandam eo ipso amittant, qui si in eadem negligentia per tres proximos menses perseveraverint ab officiis & beneficiis sint ipso facto suspensi, quibus transactis temporibus sub ante scriptis penis antiquior in provincia ordine episcopus ipsius metropolitanus episcopi aut major in dignitate post pontificalem in sacris constitutus, nisi ad alios forsitan de consuetudine vel privilegio pertineat, negligentiam in celebrandis dictis provincialibus & episcopalibus synodis supplere teneantur. Jubet insuper hec sancta synodus omnibus prelatiis religionum & ordinum quorumcumque ad quos celebrare capitula pertinet, quod illa statutis temporibus sub predictis penis servent & servari faciant in quibus secundum canonicas sanctiones & religionum constitutiones cum omni studio & diligentia ad veram singularum religionum & ordinum reformationem intendat, ita ut deinceps in singulis monasteriis juxta proprias regulas & constitutiones debita regularis vigeat observantia & precipue tria substantialia professionis vota omnino serventur, per premissa autem hec sancta synodus non intendit juribus quorumcumque quomodolibet derogare. Datum Basilee in sessione publica sexto Kalendas decembris Anno Domini Milleesimo quadringentesimo tricelimo tercio.

Sequitur confirmatio caroline per Martinum quintum papam in latino & vulgari publicanda ut infra per statutum.

D Martinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis abbati monasterii Scotorum in Vienna Patavien. diocel. & Augusten. ac Salzeburgens. ecclesiarum decanis Salutem & apostolicam benedictionem. Ad compescendos conatus nepharios perverforum, qui personas & leca ecclesiastica super bonis & juribus suis ostendere, ac multiplicibus perturbare molestiis non verentur, tanto magis per romanum pontificem decet de opportuno remedio providere, quanto per amplius turbationes hujusmodi molestie, & in divine majestatis offensam, nec non ecclesiastice libertatis redundare dispendium dinoscuntur. Dudum siquidem cum in diversis mundi partibus consules civitatum & rectores nec non alii qui potestatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videretur, quam sub Pharaone fuisset, qui legis divine noticiam non habebat, quique omnibus aliis servituti subactis sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit & de publico eis alimoniam ministravit. in concilio lateranensi ecclesie immunitati providendo sub anathematis distractione prohibitum extitit, ne consules rectores aut alii predicti ecclesias & viros ecclesiasticos talibus, seu collectis, vel exactionibus aliis ag-

grava-

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1494.

gravare presumerent, transgressores & fautores eorum precipiendo anathematis sententia subiacere, donec satisfactionem impenderent competentem. Et etiam deinde in generali concilio editum fuerit, quod si episcopi forte simul cum clericis etiam si tantam necessitatem vel utilitatem inspicerent, ut absque ulla coactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates ubi laicorum non suppetere facultates, subsidia per ecclesias laicis ducerent concedenda, minime super hoc consulto romano pontifice, concessionem & sententia que a talibus vel de ipsorum mandato forent promulgata, essent irrita & inanes, nullo unquam tempore valiture, ac etiam in ipso generali concilio decretum extitit, illum qui infra tempus sui regiminis propter fractionem constitutionum vel sanctionum huiusmodi sustineret anathema, tanquam post illud non esset ad satisfactionis debitum compellendus, necnon ipsum successorem qui non satisfaceret infra mensem manere ecclesiastica censura conclusum, donec satisfaceret competenter, cum succederet in onere qui substitueretur in honore. Postmodum vero felix recordationis Honorius papa tertius predecessor noster attente considerans, quod quondam Fridericus secundus, olim romanorum imperator, tunc sub obedientia & devotione sancte romane ecclesie persistens, ad laudem ejusdem ecclesie & sacri decus romani imperii cupiens, ut expurgatis quorundam erroribus & iniquis statutis penitus destitutis de cetero ecclesie & ecclesiastice persone plena vigerent quiete & securam libertate gauderent, ac pie & iuste attendens quod quorundam perverforum iniquitas adeo abundaverat ut non dubitarent contra ecclesiasticam disciplinam & sacros canones statuta sua infringere, adversus ecclesiasticas personas & ecclesiasticam libertatem edictali lege huiusmodi statuta iniqua irritaverat & preceperat irrita nunciari, & omnia statuta & consuetudines que civitates & loca potestates vel consules aut quocumque alie persone contra libertatem ecclesie vel personas ecclesiasticas huiusmodi edere, aut servare temptarent, contra canonicas vel imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus infra duos menses post ipsius legis publicationem penitus abolere facerent, & si de cetero talia attemptarent illa ipso jure decrevit esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos necnon locum ubi talia deinceps presumpta fuissent banno mille marcharum auti fisco imperiali preceperat subiacere, potestates vero consules statutarii & scriptores statutorum predictorum, necnon consiliarii locorum ipsorum qui secundum statuta & consuetudines memorata iudicarent, extunc essent ipso jure infames, quorum sententias & actus legitimos statuerat aliquantulum non tenere, quodque si per annum prefatarum constitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandavit impune ab omnibus occupari, salvis nihilominus aliis penis contra tales in eisdem generalibus conciliis promulgatis. Et insuper voluit idem tunc imperator quod nulla communitas vel persona publica seu privata collectas seu exactiones angarias vel perangarias ecclesiis vel aliis piis locis aut ecclesiasticis personis huiusmodi imponere, seu invadere ecclesiastica bona presumeret quod si secus faceret & requisita ab ecclesia vel imperii huiusmodi emendare contineret tri-

ANNO
CHRISTI
1494.

placiter refundetur, & nihilominus banno imperiali subiaceret, quod sine satisfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat insuper quod quocumque communitas vel persona per annum in excommunicatione propter libertatem ecclesie violatam persisteret, ipso jure similiter dicto banno imperiali subiaceret, a quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insuper ordinaverat ut nullus ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili ad iudicium seculare trahere presumat contra eadem canonicas sanctiones & constitutiones imperiales, quod si secus faceret, actor a suo jure caderet & iudicatum non teneret, & iudex foret extunc iudicandi auctoritate privatus, quodque iudices temporales qui clericis & personis ecclesiasticis iustitiam denegare presumerent, tercio requisiti suam jurisdictionem amitterent. Constitutionem ipsam de consilio etiam fratrum suorum sancte romane ecclesie cardinalium qui tunc erant auctoritate apostolica approbans & confirmans ipsam mandavit inviolabiliter observari, necnon statutarios & scriptores ac violatores predictos excommunicationis eadem auctoritate nunciari. Et deinde ad audientiam dicit memorie, Caroli quarti etiam romanorum imperatoris semper augusti deducto, quod nonnulli singulares persone in potestatibus & officiis publicis constitute, videlicet duces, marchiones, comites, barones & alii domini temporales, necnon consules civitatum opidorum villarum & locorum rectores in diversis provinciis ejusdem imperii, Dei timore postposito statuta singularia & iniquas ordinationes, motu proprio & de facto contra ipsas personas ecclesiasticas & ecclesiarum libertates, ac earum privilegia condiderant, illisque de facto & publice utebantur, contra canonicas & legitimas sanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in potestatem ecclesiasticam transferrentur, & ne clerici in sacris ordinibus constituti ad agendum & testificandum in civilibus & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur, quodque excommunicati laici & publice denunciati in civili foro minime repellerentur. Et insuper predicti domini temporales consules & rectores per secularem potestatem res & bona clericorum occuparent, arresterent, & oblationes christi-fidelium minuerent, atque restringerent, exactiones & tallias indebitas, de bonis redditibus ecclesiarum exigerent, & extorquerent, possessiones ecclesiarum & personarum eorundem devastarent incendiis & rapinis, contractus inter clericos & laicos factos legitime ad libros civitatum villarum & locorum predictorum inscribere & sigillare recusarent, donataque & legata ad fabricas & ecclesiarum structuras contra prelatorum voluntatem & aliorum quorum intererat, temere usurpare presumerent, ac in fraudem & odium clericorum de bonis etiam & rebus eorundem clericorum, que non causa negotiationum sed pro eorum propriis usibus per eorum terras debebant seu duci faciebant theolonium exigere & recipere non verebantur. Et confugientes ad ecclesias & earum cimiteria inde extrahere, contra canonicas & imperiales sanctiones huiusmodi presumpserant & presumbant. Idem Carolus imperator tanquam christianissimus princeps volens in premissis providere de remedio salvari etiam de quorundam principum ducum comitum baronum

fide-

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1490.

fideliſſimus aliorum ſacri imperii ſepediti concilio auctoritate imperiali quęcunq; ſtatuta & conſuetudines predicta tanquam per canonicas & civiles ſanctiones expreſſe reprobata caſſavit, irritavit & annullavit, ac caſſa & irrita nulliusque eſſe voluit roboris vel momenti, precipiens ſub imperialis banni pena univerſis & ſingulis principibus & Dominicis temporalibus conſulibus poteſtatibus ac aliis in officiis publicis in eodem imperio conſtitutis, quatenus extunc ipſorum ſtatuta & ordinationes ſicut in prejudicium eccleſiaſticae libertatis edita fuerant, omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque ſecundum ea non judicarent amplius, nec ſententias dictarent, aut eiſdem in iudicio vel extra iudicium quomodolibet pro ſe & contra eandem eccleſiaſticam libertatem petrentur, pronuncia- vit inſuper & eadem decrevit auctoritate quod- que quicumque laicus cuiuſcuſque ſtatus aut conditionis exiſteret auſu ſacrilego & proprie temeritatis audacia ſacerdotem vel clericum ſecularem vel religioſum diſſideret, proſcriberet, captivaret, ſpoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, vel huiuſmodi male- ficia perpetrantes ſcienter receptaret, vel eis favorem preſtaret, preter penas a ſacris canoni- bus & legalibus ſanctionibus in tales inſiſſitas, eo ipſo redderetur iſtamis, ac omni honore privatus, nec ad placita vel concilia nobilium admitteretur quoviſmodo. Hortans inſuper in Domino & requirens eccleſiaſticos prelatos in illis partibus in quibus committerentur talia conſtitutos, ut legem imperialem huiuſmodi per eorum eccleſias & ſynodos publicarent, ne tranſgreſſores huiuſmodi per ſimulatam ignorantiam, ſuam valeret in hęc parte maliciam excuſare, proat in conſtitutionibus & ſanctio- nibus conciliorum & Honorii predictorum ac imperialibus preſatis plenius continetur. Cum autem ſicut lamentabili querela venerabilis fra- tris noſtri, N. epiſcopi friſingienſis, & dilectorum filiorum N. prepoſiti N. decani & capituli eccleſie friſingienſis ac cleri & eccleſiarum ac eccleſiaſticarum perſonarum civitatis & dioceliſ friſingienſis nuper accepimus nonnulli principes duces comites barones & alie ſeculares poteſta- tes eandem conſtitutionum & ſanctionum canonicarum & legalium forſan ignari, & con- tra ipſas, ab epiſcopo prepoſito decano capi- tulo clero & perſonis ac eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis predictis forſan tallias & gabellas ac alias exactiones illicitas hæcenus extorſerunt & adhuc extorquere nitantur, ac etiam bona epi- ſcopi prepoſiti decani capituli cleri eccleſiarum & perſonarum predictarum in vaſerint arreſta- verint occupaverint detinuerint & ſuis uſibus applicaverint, necnon occupare invadere arreſtato detinere & eiſdem ſuis uſibus applicare ſimiliter de facto preſumerint in animarum ſuarum pe- riculum, necnon epiſcopi prepoſiti decani capi- tuli cleri perſonarum & eccleſiarum predictarum non modicum prejudicium atque damnum. Nos in premiſſis epiſcopo prepoſito Decano capi- tulo clero perſonis & eccleſiis predictis oportune providere volentes, diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus vos vel duo aut unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios epiſcopo prepoſito decano capitulo clero perſonis & eccleſiis predictis contra quoscuſque tranſ- greſſores & violatores conſtitutionum & ſan- ctionum earundem, cuiuſcuſque ſtatus dignita- tis & excellentie fuerint efficaciſſe deſenſionis auxilio aſſiſtentes, non permittatis eos contra

canonicas & legales conſtitutiones & ſanctiones huiuſmodi indebite moleſtari, necnon eadem conſtitutiones ubi & quando expedire videritis ſolemniter publicantes, faciatis tranſgreſſores & violatores huiuſmodi ſi & proat ſubſum fuerit ac ubi & quotiens expedierit, tandiu excom- municatos aut anathematizatos publice nunciari donec ab earundem talliarum collectarum impo- ſitionum & quarumlibet extorſionum nec non honorum epiſcopi prepoſiti decani capituli cleri perſonarum & eccleſiarum predictarum invaſio- ne aſtratione occupatione detentione & appli- catione omnino deſiſtant, necnon etiam effica- citer reſtituant, aſſidem epiſcopo prepoſito de- cano capitulo clero perſonis & eccleſiis predi- ctis occaſione premiſſorum per eos leſis ſeu gra- vatis, tallias, gabellas & exactiones ipſas, ac etiam bona epiſcopi prepoſiti decani capituli cleri perſonarum & eccleſiarum earundem arre- ſtata occupata detenta & applicata, ipſis aut que per ſe vel alios illo pretextu quomodolibet receperint, ymmo vetius temere & illicite uſur- pariat, a ſe libere omnino relaxent, ac in man- nibus veſtris juraverint quod de cetero talia non committant, & ea committentibus non preſtent auxilium concilium vel favorem contradictores per cenſuram eccleſiaſticam & alia juris oportuna remedia compeſcendo, invocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachii ſecularis. Ce- terum ſi forſan huiuſmodi tranſgreſſorum aut violatorum vel ea fieri mandantium, ipſique conſentientium, ſeu dantium in illis per ſe vel alios directe vel indirecte publice vel occulte auxilium concilium vel favorem preſentia pro- motionibus & requiſitionibus per vos de ipſis faciendis tute ſecure vel comode haberi nequi- ret; Nos vobis monitiones & requiſitiones hu- iuſmodi ac citationes quaſlibet, per edita pu- blica locis aſſignata publicis, de quibus ſit veriſimilis conſectura, quod ad notitiam citato- rum & monitorum huiuſmodi pervenire valeant faciendi plenam & liberam concedimus tenore preſentium poteſtatem. Volentes quod monitio- nes requiſitiones & citationes huiuſmodi perinde ipſos citatos requiſitos & monitos ut pre- mittitur ardent, ac ſi eis facte & inſiſtente pre- ſentialiter & perſonaliter exiſtiſſent. Non ob- ſtantibus tam ꝑe memorie Bonifacii pape octa- vi etiam predeceſſoris noſtri, quibus cavetur ne aliquis extra ſuam civitatem vel dioceſim niſi in certis exceptis caſibus & in illis ultra unam dietam a ſine ſue dioceſis ad iudicium evocetur ſeu ne iudices extra civitatem & dioceſim in quibus deputati fuerint contra quoscuſque pro- cedere, aut alii vel aliis vices ſuas committe- re ſeu aliquos ultra unam dietam a ſine dioceſis eorundem trahere preſumant, dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate preſentium non trahatur ac de perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis quam aliis conſtitu- tionibus apoſtolicis contrariis quibuſcuſque Aut ſi aliquibus communiter vel diviſim a ſede apo- ſtolica indultum exiſtat, quod interdici ſuſpen- di vel excommunicari, aut extra vel ultra cer- ta loca ad iudicium evocari non poſſint, per litteras apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indul- to huiuſmodi mentionem. Datum Conſtantie XVII. Kalend. Januarii Pontificatus noſtri anno primo.

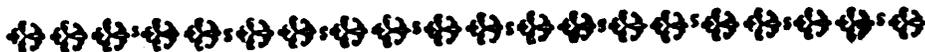
ANNO
CHRISTI
1490.

Quibus temporibus carolina debet publicari.

Statuimus & districte precipiendo hoc sancto approbante concilio mandamus, quatenus di-

Haec constitutio bullae caroline regulis nonnullis perpetuis futuris temporibus, in Dominicis quatuor temporum per omnes & singulos plebanos aut eorundem vicegerentes per nostram provinciam nulla excusatione obstante publicetur.

ANNO
CHRISTI
1490.

V I T A

A L E X A N D R I P A P A E V I.

ANNO
CHRISTI
1492.

Alexander, Rodericus Borgia antea vocatus, Callisti papae tertii ex sorore nepos. Hic cum Bononiae civili & pontificio iuri operam dedisset, Romam a Callisto vocatus, admodum adolescens primum episcopus Valentinus, mox cardinalis & vicecancellarius creatus fuit. Pontificatum adeptus est tempore Maximiliani imperatoris, anno domini 1492. Idus Augusti. Deo praecleara illius aetatis lumina, Angelus Politianus, qui Senensium nomine orationem habuit, & Jason Maynus summæ existimationis jurisconsultus, statim post electionem missi sunt, ad obedientiam & salutationis munus obeundum. Initium pontificatus a pietate desumpsit. Quosdam enim statim constituit, qui carceres assidue adirent & visitarent. Cardinalem ex sorore nepotem suum ablegavit Neapolim, ut Alphonsum II. Neapolis regem ex more coronaret. Cum Carolo VIII. Francorum rege, qui regnum Neapolitanum armis repetiturus in Italiam venerat, foedus iniit: verebatur enim ne vis illa externa quae tanto impetu ferebatur, aliquid sibi mali portenderet. Cumque idem Carolus post Zizimum Turcarum regis fratrem abductum, regno positus Neapolitano esset, Alexander rupto foedere, cum aliis regibus & principibus contra eum conspiravit. Toto pontificatu tres & quadraginta cardinales creavit, e quibus duodeviginti Hispani erant. Filium habuit Caesarem Borgiam, quem ex episcopo cardinalem, & post decem Valentinum creavit. Quas ille rapinas, caedes potentiorum, & everiones urbium molitus fuerit, Jovius accurate describit. De quo hoc est memoratu dignissimum, quod cum in exitum opulentiorum cardinalium prandium instituisset, is qui pocula ministrabat, merum veneno medicatum pec errorem patri filioque propinaverit, atque ita patri pontifici qui septuagesimum agebat annum, & venenum plenius hauserat, violentam mortem intulerit, anno domini millesimo quingentesimo tertio xv. Kalendas Septembris, cum sedisset annos undecim & dies octo. Sepultus est in sacratio sancti Petri.

ANNO
CHRISTI
1501.

Ex P. Mand.
14X.p.1941.

ALEXANDRI PAPAE VI. E
Constitutio de baptismo Ruthenorum non iterando.

Edidit Odericus Raynaldus, ex Sigismundo de Herbstein; unde is autem accepit, non liquet.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Non sine grandi & spiritali mentis nostrae letitia accepimus, quod nonnulli Ruther-

ANNO
CHRISTI
1501.

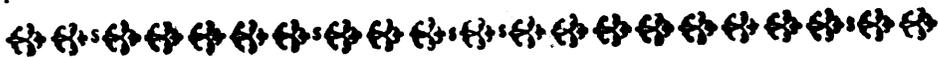
Bni in ducatu Lituanis, & alii ritu Graeco viventes, fidem tamen Christianam alias professentes, qui Wilnensem, ac Chiovicensem, Ludzeronensem, & Medincensem, civitates & dioeceses, ac alia loca ejusdem ducatus inhabitant, sancto Spiritu cooperante, illustrati, nonnullos errores, quos hactenus ritu & more Graecorum viventes observarunt, penitus ab eorum mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fidei Catholicae, & Latinae Romanae ecclesiae amplecti, & secundum ritum ejusdem Latinae & Romanae ecclesiae vivere desiderant, & proponunt. Sed quia more Graecorum scilicet in tertia persona baptizati fuerunt, & nonnulli asserunt eos de novo baptizari debere; praedicti, qui ritu Graeco hactenus vixerunt, & adhuc vivunt, tanquam antea rite baptizati renuunt, & recusant de novo baptisma suscipere: Nos, qui ex commisso nobis desuper, licet insufficientibus meritis, officio pastoralis, cupimus singulas oves nobis commissas ad verum ovile Christi perducere, ut fiat ex illis unus pastor, & unum ovile: & ne sancta Catholica ecclesia diversa & deformia membra a capite discrepantia, sed conformia habeat: attendentes, quod per felicis recordationis Eugenium Papam IV. praedecessorem nostrum in concilio per eum Florentiam celebrato, & in quo Graeci atque Armeni una cum Romana ecclesia sentientes interfuerunt; definitum fuit formam hujus sacramenti baptismatis existere; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.* ac etiam per illa verba, *Baptizatur tuis servus JESU Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* vel, *Baptizatur manibus meis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* verum perfici baptisma: quoniam ejus principalis causa, ex qua baptisma virtutem habet, sit sancta Trinitas: instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum; sic exprimitur actus, qui per ipsum exercetur minister, cum sanctae Trinitatis invocatione perficitur sacramentum: & propterea hujusmodi sacramenti sic in tertia persona collati reiterationem necessariam non existere: habita etiam super hoc cum fratribus nostris deliberatione matura, auctoritate Apostolica nobis & aliis Romanis Pontificibus ab ipso Christo JESU Domino nostro per beatum Petrum (cui & successoribus ejus Apostolatus ministerii dispensationem commisit) tradita, tenore praesentium decernimus atque declaramus, omnes & singulos sic in tertia persona baptizatos, volentes a ritu Graeco ad ritum & morem Latinae & sanctae Romanae ecclesiae venire, simpliciter & sine alia contradictione, aut etiam obligatione, vel coactione, quod iterum rebaptizentur, etiam cum intentione, quod alias ritus per

ANNO
CHRISTI
1504.

per orientales ecclesias observari solitos hereticam pravitatem non concernentes observare possunt; facta prius tamen per eos omnium errorum rituum Græcorum a Latina & Romana ecclesia, & illius ritum ac sanctis institutionibus deviantium, abjuratiōe, admittendos fore: Exhortantes etiam per viscera misericordie Dei nostri omnes & singulos, qui predicto modo baptizati sunt, & ritu Græco vivunt, ut abnegata omnium errorum, quæ secundum morem & ritum Græcorum hactenus observarunt; quique ab immaculata & sancta Catholica Latina & Romana ecclesia, & illius, sanctorum Patrum institutionibus approbatis deviant, velint eidem Catholice Latine ecclesie, illiusque salubribus documentis pro animarum suarum salute & veri Dei cognitione adherere. Et necorum sanctum propositum quovis modo retardari possit, venerabili fratri nostro episcopo Wilnensi in virtute sancte obedientie committimus & mandamus, quatenus omnes & singulos sic baptizatos, & ad unitatem prefate Latine ecclesie venire, & errores predictos abjurare volentes, ad prefate Latine ecclesie unitatem, & errorum huiusmodi abjuratiōem, per se vel per alium, seu etiam alios, seculares prelatos ecclesiasticos, seu Predicatores, aut Minorum ordinum regularis observantie profectores doctos, & probos, ac alios idoneos,

A quibus id duxerit committendum; singulos prefatos sic venientes, ab excessibus propter observatiōem huiusmodi errorum, ac heretica pravitate inde proveniente, necnon excommunicationis sententia, aliisque censuris & penis ecclesiasticis, quas quomodolibet propterea intruderunt, dicta auctoritate Apostolica absolvendi, ac eis pro modo culpe penitentiam salutarem injungendi, aliaque in premissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per presentes. Verum quia difficile foret presentes nostras litteras ad singula loca, ubi opus fuerit, facere deferre; volumus, & eadem Apostolica auctoritate decernimus; quod earundem litterarum transumpto, manu alicujus notarii subscripto, & sigillo prefati Wilnensis, seu alicujus episcopi, vel prelati ecclesiastici munito, eadem fides prorsus adhibeatur in judicio & extra, ac alias quilibet, ubi fuerit exhibitum vel ostensum, recipiat & admittat; ac tam sibi, quam illi vel illis, cui vel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum: sicut ipsis litteris originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Non obstantibus, &c. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Domini MDI. decimo Kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno decimo.

ANNO
CHRISTI
1504.

ANNO
CHRISTI
1494.

*** SUPPLICATIO FACTA DOMINO PAPÆ,

ANNO
CHRISTI
1494.

Ut ossa Henrici VI. transferantur ad cœnobium Vvestmonasteriense.

Ex Cod. MS.
in Bibl. Cotton.
ton. sub cf.
folio Cleopetrae 6. 205.
A.

Beatissime pater, postquam insignis memorie Henricus quondam ejus nominis rex Angliæ sextus, emulorum crudelitate, quorum animos immensa dominandi libido occupaverat, regno patrio spoliatus ac diris cruciatibus mancipatus esset, illicque immatura morte preventus, in miseranda fata concesserat, jussu Edvardi tunc Angliæ regis, qui nondum satis in vivum sævierat, cujus memoriam post mortem sattingere cupiebat, corpus ejusdem, derelicto majorum sepulcro, omnique honoris, pietatis, & humanitatis ordine in tanti funeris curatiōe prætermisso, in monasterio de Chertsey, loco certe a communi hominum concursu abdito atque remoto, & pro tanti regis sepulcro minus congruo collatum est. Cumque procedente tempore, dignabatur altissimus per hunc beatum virum miracula ostendere, cœpisset quoque populus ob id cum oblationibus ad ejus sepulturam catervatim confluere, Ricardus tunc regnum occupans, qui eundem beatum virum dum in humanis agebat capitali prosequeretur odio, in quem feritas nature animæque malignitas, omnem pietatem atque humanitatem penitus extinxerat, ejus celebri fama invadens populi concursum, & ejusdem devotionem impedire cupiens, hoc sacrum corpus exhumari, & in ecclesia collegiata infra castrum de Wyndesore situata, ubi ad præsens ejus corpus, ossa, & reliquiæ quiescunt, recondi jussit. Verum cum honorabile cœnobium Vvestmonasteriense, quod non minus honore & dignitate, quam sancta divini cultus religione & situ loci præclarum existit, locus sit majorum & sepultura regum, in quo sancti Edvardi regis, necnon invictissimi principis Henrici V.

C qui in rei militaris peritia, ut tota testatur Gallia, nostra ætate nemini fuit secundus; reginæque Catharinæ Caroli V. Francorum regis filii ac serenissimi principis regis Henrici VII. avia, que eundem Henricum VI. peperit, aliorumque suorum majorum corpora in maxima honorificentia tumulantur; in quo etiam omnes Angliæ reges primo diademate coronantur, inunguntur, aliaque etiam insignia regalia eisdem ibidem tribuuntur; illicque sit totius regni principatus palatium regum, in quo archiepiscoporum, episcoporum, ducum, baronum, ceterorumque nobilium conciones fiunt, & totius regni subditis jura redduntur; sitque locus ille frequenti accessu, tam incolarum quam exterarum nationum celeberrimus. Quorum prætexta hujus tam egregii monasterii abbas & conventus, defuncti cadaveris ossa & reliquiæ jure regie majorum & utriusque parentis sepultura vindicant, illaque, de Wyndesore ad suum monasterium, secundum sacrorum canonum & sanctissimarum legum traditiones transferri petunt: Supplicat sanctitati vestræ humilis & devotus filius vester, Henricus Angliæ modernus, cujus dictus Henricus dum in humanis agebat patruus erat, ad quem tum naturali, tum hereditario jure defuncti honores curare, & illicitas injurias propulsare convenit; quatinus vestræ sanctitatis auctoritate jussu & mandato, hoc beatum corpus, ejusque ossa & reliquiæ, qui emalorum factio in peregrinis & extraneis sepulcris, non sine funeris injuria jam diu quieverunt, exhumari, ad dictum honorabile cœnobium transferri, & in paternis sedibus cum præclaris parentibus collocari possent; ut quo numerosior illic hominum cœtus afflueret,

* nisi habet
edicio Angliana
pud. & im-
perite.

ANNO CHRISTI 1494.

ANNO CHRISTI 1494.

venerunt facilius & levius expediri, secundum A *confec. d. ii. quia corpus: & in cap. in quibusdam.* *Hoffens. & nota secundum Innoc. quod regulariter tunc tantum fit hæc canonizatio, quando per sufficientes probationes constat de fide & excellentia vitæ, & operatione miraculorum ejus, qui petitur canonizari, supra de rebus venerabilibus.*

Nota, neminem canonizandum, nisi prius diligenter per depositiones testium fide dignorum constet de illius gloriosa & optima vita & miraculis; nec unum sufficeret sine alio; non enim sufficit vita sine miraculis, intellige, ad suam canonizationis obtinendum; non enim ad finem beatitudinis, nam ad esse sanctitatis non requiruntur necessario miracula, ut notatur in c. 1. de reliq., & ven. san. & in c. unico e. ti. lib. vi. sed non debet canonizari, quia ignoramus sine miraculis an fuerit dignus ira vel misericordia. Ad hoc c. fi. & quomodo ibi no. depurgata. Nec sufficiunt miracula sine vita gloriosa, quia sæpe fiunt ex scientia, & non ex dono Dei, ut in gloss. 1. Sæpe ex dono Dei sine merito vitæ, & tales punientur magis, quia sanctis usi sunt non sancte: Vide textum notabilem in c. prophetavit 1. q. 1. & in c. dictum eadem causa: & q. & in c. solet de consec. dist. ix. ubi Augustinus infert, quod tanta potest esse miraculosa fides sine castitate, ut quis transferat montes de loco ad locum: Et hoc bene notandum est pro aliquibus vetulis, quæ sine merito vitæ videntur facere miracula & prædicere futura: Possunt enim habere Spiritum prophetiæ ex dono Dei, sine merito vitæ; ut in dictis juribus; licet nonnulli faciant ex deceptione diaboli ar. xxvi. q. v. episcopi: & q. 1111. ca. Sciendum, secundum Panor. in c. venerabili de testib.

Item nota, quod ad canonizandum sanctum, & in sanctorum catalogo, de quo habetur xix. q. iii. qm. conscribendum, hoc modo pervenitur; primo oportet inquiri de vita sua, ut ipsa prior testimonium ferat pro laboribus multis Christi nomine toleratis; pro moribus castis, & pro actibus strenuis lxi. di. miramur; oportet enim hoc præsentis testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri xii. q. ii. Quatuor. Et maxime queri debet de simplicitate & humilitate ipsius canonizandi, quia superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Item debet inquiri, an in vita persecutionem passus fuerit cir. q. 1. Omnis qui, & c. ibi adonati; & de causa persecutionis, utrum scilicet, quia volebat justitiam exercere, vel propter caritatem. 1. q. 1. vide quantum bonum.

Item querendum est de miraculis, & in vita & post mortem ipsius factis, & quantum ad hoc quod sit miraculum quatuor requirantur.

Primum est quod a Deo & non ex arte contingat & procedat, nec a diabolo, nam miracula quandoque fiunt per malos 1. q. 1. reprobamus & c. prophetavit; necesse enim est martyres a Deo impetrasse quæ mandant 1. di. si quis præpheta.

Secundum quod sit contra naturam, sicut de virga Moysi mutata in colubrum, & de aëne loquente ad Balaam, supra de Hereticis, cum ea injuncte.

Tertium est, quod non sit ex vi verborum, sed hominis merito id contingat; & hoc ideo, quia panis & vinum potestate & virtute verborum transubstantiantur in corpus & sanguinem. supra de calo mis. cum Martha 5. q. 1. & de Concil. General. Tom. XXXII.

confec. d. ii. quia corpus: & in cap. in quibusdam.

Quartum est, quod sit ad corroborationem fidei; herba enim ministerio hominis transit in vitrum, sed hoc nil ad corroborationem fidei; Et ideo ad canonizationem, nisi hæc quatuor concurrant miracula non prodesse, secundum 5. Res qui hoc notant supra c. tit. & moderni supra de test. c. venerabili, secundum h. And. in c. unico lib. vi. & c. Hoffi. in summa de reli. & ven. san. ubi etiam dicit præmissa esse intelligenda de confessoribus: de martyribus autem non fit tanta examinatio, sed secunda tantum de miraculis & causa propter quam passi sunt, de conse. d. iiii. catechumenam & c. Bapt. vicem.

Nota quod per canonizationem consequitur sanctus, quod ecclesia pro eo solemniter, & pro aliquibus solemniter dicit officium, ut hic.

Item inter alios sanctos in litanis nominatur & vocatur: Et si ecclesia in canonizatione erraret, quod non est credendum, licet accidere posset, sentent. ex. a nobis 11. nihilominus preces in honorem talis acceptæ & gratæ sunt, per fidem enim Christi omnia purgantur, de talia etc. & . . . . . ex vestra. Et esto quod veritas canonizationis deficiat, non deficit fides de rap. debitum de præst. non rap. c. ii. & iii. dicimus enim, quod quilibet licet in secreto alicui defuncto, quem sanctum corditer preces porrigere, ut pro ipso ad Deum intercedat, licet solennes preces publice emittere, vel solenne officium publice dicere, aut aliquem colere publice pro sancto, etiam si in vita fecisset miracula, sine auctoritate Romani pontificis nequeat, secundum Innoc. Hoffi. & Panor. m. c. 1. de reli. & ven. sancti. & h. An. c. unico libro vi.

Queritur an sit de necessitate miraculi quod fiat in instanti, pro quo vide per Archidiaconum. . . . . xxvi. quest. 5. nec mirum, ubi pro decisione ipsius questionis plures elegantes rationes & auctoritates sacræ scripturæ copiose allegat verbo, Verum non fantastice, ubi eum omnino vide, & etiam in c. Tractatus 1. q. 1. ubi notat ut aliquid proprie miraculum esse dicatur, quatuor requiruntur; ut sit contra naturam; & sit a Deo; & sit evidens; & sit ad corroborationem fidei nostræ: Si aliquid istorum defuerit non est miraculum, sed potius miraculosum vel mirum; nam si sit contra naturam, & non sit a Deo, & non sit apprensus, non est miraculum, sicut quod fecerunt magi Pharaonis, quia fecerunt ranas & serpentes; item si sit contra naturam, & sit a Deo, & non sit apprensus, non est miraculum; sicut de pane, qui transubstantiatur in corpus Christi: Similiter si sit contra naturam, & a Deo, apprensus, & non sit ad corroborationem fidei, non est miraculum, sicut si nascatur aliquis tripes: quidam tamen dicunt esse miraculum; quicquid excedit humanæ naturæ industriam, secundum Archidiaconum, ubi supra.

Et quomodo probetur miraculum; & qualiter testes debeant examinari super miraculis alicujus sancti, vide h. An. m. c. 1. de confessis li. vi. licet doctores m. c. venerabili de testi. & Dominicum in dist. c. 1. prius allegatum, ubi querit an factum miraculosum possit probari directa probatione, ubi dicit post Jo. Monachi; quod sive miraculum cadit in modo, sive in

Canonizatio.

Omnia ista Mandata in editione Anglicana. audit.

ANNO
CHRISTI
1494

facto, non potest probari directa probatione, nam probatio dicitur directa quæ sit per principia, sicut cautatum ostenditur per causam; sed miraculum fit sub incerto, & non habet principium in certo: ponit exemplum in miraculo facti: nam quod cæcus videat, vel quod mortuus reviviscat, est supra facultates & vires naturæ, per quas non datur regressus de privatione in habitum; item ponit exemplum in modo facti, veluti in febricitante, qui ad viam naturæ per certas alterationes successive fieri potest, & esse sanus; sed si fiat in instanti ad invocationem Dei, seu per Deum meritis alicujus sancti invocati; hoc est supra vires naturæ, quæ quoad modum operatur successive per alterationes diversas; non ergo probatur hoc directe deficientibus principii in subjecto in quo fit, sed probatur indirecte, nam cum video miraculum excedens vires naturæ in facto vel in modo, & constat illud factum, & non ex causa naturali, habeo consecutive & indirecte illud miraculum causatum ex causa supernaturali, ut quod meum non est scire debeo ad alium pertinere. *De viis quærebatur*, Natura hoc videns mirum factum non esse suum nec ex suis principii dar. . . tum, licet in se factum habet ascribere causæ maior, & sic probatur indirecte sed non directe, secundum *la. An. lo. Mo. & Dominicum c. 1. de confessis*, supra allegato. Præterea dicit *Bal. m. l. Solam. c. de testis*, quod in transcendentibus naturam ut in miraculis non credatur testi, nisi deponat cum causa scientiæ, ut *M. cap. venerabilis, extra cap. tit. supra allegato*: item miracula alicujus sancti non probantur per testes singulares, quorum unus deponit de uno, alter de alio miraculo secundum *Archiepiscopum m. cap. nec mirum superius allegatum*, quem omnino ibidem vide.

Locus men
datus per
alios.

Modus canonizationis.

AD canonizationem alicujus beati in catalogo sanctorum adscribendi, hoc ordine pervenit consuevit.

Primo, quod aliquis princeps, aut alii domini vel honesti & authentici viri denuncient Romano pontifici; & nedum semel, sed pluries & instantissime supplicent pro canonizatione faciendâ.

Deinde, quod Romanus pontifex causam canonizationis duobus vel tribus prælatis committat, qui de moribus & vita canonizandi, ejusque miraculis, se diligenter informant, & illi referant.

Postea, quod præsentata commissione prælatis, ipsi, illa recepta & admissa, cum edictis & citationibus opportunitis procedant.

Dehinc, processu recte formato, & super præmissis totaliter expleto, illum in publicam & authenticam formam sigillatam, & clausum, ad Romanum pontificem mittant.

Relatione habita, Romanus pontifex in consistorio cum suis reverendissimis fratribus sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, maturo consilio & tractatu procedentibus, decernit & mandat juxta merita canonizandi in processu patentia.

Quibus peractis, si canonizandus sit aliquis, in ecclesia, immo basilica principum apolloniarum de Urbe conlocitur apparatus inscriptas.

ANNO
CHRISTI
1494

A Imprimis in basilica sancti Petri & medio ecclesiæ fit unus parvus magnus ligneus supra terram, ad staturam magni hominis altus; longitudine xl. & altitudine xxx. passuum, unicam dumtaxat portam habens cum scala clausa, ne possit per ipsius latera ascendere.

In dicto parco fit altare ligneum, longitudinis duorum passuum, super quo papa debet iolemniter celebrare.

Fiunt & in eodem undique scamna pro cardinalibus, episcopis, assistentibus, prælatis, abbatibus, protonotariis & oratoribus.

B Habetur ibidem pannus de scarleto pro domino papa, ut moris est, ante ipsum teneudus, & duo tapeta in certis locis, quibus ipsum genuflectere oportet: Pro altari prædicto haberi debet frontale broccatum cum fazio de albo.

Dux sedes juxta consuetudinem pro pontifice maximo.

Fit unum baldachinum pro papa album, cum . . . chamis broccali de auro, latitudinis unius, & altitudinis duarum cannarum, habens pendalia de carmellino, in quibus sint depicta arma ecclesiæ, arma papæ, imago canonizandi, & arma illius cujus expensis fit canonizatio, & civitatis in qua canonizandus natus est, vel corpus ejus jacet, prout volunt sollicitatores canonizationis.

C Ab ingressu dictæ ecclesiæ usque ad finem dicti parci, undique inter columnas imponuntur intorticia cerea, ponderis librarum quatuor, vel circa, pro quolibet usque ad numerum lxxx.

Pro veneranda elevatione corporis Christi haberi debent xxi. intorticia similis ponderis.

Cerei duo albi pro papa, quando exit cameram pro accendendo ad dictam ecclesiam processionaliter cum cardinalibus & alijs prælatis paratis, ponderis librarum duodecim vel circa.

D Unicuique cardinalium dari debet cereus unus albus, ponderis librarum quatuor, pro processione.

Collibet prælato, oratori, ac magno nobili in tali processione pontificem comitantibus, datur cereus unus, librarum duarum, ex cera communis.

Subdiaconis papæ, auditoribus sacri palatii, clericis cameræ, acolytis, papæ cubiculariis, secretariis, cantoribus, abbreviatoribus de majori parco, & scriptoribus si intersint, cereus unus cere communis ponderis unius libræ pro singulo.

E Servientibus armorum, cursoribus, magistris de virga, ac reliquis minoribus officialibus, cereus similis mediæ libræ pro singulo.

Ceteris curialibus qui essent sub parco cereus similis xv. unciarum, vel circa, pro singulo.

Si dominus qui facit fieri canonizationem habeat vexillum: fieri debet, & ante offertorium gestari.

Offertorium.

Prius commissarius cardinalis offert duos pannos magnos auripellæ crocei, & duos auripellæ albi coloris cooperetos; & super quoli-

ANNO
CHRISTI
1494

libet pannorum prædictorum, debet esse una **A** mappula teiw siniffimæ longitudinis octo palmorum.

Secundus commissarius cardinalis offert quatuor barilla vini, simili dumtaxat auripellæ cooperta.

Tertius commissarius cardinalis offert quatuor magnos cereos, ponderis librarum decem cereæ communis, pro quolibet.

Oratorum, procuratorum, sive sollicitatorum canonizationis, primus offert unum canistrum depictum, in quo erunt aliqui columbi albi, quorum unus saltem evolare possit.

Secundus eorundem offert alterum similem canistrum plenum vivis aviculis; & tam primus, & secundus ex prædictis oratoribus, procuratoribus vel sollicitatoribus, quam alii ex eis quicumque fuerint, offerre debet cereum unum librarum sex cereæ communis, pro singulo **B**

Ultra cereos prædictos debent esse septem cerei ponderis librarum duarum, pro quolibet, de cera alba, qui portantur super septem candelabra in processione pontificia, a camera paramenti usque in ecclesiam sancti Petri.

Item cerei duo similes pro credentia vasorum sacrorum, accere septem similes pro altari super quo papa celebrat.

Hæc sunt consueta apparatus, & ceremoniarum præter ordinem celebranda missæ.

Præcesserunt hæc omnia expensæ factæ in commissionem causæ & formationis processus: ac sequuntur infrascripta, omnis expensæ commissionis, causæ, & formationis processus, cum de illis haberi non possit veritas aut certitudo. *Hæc quod ad rem non faciunt omiffa.*

** Bulla super canonizatione beati Anselmi archiepiscopi.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus archiepiscopo Cantuariensi, & episcopo Dunelmensi salutem & apostolicam benedictionem. Romanus pontifex viros claros & electos, & qui in præfenti vita dum fuerunt, vitæ sanctimonia, ac bonis & exemplaribus moribus plurimum floruerunt, & eorum exigentibus clarissimis meritis aliorum sanctorum numero aggregari merentur, facta super his diligenti & maturâ inquisitione & veritate comperta, inter sanctos prædictos debet collocare, & ut sanctos ab omnibus Christi fidelibus coli, venerari, & adorari mandare: Idcirco cum a nobis similia petuntur, ut res debitis modo & ordine procedant, cum per nosmetipsos non possimus circa singula quæque intendere, prælatos & alios viros dignos doctrina, bonita-

te, integritate, & rerum experientia interdum eligimus, qui super præmissis auctoritate nostra diligenter inquirent, & deinde nobis & fratribus nostris quicquid repererint significetur, ut omnibus postmodum examinatis providere possimus, prout in domino noverimus salubriter expedire. Sane per literas carissimi in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis illustris, ac etiam ex relatione suorum apud nos oratorum, intelleximus bonæ memoriæ Anselmum archiepiscopum Cantuariensem tantæ vitæ, dum in hoc seculo fuit, sanctimonia floruisse, ut post ejus obitum in dies altissimus ejus intercedentibus meritis, quamplurima miracula fuerit operatus, quod in regno illo & aliis partibus & provinciis illi finitimis notissimum existit, ut ab omnibus Christi fidelibus, partium & regni prædictorum pro sancto habeatur; & propterea cum præfatus rex, & dicti regni Angliæ regnicolæ summopere desiderent, præfatum Anselmum aliorum sanctorum catalogo aggregari, nobis cum instantia supplicari fecerunt, ut super meritis & miraculis ejusdem Anselmi archiepiscopi informari vellemus ad effectum, ut miraculis meritis ejus exigentibus, aliorum sanctorum numero aggregaretur. Nos igitur deliberantes, prout tantæ rei magnitudo requirit, in hujusmodi negotio mature & gravissime procedere; ac sperantes quod ea quæ vobis in hac parte duxerimus committenda, diligenter, accurately & fidelissime exequemini; vestigiis etiam felicitis recordationis Innocentii papæ diu prædecessoris nostri, qui similem fecit commissionem in hærentes, hujusmodi supplicationibus piis, honestis, & devotis inclinatis, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus conjunctim per vosmetipsos de vita & miraculis ejusdem Anselmi archiepiscopi, auctoritate nostra diligenter inquiretis, & omnia quæ repereritis de vita, meritis, & miraculis hujusmodi inscriptis, per notarios publicos redigi faciatis, & deinde processum per nos desuper confectum, vestro sigillo signatum, per proprium nuncium ad nos quantocius destinare curetis, ut processu prædicto per nos diligenter inspecto & examinato, una cum consilio fratrum nostrorum prædictorum desuper debite providere possimus; super quibus omnibus & singulis vobis harum serie plenam, liberam, & omnimodam concedimus facultatem, non obstantibus constitutionibus, & ordinibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Vos autem in hujusmodi negotio, prout tantæ rei magnitudo requirit, atque accurate, diligenter, & fideliter procedere curetis, ut apud nos ad sedem prædictam non immerito possitis commendari, & apud Deum consequi merita felicitatis æternæ. Datæ Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto Nonas Octobris, pontificatus nostri anno tertio.

ANNO
CHRISTI
1494

C

D

E

ajone, b. e. dem.

ANNO CHRISTI 1503.

ANNO CHRISTI 1503.

V I T A P I I P A P A E I I I

PIUS III. antea Franciscus Piccolominus appellatus, Pii II. ex sorore nepos, factus est pontifex X. Kalendas Octobris, anno Christi redemptoris 1503. tempore Maximiliani imperatoris. Caesar dux Valentinus a morbo illo quem ex sumptione veneni contraxerat, liberatus, coacto duodecim millium armorum agmine, conclave quo patres ad futuri pontificis comitia habenda congregati erant, obsederat: verum populi seditione, & Gallorum atque Hispanorum intercessione, Urbe excessit.

Cumque paulo post ad deosculandos novi pontificis pedes redisset, Urbs illi armis adorti sunt, postque magnam caedem utrimque commissam, Valentinus iussu pontificis vivus in arcem Aliam perducitur. Ex savissimo ulcere, quod non sine suspitione superillius veneni crus exederat, pontifex statis annuum aegens quartum & sexagesimum interit xv. Kalendas Novembris, & sepultus est prope avunculum in Vaticano, cum sedisset dies tantum vigintifex.

V I T A J U L I I P A P A E I I

Julius quondam pontifex factus.

JULIUS, antea Julianus de Ruvere nominatus, Sixti IV. ex fratre nepos, episcopus Carpentoracensis, & cardinalis sancti Petri ad vincula, contra Alexandri pontificis consilium defuncto Pio III. subrogatus est tertio Kalendas Novembris, anno domini 1503. tempore Maximiliani imperatoris. Dixerat enim adhuc vivens Alexander, ab eo esse cavendum, ut olim Sylla a male praecincto puero Julio Cesare. Valentinum ducem, quem Pius custodiam mancipaverat, ea conditione dimisit, ut Caesare & Fori Livii castra ecclesiae redderet. Dimissus pro suo merito in Hispania glorie tractus occubuit. Nepem ex sorore Marco Antonio Columna desponsavit. Cumque ad restituendum statum ecclesiasticum animum convertisset, Joannem Bentivolum Bononiae violentum invalorem fugavit, initoque cum principibus Christianis foedere contra Venetos, latam in se anathematis sententiam ob Arimini & Ravennae iniquam detentionem parum curantes, exercitum movit, eosque feliciter subegit. Ducem Ferrariae propter occupatas Salinas excommunicatum bello prostravit. Mutinam atque Mirandulam Gallico praesidio unitam expugnavit. Cumque ea de causa schismatici quidam cardinales conciliabulum Pifa-

Julius quoque bello gestavit.

num indixissent, atque ad illud Julium pontificem velut perjurum citari procurassent, eisdem Julii auctoritate congregata est Roma in Laterano universalis & oecumenica synodus, qua actis praedicti Pisani conciliabuli annullatis & reprobatis, rex Galliae & Florentini una cum schismaticis cardinalibus dira anathematis sententia percussus fuerunt. In hac rerum perturbatione contra Gallos ab Hispania & Angliae regibus auxilium & subsidium imploravit & obtinuit. Venetorum & Helvetiorum copiis auxiliariis fretus, omnem Galliarum exercitum Italiae finibus ejecit. Maximilianum Sfortiam ducatum Mediolanensem restituit. Bononiam a Bentivolis occupatam recuperavit. Et ut plura uno verbo dicam, libertatis ecclesiasticae tam erat studiosus, ut frequenter diceret, indignum esse Levitas fervire, quos ceteris imperare oporteret. Veri amantissimum fuisse fatebatur inimicus illius Alexander VI. cuius metu urbis aditu abstinere. Multis periculis, plurimisque laboribus fractus, obiit Romae 12. Kalendas Martii, anno Christi 1513. cum sedisset annos novem, menses tres, dies viginti & unum. Diversis vicibus viginti octo cardinales creavit.

Conciliabulum Pisanum.

Julius libertatis ecclesiasticae studiosissimus. Obiit Julii.

ANNO CHRISTI 1508.

ANNO CHRISTI 1508.

STATUTA ET ORDINATIONES

Reverendi in Christo patris domini Willielmi Vvarham archiepiscopi Cantuar. in curia audientia apud Lambeth editae & publicae tertio die mensis Februarii anno domini MDVIII. & ejus translationis anno quinto, de consensu omnium advocatorum & procuratorum ejusdem curiae.

Ex ver. or. d. l. i. in bibl. Canon.

IMPRIMIS statuimus, quod nullus officium advocati seu procuratoris in curia audientiae presumat exercere, nisi prius fuerit in advocatum vel procuratorem in curia Cantuariensi admissus.

2. Item statuimus, quod causas pauperum iudex

ANNO
CHRISTI
1508.ANNO
CHRISTI
1508.

judex certis advocatis & procuratoribus gratis suscipiendas assignet, & tam actorum scriba, quam ceteri de curia nostrae audientiae officium suum dictis pauperibus impendant caritatis intuitu, quas causas judex pro ceteris, & citius si poterit expedire teneatur, nihil pro examinatione processuum aut sententiarum literis executoris, seu probatione sententiae a partibus hujusmodi exigendo; & si advocatus vel procurator hujusmodi per judicem eis assignatus, in eorum causis remissior aut negligentior, quam in ceteris suis causis fuerit, seu officium suum absque exactione mercedis eis non praestiterit ab hac curia nostra perpetuo expellatur.

3. Item statuimus, quod uno electo negotio live incepto ceteri sileant advocati & procuratores, nisi fuerint in eodem negotio salariati, in ipso negotio ad bancum accedant, quousque inchoatum expediatur negotium ea vice; ac etiam honeste & modeste se habeant, & proponenda proponant ceteris procuratoribus ab inceptione aliarum causarum tacentibus; registri etiam ordo in causarum expeditione omnino observetur, ita ut prius illarum causarum expediatur, quae priores in ordine registri fuerint, nisi forte instans productio testium seu partium principalium, quae sine dispendio differri non poterit, ejus ordinem ex equitate quandoque postulet interveniri: Et si quis advocatus vel procurator hujusmodi pro ceteri causarum expeditione induci transgressor extiterit juxta arbitrium judicis punietur.

4. Item statuimus, quod nullus procurator in dicta audientia libellum, exceptionem, replicationem, seu quamcumque materiam justificatoriam, seu exclusoriam, vel directam contrariam, positiones vel articulos in curia praedicta porrigat, proponat, aut ministret in quacumque causa, nisi concilium alicujus advocati dictae curiae, officium advocandi in eadem communiter exercentis, ad videndum hujusmodi libellum, exceptionem, replicationem, materiam justificatoriam, exclusoriam, vel directam contrariam, positiones vel articulos prius habuerit, dummodo copiam advocatorum ejusdem curiae habere possit; & si advocatus libellum, exceptionem, replicationem, materiam justificatoriam, exclusoriam, vel directam contrariam, aut positiones, vel articulos absque salario ante sibi tradito videre, aut concilium eiusdem adhibere recusaverit, tunc liceat procuratori libellum, exceptionem, replicationem, materiam justificatoriam, exclusoriam, vel directam contrariam, positiones, & articulos in quacumque causa porrigere, proponere, & ministrare.

5. Item statuimus, quod nullus procurator post litis contestationem, in praesentia advocati ejusdem causae aliquid petat per decretum, nisi prius per ipsum advocatum ejusdem causae, tunc praesentem petatur; & si aliquis procuratorum haec duo statuta pro communi litigantium utilitate inducta, seu eorum aliquod observare neglexerit, ab officio procurandi in hac curia nostra, absque spe restitutionis perpetuo expellatur.

6. Item statuimus, quod auditor causarum in curia nostra audientiae, deinceps omnia & singula precedentia statuta in primo die iuri-

ad dico cujuslibet termini, quo cum sedere contigerit pro tribunali, & antequam aliquem actum judiciale exerceret, per ejus actorum scribam publice perlegi faciat; & tam dictus auditor, quam ejus actorum scriba qui pro tempore fuerit, qui hoc facere neglexerit, tenebitur solvere nobis & successoribus nostris xx. solidos sterlingorum, pro singulis terminis toties quotiens hujusmodi negligentia contigerit praeter & ultra poenam arbitrariam, per nos & successores nostros imponendam cuiuslibet eorumdem id facere negligentem, ratione lux negligentem & contemptum.

7. Item statuimus, quod quando propter senectutem vel valitudinem testium, aut de consensu partium, vel alia justa causa fuerit pro examinatione testium ad loca extra curiam nostram mittendum, illud in prima vel secunda productione ante tertiam omnino fieri postuletur: Quod si usque ad tertiam productionem omiserit malitiose (quod eo ipso praesumetur si omissum fuerit) volens ulterius ad producendum eos admitti nullatenus audiatur, nisi fecerit fidem corporali praestito juramento, quod de novo ad ipsius pervenit notitiam testium hujusmodi testimonium in causa sua vel negotio utile esse vel necessarium, aut eos senes vel valitudinarios existisse, solennitate iuris quae in quarta productione requiritur, in suis casibus nihilominus observata: Nec tunc cum mittendum fuerit sit in voluntate partis contra quam conceditur missio, utrum actorum scriba ad id nostrae curiae vel alios destinetur; eumque plerumque sumptus examinatorum mittendo quantum seu valorem totius litis excedant, sed iudicis arbitrio committatur, utrum actorum scribam vel alium transmittat; vel consideratione habita ad personas & causas alteri personae illarum partium provinciae receptionem & examinationem in debita iura forma committat.

8. Item statuimus & ordinamus, quod nullus advocatus in curia nostra audientiae de cetero causam aliquam quam suus coadvocatus inceptit in se scienter assumat, nisi coadvocatum suum infirmum aut absentem fore contigerit, aut suo coadvocato in eadem causa associatus fuerit vel assistat, & qui contrarium fecerit ab officio advocandi a curia nostra audientiae expellatur.

9. Item statuimus, ut si quando justificationem seu exceptionem aliquam directe contrariam intentioni, vel replicationem directe contrariam exceptioni, aut duplicationem replicationi, seu deinceps in curia nostra audientiae proponi contigerit, hoc statim fiat quoad justificationem, seu exceptionem directe contrariam intentioni, statim post litis contestationem aut saltem infra tertiam sessionem judicalem praedictae litis contestationem immediate sequentem; & quoad replicationem, ut id statim fiat post exceptionem propositam admissam, aut saltem infra tertiam sessionem judicalem post hujusmodi exceptionem admissam immediate sequentem, & simili modo quoad duplicationem, aut proponatur statim aut saltem infra tertiam sessionem judicalem post replicationem propositam & admissam immediate sequentem, & sic deinceps, ut sic probationes concurrere valeant super iisdem.

ANNO
CHRISTI
1509.ANNO
CHRISTI
1509.Ex Martene
Theol. Acad.
L. 4 p. 395.

CONCILIIUM AVENIONENSE

Anno M. D. IX. celebratum.

Ex MS. ecclesie Avenionensis.

Statuta synodalia provincialia in sancta Synodo videlicet de anno Domini M. D. IX. & XVII. mensis Octobris publicata cum conditionibus, restrictionibus, & moderationibus, nuper per reverendum in Christo patrem & dominum, dominum Anthonium Flores Dei & apostolica sedis gratia Avenionensem archiepiscopum, presentibus dominis procuratoribus totius cleri ejusdem diocesis editis & factis, ac in eadem synodo ultimo tenita per ipsius reverendissimi domini archiepiscopi vicarium observari jussa, de verbo ad verbum sequuntur & sunt talia.

I.

Gentis revocata.

ET primo præfatus reverendissimus dominus archiepiscopus licentiæ olim de non residendo in ecclesiis & beneficiis ecclesiarum concessæ gratiam & alias quascumque nunc specialiter & expresse revocet, ordinando quod dictam revocationem in vestris ecclesiis publice nuntietis.

II.

Beneficiorum pluralitas damnata.

Item, quod nullus presbyter in civitate seu diocesi Avenionensi duas capellanas perpetuas vel curam animarum unius parochie cum una capellania tenere præsumat sine ipsius reverendissimi domini archiepiscopi aut ejus vicarii licentiâ. Qui vero contrarium facere inventus fuerit, omnibus privabitur beneficiis, alteri postmodum licite conferendis.

III.

Residentis præcepta.

Item, quod universi & singuli priores, rectores, vicarii perpetui, aut alii in civitate & diocesi Avenionensi constituti, curam ipsarum habentes, & capellani in ecclesia cathedrali Avenionensi, & in aliis ecclesiis collegiatis capellanas perpetuas obtinentes, faciant de cetero in suis beneficiis residentiam continuam personalem, nec se absentare audeant ab eisdem, & absque sua voluntate, nisi fortasse interdum pro negotiis licitis & honestis: ita quod eorum absentia in anno per dies vel hebdomadas rite compu-

atras unius mensis spatium non excedat: & hoc sub pœna excommunicationis super hoc statuta & decem librarum Turonensium curiæ archiepiscopali applicandarum, nisi a dicto reverendo archiepiscopo seu ejus vicario specialem obtulerint licentiâ: & nihilominus ponantur & arrestentur omnes fructus, redditus, & proventus talium capellaniarum in civitate & diocesi consistentium: in quibus institui non resident, nec eisdem deserviant, ut tenentur: & hoc denuntietis populo vestro, ut nullus ipsorum de dictis fructibus eis respondeat, sub pœna excommunicationis prædicta.

IV.

Item, quod omnes capellanas fundatas in ecclesiis parochiis & ipsarum valorem ac nomina ipsas obtinentium, & quibus deserviant, in scriptis dimittere debeatis penes secretarium domus episcopalis curiæ, infra unum mensem proxime futurum, sub pœna excommunicationis, & decem librarum Turonensium, sifco dictæ curiæ applicandarum.

V.

Item præcipitur atque districte injungitur universis & singulis capellanis curatis civitatis & diocesis Avenionensis prædictis, ut per sex dies immediate sequentes, tam dominicos quam festivos, publice dum populus ad divina convenerit, legant & publicent in vulgari omnibus parochianis suis hoc præfens statutum, videlicet quod universi & singuli utriusque sexus parochiani eorundem, postquam ad annos discretionis pervenerint, deinceps quacumque excusatione cessante, nisi legitima, saltem omnibus diebus dominicis & præcipue festivis in missa majori conveniant personaliter ad suas parochiales ecclesias, verbum Dei, salutaria monita, ac omnia officia audituri, ecclesiastica sacramenta recepturi: ita quod ad minus de quolibet officio una persona in ecclesia remaneat, quæ audiat ex integro totam missam, & eos moneat efficaciter quod sub excommunicationis pœna istud

ANNO
CHRISTI
1509.

istud statutum debeant inviolabiliter ob-
servare : notificando eisdem quod si qui eor-
um poenarum mandati sive constitutionis
hujusmodi fuerint contemtores, contra
ipsos, ut justum fuerit, procedetur.

VI.

Officium in
beneficiis fa-
ciendum.

Item, quod omnes clerici, sive quacumque persona ecclesiastica curam animarum, aut quodcumque beneficium seu officium ecclesiasticum in civitate & dioecesi predictis obtinentes, amodo in ecclesiis suis divinum officium faciendum, tam in missis quam aliis horis diurnis aut nocturnis, eundo per villam pro administrando ecclesiastica sacramenta, vel pro sepeliendo corpora defunctorum, serant continue & deportent superpellicium cum longis manicis decens & honestum. Illa quæ manicis non habeant, olim per aliquos ferri consueta, ab eis & eorum quolibet sub excommunicationis poena dimissa penitus & rejecta : quam sententiam excommunicationis contra facientes contrarium hujusmodi constitutionis fert sententialiter in his scriptis,

VII.

Item, ex prefati reverendi domini archiepiscopi parte, vos & quemlibet vestrum sub excommunicationis poena moneo, ut nullus recedat de civitate presentis, nisi agnoscat quod bene satisfecerit ac solverit clavario curie episcopalis Avenionensis predicto, & illi de presentis civitate infra tres dies proximos etiam respondendo pro aliis de extra civitate antequam recedant, solvant synodum, & cathedraticum anni presentis, etiam arreararia temporis jam lapsi, aut alias cum ipso legitime convenerint sub poena decem solidorum Turonensium, per dictum clavarium nomine fisci exigendorum.

VIII.

Item, quod quilibet rector, seu vicarius, & alii quicumque, sive monachi, aut canonici regulares existant in civitate & dioecesi Avenionensi predicta curam animarum exercentes, presentem infra sex dies ab ipsa immediate sequentes computando sacerdotem suum curatum eidem domino episcopo, aut ejus vicario, sub poena excommunicationis & decem florenorum ut supra applicandorum, & aliter prout requiret negligentia cujuslibet delinquentis.

IX.

Item, de mandato prefati domini archiepiscopi moneo vos omnes & singulos, ut hospitalitatem debitam observetis.

X.

Item, quod fontes baptismales mundos & clausos teneatis.

XI.

Item, quod curatus etiam mundo, tute & honesto loco teneatur.

XII.

Item, quod altarium vestimenta, mapas & alia ecclesiastica ornamenta preparata & honeste mundata teneantur.

XIII.

Item, quod personas excommunicatas evitetis : in vestris ecclesiis parochialibus singulis diebus dominicis & festivis excommunicatas publice nuntietis, ipsasque instantissime moneatis ad redeundum ecclesie unitati, sub poena excommunicationis & aliter ipsius domini archiepiscopi arbitrio puniendas.

XIV.

Item, quod infra unum mensem proximum omnia nomina & cognomina excommunicatorum parochianorum vestrorum utriusque sexus, & per quantum tempus in hujusmodi excommunicationibus extiterint, procuratori fiscali vel secretario in scriptis mandetis, sub poenis excommunicationis & quinque librarum Turonensium.

XV.

Item, quod quilibet vestrum qui curam habetis animarum in parochia sua statuta provincialia & synodalia habeat, & si non habeat, procuret habere : quas infra unum mensem proximum ostendere teneatur secretario, sub poenis excommunicationis & viginti quinque solidorum, ut supra applicandorum.

XVI.

ANNO
CHRISTI
1509.

Hospitalitas.

Fontes baptis-
malis.Altaria or-
namenta.Excommuni-
cati.

ANNO
CHRISTI
1500.

XVI.

De arandendis beneficiis, nisi de licentia RR. domini archiepiscopi sub excommunicationis pena.

Item, de mandato quo supra, inhibetur vobis omnibus tam presentibus quam futuris, quod qui in civitate & dioecesi Avenionensi predicta beneficia ecclesiastica obtinetis, ne aliquis vestrum de cetero proventus integros ecclesiarum suarum presumat arandare, nisi de speciali licentia a dicto reverendissimo domino archiepiscopo, seu ejus vicario prius obtenta, & hoc sub poena excommunicationis predicta & commissionis medietatis proventuum illius beneficii arandati,

XVII.

Curat
males.

Item, quod quilibet curatus annualis, singulis annis recipiat litteram curae sibi commissae in continenti post synodum celebratam: nec aliquis presbyter curam animarum in civitate & dioecesi Avenionensi exercere audeat, seu presumat quoquo modo, nisi fuerit dicto RR. domino Avenionensi archiepiscopo, seu ejus in spiritualibus vicario debite presentatus, & ad hoc admissus, ac litteras suas regiminis curae ad quam presentatus fuerit & admissus habuerit speciales. Qui vero contrarium fecerit, poenam viginti solidorum incurrat,

XVIII.

Ne clericus vel quavis alia persona ludat in ludo taxillorum, alearum, cartarumque sub poena excommunicationis, cum aliis poenis infra scriptis.

Item, cum in ludis taxillorum, alearum, & cartarum fiendis de levi committi possunt, prout saepissime committuntur, scandala, rancores, debata, perjuria, nec non blasphemationes inhonestae contra Deum, & omnes sanctos, ac alia diversa nefandissima crimina: de quibus nullae fiunt punitiones: nos volentes in quantum possumus, prout ex nostro incumbit officio, talia evitari, procurare statuimus & ordinamus, quod si quis clericus, vel ecclesiastica persona, ad dictos ludos taxillorum, alearum, & cartarum, publice vel occulte, in quibus pecuniae causa imbutandi interveniat, ludere presumpserit: si de die excommunicationis poenae: si vero de nocte, dictae excommunicationis nec non

A decem florenorum dictae monetae, curis predictae applicandorum, pro qualibet vice decernimus subjacere.

ANNO
CHRISTI
1500.

XIX.

De non frequentandis tabernis & locis aliis inhonestis sub poena excommunicationis.

Item, quod de cetero nulla persona ecclesiastica, vel in sacris ordinibus constituta, audeat seu presumat ad tabernas, & alia loca publica accedere, potare, comedere, stare, vel alias quomodolibet perseverare, nisi in casibus licitis & honestis, & directe a jure permisis: & hoc sub poena quinque florenorum dictae monetae, ut supra applicandorum, pro qualibet vice, per quemlibet contra facientem committenda.

XX.

Item, quod unusquisque curatus in sua parochia, per totum anni circulum in suis registris omnium decentium in sua parochia nomina, herodum & executorum testamentorum, si qui fuerint, nomenque notarii talia testamenta recipientis, fideliter describat: & annis singulis in synodo portare animarum procuratori seu secretario tradere, ut inde executio piorum legatorum fieri salubriter valeat pro animarum salute: & hoc sub poena excommunicationis & decem librarum, prout supra, applicandarum.

Defun-
rum nomina
in registri
scribenda.

XXI.

Item, insequendo jus commune moneatis omnes & singulos concubinos subditos nostros, ut infra sex dierum spatium, a die presentis publicationis, in antea computandarum, eorum concubinas dimittant, in eorum domibus easdem tenere non audeant: & hoc sub poena excommunicationis & viginti quinque marcarum argenti. Clericos etiam conjugatos familia attentantes eandem poenam excommunicationis & viginti quinque marcarum argenti se noverint incurfuros.

Concubinas
expellenda.

XXII.

Item, quod quilibet prior, rector, vicarius, sive curatus civitatis & dioecesis Avenionensis diligenter inquiret, si in parochia sibi commissa fuerit eorum aliquis parochianus concubinarius vel fortilegus: & super hoc inquisitione diligenter facta, & exinde veritate comperta, confessim offi-

ANNO
CHRISTI
1509.

officiali curiæ reveler, & hoc sub pœna A
quinque librarum fisco dictæ curiæ appli-
candarum

XXIII.

Beneficio-
rum curiæ
commenda-
da.

Item, etiam simili tenore præcipitur &
mandatur universis & singulis prioribus,
vicariis, seu rectoribus parochialium eccle-
siarum civitatis & diocesis prædictarum,
ceterisque quibuscumque beneficia quæcum-
que in illis obtinentibus, communitaribus
& operariis ecclesiarum & beneficio-
rum hujusmodi, quatenus ipsi & eorum
singula circa manutationem beneficiorum
suorum, illorum reparaciones, nec non
etiam custodiam, conservationem, & aug-
mentacionem, librorum, jocalium, orna-
mentorum, & aliorum cultui divino ordi-
natorum taliter se habeant & exhibeant
juxta ecclesiarum & beneficiorum ejusmo-
di facultates, quæ veniant commendandæ,
exemploque suo devotio ad illa applican-
da augeatur.

XXIV.

Alieni pa-
rochiani ad
propriam
parochiam
transmittendi.

Item, insequendo juris dispositionem,
quod priores & curati ecclesiarum pa-
rochialium solerti diligentia perquirant,
si diebus dominicis aut festivitibus majori-
bus alieni parochiani in eorum ecclesiis
divina audire, spreta sua parochia, soliti
sunt, & si aliquos reperiri contingat; eos
caritative moneant, ut ad propriam pa-
rochiam ad divina & ecclesiarum mandata au-
dienda accedant: id facere recusantes ab
eorum ecclesiis rejiciant, illudque domino
reverendissimo archiepiscopo, aut ejus vi-
cario denunciare non postponant. Contra-
rium facientes pœnam excommunicationis
& decem librarum incurrant.

XXV.

Sacramenta
in propria
parochia re-
cipienda.

Item, quia si ubicumque sua jurisdic-
tio non servatur, ecclesiasticus ordo confun-
ditur. Hinc est quod in virtute sanctæ
obedientiæ, & sub pœna excommunica-
tionis, de qua supra districtius mandatur,
ut quos extra suam parochiam in ecclesia
confiteri, aut dignissimum recipere eucha-
ristiæ sacramentum communiter vel divi-
sum, sine expressa licentia diocesani ejus
vicarii, aut saltem suorum curatorum,
contingit; indilate ad suam propriam pa-
rochiam revertantur, supradicta sicut de-
cet reverentia susceperunt sacramenta: nisi
ad id agendum licentiam obtineant ab al-
tero prædictorum: alioquin ab ingressu
ecclesiæ arcebuntur & ecclesiastica morien-
tes privabuntur sepultura.

XXVI.

Item, insequendo jus commune, quod
vos omnes qui curam animarum habetis,
si habueritis aliquem parochianum vestrum
excommunicatum, seu aliquibus excommu-
nicationis vinculis litteratorie ligatum, tam
auctoritate ordinaria quam alterius cujus-
cumque judicis prætori ecclesiastici, per
cujuscumque partis instantiam: si ipse ex-
communicatus ponat bona sua quæcumque
mobilia & immobilia ad manum curiæ no-
stræ, pro satisfactione debiti illius, ad cu-
jus instantiam exiterit excommunicatus,
& aliorum suorum creditorum, & ad sal-
vandam jus in eisdem habentium, illa cum
instrumento, notario & testibus, si copia
illius haberi possit; in autem, cum testi-
bus fide dignis, quos habere poteritis,
sub dicta manu cum inventario sumibus
rei recipiatis, & sub rita custodia ponatis,
& requisiti eo audito de confessione;
si tamen apparuerint signa contritionis &
pœnitentiæ, ab eisdem excommunicatio-
num sententiis & aliis peccatis suis more
fidelium absolvatur, pœnitentiam saluta-
rem eidem injungendo, & alia sacramen-
ta ecclesiastica sibi ministrando: ac eo mor-
tuo ejus cadaver in terra sacra more fi-
delium sepeliri faciatis. Demum infra de-
cem dies post ejusdem defuncti sepul-
turam, dictum inventarium seu ejusdem co-
piam nobis, dictoque vicario seu secreta-
rio nostro, portetis, ut circa omnia per
vos agenda super præmissa procedere va-
leamus, prout juridice videbitur faciendum.

XXVII.

Item, quod curati, & rectores capel-
laniarum in ecclesia cathedrali, ac etiam
aliis fundatarum designaciones ipsarum ca-
pellaniarum infra unius mensis spatium di-
cto domino vicario seu domus archiepif-
copalis secretario habeant portare.

XXVIII.

Item, quod nulla matrimonia clande-
stina in facie sanctæ matris Ecclesiæ solem-
nizetis, nisi speciali licentia præfati reve-
rendissimi domini archiepiscopi, aut ejus
vicarii, seu alterius ad hoc potestatem ha-
bentis: nec etiam alia, nisi tribus ban-
nis editis, nisi prius missa celebrata, nisi
forsan cum eisdem dispensatum fuerit, sub
pœna excommunicationis & decem libra-
rum Turonensium dictæ curiæ applican-
darum.

Matrimonia
clandestina
prohibita.

Ordi-

ANNO
CHRISTI
1509.

XXIX.

Ordinans insuper statuens præfatus reverendus dominus archiepiscopus, ac expresse prohibens, ne quis clericus, vel laicus, aut alia quævis persona, cujuscumque status & conditionis existant, quod hujusmodi matrimonia, scilicet clandestina contrahantur per se vel alium, directe vel indirecte, palam, publice vel occulte, auxilium, consilium, opem, & favorem dare seu præbere quoquo modo audeant vel præsumant: Quod si contrarium præsumserint, ipso facto laici prædicti excommunicationis sententiam: clerici vero eandem excommunicationis sententiam etiam eo ipso & decem librarum Turonensium argenti poenas incurrant, & quilibet eorum incurrat juris communis & alias poenas contra præmissa tam per constitutiones synodales quam per prædecessores nostros promulgatas, iure vestro in eodem robore semper salvo.

XXX.

Item, quod quæcumque persona, quæ pro matrimonio clandestino celebrando diocesim præsentem seu parochiam suam exiverit, & ibi matrimonium suum contraxerit sine licentia proprii sacerdotis, ipso facto, sententiam excommunicationis incurrat, & ut excommunicatus vitetur & publicetur, donec absolutionis beneficium meruerit a prælato suo, seu ejus in spiritualibus vicario obtinere, & satisfecerit parochiali ecclesie, in cujus injuriam præsumserit attentare.

XXXI.

Item, denuo statuit & ordinavit præfatus reverendus dominus archiepiscopus, quod nulli seculares presbyteri, nisi dumtaxat per eundem reverendissimum dominum archiepiscopum, seu ejus vicarium, & de ejus licentia admissi infra limitem & diocesim Avenionensem, missas celebrare, minusque confessiones audire præsumant, nisi prius ab eodem reverendo domino, seu dicto suo vicario, aut alio per eum deputato visis, examinatis, ac licentia litteratorie obtenta: inhibentes & expresse injungentes omnibus curatis, & aliis personis ecclesiasticis, regimen & administrationem ecclesiarum ejusmodi habentes & exercentes, ne dictos presbyteros, cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existentes, ad missas hujusmodi celebrandas & confessiones audiendas sine licentia admittere, minusque necessaria administrare præsumant:

A & sub excommunicationis poena, & quinque Turonensium solidorum pro qualibet vice irremissibiliter exigendorum prius.

ANNO
CHRISTI
1509.

XXXII.

De vestibus canonicorum, beneficiarum, ecclesiarum parochialium rectorum, presbyterorum, clericorum tam metropolitanæ quam aliarum ecclesiarum collegiarum & non collegiarum.

Item, quoniam honestas & modestia clericorum & ecclesiasticarum personarum, quæ in sacerdotio sunt assumptæ, non solum interior virtutibus, sed etiam juxta sacrorum canonum dispositionem, exterior ornata esse debeat, ut eorum laici exemplo bene edificentur, & ne eis scandali & murmurandi occasio præbeatur, vestigia nostrorum prædecessorum, seu mentem statutorum synodaliu[m] nuperrime & anno effluxo super vestibus honeste portandis editorum, consequentes, statuimus & ordinamus quod canonici beneficiati tam metropolitanæ quam collegiarum, nec non ecclesiarum parochialium civitatis & diocesis prædictarum, rectoresque presbyteri etiam beneficia non habentes, infra quindecim dies a die publicationis hujus statuti numerandos, a gestu difformium vestium, quibus in eodem statuto fit mentio, precise penitusque & omnino desistant, & a cetero vestes a parte posteriori altiores, quod colla eorum non ita pateant, & ita a parte anteriori cum crochets clausas non nimis longitudo nec brevitas notandas, cum manicis longis ac capucis decentibus & honestis a cetero deferant. Capucis & non pileis nec cornetis utantur, quoties & quando se populo exhibebunt: inhibentes etiam, & expresse injungentes eisdem canonicis beneficiatis, presbyteris, rectoribus, & aliis prædictis, ne etiam solulares a parte superiori apertos cum corregia, quin immo clausos, apertos quovis modo differre præsumant: & hoc sub poena excommunicationis, ad cujus declarationem procedemus, & procedere faciemus per vicarium nostrum, seu officialem curiæ archiepiscopalis præsentis instrumenti procuratorem ipsius curiæ, & quando in supra dictis vel eorum aliquo contraventum fuerit, justitia & ordine in similibus requisiti fuerint; nec non etiam aliis poenis in prædictis statutis, & quolibet ipsorum contentis, hic pro sufficienter expresse habitis, & aliis etiam arbitrio dicti domini archiepiscopi imponendis.

De

ANNO
CHRISTI
1509.

XXXIII.

De rectoribus capellanarum perpetuarum tam in cathedrali quam in aliis ecclesiis.

Item, ne rerum gestarum veritas valeat deperire, statuimus & ordinamus, quod universi & singuli capellani sive rectores perpetuas capellanas in cathedrali & quibusvis aliis ecclesiis civitatis & diocesis Avenionensis obtinentes, fundaciones, institutiones, titulos, erectiones, designationes, & augmentationes capellanarum ipsarum, documentorum, munimentorum, jocalium, & aliorum jurium inventaria per eos & eorum alterum in adeptione possessionis eorundem consecuta, nec non & annuos veros valores penes officarios episcopales, infra unius mensis spatium ab inde computandi portare & exhibere procurent, sub pena excommunicationis & decem marcharum argenti, fiscocuria episcopalis applicanda.

XXXIV.

Item, volumus & statuimus, quod alia statuta & constitutiones tam synodales quam provinciales & synodalia huc usque edita & condita, editaque & conditas, & in aliis precedentibus ordinationibus & statutis descriptis & descripta, locum habeant, per quoscumque observentur, illisque salvis, illaque in suo robore & vigore remanentes, ac si in presenti synodo publicata & denunciata forent & sub penis & censuris in eisdem & quolibet ipsorum contentis.

XXXV.

Item, vocatis ibidem publice interesse debentibus, lectisque procedentibus statutis synodalibus, comparuit dominus Michael de S. Sixto procurator fiscalis, qui de vocatione & publicatione ejusmodi petiit sibi fieri publicum instrumentum, & nihilominus vocatos & non comparentes obtinuit contumaces reputari. Consequenter rite signatos penas supra dictas incurrisse declarari ac litteras oportunas sibi decerni. Quae acta fuerint, ubi supra in praedicta ecclesia, clero convocato, & ipsis praesentibus, nec non egregiis dominis Gabriele Sogasso doctore, Petro domino electo Castellinatze, & pluribus aliis.

Et quia praefatus RR. dominus archiepiscopus per antea & litteratorie praecipit omnibus & singulis personis ecclesiasticis, ut de eorum titulis, praesentationi-

bus, unionibus, & per infra centum terminum tunc expressum coram praefato RR. domino fidem facere teneantur. Ideo ad requisitionem procuratoris cleri, comparente pro eo domino Raimundo presbytero, domino Ludovico Sextoris, praecentore dictae ecclesiae, causam ejusmodi seu terminum earundem literarum in terminis in quibus est, hinc ad festum Pentecostes de gratia prorogavit & prorogavit, ut infra eundem terminum causa hujusmodi terminari valeat & inter eosdem disputari. Actum & testibus quibus supra.

Consequenter illico praefatus reverendus dominus, quia licet alias fuerit disputatum & expositum crebro super dono caritativo solvendo, & pro eo tractando de quotaque taxando & moderando, & deputati essent nonnulli ex ipsis, & inter alios domini decanus Villanovae & Johannes de Acuto, & post nihil actum fuerit, quin immo in longum & in dilationibus proelatum: ideo ibidem publice eidem clero sic congregato & omnibus existentibus injunxit, & praecipit, ac expresse inhibuit, ne ab hac civitate discedere habeant, donec & quousque de aliis locorum ipsorum decani & de Acuto intersint, & quia ipse decanus vacare non potest, ipse vero de Acuto absens, provideant, nec non de quota & portione ac de tempore & de summa solvenda conveniant & concordaverint.

Et successive eadem die post prandium congregato ipso clero in loco capitulari dictae ecclesiae pro persistendo in prima deputatione facta contra illius praedictum attentata excusatione dicti decani, nec non absentia domini Johannis de Acuto, sub simili facultate loco ipsorum deputarunt, videlicet loco dicti Johannis de Acuto dominum Petrum Belloti canonicum dictae ecclesiae, & loco dicti domini decani dominum Vincentium Batanei sacristam S. Desiderii ibidem praesentes, & intelligentes, ac onus acceptantes in forma. Actum ubi supra, videlicet capitulariter praesentibus, ibidem domino Valentino Merqueroli presbytero Vivaniensis diocesis & Hilario Albi secundario Podii-
alti testibus.

Quibus sic peractis, non divertendo ad alios actus, supradicti domini, videlicet praecentor dictae ecclesiae, dominus Paulus, Villermus Pauli Decanus S. Agricoli, Hieronimus Divi praecentor S. Petri, Stephanus Charrelli praecentor S. Agricoli, sacrista S. Desiderii, & Bellot vicarius S. Andree praesentiam dicti reverendissimi domini archiepiscopi adiverunt, cui praedictam intimationem notificaverunt, & nihilominus ter-

ANNO
CHRISTI
1509.

ANNO
CHRISTI
1509.

terminum octidierum præcipuum & perem-
torium ad conveniendum ad invicem de
quota & portione qualis & quanta & de
tempore obtinuerunt.

Et nihilominus super pileis & cornetis
portandis saltem tempore hiemali, videli-
cet a festo omnium sanctorum usque ad
festum Resurrectionis Domini, extra ta-
men ecclesias & divinum officium, & non
accedendo processionaliter per civitatem &
ultra temporibus pluvialibus, de gratia &
ob sanitatem personarum licentiam obti-
nuerunt, non obstantibus in dictis statutis
synodalibus contentis, & citra illarum
præjudicium & enervationem.

Demum vero anno a Nativitate Domi-
ni M. CCCC. XCVI. & die XXI. mensis
Januarii, eum post publicationem hujus-
modi peremptoriam statutorum synodali-
um, sicut præmittitur, in sancta synodo pu-
blice factam, inter præfatum reverendissi-
mum DD. archiepiscopum & clerum suæ
ecclesiæ seu archiepiscopatus & per eum
commissos & procuratores pluribus & di-
versis vicibus de & super modificatione,
declaratione & reformatione eorundem sta-
tutorum habitis requisitionibus & colloca-
tionibus, & super eisdem porrectis eidem
reverendissimo domino pro parte illius cle-
ri seu illius procuratoris & oeconomi sup-
plicationibus, omnibusque mature per eum-
dem RR. dominum archiepiscopum visis
& agitis, præsentibus, audientibus, &
intelligentibus egregiis & RR. patribus do-
minis Ludovico Sextoris sedis apostolicæ
procuratorii, Stephano Chamelli & Hie-
ronymo Divi S. Agricoli & S. Petri Ave-
nionensium ecclesiarum præcentoribus, Vin-
centio Barinet canonico dictæ ecclesiæ A-
venionensis pro parte ipsius cleri deputa-
tis, & egregio viro domino Johanne Ma-
rizæ legum doctore, ipsius cleri oeconomo &
procuratore, nec non reverendo in Christo
patre egregiisque viris dominis Petro Flo-
res Dei & apostolicæ sedis gratia priore
Castellinarum, ipsius reverendissimi domi-
ni archiepiscopi nepote & vicario genera-
li, Antonio de Castro decretorum docto-
re officiali Avenionensi, & Michaele de S.
Sixto legum doctore, procuratore fiscali
ejusdem curiæ ex parte ipsius RR. domi-
ni archiepiscopi existente, præfatus RR.
dominus archiepiscopus statuta & consti-
tutiones hujusmodi modificavit, declara-
vit, reformavit, ac in hunc qui sequi-
tur modum reduxit, prout & quemad-
modum in quadam papii cedula manu ip-
sius RR. DD. archiepiscopi in majori par-
te scripta ibidem publice atque & intel-
ligibili voce per me notarium subscriptum
& ipsius RR. DD. archiepiscopi secreta-

rium lecta & ad intelligendum data con-
tinebatur, & cujus tenor de verbo ad ver-
bum sequitur & est talis.

Ad officium veri pastoris spectat, ut
supplicum subditorum preces cum Deo &
recta conscientia possit exaudire: propter
ea RR. in Christo pater & dominus do-
minus Antonius Flores Dei & apostolicæ
sedis gratia archiepiscopus Avenionensis,
visis pro parte sui cleri, petitis & obla-
tis sibi a RR. patre domino priore Præ-
dicatorum Avenionensium, pro dicto cle-
ro apud dictum RR. dominum interceden-
te instantissime, qui variis vicibus peten-
do, nonnullas ex synodalibus constitutio-
nibus modificat, declarat, reformat atque
in hunc qui sequitur modum reducit.

Et primo in quantum comparentes in
synodo pro absentibus respective ardebantur
ad docendum statim de impedimento
dictorum absentium, placet RR. DD. ar-
chiepiscopo quod ad docendum de hujus-
modi legitimo impedimento, si statim com-
mode docere non possunt, habeant octo
dies continuos ab eadem celebratæ syno-
di die computandos. Quod ad compre-
hensa in secundo statuto extendi voluit &
mandavit, & quod remaneat illæsa poena
antiqui statuti quinquaginta solidorum mo-
netæ currentis.

Item, secundum statutum quod incipit,
Item quod nullus presbyter, idem RR. DD.
archiepiscopus reducit ad juris communis
dispositionem, quam observari voluit &
mandavit.

Quoad vero tertium statutum contra non
residentes, dictus RR. DD. reducit illud
ad jus commune, & laudabilem consue-
tudinem, si qua sit.

Item, declarando quartum statutum in
quo continetur quod rectores capellania-
rum, designationem illarum portent secre-
tario; ordinavit ipse RR. DD. archiepiscopus,
quod a cetero in provisionibus vel
collationibus de quibuscumque capellanis
& beneficiis ipsius archiepiscopatus quibus-
vis personis fiendis adstringantur hi, qui-
bus de eisdem providebitur, exhibere va-
lorem & onera capellaniarum & beneficio-
rum hujusmodi, promittentque infra sex
menses de juribus & redditibus ipsarum
capellaniarum & beneficiorum inventarium,
& designationem facere: & post dictos
sex menses dictum inventarium secretario
ipsius RR. DD. archiepiscopi pro tempore
existentis in archivis palatii archiepiscopa-
lis reponendum tradere & expedire tenean-
tur: & ad hoc faciendum jure jurando
promittat, & se adstringat provisus, &
his mediantibus sit dicto statuto satisfac-
tum.

Item,

ANNO
CHRISTI
1509.Statutorum
modificatio.

ANNO
CHRISTI
1509.

Item, quoad sextum loquens quod de-
ferat superpellicium, intelligatur & de cap-
pa juxta laudabilem consuetudinem eccle-
siae reducendo ad sententiam excommuni-
cationis extra statutum de solvendo cathe-
draicum. Quando venerint ad synodum
solvant his ad quos spectat.

Quoad octavum vero de repraesentandis
curatis placuit dicto RR. DD. quod suffi-
ciat, quod praesententur semel in anno,
& semel etiam dumtaxat in anno expe-
diant litteras sui regiminis.

Quantum ad decimum quintum quod
debeat quisque tenere statuta synodalia,
placuit dicto RR. domino quod salarium
secretarii taxetur per bajulos tabellio-
num.

Item, declarando mentem statuti deci-
mi sexti dictus RR. dominus vult & per-
mittit, quod libere liceat arendare seu lo-
care fructus beneficiorum illis, qui con-
ditionem ecclesiae possunt facere melio-
rem: ita tamen quod dicta arendatio seu
locatio in feudum vel alienationem non
transeat, & spiritualitas directe & indi-
recte in aliquo non laedatur, constitutio-
nibus super hoc apostolicis editis nihilomi-
nus in suo robore permanentibus, & si
quis in totum vel in partem in aliquo
supra dictorum casuum incidere, inci-
dat in poenam antiqui statuti, quam sal-

vam dictus dominus remanere voluit &
mandavit.

Quod vero ad vigesimum quintum sta-
tutum de audiendis divinis in parochia,
non intendit dictus reverendissimus domi-
nus praedjudicare privilegiis legitimis. Cir-
ca illud statutum trigessimum secundum,
quo cavetur, quod quis debeat exhibere
fundationes, titulos, designationes be-
nificiorum, reducit illud dictus RR. do-
minus ad illud statutum partim quo ca-
vetur quod omnes capellanas fundatas.

Quantum vero ad illud edictum gene-
rale de ostendendis titulis beneficiorum,
de dispensationibus ad incompatibilia, di-
ctus RR. dominus voluit & mandavit,
quod intelligatur dumtaxat de habentibus
incompatibilia in sua dioecesi; salva ni-
hilominus remanente dispositione juris com-
munis, & quod nihilominus remaneat illa
prorogatio jam facta de eodem edicto us-
que ad festum Pentecostes proxime futu-
rum.

Supradictae vero moderationes & refor-
mationes publicabuntur & authenticabuntur
in plena congregatione cleri, ubi de
charitativo subsidio concludetur, & ibi
incorporabuntur cum antiquis. Aliter ni-
hil intelligatur esse concessum, & hoc
quia etiam mandatum non videbatur esse
sufficiens.

JULII PAPA II. EPISTOLA

De rosa aurea benedicta regi Henrico octavo per Julium II. summum
pontificem missa.

Ex cod. MS. *Venerabili fratri Guillelmo archiepiscopo Cantuariensi, D*
eodem f. 6. *Julius papa II. venerabilis frater salutem &*
apostolicam benedictionem.

Carissimum in Christo filium nostrum Hen-
ricum Angliae regem illustrem quem pecu-
liari caritate complectimur, aliquo insigni apo-
stolico munere in hoc regni sui primordio de-
corandum putantes mittimus nunc ad eum ro-
sam auream sancto chrismate delibutam & odo-

rifero musco aspersam, nostrisque manibus de
more Romanorum pontificum benedictam,
quam ei a tua fraternitate inter missarum so-
lemnia per te celebranda cum ceremoniis in
notula allegata contentis, dari volumus cum
nostra & apostolica benedictione. Datum Ro-
mae apud sanctum Petrum sub annulo pis-
catoris die quinta Aprilis millesimo quingen-
tesimo decimo, pontificatus nostri anno se-
ptimo.

off. serm. 10-
tula. 11.

ANNO
CHRISTI
1510.ANNO
CHRISTI
1510.

CONCILIABULUM TURONENSE,

Contra Julium Pontificem in Gallia celebratum anno
domini M D X.Causa & ratio
conciliabuli.

a Contributum.) De rebus in hac synodo
gestis Genebrardus libro 4. chronologicè refert.
Concilium Gallicanum Turonense omnium episcopo-
rum Gallia & plurimorum doctorum tam theologia
quam juris canonici, pro rege Francia contra pon-
tificem Romanum. In quo decretum est, ut mis-
serentur ad pontificem legati, qui cum eo de pa-
ce agerent; vel, si ipse nollet audire, eum pro-
vocarent ad convocandum generale concilium. Haec
ex chronicis Franc. Eiusdem conciliabuli mentio
habetur in mandato Maximiliani imperatoris,
quod recitatur infra in actis Lateranensis con-
ciliatione 3.

ADDITIO LUDOVICI BALLII B
Ad Concilium Turonense,

Cui praesuit Franciscus de Rohan archiepiscopus Lug-
dunensis tempore Julii II. & Ludovici XII. cele-
bratum pro resolutione quorundam casuum con-
suetudinum, anno 1510.

scilicet potius
ejus ad Mat-
thiam conti-
nenter an-
notatus.

Conciliabulum vocant Severinus Binius &
& Cortolanus, Matthæus vero Palmec-
rius in chronico, Genebrardus & alii concilium,
quia scilicet non invenitur reprobatum
fuisse, quamvis Maximilianus imperator in pro-
curatorio dato episcopo Gurcensi, quo suo no-
mine Lateranensi concilio sub Julio secundo
adesset, auctoritatem illi dedisset expresse ad
annullandum & irritandum quod per ecclesiam
Gallicanam in urbe Turonensi consultum, deli-
beratum, actum fuisset, ut patet ex sect. 3. ejus-
dem concilii.

Porro concilium hoc habitum est jussu regis
Ludovici XII. dicti patris patriæ, occasione
bellorum Italicoꝝ inter Julium & Alphonsum
Ferrariæ ducem, a quo ducatum amovere vo-
lebat, licet protegeretur a rege Ludovico ejus-
que exercitu propter affinitatem. Cum enim
Julius diris devovisset prædictum ducem, om-
nesque ei adherentes & faventes, & speciali-
ter omnes militantes in exercitu Gallico, ut
suis rex prospiceret contra pontificem male er-
ga se affectum, tum ut suos milites confirmaret,
tum etiam ne e Gallia Romam pecunie trans-
portarentur, quibus ipsa Gallia impugnaretur,
hunc conventum ecclesie Gallicanæ & doctissi-
morum quorumcumque virorum fieri mandavit,
in quo proposuit patribus octo quaestiones ma-
gni momenti per eos discutendas & dissolven-
das. Sunt autem hæ sequentes quæ ad tempo-
ris negotia difficillima spectabant.
An liceat Papæ bellum inferre Principibus tem-
poralibus, in terris quæ non sunt de patrimo-
nio Ecclesie, &c.

Conclusum fuit unanimiter per concilium, Pa-
pam nec posse, nec debere. Quod forsitan in-
telligendum de papa in propria persona, ut fa-
ciebat Julius, dicens se uti gladio divini Pauli
cum prædecessores satis usi fuissent clavibus divi
Petri.

An liceat principi defendenti se, suasque,

A non solum propulsare armis ejusmodi injuri-
am, sed etiam invadere terras ecclesie posses-
sas a papa notorio hoste suo: non tamen ea
intentione ut illas retineat, sed tantum ut
impediat, ne per eas papa ille fortior & po-
tentior sit ad offendendum dictum principem &
suos.

Conclusum est per concilium principem hoc passo
sub conditionibus & qualitatibus in articulo pro-
positis.

An ob tale odium notorium & aggressionem
injustam, liceat tali principi se subtrahere ab
obedientia hujusmodi pontificis, attento et-
iam quod pontifex concitavit alios quosdam
principes & communitates, imo & tentavit co-
gere ad invadendas terras & dominia ejusdem
principis, qui potius benevolentia sedis apo-
stolicæ dignus fuit.

Conclusum per concilium, principem ad ob-
dientiam papa se subducere ad subtrahere: non
tamen in totum & indistincte, sed pro victo-
rie tantum ac defensione jurium suorum tempora-
lium.

Tali subtractione, licet facta, quid agen-
dum sit tum principi ipsi ac subditis ejus, tum
etiam prelatis & ecclesiasticis personis regni sui
in rebus de quibus ad sedem apostolicam antea
requiri solebat.

C Conclufum est per concilium servandum esse jus
commune antiquum, pragmatikam sanctionem ro-
gati ex decretis sacro-sancti concilii Basiliensis de-
sumptam.

An liceat hujusmodi principi Christiano ar-
mis tueri ac defendere alium principem sibi con-
federatum, & cujus protectionem legitime sul-
cepit, &c.

Conclusum fuit per concilium, licere.

Si quod jus pontifex ad se pertinere contem-
dat ut patrimonii sanctæ ecclesie Romanæ par-
tem; contra princeps Imperii, juris sui esse di-
cat, & de ea controversia paratus sit & offerat
stare arbitrio, vel judicio bonorum virorum
per compromissum prout de jure: an eo casu
liceat pontifici absque alia causa cognatione,
bellum inferre dicto principi: & si fuerit,
an liceat principi armis resistere, & aliis et-
iam principibus in hujusmodi dissidio ei adesse
se, eumque defendere: maxime illis qui ad
cognitionem vel affinitatem conjuncti sunt, cum
etiam per centum annos proximos ecclesia Ro-
mana ejus juris controversi possessione non
fuerit.

Conclusum est per concilium, licere principi hoc
casu resistere de facto, & aliis ei adesse in jure
suo tuendo.

E Quid si papa nolit acceptare quod princeps
juridice & honeste offert, sed contra non ob-
servato juris ordine, contra talem principem
pronuntiat sententiam aliquam, an ei obtem-
perandum sit, maxime cum non est integrum ac-
tum tali principi ad sedem Romanam ire, vel
mittere, & jus suum via juris civilis, & ra-
tionibus defendere.

Con-

ANNO
CHRISTI
1570.

Conclusum per concilium, non teneri talem primam sententiam, nisi per eum talis sententia.

Si pontifex iniuste, ordine juris non servato, procedens de facto, & manu armata, pronunciet ac publicet aliquas censuras contra principes sibi resistentes eorumque subditos & confederatos, an ei parendum sit, & quod remedium adhibendum.

Conclusum est unanimiter per concilium, talem sententiam nullam esse, nec de jure, vel alio quocumque modo ligare.

Visum est tamen concilio, ante omnia, mittendos ab ecclesia Gallicana legatos ad dominum papam Julium, qui fraterna caritate, & secundum evangelicam correctionem, eum admoveant, ut a coeptis desistere velit, pacemque & concordiam principum amplecti. Quod si nolit legatos in hoc audire, interpelletur de convocando concilio libero, juxta sacrosancti Basiliensis decreta, & hoc facto responsoque ejus accepto providebitur, prout jus erit.

His ita deliberatis ac conclusis, visum est iuluper patribus congregatis mittendos ecclesiam Gallicanæ nomine legatos ad Julium pontificem, qui eum humiliter moneant a coeptis desistere pacemque & concordiam principum amplecti: si vero recusaret, de convocando concilio libero, ex decreto synodi Basiliensis compellarent: hisque peractis, ac responso ejus accepto, quod juri consentaneum foret facturos.

Addit Duchesnius in vita Julii secundi, tunc concessum fuisse regi subsidium ingentis summa pecuniarum super bonis ecclesiasticis percipiendarum ad impensas belli Italici sustinendas.

Controversia, sive conclusio, eodem auctore.

EX his diffinitionibus concilii intelligi potest, quam schisma perniciosum sit, ex quo filii sese contra patrem armandi materiam arripiunt, & quam periculosum etiam sit absque maturo concilio causisque penitus necessariis magnos principes ad iracundiam provocare, & veluti in desperationem redigere. Ex hoc enim totius principatus aut regni periclitatur religio, & salus infinitarum animarum, propter quarum salutem etiam si unica esset, omnes ecclesiarum pontifices propriam vitam cedere deberent, nedum aliquibus bonis temporalibus. Ergo (ajebat Vincentius Rigaldus discutens articulos hujus concilii in opere jam præcitato in capitulo, *an sit permittum regibus christianis inferre bellum pontifici Romano*) non possum cogitare qua poena veniunt puniendi illi, qui tollunt amicitiam inter papam & regem. Nam magne esse videtur & peccant ac si quis Solem tollerent de mundo. Qui quidem auctor multa dicit de jure belli tam ex parte summi pontificis quam ex parte regum, quæ quidem non satis accurata, ac rationibus firmata existimo.

Bellum papæ.

Aliqua tamen hic exhibeo hinc & inde, ex illo deprompta, quamvis in ipso auctore parum coheræant. Videmus, inquit, summum pontificem Julium bellum terribile inferre regi Franciæ Christianissimo ecclesiarum filio. Queritur pater de filio malo: sed conqueritur filius de duro patre filius servat fidem patri, sed non econtra. Aaron & Moyses summi sacerdotes ad bella nullomodo accedebant, sed orabant, arma

Concil. Gener. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1570.

A enim presbyterorum & monimentis clericorum sunt lacrymæ & orationes. Ecclesia gladium non habet nisi spirituale, qui non occidit sed vivificat. Notorium existit per universum orbem, quod ipse rex non intendit nec cogitavit terras ipsius ecclesiarum unquam occupare nec retinere sicut ceterus ipse papa. Sed ne certior fieret, opposuit nubem ne transiret oratio: quare offensa videtur esse facta maxima ipsi regi Franciæ, &c. Et si milites regis seu duces belli sunt in terris ecclesiarum, illud non sit jure retinendi sed conservandi, una cum terris regis per eundem acquiritis juxta formam confederationis inter eos factam. Opponitur caput igitur 23. quæst. 8. ubi videtur dicere & tenere quod episcopi possunt bello interesse. Quare pro solutione est dicendum, quod illud caput igitur loquitur de bello contra infideles, puta Saracenos, jure enim infideles persequimur non Christianos. Quin imo melius est ut ecclesia sua auferre sinat, quam amplius in perniciem ecclesiarum exardescant. Et posito, dicit apostolus quod omnia licent, non omnia expediunt, text. in cap. *aliud* 11. quæst. 1. & ipsum papam qui arbitros accipere refugit, apparet evidentiissime de justitia & jure se distulisse per text. in cap. *Christiani* 11. quæst. 1. Item Deus ecclesiasticos in suos elegit. Hi namque sunt reges se & alios regentes in virtutibus, & a Deo regnum habent, prout designat corona in capite eorum posita, & hanc coronam habent ab institutione Romanæ ecclesiarum in signum regni Christi. Ratio vero capitulis est signum depositionis omnium temporalium, &c. Item nulli licet occidere nisi habeat potestatem gladii, sed gladius ecclesiarum non occidit sed vivificat. Item numquid Hieremias gladium aureum Judæ Macabeo dedit, qui verus habetur propheta, cognoscit gladium sibi nec ecclesiæ pertinere. Imo scribitur ad Theos. 5. propter opus principum pacem habere cum illis. Item ad Rom. 12. *Non vos defendentes carissimi &c.* Imo potius vir ecclesiasticus debet permittere se percuti quam occidat, text. & glossa in cap. unum solum est 23. quæst. 5. & ratio est boni pastoris habere manna dulcedinis non bellum, & habere in pectore scientiam sacræ scripture loco lorice & galeæ, nec permittitur viris ecclesiasticis qui sub specie ovium subintrarunt ut servitia lupi quosdam audeant lacerare. Pro omni conclusione posito quod ecclesia gladium haberet, exercitium illius est ecclesiæ prohibitum ex verbis Jesu Petro dicentis: *Mitte gladium tuum in vaginam.* Igitur papa Julius non potest ullo modo bellum inferre. Et si scriptum reperiretur, quod viris ecclesiasticis esset permissa defensio, cur non ita laicis puta armigeris Franciæ si papa eos aggrediatur, & si sit permissa clericis, est verum quoad personam & non pro rebus per glossam notab. in cap. *Quisque militare*; 23. quæst. 1. Quid igitur de rebus & juribus ecclesiarum, respondetur quod si papa Julius pretendat aliquod jus habere in rebus acquisitis per regem Franciæ, vel eum damnum aliud ecclesiæ intulisse, arbitros eligere debet ne veniant ad arma ut determinent, alias ipse papa cadit a jure suo. Secus in causis ecclesiasticis, in quibus papa potest esse iudex in sua causa & secus in bello præfetti, in quo non potest bellum inferre quod arbitros accipere recusavit, imo totis viribus opposuit nubem ne transiret oratio: quare non est imputandum

A a 2

regi

ANNO
CHRISTI
1511.

regi Francie. Hac autem auctoritas non quod omnia hujus auctoris dicta probare intendamus, cum ipsius concilia resolutantibus; majori enim discussione indigent, que modo necessaria non est, (& utram nunquam sit necessaria) sed tantum ut lector saltem ex parte cognoscat quibus momentis tunc libraretur ecclesie Gallicanae determinationes, quas non libenti animo, sed dolenti potius episcopi protulerunt, post pacatorem ecclesie statum ingemiscetes. *Basilienus pag. 629. Idem vero pag. 456. ejusdem tom. II. summa conciliorum circa Pisanum, quod sequitur, concilium a Julio II. & Leone X. Romanis pontificibus reprobaturum hanc hanc contra-*

EXTA T apologia pro hoc concilio in libro inscripto, Status Romani Imperii, quam quis integram exhibere summa institutum non patitur, titulos tantum capitum hic transulimus, unde nosci poterunt momenta controversie hujus temporis, que Gallis in-
festa fuit, ut cum victores essent in Italia, quasi victi ex ea fugerent dicentes duram esse contra pietatem pugnare: vix enim unquam felicitas cessit primogenito ecclesie, cum illius patre discordia. Sic autem habent tituli.

1. Humilitas, constantia & veritas tres sunt dotes Christi atque ecclesie ejus ipsas.

2. Julius 2. duas acerbissimas evulgavit litteras apostolicas, que causam prebuerunt hujus apologie.

3. Humilis & modesta responsio patrum Pisanorum ad eos qui concilium dederunt Julio 2. ut concilium Lateranense indiceret & censuris patres Pisanos percelleret.

4. Depulso quatuordecim convitiis patrum Pisanis obsectorum.

5. Summa capita rerum que patribus Pisanis a Julio 2. obiciebantur & eorum dilutio.

6. Patres Pisani nunquam affectarunt dignitatem pontificiam, sed aristocraticam moderationem, que Christus primatum sedis apostolice temperavit, restituere voluerunt.

7. Cardinales Pisani a curia Romana discesserunt, eo quod nedum in sententiis liberi, sed nec in vita quidem tuti erant, quando apostolicas preceptiones notorium continerent periculum, audiri quidem sed non impleri debent.

8. Memorati cardines recesserunt cum manu militari, ut se a periculo & insidiis episcopi Concordiensis eximerent.

9. Patres fatentur se aliqua dissimulasse ut fraudes & dolos episcopi Concordiensis vitarent.

10. Responsio ad objectionem duorum cardinalium, qui dicebant falsum esse se alicui prebuisse convocationi Pisanam synodi.

11. Omnes canones quibus docetur papam debere concilia generalia convocare, intelligi debent regulariter & ordinatio: nam extraordinario & in certis casibus congregari possunt absque papa.

12. Inductio concilii Pisani quatuor firmissimis principis nititur, precepto scilicet ecclesie, voto ac juramento papae & cardinalium, nec non etiam ad vitandum gravissimum & intolerabile scandalum.

13. Preceptum ducitur ex sess. 39. concilii Constantiensis: dilatio objectionum contra hoc preceptum.

14. Depulsa eorum que obiciebantur ad votum & juramentum papae cavendum.

15. Quo casu concedatur alicui mora purgatio & de legibus ad eam requisitis: sero mora purgatur cum jus ad alios devolutum est.

16. Julius 2. armatus concilium Roma indixit, non tam studio liberi concilii habendi, quam impediendi ne haberetur, & ne de ecclesia reformanda ageretur.

17. Cardinales qui Pisanam synodum indixerunt, quamdiu Roma degerunt, non auri sunt mentionem facere habendi concilia propter notissimam Julii 2. violentiam.

18. Utrum papa in causa propria concilium debeat convocare: frustra aliquis auctoritas contra semetipsum expectatur: & utrum Johannes 23. concilium contra semetipsum indixerit.

19. Dilutio objectionum contra temporis breviter & quodam tempus olim patribus ecclesie primitivis, ut convenienter ad concilium, precriberetur.

20. Civitatem Pisanam maxime idoneam esse habendo concilio generali & de numero prelatorum qui interfuerunt primo concilio Pisano, ad extinguendum schisma.

21. Ab eo tempore que Romani pontifices habuerunt artes atque armatas custodias, Roma non fuit idonea habendis conciliis: nam Spiritus sanctus non afflat nisi liberas mentes: unde cum Julius 2. exercitum habeat instructissimum, Roma non esset tutus locus usque de ecclesia reformanda loqui vellent.

22. De censuris irrogatis contra patres Pisanos: & necessitate concilii habendi, ad spiritum ecclesie extendendum & disciplinam ecclesiasticam vindicandam.

Hec solum tractantur in dicta apologia, que nos narrative dumtaxat hic indicamus, cum modo parum utilis esset de his difficultatibus doctrinaliter definire. Lateranense autem concilium V. de his nonnulla habet clausule 3. *Hac Basilienus.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. L.

Turonesem conventum episcoporum Gallie, plurimumque theologie ac juris canonici doctorum, conciliabulum vocant, Binus. eiusque breviores Coriolanus, Rivetus, Starovollus, alique, non secus se sequens Pisanum concilium anno sequenti 1511. in Italia habitum. Hujus etiam & apologiam dolemus ab haereticis, & schismaticis hominibus fuisse collecta, & in lucem emissa anno 1612. in quarto non adscripto auctoris neque typographi nomine; (personatus quippe Melchior Mondier, cujus nomen ad agendam fabulam intrudum est, Calvinianus quidam vilisq; ac proleptarius inlitteratus) illud vero apparet tum ex alio & tum maxime ex dialogo *Julius* inscripto, atque ex postremo epigrammate, in quibus pura pura sentitur impietas, ac rerum divinarum profanatio, germanusque, ut ita loquar, atheismus. Nos iusserunt sancti medici illa recentiorum novorum nefande additamenta referre aggressi fuimus, & licet ipsa facta, quemadmodum in aliis, aut omnino, aut in quibusdam capitibus a S. R. E. reprobata prelatere Surius, Einius, Baroanus, Raynaldus, alique, bona fide representare. Verum satius postea visum fuit ab his omnino abstinere, donec a catholicis aliquo scriptore expurgata in lucem de novo publicam fuerint emissa. Ludovicus XII. rex in mandato suo anno 1512. vocat presentem concilium, nec ullum ei favorem aut assensum prebere vult, ejusque reprobos Lugduni persistentes opert, &c. Ut nihil de Francisco I. eius genero ac successore dicam. Quis autem fuerit auctor apologie pro Pisanis cardinalibus, eam summam alii exhibent, conati quoque sumus investigare, sed res tanti non est visa, ut nos diutius lectoresque nostros moraretur. Plura que voluerit adeat illustrissimum Spondanum, quique post eum totos suos amplissimos emittit Odclairum Raynaldum.

CON-

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO CHRISTI 1511.

ANNO CHRISTI 1511.

CONCILIABULUM PISANUM

Occumenicum reprobatum, contra Julium papam indictum & congregatum anno domini MDXI. tempore ipsius Julii papae & Maximiliani Imperatoris.

Conciliabulum a schismaticis cardinalibus indictum.

Contra Julium pontificem esse indictum.

Constantiensis.

Maximiliano imperatore pontifice vocatus.

Cum Julius pontifex jurato promississet, se infra biennium suae ordinationis universale concilium celebratum, illudque juste impeditum non praestitisset, Bernardus Carvial, Guilielmus Brissonet, Renatus de Pria, Fridericus de sancto Severino (ut constat ex sessione tertia concilii Lateranensis) alique cardinales haeretici & schismatici, convenientes ac locusta, inquit Julius papa in bulla indictionis concilii Lateranensis, quae extat sessione 1. acephali aggressi sunt sine Romani pontificis auctoritate occumenicum generale atque universale concilium convocare, locum concilii & tempus indicere, & valvis ecclesiarum, ac aliis publicis locis indictionem hujusmodi affigere, nosque ac venerabiles fratres nostros ejusdem sanctae Romanae ecclesiae cardinales vocare & requirere, ut per nos vel alios ad hujusmodi errorum concilium accedere vellemus, non formidarent. Ne vero haec injuste & per tyrannidem agere viderentur, aserebant, subjungens ibidem ait Julius papa, decennium post ultimum universale concilium contra consuetudinem concilii jam dudum exstisse, & nos illud convocare neglexisse, maxime cum juravissimus illud post biennium a creatione nostra tenere, tempusque pro homine interpellare, neque credendum fore nostra auctoritate & voluntate concilium futurum. Et cum de gravibus criminibus notis durantiis universalem ecclesiam scandalizantibus in capite agendum foret, ad summum pontificem concilii congregationem non attinere, sed secundo loco ad cardinales qui pontifici in negotiis non adhaerent, convocacionem concilii spectare. Haec de causa indicti conciliabuli Julius papa in bulla addens eosdem ad tegeandam facti sui turpitudinem, omnia mandata sua sub nomine Maximiliani Imperatoris & Ludovici regis Francorum promulgasse, ipsis vero regi & imperatori nihil haec de se constitisse. Praeter ea quae de citatis pontifice & cardinalibus quibusdam supra diximus, ad acta conciliabuli spectare videntur, quae Surius anno 1511. enarrat his verbis: Turro cum ea teneritas ad horrendum schisma spectare videretur, Julius pontifex datus ad eos literis monuit perbenigne, ut ad pacem & unitatem ecclesiae se recipere: alioquin fore, ut vel invitum in ipsos animadverteret. Ea admonitio tres cardinales permovit, ut cum pontifice in gratiam redire maturarent; quos pontifex liberaliter & clementer accepit: in alios, cum nolens ad sanitatem redire, pacem sane tulit sententiam, qua ultimum aedam nonnulli confusa est. Sed tamen cum regis Gallorum favorentur patrocinio, in sententia permanerunt. Monitus Gallus a pontifice, uti ne eos foveret distans, non magno opere curavit. Itaque a pontifice excommunicatus est. Non longe aberat ab hac factone Maximilianus Caesar, graviter commotus in pontificem, quod non bona fide a se

A recessisset, & cum Venetis sedus percussisset: sed vir gravis & prudens admonitus a bonis viris, sese collegit, & celeriter ab hac temeritate discessit. Haec Surius. Eadem summum Onuphrius in vita Julii his verbis: Gallii successu rerum, Casare & cardinalibus qui a pontifice deservierant, auctoribus, pontificem ad concilium, quod ad Kalendas Septembris Pisis futurum esset, citant. Papa cum omnem operam dedisset, ut recepta Bononia, Pisanoque concilio dimisso, pacem cum Francorum rege faceret, illumque victoria insolentem & abstinatissime recusantem animadvertisset, quo Tisfanum conciliabulum tolleret, Antonii de Monte consilio Roma Laterani concilium generale indicit; &c. Onuphrius. Haec pseudynodo in universo regno Franciae decimarum impositiones factas esse indicat Julius papa in bulla 3. sessionis concilii Lateranensis.

De loco conciliabuli ista Surius: Convenerunt aliquot episcopi ex Gallis & Insucribus, primo Pisis, ubi cum parum tati sibi viderentur, inde abiit Mediolanum. Verum nec ibi satis suis rebus fidentes, Lugdunum sese transtulerant, ubi etiam aliquot sessiones habita sunt. Eadem expressis verbis continentur in praedicta bulla sessionis tertiae. Onuphrius in Julio ait, Florentinos in concilio Lateranensis damnatos esse, ideo quod concilio loco Pisis concessissent. Reprobatum esse conventum schismaticorum, testantur acta concilii Lateranensis sessione secunda & tertia; nec non bulla indictionis Julii papae, qua cum omnia quae a schismaticis sibi objiciebantur, falsa vel male accepta esse evidenter demonstrasset, simul etiam ostendit omnia acta hujus conciliabuli ipso jure nulla, adeoque merito reprobata esse. Primum, quod solius pontificis Romani sit generalia concilia indicere. Secundo, quod trimestre tempus ad comparandum praetium non fuerit satis longum. Tertio, quod Pisana civitas quatuordecim prope annorum bellis exhausta, non satis aptum universalis concilii congregandi locum praebere potuerit. Quarto denique, quod ipse verum & universale concilium apud Lateranum in urbe habendum de fratrum suorum consilio & assensu convocaverit. Videant igitur fautores schismaticorum, qua ratione hunc conventum malignantium defendant, atque pontificem omni plane culpa hac in re carentem incitent.

Locus concilii.

An & cui fuerit reprobatum.

Autor apud pontificis ad leg. 122000.

ANNO
CHRISTI
1511.Convocatio Conciliabuli Pisani per
Cardinales schismaticos edita.

Tenor presentis cedulæ, aut instrumenti cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno a Nativitate Domini 1511. Indictione 14 die vero Veneris 16. mensis Maii, pontificatus sanctissimi Domini nostri Julii divina providentia Pape II. anno octavo, constituti coram nobis notariis publicis, & testibus infrascriptis, reverendissimi in Christo Patres & domini domini B. Episcopus Sabin. & G. Episcopus Praenestinus, & F. uti SS. Nerei & Achillei Caserini S. R. E. Cardinales suis nominibus, & pro sex aliis dominis Cardinalibus sufficiens mandatum habentes, & pro aliis eis adherentibus & adherere volentibus dixerunt & proposuerunt sequentia verba, videlicet quod considerantes quantam Reipublicæ Christianæ utilitatem concilia generalia universalis ecclesiæ attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermissione christiana respublica sit passa, quamque impresentiarum conspiciant clare, magnam instare necessitatem universalis concilii congregandi pro vera pace Christianorum fundanda, & sufficienti bello contra infideles stabiliendo, nec non potissimum pro reformatione morum universalis ecclesiæ in capite, & in membris plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum, notiorum, continuorum, & incorrigibilium universalem ecclesiam scandalizantium, quorum omnium ecclesiæ morborum salutaris & unica medicina congregatio universalis concilii semper fuit habita: cumque tempus decennii post ultimum universale concilium jamdudum sit effluxum, & saluberrima decretali Constantinensi constitutione edita, quæ incipit, *Frequens*, singulis decennis universale concilium congregari debeat: & sanctissimus dominus noster dominus Julius Papa II., cui primo curæ esse deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum voverit & juraverit post biennium a creatione sua illud tenere, & ne dum negligens in præcepto ecclesiæ & concilii, sed voti & juramenti hujusmodi transgressor illud non tenuerit, tempusque interpellet pro homine; cumque nunquam sua auctoritate aut voluntate futurum concilium credatur: & cum de gravibus ecclesiæ scandalis in capite agendum sit, quo casu juxta patrum sanctiones, & ipsius sacri Constantinensis concilii decreta ad summum Pontificem congregatio concilii non attineat, sed secundo loco ad reverendissimos dom. Cardinales, qui Pontifici in hujusmodi sua negligentia non adhererint, in similibus casibus convocatio concilii spectet, non ad eos, qui sunt participes continuæ negligentiae suæ: zelo igitur domus Dei, quo nos maxime accendimur, post missam sancti spiritus ipso invocato, ac reformationem ecclesiæ in capite, & in membris vehementer efflagitantes & deposcentes, ex nostra certa scientia & spontanea voluntate, quantum jure melius possumus, & debemus, nomine sacri reverendissimorum dominorum Cardinalium Collegii, quod in nobis representatur in hoc casu jure & etiam particulariter nomine nostro & aliorum Cardinalium, quorum habemus mandata, & aliorum Cardinalium & prælatorum nobis adherentium & adherere volentium, una cum consiliariis & procuratoribus sacratissimi domini Maximiliani

A electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, & Christianissimi domini Ludovici Francorum regis, Ducis Mediolani, cæterisque nobis in hoc adherentibus, & adherere volentibus, concilium generale universalis ecclesiæ indicimus & convocamus, & quantum in nobis est, effectualiter congregari monemus, & hortamur futurum in civitate Pisana, & inchoandum in Kalendis Septembris proxime futuri, & ibi continuandum & terminandum usque ad definitionem superiorum causarum, nisi de consensu majoris partis congregandorum in concilio aliqua legitima causa ad alium locum commodiorem transferendum sit. Quapropter cum omni reverentia, & humilitate, ac instantia sanctissimum dominum nostrum Julium Papam, supplicamus, & per viscera misericordie Dei nostri hortamur, ut huic convocacioni concilii pro dictis causis assentire dignetur, & illud personaliter, vel per suos legatos honorare, & confirmare, similiter & reverendissimos dominos S.R.E. Cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, reges, principes, & potentatus, ac communitates, & collegia, universitatesque studiorum generalium, ac Religionum generales, & magistrorum, nec non omnes alios ecclesiæ prælatos, & in conciliis generalibus auctoritatem definiendi aut consulendi habentes, & ad concilium de jure vel consuetudine venire solitos & obligatos convocamus, & requirimus, ut per se, vel sollemnes oratores, vel procuratores, si commode personaliter interesse non poterunt, ad concilium ipsum loco & tempore, quibus supra, accedere dignentur, procuraturi quantum in eis erit, ut concilium sit liberum, tutum, & securum: & in eo juxta formam Constantinensis synodi procedatur ad honorem Dei & ecclesiæ splendorem, pacem Christianorum, & infidelium expugnationem, quod nos S. R. E. Cardinales pro viribus offerimus Deo & ecclesiæ effectualiter procuraturos, & facturos. Quare sanctissimum dominum nostrum, & reverendissimos Dominos Cardinales juxta formam aliorum conciliorum enixe supplicamus & hortamur, ut a quatuor causis, quæ maxime possent hujusmodi sanctam congregationem impedire, ex nunc abstinere, videlicet a creatione novorum Cardinalium & a publicatione creatorum, si qui forsitan sunt, & processu contra antiquos Cardinales, aliosque prælatos, & personas ad concilium ipsum accedere volentes, & illi, prout decet, consentientes; necnon ab impediendo hujusmodi convocacionem concilii ducte, vel indirecte, publice, vel occulte, quovis quæsito colore, & ab alienatione feudorum aut terrarum S. R. Ecclesiæ.

D In quibus omnibus causis cum omni humilitate protestamur de nullitate actus, nisi a sanctissimo domino nostro in dicto concilio hujusmodi fieri contingeret, & aliter facta, vel facienda irrita haberi, ac per concilium ipsum annullari & cassari debere protestamur, & requirimus. Et quia tutum non est nobis dictam convocacionem concilii ac protestacionem in præsentia sanctissimi Domini nostri facere, qui S. R. E. Cardinales fratres suos, & ecclesiæ universalis principes cæcibus mancipari & minari fecit, oratoresque principum contra jus gentium detineri, ideo decrevimus, quod per affixionem hujusmodi cedulæ sive instrumenti convocacionis, monitionis, & protestacionis hu-

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

hujusmodi invalvis ecclesiarum Mutinensis, Regiensis, & Parmensis, ex quibus verisimiliter ad notitiam sanctitatis sue, & reverendissimorum dominorum Cardinalium ac principum Christianorum, & aliorum Prælatorum venire poterit: quam vim publici edicti habere petimus &c. Alioquin dictis Kal. Septembris advenientibus, & etiam elapsis, in dicta civitate Pisana, vel alio loco, in quo, ut præfertur, de consensu majoris partis congregandorum transferri contigerit ad celebrationem & perfectionem dicti generalis concilii gradatim & successive procedemus, & procedetur una cum illis reverendissimis dominis Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ac dominis, aliisque ut supra citandis, qui nobiscum in dicto generali concilio convenerunt juxta statuta & decreta in dicto concilio Constantiensi, aliorum sic, ut supra, requirendorum, & citandorum absentia seu negligentia, aut contumacia in aliquo non obstante, eisque propter hoc ulterius non citatis vel monitis.

Nomina autem reverendissimorum DD. Cardinalium, a quibus, & quorum mandato hujusmodi convocatio facta fuit, sequuntur.

Bernardinus Episcopus Sabinenſis Cardinalis S. Crucis.

Guilielmus Episcopus Prænestinus Cardinalis Narbonensis.

Philippus Episcopus Tusculanus Cardinalis Cenomanensis.

Franciscus tit. SS. Nerei & Achillei Cusentinus.

Hadrrianus tit. S. Grisogoni de Corneto.

Renatus tit. S. Sabine Bajocensis.

Karolus tit. S. Viti in macello Desinario.

Presbyteri Cardinales.

Necnon D. Franciscus S. Angeli de S. Severino.

Ac D. Hippolytus S. Lucie in Silice Estensis S. R. E. Diaconi Cardinales.

Convocatio Concilii Pisani nomine Maximiliani Imperatoris & Ludovici aliorum regis edita.

Tenore præsentis cedulæ, aut instrumenti cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo undecimo, indictione quattadecima, die vero Veneris decima sexta mensis Maii, pontificatus sanctissimi Domini nostri Julii divina providentia Papæ II. anno octavo, constituti coram nobis notariis publicis & testibus infrascriptis nobiles viri domini comes Hieronymus Nogarolus, Antonius de capitibus Vaccæ, & Ludovicus Failla, omnes equites sacratissimi ac serenissimi domini Maximiliani Romanorum electi Imperatoris semper augusti procuratores, nec non spectabiles jurisconsulti domini Joannes Biragus, Franciscus de Vaccis, & Belthasar Platus christianissimi & serenissimi domini Ludovici Francorum regis & Ducis Mediolani similiter procuratores, & procuratoris nominibus ad infrascripta sufficienti mandato suorum principalium muniti, proposuerunt & dixerunt sequentia verba; videlicet, quod cum Imperatores Romani, & Francorum reges fuerint semper fautores constantissimi Christianæ fidei & S. R. E. & propugnatores indefessi ac defensores acerrimi contra omnia catholice fidei; & Ecclesie Romanæ obstacula ac scandala, nullis laboribus, nullisque pe-

riculis in illorum extirpatione parentes, & sacratissimi moderni Romanorum Imperator, & Francorum Rex supranominati domini nobis observandissimi officii sui prædicti non immemores, sed majorum suorum inhærendo vestigiis, & considerantes quantum Reipublicæ Christiane utilitatem Concilia generalia universali Ecclesie attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermissione Christiana Respublica sit passa, quamque impræsentiarum conspiciant clare, magnam instare necessitatem universali Concilio congregandi pro vera pace Christianorum fundanda, & sufficienti bello contra Infideles stabiliendo, & pro extirpatione hæresum & errorum in diversis mundi partibus superiorum negligentia pullulantium, & similiter schismatum ac divisionum necnon potissime pro reformatione morum universalis Ecclesie in capite & in membris plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum, notiorum, continuorum, ac incorrigibilium universalem Ecclesiam scandalizantium, quorum omnium Ecclesie morborum salutaris & unica medicina congregatio universalis concilii semper fuit habita: cumque tempus decenniis post ultimum universale Concilium jamdudum sit effluxum; & saluberrima decretali constitutione universalis ecclesie invocabili & irrevocata in sacratissimo Constantiensi Concilio edita, que incipit *Frequens*, singulis decenniis universale concilium congregari debeat: & summus Romanus Pontifex modernus cui primo curæ esse deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum voverit & juraverit post biennium a creatione sua illud tenere, & nedum negligens in præcepto Ecclesie & Concilii, sed voti & juramenti hujusmodi transgressor illud non tenuerit, tempusque interpellet pro homine; cumque nunquam sua auctoritate aut voluntate futurum concilium credatur celebrandum: & cum de gravibus Ecclesie scandalis in capite agendum sit, quo casu juxta patrum sanctiones, & ipsius sacri Constantiensi Concilii decreta ad summum Pontificem congregatio Concilii non attineat, & reverendissimi DD. S. R. E. Cardinales, ad quos secundo loco in similibus casibus. Convocatio Concilii spectaret, diviti videantur, & hi qui cum summo Pontifice moram trahunt, vel quia vere non sunt liberi, aut forsan ex negligentia, vel alia ex causa non existimentur hujusmodi convocacioni pro nunc velle assistere seu assentire, plurius reverendissimi DD. Cardinales, qui a curia Romana legitimis ex causis sunt abientes, & alii qui eorum in Lombardia congregati hujusmodi convocacionem Concilii pro superioribus causis sicut Zelatores domus Dei cordialiter efflagitent, & enixe deposcant, quod etiam a nobis procuratoribus instanter requisiti convocaverunt, & indixerunt: pro debito ergo quo principes nostri supradicti Christo Domino Creatori & redemptori tenentur, & splendore sanctissimæ sponse sue Romanæ & universalis ecclesie, ac paci & incremento fidei obligantur, eorum auctoritate & mandato, & de eorum certa scientia, & spontanea voluntate, quantum jure melius possumus & debemus, nomine supradictorum dominorum concilium generale universalis Ecclesie indicimus, & convocamus, & quantum in nobis est, effectualiter congregari monemus & hor-

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511ANNO
CHRISTI
1511

sublimis ejusdem ecclesie cardines prerogativa A
sublimavit honoris : horum ceteris in orbe ma-
gnificis omnes & singulos quibuscumque titulis
decoratos excellit, descriptisque diebus in dia-
demata principis : horum altitudo consilii &
experta circumspicionis industria circa dirigenda
quolibet & agenda S. Romanæ atque uni-
versali ecclesie majora commoda subreptis af-
ferre demeretur, ideoque a nobis tanquam
membra a capite per canonicas sanctiones illi-
centiati discedere prohibiti sunt. Hi sunt, quos
ideo ultra alia ornamenta galero rubeo insigni-
tos esse constat, ut præ ceteris sanctam sedem
apostolicam, Romanamque ecclesiam unitatem in
eis ipsa ut præfertur, representatam, quan-
tum fieri potest verbo & exemplo constanter &
intrepide usque ad sanguinis effusionem tuean-
tur, & defendant, ex quo majoris honoris
prerogativa honestati sunt, tanto magis pec-
cant, cum eorum & ecclesie unitatem hujus-
modi sciunt, sui a summo Pontifice eorum
capite quoquo modo illicitiati recedunt, vel
ab ipsius obedientia deficiunt. Sane nuper in
consistorio nostro secreto dilectus filius Justinus
Carolus juris utriusque doctor & fisci nostri ad-
vocatus nomine suo ac dilecti filii Martiani de
Cuccinis fisci Camere apostolicæ procuratoris
quandam sub his verbis querelam exposuit,
Quamquam, beatissime Pater, vosque reveren-
dissimi domini Cardinales, unam sanctam ca-
tholicam & apostolicam Romanam ecclesiam Spi-
ritus Sanctus ex persona domini nostri Jesu
Christi in Cantica Canticorum designet dicens:
Una est columba mea, una est perfecta mea,
& una est matri mea electa, & ut ait beatus
Cyprianus non habet ecclesie ordinationem,
qui ecclesiam non tenet unitatem; nihilominus
ab ipsius, ut ita dixerim, ecclesie incunabulis
quorundam pestiferorum hominum effrenata li-
bido hanc sanctam ecclesie unitatem sciendere &
haereticè tentavit. Quisquis igitur hanc sanctam
& immaculatam ecclesie unitatem ausu sacrile-
gi, & diabolica persuasione violare præsum-
pserit, hic, ut sacri Canonica edocent, alienus
est, prophanus est, hostis est, habere non potest
Deum patrem, qui universalis ecclesie non
tenet unitatem, nec potest in eam aliquo con-
venire, qui cum corpore ipsius ecclesie, &
cum universa fraternitate non convenit. Ex
nempe, pater sancte, sanctitas vestra intentata,
ut decet, recuperationes tertiarum & jurium S.
R. E. præsertim civitatis Ferrariensis, ejusque
ducatu, territorii, ac districtus, quibus mi-
sericordia filium Alphonsum Estren. ob ejus demo-
rta per sententiam consistorii aliter latam privaverat,
Bononiam cum exercitu accessisset,
monissetque S. R. E. Cardinales, quos tam
pro prædictis, quam aliis gravibus eidem ec-
clesie incumbendis oneribus consulere inten-
debat, ut ipsam sanctitatem vestram sequi de-
berent, prout par erat, inimico tamen huma-
ni generis suadente ac scandalum & zizaniam
in domino agro seminante aliqui, quod da-
lenter referimus, in dictis S. R. E. Cardinali-
bus monitionem sanctitatis vestre hujusmodi
implere simulantes iter eorum Florentiam ver-
sus operunt, ac spretis litteris sanctitatis ve-
stræ ac monitionibus & exhortationibus per de-
votam creaturam vestram Franciscum tit. S. Cle-
mentis presbyterum Cardinalem tunc in muni-
cipio consistorium Episcopum Concordien. Da-
tarium vestrum, quibus illos hortabatur, &
monebat, ut ad eandem sanctitatem vestram

Bononiæ cum sua curia existentem venati se
conferrent, prout iidem Cardinales eidem Fran-
cisco Cardinali se facturos obtulerunt, initis &
firmatis prius inter ipsos secreto, & per manus
publici notarii certis conspirationibus, & capitu-
lis ac conventionibus illicitis & inhonestis con-
tra sanctitatem vestram Papiam illicitiati ad-
ierunt, & deinde Mediolanum se conferentes
ibidem contra sanctitatem vestram, & sedem
Apost. ac sanctæ Dei ecclesie unitatem pericu-
losam & schismaticam conventiculum injre mo-
liti, alioque Cardinales in suam sententiam
trahere conati sunt, prout diversimode sancti-
tati vestre innocuisse debuit; qua re detecta in
suo proposito perseverantes gravia ecclesie uni-
versali scandala imminere, illamque reformati-
one indigere, & propterea Concilium iusta
quoddam decretum Concilii Constantiensis ac
votum per eandem sanctitatem vestram in ejus
ad summum Apostolatus apicem assumptione
emissum, & juramentum per eam præstitum
congregandum fore, jusque illud congregandi
ob sanctitatis vestre, & aliorum Cardinalium
illi assentium negligentia ad eos devolumum
esse, eosque Concilium ipsum absque aliqua
sanctitatis vestre requiritone & licentia iusti-
dere & convocare posse asserere non sunt veri-
ti. Horum principalis auctor extitit D. Bernar-
dus Episcopus Sabinae, qui jamdiu illa animo
suo præmeditatus in ejus sententiam Guliel-
mum Episcopum Tyrrhen. & Franciscum tit.
SS. Nerei & Achillei presbyterum Cardinalem
traxit, prout in codicis indicationis & convoca-
tionis Concilii eorum nomine publicati, & ut
credidit, ad eorum indignationem etiam sub no-
mine Maximiliani Rom. Imperatoris editi, &
Ludovici Francorum regis illustrium subscripti, &
in urbe ac alibi clandestinè affixis clare constat.
Quanam gravitate verborum, Pater sancte,
quovo dolore animi rem hujusmodi deplorare
sed, ut video, Pater beatissime, ac reveren-
dissimi domini, jam tempus est magis remedia,
quam querela. Ecce enim sancta mater eccle-
sia, qui in persona sanctitatis vestre sui indubi-
tati sponsi sincera perpessus unitate & pace
gaudebat, reteratis lacrymarum fontibus mul-
tis cum suspiriis & singultibus ad te sponsum
suum, & ad vos reverendissimos dominos Car-
dinales, qui estis in partem sollicitudinis evo-
cati, clamare & vociferare compellitur: & tu
beatissime Pater cum omnia prædicta sint adeo
manifesta, publica, & notoria, quod nulla pos-
sint tergiversatione celari, nec excusatione de-
fendi, in virtute altissimi una cum hoc sacro
collegio exurge, & iudica causam sponsi tui,
& memor esto opprobrii filiarum tuorum, ac-
cingere gladio tuo super femur tuum potentissi-
me, intende prospere, procede, & regna, &
exemplo aliorum summorum Pontificum præde-
cessorum tuorum, qui semper insurgentes in
Dei ecclesia hæreses & schismata cum ipsorum
auctorum autoribus auctoribus & sequacibus a
Dei ecclesia, & communionem fidelium, & sa-
cratissimo Christi corpore eliminarunt, hoc no-
viter ortum perniciosissimum schisma in tuam,
& S. R. E. sponsi tui injuriam spirituali ma-
crore rescinde.

Nos igitur, qui dudum Concilii indicationem
hujusmodi, sive potius schismaticam conventi-
culam per alias nostras litteras revocavimus, ac
pro pace & quiete omnium Christi fidelium,
proque extirpandis schismatibus, & hæresibus
uni-

ANNO
CHRISTI
1511.

universis, ac reformatione universalis ecclesie, A
quatenus opes fuerit, & expeditione contra In-
fideles conciliariter in eunda œcumenicum gene-
rale concilium indiximus, & celebrare Domino
permittente intendimus, hujusmodi relatione
audita magno quidem, prout decebat, dolore
ac merore affecti sumus. Non possumus enim
non vehementer dolere, ut par est, tam perni-
ciosum in Dei ecclesie incendium inchoari, &
ab his precipue, a quibus minime suspicaba-
mur; præsertim a Bernardino Episcopo, quem
honorificentissima legatione Germanie decora-
vimus, & ejus, reliquorumque omnium peti-
tis, quantum cum Deo licuit, semper annui-
mus, aliisque omnibus præfatis, quos tanquam
corporis nostri membra paterna caritate semper
dileximus, & in visceribus complectebamur ca-
ritatis. Quoniam igitur fratres nostri prædicti,
& sanctæ matris ecclesie filii alienati sunt ab
ea, & claudieaverunt a semitis suis, nos ad-
versus hujusmodi periculosum schisma juxta no-
stris pastoralis officii debitum publice, & in fa-
cie ecclesie requisiti, ut præfertur, insurgere,
& illi obviare decrevimus. Quamobrem revo-
cationi conventicula & indictionis concilii hu-
jusmodi inherentes, ut ad debitum finem con-
ciliatis omnium animis perducere possit, nullus-
que scrupulus remaneat, quo minus hoc sacrum
œcumenicum generale futurum concilium cum
omni quiete & pace ac animarum unitate in
Spiritu sancto, ut docet, celebrari possit; &
attendentes memoratam ipsorum promotoris &
procuratoris petitionem justam, & divino &
humano juri consonam; nec non instrumentis
publicis falsa manifeste continentibus, etiam in
alma urbe nostra temere affixis, & per nos vi-
sis, & alias legitime probatam, & usque adeo
publicam & notoriam esse, quod nulla possit
tergiversatione celari, ita ut ad penarum se-
veritatem juxta sanctiones canonicas in prædi-
ctos Bernar. & Guliel. episcopos, & Franc.
Card. absque alia ulteriori mora procedendum
esset: præsertim cum nos eidem Bernar. etiam
post omnium supra narratorum perpetrationem,
si errorem suum recognoscere, & ad cor reverti
voluissent, plenam indulgentiam, & præterito-
rum remissionem & veniam dare & concedere
apostolica clementia parati essemus, nihilomi-
nus de eorumdem venerabilium fratrum nollro-
rum consilio omnipotentis Dei imitantem clemen-
tiam, qui non vult mortem peccatoris, sed
magis ut convertatur, & vivat, & omnes in-
jurias illatas obliviscatur, omni qua possu-
mus pietate uti decrevimus, & quantum in no-
bis est agere, ut proposita mansuetudinis via
ad cor revertantur, & a prædictis respiciant
excessibus, ut ipsos tanquam filium illum pro-
digum ad gremium ecclesie revertentes benigne
recipiamus, & paterna caritate amplectamur.
Ipsos igitur Bernardinum, & Gulielmum Epif-
copos, ac Franciscum Cardinalem, & etiam
quoscumque eis adherentes, eorum receptores,
& eis quoquo modo faventes, per viscera mi-
sericordie Dei nostri, per asperionem sangui-
nis domini nostri Jesu Christi, quo & per quem
humani generis redemptio, & sanctæ matris
ecclesie edificatio facta est, ex toto corde hor-
tamur, precamur, & obsecramus, ut ipsius ec-
clesie unitatem, pro qua ipse Salvator tam in-
stanter oravit ad patrem, violare desistant;
fraternam quoque dilectionem & pacem, quam
totiens & accurate idem redemptor transmissus
ex hoc mundo ad patrem discipulis commenda-

vit, & sine qua nec orationes, neque jejunia,
nec elemosynæ Deo acceptæ sunt, scindere &
laperare expavecant; & a prædictis quantocius
tam pernitiis & scandalosis prorsus desistant
excessibus, inventuri apud nos si effectualiter
paruerint, & etiam nobis personaliter humili-
ter paruisse docuerint, paternæ caritatis affe-
ctum, apertumque mansuetudinis, & clemen-
tiam fontem: alioquin ipsos si forte justitiae
& virtutis amor a peccato non retrahat, indul-
gentieque spes ad penitentiam non invitat,
penarum terror, & rigor coerceat disciplinæ,
præfatos Bernardinum, & Gulielmum Epif-
copos, ac Franciscum Card. adherentes, recep-
tores, & quoslibet fautores eorum de fratrum
eorundem consilio requirimus, & monemus in
virtute S. obedientie, ac sub anathematis &
criminum hæresis & schismatis, ac læsæ maje-
statis, & quibuscumque aliis contra tales ab
homine vel a jure inflicis, nec non privatio-
nis Cardinalatus honoris ac patriarchalium &
Metropolitan. & Cathedralium, quibus præ-
sunt, aliarumque ecclesiarum, nec non Mona-
steriorum, & aliorum beneficiorum, quorum-
cumque quas obtinent, ac inhabilitatis ad illa
& alia qualiacumque imposterum obtinenda,
nec non convicti criminis schismatis, hæresis,
& læsæ Majestatis poenis districtè præcipiendo
mandamus, quatenus infra 30. dies ab affixio-
ne præsentium in locis infra scriptis immediate
sequentes numerandos, ipsi Bernar. & Guliel.
Episcopi, & Franc. Card. pro indictionibus &
convocatoribus Concilii generalis ulterius se ge-
rere aut nominare desistant: nec per alios,
quantum in eis est, haberi & nominari pro ta-
libus se patiantur, ac indictionem & convoca-
tionem prædictas sicut de facto & male factas
coram nobis personaliter constituti publice re-
vocent, cassent, & annullent: adherentes, re-
ceptores, & faventes ulterius ipsi Bernar. &
Guliel. Episcopis, & Francisco Card. in hoc
schismatis crimine non assistant, nec adhaereant,
vel saveant quoquo modo per se vel alios di-
recte vel indirecte, nec quovis quesito colore;
sed ipsi Bernar. & Guliel. Episcopi, & Fran-
ciscus Card. adherentes, receptores, & fauto-
res nobis tanquam patri & pastori animarum
suarum reverenter pateant, & obediant, ac de
revocatione indictionis & convocationis Con-
cilii hujusmodi infra prædictum terminum, ut
præfertur, coram nobis personaliter constituti,
etiam per publica documenta certiores nos fa-
ciant, ut de eorum vera obedientia nullus du-
bitationis scrupulus valeat remanere. Alias si
Bernar. & Guliel. Episcopi, ac Franc. Card.
& adherentes receptores, ac fautores prædicti
secus, quod absit, & nobis persuadere non
possumus, egerint, seu præmissa omnia & sin-
gula infra terminum prædictum cum effectu non
adimpleverint, noverint se supra dictis poenis
obnoxios, & a nobis quamquam invitis justitia
cogente citatos, prout tenore præsentium ci-
tamus, monemus, & requirimus, ut quinta-
decima die præfatum terminum immediate se-
quente, non feriata, & si dicta quintadecima
dies feriata extiterit, prima die sequenti non
feriata compareant personaliter coram nobis in
urbe & consistorio nostro secreto, aut ubi tunc
erimus, ad se defendendum, legitimeque ex-
cusandum de præmissis contra eos deductis, alias
ad videndum, & audiendum se, & quemlibet
eorum etiam nominatim, quos sic citamus ad
diem eandem, contra ipsos legitime procedi.

AC

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.ANNO
CHRISTI
1511.

ac ad videndum se declarari schismaticos, blas-
phemos, & tanquam hæreticos, & reos crimi-
nis læsæ majestatis fore puniendos, ac censu-
ras, & penas prædictas ipso facto incidisse, &
incurrisse, & alias infligi, prout justum fuerit,
& justitia suadebit, certificantes eisdem, & eo-
rum quolibet, quod si venerint, siue non,
nisi se paruisse coram nobis personaliter consti-
tuti ostenderit, aut se legitime de præmissis
excusaverint coram nobis, ut præfertur, per-
sonaliter constituti, ad declarationem decla-
rum puniarum justitia mediante procedemus,
eorum contumacia & absentia non obstanti-
bus, sed ipsorum contumacia eorum presen-
tiam representante processuri ulterius ad ag-
gravationem, & reagravationem, prout B
justitiæ vigor postulerit, & eorum decreta
eegerint.

Ut autem hujusmodi nostra monitio & cita-
tio ad eorundem monitorum & citatorum,
aliorumque, quorum interest, notitiam deducatur,
cum ad ipsos personaliter citandos
ritus non pateat accessus, cartas siue mem-
branas eas continentis, ac præsentis litteras
in valvis basilicæ principis apostolorum, ac
Ecclesiæ Lateranen. in acie Campitorum, &
extra curiam in Cathedrali Ecclesiæ. Scien. val-
vis affigi faciemus; que monitionem eandem
suo quasi sonoro præconio & patulo judicio
publicabant, ut iidem moniti, quod ad ipsos
non pervenerit, vel eandem monitionem igno-
raverint nullam possint pretendere excusatio-
nem vel ignorantiam allegare, cum non sit
verisimile apud eos remanere incognitam, vel
occultam, quod tam patenter omnibus publi-
catur. Volumus etiam, & apostolicis aucto-
ritate decernimus, quod hujusmodi nostra mo-
nitio in eisdem valvis & acie intimata perin-
de valeat, & illos ardeat, quacumque con-
stitutione apostolica non obstante, ac si eidem
monitis & eorum singulis intimata & insinua-
ta personaliter & præsentialiter extitisset. Ne
tamen moniti & citati prædicti urbem ipsam
& Curiam Romanam communem omnibus pa-
triam locum sibi minus tutum, & propter
præmissa, vel ex quibusvis aliis causis simili-
bus vel dissimilibus imminere periculum in
veniendo, stando, & redeundo ad excusatio-
nis suæ velamen forsitan allegent, ipsos tenore
præsentium securantes, cuilibet ex monitis
prædictis plenum & amplissimum in fide pon-
tificia est venerabilium fratrum nostrorum S. R.
E. Cardinalium in verbo veri & boni Pontifi-
cis salvum conductum in veniendo, stando,
& redeundo, ut præfertur, concedimus. Uni-
versos & singulos Patriarchas, Archiepiscopos,
Episcopos, & alios Ecclesiarum & Monaste-
riorum prelatos, & clericos, ac personas Ec-
clesiasticas, nec non Duces, Marchiones,
Principes, Potestates, Capitaneos, & quosli-
bet alios officiales, & eorum locustenes, nec
non communitates, universitates civitatum,
castrorum, oppidorum, villarum & aliorum lo-
corum tenore præsentium requirimus, & hor-
tamur, ipsique Patriarchis, Archiepiscopis,
Episcopis, & aliis Prælatibus, ceterisque sub-
ditis nostris districte mandamus, quatenus præ-
fatis monitis omnibus & singulis in veniendo
ad dictam Curiam occasione prædicta, moran-
do in ipsa, vel ab ipsa recedendo, in personis
& bonis aut rebus eorum nullam inferant, nec
ab aliis, quantum in eis fuerit, permittant
inferri injuriam vel offensam. Nulli ergo omni-

no hominum liceat hæc paginam nostram hor-
tationis, precationis, obsecrationis, requi-
sitionis, monitionis, mandati, citationis,
certificationis voluntatis, decreti, summationis,
concessionis & mandati infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tate præsumpserit, indignationem omnipoten-
tis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolo-
rum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ
apud S. Petrum anno incarnationis Dominice
1511. quinto Kal. Augusti, Pontificatus no-
stri anno octavo.

*Bulla ultima convocationis & invitationis Cardina-
lium absentium & Prælatorum Gallie Narbonis
ad celebrationem Concilii Lateranensis cum
declaratione nullitatis ipsorum per Conciliabu-
lum Pisanum.*

Julius Episcopus servus servorum Dei ad fu-
turam rei memoriam. Salvator dominus nos-
ter Jesus Christus unigenitus Dei filius semper
in sinu patris, ut humanum genus, quod per
varicatione primi parentis perierat, salvaret,
& ad sublimia felicitatis æternæ adduceret,
mortalitatis carnem assumere non recusavit,
impassibilis lætus passibilis pro ipsius humani
generis salvatione, cujus sic redempti, & a
potestate diaboli liberati curam beato Petro
ecclesiæ regni clavigero, apostoloque princi-
pi, ac successoribus suis commisit, omnem
potestatem & principatum super omnes tribuen-
do, eumque caput universalis ecclesiæ constitu-
it, ut populum christianum sic redemptum a
conatibus perverforum præservaret, & luporum
rabie defenderet, & errantes oves, ne diabo-
lica fraude & schismaticorum astutia decipias,
boni pastoris exemplo ad ovile Dominicum re-
duceret, & disce Ecclesiæ unitatem servaret.
Unde nos ejusdem beati Petri meritis licet in-
sufficiens successor Divina disponente cle-
mentia effecti, ad præservandum populum
Christianum nobis commissum, & statum uni-
versalis Ecclesiæ adaugendum & reformandum,
ac ad deliberandum de expeditione contra fidei
orthodoxæ perfidos hostes sumenda per Chri-
stianos principes & populos, ac etiam ad non-
nullorum olim S. R. E. Cardinalium, qui in
ecclesiæ Dei tanquam in firmamento cæli stel-
læ lucentes, & ab ipsa ecclesiæ sublimati sui-
gebant, superbis typo & odii rancore in nos,
a quibus honorati fuerant, & multa bona re-
ceperant, in angelos Sathane immutati schi-
smatum fomenta, & conventicula illicita, sen-
potius conciliabula congregare, & convocare la-
tagabant, ad ambitionem & malitiam extinguen-
dum, habita super his cum venerabilibus fra-
tribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatio-
ne matura, Concilium Lateranen. die Lunæ
decimanona præsentis mensis Aprilis, que erit
feria secunda post octavam resurrectionis ejus-
dem Domini nostri Jesu Christi anno proxime
elapso indiximus celebrandum, & ut sequitur,
auctore Domino finiendum; hujusmodi qui
Concilii generalis celebrationem per nostras
patentes litteras in ecclesiæ Lateranen. & aliis
pluribus publicis locis curiæ Romane publicari
mandavimus & fecimus; ac etiam castissimis in
Christo filiis nostris Maximiliano in Rom. Im-
peratorem electo, & aliis regibus, & princi-
pibus Christianis per alias nostras litteras ac
etiam nuncios nostros ad hoc specialiter depu-
tatos significavimus, requirivimusque venera-
biles

ANNO
CHRISTI
1511.ANNO
CHRISTI
1511.

biles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios. Monasteriorum Abbates & Praelatos, & alios, qui Concilio interesse tenentur, & consueverunt, ut statuto tempore praedicto ad praefatum Concilium celebrandum accederent. Et volentes praefati salvatoris Domini nostri Jesu Christi verba sequi, qui a summis caelorum ad ima descendit, praefatos olim Cardinales, alias S. R. E. dilectos filios, qui ab ea alienati sunt, & claudierunt a semitis suis, in quibus incedere debebant, benigne, & ex intimis cordis nostri caritatis & dilectionis affectibus requisivimus, & per viscera misericordiae Dei nostri rogavimus, & hortati fuimus, ut ad unitatem sanctae matris ecclesiae, a qua declinarunt, dulcia ejus ubera sugentes redirent, quia invenirent nos omnem injuriam eis si redirent remississe, ac eos in visceribus nostrae dilectionis receperisse; sed ipsi tanquam aspides furdæ, ut non audiant vocem incantantis, aures suas claudentes, & in ecclesia Dei venena diffundentes tam apud Principes saeculares, maxime eos, quos ipsorum schismaticorum damnatae intentioni adherere sperarent vel scirent, quam etiam apud populos quibusdam vanissimis & falsissimis persuasionibus indictionem Concilii ad eos pertinere asserentes, multa scandala in ecclesia Dei seminarunt; & seminare non cessant in dies, seipos, & Christiani fideles decipientes, imo nimis & terroribus, ac violentia ipsorum Principum multas tam Ecclesiasticas personas etiam praemissionis honore insignitas, ac saeculares ad eorum damnatae ambitionis emicatum sequendam, & conservandam etiam invitos convenire, ac Christi fideles cogere praesumpserunt, & praesumunt. Quis unquam vidit synodum generalem ratam haberi, quam summi & indubitati Romani Pontificis non fuerit auctoritate suffulta? Quis unquam legit generale Concilium legitime congregatum vel indictum dici, vel haberi, & vim generalis Concilii & auctoritatem sibi vindicare eam conventiculam, vel congregationem, quae facta est a tribus vel quatuor olim Cardinalibus rebellibus, & contumacibus, & ab obedientia Romani Pontificis se subtrahentibus, & ad invicem erectis superbiae cornibus contra Dominum suum indubitatum Pont. ab eis canonice electum una cum aliis, & per annos octo & ultra pro vero & indubitato Pontifice ab universo orbe etiam ab eisdem habitum & veneratum conspirantibus & malignantibus sine causa, nulla ratione Christianorum eis assidue, nisi aliquibus Praelatis Gallicae nationis, & illis coactis & invitissimis & terroribus & metu, qui in quemlibet constantem virum cadereot, saeculari scilicet potestate & regio nomine, ut dicitur, carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Francorum regis Christianissimum, ob apostolicam sedis defensionem, & R. E. civitatum & terrarum ab eo injuste occupatarum repetitionem, & subdito una nostrorum per eum injuste & indebite sumptuam protectionem nobiscum contra progenitorum nostrorum claræ memorie regum Franciae consuetudinem & observantiam & Christiani regis officium spiritualibus odiis dissidentis, & nos persequentis, & eorum malignis oculis & conatibus, ut nobis nocere possint, somenta praestantis, ut universo jam orbi & omnibus Christianis principibus notissimum est, quarum auxilium & opem adversus tam injustam & inau-

ditam ac indignam persecutionem & levitiam implorare & expetere coacti sumus: quae etiam conventicula a fallitibus & mendacis insimul sumptis, & apostolica auctoritate de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium unanimi consensu & consilio damnata & improbata existit, ut in diversis nostris litteris desuper confectis plenius continetur. Quis denique perditissimorum hominum & schismaticorum perditam audaciam & temeritatem posset unquam satis damnare & abominari, vel equanimiter ferre, decretis generalium Conciliorum Constantiae, & aliorum praecedentium, uti volentium & innitentium, ac generalibus Conciliis legitimis se comparantiam, vel comparare simulantium, ac poenas & obedientiam a nobis subtractionem, si eorum conciliabulo non alienamur, comminantium? Istorum ergo schismaticorum spiritus sanctus caput non est, sed juxta veritatem caput & pater eorum est diabolus, inventor mendacii & schismatum lator. Sacrilegi ergo sunt & schismatici, & tanquam locuste sine capite & sine sensu conantes scindere tunicam domini indivisibilem, unitatem videlicet sanctae matris ecclesiae in dies novas indictiones & vocationes concilii seu potius conciliabuli fingentes & facientes, & poenas comminantes contra eis non obsequentes, in decretis praeteritorum conciliorum contentas, perinde ac si eorum conciliabulum non: conventicula sathanae, & impiorum congregatio & injustorum, prout est, sed legitimum oecumenicum concilium esset, & diceretur, instabilis mente ac spiritu & corpore. Nam modo Pisis, unde cum ignominia ejecti sumus, modo Mediolani sedem praesentem collocantes, & omnia Dei auxilio destituti, a quo penitus se abjectos esse, etiam eorum conscientia simulante non ignorant, principes saeculares tanquam Deum Accaron relicto Deo Israel consulunt. Unde cum nunc de statu ecclesiae, & de fide catholica agatur, & ut praedictorum & aliorum omnium schismatum tenebris de Christiani populi sinibus prostrigatis, lumen catholicæ veritatis, Christo vera luce largiente, resurgat & bellorum tabes, qua in multis partibus mundi Christianus populus affligitur, congrua meditatione sedata, pacis auctore praesente in statum pacificum & tranquillum reducat, ac ab effusione Christiani sanguinis, qui quotidie funditur, temperetur, ut postea prout semper intentionis nostrae fuit, expeditio contra infideles fieri possit universalis, multaque alia gravia in ipso concilio ad fidei catholicæ exaltationem sunt discutienda, & plura ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, conditionibus temporum causantibus, nunc a Romana Curia absentes existant, quorum consilio, doctrina, & auctoritate multum proficere posse speramus, si celebratione dicti concilii Lateranen. & praemissorum discussioni praesentes fuerint. Nos sperantes ipsos Cardinales absentes, ut ipsius sanctae matris ecclesiae veros & devotos filios in re tam ardua requisitioni nostrae non resistere, auctoritate apostolica eisdem Cardinales absentes, & eorum quemlibet, & alios Archiepiscopos, episcopos, Abbates, & Praelatos nationis Gallicae, praesertim eos, qui personaliter, vel per procuratores in dicto conciliabulo interfuerint, & forte coacti metu, qui in constantes viros cadere potest, ad praesens destinentur inviti, alias tamen non privati, nec pro privatis declarati, per viscera

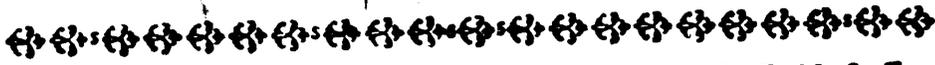
ANNO
CHRISTI
1511.

miseri cordis ipsius domini nostri Jesu Christi, A
de cujus causa nunc agitur, & pro honore hu-
jus sancte sedis apostolice, prædictaque uni-
versalis ecclesie catholice conservatione in vir-
tute sancte obedientie requirimus, monemus-
que, & hortamur in domino, eisque districte
præcipiendo mandamus, quatenus quanto citi-
us poterunt ad hujusmodi sanctam & salubrem
concilii generalis Lateranen. celebrationem ac-
cedant; nec eos retineant, si forsitan cum præ-
dictis schismaticis conversationem hæcenus,
sua consideratione quamcumque habuerint,
& aliquibusque determinationibus & sanctionibus
factis & decretis interfuerint, & forsitan con-
sentium præstiterint, cum melius & securius sit
eis, nobis vero & indubitato capiti dicte san-
cte universalis ecclesie adhærere, quam præ-
fatis schismaticis, tanquam locustis & sine capi-
te assistere, ne & ipsi eorundem schismatico-
rum falsis, & fraudulentis, simulatque sub
humilitatis specie superbia plenis suggestioni-
bus circumventi & seducti cum eis in interitum
prolabantur, & cum Sathan & Abyron in pro-
fundum inferni terra vivos absorbeat, accipi-
ant portionem. Remittimus enim eisdem Car-
dinalibus, & aliis Prælatibus, & cuilibet eorum
sic monitis & requisitis omnes injurias, quas
nobis propter hujusmodi conversationem & tra-
ctatus, quos cum dictis schismaticis habuerunt,
ac censuras & penas, si quas forsitan propte-
rea incurrisse vel incurrisse censerentur, si ad
nos & ad dictum sacrosanctum concilium La-
teranen. celebrandum venerint. Nos enim eis,
& cuilibet eorum liberum & securum saluum
conductum in verbo Ro. Pont. & venerabilium
fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium concedi-
mus, & per præsentem libere elargimur. Erigant
ergo se ipsi Cardinales sic a nobis requisiti, præ-
latique cæteri, & vexillum justitie conscientie-
que puritatem præferentes, & sancte, & ma-
tris ecclesie unitatem zelantes ad præfati veri,
& legitimi, ac oecumenici Lateranen. concilii
celebrationem quanto citius poterunt festinent,
relicta damnata synagoga & conventiculo sa-
thane, ut Deo auctore ipsisque Card. eorum
concilio, opera, & sollicitudine, fideque &
integritate, ac domus Dei zelo nobis assisten-
tibus ad extinctionem præfatorum schismatico-
rum & perverforum, qui tanquam vulpes vi-
neam domini, idest sanctam & universalem
matrem ecclesiam suis venenosus moribus de-
struere non cessant, procedere valeamus, ip-
samque ecclesiam sanctam Dei a tot perturbati-
onibus, quibus nunc vexatur, tranquillam
& quietam reddere, ecclesiamque reformatio-
nem universalem facere, & de expeditione con-
tra infideles ineunda eis adhibitis deliberare,
& ex tam bono opere cum ipsis sic venientibus
& adjuvantibus Cardinalibus & prælatibus felici-
tatis æternæ præmia consequi mereamur. Et
quoniam Deus omnium cognitor secreta cordis
nostri novit & scit nos in sinceritate & veri-

tate Dei ambulare, & animarum singularum
Christiani nominis professorum salutem expe-
tere, exhortamur etiam omnes principes Chri-
stianos, & alios Christi fideles, ne falsis in-
dictionibus dictorum schismaticorum de facto
& contra canonicas sanctiones factis & editis,
sua etiam faciendis & edendis quomodolibet
adhærant, vel intendant; quoniam cum ipsi
schismatici se in ruinam positos videant, &
furiis sathane exagitati, in cujus manibus posi-
ti sunt, & a quo pro ejus libito voluntatis
nulla spiritus sancti protectione suffulti vexan-
tur, & locum quietis non inveniunt, ejus-
dem sathane exemplo, qui vellet omnes secum
in interitum adducere, alios Christi fideles in
perditionem trahere visis, quibus possunt, con-
stantur. Nos ex abundantiori cautela, & pro
Christi fidelium omnium animarum salute om-
nes indictiones, conventicula, seu potius con-
ciliabula dictorum schismaticorum, ac asser-
tas citationes, monitiones, & decreta, & ab-
solutions, sententias, & acta, & legatorum
creationes, & obedientie subtractiones, & as-
sertas censuras, prout alias fecimus, tanquam
a penitus privatis, & nulla proflus auctorita-
te, & facultate suffultis nullas, invalidas,
& inanes, nulliusque roboris vel momen-
ti, & contra omnes canonicas sanctiones fa-
ctas & editas fuisse & esse, ac eos, qui ipso-
rum falsis & mendacibus deceptionibus volun-
tarie adhererunt, cum ipsis maledictionis æter-
næ participes fieri declaramus & pronunciamus.
C ipsasque indictiones & convocationes & cætera
supradicta, & omnia alia inde secuta usque
in præsentem diem prout temere & de facto
processerunt, apostolica auctoritate revocamus,
cassamus, & annullamus, ac cassa, irrita,
nulla esse de dictorum venerabilium fratrum no-
strorum concilio decernimus, ac volumus præ-
sentes nostras litteras valvis basilicæ ejusdem
principis Apostolorum, & præfate ecclesie La-
teranen. ac in acie Campidani de urbe per unum
seu duos ex cursoribus nostris affligi, & ibi ut
legi ab omnibus possint, aliquandiu teneri, ut
earum notitia ad singulos pervenire possit, &
D illos dictos Card. requisitos ad quanto citius
poterunt veniendum, & alios, quos ille con-
cernunt a die habitæ notitiæ earum ligare, pe-
rinde ac si eis personaliter & præsentialiter in-
timatæ fuissent. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam nostræ requisitionis, mo-
nitionis, hortationis, mandati, remissionis,
elargitionis, concessionis, exhortationis, de-
clarationis, pronunciationis, cassationis, an-
nullationis decreti ac voluntatis infringere, vel
ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attentare præsumperit, indignationem omni-
potentis Dei ac beatorum Petri & Pauli aposto-
lorum se noverit incursum. Datum Romæ
apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ
1512. Idibus Aprilis. Pontificatus nostri an-
no nono.

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1512.
Et Cons. de
Aguirre con-
cil. Hisp. l. 4.
p. 1.

CONCILIUM HISPALENSE

Celebratum anno 1512. præside Archiepiscopo D. Didaco Deza.

Sermo habitus per reverendissimum D. D. Didacum Deza archiepiscopum Hispalensem in prima sessione Concilii provincialis per eundem Hispali celebrato

Rex pacificus unigenitus, qui est in sinu patris, carnis suæ nativitate mundum ingressus pacis sordere nobis attulit, dispersaque & omnino distantia, imo sibi invicem adversantia in unum colligens, juxta quod Apostolus inquit: *ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum*, & primum unitatis vinculum est cunctis sæculis admirandum, qui Deum & hominem non sola natura in infinitum distantes, sed affectu & actibus dissentientes, tanto sordere conciliavit, ut unus idemque Deus esset, qui homo; & unus ipse homo, qui Deus. Hoc unitatis, ac pacis mysterium mox nascente Domino ab exultantibus Angelis prædictum est: quando gloriam in excelsis Deo, pacemque in terra hominibus bonæ voluntatis multitudinem lætissimè (ut Lucas refert) præcinit. Neque sibi soli Verbum caro factum hanc unitatem servavit, sed & in suos fideles, valuti caput in membra, mirabili connexionē transfudit. Nam quemadmodum juxta sententiam Pauli, conscripti sumus, & confuscati cum Christo; ita & sumus ejus ineffabili nativitate congeniti, & divinæ effecti consortes naturæ. *Quosquos autem* (inquit Evangelistæ Joannes) *recepit cum, dedit eis potestatem filius Dei ferre*. Et sicut natus in terris, pacis ac unitatis auctor extitit filius Dei, ita & in mundo conversatus, universa incarnationis mysteria ad pacem & unitatem direxit. Præcepta nempe & Sacramenta gratiæ, quibus legem mandatorum excauavit, miro ordine sub unitate complexus est. Charitas siquidem, quæ, ut inquit Apostolus, finis est præceptorum, vinculum est unitatis. Sacramenta vero sic Christus instituit, ut ex multis rebus collectis verbo sanctificationis unum conflaret: unde & Apostolis in unum congregatis cœnaculum, & ad unam confidentibus mensam, sanctissimum corporis sui & sanguinis sacramentum instituit. Ascendens præterea Christus in cœlum, non nisi Apostolis in unum convenientibus, promissum Spiritum sanctum vitabiliter misit. Nobis denique formam postulandi, & a Deo impetrandi tradens, in unum nos docuit convenire, dicens: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum*; &, *de re omni re, quam petierint, fiet illis a Patre meo*: quasi ipse multorum conventus, & unitas animorum, magni meriti apud Deum extitit. Quod & propheta David insinuat dicens: *In concilio iustorum & congregatione magna opera Domini*. Hinc est, fratres dilectissimi, quod in ecclesia synodos & Concilia celebrari inolevit, ut quod merita singulorum obtinere non valent, multorum cœtus uno corde & consona voce Deum precantium impetrare mereatur. Unde super illud Apostoli Romanorum is: *Adjuvetis me in orationibus vestris*, dicit gl'of. *Regat Apostolus apud minores pro se orat: multi enim minime dum congregantur una-*

Animes, sicut magni, & multorum preces impetrans. Verumtamen animadvertite, fratres, quod non promittitur multis qualitercumque in unum congregatis, vota sua a Deo impetrare, sed si in nomine Christi convenientes depolcant. Sic enim ait Dominus: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo*. Illi autem in nomine Christi congregantur, & postulant, qui ea, quæ Christus docuit postulanda, precantur. Hæc autem sunt, quæ Oratio dominica septem petitionibus edita comprehendit, quorum summa est, ut ad gloriam Dei, & sui nominis sanctificationem, quæ nostræ salutis aut commoda sunt, aut necessaria, pro divinæ voluntatis beneplacito pie & perseveranter precamur. Illi vero in nomine Christi non petunt, qui non quæ Dei sunt, sed sua querentes statuere, desideria cordis sui implere depolcant, vel ad mundi gloriam consequendam, vel ad carnis oblectamenta sectanda. Horum consortium Prophetæ se gloriatur vitasse dicens: *Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non intrabo, odium ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedabo*. Nos igitur fratres dilectissimi in hac sancta synodo convenientes in nomine JESU postulemus, si impetrare volumus, quod optamus. Petituri autem in nomine JESU brevi sermone, sed ex intimo cordis juxta formam a Domino traditam, ejus misericordiam imploremus: ut Spiritus Sanctus adveniens corda nostra elementer expurgat, mentes illuminet, & inducat in omnem, sicut promisit filius, veritatem: quatenus in nomine suo collecti, sic in cunctis tenemus cum moderamine pietatis justitiam, ut ab ejus beneplacito in nullo dissentiat voluntas nostra, sed rectum tramitem in omnibus observantes, quæ Deo placita sunt, & dictis exequamur & factis; quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

PROLOGUS.

In nomine Dei omnipotentis sancta mater ecclesia catholica a Spiritu Sancto illuminata, inter alia salubria documenta, quæ pro salute animarum fidelium Christianorum instituit, ordinavit quod Prælati, qui habent auctoritatem a nostro Redemptore Jesu Christo ad regendum & gubernandum populum Christianum, celebrarent quibusdam temporibus, scilicet Metropolitanæ Concilia Provincialia, & episcopi synodos in suis diocesis, ad effectum statuendi & ordinandi res spectantes ad servitium Dei, & augmentum cultus divini, & pro immunitate suorum ministrorum, & ecclesiarum, & reformatione vitæ & morum tam in statu ecclesiastico, quam sæculari, ad exaltationem nostræ sanctæ fidei catholice. Ideo nos **D.** Didacus Deza, divina misericordia Archiepiscopus sanctæ ecclesiæ Hispalensis considerantes, quod longum tempus effluit absque eo quod fuerit celebratum Concilium Provinciale in hac nostra Archiepiscopatu, propter quod, quam-

ANNO
CHRISTI
1512.

quamvis Archiepiscopi bonæ memoriæ Præde-
cessoris nostri, moti sancto zelo & desiderio
antiquitus fecerint, & ordinaverint plures lau-
dabiles constitutiones, quia tamen non fuerunt
publicatæ, nec observari mandata, plures il-
larum oblivioni traditæ, & aliam fuerunt viola-
tæ; & videntes etiam quod per temporum va-
rietate occurrerunt, & quotidie eveniunt novi
casus, quibus providere necesse est de novis re-
mediis. Volentes sequi & observare, quod per
sacros Canones fuit stabilitum, & manda-
tum cum consilio & sententia reverendorum no-
strorum dilectissimorum fratrum Decani & Ca-
pituli nostræ sanctæ ecclesiæ, statuimus facere
& celebrare Concilium Provinciale in hac insi-
gni civitate Hispalensi. Pro quo vocari man-
damus per nostras literas patentes convocato-
rias reverendos in Christo Patres & Dominos
Episcopos Gadicensem, Malacitanum, Sylvan-
sem, Canariæ, & de Marrueco, nostros suffra-
ganeos, & illud notificari capitulis suarum Ec-
clesiarum Cathedralium, omnibusque aliis Ab-
batibus, Prioribus, & Vicariis dicti nostri Ar-
chiepiscopatus; de quorum approbatione & con-
sensu postquam omnes, seu major pars illorum
fuerunt congregati per se, vel suos procuratores
in dicta nostra sancta ecclesia, & civitate His-
palensi, invocata prius gratia Spiritus Sancti,
fecimus, & ordinavimus, & publicari manda-
vimus, prout fuerunt publicatæ Constitutiones
sequentes.

CAPUT I.

*Quod Parochi doceant suos parochianos myste-
ria nostræ sanctæ fidei Catholica, & quod
in qualibet ecclesia adsit tabula, in qua
contineantur omnia, qua illos docere de-
bent.*

Quia cognitio nostræ sanctæ fidei ca-
tholicæ est necessaria omnibus fide-
libus Christianis pro sua salute: ideo cu-
pientes salutem animarum, quæ nobis fue-
runt commendatæ, & quod non errent
per ignorantiam (sacro concilio approban-
te) statuimus & ordinamus, ut omnes cu-
ram animarum habentes, & confessores no-
stri Archiepiscopatus, & provinciæ sint di-
ligentes in docendo suos parochianos, &
personas, quarum audient confessiones,
illa quæ scire debent & credere pro sua
salute, & in specie articulos nostræ san-
ctæ fidei Catholicæ, qui sunt fundamen-
tum nostræ religionis. Item etiam ut illos
instruant in sanctis Sacramentis ecclesiæ,
& in decem mandatis nostræ legis Chri-
stianæ, ut non audeant illa transgredi,
& contravenire; ac etiam ipsis dicant qua-
lia sunt peccata mortalia ad effectum, ut
sciant melius illa evitare, illis suadendo
ut cum magna cura procurent exercere
septem opera misericordiae, de quibus
stricta per eos data est ratio tempore
eorum obitus; super quo mandamus, ut
magnam faciant diligentiam, & specialem
Concil. General. Tom. XXXII.

curam: & ut præmissa melius observen-
tur, mandamus, ut in qualibet ex eccle-
siis parochialibus totius nostri archiepisco-
patus, & provinciæ, apponatur tabula quam
mandamus, ubi præmissa summatim conti-
neantur, quam præcipimus apponi in loco
publico, ad effectum ut videatur & lega-
tur ab omnibus.

Item mandamus omnibus parochis, qui
nunc sunt & erunt in futurum, ut omni-
bus dominicis Adventus, a Dominica Se-
ptuagesimæ usque ad Dominicam Passionis
inclusive, legant, & declarent populo con-
tenta in dicta tabula inter Missarum so-
lemnia, post offertorium: & quod de his
non potuerit legi una die Dominica, le-
gatur in altera, vel in primo festo oc-
currente.

Item mandamus, ut præfati parochi
habentes idoneitatem, explicent sanctum
Evangelium diebus dominicis anni suis pa-
rochianis, illis exhibendo, & illos indu-
cendo in viam salutis, ut se retrahant ab
occasione peccandi. Quæ omnia per di-
ctos parochos compleri mandamus (cessan-
te legitima excusatione) sub poena unius
regalis, quoties ita non exequantur, ap-
plicandi pro una medietate ecclesiæ cui in-
serviunt, & pro alia medietate illi, qui
denunciaverit.

Ut Parochi moneant suos parochianos,
ut sciant confessionem generalem, & ora-
tiones ecclesiæ.

Magnus defectus & culpa subditorum,
& notabilis negligentia parochorum, quod
eorum parochiani nesciant res pertinentes
ad suam salutem, quæ sunt fundamen-
tum nostræ sanctæ fidei catholicæ. Et quia
sumus informati, quod plures ex nostris
subditis, habentes ætatem discretionis,
nesciunt orationes ab ecclesia institutas
(quod procedit ex negligentia & pauca
cura parochorum) ideo mandamus, ut
præfati parochi & confessores illos mo-
neant pariter, ut procurent scire confes-
sionem generalem, & Orationem Domini-
cam, Ave Maria, & Credo, ac Salvæ Re-
ginæ; mandamusque ut præfati curati &
confessores, quotiescumque audient confes-
siones quarumvis personarum, recitare fa-
ciant dictas orationes, & valeant si illas
sciant & bene pronuncient, corrigendo &
docendo quod non fecerint, & non bene
pronunciaverint, & ad hunc effectum
mandamus, ut presbyter qui missam cele-
braverit diebus Dominicis, post dictam
confessionem alta voce, loco poenitentiae
illis injungat, ut una dominica dicant si-
mul cum ipso *Pater noster* & *Ave Maria*,
& alia dominica *Credo* & *Salve Regina*,
tali modo ut totus populus possit & va-
leat

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512

leat bene pronuciare : & ad hunc effectum moneant suos parochianos, ut secum ducant suos filios qualibet die dominica ad missam, ut discant dictas orationes.

Item mandamus omnibus sacristis Ecclesiarum nostri Archiepiscopatus & provincie, & omnibus personis ecclesiasticis, vel secularibus, que docebunt legere & scribere, ut in primis & ante omnia de premissis pueros instruant, & alia legere, vel scribere non faciant, donec sciant dictas orationes, & alia contenta in dicta tabula; que omnia mandamus per ipsos fieri & compleri sub pena excommunicationis: mandamusque non absolvi, donec predictis integre satisficiant.

CAPUT II.

Deputetur persona, qua in sancta fide catholica noviter ad eam conversos instruat, & quid Parochi circa illud agere debeant.

Cum in hac nostra diocesi & provincia adsint plures noviter ad fidem conversi tam a lege Judaica, quam a secta Mahometana, maxime indulgentes instructionibus & documentis nostre sancte fidei catholice, & aliorum concernentium doctrinam Christianam (sacro approbante Concilio) statuimus, & ordinamus, ut Prælati, ad quos spectat invigilare super salute animarum, deputent personas honestas & competenter doctas, que illos instruant in omnibus necessariis ad eorum salutem, & que specialem curam habeant inquirendi & sciendi quomodo vivant, & an committant aliquos ex erroribus, in quibus, antequam ad nostram fidem venissent, steterunt. Mandamusque parochis, ut in suis parochiis faciant catalogum separatum de noviter conversis; & visitatoribus ut exigant rationem cum magna diligentia super eo, an faciant, & compleant, quod mandat Ecclesia. Pariterque quia nonnulli sunt utriusque generis, qui a nostra sancta fide catholica recesserunt, fuerunt reconciliati, & redi ad unionem S. Matris ecclesie, ac abjurarunt suos errores, quibus ordinatum fuit, ut audiant Missam & concionem diebus Dominicis & festivis de præcepto, ac peccata confiteantur tribus festis Paschalibus anni, & alia; mandamus parochis, ut de sic reconciliatis faciant specialem catalogum ad effectum, ut innotescat an exequantur, que ipsis fuerunt injuncta, & illos moneant ut illa compleant, ad effectum ut Deus Dominus noster veniam pro peccatis contra ipsum

commisiss impartiat, & præbet ut in bono statu perseverent.

CAPUT III.

Quod Parochi sint diligentes in administrando sancta sacramenta.

Statutum de jure est, ut fideles Christiani recipiant Sacramenta sancte matris ecclesie quibusdam anni temporibus, & in casibus necessitatis pro salute animarum suarum: ideo (sacro approbante Concilio) statuimus, ut omnes parochi sint diligentes in administrando sancta sacramenta, & signanter Baptisum infantibus ad evitandum periculum, quod ex dilacione oriri posset, & exhortando, ac requirendo suos Parochianos infirmos, ut confiteantur, & sanctum Sacramentum Eucharistie recipiant.

Item ut notum sit omnibus, quando corpus Domini nostri deferretur alicui infirmo ad effectum ut sanctum Sacramentum comitentur, & propterea lucrentur indulgentias concessas, mandamus ut pulsare faciant in porta ecclesie campanellam, parum antequam exeat ab Ecclesia, vel aliam campanam majorem, si mos est; & post reportatum corpus Domini nostri ad Ecclesiam declarent omnibus, qui illud fuerint comitati, qualiter fuerunt lucrati indulgentias a sanctis Patribus concessas, & ulterius indulgentiam 40. dierum, quam nos eis concessimus pro qualibet vice. Quod fieri mandamus per dictos parochos sub pena centum morapetitorum applicandorum pro una medietate Ecclesie, & pro alia medietate denunciati.

CAPUT IV.

Quod Medici in primis & ante omnia moneant infirmos, ut salutem animarum suarum procurent.

Pro remedio plurium inconvenientium statuit bonæ memoriæ Innocentius III in Decretali: *Cum infirmitas de Penit. & rem.* quod quando vocarentur medici ad infirmos, ante omnia moneant dictos infirmos, ut vocent medicos animarum, qui sunt confessarii, & illos inducant ut confiteantur, & salutem animarum suarum procurent; quia cum infirmitas corporis procedat ab ægitudine spirituali, quando infirmitas animæ curata est, Deus mandat salutem corporis, ac etiam quando in principio infirmi non fuerunt induciti ad confitendum & disponendum ani-

mas

ANNO
CHRISTI
1512

ANNO
CHRISTI
1512.

mas suas & conscientias, succedit quod, si eis dicatur facta graviore infirmitate, cadunt in periculum desperationis suae salutis, & in alias periculosas cogitationes. Et cum sit, quod in D. Decretali fuit imposta poena Medicis illud non observantibus, prout dictum est, eisque vetitus ingressus in ecclesiam, nobis est notum, quod dicti Medici parum Deum timentes, & periculum animarum fidelium minimi facientes, id non observant, & in dictam poenam incurrunt; ideo nos cupientes tanto periculo obviare, statumus & ordinamus, ut imposterum omnes Medici nostrae Archiepiscopatus & provinciae sint diligentes in observatione D. Decretalis: statimque in prima, visitatione moneant & hortentur dictos infirmos, ut confiteantur & disponant suam conscientiam, & ita facere non omittant cum qualibet persona, cujusvis status & conditionis existat: quodque si talis infirmus id non praestiterit, Medicus postquam de eo notitiam habuerit, illum secunda vice non inviset, neque curet donec confessus fuerit, & animam suam disposuerit; mandamusque ita servari & compleri per dictos Medicos sub poena excommunicationis & ducentorum morapetitorum applicandorum fabricae Ecclesiae, cujus fuerit parochiani, quotiescunque contraverint; ad quam poenam volumus illos teneri in foro conscientiae. Et ut praemissa omnibus innotescant, mandamus, ut quatuor primis diebus Dominicis quadragesimae parochi enuncient hanc constitutionem in suis Ecclesiis.

CAPUT V.

Contra Vaticinatores & magos, illosque consules.

Cum nobis notum sit, quod in nostro Archiepiscopatu & provincia adsunt plures personae utriusque sexus, quae timoris Dei oblitae, & fidei ac spei, quam habere debent in Divina providentia, utuntur vaticiniis, magicis artibus, sortilegiis, & maleficiis, euntque seu mandant ad capiendum concilium a talium maleficiorum gestoribus, qui diabolo famulantur; & quamvis tales personae incurrant in magnas poenas de jure stabilitas, & in sententiam excommunicationis vigore constitutionum provincialium nostri Archiepiscopatus, in dictas poenas & censuras incurrunt, & ab usu tam gravis peccati non abstinere. Ideo tantae Dei offensionis obviare cupientes, statuimus & mandamus, ut in posterum omnes personae,

Concil. Gener. Tom. XXXII

quae dictis magicis artibus, sortilegiis, vaticiniis, vel aliis maleficiis utuntur, si ve cum talia gerentibus concilium inveniunt, vel illos adiverint, vel participes delicti eorundem quocumque modo fuerint; ultra omnes alias poenas in tali casu constitutas, omnes illi incurrant in sententiam excommunicationis ipso facto, & in poenam duorum millium morapetitorum pro prima vice, & pro secunda vice poena duplo augeatur, & publice diffamentur, & in exilium mittantur ad tempus iudicibus de eo cognoscentibus bene visum.

Item mandamus Provisoribus & Visitatoribus nostri Archiepiscopatus, ut diligenter invigilent, & specialem curam habeant inquirendi contra tales personas delictas isti peccato, illudque graviter puniendi & delendi e cordibus nostrorum fidelium subditorum. Et ut talia delicta non possint remanere secreta, mandamus dictis Provisoribus, ut singulis annis a Dominica Septuagesimae relaxent litteras generales, etiam anathematis, contra dictos delinquentes ac etiam contra omnes scientes, quales sunt qui talia delicta patrarunt. eisque praecipiant sub dictis censuris, ut accedant ad notificandum, & declarandum coram ipsis, vel saltem coram Parochis suarum parochiarum, & coram Notario vel scriba publico, ut in iudicio constare valeat. Mandamusque dictis parochis, ut magna cum diligentia intra mensem notificent dictis Provisoribus, quidquid ipsis fuerit declaratum, & ipsi sciverint, & fidem de his transmittant; quod per ipsos fieri & compleri mandamus sub poena suspensionis a divinis, & trium millium morapetitorum, quotiescunque contraverint.

CAPUT VI.

Quod relaxentur litterae generales singulis annis contra illos, qui vivunt in peccatis publicis, & procedatur usque ad invocationem brachii secularis.

Prælati & pastoribus animarum, quibus fuit commendatus populus Christianus convenit firmiter & continuo invigilare super custodia animarum fidelium. Ideoque nos cupientes salutem nostrorum subditorum, illosque a peccatis & publicis Dei offensionibus avertere, & venerando censuras & poenas, in quas vigore Constitutionum nostri Archiepiscopatus & provinciae, singulis annis a Dominica Septuagesimae relaxent litteras generales, & procedant per censuras, & per omnia

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1532.

alia juris remedia contra illos, qui vivunt in peccatis publicis, & contra illos, qui matrimonium clandestine contrahunt, vel in gradibus de jure prohibitis, & contra presentes & inservientes talibus matrimoniis, & contra illos, qui vitam ducunt maritalem cum suis uxoribus non recepta benedictione Ecclesie, & contra incestuosos, & illos qui habent duas uxores, & contra usurarios, & publicos concubinariorum: quodque sic procedere non desinant, donec tales persone ab istis peccatis se removeant. Quod per illos magna cum diligentia fieri & compleri mandamus, super quo eorum conscientiam oneramus; & ut hæc possint melius devenire ad noticiam dictorum iudicum, & puniantur, mandamus omnibus parochis nostri Archiepiscopatus & provincie, ut sint diligentes in inquirendo & sciendo, quales sint ex eorum parochianis, qui existunt in aliquibus ex dictis peccatis publicis, illosque moneant cum tota charitate, ut se ab eis removeant; & nisi corrigantur & emendentur, teneatur quilibet ex dictis parochis illud notificare Prælato, sive ejus Provisor, ut remedium afferat. Et desuper mandamus, ut præfati Parochi conficiant catalogos, in quibus describant omnes sic publice reputatos in suis parochiis, & cum omni diligentia illos transmittant ad dictos Provissores tempore & modo in sequenti constitutione contentis sub poena unius floreni quotiescumque non præstiterint, applicandi pro medietate ecclesie cui inserviunt, & pro alia medietate auctoratori.

CAPUT VII.

Ordo procedendi contra illos qui non confitentur peccata, & sanctam Eucharistiam non recipiunt.

Notum nobis est, quod non obstantibus censuris, quæ rigore constitutionum nostrorum bonæ memoriæ antecessorum fuerunt promulgatæ contra fideles nostros subditos, qui peccata non deponunt singulis annis, nec sanctam communionem recipiunt tempore ab Ecclesia præfixo; & litteris ac censuris, quæ quolibet anno fulminantur contra tales personas a Provissoribus & iudicibus, plures sunt, qui parum Deum timentes diu permanent excommunicati denunciati. Cupientes propterea novum afferre remedium, statuimus & mandamus omnibus parochis nostri Archiepiscopatus & provincie, ut a Dominica Septuagesimæ moneant

omnes suos parochianos, ut vadant ad confitendum peccata; dividant suas parochias per vicos & contratas, præfigendo unicuique tempus, quo venire debuerit ad confitendum, prout opportunum judicaverint; ne omnes simul accedant eodem tempore, quo præ multitudine confitentium haberi non possit copia Confessorum, ita quod dicti parochi specialem curam habeant de conscientia suorum parochianorum.

Item mandamus, ut præfati parochi magna cum diligentia efforment catalogum omnium illorum degentium in suis parochiis, qui non fuerint confessi, & sanctam eucharistiam non receperint, vel fuerint excommunicati propter peccata publica, illumque suo nomine proprio subscriptum transmittant ad Provissores usque ad Dominicam in Albis, prout hæctenus fieri solitum fuit. Insuperque dicti parochi teneantur deferre catalogum & denunciare publice in ecclesia illos, qui incurrierint in sententiam excommunicationis, & illos qui a nostris Provissoribus fuerint declarati, illos nominando propriis nominibus alta voce; itaut populus audiat & intelligat, nemine propter amorem vel alium quemlibet respectum prætermisso. Et si præfati contumaces non fuerint absoluti, peccata non deposuerint, & sanctam communionem non susceperint, & a dictis peccatis publicis non se removerint usque & per totum diem sanctissimæ Trinitatis, mandamus & ordinamus, ut dicti parochi teneantur transmittere ad Provissorem alium secundum catalogum & memoriale continens nomina illorum, qui sic fuerint denunciati excommunicati, quem catalogum transmittere debebunt usque & per totam octavam Corporis Christi sub poena unius floreni quotiescumque illum transmittere prætermiserint, applicandi modo superius expresso. Pariterque mandamus, ut dicti Provissores & Ministri nostri Archiepiscopatus & provincie procedant contra contumaces & rebelles per censuras & per poenas, quæ ipsis videbuntur magis proficue, aggravando, & reaggravando usque ad invocationem brachii sæcularis, si necessum fuerit: & in scriptura invocationis brachii sæcularis exprimantur contumaces propriis nominibus, & dicatur in ea, quod in carceres detrudantur, & ab eis non liberentur nec relaxentur, etiam sub fideiussione, donec constiterit eos fuisse absolutos, & paruisse ecclesie & iudicibus, qui contra ipsos processerint, itaut eos in suo peccato permanere non promittant.

Item quia plures dicendo confessos fuisse apud Religiosos & alios sacerdotes electos

ANNO
CHRISTI
1532.

ANNO
CHRISTI
1512.ANNO
CHRISTI
1512.

Etos ab his qui habent facultatem audien- A
di confessiones & absolvendi, confiteri in
suis parochiis recusant, mandamus ut di-
cti parochi illos non habeant pro confessis,
nec pro absolutis, nisi docuerint legitime
per litteras talium Religiosorum, vel alio
modo, qualiter fuerunt confessi apud ipsos,
& absoluti.

CAPUT VIII.

Quam penam incurrant illi, qui per an- B
num & ultra permanent in excommuni-
catione.

Magnum periculum est animarum fide-
lium permanere per longum tempus scien-
ter in scientia excommunicationis. Et et-
iam tales corde indurati, eo quod per tan-
tum temporis spatium in sua contumacia
fuerint privati a communione fidelium,
non sunt vacui ab omni suspitione, quod
non bene sentiant de rebus fidei. Et quia
cupimus illos reducere ad bonum statum
& ad viam salutis, sacro approbante con-
cilio, statuimus, & ordinamus, ut om- C
nes fideles, qui permanerint publice in
excommunicatione per annum, si fuerint
Clerici, in carceres detrudantur, & fru-
ctus eorum beneficiorum pro medietate
fabricis suarum ecclesiarum, & pro alia,
opere ecclesie cathedralis, & quod non ex-
carcerentur donec satisfecerint super inobe-
dientia & contumacia, & beneficium ab-
solutionis meruerint obtinere. Si vero fue-
rint laici, & permanerint in excommu-
nicatione per medium annum, deinceps in-
currant per quolibet mense in poenam cen-
tum morapetitorum pro ecclesia; Et si D
ultra annum, amittant tertiam partem
omnium bonorum suorum, applicando-
rum pro medietate regio fisco, & pro alia
medietate fabricae ecclesie eorum paro-
chie.

CAPUT IX.

Quod manumissores, & Exequutores testa-
mentarii compleant & exequantur intra
certum tempus testamenta defunctorum.

Didicimus, quod plures cum magno
onere suarum conscientiarum omiserunt &
omittunt exequi plura testamenta & lega-
ta pia a longo tempore usque modo per ne-
gligentiam, & per alias causas & interei-
se, atque ita animae testatorum privantur
suffragiis & operibus, quae ordinarunt in
suis ultimis dispositionibus, & cum tali-
bus dilationibus valde defraudantur. Et
quia ad nos pertinet de remedio providere

(sacro approbante concilio) statuimus &
mandamus, ut iotra terminum unius an-
ni omnes haeredes manumissores, & exe-
quutores testamentorum & ultimarum vo-
luntatum nostri Archiepiscopus & pro-
vinciae, exequantur & compleant omnia
testamenta defunctorum, quod per illos
fieri & exequi intra dictum terminum re-
quirimus, monemus, ac mandamus, vo-
lumusque ut praesens constitutio intelligen-
tur de testamentis & ultimis voluntatibus
factis a quinque annis usque modo: de
praesentibus vero, & futuris volumus,
ut annus computetur a die obitus testa-
toris.

Item mandamus omnibus parochiis, ut
describant quolibet anno omnes defunctos
in suis parochiis, & illos quos nominave-
rint pro suis manumissoribus & exequuto-
ribus testamentariis, ac haeredibus, ac et-
iam Notarium coram quo coodiderint sua
testamenta, & ultimas voluntates, & ad
nos transmittant quolibet anno quando fi-
cient catalogum illorum, qui fuerint con-
fessi, ut melius possimus desuper provide-
re, quod per ipsos fieri mandamus sub pe-
na unius floreni quotiescunque contraven-
rint, applicandi modo supradicto.

CAPUT X.

Quae festa sunt observanda, & quod Pato-
chi illa notificent suis Parochianis.

Sanctae dies Paschatis, Dominicae, &
alia festa per sanctam matrem ecclesiam
demandata, fuerunt dicata servitio Dei
Domini nostri, & reservata fuerunt pro
illius obsequio ac exercitio sacrificiorum &
operum spiritualium. Sumus autem infor-
mati, quod in nostro Archiepiscopatu &
provincia dicta festa non observantur a fi-
delibus Christianis cum intentione, sub
qua ecclesia illa instituit, & prout obser-
vari debent pro salute animarum suarum,
imo potius quod diebus festivis, prout
videmus, quam plures occupantur in vi-
tiis, ludis, & commestationibus, ac
quibus magna in populis oriuntur scanda-
la & damna. Nos propterea cupientes
E obviare dictis malis, & peccato, quod
committunt violatores dictorum festorum,
& ad subveniendum necessitatibus paupo-
rum (sacro concilio approbante) statui-
mus tollere nonnulla festa ex illis, quae
haecenus observari solebant. mandamus
que festa sequentia in potterum obser-
vari.

Dies circumcissionis D. N. J. C.

Epiphania.

Dies festus S. Sebastiani.

Pu.

Purificatio S. Mariæ dominæ nostræ.
 Sancti Mathiæ Apostoli.
 S. Marci Evangelistæ.
 Annunciationis dominæ nostræ.
 SS. Philippi & Jacobi.
 Inventionis Crucis.
 S. Barnabæ Apostoli.
 S. Joannis Baptistæ.
 SS. Petri & Pauli.
 S. Mariæ Magdalenz.
 S. Jacobi Apostoli.
 S. Annæ.
 Transfiguratio D. N. J. C.
 S. Laurentii martyris.
 Assumptionis S. Mariæ Dominæ nostræ.
 S. Bartholomæi Apostoli.
 Nativitatis Dominæ nostræ.
 S. Mathiæ Apostoli & Evangelistæ.
 S. Michaelis.
 S. Lucæ Evangelistæ.
 SS. Simonis & Judæ Apostolorum.
 Festum omnium Sanctorum.
 S. Andree Apostoli.
 Conceptionis Dominæ nostræ.
 Nativitatis D. N. J. C.
 S. Stephani.
 S. Joannis Apostoli & Evangelistæ.
 Omnes Dominicæ totius anni.
 Pascha resurrectionis cum duobus diebus sequentibus.
 Ascensio D. N. J. C.
 Pascha Spiritus sancti cum duobus diebus sequentibus.
 Festum corporis Christi.

Et quia non intendimus impedire devotionem fidelium, qui volent observare aliqua alia festa, eis concedimus facultatem illa celebrandi, & observandi si voluerint. Item concedimus & impartimus indulgentiam 40. dierum his qui audient missam majorem, & intervenient processioni faciendæ die festo S. Isidori, & S. Clementis, & processioni S. Marci, & aliis litanimarum, & diebus festi S. Dominici, & S. Francisci in eorum monasteriis. Mandamus quoque ut ista festa, & alia omnia, quæ hic observari non iussimus, celebrentur in ecclesiis cum omnimoda solemnitate & devotione, quodlibet in suo gradu juxta ordinem expressum in Brevario. Et ad effectum, ut populus scire valeat, quando observare debet dicta festa, ad quæ tenetur, mandamus parochis, ut illa ipsi notificent diebus dominicis antecedentibus, denunciantque vigiliis & alia tempora, in quibus tenetur ad jejunium de præcepto ecclesiæ, monendo ut illa observentur cum omnimoda devotione, & omnes attendant ad invisendum ecclesiam, audiendum Mis-

sam majorem, & alia divina officia, se occupent in orationibus & operibus misericordiarum, aliisque ad laudem & gloriam Domini nostri; quandoquidem ad hæc fuerunt dicata talia festa: monendo similiter, ut illis diebus ab offensionibus Dei abstineant. Et mandamus, ut nullus mercator, nec minister, nec venditor, nec alia quævis persona habeat apothecam apertam talibus diebus, quas observari jubemus, a quo fuerit pulsata campana pro missa majori usque quo fuerit terminata: nec illi vendant, emant, nec laborent in oppidis, nec in agro: mandamusque nostris barrigellis, ut exquantur pœnas solitas contra illos, qui ea non observaverint usque ad valorem unius regali pro qualibet vice, applicandi pro medietate fabricæ ecclesiæ parochialis, & pro alia medietate barrigello exequutori: & facultatem ac auctoritatem impartimus Vicariis, ut ita fieri & compleri faciant, quilibet in sua Vicaria, & possint desuper invocare brachium seculare.

C

CAPUT XI.

Contra non audientes Missam majorem diebus Dominicis, & festivis de præcepto, vel earum violatores, & contra vendentes, & alia vetita tempore quadragesime & diebus jejunii:

Reperimus, quod in nostro Archiepiscopatu & provincia plures personæ Deum non timentes, & mandata ecclesiæ parvipendentes, omittunt audire Missam diebus Paschalis, Dominicis, & aliis diebus festivis, prout tenentur; quorum aliqui attendunt negotiationibus & mercaturis; alii degunt in plateis & cauponiis, & aliis locis, ex quibus fideles Christiani recipiunt scandala & malum exemplum. Propterea nec conformantes dispositioni sacrorum canonum (sacro concilio approbante) statuimus & ordinamus, quod in posterum Parochi sint diligentes in monendo suos parochianos, ut diebus Dominicis & festivis de præcepto, vadant ad audiendum missam majorem integre prout tenentur, & in ea devote & attente remaneant, non loquendo, nec intendendo de aliis rebus. Et illos, qui contraveniant, redarguant & moneant fraternam charitate, ut se corrigant, & si non emendentur, id notificent Provisoribus & ministris ad affectum ut procedant contra ipsos cum omnigore juris.

Item mandamus, ut ab illis, qui stabunt

ANNO
CHRISTI
1512.

bunt in plateis & cæmeteriis, vel ludendo A
in suis domibus vel cauponis, vel in
aliis partibus & locis tempore, quo cele-
bratur missa major diebus dominicis &
festivis, nostri barigelli & exequutores,
seu Birruarii nostrorum iudicum ecclesia-
sticorum, vel iudices seu barigelli po-
puli si fuerint vocati a vicariis, solvi
faciant ab unoquoque poenam dimidii re-
galis, & illam non condonent, nec resti-
tuant.

Item etiam mandamus, ut nullus
cauponarius, nec ullus alius vinum ven-
dat, nec aliquem admittat in sua cau-
pona vel domo ad comedendum & bi-
bendum dictis diebus dominicis & festi-
vis, donec missa major fuerit termina-
ta. Pariterque mandamus lanionibus, ut
carnes non ponderent, & piscioribus,
& aliis quibusvis personis vendentibus co-
mestibilia, ut illa in platea non expo-
nant, nec publice vendant a quo fuerit
pulsata campana pro missa majori, do-
nec ipsa fuerit terminata, exceptis ta-
men pharmacopoliis, sub poena quod con-
trarium facientes mulctentur pro qualibet
vice per nostros barigellos in uno rega-
li, applicando pro medietate exequuto-
ri, & pro alia medietate fabricæ eccle-
siæ parochialis, similiterque facultatem
concedimus omnibus vicariis, ut ita fieri
& compleri faciant.

Item mandamus sub dicta poena, ut
diebus quadragesimæ, feria sexta, vigi-
lia, & aliis diebus, quibus est vetitus
ab ecclesia usus carniū, non vendantur
carnes, lacticia, nec alia prohibita abs-
que nostra speciali licentia.

Et quia observantiam dictorum festo-
rum desideramus, & quod dicti nostri
barigelli in hoc fraudem aliquam non
committant, eis mandamus, ut non
convenient, nec pactum aliquod ineant
cum dictis ministris, seu venditoribus,
ut sinant eis aliquid facere vel vendere,
omittendo dictam exequutionem sub pœ-
na, quod quilibet barigellus, qui con-
trarium fecerit, solvat quod sic recepe-
rit, & quadruplum plus, quodque per
30. dies in carceribus detrudatur pro pri-
ma vice, & pro secunda fiat poena du-
plo maior, & in perpetuum privatus of-
ficio remaneat.

CAPUT XII.

*Quod in recitatione divinarum Officiorum in
tota provincia se conformens Ecclesia
Metropolitana.*

Cum rationi valde congruat, ut per
totum dictum nostrum Archiepiscopatum
& provinciam adsit uniformis modus reci-
tandi horas Canonicas, & divinum offi-
cium, quodque omnes Ecclesiæ dicti no-
stri Archiepiscopatus & provinciæ in præ-
missis nostræ, Ecclesiæ Metropolitanæ se
conforment, propterea, (sacro concilio
approbante) statuimus & mandamus,
ut omnes Clerici dicti nostri archiepisco-
patus & provinciæ, cuiuscumque digni-
tatis & præminentiæ existant, se con-
forment in recitando horas & officium
dictæ nostræ sanctæ ecclesiæ. Et quia
in nostra dioecesi & provincia plures ad-
sunt Sacerdotes aliarum dioecesium, inter-
vientes beneficiis, qui sæpe sæpius reci-
tant officium modo diverso ab illo dioe-
sis, in qua interserviunt, ex quo oriuntur
nonnullæ confusiones, mandamus propte-
rea, quod cum interservire debeant in eccle-
sia & choro juxta ordinem istius dioe-
sis, officium recitent eo modo & non
alio. Sub poena quod qui sic non fece-
rit, expellatur a tali servitio, nisi reci-
tet prout dictum est, & habeat breviam-
rium ad hunc effectum.

Quia pariter est valde opportunum, &
necessarium, ut in nostra dioecesi & pro-
vincia adsit uniformitas in cæremoniis
Missæ, & Sacerdotes non utantur di-
versis modis celebrandi (sacro Concilio
approbante) mandamus, ut omnes sint
conformes in dictis cæremoniis nostræ Ec-
clesiæ Metropolitanæ, & Visitatores super
his accurate invigilent, corrigant, ac pu-
niant contravenientes.

CAPUT XIII.

*Quomodo stare debent Ecclesiastici in offi-
ciis Divinis, & Ordo servandus
in eis.*

Tenantur Clerici ad recitandum divi-
num officium cum omnimoda attentione
& devotione, & stare cum silentio in
Ecclesia tempore celebrationis; ac etiam
ad interserviendum & residendum in Eccle-
siis, in quibus sunt Beneficiati, vel ha-
bent onus cuiusdam servitii: super quod
a nostris bo mem. prædecessoribus facta
fuerunt & ordinata nonnullæ Constitutio-
nes

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.ANNO
CHRISTI
1512.

nes, quas mandamus observari in omni-
bus & per omni cum additionibus se-
quentibus. Videlicet quod tempore quo
recitabuntur horæ canonicæ & divina offi-
cia, adsint omnes in choro cum habitu
decenti tale officium cantantes, & ser-
vent silentium, sinque honeste ordina-
ti, & recitent horas distincte & lente,
non autem præcipitanter, quodque non
loquantur, nec recident dum officium
decanatur, ne distrahantur ad alia atten-
ti illi qui canere debent, vel impedian-
tur canentes; pariterque mandamus, ut
laici non sedent inter clericos, dum offi-
cium divinum decantabitur, nec Clerici
dent eis locum, nisi talis laicus adjuvet
clericos in cantando, & per hoc nostrum
statutum facultatem impartimur Vicario,
ubi fuerit, & in ejus absentia Parocho
antiquiori, qui in qualibet ecclesia paro-
chiali fuerit, ad hoc ut sic possit man-
dare, & compleri facere sub poena de-
ceri morapetitorum, in quibus multari
possit præmissis contravenientes; & si
ulterius fuerint inobedientes & rebelles,
& non compleverint ea, de quibus fue-
rint moniti, præfatus Vicarius, sive Pa-
rochus illos multare in aliis decem mo-
rapetinis, qui statim reponantur in arca
sui trunco fabricæ, cui illos applicamus.

Item etiam mandamus, ut in Eccle-
siis, in quibus adest consuetudo recitandi
omnes horas Canonicas, servetur talis
consuetudo, & ut in aliis Ecclesiis, in
quibus adsunt dumtaxat duo Beneficiati,
isti teneantur per se, vel per Capellanos
pro ipsis intervenientes, celebrare Missam
de Terria, & Vesperas cantatas singulis
diebus de festo vel feria occurrenti, sub
poenis in dictis constitutionibus expressis;
& ubi aderit unicus Beneficiatus, ut sal-
tem diebus Dominicis & festivis de præco-
pro celebret Missam cantatam de Domini-
ca vel festo occurrenti, & tribus diebus
Hebdomadæ de feria seu festo occurren-
ti, sub poena unius regalis pro qualibet
die Dominica seu festo, & dimidii rega-
lis pro qualibet ex aliis diebus, quibus
celebrare omiserit, applicandi pro me-
dieta fabricæ talis Ecclesiæ, & pro alia
medieta facristæ. Et volumus, ut per
nullum impedimentum Missæ confraterni-
tatis, vel alterius negotii occurrentis,
prætermittatur celebratio Missæ majoris di-
ctis diebus & festis de officio, quod ce-
lebrabitur & recitabitur illa die, etiamsi
adfit corpus præsens ad sepeliendum, vel
nuptiæ celebrandæ.

Item ut in Ecclesiis, in quibus adest
copia sacerdotum, servetur ordo in cele-
brando Missas, & non sint sibi invicem

impedimento; præcipimus, ut dum Missa
major celebrabitur, nulla alia Missa ce-
lebratur, nec ullus Sacerdos se vestibus
saceris induat, donec Sacramentum con-
sumpserit qui primus incepit Missam, sub
poena unius regalis, in quo multentur
Sacerdos & sacrista, qui ipsi ornamenta
præstiterit: quod intelligendum est, ex-
ceptis ecclesiis Cathedralibus, in quibus
celebrari solent plures Missæ, & non
adesset tempus ad illas omnes celebra-
das. Et sub dicta poena mandamus, ut
Sacerdotes non se induant ad celebra-
ndum Missam, nec se spolient in altari-
bus, nec in præsentia populi, sed in sa-
cristiis seu locis ad id destinatis; ac etiam
non dentur calices, nec corporalia pue-
ris. sed ipsimet illa serant.

Item ad evitanda inconvenientia &
tollendum impedimentum quod causatur
divino officio (sacro Concilio approban-
te) statuimus & mandamus, ut pax non
vadat per ecclesiam, sed ponatur in lo-
co, in quo commode illi, qui devotio-
ne fuerint moti, illam capere valeant.
Mandamusque ut qui illam alio modo de-
derit, incurrat poenam unius regalis pro
qualibet vice applicandi fabricæ suæ Ec-
clesiæ.

Similiterque quia didicimus, quod ele-
mosynæ, quæ petuntur tempore celebra-
tionis Missæ majoris, valde impediunt &
perturbent divinum officium, mandamus
Vicariis, parochis, & clericis dicti ar-
chiepiscopatus & provinciæ, ut nemini
permittant petere elemosynam, nec alios
quæstus facere per Ecclesiam, a quo fue-
rit incæpta Missa major usque ad con-
sumptionem Sacramenti, sub poena unius
regalis applicandi fabricæ talis Ecclesiæ.

Item quia Sacerdotes debent semper cum
gravitate & devotione se gerere, maxi-
medum celebrant; & quia scivimus quod
tempore offertorii diebus Dominicis & fe-
stis principalibus, nonnulli Sacerdotes per
magnam partem ecclesiæ incidant inter po-
pulum ad effectum recipiendi oblationes,
quod non parit bonum exemplum, nec
honestum videtur; propterea statuimus &
mandamus, ut in posterum id nullo modo
fiat, sed Sacerdos se constituat in loco,
quo pervenire valeant illi, qui offerre vo-
luerint: & si fuerit necessarium, multi-
plicentur Sacerdotes ad recipiendas obla-
tiones.

CAPUT XIV.

Quid observari debeat circa celebrationem officiorum divinarum, & administrationem Sacramentorum tempore interdicti.

Cum periculosissimum sit cuilibet Ministro ecclesie celebrare & administrare quodlibet ex Sacramentis tempore interdicti extra statutum & permissum per sacros canones; propterea volentes hac in parte instruere & monere nostros subditos, mandamus, ut circa celebrationem divini officii servantur contenta in cap. *Alma mater* de sent. excom. lib. 6. videlicet, quod tempore interdicti Apostolici, vel ordinarii celebrentur missae, & divina officia clausis januis, exclusis interdictis & excommunicatis, & clericis non conjugatis dumtaxat admissis, exceptis tamen diebus Nativitatis D. N. J. C. ejusque Resurrectionis, & Spiritus Sancti, ac die Assumptionis dominæ nostræ, & die festivitatis Corporis Christi, cum sua octava, prout & quemadmodum continetur in Bulla Eugenii & Martini. Quæ festa celebrantur incipiendo a primis Vesperis, & per horas usque ad secundas Vesperas inclusive, non tamen dicatur secundum completorium dictis diebus.

Item quod non administrantur Sacramenta præter infra scripta. Sacramentum Baptismi tam parvis, quam adultis: & confirmatio quæ spectat ad episcopos: Sacramentum poenitentiae tam sacris quam ægrotis: & Sacramentum eucharistiæ ægrotis dumtaxat cum ea solemnitate qua administrari solet, quando non adest interdictum: & de Sacramento matrimonii sponsalia dumtaxat, etiam si sint per verba de præsentis, non autem matrimonium: Sacramentum extremæ unctionis nemini administrari potest tempore interdicti. Sepultura in loco sacro dari non potest nisi clericis non conjugatis, qui non fuerint violatores interdicti, & eis qui privilegium vel Bullam habuerint ad hunc effectum.

CAPUT XV.

Quod Parochi possint exercere suum officium tempore sedis vacantis, absque alia licentia ad hunc effectum.

Statuimus, & ordinamus, sacro Concilio approbante, ut omnes & singuli Sacerdotes habentes licentiam ad exercendum officium Parochi, & absolvendum a casibus de jure Prælati reservatis, possint sede

A vacante exercere dictum officium & absolvere a dictis casibus ipsis concessis absque eo quod ad id novam commissionem obtineant.

CAPUT XVI.

Ordo, qui est servandus in recitatione trigeneriarum.

Fuit nobis enunciatum, quod in aliquibus ecclesiis istius nostri Archiepiscopatus & provincie, quando clerici recitare debent trigeneria publica vel secreta, quovis tempore illa dicere debeant, solent celebrare missas votivas, & non missas defunctorum, & illas computant in trigeneriis. Circa quod ordinamus, ut si defunctus dici mandaverit aliquod trigenerium, & in eo celebrari nonnullas missas, quæ non sint pro defunctis, celebrentur prout celebrari mandavit, ne mens testatoris defraudetur; sed si ille non determinat alio modo missas, quæ sunt celebrandæ, & solum mandar dici trigenerium, vel trigeneria, mandamus & ordinamus, ut in similibus trigeneriis non celebrentur aliæ missæ præterquam defunctorum, exceptis tamen locis, seu ecclesiis, in quibus unicus tantum adest Sacerdos, quia hæc videretur esse mens defuncti. Mandamurque & stricte præcipimus Sacerdotibus, ut tam in trigeneriis, quam in aliis missis votivis sibi celebrari mandatis, non faciant in missis diversitatem candelarum, nec aliquos alios abusus committant in dicendis dictis trigeneriis, seu missis defunctorum.

Item etiam mandamus cuilibet Sacerdoti, qui inceperit trigenerium, ut si venerit necessitas exeundi ad administrandum Sacramenta, vel aliud quidpiam justum & honestum gerendum, exeat brevi rediturus: ita tamen ut quando exiverit sit indutus superpelliceo, & non alio modo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quam tanquam rationi minime consonam reprobamus.

Item mandamus sub pena duorum milium morapenorum omnibus & singulis presbyteris trigeneria dicentibus, ut cum sic fuerint in ecclesia, non ludant chartis, nec aleis, nec alio quovis ludo: & quia ubi multitudo, ibi solet esse confusio & pauca devotio, præcipimus ne ingredi possint in trigenerio clauso dicendo, ultra duos Sacerdotes simul.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XVII.

Quod non fiant pacta, nec conventiones pro missis & divinis officiis, nec pro sepulturis.

De jure est vetitum quodlibet pactum, seu conventio rei temporalis pro Sacramentis & rebus spiritualibus, vel eis annexis; propterea, sacro Concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut Sacerdotes & ministri ecclesiarum nullum pactum nec conventionem faciant pro missis, exequiis, & divinis officiis; sed volumus, quod pro sustentatione Sacerdotum, qui celebrant talia officia, servetur laudabilis consuetudo introducta a fidelibus circa elemosynam quæ eis dari solet; quam consuetudinem mandamus, ut nostri ministri & iudices servare faciant, justitiam ministrando absque strepitu & figura iudicii. Et quia didicimus, quod nonnulli Sacerdotes parum Deum timentes accipiunt pignora pro aliquibus officiis, quod est species simoniæ & mali exempli; prohibemus nostris subditis, ut ante nec post dictum officium talia pignora accipiant sub pœna mille morapetitorum contravenientibus. Et quia res esset inhumana, & contra justitiam, quod fideles, qui mandarunt fieri officia, non darent ministris ecclesiæ elemosynam solitam, qua sustententur, mandamus, ut terminato officio ille, qui non dederit solitum elapsis tribus diebus, incurrat in pœnam duplo majorem; ultra expensas.

Item præcipimus, ne vendantur sepulture, nec fiant super his pacta, nec conventiones, sed post sepultum corpus detur ecclesiæ elemosyna juxta consuetudinem, quæ in talibus casibus observata fuit, & observari: & ut circa hoc iudex ecclesiæ observari faciat consuetudinem, quæ in ea fuerit per ordinem & sub pœnis in constitutione immediate superscripta continetur. Et quia nullus sine Prælato potest dare jus sepulture perpetuæ, nec concedere capellam, vel locum certum & perpetuum in ecclesia, mandamus, ut in hoc nihil fiat absque nostro speciali mandato, vel nostrorum Provisorum.

Item jubemus, ut nullus Parochus, nec servitor beneficii omittat dicere in sua hebdomada, vel diebus quibus tenetur celebrare missam populo de festo, vel feria occurrenti, dicens & celebrans missas votivas commissas, & ut nullus habens speciale onus Capellanix, accipiat onus aliarum missarum diebus, quibus celebrare tenetur in sua capellania. Et ne defraudentur

A tur illi, qui ordinant sacrificia, & præfati Sacerdotes onerent suas conscientias, mandamus, & ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit elemosynam seu portionem pro celebranda missa seu missis, teneantur illas celebrare eademmet die, vel tempore commendato, cessante legitimo impedimento, & signanter pro illo vel illis, qui talem elemosynam dederint.

CAPUT XVIII.

B *Quod non celebretur missa extra ecclesiam, nec detur ad id licentia.*

Magna fieret injuria Deo domino nostro, si sanctissimum Sacramentum gloriosi ejus corporis in tantam familiaritatem traheretur, ut aliquod vilipendium causeretur. Propterea, sacro Concilio approbante, ordinamus & mandamus, ut nemini detur licentia a Provisoribus & officialibus nostræ diocesis & provinciarum, ut celebret missam in ullo domo, nec in alio loco extra ecclesiam; excepto tamen si fuerit in domo talis Domini, cui videatur non debere negari, & qui habeat in sua domo capellam & locum separatum ad hunc effectum, & mandamus omnibus presbyteris, ut in nullo loco seu domo alicujus nobilis, seu alterius personæ cujuslibet missam celebrent absque speciali licentia; & tunc non celebrent in palatio, aula, seu camera, in quibus adsit lectus in quo quis dormiat, excepto tamen si fuerit infirmus tali infirmitate, ut surgere non valeat e lecto. Utque præfati Sacerdotes, quamvis habeant licentiam celebrandi in aliqua domo, ante omnia videant locum, in quo celebrare debent missam, si est honestus & compositus ac ordinatus prout esse debet, ut in eo celebretur sub pœna, quod Sacerdos contrarium faciens, ipso facto incurrat suspensionem a divinis per mensem quoties ita fecerit.

Et quia sumus informati, quod in nostra diocesi & provincia adsunt plura hospitalia & domus nonnullarum mulierum monialium nuncupatarum, in quibus celebratur missa adeo continuo, ut damnum oriatur ecclesiis parochialibus, & cultui Dei domini nostri; revocamus omnes & singulas licentias, quæ hæctenus fuerunt concessæ, mandamusque Provisoribus & Visitoribus, ut quando visitaverint ecclesias, se informent quæ domus adsint intra parochiam hospitalium, Beatarum, & aliarum personarum, in quibus celebrari solet missa, & de his nobis relationem faciant. Similiter non dent licentiam, nec in eis celebrari permittant absque nostro spe-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.speciali permisso, excepta tamen die in-
vocationis Sancti.

CAPUT XXI.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XIX.

*Quid seruari debeat circa Confessionaria, &
altaria portatilia, seu mobilia.*

Plures personæ sub falsis relationibus, dicentes se esse nobiles, vel habere ad hoc necessitatem, vel per alias causas, impetrarunt plura confessionaria, & varias facultates habendi altaria mobilia, & missam audiendi in suis domibus, vel in eis recipiendi sancta Sacramenta: & quia si Papa dominus noster esset informatus de qualitate plurium ex dictis personis, & vili earum conditione & stirpe, ac etiam de aliis defectibus, quos nonnulli patiuntur, non est credendum, quod tales eisdem concederet facultates, maxime cum tot sint, & adeo communes, ut inde oriuntur magna scandala, & sacra in vilipendium deducantur: & quia ad nos spectat inspicere, & examinare dicta confessionaria, & facultates, & executioni demandare illa, quæ fuerint impetrata sub vera relatione, & exponere ac demonstrare suæ sanctitati ea, quæ fuerunt impetrata subreptitæ, & a personis de quibus oritur scandalum, & periculum conscientiarum; mandamus ut nullus Sacerdos missam celebret in domo ullius personæ particularis vigore cuiusvis confessionarii, vel alterius facultatis, quamvis subscriptæ a nostris Provisoribus, absque eo quod per nos prius fuerit visa, & examinata; excepta tamen domo alicujus Domini titulati, vel eius filiorum, sub pœna unius floreni presbytero contravenienti, applicandi pro medietate fabricæ suæ ecclesiæ, & pro alia medietate accusatori.

CAPUT XX.

Quod non celebrentur matrimonia extra ecclesiam.

Item etiam præcipimus, ut nullus presbyter audeat administrare matrimonia extra ecclesiam parochialem sub pœna mille morapetitorum; & sit suspensus a celebratione dictorum matrimoniorum ad annum; mandamusque ut nostri Provisores non concedant ad hunc effectum licentiam absque nostro speciali mandato.

Concil. General. Tom. XXXII.

Quod non fiant representationes in ecclesiis.

Sumus informati, quod in quibusdam ecclesiis nostri Archiepiscopatus & provincie permittitur fieri nonnullas representationes Passionis D. N. J. C. & alios actus, & memoriam Resurrectionis, Nativitatis Salvatoris nostri, vel alias representationes. Ex quia ex talibus actibus orta sunt, & oriuntur plura absurda, & sæpe sæpius scandala in cordibus illorum, qui non sunt bene confirmati in nostra sancta fide Catholica; videntes confusiones & excessus, qui in hoc committuntur; propterea, sacro Concilio approbante statuimus & mandamus omnibus parochis nostri archiepiscopatus & provincie, omnibusque aliis presbyteris & regularibus personis, ut non faciant, nec deat locum, ut in suis ecclesiis & monasteriis fiant dictæ representationes, nec aliqua illarum absque nostra speciali facultate & mandato, sub pœna unius floreni applicandi modo supradicto presbyteris contrafacientibus, & laicis, ut sint excommunicati.

Item cupientes, ut ecclesiarum servitium recte præstetur a sacristis, & laici sacris non immisceantur, ordinamus, ut in ecclesia, in qua aderit Clericus non conjugatus habilis ad officium sacristæ, non admittatur conjugatus: similiter ut sacristæ dormiant in ecclesiis cum omni honestate, & claudant januas adveniente nocte; nec ab eis de nocte exeant sub pœna, quod propter eundem casum carcerentur, & puniantur arbitrio nostrorum iudicum.

CAPUT XXII.

Quod omnes ecclesie parochiales se conforment ecclesie majori in pulsando Ave Maria, & Vesperas.

Cum circa tempus pulsandi Ave Maria in nostra ecclesia metropolitana & in aliis ecclesiis tam istius civitatis, quam aliarum civitatum, villarum, & locorum istius nostri Archiepiscopatus & provincie adfuerit aliqua confusio & varietas, mandamus ut in dicta nostra sancta ecclesia, & in omnibus aliis civitatibus, villis, & locis istius nostri Archiepiscopatus & provincie, pulsetur Ave Maria post occasum solis, nocte imminente; & statim ut campanarius dictæ nostræ

Cc fan-

ANNO
CHRISTI
1512.

sanctæ ecclesiæ, vel aliarum ecclesiarum Cathedralium, inceperit pulsare campanam Ave Maria, omnes alii sacristæ aliarum ecclesiarum inferiorum illi correspondent; & hic ordo servetur in aliis civitatibus, oppidis, & locis ad normam ecclesiæ principalis; pariterque statuimus ut in pulsando campanas pro Vesperis se conforment ecclesiæ principali, sub poena duodecim morapetitorum quoties contraverint, applicandorum campanario ecclesiæ principalis.

CAPUT XXIII.

De Vita & honestate Clericorum.

Cupientes ut ecclesiasticæ personæ nostræ diocesis, & provincie sint honestissimæ in omnibus suis operibus, habitu, & conversatione, sacro Concilio approbante, mandamus, ut Sacerdotes & Clerici in sacris ordinibus constituti, seu beneficiati, sint graves in loquendo, incedendo, & tractando, ut eorum vita & consuetudo sint laicis in bonum exemplum. Mandamus etiam ut deferant pallia cum colari amplo convenientis latitudinis, ut perveniant usque ad plantam pedis, & ne utantur ac deferant pannum sericum, nec coloris violacei, nec viridis, nec alium elaboratum & contextum serico, nec gestent signa doctorum, sed birreta, & non incedant cum braciis & thoracibus, etiamsi deferant pallium desuper, excepto quando trahunt vestem talarem, & non deferant annulos aureos, nec cingula auro nec argento elaborata, nec calceamenta colorata; pariterque mandavimus, ut deferant coronam medioeris latitudinis, & capillos breves, adeo ut videantur aures, nec crescere sinant barbam. Quæ omnia mandamus per ipsos fieri & compleri sub poena quingentorum - morapetitorum contravenientibus; & si forte aliquis Clericus fuerit inhonestus in suo habitu, contra ipsum servetur juris communis dispositio; & si fuerit adeo immoderatus in bibendo & comedendo, ut sine justa causa ingrediatur cauponas, vel fiat ebrius, tunc incurrat poenam suspensionis ab officio & beneficio, si habuerit, ad mensem; & nisi corrigatur, contra ipsum procedatur, prout ejus superiori bene visum fuerit.

Item mandamus, ut nullus clericus saltem, nec cantet cationes sæculares in missa nova, nec in nuptiis, nec in alio quovis negotio publico, nec accedat ad locum in quo currunt tauri, sub poena viginti regalium.

Item mandamus, ut dictam poenam

A incurrat quilibet Clericus, qui tam parum timoratus Dei fuerit, ut dixerit, juro per talem, vel non credo in talem, vel alia similia verba, & ultra dictam poenam deprehendatur, & corrigatur arbitrio judicis.

B Item mandamus, ut quilibet Clericus, qui fuerit repertus de nocte ambulans post sonum secundæ campanæ absque justa causa, maxime in habitu indecenti, deprehendatur per nostrum barigellum, & puniatur per nostros Provitores: & si arma secum tulerit, illa amittat, & incurrat poenam mille morapetitorum.

CAPUT XXIV.

Quod Clerici in sacris constituti seu Penitentiam confiteantur, & sanctum Eucharistiæ Sacramentum recipiant, saltem tribus festis paschalibus anni.

Cum Clerici, qui sunt electi in sortem Domini, majora dona recipiant a Deo, atque ita magis teneantur vitam ducere cum omnimoda bonitate & sanctitate, requirimus & hortamur omnes Clericos in sacris constitutos, seu Beneficiatos, cujusvis status & conditionis existant, intra nostrum Archiepiscopatum & provinciam, ut peccata deponant, & sanctum Eucharistiæ Sacramentum recipiant tribus festis paschalibus anni: & concedimus omnibus dictis Clericis facultatem eligendi Confessarios, qui illos absolvere valeant ab omnibus peccatis, a quibus illos possemus absolvere, excepto tamen illo, qui fuerit ordinatus per saltum, & sine licentia proprii Prælati, & illo qui violaverit Ecclesiam quocumque modo, & qui quædam sortilegia, vel incantationes patriverit, & exceptis perjuriis in damnum proximi, & excessu qui committitur iniuriendo manus violentas in Clericum, quocumque modo everit, & in laico colapham infligendo, & fustibus excipiendo, & sanguinem effundendo, quibus prohibemus cuilibet Confessario, ne possit absolvere Clericum, qui tale quid fuerit confessus.

CAPUT XXV.

Quod Sacerdotes possint eligere Confessarium.

Ut Sacerdotes commodius se disponant ad celebrandam missam, concedimus licentiam omnibus presbyteris nostri archiepiscopatus & provincie, ut quando voluerint celebrare, possint quilibet eligere Con-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1562.

Confessarium presbyterum saecularem vel A religiosum, apud quem confiteatur: qui Sacerdos sic electus illos absolviere valeat, quoties praesati Sacerdotes fuerint confessi, ab omnibus suis peccatis, etiamsi sint de casibus nobis reservatis, exceptis tamen casibus contentis, & expressis in constitutione immediate superscripta, quos in specie nobis reservamus.

Item mandamus, ut omnes Presbyteri celebrantes teneantur notificare parochis suarum parochiarum quolibet bimestri, apud quem Sacerdotem censuerint, & se B reconcilient, ad effectum ut dicti parochi valeant de his dare rationem. Et si fuerit unicus Clericus in loco, teneatur id significare parochi viciniore.

Item mandamus, ut Sacerdotes non gerant super humeris suis corpus defuncti, qui non sit Sacerdos, excepto tempore tantae necessitatis, ut non reperiatu comode, qui illud deferat ad sepeliendum.

CAPUT XXVI.

Quod Clerici non habeant concubinas.

Plures & diversas & censuras reperimus impositas, tam vigore constitutionis Cardinalis de Sabina legati Apostolici, quam aliorum nostrorum bonae memoriae praedecessorum contra Clericos publicos concubinariorum: & cognovimus ac vidimus per experientiam illos tales pluries exponere damnationi suas animas, & incurere ac permanere in dictis poenis & censuris, in magnum periculum suarum conscientiarum, & in eis dictum vitium non aboleri. Propterea cupientes salutem nostrorum subditorum, & puritatem ac bonum exemplum eorum vitae ac personarum, volentesque moderari rigorem dictarum poenarum ac censurarum, sacro Concilio approbante, monemus & hortamur omnes Ecclesiasticos nostros subditos, ut pure & caste vivant, prout tenentur. Et quod si aliquis illorum habuerit, vel habeat concubinam, illam relinquat, & se ab ea separet & removeat, saltem intra terminum novem dierum, computandum a die notificationis, & publicationis istius constitutionis in qualibet dioecesi; mandamusque ut Provisores & Ministri nostri archiepiscopatus & provinciae sint diligentes in inquirendo & procedendo contra tales delinquentes, & si reperierint aliquem clericum in sacris, seu minoribus ordinibus constitutum beneficiatum esse publicum concubinarium, illum plectant juxta dispositionem juris pro prima vice, & si talis persona non corrigatur, & perman- C
Concil. Gener. Tom. XXXII

serit cum dicta concubina, & ad eam ulterius rediderit, mandamus eam apprehendi, & in carcerem Ecclesiasticum detrudi, utque perdat tertiam partem fructuum annuorum beneficii seu beneficiorum quae possederit, vel servitii seu capellaniae cui inservivit; & si tanta fuerit ejus pertinacia, ut postea non emendetur & corrigatur, mandamus ut deprehendatur, & non liberetur absque speciali nostro mandato, seu ejus dioecesani, ad effectum ut provideamus quod magis opportunum fuerit saluti ejus animae, & dictum vitium ab eo remaneat extirpatum & eradicatum.

CAPUT XXVII.

Quod clerici non sine praesentibus matrimonii, nec baptismis suorum filiorum, nec illos secum ducant.

Cum juxta doctrinam Apostoli, non solum debeamus evitare malum, sed omnem speciem mali, necesse est ut abstinemus a rebus, quae possunt aliquod scandalum generare; propterea, sacro Concilio approbante, mandamus, ut nullus Clericus saecularis, vel regularis, cujusvis status, dignitatis, praecminentiae, & conditionis existat, nostrae dioecesis & provinciae, praesens sit baptismo, vel sponsalibus, seu matrimonio, vel funeralibus suorum filiorum, vel filiarum, seu nepotum; nec legatum, nec donationem faciant ulli mulieri, quae habeatur pro concubina, sub poena duorum millium moraperinorum; & quoad legatum, nullum sit in se. Et hanc ipsam prohibitionem & poenam extendimus contra quemcumque Clericum, qui secum duxerit suos filios, nepotes, seu generos, ad effectum ut ei in Missa inserviant; & quod tales filii, seu generi, non ingrediantur cum eis in chorum, dum divina officia celebrantur.

CAPUT XXVIII.

Quod Clerici non habeant negotiationem, seu mercimonium.

Cum Clerici, qui sunt electi in sorte Domini, debeant esse remoti ab omnibus negotiis saecularibus, signanter a negotiatione mercium, quae quamvis sit de rebus licitis saecularibus, ipsis tamen est prohibita & illicita, ratione eorum status, & quia ipsis est impedimentum maximum pro complemento sui officii, cujus nulla habita ratione nonnulli clerici se ingesserunt

ANNO
CHRISTI
1562.

ANNO
CHRISTI
1512.

runt in negociationes ratione suarum personarum illicitas; propterea, sacro Concilio approbante, statuimus & mandamus quibuscumque Clericis nostrae dioecesis & provinciae cujusvis status, dignitatis, & praeminentiae existant, ut non se intromittant in aliqua negociatione mercium, sub poena, quod si aliquis contrarium gesserit, ultra poenas de jure impositas, incurrat poenam decem millium morae-pennorum.

CAPUT XXIX.

Quod Vicarii informationem capiant de vita Clericorum sua Vicaria, & de ea transmittant relationem Praelato singulis annis.

Cum maxime congruum sit Praelatis, ut sint informati de statu suorum subditorum, maxime personarum Ecclesiasticarum, & de earum vita, & de beneficiis, & officiis quae habent & possident in Ecclesia, propterea sacro Concilio approbante, statuimus, & ordinamus, ut in posterum omnes Vicarii nostri archiepiscopatus & provinciae, teneantur informationem capere de vita & moribus omnium Clericorum, quilibet in sua Vicaria, & scire, & diligenter inquirere de eorum vita & moribus, & transmittant ad nos, seu nostros provisores quolibet anno, tempore quo transmittuntur listae, relationem de his quos repererint commisisse nonnulla delicta, & excessus, vel ducere vitam minus honestam, ad effectum ut provideatur quod congruum fuerit saluti eorum animarum, & reformationi morum; & si excessus fuerit talis qualitatis, ut dilationem non permittat, illum statim noverint Praelato expensis delinquentis; quod per ipsos compleri & exequi mandamus; & in hoc magnam habeant vigilantiam, & specialem curam, sub poena unius scilicet floreni applicandi ut supra dictum fuit.

CAPUT XXX.

Quod Beneficiati resideant in suis beneficiis, & non absint ab eis sine licentia Praelati; & in ejus absentia quomodo provideri debeant Capellani.

Experimento vidimus, quia non resident Beneficiati in suis beneficiis, prout deberent, magnam provenire diminutionem cultus divini, & damnum animarum; super quo Patriarcha Don Alphonsus bonae memoriae praedecessor noster provixit quadam constitutione provinciali pra-

cipiendo, ut Beneficiati nostrae dioecesis & provinciae residerent in suis beneficiis, & nullus posset abesse a dicto servitio absque justa causa, & cum nostra speciali & expressa licentia. Et quia dicta constitutio est sancta, & directa servitio Dei & Ecclesiarum, & in hoc magna adest confusio & corruptela; mandamus sacro Concilio approbante, ut in posterum servetur dicta Constitutio, & quatenus opus sit, illam renovamus & confirmamus; quam volumus etiam habere locum in Capellanis perpetuis, excepto tamen si institutio Capellaniae dixerit, quod possit inserviri per substitutum.

Item quia dicti Beneficiati & eorum procuratores ad effectum fruendi integro fructibus suorum beneficiorum in absentia, procurant pro servitio beneficiorum Capellanos, qui pro minori salario inserviant, faciendo aliquoties cum talibus Capellanis nonnullas illicitas pactiones, ex quo fit ut multoties beneficia careant servitio, & populus Christianus magnum patiatur detrimentum; propterea statuimus, & mandamus, ut provisor non conferat servitium alicujus beneficii personae, quae non sit habilis, & idonea, ac opportuna servitio Ecclesiae, & assignet praefatis Capellanis salarium competens pro eorum sustentatione, prout ipsi videbitur opportunum; ac etiam provideat, ut ex fructibus dictorum beneficiorum salaria dictorum Capellanorum integre persolvantur: super quo ejus conscientiam oneramus.

CAPUT XXXI.

Quod religiosi non inserviant beneficio nec Capellaniae.

Notum nobis est, quod plures Religiosi posthabito Dei timore, & obedientia sui ordinis, cum falsis relationibus & diversis modis fraudulentis obtinuerunt, & in dies obtinent licentias & facultates mutandi habitum dicentes, quod fuerunt translati ad alias religiones, & habeant licentiam a suis superioribus, accedunt in habitu clericorum saecularium ad hanc nostram dioecesim & provinciam, occupantque servitia & sustentationem clericorum naturalium, incedentes prout incedunt extra ordinem & absque habitu religionis. Propterea insequentis juris dispositionem, & constitutionem Cardinalis Don Didaci Hurtado de Mendoza bonae memoriae praedecessoris nostri disponentem, ut nullus religiosus habeat servitium beneficii, nec Capellaniae (sacro Concilio approbante) statuimus & mandamus, ut dicta

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

dicta constitutio firmiter observetur in no-
stra dioecesi & provincia, & quatenus
opus sit, per presentes confirmamus, &
innovamus, prohibemusque nostris provi-
soribus & officialibus, ut non tradant ta-
les licentias, nec illas dare possint, &
annullantes omnes illas, quæ hæcenus
fuerunt datæ dictis Religiosis; pariterque
mandamus dictis provisoribus & officiali-
bus, ut impostero nulli Religioso in-
cedenti in habitu seculari dent licentiam ce-
lebrandi in hac dioecesi & provincia, &
remittant dictos Religiosos ad nos & ad
Episcopos dioecesanos, ut provideamus
quod convenerit servitio Dei, & bono
animarum talium Religiosorum.

CAPUT XXXII.

*Quas qualitates habere debeant Ordinandi,
& non intervenerint preces super
ordinatione.*

Cum in personis Ecclesiasticis, signan-
ter in illis, qui sunt promovendi ad sa-
cros ordines, vel ad officium, & mu-
nere curæ Animarum, requiratur prudentia,
& idoneitas scientiarum, statuimus,
ut nullus impostero promoveatur ad Or-
dines sacros, nisi saltem fuerit peritus lin-
gua latinæ competenter, & in rebus de
jure necessariis, & habuerit qualitates,
quas sacri Canones disponunt, super quo
mandamus, ut nostri provisoribus & ex-
aminatores se prius informet cum magna
diligentia.

Item quia reperimus accidisse, quod per
intercessionem & preces nonnullorum Ma-
gnatum, & aliorum, plures fuerunt or-
dinati absque eo quod meruissent ordina-
ri, mandamus, ut si quis impostero in-
tercessores insumpserit ad effectum susci-
piendi sacros Ordines, non admittatur,
nec recipiatur, & fiat inhabilis ad susci-
piendum Ordinem, quem petit.

Item etiam mandamus, ut nulli absen-
ti concedantur literæ Dimissoriales, nisi
personaliter comparuerit ad se subicien-
dum examini; excepto tamen si lauream
Doctoratus obtinuerit in Academia gene-
rali; & ut pariter non dentur literæ di-
missoriales, nisi ad unum tantum ordinem
sacrum, ut viso quomodo se gerit ordi-
natus in Subdiaconatu, vel Diaconatu,
appareat an mereatur promoveri ad ma-
iorem ordinem.

CAPUT XXXIII.

*Quod nulla jura percipiuntur pro
Ordinibus.*

Item mandamus, ut nulla jura perci-
piantur pro ordinibus, nec pro carta,
nec ratione sigilli, & subscriptionis, utra-
que Provissores diligenter inquirent de il-
lis, qui ordinantur, an aliquid ab eis
fuerit solum pro Ordinibus, vel pro
carta; & si repererint aliquid fuisse per-
ceptum quocumque modo, vel imposte-
rum esse percipiendum, illud restitui fa-
ciant cum altero tanto.

CAPUT XXXIV.

*Quod non fiant matrimonia clandestina, &
quam penam incurvant partes contrahentes,
& testes.*

Per sacros Canones est prohibendum,
quod matrimonia seu sponsalia clandesti-
ne, nec occulte fiant, & quod talibus
clandestinis matrimoniis nullus Sacerdos,
nec alia persona interveniat; & quia di-
cta prohibitio juris, nec poenæ, quæ
vigore constitutionis nostrorum prædeces-
sorum fuerunt impositæ, non sufficiunt
ad obviandum magnis periculis & scan-
dalis, quæ a talibus matrimoniis prove-
niunt, & magnam audaciam, quam no-
stri subditi habent illam infringendi reprimen-
dum; propterea cupientes de novo
remedio providere, statuimus, & man-
damus, sacro Concilio approbante, ut
nullus de nostro archiepiscopatu & pro-
vincia audeat contrahere talia clandestina
matrimonia, seu sponsalia, nec accipere
manus contrahentium, vel illis interve-
nire; sub poena, quod ultra in tali ca-
su de jure dispositum, contrahentes &
ille, qui eorum munus acceperit, incur-
rant sententiam excommunicationis, & poe-
nam mille morapetitorum, & quod tes-
tes cadant in poenam 500. morapetino-
rum pro quolibet.

Item mandamus, ut tales contrahentes
clandestine teneantur solemnè facere ma-
trimonium in facie Ecclesiæ intra terminum
60. dierum, a die qua clandestine con-
traxerint, computandi sub poena privati-
onis ecclesiasticæ communionis si vixerint;
& ut quilibet incurrat poenam duorum
millium morapetitorum & si in hoc sta-
tu decesserint, eis non detur Ecclesiasti-
ca sepultura.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XXXV.

*Quid observari debeat in matrimonio inter
extraneos.*

Cum sciverimus, quod plures extranei veniunt in hanc nostram diocesim & provinciam, dicentes se esse solutos, contrahunt matrimonium secunda vice; & quia sunt personæ incognitæ, etiam si factæ fuerint denunciations in Ecclesia parochiali, in qua contrahere volunt matrimonium, non potest fieri notum impedimentum, & postea innotescit illos prius contraxisse matrimonium & legatur esse, vel habere alia impedimenta; ex quo magna pericula & scandala oriuntur. Propterea, sacro Concilio approbante, mandamus, ut nullus parochus, nec presbyter nostræ diocesis & provincie celebret, nec collocet in matrimonio tales extraneos absque licentia nostrorum provisorum, seu iudicum, vel absque eo quod exhibeant fidem & testimonium, qualiter sunt personæ libere ad contrahendum matrimonium, vel qualiter fuerint denunciati in sua diocesi, in Ecclesia suæ parochiæ, & non fuit repertum impedimentum in dicto matrimonio, & quod si quis ex talibus extraneis non exhibuerit fidem supradictam, illum remittant ad nostros iudices ad effectum providendi, quod desuper fieri debet.

CAPUT XXXVI.

*Contra illos, qui matrimonium contrahunt in
gradibus de jure prohibitis.*

Quia plures Dei timore postposito, & periculo animarum suarum, contrahunt matrimonium, vel sponsalia per verba de præfenti in gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis, vel in Ordine sacro constituti, vel Religiosi professi, qui de jure sunt ipso facto excommunicati; & quia plures in dictam sententiam excommunicationis incurrerunt, & incurrunt, mandamus, sacro Concilio approbante, ut tales contrahentes incurrant etiam poenam trium millium morapetinorum, & testes in poenam morapetinorum pro quolibet.

CAPUT XXXVII.

*Contra illos, qui contrahunt duplex
matrimonium.*

Mandamus similiter, ut si vir, vel mulier postquam in legitimo matrimonio fuerint conjuncti, perversando ordinem huius sancti Sacramenti, contraxerint, vel quilibet illorum contraxerit matrimonium vel sponsalia secunda vice, durante primo matrimonio, ultra alias penas de jure stabilitas, incurrat præterea poenam duorum millium morapetinorum, quamvis maritus fuerit absens per longum tempus, & de eo non habeatur relatio, excepto si fuerit publicus & notorius obitus mariti absentis, vel si coram nostris officialibus constare fecerit & docuerit legitime de obitu mariti, ut cum eorum licentia contrahere valeat, & non alias, nec alio modo, idemque intelligatur de muliere absente.

CAPUT XXXVIII.

Contra blasphemias proferentes.

Cum blasphemia gravissimum sit peccatum, & contra prima & præcipua Dei mandata, ideo magnam infert injuriam & offensionem divinæ majestati ille, qui blasphematur ejus sanctum nomen, signanter si est unus ex ministris ejus divino cultui deputati, sacro concilio approbante, statuimus & mandamus, ut nullus cujusvis status, conditionis, & præeminentiæ existat, blasphemet, juret, nec improprium aliquid proferat contra Deum dominum nostrum, nec contra virginem gloriosam sanctam Mariam ejus matrem dominam nostram, nec contra aliquem ex ejus sanctis, sub poena, quod si fuerit clericus, incurrat poenam trium florenorum auri, & quod detrudatur in carceres arbitrio iudicis, si vero fuerit laicus, ut ultra penas de jure impositas, iudex ecclesiasticus contra eum procedat prout de jure.

CAPUT XXXIX.

*Quid servare debeant illi qui aufugiunt in
ecclesias, & tempus quo in eis
stare debent.*

Notum nobis est, quod plures delicta committentes, quia timent plecti a justitia seculari, aufugiunt ad ecclesias, & volentes frui earum immunitate, adeo in-

hunc-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

honeste in eis se gerunt, ut Deus doni-
nus noster valde ab eis offensus remanent,
& ejus ecclesie profanatae, ac ecclesiasti-
ci in officiis divinis perturbantur. Propte-
rea dictis abusibus obviare cupientes, sa-
cro concilio approbante, statuimus, &
mandamus, ut impostertum illi qui ad
ecclesias aufugient, in eis honeste &
decenter se gerant, nec ullo modo lu-
daunt, nec familiaritatem habeant cum
suis uxoribus, vel aliis intus ecclesiam,
nec adstant in januis ecclesiarum, nec
in cœmeteriis jocando, vel citharas pul-
sando, nec utendo aliis colloquiis o-
ciosis, sed solitarie vivant & tanquam
personae quae erraverunt, & cum omni-
moda humilitate & honestate. Item man-
damus, ut si aliquis ex dictis ecclesiae im-
munitate gaudentibus, ab ecclesia exive-
rit ad committendum aliquot excessus,
& contumelias in suos inimicos profe-
rendum, vel aliquod delictum in eccle-
sia commiserit, vel ab ea exiverit quo-
cumque modo, per eandem causam,
ejiciatur statim a tali ecclesia, mandamus-
que parochis, clericis, & sacristis, & om-
nibus aliis personis, quae curam habent
de talibus ecclesiis, & hospitalibus sub
poena excommunicationis, ut id notifi-
cent nostris Provisoribus & iudicibus ad
effectum, ut expellantur ab ecclesia tan-
quam violatores ejus honestatis, & am-
plius in ea, nec in alio admittantur. Et
si ab illorum expulsionem ab ecclesia ali-
quod periculum timeatur advenire talibus
delinquentibus, mandamus ut nostri ju-
dices illos carcerari faciant in ecclesia,
ita ut non possint exire ad similia delicta
paranda, nec illa committenda in ipsa
ecclesia, prout dictum est. Et quia
plures per tantum temporis spatium in
ecclesiis commorantur, ut videantur illas
habere potius pro residentia, quam pro
asylo suarum personarum, mandamus,
ut nullus possit remanere in ecclesia, nec
in ea admitti ultra spatium octo dierum,
absque licentia provisoris, vel iudicis ec-
clesiastici, & mandamus clericis, ut si
aliquis ex supradictis excessibus commit-
tatur, illum notificent praefatus proviso-
ribus, sub poena unius floreni quoties id
facere omiserint, applicandi modo supra-
dicto.

CAPUT XL.

*Ordo, quem Vicarii & Parochi ser-
vare debent circa
quaestores.*

ANNO
CHRISTI
1512.

Personarum fide dignarum relatione di-
dicimus, quaestores & collectores loco-
rum piorum, illosque qui promulgant
indulgentias & peccatorum remissiones,
postposito Dei timore publice extendere
suas bullas seu indulgentias ultra earum
vigorem saepius audere, atque ad defrau-
dandos fideles falsum exponere: &, quod
pejus est, aliquando litteras adulterare
quas gerunt, cumque sint inhabiles &
laici, abusus & falsitates populo predi-
care. Idcirco nos cupientes tot malis
abusibus obviare, sacro concilio appro-
bante, statuimus, & praecipimus Vica-
riis ac parochis omnium ecclesiarum no-
stri archiepiscopatus & provinciae, ut in
posterum non admittant ullum quaestorem
& elemosynarum collectorem, seu pro-
mulgatorem Bullarum, vel indulgentia-
rum in propriis ecclesiis, seu parochiis,
neque permittant eos concionari nec pro-
curare quaestum aliquem, nec indulgen-
tias, nec peccatorum remissiones, quin
prius videant nostras litteras, & specia-
lem licentiam nostro nomine subscriptam,
nostroque sigillo munitam, in qua reve-
ra contineatur facultas bullarum, quas
tales quaestores divulgant, & ad quas
indulgentias, remissiones, & casus exten-
duntur. Et ut dicti quaestores non pos-
sint excedere, nec devenire ad publican-
das indulgentias & casus, ultra contentos
& expressos in dicta nostra licentia. Sta-
tuimus etiam, decernimus, & jubemus,
ne quaestor aliquis concionetur, neve pu-
blice ullas gratias, remissiones, & indul-
gentias, sed vicarius, seu curatus eccle-
siae, vel alius clericus illius legat publi-
ce populo dictam nostram licentiam, ut
per eam sciant quod conceditur, ne quis-
quam defraudetur. Quod praecipimus per
dictos vicarios & parochos fieri & exple-
ri sub poena trium florenorum quoties
E contrafecerint.

Item quia plures doctrina, & idoneita-
te destituti, ipsique laici, immoderata
avaritia moti potius quam Dei zelo officium
concionatoris exercent, jubemus praefatis
vicariis, parochis, & clericis, ut nulli
quaestori, nec cuiquam alteri in suis ec-
clesiis concionari permittant, quamvis
gratia fuerit per nos approbata, nisi ta-
lis persona exhibuerit specialem nostram
licen-

ANNO
CHRISTI
1512.

licentiam, vel nostrorum Provisorum ad prædicandum, quam, nisi prius fuerit ille legitime examinatus, & de ejus idoneitate constiterit, minime concedi jubemus: & ut nihilominus vicarius, Parochus, seu clericus legat coram populo gratias & remissiones seu indulgentias contentas in nostris litteris, ut Concionatores valeant in publicatione fraudem aliquam committere; & decernimus, ut ille qui legerit nostras litteras, unum regale pro labore a quæstore accipiat.

Item præcipimus dictis vicariis, parochis, & clericis, ne permittant dictis quæstoribus ac collectoribus imponi taxam aliquam petitionibus (ut faciunt) dicentes illum qui voluerit lucrari indulgentias & remissiones, offerre debere certam summam morapetitorum; excepto si in nostris litteris licentiæ, specialiter fuerit expressa dicta taxa. Jubemusque ut quæstor & collector qui contra fecerit, statim apprehendatur, & in nostros carceres archiepiscopales, vel diocesani loci, ubi id acciderit, intrudatur; omnesque morapetini dictæ gratiæ, & alia ejus bona sequestro subjiciantur.

Item quia accidit, cum licentiis per nos vel prædecessores nostros concessis, licet tempus in eis expressum elapsum fuerit, vel ipsæ fuerint revocatae, præfatos quæstores populum defraudare; jubemus, ut nulla nostra licentia seu nostrorum prædecessorum valeat ultra tempus unius anni a die concessionis: & ut in posterum præfati quæstores non admittantur ad quæstum faciendum illarum vigore. Et præfati vicarii summiopere invigilent observationi istius constitutionis: quod in hoc casu magnæ fraudes committi solent. Quæ per ipsos fieri mandamus sub pœna superius expressa.

CAPUT XLI.

Ne executioni demandentur mandata ejusvis, qui se dicat judicem Apostolicum, nisi prius fuerint visa & examinata ab Ordinario.

Cupientes obviare fraudibus & excessibus, quos nonnulli cum falsis litteris, quas vocant Apostolicas, commiserunt & committunt in nostro archiepiscopatu & provincia, sigillum ac litteras Apostolicas falsando, atque allegando facultatem plenam dispensandi, approbandi, & providendi de beneficiis: itidemque nonnulli se dicentes iudices Apostolicos, qui quidem non sunt, vel procedentes contra

formam suæ commissionis: alii vero non habentes litteras Apostolicas expectativas, seu reservationes, vel habentes gratias pro aliis diocælibus, vel ad tempus jam elapsum, & nullius vigoris, ac tales ut non extendantur ad beneficia vacantia, illa occupant. Et desuper nonnulli se dicentes exequutores, vel subexequutores talium litterarum Apostolicarum, conficiunt diversos processus & mandata, quæ sæpe sunt nulla, tanquam facta a non habentibus facultatem & jurisdictionem, quibus nostri subditi opprimuntur ac molestia afficiuntur immerito, & in diversos errores incidunt. Quia cum multi sint in docti, de similibus mandatis notitiam nullam habeant, & ignorant quid agere debeant, vel obsequi: Et quia ad nos tanquam Antistitem pertinet afferre medium hujusmodi fraudibus, & abusibus, idcirco adherentes juris dispositioni, & iis, quæ per nostros bon. mem. prædecessores in hoc casu fuere statuta & ordinata, sacro approbante concilio decernimus, & præcipimus, ut in posterum nullus processus, vel mandatum cujusvis judicis, qui se dicat apostolicum exequutorem, vel subexequutorem, aut conservatorem, quamvis ei pareant, executioni demandetur, nec compleatur per ullum ex nostris subditis, quin prius fuerit oblata coram nobis, vel coram episcopo diocesano, vel nostris provisoribus, & officialibus commisso originalis talis judicis apostolici, & processus, vel mandatum, ut per nos viso ad quem directe incumbat exequi & compleri facere mandata apostolica, eis parere & exequi jubeamus, vel super eo consulamus dominum nostrum Papam, ut si forte fuerint literæ subreptiæ, vel habuerint aliquem defectum, ob quem executioni demandari non debeant. Quod jubemus per nostros subditos ecclesiasticos compleri & observari sub pœna excommunicationis & trium florenorum auri quoties id facere omiserint.

CAPUT XLII.

Ne detur possessio cujusvis beneficii alieni absque mandato ordinarii.

Plures immoderata avaritia ducti procurant occupare de facto ecclesias & possessiones beneficiorum. Alii vero clandestine faciunt acta possessionum viventibus possessoribus, varia fraudum genera committentes. Propterea fuit statutum ac usu receptum in hac nostra diocæsi, & nunc demum, sacro concilio approbante, statui-
mus, & ordinamus, ut nullus clericus,
nec

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

nec sacrista admittat aliquem ad possessionem beneficii in sua ecclesia absque nostro mandato, seu Prælati diocesani, vel notariorum provisorum aut officialium. Quod si contra quisquam fecerit, incurrat ipso facto poenam quatuor ducatorum auri pro qualibet vice.

CAPUT XLIII.

Ne admittantur ad celebrandum sacerdotes extranei, vel ordinati extra diocesim, quamvis habeant facultates, nisi exhibita licentia ordinarii.

Nunciatum est nobis, plures falso exponentes extorquere facultates ad suscipiendos ordines extra tempora a quocumque Antistite, ac sæpe sæpius Latini sermonis adeo imperitos, ut nec legere noverint, & absque titulo aliquo, vel cum aliis maximis defectibus sacrum presbyteratus ordinem suscipere; dum sunt personæ seculares inhabiles, & ejus conditionis, ut in nostro archiepiscopatu & provincia ortum fuerit, & oriatur haud leve scandalum & prævum exemplum ab hujusmodi personis ineptis. Ideo, sacro approbante concilio, statuimus, & ordinamus, ut nullus ex dictis ordinatis extra diocesim admittatur ad celebrandam missam sine licentia sui ordinarii, & nisi comparuerit coram nobis, vel coram suo diocesano, aut nostris provisoribus cum literis sue ordinationis, ut per nos visis, & examinata idoneitate, quod ad salutem animarum, & ecclesie bonum conferat, decernamus. Præcipimusque, ut quilibet Clericus, vel sacrista, qui alias ad celebrandum admiserit supradictos, incurrat poenam unius floreni pro qualibet vice applicandi pro medietate ecclesie, & pro alia accusatori.

Item jubemus, ut nullus Clericus, vel Religiosus extraneus, vel ordinatus extra diocesim, admittatur ad missam celebrandam, nec ei præbeantur ornamenta ad celebrandum necessaria, quin prius compareat coram ordinario, & per ipsum examinetur: si vero fuerit extraneus, quin exhibeat literas dimissoriales proprii episcopi, ut ipsi per nostros provisos licentia conferatur sub poena 500. morapetorum pro qualibet vice tam ipsi, quam ei, qui ornamenta præbuerit, infligenda, atque applicanda pro medietate fabricæ talis ecclesie, & pro alia medietate, denunciant.

CAPUT XLIV.

Ut notarii Apostolici exhibeant suos titulos, & examinentur.

Notum nobis est magnam contumaciam & abusum in nostro archiepiscopatu & provincia emeruisse ex multitudine illorum qui se notarios Apostolicos venditant. Tum quia plures illorum sunt inepti & ignobiles, atque ab ignobilibus educati, cum etiam propter plures fraudes, ac dolos, & acta clandestina quæ sunt ab hujusmodi notariis in magnam Dei offensionem, & reipublicæ detrimentum. Quia ergo ad nos pertinet in similibus providere, sacro approbante concilio, statuimus, ut nullus notarius, qui se apostolicum appetet, exerceat tale officium, quin prius compareat coram nobis, seu nostris provisoribus cum titulo sui notariatus, ac facultate cum qua fuit creatus; ut si fuerit idoneus, & legitime provisor, illum notificari nostris subditiis jubeamus, ut ab ipsis habeatur, & reporetur pro notario apostolico; alias vero non permittatur defraudare populum, & falso dictum officium exercere. Præcipimus ergo, ut si quis contra præsentem constitutionem notarii officium exercuerit, quinque millium morapetorum poenam incurrat, ac in carcerem detrudatur, neque inde extrahatur absque nostro speciali mandato.

CAPUT XLV.

Ordo servandus in Visitatione ecclesiarum.

Necessarium apprime episcopis est, invigilare, & meditari continuo, ut ecclesie semper magna cum rectitudine & diligentia perquirantur & visitentur, propterea sacro concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut omnes ecclesie & clerici nostri archiepiscopatus & provincie visitentur singulis annis semel ab episcopis, quolibet in sua diocesi, vel eorum nomine a viris doctis, conscientie integre, & Deum timentibus. Jubemusque ut dicti Visitatores faciant visitationem juxta quædam capitula, quæ super iis tradi ipsis præcipimus: quæque in singulis ecclesiis asservari mandamus. Pariterque visitent hospitalia, & crematoria.

Item jubemus, ut præfati visitatores singulis diebus singulas tantum ecclesias visitent, quamvis in civitate seu oppido, in quo visitationem conficiunt, adsint plures.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

res. Quod si plures uno die visitaverint, non fiat retributio nisi pro unica tantum visitatione. Neque accipiant dona, vel munera per se, vel per interpositam personam, juxta capitulum *exigit de consibus*. Neque hospitentur in domibus præfectorum, & administratorum ecclesiarum, prout neque notarii visitationis: sub pena duorum millium morapetinarum ab administratore seu præfecto, qui illum receperit in suo domo exigendum. Et ut Visitator & notarius amittat emolumenta, quæ percipere debebant ex visitatione, ac incurrant eisdem poenam aliorum duorum millium morapetinarum.

Item jubemus, ut nullus ex dictis Visitatoribus possit visitare aliquam ecclesiam, quin personaliter ad eam se conferat, & visitet sacramentum, & alia necessaria, super quibus providendum erit. Alias talis ecclesia non habeatur pro visitata, nec præfectus quidquam solvat pro ea visitatione. Si autem solverit, non recipiatur in computum.

CAPUT XLVI.

Ut nullus possit esse præfectus alicujus ecclesie ultra duos annos, & ab eo redatur ratio publice.

Ne præfecti ecclesiarum audeant fabricarum pecuniam expendere, vel ab eis fructum percipere, cum animo per longum tempus dictum officium obtinendi, statuimus, ut nemo possit ecclesie præfecturam exercere ultra annum. Quod si visitatoris quis ecclesie utilis visus fuerit, illum prorogare poterit ad alium annum. In posterum vero dicto biennio elapso nequaquam ad ulterius tempus prorogari posse jubemus absque nostro speciali mandato & licentia.

Item jubemus, ut visitatores personaliter; & coram clericis ac populi primatibus rationes accipiant a præfectis fabricarum ecclesiarum: nullatenus vero committant munus accipiendi dictas rationes notario visitationis.

CAPUT XLVII.

Ne fabricæ fiant in ecclesiis absque mandato episcopi.

Cum in ædificiis ecclesiarum intervenerint fraudes in damnum & præjudicium tarum fabricarum, oportet, ut Episcopi huic rei vigilanter incumbant. Propterea,

A sacro Concilio approbante, statuimus, ut in posterum nulla fabrica exciteretur in aliqua ex ecclesiis istius diocesis & provincie absque nostra speciali licentia seu Prælati diocesani, vel nostrorum provisorum, aut illius personæ, quam ad hoc in specie deputabimus: neve Visitatores possint jubere ut expendatur in aliqua dictarum ecclesiarum fabrica ultra summam duorum millium morapetinarum. Si vero Præfectus alicujus ecclesie aliquid expenderit ultra istam summam, non recipiatur in computum: & ulterius amittat quodcumque salarium ratione officii administratoris ei competeat.

CAPUT XLVIII.

Ut nihil solvatur Notario pro libro Visitacionis absque mandato Provisoris.

Item jubemus, ut præfecti ecclesiarum nihil solvant notario visitationis ratione salarii & emolumentorum libri, quem dare debet de visitatione ecclesie, quin prius videatur & taxetur dictus liber per eundem provisorum, seu per personam, quæ super hoc fuerit deputata, & absque ejus mandato & subscriptione. Quod si alias præfectus dederit seu solverit aliquid dicto notario, non admittatur in computum. Jubemusque ut dictus provisor seu persona per ipsum deputata inferat in libro taxam de his, quæ sunt solvenda juxta tariffam.

Item præcipimus, ut in ecclesiis, in quibus adfuerit liber visitationis, non fiat alius novus ad inferendum possessiones, ornamenta, & alia ecclesie suppellectilia, ac beneficia, & capellanas; sed addatur in dicto libro qui prius fuerit, quidquid de novo fuerit necessarium inseri.

CAPUT XLIX.

Ut conficiatur liber authenticus omnium bonorum ecclesiarum.

Cum fabricæ ecclesiarum expertæ fuerint, ac in dies experiantur grave damnum & jacturam, eo quod contractus, tituli, & instrumenta hereditatum ac possessionum, censuum, & tributorum, quæ ipsis debentur, sæpe dispereant, & propter mutationem visitatorum & præfectorum sæpius succedunt personæ, quæ ignorant bona & jura ecclesiarum, ideoque earum bona detrimentum patiuntur. Propterea conservationi dictorum bonorum, ecclesiarumque utilitati consulentes, sacro Concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

ut fiat liber authenticus membranaceus in nostra diocesi & omnibus aliis provinciis, in quo describantur omnes possessiones, hereditates, & tributa omnium ecclesiarum, ac beneficia & capellanie illarum, bonaque relicta pro anniversariis, festis, & foundationibus, quae fuerint in qualibet ecclesia. Qui liber fiat in publica forma, ut fidem faciat, & perpetuo remaneat in ecclesia Cathedrali pro manutenzione & conservatione jurium ecclesiarum.

Item statuimus, ut in qualibet ecclesiarum apponatur tabula, in qua describantur capellanie perpetuae, anniversaria, & missae, ac fundationes, quae in qualibet ecclesia sunt celebrandae pro quibuslibet personis, quae illas dotaverint, vel dotabunt in futurum. Quae tabula sit subscripta a visitatoribus, & notario, ne pereant fundationes.

CAPUT L.

Ut sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum, & Chrisma, ac oleum sacrum asserventur in loco decenti, & fideliter custodiantur.

Cum admodum deceat sanctum Eucharistiae Sacramentum, sanctorumque reliquias venerabiliter asseruari, & bona, diligenti ac fidei custodia, & in loco decenti, prout debetur tanto ac tam sancto Sacramento, ut habeatur cum magna veneratione, & reverentia; propterea statuimus, & ordinamus, ut in omnibus ecclesiis cathedralibus & parochialibus nostri archiepiscopus & provinciae adsit sacrum ac loca bene constructa & ornata cum bonis feris & clavibus, in quibus reponatur SS. Sacramentum, oleum, ac chrisma, omnesque aliae reliquiae, quibus decet decore & reverentia, juxta facultates cujuslibet ecclesiae, & adsit capsula cum clavi, in qua reponantur reliquiae si adsuerint. Quodque similiter in dicto loco & sacario adsit liber seu manuale sacramentorum, de quibus omnibus habeat claves parochus cujuslibet ecclesiae, quas nemini consignare, nec committere debeat, excepto casu necessitatis legitima, quo casu adveniente illas non committat nisi Sacerdoti. Pariterque jubemus, ut praefatus parochus curam habeat renovandi sanctissimum Sacramentum singulis octo diebus, & lavare faciat corporalia semel quolibet mense. Volumusque ut si in hoc, vel alio spectante ad praemissa, aliquis parochus fuerit repertus negligens, vel aliquo modo reus & culpabilis, multetur & puniatur poena unius ducati auri pro qualibet vice

applicandi pro una medietate fabricae ecclesiae Cathedralis, & pro alia medietate fabricae ecclesiae, in qua casus evenerit, & una vel altera parte pro accusante seu denunciante. Si autem culpa fuerit adeo gravis, ut majori poena digna censetur, ea imponatur arbitrio provisorum, quibus praecipimus & mandamus, ut majori cura & diligentia, qua fieri potest, sic fieri & compleri faciant & observari; jubeantque pariter ut diu nocteque ardeat lampas coram dicto loco & sacario.

Item praecipimus dictis nostris visitatoribus, ut inter alia inquirent, an nostrae Constitutiones executioni mandentur, & an Vicarii & parochi debite suum munus & officium obeant, committantve excessus indebitos. Idem perquirant de nostris licentibus, ut de omnibus praemissis ad nos transmittant integram relationem, cum alii de quibus ex officio inquirere tenentur, & scire, ut super his omnibus provideatur, prout Dei cultui, & exonerationi nostrae conscientiae convenit.

CAPUT LI.

Ne ecclesiarum ornamenta ad alienos usum extrahantur.

Ut ornamenta, & jocalia ecclesiarum accuratius custodiantur, & conserventur, praecipimus, sacro approbante Concilio, ut nullus praefectus ecclesiae, parochus, vel Clericus aliquod ornamentum, vel alia jocalia ecclesiae occasione baptismorum, vel funeralium, aut alia quavis causa extrahi permittat sub poena mille morapetitorum. Jubemusque ut nostri provisoires similes licentias minime concedant, nisi fuerit de una ecclesia ad aliam, & in eodemmet populo.

CAPUT LII.

Ne ecclesiarum bona alienentur.

Quamvis per sacros canones stricte prohibeatur alienatio rerum & bonorum ecclesiarum, exceptis quibusdam casibus, & sub certis solennitatibus in jure expressis, plures personae posthabito Dei timore & censuris in extravaganti Pauli fulminatis, ausu sacrilego praesumpserunt & praesumunt vendere, alienare, impignorare, & occupare vasa & ornamenta sacra cultui divino dicata, & alia bona se moventia. Et quia tantae audaciae occurrere necessesse est, sacro Concilio approbante, statuimus, ut quicumque absque nostra licentia, & speciali decreto ac mandato commiserit aliquid

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

quid de supradictis, vel ille qui receperit, seu retinuerit dicta suppellectilia ecclesiasticorum, vel aliquod illorum (ultra alias poenas & censuras contra illos de jure impositas) teneantur tam ille, qui alienaverit, quam ille in quem fuerint alienata, solvere ipso facto ecclesie valorem rei alienatae, & plus quadruplo. Et quia talis alienatio in se nulla est, jubemus restitui sine ulla difficultate rem alienatam cum omni quaestu, qui ex ea fuerit factus, non obstante quovis lapsu temporis.

A quo modo violaverit eorum jura, sive ad hoc dederit consilium, auxilium, & favorem; ultra poenas in jure stabilitas privetur ab ingressu ecclesie; & si ante praestitam satisfactionem decesserit, careat ecclesiastica sepultura. Civitates autem, oppida, & loca, in quibus praefati principes resederint, vel personae ecclesiasticae fuerint apprehensae, vel in quae dicta bona delata fuerint, & reperiantur, subjiciantur ecclesiastico interdicto per totum tempus, quo sic permanferint, donec integram dederint satisfactionem.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT LII.

Ne construantur arces in ecclesiis.

Domus Dei ad ejus laudem est tantummodo deputata. Propterea statuimus & ordinamus, ut nemo cujusvis status, dignitatis, seu praeminentiae existat, sive ecclesiasticus, sive saecularis, nec communitas, seu Consilium audeat munire, vel moenibus circumdare ecclesias, aut in eis construere arces, vel in earum caemeteriis: neque molestent, vel compedes aut vincula injiciant iis, qui ad illas confugerint, vel cibum impediunt, aut alia necessaria, vel eos quocumque modo insectentur, educantur a dictis ecclesiis tergiversantes; alias qui contra fecerint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Si autem Communitas vel Consilium praemissis contraverit, vel fieri jusserit, subjiciatur ecclesiastico interdicto ultra poenas sacrilegii, & alias de jure statutis. Ac etiam praecipimus, ut laici non faciant congregaciones intra ecclesiam super rebus profanis.

CAPUT LIV

Contra immunitatis Ecclesiasticae violatores.

Quia nonnulli postposito Dei timore audent apprehendere personas ecclesiasticas, occupare, & destruere decimas, vel alia bona, loca, & possessiones ecclesie, propterea, sacro Concilio approbante; statuimus, ut quicumque cujusvis status, & conditionis existat, apprehenderit, & in carcerem detruxerit aliquem ecclesiasticum, vel occupaverit, & acceperit decimas, & redditus ecclesiasticos; vel destruxerit, occupaverit, aut aliquo modo damnum intulerit locis, & possessionibus ecclesiarum & monasteriorum; vel impediverit aut sequestraverit eorum decimas & redditus, ut illos deferret ad suam domum: vel ali-

CAPUT LV.

Ne fiant statuta, vel ordinationes contra libertatem Ecclesiasticam.

Nonnulli saeculares & Communitates contra prohibitionem sacrorum Canonum, & nihili aestimantes respectum ac venerationem, quam debent Ecclesis, illarumque ministris, statuta edunt ac condunt edicta & prohibitiones contra libertatem Ecclesiasticam, atque egregiis modis compellunt Ecclesias & personas Ecclesiasticas ad solvendas contributiones & vectigalia cum ipsis. Propterea sacro Concilio approbante, statuimus, ut in posterum nullus Dominus in temporalibus, nec alia persona cujusvis status & conditionis existat, nec Communitas, oppidum, vel locus totius nostrae dioecesis & provinciae faciat statuta, aut ordinationes, nec ponat edicta, vel prohibitiones contra libertatem & immunitatem Ecclesiasticam directe, vel indirecte, faciat contribuere, nec solvere impositiones, & vectigalia, Ecclesias & Monasteria, aut personas Ecclesiasticas; quodque super hoc non committant, vel committi permittant fraudem aliquam, ut indirecte compellantur ad contribuendum, alias personae particulares, quae fuerint culpabiles in aliquo ex praemissis, volumus, & statuimus, ut ipso facto incurrant sententiam excommunicationis. Civitas vero, oppidum, & locus, qui fuerint culpabiles, & in quibus praefati, vel aliqui illorum resederint, subjiciantur ecclesiastico interdicto. Quas sententias minime relaxari volumus, quin prius injuriae & damno satisfecerint, quod ecclesiae & ejus ministris illatum fuerat.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT LVI.

*Ordo, quem seruari debent iudices
Ecclesiastici in audientis
faciendis.*

Cupientes, ut lites cito terminentur, & ut partes litigii implicitæ cito extricentur, sacro Concilio approbante, statuimus & precipimus omnibus ministris, & iudicibus nostri archiepiscopatus & provincie, ut continuo sedent faciendo audientias horis solitis de mane & vespere: & procurent observari silentium & ordinem in audientis, mulctando, & puniendo perturbatores.

CAPUT LVII.

*Ut in causis levis momenti non recipiantur
Scripturæ.*

Mandamus etiam ut in causis levioris & minimi momenti non recipiantur Scripturæ, sed decidentur, & terminentur summarie & breviter. In aliis vero causis non recipiantur plures quam duæ informationes in scriptis a qualibet parte usque ad primam conclusionem, & articulos, ac interrogatoria ad faciendas probationes: & post publicationem non possit præsentari nisi una scriptura pro qualibet ex partibus. Et si aliqua exceptio declinatoria jurisdictionis, vel alia quævis exceptio dilationis fuerit opposita & allegata, illa probanda sit intra octo dies a die qua fuerit deducta, & ad hunc effectum non concedatur ulterior terminus sine iusta & evidenti causa.

CAPUT LVIII.

*Ne Provisores, & Officiales committant causas
marrimoniales: præsertim vero re-
ceptionem testium.*

Cum causæ marrimoniales sint magni momenti, non debent tractari nisi a doctis, prudentibus, & factorum Canonum peritis. Propterea, sacro Concilio approbante, statuimus, ut nullus Vicarius, vel iudex Ecclesiasticus se ingerat cognitioni causarum marrimonialium præter Provisores, seu officiales generales, quibus in specie fuerint commissæ, vel alias personas ad hunc effectum vigore specialis commissionis deputatas, quodque præfati Provisores & officiales generales, seu iudices sic deputati, committere nequeant, nec committant dictas causas, præ-

Concil. General. Tom. XXXII.

A fertim vero receptionem, & examen testium, cuiuscumque alteri personæ,

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT LIX.

*Ne concedantur literæ excommunicationis
pro rebus parvi momenti.*

Præcipimus etiam, ut Provisores & officiales generales non concedant literas fulminatorias excommunicationis generales pro rebus levis momenti, & modicæ quantitatis: & declaramus rem esse levis momenti & modicæ quantitatis in hoc casu usque ad valorem 100. morapetinorum: & pro minori quantitate non concedendas dictas literas generales: quodque super valore & pretio recipiatur juramentum a parte, quæ ejusmodi literas petierit.

Item etiam jubemus, ut præfati iudices non dent literas, nec mandata in albo.

CAPUT LX.

*Ne exigantur salaria per iudices
Ecclesiasticos.*

Jubemus itidem, ut iudices Ecclesiastici nostri archiepiscopatus & provincie non percipiant retributiones directe nec indirecte provisione processuum, nec decisione illorum, sed causas declarent & terminent absque executione aliqua breviter, & prout de jure, sub poena quod ultra poenas de jure restituant duplo plus partibus quæ solverint.

CAPUT LXI.

*Ne percipiantur jura ultra contenta
in taxa.*

Ut notarii & ministri audientiarum & tribunalium non possint excedere in percipiendo jura, sacro Concilio approbante, statuimus, ut non percipiant jura aliqua ultra illa, quæ ex tariffa antiqua, & consuetudine nostri consistorii & audientie archiepiscopalis reperimus fuisse usu recepta & observata a tempore immemorabili usque modo, quæ mandamus hic inferi, ut notiora omnibus fiant: volumusque ut dicti notarii & licitores, vel quilibet alius, non audeat exigere jura & salaria præter illa, quæ in dictis taxis & tariffis fuerint expressa, sub poena ut qui contrarium fecerit, teneatur pro prima vice illa restituere parti a qua perceperit dupla, & pro secunda vice illa restituat quadrupla, & pro tertia vice illa restituat septupla: jubemusque ul-

D d

terius

ANNO
CHRISTI
1512.

terius priri debere pro furto prout de A
jure.

Item statumus, ut in quolibet loco
audientie nostrae provinciae apponatur in
una tabula taxa jurium quadratis literis,
ita ut omnes legere valeant.

Item ut listores non committant frau-
des, nec omittant exequi mandata no-
strorum iudicum, prout debent & tenen-
tur; iubemusque ut imprimis & ante
omnia exhibeant copias & mandata in
quocumque loco illa exequi voluerint,
Vicariis, & ubi non adfuerit Vicarius, B
Parocho principali.

CAPUT LXII.

applicatio poenarum.

Quia plures poenae ex contentis in his
nostris constitutionibus non fuerunt appli-
catae certis locis & personis, ad evitan-
das tot repetitiones, nobis placet, ut
omnes poenae contentae in constitutionibus
supradictis, quae fuerint valoris ultra flo-
renum, dividantur in quatuor partes ap-
plicandas in hunc modum: videlicet quar-
ta pars pro fabrica Ecclesiae Cathedralis;
alia quarta pars pro fabrica Ecclesiae, in
qua delinquens fuerit beneficiatus, vel
Cappellanus, vel parochianus; & alia
quarta pars pro denunciante, & pro eo
qui persecutus fuerit causam usque ad
sententiam; alia vero quarta pars & ul-
tima pro operibus piis, quibus nos, vel
Praelati nostrae provinciae quilibet in sua
dioecesi illam applicabimus.

CAPUT LXIII.

*Ut in qualibet Ecclesia totius provinciae
adsit liber continens istas consti-
tutiones.*

Ut autem dictae Constitutiones omnibus
nostrae dioeceseos & provinciae facilius in-
notescant, praecipimus & iubemus, ut
publicentur in singulis Ecclesiis Cathedra-
libus nostrae provinciae: & ut in omni-
bus aliis Ecclesiis parochialibus dicti ar-
chiepiscopatus & provinciae emanent a E
praefectis illarum intra mensem a dicta
publicatione: & in dictis Ecclesiis il-
las teneant; ubi omnes possint illas vi-
dere.

CAPUT LXIV.

*Approbatio & confirmatio Constitutionum
D. Cardinalis D. Didaci Hurtado
de Mendoza.*

Quia vidimus quasdam constitutiones
editas a D. Cardinali D. Didaco Hurtado
de Mendoza nostro praedecessore bo. mem.
quae ad divinum cultum, Ecclesiarumque
ornamentum plurimum conferunt, sacre
Concilio approbante, iubemus illas hic
inferi cum aliquibus additionibus, quod
provident in casibus in his nostris consti-
tutionibus omissis, volumusque illas ob-
servari & compleri, prout in eis corri-
netur.

Quae dictae constitutiones fuerunt lectae & pu-
blicatae die 14. & 15. Mensis Januarii anno a
Nativitate D. N. J. C. 1512. in dicto Con-
cilio provinciali, quod idem reverendis. &
magnificentis. D. Archiepiscopus Hispalensis
Dominus meus celebravit in nobilissima & fi-
delissima civitate Hispalensi, praesentibus plu-
ribus Dominis ex capitulo dictae S. Ecclesiae,
& procuratoribus Ecclesiarum Gadicensis, &
Malacitanae, ac Vicariis, aliisque pluribus, C
qui ad dictum Concilium convenerunt. Qui
omnes pro se, & nomine suorum principa-
lium, illas approbarunt, eisque consensum
praestiterunt, ac singulis illarum; cum sint,
prout sunt, probae, & utiles Dei cultui, ac
saluti animarum. Praesentibus pro actibus Do-
minis D. Beltrando de la Cueva, & Petro
Gonzalez Bachinas familiaribus reverendis Do-
mini, & Antonio de Morales Apostolica au-
thoritate notario, ac incola dictae civitatis
Hispalensis.

Et ego Didacus de Marlas clericus Salmati-
censis Dioecesis publicus apostolica auctoritate
notarius, & lecretarius dicti reverendissimi
Domini Archiepiscopi dicto Concilio Provin-
ciali interfui, & de ejus mandato legi, &
publicavi praefatas Constitutiones.

*Sermo habitus per eundem reverendissimum Domi-
num Archiepiscopum in ultima sessione praefati
concilii provincialis.*

Venerabiles & dilectissimi fratres. Quae a
sanctis Patribus ex gestis conciliorum con-
stituta didicimus, in hac sancta synodo provin-
ciali, quantum Dominus dedit, explere cura-
vimus. Et utinam dicere licuisset cum Evange-
lio: *Quod debuimus facere, fecimus.* Quemad-
modum libet antecedens verbum fateri, qui
servi inutiles sumus vestigia patrum sequuti re-
gulas & praeccepta de cultu Dei, de divinis in-
stitutionibus, de celebrandis officiis ecclesiasti-
cis, de vita & moribus componendis secundum
canonicas sanctiones vobis edidimus. Virtutis
tamen efficaciam, qua illa implere, & in eis
proficere valeatis, non est nostrum dare vobis,
sed quibus paratum est a Deo, qui, ut Pan-
lus docet, operatur in nobis & proficere pro bona
voluntate. *A Domino, inquit Propheta, gressus
hominis diriguntur. Non enim est volentis, aut cur-
rantis, sed Dei est miserantis, aut vascleltonis.*

Reli-

ANNO
CHRIST
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Reliquum est fratres, ut memineritis cujus ca-
pitis, & cujus corporis membra estis. *Caput*,
inquit Apostolus, *Christus est*: ecclesia corpus
ejus, cujus & nos membra sumus. Caput san-
ctissimum est speciosum præ filiis hominum,
cujus gloriam vidimus, ait evangelista, quasi
vangelis a Patre plenum gratia & veritate. Ec-
clesiam vero ipsius capitis corpus, sic Deus pa-
trificavit, ut illam sibi gloriosam efficeret, san-
ctam, & immaculatam, non habentem macu-
lam aut rugam: ut verbis utamur Apostoli.
Decet igitur, fratres mei, tam pretiosi capi-
tis, & immaculati corporis vos membra esse
munda & incontaminata: ne aut corpus eccle-
siae monstrum reddat, aut membra rapida, &
corporei incompata fiant. Si enim propheta li-
cuit clamare, & dicere: *mundamini qui fertis*
vasa Domini; quanto melius & nobis clamare
libet, *mundamini qui membra estis corporis*
Domini. Rursum, fratres charissimi, status &
officii vestri, ne sitis immemores. Nostis quid
Paulus scribat Corinthiis: *Sic nos*, inquit,
*existimet homo, ut ministros Christi, & dispen-
satores ministerium Dei*: Grandis protectio &
præcella hæc dignitas, quam nec Angeli, nec
Archangeli, aut etiam Seraphim divini amore
ferventes attingere potuerunt. Ministerium ve-
strum, fratres charissimi, in dispensatione sa-
cramentorum (si audire placet) hoc est: pec-
catorum sordes abluere, virtutes inferere, de-
biles in fide solidare, demonia non tam a cor-
poribus, quam ab animabus expellere, mentes
illuminare, peccata relaxare, caelos aperire,
portas inferi oblerare; imo vero homines Deos
facere. Ego dixi, *dei estis*, ait propheta, &
fili excelsi omnes. Denique ministerium vestrum
est, creatam substantiam in Deum creatorem
transubstantiare; quod opus natura nescivit,
& Angelus admiratur. Cum itaque, fratres
charissimi, tale ac tantum ministerium vobis
commissum sit hortamur ut in cunctis actibus
exhibeatis vos sicut Dei ministros sanctos & ir-
reprehensibiles, pudicos, sobrios, nemini dan-
tes occasionem, ut non vituperetur ministerium
vestrum. *Operet enim vos*, juxta doctrinam
Apostoli, *bonum habere testimonium ab his, qui*

fuerint. In omnibus motibus, & actibus vestris
nihil fiat quod cuiusquam offendat aspectum,
sed quod vestram deceat sanctitatem: nec affe-
ctis vestibus pretiosis placere, sed moribus.
Considerate, fratres, quam tempus vite
breve est: præterit enim figura hujus mun-
di, & veniet dies domini magna & amara val-
de, dies ultionis in omnes qui operantur ma-
lum. *Mibi vindictam, & ego retribuam*, dicit
dominus per prophetam. Nemo se decipiat con-
siliis quod patrem misericordiatum habeat judi-
cem; nam, ut ait propheta *justus Dominus,*
& *justitiam dilexit*. Si enim sola misericordia
Deo adscribenda esset, nequaquam propheta
dixisset: *Nisi conversi fueritis, gladium suum*
vibrabit, arcum suum tetendit, & paravit illum,
& *in eo paravit vasa mortis*. Neque enim, fra-
tres, in evangelio legitis, quod iudex discer-
ret ut omnibus indifferente: *Venite benedixit*
patri mei, percipite regnum; sed & legitis:
Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui
vero mala, in æternum supplicium. Et ipse Pau-
lus vas electionis, ut cautos nos redderet, iram
Dei metuere, & ne spiritui sancto contumeliam
fecerimus; *horrendum*, inquit, *est incidere in manus*
Dei viventis. *Abijctamus ergo, fratres, opera te-
nebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die*
bonæ ambulemus. Expollemus veterem homi-
nem cum actibus suis, deponentes pristinam
conversatorem secundum desideria erroris. No-
lite, fratres charissimi, locum dare diabolo,
& membra vestra fieri arma iniquitatis, sed
adversus illius insidias, juxta Apostoli Pauli
consilium, *induite vos armaturam Dei, scutum*
fidei, lorica iustitiæ, galeam divini amoris, &
gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hæc
enim sunt arma, quibus milites Christi adscri-
buntur in cælo, & principes tenebrarum arcentur
in inferno. Dignetur misericors Deus cor-
da vestra dirigere in præceptis suis, ut bonis
operibus abundantes, æternam beatitudinem
consequi mereamini, auxiliante Domino no-
stro Jesu Christo, qui cum Patre & spiritu
Sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæcu-
lorum. Amen.

ANNO
CHRISTI
1512.

*Constitutiones D. Cardinalis D. Didaci Hurtado De Mendoza, Archiepiscopi S. ecclesie
Hispalensis, approbata & confirmata in dicto Concilio Provinciali,
in quibus ordo celebrandi missarum statuatur, & poena
transgressoribus infligitur.*

CAPUT I.

Quia in celebrandis missis de die & ves-
peris, reperimus magnum defectum &
incuriam, præcipimus, & ordinamus, ut
in omnibus ecclesiis, in quibus adsunt tria
beneficia & ultra (quæ inserviri continuo
jubemus) per ipsosmet beneficiatos, vel de
nostra licentia per suos capellanos idoneos,
celebretur singulis diebus serialibus, quæ
non sint festa de præcepto, missa de ma-
ne, quæ terminetur ante ortum solis, ut
artifices & mercatores possint audire missam
lectam, antequam labores & negotia inci-
pant: postea vero hora Tertiarum celebretur
missa dei cantata juxta regulam hujus dice-
Concil. Gener. Tom. XXII

cesis & provinciarum: jubemusque ut talis
missa diei hora Tertiarum non possit suppleri
aliqua alia missa lecta quacumque de cau-
sa; & ut in hac missa interveniant omnes
beneficiati, vel capellani pro eis inservien-
tes, & ille, qui non interfuerit dictæ mis-
sæ priusquam terminetur epistola, amit-
tat distributiones & obventiones, quæ hac
die ad dictam ecclesiam pervenerint: si
vero non adfuerint distributiones seu ob-
ventiones usque ad summam dimidii rega-
lis, solvat decem morapetinos in poenam,
& pro celebrandis dictis duabus missis Pri-
marum & Tertiarum adsint hebdomadarii depu-
tati per ordinem; & ille qui omiserit ce-
lebrare missam Primarum hora propria, sol-
vat

ANNO
CHRISTI
1512.

vat in pœnam decem morapetinos pro fabrica ecclesiæ; & ille qui omiserit celebrare missam de Tertia, solvat in pœnam quindecim morapetinos pro eadem fabrica. Jubeamus pariter, ut in ecclesiis, in quibus celebrari solet missa solemnior cum diacono & subdiacono ac cantoribus observetur talis consuetudo, & non prætermittatur in omnibus festis solitis & consuetis. Si autem ille, qui debuerit dicere Evangelium, epistolam, vel canere, non venerit, antequam inchoetur missa, vel officium, solvat dictam pœnam quindecim morapetinorum. Pariterque jubemus, ut omnes inter sint vespere, & ille qui non venerit de qua tenebitur infra primum psalmum, amittat dimidiam partem distributionis & obventionis diei sequentis. Jubemusque aliis beneficiatis vel capellanis, qui fuerint præsentibus, prout dictum est, sub pœna excommunicationis, ne valeant eis dimittere dictas distributiones & obventiones, quæ sunt in pœnam transgressoribus. Et circa omissiones hebdomadariorum (quorum multas applicamus fabricæ) præcipimus sacristæ cujuslibet ecclesiæ, ut notet pœnas, & notificet præfecto, ut illas colligat pro fabrica: & noster visitator quotiescunque visitabit, accipiat rationem dictarum pœnarum, & eas oneri præfectorum ecclesiarum imponat.

CAPUT II.

Ordorecitantiboras, & pœna transgressoribus imponitur.

Item ordinamus & præcipimus, ut in qualibet ex dictis ecclesiis, in quibus ad sunt tria beneficia, vel plura, dicantur omnibus & singulis diebus dominicis & festis de præcepto, saltem Tertia, & Nona cantatæ hora propria, & ille, qui non interfuerit dictis horis, solvat duos morapetinos inter præsentibus distribuendos, quibus jubemus, ne illos, vel partem illorum remittant. Et hanc eandem regulam observari jubemus toto tempore Quadragesimæ in Prima, Tertia, & Vesperis. Quia tamen nonnullæ necessitates possunt occurrere tam beneficiatis, quam eorum Capellanis, dispensamus, ut possint gaudere, & gaudeant quolibet mense octo diebus recreationis, in quibus etiam non interveniant missis & vespere ac aliis horis, non incurrant dictam pœnam; non tamen lucrentur distributiones nec obventiones in his diebus recreationis; Jubemusque hebdomadarius, ne capiant recreationem in sua hebdomada sub pœna dimidii regalis fabricæ ecclesiæ applicandi.

CAPUT III.

Ut aperiantur ecclesia summo mane, & tunc veniant Clerici ad recitandum officium, & sacrista dormias in ecclesia.

Item quia tam in pluribus ecclesiis hujus civitatis, quam totius nostræ diocesis sæpe accidit, ut longe post solis ortum aperiantur ecclesiæ, unde languet devotio populi, & parochianorum, qui vellent ingredi ad solvendam Deo orationem priusquam quidpiam aliud incipiant opus; præcipimus ut sacristæ saltem unam januam cujuslibet ecclesiæ aperiant sub crepusculum matutinum. Jubemusque beneficiatis, seu eorum Capellanis, ut veniant ad dictas ecclesias summo mane ad recitandum matutinum, & continent alias horas diurnas in dictis ecclesiis sub pœna amissionis dimidii distributionum illius diei. Et ut hoc melius fieri possit, & ecclesiarum cultui melius consulatur, sacristis jubemus, ut dormiant in ecclesiis absque societate laicorum, nec aliarum personarum, unde oriri possit scandalum, vel pravum exemplum.

CAPUT IV.

Ne pax patenis consecratis porrigatur. Neve ulli præter clericos mudent vel involvant calices, & habeant purificatoria.

Item quia reperimus, quod fere in omnibus ecclesiis istius nostri Archiepiscopatus solet porrigi pax cum patenis consecratis (quod cedit in dedecus & vilipendium dictarum patenarum; nam cum sint consecratae, illas tractant pueri, & nonnunquam in terram cadunt) propterea mandamus, ut in omnibus ecclesiis fiant paces argenteæ vel ligneæ tam pro viris, quam pro mulieribus: & quod presbyteri postquam consummarint, ipsimet cooperiant & involvant calices cum suis patenis in panno lineo albo & nitido, nec illos permittant involvi, aut tangi a pueris, sacrista, vel alia persona, quæ non sit in ordine sacro constituta. Ac etiam mandamus, ut in calicibus teneant pannos lineos subtiles & nitidos, quos vocant Purificatoria ad illos purificandum postquam consummarunt, priusquam illos involvant.

CA.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT V.

De nitore corporalium, & linteorum, atque ornamentorum altaris.

Item quia experimur maximam incuriam circa nitorem debitum ministerio altaris tam in corporalibus, quam in linteis, & ornamentis, statuimus, ut in posterum qui habebunt munus Parochi in ecclesiis in quibus adsunt plures, quilibet sub loco secundum ordinem suæ antiquitatis assumat onus lavandi corporalia quæ sunt in usu, saltem quolibet bimestri, & linteæ ad detergendos, & involvendos calices singulis quindecim diebus: & procurant apud præfectum ut saltem quolibet mense mutet mappas altarium: & curam habeant præfati parochi, ut quando aliqua capsula, alba, amyctus, manipulus, stola, dalmaticæ vel alia ornamenta fuerint lacera, vel sordida, statim a præfecto de novo fiat, aut lavetur.

CAPUT VI.

Ut asserventur in sacrario forma rotundæ parvæ ad administrandam sanctam communionem.

Item quia fore generaliter reperimus in sacrariis repositam unam hostiam divisam in plures partes; & quia divisio fieri non potest ita, quin cadant aliquæ particulæ minutissimæ, quæ non consummantur, nec conservantur prout debent; providentes super eo meliori forma, statuimus & ordinamus, ut loco illarum particularum hostiarum fiant formæ parvæ hostiarum rotundæ & integræ, tam ad illas reponendas & conservandas in sacrario, quam pro communi usu sæcularium; & istæ sint in tali numero, ut singulis quindecim diebus possint consummari & renovari; & ita jubemus fieri a Parochis.

CAPUT VII.

Ut canatur Symbolum integrale viva voce propriis diebus.

Quia in secundo symbolo fidei, quod vulgo vocatur *Credo*, ac cantatur in missa solemnibus diebus dominicis, & festis de præcepto, explicite omnes fideles continentur fidem universalem totius ecclesiæ militantis, prout quilibet Christianus tenetur confiteri, & ut pueri ac recentes Christiani illud discant, reperimus vigere pravam consuetudinem, quod nempe in

Concil. Gener. Tom. XX. 11.

A omnibus ecclesiis nostri Archiepiscopatus, quando fit concio post evangelium, incipiunt decantare Symbolum, & statim illud interrompunt, ut concioni locum præbeant; quandoquidem vero pulsari per organum faciunt, ita ut ecclesiæ non fiat satis: propterea iis obviantes, jubemus presbyteris sub pœna excommunicationis, ut in qualibet parochia singulis diebus Dominicis & festis, quibus secundum regulam tenentur illud decantare, postquam illud suo tempore inceperint, proseguantur viva voce usque ad finem, nulla parte illius omittant.

CAPUT VIII.

Ut clerici intersint cum habitu decenti officii, & Capellani diebus dominicis, & festis, utriusque Vesperis, & missæ solemniori interveniant.

Item quia reperimus in hoc nostro Archiepiscopatu synodalem quandam Constitutionem Patriarchæ Constantinopolitani D. Alphonsi administratoris perpetui hujus nostræ sanctæ ecclesiæ nostri prædecessoris, in qua decernitur, ut Clerici horis & divinis officiis intersint cum superpelliceo & habitu decenti sub pœna triginta morapetitorum pro fabrica ecclesiæ, ubi Clericus contra faciens erat beneficiatus, vel pro beneficiato intersivebat.

Item in eadem constitutione Synodali decernitur, ut clerici & capellani intervenientes nonnullis capellanis in quibuslibet ecclesiis parochialibus, teneantur interesse officiis diebus dominicis & festis, tam in primis vespers, quam in missa solemniori & secundis vespers cum habitu decenti, & divina officia celebrent, ac decantent dictas missas, & vespers simul cum aliis Sacerdotibus sub pœna triginta morapetitorum pro fabrica talis ecclesiæ. Nos ergo videntes ejusmodi constitutionem esse justam & honestam ac Dei cultui opportunam, honorique ecclesiæ; licet hucusque fuerit male observata; illam renovamus, & volumus observari in omnibus & per omnia tam circa habitus & capellanorum capellanis intersiventium assistentiam divinis officiis diebus & horis supradictis, quam circa pœnam transgressoribus impositam. Volumusque ut sacristæ curent notare illos, qui non venerint, & consignent præfecto ecclesiæ defectus quos commiserint, in fine cujuslibet mensis, ut præfecti illas percipiant, & nostro Vicario facultatem concedimus ubi adfuerit, ubi vero ipse non adfuerit, pa-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.roche antiquiori, ut ita executioni deman-
dari faciat.

CAPUT IX.

Ne fiant pervigilia.

Item reperimus aliam constitutionem synodalem præfati D. Alphonsi Patriarchæ nostri prædecessoris circa pervigilia, quæ in ecclesiis & eremitoriis fiunt; quæ statuit, ne dicta pervigilia fiant: Quæ constitutio de verbo ad verbum est pro-
ut infra, videlicet: Cum in more pos-
tum sit, ut in vigiliis Sanctorum plures
tam viri, quam mulieres, clerici & laici
præ devotione veniant ad pernoctandum
in ecclesiis: & quia audivimus, quod sub
prætextu devotionis plura in eis commit-
tuntur maleficia, & signanter scortatio-
nes, & adulteria: & ulterius fiunt com-
potationes, & proferuntur plures cantile-
næ seculares, & fiunt choreæ, & alia in-
honestæ, ex quibus plura oriuntur scanda-
la & peccata, super quibus ad nos perti-
net providere, & reprobare talem consue-
tudinem. Propterea, hoc sacro Concilio
approbante, statuimus, ut in posterum in
vigiliis gloriose Virginis Mariæ, & cujus-
vis festivitatis, nec diebus ferialibus, in
nostra ecclesia Cathedrali, nec in qualibet
alia nostræ diocesis & provincie fiant ejus-
modi pervigilia, & nullus illo tempore ad-
mittatur in ecclesias, & clerici ecclesiarum
in quibus fieri solent, statim post termina-
tum officium vespertarum claudant januas
ecclesie, ita ut illa nocte, qua fieri solet
pervigilium, nullus possit ingredi dictas ec-
clesias. Et clericus, ad quem spectat cu-
ram de hoc habere, si ita non præstitit,
solvat quingentos morapetinos, quo appli-
centur ecclesie Cathedrali, in cujus dice-
cessi hoc venerit. Et si forsitan aliquis ejus-
modi pervigilia celebrare voverit, nos li-
centiam & facultatem concedimus omnibus
presbyteris curam gerentibus animarum,
& auctoritatem a nobis habentibus audien-
di confessiones, ut possint commutare talia
vota in alia opera pia. Præcipimusque ut
hæc nostra constitutio in omnibus ecclesiis
ali illarum presbyteris publicetur.

Nos ergo præfatus Archiepiscopus D.
Didacus Hurtado de Mendoza, videntes
hanc dictam constitutionem fore sanctam,
& valde utilem, & quanta cum diminu-
tione divini cultus hæcenus non fuerit ob-
servata, nec observetur, illam renovamus,
jubemusque servari sub pœna in ea conten-
ta. Quia tamen plures habent magnam
devotionem pernoctandi in hac nostra fan-
cta ecclesia in vigilia B. Mariæ Virginis

A in mense Augusti, & ejus octava, præcipi-
mus, ac jubemus nostro barigello majori,
ut illa nocte, apponat custodes, & accura-
te invigilet, ut omnes illi, qui præ devo-
tione voluerint pernoctari, possint in ea
honeste manere: & non permittat canti-
lenas, instrumenta musica, vel choreas,
nec alios actus inhonestos dicto tempore,
qui hæcenus fieri solebant, & mulctet con-
trafacientes ducentis morapetinis, quorum
100. applicabuntur fabricæ ecclesie, &
centum alii barigello præfato.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT X.

De honestate habitus a Clericis servanda.

Item quia honestas & moderatio est vir-
tus decentissima in quolibet statu, præfer-
tim autem in ecclesiastico, & audivimus
quod plures ecclesiastici in nostro archiepif-
copatu incedunt inhoneste & indecenter,
gestantes parvas coronas juxta suum ordi-
nem, cum capillis efflisis, & barba pro-
lixa, ac palis brevibus & apertis, &
C sine biretinis, ac quod peus est, aliquando
cum vestibus secularibus, & thoracibus
sericis, & cum cingulis auro & argento
elaboratis, gerentes annulos, & calceos
rubros modo & forma indecenti (quæ om-
nia sunt signa seu indicia pravi & indevoti
animi, & sunt pravi exempli secularibus)
propterea nos super his de remedio provi-
dere meditates, jubemus, ut in poste-
rum omnes clerici in sacris ordinibus con-
stituti seu beneficiati coronam competenter
apertam gerant, & capillos adeo breves,
ut saltem dimidia pars aurium pateat,
D nec sinant crescere barbam, & gerant pal-
lia honesti coloris, nec adeo longa, ut per
humum sternantur, nec tam brevia, ut
pes totus pateat; sed ad terram usque per-
veniant: gerantque sua biretina, non au-
tem induantur thoracibus sericis, nec cin-
gula elaborata auro, argento, vel serico
gestent, neque annulos, exceptis illis, qui-
bus ratione gradus vel dignitatis ferre licet:
nec calceamenta deferant præter nigri colo-
ris, sub pœna, quod beneficiatus, qui
contrarium fecerit, incidat in pœnam mil-
E le morapetinorum istius monetæ applican-
do: um pro una medietate fabricæ ecclesie,
cujus erit beneficiatus; & pro alia medie-
tate barigello nostro, ut curet id exequi:
clericus vero, qui non fuerit beneficiatus,
incurrat pœnam 500. morapetinorum, qui
applicentur modo superius expresso.

CAPUT XI.

*Quomodo administrari debeat Sacramentum
Baptismi.*

Item circa Sacramentum Baptismi, qui est janua, atque aditus aliorum Sacramentorum; quia reperimus in hac nostra diocesi infantes per asperisionem, non autem per immersionem quandoquidem baptizari, noscentesque tam ex decretis & veterum Canonibus, quam ex Sanctorum Theologorum sententis eum ritum ac consuetudinem baptizandi, quamvis non improbetur, non tamen adeo probari ac baptismum per immersionem, tum quia id conformius consuetudini sanctæ Romanæ Ecclesiæ magistræ & capituli, nec non consuetudini universalis Ecclesiæ; tum etiam ut plenius compleatur analogia, quam habet cum sepultura & resurrectione Jesu Christi Domini nostri juxta dictum S. Pauli Apostoli ad Coloss. 2. ubi ait, quod sumus *consepulti ei in baptismo, in quo & resurreximus per fidem operationis Dei.* Propterea nos, ad quos ex officio spectat dirigere & promovere oves nobis commissas de bono in melius, juxta sententiam D. Pauli 1. Corinth. 12. *Emulamini christum melius, & adhuc excellentiorem vobis demonstrare;* precipimus ac jubemus omnibus parochis nostræ diocesis, ut in posterum baptizent per immersionem, prout in Ecclesiis, quas visitavimus, docuimus, & ordinavimus, & usus tener, exceptis quatuor casibus. Primo cum baptizandus erit adultæ ætatis, sive vir, sive femina. Secundo cum infans ægrotaverit, de quo verisimiliter credi debet, quod si in aquam immergeretur, manifestum damnum ac jacturam pateretur. Tertio cum infans nequit ab utero matris exire, nisi solum caput, vel aliud eius membrum; quo casu fieri debet baptismus in illo membro per asperisionem. Quarto cum in casu necessitatis nequit haberi ea copia aquæ, ut sufficiat ad immersionem.

CAPUT XII.

*Ut baptizans statim deponat seu tollat
capucium.*

Item quia renunciatum est, nonnullas matres seu nutrices non custodire infantes, ut fas est, diebus quibus gerunt capucium post baptismum cum reverentia sancto Christum debita, aliosque committere abusus, omittendo reducere pue-

rum ad parochum, qui illum baptizavit, adcentes moniales, seu religiosos, ut tollant infanti capucium; dicentes in capucii ablatione compaternitatem contrahi; propterea super hoc providere volentes, precipimus sub poena excommunicationis omnibus parochis nostri archiepiscopatus, ut statim atque terminaverint baptismum, tollant capucium, uti post triduum facere solent.

CAPUT XIII.

*Ut baptizans scribat suum nomen, &
illud infantis, ac diem, mensem,
& annum.*

Item quia experientia compertum habemus nonnullos absque patre, matre, vel consanguineis educati; aliquando vero dubitari quorum sint filii, & an fuerint baptizati; cumque aliquando oporteat scire ætatem, & an sint legitimi; precipue vero si ad Clericatus ordinem promovendi sint, vel matrimonium contrahere debeant: ac necessum sit & scire, an ætatem competentem atigerint, ut assentiri valeant; & quinam fuerint patrini propter impedimentum cognationis spiritualis, & propter plura alia dubia & damna, quæ ex ignorantia illorum omnium, vel cujuscumque oriri solent; propterea super præmissis providere volentes, precipimus, & ordinamus, ut a die, qua fuerit publicatum hoc nostrum statutum intra 30. dies omnes & singuli præfecti Ecclesiarum teneantur sub poena excommunicationis & ducentorum morapetitorum applicandorum pro una medietate accusatori, & pro alia medietate Ecclesiæ, facere librum expensis fabricæ Ecclesiæ, in qua adfuerit fons baptismalis, & illum teneant Parochi in Sacratio, in quo volumus & jubemus sub poena excommunicationis parochi, qui baptizaverit, ut scribat suum nomen dicens: *Ego N. Parochus, & inde statim diem, mensem, & annum, ac nomen infantis baptizati, ejusque parentum: & si habeantur ac reputentur pro legitimis consortibus, ac* E nomina patrinorum.

CAPUT XIV.

*Ne admittatur, nec dispensari possit super
numero Comparam.*

Item quia ex numero compatrum magna oritur confusio, & propter illorum multitudinem non cognoscuntur, ac matrimonia fiunt inter spirituali affinitate con-

ANNO
CHRISTI
1512.

junctos; super quo jam olim provisum fuit ab Archiepiscopo D. Nunnio bo. men. p̄decessore nostro, & postea a reverendissimo D. Cardinali ab Hispania patris nostro, ac hujus sanctæ Ecclesiæ Archiepiscopatum regente, prout de jure, ne possent admitti nisi quatuor personæ, vel infra; qui vero postea dicta observantia nonnumquam defecit, ac nonnullorum importunæ preces licentiam extorserunt, de remedio nos, dictarumque constitutionum observantia serio meditates, præcipimus in posterum sub poena excommunicationis majoris, in quam ipso facto incurrat quilibet parochus totius nostri Archiepiscopatus, qui exhibet sibi licentiæ seu relationi dictæ constitutionis pro parte cujuslibet nostri officialis, sive sit provisor, sive Vicarius, sive visitator, parere recuset, vel admittat plures parinos; sed observari jubemus dictas constitutiones: contra quas nolumus posse dispensari.

CAPUT XV.

Ne admittatur dispensatio in denunciationibus.

Item circa matrimonium, cum noverimus in denunciationibus, de jure communi ac in constitutionibus Synodalibus Archiepiscopi D. Nunnii, & reverendis. Cardinalis ab Hispania patris nostri statuti, ob nonnullorum importunas preces fieri aliquas derogationes; jubemus parochis, & unicuique illorum sub dicta poena excommunicationis, in quam ipso facto incurrant. ne admittent licentiam, nec relaxationem in tali casu.

CAPIT XVI.

Ne ullus Sacerdos ante diluculum Missam celebret.

Item quia plures Sacerdotes, vel juris ignorantia, vel importunis nonnullorum precibus, qui contrahere matrimonium volunt, Missam celebrant ante diluculum in hoc nostro Archiepiscopatu, prout relatione fide dignarum personarum didicimus, volentes super hoc providere, jubemus sub poena suspensionis, & unius ducati pro qualibet vice applicandi pro medietate fabricæ Ecclesiæ hujusmodi, & pro alia medietate accusatori, ut nullus deinceps id faciat. Præcipimusque nostro Visitatori, ut quoties & quandoque visitaverit, diligenter inquirat in eos, qui id præstiterint, vel præstare soliti fuerint,

atque illos puniat proxi fuerit opportunum.

CAPIT XVII.

Ne quis possit deputare seu statuere Capellanum, nec Capellanus intervenire, quin prius fuerit examinatus, & licentiam obtinuerit.

Item quia plures tam beneficiati, quam beneficiorum patroni capellanos deputant, qui interserviant beneficiis seu capellanis, & nonnumquam sunt excommunicati, vel suspensi, vel profugi, vel aliis censuris irretiti, vel inhabiles, & minime idonei pro talibus servitiis, vel non habent licentiam a suis superioribus prout de jure requiritur; nos volentes de opportuno remedio providere super præmissis, præcipimus & statuimus, ut in posterum tam in nostra sancta Ecclesia, quam in omnibus aliis hujus civitatis & Archiepiscopatus, nullus possit admitti ad dicta ministeria, quin prius fuerit examinatus per nostrum provisorum, vel per eum quem ad hunc effectum deputaverimus: & si quis contra fecerit (tam respectu admittentis, quam admitti) si fuerit Clericus, ipso facto pronunciamus super eum sententiam suspensionis; si vero laicus, sententiam excommunicationis.

CAPUT XVIII.

Ne quis possit interservire nisi unico beneficio, seu Capellania.

Item quia novimus tum in hac civitate, quam in pluribus locis istius nostræ diocesis, quamplures clericos, tam beneficiatos, quam capellanos, assumere in se onus multiplicis servitii beneficiorum & capellaniarum, quam diversarum capellaniarum, quibus facere satis nequeunt, juxta dictum Dñi Domini nostri: *Nemo potest duobus Dominis servire*; propterea nos videntes tam damnum conscientiarum eorumdem, quam servitii ac cultus divini, providendo statuimus & ordinamus, ne quis interserviens beneficio possit simul interservire capellanis; neve interservientes capellani in uno loco possit interservire alteri capellanis. Volumus itidem, & dispensamus, ut si aliquis clericus habet in aliquo loco onus dimidiæ, vel tertie partis capellanis, possit habere in alio vel aliis locis aliam dimidiam, vel alia duo tertia, itaut per totum mensem non teneatur ad celebrationem Missarum ultra viginti quinque; & in eo casu dispensamus favo-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

favore talis, circa id de quo supra in A
alia constitutione fuimus loquuti: videli-
cer quod capellani existant in habitu die-
bus Dominicis & festis in officiis, in lo-
cis, in quibus possident capellanas; dum-
modo compleant alternatim; videlicet uno
die festo in una ecclesia, & alio die fe-
sto in alia, sub poena in illa constitu-
tione contenta,

CAPUT XIX.

Ut distributio que datur pro officio festi vo-
tivi dividatur inter presentes beneficiarios
sem Capellanos.

Item quia quam plures Ecclesie tam hu-
jus civitatis, quam dioecesis, nonnullas
confraternitates, & personarum celebrant non-
nulla festa vociva, in quibus aliquando
beneficiati, & capellani interservientes bene-
ficiis pro aliis, aliquando etiam soli ca-
pellani interservientes loco beneficiatorum,
ubi isti non adsunt, qui inveniunt, ce-
lebrant officium tam in Vesperis & Missa,
quam in altaribus ministerio, & beneficiari
solent dividere inter se distributionem que
solvi solet pro tali festo, etiam si sint ab-
sentes, & de ea nullam partem dant ca-
pellanis, qui interserviunt beneficiis pro aliis
(quod iniustum & indecorum videtur)
propterea providere volentes cum equitate,
jubemus, ut ejusmodi distributio dividatur
inter presentes tantum, sive sint bene-
ficiati, sive capellani pro eis interservientes,
sive sint beneficiati, vel beneficiati cum
capellanis qui interserviant beneficiis: & tunc
volumus, ut dicta distributio dividatur
eodem modo & forma, quibus dividi so-
lent obventiones & distributiones quoti-
diane, cum ejusdem sint conditionis &
qualitatis.

CAPUT XX.

Ut saltem unus parochus parochia perso-
naliter intersit.

Item quia nunciatum est propter ab-
sentiam parochorum, vel quod isti procul
ab Ecclesia parochiali, cui interserviunt, ha-
bitent, parochianos nonnullam animarum
suarum iacturam pari, eo quod non pos-
sint refici Sacramentis in casu necessitatis,
statuimus propterea & ordinamus, ut in
Ecclesia, in qua fuerint plures Sacerdotes
deputati ad curam animarum, saltem unus
resideat in parochia: ubi autem fuerit uni-
cus parochus, ille resideat in parochia sub
poena suspensionis ab officio.

CAPUT XXI.

Quod sacrista omnes habeat scribendi Missas
Capellanarum.

Item quia hactenus plures intervenere
defectus in servitio capellanarum, tam
quia in pluribus locis Missa non scribeban-
tur, quam etiam quia ubi notabantur
omissiones, patronus, vel ipse, ad quem
spectabat solvere, sibi adrogabant; unde
non erat in suffragium animarum, pro
quibus Missa celebrari debebant; super his
igitur providere volentes de opportuno re-
medio, jubemus, ut in posterum sacrista
cujuslibet Ecclesie onus habeat notandi
omnes Missas, que in illa Ecclesia cele-
brantur, & habeat pro salario centum
morapetinos pro qualibet capellania inte-
gra per totum annum. Volumusque ut
propter istos 100. morapetinos vel raram
illorum, auferantur singulis annis quinque
Missas ex qualibet Capellania integra, quan-
doquidem pretium illarum deducitur pro
salario, quod dari debet per quamlibet
capellaniam. Item volumus, ac statui-
mus, ut talis sacrista teneatur rationem
reddere visitatori semel in anno, vel sa-
pius, si saepius visuaverit talem Ecclesiam,
de omnibus omissionibus per tales capella-
nos commissis, ut decernat quid fieri de-
beat de distributionibus, que pro talibus
Missis, si fuissent celebratae, solvi debe-
bant. Et si sacrista fuerit repertus negli-
gens in notando, amittat totum dictum
salarium, & istud applicetur fabricae talis
Ecclesie; & provideat deinde visitator su-
per his omnibus. Ac ne in executione
error committatur, jubemus, ut vicarius,
ubi adfuerit, vel parochus antiquior cu-
juslibet ecclesie cum praefecto illius ulti-
ma die cujuslibet mensis, vel alia die se-
quenti videant dictas omissiones ex libro
Sacristae, & illas in summam redigant,
ac inserant in scriptis, ut notitia visitatores
illas exequi valeant. Quod compleant sub
poena 100. morapetinorum ab unoquoque
solvendorum pro qualibet vice, pro una
medietate applicandorum fabricae, & pro
E alia medietate accusatori.

CAPUT XXII.

Ne diebus Dominicis & festis deferatur sancta
communio dum celebratur Missa solemnis,
nec conferatur Sacramentum baptismi, nisi
in casu vera necessitatis.

Item quia saepe diebus Dominicis & fe-
stis, dum populus est congregatus ad au-
dien-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

diendam Missam solemnem, & divinum officium, prout tenetur, Parochus extrahit e sacratio corpus Domini nostri, ut deferat alicui ægroto, & idem populus, ut illud insequaret, præmittit audire sacram, & nonnunquam sine ullo remanet, cum tamen illud audire teneatur, propterea providentes jubemus, ne deinceps dum celebrabitur Missa solemnem, deferatur sancta communio ad aliquem ægrotum, nisi in casu veræ & certæ necessitatis, super quo conscientiam dictorum parochorum omeramus. Et in aliis casibus volumus & præcipimus, ut ante & post dictam missam solemnem tanquam personæ prudentes & providæ illam deferant. Et quia etiam a baptizando dicta hora solet exoriri simile inconveniens, volumus, & decernimus, ut hæc eadem constitutio locum habeat, & observetur circa baptismum, quod nempe hora dictæ Missæ non administraretur, nisi in casu veræ & certæ necessitatis. Super quo conscientiam parochi talis Ecclesiæ omeramus.

CAPUT XXIII.

Ut apponantur tabellæ in Ecclesiis, in quibus describantur nomina excommunicatorum.

Item quia sicut ovis infecta consuetudine inficit alias, nisi ab illis segregetur, ita excommunicati damnum inferunt aliis Christianis, si per negligentiam ab eorum familiaritate non separentur, & ipsi pariter non cognoscunt suam informitatem, nec pristinam valetudinem medela procurant; propterea nos super præmissis providere volentes, ordinamus, & statuimus, ut tam in Capella S. Clementis illius nostræ sanctæ ecclesiæ, quam in omnibus aliis Ecclesiis parochialibus tam hujus civitatis, quam totius nostri archiepiscopatus, appendantur tabellæ in loco publico, ubi omnes illam videre & legere possint, in qua jubemus describi omnium nomina parochianorum, qui in tali parochia denunciati fuerint excommunicati, & causam talis excommunicationis, sive sit occasione æris alieni, sive concubinitus, sive quia ducant vitam communem innupti, sive propter quamlibet aliam causam, cum expressione cujuslibet qualitatibus excommunicationis. Præcipimusque illi, qui fuerit hebdomadarius sub pena excommunicationis, ut omnibus diebus Dominicis & festis tempore Missæ solemnem illos denunciaret per dictam tabellam excommunicatos clara & perspicua voce, ut populus illos pro talibus agnoscat, & se separet, & fugiat

eorum consuetudinem ac familiaritatem, ipsique majori cum diligentia beneficium absolutionis procurent. Et quia isti excommunicati, cum ita se vident denunciarios, se conferunt ad audiendum Missam & officia divina ad Ecclesiam cathedralam vel monasteria, jubemus Parochis, ut notificent prædictis, & prioribus seu custodibus Monasteriorum illos qui sic sunt excommunicati, ut ubique videntur.

CAPUT XXIV.

Quomodo agere oporteat cum illo, qui absolutus reincidit.

Item circa hunc casum ordinamus & statuimus, ut quando aliquis fuerit absolutus ad reincidentiam, describatur in dicta tabella dies, in qua absolvitur sub reincidentia, & pariter id notificetur populo, ut libere possint cum illo conversari & tractare usque ad reincidentiam, & si reinciderit, iterum denunciatur sicut antea, donec in totum beneficium absolutionis obtulerit.

CAPUT XXV.

De clausura observanda ab illis, qui recluduntur.

Item quia novimus, quod tam in ecclesiis hujus civitatis, quam in tota nostra diocesi adsunt plures clausuræ, in quibus hætenus non fuit observata debita recollectio, quod scandalo est, & posset esse damno conscientis nonnullarum clausurarum & aliarum personarum. Propterea de remedio providere volentes, jubemus ut in posterum sic remaneant clausuræ, ut nec ipsæ foras exeant, nec alia persona sive vir, sive femina, cujusvis status & conditionis, illo ingrediatur absque nostra speciali licentia & mandato. In quo casu volumus, ut nullus ex nostris officialibus dispensare valeat, nisi ad hoc speciale nostrum mandatum exhibuerit. Si vero aliquis ingressus fuerit, vel aliquis reclusus seu reclusa foras exierit, ex nunc pro tunc, & tunc pro nunc pronunciamus super eo sententiam excommunicationis majoris; & ulterius volumus, ut talis reclusa perpetuo talem clausuram amittat.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XXVI

*Ne quis deferat barbam promissam luctus
causa ultra duos menses.*

Item quia juxta sententiam S. Athana-
si Papæ, illi soli habent justam doloris
& moeroris causam propter obitum consan-
guineorum vel amicorum, qui non cre-
dunt, nec sperant mortem esse transitum
ad vitam beatiorum; & Apostolus Paulus
dicit, neminem debere mœstitia affici pro-
pter illos, qui ex hac vita migrant: & ut
inquit D. Hieronymus, Redemptor nos-
ter non flevit super Lazarum, quia erat
mortuus, sed quia ad hanc miseram vi-
tam redire debebat; ac denique quia quam-
plures in nostro archiepiscopatu Dei & ejus
salutaris doctrinæ immemores, profundi
doloris signa præferunt; præsertim vero
deferendo barbam promissam, & crines
per diuturnum tempus; adeo ut cum hic
sit ritus & consuetudo nostræ sanctæ fidei
catholicæ hostium, in viis & locis in qui-
bus non cognoscuntur, discerni ægre possit,
an sint Mahometani; an vero Christiani;
propterea nos decreta & ordinationes san-
ctæ matris ecclesiæ sequentes, statuimus,
& jubemus, ut in posterum nullus fidelis
cujusvis status & conditionis existat, pro-
pter obitum patris, matris, uxoris, vel
filii aut filiz, seu domini, consanguinei,
amici, vel cujusvis alterius, deferat bar-
bam promissam ultra duos menses ad sum-
mum a die, qua talis pater, vel mater,
aut uxor, seu filius, vel dominus, aut
consanguineus obierit. Et si elapso dicto
termino vel unico die illam detulerit, ipso
facto volumus illum haberi pro excom-
municato excommunicatione majori, &
talem denunciari, & expelli a consortio
fidelium.

CAPUT XXVII

Qui abusus sint vitandi in trigenariis.

Item quia reperimus nonnullos errores
& abusus in recitandis trigenariis, vulgo
Revelados, scire oportet, quod illi qui
recitant, adeo clausuram observant, ut
nec pedem extra portam ecclesiæ porri-
gant. Quodque deplorabilius est, aliquan-
do hebdomadarius omittit celebrare mis-
sam diei, ut celebret illam, quæ est in
ordine 30 missarum celebrandarum. Et
quia clausura tali casu non fecit solita, nisi
quia consuetudo populi affert distractionem
spiritus, & materiam peccati ministrat,
quando non est ad exercenda opera pietatis

A (quando enim exitus ab ecclesia ad bone-
stum finem dirigitur, tunc auget gratiam,
& meritum Sacerdotis coram Deo) pro-
pterea nos quorum interest ejusmodi igno-
rantia tenebras dissipare, præcipimus, ut
in posterum propter talem recollectionem,
seu clausuram nullus Sacerdos prætermi-
tat administrare Sacramenta extra eccle-
siam in casu necessitatis, vel audire con-
ciones, vel accedere ad amicitias nonnullo-
rum reconciliandas, si ex aliquo dissidio
potest oriri suspicio, ut exurgat scandalum,
nec omittat accedere ad suum præfulem si
B vocatus fuerit. Quæ omnia non solum in
talibus casibus fiunt sine peccato, sed etiam
cum ingenti merito. Si autem plebei &
idiotæ id mirentur, per Sacerdotes de er-
roribus suis admoneantur, non autem in-
sequantur. Et quia, quemadmodum su-
pra in alia constitutione, prout de jure,
statuimus missam propriam diei non posse
omitti propter trigenarium, vel aliquam
devotionem; decernimus etiam ut hebdo-
madarius non possit in se suscipere onus
celebrandi missam trigenarii, vel aliquam
C aliam missam votivam, nisi substituerit
aliquem, qui pro ipso interserviat per hebdo-
madam, sub pœna amissionis portiovis suæ
obventionum totius hebdomadæ.

CAPUT XXVIII

*Qui abusus vitandi sint in Missarum voti-
varum celebratione.*

Item quia audivimus, nonnullas perso-
nas tam viros, quam mulieres, cum sim-
plicitate petere sibi celebrari quasdam mis-
sas dictas S. Amatoris, & alias vulgo *del*
Conde, atque alias S. Vincentii cum quin-
que, septem, aut novem cereis, creden-
tes quod tales missæ non essent efficaces ad
finem suum, nisi celebrarentur cum tali nu-
mero & aliis superstitionibus tam in colo-
re cereorum, quam in collocando illos
conjunctos, vel in forma crucis, & aliis
vanitatibus, quas diabolus procurat immit-
tere, sub specie boni propositi & operis;
agnoscentes quod modicum similis fermenti
vanitatis corrumpit totam massam boni
operis; propterea nos tollere ac radicitus
E evellere similes superstitiones optantes,
præcipimus Sacerdotibus sub pœna excom-
municationis, & in virtute sanctæ obedi-
entiæ, ne admittant, vel exequantur simi-
les, stultas magis quam pias, petitiones,
sed celebrent missas, prout celebrare so-
lent alias absque innovatione vel inven-
tione. Et si voluerint celebrare missas cum
quodam numero cereorum ad honorem &
reverentiam mysteriorum, quæ sancta ma-
ter

ANNO
CHRISTI
1512.

ter ecclesia colit, & habet in veneratione, videlicet cunctis tribus cereis ad honorem SS. Trinitatis, vel quinque ad honorem quinque stigmatum, vel septem ad honorem septem donorum Spiritus sancti, vel novem ad reverentiam novem mensium, non propterea perturbent devotionem fidelium, omnibus aliis superstitionibus & vanitatibus prætermittis.

CAPUT XXIX.

Declaratio a dicto D. Cardinali edita circa elemosinas & jura, que percipere debent Sacerdotes & sacriste juxta antiquam consuetudinem hujus Archiepiscopatus.

Primo si aliquis Parochianus cujusdam ecclesie sepeliri se jubet in alia ecclesia parochiali, omnia præcipua officia teneant clerici parochie, cujus erat parochianus, & oblationes dividantur æqualiter inter clericos utriusque ecclesie: & si noluerint Clerici sic scire, illas percipiant obedientes: & recitare debent suum officium. Primo litanias integras, & vigiliam, ac missam cum cantu de Requiem, ac suis responsoriis. Et dicti clerici, ad quos spectabat defunctus, percipere debeant 150 morapetinos. Quod intelligi debet, si talis defunctus habuerit bona, ex quibus fiat satis.

Item pro novem-dialibus, & missis novenariis, ac responsoriis, & pro adeundo sepulturam singulis novem-dialibus clerici ecclesie, in qua adest sepultura, & sepultus defunctus, percipere debeant 150 morapetinos pro suo labore.

Item quando aliquem parochianum contigerit ægrotare in propria parochia, vel extra eam habentem domum habitationis, in qua est parochianus, & si omnino fuerit mutatus in aliam parochiam, & ducitur ad curandum vel inserviendum ad aliam parochiam, & evenerit obitus talis ægroti; quod presbyteri parochie, cujus est parochianus, & habet habitationem, & aliquid de suis bonis, accedant ad parochiam, ad quam fuit translatus, & illum deferant ad sepeliendum ad ecclesiam, in qua talis defunctus habuerit sepulturam, petita prius licentia a presbyteris parochie, in qua obiit: & nullus parochus ingrediatur parochiam alterius ad administrandum sacramenta sine licentia, & pro recitatione & celebratione integri officii percipere debent pro suo labore (prout prius dictum fuit) 150 morapetinos.

Item ut quando aliquis parochianus decedit, & jubet sepeliri in monasterio in-

tra muros civitatis, presbyteri dictæ parochie pro delatione corporis, & celebratione officiorum primariorum (prout dictum est) percipiant 200 morapetinos, & quartam partem oblationum: prout infra dicitur in capitulo sequenti.

Item quando aliquis parochianus obierit, & sepeliri iusserit in monasterio Religiosorum, vel in ecclesia sua extra hanc civitatem & moenia illius, si sit ad S. Augustinum, S. Bernardum, vel ad S. Trinitatem, presbyteri dictæ parochie percipiant ratione laboris 300 morapetinos, & dicant prima officia, videlicet litanias, vigiliam, & missam, & ulterius percipere debeant dicti clerici pro novenario, initio anni, & novem-dialibus 300 morapetinos.

Item quando aliquis parochianus decedit, & sepeliri jubet in sepulturis apud S. Isidorum, vel S. Hieronymum, seu Monasterium Portæ-cæli nuncupatum, quia procul distat, clerici dictæ parochie percipere debeant pro suo labore apud S. Isidorum 600 morapetinos; in aliis vero monasteriis 500 morapetinos, & celebrare debent prima officia, ut dictum est. Circa oblationes autem quæ offeruntur in dictis monasteriis pro iisdem defunctis, videlicet, pecuniæ, panis, vini, vel cere, de omnibus dicti clerici percipiant quartam partem. Idemque est circa defunctos parochianos, qui relinquunt possessiones pro celebrandis capellanis in dictis monasteriis post eorum obitum: quod dicti clerici beneficiati dictarum ecclesiarum parochialium percipiant quartam partem de his, quæ reliquerint illi, qui sepeliuntur in dictis monasteriis, & pariter percipiant pro sepultura quartam partem elemosinæ.

Item in novem-dialibus exequiis, & initio anni, quando celebrantur in civitate in quacumque parochia, clerici seu presbyteri hujus parochie debeant recitare officium duplex, & percipere pro suo labore ut in die sepulture pro quolibet officio.

Item a parochianis, qui sepeliuntur in dictis monasteriis, pro sepulturis ad S. Isidorum, & S. Hieronymum pro novenario, exequiis novem-dialibus, ac initio anni, quorum officia sunt duplicia, clerici dictæ parochie percipere debent (cum in testamento fieri jubent) pro quolibet officio prout dictum est die sepulture.

Item ut nullus parochus, nec alius Clericus matrimonio quempiam conjungat, nec defunctum ullum sepeliat, qui sit alterius parochie, sive sit parvulus, sive adultus; quia fieri potest, ut non fuerit baptizatus, vel sit Mahometanus, & nisi in locum sub dio positum proiciatur

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

tur cadaver, superveniet error si sepeliatur in ecclesia. Et quomodo tale quid evenierit, notificetur parochio ecclesie, cujus fuerit parochianus. Qui autem premissis contraverit, solvat 100. morapetinos in poenam, & det Clericis 40. morapetinos, & sacriste decem.

Item quocumque vocati fuerint capellani ad comitandum cadaver alicujus defuncti, & missam celebraverint, ipsis pro distributione, ratione laboris assumpti in comitando cadavere, & quod officiis interfuerint ac sepulture, & celebrando, dentur triginta morapetini. Si vero missam non celebraverint, eis dentur 20. morapetini. Quod intelligitur intra civitatem. Si autem vocati fuerint ad S. Bernardum, vel S. Augustinum, vel Trinitatem, dentur eis 40. morapetini. Si vero ad sepulturas, vel ad S. Hieronymum, vel Porta-coeli, 60. morapetini, & si ad S. Isidorum, 80. morapetini. Quando autem exequiis interfuerint, idem accipiant. Et si ad festum, dentur unicuique 20. morapetini. Et clerici qui sic fuerint rogati ad premissa, sint presbyteri.

Item si aliquis pauper obierit, nec habuerit quid dare clericis per elemosyna, dicti clerici illum sepeliant honorifice, & celebrent officia integre & gratia in dicta parochia, in qua obierit.

CAPUT XXX.

De Sacristis

Item circa salarium, quod sacriste percipere debent ex officiis. Primo quo-

A modo aliquis obierit, percipiant pro campanis & thuribulo 15. morapetinos; si autem plura thuribula poposcerint, pro quolibet percipiant octo morapetinos. Et quando convocaverit nonnulli capellanos, percipiat ab unoquoque duos morapetinos; & si fuerint in numero octo, percipiat quantum unus ex capellanis. Et quando adfuerit aliquod novenarium, in quo pulsari debeant campanae, & uti debeant thuribulo, ipsi dentur 30. morapetini, & quando convocabit clericos, consulat suos clericos. Et si deferant corpus ab una parochia ad aliam, tunc dimidia pars clericorum sit de una ecclesia, & alia dimidia sit alterius ecclesie capellanorum, qui fuerint vocati.

Item quando aliquis sepeliri jusserit extra civitatem & ad S. Bernardum, vel Trinitatem, vel ad S. Augustinum, tunc sacrista percipiat pro campanis, & thuribulo, & delatione crucis 60. morapetinos. Si vero fuerit ad sepulturas, vel ad S. Hieronymum, vel Monasterium Portae-coeli, 80. morapetinos, & ad S. Isidorum 100. morapetinos.

Item quando sacrista ornare debet imaginem pro celebratione alicujus festi, & pro apponendis nonnullis ornamentis, ipsi dentur pro hoc, & pro festo 20. morapetini. Si autem non fuerit appositis ornamenta, dentur 15. morapetini.

Item quando aliquis puer obierit, & parentes nolent celebrari facere officium, clerici teneantur illum adducere cum cruce, & uno saltem clerico, recitando, aliquod officium defunctorum: & si aliquid volent dare ratione laboris, illud recipiant; & aliter minime petant.

CONCILIIUM LATERANENSE V.

Generale novissimum, sub Julio II. & Leone X.
Celebratum.

Leo papa decimus, universis & singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis & aliis praelatis ac doctoribus & scholaribus universitatum quorumcumque studiorum, & aliis fidelibus Christianis, ad quos presentes pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM in moderno Lateranensi concilio per felicis recordationis Julium papam II. predecessorum nostrum indicto, & per nos, sacro ipso approbante concilio, concluso, multa salubria ad morum correctionem, & subditorum quietem, & animarum salutem, prout expedire visum fuit, per diversas bullas, seu literas apostolicas, statuta fuerint, quae uberes fructus, Deo dante, in domo domini allatae fore spe-

Cencil. Gener. Tom. XXXII.

ramus, & earum bullarum, ac aliorum omnium in dicto concilio gestorum tenorem, illo prius per dilectum filium nostrum Antonium tituli sanctae Praxedis presbyterum cardinalem, de mandato nostro cum originalibus literis diligenter examinato, ac de verbo ad verbum in unum librum redigi, & per dilectum filium Jacobum Mazochium in Romana curia librorum impressorem imprimi fecerimus, quia forsitan contingeret de literis ipsis sic impressis dubitari, & an fides eis in causis agendis sit adhibenda, hesitari, illaque per allegantem in forma authentica sub plumbo, si extra Romanam curiam essent producenda, vel sub vicescancellarii, si in libro cancellaria; aut camerarii signeto, si in libro camerae essent def-

E e crip-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

criptis, & in dicta curia essent producende, A
omnium utilitate, universis & singulis vestrum
per apostolica scripta mandamus, quatenus
librum ipsum per dictum Jacobum impressum,
& per eundem Antonium cardinalem summam
cum diligentia correctum, revisam, & bene
examinatum, prompto suscipiatis affectu, &
studio alacri eo utamini de cetero in iudiciis
ac scholis, ac si litera ipsa sic impressa, sub
plumbo inibi essent inserta. Mandantes insuper,
quod tenori literarum sic impressarum, manu
publici notarii ex dicto libro extracto, ac
subscriptione & sigillo alicujus episcopi munito,
eadem prorsus fides adhibeatur, tam in iudi-
cio, quam extra illud, quae adhiberetur ipsis
originalibus literis predictis, si illae sub plum-
bo exhibitae forent vel ostensa: quodque in
eis contenta inviolabiliter serventur, & per
vos servari mandentur, si gratiam nostram
caram habetis, & nostram indignationem cupi-
tius evitare. Datum Romae apud sanctum
Petrum sub annulo piscatoris die vigesimaquin-
ta Maii, anno domini 1512. pontificatus no-
stri anno nono.

*Antonius de Monte cardinalis sancta Praxedis,
Leoni X. pontifici maximo perpetuam
felicitem.*

MULTA sunt, pater beatissime, eadem-
que summa & praeclara, quibus immen-
sa Dei bonitas augustissimum pontificatum
istum tuum a sui principio mirum in modum
exornavit atque illustravit. Est enim magnum
ac rarum, ut reliqua praeteream, te ex urbe
totius Etruriae florentissima, ac ceterarum om-
nium principum familia, universae non modo
Etruriae, sed etiam Italiae atque Europae cla-
rissima, parentibus nobilitate, virtute, rebus
gestis, fortuna, religione, pietate conspic-
cuis ortum duxisse, primum e nationis tuae
mortalibus sanctissimam Petri sedem conscen-
disse, atque in aetate quidem tam valida &
robusta, ut id nullis, aut certe paucissimis
post hominum memoriam contigerit: postquam
tamen in sacro senatu per quatuor fere lustra
inter patres magna cum dignitate, laude, &
virtutum tuarum multiplicium experimento ver-
satus fueras. Sed tamen in numero tot gra-
tiarum insignium a Deo acceptarum, illud
mihi praecipuum videtur ac singulare, quod
in tanta peccandi licentia, tam perditis mori-
bus, tam nefaria plurimorum audacia, com-
muni atque unanimi patrum concitorum voto,
suffragio, studio, consensu, ea potissimum
tempestate, qua sacrum in Laterano concilium
a Julio II. indictum haberetur, post jam
confirmatum decretum & publicatum de elimi-
nando ab electione in posterum Romani pon-
tificis ambitu & simoniaca pravitate a dicto
praedecessore tuo editum, nunquam satis lau-
datum, clavum divini imperii consecutus,
eumque ab ipsa Lateranensis concilii celebri-
tate faulste feliciterque suspicatus fueris. Quid
enim sanctitati tuae magnificentius, quid glo-
riolius accidere potuit, quam eo tempore,
quo de cujusque vita reformanda, temperan-
dis moderandisque moribus, ambitione tollen-
da, schismate pestifero extinguendo, augen-
da religione, roborando Christianorum statu,
conservanda amplificandaque Romanae ecclesiae
dignitate maxime agitur, omnium oculos,

mentes, animos in te unum fuisse coniectos;
eo, inquam, tempore unum te ab universo
senatu tanto fastigio atque gradu dignissimum
fuisse iudicatum. Quod sane admirata cum
sit omnis aetas, & ad incredibilem sapientiam,
vite condonam, innocentiam, facilitatem,
ceterasque praestantissimas vel animi vel ingenii
tui dotes relaturo, maximam perquam gloriae
tuae partem Lateranensi concilio ascribat ne-
cesse est: cum etiam majores nostri Martino
quinto praedecessori tuo ad maximam felicita-
tem ascripserint, quod in Constantiensis con-
cilii post schismatis perniciosi extinctionem,
in tanta patrum diversitate & numero electo-
rum ac passionum varietate concorditer ad sum-
mum pontificatum assumptus fuerit, idemque
memoriae mandaverint. Quare dum tu, illud
idem immortale esse cupiens, magnis rationi-
bus motus, omnia in eo gesta sub uno volu-
mine in lucem prodire voluisti, pro tua in-
nata prudentia scias, te non minus aeternita-
ti nominis tui, quam reipublicae Christianae
commoditati, ornamento, saluti prospexisse.
Ego autem pro summa in sanctitatem tuam
mea observantia & servitute, illa ipsa in
publicum edendi onus mihi a sanctitate tua
mandatum tanto suscepi libentius, quod hac
in re viderem ejus ipsius sumam cum commu-
ni causa conjunctam: Qua igitur mentis at-
que animi in istam sacratissimam sedem prom-
ptitudine, sinceritate, devotione & constan-
tia, sanctitate eadem tua teste, dum in mi-
noribus ageret, & scintillae aliquae futuri schis-
matis apparent, in summo sermone ac tempo-
rum discrimine indicandum concilium Julio Bo-
noniae tunc constituto suadebam, eadem ipsa
constitutiones promulgatas, conciones habitas,
epistolas a Christianis principibus missas, om-
nia in duodecim sessionibus, ex quibus dic-
tum sacrum Lateranense constat concilium,
gesta, ordinata & correctae, mandata publi-
ca, cetera denique ad concilium pertinentia
in unum collegi, & ex originalibus exempla-
ribus quam emendatissime transcripta, Jacobo
Marochio Romanae academiae librario fidelissimo
imprimenda tradidi, paucis exceptis, quae ca-
su amissa, reperiri non potuerunt. Absolvit
tandem ille summa cura, solertia, industria
frugiferum & salutare opus, neaque sane-
ria dignitatis, auctoritatis, majestatis multo
majoris quam voluminis. Nam aut me amor
fallit, aut si vel restitutam sanctissimae tem-
poribus ecclesiae universalis serenitatem, vel
perniciosi schismatis extinctionem, vel eli-
gendi Romani pontificis formam, universo-
rum ordinum reformationem, vel agendi
concilii normam, aut dubiorum declarationem
in arduis materiis, vel in perisodis Christi ho-
stes decertam expeditionem, vel seruum actus
omnes aequo aestimemus animo, non modo re-
centioribus, verum etiam vetustissimis quibus-
vis conciliis jure optimo conferemus. Sed ne
suspensam importuna fortassis praesentatione san-
ctitatem tuam gravioribus occupatam diutius
detineam, finem scribendi facio: illud tamen
unum ingenue affirmans, ad tuam singularem
ac prope divinam sapientiam maxime specta-
re, quae pro communi Christianae reipublicae
incremento summis laboribus gesta, atque in
illustri tandem sunt posita monumento, san-
cta, inviolata, incorrupta perpetuo esse vel-
le, eaque Christianis principibus universis sub
authentica forma nota facere. Quod si tu,
pon-

ANNO
CHRISTI
1512.

pontifex beatissime, ceteris gravissimis nego-
tis, curisque assiduis quandoque miscelis,
magnum immensa felicitati adjunges cumulum,
& pontificatum tuum gloriosissimum haud du-
bic augustiore facies. Felicissime valeat san-
ctitas tua, quam Deus optimus maximus diu
incolorem pro sua pietate ad regimen & cu-
stodiam ecclesiam suam sanctam conservare & cu-
sodire dignetur.

*Summarium, sive rubrica sacri Lateranensis con-
cilii, quod fuit inchoatum sub Julio II. ponti-
fice maximo, die decima mensis Maii anni
1511. & terminatum die decimasexta Martii
anni 1512. sub Leone X. pontifice maximo.*

SACRUM Lateranense concilium duode-
cim habet sessiones. Ante primam narra-
tur, quibus de causis Julius II. pontifex ma-
ximus prorogat concilium, alias per sanctita-
tem suam indictum: deinde quo ordine & com-
mitatu prefatus Julius die tertia Maii anni
millesimi quingentesimi duodecimi ingreditur
basilicam Lateranensem, qualiter missa solen-
niter celebratur per reverendissimum in Christo
patrem & dominum, dominum Raphaelem
episcopum Ostiensem, cardinalem sancti Geor-
gii, sanctae Romanae ecclesiae camerarium, sa-
crique collegii cardinalium decanum: canta-
turque euangelium per reverendissimum in
Christo patrem & dominum, dominum Lu-
dovicum sanctae Mariae in Cosmedin diaco-
num cardinalem de Aragonia. Deinde rever-
endissimus in Christo pater & dominus, do-
minus Alexander sancti Eustachii diaconus car-
dinalis de Farnesio, nomine pontificis, pro-
pter suae sanctitatis indispositionem, legit sche-
dulam hortatoriam ad hujusmodi concilium
perficiendum. Qua lecta, sanctitas sua de-
clarat primam sessionem inchoari debere die
Lunae decima Maii. Postremo habetur oratio
ornatissima per reverendum patrem dominum
Aegidium Augustinianae religionis generalem.

*Post postea
Papa Primum
III.*

Prima igitur sessio inchoatur die praedicta
decima Maii. Missa celebratur per reveren-
dissimum in Christo patrem & dominum,
dominum Dominicum episcopum Portuensem
sancti Marci cardinalem. Sermo ornatus ha-
betur per reverendum patrem dominum Bernar-
dum archiepiscopum Spalatensem. Ponuntur
nomina & tituli reverendissimorum cardina-
lium, patriarcharum, archiepiscoporum, epis-
coporum, praelatorum, principum & orato-
rum, ac aliorum magnificorum virorum. Dein-
de cantantur litaniae, fiunt orationes, ponti-
fex, sumpto themate, Convenistis in unum
patres, & hortatur synodum ad ecclesiam re-
formationem & schismatis extinctionem, pa-
cem inter Christianos principes componendam,
& expeditionem contra infideles conficiendam.
Deinde incipit hymnum, Veni creator. Quo
per capellae apostolicae cantores absoluto, re-
verendissimus dominus, dominus cardinalis
Farnesius legit schedulam, sive bullam indi-
ctionis ejusdem sacri Lateranensis concilii.

Tenor bullae indictionis concilii, sub data
Romae 1511. decimasexta Kalendas Augusti,
inchoandi die Lunae decimanona mensis Aprilis
anni 1512.

Executio dictae bullae per tres cursores facta
die vigesima quinta Julii anni praedicti 1511.

Tenor alterius bullae prorogationis dicti
concilii, sub data Romae 1512. decimasquin-

Concil. General. Tom. XXXII.

ta Kalendas Maii, lecta per eundem reve-
rendissimum cardinalem Farnesium in ipso sa-
cro Lateranensi concilio: quae prorogatio est
usque ad Kalendas Majas anni praedicti 1512.

Tenor brevis alterius prorogationis lecti per
supra nominatum reverendissimum dominum
cardinalem Farnesium, sub data vigesima-
nona Aprilis ejusdem anni 1512. quae proro-
gatio est usque ad diem tertiam Maii anni su-
praedicti.

Eadem die tertia Maii concilium congre-
gatur, in quo missae celebrari, orationes
heri pro divino suffragio implorando manda-
tur: ordines in concilio servandi & decreta
statuuntur, advocati, procuratores, nota-
rii, custodes, votorum scrutatores eligun-
tur, locorum assignatores, & loca quae
in ordine suo assignanda constituuntur.

Tenor orationis habitae per reverendum pa-
trem dominum Bernardum Zane archiepisco-
pum Spalatensem, qua prima sessio termi-
natur.

Secunda sessio incipit die Lunae decima-
septima Maii anni praedicti millesimi quingen-
tesimi duodecimi: in qua primum describun-
tur nomina & tituli reverendissimorum car-
dinalium, patriarcharum, archiepiscoporum,
episcoporum, & aliorum praelatorum, nec
non excellentissimorum oratorum diversorum
principum, multorumque illustrium domi-
norum & magnificorum virorum.

Missae per reverendissimum dominum, do-
minum Thomam tituli sancti Martini in
Montibus presbyterum cardinalem Strigoni-
ensem celebratur, habeturque oratio per re-
verendum patrem dominum Thomam Cajeta-
num ordinis Praedicatorum generalem.

Dominus Baltasar Tuerdus sanctissimi do-
mini nostri secretarius legit mandatum illu-
strissimi regis Angliae, & dominus Thomas
Phedra concilii secretarius legit mandatum
catholici regis Hispaniarum, in personam
magnifici oratoris domini Hieronymi Vich.

Tenor mandati praefati catholici regis.
Dicuntur orationes, fiunt litaniae: reve-
rendissimi cardinales praestant obedientiam
pontifici, per quem postea inchoatur hy-
mnus, Veni creator, &c. & per cantores fi-
nitur.

Reverendus pater dominus archiepiscopus
Spalatenensis legit bullam sub data decimasex-
ta Kalendas Junii, pontificatus Julii anno
nono, in qua Pisanum conciliabulum damna-
tur, omniaque illo confecta annullantur &
irritantur. Lateranense quoque concilium, &
quaecumque in eo, bene gesta esse confirman-
tur. Dantur vota, & publica fieri instrumen-
ta mandatur.

Per quamplures reverendos praelatos exhiben-
tur mandata aliorum praelatorum.

Propter adventum reverendi episcopi Gur-
censis locum tenentis serenissimi imperatoris,
facta fuit prorogatio tertiae sessionis Lateranen-
sis concilii usque ad tertiam mensis Novembris
diem.

Tenor prorogationis praedictae, & assisio
schedulae per Barth. meum de Mantua, san-
ctissimi domini nostri iuriforem.

Tenor orationis habitae per reverendum pa-
trem dominum Thomam Cajetanum ordinis
Praedicatorum generalem.

Tertia sessio fit die Lunae tertia Decembris
anni praedicti 1512. in qua describuntur in pri-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Jan. 10.

mis reverendissimi cardinales in ordine, & alii A
pralati ac illustrissimi domini, & ceteri excel-
lentissimi viri, ut supra.

Missa celebratur per reverendissimum domi-
num, dominum Marcum episcopum Prænesti-
num, cardinalem Senogalliensem, & dicitur
evangelium, *Ego sum pastor*, &c. per reveren-
dissimum dominum, dominum Ludovicum san-
ctæ Mariæ in Colmetin cardinalem de Arago-
nia. Cantantur litanie, orationes & hymnus,
Veni creator, &c. & habetur oratio per reve-
rendum dominum Alexium episcopum Meli-
tensem.

Legitur mandatum serenissimi imperatoris
Maximiliani per dominum Thomam Phædrum
concilii secretarium, in personam reverendi
episcopi Curcenis, sub data prima Septem-
bris 1512.

Tenor mandati suprascripti serenissimi impera-
toris.

Legitur schedula per præfatum reverendum
episcopum Curcensem, in qua advocat nomine
eiusdem imperatoris omnia acta in conciliabulo
Pisano, adhæretque Lateranensi concilio, &
nomine præfati imperatoris præstat obedientiam
pontifici.

Affixio schedulæ, & citatio facta per Pe-
trum Menguar sanctissimi domini nostri cur-
sorem.

Reverendus pater dominus Petrus Gryphus
episcopus Forliviensis legit bullam tertie sessio-
nis, in qua iterum reprobantur omnia & sin-
gula per cardinales schismaticos actitata, tam
in transalpinis quam cisalpinis locis, excepto
ducatu Britannie: revocantur quoque concordia
per sedem apostolicam in eisdem locis, & fit
indictio quartæ sessionis fiendæ decima die De-
cembriis anni prædicti.

Dantur vota, incipitur hymnus, Te Deum
laudamus, &c. per pontificem, & suunt per
cantores. Dein pontifex cum reverendissimis
cardinalibus, omnique comitiva, revertitur ad
palatium apostolicum.

Tenor orationis habitæ per supra nomina-
tum episcopum Melitensem.

Quarta sessio inchoatur die Venetis decima D
Decembris, eo ordine reverendissimorum car-
dinalium & prælatorum, aliorumque domi-
norum, quo supra dictum est. Missa celebratur
per reverendissimum dominum, dominum Ni-
colaum tituli sanctæ Priscæ presbyterum cardi-
nalem de Hilco: & evangelium cantatur per
reverendissimum dominum, dominum Marcum
sanctæ Mariæ in porticu diaconum cardinalem
de Cornelis.

Præstat a prælatis obedientia pontifici,
fiuntque solite ceremonie, ut supra: habetur
oratio per reverendum dominum Marcellum no-
bilem Venetum, apostolicum protonotarium:
legiturque mandatum illustris ducis Venetiarum
per dominum Thomam Phædrum prædictum,
in personam magnifici domini Francisci Foscarii
oratoris Venetiarum.

Tenor prædicti mandati illustris ducis Vene-
tiarum, sub data 10. Aprilis 1512.

Per eundem dominum Thomam Phædrum
leguntur literæ clarissimæ memoriæ Ludovici re-
gis Franciæ XI. directæ alias felices recordatio-
nis Pio papæ II. super revocatione pragmatice
sanctionis.

Tenor dictarum litterarum sub data vigesima-
septima Novembris anni millesimi quadringen-
tesimi sexagesimi primi.

Dominus Melchior de Bardeffinis habet ora-
tionem in concilio de revocanda prædicta prag-
matica: & pontifex, sacro approbante concilio,
decrevit monitorium & citationem sic-
dam pro hujusmodi revocatione sub termino
sexaginta dierum.

Tenor monitorii de revocanda dicta prag-
matica, sub data 1512.

Reverendus pater dominus Alexander episcopus
Alexandrinus de mandato pontificis legit
bullam, in qua pragmatica revocatur, & ge-
sta per conciliabulum Pisenum super eadem an-
nullantur. Dein quinta sessio indicitur fienda
die decimasexta Februarii 1513.

Tenor prædictæ bullæ sub data 1512. IV.
Idus Decembris.

Dantur vota, citantur absentes, ut ad con-
cilium accedant: & quamplures reverendi epis-
copi procuratorio nomine exhibent mandata alio-
rum prælatorum. Fiunt instrumenta, cantatur
hymnus, Te Deum laudamus, &c. Deinde
pontifex cum reverendissimis cardinalibus & ce-
teris prælatis equitat ad palatium apostolicum
in Vaticano.

Tenor orationis habitæ in quarta sessione
per reverendum dominum Marcellum prædi-
ctum.

Quinta sessio celebratur absente sanctissimo
domino nostro Julio II. pontifice maximo, pro-
pter suæ sanctitatis ægritudinem, præside[n]te
reverendissimo domino, domino Raphaelo de
Riario, episcopo Ostiensi, sanctæ Romanæ ec-
clesiæ camerario, die decimasexta Februarii,
in qua notantur nomina & tituli reverendissi-
morum cardinalium, & aliorum prælatorum in
ordine, ut supra.

Reverendus pater dominus Alphonsus patriar-
cha Antiochenus celebrat missam, dominus An-
tonius de Piperno capellæ apostolicæ diaconus
cantat evangelium: habeturque oratio per reve-
rendum dominum, dominum archiepiscopum
Sipontinum.

Magnificus dominus Bonus de Francischis,
orator magnificæ communivitatis civitatis Lu-
centis exhibet mandatum suæ communivitatis,
quod legitur per suprascriptum dominum Tho-
mam Phædrum.

Tenor mandati prædicti ejusdem communita-
tis Lucensis sub data Octava Februarii, mille-
simi quingentesimi decimitertii.

Per reverendum patrem dominum Scaramu-
zam episcopum Cumanum legitur bulla innova-
tionis & confirmationis constitutionis contra si-
moniacam pravitatem, in electione Romani
pontificis non committendam.

Tenor bullæ constitutionis prædictæ, sub da-
ta decimaquarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus, exceptis quinque.
Deinde præfatus reverendus dominus Scaramuza
episcopus Cumanus legit schedulam, in qua
commemorantur acta contra pragmaticam: &
indicitur, sextam sessionem inchoari debere die
undecima Aprilis 1513.

Tenor schedulæ prædictæ sub data decima-
quarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus super dicta schedu-
la. Postea mandato reverendissimi præfidentis
citantur absentes ad valvas concilii, accusatur
eorum contumacia, fiunt instrumenta.

Producuntur mandata reverendi domini pa-
triarchæ Venetiarum, & electi domini Hiero-
nymi Cremonensis, per reverendissimum domi-
num, dominum episcopum Portuensem, cardi-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1513.Papa Johannes
II.Papa Paulus
II.

nalem Grimanum; nec non quamplura alia a diversis prelatibus, procuratorio nomine aliorum prelatorum absepticum, qui non possunt interesse hujusmodi concilio.

Tenor orationis habito per reverendum patrem & dominum, dominum Joannem Mariam de Monte, archiepiscopum Sipontinum, in qua prius laudatur institutio conciliorum, & quod Julius II. pontifex maximus indixerit concilium Lateranense; suadenturque patres concilii ad restituendam justitiam, pacem, unitatem; qua tria divina munera hominum & temporum injuria deleta videntur.

Millesimo quingentesimo decimo tertio, in die prima, die Lunæ 21. Februarii, felicis recordationis Julius concedit naturæ Romæ apud sanctum Petrum in palatio apostolico: & de morte pontificum exequiis celebrantur.

Die Veneris quarta Martii 1513. collegium reverendissimorum cardinalium ingreditur conclave post celebrationem missæ de Spiritu sancto ad altare sancti Andree, in basilica sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

Die Veneris undecima Martii reverendissimus dominus, dominus Joannes cardinalis de Medicis in conclavi ab omnibus cardinalibus, nemine discrepante, ad summi apostolatus apicem canonicè eligitur, vocaturque Leo X. & die sabbati decimanoa mensis prædicti, adstante collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prelatorum, per reverendissimum dominum Alexandrum cardinalem Farnesium coronatur, & inthronizatur.

Millesimo quingentesimo decimo tertio, 10. Aprilis publicantur literæ prorogationis sextæ sessionis per Joannem Dominicum de Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem, usque ad diem vigesimumseptimum ejusdem mensis anni prædicti.

Die undecima dicti mensis, Leo X. pontifex maximus associatur ab universo collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prelatorum, ac tota curia Romana, ad basilicam sancti Joannis Laterani.

Sexta sessio fit die vigesima septima prædicti mensis Aprilis anni præteriti 1513. In eadem Lateranensi basilica, præsidente sanctissimo domino nostro Leone X. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium, prelatorum, & illustrium dominorum, ordine quo supra.

Celebratur missa per reverendissimum dominum, dominum Franciscum episcopum Sabinensem cardinalem Volaterranum. Habeturque oratio per reverendissimum dominum Simonem episcopum Modruisensem. Cantantur litanie. Dicitur evangelium per reverendissimum dominum Alphonsum diaconum cardinalem sancti Theodori Petratium. Hymnus incipitur, Veni creator. Pontifex sumpto themate, Pastoralis officii, &c. hortatoriam habet orationem ad continuandum concilium, donec fiat universalis concordia & pax inter Christianos.

Dominus Thomas Phædra secretarius concilii legit mandatum illustris communitalis Florentinæ in personam magnifici domini Jacobi Salviati, poniturque tenor mandati sub data trigesima mensis Decembris 1513.

Dominus Marius de Peruschi procurator reproducit monitorium executum contra profertentes pragmaticam, tenoris prout supra, & accusat eorum contumacias.

Reverendus pater dominus Robertus archiepiscopus. *Gener. Tom. XXXII*

A scopus Rhegius, de mandato sanctissimi domini nostri legit schedulam die vigesima septima Aprilis 1513. in qua sanctitas sua facit saluum conductum veniendi, morandi, consulendi, redeundi, quibuscumque ad concilium venire volentibus & debentibus, exceptis schismaticis, & aliis a jure communi prohibitis demtaxat. Hortatur etiam principes, ut liberum transitum illis concedant: prorogaturque septimam sessionem secundam decimo Kalendas Junii proxime futuri. Dantur vota, & sunt instrumenta. Postea nonnulli procuratores producent mandata nomine aliquorum prelatorum ad interessen- dum hujusmodi concilio.

Congregatio prelatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii. Electio quoque viginti- quatuor prelatorum, quia adsunt cum reverendissimis cardinalibus in his quæ pertractanda sunt coram pontifice.

Affixio & tenor prorogationis literarum septimæ sessionis usque ad decimam quintam Kalendas Julii 1513.

Die tertia Junii anni prædicti fit divisio prelatorum deputatorum ad diversa negotia abeunda: & eorumdem nomina, tituli & cognomina scribuntur.

Tenor orationis factæ per reverendum dominum Simonem Modruisensem episcopum in sexta sessione.

Septima sessio tenetur die Veneris decima septima Junii 1513. in qua primum notantur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium & aliorum prelatorum, &c. per ordinem, ut supra.

Celebratur missa voce submissa per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem. Habetur sermo per dominum Baltasarem de Rio apostolicum protonotarium, & reverendissimi domini Petri cardinalis Arborensis secretarium. Litanie & orationes dicuntur. Benedicitur per pontificem synodus, ut moris est. Deinde reverendissimus dominus, dominus Alexander cardinalis Farnesius cantat evangelium. Quo finito, oratores Poloniam producent mandatum serenissimi domini Sigismundi, quod per dominum Thomam Phædrum ascenso ambone legitur.

Tenor mandati supradicti regis Poloniæ sub data Parnavie, decima Aprilis 1513.

Reverendus dominus Marinus Caracciolus exhibet mandatum ducis Mediolani, legiturque per eundem dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati ducis prædicti sub data Papiæ nona Maii 1513.

Reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dat mandatum illustrissimi marchionis Mantue, quod legitur per supradictum dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati supradicti marchionis Mantue, sub data Mantue, duodecima Junii 1513.

Reverendus dominus Laurentius de Medeseldi producit mandatum illustrissimorum dominorum Stanislai & Joannis ducum Mazovie, & legitur per eundem dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati supradictorum dominorum sub data Eziechonou, vigesima Februarii 1513.

Idem Thomas legit schedulam subscriptam per dominum Bernardinum Carvaial, & Fridericum de sancto Severino, olim cardinales, super materia abjuratationis schismaticis, & unionis

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1512.

ecclesie, & confessionis erroris ipsorum, & veniam petitionis.

Tenor schedule lecte de mandato sanctissimi domini nostri per reverendum patrem dominum Pompejum de Columna episcopum Rentinum, in qua octava sessio usque ad decimam sextam Kalendas Decembris fienda prorogatur.

Tenor alterius schedule, in qua predicta prorogatio octavam sessionis fienda decimosexto Kalendas Decembris usque ad diem Veneris decimaseptimam Kalendas Januarii, iterum prorogatur ad diem Lunae decimam quartam Kalendas prefati mensis Januarii.

Reverendus dominus Balthasar de Rio protonotarius apostolicus ornatum habet sermonem in concilio, sumpto themate: *Nihil impossibile eris vobis*, & sic septima sessio terminatur.

Octava sessio incipitur in ecclesia Lateranensi die Lunae predicti mensis Decembris in presentia sanctissimi domini nostri Leonis & multorum reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, generalium religionum, oratorum, principum, & illustrium dominorum, aliorumque dignorum virorum.

Missae submissa voce dicitur per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem, habeturque oratio per dominum Joannem Baptistam de Gargis militem Hierosolymitanum: sunt orationes, cantantur litanie, & hymnus, Veni sancte Spiritus, Praestatur obedientia, fiuntque solite ceremonie, diciturque evangelium per reverendissimum dominum dominum Marcum cardinalem de Corneliis.

Reverendus episcopus Massiliensis, & magnificus dominus Ludovicus de Solier, oratores regis Christianissimi, dederunt mandatum nomine ejusdem regis, & petierunt prorogari terminum supradictum ad allegandum super pragmaticam.

Obligatio supradictorum oratorum nomine Christianissimi regis, de qua fuit rogatus reverendus dominus Petrus Bembo sanctissimi domini nostri secretarius, cum ratificatione prefati regis, sub data vigesima sexta Octobris, millesimo quingentesimo decimotertio, & regni ejus decimosexto.

Tenor mandati Christianissimi regis.

Reverendus pater dominus Marinus Caraciolus orator ducis Mediolani opponit oratori Christianissimi regis, quod non debeat in mandato inseribi titulus ducis Mediolani, attento quod dictus rex usurpaverat ducatum illum, &c.

Tenor mandati illustrissimi marchionis Brandeburgensis electoris imperii, lecti per prefatum dominum Thomam Phaedram.

Alterius mandati tenor illustrissimi marchionis Montisferrati, lecti pariter per eundem dominum Thomam Phaedram.

Dominus Marius de Peruschis procurator concilii proponit supplicationem sanctissimo domino nostro contra regios officiales provincie Provincie, usurpantes jurisdictionem & libertatem sanctae Romanae ecclesie.

Die Lunae decimanona Decembris, sanctissimus dominus noster, sacro approbante concilio, mandat, decernit monitorium poenale contra predictas personas in predicta supplicatione insertas, spatio trium mensium exequen-

A dum per edictum in Avenionensi, Nicaensi, & Vistimilicensi, civitatibus.

Reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Gnezanensis, regis Poloniae orator, legit schedulam pontificis, in qua damnatur omnis assertio contraria veritati Christianae fidei illuminatae, mandatque publicari in principio studii quarumque universitatum, & observari quosdam canones per sanctitatem suam constitutos.

Dantur vota super predictos canones ab omnibus, praeterquam a reverendis, episcopo Bergomeni, & generali ordinis Praedicatorum, qui circa duo respective contradicere.

Tenor bullae per reverendum patrem Joannem Vincentinum archiepiscopum Senensem lectae, & per concilium approbatae, in qua tractatur de pace inter Christianos principes componenda, & Bohemos a fide dissentienter reducendis, ac nona sessione fienda die nona Aprilis, millesimo quingentesimo decimoquarto.

Alterius bullae tenor lectae per reverendum patrem dominum Joannem Franciscum archiepiscopum Taurinensem super reformatione: & sic octava sessio finitur.

Assiguntur diversae schedulae de mandato sanctissimi domini nostri per Joannem Antonium cursorem in acie Campi Florae, & valvis basilicae apostolorum, audientiae publicae sancti Joannis Lateranensis, & cancellariae apostolicae: monentes quoscumque ad proponendum materias tractandas in concilio, audiendas per deputatos, &c.

Tenor prorogationis nonae sessionis usque ad quintam diem Maii proxime futuri anni 1514. pontificatus vero anno secundo.

Die vigesima nona Aprilis fit congregatio in palatio apostolico in capella majori, in qua fuerunt sanctissimus dominus noster & omnes cardinales, & alii praesati soliti, excepto reverendissimo patre domino Bernardo cardinale sanctae Crucis, qui ob adversam corporis valetudinem non potuit interesse: in qua diversa a diversis dicuntur. Tandem sanctissimus dominus noster mandat dari copiam bullae, & tempus deliberandi.

Die trigesima Aprilis omnes in congregatione conventi sunt concordantes super his quae proponi debent in nona sessione.

Oratio habetur per dominum Joannem Baptistam Gargiam Senensem equitem Hierosolymitanum, quam dedicat reverendissimo domino, domino Fabricio Carretto, magno Rhodiorum magistro.

Tenor orationis prefatae per eundem equitem, qua octava sessio clauditur.

Nona sessio celebratur in ecclesia Lateranensi die Veneris quinta mensis Maii anni 1514. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium & aliorum praesatorum, ac illustrium virorum, prout in aliis posita sunt.

Celebratur missa de Spiritu sancto submissa voce per reverendum dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem, habeturque oratio per reverendum patrem dominum Antonium Puccium. Dicuntur litanie, & orationes consuetae fiunt, benediciturque synodus per pontificem. Cantatur evangelium per reverendissimum dominum, dominum Ludovicum cardinalem de Arragonia. Deinde oratores regis

Lu-

ANNO
CHRISTI
1512.
viginti
millia.

Pergamen.

Vincen-
tium.

ANNO
CHRISTI
1514.

Lusitanis presentant mandatum nomine ipsius A regis, quod legitur per dominum Thomam Phaedram supradictum.

Tenor mandati supradicti sub data duodecimo Kalendas Novembris 1515.

Procurator fisci & concilii accusat contumaciam praelatorum Gallicorum non venturum ad concilium. Ex adverso episcopus Massiliensis orator Christianissimi regis, excusat eos instrumentis & literis facientibus fidem de eorum legitimo impedimento.

Tenor literarum excusationis praelatorum Gallicae nationis, qui renuntiant congregationi Pisanae, & adherent concilio Lateranensi.

Tenor literarum concilii Sabaudiae, directo- B rum praelatis Gallicis.

Tenor literarum praelatorum Gallicae nationis summo pontifici directarum, quibus narrant ducem Mediolani & Genus impedisse, quare Romam venire non potuerunt, & petunt sibi veniam dari. Ex adverso dominus Hieronymus Moronus orator praedicti ducis Mediolani, excusat principem suum. Postremo sanctissimus pontifex absolvit eosdem praelatos, & prorogat eis terminum veniendi ad concilium.

Tenor bullae per reverendissimum episcopum Massiliensem supra ambonem lectae, qua pontifex hortatur principes Christianos ad pacem inter eos componendam, ut fieri possit expeditio contra fidei Christianae hostes: & ordinat nonnullas orationes dici debere inter missarum solemnia, & alias preces a sanctis Christi fidelibus fundendas, cum propositione indulgentiarum centum dierum pro orthodoxae fidei exaltatione, & inimicorum ejus destructione. Dat quoque saluum conductum omnibus ad concilium Lateranense venire volentibus, & hortatur ceteros principes, ut tuto pertransire & redire illos dimittant, sub data 1514 tertio Nonas Maii.

Comprobantur omnia in dicta bulla contenta ab omnibus in concilio assistentibus, nomine discrepante.

Tenor bullae reformationis curiae, lectae in D ambone per reverendum patrem dominum Vincentium archiepiscopum Neapolitanum: in qua multa & diversa ad reformationem cardinalium, archiepiscoporum, episcoporum & aliorum praelatorum, reliquorumque religiosorum, tam in curia Romana quam extra, continentur, sub data 1514 tertio Nonas Maii.

Indictio decimae sessionis ad Kalendas Decembris 1514.

Dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis, quibus pontifex opportune respondit. Incipitur hymnus per sanctitatem suam. Quo finito per cantores, finitur nona sessio, & omnes in concilio existentes associant pontificem in Vaticano.

Tenor orationis luculentissimae habitae per reverendum dominum Antonium Puccium, apostolicam cameram septemvirum, in nona sessione.

Die vigesima sexta Novembris 1514. sanctissimus dominus noster de consilio reverendissimorum cardinalium prorogat decimam sessionem inchoandam vigesimatertia Martii anni 1515.

Alia prorogatio decimae sessionis de eorundem reverendissimorum consilio, die praefata vigesimatertia Martii, usque ad diem quartam

Maii anni praedicti 1515.

Tenor salvoconductus ducis Genus, qui fuit per cursores sanctissimi domini nostri presentatus oratoribus regis Christianissimi, sub data vigesima secunda Martii 1515. cum recognitione ipsius & intimatione.

Millesimo quingentesimo decimoquinto, die secunda mensis Maii fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum praelatorum in palatio apostolico, coram quibus in praesentia sanctissimi domini nostri leguntur schedulae per dominum Thomam Phaedram, proponenda in decima sessione: quae ab omnibus fuerunt votata & approbata.

Decima sessio incipit quarto Maii 1515. in ecclesia Lateranensi, & primo inscribuntur nomina reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, principum oratorum, & aliorum dominorum, prout in praepositis sessionibus.

Missae celebratur per reverendum archiepiscopum Gnesensem regis Poloniae oratorem: & habetur oratio per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem. Cantatur evangelium per reverendissimum dominum dominum cardinalem Farnesium, secundum Matthaeum, quod incipit, *Dicit Jesus para-
bolis haec: Simile est regnum caelorum homi-
ni, &c.* fiuntque orationes consuetae. Deinde oratores illustrissimi ducis Sabaudiae deducunt *mandatum nomine praedicti ducis. Quo per
dominum Thomam Phaedram lecto, per ipsosque oratores osculatis pedibus sanctissimi domini nostri, & praestita per eos obedientia, cessant, & clauditur concilium.*

Tenor bullae lectae per reverendum patrem dominum Bernardum episcopum Adriensem in ambone, in qua tractatur de reformatione Montium pietatis sub data 1515. quarto Nonas Maii, quae omnibus placet, praeterquam reverendo domino Jeronimo archiepiscopo Tranenensi, qui dicit praefatos Montes pietatis plus esse damnosos quam utiles.

Tenor schedulae sive bullae lectae in ambone per reverendum patrem Bernardum episcopum Tarvisinum, contra exemptos: in qua etiam continentur nonnulla ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentia, sub data 1515. quarto Nonas Maii: quae omnibus placet, excepto praefato archiepiscopo Tranenensi.

Alterius schedulae tenor super impressione librorum, lectae in ambone per reverendum patrem dominum Franciscum episcopum Nannetensem, sub data praedicta; quae placet omnibus, nisi reverendo patri domino Alexio episcopo Melitano.

Alia schedula lecta in ambone per reverendum patrem dominum Petrum episcopum Castellae maris, super praefixione termini contra profittere pragmaticam sanctionem, & super *indictione undecimae sessionis.*

Respondet orator regis Christianissimi in excusationem praelatorum Gallicorum, & dat literas nomine *Louis de Saliers* oratoris ejusdem Christianissimi. Responso pontificis eidem oratori: & vota quae ab omnibus dantur, excepto episcopo Potentino, qui non vellet dari terminum profitteribus pragmaticam.

Procurator concilii accusat contumaciam absentium a concilio, & pontifex assensit & declarat, nisi ad partem comparerent.

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1516.

Dantur circa decem & octo mandata a diversis reverendis prælatis, nomine aliquorum prælatorum concilio non interessentium. Postea cantato hymno, ut supra, sanctissimus dominus noster equitavit in Vaticano, associantibus cunctis in concilio existentibus.

Folium 47.

Tenor orationis facundissimæ per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem, & episcopum Torcellanum in concilio habitæ, cujus thema est: *Magnus dominus & laudabilis nimis, in civitate Dei nostri in monte sancto ejus.*

Tenor mandati illustrissimi ducis Sabaudie producti per reverendissimum dominum cardinalem sanctæ Prædixis nomine ipsius ducis, sub data quarta Maii 1515.

Tenor instrumenti dati per oratorem regis Franciæ sub data 1514. vigesima quinta Novembris, alias registrati in actis concilii, quod de novo procurator ipsius concilii petit in eisdem actis registrari.

Pontifex absolvit personas in dicto instrumento descriptas, quatenus infra quatuor menses ratificent omnia in instrumento contenta.

Instrumenta, ratificationes & approbationes supradictarum personarum cum necessariis authenticatis, cum aliis diversis schedulis.

Millesimo quingentesimo decimo sexto, die decimaquinta Decembris, fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum in palatio apostolico coram sanctissimo domino nostro, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis: inscribunturque nomina in eadem congregatione existentium.

Legitur schedula per dominum Andream Piperarium concilii secretarium, de mandato reverendissimorum cardinalium, qua continentur concordata inter sanctissimum dominum nostrum & regem Francorum. Qua perfecta, dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis reverendis episcopis.

Alia schedula legitur per eundem dominum Andream abrogationis pragmaticæ sanctionis. Item alia super eis que debent observare prædicatores verbi Dei, & super quibus præstantur vota, nemine discrepante.

Per eundem legitur alia schedula continens privilegia religiosorum. Dantur vota ab omnibus: sed Signinus, Cumanus, Brumatensis, Cervienis, Senogallientis, Ferentinus, Soranus & Polignanensis episcopi vellent, quod excluderetur approbatio privilegiorum. Tenores autem supradictarum schedularum inseruntur in undecima sessione sequente.

Mans. 14.

Undecima sessio inchoatur decimanona Decembris 1516. in qua primo notantur nomina reverendissimorum dominorum cardinalium & aliorum prælatorum, prout in præmissis actum est. Celebratur missa per reverendum dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem, cantatur evangelium per reverendissimum sanctæ Mariæ in Via lata dominum Marcum diaconum cardinalem, quod incipit: *Sedente Jesu super montem Oliveti.* Incipitur hymnus, *Veni creator, per sanctissimum dominum nostrum, & dicuntur orationes consuetæ.* Quibus peractis orator patriarchæ Maronitarum montis Libani præsentat & legit mandatum in lingua Chaldaea, seu Arabica, quod postea in

lingua Latina interpretatum legitur a prædicto domino Andrea Piperario.

Tenor præfati mandati.

Obedientia per dictos oratores Maronitarum præstatur sanctissimo pontifici, super qua ponuntur instrumenta hujusmodi obedientiæ per procuratorem fiscalem.

Tenor schedulæ circa modum prædicandi super ambonem, lectæ a reverendo patre domino Joanne episcopo Revaliensi oratore marchionis Brandeburgensis, sub data 1516. decimaquarta Kalendas Januarii: supra quam dantur vota, nemine discrepante.

Tenor bullæ lectæ a reverendo patre domino episcopo Iterniensi, quæ continet concordata inter pontificem & Christianissimum Francorum regem super pragmatica, cum mandato in eadem bulla inserto, sub data supradicta.

Dantur vota super dicta bulla ab omnibus, præterquam a reverendis patribus episcopis, Lucerino, Brumatensi, Castellani maris, Chienis, Terdonensi, Alculano, qui in nonnullis respectu dissentiunt.

Schedulæ, sive bullæ tenor super abrogatione pragmaticæ sanctionis, lectæ per reverendum patrem episcopum Cavallicensem, sub data prædicta, ab omnibus votata.

Reverendus pater dominus episcopus Sibiricensis ascenso ambone, legit schedulam super religiosis & eorum privilegia, sub data 1516. decimanona Decembris, super qua nonnulli episcopi in aliquibus respectu dissentere.

Idem reverendus episcopus indicit duodecimam sessionem fiendam sexto Nonas Martii 1517. Postea dantur mandata a diversis prælatis nomine aliorum prælatorum. Deinde aguntur gratiæ Deo, & sanctissimus dominus noster cum omni comitiva revertitur ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano, & sic undecima sessio terminatur.

Tenor prorogationis duodecimæ sessionis cum executione per cursores in locis consuetis facta, videlicet a sexto Nonas Martii 1517. usque ad 16. Kal. Aprilis ejusdem anni.

Fit congregatio nonnullorum reverendissimorum cardinalium & reverendorum prælatorum coram pontifice in superiori capella palatii apostolici die decimatertia Martii 1517. in qua unusquisque sedet in loco ordinato a reverendissimis cardinalibus ibidem existentibus, eo quia fuit prius differentia inter oratorem regis catholici & patriarcham Aquilejensem de antecedentia.

Piperarius concilii secretarius de mandato eorumdem reverendissimorum cardinalium legit tres schedulas, quarum prima super extensione Paulinæ non placuit: in aliis duabus, una de punitione invadentium domos cardinalium, altera de impositione decimarum ac absolute concilii, respectu dissenserunt reverendi episcopi Salamantinenis, Adriensis, Budensis, Imolenis.

Duodecima & ultima sessio inchoatur die decimasexta Martii 1517. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum, ac illustrium dominorum in ordine, prout in supradictis scriptum est.

Missæ celebratur per reverendissimum cardinalem sanctæ Crucis. Fit oratio per reverendum episcopum Iterniensem, cantatur evangelium per reverendissimum sanctæ Mariæ in porticu

CAR-

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1527.
Mach. 9.

cardinalem, quod incipit: *Ascendens Iesus in A*
noyriculam. Cantantur orationes & litanie,
sicut in alio scriptum est. Deinde Piperarius
prædicti concilii secretarius, a consensu ambo-
ne, legit literas serenissimi imperatoris ad
pontificem.

Tenor litterarum prædictarum sub datum ul-
tima Februarii 1527.

Legitur schedula contra invadentes domos
cardinalium per reverendum episcopum Milli-
tensem, qui in aliquibus corrigitur propter
diversitatem opinionum.

Tenor schedulæ prædictæ correctæ, sub da-
tum decimaseptima Kalendas Aprilis 1526.

Patriarcha Aquilejensis legit schedulam im-

positionis decimarum & absolutionis concilii.
Tenor schedulæ sub data prædicta.

Dantur vota ab omnibus sere super eadem
schedula, exceptis reverendis episcopis infra
scriptis, qui varie dissentiant: & procurator
fiscalis petit omnium gestorum instrumenta.
Deinde reverendissimus dominus cardinalis Far-
nelius alta voce dicens, Domini, ite in pace,
cantato hymno, Te Deum, &c. sanctissimum
dominus noster omnibus comitantibus equitans
ad palatium apostolicum, & sic duodecima &
ultima sessio finitur, unaque præfens concilium
solvitur: In nomine Patris & Filii & Spiritus
sancti, qui nos in pace custodiat. Amen.

ANNO
CHRISTI
1527.

A C T A

SACRI GENERALIS LATERANENSIS CONCILII.

Ad omnipotentis Dei gloriam, fidei catholica
exaltationem, schismatis extirpationem, &
in nomine sanctæ & individuae Trinitatis, Pa-
tris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

IN his scriptis continentur ordinationes, sta-
tura, constitutiones, decreta & alia acta
& gesta in sacrosancto generali Lateranensi
concilio, præsidente sanctissimo in Christo pa-
tre & domino nostro, domino Julio divina pro-
videntia papa II. recollecta, & in publicam
formam redacta per nos protonotarios, nota-
rios & scribas infra scriptos, ad id per eum-
dem sanctissimum dominum nostrum papam,
ipso approbante concilio, deputatos.

In nomine domini nostri Jesu Christi.
Amen.

ANNO a nativitate ejusdem 1522. indi-
cione decimaquinta, die vero Lunæ ter-
tia mensis Maii, qui fuit dies inventionis
sanctæ crucis, pontificatus sanctissimi in Chri-
sto patris & domini nostri, domini Julii divi-
na providentia papæ II. anno nono, præfatus
sanctissimus dominus noster papa, qui alias
indixerat concilium generale in alma Urbe, in
ecclesia Lateranensi, die Lunæ decimanona
mensis Aprilis præteriti inchoandum & cele-
brandum, & deinde propter certum confi-
dium habitum apud Ravennam civitatem Ro-
mandiolæ inter milites suæ sanctitatis & san-
ctæ Romanæ ecclesiæ & regis catholici ex
una, & exercitum Ludovici regis Franco-
rum & præfatos schismaticos, adherentes
conciliabulo Pisano, seu conventiculæ lata-
næ, ex altera parte; in quo confictu fuerunt
interfecta multa hominum millia, & inter
ceteros dominus de Fusio magnus magister
capitaneus regis Franciæ, & plures alii di-
versi duces & barones & proceres Gallorum &
Hispanorum, & capti reverendissimus domi-
nus Joannes cardinalis de Medicis apostolice
sedis legatus, & Fabricius Columna, &
alii plures, & dicta civitas ecclesiæ misera-
biliter a Gallis direpta; inchoationem hujus-
modi usque ad Kalendas Maii ejusdem anni
prorogavit, & demum ex eadem causa ad
supradictum diem Lunæ tertium supradicti
mensis Maii iterum prorogavit, prout in li-
teris apostolicis, quarum tenores infra acta

• Medici-
bus.

B primæ sessionis inferuntur, plenius conti-
nentur.

Volens idem sanctissimus dominus noster,
dominus Julius II. pontifex maximus inchoare
dictum concilium generale ex pluribus &
variis, gravissimis & urgentissimis causis,
statum universalis ecclesiæ & apostolicæ se-
dis, ac perniciosissimi schismatis extinctio-
nem concernentibus, ut in literis indicationis
concilii latius continetur, indictum, cum
die præcedenti ex palatio apostolico lectica
vectus ob sui corporis indispositionem in pon-
tificali apparatu & comitiva omnium reveren-
dissimorum dominorum cardinalium, patriar-
charum, primatum, archiepiscoporum, epif-
coporum, protonotariorum, abbatum, &

C univèrsæ curiæ & custodia militum Rhodia-
norum cruce signatorum, & consuetis cere-
moniis, ut moris est, in dictæ basilicæ La-
teranensis ædibus divertisset & hospitasset &
pernoctasset, constitutus dicta die de
mane in præfata basilica Lateranensi, cele-
brata prius in majori altari missa per reve-
rendissimum in Christo patrem & dominum,
dominum Raphaellem episcopum Ostiensem,
cardinalem sancti Georgii vulgariter nuncu-
patum, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarium,
& collegii sacri cardinalium decanum, ac
facto sermone Latino per reverendum patrem
& magistrum fratrem Egidium de Viter-
bio, sacre theologiæ professorem, ac ordi-
nis Eremitarum sancti Augustini priorem ge-
neralem, ac verbi Dei prædicatorem cele-
berimum, cujus tenor in fine præsentis actus
& solennitatis intell. sacri Lateranensis con-
cilii ponetur. Facta etiam prius processione
per eundem sanctissimum dominum nostrum,
reverendissimos cardinales, patriarchas, ar-
chiepiscopos & episcopos ac abbates, nec
non alios viros, qui de jure seu consuetu-
dine ad concilium generale venire consueve-
runt, intraverunt ornatu pluvialibus, pla-
netis, & dalmaticis juxta ordinis qualita-
tem, & mitris, locum in medio prædictæ
Lateranensis ecclesiæ pro celebratione concilii
hujusmodi paratum, cum suis subsellis, ta-
bulatis, clausuris, altaribus, pontificali ca-
thedra, ornamentis & ordinibus, quæ in
hujusmodi factorum conciliorum celebrationi-
bus servari & fieri consuevisse reperuntur.
In quo cantatis litanis & aliis devotis ora-
tionibus.

1000-

ANNO
CHRISTI
1512.

17. Julii.

18. Julii.

19. Julii.

20. Julii.

21. Julii.

tionibus, & hymno, Veni creator Spiritus, A
 etc. de more in principio celebrationis con-
 cilio a sanctis patribus & sancta Roma-
 na ecclesia legi & decantari solitis & consue-
 tis, capella cantorum incipiente, *Salvum me
 fac Deus, quoniam intraverunt aqua usque ad
 animam meam, &c.* & invocata Spiritus sancti
 gratia, ac exhibita per omnes cardinales &
 prelatos prelatos sanctissimo domino nostro
 obedientia & reverentia consueta in paramen-
 tis ordinate & convenienter, cantatoque evan-
 gelio per reverendissimum in Christo patrem
 dominum Ludovicum sancte Marie in Col-
 medin diaconum cardinalem de Aragonia vul-
 gariter nuncupatum, incipiente, *Designavit
 dominus & alios septuaginta duo, &c.* reveren-
 dissimus in Christo pater dominus Alexan-
 der sancti Eustachii diaconus cardinalis de
 Farnesio vulgariter nuncupatus stans in tha-
 lamo eminenti, ubi dictus dominus noster
 papa sedebat, legit schedulam tenoris in-
 fra scripti, non sine sue sanctitatis, propter
 indispositionem sui corporis impediti, vide-
 licet.

Indicto per nos hoc sacro Lateranensi con-
 cilio, de quo, cum in minoribus essemus,
 sepe numero cogitavimus, & ad summi apo-
 stolatus apicem vocati, omnino nobis cele-
 brandum proposuimus, dum ante ipsius in-
 choationem bella inter Christianos vigentia
 sedare, & oves perditas ad ovile dominicum
 reducere intendimus, repente intestina ha-
 resis, insidiante satana bonorum operum per-
 turbatore, domum Dei, quam decet sancti-
 tudo, invasit. Ne igitur contagiosa pestis
 latius serperet, & Christi gregem nobis
 commissum sensum inficeret, pastoralis officio
 jugiter invigilantes, vocemque Isaie animo
 repetentes: *Qui consilium, cogit concilium*: diu-
 tius cunctandum fore non duximus. Conve-
 nimus itaque, venerabiles fratres, vosque
 dilecti filii, hodierna solenni die in hac
 Lateranensi basilica, ut in Spiritu sancto
 congregati viam veritatis eligamus & abji-
 cientes opera tenebrarum, induamur arma
 lucis. Vos igitur hortamur in domino, ut
 illum prae oculis habentes, qui est via,
 veritas & vita, in medium libere consula-
 tis, Deo magis quam hominibus placere stu-
 dentes. Speramus enim domino cooperante
 in hac sacra Lateranensi synodo sentes ac ve-
 pravis ab agro domini penitus extirpare, de-
 pravatos mores ad meliorem frugem redi-
 gere, pacem inter Christianos principes com-
 ponere, denique expeditionem adversus ho-
 stes fidei inter se dissidentes decernere, ut
 in hoc vexillo salutiferæ crucis, quæ huic
 sacro concilio auspiciatissimum dedit initium,
 antiqui hostis insidias superare valeamus.

Qua lecta, sanctissimus dominus, appro-
 bante sacro concilio, concilium sacrum Late-
 ranense inchoare decrevit primam sessionem in-
 cipere die decima Maii futura, quæ erat dies
 Lunæ proxime ventura.

*Jacobus Sadoletus Petro Bembo salutem
 plurimam dicit.*

HAbes, Bembe, orationem Ægidii Viter-
 biensis, quam tanta ope expetivisti, di-
 gnam illam quidem propter elegantiam quæ
 ab iis potissimum legatur, qui judicare ali-
 quid de præstantibus ingeniis possunt; sed

aliis quoque commendationibus prælucentem,
 tum quod magna auctoritate Lateranensis prin-
 cipia concilii auspiciata est, quod a Julio II.
 pontifice maximo paulo ante institutum, sanctæ
 Christianæ reipublicæ optamus fore salu-
 tare: tum quod ab eo viro est, quem ego &
 tu sæpe soliti sumus in sermonibus nostris cla-
 rissimum hujus sæculi tamquam obscurascentis
 lumen appellare. Et quidem quæ in commu-
 nibus hominum sensibus posita sunt, ea nemo
 est qui in Ægidio summa esse non agnoscat.
 Sumus enim experti plures illam viri
 molentem omnium aures atque animos exi-
 miam eloquentiam, vernacula quidem lingua
 Esurcorum, quæ illi patria est, abundantem,
 sed ex uberrimis & Græcæ & Latinæ eruditio-
 nis fontibus deductam. Magno enim hic stu-
 dio theologiæ ac philosophiæ altissimis artibus
 comites literas politiores adjunxit. Ergo illa
 in sacris concionibus divina semper & admi-
 randa, steterit arbitrio suo hominum mentes,
 retrenate, incitatas languentes accendere, vel
 inflammare potius ad virtutis, justitiæ, tem-
 perantiam studium, summi Dei venerationem,
 sanctæ religionis observantiam, novit. Nec
 vero quidquam interfuit, illo dicente, inter
 doctos homines & idiotas: non senex ab ado-
 lescente, vir a muliere, non princeps ab in-
 fimo homine potuit dignosci: sed omnes pa-
 riter vidimus præcipites ferri impetu animos
 audientium, quocumque eos oratori impellere
 libuisset. Tanta vis orationis, tantum flumen
 lectissimorum verborum, pondus optimarum
 sententiarum ex eo ferebatur. Ex quo, quod
 semper evenire cernimus, jam plane intelli-
 gimus necessitate evenire, non casu, ut quo-
 tiescumque dicturus est, concursus maximi om-
 nibus ex locis audiendi causa fiant. Sed nos
 hæc popularia cum multis, illa secretiora cum
 paucis cognoscimus. Soleo enim mirari te,
 Bembe, vehementerque probare judicium tuum,
 cum ita dicas: Humanitatem ipsam, & eas
 artes quæ humanitatis propriæ & affines sunt,
 si malo hominum fato amissæ intereant, ab
 hoc uno homine exprimi & representari pos-
 se, nec adumbrata in eo simulacra, sed to-
 tam effigiem virtutis agnosci. Quod vero ad-
 dit, grandiore tibi etiam in cubiculo videri
 Ægidium quam in pulpito, ubi certe est ma-
 ximus, facile tibi assentior. Sed hæc alias.
 Nunc orationem leges, de qua testatum esse
 apud omnes volo, quicumque eam in manus
 sument, redempturos eos non Hectorem, sed
 Hectoris corpus: quod ipsum tamen tanti præ-
 tii est, ut jure optimo rependi auro queat.
 Certe non aderit calor ille & vis in dicendo
 oratoria, spiritusque *seruus*, ut ajunt, *quæ*, *vires vocis*,
 quo tantum potuit Ægidius, ut omnium ad-
 stantium animos primum suavissime demulserit,
 deinde ad extremum vehementissime commo-
 verit. Verum quid opus hæc ad te scribere,
 qui amore quidem & benevolentia erga Ægi-
 dium mihi par, judicio omnibus antecellis?
 Ego, quod egi, ut elucubratis optimi & re-
 ligiosissimi viri non lateret in tenebris sup-
 pressa, sed in populum exiret, spero me bo-
 nis omnibus gratum fecisse: tibi quidem certe
 scio. Vale.

Ora-

ANNO
CHRISTO
1512.

Oratio prima synodi Lateranensis, habita per Gregorium Piarbiniensem, Augustiniani ordinis generalem.

ANNO
CHRISTO
1512.

Neminem hoc loco non mirari existimo, cum tunc in urbe viri sint graviter copioseque dicendi facultate clarissimi, cur ipse unus qui cum luminibus his nulla sim ratione comparandus, & pro nobis appaream, & in tanta profertur re, tantoque consensu, quo spectatus sacratissime nihil habet terrarum orbis, audeam verba facere. Dicam sane aliquid intercessisse, quamobrem ego non virtute ulla aliis propositus, sed quadam superiorum cum temporum, tum actionum ratione, & tanquam a causa ipsa invitatus videar, qui primus hoc conspectu telum jaciam, & sacrosancti Lateranensis concilii auspicio capiam. Nam cum annis abhinc circiter viginti, quantum in me fuit, & perexiguus viros tulere, evangelia populis interpretatus sim, prophetarum vaticinia aperuerim, Joannis Apocalypsim de successu ecclesie, universis ferme Italie enarraverim, ac suprenumero affirmaverim, eos qui tunc audiebant, ingentes concilium & agitationes & clades visuros, illiusque emendationem aliquando conspecturos: tunc par esse visum est, ut qui hoc dixerat ventura, idem venisse testetur: & qui toties exclamaverat, Videbunt oculi mei salutaria tempora; jam tandem exclamet: Viderunt oculi mei salutare sanctumque principium expectatus instaurationis. Modo adis, orbis sospitatorque mortalium: delique vim mihi dicendi, orationi commovendi, patribus non verbis, sed ipsa re, veri, sancti, exacti concilii celebrandi, extirpandi vitia, virtutes excitandi, ad vulpes que sanctam demoliendam vineam hac tempestate scitent, capiendi: ac denique collapsam religionem in veterem puritatem, in antiquam locum, in nativum splendorem, atque in suos fontes revocandi. Dicam itaque de synodo, & quam ecclesie commoda semper sit, & quam nostris temporibus necessaria: presatus, oraculorum stylam me invertere non ausurum esse, sed integra, ut legi solent, verba atque orationes usurpaturum: tum quod homines per sacra immutari fas est, non sacra per homines: tum quod *omni i p d d v e a d d i s i o*, simplex sermo veritatis est. Atque a principio partitio illa in mentem venit, rerum alias divinas esse, celestes alias, alias humanas. Divinis quippe, quod sunt motus ac mutationis expertes, emendatione non egent: celestes vero atque humanas agitationi obnoxie, instaurationem desiderant. Nam luna cum ad solis commercia venerit, sol cum a cancro in brumam descenderit, quasi magno mortalium dispendio, damna ab integro reponunt; cogunturque, prescribente natura, lucis jacuram rependere, & quidquid cadendo abstulerint, ascendendo mortalibus restituere. Quod si celestia siderum itinera, quamquam perpetua, immortalia, sempiterna, redeunt tamen restituunturque, quidnam tertium hoc faciet rerum genus, utpote fluxum, caducum, mortale? Profecto, aut interitu cito pereat necesse est, aut continua innovatione reficiatur. Quod enim est cibus corporibus, ut vivant; quod genitura generibus, ut perpetua sint; id prestat humanis animis sua pro tempore emendatio, cultura, discipli-

Ana: quamque absque ciborum alimentis animantis diu vivere, tam humanis animis, tam ecclesia absque cura synodorum probe agere non potest. Ac quemadmodum si pratis umbres, si hortulis rivos, si agris cultum, si vineis putationem, si denique viventibus alimentis subduxeris, illa arelescent brevi, silvescentque, hęc vivere desinent atque emoriantur: ita ferme post Constantini tempora, que ut sacris rebus multum adjecte splendoris & ornamenti, ita morum & vite severitatem non parum concitavit; quoties a synodis habendis cessatum est, toties vidimus divinam sponlam a sponsoderelictam, illudque evangelii factum, quod heri recitabatur: *Jam medicum, & non* *Jan. 26.* *videbitis me.* Vidimus Christum in navicula obdormientem, vidimus ventorum rabiem, hereticorum furorē in candida veritatis vela irruentem. Vidimus perditam malorum audeciam adversus jura, auctoritatem, majestatem ecclesie savientem. Vidimus malas cupiditates, diram atri atque habendi sitim. Vidimus, inquam, vim, rapinas, adulteria, incestus, omnem denique scelerum pestem ita sacra profanaque miscere omnia, ita in sanctam naviculam impetum facere, ut pene scelerum fluctibus illa latus dederit, ac prope versa & pessumdata sit. Rursus cum eo monente spiritu, cui hodie supplicationes decreta sunt, patres ad synodum confugerunt, quamprimum emendare composueruntque omnia, ventis, turbibusque imperare, & quasi in tutissimum portum delati impetum rationi, injuriam justitiae, vitia virtuti, tempestates ac fluctus serenitati tranquillitati que cedere compulerunt, hymnumque cecinerunt sancto Spiritui, piscatorum, maris atque aquarum Deo: *Aqua multa non* *Can. 8.* *potuerunt extinguere caritatem.* & illud: *Jam* *Can. 2.* *hiems transit, imber abis & recessit: surgit amica mea.* Jacet enim sponsa, ut hieme fronder arborum: surgit revirelitque synodorum studio, ut silve veris tempore revocato sole frondescant, ad solis redeuntis radios & secundi spirant Zephyri & leta plantaris germinant: ad synodorum lumen & divini spiritus flant auris, & emortui ecclesie oculi reviviscunt ac recipiunt lucem, ubi pars altera impletur oraculi: *Ierum medicum, videbitis me.* Quod qui *Jan. 16.* dem nihil aliud sibi vult, nisi quod sancti Spiritus lux, que synodis omnibus extinguitur, tamquam excussus e silice novus ignis, iterum accenditur & recuperatur in synodis. Ad hęc *Mat. 11.* Paulus apostolorum decus, cum salutis caput ostenderet, *Absque fide,* inquit, *Deo placere nullo modo possumus.* Atqui sine synodis stare non potest fides: absque synodis igitur salvi esse non possumus. Verum quod ratione dicimus, ut etiam experimento probemus, cogitandum nobis est, tres esse credendarum rerum radices, e quibus universa ecclesie fides manat. Prima divine nature unitas est. Altera, eadem in natura parentis, sobolis, amoris felicissima Trinitas. Tertia in virginis utero, proles divine conceptio. In quibus veluti in altissimis apicibus ac sanctissimis montibus, & relique fidei partes novem & pietas universa *Mat. 16.* fundata est. *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Unitas nempe mons Dei nuncupatur, quod in una dumtaxat Dei essentia sit atque natura: *Mat. 6. & ut unitatem illam non solitariam, non sterilem, sed uberrima fecunditate premitam cogitemus, ideo mons pinguis adjicitur. Corpus vero in virgine Verbo junctum, montem co-* *Mat. 20. & 21. Mat. 7. & 21. Mat. 7. & 21.* *gula-*

ANNO
CHRISTI
1512.

gulum vocat vates. Hæc itaque tripartita illa vinea est, super vertices montium sita, quam & futuram cecidere oracula, & præsentem evangelia indicaverunt. Sed jam perierat vinea: nam, ut testis est David, illam aperit silva depopulatus erat, illam tumor philosophia vallaverat. Arius primum montem avellere conatus est, qui unitatem dispersit: Sabellius secundum, qui personas confudit: Photinus tertium, qui partem virginem impura temeritate labefactavit. Tres veluti impiissimi gigantes qui gloriæ cupiditate de rerum novarum studio illecti, montes loco movere ausi sunt, ut viam sibi facerent ad cælum oppugnandum rescindendumque. Et erant jam voti compotes: nam quæ ipsi philosophia persuadebant, armis ea recipi principes imperabant. Philosophia non argumentis urgebat, arma collatis signis oppugnabant. Illa præstigiis, hæc vi fidem evertere conabantur. Illa invertere quæ credebantur, hæc eos qui credebant perdere contendeant. Illa in pietatem & animas, hæc in corpora vitæque sæviebant. Quid faceret divina sponsa jamjam peritura quo se verteret? quo confugeret? cuius fidem, cuius opem, cuius auxilium imploraret? Exhorrescebat tempestas, navicula mergebatur. Denique ne multis morer, nulla effugiendi, nulla evadendi inventa via est, nisi Nicæna synodus, ubi Silvestro ad clavum sedenti, & jamjam naufragium facienti, e cælo sese ostendens Deus, *Modica*, inquit, *fidei, quare dubitasti?* Ac statim divinis fulminibus & fidei montes restituit, & gigantum temeritatem disjecit: ubi erepta puella experimento didicit, cum quidquam sibi adversi imminere videat, nullum omnino præsidium ad se vel vindicandam efficacius habere, quam synodum, qua sola sit, ut nullæ aquæ ecclesiæ caritatem extinguant, utque divinus spiritus in nostris animis mansione efficiat, unicus, velut aquarum victor, tempestatumque potens, teste Moïse, fertur super aquas. Jam vero quod de fide dixi, quæ utique nulla esset, si synodi intuitio non fuisset; idem ferme de temperantia, justitia, sapientia, ceterisque virtutibus existimari velim. Omnes enim desidiam pro labore, otium pro negotio, voluptatem pro solitudine expetimus. Verum cum animadvertimus, quandoque fore, quod in synodis sit, ut census habeatur, ut morum & vitæ exploretur ratio, ut improbi deprehendantur, judicentur, plectantur; contra probi alliciantur, foveantur, attollantur; incredibiles stimuli appetendæ virtutis injiciantur, ut homines colligant sese, ut meliora deliberent, ut ad vitia relinquenda & ad virtutem capeffendam accendantur, nihilque non honestum, nihil non magnificentum moliantur. Illud, illud synodi discerniculum fuit, unde veluti ex equo Trojano tot clarissima ingeniorum lumina emicuerunt. Illa virtutum approbatio, illa detestatio vitiorum, Basilios, Chrysostomos, Damascenos Græciæ, Hieronymos, Ambrosios, Augustinos, Gregorios Italiam peperit: qui cum magna similibus verbis bone Deus, quos libros, quæ scripta, quæ monumenta, quod doctrinarum, quod disciplinarum, quod divini vel auri vel argenti genus in Christianum ararium non congesserunt? Rem prætereo nisi tempus obstitisset, maxime prætereundam, de ecclesiæ rectoribus, de pastoribus populorum, in quibus quidem universa rei Christianæ sita est & summa & salus. Ut enim inferior hic mundus

A celi tum motu, tum lumine regitur; ita Christianæ gentes a rectoribus suis, velut a cælestibus pastoribus gubernantur: qui, si boni futuri sunt, necesse est ut & homine disciplinarum fulgentes, alios doceant, & motum sanctarum actionum exercentes, quæ docuerint, ipsi in primis & maxime agendo præstant. Hæc duo illa sunt, quæ & docuit pastorum princeps Christus, & cum lucernas ardentis gestare ad clare instituendum, & ad sancte agendum præcinctos esse iussit, simul ipse mirifice exercuit, cum & lux mundi, & divini Patris sapientia fuerit, & sanctus sanctorum appellatus sit, quod probos omnes vitæ sanctimoniam antecesserit: atque eas ob res, Ego, inquit, *sum pater bonus*. Quod vero ob utrumque bonum se dixerit testatur evangelista, qui cepisse eum scribit tum facere, tum docere. Quin & duodecim illi duces, qui super omnem terram constituti sunt principes, Spiritus afflati numine, completique, ita utramque cæli viam sunt ascendi, ut etiam cæli appellationem promeruerint, ut vulgatissimum jaçtatur oraculum: *Cæli curramus gloriam Dei*. Quo monemur, eorum rectorum celebrandam esse gloriam, qui cæli tum lucem sapientia, tum conversiones sanctimoniam imitati consecutique sint. Hujus itaque rei, quæ omnium longe maxima est, quanta cura synodis fuerit, historia memorat. Nam qui præstanti doctrinæ sanctum vitæ institutum adjuverunt, a synodorum patribus est universo terrarum orbe conquisti, evæsi, exornatique sunt, summa cum eligentium laude, ecclesiarum fructu, commodo, lætitia, plausu populorum. Quid illud omnium gravissimum ac periculosissimum loquar, quod nemo tempestate nostra non deplorat? injurias principum dico, legionum insolentiam, armatorum minas. Quid enim miserius vel audiri vel cogitari potest, quam ut cæli terrarumque regina ecclesiæ aut vi servire, aut manus dare, aut grassantium tela pertimescere cogatur? Quæ quidem pestis adeo serpit hoc tempore, adeo insurgit, adeo invalescit, ut omnis illa ecclesiæ auctoritas, atque a Deo tradita libertas, eversa, prostrata & plene extincta esse videatur. Quamobrem cave, Juli secunde pontifex maxime, cave credas ullum mortaliū quidquam melius salubriusve cogitasse unquam, quam ipse, Spiritu sancto monente, cogitaveris in synodo instituenda, cuius quidem nulli reges, nisi principes possunt vel decreta contemnere, vel jussa negligere, vel auctoritatem detrectare. Si qui enim forte pontificem ipsum per se incertum parvipendere ausi sunt, synodi auctoritate, principumque & nationum consensu ac studiis instructum metuere ac veteri consueverunt. Nam si synodorum res gestas repetamus, nihil illis potentius, nihil majus, nihil munius esse intelligemus. Synodo namque in Joannem Hispanum & Alphonsum Lusitanum, Radulphum imperatorem deliquit Gregorius X. Synodo Martinus IV. in Petrum Aragonensem animadvertit. Synodo VIII. Bonifacius in Philippum regem decernit. Synodo & olim Gregorius alter, & patrum memoria Eugenius Græcam ecclesiam Latinis conjungit. Synodo in Fridericum imperatorem agit & IV. Innocentius, & Gregorius VIII. Quin in hac eadem æde omnium principe, & quæ vincere semper hostes solita est, vinci nunquam, non nisi synodo & II. Innocentius adversarios dejecit, & III. Alexander Victorem sociosque superavit: & III. In-

ANNO
CHRISTI
1512.

Lec. 11.

M. 1.
17. 40.

M. 12.

M. 14.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

necessitas Othonem imperio submovit, & Mar-
tinos V. hostilia tyrannorum arma dissipavit.
Et ne omnia persequar, quidquid laude, quid-
quid gloria dignum a Melchiadis aetate in ec-
clesia gestum est, aut ad hostem accedendum,
aut ad republicam componendam, id omne
ad synodis originem sumpsit, & proinde syno-
dia referendum acceptam est. Quid enim aliud
sancta synodus est nisi malorum metus, probu-
rum spes, errorum ejectio, leges & restitutio
virtutum, qua demonum fallacia vincitur,
sensus illecebræ auferuntur, ratio amissam ar-
cem recipit, terris e caelo justitia restituitur?
Redit siquidem ad mortales Deus. Nam si di-
xerat: *Ubi duo vel tres meo nomine convenerint,*
ad eos venio, interque eos sum: quanta hac li-
bentias se conferet, quo non duo tantum, vel
tres, sed tot ecclesiarum capita proficiantur? Nam
si angelos Joannes appellat ecclesiarum pasto-
res, quid est quod vel votis petere, vel preci-
bus a Deo consequi non possit tanta simul fre-
quentia angelorum? Hic Eva ab exilio revoca-
tur, hic serpentis caput talo premitur puella
sanctioris: Abraham educitur e Chaldaeorum
terris, Agar ancilla obtemperat dominæ: for-
ditis cum Deo rursus feritur, animorum circum-
cisio introducit. Hic scalam figens patriar-
charum pater in caelum aditam pandit, Deo
jungitur in palæstræ ludo, & a videndo Deo
accipit nomen. Hic populi velut in solitudine
fame oppressi, divinitus suppetias impetrant,
caeli angelorumque panem recipiunt, & seavi-
tate veicuntur caelestium epularum. Hic cum
hominum pectora tanquam saxa evaserint,
Mosis virga percussa, aquarum fontes effun-
dunt. Hic thesaurus in agro abditus effodi-
tur, margarita emittit, lampades accendun-
tur, semen in bonam feritur terram, sinapis
granum surgit in arborem, & feraci olea
oleaster inseritur. O beata itaque illa tempo-
ra, quæ synodos susceperunt! hæc stulta, si
non agnoverint: misera. si non admiserint.
Et quoniam vetera synodorum commoda stri-
ctim attigimus, nunc quam brevissime nostra
delibemus. Appello ergo te, Julii II. ponti-
fex maxime, summus ille te appellat Deus, D
qui suam te gerere in terris vicem voluit, qui
e tanto jam pridem senato te unum delegit
qui nonum usque in annum ecclesiarum sum te
sponsam defendit, qui & bonam cogitando
mentem, & magnam agendo facultatem dedi-
dit, quantum nulli majorum unquam præsti-
tit; ut scilicet prædones abigeres, vias per-
gares, seditiones tolleres, domini templum om-
nium que usquam visa sunt, magnificentissi-
mum excitates: militiam, quod nemo antehac
potuit, ecclesiarum arma magnis regibus metuen-
da faceres, ut denique imperium propagares,
ut Ariminum, Faventiam, Ravennam, &
permulta recuperares. Quæ etsi eripere tibi ho-
stis potest, quia tamen primus pontificum hæc
omnia gesseris, efficere non potest. Magna-
rum enim principum virtus non ex casu aut ex
eventu, sed ex consiliis actionibusque censenda
est. Nunc rebus gestis hæc duo deerant, ut
synodum vocares, & communi Christianorum
hosti bellum indiceres, & que ab initio sem-
per cogitasti, spondidisti, decrevistis. jam
Deo, jam Christiano gregi, jam tuæ præstes
tum pietati, tum fidei. Ac scias, te bonos
omnes in magnam spem erexisse, quippe qui
bellorum & malorum temporum injuria ad hæc
differenda coactus quidem fueris, ad negligem-

da vero & deserenda non minis, non telis,
non cladibus adduci potueris: quæ animus ea
constantia firmaveris, ut si fluctus, hæc aequæ
quamquam multæ firmam tamen caritatem tuam
extinguere non potuerint. Ille itaque idem
Deus, qui præter hæc omnia quæ ad animum
excitandum enumeravi, immortalia beneficia,
his superioribus annis tum Bononiæ, tum Ro-
mæ, cum etiam intra urbes tuas extinctus ha-
bereris, in vitam revocavit, & ad hæc maxi-
ma opera gerenda reservavit, ut & ipse Deus
extincto pontifici manifestissimo miraculo, &
pontifex extinctæ ecclesiarum sanctissima synodo
vitam restitueret, atque una cum reviviscere
pontifice etiam ecclesiarum moribus revivisceret.
Ille, inquam, Deus peti mandataque, ut
duo illa animo volutes, oves, peragas, &
quemadmodum propheta jubet, destruas, e-
vellas, eruas errores, luxum, vitia: insti-
tutas, ædifices, plantas moderationem, virtu-
tem: sanctimoniam. Ad hæc vero agenda, cum
alta permulta, tum præcipue exercitus
amissus excitare nos debet: quod equidem pu-
tem divina providentia factum, quo armis ec-
clesiarum alienis freti cederemus, ut ad nostra re-
deuntes, victores evaderemus. Nostra autem
arma sunt pietas, religio, probitas, suppli-
cationes, vota, lorica fidei, atque arma lucis,
ut apostoli verbis utar. Ad quæ si syno-
di opera redibimus, ut armis non nostris in-
feriores aliquo hoste fuimus, ita nostris erimus
omni hoste superiores. Veniat, queso, in
mentem Mosis bellum, quod adversus Amalec
regem gessit. Videbis populum Deo carum,
gladiis fidentem, vinci semper: contra, sem-
per vincere precibus supplicentem. Josue exer-
citus in prælium ducebat, Aaron sacerdos
cum Hur ac Mose montem ascendebant. Illi
armato corpore ferebantur in hostem, hi Deum
purgato animo precabantur: illi ensibus, hi
votis agebant: illi ferro, hi pietate pugna-
bant. Vidimus utraque arma, non militiæ scilicet
ac religionis. Sed jam quæ nostra sunt,
Deo rem ostendunt, cognoscamus. Dum
Moyse, inquit, manus attollebat, vin-
cebat exercitus: dum manus remittebat,
exercitus inclinabat. Ac ne casu id factum
suspiciamus, in calce sermonis illius scribitur,
adversus Amalec, hoc est in ecclesiarum hostem,
Dei manum ac bellum esse in generatione &
generationem. Quibus quidem verbis monet
Deus, utramque generationem atque utram-
que ecclesiam & Mosis & Christi, militiæ ar-
mis vinci, pietatis studio vincere: superari
telis decertando, sacra faciendo superare.
Freta initio suis armis ecclesia Africam cepit,
Europam obtinuit, Asiam occupavit, non
bello, non ferro, sed religionis actionibus &
sanctitatis opinione per universum orbem Chri-
stiana signa circumtulit. At ubi sponsa quæ
tunc undique vocabatur, accerlebat, espe-
tebatur in vestitu deaurato, aureum paluda-
mentum ardentis spiritus ferreis Ajacis insa-
ni armis commutavit, imperiam, duode-
cim ducum partum sanguine, amisit, Asiam
& Jerusalem perdidit, Africam Egyptumque
relinquere coacta est, Europæ cum Byzanti-
no imperio & Græcia, bonam eripi sibi par-
tem vidit. Vox Dei est, dicentis, lassus
Mosis manibus, votis, precibusque cessantibus,
Josue vinci, vincit Amalec: ita &
nos vidimus, cum religio vota ferro commu-
tavit, toto fere orbe pulsam, ejectam, ex-
plo-

Math. 11.

Apoc. 17.

Gen. 11.

Gen. 22.
Gen. 11.
Gen. 17.
Gen. 28.

Psal. 77.
Rom. 28.

Math. 13.
Math. 21.
Marc. 4.
Math. 13.
Rom. 11.

Joan. 1.

Apoc. 6.
Rom. 13.

Exod. 16.

Idem.

Idem.

Idem.

spediosos
intelligit
duas latine
loqui vult.

Exod. 17.

ANNO
CHRISTI
1512.

plenam ecclesiam, aucto in immensum Mahomete, qui, nisi ferro relicto, rursus in pietatis sinum ad aras & Dei pulvinaria redeamus, crescit in dies magis, subiget imperio omnia, orbem universum nostrae impietatis ultor impiissimus occupabit. Video, video, nisi vel hoc concilio, vel alia ratione nostris moribus modum imponamus, nisi nostram humanarum rerum cupiditatem, malorum fontem, cedere divinarum amoris compellamus actum de republica esse Christiana, actum de religione, actum etiam de iis ipsis opibus, quas patres divino cultu aucto peperere, nos contra, neglecto, amissuri sumus. Ex enim ita ex extrema pauperie pervenire ad summum, ut non ita multo post interiturum esse videantur: ac nisi receptui canamus, nisi rationibus nostris consalvamus, insula illa distissima, cujus ad oranda sacerdotis tempora usus fuit, vix ad operienda invenitur. Audite divinas voces undique sonantes, undique synodum, pacem, sanctam illam expeditionem efflagitantes. Quando enim vita nostra mollior? quando ambitio petulantior? quando cupiditas inflammator? quando peccandi licentia impudentior? quando audacia adversus pietatem loquendi, disputandi, scribendi, aut frequentior, aut securior fuit? Quando in populis rerum sacrarum, quando sacramentorum, quando & clavium & sanctorum praeceptorum non modo negligentia, sed & contemptus major? Quando apertius religio & fides nostra ludibrio vel tenui plebeculae fuit? Quando, proh dolor, schisma in ecclesia perniciosius? quando bellum periculosius? quando hostis potentior? quando exercitus truculentior? quando obiter monstra, portenta, prodigia tum caeli minitantis, tum terrae expavescentis, aut crebriora, aut horribiliora apparuerunt? Quando (heu fietus me impedit) caedes, quando clades, aut post Britiana, vel postea Ravennate creventior? quando, inquam, ullus inter insanos dies, quam sanctissima illa resurgentis Christi lux, aut lucuosior, aut calamitosior illuxit? Quae quidem omnia, nisi ferrei simus, quidnam aliud, quam caelicus missae voces sunt? Voces namque Dei, uti Proclus ait, facta sunt, de quo uno aiunt oracula, quod, *Dixi & facta sunt*. Et in arcanis Hebraeorum legitur, decem dictis quae in Genesi leguntur, orbem universum esse conditum. Voces igitur sunt, quae fieri cernimus, voces monentis Dei ac praecipientis ut synodum habeas, ut ecclesiam emendes, ut utriusque hominis bellum tollas, ut spongiae tuae undique laceffite pacem utramque restituas, ut gladios avertas urbis & Italiae jugulis imminentes, ut nostram fienes vivendi licentiam, ecclesiae vitia majoribus vulneribus ferientem. Non enim multi refert, quantum agri possideamus, sed quam justis, quam piis, quam divinarum rerum studiosis simus: ut denique post tot mala, tot incommoda, tot calamitates, principem Christum audias, Petri posteritque synodum ostendentem, ut unicam omnium malorum medicinam, singularem periclitantis naviculae portum, solam republicae confirmandae rationem. Tu inquit, Petre, aliquando conversus, confirma fratres tuos. Audis Petre? audis Paule? Auditis augustissima semper capita, tutela ac praesidium ur-

Psalm. 124.

Genes. 1.

Luc. 22.

bis Romae? Auditis, in quem malorum cumulum ecclesia vestro fundata sanguine deducta sit? Videtis acies utrimque profligatas, videtis caedes? videtis clades? videtis campos occisorum acervis operos? Videtis terram hoc anno plus cruoris haurisse, quam pluviae; minus imbrium bibisse quam sanguinis? Videtis tantum occubuisse Christiani roboris, quantum fuerat ad fidei hostem debellandum satis? nihil nobis nisi exitium, nihil nisi interitum superesse? Ferte opem, juvate, succurrite, & quam de Judaeorum & tyrannorum faucibus eruisit ecclesiam, nunc domesticis claudibus occumbentem erigite. Orat populus, viri, feminaeque, omnis aetas, omnis sexus, omnis orbis: rogant patres, obsecrat senatus, obtestatur ipse dominique suppliciter pontifex, ut se, ut ecclesiam, ut urbem Romam, haec templa, has aras, haec sacra, haec vestra ipsorum capita servetis, ac synodum Lateranensem, hodie ante ora vestra a Julio II. pontifice maximo indictam, (quod faustum, felix fortunatumque sit nobis, ecclesiae vestrae, totique republicae Christianae) in orbis terrae certissimam salutem sancti Spiritus numine firmetis; curetisque & pacari Christianos principes, & in publicum Christi hostem Mahometem nostrorum regum arma converti, atque his fluctibus, his tempestatibus, his aquis, non modo non extingui ecclesiae caritatem, sed almae crucis meritis, & divini spiritus ductu, quibus junctam hodie sacra sunt, abini potius ab omnibus conceptis maculis, & in antiquum splendorem munditiamque restitui.

Dixi.

Habita fuit oratio in aede Lateranensi quinto Nonas Maias 1512.

S E S S I O I.

DIE Lunae decima mensis Maii, anno, **SESSIO I.** inductione & pontificatu, de quibus supra, congregata fuit sacra & universalis synodus in basilica Lateranensi, praesidente praefato sanctissimo domino nostro Julio, celebrata missa de Spiritu sancto per reverendissimum in Christo patrem dominum Dominicum episcopum Portuensem, cardinalem Grimanum, seu sancti Marci vulgariter nuncupatum: habitus sermo per reverendum patrem dominum Bernardinum archiepiscopum Spalatensem. Interfuerunt infra scripti reverendissimi domini cardines, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Orlensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenostinus.

Pres-

ANNO CHRISTI 1512

Presbyteri cardinales .

- Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
- Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae Priscae, de Flisco.
- Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctae Anastasiae, Nannetensis.
- Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctae Praxedis, Anglicus.
- Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
- Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
- Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
- Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctae Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales .

- Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
- Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Mariae in Cosmedin, de Aragonia.
- Reverendissimus dominus Alphonius sancti Theodori, Senensis.

Patriarcha & assistens papa .

- Reverendus pater dominus Caesar Alexandrinus.
- Reverendus pater dominus Alphonius Antiochenus.
- Reverendus pater dominus Stephanus Patrascensis & Turcellanensis.
- Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
- Reverendus pater dominus Franciscus Jadrensis.
- Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
- Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienensis.
- Reverendus pater dominus Orlandus Nazareus.
- Reverendus pater dominus Franciscus Vincenarius.
- Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.
- Reverendus pater dominus Julianus Agrigontinus.
- Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
- Reverendus pater dominus Laurentius Asculanus episcopus, vicocamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiscopi

- Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
- Reverendus pater dominus Joannes Jacobus Barenfis.
- Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
- Reverendus pater dominus Aldronandus Nicolienfis.
- Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenfis.
- Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

A Reverendus pater dominus Hieronymus Antiochenensis.

- Reverendus pater dominus Mauricius Tuaricensis.
- Reverendus pater dominus Jeremias Trancensis.
- Reverendus pater dominus Andreas Noboniacensis.

Episcopi

- Reverendus pater dominus Alexius Melitensis.
- Reverendus pater dominus Josue Escalaensis.
- Reverendus pater dominus Jacobus Potentissimus.
- Reverendus pater dominus Joannes Baptista Calalicensis.
- Reverendus pater dominus Galasius Bellunenensis.

- Reverendus pater dominus Albertinus Pisaurienfis.
- Reverendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
- Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenfis.
- Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.
- Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

- Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
- Reverendus pater dominus Galasius Sarfantenfis.
- Reverendus pater dominus Jacobus Signinus.
- Reverendus pater dominus Altobellus Pohlenfis.
- Reverendus pater dominus Andreas Miletaensis.

- Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
- Reverendus pater dominus Simon Ariminenfis.
- Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
- Reverendus pater dominus Ludovicus Tricarinensis.
- Reverendus pater dominus Thomas Cervicenfis.

- Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianenfis.
- Reverendus pater dominus Franciscus Milopotamiensis.
- Reverendus pater dominus Raphael Crapitanenfis.
- Reverendus pater dominus Franciscus Bisignanenfis.
- Reverendus pater dominus Mattheus Umbriatenfis.

- Reverendus pater dominus Ferdinandus Baincoregiensis.
- Reverendus pater dominus Petrus Algarenfis.
- Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis.
- Reverendus pater dominus Bernardinus Castrenfis.
- Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.

- Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenfis.

F f 2

Ro

SESSIO I. a No. Antiochenensis.

Pro Membranis: & in his partibus supra scriptis ad h. 11.

SIBO L

Reverendus pater dominus Guilielmus Corto-
nensis.Reverendus pater dominus Nicolaus Neocastra-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Tudensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Laonen-
sis.Reverendus pater dominus Michael Monopoli-
tanus.Reverendus pater dominus Dominicus Aque-
nsis.Reverendus pater dominus Gislebertus Rapolla-
nus.Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.Reverendus pater dominus Georgius Callien-
sis.Reverendus pater dominus Ludovicus Signen-
sis.Reverendus pater dominus Jacobus Marben-
nus.Reverendus pater dominus Lambertus Veneti-
nus.Reverendus pater dominus Simon Modruhen-
sis.Reverendus pater dominus Joannes Antonius An-
glonensis.Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
nensis.Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Nolanus.Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.Reverendus pater dominus Hieronymus Heinen-
sis.Reverendus pater dominus Michael Mordani-
ensis.Reverendus pater dominus Joannes Arionen-
sis.Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
nus.Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Abbas monasterii san-
cti Galgani ordinis Cisterciensis Vulturancensis
diocesis.Reverendus pater dominus Floremundus abbas
monasterii sancti Georgii de Urbe, ordinis
sancti Benedicti.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas generalis ordinis Predicato-
rum.Magister Demetrius ordinis Minorum vica-
rius.Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.Magister Bernardus vicarius ordinis beate Marie
de Monte Carmelo.

Senatores Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starclepis Flo-
rentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vichi, o-
rator catholici regis & regine Hispania-
rum.Magnificus dominus Franciscus Folcarus eques,
orator serenissimi & illustrissimi domini Vene-
torum.Magnificus dominus Antonius de Sironis, orator
Florentinorum.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Julius de Urbinis.

Illustrissimus dominus Marcus Antonius de Co-
lonna.

Illustrissimus dominus Nicolaus de Ruvere.

Illustrissimus dominus Franciscus de Urbi-
nis.Dominus Fabricius de Careto, procurator ordi-
nis S. Joannis Hierosolymitani.Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, miles
ordinis S. Joannis Hierosolymitani.C Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaria,
miles ordinis sancti Joannis Hierosolymi-
tani.

Deinde presentibus supradictis, & aliis do-
ctoribus & magistris, cantatisque litanis &
aliis orationibus cum genuflexionibus, benedi-
ctaque synodo per sanctissimum dominum no-
strum juxta morem & laudabilem consuetudi-
nem in sacris conciliis servari solitam, &
quampluribus devotis orationibus, ac cantato
evangelio per reverendissimum dominum Ludov-
icum sancte Marie in Cosmedin diaconum
cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Ego
sum pater bonus*; idem dominus noster Julius
papa habuit orationem, sumpto themate: *Con-
venistis in unum, patres, &c.* Et allocutus est
synodum, exhortans omnes ad meditandum &
solertiter insistendum super ordinandis, que ad
ecclesie pacem & statum pertinent, ad schis-
matis extinctionem, & dicte ecclesie reforma-
tionem, ac contra fideles per Christianos prin-
cipes expeditionem, pacemque inter eos com-
ponendam. Facta itaque exhortatione magna
cum gravitate & caritate, quibus Romanam
pontificem decebat, idem sanctissimus dominus
noster incepit hymnum, *Veni creator spiritus,
&c.* Quo absolute per cantores, reverendissi-
mus dominus Alexander sancti Eustachii disco-
nus cardinalis, de Farnesio vulgariter nuncu-
patus, stans in thalamo eminenti juxta lo-
cum, ubi presatus sanctissimus dominus noster
sedebat, alta & intelligibili voce legit quam-
dam schedulam, cujus tenor est talis.

ANNO
CHRISTI
1512.

Schedula prima.

Bulla indictionis sacri generalis concilii
Lateranensis.*Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram
rei memoriam.*

Intendentes executioni eorum que sano prae-
terito & presenti pro celebratione generalis
concilii in hac Lateranensi basilica tenendi, &
proximis diebus inchoati, per nostras intima-
tionis & prorogationis literas devotari & per-
vulgari fecimus, quarum tenor subsequitur, vi-
delicet.

*Julius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei
memoriam.*

Sacrosanctae Romanae ecclesiae martyrum san-
guine consecratae, magistrae fidei, veritatis
alumnus, omnium errorum expertis, unica &
immaculatae, divina institutione, sanctorum
auctoritatis conciliorum, canonumque om-
nium testimonio, ecclesiarum cunctarum prima-
tum tenentis, fidelium matris, regimini super-
na dispositione praesidentes, circa religionis
Christianae puritatem, ipsiusque unitatem, pa-
cem & tranquillitatem, quae in conjunctione
membrorum ad unum caput, Christum videli-
cet, cujus vires in terris gerimus, principaliter
tendit, divisionem ovilis nobis ex alto
commissi, in illoque schisma, per quod eccle-
sia scindi & scandalizari, graevaeque domi-
cus nobis creditus turbari quoquo modo pos-
sit, quantum cum Deo possumus, prohiben-
tes, ac damna & scandala quae exinde eveni-
re possent, enervantes, ac palmites futuros in-
fructuosos succidere, & quoscumque aliter quam
per ostium ad ovile ingredi cupientes, ac a via
domini postquam illam semel cognoverant, re-
trocedentes, ad semitam veritatis reducere,
valpeculatque ex vinea ejusdem domini per mi-
nistrium iurani apostolatus etiam expellere
desiderantes, de opportuna provisionis reme-
dio providemus, aliaque ordinamus & manda-
mus, prout conspiciamus in domino salubriter
expedire. Sane non sine gravi animi nostri mo-
lestia percepimus, quod quidam sanctae Roma-
nae ecclesiae cardinales qui nobiscum, dum ver-
sus civitatem nostram Bononiensem pro recupera-
tione nonnullarum terrarum sanctae Romanae
ecclesiae etiam una cum nostra curia personali-
ter accederemus, pro recuperandis terris hu-
jusmodi venire simulaverant, ex nostra licen-
tia ab urbe recedentes, Florentinam divertere-
runt, ibique se continuerunt, etiam postquam
nos eos per dilectum filium nostrum Franciscum
tituli sancti Clementis presbyterum cardinalem,
tunc in minoribus constitutum episcopum Con-
cordiensem datarium nostrum, ac per literas
nostras ad nos tunc Bononiae existentes, voca-
ri feceramus; licet se venturos obtulissent, ni-
hilo minus favore zizaniam seminare, per quem
morum subversio in clero & populo frequenter
obrepit, tanquam membra insana sine causa
legitima a suo capite recedentes, armis satel-
litibusque stipati, imo in seipsis armis assum-
ptis, & pro sacerdotalibus vestibus thoracem
induti, & gladiis armati, Papiam se contu-
lerunt. Quo cum pervenissent, stimulo con-
scientiae, ut credimus, agitati, per internan-

Concil. General. Tom. XXXII.

Alios, perque regionum oratorum intercessionem
reditum ad nos postularunt, & pro desertionis
venia supplicarunt, quam benigne obtulimus.
Sed ipsi qui nobis ex officio tanquam consula-
tores assistere, neque sine licentia nobis & no-
strae curiae veluti corporis membra abesse debuissent,
auti tamen sunt os in caelum, & spiri-
tum blasphemiae, & cum Lucifero sedem ad
Aquilonem ponere, altitudinem nubium tran-
scendere, ut se similes Altissimo constituent,
pontificalem auctoritatem nostram sibi ipsis ad-
scribere satagentes, convenientes ut locustis
acephali, aggressi sunt sine Romani pontificis
auctoritate oecumenicum generale atque univer-
sale concilium convocare, locum concilii & tem-
pus indicere, & valvis ecclesiarum ac aliis publicis
locis per publica instrumenta etiam falsa
indictionem huiusmodi affigere & publicare,
eisdemque instrumentis falsis publice atque im-
pudenter uti, quosdam sanctae Romanae eccle-
siae cardinales sui propositi socios in eorum praesentio
edito falso declarando, qui tamen & publicis
& privatis scripturis eorum propriis manibus
scriptis, se illis in huiusmodi proposito, neque
verbo, neque scripto unquam junxisse, seu quomodo-
libet consensisse protestati sunt, nosque ac venerabiles
fratres nostros ejusdem sanctae Romanae ecclesiae
cardinales ac alios tunc expressos, vocare & requirere,
ut per nos vel alios ad huiusmodi eorum concilium
accedere vellemus, non formidarunt, asserentes de
tenum post ultimum universale concilium, etiam
contra constitutionem concilii Constantiensis
quae incipit, Frequens, jam dudum effluxisse,
& nos illud convocare neglexisse, maxime cum
juravissetis & vovissetis illud post biennium
a creatione nostra tenere, tempusque pro homine
interpellare, neque credendum fore, nostra
auctoritate & voluntate concilium futurum:
& cum de gravibus criminibus notoriis duranti-
bus, universalem ecclesiam scandalizantibus in
capite agendum foret, ad summum pontificem
concilii congregationem non attingere, sed se-
undo loco ad cardinales, qui pontifici in
negligentia non adhaerunt, convocationem con-
cilii spectare. Ac ut huiusmodi eorum convo-
cationem & conventiculum honestate videren-
tur; eisque auctoritatem adjicere, hoc idem
fere per omnia, per quosdam assertos procura-
tores carissimorum in Christo filiorum nostro-
rum Maximiliani Romanorum imperatoris electi,
& Ludovici Francorum regis Christianissimi,
principum, sub eisdem datis modo & forma,
& similibus schedulis, praeter tamen vo-
luntatem & mentem dictorum principum, ut
rationabiliter credi debet, fieri & publicari
procuraverunt & ordinaverunt. Sed haec ut
falsa, ficta commentitiaque sunt, & non ex
zelo caritatis & religionis, sed odii fomite &
inimicitiae procedentia; ita omnibus principi-
bus, nec non Christi fidelibus cupimus nota
fieri. Quis enim tanti erroris particeps est,
qui nos de negligentia erga convocationem
concilii redarguere possit, cum nihil nobis per
ultimos undecim annos, quibus cardinalatus
officio functi sumus, magis cordi fuerit, quam
celebrari videre generale concilium, & ecclesiam
Romanae statum in melius reformari? Quid enim
felicitis recordationis Alexandro sexto Roma-
no pontifici praedecessori nostro magis nos o-
diosos fecit, nisi studium & cura generalis con-
cilii celebrandi? Quid nos terra marique iacta-
vit, cum nobis idem Alexander praedecessor es-

SISTO L

ad fidem
um blasphemiam.

B

C

D

E

Ff 3 fet

SESSIO I.

ANNO
CHRISTI
1512.

set insensus? Quod toties Alpes transgredi, A
transalpinas Gallias peragere per aestus, nives
& glacies compulit, nisi quod nitbamur, ut a
Romano pontifice concilium indiceretur, con-
vocaretur & celebraretur? Nota recensemus,
& principibus Christianis apertissima, imo illis
ipsis qui nos & fratrum nostrorum collegium
criminantur, dudum pleneque comperta. Quare
anteactæ vitæ ratio apud prudentes de præsen-
ti & futuro vitæ rationem facit, nulla subest
ratio, cur dicti cardinales qui a nobis recesserunt
desperant nos facturos, quod tam longo
tempore, tam ardentem, & non sine vitæ dis-
crimine, fieri desideravimus & studimus. A-
periant oculos cordis, & odii obstacula refe-
cent, cogitent, qua voce, quibus oculis, qua
facie promiserimus, ut dicunt, in nostra ad
pontificatum assumptione, juraverimus & vo-
verimus generale celebrare concilium: quoniam
nostræ promissioni interfuerunt certe palpabunt,
nos non sola voce, non simulate, sed in cor-
dis simplici veritate id egisse quod prædicant.
Quod si ea, quæ diximus, attendere nolunt,
examinent & inspiciant omne studium in pon-
tificatu nostro circa præmissa. Nonne omnes
principes Christianos, qui ad obedientiam ex
more præstandam miserunt oratores admonui-
mus de celebrando generali concilio, deque ex-
peditione in perfidos Turcas conciliariter decer-
uenda, assumenda & prosequenda? Nonne
primo pontificatus nostri toto biennio Christia-
nos potentatus pacare studuimus, ut conciliatis
animis concilium iniretur? Quid ultra facere
debuimus aut potuimus ad restituendam eccle-
siæ pacem, quod omiserimus? Novit ipse car-
dinalis, qui edicti seu indictionis hujusmodi
& contentorum in ea se aurigam proficitur, &
* clarum. * clavi moderatorem prædicat, quid a nobis
habuerit in mandatis, cum ad Romanorum
imperatorem electum per universam Germaniam
illum nostrum & sanctæ sedis apostolicæ lega-
tum misimus: communicet illa fratribus suis,
qui cum illo sentire videntur; proferat moni-
ta in scriptis illi tradita: certo certius, &
luce meridiana clarius erit, hanc indictionis
desperationem de celebrando a nobis concilio, D
necum levem & inane, sed falsam, irratio-
nabilem, impossibilemque fuisse. Nulla nos-
tra culpa, neque sanctæ Romanæ ecclesiæ car-
dinalium, dilata est generalis concilii indictio,
convocatio & celebratio. Distulit hæc infeli-
citas temporum, quæ sub eodem Alexandro
prædecessore nostro vexare cepit Italiam, &
adhuc vexare non cessat; & instans necessitas
recuperandi terras & jura ejusdem Romanæ
ecclesiæ. Nam propositum nostrum semper ad
concilii celebrationem promptissimum atque in-
tentissimum fuit. Quare spiritum dissidentis
deponant, & ita hujusmodi calumniæ auctores
reverti ad cor, mordere desinant pastorem &
patrem animarum suarum. Desinant etiam calu-
mniari fratres suos ejusdem Romanæ ecclesiæ
cardinales. Quod si tam ardentem illis cordi
est, se caput & auctores generalis concilii con-
stituere, quid ad hanc rem factum opus sit prius
discant. Revolvant sanctorum patrum & Roma-
norum vitas pontificum, & antiquum morem
indicendi & convocandi & celebrandi concilium;
& traditiones & leges super hæc editas a pa-
tribus inspiciant, videbunt hujusmodi concilia
a solis Romanis pontificibus esse indicta, &
aliter indicta, rata non fuisse. Quod vero at-
tinet ad constitutionem concilii Constantiensis

quæ incipit, Frequens hujusmodi; ea ad o-
ctuaginta annos servata non fuit: & si servata
fuisse, teste pie memorie Eugenio papa IV.
etiam prædecessore, ac sanctorum canonum san-
ctionibus, ex causis prædictis licuit nobis trans-
gredi; & quod fortius est, stante legitimo
impedimento, de quo supra, eam locum non
habere certo certius est. Votum autem & jura-
mentum, quod ex prædictis causis de jure nobis
transgredi licuisset, & transgressi non sumus,
quando quidem legitimo impedimento detenti,
non potuimus observare: & quia votum & jura-
mentum, quantum ad hanc materiam attinet,
in foro conscientiarum versantur, de equi-
tate canonica purgatio moræ semper admittitur.
Desinant nobis & fratribus nostris sanctæ
Romanæ ecclesiæ cardinalibus negligentiam imp-
pingere, quæ, ut præmittitur, nulla fuit; &
si qua fuisset, ipsis cum Alexandro prædecessore
præfato & nobiscum manentibus multo
magis imputari posset. Quod autem docentes
juxta prophetam, linguas suas loqui mendacium,
& contra divinum præceptum, adversus
principem populi sui maledicentes, con-
fingunt in nos crimina, & ea quidem, ut
asserunt, durantia, gravissima, notoria,
scandalizantiaque universalem ecclesiam; di-
cuntque propterea negligentibus aliis sanctæ
Romanæ ecclesiæ cardinalibus, ad eos devo-
lutam concilii congregandi facultatem; non
miramur: quoniam, teste Hieronymo, schis-
matici, cum dubitant causas suas damnari,
in contumelias profiliunt. Dicant prædicti no-
mine tantum cardinales Dathan & Abiron,
Acaciumque & Dioscorum representantes, te-
nebrarum filii, numquid summo pontifici spe-
ctet & pertineat congregare concilium, etiam
si de sua causa agatur? Legant ultra anti-
quos, gesta Constantiensis concilii, in qui-
bus se potissimum fundant, ut ex eis tam-
quam Judæi ex propriis codicibus confundan-
tur: reperient, Joannem papam XXII. de
cujus potissimum causa agebatur, concilium
Constantiense hujusmodi indixisse. Cum ergo
concilium prædictum congregare parati si-
mus, satis constat, dolosas eorum linguas
locutas fuisse mendacium. Sed si hæc omnia
cessarent, stantibus impedimentis prædictis, in
qua negligentia dici possunt esse fratres nostri
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales hujusmodi
non requisiti ad concilium congregandum, ita ut
ad paucissimos, Romano pontifici eorum culpa
ambitioneque insensos, schismaticos, ac
extra domum Dei positos, potuerit potestatis
universalis ecclesiæ devolvi, imo potius ab eis
usurpari? Adjiciamus ergo nunc hujusmodi po-
testatis abusum ostendere trium mensium &
quatuordecim dierum ab eis tempus in suo,
ut volunt, edicto seu convocacione assigna-
tum, & ad œcumenicum concilium congre-
gandum: hoc tam brevi temporis spatio po-
terit nationibus Christianis a Mediolano re-
motissimis legitime innotuisse? Poteruntne,
si innotuisset in terminis, diocesanas & me-
tropolitanas synodos convocare, celebrare &
perficere? Poteruntne, qui venturi decernerentur,
ad tantum iter necessaria conquisivisse? Poterunt
principes accedere volentes, populis
sibi subditis & status sui securitati * bona con-
suluisse? Poterunt, quos mittere decreverint,
procuratores aut oratores plene informatos mit-
tere? vix cursor expeditus trium mensium &
semi spatio ire & redire posset sine sarcinis,
wi-

ANNO
CHRISTII
1512.

unde & quo ipsi graves viros & multa secum A
impedimenta trahentes, sine quibus venire non
possunt, putant, imo decernunt, accedere
posse & oportere. Quare si nihil aliud, indi-
ctionem concilii quam attentaverunt, in tem-
pore praefixo accedendi impossibilitas ipsa peni-
tus enervat: sed possibile fuerit & aliqua ra-
tione decretum hoc ipsum concilii tempus, lo-
ci ratio indicationem ipsam nullam facit. Lo-
cus concilii commodus esse debet & tutus. Quis
ignorat (quod dolenter dicimus) urbem Pisas
prope quatuordecim continuos annos obsessam
durissime fuisse, & ad eam desolationem bel-
lo redactam, ut rarissime domus integris pa-
rietibus in illa consistant, & fere nullae sint,
quae contignationibus & solaciis moniantur; B
Habitarentne ibi sanctae Romanae ecclesiae car-
dinales, patriarchae, archiepiscopi, episco-
pi, abbates, principes saeculares, vel ora-
tores eorum, communitatum item nuntii?
Habitarentne doctores celeberrimi, tam di-
vini juris quam humani, ruinosas domos, ci-
vitatemque penitus desolatam pro celebrando
oecumenico concilio? Nunquam talibus in lo-
cis scriptum est concilium generale fuisse cele-
bratum. Revolvantur omnes conciliorum oecu-
menicorum historiae: apparebit patribus nostris
sanctis sane & prudentibus viris, pro celebra-
ndo concilio ante omnia cordi fuisse, eligere
civitatem amplam, aedificiis accommodatam,
salubris aeris, fertilis soli, convehendis com-
mentibus facilem: quae omnia si Pisis adesse
quispiam affirmaverit, ruinae civitatis, aedi-
ficiorum rudera, villarum & vinearum ever-
siones redarguant sic dicentem. Haec tamen si
Pisis essent integra, ut non sunt, nec affir-
mari possunt sine impudentia; quomodo est
ad Pisas tutus accessus, vel in ea mansio, cum
omnis Tuscia arma nunc tractet, & nos pro
pastorali quod gerimus, officio, nil magis
premat, quam Florentinos & Senenses, inter
quos fremit bellum, ne se armis invicem im-
petant, continere? Fidem de re hac facere
possunt plerique Christiani principes, a nobis
lapis & instantius requisiti, suam per litem
& nuntios auctoritatem & gratiam inter-
ponere, ut si inter se si populi pacem habere
noluerint, per inducias saltem ab armis ab-
stineant. Igitur cum ex praemissis & aliis etiam
notissimis causis, accessus ad Pisas, vel ibi
mansio secura habenda verisimiliter credi non
possit, cum civitas ipsa desolatione, habita-
tionibus pro concilio non sit fulta; cum ager
vaustitate sit desolatus, cum tempus in edicto
seu indicatione praefixum sufficere non possit, &
terminus assignatus ab illis temporis generali
concilio celebrando dari solito non respondeat:
cum insuper indicentes nulla sint auctoritate
suffulti, & si quam habere possent, illa, ut
decurit & fieri oportuit, imo debuit, non
sint usi; cum edictum ipsum seu convocatio
de fallitate se convincant: Non considerantes,
quanta cum difficultate & temporis diuturnitate
praedecessores nostri praefati in eorum concilii
celebratis praefatas haereseos & schismata,
etiam aliquando imperiali maiestate adjuvan-
te, sustulerunt, quodque illa in totum ex-
tinguere nequiverunt, cum eorum aliqua (quod
dolentes referimus) usque ad hodiernum diem
in sua pertinacia perdurent, quamque cala-
mitosa fuerint praefatis & omnibus Christi fi-
delibus schismatum tempora, supra dicta om-
nia, tamquam perniciosissima schismatum at-

que errorum seminaria, quae aliquandiu con-
niventibus oculis toleravimus, expectantes eo-
rum ad eor reverfionem, ob Christi caritatem
nolumus domus suae dissimulare ulterius non
valemus, timentes nobis impropetari illud
Ezechielis: *Non estunditis ea adverso, neque*
oppositis vos murum pro domo Israel: venen-
ter etiam, ne figmenta errorumque praedicti
Christi fidelium minus eruditorum mentes ali-
quo infidelitatis laqueo involvant, apud quos
saepe, ut inquit Origenes in canticis, pulciora
videntur mendaciorum sophismata, quam
documenta veritatis: & ne error cui non re-
sistitur, approbari videatur, & veritas Del-
que causa, & jura indefensa opprimantur,
habita super his cum venerabilibus fratribus
nostris ejusdem sanctae Romanae ecclesiae cardina-
libus matura deliberatione, de eorundem
cardinalium concilio & unanimi consensu, ac
de apostolicae potestatis plenitudine, praedictas
indictionem, convocationem & publicationem
assertas, schismaticae conventiculae, synagoga
satanae, & ecclesiae malignantium, per Dathan
& Abiron auctores schismatum, eorumque fo-
cios, & alias supra dictas procuratorio nomine
dictorum carissimorum filiorum nostrorum Ma-
ximiliani imperatoris Romanorum electi, &
Ludovici Francorum regis Christianissimi, illu-
stris principum, factas, indicatas & publica-
tas, omniaque & singula in eis & qualibet
earum contenta, & inde secuta quaecumque,
quorum, tenores, ac si de verbo ad verbum
praesentibus infererentur, pro sufficienter ex-
pressis & insertis haberi volumus, tamquam a
non habentibus facultatem, & ex minus legiti-
mis causis ac incongruis terminis & loco, nul-
la, irrita & ipania, non legitime ad scinden-
dum & scandalizandum universalem ecclesiae uni-
tatem facta, ne cancerosus morbus invalescat,
reprobamus, revocamus, cassamus, irritamus
& annullamus, revocataque, irrita, cassa, re-
probata & annullata haberi volumus, ac, prout
sunt, nullius roboris vel momenti fuisse &
esse decernimus & declaramus. Districtius sub
excommunicationis, anathematis & maledi-
ctionis aeternae, ac dignitatum & beneficiorum
ecclesiasticorum quorumcumque saecularium vel
regularium, feudorum, indulgentiarum, privile-
giorum, concessionum, facultatum & gratia-
rum privationum ipso facto, iofamiae, & aliis
in universalem ecclesiam scandalizantes, &
schisma in ea discordiamque suscitantes, eisque
consilium, auxilium vel favorem praestantes,
tam a jure quam alias promulgatis & indicatis
poenis inhibemus. Nec non eisdem cardinalibus
qui a nobis recesserunt, ut praefertur, ac om-
nibus & singulis cujuscumque dignitatis, sta-
tus, gradus, ordinis, qualitatis, conditio-
nis, praeminentiae, auctoritatis & nobilita-
tis existentibus, & quacumque ecclesiastica
etiam cardinalatus, patriarchali, provinciali
archiepiscopali, episcopali, abbatiali, seu saeculari,
regali, reginali, ac etiam imperiali, ac aliis
dignitatibus & praeminentiis fulgentibus, &
quos ab omni vinculo juramenti, conventionis,
obligationis & promissionis per eos forsitan
factarum, propterea absolvimus & liberamus,
ac absolutos & liberatos fore nuntiamus, ne
indictionibus, publicationibus & convocationibus
praedictis, omnibusque aliis & singulis, vel
eorum aliquo, per reprobos aut alios praefatos,
vel eorum aliquem, ut praefertur, factis, directe
vel indirecte, taci-

te vel expresse, seu quovis quæsto colore ad-
hæreant, accedant, interfint, obediant, as-
sistant, consilium, auxilium vel favorem præ-
stent, aut quomodolibet intendant, ut pesti-
ma facta suis erroribus confusa tamquam ne-
bula dissolvantur, etiam inhibemus. Omnia-
que & singula civitates, terras & loca que-
cumque, ad quæ perversa concilia, seu potius
conciliabula, schismaticas conventiculas,
synagogas, ac ecclesias malignantium hujus-
modi indicentes, & eis adherentes, obedi-
entiam, consilium, auxilium vel favorem ali-
quem, ut præfertur, præstantes, & eorum
quolibet declinare contigerit, & in quibus
concilia seu conciliabula, aut ecclesias mali-
gnantium hujusmodi celebrari vel coadunari
& congregari contigerit, ecclesiastico subji-
cimus interdictio. Et nihilo minus bonam in-
tentionem nostram sequi volentes, ut anti-
quæ hæreses quæ in diversis Christianorum
partibus nondum extinctæ sunt, & pesti-
mum noviter pullulans schisma, extin-
quantur, reformationique morum tam eccle-
siasticorum quam secularium personarum, quæ
de jure vel consuetudine reformationi vel de-
terminationi concilii subiciantur, bellorumque
imminentium seditioni consulatur, unicuique
quod suum est reddatur, justitia & pax sese
invicem osculentur, Christianique fideles in pace
& unitate, in Dei nomine, non ex passio-
nem privatarum fomite, qui, ut ex gestis di-
versorum conciliorum apparet, pestimos effe-
ctus parere consuevit, congregati, ad facien-
dam expeditionem contra infideles jam reg-
num Sicilia infestantes, meliora ac nobiliora
loca Christianorum occupantes, præsertim
Jerusalem matrem nostram antiquam, & ex
antiqua Christianorum negligentia deperditam,
facilius & promptius integram: In nomine
sancti & individui Trinitatis, Patris & Filii
& Spiritus sancti, auctoritate omnipotentis
Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum
ejus, qua in terris fungimur, de simili eor-
undem fratrum consilio & assensu, œcume-
nicum, universale ac generale concilium in
alma urbe nostra communi omnium patria,
loco aptissimo & tutissimo, apud Lateranum,
ubi plurima concilia per antiquos & patres
nostros habita fuerunt, & altissimus Petri se-
des collocari voluit, litterarumque & peri-
torum numerus copiosus habetur, post festum
resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxi-
me futurum, inchoandum, anno domini mil-
lesimo quingentesimo duodecimo, die Lunæ de-
cimanona mensis Aprilis, quæ erit feria se-
cunda post octavam ejusdem resurrectionis, ce-
lebrandum, & ut sequitur, auctore domino
fieriendum, nominamus, convocamus, statu-
mus, indicimus & ordinamus, licet nos non
lateat, hanc novem mensium præfixionem pro
sacro concilio generali celebrando, ex tot lon-
giquis mundi partibus venturis fortassis non
sufficere, & de brevitate notari posse ad tan-
tam rem peragendam, præsertim cum a san-
ctis patribus Romanis pontificibus prædecesso-
ribus nostris assignato tempore ad similia ge-
neralia concilia congreganda non respondeat,
qui nunquam minus quam annum ad hoc in-
choandum assignasse reperiantur. Sed quia ad
Christianissimum regem prædictum, & quoti-
dam alios principes de inchoando generali con-
cilio in tempore presentibus inserto, litteras
dedimus, & insuper, ne volentibus nos &

A venerabiles fratres nostros ejusdem sanctæ Ro-
mæ ecclesiæ cardinales calumniari, animum
daremus, si longius tempus statuissemus, vi-
sum est nobis hunc terminum assignare. In-
super præfatis & aliis venerabilibus fratribus,
patriarchis, archiepiscopis, episcopis, mona-
stiorum abbatibus & prælati præsertim sub
vinculo juramenti ad visitandum certis tempo-
ribus limina apostolorum Petri & Pauli, etiam
tempore suæ promotionis adstrictis & obliga-
tis, non obstantibus quibusvis concessionibus
privilegiis & indultis, eis eorumque ecclesiis,
monasteriis & beneficiis per dictos prædecesso-
res nostros aut nos concessis, confirmatis &
innovatis, quæ pro expressis habentes, ex
B certa scientia & plenitudine præmissis, cassa-
mus, irritamus & annullamus. Omnibusque
aliis ecclesiasticis vel secularibus, etiam regi-
bus & principibus, ceterisque personis, quæ
de jure vel consuetudine in congregationibus
generalibus conciliorum solent intervenire, ces-
sante legitimo impedimento, de quo legitime
docere teneantur per se vel alios idoneos nun-
tios, procuratores vel oratores, legitime man-
data habentes, sub excommunicationis, aliis-
que de jure vel consuetudine, aut alias non
accedentibus ad generale concilium indictum,
prentis, mandamus, ut ad ipsum concilium
Lateranense accedere, & usque ad dicti con-
cilio conclusionem & dissolutionem per nos vel
auctoritate nostra fiendam, in dicta urbe mor-
tari debeant, nec non carissimos in Christo
nostros & ejusdem Romæ ecclesiæ filios Ma-
ximilianum Romanorum imperatorum electum
prædictum, ceterosque Christianorum illustris-
simos reges, duces, marchiones, comites &
alios nobiles in virtute sanctæ obedientiæ ro-
gamus, hortamur & monemus, ut opem &
operam adhibeant efficaces, quod omnes &
singulæ tam ecclesiasticæ quam seculares perso-
næ, in eorum regnis, ducatibus & dominiis
consistentes, quæ in generalibus conciliis de
jure vel consuetudine interesse consueverunt,
ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante
impedimento prædicto, accedant, postpositis
odii, conciliatis animis in Spiritu sancto, non
autem passionibus repleti, veramque domum
Dei facientes, & his quæ ad Dei laudem, ec-
clesiæ exaltationem, unitatem & reformatio-
nem, schismatum vero & hæresium totalem ex-
tirpationem, fideliumque prædictorum pacem
& salutem concernunt, caritate muniti inten-
dant. Et ne ad tantum laudabile & necessa-
rium opus accedere debentes aliquibus de causis
seu figmentis ab accessu ad dictum concilium
Lateranense quomodolibet retrahantur,
omnibus & singulis in congregationibus con-
cilio generalium adesse solitis, & ad dictum
concilium Lateranense venientibus, eorumque
servitoribus & familiaribus cujuscumque
E status, gradus, ordinis, conditionis vel nobili-
tatis existentibus, ecclesiasticis & secularibus,
pro se bonis eorum quibuscumque per civita-
tes, terras & loca terrestria & maritima dictæ
Romæ ecclesiæ subiecta, ad concilium Late-
ranense, ad urbem hujusmodi veniendi, & in
ea morandi & libere consulendi, & ab ea quo-
ties videbitur recedendi, etiam post quatuor
menses post dicti concilii Lateranensis conclu-
sionem & dissolutionem, liberum, tutum &
securum salumconductum ad plenam & om-
nimodam securitatem de consilio & potestate
præmissis, damus & concedimus, aliisque tal-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

vos conductus & securitates habere cupientibus dare pollicemur, eosque benigne & caritative tractabimus & suscipiemus. Mandantes sub indignationis nostrae & aliiis arbitrio nostro infligendis poenis, omnibus & singulis personis nostris armigeris, equestribus & pedestribus, ac arcium nostrarum castellanis, civitatibus, terrarumque & locorum dictae Romanae ecclesiae subditorum legatis, gubernatoribus, rectoribus, locatentibus, potestatibus, officialibus & vassallis, ut, non obstantibus quibusvis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, legibus imperialibus, statutis quoque & consuetudinibus municipalibus, etiam juramento, confirmatione apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis, quae salvoconductui & securitati praemissis in aliquo derogare, seu illos quomodo libet impedire possent, etiam si talia forent, de quibus specialia, specifica, expressa & individua, non autem per generales clausulas id importantes, mentio seu quavis alia expressio habenda foret, illarum omnium tenores praesentibus, ac si de verbo ad verbum inferrentur, pro expressis habentes: vecientes ad concilium Lateranense hujusmodi libere, tute & secure transire, morari & recedere permittant & permitti faciant, ne tantum taloque laudabile & necessarium concilium Lateranense distrahatur, & ut ad illud venientes tute & in pacis tranquillitate vivere, dicere & expedire valeant, quae omnipotentis Dei honorem concernent, totiusque ecclesiae sanctae statum. Decernentes nihilo minus irritum & inane, quid quid contra iudictionem concilii Lateranensis per nos indicatam hujusmodi, seu ad impedimentum, praesudicium aut dilationem ejusdem, per schismaticam conventiculum & ecclesiam malignantium predictam, seu quemvis alium, quavis auctoritate, quovis ingenio aut quovis colore, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Insuper, ut praemissa omnia & singula ad omnium, ad quos spectat, notitiam & cognitionem deveniant, omniumque quae in praesentibus literis continentur, certa & indubitata notitia habeatur, nullusque praemissorum ignorantiam iuste pretendere possit, nec se legitime excusare, cum etiam ad intimandum aliquibus personaliter in praesentibus literis comprehensis tutus non pateat accessus, literas predictas: Volumus & decernimus, praesentes literas nostras, per aliquos curiae nostrae cursores vel notarios publicos, in basilica principis apostolorum & ecclesia Lateranensi, hora divinarum, dum ibi multitudo populi ad divina audiendum convenire & congregari consuevit, publice ac alta & intelligibili voce legi & publicari & dictarum ecclesiarum portis sive valvis, & in acie campi Florae & cancellariae apostolicae affigi, & ibidem per aliquod temporis spatium dimitti debere, ut ad singulorum notitiam publicamque notionem devenire possit: transumptisque illarum manu publicorum notariorum factis vel subscriptis, sigilloque alicujus prelati munitis, fidem indubiam adhiberi, omnesque & singulos in illis comprehensos, & ad quos pertinet, perinde arctari & constringi ac teneri & obligari ad observantiam omnium & singulorum in eis contentorum, cujuscumque gradus & dignitatis existant, ecclesiasticae vel mundanae, post lapsum unius integri mensis a data praesentium numerandi, in omnibus & per omnia, & perinde ac si personaliter & in propria persona intimatae fuissent, & eis persona-

liter praesentata, praesentium tenore decernimus, statimus & declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reprobationis, revocationis, cassationis, irritationis, annulationis, declarationis, abolitionis, liberationis, inhibitionis, interdicti, nuntiationis, convocationis, statuti, iudictionis, ordinationis, concessionis, mandati, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo undecimo, quindodecimo Kal. Augusti, pontificatus nostri anno octavo.

Sigismundus.

D. de Comitibus.

Ego Julius catholicae ecclesiae episcopus subscripsi.

Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Sanctus Petrus, sanctus Paulus.

Julius papa secundus.

Ego Raphael episcopus Ostiensis, cardinalis sancti Georgii, camerarius, subscripsi.

Ego Dominicus episcopus Portuensis, cardinalis sancti Marci, subscripsi.

Ego Jacobus episcopus Albanensis, cardinalis Arborensis, subscripsi.

Cardinales presbyteri.

Ego Nicolaus cardinalis tituli sanctae Priscae, subscripsi.

Ego F. cardinalis de Claremonte manu propria.

Ego Marcus tituli S. Mariae Transiberinae cardinalis Senogallienensis.

Ego Robertus tituli S. Anastasiae presbyter cardinalis Nannetenensis.

Ego Leonardus tituli sanctae Susannae presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Christophorus tituli sanctae Praxedis presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Sixtus tituli sancti Petri ad vincula presbyter cardinalis, vicecancellarius, subscripsi.

Ego Christophorus Eboracensis tituli sancti Petri & Marci presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Antonius tituli sancti Vitalis presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Petrus tituli sancti Eusebii presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Achilles tituli sancti Sixti presbyter cardinalis Bononiensis subscripsi.

Ego F. tituli sancti Clementis presbyter cardinalis subscripsi.

Dixi cardinales.

Ego Joannes sanctae Mariae in Domnica diaconus cardinalis de Medicis, manu propria subscripsi.

Ego Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis de Farnesio, manu propria subscripsi.

Ego

SISTO 2

SESSIO I.

de Consecr. lris.

de illarum litterarum auctoritate & publicatione & intimacione dictarum bullarum per tres cursores infra scriptos facta sub hac forma, videlicet:

Ego Ludovicus sancte Marie in Cosmedin diaconus cardinalis de Aragonia, manu propria subscripsi.

Ego Marcus sancte Marie in Porticu diaconus cardinalis * Cornelius, manu propria subscripsi.

Ego B. sancti Hadriani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Alphonsus S. Theodori diaconus cardinalis Petrucius subscripsi.

A tergo vero dictarum bullarum erant verba executionis & publicationis & intimacionis dictarum bullarum per tres cursores infra scriptos facta sub hac forma, videlicet:

Anno a nativitate domini 1511. indictione decimaquarta, die vero Veneris vigesimaquinta mensis Julii, pontificatus sanctissimi domini nostri Julii divina providentia pape II. anno octavo, retro scripte littere apostolice convocationis concilii generalis, publicatae & affixe fuerunt in valvis sancti Jacobi Hispanorum de Urbe, dum celebrabantur divina, ubi magna multitudo convenerat, tam curialium quam officialium, & Romanorum, propter festum solemne quod in eadem ecclesia celebrabatur. Eadem die in Vesperis, dum celebrabantur divina, publicata & affixa fuit in valvis principis apostolorum de Urbe. Die vero sequenti Sabbati, retroscriptam bullam in basilica principis apostolorum de Urbe, hora missae, dum celebrabantur divina, & multitudo copiosa assisteret, ego Petrus Mengivar praefati domini nostri pape cursor alta & intelligibili voce coram omni populo dictam bullam de verbo ad verbum legi, lectamque ad valvas dictae basilicae affiximus, & per spatium maius horae affixam dimisimus. Eadem die dictam bullam publicavimus & affiximus in valvis cancellariae apostolice, & affixam dimisimus, durante cancellaria. Eadem die in ecclesia sancti Joannis in Laterano hora vespertina, dum celebrabantur divina, ego Petrus Mengivar sanctissimi domini nostri pape cursor dictam bullam alta & intelligibili voce legi, lectamque ad valvas dictae ecclesiae affiximus & publicavimus, & per spatium unius horae affixam dimisimus. Eadem die retroscriptam bullam publicavimus, & affixam dimisimus per spatium duarum horarum in aede campi Florae, ut moris est, per nos Onophrium Balestarium, Petrum Mengivar, & Joannem Bernardi, praefati domini nostri pape cursores. Et ita fidem facimus, & manibus propriis scriptimus & subscripsimus.

Ita est, Onophrius Balestari cursor.

Ita est, Petrus Mengivar cursor.

Ita est, Joannes Bernardi cursor.

Deinde praefatus sanctissimus dominus noster dominus Julius papa II. prorogavit concilium generale huiusmodi ad certum alium terminum, ut in litteris apostolicis desuper confectis plenius continetur, quarum tenor sequitur, & est talis.

Bulla derogationis concilii generalis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Inferentabilis divinae providentiae altitudo ad nos, maximae potestatis desuper plenitudine eradita, super universum praesentem dominicum praesentem constituit, ut ad removendum

atque extirpandum de agro domini vepes, ex quibus possent ecclesiae suae sanctae & Christianae reipublicae dissensiones & scandala provenire, cura & sollicitudine assidua ac pervigili intendamus, & ut ea congruo tempore, & sine alicujus incommodo & periculo expediri valeant, opportune provideamus. Nuper liquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio & assensu factam, die Lunae decimanona praesentis mensis Aprilis, quae erit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime praeteriti, antequam domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quae cederent ad laudem Dei & ecclesiae exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & haeresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonum publicum ecclesiae suae sanctae, huiusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & praetatis, omnibusque aliis ecclesiasticis vel secularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quae de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere teneantur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores vel oratores, legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis penis, mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, & usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent: nec non carissimos in Christo filios nostros & ejusdem Romanae ecclesiae filios, Maximilianum in Romanorum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles in virtute sanctae obedientiae rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & singula tam ecclesiasticae quam saeculares personae in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quae in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense huiusmodi, cessante impedimento praedicto, accederent, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur, ac locum apud Lateranum pro concilio huiusmodi habendo praeparavimus, & pro reformatione praedicta statuenda, puro corde & recta voluntate adimplere proponimus, ac ex litteris carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragoniae & Siciliae, ac Henrici Angliae, & aliorum regum illustrium, aliorumque principum, nobis constet, episcopos & alios praefatos regnorum & dominiorum suorum, ad concilium per nos indictum venire, & in itinere esse. Verum propter conflictum apud civitatem nostram Ravennam Romandiolae provinciae super habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, cum non solum rei militari operam dantes, sed etiam incolae & habitatores illarum partium ad praedam intenti existant, & propterea etiam praefati & alii ad concilium huiusmodi venientes sine magno incommodo & vitae discrimine per civitates & loca

ANNO CHRISTI 1512.

de ego, praeparavimus.

ANNO
CHRISTI
1512.

propter

ca Romandiola, & illis circumvicina transire A non valeant, viarumque itinera tuta non sint, ac proxima dies Lunæ, qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prælati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare noscatur, ipsique prælati adhuc non venerint, & propterea præmissa remorari aliquamdiu cogantur. Nos igitur archiepiscoporum & episcoporum, ac aliarum personarum ad concilium hujusmodi accedentium periculis obviare, & eorum commodo providere volentes, habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, & ipsorum communi consilio & assensu, tempus concilii celebrandi hujusmodi ad hoc, ut archiepiscopi, episcopi & prælati, ac abbates, & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere existentes, inchoando concilio interesse possint, ad Kalendas Majas proxime futuras auctoritate apostolica tenore presentium prorogamus, non obstantibus præmissis ac aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ voluntatis & prorogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, quintodecimo Kalendas Maii, pontificatus nostri anno nono.

ALIA PROROGATIO SESSIONIS.

Successive vero idem dominus noster papa ad alium certum terminum concilium prædictum prorogandum duxit, & prorogavit, prout in Brevis apostolico desuper confecto plenius continetur, cujus quidem tenor ad verbum de verbo sequitur, & est talis.

Julius papa secundus, ad futuram rei memoriam.

Romanus pontifex dominici gregis suprema sibi dispositione commissi curam agere studens, ea quæ pro universalis ecclesiæ reformatione, & ejusdem gregis utilitate, ac catholicæ fidei & reipublicæ Christianæ exaltatione, certo præfixo tempore fieri ordinaverat, nonnunquam ad aliud breve tempus, subsistente causa, libenter prorogat & extendit. Nuper siquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu factam, die Lunæ decimanona præsentis mensis Aprilis, quæ fuit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime præteriti, auctore domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quæ cederent ad laudem Dei & ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & hæresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonam publicam ecclesiæ sanctæ, hujusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prælati, omnibusque aliis ecclesiasticis vel secularibus,

etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere teneretur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores, vel oratores legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis penis, per quasdam mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, ac usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem, per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent. Nec non carissimos in Christo filios nostros, & ejusdem Romanæ ecclesiæ filios, Maximilianum in Romanum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles, virtute sanctæ obedientiæ rogavimus, hortari fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficacem, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam seculares persone in eorum regnis, ducibus & dominiis consistentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante impedimento prædicto, accederent, ac locum apud Lateranum pro concilio hujusmodi habendo præparaverimus, ac pro reformatione prædicta statuenda puro corde & recta voluntate adimplere propulerimus, ac carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragonum & utriusque Siciliæ, ac Henrici Angliæ, & aliorum regum illustrium literis intelligeremus, episcopos & alios prælatos regnorum & dominiorum suorum ad concilium per nos indictum hujusmodi venire, & in itinere esse, ac propter consuetudinem apud civitatem nostram Ravennæ Romandiola provincie nuper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, non solum rei militari operam dantes, verum etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædam intenti existerent, & propterea prælati & alii ad concilium hujusmodi venientes, sine magno incommodo & discrimine transire non valerent, viarumque itinera tuta non essent, ac dies Lunæ, in qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prælati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare nosceretur, ipsique prælati tunc non venissent, & propterea remorari cogerentur: nos habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum communi consilio & assensu, per alias nostras literas tempus concilii celebrandi hujusmodi, ad hoc ut archiepiscopi, episcopi & prælati, & abbates, & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere hujusmodi existentes, inchoando concilio interesse possent, ad Kalendas Maii proxime futuras prorogavimus, prout in singulis nostris literis plenius continetur. Cum autem terminus prorogationis hujusmodi instare noscatur, & causæ prorogationis hujusmodi non solum non cessaverint, verum etiam novi incendii, quod prope urbem exoriri inceperat, & in dies magis augeri formidabatur, extinctioni summa diligentia operam dare studuerimus: nos itaque habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum consilio & assensu, concilii celebrandi tempus prorogatum hu-

SESSIO I.

SESSIO L.

hujusmodi, ut praefertur, ad festum inventionis sancti crucis, quod erit tertia Maii proxime futuri, auctoritate apostolica tenore praesentium prorogamus pariter & extendimus.

Datum Romae apud sanctum Petrum sub anno piscatoris, die vigesima nona Aprilis 1512. pontificatus nostri anno nono.

Postmodum vero lectis supradictis bullis, idem reverendissimus dominus Alexander prosecutus est eandem schedulam tenoris infra scripti.

Statuto itaque tempore congregati per Dei gratiam una cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, & nostra curia, praesignato in loco Lateranensis ipsius basilicae, de sacrae synodi hujus consilio, publicae fidei propagationi, & reformationi universalis ecclesiae, nec non haereticarum pravitate nuper exorta extirpationi intendentes, quia non satis in re tam ardua & ponderosa per se consilia humana sufficient, nisi divinum adfit auxilium, ab ipso per orationes & cultum Dei sumentes initium, hoc sacro generali approbante concilio statuimus, ut hac ipsa die

* specialis

speciali ad hoc constituta celebretur missa, quemadmodum est per Dei gratiam celebrata: quam etiam justissimum & in hac & in singulis aliis collegiatis, tam secularibus quam regularibus urbis Romae ecclesiis semel in hebdomada, videlicet feria secunda, sacro hoc durante concilio celebrari. Utque ferventius ejusdem sacri concilii celebrationi fideles assistant, ampliori se gratiae munere sentientes resectos, omnibus vere poenitentibus & confessis, videlicet sacerdotibus eandem missam celebrantibus, pro singulis missis annos tres, intersequentibus vero duos de injunctis eis poenitentis in domino relaxamus in forma ecclesiae consueti. Ad cujus missae etiam celebrationem hortamur venerabiles fratres nostros sanctae Romanae ecclesiae cardinales, nec non patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, ceterosque in sacerdotali ordine constitutos, ut & ipsi ad impetrandum divinum auxilium cum devotione singulis septimanis praedictam missam celebrent semel, quibus celebrantibus & celebrationi interessantibus similes gratias largimur. Hortamur in domino etiam omnes & singulos qui Christi nomine consentent, ut ad consequendum inceptae rei prosperum successum & optatam consummationem, diligenter precibus, orationibus, jeuniis, elemosynis, aliisque piis operibus velint insistere, ut Deus nostra & ipsorum humilitate placatus, dignetur felicem exitum huic sacrae congregationi concedere. Insuper, quia veterum conciliorum & patrum sanctorum instituta nos monet, ut a concernentibus catholicam fidem sacra incipiat synodus, & servandam esse laudabilem consuetudinem censeamus, attendentes talia propter eorum arduam & pondus, diligentiam & spatium temporis capax exigere, hortamur omnes & singulos literarum peritiam habentes, quibus huic sacro generali concilio interesse continget, ut diligenter secum & cum aliis illa cogitent atque tractent, quae eis videbuntur ad hanc rem utilis & opportuna, & cum primum commode poterunt, illa ad nostram hujusque sacrae synodi notitiam referant, ut tempore opportuno terminari possint, quae tenenda vel repudianda pro utilitate & ipsius catholicae fidei incremento vide-

bunter. Hortamur propterea congregatos hic omnes, aliosque ad synodum hanc sacram venturos, ut cogitare diligenter velint, deinde proponere ea per quae possit etiam congregatio catholicorum ad debitam reformationem & tranquillitatem optatam Deo juvante perducere. Nostrae intentionis & mentis est, ut omnes hac causa congregati cum omnimoda libertate dicere, consilium & facere omnia & singula quae ad praemissa putaverint pertinere, possint & valeant, juxta aliorum conciliorum antiquorum consuetudinem. Ut autem notus sit omnibus modus, qui in sacrae hujus synodi processu erit servandus, tam quoad ea quae dicenda terminandaque erunt, quam quoad confessum & gestum, juxta tenorem canonis Toletani, erit hic norma notata.

In loco benedictionis confidentes sacerdotes domini, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrere, aut aliis tumultibus perturbari, nullis etiam vanis fabulis & risibus agi, & quod deterius est, obdianis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim, ut ait apostolus, religiosum se putat, non refranans linguam suam, sed cor suum seducens, hujus vana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicii obstrepentium turbatio confundit, dicente propheta: *Erit enim cultus iustitiae, silentium.* Debet ergo, quidquid aut confidentium consultationibus agitur, aut a causantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec iudicium vigorem de tumultu evellent. Quicumque ergo in conventu concilii hanc quae praemissa sunt, violanda crediderit, & contra haec interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium conturbaverit, juxta legis divinae edictum, quo praecipitur: *Episcopo derisorium, & exilis cum eo iurgium: cum omni decore de confessione abstractus, a communi cetero recedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.* Quoniam vero communiter contingere potest, quod aliqui ex confidentibus non erunt in sedibus debitis collocati, eodem sacro approbante concilio decernimus, quod ex sessione hujusmodi nulli ecclesiasticae vel seculari personae praedictum generetur. Quis etiam ad prosecutionem hujus generalis concilii ministri & officiales idonei requiruntur, hoc eodem sacro approbante concilio, infra scriptis spectatae fidei sufficientesque viros ad ipsa ministeria deputavimus, videlicet: In primis dilectum filium nobilem virum Constantinum Conunatum Macedoniae ducem, Achaiae principem, generalem concilii custodem, conservatores almae Urbis & officiales Romanos loci ipsius concilii. Milites autem Hierosolymitanos, personae nostrae curam habere volumus.

Item dilectos filios Nicolaum Lipamanum, Franciscum Spinulam, Alphonsum de Lerma & Paulum de Cesis, notarios, qui videndi omnes scripturas quae in eodem concilio sient, curam habeant specialem, ita quod concorditer & ordinate fiant, sicut decens est, & omnibus ordinatis in praefato concilio se subscribant. Nec non dilectos filios magistrum Benedictum Trullari, Bernardum Sculteti, Bernardinum de Conteras, Franciscum de Atavantis, praefati concilii notarios & scribas, qui notariis supradictis subalternent. Item dilectos filios Thomam Phaedram bibliotheca-

ANNO
CHRISTI
1512.Tol. II.
cap. 1. qu. 4.
la loco.

Jan. 1.

1512.

* sanctus audientium conturbet, nec iudicium vigorem

Prov. 12.

* al. de concilio

ANNO
CHRISTI
1512.

nostrum praefectum, & Bartholomaeum Salicetum, eisdem concilii secretarios: nec non dilectos filios Jacobum Simonetam causarum facri palatii auditorem, Hieronymum de Genutiis apostolicae camerae auditorem, Alvarotum de Alvarottis literarum apostolicarum abbreviatorem ex majori parco, Manilium Rabbum acolytum capellae nostrae, scrutatores votorum. Quorum duo ex una, alii vero ex altera praefati concilii parte vota scrutentur, & cum ipsis duo ex eisdem notariis, & duo ex scribis supradictis in votorum scrutatione semper debent interesse. Dilectos filios Paulum Plancam, Justinum de Carolis fiscales, Angelum de Cesis, Joannem Baptistam de Senis, Melchiorum de Bardafinis, advocatos; Marianum de Cuccinis fiscales, Thomam Regis & Bernardum Mocharum procuratores. Locorum autem assignatores, Paridem de Graffis, & Bassalfarem Nicolai Viterbiensem, magistris ceremoniarum volumus loca assignare debentibus in concilio sedere. Si qua vero legenda occurrerint sessione sequenti, venerabilem fratrem archiepiscopum Spalatensem ei numerari deputamus.

-f. 46, &
l. 60.

Acta itaque schedula hujusmodi, idem reverendissimus dominus Alexander petiit ab omnibus, si placebant eis contenta in schedula: & omnes annuerunt, quod sic, nemine discrepante. Deinde infra scripti officiales in supradicta schedula contenti, ad pedes praefati sanctissimi domini nostri, tactis sacrosanctis scripturis, praestiterunt corporale iuramentum, & quilibet eorum praestitit, de fideliter exercendo officia eis commissa: videlicet, reverendus pater dominus Alphonus de Lerma, & Paulus de Cesis, protonotarii apostolici de numero: dominus Alvarotus de Alvarottis, literarum apostolicarum de majori parco abbreviator: excellentes juris utriusque doctores, domini Paulus de Planca, Justinus de Carolis, Angelus de Cesis, Joannes Baptista de Senis, & Melchior de Bardafinis, advocati; dominus Bernardus Mocharus & Thomas Regis, procuratores: domini Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Conteras, scribae: excellens juris utriusque doctor dominus Paulus de Capozuchiis, & nobiles domini Jacobus de Fragapanibus, & Petrus Pauli de Vechis, Urbis almae conservatores: & dominus Fabricius de Careto, Sixtus de Ruvere, Petrus Grimanus, priores & milites ordinis sancti Joannis Hierosolymitani. Et deinde idem sanctissimus dominus noster Julius commisit reverendissimo domino Raphaeli episcopo Ostiensi, cardinali sancti Georgii, sanctae Romanae ecclesiae camerario, ut reciperet & jurare faceret officiales absentes in praedicta schedula contentos, praesentibus magistris ceremoniarum, &c. Et haec fuerunt pro prima sessione.

- Fregepanibus.

Insuper idem reverendissimus dominus Alexander cardinalis, de mandato praefati domini statuit & pronuntiavit secundam sessionem fieri debere die Lunae sequentis hebdomadae, quae erit decima septima hujus mensis, in qua tractabitur de annullatione gestorum in conventicula satanae & conciliabulo Mediolanensi, seu Pisano, super quo cogitare debent. Super quibus omnibus & singulis magister Thomas Regis procurator fieri petiit per pro-

Concil. General. Tom. XXXII.

tonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publica, instrumentum & instrumenta.

SESSIO I.

Tenor vero sermonis & orationis habita per reverendum patrem dominum archiepiscopum Spalatensem, praesente sanctissimo domino nostro & reliquis patribus concilii in habitu consueto praetorum, videlicet, cum pluviali sericeo & mitra, ascenso ambone consueto, sequitur, & est talis.

Thomas Niger canonicus, archipresbyter vicarius Spalatenfis, doctissimo & integerrimo M. Marulo nobili Spalatenfi, salutem.

Cum urbem Romam sanctorumque reliquias ex voto invisere statuissem, eo tunc temporis evocatum ad concilium Lateranense Bernardum Zane archipresulem nostrum Spalatensem operis precium visum est comitari. Quo cum longo postliminio tandem pervenissem, peragratis omnibus pene sanctorum sacellis, eorumque sacris reliquiis ex Christianorum instituto adoratis, contigit interfuisse orationi ab eodem archipresule nostro loculentissime peroratae coram maximo pontifice Julio II. ceterisque patribus ex industria in Lateranensis ecclesiae synodo, ad id in prima sessione congregatis. Quam quidem orationem, M. Marule, amicorum doctorumque virorum rarissime, ad te praecipue mittere visum est, ut, cui tu, in illo tuo praeclearo opere de imitatione Christi, eruditionis atque ingenii laudem tribuisti singularem, dignumque censuisti, cui ipsum opus praecipue dedicares, ejus nunc non minus commendas erga rempublicam Christianam studio atque curam, cum perspexeris, qualibus ipse argumentis, quanta animi verborumque concitacione totus in eo sit, ut bella inter Christianos principes exorta sedentur, ut unusquisque suis limitibus contineatur, ut haereses Iohannataque extirpentur, ut pars reddatur ecclesiae, ut tandem adversus communes fidelium persecutores Turcas communia Christianorum arma sumantur. Talia tu cum legeris, putabis illum non in auditorio ac frequenti consessu celeberrimorum virorum verba facere, sed in acie totum versari, arma tractare, buccina militari concitare: tam acer est in dicendo, tam vehemens in exhortando, tam efficax in suadendo: sed omissa actione, pronuntiationem vehementiamque verborum Demosthenis Aeschiniisque, sua verba trutinatum, crederes. Quod nequaquam audeam adstruere, nisi & orationi prius peroratae, quam pene demandatae, ipse interfuissem, & ab omnibus fere qui interfuere, commendatissimam cognovissem. Nam & tunc totius pene sacratissimi theatri applausu est excepta, & postea omnium qui eam legerunt, seu audierunt, rotundo ore celebrata, ac doctissimi cujusque sententia commendata. Magisque ejus eloquii venustatem vehementiamque admirantur, qui philosophiae insuper & theologiae peritissimum cum esse non ignorant. Rarum enim est, ut quis ad tam ingenuas, tantaeque difficultatis artes etiam rhetoricam examulsum adjecerit. Illud etiam non in ultimis archipresulis nostri laudibus computandum censo, ut qui in ecclesia sua metropolitana, in praedicatione annuntiationeque divini verbi per totam pene quadrage-

G g simam

SICUTI

sumam indefesso gradu, ac veluti quod con-
tinuato virtutum pariete, a nullius ordinis re-
ligionisque professor se passus est superari, in
orando etiam eidem professoribus præferri me-
rito & debuit & meruit, cum prælatorum,
non monachorum, id præcipue sit muneris:
sed quibus mores quoque hominis, sicut no-
bis, liquido innotescunt, nihil in eo deside-
rari aunt, vel quod ad eruditionem, vel
quod ad vitam pertineat. Idem te de ipso jam-
pridem sentire non dubito. Eo etiam magis
in eo tantas fortunæ dotes mirandas censeo,
quod & nobilitate præcipua splendescens, &
opibus non immodicia pollens, in gremio lu-
xuriantis fortunæ molliter educatus, literas non
est aspernatus, nec eruditos eruditorumque
consuetudinem fastidienter illudit. Nam bona
mens bonæque fortuna rarerentur copulantur.
Quotus enim quisque ex globo nobilium elo-
quentiæ studet? quotusquisque aut eruditus
est, aut eruditionis assertor? E contrario
complurculos videas (de nobilibus opulentiori-
busque loquor) qui ubi ceperint adolescen-
tutem, se totos dedant dedicentque belluinis
voluptatibus, quibus literarum gymnasiarum
carcer est, doctrina supplicium; qui spretio-
res sunt studiosam, olores studiosorum. At
archipræsul noster in amplissimis, uti prædixi,
fortunarum bonis constitutus præcipuo Veneti
senatus genere præfulgens, stemmata suorum
tum lumorum pontificum, tum cardinalium
patriarcharumque assatim numerans, a tene-
ris, ut Græci aunt, unguiculis ad hanc us-
que ætatem, literarum studia scienter ample-
xus est, datque jugiter operam, ut natalium
suorum splendor eruditione magis illustretur,
quam genere. Verumtamen, ut revertamur,
unde digressi sumus, cum orationem quam
mittimus, mi Marce, perlegeris, quod in-
tra te fortasse tacitis fontis, etiam verbis scri-
ptisque in publicum seceras dabis; delecta-
bitque te ab eo plurimum amari, quem plu-
rimum laudas: imo qui jam multorum ore
celebratur ubique & extollitur, adeo ut nemo
sit, qui dubitet, ex oratione suæque suo
pontificem maximum Julium, compolitis ec-
clesiæ rebus, & his que per tyrannos erant
occupata, reparatis, continuo expeditionem
indicturam in Turcas, omnesque Christiano-
rum principes, qui ad hanc usque diem dormi-
taverunt, simul & dormierunt, veluti ex som-
no Endymionis excitatum, convocaturum-
que ad eam persequendam, ut qui Christiano
nomini tam infensi infestique sunt, ipsius Chri-
sti vicarii invictissimi auspiciis profligentur.
Etenim si nemo priorum pontificum æque ac
iste magnas res aut aggressus sit, aut felicissi-
me gesserit, cur non speremus, ipso duce, &
hoc futurum? Oremus igitur, ut qui pontifi-
ci maximo Julio secundo tantæ gerendæ rei
contulit voluntatem, non denegat facultatem.
Ceterum felix Spalatina civitas patria no-
stra, cui Bernardus Zane contigit archipræ-
sul, qualem & habere jucundissimum est,
& habuisse gloriosum. Vale. Ex Urbe quin-
to Idus Maias, millesimo quingentesimo duo-
decimo.

A
Bernardi Zane Veneti patricii, archiepiscopi &
sæpe theologiae magistri, archipræsulis Spala-
tensis, oratio habita in prima sessione concilii
Lateranensis, præfate Julio secundo pontifice
optimo maximo.

ANNO
CHRISTI
1512.

Solent hi qui coram singulis principibus,
privatisque confessibus orationem habent, bea-
tissime ac sacratissime pontifex maxime Juli,
loci, temporis ac personarum rationem, vene-
randumque conspectum in sui excusationem ad-
ducere, si minus concinne, minus eleganter
verba facerent, seu in media oratione de-
ficerent. Ego vero, qui coram te, hoc est,
coram totius orbis principe & vero Christi vi-
cario, in excelssimo humani generis fastigio
posito, coram tot sapientissimis pontificibus,
tot doctissimis prælatis & magistris, tot fan-
tisque principibus, ac ut unico verbo verum
fatear, coram toto terrarum orbe sum verba
facturus, non dicam, ut fieri solet, quo me
vertam; sed quo animo, quibus virtibus, quo
dicendi genere, qua demum memoria tantum
oneris sustinere, ad finemque perducere valeam,
nescio. Ad loci, temporis & personarum ratio-
nem, gravitatem, rarissimam angustissimamque
conspectum, accedit rei de qua dicturus sum,
magnitudo, amplitudo & dignitas maxima.
Non enim unum dicendi genus sese mihi of-
fert, sed omnia simul: non de unius personæ
dignitate vel statu, non de unius provinciæ
conservatione, non de terrarum orbe tantum,
sed de divinis humanisque rebus, de rerum om-
nium principe & moderatore Deo optimo ma-
ximo, de ejus vicario summo sanctissimoque
pontifice, de utraque ecclesia militante & trium-
phante, de ejus firmissimis cardinalibus, de
principibus, de celo ac terra denique sum ver-
ba facturus. Quæ omnia sicuti ardua sunt, im-
possibiliaque videntur uni quamvis consumma-
tissimo ad pronuntiandum ac perorandum, ita
me recreat & reficit summa bonitas sancti-
tatis tuæ, sacratissime pontifex, qui utpote
humanissimus munificentissimusque, non tam
oblatum officium, quam animum quo offer-
tur, inspicias & perpendis. Suscepi igitur a san-
ctitate tua demandatum munus ea mente, eo
animo, ut si ad optatum finem perducere non
valerem, intueatur saltem tua beatitudo animi
mei promptitudinem, desiderium, voluntatem.
Ignoscent præterea omnes hi sapientissi-
mi patres, si ego præ ceteris ad munus hoc dif-
ficillimum subeundum ab eadem tua beatitudi-
ne selectus fuerim, quandoquidem id non in-
consulto evenit. Sanctitas enim tua non tam
viri doctrinam & eruditionem, qua hi omnes
facile præstant, quam summa dignitate, utpote
metropolitica, summorumque pontificum af-
finitate insignitum, & tue sanctitati ab ineun-
te pueritia summo studio, observantia & de-
votione obnoxium prælegit. Verum quia in-
stabile, in solidum & caducum est fundamen-
tum, quod supra firmam petram jactum non
fuerit, ideo a divinis suspicabimur, nec dimi-
tendo Patrem Filiumque divinum, Spiritum
sanctum, amborum nexum, submissa ac reve-
renda voce invocabimus: Veni creator Spiritus,
mentes tuorum visita, imple superna Patris &
Filii gratia, que tu creasti pectora. Amen. Sa-
lomonis verba initium orationis meæ aptum
idoneamque mihi propono, beatissime ac sacra-
tissime pontifex maxime, dicentis: *Ad hoc factus*
est

2. 70. 6.

ANNO CHRISTI 1512.

*est domus tua, ut respicias orationem servi tui, & audias preces quas fundit famulus tuus coram te, & aperias oculos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es, ut invocaretur nomen tuum, & exaudires orationes quem servus tuus oras in eo. Exaudi, inquam, orationem meam, immo nostram, summe Deus, aeterna veritas, vera caritas, & cara aeternitas, universi meus: qui quidquid videmus, existens per immensas mundi partes universamque naturam commensans, omnibus animantibus vitam praestans, orbem universum quem condidisti, summa ac ineffabili providentia assidue gubernas, & ita gubernas, ut excellentiori quodam modo nos, hoc est rationalem creaturam, quam cetera, ames & conserves. Quam quidem amoris & protectionis praestantiam, sacratissime pontifex, in tribus potissimum licet iatucri. Primo equidem nos propter nosmet, cetera vero non propter seipsum, sed ob rerum naturas & species conservandas, amat & tuetur. Secundum, ita nobis consulit, ut nosmetipsos nobismet consulere permittat: cetera vero ab ipso summo rerum principio reguntur, in fineque proprios diriguntur. Tertio demum cetera omnia ad nos item ad seipsum decrevit & ordinavit, tamquam ad finem, quietem, perpetuamque nostram felicitatem, quam baptizatis credentibusque repromisit, testibus Marco & Joanne. Baptizatis equidem, ob sacramentum ab ipso in Jordane institutum, ut veterum macularum sordibus ablatis, novum hominem induceremus in Christo Jesu domino nostro, testante apostolo: *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vita.* Credentibus vero, ut per duodecim articulos decemque preceptorum, ac ineffabilis incomprehensibilisque unitatis & Trinitatis divinae fidei, tamquam religionis sanctissimum fundamentum & veritatis vinculum, ad veram sempiternamque vitam certissime deduceremur, eodem apostolo constantissime adederante, fide aptata esse saecula verbo Dei, sine fide impossibile esse Deo placere. *Operatur enim accedentem ad Deum credere quia est.* Cujus quidem fidei nostrae praestantiam, excellentiam, dignitatem & veritatem probare nec possum, nec debeo. Non equidem possum, quia supra humanam rationem, utpote divinitus revelata, consistit. Non debeo, quia nimis elatus, nimisque mihi de me promittens profecto judicaret, si id probare conarer, quod tot doctissimi & sanctissimi patres per tot annorum curricula firmissime asseverarunt. Quod item firmissime tenet sanctitas tua, pater beatissime, tamquam caput & dominus: tenent & hi sapientissimi patres, Christianissimi reges & principes, & respublica nostra Veneta, quae sanguine & vita propria, necdum opibus & divitiis, per octoginta ferme annos contra immanissimos Turcas fidem ipsam facile comprobavit, quam demum firmissime tenet magna orbis terrarum pars. Sed duo silentio praeterite non possum, quae eandem fidem nostram stabiliunt & muniunt. Alterum, tot doctissimorum & sanctissimorum patrum conversio, qui inanes fabulas fallacesque ritus quibus jam assueti & adstricti tenebantur, non dimisissent, nisi eandem fidem nostram certam, indubitam & divipam inperissent. Et ut ceteros dimittam, ne modum excedat oratio, proponite vobis, patres, Paulum apostolorum principem, electionis i vas,*

Concil. General Tom. XXXII.

humanarum & divinarum rerum scientissimum, quem Christianam religionem mirifice infrequentem unica de caelo vox, ut testatur Aequum caput nonum, ad Christum deduxit. Ipse quoque testatur, se usque ad tertium caelum, id est, usque ad ipsam ineffabilem Trinitatem intuitively contemplandam raptum existisse, ut & ipse Trinitatis, & omnium inde pendentium eadem firmissime stabiliret. Proponite & vobis Augustinum Africanam Tagastensi urbe oriundum, qui Christianae religionis oppugnator acerrimus Ambrosium doctissimum Mediolani antistitem intrens disputantem, sacrum baptismum suscepit e manibus ejus, dicentis: Te Deum laudamus: ipsoque Augustino respondente, Te dominum coaestimur. Quem bene & optime confessus est in mille & pluribus excellentissimis & eminentissimis voluminibus, & potissimum in libris Trinitatis, de fide ad Petrum, & Retractionum. Accedit & alterum non minoris efficaciae argumentum. Post Christi veri domini, Dei, mediatoris, reparatoris, & redemptoris nostri nativitatem, passionem, resurrectionem & ascensionem, ubi praeca illa inania & vanissima omnia, responsa & oracula? ubi idolorum templa? ubi vanissimi ritus? ubi sacris initiati, vel potius profanis dehonestati sacerdotes? Non haec omnia jam in visceribus totius humani generis insita & stabilia, non, inquam, haec omnia tam facile cedere potuissent; nisi firmissime, constantissime ac indubitissime veritati, hoc est, orthodoxae fidei, catholicae & apostolicae disciplinae, cujus tu, sacratissime pontifex, in terris vicarius & caput existis, ac una cum sacris cardinalibus, pontificibus, sacerdotibus, catholicisque principibus ipsam Christi ecclesiam militarem constituis. Sicut enim humanum corpus ex capite multisque membris conficitur ad diversa naturae manera obeunda, ita & ecclesia militans ex te sanctissimo pontifice tamquam capite, caeterisque Christianicis tamquam membris integratur, testante apostolo: *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem usum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo.* Et alibi: *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; ita Christus unus est, & in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus sive Judaei, sive gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno spiritu potati sumus.* Hujus autem corporis & ecclesiae sub Christi vexillo militantis potestas, libera amplissimaque jurisdictio & habentis tuae sanctitati, sacratissime pontifex, sunt demandatae, non quidem per internuntios, sive prophetas, seu apostolos vel sanctos alios, sed ab ipsa prima veritate Jesu Christo vero domino & Deo nostro, dicente Petro, & in eo omnibus summis pontificibus: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis: & quodcumque solveris, erit solutum.* Et iterum: *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Sed quis pastus suavior, quis amabilior, quis decentior a tua sanctitate, sacratissime pontifex, in membra & subditos tuos potest provenire, quam unitas in credendo, credulitas in amando, amor in amplectendo, amplexus in perficiendo, perfectio in contemplando catholica, apostolica, divina & sanctissima instituta, quibus jurgia removebuntur, bella sedabuntur, seditiones, proditiones, perjurcia, sacrilegia, homicidia, usure, luxuriae, adulteria, seditioque detestanda humani generis scinora evellentur, destruentur, & in pacem, eadem, constantiam, fortitudinem,

SESSIO I.

1. Ca. 22.

Loco muni.

1. Ca. 11.

1. Ca. 11.

1. Ca. 11.

SESSIO
I.

dinem, modestiam, temperantiam, liberalitatem, justitiam, ceteraque animi & corporis virtutes commutabuntur? Hic est, inquam, pater ille, qui nos vera Christi membra, non subdititia; vigorosa, non inanis; recta, non obliqua officiet; qui deum nos de militante deducet ad triumphantem ecclesiam, quam beatissimi nos tam corpore quam animis in beatifica illa & Christi benedicti veri Dei nostri intuitiva visione constituemus, ubi felici eternitate & aeterna felicitate perfruemur. Verum, pater sanctissime, duo sunt, quae nos in militante ecclesia potissimum perturbant, & a triumphante retrahunt & deviant: alterum, dominandi cupiditas, luxuria & ambitio; alterum, & id perniciosissimum, haeresis infidelitasque. Utrique debet sanctitas tua, debemus & nos omnes totis viribus, toto mentis affectu occurrere, ne universalis ecclesiae status deturpetur, dehonoretur, confundatur. Priori quidem optime consultum erit, si consilium istud, quo te praesente, pater beatissime, nihil est majus in terris, decreverit, imperaverit, sanxerit, ut omnes principes finibus suis contenti, magis ultra non progrediantur: uti possident, possideant castra, oppida, urbes, regiones, quarum possessionem ipsa temporum diuturnitas, nullo interim reclamante, propriam fecit. Quae vero vi, severissimis & injustissimis armis, in oculis maximorum sanctitatis diripere, dilaniare, reddant, restituant, Sic dominandi cupiditas cessabit, sic sanguis innocens puerorum & innocentum non effundetur: sic virginum, matronarum pudicium, & (proh scelus) etiam Deo deditarum honos, pudor, virginitas non corrumpetur, non violabitur, non postergabitur: sic incendia, rapine & violentiae cessabunt: sic denique Christianus Christiano, fidelis fideli, frater fratri non succensibit, non comminabitur, non insidiabitur. Haec sunt, beatissime ac sacratissime pontifex, sanctissimi & sapientissimi patres, quae vobis, celeberrimo augustissimoque consessui vestro supplicat, quae a vobis auxilium expostulant, quae quotidie sine intermissione proclamant: Succurre, pater sanctissime, succurre orthodoxae & apostolicae fides, succurre inquam, miseris, adjuva pusillanimes resove debiles. Detineret me perfectio istarum calamitatum prolixior commemoratio, nisi in dicendo mihi modus habendus esset: tum, ne tanta tua audientia facilitate viderer abuti, pater beatissime: tum quia his majora potioraque me expectant & vucant, quae paucissimis brevissimisque absolvam. Officit nobis deinde alterum, & nos universalemque ecclesiam magnopere perturbat, haeresis infidelitasque. Haeresis ab electione dicta, teste divo Hieronymo, plures inducit ad eligendam disciplinam quam meliorem existimant, catholicam & apostolicam dimittentes, diversos errores seminantes, schisma interponentes: quod quam perniciosum & detestabile reperitur, auctoritate, exemplis ac ratione facile comprobatur. Testis itaque est Augustinus inquam: Non dubitote catechumenum catholicum, divina caritate flagrantem, haereticum baptizato anteponere. Testis est & divus Bernardus, asserens, plus nocere fallum catholicum, quam si verus appareat haereticus. Testis deus est doctissimus & sanctissimus praedecessor cum sanctitatis divus Leo, dicens: Quid autem iniquius est quam impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non cedere? In haec autem insipientiam cadunt, quicumque ad cognoscendam veritatem aliquo im-

A pedantur obscuro, non ad propheticas voces, apostolicas literas, evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt. Parage apostolum ad Corinthios: *Scripturas efficitur vos non laudo.* Et infra: *Deus temperavit corpus, ut non sit schisma in corpore, sed in idiosam pro idiosam felicitate sine membra.* Et ad Timotheum: *Si quis aliter docet, & non acquisierit sanis sermonibus domini nostri Jesu Christi, superbus est, nihil servans, & languens circa questiones & verborum pugnas.* Et infra: *Profana & vaniloquia devota: multam enim profectum ad suspensionem, & sermo eorum ut cancer serpsit.* Deinceps: *Vanas & sine disciplinae questiones devoto, sicutis quia generant lites.* Secundo loco, exempla magis moventia sese nobis offerunt. Innocentius itaque tertius Othoni quarto a se primitus coronato, & de se deque Romanis ac universali ecclesia pessime merito, imperium abstulit. Honorius item tertius Fridericum secundum ecclesiastica divinaque instituta pervertentem, anathemate notatum, imperialis dignitate privavit. Innocentius deinde quartus Fridericum tertium, ob ejus insidias ac pontificum persecutionem, Siciliae Apuliaeque regno ac imperio exautoravit. Bonifacius octavus Petro & Jacobo Columenensibus cardinalatum, Philippo Galorum regum ademit, Joannes domum XXII. Ludovicum Bavariae ducem, ecclesiae rebellem ac schismaticum declaravit, sicuti suae sanctitatis originales piurimas literas ad praedecessorem meum Spalatensem archiepiscopum, ac penes me existentes, apertissime demonstrant. Plurima alia schismatis, ac, qui poenas lucrunt, schismaticorum detestabilia exempla praeterire me cogit ratio, quae tertium sibi locum vendicavit. Schisma igitur ab animorum scissura, quae obduratas mentes averlosque animos ab universalis ecclesiae unitate sejungit, appellari, nemo est qui ambigat. Unus vero ipsa nos, hoc est, Christicolae omnes in apostolica atque catholica ecclesia, ecclesiamque ipsam catholicam & apostolicam in nobis spiritali quodam dilectionis vinculo unit, conjungit, confirmat. Ipsam autem ecclesiam unitatem sacri doctores in duobus consistere affirmarunt. Primo, in membrorum ecclesiae, id est, fidelium adinvicem commixtione: secundo, in eorundem ordinis ad unum caput, Christi scilicet vicarium, sanctitatem tuam, sanctissime Julii, juxta apostoli dictum ad Colossenses: *In altis sensu carnis Caput. s. sua, & non tenens caput.* Inde merito inferunt, necessarioque concluditur, schismaticos illos appellari, qui iunmo pontifici subesse, membrisque ecclesiae subjectis communicare recusant, renoune, inhiantur. Et quia jure humano atque divino sanctum est, per ea quaeque puniri debent, per quae peccat, ideo schismaticorum peccato duplici duplex poena debet infligi. Altera, quia a fidelium communione se abdicarunt, merito excommunicari, id est, esse extra fidelium consuetudinem declarati debent. Altera vero, quia ecclesiam capiti, hoc est, iuxta sanctitati subdi recusant, omni apostolico privilegio & potestatis privati promerentur. Quare, sacratissime pontifex, sapientissimi patres, persequamini, evellite, de medio auferte haereticos ac schismaticos; manifestos, manifesta, acri & severissima punitione: occultos, solerti, vigilantissimi ac diligentissimi indagatione, ne eveniat quod testatur divus Hieronymus: & Deus advertat.

Actus

ANNO
CHRISTI
1512.

1. Cor. 11.

1. Cor. 12.

1. Tim. 6.

1. Tim. 2.

ANNO
CHRISTI
1512.
* PROPAG.

Arius in Alexandria una scintilla fuit: sed A
quoniam statim oppressus non est, ejus flamma
per totum orbem populata est. Resecanda deni-
que sunt putridæ carnes, & scabiola ovis a
caulis repellenda, ne tota domus, massa, cor-
pus & pecora ardeant, corruptantur, putres-
cant, intereant. Infidelitatis postremo tres sunt
species, teste divo Thoma, & ut ejus verbis
utar, Paganorum, quæ gravis est: Judæorum,
quæ gravior: Hæreticorum, quæ gravissima.
Cum hæreticos præmiserim, ac deliberaverim,
Judæos dimittam, qui, apostolicis & prædeces-
sorum tuæ sanctitatis, Gregorii, Alexandri,
Clementis & Innocentii decretis, in sua obsti-
natione vivere permittuntur, in attestationem
nostræ verissimæ redemptionis, in perpetuam
erroris sui detestationem, in exemplum denique
acerrimæ pœnitentiæ. Et quia ad id quod ma-
gis urget, & me, imo omnes plurimum movet,
orationis nostræ finis se convertit: dimittam
plures barbaras nationes, quæ sua ac parentum
suorum culpa Christum verum Deum & redem-
ptorem nostrum ignorantes, varios nefandolque
ritus servant. Dimittam orientales fere omnes,
qui potius feminis quam humanis moribus vi-
tam ducunt, & ad id quod cervicibus nostris
imminet, me convertam. Sed equidem sine ma-
ximo dolore, sine singultibus, sine lacrymis,
nec memorari, nec cogitare, nedum exprime-
re valeo immanissimam Turcarum rabiem &
potentiam. Hi, ut optime novit sanctitas tua,
nostri & vos, patres amplissimi, a centum octo-
ginta ferme annis, hoc est, ab Ottomano pri-
mo usque ad * Pacierem præsentem undecimum
eorum principem, magnam Asiæ partem, &
eam potiore, occupavere. Deinde Europam
non minorem cum maxima Christiani cruoris ef-
fusionem usurparunt, dilaniarunt, lacerarunt,
duodecim imperiis & duodecim regnis usurpa-
tis, & quod formidabile est, imperium suum
Dalmatiam & Liburniam usque dilatavere, a
quo quidem loco ad urbes tuæ sanctitatis Pi-
centinas unius noctis spatio commodissime pos-
sunt transfretari, effrenata gens, immanissima,
Christiano nomini inimicissima. Suo enim for-
didissimo Mahumeto obsequium maximum se
præstare putat, Christianos insequendo, dila-
niando, occidendo. Et ne recenseam calamita-
tes ab eisdem retroactis temporibus nobis illa-
tas, utpote vobis omnibus notas, considerate,
patres, præsentem æram Christi fidelium, in
quos Turcæ crudelissime deserviunt: filios a
complexu parentum, infantes a matrum uberibus
eripiunt, uxores in virorum conspectu vio-
lant, virgines e matrum amplexu in hostilem li-
bidinem rapiunt, senes parentes tamquam inu-
tiles in filiorum oculis trucidant, juvenes sicuti
bores aratro jungunt, & terram vomere vertere
cogunt. Sed quid pluribus opus est? Nulla in
eis reperitur feminei sexus reverentia, nulla
puerilis ætatis pietas, nulla senectutis misera-
tio. Hæc a me, sacratissime pontifex, sapien-
tissimi patres, non tamquam audita vel lecta,
sed certe visa, sunt repetita. Vidi ego oculis
propriis, vidi, inquam, eos usque ad suburbia
archipræfatus inei Spalatensis & illius miserri-
mæ urbis Spalati, depopulantes omnia, igni
feroque devastantes, & in miserabilem captivi-
tatem utriusque sexus filios tuæ sanctitatis &
meos abducentes. Viderunt & hæc in urbibus
suis duodecim suffraganei ejusdem sanctitatis tuæ
& mei. Adest & locupletissimus testis ampli-
simus totius Hungariæ primus archipræfatus Sici-

Concil. General. Tom. XXXII

goniensis, qui proximis his elapsis diebus, in-
tellecta immanissima eorumdem invasione in
nostrates, Dalmatiz, Illyriæ, Croatiæ, Pan-
noniz, imo totius religionis Christianæ sta-
tum amarissime deploratus est. Sæpe, pater
sanctissime, & sæpius ego (o me miserum &
infelicem) divinis officiis assistens, coactus sum
cappam indumentaque pontificia dimittere,
arma sumere, ad urbis portas percurrere, af-
flictum populum Spalatensem tua apostolica
benignitate mihi demandatum solari, anima-
re, & adversus sanguinem nostrum sitientes
assurgere. Miserere itaque, sanctissime pater
& domine, filiorum & servorum tuorum, af-
fer opem tam dura ferecibus, redime de mi-
serabili servitute, quos Christus benedictus suo
preciosissimo sanguine a perpetua morte libe-
ravit. Miseremini & vos patres amplissimi,
nec vos tutos ideo existimetis, quia mansio-
nem fortasse procul a Turcis sortiti estis. Ne-
mo enim tam remotus est, quin reperiri que-
at. Si vicinum qui ante vos proximus est igni,
in periculo dimiseritis, dimissi eritis & vos a
vicinis qui retro habitant. Tales nos esse oportet
in alios, quales illos erga nos cupimus
invenire. Nolite Germani Gallorum auxilia
sperare, nisi & vos Hungaris; nec vos Galli
Hispanorum, nisi Germanis opem feratis. *Quæ
enim mensura mensi eritis, eadem remetietur
& vobis.* Nec putet sanctitas tua, pater beatissi-
me, vosque patres amplissimi, Turcas esse in-
superabiles. Vincti possunt, & sæpius victi sunt.
Multitudinem qua potissimum vincunt, inermem
ducunt; consili pernicissimis equis. Adde
plurimos eorum subditos esse Christianos, Chri-
stianamque religionem ardentem amplecti, qui
anhelanti ore sanctitatis tuæ adventum, auxi-
lium, redemptionem, & e miserabili servitute
liberationem expectant. Scio ego, & certissime
mihi promitto, (modo ceteri principes non
deficiant, prout deficere non debent, si veri
sunt Christiani, ut cupiunt appellari) sanctitas
tua non deerit, quia tanto imminente pericu-
lo & præsentano morbo occurrat. Novi enim
ego, imo totus orbis novit, sacratissime pon-
tifex, animi tui fidem, fortitudinem, sa-
pientiam, liberalitatem, magnitudinem, qua
tuta in ceteris, tum in Dei ecclesia catholica
& apostolica defendenda, augenda & conser-
vanda semper usus es. In hoc etiam defensionis
genere quam necessario, scio & certissime
vobis promitto, sapientissimi patres, quod
sanctitatis suæ non maximus labor fidem, non
formidolosum periculum fortitudinem, non de-
nique expectata (quod absit) egestas liberali-
tatem extinguere poterit, quin sanctitas sua
humani generis maximam partem fide redimat,
fidei inimicos fortitudine expellat, Christi ec-
clesiam liberalitate amplifiet. Quare, pietissi-
me & misericordissime Deus, de excelso san-
cto tuo angustias nostras aspice. Nosti enim,
quod præter nominis tui gloriam, & dominici
gregis salutem, nil aliud querit vox nostra.
Memento domine Jesu Christe, quod divo Pe-
tro & successoribus ejus regni celorum claves
tradidisti. Ecce adest divi Petri successor Ju-
lius, auctoritate non minor, vicarius tuus. Re-
spice ad preces sanctitatis suæ & nostras, &
exaudi nos de excelso folio tuo. *Ne memineris
iniquitatum nostrarum antiquarum, cito antici-
pent nos misericordia tua. Adjuva nos Deus sa-
lutaris noster, propter gloriam nominis tui, &
propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.*

SESSIO I.

Marb. 7.

psalm. 57b.

SESSIO II.

Respice benignis oculis super populum tuum. Da felicem curam coeptis nostris, ut tandem reformata, aucta & stabilita ecclesia tua, majestati tuae laudes gloriose cantemus, tibi perpetuo serviamus, & omnis terra, una cum vicario tuo, patre & domino nostro Julio, summo sanctissimoque pontifice, adoret te, & nomini tuo psallat in saecula saeculorum. Amen.

S E S S I O II.

De Lunae septima supradicti mensis Maii fuit secunda sessio in supradicto loco. In qua fuerunt praesentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ortiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Pienetinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonenis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae Priscae, de Elitico.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctae Anastasiae, Naunetenis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctae Sulanae, Aguntinis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctae Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononienis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctae Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Parmensis.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Mariae in Colinedis, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Alphonsus S. Theodori, Senensis.

Patriarcha & assistentes pape.

Reverendus pater dominus Caelar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Aviochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadrinensis.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienus.

A Reverendus pater dominus Orlandus Nazarenus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vincentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
Reverendus pater dominus Laurentius Aesculanus episcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
Reverendus pater dominus Joannes Jacobus Barentis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicotiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenus.
Reverendus pater dominus Antonius Avinionensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antimariensis.
Reverendus pater dominus Mauricius Tuvantensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Trancensis.
Reverendus pater dominus Andreas Noboniacensis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavalcentis.
Reverendus pater dominus Gelasius Bellunensis.
Reverendus pater dominus Albertinus Pisauriensis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbientis.
Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.
Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Gelasius Sarfinateus.
Reverendus pater dominus Jacobus Signinus.
Reverendus pater dominus Altobellus Polentis.
E Reverendus pater dominus Andreas Miletenis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaticensis.
Reverendus pater dominus Alexius Malfitanus.
Reverendus pater dominus Iosue Esculanus.

Re-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Thomas Cervien-
lis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianealis.
Reverendus pater dominus Franciscus Milopota-
micus.
Reverendus pater dominus Raphael Crapitanen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bilignia-
nenlis.
Reverendus pater dominus Mattheus Umbriati-
nenlis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneo-
regiensis.
Reverendus pater dominus Petrus Algaren-
lis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
lis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-
strenlis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Aloysius Interamnen-
lis.
Reverendus pater dominus Guillelmus Corto-
nenlis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Neocastren-
lis.
Reverendus pater dominus Ioannes Tuden-
us.
Reverendus pater dominus Vincentius Lau-
nenlis.
Reverendus pater dominus Michael Monopoli-
tanns.
Reverendus pater dominus Dominicus Aquen-
lis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinea-
lis.
Reverendus pater dominus Georgius Callien-
lis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marfica-
nus.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Modrusien-
sis.
Reverendus pater dominus Ioannes Antonius An-
glonenlis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
nenlis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Nolanus.
Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
lis.
Reverendus pater Dominus Hieronymus Ilci-
nenlis.
Reverendus pater dominus Michael Mordanien-
lis.
Reverendus pater dominus Hagolinus Licien-
sis.
Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aieti-
nus.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.
Reverendus pater dominus Carolus Montis re-
galis.
Reverendus pater dominus Silvester * Nigori-
nenlis.

a Pro Vigor-
nensis.

Reverendus pater dominus Gaspar sancti Ju-
stini.
Reverendus pater dominus Marcus Urgenti-
nus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Scalen-
sis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tenlis.
Reverendus pater dominus Raphael Grossi-
tanus.
Reverendus pater dominus Mattheus Bethel-
nenlis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis Du-
calis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius abbas mona-
sterii sancti Gulgani ordinis Cisterciensis Vul-
teranensis diocesis.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas
monasterii beate Marie Britonis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas Cajetanus generalis ordinis
Prædicatorum
Magister Demetrius ordinis Minorum vica-
rius.
Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.
Magister Bernardus vicarius ordinis beate Marie
de Monte Carmelo.

Senator Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-
rentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici regis & regine Hispania-
rum.
Magnificus dominus Franciscus Foscarus eques,
orator serenissimi & illustrissimi domini Ven-
etorum.
Magnificus dominus Antonius de Strozis, orator
Florentinorum.

Illustrissimi domini temporales.

Constantinus dux Macedonie.
Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.
Illustrissimus dominus Julius de Ursinis.
Dominus Fabricius de Careto, procurator ordi-
nis S. Joannis Hierosolymitani.
Dominus Sixtus de Ravene prior Urbis, mi-
les ordinis sancti Joannis Hierosolymita-
ni.
Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaris,
miles ordinis sancti Joannis Hierosolymita-
ni.
Excellentis juris utriusque doctor, dominus
Paulus de Capozuchiis, & nobiles domi-
ni Jacobus de Fragapanibus, & Petrus
Pauli de Vecchis, Urbis alms conserva-
tores.

SESSIO II.

Celebrata missa per reverendissimum in Christo patre dominum Thomam tunc sancti Martini in Montibus, presbyterum cardinalem; facta oratione per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis predicatorum priorem generalem; ascendit ambonem dominus Balthasar Tuerlus, domini nostri papae secretarius, & legit quoddam in mandatum illustrissimi Henrici regis Angliae, de confederatione cum eodem sanctissimo domino nostro papa: quo perlecto, reverendus pater dominus Thomas Phœdra praefectus bibliothecae sanctissimi domini nostri papae, ac concilii secretarius, ascendit ambonem, & legit quoddam mandatum catholici Ferdinandi regis Aragonum, in personam magnissimi domini Hieronymi de Vich, ad interpellandum & incorporandum ac unendum se concilio Lateranensi, cujus tenor talis est.

a Emendatius ex prima editione a nobis calibravit.

MANDATUM REGIS HISPANIAE.

Ferdinandus Dei gratia rex Aragonum, Siciliae, ultra Phœnim, Jerusalem, Valentiae, Majoricarum, Sardiniae, & Corsicae, comes Barchinonae, dux Athenarum & Neopatria, comes Rossionis & Ceritaniae, marchio Oristani & Gortiani, nec non administrator & gubernator regnorum Castella, Legionis, Granata, &c. pro serenissima & potentissima regina Joanna filia nostra carissima, cujus persona & honorum curam gerimus, universis & singulis presentium seriem inspecturis.

Notum facimus, quod licet nos cum primam intelleximus, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum Julium divina providentia papam secundum, pro defendenda sanctae Romanae ecclesiae indivisibili unitate, schismatum haeresumque pullulatione secunda, morum universali reformatione, & sanctissima contra infideles & sacrosanctae fidei catholicae hostes expeditione obeunda, concilium Lateranense convocasse, proposuerimus ex tota mente ac totis viribus nostrae praefatae ecclesiae & summi pontificis monitionibus facere satis multo tamen acius sollicitati sumus, posteaquam venerabilis & dilectus noster veriusque juris doctor Guillelmus Cazador causatum sacri palatii apostolici auditor, & ejusdem sanctitatis capellanus & nuntius ad hoc specialiter destinatus, ad nos & alios Christianos principes missus, publice atque palam insinavit dicti sacri Lateranensis concilii convocationem, & schismatici Pisani continuationem, ecclesiae unitae Romanae scissuram, & naviculae Petri fluctuationem, quid in causa tam ardua providendum sit. Quandoquidem tuitionem & propugnationem ecclesiae, licet requisiti, sponte tamen & gratanter suscepimus, ne Dei optimi maximi honorem negligere videremur. Profitemur enim nos filium ejusdem sanctae Romanae ecclesiae matris nostrae dedissimum, proque ejus honore atque statu animam ponere paratissimum. Cum igitur praefata sacrosancta Romana ecclesia innitatur tam sanctum, tam salubre atque laudabile propositum prosequi atque perficere, ut fides catholica non modo conservetur & manuteneatur, sed etiam augeatur, & Mahumetana secta evertatur, cujus rei nos impulsores atque effectores, Deo auctore, semper extitimus: operae pretium arbitravimus, ut ea omnia pro

A positione nobis contingente praeparamus, quae dicto sacro Lateranensi concilio consentanea & opportuna fore videantur. Quapropter fidem, constantiam, sagacitatem, atque agibilibus experimentum nostrum magnifici & dilecti conciliarum Hieronymi de Vich, nostri in Romana curia oratoris, haud parvifacientes, non tamen in praedictum, novationem, seu derogationem quarumvis potestatum per nos vobis hactenus tributarum, sed illis potius addendo & accrescendo, eis quidem melioribus, validioribus & efficacioribus via, modo, jure & causa, quibus facere possumus & debemus, facimus, constituimus, creamus, deputamus, & solenniter ordinamus, nostrum & dictae serenissimae Joannae reginae filiae nostrae carissimae verum, certum, legitimum & indubitatum procuratorem, factorem, negotiorumque infra scriptorum gestorem, ac nuntium specialem & generalem, ita quod specialitas generalitati non decoget, nec e contra; videlicet vos eundem Hieronymum de Vich oratorem nostrum, licet absentem tamquam presentem, ad interpellandum videlicet, consentiendum, dissentiendum, protestandum, ac fieri requirendum pro nobis dictis nominibus, proque dicta serenissima regina Joanna filia nostra carissima, regniisque atque dominis & populis ditioni utriusque nostrum subjectis, omnia & singula quae preparationi celebrationis dicti sacri Lateranensis concilii opportuna, suffragantia & convenientia sint, & sine quibus illud commode celebrari non posset; nec non dicti schismatici, perniciosi, Pisani conciliabuli impeditiva, refragantia, & ad nullitatem in eo attentatorum, seu attentandorum tendentia, ne illud longius procedat, sed tamquam injuria, perperam & inique congregatum, dissolvatur & evanescat, & perniciosissimum schisma fugetur & tollatur; comparandumque atque interpellandum, dum tempus aduerit, eisdem nominibus in dicto sacro Lateranensi concilio, & in omnibus actis & processu ejusdem, ibique obedientiam debitam praefato beatissimo domino nostro papae toties, quoties opportunum fuerit, praestandum & recensendum, constituendumque atque recognoscendum, eundem dominum Julium papam secundum esse verum, unicum, canonicum & indubitatum pontificem, & dominici gregis pastorem: & in eodem sacro Lateranensi concilio dicendum, proponendum, tractandum, votendumque dictis nominibus, & utrovis eorum, omnia & quaecumque inchoationi, celebrationi, continuationi & conclusioni dicti sacri Lateranensis concilii, & quae in eo proponuntur & tractabuntur, unionique & individualitati dictae sanctae Romanae ecclesiae matris nostrae & membrorum ejus, nec non morum universali reformationi; & dicti perniciosissimi schismatis nullitati & extinctioni, fideique augmento, & sanctissimae atque catholicae fidei nuper inter conservationem & implementum, atque praefatae, jamdiu est, a nobis operatae, inceptaeque in hostes ejusdem fidei expeditioni necessaria, seu etiam opportuna, & sine quibus ea commode fieri seu perfici nequeunt. Et quoniam multa eorum verisimiliter in dies occurrere possunt, quae nobis ad praesens minime occurrunt, exprimi & specificari ad validitatem actuum, seu agendorum necessaria, & sine quorum expressione forte de jure non tenerent, de quibus si notitiam informationemque haberemus, ea omnia

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

exprimere non omittimus, providere volentes, ne ipsa expressio per nos presentibus non facta ullum incommodum tante rei propter loci distantiam pareret, seu causaret, vobis potestatem tribuimus, ea omnia huic nostro mandato dictis nominibus & utrovvis eorum, de peritorum consilio addendi, exprimendique per quoscunque notarios atque tabelliones, inde per vos requirendos, secundum eorum stylum adjicienda, annotanda seu extendenda, juxta occurrentium qualitatem & exigentiam negotiorum & rerum de quibus supra. Quae omnia & singula per vos, ut praefertur, extendenda & declaranda, illam vim illudque robur habere volumus, quam haberent, si per nos extensa & declarata presentibus extitissent, & de ac pro omnibus & singulis supradictis quaecumque juramenta de secreto servando, & alia nomine nostro & in animam nostram praestandi & subeundi, omniaque & quaecumque instrumenta necessaria & opportuna cum pactis, petitionibus, stipulationibus bonorum nostrorum & dictae serenissimae reginae filiae nostrae carissimae, obligationibus, renunciationibus, juramentis, clausulis & cautelis necessariis, utilis, seu etiam opportunis, faciendi & servandi, firmandi seu concedendi; generaliter vero omnia & singula peragendi, quae in praedictis & circa praedicta necessaria & utilis sint, seu etiam opportuna, etiam si talia forent, quae mandatum specialius exigent, quam praesentibus est insertum, & sine quibus ea fieri nequirent, quae nos dictis nominibus facere possemus, si adessemus. Nos enim impeditis nominibus, & utrovvis eorum nominum, in & super praedictis omnibus, & singulis, cum suis incidentibus, dependentibus & emergentibus, annexis & connexis, committimus atque conferimus vobis eidem procuratori, nuntio & oratori nostro plenarias vices nostras, cum omnimoda & indefectura facultate, ratum, gratum, validum atque firmum perpetuo habituri, quibus supra nominibus, totum id, & quicquid & quantum in praedictis & circa ea & quodlibet eorumdem procuratum & actum fuerit, sive gestum, & nunquam revocaturi, sub bonorum & jurium nostrorum & dictae serenissimae reginae Joannae filiae nostrae carissimae respective omnium hypotheca, & sub omnis juris & facti renuntiatione ad hoc necessaria, pariter & cautela. In quorum fidem & testimonium praesentes fieri iussimus, manu propria subfirmatas, sigilloque nostro impendente munitas.

Datum Burgis, die secunda mensis Decembris, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo undecimo.

Yo el Rey.

Domnus rex mandavit mihi Michaeli Perez De Almazan.

Quo perlecto, dictis orationibus & litanis more solito, praestitaeque solita & consueta obedientia per cardinales & prelatos sanctissimo domino nostro papa, & benedicto concilio, cantatoque evangelio per reverendissimum dominum Ludovicum sanctae Mariae in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Attendite a falsis prophetis*: idem sanctissimus dominus noster incepit hymnum, Veni creator, &c. Quo finito per cantores, reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalatenensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

Math. 7.

SESSION.

BULLA SECUNDAE SESSIONIS SACRI
generalis concilii Lateranensis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacro approbante concilio, cum inchoatum hujus sacri Lateranensis concilii celebrationem, ad Dei laudem, universalis ecclesiae pacem, fidelium unionem, schismatis & haeresum eversionem, morum reformationem, ac contra perfidos fidei hostes expeditionem, Altissimi dextera assistente, prosequi intendamus, ut omnium schismaticorum & pacis hostium, latrantium canum ora obtundantur, universisque Christi fideles valeant a tam pestifero & venenoso contagio se immaculatos servare, in hac praesentis secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, indictionis, convocationis & publicationis schismatice conventiculae, & aserti conciliabuli Pisani, ad scindendum & scandalizandum ecclesiae praetate unionem, emanatarum citationum, monitionum, decretorum, absolutionum, sententiarum, actorum, legatorum, creationum, obedientiarum, suberactionum, asertarum censurarum, appositionum, ipsiusque conciliabuli translationis ad Mediolanum vel Vercellensem civitates, aut alia loca quaecumque, omniumque & singulorum in dicto conciliabulo gestorum & conclusorum reprobationes, damnationes, revocationes, cassationes, irrationes & annullationes, per nos habita cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus deliberatione matura, & de eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu, ac ex certa scientia, & de apostolica potestate plenitudine, per diversas nostras literas respective, praesertim sub data decimaquinta Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno octavo, ac tertio Nonas Decembris, & Idibus Aprilis, ejusdem pontificatus anno nono editas, factas & emanatas, literasque ipsas cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, mandatis, hortationibus, monitionibus, interdictorum ecclesiasticorum appositionibus, & aliis sententiis, censuris & poenis, tam a canonicis sanctionibus, quam a nobis, maxime in literis indictionis hujus sacri universalis concilii, ac omnibus & singulis aliis clausuris in dictis literis contentis, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum praesentibus inferrentur, pro expressis haberi volumus, licet, ut firma & valida, nulla alia confirmatione aut approbatione egerent, ad abundantiorum cautelam & veritatis manifestationem, hoc sacro approbante concilio, confirmamus, approbamus & innovamus, illaque inviolabiliter observari volumus, statuimus & ordinamus, suppletentes omnes & singulos defectus si qui forsitan intervenerint in eisdem. Nec non conciliabulum praesatum illiusque translationem, ac omnia & singula per ipsum conciliabulum, illique assistentes, adherentes, fautores & consentientes, directe vel indirecte, quomodocumque & qualitercumque a die indictionis ipsius conciliabuli, usque in praesentem diem acta, facta, gesta & prolata, ac in posterum gerenda, agenda, facienda & profutura, etiam si talia sint vel fuerint, de quibus specialis, specifica, expressa ac individua mentio habenda foret, illorum tenores & qualitates etiam pro expressis

sis

SESSIO II.

lis habentes, ut alia adulterina & a veritate deviantia concilia, & in eis gesta, a jure sacrilique canonibus damnata & reprobata fuerunt, damnamus & reprobamus, ac prout sunt, nulla, irrita & inania, nulliusque roboris vel momenti fuisse & esse nuntiamus, & quatenus opus sit, cassamus, irritamus & annullamus, ac pro cassis, irritis & annullatis haberi volumus. Et nihilo minus hoc sacrum concilium œcumenicum jure, rationabiliter, ac ex veris & legitimis causis, riteque & recte indictum celebrari incipit, omniaque & singula que in eo facta & gesta sunt, & de cetero sicut ac gerentur, iusta rationabilia, firma & valida fore, ac idem robor, eandemque vim, potestatem, auctoritatem & firmitatem habere & obtinere, que alia concilia generalia, præsertim Lateranense, a sacris canonibus approbata habent & obtinent, hoc eodem sacro concilio approbante, decernimus & declaramus. Insuperque temporum dispositione, æstivisque caloribus instantibus, ut commoditati & valetudini prælatorum consulatur, ultramontanique & trans mare existentes, qui hactenus ad hoc sacrum concilium venire non potuerunt, expectentur, propterque alias iustas & rationabiles causas præfato sacro concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis celebrationis concilii præfati, tertio nonas Novembris proxime futuri faciendam, hoc præfato sacro concilio similiter approbante, indicimus. Omnibusque & singulis prælatis, & aliis in eodem concilio tunc existentibus a Romana curia recedendi, & pro eorum voluntate ubi eis placuerit morandi, dummodo dicta tertio nonas Novembris in præfato concilio Lateranensi, cessante legitimo impedimento, de quo clare constet, sub pœnarum in literis indictionis ipsius concilii & canonicis sanctionibus contra non accedentes ad concilia indictarum incursum, præsentibus existant, & facultatem, præfato sacro concilio etiam approbante, concedimus & indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, statuti, ordinationis, suppletionis, damnationis, reprobationis, nuntiationis, cassationis, iritationis, annulationis, voluntatis, decreti, declarationis, indictionis, concelionis & indulti infringere, vel ei aulæ temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. sextodecimo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nouo.

Postmodum idem reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus petiit ab omnibus, an placeant paternitatibus suis contenta in scheda. Qui responderunt, & quilibet eorum respondit, placere contenta in scheda. Super quibus omnibus magister Bernardus Mocharus, procurator concilii, petiit fieri per protonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publicum, instrumentum seu instrumenta.

Deinde reverendus pater dominus Vincentius Caraffa archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Donati episcopi Nefelitanæ ad interessendum sacro concilio, de-

dit quoddam mandatum subscriptum per dominum Jacobum Andream Parlatum civem Neapolitanum notarium curiæ archiepiscopalis Neapolitanæ. Et venerabilis vir dominus Franciscus Insart, sollicitator literarum apostolicarum, dedit mandatum reverendi patris domini Petri de Costa episcopi Portugalesis diocesis publicum notarium, in quo ipse dominus Franciscus principaliter nominatur ad interessendum sacro concilio. Et reverendus pater dominus Joannes Baptista episcopus Cavalicensis, procurator reverendi patris domini Hieronymi Palavicini episcopi Alericensis, dedit mandatum ejusdem ad interessendum dicto concilio subscriptum per dominum Luchinum de Belgandero & Balavic laicum Marianensem publicum notarium, & sigillatum sigillo præfati episcopi Alericensis. Ac reverendus pater dominus Gisbertus episcopus Rapolanus dedit mandatum procurationis reverendi patris domini Joannis Baptiste episcopi Fanensis, subscriptum per dominum Malactam Thomasinum publicum notarium, & sigillatum sigillo dicti episcopi. Et venerabilis vir dominus Petrus Perini, assertus procurator reverendi patris domini Aynionis episcopi Laufanensis, dedit mandatum ejusdem ad interessendum concilio, subscriptum per dominum Perret, & sigillatum sigillo dicti domini episcopi. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Achilles tituli sancti Sixti presbyter cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, dedit mandatum reverendi domini Joannis de Sclusa abbatis Præmonstratensis, ut totius ordinis judicis superioris & reformatoris generalis, subscriptum per dominum Joannem Ray canonicum ecclesiæ collegiæ sancti Quintini, de sancto Quintino Noviomenis diocesis, publicum notarium.

Anno a nativitate domini 1512. indictione decimaquinta, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri Julii papæ secundi anno nono, die ultima mensis Octobris, per discretum virum Bartholomæum de Mantua, præfati sanctissimi domini nostri papæ cursorem, acta fuerunt & publicæ in basilicarum principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis valvis seu portis, nec non cancellariæ apostolicæ & acie campi Floræ, certæ literæ prorogationis tertie sessionis propter adventum reverendi & illustris domini Mathæi electi Gurgensis, serenissimi Maximiliani electi imperatoris locumtenentis, usque ad tertium diem mensis Decembris proxime futuri prout in eisdem literis continetur, quarum tenor sequitur.

PROROGATIO SESSIONIS PROPTER ADVENTUM GURGENSIS.

Julius episcopus servus servorum Dei.

CUPIENTES ingenti desiderio ad omnipotentis Dei gloriam, plurimorumque optimorum operum perfectionem, alias inchoatam sacri Lateranensis concilii celebrationem prolequi, in secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, ut temporum indispotione, æstivisque caloribus instantibus, commoditati & valetudini prælatorum opportune consulere, ultramontanique & trans mare existentes, qui eatenus ad concilium hujusmodi venire non poterant, expectarentur:

ANNO
CHRISTI
1512.

tur: propterque alias justas & rationabiles causas dicto concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis prefate, tertio Nonas Novembris proxime futuri faciendam, sub data XVI. Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nono, indicimus: sperantes tunc Deo duos, ac Christianorum regum & principum ope, Italicis & exteris rebus pacatis, & prelatos prefatos tutis itineribus cum quiete ad ipsum concilium venturos, nullumque aliud impedimentum inesse, quo minus tertia sessio hujusmodi die, ut prefertor, indicta haberi potuisset. Cum autem fatore zizaniarum intigante, & nonnullorum malignitate, qui Christianorum nomen in vanum recipere non formidant, bella atrocita tam in Italia quam extra eam viguerint & vigeant, dictique prelati Germani, Hispani, Angli, Poloni & alii, propter hostium pericula tute adhuc accedere non potuerint, nuperimeque venerabilis frater noster Mattheus episcopus Gurcensis, carissimi in Christo filii nostri Maximiliani Romanorum regis in imperatorem electi in tota Italia locumtenens generalis, & ad nos orator destinatus, prope urbem ad illam venturus sit, cum quo multa gravia importantia & magni ponderis, statum & quietem ecclesie, principum Christianorum & Italia concernentia, presertim de pace inter ipsum Maximilianum regem & dilectum filium Leonardum Lauredanum Venetorum ducem, que nobis cordi est, componenda, agenda sint: ex quorum conclusione universalem pacem aliaque innumerabilia bona ex eorum auctoritate, intermissione vero graviora prioribus scandala, damnaque intolerabilia futura, dilationemque indictae sessionis ad paucos dies, ne dum prejudicium, sed utilitatem allaturam arbitramur. Idcirco ut sine perturbatione aliqua continuationi celebrationis tam celeberrimi & necessarii concilii insistere valeamus, prelatique & oratoribus principum ad dictum sacrum concilium venturis, in itinere existentibus, ut accepimus, aliqua ulterior dilatio concedatur, dictusque venerabilis frater Mattheus episcopus Gurcensis Celsaree majestatis locumtenens & orator, circa diem ipsam celebrationis tertiae sessionis, & forte ipsa die vel sequenti aliam urbem est ingressurus, & de nostro mandato ob personam quam gerit & representat, honorifice excipiendus sit, & cum solitis ceremoniis & curie Romane comitiva associandus, & ad nos deducendus, qui cum omni celeritate desiderare videtur expeditionem negotiorum sibi commissorum, ut infra paucos dies ex urbe recedere possit: habita super his cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus deliberatione matura, expressis aliisque justis & rationabilibus causis urgentibus, de eorundem cardinalium concilio unanimo consensu, tertiam sessionem, continuationem, celebrationem concilii prefati ad tertium Nonas Decembris similiter proxime futuri, ceterisque in inductione concilii, & in secunda sessione prefatis contentis, firmis manentibus, prorogamus, & iudicibus premissis, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque, prout semper desideravimus, feliciter incepimus, & domino adjuvante omnino perficere intendimus.

Placet, & publicetur.

Anno a nativitate domini 1512. indictione dacia quinta, pontificatus sanctissimi in Chri-

sti patris & domini nostri, domini Julii divina providentia papae secundi anno nono, ultima mensis Octobris, praesentes suprascriptae litterae sanctissimi domini nostri papae, prout in eisdem continetur, affixae & publicatae fuerunt in basilicarum principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis, valvis seu portis, nec non cancellariae apostolicae in aede campi Florae; & sic affixas per longum temporis spatium dimissi: copiam eandem litterarum in locis suprascriptis affixi, & affixam dimissi, per me Bartholomaeum de Mantua, sanctissimi domini nostri papae curso-

B Reverendissimo in Christo patri & domino, domino Thoma sanctae Romanae ecclesiae tituli sancti Martini in montibus presbytero cardinali Strigoniensi, procurator ordinis Praedicatorum servus salutem dicit.

Ad XVII. Kalendas Junii, qui dies secundae concilii sessionem in aede praebuit Lateranensi, cum alia habuimus illius solemnitas & sacratissime lucis grata monumenta, tam illud maximum, quod tu eodem die ac loco Romae primum divinas res publice peregeris, magna quidem apud Deum, ut credimus, ob tuam virtutem gratia, sed non minore apud homines ob virtutis opinionem laude & estimatione. Quamquam enim tuum nomen ubique apud omnes probatum sit ac clarum, Romae tamen apud bonos & graves clarissimum certe & probatissimum est. Eo itaque die, quo de rerum summa graviter constituendum erat, conciliumque ipsum, patrum sententia, in aliud tempus differendum, cum rite a te & sanctae mysteria sanctissima celebrata essent, tum pulpitem, ut scis, ascendit mens & totius praedicatorum ordinis generalis magister, vir tum religione & doctrina singulari, tum praestanti excellentia animi atque ingenii. Quod quidem quasi geometricam quamdam videtur habuisse rationem, ut ille tui ordinis primus secundae sessionis orationem pronuntiaverit, tu secundi ordinis in senatu princeps, primis in hac urbe mysteriis publice fueris initiatus. Verum cum haec ipsa oratio dives optimarum sententiarum & luculenta, digna a summo pontifice judicaretur, quae in acta referretur, multique illam boni viri quotidie efflagitarent, operae pretium fore duxi, si ego qui praedicatorum ordinis hic res curo, eandem orationem, priusquam ab aliis legeretur, tibi potissimum dedicarem. Feci igitur, & perquam libenter feci, ut & illa tui nominis inscriptione illustrata, majore auctoritate in publicum prodiret, tantique viri praedio esset munitior, & meo erga te observantiae ac venerationis magnitudo hoc primo testimonio tibi innotesceret. Sed & aptum visum est, cum illius diei ceremonias conjunctim egissetis, ut non separatim in ora hominum perveniretis, quamquam tua virtus & auctoritas multo majoribus & gravioribus rebus celebritatem promerita est. Scimus enim, tuus in urbem adventus quantum spem letitiamque bonis omnibus attulerit, qui pacem quidem & salutem continue optant, bellum autem diuturnum & infernum coguntur sustinere. Subit namque multos qui virtutes amant, qui tuo exemplo crudelia bella abhorrent, qui Christianae fidei infidelibus armis infectissimi sunt,

lu-

* gravis importunitas.

* speramus.

* timemus.

* nullum.

SESSIO II.

subit illos, puto, fastidium incredibile, cum videant hujusmodi temporis scelera & ruinas. Quis enim non stomachetur, vacare Christianos intertelinis dissensionibus, pace toties attentata, nunquam vero firmata, clapsamque e manibus fuisse occasionem retinendæ Africæ, Græciæ atque Asiæ in libertatem & religionem vindicandam. Ad quam Christianorum vecordiam ne forte putemus Deum dormire, omitto reliqua quæ domestica sunt. Ecce nuper Turcarum rex senex, invalidus, & imperio, & pecunia, & exercitibus cessit, præter omnium opinionem, filio ætate tertio, juveni ferocissimo, & Christiani sanguinis appetentissimo, qui magno donativo conciliatis sibi militum animis, additisque ad fœdus suum Scythicis nationibus, nihil non ausurus brevi timetur. Jure hoc quidem optimo factum est, ut Christiani qui oblatam occasionem justitiæ atque laudis contempserunt, quique nuper recuperatam sese Africam totam iterum canibus illis abripiendam devorandamque objiciunt. Iulte, inquam, factum est, ut ii quandoque de præsentis sui imperio trepidare cogantur, qui imperium Christi nec amplificare student, nec defendere: quin illud potius de vitis oppugnare, & labefactare dissensionibus non venturum. Sed de iis satis. Melius enim longe tu quam ego, aut quisquam, hæc nosse & cogitasti, quippe qui a puero acceptas contra Turcas inimicitias, & ab incunabulis susceptam sacratissimæ fidei tutelam & defensionem, adhuc perpetuam retinuisti. Proptereaque in hanc urbem venisti, ut pacatis universis, non solum iis partibus quæ fidei sunt, confuleres, sed etiam illis quæ infidelitatem & discordiam alunt, vehementissime te opponeres. Sed redeo ad orationem, quæ mihi cum doctissima videtur esse, tum ita largiter ampla, ut non tantum quæ præsentis concilii sunt, sed omnium conciliorum vim, auctoritatem rationemque amplexa videatur. Quam cum tua amplitudo benigno vultu accepit, existimabimus magnum & illi ornamentum, & nostro ordini universa ex tua benevolentia accessisse. Vale.

Oratio reverendi patris, fratris Thoma de Vio Cajetani, sacra theologia professoris, ac totius ordinis prædicatorum generalis magistri, habita Roma in secunda sessione concilii Lateranensis, decimosextimo Kalendas Junii 1512.

Cum animadvertam, Juli secunde pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas esse singulis ecclesiæ partibus accommodatas, generaliter vero synodus universalem ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere, existimavi me facturum rem & utilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis hujus temporis, illarumque differentia ac diversitate dicerem. Sed cum iis diebus ex hoc loco viri doctissimi, qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt, de iis fere rebus verba graviter sapienterque fecerint, ego, qui ingenio illis & doctrina inferior sum, quo meis viribus minus confido, pater sancte, eo humiliter atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse & summissè oro, & suppliciter peto. Sed

quoniam nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeque divina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem primum convertam orationem meam. Ave Maria, &c.

Cum dilectus Christi discipulus & evangelista multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nuntiare instituit, de Deo, de agno, de Dei agni gloria, deque venturæ præteritisque temporibus ac rebus divinitus retulit, atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse, aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est: *Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de celo.* Magna profecto & divina, maximaque insuper, atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Joannes vidit. Vidi, inquit, civitatem, vidi sanctam, vidi Jerusalem, vidi illam novam ac de celo descendentem. Quæ est ista civitas, quam Joannes vidit? Quæ est ista quam magister discipulo, Christo apostolo, Spiritus sanctus evangelistæ ac variis figuris & allegoriis revelavit? Certe civitas hæc Christianæ reipublicæ urbs est, quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta est, sed multitudine copiarumque innumerabili clausa est ac permunita. Quamquam enim hujus mundanæ sapientiz antistites certo quodam & præscripto civium numero civitates constitui oportere arbitrati sunt, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem submovent, neque inter centies centena millia, ut ipsi ajunt, commercium fieri posse ullum existimaverint, solum tamen Christianum genus tanta tamque mirabili a Deo optimo maximo cognationis, necessitudinis, societatisque copula devinctum ac conjunctum est, ut in unitate maximam multitudinem, unius urbis ambitu spatium amplissimum, in una denique civitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda & constituenda qualibet civitate duo in primis requirantur; primum, ut partibus suis omnibus ipsa constituatur respublica; deinde, ut eæ partes inter sese civili amicitia quadam & consensione conspirent; licet cognoscere, quomodo privatis publicisque in rebus, amabus iis partibus nostra hæc Christiana civitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ reipublicæ habeat atque contineat, ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt, quæ tantæ sunt efficaciz & virtutis, partim ut hominum generationes matrimonio propagent, partim Deo filios baptismate ut gignant, tum ut genitas communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde divina christiatis virtute corroborent: ubi corroboraverint, potestate atque auctoritate ecclesiasticis ordinibus augeant: mox aliquo errore lapsos confessione restituunt, & postremo, humanis culpis ablucendis, sancti olei unctione perungant. Præter hæc autem divina & præclara munera, multa habet alia hæc civitas cumulatissime. Habet namque apostolos, habet evangelistas, habet prophetas, habet pastores, doctores, martyres: habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam celum claudendi rursusque aperiendi potestatem, ut quidquid in

ANNO
CHRISTI
1512.

Apr. 11.

C

D

E

ter-

ANNO
CHRISTI
1512.

terris ligaverit, quidquid solverit denique, id A
continuo in celo dissolutum vel ligatum sit.
Et quamquam hæc magna maximaque sint,
factis tamen non fuit, tot tantaque ecclesiam
habuisse, nisi & angelorum revelationes, illu-
minationes, defensionisque habuisset. Quibus
omnibus actionis nostræ contemplationisque
studia non tueri modo ac defendere, sed pro-
pensius etiam & augere & ornare & perficere
conatur. Civitas igitur & hæc divina illi rei-
publicæ partibus illustratur, quibus nulla un-
quam alia vel melioribus vel ornatoribus illu-
strata est. Quod autem civis ipsi arcibus in
hæc, copulatioque quam in civili alia commu-
nitate derivantur, vel hinc patet manifeste,
quod si non jam civis sunt aut advenæ, sed B
civis sanctorum, sed domestici Dei, sed mem-
bra Christi, & ita unius ejusdemque mystici cor-
poris membra, ut alii alius & membra sint, &
quemadmodum sunt, mutua sese communicatio-
ne ac societate confoveant. Cum igitur hæc ci-
vitas ex perfectissimæ reipublicæ partibus perfe-
ctissimis constituitur, ipsiusque civis interiore
& cognatione quam omnes alie societates gene-
re colliguntur: patet certe, hanc urbem aliis
esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem,
ipsamque præstare omnibus honore, decore,
& quod maximum est, humana beatitudine
ac felicitate. Quamquam enim cujusvis civi-
tatis proprium esse videatur, sufficienter ex
se, beneque ac beate vivere, nulla tamen C
alia, nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumu-
late ac largiter potest, sed ne imitari qui-
dem. In aliis namque finis civilis amicitie &
societatis est, optima inter se hominum con-
junctio: in hac vero nostra, in qua heredes
Dei omnes, coheredes autem Christi sunt, ad
Deum ipsum, ut proprium Christiani generis
finem, cuncta referuntur. Hæc cum ita sint,
recte Christi ecclesia non tam civitas ab apo-
stolo Christi, quam civitas sancta a viro san-
ctissimo commemoratur. Id autem, patres, ut
nunc vos alloquar, mox extrema oratione ad
hunc summum pontificem caput omnium rever-
surus, id, inquam, patres, qua & ego quoque
ratione demonstravero, quæso, intelligite. D
Sanctitas ipsa, ut a definitione incipiamus,
utque Dionysio Areopagita placet, immacu-
lata, libera, perfecta que munditia est. Proin-
de tametsi hoc summis antiquorum, nostro-
rumque rationibus firmatum sit, in Deo uni-
versorum auctore & gubernatore omnium re-
rum naturas, excellentias dignitatesque con-
sistere: Deus tamen ipse præ iis omnibus
propriam ita sibi vendicat sanctitatem, ut
etiam summi philosophi Dei substantiam mun-
ditia & sanctitate definiant. Nam cum in-
visibilia Dei per ea que facta sunt, sempi-
ternam quoque ejus virtutem ac divinitatem
intellectu conspicerent, vellentque Dei naturam
& voluntatem, ac quidquid in Deo est, uni-
ca, aliisque rebus incommunicabili proprietate
exprimere, non virtutis quidem, non divini-
tatis, aut reliquis tantæ majestati contenta-
neis nominibus uti sunt, sed munditie & san-
ctitatis significationibus. Solam enim deitatis
substantiam a totius potentie macula & labe
liberam remotamque esse perpendentes, illam-
que ob id esse dicentes actum purum, eandem
certe ipsam definitione hac mundissimam esse
sanctissimamque dixerunt. Nec mirum, ta-
lis tantaque sanctitas tantum in mentibus ho-
minum & numinis habuit & majestatis quan-

Concil. Generel. Tom. XXXII.

doquidem intelligentis etiam beatis, quas an-
gelos dicimus, hymnum canenque Deo pro-
prium constituat. Angeli namque atque archan-
geli, cherubim quoque & seraphim repetitis
ingeminatisque vocibus, Sanctus, sanctus, san-
ctus, proclamant. Quo fit, ut Dei quoque ci-
vitatem, in qua magnus dominus est, deceat
sanctitudo. Atque hanc pacem que paucis de-
monstrari potest, brevissime ostendam. Omni-
bus rebus tum natura, tum arte constitutis, hoc
principio attributam ingeneratumque est, ut
cum aliis aliis jungenda sint, pari mutuaque
dispositione ac similitudine conveniant. Hoc
ipsæ formæ, secundum materiam recipientis me-
rita distributæ, testantur. Hoc propria peculia-
riaque munera obeunda apte appositæ que no-
strorum membrorum habitudines manifestant.
Denique hoc confirmant innatæ materiis ipsis,
ut ita dicam, patientiæ, quibus ipsæ res homi-
num artificio subjecta obtemperant. Hæc nam-
que omnia & reliqua id genus, sive natura, si-
ve arte componenda sint, nisi primum amica in-
ter se consensione conveniant componi con-
jungere non possunt. Cum igitur sanctitas & mun-
ditia propria Deo sit, illique conveniat maxi-
me; cumque conjungendas res ipsas habiles in-
ter sese ad conjunctionem esse oporteat, nemini
dubium est, puto, ecclesiasticam civitate-
m, que Deo conjunctissima est, puram,
mundam, sanctam immaculatamque consistere.
Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac
in qua fundatur, & errorum omnium, eipers pu-
ra mente perseverat, & dilectione perpetua,
qua ipsa in Christo & Christus in ipsa manet
usque ad sæculi consummationem, ab omni vi-
tiorum sorde & contagione renota est atque ita
virtute bonitateque perficitur ac vallatur, ut
neque mors, neque vita, neque instantia, ne-
que futura, neque altitudo, neque profun-
dum, neque creatura alia illam possit a Chri-
sti amore separare. Recte igitur civitas hæc
nostra, quandoquidem omnium cælestium vir-
tutum præcipua a Deo pollet sanctitate, omni-
bus ea ceteri mundi dignitatibus, potestati-
bus, imperiis antecellit. Satis esse arbitror
hujus civitatis demonstratam sanctitatem: que
civitas quia sancta est, jure optimo a sancto
Spiritu nomen illi impositum est præclarissi-
mum. Is enim hanc sanctam civitatem Jerusa-
lem appellavit. Quod profecto nomen ob hanc
causam adepta est, quod Jerusalem non modo
pacem ipsam, sed ea etiam que pacis sunt,
annuere, sanctorum interpretatione tradatur.
Tria igitur in hoc sunt. Nam & hoc Jerusalem
atque pacis optimum est, & id verum hujus ci-
vitatatis nomen, & postremo huic civitati ita
proprium, ut nulli præterea alteri vere conve-
nire possit. Optimum certe est. Nam optima
res pax est, adeoque magna & divina, ut uni-
versa creatura hanc appetere & perquam desi-
derare videatur. Cum enim pax ipsa, Augusti-
no teste, tranquillitas ordinis sit; & tranquil-
litas ordinis tunc sit, cum seculis contrariis qui-
busque ordo conquiescit: constat res omnes, si-
quidem naturaliter fines suos appetant, & im-
pedientia cuncta submovere contendant, pacem
appetere, pacisque & quietis fructus ut adipi-
cantur, summa ope laborare. Quod autem
Jerusalem pacisque nomen, verum nostræ civi-
tatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit:
Et factus est in pace locus ejus: Dei scilicet, qui
& hujusce urbis finem pacem posuit, & tantam
in ea voluit prærogari abundantiam pacis, ut
Hh civis

SESSIO II.

1512.

1512. p. 11.

1512. 11.

SESSIO II.

cives ipsi non modo cum Deo pacis auctore & principe, non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea vero pax, hæc urbe Jerusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est, qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt: sed illorum est, patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum unanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annuntiant: qui his ad quos divertunt, pacem deferunt, & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Jerusalem, quæ ex vivis lapidibus constituitur, de qua David loquitur, & cujus portarum seræ ac claustra a domino confortantur. Hæc est illa Jerusalem, patres, in qua, sicut paulo ante inter res divinas perfectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis, sed non quomodo hujus mundi homines dant, ipse dat nobis. In enim pacem dant, ut molestia careant. Sed pax ibi vera non est, ubi nec vera concordia est, nec corda hominum conjuncta, sed disjuncta sunt. Ea autem pax quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Jerusalem invenitur, ea est, pacis, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, confortium divinitatis. Quis unquam vidit vel audivit talia? Quid fuit unquam tam singulare, tam novum, tam iniquitatum? Pax Christi non modo cordi nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sentium exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui relictus fuerit in Jerusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum novitatem videns Joannes, civitatem hanc non solum sanctam, non solum Jerusalem, sed novam etiam Jerusalem, Spiritu sancto dictante, appellavit. Nova est enim. Nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo nova & vetera profert, nova in ea fecit omnia. Fecit namque, ut neque languesceret aut veterasceret unquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe sit origine, dignitate atque auctoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta, cultum & notitiam veri olimque promissi Dei Filii solita pertinacia, atque animi obstinatione repudiavit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum usque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conversatio: in nostra certe hæc nova Jerusalem omnia nova sunt, novum cor, nova lex, novus homo, nova conspectio. Quæ enim major novitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum, eundemque verum Deum ac hominem clavis confitutum, spinis coronatum, & innumeris affectum contumeliis, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum vicisse, calos ascendisse, ad patris dexteram ascendisse, propterque suum nomen ac legem cruciatos & gloria & honore & felicitate perpetua adesse? Quid, quod illius discipuli rudes, pauperes, abjecti obsequii homines, cum universis fere terrarum orbis ignorantia tenebris involveretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribusque obtemperaret tot

atque tantis, ut demones omnium gentium dominarentur, ac lumopere ab hominibus colerentur: hunc tamen ipsum mundum immundum in Christi discipuli, in ex infima plebe viri contra synagogæ pontifices, contra mundi imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe & caritate superarunt, pugnaverunt, illuminarunt? Tam autem propria est nostræ ecclesiæ divina atque sempiterna novitas hæc, ut nulla hominum ætas fuerit, nulla unquam civitas aut republica, quæ non ab hac Christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetua existant. Nam ut a divo Thoma præclate scribitur, summum illud Dei beneficium, quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filii efficitur, id adeo novi testamenti est, ut a mundi creatione sancti sanctique omnes, quatenus naturæ divinæ participes fuerunt, eatenus sub novo testamento comprehendantur, ad quod veteris omnia sunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiverit, ut excellens hæc divini humanique confortii novitas ex terra terrenisque robur ostretur, (quod enim natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certe & consentaneum rationi fuit, ut de cælo civitas hæc sancta & nova Jerusalem descenderet. Descendit namque de cælo urbs hæc nova, cujus fundamenta nec in pæctarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cujusvis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu, seu opinione jacta sunt: sed quæ in montibus sanctis, hoc est, in patriarcharum figuris, in prophetarum testimoniis, in præconis apostolorum, in supplicii martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumque hominum purgatissimis mentibus, in virtutis denique & spiritus ostensione inconcussa ac firma perseverant. Descendit autem de cælo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius namque exemplo quæ in cælis est, reipublicæ beatissimæ, hujus quæ in terris est, regimen constituit Deus, ut illud non penes omnes aut multos, sed penes unum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Jerusalem illa quæ in cælis est, matre nostra unus tantum dominus est Jesus Christus: ita in hac Jerusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata, & matris est illustrata splendoribus, unus tantum princeps est, vicarius Christi & pontifex maximus, cui omnes descendentes Jerusalem cives & incolæ, non solum ut separatim singuli, sed etiam ut simul universi obedire debent: quemadmodum qui in superna sunt Jerusalem sancti, cum singulatum, tum universi, divisimque ac simul omnes uni omnium creatori subsunt, parent, obtemperant. Ut vero præclarissima hæc sunt? At dicet forte quis: Cum iis temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur, una Romana, Pisana altera: utrum amba de cælo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa una est. Sinite me hoc in loco, patres, respirare paulisper: nam quid a vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam. Quinque Christi ecclesiæ conditiones nobis, ut audistis, sanctus evangelista proposuit. Illam enim in primis esse civitatem, deinde sanctam, Jerusalem post

ANNO
CHRISTI
1512.

Pfalms. 127.

sum

ANNO
CHRISTI
1512.SESSIO
III.

tum novam esse, & de celo postquam descen-
disse affirmavit. Illam igitur synodum & in
terris ecclesiam militantem, quam de celo
credimus descendisse, consentaneum esse præ-
scriptis conditionibus, & in celo triumphan-
tis ecclesie formulis, procul dubio reperiemus.
Eam vero quæ a supernorum imitatione prola-
psa in præceptis, ab illis desecit viam, non
utique de celo descendisse, quin potius ab in-
feris ascendisse judicabimus. Hoc quando ita
se habet, non descendit de celo, patres, Pi-
sana nuper patrum illorum ecclesia, non de-
scendit de celo infans ubique & invisus cœ-
tus: non tantum e celo facinus, non descen-
dit, inquam, sed ruit. Quamobrem? quia
non observat ea quæ cœli sunt: non imitatur
hoc calorum regni esse traduntur: At quare
hoc rursus? Quia prorsus aliena est a revelatis
apostolo conditionibus. Ut autem eas congruo
ordine percurramus, quis vestrum putabit, pa-
tres, illum conventum qui unius tantummodo
nationis est, si tamen unius est, & non dimi-
diatæ, vel nullius potius generis legitima col-
lectio, quis putabit illum universam coegisse sy-
nodum, ejus civitatis, ad quam fortitudo gen-
tium venit, ad quam multitudo maris conver-
titur, ad quam omnes per circuitum orbis ter-
rarum congregantur, ejus minimus in mille
est, & parvulus in gentem fortissimam?

Tantum enim abest, ut ecclesia illa Pisana
vera Dei civitas sit, quantum abest, ut san-
cta & legitima sit: tantumque recedit a cau-
dore sanctitatis, quantum ad errorum fontes
accedit: accedit autem plus tanto, quanto
magis & Petrum ecclesie, & papam concilio,
& suo conciliabulo summum, verum certum-
que Christi vicarium subjicere conatur. Quod
tamen nil aliud est, mea sententia, quam na-
turæ ipsius rationisque ordinem pervertere, &
filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi
suarum greges ovium prædicere. Sed & illud
perspicuum est, Jerusalem nomen illi ecclesie
nequaquam convenire, propterea quod nec pa-
cem habet, nec ordinis tranquillitatem, quod-
que tam excellentem ecclesie ordinem subverte-
re conatur, utpote quæ contra Romanam
ecclesiam togata armataque bella commoverit,
quæque ad quoscumque diventerit, non modo
pacem illis non attulerit, sed ipem omnem
pacis funditus everterit. Quæ singularem omnia
commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam
plus quam vellem esse manifesta. Non igitur
Pisana synodus, synodus Jerusalem est, sed
civitas ac turris Babel potius, quæ in terra
Sennar confusionem fecit, & concordiam ædi-
ficantium disjecit. At dicent nonnulli. Sal-
tem una ex multis, & quarta ex quinque præ-
scriptis conditionibus Pisano cœtui conveniet,
novitas scilicet. Quid enim tam novum & in-
usitatum ac mirabile est, quam esse qui conen-
tar efficere, ut miles duci, filius patri, do-
minio servus imperet, oves pallori, denique
pedes & cetera membra capiti? Fateor equi-
dem & ego quoque nova hæc esse, sed tamen
aliena prorsus ab illa sempiterna sanctissimæ-
que civitatis novitate. Multam enim inter
hanc illamque interest novitatem. Nomen ut-
risque commune est, sed res & significatio di-
versa. Hæc enim Jerusalem novitas a Spiritu
sancto est, & æterna est. At illam Pisanam
unica tantum obedientia & ecclesie pars tunc
efficit, cum schismatis illius tempore tres ita
maximi pontifices habebantur, ut nullus eo-

Concil. General. Tom. XXXII.

rum aut cœtus quidem, aut absque ambigui-
tate verus Petri successor existimaretur. Hæc
itaque nunc Pisana novitas Constantie tunc
ortum habuit, & evanuit; Baulæ repullula-
vit, & explosa est: atque iis etiam temporibus,
si vos viri eritis, interibit, quemadmo-
dum sub Eugenio quarto summo maxime hu-
jus sedis pontifice repressa est. Neque enim
de celo descendit, atque ob id diuturna non
est: neque unius principatum amplectitur, qui
& in illa triumphante ecclesia est, & hanc mi-
litantem conservat, quemque synodus Pisana
amplecti deberet, si e celo descendisset, &
nunquam multitudinis regimini, uti facit, in-
niti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum ec-
clesia discrepat. Hæc enim fidelium est, illa
cavillantium: hæc domesticorum Dei, illa aber-
rantium: hæc Christianorum hominum, illa
vero eorum qui Christi vellem concindere,
& a mystico Christi corpore mystica Christi
membra sejungere non verentur. Habetis, pa-
tres, quid de Pisana synodo communiter lo-
cutus sum. Hoc enim universi totis devotissi-
que animis deprecamur. Assequetur autem
hoc, te volente, teque imperante, si tu ipse,
pater sancte, omnipotentis Dei, cujus vices
in terris non solum honore dignitatis, sed et-
iam studio voluntatis gerere debes; si ipsius
Dei potentiam, perfectionem sapientiamque
imitaberis. Atqui ut in primis potentiam imi-
teris, accingere, pater sancte, gladio tuo,
inquam, accingere: binos enim habes, unum
tibi reliquisque hujus mundi principibus com-
munem; alterum tibi proprium, atque ita tu-
um, ut illum alius nemo nisi a te habere pos-
sit. Hoc itaque gladio tuo, qui ecclesiasticæ
potestatis est, accingere potentissime, & ac-
cingere super femur tuum, id est, super uni-
versas humani generis potestates. Cumque ac-
cinctus fueris, tum intende contra errores,
contra hæreses, contra dissensiones, denique
contra inferni portas, errorum, hæresum &
dissensionum auctores. Nec intende solum,
sed etiam procede & regna. Procede in primis,
& prospere procede, gentes quæ bella volunt,
dissipando: tum regna, facidos & rex, quæ
pacis sunt cogitando, inquitendo, persequen-
do. Is namque idem, quem imitari debes, &
rex regum est, pacisque princeps, & domi-
nus dominantium, rexque pacificus. Hanc au-
tem summam potentiam tuam divina perfectio
comitetur. Perfectio hæc, misericordia est,
quæ pater ille cælestis & perfectus solem suum
ortiri facit super bonos & malos, pluitque su-
per justos ac peccatores. Nam si tanta ubique
misericordia præstabis, ut non modo amicos,
sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis
reverentiam, ad apostolicæ sedis cultum, ad
Christi ecclesie unitatem, ad hujus concilii
manifestam professionem venire compellas, re-
cte, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis
humano more. Nulla enim de virtutibus om-
nibus nec admirabilior, nec excellentior mi-
sericordia est, nulla magis principi propria, nul-
la potentie summæ cognata magis atque ami-
ca est. Hæc te præ regibus terræ excellentissi-
mum, hæc te universis populis adorandum, Deo-
que insuper te & gratum & amicum & simillimum
reddet. Verum cum multos multarum natio-
num gentiumque viros clarissimos per Dei tuam-
que misericordiam ad hanc synodum ventu-
ros accessurosque existimemus, una se tibi ad
hanc rem offert divina sapientia, quæ sine ad

H h 2

fincus

SESSIO II.

finem fortiter attingis, & disponit omnia suaviter. Hujus nuper exemplo a fine ad finem tum attingisti fortiter, pater sancte, cum in dicto concilio hoc atque inchoato, universos ad bene de Christiana republica spectandum excitasti. Dispones autem suaviter, providendo sapienter, ne vocati a te, juste quæri possint, se, ut par erat, in te tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die, quod bonum sanctum felixque sit, de singulis que ad hujusce sanctissimæ synodi conservationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de iis quoque constituatur nationibus, que cum intellexerint Romæ & a Romano pontifice concilium synodumque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ procul dubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ auctoritatis majestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius præterea ecclesiæ defensionem & rem convertentur. Sic namque hoc sacrosanctum concilium in cælum ascendet cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Joannes civitatem esse sanctam, esse Jerusalem, novamque esse, atque de cælo delectandis, contemplatus est. Dixi.

SESSIO
III.

S E S S I O III.

In hac sessione reverendus & illustris dominus C. Mattheus episcopus Gurcensis & princeps imperii, dedit mandatum illustrissimo principi Maximiliani electi imperatoris.

ANNO & indictione quibus supra, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri, domini Julii papæ II. anno decimo, die vero Veneris, tertia mensis Decembris, fuit celebrata tertia sessio concilii generalis in basilica Lateranensi, præfente præfato sanctissimo domino nostro, in qua fuerunt præfentes reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænesti-
nus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sancti Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Naaneten-
sis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Prævedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.

A Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sancti Sabini, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sancti Mariz in Cosmedia, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sancti Maris in Porticu, de Corneliis.

Patriarchæ & assistentes papa.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadren-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicen-
tinus.
Reverendus pater dominus Julianus Cibo Agri-
gentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Sues-
tanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajo-
tanus.
Reverendus pater dominus Hercules Auguston-
sis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sa-
baudis orator.
D Reverendus pater dominus Laurentius Montis
regalis episcopus, & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Consa-
nus.
Reverendus pater dominus Aldonandinus Ni-
cosiensis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragu-
sinus.
Reverendus pater dominus Andreas Nobonia-
sensis.
E Reverendus pater dominus Robertus Rhagi-
nus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Maria Si-
pontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginate-
nsis.
Reverendus pater dominus Silvester Vvigor-
mensis.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Spole-
tanus.
Reverendus pater dominus Guillelmus Corto-
nenfis.
Reverendus pater dominus Basilius Tuderti-
nus.
Reverendus pater dominus Bertrandus Alien-
sis.
Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.
Reverendus pater dominus Alexius Melfita-
nus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneo-
regiensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Algaren-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Tuden-
sis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Modruſien-
sis.
Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.
Reverendus pater dominus Antonius Jacobus
Camerinensis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Mon-
tis viridis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venuſi-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius An-
glonensis.
Reverendus pater dominus Joannes Arianen-
sis.
Reverendus pater dominus Baptista Aquina-
tensis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinaten-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
nus.
Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.
Reverendus pater dominus Auguſtus Sagonen-
sis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Sigi-
nensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Alcu-
lanus.
Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-
sis.
Reverendus pater dominus Lucas Gaurdien-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Anſaren-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Intu-
lensis.
Reverendus pater dominus Latinus Veſta-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Litteren-
sis.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

A Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaticen-
sis.
Reverendus pater dominus Antonius Calenen-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Nicien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Polica-
strenſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Imolen-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Belli-
centſis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus A-
griensis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectoria-
nensis.
Reverendus pater dominus Albertinus Piſau-
riensis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Marianensis.
Reverendus pater dominus Andreas Albanen-
sis.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Vincentinus Lau-
nensis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-
strenſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbrati-
nensis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Hugo Regiensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.
Reverendus pater dominus Gelafius Bellunen-
sis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterra-
nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bi-
driensis.
D Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavalicensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Orta-
nus.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis du-
calis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Aloyſus Parenti-
nus.
Reverendus pater dominus Albertus Valven-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
E Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſi-
nus.

Abbat.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas
monasterii ſancti Georgii de Urbe, ordinis
ſancti Benedicti.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas mo-
nasterii Beate Marie Britonis.

Hh 3

Ma-

SESSIO
III.a) al. Bi-
driensis. H.

SESSIO
III.*Magistri generales ordinum.*Magister Thomas Capetanus generalis ordinis
Predicatorum.Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.Magister Bernardus vicarius ordinis beate Marie
de Monte Carmelo.Magister Angelus ordinis beate Marie Servo-
rum.*Locumtenens Maximiliani.*Reverendus & illustris dominus Matthæus epif-
copus Garcenfis serenissimi domini Maximili-
liani electi imperatoris.

* Locumtenens.

*Oratores & Senator Urbis.*Illustris dominus Albertus de Carpi, dicti Maxi-
miliani orator.Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-
rentinus, senator Urbis.Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici regis & reginæ Hispania-
rum.Magnifici domini, Jacobus de Salviatis & Mat-
thæus de Strozis, domini Florentini, ac Par-
mentis, oratores.*Illustrissimi domini temporales.*Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.

Dominus Nicolaus de Ruere.

Illustrissimus dominus Julius de Ursinis, & alii il-
lustres domini de Ursinis.

Celebrata missa per reverendissimum domi-
num Marcum episcopum Prænestinum, cardina-
lem Senogallienem, & facta oratione per
reverendum patrem dominum Alexium episco-
pum Melitensem, cantatis litanis & aliis ora-
tionibus, & cantato hymno, Veni creator
Spiritus, ut moris est; cantatoque evangelio
per reverendissimum dominum Ludovicum san-
ctæ Mariæ in Cosmedim diaconum cardinalem
de Aragonia, quod incipit. *Ego sum pastor bo-
nus*, &c. reverendus dominus Thomas Phæ-
dra secretarius concilii ascendit ambonem, &
legit quoddam mandatum procurationis iere-
nissimi & invictissimi principis Maximiliani
electi imperatoris, datum per supradictum do-
minum Matthæum Gurcensem episcopum, lo-
cumtenentem. Cujus tenor sequitur, & est
talis.

M A N D A T U M M A X I M I L I A N I.

Maximilianus, divina favente clemencia, ele-
ctus Romanorum imperator semper Augustus,
ac Germania, Hungaria, Dalmatia, Croatia,
&c. rex, archidux Austria, dux Burgundia,
Brabantia, &c. comes palatinus Hannoveria,
&c.

Recognoscimus, & tenore presentium no-
tum esse volumus universis, cum impræsenti-
am nos destinamus in Italiam & ad Urbem,
venerabilem Matthæum episcopum Gurcensem,
principem, consiliarium & locumtenentem no-
strum generalem in Italia. devorum ac dile-

A ctum, pro quibusdam rebus nostris ibi facien-
dis. Idcirco nos de ejus dexteritate, ingenu-
atque rerum gerendarum peritia plurimum con-
fili, motu proprio, & ex certa scientia, ac
animo deliberato fecimus, constituimus, crea-
vimus & ordinavimus, ac tenore presentium
facimus, constituimus, creamus & solemniter or-
dinamus præfatum Gurcensem principem & lo-
cumtenentem nostrum procuratorem, actorem
ac negotiorum nostrorum gestorem specialem,
omni meliori modo, via, jure & forma & or-
dine, quibus melius & validius de jure possu-
mus & debemus, ad comparandum pro nobis
& nomine nostro in synodo seu concilio Late-
ranensi superiori, per sanctissimum in Christo
patrem & dominum dominum Julium secundum
sacro-sanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ tum-
mum pontificem, dominum nostrum sanctissi-
mum, de consensu sacri reverendissimorum do-
minorum cardinalium collegii indicto & de-
nuntiato, & illud approbandum & prolequen-
dum, & si, & in quantum opus foret, illud
ad alium locum & aliud tempus transferen-
dum, etiam ex toto tollendum & extinguen-
dum, nec non revocandum, annullandum,
irritandum & penitus delendum omnia & sin-
gula ea quæ per ecclesiam Gallicanam in civi-
tate Turonis eodem anno superiori fuerunt acta,
conclusa & deliberata, & similiter ad revocan-
dum omnia & singula mandata & procurato-
ria, si qua ac nobis emanaverunt pro indictione
concilii Pisani, quod nonnulli cardinales
tunc indixerant, & idem concilium Pisanum
penitus tollendum & extingendum. Dantes &
cedentes eidem Gurcensi principi, locumtenen-
ti & procuratori nostro, plenam & amplam
potestatem gerendi & exercendi omnia & sin-
gula in præmissis & circa ea necessaria & op-
portuna, juxta dexteritatem suam, prout ma-
gis videbitur expedire; nec non ad faciendum
omnia alia & singula, quæ verus & legitimus
& indubitatus procurator, liberam & genera-
lem facultatem habens, circa præmissa facere
posset, & quæ nosmet tacere possemus, si
præmissis personaliter interessemus, etiam si
alia forent, quæ mandatum exigerent magis
speciale: ponentes dictum procuratorem no-
strum, quoad præmissa, totaliter in locum
nostrum. Insuper promittentes in verbo no-
stro Cæsareo, & sub bona fide nostra, nos
gratum & ratum habituros, quicquid per præ-
fatum principem locumtenentem & procurato-
rem nostrum in præmissis & circa ea cum om-
nibus suis dependentibus, emergentibus & con-
nexis, actum, dictum, transactum, concor-
datum seu conclusum fuerit, & nullo unquam
tempore contravenire directe vel indirecte, aut
quovis exquisito colore vel causa, de jure vel
de facto, etiam si de jure possemus. Supplen-
tes præterea omnes & singulos defectus tam
juris quam facti, qui in præmissis aliquo mo-
do poterunt evenire. Promittentes quoque,
ut si forte mandatum istud ad aliqua per su-
pradictum procuratorem nostrum tractanda &
concludenda sufficiens non foret, quod nos
omnia & singula hujusmodi tractata, & per su-
pradictum procuratorem nostrum sic conclusa,
rata, grata & firma habebimus & observabi-
mus, harum testimonio literarum sigilli nostri
appensione roboratarum.

C Datum in civitate nostra imperiali Colonia,
die prima mensis Septembris, anno domini mil-
lesimo quingentesimo duodecimo, regnorum

ANNO
CHRISTI
1512.

* Locumtenens.

ANNO
CHRISTI
1512.

nolitorum, Romani vigesimoseptimo, Hunga- A
ria vero vigesimotertio

Per regem.

Ad mandatum Cæsarem majestatis proprium.
Quo perlecto, surrexit præfatus reverendus &
illustri dominus Mathæus, & legit quamdam
schedulam manu propria scriptam, cujus tenor
est talis.

Schedula lecta per Gurrensen.

Ego vigore dicti mandati Cæsarem majestatis
clementissimi & invictissimi principis, ad abo-
lendum omne schisma quod in ecclesia oriri pos-
set, & etiam pro executione capitulorum con-
clulorum coram sanctissimo domino nostro re-
voco quodcumque mandatum qualitercumque
concessum conciliabulo Pisano, & procuratores
quoscumque, qui in dicto conciliabulo interve-
nerunt, & omnia acta & agenda per illud con-
ciliabulum, que declaro irrita & nulla, nomi-
ne præfate Cæsarem majestatis, & adhæreo la-
cro & canonico Lateranensi concilio, ecclesiam
universalem representanti, rite & legitime con-
gregato. Declaro etiam, majestatem Cæsarem
nunquam dedisse mandatum ad præfatum con-
ciliabulum.

Et declaratione facta, præfatus dominus Mat-
thæus Gurrensis accessit cum ea qua decuit reve-
rentia ad præfatum sanctissimum dominum nos-
trum, & deosculatus est pedes ejusdem sanctis-
simi domini nostri, comitante eum dicto illu-
stri domino Alberto de Carpi, præfate Cæsa-
reæ majestatis oratore. Quibus peractis, magi-
ster Marianus de Cuccinis procurator fisci, &
præfati concilii procurator, petiit a protonota-
riis & notariis concilii publicum & publica fieri
instrumentum & instrumenta de omnibus supra-
dictis, &c.

Deinde discretus vir Petrus Mengivar sanctis-
simi domini nostri cursor, retulit coram præfa-
to sanctissimo domino nostro, se, instante præ-
fato magistro Mariano de Cuccinis procuratore,
ad portas ipsius concilii citasse & monuisse om-
nes & singulos prælatos, & alios tam ecclesia-
sticos quam sæculares, qui in concilio interesse
conlueverunt, ut comparerent ad interessendum
sacro sancto concilio. Responsione facta, idem
magister Marianus accusavit eorum contuma-
ciam. Demum reverendus pater dominus Petrus
Ghryphus episcopus Foroliviensis ascendit am-
bonem, & legit quamdam schedulam tenoris in-
fra scripti.

**BULLA TERTIÆ SESSIONIS SACRI
generalis concilii Lateranensis.**

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacro approbante concilio, ad illius, cujus
perfecta sunt opera, laudem & gloriam, sacrum
Lateranense concilium prosequentes, in hac ter-
tia sessione Spiritu sancto favente legitime con-
gregata, quam alias tertio Nonas Novembris
proxime præteriti faciendam in secunda sessione
indixeramus, & deinde de venerabilium fra-
trum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardina-
lium consilio unanimitate assensu, in hodie-
rum diem tenendam, ex certis tunc expressis
& aliis legitimis causis prorogavimus, & indi-
ximus, eodem sacro concilio prorogationem &
indictionem hujusmodi ex causis præfatis sibi

notis approbante, post felicem faustamque ca-
rissimam in Christo filii nostri Maximiliani Roma-
ni imperatoris electi semper Augusti huic sacro
sancto Lateranensi concilio veram adhesionem
& sinceram unionem, omnia & singula per dam-
nationis alumnos Bernardinum Carvajal, Guil-
helmum Frissonet, Renatum de Pria, & Fride-
ricum de Sancto Severino, olim cardinales, eo-
rumque fautores, adherentes, complices & se-
quaces, schismaticos, hereticos, & in suam ac
aliorum perniciem debacchantes, unitatem sanctæ
matris ecclesiæ scindere satagentes in concili-
abulo Pisano, Mediolani, Lugduni, vel ali-
bi, quocumque, quotcumque & qualicumque
fuerint, etiam decimarum impositiones in uni-
verso regno Franciæ per eos factas, quorum te-
nores & qualitates, ac si præsentibus de verbo
ad verbum, non autem per clausulas generales
infererentur, pro expressis haberi volumus, us-
que in præsentem diem acta, gesta & facta,
conscripta & publicata seu ordinata, & in futu-
rum forsitan gerenda, quamvis sint nulla, irri-
ta & inania, & a nobis, præfato concilio sacro
approbante, damnata & reprobata fuerint, po-
teriori pro cautela damnationi & reprobationi hu-
jusmodi inhærendo, eodem sacro concilio ap-
probante, damnamus, reprobamus & detesta-
mur, illaque nulla, irrita & inania, nullius-
que roboris, efficacis, effectus vel momenti
fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec
non literas nostras, per quas, propter receptio-
nes, favores, adherentiam & auxilium, per re-
gem Franciæ & nonnullos alios regni Franciæ
prælatos, officiales, nobiles & barones schis-
maticis & hereticis in dicto conciliabulo Pisani
damnati & reprobandi prosecutione notorie præ-
stita, regnum Franciæ, & præsertim Lugdunum
ducatu Britannicæ excepto, sub data videlicet
Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis
dominicæ millesimo quingentesimo duode-
cimo, Idibus Augusti, pontificatus nostri anno
nono, de fratrum prædictorum consilio, eccle-
siastico subjecimus interdicto, nundinasque Lug-
duni fieri solitas, in Lugduno extunc de cetero
fieri inhibuimus, dictasque nundinas in civitate
Gebbenensi faciendas transulimus, cum decre-
tis, declarationibus, inhibitionibus, omnibus-
que & singulis in eis contentis clausulis, simi-
liter sacro concilio prædicto de illis plenariam
notitiam habente ac approbante, innovamus:
regnumque præfatum, ut præfertur, illiusque
civitates, terras, oppida & loca quocumque
hujusmodi interdicto subjecimus, ac ipsas nun-
dinas ex Lugduno in civitatem præfatum Geb-
bennensem faciendas transferimus. Et ut sa-
crum hoc Lateranense concilium ad finem uber-
rimæ fertilitatis deducatur, aliaque plura &
gravia in hoc sacro Lateranensi concilio tra-
ctanda & discutienda veniant ad Dei omni-
potentis laudem, & universalis ecclesiæ exaltatio-
nem, quartam sessionem continuationis celebra-
tionis ipsius quarto Idus præsentis mensis De-
cembris faciendam, sacro concilio præfato om-
nia approbante, indicimus. Nulli ergo omni-
no hominum liceat hanc paginam nostræ pro-
secutionis, voluntatis, damnationis, reprobatio-
nis, detestationis, decreti, declarationis, in-
novationis, interdicti, translationis & indictionis
infringere, vel ei ausu temerario contraire.
Si quis autem hoc attentare præsumperit, in-
dignationem omnipotentis Dei ac beatorum Pe-
tri & Pauli apostolorum ejus se noverit incur-
surum.

Datum

85810
III.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. tertio Nonas Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

D. de Comitibus.

Qua quidem scheda, ut præmittitur, perlecta, idem reverendus pater Petrus episcopus petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in dicta scheda. Et omnes & singuli responderunt, placere contenta in dicta scheda. Fuit insuper indicta quarta sessio, quarto Idus præsentis mensis. Et hæc fuerunt pro tertia sessione. Super quibus idem magister Marianus de Cuccinis procurator petiit instrumentum & instrumenta, &c. Et incepto per sanctissimum dominum nostrum glorioso hymno, Te Deum laudamus, & capella prosequente, & usque ad finem perducto, sanctissimus dominus noster cum cardinalibus & aliis prælatis recessit, & venit ad sanctum Petrum in palatium apolliticum in Vaticano.

*Julio hujus nominis secundo pontifici maximo,
Alexius episcopus Melfitanus affectuosissimus
famulus, salutem plurimam dicit,
perpetuamque felicitatem.*

Non me præterit, sapientissime pontifex, parum pii minusque grati erga Deum animi esse, quidnam ex iis quæ vobis contingunt, alii cuiquam quam illi, ejusque arbitrato judicio tribuere. Propterea quæ fortunam & fatum appellant, aut nulla esse, aut si qua sunt, ego quidem illi subijci sentio: tantumque sideribus tribuo, quantum est, quod nihil ex ejus potentia detrudere possit. Verumtamen & divum Augustinum divinarum humanarumque rerum interpretem eminentissimum, causas fortuitas non esse nullas, sed latentes asserere, & mihi plurima & gravissima infortunia ab ipsis fere statim incunabulis accidisse, eoque graviora, quo præter omnem spem opinionemque incidere, lat scio. Quibus illud quoque tanto magis annumeraverim, quanto nihil ego enixius curo, quam ne quid a me vel dicatur, vel fiat, quod tibi non placeat. Jussus itaque a te, ut in tertia tui sacri apud Lateranum concilii sessione concionarer, nec ignarus maxima vocis & laterum, & eadem vel minori fortasse disciplinarum inopia laborare, nihil horum, quo rem evitare, causatus sum, temerarium, & non minus stolidum arbitratus, quidquam de iis tuo præcepto opponere, quæ tibi quoque nota esse viderentur. Præterea quæ postea lualere, ut rem jam præparatam & intermissam sententia mutata resumere, quod & hæc ex ipsa oratione facile percipere poteris, & epistolæ ad diem ipsius concionis properandum est. Fuit hic tertio Nonas Decembris, cum sol longissime a nobis recedens & nos obliquus respiciens, dum parvam hemisphærii nostri partem ambit, dies brevissimos reddidit: cumque ad ea quæ in synodo agenda erant vix totus suffectorus videretur, res, vel potius necessitas ita tulit, ut eodem ante omnia Lateranum tibi e Vaticano eundum esset. Per properandi igitur curam magna ex parte somno excusso, nos fere antelucanos præstolandi prosequendique tui gratia Vaticanum deduxit: ubi antequam exires, tanta vis imbris procellosi inhorruit, ut diurnam serenitatem quæ nobis otiosis præcellerat, iter facturus relaxare velle sibi videretur. Existi tamen, quæ tua constantia

a Forte nos.
H.

est, & procella paulisper cessante, totum fere iter pluviosum perfecimus. Itaque membra quæ natura regi non patitur: vento, aqua & anni tempore gelida, cetera vestibus prælongis & madefactis gravata erant. His maxime impeditis, multis descendentes cœnum exceperit, ex cœno sitibundos, famelicos, festos, madidos, implicitos, cœnulentos & somnolentos ædes vastissima, nulla testudine, sed tignis tecta, & crebris transfennis, per quas magnæ naves transmitti possent patentissima: eadem multitudinis hominum & murmuris, strepitus ac lamentorum ex incommodis orientium, algorisque plena. Sic affecto misero mihi, & innata, quod dixi, vocis & corporis imbecillitate laboranti, a tot incommodis circumvento, vento, imbre, procella crepitantibus, & murmure, tecto & transfennis templi verba intercepturis, concionandum erat. Insuper suggestum ascendi, sicut e regione transfennarum altissimarum ac latissimarum, sic a te, ad quem labores meos & verba direxeram, longe juthi quidem tuo, ante inceptam synodum positum, quo magis multitudinis auditui quam tuo contuleretur. Omitto, quod quidam ad suum commodum cuncta trahentes, ita tunc quoque ad reddendum Deo & justitiæ debitum se difficiles dorosque præstitere, ut sicut te multosque ex patribus per totam fere sessionem sollicitos ac luspensos tenuere, ita me quoque in actionis medio turbabundi viderentur. Super his mitra caput, parum ejus hiberna insula tecti capax, sic angebat, ut non magis nuperrime simul omnino in itinere sub imbre ad Lateranum, quam ego tunc sub illa ad orationis calcem properarem. Sed sicut quondam toti Græciæ belli, ita nunc mihi hujus mali Paris causa erat. His ergo tot simul factum est, quorum vel unum suppetiisset ut nec tu, nec pars maxima sacri senatus & patrum audire me quiverit. Quamobrem hæc mihi postea singula memoria repenti, nec dijudicare queunt, quibus minus fecerim satis, illisne quibus ita me affectum & properantem locus audire permisit, an quibus id ex parte vel omnino negavit: expedire visum est, magnis etiam viris id iudicantibus & amicis flagitantibus, ut institutum transgredere, & orationem impressoribus darem, quo & omnibus qui adfuerant, hæc saltem ratione facere satis, & longis pluribus tacendo prodessem, quam dicendo profueram. Si tamen ea sit, ut, quod ejus initio maxime optavi, aliquibus conferre possit. Tua beatitudo, si id ei cumulos & magnitudo cogitationum ac rerum agendarum permisit, ita leget, ut omnem fructum laborum meorum in eo maxime versari existimet, ut a te uno probentur.

*Alexii episcopi Melfitani oratio quam habuit in
tertia sessione sacri Lateranensis concilii,
jussu Julii secundi pontificis maximi.*

Maxime vellem atque optarem a domino Jesu Christo, in cujus nomine, ut par est credere, te duce, beatissime pater, hic sacer senatus, præclarus Procellar, insignes reguli, Cælaris, regum & aliorum principum oratores, ornatissimi præsules, & ceteri qui adfuerant hominissimi viri, huc hodie convenere, ut eadem sinceritate pietateque mentis, qua ego erga beatitudinem tuam, universam ecclesiam & horum singulos sum verba facturus, omnes præsentis atque absentes, quibus celebrandæ synodi onus incumbit, rem tam salubrem & per necessariam agendam suscipiant, tuo tempore agant,

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO CHRISTI 1512.

gant, & ad finem perducant. Mihi vero post
 annos octo & quadraginta, quibus maxima ex
 parte in hac aulica luce, in sacro tuo aliorum-
 que summorum pontificum, & vestro, patre,
 mihi iacuendo venerandoque conspectu versatus
 consensui, hujus saltem suscepti hodie muneri
 labor optatum pariat fructum, ut sacrosanctam
 matri ac alumam ecclesiam, si non omnino (ne-
 que enim tanti me facio) vel aliqua ex par-
 te conducat. Et quoniam ubi factum opus est,
 compertum habeo parum verba proficere: &
 sicut rectam valetudinem non conferri, ita nec
 res magnas solis verbis confici posse; precipue
 vero ratione, & ejus animabus mente ac lin-
 gua, nos a ceteris animantibus differre: sed
 his tantis nature bonis ita quosdam abuti, ut
 raro admodum utantur concordia mentis & lin-
 gua, sed plerumque aliud habent in ore, aliud
 in corde; quae fere sola sunt instrumenta con-
 siliis: hoc autem morbo ubique, sed praesertim
 in synodo, re omnium quae ad religionem &
 praesentem futuramque salutem hominum perti-
 nent, maxima, cum ingenti discrimine utrius-
 que salutis laborari: me denique in tanti mor-
 bi, tamque magni rei & imbecillitatis meae
 cogitatione pene deficere: summus ille artifex
 mentium illustrator & auctor invocetur, qui &
 extinguit eas accendit, & accensas inflammat,
 & ab illis ora dissonare non patitur, quique
 in igneis linguis apparuit, & ora infantium
 fecit disertis. Veni creator Spiritus, mentes
 tuorum visita, imple superna gratia, quae tu
 creasti pectora. Utinam tuos, domine, utinam
 tuos tuncque gratiae capaces nos reddas. Hoc
 ergo duce, quod ipse concedat, quam brevius
 mihi fieri poterit, de concilio deque ecclesia
 differendum est. Et primo altius earum primae
 figura & origine repetitis, mixtum etiam in-
 cremento, majestatis potestatisque ostensis, nec
 non utilitate & commodo quae ex eis humano
 generi proveniunt, ex parte enumeratis; po-
 stremo, mutata a me sententia reddita ratio-
 ne, dicendi faciam finem. Per hanc enim,
 etsi pro rei magnitudine paucissima parumque
 ornata, opitulante illo qui & publice ab om-
 nibus, & privatim a me invocatus est, sive
 rationibus, sive exemplis, sive auctoritatibus
 innitendum procedendumque in synodo fuerit,
 recte omnia consuli, & consulta rectius de-
 cerni, & decreta rectissime executioni mandari
 quam facillime poterunt. Cum redemptor &
 legis noster hominem, parvum mundum,
 collapsum erigere ac instaurare cum suis Patre
 & Spiritu statuisset, nec in opere discedere a
 prima ejus productione, cui etiam totam Tri-
 nitatem adfuisse, per verbum, *Faciamus*, per-
 spicuum est, cum in ceteris rebus, quantum-
 vis bonis, multis ac magnis creandis, *Dixit*,
 &, *Vidit*, de Deo singulariter a Mose proferat-
 ur: quod & in Jordane amni, per sacri ac
 salutiferi lavacri institutionem, & in patefa-
 cienda, pro capacitate visurorum, gloria sua
 super montem Thabor tribus, & non paucio-
 ribus, discipulis qui eum comitabantur; &
 passim per totam legis traditionem, & de-
 mum in corroborandis instruendisque discipu-
 lis, per Spiritum sanctum in ejus nomine a
 Patre missum, plenius declaravit: reditus ad
 Patrem, & a terrenis ad caelestia corpore trans-
 censurus, ita duodecim discipulos (& orando
 Patrem, *Pater, Pater, ut hi unum sint*,
sicut & nos unum sumus: & eos monendo, *In*
hoc, inquit, *sciens omnes, vos meos esse disci-*

Gen. 1.

Mat. 11.

Mat. 17.

Jan. 17.

Jan. 11.

plis, *sicut vos meos dilexeritis*) institutos reli-
 quit, ut capiti, quod in primis suas vices ge-
 nere voluit, reliqui uti membra connexi, per
 toties repetitum praeceptum unum caritatis &
 pacis, unum corpus completerent. Et quod vas
 electionis Paulus ait: *Singuli ejus membra, &*
aliorum alii, ut unus corporis partes forent. Quod
 etiam a duobus & septuaginta pariter ab illo
 electis, & ab aliis qui ad fidem undique quotidie
 confluebant: *Multitudinis*, inquit Lucas, *erat*
cor unum & anima una: & a posteris per tra-
 ditionem utriusque ordinis, & curam eorum
 qui illis succedere, quam diligentissime obser-
 vatum fuisse, omnibus qui historias evoluerint,
 plenissime constat. Et deinde per inauditam &
 incredibilem constantiam & fortitudinem eo-
 rum aliorumque martyrum, & victorias de sa-
 vissimis tortoribus partas, religione longe late-
 que per totum orbem diffusa, & ecclesiis pro
 conditione locorum & temporum super regio-
 nes vel provincias constitutis, & eisdem praeter
 mandatum exemplumque principis, natura quo-
 que ratione edoctis, res omnes disjunctas per
 se impercilliores fieri; conjunctas vero, validio-
 res; singulis suis saluti diuturnitatisque consa-
 lentes, id ipsum sedulo servare curarunt, dum
 annis fere singulis capite & citiusque cum suis
 membris in locum omnibus tutum & commo-
 dum coeuntibus, quae corrigi emendarique oport-
 teret, accuratius pensitata atque discussa, ad
 incrementum omnia, conservationemque reli-
 gionis, publicam honestatem, bonos mores,
 animarumque salutem redigebantur. Interdum
 etiam, cum res exigeret, sua cuique iura quasi
 municipalia pro salute proprii gregis & com-
 modo statuebant. De rebus vero ponderosis &
 dubiis summum caput, ut communis omnium
 magister & doctor, consultabatur. Quo fiebat
 ut, si quando haeresis vel alia res gravis & per-
 niciosi exempli alibi oriretur, praesertim quae
 religionem & publice leges offenderet, ad il-
 lam e vestigio reprimendam patres undique,
 praecipue tamen probatissimi, eruditissimi ac
 integerrimi quique accersebantur, & ad locum
 tempusque aptum, a capite delictum, & ab
 ipsis approbatum, conveniebant. Ubi non mi-
 nus ardentissima dilectione in Deum, quam
 mutua inter se & erga proximum, quod est
 universum genus humanum, caritate, omnia
 simul prospicientes, & singula sedulo scrutan-
 tes & ponderantes, ut quae ad omnes pertinere-
 rent, ab omnibus recipiebantur vel eliminarentur:
 quae infringenda dijudicarent, pro irritis
 & inanibus; quae vero probanda, pro veneran-
 dis sanctisque ab omnibus habebantur: & ita
 eorum consultis atque decretis publice ab orbe
 universo parebatur, ut vel si plures mundi sen-
 tentia Democriti essent, eorum jussis obtempe-
 raturi viderentur. Hac ratione sacrae synodi
 malis erant metus, bonis spes, vitis poena,
 virtutibus praemium, laboribus quies, studiis
 fomes, incrementum iustitiae. Hac ratione tur-
 bulentissimas seditiosissimas ac perniciosissimas
 haereses extinctas deleteraque fuisse, & fide sa-
 crosanctaque religione enucleata & explicata,
 eorumque capitibus & articulis stabilitis, mun-
 dus, expulsis errorum tenebris, eam aliquam-
 diu totus retinuit, in qua nunc brevis efusan-
 gulus luce ambulat veritatis. Hac ratione tot
 sacri & saluberrimi canones, duces praestan-
 tissimi ad bene beateque vivendum, & ad tem-
 poraneam comparandam, aeternamque salutem
 promerendum, per ipsas synodos sancti con-
 scri-

58810 III.

Rem. 12.

Mat. 4.

a) Prov. 11. jusque. 11.

SESSIO
III.

scriptique fuerit, quibus non minor fides & A
auctoritas quam ipsis evangelis attributa est :
& quorum si quas a nobis ratio curae habe-
retur, ad has sordes sordiditatemque morum,
ad quas per eorum contemptum & conciliorum
intermissionem devenimus, non utique deven-
tum fuisset. Hac ratione Urbanus pontifex hu-
jus nominis secundus, synodo habita, rotum
tere occidentem exivit, & numerosissimae ac
potentissimae expeditionis illius auctor factus,
Antiochiam & Jerusalem praecleara ecclesiae mem-
bra, & alias insignes urbes & regna cum in-
genti gloria recepit. Et post eum, ne agnit-
rentur, Paschalis & Gelasius pontifices sup-
plementis, comaeatu & pecunia exercitui in
Asia subveniri fecere; & Callistus hujus nomi-
nis secundus, nongentorum patrum, qua nul-
lus ante & post eum frequentiore usquam,
in hoc ipso Laterano ad idem opus synodum
habuit, ubi tu quoque, beatissime pater, hu-
jus & aliorum exemplo, & recto, ut par est
credere, animo, hanc edixisti, quod bonum,
factum felixque tibi, universae ecclesiae & no-
bis omnibus sit, & ad eundem per illos mo-
vearis effectum. Hac ratione cum alii, tum
Innocentius hoc nomine tertius, qui etiam La-
terani ad hoc ipsum quingentorum paulo mi-
nus patrum concilio interfuit & praesedit, tan-
ta auctoritate fuerit, ut imperatorem & reges
Gallarum, Hispaniarum & Neapolis ad idem
properandum compulerint. Hac praeterea ra-
tione imperatores pedibus nudis, non brevi
spatio per nives cursum ante moenia procum-
bentes, & alii ad pedes pontificum inermium
certe, ac sola innocentia munitorum provo-
luti, eorum veniam precabantur. Magni vir-
tute & vere felices pontifices, quibus tantum
ultra a summis etiam principibus venerationis
& verecundiae pendebatur: feliciores principes,
qui in personis hominum tantum Deo timo-
ris cultusque exhibere non haesitabant. Felicis-
simi & hi & illi, qui depositis odiis sic ad
mutuam dilectionem convertebantur, ut alte-
rorum alteri quam libentissime onera ferrent,
quo lex redemptoris per utroque adimplere-
tur; quique non ex potentia licentiam, sed
contra ex licentia potentiam pensitabant: nec
quod sibi placeret, sed quod omnibus expedi-
ret, quodque deceret, non quod liceret profi-
picientes, anteponebant. Denique, qui ex
majoribus non eos, quos & ipsi ante geren-
dum magistratum & omnes boni vituperarent
& reproarent, sed quos scirent omni laude
commendationeque dignos, imitandos sibi &
superandos pro viribus proponebant. Sed quid
ego his sideribus immoror, quae quamvis per
se micarent, magna ex parte ab aliis lumen
mutuata fuerit; & non ad illas fulgentissimas
stellas recurro, qui ita perpetuo vivere, ita
variis modis pro fide, proque ecclesia certa-
vere; ita denique toti Deo dediti, gratiam
ejus promerere, ut facile affirmaverim, multa
illum propter eorum merita suamque patien-
tiam sustinere, quae per suam justitiam nequa-
quam sustinisset? Quis enim, qui eorum fa-
cta vel dicta vel scripta scrutari voluerit, non
inveniet vel primos illos tres & triginta a Pe-
tro Melchisedem usque uno tenore & vivendi
summa cum temperantia, & gerendi magistra-
tum summa cum sapientia, & subeundi qua-
vis pericula pro fide proque ecclesia summa
cum fortitudine, denique migrandi a tempo-
rae vita ad aeternam summa cum alacritate

& gaudio, ita certasse adversus Romanum
imperium & reliquas orbis terrarum nationes
& vires, ut non modo illis invitis & impu-
gnantibus ecclesiam, pro qua certabant, suo
sanguine solidaverint, dilataverint & extole-
rint, sed ita ipsos quoque holles orbis do-
mitores & armis insuperabiles devicerint, ut
sibi corona victoriae caelique regno per mar-
tyrium comparatis, illos illorumque successo-
res ecclesiae jugo aeternum subegerint? Vel
subsecutos a Silvestro ad splendidissimum si-
dus Gregorium Gordiani, totidem quidem
numero, quamvis alio rerum cursu tenore-
que certandi, persecutione ecclesiae per Chri-
stianos principes in favorem protectionemque
conversa; ita & praeccepta sui principis ser-
vantes, & exempla majorum sequentes, dig-
nitate incrementoque religionis & ecclesiae
confuluisse, ut ipsi quoque omnes, sicut prio-
res, jure optimo in divorum numerum sint
relati. Tantum praeterea pietate, ingenio,
disciplina, moderatione, & omni virtutis
genere valuisse, ut cum ipsi, tum eorum
imitatione posteris quoque immanissima homi-
num monstra, vel porius saevissimas feras,
Gothos, Vandalos, Longobardos, & alios
hujusmodi, eorumque reges usque adeo leni-
verint, ut ex truculentissimis cicures manfue-
tosque reddiderint: denique labore, inedia,
siti, vigiliis, continentia, studio justitiae,
& illiciti abstinentia lucri, hanc quam vide-
mus amplitudinem & opulentiam nobis com-
paravisse, per quas deliciis quotidie magis in-
volvimur, & opibus pene insanimus. O felix
saeculum, quod illos viros non morbum, ut
alios, rebus ecclesiae, sed ejus morbis & pe-
niculis praesentaneum remedium attulisti! O
te ecclesiam tui sponsi gratia plus quam pru-
dentissimam, quae ita tuis primordiis consu-
lulisti, ut tales tunc, non quales postea mul-
tus temporibus experta es, rectores defensores-
que haberes! O solum tunc certe beatissi-
mum, quam reverenter te intueor, oscularique
gesto, quod illos & tulisti & alulisti, & ma-
gna ex parte produxisti! Postremo quis est,
D hoc etiam in cogitatione auctae vel conservatae,
cum in occidente, tum in oriente, ecclesiae
non perpenderit, ita utramque partem patres
earum instituisse, ut si quando forte inter se
dissentirent, acuendi potius ingenia studio, &
perficiendi fidei perspicuitatem, quam pervers-
tendae causa veritatis, tunc quoque modestio-
ri quadam emulatione utraque abstineret a vi-
tuis, & bonis moribus inhæreret, & ambæ pa-
riter ad religionis conversationem proficerent?
Quod * a quando tunc valeret, donec praes-
ta potuit, satis & Roma olim, deleta Car-
thagine, & ab annis aliquot occidentalis ec-
clesia, orientali collapsa, sicut experta est,
ita membra ejus quae recte vivunt & sentiunt,
E non sero poeniteret. Digna profecto res, quae
a multis accuratius cogitetur & ante omnes a
te, beatissime pater, qui mancam & imperfe-
ctam felicitatem tuam putare propterea saepe
visus es, quod earum utriusque pariter, totique
orbi, quod tuae sanctae sedi datum est, non si-
mul praesideres. Eat nunc quispiam, & Zoroa-
strem vel Trimegillum, vel Phoroneum, vel
Pisistratum, vel Licurgum, vel Solonem, vel
Numam Pompilium, vel alios, non dicam cum
legifero redemptoreque nostro, sed vel cum
ipsis servis ejus, praesertim, quos dixi sex &
sexaginta, conferat; quos ille ita partitus est,

ANNO
CHRISTI
1512.

*id est, una

Locus ob-
scurus,
quam
a) Forte
quantum vo-
luerit. H.

ANNO
CHRISTI
1512.

ut magna portione, & plus quam miranda ratione, & primi conficienda tuncadeque veritatis, pascendarumque omnium curam martyrio; & secundi eadem cura voluntatem martyrii terminarent, & alterutri suo numero annos ejus temporales inquarent: vel aliis occidentalis & orientalis ecclesiarum luminibus anteponeat, qui ultra lucem veritatis, vita etiam, moribus, iusticiis, scriptis & præceptis longissime illo extelluere, & demum tantum auctoritatis & ipsi consecuti, & successoribus imperitii sunt, ut non præcepto vel imperio, sed nutu eorum subijci, omnes felicitatis loco haberent. Multa graviter & copiose præco Christi egregius, eruditissimus vir Ægidius Viterbiensis de ratione conciliorum, deque accepto detrimento per intermissionem, & utilitate per frequentationem eorum consequenda, disseruit prima oratione, qua hoc sacrum est auspiciatus concilium: aliquanto plura Thomas Cajetanus, philosophicæ ac theologicæ rationis uti peritissimus, ita disceptator acerrimus, de triumphante ac militante, deque Pisana, ut ipse appellat, ecclesia. Non paucis etiam præsul Spalatensis, disciplinarum quas dixi, non vulgaris professor, sua cum Turcis prælia pro defensione communis tecum gregis inita descripsit, beatissime pater. Ego quoque perbenigne a te iustus ut idem onus subirem, & humanissime monitus, ne his mihi prævis factis longissimo cederem intervallo, pro viribus multa de synodis: earumque definitione, appellatione, origine, causis, numero, conatu & fine, multa de pravissis sectis sive hæresibus, multa de apostolis, de martyribus, & de singulis divinarum ordinibus, de comparatione bonorum piorumque sacerdotum cum divinis spiritibus, de Silvestro pontifice, de Constantino principe, de prima synodo & ejus 318. patribus, omnibus in divorum numerum relatis, & de reliquis universalibus synodis singulatim, & aliis memoria dignis, multa distincte de universa triumphante ac militante ecclesia, deque læthifera sibi & aliis turba Pisana, malis consiliis & artibus nixa, & in caput suum more gigantum, conspirationis furis ac insidiis agitata, & a te quam prudentissime per veri ac legitimi concilii edictionem confusa & enervata: ubi de te quoque non pauca, servato tamen modo, ne Laco natus, & in concilio constitutus, principi, & meo, & vivo, & presenti, ac de me bene merito assentari videret. Post hæc de presentis synodi ratione, pro cursu nostrarum rerum ac temporum, in quo, cum ad levamen fortassis aliarum multarum & ingentium Christiani nominis cladum hoc saltem Deus concesserit, quod hæresibus, quæ ut plurimum causæ conciliorum fuere, nec publice, nec impune laboramus; reliquum foret decernere, ut instaurationi ac propagationi religionis in hoc perangusto Europæ angulo discordia & ignavia coarctata, magna virium parte incumberetur. Sed quoniam tanto operi frustra insisteremus, nisi prius Deus iratus nobis placaretur, qui in tanta corruptione morum & bellorum ac simultatum culpa constitutis placari non posset: & propterea multis, & acriter in mores, & pleraque flagitiorum & scelerum, præcipue tamen in perniciosam ambitionem, pestiferam omnium rerum venalitate & luxum intolerabilem, & innumera detestanda quæstus & nefanda libidinis genera, & execrandas lusiones diebus sa-

A cratissimis, earumque comites blasphemias non ferendas investurus; male etiam consilia, multas fraudes & cupiditatem rerum alienarum, ex quibus discordias & bella intestina oriri foretque constat, & lævissima Christianorum inter se trucidationes, ac tanti effusi sanguinis, cujus dimidio minus ad profligandum communem hostem suppeditasset, causas detestaturus; & idcirco de morum corruptione & culparum inhibitione, de tollendis undique discordiis, & pace ubique inserenda, deque salutifera in communem Christiani nominis hostem expeditione, & ejus implementarum occasione non pauca; postremo te in primis, tuorum verborum non immemor, & deinde imperatorem & reges singulatim ac nominatim, & alios principes & populos Christianos, ad illam, quod sperabam nonnullos eorum adfuturos, hortaturus: multa, inquam, de his, & qua ad ea pertinent, jam licetis & memorie mandata, dicenda, & tribus vix horis absolvenda paravi. Sed ubi animadverti, quam parum vel Ægidii mei, paucis vel nullis eorum qui ad concilium expectabantur, supervenientibus, verba profecerint, vel Thomas ecclesia, etsi nunc egregie per te re navata, in meliori spe constituta, maxime Cæsare in tuum sanctum sedus recepto, tunc certe adhuc fluctuante: vel Spalatensis, perverse non in Turcas, sed inter Christianos bellis ferventibus: concidi præ indignatione, fateor, animo; & hoc ex parte vel tum forti, pro majestatis celsitudine, & felicitatis immensitate; vel meæ, pro exilitatis humilitate; vel, ut rectius dicam, temporis & hominum perversitati adscribens, quod tum tamdiu tamque vehementer concilium invocarent & cuperent, nunc inceptum, etiam vocati & jussi, postponunt: multorum diurnum ac nocturnum laborem, vigiliisque abjectis, valeoque ad tempus vel perpetuo jussis, ne loco præmiu risum, ut ad tempus minus pertinentes, reportarent; quod ad abicutes non parva ex parte pertinebat oratio, mutata sententia, his paucis apud te coram sacro senatu & his patribus agendum putavi, cujus & potestatem supream, & computati cum aliis, numerum vigesimum & centesimum explere, & auctoritatem & sapientiam in quacumque re maximam novi, & voluntatem ad omnia que in concilio agenda, tractanda complendaque sunt, propensiorum esse par est. Quod si id minus ex voto & tua vel aliorum sententia cesserit, & quod initio pollicitus sum, in repetenda primæ figura vel origine conciliorum & ecclesiarum, & eorum incremento, majestate potestateque declarandis, utilitate etiam & commodo, quæ omnibus conferunt, recensendis: denique in reddenda mutata meæ sententiæ ratione, parum fortasse fecerim satis, in primis a tua beatitudine, & deinde a ceteris omnibus veniam peto. Et ut in eo merito desinam, a quo incepti, tu sancte Spiritus adus, & ita meis faveto votis ac precibus, ut quæ tibi grata, summo pontifici, universæ ecclesie, & cum suis principibus toti generi Christiano, & dignitati concilii profutura sunt, ipsi pontifici & his patribus decernenda inspicias. Qui cum Patre & Filio in unitate perfecta vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen. Dixi.

Locus obsecratus, quales in hac oratione commemorantur.

Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolita-
nus.

Reverendus pater dominus Federicus Salernita-
nus.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Jaden-
sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-
nus.

Reverendus pater dominus Julianus Agrigenti-
nus.

B Reverendus pater dominus Franciscus Sueffi-
nus.

Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajeta-
nus.

Reverendus pater dominus Laurentius Montis
regalis episcopus, & gubernator Urbis.

Reverendus pater dominus Hercules Augusten-
sis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sa-
baudis orator.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Consa-
nus.

Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cosiensis.

Reverendus pater dominus Jeremia Tranea-
sis.

Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusi-
nus.

Reverendus pater dominus Andreas Nubonia-
gensis.

Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.

Reverendus pater dominus Robertus Rhegi-
nus.

Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.

Reverendus pater dominus Joannes Maria Si-
pontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginaten-
sis.

Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneo-
regiensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Bu-
duensis.

Reverendus pater dominus Andrea Albenfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus.

Reverendus pater dominus Simon Arminen-
sis.

Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-
sis.

Reverendus pater dominus Albertus Valven-
sis.

Reverendus pater dominus Aloysius Parenti-
nus.

Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.

Revo-

A Nno a nativitate domini millesimo quin-
gesimo duodecimo, indictione decima-
quinta, pontificatus sanctissimi domini nostri
Julii divina providentia papa secundi anno de-
cimo, die vero Veneris decima supradicti men-
sis Decembris, fuit celebrata quarta sessio in ec-
clesia Lateranensi de Urbe, presente & presi-
dente prefato sanctissimo domino nostro Julio
in loco consueto. Et fuit celebrata missa Spiritus
sancti per reverendissimum in Christo pa-
trem & dominum, dominum Nicolaum tituli
sanctae Priscæ presbyterum cardinalem de Flisco
vulgariter nuncupatum. Fuerunt presentes in-
fra scripti reverendissimi domini cardinales, pa-
triarchas, archiepiscopi & episcopi, ac abbates
& magistri ordinum, oratores principum, &
alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis san-
ctæ Romanæ ecclesie camerarius.

Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.

Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.

Reverendissimus dominus Franciscus Sabinen-
sis.

Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti
Martini in montibus, Scrigonienfis.

Reverendissimus dominus Nicolaus tituli san-
ctæ Priscæ, de Flisco.

Reverendissimus dominus Robertus tituli san-
ctæ Anastasie, Nannatenfis.

Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Susannæ, Agennensis.

Reverendissimus dominus Sixtus sancti Petri ad
vincola, sanctæ Romanæ ecclesie vicecancellarius.

Reverendissimus dominus Christophorus tituli
sanctæ Praxedis, Anglicus.

Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.

Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.

Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti, Bononiensis.

Reverendissimus dominus Bandinellus tituli san-
ctæ Sabine, de Saulis.

Diacani cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnetus.

Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Ma-
rie in Cosmedin, de Aragonia.

Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Marie
in Porticu, de Corneliis.

Reverendissimus dominus Alphonsus sancti
Theodori.

Patriarchæ & assilenses papa.

Reverendus pater dominus Cesar Alexandri-
nus.

Reverendus pater dominus Alphonsus Antio-

ANNO
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Jacobus civitatis du-

calis.

Reverendus pater dominus Franciscus Orta-

nus.

Reverendus pater dominus Octavianus Viter-

biensis.

Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-

sis.

Reverendus pater dominus Albertinus Pisau-

riensis.

Reverendus pater dominus Paulus Lectorien-

sis.

Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-

sis.

Reverendus pater dominus Gelasius Bellunen-

sis.

Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-

nus.

Reverendus pater dominus Hieronymus * Inful-

lensis.

Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-

nus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ca-

vallicensis.

Reverendus pater dominus Julianus Vukerra-

nus.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius

Anglonensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-

nensis.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-

riancensis.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-

nus.

Reverendus pater dominus Bartholomæus Mon-

tis viridis.

Reverendus pater dominus Antonius Jacobus

Camerinensis.

Reverendus pater dominus Simon Modrusien-

sis.

Reverendus pater dominus Lambertus Venuti-

nus.

Reverendus pater dominus Dominicus Imolen-

sis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Signien-

sis.

Reverendus pater dominus Matthæus Umbriati-

nensis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbina-

tensis.

Reverendus pater dominus Joannes Franciscus

Nolanus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Arcti-

nus.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-

sis.

Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.

Reverendus pater dominus Alexius Melfita-

nus.

Reverendus pater dominus Andreas Mileten-

sis.

Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-

nus.

Reverendus pater dominus Alexander Alexan-

drinus.

Reverendus pater dominus Joannes Domini-

cus Terdonensis.

Reverendus pater dominus Joannes Tudensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chien-

sis.

Reverendus pater dominus Bernardinus Castren-

sis.

Reverendus pater dominus Bernardinus Polica-

strensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ni-

cienensis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius

Calanenensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Launen-

sis.

Reverendus pater dominus Philippus Adriacen-

sis.

Reverendus pater dominus Hugo Regienensis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestianus.

Reverendus pater dominus Augustinus Sagonen-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Narnien-

sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-

nus.

Reverendus pater dominus Antonius Auxima-

nus.

Reverendus pater dominus Basilius Tuderta-

nus.

Reverendus pater dominus Franciscus Milopo-

tamienensis.

Reverendus pater dominus Corradus Astunen-

sis.

Reverendus pater dominus Ferdinandus Sea-

lensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Belli-

censis.

Reverendus pater dominus Quillelmus Corto-

nensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-

censis.

Reverendus pater dominus Andreas Anfare-

nsis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Alca-

lanus.

Reverendus pater dominus Joannes Bovinien-

sis.

Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdien-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-

sis.

A Reverendus pater dominus Bernardinus Polica-

strensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ni-

cienensis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius

Calanenensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Launen-

sis.

Reverendus pater dominus Philippus Adriacen-

sis.

Reverendus pater dominus Hugo Regienensis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestianus.

Reverendus pater dominus Augustinus Sagonen-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Narnien-

sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-

nus.

Reverendus pater dominus Antonius Auxima-

nus.

Reverendus pater dominus Basilius Tuderta-

nus.

Reverendus pater dominus Franciscus Milopo-

tamienensis.

Reverendus pater dominus Corradus Astunen-

sis.

Reverendus pater dominus Ferdinandus Sea-

lensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Belli-

censis.

Reverendus pater dominus Quillelmus Corto-

nensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-

censis.

Reverendus pater dominus Andreas Anfare-

nsis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Alca-

lanus.

Reverendus pater dominus Joannes Bovinien-

sis.

Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdien-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-

sis.

* al. Ucl.
ensis.*) Legi.
Gaurdienis.

B

C

D

E

Abbat.

Reverendus pater dominus Antonius abbas san-

cti Galgani Vulturanensis diocesis.

Reverendus pater dominus Guillelmus abbas mo-

nasterii Beate Marie Britonis.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas

monasterii sancti Gregorii de Uibe, ordinis

sancti Benedicti.

Reverendus pater dominus Georgius Gannensis,

Mersburgensis diocesis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas generalis ordinis Prædicato-

rum.

Magister Ægidius generalis ordinis eremitarum

sancti Augustini.

Magister Bernardinus vicarius Carmelitarum.

Magister Angelus beate Marie Servorum

Oratores, & senator Urbis.

Illustris dominus Albertus de Caspi, Maximilia-

ni electi imperatoris orator.

Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-

rentinus, senator Urbis.

SESSIO
IV.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniarum.
Magnificus dominus, Jacobus de Salviatis & Mattheus de Strozis, domini Florentini, oratores.
Ac etiam fuerunt presentes tres oratores dominorum Helvetiorum.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.
Dominus Nicolaus de Ruere.
Illustrissimus dominus Julius de Ursinis.
Dominus Octavianus Pallavicinus.
Illustris dominus Franciotus de Ursinis.
Dominus Christophorus de Pallavicinis.
Dominus Stephanus de Comitibus.

Fuerunt etiam presentes quamplures reverendi domini protonotarii apostolici, auditores causarum sacri palatii & clerici cameræ, ac alii magistri in theologia, & doctores diversarum professionum clerici & laici.

Fuit habita oratio per reverendum patrem dominum Christophorum Marcellum nobilem Venetum, sedis apostolicæ notarium & artium doctorem, cujus tenor in fine præsentis sessionis describitur. Et cantatis orationibus, consuetis litanis, & benedicta sacra synodo per pontificem, & aliis solitis conciliorum ceremoniis, præstitaque ab omnibus prælatis sanctissimo domino nostro consueta obedientia, sanctissimus dominus noster incepit hymnum, Veni sancte Spiritus, Et reverendissimus in Christo pater dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis de Cornelis vulgariter nuncupatus, legit evangelium secundum Mattheum, quod incipit: *Exiit qui seminat, seminare semen suum.* Deinde secretarius magnifici domini Francisci Foscaris equitis, oratoris illustrissimi domini Venetorum, dedit quoddam mandatum dicti domini Venetorum, nomine dicti magnifici domini Francisci, in quo idem dominus Franciscus est constitutus procurator ad interessendum sacrosancto concilio Lateranensi: & idem secretarius excusavit eundem dominum oratorem, quia non interesse poterat sessioni propter corporis alterationem. Consequenter idem sanctissimus dominus noster dedit dictum mandatum reverendo patri domino Thomæ Phædra, secretario concilii, mandans eidem, ut illud legeret in ambone. Qui dictus dominus Thomas ascendit ambonem, & legit dictum mandatum tenoris infra scripti alta voce & ab omnibus audienda.

MANDATUM VENETORUM.

Leonardus Lauredanus Dei gratia dux Venetiarum. &c.

Cum sanctissimus & beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Julius, digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pontifex maximus, divino afflatus numine, pro suo pastorali officio, ut verum decet in terris Christi vicarium, & ad extinguendum hæreses, tollendumque pessimum exortum schisma, ac reprimendam eorum temeritatem audaciam, qui diabolico spiritu induci, tunicam inconsultilem domini nostri Je-

su Christi discindere & dilacerare conantur, & denique pro bono pacis omnium Christianorum celebrare desierit & jam indixerit generale & universale concilium in Laterano, nosque inter alios Christianos principes & potentatus ejusmodi sancto operi adesse paterna caritate sit hortatus, sedulam adhibuimus operam, ut status nostri viri ecclesiastici & seculares, doctrina, religione & moribus præstantes, qui rei conducere possent, sese Romam conferrent. Et ne ulla in re a summa devotione, reverentia, cultu & observantia nostra erga sacrosanctam sedem apostolicam & eundem sanctissimum dominum nostrum deesse videamur, cum personaliter interesse nequeamus, vices nostras demandavimus, & tenore præsentium omni meliori modo, via, iure & forma, quibus magis, melius & validius de jure vel de facto a nobis fieri potest & debet, demandamus nobili & dilectissimo patricio Veneto Franciseo Foscaro equiti, oratori nostro Romæ agenti, ut sacrosancto concilio Lateranensi nostro nomine intersit, assistat, & ea omnia præstet & peragat quæ a nobis quoquo modo adhiberi possent, aut incumbere ad honorem, decus, dignitatem, tutelam & conservationem, amplitudinemque & exaltationem personæ ejusdem sanctissimi domini nostri Julii secundi summi pontificis, nec non sanctæ Romanæ ecclesiæ ac universalis venerandi Lateranensis concilii antedicti, cum ampla auctoritate, potestate, facultate atque arbitrio, a nobis cum consiliis nostris sibi tributis & impertitis, ad omnia & singula in tam pio, religioso & salutari negotio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmanda, præstanda, executioni mandanda & adimplenda, quæ nobis Venetoque dominio possent competere vel deberent, tam de jure quam de consuetudine, non secus ac si nos ipsi cum dominio & senatu nostro coram personaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & singula ab eodem oratore nostro, quo supra nomine, tam verbo quam scripto in præmissis & circa præmissa pertractanda, concludenda & firmanda, approbaturos nos esse, rataque & grata in perpetuum habituros. In quorum fidem & testimonium præsentis literas nostras in hac patienti forma fieri jussimus, & nostri soliti sigilli, qui in similibus utimur, appensione muniri.

Datum in nostro ducali palatio die decima Aprilis, indictione decimaquinta 1512.

Quo perlecto, idem sanctissimus dominus noster mandavit eidem domino Thomæ secretario, ut legeret quasdam literas claræ memorie Ludovici regis Francorum XI. sigillo ejusdem sigillatas, directas felicis recordationis Pie papæ secundo, super revocatione pragmaticæ sanctionis: qui dominus Phædra in eodem ambone legit dictas literas alta & intelligibili voce, cujus tenor talis est.

ANNO
CHRISTI
1512.LITERÆ LUDOVICI REGIS FRANCIE
abrogationis pragmaticæ sanctionis.

*Ludovicus Dei gratia Francorum rex tibi sanctif-
simo ac beatissimo patri nostro Pio papa secun-
do, obedientiam filialem, et plenas devotionis
affectiones.*

Deum solum scientes esse, cujus providentia bene consulitur rebus humanis, meliusque regna & urbes religione cingi atque defendi, quam armis & moribus, te vicarium Dei viventis ea veneratione prosequimur, ut sacra pensentiam in ecclesiasticis rebus tua monita, veluti vocem pastoris audire, illisque parere prompta mente velimus. Quapropter, beatissime pater, etiam constitutio quædam in regno nostro, quam pragmaticam vocant, magno prælatorum conventu, magna temporali deliberatione conclusa fuerit, & jam callum obducens, quietum prope fixerit statum: tu tamen tuis ad nos literis illam a regno nostro auferri, explodi, abrogarique flagitas. Nobis quoque dilectus & fidelis consiliarius noster Joannes episcopus Atrebatensis, quem cum potestate legati de latere ad hoc nostrum regnum misisti, commemoravit ea, ad quam per ipsum tibi nostro nomine pollicenda, votenda, expromittenda, nos antequam regnum suscepissimus, religionis instinctus quidam deduxerat. Nos nostra promissa exequi, accedente moderatrice rerum ecclesiasticarum tua auctoritate, studemus ac volumus, & id quidem tanto volumus animo propensiori; quanto nobis regnum Francie florens & bello vacuum tuetur Deus & protegit. Omnibus itaque victimis potiore obedientiam intelligentes, assensimus his que tuo nomine nobis aperta sunt, ipsam scilicet pragmaticam sanctionem tibi tuæque sedi esse infensam, utpote que in seditione & schismatis tempore, atque per seditionem, sectionis-que a tua sede figuram, nata sit: & que, dum tibi, a quo sacra leges oriuntur & manant, quantalibet eripit auctoritatem, omne jus & omnem legem dissolvit. Illud enim exoritur, quod idem consiliarius nomine tuo sanctitatis adstruxit, ut dum per pragmaticam sanctionem ipsam summa in ecclesia tua sanctitatis auctoritas minuitur, dum prælatis in regno nostro quoddam licentiae templum præstruitur, dum congruens unitas ad alia regna conformataque tolli videtur, abroganda sit ipsa pragmatica, tollendaque a regno nostro, quippe que adversus tuam sedem, omnium ecclesiarum matrem, ab inferioribus prælatis lata sit, tamquam, ut scriptura loquitur, *Quomodo si elevetur virga contra levantem se, aut baculus, qui urique lignum est.* Que quidem, beatissime pater, licet plerique docti homines confutare niterentur atque diluere, multa que nos dehortarentur abrogare sanctionem ipsam; te tamen principem totius ecclesie, te antistitem sacrorum, te dominici gregis pastorem proferimus & scimus, teque jubentem sequimur, tibi & beatissimi Petri cathedra consentimus & jungimur. Itaque sicut mandasti, pragmaticam ipsam a regno nostro, nostroque Viennensi Delphinatu & omni ditione nostra per præsentem pellimus, dejicimus, stirpiturque abrogamus, & quam, qualemve ante pragmaticam ipsius editionem, circa ecclesiarum, beneficiorum, aliarumque rerum spiritualium dispositi-

Concil. Gener. Tom. XXXII.

A tionem, censuram, moderationem in regno nostro omniaque ditione nostra, tui prædecessores Martinus quintus & Eugenius quartus Romani pontifices habebant & exercebant, talem eandem-que nostro adjutori beatissimo Petro tibi que ipsius successor reddimus, præstamus & restituimus, cum summo imperio, cum judicio libero, cum potestate non coarctata. Tu enim, cum scias quid auctoritate divinitus tibi tradita possis, quas pro regni nostri & ecclesiarum in eo tranquillitate postulabimus, non negliges res necessarias, poterisque semper quod optimum fuerit judicare. Utere igitur deinceps in regno nostro potestate tua, ut voles, atque illam exerce. Nam ut hominum membra nulla contentione, capite uno atque una mente ducuntur, sic tuis sacris decretis ecclesie prælati in regno nostro & Delphinatu consonantiam & obedientiam plenam refundent. Quod si forte obstitentur aliqui, aut reclamabunt, nos in verbo regio pollicemur tui beatitudini, atque promittimus exequi facere tua mandata, omni appellationis aut oppositionis obstaculo prorsus excluso, eosque qui tibi contumaces fuerint, pro tuo jussu comprimemus & refrenabimus.

Datum Turonis sub magno sigillo nostro, die vigesima septima mensis Novembris, anno domini 1461. & regni nostri primo.

C Postmodum vero excellens doctor dominus Melchior de Bardassinis advocatus concilii, habuit orationem multum ornatam & luculentam super reprobatione pragmaticæ sanctionis, petens illam revocari & annullari, ac decerni monitorium contra prælatos, capitula, conventus, principes Francie, præsidentes parliamentorum, & alios, sua communiter vel divisim interesse putantes, ut comparere deberent ad allegandum, quare dicta pragmatica revocari non debet. Et illud idem petiit dominus Marianus de Cucinis procurator fisci, & sacri concilii procurator. Et sanctissimus dominus noster, hoc sacro approbante concilio, decrevit monitorium & citationem sub termino sexaginta dierum tenoris infra scripti.

MONITORIUM

CONTRA PRAGMATICAM & ejus assertores.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

E Licet sacrorum canonum instituta; sanctorum patrum & Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, & in generalibus legitimis conciliis pro defensione ecclesiasticæ libertatis dignitatisque sedis apostolicæ tuitione, consultissima deliberatione sancita, inviolabiliter ab omnibus custodiri oporteat, ipsorumque decreta, veluti divina inspiratione edita, immutabilia censeantur; Romanus tamen pontifex, qui regis æterni, rerumque & jurium omnium conditoris locum, licet imparibus meritis, tenet in terris, cum hujusmodi decreta saluberrima & honesta, hominum calliditate & ambitione vergi conspiciat in abusum, & humanas traditiones Christi legibus anteferri, ut ecclesiæ indemnitati & libertati opportune subveniat,

Ii 2 niat,

niat, & præsumptam curet deponere malitiam A
perverforum, eorumque conatibus occurrat: interdum cogitur abusiones & humanas traditio-
nes hujusmodi nullas & invalidas declarare & abrogare, prout temporum & locorum qualita-
te pensata, id conspicit in domino salubriter expedire. Dudum siquidem displicenter per nos pluries accepto, per multa temporum spatia, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præsertim cujusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmaticam vocant, apostolicæ sedi, sanctæque Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, canonibusque præfatis derogatum fuisse, rem adeo perniciosam in Dei offensam, & ecclesiæ præfate vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferre nequeunt, cum sanctio ipsa ab omni ad id potestate carentibus, nullorum Romanorum pontificum aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus incredula & observata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat, quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis desuper confectis plenius continetur, sacro Lateranensi concilio approbante, in quarta sessione, declarationis & abrogationis per nos faciendarum, hujusmodi negotium & discussionem venerabilium fratrum nostrorum Romanæ ecclesiæ præfate cardinalium, & aliorum prælatorum congregationibus in Lateranensi sala superiori, quatenus opus foret, faciendis, relationemque discussionis nobis & Lateranensi concilio præfato faciendam commisimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios, sua communiter vel divilim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pareret accessus, in Mediolanensis, Astenis & Papiensis ecclesiarum valvis attingendum, moneri & citari infra D
certum competentem terminum præfigendum, ad comparandum coram nobis & concilio præfato, causalque dicendas, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ præfate & apostolicæ sedis, canonumque prædictorum & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet. Illosque sic monitos & citatos arctari & teneri, ac si personaliter moniti & citati fuissent, statuimus & ordinamus, ac quintam sessionem decimaquarta Kalendas Martii, quæ erit quarta feris post primam dominicam quadragesimæ proxime futuræ, faciendam, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, indiximus. Nos igitur, E
quorum interest, ne indefensæ libertatis ecclesiasticæ ratio in extremo judicio a nobis requiri possit, & perverforum & ambitiosorum protervia diutius convalescat, declarationis, abrogationis & discussionis negotium, monitionis & citationis statutum & decretum hujusmodi debitæ executioni demandare, omnes & singulos Gallicos prælatos, capitula, seu conventus, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis, etiam si regalis extiterint, sanctione præfata abutentes, seu illam appro-

bantes, omnesque alios & singulos, sua communiter vel divilim interesse putantes, ut præfertur, ex certa nostra scientia, auctoritate apostolica, tenore præsentium, primo, secundo, tertio & peremptorie citamus, monemus & requirimus, quatenus infra sexaginta dierum spatium, a die præsentium in locis suprascriptis assidionis numerandum, quorum viginti pro primo, alios viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorie termino monitione canonica assignamus, ad comparandum coram nobis & concilio Lateranensi præfato, causalque dicendas, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem, dignitatem ac unitatem ecclesiæ Romanæ & sedis, canonumque & ecclesiasticæ libertatis prædictorum violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non debeat. Quo termino assignato, sive comparere sic moniti & citati curaverint, sive non, ad executionem negotii, decreti, abrogationis & statuti prædictorum, illorumque & aliorum in præmissis necessariorum, prout justum fuerit, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, procedemus. Et cum pro citationibus & monitionibus hujusmodi ad partes illas tutus non pateat accessus, ne præfati sic moniti & citati, alique quos præsentibus literæ contingant, valeant de præmissis ignorantiam allegare, & prætextu ignorantie hujusmodi aliquod velamen excusationis assumant, volumus literas ipsas in valvis prædictis juxta decretum & statutum hujusmodi affigi & ipsam assidionem publicari. Decernentes etiam, quod earundem literarum publicatio sic facta perinde eisdem sic monitis & citatis arctet, ac si literæ ipsæ die assidionis & publicationis hujusmodi eis personaliter lectæ & insinuatæ forent, cum non sit verisimilis conjectura, quod ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque, seu si monitis & citatis prædictis, vel quibusvis aliis communiter vel divilim a dicta sede indultum existat, quod interdicti, suspendi, excommunicari non possint, per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ citationis, monitionis, requisitionis, assignationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512.

Deinde exclusis a loco concilii omnibus aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus & pluribus principalibus ordinum, & porta concilii clausa sanctissimo domino nostro cum cardinalibus & aliis præfatis in pluvialibus & casulis dalmaticis mitratibus existentibus, prout est consuetum, reverendus pater dominus Alexander episcopus Alexandrinus de mandato suæ sanctitatis ascendit ambonem, & legit schedulam seu bullam tenoris infra scripti.

ANNO
CHRISTI
1512BULLA SECUNDA SESSIONIS QUARTÆ
sacri generalis concilii lateranensis.*Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Saluti gregis nobis desuper commissi, morum reformationi defensionique ecclesiasticæ libertatis, ac fidei catholicæ tranquillitati & augmento, paternis & sollicitis studiis intendentes, ad omnipotentis Dei & individui Trinitatis laudem & gloriam, sacro hoc approbante concilio, literas nostras a nobis dudum emanatas, eidem concilio notas, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiones generaliter reformavimus, approbamus & innovamus, illasque, quas per nonnullos postea tunc expressos ad fidelium utilitatem juxta intentionem nostram declarari mandavimus, per præfatos expressos, & cum illis alios diversarum nationum prelatos, nunc in præfato concilio præsentibus deputandos, omnibus quæ judicium humanum pervertere possent, cessantibus ut justum & æquum fuerit, particulariter declarari, & declarationes ipsas, in aliis sessionibus nobis in hoc sacro concilio referendas, & ab eodem concilio approbandas, ut debite exequantur, præcipimus & mandamus.

Insuper cum jam per multa temporum spatia per nonnullos prelatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præsertim cujusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmaticam vocant, apostolicæ sedi, sanctæque Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, sacrifque canonicis derogatum fuerit, nos rem adeo perniciosam in Dei offensam, & ecclesiæ præfatæ vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferre nequeantes, cum sanctio ipsa ab omni ad id legitima potestate carentibus, nullorumque summorum pontificum, aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta & observata fuerit, illaque cum in ea contenta nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat; quam etiam claræ memoriæ Ludovicus undecimus Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis desuper confectis plenius continetur. Declarationis igitur & abrogationis per nos faciendarum hujusmodi negotium & discussionem venerabilium fratrum nostrorum ecclesiæ præfatæ cardinalium & aliorum prelatorum congregationibus, quas in Lateranensi sala superiori, quatenus opus fuerit, facient relationemque discussorum in prima, aut alia sessionibus, prout commode fieri poterit, nobis & sacro concilio approbante, committimus, Gallicosque prelatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in Mediolanensis, Astensis & Papiensis ecclesiæ, valvis assignendum, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparandum coram nobis & concilio præfato, causasque dicendum, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus

Conc. General. Tom. XXXII

A auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis, sacrorumque canonum & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni, & abrogari non debeat, illosque sic monitos & citatos arctari & teneri, ac si personaliter moniti & citati fuissent. Statuimus & decernimus. Ulterius omnes & singulas provisiones, collationes beneficiorum ecclesiasticorum, confirmationes electionum & postulationum, concessionum gratias, mandata & indulta qucumque, tam gratiam, quam justitiam, seu mixtim concernentia, cujuscunque tenoris existant, quæ præsentibus pro expressis haberi volumus, per synagogam vel conciliabulum Pisanum, illiusque schismaticos adherentes, facta & concessa, quamvis sint nulla & invalida, pro potiori tamen cautela, nulla & irrita, nulliusque roboris vel momenti esse, omnesque & singulos cujuscunque dignitatis, status, gradus, nobilitatis, ordinis & conditionis existentes, quibus concessa fuerunt, aut quorum commodum, utilitatem seu honorem quomodolibet respiciunt, nullos eorum fructus, redditus & proventus suos facere, vel hæcenus fecisse, sed ad illorum restitutionem, & ipsorum beneficiorum, & aliorum præmissorum concessorum dimissionem teneri, & nisi beneficia ipsa & alia eis concessa infra duos menses a data præsentium computandos realiter & omnino dimiserint, etiam aliis beneficiis ecclesiasticis, quæ iusto titulo possident, eo ipso privatos existere, dicto sacro approbante concilio, decernimus. Fructus quoque, redditus & proventus hujusmodi, ac qualvis pecunias decimarum per dictum conciliabulum impositarum, exactos & exigendos, expeditioni contra infideles faciendæ applicamus. Ut autem declaratio reformationis & nullitatis sanctionis prædictæ, aliaque gerenda mature exequi, & præfati ad sacrum concilium hujusmodi venturi, quorum aliquos jam iter ad veniendum arripuisse accepimus, commode venire possint, quintam sessionem decimoquarto Kalendas Martii, quæ erit quarta feria post primam dominicam quadragesimæ proxime futuræ, faciendam, præfato sacro concilio approbante, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, præcepti, mandati, commissionis, monitionis, citationis, ordinationis, decreti, applicationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. quarto Idus Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

Ja. Questemberg.

Qua perlecta, idem reverendus pater dominus Alexander episcopus petiit a patribus existentibus in concilio, an placerent reverendis paternitatibus suis contenta in schedula seu bulla. Et immediate scrutatores votorum una cum protonotariis & notariis iverunt ad recipiendum vota patrum. Et omnes, post sanctissimum dominum nostrum, qui respondit per verbum, Placet, responderunt, placere eis contenta in schedula.

li 3

Post-

SESSIO
IV.

Postmodum vero de mandato prefati sanctissimi domini nostri, ad instantiam domini Mariani de Cuccinis procuratoris, discreti viri domini Petrus Mengivar & Joannes Bernardi, prefati domini nostri cursores, ad portas concilii alta & intelligibili voce citarunt omnes interesse debentes, tam de jure, quam de consuetudine, concilio; & vocaverunt eos, ut accederent ad interessendum concilio, ad evitandum penas contentas in jure & bullas indicationis contra non venientes ad concilium, Relatione facta, idem dominus Marianus accusavit contumaciam absentium, & petiit declarationem contra eos, ad videndum se declarari in proxima sessione; & sanctissimus dominus nihil respondit.

Deinde reverendus pater dominus Alexius episcopus Melitanus, procurator reverendi patris domini Raphaelis episcopi Malhensis, ad interessendum concilio, & eum excusandum, dedit quoddam mandatum subscriptum per discretum virum Guillelmum de Voys clericum Cenomanensem, apostolica auctoritate notarium. Et reverendus dominus Rodericus Joannis, abbas beatæ Mariæ de Tavoica Tudenis diocesis, procurator reverendi patris domini Henrici episcopi Septentis, primus Africanus, dedit mandatum dicti episcopi subscriptum propria manu, & ejus proprio sigillo sigillatum. Postmodum vero venerabilis vir dominus Joannes Roderici de Tapia, portionarius ecclesiæ Cordabensis, procurator reverendi patris domini Gometii de Toledo episcopi Placentinensis, dedit quoddam mandatum dicti episcopi, subscriptum per discretum virum dominum Ferdinandum de Toro clericum Placentinæ diocesis, publicum apostolica auctoritate notarium, ad interessendum concilio, & eundem dominum episcopum excusandum. Deinde supradictus dominus Marianus procurator concilii, petiit de omnibus & singulis actis & gestis in supradicta sessione instrumentum & instrumenta. Et fuit indicta quinta sessio decimo quarto Kalendas Martii proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quarta sessione. Qua absolutâ, sanctissimus dominus noster volens Deo gratias de gestis reddere, incepit cantare hymnum exultationis, Te Deum laudamus, capella prosequente usque ad finem. Quo finito, sua sanctitas, cum cardinalibus & prælatibus exeuntibus de loco concilii, equitavit ad palatium sancti Petri in Vaticano.

Hæc fuit ultima sessio, in qua intervenit personaliter sanctissimus dominus noster Julius secundus, qui etiam tunc infirmabatur aliquantulum, adeo quod causante gravi ægritudine & crescente, in quinta sessione tenta tempore suo non potuit personaliter interesse.

Christophori Marcelli in quarta Lateranensis concilii sessione habita oratio.

Si quis ante miratus sit, beatissime pater, quod ad laudatissimum hoc dicendi munus admittis quispiam non satis dignus apparuit, hoc tempore mirandum potius esse videtur, cum me, neque alias hoc genere laudis functum, neque, de more, candidatum, videat hunc ascendisse locum, hanc provinciam tanto cum animo suscepisse. Sed profecto non est cur mirari debeat, si tuam inspiciat pietatem, si meam in te observantiam, tuque in me gratiæ conquirendæ servandæque studium recogno-

scat. Jussisti tu, pater sancte, & parvi: hoc munere me dignum efficere voluisti, & contemnere nolui, sed animo libenti suscepi: ad quod alioquin me nulla causa, nullum judicium, nulla sententia compellere potuisset. Idque unum me magis inter alia recreat, quod ea de re dicturus sum, sola cujus amplitudine quævis facile splendere potest oratio. Dicendum est enim de officio principis, quo suam recte civitatem componat, regat, instituat. Dicendum, inquam, his temporibus, quibus sanctissima Christiana respublica varia civium confusione visa est maxime perturbari. Neque mihi dicendum, pater sancte, ut te moneam quidquam aut doceam, quod usque modo non egeris;

sed ex his quæ dixerō, quicquid probitatem tuam, vires, ingenium, optimeque administrationum imperium magis ac magis intelligat, ad bene beateque vivendum animetur, deformitatem abiciat, consuetudinem mutet, tibi optimo maximoque principi læto interserviat animo. Quod utinam, te duce, assequi valeamus, ut majores laudes, quam vel quicquid meruerit ante, vel mente concipere possumus, sub tuo tibi cumulatissime contingant imperio. Dicam igitur tuis fretus auspiciis, sacratissime pontifex. Si qua ulla in re (quod non ambigo) sed in multis defecero, sic veniam dabis, ut omnes scire sciant, me tua in primis auctoritate sustulturn, in re magna dixisse quidquam, sed longe melius voluisse. Cum rerumpublicarum ea præstantissima sit (ut philosophi attestantur omnes) quæ ab uno tantum principe & civili peritia prædita & bonis moribus instituto regitur, duas præcipuas ejus partes invenio: quarum altera ad virtutes & judicium pertinet, altera ad rerum agendarum necessitatem, quam imperatoriam vocant. Si enim princeps civitatem suam bene institutam, civisque in ea ad bene agendum promptos esse voluerit, ipse prius, tanquam speculum in quo bonarum actionum imagines splendunt, virtutes sequatur, amplectatur & præferat, operæ præcipuum est. Namque semper ad principum mores omnis civitas omnique respublica componi solet, in quos omnium vertuntur oculi, alliciuntur animi, suæque non amplius, sed eorum arbitrio & consuetudine vivunt. Ita enim cum principi tanquam præstantissimo cariore fieri, invicemque præstare, nativo quodam instinctu percipiunt, illum pro viribus imitari student, ejus vestigia sequi, atque ita mores imbiberent, ut nihil aliud agere, nihil excogitare penitus videantur. Inde visi sunt cives pro duce forti fortes maxima subire pericula, mortemque ipsam oppetere: inde abstinentes fieri, justi, modesti, cauti, liberales, magnanimi, ceterisque virtutibus præditi, & tanquam ab unico eorum sole suum quisque splendorem accipere. Quid de vitiis dicam? Cum natura semper ad malum prona pro sensum voluntatibus, quibus negotium commune habemus cum feris, si male agendi cives in principe amplum & manifestum habent exemplum, citius ad ejus imitationem accedunt, currunt, advolant, imo ipsum facile exuperant. Hinc aperta tyranides, inhonestæ lucra, corruptiones, rapinæ, ambitiones, Dei contemptus, civitatum mutationes, rerumpublicarum jaçtura: hinc sævitie, variaque tormentorum genera, supra, incestus, sacrilegia & mille mortes quotidie inspicuntur. Virtutis autem imitatio, etsi difficilior aliis videatur, cum tamen ad rationis stimulos & ignes advertimus, nulla est magis delectabilis, nulla

re terrarum orbe convocatis patribus, sunt hinc A inde celebrata concilia, sanctissimæ confirmatæ leges, institutiones mutuatæ, hæreses abjectæ, castigati errores, difficultates solutæ, veritas probata, seditiones extinctæ, concordia restituta, una monstrata fides, una religio, unus princeps, qui summam in terris habeat potestatem. Tacco que tamquam evangelia quatuor venerari debemus. Tacco a Victore pontifice Alexandrinum convocatum concilium, a Dionysio Antiochenum, ab Innocentio Lugdunense prius, & recentius a Gregorio quingentorum patrum numero celebratum, ubi Constantinopolitani patriarchæ & Palmologi imperatoris præsentia, post tertiumdecimum orientalis ecclesiæ ab occidentali recessum, unio restituta fuit, sponteque sua nonnulla ex ferocissimis Schyatarum gentibus sacri lavari felicia insignia suscipere. Sileo quibus alia Græcorum & aliorum perniciosissima extin- B cta sunt schismata. Prætereo, quæ regibus & principibus silentium, legesque imposuerunt & fiens. Ea denique in universum omitto, quibus pro reformanda ecclesiâ, pro negligendis deliciis, abjicienda pompa, fastu, luxu, mollitie, omnique extinguenda libidine, sanctissima instituta sunt edita. Quæ si recensere proponerem animo, nedum vobis in dicendo, patres, sed mihi ipsi in connumerando deficerem. Id unum præterire non possum, quod ubi sanctissimum hoc pro novandis legibus, ac sedanda C seditione, a te nostro omnium patre Julio secundo pontifice maximo, apud Lateranum fuit convocatum concilium hisque diebus, quibus haberi debebat, de totius ecclesiæ summa actum esse videbatur, quando audita est cruentissima illa & nunquam satis deplorata Ravennæ clades, quando nudatis ensibus hostes cujusque jugulo imminere acerrimi videbantur, quando prælidium omne, omnis spes subsidii sublata erat: illismet, inquam, diebus visi sunt hostes effugere, fusi, fugatique, nullum habere, qui eos caperet, Italiam locum; omnes animi vires & imperium statim restitui. Credo equidem, pater sancte, quod Deus optimus maximus per te pacificam ecclesiæ restitutionem, ac savissimam schismatis extinctionem excupiens, tantum a nobis avertere decrevit incendium. O felix Latraneanse concilium, o sanctissima concio, cui divinus cœtus & multitudo respondet in cœlis ubi una pietas viget, unus amor, una felicitas. Sed longe quidem feliciter atque beatius, si quando, te duce, dabitur, ut restituta quiete, restituta moribus, restituta ecclesiâ, in summa animi tranquillitate vivamus. De opibus præterea, de bello & pace debet agere princeps, eo quod si nullæ sint opes, civitatem tutari non potest, neque bellum indicere, neque pacem servare, neque seipsum intra mœnia custodire. Illæ namque sunt opes, sine quibus neque publica, neque privata agitur vita. Cum enim communia nusquam sint omnia, sed quisque arte sua & ingenio vivat, cum domus, familia, agri, prædia, urbes, opida, arces, respublicæ, imperia, totusque terrarum orbis sit in partes divisus, commutatio necessaria, & cunctis habendi & dominandi sit innata libido; opes habeamus oportet, ut hinc bellum, inde pacem, hinc victus, annonam, comæctus, inde munitiones, arma, viros, equos, mœnia, propugnacula, muros, aggeres, valla, tormenta aliaque instrumenta bellica comparare, erigere, servare, & custodire possimus. Inde vœdgalia fi- D sci, straria, solutiones, census, pensiones, tribu-

ta sunt, ut decet, a principe instituenda. Bellum vero sic semper agendum, ut nunquam nisi justum suscipiatur, illiusque tantum causa, ut scilicet in pace vivamus. Pax enim est animi quies, pax vita, pax humana felicitas. A pace amicitia, societates, fœdera, affinitates, cognationes, conjugia, procreationes, liberi, virtus, religio & rerumpublicarum incrementa procedunt. Justum autem id bellum appellandum existimo, ad quod vel invitum, ut nos ipsos nostrumque defendamus imperium, trahimur: vel sponte, ut quæ quandoque nostra fuerint, capiamus, aggrediamur. Publicas enim injurias, publica detrimenta, usurpationes injustas, violenta dominia princeps æquo animo ferre non debet, sed totis viribus quæ sua sunt servare, anepta armis recipere, potiusque velle mori, quam turpiter & cum ignominia vivere. Quid enim deterius viro privato, nedum principi, quam ignavia vel metu torpere, succumbere, & seipsum despiceret? Quid pulchrius, quid gloriosius atque præstantius, quam pro patria, pro justitia, pro libertate certare, mortemque ipsam, si oporteret, appetere? Quemadmodum tu, pater sancte, in tam justissimo adversus potentissimos hostes suscepto bello ita gessisti, ut ardentissimos ætus, acerbissima frigora, noctes insomnes, adversas valetudines, omnia vite incommoda, & fere mortem ipsam non tantum intrepide tuleris, sed quasi sponte tua obicis. Unde prius largissima opum effusione ingenti comparato exercitu, & Bononiæ salus apparuit, & pulsus novissime ab Italiæ finibus hostibus, omnem gloriam, omnem immortalitatem, quam nullus unquam pontifex assequi potuit, tibi merito vendicasti, Regiumque, Parmam, Placentiam tuo sacratissimo imperio subdidisti. Ex quo omnis Italiæ locus, omnis populus, omnis civitas, omnis respublica, omnes denique privatim & publice gaudent, jubillant, exultant, teque omnis ævi, omnium sæculorum omnium gentium principem & caput appellant. Sed longe melius in posterum appellabunt habebuntque, si hac tua felicitate, sine tandem armis imposito, in pace sint omnia constituta. Quæ vero ad regionum custodiam & communem populi conventum faciunt, jam temporis angustia præterimus. Cum igitur tantæ respublicæ unicus atque supremus princeps fueris institutus, beatissime pontifex, cui summa data potestas, ac divinum inunctum imperium, tuum est, quemadmodum oppressam armis erepti, amplificasti, ita moribus depravatam ecclesiæ reformare, corrigere, illustrare. In tanta namque peccandi licentia constituti sumus, ut, paucis quibusdam exceptis, nullus sit, qui virtutibus non officiat omnibus, qui leges neque minimas quidem observet. Omnia improbitas & intemperantia complet & occupat, omnia a recto æquitatis, & justitiæ tramite deviant, in obliquum tendunt; neque ullus est, qui ad seipsum, ad cor suum mentemque respiciat. Quisque commoditatem suam privatamque utilitatem præterdit. Ipsa vero respublica, ipsa ecclesiâ derelinquitur, & derelicta conqueritur, & languet, & plorat. Eam namque a nonnullis integritatem ejus lacerare volentibus angi videmus, mirum in modum cruciari. Quam etiam penitus lacerassent, nisi tuis viribus obstitisses, invictissime pontifex. Videmus multiformem Centaurorum Satyrorumque choream, qui respublicæ hujus formam quotidie immutant, alterant atque perturbant, qui seditiones parant, fovent,

ANNO
CHRISTI
1512.

fovent, enutriunt. Videmus simulatores undique, sophisticarumque sophisticas, quos dominus in evangelio rapaces lupos appellat, qui ovium vestimentis induti, quibusdam pietatis & religionis præstigiis mortales cunctos illudunt; in quibus omnis impietas & libido viget, ambitio, livor, rapacitas, tumor, servitia dominatur. Videmus altera ex parte rabidissimos leones, & Christiani nominis hostes qui quotidie Christianas vires imminuunt, qui terra marique latissimum jactant imperium. Quos nisi divino & præpotenti quodam numine adjuvi, ut tu quoque inhiis, magnanime pontifex, quandoque oppressuri essemus, die una protecto videremus passim per campos Italie spatari, ignique omnia ac ferro vallari. Hinc merito conqueri potest ecclesia, & tanquam omnium mater, obortis lacrymis exclamare: *Filios nutriti, ipsi autem spreverunt me.* Vix mihi miseræ & infelici, ex quo dignitatis culmine iniquorum manibus detracta sum? quo pacto meus mutatus color, offuscatus nitor, cælestis pulchritudo terrenis sordibus inquinata? His lamentationibus & querimoniis ad tuos sanctissimos devoluta pedes in hunc modum opem humiliter implorare videtur: Terras & maria circumvi, & nullum præter te, Julii pontifex beatissime, qui me magis diligeret, dignitatemque meam & salutem magis curaret, inveni. Tua sub ditione defensa sum, protecta, mirum in modum aucta. Tuis viribus & auctoritate intestini cesserunt hostes, leditiosa turba recessit, a tyrannide liberata Italia. Ad te igitur supplex tamquam ad verum principem, protectorem, Petrum & Iosum accedo, quem oro, obsecro & obtestor, si quæ corporis sunt, temporanea jura respiciunt, armis curasti, nunc quæ ad cuiusque animum pertinent, non armis, sed sanctissimis legibus cura. Id namque longe facilius agere poteris, quam quæ hæcenus egisti. Cura, inquam, pater beatissime, ut sponsæ tuæ forma decorque redeat & pulchritudo. Cura, ut grex tibi committis optimis ac spiritalibus alimentis alatur & vivat. Cura, ut valetudo hæc quæ totum terrarum orbem invasit, abscedat. Cura, ut fluctuanti naviculæ, in alto a diris agitata ventis salutis portus illuceat. Cura ne fruges cujus es cultor, præ nimia ariditate siccescat. Cura, ut ovile unum fiat, quod modo est in partes divisum. Cura denique, ut salutem quam dedisti nobis, & vitam & spiritum non amittamus. Tu enim pastor, tu medicus, tu gubernator, tu cultor, tu denique alter Deus in terris. Adverte igitur, clementissime pater, si sponsam tibi deditissimam amas si justitiam, pietatem, modestiam, aliasque virtutes amplecteris; si velut es optimus ac præstantissimus princeps, ita principis artem & officium optime calles: adverte, inquam, & provide, ut hac in tua republica virtutes colantur, foveantur, maximoque sint habitæ precio, vitia expellantur, extinguantur, & tamquam perniciosissimæ pestes absintant. Adverte & provide, ut in ea concordia vigeat, discordia recedat, pax subeat, pax vera, pax sancta, pax communis & perpetuis temporibus duratura; ut justitiæ oculo & veritatis conjugio confirmata, super universam terram uberrimos cælestis benignitatis pariat fructus; ne forte, si secus fiat, velut ex quibusdam parvis igniculis majores & saeviores inde, immo maximæ & sævissimæ belli flammæ consurgant. Quos igitur in tui obsequium admisisti, pietissime pater, retine,

a pte, paf-
lucem. II.

A fove, confirma. Quos respuisti, congrega, edige, serva, ut in vera Christi familia verus Christus inhabitet, una sit mens, unus animus una voluntas. Communes autem & Christiani nominis hostes vexa, turba, constringe: fidelissimos & benemeritos suscipe, amplectere, adjuva: malignos abige, seditiosos propelle, dolosos ac scdisfragos disjice, perde, confunde. Si denuo opus est armis in eos armis & potentissimis utere: sin autem, sola auctoritate procede. Ad hoc enim is tibi a Deo concessus est principatus, & totius Christianæ reipublicæ dignitas, salus, vita, libertas, omniæque fortunæ bona tuæ sapientiæ & potestati sunt credita. Ad hoc Lateranense concilium convocasti, ad hoc curæ tuæ, sollicitudines, labores & studia fuerit semper intenta: ad hoc respiciunt omnium mortalium vota. Hoc expectant omnes, & apertis faucibus operam tuam implorant. Ita namque optimo virtutum moderamine per te contexta atque composita hujus reipublicæ tela, restituetur tibi hæreditas tua, quam exiens aper de silva toties vorare prætendit. Redibunt aucta sæcula, tuoque stante spiritu effluent aquæ, & irroratione tua terra pinguescet. Dixi.

SESSIO
IV.

SESSIO V.

SESSIO
V.

C Hæc notabilis & memoranda propter confirmationem bullæ factæ in materia electionis Romani pontificis canonice faciendæ.

Quinta sessio tenta & celebrata absente domino nostro Julio secundo pontifice maximo propter ægritudinem, præsidente reverendissimo in Christo patre domino Raphaelæ episcopo Ostiensi sanctæ Romanæ ecclesiæ camerario, cardinale sancti Georgii nuncupato.

A Nno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima die vero Mercurii decima sexta mensis Februarii, fuit celebrata quinta sessio in ecclesia Lateranensi in loco solito. In qua propter corporis alterationem & adversam valetudinem sanctissimi domini nostri Julii divina providentia papæ secundi, fuit præsidens in præfata sessione reverendissimus in Christo pater & dominus Raphael episcopus Ostiensis, cardinalis sancti Georgii vulgariter nuncupatus, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarius. In qua fuerunt præsentibus infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, generales ordinum, & principum oratores, ac illustrissimi domini, & quamplures alii in diversis facultatibus doctores & magistri, videlicet reverendissimi in Christo patres & domini, domini

Episcopi cardinales.

E Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis prædictus præsidens.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Pref.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
 Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sancti Prisci, de Flisco.
 Reverendissimus dominus Robertus tituli sancte Anastasie, Nannetensis.
 Reverendissimus dominus Leonardus tituli sancte Sufanne, Agennensis.
 Reverendissimus dominus Christophorus tituli sancte Praxedis, Anglicus.
 Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
 Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
 Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
 Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sancte Sabine, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
 Reverendissimus dominus Ludovicus sancte Marie in Cosmedin, de Aragonia.
 Reverendissimus dominus Marcus sancte Marie in Porticu, de Cornelii.
 Reverendissimus dominus Sigismundus sancte Marie Novae.
 Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori.

Patriarcha.

Reverendus pater dominus Cesar Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Alphonsus Antiochenus.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Con-
 stantinus.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
 colsenis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Spala-
 tentis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Anti-
 barenis.
 Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
 Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Jadren-
 sis.
 Reverendus pater dominus Federicus Salernita-
 nus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Raynaldus Ragu-
 sinus.
 Reverendus pater dominus Andreas Nobonia-
 senis.
 Reverendus pater dominus Petrus Arboren-
 sis.
 Reverendus pater dominus Robertus Rhegi-
 nis.

A Reverendus pater dominus Georgius Naza-
 reus.
 Reverendus pater dominus Joannes Maria Si-
 pontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Bernardus Tar-
 vitinus.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Albertus Valven-
 sis.
 B Reverendus pater dominus Silvester Vuigor-
 nienis.
 Reverendus pater dominus Jacobus civitatis
 Ducalis.
 Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
 nus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Vica-
 tianus.
 Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
 biensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Otta-
 nus.
 Reverendus pater dominus Julianus Agrigen-
 tinus.
 C Reverendus pater dominus Joannes Baptista
 Cavallicensis.
 Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Paulus Lectorien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
 sis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Bu-
 duensis.
 Reverendus pater dominus Julianus Vulterra-
 nus.
 Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
 nus.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
 tentis.
 D Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
 nus.
 Reverendus pater dominus Vincentius Launen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
 Yerdonenis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Bal-
 neoregiensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Tuden-
 sis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Soeffa-
 nus.
 Reverendus pater dominus Andreas Miletan-
 sis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
 nensis.
 E Reverendus pater dominus Joannes Baptista Bru-
 gnatensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Caselli ma-
 ris.
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
 nus.
 Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
 Nolanus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
 nus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Calven-
 sis.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1514.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergo- A Reverendus pater dominus Guillelmus mona-
mentis. sterii beati Marci Britonici.

Reverendus pater dominus Joannes Elven-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Accerra-
nus.

Reverendus pater dominus Matthæus Umbra-
tinentis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.

Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-
strensis.

Reverendus pater dominus Bernardinus Poli-
castrensis.

Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.

Reverendus pater dominus Galafius * Vil-
vensis.

Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.

Reverendus pater dominus Baptista Aquina-
tensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-
nus.

Reverendus pater dominus Basilius Tuderti-
nus.

Reverendus pater dominus Corradus Artunen-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonias
Anglonensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Signien- C
sis.

Reverendus pater dominus Simon Modrusien-
sis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Trica-
ricensis.

Reverendus pater dominus Laticus Vesta-
nus.

* Adj. con.
Ajacen.
a Leg. C. Ga-
ditanis.

Reverendus pater dominus Andreas * Adria-
centis.

Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdien-
sis.

Reverendus pater dominus Augustinus Sago-
nenfis.

Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-
sis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ascu-
lanus.

Reverendus pater dominus Andreas Auxeren-
sis.

Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
nensis.

Reverendus pater dominus Dominicus Imo-
lensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinen-
sis.

Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.

Reverendus pater dominus Christophorus Pol-
lianensis. E

Abbates.

Reverendus pater dominus Basilius abbas & ge-
neralis Vallis umbrosæ.

Reverendus pater dominus Floremondus sancti
Georgii de Urbe.

Reverendus pater dominus Polydorus sancti
Eutychii Spoletanæ diocesis.

Reverendus pater dominus Antonius sancti
Galgani Vulturnensis diocesis.

Magistri generales ordinum.

Magister Egidius ordinis eremitarum sancti
Augustini.

Magister Thomas ordinis Predicatorum.

Magister Bernardus ordinis Carmelitarum.

Magister Timotheus ordinis Minorum.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, lectis-
sissimi Maximiliani Romanorum regis ora-
tor.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, illu-
strissimi & catholici Ferdinandi regis Ara-
gonum & Castellæ gubernatoris.

Magnificus dominus Franciscus Foscarus illu-
strissimi domini Venetorum orator.

Nobilis dominus Bonus de Francischiis, com-
munitatis Lucensium orator.

Illustrissimi domini temporales, & senatores Urbis.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.

Magnificus dominus Julius Storciatus senator
Urbis.

Dominus Hieronymus Benson, unus ex Urbis
conservatoribus.

Illustrissimus dominus Julius de Urfinis.

Illustrissimus dominus Jacobus de Sabellis.

Et alii quam plurimi domini & milites ordinis
sancti Joannis Hierosolymitani.

Fuit celebrata missa Spiritus sancti per re-
verendum patrem dominum Alphonsum pa-
triarcham Antiochenum in altari existente in
loco concilii, quod fuit mutatum propter ab-
sentiam papæ, & verum versus reverendissi-
mos dominos cardinales & prelatos concilii.

Et facta oratione per reverendum patrem do-
minum Joannem Mariam archiepiscopum Si-
pontinum, cujus tenor in fine presentis sessio-
nis inferetur, reverendissimus dominus Ra-
phael episcopus Ostiensis præsidens accessit ad
altare, & ibidem indutus ornamentis pontifi-
calibus, sedens ante altare, habens dorsum
ad altare, & faciem versus concilium, in-
cepit hymnum, Veni creator Spiritus. Et
cantatis litanis & aliis devotis orationibus
consuetis cantari, & cantato evangelio per
dominum Antonium de Piperno diaconum ca-
pellæ sanctissimi domini nostri papæ, quod
est secundum Joannem, & incipit, Amen
amen dico vobis, qui non intrat per ostium,
&c. nobilis dominus Bonus de Francischiis ora-
tor communitatis Lucensium dedit mandatum
communitatis suæ præsidenti concilii, ad in-
teressendum concilio. Et statim supradictus
reverendissimus dominus episcopus Ostiensis tra-
didit illud reverendo patri domino Thomæ
Phædræ secretario concilii. Qui ascendit ambo-
nem, & illud legit tenoris infra scripti.

MANDATUM LUCENSIMUM.

Cum sit, quod beatissimus & sanctissimus
dominus noster Julius summa Dei providentia
sacrofanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ
pontifex optimus maximus, ad extinguendum
hæ-

SESSIO V.

hæreses abolendumque perniciosum ac detestabile exortum schisma, & pro bono pacis universæ Christianæ republicæ, celebrari jam firma sententia sua decreverit, indixeritque generale & universale concilium in Laterano, nosque ut alios Christi fideles ad interveniendum hujusmodi concilio sua in nos paterna caritate sit hortatus, ideo nos aulani & vexillifer justitiæ populi & communis Lucensis, utpote qui universam potestatem & imperium nostræ civitatis & populi representamus, juxta formam statutorum & ordinamentorum nostri communis, cum personaliter interesse nequeamus, licet nostri præcipui esset officii & desiderii, vices nostras tenore præsentium nostrarum patentium literarum, quas potestatem publici solennis & authentici instrumenti habere volumus, omni meliori modo, via, jure & forma quibus magis, melius & validius, tam de jure quam de facto & consuetudine a nobis fieri potest & debet, demandavimus & demandamus præstantissimo juris utriusque consulto domino Bono de Francischis, civi & oratori nostro dilectissimo Romæ agenti, ut hujusmodi sacrosancto concilio nostro & civitatis nostræ Lucensis, populique universi nomine interiret & assistat cum reliquis potentatum Christianorum legatis, qui etiam ibi aderunt, ea omnia & singula præstando & peragendo, que a nobis quoquo modo adhiberi & præstari possent, ad honorem, decus, ornamentum, amplitudinem, exaltationem & conservationem præfati sanctissimi domini nostri papæ Julii secundi pontificis maximi, nec non sanctæ Romanæ ecclesiæ ac universalis ipsius sacrosancti Lateranensis concilii, cum amplissima auctoritate & omnimoda potestate, facultate, balia & arbitrio nobis in hac parte attributis juxta formam statutorum, decretorum & ordinamentorum nostri communis, ad omnia & singula in tam pio & sacrosancto concilio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmanda, præstanda, adimplenda, perficienda, tam de jure quam de facto & ex consuetudine, & non secus ac si nos ipsi eam personaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & singula a præfato nostro oratore, nomine quo supra, tam verbo quam scripto in præmissis & circa præmissa tractanda, peragenda, concludenda & firmanda, nos esse approbaturus, rataque & grata in perpetuum & omni tempore habituros. In quorum quidem omnium & singulorum fidem, robur & testimonium, has nostras præsentis literas in patenti forma, tam vivæ vocis oraculo, quam dato & obtento inter nos partito ad buxulas & palloctas, ac servatis servandis, fieri & sigillari jussimus nostri soliti & majoris sigilli divi Martini impressione.

Datum in nostro Lucensi palatio, anno domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero octava mensis Februarii.

Jo. Nobilis cancellar.
de mandato scripti.

Quo perlecto, exclusisque de more aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus, & aliis prioribus prælates in suis subiectis excellentibus mitratibus, clausule concilio & postis, reverendus pater dominus Scaramuzza episcopus Cumanus accepit

dit ambonem, & legit quamdam bullam tenoris sequentis.

BULLA INNOVATIONIS
& confirmationis constitutionis contra simoniacam pravitatem in electione pontificis non committendam.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Si summus rerum opifex, terrarum cælique fator, sua ineffabili providentia Romanum pontificem in cathedra præeminentis pastoralis Christiano generi præesse voluit, ut sanctam Romanam universalem ecclesiam sinceris corde & opere gubernaret, fideliumque omnium profectibus sollicitis studiis intenderet, decens & salutare reputamus, ut in electione præfati pontificis, in quem ut puritatis & candoris speculum fideles ipsi intuentur, omnis labes omnisque illius suspicio absit, talesque ad tanti fastigii gradum assumantur, qui rite & recte & canonicè ingressi modo & ordine convenientibus, naviculæ Petri gubernacula sustineant, talesque existant in tanto dignitatis culmine constituti, qui bonis & rectis solatio, malis autem formidini sint, & eorum exemplo ceteri fideles ad bene operandum instruantur, & ad viam salutis dirigantur, & ea quæ propter ea per nos statuta & ordinata fuerunt pro rei magnitudine & gravitate, per sacrum generale concilium approbentur, & innoventur, & approbata & innovata communiuntur, ut eo firmius perdurent & tenacius observentur, & adversus diaboli multiplices insidias defendantur, quo fuerint dicta auctoritate sæpius circumscripta. Dudum siquidem a nobis, magnis & urgentibus causis, magnaque & matura discussione & deliberatione cum doctissimis & gravissimis viris, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, præcedentibus & præhabitis, emanarunt literæ tenoris subsequenti.

D CONSTITUTIO INSERTA.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Cum tam divino quam humano jure, in spiritualibus præcipue detestabiliter simoniæ sit labe prohibita, & longe magis in electione Romani pontificis vicarij Jesu Christi domini nostri abominabilis sit, & universali ecclesiæ perniciofa: nos, qui regimini ejusdem universalis ecclesiæ, meritis licet imparibus, auctore domino præsidemus, cupientes quantum cum Deo possumus, in præmissis pro tantæ rei necessitate ac periculi magnitudine, ut tenemur, in posterum salubriter providere, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & unanimi consensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, apostolica auctoritate, & de potestatis nostræ plenitudine statuimus, ordinamus, decernimus & definimus, quod si (quod Deus pro sua elementia & in omnes bonitate avertat) contigerit, postquam nos vel successores nostros successive ipse Deus ab hujusmodi universalis ecclesiæ regimine absolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinante seu impellente, electionem

Ro.

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1583.

Romani pontificis ab eo quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de coetu cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cujusque generis, castra, officia vel beneficia, seu promissiones & obligationes, commissam per se vel alium seu alios quomodocumque & qualitercumque, etiam in duarum partium, vel omnium cardinalium unanimi concordia quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimiter, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factis, celebrari vel fieri, non solum hujusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo vel assumpto administrandi in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum vel assumptum, de simoniaca labe a quocumque cardinale, qui eidem electioni interfuerit, opponi & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi, ita quod a nullo pro Romano pontifice habeatur: quinimo ipse sic electus a priori suo cardinalatus & alio quocumque honore, ecclesiis cathedralibus, etiam metropolitani & patriarchalibus, monasteriis, dignitatibus & aliis quibuscumque beneficiis & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut alias quomodocumque, eo ipso absque alia declaratione privatus existat: & idem electus, non apostolicus, sed apostaticus, & tamquam Simon magus & hæresiarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur & sit. Nec hujusmodi simoniaca electio per subsequenter ipsius inthronizationem, seu temporis cursum, aut etiam omnium cardinalium adorationem seu obedientiam, ullo unquam tempore convalescat. Liceatque omnibus & singulis cardinalibus, etiam illis qui huic simoniacæ electioni seu assumptioni consenserint, etiam post inthronizationem & adorationem seu obedientiam, ac etiam universo clero, populo Romano, nec non subditis & sancti Angeli de Urbe, ac quarumvis aliarum Romanæ ecclesiæ arcium præfectis, castellanis, capitaneis & aliis officialibus, quocumque homagio seu juramento vel cautione præstitis non obstantibus a talis electi, etiam inthronizati obedientia & devotione impune & quodcumque discedere, (ipsis fidei Romanæ ecclesiæ & obedientiæ futuri Romani pontificis canonice intransantis, nihilo minus adstrictis permanentibus) & eum ut magum, ethnicum, publicanum & hæresiarcham evitare. Ad eujus quoque confusionem possint cardinales qui præfatæ electioni se opponere voluerint, si præsumperit se regimini universalis ecclesiæ prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia discedentes, tamquam tunica domini scissores, aliquarum propter dictum discessum penarum seu censurarum ultioni subjaceant. Cardinales vero qui eum sic simoniace elegerint, a suis ordinibus & etiam cardinalatus titulis & honore, ac quibuscumque patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus & aliis prælaturis ac dignitatibus & beneficiis, quæ in titulum vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus & cum effectu discesserint, & reliquis cardinalibus, qui hujusmodi simoniæ non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam

Concil. General. Tom. XXXII.

A fuerint ab eis requisiti personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum, se absque fictione vel fraude univerint & conjunxerint. Et tunc, si præfatis aliis cardinalibus se univerint & conjunxerint, in pristinum statum & ad pristinos honores & dignitates, etiam cardinalatus ac ecclesias & beneficia quibus præerant & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati ac restituti & repositi, ab hujusmodi simoniæ labe & censuris penis ecclesiasticis quibuscumque absoluti eo ipso existant. Mediatores vero, proxenetas, trapexites tam clerici quam laici, cujuscumque dignitatis, qualitatis & ordinis fuerint, etiam patriarchali, archiepiscopali, sive episcopali, vel alia seculari, mundana sive ecclesiastica dignitate præditi, etiam quoruncumque regum & principum oratores vel nuntii, hujus simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscumque honoribus & bonis eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam active & passive intestabiles, & eorum bona ipso facto ad instar reorum criminum læsæ majestatis fisco apostolicæ sedis applicentur devolvanturque, si prædicti delinquentes ecclesiastici fuerint, vel alias Romanæ ecclesiæ subditi. Bona vero & feuda taliter delinquentium non subditorum, secularium in partibus existentia, fisco secularis principis, in cujus territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quod si infra tres menses a die quo notum fuerit illos simoniam commisisse, vel participasse, principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, extunc illa fisco ecclesiæ Romanæ applicata censentur, & sint eo ipso, absque aliqua similiter declaratione. Promissiones quoque & obligationes, sive sponsones, propterea quodcumque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas cardinalium per quoscumque alios quomodocumque factæ, cum quavis inexcogitabili solemnitate & forma, etiam juratæ, conditionales, sive eventuales, & in forma excommisurarum ex quacumque causa etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de receptis, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuscumque contractus, etiam in ampliori forma camere apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit in judicio vel extra; liceatque omnibus ab illis impune absque aliquo metu sive perjurii nota recedere. Et insuper liceat cardinalibus qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & a præfato sic electo discesserint, adhibitis secum aliis cardinalibus, etiam illis qui hujusmodi simoniacæ electioni consenserint, & postea eisdem cardinalibus in dicta simonia non complicibus se univerint, si se cum eisdem unire voluerint: alioquin sine eis ad alterius nihilo minus pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniacæ electionis hujusmodi, eadem tamen præfente nostra constitutione semper in suo robore permanente, libere alias tamen canonice devenire, & concilium etiam generale indicere & convocare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, & præcipue felix recordationis Alexandri papæ III. quæ incipit, Licet de evitanda discordia; & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, etiam in conciliis generalibus editis, ceterisque contrariis

Kk qui-

SESSIO V,

quibuscumque inhihentibus. Postremo omnibus & singulis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, qui pro tempore erunt, & eorum sacro collegio, ne apostolica sede vacante, prædictis contravenire, vel contra præmissa vel aliquod præmissorum statuere, disponere, ordinare, vel aliquo modo facere seu attentare præsumant, quocumque exquisito colore vel causa, sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna, quam ipso facto incurrant, & a qua nonnulli per Romanum pontificem canonice electum absolvi possint, nisi in mortis articulo, præcipimus: decementes et unum irritum & inane, si secus super his vel aliquo præmissorum a quoquam scienter vel ignoranter, etiam per nos contigerit attentari. Ut autem præsentis constitutionis, decreti, statuti, ordinationis ac inhibitionis nostræ hujusmodi tenor ad omnium notitiam deducatur, volumus præsentibus literas nostras in valvis basilicæ principis apostolorum, nec non cancellariæ, ac in archicameræ Floræ affigi, nec aliam eardem litterarum publicationis solemnitatem requiri aut expectari debere, sed hujusmodi affixionem pro solemnitate & perpetuo robore sufficere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum constitutionis, ordinationis, statuti, decreti, definitionis, applicationis, appropriationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo quinto, decimonono Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

Quæ literæ deinde pro ipsarum subsistentia firmiori & notioritate, dum Bononiæ cum nostra curia essemus de mense Octobris, pontificatus nostri anno septimo, in consistorio nostro secreto etiam venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus & aliis quibus prælati nostris domesticis lectæ & publicæ & approbatæ, & demum in quinterno cancellariæ descriptæ & annotatæ, & in audientia contradictarum ac aliis locis publicis dictæ civitatis, & postremo Romæ in locis designatis solemniter publicatæ extiterunt, & eorum exemplaria ad omnes fere Christianos principes transmissa. Nos insuper attendentes, quanti ponderis, quantique exitii Christi vicariorum in terris adulterinæ electiones essent, quantumque detrimenti Christianæ religioni afferre possent, præsertim his difficillimis temporibus, quibus diversimode vexatur Christiana religio universa, volentes satanæ dolis & insidiis, humanæque præsumptioni & ambitioni, quantum nobis permittitur, obviare, ut literæ prædictæ eo magis observentur, quo clarior constiterit, eas matura & salubri deliberatione dicti sacri concilii approbatas & innovatas, qua statutæ & ordinatæ fuerunt, licet ad sui subsistentiam & validitatem alia probatione non indigerent, sed ad abundantiorum cautelam, & ad tollendam omnem doli ac malitiæ causam male cogitantibus & tam saluberrimæ constitutioni contravenire satagentibus, ut eo tenacius observentur & difficilior tollantur, quo tantorum patrum fuerint approbatione munitæ, literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pœnis, inhibitionibus, aliisque omnibus &

A singulis clausulis in eis contentis, sacro hoc Lateranensi concilio approbante, auctoritate & potestatis plenitudine præfatis approbamus & innovamus; easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roborque perpetuæ firmitatis obtinere, ac cardinales, mediatores, oratores, nuntios & alios in dictis literis contentos, ad ipsarum litterarum & omnium & singulorum in eis expressorum observationem, sub censuris & pœnis, & aliis in eis contentis, juxta earundem litterarum tenorem & formam teneri & obligatos fore decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis volumus non obitare, ceterisque contrariis quibuscumque.

B Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in basilica Lateranensi in sacra sessione, anno domini 1512. decimo quarto Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Bal. Tuerdus.

Ia. Questenberg.

C Qua perlecta, idem reverendus pater petit, an placerent paternitatibus patrum ibidem existentium contenta in bulla. Et immediate scrutatores votorum una cum protonotariis & notariis receperunt vota. Et omnibus fere habentibus vocem definitivam placuerunt simpliciter contenta in bulla, præter infra scriptos quinque, qui votarunt & responderunt ut infra: videlicet reverendus dominus Joannes Dominicus episcopus Terdouensis, qui noluit dare votum, quia dixit se non esse bene informatum. Reverendo domino Benedicto episcopo Chienti placuit dispositio schedulæ, sed non forma. Reverendus dominus episcopus Castrensis dixit, pœnas contentas in supradicta schedula esse modificandas. Reverendo domino Scaramuzæ episcopo Cumano placuit de manifesta simonia; de occulta non, nisi declaratione prius facta per generale concilium. Reverendo domino Alexandro episcopo Alexandrino placuit, quatenus simonia sit notoria facti permanentis, vel procederet declaratio generalis concilii, vel ab omnibus vel duabus partibus cardinalium, opponeretur de simonia. Successive idem reverendus pater dominus Scaramuzæ episcopus Cumanus legit aliam schedulam tenoris infra scripti.

ALIA SCHEDULE.

E Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter alia necessaria & fructuosa opera in sacro Lateranensi concilio, pacis auctore favente, peragenda, in quarta illius sessione literas nostras, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiones generaliter reformavimus, per nonnullos alios deputandos & deputatos particulariter declarare, & declarationes ipsas in aliis sessionibus nobis in eodem concilio referre, & ab ipso concilio approbari præcepimus & man-

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1512.

mandavimus, nec non negotiorum & discussione declarationis, nullitatis, invaliditatis & abrogationis alicuius sanctionis pragmaticæ in partibus Gallicanis nulla legitima auctoritate, sed contra ecclesiasticam libertatem, in sanctæ sedis vilipendium, abusu Gallicorum prelatorum & aliorum laicorum eis faventium introducta, venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum prelatorum congregationibus, relationemque discusso in prima aut aliis sessionibus, prout commode fieri posset, nobis & concilio prefato faciendam, concilio huiusmodi approbante, commisit, Gallicosque prelatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, & dicta B sanctione abutentes, omnesque & singulos alios in præmissis sua communiter vel divitum interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in Mediolanensis, Astensis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, mone-ri, citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparandum coram nobis & dicto concilio, causasque dicendum, quare sanctio prefata, illiusque corruptela & abulio in concernentibus auctoritatem Romanæ ecclesiæ & sacrorum canonum, ac ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, statimus & decrevimus. Cum autem particularis declaratio officialium fieri & referri, citatioque & monitio contra prelatos Gallicos, & alios illis faventes, & sua interesse putantes, decretæ & executæ, reproduci hæcenus non potuerint, & tempus ad comparandum præfixum nondum lapsum extiterit, nosque notoria adversa valetudine impediti, juxta desiderium cordis nostri in ipso concilio personaliter interesse non possumus, cupiamusque particularem reformationem, & citationem ac monitionem huiusmodi reproductis, discussionem abrogationis & declarationis prædictarum, earumque relationes mature & accurate fieri, ac pristina nostra valetudine restituta, quam pius misericors dominus sua solita clementia concedere nobis dignetur per nos ipsos debitum apostolicæ servitutis in ipso concilio exequi, eodem sacro concilio approbante, sextam sessionem tertio Idus Aprilis proxime sequentis faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum præcepti, mandati, commissionis, statuti, decreti & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensis sacrosanctæ basilicæ solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. decimaquarta Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Qua perlecta, idem reverendus pater petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula: & omnes, nemine penitus discrepante, dixerunt, placere contenta in schedula.

Postmodum dominus Marianus procurator fisci & concilii petiit, & obtinuit a reverendissimo domino presidente citationem ad portam
Conc. General. Tom. XXXII.

A concilii, contra absentes interesse debentes ipsi sacro concilio. Et deinde facta citatione & relatione, accusavit contumaciam absentium, & petiit contra eos declarari pœnas & censuras decretas contra non venientes ad sacrum concilium: super quibus omnibus petiit instrumentum & instrumenta.

Deinde reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Dominicus episcopus Portuensis, cardinalis Grimanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Antonii Contareni patriarchæ Veneticarum, dedit ejus mandatum ad excusandum eundem & nomine ejus interessendum, subscriptum per dominum Joannem Franciscum a Puteo publicum notarium, & ejus sigillo sigillatum. Ac etiam dictus reverendissimus dominus cardinalis procurator reverendi patris domini Hieronymi Tarvisini electi Cremonensis, ad excusandum eundem electum, ac ad interessendum nomine ejus sacro Lateranensi concilio, dedit duo mandata ipsius electi publica, & unum subscriptum per discretum virum Jacobum Fasolum de Venetiis, ejusdem electi sigillo sigillatum, & aliud subscriptum tantum per eundem Jacobum Fasolum publicum notarium. Et reverendus pater dominus Hieronymus episcopus Buduensis procurator reverendi patris domini Jacobi de Petrucis episcopi * Larinensis, dedit mandatum ad excusandum eundem Jacobum episcopum, & nomine ejus interessendum, subscriptum per discretum virum Loyfium Granara de Neapoli, publicum apostolica auctoritate notarium. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Antonius tituli sancti Vitalis presbyter cardinalis, procurator reverendi patris domini Christophori de Spiritibus electi Cæsenensis, ad excusandum & interessendum concilio, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Petrum Paulum Ludovici publicum notarium. Et reverendus dominus Paris de Grassis, sanctissimi domini nostri papæ magister ceremoniarum, procurator reverendi patris domini Fi. Rovarella archiepiscopi Ravennatensis, docuit de ejus mandato legitimo ad excusandum & interessendum concilio, subscriptum per dominum Antonium Garuphum Britonensem, publicum notarium. Ac reverendus dominus Andreas Sanna canonicus * Usulensis, procurator reverendi patris domini Joannis Sannæ episcopi Usulensis, docuit de ejus mandato ad interessendum & excusandum, & erat subscriptum per dominum Joannem Ordium publicum notarium. Deinde reverendus pater dominus Galefius episcopus Bellunensis, procurator reverendi patris domini Angeli de Ripantibus de Esio episcopi Esini, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Antonium Franciscum SerAngeli de Esio publicum notarium. Et reverendus pater dominus Laurentius de Filisco episcopus Montis regalis, procurator reverendi patris domini Bonifacii Ferrier episcopi Iporigien-
sis, docuit de ejus legitimo mandato, * sub-
scriptum per discretum virum Jacobum de Peritis de Baergoro publicum notarium. Et etiam dedit mandatum reverendi patris domini Augustini electi Vercellensis subscriptum per dominum Paulum Petri de Mafais publicum notarium, ad excusandum eisdem reverendos dominos Bonifacium & Augustinum, ac eorum nominibus interessendum sacro concilio. Successive reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Petrus tituli sancti k
K k 2 se.

SESSIO
V.

* Alacien

* Usulen.

* subscripto

SESSIO
V.

lebij presbyter cardinalis Anconitanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Cosmæ Pacii archiepiscopi Florentini, volens docere de ejus mandato, dedit legitimum subscriptum per dominum Laurentium Andream de Ciobis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Vincentius archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Juliani episcopi Rubensis, ad excusandum & nomine ejus interessendum, dedit mandatum ejusdem, subscriptum per discretum virum dominum Joannem Andream Florentinum de Neapoli publicum notarium. Et reverendus dominus Manilius acolytus sanctissimi domini nostri, procurator reverendi patris domini Pauli episcopi Argolicensis ad excusandum & interessendum concilio, dedit mandatum subscriptum per dominum Catanum de Lipis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Jacobus episcopus Paphensis, procurator reverendi patris domini Bartholomæi episcopi Montis viridis, ad excusandum & interessendum dedit mandatum subscriptum per dominum Laurentium Franciici de Bonnicontis civem Romanum, de regione montium, publicum notarium. Et demum reverendus dominus Stanislaus de Avalsivo decretorum doctor, canonicus Noladislavensis, dedit mandatum reverendi patris domini Vincentii episcopi Noladislavensis ad excusandum & interessendum ejus nomine in sacro Lateranensi concilio, subscriptum per dominum Matthiam Bernardi de Ossineza publicum notarium, clericum Placentinæ diocesis. Quibus peractis, indicta fuit sessio sexta tertio Idus Aprilis proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quinta sessione.

* Nalven.

Finis quintæ sessionis tempore vitæ Julii secundi expeditæ, eo absente propter ægritudinem, ex qua quattriduo post obiit. Tenor vero sermonis & orationis habitæ in dicta sessione per reverendum patrem dominum Joannem Mariam de Monte archiepiscopum Sipontinum, sequitur, & est talis.

In prima orationis parte laudatur institutio conciliorum, & summus pontifex Julius, quod Lateranense concilium indixerit. In secunda suadentur patris ad restituendam justitiam, unitatem, pacem: qua tria divina munera & hominum & temporum injuria deleta videbantur.

Priusquam in hoc celeberrimo Christiano orbis conventu verba facere incipiam, ut ea dicenti mihi vobisque audientibus facultas divinitus infundatur, qua & ego ad communem Christianæ reipublicæ salutem dignitatemque pertinentia facile recenscam, & vos libere decernatis, & laudabili majorum nostrorum monente instituto sanctissimi Spiritus, cujus numine salutaris hæc summo studio celebratur synodus, opem ac præsidium humillime implorabo.

Tametsi loci hujus ornatissimi dignitas, & rei dignissima, de qua mihi dicendum est, amplitudo, vestri amplissimi conspectus majestas, patres sapientissimi, ab hoc mandato dicendi munere me deterrebant, non tamen invitæ, sed læto potius hilarique animo majorum imperio parvi, si nihil aliud, hoc certe sperans me assecuturum laudis, quod indignus non fuerim judicatus, cujus orationi gravissi-

A ma vestrum omnium presentia interesset. Suaudebar præterea, & magnopere confirmabar Julii pontificis, vestro ac tantorum virorum erga reipublicam Christianam singulari & pene incredibile studio, quod præ se quisque ferre visus est mihi, cum antea semper, tum vero quoties ad hanc sacrosanctam conventum est Constantinianam sedem. Cunctos enim nostræ religionis ac fidei instaurandæ, confirmandæ, amplificandæ acerrimo instari desiderio perspiciebam: unde facile adducebam ut crederem, me de his rebus quæ universo Christianorum cœtui consulerent atque prospicerent, dicentem vos attente benigneque audituros. Nam quæ maxime ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem pertineant, statui, quantum temporis angustia concesserit, hodierna oratione complecti. Adestote igitur animis, vosque ipsos mihi æquos benigneque præbete. Ego in id præcipue incumbam, ut nisi compositæ rerum varietate audientium auribus jucunditatem delectationemque attulero, fatietatem quidem ac molestiam inculta verborum prolixitate minime sim allaturus.

ANNO
CHRISTI
1515

Cum autem ad illustrandam & propagandam, nedum conservandam ac tuendam nostram fidem religionemque, synodum hoc tempore sapienter institutam luce clarius appareat, primum de saluberrima ejus institutione dicemus: ubi singularem pontificis Julii prudentiam atque incredibilem animi celsitudinem attingi æquo animo patiamini. Quæ deinde pro Christianæ reipublicæ robore, splendore, amplitudine decernenda potissimum videntur, quo brevius fieri poterit perstringam. Sanctissimæ igitur hujus Lateranensis synodi institutionem cum alia plurima mirifice commendant, summisque in cælum laudibus extollunt, tum illud in primis, quod nil nisi ex omni parte perfectum, justum, optimum & Christianæ reipublicæ opportunum maximeque fructuosum, sapientissimorum patrum ac præstantium omni virtutum & disciplinarum genere hominum consilio, quorum lectissima hujusce templi subcella ornari frequentia intuemur, D statui decernive posse censetur: quippe quod plurimarum civitatum, gentium, nationum periculis atque eventis, vel ab ipsa terrarum orbis origine, compertum & exploratum est. Floruisse in Græcia Athenienses, viguisse Laçedæmonios, claruisse Corinthios accepimus, quamdiu integerrimorum consilia domi militæque valuisset. Nihil enim (quod ad mores, ad instituta, ad leges, ad delectum habendum, ad aciem instruendam, ad conferendam pugnam spectaret) nisi exquisitis plurimorum sententiis, iisdem in civitatibus gerebatur. Nec ab re quidem apud Homerum Agamemnon ille plures sibi dari diutissimo ad Trojam bello Nestoris quam Achillis similes exoptabat, quorum alteri lacertis & viribus, alteri consiliis ac sententiis præstarent. Quid, quod hanc ipsam urbem summum imperii principatum non absque sapientissimorum hominum consilio adeptam, cunctis terrarum gentibus nationibusque privatim ac publice agendi normam legemque præscripsisse constat? Recolite singulas regum actiones, contemplantini post liberam civitatem universa consulum, tribunorum, decemvirorum, aliorumque magistratum gesta. Evolvite cuncta Cæsaris monumenta. Quidnam aliud, obsecro, nisi prudentum consilia regnum peperisse, reipublicam constituisse, imperium

po-

ANNO
CHRISTI
1512.

potentiamque auxisse comperietis? Sed quid in A
re Christiano nomini opportuna, seu potius ne-
cessaria, ubi non de uaius alteriusve reipublicæ
ac provinciarum salute, libertate, dignitate, sed
de sanctissima Christi fide, de orthodoxa reli-
gione, de Christianorum omnium quiete agi-
tur, Græcorum Romanorumve diutius immora-
mur exemplis, cum longe melior consultandi
ratio, præstantior consilii norma, exactius sa-
pientissimorum hominum iudicium, majorique
diligentia perpensum, vel hoc ipso in loco,
vel alibi gentium religionem nostram affererit,
conseruavit, defenderit, amplificarit; Com-
plectimini cogitatione, si placet, Romanorum
pontificum ad nostram hanc tempestatem labo-
res, difficultates, pericula, tot tantarumque B
rerum discrimina. Quidam aliud magis præ-
sentaneum ad perferendas multiplices gentium,
hæreticorum, schismaticorum, improborum de-
nique ac perditorum omnium agitationes atque
procellas, ad euandas syrtes & cautes, ad
portenta & monstra conculcanda, iis visum fuit
se remedium inuenietis, quam ut uniuersos pa-
tres ad se convocarent, quorum consilio apo-
stolicæ ratis cursum in mediis fluctibus dirige-
rent, remis undas perfringerent, attollerent
vela, ancoras jacerent, clavum tenerent, por-
tum denique ipsum celerrime aduentarent, le-
uissimè contingerent, securissimè potirentur?
Itaque celebrant alii præclarissimarum rerum a
Julio pontifice gestarum magnitudine, varieta-
tem, numerum: commendent plurimi admi-
randam in profanis sacrisque ædificiis magnifi-
centiam, perpetuam plerique omnes felicitatem
extollant: ego vero singularem illius pruden-
tiam, incredibilem animi firmitatem admirari
nunquam latè potero, quod in summa totius
Italiæ consternatione, in perditissima nonnul-
lorum audaciam, nefariaque ambitione, in
extrema potentissimi hostium exercitus immani-
tate intrepidus, interritus inconcussusque, ut
tantorum patrum consilio, ne dicam auctorita-
te atque opera, uteretur, saluberrimam syno-
dum (quod nostrorum temporum pontifices in
majori omnium quiete & Christianorum princi-
pium obedientia, minorique hostium formidine
D
aggreddi non sunt ausi) Christiano orbi indix-
erit; indictam, nulla clade, nulla iactura de-
territus, instituerit: institutam, nulla corpo-
ris atque animi molestia, nullo aliter senten-
tium suauis abstractus, sic favente in hunc diem
gerit, ut profanam omnem contumaciam abo-
lere, sacrilegam dominandi libidinem cohibere,
detestabiles & Christianæ reipublicæ perniciosas
ac pestiferas in occupanda sacratissima Petri se-
de largitiones in perpetuum delere, adolescen-
tes, nedum pullulantes hæreticorum ac schis-
maticorum segetes radicitus extirpare: ridicu-
lam denique, impiam ac nefariam Mahumetis
sectam funditus evertere atque exterminare sibi
proponat. Quare sit, ut non sane obscuriorem
illum ex tam præclara synodi institutione lau-
dem omnino reportaturum confidamus, quam
veteres iis majores ejus reportarunt, qui in-
numeras Arii, Photini, Sabellii, Ebionitarum
Macedonii, Eudoxii, Nestorii, Pelagianorum,
Eurychianorum, Dioscori, Theodori, Gre-
gorii, Macarii, Monothelitarum, Acephalo-
rum ac ceterorum omnium hæreses de medio
sustulerunt: quandoquidem cum virtutes cete-
ras, tum vel in primis tria hæc optima ac pro-
pe divina munera, quæ & temporum & homi-

Concil. General. Tom. XXXII.

num injuria sunt pene deleta, summam justi-
tiam, inseparabilem unitatem, communem
inter Christianos pacem, ejus restitutum ista sa-
pientia, ac vestro, patres, consilio non de-
speramus. De quibus si me, ut cœpistis, bre-
uiter differentem benigne attenteque audieris,
& ego dicendo & vos audiendo uberrimam, ut
puto, frugem colligemus. Est igitur iustitia
præ ceteris instauranda, restituenda, illustran-
da: quippe quæ virtutum omnium fons atque ori-
go, mortale genus Deo optimo maximo conciliat,
& humanam societatem ædificatissimo necessitudinis
vinculo conjungit. Ut enim Deum immorta-
lem, auctorem, parentem moderatoremque
nostrum, a quo bonorum omnium origo &
causa est, a quo nobis essentia, motus, intel-
lectus, contemplatio actioque tributa, studio-
se colamus, pie veneremur, humillimè adore-
mus; ut cum nobis propitium faciamus, ut
pro cumulatis in nos beneficiis memoriam
gratiamque non dissimulemus, ut mentem ei
sanam, innocentem animum, vitam probam,
voluntatem rectam, castam, integram præbea-
mus; ut religionem cultumque sacrorum mini-
me contemnamus, ipsa nos docet monetque ju-
stitia. Ea etiam, cum natus sit homo socia-
bilis (quippe qui in tanta rerum naturæ copia
quæ usus sunt, supra cetera animalia inopia
laborat, alienæque opis indiget, ac propterea
necessitate impellente, ut arbitrati qui-
dam sunt, cœtum amat & civitates colit) so-
la facit, ut ipsa societas & conjunctio retine-
ri possit. Nam quid patriæ, parentibus, pro-
pinquis, amicis, civibus, peregrinis, quid
item magistratibus profanis ac lacris, quid
principibus debeamus, quid sequi quidve de-
clinare, quid vel commendare vel improbare
jure oporteat, nobis ante oculos proponit.
Nempe ut æquitatem fidem, beneficentiam,
pietatem, severitatem integritatemque comple-
ctamur: superbiam, perfidiam, avaritiam,
sævitiã, lasciviam, ambitionem fugiamus,
nos excitat atque inflammat. Quapropter hanc
primum omnium, patres, restituite virtutem:
hujus luce, quæ penitus extincta est, Christia-
num orbem illustrate: hanc diligentiam iis ju-
bete, qui judicant terras: hanc servandam sta-
tuite Christianis principibus. Enim vero eam
esse virtutem, quæ sua cuique distribuit, Au-
gustinus, Bernardus, Ambrosius, sanctissima-
rumque legum auctores definiunt. Porro igitur
inspicendum est, an quisque quod suum
est possideat, an quis alienum occupatum de-
tineat. Sed hoc loco finite me præterire, non
dico Italiæ, verum, quod longe miserrimum
est, totius Europa calamitates, quæ tante
sunt, ut eas cogitatione, nedum oratione
persequi vix sine lacrymis queam. Quem enim
esse dicam tam obtuso pectore, corde sic imma-
ni, moribus tam effertis, cujus animus tot
sedium atque agrorum occupationes, tot ur-
bium, oppidorum, locorumque omnium ever-
siones ac direptiones, tot furta, tot rapi-
nas, tot sacrilegia meminisse nemo perhorre-
scat? Testes estis vos, miserrimæ civitates,
quæ nulla a vobis patrata culpa, in visceribus
vestris atrocissimos hostes pertulistis, quæ in
gremio parentum infantes trucidari, matronas
innocias imbellesque senes interfici, rapi sa-
cratissimas virgines, ornatissima tempora spo-
liari, omniaque & flagitiorum & facinorum
genera perpetrari conspexistis, quibus vel
iplos Turcas Christiani nominis hostes abili-

K k 3 nuif.

SISTO
V.

* ad. 150000

SESSIO V.

nuisse nonnunquam audivimus. Quod si, ut nonnulli predicant, sinzere quondam poetæ, post Saturni tempora, cum sensissent justitiam a rebus humanis abesse, offensam vitii hominum recessisse a terra in cælumque migrasse, & ad Jovis regnum se contulisse, bone Deus, quas nugæ, quas fabellas, quas fallacias excogitaveros eos fuisse arbitramur, si nostrorum temporum scelera, si flagitia, si facinora, si abjectum Christianæ religionis cultum, si vesanam dominandi libidinem, si nefandam rapiendi licentiam, si inauditam in iis impietatem, scviciam, ambitionem, quos pietatis, caritatis integritatque exempla esse oportebat, conspicerentur? Quas ob res expurgisemini, patres, ut cœpistis, expurgisemini: & quando nonnisi pro reformanda confirmandaque Christiana republica in hunc ipsam locum convenistis, sic eam reformandam confirmandamque vobis proponite, ut justitiam in primis virtutum reliquarum principem ac reginam, tum inseparabilem Christiano orbi unitatem pacemque summis bonorum omnium votis ac studiis expetitam, dicente psalmographo, *Justitia & pax osculata sunt, tandem aliquando restituentis*. Neque enim servari justitiam facile potest, nisi & justitiæ unitas, & unitatis concordia copuletur. Diligenter idcirco videndum est, patres amplissimi, ut eam Christiani retineant unitatem, quam universas multitudines, cunctos cœtus, omnes mortaliū societates retinere cernimus. Nam si in primis quodcumque liberit, vel regnum, vel civitatem, vel domum quamvis privatam inspicimus, nihil horum stare ac diu permanere posse absque ea, de qua dudum verba facere aggressi sumus, unitate, luce clarius apparebit. Ruat enim illud atque evertatur regnum necesse est, quod non uniformi regis ac eorum qui reguntur voluntate gubernatur; exortiantur ac invalescant in ea civitate civiles discordiæ, intestina bella, odia sempiterna, in qua reipublice coram gerentium in unum sententia non conveniunt. Dilabatur brevi ac dissolvatur res familiaris, quamvis magna & ampla, nisi in unam paterfamilias domesticque voluntatem concurrant, id quod evangelii verba illa locupletissime testantur: *Omne regnum divisum contra se dissolvitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit*. Iplas denique hominum actiones, quarum alix bello ad rempublicam armis tuendam, alix pace, mercium ac ceterarum rerum humano usui opportunarum commutatione alendam spectant, si nobis proponere ante oculos velimus, nec victoriam parati, nisi vexilla sequendi, servandi ordines, ad tubæ signum sese instruendi, conferendi manum, pedem referendi, ceteraque id genus molendi ac perferendi omnia, una insit militibus imperatoribusque voluntas. Nec navim ullam, nisi & gubernatori & nautæ invicem consentiant, & alius alii in judicio atque opera nequam adversetur, ad certum unquam pervenire portum poterimus. Postremo, si nostrum hoc humanum contemplerur corpus, optimam prudentissimamque rerum artificem naturam, cum in eo fabricando complures ac diversas partes ad varia studia & ministeria, utpote oculos ad videndum, ad audiendum aures, pedes ad incedendum, formasset, unam secretis omnibus præfecisse, cujus citatu ac nutu cunctæ moveantur, sequæ ad agendum

A tolerandumve quidpiam in ejus ipsius conformeat voluntate, perspicimus. Quæ cum ita sint, quoniam pacto perpetuum Christi regnum undique telis læcessitum vigere, æternam beatorum rempublicam diversis factionibus dissipatam florere, domum Dei sanctissimam sibi dissidentem contare, caelestem angelorum militiam inter se digladiantem emicere, salutarem apostolorum navim, diversis remigum & magistris conatibus agitatum, contineri, redemptoris nostri membra scissa, separata, discerpta, ab unitate distracta, stare ac permanere, vel minimo temporis spatio arbitratur? Summa igitur, amplissimi patres, unitate, summa voluntatum animorumque concordia est opus, cum præsertim ea nobis divinis & præceptis & exemplis tantopere inlinuatur. Omitto id quod inquit propheta in psalmis: *Deus habitare facit unanimes in domo*. Subticeo agnum Exodi in figura Christi occisum, atque in una domo comedi justum. Prætereo mandatum fuisse Raab, in qua ecclesia præformabatur, ut parentes, fratres, totamque familiam in domum suam colligeret ad seipsum: tranico verba illa, nostra hac tempestate sæpius repetita: *Unum sumus ego & Pater, & erit unus grex & unus pastor*. Relinquo supplicium de iis divinitus sumptum, qui sibi adversus Aaron legitimum sacerdotem sacrificandi licentiam arrogaverant: omnia denique divina præcepta atque exempla prætermitto. Quid enim eorum ullum adducam, cum nihil aliud sacrarum literarum contineant monumenta, quam unum esse Deum, unum Christum, unam ecclesiam, unam fidem, unam cathedram super firmissimam petram domini voce fundatam? Cumque id nos vel maxime, ut inquit Augustinus, ad unitatem cohortari debeat, quod ex uno dumtaxat homine universum gigni voluit humanum genus altissimum, ut quantopere unitatem in pluribus diligeret, nobis apertissime declararet. Hanc igitur primum omnium inducite, hanc custodite, hanc excolite, compositi in eodem sensu, ut Paulus apostolus inquit, *& in eadem sententia, sustinentes invicem in dilectione, satagentes servare unitatem spiritus in conjunctione pacis*. Pax itaque unitati conjungenda, aggreganda, copulanda est. Tanta est enim inter utramque necessitudo ac societas, ut cum arctissimo & firmissimo colligatæ sint vinculo, dissolvi earum una, quin & altera dissolvatur: ac servari una, quin servetur & altera, nullo modo possit. Quapropter extinctis bellorum flammis, quæ totum jam diu inflammaverunt & incenderunt Christianum orbem, sacrosanctæque reipublice rebus compositis, cum justitia pariter atque unitate excitanda atque erigenda pax est. De qua cum latissimus dicendi campus occurrat, nec temporis angustia, nec vestra, patres, ceterorumque præstantium virorum benignitas atque humanitas longiorem expectat orationem, plura non dicam. Siquidem ea quæ ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem, saluberrima hac synodo decernenda maxime videntur, breviter accepistis: quæ si vos vestris consiliis, vestris sententiis, vestris, inquam, suffragiis restituenda, servanda, confirmanda statuitis, non dico sanctissimam hanc Urbem veram pontificum sedem, sed orbem universum maximam atque perpetuam frugem percepturum sperare. Idque ut summi pontificis votis ac studiis vestrum omnium ac bonorum principum optatis respondeat,

supre.

ANNO
CHRISTI
1511.Psalm. 67.
Erod. 12.

Jof. 11.

Jnan. 10.

Num. 10.

Matth. 16.

Eph. 4.

Psalm. 94.

Matth. 12.

ANNO
CHRISTI
1513.

supremum cæli numen his precibus obtestabor. A
Te, æternæ olympi regnator Christe, cujus di-
tione atque imperio cuncta cælestia terrena-
que gubernantur, qui tuam a Nerone, Domi-
tiano, Trajano, Marco Antonino, & Lucio Au-
relino Commodo, Severo, Maximino, Decio,
Valeriano, Aureliano, Diocletiano haud passus
es exterminari religionem ac fidem, qui eccle-
siam tuam tot procellis hæreticorum ac schisma-
ticorum agitatum, in mediis submergi nequa-
quam pertulisti fluctibus: te, inquam, invoca-
mus, tuum imploramus numen, tuam oramus
clementiam. Respice vicarium tuum sanctissimum
& ecclesiam tuam pastorem solertissimum, corpore
licet ægro, animo tamen firmissimo. Respice
vigilantissimum senatum, respice cunctos hos
patres, respice nostros principes, respice fami-
liam tuam universam. Vides impia tyrannorum
pectora adversus justitiam armata, cernis impro-
bos ac nefarios in leges juraque insurgentes,
spectas habere conventiculum perditæ factionis
ad sciendam ac dirimendam tunicam tuam in-
confutilem, unitatemque ab ecclesia tua reji-
ciendam. Perspicias tuorum robore tot intellinis
bellis percusso, nostrisque debilitatis ac pene
confectis viribus, instaurantem se ad pugnam
hostem, parantem se ad victimam nostri san-
guinis. Tolle, ut cœpisti, securus, tolle gla-
dios. Sit finis ac terminus bellorum, sit fas, re-
viviscente justitia, conservata unitate, dulcissi-
mos operæ pacis fructus colligere. Pacem a te
Christe expetimus, pacem a te clementissime
Deus efflagitamus. Da illam domine, diebus
nostris, quia non est alius qui pugnet pro no-
bis, nisi tu domine Deus noster. Aut si bella
gerenda sunt, si acies instruendæ, si vulnera per-
ferenda, si id nostrorum exposcunt vitiorum pœ-
næ, si nostra pianda sunt delicta sanguine ad-
versus Turcas nominis tui hostes, quod & san-
ctissimus vicarius ipse tuus & nos omni semper
studio concupivimus, bella geramus: pro tua
fide, pro religione, pro aris ac focis diuicantes
pœnas nostrorum criminum luamus: tua effun-
damus causa sanguinem, quo tuo tandem uni-
versus inserviat orbis imperio, tuam cuncti re-
ligionem ac fidem asserant, agnoscant, profi-
teantur, ut suo quodammodo jure alacriter ac
jucunde canere id possit ecclesia: In omnem ter-
ram propagatum est imperium eorum, & in fi-
nes orbis terræ religio eorum. Dixi.

Obitus Julii secundi pontificis maximi.

Anno a nativitate domini 1513. indictione
prima, die vero Lunæ vigesima sexta mensis Fe-
bruarii, felicis recordationis Julius papa secun-
dus, sicut altissimo placuit, Romæ apud san-
ctum Petrum in palatio apostolico ab hac luce
migravit, & viam universæ carnis ingressus est;
& sic apostolica sedes vacavit, & fuerunt cele-
bratæ exequiæ ejus juxta ritum & consuetudi-
nem antiquitus observatam.

Die vero Veneris quarta mensis Martii supra-
dicti anni 1513. reverendissimi in Christo patres
& domini, domini sacrosanctæ Romanæ eccle-
siæ cardinales in unum pro electione summi
pontificis faciendâ, post celebrationem missæ
Spiritus sancti in basilica principis apostolorum
in altari sancti Andree, conclave quod in pala-
tio sancti Petri in capella superiori, capella Six-
ti vulgariter nuncupata, factum fuerat, intrave-
runt, & quilibet eorum intravit, & clausum
fuit conclave ad celebrandum canonicam legiti-

amque electionem Romani futuri pontificis
juxta canonicas sanctiones.

DECRETA ET ACTA CONCILII
Lateranensis sub Leone papa X.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE
Amen.

*Sequuntur gesta ejusdem sacri Lateranensis concilii,
in Spiritu sancto legitime congregati, sub Leone
X. pontifice maximo continuati & celebrati cum
eisdem solemnitatibus & ceremoniis & officialibus
in principio dicti concilii deputatis & ordinatis*

Die autem Veneris undecima supradicti men-
sis Martii, reverendissimi in Christo pa-
ter & dominus, dominus Joannes de Medicibus
sanctæ Mariæ in Dominica sanctæ Romanæ eccle-
siæ diaconus cardinalis; de Medicibus vulga-
riter nuncupatus, Romæ in conclavi supradicto
per reverendissimos dominos cardinales, sancti
Spiritus infusione afflante, nemine discerpente,
nulloque contradicente, concorditer & unanimi-
ter & pure ad summi apostolatus apicem ite &
legitime ac canonicè electus & assumptus exti-
tit, nec non dominus Leo papa decimus nuncu-
patus, atque honorifice, ut decuit, de dicto pa-
latio ad basilicam principis apostolorum de Ur-
be ductus, inibique ad altare majus ejusdem
cum cantico, Te Deum laudamus, cum maxi-
ma lætitia & solennitate politus & inthroniza-
tus.

Die vero Sabbati decimanona supradicti men-
sis Martii, præfatus sanctissimus in Christo pater
& dominus noster, dominus Leo divina provi-
dentia papa decimus, per reverendissimos in
Christo patres & dominos, dominos sacrosan-
ctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, divino officio
missæ, solemnitatibus in talibus feri solitis in
ecclesia sancti Petri peractis, ante porticum, &
introitum dictæ basilicæ, videlicet supra scalam
marmoream, in qua constructum fuerat quod-
dam tabernaculum ornatum, sive solium eleva-
tum pro dicti domini Leonis papæ decimi coro-
natione agenda per reverendissimum in Christo
patrem & dominum Alexandrinum sancti Eu-
stachii diaconum cardinalem, de Farnesio vul-
gariter nuncupatum, in ceterorum dominorum
cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum,
episcoporum, prælatorum, clericique atque po-
puli præsentia extitit honorifice atque solemniter,
ut decuit, & summo pontifici congruit,
triplici diademate & coronatus & inthronizatus,
cum magno totius curiæ & Romani populi plau-
su & lætitia.

Anno a nativitate domini millesimo quingen-
tesimo decimotertio, indictione prima, die ve-
ro Dominica, decima mensis Aprilis, fuerunt
publicatæ & affixæ per Joannem Dominicum de
Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem,
quædam literæ prorogationis sextæ sessionis te-
noris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei.

Ad sanctæ Romanæ universalis ecclesiæ regi-
men, meritis quamquam imparibus, divina dis-
positione vocati, inter omnia peragenda, que
tantæ molis onus requirunt, illud in primis ex-
petendum videtur, ut iis que ad omnipotentis
Dei laudem, ecclesiæque præfate unitatem &
exaltationem, ac fidelium omnium profectum
ten-

SESSIO
V.

tendant, omni conatu totisque viribus salubriter intendamus. Cum itaque felicitis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster, ut status ecclesie præfata in melius reformaretur, sacrum ac generale Lateranense concilium de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum ecclesie præfata cardinalium, de quorum numero tunc eramus, concilio & assensu convocaverit & indixerit, illudve deinde celebrare ineeperit, & in eo plures usque ad quintam sessionem inclusive tenuerit, sextamque sessionem tertio Idus præsentis mensis faciendam indixerit, prout in literis seu schedulis dicti Julii prædecessoris desuper confectis plenius continetur: nos qui etiam tunc in minoribus constituti, concilium præfatum celebrari summopere cupiebamus, & domino Julio prædecessore, sicut domino placuit, rebus humanis exempto, illius successores effecti, non minus cordi tenemus dicti concilii celebrationem usque ad perfectionem causarum, propter quas indictum fuit, continuare & ad finem perducere, conciliumque hujusmodi usque ad illius debitum finem & complementum profequi velle nuntiamus. Verum cum præfatus Julius prædecessor, eodem concilio approbante, negotium & discussionem declarationis, nullitatis & invaliditatis ac abrogationis alicujus pragmatice sanctionis, in partibus Gallicanis quodam abusu introductæ, apostolicæ sedis, ecclesiasticæque auctoritati, & sacris canonibus derogantis, dictis fratribus & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum in eodem concilio faciendam commiserit, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscumque dignitatis, etiam regalis existentes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in certis locis tunc expressis, moneri & citari infra certum terminum præhendendum, ad comparandum coram Julio prædecessore & concilio præfatis, causasque dicendum, quare sanctio ipsa in concernentibus auctoritatem prædictam, & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non debere decrevit: citatioque prædictorum Gallicorum capitulorum parliamentorum & laicorum præfatorum, cum termino competenti ad comparandum eis assignato, duodecimo Kalendas Martii proxime præteriti executæ fuerit, diesque comparationis citatorum & monitorum hujusmodi non nisi quattodecimo Kalendas Martii proxime futuri veniat, ut sic citati & moniti in dicta sexta sessione tenenda comparere, suasque rationes allegare possint: cumque etiam dicta die, tertio Idus præsentis mensis, sollemnis processio nostræ assumptionis ad ecclesiam Lateranensem juxta morem aliorum prædecessorum nostrorum fiet, difficillimumque esset eadem die sessionem & processioem hujusmodi celebrare, ac ex aliis justis & rationabilibus causis nostrum & dictorum fratrum animos moventibus, de consilio & assensu prædictis, sextam sessionem præfatum quinto Kalendas Martii proxime futuri, quæ erit die Mercurii vigesima septima præsentis mensis Aprilis, qua causæ hujusmodi cessabant, ac citati & moniti præfati comparere, & eorum causæ & allegationes audiri, vel vera contumacia accusari poterunt, prorogamus, illamque ipsa die quinto Kalendas mensis hujusmodi faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-

gina nostra prorogationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, quarto Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T .

Executio & publicatio superscriptarum literarum prorogationis, sequitur & est talis.

Die decima mensis Aprilis præsentis superscriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis principis apostolorum de Urbe, in valvis ecclesie sancti Joannis Lateranensis, in valvis cancellariæ apostolicæ, ac in acie Campisiores, ut moris est, per me Joannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Alia executio & publicatio earumdem literarum prorogationis, est talis.

Die vero undecima mensis Aprilis, affixæ & publicatæ fuerunt in valvis basilicæ sancti Joannis Lateranensis, dum ibidem gentium multitudo propter accessum sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ X. congregata erat, per Joannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Die vero Lunæ undecima supradicti mensis Aprilis, post divinum officium in basilica sancti Petri principis apostolorum peractum, ante horam prandii, sanctissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Leo divina providentia papa decimus diademate pontificali coronatus solemniter cum maximis mirificisque triumphis, honestate, reverentia & honore decentibus, per reverendissimos in Christo patres & dominos, sanctæ Romanæ ecclesie cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates cum albis, mitris atque pluvialibus ornatos, nec non per plures illustres duces & barones, nobilesque Romanos, atque ceterarum nationum homines, de dicta basilica sancti Petri ad basilicam sancti Joannis Lateranensis, pro nonnullis ceremoniis ibidem faciendis, laudabiliter associatus exitit.

SESSIO VI.

SESSIO
VI.

¶ prima tempore sanctissimi domini nostri, domini Leonis papa decimi.

IN nomine domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Mercurii vigesima septima mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, sacra & universali synodo in basilica Lateranensi congregata, fuit celebrata sexta sessio, præfidente præfato sanctissimo domino nostro. Et fuerunt præsentibus infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ & archiepiscopi, ac reverendi patres domini episcopi, abbates & oratores principum, illustres domini & alii quamplures doctores & magistri & equites ac nobiles, in primis reverendissimi domini.

Epif-

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1515.*Episcopi cardinales.*

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
 Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
 Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
 Reverendissimus dominus Marcus Praenestinus.
 Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Srigonensis.
 Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Joannis & Pauli.
 Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sancti Prisci, de Elisco.
 Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrylogoni.
 Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctae Anastasiae, Nannatensis.
 Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctae Sufanae, Aganensis.
 Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctae Ceciliae.
 Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
 Reverendissimus dominus Matthaeus tituli sanctae Potentianae.
 Reverendissimus dominus Petrus sancti Eusebii, Anconitanus.
 Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
 Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctae Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
 Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Mariae in Cosmedin, de Aragonia.
 Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae in Porticu, de Corneliis.
 Reverendissimus dominus Sigismundus sanctae Mariae Novae.
 Reverendissimus dominus Alphonus sancti Theodori.

Patriarcha et assistens papa.

Reverendus pater dominus Caesar Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Alphonus Antiochenus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
 Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
 Reverendus pater dominus Robertus Reghinus.
 Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienus.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavallitanus.
 Reverendus pater dominus Scaramuzza Comanus.
 Reverendus pater dominus Pompejus Reatinus.
 Reverendus pater dominus Joannes Franciscus Taurinensis.

A Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus episcopus & gubernator Urbis.
 Reverendus pater dominus Hercules episcopus, Augustensis, orator Sabaudis.
 Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, & orator Ferratis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis.
 Reverendus pater dominus Julius Corinthiensis.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicocensis.
 B Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenus.
 Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Jeremia Traneensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis. et Edino
Tymens.
Orlandus.
 Reverendus pater dominus Rainaldus Ragusinus.
 Reverendus pater dominus Andreas Monembasionensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.
 Reverendus pater dominus Gilbertus Surrentinus.
 C Reverendus pater dominus Georgius Nazareus.
 Reverendus pater dominus Julius Florentinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
 Reverendus pater dominus Genocius Trojanus.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
 D Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Bartholomaeus Justinopolitanus.
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Joannes Petrus Theatinus.
 Reverendus pater dominus Jacobus civitatis Ducalis.
 Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.
 E Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Buduensis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Lacrinus.
 Reverendus pater dominus Joannes Sabinicensis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melititanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.
 Reverendus pater dominus Andreas Militenensis.
 Reve-

SESSIO
VI.

Reverendus pater dominus Joannes Domini-
cus Terdonensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Suesfa-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Urgellen-
sis.
Reverendus pater dominus Hugo Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Galeus Bellunen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Calenensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigenti-
nus.
Reverendus pater dominus Bernardinus Poli-
castrensis.
Reverendus pater dominus Josue Escula-
nus.
Reverendus pater dominus Marius Urgenti-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Spigacensis.
Reverendus pater dominus Andreas Literen-
sis.
Reverendus pater dominus Simon Modru-
sienfis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus C
Avellinensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Hei-
nensis.
Reverendus pater dominus Conradus Astunen-
sis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
sis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterra-
nus.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergo-
menfis.
Reverendus pater dominus Paulus Pisaurien-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Anfaen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Aceranen-
sis.
Reverendus pater dominus Thomas Callinen-
sis.
Reverendus pater dominus Albertus Sebasten-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacen-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ascua-
lanus.
Reverendus pater dominus Jacobus Signien-
sis.
Reverendus pater dominus Mattheus Umbri-
ticensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
tis.
Reverendus pater dominus Latinus Vettanus.
Reverendus pater dominus Joannes Tribu-
nensis.

* et. Lavel-
len.* Pater. Tri-
butensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-
centis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Claudius Bellicen-
sis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorien-
sis.
Reverendus pater dominus Theus Recana-
tensis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius sancti
Galgani.
Reverendus pater dominus Joannes sancti Seba-
stiani extra Urbem.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, fere-
nissimi Maximiliani Romanorum regis ora-
tor.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, illu-
strissimi & catholici Fernandi regis Ara-
gonum & Castellae gubernatoris orator.
Magnificus dominus Franciscus Foscarus illu-
strissimi domini Venetorum orator.
Reverendus pater dominus protonotarius Ma-
rinus Charatius, illustrissimi domini Maxi-
miliani ducis Mediolanensis orator.
Dominus Jacobus Salviati, & Franciscus
Victorius, domini Florentinorum orato-
res.
Illustrissimus dominus Ludovicus comes Peti-
liani.

Senator Urbis & conservatores.

Illustris dominus Julianus senator Urbis.
Dominus Hieronymus Venzo, & dominus
Stephanus Carbon.

Celebrata itaque missa per reverendissimum
dominum Franciscum episcopum Sabinensem,
cardinalem Vulterranum, & habita oratione
per reverendum patrem dominum Simonem epis-
copum Modrusiensis, cujus tenor in fine prae-
sentis sessionis describitur, cantatisque litanis
& evangelio per reverendissimum dominum Al-
phonsum sancti Theodori diaconum cardina-
lem, quod incipit: *Cum esset sero die illa*
una sabbatorum, &c. sanctissimus dominus nos-
ter papa incepit hymnum: *Veni creator Spi-
ritus*, &c. Quo finito, idem sanctissimus do-
minus nosse locutionem, & incepit:
Pastoralis officii, &c. exhortando patres exi-
llentes in concilio, ad cogitandum ea quae vi-
derint pro republica Christiana expedire. Et
etiam dixit intentionis suae sanctitatis esse,
continuaré concilium, donec fiat universalis
concordia & pax inter Christianos. Finita hu-
jusmodi oratione, supradictus magnificus do-
minus Jacobus Salviati orator Florentinorum,
praesentavit mandatum praefato domino nostro
nomine dicti domini ad interessendum concilio.
Et immediate idem dominus noster de-
dit illud reverendo patri domino Thomae Phae-
drae legendum in ambone. Qui ascendit ambo-
nem, & legit tenoris infra scripti.

JAN. 20.

MAN-

ANNO
CHRISTI
1512.

MANDATUM FLORENTINORUM.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini nostri Jesu Christi ab ejus salutifera incarnatione millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero quarta mensis Aprilis, tempore pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Leonis divina providentia papa X. Cum superioribus mensibus, die videlicet trigesima mensis Decembris 1513, sacrosancto concilio Lateranensi per felices memoriam Julium pontificem maximum indicto & celebrato interesse atque adherere summo percuperemus, ut veros Christianos deceret, mandavimus tribus legatis nostris tunc, ac etiam ad presens Romae degentibus, Jacobo videlicet Salviato, Matthæo Strozæ, ac Francisco Victori, nobilibus nostris & cuilibet ipsorum in solidum, ut nostro nomine tali muneri atque officio in tali concilio interessent atque adhererent, ut de tali mandato per nos facto & celebrato publicum constaret documentum infra scripti tenoris & exempli.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini nostri Jesu Christi ab ejus salutifera incarnatione 1512, indictione prima, die vero trigesima mensis Decembris, tempore pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Julii divina providentia papa secundi, prospexit tandem Deus noster de excelso sancto suo, *Dominus de celo in terram adspexit*. Fluctuante enim Christiana navicula & periclitante, ne ictibus mergeretur undarum immanium & pessimarum, dies tandem illuxit, quo ventorum rabie sedata, & placatis politisque procellis, salutarem navis repererit portum Christi, qui cum in terris homo factus veraretur, salutem mundo allaturus, nulli rei magis incubuit, nihil prae se tulit uberius, quam ut pacem procuraret, suis pacem relinqueret. Neque a nobis postmodum discessurus quidquam dulcius mandavit discipulis, quam ut pacem colerent, paci studerent, pacem rebus in omnibus amplexarentur. Neque id mirum. Quid vel nomine ipso pacis suavius? Hæc enim bonos nutrit, dispersos cogit, noxia quæque tollit, & salutem perennem non parat modo, sed præstat. Hac una re motus sanctissimus ac beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Julius divina providentia papa secundus, & catholicæ ecclesiæ pontifex maximus, verus & indubitatus Christi vicarius, Petri successor, cum videret Christianam pacem atque unitatem discindi atque dilacerari, plures in vinea domini Sabaoth hæreses pallulare, apros de silva imminere vineam ipsam jamjam profanatos atque exterminatos, schisma inter Christianos serpere mortiferumque & abominandam, lupos complures ovium pellibus amictos dominicum gregem invadere; occurrendam protinus imminenti malo, atque exterminandum tam immane facinus duxit. Ideoque de consensu sacrosancti reverendissimorum cardinalium collegii, concilium superiore anno indixit legitimum, sacrosanctum, Romæ apud sanctam Lateranensem ecclesiam, ad quam Christiani omnes con-

venirent, ab eo vocati in communem defensionem Christianas reipublicas, & eorum animadversionem, qui rancidam inconstitem atque unicum domini nostri Jesu Christi discindere, in partesque varias diffringere moliantur. Cumque Florentinæ reipublicæ, inter Christianas primarias reipublicas non postremam, ad conciliumque hujusmodi vocatæ, partes suas tueri, neque communi rei deesse conveniat, obsequendum votis vocationique sanctissimi domini nostri papa statuit, ut Christianos principes deceret: idcirco cum reipublica ipsa coram interesse Lateranensi sacrosancto concilio non possit, communem ceterorum usum secuta, vicarios suos tali muneri destinandos decrevit. Quapropter nos priores libertatis, & vexillifer justitiæ populi Florentini de Balia, una cum consilio nostræ Balie, omnibus modis, quibus magis, melius & validius potuimus ac possumus, statutorum ac legum nostræ reipublicæ more servato, facimus, constituimus, creamus & solemniter ordinamus procuratores nostros & nostræ reipublicæ, ac vices nostras ac reipublicæ ipsius nostræ demandamus nobilibus civibus nostris Jacobo Salviato Joannis filio, Matthæo Strozæ Laurentii filio, & Francisco Victori Petri filio, oratoribus nostris apud summum pontificem Romæ degentibus, quibus omnibus simul, & unicuique ipsorum separatim & separatim nostras nostræque reipublicæ vices mandavimus atque mandamus, ut sacrosancto concilio Lateranensi prædicto nostro nomine interessent, assistant, adhaereant, præsentent & transigant, quæ a nobis nostræque reipublicæ præstari, exhiberi ac transigi quoquo modo possint in decus, honorem, dignitatem amplitudinemque præfati sacrosancti concilii Lateranensis & exaltationem ejusdem sanctissimi domini nostri Julii secundi pontificis maximi, & sanctæ Romanæ ecclesiæ catholicæ antedictæ, dantes eisdem oratoribus nostris & eorum cuilibet amplissimam auctoritatem, potestatem atque arbitrium ad omnia & singula in prædictis & circa prædicta, videlicet, quæ in tam pio & salutari ac religioso negotio tractanda, peragenda, promittenda, præstanda, & executioni mandanda atque adimplenda forent, quæ nos cum præfato nostro consilio Basilienæ forma statutorum ac legum reipublicæ nostræ quoquo modo facere, tractare, promittere, præstare, ac executioni mandare atque adimplere possemus ac possumus, & quæ nos ipsi facere possemus, si præfati concilio interessemus, promittentes omnia & singula præfatis oratoribus nostris vel altero ipsorum facta, gesta, promissa, præstitaque in præmissis, nos approbaturus esse, rataque & grata in perpetuum habituros, decernentes præfatum nostrum mandatum vires habiturum & duraturum, donec præfati oratores nostri vel ipsorum quilibet in præfata legatione permanerit apud præfatum sanctissimum dominum nostrum Julium pontificem maximum. In quorum omnium fidem & testimonium præfatus mandatum fieri iussimus & publicari in forma nostræ reipublicæ consueta.

Datum in palatio nostro, die quo supra.

Ego Antonius olim ser Anastasii, ser Ambrigi de Vespucis, imperiali auctoritate iudex ordinarius notariusque publicus & civis Florentinus, nec non cancellarius extractus officiorum populi & communis Florentinæ, prædictis omnibus & singulis, dum sic agebantur, interfui, eaque

SESSIO
VI.

caque rogatus scribere, scripsi rogatus & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, & aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi fido scribendum commisi. Et quia cum meo originali concordare inveni, ideo in fidem præmissorum me subscripsi, & solito mei signo signavi. Nunc autem eodem Julio pontifice maximo ab humanis subtracto, & in legitimum ejus locum ac sanctam sedis apostolicam successorem divina providentia suscepto sanctissimo ac beatissimo domino nostro, domino Leone decimo pontifice maximo, vero Christi vicario, ac Petri legitimo successore, qui idem sacrosanctum Lateranense concilium in Christianæ reipublicæ sanctificationem ac decus prosequi & celebrare pro sua divina clementia destinat, ita nobis significantibus præfatis legatis, præfati sanctissimi domini nostri nomine non visum est, ut communi Christianorum causæ, tam sanctæ, tam divinæ, quantum in nobis est, desimus. Idcirco notum singulis atque universis esse volumus, quibus interest, aut quomodolibet interesse possit, si qua in re per præfati felicitis recordationis Julii pontificis obitum, eidem mandato nostro subtractum, aut aliqua in parte diminutum quomodolibet sit, aut esse per quemquam putaretur, id nos omnemque reipublicam nostram hujus instrumenti nostri serie penitus supplere, instaurare & sufficere. Volumusque ejusmodi mandatum, omni dubitatione remota, in suo robore penitus perstare & remanere, eisdemque legatos nostros, & quemlibet eorum, eadem facultate, auctoritate & potestate frui debere & posse, qua frui debebant ac poterant, dum præfatus felicitis memoris Julius pontifex maximus in humanis ageret: decernentes præsens nostrum mandatum vires habere ac durare debere, donec præfati oratores nostri, vel ipsorum quilibet in præfata legatione permanerit apud præfatum sanctissimum dominum nostrum, dominum Leonem decimum pontificem maximum. In quorum omnium fidem ac testimonium præsens fieri iussimus instrumentum, eundemque Antonium Vespucium secretarium nostrum, notariumque publicum, de prædictis unum seu plura, prout opus fuerit, conficere, instrumenta.

Datum in palatio nostro, die quo supra.

Ego idem Antonius olim ser Anastasii, ser Amerigi de Vespucis, imperiali auctoritate iudex ordinarius, notariusque publicus & civis Florentinus, nec non cancellarius extractus officiorum populi & communis Florentiæ, prædictis omnibus & singulis dum sic agebantur, inter fui: eaque rogatus scribere, scripsi, rogavi & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, & aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi fido scribere commisi. Et quia cum meo originali concordare inveni, ideo in fidem præmissorum me subscripsi, & solito mei signo signavi.

Deinde dominus Marius de Peruschis procurator concilii, reproduxit bullam seu monitorium contra profidentes pragmaticam, tenoris prout supra continetur, dans ejus executionem a tergo, videlicet:

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo tertio, indictione prima, pontificatus sanctissimi domini Julii divina providentia papa secundi anno decimo, die vero decima quinta mensis Februarii, præsentem retrospectis litteris apostolicis præfati sanctissimi do-

mini nostri papa fuerunt affixæ & publicatæ in metropolitana Mediolanensi, & in cathedrali Papiensi die decimasexta ac cathedrali Astensi die decima octava mensis Februarii, affixæ & publicatæ in valvis seu portis, & ibidem per longum temporis spatium dimissæ, ut ab omnibus ibidem stantibus legi & intelligi possent. Deinde copis earundem litterarum ibidem affixæ, dimissæ fuerunt in signum veræ publicationis earundem litterarum prædictarum, per me Franciscum Vaca sanctissimi domini nostri papa cursorem: & dictus dominus Marius procurator accusavit eorum contumaciam prælatorum & aliorum interesse debentium sacro concilio hujusmodi, & non interessentium, petens decerni citationem contra eosdem: & sanctissimus dominus noster nihil respondit. Demum exclusis aliis non habentibus vocem definitivam, exceptis oratoribus & baronibus ac prælatis, & clausis portis dicti concilii, ut moris est, sanctissimo domino nostro Leone decimo, cum ceteris prælatis, sacris vestibus indatis & mitratis, in suis locis confidentibus, reverendus pater dominus Robertus archiepiscopus Reginensis ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris infra scripti, & mandato dicti sanctissimi domini nostri.

Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Superna illius ordinatione, qui cælestia & terrestria omnipotentis providentia moderatur, sanctæ suæ universali ecclesiæ licet immeriti præsidentes, inter multiplices curas, quibus assidue angimur, doctoris gentium salubri sanctissimaque doctrina moniti, ad ea maxime aciam nostræ mentis convertimus, per quæ in ecclesiâ ipsa perpetua unitas & caritas inviolata perdurent, græque nobis commissis rectis tramitibus in viam salutis procedat, ac Christianorum nomen & preciosæ crucis signum, in quo fideles salvati sunt, infidelibus expulsi, dextera Dei assistente, latius diffundatur. Sane postquam felicitis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster sacrum generale Lateranense concilium, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio & assensu, laudabiliter, legitime & ex rationabilibus causis, Spiritu sancto cooperante, & in eo quinque sessiones tenuerat, sextamque sessionem tertio Idus præsentis mensis faciendam indixerat, nos, dicto prædecessore de medio sublato, extunc expressis & aliis causis nostrum & dictorum fratrum animum morientibus, sextam sessionem hujusmodi eundem fratrum consilio & assensu

in hodiernum prorogavimus. Cum autem in minoribus constitutis semper nobis insitum cordi fuerit, generale concilium, utpote agri dominici culturam principalem, celebrari videndi, nunc ad apostolicæ apicem assumpti, honesto utilique desiderio nostro debitum ex inuncto nobis cura pastorali officio accessisse conspicientes, rem hanc ardentiori voto & tota animi sinceritate suscepimus. Itaque prorogationem hujusmodi per nos factam, approbante eodem sacro Lateranensi concilio, approbamus, ac concilium ipsum usque ad perfectionem causarum, propter quas indictum extitit, & præsertim, ut inter prin-

ANNO
CHRISTI
1512

principes & potentatus Christianos, belli a-
trocibus pacatis, hostilibusque armis depoh-
tis, universalis & firma pax componi va-
leat, pro qua indefessa sollicitudine, nihil
pro tam salubri bono intactum relinquendo,
omnes conatus nostros adhibere intendimus,
prolequi, & sine debito terminare velle;
nostrique incommutabilis animi & intentio-
nis fore & esse declaramus, ut iis qua ad
Dei laudem ecclesiarumque prefatarum exaltationem
ac Christi fidelium concordiam pertinent,
peractis, sancta ac necessaria expeditio con-
tra catholicam fidei hostes fieri, solliciterque
ex illis, altissimo favente, triumphari pos-
sit. Ut autem ad tantum perutile concilium
accedere debentes ab accessu huiusmodi quo-
modolibet non retrahantur, omnibus & lin-
gulis ad celebrationem concilii prefati per
dictum Julium prædecessorem convocatis, aut
in congregationibus conciliorum generalium
de iure vel consuetudine interesse debentibus,
præsertim Gallicæ nationis, & ad dictum con-
cilium Lateranense venientibus, schismaticis
& aliis quibuscumque, de iure communi vel
speciali, per sententiam seu literas apostoli-
cas prædecessorum nostrorum, vel sedis apo-
stolicæ, prohibitis dumtaxat exceptis, venien-
tiumque servitoribus & familiaribus, cuj-
cumque status, gradus, conditionis vel no-
bilitatis existentibus, ecclesiasticis & secula-
ribus, pro se & eorum bonis quibuscum-
que, non obstantibus quibusvis censurarum
& poenarum ecclesiasticarum & secularium ad-
jectionibus, contra eos ex quibusvis causis,
a iure, vel per sedem præfatam, sub quibus-
vis verborum formis & clausulis generaliter præ-
mulgatis, & quas generaliter incurrent, per
civitates, terras & loca terrestria & maritima
Romane ecclesiæ præfatæ subiecta, ad concilium
Lateranense ad Urbem huiusmodi venien-
di, & in ea morandi & libere consulendi, &
ab ea quoties videbitur recedendi, liberum,
tutum, plenum & omnimodum salvum condu-
cium, cum plena, libera, tuta & omnimoda
securitate, atque in vera & infallibili fide pon-
tificia approbante sacro concilio præfato, ha-
rum serie damus & concedimus. Et nihilo
minus omnes & singulos reges, principes &
potentatus Christianos per literas nostras hor-
tabimur, monchemus & requiremus, ut pro
summi Dei & apostolicæ sedis reverentia, ve-
nientes ad sacrum Lateranense concilium hu-
iusmodi, directe, quomodolibet in persona
vel bonis non molestant, seu molestari faci-
ant, sed eos libere, secure & quiete ve-
nire permittant. Ceterum pro exequenda ce-
lebratione ipsius concilii, septimam sessionem
decimo Kalendas Junii proxime futuri facien-
dam indicimus. Nulli ergo omnino homi-
nam liceat hanc paginam nostræ approbatio-
nis, declarationis, continuationis, prosecu-
tionis, confessionis, monitionis & requisitio-
nis infringere, vel ei ausu temerario præsum-
plerit, indignationem omnipotentis Dei ac bea-
torum Petri & Pauli apostolorum ejus se nove-
rit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in La-
teranensi sacrosancta basilica solemniter ce-
lebrata, anno incarnationis dominicæ mille-
simo quingentesimo decimotertio, quinto
Kalendas Maii, pontificatus nostri anno pri-
mo.

Concil. General. Tom. XXXII.

Die Mercurii vigesima septima Aprilis, mil-
lesimo quingentesimo decimotertio. Lecta per
reverendum dominum Robertum archiepiscopum
Rheginum.

Qua perlecta, petiit idem reverendus domi-
nus archiepiscopus, an placerent paternitatibus
suis contenta in scheda. Et omnes responde-
runt, placere contenta in scheda. Et fuit in-
dicta septima sessio decimo Kalendas Junii. Su-
per quibus omnibus & singulis præfatus domi-
nus Marius procurator petiit instrumentum &
instrumenta.

Decimo reverendus pater dominus Carolus
Orpheus sedis apostolicæ notarius dedit man-
datum reverendi patris domini Pauli Zani epis-
copi Brixienis, & instrumentum excusationis
illius. Et reverendus pater dominus Franciscus
Inser, literarum apostolicarum sollicitator, de-
dit mandatum reverendi patris domini Georgii
episcopi Conimbricensis. Et reverendus pater do-
minus Bernardus archiepiscopus Spalatenis de-
dit mandatum reverendi patris domini Octavia-
ni episcopi Viterbiensis, & dominus Jacobus
Gerteuvitz dedit mandatum reverendi patris do-
mini Joannis episcopi Misnensis, ad interessendum
concilio huiusmodi.

Congregatio prælatorum in Lateranensi palatio pro
rebus concilii.

Anno a nativitate domini 1513. indictione
prima, die vero Veneris decima quarta mensis
Maii, pontificatus sanctissimi in Christo pa-
tris & domini nostri domini Leonis pape deci-
mi anno primo, post meridiem, in basilica La-
teranensi, in aula qua itur ad sancta sancto-
rum, vulgariter nuncupata aula concilii, fuit
congregatio prælatorum existentium in urbe. Et
fuerunt præsentibus cardinales, generales ordi-
num, videlicet.

Reverendissimus dominus Raphael episcopus
Ostienis, sanctæ Romane ecclesiæ camerarius,
cardinalis sancti Georgii nuncupatus.

Reverendissimus dominus Thomas sancti Mar-
tini in montibus presbyter cardinalis, Strigo-
niensis nuncupatus.

Reverendissimus dominus Alexander sancti
Eustachii diaconus cardinalis, de Farnesio nun-
cupatus.

Insuper fuerunt præsentibus octuaginta & se-
ptem patriarchæ, archiepiscopi & episcopi.
Fuitque propositum per præfatum reverendissi-
mum Raphaellem episcopum Ostiensem, etiam
de mandato sanctissimi domini nostri, quod
difficile foret pro singulo negotio tractando in
concilio congregare omnes prælatos: ideo se-
quendo ordinem & modum aliorum concilio-
rum, paternitates suæ eligerent aliquos præ-
latos graves & doctos, qui essent una cum re-
verendissimis cardinalibus, ad tractandum
coram sanctissimo domino nostro ea que in ses-
sionibus conciliaribus essent proponenda. Et ita
prælati ibidem existentes dixerunt fore hone-
stum & rationi consonum. Et ad electionem
prælatorum deputandorum processerunt, me-
diantibus fabis albis & nigris, seu cum fabis
albis & nigris: & ita elegerunt viginti quatuor
prælatos, videlicet:

Reverendum dominum Bernardum episcopum
Tarvisinum gubernatorem Urbis.
Archiepiscopum Senensem.
Episcopum Terdonensem.

L1

Epi-

SESSIO

VI.

a. d. de favo-
cofem, leges
Bifignaco-
nem.

Episcopum a Bidunensem.
 Archiepiscopum Salernitanum.
 Archiepiscopum Florentinum.
 Episcopum Cumanum.
 Archiepiscopum Tranensem.
 Episcopum Faventinum.
 Episcopum Melitensem.
 Episcopum Castellii maris.
 Episcopum Signensem.
 Episcopum Modruſenſem.
 Episcopum Alexandrinum.
 Episcopum Cavallicenſem.
 Archiepiscopum Rhegidum.
 Archiepiscopum Spalatenſem.
 Episcopum Relinunſem.
 Episcopum Juſtinopolitanum.
 Archiepiscopum Nazarenum.
 Episcopum Ilcinenſem.
 Episcopum Urbinatenſem.
 Episcopum Anglionenſem.
 Episcopum Taurinenſem.

Prorogatio ſeptima ſeſſionis.

Deinde die vigesima ſupradicti menſis Maii, dilectus vir dominus Enrardus Duvivier, præfati ſanctiſſimi domini noſtri curſor, retulit ſe adhiſſe literas prorogationis ſeptimæ ſeſſionis tenoris infra ſcripti.

Leo episcopus ſervus ſervorum Dei.

Providentia ſedis apoſtolicæ plurimum circumſpecta, nonnunquam ea quæ certis tunc ſuadentibus cauſis & rationibus, ſtatutis temporibus facere diſpoſuit, ex aliis non minus ponderandis rationibus & cauſis in aliud tempus in melius commutat & prorogat, prout id in domino videt ſalubriter expedire. Cum itaque in ſexta ſeſſione ſacri Lateranenſis concilii ſolemniter celebrata, in qua nos concilium proſequi & ſine debito terminare velle, eodem ſacro concilio approbante, nuntiavimus, ſeptimam ſeſſionem concilii præfati decimo Kalendas Junii proxime futuri faciendam indixerimus, & certis ſupervenientibus legitimis cauſis, præſertim quia propter temporis anguſtiam materiz in dicta ſeſſione proponendæ prælatiſ deputatis & aliis generaliter intereſſe in dicta ſeſſione debentibus notificari non potuerunt: adventus quoque venerabilis fratris Joannis archiepiſcopi Gnezpenſis primatis Poloniæ, cariſſimi in Chriſto filii noſtri Sigismundi Poloniæ regis oratoris, ad præſtandum nobis dicti regis nomine obedientiam, & adhærendum ac ſe incorporandum nomine totius Poloniæ nationis ſacro Lateranenſi concilio, ad Urbem de proximo expectatur: qui dictæ ſeptimæ ſeſſioni, quæ ultima erit ante Kalendas Octobris proxime venturi, intereſſe cupit: aliisque cauſis nobis & venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus noſtris, ſeptima ſeſſio decimo Kalendas hujusmodi commode celebrari non poſſit, ſatiſque viſum ſit eam ad aliquot paucos dies poſt decimum Kalendas præfatas celebrandam prorogare: Nos urgentibus rationibus moti, de fratrum prædictorum conſilio & unanimi aſſenſu, ſeptimam ſeſſionem prædictam ad decimoquintum Kalendas Julii, quæ erit ſexta feria, prorogamus, & ipſam decimoquinto Kalendas Julii faciendam indicimus.

Data Romæ in palatio apoſtolico, die vi-

A geſima menſis Maii, 1513. pontificatus noſtri anno primo.

P L A C E T.

Anno a nativitate domini 1513. Indictione prima, die vero tertia menſis Junii, ſanctiſſimus dominus noſter diviſit ſupradictos prælatos deputatos per congregationem, ut aliqui eorum tractarent ea quæ ſpectant ad pacem univerſalem componendam inter principes Chriſtianos, & etiam quæ ſpectant extirpationi ſchiſmatis: & alii ad tractandum ea quæ ſpectant ad fidem, & ſuper reformatione & abolitione pragmaticæ ſanctionis. Et etiam ſanctitas ſua ultra prælatos deputatos per congregationem, addit alios, qui intereſſe deberent congregationibus particularibus faciendis, ac etiam addidit generales ordinum. Deputati fuerunt tales, & primo

Deputatio pro rebus pacis univerſalis componenda inter principes Chriſtianos, & pro extirpatione ſchiſmatis, eſt de infra ſcriptis, videlicet:

Reverendiſſimus dominus Vulterranus.
 Reverendiſſimus dominus Strigonienſis.
 Reverendiſſimus dominus Surrentinus.
 Reverendiſſimus dominus de Filico.
 C Reverendiſſimus dominus ſancti Chryſogoni.
 Reverendiſſimus dominus de Finatio.
 Reverendiſſimus dominus de Farnetio.
 Reverendiſſimus dominus Mantuanus.

Prælati hiſ adjungendi ſunt infra ſcripti, electi per univerſos prælatos concilii.

Reverendus dominus Gubernator episcopus Tarviſinus.
 Reverendus dominus Terdonenſis.
 Reverendus dominus Biſignianenſis.
 Reverendus dominus Salernitanus.
 Reverendus dominus Florentinus.
 Reverendus dominus Cumanus.
 Reverendus dominus Theatinus.
 Reverendus dominus Faventinus.

Additi per ſanctiſſimum dominum noſtrum de hiſ qui non interſuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus archiepiſcopus Gnezpenſis, orator Poloniæ.
 Reverendus dominus episcopus Reatinus.
 Reverendus dominus generalis Auguſtinienſium eremitarum.
 Reverendus dominus generalis Servorum.

Deputatio pro generali reformatione curiæ & officialium eſt de infra ſcriptis.

Reverendiſſimus dominus Camerarius.
 Reverendiſſimus dominus Senogallienſis.
 Reverendiſſimus dominus Agennenſis.
 Reverendiſſimus dominus Eboracenſis.
 Reverendiſſimus dominus ſancti Vitalis.
 Reverendiſſimus dominus Sedunenſis.
 Reverendiſſimus dominus Aragonenſis.
 Reverendiſſimus dominus de Corneliis.

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1517.

*Prælati his adjuncti, sunt infra scripti, electi
per universos prælatos concilii.*

Reverendus dominus Senensis.
Reverendus dominus Miletensis.
Reverendus dominus Castellæ maris.
Reverendus dominus Signinus.
Reverendus dominus Modrusiensis.
Reverendus dominus Alexandrinus.
Reverendus dominus Cavallicensis.
Reverendus dominus Rheginus.

*Additi per sanctissimum dominum nostrum de
his qui non interfuerunt congregationi
tempore electionis.*

Reverendus dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus dominus episcopus Augustensis,
orator Sabaudis.
Reverendus dominus generalis Carmelitarum.
Reverendus dominus generalis Camaldulen-
sis.

*Deputatio super materia pragmatica, &
rebus fidem exagentibus, est de
infra scriptis.*

Reverendissimus dominus Grimanus.
Reverendissimus dominus Arborensis.
Reverendissimus dominus Nannetensis.
Reverendissimus dominus vicecancellarius.
Reverendissimus dominus sancti Eusebii.
Reverendissimus dominus Bononiensis.
Reverendissimus dominus de Saulis.
Reverendissimus dominus de Petrucciis.

*Prælati his adjuncti, sunt infra scripti,
electi per universos prælatos
concilii.*

Reverendus dominus Spalantis.
Reverendus dominus Ragusinus.
Reverendus dominus Justinopolitanus.
Reverendus dominus Nazareth.
Reverendus dominus Ilicensis.
Reverendus dominus Urbinatensis.
Reverendus dominus Anglonensis.
Reverendus dominus Taurinensis.

*Additi per sanctissimum dominum nostrum
de his qui non interfuerunt congregationi
tempore electionis.*

Reverendus dominus Sibinicensis.
Reverendus dominus Melfitanus.
Reverendus pater generalis Prædicatorum.
Reverendus pater generalis Minorum.

Ita placet, & deputamus.

Deinde supradicti deputati diversis vicibus
convenerunt in unum, tractantes & consulentes
in tribus diversis locis, prout fuerunt deputati,
de rebus pacis, fidei & reformationis, in pala-
tio tamen apostolico diversis cameris, sive aulis
& locis, ubi steterunt ad plures horas qualibet
vice clausi, ad discutendum & examinandum
materias proponendas in sacro Lateranensi con-
cilio & sequentibus sessionibus tenendis & cele-
brandis. Quæ postmodum in dictis sessionibus
post longam & maturam discussionem expeditæ
fuerunt, ut infra apparet.

*A Simon Benignus episcopus Modrusiensis Bernardino
de Frangepanis, Modrusia, &c.
comiti, salutem.*

Constitueram omnino, princeps illustris, ora-
tionem hanc non edere, utpote quæ silentio
potius premi, quam in hominum exitu noti-
tiam mereatur: ne si quid favoris aut gratiæ,
dum recitaretur, paulo ante consecuta est, to-
tum id nunc sua in lucem prodeundi temeritate
disperat, cum præsertim nullo eruditi lauda-
toris elogio muniatur, nullove commendatio-
nis titulos præ se ferat. Nosti vero tu, qui
non successis modo temporibus, sed inter ar-
ma, inter gladios ipsos scribis aliquid semper
aut transfers, quantum referat, audiatur ora-
tio an legatur, & in cujus aurem veniat, a
quo probetur. Verum mea hæc, ut ingenue
fatear, non ostensioni, sed fidei & veritati
instituta. Mali enim communes calamitates
aperta oratione, nudis verbis & excusso, ut di-
citur, sine denudare, quam exquisitis verbis
aut eminentis locis rem ipsam per se verissimam
inumbare. Cum doctis actum est, quorum
animis probe insinuari posset habita oratio. Et
qui veritatem dicit, juxta illud sapientis, non
laborat. Nam & miserabiles hujusmodi con-
ditiones plus interim efficacitæ obtinent, & mag-
is movent, si res ipsæ de quibus agitur,
eadem quibus concluduntur terminis, & eadem
illa quæ sunt facie, sine cultu, sine affectu,
ut ajunt, cincinnis exhibeantur. Si quid
verum notum profecerimus oratione, tu &
nostra omnes, imo ecclesia omnis intelliget.
Ego certe nihil dubito, Leonem pontificem no-
strum maxinum, in quo æqua semper fuit bo-
nitati liberalitas, prudentiæ caritas, integritati
magnanimitas, & hanc etiam sacrosanctum
cardinalium senatum, non nos, non nostros tan-
tum, pro quibus etiam salvator noster humani-
tatem subit & passus est, haud despiciendam
gregis dominici partem, sed Christianam rem-
publicam omnem hancque apostolicam sedem,
hæc templa, has aras, hos penates, hæc sacra,
hanc provinciarum principem & orbis caput ur-
bem Romam, sequæ adeo & salutem propriam
conservaturos. Vel si nil magis hac industria con-
secutus ero, id saltem efficiam, ut officii mei mei
nullo unquam tempore penitentia subeat, quin
& vera prædixerim, & necessarium remedium
pro vitio imploraverim. Quod etiam si debito
evento destituatur, & tibi & nostris, qui ani-
mum in hac re expendere statuent, & mihi
etiam ipsi fiet satis. Vale.

*Oratio per Simonem Benignum episcopum Modru-
sensem in sexta sessione Lateranensis
synodi habita.*

E Nemo unquam extitit, pater beatissime, vos-
que patres amplissimi, qui sua virtute, suo in-
genio nites, nostrum hoc cælum transcendere
potuerit: quandoquidem comparare tantum ar-
te aut industria nunquam possumus, ut unde
nostra culpa decidimus, nostra eodem virtute re-
siliamus. Quod si cui datum est aliquando (da-
tum est autem multis) felicitatem illam, quæ
ceteras omnes immensitate eternitateque supe-
rat, adipisci, veritatis cum pater attraxit. Hæc
namque una est ad beatitudinem via, ipsa est prin-
cipium, ipsa finis. Hanc qui propriis virtutibus
confidunt, relinquentes, non ferre locum. quam

SESSIO

VI.

Frangepanis,
Modrusia,
&c.

SESSIO
VI.

Thaletem illum Arianum decidisse referunt, in A
 ortorum damnationisque foveas prolabantur.
 Haec aliter certis a veritate ipsa & divini judi-
 cii speculo facies suas absterunt, qui loquen-
 tes in dolo verba pacifica, innumeras fere eccle-
 siam calamitates intulerunt. Quorum causa oecum-
 enicum illud primum omnium & innumerabili-
 um bonorum seminarium, apud Nicam Bithy-
 niam urbem, & alia alibi multa concilia coacta &
 celebrata esse legimus. Ego vero in hac Latera-
 nensis concilii continuatione verba facturus, ta-
 meti leve dicendi munus suscipere me arbitror,
 quippe qui certus sim, vos & officii vestri me-
 mores & dignitatis, tales vos Christianam religio-
 ni exhibituros, quales temporum & rerum, de
 quibus agendum est; ratio ac magnitudo esse ju-
 bet: cum hac tamen praefatione dicam, patres,
 ut, si quid, quod dicendum a me fuisset, omi-
 sero (tanta est hujus provinciae difficultas) veni-
 am me ab omnibus impetraturum sperem. Vos
 vero, si (quae vestras partes sunt) labenti eccle-
 siae non succurrentis, quid spei, quid subsidii re-
 liquum sit, judicate. Itaque de promissa toties
 ecclesiae reformatione, deque sanctissima contra
 Turcas expeditione quam brevissime dicitur, a
 veritate illa operum atque auxilium implorabo,
 quae locuturis nobis coram regibus & praesidibus
 Spiritus sancti facundiam pollicetur. Tu igitur,
 domine, qui os hominis fecisti, qui mutum,
 surdum, videntem & caecum fabricatus es, po-
 ne custodiam ori meo & ostium circumstantis la-
 biis meis; ut quae tuo nomine digna sint, quae
 Leoni pontifici nostro maximo, hisque patribus
 ac dominis, & universis ecclesiis salutaria fuerint,
 perstringere valeam. Quando ita constitutum est
 a natura, ut omnia orta occidant, plurimum cer-
 te debemus majoribus nostris, qui cum perpetuo
 esse non possent, usque adeo nobis prospexerunt,
 ut, nisi qui omnem exiit humanitatem, rerum
 gestarum memoria & praesentem vitam corrigere,
 & futuram etiam recte ducere sua sponte unum-
 quisque possit ac valeat. Cojus etiam rei gratia
 statuarum & sculpturae & picturae artes sagacis-
 sima mortalitas adinvenit, ut qui literarum no-
 ticiam non habent, inspectis magnorum virorum
 imaginibus ad bene vivendum excitentur: tum
 etiam, ut majores nato praecleara illorum gesta a
 generatione in generationem proferant & pro-
 mittant. Nobis vero majorum nostrorum studio
 atque vigilis tantopere consultum est, nobis ex
 evangelicae legis institutionibus, & Christi legis-
 latoris nostri actionibus, totius vitae norma ita
 praescripta est, ut illinc veluti ex archetypo quo-
 dam & exemplari, quid fugere, quidve sequi de-
 beat, unumquisque depromere possit, simulque
 qualem se sibi, & qualem alteri exhibere teneat-
 ur, apertissime sciat. Et sicut pro honore, pro
 potentia, pro imperio, pro republica animarum
 prodigos, & extremae quaeque perperlos fuisse non-
 nullos refert antiquitas: ita nos quoque pro Chri-
 stiani nominis honore animas nostras odisse de-
 bemus in hoc mundo, pro Christiana fide nihil
 arduum, nihil terribile expavescentes, pro Chri-
 stianae religionis imperio agrum dominicum ex-
 colere, vitia extirpare; virtutes serere debemus.
 In hac vero Christiana republica corruptelas om-
 nes tamquam boni cives explodamus, errata cor-
 rigamus, instituta quae malorum studiis in delue-
 tudinem abierunt, ad communem bonorum usum
 revocemus, pacem amemus, amicitias celebremus:
 & tales denique nos, qui tamquam lumi-
 naria in mundo lucere debemus, exhibeamus, ut
 qui in ecclesia Dei sent, nostra bona opera ve-

lut e speculo videant, qui sequantur. Illis ve-
 ro, qui cogente necessitate amissum a nobis im-
 plorant, caritatis viscera ostendamus, ne si pra-
 missorum rationem non habuerimus, lupi & im-
 pedici, juxta Augustini sententiam, judicemur.
 Sed dicitur jam de his quae facere nos oportet,
 rem alius aliquantulum repetam, ut recentis li-
 quorum malorum oppressibus, quanta nos
 deinceps etiam incommoda maneat, si vestro Ra-
 dio, vestra prudentia illis non occurratur, cogno-
 scatis, inspicatis, attingatis. Gregorius undeci-
 mo, cui ob restitutam Italiae Romanam curiam
 plurimum debemus, Romae vita functo, Urbanus
 sextus legitime successit. Quod cum cardina-
 les Galli iacularent, Clementem septimum delin-
 gunt: iidemque illi cardinales in demortui Cle-
 mentis locum Benedictum decimum tertium sub-
 stituunt. Urbano Bonifacius eo nomine nonus,
 Bonifacio Innocentius septimus, Innocentio Gre-
 gorius duodecimus, succedunt. Abdicatisque de-
 inde in Pisano concilio, communi omnium cardina-
 lium consensu, Gregorio & Benedicto,
 quod promissis non steterunt, Alexander quin-
 tus eligitur, in cujus postea locum Joannes vige-
 simus tertius sufficitur. Et ita per quadraginta ter-
 me annos multis variisque incommodis afflicta
 ecclesia, octo legitimis, mixtisque pseudopon-
 tifices habuit. Eoque ventum erat, ut cum ve-
 lum templi Dei trifariam scissam ecclesiam ca-
 tholicam protegere ac circumferre nequiret,
 schismaticis ipsis longe lateque debacchandi oc-
 casionem praebuit ea pestis, nostris vero in nos
 ipsos & nostra viscera deserviendi fomitem sub-
 ministravit; non tamen sine suspitione, quod il-
 lorum temporum pontifices, qui bella extingue-
 re, discordias tollere debuissent, suscitarent ea
 potius atque nutrent. Quibus rebus quasi in
 praecipuum est. Et nisi Deus optimus maximus
 lucernam illam de domo David interneconi nun-
 quam demandandam promississet, quid de nobis
 nunc esset, arbitrari facile potestis, patres am-
 plissimi. Quare, cum nemo esset, qui languenti
 ecclesiae operam ferret, recordatus Deus verbi sui,
 augustissimi illius tunc Romanorum & Hungariae
 nunc candidissimam animam, Sigismundi regis
 spiritum suscitavit. Qui tamquam prudentissimus
 Samson, & fortissimus virorem Cedeon, tem-
 porum magis quam commoditatis suae habuit ra-
 tionem. Sed quid tanto principe dignius? quid
 omnipotenti Deo gratius? quid, quod universis
 ecclesiis ex usu magis esset, facere potuisset: Et
 cum dignitatis suae ratio, & rerum necessitas ita
 expulceret, nulla eum itinerum laborumve diffi-
 cultas deducere valuit: ita ut non prius conquie-
 rit, quam tribus illis, qui de pontificatu contem-
 debant, abdicatis dejectisque, huic sanctae sedi
 legitimum pontificem, pacemque plusquam aurum
 desiderabilem dederit. Martinus quintus is fuit,
 unicum mea sententia & praesentaneum tantis ma-
 lis remedium, ante cujus ad Urbem adventum,
 universis ecclesiis pax restituta est. Quievimus
 tunc aliquandiu: periclitati sumus iterum. Rebus
 enim sic, ut diximus, foris, compositis, &
 Martyro vita functo, omnis belli moles in
 Eugenium recidit: qui post amissas nonnullas
 urbes & oppida, post luicatum in Urbe tumul-
 tam, fuga saluti suae consulit. Superveniente-
 que Basileensis concilii tempore, cum tollere il-
 lud frustra tentasset (quantus est censuram metus,
 quanta concilii auctoritas) Bononiam primo id
 transiit, Basileae deinde idiplum approbavit:
 rursus Ferrariam, & demum Florentiam convo-
 cavit.

ANNO
CHRISTI
1511

ANNO
CHRISTI
1511.

cauit. Basileensis tamen conventus, patres, con-
tra sanctissimam Nicenam synodi decreta, præter
Romani pontificis sententiam & auctoritatem,
concilium licet acephali convocantes & profe-
quentes, ut hoc quoque ceteris illius congrega-
tionis malis annumeraverim, abdicato Eugenio
Amedeum Sabaudia ducem iussere. Quod ta-
meti temere factum, ecclesiam tamen plurimum
obfuit. Nam & tripliciter scissa tunc est, &
longo post tempore ad veram unitatem reduci
vix potuit, resurgentibus semper aliis & aliis
novis ac gravissimis bellis, quæ tanti boni ef-
fectum impediabant, Eugenio tunc & Nicolao
postea Italiam frustra placare conantibus. Effe-
cit tamen id demum Nicolaus, ubi Amedeus,
de quo dixi, pontificatu seipsum abdicavit,
summa Christianorum omnium lætitia & exul-
tatione. Sed interrupit tantum gaudium Con-
stantinopolis & Perm expugnatio, in qua Con-
stantinopolitanus imperator obruncatus est, &
quod reliquum nobis erat orientalis roboris ad
splendoris, amissimus, amissis antea dudum Hiero-
solyms, Antiochia & Alexandria, tribus ec-
clesiæ catholicæ munimentis arcibus. Adveniente
deinde Ballisti tertii pontificis legato, complu-
ribusque cruce signatis, Taurinum Hungari de-
fenderunt, multis hostium trucidatis, & capta
etiam ingenti præda, quam nostris paulo post
dissensionibus & scordia cum omni usura repen-
dimus, amisso Trapezuntis imperio cum tota
Pontica regione, * Bosphoro regno cum bona Il-
lyrici parte. Recuperasset hæc omnia Pius se-
cundus, prudentia & caritate in Christianos nul-
li prædecessorum pontificum postponendus, si,
dum in conventu Mantuæ celebrato hæc medi-
tatur, omnis fere Italia intestinis odiis & bel-
lis carisset: sed tota omnino recuperationis
spes intempertiva tanti pontificis morte sublata
fuit. Et ita, nostra causa, tantum bonum no-
stris, ut disimus, malis impeditum huentque
sæpius extitit, serpente magis in dies, & Chri-
stianam ditionem occupante vicino jam & po-
tentissimo hoste. Ad nostros redeo, qui divina
ira perciti, post amissam Euboram & magnam
Græciæ atque Epiri partem, majora bella pa-
rare, majora odii & discordiarum domi mili-
tizque semina jacere, accedente ad hoc Bohemorum
regis perfidi, & in apertam jam hære-
sim prolabantis, scelerataque & urbi vicina o-
pinione. Quæ demum omnia, aut majori ex
parte, Pauli secundi sapientissimi pontificis sua-
li & prudentia sublata sunt. Carptam hæc atti-
gi, patres, ut quæ supra meos annos accidere,
remiscamini: quæ vero mea ætate gesta sunt,
neminem ex vobis esse arbitror, qui non, sicut
ego & mecum me, omnia norit. Quis est enim
ad quem illius nunquam satis deploratæ cladis,
quam ante hos viginti annos in Illyrico accepimus,
fama non pervenerit? Quis est, qui pul-
cerrimas & ditissimas orientis atque Epiri civi-
tates, ex corde & oculis Christianorum a Tur-
cis nuper serutas, non deploraverit? Omitto
cumbustas hæves, amissas tritemes, desideratum
sæpius nostri nominis robur. Quis est præterea,
qui Jandrensem agrum quinquies eodem anno
Turcarum rabie vastatum, & ferro ac flammis
desolatam nesciat? Scardona celeberrimi olim
conventus civitas, oppugnata sæpius eodem anno,
& quod nuperrime vidimus, amissis prope
eam quatuor oppidis, ipsa Dei magis quam
hominum præsidio defensa est. At in ecclesia
Modruhenii, cui ego, licet indignus, nunc præ-
sum, continuas excursiones fieri, villas incensas

Concil. General. Tom. XXXII.

castra expugnata, & intra hos duos menses duo
vi capta & diruta, abdoctaque esse, proh dolor,
plus quam duo millia Christianorum, quis est
qui non audierit jam, ingemuerit jam, nisi nos
hic in urbe, qui conivemus, obaudimus, dis-
simulamus? Præterea reliquam Adriatici maris
oram, Dalmatiamque omnem, quæ & assiduis
incurSIONibus vel eo maxime infestatur, quod
quidquid in ea equitum aut peditum roboris
erat, ad Italicos tumultus evocatum est; nisi
tamea assiduis Venetorum vigiliis & validissima
semper classe defenderemini: tum etiam nisi
bellicosi essent Dalmatæ, rupto jam diu fo obice,
refractis illis claustris repagulisque, Turcas
in Italia coram vidissetis. Quid de Hungaris
dicam, quibus tantus inest pro Christi nomine
pugnandi fervor, ut quantumvis pauci cum
magno Turcarum numero congredi non vereantur?
Quid de Polonis, quorum ita spectata est
in universos Christi hostes strenuitas, ut ab ar-
mis in Turcas, Tartaros, Russos, Valacchos &
alios ejuscemodi barbaros exercendis nunquam
respirent? Horum præsidio & quibusdam quasi
propugnaculis si careretis, experiremini profe-
cto, quid Turcarum rabies, quid immanitas es-
set. Experiremini certe, quantum sagittis va-
leant hostes hi de quibus diximus. Videretis
procul dubio & sentiretis, quam longe volent,
quam acute perforant, & quam avide Christia-
num sanguinem sitiant, qui equinum bibunt.
Illud certe satis constat, profligatos sæpius a
decem annis Hungarorum exercitus, & intra
hos sex menses quinque fortissima eorum castra
a Turcis in Illyrico esse expugnata, & quod il-
lis commune est, una cum incolis ablumpta.
O ferrea Christianorum pectora, o immites
Christianos, qui hæc non videant, non audiant,
non credant! Vani olim Catonis sententia, &
Africana fides pro concione ostensa, senatum
populumque Romanum ad delendam Carthagi-
nem impulit: nos amissa sæpius Asia, Africa,
& magna jam Europæ portio, continueque
Christianorum cædes & lacrymæ nil movent?
nos vicinior, potentior, crudelior hostis nihil
deterret? Sunt hic complures ex nostris, qui post
amissas paulo ante uxores cum liberis & fortu-
nis omnibus ad me miseri confugerunt, consi-
lium & auxilium implorantes. Postem ego quo-
que vobis hodie, patres, hoc eodem in loco re-
centia & sanguinolenta adhuc istorum vulnera
ostendere. Sed quousque jam patiemini tam vi-
cinum hostem? Quamdiu eum, ut clavos in o-
culis & lanceas in lateribus, feretis? An espe-
ctatis, dum parata & deducta jam ingens clas-
sis Rhodum occupet, aut Italiam depopuletur?
Vereor profecto, vereor, & futurum certo cer-
tius credite, patres, ne brevi apud vos cœnent
nisi provideatur; qui cum quibus diximus, jam
præsum sunt. Multa reticeo, quæ quoniam no-
stra ætas vidit & passa, ne alta vulnera recra-
descant, non recensere satius existimo. Unum
hoc certe nullo pacto prætermittere possum,
longe feliciores illos Italiam ceterisque Christiani
orbis nationibus existimandos, qui pro fide con-
tra infideles perfidosque pugnant, pro sanctissi-
ma religione contra sceleratissimam sectam sangui-
nem fundunt, pro Deo optimo maximo contra
turpissimum Mahumetum corpora telis obji-
ciunt, mortem oppetunt. Isti contra quid pro
paucorum potentia, pro privatis odiis, pro si-
multatibus fecerint, dicar Brixia, exponat Ra-
vena, referat Etruria, edisserat calamitates
suas citalpina Gallia, Gallia item transalpina,

L 1 3 Fla.

SESSIO
VI.

SESSIO
VI.

1741.

Flaminia, Liguria. Citeretur Liris testis victoriam inspiciantur urbana sepulera, recensentur Hispania, interrogetur Britannia. Quid dicam magis? Perlustretur Europa; audiemus profecto sanguinem clamantem de terra & voces occisorum dicentium: *Vindica domine, vindica domine, vindica domine sanguinem nostrum qui effusus est*. Et quod detestabile omnino dixerim, parum est, Italicum erubescere Italica manu fandi, nisi exteris etiam gemibus hauriendus praebeatur. Possem ad haec de perniciosissima illa Hydrunti invasione, deque continuis nostri nominis hostium per Tyrthonum mare excursionibus, nihil temporis angustia concluderet, multa dicere. Sed dicemus de his omnibus latius, cum pacatis Italicae rebus (hanc enim omnium, quae nunc vigent, bellorum arcem esse iudico) sanctissimae expeditionis tempus advenerit. Nunc vero, quod reliquum jam est, ut commodius a me tibi & vobis postmodum possit, operam precium existimavi, si de ecclesia catholica aliquid, quantum tamen temporis brevitate dabitur, in medium adduxero. Illud enim necessarium in primis semper fore duxi, ut fidei nostrae caput, Romana scilicet ecclesia, componatur ante omnia, instauretur, reformetur. Nam sicut gravissimus est morbus, qui a capite diffunditur; ita optima est valetudo, quae ab optimo capite, tamquam a saluberrimo fonte, inter cetera membra defluit & corrivatur. Vidimus jam, quae majorum nostrorum, quae nostra morte acciderint. Et haec ferme omnia, aut majorem eorum partem, nostra causa, nostris, ut diximus, malis perpeffi sumus. Tadet vero, pigetque, fidem, pietatem, religionem nostris temporibus ita repuisse, & pene dixerim contabuisse videri, ut vix earum ulla vestigia sint reliqua. Et in nobis quo tempore ecclesia ab haereticorum persecutionibus vacua, summa pace & libertate fruatur, tantopere fidem ac fervorem majorum nostrorum animis inlitum refraxisse, ut cum Jeremia vere dicere possimus: *Aggressus est a filia Sion omnis decus ejus, innocentiae scilicet & castitatis: principes ejus facti sunt ut arietes, hostes ingressi sunt sanctuarium ejus*. Ecclesias polluerunt, virgines ejus & juvenes in captivitatem abierunt. Sacerdotes & senes spreverunt Deum. Non est lex, non est mandatum, judicia pervertuntur. Haecine est illa Jerusalem, civitas perfecti decoris, & gaudium universi orbis? Haecine illa filia Sion, sponsa Christi, quae una esse debet? Nostris vero, tamquam mendax illa femina quae dividi puerum petebat, diviserunt eam saepius, dilaceraverunt. Haecine est illa filia Sion, soror Christi, quam majores nostri commendatam sibi pro viribus defenderunt, proprii sanguinis effusione incorruptam conservaverunt, jejuniiis, lacrymis, orationibus auxerunt? Nos contra quibus artibus majorem jam ejus partem amiserimus silentio involvamus. Et de minima ista quae superat adhuc portione nihil dicam, patres. Ponam digitum super os meum: dijudicet seipsum unusquisque, & quae assiduis animo & pro veritate dixi, aequis auribus accipite, a quo animo ferre, & communem omnium utilitatem appetitis, ut dicitur, oculis prospicere. Sed ne ferveris, filia Sion, quia ecce venit leo de tribu Juda, radix David: ecce suscitavit tibi Deus salvatorem, qui salvabit te de manibus vallantium, & populum Dei de manu persequentium liberabit. Te, Leo beatissimae, salvatorem venturum speravimus. Ad te

1741.

pro acceptis cladibus, pro perperam gestis gentes, pro malorum sine, & futura spe victoriam Inti & hitares clamamus: *Impugna impugnantes nos. Apprehende scutum & gladium, & exurge in adiutorium nostrum*. Conclude adversus eos qui nos persequuntur, & tabernaculum sponsae tuae, quod manus impiorum polluerunt, vindica, ut sicut Christianus populus te solum & verum pontificem veneratur, ita & Christiani nominis hostes te religiosissimum metuant, te potentissimum contremiscant. Da hoc, pater beatissime, Julii praedecessoris tui & parentis optimi sanctissimae memoriam, da perpetuum quieti, ut sicut statatur jam te successore, sicut gaudeat jam te iudicium a se concilium prosequi & celebrare, ita & conceptam animo ecclesiae unionem, ejusque reformationem, & sanctissimam contra Turcas expeditionem te omni desiderio expetere, totis viribus complecti videat & laetetur. Vos vero, patres amplissimi (ingenue dicam quod sentio) nisi certus essem, majoribus jam auspiciis & felici ductu ejus sponsi, quem Deus nuper ecclesiam suam stabilis fide jugavit, daturus sedulo operam, ut respublica nostra in his quibus constituti sumus periculis, vestra cura, vestro studio, vestra prudentia nihil detrimenti capiat, salva sit, liberetur; videret profecto jam nunc videre domos nostras deleri, nos pro mancipiis duci, trahi, discerpi & in nos, qualia saepe antea temporibus, contumeliarum omnium & scelorum fieri exempla. Vos ego omnes appello, patres, qui edificati supra fundamentum apostolorum, sedetis super sedes duodecim judicantes, illud pro viribus admittimini, ut interiores & domesticum primum discordiarum vastationesque tollantur. Et juxta legislatoris nostri sententiam, portae inferri, id est, inferiores mundi potestatis, adversus Romanam ecclesiam, quae summa est & suprema, non praevalent. Quibus sublatis, tum demum cum apertis hostibus agendum censeo. Serpentem vero savissimum scilicet hydrae caritatis igne & pastoralis officii adfectione extinguite, exsiccate; ne quae nunc parva est scintilla, maximum paulo post incendium suscitaret: unaque sit sponsa Christi, una amica ejus, una dilecta. Si quid praeterea in hac universi orbis specula, vel incontinentiam licentia honestati detraxit, vel si temporum malignitas aequitatis ac justitiae, quae humanarum divinarumque rerum fundamentum est & conservatrix, lumen offendit, hujus sanctae synodi judicio emendetur, quae caritatis clypeo, potestatis mucrone, misericordiaeque ac severitatis libra bonos foveat, malos compescat, & majorum more fortia confirmet, debilitata instaret, injusta in aequitatis gyrum reducat, ut non quae sustulit, sed quae Jesu Christi, quaesivisse meae commendetur. Cumque restitutam sibi integritatis suae speciem ac decorem sancta Romana ecclesia viderit, & filiis suis ipsa gloriatur, & nos tantae parentis gloriae indigni minime comprobemur. Pacem vero non cum hostibus, prout haecenus factum est, sed cum nostris habeamus. Bellum illis & arma inferamus, cum his beneficiis certemus, & de recuperandis quae nostra sunt, contendamus. Et cum ad morem, qui rerum omnium causa est, & ad pacem atque concordiam nati sumus, pacem amplectamur, pacem amemus, pacem celebremus, ut respublicam nostram Christianam in pristinam majestatem restituere, eamque qualis esse debet, posteris nostris relinquere possimus. Illis praeterea, qui serva-

ANNO
CHRISTI
1512.

1741.

1741.

ANNO
CHRISTI
1512.

vitutis jugum apud se viximus Turcas jam diu A
sustinent, & redemptionis expectationem ferre
ulterius nequeunt, vel benigni alicujus sideris
salutares igniculos ostendamus, ne quod mul-
torum annorum patientia promeruisse, no-
stra id culpa vel negligentia amittere videan-
tur. Illis denique, qui hostium ipsorum lau-
cibus expositi ad quinquagesimum annum, jam
abducuntur, diripiuntur, vulnerantur, cædi
demum affidus & excidio patent, & quorum
quasi devotionis fiducia in utramque autem
hucusque dormivimus, erogemus aliquid, im-
partiamur aliquid, ut restæ, aliquantulum vi-
riliter agant, confidant & sint robusti, ne for-
te rupto eo obice, sublataque media belli mo-
ra, hostilitatis impetus (quod sævis gæubus B
depreceatur) nos quoque in præcepis trahat.
Maudemus tamen prius domos nostras, inte-
riores inquam, quæ non fumo, non pulve-
re, sed malis cogitationibus sordidantur: ex-
teriores quoque prudenter disponamus. Com-
modissime enim reipublicæ rector ac modera-
tor efficitur, qui suorum prius extiterit. An
forte arbitramini, patres amplissimi, cum ec-
clesiam Dei bene dispositurum, & diligentem
fore de alieno, qui de suo negligens est, qui
domum suam suspensare nescit? Et cum in
societatem Jesu Christi vocati simus, non sint
in nobis contentionem, neque scissuram, qua-
rum consuetudinem ecclesia Dei habere non
debet, sed unanimes semper id ipsum omnes
intendamus, quod construat & edificet in
Christo Jesu domino nostro. Ita demum de-
formata reformabuntur, dubii sperabunt, nu-
tantes confirmabuntur, fides exaltabitur, ju-
stitia vigebit, pietas coletur, religio stabit,
hostes propellentur. Aurba pax revocabitur,
dicemulque cum Isaia, & cantabimus: Exulta
filia Sion, quia ecce salvator tuus venit tibi.
Divi.

SESSIO VII.

SESSIO
VII.

IN nomine domini. Amen. Anno a nati-
vitate domini millesimo quingentesimo deci-
motertio, indictione prima, die vero Vene-
ris decimasextima mensis Junii, pontificatus
sanctissimi in Christo patris & domini nostri,
domini Leonis divina providentia papæ deci-
mi anno primo, fuit celebrata septima sessio
concilii generalis Lateranensis in ecclesia La-
teranensi præsentem & præsentem præfatum san-
ctissimo domino nostro papa. Fuerantque præ-
sentes infra scripti reverendissimi domini car-
dinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi
& abbates, oratores principum, & illustres
domini, ac quamplurimi doctores & nobiles,
& primo

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinen-
sis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti
Martini in montibus, Strigonicensis.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinæ.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrylogoni.
Reverendissimus dominus Robertus tituli san-
ctæ Anastasie, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ
Ceciliæ.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctæ
Prædix.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eu-
sebio, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli san-
ctæ Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Ma-
riæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Porticu, de Cornaliis.
Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ
Mariæ Novæ.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti
Theodori.

Patriarchæ & assistentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Confa-
nus,
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Julius Florenti-
nus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Pompejus Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Tauri-
nensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus
episcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Silvester Vuigor-
nensis episcopus, orator regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenis
archiepiscopus, orator regis Poloniæ.
Reverendus pater dominus Hercules episcopus
Augustensis, orator Sabaudia.
Reverendus pater dominus Bertrandus episco-
pus Adrienlis, & orator ducis Ferrariæ.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Aldromandinus Ni-
coliensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spala-
tensis.

Re-

S E S S I O
VII.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.

Reverendus pater dominus Jeremias Trancensis.

Reverendus pater dominus Joannes Mattheus sancti Severini.

Reverendus pater dominus Orlandus Avenionensis.

Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusinus.

Reverendus pater dominus Andreas Monembasensis.

Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.

Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.

Reverendus pater dominus Gabriel Barenensis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.

Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.

Reverendus pater dominus Bartholomaeus Jultinopolitanus.

Reverendus pater dominus Rainaldus sancti Angeli de Lombardia.

Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.

Reverendus pater dominus Joannes Petrus Theatinus.

Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Buduensis.

Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.

Reverendus pater dominus Julianus Vulterranus.

Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.

Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.

Reverendus pater dominus Andreas Anagninensis.

Reverendus pater dominus Joannes Sabinensis.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomensis.

Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.

Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.

Reverendus pater dominus Josue Alculanus.

Reverendus pater dominus Vincentius Oscensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.

Reverendus pater dominus Andreas Miletenensis.

Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Bisigninensis.

Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.

A Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.

Reverendus pater dominus Bonifacius Iperigienensis.

Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.

Reverendus pater dominus Zacharias Terracenenensis.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinensis.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

B Reverendus pater dominus Tranquillus Firmanus.

Reverendus pater dominus Jacobus Mariscanus.

Reverendus pater dominus Mattheus Umbriaticensis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbinateus.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivienensis.

Reverendus pater dominus Martinus Urgentinus.

Reverendus pater dominus Hugolinus Licinensis.

Reverendus pater dominus Albertus Sebastensis.

C Reverendus pater dominus Jacobus Signinensis.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallienensis.

Reverendus pater dominus Baptista Aquitenensis.

Reverendus pater dominus Petrus Narninensis.

Reverendus pater dominus Petrus Urgellensis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.

D Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.

Reverendus pater dominus Galefius Bellunensis.

Reverendus pater dominus Andreas Litterensis.

Reverendus pater dominus Joannes Franciscus Avellinensis.

Reverendus pater dominus Hugo Rheginus.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Cajacenensis.

Reverendus pater dominus Georgius Bellicensis.

E Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricensis.

Reverendus pater dominus Scabonius Imolensis.

Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Alculanus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Floremundus abbas sancti Georgii de Urbe.

Re-

ANNO
CHRISTI
1512.a Po Prun-
dano.

ANNO
CHRISTI
1517

Reverendus pater dominus Joannes Andreas A
abbas sancti Sebastiani extra Urbem.
Reverendus pater dominus Hilarius preceptor
sancti Spiritus de Urbe.

Generales ordinum.

Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.
Magister Angelus generalis ordinis beate Maris
Servorum.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, orator Ma-
ximiliani electi imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici Ferdinandi Aragonum re-
gis.
Illustris dominus Stanislaus de Osteroch ora-
tor regis Poloniarum.
Magnificus dominus Franciscus Fofcarus ora-
tor Venetorum.
Reverendus pater dominus Marinus Caracciottus
orator ducis Mediolanensis.
Magnifici domini P. de Bondelmonte, & Ja-
cobus Salviati, ac Franciscus Victorius, ora-
tores Florentinorum.
Reverendus pater dominus Alexander archidia-
conus Mantuanus, orator marchionis Man-
tus.

Illustres domini temporales.

Illustris dominus Julianus de Medicis frater ger-
manus sanctissimi domini nostri.
Illustris dominus Camerini.
Magnificus dominus Franciscus Cibo.
Illustris dominus Marcus Antonius Columna.
Illustris dominus Franciottus de Urbinis cum ejus
filio.

Conservatores Urbis.

Dominus Hieronymus Benzon cum sociis.

Fuit celebrata missa submissa voce per reve-
rendum patrem dominum Gabrielem archiepi-
scopum Dyrrachensem, & habita oratio per
dominum Balthazarem del Rio clericum Palen-
tinum, protonotarium apostolicum, reverendis-
simum domini cardinalis Alborensis secretarium:
cujus tenor in fine presentis sessionis est in-
sertus. Et cantatis Ite missa, & aliis devotis
orationibus, & ab eodem sanctissimo domino
nostro benedicta synodo, prout moris est,
reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii diaconus cardinalis, de Farnesio vul-
gariter nuncupatus, cantavit evangelium se-
cundum Lucam, quod incipit: *Designavit
dominus & alios septuaginta duos discipulos*, &c.
Quo finito oratores Poloniarum supradicti pre-
sentarunt mandatum illustrissimi domini Si-
gismundi regis Poloniarum. Et reverendus pa-
ter dominus Thomas Phedra ascendit am-
bonem, & legit illud tenoris inserti, vide-
licet:

MANDATUM REGIS POLONIE VII

Sigismundus Dei gratia rex Polonia, magnus.
dux Lituanie, Ruthenae, Cr.
dominus & huius.

Notum facimus universis & singulis harum
seriem inspecturis, lecturis seu audientibus, quod
postea quam accepimus dominum olim felicis-
sime recordationis Julium II. divina providen-
tia sanctae Romanae ac universalis ecclesiae sum-
mum pontificem, pro defendenda sanctae Ro-
manae ecclesiae unitate, & sanctissima contra ca-
tholicae fidei & crucis Jesu Christi hostes expedi-
tione suscipienda, concilium generale in La-
terano indictisse, memores officii ac debiti no-
stri, quo eidem sanctae Romanae ecclesiae ma-
tri nostrae sumus adstricti, pro ejus honore &
tranquillo statu omnes vires nostras effundere
semper parati sumus, de certa nostra scientia,
ac universorum regni ac dominiorum nostro-
rum, principum spiritualium & saecularium,
procerum, communitatum ac militiarum consilio
& consensu, reverendam in Christo pa-
trem dominum Joannem ecclesiae metropolitanae
Guernensis archiepiscopum, & regni nostri pri-
matem, & magnificum Stanislaus de Osteroch
equitem auratum, Palatinatum castellanum,
nostros & regni nostri consiliarios sincere dile-
ctos, quos etiam nuper patris paternisque moni-
tis praedicti olim Julii summi pontificis ad in-
fra scripta designatos legaverimus, eisdemque
ad sanctissimum in Christo patrem & domi-
num, dominum Leonem decimum divina pro-
videntia ejusdem sanctae Romanae ac universa-
lis ecclesiae summum pontificem modernum, &
sanctam sedem apostolicam, ac sacrum Late-
ranense concilium, si & in quantum exoptam
prosecutionem habuerit, oratores designavimus
& designamus, & deputamus harum serie lire-
rarum, dantes illis plenam & omnimodam po-
testatem pro nobis ac regnis, dominis, prin-
cipibus, spiritualibus & saecularibus, proceri-
bus & populis ditioni nostrae subiectis coram
eadem sanctitate domini nostri, domini Leo-
nis decimi papae moderni, compatendi, ibi-
demque obedientiam, juxta majorum meorum
consuetudinem, praefato sanctissimo domino no-
stro novo praestandi, & recognoscendi eum-
dem sanctissimum dominum nostrum papam esse
verum, unicum & indubitatum pontificem, &
dominici gregis pastorem, & in sacro Latera-
nensi concilio dicendi, proponendi, atque quae
regno nostro opportuna sunt, petendi, agen-
di, tractandi omnia & singula, quae ad cele-
brandum & concludendum ipsum sacrum concilium,
& quae in eodem proponuntur & tracta-
buntur, nec non ad dictam sanctam Romanam ec-
clesiam & membrorum ejus unitatem, Christiani-
tatemque religionis augmentum, atque ad sanctis-
simam & a nobis desideratam in ejus Christiani-
tate religionis & catholice fidei hostes expedi-
tionem, & quae ad obedientiam consuetam
praestandam fuerint necessaria seu opportuna,
etiam si talia forent, quae mandatum exigerent
magis speciale, quam praesentibus est in-
sertum; & quae ipsimet faceremus, seu facere
possemus, si praesentes adessemus. Promitten-
tes nos ratum, gratum, validum atque firmum
habituos quidquid in praedictis & quolibet
eorum, per dictos nostros oratores actum
& gestum fuerit. In quorum fidem & testi-
mo-

SESSIO
VII.

monium presentes scribi & sigillo nostro sigillari fecimus.

Datum Posonanæ decima mensis Aprilis, anno domini 1513.

Sigismundus rex scripsit.

Quo perlecto, reverendus pater dominus Marinus Caracciolus presentavit mandatum illustrissimi domini Maximiliani ducis Mediolanensis: & idem Phœdra legit in ambone tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATUM DUCIS MEDIOLANI.

Maximilianus Maria Sfortis, vicecomes, dux Mediolani, &c. Papa princeps, Augusta comes, ac Genua & Cremona dominus.

Nemini dubium sit, quod sacrosancta universalis synodus, in Deo optimo maximo congregata, universo Christiano orbi & gregi dominico, ac etiam catholicis principibus est admodum proficua & salutaris. Nam circa Christianæ religionis indivisibilem unitatem, pacem & tranquillitatem versatur, pro universali morum in capite & in membris ecclesiæ reformatione ac Christianæ fidei augmento, & ut vitia extirpentur, corrigantur excessus, & virtutes solidæ inserantur. Tendit etiam ad regum & principum invicem dissidentium pacificationem & concordiam. Anno superiore felicis recordationis Julius secundus Lateranense concilium instituit, & reformandæ ecclesiæ initium tulit, & normam afferre cepit, extirpando errores qui surgere in Christianis populis velle videbantur. Dehinc ut Pisanum conciliabulum tolleretur, & ejus perniciosissimi schismatis extirpare auctores, ipsos & præcipuos eorum fautores Italia expulit. Quibus expulsis, mihi in primis aditus patuit ad recuperandam paternum & hereditarium statum Mediolanensem. Julio secundo ex humanis sublato, qui tantorum operum auctor esse coperat, illi successorem creatus est, in quo nec sapientia major nec animi bonitas firmior ad peragendum quæ inchoata fuerant, desiderari posset. Nuper igitur certior factus sum, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum, dominum Leonem divina providentia decimum pontificem maximum in Lateranensi concilio sextam sessionem celebrasse, & principes ac populos monuisse, & statuisse, quæ finiendo concilio superflua, & pacando Christiano orbi necessaria videntur, poragere velle. Res profecto admodum salubris, & quæ nullis unquam laudibus satis offerri posset. Hæc autem cum ab omnibus sint magnificanda, minime a me sine gravi nota negligi possent. Neque enim unquam ex animo excidet, occupato parentis mei statu, id ipsum quod patria procul vixi, serenissimi Cæsaris beneficio rectum me vixisse: & nisi inter ceteros beatissimi Julii secundi arma Galium hostem pepulissent, frustra a me per hæc tempora parentis mei principatus desiderari potuisset. Collibens igitur atque omni studio ad Lateranense concilium accedo: cui, nisi impius atque ingratus esse velim, deesse nusquam debeo. A sancta nostra matre ecclesia separare me, iniquissimum esset, præsertim cum ad id ipsum, quod sum, apostolicæ sedis & sanctissimæ ligæ, Romanique Cæsaris beneficium esse agnoscam ac fatear. Omnibus igitur me-

Adiori modo, via, jure, forma & causa, quibus melius, validius & efficacius possum, eligo, creo, atque constituo reverendum dominum Marinum Caracciolum apostolicum protonotarium, consiliarium & oratorem dilectum meum, verum & certum ac legitimum procuratorem, & mandatarium ac nuntium specialem, ut nomine meo in hoc sacro concilio ac Christiana religione & congregatione interfuit, assistat, sufragetur, & in omnibus & singulis actis & processibus ea agat, tractet, proponat & concludat, quæ pro sanctæ Romanæ ecclesiæ reformatione, & pacandis Christiani orbis turbationibus atque incommodis, agi, firmari & concludi oportere censebitur. Polliceor autem in verbo veri principis & cum juramento, omnia & singula me firma & rata habiturum, quæ per ipsum ad hoc publicum bonum procurata, dicta, acta, gesta aut promissa fuerint. In cujus rei fidem & testimonium presentes fieri jussi, & non solum sigilli mei munimine, verum manus meæ propriæ subscriptione stabilivi.

Datum Papæ die nono Maii, millesimo quingentesimo decimotertio.

Maximilianus.

Quo etiam finito, reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dedit mandatum illustrissimi marchionis Mantuæ, & dominus Thomas Phœdra legit illud tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATUM MARCHIONIS MANTUÆ.

Franciscus marchio Mantuæ, & sanctæ Romanæ ecclesiæ consalvatorius.

Sicuti contingit nobis divino beneficio ecclesiæ sanctæ Dei sacri corporis esse membrum haud ignobile, sic nobis convenire intelligimus, præfatæ ecclesiæ semper inhære, pro ea & cum ea extrema quæque pati, & more boni militis gloriosum ipsius verillum nusquam deferere. Cum igitur alias sacrum Lateranense concilium indixerit sanctæ memoriæ Julius papa II. dignitatis ecclesiasticæ studiosissimus, & in primis a nobis semper adorandus. Is namque ut erat pietissimus, e tenebris & umbra mortis gratuita redemptione nobis ereptis, salutem & dulcissimam libertatem restituit: propter quod immortale meritum, opinamur Deum optimum maximum, precibus nostris exauditis, retribuisset copiosam sibi in cælis mercedem. Quod quidem consilium beatissimus dominus Leo papa decimus, nuper divinitus ad apostolatus apicem evehctus, (quod nobis factum felixque futurum re ipsa perspeximus) cum maxima populi Christiani frequentia prosequitur, licet superioribus diebus speciales oratores, illustrem dominum Aloysium Gonzagam marchionem, & etiam consanguineum nostrum carissimum, & dominum Franciscum Bonatum juris utriusque doctorem, civem nostrum dilectissimum ad ejus beatitudinem venerandam adorandamque miserimus, ut in his etiam quæ in posterum occurrere possunt, pro virili nostra integerrime facere satis valeamus, specialem nuntium, procuratorem, & in omnibus & singulis, in amplissima & validissima forma, vires nostras omnimodas gerentem, facere persuademur. Harum propterea serie

ANNO
CHRISTO
1511.

semper omni meliori modo eligimus, constituimus, A
creamus & deputamus nostrum verum, cer-
tum, legitimam & indubitatum procuratorem
& nuntium specialem & generalem, ita quod
specialitas generalitati non deroget, nec con-
tra; & omnimodas vices nostras gerentem,
reverendam in Christo archidiaconum Mantua-
num dominum Alexandrum Gablonetam juris
utriusque doctorem & oratorem nostrum ca-
rissimum, cujus fidem & nobis interveniendi
voluntatem multis annis probavimus & cogno-
vimus, ac quantum in nobis est, sacrum La-
teranense concilium, per felicis memoris san-
ctissimi Julium papam recte & rite divinitus
indictum & convocatum, in omnibus & per
omnia, prout & quemadmodum ejus beatitu-
do statuit & ordinavit, laudandum, confir-
mandum & venerandum, atque debitum tem-
poribus in omnibus actibus processibusque ejus-
dem sacri Lateranensis concilii comparandum,
in ipsoque debitam audientiam prefato san-
ctissimo domino nostro Leoni, toties, quo-
ties fuerit opportunum, prestandum, & cum-
dem dominum nostrum verum, unicum, ca-
nonicum & indubitatum pontificem domini-
gregis pastorem esse, quem, etsi mori oportu-
erit, nunquam negabimus, constituendum,
reversandum & recognoscendum, in ipsoque
sacro Lateranensi concilio dicendum, propo-
nendum, tractandum, firmandum, revocan-
dum, damnandum, laudandum vovendum. C
que, & nostro nomine omnia & quaecunque
celebrationi, continuationi & conclusioni dic-
ti sacri Lateranensis concilii, & que in eo-
dem proponuntur, tractantur, decidentur,
unioque & individuitati dicte sancte Ro-
mane ecclesie matris nostre & membrorum,
nec non morum universali reformationi, fi-
dei que augmento necessaria, seu etiam oppor-
tuna, & sine quibus ea commode fieri seu
perficere nequirent, etiam si speciale, singulare
& individuum mandatum exigerent, & ma-
jora essent expressa. Ita quod ea omnia que
nos ipsi, si presentes essemus, omni validiori
modo facere omnibus possemus, cum omnibus
clausulis, juramentis & obligationibus neces-
sariis, & quibus efficacius fieri potest, va-
leat & ipse validissime celebrare & nostro no-
mine perficere, & ad consilium sapientis non
solum prefatus nostrum mandatum extendere,
sed in omnibus & singulis occurrentibus, ma-
joribus etiam expressis, addere, & cum clau-
sulis & obligationibus, prout expedierit, con-
firmare: quoniam super predictis omnibus &
singulis, cum annexis, dependentibus, emergen-
tibus, incidentibus & connexis, omni meliori mo-
do & forma, quibus de jure efficacius fieri potest,
prefato reverendo domino Alexandro plenarie
vices nostras committimus, damus & conferi-
mus, promittentes ratum, gratum, validum
atque firmum, omni in loco & tempore per-
petuo habere, quidquid in predictis & circa
predicta, & quolibet eorum, per prefatum
dominum archidiaconum dictum, actum, pro-
curatum gestumve fuerit, & in nullo unquam
contra facere vel venire aliqua ratione vel
causa. Renunciantes omnibus exceptionibus
tam juris quam facti, & omnia & singula bo-
na nostra tam presentia quam futura, cum
premissorum omnium & singulorum observantia
obligantes.

Datum Mantue die duodecima Junii, millesimo
quingentesimo decimotertio.

Franciscus marchio Mantuus **SESSIO**
propria. **VII.**

Stattus Gadius secretarius suo sub-
scriptis.

Quo finito, reverendus Laurentius de Me-
diceldri, orator illustrissimorum dominorum
Stanislai & Joannis ducum Masovis, dedit
mandatum: & idem Phadra legit illud tenoris
infra scripti, videlicet:

MANDATUM DUCUM MAZOVIE.

Stanislai & Joannes Dei gratia ducis Masovia,
Rassaque, &c.

Significamus per presentes nostras literas uni-
versis quibus expedit, quia venerabilem domi-
num Laurentium de Mediceldri cathedralis Vil-
nensis prepositum, & parochialis in Vitepsko
archipresbyterum ecclesiarum, secretarium regi-
um, oratorem, nuntium & procuratorem
specialem, ad sacrum generale concilium Late-
ranense, per modernam sanctissimum dominum
nostrum Julium divina providentia papam se-
cundum, cum sacro reverendissimorum domi-
norum cardinalium collegio institutum, & ad
Kalendas Novembris translatum, de mente
nostra bene & plene informatum, jussu ejusdem
sanctissimi domini nostri morem gerentes, de-
putavimus, designavimus, misimus & consti-
tuimus, deputamusque, designamus, mittimus
& constituimus, dantes & concedentes eidem
plenam & omnimodam facultatem nomine no-
stro in eodem concilio super statu religionis
Christianae, ac sancte Romane universalisque
ecclesie rebus, etiam ducatus nostri, consu-
lendi, agendi, differendi & concludendi, vo-
lentes ea omnia que idem nomine nostro ege-
rit in eodem sacro conventu, rata, grata at-
que firma habere, etiam si talia forent, que
mandatum exigerent magis speciale. In cuius
rei testimonium sigillum nostrum presentibus
subappendi iussimus.

Datum in civitate nostra Eziechonou, vi-
gesima Februarii, anno domini millesimo quin-
gentesimo decimotertio.

Quo finito, idem dominus Thomas Pha-
dra legit quamdam schedulam subscriptam per
dominum Bernardinum de Carvaial, & F. de
sancto Severino, olim sancte Romane eccle-
sie cardinales, super materia abjuracionis
schismatis & unionis ecclesie, cum convenien-
tibus verbis & humili erroris confessione,
& venis petitione, tenoris infra scripti: vi-
delicet:

Tenor hujus schedule non est insertus, quia
cum esset in manu dicti Thomae secretarii,
qui postmodum defunctus est, nunquam potuit
reperiri.

Quin domini Bernardinus Carvaial, & F.
E de sancto Severino, postmodum per sanctissi-
mum dominum nostrum, servatis solemnitati-
bus consuetis, paucis diebus elapsis, in pala-
tio apostolico pristinae dignitati in consistorio
secreto solemniter post schismatis abjuracionem
restituti fuerunt, cum venissent prius per aulis
palatii apostolici, ubi magna multitudo con-
venerat, tamquam privati clerici, & non car-
dinales, habitu clericorum secularium induti
simpliciter coloris violati, & bireto ejusdem
coloris, ante pedes sanctitatis sue coram sacro
senatu genuerunt, & schisma in solemnibus
forma intelligibili voce juxta tenorem certae sche-
dule,

SESSIO
VII.

dula, quam in manibus tenebant, factam, A
& realiter abjurasent, & veniam humiliter
errorum petissent, prioribus vestibus exuti,
habitum cum bireto rubeo cardinalium con-
fecto induti, per magistrum ceremoniarum,
& ad osculum pedum & oris per sanctitatem
suam admitti, & capello rubeo accepto de
manu sanctitatis sue, & ad osculum aliorum
cardinalium recepti, & de speciali gratia ad
priorem locum restituti fuissent, juxta morem
prædecessorum suorum servari solitum in simi-
libus, prout latius in actis publicis in cama-
ra apostolica, & apud secretarios domesticos
pontificis & concilii latius continetur. Deinde
lecta schedula prædicta, exclusivæ ceteris de
more non habentibus voces definitivas in con-
cilio, clausulæque officii concilii, exceptis ora-
toribus & baronibus qui remanserunt, præla-
tisque omnibus post sanctissimum in suis sub-
sellis cum mitris & vestibus sacris confidenti-
bus de more.

Demum reverendus pater dominus Pompejus
de Columna episcopus Reatinus ascendit am-
bonem, & legit quendam schedulam teno-
ris infra scripti de mandato sanctissimi domi-
ni nostri papæ, alta & intelligibili voce, vi-
delicet:

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpe-
tuam rei memoriam, sacro appro-
bante concilio.*

o sacro Late-
ranensi con-
cilio.

Meditatio cordis nostri assidua, sacri La-
teranensis concilii vigilans & intendens, ad
ea potissimum vertitur, quæ per prædecesso-
res nostros Romanos pontifices pro tuitione
ecclesiasticæ libertatis, deformatoremque præ-
sertim in officii apostolicæ sedis reformatio-
ne, ac Christi fidelium pace & tranquillitate,
providæ statui & ordinari incepta, per
nostræ provisionis ministerium, debitum & sa-
lubrem sortiantur effectum. Dudum felicis re-
cordationis Julius papa secundus prædecessor
nostræ negotiationis & discussionem declarationis,
nullitatis & abrogationis assertæ sanctionis
pragmaticæ in partibus Gallicanis contra li-
bertatem præfatam in dictæ sedis vilipendium,
abusum Gallicorum prælatorum & nobilium,
& aliorum laicorum eis faventium introductum,
venerabilium fratrum nostrorum, tunc
suorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium,
& aliorum prælatorum congregationibus, re-
lationemque discussoriam sibi & concilio præ-
fato faciendam, dicto concilio approbante
commisit, Gallicosque prælatos, capitula ec-
clesiarum & monasteriorum, parlamenta &
laicos illis faventes, & dicta sanctione ab-
sentes, omnesque alios & singulos in præ-
missis sua communiter vel divisim interesse pu-
tantes, moneri & citari infra certum compe-
tentem terminum præfigendum, ad compa-
rendum coram prædecessore & concilio præ-
fatis, causasque dicendum, quare sanctio præ-
fata, illiusque corruptela & abusus in con-
cernentibus auctoritatem dictæ ecclesiæ, sa-
crorum canonum & libertatis præfatæ viola-
tionem, nulla & invalida declarari & abro-
gari non deberet, statuit & ordinavit, nec
non literas suas, per quas Romanæ curiæ of-
ficiales, & illorum exactiones generaliter re-
formaverat, per nonnullos deputatos & depu-
tandos, particulariter declarari, & declaratio-
nes ipsas sibi in eodem concilio referri præce-

pit, prout in literis seu schedulis dicti Julii
prædecessoris desuper confectis plenius continen-
tur. Cum autem dicto Julio prædecessore in
humanis agente, diversis impedimentis causan-
tibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium
abrogationis discuti, ac reformatio hujusmodi
particulariter, ut intentionis ipsius Julii præde-
cessoris fuerat, fieri non potuerint, sed ipso
Julio prædecessore rebus humanis exempto, ci-
tatio ipsa legitime executæ, in proxima præce-
denti sessione per procuratorem fiscales nostrum
reproducta, ipsorumque citatorum non compa-
rentium contumacia accusata, & ad ulteriora
procedi petiitum fuerit: nos licet totis animi de-
sideriis nil magis affectantes, quam præmissas
& alias causas utiles & necessarias, propter quas
dictum concilium indictum exiit, ad debitum
finem perducere: tamen, ut mature & huma-
niter procederetur, petitioni præfatæ responsio-
nem non dedimus, nunquam etiam cum præ-
fato concilio intelligentes, per citatos & monitos
hujusmodi diversa impedimenta allegari, quare
in termino eis præfixo comparere, defensionem-
que eorum allegare, & de eorum jure docere
non potuerunt, ut omnis justæ excusationis &
querelæ materia eis auferatur, jamlibero salvo-
conductu ipsi & aliis ad concilium hujusmodi
venire volentibus in dicta proxima præcedenti ses-
sione concessio, cardinalium aliorumque præla-
torum, qui præmissa & alias conciliares mate-
rias audiant, discutiant, auditaque & discussa
in eodem concilio referant, particulari depu-
tatione per nos facta, etiam ut majorem no-
stram & concilii præfati erga eos benignitatem
sentiant, eodem sacro concilio approbante,
terminum citationis & monitionis hujusmodi
præfixum usque ad primam sessionem post Ka-
lendas Novembrii proxime venturi tenendam
prorogavimus; ipsumque terminum illis non
currere, nisi post primam sessionem prædictam
tenendam, nec in aliquo præjudicare decerni-
mus. Et insuper cum ultra cardinales jam de-
putatos, nonnullos prælatos per dictum concilium
electos, additis aliquibus ex legitimis cau-
sis, qui reformationi prædictæ generali intran-
dere debeant, deputaverimus, sitque nostra fir-
ma intentio & dispositio, universalem reforma-
tionem, tamquam utilem & necessariam ad
dominici agri purgationem & culturam, omni-
no prosequi & perficere, domino disponente:
sed quia graves querelæ in dies contra officia-
lium Romanæ curiæ abusum & extorsiones ad
nos deferuntur ex diversis orbis partibus, di-
ctaque reformatio jam cepta tempore felicis
recondationis Julii secundi prædicti prædecesso-
ris nostri fuerit, sacro approbante concilio,
ideo ad hoc ut illa citius terminetur, & ea
absoluta, ad alias reformationis partes deveniri
possit, & querelæ prædictæ tollantur, quod
cardinales & prælati per ipsam reformationem
deputati, auditis prius & intellectis officialibus
præfatis, eorumque juribus examinatis, reforma-
tionem prædictam juxta tenorem literarum
dicti Julii prædecessoris desuper editarum, &
concilii præfati in tertia sive quarta sessione de-
terminationem; ac juxta primævas officiorum
institutiones seu antiquas consuetudines, us-
que ad tempora piæ memoris Sixti quarti et-
iam prædecessoris nostris observatas, vel alias,
prout eis videbitur, facere, formatque & mo-
dos, quos officiales ipsi in exigendis taxis,
emolumentis regalibus & preventibus quibus-
cumque servare, & a quibus sub penis in li-

ANNO
CHRISTI
1512

taria ipsius fuit pendeconforis desuper contentis A
abstinere teneantur, particulariter & distincte
declarat & decedere, ac reformationem & de-
cisionem per eos faciendam in proxima futura
vel altera sessione, quibus commode id fieri
poterit, referre debent, ut per dictam sacrum
concilium & nos approbati & debitis executioni
demonstrari valeant & inviolabiliter observentur,
eodem sacro concilio approbante, statui-
mus & ordinavimus. Ceterum, quia tam ex
debito, adjuncti nobis desuper apostolicis ser-
vitiis officii, quam ut in imminente & notorio
infidelium periculo ac effusioni Christiani san-
guinis, qui exigentibus nostris culpis frequen-
ter in dies effunditur, occurratur, & dissen-
siones quae inter Christianos principes vigent, B
tollantur, cogimur inter reges & principes
Christianos totis viribus pacem querere; cujus
componenda una ex principalioribus congrega-
tionibus concilii praefati causa extitit, ut ipsa
sequatur & inviolata perducat, & debitis exe-
cutioni demandetur, praesertim his temporibus,
quibus potentia infidelium & inimicorum fidei
crevisse dicitur, concilio praefato approbante,
ad reges, principes & potentatus praefatos, le-
gatos & nuntios pacis, vigiles, doctores, ex-
perientia & probitate insignes, pro tractanda
& componenda universali pace mittere dispo-
suimus & decrevimus, utque arma deponant,
Domino auxiliante, quantum in nobis est, C
pro viribus laborare & operari, regumque &
principum & potentatum hujusmodi oratores
in ipso concilio praesentes pro apostolica sedis
reverentia fideliumque unione requiramus, ut
regibus, principibus & potentatibus suis res-
pice hae significent, eosque nostro nomine
hortentur ad ipsos legatos apostolicos benigne
& honorifice tractandum & audiendum, votif-
que nostris tam iustis & piis per eos illis expo-
nendis satisfaciendum: quod eos facturos cre-
dimus, ut quanto citius heri poterit, & absque
legitima excusatione per nos mittendi legatio-
nis munus eis impositum sponte suscipere, &
susceptum viriliter adimplere possint, ac patre
humium, a quo omne datum optimum est, D
favente, pax ipsa tractari & componi, eaque
composita, sancta & necessaria contra infide-
lium rabiem, Christianum sanguinem sitien-
tium, expeditio fieri valeat, & pro totius Chri-
stianitatis securitate & quiete feliciter termina-
ri. Postremo quia jam temporis dispositione
calores aestivus instant, praetorum valetudini,
& ad concilium praefatum venire volentium
commoditati consulentes, aliisque iustis & ra-
tionabilibus causis moti, octavam sessionem sex-
todecimo Kalendas Decembris proximae futuri;
praefato sacro concilio approbante, indicimus
faciendam, praetatisque omnibus & linguis,
& aliis in eodem concilio existentibus, a curia
praefata recedendi, & ubi eis placuerit, ad
eorum libitum commorandi; ita tamen, quod
nisi dicto die sextodecimo Kalendas Decembris,
cessante impedimento legitimo, praesentes fue-
riat, in literis indicationis ipsius concilii, &
canonicis sanctionibus contra non accedentes ad
concilia contentas penas incurram, praefato sa-
cro concilio approbante, licentiam & faculta-
tem concedimus. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam nostrae prorogationis, as-
signationis, deputationis, confirmationis,
commissionis continuationis, reformationis,
deliberationis, monitionis, voluntatis & de-
creti infringere, vel ei ausu temerario contrai-

Concil. General. Tom. XXXI.

re. Si quis autem hoc attentare presumpserit, SESSIO
indignationem omnipotentis Dei ac beatorum VII.
Petri & Pauli apostolorum eius se noverit in-
cursum.

Datum Romae in publica sessione in sacrosan-
cta Lateranensi basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicae millesimo quin-
gentesimo decimotertio, quindodecimo Kalendas
Julii, pontificatus nostri anno primo.

La. Sadoletus.

Ja. Quastenberg.

Qua perlecta, idem episcopus petiit a patri-
bus, an placeret eis contenta in schedula. Et
omnes responderunt, placere contenta in sche-
dula, excepto reverendo patre domino Jeremia
archiepiscopo Tranenſi, qui dixit, non place-
re dilationem quoad reformationem, nec etiam
quoad pacem & revocationem pragmaticam. Et
etiam dixit, quod cum tractatu revocationis
deberet tractari de provisione facienda super
causis contentis in revocatione. Et haec fuerunt
pro septima sessione. Et fuit indicta octava ses-
sio decimo Kalendas Decembris. Super quibus
omnibus & singulis dominus Marius de Pe-
rusehis procurator concilii petiit instrumentum
& instrumenta.

Deinde anno a nativitate domini millesimo
quingentesimo decimotertio indictionis prima,
die vero decimasexta mensis Decembris, ponti-
ficatus sanctissimi in Christo patris & domini
nostri, domini Leonis divina providentia pa-
pae decimi anno primo, discretus vir Bellavil-
la ejusdem sanctissimi domini nostri cursor, in
valvis basilicae principis apostolorum, & san-
cti Joannis Lateranensis, ac cancellarius apo-
stolicus, publicavit literas sive schedulam pro-
rogationis octavae sessionis, cujus tenor ta-
lis est.

Leo episcopus servus servorum Dei octavam
sessionem sacri celeberrimae Lateranensis con-
cilii, in qua terminum in septima sessione praec-
cedente, Gallicis praetatis & eis faventibus,
suaeque interesse putantibus, citatis & monitis
ad dicendum causam, quare sanctio pragmati-
ca in concernentibus sacrorum canonum & lib-
ertatis ecclesiae violationem nulla & invali-
da declarari & abrogari non deberet, praesi-
xum; & quarum citationis & monitionis exe-
cutione reproducta, & ipsorum citatorum & mo-
nitorum contumacia accusata fuerat, eidem
citatis & monitis non currere, nisi post pri-
mam sessionem, nec in aliquo eis praedica-
re decrevimus, ac declarationem & decisio-
nem reformationis officialium, & haeresum ex-
tirpationem, sanctae Romanae ecclesiae cardina-
libus & praetatis per nos commissas, referen-
das statuimus & ordinavimus: nec non prouni-
versali pace inter Christianos principes & po-
tentatus componenda, ad eos legatos & nun-
tios mittere disposuimus, regumque, prin-
cipum & potentatum hujusmodi oratores in
ipso concilio tunc praesentes, ut regibus,
principibus & potentatibus suis respective id
significarent, eosque nostro nomine hortaren-
tur, ad ipsos legatos apostolicos benigne &
honorifice tractandum & audiendum, votif-
que nostris tam iustis & piis per eos illis expo-
nendis satisfaciendum, ad decimum sex-
tum Kalendas Decembris proximae praeteriti
faciendam per nos indictam, ex certis le-
gitimis causis tunc expressis, ad diem Vene-
ris post proximum festum sanctae Luciae proce-
dit.

Mm

ga.

888810
VII.

gimus, quo erit 2723. Kalendas Januarii, faciendam indicimus: terminumque citatis & monitis prefatis, ut prefertur, periculum incertum non currere, & in aliquo eis non prejudicare, nisi post octavam sessionem prefatam, decernimus & declaramus. Cum autem cardinales & prelati congregationum, quibus fidei & reformationis officium, & pacis causis hujusmodi commissa fuerunt, licet omni studio & diligentia circa illarum expeditionem elaboraverint, quia tamen resolutiones per eos facta in debitam schedulam adhuc reduci non potuerunt, id infra triduum factum esse, ac proxima dies Veneris, qua dicta octava sessio per nos indicta teneri debeat, instare noscitur: Nos igitur ex praemissis & aliis causis super hoc providere volentes, de venerabilium fratrum nostrorum consilio & unanimi consensu, octavam sessionem & diem Veneris hujusmodi ad diem Lunae proxime futurum prorogamus, & octavam sessionem ipsam dicta die Lunae, qua erit decimaquarta Kalendas Januarii, faciendam indicimus, terminumque citatis & monitis prefatis, ut prefertur, praetium interum non currere, & in aliquo eis non prejudicare, nisi post ipsam octavam sessionem, decernimus & declaramus.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, Idibus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T.

Deinde die decimaseptima ejusdem mensis fuit congregatio in capella superiori palatii apostolici omnium trium congregationum, super fide, pace & reformatione: in qua reverendissimi domini cardinales & prelati deputati legerunt schedulas tres super fide, pace & reformatione, quae in octava sessione interuntur, & hoc post multas congregationes prius factas super hujusmodi consultatione.

Invidiosissimo & angusto principi Ferdinando Hispaniarum sceptrum tenenti, Aragonum, utriusque Siciliae ac Jerusalem regi catholico, Baltassar del Rio scholasticus Myndontensis, apostolica sedis protonotarius, debitam mansiptionem reverentiam, & felicitatem P. D.

Aristoteles philosophantium princeps, invictissimus rex. Callisthenem suum auditorem ad magnam Alexandriam condiscipulum mittens, monuisse fertur, ut cum eo aut quam rarissime, aut quam jucundissime loqueretur, quo apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. Xenocrates quoque philosophus alter, qui nobis multa audire, pauca vero loqui licere, & ea propter duas nobis a natura aures, & os unum instituta fuisse aiebat, cum maledico quorundam sermone summo cum silentio interesset, interrogatus, cur solus linguam cohiberet: Quia dixisse me, inquit, aliquando penituit, tacuisse nunquam. Grave quidem alterius preceptum, alterius autem praecelata sententia fuit. At ego, cum a silentio jucunditatem, a jucunditate veritatem saepius percipere contempserim, attulisti mihi tunc, amicam habere Platonem: sed salubrius, dominam & parentem veritatem colere: quia quanto magis veritati praesto sum, tanto minus

A a verum omnium officio via & vita secedere videtur. Quam ob rem cum in dies & in horas fama creberet, atrociorum impietatum hostem habere Christianam religionem, quam omnes has fuerimus experti, quem amicis & affinis, consanguineis & fratribus, proprio denique sanguini non peperisse intelleximus: nam & binos ex fratre nepotes, & fratrem ipsam (nepotibus prius strangulatis, ut sanctissimo domino nostro Leoni, & sacrosancto cardinalium senatus audientissimus per fide dignas literas denuntiatum est) asperissime occidere non expavit, Hungariae regnum mox invasurus, cujus jam duo tempora, regni praecipua antemuralia, igne vastavit, quo illinc commodior sit illi ad nos aditus. Ego vero tanto repente haec sitis infelicitatis nuntio, utriusque spreto philosophi consilio, licet alios hac ipsa de re verba fecissem, & parum aut nihil ad tam sanctum opus animos allexissem compererim, ut quemadmodum duræ cautes affluo lympham tenui delapsu perforantur, ita & inconcussa audientium mentes, quibus quae reipublicae nostrae conducunt, quandoque obaudire mos est, repetita toties vivida verborum vi penetrantur, accendantur, incitentur, efflagitatus a maxime venerando antistite domino Laurentio Puccio Florentino, felicitis recordationis Julii secundi pontificis maximi & in ejus locum successi Leonis sanctissimi a datandis dictandisque literis apostolicis obsequentissimo manscipio, & vere hujus Romae curiae praetulgo

B fidere, literatorum praesidio, & denique abique adulationis labe, bonitatis integritatisque cultore optimo, & de maiestate tua optime merito: qui dum proximo exacto anno coram vigili pastore Julio praefato de dominica passione ac mortis nostrae morte me concionantem audiret, de hac ipsa sanctissima in Turcas expeditione orationem aliquando habere me coegit; non potui tandem in tanta rei necessitudine rerumque expectatione formidolosus non paruisse, ac parendo carptim non tetigisse nonnulla de te, deque aliis Christianis principibus, quibus Christiana reipublicae tutanda ampliandaeque cura est. Inter quos quia eminentissimum sidus semper fulsisti, etiam si ad gloriae tuae emulorum perniciem, maiestati tuae assentari viderer, dum vera loquor, loqui non pudet. Nec puduit aperite aperta voce mutire, & in media urbis & orbis terrarum, ac universalis ecclesiae sacrosancta area propalam bonos extulisse, de fide catholica bene meritos commendasse, Christiani nominis hostium domitores alios praestulisse, reliquos vero sibi tantum natos principes, ut aiebat divinus ille Plato: silentio praeterisse, clausisque tuis facinoribus intentos ad hanc sanctissimam expeditionem maxime necessariam invivasse & provocasse. Accipe igitur, augustissime princeps, subditi tibi addictissimi, homagiique tibi debiti lucubratiunculam hanc qualemcumque, quam coram tuo & aliorum principum solio, te absente, ac si praesentem fuerim intuitus, non intempestive habui. Et quia coram tanto confessu ineptias meas velane fortassis prodere sum ausus, nunc in lucem edere maiestati etiam tuae easdem temere, reverenter tamendicare non sum veritus, sciens in Christi negotio praesentaneo morem tibi gessisse, & votive tibi fuisse obsecutum, dum non immerito ab omnibus recte sentientibus regum exemplar Christianorum, ut es, & habere & iudicaris, cujus propterea omnes Dei causam, teque causae ejusdem caudicem appellant, tutorem praedicant.

C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

ANNO
CHRISTI
1511

ANNO
CHRISTI
1117.

& ecclesiasticam colant libertatis assertorem. Orationi igitur nostræ, quando quid otii aut curarum vacatio acciderit, rex sacratissime, intende prospere, procede & regna, non isthic tantum, sed in medio illo orbis terrarum & Josephat umbilico, ibique, ubi Christus mortem nostram moriendo destruxit, ubi & vitam resurgendo reparavit, quo ipsum rursus supremum iudicem venturum speramus; pro acquirenda tua Jerusalem, pro visendo Calvaris loco, pro colendo vitam nostram sepulcro, pro adorando, jam à regibus fidei nostræ primitiis adorato, præsepio, castrametare, & sacratam precioso sanguine humani deiferam tuis tentoriis fode. Extensis autem in Hierosolymitanis arcibus tuis aquiliferis, alteram altera Jerusalem facile consequeris. Alteram inquam, cujus non petra solidata, sed lapis angularis est Christus, quæ in una crucifixus apparuit, in altera gloriosus manet in sæcula, comitaberis rex regem gloriæ; constituet te supra multa longe majora, qui in paucis te fidelem & catholicum advenit. Et denique, ne prolixius vagari videar, quam ipsa rei series exposcit, tu, qui inter ceteros sacro chrismate unctos reges solus catholicus, & non ab re, nuncuparis, fidei catholicæ ac tuum nomen & ditionem, dum datur occasio, ut solitus es, extendere, ampliare, dilata, ne (quod Deus avertat) quando diutius oppressis Christianis suppetias feramus, suppetitis præsertim nobis opus sit, vicino jam hoste accerrimo perterritis. Vale, regnum optime, diuque vive regnorum amoenitate felicissimus. Romæ ex ædibus reverendi domini mei cardinalis Arborensis undecimo Kalendas Julii, anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo decimo tertio, pontificatus domini nostri Leonis pape decimo anno primo.

Nihil impossibile erit vobis. Matthæi XVII.

Matth. 17. Alcenurus ad superos, unde venerat, servator noster Jesus, beatissime pontifex, missurus pariter athletic suis paracletum Spiritum, pro totius orbis accolæ aggredi, invadere & expugnare non formidarent: *Si habueritis, inquit, fidem sicut granum sinapis, dicetis monti hinc, Transi hinc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis.* Cujus firma veræ fidei institutoris pollicitatione confusus, tantorum patrum qui hoc ipso in loco ante me verba fecerunt, quorum ego corrigiam calcamenti nedum solverem, verum deosculari videor minus dignus, auctoritatem, doctrinam, gravitatem prægrandes bonarum artium & eloquentiæ torrentes admiratus, nihil de hac omnium celeberrima per gloriosæ memoriæ Julium secundum indicta, nihil de aliis per alios sanctitatis tuæ prædecessores celebratis synodis, cum tot & tanta, tamque luculenter & copiose dicta sint, differendum putavi, nisi ut jam tandem uberimum aliquem fructum tanti ovium Christi satagentissimi pastoris, tantarumque ovium secundus concessus, ex hoc sacro Dei ovili secundet, pullulet, pariat, & contra immanissimos fidei nostræ hostes, contra Christiani sanguinis sitibundas feras, contra patrium Christi tyrannice occupantes, arma lucis induci, Christianorum arma convertamus. Ex licet Modrusiensis præsul in proxime habita solitione, & Lucentium primo, Florentinæ deinde reipublicæ, postremo serenissimi Poloniæ regis oratores insignes in reverentia tibi

Conc. General. Tom. XXXII.

& regis sui & gentium tuorum nomine exhibita, de hujusmodi bellis suscipiendo multa sapientissime differuerint, quia tamen pauci tanta complecti nequiverunt, quin plura aliis recensenda reliquerint, ut eo libentius communi Christianorum sæculum consulatur, quo instantius periculum formidandum est: utque ea omnia, & si pluries repetita, balbus ego & hebes, ac ab omni dicendi genere immunis, paucis absolvam, vosque desidioli & segetes, jamjam expurgiscentes, non ingrata audire, & audita exequi possitis, Gabrielis præce solita Deiparæ nostræ præsidium imploramus: Ave Maria, &c.

Nihil impossibile erit vobis.

Verberabat jam tertio, cui infidebat, asinam Balaam, beatissime Christiani gregis animarum protomedice, quia quo vellet berus, nollet asina, obvii angeli expavescentis gladium, iter facere. Aperuit dominus os asinæ conquerentis, & contra nutum Dei verberantis Balæ oculos divino fulgore instravit, ut quod humano capite erat delicturus in Deum, asellæ verbis a labris angeli iussa capesseret, jubentem adoraret, ejusque nutui pareret. Quid mirum ergo? Quid, qui dudum ante locutus est in igne, in rubo, & nunc in asina, loquatur in me Deus? & ab eo quem rectum reris tramitem, tibi deviare consulat, labia mea aperiens, ut os meum annuntiet laudem suam? Reris profecto, si fallor, verum iter proficisci, si jam restituto & aucto B. Petri patrimonio, pacato aliquanto Italiam tumultu, compulsi demum Christianorum principum nonnullis simultatibus, daretur Turcarum rabiem exinde frenatum iri. Sed ubi periculum majus intenditur, ut aiebat in sacro Lugdunensi concilio prædecessor tuus Gregorius, ut tu, decimus, ibi procul dubio plenius esse consulendam censeo. Instat Turcarum gladius faucibus nostris, & nos ejus acumini colla submitimus: obrepit litora, & ad auratos recessus illecebris educati comprimimur. Depopulatur oppida, vastat agros, grassatur in campis, & nos segnitie marcescimus. A propriis laribus evellimur, retrudimur ad hos qui extant, sacros penates. Illi igne, ferro, tormentis in universam undequaque Christianam rempublicam: nos in nos ipsos lævientes, illis ad nostrum interitum opitulamur. Nos ut parva tueamur, amittimus magna: illi, ut majora sibi posterisque suis relinquunt hereditatis monumenta, grandia quæque sua, ne discordia dilabantur, hoccifaciunt & parvipendunt. Ita ut si invictissimus ille Ferdinandus Hispaniarum sceptrum feliciter tenens, vitæ umbratilis amator extitisset, tantum Granatæ regnum, & quasi totam illam Beticam provinciam, in occiduo nostro octingentis ferme annis a Mauritanis occupatam, in veri Dei cultum ac ditionem suam venire minime coegisset: ut quod in oriente aliorum principum inertia orthodoxæ ditioni per infideles obtruncatum est, id ipsum catholicus princeps catholicæ fidei & sibi ipsi in occidente restitueret. Reminicens divini verbi, si contra fidei hostes fide & armis dimicandum erat, nihil formidandum, nihil impossibile futurum aspiciatur. Si his igitur armis contra inermes dimicandum nobis est, & nihil impossibile erit nobis: aggrediamur nobis debitam provinciam, amplectamur omnium san-

M m 2 Aiff.

SESSIO
VII.

ASSISIO
VII.

Assisio expeditionem, irruamus in perenni-
tus hostes, jam lecta sunt, secundum eorum
prophetiam, sinum pertimescentes, que sa-
mentis circiter annis post labiturum virginis
partum incepisse, & secundum astrorum po-
sitos, brevi finienda esse perhibetur; in ta-
li afferentes signo initium habuisse, ut diu
durare posse impossibile sit, aut supra natu-
ram magis, seu ob peccatorum nostrorum de-
merita. Quod ab Alionoto regis Armenie fra-
tre facile comprobatur. dum in orientali scri-
bens historia, esse apud Mahumetanos hostes
indubium prophetiam, cujus preteritum ad an-
num milleimum quingentesimum a Christi or-
tu duraturam eorum lectam, pro comperto
assererat. In isto obiter centum annorum cur-
riculo, quorum jam tertium cum decimo sup-
putamus, deleri radicibus tantam superstitio-
nem, si non negligimus, si otio non torpemus,
aut negotio non distidemus, ambigendum non
est. Lex enim & prophetae eorum uique ad Jo-
annem Medicem, qui infecta terrarum orbis mem-
bra abscindet, diruet, & ut leo rugiens devo-
rabit. Quae omnia licet aliter se haberent,
quam futuram praenuntiamus, urget tamen ne-
cessitas, impellit ratio, cogit & hortatur nos
ipsa nostra jam imminuta respublica. Nem ante
Euboeae & Aulonis incendium, dum senatus
Venetus nobis arx Christiana & propugnaculum
erexit, mare illud pinguis omnibus & grassato-
ribus vacuum audivimus. Redactis tamen in mi-
seram Turcarum servitutem Euboea & Aulone,
liber eis ad nos patet aditus. Novit quae lo-
quor, signifera illa immortalis memoriae Julii
secundi cataphracta quadrimem, ab hostibus
haud dudum prope Corsicam expilata & dire-
pta. Expertus sunt, nec multo post, tres aliae
catholici regis validissimae triremes, & introclusi
Christiani, sui nominis hostium esteratam se-
rvitium. Quarum vexillis, proh dolor, velut
piscis hami esca, ceteros maria sulcantes Chri-
stianos, ni Deus avertat, deglutient, digerent,
devarabunt. Senit quae seculo, felicitis re-
cordationis Sixtus quartus, qui tunc Ferdinan-
do Parthenopeo regi, sacri collegii & subdito-
rum ecclesiae communi pecuniae adiutus, maxi-
mo terrestri exercitu contracto, instructa cum
apostolico legato munitissima classe, suppetias
tulit. Quia trajecto ex Aulone Adriatico si-
nu, & expositis in Apuliam haud exiguis mili-
tium copiis, tanto impetu Hydruntem ejus re-
gionis metropolim oppugnare adortus est qui-
dam Mahumeti Ottomanus impiger, ut pau-
cis paulo post diebus transfactus, nemine interrim
ante suppetias Sixti succurrente, illam vi ceperit,
omnique crudelitate genere in ea sit debac-
chatus, & archiepiscopo pontificalia paramenta
induto, cum clero & civibus in ecclesia trucidato,
sacris omnibus profanatis, prostitutis vir-
ginibus, junioribus tum pueris Byzantium in lu-
gubrem captivitatem transmisit, magnam utri-
que Siciliae partem, sed & maximum totum Chri-
stiano orbi terrarum incussit. Nam si praeter sup-
petias ipsas ecclesiae, divinum auxilium tunc nobis
prestito non fuisset, quo imperantis Mahu-
meti mors, & inter filios discordia intervenerat,
actum erat de his quae extant, Europae angus-
tibus: quia formidandum nobis esset, quod illud
incendium latius fuerat diffundendum. Sed quos
sub ipsius precario sanguine mercatus est Chri-
stus, noluit periclitantibus suis subventionis pe-
nitens desisse subsidium. Taceo quot idem Mahu-
metus, vivente nunc Turcarum tyranno longe

A mixior & humanior, a nostris manibus suo im-
perio, regno subdidit. Nam praeter Pontum, CHALCEDI
Bithyniam, Cappadociam, Paphlagoniam, CILICIAM
Lyciam, Pamphylam, Lyciam, Cariam, Ly-
diam ac Phrygiam, regna, provincias, urbes
insignes, totum fere Hellepontum adussit. Pe-
ram & Mitylencem Januensium colonias diripuit,
Peloponnesum invastit, ipsique Achajae, Ae-
roantiae, Epiri, majoris Macedoniae Christianis
populis non pepercit. Rasiam pariter & Serviam
provincias, ac quidquid ab Hadrianopoli, Sa-
vumque & Danubium amnes interjacet, suae di-
tioni adscripsit, & a nostra abstulit. Valachi
espropter timore perculli, pro majori parte ad
ipsum defecerunt. Bolognam postmodum obre-
pens, velut horrenda tempestas, Cerberis fau-
cibus exhaustit usque adeo, ut senes & infantes,
quorum aetati indulgendum; femines, quarum
sexui naturae lege parcendum erat, ceterosque
locorum incolas in plateis concatenatos, seu
boves exacerari, mactari, dilacerari canino ri-
tu nefarie jussit. Illinc Sinopem & Trape-
zundam, vetusta nostrorum monumenta majo-
rum, suae feritati subegit. Ipsam denique By-
zantium Constantiniam urbem augustam sub fide
foederis quiescentem (ac si ab infidelibus fides,
ab immanissimis pietas, a perfidis hostibus vita
speranda esset) machinis & tormentis extem-
plo & inopinate oppressam vi cepit, ejusque
universa plebe venundata, & in atrocissimam
servitutem subacta, expugnavit, diripuit, adus-
sit. Et ut nobilitatem omnem penitus deleteret,
ac indigenae nobiles Christi milites ingenit, sub
ficta libertatis spe frustrarentur, saevus ille ca-
nis eisdem jam libertate donatos repente ob-
truncari praecipit.

Nostra, nostra, inquam, haec, non proavo-
rum tempestate accidisse comperimus: & si
jamjam per caritatis alumnus, maximeque re-
verendissimum Hungariae cardinalem, quem
interea & sanctissime quidem, pro te & sa-
cro sancta ista sede, omnium sanctissimae lega-
tionis officio fungi statuis, imminens Turca-
rum imperatori, procella non retunditur &
propulsatur; vereor, pater beatissime, ve-
reor, patres amplissimi, ne dum absenti hinc
Hungariae & Poloniae calamitati non consulit-
tur, nostratum praesentaneam formidemus, imo
(quod absit) deploramus, lamentemur, paui-
mur. Sed quid in externis, ut ita dicam, em-
randis tempus contoro? Nosti, pater beatissi-
me, Cocklearium oppidum Valentini litoris, Ca-
prianum castrum Arborensis marchionatus, &
alia utriusque Hesperiae & insularum maris no-
stri maritima loca, quae nostrae nominis hostes,
circumventores & piratae propalam assidue de-
populantur. Pensita, oro, quanti te, quanti
sacro sanctam istam sedem, quanti facias cete-
ros Christianae reipublicae primores interstibus
bellis laborantes, qui nostri usque domini
praecordia penetrare non expavescent; quorum
contagiosam pestem si per Africae fines Ferdi-
nandus noster non compescuisset, irrumpent enim
vero in nos, & cum dudum fecerant, huic la-
cae Lateranensi basilicae, igne supposito tunc
dilapsae, nunc minime pepercissent. Novissent
tamen ejus potentiae scintillam Melibla, Au-
raurum, Busia, Tripolis, civitates perpul-
ctae, Mazarquibir, & alii portus celeberrimi,
quibus rex ipse alter Haunibalis annulus, f. amolus.
nobis vero nostri & Romani sanguinis vendex
& ultor est. Ladislavum etiam Hungariae regem
sceleratissimum, Christianae religionis athle-
tam

ANNO
CHRISTI
1517.
/ tempore
regni huius

Buzia.

f. amolus.

ANNO
CHRISTI
1512.

tam & duce[m] strenuam, ne silentio pretere-
mas, suis tantum regni prelatibus comitatum,
innumeram saepe hostium multitudinem aut pro-
fligasse, aut dum nostra ambire studebant, sua
propria reliquisse, tergaque & vitam nostrorum
manibus lapsus dedisse, non dubitamus. Em-
manuelem pariter Lusitanorum regem, fidei no-
strae fides praclarum, orientis viscera nostris a
Gadibus atque auroram & Gangem penetrasse,
fidei expertes vexillo crucis insignivisse, paga-
nas gentes domuisse, in ditionem nostram veni-
re coegisse, nemo nostrum ambigit. Sigismun-
dum praeterea Poloniam regem, assiduum & acer-
rum contra Tartaros & alios hostes convicinos dimicantem, manum
reportasse victoriam, perennis memoriam Julio se-
cundo & sacrosancto huic collegio, cujus tu prae-
cipuus archidiaconus & colendus collega tunc
existebas, denuntiatum est. Quo in conspectu sa-
pea quadraginta hostium millia caesa fuisse, pro-
comperito habemus. Et si, o utinam jam datum
esset solam tantorum principum manum in veros
hostes converti potuisset, credidisset profecto de
te, Leo maxime, eorumdem regum impensa il-
lud prophetici psalmi dictum: *Dominabitur a ma-
ri usque ad mare, & a flumine usque ad terminos
orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, &
inimici eius terram lingent. Et adorabunt eum om-
nes reges, & omnes gentes servient ei.* Tu vero,
qui summi Dei geris vices in terris, quique
Christi tunicam, scissuram jam proximam, incon-
sultilem, ut erat, praeservasti, univerialisque ec-
clesiam cardines & principes, ut olim manus do-
mini apostolorum principem a fluctibus, ne mer-
geretur erexit, tu quoque in hac lacrymarum
fluviola valle, ne dissensionis turbine obrueren-
tur, erexit, evocasti, ovesque ipsas tuas, vocem
tuam audientes, pastoris boni vestigia &
verba secutus, ad te traxisti: quandoquidem da-
tum ante oves existens, praedicebas: *Cum exal-
tatus fuero, omnia traham mecum.* Traxisti, in-
quam, domine, omnia ad te, quando quae ab-
erant ab ovili oves, jam pastor effectus attrahis,
foves, amplexaris, ut villicationis tuae rationem
redditurus, Dei verba dicas Deo: *Quos mihi de-
disti, non peridi ex eis quemquam.* Attrahere pa-
riter & convoca religionis nostrae saeculares prin-
cipes, compone eorum simultates: largiantur te
duce unius saltem triennii sanctissimas inducias
Deo, quae mediocri amico etiam non efflagitan-
ti darentur, ut rixis tandem paucularibus se-
datis, majus & validius copiarum corpus effici-
mini: quia nullum robur tam firmum atque so-
lidum, quod divisam non debilitetur, non ca-
dat, non dissipetur. Ignis in stipites segregatus
extinguitur: domus in lapides divisa corrui-
t: *navis in tabulas discissa demergitur: Omne reg-
num in scissum divisum, ut aiebat legislator no-
ster, desolat.* Christianis etiam principibus in-
ter se dissidentibus, prolabitur funditus Christia-
na religio: & denique nihil est, quod concor-
dia non constet, cadat discordia. Pariat ergo
concordes animos concors fides, & concordibus
membris te sanctissimum amplexantibus caput,
expergiscere in Dei subsidium, obliviscere po-
pulum tuum & domum patris tui. *Excita, domi-
ne, potentiam tuam, & veni. Succurre miseris
episcopis Christicolis, qui te praestolantur. Con-
sule renatam labenti religioni, omnes amici eius
speraverunt eam, & non est qui consolatur eam ex
omnibus caris eius.* Audi dominum, qua te de
causa in hunc terrarum orbem miserit, & qua
dehinc praesertim Maumeticarum sectae tempesta-

Psalm. 71.

1. Iudaea

Joan. 11.

Joan. 10.

Luc. 11.

Psalm. 79.

Thom. 1.

A te, oves tuas tibi credidit. *Ut consolatur, in-
quit, omnes lugentes Sion, & ponam consolatio-
nem lugentibus Sion. Tuo neque gladio fretus: 26. 41.
Convocavit, ait, Iustum coram in gaudium, &
consolabor eum, & iustificabo a dolore. Hac prop-
terea ipsi fide secuti, Convertite, clamitant, lu-
ctum nostrum in gaudium: nam via Sion lugent, Thom. 1.
quis non sunt qui veniant in ejus ierusalem, &
ipsa oppressa est amaritudine. Tria enim hoc uno
nondum exacto anno, ut hanc consolationis spem
jam brevi complendam facilius crederemus & in-
tueremur, operata est in te Dei omnipotentia
maximi, dive Leo: mirabilem, primum, tuam
mediis ab hostibus libertatem, non hominum,
sed Dei manu donatam: desperatam, alterum,
in proprios lares & patriae amplexus redutionem
& receptionem: reliquum, quod non ab
re, nec nisi (ut ego ipse vidi, vidi, inquam,
immeritus: vidi, & qui vidit, testimonium per-
hibeo; & scitis patres, quia verum est testimo-
nium ejus) voce divina providentia factum cen-
sendum est, quod te sacerdos ille lenatus ex
tot tantisque patribus, tibi aetate majoribus,
meritis & vitam integritate paribus, juniorem in
senem, fratrem, & ut ita dixerim, filium in
patrem, collegam in dominum, in Petri succes-
sorem, in summum sacerdotem, in Christi vica-
rium elegerint, assumpserint, adoraverint, ut
hanc scilicet sanctam provinciam assumere, as-
sumptam prosequerentur, & longo saltem tempo-
ris intervallo longævus perficeres, perfectam pa-
ceas, & Christiano dogmate institueres, ac ceu
leo rex quadrupedum, tu alter Leo hominum
non alter rex tantum, sed regum rex, & orbis
terrarum monarcha effectus, alias oves quas habes,
quae non sunt de hoc ovili, ad tuum ovile
reduceres, alliceres, revocares. *Accingit ergo 26. 44.
gladio tuo super femur tuum potentissime: nam &
tu duos gladios habes, spiritualem scilicet &
temporalem. Altero igitur evaginato, altero in
vaginam reposito, in hostes irruet, quia nihil
impossibile erit tibi. Vinces profecto, quia vi-
cit Leo. Aggredere certamen gloriae, ubi qui
legitime certaverit, coronabitur. Dissolve com-
pedibus mancipatos, astrictis pellicis astrictos, au-
ster vincis manicas, audi nostrorum lugubres
ululatus, excogita miserandos gemitus, pensata
lacrymarum & sanguinis profundos torrentes,
perpende stebiles singultus. Volve tecum ani-
mo, quot nefandas strages, quot sanguinolent-
as caedes, quot incendia, quot excidia Chri-
stianorum, quot Dei nostri templa incensa, di-
ruta, profanata, & ceu prostibula spurcata exi-
stima. Miserere nostrae Christianae reipublicae
hanc sacram synodum appellantis, vociferantis-
que: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos
amici mei.* Fer illis opem, discerpe ergastula,
vindica captivos, manumitte concatenatos. Ecce
te invitat rex propheta, *Dirumpamus, ait, 26. 19.
vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipso-
rum.* Deduc eos ad tuum & domini jugum sua-
ve, quia cadent. *Cadent enim a latere tuo milia, 26. 90.
& decem millia a dextris tuis.* Et unum interea
excogita pontificum felicissime. Si nunc atrocis-
sime Turcarum siti minime obsumus, quo in
statu nos, quo in ambiguo posteros nostros,
ad has Europae rimas compressos, sumus relin-
duri? Et si nihil impossibile erit nobis, contra pa-
trimonium Christi occupantes, contra fidei no-
strae hostes, contra inimicos crucis arma sumamus.
Ad quod etiam electionis vas nos hortatur,
dicens: *Persequimini inimicos crucis, quo-
rum finis interitus est.* Si ergo interitus, au-
deamus,**

225810
VII.

26. 41.
Joan. 11.

Thom. 1.

26. 44.

26. 19.

26. 19.

26. 19.

26. 90.

26. 90.

26. 90.

SESSIO
VII.

827.

daamus, certa Pauli sponione securi. Tu A
que beatissime pontifex, quem item sacrosan-
ta hac synodus appellat, obtestatur, & in
propheta verbis proclamatur: Tu es qui *refertur*
hereditatem meam mihi: cujus ductu & auspicio
Christiana religio reviviscit, nitere, ut te du-
ce, qui bonitate insignis, sapientia precipuus,
providentia circumspectus, prapotentis armis,
auctoritate gravis, consilio & rerum experien-
tia pollens, Christiana reipublica primus & ca-
put es, sit una fides, unum baptisma: deni-
que, ut es unus pastor, sit unum ovile: ut hac
orbis machina sub illius qui pastor bonus est,
bacillo, fide & ditione introducta, quam ipse
mercedem copiosam in celis pro fidei nostrae re-
tributione spondit, eam ipsi operibus asse-
quamur. Dixi.

SESSIO
VIII.

SESSIO VIII.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativi-
tate domini millesimo quingentesimo deci-
motertio, indictione prima, die vero Lunae
decimaseptima mensis Decembris, celebrata fuit
octava sessio concilii generalis in sacrosancta
basilica Lateranensi, praesente & praesidente san-
ctissimo domino nostro Leone papa decimo.
Et fuerunt praesentes infra scripti reverendissimi
domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi,
episcopi, abbates, generales ordinum, orato-
res principum, & illustissimi domini, ac in C
sacra pagina & utraque censura doctoris cele-
berissimi, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Orlensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti-
nensis.
Reverendissimus dominus Marcus Præneltinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surreptinus.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrysothoni.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae
Priscae, de Eliseo.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctae Sabinae, Agensinus.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctae
Ceciliae.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctae
Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vincis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabine, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctae Trinitatis, quatuor Coronatorum.

Diacer cardinales.

Reverendissimus dominus Federicus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-

itacii, Farnesius.

Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Ma-
riae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Porticu, de Cornelis.
Reverendissimus dominus Alphonfus sancti Theo-
dori.
Reverendissimus dominus Matthaeus sancti An-
geli Gurcenfis.
Reverendissimus dominus Julius sanctae Mariae
de Navicula.
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosmae & Damiani

Patriarcha & assistentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvi-
linus episcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Claudius Massilien-
sis episcopus Christianissimi Francorum regis
orator.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenfis
archiepiscopus, orator regis Poloniae.
Reverendus pater dominus Bertrandus episco-
pus Adriensis & orator ducis Ferrariae.
Reverendus pater dominus Dominicus episco-
pus Aqueensis, marchionis Montisferrati o-
rator.
Reverendus pater dominus Caesar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Antio-
chenus.
Reverendus pater dominus Robertus archiepiscopus
Rheginus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Confanen-
sis.
Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Tauri-
nensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Julianus Vultera-
nus.
Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
rinus.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
coliensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadren-
sis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avinionen-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
sienfis.
Reverendus pater dominus Petrus Alborea-
lis.

Re-

ANNO
CHRISTI
1511.* in Domai-
ca.

ANNO
CHRISTI
1545.

Reverendus pater dominus Georgius Namre-
mus.
Reverendus pater dominus Gabriel Baren-
sis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Dionysius Tolonen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Nanne-
tensis.
Reverendus pater dominus Lactantius Suanen-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.
Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bientis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Anfa-
rensis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Bartholomaeus Julti-
nopolitanus.
Reverendus pater dominus Albertus Valven-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicen-
sis.
Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Sarfina-
tensis.
Reverendus pater dominus Joannes Tuden-
sis.
Reverendus pater dominus Martinus Zarnen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Calenensis.
Reverendus pater dominus Hugo * Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Aloysius Iporien-
sis.
Reverendus pater dominus Marinus * Miner-
nientis.
Reverendus pater dominus Matthaeus Umbriati-
centis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Civitaten-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marfica-
nus.
Reverendus pater dominus Christophorus Ce-
lanetensis.
Reverendus pater dominus Theobaldus Recana-
tensis.
Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinen-
sis.
Reverendus pater dominus Michael Archen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Eluen-
sis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.

* Paren-
thesis.* Men-
tionis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tensis.
Reverendus pater dominus Andreas Laufanen-
sis.
Reverendus pater dominus Sixtus Salertia-
rum.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Signi-
nus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.
Reverendus pater dominus Baptista Vincen-
tis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Aeti-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Corfulen-
sis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.
Reverendus pater dominus Hercules Urbeve-
tanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Bitigna-
nensis.
Reverendus pater dominus Galeus Bellunen-
sis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terrau-
nensis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Angloensis.
C Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Gabriel Calven-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Squila-
tensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Aquinat-
ensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfira-
nus.
Reverendus pater dominus Josue Esculanus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Marius Urgenti-
nus.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacen-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Lieren-
sis.
Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
Reverendus pater dominus Julianus Aggenti-
nus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricen-
sis.
E Reverendus pater dominus Hieronymus Alcu-
lanus.

Abates.

Reverendus pater dominus Blasius generalis Val-
lis umbrosae.
Reverendus pater dominus Petrus Camaldu-
lensis.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebastien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes sancti Seba-
stiani extra Urbem.

Re-

Reverendus pater dominus Nicolaus sancti Gregorii de Urbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Hilarius præceptor sancti Spiritus,
Reverendus pater dominus Thomas generalis sancti Dominici.
Reverendus pater dominus Bernardinus sancti Francisci.
Reverendus pater dominus Egidius, eremitarum sancti Augustini.
Reverendus pater dominus Angelus sanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & illustres domini.

Illustri dominus Maria Sfortia, & illustris dominus Albertus Pius de Carpi, & Antonius Jaba, serenissimi Maximiliani electi imperatoris oratores,
Magnificus dominus Ludovicus de Solier Christianissimi regis Franciæ orator.
Magnificus dominus Hieronymus de Vich catholici regis Ferdinandi Aragonum orator.
Magnificus dominus Totus Lupus de Lapide eques, & Benso de Alvenschn, & Joannes Bencelvil, oratores illustris domini Joachim marchionis Brandeburgensis electoris imperii.
Magnificus dominus Petrus Landus orator illustrissimi domini Venetorum.
Reverendus pater dominus Martinus Caraccio-lus, protonotarius apostolicus, orator illustrissimi domini Maximiliani Sfortiæ ducis Mediolanensis.
Oratores domini Florentinorum.
Magnifici domini Galeottus de Carreto, & Franciscus Pagilla, oratores illustris domini marchionis Montis ferrati.
Dominus Franciscus de Guidono, orator magistri Rhodi.
Illustris dominus Galeatius Sfortia.
Illustris dominus Joannes Ludovicus marchio Pallavicinus, ac quamplures illustres domini, & magistri sacrarum literarum, & in utroque jure doctores celeberrimi.

Fuit celebrata missa submissa voce per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem, & habita oratio per dominum Joannem Baptistam de Gargiis militum ordinis sancti Joannis Hierosolymitani, quæ in fine præsentis sessionis ponetur. Et cantatis devotis orationibus ac hymno consueto, Veni creator Spiritus; & litanis, ac præstita obedientia, & aliis ceremoniis servari solitis servatis, reverendissimus in Christo pater dominus Marcus cardinalis de Corneliis cantavit evangelium secundum Matthæum, quod incipit: *Simile factum est regnum calorum homini patrifamilias, qui exiit seminare*, &c. Et deinde reverendus pater dominus Claudius episcopus Massiliensis, & magnificus dominus Ludovicus de Solier, oratores Christianissimi Francorum regis, dederunt mandatam ipsius Christianissimi regis, & junta illius tenorem adhaeserunt nomine præfati regis sacro Lateranensi concilio, & revocaverunt conciliabulum Pisanum, ac petierunt prorogari terminum ad allegandum de jure super pragmatice sanctione. Quo facto, reverendus pater dominus Thomas Phædra de

mandato sanctissimi domini nostri ascendit ambonem, & legit prædictum mandatam, cujus tenor talis est.

ANNO
CHRISTI
1511.

MANDATUM REGIS FRANCORUM.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Mediolani, & dominus Genuæ, universis presentes inspecturis.

Fieri volumus manifestum, quod cum carissimus consanguineus noster Fridericus tituli sancti Angeli, sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis de sancto Severino vulgariter nuncupatus, & dilecti ac fideles consiliarii nostri, magistri, Claudius de Seyffello electus Massiliensis, & Ludovicus Forbin dominus de Soleris, apud sanctissimum dominum nostrum papam Leonem decimum impræsentialium oratores, tamquam procuratores nostri & procuratorio nomine certas promissiones, obligationes & submissiones fecerint præfato sanctissimo domino nostro per instrumentum publicum, manu venerabilis viri Petri Bembi præfati sanctissimi domini nostri papæ secretarii & notarii apostolici receptum, cujus tenor sequitur & est talis.

In nomine domini. Amen.

Univeris presentes inspecturis fiat manifestum, quod superioribus annis bonæ memoriæ Julio secundo pontifice maximo in humanis agente, subdola falsaque suggestiones inimicorum atque æmulorum serenissimi & Christianissimi Ludovici Francorum regis apud eundem Julium usque adeo invaluisse, quod illum adversus dictum regem obsequentissimum filium, & ecclesiæ primogenitum, ex patre, apertam acerrimumque hostem effecissent. Et licet idem rex, quantum fieri potuit, patienti animo dicti pontificis impetum atque iracundiam tolerare statuisset, sperans aliquando fore, ut sum sanctitati reconciliaretur, nihilo minus tamen præter opinionem dicti regis evenisset, quod multi ecclesiastici, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, alique doctissimi & præstantissimi viri, in civitate Pisana sub nomine concilii generalis convenerint, asserentes firmiter, & pluribus coloratisque rationibus persuadentes, le dicti concilii congregandi multis de causis legitimam potestatem habere, accedente etiam ad hoc consensu & auctoritate serenissimi Romanorum imperatoris electi, præteritum concilium Pisanum indixerint, dictique rex ex consilio plurimorum prælatorum & aliorum doctissimorum virorum ecclesiæ & nationis Gallicanæ dicto præterito concilio Pisano adhaerit, prælatosque qui illud legitime congregatum esse arbitrabantur, ad præteritum concilium præfatum ire permiserit, illudque in terris, regno & dominiis ac ditionibus suis continuare passus fuerit, & illius decretis & provisionibus paruerit, & in regno & dominiis suis prædictis parere fecerit, non quidem ut sanctæ sedi apostolicæ aut sanctæ Romanæ ecclesiæ (quod absit) maculam aliquam aut scissuram schismaque inferret, sed prædictis consiliis, suasionibus, adhortationibusque inductus, præsertim quia causa propria, per quas ad id faciendum motus fuit, personam ejusdem Julii pontificis a quo, ut præfertur, provocatus fuerat, præcipue concernebant. Cumque postmodum præfato Julio pontifice vita functo, & sanctissimo domino nostro Leone decimo

AVRHO
CHRISTI
1112

mo in ejus locum ad summi episcopatus apicem atque universalis ecclesie regimen assumpto, intellexerit prefatus rex sanctitatem suam insequendo in hac parte gesta prefati Julii, dictum praesens concilium Pisianum, tanquam minus legitimum, & a non habentibus potestatem indictum, nec non omnia in eo gesta damnasse & improbasse, & dictum concilium Lateranense tamquam rite & legitime indictum, ejusque omnia gesta & decreta approbasse, fueritque postmodum per suam sanctitatem, tam per literas in forma Brevis, quam alias diversimode paterne admonitus, ut a dicto praesens concilio, tanquam minus rite & a non habentibus potestatem indicto, recederet, & dicto Lateranensi tamquam vero, indubitato, unico & oecumenico concilio adhereret, ipseque rex solo religionis zelo atque instinctu adductus, sperans desideratam universalem Christi fidelium pacem auspiciis prefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi presto adfuturam, ac propediem, favente domino, unanimi Christianorum principum & populorum consensu, arma in orthodoxae fidei communisque hostes convertenda esse: considerans insuper, quanti sit in his & ceteris rebus omnibus summi pontificis auctoritas, quam praesertim vitae mundiciae atque innocentiae comitatur, quae sunt in prefato sanctissimo domino nostro perspicua, paternis suis sanctitatis monitis & susceptionibus abunde permotus, quippe qui illius auctoritati & sententiae potius quam alicuius consilii mortalius, sanctius & loventius semper stare iudicavit, praesertim ubi scandalum ecclesiae imminet & scissura, pro singulari quam erga prefatum sanctissimum dominum nostrum & sanctam sedem apostolicam gerit devotionem, vestigia Christianissimorum Franciae regum praedecessorum suorum non solum imitari, verum etiam, si fieri potest, antecipare cupiens, animadvertens praesertim quod per mortem prefati Julii, omnis odii & suspitionis materia est extincta, & quod nonnulli ex praenominatis cardinalibus, nec non imperator electus, qui dictum praesens concilium Pisianum indixerant, iam illi renuntiarent, & dicto Lateranensi adhererent. Hinc est, quod in praesentia prefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi, coram nobis notariis & testibus infra scriptis personaliter constituti reverendissimus in Christo dominus Fridericus sancti Theodori diaconus cardinalis de sancto Severino vulgariter nuncupatus, nec non reverendus in Christo pater dominus Claudius de Seyssel electus Massiliensis, ac magnificus & generosus dominus Ludovicus Forbis dominus de Soleris, prefati Christianissimi Ludovici Francorum regis procuratores ad omnia & singula infra scripta peragenda specialiter deputati, constantibus literis parentibus dicti Christianissimi regis sua manu subscriptis, & sigillo suo sigillatis ejusdem regis nomine & mandato, cum ea qua decuit reverentia atque humilitate a dicto praesens concilio Pisano penitus discesserunt, illique plenarie renuntiaverunt, ac pure, libere & simpliciter sacrosancto Lateranensi concilio praedicto, tanquam vero, unico & legitimo, adhererunt. Et insuper procuratorum nomine quo supra promiserunt, quod prefatus rex Christianissimus nullum deinceps favorem, nullamque assidenciam dicto praesens concilio Pisano quoquo pacto praestabit, quinimo quoscumque in civitate Lugduni, aut

A alibi in regno, terris & dominis suis, sub nomine dicti praesens concilii Pisani persistentes, infra unum mensem proximae futuri abire faciet; & pertinaciter resistentes, quoscumque status, gradus, dignitatis aut conditionis fuerint, ecclesiastici, vel saecularis, de facta ejiciet & expellet, ac pro schismaticis habeat, & contra eos velut tales, ad omne mandatum prefati sanctissimi domini nostri etiam manu armata, si opus fuerit, procedet. Et ulterius promiserunt prefati procuratores nomine quo supra, praenominatum Christianissimum regem facturum & curaturum non cessat, quod sex prelati & quatuor doctores seu graduali ex honorabilioribus, ex numero eorum qui praedicto praesens concilio Pisano intervenerunt, designabuntur ad eundem sanctissimum dominum nostrum papam nomine dicti praesens concilii Pisani, & cum legitimo mandato per illud pro tempore representantes, tam eorumquam aliorum omnium qui dicto concilio adhererunt, nomine facto. Qui prelati & doctores seu graduali infra Kalendas Januarii proximae futuri coram sua sanctitate personaliter comparuerunt, dictoque concilio Pisano pure & simpliciter renuntiabunt, illudque abjurabunt, & veram atque absolutionem a sua sanctitate humiliter in forma convenienti, & sua sanctitate accepta, postulabunt, & ulterius dicto concilio Lateranensi tamquam vero, unico indubitatoque, tam suo quam aliorum adherentium praedictorum nomine, adhererunt, & se incorporabunt; quodque si praemissa facta non fuerint, prefatus rex nulli eorum qui dicto praesens concilio Pisano interfuerunt, aut fuerunt, opem, auxilium aut favorem dabit adversus sanctae sedis apostolicae auctoritatem, quinimo prefati sanctissimi domini nostri sententias, decreta & censuras contra eos exequi faciet suo posse, etiam manu forti & armata, si opus sit, absque ulla simulatione vel fraude. Et ulterius promiserunt prefati procuratores, quo supra nomine, quod quamprimum commode fieri poterit, venient aliqui prelati & insignes viri nomine totius ecclesiae Gallicanae cum sufficienti mandato, qui dicto concilio Lateranensi adhererent & assistent, quemadmodum ceterae nationes. Quae omnia & singula praenominati procuratores promiserunt ratificari facere per prefatum Christianissimum regem in bona & sufficienti forma, cum praesertione praesentis instrumenti, de verbo ad verbum, infra quadraginta dies proximae futuros, sub obligationibus & submissionibus in forma.

Ego Fridericus diaconus cardinalis sancti Angeli de sancto Severino, ita promitto.

Ego Claudius electus Massiliensis manu propria ita promitto.

Ego Ludovicus de Soleris manu propria ita promitto.

Ego Petrus Bembus clericus Venetiarum, sanctissimi domini nostri papae secretarius ac publicus apostolica auctoritate notarius, quoniam praemissis omnibus singulis, dum sic, ut praedictum est, in antecubiculo sanctissimi domini nostri papae, atque in ejus praesentia, reverendissimorumque dominorum Antonii tituli sancti Vitalis presbyteri cardinalis Papiensis, & Petri tituli sancti Eusebii presbyteri cardinalis Anconitani, & Laurentii sanctorum quatuor presbyteri cardinalis de Paccis, ac Julii

83310
VII.

SESSIO
VIII.

sancta Maria in Domnica diaconi cardinalis A
de Medicis, tractarentur & fierent, presentibus
etiam tabulis ad id vocatis, Philippo Aldima-
rio, Latino de Benassais, ac Joanne Lazaro
Pulice, & requisitis, rogatus interfui, eaque
ita fieri vidi & audivi, & hoc ipsum publicum
instrumentum, aliis impeditis negotiis, alte-
rius manu scriptum confeci, & in hanc publi-
cam formam redegi, signumque meum atque
nomen in predictorum fidem apposui.

Anno domini 1513, indictione prima, die
sesta mensis Octobris, pontificatus ejusdem
sanctissimi domini nostri anno 1. signatum.
Idem B. Hinc est, quod nos de dictis promit-
sionibus, obligationibus & submissionibus, to-
toque tenore dicti instrumenti presentibus in-
serti, ad totum informati, ex certa nostra scien-
tia & regia auctoritate omnia & singula in di-
cto instrumento contenta hanc tenore lauda-
mus, ratificamus & approbamus, illaque ob-
servare & attendere, in nullos contravenire
vel facere aliqua ratione vel causa promittimus
bona fide nostra, & in verbo regis, ac sub
expressa obligatione omnium honorum nostro-
rum presentium & futurorum. In quorum fi-
dem presentes manu nostra subscripta iussimus
sigilli nostri munimine roborari.

Datum Corbeis die vigesima sexta mensis O-
ctobris, anno domini millesimo quingentesimo
decimotertio, & regni nostri decimosesto.

*Ludovici Dei gratia Francorum rex, dux Me-
diolani, dominus Genua, universis pra-
sentes literas inspecturis
salutem.*

Notum facimus, quod nos confidentes de
prudencia, dexteritate, diligentia & fide ca-
rissimi & amantissimi consanguinei Frederici car-
dinalis de sancto Severino, protectoris negotio-
rum nostrorum in Romana curia, & dilecto-
rum ac fidelium consiliariorum nostrorum Clau-
dii episcopi Massiliensis, & domini Ludovi-
ci de Soleris, oratorum per nos destinato-
rum ad sanctissimum papam, eisdem & quem-
libet eorum ex nostra certa scientia & auctori-
tate regia fecimus & constituimus, ac per pra-
sentes facimus & constituimus nostros veros &
indubitatos procuratores generales & speciales;
ita tamen quod specialitas generalitati non de-
roget, nec contra; ad petendum nomine no-
stro & ecclesiae Gallicanae, pro qua, quoad
hoc, promittimus, a sanctissimo domino no-
stro papa & a sacro concilio Lateranensi in ses-
sione qua proxime celebrabitur, aut alias,
prout eis videbitur, terminum & dilationem
competentem pro dicta ecclesia Gallicana, ut
interea possint congregari, deputari & mitti
aliqui praelati, & alii notabiles personae,
ad se presentandum in dicto sacro Latera-
nensi concilio, & ibidem super sacro pragma-
tice sanctionis respondendum, considerato
quod antea & in presentia propter bella &
dissensiones quae sunt in Italia, non fuit, ne-
que tutum est iisdem praelatis & aliis personis
dictam ecclesiam Gallicanam Romam posse accede-
re, & quod dicta ecclesia Gallicana cum in
presentia congregata non sit, ad se congregan-
dum propter regni magnitudinem, distantiam
diocesum & habitationum dictorum praelato-
rum, nec non propter bella quae in limitibus
regni nostri geruntur, indiget temporis spatium
convenienti. Et insuper ad requirendum a pra-

sato sanctissimo domino nostro papa, & a sa-
cro concilio Lateranensi predicto, tam nostro
quam dictae ecclesiae Gallicanae nomine, pro
qua promittimus, ut praefertur, ne ullo modo
velint procedere in sacro predicto pragmatico
sanctionis, dicta ecclesia Gallicana & nostris
procuratoribus & deputatis non auditis, & ad
petendum & requirendum de praemissis instru-
mentum publicum loco & tempore profuturum
& valituum prout juris fuerit. In quorum
fidem presentes literas manu nostra scriptis-
mus, & sigilli nostri iussimus munimine ro-
borari.

Datum Corbeis die vigesima sexta Octobris,
anno salutis millesimo quingentesimo decimo-
tertio, & regni nostri sextodecimo.

ANNO
CHRISTI
1513.

Louys.

Per regem Robertet.

Quo finito, reverendus pater dominus Ma-
rinus Caracciolus protonotarius apostolicus,
orator illustrissimi domini ducis Mediolanen-
sis, supplicavit sanctissimo domino nostro, ne
permitteret quod Christianissimus rex Francis
nominaret se ducem Mediolani in mandato,
attento quod ipse utripaverat ducatum Medio-
lanensem, & dictus dux auxilio sanctae sedis
recuperaverat: alius protestabatur, & ex
adverso reverendus pater dominus Claudius e-
piscopus Massiliensis dixit illa alio loco & tem-
pore determinari debere. Et tandem dominus
noster respondit, quod omnia dicta transirent
sine praesudicio. Deinde supradicti oratores il-
lustris marchionis Brandeburgensis electoris im-
perii dederunt mandatum, & id reverendus pa-
ter dominus Thomas Phaedra legit in amboe,
cujus tenor talis est.

MANDATUM MARCHIONIS
Brandeburgensis.

*Dei gratia Joachim marchio Brandeburgensis,
sacri Romani imperii archicamerarius, prin-
cepsque elector, Suetinis, Pomerania, Cas-
sibus & Sclavorum dux, burgravius Na-
rembergensis ac Russia princeps, universis pra-
sentes literas inspecturis, amicabile obsequium,
salutem, favorem, & complacendi animum
affusum.*

Ad hoc nos omnipotens Deus in membrum
& unum de catholicis ecclesiae columnis, meri-
tis licet insufficientibus, constituit, ut ejus man-
datis ad extremum parere etiam dignoscamus
atque cupiamus. Cum igitur felix recorda-
tionis Julius papa secundus, cujus, & non mi-
nus sanctissimi in Christo patris & domini no-
stri domini Leonis moderni pontificis, laudes
tacere nequivimus, sacrum Lateranense concilium,
ad ecclesiam sanctae Dei, ad Christianam rei-
publicam augmentum, extinctionem haereticis, re-
formationem morum, ac communem Christo-
harum pacem tractandam indixerit: verum quia
pluribus innumerisque negotiis praediti, ac va-
ria propter itineris discrimina, hujusmodi concilium
personaliter ad praesens interesse minime
valeamus, propterea praesentibus consiliariis &
oratoribus nostris fidelibus nobis dilectis, ve-
nerabilibus ac magnificis dominis Enttelvolf-
fo de lapide equiti aurato, capitaneoque no-
stro, Buffoni de Alvestent juris doctori, ac
ecclesiae Magdeburgensis canonico, Joanni
Blancensfeldo doctori, Teutonicoque or-
dinis Prussiae in Romana curia procuratori
genc.

ANNO
CHRISTI
1515

generali, conjunctim & divitum, melioribus A quibus possumus & debemus modis in mandatis tradidimus atque commisimus, eos etiam constitimus, illisque ut nostris oratoribus impensivariarum committimus atque mandamus, quatenus presenti Lateranensi concilio, sancto & rite indicto ac convocato, nostro nomine, quantum per eos fieri poterit, interesse, in illoque componendo actus & processus concelebant, causas tractare, omniaque alia agere ac determinare, quacumque celebrationi Lateranensi concilii intervenire, proponerenturque: nec non quae necessaria & opportuna universalis reformationi, fideique augmento videantur, & si speciale mandatum exegerint, & majora essent expressis, nosque ipsi, si praesentes essemus, validiori modo facere possemus, cum omnibus clausulis, juramentis & obligationibus necessariis, & quibus efficacius fieri potest, valeant. Promittentes ratum, gratum & validum omni in loco & tempore perpetuo habere, quidquid in praedictis & circa praedicta, & quodlibet eorum, per praesentes nominatosque nostros consiliarios & oratores actum conclusumque fuerit. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium praesentium praesentes nostras literas ac contributionis mandatum sigilli nostri appensione duximus roborandum, sub anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotercio, penultima die mensis Septembris.

Quo perfecto, magnifici domini oratores marchionis Montisferrati superius nominati dederunt mandatum, quod etiam fuit lectum per eundem dominum Thomam Phaedram in ambone, cujus tenor talis est.

MANDATUM MARCHIONIS Montisferrati.

Guillelmus marchio Montisferrati, sacri Romani imperii princeps, vicariusque perpetuus.

Cum pro majorum nostrorum & cujuslibet D Christiani principis more, reverendum in Christo patrem dominum Dominicum de Schilivis episcopum Aqueensem, ac magnificos dominum Galeoctum de Carreto, & dominum Franciscum Pugellani, juris utriusque doctores, consiliarios & oratores nostros ad sanctissimum dominum nostrum Leonem papam decimum pro obedientia & reverentia sui sanctitati praestanda nuper destinaverimus, accepimus septimam Lateranensis concilii divinitus convocati, universalem representantis ecclesiam, imminere sessionem. Ne igitur ab domino ovili, cujus non spernandum membrum sumus, tamquam vagi aberrare, & inconlutilis vestis domini & salvatoris nostri Jesu Christi temerari & improbi laniatores judicemur, ipsam in primis universalem synodum Lateranensem per sanctae memoriae Jullum secundum in Spiritu sancto legitime & canonice congregatam, atque alias antecedentes sessiones, in quibus universalis ecclesiam & totius reipublicae Christianae bono actum est, approbantes, omnibus melioribus modo, via, jure, forma & causa, quibus melius & efficacius de jure facere possumus & debemus, vice nostra reverendissimo in Christo patri domino Marco tituli sanctae Mariae in Transiberim presbytero cardinali Seno-

gallicani, protectori nostro, nec non praesentis, reverendo episcopo Dominico ac Galeocto & Francisco oratoribus nostris, & cuilibet eorum in solidum, tenore praesentium demandamus, quatenus instanti septimae sessioni nec non omnibus & singulis deinceps in praesentio sacrosancto concilio Lateranensi faciendis & peragendis nostro nomine assistant, seu alios eorum assistant, eoque omnia & singula peragant, seu peragat, quae per nos ipsos exhiberentur & agerentur, si praesentes adessemus, & quae ad dignitatem, amplitudinem & exaltationem personae sanctissimi domini nostri Leonis decimi pontificis maximi, nec non sanctae Romanae ecclesiae, ac sacrosancti Lateranensis concilii, exhibenda merito esse contempserint. B Dantes & tribucentes praefato reverendissimo domino Marco cardinali Senogallienensi, nec non oratoribus nostris praefatis, & cuilibet eorum in solidum, amplam facultatem, auctoritatem & bailliam, omnia & singula sanctae Romanae ecclesiae & Christianae religionis bonum & salubrem statum tangentis, in praefato sacrosancto Lateranensi concilio tractanda & peragenda, approbandi, & iurejurando, si opus fuerit, firmandi nostro nomine. Promittentes in verbo veri & catholici principis, omnia & singula ab eodem domino Marco cardinale Senogallienensi, nec non oratoribus nostris praefatis, seu eorum aliquo, nostro quo supra nomine, C tam verbo quam scriptis, in praemissa & circa praemissa peragenda approbaturus, eoque rata & grata in perpetuum habiturus. In quorum fidem & testimonium praesentes nostras literas fieri, nostrisque sigilli robore commanari iussimus.

Datum Tridini die undecimo Decembris, millesimo quingentesimo decimotercio.

Antonius.

Quo finito, dominus Marius procurator concilii dedit quandam supplicationem sanctissimo domino nostro tenore infra scripti, proponens & supplicans, prout in ea. Tenor vero supplicationis talis est.

Beatissime pater, licet provincia Provinciarum, illiusque clerici in quacumque dignitate constituti, ac personae seculares semper sedi apostolicae non minus debitam quam devotam obedientiam praestiterint, illique paruerint, resque & personae ecclesiasticae debita libertate & immunitate frui permiserint, & in eadem defendere & manu tenere conati fuerint: nihilo minus iniquitatis filii, domini Gervasius de Bellomonte praesidens, Petrus de Braudis, Bertrandus Duranti, Petrus Matthaei, Simon de Trabutiis, Guillelmus de Petrenis, Marcellinus Givrivand, Eliazus Rostagnis, Joannes Torvatoris, Antonius de Albis, Stephanus Parisii, nec non reverendi patres domini Augustinus de Grimaldo episcopus Grassensis, ac etiam episcopus Senecensis, Franciscus de Senatro, Toffantius Corriolis, consilarii curiae regiae parlamenti dictae provinciae Provinciarum, nec non administrantes justitiam inter laicos per Christianissimum Franciscum regem deputati, parlamentum dictae provinciae Provinciarum nuncupatum, Dei timore postposito, relaxatis debita obedientiae habentis, ut tyrannidem plenarie sibi in dicta provincia usurparent, omnia mala tentare, auctoritatem sedis apostolicae nedum parvifacere, sed illam sibi vindicare non crubescunt. Nam etiam literas a lat.

* Galatun
* Pugillan.

* Torvatoris

SPSIO
VIII.

a sanctitate vestra, sedeque apostolica illius auctoritate, tam ex gratia quam iustitia debito decet, tam promptam & paratam executionem habere deceat, prout in eadem provincia perantea semper habuerunt, illi tamen, ne illas quisquam sine eorum licentia in scriptis obtenta, quam annexam appellat, in eadem provincia exequatur, sub gravissimis penis inhibuerunt. Quia etiam requisiti pluris illam denegant, sique impetrationem literarum apostolicarum eodem modo frustrantes, quod profecto nil aliud est, nisi in hanc sanctissimam sedem, superbiam satanae imitando, cervicem erigere. Et licet ipsis in clericos, resque ecclesiasticas nulla penitus competeat jurisdictione, in ecclesias tamen per se vel alios, ordinarios inficiis & irrequisitis, visitant, numerum deserentium in illis pro libito minuunt, augment, fructus pro confecta reparatione ecclesiarum ad simplicem requisitionem sub sequestro detineri jubent, eosque fructus in manibus eorumdem laicorum deponunt, quosque sub hoc confecto colore usurpant: causas spirituales & beneficiales non tantum super possessorio, sed etiam possessorii confecto colore super titulo audiunt: partesque quascumque, etiam si episcopali ac cardinalatus praesulgeant dignitate, coram eis, contra omne jus, per fas & nefas litigare cogunt, & ne ad sedem apostolicam recursum habeant, prohibent; & contrascentes gravissimis penis per subtractionem bonorum temporalium afficiunt. Beneficia vacantia, etiam si aliis canonicis collata fuerint, per se vel eorum nepotes, propinquos & amicos, occupant & occupata detinent, ad manus regias capiunt, annotant, & quos volunt, in eis intrudunt: nec illis, quibus jus in eis vel ad ea competit, propter eorum auctoritatem & tyrannidem, jus suum prosequi licet. Quin etiam contra quascumque personas, quavis, etiam episcopali fulgentes dignitate, inquirunt, citant, coram se personaliter comparere compellunt, procedunt, multant & puniunt: computa & rationes quarumcumque personarum ecclesiasticarum, etiam regularium, pro earum dignitate per se, seu commissarios laicos, reddere, & reliqua praestare coram eisdem laicis cogunt, ordinationesque faciunt & indicunt super modo & forma pallendi seu eantandi in choro, super habitu & modo incedendi: quantitates & summas pecuniarum pro dictis commissionibus a dictis ecclesiasticis exigunt, & sub colore reparationis ecclesiarum, commissarios laicos mandant ad capiendos fructus beneficiorum, quos multipliciter distrahunt, dilanant, & in proprios usus convertunt. Et quod nefarissimum est, in majus ecclesiastici ordinis dignitatisque episcopalis dedecus & vilipendium, adstante populi multitudine, per eorum procuratorem fiscalem, etiam episcopos coram eis pro tribunali sedentibus, nudato capite stantes, de variis criminibus accusari, obnigrari, & opprobria predicare non dubitant, ita quod omnem ordinis locorum jurisdictionem, auctoritatem & obedientiam subtraxerunt, & dictae provinciae clerum in terrorem servitutem subegerunt, cum etiam laicis obedientiam ecclesiasticis personis debitam, quavis dignitate ac honore praeditis, subtrahentibus assistant: quin potius eos in eorum nefando proposito consovent & protegent, ipsisque ordinariis, ne in clericos vel laicos sua ju-

risdictione utantur, sub amissione temporalitatis & aliis penis inhibent, ac damnatam pragmaticam sanctionem in eadem provincia impudenter introducere & observari facere, aliaque nefandissima & detestanda, ab omni jure & ratione aliena facinora in dies peragere & perpetrare, ac eorum damnatas constitutiones, ordinationes, seu statuta & abusiones desuper edere & promulgare satagunt, in sedis apostolicae notorium contemptum, in gravissimum totius cleri dictae provinciae detrimentum, populorumque scandalum, & aliorum perniciosissimum exemplum, sententias, censuras & penas, tam a jure communi, quam etiam a sacris constitutionibus per Eugenium quartum & alios Romanos pontifices sanctitatis vestrae praedecessores, etiam in die coenae domini, quotannis publicatis, editis & promulgatis, damnabiliter incurrendo. Et quoniam pater beatissime, praemissa sunt perniciosissimi exempli, & adeo publica & notoria, ut nulla possint tergiversatione celari, nec ullo quovis modo, praesertim hoc sacro Lateranensi imminenti concilio, conniventibus oculis sub silentio ulterius impunita dimitti & tolerari conveniant: igitur ego Marius de Perusis vestrae sanctitatis & fidei sedis apostolicae procurator, ad cuius officium etiam in praemissis animadvertere spectat in hoc sacro Lateranensi concilio, ad pedes vestrae sanctitatis humilis & simplex flexus genibus hodie constitutus, cum debita reverentia supplico sanctitati vestrae, ut ita hoc sacro Lateranensi approbante concilio, in praemissis tam publicis & notoriis, & quae ulteriori probatione non indigent, debitas & convenientes provisiones adhibere dignetur, ac contra praenominatos praesidentes & consiliarios, nec non dominos Honoratum Lanzerii advocatum, & N. procuratores fiscales dictae curiae parlamenti Provinciae, clericos & laicos, praesidentes, officiales & alios forsan in eorum locum in dicto parlamento deputatos, & deputandos, eorumque complices, fautores & adherentes etiam majores, expressos & in executione nominandos, ut omnes & quascumque prohibitiones, ordinationes, mandata, decreta, per eos hactenus quomodolibet contra libertatem ecclesiasticam & canonicas sanctiones & ipsorum pontificum constitutiones, resque & personas ecclesiasticas quovis modo concernentes & concernentia, factas & editas, penitus cassent, irritent & annullent, irritaque & inania declarent, ordinariosque, collegia ecclesiastica & monasteria, ac ecclesiasticas quascumque personas, sua jurisdictione, immunitate, libertate ac privilegiis quibuscumque uti & frui permittant, ac res quomodolibet directe vel indirecte non impediunt; ecclesiasque, monasteria & personas ecclesiasticas ad pristinam possessionem privilegiorum, jusium, jurisdictionum & bonorum per eos, vel de eorum mandato ad alterius instantiam occupatorum & ablatorum, cum damnis expensarum & interese propriis expensis ipsorum realiter integrent & restituant, & ab ejusdem damnatae pragmaticae sanctionis introductione & abusu, praemissisque omnibus & singulis, & aliis quibuscumque etiam hic non expressis, criminibus, transgressionibus & excessibus, contra libertatem ecclesiasticam, & in vilipendium ac contemptum sedis apostolicae tendentibus in futurum, in actis cau-

ANNO
CHRISTI
1512

ANNO
CHRIST.
1512.

le, si opus fuerit, latius exprimendis, de ce- A
tero penitus se retrahere & abstinere, ac de cas-
satione, revocatione & declaratione hujusmodi
per publica documenta ibidem voce praeconia
bannita & publicata coram vestra sanctitate in
hoc sacro concilio legitime doceant. Et nihilo
minus personaliter, & non per procuratorem,
coram vestra sanctitate in hoc sacro Lateranensi
concilio, vel alio iudice per eundem deputan-
do, ad se de praemissis excusandum, & juri stan-
do, sub majoris excommunicationis, omnibus-
que aliis & singulis censuris & poenis a jure
communi, & sacris constitutionibus praedictis,
editis & promulgatis, ac decem millium ducato-
rum auri pro quolibet, ac omni beneficiorum
ecclesiasticorum, dignitatum ecclesiasticarum, et- B
iam cathedralium, ac inhabilitate ad praemissa
& alia obtinenda, & quoad laicos, sub censuris
& poenis ecclesiasticis & pecuniariis praedictis,
ac perpetua infamiae, privationis feudorum, in-
capacitatis ad rem legitimam ac testamenti
fideione, activam & passivam inhabilitatis eorum,
cujuslibet eorum filiorum usque ad tertiam ge-
nerationem, poenis, monitorum contra eosdem
& alios etiam in executione nominandos; sub
certo termino per sanctitatem vestram statuen-
dum, ac etiam per edictum publicum exequen-
dum & publicandum, attento quod etiam noto-
rie constat de non tuto accessu, decernere &
concedere dignemini, & in eventum non parti-
tionis, omnes & singulas sententias & censuras C
& poenas praedictas, eosdem & quemlibet eo-
rum incidisse & incurrisse declarare, aggravare,
reaggravare, ac interdictum ecclesiasticum, et-
iam in omnibus & singulis civitatibus, castris,
oppidis & locis, in quibus & ad quae ipsos vel
eorum alterum declinare, stare vel morari con-
tigerit, decernere & opponere, ac apponi man-
dare, usque ad invocationem brachii secularis
inclusivae, procedere seu declarari, apponi ac
procedi, mandare dignemini. In contrarium fac-
tibus non obstantibus quibuscumque, praen-
arratorum, & aliorum latius in monitorio de-
cernendo specificandorum qualitates & circum-
stantias omnino pro expressis habendo, die Lunae
decimanona Decembris, millesimo quingen-
tesimo decimotertio. Et tunc sanctissimus con-
cilii noster, eodem sacro Lateranensi concilio
approbante, monitorium poenale, etiam ad
personaliter comparandum, contra personas in
eadem scheda annotatas & designatas, sub
poenis & censuris omnibus & singulis in eadem
schedula expressis, ac sub termino trium men-
sium, & per edictum in Avenionensi, Niciensi
& Vintimiliensi civitatibus exequendum decre-
vit atque concessit, & tradi mandavit. Attento
quod idem sanctissimus dominus noster papa,
eodem sacro approbante concilio, affirmavit si-
bi notorium constare de contentis & expositis
in scheda praedicta.

Postmodum vero exclusis de more de loco con-
cilii omnibus non habentibus voces definitivas,
remanentibus in suis subfellis praelatis post car-
dinales mitratis & sacris vestibus indutis, in
praesentia sanctissimi domini nostri reverendus
pater dominus Joannes archiepiscopus Gnesnen-
sis orator regis Poloniae ascendit ambonem, &
legit quaedam schedulam super fide tenoris in-
fra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam, sacro
approbante concilio.

Apostolici regiminis sollicitudo nos assidue
pulsat, ut medendis animarum languoribus,
quarum nos ex alto omnipotens auctor curam
habere voluit, illis potissimum qui instantius fi-
deles nunc urgere cernuntur, salutaris olei &
vini medicamine ad instar Samaritani in evange-
lio sollicitam operam impendamus, ne nobis il-
lud Jeremias objiciatur: *Numquid resina non est frum. 8.*
in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque
diebus nostris (quod dolenter referimus) zisa-
niae seminator, antiquus humani generis hostis,
nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus
semper explosos in agro domini superseminare
& augere sit ausus, de natura praesertim animae
rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut uni-
ca in cunctis hominibus; & nonnulli temere phi-
losophantes, secundum saltem philosophiam ver-
rum id esse asseverent: contra hujusmodi pestem
opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sa-
cro approbante concilio damnamus & reproba-
mus omnes asserentes animam intellectivam mor-
talem esse, aut unicam in cunctis hominibus;
& haec in dubium vertentes: cum illa non so-
lum vere per se & essentialiter humani corporis
forma existat, sicut in canone felicitis recordatio-
nis Clementis papae V. praedecessoris nostri in
generali Viennensi concilio edito continetur,
verum & immortalis, & pro corporum quibus
infunditur, multitudine singulariter multiplica-
bilis, & multiplicata, & multiplicanda sit.
Quod manifeste constat ex evangelio, cum do-
minus ait: *Animam autem occidere non possunt. 10.*
Et alibi: *Qui odit animam suam in hoc mundo, Jun. 12.*
in vitam aeternam custodit eam. Et cum aeterna
praemia, & aeterna supplicia pro merito vitae ju-
dicandis repromittit: alias incarnatio, & alia
Christi mysteria nobis minime profuissent, nec
resurrectio expectanda foret, ac sancti & iusti
miserabiliores essent, juxta apostolum, cunctis
hominibus. Cumque verum vero minime con-
tradicat, omnem asserentem veritati illumina-
tae fidei contrariam, omnino falsam esse defini-
mus, & ut aliter dogmatizare non liceat, di-
strictius inhibemus: omnesque hujusmodi erro-
ris asserentibus inherentes, veluti damnatissi-
mas haereses seminantes, per omnia, ut detesta-
biles & abominabiles haereticos & infideles, ca-
tholicam fidem labefactantes, vitandos & pu-
niendos fore decernimus. Insuper omnibus &
singulis philosophis in universitatibus studiorum
generalium, & alibi publice legentibus, di-
strictissime praecipiendo mandamus, ut cum phi-
losofhorum principia aut conclusiones, in qui-
bus a recta fide deviare noscuntur, auditoribus
suis legerint, seu explanaverint, quale hoc
est de animae mortalitate aut unitate, & mun-
di aeternitate, ac alia hujusmodi, teneantur
eisdem veritatem religionis Christianae omni
conatu manifestam facere, & persuadendo pro-
posse docere, ac omni studio hujusmodi phi-
losofhorum argumenta, cum omnia solubilia
existant, pro viribus excludere atque resolve-
re. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum
radices praescindere, nisi &, ne iterum pullu-
lent, funditus evellere, ac eorum semina ori-
ginalesque causas, unde facile oriuntur, remo-
vere, cum praecipue humanae philosophiae stu-
dia diuturniora, quam Deus secundum verbum 1. Co. 1.
N n apo-

SESSIO
VIII.

apostoli evacuavit & stultam fecit, absque divina sapientia condimento, & quae sine revelatae veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in praemissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus & statuimus, ne quisquam de cetero in sacris ordinibus constitutus, secularis vel regularis, aut alias ad illos a jure arctatus, in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo, philosophiam aut poesis studiis ultra quinquennium post grammaticam ac dialecticam, sine aliquo studio theologiae aut juris pontificii, incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum, aut theologiae, aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis & utilibus professionibus sacerdotes domini inveniant, unde infestas philosophiam & poesis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum, ubi generalia studia vigent, & rectores universitatis eorumdem studiorum singulis annis in principio studii, in virtute sanctae obedientiae publicari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae damnationis, reprobationis, definitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata anno incarnationis dominicae 1513. xiv. Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt simpliciter placere, excepto reverendo patre domino Nicolao episcopo Bergomensi, qui dixit, quod non placebat sibi, quod theologi imponerent philosophis disputantibus de veritate intellectus, tamquam de materia posita de mente Aristotelis, quam sibi imponit Averrois, licet secundum veritatem talis opinio est falsa. Et reverendus pater dominus Thomas generalis ordinis Praedicatorum dixit, quod non placet secunda pars bullae, praecipiens philosophis, ut publice persuadendo doceant veritatem fidei.

Deinde reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiscopus Senensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam super pace tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Ad omnipotentis & individui Trinitatis laudem & gloriam illius, cujus vicem in terris gerimus, & qui pacem & concordiam nutrit in sublimibus, pacemque ipsam e mundo discedens jure quodam haereditario suis reliquit discipulis, sacrum Lateranense concilium profuissent, cum alias inter cetera in septima proxima praecedenti sessione, ut imminenti & notorio infidelium periculo, Christianique sanguinis effusioni, qui exigentibus nostris culpis etiam tunc effundebatur, occurreretur, dissensionisque inter Christianos reges & principes & gentes tolleretur, & inter ipsos totis viribus

pacem querere cogeremur, cujus componenda una ex principalioribus congregationibus concilii praefati causa extiterat, ut pax ipsa sequeretur, Inviolataque perduraret, & debita executioni demandaretur, his praesertim temporibus, quibus potentiam infidelium mirum in modum crevisse cognoscebatur, eodem sacro concilio approbante, ad reges, principes potentatibusque praefatos legatos & nuncios pacis, vigiles, doctrina, experientia ac probitate insignes, pro tractanda & componenda universali pace mittere disposuimus & decrevimus, utque arma deponant, domino auxiliante, quantum in nobis esset, pro viribus laborare & operari, regumque, principum & potentatuum praedictorum oratores in ipso concilio tunc praesentes, pro apostolicae sedis reverentia, fideliumque unione requisivimus, ut regibus, principibus & potentatibus suis ea significarent, eoque nostro nomine hortarentur ad ipsos legatos apostolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, votisque nostris tam justis & piis per eos illis exponendis satisfaciendum. Quod eos facturos nobis persuadebamus, ut quanto citius fieri posset, per nos mittendi legationis munus eis impositum alacriter suscipere, susceptumque viriliter implere possent, ac patre laudum, a quo omne datum optimum est favente, pax ipsa tractari atque componi eaque composita, sancta & necessaria contra infidelium rabiem Christiano sanguine satiari anhelantem expeditio fieri valeret, & pro totius Christianitatis securitate & quiete feliciter terminari. Nosque postmodum pro debito pastoralis officii pacem & unitatem ipsam cum universo populo Christiano, tum maxime eidem regibus, principibus & potentatibus, ex intimo cordis affectu optantes, ex quorum dissensione diuturniora & graviora in dies Christianae reipublicae damna provenire posse formidabatur, ex eorum auctoritate, pace & unitate eidem reipublicae utiliter & salubriter consultum iri sperabatur, nuncios nostros & literas ad praefatos reges, principes & potentatus inter se dissidentes, hortandos, requirendos, monendosque misimus, nihilque, quantum in nobis fuit, omisimus tractare ac operari omni nostro conatu, ut semotis quibusvis dissidiis atque discordiis, unanimi tandem consensu, gratia & amore ad universalem pacem, concordiam & unionem redire velent, ne ulterius per immanissimum Turcarum tyrannum ac infideles alios damna Christianis inferrentur, sed ad reprimendum gentium illarum immanem furorē elatosque conatus accingerentur. Quae cum ita sint, nos cuncta ad optatum finem perducere omni cogitatione, cura, studio ac sedulitate affectantes, & dante domino confidentes, legatos de latere nostro sanctae Romanae ecclesiae cardinales in consistorio nostro decreto de fratrum nostrorum consilio per nos postmodum nominandos, cum auctoritate & facultatibus necessariis & opportunis, tanquam angelos pacis, pro hujusmodi Christianorum pace universali tractanda, componenda & condocenda, expeditioneque contra infideles inveniunda, eodem sacro concilio approbante, ad eosdem reges, pro eorum regum magnanimitate, & erga catholicam fidem devotione, prompto & alacri animo, ad utrumque sanctissimum opus pacis expeditionisque inducendos, pio universae reipublicae Christianae integra atque perfecta tutela, defensione & salute mittendos & destinandos esse decrevimus.

ANNO
CHRIST.
1513.

ANNO
CHRISTI
1555.

nimus. Præterea cum ex diturna & multiplici A
hæresi Bohemorum plurimum Deus offendatur,
& Christianus populus scandalizetur, quorum
etiam ad veram fidei lumen atque concordiam re-
ducendorum provincia dilecto filio nostro Tho-
mæ tituli sancti Martini in montibus presby-
tero cardinali Strigoniensi ad Hungariam &
Bohemorum nostro & apostolicæ sedis legato
est a nobis his proximis diebus plene deman-
data, eosdem tamen hortamur in domino, ut
vel ad nos & hoc sacrum Lateranense conci-
lium, vel ad eundem Thomam cardinalem le-
gatum, qui propinquior illis erit, aliquot ex
suis oratores cum sufficienti mandato destinare
non negligant, ad tractandam de opportuno
remedio, quo errores, quibus diu detinentur, B
agnoscant, & ad veram religionis cultum &
sanctæ matris ecclesiæ gremium Deo duce re-
ducantur. Quibus, hoc sacro approbante concilio,
veniendi, eundi, standi, quousque præ-
missa tractanda detulerint, & postmodum dis-
cedendi, & ad propria redeundi, in fide pon-
tificia liberum saluum conductum & fidem pu-
blicam tenore presentium concedimus & elar-
gimur, eorumque votis, quantum cum Deo
poterimus, annuemus. Ut autem hoc sacrum
Lateranense concilium ad finem aberrantem spe-
ratæque utilitatis perducatur, (alia namque
plura & gravia in eo tractanda discutendaque
remanent) ad omnipotentis Dei laudem & ec-
clesiæ suæ exaltationem, nonam sessionem con-
tinuationis celebrationis ipsius sacri concilii La-
teranensis nono Aprilis 1554. pontificatus no-
stri anno primo qua erit quarta feria post do-
minicam passionis, sacro concilio approbante,
indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc paginam nostræ constitutionis, concessio-
nis, elargitionis & indictionis infringere, vel
ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attentare præsumpserit, indignationem omni-
potentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolo-
rum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Late-
ranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ 1553. quattodeci-
mo Kalendas Januarii, pontificatus nostri an-
no primo

Qua perlecta, petiit a patribus, an place-
rent paternitatibus contenta in schedula. Et
omnes unanimiter responderunt, placere. De-
mum reverendus pater dominus Joannes Fran-
ciscus episcopus Taurinensis ascendit ambonem,
& legit quamdam schedulam super reformatio-
ne tenoris infra scripti.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio*

In apostolici culminis specula divine gra-
tiæ manere collocati, nil magis esse nostri of-
ficii duximus, quam sedulo ac diligenter om-
nia circumspicere, quæ ad catholici nobis
commissi gregis custodiam, incolatitatem, au-
gmentum pertinere possent; & in hoc ipsum
omnes industria nervos, omnes animi inge-
nitiæ vires contulimus. Cum prætor felicitis
reordinationis Julius papa II. prædecessor nos-
ter, ut erat fidelium commodi sollicitus, &
tutela studiosus, tum aliis multis de causis,
tum quia frequens circa Romanæ curiæ offi-
ciales querimonia urgebat, æcumenicum La-
teranense concilium indixisset, & deputatis va-
riis venerabilium fratrum suorum sanctæ Roma-
Cœcil. General. Tom. XXXII.

na ecclesiæ cardinalium, de quorum numero
tunc eramus, & prælatorum insuper congrega-
tionibus, qui de querelis ipsis accurate inqu-
rerent, & ne curiales interim & alii ad cur-
riam pro gratis accedentes nimio expensarum
onere fatigaretur, simul ut infamia, qua di-
cti officiales flagrabant, mitigaretur celeri re-
medio, bullam reformationis edidisset, qua il-
li officiorum statuti custodiendis sub gravi
pœna denuo astringebantur, nec circa excessus
specialiter decernere, aut concilium abolere,
morte præventus quivisset: nos ejus non mi-
nus cura, quam officii successores, initio sta-
tim nostri pontificatus & continuare synodum,
& pacem inter Christianos principes procurare,
nec minus, cum universalem reformationem
perficere nostræ mentis sit, primum a præde-
cessore ipso super officiis præviala, novis fulci-
re subsidiis, & auctis deputacionibus exequi
non desistimus. Enimvero nulla vehementior
cura nos angit, quam ut tribali & sentes ex
dominico agro eruantur, & si quid est, quod
ejus cultura officiat, radicitus evellatur atque
extirpetur. Sedula ergo a deputatis relatione
habita, & quidquid exorbitaretur animadver-
so, ut quæque vel a decenti & laudabili mo-
re, vel a primæ institutione desciverant, ad
normam retraximus, & ea in unam reforma-
tionis bullam, sacro approbante concilio, sa-
per hoc editam, ex ordine concessimus, in ea-
que executores, qui ordinata servari cogerent,
deputavimus: quam ab officialibus ipsis & ce-
teris, ut quemque tanget, sine fraude & in-
violabiliter observari, hoc sacro approbante
concilio, mandamus sub pœna excommunica-
tionis latæ sententiæ, a qua, nisi per Roma-
num pontificem, excepto mortis articulo, ab-
soluti non possint, ita ut ultra hanc & alias
pœnas in bulla ipsa particulariter expressas,
convenientes, officio, in quo deliquerint, ad
semestre tempus sint eo ipso suspensi. Et si
secundo erraverint in eodem officio, quod quan-
tum in se fuit coinquinaverint, perpetuo careant.
Qui postquam constitutione nostra ad frugem
reducti erant, inhibito atque sublato commu-
ni damno, ad ceteras reformationis partes pro-
cedemus. Et si nobis omnipotens pro sua mi-
sericordia concesserit, ut pacem inter Christia-
nos principes componamus, non nostris solum
seminibus extirpandis, sed & propagandis Chri-
sti finibus insistemus, ac sanctissimam contra
infideles expeditionem cujus desiderium assidue
nostro cordi inhæret, Deo ipso rei sum favente,
eorumdem fulti præsidii aggrediemur.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostri mandati infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumpserit, indignationem omnipotentis
Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum
ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ 1553. quattodeci-
mo Kalendas Januarii, pontificatus nostri an-
no primo.

P. Bembo.

D. de Comitibus.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternita-
tibus suis contenta in schedula. Et responderunt
omnes, placere, exceptis reverendo patre domi-
no Jeremia archiepiscopo Tranensi, qui dixit,
quod non placebat sibi modus schedulæ; reve-
rendo patre domino Jacobo episcopo Potenti-
no, qui dixit, quod placet bulla, sed vult quod

N n 2

vlt.

SESSIO
VIII.

SESSIO
VIII.

videntur reformationes : & reverendo patre A
domino Bernardo archiepiscopo Spalatensi, qui
dixit, quod placet bulla mandati, non tamen
reformationes, donec audiantur & publicentur :
& reverendis patribus dominis Alexio Melita-
no & Paride Pisaurienti episcopis, qui dice-
runt placere eis, dummodo fiat reformatio ge-
neralis. Postremo vero dominus Marius de
Peruchis procurator concilii accusavit contu-
maciam non comparentium, & petiit super
omnibus fieri instrumentum & instrumenta. Et
fuit indicta nona sessio pridie Idus Aprilis,
quæ erit quarta feria post dominicam in pas-
sione, & hæc fuerunt pro octava sessione.

Qua finita, & cantato hymno exultationis
per capellam sanctissimi, incipiente, Te Deum, B
&c. quo finito, sanctissimus dominus noster
cum universis patribus & curia reversus est ad
palatium, & locus concilii remansit vacuus.

Anno a nativitate domini nostri Jesu Chri-
sti millesimo quingentesimo decimo quarto, in-
dictione secunda, die vero decimaquinta men-
sis Januarii, pontificatus sanctissimi domini
nostri domini Leonis papæ decimi anno pri-
mo, de mandato præfati sanctissimi domini
nostri fuerunt affixæ & publicatæ in acie cam-
pi Floræ, basilicæ principis apostolorum de
Urbe, ac audientia publicæ, nec non sancti
Joannis Lateranensis & cancellariæ apostolicæ,
& diversis schedulæ tenoris infrascriptæ.

De mandato sanctissimi domini nostri pa-
pæ intimetur omnibus & singulis prælatis,
magistris, doctoribus, & aliis religiosis viris
volentibus dare notitiam rerum & materiarum
proponendarum in sacro Lateranensi concilio,
quæ expedire & convenire eis videbuntur, ut
accedant recurrantque ad reverendissimos do-
minos cardinales tres ex qualibet congregatio-
ne trium deputatorum antiquiores, quid ad
præsens in curia seu Urbe se continens, &
sunt præsentibus, & eis vel eorum alteri, juxta
schedularum alias impressarum de dictis depu-
tationibus continentiam & tenorem, dictas ma-
terias aperiant, illarum notas seu informa-
tiones tradant ad eum finem & effectum, ut
illis examinatis & discussis, illæ commemora-
tiones, quæ laudabiles ac bonæ videbuntur,
in congregationibus & sessionibus futuri dicti
sacri concilii proponi possint & approbari. ad
Dei omnipotentis laudem & ecclesiæ suæ san-
ctæ exaltationem.

Die decimaquinta mensis Januarii millesimo
quingentesimo decimo quarto, superscriptæ
literæ affixæ & publicatæ fuerunt in acie cam-
pi Floræ, ac basilicæ principis apostolorum de
Urbe, & audientia publicæ, nec non sancti
Joannis Lateranensis & cancellariæ apostolicæ
valvis sive portis, dimissis ibidem eorundem
superscriptarum literarum copiis affixis per me
Joannem Adoninum sanctissimi domini nostri
papæ curiorem.

Anno a nativitate domini millesimo quin-
gentesimo decimo quarto, indictione secunda,
die vero quarta mensis Aprilis, pontificatus
sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi
anno secundo, fuit publicata in locis publicis
schedula prorogationis nonæ sessionis usque ad
diem quintam mensis Maii proxime futuri,
cujus tenor talis est.

Leo episcopus servus servorum Dei, uni-
versis singulis præsentem schedulam
instructis.

ANNO
CHRISTI
1517.

Licet alias in octava proxime præcedenti
sessione, ut sacrum Lateranense concilium, in
quo plura & gravia ad omnipotentis Dei lau-
dem & Romanæ ecclesiæ exaltationem tractan-
da discutiendaque supererant, ad finem uber-
rimè sperantque utilitatis commodius perdu-
catur, nonam sessionem continuationis cele-
brationis ipsius sacri Lateranensis concilii, eo-
dem approbante concilio, ad Nonas præsen-
tis mensis Aprilis indiderimus, tamen cum dies
nonæ sessionis hujusmodi instare nescatur, &
ea quæ in eadem sessione expedienda & san-
cienda sunt per venerabiles fratres nostros san-
ctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, in pluribus
congregationibus coram nobis habitis, diligen-
ter & mature, ut par est, discussa fuerint
hactenus, ut desiderabamus, & aliis prælatis
qui in dicto concilio votum dare debent, com-
municari & examinari, ac perfici & absolvi ne-
quiverint, volentes nos ea qua decet dignita-
te ac maturitate in eodem concilio expediri,
nonam sessionem prædictam ad tertium Nonas
Maii proxime futuri, quæ erit dies quinta dicti
mensis Maii, millesimo quingentesimo decimo-
quarto, pontificatus nostri anno secundo, de
C eorumdem fratrum nostrorum consilio proroga-
mus, ipsamque nonam sessionem dicta quinta
die tenendam ac celebrandam esse omnibus inti-
mamus, præsentemque nostram schedulam in
valvis basilicæ principis apostolorum de Urbe,
ac sacrosanctæ Lateranensis ecclesiæ, affigi &
publicari mandamus.

Placet, & ita mandamus.

Anno a nativitate domini millesimo quin-
gentesimo decimo quarto, indictione secunda,
die vero quarta mensis Aprilis, pontificatus
sanctissimi domini nostri, domini Leonis di-
vina providentia papæ decimi anno secundo,
superscriptæ literæ fuerunt affixæ & publicatæ
in valvis basilicæ principis apostolorum de Ur-
be, ac in valvis sive portis basilicæ sancti
Joannis Lateranensis, per me Franciscum Va-
ca sanctissimi domini nostri papæ curio-
rem.

Ita est, Evrardus Davivier
curiorem magister.

Deinde die vigesima nona superscripti men-
sis Aprilis in locis publicis affixæ & publica-
tæ fuerunt diversæ schedulæ tenoris infra scri-
ptæ.

De mandato speciali sanctissimi domini no-
stri Leonis decimi pontificis maximi, intima-
tur & mandat omnibus & singulis patriar-
chis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus &
generalibus, in generali concilio vocem defi-
nitivam habentibus, in Urbe presentibus,
E quatenus omni exceptione & excusatione remo-
ta, hodie quæ erit vigesima nona Aprilis, ho-
ra decimanona debeant omnes personaliter com-
parere in palatio apostolico, in capella majo-
ri, ubi tenebitur generalis congregatio omnium
prælatorum pro rebus sacrum Lateranense con-
cilium concernentibus, coram sua sanctitate :
una cum reverendissimis dominis sanctæ Roma-
næ ecclesiæ cardinalibus, sub pœna excommu-
nicationis, quam contrafacientes incurrant, si
non paruerint.

A. car. S. Vit.
Anno

ANNO
CHRISTI
1511.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero vigesima nona suprascripti mensis Aprilis, pontificatus prefati sanctissimi domini nostri, domini Leonis divina providentia papa decimo anno secundo, presentes littere fuerunt affixae in basilica principis apostolorum de Urbe, & cancellariis apostolicis, ac officii litterarum contradictarum valvis seu portis, & in acie campi Florae. Et in quolibet loco solito affixae, dimissa fuerunt per me Eyrardum Duvivier sanctissimi domini nostri papae ac Romanae curiae cursorum.

Ita est, Jo. Dioverit cursor.

Deinde eadem die hora Vesperarum fuit congregatio in loco superius nominato. Et fuerunt in dicta congregatione sanctissimus dominus noster & reverendissimi domini cardinales praesentes in Urbe, excepto reverendissimo patre domino Bernardo episcopo Sabiniensi, cardinale sanctae crucis, qui non potuit interesse propter corporis alterationem: ac etiam fuerunt praesentes patriarchae, archiepiscopi & episcopi numero septuaginta & novem, & duo abbates & generales ordinum, habita prius oratione. Et per praefatum reverendum patrem dominum Thomam Phaedram de mandato suae sanctitatis, alta & intelligibili voce propositum fuit, an placeret paternitatibus suis, quod schedula quae fuerat eis lecta in alia congregatione particulari, deletis & cancellatis his quae concernunt praelatos, proponeretur & publicaretur in proxima nona sessione. Super huiusmodi propositione fuerunt vota particularia, quae sequuntur. Primo reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus gubernator Urbis dixit, quod placebant sibi proposita per dominum Thomam Phaedram: & idem dixit reverendus pater dominus Caesar Alexandrinus. Reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiscopus Senensis dixit, quod daretur copia & tempus deliberandi. Et ad idem fuerunt omnes stantes in eodem sedili. Reverendus pater dominus Alexius episcopus Melfitanus dixit placere, prout Phaedra dixit, dummodo de cetero daretur copia. Et reverendus dominus Gilbertus episcopus Rapollanus dixit, quod differantur quae concernunt praelatos, & daretur tempus deliberandi. Reverendus dominus Franciscus Nannetensis dixit, quod daretur copia & tempus, & interim sua sanctitas videat petitiones pralatorum. Reverendus dominus Ludovicus Tricaricensis dixit, quod daretur copia & tempus saltem deputatum. Reverendus dominus Thomas Comacensis dixit, quod differantur ea quae concernunt praelatos, & daretur copia & tempus. Ad idem fuit reverendus dominus Hieronymus Alculanus. Reverendus dominus Pompejus Reatinus dixit, quod deleantur quae concernunt praelatos; & circa alia contenta in bulla reservabat votum ad aliud tempus, quando erit melius informatus. Reverendus dominus Nicolaus Bergomensis dixit, quod ea quae concernunt praelatos, pertractentur per electos, & expediantur simul cum aliis contentis in bulla. Ad idem fuit reverendus dominus Paris Pifauriensis. Reverendus dominus Joannes Aquilanus dixit, quod placebat, prout dixit Phaedra. Reverendus dominus Maximus Iterniensis dixit quod placebat, prout dixit Phaedra. In reli-

Concil. General. Tom. XXXII.

quis daretur copia & tempus. Reverendus dominus Joannes Antonius Angionensis dixit, quod placebat, quod suspenderentur quae postant ad episcopos, donec cum aliis petitiones eorum discutiantur & determinentur in secunda sessione & proxima. Reverendo domino Joanni Antonio Callinensi placuit contenta in schedula, dummodo concernentia episcopos examinentur, & deinceps daretur copia & tempus, ut melius consulatur & respondeatur. Similiter reverendo domino Petro Forolivienfi, demptis omnibus contentis in bulla, quatenus concernunt episcopos & ecclesias, cetera placuit. Et supplicat sanctissimo domino nostro, ut habeat praelatos recommendatos. Reverendus dominus Lactantius Suanensis dixit, se non audivisse, nec legisse bullam. Ideo non respondit ad idem. Reverendo domino Joanni Triburiensi, & reverendo domino Joanni Bovinensi placuit simpliciter, prout in bulla. Et ad idem tuerunt duo sedentes prope eos. Reverendus dominus Dominicus Lucerius dixit, se obtemperaturum in omnibus sanctissimo domino nostro: tamen libenter vellet legere bullam, & prudenter deliberare. Reverendo domino Joanni Sibinicensi placuit, quod in omnibus contentis in schedula, & quoad omnia casusque ordinis servetur dispositio juris communis. Reverendo domino Angelo Brittonorienti placuit, quod placuit domino nostro. Supplicat tamen, quod sua sibi tam illicite & atrociter ablata restitui faciat. Ceteri vero dixerunt, quod daretur eis copia & tempus deliberandi. Et tandem dominus noster respondit, quod daretur eis copia & tempus deliberandi.

Et sic die sequenti de mane in eodem loco convenerunt praelati, & supradictus dominus Thomas Phaedra legit eisdem schedulam, & volentibus habere dedit copiam. Et tandem dicti praelati elegerunt infra scriptos praelatos, qui una cum reverendissimis dominis cardinalibus deputandi per sanctissimum dominum nostrum deliberarent super schedula proponenda in sessione. Praelati electi fuerunt infra scripti, videlicet, reverendi patres & domini, Senensis, Spalatenfis & Rheginus archiepiscopi, & reverendi patres domini Melfitanus, Reatinus, Faventinus, Lucerinus & Forolivienfis episcopi. Deinde dicti praelati die sequenti in aula superiori ipsius palatii convenerunt cum reverendissimis dominis cardinalibus, & ibidem consularunt & deliberarunt super proponendis in nona sessione, prout in ea inferuntur: & remanserunt concordēs.

Humilissimus servus Joannes Baptista Garzha Senensis, eques Hierosolymitanus, illustrissimo Rhodiensium principi Fabricio Carreto, sacra Hierosolymitana religionis magno magistro salutem plurimam dicit.

Religionis nostrae Hierosolymitanae studio atque obervantia impulsus, princeps illustrissime, non potui jussis tuis, dum admiratus in Urbe ageres; promptissimus non obtemperare. Nobilis item vir Philippus Provanus, vices nunc in Urbe gerens, adhortatus vehementer est, ad idque ab ipso omne auxilium ac favor mihi praestitus est, ut onus orandi pro religionis nostrae decore, Lateranensis synodi sessione octava, adspirante Leone decimo pontifice maximo, tubirem. Quod etiam aduam ac meis humeris impar esset,

Nn 3 qua

SESSIO
VIII.

SESSIO
VIII.

qua tamen potui sedulitate ac cura absolvi. In quo orandi munere, ut in omnibus nostrae religionis negotiis, reverendissimus cardinalis Julius Medices, nostri ordinis ingens presidium, mihi opem & favorem impendit, tamquam is, qui de religione nostra semper esse optime meritus censeretur, existimavi hos nostros qualescumque labores tibi esse destinandos, ut de his te omnibus, quae pro religione nostra in ipsa synodo, in qua Christianae reipublicae decus ac splendor maxime effulsit, recenserem, facerem certiorum. At hoc unum ingenue fateor, si quando illius loci amplitudinem dignitatemque animo volverem, atque onus injunctum nobis considerarem, totus equidem algebam, & cor atque animus quodam metu percussus me ab incepto plurimum deterrebant. Ac perquam libenter hanc orandi arduam atque difficilem provinciam detrectassem, nisi fuisset mihi de religioni & celsitudini tuae morem gerendi incredibilis cupido. Idem etiam praesertim, ne inter commilitones viderer proorsus inutilis, qui licet corpore aliquando servare nequiverim, at ingenii atque animi opibus, ac quantulumcumque valui ingenio, religioni nostrae non defui. Gaudeoque mirum in modum, si quid ejusdem causa facio, nihilque animo gratius quam de religione aliquid mereri. Tum etiam praesertim esse significandum putavi, quemadmodum ab ipso summo pontifice ceptum est agi de unione ecclesiarum, ejusque reformatione, ac de pace inter Christianos principes facienda, & de expeditione adversus Turcas suscipienda: & ad haec omnia ab eodem Leone vehementer incumbitur. Quam obrem sperandum ab his plurimum est, qui duro subsunt Turcarum imperio, atque ab illis pariter qui Turcis finitimi eorum semper arma formidant, Leone pontifice maximo annitente, imminutum iri Turcarum imperium, atque ab eorum immanitate ac barbarie ereptum iri saltem populos, quos septuaginta ab hoc annis suo adjecerunt imperio. Quod si in oratione meam vim, ubertatem atque elegantiam delideres, ingenii mei tenuitati precor adscribas. Non equidem spe questus aut gloriae ad id muneris obeundum commotus fui, sed ut re, qua aliquid valerem, me nostrae religioni non incommodum ac proorsus inutilem exhiberem, cujus ab incunte aetate observantissimus semper fui. Tuae quoque praesertim ante istam ad principatum elevationem deditissimus fui, semperque magnopere colui ac sum veneratus, quasi animus praesertim, te quandoque hunc altum, tamque tuis meritis dignum honorem esse assecuturum. Quanto fuerim de hac tua electione gaudio affectus, nullis possim consequi verbis. Et quo id praesertim me declararem aliqua in re, libentissime mihi tuo nomine injunctam suscepi apud Leonem decimum orandi provinciam; quamque apud illum habui orationem, alteri in Lateranensi concilio habitam subnectendam curavi, ac simul imprimendam, tuoque celsitudini esse transmittendam aut destinandam censui: quamquam nos minime praesertim, hanc talem non esse qualem tuae singulares divinaeque virtutes merebantur. Privilegia autem nostra, indulta constitutionesque ab aliis pontificibus concessa, benignissimus Leo decimus pontifex maximus humanissime confirmavit, atque magnopere auxit, perpetuoque robore munivit. Superest princeps illustrissime, ut servuli tui Joannis Ba-

ptista sincere mentis animi obsequium, absolutumque tanto ingenii discrimine susceptum onus solita benignitate suscipias; & qui cum exaltationi gloriosissima, a qua semper beneficiis sum innumeris affectu, deditissimus semper existi, quasi nunc aucto servitutis vinculo, sub tuo ut praesertim sim peto, ac vehementissime precor, tuoque Illustrissima dominationi me totum trado atque addico. Vale.

Romae Kalendis Aprilis 1517.

Oratio Joannis Baptista Gargha Senensis, equitis Hierosolymitani, habita apud Leonem decimum pontificem maximum ac Lateranense concilium in sessione octava, decimoquarto Kalendas Januarias, millesimo quingentesimo decimo tertio.

Veni sancte Spiritus, omnium tuo amore corda fidelium comple, & in me tuae virtutis ignem accende, ut tam arduum hodie inceptum te aspirante exequi valeam.

Cum, pater beatissime, vosque Christianae religionis fulgentissima sidera, onus orandi in hoc tam augusto consessu mihi minus expertum fuisset injunctum, diu mente revolve, quam meis id impar viribus foret. Nam tum ingenii imbecillitas, tenuisque dicendi copia mihi silentium indicere videbantur, tum coram tanto pontifice ac sacrosancta synodo Lateranensi verba facturus, verebar, ne in dicendo obmutescerem. Et id acrius me vexabat, quia idem gravissimis ac maximis oratoribus & philosophis aliquando evenisse compertum habeo. Quod ego animo complectens, hujus ornatissimi & sacerrimi loci amplitudinem majestatemque merito expavescebam. Sed cum plane, pater sanctissime, tuae serenitas frontis, atque animi benignitas, singularisque tantorum patrum humanitas me ita recrearet atque reheret, ut obire munus mihi delegatum non dubitarem, ad quod hujus etiam praecipui temporis observantia me hortabatur: quare audentiori animo hoc tam eminentis suggestum, unde totus fere terrarum orbis conspicitur, ascendi. Confusus igitur omnipotentis Dei & Intemeratae virginis, divique Joannis Baptistae nostri fautoris auxilio, tuaque, pater beatissime, me hortante innata clementia, cum de Christi militia, tum de sancta synodo brevibus perstringam. De Christi militia in primis dicere nostrum est institutum, cui ille operam dat, qui magnus & supernae militiae caelestis est cupidus & Christo semper haerere deliderat, quique illius divinae vocis non otiosus auditor est: *Si quis meus, inquit, minister est, me sequatur: & ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Christus autem in caelis est: illoc igitur nos cursum dirigere decet. Nemo terrene consuetudinis, caducaeque dilectionis reminiscatur. nam qui hujus Christi militum accingitur, non sibi domum construere, non possessiones comparare debet. Escas enim regias habet, & imperatoris annona fruitur. Mansio autem in castris est: ubi si mors Christo bellante contingat, gloriosa est. Vincentes enim dona regalia & honores quam maximos adipiscuntur. Et licet vita in praesertim laboriosa sit, in pace tamen splendida & honorata transigitur. Christi autem militum arma, non lorica, non clypeus, non gladius, sed pietas, religio, probitas, innocentia & castitas sunt. Non cedat armatae mentis constantia terroribus inimicorum. nam nisi quis strenue pu-

ANNO
CHRISTI
1517.

Jan. 11.

gna.

ANNO
CHRISTI
1512.
a. Rom. 2.

Nov. 2.

Nov. 25.

Nov. 16.

gaudent, non coronabuntur. Nihil autem est no-
quius, nihil crudelius nostro hoste, qui in
calo bellum, in terris fraudem & odium in-
tor primos fratres excitavit. Et is in omni no-
stro opere sua tendit retia. Et ne multis vos
remorer, omnia mundi mala sua sunt pravita-
te commissa. Et cum mens humana variis hu-
jus mundi illecebris devicta sit, & laborem fu-
giat, voluptatem vero sequatur, pravisque re-
sistere desiderio negre ferat, nos sic apostolus
hortatur: *Induite vos armaturam fidei, ut ad-
versus diaboli insidias stare possitis. Victorem
Christum regem sequamur, qui nos vult victo-
ria sua habere participes. Crux illius nostra est
victoria, cujus partibulum noster est triumphus.*
Terra non nobis sperat. Ubi hoc utinam verba
domini audiamus: *Huge, inquit, servo bene &
fidelis, quia super pacem fuisti fidelis, super mal-
to te constitimam. Huce, inquam, miles stre-
nue, imitator domini tui & regis aeterni co-
mes, dignis & optatis remuneraberis premiis.*
O salutifera & pro omnibus sperenda Christi
militia, in qua certa & precliosissima sunt tro-
phaea, quibus tot martyres ac beati patres ce-
lesti imperio gloriantur, ac perpetua pace
quiescant. Licet parvulus ex collo pendeat ne-
pos, licet sparso crine & scissis vestibus ubera
mater ostendat, quibus te nutrit; licet in
limine pater jaceat, per calcatum perge pa-
trem; crudelitas ista pietas est; & sicis ocu-
lis ad crucis vexillum evola. Gladium tenet
hostis, ut nos perimat. Nec de matris lacry-
mis est cogitandum, nec propter patrem Chri-
sti militia est deserenda, cui etiam salvatoris
causa vitam debemus. Huic Christi militiae,
Leo X. pontifex maxime, a summo Deo invi-
sus vexillifer praefectus fuisti, tibi que ille il-
gandi & solvendi potestatem dedit. Tu in spe-
culum domini pervigil fortiter adstans, cuncta
in rectum tramitem rediges. Tibi ergo om-
nium ecclesiarum praesides & totius orbis Chri-
stiani principes parere affectant. O quam di-
vina & salutifera fuit haec tua ad summi pon-
tificatus apicem assumptio, a quo pro pacan-
do statu Christiani populi, qui tot sceleribus, D
rapinis & seditionibus permiscebatur, ad sa-
lutiferam hujus corporis sanctae synodi curam
deventum est: cui rei quantum nobilissimae
tuae familiae Medices nomen consonum sit,
clare constat. Tu namque optimus pastor,
tu salutifer medicus infirmitati Christianae re-
ligionis caluitus datus es. Tua enim cura, tua
tutela, solertia, probitateque atque virtute
grex domini egebat, ut ab imminenti capitali
exitio liberaretur, ut pristinae sanitati abs te
vero eruditissimoque medico restitueretur. Ad
quam rem sola synodus haec erit veluti quod-
dam Mithridaticum antidotum. In synodis quo-
niam solita plerumque est mater ecclesia salu-
bria remedia providere, si quando nocendi
cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacabilis
animus & feritas rebellandi suo in populo o-
riebatur. Nunc impius lucri furor, ac effre-
nis cupido, iraque praecipit atque immanis li-
bido, quae succensas agit mentes, honestatis
fines effregerant, & omnis denique scelerum
labes in mundum irreperat. Mores vero & in-
stituta majorum, pro lege tenenda, spreta ja-
cebant: praevicarios divinarum legum, &
ecclesiasticarum consuetudinum contemptores
impune cervicibus elatis incedebant. Abusus
vero & depravata voluntas, ubi semel corpe-

rant, in dies duriores efficiebantur: & an-
mus sceleribus adstrictus non facile ab eis di-
velli poterat. Quae omnia ab hac sanctissima
synodo sincero examine penduntur. O salu-
berrimam medicinam omnibus consulentem,
omnia tumentia comprimentem, omnia tabe-
scentia reficientem, omnia supervacanea refe-
cantem, omniaque depravata corrigentem,
Hanc reges principesque meditabantur, hanc
populi omnes efflagitabant, hanc senes, ju-
venes, cunctique Christiani cupere videbantur,
quibus tacitum Deus desiderium hujusmodi in-
spirabat. Et his omnibus tu solus, pater bea-
tissime, satisfacias, qui hunc tantorum pa-
trum in tui tam sancto pontificatus initio con-
tum hanc in eadem Lateranensem coegisti, ubi
illa duo Petri & Pauli preciosissima capita
reposita venerantur, quae hic totius Christia-
nae reipublicae imperium, tribunal & decus
posuerunt. Et cum ab omnibus synodis Late-
ranensibus semper ingens ipsi ecclesiae adjuven-
tum & utilitas praestita sit, haec mirum in mo-
dum recte prospiciet, a qua omnis sua salus
atque quies pendet: quae quantum synodali
auxilio egeret, nullus est qui nesciat. Qua de
re, pater sanctissime, inter ea quae abs te pre-
clarissime gesta gerendaque sunt, hanc san-
ctam synodum, rem adeo arduam & his tem-
poribus opportunam prosequi persancte decre-
visti. Ab hac enim religiosi urbanique mores
instaurati erunt, & flagitia quae divinum exa-
men notaverit, coercerentur, in qua sola ani-
morum sinceritas & religionis amor cuncta pen-
sabit. Quibus sic gestis, caelestes iam futura
temporum felicitate explatis videbuntur. Au-
rea nempe te aetas regnante incipiet, & justitia
de caelo lapsa in terras redibit. Tu litera-
rum virtutumque omnium exoptatum praesidium
divinitus datus es, a quo cuique sua premia
tribuentur. Nunc siderum caelestium omnium
harmonia tibi Christi vicario applaudit, & cun-
ctorum hominum pectora incredibili de tua sum-
ma felicitate gaudio perfunduntur, & sub te
pastore optimo omnis exultat populus, a quo
pacem, concordiam & tranquillitatem expe-
ctat, quas omnis jam homo optat, cupit,
amat & vult. Et cum pacis amica ipsa sit jus-
titia, & se invicem osculentur, ea etiam
summa in te conspicitur. Tu igitur pacis do-
nator & justitiae defensor diceris, a quibus im-
mortalitate donaberis. Quid est enim quod
principem melius praedicet, quam quietus po-
pulus, concors senatus, & tota respublica mo-
rum honestate insignita? O pacis dulce no-
men, a qua tranquilla libertas, mentis serenitas,
simplicitas cordis, vinculum amoris,
& consortium caritatis gignitur. Haec simultates
tollit, bella compescit, iras comprimit,
superbos calcat, humiles amat, discordes se-
dat, inimicos pacat, cunctisque est placida:
E Quamobrem antistes maxime, vosque Christia-
nae religionis firmissimae columnae, & militum
Christi summi duces, qui in tanta horum tem-
porum expectatione in sacerrimum hoc tem-
plum convenistis, & fluctuanti summis Petri na-
viculis procellis opem tulistis, maxima & pe-
renni laude estis digni, & caeleste stipendium
vobis dabit Deus, si hoc tam salutiferum san-
ctumque concilium sanctae matri ecclesiae profu-
turum, cui libertatis decorem restituet, & suo
populo mores vivendi religiosius praecipiet, to-
to pectore amplectemini, & faciles cepto ope-
ri favebitis, in quo vestra erga ipsam eccle-
siam

SESSIO
VIII.

Nov. 24.

SESSIO
VIII.

nam bonorum pietas filiorum, & Christianorum reipublicæ civium verus amor conspicitur. Ecce enim nunc tempus, quo corporis otium, mentis ignavia expellenda est. Ecce tempus, quo in armorum celestium terrestriumque meditatione, cordis sinceritas, animi magnitudo, viresque corporis pro reipublica Christiana exerceantur. Verum cum hæc militia nostra divi Joannis Baptistæ assiduis Turcarum incurribus semper fuerit obvia, & de ipsis quamplurimas jam victorias meritisque triumphos obtinuerit, tum a summis pontificibus, tum a sanctis conciliis, maxime a cunctis Lateranensibus, miris favoribus & privilegiis affici, & variis stipendiis commilitonibus nostris concessis, multisque beneficiis donari meruerit, quæ recensendo, nimis proluxa foret oratio. Itaque, pater beatissime, & tu tantorum patrum splendidissime cæterus, qui in hoc templum convocatus fuisti, cui divus ille Joannes Baptista nostri salvatoris præcursor præsidet, qui summus patriæ tuæ Florentiæ, urbisque Rhodi, & Hierosolymitani ordinis patronus existit, cujusque olim nomine vocari non parum lætabaris, quemque ante alios omnes colere consuevisti, toto tibi pectore & imis sensibus hanc suam Rhodiensem religionem, & præstantissimorum Rhodiorum principem, qui Christianæ fidei defensor est acerrimus, cum toto populo, & hos sedulo tibi astantes nostros commilitones commendamus, ut non solum noster ordo in suis privilegiis & constitutionibus ab hac sancta synodo confirmetur, sed etiam augeatur. Scis enim, pater beatissime, & tu Lateranensis synode, Rhodon insulam ab omnibus laudatam, atque opportunissimam semper ad res gerendas esse judicatam. Nam Rhodos nostra adjacet Asia, qua maxime Asia in mare nostrum excurrit: hinc in Syriam & in Ægyptum commodissima est navigatio, hinc in mare Asiaticum, Hellepontum, Propontida ac Pontum commodissime solvitur, & rebus navalibus atque classicis ea civitas semper polluit. Quamobrem Rhodiorum amicitiam semper Romani magnifecerunt, eorumque ad multa bella usi sunt opera. Quæ rei Christianæ propugnaculi curam tibi, pontifex maxime, non in postremis esse habendam arbitror, ac danda est opera, ut quemadmodum eam Soli fuisse urbem consecratam prædant, ac nullæ die, quamvis nubilo ac pluvio, Solem in ea non illuxisse: danda est, inquam, opera, ut ea insula vero Soli, hoc est, Christo semper sit sacra, ac semper verum Solem colat, in eaque semper illulcat. Tu nos igitur favore & clementia protegas, quo alacrius ea pro reipublica Christiana contra infideles egredi valeat, qui rabido & truci animo semper contra Rhodiense præsidium inhiant, & usque sub divi Joannis Baptistæ auxilio copiarum Hierosolymitanæ militiæ, eorumque crudelibus ausis fortiter resistunt, & feroces animos innumeris præliis compescunt. Nam nec principes nostri, nec commilitones certa vitæ discrimina subire unquam recusant, nec recusarunt, ne illa Christianæ reipublicæ firma Rhodiorum propugnacula in Turcarum ditionem redigerentur. Ars enim illa est expultrix scythissimum hostium, qui semper vestras urbes & imperia invadere, & religionem nostram funditus evertere student. Et ut jam per literas præteritis mensibus, pater san-

ctissime, tibi illinc a nostris significatum fuit, Sultan Selim scæ Mahumetanæ imitem tyrannum classem ingentem paravisse, & innumeras copias contra Christi fideles & Rhodi insulam milites & incolas contraxisse, & tantam tormentorum vim, quantam nullus unquam, ad id bellum instituisse exploratum habuimus, qui illinc postmodum temotus castis alio contra orthodoxæ fidei cultores impetum fecerunt, ubi multas clades & urbium everfiones inferre conati sunt. Et nuperime cum quieturum esse illum speraremus, per alteras a nostris sanctitati tuæ significatum est, in eodem belli apparatus ingenti studio, summaque celeritate incumbere. Et cum nihil majori odio prosequantur quam Rhodum, ei multo magis in posterum timendum est, cui nunquam minari desistant. Necessè igitur est, ut principibus Christianis accersitis, & tuis in sancta dispersis ovibus septa collectis, quo unum sit ovile, sicut unus est pastor, cui pacifice & quiete præcipias, ut abs te magnanimo duce & vexillifero, tua animi sinceritate, mirabili sapientia, celestique virtute adversus hanc infidelium potentiam bellum suscipiatur. Expergiscimini ergo, expergiscimini tandem Christiani principes, & labanti ecclesiæ auxilium afferte, & sub Leone felicissimo pastore, invidioque duce, de bello Turcis inferendo in medium consulite, nec ulterius patiamini nostri redemptoris sepulcrum, & Constantinopolim novam Romam sub Turcarum imperio detineri, & tantam pestem atque perniciem adversus Christianos populos diutius sævire. Sed religionem vestram propius respiciatis, quam colere & augere vestri imperii & regni interest. Cujus rei fidelissimum vobis Romanorum exemplum propono, quorum reipublicæ splendor semper emicuit, dum religionem præ cunctis rebus observarunt. His enim non solum servandæ, sed etiam amplificandæ religionis studium fuit: quam si quis contempserit, non immeritas divinæ ultioni pœnas dabit. Ne miremini igitur, si tot insontia Christianis rebus acciderunt. Rara enim inter principes Christianos concordia hætenus fuit. Qui cum debuissent unanimes salutiferæ contra infideles expeditioni consulere & opem ferre, bella eis gerere magis placuit, quæ nullos honestos meritisque triumphos habitura essent; & religionem conservare atque defendere contempserunt. Deponite nunc, deponite Christiani principes hanc tarditatem atque segnitiam, & ad vindicandam Christianam rempublicam ab atrocissimorum hostium servitute accurratis, & insulæ Rhodo opem afferite, quæ (quod Deus avertat) si expugnaretur, vix, vix Christianis urbibus & imperiis. Præstate igitur auxilium. Nam quid magis vos decet, quam non solum pecunias atque vires omnes pro Christi nomine & gloria exponere, sed etiam vosmet devovere, ut vita frui æterna valeatis? Hac enim conditione gignimur ut generati nos Deo iusta & debita obsequia præbeamus. Viriliter ergo agite, probati principes, currite fortiter cursum hunc felicissimum, & certate bonum certamen, ut æterna præmia consequamini. At P. C. cui Christianæ religionis habent traditæ sunt, hæc te cura, hoc te desiderium tangat: hæc te victoria, hic te triumphus expectat maximus, qui nullo sæculo aboleri poterit. Magni enim & ingenii divini est, magna aggredi, atque ea moliri, quæ non minus meriti quam gloriæ sunt paritiora,

Ja-

ANNO
CHRISTI
1513.

J. M. L.

ANNO
CHRISTI
1517

Jacet desolata Asia, jacet Africa, jacet Aegyptus, A
ac bona Europae pars deserta, abjecta, sine lege,
sine moribus, sine ullo Christianae religionis con-
sortio. Ubi tot civitates, tot populi, tot
imperatores, reges, principes cultu verum fidei
& armorum usu praestantissimi, ubi tot cele-
berrima Christi & sanctorum templa in cruda-
lissimam jam Turcarum & barbarorum ditionem
devenerunt, a quibus acceptas clades, ever-
siones contumeliasque non est hujus temporis re-
censere, cum jam omnibus nota sint atque ta-
stata, & cum tot jam annos nihil aliud au-
diamus quam excidia alia super alia Christia-
norum. Quid quod Tyrrhenum mare toties
insestavit, & (quod pudet referre) ad litora
usque Romani agri praedatum venerunt? Sed B
haec loca tam efferata, barbara, sine fide,
sine Deo, tam diu in potestate infidelium esse,
ac non tam regi, quam devastari passi sunt
principes Christiani, dum quae sua sunt quaerunt,
non quae Jesu Christi: dum quisque lu-
xui, simularibus, otio indulget; dum Ro-
manum pontificem toties acclamantem, rabidos
lupos gregem domini invasisse, non audiunt.
At qui non tanta esset rerum jactura fragilium,
nisi cum his innumera quoque animas fidelium
deperirent, quae partim metu, partim labefa-
ctata religione, quasi plantae incultae sensim in
dies a fide deficiunt. Huc, pontifex maxime
Leo, animum te decet advertere, adversus
horum rabiem, composita inter Christianos pace C
confurgere, exercitum in ea loca trajice-
re, illatas ab hostibus injurias ulcisci, ad tan-
tum decus, tantam gloriam ante alios evol-
are. Crux Christi in aciem pro vexillo prodi-
bit, dux agminis sui praecedet omnipotens:
insultabitur undique eorum capitibus, tamquam
parieti inclinato & materiae depulso. Perseque-
ris & comprehendes illos, & non converteris,
donec deficiant. Sed sine te, Deus, miseri
quid sumus? aut quo recidunt conatus nostri?
Cogitat jam bonus pastor vicarius tuus, cogitat,
inquam, in veram sanctamque sponsam tuam unio-
nem, ejusque reformationem incumbere. &
populi tui in angulum redactas servare reliquias,
amissa recuperare, fines ecclesiae propagare. At
scriptum est, quod reprobes cogitationes po-
pulorum, & reprobes consilia principum. Pa-
rentes ergo ad unum putemus fideles principes,
ituros in hostes tuos Christianos omnes: para-
tam putemus esse classem, instructam aciem:
nisi tu Deus exercituum adjuves, nostris his
cogitationibus, his consiliis praesens assidas,
adspices, faveas: nisi denique custodieris ci-
vitatem, frustra vigilant qui custodiant eam.
Tibi ergo regi regum & domino dominantium
preces soli fundendae sunt. Ne memineris ini-
quitatum nostrarum. Exarge, & dissipentur
inimici tui: vindica sanguinem justorum tuo-
rum, qui effusus est. Erue de manu canum
unicam sponsam tuam, labanti tuae religioni E
porrigito dexteram. Leoni pontifici maximo,
quem ad pascendas oves tuas unum prae omni-
bus elegisti mitre auxilium de sancto tuo, ut
pacatis Christianorum animis, in hoc tam san-
ctum, tam necessarium, tamque ecclesiae tuae
utile & expediens opus toto, ut ajunt, pecto-
re incumbere, illud feliciter absolvere te du-
ce valeat, qui vivis & regnas in saecula.
Dixi.

SESSIO IX.

SESSIO
IX.

ANNO a nativitate domini 1514: indictione
secunda, die vero Veneris quinta mensis
Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris
& domini nostri domini Leonis divina provi-
dentia papa X. anno secundo, fuit celebrata
nona sessio generalis concilii in ecclesia Latera-
nensi in loco solito mane hora Tertiarum. In
qua fuit praesens praefatus sanctissimus dominus
noster dominus Leo papa X. indutus vestibus
pontificalibus, sedens in thalamo conserto.
Fuerunt praesentes infra scripti reverendissimi
domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi,
episcopi, abbates & magistri generales ordi-
num, & oratores principum, & quamplures
illustrissimi, domini, & alii doctores & nobi-
les in copiosa multitudine.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanen-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti-
nensis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae
Priscae, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrysothoni.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctae Susannae, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctae
Praxedis.
D Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabinae, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Fridericus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Hyppolitus sanctae Lu-
ciae in Silice.
E Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Ma-
riae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Via lata, de Cornelis.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theo-
dori.
Reverendissimus dominus Matthaeus sancti An-
geli Gurcenis.
Reverendissimus dominus Julius sanctae Mariae * de Navicula.
* de Navicula.

Re-

SESSIO
IX.

Reverendissimus dominus Bernardus sancta Ma-
ris in porticu
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Colma & Damiani.

Patriarcha & assistens papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Alphonus Antio-
chenus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Angelus Turriti-
nus.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Julianus Vultera-
nus.
Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
rius.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
sis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Bernardus episco-
pus Tarvisinus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Petrus Tergestinus,
serenissimi Maximiliani electi imperatoris o-
rator.
Reverendus pater dominus Claudius Massilien-
sis episcopus Christianissimi Francorum regis
orator.
Reverendus pater dominus Silvester Vuigomien-
sis episcopus, orator illustrissimi Henrici re-
gis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznen-
sis archiepiscopus, orator illustrissimi Sigismundi
Poloniæ regis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
sis episcopus, illustrissimi domini ducis Fer-
rarie orator.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracen-
sis.
Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cosiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antiba-
rensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Jaden-
sis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avinionen-
sis.

Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
sensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Surrenti-
nus.
Reverendus pater dominus Giorgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenfis.
Reverendus pater dominus Fabricius Hydrunti-
nus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-
nus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
biensis.
Reverendus pater dominus Thomas Comacien-
sis.
C Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinien-
sis.
Reverendus pater dominus Paris Pisaurien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfita-
nus.
Reverendus pater dominus Josue Esculanus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonenfis.
D Reverendus pater dominus Vasinius Placen-
tis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Banco-
regensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Alexander Urbeveta-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnen-
sis.
E Reverendus pater dominus Petrus Forolivi-
ensis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempro-
nientis.
Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
nienensis.
Reverendus pater dominus Alovsius Arben-
sis.
Reverendus pater dominus Cæsar Insulen-
sis.

Re-

ANNO
CHRISTI
1514.

ANNO
CHRISTI
1514

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Perusinus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Phanensis.

Reverendus pater dominus Joannes Aceranensis.

Reverendus pater dominus Sixtus Salutarium.

Reverendus pater dominus Andreas Anfanensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Triburienensis.

Reverendus pater dominus Tryphon Catarenensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.

Reverendus pater dominus Lactantius Suanenensis.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallienensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Cajacensis.

Reverendus pater dominus a Marcus Urgentinus.

Reverendus pater dominus Joannes Arrianensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinensis.

Reverendus pater dominus Hugolinus Licinensis.

Reverendus pater dominus Hugo Rhegicensis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Aquinatenensis.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.

Reverendus pater dominus Dionysius Tolonenensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.

Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.

Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenensis.

Reverendus pater dominus Baptista Pennensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricarinensis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbinateensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Nicinensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.

Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis.

Reverendus pater dominus Angelus Britonoricensis.

Reverendus pater dominus Andreas Literensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Sagonensis.

Reverendus pater dominus Dominicus Trabatenensis.

Reverendus pater dominus Richardus Venefranus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.

Reverendus pater dominus Nicolaus Curciolenensis.

Reverendus pater dominus Petrus Paulus Aenensis.

Reverendus pater dominus Maximus Ierniensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Marficenus.

Reverendus pater dominus Thefeus Recanatenensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Milopotamiensis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Franciscus Spigancensis.

Reverendus pater dominus Christophorus Celsnatenensis.

Reverendus pater dominus Matthæus Umbriticensis.

Reverendus pater dominus Matthias Famagustensis.

Abbares.

Reverendus pater dominus Joannes sancti Sebastiani extra muros Urbis.

Reverendus pater dominus Nicolaus sancti Gregorii de Urbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Petrus Camaldulensis.

Reverendus pater dominus Thomas Prædicatorum.

Reverendus pater dominus Bernardinus, Minorum.

Reverendus pater dominus Aigidius, eremitarum sancti Augustini.

Oratores, senator, illustres domini temporales.

Illustris dominus Sfortia dux Barenensis, & serenissimi Maximiliani electi Imperatoris in Italia locumtenens generalis.

Illustris dominus Albertus Pius de Carpi, orator imperatoris.

Magnificus dominus Jacobus senator Urbis.

Magnificus dominus Ludovicus Solier orator Christianissimi regis Francie.

Magnificus dominus Hieronymus Vich orator catholici regis Hispanie.

Magnificus dominus Tristandus de Acugna, & Magnificus dominus Didacus Pacheco, & Magnificus dominus Joannes de Ferra, illustrissimi regis Portugallie oratores.

Magnificus dominus Joannes Baduer orator illustrissimi domini Venetorum.

Magnificus dominus Totus Lupus de Lapide eques, & Ben(s) de Alvenschn, & Joannes Bencelvil, oratores illustrissimi domini Joachim marchionis Brandeburgensis electoris imperii.

Magnificus Petrus Landus illustrissimi domini Venetorum.

Orator Florentinorum.

Reverendus pater dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, illustrissimi domini marchionis Mantuani orator.

SESSIO
IX.

SESSIO
IX.Magnificus dominus Franciscus de Guidono, A
orator magistri Rhodi.Orator patriarchæ Hierosolymitani.
Illustris dominus Ludovicus comes de Peti-
liano.Dominus Antonius de Stuega prior Castellæ,
ordinis sancti Joannis Hierosolymitani.

Conservatores Urbis.

Magnificus dominus Evangelista Magdalenus.

Magnificus dominus Marius de Crescentiis.

Et alii quamplures domini ecclesiastici & sa-
culares, auditores rotes, & clerici cameræ,
ac in diversis facultatibus doctores.

Fuit celebrata missa de Spiritu sancto sub-
missa voce per reverendum patrem dominum
Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem. Et
habita oratione per reverendum patrem domi-
num Antonium Puccium clericum cameræ apo-
stolicæ, quæ ponitur in fine sessionis juxta
stylum aliarum: cantatisque litanis ac oratio-
nibus consuetis, & benedicta synodo per san-
ctissimum dominum nostrum, & cantato evan-
gelio secundum Joannem per reverendissimum
in Christo patrem dominum Ludovicum san-
ctæ Mariæ in Colmedin cardinalem Arago-
niæ, quod incipit, *Si diligitis me*, &c. san-
ctissimus dominus noster incepit hymnum, *Ve-
ni creator Spiritus*, &c. Quo finito, & ora-
tione cantata per prælatum sanctissimum domi-
num nostrum, supradicti oratores illustrissimi
regis Portugalliz accesserunt ad pedes sancti-
tatis suæ, & præsentaverunt mandatum præ-
lati illustrissimi regis ad intercessendum sacro
concilio. Et idem sanctissimus dominus nos-
ter tradidit illud reverendo domino Thomæ
Phædræ secretario concilii. Qui ascendit ambo-
nem, & legit illud alta & intelligibili voce:
cujus tenor talis est.

MANDATUM REGIS PORTUGALLIÆ.

Emmanuel Dei gratia rex Portugallia & Al-
garbiorum citra, ultraque mare in Africa,
dominus *Gançæ ac Conquistæ*, navigationis ac
commercii *Ethiopia, Arabia, Persia atque
India, universis & singulis harum seriem in-
specturis.*

Notum facimus, quod confidentes nos plu-
rimum de fide & industria nobilis & insignis
viri Tristanni de Cugna consiliarii nostri fi-
delissimi, & dilectorum atque egregiorum juris
doctorum Didaci Pacheci, & Joannis de Farra,
nostræ curiæ auditorum, quos ad sanctam se-
dem apostolicam, ac sanctissimum dominum
nostrum, dominum Leonem decimum divina
providentia sanctæ Romanæ & universalis ec-
clesiæ pontificem maximum cum obedientia
oratores destinavimus: ipsosque etiam oratores,
ac procuratores ad hoc sacrum Lateranense
concilium, quod sua sanctitas continuare & pro-
sequi deliberat, designamus, deputamus, con-
stitimus, dantes illis plenum mandatum &
omnimodam potestatem pro nobis & regni
dominiisque nostris in ipso sacro Lateranensi
concilio dicendi, proponendi, agendi, tra-
ctandi omnia & singula, quæ ad celebran-
dum & concludendum ipsum concilium, tam
quoad sanctissimam & omnibus Christianis
optabilem contra Christi hostes expeditionem,

quam quoad cetera ad sanctam Romanam eccle-
siam ejusque membrorum unionem, & Christia-
næ religionis fideique catholicæ augmentum
& commodum spectantia, necessaria, seu op-
portuna fuerint, etiam si talia fissent, quæ
mandatum exigerent specialius: ac denique
omnia circa hoc faciendi, quæ vobis viderint
expedire, & nos ipsi præsentem faceremus: pro-
mittentes nos gratum, ratum, firmum & va-
lidum habituros, quicquid in prædictis & quo-
libet eorum per dictos nostros oratores actum,
factum & gestum fuerit. In quorum fidem &
testimonium præsentem scribi, & sigillo nostro
communiri fecimus, manuque nostra subscrip-
simus.

B Datum in urbe nostra Ulixbonæ duodecimo
Kalendas Novembris, anno domini millesimo
quingentesimo duodecimo.

Deinde dominus Marius de Peruschis, fisci
& sacri concilii procurator, exposuit præfato
sanctissimo domino nostro, quod licet alias
fuerit decretum monitorium contra prælatos
Gallicæ nationis, & alios utentes quadam prag-
matica sanctione, & fuerit citatio decreta con-
tra eosdem, ut venirent ad allegandum cau-
sam, quare dicta pragmatica revocari non de-
bet; & fuerit hujusmodi monitorium seu cita-
tio legitime executæ & reproductæ, & sua san-
ctitas prorogaverit eisdem terminum usque ad
præsentem sessionem: tamen ipsi minime com-
parere curarunt, nec curant, tam ad defenden-
dum dictam pragmaticam, quam ad interes-
sendum sacro concilio. Quare contumaciam eo-
rum accusavit & accusat, petens procedi con-
tra eos ad declarationem, & decerni processus
per afflictionem citationum ad valvas ecclesiæ
Lateranensis. Ex adverso vero reverendus pater
dominus Claudius episcopus Massiliensis, ora-
tor Christianissimi Francorum regis, allegavit,
excusando dictos prælatos, dicens eos venisse
usque ad montes, seu Delphinatum; & quia
non potuerunt obtinere saluumconductum a de-
tentoribus ducatus Mediolanensis & dominiæ Ja-
nuensis, ideo non venerunt. Et pro verifica-
tione dictorum produxit unum instrumentum &
certas literas missivas tenoris infra scripti, vi-
delicet instrumentum.

EXCUSATIO PRÆLATORUM
Gallicorum.

Universis & singulis presentes literas inspectu-
ris, Guillelmus Costa presbyter in decretis baco-
calaureus, prior, seu commendatarius priora-
tus sancti Stephani de Valleloysia Ebrudunensis
diocesis, & canonicus ecclesiæ collegiatae sancti
Salvatoris Montispassulani diocesis Magalonen-
sis, vicarius in spiritualibus & temporalibus
generalis reverendi patris domini Ludovi-
ci de Maxji, sanctæ sedis apostolicæ protono-
tarii, ac præpositi commendatarii præposita-
tus, seu cœnobii Utiensis, ordinis sancti Au-
gustini, Taurinensis diocesis, salutem in domi-
no sempiternam.

Notum facimus, quod in nostra, notario-
rumque ac spectabilium & scientificorum docto-
rum & testium infra scriptorum presentia exi-
stentes & personaliter constituti coram nobis
sedentibus pro tribunali in cœnobio dicti præ-
positatus, reverendi in Christo patres ac domi-
ni, domini episcopi, Joannes Lexoviensis, Anto-
nius

ANNO
CHRISTI
1514

ANNO
CHRISTI
1514

SESSIO
IX

nus Engolismensis, Franciscus Ambianensis, Joannes Cabilonensis, Symphorianus Laudanensis: magistri in theologia, Joannes Lelamienensis, Antonius Leseure: archidiaconi, Joannes de Fraxino Tolosanensis, Guillelmus de Nodai Lenovientis, jurium doctores, legati, oratores & procuratores ad sanctissimum in Christo patrem & dominum nostrum dominum Leonem papam decimum & modernum, per nonnullos reverendos patres, qui in congregatione Pisana interfuerunt, suo & aliorum nomine procuratores decreti & desinati exposuerunt, quod sunt supra sexaginta dies effluxi, quibus huic loco applicuerunt, & plusquam quatuor menses huic legationi vacarunt. Verumtamen cum primum huic loco applicuerunt, fuerit a maxerio prefati sanctissimi domini nostri papae certiores effecti, quod Maximilianus Sfortia ducatus Medialanensis detentor, eidem maxerio breve apostolicum sibi offerenti, com meatum & saluumconductum prefatis oratoribus recusare non erubuit. Quod intelligentes prefati oratores, visi sunt viam Genuensium tentare: quibus significatum est, illam propter divisiones, factiones & bella ipsorum Genuensium, ac incurSIONES vicinorum & confederatorum prefati Maximiliani, minime tutam esse, nec posse illac proficisci sine suarum discrimine & periculo perlonarum, tam ex causis praemissis, quam ex insidiis ab hostibus Christianissimi regis eidem paratis. Quare prefati oratores de praemissis omnibus ejusdem sanctissimi domini nostri papae nuntio super hoc specialiter destinato certificaverunt, & responsum a sua sanctitate acceperunt per solum Breve, datum Romae die decimaseptima Februarii, anno domini millesimo quingentesimo decimoquarto: quo continebatur, quod sanctitas sua de salvoconductu Maximiliani & Octaviani nobilium Mediolani & Genus detentorum, eis providendi faceret, prout ex literis reverendi patris domini Claudii episcopi Massiliensis, Christianissimi Ludovici Francorum regis oratoris, latius certiores redderentur. Insequendo igitur praedictam mandatum apostolicum, supra viginti dies hic expectaverunt, nullo salvoconductu a dicto Maximiliano recepto, nullaque dictum saluumconductum recipiendi spe data. Quapropter prefati oratores, ne mora possit eis quomodolibet imputari, sed ut de eorum obedientia, deque ipsius Maximiliani contumacia, inobedientia, & relaxatione, ipsi sanctissimo domino appareat, curarunt suam praefatam sanctitatem de omnibus praemissis iterum certiorare, & ut apertius liqueret non tantum de eorum debita diligentia, sed etiam de bona, quam erga praefatum sanctissimum dominum nostrum & sedem apostolicam gerunt, voluntatem, & talem hactenus fuisse, ut ab illius unitate nunquam voluerint, minusque in futurum velint ullo pacto discedere, sed illius mandatis perpetuo obtemperare, neque schismaticos nunquam fuisse, sed unam ecclesiam catholicam sub uno pontifice maximo coluisse, & observasse quicquid ab inimicis veritatis & Christianissimi regis & regni ex adverso dictum fuerit. Ipsi, inquam, oratores non valentes habere optatam praesentiam praedicti sanctissimi domini nostri (quod dolentes egre tulerunt) & hoc propter viarum discrimina, & inimicorum Christianissimi regis & regni ex adverso insidias eis paratas, prout ipsis apertius

A constitit, tam nomine suo, quam procuratorio reverendorum patrum dominorum Gaspardi de Turone Valentiniensis & Dienis, Claudii de Longo vico Matifconensis, & Guiscardi Hierapolitanensis titularii, & Lugdunensis suffraganei, episcoporum, ac domini Joannis Arzeleri juris doctores, Lugduni existentium. Qui quidem praedicti patres interfuerunt praedictae congregationi Pisanae, prout dixerunt & exposuerunt tam nomine suo, quam aliorum reverendorum patrum archiepiscoporum, episcoporum, & omnium & singulorum cujuscumque status, gradus & dignitatis existentium, ecclesiastici vel temporali, qui in congregatione Pisana interfuerunt, eis adherentium & adherere voluntium sub illa meliori forma qua potuerunt & debuerunt, obtemperando mandatis apostolicis & exhortationibus regis, suos fecerunt & constituerunt procuratores legitimos & oratores praedictos reverendos patres dominos ad sanctissimum dominum nostrum papam specialiter & expresse, ad renuntiandum congregationi Pisanae jam dissolutae, & adherendum concilio Lateranensi, nec non ad petendum absolutionem, quatenus opus esset, a praefato sanctissimo domino nostro, prout latius continetur in dicto procuratorio instrumento, cujus tenor ob sui prolixitatem, & brevitatis causa, hic non fuit insertus: quod tamen vidimus & tenuimus. Et publice coram nobis & praedictis notariis & testibus infra scriptis renuntiaverunt & renuntiant dictae congregationi, 1514. undecima mensis Januarii, indictione secunda, & domini nostri Leonis papae decimi anno primo, receptum per magistrum Joannem de Averina Lemovicensis, & Petrum Quessel. Lenovientis diocesis, notarios apostolicos. Praefati igitur reverendi patres & spectabiles doctores, legati & oratores coram nobis pro tribunali sedentibus, & notariis testibusque infra scriptis renuntiarunt & renuntiant dictae congregationi Pisanae jam dudum dissolutae, & adherent adherereque volunt in futurum concilio Lateranensi, ut optata reformatio ecclesiae & pax universae Christianae religionis, nec non D pro vitio necessaria contra immanissimum Turcam & hostes fidei subsequantur. Et si forsitan occasione dictae congregationis Pisanae & gestorum in ea, aliquas censuras juris aut hominis, aut alias quascumque poenas de jure aut de facto incurrerint, praestito prius debito juramento de parendo mandatis ecclesiae & praefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi cum illa humilitate qua possunt & debent, usque ad prostrationem & pedum oscula, absolutionem qua indigent sibi dari, & quamcumque aliam juris poenam seu maculam aboleri petierunt & postulaverunt, prout per tenorem praesentium petunt & postulant, ac si coram sanctitate sua praesentes & personaliter interfuerint, supplicando sanctitati suae cum illa devotione qua valent, ut ipsis praefatis oratoribus & aliis, quorum legatione funguntur, & qui in dicta congregatione interfuerunt, consilium, auxilium, opem, favorem, aut obedientiam praestiterint, absolutionem pro sua solita clementia concedere dignetur: offerentes se supplices preces Deo effundere, ut regimini sanctissimae matris ecclesiae sua sanctitas feliciter & longeve praesse valeat. De quibus omnibus & singulis cum quanta maxima instantia potuerunt & valuerunt, rogarunt, ut pro justificatione eorum praefatae voluntatis & excusationis, quavis acta

SESSIO
IX.

prædicta, inquantum de jure possumus, velle-
mus recipere, pro & nomine ejusdem sanctissi-
mi domini nostri & sanctæ sedis apostolicæ; &
de receptis eis actum publicum concedere: quod
quidem actum, prout de jure potuimus & de-
buimus, recepimus, & per notarios publicos in
formam publicam redigi fecimus, & eis tradi
concessimus & præcepimus.

Datum in dicto cœnobio Ulcienſi, sub sigil-
lo nostri vicariatus, die decimaſeptima mensis
Martii, anno a nativitate domini 1514. indi-
ctione ſecunda, pontificatus prælibati sanctissi-
mi domini nostri Leonis papæ decimi anno pri-
mo præſentibus ad hæc ſpectabilibus viris do-
minis ac magiſtris, Alvano de Varenis, Ste-
phano Vivet, juriſ doctoribus, Albanenſis ac
Tuteleſis diœceſis, ac Deo devotis religioſis
Orencio de Bardoneſia inſirmario, & Marcel-
lino Caſeris Cocceario, canonicis dicti cœno-
bii, teſtibus vocatis & rogatis.

Et ego Petrus Queſvel præſbyter in artibus
magiſter, Lexovienſis diœceſis, publicus apo-
ſtolica auctoritate notarius, quia prædictæ ex-
poſitioni, renuntiationi, adhæſioni, juramenti
præſtationi, & abſolutionis petitioni, ceteriſ-
que præmiſſis omnibus & ſingulis, dum ſic, ut
ſupra, ſcriberentur, agerentur, dicerentur &
fierent, una cum Joanne Juſteri notario publi-
co collega meo, ac prænominatis teſtibus præ-
ſens interſui, eaſque ſic fieri & dici audivi:
ideo hoc præſens publicum inſtrumentum manu
mea ſcriptum, una cum ſigilli vicariatus dicti
domini vicarii appenſione ſubſignavi, in fidem
& teſtimonium præmiſſorum requiſitus & roga-
tus. Et approbo in raſura ipsa, ſi qua indi-
geat ſibi dari, & quancumque juris pœnam ſeu
maculam aboleri.

P. Queſvel.

Et ego Johannes Juſteri in Delphinatu Tau-
rinenſis diœceſis publicus auctoritatibus apoſto-
lica, imperiali & Delphinali notarius, quia
prædictis expoſitioni, renuntiationi, adhæſio-
ni, juramenti præſtationi, & abſolutionis pe-
titioni, ceteriſque omnibus & ſingulis, dum
ſic, ut ſupra, ſcriberentur, agerentur, dice-
rentur & fierent, una cum dicto magiſtro Pe-
tro Queſvel notario publico collega meo, ac
prænominatis teſtibus; eaſque ſic fieri vidi &
audivi: ideo hoc præſens publicum inſtrumen-
tum manu dicti domini Petri Queſvel ſcriptum,
ſideliter facta debita collatione cum proprio
originali, una cum ſigilli vicariatus dicti do-
mini vicarii appenſione ſubſignavi, in fidem
& teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſ-
ſorum veritatis requiſitus & vocatus, approbo
in raſura qua indigeat ſibi dari, & quancum-
que aliam juris pœnam ſeu maculam aboleri
inſtare.

Tenor vero literarum conſilii Sabaudiz, di-
rectarum ad prælatos Gallicanos, eſt talis; &
primo ſupraſcriptio talis eſt: Reverendis patri-
bus & dominis præſtantiffimis, dominis orato-
ribus regiz majestatis ad Urbem, dominis ho-
norandis, & intus tenor eſt talis:

Reverendi patres & domini honorandi, ex
literis quas ſcribit nobis magnificus dominus
Aſtenſis gubernator, videbunt dominationes
veſtræ quantum exhortetur aliqualem retarda-
tionem ulterioſis tranſitus veſtri, donec rei-
poſitum, quod pro voto facere ſperatur, bre-
viter conſequatur, prout latius in eiſdem li-
teris, quas, ac prolixiores ſumus, eiſdem do-
minationibus veſtris mandamus his introclu-

ſas, quæ pro earum ſolitis prudentiis non niſi
recte providebunt & agent, prout melius
conſulto eis videbitur. Nos autem ſi quid
pro eis valeamus, ad id paratiſſimos offeri-
mus animo quam libenti. Ex Taurino die 16.
Februarii.

Conſilium ducis Sabaudiz citra montes Tau-
rini reſidens.

Tenor vero literarum prælatotum Gallicæ
nationis, directarum ſanctiſſimo domino no-
ſtro, talis eſt, & primo in ſupraſcriptione:
*Sanctiſſimo domino noſtro Leonis papæ decimo ponti-
fici maximo.* Intus vero.

Sanctiſſime pater, cum omni humilitate,
reverentia & honore, uſque ad pedum oſcu-
la procedentes, beatitudinis veſtræ perpe-
tuum incrementum a Deo ſuppliciter peti-
mus.

Sanctiſſime pater, ex brevi apoſtolico, quod
ad nos mittere ſanctitati veſtræ placuit, intel-
leximus datam eſſe operam ab eadem ſanctita-
te veſtra ſum Maximiliano & Octaviano Me-
diolanenſis & Genuenſis ducatus detentoribus,
ut nobis ſalvumconductum darent. Unde gra-
tias agimus qua valeamus humilitate eidem ſan-
ctitati veſtræ, quæ pro innata clementia nos
non niſi tuto & ſecure ad ſe proſeſci jubet.
At vero ex quo breve apoſtolicum accepimus,
interea dum ſalvumconductum præſtolamur,
dies viginti effluxere: cumque ſem ante qua-
draginta lapſi eſſent, dum hic agimus, factum
eſt ut ſexaginta dierum numerum egerimus,
quatuor menſium intervallo per agros ac diver-
ſoria deducti. Beatiffime pater, cum Maxi-
miliano ſanctitatis veſtræ maſſerio ſalvum abhuc
conductum non veritus ſit, cumque etiam
diuturna nos tenuerit expectatione ſuſpenſos,
quo in nos animo ſit, quam ſuſpecta nobis eſſe
debeat proſectio noſtra, facile cognoviſſimus.
Oramus itaque, & totis animis obſecramus,
ut Maximiliani contumacia, qui ſpretis ſemel
& iterum mandatis veſtris durum ſeſe ac reni-
tentem præbuit, moram noſtram excuſet, &
promptam quæ in nobis eſt voluntatem paren-
di nequaquam obſcuret: quam ut veſtræ ſan-
ctitati certius teſtatum relinquamus, actum
judiciale mittimus; coram ordinario ju-
dice ſpeciali hujus loci legitime ut volumus conſe-
ctum, quale potuiſſemus agere, juxta procura-
toris noſtri facultatem in veſtræ ſanctitatis præ-
ſentia Piſanæ congregationi jam diſſolutæ no-
mine & noſtro, & quorum cauſa procedimus,
renuntiano, & adhærendo ſacro Lateranenſi
conſilio, apoſtolicam denique utcumque indi-
gemus humiliter ac devote petendo abſolutio-
nem.

Sanctiſſime pater, ſolitam illam animi ve-
ſtri manſuetudinem obnixè imploramus, mite-
reatur tantotum laborum atque impenſarum,
dignetur expletos ſexaginta dies & amplius in
deſerto hoc & valla ſolitudine pœnitentiæ no-
ſtræ loco ſuſcipere, velitque ſacri hujus tempo-
ris & imminentis ſeſti paſchæ rationem habe-
re, quo divinis, ut officii noſtri eſt, vacare
commode valeamus, ne commiſſis nobis gre-
gibus diutina abſentia noſtra ſalutis diſpen-
dium ferat. Beatiffime pater, paratos omni
tempore ad obſequia veſtræ ſanctitatis animos
offerimus, divinam majestatem oraturi, ut fe-
licem donet veſtræ ſanctitati curſum hic agere,
& in cælis unâ cum omnibus quos dedit vobis
Pater, perennem gloriam adipiſci. Ex Ulcienſi
prope Seculiam, die decimanona Maii. Bjufdem
lan-

ANNO
CHRISTI
1514.

ANNO
CHRISTI
1514sanctitatis vestrae humillime creaturae & devoti A
oratores episcopi.

- I. Cabilonensis.
- E. Lexoviensis.
- F. Ambianensis.
- A. Engolismensis.
- S. Laudunensis.

Ex adverso contra dicta & allegata per præfatum reverendum patrem dominum Claudium episcopum, magnificus dominus Hieronymus Moron orator illustrissimi Maximiliani Sfortis ducis Mediolani dixit, quod præfatus illustrissimus dominus dux non negaverat prælati Gallicæ rationis salvum conductum, sed distulerat B
eis dare, causa deliberandi & consulendi. Et auditis hinc inde propositis, tandem sanctissimus dominus noster absolvit cum reincidentia prælatos præfatos a censuris, si quas incurrerant; & prorogavit eisdem terminum usque ad proximam sessionem, & interim suspendit censuras, & voluit eos interim non incurere, sed elapso termino, in pristinas censuras reincidere, & non ante. Postmodum vero exclusis aliis non habentibus vocem definitivam in concilio, a loco concilii, exceptis oratoribus & baronibus supra descriptis, prælatisque omnibus existentibus in vestibus & paramentis sacris in suis subfelliis mitratis ex ordine post reverendissimos dominos cardinales in præsentia sanctissimi domini nostri papæ; præfatus reverendus pater dominus Claudius episcopus Massiliensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam sacro approbante concilio.

Postquam ad universalis ecclesie curam & regimen, licet tanto oneri impares, divina dispensatione vocati fuimus, ex summo statim apostolatus apice, tamquam ex vertice montis Sion, ea prospicere ac animo volvere cepimus, quæ ad salutem, tranquillitatem ac propagationem ipsius ecclesie pertinere in primis videbantur. Cumque in hanc rem omnem nostram curam, cogitationem ac studium more solertis vigiliisque pastoris converteremus, nihil gravius aut Christianæ reipublice perniciosius, & pio nostro desiderio magis adversum bellorum effera rabie comperimus, quæ usque adeo armis grassata est, ut vastata pene mutuis cladibus Italia, deformatisque ac partim everfis, æquatis partim solo civitatibus & terris, concussis provinciis & regnis, in Christianum sanguinem furere ac debacchari non desinant. Nihil itaque prius, nihil studiosius, aut magis ex animo curandum duximus, quam ea bella sedare, ecclesiasticamque disciplinam pro viribus ac temporum ratione componere, ut placato per vitæ emendationem Deo, dominicum gregem nostræ fidei commissum, compositis dissidiis, in unum cogere & aggregare, unanimesque ac pacis & concordie vinculo tamquam firmissimo glutino unitum, adversus communes hostes fidei Christianis cervicibus imminentes facilius adhortari ac concitare possimus. Cujus quidem expeditionis in impios & crucis Christi implacabiles inimicos, hoc vehemens nostrum desiderium ita cordi nostro infixum est, ut sacrum Late-

Concil. General. Tom. XXXII.

ranense concilium a felicitis recordationis Julio II. prædecessore nostro indictum ac inchoatum, ejusque obitu intermissum, ea præcipue causa continuare & prosequi decreverimus, ut in diversis sessionibus in eodem sacro concilio per nos habitis omnibus patet, ut Christianis principibus, seu eorum oratoribus in eo concilio congregatis, prælatisque ex diversis mundi partibus eo venientibus, pace inter ipsos Christianos principes composita, extirpatisque, ut par est, primo ex domini agro pestiferis heresum sentibus, ea quæ ad ipsam expeditionem contra eosdem hostes necessaria, ac ad gloriam & exaltationem orthodoxæ fidei, aliarumve rerum consultationem pertinent, maturo consilio omniumque assensu decerni feliciter possent. Ad quod quidem concilium solemniter indictum, riteque denuntiatum, etsi multi ex diversis Europæ partibus præclari & in omni scientia præstantes viri convenerint, multi etiam legitime impediti mandata in publica forma miserint: non tamen bellorum ac temporum difficultatibus, quibus loca plurima jam diu hostilibus armis obfessa fuerunt, ea quam desiderabamus, copia & multitudo convenire potuit. Nihil est præterea quod nobis adscribi possit, si hæcenus (quod si forsitan multis necessarium videtur, & nos opportunum præ ceteris putamus) legatos de latere ad reges & principes pro concordia eorumdem principum & pace non misimus. Hac sane causa id facere destitimus. Principes enim fere omnes suis ad nos literis ac nuntiis, legatos mitti, minime expedire aut necessarium esse significaverunt. Circumspectos nihilo minus ac probatæ fidei viros nuntios nostros, etiam episcopali dignitate præditos, ad eos ipsos principes graviora inter se armis, ac, quantum conjici poterat, asperiora bella molientes ultro misimus. Quorum præcipue opera effectum est, ut pactis jam inter quosdam principes induciis, ceteri eas brevi approbaturi esse credantur. Quare legatos, uti proxima sessione decrevimus, ubi opus & expediens fuerit, pro stabili ac perpetua pace inter eos componenda, ac uti antea proposuimus, mittere non postponemus. Neque interim cum eorumdem principum oratoribus apud nos agentibus, quæ ad rem hujusmodi pertinent, agere & meditari neque ipsos etiam principes per nostros nuntios & literas ad id urgere & admonere cessabimus. Quin etiam ut nostra pacis consilia & juges cogitatus omnipotens & misericors Deus promoveat ex alto, ac fidelem plebem æquis ac propitiis magis oculis aspiat, & pro communi salute ac pace, compescendaque nefariorum Christiani nominis hostium superba rabie, ejus pitis annuat precibus: universis & singulis primatibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, nec non ecclesiarum, tam cathedralium quam collegiarum, tamque secularium quam quorumvis ordinum regularium capitulis, collegiis, conventibus, plebanis, decanis, ecclesiarum rectoribus, ceterisque animarum curam habentibus, prædicatoribus, quæstoribus, ac verbum Dei ad populum pronuntiantibus, auctoritate apostolica injungimus, & in virtute sanctæ obedientie mandamus, quatenus intra missarum solemnias, & dum inter aut extra illa verbum Dei ad populum proponetur, ac in eorum orationibus, quas capitulariter & conventualiter, aut alias in quibuscumque con-

O o 2 gre.

SESSIO
IX.

gregationibus facient respective pro pace Christianorum & infidelium confusione, hac collectas habeant speciales; videlicet, Deus a quo sancta desideria: Et, Deus in cujus manu sunt omnes potestates & omnia jura regnorum, respice in auxilium Christianorum. Et nihilo minus suis dilectis, & aliis quibuscumque personis utriusque sexus, tam ecclesiasticis quam secularibus, quibus ratione prelatorum & aliorum cujuscumque superioritatis ecclesiasticæ præsidebunt, injungant, ac in domino eos hortentur, quibus Dei verbum sua aut alterius auctoritate proponetur, ut privatim pro pace, ut præmittitur, Christianorum, & infidelium exterminatione, ad Eum ipsum ac gloriosissimam ejus matrem in oratione dominica & in angelica salutatione piæ preces effundant. Et insuper quicumque ex supradictis apud principes seculares cujuscumque gradus, præminentie vel dignitatis existant, aut etiam consiliarios, familiares, domesticos & officarios eorum, nec non apud civitatum, oppidorum, vel universitatum, quorumcumque secularium magistratus, rectores, locumtenentes, aut alias utriusque sexus personas, ecclesiasticas vel seculares, quas ad pacem universalem aut particularem inter principes, potentatus & Christianos populos, nec non ad expeditionem contra infideles persuadendam, auctoritate & gratia valere putaverint, illos ad hujusmodi pacem & expeditionem hortentur & inducant. Quos omnes per viscera misericordie Dei nostri, & per meritum passionis unigeniti ejus filii Jesu Christi, quam maximo possumus cordis affectu in domino hortamur, ac pro pastoralis officii qua fungimur auctoritate monemus, ut depositis privatis similitudinibus, apertisque inimicitias, ad pacis studia amplectendis, & ad expeditionem prædictam decernendam se convertant. Proptereaque omnibus & singulis prelati, principibus & personis, tam secularibus quam ecclesiasticis, cujuscumque status, gradus, dignitatis & præminentie aut conditionis existant, sub interminatione divini judicii districtius inhibemus, ne dictæ paci per nos aut nostros, seu sedis apostolicæ legatos vel nuntios, & episcopali dignitate præditos, ut præferitur, pro Christianæ reipublicæ defensione & fidelium salute, tractandæ aliquod impedimentum directe vel indirecte, palam aut occulte interponere quoquo modo presumant. Sed qui in pace conficienda privatim aut publicum suorum principum suarumve civitatum aut rerumpublicarum, quorum quarumve ad eos ratione officii vel publici alicujus muneris cura spectabit, interesse prætendant, illud quoad modestius tranquillive poterunt, prosequentes, pacis nihil minus partes & studia, quantum in domino poterunt, amplectantur. Quin etiam ad dictam pacem & expeditionem contra dictos Christianæ fidei hostes procurandam, & ab ipso Deo impetrandam, volentes spiritualibus donis Christi fideles animare, omnibus vere confessis & contritis, qui pro ipsa obtinenda pace ac decernenda expeditione in missis, prædicationibus, & aliis divinis officiis, aut in collegialibus, conventualibus, aliisve publicis aut communibus orationibus devote ad Deum preces effundant, aut apud principes, consiliarios, officarios, rectores, vel alias personas supradictas, quas ad pacem faciendam vel tractandam, & ex-

A petitionem in hostes invictæ crucis, ut præmittitur, decernendam, aliquam auctoritatem habere videbuntur, diligentem ac solertem operam adhibebunt, quoties id fecerint: qui vero privatim ac particulariter pro præmissis a Deo consequendi devotas effuderint preces, septies in die, si toties id fecerint; aut si minus, quoties id fecerint, donec pax universalis, que per nos assidue tractatur, inter principes & populos impræsentiarum annis dissidentes, confecta sit, & expeditio contra infideles nostris auspiciis decreta, de omnipotentis Dei misericordia, ac de beatorum ejus apostolorum Petri & Pauli auctoritate consili, centum dies de injunctis eis penitentiis relaxamus. Mandantes propterea venerabilibus fratribus, primatibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, ad quos præsentem seu earum exempla sub sigillis authenticis, vel in Urbe, aut alibi fideliter impressa pervenerint, quatenus illas per suas provincias & dioceses, quanto citius poterunt, faciant publicari, ac debitæ executioni demandari. Ceterum, quod proposuimus & toto corde concupimus, reformationem interium ecclesiasticam tam curiæ nostræ, quam etiam venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum in Urbe commorantium, & alia complura necessaria, sacro approbante concilio decrevimus, que aliis nostris literis in hac eadem sessione publicandis continebuntur. Et licet idem Julius prædecessor noster ad hujusmodi concilium omnes qui adesse consueverunt, & ut tute ac secure venire & accedere possent, eis amplum saluum conductum dederit: quia tamen hæcenus ob prædicta forsitan impedimenta complures prælati, qui venire deberent, adhuc non venerunt, cupientes nos ad graviora in futura proxima sessione procedere, denso ipsos ac reges, duces, marchiones, comites & alios ad concilia generalia venire aut mittere assuetos, qui hæcenus oratores vel mandata legitima non dederint, in domino hortamur, ac per eisdem misericordie viscera rogamus & monemus, ut quamprimum poterunt, vel ipsi personaliter accedere, vel speciales & idoneos nuntios cum legitimis mandatis ad hoc sacrum & Christianæ reipublicæ perutile futurum Lateranense concilium mittere velint. Venerabilibus autem fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prælati, præsertim sub vinculo jurisjurandi, ad visitandum certis statutisque temporibus limina apostolorum Petri & Pauli, & ad generalia concilia indicta personaliter accedendum, etiam tempore suæ promotionis adstrictis, quorum non comparentium contumacia in diversis sessionibus per promotorem dicti concilii sæpius accusata extitit, & contra eisdem petitem procedi, & de incurfu censurarum & poenarum protestatum solemniter reperitur, non obstantibus quibuscumque privilegiis, concessionibus & indultis eis, eorumque ecclesiis, monasteriis & beneficiis per dictos prædecessores nostros aut nos concessis, confirmatis & innovatis: que habentes pro expressis, ex certa scientia & plenitudine potestatis cassamus, irritamus & annullamus, in virtute sanctæ obedientie injungimus, ac sub excommunicationis & perjurii, aliisque de jure vel consuetudine, & præsertim in literis indictionis & publicationis dicti concilii Lateranensis per ipsum Julium prædecessorem

ANNO
CHRISTI
1516

ANNO
CHRISTI
1514

sciem nostrum specialiter indictis, aut aliis A
non accedentibus ad concilium rite indictum
pœnis, districtius mandamus, ut ad dictum
concilium Lateranense accedere personaliter, &
usquequo conclusum, & auctoritate nostra ab-
solutum fuerit, in Urbe morari debeant, nisi
aliqua legitima causa impediti fuerint. Et si,
ut præfertur, modo fuerint impediti, procu-
ratores suos speciales cum pleno mandato ad
ea quæ tractanda, agenda & deliberanda e-
runt, idoneos mittant. Et ut omnis prorsus
excusatio tollatur, neve cuiquam venire de-
benti prætextus aliquis cujuscumque impedi-
menti relinquatur, præter publicum fidem,
quam in indictione hujus concilii omnibus ad
id venientibus liquet esse concessam, hoc eod-
em approbante concilio, omnibus & singu-
lis in congregationibus conciliorum generalium
adesse solitis, & ad ipsum Lateranense concilium
venientibus, eorumque domesticis fami-
liaribus, cujuscumque status, gradus, ordinis
& conditionis vel nobilitatis existant, ecclesia-
sticis & secularibus pro se & bonis suis quibul-
cumque per civitates, terras & loca, tam ma-
ritima quam terrestria, diocesis Romanæ ecclesie
subjecta, ad concilium Lateranense ad Urbem
veniendi, & in ea libere commorandi, & pro
animi sententia consulendi, & ab ea quoties
videbitur recedendi, & post quatuor menses
a dicti concilii conclusione & dissolutione li-
berum, tutum & securum saluumconductum, C
ac plenam & omnimodam securitatem aucto-
ritate apostolica tenore præsentium, de con-
cilio & potestate prædictis, damus & conce-
dimus & impartimur, aliosque salvocondu-
ctus & securitates habere cupientibus dare li-
bere pollicemur: quos omnes & singulos beni-
gne & caritative tractabimus & suscipiemus.
Mandantes omnibus & singulis principibus se-
cularibus, quantumcumque grandi dignitate,
etiam imperiali, regali, reginali, ducali,
aut alia quacumque fulgentibus, & civitatum
rektoribus, ac civibus eorum republicam gu-
bernantibus & regentibus, ut prælatis & aliis
ad dictum concilium Lateranense venientibus, D
sub divinæ majestatis & indignationis nostræ
incursum, pœnis contra impediētes concilio-
rum celebrationem, & præsertim dicti Late-
ranensis concilii, in jure, sive literis præfate
indictionis per prædecessorem nostrum conten-
tis & appositis, liberam licentiam & facult-
tatem, saluumque conductum veniendi & re-
deundi, & per eorum dominia, terras & loca,
per quæ ipsos transitum facere oporteat, cum
eorum rebus & bonis ac equis, liberum
transitum & innoxium concedant, omnibus
prorsus exceptionibus sive excusationibus semo-
tis ac cessantibus. Mandamus insuper & in-
jungimus sub indignationis nostræ & aliis arbi-
trio nostro infligendis pœnis, omnibus & sin-
gulis gentibus nostris armigeris, tam pedestri-
bus quam equestribus, eorumque ducibus &
duktoribus, ac etiam arcium nostrarum castel-
lanis, civitatumque & locorum diocesis Romanæ
ecclesie subjectorum legatis, gubernatoribus,
rektoribus, locum tenentibus, potestatibus, of-
ficialibus & vassallis, ut quibusvis constitutio-
nibus, ordinationibus apostolicis, legibus im-
perialibus, statutisque & consuetudinibus mu-
nicipalibus, etiam juramento & confirmatione
apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis
non obstantibus, quæ salvoconductui & secu-
ritati præmissis in aliquo derogare, seu illa

Com. General. Tom. XXXII.

quoquo modo impedire possent, citius si in
illa forent, de quibus specialis & specifica, ex-
pressa & individua, non autem per generales
clausulas id importantia, mentio, seu quævis
alia expressio habenda foret, illorum omnium
tenores præsentibus, ac si de verbo ad verbum
infererentur, pro capressis habentes, & aliis
quibuscumque, cujuscumque gradus, status,
conditionis & præminentie fuerint, ut ipsos
venientes ad concilium Lateranense libere, tu-
te & secure transire, morari & recedere per-
mittant & permitti faciant, ne tam sanctum,
laudabile ac pernecessarium concilium quavis
causa vel prætextu distrahatur, & ut ad illud
venientes tute ac in pacis tranquillitate liber-
tateque vivere, dicere & expedire valeant,
quæ honorem Dei omnipotentis, statumque
totius ecclesie concernant. Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc paginam nostræ inin-
dictionis, inhibitionis, relaxationis, exhortatio-
nis, rogationis, monitionis, cassationis, irri-
tationis, annullationis, donationis, concessio-
nis, obligationis & mandati infringere, vel ei
ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attentare præsumperit, indignationem omni-
potentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apo-
stolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ millesimo quin-
gentesimo decimoquattro, tertio Nonas Maii,
pontificatus nostri anno secundo. Qua per-
fecta, petiit a concilio, an placerent paterni-
tatibus suis contenta in schedula. Et omnes,
nemine penitus discrepante, ac quilibet eorum
respondit, placere contenta in schedula. De-
inde reverendus pater dominus Vincentius ar-
chiepiscopus Neapolitanus ascendit ambonem,
& legit aliam quamdam schedulam tenoris in-
tra scripti.

BULLA REFORMATIONIS
CURIÆ.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacrosancto appro-
bante concilio.

Supernæ dispositionis arbitrio, quo cælestis
pariter & terrena ineffabili providentia dispo-
nuntur, in sublimi beati Petri solio Christi
unigeniti Dei filii gerentem vices in terris Ro-
manum pontificem decet in primis, pro cura
& salute dominicæ gregis sibi divinitus commis-
si, providi exercere pastoris officium. Quare
pro dicti pastoralis officii sollicitudine, cum
ecclesiasticam disciplinam, ac per omnes fere
Christi fidelium gradus bene recteque vivendi
regulam temporum difficultate ac hominum ma-
litia, licentiaque & impunitate in deterius ita
labi, diffuere, aberrareque longius a recta
via animadvertimus, ut nisi provida corrige-
tur emendatione, in varios errores securitate
peccandi quotidie magis incidere, morque ob-
ortis publice scandali, prorumpere sit voren-
dum. Cupientes igitur, quatenus nobis ex
alto permittitur, ea jam nimium invalescentia
mala corrigere, ac pleraque in pristinam sa-
crosum canonum observantiam reducere, ac in
melius juxta sanctorum patrum instituta dante
domino reformare, eaque omnia, sacro appro-
bante Lateranensi concilio, a felicis recordatio-
nis Julio papa secundo prædecessore nostro in-

SESSIO
IX.

ter alia propterea incepto, & per nos continuato, salubriter moderari: ut ab his summus exordium, qua pro nunc magis expedire videntur, & que saepe per singulas aetates neglecta, magnam Christianae religioni attulerunt perniciem, & in ecclesia Dei maxima scandala pepererunt, a promotionibus scilicet ad ecclesiasticas dignitates constitutum exordiri. Cum pie memorie Alexander papa tertius praedecessor noster etiam in Lateranensi concilio decreverit, ut aetas, morum gravitas, ac literarum scientia in personis promovendis in episcopos & abbates diligenter inquirentur, nihilque magis Dei ecclesiae officiat, quam cum immeriti assumuntur praelati ad regimen ecclesiarum, propterea in promotionibus praetorum, quarum a Romanis pontificibus magna ratio haberi debet, eo praesertim, quod de promotis per eos ad ecclesias seu monasteria in extremo iudicio rationem Deo reddaturi sunt, statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis suis temporibus, patriarchalibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis & monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta praesati Alexandri constitutionem, aetate matura, gravitate morum, literarumque scientia praeditis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem seu conservationem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis ecclesiarum, prudentiae, nobilitatis, probitatis, experientiae atque curialitatis antiquae cum competenti literatura, & in sede apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulatis, quorum electiones & postulationes per sedem apostolicam admitti consueverunt, volumus observari. Et si de minoribus aetate triginta annorum ecclesiis aut monasteriis hujusmodi contigerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut ecclesiis citra vigesimumseptimum aetatis annum, monasteriis vero citra vigesimumsecundum praesente valeant. Quinimo ut accuratius diligentiusque idoneae personae promoveantur, statuimus, ut cardinalis, cui electionis, postulationis aut provisionis ecclesiae seu monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio, ut moris est, referat commissionem examinis ac relationis hujusmodi sibi datam, unicujuslibet ordinis antiquiori cardinali in ipso consistorio per seipsum, vel si ea die, qua sibi commissionis onus junctum fuerit, consistorium non fuerit, per secretarium suum aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus notam illam facere debeat: qui tres priores aliis quam primum sui ordinis cardinalibus eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisve aut promotionis summarie & de plano per seipsum dictus relator examinet, & si qui contradixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens opus fuerit, alios ex officio assumere, processusque & iura ejusmodi relationis, una cum dictis testium die factionis relationis secum ad consistorium deferre debeat; neque ullo modo referat, si praesens in curia promovendus majorem cardinalium partem antea non adiverit, ut qua a referente collega sint cardinales audituri, oculata fide, quantum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint. Promotus vero eisdem cardinalibus qui praesentes in curia fuerint, ex antiquo more consuetudineque laudabili quamprimum visitare teneatur. Quem quidem morem

A laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus. Et quoniam episcopalem dignitatem tuori illisam, & ne improborum impugnationibus, aut accusantium calumniis passum pateat, muniti par est: statuimus, ut nullus episcopus aut abbas, quovis instante ac requirente, nisi sibi copia & facultas legitime defensionis permittatur, etiam si crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis, causa plenarie probata fuerit, dignitate privari valeat: neve aliquis periculis invitatus, nisi aliis iustis efficacibus rationibus & causis, transferatur juxta formam ac decretum concilii Constantiensis. Et quoniam ex commendis monasteriorum (ut magistra rerum experientia saepe docuit) monasteria ipsa tam in spiritualibus quam in temporalibus graviter laeduntur, quippe quorum aedificia partim commendatariorum negligentia, partim avaritia vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in his magis diminuitur, passimque obloquendi materia personis praesertim saecularibus praebet, non absque dignitatis apostolicae sedis diminutione, a qua commendae hujusmodi proficiscuntur: ut eorum indemitati salubriter consulatur, volumus ac sancimus, ut cum illa per obitum abbatum qui illis praesent vacaverunt, nullo pacto cuiquam possint commendari, nisi pro conservatione auctoritatis apostolicae sedis, & ad occurrendum malis illam impugnantium, pro temporum qualitate aliter nobis de fratrum nostrorum consilio visum fuerit expedire. Sed de persona idonea juxta praescriptam constitutionem eis ita provideatur, ut illis idonei abbates, prout decet, praefaturi sint. Ea vero monasteria, quae commendata fuerint, cum per eorum cessum vel defectum, quibus erant commendata, commendae hujusmodi cessaverint, cardinalibus dumtaxat ac personis qualificatis & bene meritis commendari possint: ita tamen, quod eorum monasteriorum commendatarii, quibus antea de cetero commendata fuerint, cujusvis dignitatis, honoris & praeminentiae existant, etiam cardinalatus honore & dignitate fungantur, si mensam habuerint separatam, ac seorsum a mensa conventuali, quartam sui mensae partem pro instauratione fabricae, seu pro ornamentis, vestibus ac paramentis emendis faciendisque, aut pauperum alimonia, aut sustentatione, ut major exiget ac suadebit necessitas; si vero mensa fuerit communis, tertiam omnium fructuum dicti monasterii sibi commendati partem pro supradictis oneribus supportandis, & sustentatione monachorum, omnibus aliis deductis oneribus, impartiri teneantur. Ac literas, quae super monasteriorum hujusmodi commendis expediuntur, cum clausula hoc ipsum specificis exprimente debeant expediri. Alioquin, si aliter expediantur, nullius sint roboris vel momenti. Et quoniam ecclesiis hujusmodi absque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati praesidentium, quam ecclesiarum & aedificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earumdem ecclesiarum fructibus pensiones minime reserventur, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quae in secreto nostro consistorio iusta, probabilis & honesta habita fuerit.

Statuimus quoque, ut de cetero parochiales ecclesiae ac dignitates majores & principales, aliaque beneficia ecclesiastica, quorum

ANNO
CHRISTO
1516.

fru-

ANNO
CHRISTI
1514

fructus, redditus & proventus ducentorum ducatorum auti de camera, secundum communem estimationem, valorem annuum non constituent vel attingunt, nec non hospitalia, leprosarum, xenodochia, cuiuscumque valoris, que ad pauperum usum & alimoniam instituta sunt, sancte Romanæ ecclesiæ cardinalibus non commendentur, aut alio quovis titulo conferantur, nisi per obitum familiarium suorum vacaverint, que illis commendari possint, ut illa ad illarum personarum sibi gratarum & idonearum commodum infra sex menses dimittere tententur: quibus etiam, quoad beneficia, ad que haberent regressum, præjudicare non intendimus. Ordinamus etiam, ne ecclesiarum a quoruncumque monasteriorum & militiarum membra a suo capite, quod est absurdum, absque legitima & rationabili causa disjungantur aut separentur. Uniones perpetue, præterquam in casibus a jure permittis, vel sine rationabili causa, nequaquam fiant. Dispensationes autem ad plura incompossibilia ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, nisi ex magna & urgenti causa. Et personis cuiuscumque dignitatis parochiales ecclesiæ & earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis vel commende ad vitam, ultra quatuor obtinentibus, exnunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantum ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, & beneficia dimittenda hujusmodi resignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quacumque reservatione etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obstanti: quo elapso termino, nisi dimiserint, omnia vacare censeantur, ac possint libere ut vacantia impetrari: talesque præterea retinentes penas extravagantis execrabilis recolendæ memoriæ Joannis pape vigesimisecondi etiam prædecessoris nostri incurrant. Item statuimus, ut speciales reservationes quoruncumque beneficiorum ad cuiusvis instantiam minime concedantur.

De cardinalibus.

Et cum sancte Romanæ ecclesiæ cardinales ceteros omnes in ipsa ecclesia post summum pontificem honore ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum est, ut vitæ munditia ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus & ordinamus, ut de cetero quilibet cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque in primis operibus honorificet. Sint omnes vigilantes, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, suppellexque, non fastu aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibili, ne peccandi excusandique modum licentia inde nascatur, sed ut æquum est, modestis & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, que sacerdotalem partem se ferant modestiam, ac prælatibus & quoscumque alios

A insignes viros ad Romanam curiam venientes benigne honorificeque, tam publice quam privatim, tractent, & apud nos & successores nostros gratiose liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant.

B Præterea ministerium indecorum episcoporum prælatorumque in domibus non habeant, ne ceteris præesse instituti, & sacro charactere insigniti, in vilia descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac juxta eorum status concordantiam tractent.

C Cumque Romani pontifices communi omnium Christi fidelium Patri assistant, personarum acceptatores vel advocatos eos fieri valde inconveniens est. Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque principum aut communitatum, vel quoruncumque aliorum contra quemquam, nisi quantum iustitia & æquitas postulat, eorumque dignitas & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed a privata omni passione sejuncti, sedandis & computandis inter quoscumque litibus omni diligentia vacent incumbantque: principum & quoruncumque aliorum, ac præsertim pauperum & religiosorum justa negotia pio promoveant affectu, oppressos & injuste gravatos juxta vires suas & officii debitum adjuvent.

D Tituli sui loca, si præsentibus in curia fuerint, personaliter: si vero absentes, per vicarium idoneum semel saltem singulis annis visitent: clericos & populos ecclesiarum titulo suo subjezarum cum diligentia inquirent, vigilantique circa cultum divinum & bona dictarum ecclesiarum, moreque in primis & vitam clericorum & parochianorum solerter explorent, eosque omnes & singulos ad recte honesteque vivendum paterno moneant affectu.

E Pro augmento autem divini cultus & salute animæ suæ, quilibet cardinalis vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad presbyterum unum commode ibi sustentandum: vel si ecclesia indigeat reparatione, vel alia subventionem, tantum illi relinquat vel donet, quantum conscientie suæ videbitur.

F Et cum minime deceat, affines & consanguineos, præsertim benemeritos & ope indigentes, negligere, sed illis providere justum & laudabile sit: non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel ecclesiasticis redditibus ita eos impleri convenire arbitramur, ut ceteri damnum ex hujusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur. Statuimus itaque, ut ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni & opimi redditus per sanctos patres statuti & ordinati fuerunt.

G Volumus etiam ut ecclesiis eisdem cardinalibus commendatis, etiam si cathedrales, abbatialesve, aut prioratus, vel quæcumque alia beneficia ecclesiastica fuerint, absque omni proflus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri cathedralibus, dignos & idoneos vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes; reliquis autem sibi commendatis ecclesiis aut monasteriis de justo clericorum vel capellanorum, seu

SESSIO
IX.

SESSIO
IX.

seu religiosorum aut monachorum, Deo iustitiam & laudabiliter ferventium numero providentes: ædificia quoque, possessiones & iura quæcumque in statu convenienti contineant, & diruta instaurant, sicut ad bonorum prælatorum & commendatariorum officium spectat.

Statuimus etiam, ut dicti cardinales circa numerum familiarium, equorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione ac diligenti providentia, ne majorem numerum, quam sua facultas, conditio ac dignitas patiantur, habentes, luxus ac prodigalitatis vitio notari possint: neve rursus avari sordidique habeantur, si in magna & amplis redditibus, paucissimis victum præbeant, cum domus cardinalium patens hospitium, portusque ac refugium proborum & doctorum maxime virorum & pauperum nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate in primis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiam notam, vulgoque obloquendi calumniandique iustas præbeant occasiones.

Et cum maxime providendum sit, ut non solum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut ceteris exemplo ad imitandum possumus esse, ordinamus ut quilibet cardinalis se domus ac familia sua optimum rectorem præfectumque ostendat esse, tam circa ea que extrinseca omnibus apparent, quam que intus latent abscondita. Habeat itaque eorum quique sacerdotes & levitas honestis vestimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet vesiculosas, nec eo habitu utatur, qui ordini ecclesiastico parum conveniat. Quare in presbyteratus ordine constituti vestes colorum, quæ clericis a jure non prohibeantur, deferre debeant usque ad talis saltem demissas. Et habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & cardinalium capellani missas celebrantes, caputium deferre in publico teneantur: scilicet vero paulo supra talos concedantur.

Parafrenarii, quia in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in presbyteratus ordine non sint constituti: ita tamen ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent.

Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti, non comam neque barbam nutriant, neque mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex vellato aut serico factis habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum aut cortio simpliciter utantur.

Si quis autem familiarium prædictorum contra fecerit, aut post tres menses legitima monitione præcedente a præsentium publicatione, hujusmodi vestes prohibitas gestaverit, in excommunicationem incurrat. Si vero infra tres alios menses non se correxerit, a perceptis que fructuum ex beneficiis, quæ obtinet,

A suspensus intelligatur. Quod si per alios sex menses in hujusmodi pertinacia obstinatus permanserit, legitima similiter monitione præcedente, beneficiis omnibus, quæcumque habet, privatus sit & esse censeatur: eaque sic vacantia a sede apostolica libere impetrari valeant. Quæ omnia & singula in nostris & cujuscumque Romani pontificis pro tempore existentis familiaribus & similiter in omnibus aliis clericis beneficiatis, vel in sacris ordinibus constitutis, ac etiam curialibus, locum habere volumus; hoc uno tantum excepto, quod dicti nostri & Romani pontificis familiares, rubri coloris vestimenta gestare possint, pro decetia & consuetudine dignitatis pontificalis. Et

B quoniam ad cardinales maxime spectat operum optimorum cura, pro viribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, erroribusque ac superstitionibus contra veram & orthodoxam fidem infectæ sint, & ubi divinerum mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina: quique reges ac principes, seu populi bellis infestentur, vel infestari timeant. Hæc & hujusmodi scire, ac nobis & Romano pontifici pro tempore existenti referre operam dabunt, ut opportuna & salutaria talibus malis ac pestibus remedia vigilantissimo studio excogitari valeant. Et cum frequenter ac prope quotidiana experientia notum sit, provinciis ac civitatibus propter suorum legatorum de latere absentium multa sæpius contingere mala, variaque non sine apostolicæ sedis præjudicio scandala oriri, statuimus & ordinamus ut illis cardinalibus provinciis ac civitates legationis titulo obtinentibus, eas per locum tenentes aut officiales quoscumque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro majori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantia regere & gubernare teneantur. Et qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses: si extra Italiam, quinque a die præsentis publicationis ad suas provincias ire, ac majorem temporis partem ibi residere teneantur, nisi de nostro & successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores & locum tenentes, ceterosque consuetos officiales, cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverit, emolumentis quibuscumque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitus ordinata & instituta fuerunt, ut opportuna legatorum præsentia populis esset salutaria, non ut ipsi laborum & curarum penitus expertes, lucro tantum sub legationis titulo inhiarent. Et cum cardinalis officium in primis versetur in frequenti Romani pontificis assistentia & sedis apostolicæ negotiis, propterea statuimus, ut omnes

C cardinales in Romana curia resideant; & qui sunt absentes, si in Italia, intra sex menses, si extra Italiam, infra annum a die publicationis præsentis constitutionis revertantur. Alioquin fructus beneficiorum & omnium officiorum suorum emolumenta amittant, omnibusque privilegiis generaliter & specialiter cardinalibus concessis, quam diu abfuerint, omnino careant, exceptis tamen illis, quos ratione officii ab apostolica sede sejuncti, vel de Romani pontificis mandato aut licentia, vel iusto metu, aut quavis alia legitima causa impediente, vel ægrotationis absente contingat:

ANNI
CHRIST.
1514.

ANNO
CHRISTI
1514

privilegiis, indultis & immunitatibus, eisdem A
cardinalibus concessis, & in bulla nostra sub
data coronationis nostra contentis & expressis,
in suo robore nihilo minus permanentibus.

Statuimus insuper, ut expensis funebres cardina-
lialium, computatis omnibus mille quingen-
torum florenorum summam excedere non de-
beant, nisi executorum providentia, iustis alle-
gatis causis ac rationibus, plures expendendum
esse duxerit. Exequia & castrum doloris prima
& nona die fiant: infra octavam vero missa de
more celebrentur.

Pro reverentia autem sedis apostolicæ, utili-
tateque & honore communi pontificis & ipso-
rum cardinalium, ut scandalorum, quæ nasci
possent, occasio tollatur, majorque in sacro
senatu libertas votorum fiat, liceatque, ut par-
est, cardinali cuique secundum Deum & conscien-
tiam suam libere & impune quodcumque
sentiat dicere: statuimus, ne quis cardinalium
vota in consistorio data, & quæcumque ibi ge-
sta aut dicta, quæ in odium, aut præjudicium,
aut scandalum alicujus redundare possint, scrip-
to aut verbo, vel quovis alio modo revelet
sub pœna perjurii & inobedientiæ, & quoties-
cumque a nobis & Romano pontifice pro tem-
pore existente specialiter & expresse ultra præ-
missa indictum fuerit super aliqua re silentium,
si quis contra fecerit, ultra pœnas excommuni-
cationem latæ sententiæ incurrat: a qua non
possit absolvi, nisi a nobis vel præfato pontifi-
ce Romano & cum expressione causæ, præter-
quam in mortis articulo.

Reformationes curiæ, & aliorum.

Et cum omnis ætas ab adolescentia prona sit
ad malum, & a teneris assuefieri ad bonum ma-
gni sit operis & effectus, statuimus & ordina-
mus, ut magistri scholarium, & præceptores,
pueros suos sive adolescentes nedum in gram-
matica & rhetorica, ac ceteris hujusmodi audi-
re & instruere debeant, verum etiam docere te-
neantur ea, quæ ad religionem pertinent, ut
sunt præcepta divina, articuli fidei, sacri hy-
mni & psalmi, ac sanctorum vitæ: diebusque
festivis nihil aliud eos docere possint, quam in
rebus ad religionem & bonos mores pertinenti-
bus, eosque in illis instruere, hortari & cogere
in quantum possint, teneantur; ut nedum ad
missas, sed etiam ad vesperas, divinaque offi-
cia audienda, ad ecclesias accedant, & similiter
ad prædicationes & sermones audiendos impel-
lant, nihilque contra bonos mores, aut quod
ad impietatem inducat, eis legere possint.

Ad abolendam vero execrabilem blasphemiam,
quæ in maximum divini nominis, & sanctorum contemptum supra modum invaluit,
statuimus & ordinamus, quicumque Deo palam
seu publice maledixerit, contumeliosisque at-
que obscænis verbis dominum nostrum Jesum
Christum vel gloriosam virginem Mariam ejus
genitricem expresse blasphemaverit, si munus
publicum jurisdictionisve gesserit, perdat emolumenta trium mensium pro prima & secunda
vice dicti officii: si tertio deliquerit, illo eo
ipso privatus existat. Si clericus vel sacerdos
fuerit, eo ipso quod de delicto hujusmodi fue-
rit convictus, etiam beneficiorum, quæcumque
habuerit, fructibus applicandis, ut infra unius
anni mulctetur: & hoc sit pro prima vice, qua
blasphemus ita deliquerit: pro secunda vero si
ita deliquerit, & convictus, ut præfertur, fue-

rit, si unicum habuerit beneficium, eo prive-
tur: si autem plura, quod ordinarius maluerit,
id amittere cogatur. Quod si tertio ejus sceleris
arguatur & convincatur, dignitatibus ac be-
neficiis omnibus quæcumque habuerit, eo ipso
privatus existat, ad eaque ulterius retinenda in-
habilis reddatur, eaque libere impetrari & con-
ferri possint. Laicus vero blasphemans, si nobilis
fuerit, pœna viginti quinque ducatorum mul-
ctetur: & pro secunda vice, quinquaginta fa-
bricæ basilicæ principis apostolorum de Urbe
applicandis: & aliis, ut infra deducitur: pro
tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis
ac plebejus fuerit, in carcerem detundatur.

Quod si ultra duas vices publice blasphemans
deprehensus fuerit, mitra infami per integram
diem ante fores ecclesiæ principalis mittatur
stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum pec-
catum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel
ad triremes damnatur ad iudicis deputati arbitrium.
In foro autem conscientie nemo blasphemie
reus, absque gravissima pœnitentia, se veri
confessoris arbitrio injuncta, possit absolvi. Qui
vero reliquos sanctos blasphemaverit, arbitrio
iudicis rationem personarum habituri, mitius ali-
quanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut se-
culares iudices, qui contra tales blasphemans
convictos non animadverterint, eosque iustis pœ-
nis minime affecerint, quantum in eis fuerit,
quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque pœ-
nis subjiciantur. Qui vero in illis inquirendis
puniendisque diligentes & severi fuerint, pro
qualibet vice decem annorum indulgentiam con-
sequantur, & tertiam partem multæ pecuniariæ
habeant. Quicumque vero blasphemantem
audierint, cum verbis acriter objurare teneantur,
si citra periculum suum id fieri posse con-
tinget, eundemque deferre, vel notificare apud
iudicem ecclesiasticum seu secularem intra tri-
duum debeant. Quod si plures dictum blasphemantem
simul audierint, singuli eum accusare teneantur,
nisi forte omnes convenerint, ut unus pro cunctis
tali fungatur officio. Quos omnes in virtute sanctæ
obedientiæ hortamur & rogamus in domino, ut pro
divini nominis reverentia & honore, suis dominiis ac
terris præmissa omnia servati & exactissime exequi
mandent ac faciant, uberrimam ab ipso Deo tam boni ac
pii operis mercedem habituri, similemque annorum
decem indulgentiam ab apostolica sede consecuturi
cum tertia parte multæ, qua dictus blasphemus
plectetur, quoties tale scelus puniendum curaverint.
Quam quidem indulgentiam & reliquam tertiam
multæ partem accusatori, blasphemum nomen
deferenti, similiter concedi & assignari volumus,
aliis pœnis contra hujusmodi blasphemos per sacros
canones expressis, nihilo minus in suo robore
manentibus.

Ut clerici præsertim caste continenterque
iuxta canonum præcepta vivant, statuimus ut
contra facientes acriter secundum canones puniantur.
Si quis vero tam laicus, quam clericus, de
crimine, propter quod venit ira Dei in filios
diffidentis, convictus fuerit, pœnis per sacros
canones aut jus civile respective impositis puniatur.
Concubinariis autem, sive laici sive clerici
fuerint, eorundem canonum pœnis mulctentur:
neque superiorum tolerantia, seu prava
consuetudo, quæ potius corruptela dicenda est,
a multitudine peccantium, aliave qualibet
excusatio eis aliquo modo suffragetur, sed juxta
juris centuram severe puniantur.

Ad bonum vero & quietum regimen civita-
sum,

SUSSEIO
IX.

SESSIO
XI.

tum, ac locorum omnium Romanæ ecclesiæ A
subjectorum, constitutiones bonæ memoriæ A-
gidiæ episcopi Sabinensis olim editas innovamus,
easque inviolabiliter servari præcipimus & man-
damus.

Et ut nefariæ simoniæ labe ac pestis non so-
lum a Romana curia, sed ex omni etiam Chri-
stiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitu-
tiones per antecessores nostros etiam in concilii
contra hujusmodi simoniacos editas inno-
vamus, easque inviolabiliter servari præcipi-
mus, ac pœnas in eis contentas pro expressis
& insertis haberi, & delinquentes etiam aucto-
ritate nostra affici volumus.

Statuimus quoque & ordinamus, ut quislibet
habens beneficium cum cura vel sine cura, si B
post sex menses ab obtento beneficio divinum
officium non dixerit, legitimo impedimento
cessante, beneficiorum suorum fructus suos non
faciat pro rata omissionis recitationis officii &
temporis, sed eos tamquam injuste perceptos,
in fabricas hujusmodi beneficiorum vel paupe-
rum elemosynas erogare teneatur. Si vero ul-
tra dictum tempus in simili negligentia contu-
maciter permanerit, legitima monitione præ-
cedente, beneficio ipso privetur, cum propter
officium detur beneficium. Intelligatur autem
officium omisere, quoad hoc, ut beneficio
privari possit, qui per quindecim dies illud
bis saltem non dixerit, Deo tamen ultra præ-
missa de dicta omissione redditurus rationem. C
Quæ pœna in habentibus plura beneficia rei-
terabilis toties sit, quoties contra facere con-
vincatur.

Et cum fructuum ecclesiarum cathedralium
& metropolitanarum, monasteriorumque & alio-
rum quorumcumque beneficiorum ecclesiastico-
rum plenaria dispositio & administratio ad nos
& Romanum pontificem pro tempore existen-
tem, & illos etiam, qui ejusmodi ecclesias,
monasteria & beneficia jure & canonicè obti-
nent, solum pertineant, sæcularesque princi-
pes, omni etiam divino jure id prohibente,
dictis ecclesiis, monasteriis ac beneficiis intro-
mittere se nullatenus debeant: statuimus & or-
dinamus, ut fructus, redditus & proventus ec-
clesiarum, monasteriorum ac beneficiorum,
per sæculares ullos principes, etiam si impera-
tor, reges, regineve, seu republicæ vel po-
tentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu
judices, etiam ecclesiasticos, vel quascumque
alias personas, publicas vel privatas, de eo-
rumdem imperatoris, regum, reginarumve ac
principum, rerumque publicarum vel potentatuum
mandato, sequestrari, occupari, aut
modo aliquo detineri, ipsique hujusmodi ec-
clesias, monasteria ac beneficia obtinentes, sub
prætextu fabricæ instaurationisque, sine Roma-
ni pontificis tempore existentis expressa licen-
tia, aut elemosynarum, seu quovis alio co-
lore aut fuce, impediri non debeant, quo mi-
nus de illis, ut antea libere ac sine impedi-
mento disponere valeant. Et si sequestrati fue-
rint, occupati aut detenti, integre libereque
ac sine exceptione vel mora, prælati ad quos
de jure legitimeque spectant, restituantur: de
quibus si dissipati nulquam reperiri possint, eo-
rum iusta æstimatione facta, dictis prælati-
satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestra-
tiones, applicationes, dissipationesque fecerint,
aut fieri mandaverint, sub pœna excom-
municationis aut interdicti ecclesiastici, talium
principum terris & dominio eo ipso incurren-

dis. Et ut eorum, ac eisdem subjectorum bo-
na ubicumque reperta, si moniti parere nolue-
rint, capi & retineri possint. Ipsi vero contra
facientes, tam supradictis pœnis, quam pri-
vationis feudorum & privilegiorum, quæ a no-
bis & Romana vel aliis ecclesiis nunc & pro
tempore obtinuerint, & aliis contra violatores
& oppressores libertatis ecclesiasticæ, etiam per
extravagantes & alias constitutiones, etiam
incognitas, & forsitan in usu non existentes,
impositis, quarum omnium tenores pro ex-
pressis & insertis habentes innovamus, ac per-
petuum firmitatis robur habere decernimus &
declaramus, ac secundum eas per quoscumque
judices, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ car-
dinales, sublata & adempta eis aliter judican-
di declarandique potestate, sententiari, ju-
dicari & interpretari debere volumus atque
mandamus.

Et cum a jure, tam divino quam humano,
laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas
attributa sit, innovamus omnes & singulas
constitutiones felicis recordationis Bonifacii pa-
pæ octavi, etiam prædecessoris nostri, quæ in-
cipit: Felicis; & Clementis quinti, quæ in-
cipit: Si quis suadente; nec non quascumque
alias apostolicas sanctiones in favorem liberta-
tis ecclesiasticæ, & contra ejus violatores quo-
modolibet editas, & pœnis etiam contra talia
presumentes, in bulla, quæ legitur in cœna
domini, contentis, in suo robore perman-
suris. Et cum in Lateranensi pariter ac conciliis
generalibus sub excommunicationis pœna pro-
hibitum fuerit, ne reges, principes, duces,
comites, barones, republicæ, & alii poten-
tatus quicumque regnis, provinciis, civitatibus
ac terris quoquo modo præfidentes, collectas,
decimas, & alia hujusmodi onera, clericis,
prælati & aliis quibuscumque personis ecclesi-
asticis imponant, exigantque, neve a sponte
etiam dantibus & consentientibus etiam reci-
pian: atque in præmissis auxilium, favorem,
consiliumve palam vel occulte præstantes in ex-
communicationis lætæ sententiæ pœnam eo ip-
so incidant, & ipsæ quoque republicæ ac com-
munitates & universitates circa hoc quomodo-
libet delinquentes ecclesiastico eo ipso subji-
cantur interdicto: prælati etiam, præmissis abs-
que Romani pontificis expressa licentia ultro
consentientes, excommunicationis & deposi-
tionis pœnam ipso facto incurrant, statuimus
& ordinamus, ut de cetero talia presumen-
tes, etiam si, ut præfertur, qualificati fue-
rint, ultra supradictas pœnas, quas contrave-
niendo eo ipso incurere volumus, innovamus,
quod ad omnes actus legitimos, inhabiles &
intestabiles habeantur. Et cum secundum leges
civiles, & sacrorum canonum censuras, forti-
legia per invocationem demonum, incantatio-
nes ac divinationes superstitionesque prohibita
sint, statuimus, decernimus & ordinamus, ut
clerici, qui in præmissis culpabiles inventi fue-
rint, arbitrio superiorum infamia notentur:
si vero non destiterint, deponantur, atque
in monasterium ad tempus arbitrio superioris
præfieriendum, detrudantur, beneficisque
& officiis ecclesiasticis priventur. Laici vero
utriusque sexus, excommunicationis & aliis
pœnis juris, tam civilis, quam canonici sub-
jaceant.

Et ut omnes ficti Christiani, ac de fide male
sentientes, cujuscumque generis aut nationis
fuerint, nec non hæretici, seu aliqua hæresis
labe

ANNO
CHRISTI
1514.

ANNO
CHRISTI
1514

labe polluti, vel Judaizantes, a Christi fidelium coetu penitus eliminantur, & a quocumque loco, & praesertim a Romana curia expellantur, ac debita animadversione puniantur, statuiamus, ut contra eos diligenti inquisitione ubique & in dicta curia maxime, procedatur per iudices per nos deputandos, & ejus criminis reos & legitime convictos, debitis poenis puniri, relapsos vero, absque ulla spe veniae aut remissionis affici volumus. Et cum constitutiones & ordinationes nostrae hujusmodi, quas pro nunc ordinamus, vitam, mores, ecclesiasticamque disciplinam concernant, tam officiales nostros, quam alios, tam in Romana curia, quam extra ubique locorum commorantes imitari convenit, illis ligari, eosque ad eorum observationem inviolabiliter teneri volumus atque decernimus. Et ne constitutiones ipsae aliis censuris ac poenis in contravenientes per antiqua jura & constitutiones impostis derogare in aliquo videantur, cum ad augmentum edicte atque excogitatae fuerint, etiam declaramus, per eorum dispositiones ordinationesque nihil prorsus juri communi, vel decretis aliorum Romanorum pontificum ullatenus derogatum esse. Quinimo si qua in eis propter perveriam temporum, aut locorum vel hominum corruptelam, vel abusum, aut quamcumque aliam causam minime probandam, vigorem suum amiserint, ea exnunc innovamus, confirmamus & inviolabiliter observari mandamus. Quas nostras consultissimas constitutiones, post duos menses ab earum publicatione, ligare debere etiam decernimus & declaramus, districtius inhibentes, ne quis eas glossare, vel super eis commentaria, interpretationeive facere absque speciali nostra vel sedis apostolicae licentia praesumat. Si quis autem ausu temerario contravenerit, excommunicationis latae sententiae poenam eo ipso incurrat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, sanctionis, reformationis, intentionis, ordinationis, exhortationis, monitionis, praeccepti, voluntatis, innovationis, confirmationis, mandati, decreti, declarationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Bulla seu schedula indicationis decimae sessionis sacrosancti Lateranensis concilii, lecta per eandem reverendum patrem dominum archiepiscopum Neapolitanum in nona sessione.

Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Ut hoc factum Lateranense concilium ad finem uberrimae sperataeque utilitatis perducatur, possintque dicti praelati & alii vocati commode venire, & personaliter adesse, ut speramus: cumque alia plura & graviora in eo tractanda discutiendaque remaneant, ad omnipotentis Dei laudem & ecclesiae suae exaltationem, decimam sessionem continuationis celebrationis ipsius Sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris, quae erit sexta feria post festum sancti Andreae

A apostoli, millesimo quingentesimo decimoquarto, pontificatus nostri anno secundo, sacro concilio approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae indicationis, designationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicae, millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

B Qua perlecta, idem archiepiscopus petiit a sanctissimo domino nostro, & a reverendis patribus concilii, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula, seu bullis per eum recitata. Et omnes, praeter infra scriptos, qui votarunt prout infra, responderunt placere.

Particulares, qui votaverunt, primo reverendus pater dominus Jeremias archiepiscopus Tranenensis, qui dixit, non placere ea, quae deviant a jure, & etiam, quia providetur, quoad multa non necessaria, & generalia omittuntur.

Reverendus pater dominus Joannes Staphyleus episcopus Sibinicensis dixit placere sibi, quod in omnibus in schedula contentis, quoad omnes cujuscumque ordinis servetur dispositio

C juris communis. Reverendus pater dominus Scaramuzza episcopus Cumanus dixit, placere verba, cessante metu cardinalium.

Reverendo patri domino Gabrieli archiepiscopo Dyrrachiensis placent omnia, praeter constitutiones Aegidii cardinalis, quas ignorat.

Reverendo patri domino Christophoro Polignianensi non placet, quoad reingnationem beneficiorum, sed quoad cetera, sic.

Reverendo patri domino Michaeli Montalcinensi placent, praeter quoad duo incompatibilia, quia vult quod sint qualificati.

Reverendo patri domino Benedicto episcopo Chiensis placent, praeterquam de incompatibilibus resignandum quoad praecitata, & de accusandis & reprehendis blasphemis in criminalibus.

Deinde sanctissimus dominus noster auditis votis respondit quod mutabuntur aliqua verba, sed non mutabitur sententia: & quod contenta in eis sum sanctitati alias placent. Super quibus omnibus & singulis dominus Marius de Peruchis procurator concilii petiit instrumentum & instrumenta.

E Quibus absolutis, & incepto hymno per sanctissimum dominum nostrum Leonem, Te Deum laudamus, &c. ad referendum Deo gratias de bonis operibus expletis, prout est de more sacrorum conciliorum, & capella cantorum respondere usque ad finem hymni, fuit dissoluta sessio. Et sanctissimus dominus postea cum reverendissimis dominis cardinalibus & praetatis equitando accesserunt ad palatium sancti Petri in Vaticano, associantes sanctissimum dominum nostrum, ut tenerentur. Quo ibi dimisso, omnes reversi sunt ad proprias domos & habitationes ad Dei laudem.

88810
IX.

Loco delecto pontifici maximo Antonino Puccino, humillime pedes osculatus, sese commendat.

Paulo post tuam ad summi apostolatus apicem gratissimam omnibus assumptionem, beatissime pater, ad Urbem profectus, quo septemviratus munus, a reverendissimo patre meo gratia & munificentia tua in me translatum exercerem, nihil sane magis optavi, quam aliquam dari occasionem, qua singularem meam erga sanctitatem tuam servitatis affectum, si non implere, aliquo saltem iudicio declarare possem. Qua de re superioribus mensibus beatitudine tua velut aestuantis desiderii mei praesaga, perdifficile mihi orandi in Lateranensi concilio munus demandante, licet impar meis illud homeris viderem, more tamen amantium, non quid vires possent ingenii, sed quantum vis abderet amoris, inspiciens, quidquid benigne per te fuit injunctum, prompta mentis hilaritate suscepi, susceptumque hodie in augustissimo Lateranensi templo coram inclyto sanctitatis tuae conspectu, benigna grataque ejus attentione pro viribus praestiti. Et cum non ab re fore duxerim, ut quam astantibus voce protuleram, eam literis tibi uni, a quo omnium salus unice pendet, perpetuo dedicarem: accipe, queso, meum in te observantiae ac servitutis qualecunque testimonium, eo praecipue animo, ut si quid forte aures, mentemque tuam minus graviter vel orate dictum offenderit, non temeritati, quam cum tanto periculo minime attentassem, sed flagranti potius amori ascribas, qui Hieronymo teste, modum non habet, ordinem nescit, mensuram ignorat. Si qua vero, non tam ex intima rhetorices officina, quam praecipuis hausta theologis, legentem te oblectaverint, ea obedientiae merito tribuas, eam divinae misericordiae munere factum sit, ut quod optavi & volui, aliqua etiam ex parte possem. Reliquum ergo mihi est, dies noctesque clementissimum Deum orare, ut si dicendo expresserim quae tu pro pietate in Deum, pro morum disciplina, pacisque cultu in hac ipsa nona sessione, sacrosancto approbante concilio, decrevisti, ubique ab omnibus Christi fidelibus sincere ac integerrime observentur. Vale.

Oratio habita per reverendum patrem dominum Antoninum Puccinum, camera apostolica clericum, in nona sacrosancti Lateranensis concilii sessione, tertio Nonas Maii, 1514.

Nullum tempus unquam fuisse memini, pontifex maxime, patres amplissimi, & clarissimi praesules, quo magis animum meum commotum, affectum, inflammatumque senserim, quam hodie totum me apud sanctitatem tuam de universo ecclesiae Dei statu verba facturum, commoveri, affici inflammarique sentio. Licet enim divinae majestatis tuae conspectus, rutilanti cujus fulgore imbecilles oculi mei caligant, tot amplissimorum patrum confessus, quorum nemini ingenio vel sapientia plurimarumque rerum peritia meae comparari, ipsius denique pertractandae rei magnitudo, quae omnem ingenii ubertatem, omnem dicendi copiam, omne orationis genus excedit, non mediocriter me dicere incipientem terreat: recreat tamen, recreat, ac summo-

A pere animum meum reficit ratio communis boni, quod ex sacrosancti istius confessus consilio atque decreto universis Christianis fidei, catholicisque ecclesiam proventurum spero, mihi huc omnino polliceor. Noster namque Deus Jesus a morte resurgens & in altum ascendens, ut caelestia inde dona mortalibus largiretur, si ecclesiam sponsa sum, a qua corpore discesserat, pro ministerio exercendo, pro gente illuminanda, pro fide consummanda, quosdam concessit apostolos, prophetas aliquos, nonnullos evangelistas, doctores non paucos, pastores vero quamplurimos, nimirum ego velut Simeon alter animo & corpore debeo exultare, qui hodie non virtute propria excitatus, sed obedientiae ratione compulsus, eo meruerim oraturus accedere, quo pro universa tandem ecclesia Dei reformanda singulorum, quos dixi, sacros praesque successores ac imitatores, & jam frequentes video convenisse, & frequentiores propediem conventuros non dubito. Gaudeo igitur jure optimo, utque conceptum a me gaudium uberiori plenitudine compleatur, duo dicturo mihi a beatitudine tua pontifex maxime bonorum amplissimorum patrum venia, concedi flagranter opto, humillimeque depono. Primum, ut sacratissimam Dei sponsam, praesenti cujus corpori in melius reformando toto animi inhaerens affectu, excellentiam, praecipuas deinde reformandi causas, pro mea, quantula sit dicenda facultate, in medium afferam, quo conceptam animo tuo reformationem, & a nobis optatam diu, vehementissimeque speratam, omni studio, labore atque conatu prosequi non desistas. Sed antequam haec aggrediar, per angelicam salutationem a beatissima virgine operam suppliciter implorabo. Ave Maria gratia plena. Or.

Cupientibus nobis, beatissime pater, supernae illius Jerusalem (quam recte liberam communemque omnium matrem sacra testatur pagina) excellentiam admirabilemque gloriam & dignitatem accuratius indagare, tria potissimum consideratione attentioneque digna mentem veniunt. Primum, quod gratuita dote a sponso praelecta, deinde spiritali & individua copula illi conjuncta, beatissima postremo sobole fecunda mater effecta est. Universo liquidem humano genere protoparentum nostrorum transgressione vanitati subiecto, ejusque rationabili intellectu peccatorum caligine obscurato, ac divinorum semitam mandatorum prorsus obliato: impiaque cordis sui desperatione in omnem impudicitiam, turpitudinem, immunditiam prolapsa, demersaque atque desixa, sapientiae Dei filius omnipotenti & coeterno cum Patre sapientiae suae lumine in beneplacita paternae voluntatis dispensatione perspicuus, mortales omnes non per alium quam per seipsum Filium ab aeterno Deum, sed in extremo tempore hominem factum, inter Deum Patrem & homines mediatorem futurum, ipsi paternae majestati reconciliari oportere, caelestique gratia recreari, ac perenni demum colorum hereditate donari, tam insigne misericordiae ac pietatis, & dilectionis erga nos sacrificium vel in ipso crucis patibulo offerre non recusavit. Licet enim unicam illam sponfam, cui per spirituale & castissimum matrimonium adveniente temporis plenitudine in odorem suavitatis insolubiliter jungendus erat, ita fordidam atque inopem conspiceretur, ut neque sordet ejus humano more copia rerum delere,

ANNO
CHRISTI
1514

ANNO CHAISTI 1514

ap. 91.

an. 10.

an. 11.

an. 11.

an. 11.

Mar. 17. Mar. 10.

an. 8.

neque forma inopiam excusare posset, nimio ta-
 men humane salutis ardore flagrans, antequam
 e paterno sinu prodiret, mundum ingrederetur,
 ad Patrem ipsum in throno conversus cla-
 mavit: *Hostiam & oblationem nolui, sed causa
 & pro peccato non populas, corpus autem ad-
 optasti mihi: tunc dixi, Ecce venio: in capite li-
 bri scriptum est de me, ut faciam voluntatem
 tuam.* Quam, obsecro, voluntatem ad nos ve-
 niens Jesus Dei filius facturus erat? Illam nem-
 pe, illam, qua pendentissimos adoptionis filios
 sanctificavit, cum sanctissimo illo corpore divi-
 nae suae naturae invisibili Spiritus sancti artificio
 de purissima virginis carne aptato, in araque
 crucis ultro pro nobis oblato, de sacratissima
 ipsius corporis aqua sanguineque preciosissimo,
 gratuitam dotem, heu nimis caram, nimisque
 preciosam, ecclesiam sponsam suam constituit atque
 consecravit. Quo quidem lavacro, profluvioque
 detali eadem sponsam ab omni labe ita mon-
 davit, omni que scientiae ac sapientiae thesauro
 locupletavit, ut omnium merito paucerrima at-
 que ditissima praedicari deberet, sacro illo te-
 stante eloquio: *Sicut lilium inter spinas, ita a-*
mica mea inter filias. ac rursus: *Multa filia con-*
gregaverunt sibi divitias, tu vero supergressa es u-
niversas. At per quam reputamus spiritalem cop-
 pulam, tam sanctum Christi & ecclesiae matri-
 monium consummatum? per eam profecto, theo-
 logorum iudicio, qua non solum deo per mu-
 tuam conjunctionem caro una, sed unum po-
 tuius in carne una effecti sunt, canente sponsa:
Dilectus meus mihi, & ego illi. Id quod sacrum
 divinumque mysterium praclarus ille universa-
 rum gentium institutor vas electionis divinitus
 contemplatus, magnum matrimonii sacramen-
 tum in Christo & ecclesia consummatum esse
 testatus est. Quippe qui tanta unitatis vi, tam-
 que indissolubili amoris nexu mutuo conjuncti
 sunt, rigati, atque constricti, ut non minus dif-
 ficile iudicaretur, a latere sponsi consortem ejus
 ecclesiam segregari, quam sit etiam impossibili-
 le, Christum Jesum salvatorem nostrum, aut
 hominem sine Deo interpretari, aut Deum sine
 homine intelligere, cum utramque in se natu-
 ram plenissime contineat: nec aliquo modo
 Christus exprimi possit, quin Deus patiter at-
 que homo, idemque mediator Dei & hominum
 exprimat. Non est igitur mirum, tale tan-
 tumque matrimonium non modo secundum le-
 gem divortium nullum pati, sed quod omnem
 naturae ordinem, modum, consilium, institu-
 tum, atque decretum excedit, nec ipsa quidem
 temporali sponsi morte dirimi ullo modo po-
 tuisset. Siquidem mortales matrimonio conjungit
 Deus, quos licet homo separate non possit,
 mors tamen ipsa dirimit atque dissolvit. In Chri-
 sti vero ecclesiaeque matrimonio conjungitur ip-
 se Deus, qui ut per se incorruptibilis & immor-
 talis existens, ita incorruptibile & immortale
 matrimonium cum sponsa contrahens & consum-
 mans, insolubili ejus amplexu atque consortio
 post mortem magis quam in praesenti vita potius
 est. Quam sane mutuum insolubilemque conjun-
 ctionem ascendente Jesu ad Patrem, vehemen-
 tissime admirantes angeli conclamarunt: *Qua*
est ista, qua ascendit per desertum delictis affluens,
ianixa super dilectum suum? Sed quid mirum,
caelestem sponsum, speciosum forma praesentis
hominum, perpetua indissolubilique copula cum
sponsa sua in terra & in caelo conjunctum fuisse?
cum mortales omnes uxoribus senio consecratis,
non alia fere quam proles suscepta gratis, diu-
Concil. General. Tom. XXXII.

turno carum consortio delectentur: ipse vero ex
 virgine ac secundissimo consortis sui ventre,
 non quidem arescente unquam vel senescente,
 sed viridi semper atque integro permanente, eam
 suscepit prolem, qua numero, decore, glo-
 ria ceteras soboles antecellit. Abraham namque in
 alia regione versanti, cui domesticum primo de
 incarnatione Verbi, Spiritus sancti ministerio,
 factum sunt promissiones, caelitus dictum est:
Multiplicabo seminem tuum super numerum arenae cae-
lestis & stellae caeli, & in semine tuo benedicen-
tur omnes gentes. Quidnam, obsecro, patres,
 tam ampla de futuro Abraham semine promissio
 inanebat? quid praemonstrabat? quid polliceba-
 tur, nisi quod non in pluribus, sed in uno tan-
 tum semine, in ipso videlicet Dei hominum-
 que mediatore Christo, & Dei & hominis filio,
 Deo pariter atque homine, mortales omnes di-
 vini immortalitatis benedictione replendi erant
 cum per secundissimum ecclesiam partem, uni-
 versum terrarum orbem Deo & Patri regene-
 randum, prolapsaque omnia sive caelestia, si-
 ve terrena in integrum restituendum, ac ipsas
 praecipue gentes a recta Dei semita alienatas,
 sanctorum consuetudine destitutas, sine spe am-
 bulantes, absque timore viventes, & profusus
 sine Deo in mundo hoc temere vagantes, illu-
 minandum, erigendum, salvandumque prope-
 ravit, ut merito dilectus ille discipulus, at-
 tenta visione in admirandum superni regni lumen
 absorptus, in divina illa sua Apocalypsi cana-
 rit: *Vidi urbem magnam, quam dixerunt om-*
nes populi, ex omnibus gentibus, tribus &
linguis, stantes ante thronum. Qua autem pul-
 critudine, quo decore, qua venustate redem-
 pti filii, & a superna illa Jerusalem adhuc pe-
 regrini, refulserint: quis tanta ingenii perspi-
 caciae, tamque perspicuae ubertatis eloquii vel
 posset mente concipere, vel oratione auderet at-
 tingere? In enim per hostiam corporis Christi
 semel oblatam in aeternum sanctificati, non ul-
 tra carni & sanguini indulgere, praeterentem-
 que caduci saeculi figuram diligere, ac secun-
 dum principem & potestatem caliginosus hujus
 aeris ambulare curantes, sed omni profusus ab-
 negata impietate, ad verum, uberem, ac salu-
 tarem sobrietatis, pietatis & justitiae cultum
 conversi audire de se meruerunt: *Fulgebunt in-*
si sicut sol in conspectu Dei; quippe qui divi-
 nis illustrati fulgoribus, aeternaeque caritatis
 ardore succensi, de virtute in virtutem ambu-
 lando, in virum perfectum secundum mensu-
 ram plenitudinis aetatis Christi, unanimi zelo
 evadere cupientes, magnificati inde & consum-
 mati in opere ministerii, post miserisimum car-
 nis suae habitaculum dissolutum beatissima de-
 mum digni effecti gloria, illud quoque in cae-
 lesti regno de se dictum audierunt: *Beatus popu-*
lus qui fecit jubilationem: quo sane júbilo ante re-
 gium thalamum psallentes & exultantes, alterno
 cantu clamare non cessant: *Benedictio & claritas*
& sapientia, & gratiarum actio, honor & vir-
tus & fortitudo Dei nostri in saecula saeculorum.
 Haec illa est sponsa, beatissime pater, de cujus
 excellentia ac dignitate in ipso orationis prin-
 cipio apud sanctitatem tuam pollicitus sum me
 verba facturum. Haec, inquam, sponsa est, qui
 omnium mater ecclesia dicitur, quam ab aeter-
 no caelestis ejus sponsus ultronea sanguinis effu-
 sione sibi providit: proviam lateri suo indissol-
 ubiliter copulavit: copulatam innumera, pul-
 cherrima ac felicissima prole in perpetuum pro-
 pagavit. Quid igitur oneris, quid officii, quid
 P P solici-

SESSIO IX.

an. 11.

an. 7.

an. 11.

an. 11.

an. 11.

an. 7.

SESSIO
IX.

Solitudinis sanctitati sum lacumbat, ut hanc A
sponsam pro dignitate regere, extollere, de-
corareque possis, et si non parum ex his, que
hactenus oratione perstrigat, menti tum inno-
tuissis arbitror, singulis tamen perspectis cas-
sis, quibus ad ejusdem divina sponsa regi-
men, decus atque salutem toto debeas animi
studio inhæres, quod secundo me præstiturum
obtuleram, tanto quidem id clarius innotet-
set, ut quantum ceteri ad comparandos hono-
res fortunæque cumulandas, quantum ad ocio-
sos dies in deliciis conterendos, quantum pla-
rique ad humana studia exercenda, voluptates-
que captandas, quantum ad ipsam animi cor-
porisque requiem concedunt temporis, tantum
tote ipse tibi ad recolendam, persuadendam, B
ac perficiendam totius ecclesiæ; Christianæque
reipublicæ reformationem, sumendum impen-
dendumque fore existimabis. Dum mihi præci-
pum, beatissime pater, in mentem occurrunt
causæ, quarum una, ut inceptam ecclesiæ re-
formationem alacri animo prosequaris, invitat:
altera, ni hoc feceris, horrendum in Christia-
nos omnes divinæ ultionis iudicium commina-
tur; Cum hoc igitur universo generi hominum
fuerit a natura tributum, si qua in familia laus
præcipua vel animi vel corporis præclare floru-
erint, hanc fere omnes illius stirpis cupidissime
emulari, ea in primis tibi uni maximo pontifi-
ci offertur causa, quæ uberrimum ecclesiæ Dei
fructum his allaturus, præsens scilicet sacrosan-
ctum œcumenicum, augustumque Lateranen-
se concilium, maximi illius principis Julii se-
cundi prædecessoris tui providentiæ, opera, li-
citudine inchoatum. Ut enim tu Leo ponti-
fex, divino numine annuente, in regale Ro-
manorum pontificum genus contententibus om-
nium suffragiis adscitus totum in rebus agendis
eorundem majorum tuorum consilium, gravi-
tatem, sapientiam, providentiam, ac iudicium
debas imitari, illius tamen summi pontificis,
cui egregiis tuis virtutum meritis successisti,
clarissimum hujus indicti concilii munus tanto
cordis affectu ardorisque studio amplecti ac pro-
sequi debet, ut velut alter Hadrianus Nicolai
successor, præclari hujus muneris auctor potius
quam imitator, a Christianis omnibus iudice-
ris: cum præsertim ex ea hora, qua salvato-
re Jesu in carne gloriosa & immortalis super
omnes cælos, obtupentibus angelis, ad Patris
dexteram sublimato, sacratissimi ejus discipuli
pro vinea sabaoth excolenda in Spiritu sancto
congregari cœperunt, nihil tam salutare, tam-
que magnificum & gloriosum in hanc ipsam
omnium matrem militantem ecclesiam profe-
ctum esse noverimus, quam quod ex sacrosancta
œcumenicorum conciliorum celebratione, tam-
quam ex peculiari Spiritus sancti aula, omnium
aromatum refertissima, divinitus emanavit. In-
de enim dispersæ dominicæ oves colliguntur,
varii languores ac morbi dignoscuntur, oppor-
tuna languentibus remedia adhibentur, veritas
rotinis Christianæ legis rationali cuique menti
clarius innotescit, suavius insinuat, verius per-
suadetur, tenacius imprimitur. Id quod in Jo-
sue, si quis diligenter attenderit, figuratum per-
cipiet, dum ait: *Congregati sunt omnes filii Israel
in Silo, & fuit illis terra subiecta.* Propter quod
pontifex maxime, si a perenni testataque ma-
jorum tuorum Romanorum pontificum multi-
plici virtute non te degenerem, imo vero lau-
dabilis totius eorum vitæ, consuetudinis, vir-
tutis atque actionis verum singularemque imita-

Jus 18.

totem, ac expressorem præstare magnopere op-
pis, sum tui consilii est, tum sapientis, hoc nu-
mum te decet, hoc, inquam, a tua potestate
debet, ut præclara tot Romanorum pontifi-
cum gesta tuæ imitaturus, indictum jam
biennio concilium ad optatum atque finem sa-
lubriter, honorificeque perducas. Id autem ut
omnino perficias, suaviter quoque illa ac perju-
cunda proxima sessionis memoria suadet, mo-
net, hortatur, impellit, qua inconsultis Chri-
sti tunica in varias foras, ni Deus occurrisset,
particulas discindenda, in pristinum suum incon-
sulibilem statum per te unum Leo X. est restitu-
ta. Tunc enim divina misericordie beneficio,
inauditeque mansuetudinis tum merito factum
est, ut quorum ferox antea imperium timebatur
promptam obedientiam tui adspicerent oculi:
quorum asperæ comminationes audiebantur,
humiles preces tuæ perceperint aures: quorum
truculenta vulnera formidabantur, libentis oscu-
la tui exceperint pedes: qui si in te uno vero
atque legitimo Christi & Dei vicario, proph-
eticum illud debuissent impleri: *Adora-
bunt eum omnes reges terra, omnes gentes servient
ei.* Quid est, obsecro, reliquum, nisi quod in-
violabili ecclesiæ unitate procurata atque com-
posita, tu Leo fortissimo tamquam Dei zelotes
pro domus ejus decore atque salute, liberius
euncta, ferventius singula, audientius universa
prosequaris? Jam nemo reclamatur, nullus ob-
stistit, omnes ad petram parvulos allidere, atque
illis tandem salutarem præbeas escam, omnes a
te expectant. Quid enim flagrantius nobiscum
simul optare debent, qui modo erant in eccle-
siæ Dei hospites atque advena, quam ut nunc
siant cum aliis per morum instaurationem san-
ctorum civis & domestici Dei, superædificati
supra fundamentum apostolorum & prophetarum
in ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in
quo omnis ædificatio crescit in templum san-
ctum, utque omnes pariter in uno spiritu ad
ipsum Deum & patrem tendentes, incompre-
hensibilem ejus majestatem & gloriam uno ore
celebrare possimus? Excitare igitur, beatissime
pater, excitare in hoc unum præclarissimum ac
saluberrimum Christianæ cœnæ opus, ipsum
amplectere, ipsum ad optatum usque finem pro-
sequere. Væ enim nobis. Quid autem nobis?
id enim parum dixisse est. Væ, inquam, uni-
versis Christi fidelibus, si tam raram futuri boni
occasionem, si quod ne cogitandum quidem est,
frustra labi permiseris. At dicet fortasse quis-
piam: Jam ecclesiæ Dei in integrum restituta, spei,
caritatisque vinculum est restituta. Fateor. Jam
universum illius corpus uni capiti, hoc est, tibi
subditum esse conspicitur. Et hoc summa cum
alacritate affirmo. Jam omnes unum Deum,
unam fidem, unum baptismum, ipsam denique ec-
clesiæ unitatem, extra cujus gremium quis con-
stitutus veniam consequi peccatorum nullo mo-
do potest, & corde juste credunt, & ore sa-
lubriter confitentur: nihil horum inficior. Sed
quid hæc, obsecro, emolumentum sunt allatura,
si reges, si principes Christiani nobilissima ec-
clesiæ membra, temporali adhuc truculentoque
gladio, (heu, heu miseram nostram nimisque
lacrymabilem tempestatem!) in mutuo venari,
dilatari, confici, ac miserrime trucidari non
desistunt? Si universum orbem qua possum men-
te collustro, præcipue autem Italiam, Germa-
niam, Galliam, Hispaniam, Angliamque po-
tissimas ejus partes auro, argento, divitiis, po-
pulis, armis, robore, ingenioque refertas ani-
mad-

ANNO
CHRISTO
1514.

Pag. 11.

ANNO
CHRISTI
1514SESSIO
12.

adverso; quid ubique genium, proh dolor! A
 ompertio, quod non vehementer me dolore af-
 fligat atque possinat? imminentes invicem
 hostium terrores, invasiones, incursiones, im-
 petus, prelia, direptiones, incendia, clades,
 stragesque Christianorum innumerat. Heu es-
 timentia principum corda, nondum innocuis Chri-
 stianorum visceribus satiata, heu sibi suam
 terram, nondum de ferventi Christiani cruoris
 gurgite tamesactam! heu cœcæ dæmonum ra-
 biam, nondum inanumeris fidelium cladibus ex-
 pletam! Utsquequo in humanam perniciem an-
 helatis, æstuatis, ardetis? Quingentis Christia-
 norum millibus vigesimo ab hinc anno, cruen-
 to gladio confossis atque prostratis, adhuc esu-
 ritis? adhuc sititis? adhuc inhiatis? En, pater
 beatissime, qui nihil libentius facere ab ipso ma-
 tris utero didicisti, quam parcere inimicis: &
 qui tuam victor amari mansuetudinem quam vir-
 tutem vincendo formidari maluisti: parce obse-
 cto, filiis tuis, non corruptibili emptis auro vel
 argento, sed precioso ac vivifico Christi sangui-
 ne e diabolica potestate redemptis. Evigila,
 queso, intende, enitere in saluberrimum com-
 ponendæ pacis opus, quo perficiendo dum per
 legatos ac nuntios sedulam impertiris operam,
 ut arma interim conquiescant, a Christiano san-
 guine temperetur, expectanda a cunctis induciis
 latuantur, omnem tuam auctoritatem decretum-
 que interpone. Cum enim tantis in rebus tam
 arduisque negotiis, principum animos non mi-
 nus opinio sanæ, quam ratio certa ad alterius
 vel contemptum, vel metum, vel odium, vel
 amorem soleat commovere, optatam hanc ipsam
 inter Christianos pacem celerissime confectam iri
 sperandum est. Sperandum dixi, immo, ut ve-
 rius loquar te hujusmodi peragenda pacis au-
 ctore tam casto, tam pio, tam religioso, con-
 stantissime affirmandum. Quippe cujus celeberrimum
 nomen apud Christianos principes tantæ
 hucusque fuit auctoritatis & gratiæ, ut quod
 tu pro communi omnium quiete, dignitate, sa-
 lute decreveris, ratum gratumque omnes pro-
 cul dubio sint habituri; non ignari, omnem tibi
 ubi in cælo & in terra traditam a domino
 potestatem, ut non spiritualibus tantum viris,
 sed terrenis quoque hujus sæculi potestatibus in
 causa communis boni jus dicere non pertimes-
 cas. Quod tum demum, ut ad alteram doloris
 causam jam deveniam, felicissime contigerit, si
 hoc potissimum tempore cum omnis caro vi-
 tam suam corrupit, simulque omnes declinave-
 runt a recto, nec est qui faciat bonum, non
 est usque ad unum, ad universam Christianam
 religionem censuram, quo cepisti ardore procedas.
 O nos ignatos, o cæcos, o nostrimet profus
 oblitos! qui jucundo temporalis pacis solatio
 perfrui volumus, horrendis æterni belli sup-
 plicii cruciandi; qui humanam rabiem sedati
 confidimus, iram omnipotentis Dei, suam in
 nos vibrantis gladium, subituri. Optas tu,
 summe pontifex, imo nihil te magis hoc optare
 affirmas, pacem inter Christianos tuos a do-
 mino impetrare? Internas nostras vitiorum li-
 multates attende, ut his sedatis, quæ sunt ex-
 terna, pace suavissima persuantur. Nam si te
 ad secularem in primis hominum statum dili-
 gentissime discutendum converteris, quid in
 eis existimas offensum iri, nisi impietatem cir-
 ca divina fidei nostræ mysteria, quæ aut curio-
 se perquirunt, aut leviter derident, aut super-
 be contemnunt, blasphemiam ac detestationem
 adversus Deum horribilem, in sanctoque abo-

Concil. General. Tom. XXXII.

minabilem, detractionem in pastores sacros im-
 piam atque nefandam, sacrarum consuetudinum
 contemptum, sacrilegia, rerumque divinarum
 occupationem ac subreptionem, avaritiam in
 comparandis senore opibus damnatis vel He-
 brais permisso, turpitudinem in quovis obk-
 ninitatis genere insuditam, odium inestinguibile,
 sumendæque pro acceptis injuriis vindictam
 flagrantissimam cupiditatem; unde frequentes
 rixæ, quotidiana vulnera, homicidiaque crebra
 proveniunt, extremam denique in quovis fla-
 gitio ac facinore perpetrando licentiam? Quæ
 quidem omnia anto acerbiori animum tuum do-
 lore conticient, quanto ea in hominibus diu-
 turniora, graviora, impudentioraque esse con-
 spexeris. Quid si in obligationem observandæ
 virtuti & honestati religiosorum graduum men-
 tem intenderis, nonne ibi quamplurima depre-
 hendes, quæ in maximum animatum fidelium
 exemplum, & ex eo scandalum vergere digno-
 scuntur? Ut enim præcipuam illam doloris cau-
 sam silentio præteream, inter eosdem ipsos non
 minus præcepto quam nomine fratres, quos
 partim conventuales, partim observantes trito
 vocabulo nuncupamus, tam magnum chaos in-
 tervenisse, ut qui observantium ordine non cen-
 sentur, religiosorum numero excludantur, cum
 tamen nomen ipsum conventuale, modo reli-
 quum vitæ respondeat, purgatis auribus nil nisi
 pudicum, sanctumque representet: quoniam
 more, quo gemitu, quo singultu reliquum
 sacrarum religionum statum expressero? Si e-
 nim vel temporum malignitate vel dissimilitu-
 dine voluntatum eo deventum est, ut necessa-
 rio in ecclesia Dei conventus unus, unaque ob-
 servantia sit futura, quod ego maxime deploro,
 cur, queso, observantia ipsa in plures rursus
 observantias scinditur, divellitur ac laceratur?
 ut dum uni regendo corpori, plura quidem ca-
 pita, quam vix membra in ipso corpore sint
 regenda, præesse cernamus, veluti unum in plu-
 res rivulos derivatum flumen facilius exsiccare
 contingit, ita omnem spiritalem eorum profes-
 sionem non mediocriter extenuari timendum est,
 monente apostolo Christicolæ omnes, eos præ-
 cipue, qui & habitu & disciplina in unum con-
 venerint, eodem sensu, eademque scientia abun-
 dare, idiplum dicere, nullam inter eos schisma-
 tis causam fovere, unum denique corpus atque
 unum spiritum existentes, unam scilicet obedien-
 tiam, unamque caritatem profitentes, ad opta-
 tum superne vocationis bravium properare debe-
 re. Ex quo fit, pater beatissime, ut si hodie sub
 diversis patrum vexillis fideli cuique morere li-
 ceat, ne forte in vanum propheta cantatis: *Mis-
 sit regina a dextris ejus in vestitu decorato cir-
 cumdata varietate: illud quidem pro evangeli-
 ca disciplina servanda omnino expediat, ut cui-
 libet eorum corpori suum præsit caput, non au-
 tem uni capiti plura subinde capita ambitiose
 vel monstruose potius astruantur. Nam si ad mo-
 nasticum inde ordinem te contuleris, citra pri-
 mam illam observantiæ conventusque dissonan-
 tiam, ac nonnullas etiam inter observantes ipsos
 obedientiæ contentiones atque scissuras, ne qua
 præcipua ignorantia, ambitionis, avaritiæ ac
 sollicitudinis temporalis labes, intimis eorum
 præcordiis medullitus inhaerit, etiam atque et-
 iam animadvertendum, inspiciendumque pro tua
 sapientia judicabis. Ut autem de femine de-
 voroque sexu, miserabilis cujus status ex con-
 ditione viri, qui caput est mulieris, attendi po-
 test, quæ dicenda se offerunt, ex industria præ-
 teream:*

P p 2

teream:

Sm 6.

Mala. 13.

1. co. 11.

Pala. 44.

SESSIO
II.

terram: jam obsecro, ad eos, qui in sortem A
domini vocati, clericali quoque indiguiti charac-
tere, precipitiam animarum curam ac sollicitudi-
nem gerunt, omnes mentem atque cogitatio-
nem coniecit. Quod enim inde regendis ovi-
bus documentum, quid utilitatis, quid salutis
sperari possit, clarius atque apertius conspicu-
beris. Hec, homines miseros patres, talia ex
ore meo de filiis audistis! sed me longe mi-
seriorem, propriis eadem labiis prolaturum,
miserrimos autem eos, qui & vobis audienti
occasione, & mihi dicendi causam suis ope-
ribus praeberent. Eo devenit insignis noster
clericorum ordo, ut contempto acceptabili
tempore, tantaque dierum nostrorum neglecta
salute, caritatis regnum usque adeo destruxe-
rimus, cupiditatis vero tyrannidem auxerimus,
ut ne praeclaram hanc ipsam militiam nostram
coram divina maiestate, dictis factisque men-
tiamur, & vobis pro vestra in nos pietatis of-
ficio diligentissime advertendum, & nobis ex
pungenti conscientiae stimulo vehementissime
litimendum. Neque enim modo, ut Augu-
stini utar verbis, mendacium illud, falsae pro-
fessio, sed episcopum se aut sacerdotem, vel
clericum profiteri, & contraria huic ordini o-
perari.

Sacra parumper volumina revolvere placeat,
vetulata patrum scita perserutari, omnem deni-
que canonum tenorem repetere: nonne cleri-
cum adulatorum impiumque, proximi prodito-
rem, maledicum, fratrisque sui pervertitum in-
simulatorem, invidum, pacisque alienum sedi-
tiosum perturbatorem, ambitiosum, sacrarum-
que dignitatum sacrilegum usurpatorem, adul-
terum, ceterarumque obscenitatum turpissi-
mum perpetratorem, crudelem per se, injuria-
rumque suarum gravissimum vindicatorem, fen-
netatorem, turpiumque lucrorum nefandissi-
mum quaestorem: nonne, inquam, huiusmodi
omnes clericos, aut ad sacerdotium non promo-
verit, aut promotos partim ab ordine sacerdo-
tali deponi, partim vero suspendi omnino de-
bere, eorumdem sacrarum voluminum, scito-
rumque patrum, ac praecorum canonum sum-
ma auctoritate, inviolabilique decreto didici-
mus? Quod si ecclesiae matris nostrae benignitas,
providis suis consiliis a tanta praecorum
canonum severitate aliquantulum non tempe-
rasset, quoniam ejusmodi clerici tempestate nos-
tra confugerent? quo consciam sibi tot secle-
ram faciem obvolvent? cujus opem ac mise-
ricordiam implorare non formidarent? Nam
dum omnibus ecclesiae gradibus ita discussis, ad
Urbem ipsam, quam Babylonem apostolorum
princeps divino affatus Spiritu nuncupavit,
aciem mentis coniecit, ejusque incolas pasto-
res, qui quotidie per universum terrarum or-
bem animarum salutem praecipiunt, tantorum
causam errorum interrogatione contendit: ecce
divinam illam sponsam Jerusalem supernam,
myrtici sui corporis splendore fulgentem, aut
ipsius sponsi humanitatis fulgore splendentem,
sed lugubri indutam veste, totam squalore
confectam, lacrymisque perfusam, ad infi-
mum suum corpus, quod hac fidellum unitate
representatur, visitandum descendere, ne-
scio quo intuitu videor mihi conspiceri, ta-
liaque ad sacratissimos pontificis pedes sparsis
erubens provocatam, multo cum genuum de-
plorantem audire: Haeccine ego, suavissime
sponse, unica illa dilecta tua, atque formo-
sa, quae jam clamare possim, *Nulli me confi-*

derare quis fasces sum? Haeccine inacta illa mea
coelestis domus, quam pene desertam, ac
sicut iqualentem a nemine video frequentari?
Haeccine florida illa vinea, quam ut produca-
ret uvae spectans, eam spinas, tribulorumque pro-
duxisse perspicio? Ubi ille, jucundissime spon-
se, hortus meus irriguus? Ubi lilia mea tan-
deant? Ubi rosa immarcescibile? Nonne haec
omnia gloria Libani cum decore Carmeli a me
transiente, evanescere? Ubi pascua gregis
mei, quae tamquam arva deserti arefacta per-
lustro? Ubi pastores gregis, quos praecesse po-
tius quam prodesse, dispergere quam collige-
re, mactare quam salvare intelligo? Ubi de-
mum carissimi illi filii, quos genui, quos edu-
cavi, quos fovi, quos decoravi. Illi autem
spreverunt me, & adversus me unam tamquam
parvulam, maternaeque ubera non habentem,
cornua creverunt. Accorre pater, succurre fili,
occorre sponse: ego enim te, ut Dei vicarium
patrem colo, ut hominem filium diligo, ut
ecclesiae universae praepositum sponsum ample-
ctor. *Miseremini auctem, miseremini mei, vos
quoque amici mei, quia filii deliquerunt me, &
ex carissimis meis, non est qui consolatur me.* Au-
distis, patres, matris vestrae singulum, lacry-
mas conspersistis, vociferationes intellexistis,
implorationem misericordiae, pietatisque vestrae
animadvertistis. Eia agite, observandi antisti-
tes, vos primo nunc appellare juvat. Omnem,
quaeso, cogitationem, vigilantiam, consilium,
industriam, operam atque conatum in hanc
ipsam tam necessariam, tamque salubrem mo-
rum reformationem intendite, adhibete, con-
figite ac locate. Quid sobrietatis, quid deco-
ris, quid pudicitiae, quid hospitalitatis, quid
sapientiae, quid rectitudinis ac justitiae de quo-
vis perfecto pastore optatur, speratur ac praed-
dicatur? totum id in ceteros Christi fideles,
& vitae candore & verbo doctrinae, divinae
cooperantis gratiae largitate transfundite, hu-
jus praesertim amplissimi senatus favente consi-
lio, auctoritate, decreto. Vos enim jam ap-
pello, patres amplissimi, vos obsecro, vos
imploro, vos, inquam, providi totius Chri-
stiani orbis moderatores, divini Christiani fi-
dei consultores, propitii ac singulares Romani
pontificis electores, dilectissimi sedis apostoli-
cae filii, amplum Romanam ecclesiae gremium,
letissimumque omnium bonorum perfugium,
firmissimi denique terrarum cardines, solidissi-
maque columna, quibus universum nostrae fi-
dei aedificium suffulsum atque firmatum, in
consummationem usque saeculi perdurabit im-
mobile. Tantam, obsecro, vestri ordinis di-
gnitatem perpendite, ne si forte eam, vestri-
que gregis salutem singuli neglexeritis, nobi-
lissima cujusque vestrum anima ante horrendum
Christi tribunal, vel in vita cogatur audire: *Si
ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere
& abi post vestigia gregum tuorum, & pascua ha-
das tuas juxta tabernacula pastorum.* Ut autem
dignitatem hanc ipsam vestram & animo cog-
noscat & opere comprobetis, quod in hu-
manis studiis, quod in religione, quod deni-
que in universo Romano, Christianoque cle-
ro, salvari ac neoclatia indiget discussione,
censura, institutione, pullulantium scilicet
haeresium extirpatio, morum disciplina, regu-
laris obedientiae unitas, clericalis amicitiae in-
stitutum, sacrarum initiatio, multijuga sacer-
dotiorum collatio, animarum cura, pastorum
praesentia, dioeceseon visitatio, annuus episco-
pa-

ANNO
CHRISTI
1584
Cap. 1.
46 2.Feb. 10
1584.

1. 7m. 1.

1. 7m. 1.

ANNO
CHRISTI
4514

paliū synodorum congregatio, frequens metropolitanorum conciliorum celebratio, hæc omnia diligentia, consilio, integritateque vestra discutite, castigato, componite. Nisi enim hoc ipso concilii tempore, nisi per vos, nisi sub tanto animarum nostrarum episcopo atque pastore, & samam nostram, quæ fere proflus amissa est, recuperaverimus, & salutem ipsam, quæ spe exigua, extremaque pendet, retinuerimus: nihil est præterea quo confugere, aut in quo sperare possimus. Verum ut alacriori tandem animo ad hanc ipsam morum institutionem suscipiendam singuli convertamur, recordare, obsecro, Leo sanctissime, recolle atque considera, quam inestimabili dotis pretio nostra suprema mater ecclesia sancta unigenito Dei Filio desponsata, quam insolubili copula cum eo conjuncta, quam præclara sobole secunda mater effecta sit. Contemplantur singulas universalque causas, quæ ut pro ecclesie corpore, quod nos sumus, instituendo ac reformando, omnes animi vires intendas, cunctisque industris nervos adhibeas, partim alliciunt & invitant, partim vero stimulant atque impellunt. Tu quidem in celebri & florida civitate natus, ex sapientissimis parentibus ortus, ac eximii animi dotibus excellens, & inter eruditissimos homines, liberaliaque studia nutritus, meritoque, nondum puerilibus annis egressus, cardinea dignitate ornatus, inter sacra arduaque negotia diutissime versatus, tanta, præter naturæ bonitatem, & rerum experientiam, ingenii gloria excelluisti, ut occurrente Romani pontificis obitu, sic ascensus tuus ad summum istum pontificatum celebraretur, quod veluti cetera in te præclara fama ingenii superabat, ita ingenii famam expectatio tantæ dignitatis, expectationem vero assumptio ipsa mirabiliter superaret, acclamantibus cunctis: *A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltavit te. Ne duriorum autem humeris tuis conditionem, quam ferre possis, hæc omnia imponere videantur; ego ille, qui nihil horum sine magna cura, pietate ac reverentia supremæ dignitatis tuæ, D*

Psalm. 117.

gemus: propheticum illud memorantes & concinentes; *Introbimus in tabernaculum Dei, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus. Jam te invicto nobiscum leone pugnante, universis tandem corporis & animæ hostibus debellatis, devictis atque consumptis sub felici faustoque beatitudinis tuæ vexillo, supernam illam Jerusalem introeuntis, ac simul cum sanctis apostolis, prophetis, evangelistis, doctoribus atque pastoribus divinæ hereditatis effecti participes, ave regium thalamum decantabimus: Regi saculorum, immortalis & invisibilis, soli Deo honor & gloria in sacula saculorum. Amen. Dixi.*

SESSIO
II.
Psalm. 117.

1. Tim. 1.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero vigesima sexta mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo, præfatus sanctissimus dominus noster ex certis causis urgentissimis, & præsertim quia ea quæ in decima sessione determinari debent, non fuerunt adhuc absoluta per reverendissimos dominos cardinales & congregationes prælatorum, in quibus ea discutuntur; ideo de consilio præfatorum reverendissimorum cardinalium decimam sessionem ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime futuri, quæ erit dies vigesima tertia Martii anni sequentis, prorogavit, prout in scheda prorogationis continetur, quæ legitime affixa, & per cursores executæ fuit.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquinto, indictione tertia, die vero vigesima secunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, discreti viri Franciscus Vaccæ, & Ennardus Duvivier, præfati sanctissimi domini nostri cursores, in valvis basilicæ principis apostolorum de Urbe & Lateranensis ecclesiarum quasdam literas prorogationis affixerunt & publicaverunt tenoris infra scripti

ANNO
CHRISTI
1515

Leo, &c.

Licet alias decimam sessionem continuationis celebrationis sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris in ultima nona sessione, sacro approbante concilio, per nos indictam, ex certis causis tunc expressis, ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime præteriti, quæ erit dies vigesima tertia Martii presentis mensis, de fratrum nostrorum consilio prorogaverimus & extenderimus, prorogamque & extensam esse omnibus nuntiaverimus: quia tamen ea, quæ in dicta decima sessione determinari debent, matura indigent discussione, & per congregationes sanctæ Romanæ ecclesie cardinalium & prælatorum, in quibus ea discutuntur, non fuerunt adhuc absoluta: capropter prorogationem decimæ sessionis hujusmodi de simili fratrum nostrorum consilio, ad tertium nonas Maii, quæ erit dies quarta mensis Maii proxime futuri etiam prorogamus & extendimus, prorogamque & extensam etiam omnibus nuntiamus.

Placet. I.

Anno a nativitate domini 1515, indictione tertia, die vero vigesima secunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi, anno tertio, suprascriptæ literæ fuerunt affixæ &

SESSIO
IX

publicatus in valvis basilicæ principis apostolorum sancti Petri de Urbe, ac in valvis ecclesie Lateranensis per me Franciscum Vacca, sanctissimi domini nostri papæ cursorem.

Enrardus Duvivier
magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero vigesima sexta mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Præedix presbyter cardinalis, de Monte vulgariter nuncupatus, nobis notariis & scribis sacri concilii quaedam literas salviconductus ducis Januensis de mandato præfati sanctissimi domini nostri tradidit, mandans nobis, ut eas magnificis oratoribus Christianissimi regis Francie traderemus, seu tradi faceremus, & eisdem dicere faceremus, de mandato præfati sanctissimi domini, ut eas prælatis Gallicanæ ecclesie mitterent, ad effectum, ut volentes, & debentes venire ad sacrum concilium, tute & secure possent venire. Quas quidem literas salvi conductus nos Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Contres notarii & scribæ infra scripti, per duos testes recognosci fecimus, & easdem literas sic recognitas, cum earum recognitione, a tergo venerabili viro magistro Enrardo Duvivier, sanctissimi domini nostri papæ magistro cursorum dedimus, ut eas supradictis magnificis oratoribus Christianissimi regis Francie per duos cursores tradi faceret.

Die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis ejusdem anni, discreti viri Joannes Bernardi, & Joannes Duveti cursores, præfatas literas salviconductus se magnificis oratoribus Christianissimi regis Francie præsentasse & intimasse, ac idem dimisisse eis, nobis notariis, prout in schedula eorum manibus subscripta, retulerunt.

Tenor autem literarum salviconductus, de quo supra fit mentio, talis est:

Octavianus de Camposregosa, Dei gratia Genuensis dux, & populi defensor.

Literis sanctissimi domini nostri moniti, harum nostrarum auctoritate damus, concedimus, & impartimur tutum, amplum, validum & generalem salviconductum, omnimodamque fidenciam, & liberam facultatem quibuscumque prælatis Gallicis, & aliis cujusvis nationis vocatis a summo pontifice ad sacrum Lateranense concilium, nec non eorum servitoribus, equitaturis, bulgii, valis bonis, & rebus quibuscumque, transiendo per totum territorium, & districtum Genue tam mari quam terra, sibi que per transitum morandi, & pro libito discedendi, ac redeundi tute, & libere & impune, omnique impedimento & molestia reali & personali cessante, penitusque remota, non obstantibus aliquibus guerris, odiis, inimicitias, controversiis & differentiis inter nos, & commune Genue ex una parte, & alios quoscunque, sint qui velint, ex altera, ventibus, seu que in posterum verti possent, damnis, præliis, injuriis, & offensionibus cujusque Genue per quemvis illatis, vel inferendis, reprefaliisque seu reprefaliarum literis concessis, vel concedendis, nec aliis obstantibus quibuscumque, etiam si talia forent de quibus oportueret mentionem facere specialem,

A que pro specificatis habeantur. Mandantes quibuscumque officialibus & subditis totius territorii Genue tam in mari, quam in terra, ut nostras salviconductus literas observent, faciantque ab omnibus inviolabiliter observari sub pena indignationis nostræ. In quorum testimonium præfentes fieri jussimus & registrari, nostrique sigilli impressione muniti.

Datum Genue in palatio ducali, die 22. Martii 1515.

Idem Octavianus.
Simon.

Tenor vero recognitionis talis est:

B Die Jovis vigesima sexta Aprilis 1515. constituti in domo dominorum Bartholomæi & Eduardi Doria mercatorum Januensium, Romanam curiam sequentium dominus Eduardus præfatus, & dominus Thomas Pecunia civis & mercatores Januenses medio eorum juramento recognoverunt, & se recognoscere dixerunt manum & personam illustrissimi domini ducis Januensis Octaviani de Camposregosa, manum & personam cancellarii, & sigillum ejusdem ducis in retroferitis literis appositum, &c. Et dixerunt esse illorum, quorum inibi esse dicuntur.

Ita est. B. de Contreras.
Ita est. B. Sculteti.

C Tenor vero intimationis.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, originales literæ passim præsentate & intimatæ ac dimissæ fuerunt illustrissimis dominis de Solier, & Nostromars, oratoribus Christianissimi regis Francie, cujus præfata copia extracta & collationata fuit a suo proprio originali per nos Joannem Bernardi, & Joannem Duveti cursores.

Enrardus Duvivier
magister cursorum.

D Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero secunda mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, fuit congregatio reverendissimorum dominorum cardinalium, & omnium prælatorum existentium in curia, & interesse volentium in palatio apostolico in superiori cappella. In qua interfuit sanctissimus dominus noster præfatus, & interfuerunt cardinalis numero viginti & unus, & prælati numero sexaginta & septem. Et fuerunt lectæ per reverendum patrem dominum Thomam Phædrum secretarium concilii schedulæ proponendæ in proxima sessione. Et fuerunt ab omnibus approbatæ, & post aliquam & maturam discussionem super aliquibus ex ipsis, tandem votatæ & approbatæ ad Dei omnipotentis laudem, & ecclesie exaltationem.

SESSIO X.

A Nno a nativitate domini 1515. die vero Veneris quarta mensis Maii, indictione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ X. anno tertio fuit celebrata decima sessio sacrosancti concilii generalis in eccle-

ANNO
CHRISTI
1515SESSIO
X.

ANNO
CHRISTI
1511.

clia Lateranensi in loco solito, in qua fuit A
prafatus sanctiffimus dominus noster, & fue-
runt prefentes infra scripti reverendiffimi car-
dinales, patriarcha & archiepifcopi, & epifco-
pi, ac principum oratores, ac illuftrés domi-
ni, barones, videlicet:

Epifcopi cardinales.

Reverendiffimus dominus Raphael Oſtien-
ſis.
Reverendiffimus dominus Bernardinus Sabinen-
ſis.
Reverendiffimus dominus Dominicus Portuen-
ſis.
Reverendiffimus dominus Francifcus Tiburti- B
nenſis.
Reverendiffimus dominus Marcus Praeſti-
nus.

Presbyteri cardinales.

Reverendiffimus dominus Francifcus tituli fan-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendiffimus dominus Nicolaus tituli ſancti
Prifcae, de Flifco.
Reverendiffimus dominus Hadrianus tituli ſan-
cti Chryſogoni.
Reverendiffimus dominus Leonardus tituli ſan-
cti Sufannae, Agennenfis.
Reverendiffimus dominus Antonius ſancti Prae- C
zedis.
Reverendiffimus dominus Petrus tituli ſancti
Eufebii, Anconitanus.
Reverendiffimus dominus Achilles tituli ſancti
Sixti.
Reverendiffimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabinae, de Saulis.
Reverendiffimus dominus Laurentius tituli fan-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendiffimus dominus Fridericus de ſancto
Severino, ſancti Angeli.
Reverendiffimus dominus Hippolytus ſancti D
Luciae in Silice.
Reverendiffimus dominus Alexander ſancti Eu-
ſtachii, Farnenſis.
Reverendiffimus dominus Ludovicus ſanctus
Mariae in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiffimus dominus Marcus ſanctae Mariae
in Via lata, de Corneliis.
Reverendiffimus dominus Alphoſus ſancti
Theodori.
Reverendiffimus dominus Julius ſanctae Mariae
de navicula.
Reverendiffimus dominus Bernardus ſanctae
Mariae in porticu.
Reverendiffimus dominus Innocentius ſancto-
rum Colmae & Damiani. E

Patriarcha & aſſiſtentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Caſar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Francifcus Conſa-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senenſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
ſis.

Reverendus pater dominus Robertus Rhegion-
ſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſi-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Francifcus
Taurinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Pompeius Reath-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Militan-
ſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.
Reverendus pater dominus Silveſter Vvigo-
nienſis epifcopus, orator illuſtriſſimi Henrici
regis Angliae.
Reverendus pater dominus Joannes Gnesenſis
archiepifcopus, orator illuſtriſſimi Sigifman-
di Poloniae regis.
Reverendus pater dominus Ludovicus epifcopus
Maurianenſis, orator ducis Sabaudiae.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adria-
niſis epifcopus, orator ducis Ferrariae.

SESSIO
I.*Archiepifcopi.*

Reverendus pater dominus Stephanus Patra-
centis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
ſis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avenio-
nenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
ſienſis.
Reverendus pater dominus Giſbertus Surrenti-
nus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalaten-
ſis.
Reverendus pater dominus Francifcus Turrita-
nus.
Reverendus pater dominus Alexander Vien-
nenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Athe-
nienſis.

Epifcopi.

Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Aloyſius Parvati-
nus.
Reverendus pater dominus Bartholomaeus Juſti-
nopolitanus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bienſis.
Reverendus pater dominus Marinus Creten-
ſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus B. al. Budo-
lus.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.

Reve-

FESTO
Z

Reverendus pater dominus Joannes Sibiricensis.
 Reverendus pater dominus Paris Pissauriensis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melitensis.
 Reverendus pater dominus Silvius Bojanensis.
 Reverendus pater dominus Marinus Cassinensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Ferdonensis.
 Reverendus pater dominus Vasinus Placentinus.
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis.
 Reverendus pater dominus Marius Ugentinus.
 Reverendus pater dominus Justinianus Amarinus.
 Reverendus pater dominus Hugo Reginensis.
 Reverendus pater dominus Bartholomaeus Montisviridis.
 Reverendus pater dominus Aloysius sancti Martini.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
 Reverendus pater dominus Paulus Forosempreniensis.
 Reverendus pater dominus Christophorus Czesenatensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Caltelli maris.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Nicinensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Calinensis.
 Reverendus pater dominus Philippus Ajaccinus.
 Reverendus pater dominus Theseus Racanatenus.
 Reverendus pater dominus Matthaeus Umbriaticensis.
 Reverendus pater dominus Scabonius Imolensis.
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
 Reverendus pater dominus Joannes Arianensis.
 Reverendus pater dominus Augustinus Perusinus.
 Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Venerensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Franciscus Vestanus.
 Reverendus pater dominus Alexander Urbevitanus.
 Reverendus pater dominus Angelus Britonoriensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.
 Reverendus pater dominus Paulus Esinensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Anfanensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Casertanus.

a. P. P. V. V.
olenda. II.

Reverendus pater dominus Augustinus Agriensis.
 Reverendus pater dominus Guarrinus Nucertinus.
 Reverendus pater dominus Joannes Urgellensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Marficinus.
 Reverendus pater dominus Natalis Vigiliensis.
 Reverendus pater dominus Silvius Comacensis.
 Reverendus pater dominus Valentinus Pennensis.
 Reverendus pater dominus Thomas Lechliensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Cervicentis.
 Reverendus pater dominus Lactantius Suanensis.
 Reverendus pater dominus Marcus Senogallienensis.
 Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinensis.
 Reverendus pater dominus Sixtus Salutarum.
 Reverendus pater dominus Zacharias Terracensis.
 Reverendus pater dominus Evangelista Cajacensis.
 Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, serenissimi Maximiliani electi imperatoris orator.
 Magnificus dominus Ludovicus Solier, orator Christianissimi regis Franciae.
 Magnificus dominus Hieronymus Vich orator catholici regis Hispaniae.
 Reverendus pater dominus Michael Brut, illustrissimi regis Portugalliae orator.
 Magnificus dominus Marinus Georgius, domini Venetorum orator.
 Magnificus dominus Marinus Charatius, illustris ducis Mediolanensis orator.
 Magnificus dominus Franciscus Victorius, domini Florentinorum orator.
 Illustris dominus Joannes Filibertus de Palude, comes de Jaes, & reverendus pater dominus Petrus de Baonia, Illustrissimi domini ducis Sabaudiae oratores.

Senator, conservatores, Illustris domini temporales.

Magnificus dominus Jacobus senator Urbis.
 Illustris dominus Prosper de Columna, dux Caniae.
 Illustris dominus Marcus Anronius de Columna.
 Illustris dominus Ludovicus de Urfinis, comes Petilianus.
 Illustris dominus Nicolaus Volski, miles Polonus.
 Illustris dominus Laurentius de Satmat.
 Illustris dominus Mutius de Columna.
 Illustris dominus Joannes Franciscus de Columna.
 Magnificus dominus Evangelista Magdalens, conservator Urbis.

Ma-

ANNO
CARMINI
1555.

PANNO
CHRISTI
1519

Magnificus dominus Martinus de Crescentiis, A
conservator Urbis; & quamplures alii nobi-
les & milites Hierosolymitani.

Celebrata missa per reverendum in Christo
patrem Joannem archiepiscopum Gneznensem
oratorem regis Poloniae, & habita oratione per
reverendum patrem dominum Stephanum archie-
piscopum Patracensem, qui juxta morem infra
ponitur. Et cantato evangelio per reverendis-
simum dominum Alexandrum sancti Eustachii
diaconum cardinalem secundum Mattheum, quod
incipit: *Dixit Jesus parabolam hanc: Simi-
lis est regnum caelorum homini regi, &c.* Et can-
tatis orationibus consuetis, & hymno, Veni
creator, per praefatum sanctissimum dominum B
nostrum praescripti oratores illustrissimi ducis
Sabaudiae dederunt praefato sanctissimo domi-
no nostro mandatum praefati illustrissimi ducis
ad interessendum nomine suo in sacrosancto La-
teranensi concilio. Et idem sanctissimus dedit
illud reverendo patri domino Thoma Pineda
legendum in amboe. Qui ascendens ambo-
nem, legit illud alta & intelligibili voce. Quo
perfecto praefati oratores accesserunt ad pedes
sanctitatis suae, & genibus flexis osculati sunt
beatissimos pedes. Deinde exclusis illis qui de
more interesse non debent, & elausis portis
concilii, reverendus pater dominus Bertrandus
episcopus Adricialis ascendit ambonem, & legit
epistolam super confirmatione montis pietatis, C
cujus tenor talis est:

*Leti episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante
concilio.*

Inter multiplices nostrae sollicitudinis curas,
illam in primis suscipere pro nostro pastorali
officio debemus, ut quae salubria, & laudabi-
lia, ac catholicae fidei consona, & bonis mori-
bus conformia, nostro tempore non solum
enucleentur, verum etiam ad posterum propa-
gentur: & quae materiam scandalii praebere pos-
sent, penitus succidantur, & radicibus extir-
pentur, nec pullulare usquam sinantur, ea in
agro dominico & vinea domini sabaoth dumtaxat
conferri permittendo, quibus fidelium men-
tes pasci spiritualiter possint, eradicatis vitianis
& oleastri sterilitate succisa. Sane cum olim
inter nonnullos dilectos filios sacrae theologiae
magistros, ac juris utriusque doctores, contro-
versiam quamdam non sine populorum scandalo
& murmuratione exortam & nuper his diebus
innovatam esse compererimus circa pauperum
relevationem, in mutuis eis publica auctorita-
te faciendis, qui montes pietatis vulgo appel-
lantur, quique in multis Italiae civitatibus ad
subveniendum per hujusmodi mutuum pauperum
inopiam, ne usurarum voragine degluciantur,
a civitatum magistratibus & aliis Christi fide-
libus sunt instituti, atque a sanctis viris divini
verbi praecursoribus, & laudati, & persuasi, ac
a nonnullis etiam summis pontificibus prae-
decessoribus nostris probati & confirmati sint,
ne praefati montes a Christiano dogmate dis-
sonantes, vel non utraque parte diversimode sen-
tiente atque praedicante. Nonnullis enim ma-
gistris & doctoribus dicentibus eos montes non
esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro
libra, decursu certo tempore per ministros
hujus montis ab ipsis pauperibus, quibus mu-
tuum datur, exigitur, & propterea ab usurarum

crimine injustitiae, seu ab aliqua certi speciei
mali mundos non evadere, cum Dominus nos-
ter, Luca evangelista attestante, aperto nos
praeccepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quid-
quam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim
propria est usurarum interpretatio, quando vi-
delicet ex usu res, quae non germinat, nullo
labore, nullo sumptu, nullove periculo locrum
fortisque conquiri studetur. Addebant etiam
idem magistri & doctores, in his montibus
neque commutativa neque distributiva justitiae
fieri satis, cum tamen justitiae terminos contra-
ctus hujusmodi excedere non debeant, si de-
beant approbari: idque praeterea probare nite-
bantur, quia impensas pro hujusmodi montium
conservatione a pluribus, ut ajunt, debita a
solis pauperibus, quibus mutuum datur, ex-
torqueantur: pluraque interdum ultra necessa-
rias & moderatas impensas, non absque specie
mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis
personis, ut inferre videntur, exhibeantur.
Aliis vero pluribus magistris & doctoribus con-
tra afferentibus, & in multis Italiae gymnasiis
verbo & scripto conclamantibus pro tanto ho-
no, tamque republicae pernecessario, modo
ratione mutui nihil petatur, neque speretur:
pro indemnitate tamen eorumdem montium,
impensarum videlicet ministrorum eorumdem ac
rerum omnium ad illorum necessariam con-
servationem pertinentium, absque montium hu-
jusmodi lucro, idque moderatum & necessa-
rium ab his, qui ex hujusmodi mutuo com-
modum suscipiunt, licite ultra sortem exigi &
capi posse non nihil licere, cum regula juris ha-
beat, quod qui commodum sentit, onus quo-
que sentire debeat, praesertim si apostolica ac-
cedat auctoritas. Quam quidem sententiam a
felice recordationis Paulo secundo, Sixto quar-
to, Innocentio octavo, Alexandro sexto &
Jolio secundo Romanis pontificibus praedeces-
soribus nostris probatam, a sanctis quoque ac
Deo devotis, & in magna ob sanctitatis opi-
nionem existimatione habitis, evangelicis ve-
ritatis praedicatoribus praedicatam esse osten-
dunt. Nos super hoc, prout nobis est ex al-
to concessum, opportune providere volentes,
alterius quidem partis, justitiae zelum, ne
vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis
& veritatis amorem, ut pauperibus subveni-
retur: utriusque vero partis studium commendantes,
cum haec ad pacem & tranquillitatem totius
reipublicae christianae spectare videantur, sacro
approbante concilio, declaramus & definimus,
montes pietatis antedictos per respublicas in-
stitutos, & auctoritate sedis apostolicae hactenus
probatos & confirmatos, in quibus pro-
corum impensis & indemnitate aliquid mode-
ratum ad solas ministrorum impensas & alia-
rum rerum ad illorum conservationem, ut praefertur,
pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat
ultra sortem absque lucro eorumdem
montium accipiatur, neque speciem mali praeter-
tere, nec peccandi incentivum praestare, ne-
que ullo pacto improbari, quinimo merito-
rium esse, ac laudari & probari debere tale
mutuum, & minime usurarium putari, licet-
que illorum pietatem & misericordiam po-
pulis praedicare, etiam cum indulgentiis &
sancta sede apostolica eam ob causam conce-
ditis: ac deinceps alios etiam similes montes
cum apostolicae sedis approbatione erigi posse;
multo tamen perfectius, multoque lan-
gius fore, si omnino tales montes gratui-
tim

SESSIO
L

SESSIO
X.

constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel mediâ hâc parte hujusmodi montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviores æris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos, cum hujusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendos, Christi fideles majoribus indulgentiis iuvandos esse decernimus. Omnes autem religiosos, & ecclesiasticas ac sæculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cetero prædicare seu disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis lætæ sententiæ poenam, privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus, non obstantibus præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, definitionis, decreti & excommunicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et interrogati per scrutatores votorum responderunt placere contenta in schedula, excepto reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranenſi qui dixit, non placere, quia didicit per experientiam, quod præfati montes sunt plus damnosius quam utiles. Deinde reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus ascendit ambonem, & legit contra exemptos schedulam & alias materias, ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentes, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Regimini universalis ecclesiæ, disponente domino, præfidentes, juxta pastoralis officii debitum libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem ecclesiasticam & removendam scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter ecclesiarum prælatos & eorum subditos, eo propensius apostolicæ sollicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur: nec non indulgentia pariter & privilegia eisdem subditis in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quam sedem apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ne exinde scandala procedant, neve ex eis illi detur materia malignandi, & personæ ecclesiasticæ a bono obedientiæ, nec non divini perseverantiæ servitii nullatenus retrahantur. Sane nuper ad nostrum relatio fide digna perduxit auditum, quod canonici patriarchalium, metropolitanarum & cathedralium & collegiarum ecclesiarum & alii clerici sæculares plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læsionem prætextu exemptionis & libertatis a dicta sede ob-

A tentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugiunt, ac eorum forum sive iudicium declinant. Nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri. Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoties committant enormia, per quæ plurimum diffamatur ecclesiæ, & scandala gravia generantur, potissime autem cum talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remaneant, seu illi, ad quos spectat, illa punire negligunt: Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero illi, quibus exemptorum correctio & punitio a dicta sede demandata est, circa illam vigilantè intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur; & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse, legitime constiterit, ita eisdem exemptos delinquentes puniant, quod eisdem exempti metu poenæ a suis arceantur insolentibus, & alii eorum exemplo perterriti, proflire ad similia merito perhorrescant. Et si circa hoc negligentes fuerint, diocæsani & alii locorum ordinarii eisdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, personaliter (si illorum copia & notitia haberi poterit) alioquin, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus iudex fuerit, eos quorum sua in præmissis interesse putaverint, per edictum publicum cathedralium seu aliarum ecclesiarum locorum, in quibus exemptorum iudices hujusmodi residere, seu nullis eorumdem exemptorum iudicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affigendum moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent infra competentem terminum, moneant ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hac negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu recuserint, tunc, ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujusmodi ea vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diocæsani & alii locorum ordinarii hujusmodi contra tales exemptos, delinquentes & criminosos auctoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem sine aliquibus tormentis procedere, & testes per seiplos examinare possint, ac processum ipsum, quem ratione solennitatis juris, præterquam ratione citationis omisit, dummodo delictum alias rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eisdem inquisitos & accusatos compellere, per proprium vel alium nuntium, quanto citius destinare procurent, apud eandem sedem per Romanum pontificem vel alium, cui duxerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quoad condemnationem vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diocæsanos, seu ordinarios per eos auctoritate nostra

ANNO
CHRISTI
1515.

in

ANNO
CHRISTI
1515.SESSIO
X.

in causa inquisitionis seu accusationis ulterius A
legitime procedendum, & causam ipsam, pro-
ut justum fuerit, terminandam remittendum.
Notarii autem dicte sedis, quorum officium in
ipsis primitiva ecclesie iustis a felicis recorda-
tionis Clemente papa primo ad sanctorum gesta
perquirenda atque conferibenda noscitur insti-
tutum, ad protonotariatus officium assumpti,
habitum & rochetum deferentes, & alii nostri
& dicte sedis officiales, actu sua officia exer-
centes, tam in civilibus, quam in criminali-
bus ab omni ordinariorum jurisdictione sint
exempti. Alii vero notarii habitum protonota-
riatus non deferentes, nisi illum infra trime-
stre post presentium publicationem assumpse-
rint, & ipsi ac alii in posterum assumendi B
habitum & rochetum hujusmodi continere non
gestates, atque alii nostri & dicte sedis offi-
ciales, officia sua actu non exercentes, tam in
criminalibus quam in civilibus ratione cause
summam vigintiquinque ducatorum auri de ca-
mera non excedentis dumtaxat, eorundem dice-
cesanorum & ordinariorum jurisdictioni subja-
ceant. In civilibus vero causis summam hujus-
modi excedentibus, plena gaudeant exemptio-
ne, & a dictorum dicecesanorum & ordinariorum
jurisdictione penitus sint exempti. Digni-
um quoque & etiam congruum arbitantes, quod
ex sancte Romane ecclesie cardinalium familia-
ribus illi dumtaxat privilegio exemptionis gaudeant,
qui actu domestici & continui sunt commensales,
vel ab eisdem cardinalibus ad ipsorum exequenda
negotia missi, vel qui recreationis causa ad tempus
a Romana curia absentes fuerint. Ceteris vero,
etiam familiaritatis literas habentibus, quo minus
coercitioni dicecesanorum & ordinariorum eorundem
subjaceant, familiaritatis hujusmodi privilegium
nullatenus suffragetur. Et cum eisdem dicecesanis,
ut monasteria monialium sedi apostolicę immedie-
tate subiecta, in eorum dicecesibus consistentia,
semel in anno visitare possint, per constitutionem
in concilio Viennensi editam, quę incipit: Attendentes;
plena fuerit data facultas: illam innovamus, ac exemptionibus
& privilegiis quibuscumque non obstantibus,
districte servari precipimus & mandamus.
Per premissa quoque eisdem dicecesanis & ordinaris,
causibus quibus in exemptos a jure jurisdictionis
concessa est, nullatenus prejudicium generetur.
Exemptiones autem de cetero absque rationabili
causa, & quorum interest, minime citatis pro
tempore concessas, nullius roboris & momenti
esse decernimus. Et cum ecclesiasticus ordo
confundatur, si sua unicuique jurisdictioni non
servetur, ordinariorum jurisdictioni, quantum
cum Deo possumus, favere, ac litibus finem
celerius imponi, & litigantium immoderatis
sumptibus & expensis parcere satagentes,
statuimus & ordinamus, quod singulę causę,
tam spirituales quam civiles & mixtę, ac
forum ecclesiasticum quomodolibet concernentes,
& beneficiales, dummodo beneficia ipsa
generaliter reservata non fuerint, & ipsorum
singulorum beneficiorum fructus, redditus &
proventus vigintiquatuor ducatorum auri de
camera secundum communem estimationem;
valorem annuum non excedant, in prima
instantia extra Romanam curiam, & in
partibus coram ordinariis locorum dumtaxat
cognosci & terminari, ita quod nulli ante
definitivam sententiam liceat appellare, nec
appellatio, si fuerit emissa, ullatenus

admitti, nisi ab interlocutoria, quę vim habeat
definitivę, vel a gravamine minime concernente
negotium principale, quod per appellationem a
definitiva sententia reparari non possit: nisi
alter colligantium adversarii sui potentiam
merito perhorrescens, seu alia probabili &
honestata causa, aliter quam per proprium
juramentum saltem semiplene probata, coram
ordinario non audeat litigare. Eorundem
casu causę ipsę etiam appellationum in dicta
curia, etiam in prima instantia, committi &
cognosci & terminari possunt. Alioquin
appellationes, & illarum etiam aliarum causarum
hujusmodi commissiones in posterum, & quid-
quid inde secutum fuerit, nullius sint roboris
vel momenti. Iudices autem & conservatores a
sede apostolica deputati, si in altero jurum
graduati non fuerint, assessorem partibus non
suspectum, ab ipsis partibus vel eorum altera
requisiti, assumere, & secundum ejus relationem
judicare tentantur. Et quia sæpius & multipli-
ci relatione percepimus, quę plurimas ecclesias,
& illis presidentes episcopos, tam citra quam
ultra montes, vixari in eorum jurisdictionibus,
juribus & dominis, ac turbari a domicellis,
principibus & nobilibus eorundem, qui sub
colore juris patronatus, quod in beneficiis
ecclesiasticis habere contingunt, nullo privilegio
apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus
& literis, & abique aliquo saltem colorato
titulo beneficia non solum clericis, sed etiam
laicis conferre, sacerdotes & clericos delinquentes
ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum,
ad quarum solutionem de jure tenentur, ac
cathedralium & alia, quę legis dicecesanę &
jurisdictionis sunt, & ad ipsos episcopos
dumtaxat pertinent, temere auferre, fraudare,
usurpare, seu ut præmissa siant, mandare,
ac ipsa & fructus quoscumque, ne a civitatibus,
terris & locis eorum extrahantur, prohibere:
seu ad feuda & bona ipsarum ecclesiarum eis
concedendum, ac beneficia ecclesiastica
personis per eos nominatis conferendum,
minis & terroribus ac aliis viis indirectis
inducere & compellere, & alia quę plurima
damna, jacturas & injurias ecclesiis & eorum
prelatis, ac clericis præfatis inferri, non modo
permittere, sed etiam expresse mandare
presumant. Attendentes igitur, quod laicis in
clericos & personas ecclesiasticas, ac bona
ecclesiastica non est attributa facultas, atque
æquum & justum esse, ut in eos jura in-
urgant, qui illa offendere præsumunt: nec non
considerantes, quantum ex his tam nostro &
apostolicę sedis honori, quam personarum
ecclesiasticarum quieto & prospero statui,
non sine damnanda pernicie derogetur: ac
cupientes eos, quos ad observantiam jurium,
virtutum præmia non inducunt, non tam
adjectarum exaggeratione poenarum, quam
adjicientiarum de novo formidine a temerariis
ausibus restreare, omnes & singulas
constitutiones, quę super decimarum
solutione, & contra violatores & raptos
ecclesiarum, & incendiarios, agrorum
depopulatores, & tam sanctę Romane
ecclesie cardinales, & alias personas
ecclesiasticas, sæculares & regulares
capientes, detinentes, & eorum
jurisdictionem & jura quomodolibet
indebite occupantes, aut eos in eorum
jurisdictionis exercitio perturbant.

SISTO
X.

bantes seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum, & feuda ac bona ecclesiastica in emphyteusi concedendum, aut alias vendendum temere compellentes, nec non statuta contra libertatem ecclesiasticam facientes, & ad præmissa, auxilium, consilium vel favorem præstantes hæcenus emanarunt, innovamus. Et cum ea, nedum juri contraria, sed etiam ecclesiasticam libertati opprobriosa sint quamplurimum & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis imperatorem, reges, principes, duces, marchiones, comites, barones & quoscumque alios alterius cujuscumque nobilitatis, præminentiar, potentiar seu potestatis, excellentiar vel dignitatis existentes, attente hortamur in Domino, eisdem virtute sanctæ obedientiar mandantes, ut ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant a suis etiam subjectis inviolabiliter observari, quacumque consuetudine contraria non obstante, si divinam offensam & sedis apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem. Ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes, reddentur inhabiles ad alia beneficia ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc perfectam prædictam fuerit dispensatum. Mature quoque considerantes, quod post Christi ad cælos ascensionem, apostoli per singulas urbes & dioceses episcopos distribuerunt, sicut sancta Romana ecclesia per orbem constituit, eisdem episcopos in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo per patriarchas, primates, archiepiscopos & episcopos: ac sacris etiam canonibus fuerit definitum, per eos pro morum correctione, & controversiarum decisione & determinatione, ac mandatorum domini observatione fieri debere concilium provinciale, ac synodum episcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes, canonicis penis subiacerent: cum conveniat, nos circa ea quæ republicam Christianam concernunt, esse intentos, desiderantes canones ipsos firmiter observari, eisdem patriarchis, primatibus, archiepiscopis & episcopis districte injungimus ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, canones, concilia & synodos hujusmodi fieri mandantes, quocumque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam quoad concilium provinciale, quod de cetero singulis trienniis mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio se consuetudine quacumque contraria non obstantibus. Circa hoc autem negligentes, penas in eisdem canonibus contentas se noverint incursum. Et cum constitutione in concilio Viennensi edita, quæ incipit, In plerisque, ut pontificæ dignitatis honor servaretur, statutum fuerit, ne ecclesiis cathedralibus bonis temporalibus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt, privatis, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, illamque inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consistorio nostro secreto approbata, aliter duxerimus faciendam. Nos enim quicquid contra præmissa, vel, aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, con-

traria quacumque constitutione vel privilegio non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, prohibitionis, præcepti, constitutionis, ordinationis, hortationis, injunctionis, innovationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, 4 Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perfecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt placere, dempto præfato reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranenensi, qui dixit, non placere in quantum schedula dat ordinem, quod episcopi contra exemptos debeant formare processus & mittere ad curiam.

Postmodum vero reverendus pater dominus Franciscus episcopus Nannetensis ascendit ambonem, & legit schedulam super impressione librorum, cujus tenor talis est:

Leo Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter sollicitudines nostris humeris incumbentes, perpetui cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Hoc est quod profecto desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ais imprimendi libros temporibus potissimum nostris divino favente numine, inventa seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parva impensa, copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommode exerceri, & vitæ eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem catholici, quibus sanctam Romanam ecclesiam abundare affectamus, facile evadere possunt, qui etiam infideles sciunt & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum & sedis apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli hujus artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus libros tam Græcæ, Hebræicæ, Arabicæ & Chaldææ linguarum in Latinum translatis, quam alios, Latino ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide, ac perniciose dogmata etiam religioni Christianæ contraria, ac contra famam personarum etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere ac publice vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non edificantur, sed in maximos potius tam in fide, quam in vita & moribus prolabantur errores, unde varia sæpe scandala, prout experientia rerum magistra docuit, exorta fuerunt, & majora in dies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod ad Dei gloriam, & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubriter est inventum, in contrarium conver-

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1515.

tatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermiscantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante concilio, ut negotium impressionis librorum huiusmodi eo prosperetur felicius, quo deinceps indago solentior diligentius & cautius adhibeatur, statimus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scripturam, tam in urbe nostra, quam aliis quibusvis civitatibus & diocælibus imprimere seu imprimi facere præsumant, nisi prius in Urbe per vicarium nostrum & sacri palatii magistrum, in aliis vero civitatibus & diocælibus per episcopum vel alium habentem peritiam scientiæ libri, seu scripturæ huiusmodi imprimendæ ab eodem episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis sive diocæsis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumperit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ principis apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingravescente contumacia taliter per episcopum suum vel vicarium nostrum respectivè per omnia juris remedia castigetur, quod alii ejus exemplo similia minime attentare præsumant.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1515. quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes placere, excepto reverendo patre domino Alexio episcopo Melitano, qui dixit placere de novis operibus, non autem de antiquis.

Deinde reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris ascendit ambonem, & legit schedulam super præfixione termini contra proficientes pragmaticam sanctionem, & super indictione undecimæ sessionis, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Cum inter alia in hoc sacro concilio expedienda, quid super sanctione, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, tam clericos, quam laicos, etiam nobiles ac alios illis faventes, quam ipsi pragmaticam vocant, edita, determinandum & declarandum foret, expedire & declarare summopere desideraremus, prout etiam felicis recordationis Julius papa II. prædecessor noster huius concilii indictor desiderabat, & prælati & alii clerici, hac læci prælati, ad

Concil. General. Tom. XXXII.

comparandum tam coram præfato Julio prædecessore, quam nobis pluribus citati fuerint, & eorum contumacia in dicto concilio sæpius allegata, seu accusata extiterit: cumque postmodum pro parte prælatorum, clericorum, & laicorum etiam nobilium, ac fautorum prædictorum, ad hoc, ut præfertur, legitime vocatorum, allegatum fuerit, nullum locum, per quem transeundum esset, ut tute venire ad comparandum in dicto concilio possent, habere: nos ne eo prætextu quoquo modo se excusare possent, a communitate Januensium, per quorum loca tute ad Romanam curiam ad allegandum ea, quæ in huiusmodi causa pragmaticæ allegare voluerint, venire possint, amplum saluumconductum concedi curavimus, & eisdem assignari. Et ne aliquid amplius contra præmissa allegare, & justam possint præterdere ignorantiam, clericos & laicos, etiam nobiles, etiam prælatos, & fautores, clericorumque ac sæcularium collegia, ad eorum contumaciam convincendam, sacro approbante concilio, de novo pro ultimo & peremptorio termino requiramus & monemus, ut ante Kalendas Octobris proxime futuri, omni excusatione & dilatione cessantibus, legitime comparere debeant: quem terminum & dilationem huiusmodi, ex causis prædictis ad omnes excusationes tollendas, ad dictam diem Kalendarum Octobris pro ultima & peremptoria dilatione, ut præfertur, prorogamus, de novo concedimus & assignamus. Quo termino elapso, ad ulteriora & terminationem dicti negotii etiam definitiva sententia procedetur, eorum contumacia & non comparatione minime obstantibus, in prima extunc futura sessione, quam ad hoc, & alia quamplura utilia peragenda, videlicet undecimam sessionem, quæ erit die quartadecima Decembris post festum beate Lucie proxime futuri, præfato sacro approbante concilio, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum requisitionis, monitionis, prorogationis, confessionis, assignationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, iv. Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus de Solier, orator Christianissimi regis Franciæ accessit ad pedes sanctitatis sue, & dixit in excusatione profitentium pragmaticam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos Francorum, non verentes censuras contentas in bulla eorum domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alios excusatos. Cum igitur de præfati eodem impedimento desentissent, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum: quare pro parte eorum supplicatur sanctitati sue, ut habeat eos nunc excusatos. Et cum dabitur eis tutus accessus, offerunt se venire ad concilium: & allegare de juribus suis. Et idem magnificus orator dedit schedulam tenoris infra scripti.

SESSIO
X.

SESSIO
X.*Sanctissimo ac beatissimo domino nostro papa.*

Pater beatissime, novit optime sanctitas vestra, & nos Christianissimi regis oratores apud eandem fidem facimus, prelatos ecclesie Gallicane ad pedes, & imperium sanctitatis vestre, & ad sacrum concilium venientes prohibitos fuisse, ac impeditos comminationibus & detestis insidiis inimicorum regis ejusdem Christianissimi, non verentium censuras, & poenas in bulla con- domini comprehensas: & ideo jure ac merito beatitudo vestra tunc prelatos illos excusatos habuit. Non enim citatum legimus quemquam teneri se periculis committere maris, latronum, itinerum & inimicorum. Cum igitur, pater beatissime, eodem notorio impedimento perdurante; maxime inter Delphinatum & Liguriam & Lombardiam, prelati ipsi ad hoc sacrum concilium venire non potuerint, non etiam venturi sint, donec libere liceat & expedite, supplicatur humiliter pro parte illius Gallicane ecclesie, quod & nunc sanctitati vestre placeat illam, eodemque prelatos excusatos habere: & ita pro sua prudentia solita providere, quod tutus esse possit accessus ac expeditus ad eandem sanctitatem & sacrum concilium: tunc etenim & quamprimum ad sanctitatis vestre pedes prelati ipsi, aut alii dictae ecclesie nomine venient, imo obtemperaturi ejusdem imperio, & sanctae sedis apostolicae: alioquin per illos non stabit, prout nec stat, quo minus adveniat. Ceterum pater beatissime, pro exoneratione Ludovici de Soleris, oratoris regis Christianissimi qui has offert, supplicatur humillime, ut placeat jubere notariis omnibus & singulis in presenti concilio & sessione assistentibus, quos rogat, quod de executione hujusmodi declaratione, oblatione, una cum decreto sanctitatis vestre actum sumant, & inde instrumentum conficiant, eidem oratori expediendum ad ecclesie Gallicane, & aliorum, quorum interesse poterit, uberiorem cautelam.

Ejusdem sanctitatis vestre humillimus servitor Christianissimi Francorum regis orator Louys de Soliers.

Præfatus sanctissimus dominus noster respondit præfato oratori, quod ex provincia Provincie erat facilis & tutus transitus per Januam, & quod providerat de salvoconductu Januenum, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu, & propterea volebat sanctitas sua, quod schedula prædicta stare in suo robore.

Deinde præfatus reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes placere, dempto reverendo domino Jacobo episcopo Potentino, qui dixit non placere, quod detur iste terminus profectibus pragmaticam, quia contemnant bullas & mandata apostolica.

Demum dominus Marius de Peruschis, sacri concilii procurator, accusavit contumaciam non interessentium, in concilio interesse debentium; & petiit per sanctitatem suam declarari. Et præfatus dominus noster declaravit, nisi ad primam comparerent. Et hæc fuerunt pro decima sessione.

Fuerunt insuper data mandata infra scripta per procuratores infra scriptos, excusando principales suos, videlicet reverendus pater dominus Joannes Franciscus de Ruvere episcopus Tauri-

ANENIS dedit mandatum reverendi patris domini Joannis de Sabaudia episcopi Gebennensis. Et venerabilis vir dominus Humbertus Caneti, dedit mandatum reverendi patris domini archiepiscopi Tarentini. Et dominus Hodfessus Vandemberch dedit mandatum reverendi patris domini Joannis episcopi Havelbergenfis. Et reverendus pater dominus Gisbertus episcopus Rapolanus dedit mandatum reverendi patris domini Joannis Baptiste episcopi Valvensis & Sulmonensis. Et reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Goeznensis dedit mandatum reverendi patris domini Fabiani episcopi Narnientis. Et discretus dominus Ludovicus Molon clericus Cesaraugustensis dedit mandatum reverendi patris domini Ludovici episcopi Empurientis. Et reverendus pater dominus Bartholomæus episcopus Justinopolitani mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Clusensis. Et reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus dedit mandatum reverendi patris domini Georgii episcopi Nonensis. Et reverendus pater dominus Joannes episcopus Sibiricensis dedit mandatum reverendi patris domini episcopi Faresis. Et dominus Petrus Raymiardi dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Regiensis. Et reverendus pater dominus frater Guillelmus de Salvaterra dedit mandatum reverendi domini Guillelmi episcopi Gerundensis. Et dominus Zutfeldus Vandemberch dedit mandatum reverendi domini Henrici episcopi Rhotheburgensis. Et reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius de Monte, tituli sanctae Praxedis presbyter cardinalis, dedit quaedam literas missivas, & quoddam mandatum reverendi patris domini Jacobi archiepiscopi Upsalensis ad excusandum eum in sacro Lateranensi concilio, & interessendum nomine suo & sue provincie. Et reverendus pater dominus Ferdinandus episcopus Scalensis dedit mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Sorani. Et reverendissimus in Christo pater & dominus Nicolaus tituli sanctae Praxedis presbyter cardinalis, de Flisco nuncupatus, dedit mandatum reverendi patris domini Hieronymi episcopi Torcellani. Et reverendus pater dominus Andreas archiepiscopus Spalatenfis dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Calamovenfis: & reverendus pater dominus Joannes Antonius episcopus Calmenfis dedit mandatum reverendi patris domini Galilei episcopi Bellunensis: & reverendus pater dominus Petrus Paulus episcopus Efinus, dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Auximani.

Quibus perlectis, sanctissimus dominus noster incepit, Te Deum laudamus. Et cantato per capellam cantorum, explectaque decima sessione, præfatus sanctissimus dominus noster equitavit ad palatium associantibus reverendissimis dominis cardinalibus & aliis prelatibus & curialibus in copioso numero,

Oratio reverendi patris domini Stephani archiepiscopi Patracensis & episcopi Torcellani, habitæ in concilio Lateranensi coram Leone decimo pontifice maximo in decima sessione dicti concilii, quinto.

Magnus dominus & laudabilis nimis, in civitate Dei nostri in monte sancto ejus. Psalm. 47. Rem grandem & summe difficilem, ac parvitati meæ impa-

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1515.

imparem, pater beatissime, ne obedientie bonum perderem, hodie hoc in loco amplissimo ornatumque hujus sacrosancti Lateranensis concilii, coram tuo iudicio gravissimo & tantorum patrum iustissimo tractandam suscepi. In qua quasi mei ipsius & senectutis ac adversus valetudinis oblitus, zelo tamen fidei catholicae & apostolicae perfusus, quo anima mea jam diu comesta fuit, in discrimine maximo decorum actionis meae posui, cum ab hoc genere dicendi per annos plures me abstinuerim. Et hoc quidem, si assumptae propositioni, in qua de summa omnium rerum agitur in tanta angustia temporis in quo brevitati in dicendo satisfaciendum esse censeo altissimo & profundissimo sacramento magno & ultima reformationis, divinis mysteriis prepositi psalmi involuto, correspondere non valero. Nam quis est altantium speculatorum sanctae ecclesiae, etiam summa doctrina, ut par est, repletus, qui in se, & non in Christo vivens, quo tantum psalmodiae fracto alabastro, in quo opus creationis, mysterium reparationis, sacramentum reformationis, & ultima consummationis decretum, miro secreto continentur, non in litera, sed in spiritu; non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rationis; non in montibus philosophantium Gelboe, ubi, propheta dicente, *cecidimus fortes Israel*, sed in montibus sanctis & metenis, in quibus positum est fundamentum fundamentorum, sancti sanctorum, in odorem tantorum unguentorum suavissimum, de quo apostolus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, prater id quod positum est, quod est Jesus Christus*: digne possit & valeat mentes altantium patrum tantis unguentis optimis inungere, tum pro cognitione veritatis boni & mali consilii, tum pro reformatione ecclesiae & orbis, ac contra hostes fidei expeditione summe necessaria ut Christi bonus odor Deo fieri possit; invenire etiam longa meditatione non valeo. Verum pater sanctissime, in tantorum mysteriorum, quae latent in litera propositi psalmi, contemplatione quasi extatica mente & corde jam positus, profiteor me in dicendo hodie nihil aliud scire, quam Christum, & hunc pro nobis cruci affixum. Ideo cum apostolo libera voce clamabo: *Vivis jam, sed non ego, vivis vero in me Christus*. Non mirum igitur altantibus accedat, si pro declaratione psalmi David, ipsi David, scilicet Christo, pro secunda sabbati in filiis Coele, qui Calvariarum filii in apostolis interpretantur, a custodia serotina, sic enim ejus titulus est, humanae sapientiae verbis inlittere non curabo; sed quam brevissime spiritum vitam in tanti psalmi demonstratione perquiram, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, prout alias consuevi, sed in ostensione tantum spiritus & virtutis, praesertim coram te Leone decimo pontifice maximo, quem divina favente clementia hoc tempore magna reformationis persecutionisque infidelium canonice electum existimo, ut sis Leo in sede Petri, non ab re decimus, pro Christi regno, nostro tempore, si volueris toto orbe terrarum innovando assumptus: quandoquidem non frustra in ultimo decalogi positus, Leo decimus vocatus fueris. Et ego quidem jam septuagenarius, cujus cithara versa est in luctum, & organum, cum Job, in vocem silentium, in oculis meis abjectus, & omnium speculatorum sanctae ecclesiae minimus, in decima quoque tanti concilii sessione, pro mysterio regis magni enucleandis te jubente oratur, non frustra etiam ascenderim. Quapropter, ut haec tam excelsa & sublimia ac mira, mirandaque, quae in dicta psalmodia continentur, & ad praesens humili sermone meo dicenda veniant a Spiritu Christi, in quo est mihi vita, in dicendo progressu orationis dignius largiri que disponantur, ipsa virgo beata, angelorum domina, fons omnium gratiarum, quae omnes haereses interemit, cujus opera, magna reformatio, concordia principum, & vera contra infidèles expeditio fieri debet, operam ferre dignetur, quod talia digne cum profectu audientium dicenda suo ore, sicut in apostolis, sua sacundia, sicut in doctoribus, & sua gratia, sicut in martyribus, electisque omnibus, ita in nobis pro assumpta brevitate copiose, tam pro vera tanti concilii conclusione, quam pro necessaria & celeri contra hostes fidei nostrae expeditione infundere velit, quod lumen Christi plus solito ad gloriam & honorem tanti concilii in cordibus auditorum accendi valeat. Cujus auxilium desuper implorantes humiliter prostrati canticum novum pro novo suffragio cantabimus, dicentes.

*Omnium splendor, decus, & perenne
Virginum lumen, genitrix superni,
Gloriae humani generis Maria
Unica nostris.
Sola tu virgo dominaris astris,
Sola tu terra, maris, atque caeli
Lumen, incensis favens, rogamus,
Inclita nostris.
Ut quaeam sacros referare sensus,
Qui latent chartis nimium teneris,
Ingredi & celsa, duce te benigna,
Mania terra.*

Si omnia, pater beatissime, quae pro declaratione propositi psalmi dicenda sese offerunt, perquirere vellem, longa esset oratio. Quandoquidem haec tam altissima & profundissima psalmodia, non solum in se opera creationis universi, mysterium reparationis humani generis, pro innovatione saeculi prima sabbati, & sacramentum magno reformationis pro secunda sabbati in magno Lateranensi nostro concilio demonstrandum, ac decretum ultimae consummationis universi per finale iudicium miro & ineffabili modo contineat, verum etiam & mysterium incarnationis Verbi Dei pro civitate magni domini in caelis & in terris ex lapidibus vivis construenda praese se terre invenitur, pro qua Rex magnus ab initio & ante saecula preparaverat terram immaculatam, in qua edificaret sibi domum, de qua gloriose edaceret immaculatam, aeternam sponsam, matrem justorum instantem, & non minus in posterum fidem catholicam & apostolicam suam, juxta decretum sacrosancti consistorii Trinitatis & unitatis divinae, pro communi salute per orbem universum promulgandam esse statuerit, tam pro intellectuali, quam pro rationali ecclesia beatificanda exaltandaque temporibus praesentibus a Patre, in quibus eam toto orbe terrarum per suos principes constituendos super universam terram annuntiaret & praedicaret, in qua quidem praedicatione luce meridiana clarius ostenderent, quod aeternitas Christi, antequam ex virgine nasceretur, in mysterio praemonstrata ac praedestinata esset, ita quod mysterium non praediceret tempori, nec e contra, quia ipse ille solus esset, qui ante mundi constitutionem usque ad consummationem omnia operaretur, secundum arcanum sui divinae mentis in caelis

SESSIO
X.

SESSIO
X.

& in terris, tam pro natura angelica, quam pro humana, donec in Christo Deo omnes unum fierent, & magnus ipse dominus tunc in civitate Dei, & in monte sancto ejus nimium laudabilis inveniretur, tum in gradibus, tum in domibus suis, dum eam carnem, quam ab æterno prædestinaverat, ac pro temporis plenitudine præparaverat, unione ineffabili, in supposito Verbi assumeret de domo Mariæ semper virginis, dicente propheta: *Deus in domibus ejus cognoscetur, domus suscipiet eam.* De hac ergo ineffabili susceptione, tum pro prima, tum pro secunda sabbati, in quibus & ædificatio & reformatio civitatis magni Regis ex monte Sion, & lateribus Aquilonis cum exaltatione universæ terræ continetur, quambrevissime dicemus. Reliqua vero majora & profundiora mysteria in tribus aliis orationibus meis, pro tanto concilio, a die suscepti oneris in dicendo dispositis, legenda relinquam. Et non minus brevitatis causa in volumine decem librorum, in quibus ab origine usque ad consummationem universi, speculum limpidissimum militantis ecclesiæ instar triumphantis mirifice continetur, sanctissimo domino nostro dedicato, calamo exaranda reservabimus. Siquidem & audita modo durissima inter duos infideles reges pugna, & illorum iniquam intentionem contra rempublicam Christianam nostram ex illorum ante male gestis necum perpendens, a liam, quam ad præsens recitamus, breviorum orationem humiliori stylo non absque causa disposuimus. Verum, pater sanctissime, non minus nunc, quam tunc, quando reges terræ male convenerunt in unum, tam primo contra regnum Judæorum, quam secundo Christianorum, ut destruerent fidem unigeniti a patre super terram, reges nostri cæli ecclesiæ & terræ, nunc etiam bene convenerunt in hoc sacrosancto Lateranensi concilio in unum, ad reformationem tum ecclesiæ, tum orbis universi pro gloria regni Christi, & suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis exaltatione, ac hostium tantæ fidei extirpatione, quæ per veros spirituales venatores de proximo juxta temporum computationem pro secunda sabbati fieri debet in magna & ultima reformatione, sicut prima sabbati ædificatio fuerat per piscatores, dicente Jeremia pro secunda sabbati, sicut dixerat pro prima de piscatoribus: *Et ecce mittam venatores meos, & venabuntur eos de montibus & collibus & speluncis & de cavernis terræ.* Et ideo propheta alio in psalmo dixerat: *Veritas jam dno de terra virginis orta est, & jussu de celo ad eam, pro ædificatione civitatis Dei magni, in terram prospexit:* quæ non minus ad præsens pro reformatione, innovatione dilationeque illius per orbem universum respicit. Et id quoque pro nostro tempore perficere summo opere querit festinatque, ne fiant nostra, in persecutione tum Turcarum, tum Sophi & aliorum impiorum, pejora prioribus, quod culpa nostra, nostro utique tempore stante magno Lateranensi concilio divinitus, pro tempore magnæ tribulationis, in civitate magni Regis congregato, non fiat in eo, & sit illa vera magna reformatio, pro qua priores pontifices hæcenus ideo laboraverunt in vanum. Quod nostro quoque tempore rex noster magnus Christus in concilio nostro Lateranensi non minus nimium laudabilis pro reformatione inveniretur, quam antea fuerat pro ædificatione, quando præstantius solito per universi orbis secundam conversionem

Psalm. 97.

Jerem. 16.

Psalm. 91.

A & obedientiam sedatis bellis, quæ in orbe Christiano culpa malorum vigent, hostibusque fidei nostræ virtute altissimi superatis, & ad nostram fidem miraculose etiam conversis, ex Mahumeti spurcissima secta uno cum omnibus aliis ubique terrarum dextera excelsi, extincta, solus rex magnus noster Christus sedere habeat in monte sancto apostolicæ sedis ejus, de qua scribitur: *Et sedes ejus sicut sol in conspectu meo semper,* & id profecto cum exultatione conversionis universæ terræ, de qua etiam habetur: *Veniens autem veniens cum exultatione, portantes manipulos suos:* & alibi: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, & in eo parabit vasa mortis.* Quandoquidem abyssus, abyssus tanti sacramenti, abyssum reconciliationis cum Deo, plus solito imminente durissima persecutione domus Ottomanorum & Sophi, per opera Lateranensis concilii, agente Leone decimo pontifice maximo, invocat, ut sit in urbe Roma, quæ Deo providente, regnante impiorum ecclesiæ sub idololatria caput orbis ideo data fuerat, quod regnante successivo tempore justorum ecclesiæ tab vera lætaria multo amplior, gloriosior & præstantior in magnæ civitatis reformatione fieret, quam antea fuerat. Recte ergo ille dixerat: *Vidi civitatem sanctam novam Jerusalem descendentem de celo, a Deo paratam sicut sponsam ornatum viro suo.* In hac ergo tali ac tanta civitate Dei, sancta videlicet Romana ecclesiæ, magnus dominus nimium laudabilis etiam invenitur, & in monte sancto apostolicæ sedis ejus pro secunda sabbati, plus solito exaltari & magnificari jure æterno reperitur. Et nimium quidem laudari dicitur, quoniam quantum laudari debeat, nec angelica, nec humana lingua exprimi posset, præsertim cum ipse sit magnus dominus, & magna virtus ejus, & sapientiæ ejus non est numerus. Qui quidem pro sua magnitudine, in concilio impiorum laudari non reperitur, quando in talium ore sua laus sordescat: non in atrii synagogæ Phariseorum & hypocritarum, quorum os maledictione plenum est: nec in palatiis regum & principum, quorum manus plene sunt sanguine & infidelitate: nec denique in Babylone philosophantium de toto de suo, ac juris humani peritorum, ubi omnis confusio contra veritatem sanctæ ecclesiæ adducitur. Sed ubi, dicit quispiam, laudabitur? Dicit propheta: *In civitate Dei, in sancta utique immaculata ecclesiæ Dei, & quod fortius & dignius est, in monte sancto apostolicæ sedis ejus; de quo Isaias: Et eris in novissimis diebus montis preparatus in domo domini super verticem omnium montium, qui est potestas plenitudinis Christi ejus in sede apostolica, per legem immaculatam super omnia regna mundi sedens, & confluent ad eum omnes gentes, & adorabunt eum, & dicent: Gloria tibi domine, qui es Deus & homo: dicente etiam Joanne: Rex regum & dominus dominantium, per mysterium incarnationis, per opus redemptionis, & gloriam resurrectionis: in qua omnia innovasti, & mundum ecclesiæ totum super omnes & omnia exaltasti, & qui eras ante mundi constitutionem per mysterium sacramenti in unitate personæ unigenitus a Patre. Propter quod dixerat: Antequam Abraham fieret, ego sum: quoniam in Christo erat æternitas ab initio & ante sæcula; & in Abraham brevitatis, in qua Deus homo factus est, ut homo in tali brevitate fieret Deus, & in mundi plenitudine primogenitus virginis matris in terris*

ANNUS
CHRISTI
1515.

Psalm. 88.

Psalm. 129.

Psalm. 7.

Psalm. 41.

Apoc. 21.

Psalm. 146.

Psalm. 47.

Psalm. 91.

Apoc. 19.

Joan. 8.

ANNO
CHRISTI
1515
JUNII 21.

1. Junii 21.

1. Julii 4.

26. 66.

4. 1.

4. 11.

1. 1.

1. 11.

1. 11.

terris fieret, qui erat unigenitus filius Dei in A
caelis, de quo Jeremias: *Novum faciet dominus
super terram; Feminas circumdabit virum.* Quod,
commutata forma verborum talium, Plato ipse,
qui a sacra Hebraeorum vera philosophia & Dei
scientia lumen habuerat, dixerat, Deum cir-
cumrotundum & decurtatum, quando unigeni-
tus Dei Filius factus est homo. Propter quod
Petrus apostolus, revelante Patre, ei dixerat:
Tu es Christus Filius Dei vivi, pro prima sab-
bati. In qua prolatione fidem catholicam &
apostolicam ab aeterno patre pro aeterno filio or-
dinatam ad fundamentum ecclesiae, confessus
est. Et nunc quoque, quod ipse venturus sit
in spiritu pro secunda sabbati, ad magnam or-
bis reformationem, non minus opera Spiritus
sancti & virtute insinuare reperitur, ut orbis
terrarum, & universa quae caeli ambitu conti-
nentur, ad montem sanctum apostolicae sedis
ejus in utroque gladio cum vera obedientia ve-
niant. Et tunc cognoscat unusquisque nostram
suum vas possidere in Dei magna civitate, ad san-
ctificationem & honorem per humilitatem scien-
tia Dei, & non per superbiam humana scientia,
ad contumeliam & errorem, in quo & Averroi-
stae in scientia diaboli & juristae in scientia mun-
di, & Mahumetistae in scientia carnis, extol-
lunt se adversus scientiam Dei, ac lumina fidei
catholicae. Et ideo a Spiritu sancto dicitur:
*Super quem requiescam, nisi super humilem & tre-
mentem sermonis meos? Siquidem & Spiritus sanc-
tus disciplina effugit fictum, nec habitat in cor-
pore subdito peccatis.* Hinc etiam scribitur: *Veni-
sunt omnes sensus hominis, in quibus non subest
scientia Dei.*

Verum, pater sanctissime, si haec talis ac tan-
ta scientia Dei, in nostro Lateranensi magno
concilio, nunc mundi & diaboli & carnis spre-
ta scientia, grato animo jam suscipietur, vera
& repentina reformatio per totam ecclesiam,
orbemque universum, gloriose miraculoseque
absque livore fiet. Et hoc certe, si in novitate
vitae depositis veteribus pannis, cum veris
Jebusaeis corde contrito & humiliato, ad pienssi-
mum regem nostrum Christum accedere curabimus.
In qua humilitate vera cum Christo rege magno
reconciliatio fiet, sine qua nec unionem prin-
cipum Christianorum, nec expeditionem contra
hostem potentissimum summe necessariam obti-
nere valebimus. Quandoquidem cognita ma-
gnitudine ipsius magni domini, exuere nos o-
portet veterem hominem cum omnibus malis
actibus suis, in quibus ira Dei contra nos,
populumque suum provocata jam diu fuit, &
novum hominem Christum in sanctitate & ve-
ritate induere: alioquin peribimus regnante di-
ludio maxime tribulationis in vinea domini.
Siquidem magnus ipse dominus vitia, scelera,
& peccata, ac blasphemias contra Deum, vir-
ginem, & sanctos turpissimas, quae in Roma-
na & universali ecclesia ac populo suo Christia-
no & orbe universo perpetrantur, pro sua ju-
stitia amplius tolerare non valeat, magnitudo
sua ludibrio iri ulterius in tanta universi cor-
ruptione habeat, quasi haec inferiora ipse, Qui
est, neglexerit: nam & sua negligere non va-
leat, quoniam domini est terra & plenitudo
ejus: & neglecto per suos ministros in terris
regimine universi, in quibus, & status cleri-
corum & religiosorum ac laicorum, terminos,
quos posuerant sancti patres, dicente scriptu-
ra: *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt
patres tui;* transgredi non vorentur, corrigere
Concil. General. Tom. XXXII.

re, & de medio auferre sumunopere intendat
& querat. Ideo opera Lateranensis concilii di-
gne reformanda veniunt, ne percamus de via
justa. At vero adhuc in nostro saeculo, patres
optimi, multi sunt legis divinae perversiores,
qui non modo praemissa fovere, sed & lege
veteris mundi in maligno positi, quae proprio
fidei carent, contra immaculatam legem Dei
ponere satagunt, quando tales potestatem coe-
lestem imperii praefere Romano pontifici: &
regnum mortis principis tenebrarum, regno Chri-
sti antefere: & imperium puri & mortalis ho-
minis imperio Dei & immortalis hominis: ac
leges maculatas ad animarum perditionem legi
immaculate convertenti animas antepone-
re. Et ita tales perverti, & non conver-
si, & irreligiosi, & non religiosi totius Chri-
stianae fidei decorum contra magnitudinem ma-
gni domini deturpare non videntur: quae Chri-
stus bonus pastor animam suam pro ovibus suis,
in quibus edificaret sibi ecclesiam sine ruga &
macula, in mortem solus non potuit, & per
tanguinem sanctorum, super se lapidem vivum
& angularem, talem dilectam non edificavit.
O hypocritarum & perditorum hominum
pessimum conditionem! o inimicorum fidei per-
ditionem! o ignorantium pro salute animarum
viam mandatorum Dei! Quis vos ita fascina-
vit, quod inde divino judicio rei facti estis,
quando terminos sanctorum divinaeque scriptu-
rae transgredientes, jura puri hominis contra
veritatem Dei hominis, & magnitudinem eter-
ni regis, ac contra scientiam Dei extollere ad-
huc contenditis, & cornua contra sedem aposto-
licam erigere per magistros erroris non erubesci-
tis, ut tot mala religioni Christianae non mi-
nus, quam ex aliis male gestis proveniant? Sed
heu, heu, quam calamitosa erit de proximo ta-
lium perditio, & laborantium in Dei scientia &
observatione mandatorum Dei exaltatio! quo-
niam de magna Turcarum, & infidelium alio-
rum a tot annis persecutione, jam rex noster
Christus ad reformationem universi, sua mag-
nitudine miro modo educet bonum pro secunda
sabbati, sicut cum prima sabbati in maxima
persecutione Romanorum regnum caelorum Ro-
manae ecclesiae in ipsa Urbe adduxerat ut esset
in ea gloria omnibus sanctis ejus, qui sangui-
nem suum fuderant pro firmamento apostolicae
sedis, & sedentis canonice in ea, & non mi-
nus in sua instanti reformatione nunc id futu-
rum existimo. Ideo jam hora est, patres opti-
mi, hora inquam, est, nos de malo somno
surgere, & magno domino vigilare, quoniam
ipse est, qui nostro quoque tempore in fremitu
suae magnitudinis propter lacrymas Magdalene
& Marthae, id est, contemplativae, & activae
rogantis ecclesiae, Lazarum quattuordecim & jam
diu in lascivia mundi foetentem suscitabit pro
sua magnitudine in secunda orbis conversione
demonstranda, in qua status clericorum in La-
zaro designatus, praeter alia opera virginis glo-
riosae ad vitam contemplativam pro septimo sta-
tu ecclesiae trahetur. Et non minus religiosorum
quatuor rotarum status, in filia mortua in
domo archisynagogi demonstratus, ad primam
vitam, in qua spiritus vitae erat in rotis, mi-
ro modo a mortuis revocabitur: status vero
laicorum in filio matris viduae extra civitatem
resuscitato praefiguratus, ubique terrarum mul-
to gloriosius, quam alia, ad fidei catholicae
obstantiam, apostolicaeque doctrinae quasi re-
miniscendo primitias fidei nostrae vocabitur, &
pien-

SESSIO
X.

Jan. 20.

Jan. 11.

Mar. 31.

Nov. 7.

SESSIO
X.
Jann. 10.

pienissime intra civitatem Dei sub matris sue A
Romanae ecclesiae obedientia adducetur, quod
inde gloriose toto orbe terrarum unum ovile
& unus pastor usque ad saeculi consummatio-
nem, in magnitudine utique ipsius magni do-
mini fiat. Nam & hanc magnitudinem in cae-
lo empyreo in primo magno generali concilio
intellectualis ecclesiae pro hominis susceptione,
in quo magnus dominus suo tempore elevan-
dus in terra supposito Verbi Dei ad universi
decorum erat, ut in illo constitueret unam san-
ctam ecclesiam, electorum omnium matrem &
reginam: si Lucifer, qui tanti boni concilii
in caelo divisionem fecerat, & primam viam
mali concilii invenerat sua malitia, superbia-
que cum suis cohærentibus iuxta legem & con-
ditionem eis appositam pro signo, in quo ipse
habeat signaculum similitudinis Dei, suscipere,
ut par erat, per veram obedientiam voluisset,
& æterni sacerdotis magno ante eum geniti re-
gnum & imperium ac hierarchiam, harmoniam
& monarchiam universorum temperatissimum prin-
cipatum, æqua mente in magnitudine creatoris
sui & omnium præponderare quaesivisset, & se
supra extollere non concupivisset; a tanta ma-
gnitudine domini, tamquam primus hæreticar-
cha sub anathemate perpetui damnationis ad
ima dejectus, & extra bonorum angelorum ec-
clesiam & bonum concilium factus; nec donis
supernaturalibus, in quibus plenus decore erat,
spoliatus fuisset. Hanc magnitudinem si Adam
C
suasione mulieris serpentina lingua deceptus,
in se non concupivisset, donis gratuitis denu-
datus, sub maledicto terræ in opere suo, ex-
tra paradysum deliciarum ejectionis in sudore vul-
tus sui non vixisset. Hanc magnitudinem, si
imperatores & reges tunc Romanorum, tum al-
iorum, si philosophi, si sapientes in scientia
noctis non ignorassent; idola non adorassent,
Dei potentiam in agendis secundis causis non
supposuissent, & primas sex veritates in divi-
nis philosophus non negasset: hanc magnitu-
dinem, si principes sæculi, si populi & idolo-
rum sacerdotes cognoscere voluissent, idolola-
triam contra veram latrariam per orbem univer-
sum non prædicassent: Babylonem omnium
confusionum & errorum matrem contra civita-
tem Dei & justorum ecclesiam non erexissent:
nec monarchias septem Luciferi, suorumque
principum, & imperium puri hominis supra re-
gnum & imperium Christi filii Dei vivi extol-
lere falso titulo non perquisivissent. Nec mi-
nus sacerdotes & principes synagogæ Judæorum
si talem magnitudinem domini sui grato animo
suscipere voluissent, nunquam dominum glo-
riæ crucifixissent, nunquam regno, sacerdo-
tio, & civitate Dei privati fuissent: nec impe-
ratores, & principes Romani imperii, qui ubi-
que terrarum in sanguinem sanctorum debac-
chabantur, si celsitudinem veræ magnitudinis
in fide Christi cognoscere voluissent, in qua
sui principes & ministri, ac milites, non in po-
tentia armorum & sæculi favore, sed in virtu-
te perfecta, in vita immaculata, in signis &
miraculis, in scientia Dei & doctrina Christi,
in qua demones expellebant, idola destruebant
cathedram pestiferæ doctrinæ dejiciebant, &
cathedram veræ & apostolicæ doctrinæ sola o-
peratione perfecta exaltabant, nunquam usque
ad magni Constantini tempora, in quibus ip-
se Constantinus a divina gratia afflatus desup-
per, cognita æternitate Regis gloriæ & potesta-
te in regno sue ecclesiae, & se possessorem ma-

le fidei in mundi principatu post resurrectio-
nem illius ex mortuis adveniens, sceptrum im-
perii orbis & Urbis, ac monarchiam universi,
vero & proprio domino & omnium creatori vi-
ctori Deo, & homini in sede sua Romana Sil-
vestro pontifici maximo in jure primævo & na-
turali Christi æterni sacerdotis secundum ordi-
nem beati Patris plene cessit, & Christum
regem magnum in suo vicario per obedientiam
adoravit, aliamque sedem jussu illius, & con-
cessione apostolica quaesivit, & sub obedientia
sedis apostolicæ in Byzantio erexit, & contra
hostes fidei nostræ semper gloriose pugnavit.
Quæ quidem omnia sic divinitus gesta, si alii
imperatores cognoscere & suscipere voluissent,
nunquam, inquam, tales imperatores in san-
ctorum sanguine tam crudeliter polluti fuissent.
Nec minus etiam post Constantini tempora, si
imperatores, si legum imperialium cultores &
conditores, & nostri etiam temporis illarum
professores, talem magnitudinem regni Christi
& salvatoris nostri Jesu æterni sacerdotis ad-
venire voluissent, omnia temporalia & pote-
statem tum in divinis, tum in humanis, ipse
jugo Christi, in suis vicariis ad imperium
trahere non præsumerent. Nec Cæsares electio-
nes pontificum pro forum argumento confir-
masse assererent; nec talia male gesta, divini-
tus suo tempore evacuata allegarent. Nec po-
testatem coactivam & tyrannicam, iterato su-
per liberam, unicam, & supremam vicarii Chri-
sti potestatem & sanctæ ecclesie ponerent. Nec
sola spiritualia pontifici Romano ascriberent,
nec verba Christi, dicta sanctorum & sacra-
rum conciliorum, summorumque pontificum
decreta, opera Spiritus sancti edita, ac sacras
functiones obliqua interpretatione aberrantes
ab utero, sacrarum literarum violassent. Nec
denique nostris temporibus, si cardines orbis,
si reges tum cæli ecclesiae, tum terræ, si qua-
tuor rotarum patres, & religiosi, si magistri
& doctores: si advocati & procuratores, si ju-
dices, & Romane curiæ officiales, ecclesiasticæ-
que rectores, tantam magnitudinem magni do-
mini, & inviolabilis justitiæ sue sceptrum, re-
cta, simplici, ac pura mente, juxta legis Dei,
& regularum divinum intellectum suscipere vel-
lent, tot enormia & legi immaculatæ contra-
ria, fracto jugo Christi sine caritate ac Dei ti-
more, plebem Christi quasi panem devoran-
tes, non perpetrarent, & terminos, quos po-
suerunt sancti patres, non transirent. Quapro-
pter Bernardus ad Eugenium tamquam ad sum-
mum hierarchicum in caelo ecclesiae virum, in
quo erat omnis potestas supra omnes potestates,
tam cæli quam terræ, recte scripserat: Tibi da-
ta est omnis potestas; in qua qui totum dicit,
nihil excludit: sed cogita utrum omnia conce-
dere debeas. Quod si non debes, serva modum,
ut justificeris, cum judicaris. Et alibi: Ut quid
in palatio tuo leges Justinianæ garrunt, & tunc
Christianæ silent? In quibus si tantum, patres
optimi, leges Christi non siluissent, & præsi-
dentes in Dei ecclesia in regimine eis commisso
modum in omnibus servassent, sancta ecclesia
tantorum hæreticorum hæreses, & schismata, ac
impiorum persecutiones non sustinisset, nec
sceleratam Mahumeti sectam, nec Ottomanno-
rum & Sophi instantem maximam persecutionem
subire cogeret: si tamen dominus ipse ma-
gnus, magnitudinem suam contra potentissimum
hostem sicut sub Eliseo contra Sennacherib,
& Machabæorum tempore contra Antiochum

ANNO
CHRISTI
1515.

Prof. 1.

* Ista, ad
Eusebium
legendum.

non

ANNO
CHRISTI
1515.
Vol. 1.

non apposuerit, quod inde virtus fidei sumel-
cescat. Recte ergo ad nos conversa mater no-
stra ecclesia voce lugubri dicere potest: *Filius
emacriui, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.
ut non sit in pace adhuc amaritudo mea amarissi-
ma.* Siquidem & amara fuit tyrannorum in
filiis meis occisio, sed inde fidei mea ampli-
ficatio: & non minus amarior hereticorum
persecutio, sed catholice fidei exaltatio: ve-
rum & jandiu, sed fortius nunc propter tal-
sam & simulatam hypocritarum irreligionem,
facta est mihi amarissima, quando talium cau-
sa, spurcissima secta Mahumeti tantum per or-
bem creverit, quæ tamen de proximo, virtute
dexteræ excelsi, & non humana, extincta erit:
ut si pro septimo statu in verâ pace amaritudo
amarissima, & pax in terra hominibus bonæ
voluntatis. Quibus quidem sic stantibus, pa-
ter sanctissime, talibus jam speculationibus tan-
ti psalmi postpositis, ad illas tantum pro con-
clusionem orationis nostræ summæ & repentinæ
necessaria veniamus, in quibus anima mea jam
corde & mente immersa, dolores parturientis
Romane ecclesiæ nostræ & universalis tam ve-
hementer in se suscepit, quod contremiscunt
labia, viscera quatiuntur, oculi lacrymarum
flumina desiderant, lingua calculum ignis Chri-
sti exoptat, ut circumquaque lingua velociter
dicentis diffundere valeat, quanta sit latitudo,
submersio & periculum imminenti tribulatio-
nis tum Sophi & impiorum hominum, tum
Turcarum, in qua dominus propter scelera,
vitia & peccata, quæ in regibus tum cæli,
tum terræ, ac populo Christiano hoc nostro
tempore vigent, ad nostræ temporis flagellum
potentissimo fidei nostræ hostes excitavit, &
negligentissimos principes Christianos pro illius
defensione adhuc multis flagellis a somno tur-
pissimo excitare non valuit, quandoquidem in
malevolam animam intrare sapientia divina
nequeat, ut hanc nostrâ posteriora peiora prio-
ribus, in quibus ab annis multis populus Chri-
stianus Christi sanguine redemptus, dictus est
captivus incuria & negligentia prælatorum ec-
clesiæ, & principum Christianorum, qui que-
rentes quæ etiam sua non sunt, quæ Christi
sunt neglexerunt, ac ad præsens fortius solito
negligunt, quandoquidem bella durissima ab
annis viginti inter se exercentes, tantorum
bellatorum sanguinem: tum in Italia, tum
extra, sine pietate luderunt, presbyteris, re-
ligiosis, nobilibus, honestisque viris, sancti-
monialibus, virginibus, viduis, aliorumque
uxoribus, pueris & puellis, tam turpiter abu-
si fuerunt, quod nec sexui, nec ætati, nec
religioni, nec ecclesiæ, nec lætis rebus pe-
percerunt, ac si terræ silvarum immanissimæ,
& sine ratione lullent in membrorum Christi
conculcatione turpissima lævientes, & non mi-
nus in extinctione veteranorum militum labo-
raverunt, in quibus robur exercitus Christia-
norum contra tantos hostes tutissimum erat.
O miseram populi Christiani conditionem!
O tumis lacrymis deplorandam tot animarum
perditionem! O miseræ Italix crudelissimam
conculcationem, deprædationemque, in quibus
lucior viri, extinctis nostris præsiidiis, hosti-
bus fidei nostræ data est. Siquidem tales au-
ctores, crudelissimique belli nimia propria cu-
piditate ducti, reipublicæ Christianæ defen-
sionem distulerunt, & bella inter Christianos
exercentes, stragem maximam sanguinis Chri-
stiani dederunt. Et ideo vada, quoad potue-

Arunt, ad occupandum majora in dies, Tur-
cis & aliis infidelibus aperuerunt. Et eo qui-
dem tempore, in quo si principes Christiani
uniti essent, facillime stante talium infidelium
durissima strage inter se, dominia Christiano-
rum occupata recuperare possent. Propterea
dominus per Isaiam conqueritur, dicens: *Ideo
populus meus datus est captivus, quoniam non
habuit scientiam, scilicet veræ doctrinæ & im-
maculatæ vitæ, in qua ecclesiam pastores, non
pastores fuerunt tunc, sed lupi rapaces, prout
multis notam est. Verumtamen quanto major
erit nostri causa persecutio, tanto gloriosior
erit per conversionem omnium, in Christo re-
ge nostro, & non a nobis liberatio. Et hinc
sunt, patres optimi, quod brevi tempore qua-
tuor patriarchales ecclesiæ, aliisque innumera-
biles, in quibus Hebræorum & Græcorum ec-
clesiæ de titulo crucis abrase opera diaboli
fuerunt, propter illarum hereses & rebellionem
contra obedientiam sanctæ sedis Romane, ad
omnem infidelium devenerunt. Siquidem & in
cæle Romana in suo vicario Deus sibi obedien-
tiam incommutabilem reservaverat, instar il-
lius, quam in ligno paradisi Adæ potuerat,
ut imperaret mundo, & soli Deo unice ser-
viret & obediret, & tantam obedientiam a sub-
ditis exigere, quantam ipse Deo præstaret.
Ideo adversantes obedientiæ ligni sedis apo-
stolicæ, a crucis ligno assumptæ, dicente
propheta, *Dominus regnabit a ligno, gravissime
durissimeque puniti fuerunt, quod talium
exemplo etiam sedens in ipsa apostolica sede,
animadverteret, qua censura plectendus veni-
ret, si ipse Deo non obediret: quandoquidem
Deus illum sibi soli judicandum servaverat,
prout in pontifice Aaron, & Petro concipere
potuimus. Quapropter nostro tempore duo
imperia, tot, tantaque regna & Christiano-
rum dominia ad spurcissimam sectam Mahu-
meti cum maxima jactura reipublicæ Christia-
næ & regentium in ea, venerunt, quoniam
ab obedientia sedis apostolicæ recesserunt. De
quibus valde timeo & pertimesco, quoniam
obstinationem in malo in rectoribus tum ec-
clesiæ, tum residui populi Christiani in orbe
terrarum, non ignoro quod dicente Ezechie-
le, dominus jam per flagellum Turcarum sive
impiorum a pastoribus requirere gregem suum,
tempore nubis & caliginis male præsentium
dispersum, & ab uberibus sanctæ ecclesiæ evul-
sum per inobedientiam. O me miserum, quid
audio? quid mente concipio ex his? Vix in-
quam mihi, quia tamdiu tacui, ut inde vir
pollutus labio essem. Verumtamen tacui, o
patres, o domini, o majores mei, quia ali-
quantisper propheticus ille sermo me tetarda-
vit, quo dicitur: *Qui intelligit, tacet, quoniam
niam prævium tempus est, in quo alii supplantant,
alii qui in eum, qui cecidit, insiliunt, alii super
eum plaudunt: qui autem manum porrigat ex
affectione, non est.* Et quoniam caritas extin-
cta est, admonitiones ex caritate sublata
sunt, concordieque etiam nomen ipsum ad
præsens ignoratur; O tempora! a summis ad
ima facta transgressio: improbitati probitas,
inopia copie, superbia humilitas, avaritiæ
caritas cessit: non mirum igitur, si caulis di-
versis, uti natura est, diversi pro temporibus
orientur effectus. Nam & sancti apostoli,
& illi qui nostram ecclesiam suo sanguine ædi-
ficaverunt, cælestia & bona immortalia, nos
vero caduca & mortalia terrena querimus:**

SESSIO
X.

15. 1.

Cap. 2.

15. 1.

67. 1.

Eccl. 45.

15. 6.

15. 5.

illi

SESSIO
V.

illi miracula & virtutes, nos piacula & scelera: A illi summis virtutibus gratiam, nos vitiis iram consecrati fuimus. Sed vos, vobis gubernacula Christianorum male stentibus, qui propria dumtaxat curantes, mentium animarumque salutem neglexerunt, gregemque rapientibus lupis non modo non obviant, sed vada, quoad possunt, per desidiam ampliant.

Jamjam tempus vindictæ aderit, nisi per veram Lateranensis concilii ordinationem, penitentiam de commissis, & omissis in populo Christiano te jubente, pater sanctissime, qui plenitudinem potestatis in te habes, predicabitur, & vera reformatio tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ubique terrarum tuo decreto diffusa fuerit. Arripe ergo gladium divinæ potestatis tibi traditum bis acutum, & jube, impera & manda, ut pax universalis, & colligatio per decennium inter Christianos ad minus fiat, & reges ad id in compediibus magnitudinis magni Regis liga, & nobiles in manibus ferreis censurarum constringe, quoniam tibi data est omnis potestas in cælo & in terra. Utere ergo illa, ut pacem inter Christianos habeas, & expeditionem contra hostes fidei, ut par est, e vestigio obtineas: quandoquidem hostis noster, tamquam draco sævissimus, ad nos devorandos properat & festinat. Et si ante provisionem nostram ingrediatur terram nostræ promissionis Italiam, quid tibi tunc, pater sancte, dignitas pontificalis proderit? quid gemmæ? quid preciosa latera domus? quid dominia & principatus tui & tuorum? quid sponsæ fidei tuæ commissa ornamenta? quid vasa preclara, & palatia digne constructa? Quid Cæsari maximo nostro imperii sceptrum & regni Romani dignitas valebit, si coivente & negligente, talis calamitas evenisse? Quid regibus Christianissimo & catholico, illius denominationis Christianissimi & catholici operabuntur, si de illorum negligentia rei Divino iudicio sentiat? Quid aliis regibus Christianis, ceterisque tum Italiæ, tum extra, dominia, regna, thesauri maximi, filii & paratus armorum si sanctam ecclesiam Romanam dominam & reginam, ac omnium matrem profanari permiserint? Quid vobis, patres optimi, dignitas maxima cardinalatus? quid arca plena nummis? quid vasa aurea & argentea? quid lapides preciosi? quid equestrum & familiarum ornatus & domorum, ceterarumque rerum usus deceptione plenus? Quid denique ecclesiæ sanctæ prælatis dignitas, potestas & divitiæ? Quid Romanis aliisque populis, & Romanæ curiæ officialibus, ceterisque miseræ Italiæ cultoribus vita & opera ipsorum tunc prodesse poterunt? Dicat a memoria mea calamitosa illa Constantinopolitanæ civitatis clades. Probet totius illius imperii dura sanguinis effusio. Confirmet Trapezunda & omnium populorum Hellepontici maris circumquaque everitio. Clamet Thessalonicarum Mityleni & Peloponnesi occupatio. In medium afferant Asiæ & Europæ ditissimæ devastatæ provinciarum. Insinuent totius Thessaliæ, Macedoniæ, Epiri & Illyriæ opulentissimæ sine numero deprædatæ civitates, opida & castra. Exclament tot millia millium populorum totius fere plagæ orientis, meridiei ac septentrionis, qui ab annis ducentis, sed turpius duriusque nostris temporibus, ad infidelibus subjugati fuerunt, & jam successivis temporibus, quod dolenter dico, a fide nostra diversi, quorum sanguinem, dicente Ezechiele, in die districti exa-

minis dominus de manibus illorum, qui tunc in Dei ecclesia indigne præsidebant, durissime requiret. Declaret tantarum virginum violatio, puerorum ululatus, mulierum planctus, matrimoniorum divisio, captivorum venditio, & aliorum absque numero occisio. Aperiat & ante oculos nostros ponat hujus matris nostræ & sponsæ Dei, tantarum ecclesiarum ubique fornicatio, & sanctarum religionum dissipatio, & in reliquiis sanctorum conculcatio: quæ quidem omnia in illa misera Chalcidide, seu Eubœæ, Crojæ, Drizasti, Alissii, Scodrae, Motoni & Coronæ & aliarum direptione fuerunt, quæ cuncta hæc domus Ottomannorum brevi temporis spatio debacchata est. Et denique proclamet in auribus nostris crudele ac nefandum Hydrunti excidium, in quoquam sava fuerit Turcarum rabies nemo nostrum ignorat. Nam & quo in periculo tunc fuerit & Romana ecclesia, & tota Italia, quod tertium per Apocalypsis non sustinuerit, sicut Hierosolymitana primum & Constantinopolitana secundum, propter illarum aversionem contra regnum Christi & suæ sanctæ apostolicæ sedis sustinuerint, misericordia & miseratione magni domini ad suorum fidelium preces aperitissime declaravit, quando instante periculo nostro, opportuno tempore Turcarum principem imperatorem sævissimum Mahumetum Soldanum interemit. Hæc nos doceant, hæc nobis ad doctrinam fiant, hæc in exemplum accedant, hæc nos excitent, hæc nos cautiore & diligentiores faciant & reddant. Et quæ nobis ului & ornatum sunt pro gloria nominis illius, cujus omnia sunt, pro salute nostra & multorum, ac pro liberatione totius reipublicæ nostræ Christianæ, nos ipsimet potius exponamus, largissimeque effundamus, quam ad talium pollutas manus una nobiscum deveniat. Quod utique digne fiet, pater beatissime, si, quæ diximus, opere complere curabimus. Verum quo id a nobis dignius, præstantiusque exequatur, colligite, vos patres, vos domini, vos ecclesiarum rectores ac prælides, vos, inquam, etiam reges & principes Christiani populi, vos iterum, inquam, qui in sanguinem Christi, & sanctorum nimium impinguati & dilatati estis, colligite fragmenta alabastrum, contractæ in dicendo psalmodiæ ne pereant, & implete cophinos animarum vestrarum, sicut apostolorum numerus prima sabbati, pro secunda sabbati orbis conversione complenda, quasi priora reminiscendo, & posteriora prævidendo, jussu domini duodecim cophinos, juxta partes duodecim orbis secundo convertendis impleverunt, de quibus Propheta: *Reminiscentur & convertentur ad se omnes fines terra.* Quapropter vos cardines orbis, vos principes terræ, docente rege nostro David, circumdate jam dignius ac præstantius solito montem Sion, speculatricem videlicet sanctam apostolicam sedem nostram. Et vos etiam veri episcopi, & sanctæ ecclesiæ digni prælati, matrem nostram Romanam ecclesiam, unicam dominam omnium & reginam vero & pio affectu complectimini, & vestra immaculata vita, doctrina & operatione perfecta fovete eam, orationibus instantes, jejunia & eleemosynas observantes, sacras vigiliis adamantes, & distribuite fragmenta apostolicæ doctrinæ in domibus ejus, scilicet in ecclesiis illius, in quibus tamquam turres dati estis cum propugnaculis contra hostes fidei, ut enarretis pro progenie altera, quæ ad jugum fidei

ANNO
CHRISTI
1517.

Mart. 16.

Apr. 1.

Psalm. 21.

Psalm. 47.

Mart. 14.

ANNO
CHRISTI
1515.

dei catholicæ & apostolicæ ventura est : quoniam hic magnus dominus nimium laudabilis in civitate Dei , & in monte sancto ejus : ipse , & non alius , est Deus dominus noster , & solus salvator & liberator , qui digne & gloriose miraculoseque cum exultatione universæ terræ , ab omni periculo nos liberabit , & in fremitu fortitudinis sue conculcabit omnes contrarias potestates : & ipse , inquam , & non alius , cum gloria & honore nominis sui reget nos in sæcula sæculorum. Amen. Deo gratias.

Die vero vigesima præfati mensis Maii , reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sancti Vitalis , nunc vero sanctæ Præcedis presbyter cardinalis , protector illustrissimi Caroli ducis Sabaudie , dedit mandatum præfati illustrissimi domini ; cujus tenor talis est :

MANDATUM DUCIS SABAUDIÆ.

Carolus dux Sabaudie , Chablaisi & Acaha , sacri Romani imperii prin. eps vicariisque perpetuus , marchio in Italia , princeps Piedemontium , comes Genevensis , Bagnacii & Rotundi montis , baro Fvandi , Fongimaci & Gaili , Nivaique , Bressia ac Vercellarum , &c. dominus , universis & singulis presentes literas inspecturis .

Facimus manifestum , quod cum quondam felicis recordationis Julius papa secundus , sacrum Lateranense concilium in urbe Roma celebrandum indixerit , quod sanctissimus dominus noster dominus Leo divina providentia papa decimus , præfato Julio , sicut domino placuit , de medio sublato , ad summi apostolatus apicem divina favente clementia assumptus , pro rebus universalis ecclesiæ , ac totius Christianæ religionis salubriter dirigendis disponendisque , ut experientia edocet , cum maxima catholicorum principum , Christianique populi frequentia prosequitur . Nos igitur tam salubre & laudabile sue beatitudinis propositum , ac permaxime necessarium opus collaudantes , illisque pia devotione & reverentia assistentes , licet superioribus proximis diebus speciales oratores nostros sue beatitudini , tamquam vicario Christi , & beati apostolorum principis Petri vero successori , reverentiam obedientiamque præstandam destinaverimus , nihilo minus ut sanctis institutis sue beatitudinis , cujus & sanctæ matris ecclesiæ membrum nos esse profiteremur , juxta illustrissimorum progenitorum nostrorum laudabilem consuetudinem conformemur , ex nostra certa scientia maturaque deliberatione , citra tamen quorumcumque procuratorum nostrorum hætenus per nos constitutorum revocationem , tenore præsentium facimus , constituimus & deputamus nostrum verum , legitimum & indubitatum procuratorem specialem , ita tamen , quod specialitas generalitati non derogat , nec econtra , videlicet reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Antonium , sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sancti Vitalis presbyterum cardinalem , nostrum & negotiorum nostrorum in Romana curia protectorem , specialiter & expresse ad se nomine nostro in dicto sacrosancto concilio , illiusque sessionibus , quatenus expediat , præsentandum illisque interessendum , ad dicendum , proponendum , tractandum & procurandum , nec non laudandum & emologandum

omnia & singula , quæ ad laudem Dei , animarum salutem , morum reformationem , universalisque ecclesiæ , ac totius religionis Christianæ bonum , pacem quoque & unionem Christi fidelium concernere videbuntur , & quæ præfatus sanctissimus dominus noster papa sacro hujusmodi concilio approbante duxerit reformanda , statuenda & ordinanda , nec non & ad alia faciendum , dicendum , gerendum & exercendum , quæ nos ipsi in præmissis & circa ea faceremus , diceremus & proponeremus & ageremus , si præsentibus personaliter interessemus , etiam si talia forent quæ mandatum exigenter magis speciale , quam præsentibus est expellim . Quæ quidem omnia & singula promittimus bona fide nostra , & in verbo principis perpetuo habere & tenere rata , grata , valida & firma , in nulloque contra facere , dicere , opponere vel venire , nec contravenire volenti aliquo modo consentire , clam , palam , tacite vel expresse sub obligatione omnium bonorum nostrorum præsentium & futurorum cum renunciationibus , & ceteris clausulis solitis & opportunis . In quorum testimonium has duximus concedendas , quas per secretarium nostrum sub signatum fieri jussimus , sigillo cancellariæ nostræ roboratas .

Datæ Taurini , die quarta mensis Maii , millesimo quingentesimo decimoquinto .

Carolus , Primum præsentibus dominis illustrissimis Philippo de Sabaudia comite Gebennensi , reverendo Joanne de Sabaudia episcopo Gebennarum , reverendo Urbano de Myolano electo Valentiniensi , Angelino de Provais patride patri moniali , G. domino Salloylonis barone sancti Germani , reverendo domino de Provana abbate Novalesii , Francisco Piovana , Joanne de Lucerna : Francisco de Bolco , domino Pressiaci magistro hospitii , Jasebro Palerii advocato fiscali .

Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimoquinto indictione tertia , die vero vigesimaprimum mensis Junii , pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio , dominus Marius de Peinschis facti concilii , aut facti procurator , petiit , quod instrumentum datum coram sanctissimo domino nostro per magnificum dominum Ludovicum de Soleris , & in libris cameræ apostolicæ registratum in actis concilii de novo registrari tradens illud facti tenoris infra scripti :

In nomine Domini. Amen.

Anno nativitatis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto , & die vigesima secunda mensis Februarii , pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo . Noverit modernorum præsentia , & futurorum posteritas non ignoret , quod magnifici & spectabiles jurium professores , domini Gervasius de Bello monte miles & præfatus , Bertrandus Duranti dominus de Podioverio , Simon de Tributiis dominus de sancta Margarita , Gaspar de Pererio , Marcellinus Giuremandi , Bertrandus Rostagni , Antonius de Abris , Claudius Sarente dominus de Sovassu regii consiliarii , in suprema curia insignis parlamenti Provincie , & item magnifici etiam jurium doctores domini Aymericus de Andrea præfatus compu-

528570
X.

SESSIO
X.

torum, Joannes Arbaudi & Michael Guirani A magistri rationales magnæ regis curiæ, & cameræ computorum Aquensium: nec non egregii domini Jacobus de Angelo, & Franciscus Guarini jurium licentiati, regii generales procuratores constituti infra cameram consilii dictæ supremæ curiæ, certificati, ut dixerunt, de actis, gestis & promissis per magnificentum & spectabilem militem dominum Ludovicum Forbinum dominum de Soleris, primum in dicta parlamenti curiæ regium consiliarium, & apud summum pontificem pro Christianissimo domino nostro Francorum rege oratorem dignissimum, eorumve spectabilem dominorum procuratorem, constante de ejus procuratoria potestate instrumento in notam sumpto, & rogato per me notarium & secretarium regium infra scriptum, apud dictum sanctissimum dominum nostrum papam, juxta potestatem eorum parte illi datam, prout de actis, gestis, atque promissis jam dictis spectabilibus dominis constitit per actum, seu illius exemplum nuper eisdem transmissum per reverendum & spectabilem jurium doctorem dominum Petrum de Brandis archidiaconum Venerensem etiam regium in dicta curiâ parlamenti consiliarium Romæ existentem. Cujus quidem exempli tenor sequitur:

Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die veto decimaquinta mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo, constitutus personaliter coram præfato sanctissimo domino nostro, ac testium, & mei notarii cameræ apostolicæ infra scriptorum Romæ in palatio apostolico, ac in aula seu camera ipsius palatii, præfatus magnificus dominus Ludovicus, procurator, & procuratorio nomine præmissorum in eodem procuratorio nominatorum, asserens & notificans eidem sanctissimo domino nostro, quod ipsi consilarii regii superius nominati, voluntarie & scienter non admiserant contenta in dicto monitorio, sed quodam modo inantea intendebant esse obediens filii suæ sanctitati, & nihilo minus vigore facultatis sibi in dicto instrumento attributæ, omnes & singulas prohibitiones, mandata & decreta per ipsos consiliarios, ac parlamentum hujusmodi hæcenus contra ecclesiasticam libertatem & canonicas & pontificum sanctiones factas, & facta ac gesta, eis omnibus, melioribus, modo, via, jure, causa & forma, quibus melius potuit, scivit & debuit, coram ipso sanctissimo domino nostro revocavit, cassavit & annullavit, ac revocat, cassat & annullat, & ad pristinum statum omnia reducit, ac eisdem literis monitorialibus expresse, quantum potuit, obediit & obtemperavit, & quod dicti sui principales illi obediant, & obtemperabunt ac facient, & exequentur in futurum in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis monitorialibus plenius continetur; expresse dixit atque promisit, me notario præfente, & stipulante, & cetera; prout etiam ipsi principales sui jam in partibus publice revocaverant, cassaverant & annullaverant, & alia fecerant, prout in publicis documentis desuper factis, constantibus, de quibus fidem facit, ac ea mihi notario infra scripto consignavit inferenda, quorum tenores inferius describentur. Et insuper eosdem principales suos, & eorum quemlibet in soli-

dum virtute dicti mandati & potestatis sibi attributæ quodam modo inantea ipsi sui principales & eorum quilibet, quantum in eis vel eo est, omnia & singula contenta in dicto monitorio adimplebunt, & præmissis omnibus parebunt, & ecclesiasticam libertatem non perturbabunt, sed tamquam catholici, & obediens filii suæ sanctitatis mandatis acquiescent. Et quod non contravenient in futurum directe vel indirecte alio quovis quæsito colore. Et eorum, & eorum quilibet ipsorum bona quæcumque specialiter & expresse obligant, & pro eis & eorum quolibet de rato, & rati habitione. Ac se acturum & curaturum, quod infra quatuor menses proxime futuros dicti sui principales omnia & singula, supra & infra scripta ratificabunt & approbabit. Et quod omnia & singula in dictis monitorialibus semper & perpetuo observabunt & adimplebunt, prout in eisdem literis continetur & præcipitur, solemniter & expresse promisit, me notario infra scripto tamquam publica & authentica persona, pro sancta Romana ecclesia & omnibus aliis quorum interest stipulantibus & recipientibus.

Quibus sic gestis, præfatus sanctissimus dominus noster more pii patris, motus benignitate & clementia, considerans & attendens, quod præfati consilarii ad cor reverii sunt, & quod sancta sedes apostolica post lapsum cum humilitate ab ea veniam petentibus & recurrentibus ad eam non consuevit claudere suæ pietatis gremium, etiam ad universas preces ipsius magnifici domini Ludovici præfatos consiliarios superius nominatos, & eorum singulos auctoritate apostolica, & ex sua solita clementia præmissis, visis & intellectis, exceptis dumtaxat his, qui per secundum monitorium ad comparandum personaliter sunt adstricti, a censuris & poenis etiam inhabilitatis, factionis testamenti, eorumque posteritatem & generationes, & descendentes ab eis absolvendos duxit & absolvit, & facto signo sanctæ crucis in personam præfati magnifici domini Ludovici eorum procuratoris, benedixit, & interdictum ecclesiasticum præmissorum occasione forsan appositum, penitus, & omnino relaxavit, eoque & eorum quemlibet rehabilitavit, & ab eis & quolibet eorum omnem infamæ maculam sive notam penitus removit, ac eos, & eorum singulos, quatenus opus sit, ad pristinos honores, gradus, dignitates, beneficia & officia restituendos duxit, restituit cum reincidentia & sine aliqua suspensione, & revocatione, & præjudicio dictarum literarum monitorialium, & processus, perinde ac si præfatus absolutio facta non fuisset, nisi omnes & singuli principales prædicti infra dictos quatuor menses proxime futuros præmissa omnia & singula sic, ut præfertur, ratificaverint & approbaverint.

Ipsi vero spectabiles & magnifici domini parendo mandatis, & bene placitis ipsius sanctissimi domini nostri papæ, quantum in eis est, & eos tangit, seu tangere poterit in futurum, communitè & divisim omnia & singula per dictum spectabilem dominum de Soleris, juxta mandatum sibi datum, acta, gesta, promissa & procurata, & quæ in exemplo super inserto continentur, omnibus, melioribus, modo, via, jure & forma, quibus potuerunt & debuerunt, approbarunt, laudarunt, emologarunt, & ratificaverunt. laudantque approbant, emologant &

ANNO
CHRISTI
1519.

ANNO
CHRISTI
1515.

ratificant, promittentes emologationem, approbationem & ratificationem hujusmodi, ac omnia alia & singula supradicta, firma & valida habere, tenere & observare, ac nunquam in aliquo contrahere, dicere, vel venire, per se vel aliam interpositam personam tacite vel expresse sub expressa hypotheca, & obligatione omnium supranominatorum spectabilium dominiorum, & cujuslibet ipsorum, mobilium & immobilium, presentium & futurorum, ac sub omni juris & facti renuntiatione pariter & cautela. Et ita ad sancta Dei evangelia per eodem seriatim, unus post alium tacta jurarunt de quibus premissis omnibus fieri & expediri jussurunt, & voluerunt unum & plura, publicum & publica, instrumentum & instrumenta, per me notarium & secretarium regium infra scriptum. Acta fuerunt hæc omnia in civitate Aqueensis, ubi supra, videlicet infra cameram regii consilii dictæ curiæ supremæ parliamenti, presentibus ibidem nobilibus viris magistris Guillelmo Morini, Joanne Malhart, & Antonio Malbequi regis secretariis, & ejusdem curiæ grafferis, testibus ad præmissa vocatis, & assumptis. Et me Joanne Boycelli cive

* Forqual-
queri, in
gradum.

Aqueensis regio secretario & notario publico, & comitatibus Provinciarum & Fortulquerin, terrisque illis adjacentibus regia, & alias ubique terrarum apostolica auctoritatibus constituto. Qui premissis ratificationi, approbationi & emologationi, promissionique & obligationi & aliis supradictis una cum prænominatis testibus præfens fui, eaque in notam sumpsi, legi & publicavi, a qua, seu illius originali extenso, hoc instrumentum publicum, in hanc publicam formam redactum aliena manu mihi fidei virtute gratiæ mihi concessæ extrahi feci, & inde collatione facta cum eodem extenso, compertaque conformitate, hic me subscribens, signum meum interposui authenticum, in fidem, robur & testimonium omnium præmissorum.

Anno prædicto, & die vigesima sexta mensis supradicti Februarii in loco supradicto, videlicet infra cameram consilii, in præsentia nobilium Stephani de Gennes commentariensis palatii, & Joannis Draconis Villæ exeratum, meique notarii secretarii regii supra & infra scripti constituti, magnifici & spectabiles jurium professores domini Petrus Marthæi, dominus de Renesto Broffiz, & Joannes Toivatis dominus de Canilhaco, etiam regii in dicta curia consilii, certiorati per lectionem præsentis instrumenti de ratificatione, approbatione & emologatione gestorum & promissorum per supra scriptum magnificum dominum de Soleris, illam, & omnia in hujusmodi instrumento contenta, gratam & ratam, rataque & grata habentes, omnibus, melioribus, modo, via & forma, quibus potuerunt & debuerunt, quantum in eis est, & eisdem conjunctim & divisim tangit, seu tangere potest, ratificaverunt, approbarunt & emologarunt, ratificantque, approbant & emologant sub illis, & eisdem promissionibus, obligationibus, renuntiationibus & juramento supra scriptis, ac si præfentes in præmissis interfuissent. Et hanc ratificationem & approbationem jusserunt notari, & describi per me dictum notarium & secretarium, hic me propria manu subsignantem. Boycelli.

Univerfis & singulis has præfentes testimoniales literas inspecturis, visutis & audituris. Nos Guilielmus de Cordoano jurium licentiat, sanctæ metropolitanæ Aqueensis ecclesiæ

A canonicus, vicariusque generalis in spiritualibus & temporalibus totius archiepiscopatus Aqueensis; Notum facimus & attestamus, nobilem virum magistrum Joannem Boycelli civem Aqueensem, qui præfens sive præcedens instrumentum ratificationis sumpsit, subscripsit & subsignavit, fore & esse regium secretarium, notarium publicum apostolica, & regia auctoritatibus notum, virumque boni nominis & famæ, ac laudabilis conversationis, ad eumque tamquam ad notarium publicum & personam publicam, communem & publicum haberi recusum, & pro tali in tota patria Provinciarum reputari, suis quoque instrumentis & actis publicis, manu & signo suis roboratis, in judicio & extra stari, & fidem in dubiam adhiberi. Et ut præscripto instrumento fides indubia per quoscumque adhiberi valeat, has præfentes testimoniales literas per Honoratum Parcatore notarium, & curiæ archiepiscopalis Aqueensis scribam fieri, sigillique ejusdem curiæ cum manus nostræ subscriptione fecimus, & jussimus debita appensione communiri.

Datæ Aquis die vigesimatertia mensis Februarii, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquinto tertie indictionis.

G. de Cordoano
vicarius præfatus.

Anno a nativitate Domini 1515. indictione tertia, die vero octava mensis Julii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Præxedis presbyter cardinalis de mandato præfati sanctissimi domini nostri domini Leonis papæ decimi, sibi vivæ vocis oraculo facto, mandavit nobis Bernardo Sculteri, & Bernardino de Contreras, notariis & scribis sacri concilii, ut daremus in publica forma magnifico domino Ludovico de Soleris, Christianissimi Francorum regis oratori, instrumentum authenticum ejusdem protestationis per eum factæ in decima sessione, excusando prælatos Gallicanæ nationis; quod quidem instrumentum eidem magnifico oratori fuit traditum tenoris infra scripti:

Univerfis & singulis præfentis publici instrumenti seriem inspecturis, visuris, lecturis pariter & audituris: Notum sit, quod anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Veneris, quarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, Romæ in basilica Lateranensi fuit celebrata decima sessio sacrosancti generalis concilii Lateranensis. In qua quidem sessione fuit præfatus sanctissimus dominus noster. Et post multa tractata & acta in præfata sessione, circa finem reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris suprascripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, prout
superius.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus de Soleris orator Christianissimi regis Franciæ, accessit ad pedes præfati sanctissimi domini nostri, & dixit, excusando prælatos ecclesiæ Gallicanæ profertentes pragmatikam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos

SESSIO
I.

P. 3310
A.

micus Christianissimi regis Francorum, non verentes censuras contentas in bulla eorum domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alias excusatos. Cum igitur de presenti eodem impedimento detenti sint, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum; quare pro parte eorum supplicatur sanctitati sue, quod habeat eos nunc excusatos, & cum dabitur tutus accessus, offerunt venire ad concilium, & allegare de iuribus suis. Facta itaque predicta excusatione, idem magnificus orator dedit quamdam schedulam. Prefatus sanctissimus dominus noster respondit prefato oratori, quod ex provincia Provinciae erat facilis & tutus transitus per Januam, & quod providerat de salvoconductu Januensium, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu: tamen volebat sanctitas sua, quod schedula supradicta staret in suo robore.

Tenor autem schedulae datae per oratorem, de qua supra fit mentio, talis est:
Sanctissimus, &c. prout superius.

Super quibus omnibus & singulis idem magnificus dominus orator petiit a protonotariis, notariis & scribis concilii instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt haec in praefata basilica Lateranensi in decima sessione sacrosancti Lateranensis concilii generalis sub anno, indictione, die, mense, & pontificatu, quibus supra, praesentibus ibidem reverendo patri domino Thoma Phadra, & Bartholomaeo Saliceto secretariis, & Francisco de Actavantis, & Benedicto Trocileti, & Aurelio Amerino notariis & scribis praefati concilii, testibus ad praemissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Bernardus Sculteti decretorum doctor decanus Vvarmiensis publicus apostolica & imperiali auctoritatibus notarius, & sacri Lateranensis generalis concilii scriba deputatus, quia praemissis omnibus, & singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent & agerentur, una cum praenominatis testibus, ac infra scripto collega & comotario meo praesens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, & audivi, ac in notam sumpsi; ideo hoc praesens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, exinde confecti, subscripti, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi & communiavi, rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum praemissorum.

Et ego Bernardinus de Contreras clericus Burgenis juris utriusque doctor publicus apostolica auctoritate notarius, ac sacri Lateranensis concilii scriba, quia praemissis omnibus & singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent & dicerentur, una cum praenominatis testibus praesens interfui, ac fieri vidi & audivi, & in notam sumpsi, ex qua praesens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, subscripti, & publicavi, signoque & nomine meis solitis signavi, in fidem, & testimonium omnium, & singulorum praemissorum rogatus & requisitus.

Congregatio generalis pro discussione eorum qua tractanda sunt in undecima sessione.

Anno a nativitate domini 1515. indictione quarta, die vero decimaquinta Decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini

A nolti domini Leonis divina providentia papa decimi anno quarto, fuit congregatio generalis praetorum in palatio apostolico, in superiori capella dicti palatii, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis. In qua quidem congregatione fuerunt praesentes reverendissimi domini.

Cardinales.

Reverendissimus dominus Dominicus episcopus Portuensis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sanctae Praxedis.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Euthachii.

Archiepiscopi, episcopi, & oratores.

Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis, episcopus, orator marchionis Brandeburgensis.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, orator ducis Ferrariae.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarensis.
C Reverendus pater dominus Gabriel Dyrhachiensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Traneensis.
Reverendus pater dominus Joannes Avianensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenius.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barensis.
Reverendus pater dominus Andreas Cornelius Spolontensis.
Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.
Reverendus pater dominus Marcus Monembasienensis.
D Reverendus pater dominus Julianus Salutarum.
Reverendus pater dominus Hugolinus Lycienensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Bertrandus Tarvisinus.
Reverendus pater dominus Andreas Militenensis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempronientis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
E Reverendus pater dominus Bonifacius Hipporegiensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reverendus pater dominus Alexander Hieronymus sancti Dominici insulae Hispaniarum.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cumanus.
Reverendus pater dominus Marinus Aquintensis.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1515

ANNO
CHRISTI
1515.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Antonius Sutrinus.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Casertanus.
 Reverendus pater dominus Marinus Senogalliensis.
 Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.
 Reverendus pater dominus Scabonius Imolensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Petrus Acerranensis.
 Reverendus pater dominus Angelus Lausanensis.
 Reverendus pater dominus Balthasar civitatis Castellane.
 Reverendus pater dominus Bartholomaeus Montis viridis.
 Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
 Reverendus pater dominus Thomas Lechlinensis.
 Reverendus pater dominus Valentinus Parmensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Arbensis.
 Reverendus pater dominus Zacharias Sebastensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Lavellinus.
 Reverendus pater dominus Paulus Nimosensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavallicensis.
 Reverendus pater dominus Maximus Iternensis.
 Reverendus pater dominus Thomas Saonensis.
 Reverendus pater dominus Paulus Esinensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Auximanus.
 Reverendus pater dominus Guarinus Nucernus.
 Reverendus pater dominus Thefeus Racanatenfis.
 Reverendus pater dominus Augustinus Nobienfis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Maricanus.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Valvensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Bidunensis.
 Reverendus pater dominus Philippus Brumantensis.
 Reverendus pater dominus Christophorus Polignanensis.
 Reverendus pater dominus Giebertus Rapollanus.
 Reverendus pater dominus Simon Modrusiensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ventienfis.
 Reverendus pater dominus Joannes Urgellensis.
 Reverendus pater dominus Christophorus Czienatenfis; ac Vallis umbrosae, & sancti Dominici, sancti Francisci, sancti Augustini, & sanctae Martae Scivorum, ordinum generales.

Conc. General. Tom. XXXII.

Quibus omnibus congregatis & sedentibus more solito, dominus Andreas Piperarius secretarius concilii de mandato praefatorum reverendissimorum cardinalium legit schedulam continentem concordata per sanctissimum dominum nostrum cum Christianissimo Francorum rege. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt simpliciter placere; exceptis infrascriptis, qui dederunt vota particularia, & primo reverendus dominus Bertrandus episcopus Adriensis dixit placere, praesertim quia erant concordata cum sanctissimo domino nostro. Reverendus dominus Hieronymus episcopus Antibarensis dixit quod placebant; quia credebat, quod proveniebant a Spiritu sancto. Reverendus dominus Jeremias Tranensis archiepiscopus dixit, quod licet in illis concordatis lectis in schedula multa essent, quae sibi displicerent quod sint facta & concordata, tamen postquam sanctissimus dominus noster jam fecerat & dederat bullam, & se obligaverat in vim contractus facere approbari per concilium, non deviat a voluntate sanctitatis suae: & sic placebant ea de causa. Reverendus dominus Maximus episcopus Iternensis dixit placere, quia placuit sanctissimo domino nostro. Reverendus dominus Joannes Dominicus episcopus Terdonensis dixit, quatenus tribuunt jurisdictionem laicis contra ecclesiasticos, non placere.

Deinde praefatus dominus Andreas legit schedulam abrogationis pragmaticae sanctionis. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus unanimiter & simpliciter placuerunt.

Postmodum vero fuit per eundem Andream lecta schedula super iis, quae debent observare praedicatores praedicantes verbum Dei. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et placuerunt omnibus, excepto reverendissimo domino Mario episcopo Aquinatensi, qui sibi placere dixit, quod praedicatores praedicent, secundum quod Spiritus eis spirat.

Demum idem dominus Andreas legit schedulam concernentem privilegium religiosorum. Qua perlecta, petiit an placerent contenta in schedula paternitatibus suis. Sed propter diversitatem votorum praelatorum existentium in congregatione circa narrativam & dispositivam schedulae, visum fuit praefatis reverendissimis cardinalibus, quod schedula aptaretur, & die sequenti fieret alia congregatio in eodem loco, & iterum legeretur schedula aptata, & deliberaretur super ea.

Die vero decimaquinta supradicti mensis Decembris, fuit congregatio in eadem capella, in qua interfuerunt reverendissimi in Christo patres & domini, Antonius sanctae Praxedis, Petrus sancti Eusebii, & Laurentius sanctorum quatuor Coronatorum tituli, sanctae Romanae ecclesiae presbyteri cardinales, praelati vero quadraginta sex, & generales ordinum qui in supra dicta congregatione interfuerunt. Et fuit lecta per supradictum dominum Andream schedula continens privilegia religiosorum. Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis. Et responderunt omnes placere, hoc tamen addito, quod reverendus dominus Vincentius episcopus Signinus dixit, quod videbatur sibi, quod narrativa, ubi ponebantur illa verba, Quod episcopi fuerunt assumpti a pontifice, de-

R r bebat

) Leg. No.
bendis. H.

SESSIO
X.

bebat poni, quod fuerat assumpti a Christo. A
Et reverendus dominus Scaramuzza episcopus Cu-
manus dixit, quod placebant ei contenta in
schedula, dummodo excluderetur approbatio
privilegiorum: & ejusdem opinionis fuerunt
Brumatenfis, Cervicensis, Senogallienfis, Fe-
rentianus, Soranus, & Polignianensis.

Schedula vero, de quibus supra fit mentio,
inferatur in infra-scripta undecima sessione.

S E S S I O X I.

SESSIO
XI.

IN nomine domini. Amen. Anno a nati-
vitate domini millesimo quingentesimo deci-
molesto, indictione quarta, die vero decima-
nona mensis Decembris, pontificatus sanctissi-
mi in Christo patris & domini nostri domini
Leonis divina providentia papae decimi, anno
quarto, fuit celebrata undecima sessio in basi-
lica Lateranensi de Urbe in loco consueto, prae-
sente praesato sanctissimo domino nostro, &
fuerunt praesentes infra-scripti reverendissimi do-
mini cardinales, patriarchae, archiepiscopi &
episcopi, & abbates & magistri generales ordi-
num, oratores principum, & quamplures alii
illustres domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.

Diaconi Cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sancti
Prisca, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti
Chrylogoni.
Reverendissimus Leonardus tituli sanctae Sulae
in Agnensis.
Reverendissimus dominus Antonius sanctae Prae-
xedis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli san-
ctae Sabinae, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Ma-
riae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Via lata, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Julius sanctae Mariae
de navicula.
Reverendissimus dominus Bernardus sanctae Ma-
riae in porticu.
Reverendissimus dominus Innocentius sanctorum
Cosmae & Damiani.

Patriarcha & assistentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cezar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ca-
vallicensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucari-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Militen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis
episcopus, orator marchionis Brandeburgen-
sis electoris imperii.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis
episcopus, orator illustrissimi ducis Ferrariae.

Archiepiscopi & Episcopi.

Reverendus pater dominus Aldionandinus Ni-
colensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Clemens Coloffen-
sis.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenfis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Alexander Viennen-
sis.
Reverendus pater dominus Marcus Monemba-
sienfis.
Reverendus pater dominus Joannes Theba-
nus.
Reverendus pater dominus Alexius Melitita-
nus.
Reverendus pater dominus Angelus Lausanen-
sis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Hippo-
regienfis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
fis.
Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.
Reverendus pater dominus Baltassar civitatis
Castelle.
Reverendus pater dominus Blasius Thelesinen-
sis.
Reverendus pater dominus Christophorus Cafe-
natenfis.
Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
gnianensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Dignien-
sis.
Reverendus pater dominus Guarinus Nuceri-
nus.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.
Reverendus pater dominus Galeus Bellunen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Antonius
Sutrinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ca-
sertanus.

Reve-

ANNUS
CHRISTI
1510

ANNO
CHRISTI
1516.

- Reverendus pater dominus Joannes Baptista A
Auximanus.
Reverendus pater dominus Joannes Urgellen-
sis.
Reverendus pater dominus Gabriel Gallinen-
sis.
Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Alcala-
nus.
Reverendus pater dominus Maximus Ifernica-
sis.
Reverendus pater dominus Marius Aquinatens-
is.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.
Reverendus pater dominus Matthæus sancti
Leonis.
Reverendus pater dominus Thomas Saonen-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Cervien-
sis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosemprom-
nienfis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Paulus Nimosien-
fis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Egi-
nus.
Reverendus pater dominus Philippus Bruma-
tenfis.
Reverendus pater dominus Petrus Acerranen-
fis.
Reverendus pater dominus Racomanus Vena-
franus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.
Reverendus pater dominus Thefeus Racanate-
nus.
Reverendus pater dominus Augustinus Perufi-
nus.
Reverendus pater dominus Albobellus Polentis.
Reverendus pater dominus Augustinus Nobien-
fis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
fis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicen-
fis.
Reverendus pater dominus Paris Pifaurien-
fis.
Reverendus pater dominus Julianus Salutia-
rum.

Abbatcs, & generales ordinum.

- Reverendus pater dominus sancti Sebastiani
extra muros Urbis abbas.
Generales Vallisumbrosæ, sancti Francisci, san-
cti Dominici, & sanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & illustres domini temporales.

- Illustres dominus Laurentius de Medicis, nepos
præfati sanctissimi domini nostri secundum
carnem, dux Urbinatensis.
Illustres dominus Albertus de Carpi, orator in-
vicissim imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich orator
Catholici regis Hispaniarum.
Magnificus dominus Michæel de Silva, orator
Concil. General. Tom. XXXII.

illustissimi regis Portugallie; & quatuordecim SESSTO
alii nobiles & milites Hierosolymitani. XI.

Celebrata missa per reverendum dominum
Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem; &
cantato per reverendissimum in Christo patrem
& dominum dominum Marcum, sanctæ Mariæ
in Via lata diaconum cardinalem, evangelio
secundum Matthæum, incipiente, *Sedens Je-
su super montem Olivæ, &c.* ac cantato hymno
per sanctissimum dominum nostrum, incipien-
te, *Veni creator Spiritus*: ac peractis oratio-
nibus consuetis, oratores patriarchæ Maroni-
tarum montis Libani præstitere obedientiam
nomine dicti patriarchæ sanctissimo domino
nostro, & præsentaverunt quoddam manda-
tum in lingua Chaldaica seu Arabica. Et præ-
stita obedientia, unus dictorum oratorum ascen-
dit ambonem, & legit dictum mandatum in lin-
gua propria. Deinde reverendus dominus An-
dreas secretarius concilii ascendit ambonem,
& legit dictum mandatum interpretatum in
lingua Latina, cujus tenor sequitur, & est
talis:

**MANDATUM PATRIARCHÆ
Maronitarum.**

*Gratias Deo reverenter agimus sub mundissimis
pedibus patris nostri sanctissimi Christi vicarii,
& domini papa Leonis decimi, qui vicari bea-
ti Petri veritatis petra geris in terris, seden-
tis super apostolicam sedem ipsius sanctissima
benedictionis super nos. Amen.*

Cogimur in divinas laudes erumpere, Deo-
que, a quo omne bonum, gratiarum actiones
indefinenter agere, qui purissimo sanctitatis ve-
stræ menti illabi dignatus est; eamque per in-
spirationem pulsare, ut nos per sanctum nun-
tium suum fratrem Joannem Franciscum de Po-
tentia visitaret. Is enim frater Francisko Rea-
tino interprete, & viam salutis nobis ostendit,
& sancta documenta reliquit: nempe quomodo
sanctum conficiatur chrisma, ex puro videlicet
oleo & balsamo, nihilque præter hæc immi-
scendum, quo etiam tempore aquis salutaribus
infantes ablui debeant, & sacro baptismatis
fonte renasci: non sitque quadragesimus postu-
landus dies, sicut antea erroris tenebris involuti
præstolari consuevimus, sed in octavo, vel et-
iam ante, cum necessitas exposulaverit: qua
vero ratione justa patrum & sanctæ Romanæ
ecclesiæ instituta, matrimonia contrahantur,
quæ eadem impediunt: ac sacri quoniam pacto
conferantur ordines: quibus item verbis in con-
secratione dominici corporis ac sanguinis uti
debeamus: & quod Spiritus sanctus a Patre pro-
cedat & Filio, sicuti ab unico principio & uni-
ca spiratione: & quod Christianus, qui in hac
vita sufficientem de suis delictis poenitentiam
non egit, ea functus ad quemdam, divina per-
mittente justitia, ducatur locum, qui purgato-
rium dicitur, ut ibidem, quousque dignior sit
cælum ascendere, maneat: & quod semel sal-
tem in anno nostra proprio sacerdoti confitea-
mur peccata, sanctissimumque eucharistiæ sa-
cramentum in paschate suscipiamus domini no-
stri Jesu Christi, & sanctorum apostolorum
Petri & Pauli natali hoc consueverimus adim-
plere: & ut semper & in omnibus apostoli-
cæ sedis ac sanctitatis vestræ ejusque successo-
rum submittatur mandatis: præsentibus archie-
pisco-

piscopis, episcopis, nec non doctoribus nostris cleri & populi majoribus, & clero nos docuit eloquio, & dulciter instruit. Hæc enim, pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta, nostrarum salutem concernentia animarum, & in Arabico conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata moreque reformantur in melius, prompta obedientia acceptamus & confitemur, adimplereque speramus. Et propterea apprime in domino exultavimus, & animi nostri immodicam spiritalem conceperunt lætitiã, Deoque optimo maximo, ac sanctitati vestræ gratias egimus, fratres hos sanctos ad nos dirigenti, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prelibato fratre Joanne Francisco quosdam ex nostris ad sanctitatem vestram destinamus, ea deducti opinione, ut patrum instituta, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ dogmata addiscant, & cum edocti fuerint, ad nos docturi alios postmodum redeant. Interea non parvo afficimur tædio, quoniam ad deosculandum adorandumque sanctissimos sanctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, & quæ mente gerimus, fixis in terram poplitibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro ac voto utcumque satisfaciamus, cum præfato sanctitatis vestræ nuntio fratre Joanne Francisco, oratore nostro Acuri Joseph cum Elia, ac Elia monacho, ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro ac totius cleri. Maronitarumque populi nomine, terram fronte tangens flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestræ & adoret & deosculetur, ac sanctæ apostolicæ Sedi coram fratribus vestris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, sanctitati vestræ obedientiam præset, & fidelitatem juret, & quod veraciter sanctæ sedis apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles sumus, demisso capite firmiter protestetur. Amen, Amen. Quosdam vero alia supradicto fratri nostro Joanni Francisco referimus, quæ ut sanctitati vestræ enarraret, sub Dei attestazione adstrinximus; erit enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii sanctæ Mariæ de Camibin in Monte Libano sancto, ac totius cleri & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestræ sollicitus procurator. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, tamquam omni auxilio orbati, infelicitissimam vitam ducimus, propriis oculis ipse conspexit. Hoc est responsum puritatis nostræ sanctissimo, & purissimo patri nostro, cujus sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen, Amen.

Scripta sunt hæc anno dominicæ incarnationis millesimo quingentesimo decimoquinto, mensis Februarii die 14.

Præsentabantur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis, qui super sanctam sedem Petri apostoli residet, pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Camibin in monte Libano servi servorum Dei.

Quo perlecto, dicti oratores accesserunt ad sanctissimum dominum nostrum, & deosculati sunt ejus beatissimos pedes, præstantes eidem sanctissimo domino nostro, nomine quo supra, debitam obedientiam & reverentiam. Qua præstita, dominus Marius de Perulchis procurator concilii, petiit instrumentum & instrumenta dicte obedientiæ.

Deinde reverendus pater dominus Joannes

A episcopus Revaliensis, orator marchionis Brandeburgensis electoris imperii, ascendit ambonem, & legit schedulam disponentem circa modum prædicandi, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Supernæ majestatis præsidio, per cujus ineffabilem providentiam cælestia simul & terrena diriguntur, super gregem dominicum nobis commissum, speculatoris officium, quantum imbecillitati nostræ conceditur, exercentes, totaque mente nobiscum ipsi revolventes, inter alia quamplura & magna ad nos etiam pertinere, ut munus prædicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum ac pernecessarium, magnique fructus atque utilitatis, dummodo recte & ex sincera caritate erga Deum & proximum, præceptisque & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profitentes cum fidei fundatione & propagatione plurimum ecclesiæ contulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit & docuit, & ejus præcepto & imitatione dudenus ille apostolorum numerus, quasi totidem cæli Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, univarium genus humanum, quod sub peccati jugo vetusta servitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuum salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram & in fines orbis terræ, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagaverunt, altissimeque fundarunt, ut qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeque secum revolvere, præter auctoris ipsius ac fundatoris Jesu Christi pietissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli ceterorumque apostolorum & domini discipulorum se vices, quoad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorum relatione percipimus, quod nonnulli prædicatores nostris temporibus, quod dolenter referimus, non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum ecclesiæ doctorum, aliorumque facram theologiam profitentium, qui assidue jugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subvertere annitentibus opponentes, ecclesiam militantem illasam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi utilia concurrenti eorum sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditanda & perficienda debere assumere, multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiam scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commovit, dum nobiscum ipsi mente volvimus, quod illi officii immemores sui, in suis sermonibus non ad utilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc jam devenisse apparent, ut verificetur dictum Apostoli ad Timotheum ita scribentis: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coarctabunt sibi magistros prorsus aures, & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: quorum falsus & inanes mentes prædicantes ipsi prælati, non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas majoribus etiam erroribus implicant, dum sine ulla*

ANNO
CHRISTI
1516.

ulla canonum attestatione, vel reverentia, imo A
contra ipsas canonicas sanctiones, sacra scri-
pturam sensum multifariam pervertentes, teme-
reque ac perperam plerumque interpretantes,
contra veritatem predicare, terroresque ac mi-
nus, multaque mala propodiem affuturam, jam-
que ingruentia, nulla prorsus legitima ratione
muniti, sed suo dumtaxat sensu obsequentes,
comminantur, representant, adesseque asseve-
rant, plerumque etiam vana quaedam & inania
& alia hujusmodi populis ingerere, & quod e-
normius est, ab uteritatis lumine, & sancti
Spiritus admonitione aut infusione illa se habe-
re asserere audent? Cumque ii sub confessorum
miraculorum mendacis varios errores fraudes-
que disseminent, denique populos, quos in e-
vangelica doctrina sedulo instruere, & in vera
fide detinere & conservare deberent, sermones
suos a sensu & praeceptis universalis ecclesiae re-
trahentes, a sacrisque constitutionibus, quas
maxime sequi deberent, deviantes, auditores
suos amoveat ac longe faciant a salute. Per
haec namque & alia hujusmodi simpliciores ho-
mines, ut ad deceptionem procliviores, a via
salutis & obedientia Romanae ecclesiae devian-
tes, in errores varios per facile inducuntur. Pro-
pterea Gregorius hujus generis peritissimus, &
servare castitatis incensus, predicatorum vehe-
menter hortatur & monet, ut dicturi ad popu-
lum prudentes cautique accedant, ne dicendi
impetu rapti, verborum erroribus quasi jaculis
audientium corda configant, & cum sapientes
fortasse videri desiderant, decepti, speratus vir-
tutis compagem insipienter discendant. Saepe
namque verborum effectus amittitur, cum lo-
quacitate importuna, vel incauta, audientium
corda levigantur. Et sane in nullo alio rudem
ii plebem majori damno scandaloque afficiunt,
quam cum vel tacenda predicant, vel falsa &
inutilia docendo, eam in terrorem inducunt.
Quae quoniam huic sacrae religioni divinitus in-
stituta, ut nova & aliena, omnino contraria
esse noscuntur, gravi cerus accurateque sunt ex-
amine digna, ne scandalum populo Christiano,
& suorum auctorum, ac aliorum animabus in-
teritum pariant. Nos igitur sanctae Dei eccle-
siae (cui disponente domino praesidemus, quae
quidem una est, & unum Deum predicat, col-
lit, ac unam fidem firmiter & sincere confite-
tur, juxta illud prophetae vaticinium: *Qui ha-
bitare facit unius moris in domo*) uniformita-
tem, quantum cum Deo possumus posthabi-
tam reducere, & retentam conservare, quique
populo verbum Dei predicant, tales esse cu-
pientes, ut eorum predicatione Dei ecclesia
nullum scandalum patiat; & si qui corrigibi-
les sunt, ab his, qui proximis nostrisque tem-
poribus praesumpserunt, cum nonnullis eorum
praeter illa quae diximus, in predicationibus non
viam amplius domini in virtute docentes, non
evangelium, ut deberent, explanantes, sed con-
ficta miracula & nova ac falsa vaticinia, alia-
que levia & ab anilibus fabulis parum distan-
tia, magnamque scandalum parientia, nulla de-
votionis & auctoritatis, ejusque improbantis ac
repellentis hanc debita ratione, vastis clamori-
bus imprimere ac suadere ubique conantes, &
ne pontificali quidem dignitate fulgentibus, &
illis ecclesiae praesulis parentes, quibus potius
honorem ac reverentiam exhibere deberent, sed
in eorum personas ac statum audaciter ac teme-
re inveni consuevisse, & alia hujusmodi commi-
sisse constat, in futurum abstineant, ut tam pe-
Cancil. General. Tom. XXXII

Palin. 57.

riculosum contagiosumque malum, ac mortifera
pestis radicitus evellatur, & assectum ita peni-
tus deleatur, ut nec memoria ejus remaneat: sa-
cro approbante concilio, statimus & ordinamus
ut nullus tam clericus secularis, quam consu-
cumque etiam mendicantium ordinis regularis,
aut quisvis alius ad quem facultas predicandi,
tam de jure quam de consuetudine vel privile-
gio aut alias pertinet, ad hujusmodi officium
exercendum admittatur, nisi prius per inspectio-
nem suam respectiva diligenter examinatus (in
qua re conscientiam ipsius superioris oneramus)
ac morum honestate,estate, doctrina, probi-
tate, prudentia, & vitae exemplaritate ad illud
aptus, & idoneus reperiat, & hic, quocum-
que postea predicaturus accesserit, de hujusmodi
examine & idoneitate sua per literas authenticas
seu alias sui examinatoris approbatoris episcopi
& aliis locorum ordinariis fidem legitime
faciat. Mandantes omnibus qui hoc onus susti-
nent, quique in futurum sustinebunt, ut evan-
gelicam veritatem, & sanctam scripturam juxta
declarationem, interpretationem, & ampliatio-
nem doctorum, quos ecclesia vel usus diutur-
nus approbavit, legendosque haecenus recepit,
& in posterum recipiet, predicent & explanent
nec quidquam ejus proprio sensu contrarium,
aut dissonum adjiciant, sed illis semper infi-
stant, quae ab ipsius sacrae scripturae verbis, &
praefatorum doctorum interpretationibus, rite
& sane intellectis, non discordant. Tempus
quoque praefixum futurorum malorum, vel An-
tichristi adventum, aut certum diem judicii
predicare, vel asserere nequaquam praesumant,
cum Veritas dicat, non esse nostrum nosse tem-
pora vel momenta, quae Pater posuit in sua po-
testate: ipsosque qui haecenus similia asserere
ausi sunt, mentitos; ac eorum causa reliquorum
etiam recte predicantium auctoritati non modi-
cum detractum fuisse constet: inhibentes omni-
bus & singulis clericis secularibus vel regulari-
bus praefatis, ceterisque cujuscumque status, gra-
dus, & ordinis existant, qui hoc onus assument
ne de cetero in sermonibus suis publicis, alia
quaque futura ex literis sacris constanter predi-
cere, nec illa a Spiritu sancto vel divina revela-
tione se habuisse asserere, & alienas inanisque
divinationes asserendo, aut alio quocumque
modo tractando assument, sed ex divinae vocis
praecipio evangelium omni creaturae cum viti-
orum detestatione, & virtutum commendatione
enucleant & declarent, & pacem ac directionem
mutuam a redemptore nostro tantopere commen-
datam ubique foventes, non scindant vestem in-
consultilem Christi, sed ab episcoporum & pre-
latorum, ac aliorum superiorum, eorumque sta-
tus scandalosa detractione, quos coram vulgo, &
laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter
reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum
expressis quandoque nominibus aperta & manife-
sta redargutione abstineant. Denique constitutio-
nem felicis recordationis Clementis papae V. quae
incipit, Religiosi; quam tenore praesentium inno-
vamus & approbamus, inviolabiliter ab eis obser-
vari debere decernimus, ut ratione ad utilitatem
populi predicantes, & cum domino sacrifician-
tes, talentum, quod ab illo acceperant, super-
lucrari, & ejusdem gratiam & gloriam consequi
mereantur. Ceterum si quibusdam eorum domi-
nus futurum quaedam in Dei ecclesia inspiratione
quapiam revelaverit, ut per Amos prophetam
ipse promittit, & Paulus apostolus predicatorum
princeps, Spiritum, inquit, nolite extinguere

SESSIO
XI.

SESSIO
XI.

prophecia nolite spernere, hos aliorum fabuloso-
rum, & mendacium gregi connumerari, vel
aliter impediri minime volumus. Extinguitur
namque ipsius gratia Spiritus, Ambrosio teste.
si incipientibus loqui serior contradictione so-
pigitur: & tunc Spiritus sancto injuria certe fieri
dicitur. Et quoniam res magni momenti est,
eo quod non de facile credendum sit omni spi-
ritui, sed licet probandi spiritus, teste apostolo
an ex Deo proveniant; volumus, ut lege ordi-
naria tales assertæ inspirationes, antequam pu-
blice examini reservatæ intelligantur.
Quod si sine moræ periculo ad fieri non vale-
ret, aut urgens necessitas aliud suaderet, tunc
eodem ordine servato, ordinario loci notificen-
tur, ut ille adhibitis secum tribus aut quatuor
doctis & gravibus viris, hujusmodi negotio
cum eis diligenter examinato, quando id expe-
dire videbunt, super quo eorum conscientias
oneramus, licentiam concedere possint. Si qui
autem contra præmissorum aliquod committere
quidquam ausi fuerint, ultra pœnas contra ta-
les a jure statutas, excommunicationis etiam
sententiam, a qua non nisi a Romano pontifi-
ce, præterquam in mortis articulo constituti,
absolvi possint, eos incurrere volumus. Et ut
eorum exemplo alii autem similia maxime au-
deant, eis prædicationis etiam officium interdi-
ctum esse perpetuo decernimus; non obstantibus
constitutionibus, ordinationibus, ac privi-
legiis & indultis, & literis apostolicis, ordina-
tionibus, & personis præfatis, etiam in Miri ma-
guo comprehensis, ac etiam a nobis forsitan ap-
probatis, innovatis, vel etiam de novo conce-
ditis, quæ quoad hoc volumus eis in aliquo sus-
fragari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostri statuti, ordinationis, mandati,
inhibitionis, innovationis, approbationis, de-
creti & voluntatis infringere, vel ei ausu teme-
rario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
sumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac
beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se no-
verit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis domini millesimo quingentesimo
decimosexto, xiv. Kalendas Januarii,
pontificatus nostri anno quarto.

Quæ perlecta, petiit an placerent paternita-
tibus suis contenta in scheda. Et omnibus u-
nanimiter placuerunt.

Postmodum vero reverendus pater dominus
Maximus episcopus Iherosolymitanus ascendit ambo-
nem, & legit schedulam, in qua continentur
concordata cum Christianissimo rege Franco-
rum. Cujus tenor sequitur, & est talis.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad pape-
tiam sui memoriam sacro approbante
concilio.*

Divina disponente clementia, per quam re-
ges regnant, & principes imperant, in emi-
nenti apostolorum specula, & super gentes & re-
gna meritis licet imparibus constituti, animo
revolvente, quod est ea, quæ pro salubri &
quieto regimine regnorum, & ad pacem & ju-
stitiam populorum perpetua eorumdem regno-
rum stabilitate, regibus præsertim de fide catho-
lica & de republica Christiana & apostolica se-

A de benemeritis; laudabili & provida nostra or-
dinatione, cum venerabilibus fratribus nostris
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus concessa,
ac ad effectum hujusmodi gesta, statuta, ordi-
nata, decreta, factave sunt, plenam roboris ob-
tineant firmitatem: illis nihilominus interdum
sacro approbante concilio, nostræ innovationis
& approbationis robor adjicimus, ut eo firmius
illibata perdurent, quo sapienter erunt nostra au-
thoritate, ac etiam generalis concilii præsidio
communita, efficacemque operam circa eorum-
dem conservationem libenter adhibemus, ut re-
ges & ipsorum regnorum personæ, concessioni-
bus, privilegiis, statutis, & ordinationibus hu-
jusmodi in domino plene gaudentes, in pacis
& tranquillitatis, ac amœnitatis dulcedine con-
quiescant, & in eorum solita erga eandem se-
dem devotioris serventius perseverent. Nuper si-
quidem ut ecclesia ipsa nostra in sancta unio-
ne conservaretur, & per Christi fideles sacris
canonibus a Romano pontifice & sacris genera-
libus conciliis dumtaxat editis uteretur, quas-
dam constitutiones, quas de cetero loco prag-
maticæ sanctionis & contentorum in ea, in re-
gno Franciæ pro bono pacis & concordie, ac
illius communi & publica utilitate cum castissi-
mo in Christo filio nostro Francorum rege
Christianissimo. duni Bononiæ cum nostra curia
essemus, tractatas, & cum eisdem fratribus
nostris diligenter examinatas, & de eorum con-
silio cum præfate rege concordatas, & per ip-
sius regis legitimum procuratorem acceptatas,
de eorundem fratrum consilio & unanimi con-
sensu statuimus & ordinavimus, prout in no-
stris literis desuper contextis plenius continetur,
quarum tenor sequitur, & est talis:

*Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram
sui memoriam.*

Primitiva illa ecclesia in angulari petra &
salvatore nostro Jesu Christo fundata a apo-
stolorum præconiis elata, martyrumque sanguine
consecrata & aucta, ubi primum javante domi-
no per orbem terrarum lacertos movere cepit,
providè attendens, quantum oneris hameris
impositum haberet, quot oves pascere, quot cu-
stodire, ad quot etiam remotissima loca oculos
intendere oporteret, divino quodam consi-
lio parochias instituit, dioceses distinctit, epis-
copos creavit, & metropolitanos præfecit, ut
tanquam membra capiti obsequentia, cuncta
secundum ejus voluntatem salubriter in domi-
no, & tanquam rivuli a perenni fonte, Ro-
mana videlicet ecclesia, derivantes, ne angu-
lum quidem dominici agri irrigatum dimitte-
rent. Unde sicut alii Romani pontifices præ-
decessores nostri suo tempore omni studio cu-
rarunt, ut dicta ecclesia uniretur, & in sancta
unione sine ruga & macula conservaretur, &
omnes verpes ab eadem ecclesia abolerentur,
cui proprium est, divina opitulante gratia, vir-
tutes colere, & vicia radicibus extirpare: ita
& nos tempore nostro, & præfati durante
concilio, ea facere & curare debemus, quæ
unioni & conservationi ejusdem ecclesiæ condu-
cere videntur. Ea propter omnes spinas, quæ
unioni hujusmodi obstant, & segetem do-
mini pullulare non sinunt, tollere profus &
extirpare, ac virtutes in vinea domini inlere-
re satagimus. Sane inter arcana nostræ men-
tis revolventes, quot tractatus inter piæ me-
morie Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII.
Alc.

ANNO
CHRISTI
1516.

ANNO
CHRISTI
1516.

Alexandrum VI. & Julium II. Romanos pontifices A
 predecessores nostros, & claræ memorie reges
 Franciæ Christianissimos super abrogatione cer-
 tæ constitutionis in dicto regno Franciæ vigen-
 tis, quæ pragmatica vocatur, habiti fuerunt,
 & licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ me-
 moriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Christianis-
 simum destinatis, tantis eidem persuaserit
 rationibus, ut rex ipse pragmaticam sanctio-
 nem hujusmodi, tamquam in seditione & schis-
 matis tempore natam, suis patentibus literis
 abrogaverit, tamen hujusmodi abrogatio, nec
 etiam literæ apostolicæ prælati Sixti super con-
 cordata cum oratoribus prælati regis Ludovici
 ad præfatum Sixtum prædecessorem destinatis
 habita, expeditæ per prælatos, & personas ec-
 clesiasticas dicti regni receptæ fuerunt, nec
 ipsi prælati & personæ ecclesiasticæ illis pare-
 re, nec monitis Innocentii & Julii prædicto-
 rum aures præbere, sed eidem pragmatice con-
 stitutioni inhaerere voluerunt. Unde præfatus
 Julius prædecessor in præfati concilio Latera-
 nensi universalem ecclesiam representante, per
 eum legitime indicto, abrogationis pragmati-
 cæ sanctionis hujusmodi negotium, & illius
 discussionem venerabilium fratrum suorum car-
 dinalium, de quorum numero tunc eramus, &
 aliorum prælatorum congregationibus, relatio-
 nemque discalforum sibi & eidem concilio fa-
 ciendam commisit, Gallicosque prælatos, ca-
 pitula ecclesiarum, & monasteriorum conven-
 tus, ac parlamenta, & laicos illis faventes,
 cujuscunque dignitatis, etiam regalis existe-
 rent, sanctione prædicta urentes, seu illam
 approbantes, omnesque & singulos alios sua
 communiter vel divisim interesse putantes, per
 edictum publicum, cum ad partes illas tutus
 non pateret accessus, in certis ecclesiis tunc ex-
 pressis attingendum, moneri & citari infra cer-
 tum competentem terminum præfigendum, ad
 comparandum coram eo in concilio præfato,
 causamque dicendum, quare sancto præfata in
 concernentibus auctoritatem, dignitatem, &
 unionem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis,
 factorumque canonum, & ecclesiasticæ libertatis
 violationem, nulla & invalida declarari, D
 decerni, & abrogari non deberet. Et cum sup-
 per his in forma juris in præfato concilio La-
 teranensi procederetur, dictusque Julius præde-
 cessor (sicut domino placuit) rebus tutislet hu-
 manis exemptus, nolque divina favente clemen-
 tia ad summum apostolatus apicem assumpti fuisset,
 & contra prælatos, capitula, conventus,
 & personas hujusmodi ad nonnullos actus
 processisset, tandem considerantes pacem esse
 vinculum caritatis, & spirituales virtutes,
 qua salvamur, dicente domino: *Qui biberit a-*
quam, quam ego dabo ei bibere, non sitiet in
æternum: & quod in pace constet salus univer-
 sorum, Cathodoro testante, omni quippe re-
 gno desiderabilis debet esse tranquillitas, in
 qua & populi proficiunt, & utilitas gentium
 custoditur: maturæ deliberatione cognovimus,
 non per nuntios aut legatos nostros, sed in
 præfatione obedientiæ filialis, quam carissimus
 in Christo filius noster Franciscus Franco-
 rum rex Christianissimus personaliter nobis præ-
 stitit, hæc cum majestate sua coram discutere,
 eamque paternis hortati monitis, ut ad lau-
 dem Dei & sui honorem, prompto animo li-
 bens ac volens dictæ pragmatice sanctioni ab-
 renuntiare, & secundum canones & constitu-
 tiones sanctæ Romanæ ecclesiæ, quemadmo-

Jano

dum ceteri Christiani vivere, mandata apostolica
 licis & provisionibus quæ a sede apostolica pro
 tempore emanarent, parere & obedire vellet:
 & cum ex electionibus, quæ in ecclesiis cathedra-
 libus & metropolitans ac monasteriis dicti
 regni a multis annis citra fiebant, grandia ani-
 marum pericula provenirent, cum plerumque
 per abusum sæcularis potestatis, nonnullæ vero
 præcedentibus illicitis, & simoniaci pactio-
 nis, aliæ particulari amore & sanguinis affe-
 ctione & non sine perjuri reatu fierent, cum
 electores ipsi, etiam ante electionem per eos
 faciendam, magis idoneum & non cum, quem
 promissione aut datione alicujus rei temporalis,
 seu prece vel precibus per se vel alium interpo-
 sitis, electionem procurare didicissent, eligere
 sponte jurarent, juramentum hujusmodi non
 servarent, sed contra proprium hujusmodi ju-
 ramentum in animæ suæ præjudicium venirent,
 ut nobis notorie constat ex crebris absolutio-
 nibus, & rehabilitationibus a nobis & prædece-
 soribus nostris petitis & obtentis: Idem Fran-
 ciscus rex nostris paternis monitis, tamquam
 verus obedientiæ filius parere volens, tam pro
 bono obedientiæ, in qua magnum meritum
 vere consistit, quam pro communi, & publica
 regni sui utilitate, in locum dictæ pragmatice
 sanctionis, ac singulorum capitulorum in ea
 contentorum constitutiones infrascriptas invi-
 cem tractatas, & cum fratribus nostris sanctæ
 Romanæ ecclesiæ cardinalibus diligenter exami-
 natas, & de eorum consilio cum præfato rege
 concordatas, per dilectum filium Rogerium
 Barnæ regium advocatum oratorem suum, ad
 hoc ab eodem Francisco rege ad nos destina-
 tum, habentem ad hoc speciale & sufficiens
 mandatum, acceptavit; de eorundem fratrum
 consilio & unanimi consensu, ex certa nostra
 scientia, & potestatis plenitudine statuimus &
 ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris
 temporibus loco dictæ pragmatice constitutio-
 nis ac omnium & singulorum capitulorum in
 ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu,
 & comitatu Dieni ac Valentiniensi infra scri-
 ptæ observentur constitutiones: Videlicet,
 quod cathedralibus & metropolitans ecclesiis
 in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis
 nunc & pro tempore, etiam per cessionem in
 manibus nostris & successorum nostrorum Ro-
 manorum pontificum canonicè intrantium spon-
 te factam vacantibus, illarum capitula & ca-
 nonici, ad electionem seu postulationem imbi-
 tuti prælati, procedere non possint: sed illa-
 tum occurrente hujusmodi vacatione, rex Fran-
 ciscus pro tempore existens unum gravem magi-
 strum seu licentiatum in theologia, aut in utro-
 que, seu in altero jurium doctorem, aut li-
 centiatum, in universitate famosa, & rigore
 examinis, & in vigesimo septimo suæ ætatis an-
 no ad minus constitutum, & alias idoneum,
 intra sex menses a die vacationis ecclesiarum
 earundem computandos, nobis & successoribus
 nostris Romanis pontificibus, seu sedi prædictæ
 nominare, & de persona per regem hujusmodi
 nominata, per nos & successores nostros, seu
 sedem prædictam provideri: & si contingeret,
 præfatum regem, personam taliter non quali-
 ficatam ad dictas ecclesias sic vacantes nomi-
 nare, per nos & successores seu sedem hujus-
 modi de persona sic nominata eidem ecclesiis
 minime provideri debeat, sed teneatur idem
 rex infra tres alios menses a die recitationis
 personæ nominatæ non qualificatæ, sollicita-
 tori

1516
4.

SESSIO
XL

tori nominationem non qualificatam profectanti, consistorialiter factæ, intimandæ computandus, alium supra dicto modo qualificatum nominare: alioquin ut dispendioz ecclesiarum hujusmodi vacationi celeriter consulatur, ecclesiz tunc sic vacanti, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi de persona, ut præfertur, qualificata, nec non ecclesiis per obitum apud sedem prædictam vacantibus semper, nulla dicti regis præcedente nominatione, libere provideri possit, decernentes, electiones contra præmissa attentatas, ac provisiones per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi factas, nullas & invalidas existere. Consanguineis tamen præfati regis, ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima, in nominatione & apostolicis literis exprimienda, nec non religionis mendicantibus reformatis, eminentis scientiæ, & excellentis doctrinæ, qui juxta sui ordinis regularia instituta ad gradus hujusmodi assumi non possint, sub prohibitione præmissa minime comprehensus, sed de eorum personis dictis ecclesiis pro tempore vacantibus, ad dicti regis nominationem per nos & successores nostros seu sedem hujusmodi, libere provideri possit; Monasteriis vero & prioratibus conventualibus & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli, Quia propter, servari & confirmationes electionum hujusmodi solemniter peti consueverunt, in regno, Delphinatu & comitatu, hujusmodi nunc, & pro tempore etiam per hanc sessionem vacantibus, illorum conventus ad electionem seu postulationem abbatis seu prioris, procedere non possint, sed idem rex illorum occurrente hujusmodi vacatione, religiosum ejusdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium, a die vacationis monasteriorum & prioratum hujusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris, aut sedi hujusmodi nominare, & de persona per regem hujusmodi monasterio vacanti nominata, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi, provideri: Prioratus vero, personæ ad illum per eundem regem nominatæ, conferri debeat. Si vero idem rex presbyterum secularem, aut religiosum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem nobis, aut successoribus nostris infra dictum semestrem, seu sedi hujusmodi nominaret, talis nominatus recusari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed rex ipse infra trimestre a die recusatationis suprascripto modo intimandæ computando, alium modo suprascripto qualificatum monasterio seu prioratu tunc vacanti nominare, & de persona ad monasterium nominata, illi provideri: ad prioratum vero nominato, prioratus ipse per nos & successores nostros, seu sedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis, nulla, seu de persona minus idonea, & modo præmissa non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, semper etiam nulla dicti regis expectata nominatione, per nos, & successores nostros, seu sedem prædictam, monasteriis provideri: prioratus vero, personis, ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes, nec non provisiones per nos & successores nostros & sedem prædictam contra præmissa pro tempore factas, nullas, irritas, & inanes esse decernimus. Per

A præmissa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis ecclesiarum, & conventibus monasteriorum & prioratum, hujusmodi privilegia a sede apostolica proprium eligendi prælatum obtinentium, quo minus ad electionem episcoporum ac abbatum & priorum, juxta privilegia eis concessa, libere procedere possint; juxta formam in eorum privilegiis contentam; & si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, Quia propter, servare teneantur, dummodo de privilegiis sibi concessis hujusmodi, per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta. Volumus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, de cetero non dentur aliquæ gratiæ expectativæ, ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem prædictam non fiant: & si de facto per importunitatem, aut alias, a nobis & successoribus nostris & sede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus. In cathedralibus tamen, metropolitans & collegiatis ecclesiis, in quarum statutis caveretur expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendum dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi, & non consequendum primam præbendam vacaturam, creare posse intendimus. Statuimus insuper, quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali, ac etiam metropolitana ecclesia canonicatum & præbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneantur uni magistro seu licentiato, aut baccalaureo formato in theologia, qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onua residentie, lectionis & prædicationis actu subire voluerit, quibus aut semel ad minus per singulas hebdomadas, impedimento cessante legitimo, legere debeat, & quoties ipsum in hujusmodi lectione deficere contigerit, ad arbitrium capituli per subtractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit, & si residentiam deseruerit, de illis alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro præsentem, ita ut nihil perdat. Præfati quoque ordinarii, collatores seu patrones ecclesiastici, quicumque fuerint, ultra dictam præbendam theologalem, quam, ut præfertur, qualificato conferre teneantur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum & officiorum, ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo, videlicet primo mense post præsentium acceptationem, & earumdem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia graduatis hujusmodi, qui literas suorum graduum cum tempore studii debite inlinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispo-

ANNO
CHRISTI
1516.In concilio
Lateranensi
sub Innoc.
III. cap. 24.

dispo-

ANNO
CHRISTI
1516.SESSIO
XL

dispositionem personis idoneis libere conferre, A
seu personas idoneas ad illa presentare possint. Beneficia autem, quae in quarto mense vacare contigerit, viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, conferre seu presentare teneantur. Beneficia vero, quae quinto mense & sexto vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa presentare possint. Beneficia autem quae septimo mense vacare contigerit, graduatis, qui simili modo literas gradus cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quae octavo & nono mensibus vacare contigerit, B
pari modo personis idoneis conferre, seu personas idoneas ad illa presentare teneantur. Beneficia autem, quae mense decimo vacare contigerit, graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, per eisdem ordinarios conferri, seu ipsi ad illa presentari debeant. Beneficia autem quae undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit, per eisdem ordinarios personis idoneis iuxta juris communis dispositionem conferri, seu ipsi ad illa presentari debeant.

Si quis vero cujuscumque status, etiam si cardinalatus, patriarchatus, archiepiscopalis aut pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis contra praedictum ordinem & qualificationes C
superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibuscumque aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi aliter, quam modo praemisso disposuerit, dispositiones ipsae sint ipso jure nullae: collationesque & provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo praemisso qualificatis providere teneantur. Et si contraverint, ad alium superiorem devolvatur provilio & presentatio hujusmodi gradatim, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio. Praeterea volumus, quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici praefati, qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia, in mensibus graduatis & nominatis assignatis, vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illa eos dumtaxat presentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens, decennium in magistris seu licentiatibus aut baccalaureis in theologia, septennium vero in doctoribus seu licentiatibus in iure canonico, civili, aut medicina: quinquennium autem, in magistris seu licentiatibus in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in altiori facultate: sexennium autem, in baccalaureis simplicibus in theologia: quinquennium vero, in baccalaureis juris canonici aut civilis, in quibus baccalaureis juris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus. Praefatique graduati & nominati, collatoribus ordinariis live patronis ecclesiasticis semel vacationem beneficii de literis, gradus seu nominationis, & de praefato tempore studii, per literas patentes universitatis, in qua studuerint, manu scriptas & sigillo universitatis signatas, fidem facere teneantur. Cum vero probatio nobilitatis fieri deberet ad effectum, ut nobiles ipsi gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in

judicio coram iudice ordinario loci in quo est natus ille, de cuius nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari possit: teneanturque praefati graduati, tam simplices, quam nominati, patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis, quibus gradus aut nominationis literas hujusmodi insinuare deberent, literas suorum gradus & nominationis, certificationis, temporis studii, & attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac singulis annis, tempore quadragesimae, per se vel procuratorem suum, collatoribus, nominatoribus, seu patronis ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare. & eo anno quo praefatam insinuationem facere omiserint; beneficium in vim gradus aut nominationis hujusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis, aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut graduatis nominatis, non esset graduatus aut nominatus, qui diligentias praefatas fecerint, collatio seu presentatio per collatorem seu patronum ecclesiasticum etiam eisdem mensibus facta alteri quam graduato vel nominato, non propter hoc irrita censetur, si tamen graduatus simplex aut beneficium post insinuationem gradus aut nominationis in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem & praefatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans eum capace, ipsumque illud consequi posse & debere decernimus.

Statuimus quoque & ordinamus, quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici praefati inter graduatos, qui literas gradus cum tempore studii & attestatione nobilitatis debite insinuaverint, quoad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis, quem voluerint: quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquorem nominatum, qui literas nominationis, temporis, studii & attestationis nobilitatis, debite insinuaverit, presentare, seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni, doctores licentiatibus, licentiatibus baccalaureis, demptis baccalaureis formatis in theologia, quos favore studii theologicis, licentiatibus in iure canonico, civili, aut medicina, praefereudos esse decernimus: Baccalaureos juris canonici aut civilis, magistris in artibus praeferi volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum, doctorem in iure, doctorem in iure canonico, doctorem in iure civili, doctorem in iure civili, doctorem in medicina praefereudos esse decernimus. Et idem in licentiatibus, & baccalaureis servari debere volumus. Et si in eisdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus his concurrerent, tunc collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit. Volumus autem, quod nominati literas nominationis ab universitatibus, in quibus studuerint, obtinentes in nominationum literis beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneantur: alioquin literae nominationis hujusmodi, eo ipso nullae sint & esse censentur. Si quis vero ex dictis qualificatis, graduatis simplicibus, aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas obti-

obineat præbendas, in cathedralibus etiam A metropolitanis, aut collegiatis, seu dignitatem vel præbendam, vel aliud beneficium seu alia beneficia, quorum insimul vel cujus fructus, redditus & proventus tempore residentie, & horis divinis interessendo, ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent, beneficium, in vim gradus seu nominationis hujusmodi, tunc petere seu consequi non possit. Et insuper, quod tam graduati simplices, quam nominati, beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propriam personam condecentiam & conformitatem, videlicet, seculares secularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica, ita quod secularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis, vacantia prætextu cujusvis dispensationis apostolicæ, & contra religiosus beneficia secularia, petere aut consequi minime possint. Quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus, graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat, simpliciter vero vacantia beneficia hujusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

Statuimus quoque, quod parochiales ecclesie in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo præmissis qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero jure studuerint, seu magistris in artibus qui in aliqua universitate privilegiata studentes magistrum gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem præfati regni universitates, sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum, a nobis & sede apostolica obtentorum, nec collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum, provecti fuerint. Quod si secus fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, universitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpæ qualitatem, suspendemus.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis a collatoribus ordinariis, aut personis ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & aliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum, & interesse condemnationem, a fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos, quibus graduati & nominati debite, ut supra, qualificati, suos gradus & nominationis licetis insinuerint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantis, in mensibus graduatorum simplicium & nominatorum vacantia, statibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis illa prosequentibus, aliis, quam graduatis aut nominatis conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque & ordinamus, quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus literas in forma mandati, juxta formam inferius annotatam, & non ultra dare possit hoc modo, videlicet u-

num collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno: habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum & ultra, in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit; ita tamen, quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata collatorem unum pro tempore in duobus præbendis non gravet. Et ut obvietur litibus que occasione literarum mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma, que est inferius annotata, dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quicquid registri mandamus: declarantes, prosequentes hujusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse, nosque & successores nostros jure præventionis, dignitates, personatus, administrationes & officia ceteraque beneficia ecclesiastica, secularia, & quorumvis ordinum regularia, quocumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus graduatis, simplicibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa, libere conferre.

Statuimus insuper, quod in provisionibus, quas personis quibuscumque de beneficiis vacantibus seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros, ac sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas, ac monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possint, fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos, aut ducatos auri de camera, aut libras Turonensis, seu alterius monete, valor secundum communem estimationem exprimi debeat: alioquin gratiæ ipsæ sint ipso jure nullæ.

Statuimus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis majoribus in jure expresse denominatis, apud illos iudices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscripta, vel privilegio illarum cognitionem habent terminati & finiri debeant. Et ne sub umbra appellationum, que nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur: volumus, quod si quis offensus, coram suo iudice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem, etiam ad nos & successores nostros, vel sedem prædictam, omissis medio, nec a gravamine in quacumque instantia ante definitivam sententiam quomodolibet appelletur: nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequiret, & eo casu, non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis vero immediate subiectus sedi apostolicæ, ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ, aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus vicinis, & cum causarum expressione, que etiam de illis, etiam legitime alias, quam per juramentum coram iudicibus a sede apostolica deputandis, constare debeat. Processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus: ac rescripta contra præmissa impetrantes, in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus atque declaramus. Sanctæ vero Roma-

ANNO
CHRISTI
1516.

Romanae ecclesiae cardinales, qui pro universali ecclesia concione laborant, nec non dictae sedis officiales, officia sua acta exercentes, sub praesenti decreto non intendimus comprehendere. Statuimus etiam & ordinamus, quod iudices causas, quae in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, sub poena excommunicationis & privationis beneficiorum per eos obtentorum, eo ipso incurrenda, infra biennium terminare debeant. Pars vero diffugiens, & expeditionem ipsius causae malitiose impediens, gravissime per eosdem iudices multetur, etiam usque ad privationem juris in huiusmodi processu praetenti, si eis visum fuerit, super quo eorum conscientias oneramus. Ab interlocutoris autem secundo, & definitivis vero tertio dumtaxat provocare licere decernimus. Volumusque secundam sententiam interlocutoriam conformem, & tertiam definitivam etiam conformem, omni mora cessante: executioni debita demandari debere, quacumque appellacione interposita non obstante. Statuimus quoque, quod quicumque, dummodo non sit violentus, sed habens coloratum titulum, pacifice & sine lite praetaturam, dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, seu quodcumque beneficium ecclesiasticum triennio proximo haecenus possidet, vel pro tempore possidebit, in petitorio vel possessorio, a quocumque etiam ratione juris noviter reperti molestari nequeat, praeterquam praetextu hostilitatis aut alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, & illud iuxta concilium Viennense intimari debeat. Lis autem hoc casu quod ad futuras controversias intelligatur, si ad executionem citationis, iurisque sui in iudicio exhibitionem, aut terminorum omnium observationem processum fuerit. Monemus etiam ordinarios, ut diligenter inquireant, ne quis sine titulo beneficium possideat: & si quem beneficium sine titulo possidere repererint, declarent, illi jus non competere, cuiusvis temporis detentione non obstante, de ipsoque beneficio possit illi, dummodo non sit intrusus, vel violentus, aut alias indignus, vel alteri idoneo provideri. Et insuper statuimus, quod quicumque clericus cuiuscumque conditionis, status, religionis, dignitatis, etiam pontificalis, vel alterius praeminentiae fuerit, qui post habitam praesentium notitiam, quam habere praesumatur post duos menses post earundem praesentium publicationem, in ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi dioecesani omnino facere teneantur, postquam praesentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarium a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon huiusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse noverit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam seu aliam publice resumpserit, jubemus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet. Et nihilo minus hi publici concubinarij, usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitae emendationem fuerit dispensatum; ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumque sint inhabiles. Qui si post dispensationem re-

cidivo vomitu ad huiusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad praedicta prorsus inhabiles existant. Quodque si hi, ad quos talium correctio pertinet eos, ut praedictum est, punire neglexerint, eorum superiores, tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna poena severiter procedatur. Et si ii, quorum destitutio ad nos & sedem praedictam spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores propter concubinatum publicum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos servetur, poenis aliis contra praedictos, & alios non publicos concubinarios a jure statutis, in suo robore permanuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi, quorum concubinitus per sententiam aut confessionem in jure factam, sed per rei evidentiam, quae nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam, qui mulierem de incontinentia suspectam & diffamam tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios questus a concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in tali seditate fordescere, sub poena maledictionis aeternae praecipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius questus talia quovis modo tolerant, aut dissimulent: alioquin ultra praemissam negligentiam poenam duplum ejus, quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas praetati omnibus modis teneant a suis subditis per auxilium & brachii saecularis invocationem, si opus fuerit, penitus arceat, qui etiam filios ex tali concubinato procreatos, apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper, quod in praedictis synodis & capitulis praemissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungimus praeterea omnibus saecularibus viris, etiam regali praesulgeant dignitate, ne ullum quaecumque inferant impedimentum, quocumque questu colore praetatis, qui ratione officii sui adversus subditos suos pro huiusmodi concubinato, & aliis casibus sibi a jure permissis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub poena peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant. Nimirum reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem seu mulierem accedit. *Qui vero solutus est, si continere nolit iuxta apostoli concilium, uxorem ducat.* Pro huiusmodi autem divini observantia praeccepti hi, ad quos pertinet, tam saecularibus monitis, quam aliis canonicis remediis omni studio laborent. Statuimus insuper, quod ad vitandum scandala & multa pericula, subveniendumque conscientiae timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque di-

SESSIO
XI.

1. Cor. 7.

SESSIO
XL

vinis vel extra, prætextu cuiuscumque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine vel a iure generali promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare: nisi sententiæ, prohibitio, suspensio, vel censura huiusmodi, fuerit vel contra personam, collegium, universitatem ecclesiasticam, aut locum certum, aut terram a iudice publicatæ, & denunciatæ specialiter & expresse, aut si notorie in excommunicationis sententiâ constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo iuris suffragio excusari, eum a communione illius abstinere volumus iuxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdiktos, seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. Ex quantam ex indifferetâ interdictorum promulgatione multa consueverint scandala venire, statuimus, quod nulla civitas, opidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cuiuscumque privatæ personæ, huiusmodi loca interdicti nequaquam possint auctoritate quacumque ordinaria vel delegatâ, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata, seu in ecclesia publicata, aut domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum, auctoritate iudicis requisiti, huiusmodi personam excommunicatam, infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum ejecta, recedente vel satisfaciente, mox divina retum possint. Quod etiam in pendentibus locum habere decernimus. Nec non constitutionem de eorundem fratrum nostrorum consilio editam, quam cum irritanti decreto statuimus, decernimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero perpetuis futuris temporibus de cessione regiminis & administrationis ecclesiasticæ & monasteriorum, facta per eos qui ecclesiis, & monasteriis ipsis præerunt, seu illa in administrationem seu commendam, aut ut aliis unita, aut alias obtinuerint; seu resignatione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel depositionis, aut censurarum fulminationem, etiam in literis apostolicis, a nobis & sede apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quæ in manibus Romani pontificis factæ dicerentur, contentis, etiam si super illis narrantis fundaretur intentio constare & apparere deberet per publica instrumenta, vel documenta authentica: alioquin tam in iudicio, quam extra illud, narrativæ, & assercionibus huiusmodi in præjudicium tertii minime itari, nec ex illis alicui præjudicium afferri debere, nisi de huiusmodi narrativa & assercionem etiam in literis apostolicis factâ, altero ex præmissis modis doceretur: innovamus, illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari mandamus. Et quia ad supradictam concordiam cum præfato Francorum rege, ob illius sinceram devotionem, erga nos & sedem prædictam ostensam, cum ad præstandam nobis reverentiam & filialem obedientiam, ad civitatem nostram Bononiensem personaliter accessit, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus, illam veri contractus & obli-

gationis inter nos & sedem apostolicam prædictam ex una, & præfatum regem & regnum suum ex altera partibus legitime initi vim & robur obtinere: ac illi & præsentibus in aliqua sui parte per quascumque literas, & gratias, per nos & successores nostros desuper concedendas, derogari: clausulamque cum eorundem derogatione præsentium latissime extendenda, ac quod eisdem præsentibus literis, & earum tenor pro expressis habeantur in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis, appositam, nihil penitus operari: & illius vigore in literis apostolicis super ipsis supplicationibus consiciendis, quidquam, per quod præsentibus aut alicui particulæ de contentis in eis derogaretur, seu derogari videretur, narrari non possit: & sic per quoscumque iudices & commissarios, etiam causarum dicti palatii apostolici auditores, & præfatos Romanæ ecclesiæ cardinales in quibusvis causis super præmissis vel eorum aliquo pro tempore motu, iudicari, definiiri & sententiari debere, sublata eis aliter sententiandi & definiendi omnimoda facultate & auctoritate: nec non irritum, & inane, quidquid secus super his, vel eorum aliquo a quoquam quavis auctoritate etiam per nos & successores nostros præfatos, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Volumus, autem, quod si præfatus rex præsentibus literis, ac omnia & singula in eis contenta, quæ in prima futura sessione præsentis concilii Lateranensis approbari, & confirmari facere promissimus, infra sex menses a die approbationis, & confirmationis computandos, non approbaverit & ratificaverit, ea & perpetuis futuris temporibus in regno suo, & omnibus aliis locis, & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias etiam ecclesiasticas personas, ac curias parlamentorum legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, infra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmiserit, aut nuntio nostro apud ipsum regem existentem, per eum ad nos destinandas non consignaverit, & deinde singulis annis etiam legi, prout alie ipsius Francorum regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, præsentibus literis & inde secuta quocumque, sint cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti. Et cum omnium, quæ in regno, Delphinatu & comitatu prædictis agantur, notitiam non habeamus, consuetudines, statuta, seu usus libertati ecclesiasticæ, & auctoritati sedi apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua in regno, Delphinatu & comitatu prædictis alias, quam in præmissis existant, non intendimus nobis, & eidem sedi in aliquo præjudicare, seu illa tacite vel expresse quomodolibet approbare.

Et nihilo minus præfato Francisco, & pro tempore existentem Francorum regi in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus per se vel alium, seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos, præsentibus literis ac omnia & singula in eis contenta, quando, & quoties opus fuerit, publicari, & ea inviolabiliter observari faciant, contradictores, cuiuscunque dignitatis & præminentie fuerint, per cen-

ANNO
CHRISTI
1516.

ANNO
CHRISTI
1516.

luras ecclesiasticas & pecuniarias penas, aliaque A
iuris facti quavis opportuna remedia, appella-
tione qualibet omnino postposita, compescen-
do. Non obstantibus omnibus supradictis, aut
si aliquibus communiter vel divisim ab eadem
sit sede indultum, quod interdicti, suspendi,
vel excommunicari non possint per literas apo-
stolicas, non facientes plenam & expressam,
ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmo-
di mentionem. Forma vero supradicti manda-
ti apostolici sequitur & est talis:

*Leo episcopus servus servorum Dei venerabili fra-
tri episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singu-
lisque canonicis ecclesie N. salutem & apostoli-
cam benedictionem.*

Vitæ ac morum honestas, aliaque laudabi-
lia probitatis & virtutum merita, super qui-
bus dilectus filius N. apud nos fide digno com-
mendatur testimonio, nos inducunt, ut sibi red-
damur ad gratiam liberales. Hinc est, quod
nos cupientes ut eidem N. iuxta illius, quæ olim
per felicis recordationis Gregorium papam IX.
prædecessorem nostrum ad tunc episcopum No-
viomensem directâ exitit, quæ incipit; Man-
datum; & aliarum ducarum illam immediate se-
quentium decretalium formas, de canonicatu &
præbenda aut dignitate, personatu, administra-
tione vel officio vestræ vel alterius ecclesie,
aut alio beneficio, cum cura vel sine cura,
etiam si parochialis ecclesia, vel ejus perpetua
vicaria, aut capella, sive perpetua capellania
ad vestram collationem, nominationem seu præ-
sentationem, & aliam quamcumque dispositio-
nem provideri possit: ac volentes præfato N.
meritorum suorum intuitu gratiam facere spe-
ciale, ipsumque N. a quibusvis excommunicati-
onis, suspensionis & interdicti, aliisque eccle-
siasticis sententiis, censuris & penis, a jure vel
ab homine quavis occasione vel causa latis, si
quibus quomodolibet innotatus exiit, ad effe-
ctum præsentium dumtaxat consequendum, ha-
rum serie absolventes, & absolutum fore cen-
sentes, nec non omnia & singula beneficia ec-
clesiastica cum cura & sine cura, quæ præfatus
N. etiam ex quibusvis apostolicis dispensationi-
bus obtinet & expectat, ac in quibus & ad
quæ jus sibi quomodolibet competit, quæcum-
que, quotcumque & qualiacumque sint, cu-
rumque fructuum, reddituum & proventuum ve-
torum annuos valores & hujusmodi dispensatio-
num tenores præsentibus pro expressis habentes,
motu proprio, non ad ipsius N. vel ali-
cujus alterius pro eo nobis super hoc oblatæ
petitionis instantiam, sed de nostra mea libe-
ralitate discretioni vestræ per apostolica scripta
mandamus, quatenus si vobis pro alio non
scripserimus, qui simile mandatum aut simi-
lem gratiam prosequatur, canonicatum & præ-
bendam aut dignitatem, personatum, admini-
strationem, vel officium vestræ vel alterius ec-
clesie, aut aliud beneficium ecclesiasticum cum
cura vel sine cura, etiam si parochialis eccle-
sia, vel ejus perpetua vicaria, aut capella vel
perpetua capellania fuerit ad vestram collatio-
nem, provisionem, præsentationem, nominatio-
nem, seu quamvis aliam dispositionem pertinet,
etiam si dignitati, personati, administrationi,
vel officio hujusmodi cura imminet animarum,
dummodo talis dignitas electiva non existat,
cum creatione in canonicum vestræ vel alterius
ecclesie, etiam si in eo statuto & privilegio ex-

Conc. General. Tom. XXII.

preste caveatur, quod nulli de dignitate, per-
sonato, administratione vel officio provideri non
possit, nisi cum effectu illius ecclesie canonicus
existat, canonicatum hujusmodi ecclesie cum
plenitudine juris canonici, & non obstante de
certo canonicorum numero ad effectum hujus-
modi dignitatem, personatum, administra-
tionem vel officium dumtaxat obtinentium, & non
alias auctoritate apostolica, tenore præsentium
conferimus, & de illo etiam providemus, si
quemquam vel quod post mensem, postquam
præsentem literam vobis præsentatæ fuerint, ex-
tra Romanam curiam vacare contigerit, cum
plenitudine juris canonici, ac omnibus juris-
bus & pertinentiis suis eidem N. conferatis,
& de illo aut illa provideatis, seu ipsum ad
illum, illam, vel illud præsentetis aut nomi-
netis, ipsamque N. in canonicum & in fra-
trem vestrum vel alterius ecclesie ad effectum
tantum obtinendi dignitatem, personatum,
administrationem vel officium hujusmodi, re-
cipiatis, stallum sibi in choro, & locum in
capitulo cum plenitudine juris canonici assi-
gnetis, inducentes eundem N. vel procurato-
rem suum ejus nomine, in corporalem posses-
sionem canonicatus & præbende, aut dignita-
tis, personatus, administrationis vel officii,
seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinen-
tium universorum prædictorum, defendentesque
inductum, ac facientes N. vel pro eo procura-
torem prædictum, ad præbendam aut digni-
tatem, personatum, administrationem, vel
officium seu beneficium hujusmodi, quodcum-
que fuerit, ut moris est, admitti, sibi que de
illis, vel illorum fructibus, redditibus, de-
ventibus, juribus & obventionibus universis
integre responderi, non obstante de certo ca-
nonicorum numero, ut præfatur, & aliis con-
stitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac
dictæ vestræ vel alterius ecclesie juramento,
confirmacione apostolica, vel quavis firmitate
alia roboratis, statutis & consuetudinibus
contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apo-
stolica sit sede indultum, quod ad receptio-
nem vel provisionem alicujus minime tene-
mini, quodque de canonicatibus & præben-
dis seu dignitatibus, personatibus, administra-
tionibus vel officiis vestræ vel alterius ecclesie,
aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque,
ad vestram collationem, provisionem, præsen-
tationem, nominationem, seu quamvis aliam
dispositionem, communiter vel divisim perti-
nentibus, nulli valeat provideri per literas
apostolicas non facientes plenam & expressam,
ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmo-
di mentionem, & qualibet alia dictæ sedis in-
dulgencia generali vel speciali, cujuscumque
tenoris existant, per quam præsentibus non ex-
pressam, vel totaliter non insertam, effectus
hujusmodi gratis impediri valeat quomodolibet
vel differri, & de qua cujusque toto tenore ha-
benda sit in nostris literis mentio specialis,
seu si dictus N. præsens non fuerit ad præstan-
dum de observantiis, statutis & consuetudinibus
vestræ vel alterius ecclesie solitum juramen-
tum, dummodo in absentia tua per procurato-
rem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accer-
seris, corporaliter illud præstes. Data, &c. Di-
lectis filiis N. & N. ac N. officialibus salutem &
apostolicam benedictionem. Hodie cupientes,
ut dilecto filio N. clerico N. diccessis iuxta il-
lius, quæ olim per felicis recordationis Grego-
rium papam nonum prædecessorem nostrum ad

Ss tunc

SESSIO
XI.

SESSIO
XL

tunc episcopum Noviomensem, directa existit, quæ incipit; Mandatum; & aliarum duarum illam immediate sequentem decretalium formas, de canonicatu & præbenda, aut dignitate, personatu, administratione, vel officio ecclesie N. aut alio beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura provideri posset, motu proprio venerabili fratri nostro episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singulisque canonicis ecclesie N. per alias nostras literas mandavimus, quatenus si eis, communiter vel divisim pro alio non scriptissemus, qui simile mandatum, aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, aut beneficium ecclesie N. aut aliud beneficium ecclesiasticum, ad eorum collationem, provisionem, præsentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim pertinentia, si quem, quam vel quod post mentem post præsentationem earundem literarum vacante contingeret, cum plenitudine juris canonici, ac omnibus juribus & pertinentiis suis, prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferret & assignaret, aut eum ad illa præsentaret, eligeret, nominaret, seu de illis providerent, prout in eisdem literis plenius continetur. Quocirca discretionem vestram per apostolica scripta motu simili mandavimus, quatenus vos vel unus, aut unus vestrum, per vos, vel alium seu alios, si episcopus, capitulum & canonicos prædicti canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium, aut beneficium huiusmodi eidem N. conferre & assignare, ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium huiusmodi cum plenitudine juris canonici, ac omnibus juribus & pertinentiis prædictis eidem N. conferre & assignare, nec non eundem N. ad illa, ut moris est, admittentem, & in canonicum recipere & in tractum, stallum sibi in choro & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis literis contenta, alias juxta earundem contentam ac formam, in omnibus & per omnia hinc & exequi curetis, contradictores, prout iustitia suadebit, ad hoc competendo, non obstantibus omnibus, quæ in dictis literis volumus non obstare. Datum, &c. Pro regularibus autem similis forma illis conveniens detur, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, adstrictionis, declarationis, præcepti, injectionis, nominationis, innovationis, consensu, decreti, voluntatis, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo sexto, decimo quinto Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno quarto.

Nos igitur, ut literæ ipse, quæ ob id præcipue editæ fuerunt, ut in corpore mystico, sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si qua membra dilabent, ea commode suo reinscrantur corpori, eo magis observentur, quo clarius constiterit, ipsas literas ea matura & salubri delibe-

ratione nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio, approbata & innovata, quæ statuta & ordinata fuerunt, licet ad eandem literarum substantiam & validitatem, alia approbatione non indigerent. Ad abundantioram tamen cautelam, ut eo tenacius observentur, & difficilior tollantur, quo tantorum patrum fuerint majore approbatione munita, literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissionibus, voluntate ac pœnis, inhibitione, aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis, illa præsertim, quæ volumus, quod si prædictus Francorum rex prædictas literas, ac omnia & singula in eis contenta, intra sex menses a data presentium computandos non approbaret & ratificaret, & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominis dicti regni, per omnes prelatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis intra prædictum tempus per omnium & singulorum prædictorum patentes literas, aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existentem, per eum ad nos destinandum non consignaret, & deinde singulis annis etiam legi, prout alie ipsius Francorum regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literæ ipse & inde secuta, quæcumque essent, casta & nulla, nulliusque roboris vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus, & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roborque perpetuæ firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter, nec alio modo obtinere, omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum ac omnium & singulorum in eis expressorum in eis observationem, sub censuris & pœnis ac aliis contentis, juxta earundem literarum tenorem & formam, teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis, quæ in dictis literis volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti, declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica sollemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ, millesimo quingentesimo decimo sexto, quarto Kalendas Januarii pontificatus nostri anno quarto.

Visa. Ie. Salvius.
Bembus.

A. de Castillo.

Quæ perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus placuerunt simpliciter, excepto reverendo patre domino Dominico episcopo Lucerino, qui dixit quod placebant

ANNUS
CHRISTI
1516

ANNO
CHRISTI
1516.

cebant sibi contenta in bulla, dummodo Galli A acceptent bullam revocationis pragmaticæ sanctionis. Et in eodem voto fuit reverendus pater dominus Philippus episcopus Brugnaten- sis, & etiam reverendus dominus Petrus episcopus Castellæ maris. Reverendo patri domino Benedicto Chiensis placuerunt omnia, excepto quod in quantum disponitur circa resignatio- nes factas in curia, quod requiratur consensus regis, hoc non placuit. Nec etiam placuit ei- dem Benedicto, quod appellationes non ad- mittantur, sed placere ei, quod appellationes admitterentur. Reverendo patri domino Joanni Dominico Terdonenti non placuit consuetudo parliamentorum, quod habeant jurisdictionem in personas ecclesiasticas. Et in quantum su- B præscripta bulla tribuit jurisdictionem sæcula- ribus in personas ecclesiasticas, non placet ei. Reverendo patri domino Hieronymo episcopo Alculano placent contenta in scheda, dum- modo acceptetur per partes hinc inde.

Deinde reverendus pater dominus Joannes Baptista episcopus Cavallienensis ascendit ambo- nem, & legit schedulam abrogationis pragmat- icæ sanctionis, seu corruptelæ, cujus tenor se- quitur & est talis.

*Leo episcopus servus servorum Dei ad per-
petuam rei memoriam, sacro appro-
bante concilio.*

Pastor æternus gregem suum usque ad con- summationem sæculi nunquam deserturus, ita, apostolo teste, obedientiam dilexit, ut pro ex- piando primi parentis inobediens peccato se- ipsum humiliaverit, factus obediens usque ad mortem: migraturus vero ex mundo ad Pa- trem, in soliditate petre Petrum ejusque luc- cessores vicarios suos instituit, quibus ex libri regum testimonio ita obedire necesse est, ut qui non obediit, morte moriatur. Et ut ali- bi legitur, in ecclesia esse non potest, qui Ro- mani pontificis cathedram deserit: quoniam Augustino Gregorioque auctoribus, sola obedi- entia est mater cultusque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens: sine qua, quis- que infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, solliciti esse debemus, ut que a Romanis pon- tificibus prædecessoribus nostris, præsertim in sacris conciliis pro obedientia hujusmodi, au- thoritatis, libertatisque ecclesiasticæ, & sedis apostolicæ defensione, mature & ex legitimis causis inchoata sunt, nostris studio, & cura & diligentia debite absolvantur, & ad optatum finem perducantur: simplicium quoque ani- mæ, quarum etiam rationem Deo redditori sumus, a dolis & laqueis tenebrarum principis liberentur. Sane felix recordationis Julius pa- pa secundus prædecessor noster, post indictum E ex legitimis tunc expressis causis, de venerabi- lium fratrum suorum sanctæ Romanæ eccle- siæ cardinalium, de quorum numero tunc era- mus, consilio & assensu, sacrum Lateranense consilium, provide considerans cum eodem sa- cro Lateranensi concilio Bituricensi regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmaticam sanctionem vocant, cum maximo animarum periculo & scandalo, ac dignitatis sedis apo- stolicæ detrimento & vilipendio, retroactis temporibus viguisse & adhuc vigere, ejusdem pragmaticæ sanctionis negotium, eodem appro- bante concilio.

Concil. General. Tom XXXII.

bante concilio, discutendam certis tunc nomi- natim deputatis cardinalibus & prælatis certe congregationis commisit. Ex quamquam san- ctio præfata ex multis nullitati notorie subja- ceret, schismaque manifestum foveret & conti- neret, & propterea citatione aliqua minime præcedente, per se irrita, nulla & invalida de- clarari potuisset, ex abundantia tamen cautela idem Julius prædecessor Gallicos prælatos, ca- pitula ecclesiarum & monasteriorum; parlamen- ta, & laicos illis faventes, & dicta sanctione utentes, omnesque & singulos alios in præmis- sis sua communiter vel divisim interesse putan- tes, per edictum publicum, cum ad partes il- las tutus tunc non pateret accessus, in Medio- lanensis, Astensis & Papiensis ecclesiarum val- vis affigendum, monuit & citavit, ut infra tunc expressum terminum, coram eo & dicto concilio comparerent, causæque dicerent, quæ re sanctio præfata, illiusque corruptela & abu- sis in concernentibus auctoritatem Romanæ ec- clesiæ, & sacrorum canonum, ac ecclesiasti- cæ libertatis violationem, nulla & invalida de- clarari non deberet. Cumque dicto Julio præ- decessore in humanis agente, diversis impedi- mentis casualibus, citatio eæsequi & reprodu- ci, ac negotium abrogationis hujusmodi ple- ne discuti, ut intentio ipsius Julii prædecesso- ris fuerat, non potuisset, sed eodem Julio præ- decessore rebus humanis exempto, citatio ipsa C legitime executâ, & per procuratorem fiscalem sacri concilii promotorem reproductâ, ipsorum- que citatorum non comparentium contumacia accusata, & ad ulteriora procedi petitum fuis- set: nos divina favente clementia, ad summi apostolatus apicem assumpti, omnibus rite pen- latis, petitionis prædictæ ex certis causis nu- lum tunc responsum dedimus. Ac deinde cum per dictos monitos & citatos diversa impedi- menta allegarentur, quare in termino eis, ut præfatur, præfixo comparere non potuissent, ut omnis iuste excusationis & querelæ occasio eis auferretur, terminum citationis & monitio- nis hujusmodi præfixum, eodem sacro appro- bante concilio ad alium tunc expressum ter- minum jam diu effluxum in diversis sessioni- bus pluries prorogavimus. Cum autem moni- ti & citati prædicti, sublatis jam omnibus im- pedimentis, effluxisque omnibus terminis, eor- am nobis & dicto concilio non comparue- rint, nec comparere curaverint, ad allegandam causam, quare sanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut executioni ultra locus non sit, possintque merito contumaces reputari, prout eos exigente iustitia reputamus: nos ma- ture attendentes pragmaticam sanctionem, vel potius, ut dictum est, corruptelam, schismatis tempore a non habentibus potestatem, edi- tam, reliqua Christianæ reipublicæ ecclesiæ- que sanctæ Dei nullatenus conformem, & a clara memoriæ Ludovico XI. Francorum rege Christianissimo revocatam, cassatam, atque a- bolitam, auctoritatem, libertatem, ac digni- tatem dictæ sedis violatæ ac diminuatæ, facul- tatemque Romani pontificis pro tempore exi- stentis de sancta Romanæ ecclesiæ cardinalium pro universalis ecclesiæ assidue laborantium, vi- rorumque doctorum personis, quibus abundat curiæ, & quorum consiliis sedis apostolicæ & Romani pontificis atque universalis ecclesiæ au- thoritas & potestas conservantur, negotiaque diriguntur, & in prospero statu conserventur, ecclesiis & monasteriis, eisdemque personis de

SESSIO
XI.

reliquis beneficiis ecclesiasticis juxta eorum status exigentiam providendi, penitus auferre, prelati vero ecclesiasticis illarum partium causam præbere, ut ipsi nervum ecclesiasticæ disciplinæ obedientiæ sanctum frangant & violent, ac contra nos & sedem prædictam eorum matrem cornua erigant, & eis ad præmissa audentem viam aperire, ipsamque notorie nullitati subjacere, nulloque nisi alicujus temporis seu potius tolerantis cujusdam adminiculo fulciri, & si Romani pontifices prædecessores nostri præfati, prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrarunt, corruptelam & abusivum hujusmodi, vel malignitate temporum, vel alias illi providere, & in totum occurrere non valentes, suis temporibus tolerasse visi fuerunt, considerantes tamen ab ipsius Bituricensis sanctionis editione vix annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium præter hoc Lateranense concilium legitime fuisse celebratum, in quo cum (disponente domino) constituti simus, ab ejusdem improbræ sanctionis extirpatione & totali annulatione, sine nostra & tantopolitana in præfati concilio congregatorum nota, ac nostræ & dictorum illa utentium animarum periculo, abstinere seu desistere non posse, Augustino teste, judicamus atque censemus. Et si cuius piæ memoriæ Leo papa I. prædecessor nostre, cujus in hoc libenter, quoad possumus, vestigia imitamur, ea quæ in secunda Ephesina synodo tenere contra justitiam & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Calchedonensi concilio mandavit ac fecit, pro dictæ fidei firmitate revocari: & nos a tam nefariæ sanctionis & contentorum in ea revocatione, retrahi aut desistere, salva conscientia, ac nostro & ipsius ecclesiæ honore, non posse, aut debere, censemus. Nec illud nos movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta, in Basiliensi concilio edita, & ipso concilio instante, a Bituricensi congregatione receptata & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basiliensis concilii, per felicis memoriæ Eugenium papam quartum, etiam prædecessorem nostrum factam, a Basiliensi concilio, seu potius conventicula, quæ præfati post hujusmodi translationem concilium amplius appellari non merebatur, facta existerint, ac propterea nullum robur habere potuerint: cum etiam solum Romanum pontificem pro tempore existentem, tamquam auctoritatem super omnia concilia habentem, tam conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere, nedum ex sacræ scripturæ testimonio, dictis sanctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum etiam prædecessorum nostrorum, factorumque canonum decretis, sed propria etiam eorundem conciliorum confessione manifeste constet: quorum aliqua referre placuit, reliqua vero, ut patet notoria, silentio præterire. In Alexandrina enim synodo Athanasio ibidem existente, Felici Romano pontifici ab eadem synodo scriptum fuisse legimus, Nicænam synodum statuisse non debere absque Romani pontificis auctoritate concilia celebrari. Neque nos latet, etiam eundem Leonem pontificem Ephesinam secundam synodum ad Calchedonem transtulisse; Martinum etiam papam V. præfatis suis in concilio Senensi potestatem transferendi concilium nulla consensu ipsius concilii mentione habita dedisse; Ephesinam quoque primam syno-

dum Cælestino, ac Calchedonensem eadem Leoni, sextam Agathonii, septimam Hadriano, octavam Nicolao, octavam etiam Constantinopolitanam synodum Hadriano Romano pontifici prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorundemque pontificum institutionibus & mandatis in sacris conciliis per eos editis & factis, reverenter & humiliter obtemperasse. Unde Damasus papa & ceteri episcopi Romæ congregati scribentes de concilio Ariminensi episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum episcoporum Ariminensium congregatorum fieri non potuisse testantur: quandoquidem constet, Romanum pontificem, cujus ante omnia decebat inspectari decretum, talibus non præbuisse consensum: eundemque Leonem pontificem, universis Siciliæ episcopis scribentem, idem voluisse apparere. Consueveruntque antiquorum conciliorum patres, pro eorum, qui in suis conciliis gesta fuerunt, corroboratione a Romano pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina ac Calchedonensi hujusmodi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, & Romana sub Symmacho synodis habitis, earumque gestis, nec non in Aimari libro de synodis manifeste colligitur, quod etiam novissime Constantiensis patres fecisse constat. Quam laudabilem consuetudinem si Bituricensis & Basiliensis secuti fuissent, hujusmodi molestia procul dubio cascerimus. Cupientes quoque hujusmodi negotium ad debitum finem perducere, ac tam vigore citationis hæcenus a nobis, & præfato Julio prædecessore ex abundanti emanatarum, quam aliorum præmissorum, quæ ita notoria sunt, ut nulla valeant excusatione aut tergiversatione celari, etiam ex nostro pastoralis officio procedentes, omnesque & singulos, tam juri quam facti defectus, si qui forsitan in præmissis interverint, suppletis, ex certa nostra scientia, & de apostolicæ potestatis plenitudine, eodem sacro approbante concilio tenore præfati præfati pragmaticam sanctionem seu corruptelam ejusque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque & singula decreta, capitula, statuta, constitutiones, sive ordinationes in eodem quomodolibet contentas, seu etiam insertas, ac ab aliis prius editas, nec non consuetudines, styllum, usus, sive potius abusus, ex ea in hanc usque diem quomodolibet emanatos seu observatos, nullius roboris vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec non ad abundantiorum cautelam eandem Bituricensis sanctionem sive corruptelam, ejusque approbationem tacitam vel expressam, ut præfatur, & in ea contenta omnia & singula, etiam inserta quæcumque revocamus, cassamus, abrogamus, irritamus, annullamus ac damnamus, & pro infectis, revocatis, cassatis, abrogatis, irritatis, annullatis, damnatis haberi volumus, decernimus & declaramus. Et cum de necessitate salutis existat omnes Christiani fideles Romano pontifici subesse prout divinæ scripturæ & sanctorum patrum testimonio edocemur, ac constitutione felicis memoriæ Bonifacii papæ VIII. similiter prædecessoris nostri, quæ incipit, Unam sanctam, declaratur: pro eorundem fidelium animarum salute, ac Romani pontificis & hujus sanctæ sedis supræmæ auctoritate, & ecclesiæ sponsæ suæ unitate & potestate, constitutionem ipsam, tacito præfate concilio approbante, innova-

ANNO
CHRISTI
1516.

novamus & approbamus, sine tamen præjudicio declarationis sanctæ memoriæ Clementis papæ V. quæ incipit, Meruit; inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis & censuris infra dicendis, omnibus & singulis Christi fidelibus, tam laicis quam clericis secularibus, & quorumvis ordinum etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuscumque personis, cuiuscumque status, & gradus, & conditionis existant, etiam sanctæ Romane ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, & quibusvis aliis ecclesiastica vel mundana, vel quavis alia dignitate fulgentibus, omnibusque aliis & singulis prælatis, clericis, capitulis, & conventibus secularibus, & ordinum prædictorum regularibus, B etiam monasteriorum abbatibus, prioribus, ducebibus, comitibus, principibus, baronibus, parlamentis, officialibus etiam regis, iudicibus, advocatis, notariis & tabellionibus ecclesiasticis vel secularibus, & quibusvis aliis personis ecclesiasticis regularibus & secularibus, ut præfertur, quacumque dignitate fulgentibus, in præfato regno Franciæ, Delphinatu, & ubicumque prædicta pragmatica directe vel indirecte, tacite vel expresse vigeret, quomodolibet existentibus, vel pro tempore futuris, ne de cetero præfata pragmatica sanctione, seu potius corruptela, quomodolibet ex quavis causa, tacite vel expresse, directe vel indirecte, aut quovis alio quæsito colore vel ingenio, in quibusque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, seu etiam C cam allegare, vel secundum eam judicare, aut quovis actus judiciales vel extrajudiciales, secundum dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula in ea contenta, per se vel alium seu alios nullo modo facere præsumant, aut per alios fieri permittant seu mandent, nec præfata pragmaticam sanctionem, aut in ea contenta capitula seu decreta, ulterius in domibus suis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant: quinimo illam ex quibusvis archivis etiam regis, seu capitularibus, & locis prædictis, infra sex menses a data præsentium computandos, deleant seu deleri faciant, sub majoris excommunicationis læsæ sententiæ, nec non quoad ecclesiasticas & regulares personas prædictas, omnium etiam patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum, monasteriorum quoque & prioratum, etiam conventualium, & quarumcumque dignitatum aut beneficiorum ecclesiasticorum secularium, & quorumvis ordinum regularium privationis, & inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda: quo vero ad seculares, præfate excommunicationis, nec non amissionis quorumcumque feudorum, tam a Romane quam alia ecclesia ex quavis causa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos quomodolibet faciendos, infamæque ac criminis læsæ majestatis in jure exprellis pœnis, eo ipso, & absque ulteriori declaratione per omnes & singulos supra dictas, si (quod absit) contra fecerint, incurrendis: a quibus vigore cuiuscumque facultatis, ac clausularum etiam in confessionalibus, quibusvis personis sub quibusvis verborum formis concessis, contentarum, nisi a Romano pontifice canonice intrante, vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant; non obstantibus præmissis, nec non constitutionibus & ordinationibus, decretis ac statutis, aposto-

Concil. General. Tom. XXXII.

lica, seu quacumque alia etiam conciliari auctoritate quomodolibet, etiam ex certa scientia & apostolica potestatis plenitudine editis & emanatis, & simpliciter innovatis, repetitis, confirmatis & approbatis: quibus illorum omnium & singulorum tenores, ac si de verbo ad verbum inferrentur, ad effectum præmissorum, pro sufficienter expressis & insertis habentes, illis alias in suo robore permaneris, scientia, potestate & tenore præmissis, specialiter & expresse derogamus contrariis quibuscumque: aut si communitatibus, universitatibus, & personis singulis supranominatis, etiam cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, marchionibus, & ducibus præfatis, vel quibusvis aliis, communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari, aut propterea privari, & inhabiles reddi non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem: & quibuscumque aliis privilegiis, indulgentiis & literis apostolicis generalibus, vel specialibus, quorumcumque tenorem existant, per quos præsentibus non expressis, vel totaliter non insertis, effectum earundem impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus, quorumque tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri supplementi, decreti, declarationis, revocationis, cassationis, abrogationis, irritationis, annulationis, damnationis, voluntatis, constitutionis, innovationis, approbationis, inhibitionis, & derogationis infringere, vel eiusdem temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1516. quarto decimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quarto.

Vise I. Salvius.

F. de S. Joanne.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus placuerunt simpliciter, excepto reverendo domino episcopo Terdonensi qui dixit, quod non placebat sibi revocatio illorum, quæ haberint originem a Basiliensi & Bituricensi conciliis, seu conventiculis.

Postremo reverendus pater dominus Joannes episcopus Sibinicensis ascendit ambonem, & legit schedulam disponentem circa religiosos & eorum privilegia; cuius tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Dum intra mentis arcana revolvimus, & diligenti consideratione pensamus operosa sollicitudinis studis, continuoque labores pro divini nominis gloria, exaltatione catholicæ fidei, ecclesiæ unitate servanda, & institutione ac salute fidelium animarum per coepiscopos coramque superiores, in diversis orbis partibus, ad regimen suarum ecclesiarum a sede apostolica constitutos, nec non per fratres diversorum ordinum, præsertim mendicantium, indefesse & indeli-

S f 3

ncd-

nenter impensas, tanta ex eorum in vinea domini fructuosus operibus, & opportunè ac laudabiliter gestis, cordi nostro provenit satisfactio, ut in quæ ad pacem & quietem inter eos, conservandam conducere cognoscimus, omni studio intendamus. Notimus enim episcopos ipsos in partem sollicitudinis nostræ assumptis fuisse, quorum honor & sublimitas, teste Ambrosio, nullis potest comparationibus adæquari. Religiosos etiam in agro dominico pro Christianæ religionis defensione & ampliatione complura fecisse, ac uberes fructus protulisse, & in dies singulos proferre, ita ut eorumdem episcoporum ac religiosorum bonis operibus orthodoxam fidem incrementa sumpserit, & per orbem terrarum undique dilatatam fuisse, fidelium nullus ignoret. Et sicut ipsi sæpenumero vigilantissima & solerti cura schismata in Dei ecclesia extinguere, & ecclesiæ unitatem reddere, & ut eidem ecclesiæ pacis tranquillitas daretur, innumeros labores subire non dubitarunt: ita quoque par est, eos inter se, nostris provisionibus pacis vinculo, ac fraternæ caritate & unitate coniungi, ut eorum concordia doctrina & mutuis operibus uberiores in ecclesia Dei fructus proveniant. Sane cupientes, ut iura spiritualia, quæ ad Dei laudem & Christi fidelium animarum salutem, pertinent, & quorum exercitium præfatis episcopis & eorum superioribus in suis diocæsis, cum ipsi in partem sollicitudinis, ut præsertim, assumpti, ac diocæses distinctæ, & cuiuslibet eorumdem episcoporum assignatæ fuerunt, commissum existit, ut per ipsos episcopos exerceantur, & jus illa libere exercendi, quantum fieri potest, eis illæsum præservetur: & si aliqua dictis fratribus mendicantibus in eorumdem episcoporum læsionem per Romanos pontifices prædecessores nostros & sedem apostolicam concessa fuerint, concessiones huiusmodi eidem religiosis factas, in subsequentiis dumtaxat moderandas, ut ipsi fratres potius ab eisdem episcopis omni cum caritate foveantur, quam aliquo modo molestentur & inquirentur. Una enim est regularium & secularium, prælatorum & subditorum, exemptorum & non exemptorum universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, eorumque omnium unus dominus, una fides: & propterea decet eos, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam esse voluntatis. Et sicut fratres nexu invicem caritatis adstricti sunt, sic non convenit alterum in alterius injuriam seu jacturam proflere, digente salvatore: *hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Ad conservandam igitur inter episcopos eorum superiores, ac prælatos & fratres huiusmodi mutuam caritatem & benevolentiam, divini quoque cultus augmentum, pacemque & tranquillitatem universalis ecclesiæ status, quod ita demum fieri posse cognoscimus, si unicuique quantum fieri potest, sua jurisdicção conservetur, sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, quod episcopi & eorum superiores & alii prælati præfati parochiales ecclesias ad eisdem fratres ratione locorum suorum legitime spectantes, quo ad ea, quæ ad parochianorum curam, & sacramentorum conversationem, administrationemque pertinent, sine tamen visitatorum insolito gravamine vel impensa, visitare, & illarum curam gerentes, & circa illam delinquentes, si religiosi fuerint, juxta ipsius ordinis regularia instituta intra septa regularis loci secularis vero presbyteros, & fratres huiusmo-

di beneficia obtinentes, libere tamquam suæ jurisdicçãoi subjectos punire. Ac tam prælati quam presbyteri secularis, qui vinculo excommunicationis ligati non fuerint, missas in ecclesiis domorum eorumdem devotionis causa celebrare volentes, celebrare possint: ipsique fratres tales celebrare volentes libenter recipere debeant; ac ab eisdem prælati ad processiones solemnes pro tempore faciendas requisiti, dummodo eorum loca suburbana ultra unum milliare a civitatibus respective non sint remota, accedere: nec non superiores eorumdem fratrum fratres, quos ad audiendas confessiones subditorum eorumdem prælatorum pro tempore elegerint, eisdem prælati personaliter exhibere ac præsentare, si eos sibi exhiberi & præsentari petierint: alioquin eorum vicariis, dummodo ad prælatos ultra duas dietas accedere non cogantur, omnino non teneantur. Possintque illi per eisdem episcopos & prælatos super sufficienti literatura & aliqua saltem huiusmodi sacramenti peritia dumtaxat examinari: talibusque præsentatis admittis, vel etiam indebitè recusatis, confitentes constitutioni, quæ incipit: Omnis utriusque sexus; quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur, ipsique fratres etiam forensium confessiones audire valeant. Laicos tamen & clericos seculares, a sententiis ab homine latis, nullatenus absolvere possint. Eucharistiæ vero & extremæ unctionis, aliaque ecclesiastica sacramenta illis, quorum etiam infirmorum ac decedentium confessiones audierint, dicentibus proprium sacerdotem illa sibi dare denegasse, dare nequeant: nisi illorum durante legitima causa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisito coram notario publico facta doceretur. Eorumdem vero fratrum obsequio insistentibus, sacramenta huiusmodi nullatenus ministrare valeant, nisi illorum durante obsequio. Pacta autem & conventiones inter eisdem fratres & prælatos atque curatos pro tempore inita, valeant, nisi per subsequutum capitulum proximum generale vel provinciale refutata, ac per eos refutatio huiusmodi intimata debito tempore fuerint. Parochias autem cum cruce ad levanda funera eorum, qui apud ecclesias domorum & locorum eorumdem quam elegerint sepulturam, intrare non possint, nisi prius præmonito & requisito, ac non reculante parochiano presbytero, & tunc sine ejus ac ordinarii præjudicio: nisi eisdem fratribus super hoc antiqua consuetudo, quæ sit in viridi observantia, & cum pacifica possessione suffragatur. Volentes quoque sepeliri in habitu eorumdem fratrum in claustris non degentes, sed in propriis domibus habitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint. Quodque fratres ipsi ad ordines promovendi, per ordinarios de grammatica & sufficientia examinari, & dummodo competenter respondeant, per eisdem ordinarios libere admitti, ac nullatenus in eorum ecclesiis seu domibus, aut aliis eorum locis, ab alio quam a diocæsano episcopo, vel ejus vicario, super hoc eam debita reverentia requisito, & absque rationabili causa contradicente, vel eo a diocæsi absente, ad dictos ordines promoveri debeant. Nec ab alio episcopo consecrationem ecclesiæ, vel altaris, aut cœmeterii benedictionem petere, seu in ecclesiis per eos pro tempore edificandis, primum lapidem per alienum episcopum poni facere possint, nisi ubi ordinatus bis aut ter cum debitis reverentia & in-

Ran-

ANNO
CHRISTI
1516.SESSIO
XI.

stantiis requisitus, sine legitima causa id recu-
laverit. Et abque curatorum consensu spon-
sum & sponsam benedicere nequeant. Et ut
debitus honor matri ecclesie reddatur, tam
ipli fratres, quam alii clerici seculares, etiam
super hoc apostolicam sedis privilegio muniti,
die sabbati majoris hebdomadæ, antequam
campana cathedralis vel matri ecclesie pul-
saverit, campanas in ecclesiis suis pulsare mi-
nime possint. Contra facientes poenam centum
ducatorum incurrant. Censuras autem per eos-
dem ordinarias latas & promulgatas, ac in
matri ecclesie civitatum, nec non in colle-
giatis & parochialibus ecclesiis castrorum & opi-
dorum respective solenniter publicatas, quan-
do super hoc ab eisdem ordinariis requisiti
fuerint, in ecclesiis domorum suarum publica-
re ac servare. Et ut animarum utriusque se-
xus Christi fidelium saluti uberius consulatur,
illos, quorum confessiones pro tempore audie-
rint, cujuscumque status & conditionis fuerint,
ad fruendum decimas, sive aliam bonorum
seu fructuum quotam in locis, in quibus deci-
mæ ipsæ aut similia solvi consueverunt, etiam
sub onere conscientiarum suarum monere & hor-
tari, ipsique etiam illas solvere recusantibus,
absolutionem denegare, & super hoc requisi-
ti, id populo etiam publice prædicare & per-
suadere teneantur. Conservatores autem eisdem
fratribus pro tempore a sede apostolica depu-
tandi, doctrina & probitate præstantes, & in
ecclesiastica dignitate constituti esse debeant: &
coram eis per eisdem fratres, quibus dati fue-
rint, ultra duas dietas a loco sui solite ha-
bitationis nullus trahi possit, privilegiis super
hoc aliis eis concessis nullatenus suffraganti-
bus. Excommunicati quoque, ordinem men-
dicantium proficisci volentes, ubi de interesse
tertii agitur, absolvi non possunt, nisi præ-
via satisfactione. Procuratores quoque & ne-
gociorum gestores ac operarii eorundem fra-
trum servitii inhilentes, sententiis excommu-
nicationis promulgatis illaqueati sint, & esse
censeantur, si illis causam dederint, aut dan-
tibus consilium, auxilium vel favorem præsti-
terint. Fratres autem & sorores tertii ordinis,
nec non mantellati, corrigiati, pizochatz,
chordellati, & alii quocumque nomine nuncu-
pati, in propriis domibus habitantes, sepul-
turam, ubi voluerint, eligere valeant: sed
die paschatis tantum eucharistiam, nec non ex-
tremam unctionem, ceteraque ecclesiastica sa-
cramenta, poenitentiae sacramento dumtaxat
excepto, a proprio sacerdote recipere, & ad
onera, quæ laicis incumbunt, perferenda te-
neantur, ac in foro seculari coram iudicibus
secularibus conveniri possint. Et ne censura
vilescat ecclesiastica, & minoris auctoritatis
interdicti sententia reputetur, iidem dicti ter-
tii ordinis, ad divina audienda in ecclesiis
suorum ordinum tempore interdicti nullatenus
admittantur, si causam dederint interdicto,
vel causam ipsam nutriendam seu foveant, aut
dantibus auxilium, consilium vel favorem quo-
quo modo præstiterint. Collegialiter autem
videntes, seu cum claustralibus habitantes, ac
mulieres virginales seu cælibem, aut castam
vidualem (expresso voto & sub dicto habitu)
vitam ducentes, privilegiis, quibus fratres
ordinis, cujus tertie regulæ habitum gestant,
gaudere debeant. Omnia etiam singula supra-
dicta ad reliquos religiosos ordinum quorum-
cumque extendi, & per eos etiam servari de-

bere volumus atque decernimus. Salvis tamen
in reliquis desuper non expressis, tam episco-
porum quam fratrum & aliorum religiosorum
prædictorum jure, quibus per præmissa in
aliquo præjudicare, seu quidquam innovare
non intendimus; non obstantibus constitutio-
nibus & ordinationibus apostolicis, ac statu-
tis & consuetudinibus dictorum ordinum, ju-
ramento, confirmatione apostolica, vel qua-
vis alia firmitate roboratis, privilegiis quoque
& indultis, ac literis apostolicis, contra præ-
missa, seu aliquod præmissorum eisdem ordi-
nibus concessis, etiam in Mari magno con-
tentis, quibus, etiam ad illorum derogatio-
nem, de eis, eorumque totis tenoribus spe-
cialis, specifica, expressa, individua, ac de
verbo ad verbum, non autem per generales
clausulas id importantes, mentio seu quævis
alia expressio habenda, aut aliqua alia exqui-
sita forma servanda esset, illorum tenores præ-
sentibus pro sufficienter expressis & insertis ha-
bentes, specialiter & expresse derogamus, ce-
terisque contrariis quibuscumque, decernentes
exnunc irritum & inane, si secus super his a
quoquam quavis auctoritate, scienter vel igno-
ranter contigerit attentari. Eisdem insuper
fratres in virtute sanctæ obedientie monemus,
ut eisdem episcopos, loco sanctorum aposto-
lorum subrogatos, pro debita & nostra ac
apostolicæ sedis reverentia, congruo honore
& convenienti observantia venerentur. Ipsos
quoque episcopos hortamur, ac per viscera
misericordie Dei nostri requirimus, ut fratres
iplos affectu benevolente prosequentes, caritati-
ve tractent ac benigne foveant, seque illis
minime difficiles, aut duros vel morosos, sed
potius faciles, mites, propitios, piæque mu-
nificentiæ liberales exhibeant, ac in omnibus
prædictis, tamquam in agro dominico coope-
ratores, eorumque laborem participes prom-
pta benignitate recipiant, eorumque jura omni-
cum caritate custodiant, atque defendant,
ut tam episcopi quam fratres præfati, quo-
rum opera veluti lucernæ ardentes supra mon-
tem positæ, omnibus Christi fidelibus lumen
præbere debent, ad Dei laudem, fidei catho-
licæ exaltationem, populorumque salutem,
de virtute in virtutem proficiant, ac exinde
a largissimo bonorum omnium retributore do-
mino perennis vite præmium consequi me-
reantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostrorum statuti, ordinationis, volun-
tatis, derogationis, decreti, monitionis, ex-
hortationis, & requisitionis infringere, vel ei
aule temerario contraire. Si quis autem hoc at-
tentare præsumpserit, indignationem omnipo-
tentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli aposto-
lorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranen-
si sacrosancta basilica solenniter celebrata, an-
no incarnationis dominicæ millesimo quingen-
tesimo decimosexto, decimonono Decembris,
pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, idem episcopus legit indictionem
duodecimæ sessionis, videlicet sexto Nonas
Martii proxime futuri. Et petiit, an placere
lecta in dictis schedulis paternitatibus suis.
Et fuerunt vota infra scripta aliquantulum
discrepantia, aliis ceteris respondentibus per
verbum, Placet. Nam reverendus dominus Jacobus
episcopus Potentinus dixit, quod non fuerat
Voca.

SESSIO
XI.

vocatus nec informatus; & ea de causa remittit se ad sanctissimum dominum nostrum, a quo bona cuncta procedunt.

Cumanus & Tarvisinus dixerunt, quod videbatur eis, quod esset adimenda illa clausula Salvis, &c. & quod poneretur, Approbare, ubi dicit, Innovare.

Cavallicensis etiam non placuit illa clausula, Salvis, &c.

Melitansus dixit, placere sibi quod ea, quae restituantur ordinariis, in alio vero sine praesudicio ordinariarum & successorum suorum.

Hipporegiensis placuerunt sine approbatione privilegiorum. Et in eodem voto fuit Bellunensis.

Terdonensis placuerunt, exceptis duobus, videlicet de conservatoribus, quibus dari deberent assessores, & sine approbatione privilegiorum, quia unius inclusio est alterius exclusio.

Casertensis placuerunt sine approbatione privilegiorum.

Brumatenis placuerunt, dummodo tollatur clausula, Salvis, aut verbum, Innovare, deponatur, & ponatur, Approbare.

Vincienis, Ferentino, & Senogallienis placuerunt sine approbatione privilegiorum fratrum.

Allegariensis placuerunt pro se, sed pro aliis, pro quibus est procurator, dicit se nihil velle dicere.

Dignienis placuerunt, sine praesudicio ecclesiae suae.

Fuerunt insuper data mandata praelatorum absentium; & primo, reverendus dominus Zutfeldus Vrerdemberg dedit mandatum reverendi patris domini Henrici episcopi Coronienis. Et dominus Petrus de Candia dedit mandatum reverendi patris domini Augustini episcopi Gratiensis.

Reverendus dominus Joannes Noendommanus dedit mandatum reverendi patris domini Theodorici episcopi Lubecensis.

Reverendus dominus Benedictus episcopus Chienis dedit mandatum reverendi domini Jacobi episcopi Faventini.

Reverendus dominus Joannes de Treda nomine episcopi Cajetani, sive de Lipari, dedit mandatum reverendi patris domini Petri episcopi Lucan.

Reverendus dominus Hieronymus episcopus Alcantanus dedit mandatum reverendi domini episcopi Joannis Antonii Calinensis.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melfitanus dedit mandatum reverendi domini Juliani Cibo episcopi Agrigentini.

Reverendus dominus Joannes episcopus Algarrensis dedit mandatum reverendi domini Guiljelmi episcopi Tyraconensis.

Reverendus dominus Petrus episcopus Castellis maris dedit mandatum reverendi domini Francisci episcopi Spoletani.

Reverendissimus dominus cardinalis sancti Georgii dedit mandatum reverendi domini Alberti Magdeburgensis, & Moguntini archiepiscopi, ac marchionis Brandeburgensis.

Reverendus dominus Joannes Ingenvinkel, dedit mandatum reverendi domini Friderici episcopi Trajectensis.

Reverendus dominus Joannes episcopus Urgellensis, dedit mandatum reverendi domini Petri Conceptionis in insula Hispan.

Reverendus pater dominus Georgius archiepiscopus Nazarenus dedit mandatum reverendi domini episcopi Tribunienis & Machariensis.

Et dominus Zutfeldus Nolodeburgensis dedit mandatum pro reverendo domino Joanne episcopo Haryerbergensi.

Et dominus Petrus de Soto dedit mandatum reverendi domini Alphonis archiepiscopi Compostellani.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melfitanus praefatus excusavit reverendum dominum Nicolaum episcopum Bergomensis.

Reverendus dominus Joannes Pels dedit mandatum reverendi domini Medardi abbatis sancti Adalberti in Egmonda, ordinis sancti Benedicti Trajectensis diocesis.

Quibus finitis cantores inceperunt Te Deum laudamus. Quo finito, sanctissimus dominus noster, comitantibus reverendissimis dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, & aliis praelatis & nobilibus viris, equitando rediit ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano.

PROROGATIO SESSIONIS DUODECIMAE.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die vero vigesima septima mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papa decimi anno quarto, praefatus sanctissimus dominus noster de sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio, duodecimam sessionem ex certis rationabilibus causis & legitimis prorogandam duxit & prorogavit, prout in schedula per cursores in basilicae principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis ecclesiarum valvis, ac cancellariae & audientiae apostolicae portis affixa apparuit.

Tenor vero schedulae & executionis earum sequitur & est talis:

Leo episcopus servus servorum Dei.

Duodecimam sessionem Spiritu sancto favente, legitime congregandam, quam alias sexto Nonas Martii proxime futuri faciendam in undecima sessione indixeramus, de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio, unanimique consensu, ex certis rationabilibus & legitimis causis, ad decimam sextam diem dicti mensis Martii, quae erit decimasexta Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto, prorogamus pariter & extendimus.

Data Romae apud sanctum Petrum tertio Kalendas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Fiat.

Tenor executionis sequitur & est talis:

Die vigesima septima Februarii anno millesimo quingentesimo decimo septimo, praesentes literae fuerunt affixae ad valvas audientiae per me Michaellem de Billeno cursores.

Anno, mense, die & pontificatu supradictis, praesentes literae affixae & publicatae fuerunt in valvis seu portis basilicae principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis, ac cancellariae apostolicae, nec non in acie campi Fiorae per me Michaellem de Billeno cursores.

Anno

ANNO
CHRISTI
1516.

ANNO
CHRISTI
1517.

Anno a natiuitate domini millesimo quingentesimo decimo septimo, iudictione quinta, die vero decimatertia mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis diuina providentia papa decimi, anno quarto, fuit congregatio prelatorum in superiori capella palatii apostolici, in qua interfuerunt infrascripti reverendissimi cardinales, & reuerendi patres archiepiscopi & episcopi. Et quia fuerat differentia in quadam congregatione privata inter reuerendum patrem dominum Petrum episcopum Syracusanum, catholici Hispaniarum regis oratorem ex una, & reuerendum patrem dominum Marinum patriarcham Aquileiensem ex alia, super antecedentia, hoc est, quis eorum in priori loco sedere deberet, ex ordinatione reuerendissimorum dominorum cardinalium infrascriptorum, in hac congregatione prelati sederunt non ordine consueti, sed unusquisque prout ingrediebatur capellam, ad libitum voluntatis:

Reuerendissimorum dominorum cardinalium nomina sunt hæc:

Cardinales.

Reuerendissimus dominus Antonius tituli sanctæ Praxedis.
Reuerendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reuerendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Patriarcha, archiepiscopi, episcopi, & oratores.

Reuerendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
Reuerendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reuerendus pater dominus Bestrandus episcopus Adriensis, orator ducis Ferrarum.
Reuerendus pater dominus Petrus episcopus Syracusanus, orator catholici regis Hispaniarum.
Reuerendus pater dominus Stephanus Gabriel archiepiscopus Barentis.
Reuerendus pater dominus Joannes Baptista Cavallicensis.
Reuerendus pater dominus Amadeus Augustensis.
Reuerendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiscopus Senensis.
Reuerendus pater dominus Andreas Militenis.
Reuerendus pater dominus Vincentius Octontiensis.
Reuerendus pater dominus Altobellus Polensis.
Reuerendus pater dominus Hieronymus Budensis.
Reuerendus pater dominus Gabriel archiepiscopus Dyrrhachiensis.
Reuerendus pater dominus Franciscus Salamanthinus.
Reuerendus pater dominus Petrus Cervienis.
Reuerendus pater dominus Philippus Brumatensis.
Reuerendus pater dominus Joannes Revaliensis.
Reuerendus pater dominus Maximus Ifernensis.
Reuerendus pater dominus Georgius archiepiscopus Nazarenus.

A Reuerendus pater dominus Christophorus Cosenatensis.
Reuerendus pater dominus Joannes Baptista Vincienis.
Reuerendus pater dominus Galeus Bellunenlis.
Reuerendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
Reuerendus pater dominus Joannes archiepiscopus Trajocensis.
Reuerendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reuerendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reuerendus pater dominus Jacobus Civitatis ducalis.
B Reuerendus pater dominus Paulus Forosempreniensis.
Reuerendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
Reuerendus pater dominus Petrus Lavellensis.
Reuerendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reuerendus pater dominus Simon Andriensis.
Reuerendus pater dominus Zacharias Sebastensis.
Reuerendus pater dominus Augustinus Nobienlis.
Reuerendus pater dominus Franciscus Digniensis.
Reuerendus pater dominus Laurentius Dulcinensis.
Reuerendus pater dominus Ludovicus Saronenlis.
Reuerendus pater dominus Valentinus Pennensis.
Reuerendus pater dominus Augustinus Grassensis.
Reuerendus pater dominus Archangelus Avellinensis.
Reuerendus pater dominus Baltassar civitatis Castellanzæ.
Reuerendus pater dominus Angelus Lanfanensis.
D Reuerendus pater dominus Simon Modrusiensis.
Reuerendus pater dominus Marcus archiepiscopus Monembasensis.
Reuerendus pater dominus Camillus Tiburtinus.
Reuerendus pater dominus Guarinus Nucerinus.
Reuerendus pater dominus Theseus Racanatenus.
Reuerendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
Reuerendus pater dominus Tryphon Catarenlis.
Reuerendus pater dominus Vincentius Arbensis.
E Reuerendus pater dominus Paulus Nimosiensis.
Reuerendus pater dominus Paris Pisauriensis.
Reuerendus pater dominus Scaramuzza Cumanus.
Reuerendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reuerendus pater dominus Petrus Acerranensis.
Reuerendus pater dominus Basilius Tudertinensis.

SESSIO
XII.

Revc.

SESSIO
XII.Reverendus pater dominus Joannes Baptista A
Castellanus.Reverendus pater dominus Georgius Castren-
sis.Reverendus pater dominus Joannes archiepisco-
pus Corinthiensis.Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
sis.Reverendus pater dominus Vincentius Signi-
nus.Reverendus pater dominus Philippus Philadel-
phienfis.Reverendus pater dominus Julianus Salatia-
rum.Reverendus pater dominus Jeremias archiepisco-
pus Traensis.Reverendus pater dominus Joannes archiepisco-
pus Thebanus.Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.Reverendus pater dominus Hippolytus Alben-
sis. Nec non sancti Dominici, sancti Augu-
stini ordinum generales.

De mandato reverendissimi domini Antonii tituli sancte Praxedis Presbyteri cardinalis, de Monte nuncupati, & aliorum cardinalium ibidem presentium supra nominatorum, dominus Andreas Piperarius secretarius concilii legit tres schedulas, unam videlicet super confirmatione & extensione Pauline de rebus ecclesie non alienandis, aliam vero super punitione invadentium domos cardinalium, ac aliam super impositione decimarum, ac abolitione sacri Latranensis concilii.

Quibus perlectis petiit, an placerent contenta in dictis schedulis paternitatibus suis. Et super schedula Paulina fuerunt diversae opiniones, & variae altercationes, propter quas visum fuit praefatis reverendissimis dominis cardinalibus quod dicta schedula omitteretur, & quod Paulina remaneret in eodem statu, in quo tunc existerat.

Super schedula opiniones infra scriptae, videlicet:

Salamantino non placuit, quod clauderetur Concilium, imo fuit opinionis, quod de novo vocentur praelati, ex quo non est pax generalis, ut possint secure venire. Quo ad approbationem gestorum, dixit quod approbat ea, quae approbaverat: & quo ad decimas, quod apponatur clausula in schedula, quod exigantur postquam fuerit indictum bellum contra Turcas.

Adriensi placuit, excepto quod cupiebat, quod ubi dicit in schedula, esse relatum a cardinalibus & praelatis, nulla remanere indiscussa & inexaminata, placeret quod adderentur ista verba, Ex deductis seu propositis.

Budensi non placuit, quod approbentur omnia haecenus per concilium.

Imolensi non placuit, quod solvatur concilium cum impositione decimarum.

Et sic post varias & diversas discussiones fuit absoluta praedicta congregatio.

SESSIO DUODECIMA.

Anno a nativitate domini 1517. indictione quinta, die vero decimasexta mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papae decimi anno quarto, fuit cele-

brata duodecima & ultima sessio sacrosancti concilii generalis in ecclesia Lateranensi in loco solito, in qua fuit praesens praefatus sanctissimus dominus noster. Et fuerant praesentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarcha, archiepiscopi & episcopi, nec non principum oratores, & illustres domini & barones, & alii quamplurimi doctores & nobiles, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Osiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinensis.

B Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.

Reverendissimus dominus Franciscus Albanensis.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae Priscae, de Flisco.

Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrysoconi.

Reverendissimus Leonardus tituli sanctae Susannae, Agnensis.

Reverendissimus dominus Antonius sanctae Praxedis.

C Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.

Reverendissimus dominus Achilles tituli S. Sixti.

Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctae Sabinae, de Saulis.

Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.

Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Mariae in Cosmedin, de Aragonia.

Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae in Via lata, de Corneliis.

Reverendissimus dominus Julius sanctae Mariae de navicula.

Reverendissimus dominus Bernardus sanctae Mariae in porticu.

Reverendissimus dominus Innocentius sanctorum Colmae & Damiani.

Patriarcha & assentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Alphonseus Antiochenus.

Reverendus pater dominus Caesar Alexandrinus.

E Reverendus pater dominus Marinus Aquilejensis.

Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.

Reverendus pater dominus Latinus Rhegiensis.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.

Reverendus pater dominus Franciscus Salamanticensis.

Reverendus pater dominus Dominicus episcopus Lucerinus.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1517.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Castellianus.

Reverendus pater dominus Andreas Militenus.

Reverendus pater dominus Amadeus Augustanus gubernator.

Reverendus pater dominus Petrus episcopus Casertanensis, orator regis Hispaniarum.

Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis episcopus, orator marchionis Brandeburgensis.

Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis episcopus, orator ducis Ferraris.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicocensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Antibernensis.

Reverendus pater dominus Jeremias Trancensis.

Reverendus pater dominus Clemens Colossensis.

Reverendus pater dominus Georgius Nazareus.

Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barenus.

Reverendus pater dominus Andreas Spalatenus.

Reverendus pater dominus Alexander Viennensis.

Reverendus pater dominus Marcus Monembasienus.

Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Altobellus Polensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Budensis.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.

Reverendus pater dominus Jacobus civitatis ducalis.

Reverendus pater dominus Georgius Castrensis.

Reverendus pater dominus Julianus Salutiarum.

Reverendus pater dominus Vincentius Signinensis.

Reverendus pater dominus Theus Maceratenus.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallienus.

Reverendus pater dominus Hugolius Lycienus.

Reverendus pater dominus Scabonius Imolensis.

Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinensis.

Reverendus pater dominus Jannotius Trojanus.

Reverendus pater dominus Paulus Forosempronienus.

Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienus.

A Reverendus pater dominus Bartholomaeus Montis viridis.

Reverendus pater dominus Christophorus Polignanus.

Reverendus pater dominus Galeus Bessuncensis.

Reverendus pater dominus Maximus Iserniensis.

Reverendus pater dominus Philippus Brucetensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Alculanus.

Reverendus pater dominus Petrus Cervicensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Dignaiensis.

B Reverendus pater dominus Augustinus Nobienensis.

Reverendus pater dominus Petrus Paulus Efinus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Casertanensis.

Reverendus pater dominus Basilus Tuderinus.

Reverendus pater dominus Jacobus Antonius Sutrinus.

Reverendus pater dominus Baltasar civitatis Castellans.

Reverendus pater dominus Angelus Lausanensis.

C Reverendus pater dominus Gratianus Aletrinus.

Reverendus pater dominus Simon Andreus, Reverendus pater dominus Joannes Baptista Auximanus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Sulmonensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnensis.

Reverendus pater dominus Petrus Lavellianus.

Reverendus pater dominus Zacharias Sebastensis.

Reverendus pater dominus Paulus Nimosenus.

D Reverendus pater dominus Blasius Thelesinus.

Reverendus pater dominus Tryphon Catacensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Ostotienensis.

Reverendus pater dominus Bonifacius Hipponensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Grassensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienus.

Reverendus pater dominus Jacobus Marfanus.

Reverendus pater dominus Christophorus Casertanensis.

E Reverendus pater dominus Joannes Baptista Vincianus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.

Reverendus pater dominus Petrus Celli maris, & pro Spoletano.

Reverendus pater dominus Marius Aquinatenus.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Reverendus pater dominus Augustinus Perusinus.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

SESSIO
XII.

Reve-

SESSIO
XII.

Reverendus pater dominus Valentinus Pennensis.

Reverendus pater dominus Matthæus sancti Leonis.

Reverendus pater dominus Joannes Algarensis.

Reverendus pater dominus Hippolytus Albenensis.

Reverendus pater dominus Archangelus Avellinensis.

Reverendus pater dominus Petrus Acerentanensis.

Magnificus dominus Joannes Montis mariani.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Thomas Saonenfis.

Abbatibus, & generalibus ordinibus.

Generales ordinum Vallis umbrosæ, Carmelitarum, ac Minorum, & sancti Dominici.

Abbas sancti Sebastiani, abbas sancti Gregorii.

Oratores & illustres senatores Urbis.

Illustris dominus Albertus de Carpi, Maximiliani Romanorum imperatoris electi orator.

Magnificus dominus Joannes Baptista senator Urbis.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniarum.

Magnificus dominus Michael Silvius, orator regis Portugallie.

Magnificus dominus Marcus Minius, orator domini Venetorum.

Reverendissimus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, orator marchionis Mantuani.

Magnificus dominus Virgilius de Poetis, orator Bononiensis.

Illustissimi domini temporales.

Honoratus dux Trajecti.

Illusterrimus dominus Franciottus de Ursinis.

Celebrata missa per reverendissimum dominum Bernardinum episcopum Sabinentem cardinalem sanctæ Crucis, & facta oratione per reverendum patrem dominum Maximum episcopum Ilerientem, cujus tenor ex more consueto ponetur in fine sessionis præsentis; & cantato evangelio secundum Matthæum per reverendissimum dominum Bernardum sanctæ Mariæ in Porticu diaconum cardinalem, quod incipit, *Ascendens Jesus in naviculam*, &c. cantatilique orationibus & litanis conclusis, sanctissimus noster incepit hymnum, *Veni creator Spiritus*. Quo finito, dominus Andreas secretarius concilii ascendit ambonem, & legit quasdam literas serenissimi domini Maximiliani electi imperatoris, quarum tenor talis est:

Beatissime pater, domine reverendissime, nuntius beatitudinis vestræ apud nos reddidit nobis breve sanctitatis vestræ, in quo nobis

A significat illustrem victoriam Turcarum tyranni adversus Sultanum Ægypti dominum; nosque toto animo hortatur, rogat, obtestatur, ut sanctam expeditionem adversus tam impium Christiani nominis hostem sumere velimus, una cum beatitudine vestra illius furorem comprimere, & Christianam reipublicam pariter consulere. Idque etiam ex relatione prælati nuntii sui intelleximus, & quo fidei amore, qua pietate optet animam suam pro ovibus sibi commissis ponere. Quæ quidem res gratissima nobis, sed & molestissima fuit. Quippe non potuimus non afflictim dolere Christiani nomini inimicissimi tyranni tantam & tam nobilem victoriam: cui ubi ille quem optat finem impulerit, ac suam sibi potentiam firmaverit, in quos potius aut libentius debachabitur, quam in mileros Christianos; Miseros eos appellamus, qui cum opibus florentissimi sint viribus & animi magnitudine egregii: quorum virtuti non Asia solum cedere, sed & si alter terrarum orbis reperiretur: quali tamen nullibi locorum divitiæ extant nisi inter ipsos Christianos, nulli civitates, sese invicem absumunt, perfidos autem Christi hostes hac & illac victores impune vagari permittunt; quia & si Deo placeat: de semet triumphum referre sinunt. Ceterum cum animo nostro repetimus, quod nullus Deus fortis est, præter Deum nostrum, nullus porro alius, qui convincat gentes in fortitudine brachii sui: in eam sententiam devenimus, ut pro certo habeamus, Turcarum victoriam Christianis salutarem fore. Voluit enim divina majestas per hanc cæcæ Christianorum aliquorum mentes illuminare, & dormientes excitare, ac januam pullare, tempus jam esse ex somno surgere. Quæ nobis cogitantibus omnis mæror ille a nobis recedit, & in lætitiæ potius vertitur. Speramus enim jam prope futurum, cum exteræ & infidæ gentes agnoscent Christum dominum Deum suum: acque Turcarum tanta victoria nobis formidolosa esse debet: scimus enim quoties omnipotens Deus hostibus suis vires dedit, ut suorum scelera ac peccata ulcisceretur. Novimus etiam, quoties voluerit fidos numinis sui cultores parva manu ingentes hostium copias fundere. Speraverunt in eo patres nostri, speraverunt, & liberavit eos. Quod si tam cæcæ aliquorum mentes erunt, quæ tam certis futuri exiti nuntiis nondum respiciant, non tamen nobis desperandum erit tali pontifice, qualem multa sæcula non tulerunt. Scimus egregias virtutes, inclytas animi doses beatitudinis vestræ, & nunc cernimus, quo fervore, qua pietate pro commisso sibi grege intudet. Quæ quamquam nobis gratissima sunt, unum tamen nobis summæ admirationi sunt, admirationi ne an potius mærori? quod sanctitas vestra optat, ut Deus aures nostras aperiat ad audiendam aliquando veritatis vocem: quasi vero veritati aures hæcenus occlusimus. Atqui ita de nobis respondemus, nos non tam profundo somno sopitos in hanc usque horam obdormivisse, ut hæc demum Turcarum victoria nos excitaret, sed diu ante prævidimus ea, quæ nunc ante oculos habemus, sanctissimæque memoriæ prædecessores sanctitatis vestræ qui ætate nostra vixerunt, monuimus, rogavimusque, & per viscera misericordiæ Dei obtestati sumus, ut Christianæ reipublicæ consulere. Quorum aliqui nobiscum consenserunt, sed tamen semper reperti sunt, qui tam gloriose, & tam Deo acceptæ expeditioni inviderent, & omni

ANNO
CHRISTII
1557.

ANNO
CHRISTI
1557.

omni nixu nobis adversarentur. Quod si illi A
fidem sanctitatis vestrum predecessores viverent,
qui aetate nostra fuere, redderent veritate te-
stimonium, & nobilicom vos Christianis repu-
blicas tam lugubrem hostium victoriam inge-
miferent, & sponte sua latarentur expediri-
nem istam non hac tempestate magis, quam
semper, necessariam fuisse. Verum Deo opti-
mo maximo gratias agimus, quod majestas
sua nos potissimum excitare voluit, beatitudi-
ne vestra ejus vicem gerente, & gregem ovium
suarum egregie tutante. Quis si captus iter
peregerit, doce virtute sua, nullum discrimen,
nulla calamitas Christianis republicis subeun-
da, aut pertimescenda est. Nosque, quoad vi-
ta superest, nunquam deseremus tam glorio-
sam provinciam, tam necessariam, tam ipsi
Deo acceptam: sed opes, vires, sanguinem
nostrum etiam ad certum exitum pro Chri-
sti fide conferemus. Non laboret in nobis ita-
que sanctitas vestra, qui a teneris annis, cum
adhuc quid esset bella gerere per aetatem nesci-
remus, cum tamen audiremus esse Turcas, qui
Christi religionem negligerent, odissent, per-
sequerentur, eos potissimum cum primom li-
cuisset, radicitus evertere optabamus. Non la-
boret in nobis, qui ubi adolevimus, & mili-
tarem artem didicimus, non eam scire volui-
mus ad Christianorum civitates occupandas,
sed potius ad eas vindicandas e manibus tyran-
norum: non ad fines adimendos, sed tuendos: C
non ad eorum dedecus, sed laudem; non ad
perniciem denique, sed ad custodiam: hujus-
que rei testes erunt cuncta bella quae gestimus
semper inviti, semper lacessiti, semper coacti.
Et nunc cum videremus beatitudinem vestram
tot persuasionibus nos ad pacem & concordiam
cohortari, & ita velle, pro bono Christianita-
tis nostri nos permittimus, & conditiones qual-
cumque suscepimus, ne mora illa in nobis es-
set, ne per nos defuisse videretur, quin la-
banti fidei Christianis opitularem: neve un-
quam vox jacti coram Deo super nos clamaret.
Neque vero nos cohortetur sanctitas vestra,
qui postquam imperii sceptrum suscepimus, ip-
si nunquam destitimus, cum quocumque pon-
tifice agere, ut sanctam hanc expeditionem sus-
ciperet. Scimus enim eam & necessariam, &
utilem & gloriosam fore. Exiit modo se
beatitudo vestra, & Christi vexillum erigat,
& cum reverendissimis illis patribus iter felicis-
sime adversus hostes arripit: nos comitabi-
mur eam, & opes ac vires nostras omnes con-
feremus. Neque aetas nostra, quae jam celeri
gradat ad senectutem festinat, nos tantillum
morabitur: quin si mors illa pro Christi no-
mie optatissima obtigerit, reviviscere nos ad
aeternam gloriam speramus. Sed quid de nobis
dicimus? Nemo tam impudens erit, aut tam
Christiano nomini inimicus, qui si viderit Dei
vitarium cum reverendissimis cardinalibus bel-
lum in Turcas moventem, ac met in expedi-
tionem euntem, non omni renuntiata merce,
etiam ad certam mortem convolet. Imbecillis
nimirum senex, & infirma aetas beatitudinem
vestram sequetur. Quare nos itidem rogamus
sanctitatem vestram, imploramus, obtestamur,
ut provideat, ne quid detrimenti Christiana
republica capiat. Confirmet opinionem, quam
omnes de ea conceperunt, succurrat nutanti
reipublicae Christianae, liberet e faucibus sa-
vissimorum luporum oves sibi commissas; ne-
que expectet, quod Christiani principes con-

* I. Iphum-
met.
* mercede,

Concil. General. Tom. XXXII.

gregentur, quippe longum illud esset, & for-
tasse periculosum, sed sanctitas vestra, gladio
domini super semet potentissimum cincta, iter
suspectissimum ingrediatur. Quis quanto ma-
gis ab aliis principibus derelicta erit, tanto erit
gloriosior, tantoque magis immanis Chri-
stianorum multitudo confluet, Deo victimas
gratar offerri optantium. Nos vero qui, aut
ubi sanctitatem vestram deseremus, qui ultro
cupimus hanc fragilem, & corruptibilem coro-
nam, quam gerimus, cum illa preciosissima &
aeterna martyrii corona permutare? Neque ve-
ro subvertatur beatitudo vestra Turcarum po-
tentiam; non tot apparatus, non tanta bel-
latorum copia indigemus. Ipse namque Deus
est pro quo certaturi sumus. Ipse docebit ma-
nus nostras ad praedium, & ponet ut arcum
aerum brachia nostra, ipse dabit nobis pro-
tectionem salutis suae, & dextera ejus suscipiet
nos. Quod si haec tam sancta deliberatio in
aeras evanescat, prout aliae hactenus fecerunt,
neque aliquis expeditio fiat, tunc summum il-
lum rerum opificem obtestamur, per nos non
defuisse, quin vita & sanguine nostro Christia-
nae reipublicae consulere: videbuntque gen-
tes, & ipse, cui nihil ignotum est, Deus, nos
nulla alia pro re magis unquam elaborasse. Per
quem vero decrit, is sciat se rationem ante
tribunal Dei redditurum. Cetera intelliget san-
ctitas vestra ab oratore nostro, cui latius scri-
bimus.

Datum in oppido nostro Mechliniae, die ulti-
ma mensis Februarii, anno domini millesimo
quingentesimo decimo septimo: regnorum no-
storum, Romani trigesimo secundo, Hungariae
vero vigesimo septimo.

Maximilianus divina favente clementia Ro-
manorum imperator, semper Augustus, ac Ger-
maniae, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, &c.
rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Bra-
bantiae, &c. comes palatinus, &c.

Maximilianus:

Ad mandatum Caesaris majestatis
proprum.

Ja. de Bannissis.

A tergo.

Sacrosanctissimo in Christo patri & domino do-
mino Leoni decimo divina providentia sacro-
sanctae Romanae ac universalis ecclesiae summo
pontifici, domino nostro reverendissimo.

Quo finito, reverendus pater dominus An-
dreas episcopus Militenis ascendit ambonem,
& legit quandam schedulam contra invaden-
tes domos cardinalium. Qua perlecta, petiit
an placerent paternitatibus suis contenta in
schedula. Et reverendo domino Francisco e-
piscopo Albanensi non placuit narrativa, in
quantum narrabantur casus particulares. Re-
verendissimo domino Antonio cardinali san-
ctae Praxedis placuit, quoad extensiones cano-
num Bonifacii, & aliorum Romanorum pon-
tificum, disponentes contra contemnentem re-
verendissimos dominos cardinales, & in eo-
rum res & bona manus violentas imponentes;
alia vero non placuerunt. Et in eodem voto
fuerunt Petrus tituli sancti Eusebii, & Hadria-
nus tituli sancti Chrysogoni, & Leonardus san-
cti Petri ad vincula. Reverendo patri domi-
no Amedeo episcopo Augustensi placuit, dum-
modo extendatur ad praelatos existentes in ec-
clesiis eorum, qui patiuntur multas iniurias.
Et in eadem opinione fuerunt Barensis,
Spalatenis, Viennensis, &c. Mommbasien-
sis

T c archie-

SESSIO
XII.

archiepiscopi, nec non Ariminensis, Potentini & Polentis episcopi. Et propter vota reverendissimorum dominorum cardinalium suprascriptorum, schedula fuit aptata in hunc qui sequitur modum:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Temerariorum quorundam, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales præcipuas catholicæ ecclesiæ columnas, qua convenit reverentia observare contemnunt, & in eorum res & bona manus violentas ausu sacrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longius prorepat, comprimendam, ea quæ a prædecessoribus nostris in dictorum cardinalium dignitatis conservationem provida sunt consideratione statuta, pro illorum observantia firmiori nostræ innovationis munimine roboremus, extendamus & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in ecclesiâ Dei dignitati conspicimus in domino solemniter expedire. Sane ab aliquibus citra temporibus damnabilis quidam in Urbe inolevit abusus & licentia delinquendi, quo, dum apostolica sede vacante, per cardinales in conclavi existentes de futuri Romani pontificis electione tractatur, si qua de uno ex eisdem cardinalibus quod in pontificem sit electus, vox prodeat, etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & super ea diripienda, cum ipsius cardinalis conclave nondum egressi familiaribus eam custodientibus, vi contendit: & si etiam effractis foribus, aut pariete effosso, aditus pateat, in prædam omnium bonorum, quæ ibi extant, hostiliter corrumpit, nisi armorum præsidio defendatur. Nonnullique quandoque reperiuntur ita temerarii & audaces, ut aliis etiam temporibus prætextu rixarum, domos cardinalium hostiliter & cum armis aggredi non vereantur: in eaque morantes offendere & vulnerare, ex quibus cardinalium honori, quibus sacrosancta militans ecclesiâ, tamquam purpureo tota decoratur amictu, non parum detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum & aliorum scandalorum occasio exhibetur. Nos igitur huiusmodi temerarios conatus debita volentes animadversione reprimere, sacro approbante concilio, felicitis recordationis Honorii tertii & Bonifacii octavi Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, contra aliquem dictæ ecclesiæ cardinalem hostiliter insequentes, & illis præsentia, consilio, aut favore assistentes, eosve scienter receptantes aut defendentes, & eorum domos & ædes, ut supra, invadentes, & eorum posterios, bona, editas constitutiones, auctoritate apostolica tenore præsentium innovamus, decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari. Et nihilominus constitutiones easdem cum omnibus & singulis in eis contentis censuris & pœnis, ad omnes & singulas personas cujuscumque status, conditionis & excellentiæ existentes, qui alicujus dictorum cardinalium domum, tam tempore dicti conclavis, etiam in Romanum tunc pontificem sit electus, quam alias quandocumque & ex quacumque causa armata manu invadentes, & in ea violententer aut hostiliter aliquid diripientes, aut quemquam ex inibi exi-

stantibus vulnerantes, & eorum socios & qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipsi invaloribus consilium in præmissis vel favorem præstiterint & defenderint, extendimus & ampliamus; non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ innovationis, decreti, extensionis & ampliationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensis sacrosanctæ basilicæ solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo septimo, decimo septimo Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

Deinde reverendus pater dominus Marinus patriarcha Aquilejensis ascendit ambonem, & legit schedulam impositionis decimarum & absolutionis concilii: cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Constituti juxta verbum prophetæ, meritis licet imparibus, super gentes & regna, officii nostri debitum decenter exequimur, cum universi status ecclesiastici, ac universalis ecclesiæ, eorumque negotiorum reformationem per nos utiliter factam innovamus, & pro illius inviolabili observatione opportuna remedia adhibere, & ecclesiis cathedralibus ac etiam metropolitans, ne diutius suis pastoribus careant, providere cogitamus, ac ad illa curis assiduis vigilamus, & operibus intendimus indefessis, per quæ dominicum gregem curæ nostræ commissum, in conspectu divinæ majestatis acceptum & obsequentem reddere valeamus; Turcas vero & infideles alios, tam in orientalibus, quam in meridionalibus partibus consistentes, qui veri luminis veræque salutis iter pertinacissima mentium caligine contemnescentes, vivificæ cruci, in qua salvator noster mortem ultro suscipere voluit, ut mortem nostram moriendo destrueret, ac vitam sacratissimæ vitæ suæ ineffabili mysterio repararet, insidiantes & hostes Deo odibiles, ac Christianæ religionis persecutores acerrimos sese reddunt; reprimere, ac infestissimis herbisque eorum insultibus, quibus in Christianum sanguinem crudeliter debacchantur, non solum spiritualibus, verum etiam temporalibus muniti præsidii, possimus auctore & fauctore domino contraire. Sane cum felicitis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster, sacrum generale Lateranense concilium, de venerabilium fratrum suorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio & assensu, laudabiliter, legitime, & ex rationalibus causis, Spiritu sancto cooperante, convocasset, & in eo quinque sessiones tenuisset, ac sextam sessionem indixisset: nos, quibus etiam in minoribus constitutis insitum cordi desiderium semper fuerat, generale concilium, utpote a gri dominici culturam præcipuam, celebrari videndi, dicto Julio prædecessore humanis rebus exempto, divina favente clementia ad summi

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1517.a. Foris, ut
sanct. M.

mi apostolatus apicem assumpti, honesto, uti-
lique desiderio nostro debitum, ex iuncto
nobis cura pastoralis officio, accessisse conspi-
cientes, rem hanc ardentiori voto, & tota
animi alacritate suscepimus, ac in dicta ses-
sione illius prorogationem, extunc expressis,
& aliis causis nostrum & dictorum fratrum ani-
mum moventibus, de eorundem fratrum con-
silio & assensu, ad certum tunc expressum tem-
pus per nos factam, approbante eodem sacro
Lateranensi concilio, approbavimus, & con-
cilium ipsum usque ad perfectionem causatam,
propter quas indictum extiterat, & presertim
inter principes & potentatus Christianos bellis
atrocibus pacatis, hostilibusque armis depoli-
tis, universalis & firma pax componi valeret,
pro qua tanquam pro saluberrimo bono, in-
tractum nihil relinquendo, conatus omnes no-
stros adhibere intendebamus, prosequi & sine
debito terminare velle: nostrique incommuta-
bilis animi, & intentionis fore & esse declara-
vimus, ut his, quæ ad Dei laudem ecclesiæ-
que præfatæ exaltationem, & Christi fidelium
concordiam pertinent, absolutis, sancta & per-
necessaria expeditio contra catholicæ fidei ho-
stes fieri, feliciterque de illis, altissimo fa-
vente, triumphari posset: & ut ad tam per-
utile concilium accedere debentes, ab accessu
hujusmodi nullatenus retraherentur, nullam-
que omnino causam prætereundam, omni-
bus & singulis ad celebrationem concilii per
Julium prædecessorem convocatis, & ad di-
ctum concilium Lateranense venientibus, ipso-
rumque venientium servitoribus ad concilium
Lateranense, ad Urbem hujusmodi veniendi,
& in ea libere commorandi saluum conductum,
dicto sacro Lateranensi approbante concilio,
dedimus & concessimus, ac reges & princi-
pes hortati sumus, ut pro sedis apostolicæ re-
verentia venientes hujusmodi non molesta-
rent, sed eos libere venire permitterent: ac
septimam sessionem indiximus, in qua cum
nihil magis asseceremus, quam ut causæ uti-
les & necessariæ, propter quas dictum con-
cilium Lateranense indictum fuerat, ut deside-
rii nostri erat, ad finem debitum perduceren-
tur, tres cardinalium aliorumque prælatorum,
qui causas hujusmodi & alias conciliatæ mate-
riæ audirent & discuterent, auditaque & dis-
cussa in eodem concilio referrent, particula-
res deputationes fecimus, atque mandavimus:
quarum quidem deputationum una pa-
cis universalis componendæ inter reges ac prin-
cipes Christianos, quæ una ex principaliori-
bus congregationis concilii præfati causâ fue-
rat, & schismatis extirpationis. Altera, ge-
neralis reformationis, etiam curiæ: reliqua
vero, discussionis & abrogationis pragmaticæ
sanctionis, & rerum orthodoxam fidem con-
cernentium, peculiariorum curam haberent. Et
cum unaqueque deputatio, quamplura utilia
& necessaria diligenter examinaverint, & ac-
curate nobis retulerint, ac per eos discussa &
examinata in aliis quinque sessionibus successi-
ve per nos tentis, sacro approbante con-
cilio, per nos, favente domino, absoluta & ter-
minata fuerint, procul dubio cognoscimus,
Deum ipsum bonorum datorem patris nostris,
& non nisi ad commune bonum tendentibus
desideriis, pro sua immensa pietate & mis-
ericordia plurimum favisse, ac nobis, ut quæ
mente nostra gessimus, & circa quæ pluri-
mum laboravimus, videlicet ut concilium

Concil. General. Tom. XXXII.

A ipsum causis, propter quas indictum fuerat,
iuxta votum terminatis, feliciter claudi & ab-
soluti posset, concessisse. Carissimas namque in
Christo filius noster Maximilianus in imperato-
rem electus, Julii prædecessoris præfati, no-
stro vero tempore claræ memoriæ Ludovicus
Francorum rex, & ceteri reges & principes Chri-
stiani summo cum omnium gaudio, Lateranen-
si concilio in Spiritu sancto legitime congre-
gato adhererunt, ac Pisanum conciliabulum
per quosdam nullam potestatem habentes indi-
ctum, & per eundem Julium, prædecessorem
damnatum, juxta ipsius Julii prædecessoris sen-
tentiam pro damnato habuerunt, & schisma
ex his pullulare cœptum (quod semper dum
viguit, quamplurimas calamitates prælatis, &
aliis Christi fidelibus ex diversis schismatum
temporibus, & aliis generalibus conciliis ha-
ctenus celebratis attulisse constat) extinctum,
ac universalis ecclesiæ pax, & unio secula
extitit, nec non tam ecclesiasticarum quam sa-
cularium, & aliarum personarum mores, quan-
tum expedire visum fuit reformati, & nonnul-
læ causæ, orthodoxam fidem concernentes,
terminatæ: ac nonnullæ aliam materiam, in di-
ctis tribus deputationibus cardinalium & præ-
latorum diligenter examinatæ & discussæ, in
dicto concilio solerti cura expeditæ & termi-
natæ fuerunt, nobisque per cardinales & præ-
latos deputationum hujusmodi pluries relatum
fuit, nulla negotia eis discutienda, exami-
nandaque remansisse, & a pluribus mensibus
citra, nulla prorsus de novo quoquam ad eos
prolata fuisse: episcoposque in partem solici-
tudinis ad curam gregis dominici nobiscum
perferendam vocatos, ac alios prælatos in di-
cta Urbe præter sacrorum conciliorum consue-
tudinem, cum eorum & ecclesiarum suarum in-
commodo ac damno, diutius permanuisse. Ita-
que ex præmissis omnibus, quæ per nos & dictas
deputationes in ipso concilio expediti desidera-
bantur, sola regum & principum pax, & ani-
morum concordia restare videbatur: pro qua
qualis mens nostra semper fuerit, quantumve
omni studio nostro circa illam componendam
laboraverimus, cunctis litteras a nobis ema-
natas legentibus apertissime constare potest:
novitque Deus ipse, qui summa est omnium
rerum lux & veritas, quot precibus, quamve
assiduis orationibus ab eo petere, & implora-
re nonquam desisterimus, ut Christianum gre-
gem, cujus custodiam nobis, licet immeritis,
commisit, mutuo caritatis fervore accen-
sum, ad firmam ac perpetuam pacem incun-
dam pro sua clementia inducere dignaretur.
Et nihilo minus tam nuntis nostris, quos
apud Maximilianum imperatorem electum ac
eosdem reges & principes habemus, quam li-
teris, eos multis & efficacissimis rationibus,
presertim si religioni Christianæ & catholicæ
Dei in grave periculum ac discrimen propter ty-
ranni Turcarum potentiam nuper dilatam, &
auctam deductæ, ut par est consulere & pro-
videre vellent, in domino, cujus causâ præci-
pue agitur, hortati fuimus, ac ex eorundem
nuntiorum, regumque & principum ipsorum
litteris percepimus, exhortationes nostras tau-
tæ apud eosdem reges & principes auctorita-
tis & efficacitæ fuisse, illorumque corda &
animos adeo flexisse, & commovisse, ut fere
inter omnes pax tandem a nobis pro republi-
cæ Christianæ universalis bono desiderata, ani-
mo conclusa fuerit, & si quid superest, prope

Tt 2 diem

1517
XII

diem componendam (ipsis Deo favente) spectatur: quod mente animoque nostro subinde nobis revolventibus, exultat cor nostrum in domino nostro Jesu Christo, ipsique super hoc gratias agimus omnium gratiarum largitori, quod ipsos ad optatam nobis concordiam induxerit: ac per omnes Christi fideles ea signa lætitiæ, quæ in similibus fieri consueverunt, & gratias Deo agendas, ipsumque Deum, ut pax conclusa perdureret, rogandum esse censemus. Solum itaque superest, ut sancta ac pernecessaria contra infidelium rabiem, Christianorum sanguinem sitientiam, expeditio capiatur: nec non omnia & singula, quæ in undecim sessionibus partim per nos, partim per Juliam prædecessorem hujusmodi, hæcenus tentis, gesta & facta, potiori pro cautela, approbentur & innoventur, ac inviolabiliter observari mandentur. Habita igitur super his cum fratribus nostris & aliis prælatis matura deliberatione, sacro approbante concilio, omnia & singula in dictis undecim sessionibus gesta & facta, ac literas desuper editas, cum omnibus in eis contentis clausulis, exceptis quibusdam quæ certis personis pro universalis ecclesiæ pace & unione duximus concedenda, nec non executorum in illis deputatione apostolica auctoritate approbamus & innovamus, illaque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus, & illorum executores ad illa & in eis contenta observari faciendum, in Romana curia gubernatorem almæ Urbis nostræ, & vicarium nostrum pro tempore existentes, ac camerarum apostolicarum generalem auditorem, qui personas sibi respective subjectas ad id cogere & compellere valeant: extra vero eam, omnes & singulos locorum ordinarios deputamus, inhibentes sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna omnibus & singulis Christi fidelibus, ne in præfenti concilio gesta & facta sine nostrâ & dictæ sedis licentia speciali glossare aut interpretari præsumant: Ac fidei urgente nos zelo, dictam contra infideles expeditionem, per nos & dictum Julium prædecessorem, dictis causis conciliaribus expeditis, toties in dictis sessionibus propositam & promissam, & cum oratoribus regum & principum apud nos existentibus pluries commemoratam & discussam, pie memoriz Nicolæum papam V. etiam prædecessorem nostrum qui post Constantinopolitanæ urbis calamitosum excidium, ad vindicandas Christi injurias & infidelium furorẽ reprimendum, generalem contra eos expeditionem indixit, & quem solerti studio felicis memoriz Calixtus tertius, ac Pius secundus Romani pontifices etiam prædecessores nostri imitati fuerunt, imitantes ad triennium proxime futurum cum facultate per nos, una cum eisdem fratribus nostris, decimas fructuum ex ecclesiis & monasteriis, ac aliis beneficiis in universo orbe consistentibus, imponendi & exigendi, ac omnia & singula alia, quæ ad hujusmodi expeditionem necessaria sunt, & quæ in similibus expeditionibus fieri consueverunt, faciendi, sacro approbante concilio, sumendam, faciendam, & proseguendam decernimus. Et ut felicem sortiatur effectum, pias, humiles, ac devotas ad omnipotentem Deum preces jugiter fundimus, idemque omnibus utriusque sexus Christi fidelibus faciendum mandamus, eisdem Maximilianum in imperatorem ele-

ctum, ac reges, principes, & potentatus Christianos, quorum virtutem Deus excitare nos jubet, hortantes, ac per viscera misericordiam Dei nostri Jesu Christi obsecrantes, perque tremendum ejus judicium obtestantes, ut ipsi memores se de ipsa ecclesia Christi sanguine redempta, & per eos etiam propriam vitam non parcendo, tuenda & conservanda rationem reddituros esse omnibus invicem posthabitis odiis, mutuisque dissensionibus ac similitudinibus oblivioni perpetuæ demandatis, ad defensionem Christianæ fidei, sicut proprio & necessario eorum incumbit officio, fortiter & potenter exurgant: & in tantum necessitatis articulo, prout eorum fuerint facultates, prompta auxilia præbere studeant, eosdem nihilo minus paterno affectu monentes, ac requirentes, ut pro summi Dei & apostolicæ sedis reverentia pacem per eos initam, saltem dicta expeditione durante, inviolabiliter observare procurent, ne tantum bonum, quod dextera domini assistente securum speramus & optamus, aliqua interveniente discordia, & dissensione, valeat impediri. Et ne prælati ac alii ad præfens concilium, quod fere quinquennium duravit, laboribus & expensis ulterius fatigentur, & ut eorum ecclesiis visitare, & consolari possint, ac aliis certis rationalibus & justis causis præfens concilium absolvimus, & cum benedictione domini dimittimus, omnibusque & singulis in eo existentibus ad propria remeandi, sacro eodem approbante concilio, licentiam concedimus. Et ut ad propria, aliquibus spiritualibus muneribus refecti, cumulatiori gaudio remeare possint, illis eorumque familiaribus plenariam omnium peccatorum suorum remissionem & indulgentiam semel in vita, & in mortis articulo elargimur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, constitutionis, mandati, deputationis, inhibitionis, decreti, monitionis, requisitionis, absolutionis, dimissionis, concessionis, & elargitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo septimo xvii. Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in scheda. Et omnibus placuerunt, exceptis infra scriptis, qui dederunt vota, prout infra.

Adriensi placent omnia, excepto quod in confirmatione gestorum per concilium, placeret sibi, quod ad illa verba, Omnia negotia, addantur ista verba, Ex propositis; ita quod sensus sit, Quod omnia negotia ex propositis fuerunt expedita.

Tranensi non placuit clausura concilii.

Dyrrhachensi quo ad decimas placet, quando erit inepta expeditio contra Turcas.

Salamantino placet quo ad decimas, quando erit inepta expeditio: sed quo ad dissolutionem concilii, non placuit.

Tarvisino placet, quod confirmeturea, que sibi placuerunt in aliis: & quo ad decimas, quando erit inepta expeditio.

Grassensi, Chicasi, Montis viridis, Montis mari-

ANNO
CHRISTI
1517.

marini placent, quo ad decimas, quando erit A
incepta expeditio

Imolenti non placuit de decimis simplici-

ter. Cervienſi, Lycienſi, Ferentinenſi, Peruſino, Sorano, Maceratenſi, & Nibienſi placent, quo ad decimas, prout Dyrrachienſi & aliis, quando erit incepta expeditio.

Algarenſi placet, quo ad decimas quod obſervetur conſuetudo antiqua, quando fuit facta expeditio.

Generali prædicatorum placet diſſolutio concilii, in reliquis dixit ſe paratum obedire.

Et ſic collectis votis per ſcrutatores, & facta relatione ſanctiſſimo domino noſtro, venerabilis vir dominus Marius de Peruſchiſ, procurator ſacri concilii, petiit inſtrumentum & inſtrumenta omnium geſtorum.

Demum reverendiſſimus in Chriſto pater dominus dominus Alexander ſancti Euthachii, ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconus cardinalis, alta & intelligibili voce cantavit: Domini, ite in pace; & cantores capellæ domini noſtri in eodem tono reſponderunt, Deo gratias. Et conſequenter inceperunt canticum, Te Deum laudamus. Quo finito, ſanctiſſimus dominus nolter equitavit, comitantibus reverendiſſimis dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, & quampluribus aliis illuſtribus dominis; & rediit ad palatium apoſtolicum.

Maximi Corvini epiſcopi Fernienſis oratio in duodecima ſeſſione ſacroſancti Lateranenſis concilii dicta decimoſeptimo Kalendas Aprilis, anno domini 1517. ſedente Leone X. pontifice maximo anno V.

Cum ab incunte ætate, ſanctiſſime pater, ſacri principes atque pontifices, ſtatuiſſem, eos qui ob rem apoſtolicam, laborem otio, communem utilitatem privatæ gratiæ, præclaram mortem caducæ vitæ non anteferrent, male de fide catholica ſentire, & ab hinc ferme triginta annis in omni meæ vitæ ratione, pro hujus imperii fide, dignitate & auctoritate, omne meum tempus, ſtudium, laborem, atque induſtriam, etiam adverſus hoſtes & inimicos, caſte & integre impendiſſem: nihilo ſecius, ex quo hujus ſanctæ ſedis beneficio in hoc ſacrum collegium pontificum coopatus ſum, non obſcura res eſt, quot labores, pericula, discrimina, jaſturas, carceres, calamitates, domi foriſque diſſicillimis hujus ſacri imperii temporibus, ejus juſſu ſubierim. Ex quibus optimo cuique ſatis datur cernere, quanto cum mei capitis periculo, hanc ſanctam ſedem juverim, quanta cum innocentia inſimulantium invidiam & ementientium calumniam pervicerim, & quanto meo cum labore vivat mecum ſimul exemplum tum privatæ tum publicæ fidei. Nunc quoniam hanc provinciam in hoc ſacroſancto Lateranenſi concilio mihi decreviſtis, facile intellexi, neque meorum laborum memoriam apud vos abolendam eſſe, neque veſtram erga me gratiam. Quare ut meo priſtino more, & veſtro obtemperare iudicio, & huic quoque provinciæ fructum afferre videar, ab ipsa Laodicienſis concilii ſententia, quæ pontificem quemque in omni concilio de omni re atque utilitate totius catholice eccleſiæ dicere voluit oportero, brevi & compendioſa dicendi ratione non diſcedam. Itaque

Concil. General. Tom. XXXII.

cum in eo genere omnes ingenii vires aut periclitandæ, aut tamquam chordæ intendendæ ſint, & veſtræ aures ita caſtæ & religioſæ haberentur, ut ſi quis ſe illis accommodare velit, non ſolum eleganter, verum etiam Attice dicat oportet, omnem meæ orationis aditum, ſicuti in ſacris fieri conſuevit, divino numini conſecrare inſtitui. Quapropter te Deum ſolum regem, te ſolum dominum, qui in una ſubſtantia trium perſonarum, per ſimplicem, ſummam, fontalem & perfectam unitatem, unus ſupra omne concilium, & in omni concilio, tam præſens, quam verus exiſtis, quem propter beneficia Chriſtianiæ reipublicæ, optimum, propter vim atque potentiam, maximum nominamus, & qui meæ fidei laborumque meorum teſtis, ingenii atque conſilii adiutor, & orationis ac diſtinctionis auctor ſemper exiſtis, precor & quaſo, ut ex tui divini eloquii fonte, hodierna die mihi caſta & religioſa contingat oratio. Verum (quod vitio dari ſolet) ne meæ orationis membra, ab ipſo deprecationis capite abhorere videantur, dicam breviter, quam res tanta dici poteſt, de origine & majeſtate concilii, dicam de myſterio & beneficio, poſtremo dicam de doctrina atque virtute. In quibus oſtendam potiſſimum, quantum pontifices & ſacerdotes eccleſiæ, & quantum pontificibus, & ſacerdotibus debeat Chriſtiana reſpublica.

C Concilii originem, ſicuti ego accepi, a Deo optimo maximo initium & formam luſpiſſe ſatis conſtat. Nam cum in principio cælum & terram creaflet, cælum ipſum in tres principatus (quos hierarchias vocant) inſtituit, ac quemlibet principatum in totidem angelorum choros diſtinxit. Quos cum ipſe princeps & parens Deus, unitas prima, lux pura, divina, & infinita creaflet, eos deiformes ſpiritus, mentes intellectus & intelligentiæ capaces, & quali oculos eſſe voluit, qui ad Deum ipſum converſi, & ab eo divinitus excitati, lucem, eſſentiam, vitam, & omnem perfectionem acciperent, & rursus ita divini & ſancti ignis imaginem præ ſe ferrent, ut primus principatus, qui in cælo empyreo ſub Trinitatis ſede exiſtit, ſola luce divini unitatis, nullis interjectis ſpiritibus, ſecundus in cryſtallino eodem fulgore, per primum tranſmiſſo, extimus vero in ſapphæreo orbe, quem firmamentum vocant, radiis divini majeſtatis, ex tranſuſione ſecundi, qui ſecundus loco ſupremi lumine conſperſus illuſtraretur, & illuſtraret, purgaretur, & purgaret, perficeretur, & perficeret. Hic eſt fons divini lucis, hæc origo atque majeſtas concilii. Cujus quidem concilii cum ſedem tum regnum Lucifer (qui ut alii, primæ: ut alii, ſecundæ hierarchiæ principatum gerebat) illicet affectaret, cælum Trinitatis ſuperbia invadere voluit. Unde ingenti cum exercitu, qui fuit ex omni choro angelorum, ſubito tamquam fulgur in terram excuſus, in monſtrum deformatus, & in barathrum detrufus fuit. Cujus occaſu, divini concilii regnum illuſtratum, purgatum, & perfectum eſt. Sed neque ab re dictum fuiſſe velim, Luciferum fulguris in morem cecidiſſe. Nam quid aliud ſuperbia eſt, niſi fulgur, cujus furor quanto magis ardere videtur incurſu, tanto magis ſubito occaſu extinguitur? Divino igitur concilio in hunc modum illuſtrato, ſtatuit Deus, magno quoque myſterio & beneficio terram, hoc eſt humanum genus, quod terra dici-

T t 3

tui,

SESSIO
XII.

tur, illustrare, quam primum veneno cadentium spirituum, mox primi parentis nota, quando si angelus non cecidisset, & homo non peccasset, corrupta fuerat. Verum cum omnis eorum virtus vehiculo lucis ad terram transferatur, angelorum ministerio (qui in extimo sunt orbe, & quibus sacra mysteria, ceremonie, regna, urbes, mortales curæ sunt) factum est, ut divini concilii mysterium & beneficium in terram transveherentur, quibus possent animæ corporibus claustræ, divini spiritus lumine, vi & gratia per immortalis virtutis participationem, quam cum angelis habere videntur, in cælum trahi, quando, qui trahuntur spiritu, ii filii Dei sunt, non autem Luciferi exemplo, qui non extolli, sicut ceteri angelorum chori, qui radiis divini gratiæ illustrantur, sed ascendere voluit: demens, & ipsa quoque superbia dementior, cui tam præclarum munus a Deo collatum fuisset, si in fide permanisset. Igitur Deus vivo oraculo elegit sibi pontifices, & sacerdotes, Mosen & Aaron, qui inter deserta loca montis Oreb, gregem pascebant, quorum monitis, signis & legibus ab Ægyptiorum tyrannide liberati sunt populi, promissam in terram ducti, caelestis rore nutriti, submersi tyranni, debellati hostes, dejecta idolorum simulacra, devorati ab ipsis terræ faucibus schismatis auctores, formati mortaliū mores, auctus pontificum & sacerdotum numerus, constituti duces, principatus, conventus, collegia, ordines, instituta sacra altaria, sacrificia, denique præpotenti Deo tabernaculum, quod esset unum in populo, & unum in quolibet mortaliū, conditum est. Sed ne singulis in figuris mez narrationis immorari videar, tacebo ipsius montis loca circum adjacentia, siccitatem omnium doctrinarum, in quibus greges domini frustra pascebantur, insignificæ. Tacebo Mosen & Aaron a Deo optimo maximo pontificalis & sacerdotalis ordinis sumptis originem, cuius ordinis doctrina & beneficio, Spiritu sancto auctore, a servitute vitiorum liberati populi, & viam rectam ingressi, ad promissum salutis regnum perducuntur. Tacebo etiam sublata idolorum simulacra, divitiorum tyrannorum pravos animos, malis artibus imbutos, & variarum disciplinarum prodigia, & vanitates ostendere, quæ cum mortaliū vitam & ingenia captivare assueverunt, evangelicæ veritatis eloquio abolerentur. Aggrediar tamen, non transveris locis aut translationibus, ut plerique faciunt hallucinatores, sed veris sententiis ab ipso Mosis, & Esdræ secretioris doctrinæ sensu depromptis tabernaculi divinum & necessarium opus. Cuius quidem si queris ædificium, totum spiritus, totum ecclesia, totum cælum & Christus est. Nam primo, quælibet sibi volunt loca illa in eo sancta, nisi ut pacem & sanctitatem sequamur, si Deum ipsum videre, si placidum & fautorem habere volumus. Quid columnæ argenteæ, nisi pontifices & sacerdotes, qui patientia, fide, iustitia, pietate, continentia, doctrina & mentis candore, stabiles, firmi, nitidi & præfulgentes sint, ut ipsi quoque Dei tabernaculum fieri possint, quo sancto impleri Spiritu, divino frui eloquio, & alios docere queant, si pontifices, si sacerdotes esse volunt: alioqui non columnæ, sed umbrae, non argenteæ sed plumbeæ erunt & obtusæ. Quid candelabrum septem luminibus distinctum, nisi septiformium sancti Spiritus lumen? cuius fulgo-

re pontificum & sacerdotum lumina ita noctes & dies accenderentur, ut semper vigilare, semper infidias satanae intueri possint: quorum lumbi castitate præcincti, spe firmi, bonis exemplis robusti, manus caritatis & fidei lucernis accensas prætenderent. Quid alia? Ipsa enim mensa Christus est, in qua duodecim panes propitiationis, duodecim sunt apostoli, qui Jesu Christi virtute atque doctrina imbuiti, panem quotidianum angelorum, panem salutis nostræ, panem eucharistiæ quo vescimur, panem denique evangelicæ doctrinæ, & admirabilis ac divini verbi, quod audivimus, obtulerunt. Thuribulum, sanctorum orationes & mortaliū supplicationes, quæ per ora sanctorum ascendunt ad Deum. Quid illa duo altaria? unum incensi, hoc est, odor caritatis & fidei, qui angelorum ministerio fertur ante tribunal, & ante ipsum sancti & puri agni altare divinum? alterum victimarum, in quo continentis cultro superbiam quasi taurum, arietem quasi iracundiam, hircum ipsam luxuriam, hædum vitiorum sordiditatem, & vitulum quasi faginam omnium voluptatum cupiditatumque immolare debemus? Arca testamenti, in qua secundæ legis tabulæ, hoc est, novum instrumentum evangelicæ veritatis, & Jesu Christi mysteria (quæ in arca ecclesiæ, in arca animorum nostrorum perpetuo erant permansura) portendisse videntur. Virga Aaron, virga recti, virga regni, virga pontificum & sacerdotum, quæ sancta est institutio, summa dignitas, & iusta ac suprema iurisdictio, & quæ non vitiorum vi, non terreo putris dominatus humore, sed suo ingenito virtutis, & dignitatis viçitat succo, & vigore florescit divinitus. Urna mannae auro interclusa, subtilis divini verbi intellectus, & dulcis sancti eloqui cibus, qui non aurario in plumbo obliquæ & obtorta dissimulationis, sed ipso puro in auro fidei servatus, pontificum & sacerdotum ministerio, peregrinantibus in hoc vitæ curriculo sensim exhibetur. Ipsas etiam gemmas, coccum, byssum, purpurum, hyacinthum, quorum ornatu sæpe angeli coruscare videntur: nitorem, munditiam, scientiam, caritatem, iustitiam, spem, fidem, & ceteras virtutes, quas tamen totiusecclesiæ, tamen pontificum & sacerdotum onatus, & indumenta esse satis constat. Una & altera cherub, quæ supra arcam explicatis alis sunt positæ, scientiæ, intelligentiæ & sapientiæ fulgores, ab illa pura divina & infinita luce per transfennam ecclesiæ, in animos pontificum & sacerdotum transfusos, accendant. At verò sancta sanctorum (quæ semel dumtaxat intrare fas est) cælum ipsum ostendere, ubi in latissima & lucidissima regia, quam vigor humanæ mentis penetrare nequit, perpetua in maiestato atque unitate cum Patre & Spiritu sancto, Jesus Christus super seraphim caritatis igne incendit, super cherubim intelligentiæ splendore fulget, super vero throno sedet iudex sæculorum. Infelix Judæa, quæ cum per tot annos sedisset super cathedram Moyse, & Spiritus sancti sacrarium sæpe extitisset, non in Abraham, non in Isaac, non in Jacob, non in Mose tabernaculum intellexit: qui cum per sanctitatem Deum excoluissent, non ex caducis arborum frondibus, sicuti superstitiosa & cæca Judæorum turba quotannis facere consuevit, sed ex viventibus virtutum omnium ramis ita animos formaverunt, ut singuli, Dei tabernaculum & Spi-

ANNO CHRISTI 1517.

& feliciter gestis, ea via, qua Jესus Christus victor & triumphator ad patrem ascendit, semel duntaxat sancta sanctorum ingressa divinum templum & tabernaculum tot variis stellis, tot innumerabilibus luminibus, tot claris sideribus ita ornavit, ut eorum fulgoribus assidue sacrosancta illustretur, purgetur, & perficiatur ecclesia. Quapropter te in primis sanctissimum patrem, qui pontificum & sacerdotum omnium pontifex optimus maximus existis, deinde vos sacros principes, qui tamquam vivæ leges in lemnati assidue consistitis, maxime & quam maxime decet, cum pro divini concilii maiestate, tam pro sacrosanctæ ecclesiæ dignitate, quiete & auctoritate hunc ordinem sacrorum pontificum & sacerdotum, quos Deus elegit, Jესus Christus insuavit, Spiritus sanctus firmavit, ac vestra membra, vestros angelos, quos ad manum haberetis, & quos in universum mitteretis, esse voluit: in sacrosancta catholica & apostolica ecclesia, cujus onus (ut hoc sanctum imperium late propagarent) suppositis humeris per tot annos sustinerunt, labores obierunt, insurrectiones, injurias, pericula, cruces & cruciatus subierunt, ob tot meritum magnitudinem, ac eorum ipsorum præcipuam dignitatem, fidem, virtutem, doctrinam, constantiam, patientiam atque vigilantiam, quibus maxime addidit sancti, in ea, quam divini verbi eloquio a Deo acceperunt, gratia, potestate & libertate servare, colere, ornare, honestare: ut & sua sibi reddatur ecclesia, & ut ecclesiæ dignitas, dignitati auctoritatis, auctoritati Christiana respública, Christianæ vero respúblicæ pax, justitia, pietas, & ipsa Jესu Christi sacra & sancta institutio restituantur.

Dixi.

IN CONCILIO LATERANENSE V.

ecumenicum ^d decimumseptimum ^e approbatum, ^f centum & quatuordecim episcoporum, ^g contra Pisanum conciliabulum, aliisque de causis sub Julio papa II. anno domini MDXII. inchoatum, & tempore Leonis papæ X. anno MDXVII. absolutum.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium a quo indicatum.

a *Concilium*.) Hanc synodum auctoritate Julii papæ secundi indicatam & congregatam, Maximilianus auxilio & consilio promovit. Omnia enim mandata quæ sub ejus nomine a schismaticis in conciliabulo Pisano promulgata fuerant, revocavit, atque plane irrita reddidit. Julius pontifex ecclesiasticæ libertatis defensor maximus, anno secundo post sui electionem, prout juramenti interpositione promiserat, œcumenicum synodum indicisset, si non gravissimis belli motibus justissime impeditus, huc usque ad annum pontificatus sui novum ejusdem congregationem invicem differre debuisset. Causa indicatæ concilii apud acta synodalia, non uno in loco indicantur. Schismatis illius, quod conciliabulo Pisano propagatum fuit, extirpatio; Christianorum principum intestino bello inter se mutuo digladiantium optata concordia; Romanæ curiæ totiusque ecclesiæ reformatio; pragmaticæ sanctionis abrogatio, & expeditio contra Turcam suscipienda, primariam convocandi & congregandi concilii œcumenici occasionem dederunt. Unde sessione prima Julius pontifex oratione ad synodum habita sic: *Convenitis in unum patres*, &c. Et allocutus est synodum, exhortans omnes ad meditandum & foerter insistendum super ordinandis, quæ ad ecclesiæ pacem & statum pertinent, ac schismatis extinctionem: & dictæ ecclesiæ reformationem, ac contra infideles per Christianos principes expeditionem, pacemque inter eos componendam.

Concilii reprobatione.

Quisquis ergo hanc synodum ea duntaxat primaria intentione a Julio indicatam exilimat, ut hoc præteritum judicium Pisani conciliabuli declinaret, graviter aber-

rat. Cum enim Romanus pontifex legitime constitutus nulli iudicij præterquam Deo subiectus sit, & a nemine, ut patres Suctionensis concilii profitentur, iudicari possit, licebat eidem justissime ejusmodi usurpatum illegitimum iudicium declinare, etiam si nulla alia causa graviore impeditus fuisset. Quas vero ob causas alias pontifex reprobato & annullato Pisano conciliabulo hanc œcumenicam hoc tempore Romæ potius, quam Pisis congregari voluerit, ex bulla indicationis hujus concilii dixi supra in notis conciliabuli Pisani.

Quotum œcumenicum fuerit.

b *Lateranense V.*) Hæc synodus inter œcumenicas in ecclesia Lateranensi Romæ celebratas numero & ordine quinta est. Provincialium conciliorum eodem loco sub diversis pontificibus celebratorum numerus est tantus, ut cum nomine pontificis illius cujus tempore habita fuerint, convenientius, quam cum certa numeri nota inscribantur, citentur, & proferantur.

œcumenicum.

c *œcumenicum*.) Præsidium pontificis, præsentia patriarcharum orientalium, resque gravissimæ in concilio habita, œcumenicam synodum esse convincent, etiam si acta synodalia nihil istius tituli continent.

d *Decimumseptimum*.) Eorum duntaxat quæ auctoritate apostolica & consensu totius ecclesiæ confirmata & recepta fuerunt.

A quo fuerit approbatum.

e *Approbatum*.) Leo pontifex per bullam, qua continetur in actis synodalibus, istam synodum non tantum approbavit verum etiam ad maximam ejus dignitatem declarandam gravi pena interdixit, ne quisquam ad decreta, canones & constitutiones sacrosancti concilii ullas glossas vel interpretationes circa consensum sedis apostolicæ adiciat. Parebo monitis ecclesiæ, nihil interpretabor amplius: quidquid deinceps, lector, a me huic editioni alibi appositum videris, scias esse historias ejusmodi, quas ex probatissimis hujus sæculi scriptoribus summam excerptas posteritati tradendas esse putavi.

f *Centum & quatuordecim*.) Horum omnium nomina juxta ordinem dignitatis apud acta synodalia diversis in locis expressa inveniuntur. Sederunt eo ordine, qui in conciliis œcumenicis hæcenus observari consuevit.

Acta concilii summam enarrantur.

g *Contra Pisanum*.) Quibus de causis hæc sacrosancta synodus indicta & congregata fuerit, dixi supra verbo *Concilium*: quid vero in istis causis actum sit, indicant summaria sessionum synodicalium, quæ acta concilii nescio a quo præfixa inveniuntur. Quæ cum plurimus in locis præter titulos & inscriptiones nihil habeant, rerumque gestarum & constitutionum editarum parum contineant, pergratum fore putavi, si argumenta duntaxat singularum sessionum, quin possum brevissime hoc loco enarrem, eaque duntaxat his adiciam, quæ in prædicto summatario desiderari videntur.

Prima sessio, quæ habita est decima Maii, anno Christi millesimo quingentesimo duodecimo, Julius orationem habuit, qua patres concilii ad schismatis Pisano conciliabulo propagati extinctionem, ecclesiæ sanctæ reformationem, principum Christianorum concordiam & unionem, expeditionemque contra infideles suscipiendam exhortatus fuit. Quæ finita recitata est bulla indicatæ concilii, continens causas supra memoratas, quibus pontifex juste impeditus, synodum tempore quo promiserat congregare non potuit.

Sessio I.

Sessione secunda, quæ habita fuit decimo septimo Maii ejusdem anni, legitur bulla, in qua Pisanum conciliabulum, omniaque ejusdem acta condemnantur & reprobantur: Lateranense vero concilium legitime congregatum esse omnium suffragio definitur.

Sessio II.

Tertia sessio habita est tertio Decembris: qua per recitationem alterius bullæ, acta ejusdem Pisani conciliabuli, omniumque schismaticorum cardinalium, tam ultra quam citra Alpes degentium, iterum annullantur, revocatis etiam privilegiis, quæ a sede apostolica acceperant.

Sessio III.

Quarta sessio, decima die Decembris, recitata est bulla, in qua pragmatica sanctio, quæque ejusdem causa conciliabulum Pisanum egerat, plane abrogantur atque irrita pronuntiantur.

Sessio IV.

Anno redemptionis nostri millesimo quingentesimo decimo tertio, decimo sexto die mensis Februarii habita est sessio quinta, cui propter adversam Julii papæ valetudinem præfedit N. cardinalis & Ostiensis episcopus. Post lectam bullam de simonia in electione pontificis non committenda, omnium consensu definitum est, simoniacam Romani pontificis electionem plane nullam esse, ipsique electo nihil juris vel auctoritatis conferre. Additum fuit, quod non tantum cardinales simoniace eligentes, verum etiam omnes, qui vel auxilio vel consilio

Sessio V.

ea m-

eamdem electionem promovissent, canonicas depositionis & irregularitatis censuras de facto incurere debeant. Quam constitutionem synodalem dum omnes approbasset, quaque tantum exceptis, suo suffragio approbasset, facta est sessio quinta. Cumque his quinque sessionibus peractis Julius papa vigesimoquinta Februarii obiisset, atque post interregnum 14. dierum undecima Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimotertio, Leo, quem vulgo decimo nominant, in pontificatu subrogatus fuisset, sacrosanctam synodum quam Julius inchoaverat, Leo continuari feceratque sessionem vigesimoquinto Aprilis celebrari mandavit.

Sessio VI. Anno igitur supradicto 1513. vigesimoquinto Aprilis habita est sessio synodalis sexta, qua deputati sunt vigintiquatuor praelati, quorum octo cum cardinalibus apud pontificem agerent de pace inter principes Christianos componenda, & schismaticis cardinalibus plane extirpandis; reliqui vero partim pro reformanda curia, partim etiam pro fide defendenda, & pragmatica sanctione abroganda apud eundem inter se conferrent.

Sessio VII. Septima sessione, qua decimoquinto Junii celebrata fuit sub praesidio Leonis papa, lecti sunt supplices libelli Bernardini Carvajal, & Frederici de sancto Severino schismaticorum cardinalium, quibus illi abjuratio schismatis agnitioneque errore veniam sibi dari postulaverunt. Simpliciter clericali habitu induti, & ad pedes pontificis prostrati, post solennem schismatis abjuratorem pristinae dignitati restituti fuerunt.

Sessio VIII. Octava sessione decimonono Decembris definitum est, animam hominis immortalem esse, atque in pluribus hominibus non unam; sed plures esse animas. Professoribus philosophis serio mandatum fuit, ut principia & conclusiones, quibus Ethnici a Christiana philosophia discrepent, qualia sunt dogmata de mundi aeternitate, de animae immortalitate & ultate, fideliter explicent, veritatem confirmant, argumenta Ethnicorum philosophorum proponant & dissolvant. Additum fuit, ne quis in sacris ordinibus constitutus, ultra quinquennium in philosophia vel poeseos studium incumbat; sed potius illo exacto suum theologiae vel juris pontificii adjungat, ut his scientiis instructus praedictam philosophiam cum poesi ab erroribus expurgare valeat.

Sessio IX. Sessio nona habita est anno domini 1514. quinto Maii sub praesidio Leonis papa, in qua de aetate, gravitate morum, & scientia ordinandorum confirmata est constitutio concilii Lateranensis oecumenici sub

Innocentio tertio. Insuper decretum fuit, ne quisquam praelatorum extra defensionem iudicetur, cumque iustissimum de loco in locum alium transferatur; nulla deinceps monasteria commendentur; sed defuncto abbate statim ad alios electionem procedant; unioes perpetuum tollantur; plura quam duo beneficia incompatibilia possidere nulla dispensatione concedendum esse etiam qualitate, nisi magna & urgens causa id requirat. Cardinalibus mandatum est, ne extra Romanam curiam resideant. De priorum disciplina proceptum est, ut non tantum bonarum litterarum, verum etiam fidei, religionis, bonorumque morum disciplina informantur, diebus festiva nihil aliud docerent, quam quae ad religionem & bonos mores pertinet. Constitutiones anteriores contra Simoniacos promulgatas innovantur. Recitationem horarum canonicarum ultra sex menses ab obtento beneficio omittent, non tantum pro rata temporis officique intermissi fructus, quos percipit, tenetur restituere; verum etiam si pergat ulterius contumaciter optulere officium, praevis legitima admonitione beneficio privati debet.

Sessio X. Sessio decima habita est quarto Maii, anno domini 1515. in qua mores pietatis multis in locis usurpatis, & a sede apostolica approbati laudantur & approbantur, excommunicatis iis omnibus, qui vel scripto eisdem impugnant auct fuerint. Eadem sessione constitutum fuit, ne sub excommunicatione ullus deinceps liber novus in lucem emittatur, quin vel per ordinarium loci, vel per inquisitionem haereticae pravitatis approbatus fuerit.

Sessio XI. Sessio undecima, qua habita fuit anno 1516. die 19. Decembris, edita est constitutio de modo praedicandi verbum Dei, nimirum ne quis publice concionari praesumat, qui non praevio examine est approbatus; addita determinatione, quae res o suggestu publicare liceat, quibusve ibidem abstinere debeat. Circa finem adjecta est decretis constitutio de religiosis, eorumque privilegiis.

Sessio XII. Sessio duodecima anno 1517. decimosexto Maii celebrata excommunicantur quicumque domos cardinalium tempore electionis novi pontificis invadant; absolutoque concilio, Leo pontifex univaria & singula, quae superioribus sessionibus definita sunt, confirmavit & approbavit. Hac summam de rebus in hoc concilio gestis.

In Anno domini, &c.) Qua de tempore celebrati concilii habet inscriptio, vera esse ex praecedentibus cognoscuntur.

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1513.

V I T A LEONIS PAPA IX. QUEM VULGO X. NOMINANT.

Leo antea Joannes appellatus, patre Laurentio Medices viro nobilissimo, & matre Clarice Ursina Florentis prognatus, annum agens aetatis trigessimoseptimum, creatus est pontifex quinto idus Martii anno 1513. tempore Maximiliani imperatoris, cum in numerum cardinalium ab Innocentio relatus, biennio propter Medices omnes a Carolo rege Francorum Florentiae expulso, a patria exulasset, binaque legatione in Florentia functus fuisset. Alfonso Petrucci cardinalis admodum adolescens Leonis creationem de more populo Romano nuntiaturus, erupit in has voces: Pontificem habemus Leonem decimum; ac vivant vigeantque juniores. Initio pontificatus repressis atque extinctis bellorum incendiis, quibus orbis fere universus conflagravit, totum se paci componenda dedit, missisque ad principes legatis, pacem, tranquillitatemque reipublice comparavit; cardinales a Julio dignitate spoliatos restituit; synodum ab eodem Laterani inchoatam,

& agi, & perfici iussit; Mutinam ab imperatore triginta millibus aureorum redemit; Sfortiam in ducatu Mediolanensi confirmavit. Helvetiis ampla stipendia decrevit. Veritus Franciscum regem, qui novas adeptus erat Magnani victorias, pacem petiit, Bononiam obtinuit. Laurentium nepotem Florentiae administrandae praefecit, Urbini ducem creavit. Ejecto Senis Burghesio, & ejus fratre cardinale, Raphaelem Petrucci dominum constituit. Camque rex Selimus Turcarum bellicosissimus Christianis acriter minaretur, solennes supplicationes indixit, quas & ipse nudis pedibus celebravit. His absolutis, Selimus morte sublatus est. Deprehensa conjuratione Burghesiorum, non tantum de auctoribus, verum etiam de omnibus qui sceleris confecti fuerant, debitas poenas sumpsit. Et ut numerum purpuratorum patrum impleret, triginta cardinales una vice creavit. Cumque post obitum Maximiliani imperatoris Carolus V. gubernacula imperii caperetur, septem

Leo quando pontifex factus.

Per gesta Leonis.

ptem millibus aureorum receptis super lege, A
quæ reges Neapolitanos imperii aditu prohibe-
bat, dispensavit. Cum Carolo federatus, bel-
lum indicit Gallis; iisque Mediolano eiec-
tis, Parmam & Placentiam ecclesiis recuperavit.
Beatum Franciscum de Paula, Francisco rege
instante, inter sanctos retulit. Hujus temporis
anno Christi 1517. Martinus Ludderus sive Lu-
therus, natione Saxo, patre incubo, ut testa-
tur Cochus, prognatus, monachus Augusti-
nianus in Germania novas hæreses excogitare,
& jam ante damnatas resuscitare cepit, motus
invidia erga Tertzellium Dominicanum, cui
Albertus Moguntinus archiepiscopus indulgen-
tias, pro Turcica expeditione bona sua erogan-
tibus pontifex concesserat, in Germania promul-
gandas demandaverat. Habita disputatione
Lipsica inter Eckium, Lutherum & Carol-
stadium, Lutherus a consiliariis Georgii prin-
cipis optimi monitus, ut comiter & sedate se
gereret, respondit: Neque propter Deum hæc

res cepta est, neque propter Deum finietur.
Cumque post multas admonitiones pontificis
non resipisceret, neque in conventu principum
Wormatiensi ad palinodiam cantandam induci
posset, excommunicatus est a pontifice, secu-
rumque a se dimissum Carolus V. velut publi-
cum & notorium hæresiarum extirpandum es-
se rescripsit. Eodem tempore apud Helvetios
Vigurius Ultricus Zwinglius cepit indulgen-
tiarum prædicatorem, eo a pontifice missum op-
pugnare. Post hæc Leo pontifex mitissimus, ju-
stitiæ & religionis amantissimus, literarum
hominum singularis patronus, qui urbem ele-
gantibus ædificiis exornavit, salisque vestigali
imminuit, febricula lentiore correptus, excessit
e vita anno domini 1521. quarto Nonas De-
cembris, cum sedisset annos octo, menses toti-
dem & dies viginti. Sepultus est apud sanctum
Petrum, & vacavit sedes post obitum ejus die-
bus triginta septem. *Hæc ex Onuphrio & Surio.*

Lutherus
est & quan-
do hæresiar-
um sedes?

Lutherum
Leo excom-
municavit.

Leoni po-
pu obitus.

** LITERÆ MARONITARUM AD LEONEM X.

Ex Bibliotheca Latini Latini Viterbii in ecclesia cathedrali.

* Debemus
illis huma-
nitati V. C.
Domini
Stago Me-
lrensis, qui
eos ad nos
Romam tran-
tulit.

Epistola Patriarchæ Maronitarum ad Leonem X. C
in concilio Lateranensi.

A tergo.

*Felicet vere virgini domino dominantium pruden-
tissimo, ac sapientissimo, quem totus adorat or-
bis, cujus thronum servet Deus in longa tempora
in potestate magna. Amen. Leoni PP. Romano
Deo gratias in æternum.*

In capite epistolæ.

Præsentem salutationem Dei esse cupio Leo-
ni PP. Christianorum Deo dilectissimo, excel-
so, catholico, pio, pleno misericordie, vica-
rio Dei, regi regum.

Epistola.

Q Uem cælum adorant, & terra, qui pedibus
suis sternit planum mare, potentissimum,
excellsum, verum, quem laudamus pientissimum.
Cujus nomen est benedictum: basim, & auxi-
lium magni nominis, & gloriæ adoramus Deum
tanta præditum cælesti gratiæ altissimum, qui
cælum exaltavit, ornavitque luce, ab ipso secu-
ritatem, & veniam petimus. Qui ordine certo
tempora disposuit, & per prophetas præcepit
sequendam nobis, capessendamque doctrinam.
Cujus negotiatio melior est auro, & argento:
qui etiam sequi nos voluit, iustique electum a
luce patrem laudum beatissimum, januam, &
indicem viæ rectæ, ducem ducum, qui videt
animas peccatrices quas & potest a penis eripe-
re, cui pro salute, proque via salutis genufle-
runt sensus, patrem, & dominum nostrum,
nostrarumque inscitatorum animarum, patris
vicarium altissimi, solumque tenentem Romæ
dominum nostrum papam Leonem papam Ro-
manum, quem potentissimus, altissimusque Deus
secundet semper in nomine suo, faciatque nos
participes felicitatis suæ, orationumque suarum
sanctissimarum. Amen.

Nos itaque subditus Petrus patriarcha qui se-
demus in sede apostolica Dei patiens electus,
cuique curæ est reformatio ecclesiarum Dei, qui
suo favore complectatur non solum patriarcham
patrum, sed & eas creaturas, quæ ipsum Pe-
trum sequuntur, qui sequitur id quod Christus
Jesus dixit beato Petro. Tu es Petrus & super
nomen tuum ædificabo ecclesiam meam. Hoc
est quod credimus, & continuo cultu agimus
horas sanctas, quodque præcepit creator Deus,
diligimus præcepta sua sancta. Credimus in
Deum solum, & in tria benedicta nomina.
Credimus firma fide in tres personas sanctas,
unicum Deum, unicum creatorem, unicum ado-
ratum, unicum regem, unicum infinitum, uni-
cum potentem, unicum fortissimum, unicum in
Trinitate, unicum Deum, & tres personas, u-
nicum terræ, & omnium, quæ in ea sunt, atque
creatorem visibilium omnium, & invisibilium,
Deum vivum, æternum, antiquissimum, pu-
rum, immaculatum. Cujus nec principium nec
finitis est. Cujus sunt abdita secreta, publica do-
na, qui nec veterascit, nec mutatur, nec mo-
vetur. Est & inaccessibilis, & invisibilis, in
quo est infinita gratia. Qui nec mensurari po-
test, nec melior esse, nec fuit unquam, aut es-
se potest in donis suis diminutus. Estque unicus
Deus in regno suo æterno in æternum regnatu-
rus. Est Deus super omnia potens rerum om-
nium creator. Creavit cælum, & exaltavit il-
lud. Creavit terram, & firmavit illam. Crea-
vit mare, & implevit illud, mundumque uni-
versum perfectum fecit; universum suæ ditio-
ni subegit, atque supra cæli verticem sedit.
Creavit hominem, & super omnia dilexit illum
bonisque omnibus donavit. Est Deus in prin-
cipio, in medio, in fine. Cujus nec principium
est, nec medium, nec finis. Est unus in æter-
num, est lux & veritas, & sapientia. Est sine
avaritia munificus, sine mutatione firmus, sine
debilitate fortis. Est auxilium indigentium,
non derelinquit sperantes in se. Est vera lux.
Vult sibi iustos, iniustos a se repellit, recipit per-
nitentes, & veniam postulantes. Est Deus verus,
justus,

justus, datque premium iustis gloriam eternam celestem, dat iniustus penam infernam caliginis. Hic est verus creator, cui, & in quem debent universi credere, & adorare, & laudare semper benedictum nomen ejus. Est unus solus Deus, & est trinus, est Pater, & Filius & Spiritus sanctus. Tres persona unus Deus. Et ita credimus esse excessum unicum creatorem in unitate, unum Deum solum creatorem, & non creatum. Qui miseratione sua liberavit Adam cum sua posteritate: sit nomen Dei benedictum. Misit Gabrielem ducem paradisi angelorum electum ad puellam virginem immaculatam, gratia pradam, devotam, pudore conspicuam, benedictam Mariam. Gabriel dominum salutavit: dominus sapientis excessus super sapientem eam elegit habitaculum domino. Ingressus est ad eam Gabriel subito genuflexus vultu reverenti, & humili exposuit excelli omnipotentis Dei incarnationem messis, nuncium humano generi preciosum iustissimumque angelus eam salutavit, dixitque, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres: quæ cum audisset angelum magna humilitate respondit. Si domino placet, fiat voluntas ejus. Concepitque virgo filium Dei sine semine, & sic factus est Deus homo humanus, fuit Deus in corpore humano, & in anima humana, indutus carne humana, fuit natus, sed non fuit creatus, ipse est creator, & ante omnem creaturam genitus est a patre omnipotente, creavitque gloriosam virginem inclitam Mariam, quæ ipsum novem menses portavit in utero. Ipse est Deus, & verus Deus, & noster Deus, & salvator Jesus Christus unus Deus, unicus filius, unicus creator. Verus Deus, vera lux, totus veritas sine suspitione, sine dubio providens universum humanum genus, universamque videt creaturam. In ejus manu est vita, & mors, & post mortem vitam præstat.

Nihil aut in celo, aut in terra, aut in mari ejus latet obtutum. Est Deus, est homo humanus, immaculatus, est lux in caelesti paradiso, est bonum nostrum, salus nostra, iter vite nostræ, porta vite nostræ, fons vite nostræ perpetuæ, & credimus, & firma tenemus fide, quod semper est noster Deus Jesus Christus. Nos humiles, & desiderantes catholicæ fidei prospera, exaltationemque, & nos liberari, nostramque ab eo orationem exaudiri, quemadmodum vocem famelientium exaudivit, & dat eis panem in abundantia. Scimus misericordiam suam infinitam, qui propter nos crucifixus, mortuus, & sepultus est, & tertia die resurrexit, & ascendit in caelum, & Deus pater sedere eum fecit ad dexteram suam. Descendit ad inferos, & liberavit justos, & universam generationem suam, & a patris dextera venturus judicare vivos, & mortuos, justus iudex, dabit iustis premium quod merentur, & iniustus secundum opera sua, unicuique retribuet secundum opera sua. Et ita credimus, quemadmodum sancta ecclesia unica ecclesia sustentationem & remissionem nostrorum peccatorum, & sic expectamus resurrectionem in die iudicii vivorum, & mortuorum, postque habebimus vitam eternam. Amen. Oleum sacrosancti schismatis, quod cum sancto baptismo liberat a periculo, sicut dominus noster Jesus Christus dixit. Qui baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non, minime videbit gloriam Dei, hoc modo facimus. Primo accipimus libras sex olei virginis, & muschi boni,

atque perfecti quatuor certi ponderis mensuras, & omnes mixtura ex musco extractum duas ejusdem rationis mensuras. Croci exacti, quod a Genensibus deportatur, mensuras decem, storacis, quo adolando in honorem nostrum dominum utimur, mensuras septem: Mastice mensuras quindecim; Theris albi mensuras decem & octo, Canadem perfectam mensuras quindecim; Cinnamon exacti mensuras septem; Radicis redescusi mensuras novem; Unguenti balsami magas & inclitus civitatis, quæ dicitur Cayro, quod impositum manui ad alteram usque partem penetrat, & missum in aquam tendit in fundum, nasciturque ex arboribus, quæ in eo loco adoleverunt, in quo vultus domini nostri Jesu Christi præter abluantur, quodque superat omnia balsama, quæ usquam terrarum inventuntur; hujus inquam balsami mensuras viginti unam. Quorum omnium quod terendum est seorsum in vase mundo tritum, telaque serica cribratum ad invicem miscetur oleo quod diximus virgine, deinde tela alba, atque munda colatur, posteaque coquuntur in vase mundo atque novo, vel quod antea ad hos usus deputatum est. Ligna autem sunt chartæ ad hos usus conscriptæ sanctorum imagines, & librorum tabulæ. Postquam autem vas serbuit, tela quadam serica liquor quindecies colatur. Quibus omnibus præsentibus sunt patriarcha, prælati, diacones, subdiacones, atque septuaginta duo presbyteri. Quorum decem electi stant, quatuorque eorum simul evangelium cantant; duo vero epistolam, reliqui autem duo psalmos David concinnant; omnesque simul præfatione suffiantes aromata. Stat unus prælatorum cum cruce, ante se diacones, & subdiacones sacris induti baculum manu gestantes. Adstant etiam septuaginta duo presbyteri, ex quorum viginti quatuor quoddecim quidem sufficientis adolescentis, duodecim vero ventilabris concitandis insudant. Sedet interim patriarcha, septemque prælati, decemque colato oleo confecti patriarcha, prælati, diacones, subdiacones, & universi presbyteri pro sua quisque dignitate sacris induti stant coram altari suo quisque loco, tam viginti quatuor illi quos diximus aromata suffiantes, & ventilantes, quam archiepiscopus cruce ante se stante baculum gestans manu, attentis omnes curiosisque oculis in officio præstant absque cibo, potuque tres dies, totidemque noctes a secunda feria majoris hebdomadæ in mane ad quintam usque in meridiem. His omnibus caeremoniis, quas diximus, sanctum oleum consecramus pauperes Maronitis, derelicti, spreti, subjugati ab infidelibus, oblivioni traditi a regnis, atque dominis Christianorum, qui longissime distantes, & semper obediens sanctæ matri ecclesiæ Romanæ, & PP. Quin etiam observamus, & custodimus ea omnia, quæ sancta mater ecclesia Romana instituit, pro qua, proque domino nostro beato patre nostro papa Leone dilecto, Deique vices in terra gerente Deum dominum nostrum semper in horis sanctis oramus, & ex corde sanctam sedem gloriosi Petri diligimus, quam Deus exaltet.

Electionem autem patriarchæ Maronitarum, quam sibi petit significari dominus, & pater noster felix papa Leo, quo scilicet modo creatur, & assequitur gratiam atque felicitatem sedis supra sedes prophetarum, sic facimus. Sede patriarchatus vacante duodecim sacerdotibus

tes boni, pudici, catholici, quos jam ad id muneri destinatos esse cognoscimus, cum primum vita sanctus est patriarcha, in quodam monasterio, quod ad eum usum habetur, appellaturque domus sanctæ Mariæ, in sua quisque cella concluduntur ea custodia, ut nullus alium vel videat, vel alloquatur. Accipit unusquisque horum duodecim folia chartarum, reddiditque singulis diebus singula folia scripta nomine ejus, quem eo die in patriarcham elegit, & quando omnes in unum conveniunt Dei gratia, & non eorum voluntate, confestim congregantur prælati, diacones, & subdiacones, & universi sacerdotes, totaque nostra respublica, & electum constituunt in sede felici, in qua sedet hodie servus servorum dei Petrus patriarcha sedis prophetarum, quæ rupes fidei est, manuque tenet pauperes, & derelictos Maronitas, qui semper Christianam fidem tenuerunt, tenent, tenebuntque humiles, & obediens sanctæ matri ecclesiæ Romanæ, & domino nostro patri pape, omnibusque suis præceptis, & in Christi famulatu.

Ritus divinarum officiorum nostrorum, quem exponi jubet dominus, & pater noster felix papa Leo, similis per omnia est ritui ecclesiarum omnium, quæ ordinem sanctæ matris ecclesiæ Romanæ sequuntur, & quia longa verborum indigent serie, si ex amissum narrandum est, paucis dicimus similem eum esse prolixo ritui bonorum omnium Christianorum. Post officia namque nostrarum horarum missas cantamus bono quodam ordine, eoque conventu, quem rethores patres nostri benedicti gratia sibi a Deo collata instituerunt; eumque modum in missæ celebratione, omnibusque fieris festis observamus, in qua celebratione ipse Maronitarum patriarcha sacra facit.

Creatur patriarcha tres a Deo gratias obtinet. Prima est quod omnes ejus subjacenti jugo; secunda quod si quid exequendum incidit omnino parendum est ei. Tertia est quod nulli unquam licet decreto, factoque ejus contradicere. Ex quo autem creatur, & elevatur usque ad primum festum proxime sequens confirmatur, & juratur, daturque ei obedientia ad omnibus prælati, totaque natione. Eoque die sancto festo post celebratas tres missas magister chori, & cum eo omnes diacones, & universi presbyteri procedunt ad altare majes, ducentes secum patriarcham electum, quem sequuntur omnes prælati. Sedere eum itaque faciunt ante altare, deinde induunt eum vestibus sacris imponentes novam capiti mitram, exuto prius vestibus, quibus antea utebatur. His actis magister chori, ceterique quos diximus, genuflexi cum universo populo coram electo, tum magister chori alta voce illum his verbis alloquitur. Spiritus sanctus voluit te patriarcham, patremque super omnes patres esse in dignitate sedis benedictorum prophetarum, & obtinere locum Christi, & vicarii sui sancti Petri. Tuque eris pater super nos. Confestim electus patriarcha procidens genuflexus in terram, versoque ad altare vultu alta voce ter ait. Ego sum humilis, & obediens omnibus præceptis excelsum Dei, & sanctorum prophetarum. Et si quid d. in ceptis Spiritus sanctus jussit protinus explebo cum justitia, & reformatione fidei Jesu Christi. Statim diacones elevatum a terra patriarcham abscondunt in loco secreto apud altare, posteaque unus prælatorum, qui id muneri a magistro chori demandatum

est, patriarcham absconditum ducit foras; collocatque ante majus altare. Eo igitur in loco patriarcha sedente, officium majoris celebratur ea solemnitate, ut omnes prælati suo quisque ordine inserviant. Et si patriarcha vult missam celebrare, illi defertur; sin autem committit uni prælatorum, assistunt patriarchæ, duo diacones collaterales, finitoque officio missæ, cui devoto totius interfuit populus, omnes prælati ceterique super caput electi patriarchæ, manus imponunt. Diacones dicunt. Sic laudatus ille excelsus Deus, qui tibi contulit gratiam. Deinde acceptum baculum patriarchatus datur ei in manus hoc ordine. Minimus prælatorum primus tenet manu baculum; deinde ordine suo manus superiores prælati omnes tenentes baculum; postremo vero manu sua supra ceteras manus posita tenet baculum ipse patriarcha. Eoque facto pater patrum effectus est. Quibus gestis magister chori omnibus ipso etiam patriarcha cum obedientia, & humilitate audientibus pro concione loquitur in hunc modum. O te patriarcha, quem Spiritus sanctus sua gratia tibi collata ad hoc fastigium evexit, super scapulas tuas populum huic tibi commissum portabis, observabisque, & manu tenebis ea omnia quæ antecessores tui observaverunt, & manu tenuerunt in famulatu domini nostri Jesu Christi, & sanctæ fidei nostræ, quæ vera est, & firma, in qua salvandi sumus. Tu autem, cui cura omnium nostrum commissa est, id quod a te petimus, sis in operibus tuis justus, servusque quidquid evangelium dicit, utque justus sis, memento præceptorum illius, qui te constituit super nos. Tu es nunc pater noster, gubernas filios. Tu es pastor noster, custodi gregem. Tu es dux noster, duc nos recta via salutis. In nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti unici Dei. Omnes angeli benedicti custodiant intellectum tuum, animam tuam, & corpus tuum mundum, atque catholicum, ut tu custodias populum obedientem, tuque monita, & doctrinam sequentem. Recordare diei, & horæ, quando iusto judici, qui redit unicuique secundum opera, rationem reddes. Nos quidem a te pendemus. Tu autem debes cæcum ducere, ægrotum sanare, eumque qui aberravit tua doctrina in viam reducere, & tandem omnium nostrum Deo rationem reddere. Nos vero Deum pro te orabimus, qui precibus nostris, tuisque bonis operibus gaudere te faciat sua gloria. Quod si audebis promissa non implere, dissenties, deviabisque ab illo quod & propheta servarunt, & tu Deo servandum spondidisti, quorum in die iudicii a te exigetur ratio. Nos enim tibi subdimur debemusque præceptis tuis absque ulla contradictione parere. Si autem observabis promissa, & quæ benedicti patres observaverunt, ipse custodias; orabimus Deum, & ut in præsentis vita res tuas secundet, & in futura, quæ æterna est beatitudine te donet; quod & nos ipsi populus tuus tua doctrina, atque benedictione consecuturos nos speramus. Te vero lucrum gratiæ habiturum. Conserva igitur dona Dei, quæ recepisti serviens illi, laudibusque extollens benedictum nomen suum.

Sacræ vestes, eorumque mysteria ad consecrandum altaris sacramentum, hæ sunt. In primis planeta alba urimus, de qua Elias loquitur, quæ similis est honoratæ vesti, qua induentur angeli in die iudicii, & dicit eam significare habitum angelorum, in quo apparuerunt in resurrectione

benedicti salvatoris nostri. Cingulo utimur propter id quod dixit dominus ad Moysen. Inter alia oportet quod media vestra sint fortia. Amictu capitis utimur propter ea verba, quae dixit dominus ad Moysen, quod similem faceret fratri suo Aaron eo modo, quo praecepit ei dominus. Aliiter amictus significat sudarium capitis Christi, quod habuit in sepulchro. Stola signum est funis, quo maledicti Judaei collum domini Jesu Christi cinxerunt; Manipuli vero pendentis a brachiis significant vincula sancti Petri. Camisis vero ejus vestis signum est, qua induerunt Christum Judaei quo die crucifixerunt eum. Significat etiam vestem Christi, quae non texta quidem, nec confusa est; sed ab excelso demissa caelo ad messiam, super quam Judaei, ne divideretur, miserunt sortem. Similitudo autem roris marini bene olentis in corona ejusdem signum est marini roris, quod positum fuit super caput messiae domini nostri, quod praecepit Deus Moysi ut faceret fratri suo Aaron. Baculum autem, quem manu gestamus, est, ut ait Deus in lege, baculus qui datus est in manu Moysi. Ideo enim datur in manu nostra, quod dictum est in psalmis. Tene baculum in manu, quo castiges inimicos tuos. Ego humilis derelictus ab infidelibus subjugatus Petrus patriarcha humiliter peto a nostro felici domino patre ut ea omnia concedere dignetur, quae ad patriarchas a sanctis patribus Romanis pontificibus dari debent, & necessaria sunt. Itaque confirmationem meam ipse peto a vestra paternitate. In primis igitur benedictiones per bullam paternitatis vestrae; deinde vestes pontificales, quibus patriarcha Maronitarum utuntur. Annulum, & crucem, & cetera necessaria humiliter peto, quae non sunt tam divitiis preciosa, quam ad celebranda missarum officia sufficientia, sicut sanctitati vestrae placebit. Item ornamenta pro altari, & ministris quatuor ordinatis, & haec omnia postulo potius pro habenda sancta vestra benedictione, & pro memoria, & honore fidei Christianae, quam alia quavis terrene glorie cupiditate, & haec eadem miserunt alias sancti patres antiqui praedecessores sanctitatis vestrae, quorum unus, uti meminimus, fuit Eugenius, qui ea quae diximus omnia per nuntium misit ad nos. Innocentius item, & alii plures sancti patres, quos nominare nec scimus, nobis ea omnia donarunt. Sic & ego derelictus, & obediens supplico sanctitatem vestram illa nobis donare dignetur, quae veteres nobis majores vestri donarunt, quibus consolemur letemurque.

Non multum temporis elapsum est, postquam duo fratres ordinis S. Francisci, alter Hispanus natione, Geslon appellatus, alter nomine Scander, personae quidem religiosae, devotaeque nos in nostra sancta fide instituerunt, reformaruntque. Supplico etiam, sanctitas vestra episcopo Cypri, ut quaedam canonias in Cypro insula ad patriarchas Maronitarum pertinentes nobis restituat, praecipere dignetur, quas & nobis sanctitas vestra confirmet. Justum est enim quod petimus, & dominus noster ait in evangelio. Si quid iustum aliquis a te postulaverit, ei ne denegaveris. Quo! si impetraverimus, sanctitas vestra afficiet corda nostra letitia, & extollet nomen vestrum cum bona memoria. Omnes enim provinciales, confines, & quae sunt in circuitu nationes cognoscent esse nos & curae, & cordi sanctae ecclesiae Romanae, & quod vos, & nos simus unius fidei professores.

Supplico item sanctitatem vestram mittere discipulis. General. Tom. XXXII.

gnetur per istum nostrum nuncium bullas ad nos canoniarum, quas diximus, & confirmationem hujus sancti loci, qui mons Libanus dicitur, quem David propheta in suis psalmis & nominavit & honoravit. Nos in nostris precibus Deum semper orabimus, ut prosperum faciat, & exaltet nomen sanctum vestrum in sancta apostolica sede, & in ecclesia, donecque nobis gratiam, ut in diebus vestris ab infidelium jurisdictione liberemur, qui nos vestigalibus, & tributis gravissimis, opprobriis, persecutionibus, colaphis, & alapis devorant, afficiunt, cedunt. Nec hoc dumtaxat patimur, verum & nostri Christiani, Cypriani scilicet, qui sub ditione Venetorum degunt, afflictionibus nostris addiderunt. Compattatur itaque sanctitas vestra, & misereatur nobis, digneturque amore Dei ad Venetorum ducem literas dare, ut pauperes Maronitas, qui in sua Cypro sunt, a tributis quae solvunt, liberos esse faciat; Quorum plures sunt vel sacerdotes, vel ecclesiastici viri, & pro se quisque dimidium ducatum, pro sale decimam ducati partem, decimam item pro uxore, & liberis: denique adeo male tractantur, ut tolerari non possit. Illi non custodiunt sancti evangelii praeceptum dicentis. Qui opem feret proximo suo erit qui ferat ei. Nos itaque de pedibus sanctitatis vestrae animos sumimus filii subditi, obediens patri piensissimo. Supplicamus ut misereatur nostri. Postulamus etiam a sanctitate vestra aliquid indulgentiarum in suis bullis, quae afficiunt letitia populum subditum, & inopem, ejus & paupertatem, & servitatem guardianus Hierosolymitanus, qui nobiscum fuit, bene conspexit, viditque literas sanctitatis vestrae ad nos, quas & deosculati sumus, & super capita nostra posuimus, quas tanquam reliquias observamus, & custodimus. Supplicamus etiam ut sanctitas vestra ad dominum Maronitarum dignetur commendatitias literas dare pro nobis. Plurimi enim faciet epistolam vestram. Vocatur ipse Elias filius Irmes, filii Jacob, desideratque literas sanctitatis vestrae, quae ei maxime placebunt.

Nuncius noster ad sanctitatem vestram est carissimus filius noster Petrus Maronita, cui poterit sanctitas vestra in omnibus, quae ex parte vestra exponet, fidem integram adhibere; & quidquid beneficiorum ei conferet, erit nobis quam gratissimum. Oramus dominum, & Deum nostrum Jesum Christum, vos in longa temporum spatia conservet, secundetque. Amen. Amen.

Scripta est epistola in aedibus nostris anno incarnationis 1514 octava die mensis Martii.

Subscriptio.

Imperii tuis obeundis cum incolumitate paratus virgo, princeps, amictus luce appellatus Farchar filius Mobatec servus tuus, servus Dei. Haec est veritas patriarcha, iudex in modum perpetuus, qui rerum tuarum certior fieri cupit, & quem delectant literae tuae salutem dicit.

Discipulus minimus Petrus patriarcha Maronitarum ex monasterio Cannubin servus servorum Dei.

In nomine sanctae, & individuae trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cui gratias agimus, quoniam corde, & corpore a criminibus mundi sumus, & a captivitate liberati illius, cui subiecti eramus.

Pauper, ac minimus discipulus cum obedientia

Vv

tia

tia prompta, humilitateque profunda sub pedibus patris nostri, & domini Leonis Deo carissimi papæ N. sine fine gratias agimus, qui rectum perambulatur iter, sanctam Dei ecclesiam illustrat, doctrinæ verba eructat, evangelica scit eloquia, atque observat pater noster mundissimus, sol resurgens, luna plena veritatis, sanctique nominis vir, arbor in misericordia plantata, nobisque misericordiæ fructus producens; pater noster & dominus de nostra vita cogitans, gregisque sibi commissi, populi videlicet in Christum credentis per totum orbem diffusæ sollicitam curam gerens, eique profutura omnia cum fratribus nostris apostolicæ sedis cardinalibus impiger subministrans, ipsius sanctissimæ benedictiones jugiter super nos, Amen.

Pauperes sumus, gratias Deo inclinerenter agimus, qui suam nobis misericordiam affluenter tribuit, divinamque sanctitatis vestræ mentem inclinavit, ut nos spiritualiter, & corporaliter vitare dignaretur. Nuncios namque nobis carissimos Fratrem Jo. Franciscum de Potentia, ac locos ad nos misericorditer destinavit, qui pabulum divini verbi administrans, Christianæ fidei veritatem coram doctoribus nostris luculenter ostendit, & sollicite docuit, & ostentiam in nostris libris invenimus. Nunquid laudes Deo omnipotenti sine fine persolvimus, quia sua adjuvante gratia nos illustrari voluit, ut a catholica fide, quam sancta Romana ecclesia tenet, & prædicat, in nullo deviemus, nisi in iis forte, quæ ignoramus. Sumus namque sub perfecta obedientia sanctitatis vestræ patri nostri gratiosissimi, & sanctæ Romanæ ecclesiæ in omnibus, quæ nobis præcipit, & imponit. Verum quia sub nefando infidelium servitutis iugo infelicissimam vitam ducimus, multa præter vestram voluntatem sunt, & quæ cupimus adimplere non possumus; ac juxta regionis consuetudinem propter hæreticorum inevitabile, & contagiosum commercium quædam admittere cogimus, quæ nuncius prædictus melius novit, ac sanctitati vestræ referabit. Non tamen contra sanctam, & immaculatam fidem quidquam substantialiter agimus. Propterea quod credimus, & sentimus sanctitati vestræ patri nostro sanctissimo nunciamus, cui notum esse volumus, quia sive vivimus, sive morimur pro Dei, ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ honore quæcumque etiam durissima perpeti æquanimiter parati sumus. Post hæc gratia domini nostri filius sanctitatis vestræ misericordissimi patris munera per nuncios ad nos delata venire, videlicet amictus, rochetum, sive alba, cingulum de serico rubeo auro fulcitum, crux pectoralis argentea quibusdam in extremitatibus perlis ornata, quæ stolæ, tres manipuli brochati in velluto rubeo. Scandalia brochati rubei, caligæ brochatelli albi, tunicellæ de tatra rubeo sectacis auri tracti ornate. Casula brochati in velluto rubeo imaginem habens B. P. in mari; chiroteca de serico rubeo auro contextæ. Mitra perlis desuper ornata per totum, quibus ex utraque parte solis figura pulcherrima facta est. Gremiale brochatelli rubei. Pluviale brochati in velluto rubeo friscum aureum ornatum habens, in quo sex magnæ figuræ auro textæ appositæ sunt. Pallium altaris brochati in velluto rubeo imaginem B. Thomæ continens digitum in latus salvatoris mittentis. Dalmatica, & tunicella ejusdem brochati. Pluviale aliud rasi rubei, in cujus caputio imago est salvatoris resurgentis a mortuis. Cooperto-

rium salsistorii, velluti rubei. Bursa pulcherrima auri tracti cum corporalibus. Tria vascula aenea deaurata simul juncta ad tria consecranda videlicet oleum sanctum, cathecumenorum, & chrismatum. Dux vestes panni optimi pro me paupere patriarcha. Tres alie pro duobus archiepiscopis, & archidiacono qui nobiscum semper morantur. Petia una panni nigri coloris, ex qua novem vestes factæ fuere pro totidem anachoretis in valle profunda, & terra, quam nos sanctam vocamus commorantibus, qui Deum pro sanctitate vestra incessanter exorant. Decem calices pro pauperibus sacerdotibus: ferrum pro faciendis hostiis. Liber pontificalis. Hæc est omnium quantitas, quæ nos pauperes a sanctitate vestra transmissa recepimus. Postremum sanctitatem vestram super nos piissimum patrem humillime deprecamur, ut quemadmodum commissi divinitus gregis sollicitam curam gerit, ac veluti purissimus, & irreprehensibilis pastor indeficientem erga populum suum caritatem habet, sic nos in remotissimis partibus agentes oblivioni non tradat, sed frequenter per tales nuncios nos misericorditer visitare dignetur, quales fuerunt ii, quos nuper ad nos sanctitas vestra destinavit. Eorum quidem adventu, eloquiis, doctrina uberi, & conversatione sancta non minus in domino exultavimus, & cor nostrum exhilaratum est, quam si decorem vultus sanctitatis vestræ intuiti fuissimus. Sumus enim in infidelium, & hæreticorum medio constituti, a quibus persecutionem patimur, bonis nostris expoliatur, ac sæpe numero flagellum cadimus. Talibusque adminiculis indigemus, ut in dorso confortati adversaria nobis ferre possimus, & hæreticorum perfidia confundatur, cum nos a sanctitate vestra sic honorari conspexerint. Hoc est responsum paupertatis nostræ sanctissimo domino nostro, cujus gratia, & benedictio ad nos semper veniat. Amen. Amen. Gratias Deo indefinenter agimus, & ipsius misericordia super nos. Amen. Amen. Scripta sunt hæc anno incarnationis domini nostri Jesu Christi 1515. mense Februarii die 14.

A tergo.

Dabuntur cum Dei altissimi gratia in manus domini nostri, & patris sanctissimi papæ Leonis X. sedentis super sedem apostolicam pro parte pauperis Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Cannubin in monte Libano servi servorum Dei.

Gratias Deo reverenter agimus sub mundissimis pedibus patris nostri sanctissimi Christi vicarii, & domini nostri papæ Leonis X. qui vices B. Petri veritatis petre gerit in terris, sedetque super apostolicam sedem. Ipsi sanctissimæ benedictiones super nos semper. Amen. Cogimur in divinas laudes erumpere, Deoque, a quo omne bonum, gratiarum actiones indefinenter agere, qui purissimæ sanctitatis vestræ menti illabi dignatus est, eamque per inspirationem pulsare, ut nos per sanctum nuncium fratrem Joannem Franciscum de Potentia visitaret. Is enim fratre Francisco Rebarino interprete & viam salutis nobis ostendit, & sancta documenta reliquit. Nam quomodo sanctum conficiatur chrisma, ex puro videlicet oïeo & balsamo, nihil præter hæc immiscendum. Quo etiam tempore aquis salutaribus infantem abluere debeant, & sacro baptismatis fonte renasci, & non sit quadagesimus expectandus dies, sicut

antea

antea erroris tenebris involuti expectare consue-
vimus, sed in octavo, vel etiam ante cum
necessitas exposulaverit. Qua vero ratione ius-
ta patrum, & sanctæ Romanæ ecclesiæ insti-
tuta matrimonia contrahantur, & quæ eadem
impediant. Quoniam pacto sacri conferantur
ordines. Quibus item verbis in consecratione
dominici corporis, & sanguinis uti debeamus.
Et quod Spiritus sanctus a Patre procedat, &
a Filio tamquam ab unico principio, & unica
spirazione. Quod Christianus, qui in hac vita
sufficientem de suis delictis poenitentiam non
egit, ea sanctus ad quemdam locum ducatur,
qui purgatorium dicitur. Quod semel in anno
saltem nostra peccata proprio sacerdoti confi-
teamur, sanctissimumque eucharistiæ sacramen-
tum in paschate suscipiamus. Quamvis ab his
jactantia, ter in anno, videlicet in paschate,
in natali domini nostri Jesu Christi, & festo
SS. apostolorum Petri, & Pauli hoc consuevi-
mus adimplere. Et ut semper in omnibus apo-
stolicæ sedis, ac sanctitatis vestræ, ejusque
successorum mandatis submitteamur presentibus
archiepiscopis, & episcopis, nec non sacerdo-
tibus nostris, & cleri, & populi majoribus cla-
ro nos docuit eloquio. Hæc enim pater san-
cte, & nonnulla alia ab eo instituta nostrarum
animarum salutem concernentia Arabico
conscripta sermone nobis relicta, quibus evi-
tantur peccata, moresque in melius reforman-
tur prompta obedientia acceptamus, & confi-
temur, & adimplere speramus. Propterea exul-
tavimus in domino. Deoque optimo maximo,
& sanctitati vestræ gratias egimus dirigenti ad
nos fratres hos sanctos, qui salutis iter nobis
ostenderunt, & animas nostras in domino re-
crearunt. Nos vero cum prælibato fratre Joanne
Francisco quosdam ex nostris ad sanctita-
tem vestram destinavimus, ea ducti opinione ut
pauam instituta, & sanctæ Romanæ ecclesiæ
dogmata addiscant, & cum edocti fuerint ad
nos docturi alios postmodum redeant. Interea
non parvo afflicti moreore, quoniam ad de-
osculandum, adorandumque sanctissimos san-
ctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, &
quæ mente gerimus fixis in terra genibus pro-
prio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem
affectui nostro, ac voto utrumque satisfaciamus,
cum præfato sanctitatis vestræ nuncio
fratre Francisco oratorem nostrum. Cui Jo-
seph cum Elia monacho ad sanctitatem vestram
destinandum decrevimus, ut nostro, ac totius
cleri, Maronitarumque populi nomine terram
fronte tangens, flexisque genibus sanctissimos
pedes sanctitatis vestræ adoret, & deoscule-
tur, & sanctæ sedi apostolicæ coram fratribus
nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus
sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fide-
litatem juret, & quod veraciter sanctæ sedis
apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles
sumus denitilo capite firmiter protestetur. A-
men. Amen. Quosdam vero alia sancto fra-
tri nostro Jo. Francisco referavimus, quem ut
sanctitati vestræ enaret sub Dei attestatione
altrinximus. Erit enim veluti noster amabilis
frater benedicti monasterii S. Mariz de Can-
nubin in monte Libano sancto, ac sollicitus
procurator totius cleri, & Maronitarum po-
puli ad pedes sanctitatis vestræ. Omnia quidem
nostra, & quomodo sub infidelium dete-
standa servitute, omni auxilio orbatu infeli-
cissimam vitam ducimus propriis oculis ipse
conspexit. Hoc est responsum paupertatis no-

a) Hoc est
dominus,
qui Geoc
sup. & sup
Vaddingus
edidit
n. II.

b) Vaddin-
gus Cannubin.

stræ sanctissimo, ac purissimo patri nostro cujus
sanctas benedictiones misericors Deus ad nos
transmittat. Amen. Amen. Amen. Scripta
sunt anno dominicæ incarnationis 1515. mense
Februarii die 14.

A tergo.

Præsentabuntur cum Dei gratia in manus
sanctissimi domini nostri Leonis X. qui super
sanctam sedem Petri apostoli residet pro parte
pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maroni-
tarum ex monasterio Cannubin in monte Liba-
no servi servorum Dei.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE,
qui creavit omnia, & omnibus hominibus vi-
tam vult, & salutem, cui omnia gratias agunt.

Sub pedibus sanctissimis patris, & domini
nostri ab omni macula purissimi virtutibus, ac
sanctitate ut sol penitentis. Corde, ac mente
humili ego pauper servus Elias indignum judi-
cans nomen meum exprimere Mechadem montis
Libani sancti, & civitatis Beiciaræ sub duris-
simo infidelium dominio constitutus gratias
Deo ago, quoniam sanctissimi, ac elementissi-
mi patris nostri totius mundi domini benedi-
ctionem super me venire concessit, qui veluti
orbis specimen in sancta sede a Deo electus Chri-
sti filii sui domini nostri vices gerit, & locum
tenet in terris domini nostri papæ Leonis X. se-
dentis super apostolicam sedem cum fratribus
suis, ac dominis nostris Cardinalibus, reliquis-
que ecclesiæ prælati, quorum benedictioni, &
gratiæ me humiliter submitto: Amen. Immen-
tas Deo altissimo gratias referre ostingor, qui
sanctitatem vestram piissimum patrem nostrum
excitavit, ut filium suum mandatis obsequen-
tem misericorditer visitaret, dualque vestes per
servatum nuocium suum fratrem Jo. Franciscum
de Potentia dono transmitteret, qui pericula
magna cum sociis, ac tribulationes innumeras
perpessus suarum orationum subsidium nobis præ-
stiturus ad nos tandem venit, & ob hoc, alia-
que nobis exhibita beneficia sub pedibus sancti-
tatis vestræ capite inclinans gratias ago. Nun-
cius quidem prædictus in sancta fide catholica
nos instruit, docuitque quidquid sanctitatis
vestræ ei injunxit, quod reverenter, ac cum in-
genti mentis affectu recepimus sublato omni de-
fectu, & inter cetera, ut sub sanctæ Romanæ
ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ obedientia reve-
renti, famulatu perpetuo viveremus, efficaci-
ter induxit. Quod ego corde bono recipiens,
efficacius adimpleo. Mitto namque cum præno-
minato sanctitatis vestræ nuncio oratorem meum
Curi Joseph cum Elia monacho, ut prostratus,
capiteque terram tangens meo nomine, ac to-
tius Maronitarum populi pedes sanctitatis ve-
stræ adoret, & assidentibus omnibus S. R. E.
cardinalibus purissimæ apostolicæ sedi, & san-
ctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelita-
tem juret, & scripta quidem hæc mea fide-
litatem istam perpetuo attestabuntur. Nam quo-
ad vixero una cum universo Maronitarum po-
pulo tamquam verus Christianus, servusque
fidelis sanctam & immaculatam fidem catho-
licam firmiter tenere, & stabiliter intrep-
idus confiteri, ac apostolicæ sedi, & sancti-
tati vestræ illibatam servare intendo. Deus au-
tem omnipotens nobis misericorditer conce-
dat, ut oculis nostris conspiceret ipsi possimus

V u 2

quod

quod sanctitas vestra per suas nobis literas pollicetur . Amen . Amen . Post hæc sanctitati vestræ non laet nos , nostramque fidem detestabili Mahometanorum subesse imperio , qui nobis iniquis actionibus adverlantur . Bona enim nostra diripiunt , nosque in publicis aggrediuntur viis , & durissima frequentius pœna castigant . At nos adversus eos in nomine domini totis viribus pugnamus , & quantum possumus resistimus iniquitati , magnæque ea de re angustias sustinemus . Sed ut inter tot adversa posuri respiremus , sanctitas vestra ne obliviscatur paupertatis nostræ , ac miseriæ humillime deprecamur . Mittat frequentius tales nuncios oblectramus , quales fuerunt hi , qui nuper ad nos a sanctitate vestra missi venerunt . Non enim aliter eorum adventu lætificati sumus , & documentis in domino corroborati sumus , quam si speciem faciei sanctitatis vestræ vidissemus . Hoc quippe sanctitas vestra negare non debet . Dicit enim scriptura , Omni petenti te tribue . Hoc est responsum paupertatis nostræ patri nostro sanctissimo , cujus benedictiones , & gratia sint

A semper super nos : Amen . Amen . Scripta fuerunt hæc anno incarnationis dominicæ 1515 . Alexandri vero Macedonis 1827 . die 14 . mensis Februarii . Transmissaque a monte Libano sancto , civitate Besciaræ benedicta . Deo gratias semper agimus Amen . Amen . Amen .

A 1570 .

Præsentabuntur cum Dei altissimi gratia manibus S. D. N. papæ Leonis X. pro parte pauperis Elis , qui soli Deo gratias agit .

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE , S. J.

B Rhemomagensis concilium anno 1514 . a quibusdam celebratum dicitur præfide Georgio de Ambasia hujus nominis II . archiepiscopo cardinale tituli SS . Marcellini & Petri . Verum alii provincialem hæc synodum differunt in annum circiter 1522 . testanturque acta ejus in massimembranis asservari . Ea si nasci liceat in appendixem conjiciantur .

TEXTUS INTEGR CONCORDATORUM

inter sanctissimum dominum nostrum papam LEONEM X. & Christianissimum dominum nostrum regem FRANCISCUM hujus nominis primum , cum præfatione , titulis ac rubricis , ut vocant , parentibus regis literis , ceterisque appendicibus .

TITULUS I.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex , Mediolani dux , Astensis comes ac Genævæ dominus , omnibus literas has lecturis salutem . Cum non pridem superstitie adhuc Ludovico memoriæ commendabilis rege , socero nostro (cujus animæ propitiatur altissimus) sacrum Lateranense concilium sæpius editis decretis , eodem socerum nostrum ad ejusdem concilii conventum evocasset , cum eoque regni nostri curias summas (quas parlamentarias vocamus) ecclesiam insuper universam Gallicam cunctaque regni nostri gentes , Delphinatiseque nostræ potentatus , admonendosque censuisset , ut si quid auctoritatis præfate asserere , si qua jura citare , si rationes consentaneas palam edisserere posse considerent , quominus sanctio pragmatica ejusdem concilii auctoritate ac sententia antiquaretur , abrogaretur , induceretur , irritaque eadem nulla pronuntiaretur & schismatica , id infra diem dictis decretis præfixam efficerent : quo neglecto talis denique sacro approbante concilio decerneretur . Dudum autem statimque nobis diadematis auspicio ineuntibus : cum rursus hujusmodi edicta alia , atque alia eadem ab auctoritate manantia , nobis innotuissent , nobis etiam , nostrisque curiis , ecclesiæ Gallicanæ ac subditis populis edicto novissimo ac causæ peremptorio spes omnis esset purgandæ moræ præfata , ut si ulterius cunctari in animum induissemus , futurum omnino videremus in hæc discrimina incidere , quæ antedictæ pragmaticæ sanctionis decretum hoc in regno nostro patriaque Delphinati locum sibi vendicabant . Ideo nos animo reputantes quanta olim ante illius prag-

C maticæ sanctionis promulgationem , indignitas rerum ac deformitas in regno nostro patriaque Delphinati grassaretur , cum videlicet ics nummaria (quibus veluti nervus res publica subnixæ est) ea maxime ac præcipue ratione exhauriretur , cum præsulibus & antistitibus sacerdotiorum conferendorum libertas facultasque adimeretur : cum peregrini & incolæ sacerdotiis Gallicis sæpenumero donarentur , cum diplomatibus apostolicis quas expectativas nuncupabant , generatim sigillatimque superstitem hominum spiritantiumque sacerdotia electiva mixta ac collativa in diem mortis eorum conferrentur qui eis fungebantur . Id quod cum bonis moribus non convenit : Tum vero alieni fati votum habet ad junctum . Postremo cum sacerdotiorum controversiæ litesque sacre in curia Romana disceptarentur ingenti nostrorum hominum dispendio & incommodo : ex quo sequi plerumque necesse erat , ut qui vel sumptibus suppeditare vel labori sufficere nequirent , hi aut iuri suo cedere , aut causas deserere , ac pro derelictis habere cogentur . Simul ea accedebat deformitas , ut literarum studiosi & disciplinis liberalibus incumbentes aut sacerdotia adipisci nequirent , aut qui adipisci cuperent literarum studium abjicere , aut certe deponere cogentur , passimque per urbes errabunde vagari , ut id periculum imminere videretur , ne literarum tandem amor & scientia per incuriam exolescerent . Cum igitur summo per nos videndum esse existimamus , ne hujusmodi indignitas in regno nostro exoriretur , id quod futurum intelligebamus , tempore utique inserviendum esse duximus , ac rebus nostris periclitantibus , pro renata consulendum , imminentiæque detrimen-

ta minore ac leviori dispendio redimenda. Quare cum Bononiam cum omni nostro comitatu venissemus, exhibenda gratia reverentis sanctissimo patri nostro Leoni X. pontifici summo, quam ei Francie reges majores nostros ut primos ac maximos sacrosanctæ ecclesiæ filios exhibuisse novimus, obnixis precibus ab eo contendimus, ut si pragmaticæ nomen omnino esset abrogandum, saltem vice illius bona sua conciliique vena, certas nobis leges conditionesque meditari comminiscique liceret, quibus imperium nostrum supradictum imposterum uteretur. Quod ad ea quidem pertinet quæ sanctione pragmatica cavebantur, quibus nostris precibus exorata pontificis sanctitas (nam ei quoque cordi erat regni nostri ecclesiam recte atque ordine administrari) haud ægre nobis indulgit, ut conventa quædam nobis meditari commentarique liceret, pragmaticæ sanctionis vicem regno ac potentatui supradicto ubique præbitura, quæ ejusdem ipsa concilii auctoritate assensuque confirmarentur, quam homologationem vocant, cum irritante decreto hujus commentationis curam, quam tunc sua sanctitas & nos mandavissimus viris quibusdam consultissimis, ita confecta temperataque sunt ea conventa, ut pleraque pragmaticæ sanctionis capita firma nobis post hac rataque futura sint. Qualia sunt ea quæ de reservationibus in universum aut sigillatim factis statuunt, de collationibus, de causis, de frustratoriis appellationibus, de antiquatione constitutionum Clementinæ, quam Literis vocant, de libere quieteque possidentibus, de concubinariis, quædamque alia quibus nihil iis conventis derogatum, abrogatumve fuit, nisi si in quibusdam capitibus nonnulla interpretanda immutandave censuimus, quod ita referre utilitatis publicæ arbitraremur. Quod vero ad electiones pertinet minimo quod optabamus obtinere potuimus causis in dictis conventis latissime insertis, ac nihilo secius tamen, cum ab ejusdem pontificis sanctitate dilationem semestrem impetrassemus, iis rebus transigendis super iisque viros multos doctrina eximia literarumque peritia præditos usuque rerum callentissimos consuluissemus, tandem de eorum sententia, quando ita ferebat ratio, difficultasque temporis, rerumque nos circumstantium necessitas, sæpe dicta conventa in regno nostro ac Delphinio promulganda censuimus, ita ut sanctionis vicem instarque plenum habeant, quorum conventorum seu approbationis concilii tenor sequitur & est talis.

Approbatio concordatorum per concilium generale Lateranense facta.

TITULUS II

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam sacro approbante concilio. Divina disponente clementia per quam reges regnant & principes imperant, in eminenti apostolatus specula, & super gentes & regna meritis licet imparibus constituti, animo revolventes, quod & si ea quæ pro salubri & quieto regimini regnorum, & ad pacem & justitiam populorum perpetua eorumdem regnorum stabilitate regibus præsertim de fide catholica & de republica Christiana & apostolica sede bene meritis, laudabili & provida nostra ordinatione cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ

Concil. General. Tom. XXXII.

A Romanæ ecclesiæ cardinalibus concessa, ac ad effectum hujusmodi gesta, statuta, ordinata, decreta factave sunt, plenam roboris firmitatem obtineant, illis nihilominus interdum sacro approbante concilio nostræ innovationis & approbationis robur adjicimus, ut eo firmiter illibata perdurent, quo sæpius erunt nostra auctoritate ac etiam generalis concilii præsidio communita, efficacemque operam circa eorumdem conservationem libenter adhibemus, ut reges & ipsorum regnorum personæ concessionibus, privilegiis, statutis & ordinationibus hujusmodi in domino plene gaudentes, in pacis & tranquillitatis ac amenitatis dulcedine conquiescant, & in eorum solita erga eandem sedem devotione ferventius perseverent. Nuper siquidem ut ecclesiæ sponsa nostra in sancta unione conservaretur & per Christi fideles sacris canonibus a Romanis pontificibus & sacris generalibus conciliis dumtaxat editis uterentur, quasdam constitutiones quas de cetero loco pragmaticæ sanctionis & contentorum in ea, in regno Franciæ pro bono pacis & concordie ac illius communi & publica utilitate cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege Christianissimo, dum Bononiæ cum nostra curia essemus, tractatas, & cum eisdem fratribus nostris diligenter examinatas, & de eorum consilio cum præfato rege concordatas, & per ipsius regis legitimum procuratorem acceptatas, de eorumdem fratrum consilio unanimi consensu statuimus & ordinamus, prout in nostris literis desuper confectis plenius continentur, quarum tenor sequitur, & est talis.

Textus Concordatorum.

De constitutionibus.

TITULUS III

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Primitiva illa ecclesia in angulari petra a salvatore nostro Jesu Christo fundata, apostolorum præconiis elata, martyrumque sanguine consecrata & aucta, olim ubi primum juvante domino per orbem terrarum lacertos movere cepit, provide attendens quantum oneris humeris impositum haberet, quot oves pascere, quot custodire, ad quot etiam remotissima loca oculos intendere cogeretur, divino quodam consilio, parochias instituit, dioceses distinxit, episcopos creavit, & metropolitanos præfecit, ut tamquam membra capiti obsequentia, cuncta secundum ejus voluntatem salubriter domino gubernarent, & tanquam rivuli a perenni fonte, Romana videlicet ecclesia derivantes, ne angulum quidem dominici agri irrigatum dimitterent, unde sicut alii Romani pontifices prædecessores nostri, suo tempore omni studio curarunt ut dicta ecclesia uniret, & in sancta unione hujusmodi sine ruga & macula conservaretur, & omnes vepres ab eadem ecclesia abolerentur, cujus proprium est divina opitulante gratia virtutes colere & vitia radicitus extirpare, ita & nos tempore nostro & præfati durante concilio, ea facere & curare debemus quæ unioni & conservationi ejusdem ecclesiæ conducere videntur. Ea propter omnes vepres quæ unioni hujusmodi obstant, & festem domini pullulare non sinunt, tollere prorsus & extirpare, ac virtutes in viam domini

Vu 3

in-

inferere satagimus. Sane inter arcana mentis A
 nostre revolventes quot tractatus inter piis me-
 morie Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII.
 Alexandrum VI. & Julium II. Romanos pon-
 tifices predecessores nostros & claris memoris
 reges Francie Christianissimos super abrogatio-
 ne certe constitutionis in dicto regno Francie
 vigentis, que pragmatica vocatur, habiti fue-
 runt. Et licet Pius II. prefatus, nuntiis ad
 claris memoris Ludovicum XI. Francie regem
 Christianissimum destinatis tantis eidem periu-
 serit rationibus, ut rex ipse pragmaticam san-
 ctionem hujusmodi tanquam in seditione &
 schismatis tempore natam, suis patentibus li-
 teris abrogaverit, tamen hujusmodi abrogatio B
 nec etiam literis apostolicis prefati Sixti super
 concordata cum oratoribus prefati regis Ludo-
 vici ad prefatum Sixtum predecessorem desti-
 natis habita expedite, per prelatos & perso-
 nas ecclesiasticas dicti regni recepte non fue-
 runt, nec ipsi prelati & persone ecclesiasti-
 ce illis parere, nec monitis Innocentii & Ju-
 lii predecessorum aures prebere: sed eisdem
 pragmatice constitutioni inhærere voluerunt,
 unde prefatus Julius predecessor in presenti
 concilio Lateranensi, universalem ecclesiam re-
 presentante, per eum legitime in dicto abro-
 gationis pragmatice sanctionis hujusmodi ne-
 gotium & illius discussionem venerabilium fra-
 trem suorum cardinalium, de quorum numero
 tunc eramus, & aliorum prelatorum congrega-
 tionibus, relationemque discolorum sibi &
 eidem concilio faciendam commisit, Gallicol-
 que prelatos capitula ecclesiarum & monaste-
 riorum conventus ac parlamenta & laicos il-
 lis faventes cujuscumque dignitatis, etiam si
 regalis existerent, sanctione predicta utentes,
 seu illam approbantes, omnesque & singulos
 alios sua communiter vel divisim interesse pu-
 tantes, per edictum publicum cum ad partes
 illas tutus non pateret accessus, in certis ec-
 clesiis tunc expressis affigendum moneri & ci-
 tari infra certum competentem terminum præ-
 frigidum ad comparandum coram eo in concilio
 prefato, causasque dicendum, quare sanctio
 prefata in concernentibus auctoritatem, D
 dignitatem & unitatem ecclesie Romanæ & a-
 postolicæ sedis sacrorumque canonum & eccle-
 siasticæ libertatis violationem nulla & invalida
 declarari, decerni & abrogari non deberet.
 Et cum super his in forma juris in prefato
 concilio Lateranensi procederetur, discusque Ju-
 lius predecessor sicut domino placuit rebus
 fuisset humanis exemptus, nosque divina fa-
 vente clementia ad summi apostolatus apicem
 assumpti fuissimus, & contra prelatos, capi-
 tula, conventus & personas hujusmodi ad non-
 nullos actus processimus, tandem consideran-
 tes pacem esse vinculum caritatis & spiritua-
 lem virtutem qua salvamur, dicente domino.
 Qui biberit aquam quam ego dabo ei bibere,
 non sitiet in æternum. Et quod in pace con-
 sistat labus universorum, Cassiodoro testante,
 omni quippe regno desiderabilis debet esse
 tranquillitas, in qua & populi proficiunt &
 utilitas gentium custoditur: matura delibera-
 tione cognovimus non per nuntios aut legatos
 nostros, sed in præstatione obedientie filialis,
 quam carissimus in Christo filius noster Fran-
 ciscus Francorum rex Christianissimus persona-
 liter nobis præstitit, hæc cum majestate sua
 coram discutere, eumque paternis hortari mo-
 nitis, ut ad laudem Dei, & ad sui honorem

prompto animo libens ac volens dictam pragmatice
 sanctioni abrenunciare, & secundum leges
 sancte Romanæ ecclesie, quemadmodum ceteri
 Christiani vivere, ac mandatis apostolicis,
 que a sede apostolica pro tempore emanant,
 parere & obedire vellet.

Electores ad beneficia abrogata.

TITULUS IV.

ET cum ex electionibus que in ecclesiis ca-
 thedralibus & metropolitanis, ac mona-
 steriis dicti regni, a multis annis citra fiebant,
 grandia animarum pericula provenirent, cum
 pleraque per abusum secularis potestatis: non-
 nulla vero precedentibus illicitis & simoniacis
 pactioibus, alii particulari amore & sangui-
 nis affectione, & non sine perjuri reatu fierent.
 Cum electores ipsi etiam si ante electionem per
 eos faciendam, idoneiorem & non eum quem
 promissione aut datione alicujus rei temporalis,
 seu prece vel precibus per se vel alium interpo-
 sitis, electionem procurare didicissent, eligere
 sponte jurarent, juramentum hujusmodi non
 servarent: sed contra proprium hujusmodi ju-
 ramentum in anime sue præjudicium venirent,
 ut nobis notorie constat ex crebris absolutio-
 nibus & rehabilitationibus a nobis & predecesso-
 ribus nostris peritis & obstantis: idem Fran-
 ciscus rex nostris paternis monitis, nunquam ve-
 rus obedientie filius, parere volens, tam pro
 bono obedientie, in qua magnum meritum ve-
 re consistit, quam pro communi & publica re-
 gni sui utilitate, in locum dictæ pragmaticæ
 sanctionis ac singulorum capitulorum in ea con-
 tentorum, leges & constitutiones infra scriptas
 iavicem tractatas, & cum fratribus nostris lan-
 cæ Romanæ ecclesie cardinalibus diligenter
 examinatas, & de eorum consilio, cum præ-
 fato rege concordatas per dilectum filium Roge-
 sium Barne, regium advocatum, oratorem
 suum ad hoc ab eodem Francisco rege ad nos
 destinatum, habentem ad hoc speciatè & suffi-
 ciens mandatum acceptavit.

De regia nominatione ad prelaturas facienda.

TITULUS V.

DE eorundem fratrum consilio & unanimo
 consensu, ex certa nostra scientia & po-
 testatis plenitudine, statuimus & ordinamus
 quod de cetero perpetuis futuris temporibus lo-
 co dictæ pragmaticæ constitutionis, ac omnium
 & singulorum capitulorum in ea contentorum,
 videlicet ut de cetero cathedralibus & metro-
 politanis ecclesiis in regno, dicto Delphinatu,
 & comitatu Diensi ac Valentiniensi, nunc, &
 pro tempore etiam per cessionem in manibus
 nostris & successorum nostrorum Romanorum
 pontificum canonicè intrantium sponte factam
 vacantibus, illarum capitula & canonici ad ele-
 ctionem seu postulationem, inibi futuri prelati
 procedere non possint: sed illarum occurrente
 hujusmodi vacatione, rex Francie pro tempore
 existens, unum gravem magistrum seu licen-
 tium in theologia, aut in utroque seu altero
 jurium doctorem, aut licentiatum in uni-
 versitate famosa & cum rigore examinis & in vi-
 gesimo septimo sui ætatis anno ad minus con-
 sultutum, & alias idoneum infra sex menses a die
 vacationis ecclesiarum earundem computandos
 nobis

nobis & successoribus nostris Romanis pontificibus seu sedi predictam nominare, & de persona per regem hujusmodi nominata per nos & successores nostros, seu sedem predictam provideri: & si contingeret prefatum regem personam taliter non qualificatam ad dictas ecclesias sic vacantes nominare, nos & successores seu sedes hujusmodi de persona sic nominata eisdem ecclesiis minime provideri debeat. Sed teneatur idem rex infra tres alios menses a die reculationis personam nominatam non qualificatam, sollicitatori nominationem non qualificatam prosequenti, consistorialiter scribis intimandam computandos: alium supradicto modo qualificatum nominare. Alioquin ut dispendiose ecclesiarum hujusmodi vacationi celeriter consulatur, ecclesie tunc sic vacanti per nos & successores nostros seu sedem hujusmodi de persona ut prefertur qualificata. Nec non per obitum apud sedem predictam vacantibus, semper nulla dicti regis precedente nominatione libere provideri possit. Decernentes electiones contra premissa attentatas, ac provisiones per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi factas, nullas & invalidas existere. Consanguineis tamen prefati regis ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima in nominatione & apostolicis literis exprimenda, necnon religiosis mendicantibus reformatis eminentis scientie & excellentis doctrinae, qui juxta sui ordinis regularia instituta ad gradus hujusmodi assumi non possunt, sub prohibitione premissa minime comprehensis: sed de eorum personis dictis ecclesiis pro tempore vacantibus ad dicti regis nominationem, per nos & successores nostros seu sedem hujusmodi libere provideri possit.

De monasteriis pure electivis.

TITULUS VI.

MONASTERIIS vero & prioratibus conventualibus, & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli **QUIA PROPTER**, servari & confirmationes electionum hujusmodi solenniter peti consueverunt in regno, Delphinatu & comitatu hujusmodi, nunc & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum conventas ad electionem seu postulationem abbatis seu prioris procedere non possint, sed idem rex illorum occurrente hujusmodi vacatione religiosam ejusdem ordinis in etate viginti trium annorum ad minus constitutum infra simile tempus sex mensium a die vacationis monasteriorum & prioratum hujusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris, aut sedi hujusmodi nominare & de persona per regem hujusmodi monasterio vacanti nominata, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi provideri. Prioratus vero personae ad illum per eundem regem nominatae conferri debeat. Si vero idem rex, presbyterum secularem aut religiosum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem nobis aut successoribus nostris infra dictum semestrem seu sedi hujusmodi nominaret, talis nominatus seculari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed rex ipse infra trimestre a die reculationis, supradicto modo intimandae computandum, alium modo supradicto qualificatum monasterio seu prioratu tunc vacanti nomina-

re, & de persona ad monasterium nominata illi provideri, ad prioratum vero nominato, prioratus ipse per nos & successores nostros seu sedem predictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis nulla seu de persona minus idonea & modo premissa non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem predictam, semper etiam nulla dicti regis suspectata nominatione, per nos & successores nostros seu sedem predictam monasteriis provideri. Prioratus vero personis, ut prefertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes nec non provisiones per nos & successores nostros ac sedem predictam contra premissa pro tempore factas, nullas, irritas & inanes esse decernimus.

De singularum privilegii, & quod in scriptis tantum probari debent.

TITULUS VII.

PER premissa tamen non intendimus in aliquo prejudicare capitulis ecclesiarum, & conventibus monasteriorum & prioratum hujusmodi privilegia a sede apostolica proprium eligendi prelatum obtinentibus, quominus ad electionem episcoporum ac abbatum & priorum juxta privilegia eis concessa libere procedere possint juxta formam in eorum privilegii contentam. Et si in eorum privilegii forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, capituli **QUIA PROPTER** tantum servare teneantur: dummodo de privilegii sibi concessis hujusmodi per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta.

De reservationibus sublati.

TITULUS VIII.

VOLUMUS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinatu & comitatu predictis, de cetero non dentur aliqua gratia expectativa ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem predictam non fiant, & si de facto per importunitatem aut alias a nobis & successoribus nostris & sede predicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus.

De canonicis ad effectum curandis.

TITULUS IX.

IN cathedralibus tamen metropolitanis & collegiatis ecclesiis in quarum statutis oporteret expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi & non consequendi primam prebendam vacaturam creare posse intendimus.

De

*De collationibus, & primo de prebenda
præceptoriali.*

TITULUS X.

STATUIMUS insuper quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali ac etiam metropolitana ecclesia canonicatum & præbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneatur uni magistro seu licentiatu aut baccalario formato in theologia qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residentis, lecturam & prædicationis actu subire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas impedimento cessante legitimo legere debeat, & quotiens ipsum in hujusmodi lectura deficiere contigerit ad arbitrium capituli per subtractionem distributionum totius hebdomade puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de illa alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro præseente, ita ut nihil perdat.

De graduatis, nominatis & simplicibus.

TITULUS XI.

PRÆFATIQUE ordinarii collatores seu patroni ecclesiastici quicumque fuerint ultra dictam præbendam theologalem, quam ut præfertur, qualificato conferre tenentur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum & officiorum ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo videlicet:

In primo mense post præsentationem & earumdem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia, graduatis hujusmodi qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem, personis idoneis libere conferre seu personas idoneas ad illa præsentare. Beneficia autem quæ in quarto mense, vacare contigerit viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas eum studii tempore debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero quæ in quinto & sexto mensibus vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis qui simili modo literas graduum cum tempore studii debite insinuaverint conferre teneantur. Beneficia vero quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit pari modo personis idoneis conferre seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem quæ in mense decimo vacare contigerit graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint,

A per eosdem ordinarios conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem quæ undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Decretum irritans in favorem graduatorum.

TITULUS XII.

SIQUIS vero cujuscumque status etiam si cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis, aut pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis, contra prædictum ordinem & qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi aliter quam modo prædicto disposuerit, dispositiones ipsæ sint ipso jure nullæ, collationesque & provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmissis qualificatis providere teneatur. Et si contraverit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio hujusmodi gradatim, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio.

De tempore studii.

TITULUS XIII.

PRÆTEREA volumus quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia in mensibus graduatis & nominatis assignatis vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illas eos duntaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens decennium in magistris seu licentiatu aut baccalariis in theologia: septennium vero in doctoribus seu licentiatu in jure canonico, eivili, aut medicina: quinquennium autem in magistris seu licentiatu in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in altiori facultate. Sexennium autem in baccalariis simplicibus in theologia. Quinquennium vero in baccalariis juris canonici aut civilis, in quibus baccalariis juris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus.

*De prima insinuatione & exhibitione
litterarum.*

TITULUS XIV.

PRÆFATIQUE graduati & nominati collatoribus ordinariis sive patronis ecclesiasticis semel ante vacationem beneficii de literis gradus seu nominationis, & de præfato tempore studii per literas patentes universitatis, in qua studuerint manu scribæ & sigillo universitatis signatas fidem facere teneantur.

De probatione nobilitatis.

TITULUS XV.

CUM vero probatio nobilitatis fieri debeat ad effectum ut nobiles gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in iudicio coram iudice ordinario loci in quo est natus ille de cuius nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari possit.

De insinuatione & exhibitione litterarum tempore quadragesimali.

TITULUS XVI.

TENEANTURQUE prefati graduati tam simplices quam nominati patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis quibus gradus aut nominationis litteras huiusmodi insinuare debent, litteras suorum gradus & nominationis, certificationis temporis studii, & attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac singulis annis tempore quadragesime per se aut procuratorem suum collatoribus, nominatoribus seu patronis ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare, & eo anno quo prefatam insinuationem facere omiserint, beneficium in vim gradus, aut nominationis huiusmodi petere non possunt. Et si collatoribus ordinariis aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut nominatis non esset graduatus aut nominatus qui diligentias prefatas fecerit, collatio seu presentatio per collatorem seu patronum ecclesiasticum, etiam eisdem mensibus facta, alteri quam graduato vel nominato non propter hoc irrita censetur. Si tamen graduatus simplex aut nominatus beneficium post insinuationem gradus aut nominationis, in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem & prefatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans cum capacem, ipsumque illud consequi posse & decernimus.

De duobus mensibus gratificationis.

TITULUS XVII.

STATUIMUS quoque & ordinamus quod collatores & ordinarii & patroni ecclesiastici prefati inter graduatos qui litteras gradus, cum tempore studii & attestatione nobilitatis debite insinuerint quo ad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis quem voluerint.

Quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui litteras nominationis, temporis studii & attestationis nobilitatis debite insinuerint, presentare seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni, doctores licentiatas, licentiatos baccalariis, demptis baccalariis formatis in theologia, quos favore studii theologici licentiatas in jure canonico, civili aut medicina preferendos esse decernimus: baccalarios juris canonici aut civilis magistris in artibus prefer-

Ari volemus Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum doctorem in jure: doctorem in jure canonico doctorem in jure civili, doctorem in jure civili, doctorem in medicina preferendos esse decernimus. Et idem in licentiatas & baccalariis servari debere volumus: & si in ejusdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus his concurrerent, tunc volumus quod collator ordinarius inter eisdem concurrentes gratificare possit.

De beneficiis exprimentis. 2. de repletione. 3. de regula, regularis regularibus. 4. De generibus vacationum que ad graduatos non pertinent.

TITULUS XVIII.

VOLUMUS autem quod nominati litteras nominationis ab universitatibus in quibus studuerint obtinentes in nominationum litteris beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneantur, alioquin litteras nominationis huiusmodi eo ipso nullas sint, & esse censentur. Si quis vero ex dictis qualificatis graduatis simplicibus aut nominatis tempore vacationis beneficium in mensibus eis deputatis vacantis, duas obtineat prebendas in cathedralibus etiam metropolitanis aut collegiatis, seu dignitatem vel prebendam, vel aliud seu alia beneficium seu beneficia, quorum infimus vel cujus fructus, redditus & proventus tempore residentis & horis divinis interessendo ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent beneficium in gradus seu nominationis huiusmodi tunc petere seu consequi non possit. Et insuper quod tam graduati simplices quam nominati beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propriam personam concedentiam & conformitatem: videlicet seculares secularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica, ita quod secularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis vacantia, pretextu cuiusvis dispensationis apostolicæ, nec e contra religiosus beneficia secularia petere aut consequi minime possit, quoque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia, eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat. Simpliciter vero vacantia beneficia, huiusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

De ecclesiis parochialibus in villis muratis.

TITULUS XIX.

STATUIMUS quoque quod parochiales ecclesias in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo premissis qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero lorum studuerint, seu magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur.

De

De universitatum nominationibus

TITULUS XX.

MONEMUS autem præfati regni universitates sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum a nobis & sede apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum promoti fuerint, quod si fecerint ultra nullitatis pœnam quam in præfatarum nominationum literis declaramus, nominandi privilegio ad tempus secundum culpæ qualitatem suspendemus.

De patronis a graduatis non molestandis.

TITULUS XXI.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis, a collatoribus ordinatis aut patronis ecclesiasticis beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & taliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum & interesse condemnationem, fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus. Eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos quibus graduati & nominati, debite ut supra qualificati suos gradus & nominationis literas insinuaverint, astringimus ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum, simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentes, aliis quam graduatis aut nominatis non conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus.

De mandatis apostolicis.

TITULUS XXII.

Statuumus & ordinamus quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus, literas in forma mandati juxta formam inferius annotatam dare possit. Hoc modo videlicet, Unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno, habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum, & ultra in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit: ita tamen quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata, collatorem unum pro tempore in duobus præbendis non gravet, & ut obvietur litibus quæ occasione literarum, mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma quæ est inferius annotata dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus: declarantes prosequentes hujusmodi mandata quo ad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse. Nosque & successores nostros jure præventionis dignitates, personatus, administrationes, & officia, ceteraque bene-

licia ecclesiastica secularia & quorumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus gratuatis simplicibus & nominatis quam ordinatis collatoribus præfatis assignatis vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa libere conferre. Statuimus insuper quod in provisionibus quas personis quibusvis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros ad sedem prædictam etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas ac monasteria ut obtenta per eos beneficia retinere possint fieri contigerit, illorum verus annuus per florenas aut ducatos auri de camera aut libras Turonenses, seu alterius monetæ valor secundum communem estimationem exprimi debeat. Alioquin gratiæ ipse sint ipso jure nullæ.

De casibus.

TITULUS XXIII.

STATUIMUS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinato & comitatu prædictis, omnes & singule causæ, exceptis majoribus in jure expresse denominatis, apud illos iudices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscripta vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari & finire debeant.

De frivolis appellationibus.

TITULUS XXIV.

Et ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur, volumus quod si quis offensus, coram suo iudice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad aliquem superiorem etiam ad nos & successores nostros vel sedem prædictam, omissis medio: nec a gravamine in quacumque instantia ante diffinitivam sententiam quomodolibet appelletur, nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in diffinitiva reparari nequiret, & eo casu non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari.

De emptorum appellationibus.

TITULUS XXV.

Si quis vero immediate subiectus sedi apostolicæ ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum causarum expressione, quæ etiam de illis legitime, alias quam per juramentum coram iudicibus a sede apostolica deputandis, constare debeat: processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus, ac rescripta contra præmissa impetrantes in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus, atque declaramus. Sanctæ vero Romanæ ecclesiæ cardinales, qui pro universali eccle-

ecclesia continue laborant, necnon dictis se- A
dis officiales, officia sua actu exercentes, sub
presenti decreto non intendimus compre-
hendi.

*Ut infra biennium lis beneficiis
terminetur.*

TITULUS XXVI

STATUIMUS etiam & ordinamus, quod
judices, causas que in partibus terminari
debent, coram eis pro tempore pendentes, sub
pena excommunicationis & privationis benefi-
ciorum per eos obtentorum, eo ipso incurren-
da, infra biennium terminare debeant: pars B
vero diffugiens, & expeditionem ipsius causae
malitiose impediens, gravissime per eodem
judices mulctetur: etiam usque ad privationem
juris in hujusmodi processu presentis, si eis vi-
sum fuerit, super quo eorum conscientias one-
ramus.

*A secunda interlocutoria, & tertia diffinitiva
non provocetur.*

TITULUS XXVII

AB interlocutorii autem secundo: a diffi-
nitivis vero tertio provocare non licere
decernimus: sed volumus secundam sententiam C
interlocutoriam conformem, & tertiam diffi-
nitivam etiam conformem, omni mora celsi-
sante, executioni debite demandari debere,
quacumque appellatione interposita non ob-
stante.

De pacifici possessoribus.

TITULUS XXVIII

STATUIMUS quoque quod quicumque
dummodo non sit violentus, sed habens
coloratam titulum, pacifice & sine lite prae-
laturam, dignitatem, personatum, administra-
tionem vel officium, seu quodcumque benefi-
cium ecclesiasticum, triennio proximo hactenus,
vel pro tempore possederit, seu posside-
bit in petitorio vel possessorio, a quoquam
etiam ratione juris noviter reperti molestari ne-
queat, praeterquam pretextu hostilitatis, aut
alterius legitimi impedimenti, de quo prote-
stari & illud juxta concilium Viennense inti-
mari debeat. Lis autem, hoc casu, quo ad
futuras controversias intelligatur, si ad execu-
tionem citationis, jurisque sui in judicio exhi-
bitionem, aut terminorum omnium observa-
tionem processum fuerit. Monemus etiam or-
dinarios ut diligenter inquireant, ne quis sine
titulo beneficium possideat, & si quem bene-
ficio sine titulo possidere repererint, decla-
rent, illi jus non competere, cujusvis tempo-
ris detentione non obstante, de ipsoque bene-
ficio possit illi, dummodo non sit intrusus, vel
violentus, aut alias indignus, vel alteri ido-
neo provideri.

De publicis concubinariis.

TITULUS XXIX.

ET insuper statuimus, quod quicumque cl-
ricus cujuscumque conditionis, status, re-
ligionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel
alterius praeminentiae fuerit, qui presentium
notitiam, quam habere praesumatur, post duos
menses, post eorundem presentium publicatio-
nem, in ecclesiis cathedralibus factam, quam
ipsi dioecesani omnino facere teneantur, post-
quam presentes ad eorum notitiam pervene-
riat, fuerit publicus concubinaris, a percep-
tione fructuum omnium beneficiorum suorum
trium mensium spatio sit ipso facto suspensus:
quos si superior in fabricam vel aliam fru-
dentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus ii fru-
ctus percipiuntur, convertat, necnon hujusmo-
di publicum concubinarium, ut primum talem
esse noverit, mox si superior monere teneat-
tur, ut infra brevissimum terminum concu-
binam dimittat: & si illam non dimiserit, vel
dimissam aut aliam publice resumpserit, jube-
mus ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino
privet. Et nihilominus ii publici concubina-
rii, usquequo cum eis per suos superiores,
post ipsarum concubinarum dimissionem mani-
festamque vitam emendationem, fuerit dispen-
satum, ad susceptionem quorumcumque hono-
rum, dignitatum, beneficiorum, officiorum-
ve, sint inhabiles: qui si post dispensationem
recidivo vomitu ad hujusmodi publicum concu-
binatum redierint, sine spe alicujus dispensa-
tionis ad praedicta prorsus inhabiles existant.
Quodque si ii ad quos talium correctio perti-
net, eos, ut praedictum est, punire negle-
xerint, eorum superiores tam in ipsos de ne-
glectu, quam in illos pro concubinato modis
omnibus digna punitione animadvertant. In
conciliis etiam provincialibus & synodalibus
adversus tales punire negligentes, vel de hoc
crimine diffamatos etiam per suspensionem, a
collatione beneficiorum, vel alia condigna poe-
na severiter procedatur. Et si ii quorum desti-
tutio ad nos & sedem praedictam spectat, per
concilia provincialia, aut suos superiores pro-
pter concubinatum publicum reperiantur pri-
vatione digni, statim cum processu inquisitio-
nis ad nos deferantur, eadem diligentia & in-
quisitio in quibuscumque generalibus capitulis
etiam provincialibus, quo ad eos servetur,
penis aliis contra praedictos & alios non pu-
blicos concubenarios a jure statutis in suo ro-
bore permansuris: publici autem intelligendi
sunt, non solum ii, quorum concubinatus per
sententiam aut confessionem in jure factam, seu
per rei evidentiam, que nulla possit tergiver-
satione celeri notorius est: sed etiam qui mu-
lierem de incontinentia suspectam, & diffama-
tam tenent, & per suam superiorem admoni-
ti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia
vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdic-
tionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios
quasus a concubinariis percipere non erubescunt,
patientes eos in tali foeditate fordescere,
sub pena maledictionis aeternae praecipimus, ne
deinceps sub pacto, compositione, aut spe al-
terius quassus, talia quovis modo tolerent, aut
dissimulent: alioquin ultra praemissam negligetiae
poenam, duplum ejus quod propterea acce-
perint restituere, & ad pios usus omnino con-
ver-

vertere tenentur, & compellantur. Ipsas autem concubinas, aut suspectas prælati omnibus modis curent a suis subditis per auxilium etiam & brachii sæcularis invocationem, si opus fuerit, penitus arcere. Qui etiam filios ex tali concubinato procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper quod in prædictis synodis & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneant diligenter. Injungimus præterea omnibus sæcularibus viris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne ullum, qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæsito colore, prælati, qui ratione officii sui, adversus subditos suos pro hujusmodi concubinato & aliis casibus, sibi a jure permissis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinato absterneant: nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet & ad aliam uxorem accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta apostoli consilium uxorem ducat: pro hujusmodi autem divini observantia præcepti, ita ad quos pertinet, tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omnino studio laborent.

De excommunicatis non vitandis.

TITULUS XXX.

STATUIMUS insuper quod ad vitandum scandala, & multa pericula, subvenendumque conscientis timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censure ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel a jure generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura hujusmodi fuerit, vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, aut locum, certum aut certam, a iudice publicata & denunciata specialiter & expresse, aut notorie in excommunicationis sententiam constituit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari, cum a communione illius abstinere volumus juxta canonicas sanctiones: per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet suffragari.

De interdictis non leviter ponendis.

TITULUS XXXI.

ET quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire. Statuimus quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris, vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque privatæ personæ hujusmodi loca interdicti nequaquam possint

Auctoritate quacumque ordinaria, vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata, ac denunciata, seu in ecclesia publicata: aut domini, seu rectoris, vel officiales ipsorum locorum auctoritate iudicis requisiti hujusmodi personam excommunicatam infra biduum, inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum egesta, recedente vel satisfaciente, mox divina resumi possint, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

De sublatione Clementina, Litteris.

TITULUS XXXII.

NECNON constitutionem de eorundem fratrum nostrorum consilio editam, qua cum irritanti decreto statuimus, decrevimus & ordinavimus, quod extunc de cetero perpetuis futuris temporibus de cessione regiminis & administrationis ecclesiarum & monasteriorum facta per eos qui ecclesiis & monasteriis ipsis prærant, seu illam administrationem, seu commendam, aut ut aliis unita aut alias obtinebant, seu resignatione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel dispositionis, aut censurarum fulminatione, etiam in litteris apostolicis a nobis & sede apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quæ in manibus Romani pontificis factæ dicuntur, contentis (etiam si super illis narratis fundaretur intentio, constare & apparere deberet per publica instrumenta vel documenta authentica) alioquin tam in iudicio quam extra, illud narrativis & assertionibus hujusmodi in præjudicium tertii minime dari, nec ex illis alicui præjudicium asseri deberet, nisi de hujusmodi narrativa & assertione etiam in litteris apostolicis facta altero ex præmissis modis doceretur, innovamus illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari mandamus.

De perpetua stabilitate concordatorum.

TITULUS XXXIII.

ET quia ad supradictam concordiam cum præfato Francisco rege ob illius sinceram devotionem quam erga nos & sedem prædictam, cum ad præstandam nobis reverentiam & filialem obedientiam ad civitatem nostram Bononiæ personaliter venire dignatus est, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus. Illam veri contractus & obligationis inter nos & sedem apostolicam prædictam ex una & præfatum regem & regnum suum ex altera partibus legitime uniti, vim & robur obtinere, ac illi & præsentibus in aliqua sui parte per quascumque litteras & gratias per nos & successores nostros desuper concedendas derogari, clausulamque cum eorundem derogatione præsentium latissime extendenda, ac quod eorundem præsentium litterarum & earum tenor pro expressis habeantur in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis appositam, nihil penitus operari, & illius vigore in litteris apostolicis super ipsius supplicationibus consuevis quicquam, per quod

quod presentibus aut alicui particula de contentis in eis derogaretur seu derogari videretur, narrari non possit: & sic per quoscumque iudices & commissarios etiam causarum dicti palatii apostolici auditores & prefatus Romanæ ecclesie cardinales, in quibusvis causis super premissis vel eorum aliquo pro tempore motis iudicari, diffiniri, & sententiarum debere, sublata eis aliter sententiandi & diffinendi omnimoda facultate & auctoritate, necnon irritum & inane quicquid secus super his vel eorum aliquo a quoquam quavis auctoritate etiam per nos & successores nostros prefatos scienter vel ignoranter contigerit attentari decernimus. Volumus autem quod si prefatus rex presentes litteras ac omnia & singula in eis contenta, que in prima futura sessione presentis concilii Lateranensis approbati & confirmari facere promittimus infra sex menses a die approbationis & confirmationis huiusmodi computando, non approbaverit & ratificaverit, & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo, & omnibus aliis locis & dominiis dicti regni per omnes prelatos & alias etiam ecclesiasticas personas ac curias parlamentis, acceptari, legi, publicari, jurari, & registrari, ad instar aliarum constitutionum regiarum & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione predictis, infra predictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes litteras, aut authenticas scripturas nobis non transmiserit, aut nuntio nostro apud ipsum regem existenti, per eum ad nos mittendas non consignaverit: Et deinde singulis annis etiam legi prout alie ipsius Francisci regis constitutiones & ordinationes, que in viridi sunt observantia observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerint, presentes littere & inde secuta quicumque sint, cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti, & cum omnium que in regno, Delphinatu & comitatu predictis agantur motuum non habeamus, consuetudines, statuta seu usus libertati ecclesiasticæ & auctoritati sedis apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua in regno, Delphinatu & comitatu predictis alias quam in premissis existant, non intendimus nobis & eidem sedi in aliquo præjudicare, seu illa tacite vel expresse quomodolibet approbare. Et nihilominus prefato Francisco, & tempore existenti Francorum regi, in virtute sanctæ obedientie mandamus, quatenus per se vel alium seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos, presentes litteras ac omnia & singula in eis contenta quando & quotiens opus fuerit publicari & ea inviolabiliter observari faciat. Contradictores cujuscumque dignitatis & preminentie fuerint per censuras ecclesiasticas & pecuniarias poenas atque juris & facti quævis opportuna remedia appellatione qualibet omnino postposita compescendo. Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspensi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Forma mandati apostolici.

TITULUS XXXIV.

LEO episcopus servorum Dei, venerabili fratri episcopo N. & dilectis filiis, capitulo singulisque canonicis ecclesie N. salutem & apostolicam benedictionem. Vitæ ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis & virtutum merita: super quibus dilectus filius N. apud nos fide digno commendatur testimonio, nos inducunt ut sibi reddamus ad gratiam liberales. Hinc est quod nos cupientes ut idem N. juxta illius que per felicis recordationis Gregorium papam IX. prædecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directâ extitit, que incipit, Mandatum, & altarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio vestre vel alterius ecclesie aut alio beneficio cum cura vel sine cura, etiam si parochialis ecclesia vel ejus perpetua vicaria aut capella si ve perpetua capellania ad vestram collationem, nominationem seu presentationem & aliam quamcumque dispositionem provideri possit, ac volentes prefato N. premissorum meritum suorum intuitu gratiam facere specialem, ipsi que a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris & poenis a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum presentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutam fore censentes. Necnon omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura & sine cura que prefatus N. etiam ex quibusvis apostolicis dispensationibus obtinet & expectat, ac in quibus & ad que jus sibi quomodolibet competit, quicumque, quodcumque & qualicumque sint eorumque fructuum, reddituum & proventuum veros annuos valores ac huiusmodi dispensationum tenores presentibus pro expressis habentes, motu proprio, non ad ipsius N. vel alterius pro eo nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus si vobis pro alio non scripserimus qui simile mandatum aut similem gratiam prosequatur, canonicatum & præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium vestre vel alterius ecclesie, aut aliud beneficium ecclesiasticum cum cura vel sine cura, etiam si parochialis ecclesia vel ejus perpetua vicaria aut capella, vel perpetua capellania fuerit, ad vestram collationem, provisionem, presentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem, pertinentem, etiam si dignitati, personatu, administrationi vel officio huiusmodi cura imminet animarum, dummodo talis dignitas ecclesia non existat, cum creatione in canonicum vestre vel alterius ecclesie, & si in ea statuto & privilegio expresse caveatur quod nulli de dignitate, personatu, administratione vel officio provideri possit, nisi cum effectu illius ecclesie canonicus existat, canonicatum huiusmodi ecclesie cum plenitudine juris canonici, & non obstante de certo canonicorum numero ad effectum huiusmodi dignitatem, personatum, administrationem vel officium dumtaxat, & non

alias, auctoritate apostolica, tenore presentium conferimus, & de illo etiam providemus, si quem, quam, vel quod post mensem postquam presentes littere vobis presentate fuerint, extra Romanam-curiam vacare contigerit, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis suis, eidem N. conferatis, & de illo aut illa provideatis, seu ipsum ad illum, illam, vel illud presentatis aut nominetis: ipsumque N. in canonicum & in fratrem vestrae vel alterius ecclesiae ad effectum tantum obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi recipiat, stallum sibi in choro & locum in capitulo, cum plenitudine juris canonici assignetis, inducentes eundem N. vel procuratorem ejus nomine, in corporalem possessionem canonicatus & praebendae aut dignitatis, personatus, administrationis vel officii seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinentiarum universorum praedictorum: defendentesque inductum, ac facientes N. vel pro eo procuratorem praedictum ad praebendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium hujusmodi quodcumque fuerit, ut moris est, admitti, sibi que de illius vel illorum fructibus, redditibus, proventus, juribus & obventionibus universis integre responderi, non obstantes forsan ut supra de certo canonicorum numero & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis ac dictae vestrae vel alterius ecclesiae juramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apostolica sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneamini, quodque de canonicibus & praebendis seu dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis vestrae vel alterius ecclesiae aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque ad vestram collationem, provisionem, presentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinentibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictae sedis indulgentia generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat: per quam presentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis, seu si dictus N. praesens non fuerit ad praestandum de observandis statutis & consuetudinibus vestrae vel alterius ecclesiae solitum juramentum dummodo in absentia sua per procuratorem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accesserit corporaliter illud praestet. Datum, &c.

De litteris in executione mandatorum.

TITULUS XXXV.

Simili modo. Leo, &c.

DILECTIS filiis N. & N. ac N. officialibus salutem & apostolicam benedictionem. Hodie cupientes ut dilecto filio N. clerico diaconi juxta illius qui olim per felicis recordationis Gregorium papam IX. praedecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directa

A extitit, qui incipit, Mandatum, & aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & praebenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio ecclesiae N. aut alio beneficio ecclesiastico, cum cura vel sine cura provideri, motu proprio, venerabili fratri nostro episcopo N. & dilecto filio, capitulo, singulisque canonicis ecclesiae N. per alias litteras nostras mandavimus, quatenus si eis communiter vel divisim pro alio non scripsissemus qui simile mandatum aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & praebendam, avi dignitatem, personatum, administrationem vel officium aut beneficium ecclesiasticum ad eorum collationem provisionem, presentationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinens, si quem, quam vel quod post mensem post presentationem earundem litterarum vacare contingeret, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis suis prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent & assignarent: aut eum ad illa presentarent, eligerent, nominarent, seu de illis providerent prout in eisdem litteris plenius continetur. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta motu simili mandamus quatenus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, si episcopus, capitulum, & canonicus praedicti canonicatum & praebendam aut dignitatem, personatum & administrationem vel officium, aut beneficium hujusmodi eidem N. conferre & assignare ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & praebendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium hujusmodi cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis praedictis eidem N. conferre & assignare, necnon eundem N. ad illa, ut moris est, admittere, & in canonicum recipere, & in fratrem, stallum sibi in choro, & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis litteris contenta, alias juxta earundem contentiam atque formam in omnibus & per omnia facere & caequi curetis, contradictores prout justitia suadebit ad hoc compescendo, non obstantibus omnibus que in dictis litteris volumus non obstat. Datum, &c.

De mandatis apostolicis pro regularibus.

TITULUS XXXVI.

PRO regularibus autem similis forma illis conveniens detur.

Conclusio Concordatorum.

NULLI ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, astrictionis, declarationis, praecipii, injunctionis, monitionis, innovationis, consensus, decreti, voluntatis, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo

lmo sextodecimo: quintodecimo Kalenda: Septembris: pontificatus nostri anno quarto.

Approbatio concilii generalis Lateranensis.

TITULUS XXXVII.

NOs igitur ut literæ ipsæ, quæ ob id præcipue editæ fuerunt, ut in corpore mystico sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si quæ membra dissentiant, ea commode suo reinserantur corpori, eo magis observentur, quo clarius contiterit ipsas literas ex matura & salubri deliberatione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio approbatas & innovatas, quæ statuta & ordinatæ fuerunt, licet ad earundem literarum subsistentiam & validitatem alia approbatione non indigerent. Ad abundantior tamen cautelam ut eo tenacius observentur & difficiliter tollantur quo tantorum patrum fuerint majore approbatione munitione, litteras prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac penis, inhibitione aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis: illa præsertim qua volumus, quod si præfatus Franciscus rex supradictas literas ac omnia & singula in eis contenta intra sex menses a data præsentium computandos, non approbaret & ratificaret & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parliamentorum, acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum: & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, intra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existentem, per eum ad nos destinandas non consignaret: & deinde singulis annis etiam legi, prout aliæ ipsius Francisci regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literæ ipsæ & inde secuta, quæcumque essent cassæ & nullæ, nulliusque roboris, vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuæ firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter nec alio modo obtinere, omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum in eis expressorum observationem, sub censuris & penis ac aliis contentis, juxta earundem literarum tenorem & formam teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis non obitare volumus ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentate præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi concilio generalis. Tom. XXXII.

A raneis sacrosancta basilica solemniter celebrata. Anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sextodecimo quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quarto. Sic signatum, visa Je. Salvi. Bembus. Jo. de Madrigal. Et in dorso registrata apud me Bembum.

Sequuntur litteræ patentes regis pro acceptatione concordatarum.

TITULUS XXXVIII.

QUOCIRCA dilectis & fidelibus consiliariis nostris ad præsens tenentibus & qui in futurum nostra tenebunt parlamenta, omnibusque justitiariis regni nostri & Delphinatus ac comitatus nostrorum, ceterisque officialibus, & subditis nostris, & eorum cultibus prout ad eum pertinuerit, mandamus, districtius injungentes, quatenus omnia præmissa & singula teneant, custodiant & conservent in sua roboris plenaria firmitate. Et in causis quibuscumque occasione præmissorum de cetero oritur & emerit, secundum liberationes & conclusiones præscriptas judicent, pronuntient & sententient, atque ab omnibus subditis & incolis nostrorum regni, Delphinatus ac comitatus inviolabiliter faciant in omnibus & per omnia observari, prædictas personas ecclesiasticas & seculares ac earum quamlibet in omnibus & singulis superius expressis, ab omni turbatione, violentia, impressione, molestatione, vexatione, damno & impedimento tueantur, protegant pariter & defendant. Omnes & quascumque personas cujuscumque conditionis ac status fuerint contra facientes aut venientes taliter puniendo, quod in posterum ceteris cedat in exemplum, quoniam sic fieri volumus & jubemus per præsentem in cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus literis duximus apponendum. Datum Parisiis die XIIII. mensis Maii, anno domini millesimo quingentesimo decimo septimo: & regni nostri tertio. Sic signatum supra plicam. Per regem, dominos ducibus Alenconii, Borbonii & Vindocinensi, vobis dominus d'Orval, de la Trimouille, de Boys magno magistro, bastardo Sabaudis, de la Palice & de Chastillon, marchalibus Franciæ & aliis præsentibus. Robertet.

Actum verificationis parliamenti.

LECTA, publicata & registrata ex ordinatione & de præcepto domini nostri regis reiteratis vicibus facta in præsentia domini de Trimolia primi cambellani dicti domini nostri regis, ad hoc per eum specialiter missi Parisius in parlamento XXII. die Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimo septimo. Sic signatum, Pichon.

De prorogatione obtinenda, ad verum valorem beneficiorum exprimendum, qua ut alia editio habet: De prorogatione ad approbandum concordata tam a prelatiis rectorum quam ab aliis personis.

TITULUS XXXIX.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux & Genue dominus, universis presentes literas inspecturis salutem. Cum urgenti necessitate, evidentique commo- do & utilitate reipublice regni nostri ducti ad evitanda majora pericula, que ex revocatione pragmatice in futurum eventura cernebamur, sine illi revocationi obediretur, live non obediretur, que unicuique recte sentienti latissime consistere possent, certa univimus cum sancta sede apostolica concordata, in quibus inter cetera cautum est, quod infra sex mensium spatium illa publicari & registrari, necnon jurari in curiis nostris parlamentorum efficeremus, ecclesiamque Gallicanam illis consentire, alias nullius essent momenti, que nullatenus ob brevitatem temporis aliis etiam urgentibus negotiis occupati perficere valuimus; idcirco ne in rete (quod verebatur) incideremus, & ne commo- do, & utilitate dictorum concordatorum frustraremur, a sede apostolica post lapsum dicti spatii sex mensium unius anni prorogationem obtinimus. Ceterum, cum in dictis concordatis inter cetera etiam caveretur, quod verus valor beneficiorum in illorum impetrationibus exprimendus sit, timendum erat ne ambitiosi sub pretestu veri valoris non expressi, jam dicta impetrarent beneficia. Igitur ut predictis mali- tus via precluderetur, a sanctissimo domino nostro papa Leone decimo rescriptum obtinimus, quo impetrationes pretestu veri valoris non expressi obtentæ infra annum illius rescripti, in quo verus valor non fuisse expressus asseritur, nullius valoris ac momenti esse declararentur. Quarum bullarum seu rescriptorum tenor sequitur, & est talis.

De vero valore beneficiorum non exprimendo, vel ut in alia editione legitur: Papa ad regis postulacionem prorogat sex menses datos ad approbandum concordata ad annum a data patentium computandum.

TITULUS XL.

LEO episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Francisco Francorum regi Christianissimo salutem & apostolicam benedictionem. Dudum siquidem inter alia cum irritantis appositione decreti, statuimus & ordinavimus, quod ex tunc de cetero occurrentibus cathedralium & metropolitansium ecclesiarum ac monasteriorum in regno Francie & Delphinatu ac comitatu Dienii & Valentiniensi confistentium vacationibus, dilecti filii ecclesiarum, capitulorum & monasteriorum conventus ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum & monasteriorum vacantium, pro tempore hujusmodi procedere non valerent, sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia, infra certum tunc expressi temporis spatium, nobis & pro tempore existenti Romano pontifici personas idoneas certo tunc expres-

A lo modo qualificatas, ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis & monasteriis eisdem prestantibus nominare valeres: prout in nostris inde confectis literis, in quibus volumus, quod si majestas tua, omnia in illis statuta, ordinata & contenta infra sex menses post tunc proximam futuram sessionem Lateranensis concilii tunc vigentis, non approbares & confirmares: & a prelatiis ac aliis personis tunc expressis regni tui approbari non faceres, licet ipse nullius essent roboris vel momenti plenus continetur. Cum autem licet exhibita vobis pro parte tua petitio continebat, majestas tua propter varias occupationes quibus ad preteritis implicitis exillis, ac ex certis aliis rationabilibus causis infra dictum semestrem, ipse quod adhuc exillis in dictis literis contenta per prelatos & personas regni tui hujusmodi approbari facere posse commode non confidat. Nos itaque tuis in hac parte supplicationibus inclinati, semestrem predictam infra quod adhuc exillis ad annum a data presentium computandum, auctoritate apostolica tenore presentium prorogamus pariter & extendimus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, necnon omnibus illis que volumus in dictis literis non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre prorogationis & executionis infringere, vel ei ausu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incurlurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo septimo, Kalendis Julii, pontificatus nostri anno quinto.

Altera prorogatio posita ad annum a fine alterius computandum, eo quod propter varias occupationes non fuit concordatum approbatum, et receptum a regnicolis.

TITULUS XLI.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux, & Genue dominus, universis presentes literas inspecturis, notum sit & manifestum, quod cum jamdudum a sancta sede apostolica certæ literæ apostolicæ per nos obtentæ fuissent, quibus semestrem, infra quod nos ecclesia Gallicana approbare debebamus concordata ipse sanctam sedem apostolicam & nos imita, per annum prorogatum extiterat: verum quia durante dicto anno, aliis occupati negotiis, dictam approbationem & confirmationem a prelatiis & aliis personis ibidem expressis approbari, seu confirmari, minime fecerimus; idcirco alias literas apostolicas ab eadem sede obtinimus, quibus annum jam dictum ad alium a fine illius computandum denovo prorogari fecimus, prout in dictis literis (quarum tenor sequitur) plenius continetur.

Conceditur secundus annus a sine primi computandus ad hoc, ut concordatæ recipiantur & observentur a regnicolis.

TITULUS XLII.

Leo episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Francisco Francorum regi Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem. Dudum si quidem inter alia, cum irritantis appositione decreti statuimus, & ordinavimus, quod ex tunc de cætero occurrentibus ecclesiarum cathedralium & metropolitanarum, ac monasteriorum in regno Franciæ & Delphinatu, ac comitatu Dien. & Valentini. consistentium vacationibus, dilecti filii ecclesiarum, capitula & monasteriorum conventus, ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum ecclesiarum & monasteriorum vacantium pro tempore huiusmodi procedere non valerent. Sed majestas tua ad ecclesias & monasteria huiusmodi sic vacantia infra certum tunc expressi temporis spatium nobis, & tempore existenti Rom. pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas, ad eandem nominationem, per nos & Romanum pontificem huiusmodi ecclesiis, & monasteriis eisdem præficiendas nominare valeret: ac volumus quod si majestas tua omnia in illis statuta, ordinata, conventa, infra sex menses, post tunc proximam futuram sessionem Lateranensis concilii tunc vigentis non approbaret, & confirmaret, & prælati, & alii tunc expressis regi tui approbati non faceret, literæ ipsæ nullius essent roboris vel momenti. Et deinde pro parte tua nobis exposito, quod majestas tua propter varias occupationes quibus tunc implicatus eras, ac ex certis aliis rationabilibus causis infra dictum semestre, infra quod tunc adhuc existebas, in dictis literis contenta per prælatos & personas regi tui huiusmodi approbati facere commode non confidebat: Nos per alias nostras literas semestre prædictum, infra quod tunc adhuc existebas ad annum a data posteriorum literarum huiusmodi computandum prorogavimus, pariter & extendimus, prout in singulis literis prædictis plenius continetur. Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, majestas tua literas priores prædictas, juxta voluntatem nostram prædictam approbavit, & confirmavit, & approbati facere intendebat, fecissetque, nisi a literarum priorum editione, ac tuis approbatione & confirmatione, ac earundem priorum literarum publicatione huiusmodi temere appellatum fuisset. Et propterea nobis humiliter supplicari fecisti, ut annum prædictum, infra quem adhuc existis, ad alium annum prorogare de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati, annum prædictum, infra quem adhuc majestas tua existit, ad alium annum a sine primi anni huiusmodi computandum, auctoritate apostolica tenore præsentium prorogamus pariter & extendimus, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus apostolicis, necnon omnibus illis, quæ in prioribus & posterioribus literis prædictis volumus non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. vi. Kalendas Julii, pontificatus nostri anno sexto.

Concil. General. Tom. XXXII.

A Quo circa dilectis & fidelibus consiliariis nostris curias nostras parlamenti tenentibus, necnon sedeschalis, baillivis, præpositis, aliisque iustitiariis & officiariis nostris harum serie mandamus & injungimus, quatenus has præsentibus suis in registris registrarent, ut si pro rebus & negotiis in die occurrentibus, illis quis agere habuerit, ex dictis registris illas extrahere possit & valeat. Cui extracto debito modo facto, talem fidem haberi volumus, ac si dictarum bullarum originale exhiberent. Nam sic nobis placet, & quatenus opus est, ex nostra certa scientia, & potestatis plenitudine, ita fore ordinamus. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus literis duximus apponendum. Datum Baugiaci, die 25. mensis Octobris anno domini 1518. & regni nostri V. Per regem, Cedeoyu.

Prorogatio temporis. De annatis.

TITULUS XLIII.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Romanus pontifex, cui tot tantaque in spiritualibus & temporalibus providenda incumbunt, rerum & temporum qualitate pensata, nonnulla prout ad cunctorum clericorum beneficia ecclesiastica a sede apostolica pro tempore impetrantium commoda & utilitates, ac litibus & fraudibus obviamdum oportere conspicit, salubriter ordinat & disponit. Nuper siquidem inter constitutiones ad laudem Dei & Christi fidelium pacem & quietem de fratribus nostrorum consilio cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege Christianissimo, matura deliberatione concordatas, statuimus quod in provisionibus quas personis quibusvis regni Franciæ ac Delphinatus & comitatus Diensis & Valentiniensis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis per nos & successores nostros & sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas & monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possent, fieri contingeret, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera, aut libras Turonenses, seu alterius monetæ, valor secundum communem æstimationem exprimi deberet: alioquin gratiæ ipsæ essent ipso jure nullæ. Cum autem contingeret personas regni & Delphinatus ac comitatus huiusmodi vacatione beneficiorum in locis remotis regni ac Delphinatus & comitatus eorundem per obitum, pro tempore vacantia intellecta, eorum veri valoris notitiam habere non posse, & veri valoris huiusmodi notitia non habita ad illa a Romano pontifice impetrandum celerem nuntium, ad sedem prædictam destinare, & signaturam supplicationis super illorum impetratione cum facultate verum annum maiorem beneficiorum huiusmodi in literarum super huiusmodi supplicationibus expeditione augendi obtinere, & ad effectum possessionem beneficiorum huiusmodi assequendi, literas super huiusmodi impetrationibus, cum minus vera valoris beneficiorum eorundem expressione expedire, & absque eorum culpa, diligentia & expensis pro impetratione huiusmodi obtinenda factis, & gratia eis a nobis concessa &

X x 3 illius

illius effectu frustrari, ac per posteriores, qui A
 nulla adhibita diligentia, cum expressione veri
 valoris, eadem beneficia a sede prædicta impe-
 trarunt, excludi, ac desuper propterea molestari.
 Nos qui subditorum nostrorum commoda
 libenter procuramus, ac eos a litibus & expen-
 sis quantum cum domino postulum relevamus,
 motu proprio ac certa nostra scientia ac de apo-
 stolice potestatis plenitudine statuimus & ordi-
 namus, quod de cætero perpetuis futuris tem-
 poribus impetrantes beneficia ecclesiastica in re-
 gno, Delphinatu & comitatu prædictis per obi-
 tum dumtaxat vacantia, si verum annuum val-
 orem beneficiorum in literis apostolicis que su-
 per dictis beneficiis expeditæ fuerint, non ex-
 presserint infra annum, a die datæ literarum ear-
 umdem computandum, valorem ipsum male
 expressum corrigi per officiales, ad quos expeditio
 literarum huiusmodi pertinet, & correctiones
 literarum earumdem fieri consueverunt, pe-
 tere; ipsique officiales ipsarum literarum expeditio-
 nis præidentes, ad eorundem impetrantium
 simplicem petitionem, valorem ipsorum ad ver-
 um annuum valorem iuxta petentium volunta-
 tem in eisdem literis reducere & corrigere; ip-
 sique impetrantes pro augmento valoris expres-
 si dumtaxat annuatim cameræ apostolicæ solvere
 debeant & teneantur: decernentes quascumque
 impetrationes posteriores de dictis beneficiis, ra-
 tione non expressione veri valoris huiusmodi
 infra dictum annum factas, nullius roboris vel
 momenti esse & pro infectis haberi debere. Nul-
 li ergo omnino hominum liceat hanc paginam
 nostrorum statuti, ordinationis & decreti infringere,
 vel ei ausu temerario contraire. Siquis
 autem hoc attentare præsumperit, indignationem
 omnipotentis Dei ac beatorum Petri &
 Pauli apostolorum eius se noverit incursum.
 Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno in-
 carnationis dominicæ millesimo quingentesimo
 sexto. Kalendas Octobris, pontificatus nostri
 anno quarto.

*De registratione concordatorum in curiis
 faciendâ.*

TITULUS XLIV.

QUOCIRCA dilectis & fidelibus consilia-
 riis curias nostras parlamenti tenentibus,
 necnon seneschallis, ballivis, præpositis, aliis-
 que iustitiariis & officariis nostris harum serie
 mandamus & injungimus, quatenus præsen-
 tium tenorem suis in registris registrent, ut si
 pro rebus & negotiis in dies occurrentibus, il-
 le qui egere habuerit, ex dictis registris illas
 extrahere possit, & valeat. Cui extracto debi-
 to modo factæ, talem fidem haberi volumus,
 ac si prædictarum bullarum originale exhibe-
 rent. Nam sic fieri volumus, & quatenus opus
 esset ex nostra certa scientia & potestatis pleni-
 tudine ita fore ordinamus. Datum Ambasæ die
 duodecima mensis Aprilis, anno domini mille-
 simo quingentesimo decimo octavo, & regni
 nostri quarto.

*Sur le reply est espris, per regem, ainsi signé
 Robertet: & scellé a double queue de cire jaune.*

*De regia facultate primum mensum graduatis
 debitum nominandi.*

TITULUS XLV.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex,
 Mediolani dux, Genovæ dominus. Cum su-
 perioribus diebus certa iniverimus concordata
 cum sanctissimo domino nostro papa Leone de-
 cimo, quibus inter cetera ordinatur, quatenus
 beneficia vacantia primo mense post publicatio-
 nem illorum, afficiantur graduatis simplicibus.
 Verum cum ex diversitate temporum quibus jam
 dicta concordata publicata in parlamenti no-
 stris fuere, dictorum mensum diversitas confu-
 sionem litium educatricem generare verisimili-
 liter potuisset. Nos igitur, ut dictam confu-
 sionem obijcem apponeremus, a jam dicto domino san-
 ctissimo, domino nostro papa literas apostoli-
 cas obtinimus, quarum tenor de verbo ad ver-
 bum inferius describitur, quibus permittitur,
 illum primum mensum exprimere nobis ac no-
 minare licere. Ex propter facultatem nobis a
 sede apostolica prædicta concessam insequentes,
 considerantesque dicta concordata in curia no-
 stra parlamenti Parisius in mense Martii ultime
 præteriti fuisse publicata: mensem præteritum
 Aprilis dictam publicationem immediate se-
 quentem, pro proximo mense eligimus & no-
 minamus. Ex cojas initio ordo & computatio
 sequentium mensum, ut qui menses graduatis
 simplicibus necnon graduatis nominatis, ac or-
 dinariis collatoribus spectant, sciant & iuxta
 illorum ordinem beneficiis in illis vacantibus
 provideatur, tenorem dictorum concordatorum
 insequendo, nullo habito respectu ad tempus
 publicationis eorundem concordatorum in aliis
 curiis nostri parlamenti factæ. Quocirca dilectis
 & fidelibus consiliariis nostris parlamenti Pa-
 risius, Tolosæ, Burdegalæ, Rothomagi, Di-
 vionæ, Gratianopoli tenentibus: necnon ceteris
 iustitiariis & officariis mandamus & injun-
 gimus, quatenus has præsentis literas nostras
 publicare habeant: necnon in suis registris re-
 gistrare, ut nemo ignorantiam causam prætende-
 re possit, aut valeat: & iuxta tenorem jam di-
 ctæ facultatis nobis concessæ, & declarationis
 per nos factæ, processus judicare habeant, quia
 sic fieri volumus, & ita nobis placet, non ob-
 stantibus quibuscumque in contrarium facienti-
 bus.

*Sequitur tenor dictarum literarum
 apostolicarum.*

TITULUS XLVI.

LEO episcopus servus servorum Dei, carissi-
 mo in Christo filio Francisco, Francorum
 regi Christianissimo, salutem & apostolicam be-
 nedictionem. Dudum siquidem inter alia cum
 irritantis appositione decreti, statuimus & ordi-
 navimus quod ex tunc de cetero occurrenti-
 bus ecclesiarum cathedralium etiam metropoli-
 tanarum ac monasteriorum in regno Franciæ, &
 Delphinatu, ac comitatu Dieñsi & Valentiniensi
 consistentium vacationibus, dilecti filii ecclesia-
 rum capitula, & monasteriorum conventus ad
 electiones seu postulationes futurorum archiepiscopo-
 rum, episcoporum, ac abbatum, ecclesia-
 rum & monasteriorum vacantium pro tempo-
 re

re hujusmodi procedere non valeret; sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia, infra certum tunc expressi temporis spatium, & nobis & pro tempore existenti Romano pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas: ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis, & monasteriis eisdem præficiendas nominare valeret: prout in nostris inde confectis literis (in quibus inter alia, quod primo mense post eandem literarum acceptationem & publicationem ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem seu quamvis aliam dispositionem spectantia: graduatis simplicibus sub certis modo & forma tunc expressis conferre, & de illis etiam providere deberent, caveatur) plenius continetur. Quum autem, sicut accepimus, propter diversa tribunalia plurimum parlamentorum in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis consistentia, in quibus literas & eis constitutas & expressas constitutiones publicari & acceptari diversis temporibus propter locorum distantiam oportet: super primo mense (qui ordinariis collatoribus ad conferendum graduatis conceditur) quis sit, plures lites & dispendia partium super hoc exoriri contingere possit, nos litibus & dispendiis hujusmodi pro nostri pastoralis officii debito, obviare volentes, & de quibus mensis sit deinceps hujusmodi dubitari aut hæsitari contingat, majestati tue, ut post publicationem & acceptationem literarum concordatorum hujusmodi, primum mensem hujusmodi quis sit exprimere & nominare possit & valeat, motu proprio, & ex nostra certa scientia, auctoritate apostolica, tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus, pariterque indulgemus, non obstantibus omnibus que in eisdem literis volumus non obviare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnatione dominicæ 1518. xviii. Kal. Julii, pontificatus nostri anno vi. Sic signatum supra plicam, Ja. Queltemberg. In testimonium quorum his præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Baugiaci die 25. mensis Octobris, anno domini 1518. & regni nostri quarto. Per regem, Gedoin. Lecta, publicata, & registrata Tolosæ in parlamento 22. Novembris, anno domini 1518. Michaelis.

De pena temere venientium contra hujusmodi concordata.

TITULUS XLVII.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani Dux, & Genæ dominus, universis presentes literas inspecturis, salutem. Cum pro corroboratione necnon observatione decretorum concordati per nos cum sanctissimo domino nostro papa Leone decimo iniiti, necessarium ac utile foret, ut a sancta sede apostolica illius concordati protectores constitueremur, ut utroque mucrone institutis concordatorum non parentes punirentur: Literas apostolicas a jam dicta sede apostolica obtinuimus, quarum tenor inferius describitur, quibus illorum concordatorum protectio nobis concessa est. Quocirca directis & fidelibus consiliariis nostris parlamenta nostra Parisius,

Tolosæ, Burdegala, Rothomagi, Divione, & Gratianopoli tenentibus, necnon ceteris nostris justitiariis & officariis mandamus & injungimus, quatenus juxta facultatem nobis concessam eorum concordatorum infractores penitus legitimis afficiant. Et ea que in contrarium dictorum concordatorum attentaverint, revocent, & in pristinum statum reducant seu reduci faciant, compellendo compellendos omnibus viis rationabilibus & debitis. Et ut nemo jam dictæ nostræ protectionis ignorantiam prætereunda valeat, eas presentes publicare, & in registris suis registrare faciant indilate, quoniam nobis sic placet, & ita fieri volumus, non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus.

De protectione concordatorum Francia regibus concessa.

TITULUS XLVIII.

LE O episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Francisco, Francorum regi Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem. Dudum siquidem inter alia cum irritantis appositione decreti statuimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero occurrentibus ecclesiarum cathedralium etiam metropolitanarum ac monasteriorum in regno Franciæ, & Delphinatu, ac comitatu Diepsi & Valentiniensi consistentium vacationibus: dilecti filii ecclesiarum capitula, & monasteriorum conventus ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum & monasteriorum vacantium pro tempore hujusmodi procedere non valeret, sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia intra certum tunc expressi temporis spatium, & nobis, & pro tempore existenti, Romano pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas, ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis & monasteriis eisdem præficiendas nominare valeret: prout in nostris inde confectis literis (in quibus majestati tue, & pro tempore existenti Francorum regi in virtute sanctæ obedientiæ, quod per te vel alium, seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos eadem literas, ac omnia & singula in eisdem contenta, quando & quotiens opus foret, publicari & inviolabiliter observari faceret mandavimus) plenius continetur. Cum autem sicut accepimus, nonnulli regni, Delphinatus & comitatus prædictorum, a quorum cordibus Dei timor absit, literas hujusmodi & per eas editas constitutiones, & in eis contenta plene acceptare reculent, & illis non sine spiritu blasphemiz, & cenurarum in eis contentarum incursum, verbo & opere si possent contravenire contendant: Nos ea que tanta maturitate, consilio & sacri tunc vigentis Lateranensis concilii approbatione discussa, statuta, ordinata, facta & concessa sunt, ut inviolabiliter & inconculse, prout par est, observentur, pro nostri pastoralis officii debito providere volentes, quamquam aliis literis nostris temerariis ausibus contravenire nitentibus occurrerimus, eorumque ora obstruxerimus, motu proprio, & ex nostra certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, cum deceat secularem potestatem, præsertim magnam, ecclesiasticam juvare potestatem.

statem. in his præsertim quæ animarum salutem concernunt, majestatem tuam, & pro tempore existentem Francorum regem, literarum prædictarum, ac per eas edictarum constitutionum, & omnium ac singulorum in eis contentorum legitimos protectores, defensores, & conservatores: necnon quorumvis adversus illas & in eis contenta venire tentantium, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, vel nobilitatis existentium, ac quacumque mundana dignitate fulgentium, invictissimos oppugnatores autoritate apostolica tenore præsentium constituimus, & deputamus, non obstantibus omnibus quæ in dictis literis voluimus non obitare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. xvii. Kalend. Julii pontificatus nostri anno sexto. Sic signatum sub plica. Joan. Sadoletus. & supra plicam, Ja. Questenberg. In testimonium quorum, his præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Augiari die xxv. mensis Octob. anno domini 1518. & regni nostri quarto. Per regem, Gedoy.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Elias de Bordelia Ord. Minorum ex episcopo Petracenensi archiepiscopus Turonensis scripsit contra Pragmaticam Gallorum, de vocat. sanctionem opusculum breve, quod circa annum 1520. Parisiis excusum fuit apud Franciscum Regault & vnanudatum apud Ducaudum Gerlier, in 3. cum privilegio ad biennium hoc titulo DEFENSIO CONCORDATORUM, subtile & præclarum reverendi in Christo patris & domini D. Elia quondam Turonensis archiepiscopi tractatus edius tempore Ludovici XI. regis Franciæ Christianissimi, quod Defensorium concordatorum non immerito potest intuleri, eo quod continere videatur & amplecti motum, rationes, media, persuasiones & causas concordatorum innotum inter S. D. N. Leonem papam hujus nominis X. & Christianissimum D. D. regem Franciscum hujus nominis primum. Verum cum antistes ille sanctissimus die 5. Julii anni 1484. obierit Attania prope Casarodunum Turoniam, non est quod quis eum scripsisse quicquam arbitretur de concordatis circa beneficia inter pontificem Romanum & regem Galliarum innotum, quod nonnulli fraudi habere ausi sunt novimus. Adversus opusculum Bordelii Philippus Probus Bivricus IC. scripsit tractatum DEFENSORIUM ELECTIONUM inscriptum cujus episcopi meminit. Verum non est ille super. Textum porro integrum concordatorum, ut in Gallia passim excuditur & in forensibus tam ecclesiasticorum quam secularium judicium tribunalibus auditorisque vulgo omnium manibus teritur, adscribendum curavi a plurimis ea de re jam pridem rogatus, eique subjecissim libere FLORENTINUM provinciale concilium, præside Julio de Medicis, cardinale archiepiscopo celebratum anno 1517. a Leone X. Romano pontifice approbatur. Verum illud nondum meos in manus venit, ideoque cum aliquot aliis in appendicem hujus xiv. tomii rejiciendum erit. Hujus ergo in locum succedat quæ sequuntur.

A. D. 1518

CONSTITUTIONES PROVINCIALES

Anno domini 1518. per Guliel. Rokeby archiepisc. Dubliensem cum suis episcopis & religiosis personis factæ.

Ex cod. MS. 1
noncupato
libro tubæ
Ossensis
episcopi.

PRESBITERI Conastenses & Ulmienses non admittantur nisi iudicio ordinarii inventantur idonei. Quod non solventes pasturam & limili ordine decimas, excommunicentur.

1. Quod clerici Hibernici non solventes procuraciones archiepiscopi & cetera onera ecclesiis imposita, sint denunciati excommunicati per omnes curatos sub pœna suspensionis lætæ sententiæ quo ad ultimum vale. Item disponi cle. dandum & ceteris provincialibus constitutionibus edit. in hac parte.

3. Calices stannei sint post annum suspensi, nec tales amodo consecrari debent, nisi scyphus saltem argenteus sit.

4. Duo æstimatores constituantur per episcopum ad appretienda bona mortuorum, alias æstimatio facta non valet.

5. Excommunicati sint ipso facto, & denunciandi per curatum etiam absque ordinariarum literis, temporales non solventes dimidiam partem obventionum domorum in cimiteriis, & eorum bona & personæ in dictis cimiteriis seu ecclesiis existentia ecclesiastica carebunt immunitate.

6. Statuta provincialia & synodalia debita exequi debent sub pœnis in iisdem contentis per ordinarios & curatos.

7. Concessio vel firma facta laicis de bonis quibuscumque ecclesiasticis sine assistentia clericorum est ipso jure nulla.

8. Clerici amodo ludentes ad pilam pedalem, solvant toties quoties XL. d. ordinario, & XL. d. reparationi ecclesiæ ubi talis ludus exercetur.

9. Imponentes onera laicalia & exactiones necessarias glebis ecclesiæ sint excommunicati, regia potestate excepta.

10. Definit concilium omnes procuraciones inter Hibernicos ratione visitationis debitas episcopo & persolvendas, & sic eos ad solutionem dictarum procuracionum per censuram ecclesiasticam fore compellendos: Ita tamen, quod statutum.... extendatur ad solutionem procuracionum indifferenter omnibus quibus debentur procuraciones, & ulterius approbamus omnes, tam inter Hibernicos quam etiam Anglicos persolvi debere secundum antiquos.... & rotulos inde in singulis diocesis olim contractos.

BULLA

BULLA LEONIS PAPA X.
EPISTOLÆ ET CONSTITUTIONES.

A.D. 1519. *Declaratio jejunii vigilia sancti Joannis Baptistæ
istâ contingenti in die Corporis
Christi.*

Ex cod. MS.
in scriptis
papali.
D. archiep.
Constat.
(anuncupato
Prædium)
fol. 26. b.

VENERABILI fratri Vvillielmo archiepiscopo Cantuariensi nostro, & apostolice sedis legato nato, Leo papa decimus. Venerabilis frater salutem & apostolicam benedictionem. Tua a nobis sollicitudo requisivit, ut cum præfenti anno vigilia natiuitatis B. Joannis Baptistæ, in festo sacratissimi Corporis Christi occurrat, qua die plebi tibi commissa jejuniû in iungere debeas. Super hoc igitur, habita cum venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, taliter tibi respondendum duximus; quod præfenti constitutione perpetuo duratura statuimus, quod vigilia natiuitatis beati Joannis hujusmodi, in festo Corporis Christi, in quo memoria recolitur salvatoris, a quo salus nostra dependet occurrens, propter tanti festi solennitatem, feria quarta jejuniari debeat, & jejunanda sit vigilia ipsa; scilicet ab omnibus de cetero, cum vigilia in festo Corporis Christi hujusmodi occurrat, servari mandamus; Et propterea fraternitas tua plebi sibi commissæ, in tota Cantuariensi provincia & suffraganeis suis mandabit, ut tam præfenti, quam aliis futuris annis, quibus vigilia natiuitatis ejusdem Joannis Baptistæ, in festo Corporis Christi occurrat, præcedenti die, videlicet feria quarta jejuniari, & vigiliam ipsam, ob venerationem ac devotionem natiuitatis hujusmodi observent. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris die xix. Februarii millesimo quingentesimo nonodecimo, pontificatus nostri anno sexto.

ANNO
CHRISTI
1520. **BULLA APOSTOLICA**
LEONIS PAPA X.

Contra errores Martini Lutheri &
sequacium.

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Idem. 73.

EXURGE domine & judica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum que ab insipientibus sunt tota die: inclina aurem tuam ad preces nostras; quoniam surrexerunt vulpes querentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensus ad patrem, ejus curam, regimen, & administrationem Petro tamquam capiti, & tuo vicario, ejusque successoribus instar triumphantis ecclesie commisit. Exterminare nititur eam aper de filia, & singularis serus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastorali cura præfata, tibi, ut præfertur, divinitus demandata, intende in causam sancte Romane ecclesie, matris omnium ecclesiarum, ac fidei

magistræ, quam tu, jubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam, sicut tu premovere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducentes sectas perditiois, sibi criterem interitum supeducetes, quorum lingua ignis est, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui solum amarum habentes & contentiones in cordibus suis, gloriantur, & mendaces sunt adversus veritatem. Exurge tu quoque quæsumus, Paulè, qui eam tua doctrina ac patri martyrio illuminasti atque illustrasti. Jam enim surgit novus Porphyrius: quis sicut ille olim sanctos apostolos injuste momordit, ita hic sanctos pontifices prædecessores nostros contra tuam doctrinam eos non obsecrando, sed increpando, mordere, lacere, ac ubi causæ suæ disfidit, ad convicia accedere non veretur, more hereticorum, quorum, ut inquit Hieronymus, ultimum præsidium est, ut cum conspiciant causa damnatum ut, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant, ad contumelias proficere. Nam licet hæreses esse ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant, neve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adjuvante, extingui necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua universalis ecclesia, cujus vera sacrarum literarum interpretatione posthabita, quidam, quorum mentem pater mendacii excæcavit, ex veteri hereticorum instituto apud semetipsos sapientes, scripturas eandem aliter quam spiritus sanctus flagitet, proprio dumtaxat sensu, ambitionis, avaræque popularis causa, telle apostolo, interpretantur, imo vero torquent & adulterant: ita ut juxta Hieronymum, jam non sit euangelium Christi, sed hominis, aut quod pejus est, diaboli. Exurgat, inquam, præfata ecclesia sancta Dei, & una cum beatissimis apostolis prælatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis omnium suarum prioribus, eliminatisque a fidelium sinibus hæresibus universis, ecclesie lux sancta pacem & unitatem conservare dignetur. Dandum siquidem, quod præ animi angustia & mœrore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica recitente, ad nostrum pervenit auditum: imo vero, pro dolor! oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet jam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, hæreticam etiam Græcorum & Bohemicam expressè continentes: alios vero respectivè vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, a falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra apostoli doctrinam plus sapere volunt, quam oportet: quorum garrulitas, ut inquit Hieronymus, sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi viderentur perveriam doctrinam etiam divinis testimoniis, male tamen interpretatis corroborare: a quo-

quorum oculis Dei timor recessit, humani generis homine suggerente, noviter suscitatos, & nuper apud quosdam leviores in inclyta natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolendum ibi evenisse, quod eandem nationem & nos, & predecessores nostros, in visceribus semper gesserimus caritatis. Nam post translatum ex Græcia a Romana ecclesia in eodem Germanos imperium, iidem predecessores nostri & nos, ejusdem ecclesie advocatos defensoresque ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos, catholicæ veritatis vere germanos, constat hæresen acerrimos oppugnatores semper fuisse, cujus rei testes sunt laudabiles illarum constitutiones Germanorum imperatorum pro libertate ecclesiarum, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub gravissimis penis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores, vel non expellentes, olim editæ, & a nostris predecessoribus confirmatæ: quæ si hodie servarentur, & nos & ipsi utique hac molestia careremus. Testis est in concilio Constantiensi Hufitarum ac Vviclefistarum, nec non Hieronymi Pragensis damnata ac punita perfidia. Testis est toties contra Bohemos Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum seu multorum ex eis per Coloniensem & Lowaniensem universitates, utpote agri dominici piissimas religiosissimasque cultrices, non minus docta quam vera ac sancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare possemus, quæ, ne historiam texere videamur, præmittenda censuimus. Pro pastoralis igitur officii divina gratia nobis injuncta cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferum ulterius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota atque orthodoxæ fidei injuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inferendos, quorum tenor sequitur & est talis:

Plurima
Lutheri
hæreses.

1. Hæretica sententia est, sed usitata, sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dante, qui non ponunt obicem.
2. In puero post baptismum negare romanens peccatum, est Paulum & Christum simul concubare.
3. Fomes peccati, etiam si nullum adit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cæli.
4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere poenam purgatorii, & impedit introitum regni.
5. Tres esse partes poenitentiae, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.
6. Contritio quæ paratur per discussionem, collationem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, sordiditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.
7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius: De cetero non facere, summa poenitentia; Optima poenitentia, nova vita.
8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossi-

bile est ut omnia mortalia cognoscas. Unde in primitiva ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dem volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordie Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote credat sibi remitti: imo peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, *Quodcumque solveris, &c.* Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutum vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus. In sacramento poenitentiae ac remissione culpæ, non plus facit papa aut episcopus, quam infimus sacerdos: imo ubi non est sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiam si mulier aut puer esset. Nullus debet sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos requirere. Magnus est error eorum qui ad sacramenta eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod sunt confessi, quod non sint sibi confessi alicujus peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas, & preparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam sibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

13. Consultum videtur, quod ecclesia in communi concilio statueret laicos sub utraque specie communicandos: nec Bohemi communicantes sub utraque specie hæretici, sed schismatici. Thesauri ecclesie, unde papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & sanctorum. Indulgentiæ sunt pie fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

14. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenæ pro peccatis actualibus debiti apud divinam justitiam.

15. Seducuntur credentes indulgentias esse salutare, & ad fructum spiritus utiles.

16. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminalibus, & proprie conceduntur duris solammodo & impatientibus.

17. Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

18. Excommunicationes sunt tantum externæ poenæ, nec privant hominem communibus spiritualibus ecclesie orationibus.

19. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

20. Romanus pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus.

21. Verbum Christi ad Petrum, *Quodcumque solveris super terram, &c.* extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

22. Certum est in manu ecclesie aut papae A
proferri non esse statueri articulos fidei, imo
nec leges morum seu bonorum operum.

23. Si papa cum magna parte ecclesie sic
vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non
est peccatum aut hæresis, contrarium sentire,
praesertim in re non necessaria ad salutem, do-
nec fuerit per concilium universale alterum re-
probatum, alterum approbatum.

24. Via nobis facta est enarrandi auctori-
tatem conciliorum, & libere contradicendi eor-
um gesta, & iudicandi eorum decreta, &
confidenter confitendi, quidquid verum vide-
tur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a
quocumque concilio.

25. Aliqui articali Joannis Hus condemnati B
in concilio Constantiensi sunt Christianissimi,
verissimi & evangelici, quos nec universalis
ecclesia possit damnare.

26. In omni opere bono justus peccat.

27. Opus bonum optime factum, est veniale
peccatum.

28. Hæreticos comburi, est contra volunta-
tem Spiritus.

29. Præliari adversus Turcas, est repugnare
Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

30. Nemo est certus, se non semper pec-
care mortaliter propter occultissimum superbie
vitium.

31. Liberum arbitrium post peccatum, est
res de solo titulo: & dum facit quod in se C
est, peccat mortaliter. Purgatorium non
potest probari ex sacra scriptura quæ sit in
canone.

32. Animæ in purgatorio non sunt securæ
de earum salute, saltem omnes: nec proba-
tum est ullis aut rationibus aut scripturis,
ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ
caritatis.

33. Animæ in purgatorio peccant sine inter-
missione, quamdiu querunt requiem, & hor-
rent poenas.

34. Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis
vivunt, minus beantur quam si per se sa-
tisfecissent.

35. Prælati ecclesiastici & principes secula-
res non maledicerent, si omnes sacros mendi-
catis delerent.

Qui quidem errores respective quam sint
pestiferi, quam perniciosi, quam scandalosi,
quam piarum & simplicium mentium seducti-
vi, quam denique sint contra omnem carita-
tem, ac sanctæ Romanæ ecclesie matris om-
nium fidelium, & magistræ fidei reverentiam,
atque nervum ecclesiasticæ disciplinæ, obedi-
entiam scilicet quæ fons est & origo omnium
virtutum, sine qua facile unusquisque infide-
lis esse convincitur, nemo sanæ mentis igno-
rat. Nos igitur in præmissis, utpote gravissi-
mis, propensus, ut decet, procedere, nec
non hujusmodi pesti, morboque canceroso,
ne in agro dominico tamquam vepris nociva
ulterius serpat, viam præcludere cupientes,
habita super prædictis erroribus & eorum sin-
gulis diligenti trutinazione, discussione, ac
districto examine, maturaque deliberatione,
omnibusque rite pensatis ac sæpius ventilatis
cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Ro-
mænæ ecclesie cardinalibus, ac regularium or-
dinum prioribus seu ministris generalibus, plu-
ribusque aliis sacre theologiæ, nec non utrius-
que juris professoribus sive magistris, & qui-
dem peritissimis: reperimus eisdem errores,

respective, et præfertur, aut articulos non es-
se catholicos, nec tamquam tales esse dogma-
tandos, sed contra ecclesiam catholicam doctri-
nam sive traditionem, atque ab ea veram di-
vinarum scripturarum receptam Interpretatio-
nem, cujus auctoritati ita sequiendum con-
sult Augustinus, ut dixerit se evangelio non
fuisse creditorum, nisi ecclesie catholice inter-
venisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus,
vel eorum aliquo vel aliquibus palam sequi-
tur, eandem ecclesiam, quæ Spiritu sancto re-
gitur, errare & semper errasse. Quod est uti-
que contra illud, quod Christus discipulis suis
in ascensione sua, ut in sancto evangelio Mat-
thæi legitur, promissit dicens: Ego vobiscum
sum usque ad consummationem sæculi. nec non
contra sanctorum patrum determinationes,
conciliorum quoque & summorum pontificum
expressas ordinationes seu canones: quibus non
obtemperasse, omnium hæreseon & schisma-
tum, teste Cypriano, fomes & causa semper
fuit.

De eorundem itaque venerabilium fratrum
nostrorum consilio & assensu, ac omnium &
singulorum prædictorum matura deliberatione
prædicta auctoritate omnipotentis Dei, &
beatorum apostolorum Petri & Pauli, & no-
stra, præfatos omnes & singulos articulos seu
errores, tamquam, ut præmittitur, respective
hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut
piarum auriarum offensivos, vel simplicium men-
tium seductivos, & veritati catholice obvian-
tes, damnamus, reprobamus, atque omnino
rejecimus, ac pro damnatis, reprobatis & re-
jectis, ab omnibus utriusque sexus Christi fi-
delibus haberi debere, harum serie decernimus
& declaramus: inhibentes in virtute sanctæ
obedientie, ac sub majoris excommunicationis
læte sententiæ, nec non quoad ecclesiasticas
& regulares personas episcopaliarum omnium et-
iam patriarchalium metropolitanarum, & alia-
rum cathedralium ecclesiarum, monasteriorum
quoque & prioratum etiam conventualium,
& quarumcumque dignitatum aut beneficiorum
ecclesiasticorum, secularium, aut quorumvis
ordinum regularium, privationis & inhabili-
tatis ad illa & alia in posterum obtinenda:
quo vero ad conventus, capitula, seu domos
aut pia loca secularium vel regularium, etiam
Mendicantium, nec non universitates etiam
studiorum generalium, quorumcumque privile-
giorum indultorum a sede apostolica vel ejus
legatis, aut alias quomodolibet habitorum vel
obtentorum, cujuscumque tenoris existant:
nec non nominis & potestatis studium genera-
le, tenendi, legendi ac interpretandi qualvis
scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa
& alia in posterum obtinenda: prædicationis
quoque officii ac amissionis studii generalis,
& omnium privilegiorum ejusdem. Quo vero
ad seculares ejusdem excommunicationis, nec
non amissionis cujuscumque emphyteusis seu
quorumcumque feudorum, tam a Romana ec-
clesia quam alias quomodolibet obtentorum,
ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in poste-
rum obtinenda. Nec non quo ad omnes &
singulos superius nominatos, inhibitionis ec-
clesiasticæ sepulture, inhabilitatisque ad om-
nes & singulos actus legitimos, infamie ac
diffidationis & criminis læte majestatis, &
hæreticorum & fautorum eorundem in jure ex-
pressis poenis, eo ipso & absque ulteriori de-
claratione per omnes & singulos prædictos, si,
quod

quod abſit, contra fecerint, incurrendis. A
 quibus vigore cuiuscumque ſacritatis & clauſu-
 larum etiam in confeſſionalibus quibuſvis per-
 ſonis, ſub quibuſvis verborum formis contem-
 ptarum, niſi a Romano pontifice, vel alio ab
 eo ad id in ſpecie facultatem habente, prater-
 quam in mortis articulo conſtituti, abſolvi
 nequeant. Omnibus & ſingulis utriuſque ſexus
 Chriſti fidelibus, tam laicis quam clericis,
 ſecularibus & quorumvis ordinum regularibus,
 & aliis quibuſcumque perſonis, cuiuscumque
 ſtatus, gradus vel conditionis exiſtant, &
 quacumque eccleſiaſtica vel mundana præful-
 geant dignitate, etiam ſanctæ Romane eccle-
 ſiæ cardinalibus, patriarchis, primatibus, ar-
 chiepiſcopis, epiſcopis, patriarchalium, me-
 tropolitanaſum, & aliarum cathedralium, col-
 legiatarum ac inferiorum eccleſiarum prælatiſ,
 clericis, aliisque perſonis eccleſiaſticis, ſecu-
 laribus, & quorumvis ordinum, etiam Men-
 dicantium regularibus, abbatibus, prioribus,
 vel miniſtris generalibus vel particularibus,
 fratribus ſeu religioſis exemptis, & non exem-
 ptis: ſtudiorum quoque univerſitatibus ſacula-
 ribus, & quorumvis ordinum etiam Mendican-
 tium regularibus: nec non regibus, imperato-
 ris electoribus, principibus, ducibus, mar-
 chionibus, comitibus, baronibus, capitaneis,
 conductoribus, domicellis, omnibuſque offi-
 cialibus, iudicibus, notariis, eccleſiaſticis &
 ſecularibus communitatibus, univerſitatibus,
 potentatibus, civitatibus, caſtris, terris & lo-
 cis, ſeu eorum vel earum civibus, habitato-
 ribus & incolis, ac quibuſvis aliis perſonis ec-
 cleſiaſticis vel regularibus, ut præfertur, per
 univerſum orbem, ubicumque, præſertim in
 Alemania, exiſtentibus, vel pro tempore fu-
 turis, ne præſatos errores, aut eorum aliquos,
 perverſamque doctrinam huiusmodi aſſerere,
 affirmare, defendere, prædicare, aut illi quo-
 modolibet, publice vel occulte, quovis qua-
 ſito ingenio vel colore, tacite vel expreſſe fa-
 vere præſumant. Inſuper, quia errores præſa-
 ti & plures alii continentur in libellis ſeu ſcri-
 ptis cuiuſdam Martini Luther, dictos libellos
 & omnia dicti Martini ſcripta ſeu prædicationes,
 in Latino vel quocumque alio idiomate
 reperiantur, in quibus dicti errores ſeu eorum
 aliqui continentur, ſimiliter damnamus, re-
 probamus, atque omnino rejicimus, & pro
 omnino damnatis, reprobatis ac rejectis, ut
 præfertur, haberi volumus: mandantes in vir-
 tute ſanctæ obedientiæ & ſub prædictis penis
 eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis utri-
 uſque ſexus Chriſti fidelibus ſuperius nominatis,
 ne huiusmodi ſcripta, libellos, prædicationes
 ſeu ſchedulas, vel in eis contenta capitula,
 errores aut articulos ſupradictos continentia le-
 gere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere,
 publicare, ſive defendere per ſe vel alium
 ſeu alios, directe vel indirecte, tacite vel ex-
 preſſe, publice vel occulte, aut in domibus
 ſuis, ſive aliis publicis vel privatis locis tenere
 quoquo modo præſumant: quinimo illa ſtatim
 poſt harum publicationem, ubicumque fuerint,
 per ordinarios & alios ſupradictos diligenter
 quaſita, publice & ſolemniter in præſentia cle-
 rici & populi, ſub omnibus & ſingulis ſupradi-
 ctis penis comburant.

Quod vero ad ipſum Martinum attinet, ho-
 ne Deos, quid prætermiſimus, quid non feci-
 mus, quid paternæ caritatis omiſimus, ut eum
 ab huiusmodi erroribus revocemus? Poſtquam

enim ipſum citavimus, mitius cum eo procede-
 re volentes, illum invitavimus: atque tam
 per diverſos tractatus cum legato noſtro habi-
 tos, quam per literas noſtras, hortati fuimus,
 ut a prædictis erroribus diſcederet, aut ad nos,
 oblato etiam ſalvoconductu & pecunia ad iter
 neceſſaria, ſine metu ſeu timore aliquo, quem
 perfecta caritas foras mittere debuit, veniret,
 ac ſalvatoris noſtri apoſtoliſque Pauli exemplo,
 non in occulto, ſed palam & in facie loque-
 retur. Quod ſi feciſſet, pro certo, ut arbi-
 tramur, ad cor reverſus errores ſuos cognoviſ-
 ſet: nec in Romana curia, quam tantopere,
 vanis malevolorum rumoribus plus quam oportuit
 tribuendo, vituperat, tot reperſiſſet er-
 rata: docuiſſemulque eum luce clarius, ſanctos
 Romanos pontifices prædeceſſores noſtros, quos
 præter omnem modeſtiam injurioſe lacerat, in
 huius canonibus ſeu conſtitutionibus, quas mor-
 dere nititur, nunquam erraſſe: quia juxta
 prophetam, *Nec in Galaad reſinas, nec medi-*
cus deſit.

Sed obſtavit ſemper, & præ dicta citatio-
 ne, omnibuſque & ſingulis ſupradictis ſpretis
 venire contempſit, ac ulque in præſentem diem
 contumax atque animo indurato, cenſuras ul-
 tra annum ſuſtinuit: & quod deterius eſt, ad-
 dens mala malis, de citatione huiusmodi no-
 titiam habens, in vocem temerariæ appella-
 tionis prorupit, ad futurum concilium, con-
 tra conſtitutionem Pii ſecundi ac Julii ſecundi
 prædeceſſorum noſtrorum, qua cavetur, tali-
 ter appellantes hæreticorum pena pleſtendos.
 Fruſtra etiam concilii auxilium imploravit,
 qui illi ſe non credere palam profitetur, ita
 ut contra ipſum, tamquam de ſide notorie
 ſuſpectum, imo vere hæreticum, abſque ul-
 teriori citatione, vel mora, ad condemnationem
 & damnationem opus, tamquam hæretici,
 ac ad omnium & ſingularum ſupraſcriptarum
 penarum & cenſurarum ſeveritatem procedere
 poſſemus.

Nihilo minus de eorundem fratrum noſtro-
 rum conſilio, omnipotentis Dei imitantes ele-
 mentiam, qui non vult mortem peccatoris,
 ſed magis ut convertatur & vivat: omnium
 injuriarum hætenus nobis & apoſtoliſe ſedi
 illatarum oblitus, omni qua poſſumus pietate
 uti decrevimus, & quantum in nobis eſt, age-
 re, ut propoſita manſuetudinis via, ad cor
 revertatur, & a prædictis recedat erroribus,
 ut ipſum tamquam filium illum prodigum ad
 gremium eccleſiæ revertentem benigne recipia-
 mus. Ipſum igitur Martinum & quocumque
 ei ad hærentes, ejuſque receptatores & ſauto-
 res, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, &
 per aſperſionem ſanguinis domini noſtri Jeſu
 Chriſti, quo & per quem humani generis re-
 demptio, & ſanctæ matris eccleſiæ edificatio
 facta eſt, ex toto corde hortamur & obſeca-
 mus, ut ipſius eccleſiæ pacem, unitatem &
 veritatem, pro qua ipſe ſalvator tam instan-
 ter oravit ad Patrem, turbare deſiſtant, & a
 prædictis tam pernicioſis erroribus proſus ab-
 ſtineant, inventuri apud nos, ſi effectualiter
 potuerint, & paruiſſe per legitima documenta
 nos certificaverint, paternæ caritatis affec-
 tum, & apertum manſuetudinis & clementiæ
 fontem.

Inhibentes nihilo minus eidem Martino ex-
 nare, ut interim ab omni prædicatione, ſeu
 prædicationis officio omnino deſiſtat.

Alioquin ut ipſum Martinum, ſi forte juſti-
 tiz

tim & virtutis amor a peccato non retrahat, A
indulgentiæque spes ad penitentiam non re-
ducatur, poenarum terror coerceat disciplinam,
eundem Martinum, ejusque adherentes, complices,
factores & receptatores tenore presentium
requirimus & monemus in virtute sanctam
obedientiam & sub prædictis omnibus & singulis
penis, eo ipso incurrendis, districtè præ-
cipiendo mandamus, quatenus infra sexaginta
dies, quorum viginti pro primo, viginti
pro secundo, & reliquos viginti dies pro ter-
cio & peremptorio termino assignamus, ab affi-
xione presentium in locis infra scriptis, imme-
diate sequentes numerandos, ipsi Martinus,
complices, factores, adherentes, & receptatores
prædicti, a præfatis erroribus, eorumque
prædicatione ac publicatione & assertione,
B
defensione quoque & librorum seu scrip-
turarum editione super eisdem, sive eorum
aliquo omnino desistant, librosque ac scripturas
omnes & singulas, præfatos errores, seu
eorum aliquos quomodolibet continentes, com-
burant, vel comburi faciant. Ipse etiam
Martinus errores & assertiones hujusmodi omni-
no revocet, ac de revocatione hujusmodi per
publica documenta in forma juris valida, in
manibus duorum prælatorum consignata, ad
nos infra alios similes sexaginta dies transmi-
tenda, vel per ipsummet (si ad nos venire
voluerit, quod magis placeret) cum præfato
plenissimo salvoconductu, quem ex nunc con-
cedimus, deferenda, nos certiores efficiat,
ut de ejus vera obedientia nullus dubitationis
scrupulus valeat remanere.

Alias si, quod ablit, Martinus præfatus,
complices, factores, adherentes & receptatores
prædicti secus egerint, seu præmissa
omnia & singula infra terminum prædictum
cum effectu non adimpleverint, apostoli imi-
tantes doctrinam, qui hæreticum hominem,
post primam & secundam correptionem, vi-
tandam docuit, ex nunc prout extunc, & e
converso eundem Martinum, complices, ad-
herentes, factores & receptatores præfatos,
& eorum quemlibet, tamquam aridos palmit-
tes in Christo non manentes, sed doctrinam
contrariam catholicam fidei inimicam, sive scan-
dalosam, seu damnatam, in non modicam
offensam divinam majestatis, ac universalis ec-
clesiæ & fidei catholice detrimentum & scan-
dalum dogmatizantes & prædicantes, claves
quoque ecclesiæ vilipendentes notorios & per-
tinaces hæreticos eadem auctoritate fuisse & esse
declarantes, eosdem ut tales harum serie
condemnamus, & eos pro talibus haberi ab
omnibus utriusque sexus Christi fidelibus su-
prædictis volumus & mandamus; eosque om-
nes & singulos omnibus supradictis, & aliis
contra tales a jure inflictis penis, & presen-
tium tenore subjicimus, & eisdem irretitos fuisse
& esse decernimus & declaramus.

Inhibemus præterea sub omnibus & singulis
præmissis penis, eo ipso incurrendis, omni-
bus & singulis Christi fidelibus superius nomi-
natis, ne scripta, etiam præfatos errores non
continentia, ab eodem Martino quomodolibet
condita vel edita, aut condenda vel edenda,
seu eorum aliqua, tamquam ab homine
orthodoxa fidei inimico atque ideo vehementer
suspecta, & ut ejus memoria omnino deleatur
de Christi fidelium consortio, legere,
asserere, prædicare, laudare, imprimere,
publicare, sive defendere per se vel alium,

Conc. General. Tom. XXXII.

seu alios, directe vel indirecte, tacite vel ex-
presse, publice vel occulte, seu in domibus
suis, sive aliis locis, publicis vel privatis,
tenere quoquo modo presumant: quinimo illa
comburant, ut præfatur.

Monemus insuper omnes & singulos Christi
fideles supradictos, sub eadem excommunica-
tionis lata sententia pena, ut hæreticos præ-
dictos declaratos & condemnatos, mandatis
nostris non obtemperantes, post lapsum termi-
ni supradicti evitent, & quantum in eis est,
evitari faciant, nec cum eisdem vel eorum ali-
quo commercium, aut aliquam conversatio-
nem, seu communionem habeant, nec eis ne-
cessaria ministrent.

Ad majorem præterea dicti Martini, suo-
rumque complicum, factorum & adherentium
ac receptatorum prædictorum, sic post lapsum
termini prædicti declaratorum hæreticorum &
condemnatorum confusionem, universis & sin-
gulis utriusque sexus Christi fidelibus, patriar-
chis, archiepiscopis, episcopis, patriarcha-
lium, metropolitanarum & aliarum cathedra-
lium, collegiatarum, ac inferiorum ecclesia-
rum prælatis, capitulis, aliisque personis ec-
clesiasticis, secularibus, & quorumvis ordi-
num, etiam Mendicantium (præsertim ejus
congregationis, cujus dictus Martinus est pro-
fessus, & in qua degere vel morari dicitur)
regularibus, exemptis & non exemptis, nec
non universis & singulis principibus, quacun-
que ecclesiastica vel mundana fulgentibus di-
gnitate, regibus, imperatoris electoribus, du-
cibus, marchionibus, comitibus, baronibus,
communitatibus, universitatibus, potentati-
bus, civitatibus, terris, castris & locis, seu
eorum habitatoribus, civibus & incolis, om-
nibusque aliis & singulis supradictis, per uni-
versum orbem, præsertim in eadem Alemania
constitutis mandamus, quatenus sub prædictis
omnibus & singulis penis, ipsi vel eorum
quemlibet, præfatum Martinum, complices,
adherentes, receptantes, & factores perso-
naliter capiant, & captos ad nostram instan-
tiam retineant, & ad nos mittant, reportat-
uri pro tam bono opere, a nobis & sede
apostolica remunerationem præmiumque condi-
gnum: vel saltem eos & eorum quemlibet,
de metropolitanis, cathedralibus, collegia-
tis, & aliis ecclesiis, domibus, monasteriis,
conventibus, civitatibus, dominiis, univer-
sitatibus, communitatibus, castris, terris ac
locis, respective tam clerici & regulares,
quam laici omnes & singuli supradicti omni-
no expellant.

Civitates vero, dominia, terras, castra,
villas, comitatus, fortalitia, oppida, & lo-
ca quæcumque ubilibet consistentia, eorum &
earum respective metropolitanas, cathedrales,
collegiatas, & alias ecclesias, monasteria,
prioratus, domus, conventus, & loca reli-
giosa vel pia cujuscumque ordinis, ut præ-
fertur, ad quæ præfatum Martinum, vel
aliquem ex prædictis declinare contigerit,
quamdiu ibi permanserint, & triduo post
recessum, ecclesiastico subjicimus interdicto.

Et ut præmissa omnibus innotescant, man-
damus insuper universis patriarchis, archiepiscopis,
episcopis, patriarchalium, metropo-
litanarum, & aliarum cathedralium ac colle-
giatarum ecclesiarum prælatis, capitulis, aliis-
que personis ecclesiasticis, secularibus, & quo-
rumvis ordinum supradictorum regularibus,

Y y

fra-

fratribus religiosis, monachis, exemptis & non exemptis supradictis, ubilibet, praesertim in Alemania constitutis, qua eorum ipsi vel eorum quilibet sub similibus censuris & poenis eo ipso incurrendis, Martinum, omnesque & singulos supradictos, qui elapso termino hujusmodi mandatis, seu monitis nostris non paruerint, in eorum ecclesiis, dominicis & aliis festivis diebus, dum inibi major populi multitudo ad divina convenierit, declaratos haereticos & condemnatos publice nuntient, faciantque & mandent ab aliis nuntiari, & ab omnibus arctius evitari.

Nec non omnibus Christi fidelibus, ut eos evitent, pari modo sub praedictis censuris & poenis; & praesentes literas, vel earum transumptum sub forma infra scripta factum, in eorum ecclesiis, monasteriis, domibus, conventibus, & aliis locis, legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos, cujuscumque status, gradus, conditionis, praerogativae, dignitatis, aut excellentiae fuerint, qui, quominus praesentes literae, vel earum transumpta, copiae seu exemplaria in suis terris & dominiis legi, affigi & publicari possint, fecerint, vel quoquo modo procuraverint per se vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, tacite vel expresse.

Postremo, quia difficile foret praesentes literas ad lingua quaque loca deferri, in quibus necessarium foret; volumus & apostolica auctoritate decernimus, quod earum transumptis manu publici notarii confectis & subscriptis, vel in alma Urbe impressis, & sigillo alicujus ecclesiastici praefati munitis, ubique stetur & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis staretur & adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensa.

Et ne praefatus Martinus, omnesque alii supradicti, quos praesentes literae quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem literarum, & in eis contentorum omnium & singulorum praetendere valeant, literas ipsas in basilicae principis apostolorum, & cancellariae apostolicae, nec non cathedralium ecclesiarum Brande-

burgensis, Milnenis, & Merisburgensis valvis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quod earundem literarum publicatione sic facta, supradictum Martinum, omnesque alios & singulos praenominatos, quos literae hujusmodi quomodolibet concernunt, perinde accitent, ac si litera ipsa die affixionis & publicationis hujusmodi eis personaliter lecta & intimata forent: quum non sit verisimile, quod ea quae tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere.

Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, seu si supradictis omnibus & singulis, vel eorum alicui, aut quibusvis aliis a sede apostolica praedicta, vel ab ea potestatem habentibus, sub quavis forma, etiam confessionali, & cum quibusvis etiam fortissimis clausulis, aut ex quavis causa seu grandi consideratione, indultum vel concessum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto hujusmodi mentionem, ejusdem indulti tenores, causas & formas, perinde, ac si de verbo ad verbum insererentur, ita ut omnino tollantur, praesentibus pro expressis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae damnationis, reprobationis, rejectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subjectionis, excommunicationis & anathematizationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri ac Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae 1520. xvii. Kalendas Julii, pontificatus nostri anno octavo.

Vita. R. Milanensis Albergatus.

ANNO CHRISTI 1522.

ANNO CHRISTI 1522.

V I T A
HADRIANI PAPERVL

Hadrianus quando pontifex factus:

HADRIANUS tenuis sed honeste fortunae parentibus Ultrajecti natus, Lovanii studendo tantum profecerat, ut inter theologos facile primus haberetur. Qua de causa in Caroli V. praepceptorem assumptus, atque in Hispaniam profectus, ibique episcopus & cardinalis creatus, post vices ibidem Caroli praecclare gestas, tempore ejusdem Caroli V. imperatoris anno domini 1522. quinato Idus Januarii, opera cardinalis Medices, atque omnium cardinalium consensu pontifex electus fuit. Quod cum illi apud Victoriam urbem Cantabriae moranti nuntiatum esset, Genuam maritimo itinere delatus, a principibus Galliae summo honore visitatus est. Romam ingressus octavo Kalendas Octob. in Vaticano coronatus est pompa admodum tenui propter pestis

calamitatem, quae tum Urbem pervaserat. Nomen cum quibusdam aliis pontificibus non immutavit. Amplo & robusto erat corpore, sed vivaci ingenio. Nam cum cardinalis nepoti suo sacerdotium 70. aureorum annui redditus contulisset, vacassetque aliud, ejus proventus paulo pinguiore essent, vix adduci potuit daret illud, solitus dicere: Cupere se homines beneficiis dare, non beneficia hominibus. Ad rempublicam accedens, ob minimos rerum usus omnia fere aliorum arbitrio moderabatur. Bellum intulit Sigismundo Malatestae, quem ducis Ferrariensis atque Urbini auxilio fretus Arimino expulit, omniaque adversus eos duces a Julio & Leone decreta abrogavit. Cardinalem Soderinum ob datas adversus pontificem & Casolum literas, in vincula coniecit.

Res gestae Hadriani.

jecit. Rhodum tertium jam mensem gravissima oblatione persequantem cum rescivisset, omnes curas & cogitationes in hoc convertit ut illi succurreretur. Verum turbato tum rerum statu, utinario profuso, infelici exitu oblatio terminata est. Multa quidem, uti erat ardenti zelo accensus, in ecclesiam utilitatem profuturus erat, si Godefridos, Tancredos, Balduinos, Robertos ea aetas nacta fuisset. Ad clerum reformandum, corruptosque Urbis mores ingenii vires convertit. Sanctum Antonium Florentinorum antistitem, & sanctum Bennonem Germanum in sanctorum cœtum aggregavit. Cum intellexisset Franciam regem Franciscum in Italiam cum potenti exercitu adventare, pontifex Gasaris partes fulsit, Angliis, Hungaris, Venetis, aliisque liberis Italiam civitatibus in fœderis societatem adducis. Hæc temporibus, inquit Sarius, quoddam mire ridiculum accidit Vvittembergæ: Carolstadius enim & Melanchthon præcipui Lutheri discipuli & symmytæ, hausta occasione ex scriptis Lutheri, studiosis adolescentibus persuadere, non esse dandam operam philosophiæ: Platonem, Aristotelem, Cicero-nem, & id genus alios, non nisi mera scripsisse commenta & imposturas, ideoque libros eorum Vulcano consecrandos; uni sacrorum biblicorum lectioni vacandum, neque fas esse hominem Christianum literis deditam agitare vitam: faciendum omnibus, quod in Genesi dictum est: *La sudore vultus tui vesteris panem tuo*. Et ut suam insaniam ex Lutheri primævis fontibus ad se derivatam magis proderent, Carolstadius ex archidiacono factus est agricola Vvittembergensis; Melanchthon in pistrino artem pistoriam meditabatur; plerique adolescentis artium liberalium libris combustis mechanica opificia complexi sunt. A quo delirio dum Lutherus utrumque a se infatuatum, versis velis ad mentem sanioerem reduxisset, omnes ille catholicos reges ac principes scriptis suis calumniose traduxit. Hadrianus paulo post hæc incidit in morbum, ex quo commendata ecclesia & Christiana republica cardinalibus, diem clausit extremum, VIIII. Kalendas Octobris anno Christi 1523. cum in pontificatu sedisset annum unum, menses sex, diesque totidem. Post obitum ejus, duos menses, diesque quatuor sedes vacavit. In sancto Petro sepultus est, hoc elogio exornatus:

HADRIANUS VI. HIC SITUS EST, QUI NIHIL SIBI INFELICIUS IN VITA, QUAM QUOD IMPERARET, DUXIT.

Carolstadii & Melanchthonis doctrinae quæ?

Genes. 1.

Chiquis Hadriani papæ.

BREVE HADRIANI PAPÆ VI.

AD FRIDERICUM SAKONIÆ DUCEM,
adversus Lutherum.

Dilecte fili, salutem & apostolicam benedictionem.

SATIS & plus quam satis sustinimus, dilecte in Christo, si forte Dei pietas tuam animam dignetur invisere, ac dare penitentiam ad cognoscendum veritatem, ut respisceres a diaboli laqueis, a quo captivus detineris. Novimus te paterne monitum a felici recordationis prædecessore nostro, ut a te separares perniciem illam Christianæ religionis Martinum Lutherum: & cum jam toti orbi

Cœcil. General. Tom. XXXII.

manifesta essent sceleratissimæ machinationes illius, speravimus & te ad eor penitus reverturum.

Sed quoniam expectavimus uvæ, & ecce *Jan. 6.* quia frustra confisaris confaror, malitia enim tua non sunt consumpta: coegit nos miseratio tui, coegit paternus amor, quo te, & tibi subditos Saxones in domino semper fuimus prolocuti, salutaribus & paternis monitis adhuc convenire, ut vel tandem respisceris, antequam plane in vos conveniat quod mox subdit propheta: *Argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit eos.* *idem.*

Et quid dicemus vobis, quam quod Galatis suis Paulus? *Galat. 1.* O insensati, quis vos fascinat, ut veritati non obedire? Currebatis bene: interrogate patres vestros, ac dicent vobis: majores vestros, & annuntiabant vobis, quod ab ea ætate, qua uno eodemque tempore vixere Hadrianus Romanus pontifex & Carolus ille magnus imperator, Saxonice fidei plantatores, ad nostra utique & carissimi in Christo filii nostri Caroli tempora, avi & proavi vestri atque adeo Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, per omnia obedientiam pacifici filii: talesque ut non immerito Gregorius V. natione Sævo, olim Romanus pontifex, Saxonie ducem in Romanæ imperatoris constituerit electorem. *Tom. 6. Galat. 1.* *Quomodo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui vos concubant, & volunt convertere evangelium Christi?* Quis vineam domini sabaoth tam pulchre plantatam est demolitus? Certe exterminavit eam aper de silva, & singularis ferus depallus est eam. Sed vae illud a vobis, a domesticis & amicis, a cruciatu præcordiorum. Obsecramus te fili dilecte in Christo, leva oculos tuos in directum, & vide ubi sis prostratus.

Considera quantam ecclesiam Christi, tot malis undique circumvallatam ac pene oppressam, pro opera qua illi subvenire debueras, cladem insuper intulisti. Oppugnator foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus principes reipublice Christianæ, & in mutuam armati perniciem, eruentissimis inter se odiis consistantur; & in fraterna viscera ferrum stringunt, ut vix Ethnici inter se crudelius. An hæc ita tibi visa sunt non satis gravia, nisi contritionem induceres super contritionem, nutrens ac fovens serpentem illum in sinu tuo, qui veneno lingue sue ecclesiam & terras infecit adeo, ut nunc pervenerit gladius etiam usque ad animam? Quanto autem pluris est anima quam corpus, tanto gravius est prædictis omnibus horrendum illud & plus quam Tartareum venenum quo hæresicon ac schismatum contagione tot myriades animarum interiervat, intereuntque. Ita tibi debemus omnes, quod nunc passim ab unitate matris ecclesie recedatur: Quod avertatur vulgus indoctum, ac bis mille prestigiis ac fascinationibus retrahatur a fide, quam luxit ab ubere materno: Quod basilicæ sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus: sacerdotes sine debita reverentia, & sine Christo denique Christiani: Quod sacramenta dei, non sacra censeantur: Quod sanctuarium Christi, sanctum esse negetur: quod dies festi festivis frustrentur iolemnis: Quod morian-

E

Y y 2

ter homines in peccatis suis, rapiantur animæ A
ad tribunal terrificum, nec penitentia recon-
ciliati, nec sacra comunione muniti: Quod
peccerrimus ille tabernaculi ordo confusus sit,
& pœ Christiana pace ac tranquillitate ad re-
bellionem, ad rapinas, ad cædes, ad incen-
dia, cum magno ac manifesto Christianis rei-
publicis discrimine, veluti classico passim exci-
tati. Pro quibus egregiis tuis in ecclesiam
Christi meritis, quo te premio, imo quo non
supplicio dignum censebimus? At dices forte,
Serpens me decepit. Dignam certe recepisti
mercedem, qui illum nativisti in sinu tuo.
Sed itane stultus es ac sine corde, ut in eis
maxime rebus, in quibus errare damnari est,
uni hominioni cooperto peccatis, quam tot B
sanctissimis ab initio patribus, qui in lege
Dei meditati sunt die ac nocte, & quam tot
universalibus conciliis, adversus quæ impudens
os illud velut sepulcrum patens, se aperire non
erubescit: sanctæ denique & catholicæ ecclesiæ,
cujus ritum, consuetudinem & decreta, a tem-
poribus apostolorum ad nos usque inviolabili-
ter observata, unus iste sacrilega temeritate
damnare præsumit, plus credere potueris? O
cæcam dementiam, ac plus quam Judæicam
cæcitatē! At fortassis hoc tibi impusuit, quod
veterator ille Martinus, & ejus sequaces, de
capitalis scripturarum visi sunt sua confirmare.
Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An
non hæ sunt veteris serpentis astutis, qui hac C
veluti esca obducto hamo miseris animabus mil-
le technis & versutis semper est insidiatus: qui-
que, quo angularem infringeret veræ fidei la-
pidem, ac Christianam scinderet unitatem, in
scripturarum agrum suum seminare semen, &
perveris scripturarum intelligentiam jampridem
est aggressus? Cum itaque maxima semper
pars ecclesiæ, imperita turba sit, &
vix unus reperitur aut alter, qui spiritualibus
oculis de scripturarum intelligentia digne valeat
judicare: siquidem librum signatum legimus,
quem solus leo de tribu Juda dignatus est
aperire, ac solvere signacula ejus: que tan-
dem est ista diabolica excæcatio, uni carnali
hominioni, semper eructanti crapulam & potum,
quam reliquo orbi universo, quam tot
spiritualibus patribus, quorum voluntas semper
fuit in lege domini, qui vitæ sanctimo-
nia, ostensione spiritus, ac virtute, glorioso
denique martyrio suam doctrinam comprobave-
runt, in scripturarum intelligentia plus apud
te fidei habere potuisse? O cæcitatē novam
& inauditam! Unus apostata tibi potuit per-
suadere, sefellisse patres universos, errare
posteros, & in solum se & quos decepit per-
venisse regnum Dei, pervenisse totas misera-
tionum Dei divitias, ac gratiam universita-
tis? Et quid non dicimus cum propheta: *Hæc
hæc, hæc, domine: ergone decepisti populum
tuum?* Quia potius, cur non devotatā (se-
cundum apostolicum præceptum) questionibus
ac pugnis verborum, ex quibus oriuntur in-
vidiæ, contentiones, blasphemias, suspiciones
malas, confusiones hominum mente corrup-
torum, & subvertunt corda audientium, ex
operibus suis, juxta dominicam designationem,
studuistis cognoscere filium profanum istum,
qui ad vos venit primum in vestimentis ovium,
lupus intrinsecus rapacissimus? Siquidem non
ex foliis, non ex floribus, sed ex fructibus ar-
bor cognoscenda erat.

Annon manifesti sunt nequissimi fructus ejus?

Siquidem sacrilegus hic adversus Deum, ima-
gines sacras, atque adeo ipsam crucem Chri-
sti, sceleratis manibus contringere, & polluti-
tis conculcare pedibus non formidet: contra
sacerdotes Dei furore impio temerarie debæ-
chans, non desinit laicos, ad lavandas sibi
in eorum sanguine manus sedulo coarctare: ec-
clesiam Christi patricialibus armis oppugnans,
hoc agit assiduo, ut suffocentur homines in
peccatis suis: hoc unum elaborat, ne divina
misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum
remedia efficacia esse voluit, vulneratos in ec-
clesia sua curet. Ita enim ea aut sustulit uni-
versa, aut hæreticos suos postifero infecit vena-
no, ut toxicum magis requirat, quam anima-
rum medicinas.

Præcepit suis ne indignanti Deo quis satis-
faciat: ne jejuniis, orationibus, lamentatio-
nibus peccata redimat: ne hostis illa placens
Deo, corpus & sanguis domini nostri Jesu
Christi a sacerdotibus offeratur quotidie pro
peccatis nostris. Vota docet non reddere do-
mino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac
professionis suæ desertor, ut plurimos sui fa-
ciat similes, sancta illa Deo vasa pollucere non
veretur, consecrataque Christo virgines, &
vitam monasticam professas, extrahere a mo-
nasteriis suis, & mundo, imo diabolo quem
semel abjuraverunt, reddere. Quod in vote-
ri lege in umbraticis sacerdotibus dominus non
tulit, quod Ethnici in idolorum suorum fla-
minibus omnes sunt abominati, Christi sacer-
dotes etiam vilissimis copulat meretricibus.
Sanctos patres illos, quorum vita & doctrina
illustravit universum mundum, non solum de-
bito honore non prosequitur, sed multo quam
Cain scelestius despicit, deridet, contemnit,
insecatur.

Sacrosanctis omnibus universalibus conciliis
impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega
lingua detrahit: libertatis specie licentiosam
quamdam vitam, nullis constrictam legibus,
ac vere serinam, inducere conatur. Unde &
exlex homo, contemptor ac violator legum
omnium, in tantam erupit mentis vesaniam,
ut sanctissimorum patrum decreta & ecclesiasti-
cos canones igne publico concremare non for-
midarit. Et breviter Christianam veritatem,
omnem rerum ordinem, pulcherrimam denique
ecclesiæ faciem, a Christo, ab apostolis,
apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab
initio constitutam, unus hic post tot cente-
nos annos discindere, invertere ac deformare
molitur.

Quod si nondum satis etiam internoscis, de
Christiano magisterio, an de Antichristi spi-
ritu illa proficiantur: si ita fascinavit te præ-
stigiator ille, ut credere possis unum hunc
perfidissimum apostatam, veluti alterum Eli-
seum habere duplicem spiritum Eliæ, aut al-
terum esse, quem se jactat, Danielom, in
quo sit spiritus amplior & intelligentia scriptu-
rarum major, quam in omnibus olim sanctis-
simis illis doctissimisque viris, quam in sa-
cro sancta ecclesia catholica, quid est te uno-
cuius? Aut si jam ex fructibus arborem cog-
nosces, in errore persistis tamen, quid te
miseris?

Sed esto: transfiguratus sit coram te satanas
ille in angelum lucis, & quæ manifesta sunt
opera carnis ac diabolica, spiritus esse & Chri-
sti opera, venenata sua facundia persuadere po-
tuerit. Numquid non ubique vel hoc ipso
pro-

prodixit; cuiusnam spiritus sit, quod omnis eius sermo amarus est, virulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquam non scateas conuicia, blasphemias ac lcommatibus plissquam venenatis, aduersus omne Christianam pietatis, modestie, mansuetudinis ac benignitatis officium? Numquid ita docuit Paulus, cuius se iactat spiritum habere, cum nulla ejus extet epistola, que non pacem & unitatem, ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos suos hortatur in domino, ut in caritate fraternitatis se diligant invicem, sectentur que sunt pacis, & qui edificationis custodiant? Corinthiis annon testatur, se docere in ecclesiis, Deum, non dissensionis, sed pacis Deum esse? Et, breuiter, numquid non ubique clamat, ubique docet evangelica illa tuba, ut digne ambalemus in omni humilitate ac mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in caritate, solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis, utque deponamus omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blasphemiam, inflationem, iactationem, que ita huic peculiaris sunt, ut illa Paulo, ac illius discipulis uniuersis, qui mitis est ac humilis corde: non Paulini, non Christiani, sed diabolici spiritus esse certissima indicia, vel cæco non clarissime appareat?

Ex verbis illius quomodo non intellexisti, Christum in corde suo, an vero antichristum haberet, secundum quod ipsa Veritas in evangelio ait: *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? De abundantia enim cordis os loquitur.* Et cum scriptum sit, quod maledici regnum Dei non possidebunt: Item cum in euangelio dicat dominus: *Quicumque dinerte fratri suo, Rana, reus erit concilio: Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehenna incendiis.*

Illum esse antichristi apostolum, cuiquam obscurum esse poterit? qui non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotum Petri successorem, Jesu Christi in terris vicarium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumeliis, conuitiis, ac blasphemias, nusquam non lacerat, discerpit & insectatur, ut ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures castæ: Qui apostolicam cathedram in qua presedit caput apostolorum Petrus, eoi presuerunt tot sancti pontifices, quam ecclesiam principalem, unde sit exorta unitas sacerdotalis, sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus, non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore cathedram pestilentie, antichristianam, diabolicam, & si qua potuit excogitare nefandiora, toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas, que tam multos doctissimos sanctissimosque viros, tam egregias in ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorrhæ ubique vocare non verecundatur: Qui non satis habet, omnipotentis Dei sacerdotes probis omnibus, conuitiis, contumeliis, ac blasphemias horrendis & inauditis, nunquam non publice ac privatim insectari, quibusvis viliores facere, nisi etiam laicos concitet ad lavandas sibi manus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto honore haberi velit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Do-

Concil. General. Tom. XXX II

minus in Deuteronomio testatur est, dicens: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris in cer sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leviticæ generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicium veritatem: & facies quacumque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit dominus, & docuerint te juxta legem ejus; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctisque populus audians timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.* Et Samuel cum sperneretur a filiis Israel, annon dicit dominus: *Non enim te spreverunt, sed me, ne regnem super eos: manifeste ostendens, invisibilem te contemni, cum visibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moses murmuranti aduersus te populo respondit: Non aduersus me murmurastis, sed aduersus dominum Deum vestrum.* Quod si Leviticos illos sacerdotes tanta honoris prerogativa præcellere voluerit dominus, qui exemplari tantum ac umbræ deserviebant cælestium, in umbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia consumentes: quo tandem honoris loco eos haberi voluit, quibus tradidit claves regni cælorum? tantamque tribuit potestatem, ut que ligarent super terram, ligarentur & in cælis: & que soluerent super terram, soluta essent & in cælis: utque quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent: quorum retinerent, forent & retenta? Qui non sanguinem hircorum aut vitulorum, sed hostiam vivam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinem domini nostri Jesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo ac manibus tractant? breviter sacramenta omnia, quibus hominibus vita salutisque tribuitur animarum, suis perficiunt orationibus?

Quanto, inquam, honore hos præcellere voluerit dominus, quis tandem dubitabit, quod nec ipse tacuit in euangelio, cum dixit ad eos: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me?* Et quid consequitur? quod in eundem Christum blasphemus est & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphematur aut maledicit. Annon hoc primum mandatum in retributione. *Honora patrem & matrem, ut sis longævus super terram? Qui autem maledixit patri aut matri, morte morietur.* Numquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regeneraverunt, per quos Christiani sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui cælestibus nos pascunt sacramentis? Quid si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & parentes? aut eis maledicere licebit? Numquid non & Judas erat inter eos, quos dominus misit ante faciem suam, & ad quos dicebat: *Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, excutite foras de domo aut civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi civitati.* Annon præcepit ita apostolus: *Obedite*

Y y 3

Colos. 6.

Ephes. 4.

Colos. 3.

Matth. 23.

1. Cor. 13.

Matth. 5.

Deut. 17.

1. Reg. 8.

Exod. 26.

Matth. 16.

Luc. 10.

Exod. 20. Deut. 5.

Luc. 10.

Matth. 10.

Hebr. 13.

proprietis vestris, & subiacere eis? Quod si
 1. Jun. 11. malis & peccatoribus non sit obediendum, qui-
 bus tandem? Quoniam, si dixerimus, Pecca-
 tam non habemus; ipsi nos seducimus, & ve-
 ritas in nobis non est. Ovis es, noli discutere
 pastorem: noli te iudicem Dei constituere &
 Christi. Annon ita praecepit dominus in evan-
 2. Mart. 21. gelio, dicens? Super cathedram Moysi sederunt
 Scribae & Pharisei: omnia quaecumque dixerint
 vobis, servate & facite: Si quis autem fuerint
 male, facere nolite: manifeste significans, ha-
 bere eos dignitatem, tametsi vitæ essent per-
 ditæ. Numquid idem dominus, cum postea
 3. Jun. 17. tempore passionis alapam accepisset a ferro sa-
 cerdotis, dicenti sibi: Sic respondes pontifici?
 adversus pontificem quidquam dixit contume-
 liose? quin magis innocentiam suam afferens
 & ostendens: Si male, inquit, locutus sum,
 expetra de malo: si bene, quid me cadis?
 Annon & Paulus, cum caderetur in concilio
 4. Mart. 21. Jeshu Ananæ, diceretque ad eum: Percutiet te
 Deus, paries dealbare: Et tu sedens iudicas me
 secundum legem, & contra legem iubes me percu-
 5. Mart. 21. ti: audiens ab stantibus: Sic infirmas sacer-
 dotem Dei, maledicendo ipsum? tamen mane
 nomen & umbram quamdam sacerdotis cogi-
 6. Mart. 21. tans expavit? Nescibam, inquit, fratres,
 quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim:
 7. Mart. 21. Principi populi tui non maledices. Quo magis
 miramur, quod ex illis diabolici spiritus ope-
 ribus, velati fructibus nequissimis arborem
 pessimam nondum cognovistis. Et quis tan-
 dem est ita hebes animo, ut non videat quo
 nunc prorumpant furiosissimi conatus istius,
 cum ut quique est facinorosissimus, despera-
 tissimus, aut perditissimus latro aut homici-
 da, sub istius vexillis ac signis conveniant?
 Ecclesiam jam Christi parricidalibus armis ac
 sacrilegis manibus non clam, sed palam oppu-
 gnantes, consecrata Deo loca, templa & mo-
 nasteria exurunt & prophanant: Christo dica-
 tas virgines, sacerdotes Christi & monachos
 crudelissime persequuntur, ecclesiarum bona di-
 ripiunt: & breviter, rapinis, latrociniiis,
 caedibus, incendiis, confundunt universa: ex-
 cæcante nimirum eos iusto Dei iudicio, & in
 insaniam tam manifestam erumpere permitten-
 te, ut neminem jam latere possint sceleratissimas
 machinationes istius. Atque hi, qui pestifera
 contagione ipsius infectos sese nunc tandem
 cognoverunt, schismatico errore deposito, ac
 hæretico furore deserto, unitatis ac veritatis
 dominionem fidei sanitate repetunt. Inter quos,
 dilecte nobis in Christo Jeshu, cum a te non
 ex postremis reversurum ad salutarem matris si-
 nom speravissemus, quem reverentem libenter
 & obvis excepissemus manibus: bona spe tan-
 dem nostra frustrati, videmus supra petram
 induravisse te faciem tuam: videmus perniciem
 illam animarum Lutherum sub tuo patrocinio
 latitantem, suam adhuc virus longe lateque
 8. Mart. 21. spargere. Sed quoniam adhuc potens est do-
 minus Deus etiam de lapidibus istis suscitare
 filios Abrahæ, antequam egrediatur ut ignis
 indignatio ejus, & succendatur, nec sit qui
 extinguat: ideo te, fili dilecte in Christo,
 obsecramus per viscera nostri redemptoris do-
 mini nostri Jeshu Christi, per Christianam uni-
 tatem, per patris caritatem, per tuam deni-
 que ipsius tuorumque salutem, miserere eccle-
 siæ Christi, & tot jam malorum procellis uni-
 que exagitata ac pene oppressa, tua maxime
 culpa, aliquando ser opem: miserere patris

A nostri, que sinceram olim fidei, eximiam reli-
 gionis, sanctæ sub iugo domini ac religiosam
 obedientiam insigni præcellens gloria, oernaciam
 istam religionis Christianæ, ac fidei ac pieta-
 tis publicum hostem Martinum, in suis se
 peperisse ac fovisse visceribus nunc erubescit.
 Miserere denique tui ipsius, tuorumque misere
 seductorum Saxonum. Quos, nisi respici-
 catis, & quidem cito, manet præsens & cer-
 ta ultio divina, quam neque in hoc sæculo
 effugietis, neque in futuro. Hæc dicit domi-
 nus Deus: Audi, popule pulchre, audi princeps
 qui non habes cor: qui habetis oculos & non
 videtis: aures, & non auditis: Me ergo non ti-
 mebitis, & a facie mea non deturbabitur? num-
 quid non audistis, quæ fecerim in diebus an-
 tiquis? Legite scripturas, in quibus putatis
 vos vitam æternam habere, & invenietis
 1. Jun. 1. quam gravis semper fuerit, & quam terribilis
 divina vindicta in illos qui in populo Dei
 schisma concitaverunt. Numquid non legistis
 horribilem divinam ultionem adversus Dathan
 & Abiron, quod multitudinem adversus Mo-
 sen concitavissent, quos dehiscens sub pedibus
 terra, & aperiens os suum, deglutivit, &
 omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita ut des-
 cenderent viventes in infernum? Et adversus
 Core, quem eandem ob causam cum ducentis
 & quinquaginta viris cælestis flamma devoravit?
 Quod si ob durius imperium fortassis,
 aut quorundam pastorum seu ignaviam, seu
 2. Mart. 17. malitiam schismata excitanda putatis: num-
 quid non ex libro Regum audistis adeo indi-
 gnatum fuisse dominum adversus decem tribus
 filiorum Israel, & in omne semen eorum, ut
 dimoverit eos & tradiderit in direptionem,
 donec projiceret eos a facie sua? Ob quam
 tandem culpam, nisi quod ob durius impe-
 rium Salomonis, & imprudentis arrogantius-
 que responsum Roboam regis Jerusalem, scis-
 3. Mart. 15. ma fuerunt a tribu Juda & Benjamin? Quam
 præsens semper fuerit dominus vindex sacerdo-
 tibus suis, an non Saul ab regio abjectus ho-
 nore, & Ozias rex Juda percussus lepra,
 propterea quod quæ sacerdotes domini sunt
 4. Mart. 16. ausi usurpare, sufficienti vobis potuerunt esse
 argumento? Et breviter, annon omnes tes-
 tantur historia, universos ultrice domini ma-
 nu infelice perisse exitu, qui in Christos do-
 mini sacrilegas manus injicere non formidave-
 runt? Contra autem, felicia omnia, & lon-
 gam illis contigisse vitam, qui Christum in
 sacerdotibus suis venerati sunt? Moveant er-
 go vos exempla aliorum, & cogitate quid
 vobis sit expectandum, qui venerabilem Dei
 chorum in manus tentatis tradere profanas.
 Proinde quod dominus per Moysen præcepit
 universo populo Israel, ut separarentur a ta-
 bernaculo Core, Dathan & Abiron, nec tan-
 5. Mart. 16. gerent quidquam quod ad eos pertineret, ne
 involverentur in peccatis eorum: hoc & vo-
 bis, præcipue autem tibi, dilecte fili, ejus-
 dem domini nostri auctoritate præcipimus, &
 obsecramus in Christo Jeshu, ut separemini a
 Martino Lutero, auferatis a vobis petram
 illam scandali, neque tangetis quod illius
 est, ne & vos divina ultio involvat subito in
 peccatis illius. Expurgate quamprimum ferveren-
 6. Mart. 16. tam illud, quod reliquam fidei vestra massam
 corruptit, ut sitis nova conspersio, novaque
 creatura.

Non dedigneris, fili dilecte, Paulum imi-
 tari, quem sicut vicisti in ecclesiam Dei porre-

CURIO-

cutione, tam gravem animarum perniciem sub
 tuo nutriendi patrocinio: ita reversus ad cor,
 effice ut omnes intelligant tuam conversionem:
 atque qui per te sunt scandalizati, in te rursus
 glorificent Deum. Maxime autem hoc
 praesta quamprimum, ut impurum os tuum
 obstruatur, ut capuletur blasphema lingua,
 qua contra Deum ac sanctos ejus loqui non
 cessat, & virus suum undique spargit. Et
 ut prophetis vos verbis admonemus, *Stete
 super vias, & videte ac interrogate de so-
 lutiis antiquis, quae sit via bona, & ambu-
 late in ea, & invenietis refrigerium animabus
 vestris. Stete, inquam, & doctrinis variis
 & peregrinis nolite abduci. Interrogate de
 sententiis antiquis, quae sit via bona, per
 quam ambulaverunt patres vestri, quam do-
 monstraverunt tot myriades martyrum, docue-
 rintque tot millia confessorum, & ambulat
 in ea.*

Quod si a vobis impetraverimus, sicut &
 sincere speramus, erit quod gaudeamus cum
 angelis de peccatore penitentiam agente, &
 perditam rursus inventam ovem humeris no-
 stris ad ovile domini gaudentes reportabi-
 mus, paternaque pietate, quantum in no-
 bis fuerit, stulam vobis praestiam restituere-
 mus.

Quod si dixeritis, *Non ambulabimus: &
 paterne salubriterque vos monenti responde-
 bitis, Non audimus. Ideo audite sonus,* C
*dicit dominus, & cognoscite congregationes,
 quanta ego faciam vobis. Ecce ego adducam mala
 super populum istum fructum cogitationum ejus,
 quia verba mea non audierunt, & legem meam
 proiecerunt.* Sed & hoc tibi denuntemus in
 virtute omnipotentis Dei & domini nostri
 Jesu Christi, cujus in terris vicarius sumus,
 nec te in praesenti saeculo hoc laturum impu-
 ne, & in futuro aeterni te ignis expectare
 incendium. Vivunt una pontifex Hadrianus
 & religiosissimus imperator Carolus, meus ca-
 rissimus in Christo filius & alumnus. Cujus
 tu edictum vere Christianum adversus Luthe-
 ranam perfidiam, & quod talem decebat im-
 peratorem, non sine gravi offensa ac vili-
 pensione Caesaris majestatis violare non ti-
 muisti. Non committamus, ut quos olim
 cum Magno Carolo Hadrianus pontifex in
 Christo genuerunt, nunc Hadrianus ponti-
 fex & imperator Carolus sub schismatico ac
 haeretico tyranno, haereseon ac schismatum
 limam interire contagione. Quare reverti-
 mini ad cor, & respicite tu tuique misere
 seducti Saxones, nisi utrumque gladium,
 apostolicum simul & Caesarem, olim velitis
 experiri.

Scripta Romae anno domini millesimo quin-
 gentesimo vigesimo secundo.

BREVE HADRIANI PAPAE VI

AD INQUISITOREM COMENSEM.

Inquisitoribus haereticorum pravitatis datur facultas
 procedendi contra incantatores, sortilagos,
 diabolo obedientiam praestantes, fidem
 abnegantes, &c.

*Hadrianus episcopus, &c. Dilecto filii salutem
 & apostolicam benedictionem.*

DUDUM, uti nobis exponi fecisti, per
 felicis recordationis Julium papam secon-
 dum praedecessorem nostrum, non sine magna
 tunc animi sui displicentia accepto, quod per
 quendam Georgium de Casali, ordinis fra-
 trum Praedicatorum professorem, & in civi-
 tate Cremonensi haereticum pravitatis inquisito-
 rem deputatum, in nonnullis Lombardum par-
 tibus, & praesertim in locis, in quibus di-
 ctus Georgius inquisitor deputatus erat, re-
 pertus fuerunt quamplures utriusque sexus per-
 sons, propriam salutem immemores, & a fide
 catholica deviantes, certam sectam facientes,
 fidem, quam in sacri sacreptione baptisma-
 tis susceperant, abnegantes, sanctam crucem
 pedibus conculcantes, & opprobria super eam
 perpetrantes, ecclesiasticis & praesertim eucha-
 risticis sacramentis abutentes, diabolum in suum
 dominum & patronum assumentes, eique obe-
 dientiam & reverentiam exhibentes, & suis
 incantationibus, carminibus, sortilegiis,
 aliisque nefandis superstitionibus, jumenta &
 fructus terrae multipliciter laedentes: aliaque
 quamplurima nefanda, excessus & crimina con-
 dem diabolo instigante committentes & perp-
 trantes, in animarum suarum periculum, di-
 vinae majestatis offensam, perniciosumque con-
 plum, & scandalum plurimorum.

Contra quas cum dictus Georgius tunc, ut
 asserbat, in dictis locis suis inquisitioni de-
 putatus, prout ipsius Georgii incumbere offi-
 cio, ipse Georgius processisset: nonnulli au-
 tem tam clerici quam laici illarum partium,
 quarentes plus sapere quam oportet, promissa
 delicta ad ejusdem Georgii inquisitionis
 officium non pertinere temere asserentes, pen-
 sumentes in populo errores & scandala lomb-
 naverunt: sicque eundem Georgium in po-
 pulo odiosum reddere, & dicti Georgii offi-
 cium impedire conati fuerunt, prout etiam
 tunc impediebant: ita quod propter promissa
 delicta, personae praedictae delicta hujusmodi per-
 petrantes, remanebant impunite, & aliorum
 eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie
 inducebantur, in non modicum fidei oppro-
 brium, animarum periculum, & scandalum
 plurimorum.

Dictus praedecessor volens (ne inquisitionis
 officii executio quomodolibet retardaretur, &
 labes haereticorum pravitatis longius venena dis-
 funderet) providere, dicto Georgio per quon-
 dam suas in forma brevis literas commisit &
 mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii
 inquisitioni deputatis, de excessibus hujusmo-
 di cognoscere, & contra quascumque perso-
 nas, cujuscumque conditionis & praeminentia
 forent, inquisitionis officium exercere &
 exequi; ipsasque personas, quas in praemissa
 culpabiles reperiret, una cum locorum ordi-
 nario-

nariorum vicariis, quatenus voluissent inter-esse, juxta dictarum personarum demerita corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a jure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscumque per censuram ecclesiasticam, & alia juris opportuna remedia compellendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium vel favorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eisdem indulgentiis uti & gaudere decrevit, quibus Crucignati contra alios hæreticos, ex indulto apostolico eis concessio, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur.

Et sicut eadem expositio subjungebat, non solum delicta & crimina hujusmodi contra fidem catholicam & Christianam religionem, sub jurisdictione inquisitoris Cremonensis committuntur & perpetrantur; sed omnibus aliis locis & diocæsis sub jurisdictione aliorum inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardie, in dies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto provisione & castigatione eis est earundem literarum tenore providendum, Quare tu, sicut asseris, in civitate Comenli, ubi dictæ pravitatis inquisitor existis, tam tuo, quam omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hæreticæ pravitatis inquisitorum ubilibet consentiam & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, ut literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune dignemur providere.

A Nos igitur hujusmodi supplicationi inclinati, literas prædictas, cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis continetur, ad te, & ad alios ordinis & congregationis hujusmodi inquisitores, tam impræsentiarum deputatos, quam in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi, & cuilibet inquisitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuissent, apostolica auctoritate, tenore præsentium extendimus; ipsasque literas tibi & illis, ut præmittitur, eisdem auctoritate & tenore concedimus;

Non obstantibus omnibus illis, qui idem Julius prædecessor voluit non obstarè, ceterisque contrariis quibuscumque.

B Et quia difficile foret præsentibus literas ad singula loca, in quibus de eis fides forsan fuerit facienda, deferre: volumus & apostolica auctoritate decernimus, quod ipsarum transumptis, manu cujuscumque notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus curiæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, in judicio & alibi, ubi opus fuerit, eadem proferri fides adhibeatur, quæ adhibetur eisdem præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub anno piscatoris, die vigesima Julii, millesimo quingentesimo vigesimo tertio, pontificatus nostri anno primo.

Evangelista.

ANNO
CHRISTI
1522.

Ex B. S. S. S.
Concil. Ro-
tomag. Prov.
par. I. pag.
189.

CONCILIIUM ROTOMAGENSE

A GEORGIO II. CUM SUPFRAGANEIS CELEBRATUM
Anno Domini MCCCCXXII.

Ex MS. codice D. Joannis le Prevost Canonici Rotomagensis.

In prima Sessione Concilii Provincialis
Neustricæ hæc acta sunt.

CAPITULA.

I.

A DHORTATUR tuba illa in spiritu Dei Apostolus Episcopos Dei vicibus fungentes, quorum fidei thesaurus ille Evangelicæ doctrinæ, veluti selectis dispensatoribus a Christo speciatim concreditus est, unde quaque inculparos esse primum oportere, longeque seniores a vitis illorum qui vulgo magistratus.... (a) Evangelii, Christi que titulus ad questum ipsis turpiter imputetur. Proinde ut & morum integritas, & vitæ sanctimonia, & boni fama nominis, Christi Ec-

D clesie Pastoribus præsertim hujus inclite Provincie (quam Neustriam dicunt) Archiepiscopo & Episcopis illabefactata, semper (Christo auspice) & sit subdixis exemplo, & coram omnibus luceat, statutum & ordinatum est in hunc qui sequitur modum.

II.

In primis, cum veri Christi Pastores super gregem vigilare, vultusque sibi commissi pecoris diligenter agnoscere debeant, utpote salutaris doctrinæ pabulo, verbo & opere ipsum refocillando populum; amodo noctis vigiliis summa cura continuent, resideantque personaliter Archiepiscopus ceterique Suffraganei quilibet in sua Diocesi, astringantque cum effectu Curatos, Decanos, Abbates, & Priores

(a) Sic supplendam conjicio MS. codicis atque editionis prioris lacunam: a vitis illorum qui vulgo magistri mendaci appellantur, 2. Petri cap. 2. v. 2. ne Evangelii, &c.

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1522.

res Conventuales, ceterosque sibi subditos, maxime curam animarum habentes, ad residentiam in suis beneficiis respective faciendam personalem; nec cum aliquo dispensent, nisi causa dispensandi legitima prius judicetur, quæ etiam in dispensationis licentia ad tollendum omnem scrupulum inferatur.

III.

Ceterum attendentes quod scriptum est: *Beatus qui curas manus suas ab omni munere; potestatem ordinandi & Ordines ministrandi, seu manus imponendi, beneficia conferendi, electiones confirmandi, spiritualia sunt, & gratis conferri debeant; dicente Christo: Gratis accepistis, gratis date*: pro huiusmodi igitur Ordinum tum minorum, tum sacrorum, beneficiorum insuper simplicium, vel curam animarum etiam habentium collationibus, dimissionibus dandis, manuum impositionibus, electionum confirmationibus, officiorum denique in Ecclesiis ac Officiorum commissionibus, nulla penitus per Archiepiscopum, Episcopos, seu quoscunque alios Prelatos, vel etiam pro presentationibus ad beneficia a Patronis seu Collatoribus pecunia recipiatur, vel exigatur in posterum.

IV.

Cumque etiam Episcopi, & alii jurisdictionem quasi Episcopalem habentes procuratores sint animarum; & defunctorum voluntates, elogia seu testamenta exequi, seu executioni demandare teneantur: ne pium defunctorum propositum improba calliditate extinguatur ac defraudetur, de cetero inquiratur sollicite per Prelatos seu eorum officarios, aut eos, quibus de jure vel consuetudine de executione testamentorum competit jurisdictionis, de testamentis, codicillis, elogiis seu ultimis voluntatibus defunctorum, coganturque executores (si qui sint) alioquin illi qui de dictis executionibus sese onerabunt, ad implendum pias & ultimas defunctorum voluntates, necnon ad reddendas compoti rationes in fine anni Magistris testatorum. Quod si quid reliqui in pios usus (legatis persolutis) superstiti exponendum; secundum juris dispositionem fiat proclama generale ad convocandum creditores, eum insinuationibus seu seclusionibus, fiatque processus contra creditores absentes, & feratur sententia super inventario dictorum bonorum conficiendo, per quem declaretur dictum

residuum juxta piam defunctorum voluntatem impendendum esse, nec ultra anni unius curriculum ad id explendum inducitur, nisi rationalis causa jure ipso sancita sit. Et ut sine dispendio omnia circa præmissa fiant, neve, humanitatis obsecro, relicte pecunie judiciorum dispendiis præter equum infumantur, Archiepiscopus ceterique Prelati pro quolibet testamento non recipiant ultra summam 7 solidorum & 6 denariorum Turonensium, salvo jure minus recipiendi secundum qualitatem testatorum & testamentorum, codicillorum, seu elogiorum.

V.

Sed nec satis est Prelatis ipsis circa præmissa bene versari, etiam docere & orare, nisi addit elemosinæ largitio, quorum auribus vox illa insonat divina: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*. Emendæ itaque seu multæ pecuniaræ, quæ in futurum pro sceleribus & commissis in Curis Ecclesiasticis taxabuntur, in pios usus per Prelatos Ecclesiasticos convertantur, seu per eorum elemosinarios vel commissarios converti jubeant atque erogari.

VI.

Porro cum quilibet Christianus in Fonte Baptismali anulo Fidei subarratus, sanctæ ac pompæ ejus renuntiaverit, humilitatem Christi induendo, qui & suos mollibus vestiri noluit, sed simplicibus uti judicavit; nihilque in Episcopali cer vice splendidius fulgeat quam humilitas, vestesque ministrorum nec perlucide, nec sordidæ esse debeant; posthac Archiepiscopus, Episcopi, ceterique Ecclesiarum Prelati vestibus honestis secundum consonantiam status induantur, ut in hoc a laico saltem discriminari possint. Nullaque personæ Ecclesiasticæ, cujuscunque status vel præminentix, etiam si Archiepiscopali, Episcopali vel alia fungantur dignitate, aut domesticis eorundem Clericis, vestibus sericis cujuscunque generis (quæ magis ad pompam quam necessitatem a pluribus assumuntur) in Ecclesiis vel locis publicis coram populo, aut deferre, aut uti liceat, verum aliis honestis indumentis eorum statui congruentibus sine contenti, abiciantque ac processus suis domibus eliminent affectis istos seu famulos variis vestimentorum coloribus (ut passim videre licet) dissectos, quæ mentis sectionem magis quam doctrinæ

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1522.

Strius integritatem ac soliditatem, omnibus etiam plebeis in magnum status Ecclesiastici dedecus palam ostendunt.

Sequuntur ea que fuerunt proposita super Capitula predicti Concilii.

TITULI CAPITULORUM

1. Numquid peccent Canonici confabulantes in Choro de rebus prophanis durante Servitio divino, aut alias vagantes seu deambulantes in Ecclesia, dum durante servitio, & nonne teneantur continuare Servitium? B
2. An residentia Canoniorum in Ecclesia Cathedrali vel Collegiata excuset Canonium beneficiarium a residentia in suo beneficio curam animarum habente?
3. An valeat consuetudo Ecclesie Cathedralis, qua Canonici volentes visitare suos Parochianos ardeantur ad residentiam in Ecclesia Cathedrali die Pasche dimissis ovibus propriis?
4. Utrum liceat eisdem aliquid recipere pro receptione Canoniorum de novo venientium?
5. Numquid Prelati teneantur includere Moniales, extirpare proprietatem Abbatum & Monachorum, ac eos reducere; & si fuerint defectus, an extirpentur per visitationem, vel alio inquirere teneantur?
6. An valeat consuetudo ut Monachi laicos viviant quam contineat eorum regula.
7. Numquid in qualibet Monasterio teneantur habere preceptorem ad docendum Religiosos juvenes, vel eos mittere ad studium?
8. An Monachi possint esse compadres, frequentare nuptias; & an preterea officii sui sine a regule Monasterii absoluti, & possint passim divagari?
9. An liceat Monasterio, Abbati, vel Monachis aliquid recipere ab ingrediente seu recipiendo in Monasterio, & an excuset consuetudo? C
10. An Monachi cujuscumque ordinis vel conditionis existant, possint sine consensu Episcopi nova construere adificia, vel antiqua sumptuosiori modo quam erant reficere?
11. An Monachi exempti delinquentes in territorio ordinariarum Episcoporum possint coerceri ab Episcopo vel laico, non obstante exemptione seu privilegio, etiam derogante capitulo: Volentes, in sexto; & an subditi Episcoporum teneantur exire Provinciam seu Episcopatum pro iustitia habenda contra exemptum eorum conservatore privilegiorum suorum? E

ADVISAMENTUM FACTUM

PER DOMINOS DE DIOCESI
ROTOMAGENSI.

Super articulis eisdem traditis per Reverendissimum in Christo Patrem Dominum Archiepiscopum Rotomagensem & eius Reverendos Dominos Suffraganeos.

D E C A N O N I C I S .

PRIMO laudant & approbant statuta per Reverendissimum & Reverendos Patres oblata; quibus supplicat addi quae sequuntur: videlicet super tertio articulo addatur, si placeat, hoc verbum (Tonsum) placeat etiam addi (& Officiorum tam Ecclesiasticorum quam temporalium).

Placeat insuper superaddi ad quintum articulum (quod pro parvis delictis excommunicationis sententia non feratur; sed si opus sit correctione, satisfactio corporalis, aut cum vilius fuerit expedire, salutaris poenitentia imponatur; ac circa miserabiles personas quae unde satisfaciunt pro pecuniariis emendis, ad quas sunt taxata respectus habeatur, sic quod ad cessionem recipiantur, vel alias corporaliter puniantur.)

Secundo super articulis per modum questionum oblati. I. Super primo articulo de confabulationibus: dicunt quod sic.

Super secunda parte ejusdem articuli dicunt, quod vagantes seu ambulantes per Ecclesiam tempore Servitii divini, nisi causa rationabilis id exsolcat, etiam peccant.

Quoad continuationem vero & assistentiam Servitii, dicunt quod, cessante legitimo impedimento, debent interesse horis canonicis, & in Anniversariis debent interesse secundum formam foundationum de super editarum.

SEQUITUR RESPONSIO SECUNDI
ARTICULI.

II. Utrum residentia Canoniorum in Ecclesia Cathedrali vel Collegiata excuset Canonium beneficiarium a residentia in suo beneficio curam animarum habente?

Deliberaverunt prefati Domini, quod Canonici Ecclesiarum Cathedralium excusantur. Debent tamen singulis annis ex debito aliquibus diebus solemnibus visitare suos parochianos. De Canonici Collegiatis subest causa eos dispensandi.

III. An valeat consuetudo Ecclesie Cathedralis, qua Canonici volentes visitare suos parochianos, ardeantur ad residentiam in Ecclesia Cathedrali in die Pasche, dimissis ovibus propriis?

Deliberaverunt prefati Domini quod articulus ille supponit falsum, & quod praecise non ardeantur; habet enim Ecclesia suas constitutiones & ordinationes.

IV. Utrum liceat eisdem aliquid recipere pro receptione Canoniorum de novo venientium?

Videtur quod sic; dummodo id quod recipitur non tendat ad repletionem ventris vel bursae, & quod etiam potest peti aliquod paramentum, vel aliud tendens ad cultum divinum.

D E

ANNO
CHRISTI
1522.

DE MONACHIS.

V. Numquid Prælati teneantur includere Monachos, extirpare proprietatem Abbatum & Monachorum, ac eos reducere; & si fuerint defectus, an excusentur per visitationem, vel alios inquirere teneantur?

Responderunt præfati Domini quod de jure Moniales debent includi, & proprietates ab Abbatibus & Monachis abdicari secundum eorum regulas. Super residuo articuli, propter confusionem ipsius non potest responsio certa dari.

VI. An valeat consuetudo ut Monachi laicius vivant, quam continet eorum regula?

Deliberaverunt quod dicti Monachi debent vivere secundum regulas suorum ordinum, salvis tamen suis privilegiis.

VII. Numquid in quolibet Monasterio teneantur habere Præceptorem ad docendum religiosos juvenes, vel eos mittere ad studium?

Dicunt quod sic.

VIII. An Monachi possint esse compadres, frequentare nuptias; & an prætextu sui officii sine a regulis Monasterii absoluti, & possint possum divagari?

Dicunt quod non.

IX. An liceat Monasterio, Abbati vel Monachis aliquod recipere ab ingrediente in Monasterium, & an excuset consuetudo?

Dicunt quod possunt gratis & sine pacto oblata recipere, non autem petere, aut exigere.

X. An Monachi cujuscunque ordinis vel conditionis existant possint sine consensu Episcopi nova construere aedificia, vel antiqua sumptuosius modo, quam erant reficere?

Possunt construere & reedificare aedificia, non tamen sumptuosiora & ad pompam.

XI. An Monachi exempti delinquentes in territorio Episcoporum possint coerceri ab Episcopo vel laico, non obstante exemptione seu privilegio, etiam derogante capitulo: Volentes, in sexto? & an subditi Episcoporum teneantur exire Provinciam seu Episcopatum pro justitia habenda contra exemptum eorum conservatore privilegiorum suorum?

Deliberaverunt Domini quod possunt per Episcopum coarctari & puniri, donec requirantur a suis Prælatibus, & quod non debent exire Provinciam pro justitia habenda.

DE DEPORTIBUS.

Super materia Deportuum proposita in cœtu Congregationis visum fuit, quod ad tollendum & evitandum scandala, & subveniendum indigentibus virorum Ecclesiasticorum qui de novo assumuntur ad regimen animarum; Ratio- nabile judicaverunt quod Reverendissimus Dominus Archiepiscopus & ejus Suffraganei, cete-

rique Domini Prælati qui jus deportuum se habere dicunt, omnino ab hujusmodi deportibus se abtineant; & si noluerint omnino se ab eis abstinere, aliqua portio rationabilis fructuum eisdem Dominis assignetur, ac residuum relaxetur pro victu & habitu ipsorum Beneficiatorum, juxta dispositionem extravagantis Suscepti regimini: aut quod ipsis Dominis certa summa moderata secundum æstimationem fructuum hujusmodi beneficiorum annuatim solvatur, & ea mediante nulli de cetero depositus solvantur; sed beneficia ipsa curata penitus libera ab omni deportuum solutione existant & remaneant.

Quod Reverendissimus Dominus & ejus Suffraganei pro non residentia Curatorum nihil exigant aut habeant, ac etiam quod Curati existentes in studio non valeant aut possint astari ad comparandum personaliter in Synodiis.

Auferantur & profanentur Conventus nuper erecti de tertio Ordine sancti Francisci; & si (ut Synagoga eorum cum honore sepeliantur) bonum videatur eos reduci ad unicum Conventum, amodo nullum recipiant, aut vestiant sine licentia Episcopi, & in omnibus subsint visitationi Episcoporum.

Videtur esse prohibendum omnibus viris Ecclesiasticis, mendicantibus, ac ceteris, se presumant quasdam sectas contra veram & Catholicam doctrinam per quosdam evasios adinventas prædicare, publicare & dogmatizare; quoniam errores ex hoc in sancta Ecclesia, qui semper sine monitis hæretum perseveravit usque ad præsens, orti non sine causa formidandum est.

Ne etiam impressoris artis quicumque sine licentia Episcoporum libros aut tractatus quoscunque imprimere, & venditioni publice audeant prostituere, præcipue qui fidem & mores continere & tangere possunt, & nisi per Doctores Theologiæ videantur & approbentur, prius autoritate Episcoporum ut prædicentur interveniente.

Hac sunt Fæsta qua Reverendissimus Archiepiscopus Rotomagensis tempore suo & in Diocesi sua suppressi fecit anno 1522. non tamen Servitium divinum voluit dimitti, sed fieri ut prius, sed ut mechanici suas operas exercere possent; & primo.

Festum Cathedralis S. Petri.
Festum Inventionis sanctæ Crucis.
Festum S. J. ante Portam latinam.
Festum SS. Gervasii & Protasii.
Translatio S. Eligii in Junio.
Festum S. Martialis in Julio.
Translatio S. Martini in Julio.
Festum S. Petri ad vincula in Augusto.
Inventio S. Stephani in Augusto.
Dies mortuorum, post Servitium divinum.
Festum Sancti Clementis.
Festum S. Thomæ Martyris.
Feria 4 post Festum Pentec.

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1524.

V I T A C L E M E N T I S P A P A E V I I .

CLEMENS, cui antea Julii nomen erat, A
Juliani Medici filius, a Leone patre
primum archiepiscopus Florentinus, mox cardi-
nalis creatus, universam republicam suscepit.
Qua bene administrata, post Hadriani
mortem, cardinalibus Columna, & Cornario fa-
ventibus, pontifex renuntiatus est, anno domi-
ni millesimo quingentesimo vigesimotertio, de-
cimoquarto Kalendas Decembris, tempore Ca-
roli quinti imperatoris. Tertio pontificatus an-
no jubileum celebravit. Post Borbonii a Gal-
lis defectionem, Clemens Caroli potentiam
pertimescens, inita prius cum Venetis societa-
te, sese medium inter utrosque constituit, &
eorum discordia componere summo studio cona-
tus est. Columnenses ingentibus coactis copiis B
instructi ad regnum Neapolis pro Carolo custo-
diendum, adfuit cum Hugone Moncada, & de-
fque pontificis, nil tale metuentis invadunt. Is
fuga arrepta, in Eliam arcem se recepit, na-
que inde egredi ei licuit, quin Columnensibus
venia promissa, exercitum e Gallia cisalpina
revocandum in se reciperet. Principibus tamen
viris intercedentibus, & prorogis Lanojo con-
ciliante, ad pacem ventum est, & pontifex
omnem exercitum dimittit. Quod ut sensit
Borbonius, illico exercitum Caesaris Romam
admovet, Urbem contra fidem publicam cap-
it, & diripit miserrime: quod facinus nemo
antea Gothorum & Vandalorum temporibus
ausus fuerat. Clemens in Hadriani arce diu C
obfessus, ad deditionem compulsus, multoque
aere redemptus, Columnensibus veniam, si quid
deliquissent, concessit. Post septem menses
liber e custodia evasit ementito habitu, & in
Urbem vetere perductus est: inde rursus ami-
citiam & amicitiam cum Carolo contraxit,

Clemens
quando
pontifex
factus:

Clemens
captus.

quem in Italiam profectum Bononia corona-
vit, cujusque auxilio Florentiam obsedit,
receptaque, Alexandrum pronepotem ei du-
cem praeposuit. Henricum Angliam regem ex-
communicavit, quod conjugem suam Caroli
materteram repudiasset. Cum Carolo aliisque
principibus Italiae sex mensium foedus inivit.
Franciscum regem Massiliae convenit, eumque
sibi nova amicitia conjunxit. Catharinam
enim Medicem proneptem suam regis filio nata
minori nuptum dedit. Ad Urbem reverfus,
litteras salutationis a Davide rege Aethiopiae,
longe disjunctissimo, accepit, quibus lectis
magnam animo iustitiam concepit. Hujus tem-
poribus secta Lutherorum divisa est in Zwin-
glicanos, Carolostadianos, Lutheranos, Ana-
baptistas. Habitis in Helvetia, Hassia & Bo-
hemia convenientibus disputationibus & collo-
quiis, ut vocant, synodalibus, frequenter
quidem tentatum est, ut concordarentur, sed
frustra. Thoma Muntnero auctore, praetextu
libertatis evangelicae, exortum est bellum Ru-
sticanum perniciosissimum. In Spirensibus co-
mittis permittum fuit ut in fidei & religionis
negotio nihil deinceps usque ad concilium in-
novetur. Sectarii se decreto isti subscribere non
posse protestati, ad Caesarem appellarunt, di-
cique hac de causa Protestantes, confessionem
suae perfidiae, a Melanchthone Graece & Latine
conscriptam, ter quaterve mutata, in ce-
leberrimis imperii comitiis Augustae, anno se-
quentis habitis, obtulerunt. Clemens obiit
anno domini millesimo quingentesimo trigesi-
moquarto, septimo Kalendas Octobris, cum
longo & difficili morbo antea laborasset, se-
dissetque annos decem, menses totidem & dies
septem.

CONSTITUTIO AD REMOVENDOS ABUSUS,

Et Ordinatio ad cleri vitam reformandam, per reverendissimum in Christo patrem &
dominum dominum Laurentium tituli sanctae Anastasiae, sanctae Romanae ecclesiae
presbyterum Cardinalem Campegiensem, ad Germaniam, &c. de latere legarum, anno
domini millesimo quingentesimo vigesimoquarto Ratisbonae edita.

SYNOPSIS CAPITUM SEQUENTIUM. D

Quod nemini predicare liceat, nisi per episcopum
admissum, cujus est verbum Dei seminando eos
adhibere quos probaveris esse doctos, modestos ac
pios viros. Cap. I.

Quod clerici morum integritatem, clericis
quoque habitum, ac consuetudinem ornari debeant.
Cap. II.

Vitanda clericis tabernae, sterna, ludi, omnisque
levitas. Cap. III.

Invidiosus clericis componaria ac mercatio.
Cap. IV.

Ut parochi oblationibus ac juribus suis contenti,
subditis nihil superfluum oneris imponant. Cap. V.

Ut parochi pro necessaria sacramentorum admi-
nistratione, quod de consuetudine voluntarie
offertur, recipiant, nihil vero extorqueant.
Cap. VI.

Consuetudo per quam plus justo onerantur sub-
diti, auctoritate episcoporum vel magistratus mo-
deranda. Cap. VII.

Quod oportet clericos esse temperantes, & non
misceri cum laicis convivio ne funeraria quidem
aut fraternitatem. Cap. VIII.

Parochis datur potestas occultos peccatores gra-
tia absolvendi, praeter hereticos, homicidas & ex-
communicatos, qui cum publicis peccatoribus remis-
sionem suam ad eos quibus absolutio reservata est.
Cap. IX.

ANNO
CHRISTI

1524.

Acta Roma-

nae synodali

Palatini ep-

iscopalis

synodi

de reformatione

cleri Germaniae

ad concilio

Ratisbonae

vi-

ta & mense

et mense

Ne

Ne prelati animarum curam indignis & sub vilis A stipendio locent. Cap. x.

Gaudere non debent clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant. Cap. xi.

Non debent animarum cura præfici religiosi, sed ad regulam (quam professi sunt) observantiam compelli. Cap. xii.

Licet pauperi conventui cuiuslibet sua ecclesia, diviti tantum coherentem præficere religiosum probatum prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines alii quam tales promoveri debent. Cap. xiii.

Extra diocesim ordinati sine ordinarii auctoritate ac literis testimonialibus, ad divina non admittantur. Cap. xiv.

Sacerdotes in libidinem effusos & nefario concubinatam pollutos, pœnis ac censuris ecclesiasticis coercendos. Cap. xv.

Stationarios qui elemosynam parvi sunt, prohibendos, qui vero integra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio ordinarii. Cap. xvi.

Vagos sacerdotes non tolerandos ultra mensem, nisi cum testimonio ordinarii unde discesserunt, ejusque cuius diocesim intrarunt admissione. Cap. xvii.

Servandas in arario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent nisi accedente ad voluntatem præfectorum ararii, rectoris quoque consensu. Cap. xviii.

Episcopi debent suis vicariis (quod & ipsi episcopi sunt) ita providere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem quaestui servire. Cap. xix.

Redigantur dies festi in numerum, ceteri ita abrogantur, ut nihilominus poragantur divina. Cap. xx.

Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebratio, & quotiens jejunium plebi sit imponendum. Cap. xxi.

Quod cadis clerici auctores tantum divinis excludere debeant. Cap. xxii.

Quod episcopi non debeant clericorum bonis inhære qui legitimos heredes aut successores relinquunt. Cap. xxiii.

Quod secularis potestas capere possit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipsos animadversio, quodque non liceat episcopis pensionem, aut absentiarum decimas extorquere. Cap. xxiv.

Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus immodice ac avare clericis surripere. Cap. xxv.

Archiepiscopi debent provinciam synodum omnium triumno convocare. Cap. xxvi.

Qui recusat altari servire, non debet de altari vivere. Cap. xxvii.

Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint, sepultura debent asinorum sepeliri. Cap. xxviii.

Non committendum ut relinquatur impunita blasphemia. Cap. xxix.

Servanda qua adversus simoniacos sacri canones decernunt. Cap. xxx.

Divinatores, hæreticos, & fidei dilaceratores, non modo vitandos ac rescindendos, sed severa quoque animadversione plectendos. Cap. xxxi.

Ut sacerdotes oportet sacras literas assidue discere, ita laicorum est non temere de illis disceptare ac judicare. Cap. xxxii.

Decet episcopos in suis vicariis esse liberales, prelatosque omnes elemosynarios. Cap. xxxiii.

Veterum decreta sepiusque pulchrum est observare. Cap. xxxiv.

Concil. General. Tom. XXXII.

Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent has constitutiones publicare, & subditos ad earum observantiam compellere. Cap. xxxv.

Laurentius miseratione divina tituli sanctæ Anastasiæ, Romana ecclesiæ presbyter cardinalis, per universam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæque regna, & quacunque alia loca ad qua nos declinare contigerit, domini nostri papa & apostolica sedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

EX legationis officio a sede apostolica nobis commisso obligamur, ut circa statum personarum ecclesiasticarum sub sinibus nostre legationis consistentium, in melius reducendum, propensius cogitemus; ut que in eis a sanctorum patrum decretis & ordinatione deviare perpenderit, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper siquidem cum sanctissimus dominus noster Clemens papa septimus, cum pro pastoralis suo officio, tum pro ea affectione qua inclytam nationem Germanicam paterne prosequitur, intellectus ejus fluctuationibus, hæreticorumque impietate in dies crescentes, nos ad universam Germaniam suam apostolicæ sedis legatum de latere misere non aliam ob causam, quam ut tranquillitati provinciarum & saluti animarum, que periclitantur ob dictam nuper natam imperiosissimam omnium hæreses sentinam, consulat; quod onus, licet humeris nostris impar, ejus tamen præceptis & mandatis obedire, ut tenemur, volentes, freti Christi favore servatoris nostri, cuius negotium agitur, subivimus: nihil hic profus nostris viribus tribuentes, aut præterea cupientes, quam quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot mensium experientia, multa collapsa & præter omnem opinionem difficultatibus plena penderimus, cum serenissimo Ferdinando Hispaniarum principe, archiduce Austriæ, imperiali locumtenente generali, communicatis consiliis, concordis sententia particularem conventum in civitate Ratisbonæ convocare decrevimus: in quo una nobiscum interfuerunt præfatus serenissimus princeps & archidux, reverendissimus Matthæus sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sancti angeli presbyter cardinalis archiepiscopus Saltzburgeris, ac illustrissimi Guilielmus & Ludovicus palatini Rheni duces in superiori & inferiori Bavaria fratres germani, venerabiles in Christo patres, Bernardus episcopus Tridentinus, Joannes administrator ecclesiæ Ratisbonensis, palatinus Rheni dux Bavaricæ, ac nuntii sive oratores omnes cum pleno mandato venerabilium in Christo patrum & illustrissimorum principum Vigandi episcopi Bambergensis, Gregorii episcopi Spirensis palatini, Vvilelmi episcopi Argentinenis, Christophori episcopi Augustensis, Hugonis episcopi Constantiensis, Christophori episcopi Basileensis, Philippi episcopi Frisingensis, palatini Rheni ducis Bavaricæ, Ernesti administratoris ecclesiæ Patavienis ac palatini Rheni ducis superioris & inferioris Bavaricæ, & Sebastiani episcopi Brizinenis. Cum quibus pluribus hinc inde in discussionem allatis, & præcipue quibus consiliis, quibusque modis præfate nationi Germanicæ periclitanti consuleretur, paribus sententiis receptum fuit, hanc perditissimam hæresin rudi popu-

Zz

popu-

populo plausibilem, ob libertatem illi falso personam præserti evangelicæ caritatis, non parvam habuisse occasionem partim a perditis moribus & vita clericorum, partim ob non diutius dissimulandum sacrarum sanctionum, ecclesiasticarumque constitutionum abulum, & proinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum Lutheranorum & eorum sequacium sectæ, ut clerici ad honestatem vitæ moresque suos illos, quos divus Paulus exigit & præscribit, debita censura reducti, abusisque, hæc male offendentes, sublatis fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus, & piis consiliis præfatorum Ferdinandi principis, cardinalis, ac ducum & episcoporum, atque nuntiorum suorum, infrascriptos salutare aliquot tam necessariæ reformationis sacerdotum, presbyterorum, religiosorum & clericorum modos præscribere, statuere, sancire, atque edere necessarium duximus. Quocirca auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, statuta & ordinationes per nos, ut præfertur, editas ab omnibus & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ac parochialium ecclesiarum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus, presbyteris, religiosis, ac clericis, in universa Germania residentibus, prout eos & eorum quemlibet respective tangit, aut tangere poterit in futurum, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari volumus, decernentes irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilo minus universis & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, nec non metropolitanarum & aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, ipsorumque archiepiscoporum & episcoporum officialibus & vicariis generalibus per præsentem committimus & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, & postquam pro parte illorum quorum interest, aut in futurum interesse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes huiusmodi, & horum singula, inviolabiliter observari faciant, contradictores per censuræ ecclesiasticæ & alia juris remedia compellendo, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, non obitante constitutione sœcis recordationis Bonifacii papæ octavi, qua cavetur, ne quis extra suam civitatem & diocæsin, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam diætam a sine sue diocæsis, ad iudicium evocetur; seu ne iudices a sede apostolica vel ejus auctoritate deputati, extra civitatem & diocæsin, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere præsumant. Et in concilio generali de duabus diætis & personis, ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Verum, quia difficile foret, præsentem literas ad singula loca ad que expediens fuerit, deferri; volumus & auctoritate apostolica decernimus, quod transumptis præsentium literarum, manu notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eisdem originalibus, si essent exhibitæ vel ostensæ, adhiberetur. Et ut huiusmodi statuta & ordinationes ad sin-

gularum notitiam deducantur, universis locorum ordinariis, auctoritate apostolica præfata in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus statuta & ordinationes huiusmodi per se, vel alium, seu alios, in eorum ecclesiis vel civitatibus publicent, seu publicari faciant, quæ post publicationem ipsam eisdem, quorum interest, aut interesse poterit, perinde ardeant, ac si eis personaliter intimatæ essent, aut intimarentur. Tenor vero statutorum & ordinationum prædictarum sequitur & est talis;

I.

B Cum potissimum anima verbo, quod ex ore Dei procedit, vivat: id autem nec passim, nec ab omnibus expediat prædicari, admonente apostolo, qui inquit: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* ideo statimus & ordinavimus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem professio, ac quomodolibet exempto, evangelium docere, nisi ab ordinario vel ejus vicario, tam moribus quam doctrina probatus fuerit, facta fide per parentes literas, quæ præter notarii mercedem gratis processus concedantur. Missi itaque probati evangelicum negotium tractabunt recte, sobrie, & pure, loca quæque recondita magis & abstrusa, intellectuque difficilia, non ad novum & adulterinum sensum, sed juxta sanctorum patrum, & ab ecclesia receptorum doctorum, præcipue Cypriani, Chrysostomi, Ambrosii, Hieronymi, Augustini & Gregorii exponant & interpretentur. Omni etiam opere studeant, ne pro veris somnia & aniles fabulas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & jamdudum explosa, damnataque ab orthodoxa ecclesia, tendant vel depromant; idque omni modestia, ne unquam eos ad convicia injuriarumque delabi contingat, locumque ille cum populi offendiculo dehonestetur. Itaque ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos constituat, qui per diocæsin inquirent, qui sint ad evangelicam doctrinam idonei disseminandam, quique ad impias novitates & perfidiam aliquam non desistant, ut remedia adhibeantur, quod populus recte instituat in Christiana lege: & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coerceatur: cultus divinus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus: & per majores nostros observatus est in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, ceterisque divinis laudibus atque ceremoniis.

II.

E Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos, qui sacris initiati sunt, ut vivant vitam, quam professio exigit, & Christus requirit, inquit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in celis est.* Cum vestitu honesto incedant, quem Paulus alicubi præscripsit. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne hi quibus præest, in sacris ordinibus constituti, vestes varii coloris velut virgatas & fimbriatas deferant, sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes,

tes, tum summo opere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendant, ut sacris canonibus cautum est.

III.

Insuper tabernæ publicas evitent, nisi eas peregre proficiscentes ingredi oporteat, & tam inibi quam domi & alibi a crapula & ebrietatibus, omnique ludo a jure prohibito, blasphemis, rixis, ac aliis quibuscumque excessibus & offensionibus penitus abstineant. Choreas, spectaculaque & convivia publica vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum, nomen ecclesiasticum male audiat.

IV.

Cumque secundum apostolum, *Nemo militans Deo sese negotiis secularibus implicare debeat*, nemini liceat contra provincialia statuta & synodalia domi suæ tabernam compositandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixas, cædes, & multa hoc genus scelera, quæ sacerdotalem polluant dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniisque more mercatorum abstineant.

V.

Sacerdotes quoque curati, quique vicem eorum referunt, subditos in remediis & aliis juribus parochialibus, ultra ea quæ sibi de jure debentur, non gravent, ultraque depositionem, eos ad peractiones septimi, tricesimi vel anniversarii peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes festis solennibus fieri solitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, ab invitis non exigant.

VI.

De sepultura quoque ac administratione sacramentorum, aliisque spiritualibus pacisci, aut aliquid ab invito exigere nemo possit aut debeat, & propter ejusmodi a parochianis neglecta, cuiquam non liceat aliquid sacramentorum denegare, neque propter debita quempiam ab ecclesiastica sepultura prohibere. Parochialia tamen jura, quæ usus recipit, & debentur altari servienti, per prædicta non abrogamus.

VII.

Cum autem in diocæsis non sit eadem consuetudo, & inter subditos & pastores multa & varia emergant dissidia, pastoribus quibusdam plura exigere propensis, subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus: ordinamus, quod quilibet ordinarius infra sex menses post præsentium publicationem, omnibus perpensis, beneque & sufficienter examinatis super prædictis, certam legem ordinationemque una cum principum aut dominorum secularium consilio, quos ista negotia tangunt, constituat, ne videlicet, pupilli & alii pauperes nimium ultra vires injuste graventur; quos nos, si neglectum fuerit, si in provincia affuerimus, vel successor noster, habita de his plena informatione, facturos pollicemur: aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospicienda judices deputabit.

Concil. General. Tom. XXXII.

VIII.

Convivia presbyterorum, quæ in exequiis & fraternitatibus publice in tabernis hucusque exhibitæ sunt, prorsus abrogamus, quod plerumque laicis sint scandalo; si autem convivium vel consuetudo, vel locorum distantia exiget, fiat illud in domo sacerdotis, honesteque, non ad luxum, sed ad necessitatem, instruat. Siquidem neque comestationi, neque comotationi vacandum est sacerdotibus, cum quod ne audiant; *Quorum Deus venter est*: tum quod officii eorum est, & sobrie & caste pro peccatis Deo dona sacrificiaque offerre.

IX.

Porro ne & ipsi videantur pecuniæ aucupium magis, quam salutis animarum studium amplecti, dum laicos graviora delicta confessos hinc inde remittunt non sine famæ rerumque dispendio: constitulimus & ordinavimus, ut deinceps quilibet confessor absolvere possit laicos contritos & confessos a quibuscumque peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, quæ ordinarii suæ auctoritati reservaverant, exceptis dumtaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis, ad episcopum vel ejus vicarium mittendis. Quod autem ad clericos, nihil, quo ad hoc statutum, intelligatur innovatum. Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab invito extigant.

X.

Statuimus quoque juxta apostoli sententiam, quæ dicit, nemini cito esse manum imponendam; ne cui temere cura animarum committatur. Itaque probetur prius per episcopum vel ejus officialem, etiam religionem professus. Nec liceat ulli, vicarium ecclesie & plebi suæ sufficere, illamve locare, sive emolumentum, quod absentis nomine recipiet, constituere sine auctoritate episcopi aut vicarii. Nam cum os bovi trituranti non sit alligandum, episcopi vel officialis arbitrio ejusmodi emolumenta locationum & absentiarum moderanda censemus.

XI.

Domos quoque, fundosque dotatione beneficiorum collapsos instaurent possessores, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent, & per archidiaconos & decanos rurales, ac alios ad quos de jure vel consuetudine spectat, ubi negligentes fuerint, per subtractionem proventuum auctoritate nostra arctius compellantur.

XII.

Expresse cavemus, ne cura ecclesiarum beneficiorumque concedatur religionem quamcumque profaliss, etiam exemptis. Quod si hætenus aliqui admissi vel recepti essent, nisi de voluntate favoreque superioris sui, legitimilique ætulis consisterit, extra sua monasteria degere nequaquam sibi integrum fore putent, quando illos sic vagos, per ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegatio-

tionem aut alia juris remedia remittendos A esse jubemus.

XVII.

XIII.

Monasteriorum prelati unitas ecclesias habentes, predictos vicarios perpetuos vel ad vitam amovendos, in eisdem ecclesiis in posterum non constituent, nisi prius per ordinarios aut eorum vicarios ut idonei & apti fuerint admissi. Ecclesie tamen suis monasteriis unitas usque adeo propinquas, quod religiosi earundem curam habituri, sub religione in monasterio sub debitaque obedientia stare possent, modo sint habiles & idonei, per hujusmodi religiosos providere possint. Id quoque permittimus de monasterio, quod tam tenue est, ut debitam sustentationem habere nequeat, volentes religiosos & qualitercumque exemptos, curata beneficia habentes, ordinario loci esse subiectos. Cumque in ecclesia Dei magis preestet, paucos bonos & doctos, quam plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporum exigere videtur: idcirco deinceps non intuentur sacris ordinibus, nisi viri morum vitæ candore & doctrina præ ceteris spectati, probatique per testimonium examinis rite servandi.

XIV.

Quod attinet ad ordinatos in urbe vel in alia quacumque aliena diocesi, sancimus, ut & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant; & simili modo ad divina peragenda prius non admittantur, quam ab episcopo vel vicario seu officiali fuerint rite admissi.

XV.

Præterea, cum nihil æque conveniat omnibus numeris, ac eos esse mundos qui vasa domini portant, & in sacro operantur, quales sacerdotes constituit ipse dominus, qui quotidie sacrosancta tractant, & in his versantur: Igitur volumus, atque juxta sanctiones canonicas feliciter a divinis patribus institutas sancimus, ut caste continentique vivant. Sacerdotes concubinari, incontinenterque vitam agentes, canonum pœnis in ordinem religantur, nulla consuetudine eis, nulla conniventia, imo damnosa prælatorum negligentia patrocinante.

XVI.

Quo vero ad quæstores, qui vulgo stationarii appellantur, statuimus, ne quis quavis auctoritate & literarum occasione, vel ad prædicandum, vel subsidia eleemosynalque colligendas se ingerat, utcumque se jactet indulgentiis abundare, nisi prius literarum admissionis & approbationis ordinariorum vel vicariorum ab eo prolata fuerint, adstringentes ipsos ordinarios, ut tales admittant, qui probæ vitæ testimonium habeant, & de prædicatione sua, dum opus erit, rationem reddere possint, eleemosynas piorumque obligationibus non abuturi per luxum proprium, religione jurisjurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen Mendicantibus integras salvasque concessionem a sede apostolica factas relinquimus.

Et ut pastor agnoscat vocem ovis, & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollaturque omnis vagandi occasio: ordinamus, quod presbyteri peregrini & ignoti, ad missarum sacrificium non admittantur; nec ultra mensis spatium in consortio presbyterorum tolerantur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex archiepiscopis vel episcopis, in cujus diocesi se transulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarii, a cujus diocesi proxime discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus, impune ad aliam diocesi transiendo evadat.

XVIII.

Ut autem Christi fidelium eleemosynas in usum, pro quo erogantur, vertantur: non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarum, in singulis ecclesiis quidquam de pecuniis ad fabricam provenientibus distribuere, aut in edificiorum vel alterius rei usum dispensare sine rectoris scitu, sed ad armaria fabricarum repnantur, ut hæcenus servatum est, duabus vel tribus clavibus pro loci consuetudine tenendis: quarum una ipsi rectori servanda tradatur, observato usu, in clavibus & rationibus reddendis a principibus & superioribus hæcenus recepto.

XIX.

Statuimus quoque & ordinamus, ne episcoporum in pontificalibus vicarii, in consecrandis ecclesiis & altaribus, quod sacri jubent canones, quidquam omnino exigant, excepta procuracione. Convenit namque, ut pro qualitate status ipsorum, episcopi prospiciant, præstando præcipue pensiones super fructibus mensæ episcopalis a sede apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

XX.

Nec ab re, imo iustis de causis adducti, festorum multitudinem constringendam esse duximus: statuentes & ordinantes, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celebris semper habita est; dies quoque nativitatis Christi, sancti Stephani, Joannis & Innocentium, circumcissionis, epiphaniarum, paschæ cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia dumtaxat, corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ virginis, purificationis, annuntiationis, assumptionis & nativitatis; natalitia apostolorum, Joannis Baptistæ, Magdalensæ, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai & Catharinæ, & per diocesi Saltzburgensem festivitates sancti Ruperri, sicut hæcenus observatæ fuerint, celebres quoque & festi habeantur. In ceteris autem festivitatibus, quacumque ratione vel institutis vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant, permittimus, liberumque cuique facimus, ut missa audita, ad operas suas, quibus

bus suam suorumque alimoniam querere cogatur, redire possit: Festis tamen dedicationum & patronorum principalium nihil derogantes, quomodo eorum celebrationem in cathedrali sede, civitateque ac loco etiam episcopalis residentie dumtaxat.

XXI.

Cumque in certis locis & diocesis inter pastores & gregem, propter nuptiarum celebratam, quam alii inthronizationem, alii solennizationem vocare solent, multa & jurgia & scandala eveniant: declaramus & statuimus, quod matrimonia in conspectu ecclesie possint solennizari, nullo ab ordinario ad hoc confensu petito, aut quapiam re pro ea exposita, exceptis tamen tota quadragesima, ultima hebdomada adventus, festis pasche, pentecostes & nativitate dominice, cum octavis ac diebus Rogationum. Jejunia quoque ab ecclesia instituta, sub debito obedientie sancte ecclesie catholice in posterum indici debent, omisso excommunicationis verbo, ne infirmorum conscientie offendantur, cum his temporibus pietas pene omnis jaceat, sacerdotibusque parum deferatur.

XXII.

Ut igitur extinctus cultus excitetur, popularis que non fiat in dies negligentior, statuimus ut propter eadem clericorum, persona tantum, non autem locus interdicens veniat, nisi coetu concursuque populari facinus patrum esset.

XXIII.

Inhibemus insuper, ne in posterum episcopi clericis legitimis, ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis, aut industria propria acquisitis, succedere possint aut debeant.

XXIV.

Cumque quotidie ob novas, imo jam olim damnatas hæreses, apostatarum numerus tam religiosorum, quam sacerdotum in immensum crescat, quamplurimis eorum uxores ducentibus; ut ergo hæc sacrilegia impunita non remaneant, concedimus quibuscumque principibus, statibusque potestatis secularis, eorumque officialibus facultatem, ut ejusmodi apostatas & sacrilegos capere possint, modo reos ipsos ordinariis infra tempus debitum tradant & assignent, absque aliqua in eos tortura & animadversione, debite puniendos: quibus enixe mandamus, ut omni posita mora favoreque, diligentius quam hæcenus factum fuit, juxta sacras sanctiones omnino puniant facinorosos; adeo quod criminis enormitate expositulante, possit episcopus, servata forma capituli primi de hæreticis in sexto, reum curie seculari relinquere, vel ad perpetui carceris æternam damnare. Negligentia autem ordinariorum ad apostolicam sedem deducta, judices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui consilio de ordinariorum negligentia, ad preces principum aliorumque secularium reos maxime hæreticos meritis poenis afficient. Quod jam episcoporum quidam, ut accepimus, de be-

Concil. General. Tom. XXXII.

neficiorum pensionibus atque absentis decimas exigant, cum sit id contrarium juri, longeque præsertim male inductos usus delecte, quam institutum quid admittere: idcirco decimas ejusmodi ulterius exigi solvique interdiciamus, usumque talem qualitercumque receptum cassantes, cassatumque esse censentes.

XXV.

Item improbamus, & ut absolum prorsus rejicimus, ab episcopis medios exigi fructus de beneficiis, quæ unius sustentationi vix sufficiunt, ut sunt quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhenensium, de quibus in Romana curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis observandum esse precipimus, nisi concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid, sine tamen reprehensibili gravamine, recipiant.

XXVI.

Ceterum quo major fiat conjunctio, firmaque magis inter provinciales stabiliatur concordia totius provincie, antiquum morem synodorum innovantes, statuimus ut singulo triennio post pascha provinciale concilium celebretur.

XXVII.

Ad hæc, cum beneficia propter officia juxta patrum sanctiones dari consueverint, herique vix possit ut in tanta præbendorum cetera non reperiat, qui officii oblitus horas negligat canonicas: hinc statuentes volumus & ordinamus, ut locorum ordinarii per archidiaconos & decanos de hujusmodi sacerdotibus negligentibus sese diligenter edocent, & secundum unicujusque negligentiam atque desidiam, fructus perceptos vel in utilitatem ecclesie, vel in usum pauperum vertant. Quod si post legitimas monitiones & simul primam correctionem, in eandem negligentiam, quæ dissolutæ prorsus mentis indicium est, quis relabatur, tum beneficio etiam ecclesiastico privetur. Collatorique vel patrono de alio idoneo providendi aut presentandi sit potestas.

XXVIII.

Sanctionem patrum, qua ecclesiastica sepultura privatur, quisquis non confessus, nec eucharistie paschali tempore communionem sumperit, inviolabiliter observandam esse statuimus, ac ubi quem contigerit inopinata morte obire inconfessum, sepultura præfata illum carere non volumus, modo ipse curato confiteret, vel doceat ille, ipsum secundum jam dictam sanctionem confessum esse, & simul communicatum, aliudque non obstat canonicum impedimentum.

XXIX.

Ad tollendam execrabilem blasphemiam divini nominis, ac divorum, quos temere fas non est, statuimus & ordinamus, ut quicumque clericus vel sacerdos Deo palam maledixerit, conviciis contumelisque, atque adeo obscænis verbis inceserit Deum & do-

minum nostrum Jesum Christum, aut nunquam satis laudatam matrem ejus gloriosam virginem pari blasphema lingua impesiverit, alioque sanctos blasphemaverit, fructuum vel bonorum privatione, seu aliis poenis, pro qualitate blasphemis & delicti, pleatur.

XXX.

Contra simonis labem non discedimus a patrum sanctionibus, jubentes ea sub poenis in illis contentis observari.

XXXI.

In sortilegos, divinauculos, incantatoresque clericos, quos tam sacræ leges quam patrum decreta execrantur, statuimus & ordinamus, ut arbitrio superiorum infamia notentur: si qui moniti non destiterint, ordine amoveantur: inque monasterium ad tempus juxta arbitrium superioris relegentur, beneficiis officiisque suis ecclesiasticis privati. Ceteri autem pseudochristiani, de fideque parum probe sentientes, contra delectum personarum, hæretici quoque vel Judæismum referentes, a sancta congregatione Christianorum procul arceantur. Contraque eos diligenti inquisitione procedatur per ordinarios vel eorundem vicarios aut hæreticæ pravitatis inquisitores, vel per judices a sede apostolica, vel per nos deputandos, ut non resipiscantes poenis puniantur debitæ.

XXXII.

Prohibemus etiam tam clericis quam laicis, de sacrosancta fide temere, præcipue inter pocula atque convivia, disceptare: injungentes sacerdotibus, ut omni modestia utantur, & peculiariter operam impendant novo veterique testamento legendo, ut par est, ne per otia in vitia voluptatesque labantur.

XXXIII.

Statuimus & ordinamus, ut quilibet episcopus diligenter provideat, atque in primis id curet, ut vicariis, sive perpetui, sive pronuti positi, competentem vivendi portionem assequantur, ne detur eis ansa suos subditos ob rei familiaris penuriam gravandi. Porro, quod proxime accedit ad apostolorum institutionem, moremque primitivæ ecclesiæ, hortamur, cum prelatos, tum reliquos sacerdotes, ut meminerint pauperum, & elemosynis studeant alter alterum vincere.

XXXIV.

Sunt item pleraque alia a summis pontificibus, sacris conciliis, provincialibusque & synodalibus constitutionibus, prodita, quæ mire decent & adornant candorem vitæ clericalis. Nec minus obviant offendiculis, quæ Christus passim cavenda præcepit, quæ velut sancta teneri & observari mandamus, transgressores secundum canones ipsos prædictasque constitutiones puniri volentes.

XXXV.

Inhibentesque propterea omnibus & singulis vicariis & officialibus, nec non & archidiaconis & decanis ruralibus, aliisque, ad quos criminum denuntiatio correctioque quomodolibet spectant, aut quibus id per ordinarios committitur, ne ad excessus transgressionisque alicujus dictarum constitutionum, statutorum & ordinationum nostrarum, ob pecuniam etiam ultra oblatam, aut alterius rei gratia conniveant, sed potius ad poenas de jure vel consuetudine debitas, contra delinquentes pro delicti qualitate & officii sui debito procedant. Atque ut ita fiat, quoniam nihil proderit leges condere, nisi sint qui conditas juvent, mentemque earum exequantur, utque reflorat catholica fides, ecclesiasticaque dignitas, hæresibus radicitus extirpatis, suum locum recuperet: idque vix alio medio aptius atque commodius fieri possit, quam synodis; itaque prædictarum synodorum morem renovare cupientes statuimus & ordinamus, ut singulo anno saltem synodus diocæsana opportuno tempore a singulis episcopis celebretur cum potioribus prelati, decanis ruralibus, virisque dignis, in quibus per quartas designentur judices, qui diligenter intendant, si statuta prædicta ac alia per synodos de scitu episcopi statuenda, observentur, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachio seculari. Mandantes propterea, ut hujus nostræ constitutionis ordinationisque series, in præfatis synodis tam provincialibus quam diocæsanis, in eorundem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiam præterere possit.

Datum Ratisbonæ a nativitate domini millesimo quingentesimo vigesimoquarto, Nonis Julii, pontificatus præfati domini nostri papæ anno primo.

Visa Jul. Flo. Montinus.
D. de Paternina.
G. Prego.

A.D. 1537. ** ORDINATIONES VVILIELMI UVARHAM
ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS,

Super confirmatione statuti alias editi, de numero procuratorum
curie Cantuariensis.

Ex veris
complant
in bibl.
Cantua.

V Villielmus permissioe divina Cantuarie-
sis archiepiscopus totius Angliæ primas,
&c. dilectis in Christo filiis officiali curiæ nos-
træ Cantuariensis, & decano beati Maris de
Archibus London ipsius officiali commissario,
ac dictæ curiæ presidente; necnon procurato-
ribus & ceteris ejusdem ministris tam presen-
tibus quam futuris quibuscumque, quos in-
frascripta tangunt seu tangere poterunt quo-
modolibet in futurum, salutem, gratiam, &
benedictionem, ac fidem indubiam presenti-
bus adhiberi. Cum non sit minus pium at-
que laudabile lapsa reficere, quam nova con-
dere) cura & sollicitudine pastoralis animad-
vertere & providere tenemur, ne quæ olim a
sanctis patribus ecclesiæ nostræ Christi Can-
tuariensis archiepiscopis, prædecessoribus nos-
tris, pie & sancte, tam pro honore, & ce-
lebris fama dictæ curiæ nostræ Cantuariensis,
quibus antiquitus præ ceteris fulgere dignosci-
tur, quam pro conservatione ministrorum ejus-
dem statuta ordinata & fundata fuerunt, sub
nobis labantur, nostrisve temporibus deficiant
aut pereant: Nuper siquidem nobis porrecta
communis vestra supplicatio & petitio contine-
bat, quod cum inter cetera dictæ curiæ nos-
træ statuta, certus & determinatus procura-
torum numerus utpote ad decem tantum expre-
se designaretur & determinaretur, ut ii quo es-
sent numero pauciores, eo majoris fierent in
vulgo æstimationis, & tanto majori nobis &
eidem curiæ nostræ essent laudi & honori,
quanto minoribus feodis, salariis, seu stipen-
diis causas exercere cogeretur; atque etiam ut
sibi cum suis clericis vel ministris commodius
degerent, & suos clientes sine rapinis & mo-
dicis exactionibus benignius & liberalius tra-
darent, ipsorum procuratorum usque adeo
nunc creverit multitudo, statutumque de nu-
mero eorundem ita excessisset, ut omnia pene
in contrarium vergant & ..... eant, & ut pri-
mitus pauci erant dictæ nostræ curiæ honori &
decori, nunc excessiva multitudo fiat oneri &
dedecori; ut tunc sicut graves inter graves
æstimabantur, nunc autem longe minoris re-
putationis a plebe fiant; ut tunc modicis sti-
pendiis cum clericis suis honeste victitabant,
causæque exercebant, nunc vero sine clericis
modica vix ad vitam sufficiant, vix a rapinis
abstinentes; tunc commode, nunc incommo-
de, imo fere misere vivant, atque multa
mala contingant, quorum catalogum dolenter
profecto ex vestris literis supplicatoriis perlegi-
mus, ac aliunde fide dignorum relatione abun-
de percipimus: Nos igitur Villielmus Uvarham
archiepiscopus & primas antedictus, præmissa
attente pensantes, ac oculate considerantes,
ad quem reformatio statutorum prædecessorum
nostrorum prædictorum, necnon conservatio,
confirmatio, & stabilis eorundem principa-
lius dignoscitur pertinere, vestris supplicati-

bus inclinati, & grato annuentes assensu, ac
non solum nostro, & dictæ curiæ nostræ Can-
tuariensis honori, verum etiam vestri ac ipsius
quieti consulere volentes, ac malis & incom-
modis prædictis pio compatientes affectu, nec-
non statuta ipsius curiæ conservare & mante-
nere, utilitatique aut verius necessitati mini-
strorum ejusdem prospicere & providere, pater-
na benevolentia affectantes, prout ex officio
nostri debito astringimur & tenemur, statutum
felicitis recordationis Roberti de Vinchelle olim
Cantuariensis archiepiscopi prædecessoris nostri,
sic incipiens (*Statuimus in super ut feudum ad-
vocati, & decem procuratores duntaxat, &c.*)
cujus tenorem quatenus expedit pro hic inser-
to haberi volumus pro nobis & futuris succes-
soribus nostris Cantuariensibus archiepiscopis
in quantum idem statutum dictos procuratores
& hujusmodi eorum numerum concernit, etiam
ex mero motu & certa scientia nostris presen-
tium tenore reintegramus, ratificamus, appro-
bamus, confirmamus, corroboramus, & pro
perpetuo consolidamus ac stabilimus perenniter
observandum; atque perpetuis futuris tempo-
ribus inviolabiliter observari volumus & man-
damus.

Volumus etiam, ac ex mero motu & certa
scientia nostris ut supra ordinamus, atque pro
nobis & futuris successoribus nostris Canta-
uariensibus archiepiscopis perpetuo statuendo, &
stabiliendo mandamus, quatenus de cetero
nullus prorsus in numerum procuratorum præ-
fate curiæ nostræ Cantuariensis, per nos aut
successores nostros hujusmodi, seu officialem,
decanumve, aut alium ejusdem curiæ præsi-
dentem quemcumque pro tempore existentem
nominetur, admittatur, aut recipiatur, seu
procuratoris officium in eadem exercere, quo-
vis modo permittatur, donec & quousque nu-
merus præfatorum procuratorum multitudine
numerosa jam existentium sub & infra nume-
rum decennalem statuti prædicti decreverit &
pervenerit. Tum demum numerus ipsius sta-
tutus hoc est decem nullatenus excedatur, et-
iam si in contrarium a nobis, aut dictis suc-
cessoribus nostris Cantuariensibus archiepisco-
pis in mandatis haberi seu alias indulgeri, vel
dispensari contigerit, quibusvis clausulis, dil-
pensationibus, privilegiis seu indultis præsen-
tium derogatoriis, aut derogatoriis derogato-
riis, ceterisque in contrarium valentibus
non obstantibus, nec in futurum valituris qui-
buscumque, etiam si de hujusmodi statuti rein-
tegratione, ratificatione, confirmatione, &
corroboratione, seu de præsentis ordinatione
nostra hujusmodi de verbo ad verbum specia-
lis, specifica, expressa, & individua fiat
mentio: Decernentes, quod in contrarium fieri
contigerit exnunc prout extunc, & extunc
prout exnunc irritum & inane, viribusque ac
effectu juris & facti carere prout tenore præsen-
tium

tium sic decernimus. Volentes præterea, ac vobis officiali, decano, & præfidenti hujusmodi jam præfenti, & cuiuscumque futuro firmiter injungendo mandamus, quatenus vos proxima sessione, in dicta curia nostra Cantuariensi præsentationem & intimationem præsentium vobis factas immediate sequentes has nostrarum reintegrationum, confirmationum, corroboratorum, approbationum, consolidationum, & ordinationum, ac aliorum præmissorum, literas inter alia statuta & ordinationes ipsius curiæ nostræ Cantuariensis, in libro statutorum ejusdem inactari, registrari, commemorari & conscribi, ac pro statutis haberi, reputari, & debite observari, vestro decreto judiciali & solenni ibidem publice decernatis; easque de cetero semel in anno perpetuis futuris temporibus in plena curia, ne quid memoriæ hominum... subjacerent, publice, & intelligibiliter perlegi & publicari debite faciatis, perpetuæ firmitatis robur ibidem obtenturas. Ut autem præmissa omnia &

A singula per nos, ut præmittitur superius, gesta & facta perpetuæ firmitatis robur perenniter obtineant; nec super illis ulla dubietatis aut ambiguitatis valeat quæstio suboriri; nos Vvilielmus archiepiscopus & primas antedictus, has nostras præfentes literas, nostri pontificalis sigilli jussimus & fecimus appensione & munimine communiri. Datis in manerio nostro de Oxford sexto die mensis Martii anno domini secundum cursum & computationem ecclesiæ Anglicanæ, MDXXVII. Et nostræ translationis anno xxv.

B Et nos Thomas permissione divina prior ecclesiæ Christi Cantuariensis, & ejusdem loci capitulum, omnia & singula superius scripta & contenta, quantum ad nos attinet, autoritate capituli nostri notificamus, approbamus, & tenore præfentium confirmamus. In cujus rei testimonium sigillum nostrum commune præfentibus est appensum. Datis in domo nostra capitulari octavo die Martii anno regni regis Henrici octavi decimo nono.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.
In Manerio
Thoburn A.
notot.com.
p. 197.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Anno M. D. XXVII. celebratum ad imponendum subsidium pro liberandis regni liberis ab imperatore detentis, ad reprimendam heresim Lutheranam, & reformandos cleri mores.

Ex MS. ecclesiæ Augustodunensis.

I N nomine Domini, amen. Per hoc præfens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno Domini millesimo quingentesimo vicesimo septimo, a Paschate more Gallicano sumto, indictione prima, cum eodem anno sumta, & die sabbati post dominicam qua in Dei ecclesiâ ad missæ introitum cantatum extitit *Oculi mei semper ad Dominum*, &c. vicesima prima mensis Martii, a die veneris helterna vicesima ejusdem mensis, propter nonnullas justas & rationabiles causas, ad dictam diem sabbati hodiernam continuata & expectata, ad quam diem reverendi in Christo patres & domini domini episcopi Aduensis, Lingonensis, Cabilonensis, & Matiscouensis, provinciarum Lugdunensis citati erant, prout litteris citatoriis reverendissimi in Christo patris & domini domini FRANCISCI DE ROHAN misericordie divina archiepiscopi & comitis Lugdunensis, Galliarum primatis, & relationibus illarum a tergo earumdem ante omnes descriptis, ibi propter earum prolixitatem non insertis, attamen productis & dimissis, debito constitit & constat, quæ etiam si expedierit, omnibus & singulis eas habere & videre volentibus offeruntur anud Lugdunum in palatio archiepiscopali Lugdunensi hora nona ante meridiem coram reverendo in Christo patre & domino domino CLAUDIO DE LONGOVICO misericordie qua supra episcopo Matiscouensi, vicario generali in hac parte specialiter deputato supradicti reverendissimi domini Francischi de Rohan archiepiscopi & comitis Lugdunensis, Galliarum primatis, prout litteris vicariatus hujusmodi de verbo ad verbum inferius insertis constat, pro procedendo per ipsum reverendum dominum Claudium de Longo-vico

C episcopum & vicarium generalem cum supradictis reverendis dominis Aduensis, Lingonensis, & Cabilonensis episcopis comprovincialibus, & reverendis dominis abbatibus, prioribus, decanis, capitulis, & conventibus, ac aliis personis ecclesiasticis civitatum & diocesium Lugdunensis, Aduensis, Lingonensis, Cabilonensis, Matiscouensis in concilio provinciali in ecclesiâ Lugdunensi per serenissimum dominum nostrum FRANCISCUM Francorum regem christianissimum pro nonnullis urgentibus causis, rempublicam religionis christianæ, ac præfentem ecclesiæ Gallicanæ concernentibus, celebrari ordinato, & ibidem ea quæ in dicto concilio provinciali proponerentur audiendo, voces & vota sua inquirendo, dando, & præstando, & his quæ in dicto concilio provinciali ordinabuntur, & concludentur consensum & assensum suum præstando & assentiendo, seu etiam dissentiendo, & alia omnia & singula faciendo, quæ in hac parte erunt & fuerint necessaria & opportuna, & quæ in talibus conciliis provincialibus tam de jure, quam de consuetudine fieri, & tractari solent & consueverunt in mei notarii publici apostolica auctoritate notarii & curiæ officialatus Lugdunensis jurati, præfati reverendissimi domini Francischi de Rohan archiepiscopi metropolitani & primatis in sua sede archiepiscopali Lugdunensi secretarii subsignati, ad hæc omnia & singula infra scripta dicti reverendi domini episcopi Matiscouensis vicarii generalis in dicto concilio provinciali præfidentis scribæ & gratarii, per eum deputati, præfentia, comparuerunt in dicta ecclesiâ Lugdunensi, hora nona vel circa ante meridiem reverendissimus in Christo pater & dominus dominus FRIDERICUS FREGOSUS,

ANNO
CHRISTI
1527.

SUS, miseratione qua supra archiepiscopus Sa-
lernitanus, commendatarius & administrator
perpetuus monasterii sancti Benigni Divionis or-
dinis sancti Benedicti Lingonensis Diocesis,
nunc in civitate Lugduni pro nonnullis præfati
domini nostri regis arduis negotiis, & quibus-
dam aliis ipsius reverendissimi domini archie-
piscopi Salernitani, & prædicti sui monaste-
rii sancti Benigni privatis negotiis personaliter
agens, & alii reverendi & venerandi patres &
domini viri ecclesiastici, quorum sex suarum
dignitatum & suorum beneficiorum & officio-
rum ecclesiasticorum nomina & cognomina, &
qualitates inferius describuntur, & ipsa die
pro postulanda & impetranda Spiritus-sancti
gratia, ut in negotio hujusmodi adfistere &
negotium ipsum sua benignitate & clementia
dirigere dignetur & velit, missam eucharisti-
alem solemnem in dicta ecclesia Lugdunensi &
illius majori altari devote celebrandam & de-
cantandam fore decreverunt, & chorum dictæ
ecclesiæ cum debitis ornamentis ecclesiasticis in-
gressi fuerunt: videlicet præfatus reverendus
dominus CLAUDIUS DE LONGO-VICO
episcopus Matifconensis vicarius generalis ibi
presidens, & supradictus reverendissimus domi-
nus archiepiscopus Salernitanus commendatarius
& administrator dicti monasterii sancti Benigni
cum eo, induti honorabilibus cappis auratis
& mitra, baculo pastorali crocia nuncupato,
dictum dominum episcopum Matifconensem, C
vicarium præsentem præcedentes, & ab hinc
processerunt cum reverendis dominis abbatibus,
prioribus, & aliis prælatis, quorum nomina
seu dignitates inferius describuntur, & ibi-
dem secus dictum majus altare sederunt: vide-
licet dicti reverendus dominus Matifconensis
vicarius generalis & presidens, ac reverendissi-
mus dominus archiepiscopus Salernitanus in lo-
co & sedibus altis propterea de novo eis præ-
paratis secus dictum altare, ab ea parte in qua
infra missarum solemniam solet celebrari evange-
lium, & dicti domini abbates & alii quorum
seu suarum dignitatum nomina & cognomina
inferius describuntur, super scamnis similiter
eis decenter præparatis, etiam secus dictum D
majus altare, in ea parte in qua etiam infra
missarum solemniam epistola solet dici & recita-
ri: videlicet a parte capelle beatæ Mariæ de
Altodono nuncupatæ, in dicta ecclesia Lugdu-
nensi fundatæ & dotatæ. Alii vero viri eccle-
siastici ad dictum concilium provinciale voca-
ti, & ibidem congregati, sederunt tam secus
dictum majus altare, quam alibi in scamnis
etiam eis præparatis, & ipsi ibidem quiete
sedentibus, venerabilis & egregius vir domi-
nus Carolus de Sully canonicus & procentor dic-
tæ ecclesiæ Lugdunensis, ad quem ratione &
ad causam suæ dignitatis præcentoris spectat
& pertinet, missam inchoavit prædictam de
officio sancti Spiritus, seu intonavit, cantan-
do Spiritus Domini replevit orbem terrarum, &c.
& totum collegium dictæ ecclesiæ Lugdunensis
in cappis aureis & sericis in choro dictæ eccle-
siæ sedentes solemniter decantarunt: & fuit
dicta missa celebrata per reverendum in Christo
patrem dominum BARTHOLOMEUM DE
LUCO, factæ theologiæ professorem, mise-
ratione qua supra Trojanensem episcopum,
in iis quæ sunt ordinis vicarium generalem
præfati reverendissimi domini archiepiscopi me-
tropolitani, & primatis Lugdunensis, qui
missam hujusmodi solemniter celebravit. Ve-

A nerabilis egregius vir dominus Claudius DE
VIRY dictæ ecclesiæ canonicus epistolam di-
xit, & venerabilis & egregius vir dominus
Franciscus de Sannayo canonicus & custos ipsius
ecclesiæ evangelium alta voce in tribuna &
capella crucis more solito cum solemnitatibus
requisitis & diebus solemnibus servari solitis
dixit & evangelizavit, & finito hujusmodi
evangelio & tractu offertorii, præfatus reve-
rendus dominus BARTHOLOMEUS DE LU-
CO episcopus Trojanensis cathedram ante ma-
jus altare prædictum appositam & ornatam as-
cendit, & concionem ac sermonem elegantissi-
mos ad præfatos reverendos dominos & alios
ibidem presentes habuit, qui ibidem propter
eorum prolixitatem non sunt inserti. Absolu-
ta autem missa prædicta, stantes in dicto cho-
ro cœperunt cantare letaniam sanctorum & san-
ctarum more solito, & alta voce; & illa fi-
nita, & oratione dicta, prædicti stantes in
dicto choro cœperunt dicere & cantare hymnum
Veni Creator, &c. quibus hymno & oratione
finitis, præfatus reverendus dominus episco-
pus Matifconensis vicarius generalis, ibidem
presidens, presentibus more solito benedixit;
Et his sic actis, ex parte ejusdem reverendi
domini episcopi Matifconensis vicarii generalis
& presidentis fuit alta voce intonatum, omni-
bus & singulis in dicto concilio & illius con-
gregatione prædicta presentibus & absentibus,
& in ipsorum presentia, aliis absentibus,
quatenus dicta die hora secunda post meridiem
in aula majori domus sive palatii archiepisco-
pali Lugdunensis personaliter comparere debe-
rent: ut qui comparerent de vera obedientia
commendarentur: qui vero non comparerent
nec per se, nec per procuratores idoneos, con-
tumaces reputarentur & contra tales via juris
procederetur.

Tenor autem dicti vicariatus generalis præ-
fati reverendi domini episcopi Matifconensis
sequitur & est talis: FRANCISCUS DE
ROHAN Dei & sanctæ sedis apostolicæ gra-
tia archiepiscopus & comes Lugdunensis, Gal-
liarum primas, reverendis in Christo patri-
bus Cabilonensi, & Matifconensi coepisco-
pis, & suffraganeis nostris salutem in Do-
mino. Cum nuper illustrissimus dominus no-
ster rex certos articulos ipsum dominum no-
strum regem, ejus prolem, regnumque, ac
totam rempublicam ejusdem sui regni tan-
gentes, & concernentes nobis transmiserit,
per ipsum & *Gedoy* signatos, ut per eisdem
vos & alios coepiscopos suffraganeos nostræ
provinciæ Lugdunensis, nec non nostrarum
vestrarumque atque suarum civitatum & dioc-
cesum capitula aliorumque ordinum abbates,
& priores conventuales, exemptos & non
exemptos, & alios quacumque præfulgentes
dignitate convocare & aggregare curavimus;
E hinc est quod apud civitatem nostram Lug-
dunensem, qua sperabamus personaliter no-
strum concilium provinciale tenere, quod
obstante aliqua infirmitate quæ de novo no-
bis supervenit, animo & personaliter pro-
presenti adire non valeamus. Idcirco de ve-
stris scientia & providentia circumspicte plu-
rimum in Domino confidentes, omnibus me-
lioribus modo, via, jure, causa, & for-
ma, quibus melius & efficacius potuimus,
& debuimus, ac possumus, & debemus,
vos & vestrum quemlibet in solidum, quoad
infra scripta in nostros veros certos & indu-
bita.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1597.

bitatos in ecclesia & civitate nostra Lugdunensi in spiritualibus & temporalibus vicarios generales constituimus, creavimus, ordinavimus, & deputavimus, prout creavimus, constituimus, ordinavimus, & deputavimus, specialiter & expresse, ac nomine nostro, & pro nobis totum clerum tam civitatis & diocesis nostrarum Lugdunensis quam aliarum civitatum diocesum suffraganeorum nostrorum in nostra civitate Lugdunensi, die vicesima mensis Martii, tam ad se per nos assignata & prefata, aggregandum, exhortationes tales quales, prout vobis melius videbitur expedire, circa recuperandum denariorum pro subventionem & redemptionem liberorum prefati domini nostri regis pro nunc captivorum sibi concessorum in congregatione per eum in sua curia parlamenti Parisiensis, quam plurimis dominis prelatiis tam archiepiscopis, episcopis quam presidentibus & consiliariis supremarum hujus regni Francie curiarum parliamentarum prefatis, ipso domino nostro rege presente, prout huc vidimus & interfuimus, & huc omnia & alia in memorialibus seu articulis per regiam majestatem nobis exinde traditis, que vobis transmittimus, latius continentur, faciendum & exponendum, ac etiam dictos exemos & non exemos ad dictos denarios quosdam in vim & auctoritate dicti nostri concilii provincialis solvendum cogendum & compellendum, ipsosque denarios sic ex causa predicta exigendos, reponendos, & custodiendos in loco tuto, prout per dictum concilium videbitur melius expedire, donec & quousque exponendi venient pro dicta redemptione eorumdem liberorum facienda, & generaliter omnia alia & singula gerendum, dicendum, faciendum, & exercendum, & que nos faceremus si in premissis omnibus & singulis presentibus & personaliter interessemus, etiam si talia forent, que mandatum exigent magis speciale, de & super quibus premissis, presentes litteras per notarios publicos subscriptos fieri & subscribi ac sigillo camere nostre sigillari fecimus & mandavimus. Datum Parisius anno Domini millesimo quingentesimo vicesimo septimo, indictione prima, die vero dominica prima mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini CLEMENTIS divina providentia pape septimi anno quinto. Et ego Andreas Ribotus presbyter Pictavenensis diocesis, bachelarius in decretis, publicus apostolica & imperiali auctoritatibus curiarumque conservationis privilegiorum apostolicorum studii famosae universitatis ac episcopalis Parisiensis notarius juratus, quia supradictorum dominorum vicariorum constitutioni, creationi, potestatis dationi, creationi, & nominationi, ceterisque premissis, dum sic ut supra scribantur, dicerentur, agerentur, & fierent, una cum notario publico supra scripto prefatus fui, eaque sic fieri vidi, scivi, & audivi. Idcirco huic presenti publico instrumentum manu alterius fideliter scripto, signum meum publicum & consuetum in fidem & testimonium veritatis premissorum apposui requisitus & rogatus.

Clerus diocesis Lugdunensis.

Adveniente autem dicta hora secunda post meridiem dicti diei sabbati vicesime primae predicti mensis Martii, ut supra assignata, con-

vocatis & congregatis in supradicta sola majori dicti palatii archiepiscopalis Lugdunensis, qui ad dictum concilium provinciale adveniant, & exhibitis rotulis eorum, qui ad hoc citati fuerant, alta voce fuerunt vocati, prout in rotulis hujusmodi continebatur, & primo de civitate & diocesi Lugdunensibus prefatus reverendissimus in Christo pater & dominus archiepiscopus Lugdunensis, qui ex causis contentis & descriptis in litteris per eum missis, & vicariatus generalis ad hoc per eum passati & missi superius insertis, non potuit nec potest huic concilio & congregationi adesse, verum tamen pro eo comparuit venerabilis & egregius vir dominus Rolinus de Sincemuro canonicus & sacrista supradictae ecclesiae Lugdunensis, in spiritualibus & temporalibus ejus generalis vicarius, ad hoc sufficienter fundatus, ut publico docuit vicariatus hujusmodi & procuratoris instrumento producta & dimissa, nec non etiam venerabilis vir dominus Hugo Dupuy jurium doctor, civis Lugdunensis, dicti reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis procurator generalis & notarius, qui ob ideo nominibus predictis dictum reverendum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem, & ejus absentiam excusandam de hujusmodi sua comparitione & excusatione actum petendo, excusavit. Pro supradicta ecclesia Lugdunensi & illius capitulo venerabilis & egregius vir dominus Johannes Mire decretorum doctor decanus dictae ecclesiae Lugdunensis. Item, reverendus dominus ANTHONIUS DE ELBONE abbas monasteriorum Savigniaci & Insulae-Barbarae commendatarius, & administrator perpetuus prioratus conventualis sancti Regnoberti in forensi ordine sancti Benedicti Lugdunensis diocesis: Pro reverendo domino abbate monasterii Athanacensis Lugdunensis predicti ordinis, debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem per dictum reverendum dominum episcopum Matiseonensem vicarium generalem & presidentem in dicto concilio, auctoritate ejusdem concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate sancti Eugendi Jurensis ordinis sancti Benedicti predictae Lugdunensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea per dictum dominum presidentem auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii Bellavillae ordinis clericorum regularium sancti Augustini predictae Lugdunensis diocesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem propterea per dictum dominum presidentem dicta auctoritate fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii de Jugo-Dei ordinis sancti Benedicti predictae Lugdunensis diocesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem per dictum reverendum dominum presidentem dicta auctoritate fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate Benedictionis-Dei ordinis Cisterciensis predictae Lugdunensis diocesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem prout supra fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate Vallis-Benedictae ordinis Cisterciensis predictae Lugdunensis diocesis commendatario & administratore perpetuo dicti monasterii,

prio-

ANNO
CHRISTI
1597.

ANNO
CHRISTI
1527.

priore prioratus conventualis de Caudiac in A
Forensis ordinis sancti Benedicti, prædictæ Lug-
dunensis diocesis, venerabilis & religiosus vir
dominus Antonius de sancto Præjecto com-
mendatarius & prior, qui de hujusmodi sua
comparitione petiit actam sibi concedi. Pro
reverendo domino abbate monasterii de Mira-
torio ordinis Cisterciensis dictæ Lugdunensis
diocesis nullus comparuit, contra quem pro-
pterea fuit concessus defectus cum commodo de
jure debito. Pro venerabilibus viris dominis
obediensario & capitulo ecclesie collegiatæ
sancti Justini Lugdunensis comparuit venerabilis
vir dominus Antonius *Jorra* dictæ ecclesie
obediensarius. Pro venerabilibus viris domi-
nis camerario & capitulo ecclesie collegiatæ B
sancti Pauli Lugdunensis venerabiles viri do-
mini *Matthæus Bellivere* cantor, *Cathelanus
Bellivere*, & *Antonius de Mandefers* canonici
dictæ ecclesie collegiatæ sancti Pauli. Pro
dominis sacrista & capitulo ecclesie collegiatæ
sancti Nicetii Lugdunensis comparuerunt vene-
rabiles viri domini *Johannes Gautherti* ju-
rium doctor, & *Petrus Chalandas* canonici
ipsius ecclesie. Pro dominis præposito & ca-
pitulo Forverii comparuit venerabilis & egre-
gius vir dominus *Bertrandus de Turre*, alias
de sancto Vitale, dictæ ecclesie præpositus.
Pro venerabilibus viris dominis decano & ca-
pitulo ecclesie beatæ Mariæ Montis Brillonis
Lugdunensis diocesis comparuit venerabilis &
egregius vir dominus *Christoforus de Lenis* ca-
nonicus ecclesie Lugdunensis & dictæ ecclesie
beatæ Mariæ Montis-Brillonis, ad hoc ab eis-
dem dominis decano & capitulo debite funda-
tus, ut publico docuit procurationis instru-
mento per eum prædicto & dimisso. Pro do-
minis decano & capitulo ecclesiarum collegia-
tarum sancti Thomæ de Cuyello & de Caban-
is Lugdunensis diocesis simul perpetuo cano-
nice unitarum nullus comparuit, contra quem
propterea fuit auctoritate qua supra concessus
defectus cum commodo de jure debito. Pro
dominis priore & conventu Savigniaci ordinis
Cluniacensis dictæ Lugdunensis diocesis nullus
comparuit, contra quos propterea fuit aucto-
ritate qua supra concessus defectus, cum com-
modo de jure debito. Pro prioratu conventua-
li sancti Irenæi Lugdunensis ordinis canonico-
rum regularium sancti Augustini, comparuit
venerabilis vir dominus *Stephanus Laurentini*
jurium doctor, dicti prioratus commendata-
rius & administrator perpetuus. Pro prioratu
beatæ Mariæ de Plateria Lugdunensis ordinis
canonicorum regularium sancti Augustini sub
regula sancti Ruphi, comparuit religiosus vir
frater *Jacobus de Lage* canonicus regularis dic-
ti prioratus procurator fundatus, ut publico
docuit procurationis instrumento venerabilis
viri domini *Stephani Ruseyre* prioris dicti prio-
ratus, quem excusavit propterea, quia per-
sonaliter est in curia illustrissimi principis do-
mini ducis Sabaudie, & ab eodem domino
duce, ut idem frater *Jacobus* affirmavit man-
datus. Pro domino priore prioratus conventu-
alis sancti Martini de Amberta ordinis Clu-
niacensis Lugdunensis diocesis nullus compa-
ruit, contra quem propterea auctoritate qua
supra, fuit concessus defectus, cum commo-
do de jure debito. Pro priore & conventu
prioratus conventualis sancti Romani in Psy
ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diocesis
comparuit venerabilis & egregius vir dominus

Petrus *Esarnus* canonicus ecclesie Lugdunensis, ANNO
dicti prioratus commendatarius & administra-
tor perpetuus. Pro prioratu conventuali Mon-
tisberdini ordinis Cluniacensis Lugdunensis dio-
cesis nullus comparuit, idcirco contra priorem
dicti prioratus non comparentem per se, nec
per alium, fuit concessus auctoritate qua su-
pra defectus, cum commodo de jure debito.
Pro priore prioratus conventualis Savigniaci le-
cus Montem-Brisonem ordinis sancti Benedicti
Lugdunensis diocesis comparuit magister *Petrus
Gingon* procurator venerabilis viri domini
Petri *Juvenis-Ruffi* commendatarii & admini-
stratoris perpetui dicti prioratus, ad hoc fun-
datus, ut publico docuit procurationis instru-
mento, per eum exhibito & dimisso, non
tamen specialiter, nec expresse ad actum hujus-
modi. Pro prioratu conventuali de *Pomiers* or-
dinis Cluniacensis prædictæ Lugdunensis dio-
cesis comparuit venerabilis & religiosus vir
frater . . . dicti prioratus
prior. Pro prioratu sancti Martini de Monte-
trotterio ordinis sancti Benedicti Lugdunensis
diocesis, comparuit venerabilis vir dominus
Johannes de Pannelles, jurium doctor, miles
in ecclesia Lugdunensis, dicti prioratus com-
mendatarius & administrator perpetuus, qui
de hujusmodi sua comparitione petiit actam
sibi fieri. Pro præceptore præceptorum sancti
Georgii Lugdunensis ordinis hospitalis sancti
Johannis Jerolymitani & aliis præceptoribus
C & religionis ejusdem ordinis Lugdunensis dio-
cesis nullus comparuit, contra quos propterea
fuit concessus defectus auctoritate dicti con-
cilii provincialis, cum commodo de jure de-
bito.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt vo-
cati descripti in Rotulo ecclesie & episcopatus
Aduensis, & primo reverendus in Christo pa-
ter dominus *JACOBUS* episcopus Aduensis,
pro quo comparuit venerabilis vir dominus *Ni-
colaus Humand* canonicus Aduensis ab eo in-
structus per litteras missivas per eum exhibitas
& dimittas, tantumque fuerunt admittæ & re-
tentæ. Pro venerabilibus viris dominis decano
& capitulo ecclesie Aduensis comparuit vene-
rabilis vir dominus *Georgius Guy* canonicus
ipsius ecclesie Aduensis, abbas sancti Step-
hani in ipsa ecclesia Aduensi, ad hoc debite
fundatus, ut publico docuit procuratoris in-
strumento, tradito & dimisso, dicens dictos
dominos decanum & capitulum per suam crea-
tionem, per sedem apostolicam & speciale pri-
vilegium ejusdem sedis fuisse & esse ab omni
jurisdictione dicti domini episcopi Aduensis
exemptos, & eidem sedi apostolicæ immediate
subjæci, & propterea per litteras dicti domini
episcopi non debuisse vocari, cum prout di-
cit in eos nullam habeat jurisdictionem, pro-
testans quod vocatio hujusmodi sic facta, &
E comparitio quam præterea facit, non possit
dictis dominis decano & capitulo in futurum
sua exemptioni & suis privilegiis præjudicare.
Quæ protestatio fuit admittæ, quatenus de
jure debuit admitti, de quo idem dominus
Georgius Guy canonicus & abbas procurator pe-
tuit actam & instrumentum sibi concedi. Pro re-
verendo domino abbate monasterii sancti Mar-
tini Aduensis ordinis sancti Benedicti nullus
comparuit, contra quem auctoritate dicti con-
cilii fuit concessus defectus, cum commodo de
jure debito. Pro domino abbate *Verillacensis*
ordinis sancti Benedicti prædictæ Aduensis dio-
cesis

Clerus Au-
gustodunensis
diocesis.

ANNO
CHRISTI
1527.

cessus nullas comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Flavigniaci ordinis sancti Benedicti predicti Eduensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Nicolaus Unand, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, exhibito & dimisso. Pro domino abbate sancti Leonardi Corbigniaci ordinis sancti Benedicti dictae Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate sancti Martini de Chora ordinis sancti Benedicti predicti Eduensis diocesis comparuit supradictus dominus Georgius Gay canonicus Eduensis ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento exhibito & dimisso. Pro domino abbate de Fontaneto vel de Fontaneto ordinis Cisterciensis predicti Eduensis diocesis comparuit supradictus dominus Nicolaus Unand, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento exhibito & dimisso. Pro domino abbate de Butleria ordinis sancti Benedicti predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea fuit concessus defectus auctoritate dicti concilii provincialis. Pro domino abbate Beate Marie Sancti-loci, alias Septem fontium ordinis Cisterciensis predicti Eduensis diocesis. . . . Pro domino abbate monasterii sanctae Margaritae ordinis sancti Augustini predicti Eduensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Georgius Gay canonicus Eduensis, dicti monasterii commendatarius & administrator perpetuus. Pro domino abbate monasterii Oignaci ordinis sancti Augustini predicti Eduensis diocesis comparuit dominus Nicolaus Unand ejus procurator fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso, qui eundem dominum abbatem & ipsius absentiam excusavit, propter gravem infirmitatem ejusdem domini abbatis, quam juxta potestatem sibi super hoc attributam, suo instrumento affirmavit, & de illa per attestationem super hoc factam & productam sufficienter justificavit. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiae collegiatae beate Marie de Belna predicti Eduensis diocesis, comparuerunt venerabiles viri domini Georgius Gay & Prudentius de Mypon, jurium doctor, canonici ipsius ecclesiae collegiatae beate Marie de Belna, ad hoc nihilominus debite fundati, constante publico instrumento producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Ayalonis predicti Eduensis diocesis comparuit prefatus Nicolaus Unand eorum procurator, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiae collegiatae Sede-loci sive Salvi-loci, predicti Eduensis Diocesis comparuit venerabilis vir dominus Petrus Cornuti, canonicus dictae ecclesiae collegiatae ad hoc debite fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis praeposito & capitulo ecclesiae collegiatae Beate Marie Eduensis comparuit dominus Petrus Bassard canonicus ipsius ecclesiae collegiatae Beate Marie Eduensis diocesis, caputulum hujusmodi a quacumque jurisdictione ordinaria fore exemptum & sedi apostolicae per speciale privilegium immediate subditum, & propterea de hujus-

modi exemptione, & quia comparitio hujusmodi eidem capitulo & sui exemptioni predictae non possit in futurum nocere solemniter protestando, & de hujusmodi sua protestatione nomine predicto actam petendo, ac de procuratorio suo per publicum instrumentum super hoc passatum & dimissum docendo, quae protestatio per concilium hujusmodi quatenus de jure fuit admessa. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiae collegiatae Beate Marie de Molinis in Borbonesio predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiae collegiatae Vergeli predicti Eduensis diocesis comparuit suspectus venerabilis vir dominus Georgius Gay canonicus dictae ecclesiae collegiatae, ad hoc ab eis fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento per eum producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiae collegiatae Montisacuti predicti Eduensis diocesis comparuit dominus Gilbertus Magui canonicus ipsius ecclesiae. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Sinemuri Brionensis predicti Eduensis diocesis comparuit suspectus venerabilis vir dominus Georgius Gay canonicus & sacrista ipsius ecclesiae collegiatae, procurator ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento tradito & dimisso. Pro capitulo ecclesiae collegiatae de Tilio predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Castri-Censorii predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Castri-Censorii predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate qua supra fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro decanatu Patedi ordinis Cluniacensis predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, quia asseritur decanatum hujusmodi fuisse auctoritate apostolica vel suas mensae abbati Cluniacensi perpetuo unitum. Pro venerabili & religioso viro domino priore Perreiaci ordinis Cluniacensis, predicti Eduensis diocesis comparuit venerandus pater dominus Claudius de Magdalena, dicens priorem dicti prioratus non potuisse nec posse ibi comparere, cum necessario habeat comparere in concilio Parisiensi ratione cujusdam alterius sui beneficii conventualis, a quo tamen nullum habet procurationis mandatum, sed pro eo promisit & promittit ratificari eum facere omnia gesta & agenda in hujusmodi concilio provinciali. Pro prioratu conventuali Marcignaci predicti ordinis Cluniacensis predicti Eduensis diocesis, comparuit venerabilis religiosus vir frater Claudius de Magdalena dicti prioratus prior, dicens prioratum hujusmodi & illius priorem esse immediate subditos reverendo domino abbati Cluniacensi, & propterea sedi apostolicae per privilegia ejusdem sedis dicto ordini concessa a jurisdictione cujuscumque alterius ordinarii exemptos, & inde protestatus fuit & protestatur solemniter, quod hujusmodi sua comparitio, quam personaliter facit,

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO CHRISTI 1527.

ANNO CHRISTI 1527.

facit, non possit aut debeat dictis priori & A ordini & suis successoribus quomodolibet in futurum obesse vel nocere, de qua protestatione petit actam sibi fieri. Procurator vero venerandissimi domini archiepiscopi Lugdunensis fecit protestationes contrarias, quæ protestationes fuerunt hinc inde admittæ quatenus de jure deberent admitti. Pro prioratu sancti Vivantii predictorum ordinis & diocesis comparat prefatus dominus Claudius de Magdalena prior, faciens conformes protestationes. Similiter & prefatus dominus procurator generalis contrarias, quæ fuerunt hinc inde, prout supra, quatenus de jure admittæ. Pro priore prioratus Beati Mariæ Sinemuri in Auxeto predicti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro prioratu Augiaci ordinis predictæ Eduensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus Prudentius de *Mypas* iurium doctor, ipsius prioratus commendatarius & administrator perpetuus, auctoritate apostolica deputatus, dicens prioratum suum hujusmodi non esse conventualem, & ideo prioratum ipsum non debuisse in hoc negotio cum aliis prioratibus conventualibus supradictis annumerari: quare protestatus fuit & protestatur quod hujusmodi sua comparitio quam facit, non possit sibi neque suis successoribus in futurum nocere, quæ protestatio quatenus de jure fuit admittenda admittæ fuit. Pro priore prioratus conventualis sancti Symphoriani secus & extra Eduam ordinis canonicorum regularium sancti Augustini comparuit venerabilis & religiosus vir frater Petrus de *Marzelly* prior dicti prioratus. Pro prioratu de Magobrio ordinis sancti Benedicti predictæ Eduensis diocesis, comparuit prefatus venerabilis vir dominus Georgius Guy canonicus Eduensis pro priore sive commendatario dicti prioratus ad hoc specialiter ab eo constitutus, ut publico docuit procurationis instrumento per eum predicto & dimisso. Pro priore Vallis sancti Benedicti ordinis predictæ Eduensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore Borbonii ordinis predictæ Eduensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore prioratus sancti Johannis Sinemuri in Auxeto ordinis predictæ Eduensis diocesis, nullus comparuit, quare contra ipsum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro prioratu Cartusensium de Belna predictæ Eduensis diocesis, & pro aliis quatuor prioratibus sive monasteriis eorundem ordinis & diocesis, comparuit venerabilis & religiosus vir frater Georgius *Turse* dicti ordinis, cum litteris missivis domini prioris Cartusæ predictæ de Belna, propter ipsius gravem ægritudinem, qua personaliter detinetur, & dicto nomine protestatus fuit de exemptione & privilegiis dicti ordinis, quodque hujusmodi sua comparitio non possit in futurum dictis prioribus & ordini neque suis privilegiis & exemptionibus quæ allegavit, quomodocumque obesse, quæ protestationes, quatenus de jure fuerunt admittendæ, fuerunt auctoritate concilii hujusmodi admittæ. Pro preceptoribus de Spinattia, de Bonacis, & de Bolariis, de Monte-Roberto, & *Dillan*, de *Occeyo*, de *Normycos*,

Concil. General. Tom. XXXII.

& de *Noydant* ordinis hospitalis Sancti Johannis Jerosolymitani, predictæ Eduensis diocesis, comparuit nobilis & venerabilis vir frater Petrus de *Pitroy*, miles predicti ordinis, ad hoc debite fundatus: ut publico docuit procurationis instrumento per eum exhibito & dimisso: prout in dicto nomine dixit & allegavit, quod omnes & singuli religiosi predicti ordinis, & tam magnus magister, prior, ballivi, preceptores & alii ipsius ordinis per infinita privilegia sedis apostolicæ per sanctissimum dominum nostrum CLEMENTEM divina providentia papam septimum modernum novissime innovata, & de novo concessa, notoria & manifesta, & per serenissimum dominum nostrum FRANCISCUM Francorum regem christianissimum recepta & approbata fuerunt, & sunt ab omni jurisdictione spiritali & temporalis, quorumcumque ordinariorum, necnon principum exempti, & magno Magistro dicti ordinis seu sedi apostolicæ immediate subditi, nec habent quemcumque superiorem præterquam dictum magnum Magistrum aut prefatam sedem apostolicam, nec tenentur ipsi religiosi ad solutionem vel præstationem alicujus collectæ, decimæ vel alterius cujuscumque subsidii: quin immo ab illis una cum rebus & bonis suis universis sunt, ut præmittitur, penitus & omnino exempti, propter quod non deberunt, ut dicit ipse frater Petrus *Pitroy* preceptor, nomine predicto, ad hujusmodi concilium vocari, cum etiam preceptoris & alia beneficia sua predicta non sint conventuales nec conventuales: quare dicto nomine protestatus fuit, quod hujusmodi sua comparitio, quam facit, eis, & dicto ordini aut suis pro tempore successoribus in futurum, & dictis suis privilegiis & exemptionibus non possit quovis modo obesse vel nocere, de hujusmodi sua protestatione actum sive publicum instrumentum petendo, quæ protestatio quatenus de jure admittenda, fuit auctoritate dicti concilii admittæ. Pro priore sancti Saturnini de Bosco ordinis predictæ Eduensis diocesis nullus comparuit: quare auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus contra dictum dominum priorem, cum commodo de jure debito. Pro priore prioratus Braigniaci ordinis predictæ Eduensis diocesis nullus comparuit: quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati descripti in Rotulo ecclesiæ & episcopatus Lingonensis. Et primo reverendus in Christo pater dominus MICHAEL episcopus dux Lingonensis, pro quo comparuerunt venerabiles viri domini Dionysius *Blanchet* canonicus ecclesiæ Lingonensis, & Johannes *Guyon* jurium licentiat, vicarii & procuratores in hoc negotio dicti reverendi domini MICHAELIS episcopi ducis ad hoc debite fundati, ut publico docuerunt vicariatus & procurationis instrumento producto & dimisso, dicentes per vocis organum dicti domini Johannis *Guyon*, quod ex antiqua & approbata ac legitima præscripta consuetudine vel alias in hujusmodi concilio provinciali primus locus post reverendissimum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem Lugdunensem debitus, prout in consimilibus conciliis hæctenus in provincia Lugdunensi celebratis fuit observatum, ut constare asserunt actis & publicis instrumentis in dictis conciliis receptis & expeditis. Dicebat

A a a

præ-

Clerus diocesis Lingonensis.

ANNO
CHRISTI.
1527.ANNO
CHRISTI.
1527.

prætere a dictis dominis Johannes *Gyons*, quod A
vicarii dicti reverendi domini episcopi ducis
Lingonensis erant in hoc concilio honorandi,
eis honore & sede, quibus ipse reverendus do-
minus episcopus Lingonensis esset honorandus,
si præsens adesset. Ideo dicto nomine fecit pro-
testationes quod per sessionem dominorum ab-
batum in dicto concilio non possit in futurum
vicariis dicti domini episcopi Lingonensis præ-
judicium aliquod generari. Cui fuit responsum,
per dictum reverendum dominum episcopum
Matisconensem vicarium generalem in dicto
concilio provinciali præsentem sub hiis ver-
bis: Protestationes vestras hinc inde, quatenus
de jure possumus & debemus, recipimus & ad-
mittimus, & illis vobis & cuilibet vestrum
quod de jure poterant & debent, salvis vice
& auctoritate quibus fungimur: & ne con-
cilium provinciale hujusmodi ex hoc differatur,
ordinamus quod sedeat omnes prout inferius
dicitur, & nihilominus, si quis de sessione hu-
jusmodi conqueatur, & prætendat aliquod pri-
vilegium, vel indultum, aut aliquam conue-
tudinem antiquam vel approbatam alibi seden-
di, delinamus diem lune post dominicam de
Quasimodo proxime venturam ad docendum de
privilegio indulto vel consuetudine hujusmodi,
& ordinandum super hoc vocatis sicut intererit,
prout juris fuerit rationis. Et prætere dicto
nomine solemniter & debito protestatus fuit &
protestatur, quod per hujusmodi sessionem &
loci assignationem in quibus assignatur dicto
reverendo domino episcopo duci Lingonensi ses-
sio & locus post reverendum dominum episco-
pum *Aduensem*, de quo tamen ob reverentiam
regis majestatis, & ne concilium provinciale
hujusmodi ex contentione quæ prætere posset
accidere impediatur vel differatur, non inten-
dunt præsentialiter contendere, vel disceptare
aliquod præjudicium dicto reverendo domino
episcopo duci, & sue ecclesie, & dignitati
episcopali Lingonensi, aut suis successoribus
episcopis Lingonensibus canonicè introducendi-
bus, nunc vel in futurum possit aliquod præ-
judicium generari, quominus ipse & sui succe-
ssores in futurum insequendo dictam conue-
ntinam possint & valeant in consimilibus concilii
immediate post præfatum reverendissimum
dominum archiepiscopum metropolitanum &
primatem Lugdunensem sedere & locum habe-
re. De quibus protestationibus, ut præmitti-
tur, factis, dicti domini vicarii & procurato-
res nomine prædicto petierunt actam & publi-
cum instrumentum. Præfatus vero dominus Ni-
colaus *Ums* procurator supradicti reverendi
domini episcopi *Aduensis* & nomine ejusdem
fecit contrarias protestationes: quæ protesta-
tiones hinc inde factæ per præfatum reveren-
dum dominum episcopum Matisconensem vica-
rium generalem supradicti reverendissimi domini
archiepiscopi Lugdunensis in hujusmodi con-
cilio præsentem, quatenus de jure fuerunt ad-
mittendæ, auctoritate dicti concilii receptæ &
admissæ extiterunt. Pro venerabilibus viris do-
minis decano & capitulo ecclesie Lingonensis
comparuerunt venerabiles viri domini Ludovicus
Paroy sacre Theologie doctor, & Hector
Guerrier canonici ipsius ecclesie Lingonensis,
procuratores ad hoc fundati, ut publico docue-
runt procuratorum instrumento: in ea tamen
qualitate in qua fuerunt constituti, & quod
procuratorum propterea petierunt in hujusmodi
processu de verbo ad verbum inseri, & ideo

fuit inferius inseri mandatum, dicentes per vo-
cis organum dicti domini Ludovici *Paroy* quod
ex concessione, privilegio & indulto a sede apo-
stolica dictis dominis decano & capitulo gratio-
se concessis, & ex vi illorum ac ex antiqua &
approbata ac legitime præscripta consuetudine
ipsi domini decanus & capitulum sunt imme-
diate subditi prædictæ sedi apostolicæ, & a ju-
risdictione & auctoritate tam præfati reverendi
domini episcopi Lingonensis quam supradicti re-
verendissimi domini archiepiscopi metropolitani
& primatis Lugdunensis exempti, qui ideo ad
hujusmodi concilium provinciale non debuerunt
vocari, per litteras dicti reverendi domini epis-
copi Lingonensis, nec auctoritate ipsius, &
propterea dicto nomine protestati sunt & prote-
stantur, quod per hanc suam comparitionem
quam faciunt, non intendunt aliquo modo præ-
judicare dictis suis protestationibus, concessio-
ni, privilegio & indulto apostolicis, neque sue
consuetudini antiquæ & legitime præscriptæ,
quas & quæ intendunt sibi semper fore salvas &
salva, cum expressa super omnibus & singulis
præmissis protestatione, præsentem ibidem supra-
dicto venerabili viro domino Johanne *Gyons*
presbytero jurium licentiatò, vicario & procura-
tore dicti domini episcopi Lingonensis, di-
cente dicto nomine quod comparitio dictorum
de capitulo non debet admitti, nisi rejecta pri-
mo illa qualitate, qua dicunt se immediate esse
subditos sedi apostolicæ, & a jurisdictione &
auctoritate dicti reverendi domini episcopi Lin-
gonensis exemptos, de quo nullo modo apparet,
nec unquam apparebit, quod sint exempti ab
auctoritate diocesani: cujus intentio est de jure
communi fundata, & per consequens debent
dicti de capitulo pro contumacibus reputari,
præsentem etiam venerabili viro domino procura-
torem generali supradicti reverendissimi domini
archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdu-
nensis pro ipso reverendissimo domino archiepiscopo
metropolitano & primate, dicente quod
exemptio non præsumitur, quodque præfati do-
mini decanus & capitulum debent reputari con-
tumaces, nisi compareant modo & forma debi-
tis, rejectis qualitatibus & protestationibus suis
prædictis, per quas nituntur contra præcipua
discipline ecclesiasticæ fundamenta se subtrahere,
& eximere a præstatione reverentiæ, quam
omni jure debent suis superioribus, & alias di-
xerunt dicti procuratores præfatorum reverendi
domini episcopi Lingonensis, & reverendissimi
archiepiscopi Lugdunensis, prout in quadam
membrana papiri præmissa quam tradiderunt ple-
nius dicitur contineri. Quibus hinc inde audi-
tis, præfatus reverendus dominus episcopus Ma-
tisconenis vicarius generalis supradicti reveren-
dissimi domini archiepiscopi metropolitani &
primatis in dicto concilio præfatus dictis par-
tibus assignavit diem lune proximam venturam,
quæ erit vigesima-tertia hujus mensis, ad or-
dinandum super præmissis, prout juris fuerit
& rationis.

Tenor autem dicti procuratorum instrumenti
supradictorum dominorum decani & capituli
Lingonensis, ut præmittitur, producti, & ibi
inseri potius sequitur & est talis.

Univeris præsentem litteras inspecturis de-
canus & capitulum insignis ecclesie Lingonensis
ad Romanam ecclesiam immediate pertinens
salutem in domino. Notum facimus, quod nos
in loco capitulari dictæ nostræ Lingonensis
ecclesie, more & tempore solitis,

,, prop-

ANNO
CHRISTI
1527.ANNO
CHRISTI
1527.

propter infra scripta capitulantes, & capitulantes sedentes, fecimus, constituimus, creamus & ordinamus, prout tenore dictarum presentium fecimus, constituimus, creamus, & ordinamus, nostros veros certosque procuratores legitimos dilectos fratres & canonicos nostros magistros Ludovicum *Putey* in sacra theologia doctorem; *Hectorem Guerrier* abentes tamquam presentes & eorum quemlibet in solidum specialiter videlicet & expresse, ad pro nobis & nomine nostro se presentandum in congregatione seu provinciali concilio Lugdunensi die vigesima mensis martii proxime venturi, & aliis continuandis diebus celebrando, ibidemque exponendum & declarandum nostram Lingonensem ecclesiam ac nos constituentes prefatos, sancte sedis apostolicae esse immediate subditos. Ideoque nullatenus potuisse vel posse evocari seu citari quoquomodo litteris, mandato seu auctoritate reverendissimi in Christo patris & domini archiepiscopi Lugdunensis Galliarum primatis, nec consequenter alicujus ex suffraganeis ipsius, nec itaque jam dictos constituentes non intendere illorum virtute illic comparere, sed ad deliberandum supra dicta & cum protestatione expressa de nullitate mandatorum hujusmodi, propter hoc per prefatum reverendum decretorum & executionis earundem citationumque ac omnium inde sequentiam quorumcumque, quantum hoc tangit seu tangere potest nos & predictam nostram ecclesiam, juraque & exemptiones ejusdem de dictisque declaratione & protestationibus instrumentum unum vel plura petendum & requirendum, & si forsitan opus fuerit pro nobis & nomine nostro in dicto loco respondendum, deliberandum, & alias agendum, una cum aliis prout melius, opportunius & commodius visum fuerit expedire, pro communi ecclesiae Gallicanae totiusque reipublicae integritate & utilitate, regni hujus christianissimi & subditorum quam optimo statu & tranquillitate, & generaliter omnia alia & singula faciendum, dicendum, & exercendum, quae nos prefati constituentes faceremus, ac facere possemus, si ibidem praesentes interessemus in nostris personis, etiam si aliqua sint quae mandato indigeant specialiori, quod his praesentibus sit expressam, promittentes nos gratum ratumque habere ac perpetuo habituros totum id & quicquid per eosdem procuratores nostros, & eorum quemlibet in solidum dictum responsum factumque & gestum fuerit in praemissis, & circa praemissa, sub expressa obligatione & hypotheca omnium & singulorum bonorum nostrorum, & praecipue temporalis praedictae nostrae Lingonensis ecclesiae, necnon sub omni juris & facti renunciatione, ad haec necessaria pariter, &... In quorum testimonium praesentes litteras signo manuali secretarii nostri ordinarii subsignati & sigillo camerae nostrae communiri fecimus. Datum Lingonis in capitulo nostro die septima mensis martii anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo, praesentibus dominis *Leonardo Viard* & *Johanne Giblat* presbyteris Lingonis commorantibus, testibus ad praemissa vocatis & requisitis de mandato dominorum de capitulo *Thibault*.

Pro domino abbate monasterii sancti Benigni Divionis ordinis sancti Benedicti Lingonensis dioecesis comparuit reverendissimus in Christo

Concil. General. Tom. XXXII.

pater dominus **FREDERICUS FREGOSUS** archiepiscopus Salernitanus commendatarius & administrator perpetuus dicti monasterii. Pro domino abbate sancti Michaelis prope Tornodorum ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis dioecesis comparuit magister *Johannes Ferlas* notarius civis Lugdunensis, procurator reverendi patris domini *Stephani de Nivero* abatis dicti monasterii, ad hoc ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, producto & dimisso, allegans ipsius reverendi abbatis gravem infirmitatem, petendo propter ipsam a personali praesentia exculationem. Pro domino abbate Melugdensis ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis dioecesis comparuit reverendus dominus *Dormauville* abbas dicti monasterii. Pro reverendo domino abbate sancti Stephani Divionis ordinis sancti Augustini, praedictae Lingonensis dioecesis, comparuit *Nicolaus Usand* procurator ab eodem domino abbate specialiter deputatus, conitante publico procurationis instrumento producto & dimisso, qui vigore potestatis sibi super hoc attributa excusavit absentiam ipsius domini abbatis, propter illius gravem infirmitatem, quam dictus nomine affirmavit. Pro domino abbate *Bevensi* ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis dioecesis nullus comparuit, contra quem propterea fuit auctoritate dicti concilii provincialis concessus defectus, cum commodo de jure debito.

C Pro domino abbate *Molismensi* ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis dioecesis comparuit venerabilis & egregius vir dominus *Claudius de Fungers* canonicus ecclesiae Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro domino abbate sancti *Secani* ordinis sancti Benedicti, praedictae Lingonensis dioecesis comparuit prefatus dominus *Claudius de Fungers*, canonicus ecclesiae Lugdunensis, procurator ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro domino abbate sancti *Johannis Reomensis* ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis dioecesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito.

D Pro domino abbate *Pulteriarum* ordinis sancti Benedicti dictae Lingonensis dioecesis, comparuit prefatus dominus *Claudius de Fungers* canonicus ecclesiae Lugdunensis, procurator ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, excusans nomine procuratorio quo supra ipsius domini abbatis absentiam, propter ejus aegritudinem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate *Beatae Mariae de Castellione* ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis dioecesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito.

E Pro domino abbate *Clarevallis* ordinis *Cisterciensis* praedictae Lingonensis dioecesis, & omnibus & singulis dominis abbatibus, prioribus conventualibus, & aliis religiosis dicti ordinis ubicumque in civitate & dioecesi Lingonensi consistentibus, comparuit venerabilis & religiosus vir frater *Anatolius de Corcellis* dicti ordinis procurator, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, & vigore potestatis sibi super hoc datae, concessit & attributa excusavit absentiam quorum supra, propterea quia totus ordo hujusmodi ex deliberatione super hoc facta anno no-

ANNO
CHRISTI
1527.

villime lapsa congregantur in civitate Parisiensi pro nonnullis suis & dicti ordinis negotiis, dicentes nihilominus quod ordo huiusmodi ex speciali privilegio & indulto sedis apostolicæ, & alias est notorie exemptus a quacumque jurisdictione & auctoritate quibuscumque ordinariarum, & propterea dicto nomine protestatus fuit, & protestatur quod huiusmodi sua comparitio quam presentialiter facit, nunc vel in futurum non possit aut valeat dicto ordini & illius religionis & suppositis, suisque privilegiis & indultis quomodolibet nocere: de qua protestatione, & aliis præmissis, petiit actam sibi concedi, quæ fuit eis auctoritate dicti concilii provincialis, quatenus de jure debetur, concessa. Præfatus vero dominus Johannes Guyonß procurator reverendi domini episcopi ducis Lingonensis, & eo nomine fecit protestationes contrarias, de quibus petiit actam sibi concedi, quæ fuerunt admittæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate Morismundi prædictorum ordinis Cisterciensis & diocesis Lingonensis comparuit præfatus frater Anatolius, prout supra cum dictis protestationibus hinc inde factis & admittis, quatenus de jure, prout supra. Pro domino abbate monasterii de Moiris prædictorum ordinis & diocesis, comparuit præfatus frater Anatolius procuratorio nomine, quo supra, cum similibus protestationibus admittis quatenus de jure, prout supra. Pro domino abbate Alberipæ eorum ordinis & diocesis comparuit præfatus frater Anatolius cum protestationibus prædictis hinc inde factis & admittis, prout supra. Pro domino abbate Longivadi prædictorum ordinis & diocesis comparuit præfatus frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit protestationis instrumento producto & dimisso, domini abbatis excusavit absentiam propter ejus ægritudinem, quam procuratorio nomine prædicto affirmavit, & cum protestationibus prædictis hinc inde factis, & prout supra receptis & admittis. Pro domino abbate Vallisbone prædictorum ordinis & diocesis comparuit abbas modernus dicti monasterii, cum similibus protestationibus admittis, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate monasterii Tulensis ordinis Cisterciensis, prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate qua supra fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate monasterii Belliloci prædictorum ordinis Cisterciensis & diocesis Lingonensis comparuit præfatus frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, cum similibus protestationibus hinc inde factis, & prout supra admittis, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate Dulcis-vallis prædictorum ordinis & diocesis comparuit personaliter abbas modernus dicti monasterii. Pro domino abbate Quinciaci prædictorum ordinis & diocesis comparuit dominus Petrus Cornuti procurator ad hoc fundatus, cum protestationibus prædictis admittis, quatenus de jure, qui excusavit absentiam dicti domini abbatis propter ipsius ægritudinem. Pro domino abbate de Ilesignes prædictorum ordinis & diocesis nullus comparuit, quare fuit contra eum concessus defectus, cum commodo de jure debito. Allegata tamen fuit pro eo ætas decrepita. Pro abbate seu priore sancti Nicolai ordinis... prædictæ Lingonensis diocesis nullus pro eo comparuit, quare auctoritate dicti concilii fuit contra eum

concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro abbate Vallis-vinearum ordinis prædicti Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro abbate de Crista ordinis Cisterciensis prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate monasterii Septemfontium ordinis sancti Augustini prædictæ Lingonensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Guillelmus Mellier, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, qui dicto nomine eundem dominum abbatem excusavit, & ejus absentiam propter ipsius ægritudinem & ætatem decrepitam. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo sanctæ capelle Divionis dictæ diocesis comparuit dominus Dominicus Walteri, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, dicens dictos dominos decanum & capitulum ex speciali concessione, privilegio & indulto sedis apostolicæ ab omni jurisdictione ordinaria penitus fore exemptos, & propterea dicto nomine protestatus fuit, quod huiusmodi sua comparitio, quam facit, nunc vel in futurum nullomodo possit eis & suis successoribus, dictisque suis privilegiis & exemptionibus, quomodolibet nocere, de huiusmodi sua protestatione actam petendo, quæ fuit sibi auctoritate dicti concilii concessa, quatenus de jure fuit sibi concedenda. Præfatus vero dominus Johannes Guyonß fecit protestationes contrarias, etiam admittis quatenus de jure. Pro collegio & capellanis ecclesiæ collegiatæ sancti Petri de Musseyo prædictæ Lingonensis diocesis comparuit dominus Stephanus Desbarres presbyter procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis decano & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Marcelli super Albam prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus Ludovicus Patoys canonicus dictæ ecclesiæ collegiatæ procurator, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis & capitulo ecclesiæ collegiatæ Calvimontis prædictæ Lingonensis diocesis comparuit magister Franciscus Begas procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis præposito & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Petri de Tornodoro prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit magister Johannes Bonays notarius, civis Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Martini de Chableys prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare auctoritate dicti concilii contra eos fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de Champlito prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ in castro Barri supra Secanam prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit dominus Stephanus de Barri procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ sanctæ

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

sancta Spina prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro capitulo eccleſiæ collegiatæ de Julleyo caſtro, comparuit dominus Stephanus de *Barris* procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro capitulo eccleſiæ collegiatæ de Granceyo prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit venerabilis vir dominus Petrus *Chalendas* canonicus eccleſiæ collegiatæ S. Nicetii Lugdunenſis, eorum procurator fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, dicens ipſe dominus Petrus *Chalendas* nomine quo ſupra, quod capitulum hujusmodi eſt ex privilegio & indulgentia ſedis apoſtolicæ exemptum a quacun-
que jurisdictione cujuſcumque ordinarii, & ſedi apoſtolicæ prædictæ immediate ſubjectum, & propterea proſtatutis fuit & proſtatutur, quod hujusmodi ſua comparitio, quam perſonaliter facit, non poſſit aut valeat nunc vel in futurum eis & dicto capitulo quomodolibet nocere, procuratore dicti reverendi domini epiſcopi Lingonenſis præſente, & in contrarium proſtatutur: quæ proſtatutur fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii admittæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro capitulo eccleſiæ collegiatæ de Lunceyo prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eos fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro capitulo Caſtri-Villani prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit dominus Johannes *Bevrius* præſbyter habituatus in eccleſia collegiatæ ſancti Nicetii Lugdunenſis eorum procurator fundatus, ut docuit publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro capitulo eccleſiæ collegiatæ Fontiſveræ prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, & ideo contra eos auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro collegio eccleſiæ collegiatæ Capellæ divitum Divionis Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro venerabili viro domino priore ſanctorum Geminorum Lingonenſis comparuit venerabilis & religioſus vir frater Nicolaus de *Gie*, prior modernus dicti prioratus. Pro priore Clarevallis prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit dominus Guillelmus *Mellier* ejus procurator fundatus, ut docuit publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, vigore cujuſ procurationis excuſavit eundem dominum priorem propter ejus ægritudinem, quam allegavit, & nihilominus tradidit inſtrumentum attestationis dictæ ægritudinis. Pro priore ſive decano de Marmiffa ordinis prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit frater Petrus *Fournier* modernus prior dicti prioratus ſive decanus. Pro priore de Lareyo ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuerunt venerabiles viri domini Prudentius de *Mypoor* jurium doctor canonicus *Aduenſis* diœceſis & perpetuus domesticus reverendiſſimi domini archiepiſcopi Salernitani, excuſantes dicti prioris abſentiam cauſa ſtudii, & producentes litteras eis ab eodem priore miſſas, attributivas poteſtatis in concilio hujusmodi comparendi, ut in dictis litteris productis & admittis continetur. Pro priore ſancti Apollinaris dictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, & ideo auctoritate dicti

concilii fuit conſeſſus defectus, contra eum, cum commo-
modo de jure debito. Pro priore ſancti Leodegarii ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuerunt ſupradicti domini Prudentius de *Mypoor* jurium doctor, & perpetuus domesticus præſati reverendiſſimi archiepiſcopi Salernitani, qui excuſaverunt abſentiam dicti prioris ex cauſa ſtudii, prout ſupra in prioratu de Lareyo, cujus eſt prior. Pro priore ſancti Benigni ad monachos ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro priore ſancti Nicolai de Granceyo prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit præſatus venerabilis vir dominus perpetuus domesticus ſupradicti reverendiſſimi domini archiepiſcopi Salernitani, affirmans illum abeſſe cauſa ſtudii. Pro priore Vallis duni alias Carterii prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit venerabilis vir frater Johannes *Mantius* ejus procurator, ut docuit publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, excuſans ipſius prioris abſentiam propter ejus ægritudinem quam vigore dicti procuratoris affirmavit. Pro priore de Varenis prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro priore de Firmitate ſupra Amannam, prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro priore ſancti Aniani prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit frater Ludovicus de Romavilla prior dicti prioratus, qui allegavit dictum prioratum non eſſe conventualem, & propterea non teneri comparere in hujusmodi concilio, in quo non fuerunt vocati, niſi priores prioratum conventualium, contrarium allegavit procurator præſati reverendi domini epiſcopi Lingonenſis. Pro priore de Colano prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit frater Ludovicus de Romavilla prior ejuldem prioratus, qui allegavit prioratum ipſum non eſſe conventualem: & ideo non debuiffe vocari, & proſtatutis eſt in forma. Procurator vero dicti reverendi domini epiſcopi Lingonenſis proſtatutis eſt de contrario: quæ proſtatutur hinc inde factæ auctoritate dicti concilii fuerunt admittæ quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro priore de Firmitate ſupra Albam prædictæ Lingonenſis diœceſis, nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro priore ſancti Petri de Barro ſuper Albam prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit dominus Bonifacius *Blauder*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro priore de Cicyo ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis, nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conſeſſus defectus, cum commo-
modo de jure debito. Pro priore ſanctæ Germaniæ in montibus prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit dominus Franciſcus *Bozat*, procurator ad hoc dicto priore fundatus publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, qui excuſavit abſentiam dicti prioris propterea quia ipſum oportet intereſſe alteri concilio Remenſi pro alio beneficio, quod in provincia Remenſi obtinet.

ANNO
CHRISTI
1527.ANNO
CHRISTI
1527.

net. Pro priore sanctæ Eulaliæ prædictæ Lin-
gonensis diocesis, nullus comparuit, contra
quem propterea auctoritate dicti concilii fuit
concessus defectus, cum commodo de jure de-
bito. Pro priore de Latriceyo prædictæ Lin-
gonensis diocesis nullus comparuit, contra
quem propterea auctoritate dicti concilii fuit
concessus defectus, cum commodo de jure de-
bito. Pro priore de Colombeyo ad duas eccle-
sias prædictæ Lingonensis diocesis nullus com-
paruit, ideo contra eum auctoritate dicti con-
cilii fuit concessus defectus, cum commodo de
jure debito. Pro priore de Cyaani Ronna præ-
dictæ Lingonensis diocesis, nullus comparuit,
contra quem propterea auctoritate dicti concilii
concessus fuit defectus, cum commodo de jure
debito. Pro priore Saxi-fontis prædictæ Lin-
gonensis diocesis nullus comparuit. Verumta-
men quia est consiliarius regius in sua curia
Parlamenti Burgundiz, examinabitur ejus ab-
sentia cum mandato sufficienti. Pro priore de
Coudis prædictæ Lingonensis diocesis nullus
comparuit, contra quem propterea auctoritate
dicti concilii fuit concessus defectus, cum com-
modo de jure debito. Pro priore de Genevrea
prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit do-
minus Guillelmus *Mellier* procurator ad hoc
fundatus, ut publico docuit procuracionis in-
strumento, producto & dimisso, ejus prio-
ris excusavit absentiam, propter ipsius gra-
vem ægritudinem, quam dicto nomine alle-
gavit. Pro priore de Vandopere prædictæ
Lingonensis diocesis comparuit,

ejus procurator fundatus, ut publico
docuit procuracionis instrumento producto &
dimisso, qui excusavit eundem priorem, quia
secretarius reverendi domini regis Albiensis
cum quo necessario habet relidere. Pro priore
de Grisoliis prædictæ Lingonensis diocesis,
nullus comparuit, contra quem propterea au-
toritate dicti concilii fuit concessus defectus,
cum commodo de jure debito. Pro priore Val-
liscaulium prædictæ Lingonensis diocesis com-
paruit venerabilis & religiosus vir frater Johan-
nes *Maulion*, prior dicti prioratus, qui allega-
vit prioratum hujusmodi ex concessione, privi-
legio, & indulto sedis apostolicæ immediate sub-
ditum, & propterea protestatus fuit & prote-
statur quod comparitio sua hujusmodi quam fa-
cit, non possit, nec valeat nunc vel in futurum
concessioni, privilegio & indulto hujusmodi quo-
modolibet præjudicare, de quo petit actam sibi
fieri. Procuratores vero reverendissimi domini
archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdu-
nensis & supradicti reverendi domini episcopi
Lingonensis contrarias fecerunt protestationes,
& ampliaverunt protestationes & omnia alia su-
perius deducta contra capitulum Lingonense,
quæ fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii
admissæ, quatenus de jure fuerunt & sunt ad-
mittendæ. Pro priore de Vancia prædictæ Lin-
gonensis diocesis, nullus comparuit, contra
quem propterea fuit concessus defectus, cum
commodo de jure debito. Pro priore Sancti-lo-
ci ordinis Valliscaulium prædictæ Lingonensis
diocesis, comparuit præfatus frater Johannes
Maulion, procurator fundatus, ut publico do-
cuit procuracionis instrumento, qui excusavit
absentiam dicti prioris propter ipsius ægritudi-
nem & etatem decrepitam, quam allegavit, &
in vim dicti procuracionis instrumenti affirma-
vit. Pro priore prioratus Vallischolarium præ-
dictæ Lingonensis diocesis, comparuit frater

Clemens *Cornys*, prior dicti prioratus, dicens
& allegans quod prioratus hujusmodi est ab
omni jurisdictione ordinaria penitus exemptus,
& sedi apostolicæ immediate subditus, qui ideo
in hujusmodi concilio non debuit vocari, nec
interesse: Ex propterea protestatus fuit & pro-
testatur quod per hujusmodi suam comparitio-
nem, quam facit, nunc vel in futurum sibi
priori aut suis successoribus privilegio indulto &
concessioni hujusmodi quomodolibet præjudica-
re non possit. Præfati vero domini procurato-
res dictorum reverendissimi domini archiepiscopi
Lugdunensis & episcopi Lingonensis, prote-
stati fuerunt in contrarium, quæ protestatio-
nes fuerunt hinc inde admittæ, quatenus de
jure admitti debuerunt. Et ampliavit dictus
dominus Johannes *Guisart* contra dictum *Cornys*,
& dictum conventum Vallischolarium protesta-
tiones tam superius deductas contra capitulum
ecclesiæ Lingonensis, de quibus dicti protestan-
tes petierunt sibi fieri & concedi publicum in-
strumentum. Pro priore Bonæ-vallis prædictæ
Lingonensis diocesis, comparuit frater Clemens
Cornys, procurator fundatus, ut publico docuit
procuracionis instrumento producto & dimisso.
Allegans exemptionem dicti prioratus, & illius
pro tempore prioris a quacumque jurisdictione
ordinaria, & protestans quod hujusmodi com-
paritio per eundem procuratorem facta non
possit aut debeat nunc vel in futurum dicto pri-
ori præjudicare. Præfati domini procuratores
Lugdunensis & Lingonensis fecerunt protestatio-
nes contrarias, quæ fuerunt hinc inde admittæ,
quatenus de jure admitti debuerunt. Pro prio-
re monasterii Cartusienium Divisionis prædictæ
Lingonensis diocesis comparuit frater Georgius
Tirey religiosus dicti monasterii, procurator,
ut dicit, cum litteris missis per eum exhibi-
tis & dimissis, continentibus excusationem dic-
ti prioris, & dicens ipsum priorem arripuisse
iter ad comparendum in hujusmodi concilio.
Verumtamen causante senio suo non potuit per-
ficere. Præterea allegavit exemptionem prioris
sive monasterii prædicti, & ideo protestatus
fuit & protestatur quod per comparitionem suam
hujusmodi non intendit exemptioni prædictæ
nunc vel in posterum quovismodo derogare, de
quo petit actam fieri sibi auctoritate dicti con-
cilii concessam, quatenus de jure potuit & de-
buit, contra quam dicti procuratores domini-
orum archiepiscopi Lugdunensis & episcopi Lin-
gonensis fecerunt contrarias protestationes, quæ
similiter fuerunt admittæ quatenus de jure. Pro
priore de *Lugny* prædictæ Lingonensis diocesis,
comparuit præfatus frater Georgius *Tirey*,
procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit
procuracionis instrumento, allegans exemptio-
nem prædictam, & propterea faciens consimi-
les protestationes, quæ auctoritate dicti con-
cilii quatenus fuerunt admittendæ admittæ fue-
runt. Similes etiam protestationes a prædicto
procuratore dominorum archiepiscopi Lugdu-
nensis & episcopi Lingonensis in contrarium fa-
ctæ fuerunt admittæ. Pro Hospitalariis con-
ventualibus de Fontanellis, de Sulciaco, de *Trou-
cboy*, sancti Nicolai Lingonensis, de *Beauchemy*,
de Romanis, de *Bures*, de *Montmorot*, de *Acen-
teris*, de *Nevalis*, de *Courgebin*, de *Avaleu-
riis*, sancti Marci de *Elpalegis*, de *Voulontis*
ordinis hospitalis sancti Johannis Jerosolymita-
ni, vel alterius ordinis, prædictæ Lingonensis
diocesis, comparuit venerabilis & religiosus
vir frater Petrus *Pucey*, miles præceptor de

Bel-

ANNO
CHRISTI
1547.

Bellacruce, dictorum ordinis & diocesis procurator fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, & nomine procuratorio domini magni prioris Campanie predicti ordinis sancti Johannis Hierosolymitani per eum producto & dimisso, dicens dicto nomine, quod omnes & singuli preceptores hospitalarii, curati, & rectores, & alii ejusdem ordinis ex concessione, privilegio, & indulto sedis apostolicæ notorii & manifestis cum suis preceptoribus, hospitalibus, parochialibus ecclesiis, capellis, & membris, nec non rebus, & bonis suis universis sunt ab omni jurisdictione quorumcumque ordinariorum penitus exempti, & magno magistro ejusdem ordinis aut dicto domino magno priori immediate subditi, nullumque habent judicem, nisi dicto dominum magistrum priorem. Sunt etiam ab omni decima, collecta, & quacumque impositione papali, regali, vel cuiuscumque principis, & prelatorum similiter exempti, constantibus privilegiis, concessionibus, & indultis dicte sedis apostolicæ per sanctissimum dominum nostrum Clementem papam septimum modernum novissime approbatis, & de novo concessis, & per regiam majestatem receptis & admissis. Quapropter dictus frater *Petro*, preceptor & procurator dicto nomine dixit & allegavit, quod non debuerunt ad hujusmodi concilium vocari: & ideo solemniter protestatus fuit & protestatur, quod per suam hujusmodi comparitionem, quam personaliter facit, exemptioni, sive concessioni, privilegio, & indulto, amplius predictis nullo modo possit aut valeat nunc vel in futurum prejudicium generare. Prefati vero domini procuratores reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis & reverendi domini episcopi Lingonensis fecerunt protestationes contrarias, petentes hinc inde actam sibi fieri: quas protestationes etiam hinc inde fuerunt auctoritate dicti concilii receptæ & admixtæ, quatenus de jure sunt admittendæ & fuit ordinatum actum de præmissis sibi expediri. Pro hospitalario conventuali de Grossi-silva predictæ Lingonensis diocesis, comparuit *Franciscus Begas*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, cum protestationibus præsentis exemptionis, & dicti domini procuratores fecerunt protestationes contrarias, quas fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii receptæ quatenus admitti debuerunt. Pro preceptore hospitalis sancti Anthonii de *Norrey* ordinis sancti Augustini, predictæ Lingonensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus *Stephanus Laurencium* jurium doctor commendatarius & administrator perpetuus prioratus conventuales sancti Yrenei Lugdunensis ordinis canonicorum regularium sancti Augustini, procurator ad hoc fundatus, ut dicit, & hodie per totam diem fidem faciet venerabilis & religiosi viri fratris *Johannis Laurencium*, jurium doctoris moderni preceptoris dicte preceptoris sancti Anthonii. Pro preceptore sive hospitalario domus Sancti Spiritus Divionensis ordinis sanctissimum Trinitatis ab hospitali generali Sancti Spiritus in . . . de urbe dependente, comparuit magister dominus *Walteri* procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, producto & dimisso, allegans privilegium & exemptionem dicti ordinis, dicens non debuisse vocari: & ideo protestans quod comparitio sua hujusmodi privilegio & exemptioni hujusmodi in futurum non possit obesse.

A Prefati vero domini procuratores Lugdunensis & Lingonensis fecerunt contrarias protestationes, quas fuerunt auctoritate dicti concilii receptæ & admixtæ quatenus de jure fuerunt admittendæ.

B Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati descripti in rotulo ecclesiæ & episcopatus Cabilonensis. Et primo reverendus in Christo pater dominus *JOHANNES* de Popeto episcopus Cabilonensis, pro quo comparuit venerabilis vir dominus *Johannes Girard* canonicus ecclesiæ Cabilonensis, vicarius generalis & procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, dicti reverendi domini episcopi Cabilonensis excusans absentiam propter ipsius gravem infirmitatem, quam in vim dicti procuratoris affirmavit. Pro capitulo ecclesiæ cathedralis Cabilonensis, comparuit venerabilis vir dominus *Claudius Bon* canonicus & thesaurarius ipsius ecclesiæ, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, per eum producto & dimisso, dicens & allegans quod dicti domini de capitulo predictæ ecclesiæ fuerunt & sunt per speciale privilegium sedis apostolicæ ab omni jurisdictione, auctoritate & potestate dicti domini episcopi Cabilonensis penitus exempti, & quod propterea non debuerunt vocari ad hanc synodum, sive ad hoc concilium, per litteras ipsius reverendi domini episcopi Cabilonensis: & ideo protestatus fuit quod hujusmodi sua comparitio, quam facit personaliter, non possit in futurum privilegio & exemptioni suæ hujusmodi obesse, de quo petit actam. Procurator vero reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis protestatus fuit in contrarium: quas protestationes fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii receptæ & admixtæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro reverendo domino abbate sancti Petri Cabilonensis ordinis sancti Benedicti, comparuit prefatus dominus *Johannes Girard* canonicus supradictæ ecclesiæ Cabilonensis, vicarius & procurator dicti reverendi domini *Johannis* de Popeto episcopi Cabilonensis, commendatarii & administratoris perpetui dicti monasterii. Pro reverendo domino abbate monasterii Trenorchienis ordinis sancti Benedicti Cabilonensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus *Guillelmus de Charne*, vicarius generalis dicti domini abbatis, qui necessario habet comparere alibi in alio consimili concilio, prout dicit, & propterea eum excusavit, dicens dictum monasterium per privilegium apostolicum ab ordinaria auctoritate exemptum, & sedi apostolicæ immediate subditum, & ideo protestatus fuit quod hujusmodi sua comparitio non possit dictæ exemptioni in futurum prejudicare. Et procurator reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis fecit protestationes contrarias, quas fuerunt admixtæ quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro reverendo domino abbate Cisterciensi predictæ Cabilonensis diocesis, comparuit venerabilis & religiosus vir frater *Anatolius de Corcellis*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, etiam pro toto ordine Cisterciensi, dicens & asserens quod monasterium & ordo hujusmodi sunt notorie exempti ab omni jurisdictione cuiuscumque ordinarii, & quod propterea dictus dominus abbas non debuit vocari pro comparando in hoc concilio per litteras reverendi domini episcopi Cabilonensis, & ideo protestatus fuit.

ANNO
CHRISTI
1547.Clemens Ca:
bilonensis
diocesis.

ANNO
CHRISTI
1427.Legatus Cister-
ciensis.Clemens dia-
cesis Manif-
conensis.

fuit quod huiusmodi sua comparitio, quam facit personaliter, non possit aut debeat nunc vel in futurum quodcumque dictis monasterio & illius ordini, neque eorum exemptioni & privilegio quomodolibet obesse, de huiusmodi sua protestatione actam petendo. Pro parte vero agentium pro prefato reverendissimo domino archiepiscopo metropolitano & primate Lugdunensi fuerunt facte protestationes contrarie, que quidem protestationes hinc inde auctoritate dicti concilii, quatenus de jure fuerunt admittende, fuerunt admissa. Pro reverendo domino abbate de Firmitate supra Gronam ordinis sancti Bonifacii predictae Cabilonenis diocesis comparuit venerabilis & egregius vir dominus Claudius de Fongeris canonicus ecclesie Lugdunensis, procurator ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procuracionis instrumento, producto & dimisso, excusans absentiam dicti domini abbatis propter ipsius gravem infirmitatem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate Malleriarum ordinis Cisterciensis predictae Cabilonenis diocesis, comparuit suspectus frater Anatholius de Corcellis dicti ordinis, qui ipsius domini abbatis absentiam excusavit, propterea quia ipse dominus abbas est personaliter Parisiis in congregatione dicti ordinis, prout supra deduxit & allegavit, convocata, cum protestatione per eum sepius pro dicto ordine repetita, que per dictum concilium, quatenus de jure fuit admittenda, admissa fuit. Similiter protestationes contrarie per procuratores prefatorum reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis & episcopi Cabilonenis, quatenus de jure. Pro capitulo ecclesie collegiate sancti Georgii Cabilonenis comparuit venerabilis vir dominus Claudius Bom canonicus Cabilonenis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procuracionis instrumento producto & dimisso, allegans exemptionem dicti capituli auctoritate apostolica concessam, & propterea dicens quod per litteras prefati reverendi domini episcopi Cabilonenis non debuerunt vocari ad dictum concilium, procuratore prefati reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis presente, & protestationes contrarias faciente, que protestationes hinc inde auctoritate dicti concilii fuerunt recepte & admisse, quatenus de jure fuerunt admittende. Pro priore & conventu sancti Marcelli ordinis sancti Benedicti predictae Cabilonenis diocesis; nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore & conventu prioratus conventualis Changniaci ordinis predictae Cabilonenis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Claudius de Maladeria, canonicus & sacrista ecclesie collegiate sancti Iusti Lugdunensis, excusans ejus absentiam, propterea quia est de proximo venturus pro comparendo in huiusmodi concilio, prout per litteras suas missivas dicto domino Claudio de Maladeria canonico & sacrista excusanti, prout dicit, significavit. Pro priore & conventu de Paluello ordinis sancti Benedicti predictae Cabilonenis diocesis nullus comparuit, & ideo contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati descripti in Rotulo ecclesie & episcopatus Matisconensis predictae provincie Lugdunensis. Et primo reverendus in Christo pater & dominus dominus Claudius de Longo-

A vice miseratione divina episcopus Matisconensis, qui huic concilio provinciali tam auctoritate prefati serenissimi domini nostri Francisci Francorum regis christianissimi, quam supradicti reverendissimi in Christo patris & domini domini Francisci de Rohan miseratione divina archiepiscopi & comitis Lugdunensis, Galliarum primatis, ejus in concilio provinciali huiusmodi generalis vicarius, pro parte ejusdem reverendi domini episcopi Matisconensis vicarii & presidentis fuit expositum, quod in huiusmodi concilio provinciali Lugdunensi, tam de jure quam de consuetudine antiqua approbata & legitime prescripta, aut ex privilegio & ordine libri camere apostolice & alias, inter reverendos dominos episcopos provincie Lugdunensis sibi spectat, competit & debetur primus locus seu prima sedes post locum & sedem reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis, ideo pro parte ipsius reverendi domini episcopi Matisconensis fuit protestatum solemniter & debite, quod per hunc ordinem in huiusmodi concilio observatum, per quem ultimus locus dictorum comprovincialium sibi assignatur, de quo tamen ipse dominus episcopus Matisconensis non intendit personaliter contendere ob reverentiam regie majestatis, que eum ad presidendum in dicto concilio specialiter destinavit, & ne forte tam salubre & necessarium concilium ex contentione huiusmodi possit impediri, vel differri, per huiusmodi ordinem, per quem, ut premititur, inter dictos comprovinciales ultimus locus de facto sibi assignatur, sibi vel suis successoribus episcopis Matisconensibus neque suis privilegiis, indultis & consuetudinibus predictis, aut aliter nunc vel in futurum quodcumque possit aut debeat in aliquo prejudicare vel nocere, nec aliqua possessio contraria dictis comprovincialibus aut alicui ipsorum de novo acquiri. De quo fuit petatum sibi fieri actam & instrumentum publicum unum & plura, & tot quot erunt sibi & suis successoribus episcopis Matisconensibus necessaria. Prefati vero domini vicarii & procuratores dictorum comprovincialium fecerunt contrarias protestationes, de quo similiter petierunt actam sive publicum instrumentum; quibus protestationibus hinc inde factis, per dictum concilium quatenus de jure admittis, auctoritate dicti concilii fuit ordinatum, quod per me notarium publicum, scribam & grassarium prefatum & subsignatum dicto reverendo domino episcopo Matisconensi expediantur in forma & in processu huiusmodi intelletur. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie cathedralis sancti Vincentii Matisconensis comparuerunt venerabiles viri domini Guillelmus Champerodi archidiaconus, & Johannes Laurentium canonici ipsius ecclesie, ad hoc a dictis dominis decano & capitulo specialiter constituti, ut publico docuerunt procuracionis instrumento producto & dimisso. Pro reverendo patre domino abbate monasterii Cluniacensis Matisconensis diocesis comparuit reverendus dominus Gabriel de Langiaco abbas Caziaci ordinis sancti Benedicti Suelionensis diocesis, vicarius generalis dominorum abbatum & conventus dicti monasterii Cluniacensis. Est in concilio provinciali Bituricensi ratione alicujus beneficii, quod habet in diocesi Bituricensi, qui ideo in huiusmodi concilio Lugdunensi comparere non valuit nec valet, cum propterea excusando, dicens ulterius quod

ANNO
CHRISTI
1427.

quod

ANNO
CHRISTI
1527.ANNO
CHRISTI
1527.

quod quamvis hodie in missa de Sancto Spiritu A
in supradicta ecclesia Lugdunensi de novo cele-
brata post reverendum dominum abbatem Sav-
vigniacensem ordinis sancti Benedicti Lugdu-
nensis diocesis, & ne forte de sedendo ibidem
contentio tunc oriretur, sederit; verumtamen
non intendit privilegiis, indultis & præemi-
nentiis, concessionibus & consuetudinibus ha-
ctenus in consimilibus conciliis observatis, &
dicto reverendo domino abbati Cluniacensi
quomodolibet spectantibus, exemptionibus con-
trariis nunc vel in futurum quomodolibet ra-
tione dictæ novissimæ sessionis præjudicare, nec
obesse neque aliquid novum supradicto reve-
rendo domino abbati Savigniaci ex hoc acqui-
situm fuisse. Propterea dixit & allegavit dictus B
reverendus dominus Gabriel abbas dicto nomi-
ne, quod dictum monasterium Cluniacense &
illius conventus ac totus ordo ejusdem sunt
notorie & manifeste per specialia privilegia &
indulta sedis apostolicæ a quibuscumque ordi-
nariis exempta, & dictæ sedi immediate subdi-
ta, & propterea auctoritate præfati reverendi
domini episcopi Matisconensis, immo nec re-
verendissimi domini archiepiscopi metropolitani
& primatis Lugdunensis vel aliis ad hujusmodi
concilium provinciale, & in eo comparandum
citari & mandari debere potestando prout supra,
quod sua hujusmodi comparitio, quam facit,
nullomodo possit in futurum dicto reverendo
domino abbati Cluniacensi, neque suis pro tem-
pore successoribus, & dictis suis privilegiis, C
indultis, concessionibus & consuetudinibus ali-
quod præjudicium generare, de quo petit actum
sibi fieri. Præfati vero domini procuratores dic-
torum reverendissimi domini archiepiscopi Lug-
dunensis & episcopi Matisconensis fecerunt pro-
testationes contrarias, quæ fuerunt hinc inde
admissæ, quatenus de jure sunt admittendæ.
Pro priore prioratus Cariloci prædictorum ordi-
nis & diocesis comparuit præfatus dominus
Claudius de Magdalena prior sive commendatari-
us dicti prioratus, qui iterum ex causis
præmissis fecit consimiles protestationes, & pro-
curatores prædicti contrarias, quæ fuerunt hinc
inde receptæ & admissæ, quatenus de jure fue-
runt admittendæ. Pro domino prioratus con-
ventualis sancti Petri Matisconensis ordinis can-
onicorum regularium sancti Augustini com-
paruit venerabilis & religiosus vir frater Pe-
trus de Varenis canonicus regularis, & supe-
rior dicti prioratus, vicarius generalis asertus
venerandi patris domini moderni
prioris sive commendatarii dicti prioratus, ex-
cilians ipsum dominum priorem sive commen-
datarium perpetuum, quia de mandato regie
majestatis & certis ex causis urgentibus sequi-
tur curiam regiam, & propterea non potest ibi
personaliter comparere: verumtamen offert com-
paritionem suam hujusmodi & gesta ac agen-
da in præfati concilio per ipsum dominum
priorem ratificari facere. Pro venerabilibus vi-
ris dominis decano & capitulo ecclesiæ colle-
giatæ Beatæ Mariæ Castri Belli-joci prædictæ
Matisconensis diocesis, comparuit dominus Pe-
trus Andreas presbyter habitatus in ecclesia
collegiata sancti Pauli Lugdunensis, procurator
ad hoc fundatus, ut publico docuit procuratio-
nis instrumento producto & dimisso.

Examinatur
potestas de
jure præfati
concilii.

Et præmissis sic peractis fuit dictum concilium ad diem lunæ proximam, quæ erit vige-
sima tertia hujus mensis Martii continuatum,
& adveniente dicta die lunæ vigesima tertia præ-

dicti mensis Martii, de mane hora nona ante
meridiem vel circa, præfatis reverendo domino
episcopo Matisconensi vicario generali supradic-
ti reverendissimi domini archiepiscopi Lugdu-
nensis in dicto concilio præfidente in palatio
archiepiscopali Lugdunensi, & aula majori ejus-
dem vicario, supradictis dominis comprovin-
cialibus, necnon dominis abbatibus, prioribus,
& procuratoribus comparentibus, & in dicto
concilio provinciali sedentibus, ipse reveren-
dus dominus episcopus Matisconensis vicarius
generalis ibi præfidentis, cum de ejus potestate,
auctoritate & facultate hæsitaretur, litteras vi-
cariatus sui generalis sibi per præfatum reveren-
dissimum dominum archiepiscopum metropolita-
tanum & primatem concessas datas Parisiis anno
domini millesimo quingentesimo vigesimo septi-
mo, indictione prima die vero dominica prima
mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Chri-
sto Patris & domini nostri domini Clementis
divina providentia papæ septimi anno quinto,
& sigillo rotundo & reverendissimi domini ar-
chiepiscopi Lugdunensis cum duplici cauda im-
pendenti sigillatas, in carta pergamenæ des-
criptas, ac signo manuali magistrorum Andream
Ribocan presbyteri & Petri Raffellini notario-
rum publicorum signatas, superius in princi-
pio processus hujusmodi de verbo ad verbum
insertas, necnon litteras sæpèfati domini no-
stri regis, & alias dicti reverendissimi domini
archiepiscopi in carta papyri scriptas sibi
missas, inferius insertas, ac etiam instructio-
nes ex parte dicti domini nostri regis dicto re-
verendo domino episcopo Matisconensi vicario
generali & præfidenti directas, atque inferius
insertas alta & intelligibili voce legi & publi-
cari fecit, & facta lectura de præmissis ipse
reverendus dominus episcopus Matisconensis vi-
carius generalis, & in dicto concilio provin-
ciali præfidentis orationem & sermonem elegan-
tes ad clerum dictæ provincie ibidem, ut
præmittitur, congregatum habuit tenoris se-
quentis.

Quanta semper, ornatissimi patres ac fra-
tres dilectissimi, apud omnes & nationes
& populos pro Reipublica commoditatibus
cavendisque improbis adversitatibus, accura-
tissima sedulitas ac solertissima vigilantia ex-
titerit, cum ex annalium cumulatissimis mo-
numentis, tum ex factorum codicum aper-
tissimis scriptis, necnon ex divinarum hu-
manarumque sanctionum amplissimis testimo-
niis plursquam mearum sit partium impre-
sentiarum recensere, & notis & intelligitis.
Indeque factum est, ut novis emergentibus
ingruentibusve periculis, rerum publicarum
tum civiles magistratus, tum ecclesiæ mo-
deratores & rectores, sese sæpenumero col-
ligerent, invicemque convenirent mediis
quibus congruentius possint provisuri, ne sua
suarumque ex inconsulto reipublica quapiam
ruineretur jactura, aut premeretur injuria:
nimirum considerantes in perturbatis veratis-
que rebus plurijs prodesse posse prudentium vi-
rorum concilium, quam bellicum & militare
obsequium. Enim vero, optimi patres, in
simili jam ferme palestra versamur, tali que
prope colluctamur arena. Quocirca præco-
rum majorumque nostrorum veltigiis inhæren-
do jam in unum hac in præclara Lugdunensi
urbe, ad provincialem synodum convenienti-
bus nobis, in quam ad hunc usque Martii
mensis vigesimum diem venerandissimus hic
veste-

Quædam opti-
copi Matis-
conensis ad
concilium.

ANNO
CHRISTI
1537.

vester conventus adventusque præfixus statu-
tusque extitit, omni prudentia ac industria
vestra maximo opere curandum satagendumque
erit, ut saluberrimis constitutionibus vestris,
urgentissimis atque imminentibus periculis ob-
regionum liberorum descendam captivitatem,
reipublicæ, quod Deus avertat, proxime
afuturis occurratur, obstitatur, ac excogi-
tatis potioribus obsequiis, ne nos misera for-
san circumveniat calamitas provideatur, ac
opportunitis remediis consulatur. Itaque quo
mage ardua res est, tanto mage majore ni-
su ac votis omnibus tam necessario piissimo-
que negotio sinceris mentibus obstitamus
oportet, serenissimo principi ac regi nostro,
cui nos nostraque debemus, rem per quam
placitissimam rei que publicæ commodatissi-
mam facturi, neque id muneris suscipiendi
quempiam pigeat, quandoquidem in neces-
sariis piissimisque rebus, ad ferendas suppe-
tias, levandaque gravamina, utriusque for-
tunæ homines obnoxii sint. Sumus, dilectis-
simi fratres, in sortem cleri vocati, non tam
ut contemplationi orationique vacemus,
quam ut caritatis & pietatis operibus insu-
demus. Nempe haud sat erit pro hoc no-
stræ sortis officio, miseros solis orationum
preculis adjuvissse, nisi & eorum malis atque
adversitatibus satis constet nos & rebus &
opibus nostris pro viribus ampliores fuisse.
Ad tales utique usus temporalia possidemus,
ut pro rerum vicissitudinibus, ingruente ne-
cessitate, facultates nostras quasi talentorum
nobis a Domino creditorum hilares dis-
pensatores, ubi & quando oportet, erogemus,
& factorum iniquitati manus adjutrices
porrigamus. Quid quaeso, prudentissimi
fratres, cum de ope miseris ferenda agitur?
nec pontificia quidem, sed & Cæsareæ jura
aliud suadere censentur, quam quod nos
ipso libérales ac munificos egentibus exhibeamus.
Porro ut neque auro & argento
quod ecclesia habet minime parcendum sit,
non vos latere sacros canones qui idiplum
commoneant exsequendum certi sumus, qua-
les sunt *c. de radicibus*, *c. mos est apostolica*
sedis, *c. sancimus*, *c. vobis*, *c. aurum ha-*
bet ecclesia. p. 2. q. 2. Quænam vero, di-
cite fratres amantissimi, damnosior jactura
aut gravior perniciēs regno & regnicolis ac-
ciderē queat, & pro qua anxii magis esse
debemus, quam heredes regni extorres capti-
vosque videre? Quid igitur in pressis infor-
tunio regni rebus, veluti verè obedientiæ
subditi filii patri patriæ christianissimo prin-
cipi nostro non subveniamus, in re præser-
tim ubi non tam ipsius principis peculiaris
privataque attenditur auctoritas, quam cer-
nitur necessitas, & dignoscitur commoditas?
Cur modis omnibus non curabimus, ut no-
stri ad nos regis redeant filii, & ab extero-
rum manibus nostrates eripiantur domini, ut
a vinculis obsides liberentur, & ut non par-
vo crediderim mœnore regii adolescentuli ob-
natalis soli absentiam macerati ad exoptatis-
simos regios patriosque lares redeant? Misere-
scamus tandem, fratres, Fratres carissimi,
tam detrimentosæ nobis eorum captivi-
tatis, & quos, auspice Deo, quandoque
super nos regnatos speramus, eorundem
liberandorum sollicitam curam sumamus:
quod dum, ut aliqua nobis haud liceat at-
tentare, liberali saltem munere deceat nos pro-

curare. Juridicis nempe, ut scitis, institu-
tionibus ad id adstricti sumus atque obnoxii.
Cum ne proventus quidem beneficiales, quin
immo & vasa ipsa sacra in hoc casu pignerari
alienarique possint & debeant, textu cano-
nonis sic docente, *sicut enim omnino grave est*
frustra ecclesiastica ministeria vendidero, sic
item culpa est, imminente hujusmodi necessi-
tate rei maxime desolata ecclesia captivis suis
exponere, aut in eorum redemptione cessare.
Textus est formalis in dicto capitulo, sicut
omnino textus est etiam in capitulo *apostoli-*
cos, *c. & sacrorum canonum*. Et legalia
statuta permittunt ministeria pro captivorum
esse redemptione vendenda. p. 2. q. 2. c. *placet*,
c. de sacro-sanct. eccles. Nec obstat La-
teranense concilium in *c. non minus*, & *c.*
adversus de immunitate ecclesie in antiquis.
Quoniam illa jura limitanda sunt secundum
Panormitanum in dictis capitulis, nisi agatur
de communi utilitate clericorum & lai-
corum, & etiam in piis causis, sicut est
in redemptione captivorum, cujusmodi hæc
præfens est, de qua tractamus. Et in ea
potissimum quæ pauperibus alimoniam, po-
pulo juvamen, clero sanctimoniam, eccle-
siæque pacem non minimam præstitura est.
Quamobrem merito impietatis ingratitude-
nilque vitio, quod a nobis procul abest,
notaremur, si regis indolis adolescentulo-
rum, qui spem non parvam probitatis nobis
de se promittunt, una cum ceteris reg-
nicolis redemptionis participes esse renite-
remur & recusaremus. Enim vero longe cau-
tius erit pecuniarum subsidium præstare,
quam regem pro redimendis liberis suis in
captivitatem redire: quando quidem id fa-
cere rex ipse decreverat, nisi a sanguine sibi
junctis principibus, proceribus, cardinali-
bus & præfulibus, necnon & a regni sui
Parlamentorum prudentissimis, scientissimis-
que præsidibus, & consulibus, & a plerisque
aliis gravissimis & prudentissimis viris ab hoc
suo instituto non fuisset dissuasus. Præstat,
inquam, captivos pueros pretio redimere,
quam regni patrimonium minovere, aut ter-
ras, & loca, quod tamen mirum in modum
hostes concupiscunt, ex regis dominio sub-
trahere, & alienare. Annui quippe census
vacuata marsupia quotannis resarciunt, sub-
lata vero patrimonialia non nisi gravissimis cum
querelis restituuntur. Sed quanta, Bone
Deus, invadendorum finium regni hostibus
nostris ansa quam quoque insidiosa fenestra,
si Burgundionum ducatus, quem omnibus
viis in suam venire ditionem hostes moluntur,
& regio laxaretur dominio, atque in
eorum transiret potestatem. Qui quidem
ducatus tam nunc solidum, post hocque fu-
turum sit semper fundamentum regni, vix
impugnabile propugnaculum, consulti-
simo profecto providentia, atque sententia gra-
vissimorum virorum proditura ex ea re, si
fieret periculo, prævidentium atque præ-
sagientium, iustis ac æquissimis rationibus ducti,
tam coactum negotium tamque irritum
& inane omnino abolendum percensuit. Sed
de hac re satis. Ante relatum, patres pru-
dentissimi, ac præmissum vestris coram re-
verendis que paternitatibus regni negotium
prælium quoddam atque præambulum ex-
titerit hujusquam celebraturi sumus sacro-
sanctæ provincialis Synodi & congregationis

ANNO
CHRISTI
1537.

ANNO
CHRISTI
1577.

nostræ in hac tam antiqua & famata urbe. In qua & si partim, pro re, ut novissis, non parvi pondetis & momenti, hactenus prolixiore forsitan quam par sit oratione immoratus fuerim, delicatasque aures vestras tædio præoccupaverim; pro re nimirum quibuscumque secularibus negotiis quantumlibet arduis & præponderantibus longissime anteforenda & habenda, certum est huc loci convenisse nos, convocatosque fuisse præcipue & in primis, ut ad laudem & gloriam Individuum hæc beatissimæ Trinitatis Patris & Filii, & Spiritus sancti, intemeratissimæ Virginis Mariæ totiusque curiæ celestis, salutem animarum & directionem fidelium tedulo insistentes, non quæ nostra sunt, sed quæ Domini nostri Christi vigilantissima indagine perscrutemur, contingamus, inveniamus, ut quicquid diabolicæ fraudis & doli nostro hoc parum felici sæculo mentibus fidelium obrepere viderimus orthodoxæ fidei, signis & sarculis, id est divinarum scripturarum sacratissimis disciplinis, ad hoc intervenientibus sanctissimis consultationibus vestris, extirpemus, castigemus, sternedemus, ac jam peritque in locis fluctuanti ecclesiæ propeque meritaenti undecumque & qualicumque poterimus præsidia impendamus. Nemo hercle vestrum est, optimi patres, qui nesciat quantis jam præstigiis ac pestiferis illusionibus nostra præsens maculetur & veteretur ecclesiæ, quamque monstrosis ac prodigiis facinoribus ab pseudo-christianis abhinc annos novem suscitatis agitur, obtundatur, pessundatur, usque adeo ob oculos nostros adhuc iudices invalescens, ut jam de eadem prope actum sit, nisi opportunis remediis tot ac tantis invadentibus morbis salutaria antidota præparentur. Quibus criminibus hæreseos & nescio quopiam antiquarum hæresum suscitatore Luthero, & sectatoribus ejus in medium passim sparsimque disseminatis, & jam jamque ulcerosa veluti serpigine in modice fidei homines obrepentibus, clypeo fidei & bonæ voluntatis inespugnabili scuto insurgamus, colluctemur, impingamus, ac in orthodoxæ fidei subversorem contra curramus, obviamus, obstitamus subinde, quod nec minori operæ cura exsequendum est. Quoniam ex bonorum morum corruptela & tepidissima bonarum virtutum prosecutione & sequela, & quod denique corruptius ac deterius est, ex divini cultus frigidissima ac inconstanti observantia, in vitiorum abyssum omnes facile prolabantur. Unde sicut in sterilibus agris, locisque bona cultura destitutis, pro fecundis fructibus & frugiferis messibus, sentes & tribuli coalescant & nascantur: ita quoque in desidiis mentibus bonarum virtutum exercitatione carentibus, facili admodum suggestione vitia pululant, hæreses oriuntur: quod & nostris his diebus procerus, jam pro dolor! videmus contigisse, tam ob antiquorum rituum desertionem, tum ob bonarum virtutum optimarumque disciplinarum disuetudinem. Quod ne in immensum vitiorum ejusmodi congeries exurgat & crescat, summopere hac in sacro-sancta synodali congregatione & conventu nitendum nobis est, ut extirpandis ac refecandis erroribus insudemus, perditos & insolentes mores corrigamus,

A abusus repræmamus, & deviantes oves ad causas Domini, ut nostri est officii, sollicitè reducamus: pertinaces vero ac rebelles sacrorum canonum penis coerceremus, & in salutiferam ac semper honorificam & laudabilem vitæ conditionem statutum ecclesiasticum ad laicorum edificationem & exemplum observemus, colamus, teneamus. Ad quorum præmemorata omnia & singula peragenda, tanto vos, egregie cætus, propensiores futuros existimaverim, quanto pro totius reipublicæ integritate tutanda ac servanda male versantis fortune desolatis eventibus mederi atque obistere velle indubitanter crediderim. Denique per viscera caritatis Domini Redemptoris Christi omnes vestros velim læcessitis & ferme jam læbescens ecclesiæ rebus humeros supponite, & vestris suffragiis ecclesiæ juvate. Crassina luce quæ super hiis omnibus maturis deliberationibus vestris pensaculatus præhabitis fueritis, discussitis, & decreveritis statuenda & concludenda, hoc in loco & in hac nostra congregatione & consensu, per sigillatim dioecesium vestrarum deputatos pariter hora secunda pomeridiana enarraturi & relaturi. Interim feliciter valeat.

Quibus oratione & sermone, ut præmittitur, ibidem habitis & finitis, ex ordinatione præfati reverendi domini episcopi Matiscensis vicarii generalis & presidentis, de consilio & assensu prædictorum comprovincialium, & aliorum in dicto concilio provinciali assistentium, per venerabilem virum dominum Stephanum Faye jurium doctorem officialem provincialem Lugdunensem fuerunt ibi lecta & publicata quædam statuta extirpationem hæresis Lutheranae, pro dolor pullulantis, & reformationem morum personarum ecclesiasticarum concernentia, propterea ex ordinatione dicti concilii provincialis de novo edita tenoris sequentis.

I.

D Agri dominici præcipua cultura est quæ extirpatis hæresum atque errorum vepribus & tribulibus ac genimnis viperarum obticitis sinceræ fidei rosaria & virtutum lilia in cordibus hominum felici proventu fecundare solet. Sæpe ad succidendam Lutheranae hæreseos impietatem armatura fidei eo asperius excandescere debemus, quo virus illius latius serpere ad captivandas pusillorum animas conspicimus: ne turbidus ille aquilo, a quo panditur omne malum, e propinquis regionibus perfians, appropinquet flagellum tabernaculo nostro: sed sentiat christianissimam Galliam, sicut olim monstris caruisse, ita & nunc his prodigiis hæresum portentis funditus carere velle. Itaque E auctoritate præfati reverendissimi domini nostri archiepiscopi & primatis, cujus vices in hac parte gerimus, & hujus provincialis concilii statumus, ut venerandi fratres nostri provinciales episcopi, ad Dei gloriam & orthodoxæ fidei augmentum per suam quisque dioecesim adversus hæc impurissima Lutheri & sequacium dogmata, sordamque & contagiosam impiæ pravitatis enormitatem circumspicere vigilantia consurgant, diligenter inquireant, penale iudicium exercent, & severa animadversione deprehensos per legitimos tramites corrigant, castigant, puniant, & adhibitis

ANNO
CHRISTI
1577.

statuta contra hæreses Lutheri & pro morum reformatione.

ANNO
CHRISTI
1527.

bitis in hoc tam salubre opus viris gravissimis A
fide, integritate, eruditione spectatissimis ju-
dicibus, processibus judicariis, sepositis huma-
na infirmitatis effectibus, adversus hujusmodi
assortores, fautores, receptatores forment fin-
cere, causas pertractant, & laudabili fine con-
cludant, invocato quatenus opus erit, auxilio
brachii secularis.

II.

Insuper prohibemus sub divini interminatio-
ne judicii & excommunicationis poena omni-
bus personis, cujuscumque gradus, status,
qualitatis, & conditionis existant, ne qua-
licumque Lutheri & sequacium dogmata, B
aliasve falsas & reprobata doctrinas insequi,
asserere, docere, predicare, approbare, sus-
cipere, defendere audeant vel presumant
quovis modo.

III.

Inhibemus quoque sub prætaxatis poenis
prædictis quibuscumque personis, ne quicum-
que audeant vel presumant dicere, proponere,
proferre, suadere, inducere, sive prædican-
do, docendo, disputando, colloquendo,
aut aliter operando, per quæ christianus po-
pulus divertatur, aut dimoveatur, diverti au-
dimoveri possit a fide catholica, a sacramen- C
tis sanctæ matris ecclesiæ sincere credendis, a
veneratione intemeratæ Virginis Deiparæ, san-
ctorum & sanctarum regni celestis, ab obser-
vantia & votis regularis disciplinæ, ab horis
extra choram dicendis, jejuniis & abstin-
entiis, ab orationibus, & intercessionibus pro
defunctis, & generaliter a præceptis & man-
datis clavibusque auctoritate & potestate san-
ctæ Dei ecclesiæ; & quia ex libris hujusmo-
di hæreticorum sub dulci fucato & affectato
sermone mellita venena propinantium, para-
tur legentibus occasio ruinæ, evangelia quo-
que, epistolæ beati Pauli, Apocalypsim, &
alios sacre scripturæ libros in idioma Gall-
icum & vernaculum sermonem verti & trans-
ferri curaverunt, ut vulgus indoctum litteræ,
quæ occidit, inhærens, a veritate & puritate
sensu alienetur, & facilius in baratrum er-
roris corruat, dum sic præsumta temeritate
conceptus proprios orthodoxorum patrum &
doctorem ecclesiæ sententiis & interpretationi-
bus præfert, unde apud plerisque infirmiores
erroneæ & deviz ingenerantur opiniones & an-
xiz dubietates, scissura fit in ecclesiâ, & gra-
via oriuntur scandala. Quapropter districtius
sub prædictis poenis inhibemus omnibus &
quibuscumque personis, cujuscumque gradus,
status, & conditionis existant, ne prædictos
libros Lutheri & sequacium, nec non transla-
tivos hujusmodi in Gallicum idioma sacre E
scripturæ libros habeant, teneant, legant,
audiant: verum si quos habuerint, prorsus
abjiciant. Impressoribus quoque, bibliopoli-
& librariis, ne hosce libros & tractatus im-
primant, habeant, vendant, seu venales ex-
ponant publice vel occulte: laicis autem ne
de fide catholica, & articulis hujusmodi,
damnatas hæreses concernentibus disputare:
ad idve publica vel occulta conventicula fa-
cere presumant.

IV.

Præcipimus denique omnibus ecclesiarum pa-
rochialium rectoribus, seu eorum vicariis, ut
in eorum ecclesiis singulis diebus dominicis po-
pulo ad divina audienda congregato præmissa
attente publicent & declarent, & plebes eisdem
committas in doctrina christiana & ecclesia-
sticis institutis instruant & erudiant, nec fi-
nant proprias oves pretioso sanguine Christi
redemptas, horum perversitate impiorum dog-
matum labefactari. Et si quos his erroribus
implicatos compererint, denuntient debite
suo superiori, juridice compellendos & cor-
rigendos.

V.

Porro quod attinet ad morum directionem &
reformationem, invigilent inde antistes ac
ceteri tam seculares quam regulares prælati,
monendo, obsecrando, poenas exaggerando,
opportune, importune, ut in ecclesiis suis vi-
gor ecclesiasticæ disciplinæ perseveret, cultus
divinus fervente pietate felix suscipiat incre-
mentum, vitæ clericalis munditia, honestas,
modestia palam luceat & efflorescat. Vitia au-
tem, quibus solet ecclesiasticus ordo passim
diffamari & dilacerari, prorsus reprimantur:
illa præsertim quæ offendiculum scandali fi-
gunt in oculis hominum, itaque severissimis
jam editis jurium sanctionibus percellantur ne-
gotiatores clerici. In publicos concubinaris &
incontinentes tum antiquorum tum novissimo-
rum decretorum poenæ districtius infligantur,
indecori & inhonesti arceantur. In summa re-
purgatis & deletis his vitiorum fomibus &
sentinis, moxante Christo apud Mattheum,
luceant bona opera nostra coram omnibus ho-
minibus, ut honorificetur Pater noster, qui
in cælis est.

VI.

D Ceterum ad reformandam illam plurimum
gravem & onerosam ecclesiis, laicis vero con-
temptibilem sacerdotum multitudinem, qui so-
lent plerumque illiterati, moribus inculti, ser-
vilibus operibus addicti, imberbes, inopes, fi-
ctitiis titulis ad sacros ordines obrepere, non
sine magno status clericalis opprobrio: quibus
longe præstabilius esset in accessu obistere,
quam sic indiscrete admisso miserabile a gra-
dia & ordinatione dejicere seu suspendere, cum
juxta canonem melius est donum sacerdotii
paucos habere ministros, qui possint digne
opus Dei exercere, quam multos inutiles.
Canonicis constitutionibus inhærentes statui-
mus, ut nulli ad sacros majores ordines ad-
mittantur, nisi qui moribus, scientia, staturæ,
& competenti titulo sufficienter digni esse
reperiuntur, præcedente ad hoc diligenti scruti-
nio, & examinatione exacta. Tituli autem
promovendorum, ne qua fraus lateat, exami-
nentur, & prævia informatione, aut alias
debite verificentur, ut innotescat an sint com-
petentes & suppetant facultates constitutivæ.
Quibus si quidem titulis, cum debeant esse per-
petui, non possint sic promoti per quamcumque
præcedentem seu subsequenter conventionem
renuntiare, relique & bona in hujusmodi titu-
los constitutos & constituta retransferre, seu
quo-

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1567.

quovis quibus coloris alienus, obsequi sui fa-
pioris substantiae & decore, & cum caeteris
nullatenus valeant. In concedendis vero litteris
distinguitur cautio est adhibenda, ne passim & in-
discrete concedantur; & in quarum concessione,
similis praecurrat diligentia & iudicii maturitas
in personarum examinatione, & titulorum ve-
rificacione, ad scrutinium huiusmodi & examen,
viri graves, morum integritate praecleari, divi-
nae legis gnari & in disciplinae ecclesiasticis exer-
citati praeficiantur.

Quibus auditis de communi consensu & con-
silio quorum supra praefatus reverendus domi-
nus episcopus Matisconensis, vicarius generalis,
& praesidens, dicta auctoritate assignavit diem
Martis crastinam vicissimam quartam huiusmen-
sis Martii, ad deliberandum per clerum dicta-
rum civitatis & diocesis Lugdunensis super con-
tentis in instructionibus per dictum reverendum
dominum episcopum, vicarium, praesidentem,
a regis maiestate receptis, & in dicto concilio
lectis & publicatis, & super illis responsionem
dandam & faciendam.

Interim vero & dicta die lunae vicesima ter-
tia supradicti mensis Martii in hospitio dicti
reverendi domini episcopi Matisconensis, vica-
rii generalis, & praesidentis, comparuerunt
venerabiles viri domini procurator generalis
reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunen-
sis, & vicarius reverendissimi domini episcopi
Lingonensis, petentes venerabiles viros domi-
nos decanos & capitulum ecclesiarum Lingonen-
sis reputari contumaces iuxta latius petita in
eorum litigatio facta die vicesima prima praesentis
mensis. Comparuerunt etiam ex adver-
so venerabiles viri domini Ludovicus Turcy &
Hector Gouvier canonici ecclesiarum Lingonen-
sis procuratores, & procuratorio nomine venerabi-
lium virorum dominorum decani & capituli di-
ctae ecclesiarum Lingonen-
sis, dicentes quod pro-
dixerunt mandatum, & quod intendunt com-
parere auctoritate huiusmodi sacri concilii, sal-
vis tamen suis exemptionibus, iuribus & pri-
vilegiis, ac sine illorum praesudicio, de qui-
bus expresse protestantur: ex quo nullo modo
debeant reputari contumaces. Procuratore re-
verendissimi domini Lugdunensis & vicario praesentis
reverendi domini Lingonensis in contrarium
dicerentibus, quod erat, & est certissimum ipsos
dominos decanos & capitulum praedictae eccle-
siae Lingonensis esse immediate subditos, iuri-
dicos, & obediens ipsi venerando domino epis-
copo Lingonensi, tanquam Lugdunensi tenentur
honorem, reverentiam, subjectionem, & obe-
dientiam, de iure sibi debitos, secundum leges
iurisdictionis dioeceseos exhibere, ut omnibus
suis canonicis & rationabilibus mandatis obe-
dire, & illa exequi: & quod alias compari-
tio eorum praedicta, factis & illa qualitate
ubi dicunt se immediate esse subditos sedi apo-
stolicae, & ab ordinaria auctoritate exemptos
latius in eorum comparitione diei sabbati supra
suae deducta, per quam se subtrahere &
saltem nituntur a praestatione honoris, & reve-
rentiae, obediens, & subjectionis, quos omni
iure debent suis superioribus quod nequeunt et
jam allegasse afferunt. Quod quidem manda-
tum seu procuratorium dictorum dominorum
de capitulo productum, non potest se adapta-
re verbis dictorum comparitionum, immo vi-
detur resultare contrarietas, & quod debent
comparere modo & forma quibus fuerunt cita-

A ti: quod quia non fuerunt, Ideo petiit col-
dam ut supra pro contumacibus reputari. Qui-
bus hinc inde auditis, praesentis reverendus do-
minus vicarius & praesidens, materia super hoc
deliberatione prohibita, admittit atque admit-
tit dictorum dominorum de capitulo ecclesiarum
Lingonensis comparitionem, sub auctoritate
dicti sacri concilii factam, salvis eisdem domi-
nis de capitulo suis protestationibus, quotenus
iuris, salvis etiam eisdem dominis procurato-
ri dicti reverendissimi domini, & vicario praesentis
reverendi domini Lingonensis suis contra-
rily protestationibus, & quia mandatum pro
parte ipsorum dominorum de capitulo produ-
ctum non videtur sufficiens ad actum: ideo or-
dinavit praefatus dominus praesidens quod dicti
domini de capitulo infra duos menses proximos
fundabunt sufficienter cum ratificatione gesto-
rum, alias in non fundando per eos debito
examine prout extunc eos reputavit & reputat
contumaces. Et adveniente dicta die martis
vicesima quarta praedicti mensis Martii, circa
horam decimam ante meridiem, sedente dicto
concilio, fuerunt ibi lecti articuli responsio-
nales articulis regis maiestatis, prout in cedula
super hoc facta in quadam cedula papiri des-
cripta incipiente: *C'est la reponse* continetur,
cujus tenor sequitur & est talis.

*C'est la reponse que fait le Clerge, de la pro-
vince de Lyon a vous, Reverend pere en Dieu
monseigneur de Meston, commissaire depute de
le roy nostre sire, & delegue par tres reverend
pere en Dieu monseigneur l'archevesque de Lyon
primat de France, deux articles par vous pro-
posez de la part du roy nostre sire en ceste
profane congregation & concilio provincial: des
quels articles vous suppliees instamment laisser à
vostre chascun diocese la ditte province au double col-
lacionne à l'original: ensemble le double du vica-
rias à vous passe par le dit seigneur archevesque.
Et premierement quant à l'extirpation de ceste
maudite secte Lutherienne, sans d'opinion de
roulement, & par tous moyens, se y em-
ployer, pour l'extirper & abolir. Suppliees tous vey
assemblez au roy nostre dit sire, que son bon pla-
isir soit de sa puissance y vouloir ayder, & don-
ner support; & que vous neanmoins, messieurs les
evesques & prelates, auxquels principalement la car-
ge & charge appartient, voulez chascun en son
endroit y estre diligens, & avec les inquisitions or-
dinaires commettre gens de bon sçavoir, & de bon
vie, en vos dioceses, pour enquerir secrettement
& publicquement des sectateurs d'icelle damne
herese journallement pullulante, sans avoir esgard
ou favoriser à aucune personne que soit, qui d'icelle
se trouvoira atteint, ainsi proceder contre eux,
& iceulx punir de sorte, que cedant ceteris in
exemplum, & tellement que la ditte secte radi-
cibus evellatur.*

*Quant au deuxieme article, c'est offrir la
reformation des mœurs des personnes ecclesiasti-
ques sont les dits assistans, au nom que dessus,
d'avis & d'opinion, que c'est chose non seule-
ment raisonnable, mais aussi tresque necessaire.
Car à la verite il y a des abus beaucoup, que cha-
cun voit avec scandalle à tous, mesmeement aux
lages, dont l'estat ecclesiastique en est meprise,
villipande, & quasi supprime: par quoy sont
d'avis que par les superieurs les dits abus &
insolences soient corrigez & emandez tant par
moderation & exagérations de prières, que par
suspensions & privacions d'offices & benefices, &
par toutes autres voyes que faire se pourra, & pour
le que*

ANNO
CHRISTI
1567.

adquando
dum provin-
cia Lugdun-
ensis.

ANNO
CHRISTI
1529.

ANNO
CHRISTI
1529.

ce que les dits seigneurs évesques, abbés, & autres supérieurs y soient diligens, tant par eux, que par messieurs leurs officiers, vicaires & autres à ce commis & à commettre. Ont les dits évesques exhibé la censure de certains statuts concernant le fait des deniers des justes articles, requerront iceulx estre approuvez, autorisez, & enolguez par le present concile, & en iceluy publicz & commandez iceulx estre observez ad vigorem sub gravibus penis.

Et quant au tiers qu'est le den demandé par le dicit sire de quatre decimes pour le rançon dudit sire, & recouvrement de messieurs ses enfans, ledit clerge trouve la dicte somme merveilleusement haulte & difficile à payer, attendu que ceste année mesme ils ont payé une autre decime audit sire par l'obroy de nostre saint pere le pape, & aussi ces années precedentes ont beaucoup baillé & fourny audit sire, tant par dons, obroys, empranzes, francs fiefs, nouveaulx acquets, que pour fortifications, munitions, passages de gens de guerre, & autres plusieurs subides, & costs qui seroient longs à reciter. De quoy plusieurs dudit clerge de la dicte province sont grandement appauvris, & en arriere, & sont leurs benefices tombez en grande diminution & ruine. Neanmoins pour le bien inextimable de paix, & encores plus pour la pitie, charite, amour, & affection, que ledit clerge de ladite province veut donner & acquiescer avec & envers mes dits seigneurs les enfans, ensemble pour soy declarer toujours humbles, obessans, vrais, & loyaux serveurs, & subjets dudit sire, & qui plus que de pourvoir le vouldraient & veulent secourir, ont obroy & obroyent la dicte somme & quantite de quatre decimes, & ce en la forme & maniere que par ledit sire a esté demandé, selon le propos tenu par mondit seigneur de Mafcon, & mesmement que la dicte somme soit & sera convertie pour le rançon du roy nostre dit sire, & recouvrement de mes dits seigneurs les enfans, & sera mise & reservee pour cest affaire, & non pour autre, comme aussi par le roy nostre dit sire a esté demandé & mande. Item encores de payer les dices quatre decimes toutes en une année, & à une fois seroit au dit clerge impossible. Car compris les fraiz il leur viendroit à la moitié & plus de tout leur bien, que considerer les autres charges & la diversité de temps leur seroit touttelement impossible, ont accorde & accordent le payement des dices quatre decimes à deux années, & deux termes, c'est assavoir deux decimes à la prochaine feste de la saint Michel, que l'on comptera mil cinq cens vingt-huit, & les autres deux decimes restans au jour de la feste saint Michel que l'on comptera mil cinq cens vingt & neuf, qu'est le plus brief qu'ils pourroient payer les dices sommes. Car les fraiz du clerge de la dicte province à payez seront-ils recueillis au dits termes, avant la recolleccion des quels ne scauroient en le prendre, supplians tres-humblement & pour l'honneur de Dieu au roy nostre dit sire, qu'il luy plaise soy contenter des dits termes. Car veritablement c'est le plus brief que l'est possible. Item, & pour ce que par cy-devant & les années precedentes, par les exaltiers à exiger les decimes & autres deniers payez par le diocèse de Lyon au dicit sire, on l'en a subistituez, & ont esté faitz & perpetuez plusieurs abus & extorsions, qui des nuyx ont exigé quatre sols pour livre pour les fraiz, des autres cinq, des autres sept, & davantage, que le dicit clerge

A croit fermement estre contre l'execution de ces deniers dicit sire, supplians humblement au dicit sire qu'il luy plaise desormais ne souffrir que telles pilleries se fassent, & que les deniers soient levez par bons personages, qui seront deputez par le clerge, & qui, quant besoyn sera, invoqueront le bras seculier, & ce sur les rolles precedens verifiez, & approuvez par la chambre des comptes du dicit sire, les quels seront fizez par monseigneur l'archevesque, messieurs les évesques, & leurs vicaires, chacun en son diocèse, & contrefizez par les chapitres des eglises cathedrales, afin que fraude ne se y puisse commettre. Item, supplient aussi au dicit sire leur vouloir garder leurs libertez, franchises, & prerogatives, & leur impartir bonne & briefve justice, garder & preserver de toutes oppressions, & violences, & ce faisant le dicit clerge sera de plus en plus obligé & tenu prier Dieu pour sa prosperite & saute, & de mes dits seigneurs ses enfans.

Qua quidem cedula papiri per dictum reverendum dominum episcopum Matisiconensem vicarium procuratorem presidentem visa, fuit eidem responsum quod quoad ad gratuitum subsidium per eandem regiam majestatem petatum, ipse dominus episcopus vicarius procurator & praesidens non poterat aliter, quam in dictis instructionibus continetur, maxime quoad praefixionem terminorum levandi, solvendi, & exigendi quatuor decimas fructuum, reddituum & proventus omnium & singulorum fructuum, beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum civitatis & diocesis Lugdunensis statuere, & ordinare, regia majestate inconsulta. Verum tamen de oblatione liberali dicti cleri & supplicatione per clerum hujusmodi, ut praemittitur, facta, quantocius poterit regiam majestatem informabit, & eidem supplicabit quatenus sua pietate & clementia solitis dignetur supplicationi hujusmodi generose annuere.

Et hiis peractis, dictus reverendus dominus episcopus Matisiconensis vicarius generalis, & procurator praefati reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis statuta, ordinationes, & omnia alia & singula in dicto concilio provinciali acta & gesta, auctoritate praefati reverendissimi domini archiepiscopi & comitis Lugdunensis, ac Galliarum primatis, nec non dicti concilii provincialis auctorisavit & approbavit, ac in eis omnibus & singulis auctoritate ejusdem concilii provincialis imposuit pariter, & decretum, de quibus omnibus & singulis voluit, praecipit, & mandavit ad perpetuam rei memoriam per me notarium publicum, praefatum & subsignatum fieri unam & plura, publicum & publica instrumentum & instrumenta, & quibus intererit hoc perentibus, & habere debentibus, tradi & expediti. Quod ego notarius praefatus in dicto negotio scriba & gratarius mandatis praedictis obediendo concessi fiendum & fieri sub hac forma. Acta & data fuerunt praemissa anno, diebus & locis quibus supra.

Tenores autem dictarum litterarum regiae majestatis ac praefati reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis in carta papiri descriptarum dicto reverendo domino episcopo Matisiconensi, nec non instructionum praedictarum regiae majestatis, etiam dicto reverendo

ANNO CHRISTI 1537.

Regis hinc ad episcopum Lugdunensem.

rendo domino episcopo Matisconensi transmissum, scribitur sequentur, & sunt tales.

A Monsieur de Mafcon : monsieur de Mafcon, pour autant qu'il seroit impossible à mon cousin l'archevesque de Lyon de pouvoir se trouver au dict Lyon pour le fait de l'assemblée de son concille provincial au moyen d'une mal de jambe qui luy est puis nagueres survenu, & qu'il est bien requis & necessaire qu'il y ait personnage en son lieu, le quel soit pour mesme à execution le fait de la commission qui lui avoit esté adressé, selon & en suivant les instructions qui pour ce luy furent lors baillées, touchant le fait de l'argent qui m'a esté octroyé & accordé par les gens d'eglise de mon royaume, pour la délivrance & liberte de mes enfans. A ceste cause je vous prie, monsieur de Mafcon, que pour l'amour de moy, vous vous veuillez incoutinent transporter au dict Lyon, pour là vous employer au lieu de mon dict cousin, & mettre entierement à execution le fait de la dite commission, tout ainsi & en la propre forme & maniere qu'il y seroit, s'il y estoit en personne, ce que je suis seur, que vous scaurez tres bien & sagement faire : en quoy faisant vous me ferez plaisir & service tres agreable, prians Dieu, monsieur de Mafcon, qu'il vous ait en sa sainte garde. Escript à S. Germain en Laye le IIII. jour de Mars M. D. XXVII. Francois Breton.

Episcopi Lugdunensis ad episcopum Matisconensem.

C Monsieur mon bon confrere monsieur de Mafcon, monsieur mon confrere & amy, apres m'estre recommande à vostre bonne grace tant de bon cœur je puis, ceste presente est pour vous advertir, comme depuis deux moys en ça, suis tourmenté d'une jambe : en sorte que d'aller à pied ny à cheval ne m'est possible : ce que j'ay fait remonstrer au roy, pour sçavoir à qui il luy plairoit commettre la charge pour tenir mon concile à Lyon pour le fait du recouvrement des deniers octroyés au dict sire par l'eglise Gallicane. Lequel sire a voulu vous estre sus sous mes suffragans, pour prendre la dite charge ainsi qu'il vous estripé, supposé que avoyz fait vicariats à vous, & à monsieur de Chaalons : mais ay fait le dict vicariat in solidum, tellement que puis qu'il plaist au roy que tenez mon lieu en ceste affaire, au moyen de ma maladie, vous seul pouvez tenir mon dict concile, par vertu de mon dict vicariat, tout ainsi que je seroyz, si je y estois & les memoires que le dict sire m'avoit fait bailler, signez de luy & de Gedoyz, j'ay commende- ment de les vous envoyer, à ce que en suivant les dictes memoires, faciez executer le contenu en iceulx par vertu du concile, où presideriez pour moy : en vous priant y accomplir l'intention & vouloir du dict sire, ainsi que le scaurez bien faire, & que de ma part vous prie, monsieur mon confrere, vouloir faire mon excuse à tous messieurs de la compagnie du concille tant en particulier que en general : estans deplaisant de mon inconvenient, sans lequel eusse esté bien aise de m'estre trouvé en une si bonne compagnie que la vostre. Mais puis qu'ainsi est, que n'y puis estre, les prie de ma part, à ce que ung chacun d'eulx se montre avoir bon vouloir par effect à ce que puissions avoir messieurs les enfans, que concerne le bien & utilité tant du roy, que du royaume, & la servitude de nous autres ses subjets : ce que ne fays nulle doute, qu'il n'y a celui de la compagnie qui ne se y emploie de bon cœur. Je vous

envoye lettres de monsieur le prevost de Paris, par les quelles convostrez, que le roy n'a voulu que vous de vous messieurs mes suffragans, pour vous advertir, monsieur mon confrere, que l'assignation de la convocation du clerge de messieurs mes suffragans echet au vingtiesme de ce present moys : & afin que puissiez estre informé de la maniere de proceder, qu'on a tenu au concile de la province de Sens, je vous envoie un extrait abrégé que j'ay reconverte des notaires, qui ont assisté au dict concile de la dite province de Sens, à ce que par cela puissiez cognoistre ce qui a esté fait pour vous soulager à en faire autant à mon concile provincial. Esperant, monsieur mon confrere, vous recongnoistre pour la pareille la payne que aurez prise pour moy en ceste affaire pour le soulagement de ma maladie, où me trouvez prest à en faire autant pour vous, où il vous plaira m'employer, & c'est endroit prie le Createur, monsieur mon confrere, qu'il vous donne bonne vie & longue, & tout ce que vostre cœur desire. De Paris ce IIII. de Mars. Vostre bon frere & amy l'archevesque de Lyon.

D Messieurs & advertissements à monsieur l'archevesque de Lyon, de ce qu'il aura à dire & remonstrer à ses suffragans, doyens, chapeitres & autres, qui comparoistront en son concile provincial pour les matieres cy apres declarées. Et premierement leur remonstrera que le roy, apres plusieurs guerres que ses ennemis lui ont mené & suscitées depuis son advenement à la couronne, tant en son royaume, que dehors, & non à sa faulte & coups, mesmement apres que le dict sire fut adverti que son Charles de Bourbon, lequel comme il est notoire sans aucune cause raisonnable, mais en grand ingratitude & mesconnoissance des benefices qu'il avoit receus du dict sire, estoit venu descendre en la Contee de Provence avec grosse & puissante armee de l'empereur, pour hostillement le prendre & invader, feist dresser en toute diligence une armee garnie de gros nombre de gens de guerre, tant de ses ordonnances, que de gens de pied, estrangers, Suisses, Lansquenets, train d'artillerie, & autres choses, que en tel cas appartiennent : laquelle armee il assembla en la ville d'Avignon. Et estant le dict de Bourbon & la dite armee de l'empereur au siege devant la ville de Marseille, le dict seigneur partie avec sa dite armee pour aller lever le dit siege, comme la necessite le requeroit, & leur presenter le combat. Toutefois le dict de Bourbon & ennemis sentans la venue du dict seigneur se deslogerent, prenant le retour & chemin en Italie, dont ils estoient partis, sans l'oser attendre. Quoy voyant le roy nostre dict sire, considerant le dressement de sa dite armee qui estoit une des belles que l'on eust seen voir, & que les estrangers estans en icelle, avoient les dictes Suisses & Lansquenets : pour le traite qu'il avoit avec eulx, estoit tenu de les entretenir & soldoyer par l'espace de trois moys entiers, dont ils n'avoient lors servy encorés que ung moys, & que s'il rompoit sa dite armee, s'estoit pour assuller son royaume, pays de Dauphine & Provence, pour les grans pilleries, & rançonnement que les adventuresiers & autres gens de guerre eussent peu faire au retour, passant par les pays du roy. D'autre part, que si le dict pourroit attendre ses dictes en-

ANNO CHRISTI 1537.

Instructio ad archiepiscopum Lugdunensem.

ANNO
CHRISTI
1507.

meury à leur retour, & les pouvoit rompre & A
regner. Davantage que s'il les laissez ainsi
aller sans leur courir sus, s'estoit pour leur
dameur appoit d'eulz venir jouer en quelque au-
tre endroit de son royaume, & pour les ditzes
causes & autres tres apparentes & plus en in-
struction, comme sous le Createur, de faire ve-
nir le dict empereur à la paix, qu'il a tou-
jours desiré, que pour ceviz qu'il eust de re-
couquer sa dite Duché de Milan, par l'avis
de tous ses capitaines & gens entendus en fait
de guerre, fut conseillé qu'il devoit suivre
les ditzes ennemis: ce qu'il fit en telle & si
extremes diligence, qu'il ne fut possible de
plus, de sorte qu'il gagna leur artillerie, &
rompit en plusieurs passages plusieurs de leurs
bandes, & arrivèrent les ditzes armées quasi
sans ensemble delà les monts. Et à la pre-
miere venue, le dict sire prit & reduit à son
obéissance la ville de Milan, principale & ca-
pitale du dict pays, & plusieurs autres. Et
pour ce que les ennemis du dit sire se getterent
dedans la ville de Paris, le dict sire fut
conseillé de les y assieger, & illec pensant tou-
jours la prendre à faulte de vivres: car autrem-
ent ven le gros nombre de gens de guerre de
faillir & aguerrez qui y estoient, il n'y avoit
ordre. Et illec iceluy sire passa tout l'hyver avec
grans peines & travaux, & jusques à ce que
seurs vint aux ditzes ennemis, lequel avec
eulz qui estoient en la dite ville vindrent
livrer la bataille au dict sire devant la dite
ville de Paris: & en icelle par la fortune de
la guerre, comme souventfoiz advient en tels
cas, le dict sire combatant pour la liberté de
ses subgés, sans soy despartir de sa bonne in-
tention, & de la pratique de la paix, fut prins
prisonnier, comme chacun sçet, ayans meant-
moins fait tel devoir de sa personne, que un
chef & prince doit faire sans craindre le peril
& danger de sa personne. Et combien que tan-
tost apres la prise du dict sire & estant en lieu
de Pysquaron, où il fut mené luy fut offert
par le vis-Roy de Naples, les fleurs de Roux
& de Beauvin envoyer expressément de par
le dict empereur, que s'il vouloit rappeller & D
mettre en ses terres le dict seu Charles de Bour-
bon, & le libérer de toutes reconnoissances fœ-
dérales de la couronne, & aussi quitter & dé-
laisser au dict sire empereur le Duché de Bour-
gogne, Viconté d'Auxonne, & autres terres
& seigneuries, il le mettroit en plaine delivran-
ce: laquelle chose iceluy sire considerant, le grant
deshonneur evident & irreparable prejudice &
dommaige, que ce eust fait à son royaume &
couronne, refusa & ne vouloit jamais con-
senteir: declarant ouvertement, qu'il n'ymoit
mieux souffrir & endurer la captivité & mi-
sere de prison toute sa vie que de le faire. En
quoy il monstra bien la grande & cordialle
amour & affection qu'il apourte & porte à
son royaume, bon & loyaulx subgés,
d'iceluy.

Et finalement esperant iceluy sire, que avec
le dict empereur, pour consideration de la proxi-
mité & lignage dont il luy estoit & assiste,
il trouveroit toute douceur & clemence, ayms
& desira mieux estre mené devers luy en Espa-
gne, que aller ailleurs. Auquel lieu tousjours
jageoit que d'ennuy & melencolie qu'il avoit,
croignant que les affaires de son royaume, bon,
vrais, loyaulx naturels & obéissans subgés suf-
fisoient en quelque necessity & danger, tomba si

grievement malade, que l'on y attendoit plus
la mort que la vie: & meantmoins ne cognoit
point que le dict empereur n'eust couru luy
d'actes d'humanité, comme il eust pensé: res-
moing meisme sa sœur la royne de Navarre,
que se y trouva, & luy fit toutes les honne-
tes remonstrances & offres qu'il luy fut possible
de faire, dont elle ne rapporta guieres d'effect.
Et pour ce que le dict sire ne vouloit aucun
moien d'eschapper des mains du dict empereur,
voyant la necessity de son dict royaume & au-
tres causes raisonnables, non estant en liber-
té, mais detenu sous gros guelz & gardes,
apres protestations par luy faites, les quelles
il avoit souventfoiz declairées aux prin-
cipaux serviteurs & officiers du dict empereur,
pour luy dire que s'il faisoit telle chose, ce
seroit par force & comme contraint, & consen-
tit à certain traite fait en la ville de Ma-
drid, par lequel il devoit rendre à iceluy
estem empereur la dite Duché de Bourgogne,
Viconté d'Auxonne, & autres terres, & sei-
gneuries, avec autres si dures, infames &
deshonneurables conditions, qu'il n'est possible de
plus. Et pour les quelles iceluy sire est deu-
ment justifié par tous drois & conseils que sur
ce il a voulu avoir de grans & notables per-
sonnages de lettres qu'il n'est aucunement tenu
à garder & observer le dict traite en quelque
maniere que ce soit, comme fait par force, &
non estant lors en liberté, comme dit est. Et
davantage le roy nostre dict sire à son grant re-
gret, & pour n'y avoir autre moien, bailla
pour ses hostages au dict empereur plusieurs
ses enfans, qui ne sont pas seulement ses en-
fans, mais de la chose publique: c'est d'avoit
monsieur le Dauphin son fils aîné, & prin-
cipal heritier, & venant succéder à son roya-
me & couronne; & monsieur le duc d'Orleans
son second fils: considerant que luy en liberté
en son royaume, estoit pour mieulx retirer &
recouvrer ses ditzes enfans, que eulz luy. Et
estant iceluy sire de retour en son royaume, en-
voya incontinent devers le dict empereur luy de-
clarer, que au regard du dict traite de Ma-
drid, il estoit tel, qu'il ne le pouvoit, ne
devoit entretenir pour les causes dessus tou-
chées: mais toutesfoiz que en tant que touchoit
la rançon il la luy offroit payer telle, voire
plus grande que payo aucques roy de France,
avec plusieurs autres honnestes. A quoy icel-
luy estem empereur ne vouloit entendre, & de-
clara expressément, que sans l'observation &
entretènement d'iceluy traite de Madrid, sans
rien y obmettre, il n'entreroit en façon du
monde à autre traite. La quelle chose enten-
due par le roy nostre dict sire, fut conseillé
d'entrer en ligue avec nostre tres saint pere le
pape, la illustrissime seigneurie de Venise, &
autres potentats d'Italie, à la conservation
de chacuns leurs estats, ce qu'il fit pour par le
moien d'icelle faire venir & joindre le dict
empereur à une bonne & finable paix, pour
recouvrer mes ditz fleurs ses enfans, en les
ditz confederés & allies, sans rompre, & ob-
liger, tenir la main, & eulz employer. Et de-
puis la conclusion de la dite ligue, qui fut
des le moys de Juillet mil cinq cens vingt six,
jusques à present, tous les confederés d'icelle
ligue ont entreteus grosse armée à communs
despens contre les entreprises d'iceluy empe-
reur, en il a este besoing au dict sire Fran-
çois, plus que les autres, à cause de la grosse
armée

ANNO
CHRISTI
1507.

ANNO
CHRISTI
1529.ANNO
CHRISTI
1529.

armes de mer que le dict sire a entreuenues, A laquelle armes maritimes a fait de bons exploits, comme il est auoir. Et d'auantoy le dict sire a puis n'a gaires fait & controuue tres estreictes amities, fraternites, confederations, & alliances perpetuelles avec le roy d'Angleterre son bon frere: par la quelle ils sont amys d'amys, & ennemis d'ennemys, & sont à defendre qu'à offendre. Et sans entendre que au moien de l'armes de la dicte ligne, que depuis le dict temps jusques à present a este tenue delà les monts & aussi de la dicte armes de mer, contre les forces & entreprises d'icelluy empereur, & mesme que du gros renfort que de l'este passe le dict sire enuoya en la dicte armee, pour principalement venir & faire condescendre le dict empereur à la deliurance de nostre dict saint pere & de nos dictes fleurs les enfans, & à la paix, de laquelle armee le dict sire a baillie la charge & conduit à monsieur de l'Autree, lequel se y est conduit verueusement, & fait les exploits que chacun sçet. Et de sorte que le roy nostre dict sire, parce qu'il est aduerty par ses ambassadeurs, qu'il a continuellement tenuz deuers le dict empereur, pour venir au dict traite de paix, avec honnestes conditions, si se condescient à ceste heure à prendre la dicte rançon du roy, qu'il a mise à deux millions d'escus au soleil, & romes nos dictes fleurs les enfans en pleine liberte, & se desiste de la demande qu'il faisoit du dict duché de Bourgoigne, viconte C d'Anxoone, & autres terres & seigneuries, qu'il demandoit, accepte la deliurance de nostre dict saint pere & la paix avec le roy, ses royaumes, pays, seigneuries & subgects. Et est une chose bien à noter, que sans la dicte armee, que a tenue & tiens la dicte ligne en Italie, & le dict renfort, qui dernièrement y a este enuoye, que encoires n'entreuient l'alliance perpetuelle faicte entre le roy & le dict roy d'Angleterre son bon frere, & les sommations de la guerre que l'on luy a enuoye faire, de part les dictes fleurs roys, ou cas qu'il ne vouldist accepter la deliurance de nostre dict saint pere, & de nos dictes fleurs les enfans, & aussi la paix avec les dictes offres & conditions, D il ne se y fut jamais condescendu. Les quelles choses encoires qu'elles soient veritables & necessaires en la forme qu'elles sont passees & succedees; icelluy sire neantmoins a bien voulu & desire que chacun les entende, afin que l'on cognoisse euidemment, qu'il n'a point fait les dictes guerres & despences passees par uolonte, mais par necessite pour le bien, conservation, & defence de ses royaumes & subgects, & que la dicte despenche n'a pas este inutile ne frustratoire. Et combien que pour ung tel & si bon euure que celluy qui se offre de present, le dict sire fust conseil, que iuridiquement & par tous drois diuins & humains, il pouvoit & deuoit raisonnablement mettre, subimposer, & faire contribuer toutes manieres de gens, de quelque qualite, autorite, condition qu'ils fussent, soient d'eglise, nobles, ou du tiers & commun estat, au paiement de la dicte rançon: toutefois il ne l'a voulu faire, sans auoir sur ce le bon conseil & aduis de gens & notables personnaiges, que pour ce il a fait conuoyer & assembler à sa bonne ville de Paris à route diligence, où il y avoit cardinaux, archeuesques, euesques, & autres de l'estat ecclesiastique, en bon nombre, princes, & seigneurs de son

Concil. General. Tom. XXXII.

saing, presbiter & autres conseillers de courtes les cours souverains de ses royaumes, pays & seigneuries, ensemble plusieurs autres bons gens & notables personnaiges de son dict royaume, & ceulz de sa dicte bonne ville de Paris, chef & principale ville de son dict royaume, despitoyans que le temps & les affaires n'ont peu porter, qu'il y eust peu appeller plus grand nombre de gens, assés personnaiges en plaine assemblee, le dict sire a manifeste, & bien à plain declaire, & remonstre les dictes choses, leur demandant conseil & aduis, qu'il estoit meilleur de faire, assavoir est que si pour le bien de sesdicts royaumes, pays, seigneuries, & subgects, il estoit besuing qu'il retournast prisonnier en Espagne es mains du dict empereur pour recouurer ses dictes enfans, & il estoit delibere, & se offroit de le faire, & y aller, considerant qu'il est mortel comme un autre, & le danger qui en ce cas, que Dieu ne veuille, pourroit aduenir à son dict royaume, & subgects, que les ennemis auoient en leurs mains les principales heritiers du royaume & couronne. L'autre, s'il vouldoit mieulx rendre la dicte duché de Bourgoigne, ou pour le dernier bailler les dictes deux millions d'escus d'or pour la dicte rançon. Sur quey a este fait response au dict sire par tous ceulz de la dicte assemblee, que au regard des deux premiers points, l'ung qu'il se offroit aller rendre prisonnier ou lieu de ses dictes enfans, c'estoit chose où il n'y avoit point raison ne apparence, pour estre le dict sire siant & utile à son dict royaume pour la conduite des affaires, taillon & despenche d'icelluy, le requerant n'auoir de ce pensement, parce qu'il ne le pouvoient, ne vouldroient consentir, ne permettre en quelque maniere que ce soit: ne pareillement rendre & bailler la dicte duché de Bourgoigne pour l'importance dont elle est au royaume, seruant de boulevard & frontiere à la pluspart du dict royaume. Mais tous ont este d'aduis & sont accordez, & valent que le dict sire deust prendre & accepter le payement de la dicte rançon de deux millions d'escus, eulx offrans chacun en leur endroit, comme bons, vrais, loyaux, naturels, & obisians subgects, d'eulx y exposant, employer, & contribuer, tant & si auant qu'ils pouvoient, & de telle & si grande & cordiale amour & affection, procedant de bon leur & vouloir, que icelluy sire a tres bonne & juste cause de grandement soy louer & contenter d'eulx, & les en auoir à jamais en singuliere recommandation. Et quant à nos dictes fleurs les prolets presens à la dicte assemblee, ils ont remonstre au dict sire que en tant qu'à eulx touche, ils offroient leurs personnes & biens au dict sire pour en disposer en ceste affaire à son bon plaisir. Mais pour ce qu'ils n'estoient en nombre suffisant, n'y ayant charge & pouuoir des autres prolets absens, ont conseil icelluy sire faire assembler les concilles provinciaux de son dict royaume, esquelz respectivement chacun se trouuera, & seront faictes les dictes remonstrances, & sont d'avis que justement & loyalement rebu l'affaire, qui se offre, le dict sire leur pourra faire demander à la valleur de quatre decimes, selon l'estimation de celle qui dernièrement a este levee, & ils croient & ont esperance que en ce ils ne seront aucune difficulte de

Bbb 3

ANNO
CHRISTI
1527.

volontiers & libéralement l'accorder, con-
 quiescans la raison y estre, & l'argent be-
 faine & necessité, qu'il est de recouvrer mes
 dits sieurs les enfans du roy, qui est la for-
 tification de ce dict royaume. Ayans aussi veu
 regard à l'imminent peril & inconuenient qu'il pou-
 uoit aduenir, & l'évidente utilité, qui en
 depend, à cause de la paix uniuerselle, qui
 s'en ensuyura, dont chacun se ressiuira, Dieu
 aydant, priant & requerrans icelluy sire tres
 humblement vouloir à ce entendre, & travail-
 ler. Et aussi ont requis au dict sire faire cas-
 ser & extirper la damnable secte & heresie des
 Luthériens, laquelle chose le dict sire comme
 roy tres chrestien a tres à coeur, & de tout
 temps l'a bene en hayne, horreur, & abo-
 mination, desfrant punition estre faite de ceux
 qui s'en trouueront chargés & coupables. En
 quoy il tiendra la main, & se y emploira par
 tous moiens à luy possibles. A ceste cause, &
 pour plus aisement lever les dices decimes,
 & auoir sur ce les conuainctes necessaires,
 chacun archeuesque en son archeuesché, sera
 assembler au la meilleure & plus grand diligence
 que luy sera possible son concile provincial;
 auquel le dict archeuesque de Lyon à son dict
 archeuesché remoustrera bien au long à ses
 suffragans les choses dessus dites, & l'ad-
 uis des prelates presens à la dicte assemblee
 pour les faire condescendre, joindre, & ac-
 corder libéralement à faire bailler & payer la
 valleur des dits quatre decimes aux plus
 briefs termes que faire se pourra, sous les con-
 ditions & remonstrations qu'ils ont faites
 au dict sire. C'est assauioir qu'il ne sera tou-
 che aux dits deniers, sinon pour employer
 au payement de leur dicte rançon, & non
 ailleurs, & que icelluy sire leur gardera &
 obseruera les franchises, libertes & immuni-
 tes de l'eglise Gallicane, aussi qu'ils seront
 recouurer les dits deniers par les mains de tels
 recouuers qu'il leur plaira, & que à ce ils
 commettront & deputeront. Et pour ce qu'il
 pourra estre que l'affaire & payement de la
 dicte rançon sera si pressé, que les dits de-
 niers ne pourront estre recus au temps qu'il
 sera requis. En ce cas sera besoin que mes
 dits seigneur les prelates aduisent quelques
 bons moiens, pour faire aduancer les dits de-
 niers, non la urgente necessité & celerité que
 requiert l'affaire ou l'ouest, qui est l'affaire de
 toute la chose publique. En ensuiuant lequel
 conseil & aduis, icelluy sire ne ramene en
 doute, que les dits prelates de la dicte pro-
 uince de Lyon, ne suivent & accordent vo-
 lontiers, at. ends les causes qui sont si iustes
 & raisonnables, que plus ne pourroient, ne
 voulans aussi eulx mouuer de moindre vouloir
 & effect que les autres. Et est besoin que
 les dices deniers viannent avec franchement &

A sans diminution, outre les frais. Et leur se-
 ront baillés lettres pour l'invocation du bras
 seculier, s'ils le requerront. Item dira que plu-
 sieurs grans personnaiges conseilเลอร์ au Roy,
 vobis l'affaire de quoy il est question, qui est
 de redimer les captifs, mesmelement la personne du
 Roy, ou en son lieu, messieurs ses enfans, il
 pouvoit & deuoit se ayder de tous les biens des
 chevaliers & commandeurs de saint Jehan de
 Jerusalem, attendu que pour ceste beure, ils
 n'ont aucune charge, ni occasion d'eulx exemp-
 ter, & que leur principale fondation n'est que
 pour la redemption des captifs & prisonniers,
 & par ce moyen les desuoir du cors de l'eglise
 Gallicane, comme du tout exempt; de la dicte
 B eglise. Toutefois voyant le dict sire la bonne
 volonte de ses prelates, & l'affection qu'ils
 ont au bien de la paix, & deliurance de mes
 dits sieurs les enfans, apres plusieurs remon-
 strances sur ce faites, a este contenu que les
 dits freres & chevaliers de Roddes & tous
 leurs benefices contribuent chacun un diocese ou
 ils seront assis, à raison des dices quatre de-
 cimes, & si le dict sire les exemptoit ou ap-
 pointoit autrement avec eux, il rabattra &
 dedra à messieurs les prelates & au clerge au-
 rans que se pourroit mouuer la part des dits
 chevaliers, & commandeurs de Jerusalem
 Item, le roy escript particulièrement aux eues-
 ques de chacune province lettres de creance, sur
 l'archevesque de la dicte province, les priant
 vouloir tenir la main en cest-affaire, qui touche
 le bien uniuersel de luy & de son dict royaume,
 pays, seigneuries, & subgés. Fait à Paris
 le XXIII. jour de Decembre, l'an mil cinq cens
 vingt-sept.

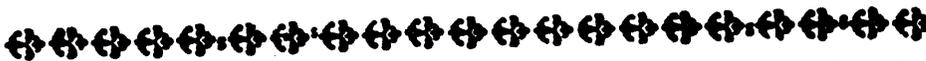
Francys Cedoyz.

Et quia ego Bartholomeus Bellicre cler-
 icus, domini Lugdunensis publicus apostolica
 auctoritate Notarius & curie Officialis Lug-
 dunensis juratus sepe facti reverendissimi domi-
 ni archiepiscopi & comitis Lugdunensis Gal-
 liarum primatis in sua sede archiepiscopali
 Lugdunensis secretarius, & in hujusmodi ne-
 gotio per prefatum reverendum dominum epis-
 copum Matisconensem vicarium generalem in
 dicto concilio presidentem scriba & graffarius
 depotatus, in premissis omnibus & lingulis,
 dum sic, ut premittitur, agerentur, dico-
 rentur, & fierent, presens fui, eaque sic
 fieri vidi & audiui, ac de ipsis hoc publi-
 cum instrumentum recepi, & confeci. Idcirco
 eidem publico instrumento de premissis sum-
 pro, manu aliena me aliis occupato negotiis
 scripto, hic me manu mea propria subscri-
 bens, signum nominis mei prodens quo utor in
 talibus appofui consuetum in testimonium pre-
 missorum requisitus.

Bellicre.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.

CONCILIIUM BITURICENSIS.

PROVINCIALE, PRÆSIDE FRANCISCO TURNONIO ARCHIEP.

Anno Christi MDXXVIII. die XXI. Martii in quadragesima, adversus dogma Lutheri ejusque sequacium, ad reformationem morum, necnon pro decimarum solutione, &c.

Descriptimus ex veteribus chartis penè sibi obfisis.

DECRETA CONCILII PROV. BITURICENSIS.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, amen. Hæc sancta synodus provincialis Bituricensis in Spiritu sancto legitime congregata ad facilius consequendum pacem & unionem ecclesie Dei decernit, declarat, ordinat, statuit & definit ut sequitur.

I.

Decernit quod damnatum dogma Lutheri & sequacium a sacrosancta sede apostolica jampridem reprobatum in publicis concionibus locis & temporibus opportunis, prout expediens ordinariis locorum videbitur, generaliter tantum reprobetur, non declaratis sigillatim erroribus, nisi locus aliquis fuerit ad quem pervenerint damnati aliqui errores. In quo & errore reprobo nominatim ipsius etiam errores reproberentur.

II.

Item decernit injungendum esse curatis & parochianorum rectoribus siquos sciant in sua parochia Lutheranis aut aliis ejusdem sectæ, & hæreticæ factionis intoxicatos aut infectos erroribus, siquos maleficos, sortilegos, incantatores, & alias id genus superstitiones observantes, usu herbarum cum superstitione observatione, & sacrilego ac damnato ritu characterum, etiam usu signorum in occultis revelandis per demonum invocationem & aliorum mixtionem verborum abutentes, revelent episcopo aut ejus vicario sub incurso poenæ arbitrarie per ordinarios decernendæ.

III.

Decernit & statuit ne quis librarius libros infectos Lutherana hæresi & sequacium vendat, neve impressores imprimant, neve habentes apud se derinant, sed intra mensem unum ordinariis locorum aut

A vicariis eorundem exhibeant, neve aliqui emant. Si quis vero hoc præsentis decreto & ejus promulgatione admoniti contra venerint, venditores, impressores, emptores & detentores carceribus includantur & alia poena arbitraria puniantur.

IV.

Item decernit & statuit ne libri Lutheranae hæresis aut sequacium aut alii libri etiam divini a Latino sermone in linguam vernaculam pridem & ab annis octo versi non vendantur, emanturve, nisi fuerint ab ordinariis locorum recogniti sub poenis contravenientibus infligendis.

V.

Decernit ne quæstores indulgentias promulgantes hujusmodi indulgentias aut aliud quodvis ad populum concione publica declarent, nisi prius fidem fecerint de permissione ordinariorum deque probatione & institutione eorum. Quæntiam habeant articulos chirographo secretariorum signatos ultra quorum contenta, si quædam publicent, subiaceant poenæ arbitrarie, tam rectores ecclesiarum abusus ipsos fieri permittentes, quam quæstores ipsi delinquentes. Prohibetur etiam ne aliqui incogniti prædicatores cuiuscumque professionis sint ad prædicationem admittantur, nisi habita potestate ordinariorum.

VI.

Decernit quod rectores ecclesiarum in sacris celebrandis diebus dominicis prædicent plebi præcepta legis, evangelium, aliquid epistolæ illius diei, aut quod confert ad cognitionem peccatorum & virtutum, tripertitum etiam Gersonis vulgari sermone versum declarent: quod ut commodius fiat, curent breviores esse in aliis, ut puta in precatationibus fieri solitis ac aliis non necessariis.

VII.

ANNO
CHRISTI
1548.

VII.

Item decernit quod statuta synodalia Latino sermone contexta in linguam vernaculam vertantur, ut conciones synodales fiant imposterum contexta faciliori & rudiori sermone, & quem maximo capere poterunt auditores, quibus suo poenis arbitrariis rectores parochiarum & alii sacerdotes & clerici in civitate vel oppido existentes in quo fiet synodalis concilio intersint.

VIII.

Statuit ne clericus aut plebs vagetur & deambulet per templa, interea dum res divina peragitur aut predicatio sive matorum publicatio habetur.

IX.

Definit ut decretum concilii Constantiensis super celebratione conciliorum provincialium tertio quoque anno celebrandorum observetur. Fiant etiam visitationes a dominis prelatibus singulis annis & per se, legitimo cessante impedimento, quoniam ad eos pertinet de omnibus curam sollicitam agere.

X.

Decernit ut acerrima indagatio, inquisitio & punitio fiat contra blasphemos, iram Dei, B. Marie virginis & sanctorum provocantes.

XI.

Statuit ad maiorem Dei reverentiam ut rectores ecclesiarum suo populo persuadeant faciendam genuflexionem tantisper ac quoties audietur signum aliquod elevationis corporis Christi seu sacrosanctae eucharistiae.

XII.

Item statuit excludenda etiam ridicula quae interdum fiunt in collatione sacramentorum praecipue baptismi & matrimonii in contemptum sacramentorum. Statuit etiam ne poenitentes iniunctam sibi poenitentiam a sacerdote revelent: Neve sacerdotes ipsi revelent poenitentias etiam iniunctas aut aliquid in confessione detectum: quod a quibusdam impune fit in contemptum clavium ecclesiae: alioquin si contrafecerint gravi poena punientur.

A

XIII.

Decernit quod observetur statutum concilii Constantiensis & pragmaticae sanctionis de residentia canonicorum & aliorum ecclesiae ministrorum in divino cultu, & etiam de psalmodia lente & cum certa morula facienda.

XIV.

Decernit quod emendae imposterum non dentur ad firmam, nec etiam jus sigilli dominorum praelatorum.

XV.

Decernit quod breviaria, missalia, baptisteria, processionalia, horae, & huiusmodi libri, quos vocant usus, non mittantur ad chalcographiam imprimendi, donec ipsi librarii acceperint exemplaria ab ordinario aut deputato emendata.

XVI.

Item statuit quod confraternitates non erigantur inconsulto ordinario, nec fiant sumptus immoderati praecipue conviviorum, comotationum, chorearum, &c. Convertantur potius pecunias confratrum in pios usus. Itemque contractus ficti & usurarii praetextu praedictarum confraternitatum non contrahantur.

XVII.

Statuit numerum dierum festorum esse coercendum: steturque arbitrio ordinarii in ipsis festis abrogandis.

XVIII.

Item ne literarii studii magistri suis auditoribus legant auctores revocantes a divino cultu, ecclesiae caeremoniis, & religionibus sive institutis ab ipsa ecclesia approbatis: sed potius legantur scriptores ad animi cultum & linguae splendorem conducentes.

XIX.

Statuit quod parochi sive curati sub poenis arbitrariis visitent suas curas personaliter semel in anno ad minus, maxime in paschate, salvo tamen in omnibus privilegiatorum exemptionibus.

XX.

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

XX.

Decernit quod dimissoria non dentur promovendis nisi debite examinati fuerint ab ordinario & idonei inventi. Itemque si qui promoti fuerint ad ordines sacros non habitis dimissoriis suspendantur a celebratione missarum per tempus quod convenire videbitur ordinario. Et si iam promoti incapaces inveniantur corporaliter puniantur arbitrio dioeceseos. Non concedantur etiam dimissoria ad sacros ordines non beneficiatis, nisi prius fecerint fidem de titulo patrimonii.

XXI.

Item statuit ne dispenseretur a prelatibus, cum habentibus curam animarum, ut relictis propriis ovibus, inserviant alienis.

XXII.

Decernit moniales cohibere ab exitu monasteriorum suorum, & compelli ab ordinariis ut resideant in claustris suis clausis undique sepiis, adeo ut aditus non pateat ad eas secularibus. Et per omnia observentur & executioni mandentur contenta in capitulo Periculoso, de statu regularium in sexto.

XXIII.

Item decernit quod religiosi extra claustra sua vagantes ab ordinariis cogantur ad rectam redire semitam & ad suorum institutorum observantiam.

Acta & publicata in ultima sessione concilii provincialis Bituricensis die 21. mensis Martii anno domini MDXXVII. presidente reverendissimo in Christo patre & domino domino Francisco de Turnone misericordie divina archiepiscopo patriarcha Bituricensi Aquitanie primatice celebrata.

LE TROING secr.

Super ecclesiastica jurisdictionis perturbatione decretum.

Decernit & ordinat eadem synodus, ut super turbatione quod jurisdictione ecclesiastica a secularibus iudicibus patitur circa obligationes iuramento firmatas cum submissione coercionis ecclesiasticae circa personarum actionum cognitionem inter laicos: circa etiam testamentorum quoad pias causas exhibitionem & executionem: circa inventariorum de bonis mobilibus clericorum per notarios officialium confectioem & literarum tacitis nominibus moni-

A toriarum publicationem: item circa remissiones que a laicis iudicibus fiunt cum onere casus privilegiati: adhuc circa prohibitiones generales necnon & particulares que tam contra arreta quam contra ordinationes regias passim fiunt: Porrigatur supplicatio domino nostro regi, quatenus super his procedere dignetur, ut libertati ecclesiasticae & subditorum suorum etiam laicorum commoditati consulatur.

Super reformatione ecclesiastica jurisdictionis decreta.

I.

Inhibet hęc provincialis synodus monitoria generalia seu tacitis nominibus ab ecclesiasticis iudicibus decerni, nisi damnatum ratione cuius impetratur, sit affirmationis trium solidorum: nec moniti culpabiles pro minori damno excommunicationis sententia innodentur, atque id in monitoriis literis exprimat.

II.

Statuit etiam ut in literis contra participantem excommunicatoris & aggravatoris concedendis eximantur uxor & liberi nec non servitores & ancillę que ante dictarum literarum impetrationem operas suas locaverint.

III.

Prohibet insuper notariis, scribis, procuratoribus & aliis in ecclesiasticis curiis practicantibus, pro salariis, vacationibus, expeditionibus & actis judicialibus contra partes seu clientulos suos per viam excommunicationis procedere: sed tantum per viam interdicti ab ingressu ecclesie eidem liceat procedere, donec crescente contumacia causa cognita per iudices aliter extiterit ordinatum.

IV.

Item, ut animarum saluti consulatur, decernit pro prima contumacia literas excommunicatorias non esse concedendas, sed tantum interdictum ab ingressu ecclesie nisi pro diversitate locorum morumque ordinariis aliter observandum videbitur.

V.

Item ut facilius & rectius metropolitani iudices iustitiam ministrare valeant, statuit

ANNO
CHRISTI
1528.

tuit informationes & inquestas a suffraganeis seu eorum officialibus in lingua Latina aut Gallica esse faciendas, aut saltem tali idiomate ut absque interprete facile possint in Bituricensi sede intelligi.

Aliud decretum circa parochialium ecclesiarum rectores.

Statuit provincialis hæc synodus ut parochialium ecclesiarum rectores ceterique animarum curam habentes resideant in suis beneficiis; nec eisdem etiam concedenda literæ de non residendo, nec ipsorum vicariis de regendo, nisi causa cognita: qua expensa & vicariis idoneis præmissis examine compertis, teneantur prædicti curam animarum habentes sic per se vel suos vicarios procedere, ut debita hospitalitas & pauperum subventio observentur.

Aliud decretum circa coemeteria.

Ne adeo facile polluantur aut prophænantur coemeteria, statuit ut proxime quam citius fieri poterit, saltem infra triennium claudantur. Et si ii ad quos spectat hæc cura, causa cessante, facere neglexerint, ordinarii arbitrio puniantur.

Acta & publicata in ultima sessione, &c. ut supra.

De solutione quatuor decimarum pro redemptione filiorum regis pro parte obsidum &c.

Die Jovis decima nona mensis Martii anno domini MDXXVII. fuit quinta sessio synodi seu concilii provincialis Bituricensis, in qua præsidente reverendissimo in Christo patre & domino, D. Francisco de Tournon, m. d. archiepiscopo, patriarcha Bituricensi, Aquitanie primate, & assistentibus nonnullis reverendis in Christo patribus dominis episcopis suffraganeis dicti reverendissimi domini, ac abbatibus, prioribus & ceterorum dominorum episcoporum suffraganeorum, necnon capitulorum ecclesiarum cathedralium, dominorum abbatum, priorum conventualium, & collegiorum secularium ecclesiarum, civitatis & dioceseos & provincie Bituricensis ad dictum concilium vocatorum & invitatorum ibi in præsentiarum non existentium vicariis, & presentibus huiusmodi concilium provinciale facientibus & representantibus, discussis prius fidei, reformationis, libertatis ecclesie, & illius jurisdictionis obstaculis: deinde super requisitione & conventionione domini nostri Francorum regis in dicto concilio proposita, rogata & scrutatis singulorum sententiarum, necessitateque urgenti considerata, prædicta synodus memoratae conventionioni domini nostri regis super solvendis quatuor decimis pro redemptione dominorum filiorum ipsius domini nostri regis captivorum & pro eodem obsidium exequendum..... Quas quatuor decimas super fructibus tam exemptorum, quam non exemptorum beneficiorum

& officiorum ecclesiasticorum, etiam confraternitatum, communitatum ac præceptoriarum militarium & aliorum beneficiorum sancti Joannis Hierosolymitani, aliorumque ordinum, nec non & fabricarum ecclesiasticarum in dicta provincia existentium, infra biennium, nisi necessitas prædictorum filiorum regis actu citius redimendorum aliud exegerit, persolvendas esse, qualibet decima ad rationem & quantitatem decimæ novissime solutæ omnibus prædictis inclusis ascendente, censuit & concessit: duas videlicet infra festum beati Michaelis proxime venturum, & reliquas infra aliud subsequens festum ejusdem sancti Michaelis anno revoluto, seu infra alios terminos reverendissimi domini Bituricensis archiepiscopi & suorum suffraganeorum arbitrio infra huiusmodi biennium præfigendos.

Ordinavit insuper quod pecuniæ ex prædictis decimis collectæ dictis filiis ad precium redemptionis nondum receptis interim in custodiam penes ecclesiam cathedralem cujuslibet diocesis dictæ provincie reponantur in arca seu scrinio tribus aut quatuor clavibus clauso, ad diocesani cum sui capituli consilio discretionem pro eisdem pecuniis dandis & tradendis tempore & casu præmissis tangentibus, factis in præmissis protestationibus quod per huiusmodi concessionem non intendit præfatum concilium contravenire factorum conciliorum decretis aut aliquibus constitutionibus super solutione decimarum, aut aliis editis, sed solum in casu & jure permissio, videlicet captivorum regis & ejus filiorum redemptione, non intendens libertati aut immunitati ecclesiasticæ in quopiam derogare aut præjudicare, nec in alios usus prædictam decimam convertendam & citra præjudicium alicujus consequentia. Et quod interea nullis aliis oneribus aut solutionibus prædicta provincia aut ejus dioceses prægraventur.

LE TROING. secr.

Extractum a suo originali per me, Calfoin.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hoc eodem anno aut certe præcedenti 1527. neque enim diem aut mensem scimus, Franciscus Rohanius filius marescalli Gienis, archiepiscopus Lugdunensis, congregasse dicitur synodum provinciam Lugdunensem, præside Claudio de Longovic Matifonnensi episcopo, qui procuratoris partes obibat, ceterisque qui aderant consecrationis prerogativa superabat. Eisdem porro ob causas coactum arbitror ob quas Bituricensis concilium a Francisco Turnonio celebratum fuisse paulo ante observavimus.

EJUSDEM OBSERVATIO ALTERA.

Parifense, quod apud Binium aliosque passim minus accurate dici Senonense consuevit, inchoatum fuit, ut habent acta qua sequuntur, a die 3. Februarii anni 1527. more veteri Gallico, ad diem 9. Octobris anni 1528. præside Antonio a Prato, &c. adversus Lutheri similiumque hæreticorum impii dogmata ac pro reformatione ecclesie.

Post præfationem curiosis lectoribus sæpius evolendam, in qua novatorum, schismaticorum atque hæreticorum mores graphice depinguntur, sequitur,

1. Generale decretum continens hæreson cum pullulantium species & detestationem, modum judicandi ac discernendi hæreticos ac relapsos, formam & ordinem procedendi contra eosdem: acerbis etiam eorumdem penas, ac demum exhortationem ad principes potestatesque seculares de illis profigandis & exterminandis.

2. Decreta fidei numero sedecim cum annotationibus aliquot errorum jam olim damnatorum & tunc repullulantium.

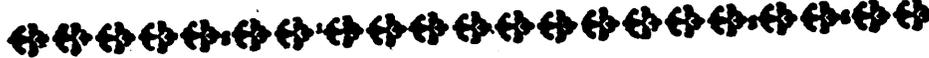
3. Constitutionem seu decreta morum numero quadraginta cum postrema conclusione.

CON.

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1565.

ANNO
CHALISTI
1148.

CONCILIUM SENONENSE
DICI CONSUETUM, PARISIENSE

A loco dicendum, contra Lutheranorum hæreses, & pro reformatione ecclesie celebratum Lutetie Parisiorum, sub reverendissimo domino Antonio a Prato, tituli sancte Anastasie presbytero cardinali, Senonensi archiepiscopo, Galliarum ac Germanie primare, necnon Albigenſi episcopo, Francie cancellario, inchoatum anno domini MDXXVII. & consummatum anno sequenti tempore Clementis papæ VII.

ex sup-
patione Et
bon Gallie
en, quod ple-
nari non ad-
vertem. non
m Roma
m & inchoa-
tum & con-
summatum
fuit eodem
anno 1565.

Antonius miseratione divina, tituli sancte Anastasie sacrosanctæ Romanæ ecclesie presbyter cardinalis, archiepiscopus Senonensis, Galliarum & Germanie primas, Albigenſis episcopus, ac Francie cancellarius, universis præfens hoc scriptum inspecturis, salutem in eo qui est omnium vera salus.

Apudentiam, dum extinctarum quoddam hæresicon cineres exsuscitant, dum hæresiarichas ab omni fidelium theatro quoddam explosos orthodoxis patribus anteposunt, ut sacrosanctam conciliorum auctoritatem respiciant, nullum vel apertissimum scripturæ locum non depravent, sed corruptum atque adulteratum in suam utcumque sententiam detorqueant. Ne serpat itaque latius hic cancer, ne quis commissa nobis plebe, vanæ cujusdam libertatis prætextu, aut adulterino scripturarum furo deceptus, tam dirum ac pestilens venenum hauriat: de suffraganeorum nostrorum consilio decreta promulgari iussimus, quibus exitiale Lutheri & ceterorum id genus hæreticorum virus, aliqua ex parte detegatur. Adjectæ sunt & nonnullæ constitutiones, quibus insolentes nostra tempestate mores & suppelulantes quidam excessus compescantur. Disciplinam tamen ordinem securi, a generali primum decreto susceptum fidei negotium inchoamus, ad specialia subinde progressuri.

Datum Parisiis anno domini 1568. die vero vicesima mensis Februarii.

P R Æ F A T I O.

SCRIBENS regius paltes de ecclesia episcopum que adversariis, & vano atque inani eorum conatu, Sape, inquit, expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc fratres: Sape expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi. Quibus sane verbis indicat ecclesie vel a primordiis suis hostes non defuisse: qui atrociter quidem illam impugnaverunt, sed minime devicerunt: hostiliter quoque exercuerunt, sed non pro sua potuerunt libidine extinguere. Quare cum præposuisset, Sape expugnaverunt me a juventute mea, mox subiunxit: Etenim non potuerunt mihi: quod idem facile cognoscet, quisquis veteres hæresiarichas & eorum errores paululum discussit. Nam a plurimis adversariis oppugnatam ecclesiam fuisse percipiet, sed semper de illis nobiliter triumphasse: impugnavit in primis ecclesiam in primo sui juventutis flore Simoniani, Nicolaitæ, Gnostici, Carpocratiani, Chiliaſtæ, Ebionæi, & plerique alii hæretici, qui falso arbitrati vasis suis argutis & dolis supplantare ecclesiam, tanquam fumus evanuerant: ecclesia autem victrix glorioſaque permanſit. Subsecuti sunt deinde alii, ecclesiam inſidiosius & occultius adorti: qui sacras literas aliquatenus suscipientes, & nudo earum cortici inherentes, ejus auctoritatem non solum moliti sunt imminuere, verum etiam

Thom. 128.

CUM frequens conciliorum celebratio agri dominici præcipua sit cultura, quæ vepres, spinas & tribulos hæresicon extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineam domini ad frugem uberrimam fertilitatis adducit; generalia autem non facile possunt aut soleant aduari, quibus sabolescentes errorum fibræ animadversionis tempeſtiva ſarculo præcidentur, provide admodum a sanctis patribus institutum est, ut metropolitani provincialia subinde concilia convocarent, quibus una cum suis suffraganeis, irrepentibus animorum morbis & commissis sibi plebis contagioni, digna cautione mederentur. Quod etiam semper utique fuerit non segniter observandum, et tamen sese nobis obtulit necessitas, ut in tanta curarum nostrarum mole, nulla dilatione negotium tam sanctum protrahi pateretur. Si quidem cum gravis & lethifer morbus afflicta corpus ac depaſcit, adhibenda est e vestigio salutatis medicina sine ulla procrastinatione, quæ propulsato morbo pristinam ægroto sanitate instaurat. Et periculosa tum solet esse mora cum per illam languor exitialis inavaleſcit amplius, & valentiores sumit vires. Quid igitur faciendum, cum extrema quædam animorum pestis immaniter grassatur in omnes, & lue sua mortifera longe lateque debacchatur? Nonne rejecta omni prorogatione, incunctanter occurrendum est, & mature tam pestilenti malo remediis salutaribus & accommodis; ne si oscitanter idiplum & lente agatur, interea tabes illa pestifera latius proſerpat in plures, & diffusius propagetur? Tale autem quiddam nostra accidisse etate circa fidei & morum corruptelam, vel tacentibus linguis, res ipsa plane loquitur. Adesse jam tempora illa periculosa, de quibus ad Timotheum scribit apostolus, ipsa rerum experientia dilucide comprobatur. Tanta enim Martini Lutheri & perditorum quorundam hominum auspiciis in orthodoxam fidem pestis efferebuit, tam gravis ecclesie procella superioribus hisce diebus incubuit, ut electi (quod est apud Mattheum) propemodum viderentur in errorem induci, & dirum concussæ Petri navicula naufragium intentari. Nempe eo dementiæ proruperunt ecclesie perduelles, in eam venire præfrictæ frontis im-

1. Thom. 1.

Matth. 24.

D

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.

profus enervare. Hujusmodi fuerunt, Manichæus, Aerius, Vigilantius, Valdo, Marcellinus Patavinus, & Joannes Vvicellus. At frustra id tentarunt; quandoquidem solido fundamento innixa evetti non potuit. Voluit nempe Deus tantam esse ecclesiæ suæ stabilitatem & potestatem, ut per eam veluti per infalibilem quandam regulam ad salutem mortales dirigerentur. Nam, ut sanctæ scripturæ testantur, nulli ad vitam beatam poterat aditus, qui ecclesiam certe non audiat, aut qui ab ejus communionem exclusus sit. Nec certe gloriosi possunt heretici, quasi apud illos relideret ecclesia catholica. Nam cum illa sit universalis, omnesque fideles complectatur, (aliqui catholica non esset) angulis aut latibus hereticorum nequit circumferri. Huic accedit, quod in integritate fidei ecclesia catholica eadem semper perseverat, nec ullis erroribus contaminatur. At contra, nefarii suis conventiculis veluti infamibus prostribulis fidem heretici prostitere ac violare satagunt, dum impie in suis adinventionibus fornicantur. Præterea, in finem usque sæculi, juxta Christi pollicitationem, perduratura est ecclesia catholica, quod nullis adhuc hereticorum sectis contigit. Quare non potest apud hereticos catholica ecclesia residere, licet secus arbitrati sunt Manichæus, Aerius, Vigilantius, & ceteri prænominati. Quorum perniciosos errores paulo diffusius explicare constitimus, quod si dem sint, aut fere similes illis, qui hac tempestate repullulare videntur. Præfatorum itaque hæresiarum primus fuit non minus impius quam ridiculus Manichæus; qui tollens liberum arbitrium, duplicem in homine statuit naturam; alteram bonam, alteram malam: & bonam quidem a Deo, imo de Dei substantia conditam asserit, & eandem semper bene agere: malam vero a principe tenebrarum, semper male. Agunt enim juxta illius sententiam non libere & voluntarie, sed necessario & naturaliter: ob idque nihil imputandum putat humane voluntati, sed naturis illis, maxime inter se contrariis. Nec ea in re multum distat a Manichæo Lutherus: nam cuncta quæ ab homine sunt, necessario fieri Lutherus credit, nec in hominis situm potestate vias suas bonas facere aut malas. Aufert etiam ipse, ut Manichæus, liberum arbitrium, licet alias ab eo dissentiat. Manichæus namque humanam salutem ponit in operibus bonæ illius naturæ. At Lutherus sola fide & fiducia in Deum, ejusque promissa, seculis bonis operibus, homines justificari arbitratur. Errat Manichæus, errat & Lutherus. Erravit consimiliter Pelagius, dum aliud extremum secutus, ad vitam beatam comparandam minime necessariam putat divinam gratiam: sed ad id sufficere censet liberum arbitrium, si modo addit divinæ legis cognitio. Porro talia deliramenta respiciens ecclesia catholica, hæc tria ad salutem requiri docet: Fidem, bona opera, & divinam gratiam, neque absque his patere homini adulto viam salutis. Accedentem siquidem ad Deum oportet primum divinæ gratiæ munere adjutum credere, deinde bonis operibus intendere: in quibus efficiendis & liberum arbitrium operatur, & gratia; primum tamen, & principalius, gratia. Quapropter qui hominem bene operari & salutem consequi arbitratur absque gratia, aut primum boni operis libero arbitrio adscribit, non gratis, Pelagianus censendus est: qui vero sal-

vari hominem existimat, neglectis bonis operibus, a libero arbitrio procedentibus, hic Manichæus est & Lutherus. Nam in errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxie & scrupulose devitat Pelagium. Metuens namque liberum arbitrium cum Pelagii animo conferre, omne bonum opus, quod est in homine, Deo tribuit & divinæ gratiæ, nihil profus libero arbitrio, sicque tollens omnino liberum arbitrium Lutherus factus est Manichæus, dum refugit esse Pelagianus. Debebat certe Lutherus ex apostolo nosse, ita necessariam esse divinam gratiam ad bene operandum, ut cum ea tamen liberum arbitrium, bonum opus efficiat. Testis siquidem est apostolus, divinam gratiam in se vacuum non fuisse, cum abundantius, inquit, laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum. Unde recte conficitur, ipsum divinæ gratiæ, & reliquos fideles, cooperatum fuisse: quos ipse cohortatur, ne in vacuum gratiam Dei recipiant: laborem eorum pronuntians nequaquam fore vacuum, si sic gratia utantur, ut non frustra illam videantur suscepisse. Utramque nimirum alteri connectens apostolus, noluit liberum arbitrium otio torpescere cum Manichæo: & arrogantiam devotans Pelagii, sic cooperationem tribuit libero arbitrio, ut ex se tamen & citra divinæ gratiæ munus, sufficere non possit ad salutem. Hæc utique sententia est ecclesiæ catholice, quam semper catholici doctores tenuerunt, & in oppositam partem declinantes hereticos, divinorum eloquiorum testimoniis confutarunt & damnarunt, quales (ut præmissum est fuerunt Pelagius, Manichæus, & hoc tempore Manichæi discipulus Lutherus. Atque Manichæo successit Aerius, dissimili quidem voluntate, sed simili vanitate oppugnans ecclesiam. Hic namque carnalem molitum statuere libertatem solemniter indicta ab ecclesia nolebat jejunia servari, ne legi viderentur fideles obnoxii. Arbitrabatur enim, si jejunia ab ecclesia constituta servarent, aut sacris ejus legibus ac institutis obtemperarent, eos in servitutem redigendos, Christianis hominibus minus convenientem. Quæ in re siquidem ostendit, quam ignarus, quamque in divinis scripturis parum esset exercitatus. Intelligere siquidem debebat ex apertissimis sacre scripturæ documentis, quod vera libertas Christianorum, qua fideles Christus liberavit, non libertas est carnis, sed spiritus, per quam mortificatur caro cum suis concupiscentiis, spiritus autem vivificatur. Adversatur enim profus libertati spiritus libertas carnis, ut præclare sub typo Isaac & Ismael, Saræ & Agar, ad Galatas apostolus deducit. Volens itaque Deo inspirante ecclesia hæc spirituales libertatem Christiana pietate dignam statuere, moderata indixit jejunia, ac rationabilem ciborum delictum certis temporibus & diebus sapientissime sancivit, non hæc (ut volebat insipiens Aerius) arbitrio relinquens filiorum, quorum ut pater salutem affectaret & haberet sollicitudinem. Noverat enim sensus humanique cordis cogitationes prona esse ad malum ab adolescentia: nec facile ex se & suapte voluntate ad hanc libertatem spiritus pervenire posse. Tanta autem moderatione, tantaque circumspicione omnia digestit, ut iis qui Christiano animo sunt imbuti, nullus profus justis querelæ locus relinquatur, atque illa instituens hæcquæquam nos rursum in legis Mosaicæ servituti-

1. Co. 12.

1. Co. 6.

Libertas
Christi
no.

Galat. 4.

ANNO
CHRISTO
1528.

vitam obrudat, quæ jam omnino desit, sed in libertatem asserit filiorum Dei. Unde constat quam fallax Aerius, dum in carnalem fideles nititur deicere libertatem. Quamobrem cum sua Ismaelica aut Avarana, eaque carnali atque impia libertate, non heri aut nondum, sed ante annos mille damnatus est, & cum eo satanica ejusmodi libertas funditus est overta. Quam nihilo minus homines impii his temporibus incassum laborant rursus excitare & erigere: dicentes nequaquam ecclesie hoc esse concessum, ut fideles valeat lethiferam noxam reddere obnoxios, aut sic ad mortale peccatum obligare, ut lethalem noxam præceptorum ecclesie incurrant transgressores: cum tamen ex sacris literis, donatam esse a Christo ecclesie ejusmodi auctoritatem clare innoveat, qui inter Ethnicos eos sane deputavit, qui ecclesie præceptis non obediunt. Contraria autem assertio, non catholicorum est, sed hæreticorum, qui hoc unum præter cetera, suorum habent errorum fundamentum. Hoc amplectantur Aerius, Jovinianus, Lamperius. Huic adstantur Valenses, Vviclefisti, Bohemi: ex eo fonte omnes fere Lutherani impietatis blasphemias proficiunt. Nec mirum, si tantopere hujusmodi sententiam probant hæretici, & oppositam rejiciunt, cum sciant, sicut baculo canes, ita universas suas hæreses ecclesie repelli auctoritate, & se, ut putrida membra, ab ejus consortio rescari. Sic olim rejectus est delirus Manichæus, & cum carnali sua libertate insanus Aerius. Rejectedus est & post eos Epicureus Vigilantius, insensum admodum ecclesiasticæ pudicitie, quandoquidem immundo spiritu agitatus, in tantam præcipit amentiam, ut continentiam hæresin, pudicitiam dicat libidinis seminarium. Quare sacram continentie legem non ferens, libidini frenam permisit, nullos volens sacris initiari, qui uxores prius non duxerint: neque iis credi pudicitiam, qui celibes vivant, quasi nihil sit, quo homines, divina gratia adjuti, distent a porcis, nihil quo differant a brutis animantibus, nihil quo a jumentis separantur. Pessime certe de restituto a Christo humano genere judicat, qui ita censet. Nam qui ita de hominibus sentit, homines humana exuit dignitate, & in servilem brutorum dejicit conditionem, ut sint tamquam equus & malus, quibus non est intellectus. Probanda itaque est Latine ecclesie continentia, utpote quæ sanctitate præfulgeat, libertatemque præbet dominum sine impedimento obsecrandi, nec non profectui ecclesie maxime sit accommodata. Non ab ea re ergo ecclesiastica censura repulsa est Vigilantii & assecularum ejus assertio impudentissima. Sequentes autem Vigilantium Valenses, homines idiotæ, & literarum expertes, ordinem hierarchicum ecclesie confundunt, perturbant, destruant: liberum cuique esse asserentes prædicare & docere verbum Dei; nullum sexus aut status discrimen facientes; sacerdotes itidem & præsules, cum primum lethaliter deliquerint, omni spoliant dignitate sacerdotii aut episcopatus: neque eos tum posse consecrare, aut sacerdotes ordinare asseverant. Præcepta insuper ecclesie parvipendunt, quæ alicujus esse momenti minime credunt. Purgatorium etiam inficiantur, neque orant pro defunctis: omne rursus juramentum illicitum arbitrantur, simul & judicium, nihil demum teneri aut agi volunt, quod non fuerit expressum

Conc. Gener. Tom. XXXII.

in sanctis scripturis: quæ sane assertio aliorum multorum basis est & fundamentum errorum; cum tamen per easdem sanctas scripturas manifeste eildatur. Porro hujusmodi istorum rudium & indoctorum, insanos errores divulgantium, mox rejecta est impietas, atque per ecclesie censuram recisa. Post hos autem ignaros homines, surrexit Marsilius Patavinus, cujus postilens liber, quod defensorium pacis nuncupatur, in Christiani populi perniciem, procurantibus Lutheranis, nuper excusus est. Is hostiliter ecclesiam insectatus, & terrenis principibus impie applaudens, omnem prælati admittit exteriorem jurisdictionem: ea dumtaxat excepta, quam secularis largitus fuerit magistratus. Omnes etiam sacerdotes, sive simplex sacerdos fuerit, sive episcopus, archiepiscopus, aut etiam papa, æqualis ex Christi institutione asserit esse auctoritatis: quodque alius plus alio auctoritate præstet, id ex gratuita laici principis concessione vult provenire; quod pro sua voluntate possit revocare. Verum ex sacris literis coercitus est delirantis hujus hæretici immanis furor: quibus palam ostenditur, non ex principum arbitrio dependere ecclesiasticam potestatem, sed ex jure divino, quo ecclesie conceditur, leges ad salutem condere fidelium, & in rebelles legitima censura animadvertere. Iisdem quoque literis aperte monstratur, ecclesie potestatem longe alia quavis laica potestate non modo superiorem esse, sed & digniorem. Ceterum hic Marsilius, & ceteri prænominati hæretici, adversus ecclesiam impie debacchati, certatim ejus aliqua ex parte nituntur diminueri auctoritatem. Nam quod in bonis & in malis operibus statuit scriptura, tollit Manichæus liberum arbitrium: ad suum nutum evocat Aerius ecclesiasticæ jejunia: Vigilantio, contra ecclesie decretum, sacrilege ecclesiasticorum nuptiæ probantur. Vitiis prælatorum tantopere Valenses offenduntur, ut inde eorum statum damnent. Excellens a Christo concessa ecclesie potestas gravis est Marsilio, nec illam potest ferre. At vero his succedens Lutheranus sectæ fons & origo Vviclefus, cuique Lutherus per omnia ferme consentit, non aliqua tantum ex parte, ut priores illi hæretici, sed radicatus totam ecclesie enervare auctoritatem contendit. Is enim non cum uno aut altero tantum hæreticorum priorum, commercium habet, sed cum singulis. Cum Manichæo namque humanorum actuum tollit libertatem: cum Aerio, nihil facit præcepta ecclesie: Vigilantium secutus, ecclesiasticorum pudicitiam prostravit, terrenis etiam illos possessionibus exuens. Passim & ab unoquoque juxta hæresin Valdensium prædicandum verbum Dei decernit, nulla habita ratione prohibitionis superiorum: Marsilii item dogma probat, ne quis excommunicari possit, qui ad seculares judices provocarit. Cumque omnibus his consentiat, non tamen quiescit mala mens, nec pravum impium ingenium sibi satisfacit, nisi omnes longe superet impietate, seque hostem prodatur ecclesie, aliis multo infestiorum. Hinc certe quidquid ab ecclesia Spiritu sancto suggerente constitutum est hoc ille delirus, veluti demonio arreptus, conterere, lacerare, abjicere molitur. Hic est qui universitates aspernatur & generalia studia, civilia dominia perplexa reddit & incerta, ecclesiasticis possessiones admittit, & decimas clericorum subjicit laicis.

Ccc

laico.

ANNO
CHRISTO
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.ANNO
CHRISTI
1528.

laicorum tribuens jurisdictioni; religiones & religioforum abjici instituta, censuras ecclesiarum flocci pendit, minimeque curandas pronuntiat. Quid plura? Sacrum ille ridet canonem missae, dies festos sanctorum pariter & reliquias tollit, preces fidelium ad eos dirigi vetat. Horas canonicas & vocales contentus, eos potissimum qui in templis alta voce efferrantur, sublannat. Sanctas etiam in ecclesia pie ac laudabiliter consuetas caeremonias ridet. Nec his contentus est, nisi sua virus perfidiae, in divina quoque sacramenta eucharistiam, ordinis, confirmationis, & penitentiae evomat. Quamvis autem omnium ferme haeresum portenta, quae inducere studeat, antequam ipse nasceretur, salce ecclesiasticam censuram essent praecisa; ne tamen haberet, in quo gloriaretur incircumcissus Philistinus in superbia sua, exprobrareque agminibus Dei viventis non posset, aut in Deum & ecclesiam sponsam suam tam execrandas blasphemias effundere, in celeberrimo illo Constantiensi concilio repressa est Vvicleffi (& in eo, Lutheri & sequacium) tam effrenis & prius inaudita insania. Proinde dum rejecta est impiissimi haeretici Vvicleffi dementia, dum Marsilii, dum Valdensium, dum Vigilantii, dum Aetii, dum denique Manichaei; simul etiam corruit & funditus eversa est temeraria & impudens assertio eorum, qui calumnias, blasphemias, atque haereses praescriptas tuentur & imitantur. Cujusmodi sunt Lutherus, sequacique illius, Melancthon, Carolostadius, Lambertus, Zuinglius, Oecolampadius, & ceteri hujusce conjurationis execrandae complices: quos ideo ex nomine citavimus, ne pestiferos illorum libros quis legere audeat, ne viperis dogmatibus insciatur. Quo fit ut non parum demeremur, quoniam pacto tam impudentes sint hodie, aut tam arrogantes Lutherani, ut damnatam Vvicleffi damnati viri doctrinam audeant disseminare, eamque probare, praedicare, scribere, aut divulgare non erubescant, quam semper ecclesia Spiritu sancto illustrata rejecit, respuerunt orthodoxi, probati doctores execrati sunt: quasi vero magis sit paucis, iisdemque temerariis, errorum factoribus credendum, quam omnibus doctoribus, sanctis martyribus, academiis, episcopis, summis pontificibus, generalibus conciliis, quo stultius dici nihil potest, aut furiosius. Nam quae major stulticia, si non insania dicenda est potius, quam quod praedamnatae tot retro saeculis haereses revocare conantur, & extinctos execrandarum blasphemiarum cineses student ex inferis denuo suscitare? At certe in vanum laborant, cum adversus Christum & ecclesiam nihil unquam feliciter attentetur. Quapropter quantumlibet tumultuentur, innumeras licet insipientium hujusmodi catervas in animarum & corporum perniciem, ad nefariam impietatem tuendam technis & fraudibus alligant: quotquot libros ad firmandam execrabilem hanc lectionem conscribant, quantumvis negas & calumnias suas composito fucatoque sermone satagant adumbrare; quantumvis denique in ecclesiis catholicis conspirent exitium, impii tamen eorum conatus in ventos tandem effluent & vaneferent. Zelatur enim Christus zelo magno ecclesiam suam sponsam integritatem, quam in fidei & caritatis potissimum sinceritate consistit, nec passurus est aliquando fidem ecclesiam iniquis haereticorum conjurationibus corrumpi. Ea propter dum eam illi oppugnant,

A potenti brachio virtutis sui illos repellit, ac vana eorum molimina frustratur. Et quemadmodum facile solis calore nix dissolvitur, facillime longe divina virtute impiorum consilia vix dum exorta dissipari, & cordis eorum cogitationes dispergi solent. Hoc utique in Lutheranis hodie videmus impleri, qui quamvis longe ab ecclesia catholica dogmatibus abint, tamen inter se admodum dissident, dum alii unum, alii aliud tenendum arbitrantur. Ex eis enim nonnulli sanctorum imagines deiciunt, alii contra erigunt: quidam humanas disciplinas, ut venenum pietatis reprobant, quas alii, ut apprimere utiles, defendunt: iteratum baptismum ab aliquibus susceptum alii omnino execrantur. De eucharistia insuper minime conveniunt. Nam eorum nonnulli, solum esse signum corporis & sanguinis Christi in eucharistia contendunt: alii vero veraciter esse Christi corpus & sanguinem certo profitentur: in hoc tamen a veritate dissidentes, quod substantiam panis & vini cum corpore Christi asserunt remanere. Eo etiam velantur devenerunt eorum nonnulli, ut Spiritum Dei jactantes se habere, scripturas sacras luce clariores asserunt, omnibus sacris interpretibus rejectis, quibus tamen plerique alii refragantur. Sunt & alia non pauca, de quibus inter se Lutherani digladiantur. Haec autem discrepantia plane indicat, quam a veritate sint alieni. Veritas siquidem ubique sibi constat, nusquam dissidet. Non enim Spiritus Dei Spiritus est dissensionis. Cum itaque in his quae ad fidem spectant, tam manifeste dissident, perspicuum est eos nullatenus in solidae veritatis radice stabiliri. Eos enim, qui ab unitate ecclesiae dissident, relinquit Deus in manu consilii sui, ut nec sibi ipsis nec aliis haereant. Contra vero catholicorum dogmatum inconcussam veritatem demonstrat unus & idem consensus: inter quos nulla unquam poterit inveniri discordia. Unde satis exploratum est, illa a Deo proficisci, neque aliquando dissolutum iri, quantumvis ea evertere nitantur veritatis inimici. At vero Lutherana doctrina, a parte mendacii (qui dissensionis spiritus est) exorta, tandem veluti fenem exarescet: nempe usque adeo pudendos atque execrandos illa continet errores, & tam male sibi coherentes, ut facile fugienda appareat & detestanda. Et quia suapte natura talis est ejusmodi doctrina Lutheri, serpentina quadam malitia laborant, quod dolentes referimus, Lutherani orthodoxorum procerum libris eam inserere, quo eorum praetextu facillime suscipiatur. Hinc impiis tum praetationibus, tum annotationibus marginibus adjectis, tum scholiis, tum indicibus, limpidissimos illos fontes catholice pietatis, & antiquorum doctorum libros, virotoento sulfure damnati sui erroris inficere moluntur: sed non potest adversus veritatem prevalere falsitas: veritas enim super omnia vincit. Nam cum Deus veritas sit, & Deum nemo valeat superare, nec veritas certe poterit aliquando ulla haereticorum versutia supplantari. Quare non est quod editorum librorum copia gloriantur Lutherani, tam enim potest nefanda scriptorum farrago damnatam impietatem firmare, quam stramine stipulis fundamentum domus reddere stabilis. Non enim plures faciunt hujusmodi libros orthodoxi, quam pulverem quem projecit ventus a facie terrae: habituri idem judicium,

tam

ANNO CHRISTI 1528.

Dico cap. Encommunicamus. 1. Cap. Super eo. de heret. 1. §. De heret. 1. de her.

11. 9. 7. cap. de heret. 1. §. de heret. 1. de her.

Relapsi quorum poenitentia non fuerit.

Cap. Super eo. de heret. 1. de her.

Cap. Volentes. de heret. 1. de her.

lissis, ad humilitatis gratiam & reconcilia-
 tionis affectum facilius inclinentur. Damnati
 de hæresi, si ad unionem fidei catholicæ redi-
 re noluerint, maneat de foro ecclesiæ, & ad
 agendam perpetuam poenitentiam in pane do-
 loris & aqua tristitia, perpetuo carceri depu-
 tentur. Damnati de hæresi, si eam abjurare
 noluerint: si laici sunt, statim sunt iudicio
 sæculari relinquendi. Si clerici, præsen-
 te testate sæculari, sunt a suis ordinibus degra-
 dandi, & pronuntiandum est, ut eos sæcula-
 ris iudex in suum forum recipiat. Ceterum quia
 episcoporum numerus per sacros canones ad de-
 gradationem requisitus non facile potest adu-
 nari, concedimus, ut cum sacerdos aut alius
 in sacris ordinibus constitutus fuerit pro crimine
 hæresis degradandus, possit, accessit abba-
 tibus, aliisque prælatis, solus episcopus de-
 gradare. Qui in hæresim semel abjuratam reci-
 derint, ac velut canes ad vomitum redierint,
 tamquam palmites aridos in vite non manen-
 tes, foras mittendos decernimus, & sæculari
 iudicio sine ulla audientia relinquendos. Relap-
 sos autem in hæresim, juxta decretum Alexan-
 dri quarti, declaramus eos, qui in iudicio
 hæresim abjurarunt, & post committunt in
 ipsa, licet prius hæresim crimen non plene
 contra ipsos probatum fuisset. Insuper eos,
 qui in una specie hæresis commiserunt, aut
 in uno fidei articulo erraverunt, & post sim-
 pliciter vel generaliter hæresim abjurarunt, si
 extraneæ vel alterius speciei hæresis committunt,
 velut relapsos in hæresim decernimus iudican-
 dos. Præterea is, de cuius lapsu in hæresim
 ante abjuracionem constiterit, vel nunc con-
 stat: si post illam hæreticos deducat, accep-
 tet, sive associet, vel dona ac munera eis
 mittat, seu favorem eis impendat, qui excula-
 ri non possit, merito iudicari debet relapsus:
 cum illam ex approbati a se erroris consequen-
 tia, non sit dubium id fecisse. Novissime, ab-
 jurans in iudicio hæresim, propter vehemen-
 tem presumptionem, si iterato labitur, licet
 non fuisset plene probata, relapsus dicitur. Ce-
 terum relapsus etsi resipiscencia non profuerit ad
 evitacionem poenæ temporalis, tamen cum ec-
 clesiæ nulli claudat gremium redeunti, non sunt
 ipsi relapsi, si poeniterint, & poenitentia si-
 gna apparuerint, poenitentia & eucharistiæ sa-
 cramentum deneganda. Qui de hæresi deprehen-
 si fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta
 considerationem suspicionis, qualitatemque per-
 sonæ, innocentiam suam congrua purgatione
 monstraverint, anathematis gladio feriuntur,
 & usque ad satisfactionem condignam ab omni-
 bus evitentur. Hæreticorum bona tamquam reo-
 rum læsæ maiestatis, si laici sunt, fisco sæcula-
 ri applicantur: si vero clerici, ecclesiis, a qui-
 bus stipendia receperint. Confiscationis autem
 executio non fiat per iudicem sæcularem, nisi
 prius a iudice ecclesiastico super crimine sen-
 tentia pronuntiata extiterit.

Ceterum, quia intelleximus per nonnulla lo-
 ca provinciarum nostrarum quosdam (qui in nulla un-
 quam academia incorporati fuerint, sed in ver-
 ba Lutheri iuraverunt, aut Lutheri sunt nequiores)
 monopolis illicita facere, & occulta con-
 venticula, nec non cum laicis sese in penetra-
 libus domorum recipere, & cum idiotis ac mu-
 lierulis conversari, de fide catholica disputa-
 re, & non secus quam impius Montanus cum suis
 Priscilla & Maximilla, simplicium animos elu-
 dere & fascinare, inter hæc jaçtantes se habere

A spiritum domini: propterea, ne vitia sub specie
 virtutum subiant, præcipimus suffraganeis
 nostris, ut congregationes huiusmodi occultas
 & adeo perniciosas prohibeant, ac transgresso-
 res poena condigna puniant. Deus enim, qui
 est lux vera, & qui illuminat omnem hominem
 venientem in hunc mundum, adeo execratur
 opera tenebrarum, ut apostolos in universum
 mundum prædicaturos missurus præceperit eis
 aperte: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lum-
 inibus*. Rursus etiam intelleximus, nonnullos
 Martini Lutheri libellos perniciosos, jampridem
 cum suo auctore a sanctissimis pontificibus Leo-
 ne papa & Hadriano nec non Clemente papa mo-
 derno, damnatos, a nonnullis nihilo secius, timore
 divino & pudore humano profus abjectis,
 adhuc vulgari, legi, & circumferri. Propterea
 prohibemus sub poena excommunicationis lætæ
 sententiæ, ne qui, cuiuscumque conditionis
 aut status exstant, prædicti Lutheri libellos,
 aut qui ab eo & suis sequacibus prodisse asse-
 runt, deinceps comparent, habeant, & cir-
 cumferant: aut in concionibus publicis, seu
 privatis confabulationibus, laudent, approbent,
 tueantur, aut evulgent. Porro cum, secundum
 apostolum, alios dedit dominus apostolos, alios
 doctores, alios prophetas: hinc est, quod dis-
 trictè juxta sacrum generale Lateranense con-
 ciliium prohibemus, ne passim liceat cuivis
 prædicationis officium usurpare: neque ad præ-
 dicandum prodeant, nisi quibus aut a iure,
 aut a papa, aut episcopo loci, licentia con-
 cedatur. *Quomodo enim predicabant, nisi mis-
 rantur?* Et veritas ipsa dicit in evangelio:
 *Rogate dominum messi, ut mittat operarios in
 messem suam*. Joannes quoque Baptista, spe-
 cialis lux millionis testimonium protulit de
 scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deser-
 to: dirigite viam domini*, sicut dixit Isaias
 propheta.

Ordinamus insuper, quod suffraganei no-
 stri, si viderint aliqua loca esse de hæresi sus-
 pecta, per se aut alios idoneos quamcumque ad
 illa accedant, & ab illis de vicinia exigant sa-
 cramentum de prodendis huiusmodi hæreticis,
 ac conventicula illicita facientibus. Quibus
 etiam districte præcipimus, ut ad hæc exe-
 quenda diligenter invigilent, & in negotio
 huiusmodi hæreticæ pravitatis, summarie &
 de plano procedant. Et si in expurgando hu-
 jusmodi fermento fuerint remissi aut negligentes,
 intelligant se poenas incursumos quæ in sa-
 cro generali Lateranensi concilio continentur.
 Poenas insuper reformident, contra inquisito-
 res in officio delinquentes, in sacro Viennensi
 concilio promulgatas. Constitutiones autem
 Urbani V. Clementis V. & Bonifacii VIII.
 diligenter observent suffraganei nostri. Obse-
 cramus autem per viscera misericordiæ Dei no-
 stri Christianissimum regem & principem ac do-
 minum nostrum supremum, ut pro suo singu-
 lari zelo miroque affectu & incredibili devo-
 tione religionis Christianæ, a suis terris & do-
 miniis universos hæreticos confestim repellat:
 exterminetque hanc tetram & diram lœm hæ-
 reticorum, quæ in dies magis ac magis pullu-
 lat: res haud dubie inaudita, cum ab exordio
 nascentis ecclesiæ usque ad hæc novissima tem-
 pora regnum hoc Christianissimum (ut inquit
 Hieronymus) hæreticorum prodigiis mon-
 stris caruerit. Proinde principes orthodoxi,
 si Christiano nomini consultum esse volent,
 si religionis Christianæ ruinam metuant,

ANNO CHRISTI 1528.

Mon. 16.

Epist. 4.

Cap. Encommunicamus. 1. §. Quia 1520.

Rom. 10.

Matth. 9.

Joan. 1. Iam 40.

Dico cap. 5. Ad iudic.

Cap. Statuta. de heret. 1. de heret. 1. §. 6.

Dico cap. Encommunicamus. 1. §. Volentes.

Cap. Volentes. de heret. 1. de heret. 1. §. 1.

neccf.

ANNO
CHRISTI
1528.

Math. 8.

Cap. Incor-
municatus.
1. 5. Mo-
naster. De
hæret.

necesse est in exterminandis profligandisque
hæreticis omnes suos conatus intendant, om-
nem suam potestatem exercent. Periculum
alioquin est, ne Petri navicula operiatur flu-
tibus, ac demergatur in profundum; nun-
quam enim sic undis jactata est ecclesie navis,
sic ventis validis (id est vanis doctrinis) im-
pulsâ, sic undique procellis agitata. Inde,
quod Christo in navi dormiente apud Mat-
thæum apostoli fecerunt instante naufragio,
clamemus necesse est, & dicamus: *Domine,
salva nos: perimus.* Novissime ordinatus,
quod rectores & consules civitatum, corpo-
raliter præstent sacramentum, quod fideliter
& efficaciter ecclesiam in hujusmodi negotio
hæretis (cum fuerint requisiti) juxta suum
officium pro viribus adjuvant, manusque
porrigunt adjutrices. Episcopi autem vel in-
quisitores dum in hujusmodi negotio proce-
dunt, & a secularibus iudicibus forsitan ex-
communicatis subsidia postulant, nullam ex
participatione hujusmodi excommunicationem
incurrant. Præcipimus tandem singulis suffra-
ganeis nostris, ut hoc nostrum tam salubre,
tamque pro conditione temporum necessarium
statutum, suis statutis synodalibus adjiciant,
ac in prima eorum synodo faciant publicari.
Datum Parisiis in prima sessione concilii no-
stri facta apud fratres eremitas sancti Angu-
stini, anno domini MDXXVII. die tertia
Februarii.

INDEX DECRETORUM FIDEI.

CETERUM, quia magis solent sermo-
nes particulares moribus esse accomodi,
quam universales, jam superest, particula-
ria quædam decreta super renascentibus non-
nullis præfatis erroribus in medium proferre:
quibus tum per sanctas scripturas, tum per
sacra concilia, traditionem ecclesie, anti-
quitatis consensum, tum per inconcussam ec-
clesie usum, & certam ejusdem auctoritatem
ejusmodi elidantur errores. Quorum quidem
decretorum index subsequitur.

- I. De unitate & infallibilitate ecclesie.
- II. Quod ecclesia non sit invisibilis.
- III. De auctoritate sacrorum conciliorum.
- IV. Quod ad ecclesiam spectat determinare, qui
libri sint canonici.
- V. Aliqua esse firmiter credenda, qua non conti-
nentur expresse in scriptura.
- VI. De constitutionibus humanis.
- VII. De jeuniis ecclesiasticis.
- VIII. De calibatu sacerdotum.
- IX. De votis, & præsertim monasticis.
- X. Quod septem sine sacramenta ecclesia.
- XI. De sacrificio missæ.
- XII. De satisfactione, purgatorio, & commu-
matione defunctorum.
- XIII. De veneratione sanctorum.
- XIV. De veneratione sacrarum imaginum.
- XV. De libero arbitrio.
- XVI. De fide & operibus.

Concil. Gen. ai. Tom. XXXII.

DECRETA FIDEI.

I.

SANCTUM quidem & indissolubile viri
& uxoris vinculum: at vero magnum istud
in Christo & ecclesia sacramentum, quam ille
tantopere dilexit, ut seipsum traderet pro ea,
quo illam sanctificaret, mundans eam lava-
cro aquæ in verbo vitæ, & exhiberet sibi glo-
riolam, non habentem maculam neque rugam.
Cum igitur eam sibi in fide desponsaverit, ab
ea profecto per infidelitatem, aut alium circa
mores errorem, non est aliquando divellenda,
nec ullo patietur Christus a se divortio illam
separari, cum qua se futurum spondit usque
ad consummationem sæculi. Ea quippe non
modo sponsa, sed & domus illa Dei est, quæ
columna est & firmamentum veritatis, firmiter
ædificata, bene fundata supra firmam petram.
In quam licet descendat pluvia, irruant ven-
ti, inundent flumina; everti tamen non po-
terit, neque porta inferi prævalebit adver-
sus eam, aut aliquando poterunt illi, qui ex-
pugnant illam a juventute sua. Non enim dor-
mitabit neque dormiet qui custodit eam: is
nimis, qui ascendens in altum dedit quos-
dam quidem apostolos, quosdam autem pro-
phetas, alios vero evangelistas, alios pastores
& doctores, ad consummationem sanctorum,
in opus ministerii, in ædificationem corporis
Christi: donec occurramus omnes in unitatem
fidei & agnitionis Filii Dei, in virum perfe-
ctum, in mensuram ætatis plenitudinis Chri-
sti: ut jam non simus parvuli fluctuantes, &
circumferamur omni vento doctrine, in nequi-
tia hominum, in astutiis, ad circumventionem
erroris; sed maneat nobiscum in æternum Spi-
ritus veritatis; & sanctificet nos in veritate.
Ea, inquam, tabernaculum illud Dei cum ho-
minibus, in quo habitabit cum eis, & ipsi po-
pulus ejus erunt: & ipse Deus cum eis, erit eo-
rum Deus. Extra quam, non secus ac quondam
extra arcam Noe, nemo salvus esse possit, quin
insurgentibus hæresum procellis obruatur. Ea
ipsa una est domus, in qua agnus paschalis man-
ducari est jussus, & extra quam participatio men-
sæ domini nequaquam potest haberi. Eadem
quoque unica est domus Rahab, qua conclusi,
evadunt exterminium urbis Jericho, neque an-
cipitem sentiunt gladium, in exitium hostium
fidei & ecclesie exortum. Una igitur sancta &
infallibilis ecclesia, quæ nec a caritate decidere
potest, nec ab orthodoxa fide deviare; cujus
auctoritatem qui in fide & moribus secutus non
fuerit, quasi Deum abnegaverit, (cui gloria
in ecclesia & Christo Jesu in omnes generatio-
nes) infideli deterior habeatur.

E

I I.

Cum adeo explorata sit ex scripturis tum uni-
tas ecclesie, tum sanctitas, ut qui secus ausit af-
firmare, manifestè statim impietatis convincatur,
apertissimum autem in hæreticos argumentum,
& quo minore negotio contundi queant, sit ejus
auctoritas; cujus definitiones & decreta, prop-
ter sui claritatem, non facile sint cavillis & ter-
giversationibus obnoxia: operiprocium se fa-
cturos esse putaverunt, si quam inficari non
possunt, dolo tandem & versutiis eludant. Id
quod tum demum affecti fuerint, si pro sen-

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1522

Math. 18.

Mat. 20.

Mat. 23.

1. Tim. 3.

Epist. 4.

Deut. 17.

tentia Lutheranorum invisibilis & tota spiri-
tualis, ac proinde nobis incognita credatur
ecclesia. Nam quis futurus contentio-
nis modus, ubi provocatur ad iudicem, qui nec in-
veniri, nec inventus internosci possit? *Atqui,*
inquit Christus, *si se corripientem fratrem tuum*
non audierit, hic ecclesia. Quid autem cras-
sus, aut quid inutilis fingi possit, si pro-
fus occulta sit & impervestigabilis ecclesia, cu-
jus majores natu admonet apostolus, universo
gregi, non quidem invisibili, attendere, in
quo eos Spiritus sanctus posuerat episcopos ad
regendam ecclesiam Dei? Numquid invisibilis
illa, a qua pro Petro, cum carcere teneretur,
assidua fiebat oratio, aut in qua Timotheum
conversari docet apostolus? Non igitur fide
tantum & internis charismatibus, sed confes-
sione fidei, & externa ac visibili sacramento-
rum participatione constat, semperque con-
stitit ecclesia, quæ ab ipsis invocabilis, com-
muni & prescripta unius & ejusdem fidei pro-
testatione non caruit. *Unum corpus,* inquit
Paulus, *unus Spiritus, unus Dominus, una be-*
des. Sed ne ab his invisibilibus tantum pen-
dere videretur ecclesia, unum adjecit baptisma.
Etenim in uno spiritu omnes nos in unum
corpus baptizati sumus: sive Judæi, sive gen-
tiles, sive servi, sive liberi, omnes in uno Spi-
ritu potati sumus. Quisquis igitur tergiversan-
di studio invisibilem & incertis sedibus erran-
tem dixerit ecclesiam, non hæresim tantum dix-
isse, sed hærelum omnium puteum fodisse
judicetur.

III.

Aburdum non abs re videri possit, si tanto
studio veteri synagoge Deus adfuit, ut si quid
in lege difficile vel ambiguum occurreret, quod
citra controversiam a iudicibus & legisperitis
absolui non posset, designato, tamen cœtu non
carent, cujus arbitrio res tota finiretur: ec-
clesiam autem longe synagoga potiorum ita ne-
cessariis destituit auxiliis, ut profus non ha-
beat, cui labora de fide questione tuto satis
inniti possit. Proinde cum certa sit & infalli-
bilis ecclesie regula, nec aliquando invisibili-
tatis prætextu tandem eludi queat: ea profe-
cto sacris generalibus conciliis auctoritas dero-
gari non potest, quæ proxime universalem re-
presentant ecclesiam. His enim conciliis si
ea decernendi quæ ad sinceritatem fidei, &
extirpationem hæresum, ecclesie reformatio-
nem, & morum integritatem pertineat, po-
testas adimatur, nihil certum, nihil stabile
futurum est, nihil denique, quo hæreticus ab
orthodoxo possit internosci: cum ille frequen-
ter tum impendio loquacior, tum pervicacior,
pluribus (licet perperam intellectis) scriptura-
rum testimoniis falso gloriatur. Nec erat, quo
veterum quondam hæreticorum retunderentur
insultus, nisi ecclesiastici proceres apostolorum
exemplo concilia celebrassent, quibus sancti
Spiritus auctoritatem ferocientibus illis, & re-
rum humanarum scientia tumentibus, oppone-
reat. Quo fit, ut si conciliorum auctoritati,
sub hac temporum calamitate, tantillum depe-
reat, protinus velut ab inferis suscitæ sint
damnatæ hæreses, neque desurri sint qui hinc
Ario, inde Nestorio, ceterisque id genus pesti-
bus, palam subscribere non formident. Etsi au-
tem nonnihil quoque laicorum interfit, quid
credendum sit, quid agendum, id tamen ab

apostolis (quibus succedunt episcopi) legitime
observatum, ut sive marmuri Græcorum occur-
rendum foret, seu pacanda super legalibus obor-
ta seditio: non centurionem, non promiscuam
e plebe multitudinem accerferent, sed præsen-
tem sibi Spiritum sanctum affirmarent, cujus in-
stinctu quod justum esset & æquum sanciretur.
Quod si ubi duo vel tres in nomine domini
congregantur, (licet sibi ipsi relicti falli pos-
sint) continuo tamen in medio eorum sit do-
minus, quanto magis, ubi summus pontifex,
ceterique primores ecclesiastici conveniunt, ut
hæresibus subinde pullulantibus occurrant, &
dominicum agrum subortis expurgent sizanias?
Sancta igitur & inviolabilis est sacrorum concilii-
orum universalium auctoritas, cui quisquis
pertinacius refragatur, hostis fidei jure optimo
censeri debet.

IV.

Magna profecto fuit, semperque futura est
scripturæ sacræ auctoritas: in qua nihil falsum,
nihil otiosum esse possit. Cum enim non hu-
mana voluntate allata sit aliquando prophetia,
sed Spiritu sancto inspirati, locuti sint sancti
Dei homines, omnis scriptura divinitus inspi-
rata, utilis est ad docendum, ad arguendum,
ad corripiendum, & ad erudiendum in justi-
tia. At nihilo minus mutilum est & profus
invalidum sumptum e scripturis argumentum,
si pro cujusvis arbitrio, quod adductum fuerit,
sacrum aut profanum, canonicum aut apocry-
phum habeatur, vel quod in canonem admis-
sum receptumque fuerit, indocti & instabiles
depravent ad suam ipsorum perditionem, ac
passim cerdones, ac infimæ plebis homines, in
eam quam semel imberberint, sententiam perti-
naciosius detorqueant. Nam quid promovebis,
cum si quid defenderis, negetur; ex diverso,
si quid negaveris, defendatur? & tu quidem
nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil
consequeris, nisi vilem de blasphematione lau-
dem. Nullus quidem tam deploratus quondam
fuerat hæreticus, qui non suum errorem
scriptura tueri conaretur: nulla tam absurda,
tam impodens hæresis, quæ non sacris utcum-
que fulciatur eloquiis, sed corruptis, & a ge-
nuino sensu depravatis. Imo vero si quis literæ
corticem tantum, suo fretus ingenio percurrat,
si penitissimos sensus cum ecclesiasticis interpre-
tibus non penetret, vix unquam confutabitur
hæreticorum versutia. Obortis igitur de fide
dissidiis, frustra sæpe scriptura consulitur, nisi
ecclesiam certa & infallibilis litem dirimat au-
ctoritas, quæ canonicum librum ab apocrypho,
catholicum sensum ab hæretico, germanum ab
adulterino, discernat. Hac nempe velut inter-
nuntia, patrum & sacrorum conciliorum orga-
nis, Spiritus sanctus docet nos omnia, & sug-
gerit nobis omnia: sine quorum auspiciis, qui
scripturæ sacræ sensum habere se jactitant, non
intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus
affirmant; sed videntes non vident, & audien-
tes non audiunt. In enumerandis itaque cano-
nicæ scripturæ libris, qui præscriptum ecclesie
usum & auctoritatem non sequitur, sacrum Car-
thaginense concilium tertium, Innocentii & Ge-
larii decreta, & denique definitum a sanctis
patribus librorum catalogum respuit, aut in ex-
ponendis scripturis non pascit hæreses suos juxta
tabernacula pastorum, sed fodit sibi cisternas
dissipatas, quæ continere non valent aquas: &
spre-

ANNO
CHRISTI
1522.

Testimonium
de prescrip-
tionibus hæ-
reticorum.

ANNO
CHRISTI
1544.

Spresis orthodoxorum patrum vestigiis, proprii A
spiritus iudicium sequitur: is veluti schismaticus & hæresion omnium inceptor & fautor. a
tanta temeritate reprimatur.

V.

Dionysius
ecclesiasticus
hieros. cap.
1.

Origenes ho-
milia 5. fo-
per Num.

Cap. Eccle-
siasticum
15. distict.

Mat. 20.
Mat. 1.

Joan. 21.

1. Cor. 2.

1. Cor. 11.

Cyprianus
in sermone
de oblatione
pedum.
Callianus
col. 21. c. 21.

Dum. 17.

Ampla certe scripturæ latitudo, ingens & incomprehensibilis profunditas, perniciosum est tamen eo errore laborare, ut nihil admittendum putetur, quod non e scriptura depromptum sit: multa quippe a Christo ad posteros per manus apostolorum ore ad os & familiari colloquio transfusa sunt; quæ etsi in sacra scriptura expresse contineri non videantur, incoactis tamen tenenda veniunt. Nam quod genus hæcamus orantes ad orientem, sed & lacrosanctæ eucharistiæ percipiendæ ritus, vel eorum quæ dicuntur in baptismo verborum, gestorumque, & ordinum, atque interrogatorum & responsonum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc, operata & velata, portamus super humeros, atque ita implemus, ut a magno pontifice Christo aut primitivæ ecclesiæ proceribus tradita. Ad hæc, ubi queso scriptum est illud, quod a Christo dictum commemorat apostolus: *Basius est magis dare, quam accipere*? Quis scripto redegit ea, quæ per dies a resurrectione quadraginta dominus cum discipulis de regno Dei disseruit? atque alia id genus multa; *Quæ si scribantur per singula, nec ipsum mundum, juxta Joannem, arbiramur posse capere eas, qui scribendi sunt, libros*. A quibus non longe sunt symbolum illud apostolorum, & quod sine unctione non fit confirmationis sacramentum, & insuper benedictio missæ sacrificio aqua misceatur, aut fideles vivificæ crucis signo frontem comuniant; pluraque id genus, quæ velut ex reptione quadam, & quasi per manus, ab apostolis emanarunt. Hinc Paulus non eas tantum traditiones jubet a Thessalonicensibus observari, quas per epistolam, sed etiam quas per omnem sermonem didicissent. Neque prætermittisse putandus est cetera, quæ circa venerandum eucharistiæ sacramentum Corinthiis de se dispositurum, cum venisset, ultro sponderat. Quorum plurima licet a Christo forte non sint instituta, id tamen ratum est, quod dictante Spiritu sancto apostoli tradiderunt, veluti quod Christus ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Oportet itaque nos auctoritati patrum consuetudinique majorum, usque ad tantum tempus per tantam annorum seriem proelata, etiam non percepta ratione credere, eamque ut antiquitas tradita est jugi observantia ac reverentia custodire. Quam si quis eo prætextu pertinacius rejiciat, quod non legitur in scripturis sacris, no hæreticus & schismaticus habeatur.

VI.

Si tanta erat synagoga majestas, tanta Levitici sacerdotis auctoritas, ut qui superbiret, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore domino ministrabat, decreto iudicis moreretur, ut hac animadversione auferretur malum de Israel, cunctisque populus audiens timeret, & nullis deinceps intumesceret superbia, qua fronte in eam prorupit hæreticus audaciam, ut quidquid scriptura non expressum, a sacrosanctis conciliis & summis ecclesiæ pon-

tificibus statutum sit, ausu temerario resonat & sublanet? An non attendit verba Christi? *CHRISTI*
qui, ne quispiam a præstanda Scribis & Pharisæis obedientia ob quantumvis apertam morum impuritatem avocaretur, *Omnia*, inquit, *quæcumque dixerint vobis, servate & facite*; *se-* *Mon. 11.*
cundam autem opera illorum nolite facere: & ad suos conversus, quibus regendam committebat ecclesiam, *Qui vos audit*, inquit, *me audit*: *Luc. 10.*
& qui vos spernit, me spernit. Atque id optimo quidem jure. Nam cum filios patribus, & subditos potestatibus sublimioribus oporteat esse morigeros, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; nec in iis tantum quæ jure divino cauta sunt, sed quæ vel ad familiam aut ad reipublicam pertinent; profecto qui præsunt ecclesiis patres sunt. *Nam si 1. Cor. 4.*
docem nullis pedagorum habeatis in Christo, inquit Paulus, *sed non multos potes*: *ego enim*, ait, *in Christo per evangelium vos genui*. Nec patres tantum sunt, sed & in sibi commissos potestatem acceperunt, sæculari non inferiorem, in ædificationem quidem, & non in destructionem. Quæ omnia cum essent præcis olim patribus persuasissima, non inveniebatur qui non ultro jussa capefferet, cum synagoga primores jejuniis aliquod & dies festos indicerent, vel apostoli a sanguine suffocato & idolothyis abstinentium esse. Quin Paulus hominem contentiosum, legem illam de velandis mulieribus non probantem, quod ea forte non inniteretur scripturæ, ecclesiastica consuetudine resellendum censuit, quæ contentiones hujusmodi non admittit. Oportet itaque præpositis obedire, & subjacere eis, qui pervigilant, quasi rationem pro animabus nostris reddituri; qui si quid instituerint, quamvis hujus rei certum de scripturis non proferatur exemplum, eorundem tamen scripturarum etiam in hac re a nobis tenetur veritas; cum hoc facimus quod univèrsim placuit ecclesiæ, quam ipsa scripturarum commendat auctoritas. In omnibus igitur, in quibus nihil certi detinuit scriptura; mos populi Dei, & instituta majorum pro lege habenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi.

VII.

Cum in omnibus ecclesiasticis constitutionibus, utilis quedam honestas & spiritalis profectus incrementum elucescat, in indicendis tamen jejuniis insigniter emicuit, quibus nihil aptius retundendæ carnis petulantia potuit institui, cum id genus demoniorum (ut ad spiritum dictum Christi referamus) jejuniis tantum & oratione pellatur. Nec sane quidpiam exemplo Moïsi, promovendæ mentis puritati commodius: aut demum exemplo Ninivitarum, ad impetrandam, aut iram Dei placandam, efficacius ab ecclesiasticis quondam prædibus potuit ordinari. Quæ res apostolos impulit, ut quadragesimale jejuniis sanctificarent, quo Christi fideles, non tam Moïsen, aut Eliam, quam Christum imitati, totius anni decimam exolverent. Quæ vero a Callisto martyre in quatuor anni partes discreta sunt jejunia, quarti, quinti, septimi & decimi mensis legem referunt, ac figuram adimplent. Et velut quedam nostri temporis primitivæ sob illis quatuor anni partibus offeruntur, ea quidem observantia, ut duodenarius dierum numerus duodecim men-

ANNO
CHRISTI
1544.

Mate. 9.
Mat. 10.
Dum. 9.
Joan. 1.

76. distict.

De consuetudine
dist. 1. de
in pluribus
app.

ANNO
CHRISTI
1528.

Mar. 10.

De consec.
dit. p. cap.
Jejunia &
placibus
illis.
Joan. 11.

mentium numero respondeat, neque dissimili A religione statuta sunt cetera vigiliarum jejunia, quo puriores sacris solemnitatibus accedamus. Ceterum quod ad ciborum delectum attinet, etsi jam olim exoleverit vetus illa Moisaica legis servitus, quam umbram futurorum apostolus appellat, nec jam aliquid commune dicendum sit, aut immundum: nihil tamen sanctius, nihil utilius potuit institui, quo pruriens carnis lascivia frenaretur, quam ut jejuniorum & statutis ab ecclesia abstinentiis diebus, a carniu esu temperantes, cibis tantum aridioribus vesceremur. Neque profecto minor esse debet apud nos sacrosanctae matris ecclesiae auctoritas, quam apud filios Rechab morituri patris imperium: qui, ne patris edictum violarent, a vino perpetuo abstinerunt. Si quis igitur Aerianorum hujusmodi errorem, mille abhinc annis damnatum, & a Joviniano, Vigilantio, Valdensibus, Wicleffo, Huslitis, ac novissimis istis diebus a Luthero & sequacibus suscitatum, lecutus, quadragesimale jejunium, non jam terrena cogitatione initiatum, quam caelesti maiestate consecratum, & cetera ecclesiastica jejunia, vel praescripta a patribus abstinentias non observaverit, aut non observandas duxerit, sacrorum conciliorum auctoritate, anathema sit.

VIII.

Non satis esse visum est Lutheranae factionis auctoribus, si quis in foribus est, sordescat adhuc, nisi Luciferiana quadam malitia magnam stellarum partem secum traherent, & qui jamdudum impudicitiae frena laxassent, multo plurimos in sacrilegos incestus & nefanda prodigiosa libidinis exempla secum praecipites agerent. Ut enim qui lascivia diffuebant plures haberent sui similes, & coaccervata multitudine suam utrumque turpitudinem adumbrarent, in eam proruperunt audaciam, ut sacerdotes evangelicos nulla caelibatus lege teneri velint: sed contra totius ecclesiae ritum, & praescriptam ab ejus incunabulis consuetudinem, liberas quibuscumque post adeptum sacerdotium affirmant nuptias. Leviticis quidem sacerdotibus licita fuisse conjugia, utpote qui paucis tantum diebus sua vice ministrarent, & ex ea tantum tribu jure successionis sacerdotio funderentur. Neque voluit orientalis ecclesia suos ea severitate coehereri, ut contrais primum matrimonii uti non liceret. At sacerdotio Christi, utpote sublimiori & excellentiori superinductas aliquando fuisse de jure nuptias, exemplo caret: & tamquam ab apostolis interdictum secundo Carthaginensi concilio prohibetur. Neque potuit quidquam illo sanctius institui, quo ministri puriores sacris accedant altaribus, & jugi pene sacramentorum administrationi reddantur aptiores: quam neminem nec ad subdiaconatum quidem admitti, qui non sese voto perpetuae castitatis adstrinxisset. Etenim si in lege veteri ii tantum sanctis panibus vescerentur qui ab uxoribus mundi forent, si procul a suis domibus habitabant, quibus sua vice sacrificandum erat, ne conjugum forte polluerentur amplexibus: si quibus orandum est, a conjugali commercio sit ad tempus abstinendum: si denique a viduis, quas suis sumptibus ecclesia quondam alendas admittebat, continentiae votum exegerit: jure quidem optimo a summis pon-

Levit. 21.
1. Paral. 24.
Ambrosius
in 1. ad Tim.
c. 1.Cap. 1. Dist.
1. de 4. quib.

thicus & sanctis ecclesiae conciliis indictum est, ut qui sacris ultro sese ordinibus manciparent, perpetuo caelibatus vinculo necerentur. Nam, *Qui sine uxore est, sollicitus est qua domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est qua sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diversus est.* Degravat quippe animum, & ad terrena dejicit usus matrimonii: amor liberorum avarum & sollicitum reddit. Quisquis igitur contra sacrorum conciliorum & patrum decreta, sacerdotes, diaconos aut subdiaconos lege caelibatus non teneri docuerit, aut libertas illis concesserit nuptias, inter haereticos, omni tergitatione rejecta, numeretur.

IX.

Non ab simili sane versutia veritatis inverfores declinaverunt in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis: dum vota perpetua, & in his potissimum monastica, non vanitatis tantum, sed & impietatis accusant, & abjecta pessimo quidem exemplo cuculla, ad sacrilegas se convertunt nuptias. Quod infandum apostolice genus hac maxime praetextunt ratione, quasi vota ejusmodi libertati Christianae praerudicium afferant, nec satis in nostra sit potestate jugis illa perpetuaeque castitas. Atque his strophis in desideria carnis pellicunt eos qui paululum effugiunt, libertatem eis promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis. At vero nulla major libertas, quam cum repressa carnis tyrannide, corpus in obsequium Christi trahitur, nec tam concupiscentia ducimur, quam spiritu. Nempe ubi Spiritus domini, ibi libertas: neque quidquam est, quod non possimus in eo qui nos confortat: Christus quippe non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Cujus auxilio freti inventi sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum caelorum. Ac proinde certa sit damnatio viduarum, quae cum luxuriat forerent in Christo, volebant nubere, turpi certe transiugio primam fidem irritam facientes, non quam baptismo, qui nuptiarum foedera non respuit; sed juxta expositionem concilii Carthaginensis, quam perpetuae castitatis professione spondissent. Ab hoc autem perpetuae castitatis voto qui Christum aliquando dehortantem facit, in eum blasphemant, & apostolo contrarius est, qui palam nec semel tantum ad perpetuae virginitatis observantiam instigasse legitur. Ceterum cum Christus aperte suadeat, ut qui vult perfectus esse abneget semetipsum, & tollat crucem suam, vadat, & vendat omnia quae habet, & det pauperibus, ad perpetuae profecto tum obedientiae, tum paupertatis vota cohortatur. Si quis igitur votum aliquod hujusmodi voverit domino, etiamsi perpetuum fuerit, non faciet irritum verbum suum, sed deiparæ virginis, Annæ matris Samuelis, & Rechabitarum exemplo, omne quod promiserit implebit, neque tardabit reddere; sed quæ semel de labiis suis egressa fuerint observabit, & faciet sicut promittit domino: quandoquidem ruina est homini, devotare sanctos, & post vota retractare. Quod si quis secus fecerit, aut haeretica pravitae corruptus secus facere licitum esse docuerit, is

ANNO
CHRISTI
1528.
22. dist. cap.
propositi.
1. Co. 7.Cath. II.
cap. 2. Cai.
thag. V. c. 3.
Tolcan. I.
cap. 4.17. quest. 1.
cap. sicut
bonum.

ANNO CHALISTI 1545.

ANNO CHRISTI 1545. Luc. 22.

velut juris tum divini tum naturalis infractor, A sedum sacrosanctis conciliis injuriis condigna per suos superiores animadversione plectatur.

Christus sacerdotes instituit, quibus sui corporis potestatem commisit: veri quidem, dum instituto sui corporis & sanguinis sacramento, Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Mystici vero, dum posteaquam in discipulos insufflasset, Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quibus palam evadit in susceptione ordinis conferri gratiam. Recte igitur Timotheum Paulus admonet, ut non negligat gratiam que data est ei cum impositione manuum presbyterii, sed eam resuscitet potius. Quod si pro sui dignitate quis fecerit, duplici honore dignus habeatur.

X.

Esti nihil intentatum reliquit hereticus, quo Christianam fidem omni parte profligaret; in abrogandis tamen sacramentis, viperico dente sacra matris ecclesie viscera crudeliter dilaniat. Et quibus aliquando spiritualibus coaluit incrementis, ea non ingrato tantum, sed & perfido per nefas ausu conatur abrumper. Nec enim satis esse visum est, si sacramentorum ecclesiasticorum numero detraxerit, dum pleraque ex eis humanum & recens inventum esse dicit, nisi tandem omnibus conferenda gratia vim negaret.

De sacramento eucharistie.

Quis autem vivificum esse neget eucharistie sacramentum, quod tam apertis testimoniis scripturae comprobatur? Calix enim benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Hic nempe calix ille preclarus inebrians: hoc frumentum, hoc vinum germinans virgines. Probat itaque seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Nam qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Caro enim mea, inquit dominus, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in illo. Et rursum: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam. Quibus luce clarius constat, hoc sacrosanctum eucharistie sacramentum non solum gratiam conferre, sed & alia pleraque adversus hereticos roborari, que de ipso catholica tradit ecclesia: atque adeo quidem, ut post tam aperta scripturarum oracula plura consancire supervacuum foret.

De baptismo.

Verum, ut ad singula descendamus, quam efficax sit baptismi sacramentum primum innotescat. Hoc certe est fons ille patens domui David & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris. Hæc aqua munda, cujus effusione mundamur ab omnibus inquinamentis & spurcitiis nostris. Hoc quod nos salvos facit baptisma, quo denuo nascimur. Per hoc lavacrum regenerationis & renovatione Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum salvatorem nostrum, justificati gratia ipsius, heredes sumus secundum spem vite æternæ. Hoc aquæ lavacro mundat Christus ecclesiam in verbo vite, ut eam sibi exhibeat gloriosam, non habentem maculam neque rugam: Quosque enim baptizati sumus in Christo Jesu, Christum induimus: conspersi enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Cum igitur ablutio peccatorum, ab inquinamentis & spurcitiis emundatio, salus, renovatio, regeneratio Spiritus sancti, ceteraque id genus, infusionem gratiæ palam insinuent, perspicuum evadit baptismi sacramentum sua virtute gratiam conferre.

De sacramento confirmationis.

Nec obscurius quidem sacramentum confirmationis Christus instituit, cum parvulis manus imponeret. Quod & ad Samaritanas miserunt Petrum & Joannem, a quibus illi (licet a Philippo diacono antea baptizati) per impositionem manuum Spiritum sanctum acciperent. Quod ex actis apostolorum apud Ephesios a Paulo, & ex Dionysio, Clemente & Fabiano pontificibus, a primitiva quondam ecclesia legimus observatum. Unde & tunc impositionis manuum, nunc confirmationis appellatum est sacramentum. Baptismo quidem regeneramur ad vitam, post baptismum hoc sacramento confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum hoc sacramento roboramur: cujus conferendi potestas, episcopis a Christo concessa, donum Dei est: quod asseruit Petrus pecunia possideri non posse.

De sacramento ordinis.

Porro sacramentum ordinis vel hinc facile colligi potest, quod etsi omnibus adeo commune sit internum illud sacerdotium, quo exhibemus corpora nostra hostiam sanctam viventem, Deo placentem, ut priscis quoque sub Mosaica lege patribus conveniret; non protinus tamen quilibet dispensator ministeriorum Dei ut architectus, ædificii spiritualis habendus est. Non continuo, si puer aut mulier baptismum susceperit, legatione pro Christo fungitur, sed divisiones ministracionum sunt: dicitque Deus quosdam quidem apostolos, quosdam prophetas, alios evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi. Atque ejus gratia Titum Cretæ reliquit apostolus, ut constitueret per civitates presbyteros. Nam si totum corpus oculis, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Denique si omnia essent unum membrum, nec esset aliquis qui non sit sacerdotali ordine insignitus, ubi corpus? aut quid denique confusus, quid perturbatus esse queat? Quosdam itaque

De sacramento penitentia.

Penitentia vero tam necessarium est sacramentum, quam impossibile est baptismum iterari. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. Neque ei, qui semel tantum passus est Christus, sæpius consecrari

Galat. 3. Rom. 6.

1. Cor. 12.

1. Cor. 12.

ANNO
CHRISTI
1528.
S. Hierony-
mos.

pelii possumus per baptismum. Cum igitur in A multis offendamus omnes, neque sit qui possit dicere, Mundum est cor meum, & purus sum a peccato, necessaria est profecto secunda post naufragium tabula. In qua discussa diligenter conscientia, quidquid occurrit Dei offensivum, detestemur. Nam ad poenitentiam nos adducit benignitas Dei, secundum autem duritiam & impenitentem cor homo thesaurizat sibi iram, nisi respiciens sciat & videat, quam malum est & amarum, reliquisse dominum, & non esse timorem ejus apud se. Contra vero, quæ secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur. Neque enim cor contritum & humiliatum despiciat Deus: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, sed commovet terram, & conturbat eam: tum sanat contritiones ejus, quia commota est. Nemo igitur tantum de fide sua presumat, nemo adeo poenitentiam novam vitam existimet, ut non recogitet annos suos in amaritudine anime suæ.

De confessione.

Sed ut vetustissimum illud, ita verissimum: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Neque satis fuerit de peccatis conteri, & ea apud se Deo confiteri, nisi sacerdoti quoque sacramentali confessione detegantur. Ea quippe nec humanum nec recens inventum esse potest, quæ tot & tantis fulcitur scripturarum oraculis. Ad hanc enim, præter multas Mosaicæ legis figuras, propius manuduxisse videtur, primum ille Christi præcursor: a quo qui baptizabantur, confitebantur peccata sua. Tum Christus ipse, dum suscitatum Lazarum ab apostolis solvi jubet: & ei quem a lepra curaverat præcipit ut sese sacerdotibus ostendat. At tum demum hujuscemodi confessionem instituit & præcepit, cum postquam in apostolos insufflasset, *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.* Nam quomodo D remittet quæ sibi cognita non fuerint? aut quo pacto eorum iudex esse poterit, quæ prorsus ignota sint? Oportet itaque, quem antiquus ille serpens occulte momorderit, abstrusissimum quodque vulnus medico detegere, omnem indigestum & virulentum humorem (etsi stomacho mentis altius infederit) evomere: pudorem, in satisfactionis partem, de singulo quovis errato pati, ne, dum occultis peccatorum vinculis sese teneri dissimulat, horrendæ tandem sub omnium oculis æternæ damnationis laqueo constringatur. Proinde statim ab ipsis ecclesiæ nascentis incunabulis sacer iste confitendi ritus, de interioribus, nedum de exterioribus tantum, inolevit: ut tum ex Jacobo, tum ex divi Dionysii, Alexandri, Urbani, & Cypriani scriptis manifestum evadit. Recte igitur hanc exomologesin legem a Christo institutam, per apostolos ad nos usque deductam, & ab universali ecclesiæ inviolabiliter observatam, a cunctis Christi fidelibus sectandam esse: & contravenientes auctoritate concilii Constantiensis & aliorum complurium damnatos declaramus.

Dionysius
in epistola
ad Demophil.

Joan. 21.
S. Hieron. in
Ecclesiasten
S. Cyprian.
serm. 1. de
lapsis.
S. Chryso-
stomus
super Mat-
thæum
hom. 51.

ANNO
CHRISTI
1528.

De extrema-unctione.

Ad unctionis autem extremæ sacramentum, Christus manuduxisse primum videtur, cum apostoli oleo ungerent multos infirmos, & sanarentur. Neque enim id suo sensu, sed præceptoris instituto fecisse putandi sunt. Sed ne hic noster unguendi infirmos ritus Christi præceptum, non tamen sacramentum, esse videretur, *Si quis infirmatur* (inquit Jacobus) *in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ: & orans super eum, ungetes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit remittentur ei.* B Quibus liquido constat, extremam unctionem non ægritudinis tantum corporalis medicamentum esse, sed etiam ceterorum sacramentorum instar, remissionem peccatorum efficaciter operari: ac proinde nec ab Jacobo quidem fuisse institutam, sed ab eo tantum, cui peculiare est, ut gratiam & gloriam conferre possit.

De sacramento matrimonii.

Postremo matrimonium esse sacramentum, abunde satis sacrosanctæ matris ecclesiæ tum usu tum auctoritate comprobatur. Hoc quippe sacramentum magnum est: in Christo quidem & ecclesiæ, quo sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & mulier infidelis per virum fidelem. Hoc honorabile conjugium, torus immaculatus, in quo non solum salvatur mulier per filiorum generationem, sed fas est unicuique vas suum possidere in sanctificatione & honore: per quod conjuges benedictionem consequuntur in filiis, nec habet in eos demonium potestatem, nisi ita conjugium suscipiant, ut Deum a se & a sua mente excutiant, & suæ libidini vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Qui negat itaque matrimonium esse sacramentum, aut denique septem sacramenta non admittit, inter hæreticos habeatur.

XI.

Quam vere a sapiente dictum est: *Vir, qui erraverit in via doctrinae, in carnis gigantum commorabitur.* Erravit quidem Lutherus in via doctrinae, cum quidquid agamus peccatum esse censuit. At tum demum irruit quasi gigas, & posuit in cælum os suum, cum, ne quid nostrum Deo gratum esse fateretur, sacrosantum illud missæ sacrificium abrogari voluit, tantopere nobis necessarium, tantis scripturæ testimoniis roboratum, Nam si omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: quod tandem proprium & peculiare novæ legis sacrificium a sacerdote offerendum esse queat, nisi super benedictum istud corporis & sanguinis Christi symbolum, quod esu paschalis agni, manna, ceterisque propemodum omnibus Mosaicæ legis caeremoniis figuratum est? Neque enim lex esse potest, quæ sacerdotio careat: quod si sacerdotium habet, habet & sacrificium. Porro etsi Christus assiduus pro nobis pontifex non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa, negari

ANNO
CHRISTI
1528.

Nov. 2.

Leo 10.

negari tamen non potest sacerdos in in eternam secundum ordinem Melchisedec: ac proinde hujus exemplo sacrificium aliquod obtulisse, quod exteriore panis & vini forma veteri illi Melchisedech oblationi responderet. Erat enim sacerdos Dei altissimi, quod utique fecit in suprema cena illa. Nam accepit panem gratias agit, & fragis, dedique discipulis suis, dicens: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: & ab evangelicis sacerdotibus jugi semper observantia precepit iterari. Hec facite, inquit, in meam commemorationem.* Hoc enim holocaustum, hæc victima pro peccato, hæc hostia pacifica, hoc iuge sacrificium, hæc munda (juxta missæ nominis Hebraici rationem) oblatio, quam in omni loco Malachias prædixit offerendam, cum, repudiatis legis antiquæ ceremoniis, ab ortu solis usque ad occasum magnum esset nomen domini in gentibus. Nihil igitur in sacrificiis majus esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nulla potior oblatio. Qua in re, cum universalis ecclesiæ ritus tam aperte consentiunt Ignatius, Irenæus, Cyprianus, Athanasius, Chrysostomus, ac reliqui posteriores, & concilia prope innumera: ut qui contrarium sensisse præsumpserit manifestam hæresim labentem incurrat.

XII.

Unum illud videmus in primis hætenus observatum ab iis, qui propagandis hæresibus animum intenderint, ut ea sibi dicenda putent, quæ maxime placitura videantur; quo prurientes multitudinis aures demulceant, & a severioribus patrum avertant institutis. Hac ratione Mahometica quondam pestis invaluit. Hoc aucupio Lutherus plures siliquæ, dum simul cum culpa semper omnem cujusvis peccati temporalis reatum aboleri contendit. Purgatorium tollit, & quo laicos gravius in clericorum odium exasperaret, sacrificia, oblationes, & omnes id genus pro defunctis orationes, recens esse sacerdotum commentum impudenter asseverat. Prævidit enim versutus artifex, nihil esse quod effreni plebeculæ possit esse jucundius, quam si facillima prorsus in celum prædicetur via, si omnis acerbus illius purgatoris peccati decutiatur metus: si quid habeat, quod aliquo tandem prætextu sacerdotibus impingat. Ne igitur incautus forte quispiam, vastis hujusmodi blanditiis pestifera, errorum scopulis illidatur, sacro approbante provinciali concilio, firmiter tenendam decrevimus, culpa per poenitentiam abolita, frequenter superesse temporalis poenæ reatum, velut superstitites quædam peccati reliquias, quæ per dignos poenitentis fructus veniant expiandæ: adeo ut iniquitate & culpa peccati dimissa peccator adhuc poenæ temporali sit obnoxius. Hiæc murmuranti adversus dominum Israeliticæ plebi, inde David dimissam primum adulterii noxam scriptura commemorat, pro qua tamen subinde poena temporalis irrogata est. Superabundans quidem atque exuberans est Christi satisfactio, cujus plenitudinem assequimur, dum sicut semel tantum mortuus est, ita semel illi conspelimur per baptismum. Peccata vero, quæ post baptismum commissa fuerant, poenitentia quidem expiantur, sed quæ morienti Christo non semper configuret. Cum autem hujusmodi poenæ temporalis, aut venialis tantum peccati reus repente nonnullam

intererat, de omni verbo etiam otioso rationem redditurus, nec illi pateat editus in celestem illam Jerusalem, in quam nihil intrat coquinatum: nec item gehennam subiaceat; quippe qui gratis sit particeps ac poenæ temporalis tantum debitor, sit ut primum purgetur ex iis quæ gessit in corpore, salvus tandem aliquando futurus, sic tamen quasi per ignem: de sua semper interim salute ex remanentibus in eo fide, spe & caritate, securus. Neque enim ex eorum est numero, quorum blasphemiam non remittitur neque in hoc seculo, neque in futuro, quorum superbia ascendit semper: sed eorum potius, quos sub terra Deo laudem acclamantes sacro Apocalypsis liber commemorat. Sancta igitur & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. Nec abs re ab apostolis traditum, ut in tremendis & vivificis mysteriis agatur commemoratio defunctorum. Sciebant enim illis inde multum contingere luerum, utilitatem multam. Cum igitur tam sanctum apostolorum institutum, ab initio nascentis ecclesiæ ex sacro Dionysio legimus observatum, & in Cabilonensi ac pluribus subinde conciliis promulgatum, quisquis Catharorum, Armeniorum, Viclefi, Bohemorum, Lutheri, aut Valdensium exemplo, hos errores cum sacro Constantiensis concilio non damnarit, hæreticæ pravitate poenas incurrat.

XIII.

Ut abyssus abyssum invocet, & in aliud seclusus ex alio labimur, in eam demum hæreticus incidit insaniam, ut qui piis animabus, quæ purgatorio detinentur, suffragia vivorum adimit: vicissim quoque vivos sanctorum, qui in cælis sunt, defraudet auxiliis: quasi vel preces nostras non audiant, vel nostris calamitatibus non tangantur: quasi divina clementiæ deroget, quod qui Christo ministraverit, hoc honore dignus habeatur, ut pro ceteris intercedat. Sed quam sit primum horum non modo veritati sed scripturis quoque dissonum, facile intelligit qui beatis pervium esse non ignorat omniforme illud divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interit illucescat. Etsi neque desint nobis angeli Gabriele Danielis, Raphaelis Tobis haud quaquam segriores, qui nobis ab erudio precum nostrarum assideant, ut illis mox offerant, quorum suffragium imploramus. Nec pigrius quam olim præveniunt principes conjuncti psallentibus, e quorum manibus ascendat fumus aromatum de orationibus sanctorum. Porro quod ad secundam attinet, qui fieri potest ut nostris non asficientur incommodis, quorum nunquam excidit caritas, quibus tantum gaudium in celo super uno peccatore poenitentiam agente? Abraham, cum hic diversaretur, pro salute Sodomitarum apud dominum semel & iterum, quinimo & sapius, interpellavit, ut pro certo justorum numero, qui inter eos reperiretur, toti parceretur civitati. An nunc cum celo gloriosus regnat, usque adeo refrigit ejus caritas & imminuta est, ut immemor filiorum suorum factus, non oret pro iis, qui in hoc procelloso mari adhuc constituti diris jaçantur mandis fluctibus? Nec enim a beatorum communione (quorum alter alterius membra sumus) possimus aliquando separari, quin auctiore nobis caritate consulant, quam cum terrena nobiscum

ANNO
CHRISTI
1528.Chryso-
stomus.
Dionysius
eod. hierar.
cap. 7.
De confes-
sion. a. cap.
vltim.Sanctorum
communio-
nem in sym-
bolo.

ANNO
CHRISTI
1522.Concilio An-
thonyano
c. 13. tit. 19
De concilio
d. 1. c. 1. lo-
gationibus
habetur.De consec.
dist. 3. cap.
Festum
Et cap. Ve-
nerabilis
Gregorius
ad Secundi-
um.Demosthenes
lib. 4.Augustinus
lib. de vi-
sione in-
sumorum.

conversations tenerentur. Hinc angelus ille Zacharias, & Jeremias jamdudum in sinu Abraham receptus, multam orant pro populo & universa sancta civitate, & pro penitentis impietate orabit omnis sanctus in tempore opportuno. Nihil autem divina benignitati vel omnipotentis deperit, qui summa & incomprehensibili sapientia infima quoque per intermedia moderatur & regit: neque minus unus est mediator Dei & hominum Jesus Christus, si juxta sacram Aurelianensis concilii atque aliorum compuriam institutionem, litaniis ad alios sanctorum convertamur, Christo tamen accepta ferantur omnia: per quem omne id genus interveniendi munus ceteraque in humanum genus beneficia deriventur. Absit igitur, ut tanti sint apud aliquem hereticorum prestigia, ut cum Manichæis, Catharis, Bohemis, & Valdensibus, beatis illis cælestis aule proceribus (ex quibus non secus ac ex igne splendor, odor ex unguento, nostra omnium dimanat utilitas) cultum exhiberi non sinat: dicata martyribus templa subianet, dies festos inscribi, & eorum (ut ajunt) passiones palam in ecclesia legi, cachinnis insectetur. Pluris sit sacrorum conciliorum auctoritas: quibus si quis pertinacius obstiterit, hunc penis in hæreticos a jure statutus declaramus coercendum.

XIV.

Si tam caudide quam curiose hæreticus ea loca perlustrasset, quibus scriptura passim ab idolorum & simulacrorum culte revocat, nequaquam certe tanto strepitu Christianos ab imaginum honore deterreret. Neque enim dum catholicus quispiam sanctam Christi veneratur imaginem, aliquod numen illi subesse potat, aut quasi Deum colit: sed ob reordinationem Filii Dei, ut in ejus amore recalescat, cujus imaginem videre desiderat. Et nos quidem non quasi ante divinitatem, ante imaginem prosterminur: sed illam adoramus, quem per imaginem aut passum, vel in throno sedentem, recordamur. Et dum nos per ipsam picturam quasi per scripturam ad memoriam Filium Dei reducimus, animam nostrum de resurrectione lætificat, aut de passione mulcet, non majore quidem idololatriæ periculo, quam cum in nomine Jesu omne genu flexitur cælestium, terrestrium, & infernorum. Quem enim vocula cæsum auribus insingat, hunc eundem fidelibus oculis imago sedulo representat. Accedit & ex imaginibus alia non inferior utilitas, idoneam videlicet atque accommodum indoctæ plebi rudimentum: ut cum sacratissimæ virginis Mariæ, aut sancti cujusquam imago sese offert, ea velut archetypo ad propositæ sanctitatis imitationem & veram utcumque pietatem rudi quadam introductione simplex populus animetur. Et sepelita tantisper distractione dum ad unius imaginis contuitum se colligit, uno obtutu sibi plura proponit, quam diuturna librorum evolutione comprehenderet. Non absque igitur apostoli vivificatione crucem & sacras erexerunt imagines: que cum ab initio nascentis ecclesie debita semper ab orthodoxis veneratione colerentur, nihil illis a sacrosanctis quatuor universalibus conciliis derogatum est. Quia & ab Augustino moribundis proponi jubentur, & a Gregorio Magno, tum ad Recharedum, tum ad Secundinum missis leguntur. Et insurgentibus tandem imaginum everforibus Romani pon-

tifices, Constantinus, Gregorius secundus & tertius, Paulus primus, Stephanus tertius, & Hadrianus primus, tanta animi constantia resistere, ut illi septima tandem apud Nicam synodo, concordia patrum assensu damnarentur: & Carolus ille cognomento Magnus, Francorum rex Christianissimus, Francofordiensis conventu ejusdem erroris suppresserit insaniam, quam infelicissimus quidam Felix in Gallias & Germaniam invexerat. Quisquis igitur de Christi vel sanctorum imaginibus aliter sentierit, is Christo & sanctis injuriis cum Valdensibus posterata hæreseos labem se noverit incurrisse.

XV.

Esti nulla pene sit tam aperta catholica veritas, nullus tam manifestus sacra scripturæ locus, quem non hæretici suis cavillis & tergiversationibus eludant, nulla tamen in re tam impudenter tantaque rei Christianæ jactura debacchati sunt, quam in exterminando profitigandoque libero arbitrio. Nam quid Christi fidelibus perniciosius excogitare potuit hostis ille veritatis, quam si vel a Pelagio seducti omnia sine præfido gratis sibi tumidius errogent, vel fatiscienti pulilloque animo cum Vvicleto necessitati fatisque committant omnia? Nihil profecto reliquum erit tum divinis legibus, tum humanis; nullus consiliis aut electioni, nullus precibus aut oburgationi, ceterisque id genus, locus: nulla denique justitia futura est, qua quibusdam penis, quibusdam constituta sint præmia: si pro Vvicleto & Lutheræorum sententia omnia de necessitate eveniant. Proderat hic error primum apud Gentiles, sed summo omnium consensu mox explosus est: adeo liberum esse arbitrium, velut evidenti quodam experimento cognitum, omnium mentibus sese inculcat. Cum igitur reliquerit Deus hominem in manu consilii sui, apposeritque coram eo ignem & aquam, bonum & malum, ut ad quodcumque voluerit porrigat manum suam: nec absque beatus ille dicatur qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: quod sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius; ac denique percurrenti sacra scripturam passim obvium sit, quod liberum in utramvis partem hominis arbitrium asseveret: satis esse visum est sacro provinciali concilio libertatis hujusmodi vires & metas exponere. Neque enim liberum arbitrium asserentem, divinam excludimus propterea gratiam; quod illi falso toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perstringere. Sed juxta sacra scripturam eo extendimus, ut voluntas humana misericordie prævenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta, sese convertat in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam gratiam se præparet, que tandem accepta sit ad vitam æternam. Neque tamen tanta gratis necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset: cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & conabit cum illo. Nec denique tale sit hujusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit. Quoties enim dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluerunt? Frustra certe Stephanus Judæos duræ cervicis & incircumcisi cordis argueret, qui

scru-

ANNO
CHRISTI
1522.Caroli
Magno.

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.

semper Spiritui sancto resistere. Frustra Paulus Theſſalonicenſes admoneret, Spiritum ne extinguere, ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter repererant. Trahi quidem Deus, ſed in eius odorem currimus; non vi, non unco raptamur. Prædeſtinat, eligit, vocat, ſed eos demum ad alios gloriſcat, qui in fide & caritate radicati per bona opera certam ſuam vocationem electionemque ſecerint. Et licet attingat a fine ulque ad finem fortiter, diſpoſit tamen omnia ſuaviter. Hanc igitur hæreſin, arbitrii libertatem proſus auferentem, non tam damnamus, quippe que jam olim ab eccleſia & ſacroſanctis conciliis damnata ſit, quam communi hominum conceptioni & apertis ſcripturæ testimoniis declaramus eſſe contrariam.

XVI.

Frequens illud eſt apud imprudentes, & qui non tam animi moderatione, quam impetu ſerunt, ut dum ab altero vitiorum incaute diſfugiant, in alterum prolabantur. Cujus rei Lutherus fidem facit, qui dum operum fiduciam nimis infectatur, nihil tandem operibus reliquum facit, atque ita unius fidei patrocinium ſuſcipit, ut ſolam agnoſcat, opera rejiciat & condemnet. Verum ſi recte perpendantur quæ pro fide producit & ſcripturis testimonia, reliquas virtutes non excludunt. Quæ vero contra opera citat, ea omnia vel ad nimiam in operibus fiduciam vel ad legales ceremonias pertinent. Fide quidem vivimus, & ſine hac impoſſibile eſt placere Deo. Si quis nihilo minus habuerit omnem fidem, ita ut motes transferat, caritatem autem non habuerit, nihil eſt. Fide juſtificamur, ſed & ſpe ſalvi facti ſumus. Et dimiſſa ſunt Mariæ Magdalene peccata multa, quoniam dilexit multum: Si quis enim, dicit dominus, diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum venimus, & manſionem apud eum faciemus. Nam igitur manent fides, ſpes, caritas, tria hæc, major autem horum eſt caritas, & in vivificando juſtificandoque potior: quandoquidem fides ſine operibus mortua eſt. Tum demum utilis eſt ad ſalutem, cum per dilectionem operatur. At caritas non eſt otioſa, ſed per bona opera ſatagit ut certam vocationem noſtram electionemque faciat. Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur, dum ille reddet unicuique juxta opera ſua, dum unusquisque mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum. Quandoquidem omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unusquisque propria corporis, pro ut geſſit, ſive bonum ſive malum. Ubi eos, qui a ſiniſtris erunt, non ſolum increpabit dominus, quia non crediderunt, ſed quia operibus miſericordie non vacarunt. Eos autem qui a dextris erunt, commendabit non tam a fide, quam a bonis operibus: opera enim illorum ſequuntur illos. Talibus ſiquidem hoſtiis miſericordia locum unicuique juxta meritum operum ſuorum, non abſoluta condignitate quidem (neque enim condigna ſunt poſſiones hujus ſæculi ad futuram gloriam, qua revelabitur in nobis) ſed gratuita magis & liberali reſponſione: qua, conventionis facta de denario diurno, conduxit operarios in vineam ſuam, qua, inquam, qui

Jan. 14.

12. Oct. 11.

Jan. 8.

ſuſſert tentationem, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitam, quam reſponſit Deus diligentibus ſe, & ei qui fidem ſervaverit, certaverit bonam certamen, curſum conſummaverit, coronam juſtitie reddet in illa die juſtus ille judex, qui nos, etiam ſervos inutilis, ſua miſericordia dignos facit, in partem ſortis ſanctorum. Non juſtificat igitur ſola fides, ſed magis caritas, nec quavis opera peccata ſunt; ſed eatenus adultis ad ſalutem neceſſaria, ut meriti quoque rationem non reſpuant.

Annotationes aliquot errorum, jam olim damnatorum, & nunc repulſantium pontis conſcripſit.

HIS ſane decretis, poſſent plura alia adjuungi, verum nimia hujusmodi decretorum multiplicatione orthodoxos lectores gravitate metuentes, haudquaquam alia in præſentia conſideramus adjicienda. Quia tamen plurimi alii ſunt hæreſes, quas in editis libris, aut publicis predicationibus, aut familiaribus etiam colloquiis, minime erubescunt homines perverſi hodie promulgare, peſtilentibus dogmatibus conturbantes ſanctum populum Chriſtianum; generali quodam definitione tales damnatae doctrinae abſertiones operuſprium eſt indicare, quo facilius vitentur. Exploratum nempe eſt, quod non alia via convenientius hæreticorum calumniæ, hæreſes atque impietates caventur, quam ubi deteguntur & manifeſtantur. Tunc enim omnibus facile conſtat, quam vana ſint ac fuſilia, imo quam ſtilia & impia eorum dogmata. At vero, ut commodius tales errores discernantur, certis ſubſcribuntur indicibus modo ſequenti.

1. Nuſquam legitur Dei cognomen aperte tribui Chriſto, in apoſtolorum & evangelistarum literis, præterquam in duobus aut tribus locis.
2. Audemus Spiritum ſanctum appellare Deum, quod veteres auſi non ſunt.
3. Chriſtus ſuam mortem deplorari non voluit, ſed adorari: ut que ſponte pro ſalute totius mundi ſuſcipiebatur. Non enim deſtenda eſt mors innocentis.
4. A conſortio eccleſie reſecatur quiſquis admittit crimen lethale.
5. Eccleſia non conſtat niſi ex bonis.
6. Primatus ſummi pontificis non eſt a Chriſto. Non recte aut pie ab eccleſia canuntur illæ orationes, Salve regina mater miſericordie, Regina celi, Ave marie ſtella.
7. Noviffima pars capituli ultimi evangelii beati Marci ex apocrypho quoſiam evangelio deſcripta apparet a lectore ſtudioſo.
8. Indecorum vel ridiculum videtur, quod idiotæ & muliercule pſittaci exemplo pſalmos ſuos & preceſſionem dominicam Latine murmurant: cum ipſi quod ſonant non intelligant.
9. Baptizati infantes, cum veniant ad annos diſcretionis, ſunt rebaptizandi.
10. Infantes non ſunt baptizandi.
11. Baptizati parvuli poſtquam ad pubertatis annos pervenerint, ut in communibus ſidei articulis fuerint inſtructi, interrogentur, ratumne habeant quod ſuſceptores nomine illorum polliciti ſunt in baptiſmo. Id ſi non approbent, fortaliſ expediet illos non cogi, ſed ſuo relinqui animo, donec reſipiant:

Ddd noc

ANNO
CHRISTI
1528.

nec ad aliam interim vocati penam, nisi ut ab A
eucharistia sumenda reliquisque sacramentis ar-
ceantur. Ceterum nec a sacris nec a concioni-
bus excludantur.

12. Fomes peccati, etiamsi nullum adfit ac-
tuale peccatum, moratur animam ab ingressu
cæli.

13. Justus in omni bono opere peccat.
Omne opus bonum optime factum est venia-
le. Deus obligavit hominem ad impossibile,
in nono & decimo præceptis prohibens non
concupiscere: quod qui negat, pessime facit;
& qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessime
facit.

14. Hoc est mortaliū mortalissimum, non
credere sese damnabili & mortali peccato esse
obnoxium coram Deo.

15. Modus celebrandi missam, quo utitur ec-
clesia catholica, non est conveniens.

16. Missa debet dici lingua vulgari.

17. Manifestus est error, missam applicare
seu offerre pro peccatis, pro satisfactionibus,
pro defunctis aut quibuscumque necessitatibus
sæcis, aut aliorum.

18. Non est dubium, universos hodie sacer-
dotes & monachos, cum episcopis & omnibus
suis majoribus esse idololatras: in statu pericu-
lissimum agentes, ob missæ seu sacramenti igno-
rantiam, abusionem & irrisionem.

19. Magna est fides, cognoscere Christum
corporaliter esse, ubi sacramentaliter est. Sed C
major est, cognoscere eum absolute ubique cor-
poraliter esse.

20. Nihil conducit ad susceptionem eu-
charistie, se præparare per contritionem,
confessionem, satisfactionem, & alia bona o-
pera.

21. Non licet inducere homines ad peniten-
tiam per timorem gehennæ.

22. Episcopus non potest quod non possit
simplex sacerdos.

23. Ecclesia non potuit illegitimare aliquas
personas, sic quod non possint contrahere ma-
trimonium.

24. Humana instituta si observas ut huma-
na, nihil te juvant; sin ut divina, invidiam D
committis.

25. Lex evangelica, quo tutiores sint homi-
nes a perjurio, profus damnat omne iururan-
dum; ut jam fas non sit jurare, neque per De-
um, neque per cælum, neque per terram.

26. Excommunicationes non sunt timendæ,
sed optandæ.

27. Qui venialia peccata docent esse distin-
cta a mortalibus, ad insaniam perditissime ni-
tuntur trahere hominum conscientias.

28. Opera nihil sunt coram Deo; aut omnia
sunt æqualia, quantum ad meritum attinet.

29. Meritum tribuere operibus, propemodum
cum eis est sentire, qui credunt nos ex operi-
bus justificari posse, de quo errore damnantur E
Judæi plurimum.

30. Illi qui habent caritatem nullis præco-
ptis humanis sunt subiecti.

31. Habentes caritatem non tenentur jejuna-
re, orare, vigilare, aut alia consimilia bona
opera efficere: sed liberum est illis facere aut
omittere hujusmodi bona opera pro suo bene-
placito.

32. Indulgentiæ profus sunt abjiciendæ.

33. Foundationes obituum sunt inventiones dia-
boli. Ecclesiastici non debent gaudere privile-
giis & immunitatibus plusquam laici.

34. Non licet ecclesiasticis habere bone im-
mobilia.

35. Deus non vult pseudoapostolos & hære-
tichas arxtingui, sed tolerari, si forte resipi-
scent, & e zizaniis vertantur in triticum. Quod
si non resipiscant, serventur suo iudici, cui pen-
nas dabant aliquando.

36. Decimæ sunt puræ elemosinæ; & pos-
sunt parochiani, propter peccata suorum præ-
latorum, ad libitum suum eas auferre.

37. In ecclesia non debent esse varia vivendi
genera, quæ religiones appellantur.

38. Nulli licet invitis parentibus intrare re-
ligionem.

39. Si proximum voco in jus, si ei dama-
B procuro; quæ necessario vocationem illam præ-
toriam sequantur, si etiam tamquam ethni-
cum omni sanctorum consortio & participatio-
ne totius ecclesie cum privatum iri obtinco:
quomodo non factio injuriam qui "justitiam
peto? quomodo mandatum Dei non solvo, qui
sanctam inter me & fratrem dilectionis necessi-
tudinem violo?

*Ad principes Christianos exhortatio, ut elaborent
pro hæreticis exterminandis.*

PLURIMOS hæcenus errores commemora-
vimus: sed non illorum sufficit commemo-
ratio. Opus namque est, quod Christianissimi
principes suppetias ferant, zelo zelantes pro
domo domini exercituum, quæ juxta aposto-
lum est ecclesia. Possit hæc dubie Deus abs-
que illis universam hæreticorum cohortem con-
tere ac exterminare: nullius enim creaturæ
sua eget ministerio. Vult tamen pro sua beni-
gnitate homines sibi cooperari: ampla quoque
eos donat mercede qui ei cooperantur, in iis
præsertim negotiis quæ ad fidei dignoscuntur
spectare integritatem, quemadmodum multe in-
dicant historis. Laborant olim adversus hæ-
reticos strenue Christianissimi principes Constanti-
nus, Valentinianus, Theodosius, Clodoveus,
Carolus Magnus, & Ludovicus pater sancti Lu-
dovici: sed numquid præmio defraudati sunt?
minime certe. Nam apud Deum gratiam in-
vennerunt, qua nihil in vita est expetibilis,
& apud homines immortale sui nominis decus
adepti sunt. Contra vero principes, qui hære-
ticorum consuetudine abusi & eorum delinuti
consortio, impiis erroribus non obstitere, sed
impenderunt subsidium, iram Dei vindicem sen-
sere. Divino siquidem favore destituti, in gra-
ves ruinas prolapsi sunt, miserabilem vitam
exitum sortiti. Cujus rei (ut alios taceamus)
testes sunt, vel locupletissimi, Licinius a Con-
stantino devictus, Julianus apostata, Valens
Arianus, Philippicus, Constantinus quintus, &
Leo ejus filius, sacrarum imaginum impii ever-
sores. Hi profecto detestandam impietatem con-
secrati digna suæ perfidiæ reportarunt stipendia.
Longum esset reliquorum principum, qui a fi-
dei sinceritate deficientes pestifero hæreticorum
contagio infecti sunt, miserias enumerare &
calamitates. Longum itidem esset eorum felici-
tatem & gloriam recensere, qui fidei catho-
licæ inconcusse adhererunt, hæreticos tam-
quam capitales suos coronæ hostes ad interno-
quiam usque deleverunt. Hæc itaque atten-
dentes, pro nostri officii debito, Christianos
principes instanter rogamus, & in domino exhor-
tamur; si suæ salutis consulere, si suæ ditionis ju-
ra illibata custodire, si in pace & tranquillitate
sub-

ANNO
CHRISTI

1528.
Error Catho-
licorum, Vel-
denium,
Beguado-
rum, & Hus-
sitarum.
Error Vvi-
cleffi.

Error Vvi-
cleffi dam-
natus in
concilio
Constanti-
ensi sessione
VIII.

f. Injusti-
tiam.

inconcussis.

Error favens
Vvicleffo.
Error Sob-
morum.
Error Aethi-
orum & A-
starcha-
rum.
Error Dona-
tistarum.
Atractum
& Apostoli-
corum.

Catharorum
error &
Valdenium.

Error Vvi-
cleffi dam-
natus in
concilio
Constanti-
ensi sessione
VIII.
Error favens
Joviniano.

Error Be-
guardorum.

Error Vvi-
cleffi.
Error favens
Vvicleffo.

ANNO CHRISTI 1581.

ANNO CHRISTI 1581.

subditas sibi nationes continere exoptant, potenti brachio fidem catholicam tueantur, ac ejus hostes viriliter satagant debellare. Id autem hand factu erit difficile, ubi antiqua Christianissimorum principum in hæreticos, eorum libros & fautores edicta instaurabuntur. Quæ si saluari judiciorum severitate executioni demendantur, nulla profus hæreticorum monumenta, nulli libri, nulla scripta in suis provinciis reperientur. Malefana item conciones cessabunt, nec non & clandestina conventicula, in quibus pægrinos cultus a Christiana pietate degenerantes inducere solent hæretici. Usque eo effrenis insuper impiorum audacia retundetur, ut jam orthodoxæ fidei ac ecclesiam catholicam sacrisque ejus constitutionibus, audent nemo contraire. Hoc profecto nostrum desiderium, hæc votorum summa, hæc nostri conatus gloria. Hoc est quod tota mente exposcimus, & assiduis precibus a domino efflagitamus: sperantes, dum strenue Christianissimi principes hæreticos debellant, & nos piis laboribus, ne creditis nobis oves luporum moribus trucidentur, prohibebuntur. Et tum demum donabit nobis dominus sua pietate tantopere a fidelibus exoptatam atque expetitam pacem & tranquillitatem in hac vita: & post hujus vitæ decursum consummatam felicitatem. At vero quia scimus non satis esse ad hæc obtinenda fideles adhortari, nisi rebelles convenienti distractione reprimantur, salutari antidoto decrevimus huic negotio providere. Auctoritate itaque, qua fungimur, omnes in nostra provincia constitutos, qui tam impia dogmata ausu temerario asserere, docere, scribere præsumserint, his scriptis sententia excommunicationis innodamus; nec non & eos qui illis auxilium, consilium, aut favorem quovis modo fuerint impartiti. Sub eadem quoque pœna omnibus nobis subditis inhibemus, ne Lutheri libros, sive Lutheranorum quorumcumque, retinere præsumant, qui ad pestilentem doctrinam promovendam conscripti sunt.

INDEX DECRETORUM D

AD MORES PERTINENTIIUM.

- I. Frequentandas esse preces in ecclesiis pro tranquillo statu totius ecclesie & regnorum orbis Christiani.
- II. Omnem exactionem indebitam pro sacramentorum aliarumque rerum divinarum administratione, esse a viris ecclesiasticis summopere devitandam.
- III. Quod promovendi ad sacros ordines exhibeant literas testimoniales de sufficientia ætatis & honestate vitæ suæ.
- IV. Neminem ad sacrum subdiaconatus ordinem esse promovendum, nisi sufficientem exhibeat titulum beneficalem, vel patrimonialem.
- V. Quomodo diæcesani examinare debent petentem literas dimissorias, antequam illi ipsi concedant.
- VI. Diligentem etiam inquisitionem debere fieri a diæcesani super ætate, moribus & literaturæ jam promotorum ad sacerdotium.
- VII. Promotos in curia Romana ad sacros ordines non esse admittendos ad illorum executionem, nisi prius a diæcesani fuerint examinati.

Conc. General. Tom. XXXII.

- VIII. Instruendi ad curam animarum diligenter ante examinentur a diæcesani, an sint idonei governandi illi provincia.
- IX. Ad beneficia ecclesiastica obtinenda assumantur idonei a diæcesani, qui suo erga Deum & ecclesiam rite fungantur officio.
- X. Quotidianas distributiones satis largas & sufficientes assignari debere illis, qui divino officio in ecclesiis celebrando intersunt.
- XI. Curati resideant in suis ecclesiis, nisi sint legitime excusati, & populum sibi commissum diligenter instruant documentis fidei & morum.
- XII. De his qua curati suos studiose debent admonere parochianos ad ipsorum salutem.
- XIII. De foundationibus antiquis ecclesiarum accurate observandis, & sedulo complendis.
- XIV. In oratoriis privati sine diæcesani facultate non esse celebrandum, neque in capellis hospitiorum, neglecta ecclesia parochiali.
- XV. Die dominica non celebrentur missæ in capellis, etiam ex foundatione, nisi post completam missam parochialem.
- XVI. In ecclesiis nihil inhonestum aut indecens fieri debere, quo divinum impediatur aut minus reverenter audiat officium.
- XVII. Psalmodia matutina & cum distinctione peragatur: ac musicus cantus, organorumque modulatio, ad devotionem excitans, non laiciis, in ecclesiis exhibeatur.
- XVIII. De horis canonicis, debite, reverenter & honeste in ecclesia decantandis, distincto tempore & congruo pulsu.
- XIX. De eisdem integre, mature & devote legendis a viris ecclesiasticis, sine aliquo levitatis aut irreligiositatis exemplo.
- XX. De tabula officiariorum in choro ponenda, & tempore ingressus in eborum, cum divinum celebratur officium.
- XXI. Canonici, cum primum recepti fuerint in consortium capituli, suos fructus integre recipiant, sine dilatione aut expectatione per aliquot annos.
- XXII. De regulari disciplina, in vestitu, vestitu & moribus, in monasteriis tam religiosorum quam monialium exalte observanda.
- XXIII. De honestate morum in vita & habitum a clericis servanda, sine vestium preciosorum pompa & luxu.
- XXIV. Qualis debet esse habitus clericorum, & virorum ecclesiasticorum.
- XXV. De honestate clericorum observanda in incessu, conversatione cum laicis, in evitacione chorearum, & assiduis ludorum scenicorum.
- XXVI. Incontinentes sacerdotes & concubinos clericos, iridem venatores, & negotiis secularibus deditos, graviter esse puniendos.
- XXVII. Quid agendum, quando prioratus religiosorum aut monialium, non habent proventus sufficientes ad plurimum in illis locis educationem.
- XXVIII. De numero monialium in monasteriis eorum instituendo, perpetuaque ipsarum clausura vigilanter observanda.
- XXIX. De visitacione & reformatione diligenti hospitalium, leprosariorum, & similiarum domorum, faciendâ per eos, ad quos id ipsum legitime spectat, & de gubernatoribus eorundem domorum.
- XXX. Confratrias non esse de novo erigendas nisi

ANNO
CHRISTI
1522.ANNO
CHRISTI
1522.

- nisi ex consensu & approbatione diocesano-
rum: antiquorum autem statuta & funda-
tiones, ut visitentur, illis exhiberi debere.
- XXXI. De excommunicationibus non concedendis,
nisi pro ardua & gravi causa: neque decernendis
pro injuriis verbalibus, nisi sine ad-
modum atrocibus, de quo officiales locorum di-
judicent.
- XXXII. Diocesani per se, aut vicarios suos,
visitent frequenter parochias, in quibus au-
diant hereticos habitare, & ad illorum ex-
terminationem atque extirpationem pro vi-
tibus elaborent.
- XXXIII. Libri de fide & moribus differentes non
imprimantur amplius, nec alibi impressi ven-
deantur: sine speciali diocesanorum aucto-
ritate & permissione, qui eos prius visi-
tent.
- XXXIV. Libros lingua vernacula compositos, &
de fide ac moribus tractantes legi vulgo non
debere: nisi a diocesanis ante visitati sint
& approbati, atque permitti ut publice le-
gantur.
- XXXV. Non esse admittendos quoscumque ad
exercendum predicationis ad populum officium,
nisi a diocesanis approbati fuerint & missi.
- XXXVI. Quales esse debent verbi divini predi-
catores, & quid potissimum predicare au-
deant, & quibus uti sermonibus.
- XXXVII. Solos illos mendicantes habere potesta-
tem absolvendi, qui ante per suos prelatos
diocesanis presentati fuerint, & per eosdem
commissi.
- XXXVIII. Abbates sacramentum confirmationis
non conferant, nec calicem consecrationem
attendant: nisi diocesanis ante exhibuerint
spectale (si quod habent) super hoc privile-
gium.
- XXXIX. Cum quanta reverentia gravitate & bo-
nostate sacramentum matrimonii est suscipien-
dum.
- XL. Imagines sacra procedente episcopi visitatio-
ne, in ecclesiis collocentur, neque praeceps
novi miraculi erigatur capella aut altare no-
vum, nisi episcopus loci de eo negotio ante
definierit.

P R Æ F A T I O.

IN nomine domini, Amen. Sequuntur consti-
tutiones editae in sacro provinciali concilio
Senonensi, celebrato Parisiis per reverendissimum
in Christo patrem & dominum dominum
Antonium, miseratione divina & sanctae sedis
apostolicae gratia tituli sanctae Anastasiae sacro-
sanctae Romanae ecclesiae presbyterum cardina-
lem, archiepiscopum Senonensem, Galliarum
& Germaniae primatem, Franciae cancellarium,
& reverendos in Christo patres episcopos, sus-
fraganeos ejusdem reverendissimi patris, vide-
licet episcopos, Carnotensem, Parisiensem,
Meldensem, Antistiodorenses, Trecentensem, Ni-
vernensem, & Petrum de Stella, vicarium epi-
scopi Aurelianensis, per eundem reverendissi-
mum admissum, una cum clero totius praedictae
provinciae, legitime congregato & evocato an-
no ab incarnatione domini 1527. die tertia men-
sis Februarii, qua fuit inchoatum praedictum
concilium, & continua prosecutione deductum
usque ad nonam diem Octobris anni vice-
simi octavi supra millesimum & quingentesimum.
Qua quidem die extrema fuit manus supradic-
to concilio imposita.

DECRETA MORUM.

I.

Paulus gentium apostolus, cum Timotheum
in primis admonisset ut a pseudoapostolis cre-
ditam sibi plebem avocaret, qui volentes esse
legis doctores non intelligebant quae loque-
bantur, neque de quibus affirmabant, protin-
us ad mores conversus, *Obsecro*, inquit, *primi-
mum omnium fieri obsecrationes, orationes, po-
sulationes, gratiarum actiones pro omnibus homi-
nibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimi-
tate constituti sunt, ut tranquillam & quietam
vitam agamus in omni pietate & castitate.* Pro-
inde Paulum imitati, de suffraganeorum nos-
trorum consilio & assensu in primis districte
injungimus, ut per cathedrales, collegiatas,
parochiales, & alias quascumque ipsius nostrae
provinciae ecclesias, sicut preces tam publice
quam privatim, quibus avertatur ira Dei, &
de peccatis nostris meritam non sumat ultio-
nem. Nam si precibus locus aliquando affue-
rit, si qua olim orandi necessitas institit, ea
profecto hac nobis nostra tempestate seculo offeri,
qua atrocibus assiduosque bellorum tumultus in-
ter Christianos principes exardescere videmus:
& navis ecclesiae pluribus schismatum undis ja-
ctata vana doctrinae ventis fluctuat. Orandus
igitur benignissimus Deus, ut qui nostris ini-
quitatibus offensus haecenus in puppi dormitas-
se videtur, exurgat, & dissipentur inimici ejus,
imperet mari & ventis, cessetque tempestas:
pestilentes haereses in dies pullulantes tollat,
falsa amputet dogmata, dissidentes & exulce-
ratos principum animos conciliet: pacatissime
haeresum procellis, fatiscentem Petri navicu-
lam tuta tandem statione recipiat. Sanctissi-
mum dominum nostrum papam & statum hie-
rarchicum ecclesiae in perfecta caritate conti-
neat: & Christianissimum regem nostrum ac
supremum dominum incolumem nobis servet,
votorumque compotem efficiat, ut commissus
illi populus Deum unicum pacis auctorem ag-
noscat, & in agendis illi gratias totus inhiat
& inardescat.

II.

Sacro hoc approbante concilio, statuimus
& ordinamus, ut omnia sincere, pure & mun-
de fiant in domo domini, sine labe labi-
suspensione, aut specie mali. Ad quod praesenti,
ecclesiarum cathedralium & collegiarum capi-
tula, archidiaconi, abbates, abbatissae, & alii
quoscumque personae ecclesiasticae, diligentem
gerant curam & studium exercendi, admini-
strandi, & exequendi, onus eis a domino con-
cessum, (ne sanguis subditorum de manibus
eorum requiratur) non quaerens causa aut pecu-
niae. Ideo statuimus, inquam, & ordinamus,
conformiter ad sacrorum conciliorum, sancto-
rumque patrum decreta, ut manus suas illiba-
tas, integras & intactas servant, juxta juris
communis dispositionem & ordinationem, ab
omni exactione abstinentes, non obstantibus
quibuscumque juramentis, statutis, & consue-
tudinibus introductis, & in futurum introdu-
cendis. Irrationabilem illam consuetudinem
judicantes, qua ad unam praebendam receptus
suorum in dicta praebenda praedecessorum non
receptorum (a quibus jus non habet, sed a

CON-

ANNO
CHRISTI
1528.

conferente vel institute) plures receptiones A
solvere compellatur. Provideant autem dioce-
sani, ne ecclesiarum parochialium rectores,
matricularii, aut alii quicumque, indebitas
exactiones pro sacramentorum, sacramenta-
liumque ac divinorum administratione faci-
ant.

III.

Et ut deinde de ministris ecclesiarum provideamus, ne circa promovendos ad sacros ordines frans aliqua committatur, sacro hoc approbante provinciali concilio, de fratribus nostrorum suffraganeorum sententia & consensu statuimus, ut promotionis tempore, ordo qui proxime sequitur, diligenter observetur. Ut quantum attinet ad etatem & mores, non prius promoveantur dioecesani sui ad aliquem sacrum ordinem, quam viderint literas testimoniales presbyteri parochialis, quæ contineant duorum aut trium testium probatorum, non suspectorum, depositiones juramento solenni firmatas de sufficientia etatis promovendi, & de probata & saculata illius vita. Quo abfoluto, inquirant, si promovendus habeat scientiam, a jure ad ordinem suscipiendum requisitam. Neque aliquem ad sacerdotium promoveant, nisi qui (quantum fragilitas humana patitur) sciat ea quæ continentur in canone, Quæ ip-
sis, 38. distinctione,

IV.

Porro in grave clericalis ordinis scandalum ac dedecus videmus haud paucos sacerdotes nudos ac mendicos. Prohibemus itaque, ne aliqui ad sacrum subdiaconatus ordinem assumantur, nisi sub titulo beneficii viginti librarum Parisiensium ad minus, vel patrimonii similis valoris. Super quo per vicarios nostros in nostra dioecesi, aut in dioecesi suffraganeorum nostrorum, per eosdem suffraganeos, eorum vicarios vel officiales, fiat diligens inquisitio per testes omni exceptione majores. Si autem titulus patrimonialis ad eum pervenerit ex cessione, aut donatione alterius: similiter inquiratur, an præstatam summam possit reditus rei cessæ representare. Deinde super fraude, si qua intervenerit inter cedentem & cessionarium, exigatur sacramentum cedentis ac cessionarii. Jurabit autem cedens, se donasse sine ulla fictione, aut spe in futurum recuperandi: cessionarius autem affirmabit, nullum esse inter se & cedentem pactum de restitutione rerum cessarum: sumque intentionis esse illa retinere, ac quamdiu viveret illis uti & frui. Prohibemus autem districte, ne ordinatus ad titulum patrimoniale, eundem vendat, aut alienet sine permissione episcopi ordinantis, donec beneficium aut patrimonium prætaxati valoris fuerit assecutus.

V.

Et quamvis episcopus originis, beneficii, aut domicilii, non solum ad ordines promoveri, sed etiam literas dimissorias, ad ipsos ordines concedere possit; injungimus tamen suffraganeis nostris, ut si quando literas dimissorias ad sacros ordines indulgere vulerint, ne indigni assumantur, observent ordinem qui sequitur: videlicet quod volentes impetrare literas dimissorias accedant ad dioecesanos: qui super
Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1528.

premissis etate, literatura, moribus, beneficio seu patrimonio inquirant; serventque diligenter prædictas solemnitates, perinde ac si in propria ordinare vellent. Ac tunc sic examinato concedantur literæ dimissorias: remittaturque ita examinatus cum literis ipsis: in quibus etiam declaratur prædicta solemnitas sic observata, fiatque mentio expressa de beneficio aut patrimonio, ut episcopus, ad quem se conferre ordinandus, eum sine scrupulo promovere & ordinare possit. Quod si propter infirmitatem aut aliam causam rationabilem, is qui literas dimissorias obtinere cupit, non possit commode accedere ad suum episcopum, tunc remittatur super etate, literatura ac moribus, ut prius, examinandus ad episcopum, cui literæ dimissoriæ presentabuntur: inferaturque in illis literis dimissoriis clausula, Super quo conscientiam tuam oneramus. Provisio tamen, quod nunquam concedantur literæ dimissoriæ, nisi illi qui habuerit beneficium aut patrimonium prætaxati valoris.

VI.

Sed quantum attinet ad jam promotos ad sacerdotium, injungimus suffraganeis nostris, ut super illis diligentem & accuratam faciant inquisitionem. Et quos invenerint promotos ante etatem legitimam, juxta juris dispositionem ab executione ordinum suspendant, donec ad etatem legitimam pervenerint. Et quos vitæ reprehensibiles cognoverint, debite coercant. Quos inluper non esse literaturæ sufficientis apprehenderit, ab executione ordinum suspendant, donec in scientia, quæ ordini est requisita, ad plenum fuerint instructi.

VII.

Rursus quia nonnulli, suæ ignorantie & incapacitatis & delictorum conscii, fugientes examen suorum episcoporum, scientes se non esse ab illis promovendos, ad curiam Romanam confugiunt, etiam absque literis dimissoriis eorundem episcoporum, & in eadem curia se faciunt promoveri ad omnes sacros ordines, per quosdam asserentes se esse episcopos, & habere a Romano pontifice auctoritatem ordinandi, de quorum potestate ac commissione non apparet: sintque ordinati hujusmodi promoti extra tempora, ac interdum tribus successivis diebus: talibus dioecesani non permittant executionem suorum ordinum, nisi visis diligenter eorundem literis: constituto etiam sufficienter de potestate ordinantium, & eorum commissione eis a Romano pontifice concessa. Ad hæc etiam, quod rursus examinetur de vita, scientia, etate, ac inquiratur de beneficio seu patrimonio. Qui si in prædictis aut aliquo præmissorum inventi fuerint minus sufficientes, declarantur suspensi ab executione ordinum, modo & forma supra declaratis.

VIII.

Ceterum, quia ecclesie Dei nihil magis officit, quam quod indigni præficiantur curæ animarum, & ad aliorum assumantur regimen, qui seiplos regere non possunt: dioecesani ergo ad parochiales ecclesias non instituant præsentatos ab ecclesiasticis laicisve patronis, nisi eos prius diligenter examinaverint: neque

Ddd 3 indi-

ANNO
CHRISTI
1588.

indignos præficiant, aut incapaces admittant. A
Quod si qui sint instituti vel provisæ, etiam
per sedem apostolicam, nihilominus diœcesani
eos examinent: & si minus idonei fuerint
inventi, ad administrationem beneficii non
admittantur, sed loco eorum per episcopos
instituantur vicarii idonei, quibus congrua por-
tio assignetur. Et tamdiu in beneficio admini-
strent, donec sic instituti aut provisæ literatu-
ram sufficientem affectu fuerint, aut sint æta-
tem legitimam adepti.

IX.

Cumque grave nimis sit & absurdum, quod
quidam ecclesiarum prælati, cum possint vi-
ros idoneos ad beneficia ecclesiastica promove-
re, assument non veniant indignos, quibus
nec morum honestas, nec literarum sufficientia
suffragatur; carnaliter sequentes affectum,
non iudicium rationis, unde quanta ecclesiis
damna proveniant, nemo sanæ mentis igno-
rat. Nos ergo volentes huic morbo medici,
præcipimus omnibus & singulis collatoribus,
prætermis indignis, idoneos assumant, qui
Deo & ecclesiis gratiam valeant impendere ta-
mulatum. Fiatque juxta sacrum Lateranense
concilium in provinciali concilio diligens in-
quisitio, ut qui post primam & secundam cor-
reptionem fuerit repertus culpabilis, a benefi-
ciis conferendis per ipsum provinciale concilium
suspendatur: instituta in eodem concilio per-
sona provida & honesta, quæ suspensum supplcat
defectum in beneficiis conferendis.

X.

Ad nos (quod acrius dolendum est) per-
venit quod in multis cathedralibus & colle-
giatis ecclesiis hujus nostræ provincie, nullæ
sunt aut usque adeo tenues quotidianæ distri-
butiones, ut vix tertiam partem grossorum fru-
ctuum ascendant. In quibus hæcenus invaluit
consuetudo, quod illarum ecclesiarum canonicis
absentes, per intercessionem unius auctoris grossos
fructus totius anni percipiant. Ex quibus va-
gandi materia oritur, cultus divinus (quem
augeri optamus) diminuitur, officium (propter
quod beneficium ecclesiasticum datur) omitti-
tur, quibusdam clericis admodum ignavis tenui
precio conductis, cura divini officii committi-
tur: quod unico contextu, non servatis inter-
stitiis temporum ab ecclesia præfixis, per hu-
jusmodi mercenarios transcurrendo & synco-
pando celebratur, ut aliunde ex quæstu missarum
vitam sibi mendicent. Nos igitur cupientes
prædictis occurrere & quantum possumus
adversus futura cavere, sacro approbante con-
cilio, hujusmodi consuetudines tamquam ec-
clesiis nocivas, & cultui divino detrahentes,
cassamus & revocamus. Hisque non obstantibus
statuimus quod diœcesani in suis diœcesibus
dictarum ecclesiarum canonicos per juris reme-
dia, etiam suarum præbendarum privationem,
ad suas ecclesias revocent: dictisque grossos
fructus, pro majori parte in quotidianas
distributiones convertant. Et residentes & di-
vino officio actualiter interessentes secundum
meritum laborum plus minive capiant emolu-
menti: sub obtestacione divini iudicii omni-
bus præcipientes, ut respectu hujusmodi quoti-
dianarum distributionum jura antiqua sacrorum

Demnatur
irritacionabi-
lis consuetu-
do.

conciliorum & patrum decreta integre obser-
vent & observari faciant.

XI.

Rectores ecclesiarum (quorum singularis est
electa industria) compellantur per suffraganeos
nostros, quoad fieri poterit, ad personalem
residentiam: neque cum illis de non residen-
do, nisi causa probabili intercedente, dispen-
sentur.

Et in ecclesiis parochialibus per singulos
dies dominicos presbyteri parochiales curati
per se, aut vicarios eorum, clara voce & in-
telligibili, ac verbis maternis, annuntient de-
cem præcepta decalogi, & articulos fidei. Et
si qui fuerint presbyteri, quibus non suppetat
doctrina, aut prædicandi gratia, legant &
declarent prædicta die dominica unum capi-
tulum Joannis de Gerlon, in opere suo tri-
partito.

XII.

Admoneant frequenter curati suos parochia-
nos, ut inter sint missæ parochiali diebus do-
minicis & festis per hebdomadam occurrenti-
bus. Et ut ad omnia illa, quæ per singulos
dies dominicos in prout præcipiuntur, dili-
genter attendant. Quod si legitimo cessante
impedimento, absque licentia sui curati, per
tres dies dominicos neglexerint interesse missæ
parochiali, denuntient statim promotoribus,
ut pro mensura contemptus vel offensæ pu-
niantur.

Hortentur insuper iidem curati eosdem pa-
rochianos suos, ut frequenter peccata sua con-
fiteantur, & sacramentum eucharistiæ perci-
pian, præsertim in festis solemnibus, & tem-
pore infirmitatis, aut pestis, aut ubi instat pe-
riculum mortis: seu cum mare sunt navigaturi,
aut per diversa loca peregrinaturi. Quos
etiam commoneant, ne peregrinentur sine li-
teris testimonialibus Christianitatis eorum: quas
idem curati per se aut eorum vicarios, si pe-
tantur, liberaliter tradant.

Curati diligenter advertant, si parochiani
eorum, ad minus semel in anno, sanctam ec-
clesiæ communionem eucharistiæ percipiant:
& communicantium nomina, si com-
mode fieri potest, scripto redigant.

XIII.

Volumus etiam quod in singulis parochia-
libus ecclesiis non solum dicatur missa paro-
chialis dominicis, sed etiam aliis per hebdo-
madam diebus divina officia, secundum pri-
mam foundationem ipsius ecclesiæ, vel illius
augmentationem, celebrentur.

Et ne divinus cultus (quem omnino auge-
ri desideramus) minuat, fundatorumve in-
tentio fraudetur, per diœcesanos compellan-
tur omnes & singuli rectores ecclesiarum pa-
rochialium, capellani, alique beneficiati,
leprosarium aliarumque domorum admini-
stratores, ad ostendendas exhibendasque li-
teras foundationis, institutionis & augmenta-
tionis beneficiorum suorum & administra-
tionum: ut omnibus visis, de divinis officiis,
juxta fundatorum intentionem, quod op-
portunum fuerit, ab eisdem diœcesanis sta-
tuatur.

Inhi-

ANNO
CHRISTI
1528.
De capellis
non tenent
di novo eri-
gendis.

Inhibemus capellas de novo erigi, construi, A
etiam omnino duras reedificari, sine dioco-
fanorum licentia & permissione.

XIV.

Non liceat in oratoriis privatis, que in
domibus privatorum interdum habentur, mis-
sas celebrare prætextu dispensationis sedis apo-
stolicæ; nisi prius vitis ab episcopis, recogni-
tis & approbatis dictis literis dispensationis;
transgressores autem per ordinarios locorum pœ-
na condigna plectantur.

Sed quia in diversoriis aut hospitibus sunt
interdum capellæ, ubi viatores ac transeuntes
passim celebrari faciunt, neque curant ad ec-
clesiam parochialem, vel aliam ecclesiam acce-
dere; præcipimus suffraganeis nostris, ut inhi-
beant sub pœna suspensionis a divinis omni-
bus & singulis presbyteris sibi subditis, ne in
hujusmodi capellis deinceps celebrare atten-
tent. Quia tamen extranei sacerdotes a cele-
bratione missæ, aut transeuntes ab auditione
facile cohiberi non possunt, ideo eisdem suf-
fraganeis nostri prohibeant sub pœna excom-
municationis vel alia pœna, magistris di-
ctorum hospitiorum, seu diversoriorum, quod
non possint deinceps in illis capellis cele-
brari.

XV.

Item ne populus distrahatur a missa paro-
chiali, & ab auditione mandatorum Dei &
ecclesiæ, prohibemus, ne in capellis ab anti-
quo etiam episcoporum auctoritate fundatis,
sive missæ celebrentur, quam illæ, que de
fundatione extiterint. Et si quæ sint missæ,
que ex tenore fundationis dici debeant die
dominico, non dicantur, nisi post missam pa-
rochiam.

Admonemus insuper suffraganeos nostros,
ut ex causis præmissis, & præsertim hoc tem-
pore, quo videmus multos adduci ad contem-
ptum præceptorum ecclesiæ & ministrorum ejus-
dem: non facile admittant fundationes capel-
larum, quibus ordinatur celebratio missæ do-
minico die, ea potissimum hora, qua populus
universus convenire debet ad audienda divina,
præceptaque Dei & ecclesiæ.

De altaribus
portatilibus
non facile
consecratis.

Et ut magis ac magis tollatur occasio cele-
brandi missas in locis ac oratoriis privatis,
injungitur suffraganeis nostris, ut non sint fa-
ciles ad consecranda altaria portatilia: sed tunc
demum ad ea consecranda accedant, cum in-
tellexerint ea esse requisita pro ecclesiis aut
aliis locis, in quibus licite celebratur. Et per
suos decanos rurales aliosve officarios provi-
deant, ne prædicta altaria portatilia retinean-
tur in domibus privatorum.

XVI.

Cum autem deceat domum Dei sanctitudo,
ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus
sit cum debita veneratione pacificus: sit ita-
que juxta Gregorii decimi concilium generale
Lugdunense ad ecclesiam humilis & devotus
ingressus: sit in ea quæta conversatio, Deo
grata, insipientibus placita, quæ consideran-
tes non solum instruat, sed & reficiat. Cessent
in ecclesiis universitatum & societatum
quarumlibet concilia, conciones & publica par-

lamenta. Cessent confabulationes quælibet
cessent vana, & multo fortius stæda & profa-
na colloquia. Cessent postremo quæcumque,
quæ divinum possunt perturbare officium, aut
oculos divine majestatis offendere: ne ubi pec-
catorum est venia postulanda, ibi peccandi
detur occasio, aut deprehendantur peccata com-
mitti. Prohibemus ideo, ne histriones aut
mimi intrent ecclesiam, ad pulsandum tympa-
no, cithara, aut alio instrumento musicali:
neque in ecclesia, aut juxta ecclesiam suis pul-
sent instrumentis. Prohibemus insuper, ne fiat
deinceps festum faruorum aut innocentium,
neque erigatur decanatus patellæ.

ANNO
CHRISTI
1528.

Mimi non
intrent ec-
clesiam ad
pulsandum
suis instru-
mentis.

XVII.

Et cum in ecclesiis Dei psalmodia cantan-
da præcipiatur, ut fidelium devotio excitetur,
in hoc negotium diuini que officium, &
missarum celebritates, assidue clero ac populo
sub maturo tenore distinctaque gradatione can-
tentur, ut eadem distinctione collibent, &
maturitate delectent. Propterea præcipimus,
ut in ecclesiis sint mulier cantus distincti ac
discreti, moventes eor ad devotionem com-
punctionemque. Porro in ecclesiis prætextu mu-
lici cantus non sunt audiende publicæ can-
tione & lascivæ. Neque enim, inquit Hiero-
nymus, in tragediarum modum guttur & fan-
ces medicamine sunt leniende, ne, dum blan-
da vox queritur, congrua vita negligatur.
Nam ut cantor minister Deum moribus stimu-
lat, cum populum vocibus delectat, ita lascivus
animus dum lascivioribus delectatur mo-
dis, eos sæpe audiens emollitur & haugitur.
Curent ergo sacerdotes & clerici sic suos can-
tus instituere, ut modesta honestaque psalle-
ndi gravitate, placidaque & grata modulatio-
ne, sic audientium aures deliniant, ut provo-
cent eacientque ad devotionem compunctio-
nemque; non ad lasciviam, cordisve aut ani-
mi titillationem.

Organorum usum ecclesia a patribus ad cul-
tum servitiumque divinum recepit. Nolumus
itaque quod organicis instrumentis resonet in
ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed to-
nus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos
divinos & cantica spiritualia repræsentet.

Organorum
usum.

XVIII.

Et ut in majoribus ecclesiis cultus Dei vivi
sanctior, juxta majorum traditiones, in me-
lius reformetur, statuimus ut in cathedralibus
ac collegiatis & conventualibus ecclesiis horis
debitis, signis congrua pulsatione præmissis,
laudes divine per singulas horas, non cursum
ac festinanter, sed tractim cum pausa decenti,
præsertim in medio cujuslibet versiculi psalmo-
rum, debitam faciendo intersolemne & seria-
le officium differentiam, reverenter ab omni-
bus persolvantur.

Horas autem canonicas dicturi, cum tunica
talari ac superpelliciiis mundis, & cappis, jus-
ta temporum diversitatem, ingrediantur eccle-
sias: caputia, almutias, vel birreta tenentes
in capite. Qui cum in choro fuerint, gravita-
tem servent, quam locus & officium exposcunt:
non cum aliis confabulantes seu colloquentes,
aut literas seu scripturas alias legentes. Et
cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta
aut clausa labia tenere non debent: sed omnes,

Gravitate
in choro ser-
vanda.

præ-

ANNO
CHRISTI
1529.

præsertim qui majori funguntur honore, in A
psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter
modulentur.

Cum dicitur Gloria Patri & Filio & Spiritui
sancto, omnes consurgant.

Thilo. 1.

Cum nominatur illud nomen gloriosum, Je-
sus, in quo omne genu flectitur caelestium,
terrestrium & inferorum, omnes caput incli-
nent.

De officio
hæc non
dicendo &
quædam
privatim in
choro cum
illis cantan-
tur.

Nemo ibidem, cum horæ in communi can-
tantur, legat vel dicat privatim officium.
Nam non solum officium quo obnoxius est
choro subtrahit, sed & alios psallentes per-
turbat.

Super his debite observandis, aliisque ad
divini officii prosecutionem ac chori discipli-
nam spectantibus, decanus & capitulum, vel
cui onus incumbit, diligenter invigilet, hinc-
inde, ne quid inordinate fiat, circumspi-
ciens.

Horum autem transgressores, illius horæ,
in qua circa prædicta excesserint, vel alia ma-
jori, prout transgressionis gravitas exegerit,
plectatur pœna.

XIX.

Admonemus beneficiatos & alios in sacris or-
dinibus constitutos, qui ad horas canonicas te-
nentur, ut si orationes suas Deo acceptas fore
cupiunt, non in gutture, vel inter dentes, C
seu deglutendo aut syncopando dictiones, vel
colloquia aut risus intermiscendo: sed sive so-
li, sive associati, diurnum nocturnumque offi-
cium reverenter, verbisque distinctis peregant:
ac tali in loco, inde a devotione non retra-
hantur.

Quicumque in ecclesia beneficiatus, præser-
tim de majoribus, divinatorum tempore per ec-
clesiam vel foris circa eam deambulando, aut
cum aliis colloquendo vilis fuerit, non solum
illius horæ, sed totius diei distributiones ipso
facto amittat. Et si semel correptus non desti-
terit, per mensem distributionibus careat: &
si pertinacia exegerit, graviore pœnæ subji-
ciatur. Regulares, qui in conventualibus ec-
clesiis circa prædicta excesserint, superiorum ar-
bitrio castigentur.

XX.

Constituatur tabula in choro, in qua quid
per unumquemque ex canonicis vel aliis bene-
ficiatis, in singulis horis per hebdomadam aut
majus tempus, cantandum legendumve sit, des-
cribatur. Qui autem secundum quod ibi per-
scriptum fuerit facere per se vel alium negle-
xerit, pro qualibet hora distributiones unius
diei amittat.

Qui in matutinis & vespertinis, ante Gloria
Patri primi psalmi, consimiliter in aliis horis,
in missa, ante finem epistolæ usque in finem,
divino officio non interfuerit, (nisi forte ne-
cessitate cogente, ac petita ac obtenta licentia,
discedere oporteat) pro illa hora absens cen-
seatur: salvo ecclesiarum consuetudinibus, si quæ
forte circa hæc arctiores existant. Idem obser-
vetur in iis qui a principio usque ad finem in
processionibus non permanerint. Pro cujus exe-
cutione deputetur aliquis, onus habens notandi
personas singulas, statuto tempore non con-
venientes, juramento adstrictus agere fideliter, &
nulli parcere.

ANNO
CHRISTI
1529.

De distribu-
tionibus
que fecerunt
dam mensu-
ram liberos
faciendi.
Damnantur
abusus etc. a
quodam
distributio-
nes.

Præcipimus etiam conformiter ad statutum
præcedentis concilii, quod in illis ecclesiis, qui-
bus singulis horis certæ distributiones statutz
non sunt, omnino etiam de grossis fructibus,
si opus sit, deputentur: ut juxta menturam la-
boris plus minusve quisque capiat emolumenti.
Tollentes prorsus abulum illum, quo in una
dumtaxat hora præsens totius diei distributio-
nes usurpat. Et illum, quo præpositi, vel
decani & alii officiales, ex hoc solo quod
officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ec-
clesiæ non absint, quotidianas distributiones
percipiunt.

XXI.

Cum autem, secundum apostolum, is qui
altari servit de altari vivere debet, statuumus
ad juris dispositionem, ut omnes & singuli ca-
nonici ecclesiarum cathedralium & collegiatarum
nostræ provinciæ, lucrentur & percipiant
post eorum receptionem & admissionem in fra-
tres, grossos fructus, & alios quoscumque sua-
rum præbendarum, personaliter residendo &
deteriando suis beneficiis, æqualiter inter se
distribuendo. Nisi ex fundatione eorundem lo-
corum speciali & legitima, sufficienter proba-
ta, prædicti grossi fructus pro certo tempore
aliis ecclesiis aut piis usibus, expresse pertinent
& deputentur. Damnablem illam consuetudi-
nem judicantes, qua in certis ecclesiis prædi-
cti fructus ad certum tempus, in utilitatem ce-
dunt jam receptorum: sive qua cavetur, ut ad
certum tempus sint de novo recepti, expectan-
tes: veram corruptelam & notorium abulum,
tales & similes, declarantes per hoc præsens
nostrum statutum. Et quantum dispositione
juris duo canonici assistentes episcopis, seu de
familia eorum existentes, similiter & alii pri-
vilegiati, debent gaudere grossis fructibus sua-
rum præbendarum: ideo non intendimus eis
præjudicare per hoc præsens statutum, sed vo-
lumus eos illibatos conservare in dictis suis pri-
vilegiis.

1. Cr. 9.

Damnantur
consuetudo
in aliquibus
ecclesiis in-
valentibus.

Dioecesani statim post dissolutum præsens
concilium diligenter visitabunt breviana, mis-
salia, antiphonalia, ac sanctorum legendas.
Et quæ deprehenderit in illis superflua, aut
non latis pro ecclesiæ dignitate convenientia,
ipsi continuo tollent & resecabunt, & quæ vi-
derint esse necessaria, adjicient.

De visitandi-
per dioce-
nos brevia-
nis & mis-
sibus.

XXII.

Fide dignorum relatio ad nostrum auditum
perdixit, quantum in multis monasteriis sit a
primæ institutionis puritate recessum, siquidem
illorum cœnobitæ sic vitam monachalem & re-
gularem rejecerunt, ut & moribus & nomine &
habitu religiosi haberi & nominari vereantur.
E Quod si in præmissis gubernaculum disciplinæ
contemnatur, hoc solum restare videmus, ut
religio naufragetur. Rebus itaque in deteriora
prolabentibus obviam ire volentes statuumus,
ut abbates, abbatissæ, priores, priorissæ, &
alii religiosorum superiores, quocumque no-
mine censeantur, sic sua monasteria in cultu
divino, vita & moribus, vestimentis mona-
chalibus, cibis & potibus, reforment, & suos
religiosos & moniales, ad vitam regularem &
monasticam, secundum institutiones suorum or-
dinum & alias regulares, reducant, quod in eis
nihil reperiat, quod divinam majestatem &
sim.

ANNO
CHRISTI
1528.De toga li-
nea superve-
stem & cruce-
nicis regula-
ribus serena-
da.

simplicium animos offendere possit. In præmissis autem, per diocesanos in suis visitationibus diligens inquisitio fiat. Et quæ repperint deformata, reforment, & omnino corrigant: quæ super prædictis facta fuerint sequenti concilio referant. Et ne notorium illum abusum, quo nonnulli regularem apostasiam incurrendo, sine habitu regulari etiam in publicum incedere non erubescunt, sub dissimulatione pertransire videamur: statuimus, quod canonici regulares de cetero super veste exteriori togam lineam, tam intra, quam extra monasterium, ferre omnino teneantur. Nisi forte super huiusmodi toga non deferenda, privilegium habeant: quod suis diocesanis exhibere infra duos menses, a die publicationis computandos, habeant: Qui visio privilegio, super alio habitu patenter distinctio a vestimentis clericorum secularium, ordinabunt, ut expedire & juris esse videbitur.

XXIII.

Omnes clericos, maxime in sacris constitutos, admonitos esse volumus: se cum in sanctorum loco sint, necessitatem bene vivendi, non licentiam peccandi esse affectos. Idcirco eos hortamur, ut opera sanctorum exercent, luceantque coram hominibus opera eorum, sintque vere illud sal evangelicum. In ministerio vigilantes & solliciti, plantent, evellant, dissipent: & cum summo studio ædificent quæ pietatem respiciunt.

Insuper professionem suam probent habitu, scilicet ut per decentiam habitus extrinseci intrinsecam morum honestatem ostendant. Vestitus ergo clericorum, maxime in sacris constitutorum, non sit expectoratus: sed a collo desuper undique clausus, a manicis, lateribus, & retro.

De vestimentis clericis non deferendis a clericis.

Cum elationis habeat calumniam, quidquid propter venustatem, non propter necessitatem accipitur: & ne bona ecclesie, quæ pauperum sunt, in fastum & corporis ornatum (qui a sacro ordine alienus esse debet) convertantur, inhibemus omnibus & singulis ecclesiasticis nostræ provincie, ne vestimentis exterioribus & sagis oblongis sericeis, in publico aut domesticè utantur, sub pœnis arbitrio diocesanorum imponendis. Non tamen intendimus ecclesiasticis ex sanguine regio aut ducali ortis huiusmodi vestimentorum sericeorum delationem prohibere: quos tamen hortamur ut in suis vestimentis decentiam ecclesiasticam observent.

XXIV.

Vestes sint talares, non frongiatae, aut partitæ, nec nimia amplitudine superflue, nec plus æquo constrictæ, in quibus clericalis ordinis honestas & modestia, non fastus jaçtantia, vel elationis vitium, deprehendatur. Non etiam camillas gestent (quod dicunt) frongiatas.

Non pannosi sint clerici, aut in vestibus laceri. Neque enim affectatæ sordes, aut exquisitæ delicie, laudem pariunt.

Non caligas partitas aut scacatas assumant, neque circa genu dissutas, non lunatis seu cornutis, ac nimis fenestratis calceis utantur. Non annulos in digitis deferant: nisi forte huiusmodi sint, quibus id ad decorem suarum dignitatum permittatur.

A Ipsi quoque clerici in sacris præsertim constituti, & eorum commensales, neque comam relaxent, aut barbam nutriant: sed tonsuram, coronam, seu rasuram habeant, secundum ordinem suum honeste rasam:

Denique juxta concilium Lateranense pannis rubeis aut viridibus non utantur: ab iis denique abstineant quæ in eodem concilio continentur.

XXV.

In incessu quoque honestatem exhibeant, ut gravitate itineris, mentis maturitatem ostendant. Incompositio enim corporis, risus dissolutus, indecens oculorum vagatio, inæqualitatem indicant mentis.

In conversatione autem cum laicis ita se habeant, ut neque ex nimia familiaritate, aut conversatione æquali, reddatur contemptus dignitatis: neque ex nimia austeritate, fastu aut pompa, superbi aut plus æquo elati judicentur.

Neque in publico ludant pila, aut aliis ludis, maxime cum laicis. A ludo alearum, aliisque, qui a sorte pendunt, abstineant: neque ludentium fautores, spectatores, aut testes existant.

Non se admisceant choreis publicis, tripudiationibus, aut saltationibus: non turpes, amatorias, aut lascivas depromant cantilenas, seu cantantibus faveant aut adsint.

Non in scenam velut histriones prodeant, non comœdias vernaculas agant: non spectaculum corporis sui faciant in publico privatove loco.

Quæ omnia cum omnibus sacerdotibus sunt indecora, & ordini clericali multum detrahentia, tum illis præcipue, quibus animarum cura est commissa.

XXVI.

Incontinentes sacerdotes, & concubinariorum clericos, episcopi per se vel suos officiales ad continentiam & ecclesie regulam remediis convenientibus revocabunt. Salutares pœnas, juxta sanctorum patrum decreta, & sacrorum ac generalium conciliorum canones, in illos (si moniti non desistant) exequentur.

Contra clericos venatores, vel negotiis secularibus implicitos, si a venandi negotiandi ve consuetudine moniti non desistant, ad pœnam Aurelianensis concilii & alterius Lateranensis procedetur.

XXVII.

Et cum sacrum Viennense concilium statuerit, ut monachi in suis sibi commissis administrationibus vel prioratibus non præsumant soli habitare, sed si proventus prioratuum vel administrationum huiusmodi forte non suppetant, duobus aliis vicinioribus locis, ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officii, aut inter se invicem, prout erit commodius, cum consensu & consilio abbatum, per locorum ordinarios pñiantur: nos illud Viennensis concilii tam salubre tamque providum statutum observari præcipimus.

Ad hoc statuimus, quod moniales, cujuscumque ordinis existant, morantes in prioratibus, qui non sunt idonei ad conservandam reformatio-

ANNO
CHRISTI
1528.

De honestate a clericis servanda in clypeis & tonsura.

Qui ludi a clericis sunt vitandi.

ANNO
CHRISTI
1528.

tionem, & conventum custodiendum, neque ad id forte redditus eorum suppetere possunt: remittantur ad abbatiam seu monasterium, unde hujusmodi prioratus dependent. Redditi autem prædictorum prioratum applicentur abbatiæ, vel monasterio, ubi etiam pro mensura augmenti augeatur numerus religiosarum. Ex ordinatione autem episcopi providebitur de servitio competenti in prædicto prioratu celebrando per presbyterum secularem: cui de consensu religiosarum, per eundem episcopum congrua portio assignabitur.

De revoca-
tione reli-
giosarum,
in aliena
diocesi esi-
stentium.

Et quoniam sunt aliqua monasteria sita extra provinciam nostram, a quibus dependent prioratus, infra limites provincie nostræ constituti, rogamus diocesanos locorum, ut religiosas illorum prioratum advocent ad suas abbatias, seu monasteria: offerentes, quod nos & suffraganei nostri etiam curabimus modo consimili ad abbatias nostrarum diocesum revocare religiosas, existentes in prioratibus extra provinciam nostram sitis, quibus insufficientes redditus esse nobis constiterit.

XXVIII.

Item constituimus, ut in monasteriis monialium tot instituantur moniales, quot de facultatibus eorundem monasteriorum (reparationibus ecclesie, claustræ, & aliarum regularium domorum, nec non & processuum expensis deductis) commode & sine penuria sustentari possint. A quibus pro ingressu, aut receptione, nihil profus prætextu consuetudinis, aut quovis alio quæsito colore, exigatur. Si qua tamen ultra eas in hujusmodi monasteriis se recipi petat, id non interdiciamus, dummodo congruam secum afferat pensionem, qua cum ceteris religiosis numerariis alatur. Non tamen in locum numerariarum succedat: sed de ceteris numerariis aliis novæ & pauperes subrogentur.

De ista re-
gularium,
cap. Pericu-
loso, in 4.

Provideant etiam episcopi, ut illud salubre ac frugiferum decretum, incipiens, Periculoso, in eo præsertim, quod continet de clausura perpetua monialium, servetur, ac perpetuo custodiat. Nihil enim magis officit regulari monialium discipline. Spirituali-que profectui, quam reseratis claustris septis, portisque pro cuiusque earum nutu patentibus, frequens & licentiosa extra monasterium evagatio, & tamquam ruptis obicibus, dissoluta ac intolens ultra metas conventus eruptio. Siquidem exinde dedecorosa enascitur earum cum laicis personis tam viris quam mulieribus conversatio: & præter cetera salutis animarum detrimenta, ingens in præcipiti pendens earundem castitatis periclitatio.

XXIX.

Cum autem ea, quæ ad certum usum pium sint largitione fidelium destinata, non debeant in alium usum converti: præcipimus, juxta concilium Viennense, xenodochia, leprosas, elemosynarias, & alia hospitalia, quocumque nomine censeantur, visitari & reformari per eos, ad quos id de jure statuta in locorum fundatione apposita, vel ex consuetudine præscripta, aut privilegio sedis apostolicæ spectat & pertinet. Gubernatio vero viris providis & discretis ac boni testimonii

committatur: qui instar tutorum & curatorum præstare juramenta, ac de locorum ipsorum bonis inventarium conficere, & ordinariis seu locis illis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem: volentes quod hæc in provisione seu commissione, quæ fiet de eisdem hospitalibus, exprimentur.

ANNO
CHRISTI
1528.

XXX.

Cum ex multiplicatione confratrarum sæpe monopola oriri contingat, & quæ in usus pios consumenda sunt, in crapulam converti videantur: siquidem dies festos confratrarum, non aliter se confratres digne celebrare putant, nisi comestationibus & ebrietatibus deserviant: sacro approbante concilio, sub pena excommunicationis inhibemus: ne aliqui, cuiuscumque status extiterint, confratras erigere, & de novo instituere, sine episcoporum expresso consensu & approbatione, audeant. Antiquas autem, quas per episcopos institutas aut aliter approbatas fuisse constiterit, toleramus. Omnem baculorum delationem, confratribus & aliis quibuscumque, tam extra quam intra ecclesiam, nec non conventiculares comestationes, maxime diebus festis illarum confratrarum, & ex donatiis earundem fiendas seu solvendas, sub prædictis pœnis prohibentes.

Ordinamus insuper, quod quantum ad antiquas confratras attinet, teneantur confratres, seu procuratores, infra sex menses a die publicationis præsentium, assensu diocesani, eorumve officialibus aut vicariis, statuta, si qua habeant: & eisdem diocesanis instruere de modo & forma quam in eis servant: de quantitate reddituum, & in quos convertant uti: ut sic, iustitia mediante, quod super his opportunum fuerit statuatur, omniaque ad sobrietatem & modestiam revocentur. Alioquin, elapsis sex mensibus, ad earum annulationem procedatur.

Eisdem confratribus & aliis delationem calicum, valorum, & capparum ecclesiasticarum, prohibemus. Injungentes de suffraganeorum nostrorum consensu, sacerdotibus & aliis per provinciam nostram constitutis, ne ipsas deinceps concomitentur, aut illis deserviant. Exnunc autem juramenta quæ solent præstare in ingressu omnino reprobamus & cassamus: prohibentes ne deinceps juramenta super observatione statutorum prædictarum confratrarum, aut præstentur, aut exigantur. Et etiam, ubi confratraz erunt permixtæ, volumus quod ab invitis pro egressu nihil exigatur.

De calicibus
& cappis ec-
clesiæ non
deservendis
in festo con-
fratrarum
per laicos.

Confratrarum provisores, procuratores, seu magistri, vel gregarios ecclesiarum parochialium, teneantur præstare juramenta in initio officii suscepti, coram episcopis aut eorum officialibus, eliganturque singulis annis, mox reddituri de receptis & solutis rationem. Et pecunie, quæ supererunt, applicentur per eos vel in diem reparationis ecclesie, aut curam seu alimoniam pauperum, aut alios pios usus, prout episcopus arbitratus fuerit.

XXXI.

ANNO
CHRISTI
1588.

XXXI.

Insuper, ne quis per excommunicationem, quam pro principio mucrone ecclesie habet, a fidelium communione ex levi causa innodetur: sacro approbante concilio prohibemus, quatenus de cetero nullas excommunicationes concedantur, nisi pro gravi causa: & ea cognita, secundum formam juris; generalesque monitiones in forma malefactorum, non decernantur pro injuriis verbalibus, nisi forte atrocioribus: quarum distinctio arbitrio officialium relinquatur. Quos nihilo minus diligenter & districte monemus, ut omnino caveant ab illarum multiplicatione, ne in vilipendium & contemptum deducantur.

XXXII.

Statuimus & precipimus, ut ad tollendas hereses, quae magis ac magis (quod dolentes referimus) pullulant, dioecesani juxta sacrum generale concilium, aut per se aut archidiaconos seu alias honestas personas, bis in anno, aut saepius, si res ita postulaverit, parochiam, in qua fama fuerit haereticos habitare, circummeant: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam, ubi opus fuerit, totam viciniam, jurare compellant, si quos ibidem haereticos, vel aliqua occulta conventicula celebrantes, vel a communi conversatione fidelium dissidentes, sciverint: & quos sciverint episcopis, seu eorum officialibus, indicare. Qui vero ex his juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes jurare forte noluerint, hoc ipso tamquam suspecti de haeresi reputentur, & contra eos tamquam haereticorum fautores procedatur. Qui autem sic indicati fuerint, nisi se ab objecto crimine purgaverint, vel si post purificationem in pristinam lapsum fuerint perfidiam, canonice puniantur.

XXXIII.

Quia haereticorum mos est non solum sacram scripturam convellere, ac relicto vero sensu ad suam phantasia contorquere: sed & sacros libros transferre, & in eisdem libris ac sacrorum doctorum, scholia quaedam & annotationes marginales, sed depravatas adicere, quo eam, quam pollicentur, libertatem ob oculos obrudant simplicium, eosque fallacibus errorum involucri quasi tenaci vilico involvant, & in errorum labyrinthum conjiciant. Inde est quod hujus sacri concilii auctoritate, ac de consensu suffraganeorum nostrorum, prohibemus, ne deinceps per provinciam nostram imprimantur libri sacri aut sanctorum doctorum, qui vel de fide aut moribus ecclesiasticis habeant tractatum, sine nostra suffraganeorumque nostrorum per suas dioeceses specialia auctoritate & permissione. Contra facientes ipso facto sententiae excommunicationis subiaceant.

Et si qui sint tales libri seu in provincia seu alibi impressi, prohibemus sub eadem excommunicationis poena, praedictos libros vendi vel publicari, sine nostra (ut prius) suffraganeorumque nostrorum permissione. Adicientes sub praedictis poenis, quod eisdem libris non adiciantur annotationes marginales quae haereticam

A sapiant, aut scandalosa sint, ac piarum animarum offensivae.

XXXIV.

Verum quia intelleximus libros nonnullos, scriptos lingua vernacula, & impios & scandalosos, per nostram provinciam enchiridii more, a quibusdam circumferri, & a laicis, pueris, ac mulieribus, interdum publice, aliquando occulte legi; qui etsi forte incertos habeant auctores, nemini tamen dubium est eos ex materia operis ab haereticis & perditionis magistris proditisse: de fratrum & coepiscoporum nostrorum consilio & consensu precipimus sub excommunicationis poena omnibus & singulis, cujuscumque status, conditionis aut sexus, ut si quos habuerint libros, fidem aut mores concernentes, a viginti annis citra in vulgari seu Latino sermone editos, eisdem ad dioecesanum suum contestum deferant: ut cum ab eo aut ejus vicariis & commissis viti fuerint sedulo & examinati diligenter, eorundem librorum vel interdicatur vel permittatur lectio. Quorum quidem librorum, seu jam impressorum, sive posthac imprimendorum, si lectio permittenda fuerit, addatur eisdem libris decretum episcopi, quo significet per se aut alios doctos & approbatos viros scriptum examinationem diligentem fecisse, ac tunc demum eorum publicationem permittere. Voluimus autem hoc praesens tam utile tamque salubre statutum per singulas parochias provinciae nostrae ter aut quater in anno publicari.

XXXV.

Invidens semper humanae salutis rixanorum sator diabolus, quod in agrum dominicam per se directe non potest, id nonnunquam per suos, quos possidet, cupiditatis igne succensos, exquisitis modis efficere conatur. Siquidem dum nonnulli praedicatorum, quae stotes, vel falso nonnunquam simulatae religionis habitu subintrant, praedicationis officium, circumventis parochialibus presbyteris, usurpant, novas doctrinas, & saepe numero hereses, apud rudem plebeculam disseminant. Et benevolentiam vulgi captantes administratoribus tam ecclesiasticis quam saecularibus detrahunt, subditos suis majoribus rebelles & penitus inobedientes reddunt: plantae fugientes destruant, seditiones excitant, scandala immittunt. Et dum quem venantur, questum fuerint assecuti, continuo recedentes, anxias suorum auditorum animas, promissa sibi salutis spe vacuas, sed & variis expositis periculis, relinquunt errorum laqueis multiplicibus involutas. Nos ergo talibus viam, quantum cum Deo possumus, praeccludere cupientes, precipimus omnibus & singulis suffraganeis nostris, ne ullos, cujuscumque status, ordinis vel conditionis existant, praedicatorum, quae stotes, religiosos seu saeculares, extraneos sive dioecesanos, quavis occasione, seu causa, ad officium praedicationis in ecclesiis per suas dioeceses constitutis, permittant, tolerant: nisi ab ipsis suffraganeis, eorumve vicariis, approbati, & ad hoc nominatim missi extiterint. Quo modo enim, secundum apostolum, praedicabunt, nisi mittantur? Et veritas ipsa dicit in evangelio: *Evocate dominum messis ut mittas operarios in messis suam.* Proinde suffraganei nostri

ANNO
CHRISTI
1588.

ANNO CHRISTI 1598.

stri aulicos ad predicandum mittant, nisi viros vrate maturos, moribus graves, & in sacris literis sufficienter eruditos.

Eisdem etiam suffraganeos admonemus, ut si per se aut alios probos ac delectos viros predicare voluerint, evangelium Christi sincere populo annuntient & predicent. Imitentur vestigia Christi, precipientis apostolicis viris:

Mat. 16.

Predicatio evangelium omni creatura. Et iterum:

Mat. 22.

Docete omnes gentes servare quocumque mandavi vobis. Cessent in sanctis illis concionibus profanatum legum minime necessarium citationes: poetarumque auctoritates supervacaneas, subtilium questionum, & plerumque futillum, inanes allegationes. A ridiculis etiam historialique sermonibus abtineant.

XXXVI.

Sint predicatorum, juxta Gregorium, in verbo discreti: ne vel tacenda proferant, vel dicenda reticeant. Predicent rursus sacrum evangelium: innitatur interpretationibus sacrorum doctorum. Instruant populum ad observationem preceptorum Dei, ut fidem inconcusse teneant: atque omnibus mandatis Dei & ecclesie pareant, nec ab ejusdem ecclesie decretis & sanctionibus deviant.

Sint etiam predicatorum sermones casti & examinati, ad amorem Dei populum trahentes, detestentur vitia concionatores verbi divini, alliciantque auditores ad amplexus virtutum. Habeant prae oculis pro scopo honorem Dei & profectum animarum, nihil ad gloriam & ostentationem faciant, non questui sint intenti, aut vindictae appetentes.

Quod si secus fecerint, aut si populum more scurrarum vilissimorum, dum ridiculas & aniles fabulas recitant, ad risus cachinnationesque excitaverint: aut, quod deterius est, si praelatis ecclesie, principibus, sacerdotibusque detraxerint, ac tandem populum ab obedientia superiorum retraxerint: eundemque absolutione decimarum ac aliorum, ad quae jure divino & positivo sunt omnes obstricti, abalienaverint: nos volumus tales tam ineptos & perniciosos concionatores ab officio predicationis suspendi, & a suis superioribus pro modo & mensura excessus acriter puniri. Per praesens aamen statutum non intendimus derogare Clementinae, Dudum.

De prohibendis & puniendis incipis predicationibus.

XXXVII.

Nos praeterea cupientes animarum periculis, quantum cum Deo possumus, consulere, volumus omnes & singulos intelligere, quod illi soli Mendicantes habent potestatem absolvendi, qui primum per suos provinciales custodes, ministros, priores, guardianos, aliove eorumdem Mendicantium praeratos, electi fuerint tamquam sufficientes & idonei, vita probati, discreti, modesti atque periti: inde suffraganeis nostris in suis diocelibus per praefatos Mendicantium praeratos praesentati, qui ab eisdem episcopis ad audiendas confessiones sint commissi. Qui sic electi, praesentati, deputati, seu commissi, juxta canones conciliares, & Romanorum pontificum decreta, confessiones sibi confiteri volentium libere audire possunt, imponere poenitentias salutare, & beneficium absolutionis impendere. Declaramus autem non competere Mendicantibus sic deputatis & com-

missis, in absolvendo ampliozem potestatem, quam curatis vel parochialibus sacerdotibus est a jure concessa: nisi forsan eis ecclesiarum praerati, uberiorum in hac parte gratiam specialiter duxerint faciendam. Guardianos autem, custodes, & alios fratrum Mendicantium praefectos, hortamur in domino, ut in ecclesiarum suorum conventuum loco ad legendum aptiore chartam praesentatorum suorum nomina continentem statuunt: quatenus qui volent Mendicantibus confiteri, videant prius si sint de nominatorum & approbatorum numero, alias absolutos se non fore intelligant.

XXXVIII.

Quoniam abbates nonnunquam attentant munus confirmationis conferre, idque vendicant ex consuetudine praescripta ad se pertinere: nos attendentes hanc impositionem manuum a Christo primum institutam, & ab apostolis receptam, solis episcopis (qui apostolorum sunt successores) reservatam, consuetudinem hujusmodi (quae potius corruptela dicenda est) reprobamus. Quod si qui sint qui contendant sibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus quod, cum primum fuerint requisiti a suffraganeis nostris, de privilegio fidem facere teneantur. Et idem statuimus observandum, quantum ad illos qui calicum consecrationem attentant.

XXXIX.

Sane cum matrimonium a Deo rerum omnium conditore in paradiso & in statu innocentis institutum fuerit, utque, teste apostolo, sacramentum: proinde cum magna reverentia ac devotione suscipiendum, utpote in quo (sicut & in reliquis sacramentis) gratia conferatur: prohibemus ne in sponsalibus aut nuptiali benedictione fiant risus, cachinnationes, aut alia ridicula verba enuntientur. Quinimo moneantur assidati, quatenus jejuni, contriti, & confessi, ac cum multa reverentia ad hoc sacramentum accedant. Illum quoque abulum, qui invaluit in quibusdam partibus, ut benedictio nuptialis & missa celebretur statim post mediam noctem, tollimus & amputamus: statuentes, quod talia deinceps non fiant, nisi post ortum solem ac illucescentem diem. Siquidem exemplo pernicioso interdum compertum est, solemnitates hujusmodi nuptiales sic in latebris & occulto factas clandestinis matrimoniis viam aperuisse, & occasionem dedisse contemnendi tam excellens sacramentum, & lascivias ac spurcicias quasdam committendi.

ANNO CHRISTI 1598.

Epist.

Benedictionem nuptialem & missam solum in die celebrari debere.

Sed cum ex clandestinis matrimoniis gravia eveniant in dies scandala ac pericula, volumus omnes contrahentes, consulentes, scienter interessentes, auxiliantes, & adjuvantes sententiam excommunicationis ipso facto subiacere.

De clandestinis matrimoniis non contrahendis.

XL.

Et ut nihil sine discretionem in ecclesia Dei fiat, expediens & rationale visum est, propter lascivas imagines & veritati scripturae non convenientes, si in posterum, praecedente episcopi aut commissi ejus judicio & visitatione, imagines in ecclesiis collocentur.

ANNO
CHRISTI
1532.

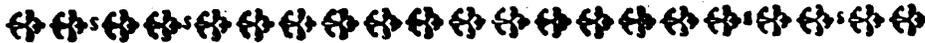
Ex multorum fida relatione didicimus, simplicem populum aliquando levi assertione miraculorum ad unum & alterum locum populariter concurrisse, candelas & alia vota obtulisse. Ut igitur credulæ simplicitati nobis commissæ plebis consulamus, & novis impudentibusque hominum mente corruptorum ad quædam occasionibus obvitemus; sacro approbante provinciali concilio, districte prohibemus, ne quis posthac miraculum de novo factum prætentat; neve intra aut extra ecclesiam, titulum, capellam, aut altare prætextu novi miraculi erigat, aut populi concursus in miraculi gratiam & venerationem recipiat: nisi prius loci episcopus de negotio quid sentendum tenendumque sit causa cognita decreverit.

Concilli postrema conclusio.

Et quia parum esset jura & statuta eodere, nisi essent qui ea tuerentur & executioni demandarent, idcirco volumus, statuimus, & ordinamus sub penis ante dictis, omnia &

A singula supra scripta, sic, ut præmittitur, in dicto sacro provinciali concilio decreta, statuta & ordinata, per omnes suffraganeos nostros in suis synodis intimari & publicari, illaque in futurum inviolabiliter observari, executionem hujusmodi poenatum eidem nostris suffraganeis tenorem præsentium committentes. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præsentis literas, seu præsentis publicum instrumentum, decreta & statuta nostra in se continentes, live continens, exinde fieri, & per notarios publicos subscriptos, dicti provincialis concilii scribas, seu ^{graffarios} graffarios, signari & publicari, sigillique nostri iussimus & fecimus appensione communiri.

B Datum & actum Parisiis, quoad præmissorum conclusionem & definitionem, nobis in eodem concilio præsentibus in domo solite habitationis nostræ, sub anno domini millelimo quingentesimo vigesimo octavo, indictione secunda, die vero nona mensis Octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Clementis divina providentia papæ septimi anno quinto.

ANNO
CHRISTI
1533.

** C L E M E N T I S P A P Æ V I I

ANNO
CHRISTI
1533.

Ad Christianissimum Francorum regem Franciscum primum epistola de indictione concilii generalis anno 1533. ex commentario rerum ad concilium Tridentinum spectantium.

Carissime in Christo fili noster, salutem & apostolicam benedictionem.

SUPERIORE biennio, sicut tua majestas recordari potest, cum serenissimum Cæsarem, quamquam pro sua inclita pietate omnia conatum, tamen in conventu Augustano nihil remedium ad hæresim Lutheranam in Germania tollendam, præ illorum oblatione asserere potuisse audiremus: solumque concilii generalis remedium a nostris prædecessoribus in casu simili ulitatum, & ab ipsis Lutheranis postulatum superesse videremus; habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris S. Romanæ ecclesiæ cardinalibus matura deliberatione, ad ipsius concilii generalis indictionem in Italia & loco ad hoc commodiore celebrandi devenire intendentes, id tæ majestati, sicut Cæsari, & ceteris principibus significandum communicandumque duximus, eamque nostris literis fuimus hortati, ut tam sancto & necessario operi pro tua pietate, & Christianissimi titulo, proque tuorum majorum perpetua consuetudine favere, causamque sanctæ fidei cum tua, si fieri possit, præsentia, aut saltem oratoribus tuis, tuique regni prælatis adjuvare & tueri, & in hoc te & illos interim preparare pro communi officio velies. Postea vero ea actione nostra per apparatus Turcarum primo perturbata, & deinde per eorum in Hungariam & Germaniam irruptionem proflus interrupta, **E** suspensisque propterea omnium principum Christianorum animis, toto hoc interjecto tempore de ea re silere coacti fuimus. Nunc autem ipsis hostibus Dei benignitate repulsis, cum serenissimus Cæsar nobiscum Bononiæ congressus inter cetera publice salutaria hoc quoque de indictione generali concilio nobiscum egerit. Illudque

Concil. General. Tom. XXXI.

C non solum a Lutheranis ut antea, sed a ceteris Germanis principibus & civitatibus in proximo Ratisponensi conventu flagitatum, sequem operam suam, cum apud nos, tum apud reges & potentatus ceteros in id pollicum fuisse dixerit: nos sane non solum Christiana caritate, sed etiam nostri debito munere, quod a Deo omnipotente accepimus, astricti, ne tot animas in illa hæresi periclitari, quantum a nobis præstari poterit, ulterius sinamus, nostras partes, nostrumque officium in principibus omnibus ad ipsum concilium adhortandis tunc susceptum a nobis, terrore immanissimi hostis interruptum relumere continuandum censuimus, ut sanctæ religioni tantis erroribus illic implicitæ succurramus, & cum veteri pietate tranquillitatem & quietem illi inclitæ nationi tam valido Christianitatis membro restituamus. Quamobrem te, fili noster in Christo carissime, qui primus ab ipso Cæsare serenissimoque fratre ejus amicitibus tuis jam in hoc unanimiter concordibus ad ejusdem concilii generalis convocationem pie consentire, illudque cum tua, si fieri poterit, præsentia, aut saltem cum oratoribus tuis, & tui regni prælatis, sicut antea tuæ majestati scripseramus, juvare & tueri, ac te & illos interim ad hoc preparare, & de tua super hoc voluntate, quam non nisi te dignam speramus, ad nos perhibere quamprimum velis, ut cum Cæsari, ac tuo, & Romanorum regis, ceterorumque principum ac potentatum ad quos scribimus, & quorum neminem tua majestate accedente defecturam confidimus, unanimi voto & consensu ad indictionem ipsius concilii commodiore loco celebrandi, sicut & tunc tuæ serenitati scripsimus, adjuvatore domino devenire possimus. Quemadmodum hæc plenius & diffusius noster apud te orator tuus

Ecc
fere-

ANNO CHRISTI 1533.

serenitati eorum explicabit. Datum in civitate nostra Bononia sub anulo plicatoris, die 2. Januarii, anno 1533.

Responsum Francisci I. regis Francorum Christianissimi ad Clementem VII. Romanorum pontificem.

BEATISSIME pater, reddite sunt nobis tuae literae, quibus tuam mentem significas in concilio Christianorum cogendo: Deo gratias, quod tam pie tua sanctitas sit animata, ad hoc praesertim tempore, cum palam sit omnibus illud cogi, si unquam alias, esse necesse. Quod ad nos attinet, non est cur magnopere de hac re urgeri, vel tua sanctitate teste, debeamus, quum jam pridem quid haberemus animi plane indicaverimus, videri scilicet operae pretium fore, ut tum rite, tum etiam de eorum quorum interest voluntate, eo loci ejusce rei gratia conveniatur, ubi omnia

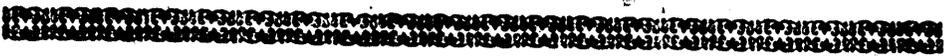
rebus profanis de causa religionis tractatus, decidaturque; nemo ut postea existat, qui in fidem abroget, quae in eo conventu desioita invenientur. Hoc tam pio instituto nihil est quod pro singulari nostra in rempublicam Christianam devotione nobis nec prius possit nec antiquius videri. Beatissime pater, Deus optimus maximus sanctitatem tuam in recta sanctae ecclesiae administratione diu, praestet incolumem. Parisiis die 17. mensis Februarii 1533.

ANNO CHRISTI 1534.

OBSERVATIO PHILIPPLABBE, S. I.

Eodem anno Christi domini MDXXXIII. celebratum fuisse Viennae Allobrogum provinciale concilium praeside Petro Palmatio Viennensi archiepiscopo accepimus necdum tamen videre illud typis excusum hactenus licuit, neque apparet cum novissimis Galliae conciliis Ludovici Odespui de la Mechinie cura ac studio anno 1645. uno simul volumine publicatis. Quod vero ad Poloniensia attinet, satis esse arbitratus sum de his scriptum tractare, aut eruditius cupisiam Poloni indultum in rebus patriae laus accuratius enucleandis expectare.

ANNO CHRISTI 1534.

V I T A

P A U L I P A P A E I I I .

Paulus quando pontifex factus. Aetate Pauli papa.

PAULUS III. ante Alexander nominatus, natione Romanus, ex nobili Farnesiorum familia genitus, optimis disciplinis Florentiae instructus, multisque egregiis animi dotibus exornatus, post res multas praeclearae gestas, juxta illud quod dicere solebat:

Conspectum senio melior fortuna sequetur.

Conspectum senio melior fortuna sequetur. ex cardinali creatus est pontifex tertio Idus Octobris, anno Christi 1534 tempore Caroli quinti imperatoris. Initio pontificatus praeter Alexandrum Farnesium & Guidonem Ascanium nepotes suos, Benbum, Sadoletum, alioque viginti eminentis doctrinae & singularis prudentiae viros in numerum cardinalium elegit. Henricum VIII. Angliae regem, quod legitima uxore repudata aliam duxisset, multaque alia contra publicam ecclesiae pacem & dignitatem perpetrasset, regno regisque insignis spoliavit. In expeditionem Tunetanam Caesari duodecim triremes duce Virginio Ursino transmisit. Ut vero ardens suum de republica Christiana & Caesare bene merendi desiderium ostenderet, universae classis benedicturus, eique laeta ac fausta precaturus, Centumcellas profectus fuit. Carolum Caesarem insigni victoria obtenta in Africa revertentem, magna cum gratulatione Romae excepit, eumque ad pedum suorum oscula admisit. Eiusdem Caesaris rogatus, ad tollenda de religione dissidia, erroresque qui sensim universam Germaniam pervadebant, convellendos, concilium Mantuae anno sequente 1537. celebrandum indixit: verum certis de causis idem postea Vicentiam transfudit. Turcis Dalmatiam ferro & flamma vastantibus, solennes supplicationes indixit, quas ipse nudis pedibus obivit; missisque ad omnes principes legatis rogavit, ut confociati in capitalem & juratum Christiani nominis hostem arma arripent. Interea Petrum Laicum eccle-

siastici exercitus ducem creavit, Urbem moenibus cinxit, initoque sedere cum Caesare & Venetis instructissimam classem contra Turcas inteliciter emitit. De Carolo & Francico rege conciliandis diu frustra laboravit. Romam reversus nuptias inter Margaritam Austriacam, & Octavium nepotem, quem Camerini ducem jure beneficiario creaverat, celebravit: Petrosinos, qui ob auctum salinarum vectigal defecerant, armis perdomuit. Caesari ad Algerianam expeditionem trajecturo apud Lucam occurrit, atque cum eo de celebrando univestali concilio, aliisque reipublicae Christianae negotiis communicavit. Quod cum pontifex Tridenti celebrandum indixisset, ob pestem graevantem & ingruentia bella Bononiam transitulit. Cumque de pace & concordia inter Carolum imperatorem & Franciscum Gallorum regem saepe frustra laborasset, tandem hujus causa publicas supplicationes indixit, & quod per se non poterat, Dei auxilio adutus, post multorum annorum saevissima bella tandem impetravit. Cumque ob causas praedictas concilium nonnihil distractum esset, veritus Caesar ne tardius quam expediret concilium religionis negotium abolveret, quibusdam negotium dedit conscribendam cujusdam formulae (quae passim dicebatur Interim, sive Interreligio) qua per Germaniam usque ad concilium definitionem uterentur: missam ad se concordiae formulam pontifex reprobavit. Societatem nominis Jesu, quae auctore Ignatio Loyola nobili Hispano instituta est, quaeque orientales populos convertit, & haeresin Lutheranam prope extirpavit, magno totius ecclesiae catholicae applausu & emolumento comprobavit & confirmavit. His omnibus rite peractis obiit 14. Idus Novembris anno domini 1549. cum sedisset annos 15. & dies 28. sepultus est in basilica sancti Petri.

ANNO CHRISTI 1534.

Obitus Pauli.

CONCILIUM COLONIENSE L.

PROVINCIALE, AUCTORITATE

Hermannii archiepiscopi (qui postea in hæresin lapsus est) pro reformatione clericorum, & cæremoniæ ecclesiæ, celebratum anno domini MDXXXVI. tempore Pauli papæ III. & Caroli V. imperatoris.

INDEX TITULORUM PRINCIPALIUM, A ac capitulorum concilii provincialis Colontensis L. anno MDXXXVI. celebrati.

P A R S P R I M A .

DE MUNERE EPISCOPALI.

Officium episcopi, post verbi prædicationem, consilium potissimum in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

- I. De impositione manuum, qua est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum.
- II. Ad certum titulum ecclesiæ ministros canonicè diligendos ordinandosque.
- III. Manum nonnisi cito imponendam.
- IV. Humani affectus & venalitas in beneficiis ecclesiasticis, execrabilis.
- V. Beneficia ecclesiastica, priusquam vacent, nemini promittenda.
- VI. Dignis tantum beneficiis esse conferenda.
- VII. Idoneis tantum in prelatos eligendis.
- VIII. In eligendo, aetas, mores, literaturæ & sanctæ oratio, spectanda.
- IX. Electionem sinceram esse oportere.
- X. In confirmatione electionis, qua expendenda.
- XI. Ter patronos idoneos præsentari oportere.
- XII. Quid incumbat archidiaconi.
- XIII. Aliique abusus officialium inter visitandum corrigendi.
- XIV. Omnes qui de beneficiis disponunt, sui officii admonendi.
- XV. Moderatio patroni laicos respiciens.
- XVI. De officio vicariorum in pontificalibus.
- XVII. Quid episcopis potissimum curandum sit.
- XVIII. De arate ordinandorum.
- XIX. Testimonium vite ac doctrinæ per initiandos sacris, exhibendum.
- XX. De eruditione ordinandorum inquirendum.
- XXI. Videndum quo affectu ad ordines accedatur.
- XXII. Quanto temporis spatio ante maiorum ordinum receptionem initiandi, se præsentari debeant. Item & quid initiandi tum secum allaturi sint.
- XXIII. Quale testimonium afferendum.
- XXIV. Die Mercurii proxima ante susceptionem ordinum, examinandi qui initiantur sacris.
- XXV. Neminem ab examinatione immunem esse oportere.
- XXVI. Cujus admonendi sint pridie ordinationis initiandi sacris.
- XXVII. In minoribus ordinibus conferendis, qua cæra adhibenda.
- XXVIII. Ab initiandis nihil exigendum.
- XXIX. Litera dimissoria nulli temere concedenda.
- XXX. Tituli ordinandorum diligenter discutendi.
- XXXI. Peregrini clerici quomodo admittendi.
- XXXII. Odiosa beneficiorum pluralitas in una eademque persona.
- XXXIII. Dispensationes inspicienda, ut occurratur abusus.
- XXXIV. In resignationibus et permutationibus beneficiorum, qua cura adhibenda.
- XXXV. Præstat paucos esse bonos, quam multos inutiles sacerdotes.
- XXXVI. De visitatione ultimo loco dicendum.

P A R S S E C U N D A .

- I. De officio privato ac publico, utraque ac meritis clericorum generatim.
- II. Unde clerici appellatio derivata.
- III. Clericum suo officio intentum esse oportere.
- IV. Duplex clericorum ministerium.
- V. Biblia a clericorum manibus nunquam deponenda.
- VI. De horariis precibus in dies perlegendis, & reformatandis breviter.
- VII. Pro cuiuslibet affectu non facile novandum quid in ecclesiastico officio.
- VIII. Quo affectu horarias preces persolvere oporteat.
- IX. Summa devotione missa sacrum celebrari oportere.
- X. Arguuntur, qui polluta mente ad altare domini accedunt.
- XI. Revidenda missalia ac brevitaria.
- XXI. Quæ omitti aut decurrari vel organorum vel cantorum concentu hâud debeant.
- XXII. Quemadmodum missa legenda.
- XIV. Quid post elevationem eucharistiæ agendum.
- XV. Organorum melodia quemadmodum temperanda.
- XVI. Singulis dominicis diebus, qua ipsi peculiariter sunt, officia dicenda.
- XVII. Confessio, missa præambulata, devote recitanda.
- XVIII. Cur sacerdos in altari ministrum habeat.
- XIX. Omnis cultus divinus summa cum reverentia peragendus.
- XX. De vita ac moribus clericorum.
- XXI. Ob quam causam clerici male audiant, a purgantur.
- XXII. Præcipua causa omnis mali tres.
- XXIII. Ambitionem ac factum clericali officio maxime repugnare.
- XXIV. Omnis luxus clerico interdictus.
- XXV. Clerico non licere vel casponem agere, vel tabernaculum, nisi necessitatis causa, intrare.
- XXVI. Habitus seu exterioris corporis cultus modestus, a clericis exigitur.
- XXVII. Mali exempli est, sacerdotem se vendicare in capellanum delicato latro, aut muliercula.
- XXVIII. Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta.
- XXIX. Avaritia in clero execrabilis.

ANNO
CHRISTI
1536.

- XXX. *Monacho artificioso vitium quærere clerico licet.*
XXXI. *Clerici ne mercatores sint, multo minus feneratorum.*
XXXII. *Damnantur clerici superstitiosi, scurræ, curiosi ac levissimi.*

PARS TERTIA.

- I. *De metropolitani, cathedralibus, & collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus.*
II. *De officio decanorum.*
III. *De officiis in quomodolibet ecclesiis ministrantium, generaliter.*
IV. *De canonicorum vita & officio.*
V. *Quomodo preces horariae, aliaque divina laudes, decantanda.*
VI. *Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiae oculos offendat.*
VII. *Decantari templi summi potestas in pravaricatorum.*
VIII. *Quem oporteat esse vestitum ministrantium in hisce ecclesiis.*
IX. *Decani undique ad vigilabunt.*
X. *Ante omnia vero, ut canonici sacris adsint.*
XI. *Vicarii, ut divinis laudibus decantandis intersint, adigendi.*
XII. *Ad personalem residentiam cogendi, quibus hac per fundationes beneficiorum est imposta.*

- XXXIII. *Lucri tantum causa sacris adesse non oportet.*
XIV. *Capitula disciplina qualiter observanda.*
XV. *Officium decani in rebelles.*
XVI. *Contentiosi ad pacem & concordiam per decanum & capitulum revocandi.*
XVII. *Pena adversus contentiosos pertinaces.*
XVIII. *Quo tempore capitulorum quotidianorum conveniunt observandi.*
XIX. *Votamina statutorum revivenda.*
XX. *In capitulis a juramentorum facili exactione temperandum.*
XXI. *Inter visitandum, de moderandis armis, qui expectantia appellantur, videntur.*
XXII. *Non oportere a canonico recens admissio pecuniam statutariam duplicatim ob antecessorem exigi.*
XXIII. *Communi necessitati ecclesiae, communi contributione consulendum.*
XXIV. *Tribunalia extra templum collocanda.*
XXV. *Oportandum, ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint.*
XXVI. *Theatrales ludos non inferendos templis.*
XXVII. *Cujusdam usus abrogatio.*
XXVIII. *Processionum collegiarum ecclesiarum, qua ad majorem fiunt, moderatio.*
XXIX. *De processionibus non abrogatis.*
XXX. *Quomodo ad anniversaria episcoporum in majori ecclesia conveniendum sit.*
XXXI. *Minora ministeria idoneis committenda, ac decenter peragenda.*

PARS QUARTA.

- I. *De parochis, ac eorum vicariis, aliisque verbi ministris.*
II. *Qui admittendi.*
III. *Orandus Deus, ut mittat operarios in messem suam.*
IV. *Unde dignoscere oporteat pseudoecclias.*

- V. *Sole auctoritate ordinaria comprobati, ad verbi ministerium admittendi.*
VI. *Quod ordinarii verbi ministri sunt legitimi parochi & illorum vicarii, modo tamen examinati prius & admissi sint.*
VII. *Fratres mendicantes quatenus admittendi.*
VIII. *Quomodo modestam fratres mendicantes in verbi predicatione servare oporteat.*
IX. *Non ferendi, qui in jurisdictiones & potestates temere ad plebem irrobentur.*
X. *Abusus est, qui parochi suo officio interdicit.*
XI. *Fratres mendicantes his synodaliis constitutionibus erunt parentes.*
XII. *Decet quoque, ut fratres eatenus ordinaria potestati subiciantur.*
XIII. *De semel certo loco destinatis ac admissis, non temere retrahendos.*
XIV. *Qui nulla legitima auctoritate innixi, se verbi ministerio ingerunt, uti sediciosi comprimendi.*
XV. *Prohibentur omnes apostatae, monachi ignoti, ac peregrini spermatozi.*
XVI. *De Terminariis, quatenus admittendi.*
XVII. *Privilegiis fratrum nihil derogatur.*
XVIII. *Monachorum ecclesia per saculare (ut vocant) presbyteros gubernanda.*

PARS QUINTA.

- I. *De vita ac moribus parochorum.*
II. *Vita ut doctrina in parochis conveniat, necessarium.*
III. *Pastorem, gregis exemplum esse oportere.*
IV. *Vitanda parochi in primis avaritia.*
V. *Parochi familiam irreprehensibilem esse debere.*
VI. *Parochi luxuriam omnino cavendam.*
VII. *Predicatio servanda parochi.*
VIII. *Quae fugienda parochi, & quae servanda.*

PARS SEXTA.

- I. *De diffinitione verbi.*
II. *Quid parochi meditandum.*
III. *Fidelitas in primis in parochi requiritur.*
IV. *Quis sit fidelis verbi dispensator.*
V. *Omnis scriptura ad geminam caritatem exigenda.*
VI. *Summa evangelica praedicationis.*
VII. *Parochi castissima sollicitudine in praedicatione verbi utendum.*
VIII. *Quomodo sermo temperandus.*
IX. *Quid cavendum inter concionandum.*
X. *Nihil aut fabulosum, aut suspectum offerendum.*
XI. *Loquacitas vitanda.*
XII. *Quomodo parochum adversus hereticos pugnare oporteat.*
XIII. *A scommatis & conviciis abstinendum.*
XIV. *In contentiosis dogmatibus, quomodo docendas populus sapere.*
XV. *Qualem oporteat esse parochum in reprehendis criminibus.*
XVI. *Manifesta reprehensio utriusque potestatis, vitanda.*
XVII. *Quomodo corripiendi magistratus.*
XVIII. *Annotandus populus, ut erit pro magistratibus.*
XIX. *Notantur qui seculi docent.*
XX. *Summa doctrina Christiana in enchiridion conprehensa.*

XXI. En-

ANNO
CHRISTI
1536.

ANNO
CHRISTI
1516.

- XXXI. Enchiridion qua docebit.
XXXII. Ordo concionandi quem simpliciores sequantur.
XXXIII. Sanctorum historia quatenus attingenda.
XXXIV. Allegoria quomodo applicanda.
XXXV. Quomodo scienda ecclesia.
XXXVI. Quid recitandum finita concione.
XXXVII. Quomodo, finita concione, populus excitandus.

P A R S S E P T I M A.

- I. De administratione sacramentorum.
II. Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione.
III. Quid agatur in baptismo.
IV. Cujus sint admonendi susceptores infantis.
V. Populus docendus quid velint externa signa.
VI. Quomodo accedendum ad baptismum.
VII. Baptismus in facie ecclesie peragendus.
VIII. In confirmationis exhibitione quid docendum.
IX. Quomodo ad sacramentum confirmationis accedendum.
X. Cujus sint admonendi susceptores confirmati.
XI. De moderandis donariis, qua susceptores infantibus donant.
XII. Docendus populus de signis externis.
XIII. De sacrosancta eucharistia.
XIV. Quid docendus populus in huius sacramenti administratione.
XV. Quibus persuasum est, utramque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi.
XVI. De veneratione sacrosanctae eucharistiae.
XVII. Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus.
XVIII. Quomodo admonenda plebs, ad sumendam eucharistiam accedens.
XIX. Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi.
XX. Quatenus alteri quam suo parochio confectus, ad eucharistiam admittendus.
XXI. Intra annum saltem semel communicandum.
XXII. Quorum admoneri populus, hoc sacramentum participaturus, maxime debeat.
XXIII. Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit.
XXIV. Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam missam se preparabit.
XXV. Docendus populus generatim quid agatur in missa.
XXVI. Corripendus abusus eorum, qui ante finitam missam irreverenter discedunt.
XXVII. Docendus populus, quale sit missae sacrificium.
XXVIII. Exequiae ac missa pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebranda.
XXIX. Qui ad exequias evocandi.
XXX. De poenitentia partibus.
XXXI. Prima poenitentia pars contritio, in suggesto semper pertractanda.
XXXII. Neminem non ad poenitentiam invitari.
XXXIII. Presbyter qui a confessionibus est, qualis esse debeat.
XXXIV. Quid consistentem docebit presbyter confessorius.
XXXV. Remedium pro ratione morbi adhibendum.
XXXVI. Nimitis anxii quomodo tranquillandi.
XXXVII. Moderatio in casibus reservatis.

Conc. General. Tom. XXXII.

A XXXVIII. Publica poenitentia usus in ecclesiam revocandus.

- XXXIX. Recitata confessione, quid agendum per parochum.
XL. In matrimonii sacramento quid agatur.
XLI. Quomodo admodum monendi sint, qui matrimonium contrahere assillant.
XLII. Matrimonium tria completi.
XLIII. Pium votum & in clandestine contrahentes censura.
XLIV. Conjunctio conjugum in facie ecclesie peragenda.
XLV. Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non conjungendos.
XLVI. In gradibus consanguinitatis & affinitatis concilium generale observandum.
XLVII. Lascivia tollenda.
XLVIII. De sacro ordine dictum esse prius.
XLIX. Cur adhibeatur extrema unctio.
I. Quomodo impendenda unctio extrema.
II. A sepultura nemo, in communiione decedens, repellendus.
III. Quam admonitionem in sepulchris & exequiis fieri oporteat.

P A R S O C T A V A.

- I. De villis parochiarum.
II. Parochis nullus necessarius suppeditandus.
III. Vicaratus, quos vocant, ex preventibus ecclesie congruam sustentationem recepturas.
IV. Qui ecclesias vicarias habent, vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere.
V. Ubi redditus non sufficiunt, quid agendum.
VI. Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus.
VII. Laudabilem consuetudinem Agrippinae Coloniae per hac non abrogari.

P A R S N O N A.

- I. De constitutionibus ac consuetudinibus ecclesiasticis.
II. Jejunia ab ecclesia indicta reverenter observanda.
III. Irviros ecclesiasticorum jejuniorum resciluntur.
IV. Ecclesia constitutionem caritati cedere.
V. Quid in jejunio potissimum spectandum.
VI. Redarguantur qui quadragesima observationem contemnunt.
VII. Litaniae & rogationes cur institutae, & quomodo populus admonendus sit.
VIII. Processiones intra septa ecclesiarum peragenda.
IX. Admonendus populus, cur serie instituta.
X. In feriis soli Deo vacandum.
XI. Dies dedicationis templi extra Coloniam uno die ubique celebrandus, & quomodo sit admonendus populus.
XII. Cur templa & altaria consecrentur.
XIII. Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorum & altarium.
XIV. Cur benedicantur campanae.
XV. Docendus populus, ut signatis potius quam signis inhaereat.
XVI. Quidquid in caeremoniis ad abusum spectat, caute ac diligenter cavendum.
XVII. Cur reconcilietur templum aut cimiterium.
XVIII. Qua pulvis reconciliatorum requiratur.
XIX. Quorum sumptus & expensis reconciliatio facienda.

Ecc 3

xx.

ANNO
CHRISTI
1516.

ANNO
CHRISTI
1536

- XX. Inimicitiam ecclesiasticam in duobus perissimum fieri esse.
XXI. Quomodo frateritates reformandae sint.

PARS DECIMA.

- I. De vita ac conversatione monachorum.
- II. Neminem monachismi professione timere alligandum.
- III. Admonendi parentes, ne liberos invidiosos in monasterium detrahant.
- IV. Quo affectu monastica vita amplectenda.
- V. In monasteriis habendus, qui doceat legem domini.
- VI. Verbi predicatorem in monasteriis esse oportere.
- VII. Monachi bona indolis ad academias mittendi.
- VIII. Moniales non esse alligandas, ut nulli quam suo, ut vocant, patri aut praeposito consecrantur.
- IX. Mutatam esse paulatim faciem monasteriorum, ac usurpatum hospitii jus simul cum accessu moderandum.
- X. Visitatione monasteriorum necessario.
- XI. Sumptuosi monialium praepositi abrogandi, & frugales economi constituendi.
- XII. In monasteriis monialium, victum ac mensam communem esse oportere.
- XIII. De praepositis solitariis commorantibus.
- XIV. Visitanda domus fratrum Teutonicorum, divi Joannis Baptista, & Antonitarum.
- XV. De vita & conversatione monachorum.
- XVI. Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat.
- XVII. Monachos vagos sub custodiam revocandos.
- XVIII. Literas privatas monacho aut monacha, injussu abbatis, resignare non licere.
- XIX. Canoniarum secularium mores reformandi.

PARS UNDECIMA.

- I. De hospitalibus & orphanotrophiis, aliisque id genus piis locis.
- II. In hospitalibus in primis anima curanda, deinde corpus.
- III. In hospitalia qui recipiendi.
- IV. In hospitalia pauperes ejus loci, ubi constituta sunt, potissimum recipiendos, maxime contagiosis morbis implicitos.
- V. Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdixit esse oportere.
- VI. Magistrorum hospitalium pravi affectus demerantur.
- VII. Quam graviter peccent, qui ex pauperum victu se ditant.

PARS DUODECIMA.

- I. De scholis, typographis, ac bibliopoliis.
- II. Schola inter visitandum repurganda ac instituenda.
- III. Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos ejus ecclesia instituat.
- IV. Qui huic viro vicium suppeditabunt.
- V. Quomodo academia instaurari, ac studia ali possit.
- VI. Pium votum ad studia sublevanda.
- VII. Doctorem Honoris certis, quoad ejus fieri potest, renovari aequum esse.
- VIII. Quid curandum in academiis.

- IX. Nihil imprimendum aut vendendum, nisi revisum prius.

PARS DECIMATERTIA.

- I. De jurisdictione ecclesiastica contracta.
- II. Excommunicationis origo & praecipuus usus.
- III. Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distingi ceperit.
- IV. Usus excommunicationis in publice criminosos, in lucem revocandum.
- V. Quid cavendum in detrahenda excommunicationis censura.
- VI. Excommunicatos vitandas.
- VII. Non passim contra omnes delatores, per fiscales inquirendum.
- VIII. Manifeste criminosi, pro quibus nequam ferendi.
- IX. Clerici gravissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi.
- X. De testamentis infirmis, approbandis, ac exequendis.
- XI. Bona presbyteri ab intestato defuncti, in piam causam convertenda.
- XII. Portio qua archiepiscopo selvitur, minima gravis.
- XIII. Juramentorum facilis exaltio, in judiciis refrenanda.
- XIV. Formula inquirendi haereticos, delineanda.

PARS DECIMAQUARTA.

- I. De visitatione ac synodis archiepiscopaliibus archidiaconalibusque.
- II. Quo ordine visitatio instituenda.
- III. Qua ubique corrigere oporteat.
- IV. In primis reformandos esse decanos.
- V. Iniquos & praelatis rebelles, corrigendos.
- VI. In monasteriis quomodo abusus percipiendi.
- VII. In visitatione parochiarum quid agendum.
- VIII. Habenda concio per visitatores.
- IX. Interrogandus parochus, quo titulo ministerium gerat.
- X. De vita, moribus, & doctrina inquirendum.
- XI. De habitu, tonsura, ac reliquis externis videndum.
- XII. Num haereticus quapiam serpat, diligenter investigandum.
- XIII. Num agantur alia, qua cum Dei & ecclesiae institutis pugnent, dispiciendum.
- XIV. De pauperum institutione, & hospitalium cura quaerendum.
- XV. Vitia, quibus assueverint parochiani, acriter corrigenda ac refrenanda.
- XVI. De officio parochi inquirendum.
- XVII. Synodus episcopalis anno bis habenda.
- XVIII. Quid agendum in synodo episcopali.
- XIX. De synodis archidiaconalibus ac ruralibus.
- XX. Officiales archidiaconorum & decanos rurales, viros graves esse oportere.
- XXI. Synodi archidiaconales antiquitatem quamdam pra se ferunt.
- XXII. Abusus in synodorum archidiaconalium ac ruralium observatione.
- XXIII. Inter visitandum abusus corrigendi.
- XXIV. Procuratorem suo officio recte fungentibus pendendi, aequum esse.

PARS

ANNO
CHRISTI
1536

ANNO
CHRISTI
1516.

PARS PRIMA.

DE MUNERE EPISCOPALI.

Episcopi
manus in
quibus con-
stiti.

Ta. 1.

Ab. 20.

EPISCOPI munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum, deinde in visitatione dioceseos. Utrumque beatissimus apostolus, ad Titum dilectum filium Crete episcopum scribens, complectitur: *Hujus, inquit, rei gratia relinquit te Creta, ut ea qua desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros; sicut & ego disposui tibi.* Alterum vero idem apostolus, cum a Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset faciem eorum omnium per quos transivit prædicans regnum Dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesie presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivisti sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quod intrabunt post discessionem meam lapides rapaces in vos, non parentes gregi; & ex vobis ipsi exurgens viri loquentes perverso, ut abducant discipulos post se, propterea vigilate.* Cui muneri ut ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus ac illius collega Paulus, satisfacerent, alter transivit & inivit universos, alter perambulavit Syriam & Ciliam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta apostolorum & seniorum: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo episcopos commoneat, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, provincie sibi mandatæ vigilantissime intendant, fidem, conversationem, mores, & vitam singulorum explorent examinentque, ac providcant ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam a Deo vocatus est, torpescat.

CAPITULA.

I.

IMPOSITIO manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admoventur. Proinde quia ejusmodi ostium diligenter custoditum non est, factum est, ut tanta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruerint. Hujus janæ vigilantissimi custodes fuerunt apostoli Christi, & quotquot ipsi successerunt apostolici episcopi. In primis vero divinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito ejusmodi custodie formulam ex professo præscribit. Porro apostoli, cum esset in locum Judæ proditoris diligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris, qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore, quo intravit & exivit inter eos dominus Jesus, probatissimos, electionem alterutrius domino committentes. Ad hæc, cum essent deligendi primi illi ecclesie diaconi, apostoli, convocata discipulorum multitudine, dixerunt: *Considerate fratres ex vobis viros boni testimonii, plenos Spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus.* Atque illi (cum placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt

1. Tim. 5.
Tit. 1.
Act. 6.

Act. 6.

A ante conspectum apostolorum: qui dein non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: *Quoniam apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus Spiritu sancto ac fide.* Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu manus impositionem fieri oporteat. Beatus apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: *Commendo, inquit, qua audisti a me per multos testes, fidelibus, qui & idonei erunt alios docere.* Et iterum: *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* A qua regula cum longe lateque discessum sit, affectibus privatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est plurimus, atque ita radicans, ut vix spes medendi relicta sit. Neque tamen in mediis & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum providendumque.

II.

Quoniam vero primitiva ecclesie facies, quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit: nimirum dotatis templis, sacerdotibusque ac certis stipendiis ministrantibus constitutis: visum subinde sanctis patribus non absque multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo, qui illi victum necessarium suppeditaret, ad majores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur: addita etiam non levi severitate in episcopos, qui secus facere præsumpissent. Quæ cum sic se habeant, reformationem ordini hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, ut collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, ut electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum, quæ scientia scientiarum merito appellanda est, rite ac canonice fiant: utque maximi illi & terribili abusus & vitia, quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesie impunito committuntur, quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittentur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: *Qui non laborat, non manducet.*

Ex concilio
Lacrenensi
sub Alexan.
de III.

III.

Quamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis munitis ministros potestatem habeant, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Si enim ad honores mundi, sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinarum munerum & celestium dignitatum? Certe olim excommunicatione percellerantur, qui ecclesiastica beneficia contulerant indignis.

IV.

Nulla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc,

Hieronym.
in Numeros.

ANNO CHRISTI 1554.

ut populi gubernatio alii quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non que Jese Christi sunt, querant. Maxime vero leprosiolorum ac beneficiorum venalitas execranda est, quod qui sic proficiunt, ac proficiuntur, inter ementes & vendentes columbas, quos dominus flagello de funiculis facto e templo eiecit, ac mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, contempantur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed pramiorum copia suffragatur, restat ut nihil sibi in ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et cum fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit, que tandem vita, & que opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per pramium convincitur obtinere?

V.

In concilio Lateranensi.

Cum olim conciliari institutione vetitum sit, ne ulla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam vacent, tum ne quis mortem proximi, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum, desiderare videatur: tum quod turpe sit, divini que plenum animadversione iudicii, si locum in ecclesia Dei futuram successionis expectatio habeat, quam ipsa etiam seculares leges condemnare curarunt: idque vero cum nunc passim prater omnem peritoriarum defectum designatis etiam ex nomine beneficiis, in quos stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est: idque non aliter, quam secundum canonicam ordinationem, ne quis sollicitus sit, non tam de officio, quam de beneficio viventis.

VI.

Qui sacerdotia ecclesiastica pleno, ut ajunt, jure potestatem conferendi habeat, alium facta a se manuum impositionis discussorem non expectant. Principia ergo illis habenda cura est, idque maxime in proficiendis parochis, ne apostolici precepti prevaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quam gravi culpa se obstringit is, qui in causa est, ut cecus cecum ducatur prater, nimirum ambobus in foveam delabentibus? Despiciant (inquit Malachias propheta) nomen domini, qui cecum, qui claudum, qui languidum animal ad immolandum offerunt; & propterea graviter a domino increpantur. Quis vero cecum animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat? magistrum facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum vero, qui lucra terrena querentem locat in dignitate, veluti pedem in diversa ponentem? Cui potest inferri illud: Usquequo claudicatis in duas partes? Languidum denique, qui vitiosum pro religioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem?

VII.

In conc. general. Can. Ne pro defectu de electo canon. Doct. quod Hieron. Symon ad.

Sacris canonibus saluberrime constitutum est, ut omnes cathedrales ecclesie, collegia, & conventus ad dignitates vacantes ex sua congregatione idoneos eligant prelatos. Atque eos demum sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis aetas per disciplinas ex-

ecclesiasticas ecurrisset. Jam ut primitiva ecclesie censura mitigationem recipiat discretionis, is saltem aliorum cura proficiatur, cujus comparatione grex ceteri merito dicantur. Quomodo enim fieri potest, ut non vilissimus reputetur, qui est honore prestantior, nisi quoque scientia & sanctitate preccelat? Atque utinam hic pensitetur, & nautis & navigio deferendis eandem imminere periclitanda necessitatem.

VIII.

Quapropter electores solliciti sint, ut talem proficiant, qui officio credendo satisfacere possit; virum etatis legitimum, moribus gravem, literarum scientia praditum, atque in sacris ordinibus constitutum: scientes, ipsis in re tam gravi vel dolo vel negligenter agentibus, non minorem, quam malis illis pastoribus ac prelatis, quos ipsi preceferunt, in districto Dei iudicio imminere poenam. Neque enim impune peccatur in Spiritum sanctum, qui in omni electione ut auctor invocatur. Neque inultum permittet Deus, si quis iurejurando, quod sub electionem proficitur, frustra nomen domini usurpaverit; ut omittamus poenas canonicas, que perperam eligentes manent.

IX.

Abstineat ergo omnis simonie pravitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, que minis equiparantur, omnique impressio: cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad huc, procul abstineat omnes illicitas obligationes, que sub electionem, aut paulo post, ab eligendo vel electo, haud prater simoniam labem, extorquentur. Et procedat de vultu Dei opus ipsius, ut scilicet qui prestantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, hic eligatur.

X.

Electioe facta, nos & ceteri qui confirmationis munus impendimus, officio nostro, Deo volente, non deerimus, discussuri scilicet diligenter & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

XI.

Patroni tum ecclesiastici, tum laici, quos hac de re diligenter admoneri curabimus, videbunt ut idoneos (quemadmodum ante diximus) archidiaconis presentent. Compertum siquidem habemus, quam hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra ululum delectum aut discrimen scientie, morum, ac etatis, beneficiis ecclesiasticis admovent. Sunt qui admotis nomen tantam relinquunt, censum autem atque ecclesiasticos redditus sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quam de ecclesiastico ministerio cogitantes) ultrant. Quae omnia cum sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorumque malorum in ecclesia Dei causa sint, posthac non committet, sed subtrata penitus esse, suamque vim canonicis regulis constare, ex animo cupimus.

XII.

ANNO CHRISTI 1554. Leon. sup. VIII. quod. i. in conc. Lateran.

Deo. 1.

Hieron. 8. quod. 1. C. Licet. 6. 8.

Act. III. Can. Et frequen. de ind.

ANNO
CHRISTI
1527.

Qua. & cap.
Ad hoc de
offi. archi-
dia. C. de
de offi. dia.

XII.

Archidiaconi nostri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut nostro nomine parochias ordinent, ac ministros ecclesiarum ipsi presentatos ac oblatos inquireant, scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cum enim oculi nostri sint, dispicient ne quis alioqui indignus, sub alicujus presentationis pretextu, irrogat ac admittatur. Nec contenti, quod post edita ter publicata nusquam compareat, qui presentationem oppugnet, eorum etiam qui ipsi presentantur, & ad instituendum offeruntur, vitam, mores, & eruditionem accurate peruestigabunt: ac nisi comperti illi fuerint, mueri, cui praefici postulatur, pares; fore nefas putabunt, sulte petentibus assentiri. Neque existimabunt id temporis, quod huic examini impediant, perdi: cum nequaquam possit collocari melius, maxime quod officium eorum, hoc ipsum ut fiat, magnopere requirat.

XIII.

Et quoniam ad nos quorundam querela perlatum est, nonnullos officiales archidiaconorum nostrorum, investitura nomine plus a quo interdum potere, quosdam etiam institutionem ipsam petentibus, vel temere negare, vel saltem in longum differre tempus, quamlibet legitima sit presentatio, & idoneus is qui presentatus est: Cum itaque nobis erit, inter visitandum de his diligenter inquirere, & quae vitiosa comperientur, archiepiscopali auctoritate, communicato tamen cum archidiaconis nostris (ut par est) consilio, quoad ejus fieri poterit, corrigere.

XIV.

Referre etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis quamcumque disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, ut hisce synodalicis canonibus per omnia obtemperent, nisi in eo ipso, in quo deliquerint, D poeniri velint.

XV.

Attamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram eatenus moderamur, ut archidiaconi nostri presentatos ab eis, quod inidonei sunt, instituere reculent, liceat ipsis inutilium loco alios iterum intra tempus legitimum presentare, modo tamen dolus absit.

XVI.

Postquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficiis rectores admovent ecclesiasticis ordinibus initiandos; restat ut de vicariis nostris in pontificalibus, qui huic muneri (in partem sollicitudinis nostrae vocati) potissimum delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti ceteris omnibus pontificibus, in Aaronis persona locutus est Deus: *Homo parvifidus, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Si cornu fuerit, si caecus, si vel parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem in corpore, vel bernosus. Omnis enim*

Lev. 13.

A qui habuerit maculam, non accedat offerre hostias Domino, nec panes Deo suo. Quid per allegoriam sermo divinus significare voluerit, maxime ille caelestium rerum peruestigator Paulus in epistolis quas Timotheo ac Tito, ambobus nascentis ecclesiae episcopis inscripsit, gravissime explicavit. Quum enim mandasset, ut per civitates presbyteri constituerentur, statim subiecit quales substitui vellet & oporteret. Oportet, inquit, constituendam sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplexionem cum, qui secundum doctrinam est, fidem sermonem, ut potens sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Diaconos similiter pueros, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et ut iterum nos officii nostri commemoraret, subiecit: Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.

ANNO
CHRISTI
1527.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

XVII.

Incumbit itaque nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus, maxime sacris, initiari desiderant. Curae ergo erit vicariis nostris in pontificalibus, manus impositionem auspicaturis, ne hic quid desit, neve ordines sacros aliter quam secundum regulam evangelicam impartiantur. Ut adjuutores in hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modo primis sollicitudinis partes apud eos sint, nec quae ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti: per haec tamen suffraganeis nostris nihil praedjudicantes, quominus ipsi, quemadmodum videbitur opportunum, de hujuscemodi examine faciendo dispiciant. Ut vero summam multa complectamur, dispicient de ordinandorum aetate, vita, scientia & affectu.

XVIII.

Olim diaconus ante viginti quinque, presbyter vero ante triginta aetatis annos non ordinabantur. In Viennensi vero concilio sub Clemente V. ordines sacri minori etiam aetati concessi sunt: nempe subdiaconatus octo decim, diaconatus viginti, presbyteratus denique viginti quinque aetatis annos nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum concilium dispiciet. Nos interim admonemus, Viennense concilium tum ex aliis canonibus, tum ex seipso interpretandum: nimirum ut aetas quidem illa sufficiat, modo tamen cetera quoque, quae canones plus quam aetatem respiciunt, haud desint: nempe literarum scientia, & morum E gravitas.

In Concil.
Arel. III.
In Vien.
sen. conc.
Clem. Gene.
rali conc. an.
& qui in
eodem conc.
Clem. cod.
III. de Leon.

XIX.

De doctrina, vita, ac moribus, suffraganeus noster testimonium praecipuum, qui ipsos in literis instituerunt docueruntque, eorum quoque, apud quos sacris initiandus potorem vitam partem tranlegit ac diversatus est, enigere non omittet. ne manifeste criminosis irrepant: idque ad certam formulam, quam delineari curabimus. Dum enim praesentem ecclesiam respicimus, summo desiderio tangimur, praesentes illos sanctissimi

mos

ANNO
CHRISTI
1319.

Ca. III. Car.
Mag.

Meron. in
LXXII.

mos mores, non tantum verbis, sed & re ipsa A
in ecclesiam, quod in nobis est, reducendi.
Illa certe venit, ne episcopus sine testimonio
clericorum & plebis, clericos ullos instituat.
Hinc illa interrogationes solennes praeambule:
Sunt iusti? sunt casti? atque alia similes. Ne-
que frustra scriptum legimus, quod quamquam
dominus de constituendo Jole principe praece-
pisset, eundemque elegerit, nihilo secius ta-
men convocari synagogam voluisse.

XX.

De eruditione quoque & scientia disquiret,
ne statim a stiva ad ecclesiastica munia confu-
giatur. Per prophetam dominus dixit: *Quoniam* B
tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacer-
dotio fungaris mihi. Substantia siquidem sacerdo-
tii, sunt eloquia divinitus tradita, uti Diony-
sius ille magnus apposite dixit. Quae vero in
parochis, quae in ceteris eruditio requirenda
sit, post dicemus.

XXI.

Quo denique affectu ac proposito accedant
ordinandi, videndum, accurateque investigan-
dum est, num videlicet Dei causa tantum, an
potius suae commoditatis gratia ad ordines ca-
pessendos aspirent, quærentes quæ sua sunt,
non quæ Jesu Christi. Quid enim est sua que-
rere, & non quæ Christi sunt, nisi cum tales non
gratis Deum diligunt, non Deum propter Deum
querunt, temporalia commoda sequentes, lucris
inhiantes, & honores ab hominibus expetentes?
Quisquis ergo talis est, non Dei filius, nec ovili
Christi idoneus custos futurus, sed mercenarius
est. Ubique Deus hominis intentionem & men-
tem spectat, quam Christus in evangelio lu-
cernam corporis atque oculum vocat. Qui si
simplex fuerit, totum corpus lucidum erit; sin
autem fuerit nequam, totum corpus tenebro-
sum erit. Quare si lumen, quod in initiando est,
tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?

XXII.

Ut autem hic animus vicariis nostris in ponti-
ficalibus eo explorator sit (neque enim quali-
cumque assertioni statim tuto creditur) operæ-
precium existimamus, ut qui ad sacros (quos vo-
camus majores) ordines capessendos aspirant,
quatuor temporibus, ut vocant, quæ tempus im-
pertitionis ejusmodi ordinum proxime præce-
dunt, vicariis nostris in pontificalibus sese re-
præsentent, qui eos (quemadmodum diximus)
rogabunt, quid eos huc permoveat; an expen-
derint, quid in hac vocatione præstare oporteat,
an huic vocationi se tentant posse responderet
& an sperent se, adjutore Deo, continere posse
ac velle. Item an affectu carnis huc ducantur,
ut videlicet in otio & suaviter vivant, opesque &
honores parent. Admoneantur quoque, ut be-
ne seipos explorent, excutiantque, ne cum ad
capiendos ordines reverti fuerint, Spiritum san-
ctum fraudent.

Eo ipso etiam tempore ordinandi testimo-
nium vitæ ac conversationis secum afferent, ut
vicarii nostri in pontificalibus, cum ex respon-
sione, tum vita præcedente colligere possint,
an admittendi videantur; & num referat dili-
gentius de vitæ testimonio, ante appetens ordi-
nationis tempus, inquirere.

XXIII.

Qui civitatem aut opidum, senatus: qui vero
pagum aut vicum incolit, judicis ejus loci literas
sigillatas, quæ gratis dabuntur, secum feret.
Quæ ne cuiusquam vel per invidentiam, vel alium
minus sincerum affectum denegentur prohibebimus.
Alioqui adhibens documentum factæ requisitio-
nis & denegati testimonii, nec tamen incula-
cus eriminis vel defectus, ac idoneus per vica-
rios nostros in pontificalibus repertus, nihilo
secius admittetur. Qui vero non in opidis aut
pagis, in quibus titulum nacti ac ministraturi
sunt, sed in longinqua regione moram traxe-
runt, hi canonicis satisfaciunt institutis.

XXIV.

Et ut hæc omnia eo accuratius observentur,
visum nobis est ut ordinandi maxime ad sacer-
dotii gradum, quod die sabbatino ex more ec-
clesiastico fieri solet, die Mercurii proxime præ-
cedente, ad nostras civitates, ubi vicarii nostri
in pontificalibus ordines ipsos sacros impar-
tiant, sese conferant, quo duobus dehinc se-
quentibus diebus, videlicet Jovis & Veneris,
quos ejusmodi disquisitioni peragendæ deputa-
mus, vicariis nostris, ipsisque nostra auctori-
tate in eo munere adjungendis theologis, se
repræsentent, examinationique eorum submit-
tant.

XXV.

A qua quidem neminem excipimus, etsi ma-
gisterii titulum præterat, nisi quem publicum
sit, & vitam integram egisse, & ea quæ ordo
impertendus requirit, facile callere. Quamob-
rem non solum clerici, qui sæculares appellantur,
sed & religiosi, cujuslibet etiam professio-
nis fuerint, hanc censuram experientur.

XXVI.

D Pridie ordinationis admonebit vicarius noster
in pontificalibus iterum omnes, quo sese quil-
que discutiatur, ne officio se alliget, cui non pos-
sit satisfacere. Neve mentiatur Spiritui sancto,
aut impoenitenti corde accurrat, sed ore con-
fessus, ac spiritu contritus humiliatusque, post
perceptam sacrosanctam eucharistiam, Deo to-
tus deditus accedat.

XXVII.

Quamquam qui minores vocantur ordines,
tam exactam curam non requirant, suo tamen
modo pro gradu & excellentia ordinis, omnium
eorum quæ diximus, ratio habenda est. Quid
enim indecorum magis, quam admoventi infan-
tes, qui non intelligant quid agatur, imo ne
capiant quidem, quid clerici nomen, & reli-
qua minorum ordinum vocabula significent?
Quid turpius, quam quod penitus analphabeti,
ac interdum flagitiosi (qui ut legum civilium
censuras ac pœnas eludant, sese impudentissime
ingerunt) in maximam ecclesiastici ordinis igno-
miniam, sacris initiantur? Quæ de re nemo post-
hac ordinibus hisce insigniendus est, nisi quem
& vita commendat, & literarum etatisque sit,
pro ratione suspiciendi ordinis, sufficientis, ac
rectæ sinceræque voluntatis. Qui enim in ele-

rum

ANNO
CHRISTI
1316.

Aug. 2. q. 1.
Cap. Sunt in
ecclesiæ.

Meron. 6

Meroni ad
Neposian.

ANNO
CHRISTI
1527.

rum allegantur, rem profitentur minime videlicet, nempe se peculiariter in sortem domini adscitos, quibus posthac omnia terrena sortideant, ac solus dominus sortis ac pars hereditatis futurus sit. Cujus quoque, priusquam ordinentur, diligenter admoneri debent.

XXVIII.

Ut autem ecclesiastici ordines summa sinceritate, omni quaestus suspicione, omnisque mali specie quam longissime submota, conferantur; nolimus ut ab initiatis quidquam, vel sigilli nomine, ad vicariis nostris in pontificalibus exigatur, sed tantum scribis eorum litterarum (quae formatæ appellantur) unus albus solvatur. Nam eos sumptus quos antehac vicariis noster in diocesi Coloniensi choraniolum causa facere consuevit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim suffraganeos nostros suis vicariis in pontificalibus ita provisuros, ne quis justam querendi causam inveniat.

XXIX.

Prohibemus quoque, ne officiales nostri litteras dimissorias, quae vulgo licentia dicitur ordinandi vocantur, alicui temere concedant. Illorum enim praetextu, qui sum rudis & incitiis sibi concessi sunt, nostrorum vicariis in pontificalibus disquisitionem subterfugiant, ac alio demigrant, ubi nullus canonice traditionis respectus habetur.

XXX.

Tituli quoque ordinandorum discutiantur. Plerique enim inventi sunt, qui fictis & emendicatis titulis, ad sacerdotii dignitatem evecti, eandem turpiter prostituere postea coacti sunt, vendibiles, quodcumque dolosi spes resulerit nummi. Quorum numerum, quod nihil fere aliud quam numerus sint, imminui plurimum referret. Inter hos liquidem est, qui in plateis mendicat infelix clericus, & servili operi mancipatus, publicam deposcit elemosynam: qui eo magis a cunctis despicitur, quod miser ac delolatus, iuste putatur ad hanc ignominiam devenisse. Inter hos est, qui in divitum ac nobilium domibus scurriliam aut mimum aut motionem agit, quem ab officio retrahendum, Carthaginense concilium decernit.

XXXI.

Ex Agarb.
C. 25. de elec.
pereg. totu
in 61. 62. 63.
tit.

Peregrini clerici, Romae aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua rite adepta, deque vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias suorum episcoporum, suae quoque ordinationis litteras exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos, qui evagandi licentia abutuntur, scandala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eventiant, nemo est qui non videat.

XXXII.

Odiola tempore apud veteres fuit plurimum sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neque semel generalibus conciliis damnata. In Chalce-

donensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conferri non oportere, quod difficile videatur, ut unus vicem duorum sustineat: & abiudum, si promissis actibus rerum turbentur officia. Id vero in primis noxium est, ubi plures parochiae, seu dignitates uni presbytero committuntur, quod solus per omnes ecclesias, nec officium persolvere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotis ejusmodi disponendi potestatem habent, quam qui ea caeca cupiditate ducti ambiunt, communitus volumus, ut suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica adversus haec se meri velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtenta Deo comprobent. Neque enim sublimes atque admodum literatas personas suo privilegio nudamus modo illo recte & secundum Deum utantur.

XXXIII.

Quam impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, praeter summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa, non ad destructionem, sed ad edificationem uti) abutuntur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo, inquit, quidam vir pius, dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. Quamquam apud illos maxima culpa pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa supplicatorio precibus insensu, dispensationis rectorum tandem eliciunt, quos apud Deum, qui reos & corda nostra scrutatur, omnemque hypocrisis ac fraudem excratur, securus quis dixerit? Nemo tibi, ait idem ille quem jam citavimus, de dispensatione apostolica blandiatur, cujus conscientiam divina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra auctoritate pro sua libidine passim abutuntur, fit, ut Lugdunensis concilii, sub Gregorio decimo celebrati, non infalubre decretum adversus insolentiam ejusmodi hominum in usum revocare cogamur: quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponimus litteras suas nobis exhibendi, visuris num rite impetraverint, ac recte impetratis utantur. Et ut quammaxime robustae sint dispensationes istae, curabimus tamen, ut mentis canonis ac summi pontificis satisfiat, videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus, quas sub hoc praetextu occupant, negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis detraudentur.

XXXIV.

Postremo, cum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusque beneficiorum multa anticipata perjuria committi ab his, qui frequentes, subito, ac non praemeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod ejusdem reatus ac culpa est) iurejurando ante manus impositionem testantur, in huiusmodi resignationibus, seu permutationibus nullam simulationem, aut aliam illicitam intervenisse corruptelam, cum res clero longe secus habeat, per quod illi gravem in se Dei iram procul dubio provocant. Majori ergo cura diligen-

ANNO
CHRISTI1527.
Et 1. octob.
C. 11. mo.
10. q. 1.Et Conc.
gener. C. de
mota, de
probend. &
dignis.

a. Cr. 10.

Bern. ad
Eugen.
1. Cor. 9.

Helm. 9.

Ber. ad B.
de dispensatione
apostolica
blandiatur, cujus
conscientiam divina
sententia tenet
alligatam.Et Conc.
Lugd. cap.
ord. de off.
ord. lib. 6.

ANNO
CHRISTI
1524

tiorique, quam antehac fieri consuevit, per-
vestigatione prævia, hæc juramenta recipi con-
venit.

XXXV.

Et ut cum D. Clemente hoc caput concludamus, melius est episcopo paucos habere sacerdotes ac ecclesiarum ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

XXXVI.

De visitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in ultimam harum synodaliarum institutionum classem rejicere, quod illic tractetur commodius, majorique cum fructu, nimirum traditis jam atque expositis regulis, ad quas oporteat veluti ad amissam quamdam visitationem redigere, ordiri, atque peragere.

PARS SECUNDA.

CAPITULA.

I.

Qui exacte volent cognoscere clericorum officium & vitam, is divum Hieronymum ad Nepotianum, ac ceteros patres non minus eruditione quam vitæ sanctimonia claros (qui de hac re ex professo justis voluminibus scripserunt) perlegat. Sat nobis impræsentiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus clerici nostri summam deprehendant, quam longe lateque a recta semita declinaverint, subindeque erronei ipsi, tam periculosa digressionis commoventi, pedem in viam mandatorum domini referant. Quod ab illis piensissimus simul ac iustissimus Deus, cum verbo hæcenus adhortans parum profecerit, innumeris plagis iustissime immixtis commoventi, manifesto requirit.

II.

Neminem fugit, unde clerici appellatio derivata sit, nempe a κληρῶν, quod sortem sonat. Propterea enim (si divo Hieronymo credimus) clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt, vel quia ipse dominus sortis, id est, pars, eorum est. Quia ergo vel ipsi pars domini sunt, vel dominum partem habent, tales se exhibere debent, ut & ipsi possideant dominum, & possideantur a domino, quo cum propheta confidenter dicant: *Dominus pars hereditatis meæ*. Non quidem quod a sorte domini laicos secludamus, (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem incorporati sumus, populus acquisitionis ejus sumus, de quo propheta dixit: *Pars autem domini populus ejus*, *Jacob suniculus hereditatis ejus*) sed quod clerici peculiariter quadam ratione ministerio Dei & ecclesie dedicati sint. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus tribum Leviticam suo ministerio peculiariter delegit, quam in terra Israel præter primitias, decimas, partesque immolatorum, ac reliqua quæ ipsi peculiariter lex dedicavit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres voluit.

Hieron. ad
Nepotian.

Psalm. 115.

Deut. 12.

A Dominus enim ipse est hereditas ejus, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut staret & ministraret nomini ejus. Habet evangelium suam Magdalenam, habet & Martham: & scrievit quosdam Christus, quos dedit apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consumptionem sanctorum, in opus ministerii, in edificationem corporis Christi. Breviter a condito orbe, & ab ecclesiis, quæ in Adam cecidit, crepundiis, semper videntur ex hominibus assumpti quidam constituti pro hominibus in his quæ sunt ad Deum. Semperque visum est genus humanum a duobus ministris Dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis auctoritas & regia potestas. Quibus quamdiu inter se convenit, bene actum est de republica Dei, cum secus, omnia in diversum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo divinus pleraque exempla hæc spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere cum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum, sed in oculos ipsos influant & quæ nimis abunde docent, quantum malorum in ecclesiam Dei invexit, sacra profanis miscuisse.

Geisf. poen.
ad Anst.
August.ANNO
CHRISTI
1524

III.

Omni mali seminarium, cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intentus: nempe clericus quæ laici, laicus quæ clerici sunt (ut deteriora hileamus) usurpat; fit ut ecclesie harmonia diutius constare non possit. Obtestatur Paulus apostolus Timotheum, quin potius contestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuriti: *Tu, iniquicos, vigila, in omnibus labora, o-*

2. Tim. 4.

pus fac evangelista, ministerium tuum imple.

IV.

Clericis, & in primis ecclesie presbyteris, duplex ministerium divinis & humanis legibus est injunctum. Alterum, ut in commissum sibi populum Deum propitium habere cunctis rationibus entantur: quod non tantum sacrificiis solemnibus efficitur, sed etiam precibus, quæ a pio corde proficiuntur, teste Jacobo, qui nos ad precandum cohortans: *Orate, in-*

Jacob. 1.

Matth. 7.

quit, pro invicem, ut salvemini: Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Omnibus quidem dictum est: *Pecite, & accipietis*; his vero, ut semper petant, nec pro semetipsis tantum, sed & pro tota ecclesia Dei, ut vincat populus, qui sub ipsis est, hostes illos invisibiles, impugnantur eos qui volunt pie vivere in Christo, ut stent sicut Moses, levatis semper interioribus animi manibus in cælum, in contractione, in conspectu domini, ad averendum iram ejus, ne disperdat populum suum assidue precantem: deinde ut offerant dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptum est: *Quoniam san-*

Levit. 21.

Psalm. 12.

Ex decret.
D. Clem.
Mans. 1.

sa-

ANNO
CHRISTI
1518.
Mart. 2.

sapientibus & prudentibus in oculis suis, & revelat ea parvulis. Unde scriptum est: *Labis sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore ejus, quis angelus domini exercituum est.* Qui in hoc secundo munere præstant, gregi Christi pascendo admovendi sunt: de quibus suo loco dicemus.

V.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis munitis consecrator, ipsos precibus supplicationibusque publicis Deo persolvendis mancipari. Quas ut non tantum ore murmurent, sed & corde persolvant, nunquam a manibus eorum liber legis, hoc est biblia, depontatur. Nam ut quæ legunt & canunt discant intelligere, tota vita vix suffecerit: si tamen quid est in literis sacris, quod totum humanus intellectus assequi possit, aliis subinde divitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

VI.

Veteris ergo instituti, quo sancitum est, ut clerici sacris initiati, vel sacerdotes prædicates, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus, causæ multæ, & potissimum eas quas jam commemoravimus, videri solent. Hic multo jam ex tempore, pio (ut ipse est) animo desideravimus repurgari breviaria. Nam cum olim a sanctissimis patribus institutum sit, ut solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in earum locum successerint alia cum his neutiquam comparanda, atque interim historiarum sanctorum tam inculte ac tam negligenti judicio conscripta, ut nec auctoritatem habere videantur, nec gravitatem. Deo itaque auctore, deque consilio capituli nostri, ac theologorum, aliorumque pium virorum, reformationem breviorum meditabimur.

In Conc. Antic.

VII.

1. Cor. 10.

Sunt in clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui privatis quibusdam affectibus ducti, vel testamento, vel (ut vocant) foundationibus efficiunt, ut nova festa præter ecclesiæ auctoritatem solenniter subinde celebrentur. Quo interim sit, ut preces horariæ ac reliqua publicæ recepta, pro affectu cujuslibet facile noventur, id quod nobis non satis probatur. Neque enim errant patres, a quorum iustitiam in dicendis precibus utinam tam longe discessum non fuisset. Quod si hic singulorum affectibus indulgebatur, tandem antiquus ritus penitus evanescet.

VIII.

In Conc. A. gerh. Cum presbyter. Et eodem Conc. gener. 1. Can. Doctores de celebr. missar. 3. c. 28. 1. c. 29.

Non suffecerit autem, preces istas horarias utcumque præmurmurasse: sed ut conciliari constitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, elevataque mente in solum Deum nocturnum hoc diurnumque suæ servitutis pensum exolvat. *Maledictus enim qui facit opus domini negligenter.* Alioqui in precantibus competit: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Quammaxime vero orantem cavere

Concil. General. Tom. XXXII.

oportebit, ne alio respiciat quam ad Deum. Quod si extimæ gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia, denique potius ex more quam mente orare instituat, pars ejus inter hypocritas reputabitur, de quibus dominus in euangelio pronuntiavit, quod ament in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus, proindeque mercedem suam receperint. Et alibi ipsis interminans: *Va, inquit, vobis Scriba & Pharisei hypocrita, qui comeditis domos viduarum, oratione longa orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.* Alibi quidem dominus ait, oportere semper orare, ac nunquam deficere: sed alia prius ratione, quam precabantur Pharisei: nempe secundum divi Pauli sententiam, qui divini numinis clementiam sibi conciliare volet orando, oculis interioribus in cælum semper intentis orabit spiritu, orabit pariter & mente; psallet spiritu, psallet & mente, quemadmodum de Anna Samuëlis matre legimus, quod multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Littudit enim animam suam in conspectu domini. Denique curandum est, ut penitenti animo ac corde contrito humiliatoque, gratiæ Deo dicantur ac psallatur. Ut enim divinus psalter ait, *Peccatori dixit Dominus, Quare enarras iustitias meas?* & ea quæ sequuntur: utque oculi inter orandum ab omni vanitate avertantur.

ANNO
CHRISTI
1518.
Mart. 2.

Mart. 21.

Luc. 18.

1. Cor. 14.

1. Reg. 1.

Psalm. 49.

IX.

Jam si tantæ mentis ardore quolibet preces dicendæ sunt, quanta putamus devotione sacrosanctum missæ ministerium, in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractantur, conficiunturque, peragendum est? Certe graviter dolemus atque animo inhorrescimus, ubi videmus passim tantis mysteriis indignos, ac conductios illos ac indigos sacerdotes, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idque irreverenter, & interdum magis lucelli ac stips, quam Dei causa) sacris ingerere: quorum inflat interitus, & perditio non dormitat. *Prober, inquit Paulus, scipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non iudicium corpus domini: atque ideo, ut subdit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nos ipsos iudicavimus, non utique iudicavimus.*

1. Cor. 11.

X.

Teneat, nec immerito, nos sermo dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projicere ante porcos, cum quosdam levissimos sacerdotes illorum manibus pedibusque, ut in proverbio est, audacius in hæc sacratissima mysteria, quam in profana, irrumpe comperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more, quam devotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendum euangelii exemplum (quod Joannis decemotertio legitur in hæc verba: *Et postquam accepisset buccellam, introiit in eam satanas, & cetera quæ sequuntur*) ad meliorem viam fugem, altioreque tantum mysterii contemplationem revocaret.

Mart. 7.

E

ANNO
CHRISTI
1536.

X I.

Peculiaris missarum argumenta, recessu præter veterum institutionem inventa, etiam patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cujuslibet tractari non deceat. Profas indoctas nuperius missalibus cæco quodam judicio in vestras prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæ precium facturi, si missalia perinde atque breviora pervideri curemus, ut amputatis tantum superfluis, & quæ supersticiosius in vestra videri possint, ea tantum, quæ dignitati ecclesiæ & præcis institutis consentanea fuerint relinquuntur.

X II.

Jam & illud non recte fit in quibusdam ecclesiis, ut ob cantorum & organorum concentum omittantur, aut decurrantur ea quæ sunt præcipua. Cujus generis sunt, recitatio verborum prophetiarum, aut apostolicorum, quam epistolam vocamus, symbolum, fidei, præfatio, quæ & gratiarum actio, atque precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, uti cetera omnia (si tamen non levis decurandi causa subit) decantentur. Sit quoque cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

X I I I.

Qui legit missam, cum reverenda modestia, clare, distincte, & exerte legat omnia usque ad canonem, ut qui audiendi sacri causa adstat, quod legitur intelligat, atque ad pietatem excitetur.

X I V.

Post elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici, in nonnullis templis canunt antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tum videretur fiendum, & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cælum erectis, gratias agenda Christo redemptori, qui nos sanguine suo lavit, morteque redemit. Cantiones vero illæ contra mortalitatem seu cladem, aut pro pace, satius post finitam missam canuntur. Quæ ut ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt antiphonæ, Media vita; ac, Da pacem domine, & similes. Sic tamen, ut illis etiam quæ gloriosæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus servetur.

X V.

Organorum melodia in templis sic adhibetur, ne lasciviam magis quam devotionem excitet: neve præter hymnos divinos ac cantica spiritualia, quidquam resonet, ac repæccet.

X V I.

Mos inolevit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium missæ, vel de sacrosancta Trinitate, vel de Spiritu

De cons. dist.
3. Sabbato
cap. 1. de
fatis.

A sancto dicatur. Nobis satius videtur, ut quæ præca ecclesiis singulis dominicis peculiaris fecit, observentur. Quod si illorum loco alia usurpanda erunt, videbitur, quod de resurrectione domini est, diei dominico magis convenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus, non absque causa in concilio Triburicensi constitutum, ne propter missas peculiarias, missa, quam de feria missa vocamus, prætermittatur.

ANNO
CHRISTI
1536.

Ex Concil.
Tribur. C. 1.
de celebr.
missæ.

X V I I.

Confessio illa, missa præambulum, devote cum ministris uno aut pluribus vicissim consistentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena penitentis cordis erga Dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacro adstantes ea absolutio refertur, ut digne tantis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum hæc sunt, non sit minister accendendis luminariis aut aliis mentem avocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

X V I I I.

Nec sine magna ratione in concilio Toletano constitutum fuit, ut habeat quilibet canens Deo atque sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem, ubi temporis, loci, sive clerici copia suffragatur: idque propter morbos & casus diversos, qui occurrere possunt, quo is qui impleturus officia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, a tergo semper habeat, qui ejus vicem & officium intrepidus exequatur. Aliis insuper canonibus cavetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequenter celebrantibus talibus tantum adhibitis, qui vix ipsis respondere, nec quid agatur, sciunt.

Ex Concil.
Tolet. C. 11.
c. de illud.
de cons.
dist. 11.

De cons. dist.
11. Hoc quoque
1536.

X I X.

In summa, cultus divinus, quem sacerdos in domo Dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, ut & Deo gratus sit, & incipientibus placitus; qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem divinissimus Paulus, ut omnia nostra ordinate ac honeste fiant: ac acerrime convenit in unum ad cœnam domini manducandam.

Ex Cons.
ord. Lugd.
sub Greg.
15.

1. Cor. 14.
1. Cor. 11.

X X.

Nunc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus nedum clericis, sed omnibus Christianis: *Mortificate*, inquiens, *membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentia. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expulsiantes vos veterem hominem cum artibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum, qui est omnia & in omnibus Christus. Induite vero vos sicut electi Dei, sancti*

Coloss. 3.

ANNO
CHRISTI
1536.

cap. 1.

cap. 2.

cap. 3.

cap. 4.

sancti & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hac caritatem habete, quod est vinculum perfectionis, & grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia, docentes & commoventes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallentes in cordibus vestris Deo.

Omne quodcumque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Jesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum; non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut domino, & non hominibus. Orationi inflate, vigilantibus in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sicutis quomodo oportet vos unumquemque respondere. Omnis autem sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. De cetero, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bona fama; si qua virtus, si qua laus disciplina: has cogitate, & Deus pacis vobiscum.

XXI.

cap. 5.

cap. 6.

cap. 7.

Olim clericis haec apostolica praecepta tenentibus, pax super illos erat: quomodo ergo non tantum vinea, sed & vineae cultores facti sunt in direptionem? Ecce, (inquit Ezechiel, ad Hierusalem verba faciens) haec facit iniquitas Sodoma sororis tuae, superbia, saturitas panis, & abundantia; & otium ipsius, & filiarum eius, & manuum egeno, & pauperi non porrigebant, & elevata sunt, & fecerunt abominabiles coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.

XXII.

Præcipue ergo caute omnia mali sunt festus, D
luxus, & avaritia, a quibus clerici potissimum male audiunt.

XXIII.

cap. 8.

cap. 9.

Ut omnem ambitionis radicem Christus discipulorum cordibus eximeret, parvulum in medio illorum statuit, deque primatu certare prohibuit. Qui maior (inquit) est in vobis, fiat sicut junior: & qui praefessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Quis vero ignorat clericum in medio ecclesiae esse tanquam eum qui ministrat? Quare inminuimus potius officii nostri quam dignitatis. Neque enim ad dominationem vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hieronymus, ut pestem quamdam, fugiendos clericos ait, qui a speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, vanæ gloriae & superbiae stimulis effertur.

XXIV.

Hieron. in
Meth. c. 1.

Beatus Hieronymus ecclesiae praefectus, qui luxu ac deliciis affluunt, Michæam describere Conc. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1536.

cap. 10.

cap. 11.

cap. 12.

cap. 13.

cap. 14.

cap. 15.

cap. 16.

asserit, quod ejiciendi sint de spatiosis domibus, lautisque conviviis, & multo labore conquestis epulis, in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Vivere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriari non permittitur. A crapula itaque & ebrietate, a comotationibus illis ad haustus aequales, a luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comestationibus, concilium generale clericos revocat universos, secutum veteris testamenti institutum, quo ministris templi vinum & licera prohibebatur, ne ebrietate gravarentur corda eorum, & ut sensus eorum semper vigeret & esset tenuis. Et apostolus ait: Nescitis inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spiritu sancto. Et iterum: Non in comestationibus & ebrietatibus, & quae sequuntur. Atque alibi Salomon: Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

XXV.

C

Olim tanta honestas desiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem conviviis ipsis interesse liceret, nec immisceri spectaculis ac certibus, ubi amatoria cantantur, aut obsceni motus corporis choreis & saltationibus effertur: ne auditus & intus sacris mysteriis deputatus, turpium spectaculorum atque verborum contagione pollueretur. Quid si videret ecclesia illa praeca clericos nostri temporis tabernarios, tabernisque (quali domos non haberent) noctu diuque alligatos? quam execraretur facinus? Posthac ergo, non solum nullus ex clero sordidissimum canponem aut tabernarium agat, sed ne ad tabernas quidem, nisi necessitatis causa divertat: alioqui poenae canonicae imminet ei, qui ordini suo hanc ignominiosam notam iature tentaverit.

XXVI.

E

Beatissimus Paulus habitus modestiam & in mulieribus desiderat, quem vult verecundum esse, non in tortis crinibus aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. Idem apostolus Petrus eas commendat, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Quam turpis ergo putanda est in clericis tanto gradu sublimioribus, deformissima illa ac frequentissima nostrae tempestatibus habituum variatio, quam ne inferiori quidem vasculo apostolorum principes permittendam duxerunt? Ex veste apud homines sanctimoniam opinionem aucupati prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundanique jubet: deinde, quod deorsus est, Vulnus horrendum Pharisaeis hypocritis interminans, qui ut viderentur ab hominibus iusti, dilatabant phylacteria sua, & magnificabant simbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangelium non temere vestimentum Joannis Baptistae, quod illius professioni ac menti respondebat, de pilis camelorum contextum celebrat, ac ipse Christus vestium mollitiem ac levitatem averfatur: Ecce, inquiens, qui mollibus vestiuntur, in domi-

ANNO
CHRISTI
1536.
In concil.
generali. C.
-bu. de vit.
& honest.
cler.

his regum fuit. Quis omnia huc spectant, ut velimus clericos prater indicatam tonsuram, vestes quoque suo ordini congruentes deferre, quemadmodum olim generali concilio statutum est. Pudet siquidem nos, cum videmus prodire clericos perinde atque seculi milites armatos, vel qui sint ut femina compti. Itidem pannosi clerici ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectatis sordes aut exquisitis delicis laudem pariunt.

XXVII.

Magna eorum levitas est, in magnam clericali ignominiam redundans, qui se laicis atque ad delicatis feminis, ventris causa in capellanos, ut appellant, atque antecambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis alligantur, pro nefas!

XXVIII.

Niceno concilio neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorum omnium habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut avia, vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen huc tempora tantam severitatem pati non videntur) saltem suspectam cohabitationem prohibemus.

XXIX.

In conc.
Mogunt.

1. Titul. 6.

Math. 6.

Et quo in ecclesia Dei avaritia crevit, perit lex de sacerdote, & visio de propheta, quemadmodum divus Hieronymus ad Rusticum Narbonensem ait. Nec mirum; quod nemo possit servire Deo & Mammonæ: aut enim unum odio habebit, & alterum diligit: unum autem sustinebit, & alterum contemnet. Ubi est enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suæ vocationis rationem, his contenti sumus.

XXX.

In conc.
Cathag.
Can. Cler.
vid. 97.
dist.
18.
Epi. 4.
1. Cr. 4.

Quibus non lappetit ex sacerdotio, honesto artificio victum quarant, secuti divi Pauli exemplum: Sic tamen, ne sordidam aliquam artem, sacerdotio ignominiosam, exercent.

XXXI.

1. Titul. 2.

Ex conc.
Mogunt.

C. 1. Ne cler.
vel mon. C.

So cod. tit.

In conc. A.

gath 7. Can.

Quom sit

grave de ex-

cess. pralati.

37 dist. cap.

18.

Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit. Quare multa providentia olim vetitum est, ne clerici vel monachi, mercatores (taceamus feneratorum) sint lucris causa.

XXXII.

18.

Reperiuntur qui superstitioni, divinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in convivis divitum ac potentum agunt, qui cum male fecerint, gloriantur & caulant in rebus pessimis: qui digni non sunt ut clerici appellentur. Sunt curiosi & leviculi, qui in foris, in compitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effreni lingua, petulante fluidoque incesso, & levitatem

A animi, impudentiamque mentis ostendunt: quos averlamur. Eos vero tantum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die nocteque meditantur, manus subscriptum debite exequuntur, ac vitam agunt sacerdotii dignam.

ANNO
CHRISTI
1536.

P A R S T E R T I A .

C A P I T U L A .

I.

CUM metropolitana seu cathedralis ecclesia sedes sit episcopi, principemque locum in clero obtineat, nequaquam postremum in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia pruluceat omnibus, qui in tota provincia aut diocesi constituti sunt, frustra intendimus redigere in ordinem ecclesiasticam disciplinam ceteras.

I I .

Porro cum collegiatae ecclesie secundarias sint post cathedrales, & instar illarum, (quod ad ordines ministrantium, divinumque cultum attinet) constituta, utrobique decanis curam erit, ut clericos suos ad observationem piorum rituum provocent ac reducant, ut ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur ac impellant, ut a negotiis, a tumultibus mundanis revocent, ne magis seculi, quam Christi milites videantur, ut commensationibus, ebrietatibus, ac omni luxu interdicant; denique ut suo officio satisfacere compellant.

I I I .

Sunt in hisce ecclesiis diversi ministrantium gradus: nempe prepositi, decani, archidiaconi, scholastici, cantores, qui & chori episcopi, thesaurarii, qui & sacristæ seu custodes, canonici, vicarii, atque id genus alii. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, ut cum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

I V .

Ut de canonicis dicamus paucis, respondeat eorum vita titulo, respondeat nomini: sint re ipsa, ut sunt nomine, canonici, id est, regulares. Neque enim clam est, primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur apostolos & nascentis ecclesie ministros, quorum erat cor unum & anima una, qui quotidie, ut in Actis apostolicis legimus, perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseverantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali conventu psaltes dixit, *Eccæ quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Qui & compellens ac provocans ejuscemodii conventum, ait: *Eccæ nunc benedixit domino, omnes servi domini; qui statis in domo domini, in atriis domus Dei nostri.* Porro ecclesie istæ

18.

Psal. 133.
Psalm. 133.

ANNO
CHRISTI
1534.

idem collegium quandam vetustatem spirant, A
& ecclesiam primitivam institutum per se ferunt,
quod vel forma edificiorum ostendit, quo ca-
nonibus prope templum, in nonnullis habitaculum
collocavit, ut procul a promiscua mul-
titudine separati, divinis pariter laudibus ju-
giter insisterent.

V.

In conc. A-
gust. C. 11.
cap. Debe-
re de cele-
br. missa.

Statu ergo ac debitis horis laudes divinas,
non cursum ac festinanter, sed tractim, non
truncate, sed integre, distincte, devote, re-
verenterque ab omnibus decantentur, perfol-
vanturque. Et cum psallendi gratia convenia-
tur, ibidem, muta aut clausa labia nemo te-
nerit: sed omnes pariter, senes cum juniori-
bus, laudent nomen domini in psalmis, hym-
nis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic
tamen, ne boatus confundat recitationem. Ne-
mo tum, cum publice vel preces horarias, vel
missa sacrum cantando peraguntur, legat vel
dicat privatim officium: nam is id cui obno-
xius est, choro subtrahit, atque alios vel psal-
lentes perturbat, vel a psallendo retrahit.
Quom tamen aliud officium ecclesiasticum, aut
publicum alio statim rapiet, ut nisi legens pre-
ces horarias, tempestive absolvere haud possit,
hac lege teneri nolumus. Quam autem a ve-
ro aberrant qui existimant se non alicujus of-
ficii in ecclesia exercendi, sed quietis & in-
crim tantum causa canonicatus esse adeptos: per-
inde atque satis sit, paucis quibusdam clericis
admodum ignavis, tenui precio conductis, cu-
ram divini officii committi, quod deinde ejus-
modi mercenarii, non servatis temporum in-
terstitiis, syncopando transcurrunt, interim ip-
sis canonicis tota vita torpentibus?

VI.

Longe vero abominabile est, quod quidam
tum, cum divina aguntur, inter sese de rebus
profanis tractant, musitationes, colloquia, ri-
lus & cachinnos intermiscunt. Quidam aut in
aliquem chori angulum se recipientes, de nu-
gis, ne quid gravius dicamus, commentantur:
aut foris per templum magno cum populi of-
fendiculo deambulantes, oculos pariter & au-
res ad vanitatem convertunt, atque sacra loca
sedant, positi in lapidem offensionis & pe-
tram scandali. Hac lege nullum excipimus, si-
ve claris sit natalibus prognatus, sive plebe-
jus. Quin potius, qui genere praestant, me-
minerint se illic canonicos agere, & conversari
non in aulis, sed in scholis virtutum ac eccle-
siasticam discipline.

VII.

Facimus quoque decano ecclesie nostrae po-
testatem personas ecclesiasticas ex aliis colle-
giatis ecclesiis interdum magis curiositate re-
rum novarum, quam devotionis causa ad tem-
plum summum se recipientes, ac inibi, pro-
ter omne decorum, laepe etiam ecclesiastico ha-
bitu non amictas inter laicos forsium ac deor-
sum inambulantes, poena canonica, nempe
suspensionis temporariae, aut majori etiam pro
ratione culpe coercendi.

VIII.

De vestitu clericorum ante diximus, qui in
his tanto debet esse decentior, quo sunt altiori
loco, perindeque atque in specula quadam con-
stituti. Sit ergo chorum ingredientibus vestis
talaris, sint pilei, (qui biseta vocantur) sint
camisia, sint denique calcei pariter & calig-
natales, in quibus non fastus, jactantia, elatio-
nis vitium, vel mentis levitas, sed clericalis
ordinis honestas & modestia deprehendantur.
Siquidem ita semper visum est majoribus nostris,
externum habitum, quid intus crepet, designa-
re: adeo ut & leges civiles injuriam nationum
habitu meretricio utenti, illatam non vindi-
cent: ac canones clericum non alligatum con-
jugio, habitum ac tonsuram clericales deserentem,
post tertiam monitionem: clericum vero
conjugatum statim privilegio exuant clericali:
adeo ut sic in maleficiis deprehensi, animad-
versionem civilium magistratum non evadant.
Ne autem posthac quisquam excusationem non
facta aut praevia monitionis praetextat, hac ne-
stra synodali constitutione omnes (quotquot
sunt in nostris diocesis constituti) clericos,
qui habitu minus decenti utuntur, monemus,
ut intra tres menses, quorum singulos pro sin-
gulis dilationibus, tertium vero uti peremp-
torium terminum praefigimus, habitum qui cle-
ricos deceat reassumant; alioqui ipso facto,
nulla posthac alia monitione expectanda, in
censuras ac poenas constitutionum canonicarum
incursum.

ANNO
CHRISTI
1534.

Agul. 20.
Novem. 13.
et ex parte
de privi. de
conc. privi-
leg.

IX.

Quo ergo hac quo diximus, repurgentur,
ac debite simul cum omnibus aliis ad divini of-
ficii prosecutionem ac chori disciplinam spe-
ctantibus observentur, decanus diligenter invi-
gilabit, hinc & hinc circumspiciens, ne quid
inordinate fiat.

X.

Cui ante omnia cura erit, ne quis canoni-
corum sacris abist, sed ut qui emolumentum
ferre valent, officium quoque suum, propter
quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Au-
relianensi concilio cavetur, clericos, qui offi-
cio adesse contemnunt, ecclesiasticam discipli-
nam arbitrio episcopi recepturos. Sed facile
castigabitur hic lapsus, si negligentes, sub-
tractione proventuum seu distributionum mul-
centur: Quare qui ab epistola lectione, ex-
inde toti missae, & a primo psalmo, singulis
horis canonicis integris ac minime interpella-
tum, nisi forsitan necessitate avocante, petita-
que ac obtenta licentia, non interfuerit, ju-
stum est, ut hic illius horae aut officii stipendium
in totum careat.

Aurelian.
12.

XI.

Qui vicarii dicuntur, in quibusdam collegiis
se in libertatem quandam potius carnis quam
spiritus vindicare contendunt, nolentes choro,
decantandisque simul cum canonicis divinis
laudibus ac sacris esse addicti: sed hi respici-
cant, ac incipiant intelligere cur vicarii dicantur;
superpelliceis quoque utantur. Cujus enim
vices gerent, nisi canonicis adjutores accedant?

ANNO
CHRISTI
1527.

Horum nimirum vice, qui vel adversa vale-
tadine detenti, vel negotiis necessariis advoca-
ti, interesse non possunt. Cur tandem su-
perpelliculis utantur, qui chiro chartis se man-
cipatos non agnoscunt; in ordinem ergo disci-
plinam redigantur, suspensionisque poena,
etiam a fructibus, notam quotidianis illis
que distribuantur, sed a grossis etiam, pro
culpa modo animadvertendum in non pa-
tentes.

XII.

Quorum fundationes personalem residentiam
requirunt, illi aut ipsi resident, aut a pro-
vinciarum perceptione suspendantur, & fructus
illi in alios pios usus convertantur, nisi qui
republica causa ex auctoritate nostra ab-
suerint.

XIII.

Utinam optando a Deo optimo maximo
consequi possimus, ne quisquam lucri causa
divinis interesset, alioqui non accessurus sa-
cra, veluti quem nummi magis quam Dei
amor in templum trahit, questum pietatem
esse putantem: qui, non dubium, ex nume-
ro eorum est, de quibus Isaias dixit: *Omnes
diligunt munera, sequantur retributiones*. Nec
multum is abest (uti plerisque doctissimis vi-
ris placuit) ab horrendo crimine Giesi, qui
existimavit divinum munus pecunia redimen-
dum. Quare viderint clerici nostri, ut eorum
mens & intentio tota in Deum referatur, ut
cum David confiteantur Deo in directione cor-
dis, ac in labiis suis pronuntient omnia ju-
dicia oris ejus. In via etiam testimoniorum
domini delectentur sicut in omnibus divitiis.
Optandum ut psalmus ille 118. qui toties non
sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul &
correspondente singulis verbis mente decante-
tur; & cum eodem Psalte ex animo dicatur:
*Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini
tuo domine, quoniam bonum est*. Non admittit
Christus, sed decernit operanti suam merce-
dem: *Dignus est enim operarius mercede sua*. Et:
Qui altario deservit, de altario & vivet. Sed
interim cognare debet clericus, se vivere non
ut edat, sed edere ut Christo vivat, habe-
reque semper menti reconditum Christi ver-
bum: *Primum querite regnum Dei & justitiam
ejus, & hac omnia adjicientur vobis*.

XIV.

Capitula vero disciplinae, que vocant, mul-
to majori diligentia observentur atque hacten-
us. Id ita fiet, si non tam profanz quam
res sacre in his tractentur. Si de moribus in-
quiratur, si vita expendatur singulorum: &
quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur,
extemporali oratione interdum commoneantur
fratres; & in primis ad sacras literas capeffen-
das instigantur, atque ut in his optimas ho-
ras collocarent, inclarentur, quod hic repeta-
tur sors vitæ scaturiens, ex quo qui haurit,
non sitit in æternum; hic thesaurus euange-
licus, propter quem oportet vendere univer-
sa; reconditus de, ex quo prudens ille pa-
terfamilias profert nova & vetera.

XV.

Si quos decanus rebelles cernat, si divini
cultus atque sui officii negligentiores, si rixo-
sos, si licigiosos, si perturbatos, si seditio-
ses, si scorta foventes, aut aliis publicis cri-
minibus irretitos, atque hi fraternam correptionem
audire recusaverint, agat in his capi-
tulis quod jubet Paulus: *Pretantes coram omni-
bus argue*. Tum si resipiscere nolint, arceat
a sacris, prohibeat participare fructus, donec
ad meliorem viam frugem revertantur, sic ta-
men, ut hic servetur regula apostolica: *Cor-
ripite iniquos, consolamini pusillanimes, pacien-
tes sperate ad omnes*; & neque ira, neque
odium, neque rancor ullas sibi partes vendi-
cent. Nam illa prepositorum sollicitudo est
utilis, illa cautela est laudabilis, in qua to-
tius ratio agit, & furor nihil sibi vendicat.
Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen in-
ducit. Dum enim iusto amplius irascimur, &
volumus aliena committere peccata, graviore
committimus. Per hæc tamen nostris, ac ec-
clesiarum provinciis nostras privilegii ac legiti-
mis consuetudinibus, & præsertim mori ac
consuetudini que in aliquibus ecclesiis est,
nempe ut causa disciplinae per diaconos diju-
dicentur, nihil præjudicamus: modo tamen
diaconi, ad requisitionem decani, suo officio
naviter ac strenue incumbant ac satisfaciant.
Quod si decanus & capitulum negli-
gentes, aut eisdem criminibus irretiti fue-
rint, ad juris communis dispositionem redire
necesse erit.

XVI.

Invidia detractionisque vitium longe om-
nium pestilentissimum, in collegiis non est
novum, quod humani generis hostis inter fra-
tres ferere semper conatus est, quemadmo-
dum de Abel & Cain, de Joseph & de fra-
tribus ejus legitur. Quin parum aberat ab
omnium sanctissimo illo collegio, nempe apo-
stolico, nisi pacificator Christus Jesus inter-
cessisset, ac satanam repente ejecisset. Hinc
sæpenumero in clero rixæ, jurgia, & injuriæ
nascuntur. Hinc multæ fallæ criminationes,
emulationes, obtrusiones, & delationes
oriuntur. Ex fit lingua, ordinata in laudem
Dei, inquietum malum, plena veneno mor-
tifero. Fit denique, ut in ea qua benedici-
mus Deum & Patrem, in ipsa maledicantur
homines, qui ad imaginem & similitudinem
Dei facti sunt; atque ex eodem ore procedat
benedictio & maledictio: *Non oportet, inquit
divus Jacobus, fratres mei, hac ita fieri: sed
qui sapientes & disciplinati inter vos, ostendunt
ex bona conversatione operationem suam in man-
suetudine sapientia*. *Nam si spiritum amarum
habent, & contentiones suas in cordibus vestris,
nolite gloriari, & mendaces esse adversus veri-
tatem*. *Non enim est ista sapientia de sursum
descendens a patre lumina, sed terrena, ani-
malis, diabolica*. *Ubi enim zelus & contentio
est, ibi inconstantia, & omne opus primum*.
*Qua autem de sursum est sapientia, primum
quidem judica est, deinde pacifica, modesta,
suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia
& fructibus bonis, non iudicans, sine simulatio-
ne*. *Fructus enim justitia in pace seminatur sa-
ciantibus pacem*. Proinde si quis putat se reli-
gio-

26. 1.

4. 2. 1.

17. 118.

17. 11.

1. 1. 9.

1. 7. 1.

1. 1. 6.

1. 1. 4.

1. 1. 17.

ANNO
CHRISTI
1527.

Ex conc.
Agul. c. 1.

1. 7. 1.

1. 7. 1.

Innoc. pap.
11. Greg. 14.
Moor. imp.
C. 118. 11.
7. 1.

Gen. 4.
Gen. 17.

1. 1. 11.

1. 1. 11.

ANNO 1338
CHRISTI 1338
1338
solum esse, non refrmans linguam suam, sed A
sedans cor suam, hujus vana est religio. Hæc
ille.

XXL

ANNO
CHRISTI
1338

XVII.

Ex conc.
Agmb. c. 31.
Agathensi concilio constitutum est, ut qui-
cumque odio aut longinque inter se lite dis-
senserint, & ad pacem revocari nequiverint,
primitus arguantur. Qui si inimicitias depo-
nere perniciofa intentione noluerint, de ec-
clesiis cetera justissima excommunicatione pel-
lantur. Decanus ergo, ubi viderit intercedere
inter fratres dissensionis materiam, quam fra-
ternam dirimat caritatem, hujus canonis au-
thoritate utatur: ac pro pace facienda confer-
vandaque capituli sui consilium atque auxi-
lium imploret, quod invicem libenter præsta-
bunt, cujuscumque odio vel amore longe post-
posito.

XVIII.

Quotidiani capitulorum conventus, aut ma-
tutius sub summam missam, aut statim post
illam servandi sunt, ne ob illos divinum of-
ficium vel suspendatur, vel precipietur, vel
denique ab ipsis canonicis negligatur. Debet
enim Dei causa omnibus aliis anteponi.

XIX.

Habent fere quotquot sunt cathedrales ac
collegiatae ecclesie, suum volumen peculiarium
statutorum, quæ interdum pro affectu privato
cujuslibet augentur, ac crescent. Inter hæc
reperias quamplura, quæ quantum magis quam
pietatem respiciant, & ad inæqualitatem po-
tius, quam æqualitatem faciant: unde discor-
dia inter fratres (uti fieri solet) frequenter
alitur, concordia vero sciendiur laceraturque.
Et quantumvis pleraque inter hæc iniqua re-
perias, adiguntur tamen omnes qui recens ad-
mittuntur, ut ad ejusmodi statutorum ob-
servationem (etiam penitus ignari quid conti-
neant illa) citra ullum delectum iurejurando
sefe alligent, cum tamen juramentum non de-
beat esse iniquitatis vinculum, nec ad igno-
rata extendi. Operæpretium itaque nobis vi-
detur, hujusmodi statutorum volumina inter
visitandum excutere, & quæ evangelicæ puri-
tati, atque fraternæ caritati, denique disci-
plinæ ecclesiasticæ minus consentanea reperta
fuerint, rescire, cavereque ne posthac ulla
nova statuta in ejusmodi ecclesiis (nisi tamen
noster accesserit) calculus edantur.

XX.

Et cum Christus tam serio jurandi facilita-
tem prohibuerit, ut nisi necessitate veritatis,
alioqui periclitandæ, cogamur, omnino non
jurare debeamus: coercenda est illa immode-
rata in capitulis juramentorum exactio, per
quam necesse est, ut multi in ancipitia perju-
ria corruant, quorum non tantum illi qui pe-
jerant, sed & qui causam perjurii temere eri-
gendo præstant, rei sint. Nam Christi verbum
est: *Sit verbum vestrum, Est, est: Non, non:*
quod amplius est, a malo est. Et in ecclesiasti-
co legitur: *Vir multum jurans replebitur ini-
quitate, & non discedat a domo ejus plaga. Si
voffos dijudicavimus, non usque judicavimus.*

Cap. Et si
Christus de
iurejur.
Momb. 5.
Act. 13.
1. Cor. 11.

Num annos, qui expectantur appellantur,
moderari possimus, videbimus inter visitan-
dum, quando nobis vel id maxime cum erit,
ut qui recens accesserunt canonici, aliquot
annis de consensu capitulorum suorum, bona-
rum ac potissimum sacrarum literarum studiis,
in academia aliqua publica & bene Christia-
na incumbant, utque tum sequantur illos in-
terim redditus præbendarum suarum, quotidia-
nis distributionibus tantum exceptis, aut por-
tio ejusmodi personis, juxta ecclesiarum sta-
tura & consuetudines assignata. Multam enim
refert, viros doctos esse in ecclesia Dei, qui
velut splendor firmamenti fulgeant, & tam-
quam stella in perpetuas æternitates mansuri,
ad justitiam plurimos valeant erudire. Indi-
gnum ergo, studio tam frugifero intentos, ac
in vinea domini operantes, diurno denario
fraudari, modo tamen testimonium exhibeant
magistrorum, quod totos illos annos rectis o-
peram dederint disciplinis. Per hæc tamen ca-
nonis inducias, quæ se latius porrigunt, nolu-
mus coartare.

Moest. III.
Con. Supp.
Special. de
Magis.

XXII.

Nec ferendus nobis diutius videtur mos ille
C irrationabilis, quo ad unam præbendam rece-
ptus, ob suos in eadem præbenda antecessores
non receptos, (a quibus jus non habet, sed
potius a conferente vel instituyente) pecuniam
statutariam sæpius exolvere compellitur. Nec
ignoramus quosdam decanos & capitula in eo
esse, ut hæc pecuniaria onera (quibus recens
recepti, contra sacrorum canonum dispositio-
nem gravantur) in dies novis quibusdam ad-
inventionibus graviora, ac tandem importa-
bilia efficiant: quod penitus improbamus.

Cap. Non
debet. de
negal. jur.
in 6.

XXIII.

Quod si fabricæ aut alia necessitas ecclesie
D immincat, satius est, ut quod in communem
vertetur utilitatem, ex communibus redditibus
desumatur, quam ut quis privatim gravetur.
Evangelicum præceptum est, in quo universa
lex consistit & prophetæ: *Quod tibi non vis
fieri, alteri ne feceris. Et quacumque vultis ut
faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.*
Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quem-
dam lapidem, omnes actiones suas, cum om-
nes Christianos, tum viros ecclesiasticos redi-
gere, æquum est pariter ac necessarium.

Momb. 7

XXIV.

Cum in quibusdam nostris templis juridi-
E ctionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali se-
deant, ad quod interdum multo cum tumultu
concurritur, delictaturque: visum nobis est,
ut hæc tribunalia foris, intra tamen ecclesia-
rum potentia, collocentur. Cordi siquidem
nobis est, ut quæcumque divinum officium
perturbare possunt, aut divinæ majestatis oc-
ulos offendere, e templis eliminentur: ne, ubi
peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi
deur occasio, aut deprehendantur peccata com-
mitti.

Ex con.
Lugd. C.
Decret.
eccl. lib.

XXV.

NO
AT:
10.

XXV.

Atque utinam commode deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatis ecclesiis sola rerum novarum curiositate desiti confluunt, ibidemque nihil minus quam de rebus sacris, quæ inspectantibus illis aguntur, cogitant) submovere possemus. Grande equidem putamus piaculum, tam veneranda mysteria, quibus adsistat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis conficitur, tam irreverenter haberi: Tacemus quod domus Dei contemnitur, de qua Christus ejecit cementes & vendentes, & non sinebat ut quis transferret vas per templum, & dicebat, docens: *Nonne scriptum est, domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum?* Duplici cura videbitur opus: tum ut prædicatores verbi Dei ex suggestis populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterreant, tum ut magistratus civiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus.

XXVI.

Olim theatrales quoque ludi & larvarum ludibria inferebantur templis, pessimo quidem exemplo, adeo ut provisione canonica, qua hic teterrimus abusus aboleretur, opus fuerit: quem ex nostris diocesis jam, ut speramus, ejectum gaudemus.

III.
de
vita
det.

XXVII.

In quibusdam collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarii, sed mercenarii clerici, presbytero sacra peragenti, ministrantur adiunguntur, qui tamen officio suo satisfaciunt minus, cum ab altari ad subcella, ex quibus succinitur, a subcellis rursus ad altare multum incompote subinde discurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quæ ordinariis personis abundant, & quorum ministris copiosius redditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promissæ vulgo adimenda est.

XXVIII.

Processiones ecclesiarum collegiatarum ad summum templum, quæ in diebus maxime celebribus ac festis fiunt, procul dubio institutæ sunt causa conveniendi illuc ad missas episcopales, desiderioque recipiendi communionem vel benedictionem episcopalem. Jam cum isti conventus speciem quidem antiquitatis, & nihil præterea repræsentent, imo perniciosæ evagationis materiam, crapulæ occasionem diebus illis sacratissimis præsentent, illas nobis cæteus abrogare visum est, ut collegia in civitate nostra Coloniensium, in quatuor illis summis anni festis, ac diebus celebribus sequentibus, quæque in suis ecclesiis divinum officium statim horis reverenter solemniterque concelebrent ac peragent: neque his diebus, nisi cum nos in summo templo nostro præsentemur, collegialiter accedant. Nam quantum sit devotio collegiorum quæ tum accedunt, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quod interim apud ipsas collegiatis ecclesias hisce diebus, maxime insigni-

A bus, soleme officium prætermittitur, aut si quod dicitur, verius præcipitur ac truncatur, quam celebratur.

ANNO
CHRISTI
1516

XXIX.

Reliquas autem processiones more antiquo observari volumus: jubemus tamen, ut clericus civitatis nostræ abusus qui hæcenus irrepererunt, matura consultatione prævia, tollere pergat.

XXX.

Dum vigiliæ in anniversariis episcoporum in summo nostro templo, convenientibus illuc collegiis, persolvuntur: inconcinne, atque adeo specie ipsa non satis pius ac devotus, cantus editur. Quare nobis visum est expedientius, ut collegia singula in suis templis vigilias hæc devote absolvant, dein ecclesiam nostram majorem ad sacrum tantum accedant illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum ac piæ precationes conversuris, quemadmodum superiori articulo diximus.

XXXI.

Antiquissimis canonibus, in plerisque etiam conciliis, sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrant, neve ut sacri ministri licentiam habeant ingrediendi in sacrarium, quod Græci diaconium appellant, neve vasa dominica contingant. Præterea, ne reliquiæ sanctorum & vestimenta ecclesiastica, quæ honesta esse decet, nisi tantum a sacris ministris attrectentur: adeo ut ne sacris quidem Deo feminis ac monachabus aut lectoribus, etiam sacra vasa vel sacratas pallas contingere, vel incensum circa altare præferre licuerit, verum id solis diaconis permillum sit, expressim autem laicis vetitum, ne pallas, ecclesie vela, ac altaris ornamenta abluant. Neque patres hic scripturis destituuntur. Jam vero eo ventum est, ut quatuor illi minores ordines, nempe ostiarii, exorcistæ, psalmistæ, ac lectores, non temere ab ecclesia instituti ac recepti, præter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesie prælatos minoris compendii gratia subrogantur, illorum officiis sese ingerant, idque indecore: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt quos appellamus campanarios, quos ad minimum cereis accendendis, aliisque in choro ministrantibus intentos deceret superpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem palmarum vestimentorumque, altarium, breviter, sacrorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarii criminis simul cum surrogantibus damnasset: quare cautius posthac agendum, ne ob talem præsumptionem dominus iratus, plagam populo, quæ simul innocens cum nocente involvatur, immittat.

Ex conc.
Mogunt. de
vita & ho-
mor. cler. C.
Non liceat.
Ex conc. A-
gath. Ca. de
sac. 23. dist.

ANNO
CHRISTI
1536.

PARS QUARTA.

CAPITULA.

I.

Titulus hic cum generalis sit, in plerosque alios scinditur. Primum enim videndum est, qui ad verbi ministerium & regimen ecclesiarum admittendi sint: deinde, de vita ac moribus eorum: post, de officio, quod in duobus potissimum situm est, disseminatione verbi, & administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum victu; de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse volumus, hos esse locos, quos ecclesiarum jubat divus Paulus in epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissime tractat. Nam huc illi potissimum spectant, ut sciant Timotheus ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conversari, quae est ecclesia Dei viventis, nisi quod articulus administrationis sacramentorum, & qui de victu est, alibi salius explicatur. Porro cum haec Paulinae epistolae merita aures sint, & nulli non parochio cognita in primis necessaria: idcirco ad verbum ediscenda, memoriz mandanda, ac opere complenda erunt. Ex quibus & aliis evangelicis apostolicisque scripturis ac patrum sanctionibus, nos quaedam decerpimus, quo dilucidius fiat, in quibus haecenus magno cum republicae detrimento peccatum, & quid de cetero parochis sisto opus sit.

II.

Cum Christus Jesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ovibus suis, circumiret omnes civitates & castrum, docens in synagogis eorum, & predicans evangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem, cum, inquam, is qui venit requirere & servare quod perierat, vidisset turbas, misertus est eis, quia erant vexati & saccati sicut oves non habentes pastorem, dicebatque discipulis suis: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.*

III.

Num, quia, putamus necdum tempestivum esse interpellare dominum messis, ut mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum, nimirum ovibus misere dissipatis ac balantibus requirendis? Quis, nisi in media luce caecus non praesentificat nos in ea periculosissima tempora incidisse, in quibus praedictiones Christi, & apostolorum scripturae, omnino atque omni ex parte complentur? Quis enim non videt venisse, irreplisseque numerosa admodum caetera ad nos, falsos illos prophetas in vestimentis ovium, qui sint inersitibus lupi rapaces, qui non introierint per ostium in ovile ovium, sed ascenderint aliunde fures ac latrones? *Non enim venerunt, nisi ut furentur & mactent & perdant, quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittunt oves, & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet*

A ad eum de ovibus. Poterant direptores isti sub exuvio ovino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset; *Ex fructibus, inquam, eorum cognoscetis eos; quod non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo unaquaeque arbor cognoscitur.*

IV.

Quos qui velit penitus agnoscere, is secundum Petri epistolae legat caput secundum, & quae ejusdem argumenti est, Judae apostoli unicam, & eas potissimum divi Pauli epistolae, quas ad Timotheum ac Titum coepiscopos suos per scriptum, in quibus illos eodem quo dominus, nomine appellat lupos rapaces, non parcentes gregi; *Ex nobis quidem suboritur, sed perverla loquentes, ut abducant discipulos post se, homines seiplos amantes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos, sine affectione, sine pace, criminales, incontinentes, protervos, reprobos circa fidem. A sine praeccepti, quae caritas est, de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, toto celo aberrantes, in vaniloquium conversos, seductores, proficientes in pejus, errantes, & in errorem mittentes, magistros prurientes auribus in fide (quod bonam conscientiam repulerint) naufragos, verbis contententes, sanis vero sermonibus, & ei quae secundum pietatem est, doctrinae, neutiquam acquiescentes, superbos, languentes circa quaestiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphemiae, suspensiones, malaeque constitutiones hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil utiles, nisi ad subversionem audientium, quorum sermo ut cancer serpit. Numquid poterat apostolus futurorum conscius, hocce pseudoecclerastias apertius aut dilucidius designare? quos nullus profecto Apelles tam expressum suis coloribus depingere potuisset.*

V.

Adversus hos pseudochristos & pseudopphetas nos praemunivit Christus: *Videte, inquit, ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus; & multos seducunt, ut in errorem (si tamen fieri potest) inducantur etiam electi. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (ut subiecit commonens) videte, ecce praedixi vobis omnia. Christi ergo praecceptum, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestilentes ab ovilibus, ac diabolis nostris abigamus, visum nobis est operaepectum fore, antiquos innovare canones, quibus praecipitur, ne ulli ad verbi ministerium seu praedicationis officium, nisi missi, auctoritateque ordinaria approbati sint, admittantur. *Quomodo enim (secundum apostolum) praedicabunt, nisi mittantur?**

VI.

Ordinarii ergo verbi ministri, ecclesiarum parochialium legitimi rectores ac parochi sunt, quos etiam personaliter apud eandem ecclesiam, secundum canonicas sanctiones perpetuo residere volumus nisi tamen eos magna ratio, veluti quod vel majoris publicae utilitatis causa abint, quae & nostro calculo approbata debet, vel quod soli ob parochiae ampli-

ANNO
CHRISTI
1536.
Mart. 7.2. Tim. 3.
1. Tim. 1.

1. Tim. 4.

2. Tim. 2.

Mart. 22.

1. Cor. 21.

Mat. 10.

Cap. Licet.
is etiam de
elect. in 6.

ANNO
CHRISTI
1544.

radinem gubernationi tante non sufficiant, ex-
cusaverit. Tum enim qui per illos delegabun-
tur vicarii, seu vicecurati, (modo tamen hi
etiam examinati, & tam quod ad vitam integri-
tatem, quam Christianam eruditionis puritatem
& zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro
permisso eodem officio perfungentur. Qui vero
deinceps in vicecuratos assumuntur, vicarii nos-
tri in pontificalibus ac theologorum ei per nos
adjungendorum: in diocesisibus vero suffraga-
neorum nostrorum, illorum, quibus hoc mu-
neris committendum duxerint, censuram (num
videlicet obeundo muneri apti seu idonei sint,
vel minus) expectabunt.

VII.

Aliquot retro seculis in ecclesiam recepti
sunt quatuor mendicantium fratrum ordines,
quo parochorum in verbi ministerio cooperarii
forent. Quos absit ut repellamus, si tamen in-
tra concilii Viennensis sub Clemente V. celebra-
ti, aliarumque canonicarum constitutionum can-
cellos se continuerint; nec ante accesserint,
quam per ipsorum prelatos, ut viri inculpate
vitæ, discreti pariter ac modesti, ac verbi di-
vini probe gnari judicentur, atque ad hoc mu-
nus deligantur: deinde etiam vicariis nostris in
pontificalibus presentati, tales inventi fuerint
ac permitti.

Ex conc.
Viennens. C.
Dudum de
sepulc.

VIII.

Qui tamen cum in subsidium tantum vocati
sint, ordinariis ecclesiarum rectoribus molesti
esse debent, ita videlicet, ne eisdem (cum
suo munere fungi ipsimet velint) preoccupent,
neve quos in excolenda vinea domini juvare
debent in concionibus, virulenta ac detracto-
ria lingua carpant, uti nonnulli hujus generis
solent, qui inflati ac incompoti, populi au-
ribus demulcendis student, suam, non Christi,
gloriam ambientes; tam ignari omnis ecclesia-
ricæ disciplinæ, ut ignorant parochos, si for-
te ceciderint, suos habere judices, non ipsos
fratres censors: multo minus promiscuam ple-
bem, quam exploratum est, mutuis ecclesia-
sticorum virorum amarulentis detractionibus ad-
eo non emendari, ut scandalizetur multo ma-
gis. Nec audiendi sunt isti, si servos Dei ac-
cusare se dicant, ut meliores fiant, cum potius
invidiæ stimulis adulationisque, quam caritatis
studio agitari convincantur; id ipsum vel pro-
pria eorum conscientia attestante, quod sciant
nullum vel in seculo, ne dicamus in eorum
monasteriis, inveniri, qui velit suum servum
ab alio, quam a se, judicari: adeo ut si qui
secus facere præsumpserit, hunc & multa le-
quatur indignatio, & ulciscendi cupiditas.
Quin Paulum audiant dicentem: *Notite iudica-
re invicem, sed hoc iudicate magis, ne offendi-
culum detis fratri.*

Ex decret.
Paviani.Ex decret.
Anacleti.

Ann. 14.

IX.

Multo minus ferendi sunt, qui, ut auram
venentur popularem, in jurisdictiones episcopa-
les ac ordines ecclesiasticorum patitur & civi-
lium magistratum invehentes, temere vocife-
rantur ad populum: non intelligentes inter-
dum neque de quibus loquuntur, neque de qui-
bus affirmant. Quo nihil aliud efficiunt, quam
ut plebem, alioqui satis in clerum irritatam.

1. The. 1.

A irritatiorem reddant, ac placenti seditionum
igni oleum subministrent. Jurisdictiones ac ma-
gistratus esse oportet. Quod interdum persona-
rum, non ordinis seu magistratus, vitio pec-
catur, alia providentia purgandum est, non
cæco plebis iudicio expendendum; fraterna cor-
reptione opus erat, non accusatione, aut la-
ceratione ex suggestis. Et ut omnia non statim
ad vivum usque repurgentur, quod fieri vix
potest, non gravabuntur isti oculati in se quo-
que descendere, ac suos erratos inspicere, quo
tandem æquiores fiant, divinique iudicii et-
iam quædam relinquunt. Si omnia (ut scilicet
Anacletus ait) in hoc seculo vindicata essent,
locum divina iudicia non haberent. Sed de his
fatis.

ANNO
CHRISTI
1544.

Ann. 14.

Ex conc.
Anacleti.

X.

Ex his quæ diximus, consequitur, cum mo-
rem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabi-
lem, ne dicamus execrabilem, abulum esse,
quo legitimi ecclesiarum parochi adiguntur ju-
rejurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres
mendicantes ad verbi ministerium (etiam si ip-
sime pro ratione suscepti ac concediti muneris
eo fungi velint) perpetuo admitturos. Quid
enim hoc more aliud agitur, quam ut parochi
officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit,
adimatur, ac in alium relegatur? Id vitii, ut
spes est, curabimus.

XI.

Æquum quoque censemus, ut qui ex fratri-
bus huic muneri accingi velint, nostris vicariis
in pontificalibus serio promittant, sese hisce
synodalibus institutis omnino obtemperaturos,
quo sermo Dei pure, sincere, ac sine offensio-
ne decurrat.

XII.

Qui ut ordinariæ nostræ potestati, quod ad
ejusmodi functionem attinet, subiciantur,
& cætenus monasticæ professionis regulis, obli-
gationibusque eximantur, non decens tantum,
sed & justum putamus.

XIII.

Qui vero semel presentati & admissi fuerint,
ut certo loco hoc ministerio fungantur, non
debeant temere seu præter nostrum assensum a
suscepto munere retrahi. Nam frequentem per-
sonarum mutationem, periculosam putamus: ut
interim sciamus, sæpe minus idoneum in ido-
nei locum subrogati.

XIV.

Extra ordinarios parochos, illorumque legi-
timos cooperarios, nemo deinceps neque sugge-
stum occupet, neque conventicula vel in priva-
tis domibus, vel vicis faciat, aut quovis tan-
dem modo usurpet. Quod si quis secus agere
præsumpserit, & inobediens perturbare eccle-
siam Dei, quæ foris est, perseveraverit, hunc
tamquam seditiosum corripi oportet.

Ex conc. An-
acleti. cap. 5.

XV.

Quamobrem prohibemus omnes apostatas,
III.

ANNO
CHRISTI
1536In conc.
Sordic. 1. &
18. Laod. 17.In Calc.
concl.

monachos ignotos, item istos ac peregrinos spermologos, quorum neque doctrina, neque vita ulli perspecta est: eritque proinde cura civilibus magistratibus ac praesidibus, ut de his inquirant diligenter: & quos nos proscripsimus, eos illi cum receptoribus ipsorum doli mali conscitis, excedere provincia compellant: Nisi quid severius culpa horum pravicatorum in ipsos statueret postulaverit. Jam ut inveniat quispiam (quod ablit) qui aliter quam legitime parochiam occupaverit, hunc abjici statim oportet, quantumvis plebs, quam corrumpit, eum retinere contendat.

XVI.

Ex ordine mendicantium, qui opidatim soli commemorantur, quos Terminatos appellamus, vitam interdum agere monachismo plurimum dissimilem cognovimus. Proindeque multis esse invidiosos: hos potius, cum officio praedicationis statis illis diebus perfuncti essent, elemosynaque collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemque quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes juxta ordinis sui institutum malumus, quam vitam communem, ne dicamus licentiosam, inter civium turmas ducere. Ubi tamen monasteria ab opidibus aut vicis tam longe distita fuerint, ut unius diei itinere repeti non possint, nolimus Terminatos istos hac lege teneri, modo tamen viri graves & annosi, vitam quoque ex omni parte integram, ac sanae doctrinae comperti fuerint, ac id etiam visitatione potius quam constitutionibus cavebitur.

XVII.

Nolumus autem per praedicta, privilegiis, ordinibus fratrum mendicantium rite & legitime concessis, praedjudicare.

XVIII.

Cap. de monach.
de presb. c. e.
de capell.
moa.

Eadem ratione decens est, ut monachi, qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam, relicta, incorporatas (ut vocant) monasteriis suis habent, non per religiosos, quos in monasteriis perpetuam vitam agere convenit, sed per vicarios presbyteros saeculares, modo haberi possint, ad eundem modum quem supra diximus, examinandos, admittendosque, gubernari procurent. Quibus etiam de ecclesiae proventibus tantum assignare obligati erunt, unde & jura episcopalia perfolvere, & congruam sustentationem habere possint: quod ut fiat, nobis cura erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdum viros monasticos, quos singulari vitae exemplo & doctrinae salutaris disseminatione insignes comperimus, apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi simus.

P A R S Q U I N T A .

C A P I T U L A .

I.

QUAMQUAM de vita ac moribus clericorum supra dixerimus, videtur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conversatione ac moribus parochorum dicamus,

A quod horum vita & officium divo Paulo praecipue cura fuerint, adeo ut his recte se habentibus, de reliquis non admodum magnam sollicitudinem habuisse videatur. Nec immerito: res enim ipsa declarat, ac per se saecula meminerunt, quam tranquilla, quam florens, quam fructificans, quam denique felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui evangelicis apostolicisque institutis, sanctorumque patrum regulis adducti, non tantum vocabulo, sed & facto praestabant quod dicebantur. Contra vero, in quantos aestus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eosdem sensim in diversum mutatos ac varicantes, ecclesiae navicula misere coniecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere cum certo certius non possumus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, a quibus varicando excidimus, inambulare pergamus: quid tandem aliud consilii capiendum nobis, quam ut singuli, quales esse debemus, tales & simus? atque hoc insigne Christi verbum, quod hinc discedens, Petroque oviculis suas committens, post tertiam demum dilectionis stipulationem, promissionemque, uti ultimum elogium, ac memoriale, fidelissime diligentissimeque inculcavit, & mente & opere tenemus, quod est, *Pasce agnos meos?* Id fecerimus, si gregem Christi post Christum unice diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quam operis exemplo pascamus, divinorumque sacramentorum dispensationem tueamus defendamusque.

ANNO
CHRISTI
1536.

Jan. 11.

II.

Ubique ferme, cum de parochia sermo incidit, scriptura vitam doctrinae copulat: nimirum quod qui vitam agit doctrinae contrariam, plus exemplo destruat, quam aedificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem, non tantum dici: alioqui competet in parochum, quod Seneca Platoni objectum fuisse refert: *Aliter loqueris, aliter vivis; & quod Christus Pharisaeis imputat: Dicunt enim, & non faciunt; Alligant autem onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros vestros, digito autem suo nolunt ea movere.* Apponatur ergo manus ori necesse est, ne sit vox quidem vox Jacob, manus autem manus Elau. Porro vox operum fortius sonat, quam verborum. Intuendus nobis pastorum princeps est, cujus tota vita sua doctrina est, qui coepit primum facere, post docere. Siquidem potens opere & sermone, qui discipulos Joannis, de adventu Messiae rogantes, ad opera remisit, dicens: *Ite, dicit Joanni quae vidistis & audistis.* Qui denique non solum vocat oves suas nominatim, sed & vadit ante eas, Et eum tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno caelorum fore pollicetur.

Matth. 23.

Genes. 27.

1. Tim. 2.

1. Th. 1.

Luc. 24.

Matth. 11.

Joan. 10.

Matth. 9.

III.

Quare beatissimus Paulus ecclesiae ministrum instituturus: *Exemplum, inquit, esto fidelium, in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate.* Itidem ad Titum 2. *In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Sal enim terrae & lux mundi, praedicator evangelii dicitur,

1. Tim. 2.

Matth. 9.

ANNO
CHRISTI
1536.ANNO
CHRISTI
1536.

tur, & lucerna super candelabrum posita, ut luceat omnibus qui in domo sunt, sic ut videant homines opera illius bona, & glorificent Patrum qui in caelis est. Quod si infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum enim valet ultra, nisi ut projiciatur foras, & concalcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc preceptum commendat Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus tum erant Hymenezus & Alexander, quos tradidit satanae, ut discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes haeretici fuerunt.

IV.

Jam quae clericis vitanda erunt, supra diximus. Ea ipsa potissimum Paulus quamlongissime a parochis esse vult, & quae illis opposita sunt, in ipsis quam maxime elucere. Primum scilicet, ut abstineant ab omni avaritia. Hospitaliales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, non autem, sed hominum piscatores: alioqui ex pastoribus fient mercenarii, & vententur in lupos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod agrotum erat, non sanastis; quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis, & quod peccator, non quaesivistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia; & cetera quae sequuntur. Qui enim volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quae mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & instruerunt se doloribus multis. Tu vero, o homo Dei, haec fuge: sellare vero justitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam & mansuetudinem.*

V.

Interim erit domus suae bene praeposita, ut non tantum ipse, sed & sua familia irreprehensibilem vitam agat. Qui enim domus suae praesens nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum & testimonium habere ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. 1. Tim. 3.

VI.

Deinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum esse Paulus, nec multo vino deditum: ac vino potius ad necessitatem, quam ad voluptatem utentem, quemadmodum ipse Timotheo precipit, ne aquam adhuc bibat, sed modico vino utatur, propter stomachum suum & frequentes suas infirmitates. Nesciat ergo parochi domus convellatones crapulosas, excretae computationes illas ad xquales haustus obligatorias. Sic procul a synagoga (ut vocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quali domum non habeat ad edendum & bibendum.

Breviter, vitet omnia quae pastorem auctoritatem aut dedecorant, aut imminuunt.

VII.

Detestetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum esse pudicum; primo Timothei 3. & se praebere exemplum in castitate; primo Timothei 4. ne in eum vere dicatur: *Qui alium docet, seipsum non docet: Qui prae-dicas non furandum, furaris: Qui dicitis non marchandum, marcharis: Qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis Deum in honorem: per quod blasphematur nomen Dei inter Gentes. Quo enim vultu fornicarios caelo excludet cum Paulo, qui huic volutabro caeni ipse immeritus est? An axillimas (inquit ipse Paulus) o homo omnis qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quae judicas. Scimus quippe, quia iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.*

VIII.

Denique Paulus ad Timotheum: *Juvenilia, inquit, desideria fuge, sellare vero justitiam, fidem, spem, & caritatem, & pacem cum his qui invocant dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus; & qui sequuntur. In summa; sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.* 2. Tim. 2.

PARS SEXTA.

CAPITULA.

I.

HOC ministerium sanctissimus apostolus ceteris omnibus praefert. Unde & Corinthiis scribens, ait: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare: cui & ceteri apostoli ad stipulantur, cum inquirunt: Non est aquum nos relinquere verbum, & ministrare mensis. Quinimo & Christus aliis anteponit: Euntes, inquit, in mundum universum, predicare evangelium omni creaturae, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis. Quamobrem Paulus Timotheum suum excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinae, noli negligere gratiam qua in te est, qua data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii. Hac meditare, in his esto, ne profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinae, insula in illis, hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt. Et iterum: Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangelista, predica verbum, insula opportune, importune, ministerium tuum imple.*

II.

Meditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielem cap. 33. ac 34. praeeperit, parabolaque speculatoris menti inligenda est: *Speculatore, inquit, dedi te domus Israel. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille qui-*

ANNO
CHRISTI
1536.
Jan. 7.

Thom. 4.

Ambros.

Math. 4.

Joan. 6.

Mat. 1.

quidem in iniquitate sua capus est, sanguinem enim quem quis de manu speculatoris requirit. Parochi liquidem sunt, quibus potissimum dictum est: *Fratres, si quis ex vobis erroris a veritate, & converterit quis eum, scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore via sua, salvabit animam ejus a morte.* Dura est nimis illa prophete lamentatio: *Parvuli petierunt panem, & non dabit eis. Pasce ergo fame moriantem: si non paveris, occidisti.* At homo ex duabus partibus constat, ex carne, scilicet, & spiritu. Duplex ergo cibo opus est. Nam ut scriptura ait: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Cibus exterior carnem tantum mortalem reficit, & intrans per os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Panis autem spiritalis, tam per verbum predicationis, quam sacramentaliter in veritate corporis & sanguinis dominici, in viva fide comestus, vivificat, reficit, ac vegetat animam; qui non perit, sed permanet in vitam eternam: & hunc qui ededit, non morietur in eternum; id quod omnes pii sciunt ac sentiunt. *Vivus enim sermo Dei est, & efficax, & penetrantior quovis gladio accipiti, ac pertingens usque ad divisionem animae & spiritus, compagumque & medullarum.*

III.

1. Cor. 4.
Math. 24.

Hic jam inter hujus celestis panis dispensatores quaeritur, ut fidelis quis inveniat: *Fidelis, inquam, servus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ne det illis escam in tempore.* Beatus ille servus, quem cum venerit dominus ejus, invenit sic factentem. *Sic servus, venit dominus servi illius in die quo non sperat, & hora quam ignorat, & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis, ubi erit fletus & stridor dentium.*

I V.

1. Joan. 4.

Tit. 1.

Joan. 1.
1. Th. 1.

1. Pet. 4.
1. Joan. 4.

Is autem fidelis est dispensator, attestante divinissimo Joanne, cujus scopus unicus ille Christus est, & cujus spiritus constitetur Christum in carne venisse id est, ut divus Paulus interpretatur: *Qui docet apparuisse gratiam Dei & salvatoris nostri omnibus hominibus ad eradicandum nos, ut abnegantes omnem impietatem & saecularia desideria, sobrie, iuste, & pio vivamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei & salvatoris nostri Jesu Christi.* Qui, inquam, docet eundem Christum Jesum dominum nostrum hominem factum, ut daret semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Quibus verbis sanctus Paulus duas in Christo naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili vinculo cohaerentes, & utriusque naturae rationem complectitur; verbi, quatenus erudit nos, docens quae sit voluntas Patris, quam facientibus denuntiat premium, pravariantibus vero poenam eternam; carnis vero, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis agnus immaculatus, & victima tollens peccata mundi, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus, & eadem cogitatione armemur: quia qui passus est in carne, deluit a peccatis, ut jam non desiderii hominum, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne temporis, vivamus. *Omnis autem spiritus qui servit Jesum, ex*

Conc. General. Tom. XXXII.

Deo non est: & hic est anticristus, de quo audistis, quoniam venit, & jam in mundo est.

V.

Is item fidus est minister verbi, qui omnem scripturam ad Christianam exigit caritatem. Caritas enim Christianismum contummat, quem admodum apud divum Paulum legitur: *Finis praeccepti est caritas de corda pura, conscientia bona, & fide non ficta.* Et est potissimum illud indicium, quo Christiani esse comprobamur. *In hoc (ait Christus) cognoscere omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana, brevissimam methodum ad pervertigandas, intelligendasque scripturas commonstrat volens: *1. c. 35.* Quilibet earum partem intellexit sibi videtur, ita ut in illo intellectu non edificet geminam caritatem Dei & proximi, is nondum intellexit, quod legis ac scripturarum summa, finis ac plenitudo, sit dilectio, quae duobus mandatis comprehenditur, nempe, *Dilige dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex tota virtute tua, & dilige proximum tuum sicut teipsum; & quemadmodum vultis ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis.* In his duobus mandatis universa lex pendet & propiata. Quicumque ergo ad hanc amissam doctrinam suam attemperat, is nunquam potest perniciose errare.

VI.

Ezechiel vero propheta summam suae predicationis dominum enarrantem facit, hisce pene verbis: *Vivo ego, dicit dominus: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur impius, & vivat.* *Justitia iusti non liberabit eum, in quacumque die peccaverit: & impietas impii non nocet ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* *Quare qui egerit penitentiam a peccato suo, feceritque iudicium & justitiam, & in mandatis meis ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet & non morietur; Quod Christus breviter complexus: Penitentiam, inquit, agite: appropinquavit enim regnum caelorum.* Sed de his aliis locupletius, suffecerit hic utcumque indicasse scopus.

VII.

Quo autem sollicitus parochus provinciam, cui admotus est, gubernare satagat, haud existimabit se alicui levi muneris, sed omnium gravissimo ac difficillimo praefectum: tantae nimis difficultatis, ut verbi praedicatorum undequaque absolutum, vix unum e millibus reperias. Non idem est ovium palatum, magna in pascendis varietas: quod unam oviculum nutrit, alteram macerat aut mactat. Culpaverit aliquis avaros, prodigus hinc argumentum prodigalitatibus suis colliget. Culpaverit prodigos, avaros inde tenacitatis suae excusationem arripet. Ea est hominum malitia, ut nedum alia, sed & sanctissimum Dei verbum, pro suis quisque affectibus, ac ad sua desideria conservanda potius quam eradicanda, trahat. Videmus, proh dolor! quemadmodum hac temperate plerique sacras literas in parabolas ac proverbium vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis, summa vi atque impu-

G g g

den-

ANNO
CHRISTI
1536.

1. Tim. 1.

Joan. 13.

August. de
doctrina
Christi. lib.
1. c. 35.

1. Tim. 11.

Math. 23.

Math. 7.

1. Cor. 13.

Math. 4.

1. Pet. 1. 100

ANNO
CHRISTI
1516.

dentia torqueant, adulterantes verbum Dei. A
Quare parochus cautissima sollicitudine agere de-
bet, per gladium Dei secantem a dextris & si-
nistris, ut medium iter pateat ad incedendum
per viam regiam mandatorum Dei.

uitates & oppositiones falsi nominis scientia, ANNO
quam quidem promittentes, circa fidem exsi-
derant. CHRISTI
1516.

VIII.

At temperandus sermo, quoad ejus fieri po-
test, pro auditorum captu. Alii siquidem acri
ingenio ac iudicio sunt, alii hebetes animo, ac
rudi Minerva præditi: quidam attenti, quidam
vero desides: hi recte ac sincere instituti, illi
seducti ac decepti. Discretionem ergo maxima
opus est. Breviter, nemo erit concionator ab-
solutus, cui præter vitam exemplarem non ad-
sint omnia quæ sequuntur, nempe cognitio
scripturarum utriusque testamenti, ingenium
velox, atque versatile, eloquentia vehemens,
suadibilis & suavis: neque interim minus tem-
perata, quam copiosa prudentia rerum ac per-
sonarum docendarum, experientia multiplex,
immobilis constantia. Denique Spiritus, qui
si deerit, reliquis donis parum profecerit. Non
enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris
vestri qui loquitur in vobis. Quomodo enim ad
æternarum rerum desideria alios accendet, qui
ipse totus languet ac friget, nondum Spiritu
concepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus
dat bonum perentibus se? Ea quam arduum
est concionandi munus. Nec tamen propterea
dissentia (quæ plerumque multos avertit)
deserendum. Ad euangelizandum missi sunt
parochi; vix ergo illis, si non euangelizaver-
int. Si quis autem eorum sapientia indiget,
scrutetur scripturas, & postulet a Deo, qui
dat omnibus affluenter, & non improperat,
& dabitur ei.

IX.

Cavebit autem modis omnibus, ne lubricus
in docendo sit, huc illucque effluens. Et in
primis, ne vento doctrinarum ab ecclesia ca-
tholica non receptarum, veluti nubes sine
aqua circumferatur, sed formam habeat sa-
norum verborum ab ecclesiæ (quæ columna
veritatis est) instituto nihil discrepantium.
Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere qua de-
cent sanam doctrinam, verbum sanum & irre-
prehensibile.

X.

Ineptas autem & aniles tabulas devitabit,
qualia nuper erant, quæ ex nullis probatis au-
ctoribus, sed potius suspectissimis oblectorum
hominum commentis, afferbantur exempla:
Olim vero genealogiæ interminatæ, quod ad
pietatem illa nihil fecerint. Exercebit autem
seipsum ad pietatem, quod corporalis exercita-
tio ad modicum utilis sit. Pietas autem ad
omnia utilis, promissionem habens vitæ quæ
nunc est, & securæ.

XI.

Neque minus vitabit profana & vaniloquia,
hoc est, futilem & inanem loquacitatem, qua
nonnulli ratiocinationibus humanis talem scien-
tiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum
compellit Timotheum Paulus: O Timothee,
depositum serva, devitans profanas vocum vo-

XII.

Paratos nos esse vult apostolus Petrus ad sa-
tisfactionem omni poscenti nos rationem de
ca, quæ in nobis est, spe & fide, sed cum
modestia & timore. Neque ergo doceat, ne-
que intendat his parochus, quæ quæstiones ma-
gis præstant, quam ædificationem, quæ est ex
caritate; prima Timothei 2. & iterum secun-
da Timothei 2. & 3. Paulus ait: *Scultas &
sine disciplina quæstiones & pugnas legis respice,
sciens quia generant lites. Servum autem domi-
ni non oportet litigare.* Proindeque ubi cum
hæreticis res est, corripit quidem eos cum
modestia qui resistunt veritati, ne quando
Deus det illis penitentiam ad cognoscendam
veritatem & resipiscant a diaboli laqueis, a
quo tenentur captivi ad ipsius voluntatem.
Quod si non profecerit, hæreticum hominem
post unam & secundam correptionem devitet,
sciens quia subversus est qui ejusmodi est, &
delinquit, cum sit proprio iudicio condemna-
tus. Nequaquam autem ad populum verbis
contendat: ad nihil enim utile est, nisi ad
subversionem audientium, memor apostolici
sermonis, quo rejiciuntur omnes qui scissuram
querunt: *Si quis enim vult contentiosus esse,
nos talem consuetudinem non habemus, neque
ecclesiæ Dei.*

XIII.

Inter concionandum ergo a scommatis, ma-
ledictis, ac convitiis omnino abstinendum est.
Prædicetur pure ac sincere Dei verbum, juxta
ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ec-
clesia catholica approbatorum interpretationem.
Quæ vero in contentione vel disceptationem
vocari possunt, penitus sileantur, quemad-
modum quoque pragmatica Augustinensi sanctio-
ne cautum est.

XIV.

In controversiis autem & contentiosis obscu-
ritate dogmatibus, quæ sacris voluminibus
vel universali ecclesiæ consensu expressim deci-
ta non sunt, populus privatum (maxime cum
exomologesi se purgat, modo gravatam con-
scientiam in hoc habeat) ita docendus est sa-
pere, atque hac cautione profiteri de his se
credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tu-
tius, quam asseverare de quo dubites, aut
quod non intelligas.

XV.

Erit quoque parochus in reprehendis cri-
minibus vehemens atque acer. Constitutus est
enim, ut annuntiet populo scelera eorum, sic
tamen ut in suggesto vitia tantum reprehendat,
non personas nominatim perstringat.
*Argue, inquit Apostolus, increpa, obsecra in
omni patientia & doctrina.* Ubi persona ar-
guenda, denuntiatione evangelica utendum:
*Si peccaveris in te frater tuus, inquit Christus,
vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quod
si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
Quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc
unum*

ANNO
CHRISTI
1556.
1. Jan. 5.

Marth. 16.
Jan. 9.

A. Cr. 2.

A *num aut duos, ut in ore duorum vel trium re-
filius sit unus verbum. Quod si eos non audie-
ris, dic ecclesia: Quod si ecclesiam non audieris,
sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Sic Paulus
Corinthium respicere nolentem excommunica-
vit. Et hic iterum Christi doctrina & exem-
plum sequendum, ut benevolentia severitatem
vincat, ut paratus sit parochus dimittere pec-
canti non modo septies, sed & septuagies se-
pties. Et cum Christo paratior sit ad absolven-
dum adulteram, ad frugem melioris vitæ rever-
tentem, quam ad condemnandum, quemad-
modum Paulus quoque in gratiam recepit Co-
rinthium illum penitentem.*

XVI.

Ann. 11.

Lat. 3.

1. Nov. 1.

Jul. 14.
Nov. 28.
Iul. 3.
Apr. 12.

12. 5.

Vitanda quoque manifesta reprehensio utrius-
que potestatis, tam ecclesiasticæ quam civilis;
neque invchendum in ordinem aliquem, aut
aliquod ab ecclesia receptum vivendi genus.
*Omnis enim potestas a Deo est, & propterea ea-
tenus honoranda, non incedenda. Sequenda
præcursoris dominici doctrina & exemplum,
qui ne milites quidem a se repulit, aut ulla
contumelia affectit, sed magis viam recte viven-
di ostendit. Per ejuscemodi enim incautam re-
prehensionem plebs ad seditionem magis ac re-
bellionem incitatur. Hanc mormur, odium,
impatencia, contumacia, protervia, & detra-
ctionis libido comitantur: quin potius docen-
dus populus est obedire magistratibus, parere
præpositis suis, etiam dycolis: ac interim ad-
monendus est, ut si sint magistratus interdum
vitiosi, id evenire, quod dominus regnare fa-
cit malos & hypocritas propter peccata populi.
Omnem animam potestatibus sublimioribus sub-
ditam esse: quodque omnis potestas a Deo
sit: quod denique, qui potestati resistit, Dei
ordinationi resistit, nisi tamen potestas expres-
sim præcipiat, quod est contra mandatum Dei;
tum enim oportet plus obedire Deo, quam
hominibus.*

XVII.

Marth. 6.

In corripiendis vero magistratibus, cor-
rectioni quoque fraternæ locus est, quemadmo-
dum Joannes reprehendit Herodem. Sic enim
legimus: *Dicebas enim Joannes Herodi, non po-
pulo: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.*
Qua si nihil promoveas, postulanda & exspe-
ctanda provisio prælatorum ac majorum ma-
gistratum est: qui si dissimulent, etiam con-
sultum magis ut ultio remittatur ad Deum,
quam ut tantum scandalum inde deterius sub-
sequatur.

XVIII.

1. Jan. 2.

Est autem populus frequenter in concioni-
bus, post conciones vero semper diligentissime
commonendus, ut Deum optimum maximum
pro potestatibus deprecetur. *Volo (inquit gen-
tium magister Paulus) ut fiant omnium primum
obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum
actiones pro omnibus hominibus, pro regibus &
omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut
quietam & tranquillam vitam agamus in omni
pietate & caritate. Hoc enim bonum est & ac-
ceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes
hominis vult salvos fieri, & ad agnitionem ve-
ritatis venire.*

Concil. General. Tom. XXXii.

XIX.

*Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis
sermonibus domini nostri Jesu Christi, & si qua
secundum pietatem est doctrina, superbus est, ni-
hil sciens, sed languens circa questiones & pu-
gnas verborum, ex quibus oriuntur invidia, con-
tentiones, blasphemia, suspiciones mala, contesta-
tiones hominum mente corruptorum, & qui ve-
rusato privati sunt, existimantium qualem esse
pietatem.*

XX.

B Porro cum secundum evangelicam acque apo-
stolicam doctrinam, quibus decreta patrum ac
conciliorum, denique pragmatica sanctio Au-
gustana merito accedunt, in ecclesia Dei sola
canonica scriptura ac divina eloquia, secundum
ecclesiasticam interpretationem sanctorum pa-
trum ac doctorum, & recitari & prædicari de-
beant: non abs re videbitur, parochis sum-
mam bibliorum paucissimis præscribere, ne ali-
cubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.

XXI.

Et cum præcipue ipsis incumbat, ut plebem
erudiant in præceptis decalogi, articulis fi-
dei, qui symbolo apostolico recitentur, ac
ecclesiæ sacramentis simul cum explicatione o-
rationis dominicæ: (Hic est enim inchoatio-
nis Christi sermo, quo jacitur fundamentum
ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco
ut imperitioribus consulatur, quoddam enchi-
ridion dabimus, in quo brevissime hæc omnia
secundum sanam & ecclesiasticam doctrinam ex-
ponentur: simul & loci quidam communes:
ad omnes omnium hominum ætates ac ordines,
commonitorii inserentur. Veneratio quoque
sanctorum ac reliquiarum. Denique quatenus
imaginibus ac picturis utendum, docebitur.
Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cæremoniæ,
præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint, &
quo conducant, in eodem libello declarare
omitemus, idque succinctissime.

XXII.

Simpliciores ac minus eruditi concionatores,
festis quibusque diebus concione in nomine
sanctissimæ Trinitatis cum imprecatione gra-
tiæ Dei (nempe ut dominus suum Spiritum
verbo addere dignetur) cepta, initio ambas
lectiones, quæ epistola ac evangelium missæ
ejus diei appellantur, ad verbum enarrabunt.
Deinde post imploratam divini numinis cle-
mentiam, regrediantur ad utriusque lectionis
breve dilucidationem, locos aliquot commu-
nes ex utraque diligentes, quibus populus ad
vitæ pietatem, caritatem, ve Dei ac proximi
inflammetur. Denuntiabunt quoque, quid
ecclesia Dei eo die potissimum Deum oret ac
preceatur, quod in precationibus seu collectis,
quæ post canticum Kyrie elation, aut Gloria
in excelsis, dicuntur, continetur: achorta-
buntur populum, ut idem pariter interea dum
sacra aguntur, Deum oret, si non verbote-
nus, mente tamen.

Ggg 2

XXIII.

ANNO
CHRISTI
1556.
1. Jan. 6.

Eu conc.
Alic.

Aug. lib. de
doctrina
Christi. lib. 4.
c. 30.

ANNO
CHRISTI
1556.

XXIII.

Sanctorum historis ne nimis dia immorentur: quin potior pars (ut jam diximus) evangelio detur & epistolis explicandis. Quod si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si verisimilis, leviter, eaque decerpat, quae imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius jactentur, nisi quae scripturis prodita, aut a non levibus scriptoribus summa cum historiae fide tradita fuerint.

XXIV.

Si quas allegorias, aut sensus scripturae reconditiores, spiritualia spiritualibus conferentes, adferre velint: has ex receptis ecclesiarum doctoribus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis auctoribus desument.

XXV.

Ubi ad calcem concionis devenitum erit, brevi epologo, quo argumentum ac capita totius concionis renarrat, utatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum, plurimum fecerit.

XXVI.

Debet quoque, finita concione, decalogus ac symbolum hidae & luccinde & exerte recitari. Illa quoque exomologesis ac publica peccatorum confessio, cum imploratione misericordiae Dei, pure ac distincte pronuntiat, ac moneri populus, ut eisdem verbis sacerdotem pronuntiantem subsequatur: ac deinde recensiti consolatoria imprecatio remissionis peccatorum, ut populus dejecto, contrito, humiliato animo ac toto corde, cum presbytero accingatur ad mysterium redemptionis suae (quod in altari tractatur) contemplandum, fructumque dominicae passionis, quae in altaris mysterio commemoratur representaturque, participandum.

XXVII.

Cum multum plerumque temporis parvo cum fructu teratur in recensendis lingualim defunctorum nominibus, ubi virtum pro quolibet exigitur una oratio dominica, idque interdum non citra suspensionem vel questus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac devote dicendam accendatur, & haec genealogiae intermittantur. Super qua re tamen, quod ad morem civitatis nostrae Coloniae attinet, & cum parochis, & cum senatu latius agere non omitemus.

P A R S S E P T I M A.

C A P I T U L A.

I.

ECCLESIAE catholicae usus septem mysteria (quae sacramenta appellantur) observat, veluti septem quaedam parata remedia, per quae Deo visum est peccatis nostris mederi,

A ac nobis gratis suae salutaris medicinam (diversa tamen ratione) infundere, quae sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium. Quae cur a Christo & ecclesia instituta sint, & a veteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde, quae illorum sit per gratiam Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonemus in praesentia parochum, quae illum circa dispensationem singulorum observare conveniat.

II.

Quia igitur in sacramentis aliud videtur, atque aliud agitur, instruendus est populus in cujuslibet exhibitione, quid in hujusmodi religioso arcano (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quaedam sensibilia infundatur insensibilis gratia congruens externis signis, excitanda est fidelium fides & devotio in Deum, ut credentes, ac divinum mysterium intelligentes, ad Dei ac salvatoris nostri Jesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cujuslibet sacramenti, sacra concione populum breviter admonuerit quid in ea re agatur.

III.

C Et ut de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quod illic aboleatur vetus homo, remisso omni peccato: atque novus exoriatur, ab omni labe purgatus per fidem in Christum: quod illic qui baptizatur, lavetur lavacro regenerationis & renovationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso: quod illic veterem Adam exivimus, conspulti cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitae ambulemus: quemadmodum haec enchiridion latius edocebit.

IV.

Suceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiae nomine, & in ecclesiam fide Christo parvulos offerant per baptismum, ac se propemodum pro parvulis fidei iussores constituent, nomine parvuli respondentes: quem etiam postquam adoleverit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in baptismo facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas potest videbitur, cohortari non omittent, proindeque malum illos deligi proventu etatis, quam impuberis, ne videatur infans infantem offerre, ac sponsores se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat: ideoque multo minus, quod non intelligit, docere queat.

V.

Præterea doceantur populum quid sit, quod catechizetur baptizandus: quid reliqua solennia, quae ecclesia adhiberi voluit, significant, videlicet: Cur infusetur in faciem baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares spato

ANNO
CHRISTI
1556.August. lib.
de doctrina
Christian.

Galat. 3.

Th. 1.

Rom. 6.

Can. Vos ad-
re omnia, de
confec. dist.

atque

ANNO
CHRISTI
1527.

attingantur, linianisque . cur laudatio in A
pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi
tionem in vertice . Denique, quid signi-
ficeret amictus albus, quo infans seu alius bap-
tizatus superinduitur . que omnia sunt myste-
riorum plena, quemadmodum enchiridion de-
clarabit .

VI.

1. An. 24. Cum beatissimus Apostolus in ecclesia omnia
honeste atque secundum ordinem fieri jubeat,
debetur baptismus summa mentis in Deum,
& in sacratissima que aguntur mysteria, inten-
tione & dari & accipi . Quare quidquid hinc
susceptores seu alios adstantes avocet, procul B
tollendum est . Accedatur itaque deposito om-
ni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum si-
ducia, quemadmodum accesserunt qui Jesu par-
vulos obtulerunt, ut manus eis imponeret .
Nam hic renuntiatur satanz, & omnibus
Memb. 10 operibus atque omnibus pompis ejus . Conve-
niaturque ante inter paternos de nomine infan-
tis, ut potius in baptismo ipso cogitetur de
lucranda anima Christo, quam de retinendo
nomine

VII.

Magna certe ratione ecclesiasticis patribus
visum est, ut baptismus in conspectu eccle-
siaz in loco sacro recipiatur, nisi tamen im-
minens necessitas fieri aliud susserit . Quamo-
brem displicet nobis quod quidam fastuosi
templum domini despicientes, ambiunt magis
suos infantes in domibus privatim baptizari .
Quod deinceps, nisi necessitas id ipsum erege-
rit, & causa cognitio precesserit, indulgere
nolumus .

VIII.

A.D. 2. 10
de consec.
dist. 9 c.
Novit.
Ann. 16.
Et canon.
Urban.
1. An. 21. E.
Iidem dum sacramentum confirmationis con-
fertur, doceant vicarii nostri in pontificali-
bus, quid agatur, nempe quod illic ambiatur
gratia Spiritus sancti, qua confirmatur tiro D
adversus satanz tentationes, roboraturque, ut
quod corde credit ad justitiam, ore quoque
palam confiteatur ad salutem . Quamorem eo
commoniri solet aetas tenera, qua ad nequi-
tiam proclivior est, quam ad pietatem, ut
ea proclivitas minuatur, docilitasque ad pie-
tatem augeatur . Omnes fideles (inquit Urba-
nus pontifex Romanus) per manus impositio-
nem episcoporum, Spiritum sanctum post bap-
tismum accipere debent, ut pleni Christiani in-
veniantur : quia cum Spiritus sanctus infundit-
ur, cor fidele ad prudentiam & constantiam
roboratur . De Spiritu sancto accepimus, ut
efficiamur spirituales, quia animalis homo non
percipit ea que sunt Spiritus Dei . De Spiritu
sancto accepimus, ut sapiamus inter bonum
malumque discernere, justa diligere, injusta
reipere, ut malitiis ac superbis repugnemus,
ut luxuria & diversis illecebris ac sordis indi-
gnisque cupiditatibus resistamus . De Spiritu
sancto accepimus, ut amore vite & glorie
ardore succenti, erigere a terrenis mentem ad
superna & divina valeamus . Sed de hoc ali-
bi latius .

ANNO
CHRISTI
1527.

Ex conc.
Aurel. Ca.
de jura.
de consec.
dist. 9.

IX.

An expediat imitari consuetudinem, qua
observatur, ut nedum adultis, sed & infan-
tibus detur confirmatio, idque praxi, hic
non definimus : quamquam quod Aurelianensi
concilio sancitum est, nobis magis placuerit,
videlicet ut jejuni ad confirmationem veniant,
perfecte etatis, ut moneantur confessionem
sacramentalem facere priusquam accesserint,
quo mundi donum Spiritus sancti mereantur
accipere . Cum enim hoc sacramentum non sit
necessitatis absolute, convenientius & utilius
dabitur, si addatur admonitiuncula . At an-
tequam infans supra septimum etatis annum
progressus fuerit, parum aut nihil horum
que aguntur intelliget, ne dicamus, me-
minetis .

X.

Quemadmodum in baptismo susceptores sunt,
ita hic qui confirmandum presentant, ac co-
ram episcopo sistunt : idque non admodum di-
versa ratione, nisi quod quidam etiam dicunt,
decens esse, ut qui nondum adversus carnis,
mundi, ac satanz tentationes roborati sunt,
per confirmatos jamdudum atque exercitatos
sensus habentes, quibus fides confirmandi co-
gnita atque explorata sit, episcopo presenten-
tur . Quamobrem quoque admonendi sunt illi
officii sui, curandumque, ut tanti sacramenti
perceptio digne ac reverenter peragatur, quem-
admodum in primitiva ecclesia observatum le-
gimus .

XI.

Quibusdam in locis, ambitionis magis
quam pietatis causa, dum utrumque tam bap-
tismi quam confirmationis sacramentum peragi-
tur, hi qui patrini dicuntur, certant, ut al-
ter alterum donatorum precio (quo suscepti
ac presentati pueri donantur) vincant . Prete-
rea itur statim, maxime post baptismum, ad
comestiones, cum tum maxime comestioni-
bus esset abstinendum . Qua de re monendus est
populus, ut que digna sunt his sacramentis,
tantum curent : cetera aut morderentur, aut pe-
nitentia tollant . Nam non offenderimus Deum
praxi, quam cum illius sanctissima mysteria
indigne tractamus .

XII.

Docebit preterea parochus populum, quid
signet chrisma, & cur ex oleo olivae ac balsamo
conficiatur, quemadmodum docebit enchiri-
dion .

XIII.

Eucharistia, unicum illud piarum mentium
solatium ac delictum, hac deploratissima tem-
peritate, execranda infania ac abominabili
profanatione hereticorum, de re tanta quod-
libet comminiscendum, plerisque quodam
modo in nauseam vertitur : adeo ut (quod
dolentes referimus) multi nunc sint, qui
non tantum hunc panem vite, qui de celo
descendit, accipere non desiderant, sed & aver-
tentur, homines solo nomine Christiani, re

ANNO
CHRISTI
1536.
Mort. 10.

ipsa vero Capernaïtis ipsis deteriores, etiam A
quos post acceptam notitiam veritatis, voluntarie in Filium Dei peccantes, ac corpori dominico & sanguini contumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulationis (quæ consumptura est advertarios) manet.

XIV.

Docendus est itaque populus Christianus certissima fide credere, quod in hoc sacramento sit verum corpus & verus sanguis Christi Jesu. Neque enim Veritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum & Lucam, hoc sacramentum instituens ac porrigens, simplicissime dixit: B
Accipite & comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus apostolus: *Calix benedictionis cui benediximus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et; Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est?* Unde consequitur, in eucharistia totum esse Christum, quamquam ibi sit sub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verum corpus & sanguinem, haud dubie tradidit vivum. Quare si credimus in sepulchro divinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam vivo corpore non esse separatam in sacramento?

Matt. 16.
Mort. 14.
Luc. 22.

1. Cor. 10.

XV.

Ubi sunt, quibus contra ecclesiæ consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus & sanguinem domini sub utraque specie: ibi docet parochus hos, qui gravatam habent conscientiam, corpus & sanguinem domini in altera tantum specie perfecte consistere, adeo ut laicus, qui sub specie panis communicat, non tantum corpus, sed & sanguinem domini non minus recipiat, quam qui capit sub utraque specie & panis & vini. Ecclesiæ quoque laici unam tantum speciem dare D
quod pro reverentia ipsius sacramenti & salute fidelium, ecclesiæ (cui dispensatio sacramentorum Dei commissæ est) sic viderit expedire. Nam cum nullatenus ambigendum sit, sub specie panis non tantum carnem, nec sub specie vini sanguinem tantum, sed sub qualibet specie totum Christum contineri: cur se laicus iudicio ecclesiæ, quam dominus audiri voluit, non submitteret? quæ non temere, sed multis rationibus permota, decrevit salubrius esse, ut non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub una tantum specie, quam sub duabus perciperent. Quid enim panis vini que species aliud sunt post consecrationem, quam species sacramentales, & accidentia sine subjecto? ut non habeat laicus cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, ubi totum quod sub utraque specie continetur, integre accipiat. De qua re alibi latius dicitur.

Et conc.
Constant.

Matt. 13.

Ambros. de
Sacram. ca.
Rever. de
consecrat.
dist. 2.

XVI.

Et quoniam in hoc sacramento Christus continetur, cohortandus est populus, ut ad hæc mysteria contremiscens, cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, se reveren-

Honot. III.
Can. Saure
de celebr.
missarum.
Et conc.

ter inclinet, corporeque humi fuso, mente adoret crucifixum, facturus idem, cum presbyter defert ad insinum eucharistiam, quam ob id paratam semper habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiam palam ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore ferat & referat lumine semper præcedente, ut signo populus intelligat, illic eum esse præsentem, qui est candor lucis æternæ. Hæc denique sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, munda & signato, honorificeque collocata, devote ac fideliter conservetur.

ANNO
CHRISTI
1536.
Magunt. c.
Presb. de
conf. dist. 2.
L. C. Saure.

XVII.

Docendus item est populus, quod tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in ceteris sacramentis obtinet. Nam intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil a bono majus, nihil a malo minus, perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indigne tanta mysteria tractans. Nam quod ad veritatem corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit apostolus: *Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.*

1. Cor. 11.
Joan. 6.

XVIII.

Præterea instituenda plebs est, quomodo eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quam grave crimen sit, ad tanti sacramenti participationem indigne accedere. Nam apostolus ait: *Quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem domini indignus, reus erit corporis & sanguinis domini.* Et iterum hanc horrendam sententiam congeminans: *Qui, inquit, manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideoque, uti subjicit, multi inter vos infirmi & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Quod si nos ipsos dijudicavimus, non utique iudicavimus.*

2. Cor. 11.

XIX.

Proinde nemo admittendus est, nisi ejus conscientia parochus sit, aut cui potestas super hac re legitime facta est, per exomologelin explorata, & qui penitentii ac contrito corde corpus domini dijudicans acciterit, quod jubet apostolus, cum ait: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: ne cum Juda, qui etiam dominicæ ad iudicium interfuit, locum diabolo præbeat.* Mens ergo ab omni affectu peccandi longe absit. Nam si adhuc habet voluntatem peccandi, gravatur magis eucharistiæ perceptione, quam purificatur. At contra, quamvis quis peccato mordeatur, si tamen peniteat, & de cetero peccandi voluntatem nullam habeat,

1. Joann. 13.

Aug. c. quæst. 11. de civitate
dist. 2.

ANNO
CHRISTI
1556.

beat, confidens de domini miseratione, accedat ad eucharistiam intrepidus & securus.

XX.

Qui alteri quam suo parochio confessus est, is si non factus confessionis suspectus habeatur, testimonium afferet se confessum esse, cujus etiam conscientiam verus ipse parochus in principalibus Christianismi articulis excutere non omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel, cum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiarum sacramentis, maxime baptismi & eucharistiarum.

XXI.

Et quæ
generalis. Omnes
de peccatis
& reus.

Et ut cohortandus est populus, quo sæpe numero communicat, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri consuevit: (quod quidem nunc quo minus fiat, per laicos fiat, quibus non debet celestis ille cibus invitatus aut nauseantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinendus est, ut saltem toto anno semel ab omnibus, qui ad discretionis annos pervenissent, confessis & contritis, eucharistia summa cum reverentia suscipiatur. Olim qui non communicassent in anno saltem ter, in pascha videlicet, pentecoste, & natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur; sed cum sensum omnis pene refraxerit caritas, in hoc quoque ecclesiastica disciplina cepit esse remissior.

Et conc. To-
le & E. 16.
de conf. dist.
3. Omnis
homo.

XXII.

August. in
Theorem.
de confect.
dist. 2.
Matth. 26.

Omnium autem maxime instruendus est populus, ut recta fide accedat, sermone domini firmiter credens, quo nos edocet Christus, dicens: *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis & veritatem sui corporis adstruit, & credentibus, digneque suscipientibus, remissionem peccatorum promittit, jubens ut hoc faciamus in suam commemorationem. Porro anima quæ fidem habet, & ejusmodi Christi verbis credit, in memoriam Christi sacramentum edit, cum secum recogitat, quemadmodum unigenitus Filius Dei, ob perditum hominem Deo Patri reconciliandum, & delendum quod contra nos scriptum erat chirographum, de cælo descenderit, semetipsum exinaniverit ac humiliaverit, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei caritas commendatur, qui unico Filio suo non perperit, sed pro omnibus nobis a peccati & salutis vinculis redimendis tradidit illum. Tale ergo fidem & affectum, Deo suggerente, præparare debet in animo suo is qui eucharistiam percipit.

C. f. 2.

Philip. 2.

Ephes. 5.

Jhan. 3.

XXIII.

August. in
serm. de de-
dic. eccl.

Neque interim negligendum est, hoc sacramentum corporis & sanguinis dominici sub specie panis & vini institutum esse, ut præter veritatem corporis & sanguinis, que in eo continetur & recipitur, quoddam etiam externum signum

mutuæ dilectionis & caritatis excitanda in nobis foret, quemadmodum divus Paulus inquit: *Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus.* Quamobrem ab hujus convivii spirituali participatione longe absumt, qui invidiam vel odii veneno infecti, aut iracundiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui communicare desiderant, ut deposita omni similitate, diligant alterutrum uti unius corporis membra, ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro invicem sollicita sint membra.

ANNO
CHRISTI
1556.
c. 10.

XXIV.

Docendus quoque populus, ut qui juxta antiquum ecclesiarum ritum, singulis dominicis diebus ad communicandum corpori & sanguini dominico non se præparat, missæ saltem parochiali hæc, aliisque festis diebus interfit, ut tamen inter sacrificantem & assistentes non sit, more illo antiquo, tam frequens sacramentalis communio, sit saltem sacræ doctrinæ, piæ exhortationis, laudis & gratiarum actionis communio, ut sic quodam modo omnes spirituali communicent, cum desiderio etiam sacramentaliter communicandi. Ne vero populus ab hac missa parochiali & ab auditione verbi Dei distrahatur, placuerit nobis, ut si quæ sint aliæ missæ legendæ die dominico, hæc inchoentur primum post verbi prædicationem finitam, quemadmodum latius in visitatione secundum diversorum locorum mores ordinare studebimus.

C. Et hæc
attendend. de
confect. dist. 4.
Et conc.
Carth. C. 3.
de conf.
dist. 1.

C

XXV.

Docendus populus generatim, quid agatur in missa, & quibus partibus constet. Constat siquidem psalmodia, quem vocamus introitum, invocatione & gloriola celebratione sanctissimæ Trinitatis, quæ in canticis Kyrie eleison, & Gloria in excelsis Deo, peraguntur: precatione seu collecta, recitatione verborum prophetico-rum aut apostolico-rum, quam vocamus epistolam: sacris canticis, quæ vocamus gradualia, & alleluia, & quæ sequuntur: lectione evangelica, symboli recitatione, seu professione fidei catholicæ: cantico, quod non sine mysterio offertorium appellatum est, gratiarum actione, quæ dicta est præfatio: reliquiola commemoratione mortis, consecratione corporis & sanguinis dominici, quæ fit in canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica: sequitur osculum pacis symbolum Christianæ caritatis, mox communio. Rursus sacrum canticum, quod commune appellatur, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populum velut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit atque commendat, ut perseveret in affectu pietatis, mutuæque caritate: quorum cum admonebitur populus, incipiet nedum credere, sed & sentire, quod in missa nihil non sit pium ac venerandum.

E

XXVI.

Corripiendus vero abusus est, quod quidam post aspersam aquam, & ante missæ introitum, exitum faciunt: quidam, post auditum & non intellectum evangelium, abeunt: alii, que, posteaquam sacerdos dixit, Sursum cor-

Et conc. A-
gathen. C.
miss. de con-
fect. dist. 5. &
c. 4.

da,

ANNO
CHRISTI
1536

ANNO
CHRISTI
1536

da, & Gratias agamus. Atqui tunc precipue populi partes erant, quando submissis legente aut tacente sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alii statim post elevationem corporis & sanguinis dominici, non expectantes precipuam missæ partem, quæ est communio. Antiquissimus ergo canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conveniunt, & scripturas apostolorum & evangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione usque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, (quam nos, ut non exigimus quotidie sacramentalem, salutem spiritualem a populo requirimus) vel inquietudines ecclesiæ commoventes convenit communionem privari.

C. Quando autem de consec. dist. 1. C. Omnes fideles de consec. dist. 1.

XXVII.

Docendus item est populus, quale sit missæ sacrificium, nempe repræsentativum. Semel quidem Christus mortuus est, juxta præmissis: semel in manifestatione sui corporis, in diffensione membrorum omnium. Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pendit: offerens Patri semetipsum hostiam vivam & passibilem, immortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens a mortuis jam non moritur: *mors illi ultra non dominabitur*; & tamen quotidie immolatur in sacramento: non quod tortes Christus occidatur, sed quod illud unicum sacrificium mysticis ritibus quotidie renovetur, quotidianaque recordatione mortis domini, qua liberati sumus, in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est: taciteque oblatio ista sacramentalis moneri nos, tanquam videamus præsentem dominum in cruce; elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiam salutarem, immolamusque hostiam pro vivis & defunctis, dum pro illis Patrem per filii mortem deprecamur.

August. de Trin. & in pñt. 10. C. Semel de consec. dist. 1. & d. 10. 1. 2.

1. Th. 1. 2. 2. 2.

XXVIII.

Exequias ac missas, quæ pro defunctis peculiatur dicuntur, malumus in alium diem transferri, quam die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione gravaretur. In quibus etiam ad populum fiat admonitio, declareturque quibus potissimum modis Dei misericordia pro animabus ambienda sit: sic, ut interim admonerentur hi, qui funebres pompas ac missas gloriæ tantum aucupandæ causa instituant, perdere mercedem suam. Debet quoque plebs doceri, pium esse, quemadmodum ab apostolorum temporibus ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & observavit, pro defunctis dominum exorare, & elemosinas in sinus pauperum largiri, atque hæc eis prodesse, qui in communionem ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum viverent, hæc sibi ut postea possent prodesse, cooperando meruerunt.

M. Non olim. C. Tempus 21. qu. 1. Ex pñt. Aug. 2. Th. 1. 2.

XXIX.

Ad exequias, quæ extra civitatem nostram Coloniæ celebrantur, non evocandi monachi, nec illa cohors levium ac indignorum sacerdotum. Aut si evocentur, videndum ipsis ne lat-

ciant. Quamquam nobis magis probetur, ut qui volet, pietate ductus, multiplicari prodefuncto preces, ut monachos in suis monasteriis, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemque preces ac missas peragere. Quoniam enim spectat concursus iste, interdum quam par est immodestior, quam ad captandam auram popularem? Cavenda vero summo- perere post exequias delicata convivia, crapula ac comestiones, ne Deus placandus, magis irritetur.

XXX.

In sacramento poenitentiae explicando, ac rectè ministrando, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi poenitentiae partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem, ac satisfactionem, seu fructum poenitentiae dignum. Quamquam poenitentia, quatenus sacramentum dicitur, potissimum in absolute presbyteri consistat, qua ille ex virtute verbi & clavium sibi a Christo traditarum, peccatorem poenitentem, & misericordia Dei sperantem, a peccatis suis absolvit, de quibus paulo latius in enchiridion dicemus.

XXXI.

Prima poenitentiae pars, cum omni evangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hac convertimur ab operibus mortuis ad Deum viventem, hac subducimur a peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Unde a poenitentia præcursor Joannes, deinde Christus ipse, ac princeps apostolus Petrus, prædicationis evangelicæ doctrinam sunt exorti. Poenitentia autem tum rectè prædicatur, cum arguantur scelera ac flagitia per verbum Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisque ac iusti iudicii Dei, cito certius manentis eos, qui male agunt, ac male agendo perseverant.

Subinde vero vino oleum miscendum est, ut ex animo vereque territis ac converis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: *Hoc, inquit, scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hac enim venit ira Dei in filios diffidentia. Nolite ergo effici particeps eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, amulantes, rixa, ira, dissensiones, felle, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & hi similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam quæstulæ agunt, regnum Dei non consequentur.*

XXXII.

Jam quamquam nemo convertatur ad dominum, nisi tractus per Patrem, attamen nemo hic exculationem prætexat, quod non trahatur: quod ille semper stet ante ostium passans, nimirum per internum & externum verbum commovent, ut convertamur a via nostra pessima, & inclamans quoniam ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis.

ANNO
CHRISTI
1536.
Lec. 10.
Mat. 146.
1. Joan. 2.

tis malum, gloria autem, & honor, & pax omni
operanti bonam. Hic concussis conscientis com-
monstrandus est Samaritanus ille, qui infundit
vinum & oleum, qui sanat omnes contritos,
& alligat omnes contritiones eorum. *Filioli
mei, inquit divinissimus Joannes, hac scribo vo-
bis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit,
advocatum habemus apud Patrem, Jesum Chri-
stum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris:
non pro nostris autem tantum, sed & pro totius
mundi. Hac est doctrina, qua docet mori mundo,
& vivere Christo.*

XXXIII

De confessione, & quotuplex sit, alibi dice-
mus. Tantum, quod ad eam, quae sacerdoti
privatim fit, attinet, paucis admonebimus.
Primum magnopere necessarium judicamus, ut
sacerdos, qui a confessionibus est, sit inte-
ger, eruditus, ac silentii tenax: alioqui si ad
quasdam intentus sit, si ad malum sollicitus,
si curiosior explorator sit, si pertinacibus blan-
diatur, si imititiam conscientiam extricare ne-
sciat, si denique vel ebrius, vel iracundus,
vel levis, vel secreti minime tenax, dilipan-
dis magis quam paucis ovis videbitur in-
dignus.

XXXIV.

In primis autem qui huic muneri intentus est,
docebit contentum, ne ambigens ac perple-
xis sermonibus se remoretur, & percontando
cozatur velut expicitur crimina, (quod saepe
numero periculosum est) sed simpliciter, tam-
quam coram Deo aperiat lethalia crimina, &
quae conscientiam onerant ac laedunt, quod ea
quae contra conscientiam aguntur, adducunt
ad gehennam. Atque ibi maxime opus est sa-
cerdote iudice, discernente inter lepraem & non
lepraem.

XXXV.

Quod omnibus Christianis praecepit Paulus,
dicens: *Rogamus autem vos fratres, corripite in-
quietos, consolamini pusillanimes, suscipite infi-
mos, patientes estote ad omnes:* Hoc cum qui a
confessionibus est, maxime convenit observa-
re, nimirum, ut consolando erigat pusillan-
imes per immensam Dei misericordiam: praeter-
itos autem objurget, tremendumque Dei iudi-
cium ante oculos ponat. Denique uti pruden-
tissimus medicus, pro morbi qualitate tempe-
rabit medicinam, obtuturus magis quam pro-
futurus, si putaverit uno collyrio omnium me-
dendi morbis. Monendi ergo qui confitentur,
singuli secundum ordinem, statum, ac aetatem,
atque id per locos quosdam communes ex scri-
ptura de prompto, quos in numerato habere
debet parochus.

XXXVI.

Qui nimis anxii sunt in repetenda confes-
sione vel iteranda apud alium sacerdotem, vel et-
iam in enumerandis circumstantiis, quales sunt
quidam, qui quantumvis confitendo, confiten-
tiam tamen vix tranquillare possunt, docendi
erunt, Deum, (cui omnia patent) sincerita-
tem tantum cordis a nobis requirere, nec tam
severum esse exactorem, qui conscientiam ob-

nam vel ob aliam delicti circumstantiam, in-
ter confitendum non dedita opera neglectam,
perpetuo turbatam esse velit. Nam quis omnes
erratus suos enumeraverit? quemadmodum Da-
vid ait: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis psal. 13.
munda me domine.*

XXXVII.

In occultis delictis ex reservatione casuum
compertum habemus, nonnihil mali interdum
accidere: vel quod peccator non habeat in
promptu sacerdotem, qui illum absolvat, con-
fiteri vel differat vel contemnit, vel quod qui
minores aetate sunt vel mulieres, difficile ad-
ducantur, ut ex suis parochis non sine levi sus-
pitione ad nos seu commissarios nostros pro-
ficantur. Quare, ut consilium & veterun-
dix & famae, vritum nobis est, hanc potesta-
tem nostram absolventi a peccatis & casibus
nostrae abolitioni reservatis, (occultis tamen)
omnibus parochis per diocesim nostram consti-
tutis, iure vocatis delegare, modo tamen vic-
torum nostrorum in pontificalibus consilium
requirant ac adhibeant: nostris tamen iustitia-
ganeis potestatem facientes, aliter in diocesi-
bus suis, uti consilium videbitur, iura sua re-
ordinandi.

XXXVIII.

In publicis vero criminibus, quemadmodum
necesse est, ita iubemus ad canones antiquos
publicae poenitentiae regredi, atque adeo ad
Christi & sui discipuli Pauli institutum reve-
ri, qui ad Corinthios exemplo ostendit, quo-
modo oporteat ecclesiam, in publicae peccan-
tem animadvertere, donec ipsi publice pecca-
ta poenitentia satisfecerit, de quo Iulius di-
cimus sub titulo de jurisdictione ecclesiastica
contentiosa.

XXXIX.

Peccata confessione, sub abolitionem sacer-
dos monebit contentum, ut quod admittum
est, detestetur, ut sic deinceps vitam insti-
tuet, ne in ullum lethale crimen posthac inci-
dat, quemadmodum Christus ad mulierem di-
xit: *Vade, & noli amplius peccare.* Utque eum
affectum habens, credat, per Dei misericor-
diam virtute sanguinis Christi per abolitionem
impartendam in verbo eius, sibi remissum iri
peccata. Iungat etiam illi fructum dignum
poenitentiae facere, ac tum denique imponat
nitium, ac absolvat contentum.

XL.

Dom matrimonio jungunt parochi virum ac
mulierem, doceant matrimonium institutum
esse a Deo, confirmatum per Christum, ut
Geneseos 2. & Matthaei 19. legitur. Quod
sacramentum si quis, sicut debet, acceperit
accedente sacerdotali precatione, confert do-
num spiritus, quo vir diligit uxorem amore
casto, sicut Christus dilexit ecclesiam: mulier
vicissim propter Christum amet reveraturque
viro suum uti dominum. Uterque liberus, si
dentur, summa cura instituant ad Christianam
pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus
ad Ephesios 5. subministrat.

XLI.

ANNO
CHRISTI
1536.

1. Cor. 1.

Joan. 8.

1. Cor. 5.

ANNO
CHRISTI
1526.

XLII.

6. 11.

Conj. 1.

1. Co. 7.

U. Ingressum
videtur a pa-
rentibus.

Cum matrimonium ante lapsum Adæ propter
pateritudo liberis institutum, ac benedictio-
ne Dei firmatum sit, qua dixit ille: *Crescite &
multiplicamini. & replite terram & pecu-
cari-
ter augemini homines: Unusquisque in carne sua:
Propter reliquos homo patrem & matrem
suam, & adheret uxori suæ, nec ratio con-
iunctio-
nibus, seu benedictio post lapsum defe-
cerit, seu tantum quod sanis potuit esse of-
ficium, id ægrotis factum etiam sit remedium,
dum utriusque lexus infirmitas propendens in
ruinam turpitudinis, recte excipitur honestate
nuptiarum, quemadmodum divus Paulus ait:
1. Co. 7. *Unusquisque uxorem suam habeat propter forni-
cationem, nimirum vitandam: Monendi sunt
qui matrimonium contrahere attecant, ne
altus affectus ipsos hæc rapiat, ut sit honora-
bile conjugium ac cubile impollutum. Nam si
neque ob prolem suscitandam, neque ob forni-
cationem vitandam, sed potius divitiarum aut
opum nascitendatum, aut alterius rei gratia
matrimonium contrahatur: perperam agitur,
ac graviter in sacramentum peccatur. Hic, qui
Tobiz 6. p. & 8. scribuntur, enarrari, proponi,
ac doceri conveniet. Ubi locus pulcherrimus est,
exemplo commonstrans, quemadmodum bona
uxor donum Dei sit, debitum timenti dominum,
quomodo in timore Dei apparentibus, non
luxuriz causa, sed sola posteritatis dilectione,
in qua benedicatur nomen Dei in secula, pe-
tenda. Quo pacto conjugii conscriptione facta,
tradenda, quemadmodum etiam convivium
nuptiale cum laude & benedictione Dei agen-
dum. Denique quo modo peccandus sit Deus
per conjuges, ut benedictionem suam in ipsis,
quos conjunxit, impieat. Hæc enim decet
sanctorum filios, qui non debent ita conjungi
sicut Gentes que ignorant Deum. Critique hor-
rendum illud exemplum de septem Sarris viris a
dæmonio occisis, repetendum. His namque
(ut Raphael angelus apud Tobiam ait) qui
conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & tra-
mente excludant, & sine libidine ita vacent
sicut equus & mulus, in quibus non est intel-
lectus, demonium malum dominatur. Quamob-
rem vehementer comprobamus illum morem,
quo matrimonio jungendi, ac ecclesiasticam
conjunctionem, jejuno se præparant, & sac-
ram eucharistiam sumunt.**

XLII.

Augustinus
de Genesi ad
Bromm lib.
9. cap. 7. 10.
3.

Docendi itaque breviter, matrimonium tria
complecti, fidem, prolem & sacramentum. In
fide attenditur, ne præter vinculum conjugale
cum altera vel altero concubatur: in prole, ut
amantur suscipiatur, benigne nutriatur, religio-
se educetur: in sacramento autem, ne conju-
gium separetur, neve dimissus aut dimissa et-
iam prolis causa alteri conjugatur.

XLIII.

Et etiam
Evaristi.

Optandum ut canon Evaristi pontificis con-
cilio generali renovetur, tollanturque illa clan-
destina matrimonia, quæ invitis parentibus ac
propinquis Veneris potius quam Dei causa con-
trahuntur: nam quanta ex his clandestinis ma-
trimoniis mala soboriantur in aperto est. In-
terea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si
non irrita, prohibita saltem sint, & pænis ca-
nonicæ, hoc est excommunicationi, contrahen-

tes, & qui his ope aut consilio adfuerint, sub-
jacent: quam nec tam facile, nisi ecclesie satisfi-
at tolli admodum expedire nobis videtur.
Quantum fieri potest, cavebit parochus, ne li-
beros eius parentum auctoritatem conjugat.
Quod si negligentes fuerint, aut in ad-
mittendo matrimonio jam contracto rigidiores
negatores, admonet eos ut liberos mature ma-
tatis elibent, neve vinculo jam per ecclesiam in-
dissolubili pertinacius obducantur.

ANNO
CHRISTI
1526.

XLIV.

Conjunctionem per sacerdotem cum benedi-
ctione sacerdotali ac precibus, in missarum so-
lennia, in templo secundum antiquos canones
& ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia
ac fastu tumidis, qui in privatis domiciliis ma-
lunt, etiam in templo, ubi ecclesia convenit,
conjugendis bene precatur, copulari, quis
non sumente opposuerit illud Paulinum: *Nam ec-
clesiam Dei contemnitis? Nec sacerdos ante quoti-
dianam conjugio jungat, nisi edictis aut procla-
mationibus tribus publice e suggesto ad popu-
lum factis præcedentibus, ob multas ac varias
fraudes evitandas. Contra hæc haud facile,
sed tantum ubi ratio admodum necessaria hoc
ipsum fieri postulerit, idque non nisi cause
cognita, dispensabitur.*

XLV.

Peregrini & ignoti non conjugantur, nisi
legitimis testimoniis doceant, se ubi ante ver-
tati fuerint nullis matrimonii vinculis adstringi,
ipsisque per suum parochum licere per alium
parochum copulari.

XLVI.

Quod ad gradus consanguinitatis ac affinita-
tis attinet, qui matrimonium contrahendum ac
contradum dirimunt: decretum concilii gene-
ralis observabitur. Hic si parochi in dinumeratione
graduum addubitarerint, peritiores con-
sulent. Ubi Romanus pontifex dispensatorio di-
plomate matrimonium serus contractum, appro-
bandum jussit, examinentur cause diligentius,
que dispensationem extorsissent. Quæ si com-
pertantur aliter, quam narratum est, se habere
non dubium est, dispensationem nullius robo-
ris esse.

1. Co. 11.
In concil.
gen. C. Non
debet de
consang.
& affi.

XLVII.

Ludicra illa quæ in templis post conjunctionem
sacerdotalem fieri consueverunt, velut in pultan-
do sponso, atque alia ejusdem generis, penitus
tollantur. Nam res sancta, quam Deus ipse instituit,
benedixit, inviolabilemque decrevit, agitur.

XLVIII.

De sacro ordine, & quam salutaris gratia hoc
sacramento conferatur, quæ denique in eodem
sacramento conferendo observari oporteat, & ti-
tulo primo, qui de munere episcopali est, ab-
bunde diximus.

XLIX.

Restat extrema unctio, quæ (quoniam in mor-
te extrema lucta est) adhibetur, ut vel conva-
lescat

ANNO CHRISTI 1536.

leſcat egrotus, ſi Deo ita viſum, vel fide bona que ſpe obdormiat in domino.

Jan. 26.

Est autem unctio impendenda cum expoſitione unctio- nis & mandati apoſtolicæ, quod ſic habet: Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros eccleſia, ut orent ſuper eum, unguentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Poſtremo loco adhibebit parochus admonitionem præparatio- nis ad mortem, quemadmodum enchi-ridion docebit.

LI.

Gen. 23.

Quod ad ſepulturam attinet, quis poterit negare rem longe piſſimam eſſe, & in veteri & in nova lege accurate obſervatam, ut Chriſtianorum (qui ſpem reſurrectionis habent) corpora non pecudum more diſpiciantur, ſed in cæmeterii ſinum recondantur, quod etiam alio myſterio non caret? Ab hac ergo ſepultura nemo Chriſtianus, qui in communione deceſſit eccleſiæ, arceatur, eſſi caſu mortuus fuerit. Cum enim communicabatur viventi, & mor- tuo communicandum eſt. Soli vero hæretici, excommunicati, publici latrones, & hi, qui ſibi mortem criminis conſcientia adacti, conſci- verunt, & quos in peccato lethali, nullis po- nitentiæ ſignis præcedentibus, deceſſiſſe conſi- terit, prohibeantur.

LII.

Matth. 23.

In ſepulturis autem & exequiis, mortalita- tis atque hujus calamitoſæ vitæ admonitio di- ligens fiat, atque excitandi inter alia præſen- tes, ut recogitent ſibi eodem modo hinc exce- dendum eſſe, ſeſe in hac terra peregrinos age- re, aliam autem inquirere, ad quam ſemper oporteat ſuſpirare. Nam quo pacto ad exor- tandam pro deſunctis Dei miſericordiam commo- nendi ſint, ſupra diximus.

PARS OCTAVA

CAPITULA

I.

Ex hoc To- leſiſt. c. 8.

Matth. 10. Ex hoc Tri- bur. ac Va- ſen. can. in eccleſiaſtice. c. præſcrip. en- dum 13. q. 2.

Super eſt ut de victu parochorum diſpiciamus. Hic in primis, quod Chriſtus docuit, & ſacri canones maximo ſerio præceperunt, præmittendum duximus: nempe ut ſacra- menta eccleſiaſtica gratis miniſtrentur, dicente domino: *Gratis accepit, gratis date.* Quamo- brem neque pro baptizandis, conſignandisque fidelibus, neque pro collatione chriſtatis, vel promotionibus graduum, neque aliis ſacramen- tis diſtribuendis præcia quælibet vel præmia, niſi quod voluntarie offeratur, recipienda ſunt. Neminem quoque ad quæſitulas exequias cogi, aut pro ſepultura munus aut præcium exigi vo- lumus, ſecundum canonicas ſanctiones cuſtodi- interim ac veſpilloni de ſua mercede nihil de- trahentes.

II

Deut. 15.

At cum lex divina præcipiat, non alligan-

Adm os bovi trituranti, quod utique non boum cauſa, ſed propter nos dictum Chriſtus in evan- gelio explicat: *Dignus, inquit, eſt operarius mercede ſua;* ac Paulus toto capite nono primæ ad Corinthios confirmat: *Quis enim militat ſuis ſpendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neque enim magnum eſt, ſi qui ſpiritualia ſeminans, carna- lia etiam metant.* Quamobrem diſpiciendum eſt, ut parochis evangelii prædicatoribus, certa ac competens ſubminiſtratio victus & veſtitus fiat, idque ad eum modum, ne in ad- miniſtrandis ſacramentis quidpiam exigendo, oneri ſint parochianis, aut cibum vicatim diſ- currendo emendicare cogantur, quo nihil tur- pius aut ſordidius.

III.

In primis igitur, qui per vicarios ſeu vice- curatos eccleſias parochiales regendi poteſtatem a nobis acceperunt, iidem vicariis tantam ex proventibus eccleſiæ partem aſſignabunt, qua vitam congrue ſuſtentare poſſint. Quod nos inter viſitandum pro ratione locorum ac paro- chiarum ut fiat, ordinabimus.

IV.

Eccleſiæ cathedrales ac collegiatæ, itidem monachi ſeu religioſi, qui eccleſias parochiales aut ſuis eccleſiis vel monaſteriis unitas habent, aut regendas aliis committunt, aut præſentan- do committi procurant; adeo interdum om- nem proventum emungunt, ut reſidui redditus, qui rectoribus eccleſiarum permittuntur, nimis tenues ſint & exiles: quamobrem noſtræ curæ erit, ut tanta portio rectoribus illis aſſignetur, unde jura episcopalia ſolvere, & congruam ſu- ſtentationem habere poſſint.

V.

Ubi vero redditus eccleſiarum non ſuffecerint, juris conſilium ſequendum putamus, nempe ut unus uniantur: aut ſi id grave videbitur, ſal- tem una, aut plures etiam vicariæ, quæ ad al- tanta in ejuſmodi eccleſiis fundatæ ſunt; ipſi eccleſiæ parochiali, ut vocant, incorporatentur: ſic tamen ut, quoad fieri poteſt, per parochum officium, ob quod vicariæ illæ fundatæ ſunt, minime negligatur. Porro decimas potiſſimum parochis, ac eccleſiæ miniſtris deberi, non du- bium eſt. Nunc cum illæ paſſim a laicis magna ex parte uſurpentur, neque facile ex eorum manibus divelli poſſint, videndum, num diligenti cohortatione, aut alia via juri conſentanea, parochi, cui eccleſiæ redditus ad victum non ſufficiunt, hinc aliquid emendicari poſſit.

VI.

Poſtremo loco juſtum ac decens putamus, ut ſinguli parochiani denarium illum conſuetum, ſed duplicatum, ſaltem in anno quater, videli- cet in feſtis illis majoribus, veluti in natali do- minico, paſchate, pentecoſte, aſſumptioneque Virginis glorioſæ, id eſt, ſingulis feſtis duos denarios pendant. Neque enim tantillum offer- re, ulli onerolum eſſe aut videri poteſt. Quis enim tam ſordidus eſt, qui non æquum putet, modicum quid caduci ac temporalis ſubmiſtra-

ANNO
CHRISTI
1536.
2. Co. 7.

re, a quo spiritualis ac eterna vicissim repe-
tit? Certe omnes scire debent, eos qui in sa-
crario operantur, quæ de sacrario sunt edere
& qui altario deservint, cum altario partici-
pare. Nam dominus ordinavit, his qui evan-
gelium annuntiant, de evangelio vivere. Qui
se unica solutione (quæ nno albo rotato sist)
liberare volet, id ipsi liberum esto. Ne vero
parochus aut in contentionem aut suspensionem
trahatur, potius hæc pecunia per ecclesiam eco-
nomos, aut alios probatos fidei viros collige-
tur, ac ipsi parochi numerabuntur.

VII.

Laudabilem tamen consuetudinem in civitate
nostra Colonienſi erga sanctam ecclesiam, pia
devotione fidelium introductam, per has no-
stras synodales constitutiones nolumus immuta-
re, donec ipsis parochis intra eandem civita-
tem de sufficientiori victu fuerit provisum.

P A R S N O N A.

C A P I T U L A.

I.

DE constitutionibus humanis, ac ecclesiasti-
cis consuetudinibus magna impræsentia-
rum in ecclesia Dei concertatio est, quam ec-
clesiæ turbatores, ut ecclesiæ auctoritatem ever-
terent, ad nihilumque redigerent, invexerunt.
At populus hic docendus est, sanctorum patrum
regulam sequi, qui diligentem admovent, tra-
ditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non
officiunt, ita observandas, ut a majoribus tra-
ditæ sunt. Sunt autem illa, quæ non scripta,
sed tradita custodimus, non unius generis,
quemadmodum divus Augustinus tradit. Alia
enim toto terrarum orbe observantur, a patri-
bus nobis quasi per manus tradita. Quæ qui-
dem putanda sunt vel ab ipsis apostolis, vel ex
plenariis conciliis (quorum est in ecclesia salu-
berrima auctoritas) commendata atque statuta
retineat, veluti quod passio, & resurrectio, &
ascensio in cælum, adventus Spiritus sancti, &
quadagesima annua solemnitate celebrantur,
quod die Veneris a carnibus abstinetur, atque
alia multa, quæ ab universis merito observan-
tur. Alia vero quæ per loca terrarum, regio-
nesque variantur, sicut est, quod alii jejulant
diem Mercurii, alii non: alii quotidie commu-
nicant corpori & sanguini domini, alii certis
diebus accipiunt, & si quid aliud hujuscemodi
animadverti potest, totum hoc genus rerum li-
beras habet observationes. Quod enim neque
contra fidem catholicam, neque contra bonos
mores esse convineatur, indifferenter est habend-
um, & pro eorum, inter quos vivitur, so-
cietate servandum. Sic divus Ambrosius Augu-
stinus docuit, de hoc altero genere interrogan-
tem: Tu, inquit, ad quamcumque forte eccle-
siam (nimirum in unitate catholice ecclesie
permanentem) veneris, ejus morem serva,
si cuiquam non vis esse scandalum, nec quem-
quam tibi. Sed de his, ac quatenus ecclesiasti-
cæ illæ constitutiones obligent, alibi latius
dicemus.

August. ad
Januar. cap.
116. autem.
10. dist.

II.

Jejunia ergo ab ecclesia indicta reverenter
observari volumus, admonendusque populus
cur sint instituta, nempe ut corpus per intem-
perantiam cibi aut potus luxurians, castigetur,
in servitutemque redigatur, quo animus vege-
tior ac liberior laudibus divinis insistat, divi-
næque voluntati sese attemperet. Magnum cer-
te & generale jejunium est, abstinere ab om-
nibus iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus
seculi. Ad hoc perfectionis qui nondum per-
venit, is ecclesiæ indictum huc vocans, haud
contemnat.

ANNO
CHRISTI
1536.

August. in
Joan. ca. Je-
junium quæ
magnum de
cens. dist. 1.

III.

Qui ecclesiæ ordinationem irrident, illique
divum Paulum opponunt, quasi iis jejniis ec-
clesiasticis contradicat, gravissimam utrique
contumeliam (apostoli doctrinam debita ope-
ra adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia
aliquid cibi genus perpetuo interdixit, aut
Judicum ciborum defectum contra apostoli-
cam doctrinam invenit: quinimo cum Paulo
semper docuit doctrinam esse dæmoniorum, ci-
bum aliquem immundum judicare & prohibe-
re, quem Deus creavit ad percipiendum cum
gratiarum actione fidelibus, his qui cognove-
runt veritatem, quod scilicet omnis creatura
Dei bona sit, & nihil rejiciendum quod cum
gratiarum actione percipitur. Sed potius eccle-
sia veteris legis ac apostolicorum virorum exem-
pla secuta jejunia quædam publica certis die-
bus indixit, jubens tum a carnibus abstinere,
& cibis aridioribus uti: non quod carnes im-
mundæ sint, sed ut luxui temperetur. Qua de
re in Gangrenſi concilio, quod non multo post
apostolorum tempora observatum est, pari cen-
sura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos
carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præ-
ter necessitatem corporalem superbientes, jeju-
nia communia totius ecclesiæ putaverint con-
temnenda, perfectam in sua scientia rationem
vindictantes, quos anathema esse concilium il-
lud decrevit; atque alia multa, quæ nunc in
contentionem rursus vocantur, ut succincte ad-
modum, ita christianissime apostolico spiritu
desinit.

IV.

Cur vero eriminentur hostes ecclesiæ ejus in-
stitutum, non videmus, cum ipsa nulli injiciat
laqueum, quod hanc constitutionem adeo liga-
re non velit, ut vel caritati vel necessitati mi-
nime credere debeat. Quinimo liberum facit
quolibet tempore quibuslibet vesci, modo id
vel caritas vel necessitas suadeat, adhibitio ta-
men utriusque medici, si præsto sint, aut sal-
tem alterius, nimirum animæ, consilio.

C. concilium
de observ.
jejunii.

V.

Jam cum in jejniis ratio potius indic-
nis, quam abſtinentia ista a carnibus spectetur,
admonendus est populus, cum jejunan-
dum erit, non minus sumptuosa & proluxa
illa piscium fercula, quam carniarum, vitan-
da, bellaria item illa, magis quam carnes
inflammantia.

VI.

ANNO
CHRISTI
1536.

Orig. sup.
Levit. Nic.
rom. adversus
Mortan ha-
er. & conc.
Tolet. 8.

Ambros. in
sermon. de
quadrag. 36.

Quadragesimæ institutio antiquissima est, a temporibus apostolorum ad nos usque deducta, cujus violatores plerisque generalibus conciliis, præsertim Toletano octavo, acerrime redarguuntur, religionique contrahe monstrantur. Atque adeo omnes quotquot sine inevitabili necessitate, seu fragilitate, evidentique languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ esum carniæ attentare præsumpserint, alienos a sancta communione decernit, quod sacris diebus abstinence oblitus sint disciplinam, ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decem præstantur, quæ & in oblatione jejunii domino consecrantur) temeritate profanaverint. Quos vero aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violatio præsumant, quam a sacerdote permissum esse percipiant.

VII.

Ex conc.
Averl. 1.
ct. 23.

Litanias, id est, supplicationes, seu rogationes, indistincto triduo ante domini ascensionem, patribus placuit celebrari: quibus omnes interesse jubentur, ut quemadmodum omnes peccaverunt, sic & omnes proventia supplicent, omnesque ad Deum corda cum manibus elevent. Quamquam potissimum litaniarum istarum principio institutæ sunt, ut tum populus divina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quo pestes, elades, calamitates, fames, bella, & id generis adverti, quæ nobis justissimo Dei judicio ob peccata nostra insignuntur, ac sub id anni tempus, nempe veris (cum bella emergere a que terræ fructus, qui tum in flore, atque teneri adhuc sunt, facile contempi solent) potissimum imminet, avertat & tollat. Ut autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat, etiam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex: & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Elias petens exauditus est, num Christus ecclesie sue preces averfabitur? Hic interim populus docendus est, quod non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, a Deo omnium auctore postulare oporteat: & redarguendi illi, (haud ita multo quam Gentes, meliores) qui vel fortunæ, vel lux industræ, bona temporalia accepta fuerunt.

VIII.

Man. 11.

Quod processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, nempe quod si populus oret, ut segetes ac fruges terra a domino conserventur: Verum ut alia plerumque, ita & hic mos hominum malitia depravatus est, quod per occasionem talis deambulationis, quæ Deo placando erat instituta, pleraque scelera committantur. Quamobrem nobis latius videtur, ut hæc, aliæque supplicationes ac processiones, de cetero intra septa ecclesiarum religiose fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei ac temporis conveniens ad populum commonitorius sermo. Nostri tamen

Concil. General. Tom. XXXII.

A iustitiamque liberum relinquimus, ut ipsi in suis diocælibus de hac re, uti mores regionis præcipientur, dispiciant.

ANNO
CHRISTI
1536.

IX.

Diligenter quoque populus admonendus est, cur tertius, & potissimum dies dominicus, qui a temporibus apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit, institutus sit. Nempe, ut tum in unum omnes pariter conveniant ad audiendum verbum domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum: Breviter, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificatio sabbatum.

Excl. 10.
Ded. 1.

X.

Quamobrem cupimus hæc diebus prohiberi munditias, claudi cauponas, vitari comestationes, ebrietates, sumptus, litæ, lotus improbos, choreas plenas insanis, colloquia prava, cantilenas turpes: Breviter, omnem luxum. Nam hæc & (quæ fere temper consequuntur) blasphemias ac perjurias nomen domini profanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, ut quiescamus peccatis agere, & bene facere distincamus) contaminatur.

XI.

Et cum in diebus festis, qui dedicationi ecclesiarum peculiariter dedicati sunt, plerumque indigna committantur, adeo ut videatur populus tum potissimum comestationis causa concurre: vitum nobis est, ut per diocæses nostras, uno certo die anni quo ejusmodi festum dedicationis in metropolitana n. sua colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus, extra civitatem nostram Coloniæ Agrippinam constitutis, observetur. Nam intra Coloniæ summo nostro templo tuus honos constare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, ubi una ceteris ecclesiis præeminet, obtinere placuerit: videlicet ut ibi minores ecclesie pridie ejus diei, qui dedicationi ecclesie summe ejus loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, observetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem ecclesie catholice ac cujuslibet hominis Christiani, quæ copulatur Deo. Nam ut divus Augustinus ait: Quotiescumque templi festivitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sancte & juste vivimus, quidquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione completur. Non enim est mentitus ille qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod est in vobis. Et iterum: Nefastum quia corpora vestra templum est spiritus sancti?

XII.

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in templis ad excitandum fidelium animos, & divinum cultum expiendum utitur, consecrari, solennibusque precibus, ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiam divinum habuit, quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralipomenon 22. legimus. Ungitur præterea secundum ecclesiasticam

C. Sicut non
alio, cum
sum tole-
nia, & Ecclie-
las, de con-
fess. dist. 12

Hhh

con-

ANNO
CHRISTI
1556.C. 1. & 2.
de sacram.
uol.

consuetudinem, cum consecratur altare, cum A
dedicatur templum, cum benedicitur calix, idque
non solum ex mandato veteris legis, verum etiam
exemplo beati Silvestri, qui cum consecrabat al-
tare, illud chrismate perungebat. Verum unctio-
nis sacramentum, aliud quidem efficit & figu-
rat, tam in novo quam in veteri testamento. Un-
de non iudicat ecclesia, cum unctio celebrat
sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui ne-
que scripturas, neque Dei novere virtutem,

XIII

Quamobrem populus docendus est, hic aliud
B
significari, atque aliud significari, cum consecratur
templum. Funduntur preces domino, ut hunc
locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, ut
diabolum & ejus potestatem inde penitus expel-
lat, ut omnes qui huc deprecaturi conveniunt,
ex quacumque tribulatione consolationis divine
beneficia consequantur, ut ab omnibus pariter
convenientibus, Deo laudes solvantur, divinum
verbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta mi-
nistrantur. Peculiariter altare consecratur, ut
illuc oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sa-
cramentum corporis & sanguinis Christi, quod
in memoriam passionis dominice immolamus.
Quod vero præter preces, asperisionis etiam at-
que unctiois aliarumque rerum solennia adhi-
bentur, mysterii secretioris plenum est: non quod
inanimata ista gratiæ divine susceptiva sint; sed
cum hæc visibiliter fiunt, admonetur Christia-
nus, Deum omnia hæc per invisibilem virtutem
in anima operari, quæ est domus Deo dedican-
da, ubi fides fundamentum facit, spes erigit,
& caritas consummat. Signat ergo templi dedi-
catio tam fidelis animæ, quam ecclesiæ cum
Christo desponsationem. Ipsa enim ecclesia ca-
tholica ex multis vivis lapidibus adunata, ve-
rum Dei templum est. Quod si Dei templum
sumus, altare intus habemus. Altare quidem
nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacri-
ficium laudis. Sacrificium enim Deo, spiritus
contribulationis & cor contritum. In hoc altari
fit commemoratio corporis & sanguinis Christi.
Hinc preces ad cælum ascendunt: ad cor enim
respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in
hujuscemodi consecratione exterius aguntur, in
nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fru-
ctus nobis accesserit. Quid enim exterior ablu-
tio vel inunctio sine interiori prodest?

XIV.

Benedicuntur quoque campanæ, ut sint tubæ
ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad
conveniendum in templum, & audiendum ver-
bum Dei: cæcus vero ad annuntiandum mane
misericordiam Dei, & veritatem ejus per noctem;
ut per illarum sonitum fideles invitentur ad pre-
ces, & ut crescat in his devotio fidei: quamvis
etiam patres alio respexerint, videlicet ut dæmo-
nes tinnitu campanarum Christianos ad preces
concantantium, terreantur, quin potius precibus
ipsis territi, abscedant, illisque submotis, fruges,
mentes & corpora credentium serventur, ut pro-
cul pellantur hostiles exercitus & omnes invidia
inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum,
impetus tempestatum & fulgurum temperentur,
insecta tonitrua & ventorum flamina suspendan-
tur, spiritus procellarum & aereæ potestates pro-
stermantur; Breviter, ut audientes confugiant
ad sanctæ matris ecclesiæ gremium, ac ante san-

ctæ crucis vexillum, cui flectitur omne genu, ANNO
quemadmodum hæc in solenni benedictione CHRISTI
campanæ reperies. 1556.

XV.

Docendus est ergo populus ab exterioribus
istis, ut signatis potius quam signis inhaerere ac
intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ce-
remoniis, alioqui parum ad pietatem profuturis.
Nam qui in exterioribus istis consistit, ac non
potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat,
confugiat, ac totam suam fiduciam in illum
collocet: huic citius externa ista in subversio-
nem, quam ædificationem erunt.

XVI.

Quamobrem quidquid in ejuscemodi rebus ad
abulum & superstitionem spectat, & quo popu-
lus a Deo ad collocandum in externis istis ali-
quam fiduciam abduci possit prohibemus. Quale
inter alia est, quod sanctorum imagines cum in-
dulgentiis & impositione incertarum reliquiarum
dedicantur: quod quidam aqua, sale, cereis, ac
herbis benedictis, in medicandis pecoribus su-
perstitiosius abutuntur. Omnis quidem creatura
per verbum Dei & orationem sanctificatur, quem-
admodum divus Paulus testatur: ergo quanto
res sacratiores, tanto abusus ejus damnabilior.

XVII.

Reconciliatur ecclesia aut cæmeterium ob se-
minis emissionem, peccandi libidine factam. Ite-
dem ob enormem sanguinis effusionem, deducta
opera violenter & injuriose committam, ac aliis
quibuidam de causis; qui mox ex Levitici 24. &
25. suam originem trahit. Fit autem hæc recon-
ciliatio, non quod templum revera polluatur,
(ecclesia enim, cum sancta sit, coinquinari non
potest: imo ipsius loci sanctitas infamiam loci
aboler) sed cum templum locus sit, ubi deli-
ctorum venia postulatur, ubi salutaris hostia pro
peccatis immolatur, ubi Deo laudes exolvuntur,
ubi tutela refugii esse debet: fit, ut scandalum,
horror, atque abominatio turpitudinis & pec-
cati ibi commissi, propositum quoque & volun-
tas lethaliter delinquentis, in causa sint, ut la-
cer locus reconcilietur, idque ad exemplum & ter-
rorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum
templum, nullo peccato obnoxium, lavari & pu-
rificari, delicti horrore concutiantur, & recogit-
tent quantum pro expiatione delictorum, & vi-
vo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus
ementes & vendentes e templo ejecit, flagello fa-
cto de funiculis, ipsos acerrime corripens, ac
dicens: Domus mea, domus orationis vocabitur, &
vos autem fecistis illam speluncam latronum; aliud
quidem agens, aliud vero innuens.

XVIII.

Non tamen omnis pollutio hanc reconcilia-
tionem requirit, sed tantum publica vel per
rei evidentiam, vel saltem per famam. Quod
si occulta sit contaminatio, quæ etiam baptis-
mi ac penitentis sacramenta non remoratur,
solennitas non exigitur, quod ratio reconci-
liationis in occultis non habeat locum.

XIX

ANNO CHRISTI 1527

XIX.

Reconciliationem autem ejuscemodi gratis fieri, ac tantum itineis sumptus vicariis nostris in pontificalibus suppeditari volumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis delincentur, modo tamen tanta illius facultates sint: sin secus, parochiani non gravabuntur vel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus praeter culpam suam gravetur. Ne vero diutius ob talem pollutionem divinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermitatur sepultura, vicarius noster in pontificalibus statim ut vocatus fuerit a populo, (modo gravioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium suum expleturus.

XX.

Immunitas ecclesiastica, vetustissima res est, jure pariter divino ac humano introducta, quae in duobus potissimum sita est. Primum, ut clerici, illorumque possessiones & bona a veteribus & tributis, aliisque muneribus laicis libera sint. Nam (ut de libertate Levitarum scribitur) non temere refert scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti tributum fecisse, praeter terram sacerdotum & possessiones quae a rege traditae fuerant eis, quas vendere non sunt compulsi: quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis praebantur, ut legimus Genesios 47. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obsident aggressionum insidias. Denique his, qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac coemeteriis delinquant. Quod si a confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quae reipublice referat puniri, tantisper saltem debet saecularis potestas a manuum injectione abstinere, donec nostros consulat officiales, ne deventu necesse sit ad cessiones a divinis, & interdicta, quae vitam est antecessoribus nostris, ob violationem ejuscemodi immunitatis, edictis constitutionibus promulgare.

XXI.

Fraternitates, quae vocantur, & in nonnullorum aliquorum sanctorum in ecclesiis sunt, speciem quidem pietatis habent, sed quales haec tempestate servantur, nempe in quibus tam clerici quam laici potissimum commisiionibus & ebrietatibus vacant, interdum etiam variis conspirationibus adversus potestates intenti sunt, si non omnino sublatae, saltem correctas ac reformatas volumus. omnino sublatae malimus, ac redditus seu census earundem, vel in usus pauperum, vel parochi, expendi nobis magis placuerit. At cum haec solidaritates forsitan praeter publicum offensiculum, ac pauperum (qui ab eis eleemosynas ex constitutione accipiunt) praedictum commode tolli non possint, videbimus inter visandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima servetur institutio, & examinentur formulae earum & statuta, ut ratio ac calculus singulis annis per provivores, ut vocant, earundem fraternitatum coram parochis ecclesiarum reddatur, ut super extantes fructus ac redditus, in pauperum leu

Concil. General. Tom. XXXII.

A ecclesiam usum ac utilitatem convertantur, aut etiam inde aliquid parochi ad vicium decidatur. ANNO CHRISTI 1527.

PARS DECIMA.

CAPITULA.

I.

Vita monastica non multo post apostolorum tempora cepit, quamquam multis persuasum sit, aliam tum fuisse, quam nunc est, monachismi rationem: Nemo tamen negaverit, hoc vitae genus ad perfectionem evangelicam maxime commodum, modo secundum sanctissimam institutionem pure immaculateque observetur. Quia vero res est quamaxime ardua, in carne vivere, & carnis stimulis nullum locum dare, diabolique mille fraudibus (quibus praeterim solitariis aggreditur) se invicem semper resistere, idcirco in hoc vitae genere nemo vel invitatus intrudendus, vel pellendus, vel temere succipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimam demum examinationem monachi ac monachae recipiantur. Quibus saepe inculcandum est prius Chisti verbum de eunuchis, qui se castrant propter regnum caelorum, cum inquit: Qui potest capere, capiat. Proponenda Sapientis sententia, quae habet in haec verba: Absceat te ne quaeris, &c. Rememorandum quoque diligentissime, quod Deo stulta & infidelis promissio admodum duplicat. Breviter, admonendus est omnis ad hanc vitam aspirans, ut primum se totum excusat, ne provinciam suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabola evangelicae distinctio notanda, quod coepit edificare, & non potuit consummare. Maxima autem cautio adhibenda est in puellis, propter sexus fragilitatem, ne vel ob artem deit voluntas, vel metus adlit, aut alius affectus minime Christianus.

II.

Certe sancti patres admodum fuerunt solliciti, ut non nisi voluntario ac spontaneo iudicio virginitatis propositum atque habitus susciperentur, quod coacta servitio domino ingrata esse dignoscantur: siquidem voluntarie domino sacrificandum est, & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu domini psalmographus obsecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat: quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile contemnit. Unde consequenter, nullum esse bonum, nisi voluntarium: edeo ut qui alio affectu quam bonae voluntatis monachismo se alligant, magis peccent quam mereantur. Ambigi enim non potest est crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quis de eis manebit, qui corruerint foedera divini sacramenti? De adolescentibus viduis Paulus pronuntiavit, quod cum fuerint luxuriantiae, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam faciunt.

III.

Admonendi quoque erunt parentes, ne liberos in monasterium invitos detradant, quod illos Vix longe gravius maneat, quam Phari-

Hhh a 2005,

ANNO
CHRISTI
1536.

Amos, qui circumbant mare & aridam, ut fa-
cerent unum profelytum, & cum esset factus,
sicut filius gehennæ duplo magis quam ipsi.

IV.

Qui monasterium ingreditur, alio affectu
quam simplici amore Dei ductus, veluti vel
spem vel promissionem abbatiam consequendi
habens, vel in otio vivere affectans, vel lucris
temporalibus inhians, vel honore ab homini-
bus appetens; quisquis talis est, non Dei fi-
lius aut monachus, sed plane mercenarius est,
quemadmodum superius nos de clericis etiam
dixisse meminimus: cui verendum est, ut cum
volet ingredi nuptias evangelicas, obiciatur il-
lud: *Amice quomodo hic intrasti, non habens
vestem nuptialem?* quodque ipso obmutescente,
rex sit præceptoris ministris, ut ligatis manibus
& pedibus, ipsum in tenebras exteriores mit-
tant, ubi erit fletus & stridor dentium.

Matth. 23.

V.

Habendus est in virorum monasteriis vti pius
ac doctus, qui doceat monachos ab adolescen-
tia meditari in lege domini die ac nocte, ad
quod munus in monasteriis monialium, sancti-
monialis ceteris vita & doctrina præstantior de-
ligatur. Debet autem qui monasterio præest,
summa discretione uti, maxime erga eos, C
quos compererit divinis literis intentos aut con-
templationi deditos, ut scilicet tales a sordi-
dioribus officiis linat esse immunes.

VI.

In monasteriis quoque verbi prædicator erit
pius quidem ac eruditus: nam nulla armatura
fortior ad resistendum diabolicis insidiis ac ja-
culis, quam gladius ille spiritus, quod est ver-
bum Dei, quo Christus in deserto solitarius,
jejunius & orationibus vacans, & nihilo fecus
tentationibus expositus, retudit omnem diaboli
fraudem ac nequitiam. Nihil quoque potentius
illo ad deiciendos, ac vicissim consolandos ani-
mos nostros, nihil efficacius ad concitandam men-
tem in amorem Dei, contemptum mundi, ac om-
nium quæ in mundo pulcra ac speciosa apparent.

Matth. 4.

VII.

Neque nobis displicerit, ut aliquot ex mo-
nachis bonæ indolis, ad universitates publicas
& bene Christianas, aliquot annos theologicis
studiis operam navaturi mitterentur: illic tamen
non alibi quam in monasteriis seu gymnasiis
sub cura & oculis præceptorum commoraturi,
ne bonis ac rectis studiis destinati, mores mi-
nime monasticos imbibant ac contrahant.

VIII.

Sint præterea in monasteriis virginum, præ-
sertim præter abbates aut propositos, alii con-
fessioniarum examinatores ac a confessionibus;
aut saltem virginibus liberum sit, bis aut ter in
anno aliis, quos elegerint, probis ac doctis
viris, de suorum superiorum, ut vocant, con-
sensu (quem hi interpellati, rationabili causa
intellecta, nequaquam negabunt) conscientias
suas exomologesi exponere, exoneratæque, ne
scilicet adigatur monialis renitens, semper uni

homini delicta confiteri. Debet autem hi qui
ejulcemodi munere in monasteriis monialium
funguntur, esse homines vitæ probatissimi, ac
morem quammaxime inculpatorem, eruditi ac
singulari judicii, observaturæque quæ supra, ubi
de penitentiam sacramento tractatum est, deli-
bavimus. Cavebit in primis, criminum non
confessorum rememorationem, ne virgines dis-
cant quæ prius nescierunt. Cavebit præterea,
nisi res omnino exegerit, duritiam increpationi-
nis, magis intentus ad modestissime arguen-
dum, & pietissime vicissim consolandum. Con-
fessiones autem monialium non privatim audiet,
sed in ceterarum conspectu, non tantum ut
omne malum, sed & omnis mali suspicio om-
nino cesset.

IX.

Monasteria olim virtutum scholæ, ac paupe-
rum hospitalia erant: nunc, proh dolor! vide-
mus ea quæ virorum sunt & scholis virtutum, in
diversoria militum ac raptorum: quæ vero mu-
licum sunt, in plerisque locis in suspectas de
incontinentia domos, ne quid gravius dicamus,
esse commutata. Quamobrem dispiciendum no-
bis est, ne tam passim a quibusvis militibus
hospitii jus a monasteriis vi exigatur, & elec-
tiorum pauperibus deputatæ, improborum luxu
devorentur, neve ad monasteria virginum accel-
sus, toties a sacris canonibus prohibitus, pa-
teat: Et ut qui deprehensi præter hæc fuerint
offendiculum aut occasionem illis labendi, sive
intra sive extra monasteria, dedisse, dignas pec-
nas serant.

Cap. 1. de
imm. no-
cl. cap.
Monast. de
vita & ho-
n. cler.

X.

Visitatione ergo monasteriorum quammaxime
opus esse intelligimus, quam & canones nobis
imponunt. In hac vero oportebit omnia ad re-
gulam ordinis monastici exigere, nihil non ad
pietatem & vitæ sanctimoniam dirigere, &
quidquid mali exempli aut improbe consuetu-
dinis irreplet, penitus tollere ac eradicate. Pro-
tecerit quoque hic examinari regulas, statuta &
consuetudines, tolli superstitionia.

Ca. In
gul. p. 17.
Porro de
cel. de
monast.

XI.

Habent quædam monialium monasteria sum-
ptuosos præpositos, sub quorum potestate cum
omnis bonorum administratio sit, ipsi de redi-
tibus monasticis luxuriantur; & qui monasticæ
conversacionis exemplum esse debuerant, ad
mundi delicias revolvuntur, fastidientes inter-
dum similes & mella, in erem monialibus
ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem
laturantibus. Sunt quoque virginum monaste-
ria, ubi non est victus & mensa communis, sed
mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus,
quamvis in longe sacratori convivio, dam-
navit) quotidianus, nempe quod unaquæque
suum cibum præsumit ad manducandum: &
alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos
abusus tollere necessarium putamus, videlicet
ut in illorum delicatolorum præpositorum lo-
cum, probi æconomi a nobis comprobandi
(quorum victus sit monastico similis) surro-
gentur, qui etiam obligati erunt singulis an-
nis rationem de receptis ac erogatis integram
reddere.

Hieron.

1. Cor. 11.

C. 1. 9.
q. 1. cap.
Qui est 17.
q. 2.

XII.

ANNO
CHRISTI
1536.

XII.

Idem ut moniales victum ac mensam communem ubique habeant, & quæ pari sunt officio destinata, pari etiam cibo alantur. Quod ut quamminime onerosum sit, non debent plures in monasterium moniales recipi, quam congrue poterit in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conveniet.

XIII.

Displicet etiam nobis, quod quædam monasteria quosdam præpositos habent, qui in capellis solitariis commorantur, quod Lateranensi concilio vetitum est, ac cautum ut episcopus abbas, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam compellat, ut ejusmodi præpositos aut priores ad claustrum revocent, faciantque ecclesiis ipsis seu capellis per seculares clericos deicervi, aut saltem alios monachos ipsis adjungant.

XIV.

Visitandæ quoque in primis & reformandæ erunt domus hospitalium militum Teutonicorum, præterea ordinis divi Joannis Baptistæ, ac Antonitarum: atque initio providendum, ut in eisdem domibus cultus divinus rite ac debite peragatur, ut hospitalitas pro pauperibus fervetur, ut vita ac conversatio regularis secundum institutionem primam ac regulam, quam illi professi sunt, illic geratur, ut ab ipsis vestes ordini ac professioni dignæ ac convenientes, publice deferantur: ut comestiones, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur: ut prædæ illius bonorum mobilium, quæ post mortem prælatorum per primores ordinis fieri, ac in exteras regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueverunt, amodo nequaquam fiant. Sed quidquid parsimonia defuncti prælati conservatum ac reliquum fuit, vel necessariis utilibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum ejus regionis, ubi religiosa ista domus sita est, applicetur.

XV.

Et ut revertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, concilio Chalcedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, jejunia & orationes observare: in his locis, in quibus se semel Deo devoverunt, remanere: nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare, nunquam sua monasteria relinquere, nisi forsitan ob ingentes necessitates id facere a suo episcopo jubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exiundi, prætextu invitendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

XVI.

Monachus & monacha amare debent scripturarum scientiam, & carnis vitia non amare. Psalterii librum de manu aut oculis nunquam deponere, semper orare, sensu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere; Breviter nullis animi per-

Concil. General. Tom. XXXII.

A turbationibus (quæ si infederint, ad delictum maximum inducunt) locum date: semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inveniat occupatos. Et ut nulla sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maxime conveniret, ut & manus operetur cibos, & lectio animæ satueretur. Porro Ægyptiorum monasteria hunc morem servasse legantur, ut nullum monachum absque opere & labore suscipere, non tam propter victus necessaria, quam propter animæ salutem, ne perniciosus cogitationibus vagarentur, neve instar fornicantis Israel, omni transgredi divaricarent pedes suos.

XVII.

B Monachi qui pervagati fuerint, ubicumque inveniantur, tamquam fugaces nostro auxilio sub custodia revocentur. Et si qui habitum abjecerint, ut eundem reassumant, cogendi.

XVIII.

C Ut monachi seu monachæ literas nullas vel destinare vel recipere audeant, absque abbatibus seu abbatissæ, aut ejus qui ipsorum loco monasterio præest, scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsentis constitutione innovandum censuimus.

XIX.

Postremo, vitam, conversationem ac mores canonissarum, quæ seculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota monastica non emittant, reformatio omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerique scandalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quandam disciplinam, quoad fieri potest, revocentur, nobis cum visitationem aggrediemur, curandum est.

PARS UNDECIMA.

CAPITULA.

I.

E NON solum canonicis constitutionibus, sed & imperialibus ac regalibus institutis antiquitus pientissime sancitum est, ut habeantur quam fieri potest frequentia in republica xenodochia, ptochotrophia, orphanotrophia, gerontocomia, & brephotrophia, & id genus alia loca pietati consecrata, in quæ recipiantur peregrini, pauperes, invalidi senes, parentibus orbi atque inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, contagiosique ac perpetuis morbis oblii, atque alii miserabiles personæ: idcirco curæ nostræ imminet, ut ejusmodi loca, ubi constituta sunt, sustententur, reformen urque. Denique ubi necdum constituta sunt, episcopali nostra providentia adificentur, construanturque. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse voluit, & horum toties meminit divinissimus Paulus apostolus.

Hhh 3

II.

ANNO
CHRISTI
1536.

II.

Hic ante omnia curandum nobis est, ut in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent minime negligentur, sed ante omnia de sacramentorum administratione, pauperibus, debilibus & ægrotis provideatur. Ac ubi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

III.

In ejuscemodi autem hospitalia nullæ aliæ quam ex, quas diximus, miserabiles personæ, quæ aut morbo, aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, victumque ac vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, ac nostris aliorumque piorum hominum largitionibus victitate voluerunt.

IV.

In primis autem recipiantur in hæc hospitalia personæ miserabiles ejus loci, ubi hospitalia constituta sunt. Quod si recte curatum fuerit, suffecerint pene, nisi tamen fallamur, jam constituta hospitalia omnibus vere pauperibus per singula oppida ac vicus reperitis, ut a modo illis non fuerit necesse ostiitiam panem emendicare, aut eos qui lepra, seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diversari, quod lege divina ne fiat prohibitum legimus. Nec immerito, quod ex tali commixtione ac conversatione cum sanis infinita pericula subsequantur, etiam ex solo aspectu, qui intuentibus horrorem solet incutere. Quod si leprosis, aliisque qui similibus morbis impliciti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, redditus non suffecerint, satius est ut ipsorum nomine in conventu ecclesiæ elemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præstetur, atque ut trunci in templis elemosynis istis colligendis aservandisque erigantur, quam ut ipsi morbo alimonie petendæ obtentu, aut quocumque alio prætextu consortiis hominum miscantur.

V.

Sint autem mendicantibus validis non solum hospitalia clausa, sed & publice ac ostiitiam mendicare penitus interdictum. Et qui secus agere comperti fuerint, arceantur, ac legalibus nostrisque constitutionibus comprehensis pœnis subdantur. Utilius enim elurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quam eidem frangitur, ut seductus injustitiæ acquiescat.

VI.

Damnamus autem abulum, quo in quibusdam locis fit, ut neglectis miseris ac inopibus, quibus hospitalia dedicata sunt, ex privato affectu magistrorum, aut magistratum, qui hospitalibus hæc præstunt, non modo validi, sed & quibus victus & vestitus suppeditur, recipiantur, tantum quod illis commodius & in otio vivatur: qui certe aliter cessari non possum, quam pauperum de prædatoribus, raptorumque de alieno viven-

tes, ac velut ex sanguine pauperum saginati: quos divus Hieronymus gravissime increpat: Qui, inquit, ex bonis parentum & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant & bibunt.

VII.

Viderint quoque hi magistri ac hospitalium prædices, ne Judam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Noverint ergo se tali muneri addictos non ut sui, sed ut pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse: sacrilegii instar est. Et quo vigilantiores in officio sint, singulis annis aut sæpius, magistratui ejus loci, præsentem parcho, rationem de omnibus reddant. Non meum est, inquit Prosper, dicere quantum peccatum est eorum, qui cibos pauperum sibi usurpant, & unde pauper victurus erat, præsumendo suscipiunt.

PARS DUODECIMA.

CAPITULA.

I.

Ecclesiæ reformatio a summis pariter & infimis a capitibus simul & parvulis ordiendæ est. Parvulic enim sunt, qui succrescentes, in majorum locum subinde decedentium, in reipublicæ tam ecclesiasticæ, quam secularis administratione succedunt, ut consequens sit, ab ipsis prave ac nequiter institutis, reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summo opere refert, ut pueritia, quæ seges est omnium rerum publicarum, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod dominus præcepit Exodi 13. & Proverb. 6. Siquidem ea ætas nullis aliis usus accommoda, per id tempus colligere poterit, & sibi & reipublicæ luculentum fructum. In primis autem operæ precium nobis videtur, ut clanculati illi magistrali, qui in conventibus vicariam docent, prohibeantur, utque gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didascalis, seu præceptoribus, non tam eruditus quam sanæ doctrinæ, integritate ac inculpata vitæ viris, idque hæc potissimum tempestate, qua innumeræ pestilentes hæreses totam fere Germaniam summo cum Christianismi ac reipublicæ detrimento justo Dei judicio pervadunt, ac velut cancer serpunt: quas cum pueri semel imbiberint, difficile, imo impossibile erit, ut easdem penitus iterum eluant. Nam,

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.

HOLMIUS

II.

Quemadmodum vero didascalii pueros in classes digerens, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad vitam Christianam recte instituendam pertinentia, nos inter vitandam pro ratione ejuscumque scholæ trademus.

III. Olim

ANNO
CHRISTI
1546.Cap. I. de
Quarona-
nullis de
magis.

III.

Olim concilij constitutione cautum est, ut non solum apud quamlibet cathedralem ecclesiam, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, qui clericos eorumdem ecclesiarum doceat & instituat. Apud metropolim autem theologum haberi præceptum est, qui sacerdotes ac quoscumque alios in sacris literis doceat, & in his præsertim instituat, quæ ad curam animarum pertinere dignoscuntur. Visum etiam concilio fuit, ut singulis magistris unius præbendæ proventus tantisper, quoad in docendo perseverant, assignentur. Cujus quidem saluberrimæ constitutionis vix vestigia quædam apud ejusmodi ecclesias reliqua videmus. Nam ut scholas ipsas reperias, didascalum tamen vix ullum eruditum ac pium repereris, quod nihil pene stipendii [ne dicamus unius præbendæ proventus] illi suppeditetur; quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res levis momenti est, a qua totius propemodum reipublicæ tum salus, tum perniciës dependet.

IV.

Curandum itaque, ut singula collegia ludos literarios diligenter instituant, eisque de idoneis ludimagistris ac sumptibus prospiciant: ubi collegia non sunt, senatus & reipublica idem curet.

V.

Academias, seu universitates publicatas per hanc hæresion colluviem perire misere cernimus, quas instaurari maxime in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inveniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi. Clericos enim illos convenit ecclesiasticis stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona suffragantur. Quo insuper professoribus atque his, qui in bonis literis, optimis quibusque disciplinis, ac in primis theologiz studiis multum profecerint, spes præmii feriet, nam spes alit artes.

VI.

Et quamquam hic articulus a summo pontifice potissimum pendere videatur, tamen quod in nobis est, cuperemus omnes ordinarios collatores præsertim parochialium ecclesiarum, huc induci posse, ut academiz potestatem facerent, significandi subinde ipsis viros literatos ad regendum ecclesias ejusmodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscumque aliis non idoneis præferrent, ac parochiis, cum vacarent, præferre non differrent, modo tamen personaliter residere non detrectarent. Quod si idem apud collegiatas ecclesias [qui mensæ ordinario canonicatus & præbendas conferunt] obrineri possit, non dubium id plerisque ad studia capellenda calcar fore non exiguum.

VII.

Cap. Super
specul. de
magis.

Præterea non parum huc legerit, si Honorii tertii decretalis terretur, acempe ut canonici

A ecclesiarum diocesis nostræ Colonienfis doctiles ad studia potissimum theologiz, per capita la transmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum suorum fructus, non obstante aliqua contraria consuetudine vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea domini operantes, de quo dictum est partim superius. Ex his enim tandem spes non vana concipi possit, aliquando futurum ut doctorum copia habeatur, quo veluti stellæ valerent plurimos ad justitiam erudire, & temporis successu ecclesiam Dei universalem in vita ac doctrina reformare.

VIII.

B Neque ignoramus multa ac diligenti provisione opus esse in academiis, qua in primis curare necesse erit, ut optimi quique libri in singulis professionibus ac disciplinis per doctissimos professores statis diebus ac horis, vigilantissime prælegantur, enarrenturque. Deinde, ut scholasticis vivendi regulæ præscribantur, nempe ubi bonis disciplinis vacent, a pompis, comestrationibus, ebrietatibus, alex judis, dissensionibus ac rixis abstineant, ut prodigi esse desinant, ac quisque se suo modulo metiatur, ut fastum omnem ac doctrinæ supercilium deponat. Nec incipiant esse magistri, priusquam fiant discipuli. Quot enim sunt, qui magistrorum ac doctorum insignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam post magistratum proficentur; vel a limine salutant? quod quam turpe, ac indecorum sit, nemo ignorat.

IX.

Præterea cum per abusum artis impressoris, librorum plurimum malorum emerferit, prohibemus, ne ulli typographi aut bibliopolæ, quæcumque recens editum librum aut chartam vel imprimant, vel venum exponant, vel vendant publice vel occulte, nisi hic liber revisus, & charta vel scripturam vel picturam continens, per nostros ad hoc deputatos commissarios diligenter perspecta sit prius. Quæ & typographi nomen & cognomen complectantur, atque eam civitatem, seu oppidum, in quibus excusa sunt, nominatim designent. Quæ vero his caruerint, nullo pacto venum exponantur. Porro typographi, bibliopolæ, ac reliqui librorum institores ac geruli, qui huic ordinationi contraveniant, præter confiscationem librorum, poenis etiam legalibus ac pragmaticæ constitutioni Augustanz subjacebunt. Contra quos in territoris nostris fiscalis noster acerrime inquirere, ac ad justarum poenarum declarationem procedere non omittet.

E PARS DECIMATERTIA.

CAPITULA.

I.

A Nte annos non admodum multos reformationem jurisdictionis nostræ ecclesiasticæ edi curavimus, per quam ita temperata ac moderata omnia, speramus, ut nemo de ea jure queri possit.

ANNO
CHRISTI
1546.

ANNO CHRISTI 1556.

I.

Ne autem quispiam excommunicationis ecclesiasticæ originem ignoret, primus excommunicationis in ecclesia usus qualis fuerit, Paulus primus ad Corinthios quædam manifeste ostendit, ubi Corinthiis publice cum nocera fornicatorem tradit latam in interitum carnis, et spiritus ejus saluus fieret in die domini nostri Jesu Christi; non tantum exemplo indicans, sed & expressim jubens, ut qui ejusmodi sunt, e medio ecclesie ejiciantur. *Sicut, inquit, qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere permittit. Quin ante discipulum ille ille, qui solus vere magister est Christus, ejusmodi excommunicationis usum Matthæi 18. docuit; quem optamus in ecclesiam revocari ac frequentissimum esse, nempe ut tales publice ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo sint, & notati tandem resipiant, extra communionem sacramentorum ac vitæ communis ponantur, donec ad eor & ecclesie gremium reverb, tuum reatum deplorent. Divus sane Paulus gravissime Corinthios increpat, quod incestum illum tantisper paterentur. Omnino, inquit, audiam inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, itant uxorem patris sui quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis in lulum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Non est bona gloria vestra, Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate ergo veter fermentum, ut sitis nova confectio, sicut estis aximi, & cetera quæ sequuntur. Quod si denuntiationem evangelicam (qua nulla res salubrior esse potest, & que nobis non tantum facienda suadet, sed præcipitur) frequentemus, & apostolica præcepta modicus teneremus, rariore profecto in cæu nostro haberemus adulteros, raptore, homicidas, & id genus alios publice criminolos, propter quos blasphemat nomen nostrum inter gentes, & scandalizantur multi inter nos infirmiores.*

1 Cor. 5.

III.

Jamdudum vero cæpit excommunicatio in omnes inobedientes distingui, quod quasi peccatum hariolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatricæ, nolle acquiescere.

1 Reg. 15.

IV.

Usum ergo excommunicationis, presertim adversus publice criminosos, in lucem revocari conveniit: deinde posthac in aliis causis excommunicatio tantum in manifeste contumaces feratur.

V.

Cavebit autem in primis Judex, ne hanc aliave censuras ecclesiasticas, vel ex injustis, vel ex levibus causis, vel juris ordine non servato, vel ex odii fomite proferat unquam. Cum enim excommunicatio pœna sit, qua nulla major est in ecclesia, nec sit excommunicandus quis nisi pro peccato lethali, quod anathema sit æternæ mortis damnatio: nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt

Ex conc. Arelan. & Alver. C. Nemo, & C. Nullus. In conc. 4. 1. Ex Conc. Leg. C. 1. de h. ex. commun. in 6.

A debet judex non ante excommunicare quempiam, quam cognoverit, id vel causam gravitatem, vel ejus qui extra communionem ponendus est, apertam contumaciam, præcepto justo acquiescere nolentis, exigere.

ANNO CHRISTI 1556.

VI.

Volimus autem ut hæc censura ab omnibus (juxta non tantum humano, sed & divino idiplum postulate) timeatur: utque excommunicati in familiari conversatione vitentur, & a nemine recipiantur, quemadmodum antiquissima concilia sub gravis reatus incurfu idiplum heri præceperunt.

Ex conc. Arelan. Ne. cetera.

VII.

Procuratores nostri fiscales adversus neminem inquirant, nisi quem legitima ac frequens gravat infamia, non quidem a malevolis & maledicis, sed a providis & honestis, justitiam zelo commotis, suborta: quam si non probaverint, condemnentur ipsi, non autem inquitit, in expensis. Neque enim speciem aliquam æquitatis habet, quod ab innocentibus absolutis quidpiam expensarum nomine extorqueatur, aliqui calumnia & injusta diffamatio mercedem, quod ablit, haberent. Valeant ergo alii malevoli delatores, depeculatores tamæ, ac republicæ pestes. Neque enim ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum est super criminibus in eodem desertis: cum inquititio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcellerint.

Cap. Cum oportet. C. Inquisitionem. Titulus de. bita, de accusatione.

VIII.

Nolumus autem, ut concubinariis aut alii manifeste criminoli, ullo modo pro quaestu aut pecunie emungendæ causa ferantur, tolerenturque: aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quod res mali exempli sit, crimen pecunia redimere, sed reformationis noitricæ constitutio, que de officio sigilliter postrema est, servetur. Quod si interdum vel persone delinquentes, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulerit, hæc in pios tantum usus convertatur, ne magis avaritiam quam correctionis causa exacta videatur.

D

IX.

Clerici in gravissimis criminibus depreheni, juxta canonicas sanctiones puniantur. Expedi enim ut publice delinquentes, & ecclesiam Dei scandalizantes, publice quoque arguantur & puniantur. Quamobrem tales vel a nobis depreheni, vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis juxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnam recipient. Quod si tam grave fuerit, ut degradatione dignum sit, faciemus ipsos curiæ tradidit laicari, ne clericali privilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

1. Tit. 3.

X.

In concilio Moguntino sancitum est, ut heredibus qui iusta testatorum non adimpleverint, ab episcopo loci illius omnis res que eis relicta est, interdicator, cum fructibus & emolumentis

Ex conc. Mogunt. C. Si hered. de test.

ANNO
CHRISTI
1390ANNO
CHRISTI
1390

is, ut vota defunctorum adimpleantur. Quomobrem procuratores nostri fiscales in diocesi nostra Colonienſi aduigilabunt, ut teſtamenta, maxime eccleſiasticarum perſonarum, privilegiis eccleſiis noſtris majori ſaluis, intra anni ſpatium executioni mandentur: utque intra idem tempus executor teſtamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam teſtamentorum intinuationem approbationemque intra triginta dies a morte ſacerdotis peti volumus atque obtineri, niſi rationabilis cauſa longiorem dilationem expoſcat in premiſſis. Diſpiciet autem ſigilliter noſter, ut ſi quid in quocumque ſultum, aut jure prohibituſum, temere relictuſum ſit, in pium convertatur.

X I.

Ubi ſacerdos noſtræ diœceſis Colonienſis mortuus eſt interſtatus, bona ipſius, præter patrimonialia, quæ heredibus cedunt, deducto ære alieno & funeralibus, in piam cauſam pro defuncti unimæ ſalute convertantur.

X II.

Cap. Off. de curia. Ea portio quæ nobis uti archiepiſcopo ſecundum rationem bonorum, extra quæ tamen patrimonialia immobilia ſunt, deducto ære alieno, ex more & ſpeciali conventionione cum clero noſtro inite, debetur, nemini gravis eſſe poteſt, quod major epifcopo ſecundum canonicas ſanctiões portio, quam ea eſt, quæ ex remiſſione noſtra nobis ſolvitur, debeatur.

X III.

Multiplex illa & facilis juramentorum exactio, quæ in judiciis eccleſiasticis ſit, nobis probati non poteſt. Chriſtus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, ut in totum abſtineamus ab omni jurejurando. Quo colore ergo conſuetudo nunc paſſim jurantium in omni negotio excuſari poſſit, non videmus, niſi aut gravitate negotii, aut neceſſitate. Crebris juramentis raro deſt perjurium, quod graviffime punit Deus. Quomobrem monemus cauſidicos, ne tam faciles ſint in exigendis mulitis ac aliis juramentis. Comperit enim habemus, quosdam eſſe tam male Chriſtianos, qui in re tam ſeria ludant, ac juramenta interdum exigant, quibus præſtitis credere nolint; ne dicamus quosdam eo veſantim prolabi, ut juſjurandum exigant, quod malint ſuſpicari, præſtando violatuſum iri, quam vere reverenterque adhiberi. Quo laqueo quis pernicioſior eſſe poteſt? Admonebit igitur officialis noſter cauſidicos, atque alios juramenta exigentes, ut ea quæ judiciali proceſſu ſolemnitas neceſſario non requirit, remittant: utque memores ſint, eandem manere poenam temere exigentem, quæ manet fruſtra præſtantem juramentum.

X I V.

Cum hæreſicon ac ſchiſmaticum impræſentiarum plena ſit omnia, videbimur operæpreſtium facturi, ſi communicato cum inquiſitoribus apoſtolicis conſilio, formulam quamdam inquirendi juri conſentaneam, ac tantum negotium decentem minimeque capioſam præſcribamus: Quomobrem ea de re noſtris juſſeritis mandabimus.

PARS DECIMAQUARTA.

CAPITULA.

I.

CUM fruſtra ſint in civitate leges, niſi & ſint qui eas exequantur: iidem inſtitutiones canonicas inefficaces & languidas eſſe oporteat, niſi ab epifcopo & reliquis (quibus ea cura demandata eſt, & quodam modo viva lex ſunt, qui & in euangelio nuncupantur ſal terræ) mancipentur effectu: idcirco viſitatione per noſtram diœceſin Colonienſem opus eſt, quam Deo auſore per noſtrum in pontificalibus vicarium, ac ipſi adjunctos viros juxta pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his ſpiritualibus ac eccleſiasticis rebus ordinandis poteſtatem, aggrediemur, eodemque adjuvante Deo peragemus.

I I.

Ex ſuperioribus vero liquet plus ſatis, quo ordine viſitatio inſtituenda ſit. Siquidem in primis ab eccleſiis noſtris metropolitana ac cathedrali inchoandum, dehinc ſingulis collegiatis ſimul cum monaſteriis & virorum & mulierum inviſenda: poſt hæc ad parochiales eccleſias omnes, in noſtris civitatibus ac diœceſibus conſtitutas, ubi maxima cura opus erit, tranſeundum: ibi non ſolum parochi, ſed alii etiam (quotquot ibidem commorantur) ſacerdotes ac clerici advocandi. Atque interim non prætereſtenda ſcholæ & bibliothecæ, ubi illæ reperiuntur: ac poſtremo hoſpitalia pauperum diligenter perluſtranda erunt.

I I I.

Quæ vero oporteat ubique ſiſcitari ac inveſtigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ ſanctuere ac ordinare, ſuperiores conſtitutiones abunde docent.

I V.

Quod ad cathedrales & collegiatis eccleſias attinet, prima cura erit in reformandis eccleſiarum prælatiſ, maxime decanis. Qui ſi emci fuerint, conſequitur neceſſario, ut hi quibus ducatum præſtant, ſimul in foveam trahantur accendant. Quod enim ab illis committitur, facile ab aliis trahitur in exemplum.

V.

Et quoniam alicubi tanta eſt cleri diſſolutio, ut prælatiſ, quantumvis bonis ac eruditis, neque ſuis honor, neque auctoritas ſervetur, intendent viſitatores noſtri animum, ut inquieti corripiantur. Qui corripiti & obedire nolunt, cenſura eccleſiastica ſecundum culpas modum percellantur, donec reſipuerint.

V I.

In monaſteriis facile percipiuntur abuſus, modo regulæ ordinis relegantur, interrogenturque qui illis præſunt, num illis ſcilicet ſimul cum noſtris conſtitutionibus per omnia ſatiſſiat.

V I I.

ANNO
CHRISTI
1526.

VII.

Ubi ad parochias ibitur, debet parochus ac populo paucis ante diebus adventus visitationum significari, quo tum omnes expediti adfuerint ac publicæ salutis intendant. Denique ea sacramenta ac munera, quæ per solum episcopum administrantur, expurgati & preparati recipiant.

VIII.

Nec videbitur inutile, ut vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex visitatoribus nostris theologus, concionam ad populum habeat, eundemque de omnibus de quibus utile videbitur, ex divinis scripturis per Dei verbum admoneat.

IX.

Interrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut vicarius mercenarius, an ordinaria auctoritate admittus, necne: ubi vicarius præest parochiæ, videndum quo privilegio ablit parochus principalis.

X.

Deinde investigandum de vita, moribus, ac de doctrina, quo pacto verbum divinum disseminet, et sacramenta ecclesiastica administret, & num omnia calcat quæ ad officium suum spectant. Ubi vero minus fuerit instructus, erudiatur maxime in his, quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim penitentiarum. Subinde inquiratur, num in his defes aut negligens interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia exolvantur. Nam si competers victus defecerit, ad eum modum, uti supra diximus, procurandus erit, aut ad nos referendum.

XI.

Videndum deinde de eruditione, habitu, consuetudine, ac familiari conversatione: honestas familiarum exploranda; libri quoque omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt, aufertur ac tollendi sunt.

XII.

Insuper investigandum erit diligentissime, num in tota parochia ullus hæreticus aut schismaticus delitescat, num hæresis aliqua serpat, atque hic apponenda securis ad radicem, ut seducti per verbum Dei in viam veritatis, & ecclesiæ unitatem reducantur. Qui contumaces fuerint, e cætu ceterorum tollantur.

XIII.

Præterea num in parochia superstitiones, sortilegia, divinationes, atque alia id generis, quibus mentes a Deo vivo per diaboli fraudes seducuntur, exercentur: num perjuria, blasphemias, adulteria, & similia crimina, ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ suæ vibrat, publice committantur: num ecclesiasticæ censuræ contemnuntur: num sint qui parochi obedire

A flocci faciant, qui sacramenta ecclesiæ non participant: item, num festi dies & jejunia ecclesiastica rite observentur.

XIV.

Dein videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfati. Hospitalium quoque cura haud prætermittenda.

XV.

De vitis quibus parochiani vel maxime afuerint, inquisitio facienda, ut per visitatores verbo divino ab his populus avocetur.

XVI.

Denique expiscandum, num parochus divinum officium in ecclesia canendo, legendoque rite gerat: num sacrum baptisma, itidem sacrosanctam eucharistiam cum chrismate secure ac decenter custodiat: num vestes & reliqua ornamenta quibus in divinis officiis utimur, munde asservet: num ipse aut qui ecclesiæ provisos appellantur, templum sartumtectum curent: num sacris altaribus suis honos impendatur: num ruinis domus parochialis occurrat: num de rebus ecclesiæ alienationes faciat. Atque his similia, quæ visitatoribus nostris pro eorum circumspectione & prudentia facile occurrent, & ex constitutionibus nostris, quæ ubique pro loci ac personarum ratione commemorari debent, suppeditebuntur.

XVII.

Et quoniam visitationes istæ generales per singulas parochias absque magno impetu singulis quibusque annis frequentari haud possunt, tabulerrime sancitum est in antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis provinciis concilium fieri: Ut primum ante dies quadragesimæ habeatur, videlicet quo omnibus, si quæ sunt, similitudinibus amputatis, mundum D solenneque Deo munus possit offerri: Secundum vero agatur ante tempus autumnæ, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

XVIII.

In his conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedralium, collegiatarum, monasteriorumque prælato, & præsertim archidiaconos, ac quos vocamus decanos rurales, qui vocati sunt in partem sollicitudinis episcopalis, per vicarium nostrum in pontificalibus, ac officialem disquisitio diligens fiet: Et quæ ex illorum iudicio reformatione opus habere comperientur, communi consilio emendentur.

XIX.

Denique archidiaconi, qui episcoporum oculi dicuntur, ac decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancita fuerint in provinciali seu episcopali concilio publicabunt. Et ad eundem modum, qui in visitatione præscriptus est, vitis extirpandis ac virtutibus inserendis studeant, crimini-

ANNO
CHRISTI
1526.Mean a. s.
Amloch.
cap. 10.
Cant. c. 3.
Cathed. c.
19. c. 2ent
olim de ac
culat

ANNO
CHRISTI
1536.

minibus publicis, magis per poenitentias cano-
nikas, quam pecunie exactionem, puniendis
intenti.

ANNO
CHRISTI
1536.

XX.

Quod ut docte ac prudenter fiat, archidia-
conis nostris incumbit, ne ullos inidoneos offi-
ciales aut decanos rurales deligant aut admit-
tant, sed ad has functiones viros tantum assu-
mant, cum doctrina praestantes, tum vitam in-
nocentis inculpataeque, qui nullius criminis la-
be notabiles, officium suum irreprehensibiliter
exequantur.

XXI.

Can. 7. de
off. arch.

Ex vetustissima quadam inquitendorum cri-
minum formula relicta est, ut archidiaconi
anno bissextili circumeant, & peccata enormia
emendent, quae sequitur in haec verba: In con-
cilio publico ab episcopo habito primitus ju-
rare debent de villis singulis fidelissimi quique,
liberi & servi, tres vel quatuor, seu etiam plu-
res, ut rei veritas omnino inquiratur. Jura-
mentum autem illud hujusmodi esse debet:
Quidquid in villa in qua habitat, veraciter
sciat, vel serio audierit actum contra fidem re-
ctam & Christianitatem, episcopum aut ejus
nuntium, quantum recordari possit & scientia
subministrat, non lateat. Post juramentum ve-
ro episcopus per singula numerare debet, quae
prius juramento comprehendit, hoc est: Si vir,
super uxorem suam, aliquam clanculo corrupit:
Si cum duabus cognatis, sive mulier cum duo-
bus propinquis fornicata: Si commatrem spiri-
tualem aut filiulam suam stupro violavit: Si
qua mulier partum suum necavit, vel conce-
ptum quocumque modo excussit: Si quis co-
gnatum suum voluntate aut casu occidit, seu
morbidum fecit, & necdum ad publicam poe-
nitentiam venit: Si mulier maritum suum,
aut maritus uxorem suam iniquo consilio inte-
remit: Si quis virum aut feminam veneno, aut
aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet
veneno machinator: Si sciat divinatrices vel
augures, etiam illos qui per incredulitatem il-
las inquirant: Si sciant meretrices, quia mere-
trix appellatur, si uno contempto, cum aliis
fornicatur, licet nupta non sit: Si illos etiam
sciant, qui cum excommunicatis communio-
nem habent: Si illos sciant, qui convicti sunt
perjurium perpetrasse: Si & illos noverint, qui
loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasti-
cam colunt, & ad Christi ecclesias venire con-
temnunt: Illos etiam si sciant, qui indictum
jejunium negligunt. Haec omnia dum episco-
pus habet recitata, juratores per juramentum

commonent, ceteros vero omnes nobiles & i-
gnobiles, per bannum Christianitatis constrin-
gat, ut supradictas res minime celet, ac si
in die iudicii ante tribunal domini nostri Je-
su Christi, rei occultatione praefatarum rerum
nefandarum inveniantur. Hoc enim indicet &
per bannum contestetur, ut nemo per ullius
timorem aut favorem, vel etiam amicitiam,
praefata reticeat veraciter scita. Neque per o-
dium, neque per inimicitiam ullam quidquam
alicui irroget, quod veraciter non possit pro-
bare. Horum aliqua si antea in praesentia e-
piscopi allata essent, ejusque iudicio termina-
ta, postea iterata comperita fuerint, veluti in
initio referantur, & episcopali decreto confi-
tuantur.

XXII.

Prascripta quidem formula, quam antiqui-
tatis causa retulimus, successu temporis in ab-
usum, quod negare non possumus, deducta est,
quod non fidelissimi quique, sed leves dela-
tores, non qui veraciter sciant, aut serio au-
diverint, idque a probatis, neque uno tan-
tum, sed pluribus, hisque fide dignis, mini-
meque malevolis; sed frequentius absque omni
delectu vel leves, ac futiles, vel invidi ac ra-
paces calumniatores, delationi comperiantur
adsciti. Quodque pro manifestis criminibus non
canonice poenitentis, sed pecuniariae potissi-
mum multae a delinquentibus fuerint exactae,
permissis interim delinquentibus, haud praeter
grave populi offendiculum, in publica scelerum
infamia perseverare.

XXIII.

Quae omnia magna correctione indigent,
quam, volente ac adjuvante Deo, inter vili-
tandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut
viris exploratae virtutis tantum hoc officii de-
legetur.

Ex conc.
Lacton.
Lu conc.
generali.
can. cum
apostolicis.
c. Procura-
tores de
causibus.

XXIV.

His autem qui synodo praeficiendi sunt, sum-
ptus necessarios (quam procuracionem canones
vocant) per parochianos suppeditari, justum
atque equum est.

Cetera, quae praesentis concilii decretis com-
prehensa non sunt, (sunt autem pleraque,
non minorem quam ea quae correximus, ca-
stigationem postulantia) ea secundum sacro-
rum canonum censuram, partim in visitatio-
ne, partim in futuris synodis, episcopalis,
Deo dante emendare diligenter adittemur.

ANNO
CHRISTI
1598.

modi hujus convocandæ paucis explicavit, summaque & dignitate & gravitate universos ad rem præsentem in recessu animi interiores revocandam, synodique totius negotium æquis animis, ab omnique deteriore affectu semotis, tractandam cohortatus est: atque postremo seipsum quoque obtulit synodi judicio emendandum, rogavitque omnes ex animo, ut in vita mortibusque suis corrigendis monitores esse velint, iis se & libenti & grato animo obtemperaturum.

His dictis, Joannes Albertus Vvidmanstetter ordinis S. Jacobi Luthæri frater militaris, jurisconsultus & dominationis suæ reverendissimus cancellarius, nonnulla, quæ ad præsentem actionem pertinere videbantur, præfatus, Cæsarem majestatis formulam in comitiis Augustensibus, ut dictum supra fuit, propositam, clara voce continuæque lectione recitavit.

Absoluta ejus lectione, quoniam die a meridie ad horam primam inclinabat, jussi sunt a reverendissimo cardinale omnes, dimissis ornamentis & habitibus, ad cœnaculum, quod autem synodali substructum est, eademque amplitudine patens, divertere, quo eos ad recreanda prandia corpora cum benedictione dimisit.

Hora meridiana tertia convenerunt in eadem aula omnes, ubi reverendissimi cardinalis jussu cancellarius synodum allocutus est in hæc fere sententiam: Procul dubio intellexisse eos, memoriaque recenti adhuc retinere, in cujus nomine congregati sint, quid in sacris solenniibus a Deo optimo maximo communibus votis postularint: quid non modo pastori & episcopo suo, sed & gregi sibi commisso quisque debeat: quanta doctrinæ & vitæ ad patrum regulas conformandæ necessitas omnes fere ordines ecclesiasticos urgeat: quam habeant promptam episcopi sui voluntatem ad prospiciendum sibi & gregi: & demum, quod præcipuum tamen in hoc toto negotio est, quanta pietate, diligentia & fervore Cæsareæ majestas veluti navis reipublicæ discordiarum tempestatibus jactatæ prudentissimus gubernator incolumitati omnium provisum cupiat: cujus rei singulare e multis exemplum sit, quod reformationis ecclesiasticæ formulam antiquorum patrum rationi disciplinæque maxime consentaneam proposuerit, quam ecclesiastici status in synodis celebrandis ceu normam decretorum sequerentur. Eam igitur formulam, tamquam summam totius consultationis, dominationem suam reverendissimam, quod factum hodie ante prandium sit, publicandam omnibus censuisse.

Quoniam vero dominationi suæ reverendissimæ dubium non sit, quin pro suo quisque officio, ut jussus fuerat, formulæ hujus capita singula apud suos diligenter tractarit, atque de iis quæ in hac consultatione offerri oporteat, deliberarit: supervacuum sane videri, ut singulorum sententiam de singulis capitibus Cæsareæ formulæ prius exquirantur, quam statutorum inde excerpendorum ratio incatur. Ut igitur compendio majore negotium hoc expediretur, dominationem suam reverendissimam formulam totam reformationis, paucis obmissis, quorum deliberatio & cognitio pertinere ad superiores visa est, insertisque ex prioribus statutis nonnullis aliis, in decretorum, seu statutorum synodalium speciem contraxisse, eumque ordinem, qui cum in pontificio jure, tum in aliis Augustanæ ecclesiæ synodalibus statutis servari consuevit, secutum fuisse.

Quibus dictis, cancellarius statuta tenore
Concil. General. Tom. XXXII.

A continuo ad finem usque, ut sequuntur prælegit.

TITULI STATUTORUM.

- I. De summa trinitate & fide catholica.
- II. De constitutionibus.
- III. De electione episcopi Augustensis.
- IV. De renovatione.
- V. De qualitate ordinandorum.
- VI. De clericis peregrinis.
- VII. De officio archidiaconi.
- VIII. De parochiis sive presbyteris curatis.
- IX. De officio decani & canonicorum.
- X. De vita & honestate clericorum.
- XI. De pluralitate beneficiorum.
- XII. De statu monachorum, monialium & canonicarum.
- XIII. De officio concionatoris, & divini verbi predicatione.
- XIV. De cultu divino.
- XV. De administratione sacramentorum.
- XVI. De baptismo.
- XVII. De confirmatione.
- XVIII. De celebratione missarum, & sacramento eucharistia.
- XIX. De penitentia & remissione, cap. Omnis utriusque sexus, lingua Latina & vulgari, & alia quadam lingua Germanica quadragesimarii jejunii tempore vulgo a parochiis publicanda inserantur.
- XX. De extrema unctione.
- XXI. De matrimonio.
- XXII. Ne pro sacramentis aut sacramentalibus quidquam exigatur.
- XXIII. De consecratione, benedictione, & ceremoniis ecclesiasticis.
- XXIV. De festis & festis sanctorum.
- XXV. Ut oratio dominica, angelica salutio, & symbolum apostolorum ab omnibus aequaliter dicantur.
- XXVI. De magistris & scholis instituendis.
- XXVII. De hospitalibus pauperum, infirmorum, & peregrinorum.
- XXVIII. De majoritate & obedientia & disciplina populi.
- XXIX. De visitatione.
- XXX. De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.
- XXXI. De precibus pro summo pontifice Romanorum imperatore, & rege ac principibus catholicis, aliisque ad Deum fundendis.
- XXXII. De penis.
- XXXIII. De synodis.

STATUTA.

SYNODI DIOECESANÆ AUGUSTENSIS
XII. XIII. & XIV. Novemb. anno MDXLVIII
Ortione cardinale & episcopo Augustano præfidente, Dilingæ celebratæ.

I.

CUM tota creationis universi ratio, atque redemptionis nostræ fundamentum, in summæ individueque Trinitatis recta indubitataque fide consistat, & a redemptore nostro Jesu Christo per suos apostolos, eorumque successores una fides catholica in universum orbem, cujus primatus Romanæ sedi ex divi petri apostoli prærogativa jure tribuitur, derivata sit: Statuimus, atque omnibus prælatis universo clero & populo

I i

ANNO
CHRISTI
1542.

populo nostræ diœcesis mandamus, ut in sancta A
fide catholica, quam divina clementia & sanctis-
simorum hominum prædicatione secundum præ-
dictæ sanctæ sedis puram & incorruptam tradi-
tionem majores nostri ab iditio acceperunt,
constantes firmitque permaneant, eandem cre-
dant, observent, ac doceant; atque pastores o-
ves, agnosque suis curis committidos, in eadem
fide orthodoxa pro cujusque captu erudiant,
sammoque studio confirmant.

II.

Sacrorum canonum & conciliorum decreta &
tam provinciales Moguntinæ sedis, quam a no-
stris prædecessoribus nobisque editas synoda-
les constitutiones in universum, præcipue vero
B eas, de quibus specialis mentio in sequentibus
nostris statutis non habebitur, firmiter observari
præcipimus, transgressores secundum canones
ipso prædictasque constitutiones, puniri decer-
nentes.

Inviçtissimi etiam Christianissimi impera-
toris Caroli quinti, cui maximi cognomentum
merito tribuimus, constitutionem de interreli-
gione in comitiis Augustanis hoc anno editam
in ea parte, qua ad status catholicos pertinet, ac-
ceptamus, nostræque diœcesis subditis innovari
decernimus, scilicet ut ecclesiæ catholicæ insti-
tutiones hætenus ab eis summa cum laude ob-
servatas, deinceps religiose observent teneant-
que constanter: ne se ab eis ullo modo avelli pa-
tiantur, aut omnino quidquam immutent: ce-
teros vero, qui novationes induxerunt, una cum
clementissimo imperatore, valde hoc ab eis ac se-
rio requirente, in domino hortamur, ut & ad
ecclesiæ catholicæ accedentes, in observatio-
ne constitutionum & ceremoniarum ecclesiæ ca-
tholicæ per omnia nobiscum convenient, & se
hisce nostris saluberrimis & catholicis statutis
conformant.

Quin & formulam reformationis ab eadem
Cæsarea majestate ecclesiasticis statutis in iisdem
comitiis propositam, quam nos in his nostris sy-
nodalibus statutis sequi profitemur, omnibus no-
stræ diœcesis ecclesiasticis personis crebro legen-
dam, versandamque proponimus.

Constitutiones quoque & ordinationes a re-
verendissimo domino Laurentio Campegio san-
ctæ Romanæ ecclesiæ cardinali, & sedis apo-
stolicæ per Germaniam legato, Ratisbonæ anno
MDXXXIII. editas & publicatas, tamquam sa-
lutare, & capituli nostri consilio & assensu ac-
ceptamus, easque ab omnibus prælati, pres-
byteris & clericis nobis subiectis volumus ob-
servari.

Statuimus præterea, ut præsens libellus syno-
daliū constitutionum nostrarum in ecclesiis
nostræ cathedrali, aliisque collegiatis, & mona-
steriis, quamprimum typis excusus fuerit, ha-
beat, & in choro, ut cuilibet accessus ad eum
pateat, servetur. Decani quoque rurales, came-
rarii, plebani, capellani, ceterique presbyteri
nostræ diœcesis privatim eum sibi comparent,
frequenterque legant, ut quisque tam repentinis
quam inditis visitationibus de his, quæ ad se
pertinent, rationem reddere possit. Volumus
etiam ut abbates & præpositi, convocatis om-
nibus monachis & canonicis & regularibus, nec
non decani collegiatarum ecclesiarum canonicis,
decani vero rurales in capitulo suis confratribus
accersitis, eadem statuta bis in anno ad verbum
prælegant, aut prælegi curent. Si quis vero huic

nostræ mandato non obtemperaverit, a nobis
seu vicario nostro canonice punietur.

III.

Approbante cathedralis ecclesiæ nostræ vene-
rabili capitulo statuimus & ordinamus, ut posthac
ad episcopatum ecclesiæ Augustensis nullus nisi
presbyteratus ordine insignis, aut qui se gradus,
quos nondum habet omnes, statutis ordinatio-
num temporibus, nulla interdicta mbra, aut
tergiversatione, adepturum promiserit, eliga-
tur aut assumatur.

IV.

Ad ecclesiasticas dignitates, animarum curas,
aliaque beneficia ad nostram dispositionem seu
approbationem pertinentia, nullus posthac coad-
jutor vel resignatarius, nisi examinationis testi-
monio subnixus fuerit a nobis aut vicario nostro
in spiritualibus admittetur. Si qui vero per surre-
ptionem ejusmodi dignitatum, curarum aut be-
neficiorum coadjutores sive resignatarii successores
in illis sine examinatione præscripta extite-
rint, amovebuntur.

V.

Ut catholica doctrina atque disciplina ecclesia-
stica melius conservetur, statuimus atque ordina-
mus, ut ordinandi, super hæresibus hoc tem-
pore jactatis, quid de illis, & contra, quid de
Romana catholica & apostolica ecclesia sentiant,
diligenti examinatione explorentur. Deinde, ut
nullus ordinetur, nisi qui publicum a primario
sacerdote vel magistratu patriæ suæ aut ejus loci,
ubi majorem vitæ suæ partem exegerit, de vita
ejus & moribus probatis, testimonium literis
signatum attulerit; qua in re primarii sacer-
dotis seu magistratus & testium conscientiam
oneramus.

Ad hæc, ut ordinandi scientia explendis sal-
tem ecclesiæ ministeriis sufficiens, non titulis,
sed diligenti constet examinatione.

Eandem quoque rationem in his, qui ad præ-
laturas admittendi, & ad ecclesias parochiales
provehendi sunt, volumus haberi: atque ad pa-
rochiales ecclesias quemquam, nisi populum do-
cere & velit & sciat nolimus admitti.

Postremo neminem ad prælaturas aut eccle-
sias parochiales sive per electionem, sive per in-
feriores collatores aut patrones designatus fue-
rit, prius investiri, aut ad ecclesiæ munera sub-
eunda admitti debere, quam examini satisfac-
erit, & vocationi suæ satisfacturum se pro vi-
ribus pollicitus fuerit, statuimus atque manda-
mus.

Etatem etiam ordinandorum, secundum lau-
dabilem ecclesiæ nostræ morem, hætenus intro-
ductum & servatum, deinceps quoque observari
præcipimus.

Pro examinatione vero nullam ab his, qui a
nobis deputati ad hoc fuerint, pecuniam exigi
debere præcipimus: quod & hætenus in eccle-
sia nostra factum fuisse compertum habemus.
Quod autem ad nostrum episcopale officium at-
tinet, profitemur nos pro gratia, quam altissi-
mus nobis largiri dignatus fuerit, munus no-
strum rite recteque tam per nos, quam per vi-
carios & cooperarios nostros executuros. Vo-
lumusque posthac ordinandorum examini pas-
chali pentecostesque tempore Augustæ, reliquis

veto

ANNO
CHRISTI
1348.

vero anni temporibus consuetis in oppido nostro
Dillinga celebrando, ipsi coram adesse & præse-
se, ne & in hac parte nobis quidquam defice-
retur.

V I.

Ignotos atque vagos sacerdotes & monachos,
abique prælatorum suorum testimoniis seu for-
matis, multoque minus suspectos de fide aut fla-
gitiosos sacerdotes vel monachos seu fratres fu-
gitivos, ad concionandi sacraque peragendi offi-
cium nunquam in nostra diocesi admitti, nec pe-
regrinos & ignotos presbyteros in consortio alio-
rum presbyterorum tolerari, vel ad missarum sa-
crificium, nisi sui ordinarii, e cuius diocesi pro-
xime discessit, literas de eorum ordinibus & ho-
nestate docentes ostenderit, & a nobis vel no-
stro in spiritualibus vicario admittendas habue-
rint, admitti debere precipimus.

V I I.

Quos Græci chorepiscopos, hoc est, certarum
regiuncularum in qualibet diocesi speculatores,
alii archidiaconos, alii archipresbyteros vocant,
in nostra ecclesia cathedrali, quo ad certum di-
strictum mœnis Augustanæ civitatis adjacentem
archidiaconi, in reliqua vero diocesi decano-
rum ruralium nomine censentur.

His igitur hoc statuto mandamus, ut hæc
nostra placita atque synodalia decreta cura sua
parochis publicent & exequantur, ut capita-
la sua ruralia, sicut hæcenus consuetum fuit, con-
gregent & servent: ad futuras synodos citati
veniant; diligenter quoque invigilent, ut pa-
rochi subditos suos doceant, corrigant, & velu-
ti pastores fideles in via catholica doctrinæ du-
cant, ne irregularitate contracta ministrent,
neve in foro conscientiarum in dubiis consulant,
nisi peritiores prius super his adhibuerit in con-
silio: ad hæc, ut ab extorsionibus & exactio-
nibus illicitis & insolitis abstineant, & liber-
tatem ecclesiasticam, quantum in eis est, tuean-
tur. Hos etiam senis quibusque mensibus di-
strictus, seu regiunculae suæ ecclesias suas visi-
tare, & de omnibus rebus tam spiritualibus
quam temporalibus sibi concurrentibus curam
habere precipiant, & si quid emendare non po-
terunt, ad synodum pro tempore, aut si mora
periculum habuerit, ad nos, ut opportune pro-
videre de omnibus possimus, referre jubemus.
Si quos intrinsecos ad parochias aut alia benefi-
cia ecclesiastica in suis districtibus esse decani
intellerint, aut suspectas de surreptione ab-
solutions dispensationeve ostentari, aut cir-
cumferri a quibuscumque cognoverint; eos mo-
neant primum, ne sibi beneficia, sacramentorum-
que administrationem usurpent, neve gregem
Christi huiusmodi dispensationum vel absolutio-
num prætextu decipiant. Si qui vero parere mo-
nitis noluerint, hi nobis a decanis, quos fidei
juramento nobis præstitit super hoc admonen-
tus, sine mora indicentur.

Decanis quoque ruralibus injungimus, ne in
templis, sacellis, aut oratoriis suarum regiun-
cularum, & picturas aut imagines quascumque
depingi, sculpi aut fieri, nobis aut vicario no-
stro inconsultis, patiantur, ut in his veteris
ecclesie decorum, sacrarum historiarum veritas
& imaginum honestas, maturiore deliberatione
circa ea præcedente, conservetur. Idem decer-
nimus in ceteris diocesis nostræ sedibus diligen-
ter observandum.

Concil. General. Tom. XXXII.

A Iisdem decanis ruralibus precipimus, ut in
inquirendis hæreticorum libris, aut de hæresi
schismateve suspectis, nullam diligentiam præ-
termittant. Contrahant etiam, undecumque in
suis regiunculis possint, ejusmodi libros omnes,
& in primis formulas administrationis sacramen-
torum, quas adversarii ordinationes ecclesiasti-
cas vocant, eosque libros ad nos quamprimum
transmittant, & in concionibus suis, sacramen-
torumque administratione, catholicos doctores
& Romanæ ecclesie manualia sequantur, cete-
risque ejusdem rei pro officii sui cura monito-
res auctoresque existant.

V I I I.

B Parochi de fide & religione nostra populum
sibi commissum doceant, atque instruant, sacra-
menta administrent, eorum mysticam gratiam
exponant, publicis peccatis irretitos canonicè,
occultis vero delictis occulte arguant, & ad
pœnitentiam adducant. Incurribiles nobis aut
nostro in spiritualibus vicario indicent, ut vel
publica satisfactione curentur, vel communionem
catholica arceantur: parvulos quoque & rudes
quotique parochis suis doceant certis tempori-
bus symbolum fidei, dominicam præcationem,
salutationem angelicam, & decalogi præcepta:
aut ea diebus dominicis e suggestu dilecte pro-
nuntient, ut revera duplici honore digni ha-
beantur.

C Cum nihil magis officiat ecclesie Dei, quam
quod ad regimen animarum indigni assumuntur,
statuimus & districte precipiendo mandamus,
ut a vicario nostro in spiritualibus generali,
alisque prælatis viri graves, docti, & ad cu-
ram animarum habendam idonei deligantur,
diligensque & anniversaria de eorum vita &
moribus inquisitio habeatur.

Et quoniam non raro accidit, ut presbyteri
& clerici beneficia ecclesiastica curata absque in-
stitutione seu commissione vel nostra vel vicari-
arii nostri de facto occupent, atque nulla ligan-
di vel absolvendi potestate præditi, populum
Dei decipiant: volumus & mandamus, ut qui-
libet decanus, vel camerarius in capitulo pro-
ximo sui decanatus, literas huiusmodi commis-
sionum sibi petat exhiberi, nobisque aut vica-
rio nostro, si qui nullas habuerint, intra men-
sis spatium significet. Idemque de beneficiis non
curatis, ad eaque intrusis, intelligi volumus
atque mandamus.

D Parochi seu presbyteri curati omnes, libros
apud ecclesias suas habeant quatuor: Primum,
in quo baptizatorum: Secundum, in quo statu-
to ab ecclesia tempore consentium & commu-
nicantium: Tertium, in quo eorum, qui ma-
trimonia in facie ecclesie contraxerunt: & quar-
tum, in quo mortuorum & ecclesiasticæ sepul-
turæ traditorum nomina & cognomina cum an-
notatione diei & anni describantur. Hæc enim
diligentia cum ad multa utilis, tum vero ad
hoc precipue, ut pastoribus ovium suarum ra-
tio melius constet.

E Capellani & primifarii rectoribus aut pleba-
nis suis debitam reverentiam exhibeant, ac om-
nia debita officia, sive in foundationibus expressè
sint, sive ex consuetudine introducta, suis locis
temporibusque exequantur in iuribus parochia-
libus, nisi foundationum suarum tenore speciali-
ter & expresse fuerint privilegiati, ipsi minime
advententur, vel inobedientes existant, sed in
executione curæ & divinis officiis cantando &
legendo.

Iii 2 legem-

ANNO
CHRISTI
1545

legendo fideliter assistant. Quod si aliter fecerint, canonicam nostram vindictam minime evadent.

Meminerint porro presbyteri omnes, & in primis hi quibus animarum cura incumbit, ut eorum que ad officii sui essentiam pertinent, notitiam habeant certam & indubitam, veluti sunt absolutionis, aliorumque sacramentorum collationis forme substantiales.

Quoniam autem interesse plurimum constat, qua ratione pueri & rudes catechizentur, parochis nostræ diocesis catechismum sive libros de institutione Christiani hominis reverendi patris domini Petri de Soto ex prædicatorio ordine, theologi Hispani, & Cæsarem majestatis confessoris doctissimi & religiosissimi viri legendum docendisque commendamus: alios vero de hæresi, aut schismate suspectos ex usu eorum tolli precipimus.

IX.

Decanus collegii sui clericos & familiam in officio quemque suo contineat, exemplo alios præcedat, vitæ morumque honestatem in habitu & disciplina, debitumque in divinorum officiorum per solutione & ceremoniis exigat: ebrios, aleatores, percussores, scortatores, & officii sui immemores corripiat, sacris abigat, & pro jure sibi competenti multet.

Scholastici ecclesiæ nostræ dignitate aut titulo eminens, juventutem ecclesiæ ministeriis destinatam, doctrina, pietate, & morum honestate imbuat: aut per idoneos & probos prædicos institui curet, atque ordinandorum examini de moræ nostræ ecclesiæ unaque nobiscum diligenter intendat.

Canonici decano suo obediant, divinis omnibus interint, qua decet modestia, gravitate & pietate. Eleemosynas pauperibus distribuant, populum bonis exemplis ædificent; divinorum tempore deambulare nec ipsis in templo liceat, neque alii cuiquam permittatur. Turpe enim est in eo loco quacumque de causa mororiam agere, & ambulationes instituere, ubi & gestu corporis & animo in sacrorum mysteriorum transactionem devotos intentosque esse oporteat.

Studiis quoque aliquibus, bonamque de se spem præbentibus decanus & collegium provideant, ut justo studiorum suorum tempore justique sumptibus in academiis & catholicis universitatibus sustententur: qui post tempus eis concessum redeuntes, de diligentia, probitate, pietateque testimonium ejus universitatis publicum secum asserre teneantur.

Ceterum horas canonicas, residentes canonici tam cathedralis nostræ, quam collegiarum ecclesiarum, decenti modulatione, pro ecclesiæ nostræ cathedralis & collegiarum more persolvant, & hanc curam ad conductitios tantum succentores minime rejiciant.

Canonici etiam juniores theologum, qui in singulis collegiis frequentioribus haberi debet, lectionem suæ professioni & institutioni congruentem, certis horis, quemadmodum & vicarii aliaque collegiorum membra facere tenentur, prælegentem audiant, itaque & animos divinis studiis excolant, & ab otio removeantur.

X.

Clerus nostræ diocesis in habitu, coronæ tonsura, & ingressu decorum servet, superiore veste

A talari indutus, atque pietate magis venerabilis, quam aut famulorum multitudine, aut vano armorum terrore contemptibilis incedat. Mensa quoque utatur frugali, & ab ebrietate, ludis a jure prohibitis, atque omni ludicra levitate abstineat, luxum omnem fugiat, mercaturæ & cauponario exercitio, avaritiæ sordibus, fortilegiis, divinationibus, venationibus clamosis, omnibusque profanis negotiis, & a quibus cura sacerdotalis merito adhorret, prorsus alienus exibat.

Hospitia quoque publica, tabernas aut cenopolia computandi causa non ingrediatur. Qui secus fecerit, florenos quatuor dependet, quorum dimidiam partem fabricæ templi nostri cathedralis, reliquum delatori impartitur. Penam festus dies graviolem efficit.

Instituta quoque ecclesiastica de jejniis & abstinentia carni, feris, atque hujusmodi, ab universo nostræ diocesis clero religiose ac pie observari atque sub debito obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ præstandæ, populo indici debere sub censuris & penis gravissimis, mandamus.

Præterea cum æquum in primis sit, eos mundos esse, qui vasa domini portant, & in sacratio operantur, volumus atque juxta sanctiones canonicas decernimus, ut sacerdotes professionis suæ memores, caste continenterque vivant, atque a nefario concubinato abstineant.

C Sacerdos, diaconus, & subdiaconus fornicationis, adulterii aut familiaritatis suspectus convictus, remota protinus concubina, ab officio suspendatur, & beneficii fructibus ad certum tempus pro scandali gravitate privetur: Item convictus, suspensione & privatione fructuum gravius plectatur. Incurribilis demum factus, beneficium amittat. Concubinæ autem clericorum excommunicentur. Ceteris vero clericis infra subdiaconatum constitutis, & ecclesiastico beneficio præditis, eadem privationis fructuum pena infligatur; & a ministerio, si quod in ecclesia habuerint, repellantur. Et cum his omnibus nullas feminas, nisi aut sanguinis necessitudine junctas, aut annorum quadragenario numero majores, aut saltem suspitione carentes in illa vicinia, eaque verecundas, sobrias & publico testimonio castas liceat cohabitare.

Clerici nostræ diocesis domos fundosque dotales beneficiorum collapsos instaurant, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent, & negligentes per decanos rurales ac alios, ad quos de jure vel consuetudine spectat, eorum proventuum omnibus fundisque applicandorum subtractione mulcentur.

XI.

E Quicumque vel cupiditate, vel quovis etiam honesto colore impellente, plura beneficia ecclesiastica obtinent, hoc nostro mandato jubentur, sicuti distincte præcipiendo mandamus, ut retento quod ex illis maluerint unico beneficio, cetera intra annum resignent, aut nobis vel deputatis ad hoc nostris, dispensationum suarum privilegia hujusmodi ostendant. Quod nisi debita obedientia præstiterint, scient se ex nostra diligentia in recta & vera ecclesiasticorum beneficiorum dispensatione adhibenda, inobedientiæ aut cupiditatis suæ penas legitimas suscepturos.

Si qui vero posthac sedis apostolicæ dispensatione

ANNO
CHRISTI
1545.

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

tione plura beneficia obtinuerint, compertum. A que a nobis fuerit, eidem sedi (quam in literis, concessionibus, privilegiisque suis rationes causasque honestas & necessarias, prout suggestum ei fuerit, (sequi consuevit) illud ab impetrantibus fuisse, hi sciant nos sanctissimo domino nostro melius informato dispensationum hujusmodi revocationem procuraturos. Unde statuimus & ordinamus, ut in posterum nullus, cujuscumque gradus, aut dignitatis fuerit, ad alterius aut plurium beneficiorum possessionem admittatur, nisi nobis tamquam ordinario loci, dispensationis ejusmodi literas, pro sedis apostolicæ dignitate conservanda inspiciendas, prius exhibeat, Bonifacii IX. & Leonis X. maximorum pontificum constitutionibus semper salvis. Et si B dispensatione dignus videbitur, nihilo minus statuimus, ut tales aut alii quicumque ecclesiarum rectores & beneficiati, vicariis suis tantam ex fructibus portionem relinquunt, quanta ad hospitalitatem servandam, ad jura episcopalia & archidiaconalia persolvenda, aliaque onera ferenda sufficiat; alioquin a suis beneficiis, reservato tamen unicuique patrono aut collatori jure suo, decernimus amovendos.

Hortamur etiam in domino eos, qui plura beneficia curata ex dispensatione apostolica jam obtinent, ut uno quod maluerint, retento, cetera intra annum sine ulla pensione idoneis presbyteris resignent, & Christiano hoc officio pietateque sua severitatem & coercionem synodali- C um, provincialium, aut generalium statutorum aut decretorum antevertant.

Monasteria porro & collegia, aut si qui alii incorporatas cum decimis & censibus ecclesias, quas retineri velint, habuerint, idoneos sacerdotes eis præficiant: quibus de victu, vestitu honesto & competentia jura prospici decernimus: alioquin aut per privationem incorporacionis legitimam, aut honestam ex ecclesiæ illius decimis & viribus assignationem, aut ineptorum sacerdotum remotionem, ejusmodi ecclesiarum commoditati provisiuri.

Prælati monasteriorum, collegia, aut alii unitas ecclesias habentes, vicarios hujusmodi aut sacerdotes constituant, nisi prius per nos aut D nostrum vicarium, ut idonei, fuerint admissi. Religiosos vero, beneficiorum hujusmodi curæ a suis prælati præfectos, non obstante eorum qualicumque exemptione, volumus nobis tamquam ordinario esse subiectos.

XII.

Monasteria cujuscumque ordinis, secundum regulas quas professi sunt, reformari, ipsorumque monachos in obedientia & religione sui ordinis contineri, capitulum disciplinæ frequenter servari, vitia illis quotidie subnascentia severiter corrigi, cultum divinum reverenter & debite servari, concubinarios, adulteros, ebrios, criminosos, infames, suspectos de hæresi aliusve criminibus, poenis debitis castigari, habitum & tonsuram diligenter servari, ædificia & bibliothecas studiose curari, prædia, census & jura conservari præcipimus: repugnantes, aut reformationis impatientes, severa coercionem debitisque mediis castigaturi.

Intermissa sacrarum literarum atque ea etiam, per quæ ad sacras literas pervenitur, studia, apud opulenta monasteria intra sex mensium spatium restaurentur. Ubi vero pauci sunt monachi, iidemque egentes, nos atque alter ad aliud

Conc. General. Tom. XXXII.

ejusdem, aut si commodum videbitur, diverti ordinis monasterium, ubi scholæ restitutz sunt, mittantur, ubi & in sacris literis, & in religionis observantia institui & proficere, atque ad prædicationem divini verbi idonei reddi possint.

A rerum profanarum exercitio monachi abstinere, atque intra monasterii septa, nisi concionum aut sacrorum peragendorum gratia a suis prælati dimittantur, seu ad aliud monasterium destinentur, vel a nobis tamquam ordinario ad curam animarum secundum canonum permissionem evocentur, se se continent. Tempore vero eis a divinis lectionibus vacuo, semper pii & honesti aliquid agant.

Monachi a solitaria vita nomen adepti, familia superflua, equorum fastu & pompæ multitudinem ne se ingerant, aut sibi otiosis, vanisque sumptibus frequentiam in solitudine procurant, sed frugaliter in humilitate vivant: & quæ necessitati supersunt pauperibus, studiosorumque educationi, ecclesiæ fumentem uberitiam facturi, erogent atque dispensent.

Monasteria exorta aut deserta, quantum fieri poterit, restaurentur.

Montales ab egressu monasteriorum suorum, virorumque conspectu continent: eorumque monasteria viri non ingrediantur, nisi id postuler inevitabilis necessitas. Oeconomum ad res suas foris procurandas deligant honestum, fidum, frugalem, qui eis & vilitati ternis mensibus rationem reddat negotiorum suorum. Inutilem, gravem, infidum amoveant, aliumque surrogandum procurant.

Canonice continentis studium nulla voti solemnitate obstrictum sectantes, commune habeant dormitorium, habitu modesto, mundo & castitatis indice utantur. Magna quoque instituti sui commoda ex mensæ communione perciperent, si contra inverteratur apud eas morem adduci ad hoc possent: quod ut faciant, eas in domino hortamur. Sicubi libertiore vita detrimentum famæ patiantur, reformari eadem curabimus.

XIII.

Concionandi officium soli vocati, & ab ordinaria ecclesiastica potestate admissi, sustineant.

Pastores, quibus animarum cura incumbit, vicarios sacerdotes, si ipsi juxta ex causa munus hoc explere nequeant, admittere possunt: notos tamen, & prælatorum suorum testimoniis subnixos.

Concionator, seu doctor divini verbi, evangelium & sacras scripturas non suo, sed orthodoxorum & sanctorum patrum sensu & interpretatione tractet ac doceat. Homilias sanctorum patrum, & martyrum passiones, a fide dignis tamen scriptoribus proditas, post evangelia statim diebus poterit recitare.

E In concione nihil profani, fabulosi, suspective proferatur, sed sint conciones sanorum verborum & sanæ doctrinæ. Concionator se ad captum auditorum demittat: nunc catechistam agat, nunc interpretem scripturarum, nunc vitiorum reprehensorem, nunc doctorem mysteriorum, omniaque, ad lucum Christo afferendum, omnibus fiat: & a quæstionibus perplexis & difficilibus, omni eruditionis ostentatione rejecta, abstinere, caveatque ne se unquam ad convivia injuriasque, quibus ecclesia cum populi offendiculo dehonoretur, delabi contingat.

ANNO
CHRISTI
1548.

Idem clericum & magistratum aut ablates quosvis, suo quosque judici relinquendos, perverso & multis hactenus ulcato iudicii genere, apud populum non accusent, non deferant, non calumniantur: linguisque suis pro seditionum flagellis non utantur: sed sit oratio eorum modesta, sobria, gravis, & verbi divini nervis compacta, qua potentes sint exhortari in sana doctrina, & eos qui contradicunt, arguere.

Misericordiam, bonitatem & caritatem Dei opportuno tempore predicent & extollant, ita tamen, ut iustitiae ejus in benefactorum praemiis largiendis, malefactorumque poenis infligendis non obliviscantur, ut dubitantes & anxii, spe & amore divino inflammantur, vel a peccatis deterrii respiciant.

Elemosynas, satisfactiones, & opera pietatis inducant, ne populus ab eis seductus credat, opinione quadam sua totum se esse, etiamli hujusmodi opera, quibus Christianus fidei partes laudendus est, non faciat, cum tamen Deus sicuti de pleudopropheta apud Ezechielum dicitur sit: *Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui linunt eum absque temperamento.*

Adversus grassantium haeresion tempestatem; populum praeconeant saepe & confirmant. Catechismum, & decalogi praecpta crebro relegant & explicent, in primitiue dent operam, ut perniciosissimus error, qui multorum animos occupat hoc tempore, eradicetur, quo verbum domini limitibus adeo angustis quidam includunt, ut ab eis nihil nisi atramento in sacris bibliis exaratum, pro verbo domini habeatur, cum verbum domini initio nullis libris, sed apostolorum cordibus impressum inveniretur: quod postea non scriptura tantum, sed magna ex parte ecclesiae & fidelium animis sermone communicaverunt, & sacre literae testentur, legem evangelicam ipsissimum domini verbum, in tabulis cordium carnalibus, Spiritu Dei vivi scribendum fuisse. Hortetur praeterea populum, ut verbum Dei attente audiat, ab haeresibus abhorreat, missae officio libenter intersit, frequenti confessione se expurget, mundo corde & avido salutarem Christi corporis cibum excipiat, sacramentis & eorum mysteriis secundum ecclesiae traditionem religiose utatur, & diebus festis, sanctis tantum vacet operibus: memineritque concionator, ut corpus suum in servitutem redigat, ne quos sermone ad pietatem adducere conatur, ipse in servitute ventris & peccati obsolescens, deterreat, aut illis opprobrio fiat.

XIV.

Divinus cultus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis, ceterisque divinis laudibus atque ceremoniis observatus fuit.

XV.

In administratione, usuque sacramentorum, ut confusio & schismata in ecclesia Dei vitentur: & apostolicis traditionibus, sacrisque canonibus & legibus reverentia debita habeatur, ceremoniarum, orationum, rituumque receptam uniformitatem, parochos nostros in omnibus sequi volumus atque jubemus.

Volumus etiam populum, quid in cujusque

sacramenti collatione agatur, in concionibus & sacramentorum administratione frequenter doceri.

Lingua Latina, cui veluti divino instrumentum in ipsa crucis ara sacris utibus dedicato, ecclesia occidentalis religionem Christianam fert acceptam, in sacramentorum administratione, atque ecclesiasticis officiis per totam nostram dioecesim retineatur, & exclusa revocetur. Quae vero Germanica lingua secundum antiquas legendas pronuntiari consueverunt, mutare fas non sit, sed & ipsa quoque conserventur.

XVI.

Solemnes ceremoniae & orationes circa baptismum hactenus in ecclesia catholica nutritae, & in agendis ecclesiae nostrae descriptae, nisi necessitas illud cogat, non omittantur. Quorum significationes populo saepius exponi mandamus ut professionis suae, qua Christo initiatus est, admoventur.

Suscipientes quoque seu sponsores parvulorum, aetatis provecti sint, atque in fide probe catechizati & instructi, quo non ore tantum, sed & mente & serio ad interrogata respondere, suum munus intelligere, & parvulos, ubi adoleverint, & res postularit, in fide orthodoxa instituire possint: aetate vero aut fide nondum provectos, ad tantum munus admitti non debere, & ipsa ratio suadet & nos praecipiendo decernimus.

XVII.

Parochi suo tempore de confirmationis origine, mysterio & chrismatis arcano subditos sibi doceant, eosque, ad ejus desiderium accendant: ut nobis, quod ex officio nostri debiti crebro facere institimus, aut si qua justa causa impediti fuerimus, suffraganeo nostro, dioecesim nostram ad confirmandos baptizatos circumventibus, prompti paratique sint ad hujus sacramenti susceptionem, faciliusque, quae ipso administrationis tempore dicuntur agenturve, percipiant.

XVIII.

Canon missae submissa voce, excepta dominica oratione, pacis exoptatione, Dei invocatione, & postrema populi salutatione, quemadmodum hactenus a catholicis factum est, summaque religione, ut mysteriis tremendis sua conferatur auctoritas, pronuntietur.

Reliquae vero missae, quae catechumenorum dicitur, partes debita religione & voce alta intelligibilique legantur, aditque semper legenti minister, qui ecclesiae nomine respondeat sacrificanti.

Evangelia vel epistolae dominicae & festis diebus in parochialibus ecclesiis populo, sive ante factum, sive sub eo, sive etiam a prandio, quod tempus epistolae declarationi non incommodum videretur, lingua Germanica exponantur: eoque tempore nulla missa, ne populum ab auctoritate distrabi contingat, celebretur. Ut nimia festinatio in missae lectione aut celebratione religiosas aures oculosque offendit, ita incondita prolixitas fastidium potius generat, quam devotionem. Quapropter sacerdotibus nostrae dioecesis devotam mediocritatem & toto sacratissime actionis tempore decorum quid ex corporis

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

poris gesta, vestium sacrarum munda compositione, ipsoque vultu cloceat, commendamus.

Organa ad populi aures nullum aliam sonitum, aut numerum deferant, quam qui religiosus ac pius ab omnibus habeatur. Melodiarum aut alio pertinentes, procul abstant: profani etiam rhythmus ecclesiasticis sonis, aut verba sententiarum ecclesiasticarum profanis numeris aut rebus ludibrii causa non accommodantur. Nam cum aut melodiarum aut orationes sententiarum sacrarum in profanam consuetudinem abeunt, fieri non potest, quia ad suum usum in ecclesiis depromptis animos audientium memoria illius ludibrii aut scommatis pungant, atque avocent a devotione.

Sub elevatione sacræ hostiæ, antiphonæ ad hoc sacrificium tantum pertinentes cantentur: quamquam melius & veteri ecclesiæ convenientius esset, præsentiam dominici corporis in altissimo silentio prostratos contemplari. Si quæ autem alia antiphonæ ex consuetudine aut fundatione cantari solita fuerint, ex prædicto sacro cantentur.

Concordiæ & pacis symbolum, veluti imaginacula crucifixi ab ore sacerdotis pacem populo imprecantis, secundum cuiusque ecclesiæ ritum hæcenus servatum, aut commodiorem institutionem, ad altantes in missis solemnioribus deleatur.

Ignotos sacerdotes & qui publicis criminibus infames sunt, aut solum quæstum sectantur a celebratione huius sacri repelli jubemus.

Hostia vitalis pro infirmorum viatico in loco mundo & honorato, accenso ad eum perpetuo lumine, servetur.

Eadem si in solemnibus festivitatibus aut magnis supplicationibus circumfertur (quod nisi ex catholico instituto, aut gravi causa præsentibus devotis cultoribus, fieri non debet) quicquid veram devotionem non excitat, ludique omnes profani removeantur.

Sed & quando ad infirmos deferretur, lumen præferri, & campanella fidelibus signum dari præcepimus. Caveat tamen presbyter, aut ad infirmum pauciores duabus particulis non deferat, ne populus in redeuntis manibus inane vasculum adoret, sin autem contigerit forte, ut reverti ad templum sine eucharistiæ sacramento cogatur, lumen præferri aut signum dari prohibeat.

XIX.

Non sine magna animi nostri molestia intelleximus, nonnullos nostræ diocesis laicos salutis suæ adeo immemores esse, ut nec constituto ab ecclesiâ catholica tempore confiteantur, neque ad sacratissimæ eucharistiæ assumptionem nulla ratione se præparent, aut ab ea penitus absterneant. Quocirca in virtute tantæ obedientiæ, & sub poenæ alias super hoc constituta, universis & singulis parochiis, aut eorum vicariis præcipimus, ut quadragenarii jejunii singulis dominicis diebus, capitulum, quod incipit, Omnis utriusque sexus: subditis suis publicent in ecclesiis, & contra inobedientes ad poenas iuxta tenentem constitutionis jam dictæ procedant.

Tenor ac verba capituli, Omnis utriusque.

ANNO
CHRISTI
1548.

Omnia utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti: & injunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprio sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi perceptione duxerit ecclesiis: atque ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana carcat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quilibet ignorantiam cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti iusta de causa peccata sua confiteri voluerit, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cantus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sanctiati, diligenter inquirens de peccatorum circumstantiis & peccatis: quibus prudenter intellegat quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodatur peccatorum: sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam si peccatum in poenitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam poenitentiam in arduum monasterium deturbandum.

Sequuntur casus aliquot, in quibus sacramentum eucharistiæ personis ejusmodi criminibus gravatissimis non ministrari, aut saltem ad tempus differri debet: qui & ipsi una cum capitulo, Omnis utriusque sexus vulgari lingua suo tempore sunt publicandi.

Cum ex laudabili catholice ecclesiæ consuetudine singulis annis vobis dilectissimi in Christo, denunciari solet, cuiusmodi sacrosancti ac venerabilis corporis dominici sacramenti perceptione interdictum sit, reverendissimus in Christo pater & princeps dominus dominus Otto sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis & Episcopus Augustanus in cunctis suis diocesis parochiis denunciationem sub hac, quæ subditur, forma & ratione fieri mandavit.

Primo, quando hoc præstantissimum sacramentum hominum e religione Christianorum unio est & conjunctio cum Deo cuncti infideles, qui ab ecclesiæ communione & societate disjuncti sunt, ut sunt Judæi, Ethnici, hæretici, & quotquot hæreses manutinent, tuerentur, eisque opem ferunt, ab ejus perceptione arceandi sunt.

Arceandi sunt etiam, qui papalis vel episcopalis excommunicationis sententia conficti publice denunciati sunt: siquidem illi ab ecclesiæ communione excluduntur, donec absolutiois beneficium consequantur.

Item ubi catione & electione ecclesiastica communiter interdictum est, ut sit tempore interdicti, donec ejusmodi perdat interdictum, non licet

sanis

ANNO
CHRISTI
1542.

sanis hoc percipere sacramentum: attamen agrotis ad extrema tendentibus id ministrare permittitur.

Item cum unusquislibet in sua parochia veneranda debeat accipere sacramenta, illis qui alterius sunt parochis, non licet in alienis ecclesiis hoc percipere sacramentum, dum absque sui pastoris permisso atque ex illius contemptu alii in locis id sumere voluerit. Et sacerdos, si ea de re certus fuerit, ejusmodi alienae parochiae subditis sacramentum non porriget.

Item quando praecellens hoc sacramentum sana mente & ex vera devotione sumendum est, ejus perceptio pueris infra annos discretionis interdictum est: sicut & illis qui mente capti sunt & ratione destituti, ut sunt amentes & insani, sive id naturaliter, sive ex demonum obsessione patiantur: nisi forte quandoque mentis compos reddantur. Tum enim quamdiu ratione sua probe utuntur, sacramentum hoc eis ministrari potest.

Item ex eisdem jam dictis causis etiam illis hoc venerabile sacramentum praebendum non est, qui perpetua stomachi cruditate laborant: siquidem dum is perleverat morbus aut agra affectio, sacramenti hujus sumptione eis interdictum est. Si quis etiam venerandum hoc sacramentum absque ulla ratione vel devotione, aut secus quam institutum est, exepat, aut indignè, puta vel ad incantationem aut superstitionem, eo uti velit, ei sacerdos, dum id resciscit, nequaquam ea ratione ministrare debet, sed populum Christianum sibi subditum instruat ac informare, uti pro catholice ecclesiae constitutione ad id sumendum preparare se debeat.

Item ne hoc praecellens sacramentum aliqua afficiatur injuria & contemptu, ex sanctorum patrum decreto & institutione etiam infames omnes ab ejus perceptione prohibendi sunt, ejusmodi sunt praestigatores, incantatores, publice rei & scurræ, & qui ludis vacant jure pontificio prohibitis, itidemque scorta ac leones, & qui Judæis serviunt, aut eorum alunt proles, vel alia illicita cum eis commercia habent, & si qui alii ejus generis sunt: ii, inquam, omnes ab altaris sacramento removendi sunt, donec vita sua improba penitus abdicata, irrogatam sibi poenitentiae multam persolverint.

Item femina virilem habitum malo animo gestantes, quo perversam suam expleant voluntatem, & venerando hoc sacramento attendere sunt, donec id mali penitus correxerint, & satisfecerint.

Item quotquot se segregant, ad haereses deficiunt, & peregrina quaedam sectantur instituta ab ecclesia minime approbata, ut sunt qui in latebris clandestino conveniunt, & singularem aut etiam rejectam atque damnatam colunt fidem: Illi etiam qui ejusmodi haereses palam praeserunt & exercent, ne qui ad fores templorum consistunt, ferreis sua sponte circulis devincti, aut sine poenitentiae injunctioe sese flagellis cedunt.

Item qui sectam pauperum de Lugduno colunt, in plateis panem propter Deum sibi dari alta voce precantes, tamquam perfecti sint. Hos omnes singuli parochi tribus dominicis publice & suggestu, ut ab his abstineant, & ceteris Christianis sese conforment, admonebunt. Quod si obtemperare nolint, ex sua ecclesia & parochia eos expellent, nec sacrosan-

A. Cum eis ministrabunt sacramentum. Ita enim habent statuta synodalia provinciae Mogonti-

nae. Item quicumque superstitioni dediti sunt, ut certis quibusdam ac singularibus nec approbatis utendis benedictionibus, aut rejectis diebus, aut incantationibus demonum, aut futura praedicendo ex libris magicis, aut alias, vel quippiam ejusmodi sectando, quod sit Christianae fidei, aut praecceptis & constitutionibus ecclesiae adversum: iis omnibus negandum est hoc venerabile sacramentum, nisi pro sui confessoris consilio ejusmodi superstitionibus profus renuntiaverint, & pro admissis poenitentiae multam susceperint.

B. Item cum unusquislibet Christianus ad idem sacratissimum sacramentum percipiendum per veram contritionem & peccatorum suorum puram confessionem sese preparare obstrictus sit, illis omnibus ejus sumptione interdictum est, qui absque contritione & confessione in suis manent peccatis: & speciatim illis, qui secundum sanctae ecclesiae praecceptum singulis annis semel non confitentur. Tales enim ab ecclesia ejiciendi sunt, & in extremis, si sic decedant, Christiana sepultura eis neganda est.

Item cum confessio integra & indivisa esse debeat, & cum proposito deinceps peccata non admittendi; eam ob rem quicumque in publicis ac notoriis degunt sceleribus, ut sunt manifesti adulteri & adulterae, aut qui alias in lupanaribus simul visitant, & publici feneratorum, & qui alios ad eadem inducunt, & id genus alii, ad hujus venerandi sacramenti communionem admittendi non sunt, donec se ipsa & factis testatum reddant, se suis omnino valuisse criminibus, & poenitentiae satisfactionem recepisse.

Item quando legitimo juncti matrimonio simul degere sunt obligati, si qui ex illis absque superioris ecclesiasticae seu spiritualis iudicis sui permisso ipsi se disjunxerint sive divorcium fecerint, quamdiu absque juridica separatione vel concessione se junctim vixerint, non ministrandum, sed negandum est eis dominicum sacramentum.

Item iis annumerandi sunt, qui alearum lusus perpetuo vacant: quibus non est porrigendum venerabile sacramentum, donec inde abstineant.

Item qui ebrietati & crapulae ac comestationibus perpetuo dediti sunt & inhaerent, & maxime qui festos dies aut noctes in tabernis exiunt, illis post factam confessionem venerabilis hujus sacramenti sumptione per triginta dies est interdicendum, uti ab his vitis sese emendent. Quod si facere nolint, juxta canonum decreta etiam morte multandi sunt.

Item qui aliena detinent bona invitatis illis, quorum ea sunt, possuntque restituere, iis negandum hoc dignissimum sacramentum est, donec restituerint.

Item qui sacras perfringunt aedes, & despoliant, & qui sanctorum ac Dei templis damna inferunt, ab hoc debent excludi sacramento, donec relictis hisce sacrilegiis, Deo dicatis locis satisfecerint atque restituerint.

Item quotquot proximis suis intra eorum terminos, sive illi sint agrorum, sive pratorum, sive hortorum, sive arearum, injuriam inferunt vel invadendo, vel inarando, vel aedificia extruendo, si festis id agant diebus, hujus eis

ANNO
CHRISTI
1542.

P. III.

b. Lxx. in
monte.

VENE-

ANNO
CHRISTI
1548.

venerabilis sacramenti perceptione interdictum est, donec ab his cessent injuriis, & latis satisfecerint.

Item subditi, qui propriis dominis suis ob accepta verbera, aut castigationem, vel alias fidem & obedientiam prestare nolunt, sacramenti hujus sumptione interdictum est, donec se morigeros praebeant, & agant penitentiam.

Item quicumque iniqua mensura vel pondere emunt aut vendunt, triginta diebus jubentur abstinere a sacra communione, posteaquam ex canonum praescripto interrogati sibi penitentiam multam susceperint.

Item quotquot iustas non solvant decimas, parochi sui tribus vicibus admonere debent, ut eas jure persolvant. Quod si admoniti facere recusabunt, neganda est eis sacra communio, donec satisfaciant, & multam sibi imponi patiantur.

Item quibus alicujus testamenti negotia bona fide exequenda commissa sunt, si ultra annum rem differant, auctoritate episcopi ad executionem compellentur; poteruntque ob ejuscemodi negligentiam, si iusta & rationabilis causa desit, sacra communione prohiberi.

Item quando singulis quisque e religione Christiana sanctis ecclesiarum praecipis obtemperare tenetur, puta, ut jejuret, festa celebret, confiteatur peccata sua, sacras inviset vias, & alias sanctae ecclesiae consuetudines colat & observet, quicumque animo obstinato iis sese opposuerint, eaque contemptui habuerint, a dignissimi sacramenti perceptione excludentur, donec redeant ad obedientiam, & pro suis peccatis multam sibi irrogari ferant: idque illi maxime, qui spretis templis consecratis, absque praesulis sui permisso in aliis locis plebem orationis causa congregant. Qui enim id agunt, excommunicationis sententia ligati sunt, nec licet eis dominicum percipere sacramentum.

Item qui sacerdotem e suggestu concionantem impediunt, atque in ejus contemptum ex sacris sedibus abscedunt, a sacra communione arceudi sunt, donec sese emendent, & agant penitentiam.

Item quotquot ex ecclesiastici decreti sive praecipii contemptu, dominicis aut aliis festivis diebus sacrum missae auscultare nolunt, nec in ipso missae officio perseverant, donec sacerdos ultimam benedictionem impertiat, pro judicio confessoris sui a communione prohibentur, donec agant penitentiam.

Item quicumque dominicis & aliis festivis diebus rebus venalibus, quae ad necessarium corporis victum non requiruntur, mercimonia exercent, synodalibus statutis a venerabilis sacramenti sumptione prohibentur, donec ab his penitus abstineant.

Item qui clanculum sese jungunt matrimonio, iis sacra communio neganda est, donec secundum ecclesiae constitutionem publice se denuntiare faciant.

Item qui dominicam orationem & symbolum apostolorum ex desidia aut contemptu discere nolunt, poterunt a suo confessore sacra communione prohiberi, donec ea addiscant.

Item quicumque omnipotentem Deum, aut sacratissimam Dei genitricem, vel alios sanctos palam blasphemant, aut eis maledicunt, vel per eorum nomina vel membra indigne ac impie jurant, & imprecantur seu maledicunt,

ab ecclesia ingressu & sacra communione excludendi sunt, donec publicam egerint penitentiam.

Item quotquot sacerdotalem dignitatem, & sacerdotes ipsos publice dehonestant aut conviciantur, iis similiter ecclesiae aditu & sacra communione interdictum est, donec penitentiam egerint.

Item qui animo deliberato homicidium perpetrant, & qui erga proximum inimicitias, aut invidentiam ulcisci meditantem animo gerunt, aut qui proximos inique opprimunt, aut eorum estimationi & honori falso derogant, si omnes ad venerabilis sacramenti perceptionem non sunt admittendi, donec vel pacem conciliando, vel aliena damna restituendo satisfaciant, & irrogatam penitentiam multam persolverint.

Item pater & mater qui proles suas a mortis periculis non custodiunt, si ve id scientes fecerint, si ve ex incuria ac negligentia, aut forte in somnis, poterunt ad tempus a confessore suo praestantissimi sacramenti sumptione prohiberi, donec penitentiam expleverint.

Item cum sacris canonibus sub excommunicationis poenis cautum sit, ne quisquam cujuscumque status sit, adversus ecclesiasticarum personarum, templorum aut monasteriorum ecclesiasticam libertatem sancire quippiam vel statuere auserit, eam ob rem quicumque tale aliquid praecipiant aut statuunt contra ecclesiasticam libertatem, aut ejuscemodi decreta manutinent ac tuentur, & secundum ea judicant, aut talibus mandatis utuntur, & personas bonaque ecclesiastica exactionibus aut aliis modis gravant, iis omnibus sacra est communione interdictum, donec hujuscemodi mandata & constitutiones abrogent, ab iniquo proposito cessent, & inde absolvantur.

Item quando sacri canones vetant, ne quis manifestam usuram non esse restituendam, aut quod per usuram quaesitum est, non esse reddendum, sententiam ferat: si quis autem id agat excommunicationi subjaceat; quicumque talem ferunt sententiam, iis hujus est perceptione sacramenti interdictum, donec inde absolvantur, & penitentiae multa eis irrogetur. Potest denique unusquislibet confessor, cui curae sunt animae sibi consentium, pro peccatorum magnitudine & gravitate eisdem sibi consentibus seu filiis confessionis suae ex causa quae sibi iusta videbitur, ad tempus sacra communione interdicere, eique tales consententes morem gerere debent: nisi a superiori ecclesiastica potestate aliud impetraverint. Quod si peccatum occultum sit, & talis quispiam ad altare accedens, venerabile sacramentum sibi porrigi publice petat, non id illi sacerdos negare debet: quamquam hoc ipso quod contra sui confessoris prohibitionem accedit, peccatum admittit.

Catholicis ecclesiae pietissimae matris lenitas, de rigore poenarum canonicarum, de quibus omnes canones poenitentiales extant, tantum remisit, populisque sibi ex ea clementia permisit tantum, ut difficile sit eas leges hoc tempore in usum ecclesiasticum revocare. Nam cum Christianorum licentia in peccando crevisset, saepeque anni poenitentiales ex iis canonibus in numerum ingentem poenitentisque vitam etiam longissimam excedentem consueverunt, aut senio moribusque gravati satisfacere nequirent: factum deinceps fuit, ut ille poenae ex clementissimae matris ecclesiae indulgentia & thesauri meritorum Christi & martyrum dispensatione, in elemo-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

mosynas, orationes, sacrorum locorum visitationes, aliave Christiani hominis exercitia commutarentur. Quoniam igitur & poenarum usus exolevit, & indulgentiarum huiusmodi haereticorum culpa plerisque contemptui sunt, parochis nostrae dioecesis inungimus atque mandamus, ut contententes harum poenarum saltem admonent, iudiciumque veteris ecclesiae circa eas explicant, & pestilentem illam opinionem, qua persuasum plerique habent, hominem peccati actualis poenam divinae iustitiae non debere, ex animis contententium evellant, atque poenitentiarum canonum severitatem, pro recepta posterioris aetatis consuetudine, orationibus, elemosynis, jeuniis, aliisque id genus pietatis operibus, pro satisfactione poenarum inunctis mitigent, prudentique iudicio pro lepra qualitate, poenitentisque viribus, facultate & affectibus expensis, simul & medicinam animae ulceribus adhibeant, & poenas delinquentibus infligant. In peccatorum sacramentali inquisitione caveant, ne inconsulta diligentia, pusillorum animas scandalizentur.

Decernimus etiam, ut confessores probatam aliquam confessionis summam legant, qualis est beati Antonini, Caymi Mediolanensis, aut Thomae cardinalis Cajetani, ex eaque criminum differentias, magnitudines, causasque optime discant, ut salutarem medicinam facere suo tempore possint.

Præterea ne ecclesiarum rectores videantur pecuniae magis, quam animarum saluti studere, statuimus & ordinamus, ut deinceps quilibet confessor idoneus laicos contritos & confessos ab omnibus peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, nobis tanquam ordinario ante reservatis, absolvi possit: homicidiis, haereticis, & excommunicatis, quos ad nos vel poenitentiarium nostrum remitti volumus, dumtaxat exceptis. Quod ad clericos attinet, in hac parte nihil esse volumus innovatum.

Mandamus denique, ut a contententibus pro confessionis auscultatione, aut absolutione nihil exigatur.

Postremo presbyteris nostrae dioecesis omnibus præcipimus, ne posthac eos qui se monasteriis aliiive locis in casibus ledi apostolicæ aut nobis tanquam ordinario specialiter reservatis, aut ad contentiosi fori indagacionem pertinentibus, absolutos esse prætendunt, tanquam rite absolutos admittant, aut tolerant: sed eos ad nos seu poenitentiarium nostrum remittant, ut nobis aut officialibus nostris de canonicis eorum absolutionibus fidem faciant legitimam, superque præmissis expeditionem salubrem recipiant, & quod vel iustitia suaferit, vel rationis ordo dictaverit, exequantur, donec hi qui se absolvendi potestatem huiusmodi habere assererunt, privilegia sua nobis congruo tutoque loco exhibuerint, eaque a nobis fuerint examinata. Quia tamen in re mendicantium ordinum fratribus, eorumque facultatibus, ipsis a summis pontificibus concessis, nolumus præjudicari: Quin ipsi, tam ut iure pontificio cautum est, quam ut nobis prædecessoribusque nostris eis concessum fuit atque conceditur, Christi fidelium confessiones audire, & eos in casibus sibi, ut præfertur, concessis, in foro poenitentiali absolvi, poenitentiasque salutaris inungere valeant & possint, quemadmodum ecclesiarum rectoribus nostrae dioecesis concedere consuevimus.

X X.

Unctionis extremæ sacramentum cum litanis & orationibus a majoribus acceptis, totaque ecclesia servatis, fidelibus impartiendum jubemus.

Sacerdos infirmum consoletur, a curis & desideriis præsentis vitæ ad spem æternæ salutis erigat: diabolum & terribilia ejus alto animo contemnere, Christi que misericordiam sperare jubeat, atque ita confirmatum cum benedictione Christo commendat.

A reditu quoque comitantem multitudinem infirmitatis humanæ admoneat, atque ad preces pro infirmo in calce terreni agonis luctante fundendas hortetur.

X X I.

Sacerdotem nuptias alibi quam in ecclesia, quæ proprius est sacramentorum locus, admittente, conjugere, aut benedicere prohibemus.

Vetamus etiam a sacerdotibus eos conjugere, de quibus edictis, aut proclamationibus, ut minimum tribus, iisque tribus diebus festis sibi succedentibus, propositis, aut in concione publice factis, non constiterit eorum conjunctionem nulla legitima canonicave causa impediri, aut eos a parentibus, tutoribus, vel cognatis ad hanc copulam non cogi, sed liberum ad eam consentium asserre.

Jungendos matrimonio admoneri quoque a sacerdotibus volumus, ut parentum & amicorum consilia potius quam privata desideria sequantur: exemploque Tobie, jeuniis & orationibus sese præparent, atque commendent gratiam Dei. Doceri etiam eos præcipimus matrimonia, etsi quo ad personas contrahentium legitima rataque sint, tamen nisi religione & fide eorum sanctificentur, Deo grata non esse, sacramentalique gratia, donec vitium suum emendaverint, ecclesiisque legibus subdantur, destitui.

X X I I.

Pro reconciliacione poenitentium, aut alicujus sacramenti vel sacramentalium quorumcumque administratione, sacerdos de pecunia aut re qualibet sibi danda minime paciscatur: sed eadem pro temporis, loci, personarumque necessitate, secundum ritum ecclesiarum, sine mora administret. Verum quia ratione jureque discante, socii passionum ad consolacionum societatem merito admittuntur: permittimus tandem etiam iudicis officio implorato, exigi, quod in huiusmodi ex consuetudine debetur: ad cujus observationem laicos hortamur, & quantum de jure est, adstringi volumus atque compelli.

X X I I I.

Prælati nostrae dioecesis, virgines, ecclesias, altaria, cœmeteria consecrari, sacra loca quocumque modo execrata reconciliari, vasa vestelique sacras, aquam, sal, palmarum ramos, fructus, herbas, cereos, agnum paschalem, fructus novos, & quæ sunt talia, quæ de jure, vel consuetudine ante hanc catholicæ religionis perturbationem consecrari aut benedici consueverunt, suo quæque tempore & loco suisque ritibus & orationibus per totam nostram dioecesim benedici jubemus. Si quid vero locorum aut rerum non consecratum, aut execratum fortasse fuerit.

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

fuert, quod consecrari aut reconciliari debuisset, nobis intra proximum mensis spatium indicari ab his quorum hac cura esse debet precipimus, ut nostro episcopali muneri in hac etiam parte satisfacere possimus.

Parochi, & quibus in nostra diocesi verbi Dei predicatio incumbit, populum doceant, loca, vestes & vasa usibus profanis exempta, & sacramentorum Christi ministerio mancipata, ideo consecrari & benedici, ut sciamus nos nisi sacris & divinis rebus vacandum, gratia Dei illic ceu numine divino praesente. Praeterea res alias humanis usibus necessarias in nomine Christi per orationem ministri & verbum Dei benedici, ut nobis divina beneficentia contra adversarias potestates, incantationes, magias, fraudes, & machinationes inimici pertinaciter nos oppugnantis profint, & virtutem concipiant.

Ceremonias vero majoribus nostris, hominibus religiosissimis usitatas, quod ad varios pietatis usus valeant, & exercitia quaedam sint, quibus mens exteriarum scilicet rerum sensu & significatione, ad divinum cultum ipsumque Deum attrahitur, in ecclesiis nostrae diocesis retinendas, & ubi abrogatae fuerint, revocandas esse statuimus atque ordinamus.

Et quemadmodum a parochis concionatoribusque nostris de caeremoniarum significationibus populum doceri volumus, veluti cereos ad laudem & gloriam ejus qui lucem inaccessibilem inhabitat, & omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat, accendi: Thura incensa significare orationes & desideria nostra cum odore honorum operum ad Deum ascendere oportere: Processiones laetas, nostram de Christi triumpho & gloria exultationem: Lugubres, nostrum in hac lacrymarum valle exilium indicare, & illis Deo gratias agi his veniam peccatorum, & pro vindicta misericordiam implorari: ita eundem populum sedulo moneri jubemus, ne caeremonias religiosissime institutas, in abulum vertant aut superstitionem, sed ipsi ad pietatem exercendam utantur, atque ut processiones sint graves, ordinatae, honestae, Christiana religione dignae, atque a vanis saecularibus studiis profus alienae.

Cum autem Deo optimo maximo creatori & redemptori suo honorem, timorem & reverentiam homo tamquam creatura debeat, multoque videamus ea in re damnata ignavia desides esse, omnibus ecclesiasticis personis nostrae diocesis districte praecipiendo mandamus, ut posthac summa pietate Deum ubique & honorant & timeant, praecipue vero in templis humiliter reverentur & venerentur. Et cum in nomine domini nostri Jesu Christi omne genu caelestium, terrestrium, & inferorum flectendum sit: volumus ut omnes, quotiescumque in sacris concionibus aut missis nomine sanguinis vel corporis Christi aut Dei genitricis Mariae virginis fiat mentio, aut quando canticum, Gloria in excelsis, aut Gloria tibi domine, ante evangelii initium, aut nativitate Christi ex virgine & incarnatio in symbolo, aut gratiarum actio in praefatione, aut hujusmodi alia in divinis officiis canuntur, vel commemorantur, detecto capite genibusque flexis ante altare, vel ut locus tempusque postulerit, Deo reverentiam exhibeant debitam, & populum ad ejus rei imitationem verbis factisque commoneant atque hortentur.

XXIV.

De diebus festis feriandis nihil innovare volentes, praecipimus ut festivitates Christi, ac beatae Mariae virginis, aliorumque sanctorum, juxta constitutionem & ordinationem per quondam felicis memoris Christophorum episcopum Augustensem praedecessorem nostrum desuper factas & divulgatas, quorum tenor subalteritur, deinceps celebres habeantur.

Christophorus Dei gratia episcopus Augustensis dilectis nobis in Christo decano & camerario capituli in N. salutem in domino.

Licet superioribus annis constitutiones in particulari conventu Ratisbonae habito per sedis apostolicam legatum factas, per totam diocesin nostram publicari fecerimus: ad aures tamen nostras pervenit, quod has constitutiones, & praesertim quoad observantiam dierum festivitatum ab aliquibus vestris capitularibus plebanis inaequaliter observentur. Ex quo multi emergunt errores, in divini cultus contemptum, & scandalum plurimorum. Unde nos, sicuti nostro incumbit officio, hujusmodi erroribus in futurum obviare cupientes, festa in diocesi nostra celebranda hic inseri fecimus: videlicet statuiimus, ordinamus, & volumus, ut de cetero dominica dies, quae in gloriam dominicae resurrectionis, ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celeberrime semper habita est, dies quoque nativitate Christi, sancti Stephani, & Innocentium, circumcisionis, epiphaniae, paschae cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia tantum, corporis Christi, quatuor festa beatae Mariae virginis, nempe purificationis, annuntiationis, assumptionis & nativitate, natalitia apostolorum, Joannis Baptistae, Magdalenae, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai, Catharinae, Hulderichi atque Afrae patronorum nostrorum, sicuti hactenus observati fuerunt, celebres quoque & festi habeantur. Mandantes insuper vobis, ut festa jam specificata observetis, & a parochianis vestris observari faciatis: in ceteris autem festivitatibus, quacumque ratione vel institutis vel receptis, cuique liberum permittatis. Datum in castro nostro Dilingensi, anno a nativitate domini 1539.

XXV.

Cum post innumeras novationes nostra tempestate in fidei orthodoxae articulis, moribus & ritibus a perveris hominibus introductas, nihil intentatum relinqueretur, quo populi aures a novatoribus captae detinerentur: eo tandem ventum est, ut oratio dominica, angelica saluatio, apostolorum symbolum, & decalogi praecipua, quae majores nostri in Germanicam linguam religiosissime conversa nobis tradiderunt, ab istis inverterentur: illaque reverendissima religio, verborum majestas, tenor atque numeri, in animos hominum una cum materno lacte instillati, e media ecclesia tollerentur: adeoque ut qui nova interpretatione usi sunt, intelligerent se a vetere devotione esse dimotos. Nam ut unico exemplo ostendamus, sequens nostrum statutum ratione non carere, ab istis novis interpretibus factum est, ut quod antea in oratione dominica dictum fuit, Pater noster qui es in caelis: ab istis dicatur, Noster pater in ca-

ANNO
CHRISTI
1548.

culis: jamque sive data opera, sive casu aliquo A
hostili id acciderit, essentis verbum sedem
suam in divinis paternitatis invocatione admi-
serit. Ut igitur antiqua verborum religio atque
in ea devotio passim conservetur, plebanis ec-
clesiarum parochialium in virtute sanctæ obe-
dientie districte præcipiendo mandamus, ut
singulis diebus dominicis, finita concione, ora-
tionem dominicam, angelicam salutationem,
symbolum apostolorum, & decalogi præcepta,
distincte ac tractatim ita prælegant, ut populus
legentem repetitione subsequi, ea dilcere, &
memoris mandare possit.

XXVI.

In primis statuimus & ordinamus, ut nullus
nostræ Augustensis ditionis aut diocesis, cu-
juscumque ætatis, status, ordinis aut gradus
fuerit, ad scholas & gymnasia de schismate aut
hæresi suspecta, nuperque natis de religione per-
versis opinionibus contaminata, discendi docen-
dive causa audeat proficisci. Nam qui contra fe-
serit, is sciat se nobis poenas debitas daturum.

Quod vero ad nos attinet, academiis incor-
ruptis & in catholica doctrina vitaque perse-
verantibus potestatem facimus, nobis viros
literatos ad regendum ecclesias idoneos signi-
ficandi: quorum in collatione beneficiorum pa-
rochialiumque ecclesiarum, apud quos residere
voluerint nostræ diocesis, honestissimam ratio-
nem nos habituros, eosque, si digoi ea re vi-
debuntur, etiam apud sanctissimum dominum
nostrum Paulum pontificem maximum, C
cujus optimam mentem ad hoc inclinare co-
gnovimus, summo studio atque diligentia pro-
motos pollicemur.

Concilii quoque Lateranensis decretum am-
plexi, præcipimus, ut quæcumque aut qualia-
cumque canonicorum collegia, scholas pro cu-
jusque collegii magnitudine, sicubi aut delitæ
sunt, aut novis opinionibus infectæ, erigant
& restituant.

His præficiantur magistri & prædagi in-
corruptæ vitæ, a quibus tam pietatis Chri-
stianæ prima principia, quam rudimenta lite-
rarum juventus hauriat, eaque in classes, si
ætatis ætate ingeniorum ratio id postulare vide-
tur, dividatur.

Quibus etiam nihil, quod eorum innocen-
tiam vel in religione, vel in moribus lædere
possit, prælegi mandamus.

In reliquis vero opidis ubi collegia non sunt,
scholas, quarum magistri boni, honesti & do-
cti sint, instaurati, aut conservari jubemus.

Apud singula frequentioraque canonicorum
collegia singuli theologi honesti stipendiis con-
ducti habeantur: qui certis diebus & horis in-
terpretentur biblia, ac de re theologica junio-
res canonicos, vicarios, & alia collegii mem-
bra doceant: ubi eorum quisque ad lectionem
suae professioni & instituto congruentem com-
parere teneantur.

Doctores unius præbendæ proventus, donec
in docendo persevererit, assignentur: qui, si non
suffecerit, ratio aliqua incurrat, ut ei quantum
sit saus suppedietur.

XXVII.

Hospitalia nostræ diocesis conservari, redditus
ad ea destinatos in nullos alios usus converti,
atque sicubi alienati, aut in privatos usus con-

versi fuerint, revocari jubemus: Sin apud colle-
gia, monasteria, aut sacras alioquin ædes, ho-
spitalium redditus cum ceteris redditibus aut bo-
nis confusi fuerint, & hodie ignorentur: curabi-
mus nihil minus, ex collegii, monasterii, aut
sacrae illius ædis æratio aut proventus, pau-
perum & infirmorum necessitati provideri.

Videmus, orphanis, & qui ad quærendum vi-
ctum sibi non sufficiunt, ex eo loco, ubi hospi-
talia constituta sunt, oriundi in ea recipiantur:
peregrinis autem hospitalia pro refectioe tan-
tum, non autem in fraudem indignarum pau-
perum pro inhabitatione patere concedimus.

Hospitalium, quorum fundatores sibi pro-
visionem ac dispensationem retinuerunt, admi-
nistratores, saltem semel in anno provisoribus
rationem reddant, quorum omnium curam &
inspectionem præcipuam, nobis divino aspi-
rante numine, pro ordinaris nostra auctorita-
te sumemus.

XXVIII.

Principes, comites, barones, nobiles, civi-
tatisque Augustensis, atque aliorum opidorum
& municipiorum nostræ diocesis magistratus &
præfectos hortamur in domino, atque in vir-
tute ecclesiasticæ obedientiæ requirimus, eis-
que munere, quod Deo auctore gerimus, con-
fisi, mandamus, ut invocati nobis nostrisque
vicariis in exequendis hujus sanctæ synodi de-
cretis auxilio sint: Jurisdictionem, libertatem,
ac immunitatem ecclesiasticam, imperatorum
legibus, & sacris canonibus, episcopis & cle-
ro tributam ac firmatam tueantur, nobisque
conferent: ad hæc etiam, ne ecclesiis, quas
tutionis, protectionis, aut advocacionis jure
teneri deberent, contra fidei datæ sacramen-
tum, gravia & iniqua onera imponant, ne
iplos tandem Cæsareæ majestatis præcepto aut
amoveri contingat, aut limitibus præscriptis,
quid alteri alteris invicem debeant, includi.
Cæsaris enim justum in re tam justa prævenire
honorificentis est, quam cum ad exequendum
invitum compelli.

Cum populus præter obedientiam, quam
principibus & civili magistratui debet, ad eam
quoque quam nobis & aliis ecclesiasticis ordi-
nibus debet, redigendus sit, universos & singu-
los nostræ diocesis laicos in domino hortamur,
eisque præcipimus, ut clerum nostrum, paro-
chos, aliosque ordines ecclesiasticos venerentur:
eorum facta non temere judicent, adversus
presbyteros suos præfracte non contendant, sed
morigeros se præbeant atque obsequentes. Ad
Christum enim, cujus legatione funguntur, eo-
rum tam honor, quam contemptus, pertinere
credendus est.

Conveniat quoque diebus dominicis & festis
ad divina, quæ in ecclesiis catholicis celebran-
tur: concionem sub silentio audiat, memoriæ
commendet, & concionatorem vel auscultantes
strepitu aut deambulatione non perturbet. In
missa audienda ad finem usque donec benedi-
ctionem sacerdotalem acceperit, perseveret: &
qui peccati vinculo retinentur ligati, abique ab-
solutiois & veræ emendationis proposito, ab
eucharistia sacrosanctæ perceptione abstineant:
palam vero criminosos, & qui peccati certissi-
mam occasionem dimittere nolunt, sive sacerdo-
tes sint, sive laici, omnino a communione vo-
lunt abarceri.

Patres & matres familias liberos & familiam
sc-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1549.

secundum audita in concione domi instruant, tunc A
morem Dei, symbolum apostolicum, orationem
dominicam, salutationem angelicam, præcepta
decalogi, & quicquid pertinet ad bonos mores
& virtutem in eis educandam, doceant: præcipue
vero eos a blasphemis, juramentis & execra-
tionibus, cum domestica disciplina, tum in
divina prædicatione deterreant. Cetera, que
hic brevitate causa omittimus, ut a piis con-
cionatoribus acceperint, ita doctrina & usu do-
mestico tractent, atque sicuti Christianos ho-
mines decet, exercent.

Ceremonias quoque Christianæ pietatis & in-
stituta ecclesiastica de jejniis & abstinencia car-
nium, de feriis, de processionibus & id genus
ritibus, a populo nobis commisso sub debito B
obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ, religiose,
ac sancte observari mandamus.

Sanctionem patrum Christianus populus de
confessione & eucharistiæ communione, paschali
tempore, sub pœnis in canone contentis observet.

Libros contagiosos, de falsa religione suspi-
cios, & impiis jocis refertos, imagines præterea
& picturas obscenas, vel ad ludibrium religio-
nis catholicæ, aut ad certorum hominum infami-
am expressas populorum nostræ diocesis legere
aut habere, atque de sacrosancta fide, præcipue
inter pocula, atque convivia, temere discere
non liceat. Legat autem libros sacros, sanctos
patres, vitas sanctorum, præclarorum & for-
tium virorum historias & imagines tales spe- C
ctet, quibus ad pietatem, virtutem, religionis
& reipublicæ amorem accendatur.

Ebrietatem atque infames comotationes fugiat,
quibus & corporis & animi vires enervantur.

Tabernæ & cœnopolia diebus festis ante fa-
crum in ecclesia peractum, infirmis & peregrinis
exceptis, non pateant.

Novorum & ab ecclesia non receptorum dog-
matum auctores, prædicatores, aut jactatores,
sacrilegos, perjuros, blasphemos, usurarios,
adulteros, ebrios, aliisque publicis criminibus
obnoxios, ferri in ecclesia nostraque diocesi
prohibemus: in quos etiam censuris & pœnis D
ecclesiasticis summa severitate animadverti de-
bere statuimus & ordinamus.

XXIX.

Ut porro sciant abbates, præpositi, decani,
& clerici nostræ diocesis, nos hæc statuta syno-
dalia ex sacre Cæsareæ majestatis formula, sa-
crisque canonibus, & patrum antecessorumque
nostrorum decretis & statutis, non ad ostenta-
tionem, sed ad indubitatam reformationem ip-
sorum, nostrique gregis, pro ipsorum tempo-
rum usu atque necessitate collegisse, posthac ter-
tio quoque anno, quotannis, aut quoties res
postulaverit, diocelin nostram totam visitatio-
nis gratia vel ipsi circumvibimus, aut per suffra-
ganeum nostrum qui baptizatos etiam confirma-
tionis sacramento signet, mandabimus visitari.

Visitationis autem normam, si quid in ecclesiæ
nostræ formulis desiderabitur, suffraganeo aut
vicario nostro, quorum alteri vel utrique in occu-
pationibus nostris visitandi munus delegabimus,
præscribemus: eisque decanis quoque diocesis
nostræ ruralibus in suis visitationibus sequen-
dam, quatenus pertinere ad eos videbitur, pro-
ponemus: operamque dabimus indetellam, ut
in hac quoque parte eorum, que hoc quidem
tempore effici possint, nihil desideretur.

Concil. General. Tom. XXXII.

XXX.

Excommunicationis, suspensionis, & inter-
dicti nostri sententias, a nullo, cujuscumque
status, gradus & conditionis fuerit, negligi,
contemni, aut quoad publicationem & execu-
tionem earum impediri debere, statuimus, at-
que sub pœnis & censuris ecclesiasticis qui-
buscumque impediendis irrogandis, districte
præcipimus.

Officiali quoque nostro injungimus, ne di-
vinam hanc censuram, qua nulla est major in
ecclesia, leviter aut propter exiguas parvique
momenti causas proferat: sed ut ad sanitatem
magis, quam ad interitum contumacium ac
rebellium animorum respiciat.

Excommunicatos & denunciatos, ab omni-
bus vitari, & a nemine in consortium recipi
deceamus, eosque ante penitentiam emenda-
tionisque suspensionem atque satisfactionem
tam ecclesiæ quam injuriam passo faciendam,
ad sacramenta communionemque fidelium ad-
mitti atque absolvi prohibemus.

Nisi populari concursu exdes clericali sit,
persona tantum clericalis homicidii rea, non
autem locus delicti, interdicens erit: adque
ea de causa, ne per hanc occasionem populus
in dies negligentior fiat, neve a sceleratis ho-
minibus otium a divinis, patrato crimine,
dataque opera procurari possit.

XXXI.

Universis sacerdotibus & omnibus nostris sub-
ditis, tam religiosis quam secularibus injungi-
mus & mandamus, ut pro sanctissimo domino
nostro Paulo papa III. ac invictissimo impera-
tore nostro Carolo quinto, cujus immortalis be-
neficio hanc pacem quietemque publicam de-
bemus: pro serenissimo principe Ferdinando
Romanorum rege, ac aliis principibus catho-
licis, in missis, orationibus & concionibus suis
devotissime precentur: populumque ut idem fa-
ciat, hortentur; ut orthodoxam fidem, sedit-
que apostolicam, a qua fidei Christianæ incen-
nabula travimus, auctoritatem, ut hæcenus fa-
ctum ab eis fuit, ad gloriam omnipotentis Dei
tueantur: & si qui alii forte callidis adversarii
nostri artibus in errores prolapsi addictive sint,
pro his una cum populo atque in sacris oratione,
ut in tempore resipiscant, atque ad pristinam
ecclesiæ catholicæ unitatem & obedientiam una
cum populis sibi subjectis revertantur.

XXXII.

Cum porro sine coercitione jurisdictio nulla
sit, & absque pœnis non modo leges velleant,
verum etiam quælibet civilis societas in deterius
facile abeat atque dissolvatur, ne frustra
huic sancto muneri operam impendisse videamur,
statuimus atque ordinamus, ut pœnæ
canonicæ tam in corpore juris clausæ, quam
provincialibus synodalibusve statutis alias edi-
tis annexæ, transgressoribus horum statutorum,
sicuti specialis pœna expressa non sit, infligatur,
nobis aut vicario seu officiali nostro, earum
electionem, moderationem aut aliam quam-
libet arbitratam pœnam, earum loco, pro
personatum, locorum, aut transgressionis qua-
litate exigendam, reservantes.

K k k

XXXIII.

Cum synodorum celebrandarum ratio in tantarum ecclesiasticarum perturbatione plerisque ignota sit, volumus subditis nostrae dioecesis omnibus nostram in hac re mentem, & quid quisque in ea facere aut ex ea sperare possit vel debeat, explicare.

Synodos igitur nostras dioecesanarum anniversarias, & quoties necessitas ecclesiarum nostrarum postularit, esse & haberi volumus atque decernimus.

Qui ex nostra dioecesi in synodalem consessum recipiantur, singuli iurijurandi nobis praestiti admoniti, aut si videbitur, jurati ecclesiarum suarum, praetorum, atque etiam officialium nostrorum & populi detrimenta, defectus, vitia gravia, aut secularium quorumcumque, sive praesentium, sive absentium tyrannidem in ecclesiis, populum, viduas vel orphanos servientem proferant in medium, a synodo sine ullo respectu corrigenda.

Appellationes quoque eorum, qui ad nostram synodum provocarunt, absentiumque gravamina aut desideria per epistolas aut libellos supplices explicata audientur.

Laici etiam suas querelas, modo res aut causas ecclesiasticas concernant, aut ad iudicium synodi pertineant, in scriptis proponendi potestas fiet: quibus procuratores & advocatos synodales ex nostris consiliariis laicis deputabimus, aut ipsos, si digni vel ad causas suas exponendas apti sint, introumitti mandabimus.

Et quicumque divini amoris zelo ducti, crimina, disciplinam & quietem ecclesiasticam perturbantia denunciare voluerint, vel publice vel privatim audientur: ad quam denuntiationem seu evangelicam, & ex caritatis visceribus proficiscentem, uniuersos & singulos per amorem quo reipublicae Christianae quisque infixus esse debet, exhortamur.

Inreptina quoque odia & capitales inimicitias, ex quibus nostrae dioecesis tranquillitas perturbari aut scandala oriri possent summo studio summoque moderamine equitatis, extinguere, deponi, atque ad amicitiam, aut saltem ad compositionem & pacem traduci adnitentur.

Quoniam vero multi sunt, qui aliorum vitia & defectus, aut potentiorum injurias, oppressiones seu tyrannidem, coram tota synodo proponere non audeant: deputabimus tres aut plures ex synodo commissarios auditores, apud quos uniuersi & singuli tam clerici, quam laici, quae volunt, tuto deponere possint. Sciantque omnia sub silentio tegenda esse.

Et ne quis existimet nosmet aut nostros officiales ex eorum numero, quorum vita, mores & actiones corrigi debeant, exemptos esse vellet, a tota synodo testes synodales qui nostrorumque officialium reformationi intendunt, deputati mandabimus; nam etsi multa nobis deesse cognoscimus, multa tamen nos fugere non ignoramus.

Neque Synodum aut ejus deputatos dimittemus, donec de omnibus causis, omniumque gravaminibus sufficienter fuerit informata.

Vitiis & querelis auditis, adhibito theologorum jurisperitorum consilio, ea atque alia incommoda, admonitione, correctione, executione, epistolis, statutisque synodalibus pro viribus nostris Dei omnipotentis auxilio innixis, apud omnes emendari & tolli curabimus: & alia omnia

A ad rem sacram, divina officia & laudes pertinentia, ex libri pontificalis praescripto peragemus.

Quod autem ad apocrypha, inepta, parumque sincera, quae temporum vitio in breuiaria irreperunt, emendanda: earundemque precum & psalmorum frequentes repetitiones, innumera suffragia & novas collectas, sequentias, praefationes, & id genus fastidium afferentes, & officiis diuinis missaque sacrificio parum congruentes, tollendas mutandasque attinet: ad haec etiam, ut sub sacro solenni coram eodem populo missa speciales non legantur: ut excommunicationis sententiae ob criminales tantum causas, easque valde graves & lethales ferantur: ut apostolice vel coadjutores facti, vel alias prouisi examinentur: ut beneficiorum pluralitas refrenetur, ut beneficia tenuiora unione crescant, atque ad pauciores numerum redigantur: ut exempti, ordinariorum reformationi, visitationi, & correctioni subiaceant: ut academiarum seu doctorum & studiosorum hominum uniuersitates, quarum in dioecesi nostra nullam habemus, reformentur, eisque privilegia sua & immunitates conferentur: & si qua sunt alia, quae in Caesarem maiestatis formula delibata sunt, & in hisce statutis nostris vel praetermissimus, vel exhortando potius quam statuendo inferuimus, ad synodum provincialem, & si in ea super his statui nihil queat, ad oecumenicum concilium, sanctissimique domini nostri deliberationem duximus rejicienda. Ostenditur autem nobis ex reverendissimi & illustrissimi principis & domini Sebastiani electoris & archiepiscopi Moguntini metropolitani, domini & amici nostri carissimi, pietate, eruditione, industria, ingenio, animique magnitudine spes optima fore, ut in proxima synodo provinciali de his aliisque nostrae religionis negotiis rebusque omnibus ratio ineatur certissima, qua amplissima illius metropolis provincia orthodoxae fidei, ipsique Christo tota restituatur.

Finita sub irruentem jam noctem statutorum lectione, reverendissimus cardinalis cancellario mandavit, ut synodum his fere verbis alloqueretur: Quomodo reformationis formulae hodie publicatae statutorum ratio conveniat, ex lectione hac perspectum plane omnibus esse: restare illud solum, ut uniuersa synodus de his omnibus suffragia ferat: ut igitur cogitandi deliberandique de singulis spatium habeant ad synodum vocati, sequenti die primum, quae decemateriae Novembris futura erat, post rem sacram peractam, de his omnibus ineunda suffragia esse. itaque reverendissimus cardinalis eos ad cenam in caenaculo ad hoc instructo sumendam cum sua benedictione dimisit.

ACTA SECUNDAE DIEI SYNODI.

ALTERA die hujus sanctissima tractationis convenerunt omnes constituto tempore, & missa per reverendum dominum Philippum a Rechberg de Hohenrechberg decanum ecclesiae Augustensis de sancta Trinitate solenni canticorum ritu celebrata, moxque reliquis ex libri pontificalis praescripto peractis, reverendissimus cardinalis, laicis antea per dominationis suae reverendissimum fiscalem exire iussis, synodum obrestatus est ferventi sermone, ut meminisse velit, se non privatis cujusquam mortalis, aut quemquam suo, sed uniuersos Christi, per quem creati & redempti essemus, nomine convenisse, Christi hanc causam esse, de qua nunc fit deliberan-

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

berandum: afferent igitur hodie animos ab A
omni perturbatione, cupiditate, pertinacia, im-
mundicia, & socordia expurgatos: consulere it-
que in medium de his, quæ disciplinam eccle-
siasticam in ecclesia Dei excitare, restituere, &
conservare queant. Quod ad se privatim atti-
neret, datorum operam, ut Deo duce, episcopi
munere, quantum in se esset, rite recteque fun-
geretur: & quamquam imbecillitatem defectus-
que suos plerisque in seipso agnosceret, tamen
non dubitare se, quin multa sint, quæ latere
ipsum possint. Quapropter postulare se ab uni-
versa synodo, ut ex prælatorum, canonicorum,
& decanorum ruralium triplici ordine, singulos,
binos, ternos aut plures, si ita videretur, elige-
rent, qui ceu restes synodales, de his, quæ emen-
danda in se essent, inquirerent: seque synodi no-
mine admonerent, paratum enim se esse, prom-
ptumque & ad audiendum tranquillo animo sin-
gula, & ad obtemperandum momentis salutaribus
sanctæ hujus synodi in Spiritu sancto congregatæ.
His in hanc fore sententiam, majore tamen ser-
monis assuetudine, dictis, summum aliquamdiu si-
lentium fuit. Quod cum a nemine rumpeteretur, do-
minationis sua reverendissima advocatis a se consi-
liariis, constituit suffragiorum futurum incho-
andum esse. Quo consilio per cancellarium pu-
blicitate, fiscalis e schedula nominatum ordineque
singulos ad mandata procuratoria aut syndicatoria
afferenda compellavit: singuli itaque depoliti-
tis apud reverendum dominum Jacobum Henric-
mannum Augustensis ecclesiæ canonicum & vic-
arium, atque notarios ad hoc deputatos, man-
datorum instrumentis, super statutis, synodali-
bus approbandis sententias dixerunt. Quorum
primus reverendus dominus Marcus Avunculus
episcopus Nazianzenus, & suffraganeus Angu-
stensis brevi candidaque oratione statuta syno-
dalia approbavit, seque observationi eorum,
quatenus ad se pertinerent, addidit: hunc se-
cuti sunt reliqui prælati, abbates, præpositi &
decani tam collegiorum, quam regnicularum
ruralium: nemoque in tanta multitudine exti-
tit, qui voce sua statuta hæc saluberrima non
collaudaret, atque se una cum his, quorum no-
mine huic synodo interesset, illis pro viribus
pariturum, aliisque ut idem facerent, aucto-
rem futurum non profiteretur.

Tanta igitur consensione omnium, votisque
concordibus animadvertitis, reverendissimus car-
dinalis Deo optimo maximo, cujus Spiritu as-
sistente hæc gerebatur, gratias egit: & accito ad
se cancellario mandavit, ut synodo, quæ a pran-
dio agenda essent, indicaret, nempe domina-
tionem suam reverendissimam negotium dedisse re-
verendissimis dominis episcopo Nazianzeno,
Philippo a Rechberg, &c. decano, Jacobo Hen-
richmanno vicario & cancellario suo, ut horis
pomeridianis causas, gravamina & defectus tam
ecclesiasticorum quam laicorum ad synodi cog-
nitionem pertinentes, audiant, expediant, aut,
si res ita postulet, ad dominationem suam
reverendissimam, vel synodum ipsam referant
decidenda: Cupere præterea dominationem suam
reverendissimam, obnixque petere a synodo,
ut tres pluresve depreet, qui de officialium,
aliorumque ecclesiasticæ functionis & fori mini-
strorum suorum negligentia aliive gravaminibus
inde fortasse ad se manantibus inquirant,
atque ad dominationem suam reverendissimam
sine ulla reformatione deponant, ut diligen-
tia ejusdem curaque debita, si quid incommo-
di fuerit, emendetur.

Concil. General. Tom. XXXII.

His diebus, reverendissimus cardinalis syno-
dum, ad corpora in cœnaculo interiore, sicuti
toto hoc synodi tempore impensis ejusdem fa-
ctum fuit, prandio curanda, de more dimisit.

A prandio auditores causarum synodalium ne-
gocio sibi dato satisfecerunt, cautisque scripto
vel voce propositas aut expediverunt, aut si quæ
majore indagatione opus habere visæ sunt, in
aliud tempus, dum veritas inquiri, aut pars al-
tera audiri potuerit, rejecerunt.

ACTA TERTIÆ DIEI SYNODI.

POSTREMA die synodi, quæ fuit Novem-
bris decimaquarta, hora sub lucana celebra-
vit officium missæ de beata Maria virgine solenne
& habitu pontificali reverendus dominus Gas-
par, abbas monasterii Orthoburgis. Et factis
tam synodalibus in libro pontificali præscriptis,
cite summaque totius cleri & populi devotio-
ne peractis, cancellarius, quæ a reverendissimo car-
dinali fuerat iustus, in eam, quæ sequitur, sen-
tentiam synodo exposuit: dominationem suam re-
verendissimam videlicet, intellecta totius syno-
di in approbandis statutis ad Cæsareæ majesta-
tis formulam conditis, hesternaque die prælectis,
summa concordia, reliquum esse censere, ut ea
pro rogatis publicatisque habeantur: idcirco eam-
dem paterno benignoque effectu omnes admo-
nere, meminisse ut velint, se consensu hoc syno-
dali ad ea observanda, perpetuaque vitæ, mo-
rum, atque officii integritate custodienda, Deo
omnium bonorum consiliorum auctori & huma-
narum actionum inspectori, ipsiusque ecclesiæ
Christi ejusque antistitibus obstrictos esse. Caven-
dum igitur omnibus, ne a legibus ipsis aucto-
rum suorum culpa coarguantur.

Post hæc reverendissimus cardinalis synodum
denovo admonuit, ab eaque urgendo petiit, ut
monitores ex se deligerent, qui dominationem
suam reverendissimam de his, quæ se fortasse
circa officii sui suorumque ministrorum negli-
gentem aut improvidam curam seu administra-
tionem lateant, admonerent: daturum enim se
operam, ut seipsum suosque ad rectam episcopa-
lis officii regulam pro viribus emendet. His di-
ctis, synodus communicatis inter se omnium or-
dinum consiliis, per reverendum dominum epis-
copum Nazianzenum, respondit, se amplius in
dominatione sua reverendissima nil desiderare,
quam ut pro conscientie suæ modo, statutis
hæc synodalibus una cum suis insistat, atque
veluti lex animata, in ecclesiæ suæ cardine emi-
nens, cetera membra in officio continat.

Hoc responso, reverendissimus cardinalis tam-
quam restituentæ apud suos catholicæ pietatis
ingenti spe excitatus, synodo gratias egit,
Deumque omnipotentem suppliciter rogavit, ut
sibi in explendis exequendisque hujus synodi
constitutionibus divino suo numine assistere di-
gneretur.

Postremo, præsentibus atque comparentibus
in hac synodo tamquam obedientie filius, gratias
a cancellario actæ sunt, benignitatis domina-
tionis suæ reverendissimæ plenæ, addita etiam cle-
mentissima obtestatione, dominationi suæ reve-
rendissimæ gratias accipere nihil posse, quam si
ad eum veluti ad patrem & pastorem in rebus
suis dubiis adversisque confugiant: auxilio
enim, consilio, studio, cura, benevolentiaque
sua se eis pro viribus semper adfuturum.

Cum igitur synodus, peractis fere jam omni-
bus, dimittenda esset, proiit in medium fisci

ANNO
CHRISTI
1548

promotor, atque citatorum non comparentium A
contumaciam accusavit, petiitque eos contuma-
ces atque in consistorio episcopali ea de causa
processum decerni atque committi: cujus peti-
tioni reverendissima dominatio sua annuit, præ-
cepit contra contumaces juris ordine servato pro-
cedi. Citati fuerunt etiam omnes ad synodum
proximam, quæ indicta fuit ad Kaleod. Sept.
anni 1549. in opido Dilinga celebranda.

His omnibus magna omnium attentione ab-
solutis, admissi sunt laici, hymnoque, Te
Deum laudamus, cantato reverendissimus car-
dinalis solemniter benedictione recessuros est pro-
secutus.

REVERENDI D. MARTINI DE OLAVE B
theologi Hispani, & Cesaræ atque catho-
licæ majestatis sacellani, oratio habita in
synodo Augustana.

Attendite vobis & universo gregi, in quo vos po-
suit Spiritus sanctus episcopus regere ecclesiam
Dei, quam acquisivit sanguine suo.

Dixurus hodie apud vos, præclari ecclesiam
Dei prædices ac pastores, de insigni illo
studio ac pietate, quam quilibet vestrum pro
suo officio ad hujus sanctissimæ synodi celebra-
tionem asserere debet: vereor ego non parum,
ne temere ac valde inconsulte fecisse videar, si
sem ingenii mei viribus longe majorem suscipere,
& in hac tam celebri corona homo peregrinus
de re cum primis ardua & minime popula-
ri, loqui audeam. Quamquam autem manda-
tum illustrissimi principis & excellentis reipubli-
cæ Christianæ cardinalis, quo ad hoc munus
suscipiendum impulsus sum, satis magnam
apud vos habere non dubitem, ut me possit ab
omni temeritatis suspitione vindicare, præfer-
tim cum tantum apud me semper eximia ejus
dignitas & sapientia valuerit, ut ego nec bene-
volentiam ipsius erga me ignorare, nec volun-
tatem negligere, nec auctoritatem non revereri
absque nefario scelere possem: verum animi
meo penitus non satisfacio, cum simul de ean-
dem reum quæ mihi ad dicendum proponuntur,
sanctitate & majestate, simul de summa mea
indignitate & vehementi spiritus mei remissione
de indignatione altius cogito. Doleo equidem
plurimum me tam sanctæ functioni parem mo-
rum integritatem, paremque spiritus acrimo-
niam & ardorem minime asserere. Nam de fa-
cultate dicendi, quæ sentio, quam in me sit
exigua ac pene nulla, non ita sum sollicitus.
Nec enim causam agendam suscepi, quæ per-
suasibilibus humanæ sapientiæ verbis indigeat,
quia ipso Spiritu Dei, ipso inquam Dei Spiritu
orationem nostram instructam & ornatum esse
operetur, ut commovere illa vestros animos
posset, & ad hoc synodale munus sancte & reli-
giose gerendum, incendere & inflammare. In
quo munere non arbitror ignorare vos, quan-
tum momenti situm sit ad ea mala magna ex
parte sananda, quibus tam misere afflicti sumus.
Verum ne quidquam nobis ex eo brevissimo
tempore, quod mihi ad dicendum concessum
est, in præfatione aut mei officii purgatione
deperat, aggrediar ad rem, illud ante omnia
vos omnes, viri Christiani, etiam atque etiam
obsecrans & obtestans, ut quo me nunc pluri-
mis difficultatibus circumseptum esse videtis,
quoque melius agnosceatis, quantum mihi hodie
Dei presidio & gratia sit opus, eo ardentiori-

1. Cr. 2.

bus votis mecum juxta illi suppliceris, ut oratio-
nem mihi insperet, quæ sit digna ea expectatio-
ne, quam fortasse dominus reverendissimus con-
cepit, cum hanc mihi provinciam demandavit,
digna ipsius vestrisque auribus, digna hujus con-
fessus celebritate & amplitudine, digna denique
gravitate & sanctimonia earum rerum, de quibus
dicturi sumus. Concedat ut Spiritus sanctus ani-
mo meo nunc illabatur, quo possit cor meum
in hujus sanctæ synodi conspectu verbum eru-
ctare bonum, verbum ignitum, verbum salutis
& edificationis. Ejusmodi enim verba sunt,
quæ sanctum & spiritalem conventum decet:
Quid enim paleis ad triticum, dicit dominus? non
ne verba mea quasi ignis? Hoc autem ita com-
modissime efficiemus, si omnes supplices & ve-
nerabundi sacratissimam virginem Mariam de-
prececur, ut nobis Filium ipsa suum, cum-
demque servatorem nostrum advocare & concili-
are dignetur, salutationem illi angelicam of-
ferentes. Ave Maria.

ANNO
CHRISTI
1548.

Psalm. 40.

Jerem. 23.

Attendite vobis & universo gregi, in quo vos po-
suit Spiritus sanctus episcopus regere ecclesiam
Dei, quam acquisivit sanguine suo Act. 20.

Hæc sunt verba, viri Christiani, magni il-
lius apostoli qui vas electionis a Christo
dictus est, quibus omnes illi ecclesie prædices
ac rectores, quos hoc loco episcopos, id est
præpositos appellat, ad gubernandum instituit,
hæc Pauli doctrina, est divinitus inspirata,
qua si imbuti essent omnes dominici gregis pa-
stores, tuto & diu eum pascere possent, gratum
Deo obsequium præstantes, sibi vero ac suis ovi-
bus æternam felicitatem & salutem concilian-
tes. Ac mihi quidem ejusmodi verba esse videntur,
quæ omnes magni ecclesie pontifices in
suis aulis & magnificis cæptis, reliqui etiam
pastores in humilibus stragulis interta & in-
texta habere deberent, ut semper eis aliquid
ante oculos versaretur, quod sui officii ipsos ad-
moneret. Persasum rex, ut literis proditum est,
unum habebat cubicularium, cui hoc muneris
mandatum erat, ut diluculo ingressus illi di-
deret: Surge rex, & ea cura negotia, quæ te
curare voluit. Mesoromados: ac multo magis
conveniret, hunc divinum apostoli sermonem
omnibus ecclesie pastoribus quotidie inculcare,
non te, inquam, a regibus, non a magistrati-
bus, non a senatu, non a plebe gregi domini-
co fuisse præfectos, sed ab ipso Spiritu sancto,
ut semper meminerint, ei, a quo acceperunt,
muneris rationem esse reddendam. Ac gregem
quidem non quemvis illi esse commissum, sed
eum, cujus salus tam cara sit maximo universæ
naturæ principi, ac optimo omnium creatori &
parenti Deo, ut Filium ipse suum unigenitum
tradere non dubitaverit, qui pro eo sanguinem
suum funderet, ac mortem cum primis ignomi-
niam oppeteret. Operæ precium est autem,
ut causam etiam illam consideremus, qua addi-
tus apostolus fuit, ut tam diligenter curam gre-
gis pastoribus commendaret. Addit ergo ille:
Ego scio quoniam intrabunt lupi rapaces in vos,
non parentes gregi: & ex vobis ipsi exurgent
viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post
se, propter quod vigilate. Mihi igitur, viri
Christiani, ad eam admonitionem, quam a
principio proposui, diligentius inspicienti, &
hanc ejus causam ac rationem altiori etiam ani-
mi cogitatione perpendenti, visum est, nihil a
me in hunc conventum asserri nunc potuisse,
quod

f. Hierof.
in edon.

Act. 20.

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1549.

quod vel muneri meo, vel huic hodierna celebrari magis conveniret. Video etenim non abique summa quidem animi letitia, veluti caelestem quendam exercitum fortissimorum fidei propugnatorum & optimorum ecclesie Christi pastorum, in hunc locum hodie convenisse, ut de bello instruendo adversus satanam & ejus fructores, ac de gravissimo periculo depellendo, quod suis oviumque omnium suarum cervicibus imminet, consulente ac deliberent. In quo exercitu te Deus, optime pontifex, veluti principem & imperatorem esse voluit: reliquos clarissimos & honestissimos viros qui hic adsunt, tibi tamquam assessores & duces ac tribunos exercitus attribuit, ut eorum tu consilio & viribus utaris. Terribilem certe quidem exercitum & formidolosum adversariis: siquidem illis armis instructus accedat, quibus cum munitum esse debere, divus Paulus his verbis explicat:

1. Cor. 10.

Arma militie vestra non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, confilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem adducit omnem intellectum in obsequium Christi. Quorum armorum quanta sit vis & efficacitas, idem apostolus Timotheo discipulo suo indicat: Omnis, inquit, scriptura divinam inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

2. Tim. 1.

Igitur ut etiam ego aliqua saltem ex parte pro exigua mea facultate, & proficui mihi impositi ratione, vos contra communes hostes adjuvem, tractabo nunc paucis quae ad admonitionem ex divo Paulo a principio allatam, & ad ipsius causam atque rationem in primis pertinere existimo. Ac prius quidem dicam de praesenti reipublicae Christianae statu & conditione, deque magnitudine periculorum, in quibus omnes hodie versamur, id quod causa jam dictae responderet. Deinde, quid nos hoc tempore potissimum facere oporteat, Dei gratia & ope adjutus, juxta Pauli exhortationem explicabo. Quibus de rebus dum breviter dissero, & brevius fortasse quam veritas & magnitudo hujus causae postulent, peto a vobis, viri Christiani, ut me pro vestra religione & pietate libenter & studiose audire velitis.

Phil. 128.

Nullum unquam tempus extitit, cum non gravissimis satanae bellis Dei ecclesia infestaretur, cum veterum temporum monumentis, tum praesentium experientia didicimus: quin & illas scripturae voces: *Saepe expugnaverunt me a juventute mea, saepe expugnaverunt me a juventute mea*, ecclesiae multi esse arbitrantur. Etenim ut omnia alia tempora silentio tacitus praetermittam, quae evangelii gratiam antecesserunt, in quibus non puto ignorare vos, quam varie & crudeliter plerique justis & fideles Dei servi a satana & ejus ministris exerciti & vexati fuerint: in ipso certe ecclesiae Christianae nascentis exordio animadvertere potestis, quot machinas capitalis ille generis humani hostis contra Christi apostolos & alios sanctos Dei homines, qui eorum vitam & mores secuti sunt, admoverit: quot artes nocendi excogitaverit, quot principes & tyrannos potentissimos impulserit, ut innocentes & inermes aperte & hostiliter insequerentur: quot item hypocrisis excitaverit, qui ovium vestibibus induti, occulte & insidiosae lupos rapaces agerent, & miserarum multorum animas devorarent. Verum cum multa

Concil. General. Tom. XXXII

A atque innumerabilia maximarum persecutionum genera extiterint, quibus ille Dei ecclesiam laessere atque exagitare nunquam intermisit, tamen hoc assero, ex omnibus eam longe gravissimam & perniciosissimam quovis tempore habitam esse, qua fidem invadere & convellere nitetur. Atqui hanc etiam non arbitror nescire vos, tunc esse periculosissimam, cum res per eos ministros geritur, qui nos nostris armis, id est testimoniis scripturarum, & magnifica ac populari Dei & Christi commendatione aggrediuntur & oppugnant. Sed ego propterea persecutionem illam quae contra fidem intenditur, reliquis omnibus anteponendam censo, non quod alia peccata infidelitate deteriora inveniri posse non existimem, sed quoniam criminis illa, quae contra solam caritatem admittuntur, & divinum fidei lumen in mentibus nostris non extinguunt, etsi invisos illi admodum saepe nos reddant, non ita procul tamen ab eo nos semovens, ut non vel unico genitu reconciliari illi & conjungi possimus. At fidem si quis semel amittat, is nec facile eam recuperare potest: quoniam tuo se ipse iudicio condemnavit, ut divi Pauli ratione utar, & reliquis adminiculis

1. Cor. 10.

B superius ad perniciem, quam ad salutem suam abuti solet. Nam qui abique fide est, eo longius a Deo adducitur, quo sibi justior & sanctior esse videtur. Itaque ut in Christiano edificio erigendo a fide exordiri necessum est, quod non nisi in ea fundamenta jaci & poni possint, ita in amolendo hoc edificio, quod extremo loco concutitur, fides est: quam donec convulsam videat, nihil propemodum proficere se diabolus existimat: intelligit nimirum, reliqua omnia quae destruxerit, per eam facile & nullo negotio posse instaurari, verum hac una eversa, velut pars omnino victoria triumphat & conquiescit. Hanc ob rem perpetuo hoc ille suis satellitibus inculcat: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea*, id est, convellite omnia religionis praesidia, nec cessate quoad fidem, quae altissimum & firmissimum ipsius fundamentum est, ab imis radicibus extirpetis. Non latuit sane hoc veteres illos sanctissimos patres, qui quamquam aliis etiam in persecutionibus graviter & strenue adversus satanam decertarent, cum bellum ille tamen fidei inferebat, ita animis omnes commovebantur, ut non sibi satisfacerent, nisi universas ecclesiae vires colligerent, & tamquam communi classico evocati, omnes una ad resistendum occurrerent. Alia vitia ut depellerent, nemo de sua statione discedebat: haeretici ut propulserent, domos & provincias suas celerere, & ignotas ac longissime sepultas regiones cum maximo etiamnum vires discernimine adire nihil dubitabant. Per multa hujus rei exempla notoria sunt omnibus, quam ut a me huc adduci conveniat. Quis enim non legit, quam frequentes olim & quam vehementi studio & ardore incitari permulti ex episcopis & aliis ecclesiae pastoribus, ex omnibus totius orbis terrarum finibus, & contra unum Arium, vel unum Macedoniam, vel unum Photium, vel unum denique ex quam-

1. Cor. 10.

Phil. 128.

C non nisi in ea fundamenta jaci & poni possint, ita in amolendo hoc edificio, quod extremo loco concutitur, fides est: quam donec convulsam videat, nihil propemodum proficere se diabolus existimat: intelligit nimirum, reliqua omnia quae destruxerit, per eam facile & nullo negotio posse instaurari, verum hac una eversa, velut pars omnino victoria triumphat & conquiescit. Hanc ob rem perpetuo hoc ille suis satellitibus inculcat: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea*, id est, convellite omnia religionis praesidia, nec cessate quoad fidem, quae altissimum & firmissimum ipsius fundamentum est, ab imis radicibus extirpetis. Non latuit sane hoc veteres illos sanctissimos patres, qui quamquam aliis etiam in persecutionibus graviter & strenue adversus satanam decertarent, cum bellum ille tamen fidei inferebat, ita animis omnes commovebantur, ut non sibi satisfacerent, nisi universas ecclesiae vires colligerent, & tamquam communi classico evocati, omnes una ad resistendum occurrerent. Alia vitia ut depellerent, nemo de sua statione discedebat: haeretici ut propulserent, domos & provincias suas celerere, & ignotas ac longissime sepultas regiones cum maximo etiamnum vires discernimine adire nihil dubitabant. Per multa hujus rei exempla notoria sunt omnibus, quam ut a me huc adduci conveniat. Quis enim non legit, quam frequentes olim & quam vehementi studio & ardore incitari permulti ex episcopis & aliis ecclesiae pastoribus, ex omnibus totius orbis terrarum finibus, & contra unum Arium, vel unum Macedoniam, vel unum Photium, vel unum denique ex quam-

D plurimis aliis haeresiarchis, sedibus suis relictis, convenerint? Quod si praesens illis temporibus, cum non ita ubique Christi fides explicata & confirmata erat, unius terror totum Christianissimum usque adeo commovebat & concitabat, quo tandem animo nos nunc esse par esse, viri Christiani, qui non errore, sed ipsa, ut ita dicam, haereseon colluvione appetimur & exeremur, nec alienis armis, ut quondam, id est phi-

1. Cor. 10.

Phil. 128.

E plurimis aliis haeresiarchis, sedibus suis relictis, convenerint? Quod si praesens illis temporibus, cum non ita ubique Christi fides explicata & confirmata erat, unius terror totum Christianissimum usque adeo commovebat & concitabat, quo tandem animo nos nunc esse par esse, viri Christiani, qui non errore, sed ipsa, ut ita dicam, haereseon colluvione appetimur & exeremur, nec alienis armis, ut quondam, id est phi-

ANNO
CHRISTI
1541.

Josephorum & Ethnicorum testimonio, sed nostris ipsis, Christi nimirum, prophetarum & apostolorum verbis, contortis illis quidem & adulteratis, ac illorum tamen verbis invadimur & oppugnamur? Non nobis, inquam, ut olim, de uno vel altero fidei articulo contentio est, sed de tota propemodum religionis summa dissideamus. Nam eo hæreticorum hujus temporis doctrina & labor spectant, ut nobis sacramenta salutis eripiant, ut totum ordinem ecclesie conturbent, ut universas sanctissimas ejus ceremonias exterminent, ut veterum, sapientissimorum, & sanctissimorum doctorum disciplinam & doctrinam conculcent, ut omnem omnium temporum auctoritatem convellant, ut ad immoderatam quandam vivendi libertatem & licentiam homines inducant, Dei timore omnino sublato. An non merito cum propheta nunc exclamabimus: *Quantum malignatus est inimicus in sancto, incendit sanctuarium Dei, polluit tabernaculum ejus? nisi forte levius est, ades sacras in equorum ac ferarum, religiosus viris ejectis, stabula convertisse, quam igni illas incendisse: aut quali non polluisse tabernaculum Dei illi videri debeant, qui claustra pudoris laxantes, & impudicissimas ac sacrilegas nuptias inducentes, mortales omnes votorum sanctimonia & nexu liberant. O miseram, & in brevi tam celestem & tam variam in ecclesia Dei commutationem! O lucuosam religionis conversionem! O excellentem olim & omni laude ac commendatione celebratam Germaniam, quam negligenter cavisti, ne in te lupi rapaces, quos tantopere reformidandos esse Paulus admonerat, ingrederentur!* Quam multi viri perversa loquentes ex te his temporibus prodierunt, & quam innumerabiles illi discipuli fefellerunt, ac post se abduxerunt! Equidem non possumus non ex animo dolere omnes, qui te, quam non ita pridem ut tutissimam arcem fidei, ut eximium pietatis domicilium, ut unicum religionis firmamentum suspiciebamus, nunc tamquam scapham sine remige sævissima hæreseon tempestate jactari videmus. Utinam vero non extrema hæc tua sit discessio, utinam non in finem repulsa sis, ac celerius opinionione hominum, domino infideli patere cogaris, quemadmodum & nunc illa olim in clyta Græcia parat. Non enim dubito, quin tuam infidelitatem severius adhuc vindicaturus sit Deus, nisi brevi respicias.

Sed unde, quæso, tanta adversus Christianos satanæ potestas? unde tanta in nos vis hostibus addita? unde, nisi ex sceleribus nostris, quæ alia super alia adjicere nunquam cessamus? quibus utique ita in nos Dei iram inflammavimus, ut vrendum sit, ne non solum satanam, sed etiam ipsum Deum, ipsum inquam Deum conservatorem nostrum, cujus solo præsidio uti possumus, hostem & inimicum habeamus, ac cum Jeremia lugere cogamur: *Factus est dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, præcipitavit manna ejus, dissipavit munitiones ejus. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis, & occidit omne quod palerum erat visum in tabernaculo filia Sion.*

Verum quid nos agimus, o Christi sacerdotes? nos enim nunc omnes appello, ut de remedio eo, de quo extremo loco me acturum promisi, consultemus. Quid nos, inquam, nunc in tanto discrimine positi agimus? quibus de rebus, tot tantisque periculis circumsepti, cogitemus? Imo vero quid nos nunc agere, & quæ potissimum consilia capere oportet? Nam quid agamus, ni-

Amio plusquam satis, pro dolor! perspicuum est omnibus. Otiamur & stertimus omnes; magni jarta & parvi ad rem nostram attentissimi sumus. Omnes Dei patientia & longanimitate abutimur. Omnes toto animo & studio omni in eam curam incumbimus, ut cupiditatibus & desideriis nostris satisfaciamus. Omnes in res inanes & fallaces universas nostras cogitationes abjicimus. In medio gravissimi belli omnium, quæ ullo unquam tempore in ecclesia Dei gesta fuit, constituti, nihil de periculo cogitamus, imo ne bellum quidem ullum esse existimamus, si de nostris opibus nihil discedat, & reliquas voluptates sectari liceat. Tot tantaque mala & tam gravem reipublicæ Christianæ persecutionem pacem ducimus, nec satanæ incuriones, nec Dei flagella sentimus. Nam quotusquisque, obsecro, ex nobis his flagellis atque hac tam severa Dei correctione commonitus, factus melior esse videtur? Nimium profecto & vere in nos illud Jeremix congruit: *Dominus, percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & non renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, noluerunt reverti.*

Attendite igitur diligenter, o vos exercitus Dei duces ac principes; quantam ruinam hoc tempore catholica religio minetur, perspicitis. Quam innumerabiles miserorum hominum animæ perierint, & quot nunc quotidie tententur, ex quibus partim victæ succumbunt, partim nutant ac vacillant, non ignoratis. Hoc utique tempus illud est, cum Deus a vobis exigit, ut sanguinem & vitam pro suis ovibus offeratis. Quod si mortem vestram nihil nunc profuturam existimatis, nec ego sane auctor vobis esse velim, ut eam temere & absque fructu suscipiatis: cupio tamen vehementer ut omnes intelligatis, cujusmodi suspensio & desideriis pectora vestra nunc plena esse debeant. Meminisse certe perpetuo vos convenit eorum Pauli verborum, quæ a principio attulimus, vos ab Spiritu sancto gregi dominico fuisse præpositos: vestre curæ eas oves esse commissas, quas suo sanguine Christus acquisivit. De illis igitur adeo nunc sollicitos vos esse oportet, ut parati sitis fortunas omnes vestras & vitam, si interlit, pro earum salute ac libertate libenter impendere. Quæ cura, si pro eo ac debet, defixa in animis vestris infidelet, admittere haud dubie nullam illi consolationem aut remissionem possent, donec ovium vestrarum saluti recte prospectum esse videretis. *Quis scandalizatur, & ego non uror? quis infirmatur, & ego non infirmor? dicebat magnus ille animarum zelator Paulus.*

Ad hunc modum si vos omnes nunc ad hanc sanctam synodum compositi accedatis, non equidem dubito quin Deus optima & salutaria consilia sit inspiraturus.

Non est necesse in discrimen vestrum nunc offerre vitam, esto: ac necessum est certe, vitam nos omnes emendare, ut Dei iram vehementer in nos concitatam leniamus: necessum est diu & multum nos orare, ut ejus misericordiam conciliemus: multa etiam alia præter tuum sanguinem necessaria sunt, quæ si tu nunc præstare recusas, quemadmodum tandem vitam te, si interlit, traditurum credemus?

In ea sane tempora, auditores, incidimus, ut veri fideles non distingui & intermisci ab infidelibus non facile possint. Nunc demum verissime evangelicum illud impletur in nobis: *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dissipat.* Tepidus exilire nemo aunc potest.

Eri.

Hinc 11.

ad. 10.

Tunc. 2.

ANNO
CHRISTI
1541.

Joh. 1.

2. Cor. 11.

Joh. 12.

ANNO
CHRISTI
1540.ANNO
CHRISTI
1540.
MCM.

Frigidum te aut calidum esse necesse est: aut enim pro Christo, pro fide, pro religione, pro animarum salute stare in acie debes, aut Christo renuntiare, & illi cum satana tamquam hostis & inimicus bellum inferre. Non licet mediam his temporibus tenere viam. Non fert hoc tam ingens & flagrans hæresion incendium fidem quempiam dissimulare, multo autem minus vos ecclesie Dei pastores.

A vobis nunc magnus ille gubernator & pastor animarum Christus, vitæ reformationem & orationis assiduitatem in primis exigit. His vos potissimum armis & hæreticis ad calumniandum aditum intercludere, & simplicem populum in officio continere, & dispersas oves ad dominicum ovile revocare potestis. *Nemini* (inquit **B** *divus Paulus, nos alloquens) demus ullam offensionem, sed exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros.*

Non estis nescii, quemadmodum nos hæretici apud populum perpetuo traducant, nos scortatores, nos ambitiosos, nos avaros, nos ignaros & rudes esse, nos otio semper, luxui & ventri servire, identidem vociferantur. Superbe quidem illi & insolenter, negare non possum, cum seipsi quotidie omnium flagitiorum dedecore & turpitudine polluant & contaminent, ac aliis omnibus magnam vitiorum omnium impunitatem polliceri non cessent. Superbe itaque illi, sed utinam non nimium sæpe vere: nam si vera potius hoc loco, quam plausibilia dicenda sint, negare certe non possumus, quin maximam ad nos accusandos occasionem hæpe dederimus. Nos ea tela suggestimus, quibus acrius & vehementius, quam ullis aliis, exagitamur. Dicam etiam amplius, nos, nos inquam, adversum Christum arma dedimus, nos eorum aciem instruximus: propter nos catholicæ religionis nomen inter ipsos blasphematur, propter nos utique, qui cum bonus odor Christi omnibus esse deberemus, ingens factor effecti sumus: propter nos qui magna ex parte extra ecclesiam flagitiosissime vivimus, in ecclesia autem tanta oris & cordis impuritate sacra mysteria attentamus, tam irreverenter ad sanctissima Christi sacramenta accedimus: tam nulla adhibita devotione, neque modestia, evangelica verba, hymnos & psalmos pronantiamus, atque alia ecclesiastica munera obimus, ut multorum infirmorum mentes & voluntates a Dei cultu & veneratione frequenter alienemus. Ita fit, ut quibus nos armis in primis uti debeamus, ea omnia in diaboli arma adversus nos converterimus. Etenim orationibus nostris & sacrificiis tantum abest ut iram Dei nos incensam relinquamus, ut vehementius eam quotidie commoveamus & inflammemus: Ut ego quidem non dubitem, hanc tantam calamitatem, quantam hodie universa respublica Christiana patitur, propter nostra præcipue peccata esse illi illatam, ac quadrare in nos verissime, quod apud Jeremiam scriptum legimus: *Propter peccata prophetarum & iniquitates sacerdotum complevis dominus furorẽ suum.*

Apud Ezechielem autem Deus, ubi sacerdotum peccata his commemorat verbis: *Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuarium meum: inter sacrum & profanum non habuerunt distantiam: inter pollutum & mundum non intellexerunt.* Sed post hanc criminationem volens dominus ostendere, quam veluti invitus ad puniendus nos trahatur, & quam vehementer cupiat nostris precibus & vitæ nostræ reforma-

tione flecti atque placari: contra vero, quantum nostra omnium pertinacia & obstinatione offendatur & irriteretur, subjicit: *Quasi virum qui interponeret seipsum, & hæret oppositum coram me pro terra, & non inveniri: & effudi super eos indignationem meam, & in igne ira mea consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi.*

Timeamus igitur, viri Christiani, ne graviores adhuc indignationem Deus in nos effundat, nisi celeriter resipiscamus. At ne tandem ira sua nos igne consumat, ad ipsum toto animo & studio omni convertamur. Fallacia bona & brevi interitura libenter aliis relinquamus: nos certe religionem & pietatem colentes, solida illa & vera atque æterna bona consecremur, & veterem morum disciplinam, quoad ejus fieri poterit, in nobis ipsis instaurare conemur.

Hujus autem tam divini boni consequendi hæc una ratio inveniri potest, si omnem ambitionem & avaritiam cum iniquissima beneficiorum pluralitate, omnem item impudentiam, omnem luxum & ebrietatem exterminemus: si execrabilem & abominandum concubinatum funditus convellamus: si sacris ministeriis puritatem & sanctitatem, reverentiam item ac devotionem restituamus: si orationi, jejuniis, & elemosynis multum & ex animo nos dedamus: si studia pietatis & veræ sapientiæ escolamus, erigentes & aperientes scholas multas, atque in hunc usum in primis plurimum, & in his temporibus maxime necessarium, de nostris opibus libenter impertientes: Ad extremum si non honestos & speciosos canones condidisse contenti sumus, sed eos re ipsa atque opere diligenter præstare & implere studeamus.

At me quidem, viri Christiani, optima spes tenet, fore ut brevi in hac provincia religionem in integrum restitutam videamus. Nam præter voluntatem quam in Christianissimo & potentissimo Cæsare solidam ad hanc rem & expressam esse cognoscimus, maxime illam quidem & nunquam intermorituris laudibus & præconiis commemorandam, in multis certe Germaniæ ecclesiasticis præsidibus, ac in vobis præsertim, optimi antistites, tam ardens hujus rei desiderium & tam incredibilem voluntatem, studiorum & sententiarum consensionem esse percipio, ut lenisse magna ex parte Deus iram suam, & oculos clementiores ad nos adjecisse videatur.

Nam de immortali & prope divina tua diligentia, clarissime cardinalis, non patieris te præsentem & auscultante, me plura dicere: alioquin non commissem, ut tam rarum, tam insolitum, tam excellens virtutis genus silentio tacitus præterissem. Gratias age Deo, quod te unum ex paucissimis esse voluit, qui primi depellendi omnem hæresim ex Germania auctores extitisti: primi contra fidei & religionis hostes arma cepisti: primi pro ipsius ecclesie fortunas omnes vestras, vitamque in apertissimum discrimen & periculum obtulisti. Gratias age Deo, quod nunc etiam tam acres tibi admoveat stimulos ad hanc sanctam ecclesiasticæ disciplinæ & vitæ reformationem, vere & ex ipsius sententia procurandam, & modis omnibus promovendam, ut oculi, sensus omnes, & cogitationes tuæ, in hanc unam rem dumtaxat, pro eo ac debent, intentæ esse videantur: ut primus esse velis, qui reliquis omnibus, quibus honore gradus & dignitate præcellis, maximum etiam & illustrissimum in te ipso reformationis præbeas exemplar: ut collegium literarum vel solis

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

mus, monentes & obsecrantes, aut etiam virtute sanctæ obediencie, & auctoritate nostra precipientes, ne quisquam vestrum a declarata Cæsareæ majestatis formula, institutionibusque ecclesiasticis & a majoribus nostris conservatis disciplinis, vel in cathedrali, aut secundariis parochialibusque ecclesiis, monasteriis, sacellis, oratoriis, aut ullis locis religioni dicatis, discedat, aut alienum aliquid insolitumve agat, vel obstrepere præsumat, sed ea omnia qualia sunt, summo studio & animo complectatur, observet, & constanter re ipsa & opere proficiatur.

Deinde quoque eadem auctoritate requirimus, ut ad synodum nostram episcopalem, in qua executionis edictum concludetur, die constituto, in ecclesia nostra metropolitana, ceteris postpositis rebus omnibus, propensis animis conveniatis, quo possimus in commune consulere ac dispicere ea omnia, quæ extirpandis erroribus erunt necessaria, & ad rectam divinorum officiorum administrationem conducibilia. Inquiruntur præterea, quod etiam communis salutis maxime postulat, quid ad morum ornata, splendoremque conferat, quid vitam emendet, ac nos denique extra malevalorum reprehensionem ponat. Quas quidem commoditates ac officiorum certissima adjumenta suppeditabit, cum recti cupidus in synodum allatus animus, tum ipsa norma & observatio veterum canonum divinorumque scriptorum, quæ sacro Spiritu afflata, quasi indice viam ostendent. Ac ne quis dicat sibi de hujus nostræ synodi, deque reformationis intimatione certum non constituisse, talique prætextu effugere se speret: ideo in omnem ecclesiæ nostræ regionem & agrum tot reformationis exempla spargi curavimus, ut omnibus vobis a maximo ad minimum sufficere credamus. Quamobrem ad unum omnes ratione officii nostri appellamus, & paternæ caritate adhortamur, obsecramus & monemus, ut cum hanc religionis disciplinam divinitus Cæsari inspiratam nactus sitis, operam detis, nervosque omnes huc intendatis, ut illi per vos respondeatur, ejusque tamquam fideles ministri in omnibus & singulis articulis curam summam habuisse videamini. Neque impunitum erit ea quæ hic jubentur, non præstare, aut ad illius præscriptum non explodere in totum quidquid jam diu sævientibus dissensionum tempestatibus a catholica ecclesia alienum, lætæque gregi noxium, atque huic reformationi contrarium fuerit inventum. Si vero quisquam obtemperare noluerit aut obliterit, quo minus hæc reformatio in opus producat, ejus in futura synodo indicia faciat: ut aut nostra in talem auctoritas juxta canonum censuram animadvertat, aut ad Cæsaream majestatem, uti injunctum est omnibus, de hujusmodi pertinacia relatio fiat. Quamobrem unumquemque magno ac securo animo ad promulgandam reformationis doctrinam procedere jubemus, quia certus modo luculentæ veritatis scopus a Cæsare erectus est. Ad cujus conspectum, nulla vi aut potestate territi, una cum illis, quorum curam geritis, committi debetis. Et hoc modo ad constitutum diem in synodo idonei compareatis: in qua sane nos una cum vobis, juxta promulgationem harum literarum ad reformationis executionem erimus intenti, digna videlicet excessibus istis, qui contra reformationem commissi sunt, & contumacium remedia adhibitori. Porro in fidem & testimonium præmissorum, præsentis nostras literas

A sigillo nostro subimpresso fecimus communiri. Datum ex epido nostro Witlich, die trigesima Octobris anno 1548.

Cum itaque dies venisset, qui a reverendissimo patre ac domino domino Joanne archiepiscopo Treverensi principe electore inditus erat ad celebrandam synodum, comparuerunt nobiles & reverendi patres ac domini archidiaconi, abbates, præpositi, prælati, archipresbyteri, decani, ceterique vocati, qui omnes simul in basilicam majorem Treverensem processerunt, & invocato ante omnia spiritus sancti auxilio, & officio divino peracto, vicarius reverendissimi in pontificalibus, Nicolaus episcopus Arentensis toti ordini ecclesiastico præsentem solenniter benedixit, & ad Deum preces direxit: quibus transactis, in medium chori processit, præsentem in synodo pia & erudita oratione hortatus est, ut omnem operam suam in ecclesiam Treverensem reformationem salutarem conferre dignentur.

Post hæc doctor Pelargus prodit, qui in eandem sententiam reverendos patres in synodo congregatos copiosa oratione cohortatus est.

Oratio domini Pelargi doctoris theologi in synodo Treverensi habita.

CÆGRE quidem, sed tamen passus sum in hoc tam celebri patrum consensu dicendi provinciam mihi mandari, quod publicam auctoritatem (quæ eam necessitatem imposuit) deprecasse integrum non fuerit, etiam si rerum hæc oratione tractandarum, magnitudo & difficultas propemodum deterreat ab officio. Proinde cum hanc tam ancipitem provinciam, & gratificandi studio, & recusandi pudore susceptam, ulterius deprecari non liceat, & tamen vestræ expectationi respondere nequeam, (non enim qualicumque, sed gravis equidem pro gravitate rei exigitur oratio) precium operæ meæ facturum existimo, si liberandæ fidei meæ, flexanimum illum Spiritum cuius devocavero, qui mentes nostras luminis sui radiis coruscet, orationi viam & energiam suppeditet: denique in amorem eorum, ad quæ vos in hoc synodali consensu cohortaturus sum, corda vestra excitet, extimet, rapiat, accendat, inflammet, & incallescere faciat: quod ut facere dignetur, vos quoque flagrantibus votis ab ipso contendere convenit.

Porro non stat sententia, hæc oratione operam sumere colligendis, celebrandisque virtutum vestrarum laudibus, quod & dignitatibus, & meritis vestris forte convenit. Certa causam, inquam, tota fere hæc nostra oratio incumbit: magis exhortatio congruit, tamen per multa sunt, fateor, quæ gratulationem sane & laudem merentur, cur hoc unum commemorasse satis habeo, quod in hoc odiosissimo tumultu, ac formidanda renovatione, varie tentati & pulsati nulla ratione aut persuasione passis estis in conditionem hostium, proditorumque ecclesie & fidei vos redigi, sed in castris Christi, firmi, immoti, invicti, & ipsi constitistis, & fidei vestræ concreditos, etiam eos qui forte vacillantes, ac propemodum persuasi, jam deserturi videbantur in apostasiam & hæresin, in fide & officio continuistis. Quod si laude dignum est, desertoribus ac profugis in totum abstinuisse, nullamque unquam cum ipsis habuisse consuetudinem si virtus est, & vitam illorum & dogmata odisse ex animo; quibus vos laudibus ferendos esse sentiam, qui

non

ANNO
CHRISTI
1549.ANNO
CHRISTI
1549.

non modo non ad hæreticorum castra defeceritis, A
verum etiam pro defendenda ecclesiæ dignitate,
& fortunarum & capituli quoque periculum for-
titer neglexeritis, dum scilicet superioribus ali-
quot annis juratis hostis per Trevericos agros
graffatus, & religionem labefactare, & fidem
etiam vestram expugnare, nefandis ausibus sibi
sumpsit? Verum enimvero, cum ego vestram
hanc in fide constantiam, obfirmatam pertina-
ciam, ac singularem animi fortitudinem vobis
congratulator, laudo quidem vos, sed in trans-
cursum, & tamquam aliud agens, hoc nimirum,
ut magis magisque vos incitem & cohorter ad
istiusmodi virtutum studia, haud ignarus ejus
sententiam, quam externus sapientis auctor quid-
dam extulit, virtutem laudatam crescere, glo-
riamque immensum calear habere. Macti igitur
hac constantiam virtute esse, viri patres ac
domini, & ad quod Paulus quoque cohorta-
tur, *vigilate, ac stete in fide, quam gratia Dei
affertis vobis*, per quam & salutem vos consecu-
turos esse speratis, neque ab ea ulla hæretico-
rum persuasione divelli vos patiamini. Hoc enim
pactio perpetuam & nunquam intermorituram
nominis vestri memoriam comparabilis: imo
vero partam jam comparatamque, tam insigni
præclaroque facipere, etiam atque etiam con-
firmabitur.

a. an. 16.

Est vero aliud, viri patres ac domini, quod
in vobis desiderem, quod unum moneo, hor-
tor, oro, obsecro, omni denique studio a vo-
bis contendo ac flagito: Quamobrem peto ut
pro humanitate vestra, & admonentem & obte-
stantem me æquis benignisque animis audiat.
Rem namque justam, honestam, & reipublicæ
noam maxime profuturam, oratum vos huc ve-
nio: nisi forte non sit justum & utile, instau-
rare bonarum sacrarumque literarum studia, aut
non ex honesto publicam ecclesiæ lustrare disci-
plinam, aut forte est aliud Christianæ repu-
blicæ magis necessarium & utile. Quod si æ-
quum & bonum me postulare jam intelligitis,
impetrem obsecro. Ideo enim ea de re, etiam at-
que etiam admonendos atque obtestandos vos
esse duxi, quod hunc unum coactæ synodali scop-
um ac finem esse videam, ni fallar, ut & ob-
literata diu res literaria restituatur, ac repurge-
tur disciplina status ecclesiastici: quod ut fiat,
luculenta necessitas vos monet urgetque.

Ut enim neglectis agris filix noxiumque id ge-
nus germen innascitur, ita neglectis scholis, in-
genit inquam & animi cultura, immane dictu,
quanta, quamque venenata errorum, hærescon,
scandalorum, offensionumque zizania susque de-
que in agro dominico suppullent, non sine in-
credibili ecclesiæ malo & incommodo. Quantis
enim bone Jesu tenebris, quam horrenda caligine
obruta & obducta videmus propemodum om-
nia? Quis non deploret studiorum puritatem, a
multis jam inde annis nedum neglectam, etiam
contaminatam, labefactam, condensatisque
tenebris obumbratam? Artes, philosophiam,
divinasque literas non satis pro dignitate tracta-
tas, quæ rectius tractatæ multum profecto at-
cullissent luminis, plus religiosæ, minimeque fu-
catæ pietatis? Quid dissimulamus? quin, quod
omnium verissimum fatemur? an non collapsis
ac prope extinctis scholis, magnum vulnus Chris-
tiana accepit reipublica? Quid ita, inquis? dicam
in genere, siquidem libera est synodus: In scholis
docentur bonæ literæ & artes, quas Græci *ἐπιστή-
μεις* vocant, nos liberales. Literarum studia ad
philosophiam, tum naturalem, tum moralem,

viam sternunt. Porro ut rerum naturæ cognitio
viam munit ad professionem medicam, ita mo-
tum disciplinæ non parum adminiculatur &
theologiæ, & jurisprudentiæ: ex qua nimirum
jus, sive sacrum, sive profanum, ortum esse
existimant. Quis jam non videt, quantum fru-
ctus ex scholarum seminariis ad rempublicam
rediit, sive ad bonam corporum habitudinem,
constitutionemque instaurandam, alendam, &
confirmandam, sive respublicas recte & ordine
gerendas & administrandas, sive ad vitam pie
ac religiose instituendam & componendam?
Contra neglectis literarum & philosophiæ stu-
diis, qualis, amabo, possit esse doctrina in
templis? quid sani iudicii? quid opis apud me-
dicos? quid consilii aut patrocinii apud eos
qui juris profitentur peritiam? Verum esse
quod dico, res ipsa clamat, & rerum eventus
confirmat. Nusquam fere non desiderantur ar-
tium, honoratiorumque facultatum professo-
res. In republica quidem experti medici, pru-
dentes iurisperiti: in cathedra & publico sug-
gestu, eximii & candide docti theologi: in
templis, pastores, in scholis, probe instructi &
eruditi præceptores. Unde quæso? neglectæ
sunt scholæ, a quibus complures annos exula-
runt cum liberalia studia, tum vero sanctissi-
ma illa, amplissimaque divinarum literarum
disciplina: recepta est in scholas, & aliquam-
diu obtinuit spinosa, senticosa, frigida, jeju-
na, ac nimis quam infelix illa tum philoso-
phiæ tum theologiæ tractatio, eis nimirum in
utramvis autem dormientibus, atumque ster-
tentibus, quorum advigilare aut inspicere in-
tererat. Animadversum est tandem, Romano-
rum imperatori domino nostro clementissimo
nescio quibus suggerentibus, cum studiorum
antiqum religionis neglectum, principem cau-
sam esse quamobrem tot hodie malis premi-
tur, angitur, & affligitur ecclesia ab hæreti-
cis: nec surdo narrata est fabula, simul enim
ut rescivit rem ita habere, simul nervos omnes
intendit, strenuumque navavit operam, ut post-
liminio ad nos redeant honesta & literarum &
pietatis studia. Certe non poterat melioribus
consiliis ac rationibus succursum esse afflictis
ac pene deploratis rebus ecclesiæ, quam instau-
ratione publicorum studiorum, & reformatio-
ne collapsi status ecclesiastici. Atque utinam
ego sincerum, ardentem, rectique ac pietatis
amantem illius animum tam digne possim vobis
oratione commendare, quam nunquam satis pro
dignitate potest celebrari. Felicibus illius cæpris
agedum, viri patres ac domini, favete omnes, non
utroque modo, quod ajunt, pollice, sed toto
quoque apertoque pectore. Sed ad rem. Hoc
fateamur omnes oportet, nulla re æque opus
esse ecclesiæ, in has quas videmus angustias con-
tractæ, ac liberaliori eruditione, qua suffragante,
luppætasque ferente, facile & libertatem suam &
pietatem dignitatis ac gloriæ splendorem ampli-
tudinemque vindicaverit. Quæ causa, si non est
& alta, vel sola hortari & excitare nos debet, ut
summa animorum contentione, liberalia expeta-
mus & revocemus literarum studia: quod uti-
nam ea res omnes ex æquo haberet sollicitos. Ve-
teor eam, ut ea cura tanto minus tangat ali-
quos, quanto magis student rebus & a literis
& a religione alienis; venationibus, inquam,
anæcypis, alex, ventri denique ac Veneri, ut
nil aliud dicam. Hi hoc durius objurgandi sunt,
quod cum plerique ipsi impendio indocti ac bar-
bari sunt, culpandæ denique ignorantie tene-
bris

ANNO
CHRISTI
1545.ANNO
CHRISTI
1545.

bris infuscata, oppressa, extincta, ac deleta cupiunt etiam sacrarum literarum studia, sperantes hac ratione, suam quoque incertam facilius latere posse, satis esse rati, si nomen ac dignitatem suam tueantur otiosis titulis. Habetis priorum orationis partem.

Venio nunc ad religionis ac disciplinae ecclesiasticae repurgationem: quam vero cupiam veram, sinceram, minimeque superstitiosam religionis formam & imaginem, non jam literis in tabulis aut membranis deformatam circumferri, verum cordibus vestris inscriptam, impressam, pietatisque operibus expressam, exhiberi spectandam ceteris, ex qua alii viva virtutum simulacra expriment; ad quam item vitam suam exigant, quamque imitentur. Quemadmodum enim permagni refert, recte seculive discipulos praeceptor doceat, ita plurimum interest, bene an male vivat, qui vitae aliorum fingenda ac formanda suscepit provinciam. Ita enim sive natura, sive moribus comparatum est, ut non tam facile verba ejus, cui se totum quis credit, quam facta emulari contendat. Quo fit, ut si ii qui praesunt, perperam agant, fiant ipsi subditi quam simillimi, ut nihil hoc Gregoriano verbo verius sit, quo ait: Gregem consequenter ferri in praecipue, si per praerupta vitiorum gradiatur pastor. Quale autem est, obsecro, si ii, quorum refert, errantes & delinquentes corrigere, objurgare, coercere, atque omnino continere in officio, sint ipsi omnium corruptissimi moribus? Qua etiam fronte, qua libertate alios reprehendent, si iidem aut gravioribus forte vitis sunt ipsi obnoxii? Quisque secum ipse reputet, quanto pudore sui nominis delinquant subditi, dum ad ipsius exemplum alius ludat aleam, alius ebrietati ac crapulae est deditus, alius foedis voluptatibus dat operam, alii alia pro sua quisque libidine delignant. Meminerit proinde quisque vocationis suae, & hoc esse studeat quod dicitur, quodque audit: Posuit vos Deus in ecclesiis, alios episcopos, alios doctores, alios evangelistas seu predicatoris, alios pastores & dispensatores mysterii verbi, dispensatores multiformis gratiae Dei. Magnifici tituli, & quos blande compellati, facile agnoscentis. Atque utinam vere agnoscat omnes. Hi enim non tam dignitatis quam officii vestri vos admonent, si sapitis.

a) Formae
ecclesiae.

1. Tit. 5.

An vero suscipe deque habetis, sedere ad ecclesiarum gubernacula, regere ac pascere gregem Christi, quem tanti ipse fecit, ut ei redimendo sanguinem & sudaverit & fuderit, si non etiam sanguine steterit? Quod si magni haec vobis sunt, quin, amabo, probe, ut convenit, respondere curetis vocationum vestrarum titulis? Hem Pelarge, dicit aliquis, extra chorum saltas. Minime gentium, cohortator sum, non objurgator: siquidem rogo, hortor, moneo, idque amanter, quisque ut suo fungatur munere, & clavum rectum, quod dicitur, teneat. Quod si me inhortantem magis forte auditis, Petrum quae so audite etiam obsecrantem, & amplissimis praemiis invitantem, ut commissum gregem exemplo etiam, nedum verbo pascatis. Recito verba pontificis: *Presbyteros vos ipse quoque presbyter, obsecro: pascite qui in vobis est, gregem Christi, curam illius habentes non coacti, sed volentes: non turpis lucri gratia, sed propenso animo: neque cum dominium exercentes adversus clerum, sed sic ut sitis exemplaria gregis: cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem aeterna gloria coronam.* Cer-

te vel hinc colliquescit, non satis esse commodo pastori ad populum e suggestu agere, nisi & vita seu conversatione studeat aliorum animis certam morum formam imprimere: idque non necessitate, aut religione officii, neque quaesitis gratia, sed paterno suoceroque affectu.

Porro, ut Petrus ecclesiarum praesides, typos seu formas factos esse dicit gregis dominici, ita eosdem ipse servator salem terrae esse dicit, lucemque mundi, opinor, ut non uno tantum nomine de officio suo illos commonefaciat.

Verum cum hoc non solum apostoli dictum sit, sed omnibus quorum interest iusto clave designatas gubernare ecclesias: vestrum quoque curae ac laboris erit, sana doctrina, falsa ac mordaci reprehensione, honesta etiam vitae exemplis, luxos animos, velut sale perficere, urere, & restringere, ne in vitiorum putredinem disfluant, perpetuoque vermes spargant. Sic item ignorantis errorumque tenebris offusas infuscataque hominum illustrare mentes, ut & ipsi eadem luce potiantur in Dei gloriam. Inde enim salvator postquam dixit, non esse ex more hominum, ut accensam lucernam sub tus modium ponant, sed super candelabrum, ut luceat omnibus in domo existentibus, continenter subjunxit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videntes opera vestra bona, glorificent Patrem vestrum caelestem.*

Mat. 5.

Si his qui in Christianismo vix tertias tenent, apostolus praecipit, ut vita, conversatione ac moribus, seu luminaria in edito posita luceant in medio nationis pravae ac perveris, si quem forte e tenebris in lucem vindicent: quid non his qui primas tenent in ecclesiis, faciendum est, in veritatis lucem revocandis, errantibus? Haec enim qui sedulo praestant & candide, magnum profecto merentur operaepraecium: nam & Daniel vaticinatur eos qui & docti ipsi fuerint, & alios ad justitiam finxerint, seu splendorem firmamenti, & quasi stellas perpetuum aeternumque fuluros. Et ipse servator cum vere magnum vocatum iri ait in regno caelorum, qui iustitiae precepta & ipsa fecerit, & alios edocuerit. Contra, cum minimum fore in regno, qui vel unum & minimis etiam mandatis solverit, aut solvendum esse docuerit. Nihil vero minus convenit, quam vel sal fatuum fieri ac desipere, vel lucem tenebrosam esse. Quorum hoc quidem tum denique fit, cum ii, quorum est sapientiam in alios transfundere, & quasi de suo lumine lumen in aliorum mentibus accendere, perniciose & ipsi errant, & alios in errorem adducunt. Illud autem tunc fit, cum ii quorum refert sermone gratia saluto, probatque vitae exemplo aliorum condire mores, luxosque solidare animos, aut non solide docent, sed stulti ipsi cum sint, fatua, ut Isaias ait, loquantur, aut non ita ut loquantur, vivunt: quo fit, ut doctrina illorum desipiat, adeoque conculcetur, despiciatur, rejiciaturque ab hominibus, ut hic quoque locum habeat Gregorianum illud: *Cujus vita despiciatur, restat ut ejus praedicatio contemnatur.*

Dan. 12.

Mat. 1.

1a. 12.

Prius illud doctorum ac pastorum genus Jeremias subinde traxat, in prophetis mendacia loquentibus, quibus nihil vanius esse possit aut tenebrosius. Posterius vero ipse servator in Pharisaeis notat, aut mandata hominum docentibus, aut alios, ut ad praescriptum Mosae legem viverent, urgentibus, cum diversum ipsi facerent. Qua quidem re quid, amabo, cogitari pos-

Jerem. 24.

ANNO
CHRISTI
1548.
Mart. 23.

possit stultius? Dicunt, inquit, & non faciunt, *imponunt hameris hominum onera gravia, & portatu difficilia, qua tamen ipsa ne digesto quidem vel movere volunt.* His non melioris nota sunt, qui has nostra quoqueestate aliud foris docent, aliud ipsi domi agunt.

Matth. 49.

Prædicant Christum in deserto jejunantem, vivunt Epicurum splendide in hortis cœnantem: alii jejunia commendant, ipsi Bacchanalia vivunt. Tales apostolus graphice suis coloribus alibi exprimit atque objurgat durius; ut sciens interim ac prudens præteream objurgatricem illam expositulationem, qua in psalmis euidam dicitur: *Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Sed his valere iussis, ad figuram orationis redeam: & quantum possum, vos omnes, venerandi patres ac domini, hortor, moneo, rogo, & obtestor: Agedum favete rectoribus studiis: eaque postliminio redeuntia obvii, quod ajunt, ulnis excipite; jurate, hincque instaurandis totum adjuce animum, Huc studium, curam, cogitationes, consilia, operam, conatum, auctoritatem omnem, denique & fortunam vestras, quantum res fert, conferte.

Quod si quid forte & in religionis studio neglectum est, curet pro se quisque emendationis vitæ usura sarcire, aut anteaacti temporis negligentiam compensare. Facietis autem omnino, nisi forte si quis est, qui nullam vel communis reipublicæ Christianæ, vel dignitatis ecclesiasticæ, vel propriæ salutis rationem habendam esse putet: quod mihi quidem de vobis dicere religio sit.

Attamen cogitet quisque in eadem, quod dicitur, navi nos omnes esse, commune esse periculum: non dum enim prohi dii immortales! ex tantis malis emeritimus. Jactatur adhuc fluctibus ventisque concutitur Petri navicula: quare sedulo advigilandum. Cum primis vero orandus est Christus, ut ventos ipse increpet, procellis imperet, hanc rerum tempestatem in tranquillitatem vertat, ac fluctuantem naviculam in portum vindicet: Ecclesiam honestis literarum, tum vero religionis studiis, præcipuis utique vitæ ornamentis, exornet, foveat, alat, conservet, ac tueatur ad laudem & gloriam nominis sui sancti, & in sæcula benedicti, Amen.

Postquam igitur doctor Pelargus orandi finem fecisset, celebri atque decenti processione, ex majoris ecclesiæ choro, ad vicinum adeoque contiguum beatæ virginis templum itum est: in quo cum ordine patres confederissent, reverendissimus Treverensis dominus sequenti verborum forma per eundem suum vicarium omnes compellati iussit.

Summaria tractandarum rerum propositio.

TAMETSÌ, reverendi, generosi, nobiles, aliique patres venerabiles in Christo carissimi, reverendissimus dominus noster, ob vestrum omnium conspectum, atque parendi alacritatem, qui ut membra capiti morigera, ad præsentem synodum libenter quoque adesset, plurimum sibi gratuletur: tamen quia corporum representatione tantum, atque personarum intuitu, animorum abdita haudquaquam patebant, ideo in primis ad hujus negotii tractationem quæ modo in manibus est, plurimum referre existimavit sua paternitas, si pia atque libera, cla-

raque confessione fateamini, utrum vos non modo æquo animo laturo sitis illius reverendissimam paternitatem vestris moribus, si quos vestra parum dignos vocatione forte perspexerit, juxta reformationis normam, ac pium ejus in vos omnes affectum consulere volentem: verum etiam eum animum mentemque huc intuleritis, ut persuasum vobis sit, hanc causam, de qua impræsentiarum agitur, ex æquo omnibus esse communem: liquidem omnes deliquimus, culpamque admisimus, cur paulo anteaestate immensam malorum colluviam in nostras omnium cervices vidimus constillasse, quam Dei benignitas alio derivabit, reddita nobis amplè tranquillius vivendi respiratione. Quamobrem si omnes affecti estis, ut quidem esse debetis, ut cum reverendissima illius paternitate, erecto in religionem animo, sive collatis, ut ajunt, signis, seu privata quisque vi atque virtute, juxta officium sibi commissum, in primis contra hæreticos atque pravas illorum doctrinas, vobis bellum suscipiendum esse putetis. Deinde si de propriis moribus turpitudinem, si sunt infecti, tollendam, si ruptam ecclesiæ unionem relarciendam, integramque tutandam vobis existimabitis, si denique omnium rerum agendarum ordinem instruendi subditos vestram rationem habendam statuendamque, tum ex reformationis forma, tum ex prædictis synodi decretis, firmiter indubitanterque animum induxistis, idque alta voce prædicaveritis, jam opportunum reverendissima illius paternitas judicat, ad reliqua quæ ex usu erunt præsentis synodo, transire, eaque quam poterit maximo cum fructu absolvere.

His auditis, hilari & læto vultu patres responderunt, sibi nihil esse prius aut magis in votis, quam ista omnia quæ in reformatione continentur, tum ea quæ per synodum omnium suffragiis forent decernenda, verbo & opere exequi, atque, si vel vitæ periculum obset, etiam præstare.

Postquam autem hanc patrum ceterorumque expectatam juxta & piam responsum reverendissimus gratiose accepisset, collaudari primum per vicarium suum, deinde gratias patribus agi & ceteris omnibus iussit, eo quod & prompte denuntiationi paruisset, & res ferias, sanctas ac salutares, non ut bona mortalium pars per ignorantiam rejicerent, sed obvii ulnis ac toto pectore in univertum recipere atque complederentur.

Adjecit etiam suffraganeus, non sine divina benignitate factum esse credi oportere, quod post tot præclarissimarum regionum concussiones, post tantas templorum ædiumque insignium, atque monasteriorum ruinas, quibus civitatum provinciarumque ornamenta & decus continentur, post tot religionis miserandas strages, Treverensis ecclesia bonorum precibus & sanctimonia, patrum cura, pastorum excubiis, veterem & ab apostolis pene traditam formam ad hæc usque tempora inviolabiliter retinuisset. Quam rem acceptam ferre hortabatur divinæ misericordiæ, quæ in maxima prophetarum inopia, cum unus tantum superesse videretur, sibi septem millia virorum cultorum reservaverat, qui genua ad idolum Baal non flexerant. Itaque postquam Dei favorem, gratiam, atque clementiam jugiter implorandam admonisset, atque jam omnia quæ ad decretorum rogationem, patrumque suffragia colligenda pertinerent, contulisset, placuit reverendissimo, ut iterum a prandio conveniretur, atque a patribus decreta de publicis criminibus rele-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1346.ANNO
CHRISTI
1346.

relegerentur, lectaque ac diligenti cura examinata, postero die ad univrsalem Synodi conuentionem referrentur, ac patrum attestatione recepta in synodo, ab illius paternitatis suffraganeo in metropolitana ecclesie choro publicarentur, & postremum hujus synodi actis insererentur. Quod quidem iuxta archiepiscopi nostri sententiam factum est. Hic reverendissimus dominus attendens, quod a capite, ut eo facilius ad membra deveniatur, omnis emendatio vitæ sit inchoanda, se humiliter submittit reformationi, oratione ut sequitur:

Cum animo reputaret, non satis esse recte vivendi formam aliis præscribere, nisi ille ipse qui leges dicitur, sui ipsius parem vel majorem etiam rationem habuisse videretur: & quia omni vitio carere angelicum magis quam humanum arbitrabatur, & alios quoque in alienis peccatis vel oculatiores esse vel severiores judices, tum nos etiam indulgentia, qua nostra extenuamus, plerumque impediri: ideo reverendissima ejus gratia haudquaquam committendum sibi putat, ne, dum aliorum moribus opportuna consulisset, ipse sibi in propriis tollendis erroribus videretur desuisse. Quare unumquemque qui huic celebri synodo aliquid consilio & prudentia attulerant, per fraternam caritatem obsecrare statuit, imo & nunc obtestatur, ut libertate in se monendi utatur, & candide vitium, si quod fortassis humano errore ad archiepiscopatus fastigium ab ipsius gratia sit allatum, ut majorum consuetudine traditum, in apertum proferant, quo salutari subindicatione resecetur, aut opportuna ratione reteratur. Nam eo prorsus affectu suam paternitatem ad publicam synodum descendisse non dubitent, ut nihilo segnius propriæ salutis, cujus cura maximopere ageretur, quam illorum qui noxiis erroribus bonorum oculos perstringerent, rationem consiliumque esset habiturus. Ita demum fieri posse ratus, ut capite repurgato, membra facilius ad sanitatem restarentur; deinde quoque universi, probi exemplo præsidis excitati, se ipsos excuterent, & quod a Cæsaribus, imo ipsorum veterum toties recusus reformationibus dissidens, peregrinum atque absonum in se quisque deprehendisset, non expectata ulterius executionis medela, ipsam turpitudinem abominatus, aut divino denique judicio permotus, cupide repudiaret. Quamobrem si quid per incuriam aut locordiam fuisset omisum, si quid publicæ utilitatis, privati commodi gratia occultatum, si quid illicitis exactionibus a subditis, qui propria vita sunt illius gratiæ cariiores, esset extortum si pupilli, viduæ & innocentes, ab officialibus utriusque conditionis per vim oppressi: postremum, si pro iustitia tyrannis dominaretur, id quidquid esset, quod ad suam quidem paternitatem spectare videretur, candide, ut precatum est, a patribus admonita ejus gratia, quam posset maxime, & cito & diligenter emendare velle promittit: potissimum, cum non dubitet, se eo nomine apud Deum, cujus vicarius est, gratiam inire, & reipublicæ suæ commodis cum pace tranquillitateque consulere posse

Responsio patrum.

Huic tam pie petitioni, a synodi statibus, & in primis a reverendis abbatibus, deinde a metropolitanæ Treverensis ecclesie dominis canonicis responsum est, nihil se reperire posse, quod reverendissimam gratiam suam dedeceret, aut in

Conc. Gen. Tom. XXXI.

administranda publica re, tamquam grave & damnosum offenderet: sed hortari omnes, ut eum quem ipse statim gubernationis cursu in portu instituisset, ad ultimam usque metam indefessus teneret: spem maximam patribus investitam esse, sub tanta præsidis bonitate, omnibus beate vivendi lummam occasionem firmamque propositam esse: collegiæ autem & secundariæ ecclesie, quæ ad subsidia impostæ dudum fuerunt, sentirent, humiliter supplicaverunt, ut utriusque status censu valde inæquali considerato, pro collegiorum tenuitate atque ubertate censerentur, & reverendissima illius paternitas eorundem collegiorum, ac reliqui cleri ecclesiasticam libertatem, ut cœpisset, tueri dignaretur. Hoc equidem se, quoad fieri posset, curaturam per dominum suffraganeum illius gratia benigne promissit.

Submissio suffraganei.

Ubi autem reverendissimus dominus patrum de se sententiam cognovisset, reverendus dominus suffraganeus. Quæ, inquit, pontificalis maneris sunt, ipsum reverendissimum dominum Treverensem propriis humeris subire quidem æquum esset, nec dignitate inferioribus sanctum officium committere: verum quia distrahunt non pauca, atque subinde recenter emergentia hinc inde archiepiscopatus negotia, justissima de causa ad me tamquam fidelem suffraganeum ejusmodi ecclesie ministeria pro sum voluntatis judicio traduxit. Et quoniam sancta munia sub tribus insignibus virtute præfulibus continuavi, a me nunc porro administranda, ideo non sine pudore aliter agere licet, quam officii mei ratio deposcit, ut videlicet sanctum & inculpatum in omnibus me præstem, virtutumque exemplar aliquod tactus, cæteris ecclesiasticis vitis pietatis facem accendam. Idcirco obnixè vos, patres reverendos oro, ut vestro reverendissimum dominum nostrum indicio, benigne de omnibus, quæ officio nostro dedecori esse queant, admoneratis, quo deinde me paternitatis illius reformatione correcto, provincia mea omnibus utilis ac salutaris esse queat.

Ad hæc tum patres uno ore responderunt, suffraganeum sub prioribus memoria dignis præfulibus officio liberaliter functum fuisse, nihilque aliud aculatione dignum reperiri, quam quod conferendis ordinibus in jure statutas insinuationes, vel prorogando, vel anteverendo turbasset: sed extemplo illius rei veraces, cur ita necessitate compulsus fecisset, causas cum adduxisset, patres in omnibus purgatum habuere.

Ac deinde statim reverendissimus dominus per suum suffraganeum, reverendos dominos abbates, aliosque professione dignitateque eximios, simili examinatione percurrere innotuit.

ANNO
CHRISTI
1348.

EDICTA SYNODI

DIOECESANÆ TREVIRENSIS,
presidente reverendissimo in Christo
patre & amplissimo principe, &c.

P R Æ F A T I O.

Joannes Dei gratia archiepiscopus Treverensis sacer-
cri Romani imperii per Galliam & regnum A-
relatense archicancellarius ac Princeps elector,
universis & singulis quorumcumque monasterio-
rum, cathedralis nostra, & collegiarum pa-
rochialiumque ecclesiarum, abbatibus, priori-
bus, praepositis, decanis, etiam ruralibus divi-
norum rectoribus, curatis, & non curatis, aliis-
que ecclesiasticis personis, civitatis & diocesis no-
strae Treverensis, salutem in domino.

Cum olim Christum in carne ambularem,
& verbum Dei seminantem se veritatem
appellasse non ignoremus, certo persuadendum
nobis omnibus erit, per ipsissimam illam verita-
tem nos falli minime posse, cum ejus praesentia
nos quorquot in hoc coetu sacro ad evangelizan-
dum bona & exterminandum mala compererit,
Spiritus sui christumate illuminatura sit. Ait nam-
que: *Ubi duo vel tres in nomine meo congregati
sunt, in medio eorum sum*, Huic ideo veritati,
tanquam sacrae ancorae innixi, non modo saeculo
nostro, licet turbulentissimo, sed & posteritati
consulere volentes, quaedam pudenda atque sca-
da, neque ullo modo ferenda in clero flagitia,
ut est concubinatus, scortatio, & similia: de
quibus ordine inquireretur, synodico hoc decreto
insectari, castigare, denique excindere, secun-
dum invecas olim canonicas sanctiones, severe
stetimus, mandamus, atque per praesentes de-
cernimus. Deinde refractarios atque pertinaces,
praesentes, seu futuros, canonum censuris & re-
formationis poena, synodi auctoritate freti, jux-
ta delictorum genera, magnitudinem, atque scer-
ditatem, coercendos atque puniendos demanda-
mus. Ita enim legum & canonum severitatem ve-
riti, admissorum praesentia peracta, Deum ti-
mere & amare, & ab iniquitate sese avertentes,
honestam vivendi exempla esse consueverunt. Cete-
rum quando ingluvies, vini que intemperantia,
non paucos obnoxios habet atque delectat, quo
vitio cum omnes, tum clericali ordine initiati,
Deum graviter offendunt, ideo nobis & sanctae
synodo visum est, huic turpitudini ante omnia,
utpote multorum malorum fonti, medelam ad-
hibere.

De clericorum tumulentia.

I.

Porro ebrietas, ut palam est, insignium fla-
gitionum incitatrix ac scaturigo, quae in comesta-
tionibus & conventiculis dominatur, ecclesia-
sticum gradum summa cum turpitudine passim
infamavit. Quod perpendens reverendissimus
dominus noster, quam tetrum & abominabile
sit, cum in profanis, tum in sacerdotibus vitium,
quamque periculosum, rixis nimirum, caedibus
atque vulneribus scitens, quod confessionum
arcana saepe effluit, judicium, mentemque per-
vertit, in quascumque denique libidines, pec-
dis instar ratione privatam impellit atque exagi-

Atat: ideo huic scditati deditos ecclesiarum minoi-
stros, reverendissima illius paternitas una cum
praesenti synodo, ab officiis, curis, & ecclesiarum
muneribus removendos decernit. Quid enim
inhonestius, quam vino assidue madidos ejusmo-
di belluones animarum cura praesesse, de quibus
Propheta dicit: *Va sacerdoti, & propheta praeso-
bristate erranti, & nunquam judicium aspicienti*.
Formidabilem namque in eos statuit poenam evan-
gelica tuba, nisi Joelle propheta monente fle-
verint atque ululaverint, ex inopinato divi-
dendi a sobriis, ut cum hypocritis exitii eter-
naeque damnationis partem sortiantur. Quare
ad sobrietatem, cum omnes tum praecipue ter-
clefisi servos, qui luminaria mundi & sal terrae
sunt, una cum Paulo reverendissima illius pater-
nitas inhortatur, utque tumulentiam, in qua
luxus est, devitent, obnixi precatur. Ceterum
qui turpiter illi vitio indulgent immorgeri, ab
officiis & beneficiis, ut dictum est, ecclesia-
stica censura, & synodi auctoritate primum
suspendit; deinde si etiam impudenter detestan-
dae consuetudini, & dictu pariter ac visu sca-
dissimae, ulterius inhaerent, omnibus hono-
rum gradibus exutos, ad quadrupedum forte-
tem, quae natura prona atque ventri obediencia
finxit, majoribus suppliciis affectos, sta-
tuit abjiciendos.

De eorumdem concubinato.

II.

Huic vero alia succedit, & pene gravior of-
fensionis macula, illicitus sacerdotum & dia-
conorum concubinatus: qui quantum jam inde ab
initio apud omnes fidei catholicae cultores,
consecratis hominibus peperit invidiam atque
consciverit odii, vix dici potest. Audemus ta-
men ingenue fateri nullam aliam labem ebrie-
tate & concubinato vulgi oculos acerbius offen-
diffe, majoremque causam dedisse sciendi ac
murmurandi contra ecclesiae status. At etiam il-
lud negari non potest, quod praeter evidentia
sacrarum litterarum testimonia, praeter canonum
ubique castimoniam initiatis inculcantium de-
creta, etiam ipsa ratio quodam modo loquitur,
ecclesiasticum hominem, qui divinis legibus se-
se & animarum saluti obstrinxit, castitatem se-
ctari oportere. Quomodo enim alias, juxta
Pauli admonitionem, praestari possemus, ut ad-
haeremus domino absque ulla distractione? Cum
enim corpus nostrum templum sit habitantis in
nobis Spiritus sancti, quem habemus a Deo,
& nostri negamur esse juris, qua ratione fieri
potest, ut sine Dei injuria in alterius rediga-
mur potestatem. Siquidem etiam maritus pro-
prij corporis jus non habet, sed uxor. Quid
igitur juris nunc Spiritum sanctum in ecclesia
servis habere dicemus, qui corpus suum, scorti
per illecebrosum concubitum fecerint membrum?
Hae nimirum sollicitae pensulantes, visum fuit
nobis ac toti synodo, non obstante priori con-
tra concubinarios mandato a nobis emisso, de
integro admonere, ac illos per Christum ro-
gare, ut qui haecenus castitatis vota non vio-
laverunt, studeant ad ultimum ulque terminum
vite, incomparabili bonum ne amittant: me-
mores, quod agnum immaculatum quocumque
ierit, comitabuntur.

Ceterum quicumque carnis imperio, quo ni-
hil potest hujusmodi accidere indignius, vinci se
passi sunt, conspurcatisque per exosam Deo im-
pudi-

ANNO
CHRISTI
1349.

pudicitiam membri, in contumeliam sacrorum mysteriorum abuti non verentur, illis nimirum abactis ejusmodi incontinentis lacrimis, pie consolimus (quoniam Deus benignus & misericors est) ut secundum hujus sanctissimae synodi decretum, se ad integritatem totos convertant, poenitent, culpam deprecantur, erroris sui veniam apud Deum & homines consecrari.

Diplomatum pars.

III.

Quando tamen haec pestis, ut verisimile est, quosdam adeo pervasit, ac ita in totum labefecit, ut perquam exigua spes sit a fornicationis maculis, vel diuturnitate temporis, vel reverendissimi gratia, tamquam mitiori medicina elui posse: in illos igitur primum divinae vindictae metu, deinde synodi hujus censura, ejus paternitas decrevit, ut simul atque hujusmodi in libidinis caeno volitari deprehendantur, illico mandati contra concubinos editi vigore, namque ecclesiam bonis spoliarent: scorta vero, aut de impura consuetudine, illorum nomine suspecta, longissime ab irretitorum misereque captorum audibus, synodi virtute firmaque reverendissimi auctoritate, pellantur.

De concubinis ad parentes redire volentibus.

IV.

Si qua vero abjectarum, si res ita fert, in eadem parochia, in qua ministro altaris agglutinata fuit, hereditariam domum habeat, ea ne ob decreti vigorem privata animum despondeat, & ad desperationem adigatur, reverendissimus noster una cum synodi auctoritate permittit, ut ad suos parentes commigret, & de priore conversatione poenitent, omnemque antea vitam infamiam, constanti pudicitia in postremum servata abstergat.

De relabentibus.

V.

Porro si qui aut ea qua dictum est causa remanentes, aut extra parochiam relegate, concubinari evidentibus iudiciis & fide dignis testimoniis clam seu pelam revivisse, adesseque convicti fuerint, illos communi nostra & synodi sententia, apso facto, ab officiis & beneficiis cecidisse, & iidem privatos esse decernimus. Praevicaciter vero, ut canes ad vomitum reversas, dignis censuris extra hereditarias sedes exterminandas edicimus.

De fertilibus sacerdotibus, & laicis.

VI.

Qui vero auguria & sortes tractant sive sacri sive profani, aut divinationibus & incantamentis vacant, quibus sane studii Dei cultus deseritur, & ad Daemonum fallaciumque spirituum praestigias confugitur, illos quotquot officiales arctata investigatione deprehenderit, canonico anathemate, nisi a damnatis divinitus erroribus ad legitimum Dei cultum illico admoniti animam atque mentem revocerint, non modo

Cox. Gen. Tom. XXXII.

A non ferendoq; reverendissimus una & synodi icnatus declarat, sed per officiales in vincula quoque conjiciendos decrevit, quosque daemones, magistrorum videlicet suorum, susurris ac illusionibus liberentur.

De apostatis.

VII.

Verum ut nullum facinus turpe, sine cacodemonum instinctu admittitur, ita etiam religiosa professio illius inspiratione, in omnibus pene provinciis, a quibusdam votorum sanctorum obli-tis, nulla de causa est violata. Isti quidem pro nihilo duxerunt, postquam ad dominicum aratrum manum apposuissent, non respicere tantum, sed & tarpiter damnare, insectari, & quibus possent convitiis proscindere omnem quam professi sunt aliquamdiu antea vitae rationem. Cum igitur tales, qui spreto votis, projectis cucullis ac religiosa in totum deserta vita, ad saeculum sese retulerunt, passim etiam in Treverensi dioecesi vagari, ac libidinum nexibus ad ecclesiae offendiculum involuti reperiantur, reverendissimus dominus cum congregatis patribus, nefas esse putavit, nisi praesentis synodi decreto, utriusque sexus apostatae, ad propria monasteria, habita singulorum justa ratione, aggregentur.

Contra apostatarum patronos.

VIII.

Verum enimvero nonnullam quibusdam ex illis, praebuit fortasse ad desertionem occasionem, refugii quorundam patrocinium, quo quasi tecti, ecclesiasticam se censuram evitare posse considerent. Ideo reverendissima gratia sua, hujus synodi suffragiis adjuta, sub censuris huic negotio idoneis, ac suo tempore spectandis, omnibus Treverensi dioecesi subjectis, cujuscumque status & praemioentis extiterint, mandat ac praecepit, ne posthac tales apostatas recipere, fovere, tueri, aut animarum curis praeficere, ullamve in ecclesia provinciam illis committere praesumant. Quia etiam potius, ne se alienis praevicacitum lordibus coinquent, illos admonitos esse de paterno affectu desiderant, ut haecenus contra ecclesiae decreta desensios, ita pro viribus ad professionem repetitionem, reditumque adhortentur: ad quem reverendissima ejus gratia propensius, & auxilium, & opem, & restitutionem benignam, praevia poenitentia, misericorditer promittit.

De iis, qui contra votum solenne praestitum concubio sese alligant.

IX.

Postremo, quia pontificum & occidentalis ecclesiae ordinatione jam olim divinitus constitutum est, ut rite consecrati utriusque sexus homines, quo corpore & animo jugiter Deo inservirant, non tantum in suis conventiculis castimoniam cohererent, sed etiam si forte de suscepta solemniter professione, aut errore seducti, vel intemperantia incitati defecissent, nequaquam contrahendi matrimonii jus haberent. atque adeo communi id apud omnes consuetudine receptum fuit, & canonicis & civilibus legibus de vanc

LII 2 & in-

ANNO
CHRISTI
1349.

ANNO
CHRISTI
1548.

& incestuoso talium conjugio satis superque est proditum. Nam proli quoque, si quam lustulorum tales legibus successione esse interdictum tenetis. Ad tollendum igitur ejusmodi veritum matrimonium suo ac parentum decreto, reverendissimus dominus noster decernit, ac stricte mandat, ut quocumque loco in diocesi sua, aut sub quacumque ecclesiastica vel profana ditione monachi, moniales, aut aliis sacris ordinibus initiati, nuptiali foedere copulati delitescant, ab officialibus prehensi, suis impensis, sibi velut ordinario presententur, ut ex his pro delicti qualitate alii castigati, alii monasticis disciplinis emendati, exemplo sint posteritati, ut ab enormi scelere caveant. Porro respicientes, & ad ecclesiam matrem redire vitro volentes, quatenus ad reipublice Christiane utilitatem spectare cognoverit, placibili & propenso animo, ut oves perditas & filios prodigos, reverendissima illius gratia recipiendos pollicetur.

Ordinum explorationes.

X.

Fuerunt autem examinationum capita, quae vere evangelicos fructus producant. Quisquam enim est, num essent fastu turgidi quidam? num superbia inflati? aut libidinum illecebris inestatis; (qua scabie monastici plerique ad bonorum virorum nauseam usque sunt infecti) qui diaboli imperio magis quam Christo parerent? Deinde, an temperantiam, humilitatem, patientiam, ceteraque virtutum monasticarum arma, contra vitiorum impetum, ut milites Christi decet, parata haberent? & an ut alii idem conarentur, sedulo predicarent? Et si quid forte turbulentum, odiosumve inter confratres subortum, num etiam ut sopiretur, tamquam pacis boni amatores, collaborassent? Ad haec, an, quippe monastici viri, praecipuam navarent operam, ne cultu tantum foris, atque composito ad pietatem corpore, id quod major pars satis esse ad pietatem indicat, sed intus in pectore virtutum thesaurum, & religionis veram imaginem circumferrent? Deinde, an horis decantandis, orationibus fundendis, atque jejuniis stato tempore strenue vacarent? Num hospitaes essent? num peregrinorum, pauperum & pupillorum curam subirent, propriis, honestisque ad hoc comparatis aedificiis, tum competentis suppellectile adjecta? Quod inter extrema quidem monasticae vitae opera minime ponitur: quoniam in hoc tot tamque ampli redditus sunt piorum hominum liberaliter congesti. An postremo ea omnia, quae sanctimoniam commendarent, graviter singulis suis fungendo probe, tamquam coram Deo, officiis persequerentur? nam ea est Dei voluntas,

Ad hunc autem modum, monastici ordinis patres compellati sunt, quo quid religionis disciplina, verusque Deicultus exigeret, in memoriam prolixius revocare, & manum juxta synodi praesentis decretum, operi adhibere possent.

Tandem, ne quid praeteriretur, quod ad celebris synodi absolutam rationem pertineret, gratia reverendissimi, metropolitanus Treverensis ecclesiae, ceterorumque collegiorum, cum superioris, tum inferioris diocesis, egregios nobilesque praepositos, decanos, archidiaconos, aliosque praelatos, quorum omnium cura & exemplis publica salus continetur, benigniter atque

A gratiose rogavit, & ut ipsi qui incertae essent in domo Dei, ita sese compararent, ut virtutum veros & aeternos radios subditorum oculis inferre possent: nam dubium nulli esse, si quorum id maxime interesset, tum ob generis splendorem, tum propter ecclesiasticae dignitatis eminentiam, sese tales praesarent, quales haberi & esse cuperent; fore, ut inferiores hominum ordines, bonorum exemplis commoniti, ad virtutis pietatisque studium ardentioribus animis raperentur. Quare ante omnia bonis operibus, beneficentia, sobrietate, modestia in sermone, conversatione, atque mutua caritate, divites atque locupletes fieri studeant, bonaque studia promoveant. Ex nimirum divitum immortalitatis gloriam merentur, quando cetera quidem res, omnes occupationes atque studia, nihil quidemquam solidae beatitudinis merentur. Sed haec reverendissima illius gratia ad morum qualescumque institutionem satis esse putavit. Quod vero ad graviora incommoda evellenda maxime requiritur, illud ordine quo sequitur propositum fuit.

In primis reverendissimus dominus noster a singulis certiorum se fieri postulavit de haereticis usurpationibus, vel in monasteriis sive collegiis, aut agrorum vicis delitescantibus. Deinde audire quoque a singulis indicio facto postulat, si aliquam inveniantur, qui catholicam religionem, & ejusque sacros ritus oppugnant. Tum eadem obediendi religionem, paternitati suae pastores insigniter illiteratos nominatim patefaciant, & illos qui ecclesiam doctrinam adulterant, aut sacramenta perperam administrant, aut vitam pecuniam bonis odiosam ducant, manifestent: suppressis minime praetorum cujuscumque ordinis nominibus, qui aliqua hujusmodi nota fuerint conspersi.

In summa, quia ecclesiam Dei gravem maculam rugamque habere non oportet, quam episcopi vigilantia tollere possent: ideo usurarios, simoniacos, aleatores, percussores, violentos, injuriatores, ac contumeliosos, calumniatores, ad haec ecclesiis census denegantes, aut adituum perniciosum agentes, calamitatem egentium floccipientes, quive peregrinos de monasteriorum xenodochiorumque limine arcent, aut quoquo modo ecclesiasticam libertatem corrodunt & opprimunt, necnon alia, cujuscumque sint classis, dedecora admittunt, eos omnes reverendissimus sibi indicari nominarique petit, quo cujusque defectui idoneo auxilio posthac mederi possit.

Archipresbyteri vero, qui & decani rurales appellantur, cum ad synodi concessum admissi sint, etiam & cum pastorum, & suipsorum officii rationem reddere reverendissimo domino nostro jubentur: quandoquidem ad eos pertinet, publicata subditorum delicta corrigere, animarum curam consulere, omnes pura verbi Dei doctrina pascere, miseros atque calamitosos consolando sustentare, ecclesiae in omnibus bene praesidere, denique ipsos sana vivendi exempla verbo & opere exhibere: quod qui faciunt, eos duplici honore dignos apostolus judicat. Nam turpissimum Ethnicus esse censet, committere, quod docet alios non esse committendum. De iis igitur, tum etiam de aliis sacerdote dignis curis, respondere suae reverendissimae gratiae debent, quo cognoscat illorum in administrandis officiis integritatem. Eo sane nomine bonis ac lubenter parituris gratiam & laudem refecti:

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1353.ANNO
CHRISTI
1354.

inferri: maior vero & reprobos, cujuscum-
que conditionis fuerint, ignominia & poena
posthac ecclesiasticam censuram vigore officii im-
perabit.

Porro autem universis ordinibus, eo quo
propositum est modo adrogata responsurus, re-
verendus dominus Treverensis ipse praesedit, ac
coram duobus notariis responsa accipientibus,
omnium & singulorum quaestiones, accusatio-
nes, examinationes & dubia, magna diligentia
& labore multo auscultavit, atque inquisivit
nihilque praeterendum putavit, quod ad sub-
ditorum obedientiam, communem vitae emen-
dationem, & Dei honorem, & ecclesiarum
usum spectare censeret. Itaque triduo molestis-
sima omnino inquisitione jam absumpto, atque
patribus exterisque statibus, qui ex ordine
fuerant, exploratis, cum omnes & singuli om-
nia sancta, pia, honesta ac laudabilia promit-
terent, atque ad communem patriam tranquillita-
tem, quam Dei & ejus filii Jesu Christi puro
cultu, & vivendi integritate facile paratur,
concordibus votis conspirassent, seque una jam
voce Caesarem majestatis reformationi submi-
sissent: tandem ad reverendissimum dominum
tamquam ad unicum publicae felicitatis patro-
num, omnes ora vultusque verterunt. Precan-
bantur autem ut opem ferret, damna tempo-
rum perturbationibus incussa, & ecclesiastica
privilegia, partim per vim potentiorum misere
verata, partim defensionis inopia etiam erepta,
resarciat, atque in integrum sua amplitudine re-
stituat. Etenim proditum esse sacris literis, ne-
que id reverendissimam gratiam ejus ignorare,
neminem suis militare facultatibus, & prae-
ceptum esse, ut qui servirent altari, etiam de al-
tari viverent: quod quidem peraugustum sa-
ctum foret, si ecclesiam libertas, si proventuum
integritas conservetur incolumis. Postremo & il-
los patres orabant, ut illius reverendissima pru-
dentia praecipuum curam expenderet, ut officia-
rios passim praeficeret orthodoxae fidei tenaces:
nam illis vitiatas, apostatarum perniciose dogma-
ta, illorum dissimulatione gliscere. Postquam
haec patres & pio & sincero animo locuti essent,
reverendissima ejus gratia, prout debuit, om-
nium in religionem affectus unice comprobavit.
Deinde petitiones, quantum per meritum lice-
ret, ac divina gratia aspiraret, sibi in primis
& semper curam futuras promisit: neque dubita-
rent, quin reipublicum suum felicitati, cujus salu-
tem divinitus commendatam sibi esse sciret, ita
prospiceret, ut omnia illi adversantia impedi-
menta, incommoda atque offendicula, prout
notariorum summa cura & fide, accedente om-
nium concessione, excepta essent, severioribus
executionum telis, a reverendissima sua gratia
consolida, excisa, penitusque sublata aliquando
cognoscerent.

M A N D A T U M

C O N T R A C O N C U B I N A R I O S .

Joannes Dei gratia sanctae Treveris ecclesiae ar-
chiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam
& regnum Arelatensis archicancellarius ac prin-
ceps elector, universis & singulis cathedralis
nostrae, & collegiarum parochialiumque ecclesiarum,
abbatibus, prioribus, praepositis, decanis,
cum ruralibus, cum divinarum rectoribus,
curatis, & non curatis, aliisque ecclesiasticis
personis, civitatis & diocesis nostrae Treverensis,
Canc. Gen. Tom. XXXII.

A quibuscunque conjunctim, aut singulatim, qui
synodo nostra episcopali, de jure aut consuetudi-
ne interesse conveniunt & tenentur, salutem
in domino sempiternam.

Persuasum habemus, exactis jam aliquot
diebus omnium oculis reformanda vita
formam ecclesiasticis viris a Caesarea majestate
commendatam, atque a nobis publicatam, pe-
nitus perspectam esse. Neque quemquam e vo-
bis existere arbitramur, quem ista tam saluta-
ria, non elucetis tantum ecclesiae navis, sed atro-
cibus etiam atque perniciosis in religione conta-
gionum ulceribus repurgandis, pharmaca diutius
latere possint. Et cum non pauca, neque eadem
contemnenda animorum vitia, atque morum pe-
stes, in ecclesiastico corpore grassari cernantur,
que propterea atque citam sanationem depo-
scent, idcirco auxiliatricem manum diutius dis-
ferre non licet, sed quod laedit canonico ense ex-
scindendum est, ne pars sincera trahatur. Qua-
re cum animum advertimus, & causam que-
rimus, cur plerique ecclesiarum ministri, & ver-
bi Dei dispensatores, ceterique de altari viven-
tes hac nostra tempestate non modo contemnan-
tur a plebe, verum etiam in odio jam diu
sute fuerint, nullam aliam evidentiore rationem
reperire potuimus, quam vitam eo-
rundem, a consubiali indulgentia nihil di-
stantem. Quae sane culpa, ut in primis divina-
rum rerum tractationi plurimum officit, ita
etiam ecclesiae Dei, illiusque servis contem-
ptum odiumque haud mediocre parit. Quod
quidem vitium ubi cognovimus in nostra dia-
cesi passim temporum licentia, officialium-
que incuria, ut zizaniam agrorum neglectis
succrevisse, falcem sacrorum canonum, con-
stitutionemque veterum patrum, tum ipsius
quoque Caesaris reformationem, ac synodi
nostraeque auctoritatis censuram, ac post-
hac amplius crescat, adhibendam esse censui-
mus: atque illud quidem hoc eodem mandato
factum esse volumus, quamquam deinceps sa-
pius facturi sumus, praesertim cum intelli-
gimus, nihil neque dedecere hominem divinis re-
bus militantem, quam ea quae carnis sunt se-
dari. Quare etiam nunc vobis edicimus, quot-
quot hanc, tum ecclesiam, tum vobis ipsi igno-
miniosam notam contraxistis, qui quidem sa-
cris initiati estis, mandamus, atque praeci-
piamus, nullo ecclesiastici ordinis gradu aut statu
excepto, ut infra novem dies vos ab omni con-
cubinato, imo concubinato, atque incontinen-
tiae suspicione omnino abdicetis, procul de do-
mibus ac parochiis vestris ejusmodi offendiculi
sexa, visis his praesentibus literis, exterminantes;
neque posthac unquam deprehendamini cum sui-
pectis, aut parum continentibus, aut utate petul-
cis commercium habere. Erunt autem ii novem
dies, in singulas triades peremptoria atque cano-
ca admonitione vobis indulti, quo sit movendi
extrudendique spatium. Quod si quisquam ve-
strum, vel quicumque illi sint, interea loci a se
non segregaverit probrosam consecratis ejusmo-
di consuetudinem, sed pertinaciter tamquam
ad sacrum pergant adherere, illi se sciant ab
officio pariter & beneficio, secundum dictam re-
formationis tenorem, suspensionis sententia,
quam hinc in literis in illos scriimus, submo-
vendos: haereticam autem, hujusmodi concubi-
natus infamia conspareate, nisi domibus cesserint,
& contacta inspectaque libidinum diver-

ANNO
CHRISTI
1564.

lotia fuerint, sed deprehensi fuerint iisdem A
in locis, ubi incontinentiam ludam exercue-
runt, a collegiorum, locorumque illorum de-
canis auctoritate nostra excommunicentur, ac
publice pronuntientur. Ad hæc iisdem prala-
tis ac decanis severe etiam mandamus, ut ad
proxime a nobis indictam synodum, rebelles,
pervicacesque, ac nostro huic mandato morem
gerere ultra novem dies procrastinantes, no-
bis nominatim proferant, quo possimus, juxta
canonicas sanctiones, aut beneficiorum priva-
tionem, aut alio genere pœnæ, aut juxta refo-
rmationis imperialis regulam, ad integriorem,
Deo vulgoque minus odiosam, vitam, obsti-
natos adigere, ut nimirum offensioum causæ
a domo Dei quamlongissime cessant. In fidem B
præmissurum præsentis literas sigilli nostri im-
pressione communiter iussimus. Datum ex oppi-
do nostro Witlich, die trigesimo mensis Octo-
bris, anno millesimo quingentesimo quadrage-
simo octavo.

Executionis commissio.

Verum quia consultationum edictorumque
sine executione, qua tamquam falce flagi-
tiorum atque incommodorum noxia leges am-
putatur, metimur: ideo reverendissima eius
gratia, hac synodo feliciter completa, quod
ad reipublicum usum, & religionis celerem re-
stitutionem plurimum valet, maturare animo C
induxit. Quo igitur illius successus ad
opus statim accomodatus, boni eventus speci-
men, sanctorumque imaginem vitam præberet,
postulavit idoneos juxta & graves de illorum
qui convenerant, numero viros commissarios
sibi dari, qui religionis offendicula, pacisque
impedimenta, & alias dissensionum acerbita-
tes, juxta decreta ac synodi placita, vigili
atque stricta cura omnium nomine persequan-
tur. Hanc reverendissimi postulationem, tum
aliarum rerum corrigendarum commissionem,
reverendi patres, ne plus operæ sumendum es-
set, & jam redeundi ad suos expectationem
diutius fallerent, ad amplitudinis ejus arbi-
trium atque prudentiam cum humili submissio- D
ne transulerunt.

De libertatis ecclesiastica violatoribus.

Et cum sint, qui potentia freti, ecclesiam
jura invadunt, aut ipsius cleri privilegia per-
turbant, bonaque, conficta & falsa juris spe-
cie occupant, quorum nefaria studia, oppres-
sorum impotentia & formidine, una cum no-
minibus reticentur: ut hanc ergo tam sacrile-
gam violentiam, qua hoc genus luporum gas-
latur, reverendissimi principis gratia, acerbis
animadversione reprimat, singularem commis-
sarium ad istiusmodi hominum inquisitionem
decerneat: cui sipe metu inter visitandum op-
primentium nomina designabuntur, atque ita
denum a sua amplitudine cogniti, ecclesie
censuris, canonico & Cæsaris decreto damna-

ti atque puniti, a sacrilego aucupio repulsi
conquiescant.

Præterea, quando Cæsarem majestatis refor-
matio liberam in ecclesiasticos excessus accusa-
tionem laicis, & vicissim in illorum crimina
in synodali confessa clero permittit: ideo il-
lius reverendissimus gratia visum est, quod ad
eum articulum attinet, in sequenti synodo pro-
vinciali, una cum patribus pro rei exigentia
tractare: ubi etiam tum de sacramentorum
constanti administratione, deque similibus ec-
clesiasticis utilitatibus, juxta Cæsarem reformatio-
nis præscriptum, si non majori, saltem pari
diligentia, per Dei adjutorium habebitur ra-
tio.

Rebus igitur ad hunc modum, Spiritu Dei
duce, per decem dies gestis & pertractatis,
synodi patres, una cum reverendissimo domi-
no Treverensi, observata gravibus viris digna
modestia, a templo matri Virgini sacro, ad
majoris ecclesie chorum ordine processerunt,
ibique actis per suffraganeum omnibus gratiis,
synodum provincialem ad diem Lunæ, post
dominica Mifericordia domini, proxime ven-
turum, reverendissimo jubente suffraganeus in-
dixit.

Recitatum quoque est eodem loco & clara
voce, postquam a patribus esset receptum, sy-
nodi decretum, in calce hic adjectum: quo au-
dito, sacra synodus est soluta.

Decretum.

Quandoquidem, honorabiles viri patres, &
fratres dilectissimi non ignoratis, quibus de cau-
sis per aliquot dies hic ad vos continue descen-
derit reverendissimus Treverensis dominus, &
quo studio quantaque pietate in hac celeberrima
synodo vobiscum, Spiritu sancto cooperante,
de rebus ad animarum salutem & commu-
nem pacem necessariis, sedulo tractavit: itaque
& vestro consilio, atque omnium qui hæcenus
interfuerunt favore, jam sua reverendissima gra-
tia, eo deductam esse exhaustorum in hoc con-
fessu laborum rationem putat, ut nihil dubitari
possit, quin ad restauranda religionis mœnia,
ad sincerum Dei cultum erigendum, ad effugan-
da obscena hæreseon monstra, pulcherrima fir-
maque fundamenta jacta sint. Quis quidem mul-
to felicius in proxime ipdicta synodo perficien-
tur, & ad emendationem Treverensis diocesis
perducentur: quod fiet, si pro se quisque hu-
jus sanctæ synodi decreta, & Cæsarem majesta-
tis edicta, opere & vita præstiterit. Id enim
reverendissimus Treverensis dominus archiepi-
scopus, hincque sanctus patrum senatus, com-
muni auctoritate omnibus faciendum, juxta
præsentis decreti vigorem & pœnarum edicto
expressarum censuram statuit. In nomine sanctæ
& individue Trinitatis, Patris & Filii & Spi-
ritus sancti. Amen.

Actum in publico synodi concilio Treveri,
anno domini MDXLVIII. mense & die ut supra.

ANNO
CHRISTI
1564.

ANNO
CHRISTI
1549.

CONCILIUM COLONIENSE II.

ANNO
CHRISTI
1549.

Auctoritate Adolphi Archiepiscopi Coloniensis pro reformanda ecclesia
indictum anno MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS,
sub reverendissimo in Christo patre & domino Adolpho, sanctæ Coloniensis ec-
clesiæ archiepiscopo, sacri Romani imperii per Italiam archicancellario,
principe electore, VVestphaliæ & Angariæ duce, legatoque nato,
celebrati in quadagesima anni MDXLIX.

*Carolus quintus, divina fovente clementia Roma-
norum imperator semper Augustus, ac rex
Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Sicilia,
Hierusalem, Hungaria, Dalmatia, Croatia,
&c. archidux Austria, dux Burgundia, Bra-
bantia, &c. comes Habsburgia, Flandria, Ti-
rolis, &c. universis & singulis principibus ec-
clesiasticis & secularibus, archiepiscopis, epis-
copis, prelatibus, ducibus, marchionibus, comi-
tibus, baronibus, nobilibus, militibus, mili-
taribus profectis, potestatibus, vicodominis,
castellanis, magistratibus, consulis, judici-
bus, officialibus, advocatis, procuratoribus,
civibus, communitatibus, & omnibus aliis
nostris & imperii sacri & ditionum nostrarum
hereditariarum in provincia archiepiscopatus Co-
loniensi comprehensarum, subditis, & in ec-
clesiasticis rebus ejusdem provincie episcoporum,
& prelatorum jurisdictioni subiectis, cujuscum-
que præminentia, dignitatis, status, gradus,
ordinis & conditionis existant, gratiam nostram
& omne bonum.*

VENERABILES & illustres electores, prin-
cipes & consanguinei nostri carissimi, ge-
nerosi nobiles, honorabiles, devoti & fideles
dilecti, cum venerabilis Adolphus archiepisco-
pus Coloniensis, sacri Romani imperii per Ita-
liam archicancellarius, princeps elector, &
consanguineus noster carissimus, & ejus com-
provinciales episcopi, in executionem formulæ
reformationis, in nuperrimis comitiis apud ci-
vitatem nostram imperialem Augustam Viende-
licorum habitis, eidem archiepiscopo & aliis
episcopis, & statibus ecclesiasticis per nos pro-
positis, & ab ipsis probatis, & quantum in eis
esset, receptis, ut monitis nostris ea de causa
factis parentent, & eidem reformationi commo-
da viâ prestererentur, per quas ad meliorem
vivendi rationem transitus fieret, in concilio
provinciali apud Coloniâ Agrippinam habito,
canones quosdam synodales, tum ad efficacem
& in dies surgentem, ac permanuram reforma-
tionis executionem, tum ad mores pravos ex-
tirpandos: potissimum vero manifestos abusus
in clero & populo coercendos, & seductores,
qui corrupendis simplicibus hominibus stu-
dent, egrege propulsandos ediderint, & nobis
obtulerint, auctoritate nostra, quatenus ex-
pedire videretur, muniendos, & in executionem
mittendos. Nos vero eisdem canones pri-
mariis nostris consiliariis, & aliis rerum theo-
logicarum peritis, ad id specialiter per nos de-
putatis, propositos, & per eos diligenter re-

visos & examinatos, eorumque relatione nobis
facta, cum illos prædictæ formulæ reformatio-
nis conformes invenimus: Proinde ipsos ca-
nones synodales, ratos & gratos habentes, &
quo ad opus est, & per nos fieri potest ac de-
bet, approbantes, & decreto nostro corrobora-
ntes, imperiali auctoritate nostra, & qua
alias fungimur, vobis omnibus & singulis, le-
rio & sub pœna gravis indignationis nostræ,
& aliis pœnis nostro arbitrio imponendis, hu-
jus edicti nostri vigore præcipimus & manda-
mus, ut ea omnia provincialis hujus concilii
Coloniensis decreta, in omnibus suis punctis,
clausulis, articulis, sententiis, & verborum
expressionibus eo modo, quo illa quælibet
vestrum concernunt, rite, sancte, inviolabili-
ter, citra ullam fraudem & tergiversationem
observetis, impleatis, & exequamini. Vosque,
principes & magistratus civiles, in refrænantis
& coercendis juxta eadem decreta rebellibus,
pervertis & refractariis, sive illi ecclesiastici,
sive laici sint, ecclesiarum episcopis & præla-
tis, ubi ab illis requisiti fueritis, omnem legi-
timum favorem, auxilium, opem præbeat, &
per ministros & officarios vestros atque
alios, in quos vobis imperium comperit, præ-
beri jubeatis & curetis. At nullus omnino ve-
strum, cujuscumque præminentie, dignitatis,
gradus, ordinis & conditionis sit, aut quo-
cumque munere aut jurisdictione fungatur, me-
moratos episcopos & prelatos in eorum mune-
re, jurisdictione, officio, secundum canones &
leges, ad ipsorum functionem pertinentes,
quovis modo impediatur aut turbetur, neque id
ab aliis fieri jubeatur, nec permittatur. Præterea
quicumque vestrum ecclesiarum, monasteriorum,
& aliorum locorum advocati, præfecti
& protectores fuerint, ac prelatos, ecclesias
& loca pia eorumque bona in fidem, tutelam,
& protectionem suam, sive commissione divi-
noram principum, & prædecessorum nostrorum
in sacro imperio, sive nostra, aut alio quovis
jure receperint, eadem præfectura, tutela, seu
protectione neutiquam abutantur, neque ipsos
prelatos, ecclesias, monasteria & loca pia,
contra formam & naturam protectionis usur-
pent, opprimant, gravent. Quin potius il-
los & illa in suis privilegiis, jurisdictionibus,
& rebus conservent & tueantur, & tam illi
quam vos alii omnes suprascripti, contra præ-
missa facere seu attentare, neque præsumatis,
neque ab aliis fieri aut attentari sinatis, quo-
vis quæsito colore seu pretextu: quatenus præ-
nas suprascriptas, & alias in formula memora-

ANNO
CHRISTI.
1549.

re reformationis a nobis preposita, & decretis provincialis synodi Colonienſis contentas, præter eas quas aliqui canones, & leges in violatores personarum & rerum ecclesiasticarum decernunt; malueritis evitare. Hæc est enim nostra sententia & serâ voluntas. Datum in oppido Bruxellensi, ducatus nostri Brabantie, impressione sigilli nostri, quarto Nonas Julii, anno a nativitate domini supra sesquimillesimum quadragesimo nono, regnorum nostrorum, imperii vigesimonono, & aliorum omnium trigesimoquarto.

CAROLUS.

*Ad mandatum Casarea & catholica
majestatis proprium.*

Vid. Anton. Peren.

Obernburger subscripsi.

ADOLPHUS DEI GRATIA, SANCTE Coloniensis ecclesia archiepiscopus, sacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, princeps elector Vestphalia, & Hungaria dux, legatusque natus, &c. Universis ad quos legatione pro domino fungimur, gratia, & pax a Deo, qui dives est in misericordia, & prope adest omnibus invocantibus eum in veritate.

Qui postquam nos, licet indignos, sanctæ Colonienſis ecclesiæ ac provincie, procellosa tempestate graviter jactatæ atque afflictæ gubernaculis admovit, hæc continuo animum omneque studium nostrum sua inspiratione convertit, quo diocesin illam ab hæreseon inundatione, quæ pravorum hominum studiis jam plus nimio invaluerant, repurgare, schismataque, quibus misere, atque adeo, ut in ea jam actum de fide catholica potuerit videri, discerperetur, tollere, & oves nobis creditas in unum ovile Christo colligere, pro virili admitteremur. Eaque de causa in primis lupos, pro boni pastoris officio, ab ovili dominico abigere, & omnis mali originem, concionatores sectarios, perniciosos illos hominum seductores, ditione nostra protinus, quamquam non sine difficultate, ejicere satagemus, substitutis catholicis & incorruptis verbi Dei concionatoribus in eorum locum. Quæ ratione plurimum quidem profecimus. Etenim progressum hujus canceri hoc impetu sumus remorari, & catholicis aperimus fenestram rursus respirandi. Non tamen hæc scopæ purgamentis istis sufficiebant penitus everrendis; jam enim hæreseos malum altius, quæ est ejus natura, fixerat radices, quam ut potuerit una falce semel demeti; ac hærebat in mentibus ac penetrabilibus hominum, unde neque vi extrahi, neque persuasione suffodi, aut sensum ratione tamquam cauterio pungi atque curari se pateretur.

LXXII.

Durabant quoque abusus & mores corrupti, quibus ecclesiastici ordinis pars maxima dedita, infirmis erat offendiculo, & ut male de religione laici sentirent, causa; ut vere quadraret in eos quod in evangelio dominus adicit: *Pe- nis vobis latissimis, qui culistis clavum siccitatis, & ipsi non intratis, & vos, qui intratis, prohibitis.*

Primum autem nobis erat fiducia in con-

ANNO
CHRISTI
1549.

cilio Tridentino, quod feliciter inchoatum, ac sessionibus aliquot habitis, celebre jam factum, accessu omnium Imperii ordinarum, qui se reverenter ei summisserant, potentissimum ac saluberrimum fore credebatur, cujus progressu sperabamus nascisci opem & vires justas, quæ erroribus istis & vitiiis radicitus extirpandis sufficerent, ejusque auctoritate, quæ apud omnes maxima est, substatum iri, non in nostra modo diocesi & provincia, verum etiam toto orbe Christiano, quidquid usquam irrepserat malorum, & ecclesiam Christi pristinum suum auctorem, concordia atque unitate redintegrata, recuperaturam.

B Quæ spes cum inexpectata contentione inter patres de transferenda concilii sede suscitata, nobis pene eriperetur, atque in longum tempus extraheretur, non sine metu graviorum perturbationum in republica Christiana, ea omnibus nobis, hoc est, ecclesiastici ordinis statibus, concernatis, atque in metu constitutis, adfuit ejus, qui conatibus religiosis & piis nunquam deest, Dei, a quo est omne bonum, consolatio. Enimvero misericordiarum pater Deus, qui super dedit fortissimo, invictissimo, felicissimoque religionis orthodoxæ propugnatori Carolo imperatori nostro de cæliâ victoriam, ut hostium validissimorum vires & consilia, non tam viribus, quam consiliis melioribus frangeret, & imperio suo, non multo suo sanguine, cogeret parere: cuique, quod mirandum magis est, dedit victoria parta modeste ac clementer uti, ut rebelles filios castigasse potius, more boni patris, quam bello petivisse videatur: ejus nunc animum impulit, ut ad catholicam fidem, paternarumque traditionum restitutionem omnia consilia, omniaque studia sua converteret. Hinc, quod vix quilibet mortalium sperasset futurum, egit cum eis, ut protestatione, sœderibusque & contentionibus positis, duobus tantum articulis ad concilii definitionem rejectis, doctrinam catholicam, traditiones & ceremonias, concionatorum bona parte, unde pendere solebant, reclamante, receperint. Quos cum Deo & ecclesiâ, quantum in se erit imperator piissimus lucrificasset, atque in plenioris unionis ac concordie spem adduxisset: necesse erat, ut firmioris illius ac solidæ spei offendicula quoque tollerentur.

Victoria
Caroli V.
in Hungaria
1549.

Quamobrem animum appulit & ad cleri corruptos mores reformandos, quo beneficiis suis obmutescere faceret, ut apostolus Petrus ait, imprudentium hominum ignorantiam, & qui carere clerico tamquam malefactores solebant, conspectis bonis eorum operibus glorificent Deum in die visitationis. Deditque negotium quibusdam theologis piis, eruditissimis, & Deum timentibus, qui formulam quampiam, ad quam reformatio cleri videretur instituenda, juxta sacre scripturæ normam, antiquos patrum canones, & rectæ rationis judicium, conciperent. Hanc Casar acceptam tradidit universis ecclesiastici ordinis statibus diligenter expendendam, qui annotarent, dicerentque quid qua ratione repudiandum sibi putarent, quidque recipiendum. Multis igitur consultationibus ac deliberationibus privatim & communiter habitis, quibusdam in formula expensis, aliis mutatis vel additis, tandem communi consensu eam probaverunt, Casaremque majestati, ut se reformarent, instanti, polliciti sunt, se ipsas, suoque subditos ad illam velle componere ac reformare, salva summi pontificis auctoritate, quæ ut eis in articulo

LXXIII.

ANNO
CHRISTI
1542.

ticulis quibusdam accederet, necessariam arbitrabantur: id quod in præfatione, quam Cæsarea majestas formulis huic præfixit, clarius est videre.

Nos itaque considerantes nostri muneris etiam alias esse, ut vigilemus super gregem nostrum, ut infirmum consolidemus, ægrotem sanemus, confectum alligemus abjectum reducamus, & perditas oves queramus, nisi velimus æternam maledictionis illud, *Ps.*, quod apud Ezechielem dominus pastoribus malis & negligentibus comminatur, certissimo iudicio incurere, tam præclaram rerum bene & sancte agendarum occasionem, nequaquam duximus negligendam.

Proinde ad diocesim & provinciam nostram reversi, primo omnium indiximus clero nostro synodum diocesanam, quam & ad eum modum, quem reformationis formula præscribit, propitio Deo celebravimus, in qua publicatam & ab universis imperii statibus ecclesiasticis comprobata, receptamque reformationem, clero nostro injunximus servandam. Transmissimus quoque eam ad reverendos comprovinciales episcopos, nostros suffraganeos & fratres, similiter in eorum diocesibus publicandam, & clero injungendam: quod ipsos sedulo curasse, ex gestis & statutis synodorum, quas ipsi quoque celebrarunt, nobis oblati, & legatorum eorum fide relatione cognovimus.

Verum negotium istud majus erat, quam ut pateretur se unico impulsu moveri, & morbus inveteratus levi medicamini non cedit: unde hac ratione vix quidquam aliud promotum est, quam ut sciret quisque, quod alioqui nemo ignorabat, quomodo sibi vivendum esset pie ac canonicè. Contigit enim fere mortalibus, quod poeta quidam ait: Video meliora, proboque; Deteriora sequor. Unde est illa apostoli Pauli confessio de lege mentis & membrorum. Etenim cum legi Dei condelectemur secundum interiorem hominem, & eam bonam ac sanctam esse confiteamur, est tamen in nobis torpor quidam membrorum, spiritui ac menti repugnans, ut non perficiamus quæ volumus.

Proinde non erat nobis hic quiescendum, quasi jam satisfecerimus: sed ulterius de modo erat cogitandum, quo ad efficacem reformationis executionem possemus pertingere. Siquidem inutilis est, quantumvis bona, ecclesiastici ordinis instituta reformatio, quam nemo exequatur: quemadmodum & lex bona, contra quam liceat cuilibet impune peccare, jacet inutilis. Multi sunt antiquorum patrum canones saluberrimi; at quæ est illorum utilitas, quos pauci norunt, pauciores servant? Quamobrem vestigiis majorum nostrorum insistentes, qui in rebus magnis cogere solebant comprovincialium episcoporum conventus, reverendis comprovincialibus episcopis, confratribus nostris, totique clero nostro, indiximus concilium provinciale in quo de rebus ad efficacem & durabilem reformationis executionem constituendam pertinentibus ac necessariis, communibus consiliis tractaretur ac statueretur. Qui cum ipsi ad constitutum undecimum Martii diem, concilii locum, ob adversam valetudinem, adire non potuissent, misere summam auctoritatis in clero suo, & præstantis eruditionis legatos, qui eorum loco & nomine concilio interessent, & de rebus tractandis nobiscum agerent, tractarent, ac consulerent in commune.

Multis itaque deliberationibus ac consultationibus cum capitulo nostro & legatis illis, ac clero nostro, a jam dicta undecima Martii die, ad sextam usque Aprilis, quotidie habitis, tandem apparuit, propterea quod rigor antiquorum canonum statim revocari in usum absque motu graviori hac tempestate non possit, ad media quædam, sacris tamen canonibus consentanea, quibus clerus & populus ad plenioram reformationem sensim perduceretur, esse constituendum: visaque nobis sunt plurimum momenti ad durabilem & efficacem reformationis executionem comparandam allatura media sex: nempe:

1. Institutionem studiorum, potissimum sacrorum.
2. Examen ordinandorum, ad ministeria vel prælaturas institutorum.
3. Officiorum seu munerum susceptorum sedulam perfunctionem.
4. Visitationem archiepiscopalem, episcopalem, archidiaconalem, & eorum quibus hoc incumbit.
5. Synodorum frequentem celebrationem.
6. Jurisdictionis ecclesiasticæ jam propemodum collapsæ, & abusu depravatæ, restitutionem.

De medio primo.

Primum quidem institutionem studiorum, quoad ea quæ reformatio & ecclesiæ necessitas exigit, nemo præstiterit melius, quam scripturarum sacrarum, canonum & munerum ecclesiasticorum peritus. Sive enim regere ecclesiæ, & docere populum, sive hæreticos convincere, & scripturarum aperire mysteria, sive sacramenta conficere, eaque administrare, sive examinare ex ordine ecclesiæ ministros, sive visitare dioceses, aut synodos celebrare, vel judicia ecclesiastica exercere oporteat, scientia opus est: alioqui, ut inquit in evangelio Christus: *Si cæcus caeco ducatur præfret, ambo in foveam cadent.* Quo etiam modo laici indoctos ecclesiæ prælatos, cæcos & mutos appellat. *Speculatores ejus, inquit, cæci, nesciunt universi, canes muti, non valentes latrare.* Non valentes, inquit, etiam si cupiant, latrare, hoc est, officia sua exequi, & subdit: *Videntes vana, dormientes, & amantes formidula sua: Canes impudentissimi nesciunt saturitatem, ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: propterea omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, a summo usque ad novissimum, dicentes: Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.* Quibus verbis propheta significat, non postremam vitiorum in populo Dei causam esse ignorantiam pastorum.

Etiam magna religionis orthodoxæ jactura Christianæque reipublicæ irrecuperabili fraude, experti per hanc tot hæreseon & seditionum tempestatem sumus, quantum ecclesiæ Christi perniciem afferat prælatorum & cleri ignorantia, quibus scripturas divinas negligentibus, sutores, textores, calcæarii, & id genus opifices, nemine prohibente, quilibet impune pro evangelio docentes, irreplere, & mira audacia etiam munera ecclesiastica invalere: unde terribilia hæreseon monstra suppalliarunt, & sacra profanis, superis infera miscuerunt & confuderunt.

Nec hoc modo, quin etiam studiorum sacrosum neglectus in causa est, cur tam innumeræ, eadem-

ANNO
CHRISTI
1542.

Quo & quanto synodus ista provincialis tempore celebrata & abhæretica fuerit.

Matth. 15.

Matth. 16.

Matth.

ANNO
CHRISTI
1564.

ordemque locupletes ecclesiam per Germaniam ministris idoneis ac possessoribus careant, etiam nunc cum restituuntur; neque enim desunt bene mereri de ecclesiis cupientes, sed potentes desunt & idonei, nempe literarum periti, qui ecclesiasticis muneribus perfungi queant, earumque hoc nomine possidere bona. Neque enim ad ecclesiarum munera & bona prosiliunt catholici, sicut hæretici, aut bonorum ecclesiasticorum occupatores sacrilegi.

Percipitur autem scientia, ad ecclesiam ædificationem necessaria, in scholis potissimum theologorum, quas constat esse propria quædam seminaria ministrorum & prælatorum ecclesiarum. Quibus florentibus, flores ecclesia doctoribus & ministris neglectis & contemptis, ecclesia quoque ministris idoneis destituitur. Neque enim ut olim in die pentecostes repente Spiritus sancti afflatu, aut velut fungi calore solis exciti, procedunt nobis passim theologi subito, sed exercitiis longis, ejusdem tamen Spiritus unctione, formantur in scholis.

Quibus rationibus (cum stabilem reformationis executionem meditaremur) permoti, nostrarum esse partium putavimus, ut scholas theologicas apud universitates, collegia & monasteria magna cura, cum primis concilii hujus auctoritate, instaurarem: nec has modo, verum etiam ludos triviales & pædagogia, unde non parum malorum per hanc tempestatem in ecclesiam defluxit, repurgarem. Quapropter habita cum capitulo nostro, & reverendorum provincialium episcoporum legatis, ac synodaliibus hujus concilii patribus, matura deliberatione, consentientibus & adstipulantibus eis omnibus, de studiorum instauracione statuimus & ordinavimus in modum sequentem.

QUOD AD INSTITUENDAM
juventutem non sint admittendi, nisi de fide, moribus, & institutione sua prius examinati.

I.

PERCEPIMUS sectarios quosdam concionatores, a nuperrimis comitiis, cathedris, quas invalerant, deturbatos, incertisque sedibus vagantes nunc magisteriis inhiare scholarum, & operam suam instituendæ juventuti passim venditare, ut quibus non datur amplius grassari publice, & venena sua ecathedra spargere, tenere ea juventuti instillent, quo cuniculis talibus ecclesiam Christi susodiant, quippe quod e juventute, qui olim regant ecclesias, & gubernationi admoveantur rerum publicarum, videntur fore potissimum ii, qui nunc dant operam literis. Quibus corruptis durabit hoc malum multo tempore, atque in multos transfundetur, ut verendum sit, ne si admittantur qualescumque in ludis literariis præceptores, gravem inde atque indelebilem accipiat respublica Christiana corruptionem. Idcirco nos, quibus non minor adhibenda est cura, ne instituant illi male juventutem in triviis, quam ne populum e suggestis corrumpan, communi omnium consensu statuimus & ordinavimus, neminem præceptioni trivialis studiorum admittendum esse, nisi qui sit de fide & religione sua, de vita item & moribus, probe examinatus, & constiterit, ubinam gentium & apud quos sit ipse institutus. Neque enim parvi retulerit, a catholico an a schismatico sit institutus, qui juventutem do-

ctus est. Pertinebit autem examen præcipue ad ordinarium, qui ordinet per diocesan viros idoneos, quibus hoc negotii committat. Nec abs re fuerit, si examinentur quoque in civitatibus a prælatis & rectoribus ecclesiarum, qui scholas præsent: rursus autem a pastoribus & decanis ruralibus idoneis & eruditis. Visitatores vero de facto examine inquirent: & si contra hanc formam sint aliqui admissi, rejiciantur, precipimusque & mandamus magistratibus, ædilibus & provisoribus, qui scholas suis impensis exercent, ne propterea examen hujusmodi quovis modo impediunt, alioqui censura ecclesiastica & aliis remediis opportunis coercendis.

B *Qua artes in triviis, & quid in gymnasiis studiorum seu universitatibus doceri debeat.*

I I.

Passim ludimagistri ingenia juventutis, quam primis literarum rudimentis & artibus minutibus expolienda susceperant, depravant, præpostera docendi ratione quilibet, ad eruditionis sum ostentationem, quibuslibet promittentes: & cum encyclopædiam quamdam omnium disciplinarum, velut in summa comprehensam in veicibus polliceantur, non absque aliorum professorum elevatione, nihil tradunt absolutum atque perfectum. Qua re ingenii eorum imponunt, qui tali accepto prægusto, continuo se abunde omnia tenere confidunt, studiaque graviora fastidiunt, & nunquam perveniunt ad frugem maturam: ex quibus officiniis prodeunt nobis imperiti medici, hominum temerarii interemptores, & jurisperiti omnia perturbantes, novarumque religionum auctores gloriosi theologastri, qui magna stoliditate non verentur velut e tripode Apollinis, de dogmatibus ecclesiasticis & religionis veritate pronuntiare atque statuere, cum solidi nihil fere de eis sint affecti. Inerest autem ecclesiam, quomodo sacerdos, quem populus velut ducem sequitur, & a cujus ore, ut in Malachia dicitur, legem Dei requirit, sit institutus. Siquidem quantum ex ecclesiarum rectoribus, bene ac gradatim divinis literis imbutis, boni, tantum a non recte institutis mali solet ecclesiam plerumque evenire. Quemadmodum & in republica de medicis & jurisperitis res habet. Ea de causa triviis modum esse dandum censuimus, intra quem se continent: statuimusque, ut in trivialibus non nisi grammatica, poetica, rhetorica, dialectica, arithmetica, & quæ hujus generis sunt triviales & liberales artes: Dominicis vero & festis diebus, literalis evangeliorum & epistoliarum, hymnorum, psalmorum, parabolarum Salomonis, & ejusmodi factorum librorum expositio, pro ætatis illius & ingenii capto tradatur. Quamquam dialectice etiam requirit usum disputandi, quali exercentur studiosi in gymnasiis, sine quo ars ipsa otiosa est. Poterunt & linguarum rudimenta in trivialibus doceri. Ceterum exacta atque absoluta artium & linguarum cognitio ratioque & reliqua philosophia, physica item & ætæ medica, jurisprudentia, & theologia seu scriptura sacra, non nisi in probatis academiciis, & catholicis universalium studiorum scholis expectentur, doceantur, ac tradantur: nisi quod theologia etiam in monasteriis opulentioribus & collegiis canonicorum juxta reformationis formulam debeat doceri.

Malact. 2.

Quas

ANNO
CHRISTI
1369.*Quos auctoribus juventuti prælegere, & quos
vitare oporteat.*

III.

Interest quoque reipublicæ Christianæ, quales auctores juventuti, impietatis juxta ac pietatis capaci, prælegantur, ut rectissime reformationis formula monuerit, ne libri obsceni, suspecti, aut contagiosi, eorum qui perfidia suæ virus, religionisque & pietatis odium tenera juventuti suis scriptis instillant, sed tantum casti, pii, & religioni orthodoxæ consecratos auctores prælegantur: quod judicium cum non sit penes omnes, statuimus nullum auctorem in trivialibus ludis prælegendum, qui non sit a decano artium vicinæ & catholice universitatis examinatus, & ad prælegendum juventuti admissus. Aut si procul distent ludi ab universitatibus catholicis, examen & admissio pertinebit ad vicinæ civitatis præstantis eruditionis prælatum, aut alium aliquem doctum virum, cui episcopus illius diceceles hoc muneri delegaverit. Quod vero bonis & receptis auctoribus repudiatis, quidam gloriæ aucupandæ studio, nova quotidie grammatica comminiscuntur, & adolescentium ingenia suis figmentis confunduntur; omnino prohibendum & vetandum censuimus. Maxime vero omnium sub anathemate interdicimus & prohibemus lectionem eorum librorum in trivitiis qui ad seducendam in pravas opiniones juventutem, aliud agentem & querentem scripti videntur. Quales sunt quorundam grammaticæ, dialecticæ & rhetoricæ institutiones, in quibus exempla fere e pravæ adversariorum dogmatis petuntur, quo juvenis incauta hærelum & sectarum dogmata simul cum artibus imbiberet. Quales item quedam familiarium colloquiorum formulæ, in odium monastici instituti, & ceremoniarum ecclesiasticarum contemptum, compositæ atque effictæ, quarum præcipua vis est, animos juvenum corrumpere, & jam a teneris eos ab hujusmodi pietatis exercitiis, ac vitæ monasticæ instituti alienare. Dabimus ideo viros aliquot pios & doctos, qui ferant judicium suum de auctoribus, quos juventuti potissimum prælegere conveniat, eosque comprovincialibus episcopis significabimus, quo in instituenda recte juventute eadem per universam provinciam servetur.

*Qui libri parochis & concionatoribus sint
vitandi & fugiendi.*

IV.

Compertum nobis est simplices & indoctos parochos, quibus non est datum pura ab impuris discernere, obvios quosque de negotiis religionis tractantes libros emere, & eos potissimum, qui speciosis titulis venduntur, quales sunt conciones adversariorum, & commentarii eorum in sacras scripturas. Quamvis autem quidam eorum speciem pietatis alicubi præ se ferre videantur, habent tamen, quotquot sunt latens sub melle venenum, unde incauti & se contaminant ipsos, & auditores quoque. Idcirco paterna sollicitudine pro grege nostro solliciti, ne pabulum mortis pro vitæ pabulo ei porrigatur, præcipimus omnibus fidelibus,

A quorum animis cura nostræ a Deo commissa sunt, potissimum verbi Dei tractatores, sub anathemate, quod alias incurrant, ut libi caveant, non modo ab his qui ex officina venerunt Lutheri, Bæceri, Calvini, Oecolampadii, Bullingeri, Francisci Lamperti, & Philippi Melancthonis, quos constat omnia sua scripta ad decipiendum & seducendum homines a vera fide edidisse: fugiant etiam Corynaum, Capitonem, Brentium, Pomeranum, Pellicanum, Musculum, Sarcerium, & Christophorum Hengendorphinum, Osiandrum, Spangenbergium, Oldendorpium, Hermannum Bonnum, Hedionem, & ejus in ecclesiasticam historiam pestilentissima supplementa, chronicon Sebastiani Franck, & quidquid ejus est farinæ, donec pleniori catalogo libros contagiosos per hanc tempestatem editos eis indicaverimus.

De studiosis canonicis mittendis ad studia universitatum sumptibus collegiorum

V.

Ne quod in formula reformationis juxta sanctorum patrum decreta salubriter institutum est vitio vel collegiorum vel adolescentium canonicorum evanescat, decernimus & statuimus, ut dent collegia uni, duobus, vel tribus, ut multus vel exiguus fuerit personarum numerus in collegio, bonæ spei ac studiosis adolescentibus, non minus quam triennii tempus, quo possint in studio potissimum theologico versari: in quo si laudis aliquid obtineant, tempus eis prorogetur, atque interim percipiant integros præbendam suam fructus, quotidianis distributionibus exceptis, aut saltem quantum ad victum & libros necessarios sufficiat: nisi de competentis subsidio sit olim per capitula studiosis provisum: dum tamen certis testimoniis singulis annis ad collegia mittendis constet, nec perveris moribus eos deditos, nec studia vana, quæ ad ecclesiæ edificationem non conferant, sectari: committendum enim non est, ut cultui divino dedicata stipendia, in hujusmodi canonicos dycolos erogentur. Debent tamen curare, ut ipsis absentibus, alii eorum in divinis suppleant vices.

*De cautione quam dare debeant mittendi ad
universitates.*

VI.

Cum formula reformationis exigat, ut juniores in gymnasiis alantur impensis collegiorum, ad hoc, quo collegia claris & doctis viris ornentur; ut huic menti satisfiat, & collegia non fraudentur expectatione sua, statumus, & communi consensu decernimus, ut canonici, nondum in majoribus ordinibus constituti, poscentes hoc nomine aut fructus integros, aut decreta subsidia, a collegiis, quæ pro more habent, ut de fructibus participant etiam in minoribus constituti ordinibus, prius dent cautionem sufficientem, se non velle ordinem & institutum ecclesiasticum deserere, aut si mutato proposito forsitan resiliant, tum se velle & debere fructus perceptaque subsidia collegio illi integraliterolvere ac restituere.

ANNO
CHRISTI
1369.Annotatio-
num ali-
quot ex ho-
die diebus
fidei-
bus ca-
talogus.

ANNO
CHRISTI
1567*Collegia in universitate aliqua sita, quo
suis studiosos mittere debent.*

VII.

Ceterum in locis ubi universitas catholica est, juxta primariam institutionem reformata & probata, non videtur causa digna esse, collegia magis sumptibus gravandi, & mittendi studiosos foras ad universitatem exteram. Proinde statuimus, ut tales dent operam litteris bonis in ipsa universitate ubi ad mores & studia ipsorum potest haberi respectus; nisi decanus & collegium causam habeant, cur censeant eos ad exteram universitatem mittendos. Quod si qui fugientes disciplinam, velint omnino non ad eam, quam eis a suo decano & capitulo designatur, sed ad aliam, quam ipsimet videbitur, universitatem proficisci, non tenebitur collegium illis dare subsidium decretum. Ne vero canonici, vicarii & chorilocii cleri nostri Colonienfis vigiliis defunctorum, quas mane hora septima persolvere consueverunt, a frequentatione lectionum precipuarum impediatur, volumus, ut posthac vigiliis tempore pomeridiano ad horam circiter secundam incipiatur, ut ante preces vespertinas compleantur.

Qui gaudere possunt universitatum privilegii.

VIII.

Ad prohibendum gravem abusum, quo se quidam ad universitates, non studii, sed privilegiorum gratia, conferunt, statuimus & mandamus, sicut ante nos in synodo Leodiensi statutum est, ut nulli, nisi ad studia literarum idonei, & illarum precipue gratia, se ad universitatem conferentes, in membra seu supposita, atque ad usum privilegiorum hujusmodi universitatis recipiantur, aut suorum beneficiorum fructibus eo pretextu gaudeant: nec recepti ipsis privilegiis & beneficiorum fructibus uti sinantur, nisi quamdiu causa studii permanerint, & spes sit, quod ex studio suo fructum uberiorem in ecclesia Dei sint parituri. Qui vero desidus & otiosi comperti fuerint, ab eorumdem privilegiorum usu & fructuum perceptione repellantur.

De theologo qui doceat, in collegiis alendo.

IX.

Quo vero & reliqui sive canonici sive vicarii, capellani, sive chorilocii, cantores quoque, seu chorales collegiorum, quae extra universitates, aut in universitatibus, procul a scholis sita sunt; habeant etiam occasionem in sacris discendi & proficiendi; decernimus & statuimus, ut ejusmodi collegia singula, aut si vicina sint invicem duo aut plura, simul alant theologum aliquem docentem, vel binos, qui hanc operam inter se partiantur, concessione fructuum unius praebendae, auctoritate apostolica in hunc usum supprimenda: aut si illa non sufficiat, ratione beneficiorum vel vicariorum, quae nullam vel non adeo necessariam functionem requirunt, judicio visitatorum episcopaliurn discernenda & constituenda: sic tamen, ut fructus praebendae vel stipendii dividantur secundum numerum lectio-

num: ut quando non legit, detrabatur illi etiam de fructibus portio destinata. Quod si inter ipsos met fratres inveniat, qui hoc docendi munus velit & possit obire, huic par est, ut distributiones quotidianas, praeter justum stipendium, a choro absenti pridie quam legat, & eo die quo legit, concedantur.

De instruendis lectionibus theologicis in universitate Colonienfi.

X.

Ut Caesarem majestis voluntatis sanctissimae de reformandis universitatibus, juxta modum in formula praescriptum, satisfiat, & ratio sit, quare collegia in Colonia non teneantur suos canonicos mittere ad exteram universitatem, & eis absentibus, aut integros praebendas sum fructus, aut quantum in victum & libros sufficiat, suppeditare, danda est collegiis illis opera, ut lectiones, potissimum sacrae theologiae, in ipsa universitate vigeant, & canonici illi, qui habent praebendas, sibi ex indulto apostolico cum onere legendi collatas, suo muneri juxta tenorem bulae summi Pontificis, unde praebendas illas conferendi auctoritas manavit, satisfaciant. Quam ob rem monemus & hortamur eos, qui de praebendis gratia primis gaudent, ut aut legant ipsi in sua facultate, aut si legitimo impedimento teneantur, conducant alios idoneos magistris, qui vices eorum in docendo suppleant. Qui si monitionibus nostris paternis auscultare noluerint, cum nostra (ad quos pertinet bonum publicum promovere) interfit, lectiones apostolice sedis beneficio universitati debitas persolveri, censuimus totius concilii nomine requirendos universitatis rectorem & provisores, ut munere suo perfungantur, & eos quibus de praebendis seu beneficiis providerunt, requirant ad legendum & satisfaciendum oneri praebendae annexo, & juxta apostolici privilegii tenorem, contra non parentes procedant: alioqui negligentiam eorum deferendam ad summum pontificem, & petendam provisionem, qua huic casui provideatur.

*DE ALTERO MEDIO, AD
consequendam reformationis executionem
necessario, quod est examen
ordinandorum.*

I.

Deinde visum nobis fuit, ad stabilem & duraturam ecclesiastici ordinis reformationem comparandam, necessarium esse, ut iniciandi sacris ordinibus rite examinentur. Hi vero, qui ad praelaturas & regimen animarum assumuntur, novo, eidemque rigidiore examini submittantur, propterea quod mortales omnes sequi suum genium quotidie experiamur, & a finem manere a finem, etiam si exuviis leonis induantur: atque ita evente, ut cum vitulis dediti homines assumuntur ad dignitates & praelaturas, vertant dignitates & curas non quo oportet, sed vel ad avaritiam implendam, vel in ventrem saginandum, aut ad fastum & pompam: quidam etiam ut in luxu & deliciis vivant. Quibus profecto rebus sit, ut plane in diversum abeant officia & munera divinae jurisdictionis, nec ferre ulla sit animarum & rerum ecclesiasticarum cura vera, sed imagines tantum & apparatus: nec seria bene instituta reformatio-

ANNO
CHRISTI
1568

ANNO
CHRISTI
1340.

mationis excoctio, sed major in dies morum & doctrinam corruptela. Quamobrem in primis statutimus, & ordinamus, ne quis ad sacrorum ordinem perceptionem admittatur, nisi diligenter examinatus de fide quam tenet, de affectu quo ducatur ad petendos ordines, de scientia quam sufficiat ad ordinis, quem petit, ministeria explenda, de moribus ordinem decentibus, & aetate legitima.

Ad quos pertineat examen.

II.

Quoniam vero difficile erat, ubi sunt magnae ecclesiae & multi ordinati, episcopos, ad quos emanatio proprie pertinet, hoc negotii per se obire, nisi ea cura in quibusdam diocesis in scholasticis cathedralium ecclesiarum, in aliis vero in prelatos alios relegata est, quibus iam examinandi jus est questum, & majora quam ceteris canonicis stipendia ab ecclesia decreta: verum quales nunc sunt plerique scholastici, & illi penes quos est examinandi potestas, jura quidem sua tuerentur, nec tamen docent juventutem, nec examinant officiumque & curas alias aliis, non multo melioribus, examinatoribus interdum delegant: quo fit, ut alio in alium hanc curam transerente, aut nulla, aut perfunctoria & admodum frigida fiant ordinandorum examinationes. Quem defectum supplere cupientes, & examen ad sua principia, hoc est, ad episcopos revocare, quibus ex lege divina incumbit, nemini cito manus imponere, matura deliberatione praehabita, declaramus, episcopos non debere hujuscemodi examinationibus (quando non ignorant eas perfunctorie factas) statim acquiescere, & inquisitionis specie, quam ex reliquiis antiqui moris retinent, in altari cum rogant utrum sint digni, justi & sancti, putare se satisfecisse, atque ita inutiles & indignos homines nonnumquam etiam sceleratos, ab aliis forte (quos ea cura non admodum tangit) dignos judicatos, sacris illis ordinibus contra conscientiam propriam insignire. Ea quoque de causa requirimus provinciarum nostrarum episcopos in domino, ut vel ipsimet huic suo muneri satisficiant, vel curam illam imponant viris piis, doctis & de ecclesiae profectu sollicitis, quorum diligentia sit eis explorata, nisi certissimo experimento cognoverint Scholasticum, vel eum ad quem hoc pertinet, diligentiam talem, cui merito fidant, adhibuisse.

De licentia ad suscipiendos ordines extra diocesim.

III.

Statuimus, ut nemini posthac (ubi digna & justa causa non est) dentur licentia ad ordines extra suam diocesim recipiendi, nisi prius sit iuxta modum praescriptum, in sua diocesi examinatus. Ad hoc enim comperimus quosdam licentia petere, ut examen subterfugiant.

De proclamatione ante majores ordines facienda.

IV.

Quoniam non oportet sacros ordines quasi furtim surripere, statuimus & ordinamus, ut

Conc. Gen. Tom. XXXII.

quomodo in iungendi matrimonio trina proclamatione populo denuntiantur, ita majores ordines in ecclesia parochia, quam inhabitant, ad percipiendum impedienda, si qua sunt, qua debeat parochus episcopo aut officialibus eius significare; ubi tamen proclamatio talis commode fieri potest, nec verisimilis sit metus, ne malevoli homines clericos innoxios a majorum ordinum susceptione deterreat.

De tempore quando debeant ordinandi dare poenitentiam suam, & examinari.

V.

Mandamus, ut volentes ad subdiaconatus vel diaconatus ordinem promoveri, praesententur, & dent intulatores nomina sua feria quarta diem ordinationis praecedente, ac eodem & sequenti die examinentur, hora quam eis constituent examinatores. Promovendi vero ad sacerdotii gradum, dent nomina sua feria quinta ante diem ordinationis: quibus similiter statuetur hora, cum simul ob multitudinem examinari non possint. Afferant vero promovendi omnes secum testimonia non modo suorum parochorum, verum etiam praepetorum aut proborum virorum, apud quos majorem vitam transegerunt, per examinatores discutienda, unde possit episcopo, utrum irreprehensibiles sint constare.

De examine instruendorum ad dignitates, curas animarum, aut alia officia.

VI.

Porro quo plus negotiorum incumbit eis, qui ad praelaturas, dignitates & curas animarum vocantur, hoc magis interest ecclesiae & Christi fidelium, ut tales singulari examine, majorique diligentia, quam reliqui explorentur, utrum sufficienter ad praestanda munera illa ad quae vocantur. Praecipue vero episcoporum interest, quales habeant in excolendo agro dominico cooperarios. Hinc statuimus & ordinamus, ut nemo electus confirmetur, nemoque praesentatus ad dignitatem, vel animarum curam instituat, nisi priusquam sit a suo episcopo aut archidiacono episcopi, aut hac in parte vicario, alii sacrae literarum, canonum, & traditionum ecclesiasticarum peritis viris, quos episcopus aut archidiaconus ad hoc designabit, examinatus & comprobatus idoneus, postquam & velit muneri, ad quod vocatus est, pro virili satisfacere, & formulam reformationis qua parte eum concernit exequi. Quod si quis archidiaconorum, vel jus instituendi habentium, contra hanc constitutionem praesumpserit aliquid non ita examinatum investire, ipse quidem pro iudicio episcopi, per certum tempus ab officii sui executione, & fructuum perceptione, suspendetur: institutus vero eoque, donec episcopo comprobabitur qualificatus & idoneus. Neque tamen per examen episcopale derogatum volumus juri examinandi, si quod alii prelati habent.

De examine eorum qui per resignationes aut permutationes ad beneficia contrahunt.

VII.

Ad hanc statuimus & ordinamus, ut in permutatione

M m m tatio-

ANNO
CHRISTI
1340.

ANNO
CHRISTI
1540

tationibus & resignationibus beneficiorum, eadem cura adhibeatur examinandi eum, in cuius favorem permutatio vel resignatio concepta est. Et præsertim diligens fiat inquisitio, etiam per diversa jura, num permutatio sit ad contigendum simoniae vitium fraudulenter excogitata ac simulata: quod si vel examinis tempore, vel in posterum compertum fiat: pactionem illicitam & jure non probatam intercessisse, uterque permutantium pro simoniaca fraude puniatur.

De formulis ad examinationem aptis.

VIII.

Quoniam diversi ordines, officiorumque & dignitatum gradus diversi, alias, atque alias requirunt in hominibus conditiones, & ratio præterea habenda est eorum religiosorum, qui perpetuo delitescere queunt in suis monasteriis, & ad nullas animarum curas evocari, sed tantum cupiunt chori officii in suis monasteriis adhiberi, sacrificiumque pro ecclesia in missis offerre, & monasticæ vitæ indulgere, visum fuit præsentis concilio expedire, ut extarent formulæ, ad quas examinarentur ordinandi, secundum diversos suscipiendorum ordinum gradus, & instituendi & confirmandi secundum conditiones munerum & officiorum quibus adseiscuntur. Petentibus suffraganeorum nostrorum comprovincialium episcoporum legatis, negotiisque tales formulas congerendi dabimus eruditis aliquot viris, qui non modo in literis sint exercitati, verum etiam cognitionem ecclesiasticorum officiorum teneant, & conscribant in genere, quod communicetur eis omnibus pro locorum & ecclesiarum diversitate, in species aptas deducendum.

De institutis pleno jure a prælati & aliis ecclesiasticis.

IX.

Cum honorum omnium testimonio magnus D & perniciosus sit abusus, quod archiepiscopi, episcopi, præpositi, abbates, prælati, & quibus in clero est potestas conferendi beneficia ecclesiastica pleno jure, conferunt ecclesias parochiales absolute & simpliciter quibuslibet, interdum indignis & ineptis, hominibus inexploratis, nullo præcedente examine: & quod intolerabilius est, nonnunquam spuris, nothis, pueris, aut servis indignis, censuimus hanc rem totius concilii nomine ad summum pontificem deferendam petendamque sedis illius provisionem & declarationem, irritantem tales collationes, quas vocant pleno jure, nisi præcedat examen episcopale, seu eorum, quos episcopi ad hoc dabunt, & ut potestatem faciat episcopis, ut quos non constaret a sua sanctitate, vel alias rite examinatos, non teneantur, quavis licet auctoritate nitentes, ad possessiones prælatorum vel sacerdotum curam animarum habentium admittere, nisi examine diligenter excussos atque probatos. Similiter, ne quemquam in ordine, ab alio quam suo proprio antistite, surreptitè & nullo prævio examine, suscepto, teneantur ad ecclesiasticas functiones admittere, sed ab ordinis suscepti executione suspendere, donec exhibitis suæ promotionis literis per examen debitum, & juxta

A reformationis formulam factum, fuerit reprobatus idoneus.

De secularibus usurpationibus sibi potestatem pleno jure conferendi beneficia.

X.

De secularibus vero, habentibus jus præsentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum, sive curatum, sive a cura liberum, qui contra regulas canonicas annuntur pleno jure conferre, absque institutione canonica, aut præsentatum via facti intrudere, decernimus cum toto concilio tales conatus irritos ac nullos esse: & si qui tale quiddam facere tentaverint, hos ipsos facti jure præsentandi pro illa vice privatos esse; illum vero, qui beneficium tali titulo recipit, aut se ei intromittit, nihil per hoc juris acquirere, & procul ab illius occupatione removeri debere, & per ordinarium in ejus locum subrogari alium: quin & jura decernunt utrumque, & intrudentem, & recipientem, anathemate feriendum esse.

DE OFFICIORUM PERFUNCTIONE, medio tertio, ad comparandam executionem reformationis necessario.

L.

C NON prodest ad ecclesiarum reformationem, prælatos & pastores, curam animarum habentes, fuisse diligenter examinatos, probatos, & legitima manu impositione institutos, atque admissos, nisi præsentent etiam officium, ad quod sunt vocati, & cujus gratia stipendia ab ecclesia percipiunt; idcirco pro consequenda reformationis executione, curandum esse censuimus, ut ecclesiarum prælati & pastores suo munere strenue perfungantur. Quod nisi fiat, jacent omnia que reformatio exigit.

Quibus possint archidiaconi munus suum committere.

II.

Jam quod passim tam indoctos & inutiles sacerdotes videmus ecclesiarum regimini præfectos, unde & mores boni corrumpuntur, & omnis disciplina populi labascit, quodque tam turpiter in concubinato, perpetua ebrietate, & aliis infamibus vitiis, unde & populus scandalizatur, quidam vivunt: episcoporum negligentiam, & archidiaconi illis, qui questum avarum ex officiorum seu munerum suorum locatione faciunt, & malunt homines de salute æterna periclitari, quam se lucro turpi ac temporalis non ditari, acceptum ferendum esse fatentur omnes, quibus dolet animas hominum, quos sanguine suo Christus mercatus est, non pluris estimari, & cleri infamia populum scandalizari. Cui accusationi & justis querelis mederi cupientes, sancimus & statuimus, ut episcopi, archidiaconi, & omnes, qui functionem munerum suorum per se, seu per ministros aut commissarios seu collectores, solent obire, vices suas non committant hominibus levibus, vitiosis, aut conjugatis, sed tantum ecclesiasticis, gravibus, & probatis opinionis viris.

Non

ANNO
CHRISTI
1540

ANNO
CHRISTI
1527Non licet prelati officia sua pro pecunia p[ro]p[ri]a
aliter committere.

III.

Similiter ad tollendum gravem & scandalosum abusum, quo quidam pecunias oblatas comparant sibi a prelatiis commissiones & officia, non salutem animarum, sed pecuniam uberiores ex officiis querentes, statuimus & mandamus, ne quis prelati, cujuscumque sit dignitatis, suam jurisdictionem & munera ulli commissario seu collectori, licet ecclesiastico, plus offerenti, pro pecunia, aut pro certo annuo censu, committat vel vendat, sub pena excommunicationis, quam emens seu pecuniam paciscens ipso facto incurrat; vendens vero, prater penas canonicas, amittat etiam actionem, pecuniam pactam exigendi: decernentes contractum hujusmodi illicitum, a jure damnatum, ac nullum esse, & haberi debere.

Quod non liceat relinquere peccata pro pecuniis impunita.

IV.

Magno populi Christiani scandalo quidam, ad quos pertinet vitiorum correctio, relinquunt peccata ob pecunias & munera impunita, non perpendentes pendendum esse crimen, criminum non coercere; nec quidquam esse, quod atrocius episcopos & prelatos coram Deo accuset, quam hujus rei neglectus. Idcirco deliberatione cum concilio habita, mandamus & sancimus, ne episcopi, archidiaconi, vel alii jurisdictionem habentes, aut eorum officiales, seu commissarii, vitiorum correctiones dissimulant, permittentes cuiquam pecuniam munera vel necessitudinis cujuscumque gratia in eis habere: sed delicta preterita castigant, poenitentia salutari pro delicti gravitate imposita; nec poenitentiam loco pecuniam emungant, nisi ubi permittunt jura aut canones: seu ubi pro transgressione mandati vel inhibitionis certa multa (cujus habuerit transgressor cognitionem, & tamen contempserit) decreta sit. Verum multa ex permissione jurium aut canonum proveniens, secundum illorum prescriptum convertatur. Ceterum ubi ejuscemodii investigationibus non proficitur, & tanta sit delicti gravitas, poterit etiam censuris & penis canonicis castigari; nimirum suspensionis ab officio, excommunicationis, & privationis beneficiorum ecclesiasticorum.

Ut muneri suo collegiorum prepositi satisfaciant.

V.

Querela est collegiorum, prepositos quosdam, ad quos prestito juramento pertinet jura & statuta ecclesiarum tueri, atque defendere, nihil agere minus, sed percipere tantum amplius fructus; ceterum ecclesias, quarum causa illos percipiunt, relinquere indefensas: immemores jurisjurandi, & ejus quod beneficium propter officium datur. Hinc decernimus & statuimus, ut si istiusmodi prepositi a suis collegiis, ad bonorum, privilegiorum, jurium & statutorum defensionem, expensis capitulorum,

Conc. General. Tom. XXXII.

A necessitate tempore, vel imminentis discrimine, requisiti, muneri suo satisfacere neglexerint, & inde collegium seu ecclesia illa damnum occipiat, penam incidant, pro damni accepti magnitudine & prepositi negligentia, ab episcopo seu superioribus taxandam & moderandam.

Quod non liceat decanis a suis collegiis abesse.

VI.

Videmus decanis absentibus, vel officio suo segniter perfurgentibus, levissimorum quorumque canonicorum & vicariorum insolentiam prevalere fere adversus meliores, pietatem & zelum bonorum haberi ludibrio, officia negligi divina, neque rite neque ab omnibus perfolvi; tantum precipitari, vitia & morum honestatem periclitari, disciplinam profus nullam esse; breviter, licere pravis quibusque quidquid libeat. Precipimus idcirco & mandamus, ut decani apud suas ecclesias personaliter resident, & officio suo per seiplos strenue perfungantur, excessusque subditorum, quoties opus erit, castigent, sub pena privationis fructuum decanatum, pro rata temporis, quo absque causa rationabili moniti non resederint, fabricas, aut pauperibus applicandorum, ubi alias non est pena digna contra non residentes decreta, nisi forte necessitatis causa contigerit eos abesse: quo casu, capitulari alicui, qui suscepti officii rationem reddere possit, quemque inferiores reverentur, vices suas committant, nisi talem absentis vicarium peculiariter collegiorum statuta designent.

Quod abbatissa nobilium virginum, quas canonice appellat, debeant apud suo collegia residere.

VII.

Idem statuimus de abbatissa collegiorum nobilium virginum canonice, quas tanto magis oportet collegiis suis adesse, & perpetuo residere, quanto virginum illarum majori custodia sunt dignas. Quibus preterea mandamus, ut diligenter observent, cum omnes in dormitorio communi nocte decumbant, & in habitu ipsas decente incedant, ac horas canonicas rite perfolvant, ceteraque, que reformationis Cæsareans formula, & probata earum constitutiones exigunt, diligenter observent, sub pena suspensionis a perceptione fructuum, in fabricam ecclesie applicandorum, donec parent.

Illas vero abbatissas, que duobus collegiis contra decreta sanctorum patrum prepositas sunt, & duorum in se recipiunt curam, cum vix viri regendo sufficiant, censendas decernimus juxta decretum, de restringenda pluralitate beneficiorum, inferius paulo subjectam. Atque ut canonice secundum formulam aliquam, ipsorum statuti convenientem, possint in vitam & morum honestate reformari, conscribi quendam in eam rem justum, que visitatoribus nostris trademus exequenda. Communicabimus quoque ea reverendis contratribus nostris comprovincialibus episcopis, que & ipsi in suis diocesis, secundum locorum & personarum rationem, (quantum fieri poterit) reformationis unitatem ac consociationem introducant.

M m m 3. 17

De penis c.
Alien de off.
de. ecclie. c.
Incollegiabil.
H. J. P. 1527.
De sent. ex
comm. lib. 5.
c. Venet. J.
Denique.

ANNO
CHRISTI
1549.*Ut abbas a monasteriis suis non discedat.* A

VIII.

Mandamus quoque & precipimus, ut abbates quorumlibet monasteriorum; non nisi intra monasteriorum septa, cum fratribus habitent, nec moras longam extra ea trahant.

De restringenda plurimorum beneficiorum curam animarum habentium coactione.

IX.

Cupientes ex animo, quantum in nobis est, prohibere ac tollere odiosum illud & insatiabile (quod & patrum canones detestantur) studium coarctandi multa beneficia, curam animarum habentia, unde populus fidelis graviter scandalizatur, & optimorum quorumque animi a clero alienantur, spoliantur ecclesiam debitis ministeriis, cessatio inducitur cultus divini; fundatores, quorum sacrosancta & inviolabilis debet haberi suprema voluntas, spe & expectatione sua fraudantur: meliores, quibus beneficium aliquod ecclesiam certis debetur, quique ministrare in eo cupiant & possint, non absque injuria & offensione Dei excluduntur, & ad studia profana impelluntur, ubi ecclesiam poterant esse ornamento: donec Cæsarea majestas provisionem meliorem adversus licentiam hanc a summo pontifice impetret: id quod ab ecclesiasticis imperiis statibus rogatus, se recepit a sanctitate ejus eniti atque efflagitare velle, statuimus, & communi maturaque deliberatione cum concilio præhabita, quod iustissimum est, & ad ecclesiam ædificationem pertinet, sanctum ut beneficiatus quisque, si beneficia habet a curis libera, aut unum curatum, aliud simplex, satisfaciat officio cuius gratia beneficium accipit, secundum fundatorum intentionem, sacros canones, & patrum decreta: & ab ecclesia ubi beneficium negligit non participet. Etenim divini juris est, ut qui servit altari de altari vivat: nec bono jure is qui non servit altari vivit de altari; sicut stipendium non debetur nisi militanti. Si vero curatum habet beneficium, apud ecclesiam, ubi beneficium habet, resideat, & officio satisfaciat, alioqui nihil percepturus: pertinebitque ad episcopum, seu eos quibus hoc juris competit, ut de præbendis seu beneficii fructibus ad ecclesiam illius utilitatem disponant: nisi beneficiatus ille ecclesiam Dei utilius aliquod servitium interim impendat. Quod si quis juxta caput, De multa, De præbenda, qualificatus jam impetravit a sede apostolica facultatem plura quam unum beneficium retinendi, mandamus, ut hanc episcopo suo, aut ejus visitatoribus secundum dispositionem cap. Ordinarii, de offic. ordin. in 6. præsentet atque exhibeat. Quæ si appareat sufficiens, curet episcopus ut beneficia debitis obsequiis non fraudentur. Alioquin beneficiatus uno, quod maluerit, retento, reliqua libere resignet, aut dimittat viris idoneis, personaliter residere volentibus, absque præjudicio tamen presentantium, eligentium, & collatorum conferenda. Si vero dispensatum sit cum indigno, summo illud pontifici curet episcopus significare, ut digniori de beneficio illo provideatur per eos, quibus alia competit jus eligendi, conferendi, vel presentandi.

i. ar. 9.

De competentis jure redditibus ecclesiarum seu perpetuis seu temporalibus assignanda.

X.

Ubi collegia vel monasteria, vel habentes dignitates, habent ecclesias parochiales incorporatas, cum decimis, juribus & censibus, quas committere soleant pastoribus, vel perpetuis vicariis, cum assignatione portionis fructuum regendas, si portio talis sit accisa, nec sufficiat, ut honeste ac decenter ex ea vivatur, ne causa sit cur animi negligantur, aut deseratur officium, vel ad curas sordidas pastor ille pro victu comparando, adigatur, mandamus & decernimus, ut iusta portio secundum reformationem ei de decimis collegii vel monasterii bonis assignetur, sive per episcopum loci, sive per ejus visitatores. Similiter ubi temporales rectores ad regendas ecclesias conducuntur, decernimus, ut iis justum & dignum stipendium detur, pro locorum & personarum conditione ab episcopo moderandum, quod decentem eis & honestum victum atque vestitum suppeditet.

De prob.
cap. Rario-
pando &
cap. Rario-
fido.
Et cap. 7. oo-
dem tit. in 6.

Ne cogantur ecclesiarum rectores opera servilia subire.

XI.

Omnino autem vetamus, ne ulla collegia, monasteria, vel habentes dignitates, locent ecclesiarum suarum regimen cum agris, vineis, silvis, pratis, & juribus, rectori plus offerenti sub annua pensione: tales enim coloni verius quam pastores servilibus & sordidis negotiis se dedere, & majorem temporalium, quam spiritualium bonorum sollicitudinem habere, dignamque animarum curam negligere solent. Possunt tamen colonis secularibus ecclesiarum prædia sub annuo censu locari, emolumenta que pro utilitate ecclesiarum commutari vel vendi: quin etiam non vetamus, quin collegia & monasteria possint ecclesiam rectori bonorum ad ipsam ecclesiam pertinentium administrationem plenam committere, pro moderato censu, quem de prædiis pendat: sic tamen, ut ei superstit honestus & sufficiens victus ac vestitus: nec ad supremum census adigatur, ut solent licitantes a plus offerentibus, pro quo corradendo cogatur se sordidis & servilibus operibus mancipare, ac rusticus fieri, ut vix aut ægre ei superstit unde nuditatem suam vestiat, & vitam miseram sustentet: quales multos magno ecclesiastici ordinis dedecore in pagis videmus sacerdotes.

De vicariarum, seu capellanorum, in ecclesiis collegiatis officiis.

XII.

Ad postremum statuimus & ordinamus, ut ecclesiarum collegiatarum vicarii, quos aliqui vocant capellanos aut chorifocios, nomini suo respondeant: nec tempore divinorum, aliis præsentibus, ipsi extra chororum spatientur, desideant, confabulentur, aut aliud quid agant in ecclesia, in populi scandalum; sed canonicis in perfolvendis horis canonicis & divinis sint adjecto; & onera specialia, ad quæ vel ex fundatione, vel antiqua consuetudine, aut ecclesiarum statutis obligantur, devote & diligenter perfolvant, sub

ANNO
CHRISTI
1349

sub poena suspensionis, non a distributionibus tantummodo quotidianis, verum etiam a vicariarum suarum fructibus, donec negligentiam juxta decani & capituli iudicium emendant.

DE QUARTO MEDIO REFORMANDI ecclesiam per visitationem.

I.

Non alias sane melius, quam in visitatione, deprehenduntur, corriguntur & eradicantur errores & vitia, quae visitatoribus dormientibus seminantur, crescunt, & locorum robur acquirunt. Sic in evangelio dicitur: *Cum dormiret homo, & super seminavit zizanias, morum nimirum & doctrinam corruptelam. Dormiunt prelati, qui non visitant: soli vigilant, & servant custodias noctis super gregem suum, qui mala quae metuuntur visitatione praecidunt. Et quoniam semper oportet eos in sibi commissas oves habere oculos intentos, speculatores appellantur: Speculatores, inquit propheta, dedit te domus Israel. Nec aliud est episcopus etiam ex nomine, quam speculator. Hinc etiam apostolus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus episcopos. Et universo, inquit, gregi, quod visitationem requirit, ut episcopus nemini desit. Quale exemplum dedit ipse de se apostolus, non semper praedicans, sed visitans etiam suos, quos ad Christum converterat, ut exploraret utrum servarent doctrinas & traditiones apostolorum & seniorum. Sic habito concilio Hierosolymitano, in quo apostoli & seniores stantur, quoniam pacto lex vetus sepeliri deberet, ait ad Barnabam Paulus: *Revertentes visitemus fratres per universas civitates, quomodo se habeant. Qualium visitationum frequens mentio est in Actis apostolorum. Capite vigesimo commemorat episcopis Asiaticis labores suos, ac tandem contestatur eos in haec verba: *Quapropter confessor vos bodierna die, quod mundus sum & sanguine omnium: non enim subterfugi quo minus annuntiarerem vobis omne consilium Dei. Qua sane contestatione pronuntiat reos sanguinis omnium perentium animarum episcopos illos qui oves suas non requirunt. Visitatione igitur opus est, cum archidiaconali, tum episcopali, atque archiepiscopali, & eorum quibus hoc munus incumbit, ad extirpandos errores ac vitia & mores bonos plantandos, eoique in usu & vigore suo retinendos. Haecenus autem (quod negare non possumus) alto somno dormierunt episcopi, de archidiaconorum visitatione securi, qui speciem quamdam visitationis retinuerunt, sed deformem, & pravorum officialium seu visitatorum quantum vitiosam ac reprehensibilem. Nunquam profecto, quod nunc sero querimus, tot haereses, & sectae, moresque corrupti, eo usque invaluissent, nec jaceret adeo disciplina ecclesiastica neglecta, si recte visitatum ab episcopis & archidiaconis, & iis quibus hoc munus incumbit, fuisset. Quapropter archidiaconis quidem totius concilii auctoritate mandamus & precipimus, ut, abusu correcto, visitationem instituunt ad formulam reformationis, nec quemquam sinant in vitis, pecuniarum vel munerum causa, herere, juxta superiores nostras constitutiones, sub poena quam episcopi vel superiores dignam judicaverint. Episcopos autem requirimus, ut frequentius per hoc triennium visitent suas dioeceses, cum ad ex-****

Concil. General. Tom. XXXII.

tinguendas haeresum & schismatum reliquias, tum vero ut archidiaconales & interiores visitatores observent, atque in ordinem redigant. Nam nisi hoc fiat, verendum est inferiores visitatores suum morem retenturos.

De notario in visitatione adhibendo.

II.

Statuimus ad haec, ut visitatoribus adhibeatur notarius, qui sit sacerdos, aut saltem clericus non conjugatus.

De visitatione exemptorum, & non exemptorum.

III.

Cautum est in reformationis formula, ut a visitatione episcopali nulla ecclesia esset libera seu exempta; propterea, ut opinamur, quod exempti multi ab institutis suis late deflexerunt, & populum graviter irreligiosa vita conversatione & moribus corruptis scandalizant: induceretur autem ecclesiam turpis facies, plurimaeque in populo scandala nascerentur, si visitationis ac reformationis non exemptis, exempti, quos oportebat esse potius reformatos, haerent perpetuo in eodem luto. Verum cum in hoc negotio desset episcopis summi pontificis auctoritas, Caesarea majestas recepit se velle cum summo pontifice agere, ut operi huic tam sancto sanctitas ejus se accommodaret. Quod ipsum utrum jam factum sit, necne, nondum ad nos pervenit. Idcirco statuimus interea, donec de hoc reddamus certiores, ut episcopus quisque visitet omnes sibi subjectos non exemptos, licet sint per archidiaconos aut alios prelatos visitati. Exemptis vero, ne quid in se patiantur episcopi desiderari eorum, quae Caesarea majestas serio requirit, suum visitandi studium atque operam offerant, hoc periculoso praesertim tempore. Et nihilo minus praesenti concilio statuente, requirimus, & a reverendis coepiscopis nostris lassiganeis in eorum dioecesebus requirendos censemus, omnes exemptorum prelatos & visitatores, ut munus suum strenue exequantur, reformentque subditos suos, juxta reformationis Caesariae (quam sibi comparare quilibet teneatur) formulam, & Caesarem majestatis mentem. Qua in re si fuerint negligentes, & non cum effectu reformationem exequantur, tum episcoporum erit, ut negligentiam hanc aut summo pontifici, aut Caesarem majestati, significent, quo prospiciatur eis de remedio opportuno.

De visitatione hospitalium etiam exemptorum.

IV.

Cum reipublicae, sed praecipue episcoporum intersit, ut visitentur ac restituantur hospitalia, quippe quod episcopi sint & esse debeant patres pauperum & infirmorum, nec ferendum eis sit, ut elemosynam debitam eis subtrahantur, statuimus hospitalia omnia esse diligentem & magna cura visitanda, impetrandumque ordinari a summo pontifice, Caesarem majestatis intercessione, privilegium visitandi & reformandi etiam exemptorum hospitalia, salvo tamen in aliis exemptionis jure.

ANNO
CHRISTI
1349

ANNO
CHRISTI
1340.De auctoritate, qua partes visitatores episcopales
prædicitur esse.

V.

Erit quoque visitatoribus episcopalibus opus flagello evangelico, & ecclesiastica coercendi potestate, ut vendentes & ecentes, scorta, nequitias, imposturas, omnemque turpitudinem ex ecclesia ejicere valeant. Proinde decernimus, ut episcopi & prælati, mittentes aliquo, ubi ipsi fuerint negotiis aliis occupati, suos visitatores, instruant eos, etiam auctoritate ac potestate sufficienti, rebelles ac criminosos per censuras ecclesiasticas coercendi, & vitia, ut magna vel parva fuerint, castigandi.

De formalis inquirendi in visitationibus.

VI.

Quamquam nulla certa inquirendi regula obseruam omnium instabilitatem, & diversos casus, qui subinde accidunt, visitatoribus potest præscribi, expedit tamen extare formulas, ad quas pro diversa locorum, ordinum, & ecclesiarum conditione, aliter atque aliter inquisitionem suam illi instituunt, & quibus submonitorio loco uti possint. Quæ si non inveniuntur editæ, quo visitatores hoc onere levemus, dabimus piis & eruditis aliquot viris negotium, tales formulas, etiam suffraganeis nostris episcopis communicandas, colligendi ac scribendi.

De sumptuum & procuratorum in visitatione
exigendarum moderatione.

VII.

Semper mansit extra controversiam, eos qui visitantur debere suis visitatoribus sumptus omnes, dicente apostolo: *Quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducat?* Si nos spiritualia vobis seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Sed quoniam frigescente caritate, populus non ut olim benigne & liberaliter succurrit ecclesiarum necessitatibus, & gravibus insuper exactionibus ecclesie per hanc tempestatem atteruntur: ne visitatio superveniens fiat onus importabile, & offensionem demus, ut apostolus loquitur evangelio; requirimus reverendos comprovinciales episcopos nostros suffraganeos, ut quando non per se, sed per commissarios visitabunt, non sinant visitandos supremis evectio-
num ac procuratorum juribus gravari, neque enim debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis: præcipimusque & mandamus universis & singulis nobis inferioribus visitatoribus, ne superfluum famulitium in comitatum assumant, & victualium sumptu mediocri pro sua decentia sint contenti. De parochiis vero, ubi tenues sunt redditus, & paucus est populus, ordinamus, ut visitandi vocentur ad vicinam aliquam illius decanatus, seu regimenculæ locum, & moderatum tantummodo subsidium conferant in sumptus communes. Certum si pauperis cujuscumque parochie necessitas requirat visitationem personalem, cum hac visitatores agant benigne, & ad exemplum apo-

A stoli Pauli, qui malebat manuum labore vicium sibi & suis querere, quam quem gravare, ecclesie pauperi de suo, quod a locupletiori ecclesia habent, serviant.

ANNO
CHRISTI
1340.DE SYNODORUM CELEBRATIONE,
medio quinto ad reformationem ex-
quendam necessario.

I.

MAGNO status ecclesiastici, imo reipublice Christiane, detrimento, sero quarimur synodos vel intermissas, vel non recte hæcenus fuisse celebratas. Quarum necessitas hinc intelligitur, quod ubi deficit visitatio, ubi officiorum non est cura, ubi examen & studia bona jacuere neglecta, sola restant synodi seu concilia in nomine Christi congregata, idonea non tantum ad bonorum morum plantationem, & extirpationem malorum, verumetiam ad mediocriorem seu viarum, quibus ad istas pertingimus, restitutionem, cum primis violentia. Si quidem in synodis redintegratur unitas, studetur corpori in sua integritate conservando, ubi ea, quæ in visitatione non clabatur exequi, executionem studiis communibus assequuntur; ubi de capite & membris, de fide & pietate, de religione & cultu divino, de moribus, de disciplina, de obedientia, de judiciis & rebus omnibus, ad bene Christianeque vivendum commodis vel necessariis, tractatur atque statuitur: ut verissime in reformationis formula dicatur: Salus ecclesie, terror hostium ejus, & fidei catholice stabilimentum sunt synodi: quas etiam rectissime corporis ecclesie nervos dixerimus. Neglectis enim synodis, non aliter ecclesiasticus ordo diffuit, quam si corpus humanum nervis solvatur. Idcirco statimus, ut synodus diocesana quotannis bis, pro veteri quidem more, sed juxta reformationis formulam religiosius & meliori cum fructu celebretur. Suffecerit tamen in diocesi Leodiensi, propter ejus latitudinem & multitudinem prælatorum, semel quotannis recte & studio ferventi celebrare. Synodum vero provincialem volumus, juxta Basileensis concilii decretum singulo quoque triennio cogi debere.

De sumptibus quos in synodis faciunt decani
collegiorum & pastorum.

II.

Decani collegiorum accedentes synodum, pro suis collegiis in religionis officio & dignitate sua conservandis, & decani rurales pro sua regimenculæ parochiis, Deo utique militant: nemo vero, ut apostolus ait, militat nunquam stipendiis suis: propterea decernimus & statuimus, ut pro numero dierum, quibus concilium durat, conferant decanis suis collegia & parochi subsidia, in sumptus, quos necessario facere debent, absque omni tergiversatione. Quæ in re tam justa, si qui rationis & æquitatis oblii, reddiderint se difficiles, visitatorum nostrorum erit hos tales non modo compellere ad id quod jure divino debent persolvendum, verum etiam poenas ab eis pro iniquitatis modo exigere.

ANNO
CHRISTI
1540.

De novis constitutionibus in synodis edendis.

III.

Statuimus quoque, ut in synodis communibus consiliis decernatur, de tollendis abusibus & moribus corruptis, quos contigerit ad synodi iudicium referri, disciplina ecclesiastica castiganda. Et si opus sit, canones veteres renoventur, aut novi in novis casibus juxta sacram scripturam, patrum sanctiones, & rectam rationis iudicium condantur: id quod modo nos quoque ex his quae ad synodum relata sunt facere decrevimus.

DE MEDIO SEXTO AD
reformationis executionem necessariam.

I.

SEXTUM medium, ad exequendam reformationem efficacius, est iurisdicatio ecclesiastica, qua tanquam supremo refugio compelluntur qui sponte non ducuntur ad vitam emendationem. Hanc Christus ecclesiae in Petro, pro ecclesia consenti ipsam esse Filium Dei, promissit, quando dixit: *Tibi dabo claves regni caelorum: quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Quam promissionem non ad unum Petrum pertinere, sed in omnes apostolos transmissam, alio loco insinuat, ubi dicit: *Amen dico vobis: Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in caelo: & quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in caelo.* Ecclesiam igitur sunt claves istae ligandi atque solvendi datae, quas non ab hominibus, sed a Christo accepit, ut absque divinae auctoritatis contemptu contemni non possint. Quapropter Christus praecipit, ut eum qui ecclesiam jus dicentem non audierit, pro ethnico habeamus & publicano. Tanta est ecclesiasticae iurisdictionis vis & potestas. Hac coercentur obstinati in sceleribus, perveraces, rebelles, flagitiosi, & contumaces. Hac usus est beatus apostolus Paulus, quando Corinthium nocentem suum stupratorem tradidit satanae: *Ego, inquit, absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens, eum qui sic operatus est in nomine domini nostri Jesu Christi congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute domini Jesu, tradere huiusmodi hominem satanae in intervium carnis, ut spiritus salvus sit in die domini Jesu Christi.* Hac item usus est adversus Hymenaeum & Alexandrum, qui operum conscientiam, quam fidei recte congrueret, repellentes, circa fidem naufragaverunt, quos tradidit satanae, ut discerent non blasphemare. Et increpat beatus apostolus Corinthios apud iudices infideles & ethnicos iudicio contententes: *An nescitis, inquit, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? & si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularis? Et per ironiam subdit: Saecularis igitur iudicio si habueritis, contemptibiles, scilicet qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad reverentiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum, sed frater eum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Quibus permoti rationibus, decrevimus cum praesenti synodo*

Matth. 18.

Matth. 12.

1. Cor. 6.

A iudicia ecclesiastica in primis reformanda esse. Et quidem in hanc rem antecessores nostri sanctae Colonienensis ecclesiae archiepiscopi, Theodoricus & Robertus quondam flamine, post quos antecessor noster Hermannus anno vigesimo nono copiosorem nostris curis reformationem edidit, quam in provinciali concilio, anno trigesimo sexto, communi omnium consensu publicata atque recepta est. Verum cum prohibente hominum malitia, non sit reformatio illa per hanc tempestatem sortita per omnia executionem, decrevimus hanc primum in dioecesi nostra diligenter exequi, & omnes curiam nostram officarios iurejurando adstringere ad eius observantiam. Requirimus quoque & monemus reverendos confratres nostros suffraganeos episcopos, ut & ipsi secundum hoc exemplar, prout melius videbitur congruere saluti & tranquillitati subditorum, suas quoque curias reforment, & executionem reformatae iurisdictionis, episcopali sua auctoritate inferioribus omnibus ad eundem modum, hoc est per iusjurandum, imponant:

De impedimentibus executionem mandatorum & sententiarum iudicium ecclesiasticorum.

II.

Ecclésiasticus iudex officio suo nequit perungi, ubi magistratus & saeculares homines contumacibus, flagitiosis & rebellibus patrocinium ferunt adversus ecclesiastica iudicia, vel ea impediunt. Idcirco mandamus omnibus magistratibus, praefectis, iudicibus saecularibus, & quibuscumque ecclesiam filii, ne quis ad iudicium ecclesiasticum vocatis, adversus Dei ordinationem, unde est ista potestas, & sacros canones, patrocinetur, aut quovis modo impediat mandatorum & sententiarum ecclesiasticorum iudicium executionem, sub poena excommunicationis; qua, nisi admoniti resipiscant, sint plectendi. Piissimum quoque imperatorem nostrum, & principes saeculares, quorum ditiones in provinciam nostram ecurrunt, vel intra ejus ambitum continentur, duximus totius concilii nomine, tanquam iustis patrocinatores invocandos, ut ditionum illarum satrapas, praefectis, iudicibus, magistratibus, suisque vicariis mandare ac praecipere velint, ne ecclesiastico iudici brachium saeculare petenti illud denegent, aut cujuscumque exceptionis per reos propositae occasione differant, etiam si nullitatem exceptio concernat, quemadmodum iure communi cautum est.

Ne iudices saeculares de matrimonialibus & aliis spiritualibus causis iudicent.

III.

Cum matrimonii sacramentum ut sacramenta reliqua in thesauris ecclesiae numeretur, nec sit civilis quidam contractus, ut olim putarunt ethnici, ad solius ecclesiae iudicium, perierit ubi questio juris versatur, ejus discussio pertinet. Idcirco statuimus cum praesenti concilio, & sub excommunicationis poena prohibemus, ne magistratus aut iudices saeculares, in matrimonialibus aut aliis spiritualibus quibuscumque causis, ad cognitionem solius ecclesiastici iudicis spectantibus, inter suos subditos aut alienos iudicent, nec dispensandi aut transgrediendi potestatem in ma-

ANNO
CHRISTI
1540.

tri.

trimonio ac gradibus prohibitis sibi usurpent, sed ejuscemodi causas omnes ad iudicium ecclesiasticum cognitionem & definitionem remittant.

CENSURÆ ET DECRETA LATA
pro abusu & vitiorum ad synodi iudicium
perlatorum emendatione.

Ne quis recipiat aut fovet monachos & sanctimonialis, sui instituti desertores, ac fugitivos apostatas, sub excommunicationis pœna.

I.

NULLA re magis per hanc tempestatem scadata est ecclesiam Christi facies, quam profugorum monachorum & sanctimonialium perfidia atque flagitiis: quorum ut erat vitæ institutum arctum prius & sanctum, ita, eo abjecto, absque omni freno ad quævis flagitiorum genera provoluti sunt: his enim auctoribus nati sunt hæreses, sacrilegia, incelstiosa connubia, & sacrorum omnium profanatio. Ne ab aliis magis quam iis, quos isti seduxerunt, sunt hæc mala defensa atque promota. Ideo magna severitate opus est, ut flagitiosissimum hoc genus hominum reprimatur, atque ab ecclesia fidelium, videlicet ne plures eorum contagione inficiantur & pereant, submoveatur. Proinde quod nuper in diœcesana synodo nostra decreveramus nunc renovamus, & ejus innixi auctoritati qui dixit: *Quidquid ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis*: Sancimus unanimi totius concilii consensu, iudicio ac sententia, ac præcipimus, ne quis cujuscumque status vel conditionis fuerit, posthac monachos vel monachas fugitivos, & extra superiorum suorum obedientiam vagantes, quos noverit veridica aliorum relatione, aut superiorum testimonio, vel alio quovis modo esse tales, recipere, fovere, aut ad sacramenta vel ecclesiastica ministeria admittere audeat, sub excommunicationis, quam ipso facto incurrat, pœna; qua & sacri canones feriunt qui hujuscemodi fugitivis apostatis atque excommunicatis communicant.

Mat. 16.

De monachis, sanctimonialibus, & sacerdotibus conjugatis.

II.

Perlatum ad concilium est, apostatas illos varia vitæ genera sectari: quosdam enim sæculare institutum in omnibus assumpisse, & pudicitiam, quam Deo consecraverant, prostituta, monachos sanctimonialibus, duplicato incestu, sub conjugii prætextu adhærere: quo vitio & sacerdotes, ac majorum ordinum quidam clerici, contra sacros canones se contaminarunt: quosdam vero viduis & feminis sæcularibus se populasse. In quo gradu & sanctimonialis quosdam Deo sub velamine dicatæ se viris conjugii nomine prostituerunt: quas nuptias omnes, quia priorem fidem irritam fecerunt, Deo abominabiles atque execrabiles, uti nuper in synodo nostra diœcesana declaravimus, ita nunc quoque totius concilii approbatione ac iudicio declaramus & pronuntiamus illicitas, profanas, sacrilegas, atque incestuosas esse, & nusquam tolerandas, & anathemati eos omnes, qui ita contraxerunt, esse innoxos: prolesque inde susceptas, illegitimas esse, nec aliter quam spurios & nothos habendas: ac proinde hereditario nomine parenti-

bus suis neque in mobilibus, neque in immobilibus succedere posse aut debere.

De concubinariis monachis vel sacerdotibus.

III.

In tertio genere versantur monachi apostate, qui ministeriis ecclesiasticis perfunguntur, & scortis seu concubinis adhærere. Quorum quidam religionis suæ habitum penitus abjecerunt, quidam non integrum, sed partem ejus ob metum retinuerunt. De quibus statuimus, ut severiori ordinis disciplinam pro tanti scandali expurgatione submittantur, & carnis suæ petulantiam penitentis afflictione mortificent. De sacerdotibus vero & clericis beneficiatis, quibus concubinis vel feminis de incontinentia suspectis, seu cum quibus ipsi antehac de fornicatione diffamati fuerunt, manifeste cohabitant, ut nuper in synodo diœcesana, ita nunc quoque totius concilii consensu & approbatione decernimus & pronuntiamus, eos qui tales feminas apud se detinent, sententiam suspensionis ab officio & beneficio incurrisse: mandamusque & præcipimus, ut juxta novissimam declarationem eas tam procul e vicinia submoveant, ut commercii non detur facilis occasio, & suspiciones omnes vitentur: ipsas vero feminas, si posthac in domibus vel vicinia permanferint, censemus excommunicationis censura plectendas. Volumus quoque & jubemus, ut ecclesiarum prælati sententiam memoratam contra concubinarios notorios, & de concubinato suspectos, diligenter exequantur: alioqui nostrarum partium erit eorum negligentiam supplere, & pœnas dignas pro ea exigere. Quod si qui libidinis furis correpti instar equi & mulli, quibus non est intellectus, suspensionis pœna non emendentur, aut his nostris mandatis facto contrario docuerint se non velle parere, contra hos tales ad ulteriorem beneficiorum privationem, aliasque duriores pœnas decrevimus & censuimus esse procedendum.

De monachis qui extra obedientiam degentes divina trahant, & populo sacramenta administrant.

IV.

In genere quarto versantur monachi profugi, qui extra obedientiam fugum & ordinis sui observantiam, alii in habitu, alii habitu cum religione rejecto degentes, regimini se intromittunt ecclesiarum; sacramenta conficiunt, & populo administrant, cum sint ipsi excommunicati, & sacramentorum omnium expertes; confessiones audiunt, cum absolvendi non habeant potestatem, multis modis & populo imponentes, & seiplos censuris gravioribus illaqueantes, nonnunquam etiam dogmata falsa disseminantes: quos cum animadvertimus esse propria quosdam instrumenta, quibus ecclesiastica disciplina subvertatur, & pietatis obtenta species, tam sibi quam populo perniciem afferre; mandamus & præcipimus sub anathematis vinculo, ne quis tales ecclesiarum regimini aut sacramentorum administrationi admoveat.

ANNO
CHRISTI
1540.*De sanctimonialibus religionis sue habitum
subinde mutantibus.*ANNO
CHRISTI
1540.

V.

His sanctissimae sunt sanctimoniales quaedam, religionem bene & sancte institutam professae, quas accepimus religionis suae habitum subinde deponere, & vestes saeculares religionis tudio sibi aptare, non absque gravi fidelium scandalo, & status sui ignominia: quippe quod sicut mulier impudica cum veste pudorem, ita sanctimonialis religionem cum veste deponit. Quam indignitatem prohibere volentes, precipimus ne qua religio virgo sub excommunicationis poena habitum alium, quam suae religioni convenientem, sibi induat, aut alia videri velit sponsa Deo consecrata, quam ea, quam se esse profiteatur.

*De requirendis omnis generis apostatis, ut
resipiscant, & ut ad instituta sua
revertantur.*

VI.

Jam licet apostatarum, & eorum qui missa ad aratrum manu retrospicerunt ad saeculum, & se ineptos reddiderunt regno Dei, alius alio gravius impegerit; & quidam humanitate propter errorem communem, & eorum, qui cum prohibere hunc cursum potuissent, officium neglexerunt, conniventiam; alii severa ultione ob malevolentiam & impietatem digni videantur; in hoc tamen sunt omnes pares, quod religionis suae vota illa solemniter, quibus se Deo pro ceteris mortalibus manciparunt, timore Dei & aeterna animae salute postpositis, perfide solverunt. Quae profecto magna est impietas. Enimvero propheta Baruch deos gentium falsos a Deo vero hoc veluti signo proprio discernit, quod falsi illi votum quo se quis obligaverit, nec tamen reddiderit, non requirant: Deus autem verus requirit. Unde perspicuum est, securos illos votifragos apostatas, qui sibi persuadent Deum vota non requirere, habere sibi persuasum Deum esse falsum, quales sunt dii gentium: quod vel cogitasse horrendum idololatriae scelus est. Petrus quoque in Actis apostolorum testatur eos, qui communem vitae societatem, qualis olim inter apostolos erat, & nunc apud religiosos conservari debet, semel receptam deserunt, tentare Spiritum sanctum, & mentiri non hominibus, sed Deo: ideo duximus eos omnes salutis, de qua periclitantur, graviter admonendos, & uno nomine requirendos, quibus & praesentis synodi auctoritate invocato Christi nomine, quam sceleratis suis factis abnegarunt, mandamus & precipimus, ut relictis falsis conjugibus & concubinis, si quibus adherent, postpositisque negotiis, quibus se implicuerunt, habitum religionis suae resumant, & ad suum quique monasterium revertantur, ubi poenitentiam salutarem ad divinam ultionem avertendam, veniamque erratorum impetrandam, humiliter agant.

*De abjuranda haeresi, & communione
schismatica vitanda.*

VII.

Similiter requiramus, & paterno effectu mo-

A nemus monachos & sanctimoniales apostatas, sacerdotes, sui ordinis & disciplinae desertores, clericos & laicos, eosque omnes qui communione schismatica, aut pravorum dogmatum contagione, per hanc tempestatem se ab unitate ecclesiae catholicae, extra quam non est salus, separarunt, ut haeresi schismateque omni abjurato, absolutionem & reconciliationem a sede apostolica, vel eis quibus hoc munus delegatum est, petant, studeantque deinceps in unitate communionis & fidei cum ecclesia sancta catholica permanere. Propter eos vero provincias nostras incolas, qui sibi arbitrantur utriusque speciei communionem a Caesarea maiestate permissam, operis precium duximus de hoc iterum ferre nostrum iudicium. Proinde Caesarem maiestatis declaratione maturo iudicio lecta atque expensa, quod in supra synodo nostra fecimus, nunc totius concilii sententia declaramus, omnibus provinciis nostris fidelibus, nihil tale in religiosissimi catholicissimi imperatoris declaratione, qua suam mentem exposuit, inveniri, quin potius contrarium: siquidem expressis & disertis verbis a catholicis imperii statibus, & eorum subditis, serio valde exigit, ne quid in sacramentorum administratione praeter ecclesiae catholicae consuetudinem immutent, aut immutari in suis ditionibus ullo pacto permittant. Cui Caesarem maiestatis placens catholicis & Christianis ordinationi decrevimus, nos

C tamquam archiepiscopus & princeps elector per Dei gratiam catholicis, cum reverendis confratribus nostris comprovincialibus episcopis & principibus, eadem gratia divina concedente, similiter catholicis, fideliter & obedienter per omnia obtemperare: id quod & alioqui pro nostra erga sanctam ecclesiam devotione, studio pacis & unitatis, qua divino illo sacramento significatur, conservandae, eramus facturi. Praecipimus ideo, & auctoritate praesentis synodi in nomine domini nostri Jesu Christi convocata, mandamus omnibus provinciis nostrae incolis, qui Christiano nomine censentur, ut corporis & sanguinis Christi veritatem sub una sacramenti specie percipisse contenti, vinculum pacis cum gratiarum actione servent.

*Ut sacerdotes ab haereticis revertentes non statim
invovent ministeriis ecclesiarum.*

VIII.

E Caveant autem sacerdotes, sive religiosi, sive saeculares, ab haereticis vel schismaticis ad ecclesiam revertentes, se ministeriis divinis statim ingerere, & sacrificare, aut sacramenta populo administrare, etiam si maxime id non more haereticorum, aut schismaticorum, sed secundum ecclesiae catholicae ritum facere velint, priusquam sint absoluti, ecclesiae reconciliati, & officii ac ministerii sui, irregularitate sublata, restituti: ne damnationem graviolem incurrant, propter irregularitatis impedimentum, quo tenentur per sacros canones illisquenti.

*Venia spe proposita, errantes omnes ad ecclesiam
catholicam revocandos.*

IX.

Ne vero poenarum severitate proposita reverti ad ecclesiam ab haeresi cupientes avertamus, & retro pellamus, & non potius etiam duos &

ANNO
CHRISTI
1548ANNO
CHRISTI
1548

obtinatos venis blandimentis emolliamus, atque ad pudorem & resipiscentiam invitamus, quos omnibus, cujuscumque sint status, gradus aut conditionis, ad mentem cum filio prodigo rediuntibus, resipiscentibus, atque ad ecclesiam, Patris sui domum, unde auferantur, ab haereticis & schismaticis lenociniis cupientibus reverti, ecclesiam valvas, quantum in nobis est, aperimus, & facilem ignoscenciam pollicemur: requirimusque reverendos confratres nostros suffraganeos episcopos, ut animo volentes, boni pastoris officium esse, non imperare cum austeritate & potentia, sed infirmas oves consolidare, egrotas sanare, confractas alligare, perditas per desertam quaerere, atque in humeris reportare: patris item boni officium esse, prodigo filio a longe revertenti venis propositione occurrere: studeant etiam ipsi errantes ad resipiscentiam & ecclesiam revocare. Omnibus vero praetatis, abbatibus, prioribus, guardianis, & monasteriorum utriusque sexus superioribus mandamus, ut poenitentia ductos suos subditos & ultro revertentes, veniamque petentes, & emendationem pollicentes, paterne recipiant ad poenitentiam tolerabilem: quam, emendatione eorum perspecta, sensum minuant, ut sanent, non interimant suas oves. Quod si forte casus sit, ut in monasterium & locum proprium absque scandalo recipi poenitentes nequeant, curent eos in alio ejusdem ordinis monasterio, secundum juris canonici dispositionem, recipi. Nec eos tantum qui intra dioeceseos nostras poenitentia continentur, cogi volumus, ut huic muneri suo satisfaciant, sed omnes ubique locorum per totam provinciam. Proinde requirimus & monemus reverendos confratres nostros suffraganeos comprovinciales episcopos, ut ad eundem modum ipsi suarum dioeceseon praetatos requirant, & cogant resipiscentes ac ultro redeuntes; benignae ad modum praedictum recipere.

*De refractariis & in errore persistentibus
vi cogendis.*

X.

Quod si qui apostatae, & ordinis sui desertores, fascino diabolico & vitiorum amore excecati atque illaqueati, non patiantur se invitari ad vitae emendationem, aut ad ecclesiam suam benigne adduci, eos decernimus, post spretam benevolentiam nostram paternam, vi cogendos, per Dei ministros illos qui gladium tenent ad vindictam malorum, & laudem bonorum; ut intrare vel inviti compellantur qui sponte reverti volebant. Idcirco concilii totius nomine, per auctoritatem domini nostri Jesu Christi, qui nos vocavit, & cujus causam agimus, requirimus Christianos principes, magistratos seculares, & quotquot potestatem coercendi malos habent omnes, ut suo ministerio ad laudem Dei & ecclesiam, cujus sunt filii, salutem perfungentes, obstinatos apostatas, monachos & sanctimoniales, in suis sordibus & rebellionem haerentes, seductores quoque fidelis populi, eis indicatos, potenti manu capiant, tradantque suis superioribus aut monasteriis, poenitentiae severiori, salutari tamen, submittebant.

*De apostatis, qui sub praetextu dispensationum
apostolicarum vota religionisque suae
inflicta deserunt.*

XI.

Apostatae quidam extra monasteria sua degunt, superioribus rebelles, & ad rebellionem alios sollicitantes; tanto nocentiores in ecclesia, quanto hostis domesticus externo perniciosior est: qui nequitiam suam velant dispensationum apostolicarum praetextu, quas plerumque vel in curia, vel a poenitentariis, aut legatis & nuntiis apostolicis, surreptitiae, vel allegatione causarum falsarum, impetrant. Et si caelesti iuri iniuriam bullis obtentis interfecerant, tales tamen petunt sibi dari, atque impetrant eorum examinatores & iudices, summo pontifici, legatis, nuntiis & dispensatoribus ignotos, qui neque causas allegatas examinent, nec partibus legitime vocatis de eorum veritate inquirant: sed simpliciter eorum libidini-patrocinantur, aut si dantur iudices incorrupti & probitatis amantes, iis bullas suas non exhibent cognoscendas, & nihilo minus secum dispensatum esse iactant, ut utique dispensationibus obtentis, haud aliter quam si causas illas legitime verificassent, unde non infrequenter plus malorum & scandalorum quam a notoriis apostatis accipitur: nostrum vero non est, sustinere in ecclesia tantam imposturam tanque licentiosam vortorum violationem. Proinde statuimus & ordinamus, ut qui dispensationes tales obtinuerunt, in habitu & obedientia sua religionis, quam professi sunt, coram nobis aut reverendis comprovincialibus nostris coepiscopis compareant, atque ita dispensationes suas exhibeant examinandas, & vocatis eorum superioribus, ac quorum intererit discutendas: aut si jam habitum temere, & absque praevia bullarum examinatione, deposuerunt, eum reassumant, & eoque in monasterio ac sub obedientia se contineant, donec dispensationibus nobis ad examinandum oblatis inveniantur non etiam summum pontificem & eius legatos, vel alios dispensatores fessisse, aut sinistre aliquid impetrasse. Quod si dispensationibus obtentis, aliter atque iam statutum est, voluerint uti, eos pro notoriis apostatis habendos, vitandos, a magistratu capiendos, & superioribus cum rebus omnibus quas habent, expensis tamen monasteriorum tradendos, ad eundem omnino modum, quo de apostatis jam decretum & statutum est, totius concilii sententia decernimus & approbamus.

*Ut qui habent administrationem bonorum ecclesiasticorum, vel officia, reddant
rationem.*

XII.

Acceptimus in quibusdam collegiis thesaurarios, fabricae praefectos, & alios rerum administratores, vel officia spiritalia habentes, raro aut nunquam dare administrationum suarum rationem, non sine suspitione infidelitatis, cui per magna datur occasio, unde res ecclesiarum dissipant, & quae a majoribus ad ornatum ecclesiarum magnis studiis congesta sunt, negligentia & fraude posteritatis turpiter dilabuntur: idcirco statuimus & ordinamus, ut collegiorum & monasteriorum officarii, quibus cura administran-

do-

ANNO
CHRISTI
1349.

derum & dispensandorum bonorum ecclesiasticorum committitur, jurjurando promittant, se velle ea fideliter conservare, tractare & administrare, ac quotiescumque petuntur, dare rationem & ea quæ rationes confectari debent. Diem autem certum competendi decanus & capitulum eis præfigant, sub pena suspensionis ab officio & emolumentorum perceptione. Ad hæc ordinamus, ne facile, ubi sunt idoneæ personæ, uni plura quam unum officia committantur, nisi sint natura connexa, aut personæ paucæ, & valeat unius industria tanta, ut pluribus sufficere possit. Statuimus quoque, ut juxta constitutionem felicis memoris Vrigboldi archiepiscopi, antecessoris nostri, laici provisorii parochialium ecclesiarum, qui pro conservatione ædificiorum, luminarium, & comparatione ornamentorum, instituantur, nihil ordinent vel disponant absque consilio sui plebani: cui bis in anno teneantur reddere rationem, ut si quid inordinate egerint pro utilitate ecclesiarum, prout secundum Deum & conscientias suas videbitur expedire, corrigatur atque reformetur.

Ut campanarii seu custodes religiose officia sua exequantur.

XIII.

Delatum quoque ad synodum est, campanarios, seu custodes quosdam, quos alii matricularios vocant, tam parochialium quam collegiarum ecclesiarum, qui pallas, mappas, vestes sacras, sordide & irreverenter servant, peraguntque ministeria sua prolixis barbis horridi, ac nulla religionis veste a plebeis discreti: statuimus igitur, ne liceat campanariis seu matriculariis nutrire barbam, aut in veste laica in ecclesiis circumcurritare, sed ministeria sua in superpelliculis exhibeant, linteaque ecclesiis & sacra, ut munda sint, diligenter asservent. De eorum vero lotionem quam pertinent ad usum sacrorum, illos admonent sedulo quibus hæc cura incumbit; qui talium ablationem fieri procurent per eos quibus hoc per canones licet, sub pena suspensionis ab officio & emolumentis, donec pareant.

De benedictione fontis, & parvulis tempore paschali baptizandis.

XIV.

Inolevit gravis abusus in collegiis quibusdam, qui tempore paschalis officii aquam omnibus baptismi ceremoniis benedicunt; quam postea effundunt: statuimus propterea, ut nullum fontem seu aquam collegia posthac consecrent, cujus nullus est usus, sed ceremoniis & benedictionibus utantur apud illum fontem parochiæ suæ quem intra collegii septa, aut in proxima vicinia habent. Et ut orationes & ceremonias solennes, quæ tempore paschali & pentecostes baptismis adhibentur, habeant res eis respondentes. Statuimus ut pastores & concionatores adhortentur populum, ut parvulos natos, instante festo paschæ, servent baptizandos in vigiliam paschæ, & natos, festo pentecostes instante, ad festum pentecostes usque servent; si tamen nullum imminet vitæ periculum.

Ubi & quibus horis debeant parvuli baptizari.

XV.

Detestanda est non minus laicorum superbia, quam pastorum eis obsequentium adulatio, qui, contempta ecclesia, proles suas volunt in suis domibus baptizari, & eo baptismi aquam deferri. Quem ab usum prorsus rescindere voleantes, statuis neminem alibi quam in ecclesia, quocumque loco natus sit, debere baptizari, exceptis regum filiis, & quibus valeat secundum concilium Viennense deferri. Pastores vero, qui secus fecerint, ab officio suspendimus, donec absolutionem a nobis obtineant. Similiter multos abusus & levitates, quæ passim apud dignissimum illud sacramentum admittuntur, amputare cupientes, prohibemus parvulos tempore pomeridiano baptizari, sed quando jejuni & sobrii sunt homines, & ad res tantas arcenti. Si vero pauci sint in civitate aliqua baptisteria, & multi baptizandi, poterunt residui, qui apud sacrum matutinale baptizari commode non poterant, tempore pomeridiano baptizari. Et si adit digna populi frequentia, pastor eos de baptismi mysteriis doceat; præsertim ut cogitent quanta sit Dei misericordia peccata abluentis, & nos in suos filios adoptantis. Præterea vetamus, ethnicorum more, ab hoc sacramento magna convivia instruere, epulari, & ebrietate, ut passim homines parum Christiani faciant, omnia miscere.

Quod non liceat religiosis suscipere in fonte baptizatos, aut nuptiis interesse.

XVI.

Quamvis religiosis omnibus interdictum sacris canonicis sit, ne parvulos in baptismis suscipiant, aut nuptiarum conviviis intersint, passim tamen hi canones negliguntur, & religiosis ad parvulorum susceptionem, & nuptias invitantur, unde suspecta plerumque nascitur & alitur familiaritas, & aculei nonnunquam in peccatoribus relinquuntur, qui ut forte ubi arcta est cognatio, vel senectus emortua, desint, tamen nocet exemplum junioribus propositum. Idcirco abbatibus, prioribus, & religiosis quibuscumque, susceptionem parvulorum in baptismis, & nuptiarum convivia plane interdicimus, quantavis necessitudine vel parvulis vel desponsatis jungantur. Contrarium facientes pro transgressionem & scandalo dato severa poenitentia decernimus castigandos.

Comedias quatenus liceat in monasteriis ludere.

XVII.

Percepimus comediarum actores quosdam, scena & theatris non contentos, transire etiam ad monasteria monialium, ubi gestibus profanis, amatoris & secularibus commoveant virginibus voluptatem. Quæ spectacula, etiam de rebus sacris & piis exhibentur, parum tamen boni, mali vero plurimum relinquere in sanctimonialium mentibus possunt, gestus externos spectantibus & mirantibus, ceterum verba non intelligentibus. Ideo vetamus, & prohibemus posthac vel comedias admitti in virginum monasteria, vel virgines comedias spectare.

Am.

ANNO
CHRISTI
1390.

ANNO
CHRISTI
1549.*Abusus populi in audiendis missis quomodo
coercendus.*

XVIII.

Animadvertentes populum rudem & simplicem. religionis antiquæ & veræ ignarum, actiones prope nullas in missis sacrificio, præter hostiæ sacrosanctæ oblationem, observare: & hinc abulum natum in civitatibus, ubi multæ celebrantur missæ, ut ab altari ad altare discurrant, nulli sacrificio plene intenti: in opidis vero & pagis cæmeteria circumambulent, & de rebus nonnunquam profanis tractent, donec detur ad hostiæ elevationem signum; qua vel e longinquo inspecta ac salutata, putant se hominibus Christiani officio abunde perfunctos: e salute fore populi fidelis existimavimus, si hoc vitium gladio spiritus exsunderetur. Idcirco pastoribus & verbi divini concionatoribus omnibus injungimus ac mandamus, ut ubi irreligiosus hic abusus irrepit, frequenter doceant populum de tremendis atque adorandis missæ mysteriis, juxta sanctorum patrum doctrinam, & ea quæ in declaratione Cæsaris majestatis de missa traduntur: & quod Christianoium sit integro sacro auscultare, quo participes fiant confessionis quam sacerdos pro tota plebe facit, & omnium orationum, & benedictionis qua eos dimittit.

Et si quidem peccat ea in re tota, ut alicubi sit, rustica communitas; censemus præfectum loci requirendum, ut abusum talem coerceat ac prohibeat. Qui si forte hoc facere recuset, prohibemus omnibus pastoribus, vicariis, & animarum curatoribus quibuscumque, ne quis eum absolvat, aut ad sacramentorum perceptionem admittat, nisi certa fide polliceatur, se velle regulis istis ecclesiasticis obtemperare. Si vero paucorum istud vitium est, & moniti non emendent, cetera vel rebus aliis ad ecclesiæ ornatum, vel pauperum subventionem pertinentibus, pro arbitrio pastoris & ædilium mulcentur.

Et ne cui desint pietatis sub missa exercitia, dabimus piis quibusdam & eruditis viris negotium conscribendi divino huic officio congruentes meditationes & orationes, pro populi simplicis captu, quas vel impleret legentes intra se revolvant, vel e parochi frequenti institutione addiscant.

*Quando & ubi conveniat simul plures
missas dicere.*

XIX.

Mentem sequentes formulæ, ad quam reformatio instituenda erat, ordinamus ut in ecclesiis parochialibus ad quas potissimum confluere solet populus in unum collectus, & in minoribus collegiis ac monasteriis, sacerdotes, quibus dicenda sunt missæ speciales, eas finiant ante solennem missæ euangelium, aut ad summum ante actionem, aut ab ejus communione facta incipiant, ne populus in diversa distrahat. Ubi vero amplè sunt monasteriorum vel collegiorum ecclesiæ, sic in oratoria distinctæ, ut in locis diversis diversus accipiatur populus, nec possint uni missæ commode omnes esse intenti, poterunt singulis populorum turmis singulæ missæ celebrari, quibus unusquisque populus sit intentus: sub concione autem nulli sacerdotum liceat in ecclesia illa missam celebrare.

A

De oblationibus in missa faciendis.

XX.

Varia fuerunt olim in lege veteri sacrificia & oblationes, Christi perfectum sacrificium præfigurantes, quas unica Christus hostia in crucis ara consummavit, semetipsum pro nobis offerens. Hæc est hostia sempiterna, quam eandem in missa sacerdos eorum omnium nomine, qui Christum pro se oblatum capiunt, offert ac sistit ante Patrem. Fuerunt & alim primitiarum, decimarum, & liberalium votorum oblationes, quibus in ecclesia, præter sacrificia spiritalia, mactationis vitiorum, gratiarum actionis, laudis & servitutis quæ divinæ majestati debetur; successerunt etiam rerum temporalium ad usum ministerii necessariarum oblationes, quas olim in primitiva ecclesia magnis studiis offerebant in missa, quo suffragiis ejusmodi sacerdotes & ecclesiæ ministros sustentarent. Unde adeo locupletatæ sunt initio ecclesiarum res etiam persecutionis tempore, tanta copia, ut post sacerdotum & ministrorum alimenta, partiti sint eas etiam in alimenta viduarum, orphanorum & pauperum; in vestes item & vasa ministerii, ornatum & fabricam ecclesiarum: de quibus extant adhuc antiqui patrum canones; extant quoque orationes, quas Secretas appellamus, sub offertorio missæ, quibus oblationes populi Deo commendantur. Qui mos offerendi semper fuit in populo fideli retentus ad novissima usque ista sæcula. Verum res tam altæ originis, & ratione tam sancta subnixæ, jam tota prope abire cœpit in desuetudinem, hominibus piis causam & originem offerendi ad altare ignorantibus, & impiis cupiditate sacerdotum usum illum introductum calumniose asserentibus. Quamobrem divini verbi concionatoribus, illis præsertim qui de oblationibus populi non participant, ad cupiditatis speciem tollendam, præcipimus, ut populo veritatem rei istius & utilitatem exponant; hortenturque omnes sequi majorum studia, ut vel exigui munusculi oblatione suam pro rebus a Deo acceptis ostendant gratitudinem, quo etiam preces illæ in eos conquadrent: inculcentque eis, quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum, respiciat: quamquam locupletes & divites convenit esse liberaliores, quo gratitudinis signum de se amplioris præbeant, & restentur se a Deo ad Dei honorem & cultum habere quidquid habent.

De oblationibus pro defunctis & exequiis pompis prohibendis.

XXI.

Cum mortuus sit Christus pro vivis & defunctis, offertur etiam in missa non tantum pro vivis, verum etiam pro defunctis. Quod rudes & Sadducæis crassiores homines ignorantes neque orant, neque sacrificium expetunt, aut exequias, aut iusta pro parentibus, liberis, cognatis & amicis persolvunt: non aliter sane, quam si cum corporibus simul & animæ extinguerentur. Mandamus idcirco, ut verbi divini concionatores, populum hac de re diligenter ac pie informet & doceant, ne animæ amicorum in Christo defunctorum suffragiis orationum & oblationis Christi fraudentur. Qui modus semper fuit re-

ten-

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1395.

Ne magistratus seculares decanis & pastores in officiorum suorum executione suis impedimento.

XXVII.

Accepimus magistratus seculares quosdam, & principum praefectos, munera ecclesiastica invadere, ac tyrannidem in Christi sacerdotes & clerum exercere, cogere pastores ut praeter ecclesiam catholicam consuetudinem subditos sub duplici specie communicent, & ceremonias pie illicitas abrogent: quos schismaticos, atque cum Coze, Dathan & Abiron, quos terra deglutivit, aeterna maledictionis obnoxios esse, & sacra scriptura discimus. Alios quosdam accepimus impedire, decanos rurales, quo minus possint officia & jurisdictionem suam exercere, synodos libere celebrare, & excessus corrigere, sed iudicium hoc vendicare sibi, qui & ipsi intelligant se excommunicationem a jure & canonibus laetam incurere. Quos & excommunicatos totius concilii auctoritate, ubi praemoniti non abstinerint, pronuntiamus & declaramus. Volumus quoque ut visitatores tales, ecclesiasticam disciplinam ac libertatis violatores atque oppressores, ad nos pro ulteriori eorum persecutione perferant: quos, si nostrae ditionis fuerint, pro malis meritis plestemus: sin alterius, eorum principibus aut Caesarem majestati plebendos denuntiabimus.

Ne magistratus seculares invadant domos religiosorum & eorum personas servitium secularibus.

XXVIII.

Pervenit ad sacrum concilium, praefectos quosdam in religiosarum sororum domos irruisse, & fractis per vim foribus occupasse, atque in granaria sua convertisse earum officinas: quin etiam religiosas ipsas sorores magna servitute opprimere, compellere frequentes monasteriis suis egredi in arcem, ubi eas domesticis suis servitiis gravent. Quam indignitatem sacri canones gravissimis censuris damnant, nec dissimulare absque magno reatu nos possumus. Proinde hos tales, ubi res ita aguntur, cum toto concilio pronuntiamus anathema violatae immunitatis ecclesiasticae incurrisse: committimusque visitatoribus nostris, ut de facti enormitate inquirant, quo de remedio ulteriori possimus cogitare.

Ne coloni ecclesiarum servitiis indebitis graventur.

XXIX.

Ad hoc praecipimus & mandamus universis magistratibus, & praefectis fidelibus, ne contra juris dispositionem, ecclesiarum colonos servitiis & impositionibus gravent, sed juxta Caesarem majestatis reformationem, sacros canones, & imperatorum leges, libertatem, privilegia & immunitates ecclesiasticas conservent eis illibatas: si anathema & animae damnationem velint evitare.

A

Ne iudices seculares clerum judicialibus impensis ultra aequitatem gravent.

XXX.

Perlatum est in concilium, seculares quosdam iudices pravo & nusquam gentium audito exemplo, ab annis paucis introducto, exigere a clero, si quando clericus, vel religiosus ratione bonorum ecclesiasticorum, vel aliis de causis, laicum in suo foro convenit, impensas duplicatas; ut ubi laici actores vel rei dant simplum, clerici & religiosi (si velint iustitiam sibi administrari) duplum solvere cogantur. Quod profecto iniquum est gravamen, & tam rationi rectae quam legibus imperatorum, & sacris canonibus, gravamina & clero depellentibus adversum. Proinde statuimus & ordinamus, ne liceat ullis iudicibus vel scabinis, quicumque illi sint, clericos & religiosos impensis majoribus quam laicos gravare, aut ad dupli solutionem eos quocumque praetextu cogere, ubi in causa simili dat laicus simplum, sub censuris contra eos qui exactionibus & oneribus clerum gravant, decretis.

Ne clandestina conjugia contrahantur & tolerentur.

XXXI.

Saepe experti, quanta mala ex clandestinis conjugiiis oriuntur, qualia sunt perjuria, supra virginum, adulteria, homicidia, parentum & amicorum offensiones, exheredationes; ut praeterea ea quae Caesarem majestatis reformatio pie & Christiane commemorat, decrevimus, & statuimus ut clandestine contrahentibus tantisper sacramenta negentur, donec ab excommunicatione a iudice competente absolvantur, atque ita in facie ecclesiae sacramenti solemniter celebrent. Idem statuimus de incolis & advenis illis, de quibus suspicio est, eos in facie ecclesiae non esse conjunctos: qui aut matrimonii solemniter ritus in ecclesia celebrent, aut alibi id se fecisse idoneis testimoniis probent. Dum vero hujus gratia ad ecclesiam conveniunt, & qui junguntur, benedictioni sacerdotali se submitunt, absit omnis levitas & jocus secularis, sed cum Dei timore cogitent quale sit vinculum quo colligantur, & quod Deus sit qui eos conjungat, ut discant in Christo nubere, cujus gratia & dono torus immaculatus datur & conservatur.

Quod matrimonium debeat praecedere trino proclamatione, & nemo nisi a pastore, ad quem hoc pertinet, conjugii.

XXXII.

E

Fit saepe, ut dom pastor alter alterius ovile invadens copulat virum & feminam sibi non subditos, absque episcopi licentia, ut unus fiat duarum maritus, & contra una multorum uxor. Ideo sub poenis & censuris canonicis statuimus & ordinamus, ut nemo parochus vel presbyter ausit sibi non subditos copulare, nisi sit alter alterutrius parochus proprius, & pastoris alterius dimissorias literas acceperit, nec nisi in utriusque parochia trino proclamationis tribus diebus festis a se invicem distantibus ad populi frequentiam praecesserint.

Quod

ANNO
CHRISTI
1547.

*Quod non debeant sponsus & sponsa conjugii, nisi
in ecclesia & tempore ab ecclesia non
interdicto.*

XXXIII.

*Tandem id. a.
ad normam
habeo in
cunctis ad
interdicendum
sponsas
etiam conju-
gi, quod
ecclesia con-
cilio, confir-
mat oblatio,
& obligati-
onem argenti
restituunt.
potest etiam
haberi?*

Superbiam eorum qui ecclesiam Dei contem-
nant, reprimere volentes, mandamus & pre-
cipimus universis parochis & presbyteris, ne
quis alibi, quam in ecclesia publice post mis-
sam audiam jungendos matrimonio copulet:
nec alio tempore, quam jura permittant, sub
pena suspensionis ab officio, quam sacerdotes
mandatum hoc pretergredientes incurrant: nec
volumus per officiales nostros cum quovis, nisi
ex causis gravissimis, & urgente magna neces-
sitate, dispensari.

De communione & confessione sacramentali.

XXXIV.

Perlatum est in concilio, multos reperiri
atheos homines, qui sacram communionem ab
annis aliquot a suo parochio non perciperint,
quos verisimile est vel non communicasse vel ali-
bi clanculum apud schismaticos communicare.
Quosdam etiam adire sacram synaxim, de qui-
bus non constat, utrum sint confessi peccata
sua, absoluti, an locuti. Statuimus ideo, ut
quicumque Christiano nomine volunt ceteri,
semel ut minimum in anno accipiant a suo pa-
rocho sacram communionem, secundum catho-
licum ecclesiam ritum, sub una tantum specie. Et
vel eidem prius confiteantur, vel si de eorum
confessione probabilis est dubitatio, testimonium
asserant, quod alibi sint confessi & absoluti.
Alioqui viventes ab ingressu ecclesie arceantur,
& mortui, ecclesiastica careant sepultura.

*Ne fratres quatuor ordinum audiendis confessioni-
bus se intromittant, nisi sint presentati.*

XXXV.

Exploratum habemus quosdam e fratribus
quatuor ordinum Mendicantium juvenes, im-
peritos & inexpertos sacerdotes, fiducia privi-
legiorum suorum audire passim confessiones,
& quolibet passim absque judicio & discretio-
ne casuum, quam nullam noverunt, absolvere.
Cui periculo obviare volentes precipimus, ne
quis fratrum ordinum Mendicantium confes-
siones audire presumat, nisi legitime & secundum
formam juris, nobis vel comprovincialibus epi-
scopis presentatus, & de his que ad officium
illud pertinent probe informatus sit, & judica-
tus idoneus. Quod si priores & guardiani non
compulerint suos fratres ad ordinationis hujus
observantiam, & dissimulaverint, tales noverint
se ab omni ministerio ecclesiarum nostrarum
cum suis fratribus submovendos. Ne vero
habeant quod de presentatione querantur, has
gratis, salva scribarum moderata mercede, eis
impartiemur.

De penitentiis episcopalis.

XXXVI.

Insuper ut conscientias scrupulosis consulat

Conc. General. Tom. XXXII.

Atque, ac facilius pateat omnibus ad veniam &
absolutionem peccatorum aditus, ordinamus
nostros in hac diocesi penitentiarios, qui fa-
cultatem habeant sibi confessos ab omnibus ca-
sibus nobis de jure vel per statuta synodalia re-
servatis in foro conscientie absolvendi.

In primis reverendum Cyrenensem episco-
pum nostrum in pontificalibus vicarium, de-
inde metropolitanam ecclesiam nostre presbyteros
canonicos theologos, omnes quoque intraneos
& extraneos collegiorum, & ruralium pastorum
decanos, & quatuor primarum parochialium
ecclesiarum in Colonia pastores: scilicet Mar-
tini, Columbe, Laurentii, & Albani: prio-
res quoque quatuor ordinum Mendicantium,
& preterea ex ordine Predicatorum fratrum
Georgium de Tremonia, & ordine Minorita-
rum fratrem Vvinaandum ab Effrem, licentiatum
theologum, ex ordine Carmelitarum fratrem
Vvilielmum a Blathem, ex ordine Augusti-
nensium, fratrem Henricum a Vvverd: preter-
ea addimus in majori nostra ecclesia venerabi-
lem licentiatum theologum Joannem Lunen,
Joannem Lamb, decretorum doctorem, Joannem
ab Heinsberg, theologum licentiatum, &
Gotfridum Ditmarum ab Hagen.

De confessoribus sanctimonialium.

XXXVII.

Volentes consulere infirmitati sanctimonia-
lium, quas nonnunquam pudor vel metus reti-
neant a confessione libera, quando ad unum tan-
tum patrem vel confessorem eis familiariter no-
tum alligantur, unde fit ut sepe non integre,
sed vix unquam libere conscientiam suam exo-
nerent, & tamen ad sacrosanctam communio-
nem statuti temporibus cum aliis accedant, cle-
menter indulgemus, & concedimus, ut sancti-
monialibus bis aut ter in anno fiat potestas,
alii quam suo presbytero confitendi, ab ordi-
nario loci deputando, nisi proprius eorum visi-
tator, aut commissarius, huic rei prius provi-
derit.

De contemptibus sacram unionem.

XXXVIII.

Relatum nobis in concilio est, impios quos-
dam homines infirmitatis suae tempore unctio-
nem sacram respuisse ac contempnisse: quam-
obrem statuimus, ut si quis sacramentum illud
nobis ab apostolo Jacobo tantopere commenda-
tum contempserit, ecclesiastica careat sepultura.

Est quoque in observatione dierum festorum
multa varietas, de qua in proxima synodo nostra
diocesana statuemus. Ea vero que hic consti-
tuta sunt, judicio sancte sedis apostolicæ, &
oecumenici concilii, ut omnia nostra, reveren-
ter submitimus: nec per ea sacris canonibus,
traditionibus ecclesiasticis, aut reliquis majorum
nostrorum provincialibus & diocesanis synoda-
libus constitutionibus, volumus derogatum. Po-
testatemque premissa omnia, & singula inter-
pretandi & declarandi, quoties opus fuerit, &
visum erit expedire, nobis reservamus. In cujus
rei fidem & testimonium sigillum nostrum pre-
sentibus est appensum. Datum in metropolita-
na ecclesia nostra Coloniensi, sexto Aprilis,
anno domini MDXLIX.

Nnn 2

CON.

ANNO
CHRISTI
1547.

C O N C I L I V M M O G U N T I N V M

Auctore Sebastiano Archiepiscopo in causa fidei & morum congregatum
anno domini MDXLIX. tempore Pauli pape III.

C O N S T I T U T I O N E S C O N C I L I I

Provincialis Moguntini, sub reverendissimo in Christo patre & amplissimo
principe & domino domino Sebastiano archiepiscopo Moguntino, sacri
Romani imperii per Germaniam archicancellario, & principe cle-
store, &c. sexto Maii, anno domini millesimo quingente-
simo quadragesimonono celebrati.

INDEX CAPITULORVM CONCILII A
provincialis Moguntinensis, eorum que ad
doctrinam fidei pertinent.

- I. De sancta Trinitate & fide catholica.
- II. De creatione & conservatione mundi.
- III. De hominis creatione.
- IV. De lapsu hominis.
- V. De peccato originali.
- VI. De redemptione per Christum.
- VII. De justificatione.
- VIII. De caritate & bonis operibus, & merito eorum.
- IX. Observationem mandatorum Dei vere Christianis esse possibilem.
- X. De vera libertate Christiana.
- XI. De sacramentis in genere.
- XII. Modus doctrinae circa baptismum.
- XIII. De baptismo parvulorum.
- XIV. Baptismum, adhibitis ritibus secundum veterem ecclesiam morem, administrari debere.
- XV. Unctiones, in baptizatis parvulis omittas, expleri debere.
- XVI. Baptismum ante meridiem administrari debere.
- XVII. Modus doctrinae circa sacramentum confirmationis.
- XVIII. De unctione chrismatis in confirmatione.
- XIX. De cognationibus spiritualibus, ex his duobus potissimum sacramentis baptismi & confirmationis provenientibus.
- XX. Modus doctrinae circa sacramentum penitentiae.
- XXI. De contritione.
- XXII. De confessione.
- XXIII. De satisfactione.
- XXIV. De absolutione.
- XXV. De iis qui confessionibus audiendis praefici debent.
- XXVI. De reservatione casuum relaxanda.
- XXVII. Ne religiosi laicos communicent sine consensu parochorum.
- XXVIII. Sine testimonio factae confessionis nemo ad sacra eucharistia perceptionem admittatur.
- XXIX. De confessione non revelanda.
- XXX. De satisfactionibus.
- XXXI. Modus doctrinae circa sacramentum eucharistiae.
- XXXII. De communione unius speciei.
- XXXIII. Ut a jejuniis & confesse sacrosancta eucharistia sumatur.
- XXXIV. Modus doctrinae circa sacramentum extremae unctionis.
- XXXV. Modus doctrinae circa sacramentum ordinis.

- XXXVI. Modus doctrinae circa sacramentum matrimonii.
- XXXVII. Monendos liberos, ne infanti parentibus contrahant.
- XXXVIII. De matrimonii solemnitate.
- XXXIX. De benedictione salis, aquae, & aliarum rerum, quae per exorcismos & orationes, ad usum fidelium preparantur.
- XL. De coronatione.
- XLI. De imaginibus.
- XLII. De abusu imaginum prohibendo.
- XLIII. De reliquiis sanctorum.
- XLIV. De peregrinationibus ad reliquias sanctorum.
- XLV. De invocatione & veneratione sanctorum.
- XLVI. De orationibus pro defunctis, & de purgatorio.
- XLVII. De jejuniis & delectu ciborum.

INDEX EORVM QUAE PERTINENT
AD MORES.

- XLVIII. De constitutionibus ecclesiae.
- XLIX. Ne ignoti & inexplorati ad praedicationis manus admittantur.
- L. Observandi parochi & concionatores, quemodo quisque doceat.
- LI. Videndum quibus libris parochi & concionatores passim utantur.
- LII. Plebs, ut concionibus & divinis interstis, per magistratus adigenda.
- LIII. De bonis canonicis.
- LIV. Qua ad tremenda missa mysteria.
- LV. Presbyteri cum irreverentia missas celebrantes corrodendi.
- LVI. De praetermissa sacerdotum confessione ante sacrificium missae.
- LVII. Missa sub concione aut soleanni sacro, non celebrantur.
- LVIII. Concionatores plebem verum missae usum diligenter edocuant.
- LIX. Missa quo gestu & qua devotione audienda.
- LX. In primitiis omittenda commiserationes.
- LXI. Sanctorum solemnitates dominice cedant.
- LXII. De sacris libris recognoscendis & reparandis.
- LXIII. De excois praelatorum.
- LXIV. De his qui plura beneficia curata obtinent.
- LXV. De generalibus studiis instaurandis & conservandis: & de adolescentibus ad studia publice alendis.
- LXVI. De clericis secularibus & regularibus ad studia obtegendis: & de studiis apud monasteria instaurandis & conservandis.
- LXVII. De theologia apud ecclesias collegiatae professoribus.
- LXVIII.

ANNO
CHRISTI
1542.ANNO
CHRISTI
1542.

- LXVIII.** De patrone & collatione beneficiorum.
LXIX. De admissione ad beneficia ecclesiastica, & eorum resignatione.
LXX. De iusta distributione proventuum ecclesiasticorum.
LXXI. Ut prepositi, decani, scholastici, custodes, & cantores, apud ecclesias suas resideant.
LXXII. De modo deferendi quotidianas distributiones.
LXXIII. Oculas decimationes in ecclesiis inter diocinas prohibendas.
LXXIV. De beneficiis & decanis clericali.
LXXV. De decimis & officiiis persolvendis.
LXXVI. De foro competentis, & immunitate ecclesiastica.
LXXVII. Quibus episcopi aut archidiaconi suas vias committere debeant.
LXXVIII. De regularibus.
LXXIX. De clausuris monasteriorum virginum.
LXXX. Pastores & alii ecclesiis suis, quibus per se non presunt, idoneos & perpetuos vicarios proficiant.
LXXXI. De promovendis ad sacros ordines.
LXXXII. De ordinandorum testimonio.
LXXXIII. Qui in baptismo antinomias sacri olei & chrismatis, iuxta vetustissimum ecclesie morem, non susceperunt, ad ordines sacros ante rationem antinomiarum supplementationem non admittantur.
LXXXIV. De iis qui ordinantur extra suas dioceses.
LXXXV. De honore prelatorum.
LXXXVI. Ne domicellares canonici ante merita virtutis & doctrinae ad capitula assumantur.
LXXXVII. De iuramentorum exactissime restrictione.
LXXXVIII. Pecunias ex statutis beneficiorum, in ecclesiarum utilitatem impendi debere.
LXXXIX. De rebus ecclesiarum diligenter curandis.
XC. De procuracione seu fabricis ecclesiarum parochialium.
XCI. De simonia.
XCII. Ut parochi sacramenta gratis administrent.
XCIII. De competentibus parochorum.
XCIV. De clericis peregrinis.
XCV. De facultatibus nobilium.
XCVI. De magistris scholarum.
XCVII. De testamentis & ultimis voluntatibus.
XCVIII. Mercatus diebus dominicis & festis prohibendos.
XCIX. De libris per typographiam publicandis.
C. De pena clericis percussoris, aut rixosi contra alium clericum.
CI. De pena fornicationis.
CII. De clericis concubinariis.
CIII. De excommunicatione.
CIV. De vitandis excommunicatis.

P R Æ F A T I O.

Sebastianus Dei gratia sanctae sedis Moguntinae archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicamerarius, & princeps elector, &c. universo clero & populo per diocesim nostram Moguntinam, salutem in domino sempiternam.

POSTEAQUAM grave illud pastoralis muneris onus humeris nostris, domino sic disponente, incumbisset, sane nunquam quasi in dignitatis & honorum fastigio sublimati, latari potuimus, sed quasi in quadam specula positi, ingentem & anxiam sollicitudinem animo concepimus, & quasi importabile onus humeris susti-

Concil. General. Tom. XXXII.

Amentes, ad omnem suscepti muneris recordationem frequenter ingemimus. Non enim ignorabamus depositum, quod tradente & commendante Christo suscepimus, quanta in illo expectando cura, sollicitudine & labore desudare nos oporteat: quantaque poena nos maneat, & quam terribilis nos domini sententia expectet, si quidquam de thesauro illo, quem Christus, velut sedulus & prudens negotiator pretio sanguinis sui comparandam dedit, nostra forte incuria perire contigerit.

BAccedebat ad cumulem sollicitudinis nostrae, & timoris nostri pondus in immensum augebat, quod functionem nostram pastorem in eam videbamus tempestatem incidisse, qua tot sectas, schismata, & omnes pene praeceptorum temporum haereticos, velut conspiratione facta agminatum in ecclesiam irruerant, & dispersum Christi gregem immanes lupi ad interitum rapiabant: & qua universa vitiorum corrupebla & gravissimorum scelerum locus, ovile Christi quasi contagione perterrens oviculas Christi sanguine redemptionis crudelem in modum depascabatur.

DAtque hac temporum iniquitate nobis nequam desidia patrociniis, aut negligentia excusationem, praeteri existimabamus; sed curam & sollicitudinem nostram potius augeri: ut quanto gravioribus malis laborantem ecclesiam conspiceremus, tanto attentiore animo & studio vigilantiore, in eam, quam dominus nobis imposuerat, pastoralis officii functionem incumbere-mus, & gregi nobis credito custodiam simul & disciplinam sedulo adhiberemus: custodiam quidem, ut ex commotione nostra, cavere noxia, & salutaria appetere, peccata refugere, & virtutes sectari, plebe nobis commissa sedulo addiceret. Disciplinam vero, ut qui spiritus salutaribus monitis, aut torpentes negligentia, aut malitia incitati, delinquerent, per nos a vitiis suis ecclesiastica censurae severitate coercerentur. Siquidem meminimus, hanc utramque curam a domino ovillis sui custodibus sub gravi comminatione injungi: custodiam quidem, cum ait: *Si speculator viderit gladium venientem, & non insouerit buccina: & populus se non castrum dicit, & non dicitur gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua captus est; sanguinem suum quis de manu speculatoris requiratur.* Severitatem vero disciplinam dominus a pastoribus exigit: *Non queras, inquit, fieri iudex, nisi valeas virtute irumpere iniquitates: nimirum innocens gravi culpae alligari eum, qui vitia subditorum, qui pro potestate sibi tradita competendo emendare debet, dissimulando nutrit & auget.* Et alibi dominus pastorem negligentiam severissimis minis increpans: *Ego ego ipse, inquit, super pastores, gregem meum de manu eorum requiram.*

EHis nos domini commotionibus incitati, jam inde ab initio ordinationis nostrae propensa voluntate ad debitam commissis nobis functionis executionem omnem animi & consilii vim convertebamus; sed pios conatus nostros inquietudo temporis illius impediabat, dum tumultibus & bellis ferrent omnia, ac plane apparet, saeculum nostrum jam nec vitia sua ferre posse, nec remedia pati velle. Et jam nihil aliud, quam gravem ecclesiarum ruinam, & de proximo imminentem religionis nostrae interitum, oculis praevidebamus, nisi Deus pro immensa sua misericordia miseratus ecclesiam suam, tot malis gravissime afflictam, & sub tantarum calamitatum onere jamjam rururam, invictissimi & potentissimi

Non 3 mi

ANNO
CHRISTI
1549.

mi principis Caroli quinti, pietissimi & vere catholici imperatoris, armis tenuisset, & a casu preservatam, pia ejusdem imperatoris sollicitudine ad pristinum securitatis recuperanda spem erexit.

Cum igitur singulari Dei gratia & misericordiam, & Christianissimi ac potentissimi imperatoris beneficio, hæc quies ecclesiis reddita esset, ut jam de rebus religionis consilia tuto capere liceret; nos tamen opportunitatem, quam nobis divinitus concedi diu desideraverimus, nequaquam negligendam rati, omnes animi & consilii conatus ad ecclesiarum nobis subjectarum disciplinam rite constituendam, & ad plebis commissa salutem promovendam, adeoque ad totius pastoralis muneris nostri functionem pro virili exequendam, applicuimus. Et veterem ecclesiis consuetudinem insequentes, quam apostoli nobis reliquerunt, & sancti patres quasi per manus traditam sedulo retinuerunt, ut quoties in fide Christiana dubie quæstiones orirentur, aut aliqui ancipiti malo ecclesia periclitaretur, mox synodum convocaret, & dubias quæstiones ex scripturis sanctis, juxta communem sanctorum patrum consensum, & receptam ecclesiæ auctoritatem, dirimerent, & suborientibus difficultatibus & periculis, collato inter se consilio, matura & salutaria remedia adhiberent: nos quoque, post celebratam a nobis synodum diocesanam, presentibus malis etiam amplioris consilii remedia credentes quærenda, juxta sacrorum canonum sanctiones provinciale concilium duximus congregandum. Itaque provinciales nostros amicos carissimos, & dilectos in Christo reverendos coepiscopos, ad diem sextum Maii in civitatem nostram Moguntiam evocavimus, e quibus cum reverendus in Christo & amicus noster sincere dilectus Mauricius episcopus Eistensis, vir insigni eruditione præditus, & promovenda religionis zelo mirifice flagrans, per seipsum; plerique vero alii per idoneos nuntios pietate, doctrina, providentia, & consilii magnitudine præstantes viros, prompte comparuissent; omnium qui convenerant, voluntates ad ecclesiæ tot malis afflictæ, & tantis cleri & populi vitii deturpatis, auxilium & emendationem valde pronas deprehendimus. Qua animorum alacri pietate, & pia alacritate exhilarati, invocato Dei auxilio, sine ampliore mora sancto & necessario negotio manus admovimus, & quantum is nos adjuvare dignatus est, cujus causam agebamus, in commune cepimus consulere, quam ratione populos nobis commissos in officio continere, noxia quæque ab eis avertere, & salutaria eis providere, ac ecclesias nostras in pace & puritate regere possimus, donec generale concilium his tantis malis aptiora remedia provideret, & omnium abusu plenior emendationem, ac Deo propitio calamitatum & dissidiorum finem inveniret. Tandem cum dies aliquot continuis deliberationibus absumpserimus, quæcumque ad Dei gloriam illustrandam, ad ecclesiasticæ disciplinæ emendationem, & ad salutem commissi nobis gregis promovendam, apta & salutaria nobis visa sunt, in constitutiones divinas legi, orthodoxorum patrum sententiis, & sacrorum canonum sanctionibus, ac rectæ rationis judicio consentaneas, congregavimus, & eas ut ab omnibus per civitates & dioceses nostras observentur, communi consensu publicandas decrevimus. Dedimus autem operam iis nostris constitutionibus, ut sollicitudinis

A & pastoralis nostræ curæ utramque partem complecteremur, & gregi nobis commisso custodiam simul & disciplinam præstaremus: omnem curam adhibentes, quatenus in ecclesiis nostris simul salutare Christi doctrinam, in qua vita & salus Christiani gregis consistit, a pravæ opinionibus immunem & puram conservare, & disciplinam ecclesiasticam magna ex parte collapsam erigere, & sic Christo principi pastorum, oves, quas suo sanguine redimendas sibi existimavit, in illo die incolumes sistere valeamus: nequaquam immemores, ut ingentis meriti sibi comparant fructum, qui super gregem domini diligentem custodia excubantes, ad justitiam erudiunt, & ad salutem promovent multos; sic æterni supplicii se reos constituere, qui ad pastoralis officii functionem admoti, sua negligentia interire sinunt animas, pro quibus sanguinem suum impendere, & acerbissimum mortem tolerare sustinuit Christus Filius Dei.

Nos igitur juxta apostolici ammonitionem, attendere volentes universo gregi, in quo nos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, memores nos aliquando coram justo iudice pro animabus commissæ nobis plebis rationem reddituros esse, in primis sollicita cura duximus providendum, ut in ecclesiis per universam nostram provinciam & dioceses constitutis, sana & sincera, tum etiam una, consentiens & concors sacrosanctæ fidei nostræ doctrina tradatur: quatenus populi curæ nostræ commissi, sicut uno baptismo in spem vivam regenerati unum colunt Deum, unamque fidem profitentur, & unam omnes ambiunt unius Patris in cælo hereditatem, sic ad eandem una & concordi doctrina erudiantur.

Proinde universos & singulos pastores, parochos, concionatores, & curatos, per civitates & dioceses nostras constitutos in domino exhortamur, eisque districte præcipiendo injungimus, ut tum universam Christianam doctrinam, juxta receptum sanctorum patrum & orthodoxæ ac catholicæ ecclesiæ sensum (vitatis noxiis novitatibus, & suspectis opinionibus penitus omissis) plebibus commissis fidei cura tradant: tum vero eos præcipue, qui hisce temporibus in controversiam trahuntur, sacrosanctæ religionis nostræ articulos in eam quæ sequitur sententiam explicent.

CAPITULA AD FIDEM

pertinentia.

I.

P Rincipio, ut superbenedictæ Trinitatis fidem simplici populo non anxie animis & scrupulosa, sed plana & simplici oratione, juxta scripturam sacræ, & trium symbolorum apostolici, Nicæni, & Athanasii traditionem, exponant; & eos unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate credere & confiteri edoceant: unum eundemque Deum in essentia, & in personis trinum, Patrem & Filium & Spiritum sanctum.

II.

Hunc Deum conditorem, conservatorem, & gubernatorem esse rerum omnium, in panis & vindictis justum simul & misericordem, in donis liberalem, omnis quidem boni, sed nequaquam mali culpam, auctorem: siquidem nos peccata

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1549

nulla impulsu necessitate, sed malitia & vitio nostro, perpetravimus.

III.

Inter cetera bonitatis & potentis sui opera, Deum ab initio hominem ad imaginem & similitudinem suam condidisse, corporis & animi viribus rectum, ornatum iustitia & gratia; intus in anima pravis moribus vacuum, in corpore infirmitatis omnium & omnium arumnerum expertem, & a moriendi necessitate immunem, in voluntate ad bona malaque appetenda ex pari liberum.

IV.

Qui cum mandatum Dei conditoris sui pravaricatus esset, sanctitatem, gratiam, & iustitiam, in qua erat constitutus, iustissimo Dei iudicio amisit: ita Dei ac damnationi obnoxius, & in corpore simul & anima factus deterior, ut iam in corpore famem: sitim, & innumeratas alias miseras & infirmitates, in anima concupiscentiam ad mala prolicentem, multasque noxias & molestas arumnas, ac tandem utriusque, videlicet corporis & animae, mortem sustineret.

V.

Hoc primorum hominum peccatum, propagatione in omnes homines transire, ac secum poenam suam trahere, ut sint natura omnes homines ira Dei, mortis & damnationis rei, & in peccatum proni: qui per libertatem arbitrii sui, quam exigua, & infirma in iis residet, nondum adjuvi gratia Dei, ea quae sunt Spiritus, & ad salutem conferunt, non agnoscere, nedum appetere queant.

VI.

Ab hoc originalis peccati morbo, homines sola Dei misericordia per redemptionem, quam est in Christo Jesu, liberati; qui infirmitates & languores nostros in se suscipitas, & peccata nostra in cruce perferens in corpore suo, Patri nos reconciliavit, ut satisfactionem pro delictis nostris, quam in nostris meritis non invenimus, de Christi sanguine & meritis eius assumamus: cui dum per baptismum inserimur, per Spiritum sanctum mundamur, & omnem reatum, quem nascendo vel proprio peccando contraximus, renascendo eximus, & ab omni proliis peccato liberamur, & per Spiritum sanctum sanctificamur, & innovamur secundum internum hominem, viresque contra relicta concupiscentiam impetus accipimus, ut iam non regnet peccatum in mortali nostro corpore: nec ad culpam nobis, sed ad meriti occasionem, si per gratiam Dei graviter pugnaverimus, concupiscentia in nobis sit relicta.

VII.

Atque hac ratione justificari homines, cum qui immundi & natura ira filii, & damnationis rei sunt, per Christi meritum peccatorum suorum remissione impetrata, renovantur spiritu Dei per Christum secundum internum hominem: ut iam justificati gratia ipsius, & reconciliati Deo, & ab aeterna damnationis reatu

A absoluti, heredes sint secundum spem vitae aeternae.

Talis autem justificationis initium ex Dei gratia provenire, qua ante omne meritum, dum adhuc inimici & peccatores sunt, excitati & adjuvi, & eidem gratia sic excitanti & adjuvanti consentientes & cooperantes, ad justificationem disponantur.

Hanc vero provenientem gratiam, cum per alia media, tum potissimum in predicatione verbi, ad conversionem hominis operari, dum homo peccatorum suorum admonitus, & a Deo iusto iudice constituta peccatis supplicia metuens, mox excitatus & adjuvi Dei gratia, a timore peccati, ad Dei misericordiam optatione desolatus: & cum alia omnia in scripturis revelata, tum hoc praecipue fide firma capit, Deum peccatoribus propter Christum misereri velle: qua submissa fiducia spem concipit & timorem animo ejicit, ac Deum, quem ad miserendum proclivem, sibi que iam propitium credit, diligere, & peccata, quae ipsam a Deo separabant, odisse incipit, jamque Deo per baptismum uniri, si nondum est in Christo regeneratus: aut si post acceptam justificationis gratiam in peccata relapsus est, per poenitentiam Deo reconciliari desiderat, eique per vitae novitatem placere, & per mandatorum ipsius observationem perpetuo adhaerere velle proponit. Siquae is, qui tunc primo fidei Christianae initiandus venit, regenerationis lavacro suscepto, aut saltem votis expertus, dum suscipiendi facultas non suppedit: ille vero, qui post acceptam justificationis gratiam per peccatum rursus excidit, per poenitentiam remedia justificationem accipit; quae cum peccatorum remissione etiam sanctificationem, & internum hominis innovationem confert, quatenus per meritum passionis Christi, quod iam credentis communicatur, cum venia peccatorum, homo etiam Dei gratiam, & per Spiritum sanctum una cum fide, simul caritatem in corde diffusam ac spem accipit. Hisque Dei donis in ipso permanentibus, non iam solum reputatur aut nominatur, sed vere existit iustus: non tamen sua propria, aut suis meritis comparata, sed ex gratia Dei per Christum donata & communicata iustitia.

Itaque hominem justificari gratis per fidem quia nullis praecedentibus meritis justificatione acquiritur, sed ex Dei gratia per Christum donatur his quibus in eum credentibus mortis ejus & fusi pro peccatoribus sanguinis meritum applicatur.

VIII.

Caritatem vero, sine qua nemo iustus esse potest, iam tum, cum in justificatione hominis accedit, operibus bonis gravidam esse, nec otiosam manere in vere justificatis: quin oblata occasione, & facultate permessa, promat de se opus bonum, & quotidiana faciat iustitiae incrementa, secundum scripturam: *Qui iustus est, justificatur ab eis.* Ea vero, quae justificati iam, membra sua exhibentes arma iustitiae in sanctificationem, fide per dilectionem operante, fecerint opera: tum quia Deus bene operantibus, & in ipso sperantibus, mercedem misericorditer promittit: tum etiam quia eiusmodi justificatorum opera, gratia Dei effectus sunt, & movente & adjuvante Spiritu sancto sunt: vere bona, & Deo gratia, ac remuneratione vitae aeternae digna esse.

Non enim secundum humanas vires estimanda sunt justificatorum opera, sed secundum eam gratiam, quam in ipsos infudit Christus, ex qua deinde

ANNO
CHRISTI
1549

ANNO
CHRISTI
1540

o. Rom. Secul.

deinde bona ipsorum opera promanant. Et secundum eam dignitatem, quam de Spiritu Sancto, velut omnis boni operis motore & operatore, sumunt. Sic enim extenuanda vires humane, ut non simul & gratia Dei vilis reputeretur, sic in bono opere faciendo deprimenda est facultas hominis, ut interim cogitemus Spiritus sancti motum & in nobis efficacem, & apud Deum acceptum ac pretiosum esse.

IX.

Ex eadem causa demonstrandum est, mandatorum Dei observationem renatis ac justificatis esse possibilem, non secundum nature infirmitatem, quam habent cum aliis hominibus communem: sed secundum gratiam Christi, qua imbuti sunt, & secundum opem Spiritus sancti, quem renatis ac justificati acceperunt: ut jam divinarum preceptorum observatio renatis tanto sit possibilior, quanto majorem gratiam, eodem semper opitulante Spiritu, vel semel acceptam retinent, vel amissam novo subinde munere recuperant.

X.

Eam vero libertatem suam (quam lex Spiritus, quæ est ipsa caritas, diffusa in cordibus nostris, nobis offert) Christiani intelligant, non ut impleant ea quæ in mandatis Dei exiguntur, sed quatenus ad ea adimplenda, non ut alii homines poenarum metu & imperio legis compellantur, sed ea jam non inviti, imo vero volentes faciant: ita ut obedientia ipsorum secundum animi promptitudinem, & in recte factis læticiam, vere libertas: secundum præcepti adimpletionem, plena & pia servitus existimetur. Alioqui cupiditatibus frena laxare, & carnis curam secundum ejus desideria facere: non Christi libertas, sed perniciosa diaboli servitus reputanda est.

XI.

Doceant etiam pastores nostri, septem esse ecclesie sacramenta divinitus instituta, per quæ velut apta remedia atque instrumenta, & peccatis nostris mederi, & suæ gratiæ munera nobis impartiri Deus voluerit; eaque non esse ritus simplices, quod quidam impie confingunt, sed sacrosancta signacula, & efficacia signa, quæ rite ea suscipientes gratiam eis conferendo sanctificant: gratiam vero sacramentorum, non ex ipsa externarum rerum virtute, nec ex merito ministrum, sed ex internæ & divini operationis virtute, æstimandam esse.

XII.

Et ut populus virtutem ac fructum uniuscujusque sacramenti plane intelligat, concordia doctrina erudiri populos nobis commissos volumus, ut credant baptismi virtute omne proflus peccatum tam originale quam actuale remitti, nec quidquam in rite baptizato relinqui, quod ab ingressu regni cælestis remorari eum queat. Concupiscentiam enim, quæ post baptismum in nobis ad agonem, non ad culpam, relinquitur, jam non esse peccatum vera ratione peccati; sed peccatum ob id appellari, quod per peccatum facta, & ex peccato relicta sit, & ad peccatum amplius inclinet.

XIII.

Datum etiam parvulis in fide ecclesie baptismum, ad abolendum originale peccatum, & ad salutem consequendam efficacem esse. Eumque semel rite, etiam a parvulo susceptum, aut ab hæretico vel infideli in forma ecclesie cum recta intentione datum, sine injuria Christi (in cujus mortis similitudinem, semel pro nobis redimendis tolerat, traditur) sine grandi piaculo amplius iterari nec posse, nec debere: ne invocatio sanctissimi nominis Dei, in qua semel ablutio data est, per iterationem, quasi vana accusetur: & mors domini, in cujus similitudinem semel baptizamur, repetito baptismo, quasi inefficax arguatur.

XIV.

Parochis vero & aliis ecclesiarum ministris per nostras ditiones constitatis, sedulo injungimus & sub gravi poena, prævaricantibus sine remissione infligenda, comminamur, ne aliter, quam adhibitis exorcismis & exufflationibus, unctionibus etiam & ceteris ritibus, per catholicam ecclesiam ab antiquo observari solitis, & in aqua non profana, sed solemnibus benedictione, & sacri chrismatis unctione, sanctificata, extra calum necessitatis, baptismum administrare præsumant.

XV.

Cum autem circa sacrum baptismum non raro evigilare soleat, ut mysticæ illæ unctiones, jam inde ab initio religionis Christianæ per universam ecclesiam adhiberi solitæ, vel ex necessitate propter metum imminentis mortis infantum, vel etiam ex contemptu, omittantur, nos parochis nostris hanc curam serio injungimus, eisque districte præcipiendo mandamus, ut de pueris sic baptizatis diligenter inquirentes, si compererint aliqui debitam verborum formam observatam, baptismum quidem sic traditum approbent: eos vero, qui dum baptizarentur, unctiones non receperunt, serio exhortentur, & sedulo inducere tentent, ut consuetas unctiones cum oleo sancto, in pectore & scapulis, & in vertice cum chrismate, (adjunctis solitis precepcionibus, quæ in agendis habentur) aliosque ritus omisos, in seipsis per catholicum sacerdotem, juxta vetustissimum ecclesie morem, caute & pie suppleri curent. Quod si deprehenderit, in tali baptismo nec formam debitam esse observatam, his qui sic baptizati frustra putabantur totum baptismum secundum ecclesie ritum tradant.

De consec.
dist. 4. cap.
ab Antiquo.

XVI.

Et ut tanto mysterio debita omnino reverentia exhibeatur, parochos & ecclesiarum ministros serio monemus, ut mane intra officia divina, aut mox post ea peracta, (non autem tempore pomeridiano post epulas & prandia, nisi necessitas aut periculum infantum accelerare baptismum expositat) cum multa sobrietate & accurata devotione baptismum administrent. Comestiones vero & parum sobria convivia, quæ quibusdam in locis post baptismum sunt, per civiles magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam reduci volumus.

XVII. Sa.

ANNO
CHRISTI
1540.

ANNO CHRISTI 1549.

XVII.

Jan. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

Sacramentum confirmationis ex institutione Christi, & apostolorum praxi, ecclesiam relictum esse, in quo, juxta domini promissionem, Spiritum sanctum, quo in baptismo ad peccati emendationem signati sumus, cum novo gratia sua munere accipimus: videlicet, ut virtute ejus contra Satanae tentationes muniamur: ut gratia ejus, ad melius capienda fidei mysteria, illumineamur, ad confessionem Christi fiduciam, & contra vitia robor accipiamus. Quoniam omnia Christus dominus per Spiritum sanctum, quem missurus erat, fidelibus conferenda discrete promisit. Ea vero, ut erant a Christo promissa, ipsi apostolis in die pentecostes exhibita, & ab eisdem per manus impositionem in alios transfundi coepta, Actus ipsorum factis testantur. Unde ecclesia catholica Spiritum sanctum per manus episcoporum fidelibus tradendi normam accepit.

XVIII.

Aug. 1. 19.

Diligenter etiam populum instruant, cur hoc sacramentum, ab initio sola manuum impositione exhibitum, mox sub ipsis temporibus apostolorum ex eorundem traditione, adhibita chrismatis unctione, coeperit conferri. Nam cum in initio Spiritus sanctus, ad evidentiora recentis adhuc fidei commendationem, signo visibili infunderet confirmatis, externa unctione, qua illam internam designaret, tunc non erat opus. Postea vero adulta ecclesia, & stabilita fide, cum signa externa apparere cessaverunt, nec jam amplius Spiritus sanctus visibiliter descenderet, mox in locum visibilis signi unctio chrismatis adhiberi coepit, qua his qui confirmarentur internam & spiritalem unctionem repraesentaret, ut quid intus agatur per gratiam, foris aliquo visibili signo innotescat, & verbi fidem externi clementi similitudo confirmet.

XIX.

Ex concilio Moguntino domini Petri. De confirmatione. cap. 1. Non plures.

Non raro ex impedimentis cognationum spiritualium, difficultates & periculosa solent evenire: ad quos cohibenda decernimus, ne cuiquam, sive ex sacro fonte levando, sive ad sacram confirmationem tenendo, plures quam unum patrinum, liceat adhibere.

XX.

Poenitentiam, velut secundam post naufragium tabulam, cujus praesidio, in peccatorum voragine relapsi, denuo perniciem effugimus, & gratiam reconciliationis & remissionis peccatorum recipimus: pastores nostri in ecclesiis sedulo urgeant, & admoneant fideles, his partibus integram & utilem poenitentiam absolvi contritione, confessione, & satisfactione.

XXI.

Neque enim remitti peccatum, cujus cum qui admisit, non poeniteat.

XXII.

Matth. 18. Joan. 20.

Et cum ad sananda hominum peccata Christus duplicem ministris ecclesiae suae potestatem reli-

quit, ut remittant aut retineant, solvant aut ligent: quatenus id remedium sanandis peccatis apponendum nobis dominus tradidit, ceteros confessionem, cum enumeratione peccatorum faciendam, nobis commendasse; ut ex recensione peccatorum, is, qui discernendi potestatem accepit, sciat, utram commissi muneris partem debeat exercere.

ANNO CHRISTI 1549.

XXIII.

Satisfactionem vero ab his qui deliquerunt doceant praestandam. Non illam quidem, qua culpa peccati & aeterna poena diluitur, (hanc enim satisfactio ex sola Christi propitiatione donatur) sed illa a nobis praestanda est, qua poena temporalis, qua post culpa remissionem nonnunquam remanet, aut elemosynis aliisque pietatis operibus redimitur, aut jejuniis & aliis satisfactionibus (qua tamen ipsa etiam ex merito passionis Christi efficaciam sumunt) avertitur.

XXIV.

Sacerdotes vero qui confessionibus audiendis dant operam, absolutionis formam non intricent pluribus membris, aut conditionibus appositis, sed planis & simplicibus verbis deprorant: Ego absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Non tamen prohibemus, ut idoneo loco, seu ante absolutionem, seu post eam, orationes, pro petenda delictorum venia, adjungant.

XXV.

Episcopus, qui curam animarum susceperunt, hac praesertim tempestate, qua variis & perniciosis opinionibus simplicium animi miserandum in modum depravantur; summo studio evitandum est, ut audiendis confessionibus, qua ad formandas conscientias opportune serviant, sacerdotes viri integri & periti praesententur. Unde omnes superiores fratrum Mendicantium (qui in hac parte parochis in adiutorium accedant) inducendos censemus, & serio monemus, ut fratres suos, quos ad audiendas confessiones admittere destinaverint, prius commissariis nostris exhibeant: qui eos aut per examen, aut fide digno suorum superiorum testimonio dijudicent num idonei sint, quibus ovium Christi salus tuto committi queat.

Ex synodo celebrata Moguntina sub cardinalis Nicolao Chensi summi Pontificis ad vicarium, & Theodorico archiepiscopo, anno 1545.

XXVI.

Ne autem propter casus reservatos a saluari confessionis remedio homines retrahantur, dum vel in promptu sacerdotem non inveniunt qui eos absolvere possit; vel etiam fame suae & sumptui timent, si longius pro absolutione consequenda ablegentur: nos pudori simul & sumptibus subditorum nostrorum consulere volentes, praesenti decreto ordinamus & constituimus, ut deinceps omnes parochi, per provincias nostras rite ordinati & vocati, omnesque fratres Mendicantes, per suos superiores, ut praemittitur, praesentati, & per commissarios nostros approbati, potestatem habeant vice & nomine nostro absolvendi laicos contritos & confessos a quibuscumque peccatis occultis, quantumvis gravibus & enormibus, quae alioqui auctoritati nostrae ordinariae reservari debebant; exceptis dumtaxat homicidiis, haereticis & excommunicatis,

ANNO
CHRISTI
1540.

catis, ad nos vel commissariis nostros mittendis.

XXVII.

In concilio
Piscinensi.

Nalli tamen religioso (etiamsi ad confessiones audiendas, ut permittitur, admittus fuerit) licere volumus, cuiquam laico sacrosanctam eucharistiam communionem, sine speciali consensu parochi, ad cuius curam ille pertinet, porrigere. Quemadmodum & parochis omnibus serio inhibemus, ne quemquam alienum parochianum, sine consensu sui parochi extra necessitatem sive ad confessionem, sive ad ullius sacramenti perceptionem recipiant: si tamen subditus rationabilem causam allegans, alii sacerdoti confessionem faciendi consensum a suo paroco petiverit, talem ei consensum volumus non denegari.

XXVIII.

Et ne contempto confessionis remedio homines sacrosanctam eucharistiam percepturi, periculum sibi, quod apostolus indignis & inexpertis, novæ cupiditatis, aut criminis ante non tentati, occasionem objiciant. Caveant etiam, ne confitentis peccatum sermone, vel signo, vel aliqua re, in confessione sibi manifestata indiguerint, rem ipsam sine ulla auctoris mentione ad peritorem referant. Quod si sacerdos aliquis crimen per confessionem sibi compertum vel aperto indicio, aut saltem conditionis, aut loci, aut viciniam, aut cujuscumque circumstantiam significatione, revelaverit, a beneficio ecclesiastico remotus, ad arctum monasterium ad agendam poenitentiam retrudatur. Nec etiam sacerdos confessorius a quoquam sibi confitente de peccatis alterius expresso nomine ullo modo inquirere præsumat.

XXIX.

In concilio
Piscinensi.

Magnam etiam cautionem adhibere debent confessorii sacerdotes, ne de inuitatis criminibus, præsertim a junioribus inquirendo, inexpertis, novæ cupiditatis, aut criminis ante non tentati, occasionem objiciant. Caveant etiam, ne confitentis peccatum sermone, vel signo, vel aliqua re, in confessione sibi manifestata indiguerint, rem ipsam sine ulla auctoris mentione ad peritorem referant. Quod si sacerdos aliquis crimen per confessionem sibi compertum vel aperto indicio, aut saltem conditionis, aut loci, aut viciniam, aut cujuscumque circumstantiam significatione, revelaverit, a beneficio ecclesiastico remotus, ad arctum monasterium ad agendam poenitentiam retrudatur. Nec etiam sacerdos confessorius a quoquam sibi confitente de peccatis alterius expresso nomine ullo modo inquirere præsumat.

XXX.

Sacerdotes etiam confessorios monemus, eisque præcipiendo injungimus ne in usura, furto, rapina, aut fraude, absolutionem confitenti impertiantur; nisi ea, quæ injuste abstulit, quatenus ejus facultates permittunt, se restitutum promiserit. In aliis levioribus delictis, satisfactiones, juxta qualitatem culpæ, aut confitentis possibilitatem, moderentur.

Eosdem hortamur, ut juxta delictorum qualitatem satisfactionis modum temperent, & avaris oleosynas, incontinentibus jejunia, pro satisfactione imponant; quo semper confitentium vitia contrariis virtutibus compensentur.

XXXI.

De veritate corporis & sanguinis dominici in

eucharistia plebem ex verbis domini instruant, ut credant post consecrationem sub speciebus panis & vini veram corporis & sanguinis domini substantiam contineri: nec jam dividi Christum, aut sanguinem ejus a carne separari unquam posse, quoniam amplius non moritur, ideoque sub alterutra specie Christum integrum contineri, & sub una specie tantum a fidelibus quantum sub utraque sumi.

XXXII.

Cum autem nemo fidelium dubitet, virtutem sacrosanctæ eucharistiæ, non ex speciebus pendere, sed ex vivifica Christi carne & sanguine provenire: jam ne hoc quidem quisquam fidelis dubitare debet, illum sub una specie communicandi morem, ad salutem sumentium æque utilem & efficacem esse, quam alterum sub utraque: cum constet non minus accipi in una specie: & eum quoque communicandi morem in una specie, jam inde ab initio praxis Christi & apostolorum in ecclesiam introduxerit. Unicuique autem fidelium, ex his duobus communicandi modis, eum merito tenendum esse, quem ecclesia, propter causas rationabiles, pro temporum ratione elegerit, & populo tradidit observandum.

XXXIII.

Parochis etiam & ministris ecclesiarum serio inhibemus, ne cui extra casum infirmitatis aut necessitatis, sacrosanctam eucharistiam, nisi jejuno & confesso, porrigere præsumant.

XXXIV.

Sacram unionem doceant pastores nostri, ad infirmorum, & eorum qui ad vitæ exitum vergunt, prælidium a pio domino traditum esse, quam ejus jussu primi apostoli exercuerunt. Quæ dum per orationem fidei infirmis adhibetur, per divinæ virtutis operationem, contra corporis infirmitates & terrores conscientiam, alleviationem & hilaritatem rite sumentibus præbet: leviora peccata tollit, & graviorum restantes reliquias expurgat, juxta apostoli testimonium, & receptam confitentis ecclesiæ doctrinam.

XXXV.

In collatione ordinum, quæ cum impositione manuum velut visibili signo traditur, doceant rite ordinatis gratiam divinitus conferri, qua ad ecclesiastica munera rite & utiliter exercenda apti & idonei efficiantur, & qua rata sint & efficacia, quæ a rite ordinatis in ecclesia, juxta Christi & ecclesiæ institutionem, geruntur. Hanc vero gratiam esse ordinis & muneris, non hominum aut personarum, nec ad cujusquam privatam, sed ad communem totius ecclesiæ utilitatem accommodari. Ideoque in rite ordinatis, sive boni sive mali sint, efficacem esse. Atque ita inter dispares ministros domini nostri dona semper æqualia, semper bona & sancta permanere.

XXXVI.

De hoc sacramento doceant pastores nostri, matrimonium ab initio ad officium institutum, tandem ex Dei benignitate infirmis hominibus ad

ANNO
CHRISTI
1540.De poenitentia
& remissione.
Cap. Quintum.De poenitentia
& remissione. Ex
concilio
Piscinensi.

3m. 5.

ANNO
CHRISTI
1540.ANNO
CHRISTI
1540.

i. Cap. 7.

ad remedium cessasse; ut jam hæc maris & femine commixtio, quæ alioqui, propter turpem concupiscentiæ motum, peccato ex se non careret; propter gratiam sacramenti, conjugibus ad peccatum non imputetur, sed sit honorabile in omnibus connubium, & torus immaculatus. Esse autem conjunctionem maris & femine, duorum tantum; nec alicujus tertiæ consortium, nec duorum a se invicem separationem, nisi per alterius mortem, ullo modo admittentem. Quod si ob fornicationem (quæ sola illis separandi causa a domino permixta est) conjuges invicem dimiserint, manere debere inuictos, aut dimisso conjugii reconciliari, & neutri eorum, donec vixerit prior conjux, ad secunda transiendi matrimonii potestatem esse.

Matrimonia etiam sine consensu parentum legitime inita non debere rescindi.

Hanc conjunctionem ex libero consensu contrahentium per verba de præsentibus expressa stabiliri, nec a parentibus (si forte eorum voluntas non accesserit) rescindi posse.

XXXVII.

Volumus tamen liberos sedulo admoneri, ut divini præcepti memores, velint in parentum esse potestate, nec illis iniuriis aut invidiis iniire matrimonia, ac quidquam rei seriæ inchoare presumant.

XXXVIII.

Et ut matrimonio suus honos conservetur, conjunctiones conjugum volumus in conspectu ecclesiæ, adhibita celebritate consueta, confirmari: ne per occultas copulationes, sub prætextu conjugii illicitæ libidines grassentur: Et ut pericula, quæ ex clandestinis copulationibus suboriri possunt, excludantur: nomina contrahere volentium, ante conjunctionem, tribus diebus festiuis, non immediate se invicem sequentibus, sed per aliquot dierum intervalla a se distantibus, in ecclesia coram multitudine, proponi debent: ut si qui impedimentum matrimonii inter eos noverint, id ante nuptiarum diem parochio revelent. Nec contra huiusmodi denuntiationem, nisi ex ardua & necessaria causa, dispensari debet. Quod si qui tempore huius denuntiationis presentes fuerint, & impedimentum reticuerint, post conjunctionem in conspectu ecclesiæ celebratam, amplius ad ejus matrimonii accusationem, aut ad testimonium contra ipsum, admitti non debent. Caveant etiam parochi & curati nostri ne peregrinos & ignotos ad matrimonia jungenda admittant, nisi libertatis suæ testimonia ex his locis attulerint, ubi prius vixerunt. Levitates vero, quas in pulsando sponso (& si quæ sunt similes) abusus in ipsam usque ecclesiam inveniunt, omittantur: saltationes lascivæ, & comestiones parum sobriæ, si in totum tolli nequeant, saltem ad moderationem Christianis dignam reducantur; ut sic hilaritas nuptialis, pietate & modestia condita, oculis Dei, qui matrimonii auctor & copulator est, commendetur. Parochis seu curatis, per universam provinciam nostram constitutis, injungimus; si sub cura sua habuerint subditum, qui mulierem, cui matrimonio jungi per impedimenta canonica non potest, tamen uxoris loco publice foveat, ut ad dimittendam eam ipsum serio inhorrentur: aut, si matrimonium eorum dubium sit, num de jure subsistat, eosdem infra duos

Ex concilio
Fitzelæ de
spons. &
matrim.

A proximos menses ad nos aut officiales nostros pro declaratione accipienda venire jubeant: quod si sic moniti abinvicem non discesserint, aut declarationem, ut præmittitur, non petiverint, aut nostrum vel officialium nostrorum decisionem & sententiam non acquieverint, ab ecclesiasticis sacramentis protinus arceantur, & nisi ante mortem peccatum suum emendaverint, aut saltem id confessi fuerint, aut serium super eo animi dolorem ostenderit: ecclesiastica etiam sepultura priventur.

XXXIX.

Veterem morem in ecclesia sequimur, dum B salem, aquam, & ceteras quasdam res, in usum fidelium, per orationes in verbo Dei præparamus. Quem morem nemo reprehendet, qui secum reputaverit, ecclesiam inter cetera salutis & utilitatis suæ, cum augenda, tum conservanda præsidia, etiam exorcizandi potestatem, contra insidias dæmonum, aliasque noxias pestes avertendas, accepisse. Quam potestatem dum per res externas ad utilitatem fidelium exercet ecclesia, nimirum in eo sanctorum imitatur exempla, qui ad eliciendos quosdam effectus, divino jussu res corporales adhibuisse leguntur. Quem morem in ecclesiis nostris præcipuum conservandum, dummodo populum pastores sedulo doceant, effectus, qui inde peruntur, non ipsarum rerum efficaciam, sed divinæ virtutis operationi, per fortissimi nominis divini invocationem, tribuendos esse: & caverint, ne rebus talibus ad impias superstitiones abuti quicquam presumat.

XL.

Similiter & reliquas ceremonias, quæ aut in cultu divino ornatum augent, aut mentes hominum ad pias & utiles cogitationes excitare possunt, diligenter retinendas censemus, præsertim eas, quas ex multa antiquitate prædictas, & per universam ecclesiam observatas, quasi per manus traditas accepimus. Quales sunt, D quæ in administratione sacramentorum adhiberi consueverunt: quibus annueramus, ut templa (velut orationum & divini cultus & sacramentorum officinæ) per loca idonea, habeantur; ad quorum ornatum (simul etiam velut divini cultus, & promovendæ pietatis apta instrumenta) in iis signa crucis, aliasque imagines, vexilla, vestes sacras, altaria, & vasa sacra conservari & usurpari volumus.

XLI.

Imaginum autem usum, velut pro erudienda plebe, & omnium animis excitandis utilem, in ecclesiis nostris retineri serio mandamus: E dummodo pastores nostri populum accurate moneant, imagines non ad id proponi, ut adoremus aut colamus eas, sed ut quid adorare aut colere, aut quantum rerum utiliter meminisse debeamus, per imagines recordemur. Procaces vero imagines, & nimio artis lenocinio, ad mundanæ potius vanitatis speciem, quam ad pietatis commotionem, effigatas, in templis proponi, omnino vetamus, tam lascivam artis ostentationem frugi & severo Patrifamilias intra privatas ædes gravem, templis prorsus intolerabilem censentes.

XLII.

ANNO
CHRISTO
1449

XLII.

Cum utilis & legitimus imaginum usus intra eos limites contineri merito debeat, ut simplex populus non ipsas imagines adorare, aut fiduciam in eis ullam ponere; sed quos adorare, quosve honorare, & unde omnia bona sperare debeant, per imagines discant recordari. Nos prava superstitionum viam precludere volentes, omnibus locorum ordinariis injungimus, ut si forte in territoriis suis ad imaginem aliquam concursus fieri, & homines ad ipsius imaginis figuram respectum habere, & quasi quamdam divinitatis opinionem illi tribuere, animadvertant, ipsarum imaginum (adhibitis prius in consilium theologorum, & Christianorum antiquitatum scientissimis juxta ac piatissimis viris) pro eo qualitate, aut tollant aut mutent, & aliam, a prima notabili quantitate differentem reponeant, ne rudis populus, in intellectu suo depressus, & ideo per media corporalia ad divina erigendus, spem suam contra ecclesiarum intentionem, in corporali, & quidem certa imagine, privata phantasia atque inhaesione collocet: quasi in illa sit quaedam necessitas, ut per eam, & non aliter, inducatur Deus & sancti id facere quod petuntur. Verum hæc omnia, uti dictum est, de theologorum & sapientissimorum virorum sententia, ut his salubri ordinariorum providentia a pernicioso Molochis scelere populi preservetur simplicitas.

XLIII.

Reliquias etiam sanctorum, velut divinis gratiis olim receptacula, & verissima Christi membra, & pura Spiritus sancti domicilia, monemus in ecclesiis nostris vel ob id proponendas, & religiose pietate venerandas, ut per eas fideles communiti, discant virtutem & fidem sanctorum imitari. Et alicubi in iis sanguinolenta notas, & pro fide Christi tolerati martyrii vestigia cernentes, admoneantur spem fidei nostræ non esse inanem, pro qua omnia dira pati sancti martyres in animum sibi induxerunt. Quorum exemplo ipsi etiam ad adversitatum omnium tolerantiam animentur.

XLIV.

Peregrinationes etiam ad certas sanctorum reliquias, aut ad templa memoriis eorum dedicata, vel ob id Christiano populo censemus permittendas, ut ex ipsorum locorum admonitione, homines ad imitandam sanctorum fidem, pietatem & constantiam, vehementiore affectu incitentur, & ut majori devotione se meritis sanctorum sociari, & precibus eorum adjuvari possint: dummodo sedulo caveant pastores nostri, ne usquam incertis reliquiis, aut novæ sine ecclesiarum auctoritate, aut ne ullis etiam ad quæsitum proponantur, & ne concursus superstitioni ad statum, profanis potissimum locis sitas, aut privata auctoritate erectas fiant.

XLV.

Doctrinam magno totius ecclesiarum consensu jam inde ab initio receptam, & quasi per manus traditam, retineri in ecclesiis nostris omnino volumus; sanctos videlicet, qui in fide Christi nos præcesserunt, & viam hujus cursus beato sine

A clausent, veluti ejus corporis, quo Christo conjungimur, nobilissima membra, a nobis merito honorari, non tamen eo, qui uni Deo debetur, cultus; sed eo societatis & dilectionis cultu, quo in hac vita sancti homines a nobis rite coli possunt. Illos tamen tanto devotius, quanto securius post incerta omnia sperata, quando etiam fidenciore laude pendimus jam in vita feliciore victores, quam in ista adhuc usque pugnantes. Quorum etiam meritis associari, & orationibus adjuvari, rite petimus, qui uno Spiritu nobiscum colligati, velut ipsarum corporis membra, utique hac nobis lege caritatis obligantur, qua pro invicem membra sollicitudinem gerere, & pro invicem orare jubentur, ut salutem consequantur: quod eo magis sanctos in alia vita pro nobis facere confidimus, quo illis post infirmam carnis depositionem & ferventior caritas, & de se securis, ad promovendam aliorum salutem, promptior facultas accessit.

XLVI.

Ex eadem lege caritatis, qua nobiscum adhuc coherent, qui in fide & communiōne Christi ex hac vita migraverunt, tenendum est, defunctos vivorum pietate & orationibus adjuvari saltem eos qui cum viverent, ut eis hæc prodesse possent meruerunt; qui non ita boni ex hac vita discesserunt, ut eis non indigeant; nec ita mali, ut eis hæc prodesse non queant.

C Est autem consentiens ecclesiarum doctrina multarum scripturarum collatione, & evidenti ratione firmata, talem esse quendam medium decedentium statum, qui non mor, ut carnem hanc exuerint, aut æternis cruciatibus tradantur, aut ad beata illa sanctorum consortia admittantur: in quos, moderata & mixta clementis severitate, vindicat ad tempus is qui & misericordis suæ, & tormentorum modum & mensuram novit. Alioqui, cum ex iis qui peccaverunt, & per penitentiam sanantur, alii in hac vita multas adversitates, alii aut parvas aut nullas experiantur: & cum multi ex hac vita migrent, a lethalibus quidem criminibus immunes; levioribus tamen alius alio magis implicatus; quorum tamen nemo, sive ob plura, sive pauciora hæc delicta quotidiana, damnationem æternam sustinebit: non facile modus inveniri potest, quomodo Deus (qui est in omnibus & erga omnes iustissimus) non injustus videretur, si non post hanc vitam, per temporales, & non æternas penas, omnium compensatio expectaretur.

XLVII.

Plebem Christianam pastores nostri (sumpta ex divinis literis commoitione) ad perpetuam vitam sobrietatem sedulo cohortentur, ut cibi potulque moderatione carnis lasciviam comprimant, ad exercitia pietatis, mentem liberius intendere queant. Eos vero, quos necessitas nulla excusat, etiam ad statuta ecclesiarum jejunia observanda inducant: ipsumque jejunium divini esse præcepti doceant. Tempora vero jejunandi, prout salubritati corporum & animarum expedire videbatur, ab ecclesia ordinata, & totius Christiani orbis consensu recepta, & jam inde ab apostolorum temporibus observata sunt: quæ qui extra necessitatem non observaverint, velut ecclesiasticæ disciplinæ violatores, & consuetudinum ecclesiarum temerarii contemptores, severitate penarum coerceri debent.

Hinc

ANNO
CHRISTO
1449
Augusti
omni
San-
cti. 11.

Augusti
omni
109.

Actio pro
purgatorio.

ANNO
CHRISTI
1540.

Hinc jejuniorum observationi iungendus est A
ciborum delectus, itidem contentis totius eccle-
siam ad nostra usque tempora retentis: monen-
dique sunt fideles, ut diebus jejuniorum, simi-
liter sextis feriis, & sabbatis, a carniis & alio-
rum ciborum esu, quos ecclesiam consuetudo per
eos dies hucusque vitare perseveraverit, extra
legitimam necessitatis exultationem, sibi tempe-
rent, non quidem ab iis velut immundis absti-
nentes, sed edomandi corporis causa, propter
animam, ab irrationabilibus motibus amplius
humiliandam. Non tamen existiment Christiani,
ni, sola carnis abstinentia se Deo gratos esse
posse, cum meminerint, primos homines, qui
carnem nondum gustaverant, ob vitam nequi-
tiam, diluvii immisione deletos: sed cum ab-
stinentia carnis, etiam ceterorum ciborum mo-
derationem, & perpetuam totius vitam sobri-
tatem conjungant.

CAPITULA AD MORES

PERTINENTIA.

XLVIII.

DE constitutionibus ecclesie, quae ad disci-
plinam ecclesie continendam, ad bonum
& decentem ordinem in ecclesia tuendum & con-
servandum, & ad pietatem publice ac privatim
promovendam, introductae sunt, pastores ple-
bem sibi commissam probe & diligenter instruant,
ut discant, eas ab ordinata potestate conditas,
velut Dei ordinationes reverenter agnoscere, &
gratanter eisdem obedire: sive haec constitutio-
nes serventur ex consuetudine, quam Paulus vio-
lari non vult; *Si quis vult contentiosus esse, in-
quit, nos talem consuetudinem non habemus, ne-
que ecclesia Dei: sive tradantur scriptis canoni-
bus, quales apostoli Spiritui sancto tribuere non
verentur: Visum est, inquit, Spiritui sancto,
& nobis.* Itaque plebs Christiana ecclesie con-
stitutiones, nequaquam ut traditiones hominum
(quales erant Phariseorum, ad subversionem
divinae legis adinventae, quibus Deus frustra
colitur) aspiciantur: sed ut ad pietatem col-
endam & continendam in officio plebem utiles
libenter amplectantur, nec eas existiment sine
grandi piaculo violari posse; considerantes, etsi
hoc in preceptis divinis non continetur, quod
tales majorum nostrorum constitutiones jubent,
tamen, ut majoribus obediamus, (saltem in iis
quae legi divinae non adversantur) discreti juris
divini est. Unde & per occasionem talium con-
stitutionum transgressiones grandis peccati reos
faciunt temerarios violatores: maxime, dum ex
contemptu, aut cum scandalo caritatem violant,
quorum utrumque per se peccatum mortale ope-
ratur. Alioqui ecclesia constitutiones suas cau-
tati & necessitati libenter submittit.

Hanc doctrinam, quae in superioribus com-
pendio traditur, adjecta institutione ad Chris-
tianam pietatem, diffusius explanari curabi-
mus. In qua omnia, quae ad sacrae religionis
nostrae fundamenta pertinent, & Christianis
omnibus cognita admodum necessaria sunt, co-
piosius explicabuntur: quam a parochis & pa-
storibus nostris diligenter legi, & ex ea populos
sibi commissos in iis quae sunt fidei sedulo eru-
diri volumus.

Concil. General. Tom. XXXII.

XLIX.

ANNO
CHRISTI1540.
In diocesi
na synodo
Moguntina
celebrata
anno 1540.

Et quo minus in posterum salutaris Christi do-
ctrinae sinceritas, perveris dogmatibus, aut no-
xiis opinionibus & haeresibus depravetur, decer-
nimus, definimus, & praecipimus, ut homines
vagi & ignoti, qui testimonia episcoporum suo-
rum, tam ejus a quo recesserint, quam illius, ad
cujus diocesim diverterint, non habeant, a mi-
nisterio verbi seu praedicationis officio, in pro-
vincia nostra prohibeantur: & soli admittantur
hi, qui ad id munus rite vocati, & ordinaria
auctoritate examinati fuerint & approbati.

Fratres tamen Mendicantes, quorum plerique
B pietate & doctrina satis instructi, in asserenda ca-
tholicae doctrinae veritate, his temporibus utilem
sane operam praestant (saltem ubi tales noti
sunt, & probitatis, doctrinae, & modestiae suae
testimonium a suis superioribus habent) a con-
cionandi munere excludere non intendimus.
Quos tamen ipsos etiam priusquam concionandi
munus in provincia, aut diocesis nostris, si-
bi usurpent, nobis aut vicariis nostris presenta-
ri, & per eos vel examine praevio, vel sufficien-
ti & fide digno suorum superiorum testimonio,
tamquam ad id munus idoneos approbati vo-
lumus.

L.

Et ut pestilentes doctrinae, & perniciosi erro-
rum magistri, ex ecclesiis protinus ejiciantur, *Ex eodem
synodo.*
mandamus & injungimus visitoribus nostris,
archipresbyteris, seu decanis ruralibus, & testi-
bus synodalibus, nunc existentibus, aut in po-
sterum futuris, ut dioceses crebro & sedulo lu-
strantes, si quos compererint ecclesiae ministros,
in exponendis scripturis sacris, & administrandis
sacramentis, ab orthodoxorum patrum commu-
ni consensu, & recepta ecclesiae consuetudine &
auctoritate defectentes; tales ordinario loci, aut
ejus fiscali, pro excessuum qualitate aut corri-
piendos, aut e ministerio ecclesiae proorsus abji-
ciendos, denuntient.

D Idem, si quos per dioceses viros, doctrina
& pietate excellentes, & ad ministeria ecclesiae
idoneos, cognoverint, loci ordinario in locum
abjectorum sufficiens, aut alioqui destitutus
ecclesiae praeficiendos, commendent.

Commisimus autem vicariis seu officialibus no-
stris, eisque in hoc viros pios & peritos adhi-
buimus, ut archipresbyteris & testibus synodali-
bus, tales querelas ad religionem pertinentes
deferantibus, consilio & auxilio sint.

L I.

Libros autem parochorum & concionatorum
visitoribus inspiciant, & ab eis diligentem in-
E sitione cognoscant, quosnam potissimum aucto-
res legant, & in concionibus imitentur. Conta-
giosos autem & de haeresi suspectos libros ab eis
auferant: & ad lectionem veterum orthodoxo-
rum, aut etiam recentiorum qui suspecti non
sunt, eos exhortentur.

L II.

Et ne parochi ac concionatores sedulitatis & la-
boris sui fructum amittant, si plebs sacra eorum &
conciones audire refugiat: praefectis nostris per
loca ditionibus nostris subiecta injungemus, ut
tem-

O O O

tem-

ANNO
CHRISTI
1549

tempore concionum & divinorum officiorum A
otiosam turbam e tabernis, e foro & plateis
abigant, & concionibus & divinis officiis inter-
esse, nisi legitimis causis impeditis, debitis
penis compellant.

LIII.

Ex eodem
synodo.

Et ut ab hac retinenda in verbo Dei puritatis
cura, propinquo gradu ad divinorum officiorum
celebrationem rite continuendam, & debita cum
veneratione peragendam, transeamus; clericos,
quibus ea cura incumbit, sedulo commonen-
dos, & per praelatos digne mandamus ani-
madversione compellendos, ut non vocis tantum
modulatione, sed devotione cordis, debitum
sui servitutis pensum absolvant, & ad divina
officia peragenda corpore pariter & mente le-
component, quo simul & Deo cultum gratum
exhibere, & populo consideranti devotionem
augere valeant.

Nemo in choro, aliis psallentibus, seorsum
legere aliquid, aut suas horas canonicas ora-
re, aut fabulari, aut aliis levitatibus intende-
re permittatur: negligentibus vero legere horas
canonicas, si deprehensi fuerint, per praelatos
subtractione portionis fructuum, in elemoly-
nas pauperum, aut alios pios usus converten-
das, puniantur.

LIV.

Ex eodem
synodo.

Circa sacrosanctam missam officium, quo immen-
sum redemptionis humanae beneficium, & sum-
mum illud ac tremendum Christianae religionis
mysterium recolitur, volentes omnia providere,
quae populi animos ad amorem & veneratio-
nem tanti mysterii inducere valeant, in primis
sancimus & precipimus, ne quis sacerdos, solus
ad celebrandam missam accedere praesumat; sed
ad minimum uno aut altero, quasi teste adhi-
bito, qui quod publico nomini agitur, ratum
habeant, & ad publicas orationes ecclesiae no-
mine respondeant.

LV.

Presbyter vero, qui vesperinam computatio-
nem usque ad intempestam noctem produxerit,
& mane adhuc hesternam crapulam eructans ce-
lebrare praesumpserit, aut qui hoc sacro myste-
rio ad superstitiones abuti ausus fuerit, praelati
sui arbitrio severe puniatur.

Similiter & hi, qui talem vitae turpitudi-
nem, levitatem aut negligentiam, ad celebra-
tionem missarum attulerint, ut & plebis ani-
mos offendant, & ab hoc sacro abhorretere fa-
ciant, praelatorum suorum auctoritate coer-
ceantur.

LVI.

June 48. Et cum secundum sacram scripturarum maledi-
ctus sit qui opus Dei agit negligenter: nemo au-
tem neque negligenter opus Dei in ecclesia agere
videatur, quam qui propriam salutis prodigus im-
pura conscientia, & illotis, ut dicitur, mani-
bus, tremendo altaris sacrificio assistit, contra id
quod propheta ait: *Quid est, quod dilectus meus
facit in domo mea scelera multa? Numquid carnes
sancta confert a te maledictas tuas? Et aposto-
lus: Prober, inquit, se homo, & sic de pane illo
edat, & de calice bibos. Cumque non minimam*

June 21.

Cor. 11.

ANNO
CHRISTI
1549

malorum hujus tempestatis partem huic malo ac-
ceptam feramus, quod tam impure, non dijudi-
cando corpus domini, sacrosancta haec mysteria
tractantur: nos animarum salutis cupidi, statui-
mus & ordinamus, ne aliter liceat cuiquam mis-
sam celebrare, quam praemissa sacramentali con-
fessione & absolutione emendato, iis quae hujus
sacrificii devotio requirit antea persolutis. In-
jungimus praeterea & districte praecipiendo man-
damus decanis, aliisque praelatis, ut diligenter
super hoc excubias agant; & si quos ita delin-
quentes deprehenderit, condigna animadver-
sione plectant. Super quo etiam conscientias eo-
rum duximus operandas.

LVII.

Et cum apostolus jubeat omnia honeste & se-
cundum ordinem fieri in ecclesia, citraque tumultum,
statuimus & ordinamus, ne deinceps concio-
nis tempore, aut sub solenni missa, aliae specia-
les missae celebrentur; sed aut concionem & solen-
ne sacrum praecedant, aut in aliud tempus differan-
tur, ne populus in diversa distractus nulli sacro
aut concioni satis intendat. Quam rem, pro op-
portunitate cujusvis loci & temporis praelatorum
discretionis relinquimus curandam.

LVIII.

C Concionatoribus autem & parochis nostris sim-
plicem plebem committimus, & precipimus di-
ligenter erudiendam, ut usum mysterii hujus in-
telligant, ac omnem mentis vim atque sensum
tam salutari actioni intendant, & voto id agant,
quod sacerdos agit ministerio, ut scilicet dis-
cant, & ipsi suam totiusque Christiani orbis sa-
lutem, tam salutatis & gratiae hostium interve-
ntione, & Christi Jesu meritis, Deo Patri com-
mendare. Praeterea sacram eucharistiam cum ce-
lebrante, si non ore, saltem fide & desiderio
cordis, ad percipiendum spiritalem ejus fructum,
crebro sumere.

LIX.

D Sedulo commonendus est populus fidelis, ele-
rici etiam per praelatos debita animadversione in-
ducendi, ut in celebratione missarum, adversus
tantum mysterium, quantum quilibet per valetu-
dinem potest, etiam corporis gestu reverentiam
quamdam adhibeant: videlicet, ut dum in Col-
lectis pro communi orbis Christiani incolumita-
te ad Deum preces funduntur, ipsi quoque, tam-
quam hujus sacrae communionis cives, suas pre-
ces cum oratione publica conjungant, & vultu
ad altare verso, aperto & demisso capite stan-
tes, gestum orantibus convenientem praese-
rant. Pari religione ad nomen salvatoris nostri
Jesu Christi, similiter ad evangelium, Magnifi-
cat, Benedictus, Nunc dimittis, Gloria in ex-
cellis, Gloria Patri, ceterasque id genus divi-
norum officiorum partes, sic genuum flexione,
apertione capitis, ac totius corporis gestu se com-
ponent, ut ad ea quae ibi aguntur animum in-
tendere videantur.

E

Jam statim ab inceptione canonis non se-
deant; sed ad tremendi mysterii pertractatio-
nem intenti, vultu itidem ad altare converso,
corporibus humi demissis, & mente in caelum
elevata, sub silentio, redemptionis humanae
beneficium & Christi passionem secum meditan-
tes, salutis nostrae auctori de impenso san-
gui-

ANNO
CHRISTI
1549.

guis, & tolerata pro nobis morte, debitam gratiarum actionem exhibeant. Ceterum ad sumptionem sacrosanctæ eucharistiæ, corporis humilitate & incitatione animi se componentes, si non esse cum celebrante de corporis & sanguinis dominici sacrificio communicant, saltem fructum ejus spiritalem sibi applicari intimis animi votis exoptent.

LX.

Dum vero a novitiis sacerdotibus hujus sacri primitiæ celebrantur, serio mandamus choreas & omnino sæculares pompas omittendas, & convivium non permitteunda, nisi inter paucos amicos, & ea sobria tamen, & que sine luxu in timore domini incantur.

LXI.

Sed & sanctorum celebritates, in diem dominicam incidentes, consensu submovendas, & in feriam aliquam precedentem vel sequentem transferendas, quo sanctorum omnium domino sua conservetur solennitas: exceptis beatae Mariæ, apostolorum, & aliis summis festivitatibus. Nec tamen legem imponimus his qui peculiarium singularum dominicarum officia, propter cantorum paucitatem observare non valentes, officia de Trinitate, de Spiritu sancto, aut, quod decentissimum erat, de resurrectione domini, diebus dominicis servaverint.

Et quo Dei gloria in observatione divini cultus magis illustretur, & fidelium devotio minus impediatur; diebus dominicis & festivitatibus celebrioribus, motimonia, tripudia, saltationes, quas damnat concilium Tolosanum, & profana spectacula, decernimus non permitteunda: simul etiam ludicra quædam a pietate aliena, & theatris quam templis aptiora, censemus in ecclesias non admittenda.

LXII.

Cum etiam libros missales, antiphonarios, agendas, & breviaria, per viros doctos & pios inspici & reparari res postulet, hanc operam necessariam cum primis, & ecclesiis utilem, a singulis comprovincialibus censemus præstandam, per viros idoneos ad hoc adhibitos: qui sententiam super emendatione librorum, primo ad ordinarium, & mox ad metropolitanum referant, ut collatis consiliis, sana & quoad fieri potest, concors divinarum officiorum celebratio, in omnibus provinciæ ecclesiis recipiatur, & conservetur.

LXIII.

Cum his, qui ad prælaturas ecclesiarum provehantur, & in dignitatibus velut excelsiore loco ponantur, ab inferioribus honorem & obedientiam exhiberi debere omnes ecclesiastica constitutiones jubeant, utique tali eos virtute doctrina, prudentia, præditos esse convenit, ut honorem hunc mereri videantur, & ceteri, ipsorum comparatione, gregem se merito dici reverenter agnoscant. Nos igitur ad honores & dignitates ecclesiarum, submotis minus idoneis, dignis modo & idoneis viam aperire volentes, constituimus & ordinamus, ut hi, qui ad prælaturas (que sub nostram aut aliorum prælatorum nobis subditorum dispositionem cadunt) assumendi sunt,

Conc. General. Tom. XXXII.

A prævio examine, de doctrina, de moribus, de que omnibus iis disciplinis, que ad regimen, cui destinantur, necessarii sunt, accurate explorentur ab iis qui jus investendi & confirmandi habent. Qui nisi digni reperti fuerint, confirmationem recipere non debent: sed iis abjectis, alii in eorum locum magis apti & digni substituantur.

LXIV.

Res ipsa loquitur, plura beneficia, potissimum quibus animarum cura submissa est, non sine gravi ecclesiarum damno, ab uno obtineri, cum unus in pluribus ecclesiis rite officia perolvere, aut rebus earum necessariam curam impendere nequeat. Nos igitur, juxta reformationis compositionem, contra hæc ecclesiarum calamitatem velut salubre remedium, illud Lugdunensis concilii decretum opponentes, singulos ejusmodi curatorum beneficiorum detentores monemus, & districte eis præcipiendo injungimus, ut intra trimestris tempus, post hujus synodi provincialis exitum, nobis aut comprovincialibus nostris, locorum ordinariis dispensationes, quarum prætextu ejusmodi beneficia obtinent, exhibeant. Quod si fecerint, talia beneficia quasi eo ipso illicite obtineri convincantur, post trimestris tempus elapsum, per eos, ad quos collatio eorum pertinet, aliis personis idoneis conferri debent. Quod si dispensatio alicujus legitima & sufficiens videbitur, is beneficia sine molestia retinebit: nihilo minus tamen providebit per idoneorum vicariorum deputationem, & congruam portionis fructuum assignationem, ne cura animarum in his ecclesiis negligatur, nec ipsa beneficia debitis officiis fraudentur: alioqui negligentia ejus, per ordinarem de fructibus beneficii suppleri, & ipse insuper subtractione certæ portionis reliquorum fructuum, pro arbitrio ordinarii, puniri debet. Sin dispensationes invalidæ, aut non satis legitime visæ fuerint, si is, qui earum prætextu plura beneficia curata obtinuit, uno retento, cetera libere resignare recusaverit, causa illius ad sedem apostolicam referatur, ejusdemque judicium expectetur, quem sui beneficii modum esse velit. Quod si quis in diversis diocesis ejusmodi beneficia curata obtineat, a quolibet ordinario ad talem exhibitionem compelli debet. Et si legitima dispensatione munitus non fuerit, ultimo quod accepit beneficio retento, cetera resignet: cum juxta juris communis dispositionem, per subsequens beneficii curati acceptionem, quod prius obtinebat, ipso jure vacare dignoscatur.

LXV.

Prudentes homines facile prospiciunt, & boni ac pii jamdiu queruntur, interitum studiorum, que in hac misera perturbatione rerum, saltem in locis catholicis, propemodum in universum perierunt: in primis ecclesiastici status extirpationem, adeoque sacrosanctæ religionis, ac totius reipublicæ Christianæ ruinam securam esse. Cum enim successio eorum, qui utramque reipublicam administrare debent, ex juventute dependeat, si illa aut pravis aut nullis doctrinis imbuatur, spes nulla esse potest, aut in ecclesiis puritatem religionis, aut in externa politia præistinam tranquillitatem, unquam nobis reddi posse. Itaque quanto quisque desiderio sacrosanctam religionem nostram post se superstitem

Ooo 2 relin-

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1549.

relinqui, ac porro salvam conservari expetit, quanto desiderio communis patrie incolumitatem, & vivus restitutam videre, & ad posteros transmittere satagit, tanto conatu ad instaurationem studiorum incumbere debet. Præsertim vero homines ecclesiastici, quibus etiam hujus vite bene ac beate transigendæ omnis facultas, ab incolumitate religionis (quæ sine studiorum auxilio nequaquam durare potest) dependet, ad studiorum conservationem, veluti ad unicum status sui conservandi, & retinendæ dignitatis præsidium, omnes vires suas certatim conferre debent. Hinc comprovinciales nostros in domino exhortamur, & serio commoneamus, eisque per auctoritatem nostram metropolitanam injungimus, ut omni cura, ope & industria, ubique per universam provinciam nostram, studia præcipue generalia instaurare, promovere, & conservare satagant, & hanc religioni ac publicæ tranquillitati perniciosam necessitatem patentibus juventutis adimant: qui alioqui sanctæ religioni nostræ bene affecti, tamen ex neglectu studiorum in locis catholicis, compelluntur filios suos ad alias universitates & scholas ablegare, ubi una cum literis noxias de religione opiniones hauriunt, quibus infecti & perversi domum redeuntes, ipsos plerumque parentes ac totam sæpe viciniam pestilentibus opinionibus imbuunt, & sinceritatem fidei Christianæ in eis corrumpunt. Ad quam perniciem avertendam, omnes boni, quos ulla pietatis ratio & sacræ religionis nostræ amor tangit, & in primis proceres ecclesiastici, omni conatu incumbere debent, quatenus in hac re salutem civium, & sanctæ religionis profectui, & publicæ tranquillitati consulatur.

Nec minorem curam & sollicitudinem, comprovinciales nostri circa scholas, per suas dioceses in civitatibus & pagis constitutas, impendere debent, ut passim instaurantur & conserventur, & eidem idonei & catholicæ veritatis amantes, & de hæresi non suspecti, præficiantur pedagogi.

Et ne desint, qui ad messem spiritalem, veluti idonei operarii, mitti rite queant, comprovinciales nostros similiter, per honorem Dei & domini nostri Jesu Christi, & sacrosanctæ religionis nostræ conservandæ & promovendæ amorem, exhortamur, quatenus curare velint, ut aliquot adolescentes felicitioris ingenii, & melioris spei (quibus alioqui ad studiorum suorum sustentationem a parentibus & propinquis facultates non suppetunt) publicis ecclesiarum & monasteriorum sumptibus in studiis alantur: qui ad theologiam studium operam suam applicent: in qua si operæ precium fecerint, deinde ecclesiis & parochiis per dioceses præficiantur. Quos in ecclesiarum ministerio servituros, maxime convenit earumdem sumptibus sustentari.

LXVI.

Et quo magis ecclesiæ idoneis ministris abundent, decernimus, ut capitula quarumlibet ecclesiarum, in provincia Moguntina constitutarum, ex clericis sæcularibus beneficiatis, juxta cujusque collegii facultates & personarum numerum adolescentes aliquot bonæ spei & docilis ingenii, ad privilegiatas universitates, pro studio potissimum theologico (cujus usus cum primis est ecclesiis necessarius) mittant. Et iis ad quinquennium fructus beneficii omnes, exceptis quotidianis distributionibus, concedant. Si tamen ceptis studiis graviter incubuerint,

A & de profectu eorum fructus speretur, (negligentes enim & pravis moribus deditos ecclesiarum patrimonii non existimamus alendos) ubi fructus præbenda non suffecerint, de communi ecclesiarum censu, pro cognitione prælatorum pars adjiciatur. Eos vero, qui sic mittuntur, capitulis suis sufficientem cautionem præstare volumus, sese in ordine clericali permanenturos esse. Quod si mutato proposito ab ordine ecclesiastico residerint, & ad matrimonia seu negotia sæcularia se transferant, ad restitutionem omnium fructuum aut sumptuum ecclesiasticorum, quos sic perceperint, eos teneri & omnino compelli volumus.

De clericis vero regularibus, dispositionem reformationis & juris communis volumus observari: ut monasteria opulentiora, intermissa studia, in primis vero theologica, apud se instaurant. Quæ vero minus opulenta sunt, & pauciores habent monachos, aliquot tamen juvenes felicitioris ingenii, ad ejusdem ordinis & provincie monasterium, in quo studia vigeant, ablegant. Ubi vero prælati, sive sæculares, sive regulares, in ea re negligentes fuerint, per ordinarium debent ad hoc debitum poenis compelli.

LXVII.

Collegiis ecclesiarum, juxta reformationis præscriptum, injungimus, ut doctores, qui theologiam profiteantur, pro cujusque ecclesiæ facultate & conditione conducant; contra negligentes sic æturi, ne quid vel in publicis vel privatis hinc studiis constituendis, ad pietatis incrementa passim promovenda, quantum in nobis fuerit, desideretur.

LXVIII.

Res est perniciosi exempli, & quæ gravem sæpe ecclesiis calamitatem affert, quod patroni, tum ecclesiastici, tam laici, propinquitate junctos, aut aliis meritis & officiis sibi conciliatos, sine omni ætatis aut eruditionis respectu, idoneis præteritis, ad beneficia ecclesiastica admovent. Alii de censibus beneficiorum partem sibi retinent, aut etiam in totum fructus beneficiorum intercipiunt, his, quibus ea ad speciem infamis cupiditatis suæ obvelandæ conferunt, inanem modo titulum relinquentes: quos præfenti constitutione provinciali in domino hortamur, & preceptorie monemus, ut a pernicioso hoc conatu sibi temperent: alioqui severitate poenarum rigide censemus coercendos, ac talis beneficii collatione vel præsentatione saltem pro hac vice, aut pro gravitate excessus, per omnem vitam suam privandos; ita tamen ut collatio talis beneficii heredibus aut successoribus eorum integre restituatur, & libere permitatur. Quo vero perniciosam temeritatem patronorum a curatis beneficiis salubri consilio prorsus secludamus, districte præcipimus, ne quis prælatus, seu officialis ejus, ad quem munus investiendi pertinet, ad beneficium, cui animarum cura annexa est, quemquam investire præsumat, nisi qui annum ætatis suæ vigesimumquintum attigerit: & qui in ceteris idoneus, etiam ordines, quos cura ecclesiæ, cui præfici vult, requirit, aut habeat, aut infra tempus a jure statutum se suscepturum, sub amissione beneficii, ad quod investiendus est, promiserit: & qui censum istius ecclesiæ, ad suam

ANNO
CHRISTI
1549.

De præbendis cap. grave nisi. aliam.

Ex concilio Moguntino. De institutione, cap. si is, ad quem, in sent.

ANNO
CHRISTO
1540.

suam sustentationem sufficientem esse, cumque sibi a patrono integram relinqui, docerit. Alioqui investituram talem inane & irritam, & salutaris hujus inhibitionis temerarium transgressorem, ipso facto ab officio suspendendam, & arbitrio ordinarii sui puniendam decernimus. Eum vero, qui presentationem seu provisionem alicujus beneficii, sive curati, sive non curati, a patrono receperit, cum tali pactione, ut patronus de proventibus beneficii portionem reserret, ad tale beneficium prohibemus investiri: aut si post investituram talem pactionem fecisse deprehensus fuerit, beneficio decernimus privandum, & eidem beneficio alium idoneum praeficiendum.

LXIX.

PAPAE
CHRISTO
1540.

Universis archipresbyteris, aut aliis commissariis nostris, serio inhibemus, ne quem ad alicujus beneficii possessionem vel ad regimen, aut ad officiaturam alicujus ecclesiae, admittant, nisi qui investituram seu provisionem & institutionem suam canonicam, literis earumdem sigillatis ostenderit. Beneficium vero, quod quis legitime tenuit, non aliter quam in manus nostras, aut vicarii seu officialis nostri, sive alicujus collatoris superioris, ad hoc potestatem habentis, resignare aut dimittere praesumat. Quod si quis sine nostra aut superioris, ad id potestatem habentis, auctoritate aut consensu beneficium alicui dimiserit, ad beneficium sic dimissum nemo alius in favorem dimittentis investiri aut institui, sed beneficium illud, pro arbitrio ordinarii, sive specialis, sive generalis, alteri idoneo tradi debet: nisi nos, vel officiales nostri, aut superior, resignationem factam ex rationabili causa confirmaverimus.

LXX.

Perniciosus abusus est, cum pudendo clerici dedecore, & animarum periculo, gravique ecclesiarum detrimento conjunctus, quod in ecclesiis quibusdam cathedralibus & collegiatis, potissima proventuum portio canonicis etiam apud ecclesias non residentibus, nec quidquam utilis aut necessarii ministerii exequentibus, distribuitur; vicariis, qui diurna & nocturna fatigatione omnes ecclesiarum functiones sustinent, vix tenui censu, & qui ad vitam misere sustentandam vix sufficiat, relicto. Hinc capitula & canonici ecclesiarum in domino exhortamur, ut aequitatis & rationis olim Deo reddendae memores, ad functiones ecclesiarum suis necessarias his qui eas gerunt de fructibus ecclesiarum sufficientem & honestum vicium deputent; ne causam praebant, de ecclesiarum proventibus necessario aliter disponendi.

LXXI.

Cum constet, harum dignitatum officia majores nostros ideo in ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam ecclesiasticam, tamquam inspectores & moderatores, conservarent; jam vero videamus ea ab iis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus quam appellationibus suis respondentes. Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel praepositorum, vel decanorum, vel scholastico-

Conc. General. Tom. XXXII.

rum, vel custodum, vel cantorum dignitatibus (quatenus haec ad nostram aut comprovincialium nostrorum dispositionem persistant) jam praesulent, aut porro ornandi erunt, praesentes suis ecclesiis utilem & nomine dignam operam praestent: non absentes fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti ullam harum dignitatum gerere, sed quisque tali titulo insignitus, sine ecclesia non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo praesens ipse intersit.

LXXII.

Cum apostolus victu, adeoque ipsa vita, indignos iudicet homines otiosos, qui panem non labore suo partum, cum gravamine aliorum edunt, quanto graviore indignatione divina eos subjacere putandum est, qui census ecclesiarum, sanctorum martyrum patrimonia, & donaria pia plebis, ad divini ministerii sustentationem collata otiose absumunt, pro iis debita ipsis ecclesiis obsequia rependere non curantes? Nos igitur periculo animarum obviare, & necessitati ecclesiarum consulere volentes, praesenti statuto decernimus & ordinamus, ne posthac in metropolitana, cathedralibus, collegiatis, aut quibuscumque aliis nostris, & nobis subjectis ecclesiis, per universam provinciam constitutis, quotidianis distributiones, ad brevissima quaedam momenta, puta ad lectionem epistolae, seu unius psalmi, aut responsorii: sed integris ac totis officiis & horis assignentur, & iis modo tribuantur, qui officiis divinis, de quibus haec emolumenta dantur, ab initio ad finem interfuerint. Hi vero qui excursus & recursus suos ita partiti consueverunt, ut de laboribus minimum, de emolumentis autem plurimum perciperent, in posterum, nisi integris officiis & horis interesse studeant, illius officii aut horae fructu in totum multentur, quibuscumque irrationabilibus aut pravis consuetudinibus (quae potius corruptelas censenda sunt) non obstantibus. Si qui tamen infirmitate aut legitima causa impediuntur, apud praesentem aut alium, cui de ecclesiae consuetudine competit, se excusent, & veniam absentiae suae impetrent; canonicos vero, per actus capitularum ab ingressu chori, quamdiu capituli intersent, & non diutius, excusari volumus. In qua re decanos ecclesiarum, aut quibus ea cura pro tempore incumbit, monemus, eidem praecipientes, ne extra necessitatem capitula indicant in eam horam qua divina officia peraguntur: cum possint aut maturius, aut serius capitula haberi, ut ipsi etiam praesati & canonici divinis officiis commodius interesse queant. Quos utique, supra chori officia, quae ipsis incumbunt cum vicariis communia, actuum capitularium labor gravare non debet: cum supra communes distributiones, de praebendis suis ampliore etiam emolumento potiantur.

Simili modo distributiones, quae de processionibus percipiuntur, his modo dari volumus, qui eisdem ab initio ad finem praesentes interesse perseveraverint.

Et ne beneficia per ecclesias debitis obsequiis fraudentur, omnibus beneficiorum possessoribus, sub amissione beneficiorum, injungimus, ut ordines, quos eorum beneficia requirunt, si nondum habent, proximis temporibus a jure statutis recipiant: ad quod etiam canonicos ecclesiarum, pro suo quemque ordine teneri volumus, ut obsequium, quod quisque pro officii sui exi-

ANNO
CHRISTO
1540.

gentia ecclesiis debet, cum res postulat, per se A
prestare queat.

LXXIII.

Eos vero, qui interim, domi divina peraguntur, in ecclesia, in qua beneficiati sunt, aut foris circa eam otiosi inambulant, & aliis pfallentibus & Deo ferventibus, ipsi inanibus, nonnunquam etiam turpibus, confabulationibus tempus terunt, amplius ferendos non censemus: quos illius non solum horæ, sed totius diei emolumento decernimus privandos: seculares vero per magistratus civiles debita animadversione a tali sacrorum contemptu coercendos.

LXXIV.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos clericos, ut vitam vitam, quam professio eorum exigit, & Christus requirit, inquires: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ne videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in calis est: & cum vestitu honesto incedant. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne ii, quibus præest, torques aureos publice in ecclesia, aut vestes varii coloris, vel virgatas & fimbriatas, aut discillas, deferant: sed longis atque talaribus urantur. Nulla arma induant, nisi intricantes, barbæque non nutriant, coronam & tonsuram deferentes; tum summo opere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendat, ut sacris canonibus cautum est.

Insuper tabernas publicas evitent, nisi eos peregere proficiscentes ingredi oporteat, & tam inibi quam domi & alibi a crapula, ebrietatibus, omnique ludio a jure prohibito, blasphemis, rixis, & aliis quibuscumque excessibus & offensionibus, penitus abstineant, choreas speculæque & convivia publica vitent, ne obluxum petulantiamque eorum nomen ecclesiasticum male audiat.

Cumque secundum apostolum, nemo militans Deo sese negotiis secularibus implicare debeat: nemini clerico liceat domi suæ tabernam comptandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixæ, cardes, & multa hoc genus sceleræ, quæ sacerdotalem polluant dignitatem: negotiationibus quoque mercimoniisque more mercatorum abstineant.

LXXV.

Cum autem, domino testante, mercenarius dignus sit mercede sua, statuimus & decernimus, ut decimæ, quæ jure debentur divino, tam majores, quam minores, sine fraude aut diminutione solvantur, etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est.

Simili modo debent etiam quatuor offertoria, & cetera jura parochialia integre solvi.

LXXVI.

Præterea, cum omnibus palam sit, super ecclesiarum atque eorum, qui in sortem domini delecti, pro magistratuum, imo totius reipublicæ salute, apud Deum quotidie interpellant, libertate & immunitate, non tam pontificio, quam etiam civili jure, cautum atque provi- tum; comperimus tamen infelici ac rerum per-

turbatione ecclesiarum quarundam bona, imo ipsas Deo dicatas ecclesias, in profanos usus cessisse; clericos ad munia civilia, etiam sordida, interdum coactos, quæstiones contra ipsos, eorumque & ecclesiarum bona; similiter super causis matrimonialibus, & aliis etiam mere ecclesiasticis, cotam secularibus statibus intentari ac definiti. Proinde adhortamur omnes & singulos in domino, ut si non divini iudicii respectu, vel eorum saltem quæ legibus sancita sunt, memores, ab injusta hac ecclesiasticæ libertatis imminutione atque oppressione abstant; ecclesias, sacerdotes, atque res ipsorum, suæ restituant atque permittant immunitati & libertati. Quorumdam igitur vim injustam inhibere, & personis ecclesiasticis suam libertatem vel in hoc asserere volentes, statuimus ut actor clerico coram seculari iudicio actionem intendens, eo ipso omni causa cadat, nec amplius ad ejus causæ querelam, etiam coram ecclesiastico iudice, admittatur. Iudicem vero secularem, qui causam clerici, etiam eo consentiente, aut aliam quamcumque causam, ad ecclesiasticum iudicium pertinentem, quales sunt matrimoniales & similes, judicandam sibi desumpserit, excommunicationis pœnam ipso facto incurere decernimus.

Similiter iudex ecclesiasticus causas, quas laici adinvicem habent, judicandas sibi non assumat; nisi tales causæ sint quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinere noscantur.

LXXVII.

Caveant autem episcopi & archidiaconi, dum ipsi officiis suis præesse non possunt, ne vices suas hominibus dubiæ famæ, aut ab ordine ecclesiastico prorsus alienis, committant; sed in suum locum, quoties suis muneribus per se non præsent, viros bonos, graves, peritos, prudentes, & in primis ecclesiasticos substituunt. Nec unquam crimina subditorum per se, aut suos substitutos, multa pecuniaria punire præsumant, sed aliis debitis, & a jure constitutis pœnis, coercant.

LXXVIII.

Quoniam insolentia quorundam, qui a religionibus, semel professione solemniter receptis, temerè resiliunt, his nostris calamitosissimis temporibus, disciplinam ecclesiæ, adeoque totam religionem, non parum perturbavit, nos huic calamitati, ex monasticæ disciplinæ neglectu provenienti, pro viribus occurrere volentes, prælatos monasteriorum per caritatem, quæ est in Christo Jesu, hortamur, & serio requirimus, ut curæ sibi traditæ diligentius incumbentes, personas regulares sibi subjectas, ad monasticæ disciplinæ, & regularum suarum observantiam, sollicitius inducant, aut refractarios etiam debitis pœnis compellant: alioqui cessationem & negligentiam prælatorum, nos juxta canonum sanctiones, supplebimus. Cum vero persone quædam regulares jugum jmdudum excusserint, & desertis monasteriis, & spreta suorum prælatorum obedientia, in sæculo versentur, nos hujusmodi regulares, contra regulam divagantes, volentes ad sua monasteria reducere, ne alii ex prohibita illorum communionem periculis involvantur, superiores eorum monemus, ut ejusmodi vagos monachos diligenter inquireant, & ad sua

ANNO
CHRISTI
1549

ANNO
CHRISTI
1549

monasteria eos retrahere quoquo modo procurant. Similiter & omnibus personis ecclesiasticis nobis subiectis mandamus, ut omnes regulares, cujuscumque sint conditionis aut ordinis, in suis ditricibus commorantes, diligenter moneant, & requirant, ut infra mensis spatium, post ejusmodi requisitionem, ad sua monasteria redeant, & obedientiam superiorum suorum subdantur: aut dispensationes suas, quarum prætextu obedientiam prælatorum suorum reliquerunt, intra idem tempus nobis aut officialibus nostris examinandas exhibeant. Hujusmodi vero monitioni non parentes, & in rebellionem & inobedientiam sua perseverantes, sine mora nobis aut officialibus nostris denuntient, quos nos per ecclesiasticam censuram poenas, & omni severa animadversione, quantum nos iustitia permiserit, ad suas regulas redigere, & sub prælatorum suorum obedientiam retrudere, non omitemus.

Cum vero aliquoties contingat, ut personæ aliquæ regulares, aut graviorum excessuum conscientia, aut etiam ex animi levitate, monasteria sua deserant, deinde poenitentia ductæ, redire ad sua monasteria volentes, a superioribus quibusdam nimis rigidis, aut poenarum asperitate absterreantur, ut prorsus non recipiantur, nos a quantacumque perversitate respicienti, gremium misericordiæ non esse claudendum considerantes, ne hujusmodi repulsis etiam amplius delinquendi occasio præbeatur, præsentis statuto cavemus & ordinamus, ut monasteriorum abbates & prælati, abbatissæ, præpositi, prioræ & magistratus, cujuscumque ordinis nobis subiecti, regulares personas in apostatiam ex quacumque causa lapsas, & cum humilitate redire volentes, juxta cujuscumque ordinis disciplinam sive regulam & consuetudinem observatam benigne accipiant: nec eis pro excessibus graviore poenas, quam quæ in sacris canonibus & regulis ordinum expressæ sunt, imponant: ita tamen, ut propter excessus suos nec victus nec vestitus necessarius eis subtrahatur. Prælatos vero, & quoscumque monasteriorum magistratus, huic constitutioni nostræ contravenientes, sententiæ suspensionis a divinis, simul etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, (quam in contrafacientes, præsentis canonice monitione præmissa, ferimus in his scriptis) volumus subiacere.

Et cum hoc tempore passim ecclesiæ idoneorum ministrorum penuria nimis periculose laborent, prælatos regulares summo opere exhortamur, & serio monemus, si qui fratres eorum potestati subiecti, per ordinarios locorum ad regimen ecclesiarum parochialium, aut ad munus prædicationis adhibiti sint, aut tales ad eandem operam in posterum evocari contingat, ut promovendæ pietatis & conservandæ sanctæ religionis nostræ intuitu, ordinariis locorum in tanta necessitate deesse non velint. Religiosos tamen, de consensu suorum prælatorum sic evocatos, nihilo minus sub eorundem obedientia, qui eos corrigere & revocare valeant, volumus permanere.

LXXIX.

Vide concilium
Prælati
sententia domini
in Silesia.

Virginum monialium, velut imbecillioris sexus, continentiam & munire præsidio & adjuvare opportunis auxiliis volentes, præsentis statuto inhibemus, ne sanctimoniales, cujuscumque ordinis, quas votum sub perpetua clausura manendi adstringit, quacumque de causa, (nisi

sola inevitabili necessitate compulsis, aut tali morbo infectis, unde ex contagione aliis periculum immineret) consortium fororum suarum relinquere, aut extra monasterium prodire, ullo modo præsumant. Vicissim vero, quo minus animi Deo dicatarum virginum pravus cupiditibus tententur, aut a salutaribus meditationibus distrahantur; omnibus personis, sive ecclesiasticis & regularibus, sive laicis præsertim viris, serio interdiciamus, ne in ipsa monasteria quarumcumque monialium seu clausuras, nisi ex necessaria causa, cum honesto comitatu, & de manifesto consensu superioris, ad quem pertinet, introire audeant. Alioqui huic nostræ prohibitioni temere contravenientes, si ecclesiastici sint, suspensionis ab officio & beneficio; si seculares, excommunicationis poena percillantur.

LXXX.

Pastoribus etiam, & iis qui curata beneficia obtinent, injungimus, ut ecclesiis, in quibus per consensum diocæsani instituti sunt, nec tamen eidem per se præsent, vicarios idoneos & canonicè institutos præficiant, eisque pro sufficienti victu portionem congruam de proventibus ecclesiæ assignent; nec sic a se institutos vicarios ab eadem vicaria amoveant, nisi ipsi jam actu sacerdotes ecclesias suas per seiplos regere velint, aut aliquam rationabilem amotionis causam contra vicarium eorundem diocæsano, aut ejus officiali, probaverint.

Ex concilio
Prælati
domini
Silesia.

LXXXI.

De his qui ad sacros ordines promoveri volunt ordinamus & decernimus, ut nemo ad quemcumque ordinem majorem recipiendum admittatur, nisi qui paulo ante confessus fuerit idoneo sacerdoti, qui vitæ conditionem in ordinando sedulo scrutatus, eum instruxerit, utrum expediat eum ordinari; an potius, propter irregularitatis aut legitimi alicujus impedimenti sequelam, abstinere, donec tale impedimentum a se removerit. Nec quisquam ordinandus recipiatur, nisi ad certum titulum ecclesiastici beneficii, quod sit perpetuum; a quo non possit ad inordinatum alicujus placitum amoveri, aut cui de proprio patrimonio sufficienter sit provisum.

Ex concilio
domini
Gerani.

LXXXII.

Et ne ecclesiarum ministeria quibusvis, (que res hæcenus multis malis causam præbuit) sed dignis modo & idoneis, permittantur, sancimus, eos, qui ad suscipiendos ordines assumi expetunt, episcopi simul & plebis judicio comprobandos, hoc modo, ut episcopus doctrinam examinet, plebs quoque de moribus testimonium præbeat. Morum itaque & vitæ testimonium ordinandi, idque in literis sigillatis afferant, acceptum a prælati ecclesiasticis seu parochis, atque etiam a senato, seu judicio ejus loci, in quo majorem vitæ partem exegerint. Quod testimonium illis gratis concedi volumus. Ex longinquo vero venientes, si in provincia Moguntina ordinari expetiverint, ad canonicarum sanctionum observantiam adiganur.

LXXXIII.

Hæc calamitosa tempestate, qua sacrarum profanarumque omnium periculosa confusio labo-

ANNO
CHRISTY
1549.

boramus, plerumque evenire solet, ut in sacri A
baptismatis administratione, unctiones sacri
olei, in pectore & scapulis, & chrisimatis in verti-
ce infantium, jam inde a temporibus apostolorum
per universam ecclesiam religiosa pietate adhibe-
ri solent, quorundam temerario ausu omittan-
tur. De qua re circa eos, qui ordinibus sacris ini-
tiari volunt, diligentem inquisitionem per nostros
in pontificalibus vicariis, aut alios, qui ordi-
nandorum examina præsunt, præcipimus faci-
endam. Eos vero qui tales unctiones, dum
baptizantur, non receperint, nisi eas (una cum
orationibus, quæ in Agendis ad tales unctiones
adhibendæ inveniuntur) in se per catholicum sa-
cerdotem pie supplere curaverint, ab ordinibus
prorsus mandamus repellendos.

LXXXIV.

Evenire solet, ut aliqui eruditionis & vitæ non
satis probatæ, aut alioqui censuris ecclesiasticis
obnoxii, conscientiam eorum, quibus noti sunt,
subterfugientes, ad remotiores dioceses se con-
ferant, & ordines ab ignotis episcopis, quæ pos-
sunt fraude extorqueant, aut saltem eos se conse-
cutos, comminiscentes, in iis ministrare præsum-
ant. Quorum temeritatem reprimere volentes,
commissariis nostris serio inhibemus, ne in pos-
terum alicui licentiam dimissorias ad aliam dioce-
sim, sine magna & necessaria causa, quam bene
exploratam habere debent, concedant. Qui vero C
in aliena diocesi ordines susceperint, ad mini-
sterium seu executionem ordinum, quos se ha-
bere asseverant, non admittantur; nisi prius vi-
cariis, seu commissariis nostris, de susceptis or-
dinibus legitimo documento fidem fecerint, &
ab eisdem, quod admitti debeant, testimonium
patentibus literis obtinuerint: alioqui tales per
archipresbyteros nostros ab omni ecclesiæ officio
semoveant, aut, si iis non paruerint, nobis de-
nunciari debeant.

LXXXV.

In consilio
Aghensid
domini Co-
rolli.

Ad confusionem & debonestamentum ecclesia-
sici ordinis facit, sicubi honorum discrimina D
tolluntur, nec suis cuique honos habetur. Unde
ordinamus & decernimus, ut inferioris dignita-
tis clericis seu vicariis, sive canonicis, prælato
suo reverentiam, sive in assurgendo, sive in aliis
prærogativis, juxta consuetudinem illius ecclesiæ
debitam subtrahens, fructuum præbendæ subtra-
ctione ad tempus, pro excessu qualitate, punia-
tur. Quod si similitate aut animi arrogancia pro-
vectus in tali contemptu prælati sui perseverave-
rit, a reliquis confratribus velut inobediens, &
juramenti sui parum memor, a consortio eccle-
siæ & omni fructuum perceptione amoveatur:
non nisi de ipsius episcopi consensu ad eandem
rursus admittendus, ut dilcat potestatem supra
se positam, velut Dei ordinationem, agnoscere E
& venerari.

LXXXVI.

Hactenus in ecclesiis cathedralibus & collegia-
tis (saltem in ea parte, qua majores nostri, non
sine magna ratione, juniores canonicos, quos
domicellares vocant, non statim ut beneficia ac-
ceperint, ad capitula admitti, sed ad tempus sub
jugo prælatorum detineri voluerunt) satis negli-
genter advigilatum esse, non sine ecclesiæ perni-
cia, sentimus; dum hi, quibus ea cura incum-

bit, ad studia & mores domicellarum parum at-
tendentes; si modo domicellares certum tempus ANNO
in beneficii possessione exegissent, aut pecuniam CHRISTI
pro emancipatione constitutam numerassent, si-
ne ampliori defectu quosvis ad capitula admise-
runt; etiam eos, quos nec vitæ honestate nec do-
ctrina satis idoneos, aut ecclesiis utiles futuros
norint. Unde fit, ut interdum ecclesiæ minus
utili canonicorum turba onerata, nec in spiri-
tualibus nec in temporalibus debitis obsequiis
admittuntur. Quarum indemnitati consulere
volentes, prælatorum, capitulorum, & aliorum,
quorum interest, conscientias duximus oncran-
das, hisque districte præcipiendo injungimus, ut
in posterum, non secundum præsentiam consu-
tudinem (quam in hac parte, ut ecclesiis pernicio-
sa, irrationabilis, aut potius corruptela censenda
est) quolibet sed secundum conscientiam ido-
neos tantum & dignos, ad capitula, præsertim
metropolitico & cathedralia admittant. Pravis
vero moribus deditos & ignavos tantisper a capi-
tulari dignitate & emolumento arceant, donec
emendatione vitæ locum huic mereri videbun-
tur: aut si contra omnem emendationem præfra-
cti & incorrigibiles se exhibere perseveraverint,
ad dimissionem beneficiorum remediis juris, tam-
quam inhabiles & insufficientes ac minus ido-
neos, prorsus cogant. Quæ constitutiones nostræ,
& ipsi prælati & capitulis, ut officio suo dili-
gentius invigilent; & juventuti ecclesiasticæ, ut
vitæ ingenuique cultum accuratius studio capel-
lant, occasionem præstari arbitramur.

LXXXVII.

Cum scriptura admonet, virum crebro juran-
tem iniquitate oppleri, ac plagis multis obno-
xium fieri; jurationem namque multa comitari
pericula, quæ non tam pejerantem, quam eum,
qui perjurio causam, cum debet & potest, non
subtrahit, involvunt. Nos igitur crebram illam ju-
ramentorum exactionem in capitulis, si non ut
injustam, certe ut periculofam, censemus coar-
ctandam. Injusta vero & illicita juramenta, per
quæ nonnunquam via debita correctionis præ-
cluditur, & prælati a promovenda ecclesiæ
suarum disciplina & utilitate impediuntur, om-
nino tolli debent. Et nos cum hac sancta synodo
talia omnia damnantes, locorum ordinariis &
prælati capitulorum, ad ejusmodi correctionem
per præsentem facultatem impetientes, districte
eis præcipiendo injungimus, ut ecclesiæ statu-
ta diligentem cura revideant, & juramenta non
necessaria, a sede apostolica non confirmata,
in primis vero injusta & perniciofa, non obsta-
tibus quibuscumque consuetudinibus, (cum ini-
quitate longinquitas temporis patrocinari non
debeat) corrigant, cassent & tollant. Quod si
facere inferiores prælati & ordinarii ultra sex
menses post publicationem hujus constitutionis
distulerint, nos ad primam opportunitatem, aut
saltem in futura provinciali synodo, negligenti-
am illorum supplebimus, ipsosque cessatores
debitis insuper penis afficiemus.

LXXXVIII.

Multas ecclesiæ in bonis temporalibus ingen-
tia detrimenta sustinere, ac domos earum aut col-
lapsas aut ruinis proximas videmus, ex prava
consuetudine seu potius corruptela, qua canoni-
ci quidam pecunias ex possessionibus novorum
canonicorum, aut optione domorum receptas,
non

ANNO
CHRISTI
1434.

noq. in utilitatem ecclesiarum, sed in proprios usus convertunt. Quod nos ultra fieri omnino prohibemus; talesque pecunias necessitatibus ecclesiarum, aut domorum reparationi & conservationi, impendi volumus. Si quos huic constitutioni nostrae rebelles deprehenderimus, privatione omnium fructuum, quos ab ea ecclesia percipere deberent, per semestre tempus plectemus, fructusque eius sic ademptos, in ecclesiam utilitatem impendi curabimus. Sicubi vero in ecclesiis aliunde sumptus, ad conservationem templorum, edificiorum & domorum, ad ecclesias aut earum personas pertinentium, & in alios necessarios usus suppetunt, rationabiles consuetudines, super huiusmodi pecuniis disponendis hactenus observatas, hac praesenti constitutione adstringi aut abrogari non volumus.

LXXXIX.

Ex concilio
Piscatoriensi.

Ne ex incuria aut negligentia, sicut consuevit, damna ecclesiis accidant, capitulis metropolitanarum, cathedralium & collegiarum, aliarumque ecclesiarum rectoribus & curatoribus mandato injungimus, ut singulis annis, semel ad minimum, omnes ecclesiarum res & ornatus inspiciant, & in indice singula diligenter conscribant, quo, si quid inde perierit, facilius deprehendi & sarciri, & ratio ab his, quibus ea cura commissa est, exposci & reddi queat. Eadem diligentia volumus & praecipimus, ut omnium ecclesiarum praedia & redditus, tum communes, tum etiam ad singulas dignitates seu beneficia pertinentes, in libro ad id deputato exactissime conscribantur. Literae vero originales censuum, tam communium, quam ad singula beneficia pertinentium, non apud singulos possessores relinquuntur; sed in publica & bene munita custodia, copiis eorumdem amscultatis apud possessores retentis, asservari debent. Unde, si occasio exegerit, depromi, & singulis personis sub cautione redditionis permitti poterunt.

XC.

Ex concilio
Aschensi.

Ut ecclesiae per provinciam nostram constitutae, a damnis, quae nonnunquam ex infida procuratore accipiunt, in posterum vindicentur, decernimus & ordinamus, ne posthac solis laicis; sed cum aliquot laicis cujusque ecclesiae rectori seu plebano, velut principali, officium fabricae seu procuratio ecclesiae committatur; ita tamen ne ipsi ecclesiarum rectores, seu plebani, officio exactionis censuum, proventus, sive reddituum, seu procuratoris labore graventur. Tales etiam ecclesiarum procuratores, de pecuniis seu proventus ecclesiarum nihil in suum privatum usum convertant: sed omnia in ecclesiae utilitatem impendant, & de omnibus acceptis & expensis debito tempore, ad minimum semel in anno coram ipso plebano seu rectore ecclesiae, & aliis ad hoc deputatis, rationem conscribant.

Volumus etiam ad singulas ecclesiarum cistas, in quibus literarum censuum, seu pecuniarum, & pretiosiores ecclesiarum res, asservantur, diversas feras, & ad minimum duas fieri, & ex clavibus semper unam apud parochum seu rectorem ecclesiae relinqui & custodiri: sic ut tales cistae non ab uno aliquo procuratore, nec unquam absente parcho aut rectore ecclesiae, possint aut debeant aperiri. Huic vero nostrae constitutioni in ecclesiarum fraudem non parentes, ipsi plebani

nobis aut vicariis nostris denuntient, debita mentione praevia excommunicandos.

XCI.

Ut ab institutione ad ecclesiastica beneficia omnem ambitionem, omnemque simoniam pravitatem praecidamus, praesenti statuto ordinamus & decernimus, ut quicumque vel muneribus vel sollicitationibus, seu quibuscumque passionibus, unius vel plurium sibi favorem conciliaverit, ut per eos ad beneficium seu dignitatem qualemcumque (quatenus ad nostram dispositionem pertinent) promovetur, eo ipso excommunicationis sententiam incurrat, & reddatur inhabilis, ne amplius ad tale beneficium seu dignitatem eligi aut assumi possit. Quod si electus & assumptus postea fuerit deprehensus, tales donationes, promissiones, seu passionem fecisse, beneficio sic occupato privari, & de dignitate omnino deponi debet. Simili modo, quicumque pensiones non legitime assignatas aut dederint, aut receperint, aut alioqui illicitis modis beneficia aut dignitates occupaverint, pro excessum qualitate puniri, & talibus beneficiis aut dignitatibus privari debent. Quae ut arctius observentur, nullus in posterum clericus ad aliquod beneficium seu dignitatem admitti debet, nisi prius juraverit, quod in ejus adeptione nullam commiserit simoniam, aut illicitam fecerit passionem.

XCII.

Execrabilis quorundam sacerdotum avaritia usque ad sacramentorum ipsorum contemptum & injuriam nonnunquam irrupit, dum sine numerato precio conferre sacramenta detrectant. Quorum pravam cupiditatem, sacris etiam conciliis invisam & damnatam, comprimere volentes, omnibus nobis subiectis parochis seu ecclesiarum ministris serio prohibemus, ne quid de sacramentorum administratione a quoquam, velut debitum, aut exigant, aut recipiant quod consuetudo rationabilis, laudabiliter introducta, & hactenus observata, non permittit: sed ultra id etiam oblatum, quasi non debitum modeste recusent. Quod si aliquis subditus ultro aliquid dare voluerit, non obstantibus quin quod libera voluntate & ex caritate offertur recipere valeant. Archidiaconis etiam nostris, sive eorum officialibus, injungimus, ut in synodis seu capitulis super huiusmodi exactione sedulo inquireant, & huic nostrae constitutioni non parentes severis poenis, usque ad suspensionem ab officio & beneficio, compellant.

XCIII.

Cum dominus ipse proavertit mercenarium sua mercede dignum, & apostolus clamet, altari servientem de altari vivere debere, universos ecclesiarum metropolitanarum cathedralium & collegiarum praelatos, canonicos & capitula, omnes etiam regulares praelatos & conventus, quicumque ecclesias parochiales suis ecclesiis seu monasteriis unitas & incorporatas habent, in domino exhortamur; & districte eis praecipiendo injungimus, ut intra trimestre tempus, post huius constitutionis nostrae publicationem, ecclesiarum sibi incorporatarum rectoribus talem fructuum portionem ordinent, qua pro loci conditione honeste sustentari, ac insuper episcopalia & archi-

ANNO
CHRISTI
1434.Ex concilio
Aschensi.De institutione
concilio
Piscatoriensis.Ex concilio
Aschensi.

1. Co. 9.

ANNO
CHRISTI
1440.

archidiaconalia jura solvere, hospitalitatem exercere, & alia necessaria onera sustinere queant. Quod si fecerint, nos illorum injustam negligentiam, ipsis ecclesiis & animarum saluti nimis periculosa, amplius sufferre non volentes, apud omnes ecclesias parochiales jurisdictionibus nostris subditas, talem justis & sufficientibus vicibus deputationem de decimis, proventus, vel bonis collegiorum aut monasteriorum aut prelaturarum, per nos aut officiales nostros secundum juris communis & factorum conciliorum dispositionem ordinare, seposita ampliore mora, omnino aggrediemur.

XCIV.

Clerici aliunde advenientes, nec in iis ordinibus quos faciunt, ministrare permittantur, nec ad superiores ordines promoveantur; nisi fide digno testimonio docuerint se eos ordines, quos habere se asseverant, rite & legitime suscepisse. Peregrini autem sacerdotes ad missarum celebrationes non admittantur, nec ultra mensem in aliquo presbyterorum consortio foreantur, nisi testimonialis literas super vita, moribus & recessu ab eo episcopo, a quo discesserunt; similiter admissionis testimonium ejus episcopi, ad cujus diocesim se contulerunt, ostendant.

XCV.

Vide constitutum
Fritzarientis de
titulo S. Petri.

Sacellani vero nobilium in sacellis castrorum missas celebrare, aut alia sacramenta conferre, aut etiam predicare non presumant, nisi super eo auctoritatem & consensum ordinariorum obtulerint, & prius manuales promissionem episcopi, seu loci illius archipresbytero, fecerint, se in obedientia diocessani mansuros, & ad synodos & capitula venturos, & mandatis ecclesiasticis secundum justitiam, & quatenus eos stringant, parituros esse. Salvis etiam juri- bus parochiarum, ad quas talia castra nobilium pertinere noscuntur.

XCVI.

Hoc in primis totius reipublice Christianae utilitas exposcit, ut erudiendo juventuti passim magistris, eruditione, honestate vitae, & fidei sinceritate commendabiles, praeficiantur, quod in administratione utriusque reipublice & ecclesiasticae & secularis successu a pueris dependat. Qui si pervertis & pravis hominibus erudiendi tradantur, a quibus recentes eorum animi (qui malorum ac bonorum, ut quidque primum haurerint, eque tenaces sunt) pravis & impiis opinionibus imbuantur, spes non est, sacrosanctam religionem nostram in integrum restitui, aut a pravis doctrinis repurgari, aut pristinam felicitatem & tranquillitatem in Germaniam nostram redire unquam posse. Proinde sive prelatis & capitulis, sive communitatibus, aut locorum praefectis, ad quos ea cura pertinet, serio injungimus, ut in posterum scholis sibi commissis didacticos praefecturi, eisdem ad vicarios nostros in spiritualibus, seu locorum commissarios, ablegent, qui eruditionem, mores, & fidei sinceritatem in eis accurato examine explorent, eoque quid in scholis tam ad eruditionem, quam ad mores juventutis erudicandos, conducibile potissimum privilegium, pro cuiusque loci ratione, diligenter admonerent, sine quorum testimonio (quod scripto his, quos dignos judica-

verint, exhibeant) quemquam alicui scholam praefici omnino prohibemur.

XCVII.

Quamvis jam olim multis conciliis provincialibus, velut Fritzarientis domini Gerardi, & aliorum archiepiscoporum Moguntinensium, super testamentorum ordinatione cautum sit, quibus omnino suum robur manere volumus; videmus tamen hac temporum licentia plerasque morientium voluntates locassum recidere, defunctorumque substantiam contra ipsorum legitimam voluntatem interverti, a testamentariis praesertim, & quibus pro officio compete- bat ratum servare defuncti arbitrium: statuis, ut qui deinceps nominati fuerint testamentarii, quamprimum & ante omnia ipsius defuncti hereditatem sive substantiam coram notario & testibus fide dignis conscribant, & in inventarium fideliter redigant; omnimodamque morientium voluntatem, arbitrium & ordinationem, intra debitum tempus executioni demandent & exequantur, de quo ordinario aut ipsius commissario rationem faciant. Quod si quis infideliter agens hujus nostrae constitutionis transgressor repertus fuerit, pro ordinarii arbitrio, aut alias condigna poena, pro excessus qualitate, plectatur.

XCVIII.

Magnus abusus est, cum ad rerum temporalium & mox periturarum conquirenda lucra, sex diebus homines intendant, ad regnum caelorum, ejusque justitiam inquirendam, septimum diem destinatum, ne cum quidem a profanis negotiis liberum execranda hominum avaritia relinquant. Cui nos improbus hominum cupiditati modum ponere volentes, serio prohibemus, ne in posterum in locis nostrae provinciae subiectis diebus dominicis, aut praecipuis ecclesiarum festivitatibus, mercato (nisi forte earum rerum, quae ad usum quotidiani victus necessariae sunt) exercentur, aut ne subditi nostri ulli operi servili, quod sine evidenti detrimento dilationem sustinere potest, manu admoveant; sed dies dominicos & festivos spiritualibus lucris conquirendis, & saluti animarum procuranda, adeoque pietatis & divini cultus exercitiis, impendant. Quam nostram constitutionem, nisi magistratus locorum, quorum ea potestas est, sub gravibus poenis ita observari curaverint, ipsos magistratus, debita admonitione praevia, sententiam excommunicationis incidere, & ubi ad nostras temporales jurisdictiones pertinent, insuper aliis poenis, pro nostro arbitrio, puniri volumus.

XCIX.

Multis constitutionibus imperialibus cautum est, ne quis librum aliquem sine certo auctoris & loci, ubi excusus sit, nomine, aut qui per commissarios, qui per loca haec rei curanda destinati sunt, comprobatus non sit, vel excudat, vel excusum vendat. Quam ordinationem renovantes, inhibemus ne quis tales libros in nostris ditionibus vendere, aut emere, aut donare, aut occulte quovis modo aliis obtrudere, aut omnino apud se retinere audeat: officialibus nostris, tam ecclesiasticis quam secularibus, injungentes, ut in eam rem acri diligentia invigilent. Et si quos librorum vel excutores, vel venditores, aut do-

pro.

ANNO CHRISTI 1549

prehenderit, supra librorum confiscationem, A etiam poenis in multis recessibus imperialibus constitutis, sine remissione astant.

C.

Pacem, tranquillitati ac honestati clericorum conseruare volentes, decernendum duximus, ut quicumque clericus alium clericum probrii, maledicti aut conuictis inceperit, sub duorum aut trium testimonio, ab omni proventuum ecclesiasticorum perceptione per unum mensem suspendatur. Quod si manus alteri clerico violentas, citra tamen vulnus, attulerit, iam dictam poenam sustineat duplicem. Si vulnus intulerit, ultra poenam excommunicationis, quam ipso facto incidit, ac quatuor menses tali fructuum privatione mulctetur. Si membrum aliquod mutilauerit, aut inutile reddiderit, omni beneficio ecclesiastico sit ipso facto privatus. Nihilominus etiam in omnibus iis casibus, juxta diocesani arbitrium, laeso satisfacere cogatur, & pro delicti gravitate a diocesano, si videbitur, etiam grauius puniatur. Illud superioribus comminationibus duximus addendum, si lingua petulantiam aut violentas manus in praesulum intorserit, in tribus prioribus casibus supra memoratis ubique poena duplicatione grauandum esse; salvo tamen iure quod vim vi repellere permittit. Similiter clericos, si aut iurgis, aut armis contra laicos contenderint, per praesulos suos, pro excessuum gravitate, irremissibili poena decernimus ac mandamus plectendos.

CL.

Ex concilio Trulatenf.

Sortilegia, quae ad injuriam sacrae religionis nostrae detestando malorum demonum commercio exercentur, omnibus Christianis prohibenda; in clericis vero omni poenarum acerbitate coerceda censemus: proinde clericum sortilegum protinus ab omni functione ecclesiastica & ordine removendum, & excommunicationis sententia censum alligandum: a qua, nisi in articulo mortis, a nemine, quam a suo diocesano, aut a summo pontifice, seu legato ejus ad id potestatem habente, absolvi debet. Et si incorrigibilis esse pertererit, ad monasterium arctum, pro agenda poenitentia, detrodatur, aut prolus obijciatur. Laici vero ab hac arte execrabili publicationem bonorum suorum, aut peruicacia eorum exigente, perpetua captiuitate, aut grauiore etiam animaduersione, coerceri debent.

CII.

1. cor. 3.

Ministris ecclesiarum, qui sacris functionibus operam suam addiderunt, nihil aequo conuenit, quam vitae castimonia: intolerabileque videtur, quod contra conciliorum sanctorumque patrum auctoritatem passim concubinis adhaereant. Quis enim in ministrorum Dei collegio patitur talem, quem Paulus hominum consortio indignum iudicat, cum quo etiam ne cibum quidem sumendum cuiusque diocesis episcopalis specialiter desuper habitam decretis, de dimittendis concubinis, agris paruerunt: ne in huiusmodi scandalo & sordibus volutari diutius permittantur, quibuscumque locorum ordinariis injungimus & serio committimus, ut secundum canonem praecipit, & praecipue Basileensis concilii definitionem, concubinariorum huiusmodi corrigant atque

emendant, easque mulieres, qui citra scandalum atque offendiculum retineri non possunt, extra viciniam, ne commercii facultas aut suspicio remaneat, amoveri procurent: Qua in re, cum saepe compertum sit, facilius ab initio malis resisti, quam semel in ea demersum rursus erigi atque emergere, omnino praesulis intendendum praecipimus, ne patiantur juniores clericos perniciose cohabitatione irretiri; a qua deinde extricari facile non queant: ecclesiasticis etiam magistratibus, juxta praesuli concilii decretum, ne ullo sub pacto, compositione, aut spe cuiuscumque questus, tales quouis modo tollerent, aut dissimulent, penitus interdicentes; & si opus sit, ut brachium saeculare in hanc rem implorent, injungentes.

ANNO CHRISTI 1549

CIII.

Excommunicationem, qua nulla poena major esse potest, caute ab officialibus nostris, & non nisi ex inevitabili necessitate, & propter manifestam contumaciam, in quemquam intortari volumus, ideoque officialibus nostris, & praesulis omnibus, qui alioqui excommunicandi potestatem habent, mandamus, ne sententiam excommunicationis, nisi competenti admonitione praemissa, & in praesentia fide dignorum hominum, (ut, si necesse sit, testimonio eorum comprobati queat) promulgare praesumant. Qui aliter excommunicationem in quemquam promulgaverit, & admoitum errorem suum non revocaverit, per mensem ab ingressu ecclesiae sit exclusus, & si a se excommunicato omnes expensas, quas talis excommunicationis occasione necessario fecit, restituere cogatur.

Ex concilio Trulatenf.

CIV.

Et ut timoratis conscientis subveniamus, & scandala excludamus, generalis synodi Basileensis constitutionem volumus observari, qui decernit, quod nemo deinceps a communione cuiusque, in sacramentorum administratione vel receptione, aut in aliis quibuscumque divinis, vel extra, praetextu cuiuscumque sententiae, aut censurae ecclesiasticae, aut suspensionis vel prohibitionis ab homine vel ab iure generaliter promulgatae occasione, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut ecclesiasticum interdictum observare; nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura ecclesiastica huiusmodi, fuerit vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, aut locum certum aut certam, a iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse; aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constituerit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere vult juxta canonicas sanctiones: per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos & interdictos seu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. Cum humana fragilitas in omnibus actionibus, & praesertim in iis quae pietatis sunt, si ope divina non adjuvetur & dirigatur, sine fructu desudet, praesenti constitutione duximus ordinandum, ut in posterum per omnes totius provinciae ecclesias, quoties in illis multitudo fidelium convenerit, sicut peccationes ad Deum, pro Spiritus sancti gratia, ad salutarem harum constitutionum provincialium observantiam, impetranda. Similiter pro summi pontificis, imperatoris ac regis Romanorum incolu-

Ex concilio Basileensi.

ANNO
CHRISTI
1440.

mitate & felici gubernatione, & pro omnibus
qui ad utriusque regiminis gubernacula in orbe
Christiano praesident, ut quietam & tranquillam
vitam agamus in omni pietate & castitate. In
ipsa vero sacri missae celebratione alternis die-
bus pro peccatis & pro pace, sive in ipso sa-
cro collectam pro suffragio, sive post illud an-
tiphonam cum collecta pro imploranda Dei mi-
sericordia, devote recitari aut cantari volu-
mus. Quam rem discretioni praetorum pro
loco & temporis conditione committimus cu-
randam.

Quo vero supradicta omnia & singula accu-
ratore cura observentur, & ad excusationem
ignorantis nullus locus relinquatur, ordina-
mus & precipimus, ut praesentium constitu-
tionum liber apud metropolitanam, cathedra-
les, & collegiatas ecclesias in choro aut capi-
tulis, similiter apud parochiales ecclesias ido-

neo loco, fabrica sumptu comparatus, habeat-
ur, ad quem omnibus quorum interest pateat
accessus.

Postremo cum his praesentibus nostris con-
stitutionibus, omnes etiam generalium conciliorum
constitutiones & decreta, similiter omnia
& singula alia statuta provincialia in con-
ciliis provincialibus, sub nostris praecessori-
bus celebratis edita, quorum in his nostris
constitutionibus etiam nullam mentionem fe-
cimus, in suo vigore permanere volumus, &
ab omnibus nobis subjectis, qua quemque parte
attingunt, pro confirmatis & authenticis
signosei, haberi & observari districte precipi-
endo mandamus; sacrosancta Romanae ca-
tholicae & apostolicae ecclesiae iudicio, cuius
auctoritatem omnibus salvam conservari volu-
mus, haec omnia cum debita obedientia sub-
mittentes.

ANNO
CHRISTI
1440.

C O N C I L I U M T R E V E R E N S E I I

A U C T O R I T A T E J O A N N I S A R C H I - E P I S C O P I

Treverensis indictum in causa fidei & morum anno domini MDXLIX.
tempore Pauli papae III.

Decreta Concilii Provincialis Treverensis, presidente reverendissimo in Christo patre ac
domino domino Joanne archiepiscopo Treverensi, sacri Romani imperii per
Galliam & regnum Arelatense archicancellario, principe electore, &c.
celebrati anno Jesu Christi MDXLIX.

Joannes Dei gratia sancta Treverensis ecclesia archi-
episcopus, sacri Romani imperii per Galliam re-
gnumque Arelatense archicancellarius, & princi-
eps elector, ad perpetuam rei memoriam.

REM omnino non novam aggredimur, ne-
que per viam insolitam ambulamus: verum
orthodoxorum patrum & praedecessorum
nostrorum vestigiis tritam ingredimur; sincero
corde semper affectantes, ut universum clerum
& gregem nobis commissum usquoquoque lu-
stremus & contemplemur, atque salubris studii
vigilantia in hoc sedulo incumbamus, ut eam
more boni pastoris, (quantum nobis ex alto con-
ceditur) pura & sana evangelicae veritatis doctri-
na pascamus & reficiamus, ut cum universalis &
tremendi iudicii tempus ingruerit, & pastor ille
pastorum gloriosus in maiestate sua apparuerit,
ad cuius laudem hanc nostram functionem obire
cupimus, de muneris impositi administratione
eum lucro & ex voto respondere valeamus. Hac
igitur occasione provocatos nos, & diligens cura
& paterna sollicitudo exstimulat, ut circa nostro-
rum subditorum statum & vitam probe instituen-
dam indefesso studio ac labore advigilemus: ut
que ex hac animi nostri promptitudine, ipsis pia-
rum rerum cultus in dies magis ac magis crescat
pariter & placeat, ipsorum onera & gravamina,
pro huius temporis iniquitate, inter manus in mo-
rem hydris enascentis, imminuantur, cessent, si-
niantur, tollantur, atque tranquillitatis & pacis
optatus portus, velut in alto navigantibus aperia-
tur; id quod tum demum recte consequi credi-
mur, cum sinistris eventibus viam pracludimus,
vitiis & malorum materiam referamus & no-
nta disseminantes, ad optima quaeque promovenda
animum applicamus.

C Quapropter horum nostrorum statutorum edi-
tione, tum antiquorum renovatione & expla-
natione, tum poenarum comminatione impios
& orthodoxam ecclesiam hostes ab infelici suo
proposito deterreamus & depellamus: ut in
quibus virtutis zelus & ardor ad emendatio-
nem nihil proficit, eos saltem honeste disci-
plinae severitas atque poenae rigor retrahat &
coerceat. Hanc quondam felicitis recordationis
Balduinus archiepiscopus Treverensis, & alii
praedecessores nostri, pro subditorum utilitate,
pro libertate ecclesiae & ministrorum ejus,
quamplurima statuta synodalia & provincia-
lia, non minus utilia quam necessaria edide-
runt, promulgarunt, publicarunt, & poena-
rum adjectionibus, prout opportunum visum
fuerat, provide & consulte vallarunt. Quae nos
omnia de consilio & consensu capituli ecclesiae
nostrae metropolitanae Treverensis, & nuntiorum
seu procuratorum aliorum, reverendi domini Ni-
colai episcopi Verdunensis, & nuntiorum seu pro-
curatorum reverendissimi domini Joannis tardi-
nalis de Lotharingia administratoris Metensis,
& reverendi domini Tonsani episcopi Tullen-
sis, suffraganeorum nostrorum, in praesenti con-
cilio provinciali congregatorum, quatenus per
infra statuenda expressis non fuerint revocata
& cassata, approbamus & innovamus, atque
in suo robore permanere volumus, & eadem
antiqua statuta provincialia, atque ea nova,
quae nos in praesenti concilio pro temporum ac
rerum necessitate statuimus & ordinamus, ut
per totam nostram provinciam Treverensem fir-
miter & inviolabiliter, prout statuuntur, pu-
bliceantur, teneantur, & observentur, firmos
decernimus.

ANNO
CHRISTI
1547.

De fide orthodoxa catholica & apostolica ecclesia
fideliter & firmiter tenendo.

ANNO
CHRISTI
1547.

I.

Quando vera in Jesum Christum fides funda-
mentum est & petra illa, de qua salvator
notus dixit, super eam edificandam esse eccle-
siam suam, adversus quam inferorum porta nun-
quam prevalebitur essent, (prevaleant autem,
si ecclesia errare pernicioso possit, aut docere no-
xia) lateri oportet ecclesiam in fide & veritate ra-
dicatam & fundatam errare non posse. Nam &
in consensu est, testantibus nimirum sanctis ec-
clesiam patribus, ac re ipsa clamante, Christi
apostolos Petrum & Paulum Dei sanctam evan-
gelium, in sanguine quoque ipsorum signatum,
Romanam ecclesiam reliquisse, atque in illius fidem
ecclesiam omnes, qui ubique sunt fideles in toto
orbe terrarum, religiose consensisse, atque so-
licitate sacramenti consideratas & conjunctas es-
se. Itaque eam ad nos per episcoporum suc-
cessionem perpetuo continuata ea fides pervene-
rit, non dubitamus hanc unam eandemque esse,
atque adeo veram fidem, quae ab Apostolis
ipsis in veritate est tradita, & usque nunc re-
ligiose semper custodita, & in catholica ecclesia
semper conservata. Nihil proinde aliud creden-
dum, tenendum, aut docendum est, nisi quod
sancta Romana tenet & docet ecclesia, om-
nium confessionum ecclesiarum mater & ma-
gistra. Eam vero, qui a fide catholica & Ro-
mana ecclesia recedit, necesse est a veritate &
capite desistere. Hortamur itaque & in domi-
no obtestamur omnes & singulos clericos &
laicos, nobis metropolitico jure subiectos, ut
tenaciter & indivulsa adherant, non solum his
quae in divinarum eloquiorum canone expressa
sunt, verum etiam his quae ecclesia sancta
catholica habet, & quae omnium orthodoxorum
consensu probata & recepta sunt: neque ulla ra-
tione aut persuasione a veritate fidei, ecclesiae &
evangelii quod acceperunt, & in quo stant &
salvantur omnes gentes, avelli se patiantur, sed
in eo quod haecenus pie & recte docti sunt &
crediderunt permanent.

De predicatibus verbis, quos missi esse
oportet.

II.

Hoc habet apostolica ecclesia, ut nullas nisi
missus predicet: sic Christus non nisi missus
predicavit, ipse apud Isaiam testante: *Spiritus
domini super me, eo quod audivit me; ad evan-
gelizandum pauperibus misi me.* Neque item
ipsum praecurser, de quo scriptum est; *Fuit ho-
mo missus a Deo; sed nec apostoli hoc fecerunt,
nisi mandato a Christo accepto: *De, Ecce ego
miso vos.* Proinde nos evangelica & apostoli-
ca regula innitentes, statuis, & precipimus,
ne quisquam posthac, etiam quacumque reli-
gionem professus, publice predicare presumat,
nisi ab episcopo ordinario, vel ejus vicario, ad-
missus fuerit. Et si quis etiam religiosus apo-
stolica sedis privilegio nitatur, tenebitur no-
bis, aut vicariis nostris, de hoc fidem legitimam
facere. Laici vero procius interdiciamus, ne
predicandi officium usurpent, aut occulta con-
venticula faciant, & sacerdotum simplicitatem
eludant. Et si forte necessitas postulet, ut sa-
Conc. Gen. Tom. XXXII.*

A
credos tamquam inutilis & indignus a curia gre-
gis debeat removeri, servato ordine juris, de
hoc agendum est apud episcopum, ad ejus
officium tam deservitio quam institutio sacer-
dotum pertinere dignoscitur. Omnes vero &
singulos, aliter quam praescriptum est publice
vel privatim praedicationis officium usurpare
presumentes, praesentis statuti rigore excom-
municacionis vinculo incedamus, & excommu-
nicacionis declarari publice mandamus: & nisi
resipuerint, alias competenti potius a nobis aut
nostris suffraganeis, vel locorum ordinariis,
placandi sunt.

Non quivis admittendi sunt, etiam si presentati
fuerint.

III.

Quando non parum refert, quis qualiter sit,
cui alios instruendi & docendi potestas tradita
est, probandi primum & explorandi sunt futuri
concionatores, a quibus & quomodo instructi
sunt, ut peregrinis forte & haereticis doctrinis
imbuti, non satis perspecti recipiantur in ovile
Christi, ad gravem dominici gregis perniciem.
Attamen non tam eloquentiores quam sapientio-
res, neque tam argutiores quam meliores eli-
gendi sunt, modo gregi sana doctrina palcendo
non sint procius idonei. Imo tanto magis al-
quoties cavendus est is qui eloquentia pollet,
quanto plus ob eloquentiam, dum recte di-
cere & docere existimatur, nocere & fallere
potest.

Vicatus & admissus quid pro concione docere
debeat.

IV.

Missi & admissi verbi praedicatoris in hoc toti
incumbant, ut verbum veritatis recte & bona
fide tradant, tamquam dispensatores multiformis
gratis Dei, omisso his quae a paritate evan-
gelii aliena sunt, vel supervacanea, vel parum
edificantia: sed nec opinabilia ac dabis pro-
certis & receptis asserere audeant. Ab Apocry-
phis abstineant, & quae ecclesiae occurrunt esse
decrevit, de suggesto non promulgant: Co-
micas, aniles, & interim oblianas fabulas, &
quae risum moveant citius quam lacrymas pro-
pter peccata, populi auribus non ingerant. Et
omnis odii, invidiae, insectacionis, questus,
ambicionis, & consullibus nequam affectibus,
sincere & pacifice evangelium pacis annuntient,
metuis convitiis se non proclindant, nec alius
alium pro concione impugnet. Sed si quis al-
terum haereticum, vel perniciosum errorem, aut
aliud quidpiam, quod plerum aurium sit offen-
sivum, distulse deprehenderit, episcopo, aut il-
lius vicario, aut inquisitori apostolico, vel offi-
ciali loci, ordine etiam servato evangelico, si-
gnificet. Et cum catholicis traditionibus tamquam
arctissima quaedam Christianae religionis & pa-
cis vincula conservare & custodire omnes ex
aquo docent, neque debitemus traditiones &
consuetudines universales, praesentem eas, quae
per orbem tota frequentat ecclesia, ab apostolis
in ecclesia suam transfusus, vel a generalium sa-
croorum concilio summo auctoritate productas, nos
eas simili religione, quae in quosdam scriptores
praescribit auctoritas, ut observentur decuti om-
nino mandamus. Quo vero per loca vel regio-
nes

Ppp

ANNO
CHRISTI
1549

res nostras dimittis vel provocas vasionem, eas quisque observat ad edificationem morum & fidei. Ac ne quisquam temere contra eas de suggesto rogationem facere presumat, mandamus episcopis provinciarum nostrarum, & officialibus nostris, ut si qui ritibus ecclesie antiquandis vel novandis privata auctoritate studere comperti fuerint, in eos severiter animadvertant. Quare qui pasceudi gregis dominici curam susceperunt, ea potissimum doceant, quae ad tranquillitatem & piam concordiam facere, & ad captum raris, populi accommodata esse cognoverint. Cujusmodi est simplex explanatio symboli docem preceptorum, sacramentorum & ceremoniarum ecclesie, orationis dominice; item cohortatio ad poenitentiam, in qua Christi servatoris compemorent beneficia, ac penas nunquam simendas, quae in malo obstinatis paratae sunt, ob oculos ponant: sed ne misericordiam desperent, rursum tublevent ac solentur. Cessantes ac torpentes excitent: animo dejectos in spem erigant; voluptuariis, resque mundi admirantibus, vite brevitate, & aeternis ignis cruciatibus, subinde ingerant: ut saltem futuris malis territi peccare desinant, atque ad meliorem frugem se recipiant: nec non populo omnino persuadeant, non quamlibet fidem qua in Deum creditur, sed eam demum salutiferam fore, qua apostolo teste, per dilectionem operatur: sic ad bona opera sedulo hortentur, & praesertim ad opera misericordiae: patres ac matres familias, ut proles ad familiam Christiane educant, graviter & continue commonefaciant, atque ut adulti consueta & ordinaria jejunia, quadragesimae videlicet, & quatuor temporum, & vigiliarum, infringere non praesumant; plebem admovent, & ut frequenter, vel ad minus in quadragesima, in initio ejus, vel ante medium, ad confessionem veniant: & si non saepe, saltem in paschate corpus domini recipiant, si velint inter catholicos reputari. Sanctorum religiosam mentionem subinde faciant, animosque Christi fidei illorum exemplis incitent, confirmant, & intercessionem consolentur. Doceant quoque veras sanctorum reliquias reverenter habendas. Contenti sint evangelia & lectiones, quibus in dominicis & festis diebus ecclesia utitur, interpretari populo, & ex his sermonem & doctrinam ad edificationem populi formare.

De cultu divino diligenter & religiose exequendo, deque disciplina chori observanda.

V.

Deus etsi Spiritus sit, non tamen internis tantum affectibus fidei, spei & caritatis, verum etiam externis actibus colendus & adorandus est, ut cor & caro exultent in Deum vivum. Est enim externus cultus signum ac manifestatio quaedam cultus interni: qualis est laus communis, & orationes publicae, quae per ecclesiam ministris ex persona totius populi fidelis Deo offeruntur, quo alii quoque (quatenus per ipsorum occupationes licet) ad laudes Dei & gratiarum actiones excitentur. Neque enim ecclesiasticis melodiam sua deest energia, id quod Augustinus testatur, referens, Ambrosium Mediolani cantum instituisse ecclesiasticum, secundum morem ecclesiarum orientalium, cumque cultum celebrari coepit magno studio fratrum, hymnos & psalmos canentium: quos etiam ceterae ecclesiae imitatas sunt. Sed & ipse Augustinus

Lib. 8. cap. 7.

A quantum ecclesiasticis fuerit canticis affectus, his verbis testatur: Quantum fieri, domine, in hymnis & canticis tuis, suave sonantis ecclesiam vocibus acriter commotus? Voces ille insuabant auribus meis, & eliquabatur veritas in cor meum, & ex ea astuabat affectus pietatis, & currebant lacrymae, & mihi bene erat cum illis. Beatus rursus: Cum reminiscor, inquit, lacrymas, quas in primordio fidei meae fudi ad cantus ecclesiae, & nunc quoque commoveor, non cantu, sed rebus quae cantantur, cum liquida voce & convenientissima modulatione magnam hujus instituti utilitatem rursus agnosco, magisque adducor consuetudinem approbare in ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat; Haec cum ita se habeant, hortamur omnes & singulos clericos, ut omnes pariter convenienti modulatione, consona denique voce, debitum Deo cultum, nocturnum & diurnum devote & religioso exhibeant & exequantur, eo modo, his ritibus & ceremoniis quibus hactenus usa est ecclesia, & a sanctis patribus est traditus, atque a majoribus nostris observatus.

De horis canonicis.

VI.

C Omnes, qui horis canonicis persolvendis deputati sunt, dent operam, ut collectis animis, quoad fieri potest, debitum pensum absolvant: nec ita se habeant, ut dum voce psallunt quidvis potius quam Deum animo cogitare videantur, semper caventes, ne propheticum illud audiant: *Labii quidem mei honorant, cor autem circumlonge est a me.* Quid autem est, voce quidem psallere, mente autem domum aut forum circumferre, nisi homines fallere & Deum irridere? Grave admodum est quod scriptura dicit: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.* Statuimus proinde ut laudes divinae per singulas horas non cursim ac festinanter, sed tractim servatis intervallis decentibus, ratione dierum festorum, a profestis intermedis secedentium, habitus reverenter & alacriter absolvantur, nequaquam sublato in alterum clamore, ne vel insanire, vel animi lascivia gestire videantur potius, quam fervore spiritus exultare, semper versiculum decantatissimum animo volventes.

Nec clamans, sed amans cantat in aure Dei: Audit enim ille vocem cordis, sine qua sonum oris contemnit. Quare videndum est, ut qui spiritu psallunt, & mente psallant.

E Caveant item qui aliis occupati negotiis extra chorum horas privatim legunt, ne somnolente aut truncatis verbis, aut intra fauces compresso spiritu preces demurmurare, vel, ut Ethanicus quidam ait, rabiosa silentia rodere videantur, sed articulate, distincte, dilerte, & cum attentione integre omnia pronuntient.

Ne qua item occasione in diversa rapti desint officio suo, distinctius prohibemus, ne decambulando horas dicant, sed in locum aliquem orationi aptum tantisper concedant, ne mentis evagatio, quae ex tumultuaria decambulatione nasci solet, fructum orationis interceptat.

Nullus item, dum canonicas preces in templo publice cantantur aut leguntur, audeat privatim ibidem aliquid legere, ac ne horas quidem canonicas absolvere, sed concinat, ac una cum fratribus Deum honorificet. Contrarium qui secerit tamquam abrens habeatur.

De his

ANNO
CHRISTI
1549
Ibidem cap. 6.

ANNO
CHRISTI
1549.*De his qui, dum sacrosunt, per templa vagantur,
profana miscetas colloquia.*ANNO
CHRISTI
1549.
p. 7. partem.

VII.

Quicumque tempore, quo divina peraguntur, spatium in ecclesia, vel circa eam deambulare, simul & otiosis fabulis vacare, comperti fuerint, tamquam absentes pro die illo habeantur. Et si semel admoniti non desisterint, sed pertinaces fuerint, graviolem subeant penam arbitrio praelatorum, aut eorum vices gerentium, insignendam. Quos & ipsos hortamur, imo eis districte injungimus, praesertim in metropolitana ecclesia nostra Treverensi, & in cathedralibus suffraganeorum nostrorum, tamquam insignioribus & frequentioribus ecclesiis, ut nulla ratione patiantur divina officia quorumcumque colloquiorum, confabulationum, deambulationum, aut canum, avium, morionum, & similibus strepitu, garritu & latratu, sive a laicis perturbari, aut irreverentia affici. Sed nec ipsi praelati, quorum maxime interest removere scandala, atque ea quae verbis impetrant facto & exemplo confirmare, in iis sese culpabiles reddant, neque in correctione subditorum suorum negligentes se exhibeant, & quod nullus in peccatis exultationi locus relinquatur, praesentis decreti tenore in irritum revocamus & annihilamus omnia statuta, ordinationes consuetudines & privilegia exemptionum quibuscumque ecclesiis, militiis, hospitalibus, locis & monasteriis quorumcumque ordinum, quacumque auctoritate & qualitercumque concessa, quae reformationi praedictorum abusu, & correctioni perverforum morum adversantur, aut in mora sunt, ut contra personas & loca praedictarum ecclesiarum, ordinum, domorum, militiarum, hospitalium, monasteriorum, sine omni exceptione ad correctionem seu emendationem procedi non possit aut valeat. Cujus executio in casu negligentiae a capitulis ad praelatos, & praelatorum negligentia intercedente, ad officiales, vel vicarios locorum, aut eorum superiores devolvatur.

Quo tempore quisque in choro esse debeat.

VIII.

Majorum nostrorum vestigia sequentes, & auctoritati sacrorum generalium conciliorum innitentes, ut cuncta in domo Dei ordine fiant, volumus, ut in metropolitana nostra Treverensi, & in omnibus cathedralibus & collegiatis ecclesiis civitatis, dioecesis & provinciae nostrae Treverensis, habeantur duae tabulae, quarum una habeatur aut ponatur in aut circa chorum; in qua disciplina observanda descripta sit: ex cuius tenore satis liqueat, quando & qualiter quis horis canonicis interesse debeat. Ad cuius disciplinam observantiam, praelati cunctos sibi subditos rigore commoneant & compellant. Et si alicubi haecenus erecta non fuit aut deperdita, eam rursus erigi & describi jubemus. Secunda vero tabula locabitur & ponetur in sacratio, aut alio loco convenienti: in qua quid ab unoquoque canonico, vel alio beneficiato legendum cantandumque sit singulis diebus & horis per hebdomadam, scribatur: hic negligentiam committens pro modo delicti corrigatur. Nolumus autem, ut collegia canonicas preces in templis persolvere aut sacra facere, vindemiae aut

Conc. Gen. Tom. XXXII.

A aliorum negotiorum & secularium occupationem praetextu omitant, non obstantem quacumque consuetudine: sed ita rapiantur onera, ut dum alii temporalia procurent, alii orationibus & publicis precibus vacent. Et si alicubi hoc fieri non potest, saltem hebdomadarius pro tempore, praesentibus aliis quotidie, durantibus vacationibus vindemiae libus canonicas horas in choro saltem legendo persolvere curabit. Ita tamen, ut dominicis diebus, & apostolorum festis Tertii, Sexti, Vesperae & Completorium cantentur, & summum sacrum fiat. Statim insuper & ordinamus, ut deinceps capitula, actus & tractatus capitulares, tantum profectis seu ferialibus diebus teneantur. Sed nec in iis, sub missa, vespere aut completorio indicantur, aut teneantur. Quinimo, ut omnes missae inter sint districte mandamus. In aliis vero, si sobrietas necessitas, aut evidens ecclesiae utilitas postulet ut capitulum teneatur, decanus indicabit dilationem seu moram capituli & actuum capitalium non carere periculo, & propterea sub praedictis horis tractandum & agendum esse. Et si in his secus actum fuerit, tam indices quam interficientes residentia & praesentis pro illa vice carebunt, quinimo omnino uti absentes his horis reputabuntur.

De missa officio rite peragendo.

IX.

Hortamur, ut sacrosancam illam actionem, in qua sacrificium precii nostri, corpus scilicet & sanguis Christi veraciter offertur pro vivis & defunctis, summa religione & devotione sacerdotes peragant; ac quoties datur sedulo frequentent & celebrent eo modo, & his ceremoniis, seu ritibus observatis, quos haecenus Romana & occidentalis servavit & hodie servat ecclesia.

Dum sacerdos sacrum facturus in sacratio cum ministris induitur, nemo inibi confabulari praesumat, unde vel ipsius, vel ministrorum devotio interturbetur. Egreddenti sacratio ad altare, vel revertenti post sacrum omnes assurgant; similiter & ministris, dum sacris induti, lecto evangelio, epistola aut homilia, praetereant.

Dum sacerdos sacrum facturus confessionem ex more praemittit, ministri nequaquam dent operam accendendis luminariis, aut aliis rebus mentem avocantibus; sed adsint sacerdoti confessionem persequentes, & pro se invicem ecclesiae nomine orantes.

Veterem canonem instaurantes, prohibemus, ne quis sacerdos missarum solemnium publicam celebrare praesumat, nisi ad minus duobus praesentibus. Quod si in privata missa commode fieri non potest, ad minus adsit unus, qui respondentis locum suppleat; sed ita, ne sit proles illegitima, quam omnino, patre celebrante, altari adstare prohibemus, multo magis concubinam, si quam habuit.

Et jejunus quilibet celebret, & velato capite altari assistere, aut ita illud accedere nullus omnino praesumat. Quae & diaconos & subdiaconos observare mandamus: si quis temere contrarium facere praesumpserit, excommunicationis vinculo innodetur.

In missa publica & summa praefatio & oratio dominica non debent privatim dici aut abrumpi. Ita & symbolum, epistola, & evangelium,

ANNO
CHRISTI
1549.

lium, integre, distincte, & clare cantari debeat. Neque ferendum est, ut chorus verba sacerdotis vel subdiaconi, mox in ipso lectionis vestibulo interruptens, aspiciatur graduale, tractum, vel Alleluja, quasi scilicet hoc satis, si adstantes sciant cujus sit lectio aut epistola.

Dum evangelium cantatur in summo sacro, expedit dare signum per campanam, ut existentes in vicino laici ad elevationem dominici corporis & sanguinis iuventur.

In elevatione corporis & sanguinis Christi, & post, usque dum cantatur Agnus Dei, sileant organa. Nulla cantetur antiphona, neque pro pace, neque adversus pestem, aut mortalitatem, sed sileter pro se quisque, aut flexis genibus, aut prostratis humi corporibus, passionis ac mortis Christi commemorationem faciat, ac redemptori gratias agat, pro beneficiis per mortem ipsius largissime acquisitis.

Statim insuper, imo antiquorum patrum statuta innovamus, ut sub summo sacro nulli sacerdotum liceat eodem in templo sacram rem facere, sed privatas missas ante absolvent, ut omnibus ad publicum sacrum convenire sit integrum, & chorus plenus & collectior plenior ac purior Deo cultum exhibeat.

Et si optare potius quam sperare liceat, adesse quotidie aliquos, qui eucharistiam accipiant; volumus tamen, ut sacerdotes ad frequentationem huius mysterii, & sacram communionem laicos adhortentur; nec tamen ideo sacerdotes a quotidiano sacro desistere oportet, quod desint qui cum sacerdote sacra faciente mens dominice quotidie sacramentaliter communicent.

Ordinamus præterea, ut per singulas dioceses nostræ provincie missarum officia decantentur & legantur, prout in missali ordinatio uniuscujusque diocesis ordinatum est. Et si qua diocesis proprio ordine missalis caruerit, ad modum nostræ Treverensis ecclesie missali utatur: neque alicui publice aut privatim alienis missalibus uti licebit. Idem & de breviariis observari volumus.

De moderandis feriis.

X.

Numerum festorum crevisse admodum videmus, sed calentem fidelium devotionem frigescere: eoque ventum esse, ut bona pars hominum omnia festa negligat, idque impune, nec sine ecclesie dedecore. Pauperes, qui non habent unde alant uxorem & familiam, clamant omnem ferre cessationem damnosam sibi esse. Operæ precium proinde nobis visum est festorum numerum contrahere, quoque effrenas coerceantur, & aliquid detur necessitati pauperum. Itaque hæc festa omnino celebria esse volumus, & pro pastoralis nostri officio solemniter celebranda mandamus & præcipimus, dies dominicos omnes, festum nativitatæ Christi, Stephani, Joannis, & omnium apostolorum, circumcissionis, epiphaniæ, & purificationis, annuntiationis, assumptionis, nativitatæ virginis Mariæ, paschæ cum duobus sequentibus, ascensionis, pentecostes cum duobus sequentibus, corporis Christi, Joannis Baptistæ, Magdalene, Laurentii, Crucis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Catharina, Andree, Nicolai, Thomæ. Et in civitate nostra Treverensi hæc festa patronorum, Maximini, Simeonis, Visitationis, Helene, Paulini, translationis Materni, & Eucharie. Et in singulis civita-

tibus, opidis, & parochiis, dedicationis festa, & patrocinia celebrari mandamus. Ceterum dies Innocentium, cinerum, pascheves, cæne dominicæ, sabbati magni, Marci, tres Rogationum, commemorationis animarum, & omnes reliquos dies stationum, quos ecclesia nostra Treverensis in diebus aliorum patronorum, vel pro specialibus rogationibus ab antiquo introductis, in civitate nostra Treverensi vel ejus suburbio observatis, usque in meridiem ferari volumus, ita ut factio sacro, cuique ad labores aut negotia sua redire liceat. Simili ratione in cathedralibus & diocesis suffraganeorum nostrorum, quibus tamen arbitrium suum in hoc relinquimus, & in aliis locis & parochiis diocesis nostræ observanda. Et si quis, sive clericus, sive laicus, in prænomminatis celeberrimis festis, aut in aliis ante meridiem operæ mercenariæ publice vel privatim, aut computationibus, choreis, ludis, aut id genus lascivis & levitatis temere & contumaciter sese dederit aut immiscuerit, ab officialibus nostris arbitraria pro modo delicti, etiam brachii secularis auxilio (si opus erit) invocato, puniri mandamus. Cetera vero festa, quacumque ratione instituta sunt vel recepta, in foro libera facimus. In choro vero & ecclesia eadem festa, prout ab antiquo observata sunt, devote celebrentur: ita tamen, ut historiarum & lectiones parum probata omittantur. Et cum potissimum hæc de causa indicta sint feræ, ut festos dies in Dei laudibus, & gratiarum actione, ac audiendo verbo Dei, populus transigat, curent nostrarum diocesis & provincie, civitatum, oppidorum, & locorum magistratus ac rectores, ut populus prænomminatis diebus festis verbum Dei devote audiant, & divina frequentent. Neque tempore divinarum, & præsertim hora, qua concionatores verba faciunt ad populum, patiantur cives vacantes otiosis fabulis in foro stantes.

De religiosis, monachis & monialibus.

X I.

Religiosos varii nominis & regulæ, simul & pia loca, sancta Romana ecclesia benigno favore semper protecta, specialibus gratiis, privilegiis, immunitatibus, & exemptionibus decoravit: ea omnia nos per nostram diocesis & provinciam nostram Treverensem nullatenus imminuere, sed magis illibata conservare, & quatenus aliorum jure salvo possumus, augere & extendere in votis habemus & intendimus; sed ita, ne sub ovina pelle gregem dominicam truculentia leprosapacis invadat, & sub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepit, & sub prætextu conversationis evangelicæ spiritus malignus illudat. Cujus rei gratia (præter singulorum ordinum ab ecclesia receptorum regulares institutiones, quas tamquam salutaris ab omnibus & singulis, prout illos respectively concernunt, observari mandamus) varii canones editi sunt, a quibus [quod dolenter referimus] si non ab omnibus neque in omnibus, a plerisque tamen & multis declinatur: non solum in propriis salutis discrimen, sed & in religionis opprobrium, & plurimorum fidelium scandalum, sed & in illius, cui suam integritatem spontanea voluntate devoverunt, gravem offensam. Quapropter quæ in his ab ecclesia & prædecessoribus nostris sancte & canonicè statuta sunt, ut inviolabiliter ab omnibus observentur, serio mandamus & præcipimus.

Et

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1440

Et inter ceteros abusus reformandos curent prelati, abbates, priores, guardiani, simul et monasteriorum visitatores, et alii quocumque titulo nominentur, ne aliqua ante decimum quintum annum, ad probationis annum admittantur.

Item ne quis anno probationis non completo ad professionem recipiatur.

Item receptis sic preceptores idonei deputentur, qui eos in regulari observantia, et divinis officiis non minus quam in literis, et e converso, instituant et forment.

Ad sacros ordines suscipiendos non nisi erate et scientia sufficientes presentent.

Item idonei ad iussum superioris sui, ex-cusatione legitima cessante, se faciant promo-
veri.

Quoque gratis singuli ad professionem recipiantur, nullo accepto precio, nec aliqua facta conventionione: et ne hac sub paupertatis pretextu palliantur districte inhibemus.

Non patiantur abbates, priores, abbatissa, aut priorissa, et suorum monasteriorum monachi aut moniales, honestatis habentis et monachali modestia laxatis, impudenter se secularibus negotiis involvant, aut extra monasteriorum septa deambulent, vagentur, et dilcurrant: et si qua inevitabilis necessitas intercedat, quod tunc nullus egrediatur, nisi honesta subest causa.

Et tunc non nisi de expressa licentia superioris, et cum habito decenti et honesto socio.

Ceteris canonibus de vestitu, cibo, peculio, officio, capitulis, visitatoribus, et correctione monachorum promulgatis, in suo robore permanentibus, volumus, ut omnes abbates et priores, tales diligenter observare procurent, quod iisdem districte precipiendo injungimus.

Moniales vero, quarum sexus fragilior est, nulla ratione vel causa, nisi tanta et talis sit, quod omnino notorie excuset, monasteria sua egredi facultatem habeant; sed et tunc, non nisi cum honesto et decenti habitu, et associata, egrediantur, idque de expressa licentia episcopi, abbatis, visitatoris, aut ab eis potestatem habentis; quam patri confessori pro tempore existenti concedi prohibemus.

Nulli procius inhoneste personarum, nec etiam honestarum, nisi rationabilis et manifesta causa subest, ac tunc speciali licentia illius, ad quem spectat concessio, petita et obtenta, accessus vel ingressus ad moniales pateat. Et quae de clausura in regularibus ordinum constitutionibus mandantur, omnino et illibate teneantur et observentur: ut sic a publicis et mundanis conspectibus separatus servire Deo liberius valeant, et sublata lasciviendi opportunitate, corda et corpora sua in omni sanctimonia diligentius custodire possint.

Prohibemus insuper districte, ne moniales ordinem aliquem professi, confessionem habeant aliam, quam ejusdem ordinis et regulae.

Religiosi omnium ordinum, ut sinistra suspitionis etiam tollatur occasio, quascumque mulieres, et religiosas, et servientes Deo, in ambitum, seu periodum monasterii recipere, aut introducere nullatenus presumant.

Religiosi convivia secularium non frequentent, sed nec facile illos ad convivia invitent,

Conc. General. Tom. XXXII.

nisi necessitas et honestas ad inspectum dignitatem id fundent.

Religiosi moniam non nimium lautam, aut sumptuosam, neque delicis ad luxum exquisitis redundantem, habeant: quam a benedictione aspicere, sacra lectiois postea severo, hymnos et graduum actiones absolvent convenit. Interim a longo accubitu, comestationibus furdis, comotandi studio, a crapula et ebrietate omnino abstinent.

Religiosi, ut omnibus bono exemplo, nullis vero, quantum in ipsis erit, offendiculo sint, honesto predecessorum suorum more, non nudis byrrhis, aut pileis, sed capillis cuculle textis in publico incedant. Et nullatenus ad balnea pomificia, aut alia loca publica intrent; sed nec ad nuptias aut nuptiarum convivia vadant; neque pueros de sacro baptismatis fonte per se vel suspectas personas suscipere presumant.

Insuper statuimus, imo antiquorum patrum canones renovando mandamus, quod nullus monachorum pro lucro terreneo, de monasterio suo extra, nefandissimo ausu aut secularibus negotiis sese immiscere presumat. Itaque religiosos a curibus monasteriorum suorum ad monasteria revocari, et curtes per fideles laicos, seu prebendarios administrari jubemus.

Insuper mendicantium ordinum prelati omnino provideant, ne posthac terminarii elemosynarum partem quovis modo sibi vendicent, sed eas colligentes cum honestate morum, Dei habito timore, omni scandalo semoto, integram ad conventum et in commune conferre et presentare, ad evitandam proprietatis notam, studeant.

De monasteriis non molestandis.

XII.

Licet ex injuncti nobis pastoralis officii debito super eundem gregem nobis commissum mentis nostrae aciem dirigere teneamus, vigilantius tamen et castius agendum decimus in his, ubi subditorum nostrorum majora incommoda et pericula vertuntur. Sane uti ex plurimorum querela didicimus, multibarones, presbiteri, officiales, aut alii nobiles et ignobiles, in transigentibus, aut componendis suis, vel aliorum controversiis et dissidiis, vel simili pretextu, sese cum equis et jumentis in monasteria, vel eorum curtes, aut possessiones conferunt, et hospitio excipi volunt, ut nedum luxus, dissolvenda religionis et monasticum disciplinam, ac turbandorum divinarum inibi in animarum discrimen, et Dei offensam occasio nascatur, verumetiam, ut experientia docti comperimus, nisi provisionis nostrae auxilio succurramus, periculum sit, ne monasteria tandem funditus exhausta depauperentur et collabantur. Nos itaque hujusmodi malo ac innumeris praeterea et diversis tribulationibus et injuriis, quibus sub praefato pretextu religiosi saepe afficiuntur, modicam competentem, quam possumus, exhibere volentes, mandamus omnibus presbiteris et officialibus nostris, ac aliis quibuscumque baronibus, nobilibus et ignobilibus, ut nunc et posthac talia jam praedicta tentare et facere nullo modo presumant, neque sub colore memorato, aut simili, monasteria, aut eorum curtes, infestare aut molestare deinceps attentent.

Ppp 3 Man-

ANNO
CHRISTI
1440

ANNO
CHRISTI
1546ANNO
CHRISTI
1546

Mandamus insuper districtè omnibus & singulis abbatibus, prioribus & religiosis, ne deinceps tales etiam proprio suo consensu recipiant vel admittant. Et si per aliquem prelatum, aut aliam quempiam personam, concessum, vel actum fuerit, animadversione condigna ita cum illo agemus, ut ceteri ab exemplo discant obedire. Et si contra præmissa violentè quispiam sese ingererit, aut indebitè injurias aut molestias monasteriis, aut eorundem personis intulerit, in eisdem presentis statuti vigore excommunicationis sententiam ferimas. Atque volumus quod prelati & religiosi eundem nobis, aut officialibus nostris, publicè significare & deferre nominatim teneantur. Nos vero, aut officiales nostri, extra contra eundem ordine juris servato, usque ad condignam violentiam injuriam, & damnum satisfactionem procedemus, & per officiales nostros procedi mandamus: salvis nihilo minus & in suo robore duraturis omnibus aliis apostolicis, imperialibus, ac prædecessorum nostrorum constitutionibus & ordinationibus, per quas ecclesiis & personis ecclesiasticis in suis libertatibus prospectum est & provisum: quas etiam innovamus, & per nostram civitatem, diocesim, & provinciam Treverensem, inviolabiliter observari mandamus; jure etiam & præminencia patronorum & fundatorum semper salvis & illibatis.

Præterea inhibemus hæc nostra synodali constitutione, ne quis aliquam religionem professus ecclesiarum parochialium gubernacula & curam suscipiat, nisi de nostra vel ordinariorum admissione, subsistente causa legitima, & superiorum suorum voluntate & licentia obrenta: ita tamen, quod per superiores suos revocari possint, ac revocati humiliter obedire teneantur. Et si qui hæcenus aliter admissi sunt, vel assumpti, volumus & jubemus, per officiales nostros, in civitate & diocesi nostra Treverensi, ac per suffraganeos nostros, eorundemque vicarios, pertotam provinciam Treverensem ad superiores illorum remitti, ut dignas deat temeritatis sue pœnas.

Ecclesias vero monasteriis unitas, seu incorporatas, si non tanta intercapedine distant, quin religiosi earundem curam habituri in communis vite regulari observantia & obedientia degere possint, per hujusmodi religiosos provideri & regi, modo idonei sint, permittimus. Si vero vicarios alios, sive in propinquis, sive in distantibus parochiis, perpetuos vel amobiles pro arbitrio constituere velint, hæc non præsumant, nisi per nos, nostros suffraganeos, aut officiales nostros & vicarios, tamquam habiles & idonei reperti & admissi fuerint.

Volumus insuper, quod religiosi ad curam animarum sic admissi, per omnia se parochialibus sacerdotibus, juxta has nostras & prædecessorum nostrorum synodales constitutiones & ordinationes, nec non universales ecclesie & apostolicæ sedis canones in verbi divini explanatione, evangelii prædicatione, divinorum celebratione, sacramentorum administratione, per omnia conforment, & nihil novitatis introducere præsumant.

Mendicantium vero ordinum fratres in verbi Dei propositione & prædicatione, in audiendis confessionibus Christi fidelium, in sepulturis & funeralibus & aliis hujusmodi, se per omnia conforment constitutionibus & ordinationibus apostolicis desuper editis: quas in posterum invio-

Abilitè observari mandamus, sublate penitus potestate, ceteris religiosis quorumcumque ordinum non mendicantium, ad curam animarum, ut præmittitur, non admittis nec receptis, ne eis se ingerant, quod eisdem districtè præcipiendo mandamus: salvis tamen regulis constitutionibus omnium eorundem ordinum.

De casibus vero nobis reservatis, hoc statuimus, ne quis eorum decisionem sibi arroget, nisi a nobis specialiter sibi commissum fuerit. Nos tamen hoc negotium dabimus expertis, eruditis & probatis aliquot presbyteris: prout etiam in similibus casibus suffraganei nostri aliquos per suas dioceses designare poterunt, quibus hoc committant.

In casibus vero non reservatis nullus parochianum alterius parochie absolvere præsumat, nisi de licentia ordinariorum loci, vel ex permissione proprii parochialis sacerdotis, idque non nisi in casibus in constitutione Balduini felicis recordationis prædecessoris nostri expressis. Et religiosi etiam mendicantium ordinum fratres, non obstante quocumque privilegio, in civitate, diocesi & provincia nostra Treverensi præmissa observare debent & tenebuntur. Immo priores, & guardiani, non debent deputare fratres suorum ordinum, ad confessiones audiendas, nisi peritos & prudentes, qui etiam a nobis & ordinariis locorum, & non aliis, (quibus per scripta superiorum nominari & presentari tenentur) admittendi sunt.

Et cum omnes Christi fideles ex constitutione ecclesie semel in anno teneantur proprio sacerdoti confiteri, si quis hoc neglexerit, & in peccate sacram eucharistiam accipere recuserit, (nisi forte de licentia & consilio confessoris abstineat) sic decedens careat ecclesiastica sepultura, & vivus ab ingressu ecclesie arceatur. Proinde in virtute sanctæ obedientie præcipimus ecclesiarum rectoribus, vicariis & capellanis, curam gerentibus animarum, ut omnes hujusmodi rebelles & inobedientes, nobis aut locorum episcopis, & ordinariis, per scripta nominatim indicent, ut vel canonicè puniantur, vel pudore suffulti respiciant. Quamobrem etiam districtè prohibemus omnium ordinum religiosorum, curam animarum non habentibus, ne alicui sacram eucharistiam porrigere præsumant, nisi de expressa permissione & scientia pastoris.

De decanis Christianitatis.

XIII.

Volumus, ut omnes decani archidiaconatus tituli sancti Lubentii in *die Kirchen*, se conforment archipresbytero in *Wetzlar*, & illius statutis & juribus, in casibus qui singularibus statutis decisi non sunt.

Ceterum in omnibus aliis archipresbyteratibus, & sedium Christianitatis decanibus nostre diocesis, volumus, & mandamus, quod omnium & singularum ecclesiarum parochialium curati, intra annum a die acceptæ possessionis, per se vel procuratorem legitimum, præsentent juramentum decano: quo præstito, in fratrem recipiatur, & salvis juribus capituli consuetis, decanus nunc & posthac a sic recepto habeat pro se unum aureum Rhenensem. Et tenebitur quilibet in capitulis generalibus & annualibus, & similiter, quando necessitate occurre-

ANNO
CHRISTI
1509ANNO
CHRISTI
1509

te decanus capitulum indicit, sub penis con-
fuctis comparere, & quotam expensarum &
sumptuum a decano factorum persolvere. Nec
non deinceps, quocumque pastore plebano dece-
dente, nostro nomine marcam nobis debitam
ipse decanus habebat, & sigillisero nostro fi-
deliter tradet.

Et pro se & juribus suis a quolibet sic dece-
dente ipse decanus habebit tres florenos Rhe-
nenses in curso, non obstantibus quibuscumque
aliis statutis & consuetudinibus; quos & quas
presentium tenore cassamus, irritamus & revo-
camus: atque precipimus quod deinceps contra
præmissa nulli fiant pactiones, statuta, aut or-
dinationes, nisi de nostra aut archidiaconorum
loci expressa admissione & licentia.

Et quo præmissa in plenarium effectum de-
ducantur ut cupimus, volumus, & presen-
tium tenore statuimus, si quis elapso anno
in fratrem capituli, ut præmittitur, se reci-
pi non curaverit, tunc in penam ejus, pro-
pter contumaciam, fructus anni illius, qui
nostrum annum consequitur, sequestrentur.
Et nisi intra eundem annum paruerit, erunt
tales fructus confiscabuntur; nobis pro me-
dia parte, reliqua medietate inter archidiacon-
um loci & decanum dividenda. Et sic deinceps
singulis annis fiat, donec & quousque
paruerit.

Præterea singuli capellani, aut vicecurati, non
residendum pastorum, tenebuntur singulis an-
nualibus capitulis comparere, & ostendere de-
cano commissionem regendi: alias eisdem præ-
sentis statuti vigore excommunicationis senten-
tia teneri volumus, mandantes decanis loco-
rum, ut mox tales nobis, aut archidiaconis
nostris denuntient declarandos.

Atque ipsi capellani, seu vicecurati, nunc
& in posterum de fructibus aut arrenda nul-
latenus respondeant ante finem anni, nisi re-
tenta marca & media marca præmissis. Alio-
quin ipsi de his respondere, & de suo solvere
tenebuntur. Quod etiam tempore capitulorum
observandum generaliter, & cuilibet specia-
liter, tempore admissionis injungi volumus &
mandamus.

Insuper statuimus & ordinamus, quod deinceps,
decidentibus prælatis monasteriorum, si-
ve collegiarum ecclesiarum, quibus quacun-
que auctoritate ecclesiarum parochiales unitæ aut
incorporatæ sunt, ita tamen & taliter, quod
non per fixos vicarios, sed dumtaxat ad nutum
amobiles capellanos gubernentur & regantur,
quod erunt morte prælatorum intercedente,
nobis marca argenti, aliis vero archidiaconis,
sedium Christianitatis decanis & capitalis, infra
annum jura * aliis præscripta persolvantur. In-
super præcipientes, ut ipsi capellani, ut præmit-
tuntur amobiles, non nisi idonei admittantur, &
admissi ad comparitionem & omnia capitularia
onera teneantur & compellantur, sub modis &
formis præscriptis.

De competentia pastorum.

XIV.

Cum multorum querela pulsante intellexerimus,
varios esse, qui vel ob inopiam parochias
suas deserere & mutare, aut contra canonum
sanctionem secularibus negotiis sese implicare,
aut pro sacramentis ecclesiasticis immoderate
eractionem facere præsumunt, aut in dedecus

clericatis ordinis vicium quasi mundicie cogun-
tur, dignum esse & equum arbitramur, ut qui
altari servant de altari & vivant. Neque ablo-
nium sopitamus, ut ea que ex antiqua consuetu-
dine locorum pastoribus & curatis solvi & præ-
stari eisdem solita sunt, etsi modica sint, beni-
gne persolvantur: eoque minus sub hoc prætextu
sacramentorum venditionem consententur illi,
qui omnia in istre in ordina clericali confusio-
nem interpretantur: atque ut omnium in hoc
uniformis observantia in nostra diocesi consti-
tatur, maturo consilio statuimus & ordinamus,
ut deinceps in nostra civitate & diocesi Treve-
rensi, curatis pro licentiatario seu dimissorii li-
teris, duodecim albos rotatos, pro educendis
seu benedicendis puerperis, duodecim denarios,
pro eo tempore, quo sacrosanctum eucharistiam
sacramentum ad infirmos deferretur, quatuor de-
narios; * extremæ vero unctionis sacramentum, * *fo. ob*
duodecim denarios, pro offertorio quatuor fe-
stivitatam, pro qualibet unum denarium exige-
re liceat.

Ultra tamen nullus curatus exigere præsumat,
datum tamen aut oblatum liberaliter recipere
potest.

Pariformiter, pro baptismi aut penitentiam
sacramentis nihil exigat; liberaliter oblatum
recipere potest.

In nuptiis vero celebrandis sacerdos juxta con-
suetudinem loci cibariis missis a nuptiis debet
contentus esse, nihil ultra exigendo. Si vero co-
pulati pro iis pecuniam largiri vellent, nume-
rum octo alborum excedere non debent.

In funeralibus vero, aut exequiis defunctorum,
aut tertio, septimo, & tricesimo, expensis &
duobus albis, aut deficientibus expensis, ultra
tres albos sacerdotes exigere non præsumant:
sed liberaliter oblata recipere possunt.

In pecoribus vero pascendis & custodiendis: &
quam sunt domus dotis ecclesiarum, curis & ædifi-
ciorum reparationis, decanatus statuta obser-
ventur: & iis deficientibus, ad statuta diocæ-
sana, olim per felicis recordationis Baldinum
prædecessorem nostrum edita & condita, recur-
sus haberi debet.

Insuper, si super competentia questio emer-
serit, cum certa regula dari non possit, coram
ordinario loci proponetur & deducetur, ac sum-
marie, simpliciter & de plano per officiales no-
stros procedi; & sententiam ferri mandamus: &
si definitum aut cognitum fuerit, quod compe-
tentia danda sit, extunc nos aut commissarii no-
stri, quos specialiter ad hoc deputabimus, primo
recursum habebunt ad decimam parochiam, si-
ve eam clerici siue laici habeant: atque hac deficien-
te, ad plerumque parochialium unionem seu an-
nexionem, prout commodius fieri poterit, & ul-
timo si nec sic provideri potest ordinaria auctori-
tate parochianos ad debitam parochi sustentationem
compellete oportebit.

De sibiis.

XV.

Magna & præcipua cura habenda est, ut ju-
ventus nostræ civitatis, diocesis ac provincie
Trevrensis, a primo ætatis flore, non minus
Christiane pietatis institutis & incorruptis mo-
ribus imbuatur, quam rudimentis literarum in-
contaminatis recte instituat. Quapropter præ-
cipimus, ut juxta patrum antiquorum decreta,
singula collegia scholas instaurant, vel erectas

con-

ANNO
CHRISTI
1550.

conservare debeant, & penam ecclesiarum, ac A
alii, quibus id munus ex officio incumbit, so-
lenter providere, ut pedagogi & magistri ido-
nei sint & probi, atque vitæ omnino inculpa-
ti: qui ea prelegant, qui postquam seu ado-
lescentium aetati conveniant: dummodo non
sint obscena, suspecta aut contagiosa. Simili
ratione hæc observanda sunt in scholis parochia-
libus episcopum & aliorum locorum diocesis &
provincie nostræ Treverensæ, in quibus erunt
parochiales sacerdotes, si in præmissis defectus
aut negligentia subreuerit, quod ordinariis lo-
corum denuntiatis: quibus injungimus, ut dili-
genter circumspiciant, ne quid in eis quæ ad
veram eruditionem, aut ad pietatem & cultum
Dei attinet, negligatur. Præterea, quæ collegia B
doctis & bonis viris oriantur & illustrantur,
prelati ecclesiarum & capitula, canonicos suos,
id petentes, tribus annis expectantiarum finit-
is, (quorum primus nobis, secundus presen-
tiarum augmento, tertius ecclesiarum fabricis
debetur, non obstantibus aliis expectantiarum,
aut primis residentis annis, ex statutis vel con-
suetudinibus debitis, quæ & quas ad effectum
presentem studiorum obtinendum, revocamus &
cassamus, sed quæ tamen ad alios, ad studia
non destinatos, illibata esse volumus) si in sa-
ceris majoribus ordinibus fuerint, & studiis apti
extiterint, ad universitates catholicas, arbitrio
capituli, nec non sufficienti tempore eis deter-
minato, ac præbenda debita eisdem assignata, C
salvo tamen & deducto consueto onere, mitte-
re debent. Ipsi vero in minoribus ordinibus
existentibus, de præbenda, quæ eis deducto
onere, si residerent, deberetur in absentia res-
pondere tenebantur: data tamen prius sufficien-
ti cautione, de perceptis simpliciter ecclesiam
restituendis, si finitis annis pro studio concess-
is, mox tunc intra proximum annum sacris
majoribus ordinibus initiari, & apud eandem
ecclesias residere distulerint: non obstantibus
quibuscumque statutis vel consuetudinibus eccle-
siarum, quibus auctoritate nostra de consensu
hujus synodi nostræ provincialis, quatenus præ-
missis contraria fuerint, presentium tenore de-
rogamus, & pro ipsa parte tollimus, cassa-
mus, annullamus, D

*Ut necesse clericos vel ecclesiasticas personas ad
iudicium seculare trahere præsumat.*

XVI.

Magnum ab usum, & canonibus & imperia-
libus legibus contrarium, omnino tollere & abo-
lere affectantes, vetera statuta provincialia præ-
decessorum nostrorum innovamus & districtè
præcipiendo mandamus, quod nullus ecclesiasti-
cam personam trahere ad iudicium seculare
presumat.

Et si laicus actor hoc fecerit, a jure suo ca-
dat, & iudicium non teneat, & iudex extunc
omni potestate iudicandi sit privatus.

Clericus vero actor alium clericum trahens
ultra præmissa, ipso facto sententiam excommu-
nicationis incurrat.

Clericus vero reus sub simili pena, præter
alias penas juris, in iudicium laicale non
consentiat.

Et quicumque iudex secularis directè vel in-
directè, per se vel alium, clericum coram se
litigare aut responderi compellit, aut cautio-
nem vel fideiussionem exigit, aut impedimen-

tum & molestiam inferat aut præstat, quo ul-
mus ecclesiasticam personam, in foro ecclesiastico
libere agere & defendere possit, ipso facto sen-
tentiam excommunicationis incurrat, a qua non
debet absolvi, nisi prius omni damno & inre-
resse, ut vocamus, restituta, prout latius in
prioribus statutis prædecessorum nostrorum or-
dinatum reperitur. At sub similibus penis ju-
dex secularis clericos reos non compellat, sed
& eis agentibus in foro seculari iudicium deno-
gare non presumat.

De immunitate ecclesiarum.

XVII.

Præterea statuis, quod nullus a personis
ecclesiasticis, seu eorum bonis, contra liberta-
tem ecclesiasticam pedagia, telonia, angarias,
parangarias, collectas, aut exactiones, extor-
quere aut imponere presumat, quinimo ad ab-
stineendum, ab his & similibus, & ad restitu-
endum, si quis aliquid extorserit, canonica mo-
nitione præmissa, per ordinarios locorum, jux-
ta ecclesiasticam censuram, cogatur.

*Ne quis aliqua statuta contra libertatem ecclesie
facere presumat.*

XVIII.

Vetera statuta prædecessorum nostrorum in-
novando & extendendo, presente nostra ordi-
natione cassamus & irritamus omnia statuta &
consuetudines, quæ & quas civitates, commu-
nitates & loca, prebites, potestates, rectores
& consules, & quæcumque alie personæ, con-
tra libertatem ecclesie edere vel servare præ-
sumpserint, & si aliqui secundum statuta vel
consuetudines memoratas iudicaverint, iudica-
tum vigore careat, & ipsi iudicantes vel ex-
equentes, ipso facto inhabiles sint ad omnem
legitimum actum in ecclesia: salvis nihilominus
aliis penis contra tales in concilio gene-
rali promulgatis.

De vita & honestate clericorum.

XIX.

Et si sacre Cæsareæ majestatis Augustanæ
reformationem nobis & aliis archiepiscopis,
episcopis, & ecclesiarum prelatibus, ad delibe-
randum traditam, & eam quasi sacris canoni-
bus consonam & convenientem, sine omni fan-
ctis sedis apostolicæ præiudicio probatam rece-
perimus, & in nostra diocesi Treverensi so-
lemniter publicari & exequi, quantum in nobis
fuit, curaverimus, atque nonnulla statuta mo-
rum correctionem concernentia, in nostra epis-
copali synodo edi & publicari mandaverimus:
in quibus abundè & sufficienter contra simonia-
cos, concubinos, sortilegos, ebriosos, usura-
rios, & alios criminosos provisum existit;
nos tamen nunc auctoritate metropolitana, ea
omnia innovando, hortamur & monemus om-
nes & singulos nostræ civitatis, diocesis &
provincie prelatos & subditos, quatenus quem-
libet concernit, ut Dei timore & reverentia
habitis, omni pravo affectu semoto, cum sa-
cre Cæsareæ reformationis intuitu, tum nostra
metropolitica auctoritate, ea sacrorum cano-
num & generalium conciliorum præscripto, sam-

1457

PARISI
A. M.

CONCILIUM TREVERENSE II.

CAROLUS V.
1388.

1458

ANNO
CHRISTI
1458

sanctis sedis apostolicis auctoritate semper sal-
va, in omnibus his sese inoprobabiliter & in-
conspicibiliter reddant & exhibeant. Alioquin pro-
latores negligentiam subditorum vero capitulis
opportunitate iure remediis in quantum possumus
supplicemus & corrigemus.

*Ut quilibet habeat copiam statutorum
provincialium.*

XX.

Ne quisquam affectata ignorantia se valeat
excusare, precipimus & mandamus, quod per
civitatem, diocesim & provinciam nostram
Treverensem, horum nostrorum statutorum legi-
tima fiat publicatio, & quod omnium & sin-
gularum monasteriorum, collegiorum prelati
& rectores, nec non Christianitatis decani &

A plebani locorum, copiam statutorum & alio-
rum predecessorum nostrorum & pontificum
statutorum semper & constanti penes se ha-
beant & teneant, & in his statuta & ordina-
ta, in quantum quolibet concernunt, invia-
labiliter observent, Alioquin negligentes, seu
contrarios facientes, in his scriptis excommu-
nicamus, prout alias penas supra commina-
tas: reservando tamen nobis & successoribus
nostris archiepiscopis Treverensibus metropoli-
tanicam potestatem super promissis omnibus &
singulis addendi, minuendi, corrigendi, ex-
tendendi, interpretandi, & declarandi, quo-
cuius opus fuerit, & visum erit expedire. In
cujus rei fidem sigillum nostrum presentibus est
apposuit.

B Datum in metropolitana nostra ecclesia Tre-
verensi die decimotercio Maii, anno millesimo
quingentesimo quadragésimo nono.

ANNO
CHRISTI
1458

FINIS TOMI TRIGESIMI SECUNDI.